KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

GEÏLLUSTREERD DAGBOEK
VAN HET HEDENDAAGS
WERELDGEBEUREN
MET VOORTDUREND BIJGEWERKTE
ALFABETISCHE INDEX

SYSTEMEN KEESING / OPGERICHT 1911
AMSTERDAM-ANTWERPEN

OPNIEUW EEN FRANS VETO

Tijdens de 18de zitting van de Raad van de Europese Gemeenschappen op 18 en 19 dec. 1967 heeft Frankrijk bij monde van zijn minister van buitenlandse zaken, *Couve de Murville,* opnieuw zijn veto tegen een Britse toetreding tot de EEG uitgesproken. Het deed dit door zijn verzet tegen het openen van onderhandelingen te handhaven, ondanks de uitdrukkelijke wens van zijn vijf partners tot deze procedure over te gaan.

Voorafgaande ontwikkelingen

Overeenkomstig het op de zitting van 23 en 24 okt. genomen besluit (pag. 705 e.v.-1967) was de Ministerraad van de Europese Gemeenschappen op 20 nov. opnieuw bijeengekomen om het verzoek van Groot-Brittannië, Ierland, Denemarken en Noorwegen verder te behandelen.

Er werd toen overeenstemming bereikt over de wijze waarop de uit de devaluatie van het Britse pond (pag. 753 e.v.-1967) in het overleg der Zes betrokken zou worden. Een Westduits voorstel om de Europese Commissie haar rapport van sept. (pag. 705/1 en 719/1-1967), waarbij „vertegenwoordigers van de Britse regering — eventueel ook van de overige indieners van een toetredingsverzoek — de Commissie bij de voorbereiding van dit aanvullend rapport behulpzaam zouden zijn" bleek niet in deze vorm doorgang te kunnen vinden. De Franse minister Couve de Murville verklaarde eens te meer dat elk gesprek dat men met de Britten zou voeren, de indruk zou vestigen dat de onderhandelingen geopend waren en dat moest z.i. vermeden worden. Tenslotte stelde de Raad vast dat de Commissie op 11 dec. een aanvullende mondelinge uiteenzetting zou geven van de consequenties van de door de Britse regering genomen maatregelen op monetair gebied en op het terrein der economische politiek.

Eind okt. had de affaire-*Chalfont* (zie pag. 8/2) aanleiding gegeven tot speculaties over mogelijke alternatieven t.a.v. het Britse buitenlands beleid. De Britse regering bleef echter onverkort aan haar verzoek om het EEG-lidmaatschap vasthouden, ook al kwam premier *Wilson* met een voorstel voor een technologische gemeenschap (pag. 9/1).

Ook de Franse houding wijzigde zich niet, ondanks de devaluatie van het Pond Sterling, een gebeurtenis welke in de door Frankrijk bepleite hervorming van de Britse economie paste. De Franse bezwaren bleven gehandhaafd, zoals eens te meer bleek uit de persconferentie van president *De Gaulle* op 27 nov. (pag. 822-1967).

Europees beraad

Nadat de Franse president zijn visie op de Britse toetreding tot de EEG had uiteengezet, volgde een periode van druk Europees beraad.

In het Europese Parlement kwam de Britse toetreding op 28 nov. ter sprake in de jaarlijkse samenspraak van de vergadering en de Raad van ministers. Hierbij bepleitte de Westduitse minister *Schiller* (uitdrukkelijk niet als voorzitter van de Ministerraad) opnieuw een oplossing van het probleem op basis van een regeling in fasen. De vrees bestaat dat de persconferentie van president De Gaulle het begin van een escalatie is. Het komt er nu op aan deze escalatie onder controle te houden, aldus Schiller.

Het Europese Parlement formuleerde zijn standpunt niet in een resolutie. Wel werd op 30 nov. in een resolutie over het jaarverslag van de EEG-commissie verklaard, dat de vergadering het verzoek van Groot-Brittannië en andere Europese landen om toetreding tot de Gemeenschap toejuicht en werd de wens uitgesproken, dat ten spoedigste onderhandelingen worden aangeknoopt, „die ten doel hebben om, met behoud van zowel de economische en de politieke inhoud van het Verdrag als de politieke doelstellingen van de Gemeenschap, de toetreding mogelijk te maken van de staten die hierom hebben verzocht".

Plan-De Lipkowski

De Franse gaullistische afgevaardigde *Jean de Lipkowski* stelde op 30 nov. in het Europese Parlement een regeling voor die een langzaam ingroeien van Engeland in de Europese Gemeenschappen mogelijk zou kunnen maken. Hij sprak in dit verband van een „statut de pré-adhésion", dat de volgende hoofdlijnen inhield:

— De Zes moeten de Britten onmiddellijk helpen met het herstel van hun betalingsbalans door een handelsakkoord met Groot-Brittannië te sluiten; zo'n akkoord zal Groot-Brittannië in staat stellen zijn industrieprodukten op de Europese markt af te zetten;

— Tegelijkertijd dient er een handelsakkoord te komen voor landbouwprodukten, waarbij Engeland verplicht wordt in steeds grotere mate deze produkten uit de EEG te betrekken. Dit levert het voordeel op dat Engeland zijn agrarische prijzen geleidelijk aan die van de Zes kan aanpassen en zijn landbouwbeleid kan harmoniseren met dat van de Gemeenschappelijke Markt;

— Op die manier zou Engeland naarmate het meer verplichtingen op zich neemt meer rechten in de Gemeenschap kunnen krijgen, zodat het gevaar zou kunnen worden vermeden dat de Britten het volledige lidmaatschap met alle rechten zouden krijgen, maar tegelijkertijd gedurende een lange overgangsperiode zouden zijn vrijgesteld van de verplichtingen van dat lidmaatschap;

— Premier Wilsons aanbod voor een technologische gemeenschap moet worden onderzocht; een dergelijke gemeenschap „kan uitgroeien tot een industriële gemeenschappelijke markt".

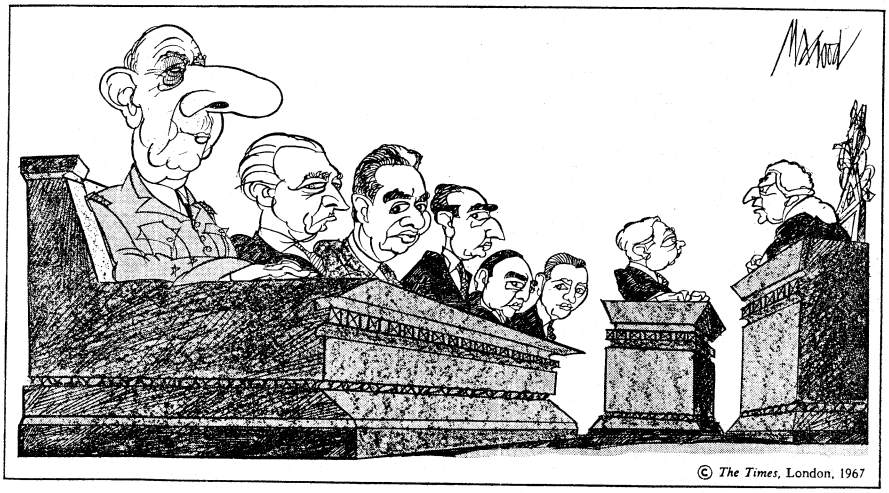

„U bent schuldig bevonden door een minderheid van één".

De Franse afgevaardigde verklaarde buiten de parlementszaal dat dit de officiële zienswijze van zijn regering was en dat hij zijn voorstellen had gedaan na een telefonisch onderhoud met minister Couve de Murville.
Aan een lunch met Franse persvertegenwoordigers ontkende de Franse minister van voorlichting *Gorse* op 2 dec. dat het voorstel-De Lipkowski door generaal De Gaulle of diens minister van buitenlandse zaken was „geïnspireerd".

Benelux

Op 29 nov. vond te Den Haag een bespreking plaats van de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, *Luns,* en zijn ambtgenoten van België en Luxemburg, *Harmel* en *Grégoire,* ter voorbereiding van de Benelux-conferentie van 1968.
Volgens minister Luns hadden de drie regeringen een eensgezinde opvatting omtrent de analyse van de woorden van president De Gaulle over Engelands toetreding.
In de besprekingen die minister Luns en staatssecretaris *De Koster* op 5 dec. te Londen met minister *Brown* en zijn naaste medewerkers hebben gevoerd is, volgens de *NRC* (6-12) een zeer nauwe mate van overeenstemming aan de dag getreden t.a.v. Engelands aanvraag om het EEG-lidmaatschap. Beide regeringen waren het erover eens dat Engeland recht heeft op een antwoord op zijn verzoek om onderhandelingen te beginnen en dat de verschillende vormen en varianten van „associatie", van voorlopig of voorwaardelijk lidmaatschap voor Engeland onaanvaardbaar zijn.

WEU-parlement

Tijdens de najaarszitting van de Assemblee der Westeuropese Unie (4-7 dec.) te Parijs legden de leiders van de drie „democratische" fracties van de Assemblee een verklaring af („de verklaring van Parijs"), waarin zij een beroep deden op de Ministerraad der Europese Gemeenschappen om op 17 en 18 dec. te besluiten zo spoedig mogelijk onderhandelingen met Groot-Brittannië aan te knopen over een eventuele toetreding. Naar aanleiding hiervan trok de gaullistische afgevaardigde *De Grailly* zich als rapporteur terug.
Het debat op 7 dec. over de Britse kandidatuur werd afgesloten met de aanvaarding van een aanbeveling waarin de Ministerraad der WEU wordt uitgenodigd tot de regeringen van de lid-staten der Europese Gemeenschappen het verzoek te richten onmiddellijk met Groot-Brittannië besprekingen over het lidmaatschap te beginnen en alles te doen om deze onderhandelingen te laten slagen. Voor stemden 43 afgevaardigden en tegen 7: zes gaullisten en een Italiaanse christen-democraat.

Uiteenzetting Commissie

Op 12 dec. gaf de Europese Commissie bij monde van haar voorzitter *Jean Rey* en haar vice-voorzitter *Raymond Barre* de toegezegde uiteenzetting over de consequenties van de maatregelen der Britse regering. Volgens de Commissie kan de devaluatie van het Britse pond, hoewel op zich zelf een juiste maatregel, alleen tot een aanzienlijke verbetering van de economische en monetaire situatie leiden als de door de Britse regering aangekondigde restrictieve maatregelen op effectieve wijze tot uitvoer worden gebracht.
Jean Rey die op 4 dec. met Barre en *Eduardo Martino* een bezoek aan Londen gebracht had en aldaar besprekingen gevoerd had met premier Wilson en leden van de Britse regering, deelde mee dat deze een duidelijk en nauwkeurig antwoord van de EEG verlangt. Rey wees erop dat de Britse regering een associatie die niet tot een lidmaatschap zal leiden, van de hand wijst zo goed als elke andere overeenkomst die slechts een gedeeltelijke oplossing biedt. Volgens Rey had Wilson hem gezegd dat hij niet goed kon inzien hoe Engeland de gemeenschappelijke belangen met de EEG-landen zou kunnen voortzetten als de weg naar een volledig lidmaatschap van de Gemeenschap geblokkeerd zou worden. Wij zullen ons, zo zei Wilson dan op een splitsing van wegen bevinden. De Commissie herhaalde haar opvatting dat de problemen van de Britse toetreding opgehelderd dienen te worden in onderhandelingen en bood opnieuw haar bemiddeling aan. Rey wees erop dat een zeer ernstige crisis binnen de EEG zou ontstaan als de Zes geen overeenstemming zouden bereiken over het openen van onderhandelingen met Engeland.

Overleg van de Vijf

Op 14 dec. hielden de vijf ministers van buitenlandse zaken van de Beneluxlanden, West-Duitsland en Italië op uitnodiging van hun West-duitse collega *Brandt* te Brussel, waar zij de NAVO-ministerraad (p. 801-1967) bijwoonden, een afzonderlijk gesprek over de Britse aanvrage van het EEG-lidmaatschap.
Zij besloten dat alles in het werk zou moeten worden gesteld om tijdens de zitting van de EEG-ministerraad op 18/19 dec. te komen tot een besluit om de onderhandelingen met Engeland zo snel mogelijk te beginnen. De vijf ministers besloten echter eveneens niet zonder de Franse regering te zullen overgaan tot onderhandelingen. Mocht Frankrijk weigeren om de onderhandelingen met Engeland te laten beginnen dan zouden de andere vijf EEG-regeringen contact opnemen met de Britse regering om de situatie nader te bespreken. Een Franse weigering zou geenszins betekenen dat de Britse toetreding als afgedaan zou moeten worden beschouwd. Na dit gesprek had minister Brandt een ontmoeting met zijn Britse ambtgenoot Brown om hem van de resultaten ervan op de hoogte te brengen en sprak hij ook zijn Franse collega Couve de Murville.

Het Westduitse standpunt

Op 15 dec. sprak de Westduitse minister van buitenlandse zaken Willy Brandt zich in de Bondsdag duidelijker dan ooit, aldus de *NZZ* (17-12) voor de toetreding van Groot-Brittannië tot de EEG uit en hij waarschuwde Frankrijk dat het tegenhouden van onderhandelingen hierover tot stagnatie in de EEG zou leiden.

Brandt voerde het woord in de Bondsdag n.a.v. een motie die was ingediend door de fracties van de CDU/CSU en de SPD, waarin de Bondsregering werd verzocht te streven naar een besluit van de Ministerraad „overeenkomstig het Verdrag van Rome" over het openen van onderhandelingen met Engeland, Ierland, Denemarken en Noorwegen.
Het zal, voorzichtig uitgedrukt, moeilijk worden, zo zei Brandt, om overeenstemming te bereiken over het begin van de laatste fase van de ontwikkeling van de Gemeenschap, zolang de kwesties aangaande de verzoeken om opneming van de kandidaat-landen niet zijn opgelost.
De minister verklaarde dat het een omstreden zaak was of een besluit tot het beginnen van onderhandelingen met het kandidaat-land in de ministerraad eenstemmig moet worden genomen of dat een eenvoudige meerderheid voldoende is. Daar echter de Vijf op 14 dec. van mening waren, dat men deze kwestie niet moest voorleggen aan het Europese Gerechtshof, moet men er van uitgaan dat de medewerking van alle regeringen vereist is als men de uitbreiding van de Gemeenschap wil bereiken.
De Bondsregering pleit er voor, dat de Ministerraad op 19 dec. eindigt met een duidelijk door de voorzitter van de Ministerraad vast te stellen resultaat. Wij zullen, aldus Brandt, pleiten voor het beginnen met onderhandelingen.
Als er ditmaal niet tot de eerste stap

naar officiële onderhandelingen met deelneming van allen wordt besloten dan zullen alle betrokkenen zeer spoedig na 19 dec. de toestand moeten onderzoeken. Daartoe kunnen naar Westduitse opvatting, naast Duits-Franse en Duits-Britse gesprekken, ook contacten tussen de Vijf behoren, pogingen van de Vijf niet in de plaats van de Europese Gemeenschap, maar in het belang van de Europese Gemeenschap.

„De Britse regering wil, en daarvan heb ik mij", aldus Brandt, „het vorige weekeinde* in persoonlijke gesprekken kunnen overtuigen, thans niet anders weten, en het is haar goed recht, of onderhandelingen kunnen worden opgenomen, ja of neen."

De beslissende Ministerraad

Toen de ministers van buitenlandse zaken van de Zes op 18 dec. hun overleg voor die dag beëindigden waren de standpunten inzake het al dan niet openen van onderhandelingen met Engeland, Ierland, Denemarken en Noorwegen ongewijzigd gebleven. De tegenstelling tussen de Vijf en Frankrijk was het duidelijkst gebleken uit de redevoeringen van de Westduitse minister Brandt en zijn Franse ambtgenoot, Couve de Murville.

Voor laatstgenoemde was de essentiële vraag of Engeland thans tot de Gemeenschappen zou kunnen toetreden vóór een duurzaam herstel van de financiële en economische toestand is ingetreden. Zijn antwoord luidde ontkennend. Engeland is nog niet rijp voor toetreding. „Op den duur kunnen de Engelsen hun problemen wel overwinnen, maar nu zijn zij een groot gevaar voor de EEG". De Britten moeten eerst orde op zaken stellen. Engeland verkeert al twintig jaar in een permanente economische crisis. Het succes van de thans genomen en aangekondigde maatregelen moet worden afgewacht.

Minister Brandt was van oordeel dat de essentiële vraag was of de Zes onderhandelingen willen beginnen over of en wanneer Engeland kan toetreden, terwijl parallel daarmee de Britten aan het herstel van hun economische positie werkten. De Engelse regering heeft zelf verklaard niet te willen toetreden vóór fundamentele verbeteringen zijn ingetreden. De maatregelen die Londen genomen heeft gaan in de goede richting. Zij zullen een zeer sterke impuls krijgen als Engeland het perspectief van toetreding geboden wordt en daarom moet dit in uitzicht worden gesteld. Onderhandelingen zullen lang duren en daarom moet gelijk daarmee Engeland de mogelijkheid gegeven worden zijn economische leven te saneren, aldus de Westduitse minister.

Het op 19 dec. hervatte overleg betrof het trekken van conclusies uit de gevoerde beraadslagingen. Hierover werd urenlang onderhandeld.

Tot besluit stelde de ministerraad een officiële samenvatting vast van de standpunten en discussies over de aanvragen tot toetreding van Groot-Brittannië, Ierland, Denemarken en Noorwegen alsmede inzake de brief van de Zweedse regering. De tekst van deze „samenvatting" luidt:

„1. Indachtig de doelstellingen zoals deze in de preambule van het Verdrag van Rome zijn neergelegd en indachtig de taken van de lid-staten zoals deze zijn bepaald in art. 5, volgens welk artikel de lid-staten zich onthouden van alle maatregelen die de verwezenlijking van de doelstellingen van het Verdrag in gevaar brengen, constateert de Raad van de Europese Gemeenschappen op 19 dec. te Brussel bijeen, dat geen enkele lid-staat principiële bezwaren heeft geuit tegen de uitbreiding van de Gemeenschappen. Bij deze constatering gaat de Raad uit van het denkbeeld dat de nieuwe lid-staten de verdragen en de besluiten die de Gemeenschap heeft genomen, volledig aanvaarden. Een lid-staat heeft echter de mening uitgesproken dat deze uitbreiding de aard en de wijze van beheer van de Gemeenschappen diepgaand zou wijzigen.

„2. Alle lid-staten zijn van mening dat het herstel van de economische en monetaire situatie van Groot-Brittannië van essentieel belang is voor het vraagstuk van de toetreding van dit land. Verscheidene lid-staten spreken zich wel uit voor de doelstelling van het economisch evenwicht van Groot-Brittannië, maar zijn niet van oordeel dat de Britse economie op het ogenblik waarop dit land toetreedt volledig moet zijn gesaneerd.

„3. Alle lid-staten hebben erkend dat Groot-Brittannië, in het bijzonder sinds 18 nov. 1967, een aanvang heeft gemaakt met het treffen van maatregelen voor de economische, financiële en monetaire consolidatie van zijn economie. Alle lid-staten hebben geconstateerd dat het saneringsproces van de Britse economie tijd zal vereisen.

„4. De Commissie heeft de mening uitgesproken dat onderhandelingen in de meest geschikte vorm zouden moeten worden geopend met de landen die een verzoek om toetreding hebben ingediend teneinde, zoals noodzakelijk is, dieper in te gaan op de in haar advies aan de Raad van 29 sept. 1967 toegelichte vraagstukken, en na te gaan of er oplossingen kunnen worden gevonden die voldoen aan de voorwaarden die de onmisbare verbondenheid en dynamiek in een grotere Gemeenschap verzekeren.

„5. Vijf delegaties hebben zich bij het standpunt van de Commissie aangesloten. Zij hebben zich uitgesproken voor de onmiddellijke opening van onderhandelingen met het oog op de toetreding van Groot-Brittannië, Denemarken, Ierland en Noorwegen opdat deze onderhandelingen gelijktijdig met het saneringsproces van Groot-Brittannië kunnen worden aangevat. Een lid-staat is van mening dat het saneringsproces van de Britse economie moet worden voltooid alvorens het verzoek van Groot-Brittannië opnieuw in overweging kan worden genomen.

„6. Dientengevolge is er in het huidige stadium geen overeenstemming in de Raad bereikt met betrekking tot de voortzetting van de procedure. De voorzitter van de Raad krijgt opdracht de betrokken landen hiervan in kennis te stellen.

„7. De verzoeken om toetreding van het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Denemarken en Noorwegen en de brief van de Zweedse regering blijven op de agenda van de Raad."

Uit deze samenvatting is op aandringen van de Benelux en Italië, naar verluidt, een alinea geschrapt waarin werd verklaard dat de Gemeenschap haar werkzaamheden normaal zou voortzetten.

Ook een door voorzitter Schiller voorgestelde toevoeging nl. dat de Ministerraad voornemens is zonder verwijl met de kandidaat-leden besprekingen te beginnen met het oog op het vestigen van nauwere betrekkingen, bleek niet haalbaar, aldus de *NRC* (20-12).

Gezien dit optreden van Schiller schreef *The Economist* (23-12) dat de werkelijke slag in Brussel niet tussen de Vijf en Frankrijk was gevoerd, maar tussen de Vier en West-Duitslands heroïsche poging te beweren dat men Engeland uit Europa kon uitsluiten en voortgaan alsof niets gebeurd was.

Reacties

Minister Luns verklaarde dat dit een „zwarte dag voor Europa" was. Ook waarschuwde hij minister Couve de Murville dat de toestand die is ontstaan door dit nieuwe Franse veto tegen Engeland zeker repercussies zou hebben op de Gemeenschap. De Nederlandse regering is diep teleurgesteld en uiitermate bezorgd over deze nieuwe zware slag die is toegebracht aan de zaak van de Europese gedachte. Nederland zal echter alles in het werk blijven stellen, zowel binnen de Gemeenschap als er buiten, en somen met gelijkgestemde regeringen, om de voorwaarden te scheppen waarin een later stadium de onderhandelingen met Engeland en de andere kandidaat-leden toch kunnen worden begonnen.

De Belgische minister van Europese zaken, Van Elslande, sprak van een nederlaag voor Europa en een klaarblijkelijke crisistoestand.

De Westduitse minister Brandt wilde niet spreken van een crisis. Ook wilde hij de uitdrukking „een zwarte dag" niet gebruiken. Hij sprak liever van de „dag van de waarheid".

Officieel betreurde de Westduitse regering op 20 dec. het resultaat van de besprekingen te Brussel bij monde van regeringswoordvoerder Günter Diehl, die de Westduitse houding als volgt samenvatte:

1) de Westduitse regering denkt aan een

* Op 9 dec. vond te Chequers op uitnodiging van de Britse premier Wilson een conferentie van de Socialistische Internationale plaats. De afgevaardigden spraken zich ten gunste van de Britse EEG-kandidatuur uit. Onder hen bevond zich minister Brandt, die tijdens zijn verblijf aldaar een onderhoud had met Wilson.

„tussenoplossing", maar acht het tijdstip voor besprekingen nog niet aangebroken;

2) de Westduitse regering adviseert thans een „pauze" waarin alle betrokkenen „hun positie en hun belangen" opnieuw kunnen overdenken; na 2 à 3 maanden zal men daarna in bilaterale gesprekken een nieuwe fase kunnen openen en de discussies normaal kunnen hervatten;

3) de Westduitse regering is er tegen dat als vergeldingsmaatregelen tegen Frankrijk de verdere ontwikkeling van de EEG geblokkeerd wordt. (D P A 20-12)

Minister Couve de Murville betreurde het dat over zo'n belangrijke kwestie geen overeenstemming heerste, doch hij stelde dat de Franse houding niet in strijd was met letter en geest van het Verdrag.

Op 19 dec. gaf het Foreign Office een verklaring uit waarin o.a. gesteld werd: „Er is geen sprake van dat Engeland zijn aanvrage intrekt. De Britse regering is van mening dat, gezien de steun van de vijf regeringen en de overweldigende meerderheid onder de openbare mening in geheel West-Europa, de eenheid van Europa wel tot stand moet komen. Zij zal over de implicaties van de huidige situatie overleg plegen met andere Europese regeringen, die Engelands denkbeelden over de toekomst van Europa delen". De Britse minister van buitenlandse zaken, George Brown, zei op 20 dec. in het Lagerhuis: „Wat zojuist in Brussel is gebeurd, betekent een ernstige slag voor de Frans-Britse betrekkingen, maar Engeland is desondanks niet van plan een negatieve houding aan te nemen in zijn betrekkingen met Frankrijk". De minister bevestigde het Britse voornemen om te blijven streven naar het EEG-lidmaatschap. Hij prees de houding van de Vijf en de Europese Commissie en verklaarde dat Engeland met de Vijf overleg zal plegen om „zo sterk mogelijke banden te smeden". Dit overleg zou gaan over wat in de naaste toekomst „praktisch, mogelijk, wenselijk en bereikbaar" is, waarmee in de eerste plaats technologische samenwerking bedoeld zou zijn. Ook zal Engeland in nauw contact blijven met zijn deelgenoten in de EVA en met Ierland.

Eerste repercussies

Onmiddellijk na de Raadszitting volgde overleg tussen de Vijf zonder dat dit, voorzover bekend, resulteerde in concrete besluiten.

Vrijwel tegelijk werd de vergadering van de EEG-ministers van landbouw, die eveneens in Brussel vergaderden, op voorstel van de Nederlandse minister *Lardinois* geschorst. Deze verklaarde dat het „onder deze omstandigheden geen zin had" nog verder te vergaderen en kreeg hierbij steun van zijn Luxemburgse collega. Hierop sloot de Westduitse voorzitter *Höcherl* de vergadering, onder protest van de Franse minister *Faure*.

Op 21 dec. vond te Brussel een zitting van de Ministerraad plaats, gewijd aan sociale vraagstukken. De Nederlandse en Belgische regeringen hadden te kennen gegeven niet te zullen meewerken aan besluitvorming en aan het trekken van conclusies.

west-europa

ALGEMEEN

BIJEENKOMST EVA-RAAD IN LAUSANNE. DE AFFAIRE-CHALFONT

Op 26 okt. 1967 heeft te Lausanne de ministerraad van de EVA haar halfjaarlijkse vergadering gehouden. Het was de eerste maal dat de ministers bijeenkwamen na het Britse verzoek om toetreding tot de EEG (pag. 305) en de verzoeken van de Scandinavische landen (pag. 551/2 e.v.).

De besprekingen stonden vnl. in het teken van de op 23/24 okt. gehouden vergadering van de EEG-Ministerraad (pag. 705 e.v.).

Lord C h a l f o n t, de Engelse onderminister van buitenlandse zaken en onderhandelaar voor zijn land bij de EEG, liet zich optimistisch uit aangaande de mogelijkheden van een herstel van de Britse economie en de kansen op een vergelijk met de EEG. Hij sprak de hoop uit dat zijn land spoedig na 20 november, onderhandelingen over de toetreding tot de EEG zou kunnen beginnen.

De ministers van de overige EVA-landen toonden zich aanzienlijk pessimistischer over de kansen van Engelands toelating, maar besloten niettemin eensgezind de Britse pogingen te steunen en na te volgen, aangezien „een omvattende Europese integratie, altijd het doel van de EVA geweest is."

Het slotcommuniqué van de conferentie memoreerde o.a.:

„De ministers hebben opnieuw als hun overtuiging uitgesproken dat Europa zijn volledig potentieel niet kan ontplooien, zolang de tegenwoordige verdeeldheid aanhoudt. Zij waren eensgezind in hun wens, dat de onderhandelingen (met de EEG, redactie KHA) zo snel mogelijk begonnen moeten worden en tot een spoedig en succesvol einde gebracht moeten worden. De ministers toonden zich eensgezind over het belang van de nauwst mogelijke raadplegingen tussen hun regeringen over alle, de Europese integratie betreffende, vraagstukken". „De Kennedyronde betekent een belangrijk succes. Dank zij de constructieve geest die door de VS en zijn handelspartners in Europa en elders aan de dag werd gelegd, beleeft de wereldhandel een nieuwe periode van bloei. De ministers uitten hun bezorgdheid over de tegenwoordig in de VS optredende protectionistische tendensen. De ministers brachten de bereidwilligheid van hun regeringen tot uitdrukking, na te gaan op welke wijze aan de export uit de ontwikkelingslanden een vrijere toegang verschaft kan worden". (N Z Z 28-10)



Lord Chalfont

De affaire-Chalfont

Op 26 okt. voerde Lord Chalfont met Britse correspondenten te Lausanne een „off the record"-gesprek, wat wil zeggen dat het niet voor publikatie bestemd was. De correspondenten achtten het van officiële Britse zijde getoonde optimisme t.a.v. de toetreding tot de EEG niet te rechtvaardigen en noemden uitspraken van de Britse regering als zou zij nog troeven achter de hand hebben louter bluf. Hierop antwoordde Lord Chalfont dat Engeland wel over zulke troeven beschikte en wel in die zin dat het bij een Frans veto opnieuw zijn gehele buitenlandse politiek opnieuw zou moeten overwegen. Volgens T h e T i m e s had de onderminister slechts het vraagstuk van de Britse troepen in West-Duitsland en de status van Berlijn genoemd. Sommige correspondenten hadden daaraan toegevoegd dat Engeland in geval van een veto ook Oost-Duitsland en de Oder-Neissegrens zou kunnen erkennen.

Op 28 okt. verklaarde een woordvoerder van het Foreign Office te Londen: „Lord Chalfont heeft nooit verklaard dat een wijziging van de politiek feitelijk zou volgen of zou worden overwogen; hij heeft ook nooit verklaard dat tegenover welke regering ook met een dergelijke verandering gedreigd zou zijn. Tenslotte heeft hij ook niet verklaard dat er meningsverschillen tussen Britse ministers bestonden". (In de Britse pers was melding gemaakt van meningsverschillen tussen de premier en de minister van buitenlandse zaken t.a.v. de Europese politiek).

De Conservatieve leider E d w a r d H e a t h stelde op 31 okt. in het Lagerhuis dat Lord Chalfont zijn uitlatingen weliswaar als zijn persoonlijke opvatting voorgedragen had, maar dat hij gewenst had dat zij gepubliceerd werden. Dit was dwaas geweest, daar het het tegengestelde resultaat als beoogd tot gevolg had gehad en de critici gesterkt had in hun bewering dat de regering in haar hart niet echt Europees denkt, aldus Heath.

Premier W i l s o n deelde op 31 okt. het Lagerhuis mee dat hij het door Lord Chalfont gevraagde ontslag niet had ingewilligd.

Chalfont had duidelijk gemaakt — en Wilson, wenste dat opnieuw te herhalen — dat er geen beslissing van de regering bestond, zelfs niet voor het geval dat bepaalde omstandigheden zich zouden voordoen, om van koers te wijzigen. Wilson verzekerde ook dat als er maar bij hemzelf de geringste twijfel had bestaan dat iets dat lord Chalfont gezegd had, Engelands doelstelling — en het begrip van die doelstelling bij de toekomstige partners — mocht hebben verzwakt, hij diens aangeboden ontslag zou hebben aanvaard. Door geen enkele der bevriende regeringen op het continent was daarover overigens enige twijfel vertolkt, aldus Wilson.

DE TECHNOLOGISCHE SAMENWERKING

De Britse premier *Harold Wilson* heeft op 13 nov. 1967 aan het banket van de Lord Mayor van Londen in de Guildhall opnieuw (zie ook 65/3-1967) en met nadruk een plan voor een Europese technologische samenwerking ontvouwd. Hij verklaarde zijn voorstel op dit tijdstip te lanceren, omdat de vergroting van de technologische kloof niet op een beslissing over Engelands toetreden tot de EEG zou kunnen wachten.

Uitdrukkelijk wees hij erop, dat dit plan niet is bedoeld als een substituut voor het Britse lidmaatschap van de EEG, maar als een „katalysator voor een diepere en nauwere economische integratie." Daarom moesten onderhandelingen over toetreding en de nieuwe campagne voor Europese technologische samenwerking gelijktijdig plaatsvinden, aldus premier Wilson. Hij noemde deze samenwerking essentieel met het oog op de toenemende Amerikaanse concurrentie. Er is, zo zei hij, geen toekomst voor Europa of voor Engeland, wanneer wij de Amerikaanse industrie toestaan zodanig de strategische groei-industrieën van onze afzonderlijke landen te beheersen, dat zij en niet wij in staat zijn het tempo en de richting van de industriële vooruitgang van Europa te bepalen.

Aan het slot van zijn rede ontvouwde de premier een plan met de volgende zeven punten (*NRC* 14-11):

De bereidheid om deel te nemen aan verdere bilaterale projecten voor technologische samenwerking op ieder terrein, waar zulk een samenwerking industriële resultaten zou kunnen opleveren die de moeite waard zijn. Wilson denkt hierbij niet zo zeer aan „verdere kostbare overheidsprojecten" als aan door de overheid gesteunde samenwerking van het bedrijfsleven zelf in research, ontwikkeling en produktie in wat hij „strategische economische ondernemingen" noemde. Hij sprak met name van computers, electronica en toepassingen van kernenergie.

2. De bereidheid om met de Europese partners multilaterale discussies te openen teneinde in de Europese technologie „een nieuwe dynamiek" te scheppen.

3. De uitnodiging aan de confederatie van het Britse bedrijfsleven (CBI) om met haar zusterorganisaties op het vasteland de „regels" voor zulk een technologische samenwerking te gaan voorbereiden en dit niet alleen voor uitwisseling van gegevens maar ook voor geïntegreerde industriële organisatie (De CBI heeft reeds medewerking toegezegd.)

4. De oprichting van een „Europees Instituut voor Technologie", te zamen met de andere regeringen en de organisaties van het bedrijfsleven.

5. De bevordering van fusies op Europese schaal en de oprichting van „Europese maatschappijen" wier arbeidsveld over de nationale grenzen reikt. Wilson zei dat men terecht op Europa de aanmerking kon maken dat afgezien van een handjevol gevestigde organisaties als Shell, Unilever en Philips, de enige maatschappijen die Europa's grenzen op een geïntegreerde basis overschreden, de maatschappijen voor automobielen en computers in Amerikaans bezit waren. Wilson wees in dit verband op het werk dat in Engeland door de Industrial Reorganization Corporation (pag. 102/1-1967) verricht wordt.

6. Dringende stappen van het ministerie van handel om de Engelse regelingen voor patenten en monopolies en het Engelse vennootschapsrecht in overeenstemming te brengen met de vereisten van een ruimere economische integratie in overeenstemming met de beginselen van het Verdrag van Rome.

7. Inschakeling van de vakorganisaties om te verzekeren dat niet alleen de industriële maar ook de sociale doelstellingen van een collectieve Europese technologie worden bereikt.

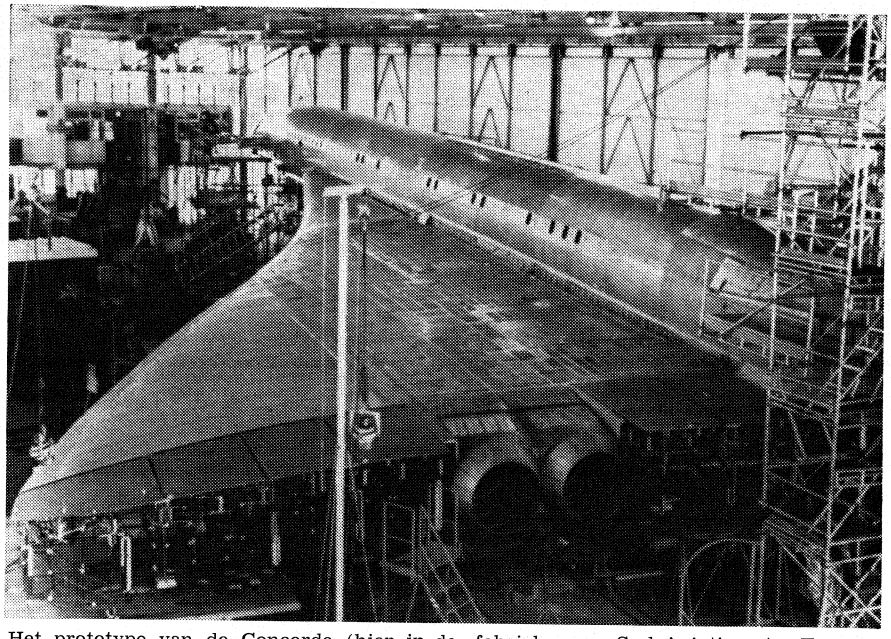

Het prototype van de Concorde (hier in de fabriek van Sud-Aviation te Toulouse) werd op 11 dec. 1967 voor het eerst tentoongesteld. De Concorde is een gezamenlijk Brits-Frans project.

EEG

In zijn toespraak verwees Wilson naar het eerste overleg van de EEG-ministers van wetenschap over de technologische samenwerking. Dit vond op 31 okt. 1967 te Brussel plaats. De ministerraad besloot toen het EEG-comité voor de economische politiek op middellange termijn een opdracht te verstrekken om voor 1 maart 1968 een rapport uit te brengen over mogelijke maatregelen om het ontstaan van grotere industriële eenheden binnen de EEG te bevorderen en om te komen tot meer uitwisseling van technische gegevens. Het comité moet rapporteren bij de permanente vertegenwoordigers van de regeringen van de zes landen bij de Gemeenschappen. Die permanente vertegenwoordigers moeten dan, samen met ambtenaren van de Gemeenschappen en van de lid-staten uit het rapport concrete voorstellen maken, die voor 1 juni 1968 bij de Europese ministerraad moeten zijn.

De eerste opdracht voor het comité gaat over de studie van een Europees vennootschapsrecht, belastingharmonisatie en een Europese octrooiwetgeving.

Een tweede opdracht betreft de mogelijkheden voor uitwisseling tussen EEG-landen van wetenschappelijke gegevens en samenwerking bij de ontwikkeling van nieuwe vervoermiddelen, de telecommunicatie, de oceanografie, de metallurgie, de verontreiniging van lucht en water en de meteorologie.

Het debat in de Ministerraad betrof vooral de vraag of de voorbereiding van verder gaande samenwerking op technisch en wetenschappelijk gebied een taak is van de Europese commissie, dan wel van regeringsvertegenwoordigers.

Nederland toonde zich de meest uitgesproken voorstander van eerstgenoemde benadering, Frankrijk van de andere. De opdracht aan het comité (dat intergouvernementeel is) om te rapporteren aan regeringsvertegenwoordigers, die dan in samenwerking met o.a. de Commissie tot concrete voorstellen moeten komen, wordt beschouwd als een compromis, aldus de *NRC* (2-11).

NEDERLAND

LECTUURVERBOD KRIJGSMACHT OPGEHEVEN

De minister van defensie, *W. den Toom,* heeft op 22 dec. 1967 officieel het lectuurverbod voor de krijgsmacht opgeheven. Tegelijkertijd heeft de bewindsman een commissie ingesteld, die hem moet adviseren over het wel of niet toestaan van de verspreiding van lectuur binnen militaire inrichtingen. Deze lectuurcommissie staat onder voorzitterschap van de oud-staatssecretaris van defensie G. H. J. M. Peijnenburg.

Blijkens de ministeriële beschikking is het een militair binnen een militaire inrichting niet toegestaan meer dan één exemplaar van eenzelfde geschrift in zijn bezit te hebben. Ook mag hij zo'n geschrift niet verspreiden.
Indien de minister heeft besloten de verspreiding van een bepaald geschrift te verbieden, moet de militair alle exemplaren, met uitzondering van het ene exemplaar dat hij mag houden, buiten de militaire inrichting brengen, of via de facteur naar een door hem op te geven burgeradres laten versturen.
De commandanten van militaire inrichtingen zijn bevoegd de verspreiding van een geschrift voorlopig te verbieden, indien naar hun mening dit geschrift in aanmerking komt voor een verspreidingsverbod. Ze dienen de minister van defensie direct hiervan in kennis te stellen en de minister voor te stellen een verbod uit te vaardigen. Zolang door de minister nog geen definitief verbod is uitgevaardigd, mag de commandant de geschriften tijdelijk in beheer houden. (N R C 23-12)

SAMENWERKING DAGBLADEN

De directies van Het Parool en De Volkskrant hebben op 19 dec. 1967 meegedeeld, dat zij sinds geruime tijd gezamenlijk onderzoeken of de reeds bestaande vormen van samenwerking kunnen worden uitgebreid. Gedacht is aan nauwere samenwerking op technisch en/of economisch terrein. „Uitgangspunt bij de besprekingen is dat de twee dagbladen als los van elkaar staande uitgaven blijven verschijnen met dezelfde redactionele doelstellingen als thans", aldus de mededeling.

De dagbladen De Volkskrant en Het Parool zijn beide sedert 1964 in nieuwe gebouwen aan de Wibautstraat te Amsterdam gevestigd. De Volkskrant is een ochtendblad met ruim 181.000 abonnees. Het Parool is een avondblad met circa 215.000 abonnees. De bedrijven maken sinds 1964 gebruik van een gezamenlijke rotatiedrukkerij, die bij De Volkskrant is opgesteld.
De Volkskrant is eigendom van het Nederlands Katholiek vakverbond en van een aantal bonden en instellingen van het NKV. De eigendom van de NV het Parool berust voor honderd procent bij de in 1945 opgerichte stichting Het Parool.

De directies van NV Friese Pers, NV Verenigde Noordhollandse dagbladen, CV Provinciale Zeeuwse Courant en NV Uitgeversmaatschappij De Grondwet te Roosendaal hebben op 13 dec. meegedeeld dat zij hun lidmaatschap van de Regionale Dagblad Pers (RDP) per 31 dec. 1968 zullen beëindigen om toe te treden tot een andere redactioneel samenwerkend groep, de Vereniging De Grote Provinciale Dagbladen (GDP). Op 30 juni 1967 was reeds het uittreden van J. D. van der Veen NV te Winschoten (Winschoter Courant) en Wegeners Couranten Concern NV te Apeldoorn (Nieuwe Apeldoornse Courant) aangekondigd, zodat het zich, aldus werd meegedeeld, laat aanzien dat de redactionele samenwerking in RDP-verband eerder dan ultimo '68 beëindigd zal worden. De overblijvende redactionele deelnemers — het Dagblad van het Oosten (Hilariusconcern) en het Deventer Dagblad (Kluwers) — zullen wellicht in ander verband en met nieuwe partners de redactionele samenwerking voortzetten.
De RDP had een 10-tal journalisten in dienst.
De commerciële samenwerking van de groep (in de vorm van een collectief advertentieaanbod) zal worden voortgezet. De Nieuwe Apeldoornse Courant (Wegener) zal hieraan blijven deelnemen. Deze activiteit is zelfs nog uitgebreid door toetreding per 1 jan. 1967 van de Graafschap-Bode, een uitgave van de uitgeversmaatschappij C. Misset NV te Doetinchem.

Tot de GPD behoren na het toetreden van de vier nieuwe leden (tussen haakjes de aantallen betalende abonnees per 30 sept. 1967):
„Nieuwsblad van het Noorden (102.860), Leeuwarder Courant en Friese Koerier (81.803), Provinciale Overijsselsche- en Zwolsche Courant (42.595), Tubantia (56.139), Arnhemse Courant en Kopbladen (32.007), Utrechtsch Nieuwsblad en Amersfoortsche Courant (99.314). Gooi- en Eemlander (50.720), Verenigde Noordhollandse Dagbladen (67.326), Haarlems Dagblad (59.481), Leidsch Dagblad (29.134), Haagsche Courant (137.832), Rotterdamsch Nieuwsblad en Goudsche Courant (79.655), Provinciale Zeeuwse Courant (42.524), Brabantsch Nieuwsblad (32.297).
Het gezamenlijke aantal betalende abonnees 913.687 is een vierde gedeelte van het totale aantal abonnementen op dagbladen in Nederland". (N R C 14/16-12)
(Vor. ber. pag. 772/3-1967)

FUSIE WOLTERS-NOORDHOFF

Naar op 20 dec. 1967 werd bekendgemaakt is in de aandeelhoudersvergaderingen van J. B. Wolters uitgeversmaatschappij NV en van de Erven P. Noordhoff NV, beide te Groningen, besloten tot een volledige samenwerking van de ondernemingen. De uitgeversactiviteiten van beide NV's zullen m.i.v. 1 jan. 1968 worden voortgezet onder de naam Wolters Noordhoff NV.

Wolters (opgericht 1836) en Noordhoff (opgericht 1858) vormen als combinatie de grootste Nederlandse uitgeverij op het gebied van schoolboeken. Verwacht wordt dat van de totale schoolboekenbehoefte ruim een derde deel door Wolters Noordhoff zal worden gedekt.
Het fonds omvat voorts een groot aantal wetenschappelijke uitgaven op onderscheiden vakgebieden met een zeker accent op wis- en natuurkundige uitgaven in de Engelse taal. Woordenboeken en atlassen vormen een substantieel deel van het fonds van Wolters Noordhoff.
Door de fusie ontstaat een tijdschriftenfonds, waarin o.m. vrijwel alle vakbladen op het gebied van onderwijs zijn opgenomen. Bij de combinatie zullen er in totaal ongeveer 575 personen werkzaam zijn waarvan ca. 350 in het technisch bedrijf.
Wolters zowel als Noordhoff is een familievennootschap. Ook de nieuwe NV blijft haar besloten karakter behouden. (N R C 21-12)

BANKFUSIES. ABN NEEMT HBU OVER

De besturen van de Algemene Bank Nederland en de Hollandsche Bank-Unie hebben overeenstemming bereikt over een fusie tussen beide banken, aldus een bekendmaking op 18 dec. 1967. Besloten is aan aandeelhouders HBU aan te bieden hun stukken om te ruilen tegen aandelen ABN.
De Nederlandse Bank heeft verklaard geen bezwaar te hebben tegen de fusie.
Het bedrijf van de HBU buiten Nederland zal onder dezelfde naam ongewijzigd worden voortgezet. Samenvoeging in de komende jaren van de bedrijven in Nederland van beide banken wordt onder ogen gezien. In de overzeese delen van het koninkrijk, waar de thans concurrerende bedrijven van beide banken door de fusie gelijkgerichte belangen zullen krijgen, zal overleg met de regeringen van die overzeese rijksdelen worden gepleegd.
Bij de HBU werken ca. 2.500 mensen, waarvan 1.700 in het buitenland, bij de ABN ca. 9.500, waarvan 8.000 in Nederland. Voor ontslag van personeel behoeft niet te worden gevreesd, aldus de bekendmaking. In Nederland bezit de ABN 390 kantoren, de HBU 3. De HBU is voornamelijk in de Latijnsamerikaanse landen gevestigd, terwijl de ABN haar buitenlandse werkterrein in het bijzonder in het Midden- en Verre Oosten en in enkele Afrikaanse landen heeft liggen. De com-

binatie telt totaal 35 eigen vestigingen, 11 dochter-ondernemingen en 2 deelnemingen *(De Volkskrant* 19-12).

Als gevolg van de fusie zal een bankinstelling ontstaan die de grootste van Nederland zal zijn.

Gerekend naar de balans-totalen (in mln guldens) ziet de ranglijst van de grootste banken in Nederland er nu als volgt uit; het aantal kantoren is in enkele gevallen een schatting (De Volkskrant 19-12):

	balans totaal	kant.
ABN/HBU	9408	443
Amro-bank	8280	600
Raiffeisenbank	7047	1100
Boerenleenbank	4815	985
Middenstandsbank	3158	225
Mees & Hope/NOB	1596	15
Van Lanschot	661	5
Credietbank	625	63
Pierson	600	6
Slavenburg	570	45
Kas-Associatie	345	1
Albert de Bary	319	2
Mendes Gans	243	1

MEES EN HOPE/NOB

De directies van de Nederlandse Overzee Bank NV te Amsterdam en de Bankierscompagnie NV (houdster van het commanditaire kapitaal van de firma's Mees en Hope en R. Mees en Zoonen Assurantiën) hebben op 15 dec. meegedeeld dat zij overeenstemming hebben bereikt over een volledig samengaan van hun bedrijven.

Een naamloze vennootschap onder een nog nader vast te stellen naam zal als houdstermaatschappij met een kapitaal van *f* 62,6 mln optreden van de aandelen van de Nederlandse Overzee Bank en de Bankierscompagnie.

In eerste aanleg zullen de beide bankbedrijven naast elkaar werkzaam zijn. Beoogd wordt een vèrgaande integratie. Daartoe is een hergroepering van de gezamenlijke belangen nodig, die geleidelijk zal geschieden. Deze hergroepering zal tot stand worden gebracht binnen het kader van een naamloze vennootschap, genaamd Mees en Hope NV, waarin het bedrijf van de firma Mees en Hope en een groot deel van de activiteiten van de NOB zullen worden samengebracht. De NOB zal ook na de integratie op specifieke terreinen haar activiteiten blijven voortzetten. (NRC, Alg. H'blad, Het Parool)

(Vor. ber. pag. 698/1-1967)

22STE CONGRES CPN

Van 22-24 dec. 1967 heeft de Communistische Partij Nederland te Amsterdam haar 22ste congres gehouden.

In zijn openingswoord noemde partijvoorzitter P. de Groot het doel van het congres het vaststellen van de politieke lijn voor de komende drie jaren. In de praktijk komt dat hierop neer dat dit congres zal staan in het „teken van de bevestiging" van de op het vorige congres, in maart 1964, ingeslagen koers, die een goede koers is gebleken.

De secretaris van de CPN, H. Hoekstra, besprak de relatie tussen de CPN en de internationale communistische beweging. Hij stelde dat er zich in deze beweging een krachtig herstel van het marxistisch-leninistisch streven voordoet. Op grond daarvan verklaarde hij dat de CPN „geen breuk wil met wie dan ook". De strijd tegen revisionisme of dogmatisme is een zaak voor elke partij zelf. Het congres aanvaardde vier resoluties. In drie daarvan over buitenlandse aangelegenheden sprak het zich uit tegen de „Amerikaanse agressie in Vietnam", tegen het bewind van de „Generaals van de NAVO in Griekenland" en tegen de „fascistische terreur van het bewind van generaals" in Indonesië. In de vierde resolutie werd o.a. gezegd:

„Het congres onderstreept de noodzaak om met alle kracht op te treden voor de nationale zelfstandigheid van ons land, (...) voor de verdediging van de democratie in het bijzonder tegen de pogingen om het kiesstelsel van de evenredige vertegenwoordiging aan te tasten. Juist nu (...) de kleine landen de inzet worden van de strijd om de overhand binnen de kapitalistische wereld, blijkt de grote betekenis van een politiek van staatkundige neutraliteit. Een neutraal Nederland (...) zal de beste bescherming van de Nederlandse belangen zijn..." Socialistische en gelovige arbeiders worden in deze resolutie opgeroepen om samen met de communisten voor loonsverhoging en betere arbeidsvoorwaarden te strijden".

Tegen de concentratie van de monopolies dient een concentratie van krachten van de arbeidersbeweging te komen „waarbij hun eenheid in het NVV van directe grote betekenis is", aldus de resolutie.

Aan het eind van het congres is een nieuw, uit 33 personen bestaand partijbestuur gekozen dat tot het volgende congres in 1970 zitting zal hebben. In dit partijbestuur is, op zijn verzoek, de afgetreden voorzitter, P. de Groot, gezien zijn leeftijd (68), niet herkozen. Hij werd benoemd tot erelid van het partijbestuur. De aanwijzing van het dagelijks bestuur zal op een later tijdstip geschieden.



Paul de Groot

BELGIË

SOCIALE PROGRAMMATIE

De kabinetsraad heeft op 21 dec. 1967 ingestemd met een protocol van sociale programmatie voor de openbare diensten, dat voorziet in een uitgave van 3,9 mrd fr. In dit bedrag zijn de uitgaven ten laste van de ondergeschikte besturen niet begrepen.

Het akkoord gaat in op 1 jan. 1968 en loopt tot 31 dec. 1969. Het betreft ca. 400.000 leden in actieve overheidsdienst, 140.000 beambten van de ondergeschikte besturen of parastatalen en 200.000 gepensioneerden.

Voor de actieven bevat het volgende nieuwe voordelen:

in 1968:

— opvoering van het vakantiegeld van 5.500 naar 7.500 fr;

— toekenning van een zg. programmatietoelage van 1.500 fr die in twee gedeelten zal worden uitbetaald;

— toekenning van twee compensatiedagen voor feestdagen die op zaterdag of zondag vallen;

in 1969:

— opvoering van het gewaarborgd minimumloon van 73.000 fr naar 75.000 fr;

— verlenging van de jaarlijkse vakantie met 1 dag;

— een programmatietoelage van 2.400 fr + 2,4% van het brutoloon;

— toekenning van twee compensatiedagen.

Voor de gepensioneerden bevat het akkoord volgende bepalingen:

—— Invoering van de perequatie van de pensioenen van 1 januari 1970 af;

— valorisatie van de studietijd van de houders van een diploma van ten minste drie jaar postsecundair onderwijs, zodat ze een volledige loopbaan voor hun pensioen kunnen doen gelden;

— opvoering van het minimumpensioen voor de weduwen.

Het protokol bevat ook een verklaring m.b.t. de uitwerking van een nieuw syndicaal statuut voor de ambtenaren voor 1 jan. 1970.

De kabinetsraad heeft verder ook beslist de kinderbijslagen voor de zelfstandigen en de loonarbeiders (van het derde kind af) te verhogen, en de werkloosheidsvergoeding te brengen op 186 fr (+ 27 fr).

UITGESTELD LOON IN LAND- EN TUINBOUW

De Kamer heeft op 20 dec. 1967 eenparig een wetsontwerp goedgekeurd betreffende het uitgesteld loon in land- en tuinbouw. Landbouwerskinderen die nadat zij meerderjarig zijn geworden, gedurende tenminste drie jaar op het ouderlijk bedrijf hebben meegewerkt, zonder hiervoor een financiële vergoeding te hebben ontvangen, zullen door deze wet bij verdeling of bij erfenis het recht ontvangen op een billijke vergoeding voor hun werk.

BOERENBETOGING

Op 26 nov. 1967 heeft te Oudenaarde een betoging van landbouwers plaatsgevonden, waarbij het tot botsingen kwam tussen de manifestanten en de ordediensten. Een betoger, de handelaar *Leon de Poortere,* raakte tijdens de incidenten gewond en overleed kort nadien. Op 19 dec. werd de regering hierover geïnterpelleerd door het CVP-kamerlid *J. Verroken* en de VU-leden *M. Babylon* en *R. van Leemputten.* Laatstgenoemde, een arts die de gewonde gezien had, beweerde dat De Poortere neergeslagen werd door de ordediensten. Minister van binnenlandse zaken *Vanderpoorten* verwees in zijn antwoord naar het verslag van de wetsdokters, volgens hetwelk De Poortere stierf ten gevolge van een hartaanval.

BEGINSELAKKOORD IN GAS- EN ELECTRICITEITSSECTOR

De nationale paritaire commissie voor de sector gas en electriciteit heeft op 21 dec. 1967 een principieel akkoord goedgekeurd i.v.m. de uitbesteding van werk aan derden. De tekst van het ontwerp-akkoord werd licht gewijzigd zonder dat aan de inhoud iets veranderde.

Alle werkzaamheden in de produktie-, distributie- en administratieve sector, die een vast karakter hebben en waarvan de omvang constant is, blijven gereserveerd voor het statutair personeel. Slechts exploitatiewerk dat gespecialiseerd is naar personeel of uitrusting, of waarmee niet binnen een bepaalde termijn kan worden klaargekomen, mag aan buitenstaanders — uitsluitend Belgische ondernemingen — worden toevertrouwd. De ondernemingsraad moet door de directie worden ingelicht over het plan om werk aan derden uit te besteden.

(Vor. ber. pag. 744/2-1967)

CULTURELE INFRASTRUCTUUR VOOR WALLONIË

De minister voor de Franse cultuur, *P. Wigny,* heeft een vijfjarenplan voor de culturele infrastructuur van de Waalse provincies toegelicht. Ongeveer 1,4 mrd fr zal worden uitgegeven voor de oprichting van gewestelijke culturele centra, een nationaal tehuis voor de jeugdbewegingen, het inleggen van „bibliobussen", het uitrusten van musea enz. *(La libre Belgique* 19-12)

DECENTRALISATIE-VOORSTEL VAN CVP

Het nationaal comité van de CVP heeft op 21 dec. 1967 partijvoorzitter *Houben* gemachtigd een wetsvoorstel in te dienen „tot herverdeling van de politieke macht". Het voorstel strekt ertoe een aantal bevoegdheden van de centrale staatsmacht over te hevelen naar de provincies. Het werd besproken door de partijraad van de CVP op 16 dec. en lokte daar heel wat kritiek uit. Volgens de oud-ministers *Th. Lefèvre, A. Gilson, en Moyersoen* doet het technisch-administratieve en juridische bezwaren rijzen. Andere woordvoerders, o.m. van de CVP-Jongeren, oordeelden dat de overheveling van de beslissingsmacht niet „halfweg" mag blijven steken en dat i.p.v. naar de negen provincies liever naar de twee taalgemeenschappen toe moet worden gedecentraliseerd.

GRIFFIER VAN DE KAMER

De Kamer van volksvertegenwoordigers heeft op 21 dec. 1967 *G. Bruyneel* tot griffier benoemd ter vervanging van *René A. J. V. Pauwels* (69) die met pensioen gaat.

De nieuwe griffier werd geboren te St.-Gillis-Brussel op 22 okt. 1915 en is doctor in de rechten van de Vrije Universiteit van Brussel. Hij trad op 1 jan. 1945 in dienst van de Kamer en was sedert 1 jan. 1956 adjunct-griffier.

BNP

Minister van economische zaken Van Offelen heeft op 20 dec. 1966 in een kamercommissie meegedeeld dat het bruto nationaal produkt per inwoner in België 78.200 fr. bedraagt.

DUITSLAND (WEST)

HET PLAN-LEBER

Op 22 sept. 1967 heeft minister *Georg Leber* van verkeer het kabinet een vijfjarenplan van 1968-1972 voorgelegd, dat voorziet in de opheffing van een tekort bij de spoorwegen, dat in 1967 3 mrd DM bedroeg en de verbetering van de verkeersstroom op de „Autobahnen". Op 2 nov. verklaarde het kabinet en op 9 nov. de Bondsraad zich akkoord met dit plan. Ter opheffing van bovengenoemde moeilijkheden stelde de minister de volgende maatregelen voor:

Zware vrachtwagens zullen zoveel mogelijk van de „Autobahnen" en wegen moeten verdwijnen en het vervoer van massagoederen zal dan naar de spoorwegen worden overgeheveld. Hiertoe zal met ingang van 1 juli 1968 een extra vervoersbelasting worden geheven. Zij bedraagt volgens de plannen voor vrachtwagens van industriële en handelsondernemingen, al naar gelang hun grootte, drie tot vijf pfennig per ton/kilometer en voor vrachtwagens van het beroepsgoederenvervoer met een nuttig laadvermogen van meer dan vier ton één pfennig per ton/kilometer. Vrachtwagens van minder dan vier ton nuttig laadvermogen behoeven in geen geval de nieuwe belasting te betalen.

Bovendien zal met ingang van 1 juli 1970 het vervoer over de weg van massagoederen, zoals graan, hout, stenen, kolen, ijzer en staal, voor onbepaalde tijd geheel worden verboden. Op het vervoer van die goederen — het gaat naar schatting om 31 mln ton per jaar — zullen de Westduitse spoorwegen zich in de tussentijd moeten voorbereiden door de aansluitingen op het spoorwegnet uit te breiden, het containervervoer te vergroten, het wagenpark te moderniseren en de overslaginstallaties aan te passen.

Tegelijkertijd zal men trachten het reizen per spoor aantrekkelijker te maken door het comfort te vergroten, de dienstverlening uit te breiden en meer mogelijkheden van aansluiting op lokale diensten te scheppen. Als saneringsmaatregel zullen 82.000 van de 410.000 personeelsleden worden ontslagen. Verder zullen onrendabele lijnen buiten gebruik worden gesteld. De Westduitse spoorwegen hebben op het ogenblik een net van ongeveer 30.000 km, waarvan circa een kwart is geëlektrificeerd.

Om de gestelde doelen te bereiken heeft de directie van de Westduitse spoorwegen een investeringsplan op middellange termijn (vijf jaar) opgesteld, dat voorziet in kapitaalsuitgaven van 12,5 mrd DM in jaarlijkse termijnen van 2,5 mrd DM.

Voor het luchtverkeer zijn plannen opgesteld voor staatssteun ten behoeve van de veiligheid in de lucht. Verder zal de bondsregering deelnemen aan de uitbreiding van de luchthavens Berlijn-Tempelhof, Berlijn-Tegel, Rhein-Main bij Frankfort en Keulen-Bonn in Wahn en aan het aanleggen van de luchthavens Hamburg-Kaltenkirchen en München 2.

Bijzondere aandacht wil de bondsregering schenken aan het gecombineerde verkeer. Bevolkingscentra, industriële centra en zeehavens zullen betere verbindingen krijgen over de weg, per spoor, via de waterwegen en door de lucht.

De minister van verkeer deelde mee, dat de extra belastingen en het vervoerverbod voor massagoederen over de wegen van West-Duitsland ook zullen gelden voor buitenlandse ondernemingen en voor het transitoverkeer. De minister legde zeer sterk de nadruk op het tijdelijke karakter van de maatregelen, vooral van die

betreffende het vervoer van goederen over lange afstanden over de weg, maar hij noemde geen nauwkeurige termijn.
Van de vervoerbelasting wordt een toeneming van de staatsinkomsten met ongeveer 270 mln. Dm per jaar verwacht. De minister gaat ervan uit dat zijn programma van 1971 af volledige uitwerking zal hebben en zal leiden tot een beslissende verbetering van de verkeerssituatie in de Bondsrepubliek.

Nederlandse reacties

Beroepsvervoer (okt. 1967), het blad van de Nationale organisatie voor het beroepsgoederenvervoer, NOB-Wegtransport achtte het plan-Leber in strijd met elke vervoerpolitiek die tot het beste vervoer tegen de laagste prijs leidt, en eveneens in strijd met alles wat te Brussel op vervoergebied wordt nagestreefd. De oplossing van het enorme tekort bij de Bundesbahn wordt niet zozeer gezocht in drastische sanering van de spoorwegen, aldus Beroepsvervoer, als wel in een belemmering van het wegvervoer. „Maatregelen tegen het wegvervoer zijn politiek minder riskant. Het wegvervoer vormt geen pressiegroep van betekenis." Het grote publiek, zo merkt het blad op, is vrij vlot te vinden voor maatregelen tegen het wegvervoer.
Beroepsvervoer publiceerde tevens de uitkomsten van een enquête die het Westduits bureau voor opinie-onderzoek over het plan-Leber heeft gehouden. Van de ondervraagden was 61% het eens met de **toekomstige vervoerverboden voor het** wegvervoer over de lange afstand, 52% was het eens met de voorgenomen saneringsmaatregelen bij de Bundesbahn.

Bedrijfsvervoer (okt. 1967), het orgaan van de Algemene verladers en eigen vervoerdersorganisatie (EVO), zegt de gevolgen van de maatregelen van Leber voor onze nationale economie nog niet te kunnen overzien, „maar het ergste is, dat anno 1967 een lid-staat van de EEG, gebonden door verdrag en uitvoeringsmaatregelen om te komen tot een eenvoudig vervoerbeleid, gebonden aan afspraken, over wederzijds vooroverleg,

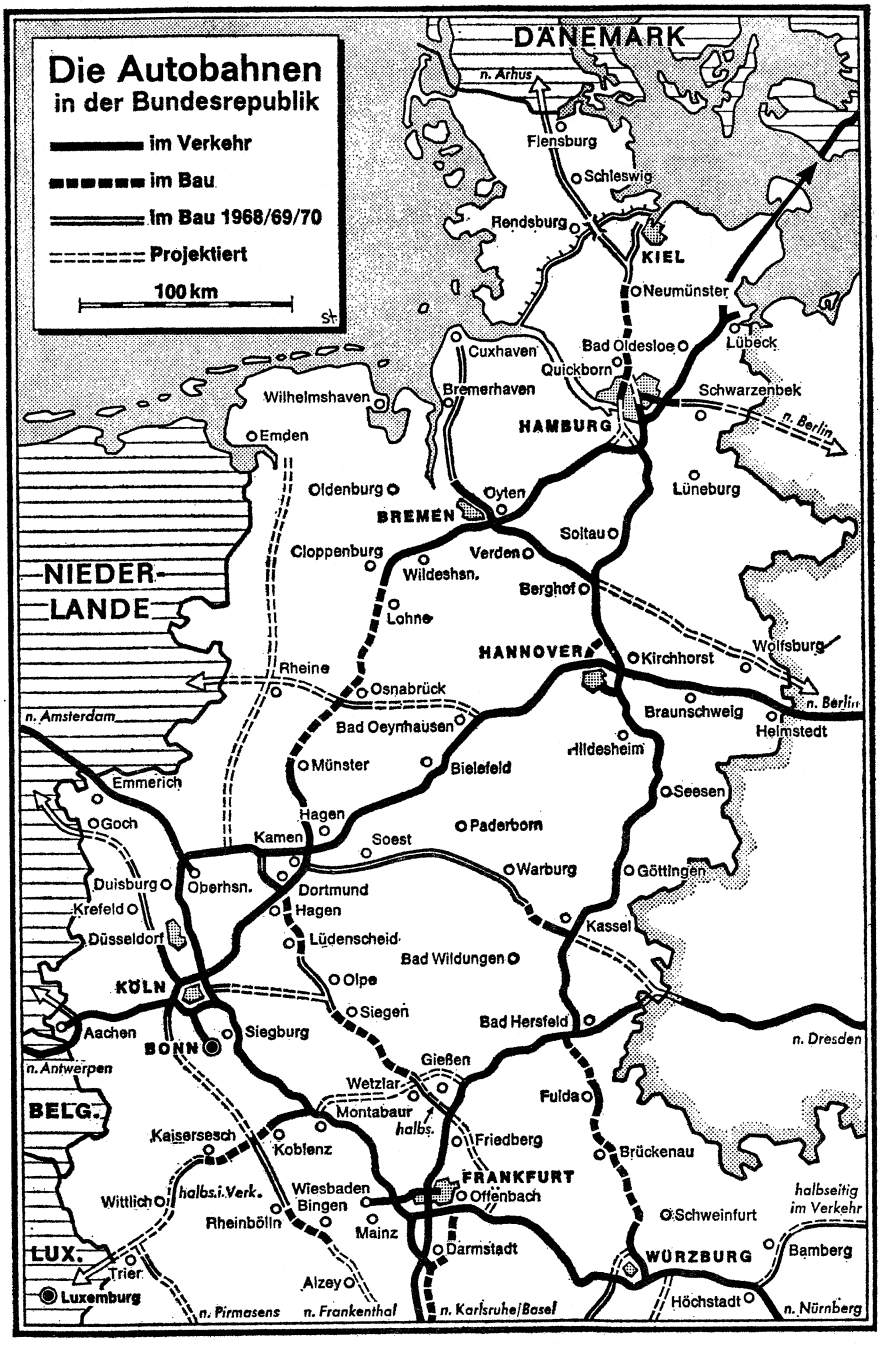

Geprojecteerde „Autobahnen"

	KM	gereed
Sleeswijk-Holstein-Hamburg:		
Hamburg-Flensburg	144	1972
Hamburg-Ost-Schwarzenbek	25	—
Neumünster-Kiel	30	1971
Rondweg Hamburg-west (Elbetunnel)	40	1974
Neder-Saksen-Bremen:		
Bremen-Kamener Kreuz	216	1968
Aansluiting op Hannover-Noord	18	1970
Rondweg Hamburg-West	15	1971
Bremen-Cuxhaven	90	1971
Noordrijn-Westfalen:		
Kamener Kreuz-Bremen	216	1968
Dortmund-Giessen	189	1970
Ruhrgebied-Kassel	149	1972
Rijnland-Palts:		
Trier-Koblenz-Montabaur-Giessen	196	1976
Krefeld-Ludwigshafen-Speyer-Neulauterburg	254	1980
Aken-Trier-Landstuhl-Karlsruhe-Pirmasens	205	1980
Hessen:		
Frankfurt-Heidelberg	80	1974
Hersfeld-Würzburg	141	1968
Giessen-Dortmund	189	1970
Kassel-Ruhrgebied	149	1972
Saarland:		
Saarbrücken-Oost-Franse grens	5	1968
Baden-Württemberg:		
Mannheim-Heilbronn	70	1968
Heilbronn-Würzburg	75	1970
Frankfurt/Offenbach-Darmstadt-Heidelberg	80	1970
Beieren:		
Hersfeld-Fulda-Würzburg-Biebelried	141	1968
Würzburg-Weinsberg	80	1970
Kiefersfelden-Oostenr. grens	1,7	1968
Neurenberg-Regensburg	100	1970
Neurenberg-Amberg-Waidhaus	100	*
München-Murnau	75	1970
Ulm-Kempten	100	*
Neurenberg/Schwabach-Feuchtwangen	75	*
Rondweg München		1970

* Na 1975.

zonder al deze dingen te respecteren, met dit plan komt. Een plan, dat een eenvormig vervoerbeleid in Europa voorgoed onmogelijk zal maken."

Op 6 nov. had de Nederlandse staatssecretaris *M. J. Keyzer* van verkeer en waterstaat te Venlo een onderhoud met minister Leber. Het gesprek had van Nederlandse zijde ten doel na te gaan hoe de schade voor het Nederlandse vervoerswezen tot een minimum zou kunnen worden beperkt. Op 11 dec. werden deze besprekingen te Parijs in het kader van de conferentie van 18 Europese ministers van verkeer voortgezet. Na dit gesprek verklaarde minister Leber, dat het hem onmogelijk was ook maar iets te wijzigen in zijn plan terwijl de Nederlandse staatssecretaris verklaarde, dat Nederland op zijn volledig afwijzende standpunt bleef staan.

Overleg in de Europese ministerraad

Tijdens de zitting van de ministerraad van de Europese Gemeenschappen op 13/14 dec. te Brussel, gewijd aan vervoersproblemen, heeft minister Leber het Nederlandse internationale wegvervoer 1950 vergunningen toegezegd, wat betekent, dat 1950 Nederlandse wegvervoerders Duitse wegen mogen berijden. Staatssecretaris Keyzer had geweigerd mee te werken aan de oplossing van vervoersproblemen binnen de EEG op korte termijn, zolang voor de Nederlands-Duitse vervoerrelaties geen redelijke oplossing zou zijn gevonden.
Behalve Nederland stonden ook Italië en België duidelijk afwijzend tegenover de plannen van Leber.
Frankrijk was het grotendeels met de Nederlandse bezwaren eens, hoewel het betoogde, dat gezonde concurrentieverhoudingen bereikt moeten worden door iedere vorm van transport te laten betalen voor de kosten van zijn eigen infrastructuur. *(NRC* 23/9, 12/12, 15/12-1967)

FRANKRIJK

AILLERET OVER DEFENSIESTRATEGIE

De chef van de Franse generale staf, generaal *Ailleret,* heeft in het decembernummer van de *Revue de défense nationale,* een artikel gepubliceerd, waaruit waarnemers hebben afgeleid dat Frankrijk een diepgaande wijziging van zijn strategie voorbereidt. In zijn beschouwing komt Ailleret tot de conclusie dat Frankrijk zich moet inspan-



Generaal Ailleret

nen „met eigen middelen een verdedigingssysteem op te bouwen, dat tegen niemand is gericht, maar wereldwijd is en naar alle richtingen van het kompas wijst, dat de maximale kracht heeft, die de nationale hulpbronnen toestaan en dat, gehanteerd met evenveel koelbloedigheid als vastbeslotenheid, Frankrijk, door de afschrikking, in staat zou stellen aan bepaalde grote oorlogen te ontkomen en, als het daaraan niet zou ontkomen, er op de beste voorwaarden aan deel te nemen, en dat tenslotte tijdens crises die in de toekomst de wereld kunnen schokken Frankrijk in staat zou stellen vrijelijk over zijn lot te beschikken".

Ailleret is van mening dat de angst voor een aanval van de Sowjet-Unie thans niet meer gerechtvaardigd schijnt.
Zelfs wanneer echter het gevaar alleen van één kant zou dreigen, en wel van de kant van de SU, zou het een ernstig nadeel zijn de veiligheid van Frankrijk uitsluitend te baseren op het Atlantisch bondgenootschap, en daardoor praktisch afhankelijk te maken van de Ver. Staten, aldus Ailleret. Een analyse van de wereldsituatie leidt er integendeel toe, dat men zich niet op de beschouwing van één gevaar vastleggen mag. De situatie in de wereld levert het schouwspel op van een dergelijke wanorde, dat het niet mogelijk is te ontdekken van welke kant gevaren Frankrijk bedreigen, terwijl het tegelijk onmogelijk is zich te baseren op het evenwicht van het ogenblik om de toekomst te voorspellen. Frankrijk zou meegesleept kunnen worden in een onvoorzienbaar conflict, hetzij doordat een der tegenstanders zijn grondgebied of zijn middelen zou willen gebruiken, hetzij doordat een der belligerenten zijn vijand zou willen beletten van Frankrijks grondgebied of hulpbronnen gebruik te maken. Een alliantie zou Frankrijk niet voldoende veiligheid bieden, omdat het bijna onmogelijk is bij voorbaat de oorzaak van een toekomstig ernstig conflict te voorzien, noch de verdeling der markten in de verschillende kampen. (Le Monde 1-12)

De *Neue Zürcher Zeitung* (2-12) leidde uit het artikel af dat Frankrijk voornemens is intercontinentale raketten te bouwen en dat de geschetste strategie een verdere afwending van het Atlantisch bondgenootschap en tenslotte het innemen van een neutrale houding inhoudt. Volgens het Franse blad *L'Aurore* zou er thans geen twijfel meer aan bestaan dat Frankrijk ook het Atlantisch bondgenootschap zal verlaten.

ATOOMONDERZEEËRS

Met de tewaterlating van de eerste Franse atoomonderzeeër, Le Redoutable, op 29 maart 1967 werd een begin gemaakt met de schepping van de „derde generatie" van de Franse atoommacht (zie pag. 249/2-1967).
Deze zou aanvankelijk uit drie atoomonderzeeërs bestaan. De marineleiding verlangde echter minstens vijf schepen van dit type.
De regering heeft nu, aldus berichtte *Le Monde* op 8 dec. 1967, de bouw van een vierde atoomonderzeeër voor 1975 goedgekeurd, terwijl zij zich de beslissing over het bestellen van een vijfde nog voorbehoudt.

DIENSTTIJDVERKORTING

Op 15 nov. 1967 heeft de Nationale Vergadering met 245 tegen 241 stemmen een wetsontwerp aanvaard, waarin de militaire diensttijd van zestien maanden tot twaalf maanden wordt teruggebracht. Tijdens het debat deelde de minister van defensie, *Pierre Messmer,* mee dat de regering de diensttijdverkorting goedkeurt, maar nog niet kan garanderen wanneer deze maatregel in werking zal treden. De commissie voor nationale defensie had verzocht de verkorting vóór 31 dec. 1969 te laten ingaan. In het wetsontwerp wordt deze datum echter niet genoemd.

CONGRES UNR/UDT

Te Lille is van 24-26 nov. voor het eerst sinds 4 jaar een partijcongres van de Gaullisten, de UNR/UDT (Union pour la Nouvelle République/Union Démocratique du Travail) gehouden. Aan het congres namen voorts vertegenwoordigers deel van de volgende politieke groeperingen:
Union de la Gauche Ve République, Mouvement des 29, Centre féminin d'études et d'information, Groupe des Républicains Indépendants, Union des Jeunes pour le Progrès.

Het congres werd door ca. 5.000 afgevaardigden bijgewoond. Prominente linkse gaullisten, zoals *Vallon* en *Capitant,* boycotten het congres.

Buitenlandse politiek

Het rapport inzake de buitenlandse politiek, opgesteld door De Lipkowski, lid van het Europese parlement, werd door het congres goedgekeurd. In dit rapport wordt gepleit voor de „tweepeilers"-theorie, die De Lipkowski reeds in het Europese parlement naar voren had gebracht (pag. 5/3).

In een motie werd de buitenlandse politiek van president *De Gaulle* inz. Vietnam, Europa, Midden-Oosten en de toetreding van Engeland tot de EEG, uitdrukkelijk goedgekeurd. T.a.v. de Britse toetreding werd verklaard, dat deze „om politieke of historische redenen belangrijk zou zijn in het geval dat alle vereiste voorwaarden zouden zijn vervuld."

In een rede voor het congres zei minister *Couve de Murville* van buitenlandse zaken, die zelf geen lid van de partij is, dat Frankrijk nu een echte buitenlandse politiek heeft, iets wat jaren niet het geval was geweest. Deze buitenlandse politiek was gebaseerd op drie voorwaarden: voorrang van het nationale belang, de continuïteit en de daardoor mogelijke planning op lange termijn en tenslotte de principes van onafhankelijkheid en vrede. De minister verklaarde dat deze politiek „na De Gaulle zeker zal worden voortgezet" daar zij op de werkelijkheid en de fundamentele belangen van Frankrijk gegrondvest is.

Rede Pompidou

In de slotrede voor het congres verklaarde premier *Pompidou* dat er „niets schokkender" is dan hoop in een bepaalde buitenlandse pers en helaas ook soms in de Franse dat deze grote spelbreker (De Gaulle) van het toneel zou kunnen verdwijnen, opdat Frankrijk weer braaf in de pas zal gaan lopen en opdat het oude politieke spel in Frankrijk weer kan gaan beginnen. Pompidou kenschetste de partijdag als het congres van de verandering en de verbreding van de gaullistische beweging. Het stond niet in het teken van het na-gaullisme. „De Gaulle is er en zal nog vijf jaar vast aan het hoofd van de staat staan". Volgens *DPA* (26-11) wekte de premier de indruk dat hij de jonge partijleden voor zich wilde innemen.

Pompidou deed een felle aanval op de Franse communisten. Eerder was hierover in een rede van een der nationale partijsecretarissen, *Robert Poujade,* gezegd, dat de PCF „een anachronistische maar gevaarlijke partij was met een vooruitstrevende fraseologie, maar een conservatief programma. Een toenadering tot de PCF leidt tot een ontkenning van alle staatsburgerschap. Haar laatste doelen zullen altijd subversief blijven". „Dit heeft", aldus Pompidou, „niets te maken met de buitenlandse politiek van Frankrijk. Wij zullen onze politiek van ontspanning, begrip en samenwerking met de volksdemocratieën en de SU voortzetten. Wij hebben China erkend. Wij veroordelen de oorlog in Vietnam.

De partij

Het congres besloot de naam UNR/UDT te veranderen in Union des Démocrates pour la Ve République. Het oorspronkelijke voorstel de partij te herdopen in Union des démocrates sociaux pour la Ve République werd verworpen, omdat men de toevoeging „sociaux" te ouderwets achtte.

Voorts werd besloten in plaats van het tegenwoordige stelsel van vijf nationale secretarissen (pag. 407/3-1967) een enkele algemene secretaris te benoemen. Het centrale comité werd opgedragen binnen zes maanden een geschikte kandidaat aan te wijzen. Dit besluit werd o.a. door de *FAZ* (5-12) gezien als een nederlaag voor Pompidou, tegen wie één algemene secretaris op voet van gelijkheid beter op zou kunnen.

Tot het centrale comité werden uit hoofde van hun functie gekozen: *Georges Pompidou, Michel Debré, Roger Frey, Jacques Chaban-Delmas, Henry Rey* en *Jacques Soufflet.* Hieraan werden 88 leden toegevoegd.

CONVENT VAN HET DEMOCRATISCH CENTRUM

Van 17-19 nov. 1967 heeft in Nice een convent van het Democratisch Centrum plaats gevonden. *Jean Lecanuet* werd als partijvoorzitter herkozen, terwijl *Bertrand Motte, Guy Sulter* en *Paul Coste-Floret* als vice-voorzitters zullen optreden. *Pierre Abelin* werd als secretarisgeneraal herkozen. Het convent heeft de volgende resolutie m.b.t. haar algemene politiek aangenomen:

„Het Democratisch Centrum bevestigt de noodzaak van een grote, democratische, sociale en Europese beweging binnen de Franse politiek. Het stelt zich teweer tegen de machtspolitiek en haar methoden. (. . .) Het Democratisch Centrum draagt, doordat het personen van de meest verschillende richtingen in zich verenigt, bij tot de vereenvoudiging van het politieke leven. Als het land deze vereenvoudiging wenst, moet het zich met reden beducht voelen voor de confrontatie van twee vijandige blokken waarvan de ene het gevaar loopt door de communistische partij beheerst te worden, en de andere slechts provisorisch verenigd is door haar onderdanigheid aan een enkele man. Het Democratisch Centrum is zich ervan bewust, dat het de belangen van de natie dient, doordat het iedere onderwerping aan en aansluiting bij een andere partij van de hand wijst." Verder betoont het Democratisch Centrum zich voorstander van een presidentiële democratie, van de Verenigde Staten van Europa en van een noodzakelijke Atlantische Alliantie.

In de resolutie over de buitenlandse politiek werd o.a. het nationalisme veroordeeld, dat een stempel op de buitenlandse politiek drukt. De wens werd uitgesproken tot een voortgaande verwezenlijking van een Europese politieke gemeenschap en een open dialoog over de opname van Groot-Brittannië in de EEG. Tenslotte werd de hernieuwde overeenstemming van Gaullisten en Communisten omtrent een torpedering van de Gemeenschappelijke Markt veroordeeld en het feit betreurd dat Frankrijk zijn verplichtingen jegens Israël niet is nagekomen. (Le Monde 21-11)

INTERNE ORGANISATIE FÉDÉRATION

Het politiek bureau van de Fédération de la Gauche démocrate et socialiste heeft op 15 nov. 1967 overeenstemming bereikt over een gezamenlijke beginselverklaring en een nauwere integratie tussen de samenstellende delen: de Socialistische partij (SFIO), de Radicaal-socialistische partij en de Convention des institutions républicaines. De beginselverklaring ademt de geest van een gematigd links orthodox socialisme. M.b.t. de interne organisatie werd besloten, dat de SFIO in het centrale orgaan van de Fédération door 13 afgevaardigden vertegenwoordigd zal worden en de radicalen en leden van de Convention elk door zeven afgevaardigden. In het uitvoerend comité zal de zetelverhouding respectievelijk 33, 18, 18 zijn. Per 1 jan. 1968 zullen ook departementale vergaderingen van de Fédération in werking treden, die in het eerste jaar van hun bestaan echter alleen beraadslagende bevoegdheden zullen hebben. De verwachting is dat de Socialistische partij haar tegenwoordig overwicht in de Fédération zal zien te verzwakken, als de departementale vergaderingen in 1969 door middel van stemmingen hun mening over politieke vraagstukken zullen kunnen geven. (*The Times* 17-11)

(Vor. ber. pag. 408/1-1967)

CONGRES VAN DE RADICALE PARTIJ

Op 16 en 17 dec. heeft de Radicale partij te Toulouse haar 74e congres gehouden. De radicalen hebben op dit congres, als eerste partij binnen de Fédération, hun goedkeuring gehecht aan de structuurhervorming en de beginselverklaring, welke op 15 nov. door de Fédération aangenomen waren. Het congres nam deze beslissing met 6 stemmen tegen.

De partij verzette zich echter tegen het verlangen der „clubs" en van de voorzitter van de Fédération, *François Mitterrand,* om zonder meer tot een fusie van de drie samenstellende groepen van de Fédération te komen. Desalniettemin verklaarde partijvoorzitter *René Billères,* die voor een periode van twee jaar herkozen werd, dat het „point of no return" op de weg naar het einddoel — de vorming van een grote sociaal-democratische partij — gepasseerd was.

Het congres heeft zich nauwelijks beziggehouden met de moeilijkheden die voortvloeien uit het opstellen van een gezamenlijk regeringsprogramma van de Fédération met de communisten. Uitvoerig werd stilgestaan bij de buitenlandse politiek, aangezien hier de voornaamste hinderpaal voor een overeenkomst tussen de linkse partijen ligt.

In de slotverklaring wordt gesteld dat de buitenlandse politiek van president De Gaulle, betiteld als „gevaarlijk en hersenschimmig, Frankrijk isoleert." „De zucht naar prestige, op grond waarvan hij zich door de meest nationalistische leiders van de Derde Wereld op sleeptouw laat nemen, de stelselmatige vijandigheid tegenover de VS, het weloverwogen pessimisme t.a.v. de vreedzame coëxistentie en een verouderde opvatting over onafhankelijkheid, verblinden hem omtrent de realiteiten van onze tijd en de middelen van ons land en beroven hem van elke mogelijkheid om bij te dragen tot de vrede in het Midden-Oosten en Verre Oosten." De verklaring vervolgt: „De weigering Europa op te bouwen en Groot-Brittannië daarin te betrekken, brengt onze werkelijke kans op onafhankelijkheid in gevaar en illustreert de tegenstrijdigheid en ijdelheid van deze politiek." „Op alle gebieden botst het gaullistische systeem van de persoonlijke macht meer en meer op de realiteiten, die de mislukking ervan duidelijk maken, en de leider van de staat er toe brengen zich als een absoluut monarch op te werpen, in weerwil van de fundamentele wetten van iedere republiek." „Met het oog hierop, geeft de radicaal-socialistische partij haar goedkeuring aan de nauwere samenwerking waarin wordt voorzien door de voorgestelde structuurwijziging van de Fédération, als troef voor de vorming van een verenigde formatie van een nieuw type. De partij stelt voor de structuur van deze formatie een veelvormig karakter te laten hebben. (Le Monde 19-12, NZZ 19-12)

DECRETEN

Op 30 aug. heeft het kabinet vijftien decreten goedgekeurd, die ten doel hebben de economie te beschermen tegen de concurrentie van buitenlandse ondernemingen.

Een van deze decreten heeft ten doel de Parijse beurs te versterken en zo de investeringen aan te moedigen. Door nog grotere belastingontheffingen en premiers dan tot nu toe zullen de Franse ondernemingen worden aangemoedigd zich te oriënteren op „de provincie" om daardoor het overwicht van Parijs op „de provincie" te verminderen.

Een ander decreet geeft kleine en middelgrote ondernemingen, die hun identiteit niet willen verliezen in fusies, de mogelijkheid om groeperingen te vormen bij voorbeeld voor de verkoop of researchwerk.

Daaraan zullen eveneens fiscale voordelen worden verbonden. Fusies van maatschappijen zullen fiscaal worden aangemoedigd. Niet alleen hergroeperingen en concentraties in Frankrijk zelf zullen worden aangemoedigd maar ook op Europese schaal. Er zullen enkele verbeteringen worden aangebracht in het kredietwezen. Detailmaatregelen betreffen een scherpere controle op de farmaceutische industrie (zulks ook in verband met de bezuinigingen op de sociale verzekeringen) en de bevordering van het toerisme. De belastingontheffingen zullen de schatkist jaarlijks 360-450 mln fr kosten.

Op 6 sept. werden de laatste decreten goedgekeurd door het kabinet. Het betrof twee decreten inzake de landbouw en een inzake het telefoonnet. (Vor. ber. pag. 534/2)

AMNESTIEWET VERWORPEN

Op 28 nov. 1967 heeft de Nationale Vergadering met 269 tegen 195 stemmen (w.o. 8 gaullisten en 16 onafh. republikeinen), bij 15 onthoudingen een wetsontwerp inzake amnestie verworpen. Dit ontwerp hield een amnestieverlening in aan alle ex-OAS-ers, behalve aan degenen, die moorden hebben begaan of een leidende rol in de terroristenbeweging hebben gespeeld. Tegen stemden de communisten omdat zij het wetsontwerp te ruim vonden, terwijl de overige opposanten juist een algehele amnestie wilden. Volgens minister *Gorse (Le Monde* 16-11) betekende het wetsontwerp, dat als aanvulling op de wet van 1966 (pag. 279/2-1966) bedoeld was, een directe amnestieverlening aan 150 personen en de mogelijkheid hiertoe middels presidentiële decreten voor 124 personen.

Op 15 dec. werd het wetsontwerp voor de tweede maal verworpen, nu met 254 tegen 189 stemmen. *(NRC, Le Monde, The Times)*

EX-GENERAAL JOUHAUD VRIJGELATEN

Op 22 dec. 1967 is ex-generaal *Edmond Jouhaud* krachtens een gratiebesluit van president *De Gaulle* t.g.v. Kerstmis op vrije voeten gesteld. Jouhaud werd in april 1962 ter dood veroordeeld voor zijn aandeel in de opstand van Algiers in april 1961. De president wijzigde in aug. 1962 dit vonnis in levenslang. Tevens werden vijf andere ex-OAS-ers vrijgelaten. Ca. 50 leden van deze organisatie zitten nu nog gevangen. (*NRC* 23-12)

(Vor. ber. pag. 9/1-1967)



Edmond Jouhaud

AUTOWEG PARIJS-LILLE GEOPEND

Op 30 nov. heeft minister *Xavier Ortoli* van openbare investeringen en huisvesting een 215 km lange vierbaans autoweg tussen Parijs en Lille geopend. Het is de eerste vierbaansweg, tussen een regionale hoofdstad en Parijs.

Lille ligt nu een uur en drie kwartier rijden van Parijs. De nieuwe autoweg (A1) zal tegen 1972 aftakkingen krijgen naar Kamerijk, Valenciennes en Brussel en later naar Luik en Keulen. In westelijke richting zal de weg aansluiten op autowegen naar Duinkerken en in de toekomst naar een tunnel onder Het Kanaal. Tegen die tijd zal de autoweg Parijs-Nice geheel gereed zijn.

SANERING AMERIKAANSE BETALINGSBALANS

De Amerikaanse president *Johnson* heeft op 1 jan. tijdens een persconferentie een aantal maatregelen bekendgemaakt, die moeten dienen om het tekort op de Amerikaanse betalingsbalans te verminderen en de dollar te versterken. Het aangekondigde program van actie zal het tekort op de betalingsbalans, voor 1967 geraamd op $ 3,5 mrd, met $ 3 mrd moeten verkleinen. De desbetreffende maatregelen bestaan uit de volgende vijf punten:

1) Vermindering van de Amerikaanse investeringen in het buitenland met $ 1 mrd. Het bestaande vrijwillige programma zal verplicht worden. In geïndustrialiseerde gebieden als West-Europa en Zuid-Afrika zullen investeringen geheel worden stopgezet. In Engeland, Canada en Australië mag het investeringspeil niet meer dan 65% van het gemiddelde van 1965-'66 bedragen.

2) Vermindering van het krediet dat door Amerikaanse banken en andere instellingen aan het buitenland wordt verleend. Deze besparing zou $ 500 mln moeten opbrengen.

3) Een besparing van $ 500 mln door een vrijwillige beperking van het reizen door Amerikanen naar het buitenland.

4) Besnoeiing op de uitgaven van de ministeries van defensie en buitenlandse zaken met $ 500 mln.

5) Verbetering van de handelsbalans door een verhoging van de uitvoer met $ 500 mln.

De president verklaarde dat hij tot deze ingrijpende maatregelen was gekomen, wegens de voortdurend verslechterende toestand van de betalingsbalans. Het tekort voor 1967 zou volgens Johnson $ 3,5 à $ 4 mrd bedragen, hetgeen het grootste nadelig saldo sinds 1960 is. „De Verenigde Staten hebben de afgelopen 17 jaar tekorten op de betalingsbalans gehad", aldus Johnson.

„Daardoor ondervindt de dollar in het buitenland moeilijkheden, hoewel hij binnen Amerika gezond is". „We kunnen geen tekort toestaan, dat de stabiliteit van het internationale monetaire systeem — waarvan de Amerikaanse dollar de steunpilaar vormt — zou bedreigen", aldus de president. „We kunnen geen tekort toestaan, dat de sterkte van de gehele vrije-wereld economie in gevaar zou brengen, en dat tegelijkertijd onze welvaart in eigen land — die zonder precedent is — zou bedreigen". „Het is tijd geworden om een beslissende actie te ondernemen, die onze betalingsbalans in of dicht bij een evenwicht zal brengen in het voor ons liggende jaar. De noodzaak voor handelen is een nationale en internationale verantwoordelijkheid van de hoogste prioriteit."

Investeringsbeperkingen

Als belangrijkste punt voor de bestrijding van het tekort op de betalingsbalans wordt de direct van kracht wordende verplichte investeringsbeperking in het buitenland beschouwd.

Op vrijwillige basis was er ten aanzien van investeringsbeperking van de Amerikanen in het buitenland in de afgelopen drie jaar onvoldoende resultaat bereikt. Daarom had de regering volgens de president tot dwingende maatregelen moeten besluiten.

Johnson zei dat hij het ministerie van financiën opdracht heeft gegeven het Congres te raadplegen over wettelijke maatregelen om er voor te zorgen dat winsten van buitenlandse ondernemingen die Amerikaans eigendom zijn, in de Amerikaanse schatkist zullen vloeien.

Alle kapitaaluitvoer t.b.v. directe investeringen naar het Europese continent, uitgezonderd Griekenland en Finland, valt onder een moratorium.

Engeland en Japan vallen niet onder het investeringsverbod. De investeringen in Engeland, Canada, Australië en Japan zullen echter niet meer mogen bedragen dan 65% van het gemiddelde over 1965/1966. In de olieproducerende landen moeten de Amerikanen zich aan dezelfde grens houden. Voor de ontwikkelingslanden geldt een maximum van 110%. Voor alle andere landen, in hoofdzaak de „rijke" landen in West-Europa, is een verbod op de investering van nieuw Amerikaans kapitaal ingesteld. Wel mogen Amerikaanse ondernemingen elk jaar 35% van het rendement van hun gemiddelde investeringen in 1965/1966 herinvesteren. Zij moeten een deel van hun winst — tenminste het gemiddelde van 1965/1966 — naar de Verenigde Staten blijven overmaken. Verder moeten zij de kortlopende geldmiddelen waarover zij in het buitenland beschikken, verminderen tot het gemiddelde van 1965/1966.

Ten behoeve van de uitvoering van deze maatregelen wordt op het ministerie van handel een speciaal „Office of Foreign Investments" geschapen.

Het indammen van de dollarstroom naar het buitenland betekent voor verschillende Europese landen dat Amerikaanse investeringen dit jaar zullen uitblijven. In 1966 investeerden de VS voor meer dan $ 600 mln



V.l.n.r.: McChesney Martin (pres. Fed. Reserve Bank), de ministers Rusk (buitenlandse zaken), Fowler (financiën), Trowbridge (handel) en de economische adviseur Ackley beantwoorden vragen van de pers over de regeringsmaatregelen.

in West-Duitsland; in Italië voor 148,8 mln, in Nederland voor 160,8 mln, in België voor 122,4 mln en in Frankrijk voor 54,6 mln. Spanje, waar voor $ 108 mln werd geïnvesteerd, zal ook zwaar getroffen worden door de nieuwe maatregelen.

Leningen buitenland

M.b.t. de vermindering van het krediet, door Amerikaanse banken te lenen aan het buitenland, worden voorlopig slechts „vrijwillige" richtlijnen gegeven. De kortlopende Amerikaanse bankkredieten op het vasteland van Europa zullen dit jaar met 40% verminderd moeten worden. De hernieuwing van leningen op lange termijn is van nu af aan verboden. In het algemeen gelden voor alle Amerikaanse bankinstellingen beperkingen voor kredieten aan het buitenland tot een bedrag van 103% van de eind 1964 uitstaande bedragen. Dit zal tot gevolg hebben, dat bankkredieten van de VS — met uitzondering van de exportsector — nog alleen ter beschikking staan voor landen buiten Europa. Voor Canada, Groot-Brittannië en Japan zijn echter in minder strenge bepalingen voorzien.

Buitenlandse reizen

T.a.v. het beperken van de buitenlandse reizen, verklaarde president Johnson: „Ik vraag het Amerikaanse volk om in de komende twee jaar van alle niet dringend noodzakelijke reizen buiten het Westelijk Halfrond af te zien". Hij stelde voorts een plan voor om het bezoek aan de VS te stimuleren. Hij zei een speciaal team te hebben gevormd, dat hem binnen 45 dagen verslag moet uitbrengen van de directe maatregelen, die op dit gebied genomen zouden kunnen worden.
Aan het Congres zal worden gevraagd het beroep af te zien van internationale reizen door een wet te steunen.
De wijze waarop Washington de reizen van Amerikanen wil beperken, vooral of die beperking zal worden opgelegd of vrijwillig zal zijn, is van groot belang voor de Europese toeristenindustrie. Hoe groot mag blijken uit onderstaande cijfers, ontleend aan het *Algemeen Handelsblad* (3-1):

In 1966 telde Engeland 770.000 Amerikaanse bezoekers en toeristen die $ 167 mln uitgaven. Hierin waren niet de uitgaven begrepen van Amerikaans militair personeel en in Engeland wonende Amerikanen. Italië had 613.000 Amerikaanse toeristen die $ 153 mln uitgaven, Frankrijk 685.000 met 116 mln, West-Duitsland 558.000 met 86 mln, de drie Beneluxlanden 495.000 met 39 mln, Zwitserland 245.000 met 60 mln en Spanje 245.000 met 53 mln. Ierland, waar jaarlijks $ 24 mln werd uitgegeven door 132.000 Amerikaanse toeristen, had op een geweldig jaar gehoopt door de devaluatie.

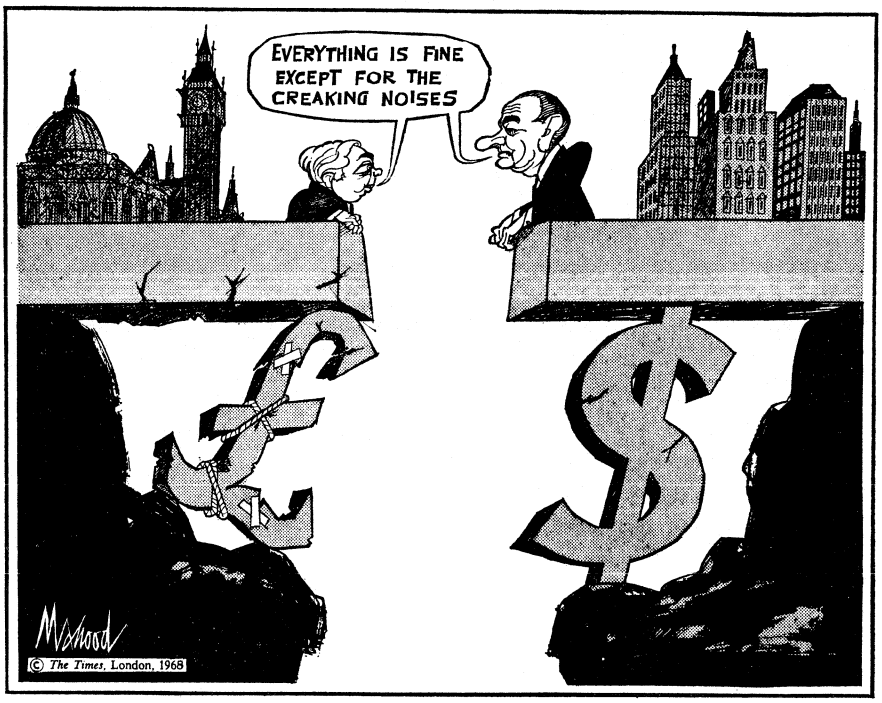

Militaire bezuinigingen

President Johnson deed een beroep op de NAVO-bondgenoten een groter deel voor hun rekening te nemen van de financiële lasten die de VS dragen door de stationering van verscheidene divisies in Europa. De bondgenoten kunnen helpen door een groter deel van hun defensiebehoeften in de VS te kopen en door investeringen in Amerikaanse fondsen. De president gaf de verzekering dat de besnoeiing van de uitgaven voor de Amerikaanse troepen in het buitenland geen vermindering van het aantal van deze troepen zal inhouden. In een persoonlijke brief aan de Westduitse Bondskanselier *Kiesinger* schreef Johnson dat de Amerikaanse troepensterkte in Europa en West-Duitsland niet zal worden verminderd. Wel zal de Amerikaanse militairen worden gevraagd uiterst zuinig met hun dollars te zijn.
Wel zullen de VS $ 100 mln meer aan bewapening aan Engeland uitgeven, doch dit is een gedeeltelijke compensatie voor de Britse opdracht tot levering van F 111 en andere Amerikaanse vliegtuigen.

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, *Dean Rusk,* is met de realisering van de wensen t.a.v. de bondgenoten belast, terwijl zijn ambtgenoot van defensie *McNamara* de opdracht heeft gekegen nieuwe wegen te zoeken tot inkrimping van de persoonlijke deviezenuitgaven van de Amerikaanse troepen en hun familieleden in het buitenland.

Vergroting uitvoer

Om de Amerikaanse export te bevorderen kondigde president Johnson een aantal initiatieven aan: verbetering van de exportverzekering en de exportfinancieringsgarantie alsmede vergroting van het regeringsaandeel in de exportfinanciering. Ook deed de president een beroep op andere landen de nog resterende, niet op tarieven gebaseerde handelsbelemmeringen uit de weg te ruimen.
Ter bespreking van de handelsproblemen en de financiële vraagstukken vertrokken op 1 jan. twee Amerikaanse regeringsdelegaties uit Washington. De ene, bestaande uit de plaatsvervangende minister van buitenlandse zaken, *Nicolas Katzenbach,* de onderminister van financiën, *Deming,* en Johnsons vertegenwoordiger voor douanetarieven, *William Roth,* naar Europa. De andere, onder leiding van de onderminister van buitenlandse zaken, *Eugene Rostow,* naar het Verre Oosten.

Binnenlandse maatregelen

Om het succes van zijn stappen te garanderen, wil president Johnson ook binnenlandse maatregelen treffen. Zo zal het Congres opnieuw worden verzocht de voorgestelde belastingverhogingen (pag. 809/3-1967) onmiddellijk te aanvaarden. Verder zullen de ministers van handel en arbeid tezamen met de raad van economische adviseurs, een reactivering van de inkomenspolitiek op vrijwillige basis proberen te bewerkstelligen en bovendien streven naar een uiterste beperking van stakingen.
De president verklaarde niet te geloven dat een prijs- en loonstop op handen is.

De missie van Katzenbach

Op zijn rondreis langs de zes hoofdsteden van de EEG-landen, alsmede Bern en Londen heeft onderminister Katzenbach over het algemeen veel begrip ontmoet voor de Amerikaanse maatregelen. De *NRC* (5-6) tekende hierbij aan, dat ook nauwelijks anders te verwachten was, aangezien juist van Europese zijde de laatste tijd telkens weer op een herstel van evenwicht van de Amerikaanse betalingsbalans was aangedrongen. Ongerustheid werd echter uitgesproken over de beperkingen op het toeristenverkeer.
Hieronder een kort overzicht van de reacties die Katzenbach en zijn delegatieleden bij hun besprekingen hebben ontmoet:

BONN: Bij zijn besprekingen op 3 jan. met de minister van buitenlandse zaken, *Willy Brandt,* heeft Katzenbach twee Amerikaanse verlangens naar voren gebracht, nl. voortzetting van de gedeeltelijke compensatie door de Bondsrepubliek voor de legering van de Amerikaanse troepen in West-Duitsland en oplossing van de kwestie hoe het goedkoper worden van Westduitse exportgoederen naar de VS, door de invoering van de belasting op de toegevoegde waarde kan worden opgevangen (pag. 355/1-1967). Het effect van deze belasting wordt in Washington geacht gelijk te staan met een devaluatie van de Duitse mark met 2 à 2½%.
De bestaande regeling omtrent de Westduitse tegemoetkoming in deviezen voor de Amerikaanse uitgaven voor de troepen in de Bondsrepubliek loopt tot 30 juni (pag. 291/1-1967).
Katzenbach heeft bij zijn besprekingen weer herinnerd aan de mogelijkheden van de Bondsrepubliek tot bijdrage tot de Amerikaanse uitgaven in deviezen, nl. wapenorders en aankoop van Amerikaans schatkistpapier. Daarbij is voor het eerst de aankoop van langlopend Amerikaans schatkistpapier ter sprake gebracht. Tot nog toe heeft de Bundesbank op grond van de Westduitse wet alleen Amerikaans schatkistpapier op middelmatig lange termijn kunnen kopen.
M.b.t. de Westduitse invoer uit de VS, werd van Westduitse kant aangevoerd, dat de daling van de invoer uit de VS een gevolg is van de recessie in de Bondsrepubliek en dat deze invoer dit jaar zeker weer zal stijgen door de heropleving van de conjunctuur.
Volgens de *NRC* (4-1) heeft de Bondsregering zich in principe bereid verklaard de Amerikaanse wensen aangaande hulp in deviezen welwillend te onderzoeken. Dit moet kennelijk zo worden uitgelegd, dat de Bundesbank bereid zou zijn Amerikaans schatkistpapier te kopen, maar dat de hulp niet zal worden verleend in de vorm van nieuwe deposito's voor wapenorders.

BERN: De Zwitserse autoriteiten hebben hun tevredenheid over de Amerikaanse maatregelen uitgedrukt tijdens een kortstondig bezoek van Katzenbach en Roth aan Bern. Aangaande de voorgestelde beperkingen in het Amerikaans toeristenverkeer naar Europa, werd van Zwitserse kant opgemerkt, dat de VS haar betalingsbalanstekort zouden moeten opheffen door het aanmoedigen van Europees toerisme naar de VS en niet alleen door de vermindering van het Amerikaans toerisme naar Europa.

BRUSSEL: Op 4 jan. had Katzenbach een onderhoud met de voorzitter van de Commissie van de Europese Gemeenschappen, *Jean Rey.* Het voornaamste onderwerp van de besprekingen schijnt de Amerikaanse bezorgdheid te zijn geweest over de nontarifaire maatregelen, die de export van de VS naar de landen van de Gemeenschap bemoeilijken. De VS maken zich bezorgd over de geleidelijke invoering van de belasting op de toegevoegde waarde in de landen van de Gemeenschap, welke de Europese export bevoordeelt. Volgens de *International Herald Tribune* (5-1) zouden de VS de Europese Gemeenschappen hebben verzocht de nieuwe belasting alleen bij de interne handel in te voeren en er bij de externe handel van af te zien.
Vervolgens had Katzenbach een onderhoud met de Belgische autoriteiten. Het Belgisch ministerie van economische zaken heeft erop gewezen, dat België zeer ernstige schade dreigt te ondervinden door de beperkingen van de uitvoer van nieuw investeringskapitaal. 90% van de vreemde vestigingen in België komt voort uit Amerikaans kapitaal en een stilstand op dit stuk zou in het bijzonder ten koste gaan van gebieden die dringend reconversie nodig hebben.
Premier *Vanden Boeynants* verklaarde tegenvoorstellen te hebben gedaan en de indruk te hebben dat maatregelen van Washington wat soepeler kunnen worden gemaakt. Over de tegenvoorstellen zal een Belgische delegatie in de tweede helft van januari in Washington besprekingen voeren.

DEN HAAG: In Nederland heeft Katzenbach op 4 jan. korte tijd geconfereerd met de ministers *Luns, Witteveen, De Block* en *Lardinois* en de president van de Nederlandse Bank, dr. *J. Zijlstra.* Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken verklaarde na afloop van de besprekingen, dat de Nederlandse deelnemers aan het gesprek hebben vooropgesteld dat wordt ingestemd met maatregelen om de Amerikaanse betalingsbalans in evenwicht te brengen.
De Nederlandse regering acht het juist dat in de huidige situatie een beperking van de directe Amerikaanse investeringen in het buitenland wordt nagestreefd. Wel heeft zij gesteld dat maatregelen, die meer direct op beperking van buitenlandse betalingen zijn gericht, naar haar oordeel een zoveel mogelijk algemeen en niet discriminerend karakter moeten hebben. De regering heeft daarom bezwaar gemaakt tegen het feit dat bij de beperking van directe kapitaalinvesteringen een onderscheid wordt gemaakt tussen landen die op het ogenblik al dan niet betalingsbalanstekorten hebben.
Het grootste bezwaar dat van Nederlandse zijde naar voren is gebracht, aldus nog altijd de mededelingen van de woordvoerders, houdt verband met de maatregelen die getroffen worden voor het toerisme. Deze beperkingen hebben betrekking op de lopende rekeningen van de betalingsbalans en passen daardoor slecht in de filosofie van het Internationale Monetaire Fonds. De Nederlandse regering acht het verheugend dat het programma niet

gericht is op invoerbeperkende maatregelen. In dit verband heeft zij met voldoening kennis genomen van geruststellende mededelingen over de Nederlandse vleesexport naar de Verenigde Staten.

ROME: Na afloop van de besprekingen, die Katzenbach op 5 jan. in Rome met de Italiaanse autoriteiten heeft gevoerd, werd van Italiaanse zijde bekend gemaakt, dat de minister van financiën, *Colombo,* zijn bezorgdheid uitgesproken heeft over het inflatoire effect dat de Amerikaanse maatregelen op de wereldeconomie zullen hebben. Italië is bevreesd, dat een beperking van de Amerikaanse investeringen in Europa een gevaarlijke fluctuatie van de rentevoet en een omvangrijke beperking van de kredietverlening met zich zal brengen. Minister *Fanfani* verklaarde, dat de huidige economische moeilijkheden van de VS zouden kunnen worden gereduceerd door een snelle en rechtvaardige regeling van de oorlog in Vietnam. *) Niettemin kreeg Katzenbach ook van de Italiaanse autoriteiten steun toegezegd.

PARIJS: Op 6 jan. had Katzenbach in Parijs een onderhoud met de Franse minister van financiën, *Michel Debré.* Volgens officiële Franse bronnen zou Debré de waarschuwing geuit hebben, dat Frankrijk tot vergeldingsmaatregelen zal overgaan, indien Amerikaanse firma's in Frankrijk gedwongen zouden worden hun winsten naar de VS over te maken. Ook eiste Debré dat enkele van de „nutteloze en unfaire" restricties in het programma zouden worden herzien. Z.i. zou geen van de Europese regeringen, noch de Franse publieke opinie het Amerikaanse programma kunnen aanvaarden, tenzij het vergezeld zou gaan van een verhoging van de inkomstenbelasting in de VS zelf. Minister Debré verklaarde echter verheugd te zijn, dat de VS besloten hadden te trachten hun betalingsbalansproblemen op te lossen.

De missie van Rostow

Op 2 jan. is onderminister *Eugene Rostow* in Tokio aangekomen voor besprekingen met de Japanse regering. Volgens welingelichte bronnen zou Rostow er bij Japan op aan hebben gedrongen bij te dragen in de verdediging van de positie van de dollar, in het bijzonder door de aankoop van Amerikaanse wapens en schatkistpapier op middellange termijn. Deze wens zou Japan ongelegen komen, nu het onlangs heeft besloten, de afhankelijkheid van de VS te verminderen, teneinde de heropbouw van de nationale industrie ter hand te kunnen nemen. Rostow gaf op 4 jan. bij zijn vertrek uit Tokio naar Canberra de verzekering, dat de voornaamste gevolgen ter verbetering van de Amerikaanse betalingsbalans zullen neerkomen op West-Europa. Het programma is ontworpen om zich vooral te doen gevoelen in landen met een overschot op hun betalingsbalans.
In de Australische hoofdstad Canberra verklaarde Rostow op 5 jan., dat Australië een bevoorrechte positie inneemt bij de Amerikaanse maatregelen. Volgens Rostow kan Australië deze bijzondere positie nog verbeteren door nog meer aankopen van defensiemateriëel in de VS te doen.

Verdediging van de dollar

Krachtige Amerikaanse maatregelen ter sluiting van de betalingsbalans (en tegen de afvloeiing van dollars) waren verlangd door die Europese landen die hun eigen goudreserves hadden aangesproken om de VS te helpen in hun strijd tegen de „anti-dollargoudspeculatie" in december.

Na de „goudkoorts" die in nov. 1967 ontstond als onmiddellijk gevolg van de devaluatie van het pond sterling en mede door de onthulling dat Frankrijk niet langer deelnam aan de Londense goudpool (pag. 790/1-1967), was het in de week van 11-16 dec. 1967 tot een nieuwe run op de goudmarkten gekomen. Zo zouden volgens schattingen op 14 en 15 dec. de omzetten op de Londense goudmarkt resp. 100 en 75 ton hebben bedragen. Deze nieuwe crisis hield verband met berichten in de pers volgens welke de VS op een bijeenkomst van de gouverneurs der zeven actieve lid-staten van de goudpool te Bazel op 10/11 dec. voorstellen zouden doen om de goudspeculatie tegen te gaan. Volgens deze berichten behelsden deze voorstellen dat de leden van de goudpool een deel van hun goudreserves bij de Amerikaanse schatkist zouden deponeren tegen afgifte van goudcertificaten, terwijl verder de vrije goudhandel zou worden beperkt door een splitsing van de goudmarkt. De Londense goudmarkt zou alleen toegankelijk zijn voor de bij de goudpool aangesloten centrale banken en van een vergunning van de centrale banken voorziene kopers tegen de officiële prijs van $ 35 per ounce, terwijl particulieren elders op de vrije markt zouden kunnen kopen tegen vrije prijzen.
Omtrent het resultaat van de bijeenkomst te Bazel is officieel niets medegedeeld. Van Amerikaanse officiële zijde is evenwel ontkend dat te Bazel over dergelijke voorstellen is gesproken. Volgens The Times (13-12) zijn de zeven landen overeengekomen termijntransacties in goud, de handel in goud met geleend geld en biedingen uit naam van andere centrale banken (die zich thans rechtstreeks tot de Amerikaanse schatkist zullen moeten wenden) te verbieden.
Op 16 dec. herhaalde de Amerikaanse regering d.m.v. een gemeenschappelijke verklaring van de minister van financiën, Fowler, en de president van de Federal Reserve Bank, McChesney Martin, dat de VS vastbesloten blijven de goudwaarde van de dollar te handhaven. De centrale banken van België, West-Duitsland, Italië, Nederland, Zwitserland en Engeland steunen dit standpunt en blijven volledig samen met de VS deelnemen aan de politiek en praktische maatregelen ter handhaving van de goudprijs op $ 35 per ounce, aldus de verklaring. Daarin werd verder gezegd dat de operaties op de Londense goudmarkt onveranderd zullen worden voortgezet.
Na deze verklaring is de handel op de goudmarkt opnieuw tot normale proporties teruggekeerd.

Na Johnsons aankondiging van de maatregelen ter verdediging van de dollar is de goudprijs in Londen in één week met 5¾ cent tot $ 35,14 per ounce gedaald, het laagste peil sinds juni 1966.

Ackley vervangen

Op 1 jan. werd de benoeming bekend van *Gardner Ackley* tot Amerikaans ambassadeur te Rome. Ackley was voorzitter van de raad van economische adviseurs van president Johnson. In Amerikaanse financiële kringen werd volgens *Reuter/AP* (2-1) zijn benoeming gezien als „wegpromoveren".
Op 2 jan. maakte de president de benoeming bekend van de 39-jarige *Arthur M. Okun* tot hoofd van zijn raad van economische adviseurs.
Okun maakt sinds 1964 deel uit van deze uit drie man bestaande raad. Hij heeft economie gestudeerd aan de Yale-universiteit, aan welke universiteit hij in 1962 hoogleraar werd.



Arthur M. Okun

*) Volgens The Times (2-1) werd te Washington de nadelige invloed van de Vietnamese oorlog op de Amerikaanse betalingsbalans geraamd op $ 1,5 mrd.

NEDERLAND

RAPPORT COMMISSIE-OPKOMSTPLICHT

De op 5 okt. 1966 geïnstalleerde commissie (voorzitter: *J. J. A. Berger)* commissie-Opkomstplicht heeft de minister van binnenlandse zaken rapport uitgebracht over de opkomstplicht bij verkiezingen, d.w.z. de plicht zich bij een stembureau te melden zonder dat men een stembiljet behoeft aan te nemen. De grote meerderheid van de commissie is van oordeel dat de opkomstplicht moet worden afgeschaft.

De invoering van de opkomstplicht is indertijd ten dele voortgesproten uit een gebrek aan vertrouwen in de bereidheid van de kiesgerechtigden aan de verkiezingen deel te nemen. Inmiddels is over een periode van meer dan 40 jaar algemeen kiesrecht gebleken, dat een zeer groot percentage van de stemgerechtigden zijn stem uitbrengt. De kiezers van nu zijn mondige mensen, voor wie de opkomstplicht een anachronisme is, aldus de commissie. De straf op het niet naleven van de opkomstplicht — maximaal *f* 15.— boete — wordt niet en kan niet voldoende worden toegepast.

Slechts 1,15% van de niet-opgekomen kiezers wordt thans naar de kantonrechter verwezen.

De commissie acht het van belang voor de democratie, dat de verkiezingsuitslag een zuiver beeld geeft van de keuze van de stemgerechtigden, die ernst maken met het uitbrengen van hun stem. Op het ogenblik stemt een aantal kiezers, dat uit kregeligheid of onverschilligheid niet aan de verkiezingen wil deelnemen, op zodanige wijze dat deze gevoelens tot uiting komen, aldus de commissie.

De commissie is het eens met de opvatting, dat het iedere burger vrij moet staan al dan niet gebruik te maken van zijn kiesrecht. Het recht op vertegenwoordiging komt het volk als geheel toe. Dit recht kan door de overheid niet worden verleend, maar slechts erkend. Zij moet het dus aan de kiezer overlaten of hij er gebruik van wil maken, aldus de commissie.

Blijkens hun verkiezingsprogramma's of parlementaire geschiedenis zijn de PvdA, ARP, D'66, BP, CPN, PSP, SGP en GPV voor afschaffing van de opkomstplicht en wenst de CHU deze te handhaven. De KVP en VVD hebben zich in hun verkiezingsprogramma niet over deze kwestie uitgesproken, aldus de commissie.

Omdat bij het vervallen van de opkomstplicht de belangstelling voor de samenstelling van bepaalde vertegenwoordigende lichamen veel geringer kan worden, zouden deze verkiezingen moeten worden gecombineerd met die voor instellingen die wel tot de kiezer spreken. De commissie pleit in dit verband voor het op één dag houden van verkiezingen voor gemeenteraden en provinciale staten. Hiervoor is het gebruik van stemmachines, zoals in Frankrijk en West-Duitsland worden toegepast, noodzakelijk.

Twee van de zes leden van de commissie — mr. F. Korthals Altes en dr. I. N. T. Diepenhorst (oud-staatssecretaris van buitenlandse zaken) — hebben de conclusie van de commissie dat de opkomstplicht moet worden afgeschaft, niet onderschreven. (ANP/Het Parool 28-12)

HET LIMBURGS DAGBLAD

Het Limburgs Dagblad te Heerlen (met 75.000 abonnees de grootste regionale krant in Limburg) heeft op 2 jan. medegedeeld dat, ter versterking van de vrije en onafhankelijke positie van de krant besloten is de samenwerking met de Stichting De Zuid-Oost Pers en met de Limburgia Pers te beëindigen, resp. met ingang van 31 dec. 1968 en 1 april 1968. Met de Grote Provinciale Dagbladpers (GPD) is contact opgenomen over toetreding. *(ANP/ Alg. H'blad* 2-1)

In de Limburgia Pers werkte het Limburgs Dagblad samen met de Maas- en Roerbode (Roermond) en het Dagblad voor Noord-Limburg (Venlo), in hoofdzaak op het gebied van de binnenlandse berichtgeving.

De Zuid-Oost Pers is een combinatie ten behoeve van de berichtgeving uit het buitenland. Daarin werken de Limburgiabladen samen met de Gelderlanderpers en de bladen van het concern van Teulings.

Onlangs werd de N.V. Audet opgericht (pag. 277/1-1967), waarin de Gelderlanderpers ging samenwerken met een andere combinatie, de Neerlandiapers, waarbij behalve Het Centrum te Utrecht en De Stem te Breda ook De Nieuwe Limburger te Maastricht is aangesloten. De daardoor ontstane situatie, dat twee concurrerende bladen, Het Limburgs Dagblad en De Nieuwe Limburger tot een bepaalde vorm van samenwerking kwamen zou moeilijkheden hebben veroorzaakt, die mede zouden hebben bijgedragen tot het besluit van het Limburgs Dagblad, de twee combinaties te verlaten. (NRC 3-1)

(Vor. ber. pag. 10/1)

DE RIJKSSTUDIETOELAGEN

De minister van onderwijs en wetenschappen, dr. *G. H. Veringa,* heeft op 5 dec. een commissie (voorzitter: prof. dr. *J. E. Andriessen)* geïnstalleerd, die tot taak heeft een wetenschappelijk rapport uit te brengen over de vraag of het rijk een rijksstudietoelage moet geven, tot welk percentage van de totale studiekosten die moet gaan en hoe die in combinatie moet worden gebracht met collegegelden, inschrijfgelden, kinderbijslag en kinderaftrek. *(Alg. H'blad* 6-12)

FOKKER NEEMT AVIOLANDA OVER

De directie van NV Koninklijke Nederlandse Vliegtuigenfabriek Fokker te Amsterdam heeft met de aandeelhouders van de Maatschappij voor Vliegtuigbouw Aviolanda NV te Papendrecht overeenstemming bereikt aangaande overneming door Fokker van alle aandelen Aviolanda. Het gevolg van deze transactie is dat Aviolanda als een aparte vennootschap geheel tot het Fokker-concern zal behoren. *(NRC* 16-12-1967)

DE SCHEVENINGSE HAVEN

De minister van verkeer en waterstaat heeft besloten dat de uitbouw van de havenhoofden van de Scheveningse haven in 1969 ter hand zal worden genomen. In 1968 zal worden begonnen met de voorbereidende werkzaamheden. Daarbij gaat het voornamelijk om de verbreding van de bestaande hoofden. Dit is nodig om t.z.t. de materialen voor de nieuwe hoofden te kunnen aanvoeren. Er wordt naar gestreefd de havenwerken in 1970 grotendeels te voltooien en in 1971 af te werken. *(ANP* 21-12)

DE PTT IN 1967

De wnd. directeur-generaal van de PTT, mr. *J. J. Klaasesz,* heeft op 2 jan. in een nieuwjaarstoespraak medegedeeld dat de PTT volgens voorlopige cijfers in 1967 een winst van *f* 140 mln heeft gemaakt. De telefoondienst behaalde een winst van ca. *f* 55 mln en de postchèque- en girodienst van *f* 26 mln. De postdienst leverde een verlies van ca. *f* 50 mln op tegen *f* 68.4 mln in 1966. De investeringen beliepen in 1967 ca. *f* 430 mln. *(Alg. H'blad* 2-1)

(Vor. ber. pag. 484/2-1967)

TWEEDE KAMER AANVAARDT DE BEGROTINGEN VAN SOCIALE ZAKEN EN VOLKSGEZONDHEID EN VAN ECONOMISCHE ZAKEN

De Tweede Kamer heeft op 20 dec. 1967 de begroting-1968 van sociale zaken en volksgezondheid z.h.s. aangenomen.

Een motie-*Van Lier* (PvdA) om zoveel mogelijk alle invaliden die een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangen, een uitkering te geven die in verhouding staat met hetgeen zij zouden verdienen indien zij niet invalide waren, werd met 44-77 stemmen verworpen. Vóór stemden PvdA, D'66, PSP en CPN.

Een motie-Van Lier om op korte termijn een minimum dagloon in de

werkloosheidswet op te nemen, werd bij zitten en opstaan verworpen.

De stemming over een motie-Van Lier betreffende het minimumloon, waarin om een compensatie voor loontrekkenden werd gevraagd met ingang van 1 jan. 1968 in verband met de verwachte stijging van de kosten van levensonderhoud werd aangehouden. Dit in afwachting van desbetreffend beraad in de Stichting van de Arbeid.

Een motie-*Koekoek* (BP) over opheffing van de publiekrechtelijke bedrijfsorganen werd met 8-111 stemmen verworpen. Vóór: BP, SGP en GPV.

Economische zaken

De Kamer aanvaardde op 21 dec. z.h.s. de begroting van economische zaken.

Een motie-*Den Uyl* (PvdA), waarin een extra-bedrag van *f* 200 mln voor bestrijding van de werkloosheid in de probleemgebieden werd gevraagd, werd verworpen. Vóór stemden PvdA, D'66, PSP en CPN.

Een motie-*Oele* (PvdA), waarin er voor werd gepleit dat ook de NV Staatsmijnen in beginsel in staat gesteld zal worden om in alle fasen van onderzoek en winning op het Nederlandse deel van het continentaal plat in de Noordzee deel te nemen, werd verworpen. Vóór: PvdA, PSP en CPN.

Een amendement-*Lems* (PvdA) om meer geld op de begroting uit te trekken ten behoeve van het Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de middenstand werd verworpen. Vóór: PvdA, D'66, PSP en CPN. *(ANP, Alg. H'blad* en *NRC)*

PREMIES SOCIALE VERZEKERINGSWETTEN

Met ingang van 1 jan. 1968 is het totaal van de premies van de sociale verzekeringswetten met 1,3% verhoogd. Hiervan komt 0,9% voor rekening van de werkgevers en 0,4% voor rekening van de werknemers. Deze verhoging is ontstaan door: invoering van de algemene wet bijzondere ziektekosten (AWBZ) (0,4% te betalen door de werkgevers), verhoging van de premie voor de ziekenfondsverzekering (0,4%, waarvan de werkgevers en werknemers ieder de helft betalen), verhoging van de premie voor de AOW (0,2% te betalen door de werknemers), verhoging van de premie voor de kinderbijslagwet loontrekkenden (0,1% te betalen door de werkgevers) en verhoging van de premie voor de algemene kinderbijslagwet (0,2% te betalen door de werkgevers). Met ingang van 1 jan. 1968 geeft het totaal van de sociale verzekeringen het volgende beeld:

Premiepercentages	% werkgevers		% werknemers	
Ziektewet	5,75	(gem.)	1,25	(gem.)
Arbeidsongeschiktheidsverzekering	3,45		0,75	
Ziekenfondsverzekering	3,6	(3,4)	3.6	(3,4)
Werkloosheidsverzekering	0,2		0,2	
Wachtgeldverzekering	0,3	(gem.)	0,3	(gem.)
AOW	—		9,0	(8,8)
AWW	—		1,4	
KWL	3,1	(3,0)	—	
AKW	2,3	(2,1)	—	
AWBZ	0,4		—	
Totaal	19,1	(18,6)	16,5	(16,1)

(N R C 4-1)

LOONGRENS ZIEKENFONDS. PREMIE AOW

Met ingang van 1 jan. 1968 is de loongrens voor ziekenfondsverzekering verhoogd van *f* 12.400 tot *f* 13.200. Deze grens geldt ook voor de vrijwillige ziekenfondsverzekering.

Voor de AOW, de AWW, de AKW, de KWL en de AWBZ wordt met ingang van 1 jan. 1968 de premie berekend over maximaal *f* 15.350 per jaar (was *f* 14.050). *(NRC* 4-1)

FUSIE LEVENSVERZEKERINGS-MAATSCHAPPIJEN

De levensverzekeringsmaatschappijen Amstleven (Amsterdamse maatschappij van Levensverzekering NV) en de Hollandsche Sociëteit van levensverzekeringen NV anno 1807 hebben overeenstemming bereikt over een intensieve samenwerking, aldus is op 29 nov. 1967 meegedeeld. De belangen van beide maaatschappijen zullen worden ondergebracht in één op te richten houdstermaatschappij, waarvan de naam nog niet vaststaat.

Bij de Hollandsche Sociëteit werken op het ogenblik ongeveer 600 mensen en bij Amstleven circa 500.

Laatstgenoemde maatschappij heeft in totaal een bedrag verzekerd van ruim *f* 3 mrd. In het laatste jaarverslag van Holsoc werd een verzekerd bedrag genoemd van meer dan *f* 4 mrd, zodat hun totaal op meer dan *f* 7 mrd komt. *(Het Parool* 29-11)

DE ECONOMIE IN 1967

Volgens een overzicht van het ministerie van economische zaken is 1967 in zijn geheel genomen toch geen jaar geworden van een algemene economische terugslag. Wel was er sprake van een conjuncturele ontspanning, van structurele moeilijkheden in sommige bedrijfstakken en van inkrimping van de werkgelegenheid, maar uit een aantal verschijnselen blijkt ook dat zich in de tweede helft van het jaar een conjunctureel herstel heeft voltrokken. Na enige maanden van stabilisatie is de industriële produktie weer gaan stijgen, waardoor voor het gehele jaar op een produktiegroei van ongeveer 4,5% mag worden gerekend.

Doordat de landbouw en de bouwnijverheid konden profiteren van gunstige weersomstandigheden, is de totale produktie in bedrijven in 1967 tot ongeveer 5% boven het niveau van 1966 gestegen. De omvang van de particuliere consumptie geeft over het gehele jaar een toeneming te zien van naar schatting 4,5%.

Het verloop van de export was niet onbevredigend. Het volume hiervan steeg in de eerste 11 maanden met 8% ten opzichte van dezelfde periode van 1966. De stijging van de invoer bleef met 4% achter.

De consumptieprijzen stegen voor het eerst niet meer dan met 3 tot 3,5%, van welk percentage ruim de helft is toe te schrijven aan factoren als huurverhoging, hogere indirecte belastingen en aanpassingen aan EEG-regelingen, aldus het ministerie. *(Het Parool* 29-12)

BELGIË

STAFCHEF VAN HET LEGER

Bij KB van 22 dec. 1967 is luitenant-generaal *Georges Vivario* benoemd tot chef van de algemene legerstaf. Hij volgt luitenant-generaal *Ulysse Dessart* op.

In de dagen die aan de benoeming voorafgingen, oefende de *Gazet van Antwerpen* kritiek op de kandidatuur; de krant verklaarde dat Vivario slechts een zeer gebrekkige kennis van het Nederlands heeft en bijgevolg niet geschikt was om stafchef te worden. Volgens *Het Laatste Nieuws* (22-12) zou minister



Georges Vivario werd geboren te Luik op 17 okt. 1910. Hij voerde het bevel over de Belgische vrijwilligers in Korea, was van 1953 tot 1956 commandant van de paracommando's, had in juli 1960 het bevel over de Belgische troepen in Kongo, was van 1961 tot 1965 kabinetschef van defensieminister Segers. In 1965 werd hij bevelhebber van de 16de divisie in West-Duitsland en sedert 15 juli 1966 was hij opperbevelhebber van de binnenlandse verdedigingsstrijdkrachten.

van state *P. W. Segers* een persoonlijke propaganda voor Vivario hebben gevoerd. Onmiddellijk na de benoeming publiceerde het partijbestuur van de Volksunie een protest; daarin werd gesteld dat Vivario Nederlandsonkundig is en dat anderdeels een Vlaamse kandidaat werd voorbijgegaan. Het VU-kamerlid *R. Mattheyssens* kreeg de opdracht te interpelleren.

KORTSLUITING IN LEUVENSE TOP

In de raad van beheer van de katholieke universiteit van Leuven is het op 20 dec. 1967 tot een incident gekomen. Een verzoek van de Franse afdeling tot aankoop van enkele huizen, bestemd voor de uitbreiding van een meisjespedagogie, werd door de Nederlandse afdeling afhankelijk gemaakt van een begin-selverbintenis betreffende de expansie van de Franse afdeling buiten Leuven. Omdat de Franstalige beheerders weigerden te verklaren, dat hun afdeling voortaan van verdere uitbouw te Leuven zelf zou afzien, wilden de Vlaamse beheerders het gesprek niet voortzetten. De Franse afdeling heeft daarop aangekondigd dat zij tegen 1 maart 1968 haar expansieplan zal bekendmaken.

Op 2 jan. reageerde prof. *P. de Visscher,* ondervoorzitter van de academische raad van de Franse afdeling, op het incident. In *La libre Belgique* publiceerde hij een scherp artikel om te zeggen dat nooit zal worden afgezien van een volledige Franstalige universiteit te Leuven: „Alleen als de Vlamingen dat aanvaarden, willen wij ook praten over expansie te Brussel en te Ottignies."

Daags na dit artikel publiceerden de *Gazet van Antwerpen* en *De Standaard* (4-1) een open brief van *Charles Leonard,* voorzitter van de pressiegroep „Comité de Défense de l'université de Louvain" (Charleroi) aan kamerlid *Albert Parisis,* voorzitter van de Waalse vleugel van de CVP, waarin vastgesteld wordt dat de strijd voor het behoud van de Franse afdeling te Leuven blijkbaar toch verloren is, en er aangedrongen wordt dat de nieuwe Franse universiteit niet te Ottignies zal komen maar „nabij een groot Waals stedelijk centrum dat ook bereikbaar is voor de Franstalige Brusselaars."

De Standaard publiceerde op 5 jan. een verklaring van senator *Robert Vandekerckhove,* voorzitter van de Vlaamse vleugel van de CVP, waarin die het artikel van prof. De Visscher „een gevaarlijke provocatie" noemt en eraan herinnert dat de Franse afdeling reeds in 1964-65 om vestigingsmogelijkheid in Wallonië verzocht.

STATISTIEKEN KATHOLIEK ONDERWIJS

In het schooljaar 1965-66 volgden 1.244.020 kinderen katholiek onderwijs. Er waren 273.804 kleuters in het froebelonderwijs, 502.232 scholieren in het lager onderwijs en 173.040 leerlingen in het middelbaar onderwijs. In het technisch en beroepsonderwijs volgden 206.452 leerlingen het volledige leerplan en 29.626 het beperkt leerplan. Er waren 16.458 leerlingen in het normaalonderwijs, 20.782 in het buitengewoon onderwijs (voor gehandicapten) en 132 in het kunstonderwijs. Er waren 21.494 studenten in het hoger katholiek onderwijs.

Het middelbaar onderwijs telde 55,5% jongens en 44,5% meisjes; 3/4 van de leerlingen was Nederlandstalig. Er waren in dat schooljaar 644 katholieke inrichtingen voor MO: 374 Nederlandse, 254 Franse en 16 tweetalige. Van deze laatste bevonden er zich 12 in Brabant, 2 in Antwerpen en 2 in Oost-Vlaanderen. De 173.040 leerlingen van het MO waren als volgt per provincie verdeeld:

Brabant:	40.615
Antwerpen:	28.185
Oost-Vlaanderen:	26.018
West-Vlaanderen:	21.758
Henegouwen:	14.826
Limburg:	13.968
Luik:	13.819
Namen:	8.317
Luxemburg:	5.534

(Statistisch Jaarboek van het katholiek onderwijs voor het schooljaar 1965-66.)

NIEUW DAGBLAD

Op 3 jan. is het eerste nummer verschenen van „De financieel-economische Tijd", een dagblad dat onder de auspiciën van het Vlaams Economisch Verbond verschijnt.

JOSEPH PHOLIEN

Minister van state *Joseph Pholien* is op 4 jan. te Brussel overleden.

Joseph Pholien werd geboren op 28 dec. 1884 te Luik, waar zijn vader het tot advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie bracht. In 1906 werd hij lid van de Brusselse balie. Hij begon de Eerste Wereldoorlog als vrijwilliger en eindigde hem als luitenant. Na de wapenstilstand zette hij met succes zijn advocatenloopbaan verder.

In 1936 werd hij gecoöpteerd senator van de katholieke partij, een mandaat dat hij tot 20 jan. 1961 zou bekleden. Van 15 mei 1938 tot 21 jan. 1939 was hij minister van justitie in het kabinet-Spaak. Hij nam als reserve-luitenant deel aan de 18-daagse veldtocht in mei 1940.

In de periode van de capitulatie werkte hij te samen met oudminister A. Devèze en de magistraat Hayoit de Termicourt, op verzoek van koning Leopold III, een memorandum uit betreffende de staatsrechtelijke positie van het gevangen staatshoofd. Dit memorandum stuurde de koning naar de Belgische premier Pierlot die op dat ogenblik in Poitiers verbleef. Pholien zelf ging op 31 juli naar de onbezette zone in Frankrijk om er de Belgische regering aan te sporen naar Londen uit te wijken en de strijd voort te zetten. Op 6 juni reeds had hij, op verzoek van de secretarissen-generaal, met oudminister P. Tschoffen een advies opgesteld betreffende de rechtspositie van dit college van ambtenaren-generaal t.a.v. de bezetter. Toen in april 1941 de secretarissen-generaal een houding aannamen die, volgens hem, van de te volgen gedragslijn afweek, protesteerde Pholien in een open brief. Kort daarop werd hij door de Duitsers opgesloten te Hoei. Vrijgelaten zou hij nog tweemaal in de Duitse cel terechtkomen. Op het einde van de oorlog bereidde hij met vooraanstaande politici uit de andere partijen het staatkundige herstel voor. In 1945 maakte hij deel uit van het nationaal comité van de nieuwe CVP.

Pholien maakte ook van dichtbij de koningskwestie mee en was een van de eersten om, na diens bevrijding door de Amerikanen, te Sankt-Wolfgang met Leopold III te spreken. Toen in aug. 1950, na de troonsafstand van de koning, het homogene CVP-kabinet van J. Duvieusart ontslag had genomen, vormde Pholien een tweede homogene regering die

het volhield tot 15 jan. 1952. Hij ruilde toen met prof. J. van Houtte het premierschap en bleef in de nieuwe regering de portefeuille van justitie behouden tot 3 sept. 1952. Ten gevolge van de zaak-De Bodt, een Breendonk-beul wiens doodstraf werd omgezet in levenslange hechtenis, moest Pholien toen ontslag nemen.
In 1961 trok hij zich uit de politiek terug. In juli 1966 werd hij benoemd tot minister van state.

DECONCENTRATIE BIJ DE POSTERIJEN

PTT-minister *Maisse* heeft een vrij grondige deconcentratie in het bestuur der posterijen doorgevoerd. De directies van de twaalf postgewesten krijgen meer verantwoordelijkheid toebedeeld. Tot nog toe was de beslissingsmacht gecentraliseerd te Brussel, ook wat het gebruik van het personeelskader, de aanpassing en het onderhoud van de gebouwen en lokalen, de opleidingsscholen enz. betreft. Op al deze gebieden zullen voortaan de gewestelijke directies beslissen. Het hoofdbestuur te Brussel zal de werking van de gewestelijke directies coördineren en het gebruik van de kredieten controleren.
De Posterijen stellen thans 37.000 personeelsleden te werk: 1.400 in het hoofdbestuur, 4.400 in de postcheckdienst, 600 in de 12 gewestelijke directies, 29.000 in 1.800 kantoren en 1.500 arbeiders.

FUSIE VAN KEMPENSE MIJNEN

Door de vennootschappen S.A. Charbonnage André Dumont (Brussel), S.A. des Charbonnages de Beringen (Brussel), S.A. des Charbonnages de Helchteren, Zolder et Houthalen (Voort), S.A. Charbonnages Limbourg-Meuse (Brussel), Société Métallurgique d'Espérance-Longdoz, division Charbonnages de Winterslag (Luik) werd op 18 sept. 1967 overgegaan tot de oprichting van de N.V. Kempense Steenkolenmijnen, die gemeenschappelijk door de vijf stichtende ondernemingen én de Belgische staat wordt gecontroleerd en over een kapitaal van 1,5 mrd fr beschikt.
De K.S. die in 1966 in de vijf vennootschappen ongeveer 8 mln ton steenkolen heeft geproduceerd, zal de door de staat bepaalde produktiepolitiek uitvoeren. De staat waarborgt de stichters de terugbetaling van hun globale vorderingen op de nieuwe vennootschap binnen een periode tot max. 1983. De stichtende vennootschappen brengen alle installaties in, die iets met de kolenontginning hebben te maken, o.a. de kolenvoorraden, de havens, de cementfabrieken, de spoorwegen en de elektrische centrales. Zij behouden de gronden en de woonhuizen. In ruil voor de inbreng van de mijninstallaties ontvangen zij alle aandelen van de nieuwe K.S. Bovendien ontvangen zij een schuldvordering van 1380 mrd fr. De verdeling van de aandelen gebeurde, als volgt:

	Aantal aandelen	Schuldvordering
André Dumont	22.029	424,2 mln fr.
Beeringen	32.517	384,7 mln fr.
Helchteren	46.115	276,8 mln fr.
Limburg-Maas	26.640	281,0 mln fr.
Espérance-Long.	22.697	14,5 mln fr.
Staat	2	— mln fr.

Telkens als zij een exploitatiezetel sluit, zal de K.S. de schuldvordering die op dat gedeelte van haar patrimonium betrekking heeft, terugbetalen door vier halfjaarlijkse gelijke stortingen. Ten minste de helft van die bedragen zal moeten aangewend worden voor industriële investeringen in de betrokken streek. (*Staatsblad* 14-11-67)
Eind dec. 1967 heeft de EEG-commissie de oprichting van de nieuwe vennootschap goedgekeurd.

OMSTREDEN TV-ENQUETE OVER HAVENS

Een enquête van BRT-journalist *Maurice de Wilde* over de Belgische havens, die in de loop van nov. 1967 door de TV werd uitgezonden, heeft in Antwerpse haven- en ook in regeringskringen openlijk ontstemming verwekt. In de reportage werd de klemtoon gelegd op de onmogelijkheid voor grote ertsschepen en mammoettankers om via de Schelde de Antwerpse haven binnen te lopen. Ook werd heel wat aandacht besteed aan een particulier plan om, dwars door de provincies West- en Oost-Vlaanderen, een zeekanaal te graven van Zeebrugge naar Antwerpen. Minister van openbare werken *De Saeger* weigerde persoonlijk mee te werken aan de enquête en legde ook al zijn ambtenaren verbod op enige assistentie te verlenen. De schepen van de Antwerpse haven, *Leo Delwaide,* deed wèl mee, maar na de uitzending publiceerde het Antwerpse stadsbestuur een scherp protest tegen wat het tendentieus karakter van de reportage werd genoemd. Schriftelijk ondervraagd over het incident door het VU-kamerlid *Pieter Leys,* zei De Saeger dat hij „bij voorbaat" wist dat de enquête tendentieus zou zijn en dat achteraf inderdaad gebleken is dat de reporter „vooringenomen" was.
De Saeger verklaarde nog dat de reusachtige investeringen, vereist voor de bouw van een diepzeehaven te Zeebrugge, niet verantwoord zouden zijn. Hij waarschuwde ook voor een onredelijke accentuering van het probleem van de mammoettankers: „De havenproblematiek is veel ruimer dan alleen maar de aanvoer van ruwe petroleum en voor die aanvoer is de diepzeehaven niet de enige oplossing". (*De Standaard* 27-12)

(Zie ook pag. 247/3-1967)

EVOLUTIE VAN HET NATIONAAL PRODUKT

Volgens het Nationaal Instituut voor de Statistiek werd het bedrijfsleven in 1966 gekenmerkt door een vertraging van de expansie. Onder de grote sectoren die het bruto nationaal produkt bepalen, hadden twee in 1966 een gunstiger expansieritme dan in 1965. Het betreft de bouwnijverheid die na een lichte achteruitgang in 1965 met 2,9% steeg in 1966, en de landbouw die de daling van 7,6% in 1965 kon terugbrengen tot 2,7% in 1966. Voor de verwerkende nijverheden bereikte het gemiddelde groeiritme 3,5% tegen 4,5% in 1965. Stijgende expansiecijfers werden genoteerd door de textielindustrie, de kleding- en schoennijverheid, de scheikundige nijverheid, de keramiek-, glas- en cementindustrieën. Een gematigde expansie viel waar te nemen in de metaalverwerkende nijverheid. Onder de bedrijfstakken die in 1966 een geringere expansie kenden, bevinden zich de staalsector, de tabakindustrie en het papierbedrijf.
De wedden en lonen stegen tot 452 mrd fr in 1966 (183 mrd fr in 1953). T.o.v. 1965 bedraagt de stijging 9,8%, wat het zwakste stijgingspercentage is sedert 1962; de stijging is evenwel nog heelwat groter dan die van het bruto nationaal produkt. De gemiddelde bezoldiging van de werknemers die bij de sociale zekerheid zijn ingeschreven, bedroeg (incl. bijdrage van de werkgevers): 141.000 fr per jaar. Het inkomen van de arbeiders steeg sneller dan dat van de bedienden.
Terwijl de bevolking van 1953 tot 1966 steeg met 9%, steeg de kwantitatieve particuliere consumptie met 52%. (*De Standaard* 27-12-1967)

NIEUWE INDEX VOOR KLEINHANDELSPRIJZEN

Vanaf januari publiceert het ministerie van economische zaken een nieuw indexcijfer dat het resultaat is van een gewijzigde vorm van berekening. Voor het

nieuwe „prijsindexcijfer bij consumptie" wordt het basisjaar 1953 dat gold voor de oude index, vervangen door het jaar 1966. Een bijna dubbel zo groot aantal produkten wordt bij de prijsnotering betrokken. De nieuwe index blijft ingedeeld in de drie traditionele rubrieken: voedingswaren, niet-eetbare produkten en diensten. Het aantal posten stijgt echter van 65 tot 77 en het aantal artikelen van 79 tot 147. Het aandeel van de voedingswaren vermindert van 53% naar 41%; dat van de diensten stijgt van 8% naar 21%. In de commissie der indexcijfers zal voortaan ook een vertegenwoordiger van de landbouw zetelen. De commissie bestaat verder uit 4 vertegenwoordigers van het Verbond der Belgische Nijverheid, 5 vertegenwoordigers van de vakbonden en 5 deskundige hoogleraren. Zij omvat ook vertegenwoordigers van de ministeries en van gespecialiseerde diensten; zij hebben evenwel slechts adviserende bevoegdheid.

IERLAND

PREMIER LYNCH IN FRANKRIJK

Van 2-4 nov. 1967 heeft premier *John Lynch* een bezoek aan Parijs gebracht. Evenals bij zijn voorafgaande bezoeken aan de EEG-hoofdsteden, heeft de premier ook in Frankrijk de wens, om zijn land lid van de EEG te laten worden, persoonlijk toegelicht.

Op 10 mei 1967 had Ierland zijn tweede verzoek tot toelating ingediend (pag. 305/1-1967), nadat het eerste verzoek van 1 aug. 1961 (pag. 482/2-'61) — na het Franse veto tegen de toelating van Engeland in jan. 1963 (pag. 49/1-1963) — niet meer in behandeling was genomen.

Premier Lynch werd door president *De Gaulle* ontvangen en voerde besprekingen met premier *Pompidou.* Na afloop verklaarde hij zich zeer voldaan over zijn bezoek en zei hij dat de Franse regering geen enkel principieel bezwaar tegen het Ierse verzoek had geformuleerd.

Op 4 nov. werd een Frans-Iers cultureel akkoord getekend. *(Le Monde)* (Vor. ber. pag. 535/2-1967)

ITALIË

PARTIJCONGRES CHRISTEN-DEMOCRATEN

Van 23-26 nov. 1967 heeft de christen-democratische partij haar tiende nationale congres in Milaan gehouden.

Met het oog op de algemene verkiezingen, die in het voorjaar zullen worden gehouden, trachtte secretaris-generaal *Mariano Rumor* de eenheid in de partij zoveel mogelijk te bewaren. Hierin slaagde hij in zoverre dat de strijd der richtingen minder fel was dan in 1964. Er is een meerderheid gegroeid rond Rumor en premier *Aldo Moro,* waarin drie groeperingen zijn verenigd: de rechtervleugel van *Mario Scelba,* de stroming van de minister van buitenlandse zaken *Amintore Fanfani* en de „Dorotei". Bij de verkiezingen voor de 120 zetels van de Nationale Raad kreeg deze meerderheid 64% van de stemmen i.p.v. de verwachte 70%.

De minderheid, die bestaat uit de aanhangers van de minister van binnenlandse zaken, *Taviani,* en de uiterst-linkervleugel, verwierf resp. 11,9% en 23,7% van de stemmen.

De zetelverdeling was over de verschillende richtingen was als volgt: Rumor 48, Fanfani 21, Scelba 9; uiterst links 28, Taviani 14.

Het onderscheid tussen de twee links gerichte groeperingen is, dat de „vrienden van Taviani" tenvolle achter het NAVO-verdrag staan, terwijl uiterst links overhelt tot herziening der NAVO-verplichtingen en niet vrij is van zekere anti-Amerikaanse gevoelens, aldus de *NRC* (11-12). Binnen de christen-democratische partij staan de aanhangers van Taviani volgens de *FAZ* (28-11) in de buitenlandse politiek meer rechts, in de binnenlandse politiek meer links.

Aan het slot van het congres werd een motie aangenomen die de volgende essentiële richtlijnen voor het partijbeleid in de komende maanden bevatte:

Volledige en onvoorwaardelijke steun aan de regeringscoalitie met de socialisten en republikeinen; uitsluiting van elke vorm van samenwerking met de communisten; hervorming van de structuur en functionering van de publieke departementen en de accentuering van meer uitgebreide regionale regering; volledige erkenning van de familie-eenheid als basis voor de gemeenschap; het ten uitvoer brengen van het vijfjarenplan voor Economische Ontwikkeling; bestendiging van de samenwerking met het Westen d.m.v. de NAVO en de Europese integratie.

Volgens *The Times* (28-11) en de *FAZ* (1-12) is de positie van premier Moro gedurende het congres belangrijk versterkt, vooral door zijn tijdens het congres uitgesproken rede met als thema „vooruitgang zonder avonturen".

Partijsecretaris Rumor werd op 16 dec. 1967 als secretaris-generaal herkozen. *(The Times, FAZ, Ital. Doc.)*

(Vor. ber. pag. 301/1-1966)

VOORZITTER SENAAT AFGETREDEN

Op 8 nov. 1967 is de christen-democratische senator *Zelioli Lanzini* door de Senaat tot voorzitter gekozen, als opvolger van *Cesare Merzagora,* die op 3 nov. zijn ontslag had aangeboden. Merzagora was tot zijn besluit gekomen, nadat de communisten en proletarisch socialisten felle kritiek op hem hadden geuit, n.a.v. een rede die hij op 20 okt. 1967 had gehouden en waarin hij diverse misstanden in de Italiaanse politiek aan de kaak had gesteld. De linkse partijen meenden dat Merzagora zich met zijn opmerkingen „op de rand van het democratisch systeem" had begeven, en dat deze niet te verenigen waren met zijn hoge ambt. Merzagora, die sinds 1953 Senaatspresident was, bleef bij zijn besluit, ook nadat de meerderheid van de Senaat een beroep op hem had gedaan aan te blijven.

Lanzini, die reeds vice-president van de Senaat was, zal slechts tot het voorjaar in functie blijven, wanneer algemene verkiezingen gehouden zullen worden. *(NZZ* 2-11, *AFP)*

WET INZ. REGELING REGIONALE VERKIEZINGEN

Op 31 okt. 1967 heeft het Huis van Afgevaardigden met 443 tegen 95 stemmen het wetsvoorstel omtrent de verkiezing van regionale raden aanvaard. De debatten over dit voorstel, die op 17 okt. waren begonnen, waren de langste in de Italiaanse parlementaire historie. De liberalen, neo-fascisten en monarchisten, die door ellenlange redevoeringen een stemming trachtten tegen te houden, grondden hun verzet op de vrees, dat de verkiezingen in regionale gewesten de communisten de kans zouden geven de macht in de zg. „rode" gebieden over te nemen en via deze machtspositie ook invloed uit te oefenen op de federale regering in Rome.

De eigenlijke instelling van de 14 gewesten, die grondwettelijk zijn voorgeschreven, komt pas over twee jaar aan de orde. (*NRC* 27-10; 1-11; *Le Monde* 2-11)

BETREKKINGEN TUSSEN STAAT EN KERK

De regering-*Moro* heeft op 5 okt. '67 met 304 tegen 204 stemmen het vertrouwen van het parlement gekregen na een tweedaags debat betreffende een herziening van het in 1929 tussen Italië en het Vaticaan gesloten Concordaat. Vóór de regering

stemden de christen-democraten, de socialisten en de republikeinen.

De kritiek op de Verdragen van Lateranen in 1929 getekend door *Benito Mussolini* — die de betrekkingen tussen de rooms-katholieke kerk en de Italiaanse staat regelen — is de laatste tijd steeds toegenomen. Socialisten, republikeinen, communisten en liberalen hebben meermalen herziening geëist.

Krachtens de Lateraanse verdragen wordt het Vaticaan als een soevereine staat erkend en de rooms-katholieke godsdienst als staatsgodsdienst. Aan de verdragen is een Concordaat toegevoegd, dat godsdienstonderwijs op de scholen en erkenning door de staat van in de kerk gesloten huwelijken garandeert. De socialisten zijn er voorstander van de bepalingen over het huwelijk, die in feite echtscheiding in Italië verbieden omdat de kerk zulks doet, te laten vervallen.

De motie van de regeringsmeerderheid, door de communisten als ontoereikend bestempeld, behelst de suggestie dat de regering het Vaticaan voorstelt te praten over mogelijke veranderingen van bepaalde punten in de verdragen. *(AFP, Reuter)*

WETSONTWERP INZAKE ECHTSCHEIDING

Op 16 nov. 1967 heeft de commissie van justitie van het Huis van Afgevaardigden met 21 tegen 20 stemmen het eerste artikel van een door de socialist Loris Fortuna ingediend wetsontwerp ter legalisering van de echtscheiding goedgekeurd. Tegen stemden de christen-democraten en de neo-fascisten. De eerste paragraaf van dit artikel luidt: „De rechter verklaart een volgens de normen van het burgerlijk wetboek gesloten huwelijk ontbonden, wanneer (...) geestelijk en stoffelijk samenleven der echtelieden in overeenstemming met de bestaansreden van het huwelijk niet meer mogelijk is." De scheiding kan volgens het wetsontwerp slechts worden uitgesproken onder bepaalde voorwaarden, zoals wanneer een echtgenoot tot levenslange gevangenisstraf of wegens bloedschande tot een vrijheidsstraf veroordeeld is; wanneer een echtgenoot aan een ongeneeslijke geestesziekte lijdt; wanneer de scheiding van tafel en bed onafgebroken vijf jaar geduurd heeft; wanneer een echtgenoot, een buitenlander, in het buitenland minstens twee jaar tevoren verbreking van de huwelijksband heeft verkregen.

Ofschoon het in de pers onwaarschijnlijk geacht wordt dat het wetsontwerp nog vóór de algemene verkiezingen van 1968 zal worden behandeld, wordt er door *The Times* (18-11) op gewezen dat de uitslag van de stemming, als principiële kwestie, van belang is. Niet alleen betreft het het eerste wetsontwerp inzake echtscheiding van de 12 sinds 1878 ingediende waarover door een parlementair lichaam gestemd werd, maar ook werd het goedgekeurd tegen de oppositie van de katholieke partij in. *(NZZ* 19-11; *NRC* 20-10-1967)

(Vor. ber. pag. 158/3-1967)

OOSTENRIJK

WINST VOOR SOCIALISTEN BIJ VERKIEZINGEN

Bij gemeenteraadsverkiezingen op 8 okt. 1967 in Klagenfurt en Salzburg, provinciale verkiezingen op 22 okt. in Opper-Oostenrijk en gemeenteraadsverkiezingen op 5 nov. in de provincie Burgenland, hebben de socialisten grote winsten behaald, die meestal ten koste gingen van de Volkspartij (ÖVP) van kanselier *Klaus*. De uitslag in de deelstaat Opper-Oostenrijk heeft nationale betekenis, omdat door de winst van de socialisten, de zetelverdeling tussen socialisten en katholieken in de nationale Bondsraad, gelijk is geworden: 27 tegen 27.

De verdeling van de 48 landdagzetels in Opper-Oostenrijk, vergeleken met de situatie vóór de verkiezingen, is als volgt:

ÖVP	23	(25)
SPÖ	23	(19)
FPÖ	2	(4)

De zetelverdeling in de gemeenteraden van Klagenfurt en Salzburg is voor de SPÖ resp. 20 (17) en 19 (16) en voor de ÖVP 12 (13) en 13 (14).
Bij de gemeenteraadsverkiezingen in Burgenland verwierf de SPÖ de meerderheid in 1.666 gemeenten (+ 89) tegen de ÖVP in 1.908 gemeenten (— 32).
Behalve de ÖVP leden ook de communisten, de Freiheitliche Partei (FPÖ) en de Demokratische Fortschrittspartei (DFP) van Franz Olah verliezen. (NZZ; FAZ 10-10; NRC 23-10)

(Vor. ber. pag. 586/3-1967)

ZWITSERLAND

SAMENSTELLING STENDENRAAD

Na de verkiezingen op 28 en 29 okt. 1967 voor de vernieuwing van de Nationale Raad en een deel van de Stendenraad, is de zetelverdeling in dit laatste lichaam als volgt geworden (*NZZ* 18-11-1967):

Conservatief christelijk-socialen	18	(18)
Vrijzinnig-democratische partij	14	(13)
Sociaal-democratische partij	2	(3)
BGB	3	(4)
Landesring	1	(—)
Liberaal-conservatieve partij	3	(3)
Democratische partij	3	(3)

(Vor. ber. pag. 715/3-1967)

SPÜHLER BONDSPRESIDENT. VERDELING DEPARTEMENTEN

Op 15 dec. 1967 hebben beide kamers van het parlement in verenigde vergadering de minister van buitenlandse zaken vice-president *Willy Spühler* tot bondspresident voor 1968 gekozen als opvolger van *Roger Bonvin*. Spühler (socialist) was ook bondspresident in 1963 (pag. 26/2-1963).

Tot vice-president werd *Ludwig von Moos* gekozen. Dr. *Karl Huber* werd tot bondskanselier gekozen als opvolger van *Charles Oser*, die sinds 1951 dit ambt had bekleed.

Per 1 juli zullen de volgende wijzigingen in de regering worden aangebracht: De minister van defensie *Nello Celio* krijgt het ministerie van financiën, dat tot nu toe beheerd werd door Roger Bonvin.

Bonvin wordt minister van verkeer en energie als opvolger van *Rudolf Gnaegi*, die de portefeuille van defensie zal gaan beheren. De wijzigingen zouden volgens waarnemers het gevolg zijn van krachtige druk uit Zwitserse bankierskringen, die kritiek hadden op Bonvin. *(Reuter* 31-12; *NZZ* 15-12 en 3-1)

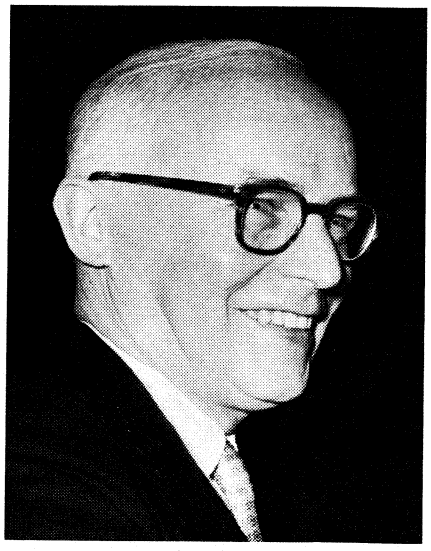

Willy Spühler

oost-europa

ALGEMEEN

VIERDE CONFERENTIE INZ. MIDDEN-OOSTEN

Van 19-21 dec. 1967 heeft te Warschau voor de vierde maal overleg plaatsgevonden over de situatie in het Midden-Oosten tussen alle Oosteuropese landen met uitzondering van Albanië. De landen waren vertegenwoordigd door de ministers van buitenlandse zaken. Alleen Roemenië en Tsjechoslowakije hadden een onder-minister van buitenlandse zaken gestuurd.

Volgens communistische delegaties in de VN zou, aldus *Le Monde* (26/12-'67), de conferentie bijeen zijn geroepen vanwege de klachten van de Arabische regeringen over het uitblijven van de uitvoering van de belofte van de Oosteuropese landen „om de sporen van de Israëlische agressie uit te wissen". Zij zouden slechts een gedeelte van de toegezegde materiële hulp hebben ontvangen.

In het slotcommuniqué, dat op 22 dec. werd gepubliceerd was men het er over eens, dat de terugtrekking van de Israëlische troepen achter de grenzen van voor 5 juni 1967 „de voornaamste en absolute voorwaarde voor het herstel en de consolidatie van de vrede in het Midden-Oosten is". De spanning in dit gebied werd geweten aan „imperialistische interventie". In het communiqué werd voorts gewezen op „de noodzaak dat van alle lid-staten van de VN in dit gebied het recht wordt erkend om in vrede en veiligheid als nationale, onafhankelijke staat te leven".

De acht landen betuigden hun „solidariteit met en steun" aan de Arabische staten, waarbij zij het accent legden op „de constructieve houding" van de regeringen van de VAR en de andere Arabische landen „die een politieke regeling op zo kort mogelijke termijn voorstaan". Met voldoening werd gewag gemaakt van het streven dezer landen om hun eenheid van optreden te consolideren. In dit verband werd in het communiqué met waardering gesproken over het bijeenroepen van de Arabische topconferentie in Rabat.

In het slotcommuniqué wordt Israël niet bestempeld als agressor, zoals de Oosteuropese landen, met uitzondering van Roemenië, eerder hebben gedaan. Roemenië heeft thans voor de eerste maal het slotcommuniqué van het overleg van de Oosteuropese landen over het Midden-Oosten ondertekend.

(Vor. ber. pag. 587/2-1967)

DE ONTWIKKELINGSHULP VAN COMMUNISTISCHE LANDEN

Aan de *Neue Zürcher Zeitung* (10/10-'67 en 11/10-'67) ontlenen wij de volgende gegevens en cijfers van de ontwikkelingshulp van communistische landen tegenover die van de DAC-landen uitgedrukt in de nettofinanciële hulp, gerekend over de jaren 1956-1966 (in mrd Fr. frs):

	DAC-landen			
jaar	staats-hulp	part. invest.	tot.	comm. landen
1956	14,2	12,4	26,6	0,5
1957	16,6	16,0	32,6	0,4
1958	19,1	12,2	31,3	0,9
1959	19,0	11,4	30,4	0,7
1960	21,3	13,0	34,3	0,8
1961	26,0	13,3	39,3	1,3
1962	25,8	10,5	36,3	1,7
1963	26,3	10,3	36,6	1,6
1964	25,3	13,9	39,2	1,6
1965	26,8	17,6	44,4	1,4
1966	27,6	14,8	42,4	(1,5)

Terwijl de DAC-landen in 1966 0,88% van het nationale inkomen voor (particuliere en openbare) ontwikkelingshulp uittrokken, bedroeg dit percentage voor de communistische landen slechts 0,1%. De ontwikkelingshulp van de communistische landen is meer geconcentreerd dan de Westelijke hulp. De VS leveren bijvoorbeeld aan ruim 100 landen hulp, terwijl de hulp van de SU naar 30 landen gaat.

De SU levert zijn hulp tegen 2,5% met een looptijd van twaalf jaar, die na voltooiing van het project begint. De staatshulp van het Westen daarentegen bestaat voor 66% uit giften, terwijl de kredieten tegen 3% een looptijd hebben van 25 jaar, terwijl over de eerste zeven jaar niet afbetaald behoeft te worden.

Naast de zuiver economische hulp aan Cuba ten bedrage van 400 mln Fr.frs. heeft de SU de Cubaanse betalingsbalans gesteund met kortlopende kredieten, die inmiddels zijn opgelopen tot 4 mrd Fr.frs.

De Oosteuropese landen hebben hun hulpverlening in het algemeen, en de daarbij te bedingen voorwaarden geheel moeten aanpassen aan de SU. Oost-Duitsland, dat streeft naar diplomatieke erkenning, heeft zijn beloften in 1965 sterk opgevoerd, nl. tot 850 mln Fr.frs. Zijn hulp gaat vnl. naar Syrië en de VAR. De Chinese hulp startte in 1957 met bescheiden bedragen. Intussen heeft het in totaal al 3,5 mrd Fr.frs. toegezegd, waarvan echter maar 650 mln F.frs. werd gerealiseerd. De Chinese hulp is sinds 1965 aanzienlijk verminderd, deels door moeilijkheden in het eigen land, deels als gevolg van tegenslagen in de buitenlandse politiek. In de afgelopen tien jaar werd de meeste Chinese hulp ontvangen door Indonesië, Birma, de VAR, Pakistan, Cambodja, Algerije, Tanzania, Ghana, Nepal en Jemen. De voorwaarden die China stelt zijn lichter dan die van de SU en Oost-Europa. Een groot deel wordt door Peking geschonken. China financiert m.n. produktieondernemingen zoals textiel-, cement-, suiker- en papierfabrieken, maar ook enige infrastructuurprojecten.

TOEZEGGING EN REALISATIE

Tussen de toezeggingen van de communistische landen en de door deze landen gerealiseerde hulpverlening bestaat een aanzienlijk verschil, zoals blijkt uit het onderstaande staatje (in mln Fr.fr.):

Ontvangende landen	Toezegging van comm. landen 1954-1965 SU	OE	China	tot.	Gerealiseerde hulp SU + OE 1954-1965 1)	DAC-landen 1960-1965
VAR	4.368	2.454	367	7.189	2.250	4.575
India	4.415	1.197	—	5.612	2.720	23.367
Indonesië	1.607	1.136	454	3.197	1.360	2.752
Afghanistan	2.385	30	121	2.536	1.470	899
Cuba	—	—	—	2.000	400	—
Iran	1.426	199	—	1.625	100	1.464
Algerije	994	95	216	1.305	170	8.078
Syrië	648	367	69	1.084	520	190
Irak	795	147	—	942	500	121
Turkije	907	35	—	942	40	4.329
Ghana	384	441	173	998	370	406
Brazilië	—	795	—	795	280	5.629
Pakistan	406	121	259	786	60	10.260
Argentinië	497	17	—	514	320	2.156
Ethiopië	441	73	—	514	150	492
Jemen	397	69	173	639	90	164
Overige landen	660	615	1.389	2.664	1.120	86.102
Totaal	21.730	8.091	3.521	33.342	11.920	150.984

1) geschat; de bruto-uitbetalingen van China bedroegen in totaal 650 mln Fr.frs.

JOEGO-SLAVIË

MISLUKTE ARRESTATIE RAJAKOWITSJ

Op grond van inlichtingen van *Simon Wiesenthal* heeft de Nederlandse regering op 1 okt. aan de Joegoslavische regering om aanhouding van de voormalige SS-officier *Erich Rajakowitsj* gevraagd, waarbij de bedoeling voorzat zijn uitlevering te vragen. Het Joegoslavische federale ministerie van binnenlandse zaken gaf op 1 okt. opdracht aan het ministerie van binnenlandse zaken van de deelstaat Slowenië om Rajakowitsj op zijn vakantie-adres vast te houden. Rajakowitsj werd vanaf deze dag onder permanent politietoezicht gesteld. Toen op 2 okt. het arrestatiebevel te Piran uit Belgrado werd ontvangen bleek Rajakowitsj echter te zijn ontsnapt naar Oostenrijk.

Op 4 okt. hield Rajakowitsj te Wenen een persconferentie, waar hij o.m. verklaarde: „Ik ben nationaalsocialist en ik ben SS-officier geweest, maar ik heb geen Joodenbloed aan mijn handen". Hij deed felle beschuldigingen aan het adres van S. Wiesenthal en het Nederlandse Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie.

Politie ontslagen

Op 1 dec. maakte het ministerie van binnenlandse zaken bekend, dat verscheidene politie-beambten „in verband met hun onverantwoordelijke houding bij de uitvoering van aan hen verstrekte opdrachten" in de affaire Rajakowitsj van hun functie zijn ontheven.

sowjet-unie

RUIMTEBOM

Op een persconferentie op 3 nov. 1967 heeft de Amerikaanse minister van defensie, *Robert McNamara,* gewag gemaakt van het bestaan van een Sowjetrussisch Fractional Orbital Bombardment System (FOBS, bombardementssysteem vanuit de ruimte). Het systeem bestaat hieruit, dat een kernbom wordt gelanceerd en in een zeer lage baan om de aarde (ca. 160 km) wordt gebracht; voordat de eerste omwenteling is voltooid, keert de kernbom naar de aarde terug en volgt eenzelfde baan naar het doelwit als bij een conventionele kernbom. Het wapen zou al in 1968 operationeel zijn en een explosieve kracht hebben van één tot drie megaton, gelijk aan drie mln ton tnt.

Volgens McNamara is dit wapen echter onnauwkeurig en kan het gemakkelijk worden opgespoord en vernietigd. Het nieuwe wapen beperkt de waarschuwingstijd weliswaar van vijftien tot drie minuten, maar in de VS is sinds twee maanden het radar-systeem-over-de-horizon-heen (weerkaatsing uit de ionosfeer) operationeel. Dit maakt een effectieve verdediging mogelijk door ontdekking tijdens de lancering aldus McNamara.

De ruimtebom was volgens de minister niet het „verschrikkelijk wapen" waarvan premier *N. Chroesjtsjow* in 1964 sprak (pag. 620/1-1964).

De ontwikkeling van dit wapen zou het in jan. 1967 gesloten verdrag inz. vreedzaam gebruik van de ruimte (pag. 101/2-1967) niet schenden, daar volgens de tekst van dit verdrag de ontwikkeling van die wapens niet is verboden, noch ook het gebruik van een satelliet, die geen volledige omwenteling volbrengt en dus als een raket beschouwd kan worden.

Bevestiging Sowjet-Unie

Op 19 nov. bevestigde maarschalk *Nikolai Krilow,* commandant van de Sowjetrussische strategische raketstrijdkrachten, te Moskou in een rede ter gelegenheid van de Dag der raketstrijdkrachten en artillerie, dat de SU „nieuwe, machtige raketten ontwikkeld heeft die, uitgerust met een kernkop, in een lage baan om de aarde gebracht kunnen worden en vandaar met behulp van remraketten naar het doel geleid kunnen worden". „Op deze wijze is het mogelijk om door het Amerikaanse waarschuwingssysteem heen te breken", aldus Krilow. Volgens buitenlandse deskundigen in Moskou wordt met deze „ruimtebom" de reusachtige raket bedoeld die op 7 nov. 1967 bij de militaire parade op het Rode Plein te Moskou werd getoond (pag. 721/2-1967). Samen met de kernkop is deze raket ongeveer 37 meter lang.

JANE'S FIGHTING SHIPS

Volgens de 70ste jaarlijkse uitgave, editie 1967, van *Jane's Fighting Ships,* voert de SU de bouw van met raketten uitgeruste oorlogsschepen op en overweegt zij de bouw van haar eerste vliegdekschepen. De samenstellers zeggen, dat de SU zusterschepen bouwt van de met geleide raketten uitgeruste jager Kresta, waarvan de eerste in 1967 al proefvaarten maakte. Schepen van de Kresta-klasse hebben een waterverplaatsing van omstreeks 6.000 ton, zijn meer dan 150 m lang, lopen 35 knopen en hebben 400 bemanningsleden. De belangrijkste bewapening bestaat uit twee dubbele lanceerinrichtingen voor geleide raketten voor oppervlaktedoelen, twee dubbel lanceer-installaties voor luchtdoelraketten, torpedolanceerbuizen, vier 57 mm kanonnen en een hangar voor hefschroefvliegtuigen.

Volgens het boek zou de SU de beschikking hebben over 400 duikboten, waarvan 50 met kernaandrijving en de VS over 207 duikboten, waarvan 80 met kernaandrijving.



De persconferentie van Rajakowitsj liep uit op een chaos. Buiten werd gedemonstreerd met spandoeken en in spreekkoren geroepen „Moordenaar, moordenaar".

VESTIGING BUITENLANDSE BEDRIJVEN IN MOSKOU

Het ministerie van buitenlandse handel heeft op 29 nov. 1967 bekendgemaakt dat het heeft besloten buitenlandse ondernemingen in beginsel toestemming te geven voor het openen van permanente kantoren in Moskou. Een woordvoerder van het ministerie deelde mee dat twee Japanse maatschappijen vergunning hebben gekregen voor vestigingen in Moskou op experimentele basis. Volgens de woordvoerder zullen waarschijnlijk nog meer vergunningen worden verstrekt. Op het ogenblik beschikken ongeveer zevenendertig buitenlandse handelsondernemingen over vertegenwoordigers in Moskou. De meesten van hen werken echter vanuit hotelkamers en ze moeten hun visa elke maand laten verlengen.

MEER VRIJHEID IN DE LANDBOUW

Op 25 sept. 1967 heeft de regering bekendgemaakt, dat sowchozen en kolchozen voortaan volledige vrijheid zullen hebben tot het stichten van nevenbedrijven, die zij naar eigen verkiezing kunnen exploiteren. Het doel hiervan is ook buiten het seizoen de werkgelegenheid ten volle te handhaven, zo heet het in een besluit dat in het regeringsblad *Izwestija* (25/10/'67) is gepubliceerd. Dit besluit om de landbouwers meer vrijheid te geven is tot stand gekomen ondanks kritiek van degenen die vinden dat nevenbedrijven als kleine fabrieken en werkplaatsen een kapitalistische mentaliteit bij de burgers opwekken. *(Reuter* 26/9-1967)

VIJFDAAGSE WERKWEEK BIJ OVERHEIDSDIENSTEN

Per 1 jan. is de vijfdaagse werkweek ingevoerd bij de overheidsdiensten. Bij de meeste fabrieken en andere ondernemingen is deze reeds ingevoerd.

(Vor. ber. pag. 218/3-1967)

JEGORITSJEW ONDER-MINISTER

Op 12 okt. 1967 is de benoeming bekend gemaakt van *N. Jegoritsjew* tot onder-minister voor de landbouwmachine-industrie. Dit wordt door waarnemers uitgelegd als een tweede degradatie van Jegoritsjew, die op 28 juni als eerste-secretaris van de afdeling van de communistische partij vervangen werd door de vakbondsleider *Grisjnin* (pag. 455/3-1967). Door benoeming tot onderminister heeft Jegoritsjew tevens zijn functie verloren als lid van het presidium van de Opperste Sowjet. Ook in deze functie wordt hij opgevolgd door Grisjnin.

50STE VERJAARDAG KGB

In een rede, t.g.v. het feit dat 50 jaar geleden de KGB (de Sowjetrussische veiligheidsdienst) werd opgericht, verzekerde *Yoeri Andropow,* de leider van van de KGB, op 20 dec. '67 dat er nooit meer een terugkeer zal zijn naar de onderdrukkingsmethoden van het verleden.

In zijn rede verwees Andropow summier naar „politieke avonturiers" die de communistische partij, het volk en de veiligheidsorganen schade hadden berokkend door het schenden van de „socialistische legaliteit". Ofschoon hij deze niet bij name noemde had hij kennelijk het oog op de bloedige zuiveringen van de jaren dertig en de tijd waarin de veiligheidspolitie onder leiding van *Beria* harde onderdrukkingsmaatregelen toepaste.

Behalve deze korte verwijzing naar „schendingen van de socialistische legaliteit" sprak Andropow verder voornamelijk over de goede kanten van de dienst zoals bv. het werk dat de veiligheidsdienst tijdens de hongersnood heeft gedaan ten behoeve van kinderen.

Cijfer slachtoffers Stalin

798.072 mensen zijn in vijf jaar tijd het slachtoffer van de Stalinistische zuiveringen geworden, volgens op 7 okt. 1967 voor het eerst door een officieel Sowjet-orgaan gepubliceerde cijfers. Dit orgaan, *Het leven van de partij,* een blad van het Centrale Comité, gaf de geschiedenis van de partij in cijfers. *(AFP* 7/10-'67).

STAATSCOMITÉ OPGEHEVEN

Het staatscomité voor de culturele betrekkingen met het buitenland, dat in 1958 op ministerie-niveau werd gebracht, is opgeheven. Dit is op 23 dec. in Moskou bekend gemaakt. Aan het hoofd van dit ministerie stond *S. K. Romanowski,* die in 1961 als zodanig werd benoemd en uit de Komsomol (de communistische jeugdbeweging) voortkwam. Romanowski gold als een protégé van *Sjelepin.* De maatregel tot opheffing van het comité is genomen om een einde te maken aan het naast elkaar bestaan van meerdere instanties op dit terrein. De taak van het comité is overgenomen door het ministerie van buitenlandse zaken.

afrika

ALGEMEEN

OOSTAFRIKAANSE GEMEENSCHAP IN WERKING GETREDEN

Op 1 dec. 1967 is de Oostafrikaanse Gemeenschap officieel in werking getreden. Te Arusha (Tanzania) werden in aanwezigheid van de staatshoofden van Ethiopië, Kenia, Oeganda, Somalia, Tanzania en Zambia de verdragen inzake de samenwerking van de drie Oostafrikaanse staten (Kenia, Oeganda en Tanzania) getekend. Keizer *Haile Selassie* van Ethiopië en president *Kaoenda* van Zambia maakten hun voornemen bekend zich bij de nieuwe regionale Gemeenschap aan te sluiten. *(FAZ* 6-12-1967).

(Vor. ber. pag. 391/2-1967)

CONFERENTIE VAN KAMPALA

Op 15 en 16 dec. 1967 is te Kampala (Oeganda) een conferentie gehouden door de staatshoofden en regeringsleiders van twaalf Oost- en Centraalafrikaanse staten. Behoudens de aan de conferentie van Kinsjasa (pag. 262/3-1967) deelnemende staten waren ook Ethiopië en Somalia vertegenwoordigd.

Te Kampala kwam o.m. het huurlingenprobleem ter sprake, doch gastheer *Milton Obote,* de president van Oeganda, weigerde mee te delen wat t.a.v. deze kwestie besloten was. Later verklaarde een gedelegeerde van Soedan dat besloten was de naar Rwanda gevluchte huurlingen aan Kongo (Kinsjasa) uit te leveren, doch dit bericht werd niet bevestigd.

Tijdens de conferentie deed Somalia een formele aanvrage om toetreding tot de Oostafrikaanse Gemeenschap. Ook Boeroendi liet weten een toetreden ernstig te overwegen. President *Moboetoe* van Kongo (Kinsjasa) wilde zich niet vastleggen vóór hij zijn regering geraadpleegd had, terwijl de Centraal-Afrikaanse Republiek, Kongo (Brazzaville), Rwanda en Soedan vooralsnog afwijzend tegenover de nieuwe Gemeenschap stonden.

De ministers van buitenlandse zaken hadden een aantal aanbevelingen opgesteld, die o.a. de volgende punten omvatten: gemeenschappelijke veiligheid, handelsverkeer, PTT, alsmede weg- en luchtverkeer. Blijkens opmerkingen van afgevaardigden te Kampala gingen deze aanbevelingen ver uit boven het

concept, dat president *Jomo Kenyatta* van Kenia, de initiatiefnemer van deze regionale conferentie, voor ogen stond. Er schijnen dan ook geen beslissingen van enige draagwijdte genomen te zijn. *(NZZ* 16 en 28-12-1967)

CONFERENTIE OVER AFRIKAANSE VLUCHTELINGEN

Van 9-18 okt. 1967 is te Addis Abeba (Ethiopië) de eerste internationale conferentie over de Afrikaanse vluchtelingen gehouden. Zij stond onder auspiciën van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE), het VN-Hoge Commissariaat voor de vluchtelingen, de economische commissie van de VN voor Afrika en de Dag Hammerskjöld-stichting. De conferentie deed de Afrikaanse staten de aanbeveling hun vluchtelingen weer op te nemen, naar bilaterale oplossingen te zoeken en de Conventie van Genève van 1951 te ondertekenen. Ook werd een aantal voorstellen goedgekeurd: de instelling van een bureau ter opleiding en plaatsing van vluchtelingenstudenten en de oprichting van een Afrikaanse emigratie-commissie. *(NZZ* 21-10)

Volgens schattingen van het VN-Hoge Commissariaat waren er begin nov. 1967 ca. 800.000 vluchtelingen in Afrika. Dit zou neerkomen op een stijging met 53.000 sinds begin 1967. Volgens het rapport van bovengenoemde vluchtelingenconferentie zouden echter 450.000 van deze vluchtelingen in minder dan vier jaar in een ontvangend land zijn geïntegreerd. *(Le Monde* 11-11)

(Vor. ber. pag. 391/3-1967)

CENTR. AFR. REPUBLIEK

FRANSE PARACHUTISTEN TE BANGUI

Het Franse ministerie van defensie bevestigde op 17 nov. 1967 persberichten (o.a. *Le Monde),* volgens welke Frankrijk een compagnie parachutisten van de Force d'Intervention naar Bangui, de hoofdstad van de Centraal-Afrikaanse Republiek, gestuurd had.

Volgens het ministerie was de eenheid daar om „zich aan de tropische weersomstandigheden aan te passen" en nam zij deel aan manoeuvres in het kader van het bilaterale bijstandsverdrag

Volgens *Le Monde* (17-11) echter was de compagnie, kort voor 11 nov., naar Bangui gekomen op verzoek van de regering-*Bokassa.* Het blad bracht de komst van de parachutisten in verband met een versterkte bewaking van de grens met Kongo (Kinsjasa), doch wees eveneens op een groeiende ontevredenheid. De economische moeilijkheden, en met name het toenemend aantal werklozen in de hoofdstad, alsmede de weigering van president Bokassa de talrijke politieke gevangenen, in hechtenis sinds de staatsgreep van 1 jan. 1966, vrij te laten zouden ten dele de toenemende vijandigheid jegens het regime verklaren. Aan de andere kant zouden de onmiddellijke medewerkers van Bokassa zelf dikwijls met hem van mening verschillen over zijn beleid. Recente berichten, aldus *Le Monde* (17-11), maakten melding van belangrijke meningsverschillen tussen Bokassa en de „tweede man" van het bewind *Alexandre Banza.* (Deze was dank zij zijn organisatie van de staatsgreep van 1966 bevorderd tot luitenant-kolonel en benoemd tot staatsminister belast met financiën en economie.)

Volgens de *FAZ* (18-11) scheen er de laatste tijd onder militairen een nieuwe putsch in voorbereiding.

De Force d'Intervention werd in 1966 opgericht met een dubbel doel: de verdediging van de Franse overzeese gebieden en het te hulp komen van twaalf voormalige Franse koloniën in Afrika, waarmee Frankrijk verdragen van militaire bijstand heeft gesloten. Zij kan in twee gevallen in actie komen: wanneer een Afrikaanse staat het doelwit van agressie vormt of wanneer in zo'n land anarchie dreigt.

De Force d'Intervention kwam in maart 1967 voor het eerst in actie bij onlusten in Frans-Somaliland (pag. 194/1-1967). Van 11-19 sept. 1967 hield de interventiemacht samen met het leger van Ivoorkust manoeuvres bij Abidjan, onder de codenaam Alligator III.

De Force d'Intervention bestaat uit de 11e divisie en is samengesteld uit twee brigades parachutisten (gelegerd te Pau en Toulouse) en een amfibische brigade (standplaats Bretagne); eraan zijn toegevoegd een vliegdekschip, een transportschip voor helicopters, een kruiser en transportschepen. Zij kan volgens de FAZ (18-11) met behulp van vliegtuigen binnen 24 uur worden ingezet. Het besluit tot de vorming van de interventiemacht werd genomen in 1964 toen president Mba van Gabon door rebellerende officieren was gevangengenomen. Het duurde toen twee dagen voor Franse troepen landden om de president in zijn ambt te herstellen (pag. 124/3-1964). (Alg. H'blad 17-11)

DAHOMEY

MILITAIRE STAATSGREEP

Op 17 dec. 1967 heeft een groep jonge officieren een staatsgreep uitgevoerd en de regering van president *Christophe Soglo* ontbonden. De woningen van de president en van de chef van de generale staf, luitenant-kolonel *Alphonse Alley,* werden door parachutisten omsingeld.

Er werd een „militair revolutionair comité" gevormd, bestaande uit 15 officieren en onderofficieren o.l.v. majoor *Maurice Kouandete.* Van de overige leden werden in persberichten als de belangrijkste genoemd: majoor *Chasme* en kapitein *Mathieu Kerekou.* Het comité maakte via radio-Cotonou bekend dat binnen zes maanden algemene verkiezingen zouden worden gehouden. Ook kondigde het de instelling van een grondwetscommissie aan en zegde het toe dat de t.z.t. opgestelde nieuwe grondwet aan een referendum zou worden onderworpen. Het volk zal op democratische en vrije wijze zijn overheid kiezen, waarna het leger naar de barakken zal terugkeren, aldus werd bekendgemaakt.

Op 18 dec. volgde de vorming van een voorlopige regering, die als volgt was samengesteld:

Premier, defensie en voorlichting - majoor Maurice Kouandete; binnenlandse zaken en veiligheid - kapitein Ohouens; buitenlandse zaken - Emile Derlin Zinsou (1); justitie - majoor Chasme; financiën en economie - Pascal Chabi Kao (2); onderwijs - luitenant Leman; landbouw - kapitein Chabi Ibrahim; openbaar bestuur - onderluitenant Nestor Peleton; gezondheid en sociale zaken - luitenant Boni; PTT - kapitein Nawani.

1) behield zijn portefeuille.
2) voorheen minister van arbeid en toerisme.

Op 20 dec. werd majoor Kouandete benoemd tot staatshoofd en regeringsleider. Naast de portefeuilles van defensie en voorlichting nam hij ook die van buitenlandse zaken op zich, nadat *Emile Derlin Zinsou* deze op 19 dec. niet had willen aanvaarden.

President Soglo had op 19 dec. geweigerd als staatshoofd af te treden en daarom waren hem zijn presidentiële bevoegdheden ontnomen, aldus een regeringsbekendmaking.

Op 22 dec. werd de benoeming van luitenant-kolonel Alphonse Alley tot president van de republiek bekendgemaakt en die van Kouandete tot premier. Majoor *Benoît Simon Sinzogan* werd benoemd tot minister van buitenlandse zaken.

Na de vorming van de voorlopige regering werden wijzigingen in het militair revolutionair comité aangebracht. Kapitein *Jean-Baptiste Hachème* werd voorzitter en kapitein Kerekou eerste-vice-voorzitter.

Economische moeilijkheden. Spanningen in leger

Dahomey heeft sinds zijn onafhankelijkheid in 1960 steeds economische moeilijkheden gekend. De economie van het land berust grotendeels op de palmboomcultures en het heeft vrijwel geen natuurlijke hulpbronnen of economisch potentieel.

Spanningen ontstonden toen de regering-Soglo in sept. 1966 een zuinigheidsactie begon. De lonen in de openbare sector werden met 30%, in de particuliere sector met 25% verlaagd. Dit leidde tot een conflict met de vakbonden, waarvan tijdelijk alle activiteiten verboden werden. De moeilijkheden met de vakbonden bereikten een hoogtepunt toen op 14 dec. 1967 een algemene staking begon. Op 16 dec. keerden de arbeiders naar hun werk terug, nadat de regering had ingestemd met de instelling van een commissie, die op korte termijn een onderzoek naar de grieven zou instellen.

Volgens radio-Cotonou werd de staatsgreep uitgevoerd omdat de regering-Soglo zich aan haar verantwoordelijkheid had onttrokken. De ca. 60 parachutisten die de actie uitvoerden maakten deel uit van een troepenmacht die enkele dagen tevoren in Cotonou was aangekomen om de orde te handhaven i.v.m. bovengenoemde algemene staking.

Tijdens bovenstaande ontwikkelingen had Soglo van 21-24 nov. 1967 een officieel bezoek aan Frankrijk gebracht, waar hij bij president *De Gaulle* pleitte voor uitbreiding van de economische hulp. Deze zou zijn toegezegd. Soglo verklaarde bij aankomst op het vliegveld van Cotonou: „Ik ben niet met lege handen teruggekeerd". Doch dit bleek niet het verwachte gunstige resultaat in eigen land te hebben.

Volgens *AP* (17-12) zou het bovendien in het leger tot spanningen gekomen zijn tussen vertegenwoordigers van het zuiden en het noorden. De uit het zuiden stammende Soglo onttrok aan de chef van de generale staf, generaal Alphonse Alley, het commando over de politie en het toezicht op de officieren, en nam deze functies in eigen hand. Daarop bood Alley zijn ontslag aan, wat echter door Soglo niet aanvaard werd. De staatsgreep o.l.v. majoor Kouandete en majoor Chasme, twee officieren uit het noorden, scheen volgens *AFP* (17-12) de hypothese van de twee partijen binnen het leger te bevestigen.

GABON

BONGO ALS PRESIDENT BEËDIGD

Op 2 dec. 1967 is vice-president *Albert-Bernard Bongo* beëdigd als president. Hij is de opvolger van de op 28 nov. 1967 overleden *Léon Mba*. (Reuter 4-12)

(Vor. ber. pag. 779/2-1967)

GUINEE

PRESIDENT SEKOU TOURÉ HERKOZEN. PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Bij de op 1 jan. gehouden presidentsverkiezingen is president *Sekou Touré* voor een nieuwe ambtstermijn van zeven jaar herkozen.

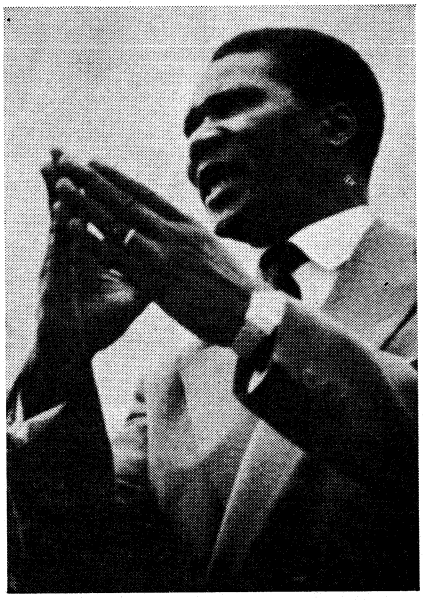

Hij was de enige kandidaat en verwierf 1.990.726 van de 1.990.829 uitgebrachte stemmen. Sekou Touré, die sinds 1958 het staatshoofd van Guinee is, was op 2 okt. 1967 herkozen als secretaris-generaal van de Parti démocratique de Guinée en werd toen benoemd tot „opperste leider van de revolutie".

Op 1 jan. werden eveneens de 75 afgevaardigden voor de Nationale Vergadering (onder wie 16 vrouwen) gekozen. De 75 kandidaten waren op 10 dec. 1967 door het centrale comité van de Parti démocratique de Guinée aangewezen. Deze partij is de enige politieke partij in Guinee. (*Le Monde* 3-1; *NRC* 4-1; *NZZ* 5-1)

IVOORKUST

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET DE SU

Sinds 6 nov. 1967 onderhoudt Ivoorkust voor het eerst diplomatieke betrekkingen met de SU. President *Houphouet-Boigny* ontving die dag de geloofsbrieven van de Sowjetrussische ambassadeur. (*AFP* 7-11)

(Vor. ber. pag. 75/3-1967)

LIBERIA

PRESIDENT TUBMAN VOOR ZESDE MAAL BEËDIGD

Op 1 jan. heeft president *William Tubman* voor de „zesde en laatste maal" de eed afgelegd voor een nieuwe ambtstermijn van vier jaar. De president maakte bekend dat Liberia een voorstel bij de VN in zal dienen, geïnspireerd op het Kellogg-Briand-pakt van 1928, om de oorlog buiten de wet te verklaren. Tegelijkertijd werd ook vice-president *William Tolbert* beëdigd.

De plechtigheid werd bijgewoond door afgevaardigden van 74 staten, o.w. vice-president *Humphrey* van de VS. (*UPI* 1-1; *AFP* 2-1).

(Vor. ber. pag. 392/3-1967)

MALAWI

EX-MINISTER TERECHTGESTELD

De voormalige minister van binnenlandse zaken, *Yatuta Chisiza,* die na een mislukte putsch tegen president *Banda* in 1964 (pag. 604 /3-1964) naar Tanzania vluchtte, is op 11 okt. 1967 ten noorden van Blantyre (Malawi) door veiligheidstroepen terechtgesteld, aldus *Reuter* (12-10) vanuit Johannesburg. Het bericht werd later door president *Banda* bevestigd. Deze had Chisiza op 10 okt. de aanvoerder genoemd van een groep van 26 rebellen, die vermomd als opstandelingen uit Mozambique via Fort Johnston het land waren binnengedrongen.

MAROKKO

MINISTER VAN JUSTITIE ONTSLAGEN. WIJZIGINGEN REGERING

Koning *Hassan II* heeft de minister van justitie, *Ali Benjelloun,* van zijn ambt ontheven, aldus een bekendmaking van het ministerie van voorlichting op 25 dec. 1967. Hoewel geen officiële reden werd opgegeven voor dit ontslag noemt *Le Monde* (27-12) als motief het beleid van Benjelloun als directeur-generaal van het bureau voor de fosfaatindustrie (OCP), welke functie door hem vervuld werd van juli 1965 tot mei 1967, alvorens hij tot minister van justitie benoemd werd.

Met de portefeuille van justitie

werd voorlopig belast de minister voor bestuurszaken en secretaris-generaal van de regering, *M'Hammed Bahnini.* (*AFP* 25-12)
Op 10 okt. 1967 had de koning de taken in het kabinet opnieuw verdeeld. De nieuwbenoemde minister voor coördinatie van de strijdkrachten, generaal *Mohammed Meziane* kreeg de bevoegdheid tot inspectie en coördinatie van alle gewapende strijdkrachten in het koninkrijk, inclusief de reservestrijdkrachten en de politie, welke tot dusverre onder de minister van binnenlandse zaken, generaal *Mohammed Oufkir* ressorteerden. Voorts plaatste de koning in zijn kwaliteit van opperbevelhebber de inspecteur-generaal, generaal *Driss Ben Aomar,* rechtstreeks onder zich; deze was tot nog toe toegevoegd aan de minister van defensie, *Haddou Chiquer.*

(Vor. ber. pag. 508/2)

MAURETANIË

OULD DADDAH IN PEKING

Van 20-24 okt. 1967 heeft president *Moktar Ould Daddah* een officieel bezoek aan communistisch China gebracht. Hij had een onderhoud met partijvoorzitter *Mao Tse-toeng* en vice-voorzitter *Lin Piao* en voerde besprekingen met premier *Tsjoe En-lai.* In het gemeenschappelijke slotcommuniqué werden met voldoening de vorderingen vastgesteld bij de uitvoering van de in febr. 1967 getekende akkoorden op economisch, commercieel en cultureel gebied. (*Peking Review* 3-11)

MAURITIUS

ONAFHANKELIJKHEIDSDATUM

Officieel is te Londen bekendgemaakt dat Mauritius op 12 maart 1968 onafhankelijk zal worden. De datum werd vastgesteld in overleg met premier sir *Seewoosagur Ramgoolam.* (*Le Monde* 27-10)

(Vor. ber. pag. 554/3)

SIERRA LEONE

RAPPORT VERKIEZINGEN

Op 4 dec. 1967 is door het Hoge Commissariaat van Sierra Leone te Londen een rapport gepubliceerd over de verkiezingen van maart 1967. Dit rapport was samengesteld door een door het militaire bewind ingestelde commissie o.l.v. *Justice Dove-Edwin.* Het stelt vast dat de oppositiepartij, de All-People's Congress o.l.v. *Siaka Stevens* de verkiezingen heeft gewonnen, ondanks grove malversaties van de zijde der regering. „Het is zeer duidelijk uit het bewijsmateriaal dat de verkiezingsresultaten aantoonden dat de SLPP (Sierra Leone People's Party, de regeringspartij) zijn tijd had gehad en dat de kiezers een verandering wensten en daarvoor stemden. Ook is het zeer evident dat de leider van de SLPP (sir *Albert Margai)* evenals de leden en hun aanhangers dit wisten en met alle middelen, hoe corrupt ook, trachtten aan de macht te blijven". Het rapport besloot: „Toen brigadegeneraal *Lansana* zei dat hij de macht had overgenomen en de gouverneur-generaal en Siaka Stevens onder arrest had geplaatst, onttrok hij in feite de macht aan een terecht gevormde regering". (*The Times* 5-12)
In een op 29 nov. 1967 door het militaire bewind gepubliceerd witboek werd verklaard dat met de verkiezingen van maart 1967 geknoeid was, maar dat het moeilijk te zeggen viel in hoeverre elk van beide partijen er bij betrokken was. Wel werd verklaard dat onregelmatigheden waren geconstateerd waar de kansen van de SLPP slecht stonden. Het witboek kondigde aan dat een commissie van 50 burgers zal worden ingesteld om het militaire bewind te adviseren over de wijze van terugkeer tot een burgerlijk bewind. (*Reuter* 29-11)

(Vor. ber. pag. 220/2-1967)

TOGO

AANKONDIGING REFERENDUM

Op 25 nov. 1967 heeft president *Eyadema* de volgende verklaring afgelegd: „Het Togolese volk zal zich volgend jaar uitspreken of het wil dat het leger de taak van een economische vernieuwing en van een nationale verzoening, welke het sinds zijn machtsovername op 13 jan. 1967 op zich genomen heeft, zal opgeven of voortzetten". (*AFP*)

biografie

PRESIDENT BONGO VAN GABON



Albert-Bernard Bongo werd op 30 dec. 1935 te Lewai, een dorp in de buurt van France-ville in het zuidoosten van Gabon, geboren. Lager onderwijs kreeg hij te Bacongo (Kongo-Brazzaville) en in 1952 ging hij naar het technisch college van Brazzaville, waar hij zich in de handel specialiseerde. Op 1 juli 1958, na een jaar werkzaam te zijn geweest als bestuursambtenaar, werd Bongo ingelijfd bij de Franse strijdkrachten en wel bij de luchtmacht. Nadat hij op 27 okt. 1960 gedemobiliseerd was, kreeg hij een functie bij het ministerie van buitenlandse zaken. In maart 1962 werd hij benoemd tot plaatsvervangend directeur bij het kabinet van president Mba, in okt. 1962 werd hij directeur. In die functie wist hij het vertrouwen van de president te winnen. Van febr. 1963-april 1964 werd hij speciaal belast met vraagstukken betreffende voorlichting en toerisme.
Na de militaire staatsgreep van febr. 1964 had president Mba iemand nodig die hij met de supervisie over de strijdkrachten kon belasten. Hij koos daartoe Bongo, die in april 1964 belast werd met de nationale defensie. Op 24 sept. 1965 maakte hij voor het eerst deel uit van de regering; hij werd minister toegevoegd aan het presidentschap, belast met de nationale defensie en de coördinatie. Van nov. 1964-nov. 1965 was hij ook de speciale regeringsgemachtigde bij het Staatsveiligheidshof, dat ingesteld was om de verdachten van de staatsgreep van 1964 te berechten.
Na de reorganisatie van het kabinet, welke voorafging aan het vertrek van de president voor een medische behandeling te Parijs in aug. 1966, was Bongo minister van defensie, voorlichting en toerisme. In sept. 1966 voerde hij te Parijs besprekingen met president Mba en op 13 nov. 1966 werd hij benoemd tot vice-president om „het efficiënt functioneren van de regering te verzekeren" tijdens de langdurige afwezigheid van de president. In deze benoeming zagen waarnemers een aanwijzing tot opvolger. Op 15 febr. 1967 regelde een grondwetswijziging de positie van de vice-president en in maart 1967 werd Bongo bij de verkiezingen tot vice-president gekozen. Sindsdien stond hij voortdurend met president Mba in contact; hij bezocht hem vele malen te Parijs en raadpleegde hem bij alle gelegenheden. (Le Monde 30-11)

VAL VAN NOVOTNY

Antonin Novotny, sedert 1953 eerste secretaris van de Tsjechoslowaakse communistische partij en sedert 1957 president van Tsjechoslowakije, is op 4 jan. ten val gebracht. Hierbij doet zich het voor een communistisch land unieke feit voor, dat hij het presidentschap behoudt. Novotny en zijn aanhangers hebben bovendien in drie vergaderingen van het centrale partijcomité, dat normaliter weinig zeggenschap heeft, en in waarschijnlijk een veel groter aantal bijeenkomsten van het partijpresidium, de kans gekregen hun beleid te verdedigen.

Eerste zitting Centrale Comité

Volgens *The Economist* (13-1) na een vergadering van het partijpresidium waarop men niet tot overeenstemming kon geraken, vergaderde van 30-31 okt. 1967 het 140 leden en 110 kandidaatleden tellende Centrale Comité te Praag om de positie en de rol van de partij in de huidige etappe van de ontwikkeling van de socialistische maatschappij te bespreken.
In het slotcommuniqué werd bevestigd dat „de partij de leidende politieke kracht, het ideologische centrum, het organisme van de leiding van de socialistische maatschappij" is. Zij verenigt en leidt alle sectoren van het sociale leven, organiseert de arbeiders om de „socialistische en communistische doelstellingen te realiseren". Verder zegt het communiqué dat „de afschaffing van de opbouwende kritiek op bestaande reële onvolkomenheden, hetgeen het onvreemdbaar recht is van ieder lid van de partij, onverenigbaar zou zijn met de Leninistische principes". Tijdens een rede voor het CC sprak president en partijleider Antonin Novotny zich uit voor het bijeenroepen van een communistische wereldconferentie. Volgens *Le Monde* (23-12-'67) zou de eerste secretaris van de communistische partij van Slowakije *Alexander Dubcek,* kritiek geleverd hebben op het door Novotny ingediende ontwerp over „de leidende rol van de partij" waarbij hij meer democratie in de partijstructuur had gewenst. Partijleider Novotny zou Dubcek daarop beschuldigd hebben van een „uiting van een kleinburgerlijk Slowaaks nationalisme" (Deze beschuldiging was ook het uitgangspunt van de zuivering van de Slowaakse partij in 1950.)
Een gedeelte van het presidium weigerde deze beschuldiging aan te nemen en stelde de kwestie aan de orde van de vervanging van Novotny als partijleider.
Als oorzaken van de ontevredenheid over het beleid van Novotny worden genoemd het slechte begin van de economische hervorming (379/1-1966) en de conflicten met de Slowaken, de letterkundigen (pag. 826/2-1967) en de studenten (zie pag. 43/2).
Het tien leden tellende presidium kon het niet eens worden over de positie van partijleider Novotny, vijf leden waren volgens *Le Monde* (23-12-'67) tegen zijn aftreden, te weten: Novotny zelf, premier *Lenart, Michal Chudik,* president van de Slowaakse Nationale Raad, *Otokar Simunek,* de vertegenwoordiger van Tsjechoslowakije in de COMECON en *Bohuslav Lastovicka,* president van de Nationale Vergadering. Voor het aftreden waren: *Oldrich Cernik* en *Drahomir Kolder,* beiden economische experts, Dubcek, *Jaromir Dolanski* en *Jiri Hendrych.*

Brezjnew in Praag

Op een uitnodiging van de Tsjechoslowaakse partij en regering bracht *Leonid Brezjnew* van 8-9 dec. 1967 een vriendschapsbezoek aan Praag. Volgens het communiqué had Brezjnew ontmoetingen met president en partijleider Novotny, met premier *Lenart* en de overige leden van het partijpresidium. Er was gesproken, aldus het communiqué, over de verdere Tsjechoslowaaks-Russische samenwerking, problemen inz. de internationale politiek en de communistische wereldbeweging.
Volgens *Le Monde* (23-12-'67) zou Brezjnew, na het horen van beide partijen binnen het presidium, een wijziging in de top van de leiding van de partij hebben afgeraden.
Volgens de *Neue Zürcher Zeitung* (29-12-'67) zouden de partijleiders van Polen en Oost-Duitsland, Gomoelka en Ulbricht, hun bezorgdheid over een wijziging aan de top van de Tsjechoslowaakse partij en de bedreiging van de zgn. „IJzeren Driehoek" door middel van hun ambassadeurs te Praag tot uitdrukking hebben gebracht.

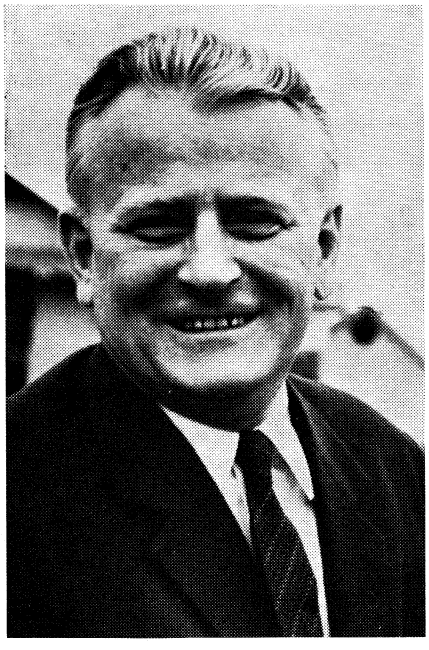

Antonin Novotny werd op 10 dec. 1904 in Lethany bij Praag geboren als zoon van een metselaar. In 1919, toen hij als sleutelmaker werkzaam was, sloot hij zich aan bij de arbeidersbeweging en drie jaar later bij de communistische partij, waarin hij snel opgang maakte. Van 1930-35 was Novotny voorzitter van het districtscomité Praag-Karlin van de communistische partij. In deze functie werd hij afgevaardigd naar het zevende congres van de Komintern te Moskou (juli 1935). Van 1937-38 was Novotny redacteur van de regionale communistische krant Moravske Slovacko in Hodonin, Zuidoost Moravië. In 1938, toen de partij verboden werd, bleef hij als ondergronds lid actief. Na de bezetting van het land werd Novotny door de Duitsers gearresteerd. De jaren 1941 tot 1945 bracht hij in gevangenissen en het concentratiekamp Mauthausen door.
Na de bevrijding werd Novotny benoemd tot leidende secretaris van de afdeling Praag van de communistische partij en in 1946 werd hij lid van het Centrale Comité. Hij speelde een belangrijke organisatorische rol in de voorbereiding en uitvoering van de staatsgreep van febr. 1948. Tijdens de Stalinistische zuiveringen behield hij niet alleen zijn positie maar verbeterde deze zelfs. In 1951 werd Novotny achtereenvolgens lid van het secretariaat van het Centrale Comité en daarna lid van het presidium van het CC. Door partijleider Klement Gottwald, die Novotny aan deze functies had geholpen, werd hij in 1953 uit de functie van secretaris van het CC ontslagen en tot vicepremier benoemd. Na de dood van Gottwald in 1953 werd Novotny eerste secretaris van het CC, een functie die hij tot 4 jan. 1968 behield. Van 1954-57 was Novotny lid van de Nationale Vergadering, een functie die hij opgaf toen hij in 1957 als opvolger werd benoemd van president Antonin Zapotocky. Sedert april 1959 was Novotny voorzitter van het Nationale Front, de communistische eenheidspartij.

Tweede vergadering CC

Van 19-21 dec. 1967 werd de vergadering van het CC voortgezet. Hieraan zouden langdurige vergaderingen van het presidium aan vooraf zijn gegaan.

Volgens *The Times* (22-12-'67) zou prof. *Ota Sik* de promotor van het Nieuwe Economische Model (NEM), tijdens deze zitting de „oude garde" van de partij de schuld hebben gegeven van de economische moeilijkheden en gezegd hebben; dat zonder een politieke wijziging het NEM zou mislukken (zie pag. 153/2-1965).

Volgens het officiële communiqué, dat aan het einde van de bijeenkomst werd bekendgemaakt zouden economische problemen, en vooral kwesties inz. het NEM en de daarmee samenhangende economische hervormingen aan de orde zijn geweest. Bovendien zouden nog internationale kwesties en de bijeenroeping van een communistische wereldconferentie te Boedapest zijn besproken.

In economische richtlijnen voor 1968-1970 wordt de noodzaak bepleit dat „progressieve, creatieve en tot initiatief geneigde mensen" het opnemen tegen „verouderde, conservatieve opvattingen". Het zwaartepunt van de investeringen zal verlegd moeten worden van de zware industrie naar de consumptie-industrie. Het nationale inkomen zal i.p.v. de geplande 22-24% moeten stijgen met 31-32%. De werkuren zullen verminderen van 44 tot 42,5 uur per week, tevens zullen de basis-pensioenen worden verhoogd. De gemiddelde lonen zullen jaarlijks met 3,8% moeten stijgen, terwijl de jaarlijkse stijging van de kosten van het levensonderhoud met niet meer dan 1,5% zullen mogen stijgen.

Het partijcomité zegt verder in zijn communiqué dat mensen met een juist gevoel voor al wat nieuw en vooruitstrevend is, nu hun kans moeten krijgen. De partij moet zich wel concentreren op kwesties van economische expansie, maar geen substituut proberen te vormen voor het economische beleid van staat en deskundigen, aldus de verklaring.

Partijleider Novotny zou tijdens de bijeenkomst zelfkritiek hebben geuit en zich bereid verklaard hebben, hieruit de consequenties te trekken. Volgens berichten van Franse, Italiaanse en Joegslavische communisten zou Novotny hebben aangeboden, af te treden, zich naar de wil van de partij te voegen en iedere gewenste opgave op zich te nemen. Volgens de *NZZ* (7-1) zou president Novotny in de Kersttijd de zogenaamde „Volksmilitie" hebben gemobiliseerd. Deze instelling dateert van de staatsgreep van 1948 en stond bekend als een buiten de wet staande terreurorganisatie. Vele partijfunctionarissen zouden deze mobilisatie hebben afgekeurd.

Nieuwjaarsrede Novotny

In zijn traditionele nieuwjaarsrede trad president Novotny (zo werd hij officieel aangekondigd, met weglating van zijn functie van partijleider) naar voren als een aanhanger van moderne en liberale ideeën. Hij zei o.m.:

„Wij moeten ideeën van het Westen lenen om onze hervormingen te kunnen doorvoeren. Dat geldt niet alleen op economisch, technisch en wetenschappelijk terrein, maar ook op progressief, cultureel en artistiek gebied." (...) Onze economische hervormingen zijn nog niet overal in het land doorgedrongen. Dat zal dit jaar en de daarop volgende jaren gebeuren. Ik ben er van overtuigd dat wij de juiste weg volgen. Er moeten enkele belangrijke vraagstukken worden opgelost, zo wij onze belofte betreffende een vijfdaagse werkweek willen nakomen." Hij richtte zich ten slotte tot de ontevreden Slowaken: „Wij moeten de economische ontwikkeling van Slowakije bespoedigen en de krachtige broederschap van Tsjechen en Slowaken bevestigen."

Derde bijeenkomst CC

Van 3-5 jan. is het Centrale Comité voor de derde maal bijeengeweest. Van de 160 afgevaardigden zouden 70 het woord hebben gevraagd. Als verdedigers van Novotny zouden premier Lenart, minister *David* van buitenlandse zaken en minister gen. *Lomsky* van defensie zijn opgetreden. „Op eigen verzoek", aldus het Tsjechoslowaakse partijblad *Rude Pravo,* zou partijleider Novotny uit zijn functie als partijleider zijn gezet. Met „algemene stemmen" werd de 47-jarige Slowaak Alexander Dubcek tot zijn opvolger gekozen (zie biografie pag. 48).

De beslissing was het gevolg van een principiële bepaling, die reeds enige tijd geleden was gemaakt.

Krachtens deze bepaling, rekening houdend met de verkregen resultaten en complexiteit van de economische problemen bij de huidige stand van de socialistische ontwikkeling, wordt de scheiding van de partij en de staat als noodzakelijk beschouwd. (....) „De eensgezindheid van het Centrale Comité zal de autoriteit van de Tsjechoslowaakse republiek versterken en meer gewicht geven aan de functie van president van de republiek. Zij zal om dezelfde redenen de communistische partij van Tsjechoslowakije versterken. Zij wordt gekenmerkt door de wil om de methodes van de algemene leiding van het land, en meer in het algemeen, de werkmethoden te verbeteren, daar zij obstakels opheffen, die de toepassing van het principe van de collectieve leiding zouden kunnen tegenwerken."



Oldrich Cernik

Nieuwe leden CC

Voorts werd bekendgemaakt dat het partijpresidium vier nieuwe leden heeft gekozen. De nieuwe leden van het presidium zijn *Jan Piller,* onderminister van de zware industrie, *Josef Spacek,* eerste secretaris van het partijcomité voor Zuid-Moravië, *Enil Rigo,* voorzitter van de partijorganisatie in de metaalindustrie van Kosice en *Josef Boruvka,* voorzitter van de landbouwcoöperatie te Dolany.

Het presidium van het centrale partijcomité telt veertien leden.

Regeringswijzigingen

Volgens waarnemers zullen er ook wijzigingen in de regering plaatsvinden. Omdat thans zowel de premier als de partijleider Slowaak zijn zou premier Lenart, ook al vanwege zijn politieke verbondenheid met Novotny, vervangen worden door Oldrich Cernik. Lenart zou benoemd worden tot ambassadeur in Moskou. De minister van buitenlandse zaken *Wlaclaw David* zou benoemd worden tot ambassadeur te Cairo. Een beslissing zou hierover op 9 en 10 jan. genomen moeten worden tijdens een buitengewone zitting van het parlement, die inderdaad heeft plaatsgevonden. *Le Monde* (12-1) meldde echter, dat de uiteindelijke beslissing over de regeringswijzigingen tijdens een nieuwe zitting van het CC zal worden genomen.

internationale zaken

VERENIGDE NATIES

22STE ZITTING ALGEMENE VERGADERING

De Algemene Vergadering der Verenigde Naties heeft op 20 dec. 1967 het eerste deel van de 22ste zitting beëindigd. De Assemblee besloot op voorstel van de voorzitter, *Corneliu Manescu*, opnieuw bijeen te komen voor bespreking van de drie resterende agendapunten — de non-proliferatie van kernwapens, Zuidwest-Afrika en het Midden-Oosten — wanneer de voorzitter, na raadpleging van de lid-staten en de secretaris-generaal, zou besluiten dat de tijd rijp is voor bespreking van een van deze onderwerpen.
Wij laten hieronder een overzicht volgen van de belangrijkste besluiten van de 22ste zitting. Zie voor de algemene debatten: pag. 692 e.v. — 1967.

TOELATING CHINA. De Assemblee verwierp op 28 nov. een resolutie waarin de erkenning van de vertegenwoordigers van de Volksrepubliek China als de enige wettige vertegenwoordigers van China in de VN, herstel van alle rechten van de Volksrepubliek in de VN en onmiddellijke verwijdering van de „vertegenwoordigers van Tsjiang Kai-sjek" werd geëist. De resolutie was ingediend door Albanië, Cambodja en 10 andere landen. De stemmenverhouding was 45 voor, 58 tegen en 17 onthoudingen (v.j. 46 voor, 57 tegen en 17 onthoudingen).
De Assemblee had tevoren met 69 tegen 48 stemmen bij 4 onthoudingen een resolutie aangenomen volgens welke de vertegenwoordiging van China moet worden beschouwd als een „belangrijke kwestie" (waarvoor een meerderheid van twee-derden nodig is). De Assemblee verwierp met 57-32 stemmen en 30 onthoudingen een resolutie, ingediend door Italië, de Benelux-landen en Chili, waarin werd voorgesteld een commissie te benoemen die de kwestie van de vertegenwoordiging van China zou moeten bestuderen en aanbevelingen „voor een billijke en praktische oplossing" aan de Assemblee zou moeten doen.

KERNWAPENS. Op 8 dec. nam de Assemblee met 77 stemmen voor, geen tegen en 29 onthoudingen een resolutie aan waarin er bij alle staten op wordt aangedrongen onderhandelingen te beginnen met het oog op het sluiten van een verdrag waarbij het gebruik van kernwapens wordt verboden, hetzij door het bijeenroepen van een internationale conferentie door de 18-landen-ontwapeningsconferentie hetzij door rechtstreekse onderhandelingen tussen de staten. De resolutie dringt er bij alle staten op aan deze kwestie te bestuderen, met name het door de Sowjet-Unie voorgestelde ontwerp-verdrag (pag. 693/2-1967) evenals andere mogelijke voorstellen.
De Assemblee sprak zich op 19 dec. uit voor een zo spoedig mogelijke afsluiting van een verdrag ter verhindering van de verspreiding van kernwapens. Zij verzocht de 18-landen-ontwapeningsconferentie uiterlijk 15 maart 1968 een volledig rapport over de onderhandelingen over het verdrag in te dienen.
De Assemblee besloot dat van 29 aug.-28 sept. 1968 in Genève een conferentie van niet-nucleaire staten zal worden gehouden, waartoe zullen worden uitgenodigd niet-nucleaire lid-staten van de VN, van de gespecialiseerde organisaties en van de Internationale Atoomorganisatie (IAEA).
De Assemblee nam met toenemende bezorgdheid kennis van het feit dat de kernproeven in de atmosfeer en onder de grond worden voortgezet. Zij deed een beroep op de staten die dat nog niet hebben gedaan zonder verder uitstel toe te treden tot het verdrag tot uitbanning van kernproeven in de atmosfeer, de ruimte en onder water. Voorts werd een beroep gedaan op alle kernmogendheden om de kernproeven waar dan ook te staken. De ontwapeningsconferentie werd verzocht met voorrang een verdrag op te stellen waarbij ondergrondse kernproeven worden verboden.
De Alg. Vergadering keurde op 5 dec. met 82 tegen 0 stemmen, bij 28 onthoudingen een resolutie goed, waarbij zij zich stelt achter het verdrag tot uitbanning van kernwapens uit Latijns-Amerika. In de resolutie worden de kernmogendheden uitgenodigd, het verdrag dat op 14 febr. in Mexico werd getekend (pag. 157/3), te tekenen en te ratificeren. Tot dusver heeft alleen Engeland hierin toegestemd. Onder de landen die zich van stemming onthielden waren de SU en Frankrijk.

ONTWAPENING. Aanbevolen werd het rapport van de secretaris-generaal inzake de gevolgen van het mogelijk gebruik van nucleaire wapens (pag. 709/1-1967) op zo groot mogelijke schaal te verspreiden.
De ontwapeningscommissie werd aanbevolen dit rapport te betrekken bij de besprekingen over algemene en volledige ontwapening.
De Assemblee verzocht de ontwapeningscommissie om zo spoedig mogelijk de kwestie van algemene en volledige ontwapening opnieuw te bespreken.
De ontwapeningscommissie werd voorts verzocht de bespreking te hervatten van de opheffing van buitenlandse militaire bases in Azië, Afrika en Latijns-Amerika.

VREDESOPERATIES. De speciale commissie van 33 inzake de operaties ter handhaving van de vrede (en de financiering daarvan) werd verzocht zijn taak voort te zetten.

AGRESSIE. Een commissie van 35 leden zal worden ingesteld om het begrip „agressie" te definiëren. (Het voorstel voor een dergelijke definitie was ingediend door de Sowjet-Unie.)

REDDING ASTRONAUTEN. De Assemblee hechtte met algemene stemmen haar goedkeuring aan het verdrag inzake de redding van astronauten, de terugkeer van astronauten en de teruggave van objecten die in de ruimte gebracht zijn.
Het comité voor het vreedzaam gebruik van de ruimte werd verzocht vóór de 23ste zitting een ontwerpverdrag inzake de verantwoordelijkheid voor schade, veroorzaakt door het lanceren van voorwerpen in de ruimte, te voltooien.
Eerstgenoemd verdrag, waarvan de tekst grotendeels is ontworpen door de VS en de SU, staat open voor ondertekening door alle staten en wordt van kracht zodra het door de VS, de SU, Engeland en twee andere landen is geratificeerd. De ondertekenende staten verplichten zich alle mogelijke hulp te verlenen aan astronauten in het geval van een ongeluk, moeilijkheden of een noodlanding. Andere artikelen betreffen de hulpverlening bij opsporings- en reddingsacties op de open zee, onmiddellijke kennisgeving aan de lancerende autoriteit en de VN in geval van ongelukken in de ruimte en restitutie van gemaakte kosten. Bij de behandeling van het Amerikaans-Russisch ontwerp in de commissie voor het vreedzaam gebruik van de ruimte is o.m. een wijziging aangebracht met het doel vast te leggen dat opsporings- en reddingsacties de territoriale soevereiniteit niet schenden. Het verdrag bepaalt nu, dat wanneer een ruimtevaartuig landt binnen de grenzen van een staat, die staat het laatste woord heeft over de manier waarop de reddingsactie moet worden gevoerd. (Int. Her. Trib. 18-12)

KOREA. Op 16 nov. werd een resolutie aangenomen (met 68 tegen 23 stemmen en 26 onthoudingen) waarin de Alg. Vergadering de oprichting, door vreedzame middelen, van een verenigd, onafhankelijk en democratisch Korea onder een representatieve regering en het herstel van de internationale vrede en veiligheid in dit gebied als doel van de VN bekrachtigt.

RHODESIË. Op 3 nov. nam de Alg. Vergadering met 99 stemmen tegen 2 bij 18 onthoudingen een resolutie aan waarin Engeland werd gevraagd met geweld een eind te maken aan de rebellie in Zuid-Rhodesië en algemene en verplichte sancties, ondersteund door geweld, werden gevraagd.

PORTUGESE KOLONIËN. Op 17 nov. eiste de Assemblee met 82 tegen 7 stemmen bij 21 onthoudingen dat Portugal zonder uitstel het beginsel van zelfbeschikking in de onder zijn heerschappij staande gebieden toe zal passen.
De resolutie eiste een onmiddellijke stopzetting van de „systematische toestroming van buitenlandse immigranten" in deze gebieden en de „gewelddadige export van Afrikaanse arbeiders" naar Zuid-Afrika, veroordeelde de activiteiten van financiële belangen die de menselijke en materiële hulpbronnen van de gebieden exploiteren, en verzocht alle staten, i.h.b. Portugals NAVO-partners, de verkoop of levering van wapens en militaire uitrusting aan Portugal te verhinderen. De Veiligheidsraad werd aanbevolen verplichte sancties in te stellen.

APARTHEID. Met 89-2 stemmen bij 12 onthoudingen verzocht de Assemblee op 13 dec. de Veiligheidsraad de behandeling van de kwestie van de apartheid te hervatten met het oog op het nemen van doeltreffender maatregelen ter beëindiging van Zuid-Afrika's apartheidspolitiek. De resolutie bevestigde dat de situatie in Afrika de internationale vrede bedreigt en dat algemene verplichte sancties de enige middelen zijn om een vreedzame oplossing te bereiken.
De handelwijze van de voornaamste handelspartners van Zuid-Afrika en van andere landen evenals van buitenlandse financiële belangen, welke handelwijze Zuid-Afrika aanmoedigde in zijn politiek te volharden, werd veroordeeld. Deze staten werden verzocht zich van Zuid-Afrika los te maken en de Wereldbank werd gevraagd zich van bijstand aan de Zuid-Afrikaanse regering te onthouden.

ZUIDWEST-AFRIKA. De Assemblee veroordeelde de weigering van Zuid-Afrika om de resoluties van 27-10-'66 en 19-5-'67 (pag. 750/2-1966 en 415/2-1967) na te komen. Op Z.-Afrika werd een beroep gedaan om zich onvoorwaardelijk en zonder uitstel uit het gebied terug te trekken en op de handelspartners van Z.-Afrika en andere staten om doeltreffende economische en andere maatregelen te treffen teneinde deze terugtrekking te verzekeren. De Assemblee verzocht de Veiligheidsraad effectieve stappen te ondernemen teneinde de Verenigde Naties in staat te stellen hun verantwoordelijkheden met betrekking tot Zuidwest-Afrika daadwerkelijk op zich te nemen en om alle geëigende maatregelen te nemen om de VN-Raad voor Zuidwest-Afrika in staat te stellen haar functies uit te oefenen. Besloten werd het onderwerp op de agenda te handhaven. De veroordeling in Pretoria van 37 inwoners van Zuidwest-Afrika werd bestempeld als een ernstige schending van hun rechten door Zuid-Afrika en van de internationale status van het gebied. (Zie pag. 46/3)

KOLONIALISME. Op 30 nov. aanvaardde de Assemblee een consensus, waarin zij de eenheid en territoriale integriteit van het gehele gebied van Aden, met inbegrip van de eilanden Perim, Koeria Moeria, Kamaran en andere eilanden voor de kust bevestigde. Engeland had tevoren meegedeeld dat de bevolking van de eilanden waren geraadpleegd over hun toekomst en dat de inwoners van Perim en Kamaran hadden verkozen bij Zuid-Arabië (thans Volksrepubliek Zuid-Jemen) te behoren, maar dat de bevolking van Koeria Moeria had besloten tot aansluiting van het eiland bij het sultanaat Muscat en Oman (zie pag. 789/2-1967).

Op 7 dec. keurde de Assemblee met 91 stemmen tegen 2 (Portugal en Zuid-Afrika) bij 17 onthoudingen een resolutie goed, waarin zij zich uitsprak tegen de activiteiten van buitenlandse economische en andere belangen in de koloniale gebieden die de dekolonisatie belemmeren. Op 14 dec. nam de Assemblee met 81-2 stemmen bij 18 onthoudingen een resolutie aan, waarin op de gespecialiseerde organisaties en op de met de VN verbonden internationale instellingen een beroep werd gedaan doeltreffende maatregelen te nemen teneinde de volken die strijden voor hun bevrijding van koloniale overheersing bij te staan; alle benodigde hulp aan de onderdrukte volken van Zuid-Rhodesië en de Portugese gebieden te verlenen; en, in samenwerking met de Organisatie van Afrikaanse Eenheid en nationale bevrijdingsbewegingen, concrete programma's ter beëindiging van het kolonialisme uit te werken.

De Assemblee bevestigde op 12 dec. met 72-18 stemmen bij 19 onthoudingen het onvervreemdbaar recht van het volk van Oman op zelfbeschikking en onafhankelijkheid, betreurde de politiek van Engeland waardoor niet-representatieve regimes in het gebied werden geïnstalleerd zonder rekening te houden met de grondrechten van het volk, bevestigde dat de natuurlijke hulpbronnen van het gebied aan het volk toebehoren en verzocht Engeland zijn troepen en militaire bases te verwijderen.

Besloten werd dat de trustovereenkomst voor het gebied Naoeroe beëindigd zal worden na het bereiken van de onafhankelijkheid door dit gebied op 31 jan. 1968. Australië werd verzocht om Papoea en Nieuw-Guinea zonder uitstel te dekoloniseren.

Engeland werd verzocht toe te staan dat een missie de situatie in Fiji zou bestuderen.

De Assemblee verklaarde dat de volksstemming van 10 sept. 1967 in Gibraltar (pag. 601/1-1967) in strijd was met de resoluties van de Assemblee en de Speciale Commissie van 24 en verzocht Spanje en Engeland de onderhandelingen te hervatten.

Spanje werd verzocht de dekolonisatie van Ifni te bespoedigen en met Marokko de procedure voor de machtsoverdracht vast te stellen. De Assemblee nodigde Spanje ook uit, in overleg met Mauretanië en Marokko, procedures vast te stellen voor het houden van een referendum in de Spaanse Sahara onder auspiciën van de VN. Spanje werd eveneens verzocht aan Equatoriaal Guinea niet later dan juli 1968 de onafhankelijkheid te verlenen.

Frankrijk werd verzocht het dekolonisatieproces in Frans Somaliland te bespoedigen en het gebied binnen afzienbare tijd de onafhankelijkheid te verlenen.

Engeland en Argentinië werden verzocht de onderhandelingen voort te zetten ten einde een vreedzame oplossing voor het geschil over de soevereiniteit van de Falklandeilanden te vinden.

De Assemblee deed een beroep op de besturende mogendheden om dekolonisatiemaatregelen in 26 gebieden die niet apart waren besproken, uit te voeren. Iedere poging om de nationale eenheid en de territoriale integriteit van koloniale gebieden in gevaar te brengen evenals het oprichten van militaire bases in deze gebieden zou worden beschouwd als een schending van het Handvest en van de Verklaring inzake de beëindiging van het kolonialisme.

RASSENHAAT. De Assemblee veroordeelde op 19 dec. unaniem „elke ideologie, waaronder het nazisme, die gebaseerd is op onverdraagzaamheid jegens rassen en terreur" en verzocht alle staten onverwijld doeltreffende maatregelen te nemen tegen elke uiting van racisme of raciale onverdraagzaamheid.

RASSENDISCRIMINATIE. Met 106 stemmen tegen 2 (Portugal en Zuid-Afrika) en 2 onthoudingen veroordeelde de Assemblee op 19 dec. Zuid-Afrika en Zuid-Rhodesië wegens hun praktijken van rassendiscriminatie en verzocht zij de internationale conferentie over de rechten van de mens van 1968 de nodige maatregelen te nemen om in die landen de toepassing van de conventie inzake uitbanning van rassendiscriminatie te verkrijgen.

OORLOGSMISDADEN. Met 90 stemmen tegen 2 bij 22 onthoudingen werd besloten op de volgende zitting de hoogste prioriteit te geven aan het ontwerp-verdrag inzake de bestraffing van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid, met inbegrip van apartheid.

ASIELRECHT. De Assemblee aanvaardde een „Verklaring inzake territoriaal asiel", waarin wordt erkend dat het verlenen van asiel door een staat aan personen, die gerechtigd zijn zich te beroepen op artikel 14 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, een vreedzame en humanitaire daad is die niet kan worden beschouwd als een onvriendelijke daad door een andere staat (art. 14 verklaart dat iedereen het recht heeft in andere landen asiel wegens vervolging te vragen en te krijgen, uitgezonderd in het geval van vervolgingen die werkelijk voortvloeien uit niet-politieke misdrijven of daden die in strijd zijn met de beginselen der Verenigde Naties).

RECHTEN VAN DE VROUW. Op 7 nov. nam de Assemblee unaniem de „Verklaring over de uitbanning van discriminatie tegen vrouwen" aan. De verklaring bevestigt het beginsel van gelijke rechten voor vrouwen en doet een beroep op regeringen, niet-goevernementele organisaties en individuele personen om zich in te zetten voor de uitvoering hiervan.

De verklaring, die bestaat uit een preambule en 11 artikelen, stelt vast dat discriminatie tegen vrouwen fundamenteel onrechtvaardig is en een inbreuk op de menselijke waardigheid vormt. Zij verlangt maatregelen ter afschaffing van discriminerende wetten, gewoonten en praktijken; ter verzekering van het recht van de vrouwen om te stemmen en een openbaar ambt te bekleden; en maatregelen om de vrouwen dezelfde rechten te geven als mannen op het gebied van het burgerlijk recht en van het onderwijs op alle niveaus. De verklaring bevestigt de rechten op vrije keuze van werkkring, gelijke beloning en betaald verlof voor a.s. en jonge moeders met de garantie dat zij in hun vroegere werkkring kunnen terugkeren, verklaart dat kinderhuwelijken en het uithuwelijken van jonge meisjes vóór de puberteit moeten worden verboden, en roept op tot effectieve stappen om een minimum leeftijd voor het huwelijk vast te stellen.

DIPLOMATIEKE IMMUNITEIT. De Assemblee nam op 19 dec., met 1 onthouding, een resolutie aan, waarin zij „alle afwijkingen van de regels van het internationale recht betreffende de diplomatieke voorrechten en immuniteiten" betreurt, er bij alle staten op aandringt de nodige maatregelen te nemen om de naleving van deze regels te verzekeren en de diplomatieke missies te beschermen en het diplomatieke personeel in staat te stellen zijn taak te vervullen.

KERNENERGIE. Besloten werd in 1970 of 1971 een vierde internationale conferentie over het vreedzaam gebruik van kernenergie te houden.

ZEEBEDDING. Besloten werd een commissie van 35 leden in te stellen ter bestudering van de kwestie van het gebruik uitsluitend voor vreedzame doeleinden, van de zeebodem buiten de grenzen van de huidige nationale jurisdictie, en het gebruik van de zich daar bevindende bodemschatten in het belang van de mensheid.

ECONOMISCHE ZAKEN. In een aantal resoluties verzocht de Assemblee o.m. aan de ontwikkelde landen om de mogelijkheid te bestuderen de suggesties uit te voeren vervat in een rapport van het secretariaat, aangaande factoren die de overdracht van hulpbronnen aan ontwikkelingslanden beïnvloeden, deed zij opnieuw een beroep op de regeringen-leden van de Internationale Ontwikkelingsassociatie, om de kwestie van verhoging van de hulpbronnen van de IDA met hoge voorrang te behandelen, en werd een beroep gedaan op de ontwikkelde landen om de bepalingen en de voorwaarden te verzachten waarop externe hulpbronnen ter beschikking worden gesteld aan de ontwikkelingslanden, teneinde de schuldenlast op hun betalingsbalans zo laag mogelijk te houden.

Op 12 dec. werd zonder tegenstemmen een overeenkomst goedgekeurd tussen de UNCTAD (UN Conference on Trade and Development) en de GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) waar-

bij m.i.v. 1 jan. 1968 een gezamenlijk Internationaal Handelscentrum in het leven wordt geroepen teneinde de ontwikkelingslanden bij de bevordering van hun export te helpen.
In een andere resolutie die eveneens unaniem werd aangenomen nodigde de Assemblee de lid-staten van de UNCTAD uit om bij de voorbereiding van de tweede zitting van de UNCTAD ernstige aandacht te schenken aan het Handvest van Algiers (pag. 689-1967) en in het oog te blijven houden dat speciale maatregelen worden uitgewerkt ten behoeve van de minst ontwikkelde ontwikkelingslanden.

VEILIGHEIDSRAAD. Als nieuwe leden van de Veiligheidsraad voor de jaren 1968 en 1969 werden gekozen: Algerije, Hongarije, Pakistan, Paraguay en Senegal. Zij nemen de plaatsen in van resp. Mali, Bulgarije, Japan, Argentinië en Nigeria. Behalve bovengenoemde niet-permanente leden en de vijf permanente leden (de VS, Engeland, de Sowjet-Unie, Frankrijk en nationalistisch China) hebben in 1968 nog de volgende niet-permanente leden zitting in de Raad: Brazilië, Canada, Denemarken, Ethiopië en India.

NIEUW LID. Op 14 dec. werd de Volksrepubliek Zuid-Jemen als 123ste lid tot de Verenigde Naties toegelaten.

BEGROTING. De begroting voor 1968 werd vastgesteld op $ 140.430.950, d.i. ruim $ 10 mln meer dan voor 1967.
Besloten is dat de Alg. Vergadering voortaan bij het vaststellen van de begroting voor een komend jaar tevens richtlijnen zal geven voor de ontwerpbegroting voor het daaropvolgende jaar.

TAAL. De Assemblee aanvaardde een Franse resolutie waarin de secretaris-generaal wordt gevraagd maatregelen te nemen om het taalkundig evenwicht in het secretariaat te verzekeren. De resolutie beoogt de gelijkberechtiging van het Frans naast de Engelse taal in het VN-secretariaat.

REORGANISATIE SECRETARIAAT

De Alg. Vergadering der Verenigde Naties heeft tijdens haar 22ste zitting op voorstel van secretaris-generaal Thant besloten tot een reorganisatie van het secretariaat van de volkerenorganisatie. Deze houdt de vervanging van de 36 huidige ondersecretarissen door 11 ondersecretarissen-generaal en 25 adjunct-secretarissen in. Op 29 dec. heeft Thant als onder-secretaris-generaal aangewezen: Ibrahim Abdel Rahman (VAR), organisatie voor industriële ontwikkeling; Ralph Bunche (VS), speciale politieke zaken; Philippe de Seynes (Frankrijk), economische en sociale zaken; Issoufou Djermakoje (Niger), beheerschaps- en niet-zelfbesturende gebieden; C. V. Narasimhan (India), kabinetschef en aangelegenheden van de Alg. Vergadering; Alexej Nesterenko (SU), politieke zaken en kwesties van de Veiligheidsraad; Jiri Nosek (Tsjechoslowakije), conferenties; Raul Prebisch (Argentinië), UNCTAD; José Rolz-Bennett (Guatemala), speciale gemachtigde voor politieke zaken; Pier Spinelli (Italië), directeur VN-bureau te Genève. De elfde post zal worden bezet door de opvolger van de Brit Sir Alexander Farquhar (administratie en personeel). (Le Monde 31-12)
Per 1 juli a.s. zal Pier Spinelli als directeur-generaal van het VN-bureau te Genève worden opgevolgd door Vittorio Guicciardi, Italiaans ambassadeur in Tsjechoslowakije.

west-europa

NEDERLAND

CENTRAAL ECONOMISCH PLAN 1968

In het op 9 jan. gepubliceerde Centraal economisch plan 1968 zegt het Centraal Planbureau (CPB), dat de prognose voor 1968 een ontwikkeling in de richting van extern evenwicht brengt. Het tempo waarin de betalingsbalans verbetert is echter laag (overschot van *f* 500 mln). Dit is voor een deel het gevolg van een herstel in de voorraadvorming (*f* 900 mln) en hangt tevens samen met de omstandigheid, dat de sanering van de Engelse economie een bijdrage van de Nederlandse betalingsbalans vergt.
Het vrij bescheiden surplus en de langzame verbetering daarin worden slechts bereikt bij een gelijkblijvende omvang van de bedrijfsinvesteringen in vaste activa, een iets teruglopende woningbouw (5,5 % minder) en een afnemende loonstijging (stijging van de loonsom, inclusief sociale lasten 5%).
Een ontwikkeling in de richting van een intern evenwicht gaat met dit alles echter niet gepaard. Volgens de prognose loopt de geregistreerde arbeidsreserve slechts zeer langzaam terug ten opzichte van het niveau van bijna 100.000. Dit biedt een minder gunstig perspectief, in zoverre als een hernieuwde stijging der investeringen — in de bedrijven dan wel bij de overheid — ter opneming van de vrijgekomen arbeid in het produktieproces het surplus op lopende rekening snel zou reduceren.
Gunstige aspecten van de voorziene ontwikkeling zijn daarentegen het sterke accres van de arbeidsproduktiviteit en de vermoedelijk afnemende loonstijging, waardoor een verdere achteruitgang van de concurrentiepositie ten opzichte van het buitenland achterwege blijft. Tevens is daarvan een geringere opwaartse druk op het binnenlandse prijspeil het gevolg.
Voorwaarden evenwel voor voortgezet herstel van het externe evenwicht, maar dan tegelijkertijd gepaard gaande met een meer substantiële verbetering van het interne evenwicht op de arbeidsmarkt, zijn een verdere gunstige ontwikkeling van de internationale concurrentiepositie, alsmede een niveau der besparingen, dat overbesteding uitsluit en financiering van investeringen op een hoog niveau waarborgt.
In een nadere bespreking van de gegevens zegt het CPB, dat 1968 voor de investeringen en de particuliere consumptie wijzigingen in dezelfde richting brengt, bij een praktisch gelijkblijvende nationale spaarquote.
Bij herstel van de voorraadvorming ontstaat dan een overschot op de betalingsbalans — lopende rekening — van *f* 500 mln, bij de veronderstelling van een handhaving van de status quo in het Midden-Oosten en ook van een verdere stijging van de buitenlandse vraag, die echter wordt afgeremd door de devaluatie onder meer van het Engelse pond en de daarmee gepaard gaande maatregelen van bestedingsbeperking.
Het CPB merkt in dit verband op, dat reeds daarom een prognose voor 1968 zo moeilijk te maken is. Daarbij komt, dat de loonvorming een nieuwe fase ingaat, waardoor de loonhoogte in 1968, ook als rekening wordt gehouden met het reeds vaststaan van de meerjarige contracten, niet dan moeilijk te voorspellen is.

Wordt op dit punt de hypothese van de macro-economische verkenningen voor 1968 aangehouden — een stijging van de loonsom per werknemer met 5% — en wordt er voorts van uitgegaan, dat de liquiditeitsvoorziening via betalingsbalans en andere bronnen gelijke tred houdt met de stijging van het nationaal inkomen, dan kan de prognose in termen van de gebruikelijke macro-doelstellingen van economische politiek als volgt worden gekarakteriseerd:

— met *f* 500 mln bereikt de betalingsbalans op lopende rekening een overschot gelijk aan 0,6% van het bruto nationaal produkt. De verbetering ten opzichte van 1967 bedraagt dus slechts *f* 300 mln. Weliswaar zijn de vooruitzichten voor de export goed, mede door een vooral in 1967 gunstiger geworden concurrentiepositie, maar de devaluaties van het pond en enkele andere valuta betekenen toch marktverdringing of vergen prijsaanpassing naar beneden. Gering is de verbetering van de betalingsbalans ook doordat de voorraadvorming terugkeert naar een vrijwel normaal peil ten opzichte van de afzetstijging;

— de gunstige wijziging in de concurrentiepositie hangt samen met de wel zeer sterke vergroting van de produktiviteit in 1967 en de geringer geworden stijging van de loonsom per werknemer (incl. sociale lasten) die volgens de hypothese in 1968 5% zou bedragen. Dit heeft tevens tot gevolg dat de opwaartse druk op het binnenlandse prijspeil afneemt. Voor de particuliere consumptie bedraagt de prijsstijging 3% en ligt dan ook beneden het cijfer van voorgaande jaren;

— het aandeel van de factor arbeid in het nationale inkomen blijft onder deze omstandigheden ongewijzigd, en evenals in 1967 is de loonsverhoging voor werknemers met meerjarige contracten groter dan voor hen die aan een éénjarig contract zijn gebonden. Voor de laatste

groep ondergaat het reëel besteedbare loon van 1967 op 1968, onder de gegeven hypothese omtrent de loonontwikkeling, nagenoeg geen wijziging;

— de gelijkblijvende verdeling tussen loon- en overig inkomen draagt ertoe bij dat de nationale spaarquote zich handhaaft op 19% of wellicht iets groter wordt;

— ook de investeringen van bedrijven handhaven zich op het peil van 1967 en stijgen waarschijnlijk in de loop van 1968, onder invloed van een gunstiger ontwikkeling van afzet en overig inkomen. Een en ander zou inhouden dat de nadelige consequenties van de vertraging in de investeringen op het potentieel van de groei van beperkte omvang zouden blijven;

— de investeringen van de overheid ten behoeve van de infrastructuur blijven sterk toenemen;

— de woningbouw is afhankelijk van het woningbouwprogramma, dat gemeten qua aantal in aanbouw te nemen woningen nagenoeg constant blijft. De produktie in deze sector loopt echter iets terug na het hoge niveau dat door gunstige weersinvloeden en sterk verbeterde arbeidsproduktiviteit in 1967 werd bereikt;

— met de verdere vergroting van de export doch een nog ongewijzigd niveau van de investeringen in vaste bedrijfsactiva gaat een groei van de produktie met 4% gepaard, een cijfer dat enigszins gedeflatteerd is door het gunstige produktieresultaat in 1967;

— de werkloosheid komt dan met een aantal van 90.000 boven het jaargemiddelde van 1967, doch blijft nog iets onder de bijna 100.000 van eind november 1967. Dit laatste impliceert dat de geregistreerde arbeidsreserve gedurende 1968 slechts in zeer geringe mate zou dalen. De hardnekkigheid waarmee de werkloosheid op dit vrij hoge niveau blijft, is vooral het resultaat van rationalisatie en diepte-investeringen, maar tevens een gevolg van de Britse maatregelen waardoor de stijging van de wereldinvoer wordt afgeremd. Regionaal gezien brengen de gerichte maatregelen van de overheid verbetering in de werkloosheidsspreiding, doch anderzijds blijft deze voor een niet onbelangrijk deel structureel bepaald, aldus het Centraal Planbureau (N R C 9-1)

KERNGEGEVENS 1966-1968

	1966	1967	1968
	Mutaties t.o.v. voorafgaand jaar in %		
VERONDERSTELLINGEN			
Volume wereldinvoer (herwogen)	7	4	5
Materiële overheidsconsumptie (nom.)	8	16 d)	8,5
Bruto investeringen door de overheid (nominaal)	6,5	17	11
Investeringen in woningen (volume)	7,5	13,5	— 5,5
Invoerprijspeil	0,5	— 0,5	— 1
Concurrerend uitvoerprijspeil	1,5	0,5	— 1
Loonsom per werknemer, incl. sociale lasten (bedrijven)	10,7	8	5
	Niveaus		
Inflatoire financiering overheid (mld gld)	1,4	1,0	1,0
	Mutaties in %		
RESULTATEN			
Volume particuliere consumptie	2,5	4,5	3,5
Volume bruto investeringen door bedrijven in vaste activa (excl. woningen)	8	3	0
Volume goederenuitvoer	6,5	6,5	8
Volume goederenінvoer	6,5	3,5	6
Volume bruto nationaal produkt	2,5	5	3,5
Produktievolume in bedrijven	3 b)	5	4
Prijspeil particuliere consumptie	6	3,5	3
Prijspeil goederenuitvoer	0	— 0,5	— 1
Arbeidsproduktiviteit bedrijven (inclusief zelfstandigen)	2,6	6	3,5
	Niveaus		
Saldo lopende rekening van de betalingbalans (mld gld)	— 0,64	0,2	0,5
waarvan goederenbalans (mld gld)	— 3,85	— 3,2	— 2,9
Voorraadvorming en onderhanden werk (mld gld)	1,05	0,1 c)	0,9
Werkloosheid (1000 personen)	45	85	90
Arbeidsinkomensquote bedrijven (%)	77,4	77	77
Nationale liquiditeitsquote a)	36,4	37,5	37,5
Besparingen a)	18,9	19	19
Belastingdruk (transactiebasis) a)	26,1	27	27,5
Netto overheidsuitgaven, excl. schuldaflossing a)	31,2	32,5	33

a) In % van het nationaal inkomen tegen marktprijzen.

b) Volgens de produktie-indices van het C.B.S. ca. 0,5% hoger.

c) Als gevolg van een incidentele daling van de post „onderhanden werk" is dit cijfer voor een bedrag van ƒ 300 mln gedeflatteerd (hetgeen van belang is bij de beoordeling van het betalingsbalanssaldo).

d) Door een incidentele aflevering van militaire goederen uit onderhanden werk (zie noot c) is dit cijfer zo hoog.

NIEUWE SUBSIDIEREGELING WONINGBOUW

Blijkens een op 29 dec. gepubliceerde beschikking van de minister voor volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, ir. *W. F. Schut*, gelden met ingang van 1 jan. 1968 nieuwe regelingen voor de subsidiëring van de woningbouw.

Woningwetwoningen, particuliere huurwoningen en eigen woningen worden voortaan volgens een uniform systeem gesubsidieerd. Dit heeft o.m. tot gevolg dat voor woningen met gelijke stichtingskosten ook gelijke huren betaald moeten worden.

De nieuwe regeling, die geldt voor woningen waarop nog subsidie moet worden verleend, houdt voor de toekomstige huurders in dat de variëteit in de huren binnen de bestaande grenzen groter is geworden, waardoor de huurspreiding wordt vergroot.

Jaarlijks zullen de huren van de woningen met 4% worden verhoogd met het oog op de „afbouw" van de jaarlijkse rijksbijdrage.

In de drie nieuwe regelingen heeft de subsidie de vorm van een aflopende jaarlijkse bijdrage. Die voor het eerste exploitatiejaar is afhankelijk van de stichtingskosten; voor goedkopere woningen is de subsidie hoger dan voor de duurdere huizen; de oude indeling in A- en B-woningen is vervallen.

In het nieuwe systeem wordt gewerkt met een glijdende schaal van stichtingskosten, die oploopt met „trapjes" van ƒ 1000. Deze schaal loopt verder dan de tot dusver geldende stichtingskosten- en huurgrenzen, namelijk voor alle drie categorieën (woningwet-, particuliere huur-, en eigen woningen) tot ƒ 65.000 in de eerste, ƒ 60.000 in de tweede en ƒ 55.000 in de derde gemeenteklasse. Deze bedragen kunnen hoger worden als gevolg van de aard van de fundering van de huizen.

De subsidiebedragen variëren naar grootte van de woning, wijze en diepte van de fundering en naar gemeenteklasse. De hoogste eerste jaarlijkse bijdrage voor een huurwoning in een tweede-klasgemeente (zonder funderingstoeslag) bedraagt ƒ 1384; voor een eigen woning is dat ƒ 2076.

Na tien jaar zal het nog overblijvende deel van de bijdrage worden verhoogd of verlaagd, al naar gelang de rente inmiddels hoger of lager is komen te liggen. De bijdrage voor de eigen woningen wordt in tien jaar in gelijke delen geheel afgebroken, zoals dat ook gebeurde in de oude regeling.

Als gevolg van de uniformiteit van de nieuwe regelingen worden de rijksleningen voor de bouw van woningwetwoningen niet meer tegen een rente van 4% verstrekt. Hiervoor geldt thans de marktrente, die per 1 jan. 1968 wordt verondersteld 6⅜% te bedragen. Door het wegvallen van de rentebijdrage en van de ge-

meentelijke bijdrage bedraagt de jaarlijkse rijksbijdrage ongeveer het drievoudige van de voorheen geldende.
In de nieuwe regelingen is bepaald dat zowel bij woningwet- als particuliere huurwoningen het totaal van huur en bijdrage niet hoger mag zijn dan 8¾% van de stichtingskosten. Voor woningwetwoningen wordt een exploitatie-opzet voorgeschreven met een benedengrens voor de vast te stellen huren.
De extra subsidie voor keuzewoningen (voor minder draagkrachtigen) is verhoogd van gemiddeld *f* 185 tot gemiddeld *f* 250 per woning. Een bedrag van *f* 500 van de rijkssteun valt niet onder de automatische afbraak van de subsidie via de jaarlijkse huurverhogingen. Voor bejaardenwoningen is de jaarlijkse bijdrage *f* 250 hoger dan die voor vergelijkbare andere huizen. (Het Parool 29-12)

VRIJSTELLING VOOR DIENSTPLICHTIGE MILITAIREN

Aangezien er veel meer goedgekeurde dienstplichtigen zijn dan de strijdkrachten kunnen gebruiken heeft minister *Den Toom* besloten dat 12.300 jongemannen niet behoeven op te komen. Zij zijn „buitengewoon dienstplichtig" verklaard.
De voornaamste oorzaken van het overschot aan goedgekeurde dienstplichtigen zijn: de naoorlogse geboortegolf, de sterktevermindering (doorvoering van bepaalde bezuinigingen, diensttijdverkorting), het vervallen van vrijstelling voor jonge bouwvakkers en een toeneming van het aantal goedgekeurden (het aantal afgekeurden daalde van 28 tot 26%). Voor 1968 stonden 123.000 jongens ingeschreven. Hiervan bleven 66.300 kandidaten na medische keuring over. Het aantal dienstplichtigen waaraan de strijdkrachten voor 1968 behoefte hebben, bedraagt in totaal slechts 45.700, maar de ervaring leert dat men er in feite meer moet oproepen, namelijk 54.000 omdat er altijd weer afvallen, uitstel van opkomst vragen e.d. *(NRC* 5-1).

DE WERKLOOSHEID

Blijkens cijfers van het ministerie van sociale zaken en volksgezondheid over de arbeidsmarkt bedroeg de geregistreerde arbeidsreserve van mannen eind dec. 1967 (1966) 104.550 (82.371). Hiervan 8.861 (7.080) werkzaam op sociale werkvoorzieningsobjecten en 1.860 (2.473) op aanvullende werken. Het aantal werkloze vrouwen bedroeg 9.014 (6.778). Het aantal openstaande aanvragen om mannelijk personeel daalde van 43.652 per ult. dec. 1966 tot 33.662 per ult. dec. 1967 en dat om vrouwelijk personeel van 27.931 tot 21.658. *(Ministerie van sociale zaken en volksgezondheid* 3-1) (Vor. ber. pag. 468/3)

REDACTIE ALGEMEEN HANDELSBLAD

De hoofdredacteur van het Algemeen Handelsblad, mr. *C. A. Steketee,* gaat deze krant verlaten, zulks op grond van verschil van inzich met de leiding van de Nederlandse Dagbladunie (NDU) over de uitoefening van zijn taak. De wnd. hoofdredacteur, *K. J. A. Hofland,* is met ingang van 1 jan. 1968 benoemd tot mede-hoofdredacteur.
Naar aanleiding van de samenwerking tussen de NDU en De Telegraaf hebben de chef van de redactie buitenland, drs. *J. P. A. Gruyters,* en de filmredacteur, *J. Blokker,* ontslag genomen. *(Alg. H'blad* 30-11, 7-12, 30-12).
(Vor. ber. pag. 772/3)

LUNS OVER FRANS VETO

De minister van buitenlandse zaken, mr. *Luns,* heeft op 21 dec. in de Tweede Kamer een verklaring afgelegd over het Franse veto (zie pag. 5) inzake Engelands toetreding tot de Europese Gemeenschappen.
Voor de Nederlandse regering gelden op het ogenblik de volgende drie uitgangspunten:

1. De aanvrage van Engeland en de andere landen (Ierland, Denemarken en Noorwegen) is niet afgewezen en blijft op de agenda staan, zodat een positief antwoord mogelijk blijft. De kwestie kan telkens in discussie worden gebracht en de regering is ook van plan om dat te doen.

2. Voorlopig kunnen de Europese Gemeenschappen niet gezien worden als de belichaming bij uitstek van het verlangen naar Europese eenheid. De regering ziet zich geplaatst voor de noodzaak de situatie te bezien. Het gevaar is niet denkbeeldig dat de Gemeenschappen ontaarden in een straat die dreigt dood te lopen. De regering moet overwegen of het beleid op een andere basis geschoeid moet worden. De regering moet ertegen waken dat het Europa van de Zes vereenzelvigd wordt met het eigenlijke Europa.

3. De leden-staten die uitbreiding van de gemeenschap wensen, dienen in nauw overleg te treden met de landen die toegelaten willen worden. Overwogen moet worden een concrete actie om de kloof tussen Engeland en ons niet te vergroten. Engeland moet zich niet van Europa afwenden maar bij Europa betrokken worden. De regering is doende het Europa van de Vijf tot nadere concretisering te komen, want consultatie is misschien niet voldoende om het doel te bereiken.

Motie-Den Uyl

De fractievoorzitter van de PvdA, drs. *Den Uyl,* diende na de verklaring van minister Luns, mede namens de heren *Schmelzer* (KVP), *Toxopeus* (VVD), *Biesheuvel* (ARP), *Van der Mei* (CHU) en *Van Mierlo* (D'66), een motie in, waarin de regering werd uitgenodigd:

1. in zo groot mogelijke eensgezindheid tussen de vijf landen, die positief staan tegenover de Engelse

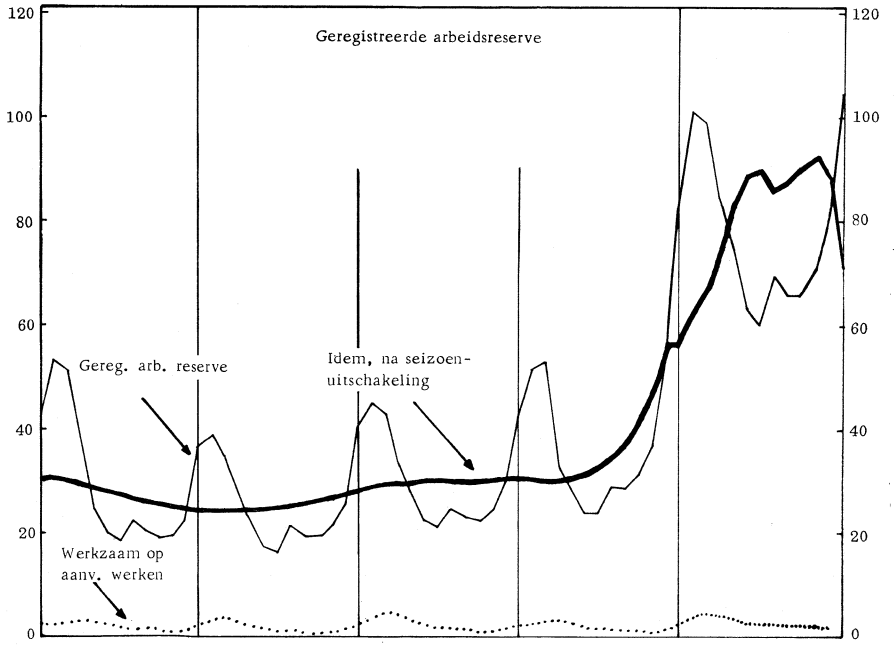

Geregistreerde arbeidsreserve van mannelijk personeel 1963-1967 (x 1000).

toetreding, het verzet van Frankrijk te overwinnen; in nauwe samenwerking met Engeland en de andere kandidaten voor het lidmaatschap van de EEG, voorbereidende werkzaamheden te verrichten met het doel de toetreding van Engeland en de andere betrokken landen te vergemakkelijken en te versnellen;

2. op korte termijn besprekingen op gang te helpen brengen tussen de Vijf en Engeland, Ierland, Denemarken en Noorwegen over geëigende samenwerkingsvormen, zoals o.a. de oprichting van een Europese technologische gemeenschap, open voor alle Europese landen, die daaraan wensen deel te nemen en uitgaande van de grondslagen, zoals neergelegd in de verdragen van Rome.

De motie werd z.h.s. aangenomen, met de aantekening dat de BP, PSP en SGP geacht wilden worden te hebben tegengestemd. *(NRC* 21/22-12).

EERSTE VROUW IN DE HOGE RAAD

Mej. mr. *A. A. L. Minkenhof* is op 5 jan. geïnstalleerd als raadsheer in de Hoge Raad der Nederland. Zij is de eerste vrouw in dit hoogste rechtscollege. Sinds 1965 was zij advocaat-generaal bij de Hoge Raad. *(NRC* 5-1).

NIEUW KAMERLID

Drs. *H. B. P. A. Letschert,* burgemeester van Uithoorn, is op 9 jan. beëdigd tot lid van de Eerste Kamer. Hij vervult de vacature in de KVP-fractie ontstaan door het ontslag van mr. *W. E. Siegmann.* (ANP 9-1)

BELGIË

NIEUWJAARSBOODSCHAP VAN PREMIER

In de nieuwjaarsboodschap die premier *Vanden Boeynants* op 11 jan. over radio en tv tot het land heeft gericht, wordt eerst een balans gemaakt van 1967:

— De begroting is in evenwicht. De investeringen liggen 60 tot 70% hoger dan in 1966. De uitvoer steeg met 10 mrd fr. De frank staat steviger dan ooit. De goudvoorraad bleef, ondanks de gebeurtenissen, ongeschonden. Er werd 10% meer gespaard dan in 1966. De handelsbalans vertoont een boni van 10 mrd fr.

— Er zijn echter ook zwakke plekken: In bepaalde probleemgebieden kon de verhoopte verbetering niet worden doorgevoerd en de werkloosheid groeide aan.

Vanden Boeynants kondigde verder aan, dat de devaluatie van het pond sterling en de dollarbesnoeiing vermoedelijk in 1968 een vertraging zullen meebrengen in het zakenleven. Maatregelen zullen worden getroffen „om te verhinderen dat onze ondernemingen tegenover de concurrentie in een nadelige positie worden geplaatst, om de koopkracht van onze arbeiders te beschermen, om de expansie van de uitvoer voort te zetten, om de investeringen verder af te stemmen op meer werkgelegenheid".

De premier drong erop aan voorrang te verlenen aan de sociaal-economische problemen en de nationale samenhorigheid niet in gevaar te brengen door taalpolitieke of ideologische betwistingen die hij „bijkomstig" noemde.

De daaropvolgende dagen zouden de meeste Vlaamse kranten in hun commentaar verklaren dat problemen als het nieuwe statuut voor Brussel en de kwestie-Leuven niet bijkomstig zijn.

KWESTIE-LEUVEN EN VLAAMSE BSP

Vooraanstaande politici en afgevaardigden van de Vlaamse federaties van de socialistische partij hebben zich op 6 januari, op een studiedag te Gent, uitgesproken voor de overheveling van de Franse afdeling der Leuvense universiteit naar Wallonië en voor de verdubbeling van de Brusselse universiteit. In beide gevallen, aldus de Vlaamse BSP, mogen de rijksuniversitaire instellingen daardoor niet worden geschaad.

Verder verklaarden de Vlaamse socialisten zich voorstander van:

— een rijksfinanciële controle op de vrije universiteiten;

— een grotere financiële autonomie van de rijksuniversiteiten;

— de volledige democratisering van het hoger onderwijs, zodat alle begaafde jongeren een kans krijgen;

— de volledige uitbouw van de bestaande universiteitscentra, waaronder Antwerpen.

Op de studiedag kwam ook algemeen verzet tot uiting tegen een nieuwe spreiding van de kandidaturen. Ook werd aangedrongen op het toekennen van ruimere rijkskredieten voor het wetenschappelijke onderzoek. *(Vooruit* 8-1)

CRB-ADVIES I.Z. PROGRAMMATIE

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven heeft een (ongevraagd) advies uitgebracht inzake de economische programmatie. De CRB is van oordeel dat de groeivoet van het bruto nationaal produkt in 1967 vermoedelijk 2 tot 2,5% zal bedragen en in 1968 zal stijgen tot 3%.

De raad betreurt dat geen gevolg werd gegeven aan zijn eenparig verzoek tot de regering een economische begroting voor 1968 op te stellen en voor advies aan de raad voor te leggen.

De CRB stelt een aantal maatregelen voor tot stimulering van de economische activiteit:

— het krachtiger beroep doen op de beschikbare financiële middelen van de particuliere sector met het oog op een dynamischer investeringsbeleid;

— de aanmoediging van de bouw van sociale woningen d.m.v. de dotatieverhoging voor het Nationaal Fonds voor de Huisvesting;

— een verdere uitbreiding van het programma van openbare werken;

— nieuwe belastingontheffingen en verdere verlaging van de rentevoeten van het exportkrediet ten bate van de handelsuitvoer;

— verdere daling van de rentevoeten op lange termijn;

— het spoedig treffen van een beslissing m.b.t. de invoering van de BTW.

In de CRB kon geen eenstemmigheid worden bereikt over de middelen tot bevordering van de consumptie. Hierover liepen de opvattingen van werkgevers en werknemers uiteen. *(De Standaard* 10-1)

KOLENPRODUKTIE

In 1967 is de Belgische kolenproduktie verminderd met 1.062.000 ton of 6,1% in vergelijking met 1966. De grootste daling werd opgetekend in het bekken van Mons (— 18,4%). Dan volgen het Centrum (—17%), het bekken van Luik (—16,9%), Charleroi (—14,1%).

De produktie van het Kempens bekken is gestegen met 4,2%. Ze nam toe van 8,49 mln ton in 1966 tot 8,84 mln ton in 1967.

De totale produktie van de Belgische mijnen bedroeg 16.437.000 ton tegen 17.499.000 ton in 1966.

KRONACKER

Minister van state baron *Paul Kronacker* heeft op 9 januari ontslag genomen als PVV-kamerlid

voor Leuven „om de plaats te ruimen voor jongeren". Hij blijft lid van het bestuurscomité van zijn partij.

Kronacker werd geboren te Antwerpen op 5 nov. 1897. Hij promoveerde tot doctor in de wetenschappen aan de Vrije Universiteit van Brussel en werd in 1939 liberaal senator voor het arrondissement Leuven. Hij nam deel aan de 18-daagse veldtocht in 1940, week uit naar Groot-Brittannië en vervulde tijdens de oorlog een aantal militaire zendingen voor de Belgische regering te Londen. In 1946 ruilde hij zijn senaatszetel voor een mandaat van kamerlid dat hij sindsdien onafgebroken zou blijven uitoefenen. In de periode 1944-47 was hij minister voor de invoer en de bevoorrading. Van 1958 tot 1961 was hij voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers.
Kronacker heeft grote belangen in de suikerindustrie. Hij zat geregeld de internationale suikerconferenties voor.

In de Kamer wordt Kronacker opgevolgd door *Robert Rolin-Jacquemyns.*

Het nieuwe kamerlid werd geboren op 1 dec. 1918 te St.-Lunaire (Bretagne), is doctor in de rechten van de Leuvense universiteit, begon zijn loopbaan als adjunct van minister van state Camille Gutt op het Internationaal Monetair Fonds, werkte van 1950 tot 1955 op de Bank van Brussel en ging dan over naar de Tiense Suikerraffinaderij, waarvan hij sinds 1961 gedelegeerd beheerder is.

DUITSLAND (WEST)

KIESINGER IN AZIË

Van 20-28 nov. 1967 heeft Bondskanselier *Kiesinger* als eerste Westduitse regeringsleider officiële bezoeken afgelegd in India, Birma, Ceylon en Pakistan.

India

Bondskanselier Kiesinger verbleef van 20-22 nov. te New Delhi, waar hij sprak met premier *Indira Gandhi,* president *Zakir Hoessain* en de vice-premier *Morarji Desai.* Volgens het gemeenschappelijk communiqué werd overeengekomen, dat de wederzijdse ministers van buitenlandse zaken elk jaar afwisselend Bonn en New Delhi zullen bezoeken. India en West-Duitsland spreken zich, aldus het communiqué, uit voor een voortzetting en uitbreiding van de bestaande economische*), wetenschappelijke en technische samenwerking. Met betrekking tot de verdeeldheid van Duitsland sprak premier Gandhi de hoop uit, dat dit probleem vreedzaam zou worden opgelost. Maar in een persconferentie zei de Indiase premier, dat het aangaan van normale diplomatieke betrekkingen tussen Bonn en de Oosteuropese landen geen verandering zou brengen in de Indiase politiek t.a.v. de DDR.
Hierbij kwam met name Joego-Slavië ter sprake, waarbij Kiesinger het voornemen van Bonn te kennen gaf met dit land weer diplomatieke betrekkingen aan te knopen.
Kiesinger legde er in zijn antwoord de nadruk op, dat de erkenning van de DDR door andere landen door de Bondsrepubliek als een onvriendelijke daad zal worden beschouwd.
Beide landen onderstreepten, aldus het communiqué, met betrekking tot de jongste ontwikkeling inzake het nonproliferatieverdrag, de betekenis van spoedige stappen in de richting van een algemene ontwapening. Zij waren het er echter over eens, dat ieder akkoord over de niet-verspreiding van kernwapens om uitvoerbaar en algemeen aanvaardbaar te zijn, niet discriminerend mag zijn en de ontwikkeling van nucleaire technologie voor vreedzame doeleinden niet verhinderen mag. Volgens het communiqué, zal in de nabije toekomst een cultureel akkoord tussen beide landen worden gesloten.

Birma

Van 22-24 nov. 1967 bracht de Bondskanselier een bezoek aan Birma. In zijn besprekingen met het staatshoofd gen. *Ne Win* legden beiden, aldus het slotcommuniqué, de nadruk op het recht van iedere natie om haar politieke, economische en sociale orde vrij van inmenging van buitenaf te ontwikkelen. Kiesinger had in dit verband begrip getoond voor de Birmaanse neutraliteit. Anderzijds sprak Ne Win zijn begrip uit voor de Westduitse politiek, die gericht was op vrede en vriendschappelijke betrekkingen onder de volkeren. Beide waren overtuigd van het grote belang van algemene ontwapening voor de wereldvrede. Birma en West-Duitsland hebben de wens om de betrekkingen en het handelsverkeer uit te breiden (West-Duitsland heeft Birma tot nog toe in totaal met 50 mln DM financieel gesteund). Kiesinger zegde Birma hulp toe bij de opbouw van de Birmaanse economie.

Ceylon

Van 24-26 nov. bracht Kiesinger een bezoek aan Ceylon op uitnodiging van premier *Dudley Senanayake.*
De Ceylonese premier sprak zijn begrip en zijn diepe sympathie uit over de wens van het Duitse volk naar hereniging op basis van zelfbeschikking. Hij verzekerde het Duitse volk van de steun van Ceylon bij zijn bemoeienissen om dit doel te bereiken. De Ceylonese premier uitte zijn dank voor de snelle en waardevolle hulp, die de Bondsrepubliek aan Ceylon had verleend. West-Duitsland heeft Ceylon een financiële hulp beschikbaar gesteld van 155 mln DM. Bondskanselier Kiesinger zegde verdere economische hulp aan Ceylon toe.

Pakistan

Van 26-28 nov. 1967 bracht de Bondskanselier een bezoek aan Pakistan op uitnodiging van de president maarschalk *Mohammed Ajoeb Khan.* De Pakistaanse president sprak de hoop uit, dat de kwestie-Duitsland op een vreedzame wijze zou worden opgelost. President Ajoeb Khan deelde voorts de stand van de Indisch-Pakistaanse betrekkingen mede, waarbij hij zijn zorg uitsprak over het in toenemende mate verminderende militaire evenwicht; hij sprak zich uit voor een vreedzame en eervolle oplossing van de kwestie-Kasjmir en Jamnoe.
De president sprak voorts zijn dank uit over de Westduitse economische hulp in het bijzonder die t.b.v. het Mangla-dam- en het Tarbela-damproject. West-Duitsland heeft 200 mln DM beschikbaar gesteld voor de bouw aan de Tarbela-dam, die in het totaal 3,6 mrd DM zal kosten (zie ook pag. 48/2). De totale Westduitse hulp aan Pakistaanse projecten bedraagt 1,73 mrd DM.
De president wees verder op het bestaande gebrek aan evenwicht in de handel tussen beide landen.
Bondskanselier Kiesinger zegde een onderzoek van Westduitse experts ter plaatse toe naar de mogelijkheden voor uitbreiding van de handel. Tussen de beide ministers van buitenlandse zaken zullen afwisselend in West-Duitsland en Pakistan jaarlijks besprekingen worden gehouden.

Reactie Moskou

Het regeringsblad *Izwestija* schreef op 27 nov. 1967 n.a.v. het bezoek van Kiesinger aan Azië, dat de zogenaamde Hallstein-doctrine in Azië schipbreuk heeft geleden en het West-Duitsland niet is gelukt de DDR te isoleren. Ook de houding van Bonn t.a.v. het non-proliferatieverdrag had in Azië geen weerklank gevonden. Het „Westduitse

*) India heeft van de Bondsrepubliek 4,16 mrd DM aan financiële hulp en 130 mln DM aan technische hulp ontvangen. Van de financiële hulp werd 1,2 mrd DM gebruikt voor de staalfabriek Rourkela. De door India aan West-Duitsland verschuldigde rente heeft ertoe geleid, dat de nettohulp jaarlijks minder wordt. Voor 1968 heeft India een renteschuld aan West-Duitsland van 300 mln DM.

monopolie" probeert uit de economische moeilijkheden van de Aziatische landen maximale winst te behalen ten koste van deze landen. *(FAZ, NZZ)*

BENOEMING STAATSSECRETARISSEN

Op 2 nov. 1967 heeft de Bondsregering bekend gemaakt, dat staatssecretaris *Karl-Günther von Hase* van de voorlichtingsdienst benoemd is tot staatssecretaris voor defensie als opvolger van prof. *Karl Carstens,* die benoemd is tot staatssecretaris bij de Bondskanselarij. *Gerd Lemmer,* de vroegere minister van Noordrijn-Westfalen voor aangelegenheden betreffende de Bondsregering, is benoemd tot staatssecretaris voor vluchtelingenzaken. Tot opvolger van Von Hase in de voorlichtingsdienst in de rang van staatssecretaris is *Günther Diehl* benoemd.

(Vor. ber. pag. 807/2-1967)

NIEUWE PARTIJ

Op 22 nov. is te Stuttgart een nieuwe links georiënteerde partij opgericht, die van plan is deel te nemen aan de verkiezingen voor de landdag van Baden-Württemberg in april. De partij noemt zich Demokratische Linke (DL) en bestaat voornamelijk uit sociaal-democraten die over de politiek van de SPD en vooral over het samengaan van de SPD met de CDU te Bonn teleurgesteld zijn, uit vakbondsfunctionarissen, uit strijders tegen de kernbewapening en uit links georiënteerde studenten. Van de elfhonderd aanwezigen bij de oprichtingsvergadering hebben zich zeshonderd als lid opgegeven. Tot voorzitter werd gekozen *Eugen Eberle,* die lid is geweest van de communistische partij tot 1957, toen deze partij werd verboden. De DL wil een voortvarende sociale politiek en op het gebied van de buitenlandse politiek pleit zij voor een echte nieuwe politiek tegenover de landen van Oost-Europa, voor erkenning van de DDR en erkenning van de thans bestaande grenzen in Europa en voor staking van elke ondersteuning van de „Amerikaanse oorlog in Vietnam".
In de verkiezingsstrijd wil zij zich gemeenschappelijk opstellen met de linkse Deutsche Friedensunion (DFU, zie pag. 664/2-1967).

OPHEFFING VERBOD KPD

Op een bijeenkomst te Ulm van de ministers van binnenlandse zaken van de deelstaten op 12 okt. 1967 is vastgesteld, dat een nieuw op te richten Kommunistische Partei Deutschlands (KPD) die in haar statuten de democratische principes van de grondwet erkent en over districtsorganisaties beschikt, niet identiek is met de in 1956 verboden KPD. Niets staat de oprichting van een dergelijke KPD in de weg. Begin november 1967 spraken ook minister *Brandt* van buitenlandse zaken en minister *Wehner* van zaken geheel Duitsland betreffende zich op dezelfde positieve wijze uit.

FUSIE VAN SCHEEPSWERVEN

Op 9 nov. 1967 hebben twee scheepswerven, de Howaldtswerke Hamburg AG en de Kieler Howaldtswerke AG (beide staatsbezit), besloten om per 1 jan. 1968 samen te gaan met de particuliere scheepswerf Deutsche Werft AG. De combinatie Howaldtswerke-Deutsche Werft A.G, Hamburg und Kiel is hiermede de grootste Duitse werf geworden en de vierde op de wereldranglijst.
In totaal heeft de combinatie nu ca. 22.500 werknemers en een jaaromzet van 700-800 mln DM. In 1966 werd door de combinatie 545.824 brt aan nieuwe schepen gebouwd.
Minister Schmücker van de schatkist hoopte, dat de combinatie spoedig de derde plaats op de wereldranglijst zou innemen.
In 1959 was het aandeel van de Duitse werven in de wereldscheepsbouw 14,3% en in 1966 8,4%.

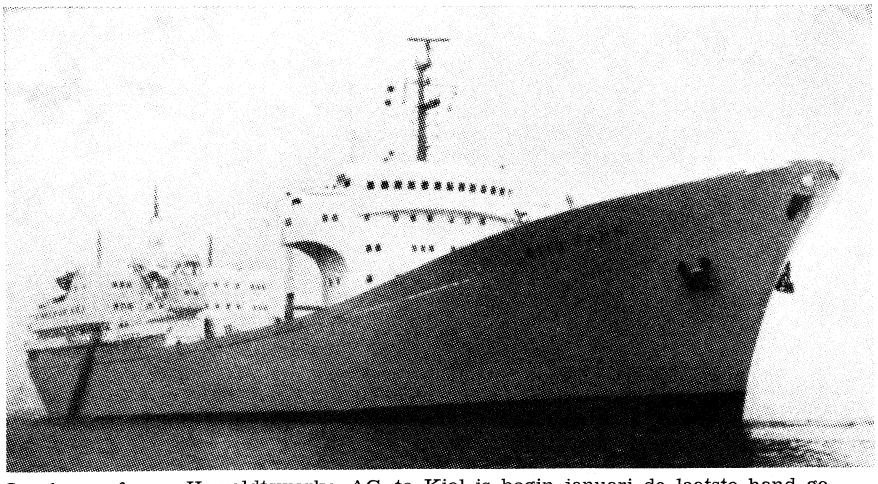

Op de werf van Howaldtswerke AG te Kiel is begin januari de laatste hand gelegd aan het derde door atoomkracht voortbewogen schip ter wereld, de „Otto Hahn".

ENGELAND

TUSSENTIJDSE VERKIEZING

Te West-Derbyshire is op 23 nov. 1967 een tussentijdse verkiezing gehouden. De conservatieven behielden met 16.319 stemmen hun zetel. Ten opzichte van de algemene verkiezingen van 1966 verdubbelde de partij haar meerderheid.
De Labourpartij werd naar de derde plaats verwezen. De verdeling was als volgt:

	1966	1967
Conservatieven	18.383	16.319
Liberalen	4.874	5.696
Labour	13.791	5.284
Onafhankelijken	—	1.496

(Vor ber. pag. 649/3-1967)

WIGG UIT DE REGERING

Op 12 nov. 1967 is *George Wigg,* betaalmeester-generaal en een van de belangrijkste adviseurs van premier *Wilson* afgetreden om voorzitter te worden van de Horse Race Betting Levy Board, een in 1961 ingesteld instituut ter bevordering van de paardesport. Wigg werd tevens benoemd tot lid van het Hogerhuis.
De officiële taak van Wigg om de premier in kwesties over de staatsveiligheid te adviseren, zal voorlopig worden overgenomen door Lord *Shackleton.*

WIJZIGINGEN SCHADUWKABINET

Bij het aanvaarden van het voorzitterschap van de Conservatieve partij door *Anthony Barber* (pag. 700 /1-1967) op 11 sept. 1967 nam vicepartijleider *Reginald Maudling* in het schaduwkabinet de taak van Barber als coördinator van de binnenlandse politiek in het Lagerhuis over.
Op 10 okt. werd de benoeming bekendgemaakt van mevr. *Margaret Thatcher* (41) en Lord *Balniel* (40) tot leden van het schaduwkabinet. Mevr. Thatcher volgde sir *Keith Joseph* op als schaduwminister van

energie, terwijl lord Balniel de portefeuille van sociale zaken van mevr. *Mervyn Pike* overnam.
Op 30 okt. werden 9 nieuwe „frontbenchers" benoemd.

(Vor. ber. pag. 183/2-1967)

EINDE HAVENSTAKING LONDEN

Op 27 nov. 1967 is de wilde havenstaking te Londen beëindigd. De staking heeft in totaal acht weken geduurd.

(Vor. ber. pag. 761/3-1967)

VEROORDELING MICHAEL X

Op 9 nov. 1967 is de leider van de Engelse Black Muslims, Michael X, te Reading veroordeeld tot een jaar gevangenis wegens aansporing tot rassenhaat.

(Vor. ber. pag. 586/3-1967)

ABORTUSWET AANGENOMEN

Op 27 okt. 1967 heeft koningin Elizabeth een wet bekrachtigd waarbij de abortus-wetgeving in Engeland, die dateert van 1861, wordt hervormd. Het is een initiatiefwet ingediend door het Liberale parlementslid *David Steel*. Het ontwerp, getiteld „Medische beëindiging van de zwangerschap", is naar de vorm een omschrijving van situaties, waarin de beëindiging van de zwangerschap ophouden zal een misdrijf te zijn. Het wetsontwerp noemt hiervoor de volgende voorwaarden:

Wanneer zwangerschap wordt beëindigd door een ingeschreven arts die te zamen met een tweede arts te goeder trouw van oordeel is dat voortzetting van de zwangerschap een risico zou kunnen opleveren voor het leven van de zwangere vrouw, of schade zou kunnen toebrengen aan haar fysieke of geestelijke gezondheid of aan die van de reeds bestaande kinderen van haar gezin. Bij het beoordelen van het bestaan van dergelijke risico's mag tevens de „totale omgeving" van de patiënt in aanmerking worden genomen, zowel de bestaande omgeving als die welke redelijk te verwachten is. Verder kan ook het „substantiële risico" dat het kind als het geboren zou worden aan vèrgaande fysieke of geestelijke abnormaliteit zou lijden, een wettige beëindigingsgrond van zwangerschap zijn.
Het ontwerp bepaalt voorts dat de behandeling slechts kan geschieden in ziekenhuizen van de nationale gezondheidsdienst of in andere inrichtingen die door de minister van volksgezondheid daartoe worden aangewezen. Op alle artsen die de behandeling verrichten, berust een aanmeldingsplicht van hun ingreep bij de autoriteiten.

Op 14 juli 1967 was het wetsontwerp in het Lagerhuis met 167 tegen 83 stemmen in derde en laatste lezing aanvaard. Op 25 okt. werd het wetsontwerp in het Hogerhuis aanvaard.

oost-europa

TSJECHOSLOWAKIJE

STUDENTENDEMONSTRATIES

Op 31 okt. 1967 is het in Praag tot hevige botsingen gekomen tussen studenten van de technische hogeschool te Strahov bij Praag en de politie. De studenten demonstreerden tegen de slechte toestanden in de studentenhuizen te Strahov. De politie trad met gummiknuppels en traangas op. Er werden vijf studenten gearresteerd, en aan beide kanten waren gewonden: drie bij de politie en 46 bij de studenten.
Op 8 nov. richtte de studentenvereniging zich in een ultimatum tot de ministers van binnenlandse zaken en hoger onderwijs, waarin zij eisten, dat de schuldigen gestraft zouden worden; politie-agenten een nummer moeten dragen; traangasgebruik verboden wordt en een juiste weergave van de gebeurtenissen in de dagbladen. Ook eiste men voor 15 dec. 1967 een officiële opheldering van de incidenten. Op 21 nov. 1967 werd een „sit-in" gehouden, waarbij vertegenwoordigers van de partij aanwezig waren. Vele hoogleraren verdedigden het optreden van de studenten. Autoriteiten werden o.a. beschuldigd van „politieke debiliteit" en de situatie in Tsjechoslowakije werd gekarakteriseerd als een proces van „voortschrijdende niet meer te stuiten democratisering, waaraan ook de studenten hun aandeel hebben". In een slotresolutie werd gesteld: „Wat is gebeurd is het gevolg van de ongezonde situatie in ons land en de uitdrukking van de politieke en economische situatie van dit land".
Op 15 dec. 1967 gaf de regering in een verklaring toe, dat het optreden van de politie „hard" was geweest.

UITWIJZING JOURNALISTEN

Met de uitwijzing van de correspondent van de *Frankfurter Allgemeine Zeitung, Andreas Graf Razumowsky,* op 14 dec. 1967 werd de laatste nog aanwezige westelijke correspondent in Tsjechoslowakije uitgewezen. Als reden voor de uitwijzing werd opgegeven, dat Razumowsky de minister voor gezondheid, *Plojhar,* had beledigd, Razumowsky zou voor het laatst op 7 dec. 1966 hebben geschreven over Plojhar.
Vóór Razumowsky waren in 1967 uitgewezen: de correspondenten van de *Neue Zürcher Zeitung,* van de Mexicaanse *El Dia,* van het Italiaanse communistische dagblad *L'Unitá* en van de Amerikaanse *The New York Times.*

LENART IN FRANKRIJK

Van 23-26 okt. 1967 heeft premier *Lenart* een officieel bezoek aan Frankrijk gebracht. Hij was vergezeld van de minister van buitenlandse zaken, *Wlaclaw David,* de president van de Slowaakse technische commissie, *Jan Marko,* de vice-minister van buitenlandse handel, *Wladimir Babacek* en de vice-president van het comité voor cultuur en inormatie, *Miloslaw Bruzek.* Het was het vijfde bezoek van een Oosteuropees regeringsleider sedert 1965.



Josef Lenart

Premier Lenart voerde besprekingen met president *Charles de Gaulle,* premier *Pompidou* en de minister van buitenlandse zaken, *Couve de Murville.*

In het gemeenschappelijk slotcommuniqué staat, dat in het middelpunt van de besprekingen over de internationale toestand de Europese problemen stonden. Met bevrediging was vastgesteld, dat de betrekkingen tussen Oost en West toenamen en de hoop werd uitgesproken dat dit zo zou blijven. Hierdoor werden voorwaarden geschapen voor de oplossing van Europese kwesties, waaronder de kwestie-Duitsland en die van de Europese veiligheid, die alleen met een instemming van alle geïnteresseerde landen opgelost kunnen worden. Overeengekomen werd het onderzoek naar de mogelijkheden voor een Europese veiligheidsconferentie voort te zetten.
In het communiqué wordt toenemende samenwerking aangekondigd op het gebied van wetenschap en techniek, in het bijzonder de afsluiting van een verdrag over de samenwerking inz. de atoomenergie. Tevens werd de afsluiting van een cultureel akkoord op 26 okt. bekendgemaakt.

noord-amerika

VERENIGDE STATEN

BUITENLANDSE HULP

Op 15 dec. 1967 heeft het Congres na een behandeling die 5 maanden in beslag nam $ 2,3 mrd voor de buitenlandse hulp in het belastingjaar 1967-68 toegewezen. Dit is het laagste bedrag sinds het begin van het Marshall-plan in 1948. Het toegewezen bedrag is bijna 33% kleiner dan het bedrag, dat president *Johnson* had gevraagd. Bovendien werd in het wetsontwerp, dat met 198 tegen 158 stemmen werd aanvaard, president Johnson verzocht geen economische hulp te verlenen aan ontwikkelingslanden, die de modernste wapens kopen, zoals straaljagers en geleide projectielen. (Vgl. pag. 597/2-1967).
Het programma voorziet in een bedrag van $ 1,9 mln voor economische en technische hulpverlening en $ 400 mln voor militaire hulp.
President Johnson had hiervoor resp. $ 2,6 mln en $ 620 mln gevraagd. Op economisch terrein zijn de voornaamste besnoeiingen: gelden voor ontwikkelingsleningen verlaagd van $ 774 tot $ 435 mln, voor de Alliantie voor de Vooruitgang van $ 643 mln tot $ 469 mln, voor technische samenwerking van $ 242 mln tot $ 180 mln en voor het ondersteuningsprogramma (hoofdzakelijk voor Vietnam) van $ 720 mln tot $ 600 mln. *(Int. Her. Trib.* 17-12, *Le Monde* 13-12, *Reuter)*
Eerder had het Congres de „authorization act" inz. de buitenlandse hulp goedgekeurd. Deze wet werd op 15 nov. 1967 door president *Johnson* getekend. Bij de behandeling van deze wet verwierp het Huis van Afgevaardigden een amendement van de Republikein *Gross,* waarin werd opgeroepen tot een verbod van wapenleveranties aan landen die handel drijven met Noord-Vietnam. Wel legde het Congres de wapenleveranties aan ontwikkelingslanden aan banden door de bepaling, dat halverwege 1968 een eind komt aan de kredietgaranties van het Pentagon voor de aankoop van Amerikaanse wapens door ontwikkelingslanden. *(Int. Herald Tribune)*

STOPZETTING SUBSIDIËRING DOOR CIA

Het ministerie van buitenlandse zaken heeft op 29 dec. 1967 bekendgemaakt dat met ingang van 31 dec. 1967 bijna alle subsidies van het CIA, de inlichtingendienst, aan Amerikaanse culturele en particuliere instellingen in het buitenland zullen worden stopgezet. Dit besluit is genomen op aanbeveling van de speciale commissie van onderzoek die in maart 1967 door president *Johnson* werd ingesteld nadat de zaak van geheime subsidies aan Amerikaanse onderwijsinstellingen aan het licht was gekomen. Slechts in enkele bepaalde gevallen wordt de subsidie voorlopig voortgezet om een moeilijke financiële periode te overbruggen. Een zeer klein aantal instellingen zal subsidie blijven ontvangen wanneer hun activiteit in het nationale belang van de VS blijkt te zijn. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 300/2-1967)

ANTI-POVERTY BEGROTING GOEDGEKEURD

Op 11 dec. 1967 heeft het Huis van Afgevaardigden een bedrag van $ 1,98 mrd goedgekeurd als uitgavenplafond voor het programma van de strijd tegen de armoede, een onderdeel van de „Great Society"-wetgeving van president *Johnson.* De president had een bedrag van $ 2,06 mrd gevraagd, maar gezien de vele besnoeiingen, die het Congres in het 90e zittingsjaar heeft aangebracht, wordt de toewijzing van $ 1,98 mrd beschouwd als een van de grootste successen voor de regering. Ondanks aanvallen uit het Huis op het Office of Economic Opportunity is de enige concessie, die moest worden toegestaan, het verstrekken van ruimere bevoegdheden in plaatselijke aangelegenheden aan de burgemeesters. Indien de gemeentelijke autoriteiten echter niet optreden, kan het Office of Economic Opportunity op eigen initiatief handelen. *(Int. Her. Tribune* 13-12, *NZZ* 13-12)

(Vor. ber. pag. 682/3-1967)

LUCHTVERONTREINIGING

Op 15 nov. 1967 hebben de Senaat en het Huis van Afgevaardigden een wet tegen de luchtverontreiniging aangenomen. Het door het Congres gevoteerde bedrag van $ 428 mln voor een periode van drie jaar, ligt onder de oorspronkelijk $ 700 mln die door de Senaat was gevraagd. De wet verleent het ministerie van gezondheid de bevoegdheid rechterlijke maatregelen te treffen in geval van gevaarlijke concentratie van stoffen. De regering krijgt verder de bevoegdheid speciale gebieden aan te wijzen, waarin bijzondere programma's voor het rein houden van de lucht kunnen worden uitgevoerd. *(NZZ* 18-11) (Vor. ber. pag. 105/1-1967)

latijns-amerika

BRAZILIË

GEMEENSCHAPPELIJK OPPOSITIEFRONT

Op initiatief van de eerstgenoemde hebben de voormalige gouverneur van Guanabara, *Carlos Lacerda,* oud-president *Juscelino Kubitschek* (die op 9 april 1967 in Brazilië terugkeerde) en oud-president *Joao Goulart* besloten tot de vorming van een „Frenta ampla" (breed front), dat zich als voornaamste doel stelt een tegenwicht te vormen tegen de invloed van de militairen.

Het Front wil bevorderen:

1) de terugkeer naar democratische toestanden, door het wederinvoeren van directe presidentsverkiezingen;

2) een nationalistische politiek, die de voorwaarden moet scheppen voor de ontwikkeling en versnelde expansie van de economie.

Het Front is eind augustus 1967 in de publiciteit getreden. Eerdere pogingen van Lacerda (van elk der oud-presidenten in hun regeringsperioden een krachtig tegenstander) om een dergelijk Front te vormen, waren mislukt (pag. 642/1-1966).
Lacerda's kansen op het presidentschap zijn in de huidige verhoudingen beperkt. Op 22 nov. 1967 verwierp het Congres een amendement op de grondwet, waarin werd aangedrongen op terugkeer naar het algemeen kiesrecht bij de presidentsverkiezingen.
Tijdens recente redevoeringen heeft Lacerda felle aanvallen gedaan op de regering van *Costa e Silva* door haar te beschuldigen Brazilië een prooi te hebben gemaakt van „een proces van inflationaire stagnatie." „Wij willen dit voorlopig en kunstmatig regime, dat Brazilië verlaagt en haar vooruitgang belemmert, vervangen door het enige regime dat ons aanstaat, t.w. het democratisch regime", aldus Lacerda.
Oud-president *Janio Quadros* heeft begin oktober 1967 afgezien van deelname aan het front. Hij heeft zich aan het hoofd gesteld van de „travaillisten" die hun steun hebben toegezegd aan de officiële oppositiepartij. *(NZZ; Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 642/1-1966)

VERKLARING BISSCHOPPEN

Een groep van 21 bisschoppen, waaronder de kardinalen van Sao Paulo en Rio de Janeiro, heeft op 1 dec. 1967 een verklaring uitgegeven over „De opdracht van de hiërarchie in de wereld van vandaag." De verklaring, die werd gepubliceerd na afloop van een vergadering te Rio de Janeiro van de centrale commissie van de nationale bisschoppenconferentie, veroordeelt de privileges van de oligarchie, evenals het als subversie beschouwde misbruik van politieke en economische macht. De bisschoppen verklaren zich voorstander van vèrgaande sociale hervormingen en spoedige verwezenlijking van de doelstellingen, geformuleerd in de encycliek „Populorum Progressio" (pag. 225-1967). Over de verhouding met de staat merkt de verklaring op, dat het onaanvaardbaar is dat — buiten de kerkelijke wetgeving om — de taken van de kerk, door welk lichaam ook, worden gedefinieerd of beperkt. De verklaring eist anderzijds de erkenning van het gezag van de staat, als de behoeder van het algemeen belang en waarschuwt in het bijzonder de jeugd voor de „illusies van het geweld."

Aanleiding tot de publikatie van deze verklaring was een conflict op 10 nov. in het diocees van de bisschop van Volta Redonda tussen de kerkelijke en burgerlijke autoriteiten, toen militairen het huis van monseigneur *Valdir Calheiro* binnendrongen, n.a.v. de arrestatie van 4 personen, behorende tot een godsdienstige organisatie, die beschuldigd werden van de verspreiding van subversieve literatuur. Op 11 dec. werd mgr. Calheiro n.a.v. dit conflict door president *Costa e Silva* ontvangen. Na afloop van het gesprek deelde hij mee dat het incident als gesloten kon worden beschouwd. *(NZZ* 17-12; *Le Monde* 5-12)

(Vor. ber. pag. 14/2-1967)

DEVALUATIE CRUZEIRO

Op 29 dec. 1967 heeft de Centrale Bank meegedeeld, dat de cruzeiro op 4 jan. gedevalueerd zou worden met 18,5%. De nieuwe koers ten opzichte van de dollar bedraagt 3,20-3,22. De oude koers, die op 13 febr. 1967 bij de vorige devaluatie van kracht was geworden, bedroeg 2,70-2,715. In een toelichting op het devaluatie-besluit, verklaarde de minister van financiën, *Antonio Delfim Neto* dat zij noodzakelijk was geworden om de afvloeiing van buitenlands kapitaal naar het buitenland tegen te gaan.

Een tweede motief voor de devaluatie was de zorgwekkende daling van de valutareserves in de laatste maanden.

De dollar stond eind 1963 op 1,22 cruzeiros. In maart 1964 werd de regering van *Goulart* ten val gebracht en de toekomstige economische en financiële politiek gekenmerkt door het parool „ontwikkeling en stabilisatie." Eind 1964 stond de dollar op 1,83, thans op 3,22 cruzeiros. Het inflatietempo is aanzienlijk verminderd, doch van ontwikkeling is niets te bespeuren. Het feit dat de regering in tegenstelling tot haar aanvankelijke bedoelingen aan de bestrijding van de inflatie grote prioriteit hecht, is er oorzaak van dat de devaluatie volgens waarnemers te gering blijft.

(Vor. ber. pag. 184/3-1967)

CUBA

OLIEDISTRIBUTIE

In een rede die premier *Fidel Castro* op 2 jan. heeft uitgesproken tijdens de viering van de negende verjaardag van de revolutie, maakte hij bekend dat rantsoenering van brandstof voor privé-voertuigen en strenge controle op olie- en benzinegebruik door de staat was ingesteld. Volgens de premier is het brandstofprobleem een rechtstreeks gevolg van het vergrote industriële en agrarische machinepark. De SU stelt veel in het werk om de olievoorziening voor Cuba op gang te houden, „maar alles wijst erop dat de mogelijkheden van dat land om in onze behoeften te voorzien beperkt zijn", waarbij komt dat door gebrek aan harde valuta in andere landen niet kan worden gekocht, aldus Castro. In 1958 gebruikte het land 3.012.000 ton olie, tegen 4.842.000 ton in 1967. Eind 1967 was de toestand zo ernstig geworden, dat vertraging in de aankomst van een enkel tankschip of de kleinste reparaties aan de olieraffinaderijen al een duidelijk merkbare invloed op de economie hadden en dat de strategische reserves moesten worden aangesproken.

Castro maakte in zijn rede voorts bekend dat in 1967 in Bolivia met *Guevara* verscheidene Cubaanse guerrillastrijders gedood waren en dat voor Cubaanse vrouwen een vorm van verplichte militaire dienst zal worden ingesteld. *(AFP)*

ALGERIJE

MISLUKTE PUTSCH VAN ZBIRI. REORGANISATIE FLN

In de nacht van 14 op 15 dec. 1967 is een groep militairen in de buurt van El Affroun in opstand gekomen. Een pantserbataljon van de rebellerende militairen begon een opmars naar Algiers, doch werd in de buurt van Mouzaillaville tot staan gebracht en door Sowjetrussische Migs vernietigd. Naar het Algerijnse persbureau op de avond van de 15de dec. bekendmaakte werd de opstandige beweging geleid door de chef van de generale staf, kolonel *Tahar Zbiri.*

Eerder die dag had het Algerijnse staatshoofd, kolonel *Houari Boumedienne,* in een dagorder verklaard dat hij besloten had de leiding van het leger in eigen hand te nemen. Op de avond van 16 dec. werd in een officieel communiqué te Algiers meegedeeld dat de laatste opstandige troepen zich hadden overgegeven. Ook werd gemeld dat de jacht op kolonel Zbiri zou worden voortgezet; deze zou volgens sommige persberichten naar Kabylië zijn ontsnapt.

Voorgeschiedenis

Medio november verschenen in de buitenlandse pers geruchten over een ernstige crisis binnen de Algerijnse leiding. Enige hoge officieren o.l.v. kolonel Zbiri zouden zich tegen de binnenlandse politiek van de regering-Boumedienne hebben gekeerd, welke volgens hen praktisch zou neerkomen op een verraden van de „socialistische revolutie".

Als eerste openlijke teken van een conflict werd de afwezigheid van Zbiri tijdens de militaire parade op 1 nov. ter gelegenheid van de verjaardag van de Algerijnse revolutie



Kolonel Tahar Zbiri

gezien. Hoewel officieel wegens gezondheidsredenen afwezig zou Zbiri zich in het Aurèsgebergte (zijn vroegere hoofdkwartier) bevonden hebben voor overleg. Ook zou hij andere militaire districten hebben bezocht, o.a. het eerste, waar kolonel *Said Abid* het commando voerde.
In feite speelde de historische tegenstelling tussen degenen die in Algerije tegen de Fransen gestreden hebben, en de militairen die tijdens de onafhankelijkheidsstrijd in Marokko en Tunesië gelegerd waren opnieuw een belangrijke rol. Kolonel Zbiri oefende steeds meer kritiek uit op de ministers, die uit het leger „in ballingschap" voortgekomen zijn. Deze politici die de gematigde vleugel van de regering vormen en waartoe o.a. de minister van buitenlandse zaken *Bouteflika,* zijn collega van binnenlandse zaken *Medeghri* en de leider van de FLN, *Cherif Belkacem,* behoren, worden naar hun voormalig hoofdkwartier te Marokko, de „Oujda-groep" genoemd. Aan hen verwant zijn de nieuwe „technocraten", zoals de ministers van financiën en industrie, resp. *Kaid Ahmed* en *Belaid Abdesselam.*
Kol. Boumedienne greep in. De eerste maal deed hij dat, aldus *Le Monde* (12/13-11) ten gunste van minister Abdesselam en ten nadele van de minister van arbeid, *Zerdani,* die verwant is aan de vakbeweging en als „links" beschouwd wordt. Vervolgens gaf hij minister Ahmed gelijk in een geschil met de minister van landbouw, *Ali Yahia,* die daarop aftrad. (Dit werd niet bekendgemaakt en ook werd geen opvolger aangewezen, aldus *The Times* van 13 nov.). De aan Yahia voor de landbouwhervorming beschikbaar gestelde gelden werden verminderd. Hierin zag deze een aanval op het door hem voorgestane stelsel van de „autogestion", het zelfbestuur van bedrijven door arbeiders. Zerdani en Yahia verweten de regering een te technocratische en te realistische aanpak van het economisch beleid.
In verband met deze geschillen verlangde Zbiri c.s. dat Boumedienne de Revolutionaire Raad bijeen zou roepen om de beginselen van de revolutie en het principe van de collectieve leiding te bespreken en te herstellen. Hierbij genoot hij de steun van de vakbeweging en de studentenorganisaties. De Raad, die sinds het voorjaar van 1966 niet meer bijeengekomen was en na het heengaan van *Mahsas* en *Boumaza* (pag. 652/2 en 748/2-1966) slechts uit militairen bestaat, werd echter niet bijeengeroepen.

Reorganisatie FLN

Op 10 dec. werd namens het bureau van de president van de Raad van de Revolutie een communiqué uitgegeven waarin bekend gemaakt werd dat Ahmed Kaid, de minister van financiën en het plan, met de reorganisatie van het Nationale Bevrijdingsfront (FLN) belast was. De vijf leden van het uitvoerend secretariaat van de FLN zullen andere functies krijgen. Dit zijn: Cherif Belkacem, kolonel *Mohand Ould el-Hadj,* kolonel *Youssef Khatib,* kolonel *Salah Boubnider* en *Larbi Tayeb.*

In het communiqué werd verklaard dat de maatregel was genomen met het oog op de noodzaak nieuwe revolutionaire doeleinden te bereiken. Het partij-apparaat moet op een nieuwe basis opgebouwd worden.
Op 12 dec. vond onder voorzitterschap van president Boumedienne een bijeenkomst plaats van het partijkader. De president zei dat de étappe die op 19 juni 1965 begon nu ten einde loopt, omdat „de geschiedenis zijn loop vervolgt" en dat „elk van deze étappes anders is dan de voorgaande". Hij kondigde aan dat 1968 het jaar van de partij zal zijn. Een absolute prioriteit zal worden toegekend aan de organisatie daarvan, want „voor het succes van de revolutie hangt alles van de partij af".

ZUID-AFRIKA

HET PROCES VAN DE 37

Te Pretoria is op 11 sept. 1967 een begin gemaakt met een proces tegen 37 Afrikanen. Volgens de aanklacht hebben de 37 verdachten samengezworen om het Zuidafrikaanse bewind over Zuid-West-Afrika omver te werpen. De Afrikanen zouden dit land zijn binnengedrongen na een guerrillaopleiding in het buitenland te hebben ontvangen. Zij zouden zich in de periode van 27 juni 1962 tot 20 mei 1967 aan terroristische activiteiten hebben schuldig gemaakt, zoals moord, gewapende overvallen, brandstichting en gewapend verzet tegen de politie.
De verdediging voerde aan dat Zuid-Afrika geen jurisdictie meer heeft over Zuid-West-Afrika, sinds de Algemene Vergadering van de VN op 27 okt. 1966 het mandaat over dat gebied ophief (pag. 750/2-1966), en dat derhalve de Zuidafrikaanse wet op het terrorisme niet van toepassing is.
Tijdens het proces, dat nog voortduurt, is een van de beklaagden overleden. De uitspraak wordt, aldus *Reuter* (16-12), in februari verwacht.

midden-oosten

ALGEMEEN

DE PALESTIJNSE VLUCHTELINGEN

Het akkoord tussen Israël en Jordanië inzake de repatriëring in de periode van 18 tot 31 aug. 1967 van vluchtelingen, die gedurende de zesdaagse oorlog van de westelijke oever van de Jordaan waren gevlucht, liep op laatstgenoemde datum af. Slechts 14.056 vluchtelingen keerden via de Allenbybrug en de Um al Sharat-brug over de Jordaan terug. Hoewel gedurende de overeengekomen periode op een gemiddelde van 2.000 à 3.000 personen per dag was gerekend, was het hoogste aantal op een dag slechts 2.000 en wel op de tweede dag van het akkoord. Sindsdien varieerde het aantal van 400 tot 800 per dag. Op 31 aug. staken slechts 41 personen de Jordaan over. Volgens persberichten en mededelingen van functionarissen van het Internationale Rode Kruis waren vanuit Amman via het IRK 130.000 aanvragen voor terugkeer naar de westelijke oever ontvangen, waarvan 21.000 door de Israëlische autoriteiten waren goedgekeurd. In antwoord op protesten van de secretaris-generaal van de VN, de Amerikaanse en de Britse regering en het IRK stemde de Israëlische regering er op 3 sept. mee in de repatriëring zonder tijdslimiet toe te staan aan die vluchtelingen — ca. 6.200 — die vergunning hadden ontvangen naar de westelijke oever terug te keren, maar dat niet hadden gedaan in de periode van 14-31 aug.; ook werd gezegd dat verzoeken tot gezinshereniging van bewoners van de westelijke oever in welwillende overweging zouden worden genomen.

Rapport Michelmore

De commissaris-generaal van de UNRWA (de VN-hulporganisatie voor Palestijnse vluchtelingen), *Laurence Michelmore,* stelde in een op 20 okt. uitgebracht rapport vast dat tengevolge van de vijandelijkheden van juni de meest effectieve bijdrage van de UNRWA de instandhouding van zijn bestaande diensten voor meer dan 1 mln vluchtelingen was, zo mogelijk met een ruimer werkterrein t.a.v. nieuwe groepen vluchtelingen en met een uitbreiding van zijn programma voor onderwijs en opvoeding van kinderen en jeugdige vluchte-

lingen. Daar de recente gebeurtenissen het toekomstig lot van de vluchtelingen onzeker maakten, is een energieke en grootmoedige actie gewenst om het onderwijs- en opvoedingsprogramma op ruimere wijze te financieren dan tot nog toe het geval is. De commissaris-generaal stelde vast dat het hulpwerk in 1968 $ 40,1 mln tot voortzetting van het voor-oorlogse programma zal kosten en dat nog eens $ 5,7 mln extra nodig zal zijn om de problemen het hoofd te bieden, welke op grond van de recente oorlog om een oplossing vragen. Volgens het rapport is de UNRWA zeer spoedig na het einde van de vijandelijkheden in staat geweest zijn diensten ten gunste van de vluchtelingen te hervatten. In Libanon zijn deze diensten — afgezien van een tijdelijke sluiting der scholen — nooit onderbroken; in het oostelijk deel van Jordanië en in het grootste deel van Syrië is het mogelijk geweest de normale activiteiten vrijwel onmiddellijk na het stopzetten der vijandelijkheden te hervatten. De hulpactiviteit heeft echter na de strijd aanzienlijke belemmeringen moeten overwinnen en materiële verliezen geleden.

Naar Oost-Jordanië zijn 200.000 personen uit West-Jordanië gevlucht, onder wie 100.000 die reeds bij de UNRWA geregistreerd waren. In overeenstemming met de regering van Jordanië heeft de UNRWA 6 nieuwe tentenkampen opgericht en in gebruik genomen om de vluchtelingen op te nemen die bij familie of vrienden geen onderdak vonden. Medio aug. waren 73.200 personen in de nieuwe kampen gehuisvest. Het rapport stelde vast dat de mogelijkheden voor de UNRWA om te helpen veel groter zouden zijn als de vluchtelingen naar hun vroegere kampen en tehuizen in West-Jordanië zouden kunnen terugkeren, waar inrichtingen en kampen van de UNRWA reeds bestaan.

In Syrië hebben 115.000 personen het door Israël bezette gebied verlaten, onder wie 16.000 personen die reeds bij de UNRWA geregistreerd waren. De Syrische regering heeft tot nog toe niet om hulp van de UNRWA gevraagd; dit zou echter nog steeds kunnen gebeuren.

De UNRWA heeft zijn hulp ook uitgebreid tot ca. 3.000 à 4.000 jonge mannelijke Palestijnse vluchtelingen, die vanuit de Gaza-strook naar de VAR vluchtten.

Het rapport stelt vast dat de in de zomer van 1967 verleende hulp aan de Arabische vluchtelingen een gecombineerde actie is geweest, waaraan behalve de UNRWA ook een reeks regeringen, het Rode Kruis, de Rode Halve Maan, het UNICEF, het wereldvoedselprogramma, een reeks speciale organisaties en vele andere particuliere instellingen en personen hebben bijgedragen. Als het chronische financiële probleem niet vastberaden wordt opgelost, zullen niet eens de bestaande diensten kunnen worden in stand gehouden.

In de laatste jaren voor de recente vijandelijkheden is de economische en sociale toestand van de vluchtelingen langzaam, doch permanent verbeterd. Deze ontwikkeling is door de recente gebeurtenissen niet alleen tot staan gekomen, maar is zelfs in het tegendeel verkeerd. Des te langer de huidige situatie in het Midden-Oosten voortduurt, des te groter zal de behoefte aan een hulpactie worden.

Financiële hulp

De regeringen van 33 lid-staten van de VN hebben op 6 dec. een bedrag van $ 26.270.340 toegezegd voor hulp aan Palestijnse vluchtelingen in 1968. Het geld wordt ter beschikking gesteld van de speciale hulpvluchtelingen (UNRWA).

Laucence Michelmore, commissaris-generaal van de UNRWA, zei dat door het gestegen aantal vluchtelingen volgend jaar een bedrag van $ 47,5 mln nodig is, ofwel $ 7,5 mln meer dan in dit jaar.

De VS zegden een bedrag van $ 22,2 mln toe, onder voorbehoud van goedkeuring door het Congres en met de bepaling dat deze som de 70% van het totaalbedrag niet mag overschrijden.

West-Duitsland beloofde $ 1 mln maar Engeland, dat in voorgaande jaren een der belangrijkste donateurs is geweest, verklaarde dat gezien de huidige economische moeilijkheden op het ogenblik geen toezegging kon worden gedaan. *(Reuter* 7-12)

Volgens verklaringen van Michelmore en te Amman gepubliceerde cijfers zouden sinds het einde van de zesdaagse oorlog ca. 350.000 mensen naar Jordanië gevlucht zijn. Nog in nov. 1967 kwamen 4.750 Arabische vluchtelingen op de oostelijke Jordaanoever aan, van wie 2.946 van de westelijke oever en 1.774 uit de strook van Gaza afkomstig waren. *(UPI* 12-12; *Reuter* 25-12)

(Vor. ber. pag. 545 e.v.-1967)

ISRAËL

NIEUWE STAFCHEF

Generaal *Haim Bar Lev* is op 3 dec. 1967 benoemd tot chef van de generale staf van de Israëlische strijdkrachten. Hij is de opvolger van generaal *Itzhak Rabin,* die tijdens de zesdaagse oorlog het commando over de Israëlische strijdkrachten voerde. In Jeruzalem verklaarden Israëlische kringen dat deze benoeming geen enkele politieke betekenis heeft. Zij wezen erop dat het gebruikelijk is dat de stafchef niet langer dan vier jaar in functie blijft en dat het mandaat van Rabin reeds op verzoek van premier *Esjkol* met een jaar verlengd was. *(AFP* 4-12)

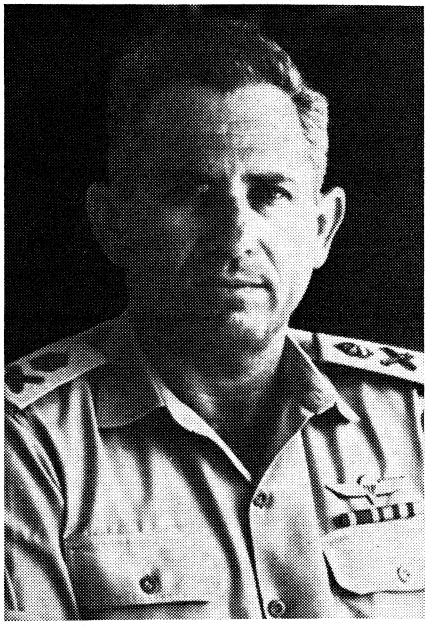

Haim Bar Lev werd in 1924 in Oostenrijk geboren, ontving onderwijs in Joego-Slavië en emigreerde in 1939 naar Palestina. Hij bezocht de landbouwschool van Mikweh Israël en sloot zich vervolgens bij de Palmach aan, een elite-eenheid van de Haganah. Bij de onafhankelijkheidsoorlog van 1948 streed hij aan het zuidelijk front tegen de Egyptische troepen. In 1956 volgde Bar Lev een cursus aan de school van de Britse generale staf. Tijdens de Sinai-oorlog van okt. 1956 was hij commandant van de pantserdivisie, welke het verst tot het Suezkanaal door wist te dringen. Van 1961-63 studeerde hij economische politiek aan de Universiteit van Columbia (VS) en van 1966-67 volgde hij een cursus aan de krijgsschool in Frankrijk. In mei werd hij naar Israël teruggeroepen en benoemd tot plaatsvervangend chef van de generale staf. Bar Levi wordt beschouwd als een der meest briljante specialisten op het gebied van tankwapen en tactische luchtmacht. (Hij is piloot.) Hem worden de successen toegeschreven die de Israëlische tanks tijdens de zesdaagse oorlog behaalden. (Reuter/AFP/DPA; Le Monde 5-12)

zuid-oost azië en verre oosten

PAKISTAN

OPENING VAN MANGLA-DAM. PLANNEN TARBELA-DAM

Op 23 nov. 1967 is de Mangla-dam in de rivier de Jhelum in West-Pakistan door president *Ajoeb Khan* officieel in gebruik gesteld. De plechtigheid werd bijgewoond door vertegenwoordigers van Australië, Groot-Brittannië, Canada, West-Duitsland, Nieuw-Zeeland, VS en de Wereldbank.

De Mangla-dam — een van de grootste ter wereld — is een onderdeel van het irrigatieplan voor het Indusbekken, dat in 1960 door de Wereldbank werd ontworpen om een eind te maken aan het geschil tussen India en Pakistan over het water van de Indus (pag. 16015/3-1960). De Wereldbank trad tezamen met de bovengenoemde landen ook op als voornaamste financier van dit reuzenproject.

De dam, die $ 660 mln heeft gekost, heeft een hoogte van 116 m en een lengte van 3360 m. Het stuwmeer van de dam zal 6,6 mrd m3 water kunnen bevatten en een lengte van 65 km hebben.

Teneinde de bouw van de dam mogelijk te maken moesten de stad Mirpur (10.000 inwoners) en nog 200 andere dorpen onder water gezet worden, hetgeen een volksverhuizing van 80.000 personen in West-Pakistan noodzakelijk maakte.

Als onderdeel van het project is ook voorzien in een waterkrachtcentrale, waarvan de twee generatoren die nu reeds in werking zijn 200.000 kW produceren, terwijl in 1969 en in 1971 nog twee generatoren in werking zullen worden gesteld, die tenslotte de capaciteit zullen opvoeren tot 1.000.000 kW. (*FAZ* 24-11)

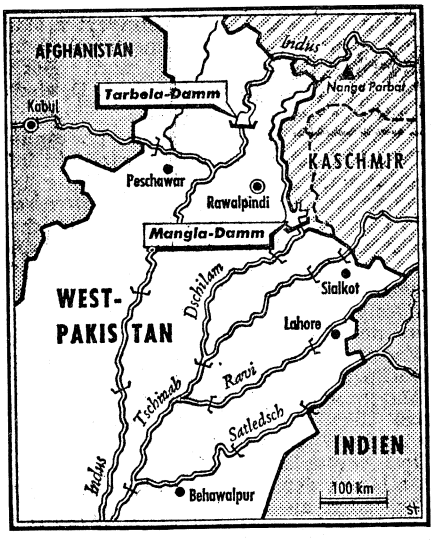

Tarbela-dam

Als tweede onderdeel van het Indus-irrigatieproject werd in maart 1967 definitief besloten tot de bouw van de Tarbela-dam. Deze dam die in de boven-Indus komt te liggen heeft tot taak water en elektriciteit te leveren voor de uitbreiding van de industrie en landbouw in West-Pakistan. De dam, die volgens planning in 1974 gereed moet zijn, zal 2.710 meter lang worden en 135 m hoog. Het te vormen stuwmeer met een capaciteit van 14 mrd m3 zal een lengte van 80 km en een oppervlakte van 250 km2 krijgen. Na voltooiing van de dam zal een oppervlakte van 1,8 mln ha land geirrigeerd kunnen worden, terwijl de energiecapaciteit van Pakistan, die in 1966 ongeveer 0,85 kW bedroeg, met 2,1 kW verhoogd kan worden. Het door het water bevloeide gebied zal tenminste voor een tarweoogst van 2,5 mln ton per jaar zorgen, hiermee een belangrijke bijdrage leverend aan de Pakistaanse wens om onafhankelijk van buitenlandse graanleveringen te worden. (*FAZ* 5-6-1967)

STAALFABRIEK IN OOST-PAKISTAN

President *Ajoeb Khan* heeft op 24 aug. 1967 te Chittagong (Oost-Pakistan) een staalfabriek geopend als eerste stap naar de vestiging van een zware industrie. Deze fabriek, gebouwd krachtens een overeenkomst in 1963 van de Oostpakistaanse „Industrial Development Corporation" en de Japanse „Kobe Steel Works" en volgens plannen van de Westduitse firma Krupp, heeft een aanvangsproduktie van 150.000 ton staal per jaar.

Totnogtoe is Pakistan geheel afhankelijk geweest van invoer om zijn staalbehoefte te dekken. Deze is momenteel ca. 1 mln ton, maar volgens de laatste berekeningen zal dit cijfer in 1970 tot 1,5 mln ton zijn gestegen.

De totale investeringen in de „Chittagong Steel Mill" bedragen Rs. 336 mln, waarvan Rs. 171 mln gedekt door een Japans krediet.

Het ligt in de bedoeling spoedig te beginnen met de uitvoering van een uitbreidingsplan (investering Rs. 89 mln), dat in 1970 gereed zal moeten zijn, zodat de fabriek dan in staat is 35% van de behoefte aan staal van Oost-Pakistan te leveren. Hiermee zou de regering in staat zijn buitenlandse valuta te besparen tot een bedrag van Rs. 47 mln. (*Pakistan* dec. 1967)

biografie

PARTIJLEIDER DUBCEK VAN TSJECHOSLOWAKIJE

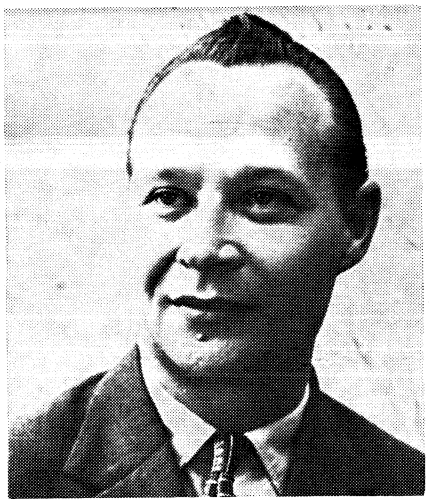

De nieuwe Tsjechoslowaakse partijleider, Alexander Dubcek, werd op 27 nov. 1921 in het Slowaakse Uhrovec geboren. In 1925 emigreerde hij met zijn ouders naar de SU waar hij tot 1938 bleef. De emigratie werd mogelijk gemaakt door de proletarische coöperatie „Interhelpo", die bestond uit een groep van meer dan 1.000 Tsjechoslowaakse communisten, waarvan de meesten in 1925 emigreerden naar Sowjetrussisch Centraal-Azië en daar een industriële coöperatie opbouwden, die tot 1943 bleef bestaan. In 1939 sloot Dubcek zich aan bij de illegale communistische partij van Tsjechoslowakije.

Van 1941 tot 1945 was Dubcek als monteur werkzaam bij de Skodafabrieken te Dubnice in Slowakije en nam hij als lid van de Jan Zizkabrigade actief deel aan de Slowaakse opstand tegen de Duitse bezetting. Van 1945 tot 1949 bekleedde hij functies in het partijapparaat te Trencin en in 1951 werd hij tot afgevaardigde van de Nationale Vergadering gekozen.

Verdere promoties in de partijhiërarchie voerde hem van leidend secretaris van het regionale partijcomité van Banska Bystrica (1953-55) en van Bratislava (1958) tot lid van het Centrale Comité in 1958. De periode van non-activiteit van 1955-1958 wordt verklaard door zijn opleiding aan de Hogere Partijschool te Moskou. In 1960 volgde Dubcek Oldrich Cernik op als secretaris van het CC.

In 1962 werd hij benoemd tot lid van het presidium en secretaris van het CC van de Slowaakse communistische partij. In 1963 volgde Dubcek Karel Bacilek op als lid van het presidium van het CC van Tsjechoslowakije en als eerste secretaris van de Slowaakse communistische partij.

LIQUIDATIE BRITSE WERELDMACHT

De Britse regering heeft op 16 jan. een reeks bezuinigingsmaatregelen bekendgemaakt die een vervolg zijn op de devaluatie van het pond sterling (pag. 753 e.v.-1967).
In 1968-69 zal in totaal £ 300 mln of 2% van de totale uitgaven bespaard worden. Het jaar daarop zal de besparing stijgen tot £ 416 mln. De meeste bezuinigingen vallen in de defensiesector. De in het aanvullend defensie-witboek 1967 (pag. 465 e.v. 1967) aangekondigde maatregelen zullen deels versneld worden uitgevoerd. De bestelling van de 50 F 111-bommenwerpers in de VS is geannuleerd. Alle Britse troepen ten Oosten van Suez, uitgezonderd die te Hongkong, zullen in 1971 zijn teruggetrokken. Jegens Singapore werd de concessie gedaan dat de aldaar gelegerde troepen in dec. 1971 zullen worden teruggetrokken i.p.v. het aanvankelijk gestelde tijdstip, nl. maart 1971. Met deze maatregelen in de defensiesector heeft premier *Wilson* de laatste fase van de liquidatie van het Britse imperium ingeluid, aldus de algemene strekking van de perscommentaren. Groot-Brittannië is door de ontwikkelingen gedwongen zijn rol als wereldmacht definitief op te geven en wordt nu een middelgrote Europese mogendheid.
De bezuinigingen op het binnenlandse vlak zijn vooralsnog betrekkelijk gering, maar zij zijn daar zij deels op het sociale vlak liggen voor de Labour-regering, de Labour partij en de vakbeweging uiterst pijnlijk.

Aankondiging Wilson

Premier Wilson maakte de bezuinigingsmaatregelen op 16 jan. in het Lagerhuis bekend. Hij zei o.a.:

„Ons doel is de devaluatie te doen slagen". (. . .) „Dit betekent voor de onmiddellijke toekomst, te verzekeren, dat wij onze verlangens en onze ambities in binnen- en buitenland besnoeien tot binnen de grenzen van wat wij thans kunnen verdienen. Voor het binnenland betekent dit besnoeiing van de buitensporige verlangens zowel individueel als gemeenschappelijk. Voor het buitenland betekent dit een hernieuwde taxatie van onze rol in de wereld en een realistische beperking van onze verplichtingen en uitgaven tot onze ware capaciteiten." (. . .) „Ons doel is niet deflatie maar expansie". Om dit te bereiken „zal het persoonlijk verbruik scherp in bedwang gehouden moeten worden".
Over de bezuinigingen op defensiegebied zei Wilson: „Het is niet alleen in ons eigen belang maar ook in dat van onze vrienden en bondgenoten dat de economische basis van dit land snel en beslist wordt versterkt. Er is geen militaire kracht noch voor Engeland noch voor onze bondgenoten mogelijk dan op basis van economische kracht. Daarom zijn wij van plan de bondgenootschappen waarvan wij lid zijn een bijdrage te leveren overeenkomstig onze economische draagkracht terwijl wij erkennen, dat onze veiligheid fundamenteel ligt in Europa en gebaseerd moet zijn op de NAVO."

Hierna gaf premier Wilson een overzicht van de bezuinigingen, die aangebracht zullen worden. Aan *Le Monde* (18-1) ontlenen wij het overzicht van deze bezuinigingen (zie pag. 50).

Toespraak Jenkins

In een toespraak voor radio en televisie kondigde minister *Roy Jenkins* van financiën een belastingverhoging aan. De omvang hiervan zou afhankelijk zijn van de ontwikkelingen van lonen, salarissen en dividenden. „Wij kunnen geen verhoogde inkomens toestaan om goederen te kopen die anders zouden worden uitgevoerd. Ik zou dan mijn best moeten doen om de schade te herstellen door belastingverhoging. En hoe sneller de inkomens stijgen des te meer zou ik moeten belasten."
De devaluatie werd door Jenkins een „nederlaag" genoemd, die gebruikt kan worden als een „springplank" naar echt economisch succes.
Over de terugtrekking van de troepen ten Oosten van Suez zei Jenkins „Wij erkennen, dat wij niet langer een super-mogendheid zijn".

Voorafgaande ontwikkelingen

Aan de Britse bezuinigingsmaatregelen waren sinds de devaluatie van het pond sterling de volgende ontwikkelingen voorafgegaan.
Ter ondersteuning van het pond hechtte het IMF zijn goedkeuring aan een stand-by overeenkomst met Engeland in het kader van een internationale financiële hulpactie.
In Engeland ontwikkelde zich een particuliere actie tot steun aan de Britse economie.
De Britse regering voerde tijdens de voorbereidingen voor haar bezuinigingsprogramma overleg met daarbij betrokken landen.

Lening IMF

Op 23 nov. 1967 maakte de Bank of England bekend, dat overeenkomsten waren afgesloten met een aantal Centrale banken voor kredieten van meer dan $ 1,5 mrd ter ondersteuning van het pond sterling. De Banque de France zou hieraan niet deelgenomen hebben. Het IMF maakte op 29 nov. 1967 zijn goedkeuring aan een stand-by overeenkomst met Engeland bekend. De stand-by overeenkomst gaf aan Engeland het trekkingsrecht tot $ 1,4 mrd voor de komende twaalf maanden (voor een overzicht van de

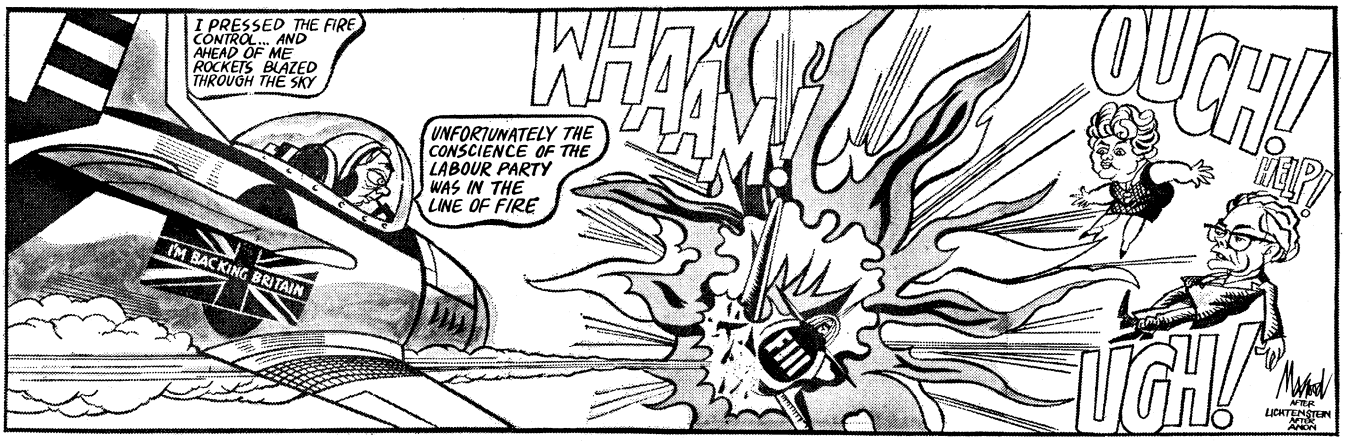

(The Times)

SECTOREN	BESTEDINGSBEPERKINGEN Begroting 1968-69 mln £	%	Begroting 1969 mln £	%
DEFENSIE:				
Terugtrekking van nu tot eind 1971 van de Engelse troepen uit Zuidoost-Azië en de Perzische Golf Afschaffing van vliegdekschepen na beëindiging van bovengenoemde operatie Vermindering tot 6.000 man in actieve dienst van de Ghurka-brigade Annulering van de bestelling van 50 F 111-bommenwerpers Nieuwe onderhandelingen met Bonn over de compensatie van de deviezenkosten van de Engelse troepen in West-Duitsland Inkrimping van de diensten van het ministerie van defensie			110	4,9
HUISVESTING				
Vermindering met 16.500 eenheden van het bouwprogramma	27	2,5	55	4,9
WEGEN:				
Vermindering van de bouwkosten en het onderhoud	53	8,5	69	10,2
CIVIELE VERDEDIGING:				
Vermindering van de kosten voor onderhoud. Opheffing van het korps voor civiele verdediging, van de hulpbrandweer en de derde vrijwilligersreserve	14	51,8	20	74,1
TECHNOLOGIE:				
Vermindering op het programma voor nucleair onderzoek. Hernieuwde vermindering van het militaire onderzoek	13	5,8	15	6,5
BESTUUR:				
Geen werving meer van nieuwe ambtenaren	12		12	
SUBSIDIE VOOR INVESTERINGEN:				
Uitstel van de voorgenomen versnelling van deze uitkeringen	80	18,2		
ONDERWIJS:				
Opschorting van 1971 tot 1973 van de voorgenomen verhoging van de leerplichtige leeftijd van 15 tot 16 jaar (besparing van £ 33 mln in 1968/69 en £ 48 mln in 1970) Stopzetting van de kostenloze verstrekking van melk voor het voortgezet onderwijs vanaf september en vermindering van nieuw te bouwen scholen	39	1,9	58	2,6
GEZONDHEIDSZORG:				
Vergoeding van 2/6 voor ieder medicijn, behalve voor bejaarden, kinderen van onder de 15, zwangere vrouwen en chronische zieken Verhoging met 3 sh. van de wekelijkse bijdrage voor de National Health Service. Verhoging van kosten tandartsbezoek van £ 1 tot £ 1/10 Opheffing van de steun aan gezinnen, alleen gehandhaafd voor behoeftige gezinnen Versobering van het ontwikkelingsprogramma voor de plaatselijke gezondheidsdiensten Vermindering van de steun aan gezinnen	29	1,7	31	1,8
DIVERSEN	33		46	
TOTAAL	300		416	

trekkingen bij het IMF zie pag. 757 /3-1967).

De bekendmaking van de stand-by overeenkomst werd gevolgd door een overeenkomst tijdens een vergadering te Parijs van de Groep van Tien op 19 nov. 1967, die haar financiële steun toezegde aan de uit $ 1,4 mrd bestaande lening van het IMF. De Groep van Tien zal voor de steun aan de IMF-lening $ 500 mln bijeenbrengen. Het IMF zal voor $ 400 mln aan goud verkopen, voornamelijk aan de zes landen van de EEG, en $ 500 mln beschikbaar stellen uit zijn eigen deviezenreserves.

Over de verdeling van de steun die de Groep van Tien aan de IMF-lening biedt deelde het Westduitse persbureau *DPA* (29-11-'67) mede dat West-Duitsland goud van het IMF koopt voor $ 90 mln, Frankrijk voor $ 80 mln, Italië voor $ 70 mln, België en Nederland elk voor $ 30 mln. Van de landen buiten de EEG die goud van het fonds kopen worden nog genoemd Venezuela ($ 4 mln), Japan ($ 10 mln) en Denemarken, Oostenrijk, Zweden en Australië. De VS namen aan deze goudtransactie niet deel.

Het IMF verstrekt $ 475 mln aan deviezen, waaronder $ 250 mln, 25 mln DM, en 20 mln Fr frs. De groep van Tien verstrekt het IMF een bijzondere bijdrage van $ 525 mln. Hieraan draagt West-Duitsland $ 155 mln bij, Frankrijk $ 130 mln en Italië $ 100 mln. Een en ander brengt de Westduitse bijdrage op $ 250 mln en de Franse op $ 230 mln.

Voorafgaande aan de vergadering van de Groep van Tien, hield de werkgroep-3 van de OESO eveneens een bijeenkomst te Parijs op 29 nov. om de toestand van de Engelse economie te bekijken, de resultaten van de devaluatie en de vermoedelijke gevolgen van de overige genomen maatregelen.

Op 29 nov. werd door de Engelse minister van financiën de „letter of intent" aan het IMF gepubliceerd, waarin Engeland de volgende doelstellingen en verplichtingen op zich nam:

(1) de Britse betalingsbalans moet een verbetering van een half miljard pond per jaar te zien geven. Zij moet in de tweede helft van 1968 een overschot van op jaarbasis £ 200 mln aanwijzen (hetgeen betekent dat in het tweede halfjaar een overschot van tenminste £ 100 mln dient te ontstaan).

(2) De devaluatie en de maatregelen waarmee deze gepaard gaat moeten een jaarlijkse vermindering van het binnenlands verbruik van ongeveer £ 750 tot £ 800 mln opleveren. Deze onttrekking van middelen aan de exportinkomsten moet in vèrgaande mate voldoende zijn om de doelstelling ten aanzien van de lopende rekening der betalingsbalans te verwezenlijken.

(3) Mochten niettemin aanvullende maatregelen onvermijdelijk zijn dan zal de Britse regering deze nemen zodra zij tot de conclusie komt dat ze noodzakelijk zijn.

(4) De Britse economische situatie zal in februari 1968 opnieuw in ogenschouw worden genomen en zo nodig kunnen dan maatregelen worden genomen aan de hand van de resultaten die dat onderzoek oplevert.

(5) De Britse regering zal gaarne de resultaten van het onderzoek met het internationale monetaire fonds bespreken, evenals de resultaten van de onderzoeken die in juli en november van het volgend jaar zullen worden ingesteld.

(6) De Britse regering heeft toegezegd het tekort op de nationale begroting voor het jaar dat op 1 april 1968 begint te beperken tot een mrd pond. Dit tekort zal zoveel mogelijk worden gedekt door staatsleningen en zo min mogelijk door een beroep te doen op het banksysteem. Over dit onderwerp zullen nog besprekingen met het IMF worden gevoerd.

(7) Er zal opnieuw toezicht op de loonsverhogingen worden ingesteld om te voorkomen dat de lonen in de komende twaalf maanden buitensporig stijgen. Voorlopig mogen helemaal geen loonsverhogingen worden gegeven. De stijging van de kosten van het levensonderhoud vormt geen rechtvaardiging voor loonsverhogingen en verhogingen van lonen en prijzen

mogen slechts plaatsvinden als dit in het belang van het land is (zie ook pag. 486/3-1967).

(8) De Britse regering is vastbesloten de nieuwe pariteit van het pond sterling te handhaven zonder nieuwe beperkingen in te stellen op de overmaking van geld naar het buitenland. Zij is bovendien van plan alle bestaande beperkingen op de geldovermakingen op te heffen zodra de lopende rekening van de betalingsbalans dit mogelijk maakt. Later wil zij ook de beperking op de export van kapitaal (investeringen) verzachten.

(9) Als naar de mening van de Britse regering of het IMF de thans genomen maatregelen niet tot het gewenste resultaat leiden zal opnieuw overleg met het IMF worden gepleegd over nog te nemen maatregelen, dat wil zeggen zolang het standby-krediet niet is afgelost of totdat het sterlingbezit van het IMF een bedrag van meer dan 125% van de Britse bijdrage aan het fonds overschrijdt.

"I'm backing Britain"

Op 30 dec. 1967 startten vijf typistes van de Colt Ventilation and Heating Ltd. te Surbiton in Surrey een actie om elke dag een half uur over te werken zonder daarvoor betaald te worden.
Prins *Philip* zond daarop een telegram naar de fabriek, waarin hij schreef, dat dit voor hem het meest bemoedigende nieuws van 1967 was. „Als wij allemaal 1968 met die geest ingaan zullen wij zeker al onze problemen overwinnen en ons land weer op de been helpen". De actie vond in het land veel weerklank. Ondernemingen zegden gratis hulp toe aan de actie of verlaagden hun prijzen voor deelnemers aan de actie. Van de zijde van de vakbeweging werd felle kritiek geuit op de actie; medewerking eraan werd door sommige bonden zelfs verboden. Op de actie "I'm backing Britain" volgde een campagne onder de naam "Think British—Buy British", waarin het Engelse volk werd aangespoord in Engeland voortgebrachte artikelen te kopen. Van de zijde van de Confederation of British Industry werd kritiek geoefend op deze campagne omdat deze de export ongunstig zou beïnvloeden.



Brown in Japan en de VS

Van 7-10 jan. bracht de minister van buitenlandse zaken *George Brown* een bezoek aan Japan. In een toespraak voor politici en economen zei Brown, dat de Japanners met hun „fenomenale opkomst" van hun economie ook evenredige verantwoording moeten dragen. „Zij kunnen niet langer een beperkte rol spelen en nog minder helemaal geen rol". Japanse kranten wezen op de plaats, die Japan in het Verre Oosten van Engeland zal overnemen, wanneer dit land daar zijn troepen terugtrekt.
Op 11 jan. voerde Brown een geheime bespreking met zijn Amerikaanse collega *Dean Rusk* en met de minister van defensie *Robert McNamara*. Minister Rusk zou ernstige bezwaren hebben geuit tegen het terugtrekken van de Britse troepen uit de Perzische Golf. Tevens zou er gesproken zijn over het al dan niet doorgaan van de aanschaffing van de F-111 bommenwerpers. Volgens *The Times* (12-1) zou Brown gezegd hebben, dat de terugtrekking van de troepen uit de Perzische Golf onvermijdelijk was.

Bezoeken Thomson en Roberts

Op 6 jan. vertrok de onder-minister voor buitenlandse zaken, *George Thomson,* naar Singapore, Maleisië, Australië en Nieuw-Zeeland.
Na besprekingen tussen Thomson en de premier van Singapore, *Lee Kwan Yew,* zei de laatste, dat hij een bezoek aan Engeland zou brengen voordat er een definitieve beslissing genomen zal worden over het terugtrekken van de troepen uit Singapore. Tevens maakte de premier bekend, dat een eventuele terugtrekking beantwoord zou kunnen worden met economische vergeldingsmaatregelen. Volgens de *NZZ* (12-1) zouden die maatregelen kunnen bestaan uit het opnemen van het sterlingtegoed van Singapore bij de Bank of England ten bedrage van £ 400-500 mln, een vermindering van de Engelse inkomsten uit de scheepvaart, de verzekeringen en de banken en ten slotte de opheffing van privileges, die Engelse firma's genieten in Singapore. Premier Lee wees erop, dat andere landen met name Japan, gemakkelijk op economisch gebied de voormalige plaats van Engeland zouden kunnen overnemen. Over het militaire vacuüm zei Lee niets. In het slotcommuniqué na afloop van Thomsons tweedaags bezoek aan Maleisië werd de ernstige bezorgdheid van de Maleisische regering over de Engelse voorstellen tot uitdrukking gebracht en werd gewezen op de aantasting van de Engels-Maleisische defensieovereenkomst.
Na een gesprek van Thomson met premier *Gorton* van Australië op 12 jan. zei de laatste, dat een terugtrekking van de Engelse troepen uit Zuidoost-Azië niet zonder protest zou worden geaccepteerd. Hij vroeg met nadruk of het niet mogelijk was om in plaats hiervan een troepenvermindering in Europa door te voeren. Thomson zei op een persconferentie, dat Engeland geenszins van plan was bezuinigingsmaatregelen ver van huis te nemen om deze in het binnenland te vermijden. De regering zal voor het binnenland hoogst impopulaire maatregelen op korte termijn moeten nemen. De Engelse defensiemacht zal hoofdzakelijk in Europa gelegerd zijn, maar het is ondenkbaar dat Engeland Australië in de steek zal laten wanneer het land aangevallen wordt. Volgens premier Gorton was het niet mogelijk voor Australië en Nieuw-Zeeland om de rol van Engeland in Zuidoost-Azië over te nemen.
In Nieuw-Zeeland verklaarde Thomson, dat het waarschijnlijk is, dat over enkele maanden een conferentie tussen Engeland, Australië, Nieuw-Zeeland, Maleisië en Singapore gehouden zal worden om de defensieproblemen in Zuidoost-Azië te bespreken. Premier *Keith Holyoke* verklaarde, dat Nieuw-Zeeland niet het recht heeft zich te verzetten tegen een versnelling van de terugtrekking van de Engelse troepen uit Zuidoost-Azië.
Goronwy Roberts, onder-minister van buitenlandse zaken, had op 7 jan. in Teheran een gesprek met de sjah van Perzië. De formele uitdrukking van de wens van Perzië op 9 jan. om zich bij Koeweit en Saoedie-Arabië te voegen ter verdediging van de Perzische Golf, versterkte de geruchten, dat Roberts met de sjah gesproken zou hebben over terugtrekking van de Britse troepen in dat gebied.

Lee Kwan Yew in Londen

Op 13 jan. bracht de premier van Singapore, Lee Kwan Yew, het aangekondigde bezoek aan Londen. Hij voerde besprekingen met de oppositieleider Edward Heath en premier Wilson.

In 1966 bestonden de inkomsten van Singapore voor 14% uit de aanwezigheid van de Engelse marine. Er waren 16.000 personen te werk gesteld. In Singapore kampt men thans met een ernstige werkloosheid. Op het ogenblik zijn er 52.630 werklozen op een bevolking van 576.655. Men vreest, dat door de Britse maatregelen dit aantal aanzienlijk zal stijgen.

Katzenbach in Engeland

Premier Wilson had op 6 jan. in Chequers een onderhoud met de Amerikaanse onderminister Katzenbach aan het slot van diens Westeuropese rondreis (pag. 19) (Katzenbach had aan het begin daarvan op 3 jan. reeds een onderhoud met minister van financiën Jenkins).
Het gesprek schijnt voornamelijk te zijn gegaan over de verwachte gevolgen van de Amerikaanse en Britse economische maatregelen voor het Europese handelsverkeer en dat van de wereld in het algemeen.
Volgens Engelse deskundigen zouden de door president Johnson op 1 jan. (pag. 17) aangekondigde besnoeiingen op de Amerikaanse investeringen en het Amerikaanse toerisme in het buitenland Engeland in 1968 minstens £ 100 mln gaan kosten.

Manifest linkse Labourleden

Op 11 jan. publiceerde het linkse weekblad *Tribune* een manifest waarin „een belasting van de zieken" ronduit „verachtelijk" wordt genoemd en eraan herinnerd wordt dat premier Wilson over deze kwestie „terecht" in 1951 uit de regering-Attlee getreden is.
Het uit tien punten bestaande manifest doet onder meer de volgende aanbevelingen: herinvoering van een stricte deviezencontrole; gedeeltelijke naasting van de particuliere overzeese investeringsportefeuille om daarmee de sterlingsaldi af te lossen; tijdelijke selectieve invoerbeperkingen; een moratorium op verdere particuliere investeringen in de ontwikkelde landen en zeer vergaande bezuinigingen op defensiegebied: terugtrekking der Britse troepen, ook uit West-Duitsland, en afschaffing van het kernwapen.

Overleg in het kabinet

Op 15 jan. werd de laatste vergadering van het kabinet over de bezuinigingsmaatregelen gehouden. In totaal had het kabinet zes vergaderingen hieraan gewijd met een totaal van meer dan 30 uur. Volgens The Economist (20-1) zouden de voornaamste twistpunten geweest zijn de terugtrekking van de troepen ten Oosten van Suez en het uitstel van de verhoging van de leerplichtige leeftijd van 15 tot 16 jaar. De oppositie tegen de defensie-maatregelen zou zijn geleid door de ministers Brown en Healey; tegen de onderwijsmaatregelen door Anthony Crosland, voormalig minister van onderwijs, thans van handel (zie pag. 573/3-1967) en Lord Longford, Lord Privy Seal en leider van het Hogerhuis. De laatste diende zijn ontslag in bij de bekendmaking van de maatregelen. Zijn taak wordt overgenomen door de minister zonder portefeuille Lord Shackleton. Voor de bekendmaking van de beslissingen werd van de onder-minister Jennie Lee gezegd, dat zij zou willen aftreden uit protest tegen de wederinvoering van de heffing op medicijnen.

Debat in het Lagerhuis

Op 17 jan. opende minister Jenkins het debat over de bezuinigingen. Hij kondigde daarbij aan, dat hij alles in het werk zal stellen om in 1969 een overschot op de betalingsbalans van £ 500 mln te kweken. Hoewel de staatsuitgaven de komende twee jaar beperkt zullen worden zullen zij voor 1968 nog een stijging van 3¾% en in 1969 met 1% te zien geven.

De begroting 1968/69, die reeds op 19 maart zal worden ingediend, zal een „straffe" zijn. Wederom kondigde Jenkins belastingverhogingen aan, welke groter zullen zijn naar mate de voordelen van de recente devaluatie teniet worden gedaan door loonstijgingen. Premier Wilson kondigde op 18 jan. in het Lagerhuis tevens een bevriezing van de lonen voor zeven maanden aan ingeval van buitensporige looneisen. (De vakbonden spraken zich op 17 jan. uit voor een loonstijging van 3,5 tot 4%).

Jenkins verwachtte, dat de devaluatie van het pond zal leiden tot een krachtige groei van de produktie. Een economische groei van ca. 4% in 1968 en 1969 zou veilig kunnen worden toegestaan. N.a.v. de bezwaren van de linkervleugel van Labour tegen het besluit om voortaan voor medicijnen van de gezondheidsdienst te laten betalen, gaf de minister te kennen, dat in de toekomst op het gebied van de sociale voorzieningen ingrijpende wijzigingen zullen worden aangebracht, met dien verstande dat alle burgers gelijkelijk de voordelen er van zullen genieten, maar dat bij de beter gesitueerden de baten door middel van hogere belastingen teniet zullen worden gedaan.
Desondanks dienden 36 linkse Labourleden een motie in waarin de bovengenoemde maatregelen op sociaal terrein werden afgekeurd.
Namens de Conservatieve oppositie kondigde *Ian Macleod* aan, dat zodra er een Conservatieve regering aan het bewind zal komen, zij de militaire aanwezigheid van Engeland ten Oosten van Suez zal handhaven, voor zover zij dit dan mogelijk en nuttig zal achten. Hij verweet de regering dat zij op schandelijke en misdadige wijze woordbreuk tegenover de bondgenoten aan de Perzische Golf en in Zuidoost-Azië heeft gepleegd en herinnerde er aan, dat de minister van defensie, Healey, in maart 1967 een terugtrekking van de Britse strijdkrachten uit het gebied van de Perzische Golf nog „volkomen onverantwoordelijk" had genoemd.
De Conservatieve oppositieleider Edward Heath, heeft op 18 jan. de regering ervan beschuldigd er niet in geslaagd te zijn het internationaal vertrouwen te herwinnen. Hij drong aan op snelle algemene verkiezingen.
Volgens Heath is de devaluatie van het pond sterling op het verkeerde tijdstip en op de verkeerde manier geschied. Heath verweet de regering verder, zo lang na de devaluatie gewacht te hebben met het aankondigen van de bestedingsbeperkingen.

Voordat het Lagerhuis tot stemmen overging verliet de 47-jarige Desmond Donelly, behorend tot de rechtervleugel van de Labourpartij, de fractie uit protest tegen het terugtrekken van de Britse troepen ten Oosten van Suez. Donelly blijft lid van het Lagerhuis.

Stemming

Met 334 tegen 229 stemmen werd op 18 jan. een motie van afkeuring van de Conservatieve partij aangaande het besluit van de regering tegen eind 1971 de Britse troepen uit Maleisië, Singapore en het gebied van de Perzische Golf terug te trekken, verworpen.
Aan het eind van de debatten werd het bezuinigingspakket in zijn geheel met 304 tegen 9 stemmen goedgekeurd. Tegen stemden alleen de Liberalen. De Conservatieven onthielden zich van stemming, omdat de regering eindelijk hun raad inz. bezuinigingen in de sociale sector heeft opgevolgd. Er onthielden zich echter ook 25 Labourleden, 22 linkse en 3 rechtse. Tegen hen werden in eerste instantie op 20 jan. disciplinaire maatregelen aangekondigd. Zij mochten niet meer deelnemen aan de fractievergaderingen.
Deze maatregelen werden op 21 jan. voorlopig ingetrokken.

NEDERLAND

DE TARIEVEN DER HUISARTSEN

In verband met een advies van de Landelijke Huisartsenvereniging (LHV) om de particuliere tarieven per 1 okt. 1967 met 12½% te verhogen — een spreekuurconsult zou van *f* 8 op *f* 9 worden gebracht en een visite van *f* 12 op *f* 13,50 — kondigden de ministers van economische zaken en de staatssecretaris van sociale zaken en volksgezondheid in de Ned. Staatscourant van 29 sept. 1967 een prijzenbeschikking af, volgens welke de huisartsen een jaar lang geen hogere tarieven mochten vragen. De LHV adviseerde daarop op 14 okt. haar leden met ingang van 17 okt. geen controles meer te verrichten voor de bedrijfsverenigingen.
Na besprekingen tussen het LHV-bestuur en de ministers *L. de Block* (economische zaken), *B. Roolvink* (sociale zaken en volksgezondheid) en staatssecretaris dr. *R. J. H. Kruisinga* werd op 9 jan. overeengekomen dat de prijzenbeschikking zou worden ingetrokken. Iedere arts kan voortaan individueel zijn tarieven voor particuliere patiënten vaststellen zonder dat hij bij een eventuele verhoging in strijd handelt met een prijzenbeschikking. De LHV heeft haar leden geadviseerd de ziektewetcontroles voor de bedrijfsverenigingen te hervatten en het werk voorlopig te verrichten tegen een „interimtarief" van *f* 5 voor een controle op een spreekuur en *f* 8 voor een visite. *(Alg. H'blad, NRC)*

(Vor. ber. pag. 390/1-1967)

VOORZITTER CPN

Het partijbestuur van de Communistische Partij Nederland heeft de heer *H. Hoekstra* benoemd tot voorzitter van de partij.
Het secretariaat, dat sinds de tijd van Lenin onder leiding van de algemeen of eerste secretaris de hoogste macht in de partij vormde, is afgeschaft. Het aantal leden van het dagelijks bestuur is drastisch ingekrompen tot zeven. De overige leden zijn: *M. Bakker, J. Wolff, A. van Turnhout, R. Walraven, C. Ymkers* en *J. van Esch. (Alg. H'blad* 16—1)

(Vor. ber. pag. 11/1)

NIEUW LID RAAD VAN STATE

Ir. *H. Vos,* fractievoorzitter van de PvdA in de Eerste Kamer is bij KB met ingang van 16 febr. 1968 benoemd tot lid van de Raad van State. Hij neemt de plaats in van mr. dr. *A. A. van Rhijn,* die in okt. 1967 75 jaar is geworden. *(Alg. H'blad* 18-1)

(Vor. ber. pag. 468/2-1967)

A. BARETTA

Te Wassenaar is op 5 jan. overleden luitenant-generaal *A. Baretta,* die van 1953-1956 chef van de luchtmachtstaf is geweest. Antonius Baretta was op 21 mei 1897 te Den Haag geboren. *(Alg. H'blad* 9-1)

S. SMEDING

Te Lunteren is op 6 dec. overleden dr. ir. *S. Smeding,* oud-directeur-landdrost (tot 1954) van de Noordoostpolder. Sikke Smeding was op 6 febr. 1889 te Witmarsum (Fr.) geboren. *(NRC 7-12).*

REGERING AKKOORD MET VRIJERE LOONPOLITIEK

De ministers *Roolvink* (sociale zaken), *De Block* (economische zaken) en *Witteveen* (financiën) hebben op 12 dec. aan de Stichting van de Arbeid medegedeeld, dat de regering akkoord gaat met de op 24 okt. in de Stichting bereikte overeenstemming inzake de invoering van een vrijere loonpolitiek.
Wat betreft het minimumloon deelde minister Roolvink mede, dat een wetsontwerp om deze kwestie voor 1 juli 1968 te regelen in voorbereiding is. Volgens een schatting van de minister vallen 30.000 mannen van 25 jaar en ouder onder een regeling van het minimumloon.
(ANP/SER-bulletin 14-12)

Adviescommissie

Minister Roolvink heeft een loonpolitieke adviescommissie geïnstalleerd, die met ingang van 1 jan. 1968 is ingesteld om hem te adviseren, indien hij overweegt een of meer bepalingen van een cao onverbindend te verklaren. Tot voorzitter van deze commissie is benoemd prof. dr. *F. J. H. M. van der Ven.* Leden van de commissie zijn: prof. mr. *N. E. H. van Esveld, J. A. Middelhuis,* dr. *B. Pruyt* en *D. Roemers. (NRC* 13-1).

(Vor. ber. pag. 713/3-1967)

RAPPORT ZEEHAVENONTWIKKELING

Het overlegorgaan Zeehavenontwikkeling Zuidwest-Nederland, waarin zijn vertegenwoordigd Zuid-Holland, Zeeland, Noordbrabant, Rotterdam en Rijnmond, is het op 5 jan. eens geworden over de grote lijnen voor de toekomstige havenontwikkeling in het zuidwesten van Nederland. Het rapport zal aan de regering worden aangeboden en aan de besturen van de betrokken provincies, Rotterdam en Rijnmond.
Enige hoofdpunten uit het rapport betreffen: een zeer krachtige inzet van zeehavenactiviteiten in het Scheldebekken (Zeeland) met 4000 ha nieuw zeehaventerrein tot het jaar 1980, de inrichting van terreinen aan de zuidelijke oever van het Hollandsch Diep, uitbreiding van de Maasvlakte in het Rotterdamse Europoortgebied, een sterk gemeenschappelijk havenbeleid in Zuidwest-Nederland, het ongerept laten van het eiland Voorne-Putten, het opbouwen in een deel van het Deltagebied van recreatieterrein van nationaal en internationaal formaat, de vorming van nieuwe steden, groter dan 100.000 inwoners, in Zeeland om bevolking uit andere delen van het land op te vangen, de bouw van grote elektriciteitscentrales, bv. een nucleaire reactor van groot formaat, opheffing van de tolheffing op de Zeeuwse bruggen en een vaste oeververbinding over de Westerschelde.

Een inventarisatie van mogelijkheden voor de toekomst geeft het volgende beeld:

1. De „goedgekeurde Maasvlakte", 2200 ha bruto, zal in 1970 al grotendeels gereed zijn en daarna kunnen worden voltooid. Het gebied is bereikbaar voor schepen groter dan 200.000 ton.

2. De „verlengde" Maasvlakte. De „goedgekeurde Maasvlakte" voor de kust van Voorne en Putten kan worden vergroot met naar schatting bijna 4000 ha bruto. Deze havens zullen dezelfde mogelijkheden hebben als die op de „goedgekeurde Maasvlakte".

3. Vlissingen-Oost kan zeker ruim 6000 ha bruto opleveren. Verdere vergroting lijkt technisch mogelijk. Deze havens zullen in beginsel bereikbaar zijn voor schepen tot 65.000 ton. Indien de daarvoor noodzakelijke werken in de Schelde en bij de toegang daarvan worden uitgevoerd, is een iets grotere toegankelijkheid (80.000 ton) zeker mogelijk.

4. Het gebied rond Terneuzen kan zeker met ca. 2000 ha bruto worden uitgebreid. De kanaalzone is bereikbaar voor schepen tot 50.000 ton, maar dat wordt in de toekomst 60.000 ton. In beginsel lijkt het mogelijk ten oosten van Terneuzen tussen de Griete en Ossenisse een gebied van ca. 2500 ha voor zeehavens vrij te maken, die evenals Vlissingen-Oost bereikbaar zouden zijn voor schepen tot 65.000 ton.

5. Rekening houdend met een afsluiting van de Oosterschelde omstreeks 1978 kan met de voorbereidende werkzaamheden van het Reimerswaalproject op een zodanig tijdstip worden begonnen, dat kort na afsluiting de eerste terreinen van het Reimerswaalplan in gebruik kunnen worden genomen. Het project zal in beginsel zeker 4000 ha bruto kunnen opleveren.

6. Het rapport noemt vervolgens een aantal kleinere terreinen, o.a. het plan-Rijnpoort van Rotterdam ten noorden

van de Nieuwe Waterweg. Het gaat hier om circa 250 ha haventerrein, bestemd voor personenvervoer, container en roll on-roll off verkeer. Het plan zou vóór 1980 kunnen worden uitgevoerd. Andere terreinen, hoofdzakelijk voor kleine schepen, zijn in en bij de volgende gebieden en steden gelegen: de Drechtsteden, de zuidelijke oever van het Hollandsch-Diep ten westen van de Moerdijkbruggen, de Theodorushaven bij Bergen op Zoom, en bij Middelburg. Verder spreekt het rapport over uitbreidingsmogelijkheden bij Breskens. Deze kleinere haventerreinen gezamenlijk zouden circa 2000 ha omvatten.
Het overlegorgaan Zeehavenontwikkeling Zuidwest-Nederland is het er over eens geworden, dat de toeneming van de behoefte aan haventerrein tot circa 1980 circa 7000 ha zal bedragen. In de periode 1980 tot het jaar 2000 zal dan nog eens 30.000 ha in gereedheid moeten worden gebracht.

Over de verhouding ten opzichte van de Belgische zeehavens Antwerpen en Gent zegt het rapport, dat de problemen moeilijk liggen. Het Deltagebied immers ligt tussen de invloedssferen van Rotterdam enerzijds en Antwerpen en Gent anderzijds. De voorwaarden, waaronder de Belgische haven echter concurreren met die van het Deltagebied zijn, vooral door de tussenkomst van de Belgische overheid aanmerkelijk gunstiger geworden. Daardoor zijn kansen voor Nederland verloren gegaan. (*NRC* 6-1)

SAMENWERKING WERVEN

Veertig middelgrote en kleine scheepswerven hebben gezamenlijk de Coöperatieve Vereniging „Werfbelangen" U.A. opgericht met het doel de efficiency en uiteindelijk hun concurrentiepositie te verbeteren. Deze vereniging zal o.a. de inkoop van grondstoffen, materialen en andere produkten die in het scheepsbouw- en reparatiebedrijf worden gebruikt centraliseren.
Daarnaast, zo deelt de Centrale Bond van Scheepsbouwmeesters in Nederland mede, biedt de gekozen organisatievorm de mogelijkheid samenwerking op andere gebieden, waarop de leden werkzaam zijn, te bevorderen en uit de breiden. (*Alg. H'blad* 13-1)

NOTA ONTWIKKELING NOORDEN DES LANDS

De ministers van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, van economische zaken, van verkeer en waterstaat en van landbouw en visserij hebben op 16 jan. aan de Tweede Kamer een Nota over de Ontwikkeling van het Noorden des Lands aangeboden. Hierin komt de regering de drie noordelijke provincies op belangrijke punten tegemoet: medewerking aan het Eemshavenproject en versnelde aanleg van verbindingswegen met de Randstad. De nota richt zich in het algemeen op een tijdvak van vijf jaar. Voor het beleid op langere termijn wil de regering zich niet uitspreken over het in de tweede nota over de ruimtelijke ordening genoemde streven naar een inwonertal van drie miljoen in het jaar 2000 in de drie noordelijke provincies. De regering acht het van primair belang de nadruk te leggen op het treffen van stimulerende maatregelen die reeds op korte termijn effect sorteren en op langere termijn een gunstige doorwerking zullen hebben. Een evenwichtiger spreiding van de bevolking en de bestaansbronnen over het land blijft echter als doelstelling gehandhaafd. Twee factoren gaven aanleiding tot het uitbrengen van de nota: het streven naar een evenwichtige bevolkingsspreiding en het tekort aan werkgelegenheid in een aantal streken.

De regering meent dat een verdere ontwikkeling van het Noorden als totaliteit met een zeker vertrouwen tegemoet mag worden gezien. Maar waar het in het Noorden aan schort is een enkele veelzijdige en grote stedelijke agglomeratie die voor het gebied als economische motor kan fungeren. Nu de regering op grond van ruimtelijke en economische overwegingen besloten heeft tot extra stimulerende maatregelen voor het Noorden, heeft zij aan het aspect van de agglomeratievorming grote waarde toegekend. Het accent komt te liggen op versterking van het complex Groningen-Delfzijl-Eemshaven.

De regering is in beginsel bereid aan een realisering van de eerste fase van het Eemshavenproject mee te werken, mits overeenstemming wordt bereikt over een zodanige financiering van het plan, dat ook de lagere publiekrechtelijke organen zich daarvoor financiële inspanning zullen getroosten. Over de financiering zal nog nader beraad nodig zijn, aldus de nota.
Ten aanzien van de verbindingswegen zegt de nota, dat mag worden verwacht, dat in 1974 een volledige autosnelweg Groningen met de Randstad zal verbinden. Dit kan het spoedigst gebeuren door de verbinding Amersfoort-Zwolle in noordelijke richting uit te bouwen. In 1972 zal er reeds een doorgaande snelweg tussen Meppel en Randstad liggen en de regering heeft nu besloten de aanleg van de snelweg Assen-Meppel te versnellen. In 1971 zal een korte, hoewel grotendeels enkelbaans-verbinding Amsterdam via Lelystad naar het Noorden beschikbaar zijn. Ook heeft de regering besloten, naast de bestaande weg over de Afsluitdijk een tweede rijbaan aan te leggen op de plaats die destijds voor een spoorweg werd gereserveerd. De werkzaamheden zouden eind 1970 voltooid kunnen zijn. Verdubbeling van de verbindingsweg Afsluitdijk-Groningen kan in 1974 voltooid zijn.

Volgens de nota kan nu al worden meegedeeld, dat het hoofdaccent van het toekomstige beleid voor het Noorden gelegd zal worden bij de stedelijke kernen. „Daarmee wordt niet alleen een aantrekkelijk woonklimaat in de steden zelf bevorderd, maar krijgen die steden ook een krachtiger kernfunctie ten opzichte van het omliggende gebied".

Voor 1968 zal uit de in de begroting *f* 75 miljoen voor sanering en *f* 10 miljoen voor stadsreconstructie voor het Noorden bestemd moeten worden om de beoogde plannen te realiseren. (Alg. H'blad, Het Parool 17-1)

(Vor. ber. pag. 310/3-1967)

NV ELISABETH BAS

Het Zweedse tabaksconcern Svenska Tabaks A.B. te Stockholm heeft een meerderheidsbelang verworven in de NV Elisabeth Bas sigarenfabrieken en haar dochteronderneming NV La Paz sigarenfabrieken, beide te Boxtel. De orderportefeuille van de NV Elisabeth Bas is zo goed gevuld, dat ondanks de vrij hoge personeelsbezetting van 600 werknemers en het bij de produktie aangepaste machinepark, er bij het bedrijf een nijpend tekort aan produktiemogelijkheid bestaat. De samenwerking met het Zweedse bedrijf is vooral gezocht met het oog op de mogelijkheden op de markt van de EEG. Als belangrijke elementen hierin worden genoemd de uitwisseling van ervaring op verschillend gebied zoals bij de aanschaffing van grondstoffen en de techniek van de sigarenproduktie. (*NRC* 7-12)

DE NS IN 1967

De president-directeur van de Nederlandse Spoorwegen, ir. *J. Lohman,* heeft op 11 jan. op een persconferentie medegedeeld dat de NS over 1967 een verlies hebben geleden van bijna *f* 100 mln. Dit is iets hoger dan bij de indiening van de Garantiewet in aug. 1967 was geraamd (*f* 106 mln.). Het geaccumuleerde verlies beliep per eind 1966 *f* 117,5 mln, waarin begrepen een verlies van *f* 79,1 mln in 1966.

Als oorzaken van de verliezen noemde ir. Lohman: stijging van de personeelskosten (sinds 1963 met 60%), daling van het reizigersvervoer door toeneming van het autobezit en daling van het goederenvervoer door inkrimping van de kolenproduktie i.v.m. het aardgas. De grote verliezen hebben de NS ertoe gebracht de tarieven met ingang van 20 jan. 1968 met ca. 3 à 4% te verhogen. Deze verhogingen moeten in 1968 *f* 12,5 mln opleveren.

Met ingang van de zomerdienstregeling op 26 mei zullen een aantal snellere verbindingen in het reizigersverkeer komen, terwijl er ook meer treinen zullen gaan rijden.
De groene kleur van de treinstellen zal de komende jaren worden vervangen door geel, waarop reclames zullen worden aangebracht. *(NRC, Het Parool* 12-1)

(Vor. ber. pag. 531/2-1967)

TEKORT BIJ DE RADIO

De voorzitter van de Nederlandse Radio Unie, mr. *A. B. Roosjen,* heeft op 2 jan. medegedeeld dat het ongedekte tekort voor de radio-omroep in 1968 op *f* 5,8 mln wordt geschat. Op de rijksbegroting is voor de radio *f* 54,5 mln uitgetrokken. De ingediende begrotingen van de NRU, omroeporganisaties en kleine zendgemachtigden belopen *f* 66,8 mln. Omdat er aan de reserve *f* 6,5 mln kan worden ontleend, komt het ongedekte tekort op *f* 5,8 mln in plaats van op *f* 12,3 mln. *(Het Parool* 3-1)

SPAARTEGOED BIJ RPS

Bij de Rijkspostspaarbank is in 1967 (1966) *f* 1501 (*f* 1411) mln ingelegd en *f* 1330 (*f* 1275) mln opgenomen. Het spaaroverschot bedroeg derhalve *f* 171 (*f* 126) mln. Te zamen met de bijgeschreven rente ad *f* 174 mln steeg hierdoor het inleggerstegoed van *f* 4491 mln per ult. 1966 tot *f* 4836 mln per ult. 1967. *(NRC* 6-1)

BELGIË

CRISIS TE LEUVEN

De academische raad van de Franse afdeling der Leuvense universiteit heeft op 14 januari een „expansieplan" goedgekeurd, dat 's anderendaags op een persconferentie werd vrijgegeven.
In de inleiding wordt verklaard dat het behoud van een volledige Franse afdeling te Leuven een postulaat is. Ook wordt gereageerd tegen de „pretentie" van de academische overheid der Nederlandse afdeling, waar die de Franse sectie het recht ontzegt in de stad nog in onroerende goederen te investeren. Verder verwijst het plan naar de bisschoppelijke verklaring van 13 mei 1966 (pag. 325/1-1966) en naar een zg. regeringsakkoord van juli 1967 (pag. 453/2-1967) betreffende de ontsluiting van heel Brabant voor de universiteiten van Leuven en Brussel. Tevens wordt eraan herinnerd dat de Franse afdeling de e.k. twintig jaar naar een bevolking van 20.000 tot 30.000 studenten zal toegroeien.

Het plan voorziet dan ook in een ruime expansie:

1. het behoud te Leuven van een volledige Franse afdeling, die over de middelen beschikt om zich ter plaatse ongehinderd te ontwikkelen;
2. de volstrekte voorrang voor de vestiging te St.-Lambrechts-Woluwe van de faculteit van geneeskunde, inclusief de kandidaatsjaren en de „natuurlijke bijbehorigheden";
3. de verdere ontwikkeling van de samenwerking met alle instellingen voor hoger onderwijs in België (o.m. met de faculteiten Notre-Dame de la Paix te Namen en met de faculteit Saint-Louis te Brussel);
4. de geleidelijke uitbouw van een gedifferentieerd net van aanvullende inrichtingen in de schoot van het Franstalige hoger onderwijs (o.m. voor de volmaking van het hogere kader, de volwassenenopvoeding, de vorming van onderzoekers d.m.v. licenciaten en kandidaturen met een meer professionele oriëntering);
5. nieuwe vestigingen: in hoofdstad-Brussel, te Ottignies (kandidaturen van een nieuw type, zoals beschreven in punt vier); en bundeling van bestaande instellingen van hoger onderwijs te Namen, Mons, Charleroi en het sanatorium te Mont-sur-Meuse.

In het besluit wordt gezegd dat het verwerpen van het expansieplan de toekomst van de katholieke universiteit onherroepelijk zou compromitteren.
Het plan werd ondertekend door prorector mgr. *Ed. Massaux,* voorzitter van de academische raad, prof. *P. de Visscher,* ondervoorzitter, *M. Woitrin,* algemeen beheerder, vice-rector mgr. *J. Devroede,* prof. *P. Capron,* wetenschappelijk adviseur, de raadsleden mgr. *G. Thils* en *G. van Riet,* de decanen *J. Colard, X. Aubert, J. Ruwet, A. Houberechts, R. Antoine,* en verder nog door *G. Thines,* voorzitter van het Instituut voor psychologie, *J. Lavalleye,* afgevaardigde van de Instituten, en *M. Schot,* financieel raadsman. *(La libre Belgique* 16-1)

Reacties

Het expansieplan dat onmiddellijk instemming vond bij de Franstalige katholieke kranten, lokte daarentegen in de Vlaamse opinie verontwaardigde reacties uit. In een interview aan *De Standaard* (17-1) noemde prof. *De Somer,* prorector van de Nederlandse afdeling der universiteit, het plan „een manifest". Hij beschuldigde de Franstalige academische overheid van woordbreuk: „Er was duidelijk overeengekomen, in de raad van beheer en tijdens een vergadering van het episcopaat medio juli 1966, dat er te Leuven geen belangrijke investeringen meer zouden plaatshebben voor de Franse afdeling. De Somer zei verder „dat men te Leuven niet langer in de fictie kan leven van twee universiteiten die samenwerken aan de realisatie van eenzelfde doel (. . . .); het gaat om twee duidelijk tegengestelde universiteiten die elk hun eigen belangen moeten verdedigen." De Somer drong tenslotte erop aan, dat een beslissing zou worden getroffen op politiek niveau.

De daaropvolgende dagen schreven de meeste Vlaamse kranten in dezelfde zin. Het regende Vlaamse protestmoties. De Vereniging van Vlaamse Professoren (afdeling Leuven) drong aan op een uitbreiding van de taalwetgeving tot het hoger onderwijs en riep de studenten op tot verzet.
Het Faculteitenconvent dat de grote studentenorganisaties groepeert, eiste van de bisschoppen een onmiddellijke beginselverklaring i.z. de overheveling van Leuven-Frans naar Wallonië.

In de straten van Leuven kwam het tot heftige relletjes en botsingen met de rijkswacht, waarbij enkele Vlaamse studentenleiders werden aangehouden.
Op 18 jan. lieten de besturen van de Vlaamse CVP-fracties van Kamer en Senaat weten „dat aan het uitdagende manifest statutair geen enkele bindende betekenis kan worden toegekend". Zij deden een beroep op de raad van beheer der universiteit en subsidiair op de bisschoppen om „binnen de kortst mogelijke tijd door overleg tot een duidelijke en aanvaardbare oplossing te komen. „De besturen stelden daarbij een ultimatum: binnen de maand moet er te Leuven een beslissing vallen ten gunste van de overheveling der Franse afdeling naar Wallonië, of anders zal de Vlaamse CVP zelf in die zin een wetgevend initiatief nemen.
Van de zijde der Vlaamse studenten die in staking waren gegaan, werd dit ultimatium nog als onvoldoende beschouwd; daar werd een onmiddellijke beslissing geëist.
Op 19 jan. publiceerde het bureau van de Association du Corps Académique et du Personnel scientifique de l'université de Louvain



Het op 15 jan. gepubliceerde plan van de academische raad van de Franse afdeling van de universiteit van Leuven heeft tot gewelddadig optreden van studenten geleid. Op 17 jan. werden in Leuven ruiten ingegooid o.a. bij de kantoren van de Nederlandstalige vice-rector mgr. Maertens en diens Franstalige ambtsgenoot mgr Devroede. Ook moesten lokalen van Franstalige studenten het ontgelden. Studenten sleepten meubilair en archiefmateriaal uit de universiteitshal en staken dit in brand. Een groep studenten, die borden met het opschrift „Revolutie" meevoerde, kwam in botsing met de rijkswacht, die tenslotte van waterkanonnen gebruik maakte. Ca. 150 studenten werden opgebracht.

(Acapsul) een mededeling om het expansieplan goed te keuren en zijn vaste wil te doen kennen Leuven niet te verlaten. De Acapsul verklaarde zich bereid het risico van een kabinetscrisis en van het uiteenspringen van de CVP te aanvaarden.

Nog op 19 jan. vergaderden de academische raad en het curatorium van de Nederlandse afdeling. Na afloop werd in een uitvoerige mededeling het expansieplan van Leuven-Frans „volstrekt onaanvaardbaar" genoemd en als enige verantwoorde oplossing voorgesteld: de vestiging met geplande geleidelijkheid van een volledige universitaire campus in het Franse taalgebied. De raad en het curatorium deden een beroep op de politieke instanties om een dergelijk expansie-programma mogelijk te maken.

Zij verklaarden niet te geloven in de mogelijkheid om in de raad van beheer der universiteit nog tot een akkoord te komen maar verzochten niettemin, „steeds bereid tot de dialoog", om de onmiddellijke bijeenroeping van die raad.

Aangezien de akademische raad van Leuven-Frans met dit verzoek instemde, werd de raad van beheer samengeroepen op 21 januari.

Maar eveneens op 19 jan. beslisten de Vlaamse hoogleraren, verenigd in de VVP, uit solidariteit met de studenten, zelf een staking van een week te beginnen.

Ondervraagd over de beroering, verklaarde de eerste-minister *Vanden Boeynants* na de kabinetsraad van 19 jan.: De eerste plicht van de regering is thans de orde en de rust te herstellen. Een aantal commissies bestuderen het probleem van de universitaire expansie. De regering verwacht in de e.k. weken het verslag van die commissies. Eerst dan zal zij een beslissing treffen.

INTERPELLATIE OVER BENOEMING VIVARIO

Geïnterpelleerd door het VU-kamerlid *R. Mattheyssens* heeft defensieminister *Poswick* op 17 jan. de benoeming van luitenant-generaal *Vivario* tot stafhoofd verantwoord.

Vivario werd boven de andere kandidaat, een generaal van de luchtmacht, verkozen, omdat hij tot de landmacht behoort en het stafhoofd thans voor de delikate taak van de herstructurering van dit wapen staat; en ook omdat Vivario stafbrevethouder is. Volgens Poswick is het onjuist dat Vivario totaal Nederlandsonkundig is; hij zou soms met ondergeschikte Vlaamse officieren Nederlands spreken.

(Vor. ber. pag. 22/3)

RECLAME-AKKOORD IN DE PERS

Het Standaard-concern, de Gazet van Antwerpen en Het Belang van Limburg hebben op 16 jan. bekend gemaakt dat zij een akkoord gesloten hebben om de nationale advertentiemarkt samen te exploiteren. De nieuwe „Groep 1" die met zijn 580.000 ex. de hoogste dagoplage van de hele Belgische pers bereikt, zal van 1 april af een gemeenschappelijk reclametarief toepassen. Met deze afspraak beogen de drie krantengroepen, die verder van elkaar onafhankelijk blijven, ook bij te dragen tot de versterking van de dagbladreclame. Het nieuws werd medegedeeld door de resp. directeurs-generaal *A. de Smaele* (De Standaard), *J. Huybrechts* (Gazet van Antwerpen) en *J. Baert* (Belang van Limburg), op een receptie die bijgewoond door premier *Vanden Boeynants* en vice-premier *De Clerq*.

ENGELAND

WAPENEMBARGO TEGEN ZUID-AFRIKA BLIJFT GEHANDHAAFD

N.a.v. geruchten dat de Labourregering zou overwegen een verlichting in het sinds nov. 1964 toegepaste embargo op wapenleveranties aan Zuid-Afrika in te stellen hebben 70 Labourparlementsleden op 12 dec. 1967 een motie ingediend, waarbij zij bij voorbaat tegen zulk een stap protesteerden. De geruchten waren ontstaan, nadat bekend was geworden dat Zuid-Afrika een order voor de levering van wapens ter waarde van £ 200 mln had geplaatst. Deze motie was de inleiding van verscheidene kabinetszittingen en bijeenkomsten van het Lagerhuis, die tenslotte resulteerden in een besluit op 19 dec. waarbij het regeringsbesluit om het embargo te handhaven, werd goedgekeurd.

De kwestie van de wapenleveranties leidde tot onenigheid tussen de ministers en verscheidene waarnemers zijn van mening dat, hoewel premier *Wilson* zijn standpunt tenslotte heeft weten te doen zegevieren, zijn greep op het kabinet beduidend is verzwakt. De ministers *Brown* (buitenlandse zaken), *Callaghan* (binnenlandse zaken) en *Healey* (defensie) waren van oordeel, dat gezien de huidige zwakte van de Engelse economie, idealistische motieven (een van de eerste besluiten van de Labourregering na haar verkiezingsoverwinning in 1964 was het uitvaardigen van een verbod voor de uitvoer van wapens

naar Zuid-Afrika, pag. 746/1-1964) een ondergeschikte rol moeten innemen. Brown en Healey zouden verder als argument voor een herziening van het wapenembargo naar voren hebben gebracht, dat nu het Suez-kanaal voorlopig gesloten blijft, Engeland niet nodeloos zijn basis die in het Simonstown bezit (pag. 205/1-1967) in gevaar moest brengen.

Op 14 dec. verklaarde premier Wilson in het Lagerhuis, dat het kabinet een beslissing over het Zuidafrikaans verzoek had uitgesteld, aangezien minister Brown door verblijf in het buitenland niet bij de kabinetszitting aanwezig had kunnen zijn. Van 15 tot 18 dec. heeft Wilson getracht om eensgezindheid in zijn kabinet te bereiken. vóór de Lagerhuiszitting op 18 dec. Dit resulteerde in de mededeling van Wilson op 18 dec. in het Lagerhuis, dat het wapenembargo gehandhaafd zou blijven. Hij zei dat dit besluit door het gehele kabinet was goedgekeurd.

Op 19 dec. verklaarde het Lagerhuis zich met 331 tegen 241 stemmen akkoord met het regeringsbesluit. Voor de stemming, richtte oppositieleider *Edward Heath* een felle aanval op de socialisten, waarin hij de economische en strategische consequenties van het besluit afschilderde. Volgens hem zou Zuid-Afrika de benodigde wapens nu in Frankrijk kunnen bestellen, en vervolgens de strategisch belangrijke oorlogshaven Simonstown ter beschikking van de Fransen stellen. Heath betoogde dat de bestelde wapens niet zouden kunnen worden gebruikt om de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika te versterken.

Zuidafrikaanse reactie

In een nieuwjaarstoespraak heeft premier *Vorster* op 1 jan. verklaard, dat hij de redenen die door de Britse regering zijn aangevoerd om het embargo op de levering van wapens aan Zuid-Afrika te handhaven, niet kan aanvaarden. Hij zei dat hij, als gevolg van de Britse houding, in 1968 de overeenkomst opnieuw zal bezien, die Britse oorlogsschepen het recht geeft de marinebasis in Simonstown te gebruiken. Mocht premier Wilson van Engeland van mening zijn dat de samenwerking wel van één kant kan komen, dan vergist hij zich, aldus Vorster. De Zuidafrikaanse premier verwierp de „insinuatie die ten grondslag ligt aan het besluit van de Britse regering — een besluit dat alleen Zuid-Afrika en niet de landen die het bedreigen, raakt — dat Zuid-Afrika zelfs geen defensieve marine-wapens toevertrouwd mogen worden. Vorster concludeerde uit een en ander, dat het de Britse regering niets kan schelen of Zuid-Afrika het slachtoffer wordt van agressie vanuit zee of over land. T.a.v. de mogelijkheid dat zijn land elders militaire steun zal zoeken, verklaarde de premier: „De Britse beslissing zal ons echter niet zonder defensiemiddelen laten, en we zullen zeker niet die vrienden vergeten, die ons nu of nadat de donkere wolken zijn weggedreven, van wapens voorzien". *(The Times* 19-12, 9-1, *NRC* 13-12, 15-12, *Reuter)*

(Vor. ber. pag. 525/1-1967)

MOND- EN KLAUWZEEREPIDEMIE

Op 29 okt. 1967 is in Midden-Engeland een mond- en klauwzeerepidemie onder het vee uitgebroken, die de zwaarste sinds mensenheugenis wordt genoemd. Op 9 jan. maakte de National Farmers' Union bekend, dat de epidemie — die nog steeds voortduurt — Engeland ongeveer $ 240 mln zal kosten. Overwogen wordt of het verbod voor vleesinvoer uit die landen waar de ziekte ook voorkomt, dat sinds 4 dec. 1967 voorlopig van kracht is, definitief zal worden. Een dergelijke stap zou vooral de buitenlandse handel van landen als Argentinië en Uruguay, die vóór het invoerverbod in ongeveer 10% van de Engelse behoefte in rundvlees en kalfsvlees voorzagen, zwaar treffen. (*Int. Her. Tribune* 10-1)

WITBOEK ENERGIEPOLITIEK

Op 6 nov. 1967 heeft de voorzitter van de National Coal Board, *Lord Robens,* verklaard dat het aantal mijnwerkers van 387.000 nu zal dalen tot 65.000 in 1980. Lord Robens noemde de volgende aantallen voor de belangrijkste mijnbouwdistricten:

Schotland 1967: 39.700, 1971: 26.000, 1975: 15.000, 1980: 8.000;
Noord-Engeland: 1967: 74.900, 40.000, 26.000, 6.500;
Yorkshire: 93.000, 78.000, 42.000, 18.500;
Noordwest-Engeland: 20.900, 7.000, 7.000, 1.500;
East Midland: 72.500, 59.000, 32.000, 14.500;
Wales: 57.400, 39.000, 24.000, 9.000;
West-Midlands: 28.600, 21.800, 13.000, 7.000:
Totaal: 1967: 387.000, 1971: 270.800, 1975: 159.000, 1980: 65.000.

Witboek energiepolitiek

Op 14 nov. publiceerde de regering een witboek over de energiepolitiek. Minister *Richard Marsh* van energie schatte de jaarlijkse vermindering van mijnwerkers op 35.000 man, tegen 30.000 man op het ogenblik.

De toepassing van de diverse energiebronnen zal volgens het witboek de volgende ontwikkeling vertonen:

(in mln ton steenkool equivalent)

	1957	1966	1970	1975
Steenkool	212,9	174,7	152	120
Olie	36,7	111,7	125	145
Kernenenergie en waterkracht	1,7	10,2	16	35
Aardgas	—	1,1	17	50
Totaal	251,3	297,7	310	350

De energiebehoefte wordt nu voor 58,7% door steenkool, voor 37,5% door olie, voor 3,4% door met waterkracht en kernenergie gewonnen elektriciteit en voor 0,4% door aardgas gedekt.

Tegen 1975 zal steenkool 34% van de behoefte dekken, olie 41%, aardgas 15% en kernenergie 10%.

De reeds ontdekte aardgasreserves in de Noordzee bedragen momenteel ca. 25 biljoen kubieke voet. Dat zou voldoende zijn om een produktie van 3 mrd kubieke voet per dag binnen 5 of 6 jaar te bereiken, het drievoudige van het huidige dagelijkse stadsgasverbruik.

De plannen voor de electriciteitsvoorziening zijn gebaseerd op een maximale binnenlandse behoefte van 61.000 megawatt in de jaren 1972-73. Na voltooiing van het eerste kernenergie-programma in 1969 zal de produktie van kernenergie 5.000 megawatt bedragen. Dit zal in 1975 zijn opgelopen tot 8.000 megawatt. Van 1970-75 zal jaarlijks een kerncentrale in bedrijf worden gesteld.

De nog groeiende behoefte aan olie doet de regering de bouw van raffinaderijen aanmoedigen. De raffinagecapaciteit zal in 1970 de 110 mln ton hebben bereikt.

Maatregelen voor de mijnwerkers

Tevens maakte de regering een aantal maatregelen bekend om de werkloos geworden mijnwerkers financieel te steunen:

a) £ 35 mln wordt ter beschikking gesteld om in een periode van drie jaar 26.000 mijnwerkers die ouder zijn dan 55 jaar en overtollig zijn geworden, ongeveer 90% van hun netto-loon te betalen.

b) de regering is bereid £ 45 mln te betalen voor het extra gebruik van kolen door de gas- en electriciteitsindustrie.

c) een maximumbijdrage voor vier jaar zal het aandeel van de regering zijn in de extra sociale kosten, ontstaan door mijnsluitingen.

d)de nationale kolenraad zal voor £ 5 mln à £ 8 mln schadeloos worden gesteld voor het uitstel van geplande mijnsluitingen. *(The Times* 10-11, 15-11)

midden-oosten

ALGEMEEN

VEILIGHEIDSRAAD AANVAARDT BRITSE ONTWERP-RESOLUTIE. JARRING BENOEMD TOT SPECIALE VERTEGENWOORDIGER

Nadat de Veiligheidsraad zich op 25 okt. 1967 uitgesproken had over de bestandsschendingen in het Midden-Oosten (pag. 812/2/3-1967) hebben de tien niet-permanente leden van de Raad hun informele overleg voortgezet om te komen tot een compromisformule teneinde de tegenover elkaar staande meningen over de grondslagen van een regeling van de crisis in het Midden-Oosten tot elkaar te brengen.

Op 3 nov. maakten de tien niet-permanente leden van de Raad bekend dat zij niet in staat waren overeenstemming te bereiken over de tekst van een dergelijke resolutie. Wel waren zij het eens over drie beginselen: 1) dat elke actie van de Veiligheidsraad moest geschieden binnen het kader van hoofdstuk VI van het VN-handvest dat oproept tot vreedzame regeling van geschillen; 2) dat een VN-vertegenwoordiger voor het Midden-Oosten moest worden benoemd en 3) dat diens instructies van „bijzondere aard" moesten zijn.

Op 7 nov. verzocht de VAR om een spoedbijeenkomst van de Veiligheidsraad teneinde de „gevaarlijke toestand" te bespreken, welke het gevolg was van Israëls weigering zich uit de door dit land bezette Arabische gebieden terug te trekken.

Op dezelfde dag werden twee ontwerp-resoluties bij de Raad ingediend: een door de VS, de andere door India, Mali en Nigeria. Beide ontwerpen vroegen om de benoeming van een speciale VN-vertegenwoordiger voor het Midden-Oosten en spraken van het beëindigen van de staat van oorlog, het eerbiedigen of garanderen van de soevereiniteit, territoriale onschendbaarheid en politieke onafhankelijkheid van alle staten in het betrokken gebied, de rechtvaardige regeling van het vluchtelingenprobleem en de kwestie van vrijheid van scheepvaart in internationale wateren.

Evenwel toonden beide ontwerpen, naast verschillen in nadruk op en bewoording van deze punten, een aanzienlijk onderscheid t.a.v. de kwestie van het ontruimen door Israël van de door dit land bezette gebieden.

De Amerikaanse ontwerp-resolutie formuleerde deze kwestie als volgt:

„De Veiligheidsraad (...) bevestigt dat de toepassing van de beginselen van het Handvest de vestiging van een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten verlangt, welke omvat het terugtrekken van de strijdkrachten uit de gebieden welke zij bezetten, het beëindigen van de staat van oorlog evenals het wederzijds erkennen en wederkerig eerbiedigen, voor alle staten van het gebied, van het recht op een soeverein bestaan, de territoriale onschendbaarheid, de politieke onafhankelijkheid, veilige en erkende grenzen en op het recht niet te worden blootgesteld aan de bedreiging met of het gebruik van geweld ..."

Het eerste deel van de ontwerp-resolutie van Mali, India en Nigeria stelde: „De Veiligheidsraad (...) bevestigt dat een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten moet worden verwezenlijkt binnen het kader van de VN en, meer in het bijzonder, krachtens de volgende beginselen:

a) Het bezetten of verwerven van gebieden door militaire verovering is ontoelaatbaar krachtens de bepalingen van het Handvest van de VN en bijgevolg moeten de strijdkrachten van Israël zich terugtrekken uit alle gebieden, bezet tengevolge van het recente conflict;

b) Evenzo heeft elke staat het recht in vrede en volledige zekerheid te leven, gevrijwaard voor oorlogsdreigingen of oorlogsdaden, en bijgevolg moeten alle staten van het (betrokken) gebied een einde maken aan de staat van oorlog of aan de verklaring van een zodanige staat en moeten zij hun internationale geschillen door vreedzame middelen regelen;

c) Eveneens hebben alle staten van het gebied het recht op veiligheid binnen hun grenzen en zijn zij verplicht de soevereiniteit, territoriale onschendbaarheid en politieke onafhankelijkheid onder elkaar te eerbiedigen ..."

Op 9 nov. kwam de Veiligheidsraad formeel bijeen. Er vond een incident plaats rond de sprekersvolgorde. Een Amerikaans voorstel om de Israëlische afgevaardigde onmiddellijk na de eerste spreker, de Egyptische minister van buitenlandse zaken *Mahmoud Riad*, aan het woord te laten, verwierf onvoldoende stemmen. Hierop weigerde de Israëlische minister van buitenlandse zaken, *Abba Eban*, aan de bijeenkomst deel te nemen.

Op 13 en 15 nov. werd het debat over de twee ontwerpresoluties voortgezet, terwijl Engeland op 16 nov. met een eigen ontwerp kwam, op 20 nov. gevolgd door de SU.

Het Sowjetrussische ontwerp stelde o.a.: „De Veiligheidsraad (...) verlangt direct dat de volgende maatregelen worden genomen:

a) De bij het conflict betrokken partijen moeten onmiddellijk hun troepen op de stellingen terugtrekken welke zij bezetten voor de 5de juni 1967, overeenkomstig het beginsel volgens hetwelk het verkrijgen van grondgebied door oorlog ontoelaatbaar is.

b) Alle lid-staten van de VN in het (betrokken) gebied moeten onmiddellijk erkennen dat elk van hen het recht heeft te bestaan als nationale onafhankelijke staat en in vrede en veiligheid te leven en (dat elk) onmiddellijk moet afzien van alle vorderingen en zich moet onthouden van alle daden, welke in tegenspraak zijn met het voorgaande ..."

Het Britse ontwerp poogde de impasse, die ontstaan was toen bleek dat noch het Amerikaanse ontwerp noch de door India c.s. ingediende ontwerp-resolutie de vereiste negen stemmen zou halen, te doorbreken. Deze poging slaagde. Op 22 nov. keurde de Veiligheidsraad eenstemmig de Britse ontwerp-resolutie goed. De tekst ervan luidde:

„De Veiligheidsraad (...)

1) bevestigt dat de verwezenlijking van de beginselen van het Handvest van de VN vereist de vestiging van een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten die moet inhouden de toepassing van de volgende beginselen:

a. terugtrekking van Israëlische strijdkrachten uit gebieden die bezet zijn tijdens het jongste conflict.

b. Beëindiging van alle aanspraken op belligerentie en alle daden van belligerentie, erkenning van de soevereiniteit, territoriale integriteit en politieke onafhankelijkheid van alle staten in het betrokken gebied en hun recht op het leven in vrede binnen veilige en erkende grenzen, vrij van bedreigingen of daden van geweld;

2) bevestigt de noodzakelijkheid van

a. de gegarandeerde vrijheid van scheepvaart door internationale waterwegen in het betrokken gebied.

b. het tot stand brengen van een rechtvaardige regeling van het vluchtelingenvraagstuk.

c. De garantie van de territoriale onschendbaarheid en politieke onafhankelijkheid van iedere staat in het betrokken gebied door maatregelen die onder meer inhouden het vestigen van gedemilitariseerde zones;

3) vraagt de secretaris-generaal een speciale vertegenwoordiger te benoemen die in het Midden-Oosten contacten met de betrokken staten moet vestigen en onderhouden teneinde een akkoord te bevorderen en behulpzaam te zijn bij pogingen tot het bereiken van een vreedzame en aanvaarde regeling in overeenstemming met de bepalingen en beginselen van deze resolutie;

4) verzoekt de secretaris-generaal aan de Veiligheidsraad zo spoedig mogelijk verslag uit te brengen over de vordering van de pogingen van de speciale afgevaardigde."

Benoeming Jarring. Eerste contacten

Op 22 nov. maakte de secretaris-generaal van de VN, *Oe Thant*, de benoeming bekend van *Gunnar Jarring*, de Zweedse ambassadeur te Moskou, tot speciale vertegenwoordiger voor het Midden-Oosten.

Op 26 nov. begon Jarring te New York in het VN-hoofdkwartier zijn voorbereidende besprekingen. Na een onderhoud met Oe Thant ontving hij de ambassadeurs van de direct bij het conflict betrokken staten. Onder hen bevond zich ook

het hoofd van de Syrische delegatie *Tomeh,* hoewel zijn land als enige Arabische staat de Britse resolutie scherp van de hand gewezen had en herhaaldelijk te kennen gegeven had niet genegen te zijn met de speciale vertegenwoordiger van de VN samen te werken.
Jarring, die zijn hoofdkwartier te Nicosia (Cyprus) vestigde, begon zijn besprekingen in het Midden-Oosten op 12 dec. te Beiroet (Libanon). Daarna had hij op 15 dec. een onderhoud met premier *Esjkol* van Israël te Jeruzalem en voerde hij op 16 dec. overleg te Amman met premier *Talhouni* en koning *Hoessein* van Jordanië. Tot besluit van zijn eerste serie besprekingen had Jarring op 19 dec. te Cairo een gesprek met de Egyptische president *Nasser.*
Secretaris-generaal Oe Thant berichtte op 23 dec. aan de Veiligheidsraad dat de speciale vertegenwoordiger door de regeringen van de VAR, Israël, Jordanië en Libanon er van op de hoogte gesteld was dat zij bereid waren met hem bij de vervulling van zijn missie samen te werken. Zij waren het erover eens dat de bijzonderheden van de besprekingen met Jarring geheim gehouden moesten worden.
Volgens berichten uit Beiroet had de speciale vertegenwoordiger een vredesplan ter sprake gebracht dat o.m. in ruil voor een terugtrekken van de Israëlische troepen een demilitarisering van de Sinai en de westelijke Jordaanoever zou inhouden.
Op 28 dec. deelde de Syrische premier *Youssef Zouayen* mee niet bereid te zijn Jarring te Damascus te ontvangen.
Op 17 jan. bracht secretaris-generaal Oe Thant de Veiligheidsraad rapport uit over de door Jarring sinds 22 dec. gevoerde besprekingen. De regeringen van de VAR, Jordanië, Libanon en Israël wensen deze besprekingen voort te zetten, aldus Oe Thant. Hij achtte het te vroeg om in het huidige stadium van het overleg reeds conclusies te trekken. Jarrings gesprekken betroffen twee reeksen vraagstukken van uiteenlopende aard:
1) de principiële problemen — het ontruimen van de Arabische gebieden enerzijds, het beëindigen van de staat van oorlog en het erkennen van het bestaan en de aanspraken op veiligheid van Israël anderzijds;
2) aparte vraagstukken van secundair belang, waarvan de oplossing tenminste tot ontspanning van de atmosfeer zou kunnen bijdragen. De *NZZ* (19-1) wees hierbij op de repatriëring van de laatste in Israëlische kampen verblijvende Egyptische krijgsgevangenen en het vertrek van de nog in het Suezkanaal opgesloten buitenlandse schepen.

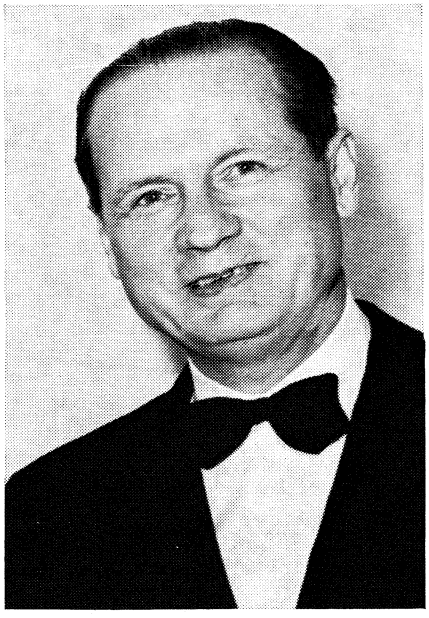

De speciale vertegenwoordiger van de VN voor het Midden-Oosten, Gunnar Jarring (60), trad in 1957 op als bemiddelaar van de VN in het geschil om Kasjmir tussen India en Pakistan. Hij was leider van de Zweedse delegatie bij de VN en tot 1964 ambassadeur van Zweden in de VS. De laatste tijd was hij ambassadeur te Moskou.

UITBREIDING WAARNEMERSGROEP

De Sowjet-Unie, die op 8 dec. 1967 aanvankelijk had gevraagd de Veiligheidsraad van de VN bijeen te roepen teneinde formeel een op 10 nov. ingediende resolutie aan te nemen inzake de door secretaris-generaal *Thant* al reeds aangekondigde (pag. 812/3-1967) uitbreiding van het waarnemerskorps van de VN in het Midden-Oosten met 47 man tot in totaal 90 man, heeft later op die dag ingestemd met een andere procedure waarbij de leden van de Veiligheidsraad na onderlinge overeenstemming zullen volstaan met een schriftelijke goedkeuring zonder debat.
Thant heeft steeds op het standpunt gestaan dat hij krachtens vorige raadsbesluiten voldoende bevoegdheid heeft om tot uitbreiding van het waarnemerskorps over te gaan. Daarentegen heeft de SU altijd betoogd dat vredebewarende activiteiten van de VN moeten worden ondernomen, geleid en gefinancierd krachtens speciale opdrachten van de Veiligheidsraad. *(NRC* 9-12)

zuidoost-azië en verre oosten

VIETNAM (ALGEMEEN)

DE KWESTIE-VIETNAM. RECENTE ONTWIKKELINGEN

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen in de kwestie-Vietnam sinds begin sept. 1967. Dit resumé betreft de standpunten over en de initiatieven tot beëindiging der vijandelijkheden en onderhandelingen over een vreedzame regeling. In de eerstvolgende afleveringen zullen o.m. het verloop der krijgsverrichtingen, de repercussies in de buurlanden (met name Cambodja) en de publieke opinie in de VS worden behandeld. (Vor. ber. pag. 555/2 e.v. en 561 e.v.-1967; debat Alg. Vergadering VN 692/2-1967; binnenlandse ontwikkeling Zuid-Vietnam 606 e.v. en 827 e.v.-1967.)

Nieuw beroep Oe Thant

De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, *Thant,* deed in een persconferentie op 16 sept. een beroep op de VS om het „beperkte risico" van een stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam gedurende „drie à vier weken" te nemen. Thant meende, dat binnen 3 à 4 weken na de staking der bombardementen onderhandelingen zouden beginnen. Hij verklaarde dat met Hanoi bevriende regeringen deze overtuiging deelden en dat Hanoi zijn voorstel niet had afgewezen.
De secretaris-generaal zei zijn pogingen om een oplossing van het conflict te zoeken voorlopig te hebben opgegeven, omdat hij niet inzag hoe hij deze pogingen op een nuttige wijze kon voortzetten, zolang de eerste voorwaarde, nl. de stopzetting van de bombardementen van Noord-Vietnam, niet is vervuld.
Thant zei verder dat er aanwijzingen zijn dat Hanoi in toenemende mate hulp van bevriende landen ontvangt. Volgens niet-bevestigde rapporten was een overeenkomst gesloten tussen Hanoi en enkele bevriende landen betreffende het beschikbaarstellen op basis van vrijwilligheid van technici, zoals vliegers, artillerie-deskundigen en ingenieurs, aldus Thant.

Beroep paus op Thant

Paus *Paulus* hield in een op 29 sept. gepubliceerde brief (gedateerd 22 sept.) aan secretaris-generaal *Thant*

van de Verenigde Naties een nieuw en „dringend" pleidooi voor vrede in Vietnam. De paus deed een beroep op Thant zijn vredespogingen inzake Vietnam voort te zetten en bood hem daarbij „elke medewerking die maar nuttig kan zijn" aan. De paus sprak zijn voldoening uit over „nieuwe initiatieven die gaande zijn of worden voorbereid". Om welke initiatieven het gaat werd niet nader aangeduid.

Nieuwe formulering Johnson inz. stopzetting bombardementen

In een rede voor parlementsleden te San Antonio (Texas) op 29 sept., die door radio en tv werd uitgezonden, gaf president *Johnson* van de VS een uitvoerige verdediging van zijn beleid t.a.v. Vietnam. Johnson herhaalde de bereidheid van de VS en hun bondgenoten onmiddellijk vredesonderhandelingen over Vietnam te beginnen. „Ik ben bereid morgen met Ho Tsji Minh en andere betrokken staatshoofden besprekingen te voeren. Ik ben bereid de minister van buitenlandse zaken Rusk morgen een ontmoeting te laten hebben met de minister van buitenlandse zaken van Noord-Vietnam. Ik ben bereid een afgezant van Amerika naar elke plek op aarde te zenden om in het openbaar of in het geheim met een vertegenwoordiger van Hanoi te praten", aldus Johnson. Hij zei verder dat de VS bereid zijn alle lucht- en vlootbombardementen op Noord-Vietnam te staken „wanneer dit onmiddellijk zal leiden tot vruchtbare besprekingen". „Wij nemen natuurlijk aan (assume) dat, terwijl de besprekingen aan de gang zijn, Noord-Vietnam geen voordeel zou trekken uit het stopzetten of beperken van de bombardementen", zo voegde hij daaraan toe. (Sommige waarnemers zagen in deze formulering een zekere verzachting van Johnsons voorwaarde voor een stopzetting van de bombardementen. Tot dusver was het Amerikaanse standpunt dat de bombardementen pas konden worden gestaakt als Hanoi zich bereid had verklaard tot een wederkerige vermindering van de militaire acties.)

Volgens Johnson was het Amerikaanse verlangen om vredesonderhandelingen te beginnen — via de Verenigde Naties of daarbuiten — aan Hanoi zeer duidelijk gemaakt, hetzij rechtstreeks of via derden. Maar Hanoi had geen van deze voorstellen aanvaard. Het was daarom aan Hanoi te wijten dat de oorlog voortduurt, niet aan de VS of aan de rest van de wereld.
De president waarschuwde Hanoi dat het zich vergist, als het meent dat het Amerikaanse volk de strijd zal opgeven. „Het is het gebruikelijke onvermogen van totalitaire regimes dat zij de aard van onze democratie niet werkelijk kunnen begrijpen. Zij verwisselen verschil van mening met ontrouw, verontrusting met verwerping van de politiek, een paar comité's voor het hele land en redevoeringen van individuele personen met de officiële politiek. Zij zijn niet beter in staat de kracht en vasthoudendheid van Amerika te beoordelen dan de nazi's en de propagandisten uit de stalinistische periode dat waren", zo zei hij.
President Johnson wijdde ongeveer de helft van zijn toespraak aan een uiteenzetting van het waarom van de Amerikaanse aanwezigheid in Vietnam en de gevolgen die z.i. zouden voortspruiten uit het niet langer nakomen van de Amerikaanse verplichtingen jegen Zuidoost-Azië. Hij zei o.m. dat de sleutel tot wat de VS gedaan hebben in werkelijkheid hun eigen veiligheid is. Hij wees erop dat president Eisenhower en president Kennedy, evenals de regeringsleiders van verscheidene staten in Zuidoost-Azië van mening waren geweest dat het terugtrekken uit Zuid-Vietnam zou leiden tot het verlies van geheel Zuidoost-Azië aan de communisten. Hij zei vervolgens: „Ik kan u als president thans niet met zekerheid zeggen dat een communistische verovering van Zuid-Vietnam gevolgd zou worden door een communistische verovering van Zuidoost-Azië. Maar ik weet dat er Noordvietnamese troepen in Laos zijn. Ik weet dat er in Noord-Vietnam opgeleide guerrillastrijders in Noordoost-Thailand zijn. Ik weet dat er door de communisten gesteunde guerrillasstrijders in Birma zijn. En een communistische staatsgreep werd op het nippertje afgewend in Indonesië. Ik kan u niet met zekerheid zeggen dat een communistische overheersing van Zuidoost-Azië een derde wereldoorlog dichterbij de verschrikkelijke werkelijkheid zou brengen. Maar al wat wij hebben geleerd in deze tragische eeuw, doet sterk vermoeden, dat dit zo zal zijn. Als president van de VS ben ik niet bereid te speculeren om de kans, dat het niet zo is. Ik ben niet bereid de veiligheid — ja zelfs het voortbestaan — van de VS in de waagschaal te stellen louter op grond van hoop en van wat men graag zou willen. Ik ben ervan overtuigd, dat door deze strijd in Vietnam tot een einde te brengen, wij, de kans op een veel grotere oorlog, wellicht een kernoorlog, sterk verminderen", aldus Johnson.

Het officiële Noordvietnamese dagblad *Nhan Dan* verwierp op 3 okt. het voorstel van Johnson. Volgens het blad bevatte de rede „niets nieuws" en was zij „slechts een pleidooi voor de Amerikaanse agressie-politiek". Het blad herhaalde de eis dat de VS „onvoorwaardelijk en definitief" de bombardementen op Noord-Vietnam moeten stopzetten.

SU tegen vijfmogendhedenconferentie

Premier *Kosygin* van de SU verwierp op 30 okt. een voorstel van de voorzitter van de Wereldfederatie van VN-verenigingen, *A. Bebler* (Joego-Slavië) van 5 sept. aan de premiers van de Sowjet-Unie en Engeland (voorzitters van de Geneefse conferentie over Indo-China van 1954) en India, Polen en Canada (leden van de Internationale Controle Commissie voor Indo-China) voor een conferentie over vrede in Vietnam te houden.
Alleen het Vietnamese volk heeft het recht te beslissen over de interne zaken van Vietnam. De eerste stap naar de vrede is een onvoorwaardelijke stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam, aldus de Sowjet-premier. *Premier Wilson* van Engeland reageerde positief op het voorstel.

Johnson stelt besprekingen op neutraal schip voor

In een toespraak aan boord van het Amerikaanse vliegdekschip *Enterprise* nodigde president Johnson op 11 nov. Hanoi uit tot besprekingen over de mogelijkheid van vrede „aan boord van een neutraal schip in neutrale wateren".
Het Noordvietnamese partijorgaan *Nhan Dan* wees op 14 nov. dit voorstel (evenals alle anderen die de laatste tijd door Amerikaanse autoriteiten waren gedaan) van de hand. Het blad schreef: „De vrede zal op Vietnamees grondgebied terugkeren nadat de Amerikanen de bombardementen op Noord-Vietnam definitief en onvoorwaardelijk hebben stopgezet en al hun troepen en die van hun satellietlanden uit Zuid-Vietnam hebben teruggetrokken. Het Vietnamese vraagstuk zal door de Vietnamezen zelf zonder inmenging van buitenaf worden opgelost. Een neutraal schip hebben we niet nodig, daar de Amerikanen over voldoende schepen beschikken om zich tot de laatste man terug te trekken".

Missie Harriman

De speciale afgezant van president Johnson, *Averell Harriman*, bracht eind nov., komende uit Pakistan, Perzië en Afghanistan, een bezoek aan Joego-Slavië en Roemenië voor besprekingen met president *Tito* en premier *Maurer*, waarbij met name de kwestie-Vietnam aan de orde kwam. (Harriman is belast met het onderzoeken van alle mogelijkheden van een beëindiging van het Vietnamese conflict). Volgens de *NZZ* (17-12) ging het niet zozeer om nieuwe vredesinitiatieven als wel om (met name bij Maurer, die in sept. Hanoi en Peking bezocht) nadere inlichtingen in te winnen over het standpunt van Hanoi. Harriman verklaarde later niet optimistisch te zijn t.a.v. spoedige onderhandelingen.

Senaat voor inschakeling VN

De Amerikaanse Senaat nam op 30 nov. unaniem een resolutie aan waarin president Johnson verzocht wordt een beroep op de Verenigde Naties te doen om een eind aan de strijd in Vietnam te maken. De resolutie was ingediend door de Democratische senator *Mike Mansfield.**)

De Amerikaanse afgevaardigde bij de VN, *Goldberg,* verklaarde op 2 nov. in de Senaatscommissie voor buitenlandse zaken dat de regering ondanks de onwil bij de leden van de Veiligheidsraad zich met de kwestie in te laten, de pogingen tot inschakeling van de VN zal voortzetten. Goldberg verklaarde dat de VS een uitnodiging aan het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront (NLF) om voor de Veiligheidsraad of een nieuwe Geneefse conferentie te verschijnen, zouden steunen. Zij zouden daartoe echter niet zelf het initiatief nemen.

In de Amerikaanse ontwerp-resolutie die de VS aan de Veiligheidsraad eventueel willen voorleggen, wordt opgeroepen tot een nieuwe internationale conferentie om een duurzame vrede in Vietnam te bewerkstelligen op basis van de Geneefse akkoorden van 1954 en 1962. Met name verlangt de resolutie: volledig staakt-het-vuren, terugtrekking van alle buitenlandse troepen en opheffing van alle buitenlandse bases, eerbiediging van de internationale grenzen van Noord- en Zuid-Vietnam en van de gedemilitariseerde zone, oplossing van de kwestie van de hereniging langs vreedzame weg zonder buitenlandse inmenging, internationaal toezicht.

Het NLF en de VN

Nadat hierover in de pers het een en ander was uitgelekt, heeft de Amerikaanse vertegenwoordiger bij de VN, *Goldberg,* op 7 dec. bevestigd dat het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront (NLF) in sept. 1967 gevraagd heeft twee of drie vertegenwoordigers van het front naar de Ver. Naties in New York te mogen zenden. De VS hadden zich bereid verklaard visa te verlenen aan de NLF-afgezanten „in verband met VN-zaken". Volgens Goldberg wensten de NLF-vertegenwoordigers geen „status bij de VN" en was de kwestie van toelating tot de Algemene Vergadering niet in het verzoek aangesneden. Hij zei dat de VS geen bezwaar zouden maken tegen vertegenwoordigers van het NLF voor een discussie over Vietnam in de Veiligheidsraad of in de Alg. Vergadering. (In de pers was eerder bericht dat het NLF afgezanten had willen sturen om zijn standpunt in de Alg. Vergadering uiteen te zetten, maar dat de VS hadden meegedeeld, dat de vertegenwoordigers alleen konden verschijnen op uitnodiging van de Veiligheidsraad. De VS zijn intussen informele besprekingen over een eventueel debat in de Veiligheidsraad begonnen. O.m. de SU en Frankrijk betwisten echter de bevoegdheid van de Raad. De Zuidvietnamese regering verklaarde zich op 5 dec. tegen deelneming van het NLF aan vredesonderhandelingen of besprekingen in de Veiligheidsraad.)

Volgens Goldberg was het verzoek van het NLF door een niet nader aangeduide bemiddelaar overgebracht aan een hoge functionaris van het VN-secretariaat. Nadat de VS begin nov. hadden meegedeeld op genoemde voorwaarde visa te willen verlenen, was niets meer vernomen. Volgens Goldberg had het NLF meegedeeld dat de vertegenwoordigers in de eerste plaats zouden moeten werken op het hoofdkwartier; zij zouden bereid zijn vraaggesprekken aan de pers, radio en tv toe te staan.

Secretaris-generaal *Thant* van de VN bevestigde op 9 dec. het verzoek van het NLF. Volgens Thant wilde het front vertegenwoordigers zenden op dezelfde basis als destijds het Algerijnse Bevrijdingsfront (welks afvaardiging vooral als lobby in de wandelgangen van de VN optrad). Thant meende dat het front niet naar de Veiligheidsraad wilde komen.

Het NLF ontkende op 9 dec. van plan te zijn geweest een vertegenwoordiging naar de VN te sturen. Blijkbaar daarom gevraagd door het NLF, heeft de Roemeense delegatie bij de VN secretaris-generaal Thant op 13 dec. een memorandum, dat het in aug. 1967 aangenomen politiek program van het NLF (pag. 606/1-1967) bevat, overhandigd met het verzoek dit document onder de leden van de organisatie te doen circuleren. Thant heeft op 14 dec. aan dit verzoek voldaan. In een begeleidende brief zei de Roemeense delegatie dat het document o.m. bedoeld was om „verkeerde lezingen zoals die door bepaalde delegaties tijdens de huidige zitting van de Alg. Vergadering zijn gegeven, te corrigeren".

Sommige waarnemers zagen in de stappen van het NLF een mogelijke wijziging van zijn houding tegenover de VN. Tot dusver heeft het front evenals Noord-Vietnam, daarin gesteund door de SU en China, het standpunt ingenomen dat de VN niet bevoegd zijn zich in de kwestie-Vietnam te mengen.

Washington en het NLF

Het State Department gaf op 7 dec. een verklaring uit waarin de Amerikaanse houding tegenover het Zuidvietnamese Nationale Bevrijdingsfront nader wordt uiteengezet. De verklaring werd verstrekt n.a.v. geruchten in de pers over contacten tussen het NLF en de Amerikaanse ambassade te Saigon, de berichten over de poging van het NLF vertegenwoordigers naar de VN te sturen, alsmede geruchten over een mogelijke coalitieregering. *) Washington beoogde met de verklaring kennelijk het regiem in Saigon in dit opzicht gerust te stellen.

In de verklaring werd gezegd dat het doel van de VS is dat „het Zuid-Vietnamese volk over zijn eigen toekomst moet beslissen zonder inmenging van buitenaf" en dat „het opleggen van enigerlei coalitieregering in strijd zou zijn met dit beginsel." De VS zijn tegen elk voorstel dat de regering van Zuid-Vietnam zou uitleveren aan het NLF, aldus de verklaring.

---

*) Volgens Reuter (14-10) is uit het algemene debat in de 22ste zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (zie ook pag. 692/2-1967) gebleken dat slechts de vertegenwoordigers van zeven van de 110 landen met geen of weinig reserves de Amerikaanse politiek in Vietnam steunen. Deze landen zijn Australië, Engeland, Nationalistisch China, Nieuw-Zeeland, de Filippijnen, Singapore en Thailand.
Van de 110 redevoeringen, gehouden door de resp. ministers van buitenlandse zaken of andere leiders, hield 42,7% een pleidooi in voor een staken van de bombardementen op Noord-Vietnam, terwijl in 7,3% aangedrongen werd op voortzetting van deze aanvallen. De helft van de sprekers nam geen uitgesproken standpunt in. Uit de redevoeringen bleek voorts dat men niet veel voelt voor inschakeling van de volkerenorganisatie bij het streven naar beëindiging van de strijd.

*) De Amerikaanse ambassade te Saigon sprak op 1 dec. met klem berichten tegen over plaats gehad hebbende of voorgenomen ontmoetingen tussen Amreikaanse en Vietcong-vertegenwoordigers in Saigon. Dit n.a.v. berichten van het persbureau Ass. Press, waarin o.a. werd gezegd dat de Zuidvietnamese politie een vertegenwoordiger van het NLF had gearresteerd die op weg zou zijn geweest naar de Amerikaannse ambassade.
In een tv-interview op 7 dec. had vicepresident Humphrey gezegd dat het mogelijk is dat er een scheuring is in het NLF en dat in de toekomst sommige niet-communistische leden van het NLF in een regering willen worden opgenomen en dat zij „juist degenen zijn met wie wij moeten onderhandelen".
Volgens Amerikaanse berichten zou uit buitgemaakte Vietcong-documenten het streven van het NLF naar een coalitieregering blijken. Volgens deze documenten zou het front evenwel de overhand in zo'n coalitie moeten hebben.

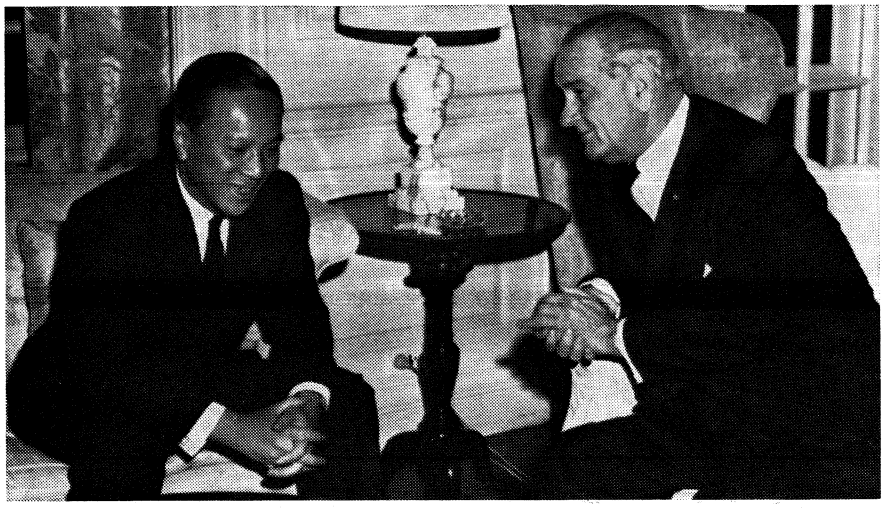

President Nguyen Van Thieu (l.) en president Johnson in Canberra.

De verklaring wees er verder op dat de Zuidvietnamese regering zijn bereidheid te kennen heeft gegeven „in contact te treden met elementen van het NLF" en tot het uitvoeren van een „politiek van nationale verzoening voor individuele leden van de Vietcong als zij zich aansluiten bij constitutionele procedures".

T.a.v. de vertegenwoordiging naar de Ver. Naties werd gezegd dat de VS geen bezwaar hebben tegen de komst van NLF-vertegenwoordigers naar de VN wanneer zij daartoe officieel uitgenodigd worden, maar dat zij gekant zijn tegen hun komst louter met het doel een propagandacampagne te voeren.

Volgens de verklaring blijft de politiek van de VS onveranderd, nl. de VS blijven bereid op elk tijdstip vredesonderhandelingen te voeren met „de regering in Hanoi of enige andere regering". Zoals president Johnson op 28 juli 1965 duidelijk had gemaakt, zou de Vietcong of het zg. NLF geen moeilijkheden hebben om zich te laten vertegenwoordigen en zijn opvattingen te doen weten. Elke wijziging van deze politiek zou opgenomen worden met de bondgenoten en met name met de „gekozen regering in Saigon". Niets vereist of rechtvaardigt op het ogenblik een wijziging in deze politiek, aldus de verklaring.

Meningsverschil Washington-Saigon over besprekingen met NLF

In een tv-interview op 19 dec. sprak president Johnson zich uit voor „informele besprekingen" tussen de Zuidvietnamese regering en „leden" van het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront (NLF), als een „nuttig uitgangspunt" om een „zekere verstandhouding" te bereiken teneinde een eind aan de oorlog te maken. Hij herinnerde in dit verband aan uitlatingen van de Zuidvietnamese president, *Nguyen Van Thieu,* waarin deze zich tot dergelijke gesprekken bereid zou hebben verklaard. (Tijdens de verkiezingscampagne in aug. 1967 verklaarde Thieu zich bereid elk lid van het NLF te ontvangen wanneer deze daarom verzocht. Hij zei later „elk individueel lid" van het NLF te willen ontvangen om over „verzoening" te spreken, maar nooit rechtstreeks te zullen onderhandelen met de Vietcong „als vertegenwoordiger van het Zuidvietnamese volk, als een politieke eenheid of als een wettige regering").

Johnson zei het eens te zijn met Thieu's weigering om het NLF „als regering" te erkennen en met diens opvatting dat het NLF wordt beheerst door Hanoi. Hij weigerde ook te zeggen of de VS bereid zouden zijn communisten in een eventuele coalitieregering in Saigon te aanvaarden. Johnson zei dat de oorlog „binnen enkele weken" kon worden beëindigd als de tegenpartij vijf voorwaarden accepteerde: staking van de gevechten in de gedemilitariseerde zone, hereniging van Vietnam door vreedzame schikkingen en onderhandelingen, terugtrekking van de Noordvietnamese troepen uit Laos, een constitutionele regering volgens het beginsel „one man one vote" voor de Zuidvietnamezen „met inbegrip van de 20% van de Zuidvietnamese bevolking die door de Vietcong wordt beheerst", informele gesprekken tussen de regering in Saigon en leden van het NLF.

President *Nguyen Van Thieu* van Zuid-Vietnam verwierp onmiddellijk de suggestie van Johnson. Hij verklaarde op 20 dec. te Saigon: „Wij zullen het Nationale Bevrijdingsfront nooit als een wettige representatieve organisatie erkennen. Wij zijn bereid de veiligheid te verzekeren van elk individueel lid van het NLF en hem te ontvangen die bij ons zou komen om zich bij ons aan te sluiten, maar in geen geval zullen wij een officiële vertegenwoordiger van het zogenaamde Nationale Bevrijdingsfront ontmoeten".

Op 21 dec. voerden Johnson en Thieu besprekingen in de Australische hoofdstad Canberra, waar beiden vertoefden om deel te nemen aan een herdenkingsdienst te Melbourne voor de om het leven gekomen Australische premier *Harold Holt.* In een na afloop daarvan uitgegeven communiqué werd gezegd dat „president Thieu opnieuw zijn bereidheid heeft uitgesproken met personen, die nu zijn aangesloten bij het zogenaamde Nationale Bevrijdingsfront, te spreken over terzake dienende aangelegenheden, daarbij duidelijk stellend dat zijn regering het front op geen enkele manier kan beschouwen als een onafhankelijke organisatie. Hij merkt daarbij op dat het niet nuttig is, constructieve besprekingen te gaan voeren met elementen in Zuid-Vietnam die gewelddadige methoden toepassen om hun politieke doel te bereiken".

In het communiqué werd verder gezegd dat het doel nog steeds was een eervolle vrede te verkrijgen. De beide presidenten waren het erover eens dat, ..aangezien Noord-Vietnam niet bereid is een van de vele mogelijkheden naar vrede die zijn aangeboden te accepteren, er geen andere oplossing is dan de geëigende militaire acties voort te zetten".

Ondanks het communiqué en de verzekering van de woordvoerder van het Witte Huis, dat er geen conflict is tussen de opvattingen van Johnson en Thieu over informele contacten met leden van het NLF, was o.m. de *New York Times* van mening dat het verschil van mening tussen Washington en Saigon niet is verminderd.

Premier Thieu verklaarde voor de pers in Canberra dat zijn regering nooit een coalitieregering met het NLF zou vormen.

Johnson in Zuid-Vietnam

Tijdens zijn verblijf in Australië heeft president Johnson verder nog

besprekingen gevoerd met de wnd.-premier van Australië, *John McEwen,* de premier van Nieuw-Zeeland, *Keith Holyoake,* premier *Park* van Zuid-Korea, president *Marcos* van de Filippijnen, premier *Kittikachorn* van Thailand, vice-president *C. K. Jen* van Taiwan, de Laotiaanse minister van buitenlandse zaken *Sisoek Na Champassak* en premier *Wilson* van Engeland.

Op 22 dec. vertrok Johnson uit Australië voor een bezoek aan de Amerikaanse luchtmachtbasis Korat in Thailand. Daarna bracht hij een bezoek van 2 uur aan de Amerikaanse basis Cam Ranh in Zuid-Vietnam. De reis was strikt geheim gehouden. Het was de tweede maal dat de president een bezoek aan Zuid-Vietnam bracht (zie ook pag. 708/1-1966).

Johnson bij paus Paulus

Na een tussenlanding in Karatsji, waar hij zijn Pakistaanse ambtgenoot *Ajoeb Khan* ontmoette, arriveerde Johnson op 23 dec. in Rome, waar hij een kort gesprek met de Italiaanse president, *Saragat,* en vervolgens op het Vaticaan een onderhoud van vijf kwartier met paus *Paulus VI* had. Na een verblijf van in totaal ruim 4 uur in Rome vertrok Johnson weer naar de VS. Zijn reis was niet tevoren aangekondigd. (Paus Paulus had op 22 dec. in een toespraak tot het college van kardinalen opnieuw een beroep gedaan op de VS de bombardementen op Noord-Vietnam te staken. Hij spoorde „de andere partij" aan een „teken van een ernstig verlangen naar vrede te geven" en bood zijn bemiddeling in het conflict aan. Secretaris-generaal Thant van de VN betuigde zijn steun voor het pleidooi van de paus tot stopzetting van de bombardementen.)

Na het bezoek van Johnson aan paus Paulus gaf het Vaticaan een communiqué uit, waarin het heet dat de bijeenkomst overeenkomt met „de gemeenschappelijke wens van de Heilige Vader en de president van de Verenigde Staten, de belangrijkste vraagstukken van deze tijd te onderzoeken in het licht van het conflict in Zuidoost-Azië". Johnson had zijn opvattingen over de situatie in Vietnam en over de mogelijkheden tot beëindiging van het conflict uiteengezet. Hij had bovendien de paus nogmaals verzekerd, dat hij en zijn land ernaar streven een oplossing voor het Vietnamese conflict te vinden. De paus had tegenover president Johnson zijn „levendige en smartelijke bezorgdheid" tot uitdrukking gebracht over „een stand van zaken, die hem diep bezwaart".

De paus, aldus wordt verder gezegd, had „enige verzoeken en suggesties gedaan betreffende de stappen die naar zijn oordeel het meest tot een oplossing van het conflict zouden bijdragen".

Na zijn onderhoud met de paus zei de Amerikaanse president, dat gesproken was over de noodzakelijkheid, nieuwe stappen te ondernemen om de vrede in Vietnam tot stand te brengen. Johnson repte niet over concessies en zei evenmin, of hij het voorstel van de paus, in het conflict te bemiddelen, had aanvaard. Wel verklaarde hij, dat hij het eens is met de paus, dat een eervolle regeling van het Vie,tnamese geschil nog steeds mogelijk is. Hij had met de paus ook gesproken over een betere behandeling van krijgsgevangenen. Johnson zei de paus uitgenodigd te hebben vertegenwoordigers te zenden om zich op de hoogte te stellen van de wijze waarop krijgsgevangenen van de Zuidvietnamezen en hun bondgenoten behandeld worden. Hij had met de paus ook gesproken over het lot van de Amerikaanse krijgsgevangenen in Noord-Vietnam, die niet de rechten genoten die zij volgens internationale maatstaven zouden moeten hebben.



President Johnson (r.) bij paus Paulus VI

australië en oceanië

AUSTRALIË

PREMIER HOLT VERMOEDELIJK VERDRONKEN. GORTON GEKOZEN TOT OPVOLGER

Harold E. Holt, sinds jan. 1966 premier van Australië, is op 17 dec. 1967 bij het zwemmen in zee vermoedelijk verdronken. Ondanks een uitgebreide opsporingsactie werd hij niet gevonden.

Op 19 dec. werd *John McEwen,* vice-premier, minister van handel en industrie en leider van de Country Party, door gouverneur-generaal lord *Richard Casey* beëdigd als premier. McEwen verklaarde tegenover de gouverneur-generaal als premier te zullen optreden, totdat de regeringspartijen een nieuwe premier zouden hebben aangewezen. Dit betekende in feite tot het tijdstip waarop de Liberale partij — de grootste partner (60 zetels) in de huidige coalitie met de Country Party (21 zetels) — een opvolger voor Holt als partijleider heeft gekozen.

Op 22 dec. werd te Melbourne een rouwdienst gehouden voor premier Holt. Onder de talrijke buitenlandse vertegenwoordigers bevond zich ook de Amerikaanse president *Johnson.*

De opvolging

Voor de opvolging van Holt stelden vier liberalen zich kandidaat: *Paul Hasluck,* de minister van buitenlandse zaken, *John Gorton,* de leider van de Liberale fractie in de senaat, *Leslie Bury,* de minister van arbeid, en *Bill Snedden,* de minister van immigratie.

William McMahon, de vice-voorzitter van de liberalen en minister van financiën, stelde zich geen kandidaat voor het partijvoorzitterschap. Premier McEwen had op 20 dec. verklaard dat de Country Party niet onder McMahon wilde dienen. Hij verklaarde toen geen bezwaar te hebben tegen een andere liberale kandidaat voor het premierschap. Zijn bezwaar tegen McMahon zou volgens *Le Monde* (21-12) berusten op meningsverschillen over het financieel-economische beleid. Terwijl McMahon geweigerd zou hebben de Australische dollar te devalueren, zou McEwen hiervan juist een voorstander geweest zijn. Op 9 jan. koos de Liberale parlementsfractie John Grey Gorton tot nieuwe partijleider. Hij werd in de



Harold Holt (zie voor biogr. pag. 96/1-1966)

tweede ronde door 81 afgevaardigden gekozen na felle strijd met zijn voornaamste concurrent, minister Hasluck. McMahon blijft vice-voorzitter van de partij. Op 10 jan. werd Gorton als premier beëdigd.

De nieuwe premier

Gorton deelde op 9 jan. mee, dat hij als senator zal aftreden en proberen de zetel voor het district Higgins (Victoria) in het Huis van Afgevaardigden te verwerven, die tot voor kort door premier Holt werd bezet. Verwacht wordt dat de tussentijdse verkiezingen in februari zullen worden gehouden. Pas daarna zal een eventueel nieuw kabinet worden samengesteld.

Op een persconferentie zei de nieuwe premier, dat een bezoek aan de Australische troepen in Vietnam en aan andere Zuidoostaziatische landen tot zijn eerste taken zou behoren. Gorton verklaarde, dat hij niet zulke uitzonderlijk goede betrekkingen met president Johnson onderhield als zijn voorganger, maar dat hij zou proberen de politiek van premier Holt voort te zetten.

Gorton heeft veel punten met Holt gemeen, wiens politieke denkbeelden hij deelt. Hij beschouwt zichzelf als vertegenwoordiger van centrum-links, wat hem geliefd maakt bij de Country Party. De premier staat bekend als een hardwerkend man met een vaak keiharde politieke tactiek, aldus *Reuter* (9-1).

Le Monde (10-1) stelt dat hij een tamelijk autoritair karakter bezit. Dit blad rekent hem tot de rechtervleugel van de liberalen en wijst op zijn lidmaatschap van de zeer conservatieve Melbourne Club. Op het gebied van de binnenlandse politiek verwacht *Le Monde* met name een minder verdraagzame houding t.o.v. de vakbeweging; op het terrein van de buitenlandse politiek een versterking van de betrekkingen van Australië met de VS. In dit opzicht zou het juister zijn hem te rangschikken onder de „havikken", aldus *Le Monde*.

The Times (10-1) daarentegen noemt een dergelijke kwalificatie „zeer oppervlakkig" en merkt op dat Gorton in feite een onbekende is.

De coalitie

De positie van de coalitie bleek bij de op 25 nov. 1967 gehouden senaatsverkiezingen enigszins verzwakt. In plaats van een duidelijke meerderheid te verwerven, verloor de coalitie een zetel en is nu volledig op de steun van de Democratic Labour Party aangewezen, die haar zeteltal van 2 op 4 bracht. De Labour Party, de oppositie, won een zetel.

Het stemmenpercentage van de coalitie daalde van 48,66% tot 42,1%, terwijl dat van de oppositie steeg van 40,18% tot 45,7%, aldus de *NZZ* (4-1).

LORD BRUCE

Op 25 aug. 1967 is te Londen op 84-jarige leeftijd Lord *Bruce of Melbourne*, de vroegere premier en Hoge Commissaris van Australië, overleden.

In 1923 werd Stanley Melbourne Bruce op 39-jarige leeftijd de jongste premier van Australië en van de gehele Commonwealth. Tot 1929 bleef hij premier. In 1932 werd hij tot Hoge Commissaris van Australië in Londen benoemd, welke functie hij tot 1946 heeft bekleed. (Le Monde 26-8)

BEGROTING 1967/68

De begroting vor de periode 1967/68 voorziet in uitgaven ter hoogte van $A 6.483 mln en ontvangsten van $A 5.887 mln. Vergeleken bij de begroting 1966/67 zijn uitgaven en ontvangsten resp. gestegen met $A 561 mln en $A 499 mln.

De defensie-uitgaven zijn geraamd op $A 1.118 mln, wat vergeleken met 1966/67 een stijging van 18% betekent. Vijf jaar geleden bedroegen de defensie-uitgaven slechts $A 428 mln. In de vier daarop volgende jaren bedroeg de stijging gemiddeld 22% per jaar. De geraamde defensiekosten voor 1967/68 komen neer op 5% van het geschatte bruto nationale inkomen.

biografie

PREMIER GORTON VAN AUSTRALIË

John Grey Gorton werd op 19 sept. 1911 te Melbourne geboren. Hij ontving zijn opleiding aan de Geelong Grammar School te Melbourne en trok vervolgens naar Oxford, waar hij aan het Brasenose College tot „Master of Arts" promoveerde. Hij wilde schrijver worden en was werkzaam als journalist tot zijn vader, een fruitteler, overleed en hij diens bedrijf te Kerang (Victoria) overnam.

Van 1940 tot 1944 diende Gorton als RAAF-vlieger in het gebied van de Grote Oceaan. Kort voor de val van Singapore in 1942 werd hij bij het neerstorten van zijn vliegtuig aan het gezicht gewond, dat door middel van plastische chirurgie hersteld moest worden. Bij de evacuatie van Singapore werd zijn schip in de Javazee getorpedeerd en hij bracht 24 uur op een reddingsvlot op zee door.

Na de oorlog werd Gorton opnieuw fruitteler. Hij sloot zich aan bij de Country Party. In 1949 werd hij lid van de Liberale partij. De redenen voor deze overgang zijn nog niet bekend. Bij de verkiezingen voor de zetel Murray ruimde Gorton het veld voor de leider van de Country Party, John McEwen, die hij nu als premier is opgevolgd. In 1950 werd Gorton gekozen als senator voor de staat Victoria voor de Liberale partij.

In 1958 begon zijn eigenlijke politieke loopbaan. Hij werd toen minister van marine, een „leerling" portefeuille. In 1961 vervulde hij nog steeds deze taak, maar was bovendien assistent-minister van buitenlandse zaken en minister voor de wetenschappelijke en industriële researchorganisatie van het Gemenebest. In maart 1964 werd Gorton tot minister van openbare werken en tot assistent-minister bij het bureau van de premier benoemd, belast met onderwijszaken.

Toen Harold Holt in jan. 1966 sir Robert Menzies opvolgde werd Gorton opgenomen in het Inner Cabinet. In dec. 1966 werd hij minister van onderwijs en wetenschappen. Nadat de senaat in het tweede halfjaar van 1967 het feit dat de regeringspartijen een minderheid in dit lichaam vormden, begon uit te buiten, kreeg Gorton de functie van leider van de regering in de senaat.

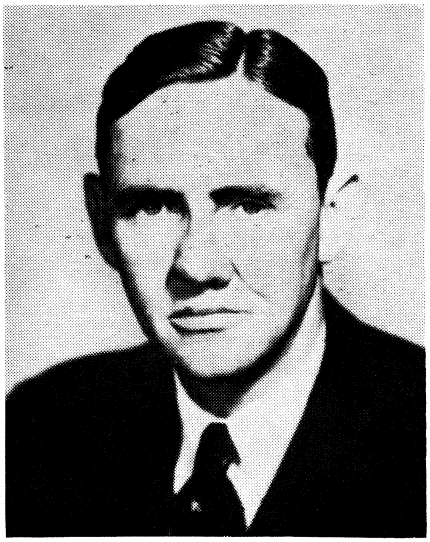

NEDERLAAG DEENSE SOCIAAL-DEMOCRATEN

Bij de op 23 jan. in Denemarken gehouden vervroegde algemene verkiezingen hebben de aan de regering zijnde sociaal-democraten van premier *Jens Otto Krag* opnieuw zware verliezen geleden. Hun zetteltal in het parlement daalde van 69 tot 62, nadat dit aantal bij de eveneens vervroegde algemene verkiezingen van 1966 (pag. 762/1-1966) reeds van 76 tot 69 verminderd was. Als gevolg van de recente verkiezingsuitslag achten waarnemers het waarschijnlijk dat er nu een einde komt aan de meer dan 14 jaar lange regeringsperiode van de sociaal-democraten. Zeker is dit evenwel nog niet.

Regeringscrisis

De vervroegde verkiezingen waren het gevolg van een op 15 dec. 1967 ontstane regeringscrisis. Hieraan was de volgende ontwikkeling voorafgegaan.

Bij de verkiezingen van 1966 was voor de eerste maal in de Deense geschiedenis een zuiver socialistische meerderheid in het parlement gekomen. Het resultaat was echter niet een periode van parlementaire stabiliteit met doorvoering van gewenste hervormingen. De twee socialistische partijen — de sociaal-democraten en de succesvolle socialistische volkspartij van *Aksel Larsen* — slaagden er niet in een coalitieregering te vormen, wat leidde tot het minderheidskabinet van premier Krag (pag. 778/2-1966).

Ook nadien bleken beide partijen niet in staat op constructieve wijze met elkaar samen te werken. In het parlement konden zij zelfs de lopende zaken niet afdoen. Weliswaar deden de leiders om tactische redenen jegens elkaar enkele belangrijke concessies en kwam een samenwerkingsakkoord (pag. 198/2-1967) tot stand, maar hierin werd de leiding niet gevolgd door haar aanhang. Binnen beide partijen ontstond een crisisstemming, aldus de *NRC* (12-12).

Daarbij kwamen de economische moeilijkheden (prijsstijgingen, daling van de export, toenemende werkloosheid), welke grotendeels het gevolg waren van de Europese conjunctuur. Sinds een jaar verkeerde de regering-Krag herhaalde malen in gevaar.

Een regelrechte crisis dreigde toen de regering begin december een bezuinigingsplan indiende. Dit plan beoogde de nadelige gevolgen van de op 19 nov. doorgevoerde devaluatie van de Deense kroon met 7,9% te beperken (pag. 755/2-1967). Het omvatte twee maatregelen: 1) de heffing van een extra-belasting van 3% voor niet-salaristrekkers; 2) een tijdelijke bevriezing van de loonsverhogingen, welke volgens de CAO's automatisch zouden plaatsvinden (de automatische verhoging houdt verband met de koppeling van de lonen aan het prijsindexcijfer).

Mocht de regering bij het eerste voorstel rekenen op de steun van de socialistische volkspartij, bij de tweede maatregel, de bevriezing van de zg. duurtetoeslag, was er sprake van een fel verzet van een deel van deze partij. De linkervleugel wilde het principe van de automatische loonregeling niet loslaten, daar dit neer zou komen op een schending van de aan de kiezers gedane belofte. Partijleider Larsen oefende op zijn partijgenoten zware druk uit de socialistische eenheid niet te verbreken. Sinds echter in de zomer van 1967 de linkervleugel het partijbestuur onder zijn controle wist te brengen was zijn positie verzwakt. Hij riep daarom een buitengewoon partijcongres bijeen, dat op 16 en 17 dec. gehouden zou worden, om een nieuw partijbestuur te kiezen.

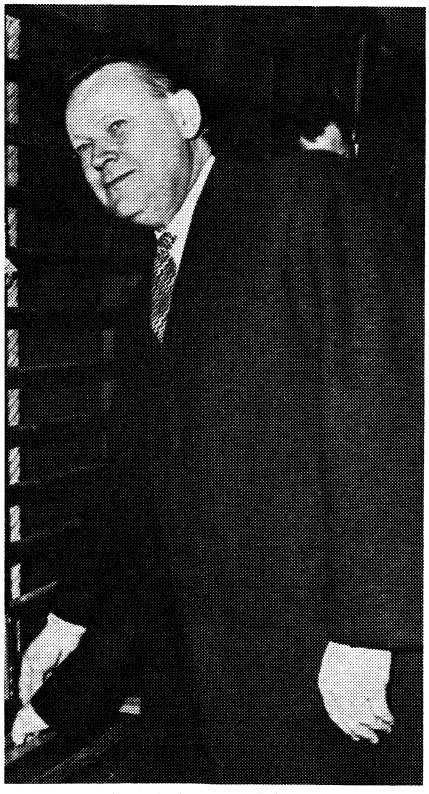

Jens Otto Krag

Op 3 dec. trad een breuk in de fractie van de socialistische volkspartij op. Zeven leden kondigden aan tegen het regeringsvoorstel te zullen stemmen. Op 14 dec. kantte ook het partijbestuur zich tegen dit voorstel.

Ook in de sociaal-democratische gelederen bestond geen eenheid van opvatting. Terwijl premier Krag bleef streven naar een basis van gesprek met de dissidente volkssocialisten, kantte zijn fractie, onder voorzitterschap van de oud-minister van buitenlandse zaken, *Per Haekkerup,* zich tegen elke wijziging van de regeringsvoorstellen.

Sommige commentaren meenden dat Haekkerup op een crisis aanstuurde en nieuwe verkiezingen wenste, ondanks de mogelijkheid dat dit zijn partij stemmen zou kosten, maar in de veronderstelling dat verkiezingen de socialistische volkspartij nog duurder zou komen te staan (zie ook pag. 778/2-1966).

Op 15 dec. kwamen de regeringsvoorstellen in het parlement in stemming. Premier Krag verbond er de vertrouwenskwestie aan. Het omstreden voorstel werd echter met 92 tegen 85 stemmen verworpen. Onder de tegenstemmers waren 6 leden van de socialistische volkspartij. Na de stemming bood premier Krag het ontslag van zijn regering aan. Het parlement werd ontbonden en nieuwe verkiezingen werden aangekondigd.

Scheuring in de socialistische volkspartij

Op het buitengewone congres van de socialistische volkspartij, dat op 16/17 dec. plaats vond, is de dreigende scheuring werkelijkheid geworden. Nadat de rechtervleugel een meerderheid binnen de partij van 80 tegen 76 stemmen bleek te hebben, maakte de linkervleugel o.l.v. *Erik Sigsgaard* (29) bekend een nieuwe partij te zullen oprichten, waarna zijn aanhangers het congres verlieten.

De verkiezingen

Aan de op 23 jan. gehouden algemene verkiezingen namen twee nieuwe partijen deel. De door het uiteenvallen van de socialistische volkspartij ontstane linkse socialistische partij verwierf daarvoor meer

dan 32.000 handtekeningen, het dubbele van het door de wet geëiste aantal.
De Georgistische partij, een partij gebaseerd op de ideeën van de 19de-eeuwse Amerikaanse econoom Henry George, welke reeds langer bestond, verkreeg ook officiële toestemming dankzij 21.200 handtekeningen. Een derde partij die aan de verkiezingen deel wilde nemen, de „vereniging van burgers" (een soort poujadistische beweging), slaagde er niet in voldoende handtekeningen bijeen te brengen.
De grote verliezer bij de verkiezingen was de sociaal-democratische partij, terwijl ook de twee andere socialistische partijen achteruitgingen. Er was een verschuiving naar rechts, een ontwikkeling zoals in Noorwegen in 1965 (zie pag. 609-1965). De grootste winst ging naar de radicalen, die hun zetelaandeel meer dan verdubbelden. Ook de conservatieven gingen aanzienlijk vooruit.
Het liberaal centrum keerde als enige partij niet in het parlement terug, omdat zij minder dan 2% van de uitgebrachte stemmen verwierf. Deze partij ontstond in 1964 door een afscheiding van de Venstre-fractie. In 1966 nam zij voor het eerst aan de verkiezingen deel.
De opkomst bij de verkiezingen was ca. 90%, een record.
De zetelverdeling (na correctie) met de stemmenpercentages, vergeleken met 1966, is als volgt:

	Uitslagen in %		Zetelverdeling	
	1968	1966	1968	1966
Sociaal-democraten	34,2	38,2	62	69
Conservatieven	20,4	18,7	37	34
Venstre	18,6	19,3	34	35
Radicalen	15,0	7,3	27	13
Soc. volkspartij	6,1	10,9	11	20
Linkse socialisten	2,0	—	4	—
Liberaal centrum	1,3	2,5	—	4
Communisten	1,0	0,7	—	—
Onafhankelijken	0,5	1,6	—	—
Georgisten	0,7	—	—	—
Sleeswijk Partij*	0,2	—	—	—

* Deze partij van de Duitse minderheid in Noord-Sleeswijk nam in 1966 niet aan de verkiezingen deel. In 1964 verwierf zij 0,3% van de stemmen.

Van de 179 afgevaardigden in het Deense parlement worden 175 in Denemarken zelf gekozen, terwijl de Faroer en Groenland elk twee vertegenwoordigers aanwijzen, die meestal alleen stemmen bij kwesties die hun rechtstreeks aangaan. Op de Faroer werden op 23 jan. een sociaal-democraat en een onafhankelijke gekozen. Zuid-Groenland vaardigde een onafhankelijke af. Noord-Groenland gaat op 29 febr. naar de stembus. Bij de vorming van een regering wordt uitgegaan van de bezetting van de 175 zetels.

Baunsgaard kabinetsformateur

Op 26 jan. heeft koning *Frederik* de fractieleider van de radicalen, de 47-jarige *Hilmar Baunsgaard,* als kabinetsformateur aangewezen, nadat de leiders van de burgerlijke partijen — Conservatieven, Venstre en Radicalen — hem als zodanig hadden aanbevolen. Baunsgaard deelde mee dat hij zal streven naar een kabinet op zo breed mogelijke basis. De radicalen, een links liberale partij met sterk pacifistische inslag, hebben hun houding nog niet bepaald. Baunsgaard, die tot de rechtervleugel van de partij wordt gerekend, zou meer neigen naar een coalitie van de burgerlijke partijen, die samen over 98 zetels beschikken. Partijvoorzitter *Karl Skytte* heeft zowel bezwaren tegen een burgerlijke regering als tegen een coalitie met de sociaal-democraten geuit.
In de radicale partij is vooral de jongerengroep sterk gekant tegen samenwerking met de conservatieven en Venstre zonder dat men zich uitspreekt voor samenwerking met de sociaal-democraten.
Deze laatste oplossing werd door premier Krag bepleit.
De conservatieven en Venstre hebben laten weten bereid te zijn tot een coalitie met de radicalen. Het is echter de vraag of de drie burgerlijke partijen elkaar ook bij de vorming van een kabinet kunnen vinden. Er bestaan tussen de radicalen en beide andere partijen vooral verschillen van opvatting t.a.v. de buitenlandse politiek en de defensie. De radicalen hebben zich in 1949 verzet tegen het lidmaatschap van Denemarken van de NAVO. Hoewel zij sindsdiens dit standpunt hebben gewijzigd hebben de radicalen aangekondigd de kiezers in een volksstemming of bij gewone verkiezingen te willen laten beslissen over de vraag, of het land na 1969 in de NAVO zal blijven. Ook de door de radicalen verlangde bezuinigingen op de defensie kunnen in dit verband moeilijkheden opleveren, hoewel de conservatieven in het algemeen voor vermindering van de staatsuitgaven gepleit hebben. De opstelling tegenover de EEG is tenslotte bij elke der drie burgerlijke partijen verschillend. *(NRC, NZZ, FAZ, Reuter/DPA* 24-1)

west-europa

BELGIË

DE LEUVENSE CRISIS

De unitaire raad van beheer en het curatorium van de universiteit van Leuven, die op verzoek van de academische overheid van Leuven-Nederlands ijlings waren bijeengeroepen, zijn er op 21 jan. niet in geslaagd de tegenstellingen tussen de Nederlandse en de Franse afdeling te overbruggen. In een communiqué werd vastgesteld dat de twee afdelingen de problemen principieel-verschillend benaderen en dat geen akkoord kon worden bereikt.
Onmiddellijk na deze bijeenkomst vergaderde de academische raad van Leuven-Nederlands om zijn standpunt van 19 jan. te bevestigen en tevens te beslissen dat alle lessen, oefeningen, seminaries, partiële examens en practica, met uitsluiting van het wetenschappelijke onderzoek, geschorst werden van 22 tot 27 jan. Van hun kant hadden de Vlaamse hoogleraren, leden van de VVP, reeds laten weten dat zij de hele week in staking gingen.
In politieke kringen trok een socialistisch voorstel de aandacht, geformuleerd in een hoofdartikel van de partijkrant *Le Peuple* (20-1) en geschreven door de politieke directeur *Albert Housiaux.* Volgens dit plan zouden alle faculteiten van Leuven-Frans naar Wallonië verhuizen „gelet op de strekking naar eentaligheid van de gemeenschappen" en zouden te Leuven zelf enkel, van Franstalige zijde, nog de faculteit van godgeleerdheid en het instituut voor wijsbegeerte behouden blijven. Ook zou de stad het centrum blijven van alle academische plechtigheden der beide afdelingen. Dit plan-Housiaux kreeg de daarop volgende dagen in de Vlaamse pers positieve belangstelling.
Op 23 jan. verzocht het bureau van de academische raad van Leuven-Nederlands, per telegram, de regering en de partijleidingen de kwestie-Leuven dringend aan de orde te stellen.
In parlementaire kringen stond de crisis overigens reeds centraal in de gesprekken, ook reeds wegens de aanhoudende beroering te Leuven, waar studenten en rijkswacht haast onafgebroken met elkaar in botsing waren, en wegens de tientallen betogingen die ook de leerlingen

van het voortgezet onderwijs in de meeste Vlaamse steden op straat brachten.

Van de zijde der Vlaamse studenten te Leuven werd niet alleen aangedrongen op de overheveling van de Franse afdeling, maar werden ook, in scherpe taal, eisen naar voren gebracht i.v.m. de oprichting van een „kritische" universiteit en de afbraak van het „kapitalistische staatsbestel." Op de dagelijkse zg. volksvergaderingen weerklonken vooral dergelijke sociaal-economische parolen.

Te midden van de honderden moties, die door culturele, politieke en andere organisaties gepubliceerd werden om de actie ten gunste van de overheveling te steunen, werd vooral een open brief van het r.-k. Davidsfonds tot kardinaal *Suenens* opgemerkt, waarin deze verweten wordt door zijn „volgehouden stilzwijgen" verwarring te hebben gesticht en mede oorzaak te zijn van de „huidige opstandigheid." *(De Standaard* 24-1)

Op 23 jan. kwam de crisis indirect ter sprake in de Kamer, toen daar een wetsvoorstel van het VU-lid *M. Coppieters* in overweging moest worden genomen. Dit voorstel strekt ertoe ook het hoger onderwijs in te schakelen in de taalwetgeving, zodat nog enkel rijkstoelagen zouden worden verleend aan die universiteiten, waarvan het taalregime overeenstemt met het wettelijke taalstelsel van de streek, waarin zij gevestigd zijn.

Ofschoon de inoverwegingneming louter een formaliteit is, kwam het tot een incident in de Kamer, waar de Waalse CVP-fractie aanvankelijk de inoverwegingneming weigerde en tegen de Vlaamse CVP-fractie dreigde te stemmen. Het incident herinnerde aan de stemming over het wetsvoorstel-*Verroken* (zie pag. 340/3-1966). Na heel wat afzonderlijke beraadslagingen en een dubbele schorsing van de vergadering, werd het voorstel-Coppieters op 24 jan. in overweging genomen met 105 tegen 7 stemmen bij 17 (Waalse CVP) onthoudingen. (De socialistische fractie nam geen deel aan de stemming, op *G. Cudell* en *E. Glinne* na.) Alle aanwezige ministers stemden voor, maar twee Waalse CVP-ministers *(Urbain* en *Wigny)* hadden zich kort voor de stemming verwijderd.

Op 25 jan. keurden de Vlaamse CVP-groepen van Kamer en Senaat een gemeenschappelijke motie goed, waarin zij de overheveling van Leuven-Frans naar Wallonië de „enige oplossing" noemen en de regering uitnodigen een initiatief te nemen ter bevordering van die overheveling. Zij gaven hun besturen tevens de opdracht van hun kant „passende politieke initiatieven te nemen, met inbegrip van de indiening van een wetsvoorstel op het taalgebruik in het hoger onderwijs."

Tijdens een partijvergadering te Leuven verklaarde PVV-voorzitter *Vanaudenhove* anderdeels op 24 jan.: „De PVV zal iedere oplossing bijtreden, die zou worden voorgesteld door de inrichtende macht van de universiteit, voor zover deze rekening houdt met de financiële mogelijkheden van de staat, en in de middelen voorziet in het raam van de universitaire expansie, en voor zover deze beslissing niet in tegenspraak is met de normale expansievoorwaarden van de andere universiteiten. Men moet echter niet op de PVV rekenen om het op een akkoordje te gooien met diegenen, die de uiteenspatting van de katholieke universiteit willen."

Op 25 jan. besprak eerste-minister *Vanden Boeynants* de kwestie met prof. *Edw. Leemans,* commissaris-generaal van de universiteit, die op 22 jan. van de beheerders en de curatoren opdracht had gekregen om verder naar een oplossing te zoeken. (Op zijn verzoek werd Leemans hierbij geadviseerd door *A. E. de Schrijver, Fern. Collin, A. Oleffe* en *J. Godeaux.)*

Op 26 jan. zei de premier hierover, na de kabinetsraad, dat hij Leemans meegedeeld had „dat de regering het noodzakelijk oordeelt dat de normale procedure wordt gevolgd en dat de bevoegde overheid zonder tijdverlies haar funkties zou waarnemen." Vanden Boeynants verklaarde dit nader: „Het is de academische overheid die aan de regering de voorstellen betreffende de expansieplannen van haar universiteit moet voorleggen." Tevens werd vernomen dat de premier op doktersadvies enkele dagen zou gaan uitrusten. Nog op 26 jan. besliste de Leuvense afdeling van de Vereniging der Vlaamse Professoren haar staking met een week te verlengen.

INCIDENTEN IN HET VOOR

In de wijk Het Voor van Vilvoorde vonden eind 1967 geregeld op zondag incidenten plaats tussen Vlaamse en Franstalige betogers. Aanleiding was het taalgebruik in de plaatselijke r.-k. parochiekerk. Van Vlaamse zijde werd aangedrongen op een Nederlandstalige eredienst; de Franse bevolkingsgroep hield aan het gebruik van het Frans. Het kwam tot relletjes en tot een interpellatie in de Kamer door het FDF-lid *Jean Boon.* Op 19 jan. deelde de diocesane overheid van het aartsbisdom mede dat van 4 febr. af het Nederlands zal worden gebruikt voor de eucharistievoering, „overeenkomstig het wettelijke taalregime van de gemeente." Voor de niet-Nederlandstaligen zal een aangepaste onthaal-pastoraal worden uitgewerkt.

NIEUW LVV-VOORZITTER

Het PVV-kamerlid *Louis D'haeseleer* heeft „om persoonlijke redenen" ontslag genomen als voorzitter van het Liberaal Vlaams Verbond. Senator *Karel Poma* neemt tot de algemene vergadering van april 1968 het voorzitterschap waar.

Karel Poma (47) is doctor in scheikunde en in bacteriologie, resp. van de universiteiten van Gent en Brussel. Sedert 8 juni 1965 is hij provinciaal senator van de PVV voor Antwerpen. *(Het Laatste Nieuws* 20-1)

ELECTORALE OPINIEPEILING

Het liberale *Laatste Nieuws* heeft op 26 jan. de resultaten van een electorale opiniepeiling gepubliceerd, verricht op verzoek van de krant door de „International Research Associates Europe".

Op de vraag „Indien u vandaag zoudt moeten stemmen, voor welke partij zoudt u kiezen?" luidde het antwoord: (in dec. 1967)

CVP	28%
BSP	23%
PVV	19%
VU	8%
andere partijen	8%
blanco of onbeslist	14%

De voorkeur van de jongeren ging naar:

CVP	21%
PVV	20%
BSP	13%
VU	9%
andere partijen	9%
blanco	28%

De opiniepeiling verstrekte ook gegevens i.v.m. de indeling per geslacht, per taalgroep, volgens de grootte van de gemeenten, per leeftijdsklasse en volgens de sociale stand.

ECONOMISCHE KABINETSRAAD TE KNOKKE

Tijdens een buitengewone kabinetsraad te Knokke op 20 en 21 jan. heeft de regering een aantal beslissingen getroffen, ten einde de gevolgen op te vangen van de sterling-devaluatie, de dollarbesnoeiing en de invoering van de BTW in West-Duitsland. Hoofddoel van de maatregelen is de stimulatie van een zo groot mogelijk aantal arbeidsintensieve werken, zoals de woningbouw en openbare werken van beperkte en regionale omvang. De regering besliste de BTW in België in te voeren op 1 jan. 1970. Om het concurrentievermogen van de exportindustrie te beveiligen worden belastingontheffingen verleend voor de levering van grondstoffen en diensten aan uitvoerders, wordt de lijst uitgebreid van de produkten waarvoor een ristorno wordt uitgekeerd bij de uitvoer, en wordt bij de invoer in compensatoire maatregelen voorzien.
Andere beslissingen betreffen het aanmoedigen van de privé-investeringen, de verruiming van de financiële middelen der nationale bouwmaatschappijen en de verdubbeling van de zg. bouwpremie van de wet-De Taeye, de programmatie van de prijsverhogingen, de controle op de sluiting van de ondernemingen en de tewerkstelling van de afgedankte werknemers.

PROGRAMMATIE-AKKOORD ONDERTEKEND

Het akkoord betreffende de sociale programmatie voor het overheidspersoneel (pag. 11/3) is op 26 jan. ondertekend. De vakbonden hadden op 23 jan. hun instemming betuigd.

DUITSLAND (WEST)

NOTA VAN DE SU AAN DE BONDSREPUBLIEK. CONTACTEN BONN-MOSKOU

Op 8 dec. 1967 heeft de regering van de SU aan de ambassadeurs van de Bondsrepubliek, de VS, Engeland en Frankrijk gelijkluidende nota's overhandigd, waarin verontrusting en ontsteltenis wordt uitgedrukt over het dulden van de ultrarechtse Nationaldemokratische Partei Deutschlands (NPD) in de Bondsrepubliek. De SU had reeds op 28 jan. 1967 in een verklaring de wedergeboorte van het nazisme in de Bondsrepubliek aan de kaak gesteld (pag. 82/1).
In de nota wordt kritiek geleverd op de te Hannover gehouden vergadering van de NPD (pag. 805/3). De Bondsregering wordt verweten dat zij het opkomend neo-nazisme afdoet als een groepje van „onverbeterlijke demagogen", die niet de geringste rol spelen in het land.
Vervolgens levert de nota kritiek op de herbewapening van West-Duitsland. Met schending van de bepalingen van Potsdam wordt in de Bondsrepubliek de produktie op gang gebracht van de nieuwste tanks, van onderzeeboten, straalvliegtuigen en andere militaire technische uitrusting.
Voor de normalisatie van de betrekkingen met de SU en andere socialistische landen, waaronder ook de DDR, herhaalt de nota de eisen van afzien van geweld, erkenning van de huidige grenzen, afzien van nucleaire ambities en aanspraken op West-Berlijn en erkenning van de ongeldigheid van het akkoord van München van het begin af aan.
De VS, Frankrijk en Engeland hebben in Moskou nota's overhandigd waarin de Russische beschuldiging dat West-Duitsland een gevaar voor zijn buurlanden vormt wegens herlevend nazisme, wordt verworpen. De drie antwoordnota's komen op hetzelfde neer, al zijn ze niet gelijkluidend.

Contacten met de SU

Op 6 jan. heeft de minister van buitenlandse zaken *Willy Brandt* zijn onderhoud van 12 okt. 1967 met de ambassadeur van de SU in de Bondsrepubliek, *Semjon Zarapkin*, voortgezet.
Tijdens het gesprek op 12 okt. 1967 had Brandt Zarapkin een lijst ter hand gesteld met daarop de vraagstukken, die de Bondsregering met de regering van de SU zou willen bespreken.
Bij de vraagstukken was het te doen om de handelsrelaties, de culturele betrekkingen en om West-duits-Russische samenwerking op technologisch en wetenschappelijk gebied. Voorts ook om militaire vraagstukken, zoals vermindering van troepen in Europa, uitwisseling van waarnemers bij manoeuvres en non-proliferatie van kernwapens.
Tijdens het onderhoud op 6 jan. heeft de Sowjetrussische ambassadeur de kwestie West-Berlijn ter sprake gebracht. Zarapkin overhandigde een aide-mémoire. Beide partijen kwamen overeen de kwestie West-Berlijn vertrouwelijk te bespreken. Volgens de *Washington Post* (16-1) had Zarapkin de West-duitse regering gewaarschuwd haar „public shows" van eenheid met West-Berlijn te staken.
Zarapkin doelde hiermede op de regelmatige zittingen die gehouden worden door commissies van de Bondsdag in West-Berlijn, en de „provocerende" bezoeken van Bondskanselier *Kiesinger* aan de stad. Volgens waarnemers houden deze verlangens van de Sowjet-regering een „pro-forma" minimale concessie aan de Oostduitse regering in, die de laatste tijd haar aanvallen op Bonn heeft verscherpt.
De DDR zou er, aldus de *Washington Post* (16-1) niet in geslaagd zijn tijdens het bezoek van *Walter Ulbricht* aan Moskou (zie pag. 69/1) de SU enig nieuw standpunt inz. West-Berlijn te doen innemen.

SCHÜTZ BIJ ABRASSIMOW

Op 18 jan. bracht de burgemeester van West-Berlijn, *Klaus Schütz*, een bezoek aan de ambassadeur van de SU in de DDR, *Pjotr Abrassimow*.
Waarnemers brachten het bezoek in verband met de aide-mémoire, die de ambassadeur van de SU in West-Duitsland, Zarapkin, aan Brandt had overhandigd.
Volgens welingelichte zegslieden in Oost-Berlijn kreeg Schütz de waarschuwing van de Sowjet-ambassadeur zich te onthouden van daden ter onderstreping van de stelling, dat West-Berlijn deel uitmaakt van de Bondsrepubliek.
In een vraaggesprek voor de radio zei Schütz over het bezoek, dat de SU niet achter Oost-Duitsland staat in zijn campagne om de huidige status van West-Berlijn te veranderen. Deze verandering zou erop neerkomen, dat West-Berlijn deel uitmaakt van Oost-Duitsland. Volgens Schütz was het niet de bedoeling van de SU een nieuwe crisis om Berlijn te ontketenen, maar om de stabiliteit van West-Berlijn te doen toenemen. Schütz herhaalde zijn mening, dat het Westduitse parlement periodieke zittingen in West-Berlijn zou mogen houden en politieke leiders uit Bonn de stad zouden mogen blijven bezoeken.

KIESINGER IN WEST-BERLIJN

Tegen het bezoek van Bondskanselier *Kiesinger* op 19 en 20 jan. aan West-Berlijn werd door de *Izwestija* geprotesteerd. „De Bondskanselier streeft er weer naar zijn illegale aanspraken op de stad te bevestigen" aldus het regeringsdagblad van de SU.
Kiesinger sprak o.m. op een vergadering van uit Oost-Duitsland gevluchte leden van de CDU.

DUITSLAND (OOST)

REGERINGSWIJZIGING

Op 22 nov. 1967 heeft het Oostduitse persbureau ADN het aftreden bekendgemaakt van de 58-jarige *Julius Balkow,* een van de twaalf vice-premiers. Als reden werd zijn gezondheidstoestand opgegeven.
Balkow werd in juli 1961 benoemd tot minister voor buitenlandse handel en de handel tussen Oost- en West-Duitsland.
In 1965 volgde *Horst Sölle* hem in deze functie op en Balkow werd toen tot vice-premier benoemd. Balkow was in de uitvoerende raad van de COMECON vertegenwoordiger van de DDR.

WET OP HET STAATSBURGERSCHAP OOK VAN KRACHT IN OOST-BERLIJN

Op 4 dec. 1967 heeft de magistratuur van Oost-Berlijn de wet op het staatsburgerschap (pag. 171/1-1967) voor haar gebied van kracht verklaard.

ULBRICHT IN MOSKOU

Van 10-14 dec. 1967 heeft partijleider en voorzitter van de staatsraad, *Walter Ulbricht,* een bezoek aan de SU gebracht. Hij voerde besprekingen met partijleider *Brezjnew,* premier *Kosygin,* de minister van buitenlandse zaken *Gromyko* en de minister van defensie *Gretsjko.*
In het communiqué van 13 dec. werd gesteld, dat het voornaamste gevaar voor de vrede in Europa uitgaat van de „revanchistische en militaristische politiek van de Bondsrepubliek", die een complot vormt met de agressieve krachten in de VS. De regering-*Kiesinger* heeft tot nu toe de „avontuurlijke" doelstelling van haar voorgangers niet opgegeven. In vele opzichten herinnert de situatie aan de tijd waarin Hitler, aangespoord door de grote bewapeningsconcerns, de krachten verzamelde om Duitsland op de weg van agressie tegen de vredelievende staten te voeren.
De SU en de DDR zullen niet toelaten dat in West-Duitsland een nieuwe haard van fascisme en oorlog opleeft. Beide landen ondersteunen „iedere gezonde tendens en kracht, die in de Bondsrepubliek met een realistische houding optreedt en er naar streeft" een ommekeer in de politiek van de Bondsrepubliek te weeg te brengen.

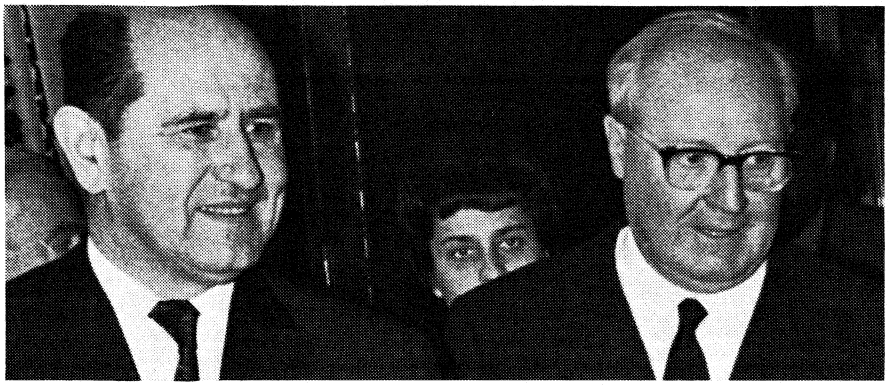

Premier Spiljak (links) met president Saragat.

Tenslotte wordt gewaarschuwd voor de in strijd met het recht zijnde aanslagen van Bonn op de afzonderlijke politieke eenheid van West-Berlijn. Weggelaten werd echter de gebruikelijke opmerking, dat West-Berlijn op het grondgebied van de DDR ligt.

JOEGO-SLAVIË

BEZOEK PREMIER SPILJAK AAN ITALIË

Op 8 en 9 jan. hebben premier *Mika Spiljak* en de minister van buitenlandse zaken *Marko Nikezic* in Rome besprekingen gevoerd met premier *Aldo Moro,* daarmee het bezoek van de Italiaanse premier aan Joego-Slavië in Nov. 1965 (pag. 779/2-1965) beantwoordend.
Er werd een akkoord ondertekend inz. de exploitatie van het continentale plat in de Adriatische Zee, met name voor olieboringen door de Italiaanse staatsmaatschappij ENI.
Spiljak verzocht zijn Italiaanse collega om bij de EEG-ministerraad in Brussel te pleiten voor een bijzonder verdrag tussen Joego-Slavië en de EEG. De export van Joego-Slavië, die voor driekwart naar Italië gaat, ondervindt moeilijkheden door de hoge douanetarieven.
Krachtens een stilzwijgend akkoord heeft men de moeilijkste problemen terzijde gelaten, zoals de definitieve aanvaarding door Italië van het instituut van de zone B van Triëst en het verschil in de rechten van de respectieve minderheden.
Op 10 jan. werd Spiljak door paus *Paulus VI* ontvangen in het Vaticaan. Het was het eerste bezoek van een Joegoslavisch politicus aan de paus, sinds de machtsovername van de communisten. De besprekingen concentreerden zich om de internationale problemen, waarbij Spiljak de waardering van zijn regering voor de vredesinitiatieven van de paus tot uitdrukking bracht, en de ontwikkelingen sinds het akkoord van juni 1966 (pag. 409/3-1966) tussen de Heilige Stoel en Belgrado, waarbij de kerk de Joegoslavische wetgeving inzake de godsdienst heeft erkend, terwijl Belgrado de interne wetten van de katholieke kerk heeft aanvaard en de religieuze gemeenschappen rechtspersoonlijkheid heeft toegekend. Ofschoon van beide kanten tevredenheid werd getoond over de ontwikkelingen na het sluiten van het akkoord, heeft het Vaticaan enkele klachten over bepaalde plaatselijke omstandigheden geuit. *(Die Welt* 9-1; *NRC* 10-1; *FAZ* 12-1)

POLEN

REGERINGSWIJZIGING

Volgens het persbureau *PAP* keurde de Sejm op 21 okt. 1967 de volgende wijzigingen in het kabinet goed: *Janusz Hrnykiewicz,* voorheen minister voor zware industrie is benoemd tot minister voor de machinebouwindustrie (een nieuwe ministerspost). Als reden voor de instelling van dit nieuwe ministerie werd genoemd, het feit, dat het produktievolume van deze sector zich in de jaren 1961-1966 meer dan verdubbeld heeft en nieuwe sectoren in dit departement zijn ontstaan: electronica, automatisering, meetapparatuur, chemische fabrieken e.a.
Franciszek Kaim, voorheen plaatsvervanger van Hrnykiewicz is benoemd tot minister voor de zware industrie; tot nieuwe minister voor de gemeentelijke economie is het lid van het CC, *Andrzej Gierz,* als opvolger van *Stanislaw Sroka* benoemd.

sowjet-unie

SCHRIJVERSPROCES

Van 8-12 jan. heeft te Moskou een proces plaatsgevonden tegen *Alexander Ginzboerg* (31), *Joeri Galanskow* (28), *Alexei Dobrowolski* (29) en *Vera Lasjkowa* (21). Het proces had op 11 dec. 1967 moeten beginnen, maar werd toen zonder nadere uitleg uitgesteld. De beklaagden waren beschuldigd van tegen de SU gerichte activiteiten, waarop, volgens art. 70 van het wetboek van strafrecht, maximaal 7 jaar gevangenis staat.

Alexander Ginzboerg is de opsteller van het „Witboek over de affaire Sinjawski-Daniel" (pag. 11/1-1967). Joeri Galanskow had op 11 juli 1965 voor de Amerikaanse ambassade te Moskou gedemonstreerd en daarbij verklaard tot de „non-conformistische jeugd" te behoren. In 1966 richtte hij het tijdschrift Phoenix-66 op. Hierin had ook Alexei Doborwolski een essay over de verhouding tussen de wetenschap en het geloof geschreven. Vera Lasjkowa behoorde ook tot de Phoenix-groep. De vier verdachten hadden sinds begin 1967 in voorlopige hechtenis gezeten. *Pawel Litwinow*, neef van de vroegere minister van buitenlandse zaken, *Maxim Litwinow*, had hiertegen tezamen met andere intellectuelen bij premier *Kosygin* rechtstreeks geprotesteerd.

Tot het proces werden alleen „vertegenwoordigers van de publieke opinie" toegelaten. Deze bestonden uit ambtenaren van de staatsveiligheidsdienst, leden van de Komsomol en ongeveer zes van de rond vijftig familieleden en vrienden van de verdachten; de overigen werden niet tot het proces toegelaten. Ook aan buitenlandse journalisten was de toegang tot het proces ontzegd. De berichten, die in de buitenlandse pers over het verloop van het proces verschenen vonden hun oorsprong in de verklaringen van een lid van de Komsomol, die min of meer als onofficieel woordvoerder optrad.



Alexander Ginzboerg

Het proces

De aanklacht van de procureur, *Jennady Teresjkow*, tegen de vier dachten duurde drie uur. De verdachten Dobrowolski en Lasjkowa zouden al tijdens het eerste verhoor schuld hebben bekend aan het ten laste gelegde. Dobrowolski zou zelfs spijt hebben betuigd. Galanskow en Ginzboerg zouden hun schuld hebben ontkend. De vier verdachten werden ervan beschuldigd agenten van de NTS*) te zijn, inlichtingen van het hoofdkwartier van deze organisatie te hebben doorgekregen en van deze organisatie subversieve literatuur en documenten in de SU te hebben verspreid. Bovendien zouden de verdachten zich schuldig hebben gemaakt aan overtreding van de wet op deviezen.

Tijdens het verloop van het proces werd Galanskow als hoofdverdachte aangemerkt. Hij zou naast het bedrijven van anti-Sowjet propaganda ook van de NTS $ 2.000 hebben ontvangen en dit bedrag op de zwarte markt in Moskou hebben verhandeld. Dobrowolski zei tijdens het proces van Galanskow geld te hebben gekregen voor de koop van een huis, dat ingericht zou moeten worden als hoofdkwartier van een afdeling van de NTS. De drie anderen zouden ook van de NTS een „honorarium" hebben gekregen in roebels.

Ginzboerg zou tijdens het proces hebben toegegeven, dat hij verantwoordelijk was voor het „witboek" maar hij ontkende, dat het anti-Russische agitatie of propaganda bevatte. „Elke patriot moet bereid zijn voor zijn land te sterven, maar niet te liegen", zo zei Ginzboerg.

Ook Galanskow gaf toe verantwoordelijk te zijn voor de vervaardiging van Phoenix-66, maar hij bestreed, dat dit een overtreding van art. 70 was. Ook ontkende hij deviezenbepalingen te hebben geschonden.

*) De NTS (Narodny Trudowoj Sojus, nationale unie van het scheppen) is in 1930 opgericht te Joego-Slavië. Deze emigrantenorganisatie, waarvan het hoofdkwartier zich thans te Frankfurt bevindt, geeft een politiek dagblad Possew uit en een maandblad Grani, die clandestien in de SU worden verspreid.



Joeri Galanskow

De 20-jarige in Duitsland geboren Venezolaanse student van Russische afkomst, *Nicolas Brocks Sokolow*, die in december 1967 in Moskou werd aangehouden op verdenking van spionnage, verklaarde tijdens het proces, dat de NTS in West-Duitsland hem naar Moskou had gezonden om de verdachten te helpen.

De procureur eiste tegen Galanskow zeven jaar gevangenisstraf, tegen Ginzboerg 5 jaar, tegen Dobrowolski twee jaar en tegen Lasjkowa een jaar. Conform de eis werden de verdachten op 12 jan. veroordeeld. De laatste zal naar verwacht wordt spoedig in vrijheid worden gesteld omdat zij al een jaar in voorarrest heeft doorgebracht. De drie anderen zullen hun straf moeten uitzitten in de op een na strengste categorie kampen in de SU.

Buiten het gerechtsgebouw

Op 9 jan. werd de vroegere generaal bij het Rode Leger, *Peter Grigorjenko* aangehouden toen hij heftig protesteerde tegen de weigering van de bewakers tot de rechtszaal te worden toegelaten. Hij werd door politiemensen weggevoerd, toen hij een door twaalf mensen getekende verklaring aan Westerse journalisten wilde overhandigen. Grigorjenko protesteerde in de verklaring tegen de geheimhouding rond het proces.

De generaal werd in 1964 gearresteerd en gedegradeerd na beschuldigd te zijn van het houden van anti-sowjet toespraken.

In 1961 was hij al ontslagen als lector aan de militaire academie, omdat hij had geprotesteerd tegen „het gebrek aan vrijheid" in de Sowjet-Unie. Hij werd twee jaar in een psychiatrische inrichting verpleegd en ijvert sinds zijn ontslag daaruit voor zuivering van zijn naam en tegen literaire censuur.

Een vertegenwoordiger van „Amnesty International", de Noorse jurist *Ingjald Orbeck Sörheim* werd niet tot het proces toegelaten.
Tijdens het proces hadden zes getuigen à décharge in het proces en talrijke intellectuelen, in totaal 31, een petitie aan partijleider *Brezjnew,* premier Kosygin en president *Podgorny* gestuurd, waarin zij protesteerden tegen de geheimhouding om het proces. Onder de ondertekenaars waren de dichteres *Bella Achmadoelina,* de schrijver *Wassili Aksionow,* de schilder *Wladimir Weissberg,* de wiskundige *Igor Sjaferewitsj* en Pawel Litwinow.

Reacties

Na afloop van het proces overhandigden Pawel Litwinow en *Larissa Daniel,* echtgenote van de in 1966 veroordeelde schrijver, een document aan de Westerse journalisten waarvan de volledige tekst luidt:

Het gerechtelijk proces van Galanskow, Ginzboerg, Dobrowolski en Lasjkowa, dat op het moment in het gerechtsgebouw te Moskou, wordt gevoerd in strijd met de belangrijkste beginselen van het Sowjet-recht. De rechter en de aanklager hebben, met deelneming van een speciaal soort publiek, het proces doen ontaarden in een wilde beschuldiging van drie van de aangeklaagden — Galanskow, Ginzboerg en Lasjkowa — en van de getuigen op een wijze, die ondenkbaar is in de twintigste eeuw.
De zaak kreeg het karakter van de overbekende heksenprocessen op de tweede dag, toen Galanskow en Ginzboerg — ondanks een jaar van voorlopige hechtenis, ondanks druk van het hof — weigerden de ongegronde beschuldigingen te aanvaarden, die Dobrowolski tegen hen had ingebracht, en trachtten hun eigen onschuld te bewijzen. Bewijsmateriaal van getuigen ten gunste van Galanskow en Ginzboerg deed de woede van het hof nog verder toenemen.
De rechter en de aanklager hebben gedurende het gehele proces Dobrowolski geholpen valse getuigen tegen Galanskow en Ginzboerg aan te voeren. De verdediging wordt voortdurend verboden vragen te stellen en de getuigen wordt niet toegestaan bewijzen te overleggen, die de provocerende rol van Dobrowolski in deze zaak kunnen ontmaskeren.
Rechter Mironow heeft de aanklager niet een keer afgeremd. Maar hij staat personen, die de verdediging vertegenwoordigen, alleen toe dat te zeggen wat past in het programma, dat reeds door het onderzoek van de KGB (de geheime politie) werd voorbereid. Iedere keer wanneer een deelnemer aan het proces een inbreuk maakt op de tevoren gerepeteerde gang van zaken roept de rechter: „Uw vraag is buiten de orde", „Dit heeft met de zaak niets te maken", „Ik sta u niet toe te spreken". Deze uitroepen worden gericht tegen de beklaagden (met uitzondering van Dobrowolski), tegen hun advocaten en tegen de getuigen. De getuigen verlaten de rechtszaal na hun ondervraging — of beter zij worden buiten de rechtszaal gezet — terneergeslagen en bijna in een hysterische toestand.
Getuige Jelena Basilowa werd niet toegestaan een verklaring voor het hof af te leggen. Zij wilde verklaren hoe de KGB haar geesteszieke echtgenoot had vervolgd, wiens getuigenis afgelegd tijdens het onderzoek, toen hij reeds geesteszieke was, een belangrijke rol in de aanklacht speelt. Basilowa werd uit de rechtszaal gezet terwijl de rechter schreeuwde en het publiek joelde om haar woorden onverstaanbaar te maken.
P. Grigorenko (de voormalige Sowjetgeneraal-majoor Pjotr Grigorenko) zond een verzoek, dat hij als getuige ondervraagd zou worden, omdat hij de herkomst van het geld zou kunnen verklaren, dat op Dobrowolski werd gevonden. Volgens Dobrowolski gaf Galanskow hem het geld. Grigorenko's verzoek werd afgewezen op grond van het argument, dat hij geesteszieke verklaard is. Dit is niet waar.
Getuige Aida Topesjkina werd niet toegestaan een verklaring voor het hof af te leggen, waarin zij feiten naar voren wilde brengen, die de valsheid van Dobrowolski's getuigenis aantonen. Topesjkina, die in verwachting is, werd met geweld de rechtszaal uitgegooid terwijl het publiek haar uitjouwde.
De „commandant van het hof", KGB-kolonel Tsirkoenenko, stond getuige L. Katz na een onderbreking van de zitting niet toe in de rechtszaal terug te keren en zei haar: „Indien u een andere getuigenis had afgelegd, had u kunnen blijven."
Geen van de getuigen is toegestaan in de rechtszaal te blijven na hun verklaringen te hebben afgelegd, hoewel hun zulks is toegestaan op grond van de Sowjet-wet. Een beroep door de getuigen gebaseerd op artikel 283 van de Wet op de Gerechtelijke Procedure, werd niet in overweging genomen. En de rechter zei scherp tegen getuige W. Winogradowa: „U kunt de rechtszaal op grond van artikel 283 ook verlaten".
De rechtszaal wordt bezet met speciaal uitgezochte personen, beambten van de KGB en de vrijwillige militia, die de indruk wekken, dat het hier om een openbaar proces gaat. Deze mensen maken lawaai, lachen en beledigen de beklaagden en getuigen. Rechter Mironow heeft geen poging ondernomen om deze verstoring van de orde te voorkomen. Geen enkele van de luidruchtige zondaren werd de rechtzaal uitgezet.
In zulk een gespannen atmosfeer, kan men niet voorgeven, dat het proces objectief is, of dat er enige rechtvaardigheid of wettigheid bestaat. Het vonnis stond van tevoren vast
Wij doen een beroep op de wereldopinie en in de eerste plaats op de Russische publieke opinie. Wij doen een beroep op een ieder bij wie het geweten en voldoende moed nog leven.
Wij eisen openbare veroordeling van dit beschamende proces en de bestraffing van diegenen, die schuldig zijn aan het begaan van deze overtreding. Wij eisen de vrijlating van de beklaagden. Wij eisen een nieuw proces met inachtneming van alle wettelijke normen en met de aanwezigheid van internationale waarnemers.
Burgers van ons land. Het proces is een smet op de eer van onze staat en op het geweten van een ieder van ons. U heeft dit gerechtshof en deze rechters zelf gekozen. Eis, dat ze ontzet zullen worden uit de functies waarvan zij misbruik hebben gemaakt. Vandaag is niet alleen het lot van de beklaagden in gevaar. Hun proces is niet beter dan de beruchte processen van de dertiger jaren, die ons betrokken in zoveel schande en zoveel bloed, dat wij die nog steeds niet te boven zijn gekomen.
Wij geven deze oproep aan de westerse progressieve pers met het verzoek hem zo spoedig mogelijk te publiceren en uit te zenden, wij geven hem niet aan de Sowjetpers, want dat heeft geen zin.
Getekend: Larissa Bogaraza Daniel, Moskou, V-261, Leninskij Prospekt 85, Flat 3; Pawel Litwinow, Moskou, K-1, Oelitsa Alexei Tolstoj 8, Flat 78.



De vrouw van Joeri Galanskow wordt weggedragen door Pawel Litwinow en de zoon (rechts) van de schrijver Joeri Daniel.

Een persconferentie, die op 19 jan. in het huis van de moeder van Alexander Ginzboerg gehouden zou worden werd door het ministerie van buitenlandse zaken verboden.
Buitenlandse persvertegenwoordigers in Moskou werden met strenge maatregelen bedreigd indien zij de persconferentie zouden bijwonen.
Buiten de SU werden tal van protesten tegen het proces geuit. Wij noemen de internationale PEN-club, *Swetlana Alliloejewa,* een telegram van o.m. *Yehudi Menuhin, J.-B. Priestley, Igor Strawinsky, Mary McCarthy* en *Bertrand Russel.*

Ontslag Litwinow

Op 17 jan. maakte Pawel Litwinow bekend, dat hij was ontslagen als lector aan het Instituut voor Fysiochemie. Als reden was opgegeven „inbreuk op de arbeidsdiscipline", maar volgens Litwinow is het ontslag waarschijnlijk het gevolg van de publikaties in het Westen van documenten, die hij verzameld had over het proces in sept. 1967 tegen de jonge dichter Wladimir Boekowski (pag. 619/1-1967). Hij is van plan bij een rechtbank beroep tegen het ontslag aan te tekenen.

noord-amerika

VERENIGDE STATEN

DE „STATE OF THE UNION"

President *Johnson* heeft op 17 jan. in de jaarlijkse presidentiële boodschap aan het Congres verklaard, dat de regering het Congres zal verzoeken de gouddekking van de dollar op te heffen, om zo de Amerikaanse goudreserves*) vrij te maken ter handhaving van de goudprijs op 35 dollar per ounce. (Zou het Congres gevolg geven aan de oproep, de sinds 1945 voorgeschreven minimumdekking van 25% van de goudvoorraad op te heffen, dan zou $ 12 mrd aan goud vrijkomen voor het opkopen van dollars in het buitenland. Vóór 1945 was de voorgeschreven dollardekking 40% van de goudvoorraad.)
Behalve deze financiële maatregelen, bracht de president in de State of the Union ook binnenlandse problemen, zoals de bestrijding van de misdaad, groeiende werkloosheid en het tekort aan huizen ter sprake.
M.b.t. de oorlog in Vietnam bleek de president zijn voorwaarden voor onderhandelingen, zoals hij deze in zijn rede van San Antonio (pag. 60/1) had geformuleerd, niet gewijzigd te hebben.

Begroting

Johnson stelde voor in het belastingjaar 1968-'69 een bedrag van $ 186 mrd uit te geven, terwijl hij, met inbegrip van de in aug. 1967 (pag. 620/1-1967) voorgestelde en bij het Congres nog in behandeling zijnde belastingverhoging, rekent op $ 178 mrd inkomsten, ofwel $ 22,3 mrd meer dan in het huidige belastingjaar. De nieuwe begroting toont een tekort van $ 8 mrd, $ 12 mrd minder dan in het huidige belastingjaar. Johnson noemde de stijging van de uitgaven veel lager dan in de twee voorafgaande jaren.

Binnenland

Over de toestand in het binnenland merkte de president op, dat „een zekere rusteloosheid" is ontstaan, ondanks een ongekende welvaart. De vraag, aldus Johnson, is niet of er overvloed is voor allen, maar hoe we allen in die overvloed kunnen delen. Als belangrijkste obstakels voor deze welvaart noemde hij de werkloosheid in de negergetto's, de toeneming van geweld en misdaad, het achterblijven van het plattelandsinkomen bij het stedelijk inkomen en het schrijnend tekort aan huizen. In de passage over de misdaad, die de meeste aandacht van de president kreeg, beloofde hij krachtige federale steun aan de lokale politie, plannen om het geweld te bestrijden, en de modernste technologische middelen en betere lonen voor de politie. Johnson ried het Congres aan, de aanhangige wet tot verzekering van de veiligheid op straat, die voorziet in uitbreiding van de politiemacht en herziening van de voorschriften voor wapenbezit aan te nemen. Onder bijval van het Congres, drong hij aan op strengere straffen voor handelaars in „LSD en andere gevaarlijke verdovende middelen." Ter bestrijding van de werkloosheid, kondigde Johnson het voornemen van de regering aan in de komende drie jaar 500.000 chronisch werklozen aan werk te helpen in het bedrijfsleven. Ook vroeg hij meer steun voor zijn „modelsteden" programma. Ter verbetering van de bescherming van de consument stelde Johnson de benoeming van een soort ombudsman, een advocaat voor de consument, in het vooruitzicht. In verband met de vrij hoge zuigelingensterfte in de VS, kondigde de president een vijfjarenplan aan voor verbetering van de gezondheidstoestand van kinderen in hulpbehoevende gezinnen.

Buitenland

Ten aanzien van Vietnam verzekerde Johnson, dat Hanoi's recente formulering (zie volgende aflevering) nog onderzocht wordt, doch dat de bombardementen slechts gestaakt zullen worden, als „er redelijke hoop is op spoedige produktieve onderhandelingen", en de vijand er geen voordeel uit trekt, „zoals hij dat in het verleden deed". Ofschoon in de verklaring van San Antonio de woorden „redelijke hoop" niet voorkomen, ontkenden regeringsfunctionarissen dat deze term een afzwakking van het Amerikaanse standpunt betekende. Wat betreft het noemen der Amerikaanse voorwaarden voor een stopzetting van de bombardementen, zei Johnson: „Wanneer er een basis voor vredesonderhandelingen kan worden gelegd op het in San Antonio genoemde fundament, zouden wij met onze geallieerden en de andere partij overleg plegen om te zien of een volledig staakt-het-vuren, een echt bestand, tot een eerste gespreksonderwerp gemaakt kan worden."
Over de betrekkingen met de SU merkte hij op, dat beide landen in het afgelopen jaar belangrijke stappen hebben gedaan, om tot betere internationale samenwerking te komen. Hij sprak de hoop uit nog dit jaar aan het congres het ontwerpverdrag tegen de verspreiding van kernwapens ter goedkeuring voor te leggen. Als positieve factoren in de buitenlandse politiek noemde de president de Kennedy-ronde, die de grootste reductie van handelsbelemmeringen in handelsbesprekingen had teweeggebracht. Over de toestand in China merkte Johnson op, dat „het radicale extremisme" van de regering van dit land moet worden geweten aan haar geïsoleerdheid. Amerika blijft echter bereid Chinese journalisten toe te laten op basis van wederkerigheid en tot uitwisselingen op het gebied van cultuur, onderwijs en voedselvoorziening te komen.

CLIFFORD MINISTER VAN DEFENSIE

President *Johnson* heeft op 19 jan. *Clark M. Clifford* tot minister van defensie benoemd, als opvolger van *Robert McNamara* die president van de Wereldbank wordt (pag. 808/2-1967). De president verklaarde op een persconferentie, dat McNamara in februari en zeker niet later dan 1 maart het Pentagon zal verlaten. Hij zei voorts, dat *Paul H. Nitze* onderminister van defensie zal blijven.
Johnson noemde Clifford, die ook nauwe betrekkingen met president *Kennedy* heeft onderhouden, „een zeer wijs en voorzichtig adviseur van vele presidenten en zeker van mij."

Clark M. Clifford is op 25 dec. 1906 geboren in Kansas. Hij studeerde rechten in St. Louis, Missouri, en werkte als deskundige op het gebied van het handels- en arbeidsrecht in St. Louis (Missouri) tot hij in 1944 bij de Amerikaanse marine in dienst trad. T r u m a n, toen nog senator, vroeg hem in 1944 zijn marineadjudant te worden. In juli 1946 werd Clifford president Trumans speciale juridische adviseur en werd hij tevens belast met het schrijven van diens redevoeringen. Gedurende deze tijd adviseerde hij de president o.m. bij diens conflict met J o h n L. L e w i s. Met generaal N o r s t a d en admiraal S h e r m a n ontwierp hij de National Security Act, die de samenvoeging van de verschillende militaire departementen tot een ministerie van defensie en de oprichting van de Centrale Inlichtingen Dienst regelde.

*) Op 3 jan. maakte het ministerie van financiën bekend dat de Amerikaanse goudreserve in 1967 met $ 1175 mln is gedaald tot ongeveer $ 12 mrd. De reserve heeft hiermee het laagste peil sinds ongeveer 30 jaar bereikt. In 1966 was de reserve met $ 574 mln en in 1965 met $ 1665 mln gedaald. De devaluatie in nov. 1967 van het Engels pond heeft een daling van $ 925 mln in de goudvoorraad van Amerika teweeggebracht.



In 1950 trad Clifford af en nam hij zijn particuliere advocatenpraktijk weer op. Door president Kennedy werd Clifford benoemd tot verbindingsman met president Eisenhower, gedurende de tijd tussen de presidentsverkiezingen en de ambtsaanvaarding van Kennedy (pag. 16105/2-1960). In 1961, na de mislukte invasie in de Varkensbaai, werd Clifford lid van de adviesraad voor de inlichtingendienst, die toezicht moest houden op de Centrale Geheime Dienst (pag. 297/1-1961). Sinds 1963 was hij voorzitter van deze raad.
Onder president Johnson heeft Clifford, die wel de „grijze eminentie" van deze regering werd genoemd, verschillende belangrijke opdrachten gekregen. In oktober 1966 trad hij als adviseur van de president op, tijdens de topconferentie in Manila van de zes regeringsleiders, wier landen de VS in Vietnam militair steunen (pag. 705/1-1966). Tezamen met gen. Maxwell Taylor bezocht Clifford van 22 juli-5 aug. (pag. 558/1-1967) enkele landen in het Verre Oosten, met het doel de bondgenoten te vragen meer troepen voor de oorlog in Vietnam ter beschikking te stellen. Ofschoon Clifford de benaming „havik" of „duif" niet op hem van toepassing acht, wordt hij algemeen gezien als een voorstander van de harde lijn in Vietnam. Samen met opperrechter Abe Fortas, behoorde Clifford tot de enige adviseurs, die president Johnson in 1965 (9/1-1966) een pauze van de bombardementen op Noord-Vietnam afrieden. (NRC 20-1, Int. Her. Trib. 21-1, NZZ 22-1)

BEZUINIGINGEN BIJ DE DIPLOMATIEKE DIENST

In het kader van de bezuinigingsmaatregelen, die moeten bijdragen tot een gunstiger betalingsbalans (pag. 17 e.v.), heeft president *Johnson* op 18 jan. een vermindering gelast van het Amerikaanse diplomatieke personeel in het buitenland (momenteel 25.000 man) met 10% en een beperking van het reizen naar het buitenland door regeringsambtenaren. Ook verlangde hij een beperking van de Amerikaanse deelneming aan internationale conferenties in het buitenland.

(Vor. ber. pag. 17 e.v.)

latijns-amerika

ALALC

GEEN AKKOORD INZAKE VERMINDERING HANDELSBELEMMERINGEN

De zevende jaarlijkse conferentie van lidstaten van de Latijnsamerikaanse Vrijhandelsassociatie (ALALC), die op 23 okt. 1967 in Montevideo is begonnen, en heeft geduurd tot midden december, heeft weinig positieve resultaten opgeleverd. Geen overeenstemming werd bereikt over de bij het statuut van 18 febr. 1960 (pag. 15624-1960) voorgeschreven uitbreiding van de zg. gemeenschappelijke lijst met 25% voor de periode 1967-1970. Het verdrag van Montevideo bepaalt, dat de gemeenschappelijke lijst om de drie jaar met 25% van het inter-regionale handelsverkeer uitgebreid moet worden. In 1964 werd de eerste 25% van de inter-regionale handel op de gemeenschappelijke lijst geplaatst. Het betrof toen traditionele handelsgoederen zoals tarwe, koffie, katoen en hout en — om de 25% van het handelsverkeer te bereiken — een groot aantal onbelangrijke produkten. De afbraak van de tarieven op deze produkten is derhalve begonnen, doch behoeft pas aan het einde van de overgangsperiode, nl. in 1973, voltooid te zijn. Aangezien de in 1964 op de lijst geplaatste produkten nu nog slechts 23,2% van de inter-regionale handel uitmaken, moest de lijst thans met 26,8% worden uitgebreid. Het moeizame verloop van de huidige onderhandelingen was te wijten aan de omstandigheid dat de gemeenschappelijke lijst definitief is, in tegenstelling tot de zg. landenlijsten, die elk jaar gewijzigd kunnen worden. Men trachtte de voorgeschreven uitbreiding tot 50% te bereiken, door de opneming van zeer talrijke naar verhouding weinig belangrijke produkten, aangezien het voorstel om granen en aardolie (die tezamen reeds meer dan 25% van de inter-regionale handel uitmaken) op te nemen, door Mexico van de hand was gewezen.
Om het voortbestaan van de ALALC niet in gevaar te brengen, werd besloten tot het houden van een tweede conferentie over de uitbreiding van de gemeenschappelijke lijst in de tweede helft van juli 1968.
Door Argentinië, Brazilië, Columbia, Chili, Mexico, Peru, Uruguay en Venezuela werd overeenstemming bereikt over de afschaffing van invoerrechten op 125 chemische produkten in de volgende vijf jaar. Ter voorkoming van het gevaar, dat zulke overeenkomsten tot afzonderlijke ontwikkelingen in de ALALC zullen leiden, voorziet het statuut in de bepaling dat de uit dergelijke overeenkomsten voortvloeiende tariefpreferenties automatisch zullen gelden voor alle lidstaten. *(NZZ 31-10-'67 en 6-1)*

(Vor. ber. pag. 631/1-1967)

CHILI

NIEUWE VOORZITTER CHRISTEN-DEMOCRATISCHE PARTIJ

Na een buitengewoon congres van de christen-democratische partij van president *Frei* is op 7 jan. *Jaime Castillo Velasco* tot nieuwe voorzitter van de partij gekozen. Castillo, die bekend staat als een trouw aanhanger van president Frei, volgt *Rafael Gumucio* op, die de laatste maanden de aanvoerder van het verzet in de partij tegen de politiek van Frei was. Gumucio diende zijn ontslag in, nadat bij een stemming op het congres de door hem gevoerde politiek was afgekeurd met 278 tegen 202 stemmen. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 777/3-1967)

CUBA

CULTUREEL CONGRES

Van 4-11 jan. is in Havana een cultureel congres gehouden, waaraan werd deelgenomen door 400 intellectuelen uit 70 landen. Op de agenda stonden o.m. de verhouding tussen cultuur en nationale onafhankelijkheid en de verantwoordelijkheid van de intellectueel met het oog op de problemen van de ontwikkelingslanden. Het congres veroordeelde in een slotverklaring o.m. het Amerikaanse imperialisme, het Portugese kolonialisme en de hersenemigratie uit de ontwikkelingslanden. De slotverklaring zegt o.m.: „Actieve bijstand moet worden gegeven aan die intellectuelen in de Verenigde Staten die stelling nemen tegen het imperialisme en die de strijd in de derde wereld (met name die van het Vietnamese volk) en van de zwarte bevolking van de Verenigde Staten ondersteunen. De jeugd van de VS moet worden aangemoedigd om geen dienst te nemen in de oorlog in Vietnam".
Het congres aanvaardde een oproep

aan alle intellectuelen waarin o.m. wordt gezegd: „Vanuit Havana, te midden van het revolutionaire volk van Cuba, na een confrontatie van denkbeelden die werd gekenmerkt door een vrijheid van meningsuiting die essentieel is voor de worsteling en de taken van vandaag en voor de schepping van de nieuwe wereld die daar morgen uit te voorschijn zal komen, doen wij een beroep op schrijvers, mensen van wetenschap, kunstenaars, leraren en studenten om zich aaneen te sluiten en het gevecht tegen het imperialisme aan te binden, en het hunne te doen in de strijd voor de bevrijding van de volkeren van de wereld.
De uitvoering van die taak moet beginnen met een onomwonden afwijzen van de politiek van culturele onderwerping, zoals die door de Verenigde Staten wordt gevoerd.
Dit houdt de weigering in van alle uitnodigingen, beurzen, betrekkingen, het deelnemen aan culturele programma's en onderzoek, voorzover dit alles medewerking aan die Amerikaanse politiek betekent".

(Le Monde 13 en 26-1; *De Groene Amsterdammer* 20-1)

GUATEMALA

STAAT VAN BELEG AFGEKONDIGD

Op 16 jan. heeft president *Julio Cesar Mendez Montenegro* voor dertig dagen de staat van beleg afgekondigd, nadat het hoofd van het Amerikaanse militaire commando in Guatemala en de Amerikaanse marine-attaché op 16 jan. waren vermoord. Deze aanslagen vormden een onderdeel van de nu reeds 6 jaar durende guerrilla-activiteiten, oorspronkelijk alleen bedreven door communistische groeperingen, maar sinds 1966 ook door extreem-rechtse organisaties (pag. 381/3-1967). De voornaamste rechtse terroristische organisatie, La Mano Blanco, die oorspronkelijk was opgericht met het doel de communisten te bestrijden, keert zich nu, naar het schijnt met de steun van rijke conservatieve industriëlen en grootgrondbezitters, tegen de sociale wetgeving van president *Montenegro*. Volgens een verslag van het „internationale front voor de rechten van de mens" zijn in het afgelopen jaar in Guatemala 4000 mensen vermoord. Volgens het rapport zou president Montenegro min of meer een gevangene van de militairen zijn. *(Reuter/AFP)*

(Vor. ber. pag. 381/3-1967)

afrika

GHANA

VRIJLATING POLITIEKE GEVANGENEN

De regering heeft op 6 dec. 1967 140 gevangenen vrijgelaten, die bij de staatsgreep van 1966 en de mislukte putsch van april 1967 waren gevangen gezet. Daarmee bedraagt het aantal nu nog in hechtenis verblijvende personen 270. *(UPI* 7-12)

GUINEE

REORGANISATIE REGERING

Op 20 jan. meldde *AFP* een reorganisatie van de regering. De ministeries zijn afgeschaft. Voortaan zullen er zeven grote „domeinen" zijn. Deze zullen worden geleid door de president en zes ministers. De ministers zullen elk worden bijgestaan door een of meer staatssecretarissen, in totaal vijftien. Voorts zijn er vier „gemachtigde" ministers, belast met het regionale beleid.

De hoofden van de zeven „domeinen" zijn: Presidentschap van de republiek: Ahmed Sekou Touré; financiën: Diallo Sayfoulaye; buitenlandse zaken: Beavogui Lansana; economische ontwikkeling: Ismaël Touré; binnen- en buitenlands verkeer: Keita Nfamara; sociale zaken: Touré Mamouna; verdediging van de revolutie: generaal Diane Lansana.
De gemachtigde ministers zijn: Diakite Moussa (bosgebieden), Kaba Mamadi (Opper-Guinee), Damantang Kamara (maritiem Guinee) en Toumani Sangare (Midden-Guinee).

KAMEROEN

WIJZIGINGEN KABINET

Op 15 jan. heeft president *Ahmadou Ahidjo* een aantal wijzigingen in het federale kabinet aangebracht. De minister van buitenlandse zaken *Benoît Bindzi* is vervangen door *Simon Nkoo*, die op zijn beurt als minister van financiën werd opgevolgd door *Medjo Aloysi*. De minister van onderwijs *Eteki Mboumoua* is vervangen door *Mongo Soo*. (*AFP* 15-1)

KENIA

WIJZIGINGEN REGERING

Op 4 jan. heeft president *Jomo Kenyatta* een aantal wijzigingen in zijn kabinet aangebracht. Zo werd de minister van mijnbouw *C. M. G. Kodhek* staatsminister, belast met buitenlandse zaken, als opvolger van *James Nyamweya*, die de portefeuille van energie en verbindingen kreeg. De portefeuille van buitenlandse zaken blijft in handen van de president. *(AFP* 5-1)

(Vor. ber. pag. 76/1-1967)

KONGO (BRAZZAVILLE)

INVOERING PRESIDENTIEEL BEWIND

Nadat president *Alphonse Massemba-Debat* op 12 jan. premier *Ambroise Noumazalay* van zijn functie had ontheven, heeft hij zelf de functie van eerste minister op zich genomen.
Behalve Noumazalay werden ook drie ministers ontslagen, t.w. *Claude da Costa* (landbouw), *Simon Gokana* (gezondheid) en *Aimé Matsika* (handel).
Er werden vier nieuwe ministers benoemd: *Nicolas Mondjo* (buitenlandse zaken, voorheen ambassadeur te Parijs), *Michel Bindi* (binnenlandse zaken), *Maurice Bongo-Mouara* (landbouw) en *Jacques M' Vouti* (gezondheid). Luitenant *Poignet* werd benoemd tot staatssecretaris van defensie; de portefeuille wordt beheerd door de president.
Verder deden zich de volgende mutaties voor: *David-Charles Ganao* (buitenlandse zaken) nam de eveneens door Noumazalay beheerde portefeuille van het plan over. *André Hombessa* (binnenlandse zaken) werd minister van voorlichting, jeugd en sport als opvolger van *Pierre Mouama*, die met de portefeuille van openbare werken en transport belast werd. *(AFP, AP, Reuter, UPI* 13-1)
Op 17 jan. verklaarde de president in een toespraak voor radio en tv dat een aantal „naar macht hongerende" ambtenaren en politici getracht hadden zijn bewind ten val te brengen. De tegenstanders van zijn regime beïnvloedden het leger, de jeugd en de politie om hun doel te bereiken. Een deel van het volk was de laatste tijd onrustig geworden; met name de jeugd was ontevreden, omdat in de interne aangelegenheden van de republiek „een zekere verwarring" opgetreden was. Vele jongeren waren bewapend en door de gendarmerie tot moorden opgeleid. *(Reuter* 17-1)

Le Monde (14/15-1) zei in zijn commentaar o.a.: Sinds Noumazalay in mei 1966 Pascal Lissouba was opgevolgd (pag. 317/1-1966), is de invloed van communistisch China, evenals die van Cuba, te Brazzaville hoe langer hoe sterker geworden. Tegelijkertijd oefende de

jeugdbeweging van de Mouvement National de Révolution (JMNR) een steeds ernstiger druk op het plaatselijke politieke leven uit. Men schreef aan de bezielende leiders van deze extremistische jeugdorganisatie de bedoeling toe hun inzichten met geweld te doen zegevieren. In de laatste week van dec. 1967 maakten sommige berichten uit particuliere bron dan ook melding van een dreigende staatsgreep te Brazzaville.
President Massemba-Debat verzette zich tegen een overtrokken radicalisering. In april had hij zich reeds uitgesproken tegen een nationalisatiepolitiek die in uitersten zou vervallen. In mei slaagde hij erin Léon Angor, die toen beschouwd werd als een extremistische figuur in de MNR, van het voorzitterschap van de Nationale Vergadering te beroven. Aan de andere kant streefde de president er voortdurend naar de betrekkingen tussen Kongo en Frankrijk te verbeteren, al zette hij een politiek van samenwerking met het Oostblok voort. In oktober ontving hij de Franse staatssecretaris en voormalig Hoge Commissaris te Brazzaville, Yvon Bourges. In dit verband krijgt de benoeming van Mondjo tot minister van buitenlandse zaken volgens Le Monde een bijzonder reliëf.



Diallo Telli, de secretaris-generaal van de OAE, met Froluad Minani, minister van voorlichting van Rwanda (links) en Gerard Kamanda, adviseur van president Moboetoe (rechts), tijdens een persconferentie over het huurlingenvraagstuk.

KONGO (KINSJASA)

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET RWANDA VERBROKEN. DE HUURLINGENKWESTIE

Op 11 jan. heeft Kongo de diplomatieke betrekkingen met de buurstaat Rwanda verbroken en alle overeenkomsten met dat land opgezegd, aldus een te Kinsjasa uitgegeven officieel communiqué.

Kongo nam dit besluit omdat Rwanda bleef weigeren de ca. 120 blanke huurlingen, die op 5 nov. 1967 vanuit de Oostkongolese stad Boekavoe naar Rwanda uitgeweken waren, aan Kongo uit te leveren. Volgens het Kongolese communiqué had Rwanda van het begin af aan in deze kwestie niet willen meewerken. De buit die de huurlingen door plundering naar Rwanda hadden meegenomen, was ondanks veelvuldig aandringen van Kongo nog steeds niet teruggegeven.

President *Grégoire Kayibanda* van Rwanda zei n.a.v. het verbreken van de betrekkingen dat zijn regering nooit huurlingen in het land had willen hebben en er nooit gebruik van had gemaakt. Huurlingen moeten uit alle Afrikaanse landen naar hun land van herkomst terugkeren. President Kayibanda verwierp de beschuldiging van de Kongolese president *Moboetoe* dat Rwanda een „bastion van het imperialisme" zou zijn. De regering van Kongo heeft zelf de huurlingen het land binnengehaald; Moboetoe heeft verscheidene huurlingen een onderscheiding verleend, aldus Kayibanda.

De huurlingen

Sinds ons vorige overzicht (pag. 764/2-1967) hebben zich in de huurlingenkwestie o.a. de volgende ontwikkelingen voorgedaan.

Een commissie van juristen, onder voorzitterschap van de secretaris-generaal van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid, *Diallo Telli,* begon op 29 nov. een ondervraging van alle huurlingen over de achtergrond van hun optreden.

Toen in de huurlingenkwestie geen vorderingen werden gemaakt verlangde president Kayibanda van Rwanda op 6 dec. dat de huurlingen zijn land onverwijld zouden verlaten. In een nota aan de diplomatieke vertegenwoordigingen van alle betrokken landen eiste hij een spoedige evacuatie van alle huurlingen; anders zou hij binnen drie dagen zelf een evacuatieschema uitvoeren. De buurlanden van Rwanda hadden echter inmiddels een overvliegverbod afgekondigd voor toestellen afkomstig uit Rwanda.

Op 8 dec. verklaarde de Kongolese minister van buitenlandse zaken *Bomboko,* na overleg in Rwanda, dat president Kayibanda zich bereid verklaard had de huurlingen voorlopig nog vast te houden, tot een nadere beslissing van de OAE.
Hoewel de conferentie van Kampala (pag. 29/3) voorzover bekend geen beslissing nam over het lot van de huurlingen, zou de in het kader van deze conferentie bijeengekomen speciale commissie van de OAE, onder leiding van de Soedanese president *Ismail el Azhari,* tot de slotsom gekomen zijn dat alle huurlingen aan de Kongolese autoriteiten zouden moeten worden uitgeleverd. Ingeval Rwanda niet tot uitlevering aan Kongo zou kunnen overgaan, zouden de huurlingen naar Soedan moeten worden overgebracht. Dit land zou dan een regeling kunnen opstellen voor de repatriëring van de betrokkenen naar hun land van herkomst. De landen, waaruit de huurlingen afkomstig zijn, zou daarbij verzocht kunnen worden, aan Kongo een schadevergoeding te betalen vor het optreden van de huurlingen, aldus berichtte *Reuter* (18-12).
Uit andere kringen werd volgens de *NZZ* (21-12) echter bericht dat de speciale OAE-commissie voor het huurlingenvraagstuk het volgende voorstel aanvaard zou hebben:
De huurlingen zouden in een Afrikaans land geïnterneerd worden dat buiten de Belgische invloedssfeer valt, b.v. Guinee, Algerije of Ethiopië. Een definitieve beslissing over de huurlingen zou echter aan de assemblee van de OAE voorbehouden worden.
Op 28 dec. deelde de Internationale Commissie van het Rode Kruis (ICRK) te Genève mee dat de voorzitter van de ICRK, *Samuel A. Gonard,* aan president Kayibanda van Rwanda de volgende boodschap had verzonden:

„De Internationale Commissie van het Rode Kruis werd ervan op de hoogte gesteld dat in Kampala besprekingen plaats gevonden hebben tussen de bij het lot van de huurlingen van Boekavoe belanghebbende staten en richt zich daarom tot Zijne Excellentie, opdat spoedig een oplossing gevonden wordt, die onder inachtneming van de gerechtvaardigde wens van de Afrikaanse staten, de terugkeer van personen naar Afrika te verhinderen, die de veiligheid ervan in

gevaar zouden kunnen brengen, de definitieve repatriëring van de naar Uw land gevluchte huurlingen waarborgt. (...) Wij achten het echter nodig aan het beginsel te herinneren dat de uitlevering van de vluchtelingen van Boekavoe aan Kongo niet alleen met de geest van de (...) beslissing van de OAE (van 13 sept. 1967, pag. 609/3-1967) en de toen door de president van Kongo aangegane verplichtingen in tegenspraak is, maar ook met de beginselen van het volkenrecht, daar deze mensen als politieke vluchtelingen beschouwd moeten worden. (...) De ICRK, die geen moeite gespaard heeft om de in dit besluit voorziene vreedzame evacuatie te bereiken, is als voorheen bereid bij de verwezenlijking van een humanitaire oplossing van dit probleem te helpen ..."

Na terugkeer van een reis van vier weken door Boeroendi, Oeganda, Tanzania en Zambia, verklaarde president Moboetoe van Kongo op 28 dec. te Kinsjasa dat de huurlingen naar Kongo zouden worden teruggebracht om daar terecht te staan. Hij zei dat de regering van Rwanda daarmee had ingestemd.
Volgens Moboetoe had de OAE-commissie voor het vluchtelingenvraagstuk, tijdens de bijeenkomst te Kampala eenstemmig tot uitlevering van de huurlingen aan Kongo besloten.
Op 3 jan. werd officieel te Kinsjasa meegedeeld dat de Kongolese regering vliegtuigen die blanke huurlingen uit Rwanda naar Europa evacueren, geen toestemming zou geven over Kongolees grondgebied te vliegen, als geen uitvoering zou worden gegeven aan de resolutie van Kampala. Deze verklaring werd uitgegeven n.a.v. een uitlating van president Kayibanda tijdens een nieuwjaarsreceptie dat de huurlingen z.i. naar hun vaderland moeten terugkeren, overeenkomstig het besluit van de OAE-conferentie van sept. 1967.
Op 9 jan. zei president Moboetoe op een persconferentie: „Als Rwanda de huurlingen niet uitlevert, zullen wij de betrekkingen met dat land verbreken". Toen Rwanda hieraan kennelijk geen gehoor gaf, nam Kongo op 11 jan. de aangekondigde maatregelen. *(NZZ, Le Monde, FAZ)*

De Katangese gendarmes

Alle voormalige Katangese gendarmes, die aan de zijde van de huurlingenleider *Jean Schramme* en zijn mannen te Boekavoe tegen de Kongolese regeringstroepen hebben gevochten en vervolgens naar Rwanda zijn uitgeweken zijn op grond van de door president Moboetoe verleende amnestie naar Kongo teruggekeerd, aldus maakte het Kongolese persbureau op 3 dec. 1967 bekend. Het betrof 900 ex-gendarmes, die met hun gezinnen, een groep van 2.156 personen vormden. Hun repatriëring begon op 22 nov. en zij werden volgens een bekendmaking van het Kongolese persbureau van 4 dec. in een kamp bij Ireboe geïnterneerd.

Kongolese soldaten naar Soedan

Ongeveer 2500 voormalige Kongolese soldaten, vermoedelijk aanhangers van wijlen premier Patrice Loemoemba, die tegen het nationale Kongolese leger hebben gevochten en zich sinds nov. 1964 in de wildernis hebben weten schuil te houden, zijn op 9 jan. naar Soedan gevlucht.
Aan de grens verzochten zij de Soedanese autoriteiten hen als politieke vluchtelingen te beschouwen, waarop ze werden doorgelaten nadat zij hun wapens hadden afgegeven. Het Soedanese ministerie van buitenlandse zaken heeft de regering te Kinsjasa op 10 jan. opheldering gevraagd over de kwestie. *(AFP* 11-1)
(Vor. ber. pag. 764/2-1967)

AMNESTIE

Op 23 nov. 1967 heeft president *Moboetoe* aan zeven gedetineerde politici amnestie verleend. Zij werden voorwaardelijk in vrijheid gesteld. Onder hen bevond zich de voormalige minister van binnenlandse zaken, *Cléophas Kamitatoe,* die op 18 juni 1966 tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld was wegens medeplichtigheid aan het zg. Pinkstercomplot. *(Le Monde* 25-11)
(Vor. ber. pag. 442/3-1966)

LIBERIA

TWEE NIEUWE MINISTERS

President *William Tubman* heeft na het begin van zijn nieuwe ambtstermijn op 1 jan. twee nieuwe ministers benoemd. Tot minister van defensie werd aangesteld *E. Jonathan Goodrich,* leider van de regerende True-Whig partij, als opvolger van *Robert A. Brewer.* De portefeuille van binnenlandse zaken, die tot nog toe in handen was van *Jake Melton,* werd overgenomen door *Allen Williams. (Reuter* 11-1)

MALI

NATIONALE VERGADERING ONTBONDEN

De Nationale Vergadering was vier 17 jan. besloten zichzelf te ontbinden. Als reden voor deze maatregel werd in een motie genoemd de impopulariteit van de afgevaardigden, welke ontstaan zou zijn na de goedkeuring van een bezuinigingsprogramma in augustus.
De Nationale Vergadering was vier jaar geleden gekozen en zou binnen een jaar vernieuwd moeten worden.
Waarnemers zijn volgens *AFP* (17-1) van mening dat de ontbinding van de Assemblee een logisch gevolg is van de massademonstraties welke op 22 aug. tot de ontbinding van het politieke bureau van de Union Soudanaise hebben geleid (pag. 621/1-1967).
President *Modibo Keita* zal nu per decreet regeren. Officieel werd aangekondigd dat binnenkort „nieuwe parlementaire instellingen" geschapen zullen worden, aldus *UPI* (17-1).

INWISSELBAARHEID MALI-FRANC

Op 19 dec. 1967 zijn te Parijs financiële akkoorden tussen Frankrijk en Mali getekend. Het volgende communiqué werd gepubliceerd:
„Tengevolge van besprekingen die zojuist te Parijs zijn gehouden heeft de Franse regering besloten, op verzoek van de regering van Mali, zo spoedig mogelijk en uiterlijk op 31 maart 1968 de vrije inwisselbaarheid van de valuta van Mali te verzekeren, op basis van de huidige pariteit van de Mali-franc, m.b.t. de Franse franc. (....) Deze beslissing past in het kader van de Frans-Malinese akkoorden van 15 febr. 1967 (pag. 126/2-1967) die erin voorzien dat aan het eind van een overgangsfase een periode van bilaterale monetaire samenwerking moet ontstaan tussen beide landen teneinde de uiteindelijke toetreding voor te bereiden van Mali tot de Westafrikaanse monetaire unie". Hiermee is een bespoediging van de herinpassing van Mali in de franc-zone en de terugkeer tot de inwisselbaarheid van de Mali-franc bereikt. Deze was mogelijk omdat de regering van Mali sneller als oorspronkelijk voorzien was de overeengekomen saneringsmaatregelen uitvoerde. Na de devaluatie van de Mali-franc met 50% (pag. 392/3-1967) werd door middel van beperkingen in de uitgaven en verhogingen van belastingen het tekort op de begroting van 10 mrd oude Mali-francs tot 3,5 mrd gedevalueerde Mali-francs gereduceerd. Ook opende Mali een campagne tegen corruptie en andere misstanden en werden 30 staatsondernemingen aan een grondige reorganisatie onderworpen. *(Le Monde, NZZ* 21-12-1967)

MAROKKO

REGERINGSWIJZIGINGEN. UITBREIDING BEVOEGDHEDEN OUFKIR

Op 17 jan. heeft koning *Hassan II* opnieuw een aantal wijzigingen in de regering aangebracht. Twee ministers verlaten de regering: *Hassan Ababou* (toerisme) en *Yahia Chefchaouni* (openbare werken). Twee nieuwe ministers werden benoemd: *Driss Slaoui* (justitie) en *Thami Ouazzani* (toerisme). Voorts werd *Abelfahid Boutaleb* benoemd tot minister van openbare werken en verbindingen; de tot nog toe door hem beheerde portefeuille van arbeid en sociale zaken werd overgenomen door de onderstaatssecretaris *Abdessalem Benaissa. (Reuter* 18-1).

Op 18 jan. werd bekendgemaakt dat het staatssecretariaat voor oud-strijders aan het ministerie van binnenlandse zaken was toegevoegd. Enige maanden tevoren was dit ook reeds het geval geweest met de diensten van huisvesting en stadsplanning.

Volgens *AFP* (18-1) zijn waarnemers van mening dat de koning met deze uitbreiding van de bevoegdheden van de minister van binnenlandse zaken, generaal *Oufkir,* de in verschillende Marokkaanse kringen circulerende geruchten (o.a. op 14 jan. in l'Opinion, het orgaan van de Istiqlal) over diens heengaan tot zwijgen wilde brengen. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 31/3 en 508/2-1967)

SOMALIA

OUD-MINISTER VEROORDEELD

Een rechtbank te Mogadiscio heeft op 8 jan. de voormalige minister van buitenlandse zaken, *Ahmed Joessoef Doealeh,* veroordeeld tot 24 jaar gevangenisstraf. Doealeh, aan wiens ministerschap bij het optreden van de regering-Egal op 15 juli 1967 (pag. 509/1-1967) een einde kwam, werd op 14 aug. 1967 gearresteerd, toen hij en een medewerker, volgens de aanklacht, op het punt stonden twee geheime documenten te verkopen aan Ethiopische ambtenaren. Hij verklaarde zich onschuldig. *(Reuter* 9-1)

TUNESIË

UITBREIDING POLITIEKE BUREAU

President *Habib Bourguiba* heeft, aldus *UPI* (23-1), besloten het politieke bureau van de socialistische Destour-partij uit te breiden van 15 tot 19 leden. Onder de vier nieuwe leden bevindt zich *Mohammed Masmoudi,* de ambassadeur te Parijs, die hierdoor opnieuw de functie bekleedt die hij tot 16 nov. 1961 vervulde, toen hij uit de Destour gestoten werd wegens zijn instemming met kritiek op het persoonlijk bewind in Tunesië.

ZUID-AFRIKA

PRESIDENT DÖNGES OVERLEDEN

Op 10 jan. is in het Groote Schuurziekenhuis te Kaapstad overleden de op 28 febr. 1967 tot president van Zuid-Afrika gekozen *Theophilus Ebenhaezer Dönges.*

Op 11 mei 1967 was Dönges in het ziekenhuis opgenomen wegens een hersenbloeding. Dit had tot gevolg dat hij na het aftreden van president *Swart* op 31 mei niet in staat



Theophilus Ebenhaezer Dönges

was het ambt van president te aanvaarden. De voorzitter van de senaat *J. F. Naudé* werd op 1 juni beedigd als waarnemend president.

Nadat Dönges in oktober opnieuw een hersenbloeding gehad had, werd hij op 6 dec., op verzoek van zijn familie, door het Opperste Gerechtshof te Kaapstad niet in staat verklaard zijn ambt te aanvaarden.

Hierdoor werd staatsrechtelijk de mogelijkheid geschapen tot de verkiezing van een nieuwe president.

(Biogr. pag. 187/3-1967)

midden-oosten

OPEC

14e CONFERENTIE

De 14e conferentie van de Organisatie van olie-exporterende landen (OPEC) heeft van 27-29 nov. 1967 te Wenen plaatsgevonden onder voorzitterschap van sjeik *Ahmed Zaki Yamani* (Saoedi-Arabië). De discussies waren grotendeels gewijd aan de afschaffing van de korting van 6,50% op de fictieve prijzen, welke de concessiehouders genieten na de verlenging van de akkoorden over de royalties. T.a.v. dit onderwerp heeft de conferentie haar ontevredenheid uitgesproken over het trage tempo van de onderhandelingen.

De minister van financiën van Perzië en de minister van oliezaken en mijnbouw van Saoedi-Arabië kregen de opdracht de onderhandelingen tot een goed einde te brengen tijdens hun ontmoeting op 18 dec. te Teheran met de vertegenwoordigers van de belanghebbende maatschappijen. De conferentie heeft ook de maatregelen vastgesteld, welke zullen worden genomen mochten deze onderhandelingen mislukken.

Dr. *Hassan Kamel* (Qatar) is benoemd tot voorzitter van de raad van regeringen van de OPEC voor 1968, als opvolger van Dr. *Alirio A. Parra* (Venezuela).

Het emiraat Aboe Dhabi is toegelaten als negende lid van de organisatie.

BUITENGEWONE CONFERENTIE

Tijdens de buitengewone conferentie van de OPEC, gehouden op 8 en 9 jan. te Beiroet, is een nieuw voorstel van de oliemaatschappijen, ingediend door de Aramco, inzake de afschaffing van de korting op de fictieve prijzen aanvaard. De OPEC had onlangs de eis gesteld dat de korting geheel zou worden afgeschaft i.v.m. de sluiting van het Suezkanaal. De onderhandelingen gingen vooral over het tempo van de afschaffing.

Tijdens het overleg te Teheran (zie boven) zou een voorstel tot afschaffing in de loop van vier jaar door de afgevaardigden onvoldoende geacht zijn. De korting die aanvankelijk (in 1964) 12,5% bedroeg, was in 1966 tot 6,5% verlaagd.

De bepalingen van het nu bereikte akkoord zijn (nog) niet bekend. Op grond van door de *NZZ* (12-1) ver-

kregen inlichtingen zou het voorstel van de Aramco de volgende regeling inhouden: In 1968 zou de korting tot 5,5% worden verlaagd, in 1969 tot 4,5%, in 1970 tot 3,5% en in 1971 tot 2,5%. Volgens deze voorlopige plannen zou de korting dan in 1972 geheel afgeschaft worden.
De omstreden korting wordt door de oliemaatschappijen bij de berekening van het winstaandeel van de olieproducerende landen toegepast.

OPRICHTING AOPEC

Op 9 jan. hebben de ministers van oliezaken van Saoedi-Arabië, Libië en Koeweit te Beiroet, waar zij de buitengewone conferentie van de OPEC bijwoonden, een overeenkomst ondertekend waarbij een Arabische organisatie van olie-exporterende landen (AOPEC) wordt opgericht. Na de ondertekening van deze overeenkomst werd meegedeeld dat de nieuwe organisatie is gericht op samenwerking tussen de landen, die er deel van uitmaken, op alle gebieden van de olie-industrie. Ook zal de organisatie nagaan hoe de collectieve en individuele belangen van haar leden het best kunnen worden gediend. De AOPEC werd omschreven als een regionale groepering binnen de grotere OPEC.
Volgens een toelichting van minister *Ahmed Zaki Yamani* van Saoedi-Arabië wil de AOPEC uitsluitend economische en commerciële, doch geen politieke belangen van haar leden behartigen.
Het voornaamste doel van de overeenkomst schijnt, volgens *Le Monde* (11-1), de vorming van een tankervloot en een petro-chemische industrie te zijn.
Het lidmaatschap van de nieuwe organisatie zal tot Arabische landen beperkt blijven, voor wie de aardolie de voornaamste bron van inkomsten is.
De zetel van de AOPEC zal te Koeweit gevestigd zijn.

Reactie Irak

De president van de Iraakse Nationale Oliemaatschappij (INOC), *Abid al Jader,* verklaarde op 10 jan. dat Irak in zijn politiek een zekere mate van onafhankelijkheid t.o.v. andere Arabische landen wil bewaren. M.b.t. de AOPEC zei Abid al Jader dat Irak niet tot deze organisatie heeft willen toetreden, daar „Irak het onjuist acht dat van de organisatie alleen landen lid kunnen worden, wier voornaamste bron van inkomsten olie is". „Daardoor worden bepaalde Arabische olie-producerende landen, zoals Algerije en de VAR uitgesloten". Tenslotte zei de president van de INOC: „Men moet niet vergeten dat de Arabische Liga geruime tijd geleden al heeft voorgesteld een Arabische olie-organisatie op te richten, maar op voorwaarde dat deze organisatie nauw verbonden wordt met de Arabische economische raad. De organisatie die in Beiroet op initiatief van Saoedi-Arabië is opgericht staat echter los van de economische raad van de Arabische Liga".

IRAK

OLIE-AKKOORD VAN INOC MET ERAP-ELF, ONDERHANDELINGEN MET CFP

Op 23 nov. 1967 heeft de minister van oliezaken, *Abdel Sattar Ali al-Hoessayen,* de ondertekening bekendgemaakt van een akkoord inzake olie-exploratie tussen de Iraakse Nationale Oliemaatschappij (INOC) en de Franse staatsmaatschappij ERAP-ELF. Het akkoord, dat tevoren door het kabinet onder voorzitterschap van president *Aref* goedgekeurd was, bepaalt:

1) De ERAP handelt voor rekening van de INOC.

2) Tijdens alle fasen van de exploratie, welke slechts in gebieden plaats mag vinden waar tot nog toe geen aardolie ontdekt werd, en van de exploitatie is de olie eigendom van de INOC.

3) Het verdrag is betreffende de exploratie voor zes jaar, en betreffende de exploitatie voor twintig jaar gesloten.

4) Na zes jaar doet de ERAP afstand van alle in het verdrag vastgestelde exploratiegebieden met uitzondering van die waar olie aangetroffen is.

5) Vijf jaar na het begin van de produktie en de export van de aangetroffen olie gaat het beheer van het gehele project op de INOC over, die met de ERAP zal samenwerken.

6) Na ontdekking van een voldoende hoeveelheid aardolie zal de ene helft aan de ERAP, de andere helft aan de INOC toekomen.

7) De ERAP heeft het recht van de INOC 30% van de verwerkte olie aan te kopen.

8) De ERAP maakt aan de INOC een niet aflosbaar bedrag van $ 15 mln over.

9) De prijs van de aardolie zal berekend worden op basis van de handelswaarde of krachtens overeenkomsten tussen beide partijen. (A F P)

Volgens de *IHT* (25/26-11) wordt het akkoord, dat overeenkomt met het akkoord tussen de ERAP en Perzië (pag. 639/1-1966), niet als een concessie-overeenkomst, maar als een dienstverleningsakkoord beschouwd, omdat de ondernemer in opdracht van het daartoe gerechtigde land werkt.
De oliemaatschappijen hebben hun ongerustheid over het akkoord uitgesproken, omdat enerzijds door dit nieuwe type verdrag in het Midden-Oosten het traditionele stelsel van verdragen aan het wankelen zou kunnen worden gebracht en anderzijds de ERAP gebieden „plundert" die eigenlijk aan de Iraakse Petroleum Maatschappij (IPC) behoren.

Onderhandelingen INOC-CFP

Veel fellere reacties aan het adres van Frankrijk werden geuit, toen begin okt. 1967 bekend werd dat de Franse Compagnie Française des Pétroles (CFP) met de INOC in het geheim onderhandelde over de vorming van een Iraaks-Franse oliemaatschappij voor de exploitatie van de rijke olievelden van Noord-Rumaila, welke volgens deskundigen jaarlijks minstens 20 mln ton kunnen opleveren.
De olie in Rumaila werd in 1961 ontdekt door een internationaal consortium, de Iraq Petroleum Company (IPC), waarin de Franse maatschappij CFP 23,75% belang heeft: een gelijk percentage als de Shell, de BP en een Amerikaanse groep, bestaande uit Esso en Mobil Oil, terwijl de resterende 5% in handen is van de oliemiljardair Gulbenkian.
De Iraakse wet nr. 97 van 7 aug. 1967 (pag. 539/3-1967) ontnam de concessie voor exploitatie van deze nog niet aangeboorde oliereserves definitief aan de IPC, nadat de wet nr. 80 van 1961 in feite de IPC reeds van deze concessie had beroofd.
Eind aug. 1967 waarschuwde de IPC alle oliemaatschappijen ter wereld zich niet in te laten met de olie uit de Rumaila-velden die ten koste van grote investeringen door de IPC waren geëxploreerd. Die waarschuwing gold vooral de Italiaanse maatschappij ENI, de Spaanse Hispanoil, de Japanse staatsmaatschappij en de Franse staatsmaatschappij ERAP.
Het was dan ook met verbazing dat Shell, BP, Esso en Mobil vaststelden dat hun eigen partner, de CFP, in het geheim bezig was met onderhandelingen over de exploitatie van de Rumailavelden.
Later aan het licht gekomen feiten, aldus *Vrij Nederland,* hebben duidelijk gemaakt, dat de CFP tot deze opzienbarende manoeuvre was overgegaan op directe aanwijzing van president *De Gaulle,* die de CFP — waarin de Franse staat een 35% aandeel heeft — voor de keuze had gesteld zelf met de INOC tot een overeenkomst te komen, of aan te zien, dat de Franse ERAP — 100% Staatsbezit — opdracht zou krijgen

een overeenkomst met de INOC te sluiten.
In sept. had president *Aref* zich persoonlijk tot de Franse president gericht met het verzoek het oliepotentieel te helpen ontwikkelen. Deze droeg de CFP toen op onderhandelingen te beginnen.

Protesten

Op 30 okt. werd uit bevoegde kringen te Parijs vernomen dat de Amerikaanse regering formeel had geprotesteerd tegen het feit dat de Franse regering haar goedkeuring had gehecht aan onderhandelingen tussen de Franse olie-industrie en de INOC.
Volgens de Parijse editie van de *New York Times* van 31 okt. zouden Nederland en Engeland zich bij dit Amerikaanse protest hebben aangesloten. *AFP* (31-10) meldde uit Londen dat de Britse regering met de Franse autoriteiten in contact had gestaan over deze kwestie. Het betrof geen protest, aldus een woordvoerder van het Britse ministerie van buitenlandse zaken. Aan het *ANP* werd door een woordvoerder van het Nederlandse ministerie van buitenlandse zaken een soortgelijke mededeling verstrekt.

OLIE-AKKOORD MET DE SU

Op 24 dec. 1967 meldde radio-Bagdad dat de SU en Irak een overeenkomst hebben gesloten inzake economische en technische samenwerking in de olie-industrie. De overeenkomst werd getekend door de Iraakse Nationale Oliemaatschappij (INOC) en een Sowjetrussische economische delegatie die ongeveer een maand in Irak verbleef.
Volgens de overeenkomst, waarvan de details nog moeten worden uitgewerkt, zal de SU helpen bij de opbouw van een directe nationale exploitatie van de Iraakse oliebronnen. De SU zal de uitrusting en de technische know-how verschaffen voor de exploratie in Noord-Irak en de exploitatie van de aangetoonde reserves in Zuid-Irak. Ook zal de SU transportmateriaal leveren en marktfaciliteiten verschaffen voor olieprodukten. Volgens verklaringen van Iraakse officials zouden de Sowjetrussische exploratiewerkzaamheden ook betrekking hebben op het gebied van Zuid-Rumaila.
De president van de INOC, *Abid al Jader,* legde er de nadruk op dat de overeenkomst met de SU zal betekenen, dat de INOC de gebieden waar de overeenkomst voor zal gelden, zelf zal exploiteren en dat de SU alleen zal helpen. *(IHT* 25-12; *The Times* 27-12; *NRC* 29-12)

wetenschap en techniek

HARTTRANSPLANTATIES

Op 3 dec. 1967 is voor de eerste maal in de geschiedenis een hart uit het menselijk lichaam verwijderd en vervangen door een ander menselijk hart. De eerste succesrijke harttransplantatie werd uitgevoerd door de Zuidafrikaanse chirurg dr. *Christiaan Neethling Barnard* (44) in het Groote Schuurziekenhuis te Kaapstad. De vijf uur durende operatie werd uitgevoerd op *Louis Washkansky* (55), die door twee hartaanvallen een ernstig gebrek aan zijn hart had. Het hart van Washkansky werd vervangen door dat van *Denise Darvall* (25), die was overleden aan de gevolgen van een ernstig auto-ongeluk. Haar hersenen waren onherstelbaar beschadigd. Zowel de vader van Denise als Washkansky zelf gaven hun toestemming tot uitvoering van de operatie. Een uur na de operatie trachtte Washkansky te praten en 36 uur na de operatie at hij voor het eerst. Om te voorkomen dat het nieuwe hart zou worden afgestoten werden aan de patiënt medicijnen en radio-actieve bestraling toegediend. Dit verhoogde echter de kans op infectie. Op 14 dec. mocht de patiënt voor het eerst zijn bed uit. Op 17 dec. kreeg Washkansky een lichte vorm van longontsteking. Zijn toestand verergerde en op 21 dec. 1967 overleed Louis Washkansky, na 18 dagen geleefd te hebben met een ander hart.

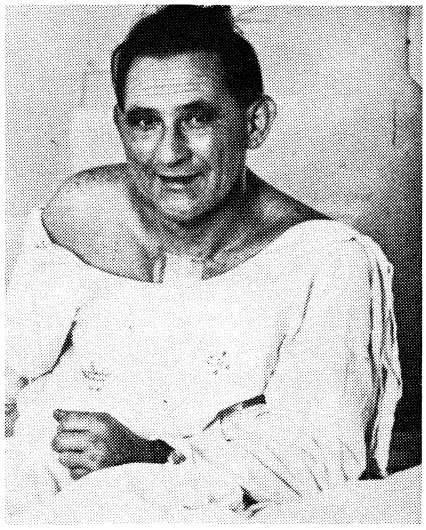

Louis Washkansky

Eerste Amerikaanse harttransplantatie

Op 6 dec. 1967 werd in het New-Yorkse Maimonides-ziekenhuis door dr. *Adrian Kantrowicz* een harttransplantatie uitgevoerd op een twee weken oude baby met een geblokkeerde hartklep. De baby kreeg het hart van een mismaakt geboren baby, die kort na de geboorte was overleden. Na de tweeeneenhalf uur durende operatie leefde de baby nog zeseneenhalf uur, daarna stond het hart plotseling stil.

Tweede harttransplantatie in Zuid-Afrika

Op 2 jan. werd de tweede harttransplantatie in het Groote Schuurziekenhuis door dr. Barnard uitgevoerd. De operatie betrof de tandarts *Philip Blaiberg* (58). Donor was *Clive Haupt,* een kleurling, die was overleden aan een hersenbloeding. De operatie werd aanzienlijk geslaagder genoemd, dan die op Washkansky. Ook werden hem minder medicijnen ter voorkoming van afstoting van het hart toegediend. De toestand van de patiënt verbeterde snel en heeft zich tot nog toe (27 jan.) gunstig ontwikkeld.

Tweede Amerikaanse harttransplantatie

Op 7 jan. werd aan de Stanford University School of Medicine door de chirurg *Norman E. Shumway* een harttransplantatie uitgevoerd op *Mike Kasperak* (54), die het hart kreeg van *Virginia Mae White* (43). Zij was overleden aan een hersenbloeding. Tot zijn dood op 21 jan. traden er bij Kasperak vele complicaties op o.m. inwendige bloedingen. Hij werd geopereerd aan gal en lever en tenslotte aan de twaalfvingerige darm ter stelping van inwendige bloedingen (twee operaties). Volgens de doktoren heeft het hart zich steeds goed gehouden.

Derde Amerikaanse harttransplantatie

Op 9 jan. werd in het Brooklyn's Maimonides Medical Center door dr. Adrian Kantrowicz een derde harttransplantatie uitgevoerd op *Louis Block* (58), die het hart van een 29-jarige vrouw kreeg. Block overleed tien uur na de operatie.

Reacties

De Canadese hartchirurg *J. C. Callaghan,* van het University of Alberta Hospital te Edmonton, noemde de harttransplantaties op men-

sen „prematuur". „Totdat wij proteïne en cellen kunnen onderzoeken is het niet gerechtvaardigd technische experimenten te doen op levende wezens", aldus Callaghan.
Dr. *Werner Forssman,* Nobelprijswinnaar, vroeg om een stopzetting van de „misdadige" harttransplantaties. Hij was tegen de reeks harttransplantaties, die hij als niet-ethisch en medisch onbetrouwbaar beschouwde. „Ik beschouw het als een misdaad een operatie uit te voeren op een gebied waar de fundamentele research nog niet is afgesloten". Hij zei hierbij niet te doelen op de technische aspecten van de harttransplantatie, omdat volgens hem iedere goede hartchirurg die kan uitvoeren.
Dr. *Felix Rapaport,* hoogleraar in de chirurgie aan de New York University School of Medicine zei dat men het eerste vliegtuig ook prematuur noemde. Hij wees op de ervaring, die chirurgen hadden opgedaan bij niertransplantaties. Volgens hem was de kans op overleven bij niertransplantaties gedurende de laatste twee jaar gestegen van 20% tot 65%.
De *Prawda* citeerde twee doktoren, die zeiden nog geen harttransplantaties te hebben uitgevoerd omdat zij nog geen oplossing hadden gevonden voor de onverenigbaarheid van de weefsels. Ook zij beschouwden de harttransplantaties als prematuur.
De minister van gezondheid van de SU, *Boris Petrowski,* zei op 19 jan., dat het evident was, dat het hart van Clive Haupt nog steeds klopte toen het werd overgeplaatst in het lichaam van Blaiberg. Dr. Petrowski die een van de beste chirurgen van de SU is, zei dat Louis Washkansky langer met zijn eigen hart geleefd zou hebben. Volgens de minister „toonden vele zaken aan, dat een kloppend hart werd verwijderd voor een transplantatie. Dit is niet gerechtvaardigd. Elke minuut leven is leven". Volgens hem zou Washkansky nog twee maanden met zijn eigen hart hebben geleefd.
In de *New Scientist* schreef dr. *Peter Beaconsfield,* dat filantropische organisaties en research-instituten deze populaire avonturen moesten verbieden.



Dr. Christiaan Neethling Barnard

Transplantaties in Nederland

In Nederland worden al sedert geruime tijd transplantaties van hartkleppen uitgevoerd. In totaal is bij vijf personen een ondeugdelijke hartklep vervangen door een klep van menselijk weefsel, afkomstig uit het lichaam van een overledene.
Van hen zijn er nog vier in leven. Een patiënt is overleden tengevolge van een infarct.
Al veel langer werden hartkleppen vervangen door kleppen van kunststof, zoals teflon, of van metaal.
In Londen en Nieuw-Zeeland ontwikkelde technieken openden de mogelijkheden ook menselijke kleppen over te plaatsen. Bij deze methode wordt het gevaar voor bloedstollingsverschijnselen aanzienlijk verminderd.
De in het buitenland ontwikkelde methode voor het overplanten van menselijk hartweefsel is in Nederland geadopteerd en vervolmaakt door een drietal hartspecialisten, prof. dr. *J. Nauta,* prof. dr. *Brom* en dr. *A. W. Mellema.*
Dr. Mellema is directeur van de bloedbank in Rotterdam en heeft zich speciaal toegelegd op het conserveren van menselijk weefsel.
Voor het prepareren van de hartkleppen riep hij de assistentie in van het Reactor Centrum Nederland in Petten. Het bleek, dat bij een bestraling met gammastralen van 2½ miljoen röntgen de kleppen volkomen steriel konden worden gemaakt. Dr. Mellema heeft in Rotterdam een groot aantal menselijke kleppen in bewaring, geconserveerd in koolzuurijs, van diverse maten.
Tijdens een operatie blijkt pas, welke maat de patiënt nodig heeft, zodat het noodzakelijk is een ruime variëteit aan te houden.

biografie

PREMIER ESJKOL VAN ISRAEL



Levi Esjkol werd op 25 okt. 1895 als Levi Schkolnik te Oratowa bij Kiew in de Oekraine geboren. Hij ontving zijn opleiding aan het Hebreeuwse Gymnasium te Wilna (Polen).
In 1913 emigreerde hij naar Palestina, waar hij in de omgeving van Tel Aviv in de landbouw ging werken. Van 1918-1920 diende hij als vrijwilliger in het Joodse Legioen, dat deel uitmaakte van de Britse strijdkrachten. Hier ontmoette hij voor het eerst David Ben Goerion. Na de Eerste Wereldoorlog hielp hij bij de stichting van een der eerste kibbutzim, Degania Beth. Zijn organisatietalenten vielen op. Hij werd secretaris van de arbeidersraad van Tel Aviv en functionaris in de socialistische Mapai-partij. Als lid van de Joodse Raad woonde hij vanaf het twaalfde alle Zionistische Congressen bij. Ook werden Esjkol missies naar Europa toevertrouwd. Na het aan de macht komen van Hitler in Duitsland werkte Esjkol drie jaar in Berlijn als hoofd van de sectie landbouwkolonisatie van het Palestinabureau. Zijn voornaamste taak was het overbrengen van Duitse fondsen naar Palestina ter voorbereiding van de komst van joodse immigranten. Een dergelijke missie voerde hem naar Lithauen.
In Palestina vervulde Esjkol vele functies. Hij was lid en later directeur-generaal van de Jewish Agency; mede-oprichter van de Histadroeth, de vakbeweging; actief lid van de Haganah, de illegale joodse zelfverdedigingsorganisatie.
Vanaf de stichting van de staat Israël behoorde Esjkol tot de naaste medewerkers van Ben Goerion. In 1948 werd hij directeur-generaal van defensie onder Ben Goerion als minister. Van 1951-52 was Esjkol minister van landbouw. Hij verwierf grote verdiensten bij de opbouw van de Israëlische economie als minister van financiën (1952-1963). In 1963 volgde Esjkol Ben Goerion op als premier, nadat hij hem reeds herhaalde malen als hoofd van de regering had vervangen. Ook was hij in 1961 opgetreden als kabinetsformateur. Behalve het premierschap beheerde Esjkol tevens de portefeuille van defensie. Deze droeg hij in 1967 aan Mosje Dayan over.

HET INCIDENT ROND DE PUEBLO

Op 23 jan. heeft zich in de wateren rond Korea een incident voorgedaan dat in eerste instantie tot een crisis dreigde uit te groeien. Het Amerikaanse spionageschip Pueblo werd door schepen van de Noordkoreaanse marine naar de haven Wonsan opgebracht.
Dit incident werd door vele commentatoren gezien als een symptoom van een toenemende Noordkoreaanse agressiviteit. Daarbij werd erop gewezen dat, volgens Amerikaanse cijfers, in 1967 in de gedemilitariseerde zone 566 incidenten hadden plaatsgevonden tegen 50 in 1966. Hierbij sneuvelden 122 man van de VN-strijdkrachten in 1967 tegen 35 in het voorafgaande jaar.
Volgens Zuidkoreaanse berichten zouden ca. 2.400 commando's in Noord-Korea worden opgeleid voor een guerilla in het Zuiden.
Eveneens werd vanuit Zuid-Korea gemeld dat op 21/22 jan. een groep van 31 Noordkoreaanse commando's naar Seoel was getrokken met het oogmerk de Zuidkoreaanse president *Park* te vermoorden. Te Seoel werden zij op korte afstand van het presidentiële paleis door de Zuidkoreaanse politie onderschept. Het merendeel van hen wist echter, na een vuurgevecht, te ontkomen. Op 27 jan. werd bericht dat als resultaat van een grootscheepse opsporingsactie 20 van de 31 commando's waren gedood en 1 gearresteerd.

Deze ontwikkelingen wezen volgens sommige commentaren op een streven van Noord-Korea in het Zuiden een guerrillastrijd te doen ontbranden.
Met deze aanwijzingen zou een verhoogde activiteit van Amerikaanse spionageschepen, dichter onder de kust van Noord-Korea, verband kunnen houden.

Het incident

Volgens de door de Amerikaanse regering bekendgemaakte boodschappen van de Pueblo zou het schip om 12 uur 's middags (Noordkoreaanse tijd) door een Noordkoreaans patrouillevaartuig zijn gepraaid, om 1.45 uur zijn geënterd en om 2.10 uur bevel hebben gekregen naar Wonsan op te stomen. De laatste boodschap van het schip, verzonden om 2.32 uur, luidde dat alle machines waren stilgezet en dat de zender uit de lucht verdween. Kort tevoren had de kapitein, *Lloyd M. Bucher,* gemeld dat de geheime uitrusting van het schip vernietigd werd en dat er geen gebruik was gemaakt van twee machinegeweren, waarmee de Pueblo was uitgerust. Aan de andere kant was er sprake van vier gewonden, waaronder een ernstig.
Volgens de Noordkoreaanse lezing van het incident bevond de Pueblo zich in de Noordkoreaanse territoriale wateren (12-mijlszone).

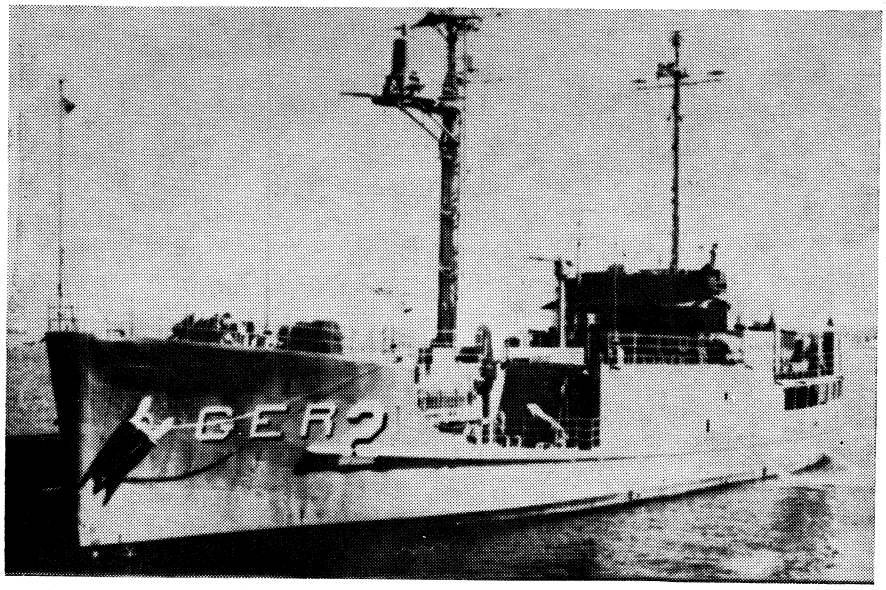

De Pueblo, een verbouwd vrachtschip, was uitgerust met zeven of acht antennes, o.m. voor contacten met onderzeeërs, radiostations en vliegtuigen. Met een speciale electronische uitrusting kon het o.a. radioboodschappen afluisteren.

Volgens de Amerikaanse versie was het schip 25 mijl van de Noordkoreaanse kust verwijderd; later was sprake van 16,3 mijl van het vasteland. Deze opgaven hadden betrekking op de positie van de Pueblo op het moment dat het schip werd opgebracht. Latere Amerikaanse mededelingen sloten de mogelijkheid niet uit dat het schip in een vroeger stadium zich binnen de 12-mijlszone had bevonden.

Onder de vele vragen die rond de aanhouding van de Pueblo rezen was o.a. de vraag waarom het schip geen hulp ontvangen had. Hierop zouden hoge ambtenaren te Washington hebben geantwoord dat op het ogenblik dat het schip aangehouden werd in Zuid-Korea slechts 8 gevechtsvliegtuigen aanwezig waren en dat die geen hulp hadden kunnen bieden omdat zij met atoombommen waren geladen en niet op korte termijn gelost konden worden. Niet alleen in Zuid-Korea doch ook in Japan zou de Amerikaanse luchtmacht onderbezet zijn vanwege de oorlogsvoering in Vietnam.

Amerikaanse reacties en maatregelen

Een half uur na de aanhouding van de Pueblo werd de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, *Dean Rusk,* van de gebeurtenissen op de hoogte gesteld. President *Johnson* ontving het nieuws ca. 2 uur nadien.
Minister Rusk sprak van een „buitengewoon ernstig incident". Tegenover reacties in het Congres en de pers, waarin om vergeldingsmaatregelen werd gevraagd, nam de Amerikaanse regering in eerste instantie een afwachtende houding aan. Zij poogde het incident langs diplomatieke weg op te lossen.
Wel werd tijdens een bijeenkomst van de militaire bestandscommissie te Panmoenjon, belegd ter bespreking van recente grensincidenten, van Noord-Korea de onmiddellijke teruggave van schip en bemanning geëist alsmede het aanbieden van verontschuldigingen verlangd.
Noord-Korea eiste echter excuses voor de schending van zijn territoriale wateren en bestraffing van „de organisatoren van de misdaad".
President Johnson verzocht premier *Kosygin,* middels de Amerikaanse ambassadeur te Moskou, Thompson, bij Noord-Korea te interveniëren ten behoeve van een onmiddellijke vrijlating van de Pueblo, doch de Sowjetrussische reactie was volgens Washington „volledig negatief".
Op 24 jan. verklaarde minister Rusk dat de inbeslagname van de Pueblo

als een oorlogsdaad kon worden gekwalificeerd. Hij beklemtoonde dat de VS het schip terug wilden hebben, maar liet zich er niet over uit welke middelen daartoe aangewend zouden worden.
Inmiddels hadden de VS een begin gemaakt met militaire maatregelen. Op 24 jan. werden twee squadrons straaljagers (36 toestellen) van Okinawa naar de Zuidkoreaanse bases Osan en Koesan overgevlogen.
Op 25 jan. arriveerde het door atoomenergie voortbewogen vliegdekschip Enterprise met vier torpedojagers voor de kust van Noord-Korea. Het schip vertrok op 23 jan. vanuit Sasebo (Japan, zie pag. 89/2), nog voordat president Johnson van het incident met de Pueblo op de hoogte gesteld was. De commandant van de Enterprise zou de havenautoriteiten van Wonsan gelast hebben de Pueblo vrij te laten.
Na een bijeenkomst van de Nationale Veiligheidsraad op het Witte Huis werden op 25 jan. de volgende maatregelen bekendgemaakt: 14.600 reservisten*) werden opgeroepen — 14.000 van luchtmachteenheden van de Nationale Garde en 600 man van de marine —; op korte termijn zullen 372 jacht- en transporttoestellen voor gebruik gereed moeten zijn.
Op 28 jan. werd te Washington bevestigd dat ook het vliegdekschip Yorktown met begeleidende torpedojagers naar de Japanse Zee opstoomde.

Een tweede front?

De motieven van Noord-Korea kwamen in de verschillende commentaren ter sprake. Naast het intern Koreaanse aspect van de zaak werd de relatie Korea-Vietnam gelegd, zoals uit onderstaande commentaren blijkt:

Le Figaro (25-1): Er bestaat duidelijk een trait d'union tussen wat thans in Korea en in Vietnam gebeurt. De Noordkoreaanse regering is in 1967 met een systematische afleidingsmanoeuvre begonnen teneinde de Amerikaanse inspanningen in Vietnam te hinderen. Int. Herald Trib. (29-1) schreef:
Er is geen enkele aanwijzing dat het Pueblo-incident deel uitmaakt van een door Peking geleide actie. Maar de gevaren van afleidingsmanoeuvres op andere fronten dan het Vietnamese zijn reëel.... Met het opbrengen van één schip kunnen de communisten binnen een paar uur al het oproepen van duizenden Amerikaanse reservisten bewerken, waardoor de defensiekosten nog sterker toenemen.
Het is moeilijk, aldus Newsweek (5-2), de gedachte te verwerpen, dat het Pueblo-incident, op zijn minst, indirect verband houdt met het steeds meer betrokken raken van de VS in de Vietnamese oorlog. Of deze ontwikkeling volgens een plan verliep of niet, in elk geval heeft zij tot gevolg gehad dat de Noord-Koreanen een groot deel van de Amerikaanse aandacht en een aanzienlijke hoeveelheid machtsmiddelen vasthouden op het moment dat de Noordvietnamezen 35.000 man geregelde troepen rond de Amerikaanse basis te Khe Sanh samentrekken.

*) De laatste maal dat reservisten werden opgeroepen was in okt. 1962 tijdens de Cubaanse crisis. Toen werden ca. 150.000 man opgeroepen, evenals bij de crisis rond Berlijn in 1961.

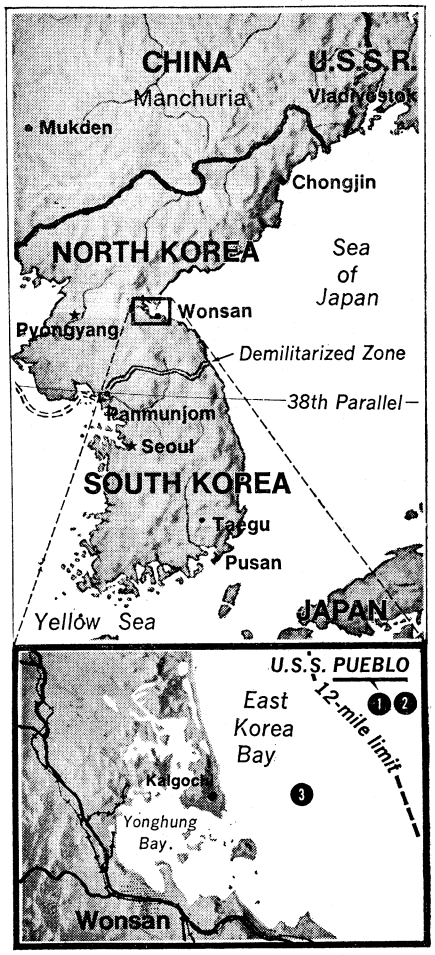

De positie van de Pueblo: 1) volgens radiobooodschappen van het schip; 2) volgens peilingen; 3) volgens Noord-Korea.

Verklaring Johnson

Op 26 jan. werd door het Witte Huis de volgende verklaring van president Johnson uitgegeven:

„Gedurende de laatste vijftien maanden hebben de Noordkoreanen een steeds opgevoerde geweldcampagne tegen Zuid-Korea en de Amerikaanse troepen in het gebied van de gedemilitariseerde zone gevoerd. Gewapende groepen overvallers zijn in groten getale naar Zuid-Korea gezonden om zich bezig te houden met sabotage en moord. Op 19 jan. trok een 31 man sterke groep Noordkoreaanse overvallers Seoel binnen met het oogmerk de president van de republiek Korea te vermoorden.
Bij tal van deze agressieve acties zijn Koreaanse en Amerikaanse soldaten gedood en gewond. De Noordkoreanen trachten blijkbaar de Zuidkoreanen te intimideren en pogen de groeiende geest van vertrouwen en vooruitgang in de republiek Korea te verstoren. Deze aanvallen kunnen ook een poging van de communisten zijn de Zuidkoreaanse en Amerikaanse strijdkrachten af te leiden, welke samen nu met succes de agressie in Vietnam weerstaan. Deze week begingen de Noordkoreanen evenwel opnieuw een daad van willekeur en agressie door een Amerikaans schip en zijn bemanning in internationale wateren in beslag te nemen. Het is duidelijk dat dit niet kan worden aanvaard.
Wij volgen nu twee wegen: In de eerste plaats brengen wij zeer binnenkort vandaag nog de kwestie voor de Veiligheidsraad van de VN. Het beste resultaat voor de gehele wereldgemeenschap zou zijn Noord-Korea te overreden ons schip en onze mannen terug te geven en de gevaarlijke agressieve koers tegen Z.-Korea te staken. Eveneens stellen wij diplomatieke pogingen in het werk. Wij zullen alle bruikbare middelen blijven aanwenden om een snelle en vreedzame oplossing voor het probleem te vinden.
In de tweede plaats hebben wij zekere voorzorgsmaatregelen getroffen, en dat doen wij nog steeds, om te verzekeren dat onze strijdkrachten gereed zijn voor elke onvoorziene omstandigheid welke zich in dit gebied kan voordoen. Deze acties houden in geen geval een vermindering van onze krachten in Vietnam in. Ik hoop dat de Noordkoreanen de ernst zullen inzien van de toestand, welke zij hebben geschapen. Ik vertrouw erop dat het Amerikaanse volk in deze crisis, zoals het in andere crises heeft gedaan, vastberadenheid en eensgezindheid aan de dag zal leggen, welke nodig zijn om deze tot een goed einde te brengen".

De Veiligheidsraad

Op 26 jan. kwam de Veiligheidsraad in spoedzitting bijeen om de daags tevoren ingediende klacht van de VS tegen Noord-Korea inzake het kapen van de Pueblo en schendingen van de wapenstilstand in Korea te behandelen.

De Sowjetrussische afgevaardigde Platon D. Morozow, die onmiddellijk het woord verkreeg, deed een aanval op de VS die „een manoeuvre uitvoeren in een zeer onwaardige zaak". De VS trachten de verantwoordelijkheid van de schuldige op de onschuldige af te wentelen, en worden door het indienen van de kwestie bij de Veiligheidsraad niet gedreven door het verlangen, internationale vrede en veiligheid te handhaven, aldus de Sowjet-afgevaardigde. Morozow vroeg de raad „deze poging van de VS, om van de raad gebruik te maken om hun imperialistische plannen in het Verre Oosten en Korea uit te voeren", te verwerpen.
Ondanks de communistische oppositie besloot de Raad echter de klacht in behandeling te nemen. De SU, Hongarije en Algerije hadden tegen het plaatsen van de klacht op de agenda gestemd, de overige twaalf leden stemden voor.
De Amerikaanse afgevaardigde, Goldberg, verwierp de Sowjetrussische beschuldiging. De VN moeten vrede en veiligheid handhaven en het zou onduldbaar zijn wanneer de Raad zijn plicht zou verzaken, zei hij. Dat de SU oordeelt voordat zij naar bewijzen geluisterd heeft is voor dat land karakteristiek, zo zei hij, maar wat karakteristiek is voor de Sowjet-justitie is dat niet voor de Veiligheidsraad.

Een mogelijke weg naar een vreedzame regeling werd aangegeven door de Canadese afgevaardigde Ignatieff. Hij stelde voor dat de Veiligheidsraad een of meer bemiddelaars zou aanwijzen om hun goede diensten te verlenen.
Tijdens de bijeenkomst van 27 jan. stelde de Ethiopische afgevaardigde de instelling van een formele commissie van onderzoek voor alsmede het sturen van een uitnodiging aan Noord-Korea een vertegenwoordiger te zenden om het standpunt van dit land voor de Raad uiteen te zetten.
Een hervatting van de zitting van de Raad werd vervolgens uitgesteld om de afgevaardigden tijd te gunnen voor informeel overleg. Hierbij werd de mogelijkheid nagegaan Noord-Korea uit te nodigen. Morozow (SU) sprak zich voor een dergelijke stap uit. De VS lieten weten alleen hiermee akkoord te gaan als de bemanning van de Pueblo is vrijgelaten of op het punt staat in vrijheid te worden gesteld.

Overleg te Panmoenjon

Op 31 jan. verklaarde een lid van het Noordkoreaanse centrale comité, *Kim Kwang Hioep,* dat zijn land geen oplossing van de VN m.b.t. de Pueblo zou accepteren. „Iets anders was het", zei hij, „wanneer het geval zou worden voorgelegd aan de wapenstilstandscommissie". Er was een precedent voor de behandeling van zulke zaken door de commissie, aldus Kim.
De woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, *McCloskey,* verklaarde op 1 febr. dat de VS nu de voorkeur geven aan een zo spoedig mogelijke bijeenkomst van de commissie te Panmoenjon boven de aan de gang zijnde pogingen de crisis via de Veiligheidsraad op te lossen.
Kort tevoren hadden communistische kringen te New York meegedeeld dat Noord-Korea een Afro-Aziatisch voorstel om vertegenwoordigers naar Genève te sturen voor besprekingen over teruggave van het schip en zijn bemanning van de hand hadden gewezen. De Noordkoreaanse regering had evenmin interesse getoond voor deelneming aan een debat van de Veiligheidsraad.
President Johnson deelde op 2 febr. aan de pers mee dat de militaire bestandscommissie te Panmoenjon bijeen was geweest om van gedachten te wisselen over de mogelijke vrijlating van de bemanning van de Pueblo. De bijeenkomst had voor de VS geen bevredigend resultaat opgeleverd, aldus Johnson. De president herinnerde eraan dat het in 1960 wel zeven maanden had geduurd eer de Russen de bemanning van een Amerikaans verkenningsvliegtuig dat een noodlanding had gemaakt op het grondgebied van de SU, hadden vrijgelaten.
Op 4 febr. vond een tweede bijeenkomst te Panmoenjon plaats. Officieel werd niets bekendgemaakt van wat de Amerikaanse admiraal *John Smith* en de Noordkoreaanse generaal-majoor *Pak Tsjoeng-koek* met elkaar besproken hadden.

Verdere Amerikaanse diplomatieke actie. Positie SU

De woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, Robert McCloskey, maakte op 26 jan. bekend dat het Internationale Rode Kruis zeer dringend was verzocht tussenbeide te komen. Ambassadeurs en andere diplomaten van de 16 geallieerde landen die tijdens de Koreaanse oorlog troepen hebben geleverd voor de VN werden op 26 jan. op het State Department ontboden en van de diplomatieke en andere stappen van de VS op de hoogte gesteld.
Eveneens op 26 jan. werd het overleg te Moskou tussen de Amerikaanse ambassadeur Llewellyn Thompson en de Sowjetrussische minister van buitenlandse zaken Gromyko voortgezet. Te Washington werd vernomen dat de SU het tweede Amerikaanse verzoek om goede diensten had afgewezen.
De Sowjetrussische premier *Kosygin,* op bezoek in India, verklaarde, op 28 jan. ervan overtuigd te zijn dat de Pueblo de Noordkoreaanse territoriale wateren was binnengevaren. Hij achtte het een zaak die alleen door de beide betrokken landen kon worden opgelost. In gesprekken met premier *Indira Gandhi* van India zei Kosygin dat de kwestie als een onbelangrijke routinezaak zou moeten worden beschouwd. Volgens het Amerikaanse blad *Washington Post* zou door leden van Kosygins delegatie zijn gesuggereerd de Pueblo en zijn bemanning uit te wisselen tegen zich in Amerikaanse handen bevindende Noordkoreaanse gevangenen, waarbij de VS de schending van de Noordkoreaanse territoriale wateren zou moeten erkennen.
Diplomatieke kringen te Moskou deelden 1 febr. mee dat verscheidene bondgenoten van de VS, waaronder Canada de SU gevraagd hadden in het geschil te bemiddelen, nadat gebleken was dat de besprekingen van ambassadeur Thompson geen resultaat hadden opgeleverd.
Door de Indonesische minister van buitenlandse zaken, *Malik,* was op 30 jan. meegedeeld dat de VS de Indonesische regering hadden verzocht over het geschil contact op te nemen met de regering van Noord-Korea. Ook verzochten de VS, Japan diplomatieke medewerking te verlenen.

Houding Peking

Op 26 jan. verbrak radio-Peking het Chinese stilzwijgen over het Pueblo-incident door de Noordkoreaanse lezing van de gebeurtenissen te geven, evenwel zonder commentaar. In een op 28 jan. door het persbureau *Nieuw-China* verspreide verklaring stelde de Chinese regering dat de VS trachten „het Koreaanse volk te intimideren door oorlogschantage". Indien de VS, die de les van de Koreaanse oorlog vergeten hebben, een „nieuw oorlogsavontuur" zouden durven beginnen, „dan zullen zij de bittere vruchten van eigen recept proeven en zullen zij een nog strengere afstraffing krijgen", aldus de Chinese verklaring.



Een Amerikaanse patrouille bij de Koreaanse bestandslijn.

NEDERLAND

OLIEBRANDEN

Op 13 jan. brak door een ontploffing brand uit in een olietank op het tank-opslagterrein van Pakhuismeesteren in de Derde Petroleumhaven te Rotterdam (Botlekgebied). Ongeveer 4½ mln liter vliegtuigbrandstof ging daarbij verloren. De schade wordt geschat op *f* 2 mln. Er deden zich geen persoonlijke ongelukken voor.
Op het terrein van de raffinaderij (capaciteit: 18.8 mln ton per jaar) van Shell Nederland aan de Eerste Petroleumhaven te Rotterdam (Pernis) deed zich op 20 jan. een hevige explosie voor, waardoor een groot aantal olietanks in brand raakten.
Door de explosie en de brand gingen o.a. twee kraakinstallaties voor paraffine, een ketelhuis en 18 kleine tanks verloren, terwijl 80 andere kleine tanks schade opliepen. Er werden twee arbeiders gedood en 70 personen gewonden. De schade wordt op *f* 100 mln geschat. Door de explosie sneuvelden in Hoogvliet en Vlaardingen tienduizenden ruiten. Naar schatting zal een half jaar nodig zijn om de schade op het terrein te herstellen. (*Alg. H'blad* 15-1, 20-1, 22-1; *NRC* 20-1, 22/23-1; *De Volkskrant* 15-1)



Brandende olietanks op het terrein van Shell Nederland te Pernis.

VERHOGING MINIMUMINKOMEN

Het bestuur van de Stichting van de Arbeid heeft op 24 jan. besloten het minimuminkomen met ingang van 1 jan. 1968 tijdelijk te verhogen met *f* 3 per week of *f* 13 per maand tot *f* 128 per week, resp. *f* 555 per maand. Het bestuur beschouwt deze bijslag niet als een voorschot, maar als een definitieve regeling voor het eerste halfjaar 1968. Het bestuur van de Stichting van de Arbeid heeft uitdrukkelijk gestipuleerd dat in de wettelijke regeling van het minimuminkomen als datum van aanpassing zal gelden 1 juli van enig jaar. Voor een aanpassing per 1 juli 1968 zal het uitgangspunt dienen te zijn de Minimuminkomensbeschikking 1967, met de daarin vermelde bedragen van *f* 128 per week, resp. *f* 555 per maand. (*SER-bulletin* 25-1)

FACULTATIEVE VERHOGING VAN DE HUREN

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp tot wijziging van de Huurwet ingediend, waardoor het mogelijk wordt om in de gebieden waar de huurprijzen niet zijn vrijgelaten, de huren van woningen waarvoor geen rijksbijdrage (meer) wordt verleend, jaarlijks met maximaal 4% te verhogen. Volgens het wetsontwerp zal de eerste huurverhoging mogelijk zijn op 1 april 1968. Volgende verhogingen zullen elk jaar op 1 jan. kunnen ingaan.
Bij het van kracht worden van de wetswijziging zal de Huurwet de mogelijkheid bieden tot een facultatieve huurverhoging tot ten hoogste 4% per jaar. Dit betekent dat verhuurder en huurder dan in vrij overleg een nieuwe overeenkomst kunnen aangaan, waarbij met die jaarlijkse huurverhoging rekening is gehouden.
Een huurverhoging kan dus niet eenzijdig door de verhuurder worden opgelegd. Zij kan slechts door middel van een nieuwe overeenkomst tot stand komen. Wanneer een huurder een naar het oordeel van de verhuurder redelijke huurverhoging niet wil accepteren, kan de verhuurder de huuradviescommisie advies vragen over de redelijkheid van de door hem voorgestelde huurverhoging.
De voorgestelde facultatieve huurverhoging heeft ook betrekking op bedrijfspanden. Zij sluit aan bij de sedert 1954 voor die panden bestaande regeling. (*NRC* 20-1)

(Vor. ber. pag. 38/3)

WETSONTWERP VERVROEGDE AFSCHRIJVING GEBOUWEN

Bij de Tweede Kamer is op 17 jan. een wetsontwerp ingediend waarin wordt voorgesteld de vervroegde afschrijving voor gebouwen (geen woonhuizen) opnieuw in te voeren in een aantal gebieden waar de werkgelegenheid duidelijk onvoldoende is.
Deze gebieden zijn: a. de provincies Groningen, Friesland, Drente, Overijssel, Gelderland, Noordbrabant, Limburg en Zeeland; b. het gedeelte van de provincie Noordholland ten noorden van de gemeenten Schoorl, Warmenhuizen, Langedijk, Heer Hugowaard, Oterleek, Schermerhorn, Beemster en Oosthuizen; c. de Zuidelijke IJsselmeerpolders.
De regionale wederinvoering van de vervroegde afschrijving geldt voor die gebouwen, c.q. verbeteringen van gebouwen, waarvoor na 11 okt. 1967 verplichtingen zijn aangegaan of zg. voortbrengingskosten zijn gemaakt. De vervroegde afschrijving heeft voor het eerst plaats in het jaar waarin het gebouw, c.q. de verbetering daarvan, in gebruik wordt gesteld.
Het in totaal vervroegd afschrijfbare bedrag is gelijk aan een derde van de aanschaffings- of voortbrengingskosten. Aangezien het per jaar vervroegd afschrijfbare bedrag is gesteld op ten hoogte een zesde van die kosten, kan voordeel van de vervroegde afschrijving in twee jaren worden genoten, nl. in het jaar van de ingebruikstelling en het daaropvolgende. (*NRC* 18-1)

DAGELIJKS BESTUUR PVDA

Het nieuwe bestuur van de Partij van de Arbeid heeft op 30 nov. het volgende dagelijks bestuur gekozen: *J. G. H. Tans,* voorzitter; vice-voorzitters: *H. J. Eijsink, H. M. Franssen* en *A. van der Louw;* secretaris: *E.*

R. Wieldraaijer; penningmeester: *C. G. Baan;* internationaal secretaris: *P. Dankert* en leden: *G. Klein, J. Koopman jr., A. Vondeling* en *J. M. den Uijl. (Alg. H'blad* 1-12)

(Vor. ber. pag. 772/1-1967)

HET ONTSLAG VAN H. J. VAN DER MOLEN

De Centrale Raad van Beroep te Utrecht heeft op 24 jan. de uitspraak van 21 dec. 1966 van het Amsterdamse ambtenarengerecht bevestigd, waarbij het door de heer *H. J. Van der Molen* ingestelde beroep tegen zijn ontslag als hoofdcommissaris van politie te Amsterdam was verworpen.

Evenals het ambtenarengerecht achtte de Centrale Raad geen gronden aanwezig voor nietigverklaring van dit ontslag, dat de heer Van der Molen in juli 1966 door de toenmalige ministers van binnenlandse zaken *(Smallenbroek)* en justitie *(Samkalden)* was verleend.

Het ambtenarengerecht te Amsterdam was tot de conclusie gekomen dat het ontslag van de heer Van der Molen niet in strijd was met enig toepasselijk algemeen verbindend voorschrift noch met enig daarmee gelijk te stellen algemeen rechtsbeginsel. Ook had het geen argumenten aanwezig geacht om de ministers zgn. détournement de pouvoir te verwijten, d.w.z. dat zij het artikel waarop het ontslagbesluit berustte, nl. art. 122 van het ambtenarenreglement voor de gemeentepolitie, gebruikt zouden hebben voor andere doeleinden dan waarvoor het is gegeven.

De Centrale Raad was van mening dat de aangevoerde feiten en omstandigheden voldoende hebben aangetoond dat in de werkverhouding tussen de toenmalige burgemeester van Amsterdam, mr. G. v a n H a l l, en de heer Van der Molen een goede communicatie ten enenmale ontbrak. Dit heeft volgens de Raad ook voldoende bevestiging gevonden in de vele verklaringen, die tegenover de commissie-Enschedé zijn afgelegd.

In zijn rechtsoverwegingen stelde de Centrale Raad dat toch de situatie waarin Amsterdam met betrekking tot de handhaving van de openbare orde verkeerde, dusdanig was dat de ministers van binnenlandse zaken en van justitie redelijkerwijs tot het oordeel konden komen dat ingrijpen dringend geboden was. Dat ingrijpen kon volgens de Raad redelijkerwijs bestaan in het bevorderen van een eervol ontslag van de heer Van der Molen. Hierbij kan volgens de Raad buiten beschouwing worden gelaten of ook toen reeds aanleiding bestond om eventueel de burgemeester van Amsterdam ontslag te verlenen, of nog andere maatregelen te nemen.

De Raad was van mening dat zulks immers in beginsel behoort tot het beleid van de verantwoordelijke ministers en niet ter toetsing staat van de ambtenarenrechter. Hierop zou alleen een uitzondering bestaan als de ministers het desbetreffende besluit niet met de nodige zorgvuldigheid zouden hebben voorbereid, dan wel bij inachtneming van de in aanmerking komende belangen (waarbij het algemeen belang in casu wel een bijzonder gewichtige rol moest spelen) in redelijkheid niet tot hun beslissing hadden kunnen komen. De Centrale Raad van beroep achtte beide uitzonderingen in deze zaak niet aanwezig. (N R C 4-1, 24-1) (Vor. ber. pag. 517/1-1966)

H. TER POORTEN

Op 15 jan. is op 80-jarige leeftijd overleden luitenant-generaal *H. ter Poorten.* Hij was van 13 okt. 1941-28 febr. 1946 commandant van het KNIL. Hij was de grondlegger van de militaire luchtvaart in het vroegere Nederlands-Indië. Hein ter Poorten was op 21 nov. 1887 in Buitenzorg (West-Java) geboren. *(ANP* 18-1)

BELGIË

COMMISSIE-DE VOGHEL

De regeringscommissie voor de studie van de financiële vraagstukken van de economische expansie, die naar de naam van haar voorzitter gewoonlijk de commissie-*De Voghel* wordt genoemd, heeft op 5 dec. 1967 haar tweede verslag bij minister van financiën *Henrion* ingediend.

De commissie ontleedde, op verzoek van de regering, vooral de financieringsmechanismen van de openbare en de particuliere sectoren in het licht van de economische expansie. Zij stelt hervormingen voor om de werking van de geldmarkten te verbeteren en doet suggesties voor de werking van de raadgevende instellingen. Inzonderheid wordt getracht een antwoord te geven op de problemen van het bedrijfsleven, dat niet over voldoende risicodragende kapitalen op lange termijn kan beschikken. De commissie dringt aan op het ontwerpen van een financiële programmatie, de coördinatie van de openbare kredietinstelingen, een betere belegging van het sociale spaargeld, de versoepeling van de beursverrichtingen, een duidelijker presentatie van de winst- en verliesrekeningen van de ondernemingen enz.

Verscheidene voorstellen van de commissie werden reeds uitgevoerd door de regering, o.m. in het kader van de wet op de bijzondere machten.

BROUWERIJ IN BRITS BEZIT

De Watney Mann brouwerij te Londen heeft 83,5% van de aandelen van de N.V. Oude Brouwerijen Vandenheuvel (Brussel) overgenomen. Vandenheuvel, een van de grootste Belgische brouwerijen, is sterk vertegenwoordigd in de brouwerij Ixelberg (Brussel) en deze twee brouwerijen samen hebben aanzienlijke belangen in de NV Top Bronnen (bronwater en limonade.) De aandelen worden overgenomen van de familie de Beco, maar baron *de Beco* blijft voorzitter van de raad van beheer en gedelegeerd beheerder van Vandenheuvel. Voor de overname zou 120 mln B.fr. zijn betaald, maar volgens sommige persberichten zou het bedrag veel hoger liggen. *(UP* 30-1; *De Standaard* 2-2)

IMMIGRATIE NAAR ZUID-AFRIKA

In 1967 zijn 511 Belgen naar Zuid-Afrika uitgeweken. Hier moeten nog 90 Belgische immigranten uit Kongo aan toe worden gevoegd. Het aantal Vlamingen en Franstaligen was ongeveer gelijk.

DUITSLAND (WEST)

PARTIJCONGRES LIBERALEN, AFTREDEN MENDE, SCHEEL OPVOLGER

Van 29-31 jan. is te Freiburg het 19de partijcongres van de Liberale partij, de Freie Demokratische Partei (FDP) gehouden. Aan het congres namen 300 afgevaardigden deel.

Hoewel het niet opnieuw tot een conflict kwam tussen de vooruitstrevende zg. Jungdemokraten, bestaande uit links gerichte groeperingen w.o. de Liberale studentenbond (LSD), en het behoudende deel van de FDP, zijn toch de bestaande verschillen op dit congres naar voren getreden. Een voorstel van de Jungdemokraten om een discussie met de radicale studentenleider *Rudi Dutschke* werd onder druk van de partijleiding afgewezen.

Dutschke hield daarop een redevoering buiten het congresgebouw voor studenten en vele afgevaardigden van het congres. Hij eiste uittreden van West-Duitsland uit de NAVO in 1969, een halvering van de defensiebegroting, de neutralisatie van Midden-Europa.

Dutschke kwam hierover in debat met prof. *Ralf Dahrendorf,* kandidaat van de FDP voor de komende verkiezingen in Baden-Württemberg.

Rede Mende

In zijn afscheidsrede kondigde E r i c h M e n d e een „interessante verkiezingsstrijd" aan. De coalitiepartners, de Christen-democraten en socialisten, slaan elkaar nu al om de oren, zei hij. Mende veroordeelde scherp de pogingen van deze partijen tot hervorming van het kiesrecht (zie pag. 86/3), waardoor de FDP volgens hem zou worden teruggebracht tot de stand van 1957 en de CDU

aan een absolute meerderheid zou worden geholpen.
Mende riep op tot een nieuw beeld van de partij, dat ook aantrekkelijk is voor kiezers die genoeg hebben van de coalitie van Christen-democraten en Sociaaldemocraten. Hij noemde de grote coalitie verlammend voor de democratie.
De Liberalen moeten volgens Mende een progressieve, moderne koers volgen om het grote publiek, met name personen in de hogere salarisklassen en zelfs radikale studenten, voor zich te winnen.
(De voorzitter van het dagelijks bestuur, Hans Friderichs, zei dat binnen twee jaar het aandeel van de betere gesalarieerden in de partijaanhang van 25 op 40% was gekomen, maar dat het aandeel van de kleine zakenlieden sinds de verkiezingen van 1965 van 31 tot 20% was teruggelopen. De meeste kleine zakenlieden waren volgens Friderichs overgelopen naar de extreem-rechtse Nationaal-Democratische Partij (NPD.)
Volgens Mende had onder de „Grote Coalitie" het contact tussen Oost- en West-Duitsland een nieuw dieptepunt bereikt sinds de oprichting van de Berlijnse Muur in 1961. Hij drong aan op contacten op elk niveau met Oost-Duitsland maar sprak zich evenals op het vorige partijcongres (pag. 247/3-1967) uit tegen erkenning van het Oostduitse bewind.

Vietnam

Door het congres werd een resolutie inzake de kwestie Vietnam aangenomen, waarin gepleit wordt voor opname van onderhandelingen met alle in het conflict betrokken partijen, de onmiddellijke stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam en de stopzetting van alle Noordvietnamese operaties op Zuidvietnamees grondgebied.
De *NZZ* (31-1) wees erop, dat het voor het eerst tijdens een partijcongres in West-Duitsland tot discussie gekomen was over Vietnam.

Verkiezing Scheel tot opvolger Mende

Met 216 stemmen voor, 8 tegen en 24 onthoudingen, werd de enige kandidaat, *Walter Scheel,* vice-president van de Bondsdag, tot opvolger van partijvoorzitter Erich Mende gekozen.
Reeds op 7 sept. 1967 had Mende zijn aftreden bekendgemaakt. Hij schijnt daartoe min of meer gedwongen te zijn door de heftige kritiek, die werd uitgeoefend op zijn aanvaarding van de functie van directeur van de Amerikaanse Investors Overseas Services. Volgens critici zou deze lucratieve functie zijn onafhankelijkheid als leider van de oppositie kunnen aantasten. Mende had de aanvaarding van deze functie bovendien voor de partij geheimgehouden. Als zijn opvolger had Mende eerst *Willy Weyer* aanbevolen, lid van de regering van Noordrijnland-Westfalen.

Walter Scheel werd op 8 juli 1919 geboren. Gedurende de Tweede Wereldoorlog diende hij bij de luchtmacht. Hij heeft het daar als lid van de bemanning van een nachtjager tot eerste luitenant gebracht en is onderscheiden met het ijzeren kruis.
In 1946 is Scheel lid geworden van de liberale partij. Na enige jaren lid te zijn geweest van de gemeenteraad in zijn geboortestad Solingen, is Scheel in 1953 voor de Bondsdag gekozen. Hij is voorts onder meer lid van het Europese Parlement. In 1961 is Scheel minister geworden voor ontwikkelingshulp, wat hij is gebleven tot eind 1966, tot de val van het kabinet-Erhard.

Tot vice-voorzitters werden twee uit de DDR gevluchte liberalen gekozen, *Genscher* en *W. Mischnick,* en *Müller* uit de deelstaat Baden-Württemberg.

Rede prof. Dahrendorf

De rede, die prof. Dahrendorf voor het congres hield werd als de belangrijkste beschouwd. Dahrendorf is hoogleraar in de sociologie aan de universiteit van Konstanz en pas enige maanden lid van de FDP.
De rede was getiteld „Politiek van de liberaliteit in plaats van het bondgenootschap van de onbeweeglijkheid". Dahrendorf pleitte voor het opbrengen van moed voor verandering in de verstarde politiek van de politieke partijen in de Bondsrepubliek en hekelde de holle formules, die volgens hem het Duitse politieke leven kenschetsen.
Het zou goed zijn, aldus Dahrendorf, als de politici in Bonn eens aan het gelach werden blootgesteld waarmee de jongeren het politieke gepraat van hen beantwoorden. Dan zouden zij, aldus Dahrendorf, begrijpen waar de onrust vandaan komt, die sommigen tot bestorming van kerken en rechtbanken, anderen tot het stemmen op de uiterst rechtse NPD aanleiding geeft.
De splitsing van Duitsland in een vrije en onvrije staat is aldus Dahrendorf een bron van de onvrede in de wereld, maar het helpt ons geen zier, zo zei hij, als in de Duitse treinen, scholen en ambassades kaarten hangen waarop Koningsbergen, Breslau en Leipzig van hetzelfde land deel uitmaken als Freiburg en Frankfort.
De moed tot verandering zal volgens Dahrendorf het eerst tot uiting moeten komen in een nieuwe sociale ontwikkeling. Wij hebben een maatschappelijke politiek van liberaliteit nodig, zo zei hij, waarvan het eerste woord niet zekerheid is, maar openheid. Zekerheid betekent dat het individu van de zorgen wordt bevrijd, dat het verzorgd wordt, openheid wil zeggen dat het individu kansen worden gegeven.
Opdat een ieder aan de mogelijkheden van de moderne maatschappij kan deelhebben is het niet voldoende dat zijn aanspraken in rechten en constituties worden vastgelegd, maar het is nodig dat hem ook de mogelijkheid wordt gegeven zijn rechten waar te nemen.
Voor de Duitse liberalen betekent dit, aldus Dahrendorf, dat zij definitief afscheid moeten nemen van een verleden waarin het nog voldoende was dat de liberale partij in Duitsland optrad als derde kracht, als gemakkelijke roepster, of soms als partij op de wip tussen de grote partijen.
Het streven van de liberale partij moet zijn dit land te regeren, het dus te leiden naar een open wereld en deze open te houden, aldus Dahrendorf.

Rede Scheel

In de slotrede van het congres, uitgesproken door de nieuwe partijvoorzitter, Scheel, verklaarde deze, dat de FDP noch een wending naar links, noch naar rechts heeft gemaakt, maar een wending naar voren.
De *NZZ* (2-2) trok uit de rede van Dahrendorf en die van Scheel de conclusie, dat voor de FDP alleen de SPD als coalitiepartner overblijft.

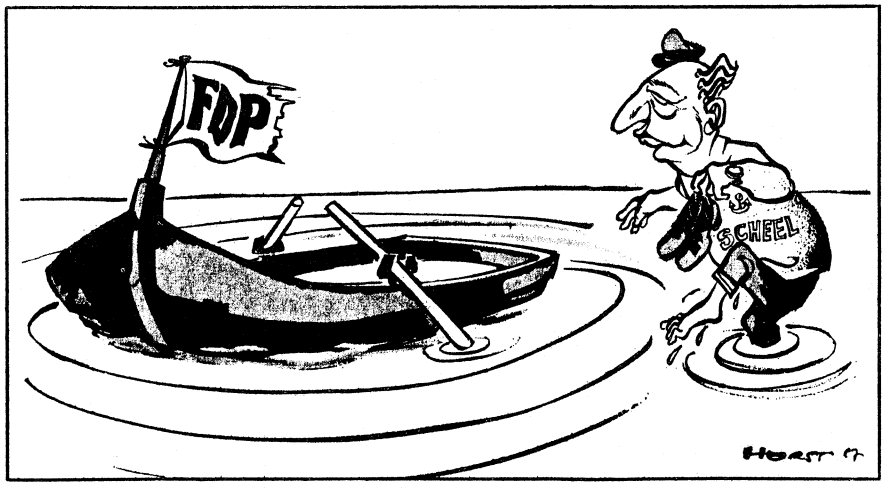

(Der Spiegel)

GEEN OVERGANGSKIESSTELSEL IN 1969. DISTRICTENSTELSEL NA 1969

Op 11 jan. zijn de leidingen van de CDU/CSU en de SPD overeengekomen, dat in de Bondsrepubliek een districtenkiesstelsel naar Engels voorbeeld zal worden ingevoerd; het zal echter pas gelden voor de Bondsdagverkiezing van 1973, tenzij na

1969 een tussentijdse verkiezing zou moeten worden gehouden. Voorts is overeengekomen, dat in 1969 zal worden gekozen volgens het bestaande kiesstelsel.

Het huidige kiesstelsel in de Bondsrepubliek is een stelsel van evenredige verkiezingen verbonden met directe verkiezingen. Elke kiezer heeft twee stemmen. Er wordt van de kiezers verwacht dat zij één stem op hun kandidaat persoonlijk uitbrengen en de andere stem op een partij. Voor de bepaling van het aantal zetels van een partij in de Bondsdag geldt het aantal tweede stemmen dat deze partij heeft gekregen. De kandidaten die in kiesdistricten de meeste stemmen hebben behaald worden rechtstreeks in de Bondsdag gekozen; de andere Bondsdagleden krijgen hun zetels op grond van de stemmen die op de lijsten zijn uitgebracht. Hieraan is de eis verbonden, dat een partij óf vijf procent van het totale aantal stemmen, óf drie direct gekozen zetels moet hebben om te worden toegelaten in de Bondsdag.

Bij het aangaan van de „grote coalitie" in dec. 1966 waren de CDU/CSU en de SPD echter overeengekomen vóór de Bondsdagverkiezingen van 1969 de kieswet zodanig te veranderen, dat men vijf procent van de stemmen plus één direct gekozen zetel moet bemachtigen om te worden toegelaten.

De CDU/CSU had aangedrongen op verscherping van de eisen voor vertegenwoordiging in de Bondsdag, om te verhinderen dat de uiterst rechtse Nationaal-democratische partij (NPD) in de Bondsdag zou komen, dit wegens de weerklank die een intrede van de NPD in de Bondsdag in het buitenland zou hebben. De sociaal-democraten vonden het echter ten slotte onjuist om met het kiesstelsel te manipuleren; bovendien moest ernstig rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat een klacht van de betrokken partijen — de NPD en de FDP, die bij het nieuwe Kiesstelsel de kans zou lopen te verdwijnen uit de Bondsdag — bij het constitutionele hof te Karlsruhe succes zou hebben. Bovendien moet er rekening mee worden gehouden, dat de SPD, indien het districtenstelsel reeds tijdens de verkiezingen van 1965 zou zijn toegepast, slechts in 206 van de 500 districten de meerderheid zou hebben behaald, terwijl de CDU er 294 zou hebben behaald. Dit resultaat werd berekend in begin jan. gepubliceerde gegevens van het Westduitse bureau voor statistiek.

HERSTEL DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN BONN-BELGRADO

Op 31 jan. hebben de Bondsrepubliek en Joego-Slavië de diplomatieke betrekkingen hersteld, die tien jaar geleden werden verbroken. Het besluit werd tegelijkertijd in Belgrado en Bonn bekendgemaakt.

Op 19 okt. 1957 verbrak West-Duitsland overeenkomstig de Hallstein-doctrine de betrekkingen met Joego-Slavië toen de regering van Belgrado de DDR als tweede Duitse staat erkende (zie pag. 13579/3-1957).

De overeenkomst inzake het herstel van de diplomatieke betrekkingen werd bereikt gedurende besprekingen tussen beide landen, die van 23-29 jan. te Parijs werden gevoerd. Op 13 dec. 1967 was daartoe in het Westduitse kabinet overeenstemming bereikt. De Westduitse delegatie bij de besprekingen te Parijs, werd geleid door de chef van de politieke afdeling II van het ministerie van buitenlandse zaken, *Hans-Hellmuth Rüte;* de Joegoslavische delegatie stond onder leiding van de chef van de West-Europa-afdeling van het ministerie van buitenlandse zaken, *Zvonko Perisic.*

Over de geschilpunten tussen West-Duitsland en Joego-Slavië is tijdens het overleg in Parijs niet gesproken. Beide landen achten het klimaat hiervoor gunstiger wanneer eenmaal de diplomatieke betrekkingen waren hersteld. Als de drie belangrijkste geschilpunten tussen Bonn en Belgrado worden genoemd: de positie van de vele Joegoslavische gastarbeiders in West-Duitsland, de sabotage-activiteiten van de Kroatische ballingen in West-Duitsland en de vergoeding van de schade, die West-Duitsland in de Tweede Wereldoorlog in Joego-Slavië heeft aangericht.

In het gemeenschappelijke communiqué dat na afloop van de besprekingen werd bekend gemaakt verklaren de beide regeringen dat zij geloven dat de beslissing om de diplomatieke betrekkingen te herstellen „de vreedzame samenwerking tussen de Europese staten zal versterken en een positieve bijdrage levert tot het proces van ontspanning in Europa".

De letterlijke tekst van de afzonderlijke verklaring van West-Duitsland luidt als volgt:

„De Bondsregering juicht het toe, dat de Duits-Joegoslavische besprekingen over de wederopname van de diplomatieke betrekkingen tot een succesvolle afsluiting is gekomen. De politiek van de Bondsregering is gericht op een rechtvaardige en duurzame vredesorde in Europa. Ook het herstel van de diplomatieke betrekkingen met Joego-Slavië dient dit doel. De Bondsregering heeft haar rechtsopvatting en haar principes over de politiek van een dergelijke vredesorde in haar regeringsverklaring van 13 dec. 1966 (pag. 808/1-1966) vastgelegd. Zij is ervan overtuigd, dat de overige staten in de wereld ook verder deze inspanningen van de Bondsrepubliek Duitsland ondersteunen".

BECHER VOORZITTER VAN SUDETEN-DUITSERS

De vereniging van de verdreven en ontheemde Sudeten-Duitsers heeft op 28 jan. in haar vergadering te München dr. *Walter Becher* als voorzitter gekozen, als opvolger van de vorig jaar overleden Seebohm (pag. 664/3-1967). Becher is lid geweest van de NSDAP en redacteur van *Zeit,* het officiële orgaan van de NSDAP in Sudetenland. Hij is nu afgevaardigde voor de CSU in de Bondsdag.

De Sudeten-Duitsers, die — aldus Becher in zijn toespraak — de vredespolitiek van de bondsregering ondersteunen, zijn bereid in het belang van de vrede en van de eenmaking van Europa compromissen te sluiten die dienstbaar zijn aan het behoud van de volken.

Becher sprak de hoop uit dat zich in Tsjechoslowakije een democratisering van onderaf zou voltrekken. Geloofwaardig zou dit pas zijn als dit proces zou leiden tot het goedmaken van het onrecht van de verdrijving van de Duitsers, aldus de nieuwe voorzitter.

Becher deed een beroep op de bondsregering in geen geval te verklaren dat het akkoord van München van 1938 waarbij Sudetenland bij het Duitse rijk werd ingelijfd, van begin af aan ongeldig is geweest. Dit zou de verdrijving van de Duitsers uit Sudetenland legaliseren. Het erkennen van de verdrijving is voor ons, aldus Becher, niet discutabel.

FRANKRIJK

POUJADE SECR.-GEN. VAN DE GAULLISTEN

Op 19 jan. is *Robert Poujade* met 80 stemmen voor, 20 blanco en 7 tegen gekozen tot secretaris-generaal van de Union des démocrates pour la Ve République. Het besluit tot instelling van de functie van een secretaris-generaal werd tijdens het in nov. 1967 gehouden partijcongres genomen (pag. 14/3).

Volgens de besluiten van dit congres moet de secretaris-generaal de partij organiseren, dirigeren en vertegenwoordigen. Hij mag met geen

enkele stroming van de partij te nauw verbonden zijn en moet goede betrekkingen onderhouden met de partijleden, de hogere partij-organen en de Gaullistische kamerfractie. Hij mag geen deel uitmaken van de regering en moet de besluiten van het centrale comité van de partij opvolgen.
Als richtlijnen van het door hem te voeren beleid zei Poujade zich te zullen houden aan de regel van „Fidélité, Ouverture et Progrès".

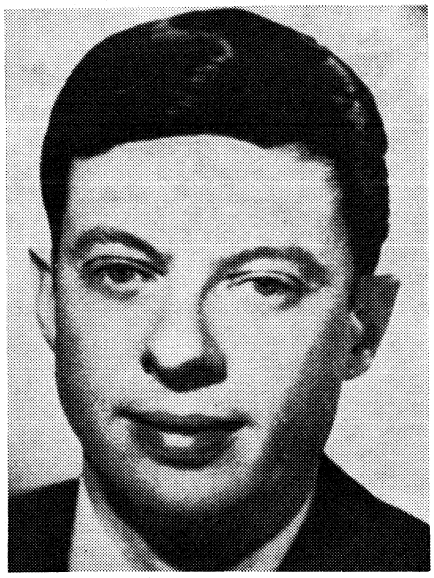

Robert Poujade werd in 1928 geboren. In 1946 maakte hij reeds deel uit van een Gaullistische jeugdbeweging en drie jaar later was hij met Claude Mauriac een der oprichters van Liberté de l'Esprit, partijblad van de eerste Gaullistische partij de RPF. Later was Poujade de oprichter van de sociaal-republikeinen, de latere (UNR) in de Côte-d'Or. Hij werd in 1958 de eerste secretaris van de departementale federatie. Sedert 1960 had Poujade zitting in het centrale comité en in de politieke commissie en sedert 1961 in het partij bureau van de UNR. Poujade kreeg vooral bekendheid toen hij tijdens de verkiezingen van maart 1967 (pag. 177/1-1967) de burgemeester van Dijon, kanunnik Felix Kir versloeg als afgevaardigde voor Dijon in de Nationale Vergadering. Sinds juni 1967 maakte hij deel uit van het secretariaat van de UNR/UDT.

GAULLISTISCHE MINDERHEID IN DE NATIONALE VERGADERING

Doordat op 22 jan. het kamerlid voor Polynesië, *François Sandford*, uit de kamerfractie der onafhankelijke Republikeinen van *Giscard d'Estaing* is getreden, beschikken de orthodoxe Gaullisten tezamen met de Giscardianen nog maar over 243 zetels, zodat zij niet langer de meerderheid bezitten in de Nationale Vergadering, die 487 leden telt. Op 25 jan. verloren de Gaullisten opnieuw een zetel in de Nationale Vergadering. De Constitutionele Raad verklaarde op die datum de verkiezing in maart 1967 van de Gaullistische afgevaardigde *Faggianelli* van Corsica voor ongeldig (zie pag. 179/1-1967). De Gaullisten beschikken nu nog over 242 zetels, hoewel zij kunnen rekenen op de steun van een aantal Onafhankelijken en Centrum-afgevaardigden.

BUITENGEWOON CONGRES SFIO

Op 27 en 28 jan. heeft de socialistische partij (SFIO) een buitengewoon congres gehouden te Suresnes. Met vrijwel algemene stemmen aanvaardde het congres een door partijsecretaris *Guy Mollet* ingediend voorstel. Dit hield in dat de SFIO in 1969 zal opgaan in een nieuwe democratische en socialistische partij, die zal ontstaan door de fusie van de SFIO, de radicale partij en de conventie der republikeinse instellingen (de zg. clubs), die nu reeds samengaan in de Fédération o.l.v. *François Mitterrand*.
Een voorstel van *Gaston Defferre* om nu reeds over te gaan tot een fusie tussen alleen de SFIO en de clubs, een „kleine fusie", verwierf slechts 923 van de 2.922 stemmen.
Defferre, gesteund door *Mitterrand*, betoogde dat de gevaarlijke toestand van de Franse economie tot een breuk in de regeringscoalitie en zo tot een onvoorziene crisis zou kunnen leiden en dat links zich zou moeten haasten om een positie te bereiken waarin het in staat zou zijn het gaullisme op te volgen.
Een openlijk geschil tussen Defferre en Mollet werd voorkomen, omdat laatstgenoemde de in zijn oorspronkelijk voorstel gestelde termijn van „na 1970" door 1969 verving. Hierin zagen de aanhangers van Defferre een tegemoetkoming omdat Mollet zich tot nog toe nooit aan een exacte termijn had willen binden.
Mollet verklaarde na de stemming: „Wij hebben een duidelijke en unanieme beslissing genomen die onze wil bewijst snel van de unie tot de eenheid over te gaan. Wij hebben het punt waarop geen terugkeer meer mogelijk is nu gepasseerd".
Hij zei echter ook: „Tussen ons en de communisten is niet alles geregeld en een gemeenschappelijke regering (met hen) vereist eenheid in alle problemen". Aan deze laatste uitspraak verbond de *FAZ* (30-1) de conclusie dat de weg naar een regeringsmeerderheid van links in Frankrijk nog lang zal zijn.
De voorzitter van de radicale partij *René Billères*, die het congres bijwoonde, zei dat de radicalen zich niet bewust zijn een vertragend element in de Fédération te vormen. „In 1969 hoop ik dat wij gereed zullen zijn voor de grote actie van de eenheid".
De SFIO telt op het ogenblik ongeveer 90.000 leden, een dieptepunt sinds de bevrijding, de radicalen hebben 25.000 en de clubs eveneens 25.000 leden. Tijdens de parlementsverkiezingen van 1967 behaalde de Fédération 4,2 mln en de communisten 5 mln stemmen. (*IHT* 29-1, *Le Monde* 30-1)

(Vor. ber. pag. 503/2)

PRO-CHINESE COMMUNISTISCHE PARTIJ IN FRANKRIJK

Op een bijeenkomst in Aix-en-Provence is een op Peking georiënteerde communistische partij opgericht die onder de naam Marxistisch-Leninistische Communistische Partij van Frankrijk haar werkzaamheden is begonnen.
Dit is meegedeeld in een communiqué van het Centrale Comité van de nieuwe partij. Een honderdtal mensen nam aan de oprichtersvergadering deel, die op 30 en 31 dec. 1967 is gehouden.
Volgens de opstellers van het communiqué hebben „orthodoxe" communisten getracht de bijeenkomst te verstoren.
De nieuwe partij komt voort uit de in 1964 opgerichte Marxistisch-Leninistische beweging met het weekblad *L'Humanité nouvelle* dat nu het officiële orgaan van de nieuw opgerichte partij is geworden.
Naast deze nieuwe partij bestaat o.m. nog het Centre Marxiste-Leniniste de France met het blad *Tribune rouge*.

LE NOUVEAU CANDIDE OPGEHEVEN

Op 22 dec. 1967 is de opheffing per 1 jan. 1968 bekendgemaakt van het weekblad *Le Nouveau Candide*. Dit besluit is een gevolg van de stijgende kosten en de dalende advertentie-opbrengsten. Het blad werd in 1961 opgericht en had een oplage van 125.000.

AUTOWEG DWARS DOOR PARIJS

Op 22 dec. 1967 is door premier Pompidou de tweebaansautoweg van west naar oost dwars door Parijs in gebruik gesteld, die het mogelijk maakt de hele stad te doorkruisen in zeventien minuten. De weg, waarvan de aanleg Fr. frs 225 mln heeft gekost, vermijdt 23 kruispunten. Hij gaat door vijf tunnels heen en volgt verder de benedenkaden van de rechter-Seine-oever; waar die niet bestonden zijn zij speciaal aangelegd.

zuidoost-azië en verre oosten

BROENEI

AFTREDEN SULTAN

Op 4 okt. 1967 is de sinds 1950 in Broenei heersende sultan *Omar Ali Saiffoedin* ten gunste van zijn oudste zoon, *Hassanal Bolkiah,* afgetreden.
In een door waarnemend premier *Dato Pengiran Yoesof* afgelegde verklaring gaf de sultan te kennen dat zijn beslissing uit „eigen vrije wil" was genomen. In Broenei werd als verklaring gegeven dat de sultan „als toegewijde moslim meer tijd wilde besteden aan gebed en meditatie". Volgens niet-officiële berichten echter was een van de politieke redenen de op handen zijnde overplaatsing van de Britse Hoge Commissaris, *Fernley Webber,* naar Australië, waartegen de sultan gekant zou zijn. *(The Times)*

CAMBODJA

PENN NOUTH PREMIER

Op 27 jan. heeft *prins Norodom Sihanoek* bekendgemaakt dat hij had besloten het ambt van premier aan zijn oudste medewerker *Penn Nouth* over te dragen.
Het bestaande kabinet was op 30 april 1967 na het aftreden van premier *Lon Nol* gevormd, waarbij prins Sihanoek het ambt van premier op zich nam en *Son Sann* tot „gemachtigd" premier benoemde (pag. 302/3-1967). Op 1 jan. maakte radio-Cambodja het aftreden van Son Sann bekend. Deze is nu benoemd tot eerste vice-president. *(AFP* 27-1)

(Vor. ber. pag. 623/3-1967)

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET BONN

Op 15 nov. 1967 heeft het Westduitse ministerie van buitenlandse zaken bekendgemaakt dat de regeringen van Cambodja en de Bondsrepubliek hebben besloten volledige diplomatieke betrekkingen aan te knopen en de „vertegenwoordiging" van Bonn te Pnom Penh tot de rang van ambassade te verheffen. De Cambodjaanse ambassadeur te Parijs zal tevens te Bonn worden geaccrediteerd.
Deze stap is het resultaat van diplomatieke besprekingen, die twee maanden eerder waren begonnen nadat prins *Norodom Sihanoek* het Oostduitse consulaat-generaal in Cambodja eveneens de status van „vertegenwoordiging" had verleend.
Op verzoek van Cambodja heeft West-Duitsland in een verklaring de noodzaak tot eerbiediging van de huidige Cambodjaanse grenzen onderstreept. *(FAZ* 16-10; *NZZ* 16-11)

(Vor. ber. pag. 623/2-1967)

ERKENNING GRENZEN DOOR ENGELAND EN JAPAN

Engeland heeft op 12 jan. aan Cambodja een nota overhandigd, waarin het verklaart zonder voorbehoud de soevereiniteit, onafhankelijkheid, neutraliteit en territoriale integriteit van Cambodja binnen zijn huidige grenzen te respecteren en de onschendbaarheid van die grenzen te erkennen.
Japan heeft op 12 jan. een nota in dezelfde geest te Phom Penh overhandigd. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 623/3-1967)

JAPAN

DEMONSTRATIES TEGEN BEZOEK ENTERPRISE

Op 17 jan. zijn in de Zuidjapanse havenstad Sasebo bij gevechten tussen politie en studenten ca. 135 personen gewond geraakt. De studenten demonstreerden tegen het aanstaande bezoek van het Amerikaanse vliegdekschip Enterprise, dat door kernenergie wordt aangedreven. De gevechten ontstonden toen de studenten een brug die naar de Amerikaanse marinebasis leidt trachtten te bestormen.
De studenten behoren tot de Sampa Rengo, de uiterst linkervleugel van de overkoepelende studentenorganisatie Zengakuren.
Ook in Tokio en andere steden vonden botsingen tussen politie en studenten plaats. In totaal raakten hierbij, aldus *AFP* (20-1), 393 personen gewond, onder wie 219 politiemannen en 153 studenten; 432 studenten werden aangehouden.
De oppositiepartijen — socialisten, communisten en Komeito — hadden de regering verzocht het bezoek van de Enterprise, die op 19 jan. arriveerde, geen doorgang te doen vinden. Zij organiseerden protestbijeenkomsten en -demonstraties. Volgens de oppositie maakt het bezoek van de Enterprise deel uit van de politiek van de regering-Sato de openbare mening voor te bereiden op een verdere herbewapening en het toelaten van Amerikaanse kernwapens op Japans grondgebied. Ook de bezoeken van atoomduikboten, tot nog toe 19, welke aanvankelijk eveneens tot grote demonstraties leidden, zouden in het kader van een dergelijke politiek passen.
Waarnemers zagen in de demonstraties ook het begin van een campagne tegen de verlenging van het Japans-Amerikaanse veiligheidsverdrag, welke in 1970 aan de orde komt. *(The Times)*



Gehelmde Japanse studenten bewapend met stokken (rechts), in botsing met politietroepen.

KOREA (N.)

VERKIEZINGEN. WIJZIGINGEN REGERING

Op 25 nov. 1967 zijn verkiezingen gehouden voor de Opperste Volksvergadering (het parlement), de provinciale raden en de gemeenteraden. Volgens het Noordkoreaanse persbureau bedroeg de opkomst 100% en werden alle door de Koreaanse Arbeiders Partij gestelde kandidaten met 100% van de stemmen gekozen.

Op 16 dec. werd premier *Kim Il Song* door het parlement als regeringsleider herkozen. De ministers *Pak Soeng Choel* (buitenlandse zaken) en *Kim Tsjang Bong* (defensie) werden bevorderd tot vice-premier. Eerste vice-premier blijft *Kim Il*. De overige zes vice-premiers zijn: *Kim Gwan Heb, Li Doe En, Nam Dir, Li Den Ok, Tsoi Yen Din* en *Ten Dyoen Kheg* (voorzitter staatsplancommissie). *Ke Yoe The* werd benoemd tot minister van buitenlandse handel als opvolger van *Yi Choe Yon*. *Choi Yong Koen* werd herkozen als voorzitter van het presidium van de Opperste Volksvergadering, d.w.z. als staatshoofd. *(Le Monde* 7-12; *AP, AFP, TASS)*

(Vor. ber. pag. 736/2-1962)

KOREA (Z.)

REORGANISATIE KABINET

Op 3 okt. 1967 heeft president *Park Tsjoeng Hie* een aantal wijzigingen in het kabinet aangebracht. *Tsjoeng Il Kwong* blijft premier. Tot vice-premier en minister van economische zaken werd benoemd *Tsjoen Hoen Park,* die tot dusverre de portefeuilles van handel en industrie beheerde. Deze werden overgenomen door *Tsjoeng Yoem Kin*. Met de portefeuille van verkeer werd belast *Kyoeng Won Park,* met die van verbindingen *Tsjong Yoel Hwang* en met die van bouwnijverheid *Won Tsjoe. Yon Ki Kim* werd benoemd tot staatsminister. *(Reuter* 3-10)

(Vor. ber. pag. 479/1)

OPPOSITIE BEËINDIGT BOYCOT PARLEMENT

Op 20 nov. 1967 berichtte *Reuter* dat de Nieuwe Democratische Partij besloten had haar boycot van het parlement te beëindigen. Deze had ruim vier maanden geduurd.

De oppositiepartij kwam met de regerende Democratisch-republikeinse partij overeen dat maatregelen zouden worden getroffen om de onregelmatigheden bij de parlementsverkiezingen van 8 juni te onderzoeken.

Op 3 okt. had de Democratisch-republikeinse partij besloten i.v.m. deze onregelmatigheden een aantal van fraude beschuldigde partijleden uit te sluiten, waardoor het zeteltal van de partij daalde tot 114 van de in totaal 175 zetels.

(Vor. ber. pag. 478/3-1967)

SPIONAGEPROCESSEN

Op 9 nov. 1967 is te Seoel een proces begonnen tegen 34 verdachten, beschuldigd van spionage ten gunste van Noord-Korea. Zestien van hen werden door agenten van de Zuidkoreaanse geheime dienst uit West-Duitsland, Frankrijk en andere Westerse landen naar Korea ontvoerd. Van de in totaal 17 uit West-Duitsland ontvoerde Zuidkoreanen waren inmiddels 6 na een onderzoek naar de Bondsrepubliek teruggekeerd.

Op 13 dec. werden de vonnissen uitgesproken: 2 verdachten werden ter dood veroordeeld, 4 kregen levenslang, 25 gevangenisstraffen variërend van een half tot vijftien jaar en 3 werden vrijgesproken.

De ter dood veroordeelden zijn *Cho Yong Soo,* een leraar uit Seoel, en *Choeng Kyoe Myoeng,* een aan de universiteit van Frankfurt verbonden natuurkundige. Onder de tot levenslang veroordeelden was de 50-jarige componist *Yoen I Sang.* De componist en de natuurkundige waren uit West-Duitsland ontvoerd. Een vertegenwoordiger van de Westduitse regering, die het proces had bijgewoond, verklaarde dat de Bondsrepubliek opnieuw de terugkeer van de 11 Zuidkoreanen naar West-Duitsland heeft geëist.

Op 21 nov. werd een Zuidkoreaanse hoogleraar in de medicijnen, *Kim Dai Soo,* te Seoel ter dood veroordeeld wegens het leiden van een spionagekomplot ten gunste van Noord-Korea. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 479/2-1967)

VIETNAM (ALGEMEEN)

DE KWESTIE-VIETNAM. RECENTE ONTWIKKELINGEN

(Vervolg van pag. 63/2)

Een verklaring van de Noordvietnamese vice-premier en minister van buitenlandse zaken, *Nguyen Duy Trinh,* heeft speculaties gewekt over een soepeler standpunt van Noord-Vietnam m.b.t. het openen van besprekingen met de VS over



Nguyen Duy Trinh

een vreedzame oplossing van de kwestie-Vietnam. Volgens radio-Hanoi (1 jan.) zei Trinh op 29 dec. 1967 tijdens een ontvangst van een delegatie uit Buiten-Mongolië: „De Amerikaanse regering houdt niet op te herhalen dat zij met Hanoi wil praten, maar dat Hanoi met geen enkel teken reageert. Als de Amerikaanse regering werkelijk besprekingen wenst, moet zij eerst onvoorwaardelijk de bombardementen en alle andere oorloghandelingen tegen de Democratische Republiek Vietnam staken, zoals duidelijk werd gesteld in onze verklaring van 28 jan. 1967 (pag. 98/1-1967). Na de onvoorwaardelijke beëindiging van de bombardementen en alle andere oorlogsdaden tegen de Democratische Republiek Vietnam, zal de DRV besprekingen over ter zake doende vraagstukken beginnen".

De Noordvietnamese minister herhaalde dat de „vier punten" van Noord-Vietnam (pag. 97/3-1967) en het politiek program van het Zuidvietnamese Nationale Bevrijdingsfront moeten dienen als basis voor een regeling van de kwestie-Vietnam.

Tot dusver had Hanoi verklaard dat na stopzetting van de bombardementen en de andere oorlogshandelingen tegen Noord-Vietnam besprekingen „zouden kunnen" beginnen, terwijl thans wordt gezegd dat in dat geval besprekingen „zullen" beginnen. Ook sprak Trinh niet, zoals tot nog toe, van een permanente stopzetting der bombardementen.

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, *Dean Rusk* zei op 4 jan. dat de VS opheldering trachten te verkrijgen over de verklaring van Trinh om vast te stellen of het standpunt van Hanoi m.b.t. vredes-

besprekingen is veranderd. Volgens Rusk was het nog te vroeg om de verklaring van de Noordvietnamese minister als een vredesaanbod of als een zuivere propagandamanoeuvre aan te merken. Hij gaf toe dat de verklaring „een nieuwe formulering" bevatte, maar hij zei dat deze een groot aantal vragen openliet.
De algemeen gedelegeerde van Noord-Vietnam in Frankrijk, *Mai Van Bo,* onderstreepte op 16 jan. in een vraaggesprek voor de Franse radio, dat alle politieke waarnemers de nadruk hebben gelegd op het gebruik van de toekomende tijd in plaats van de voorwaardelijke wijs in de verklaring van Nguyen Duy Trinh van 29 dec. 1967. Bo verklaarde nader dat besprekingen „na een passende tijd" na de onvoorwaardelijke stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam en alle andere oorlogshandelingen tegen Noord-Vietnam zullen beginnen.
Onder „alle andere oorlogshandelingen" verstond hij „alle militaire acties die de soevereiniteit en het grondgebied van de Democratische Republiek Vietnam schenden". Wat betreft het door de VS geëiste „tegengebaar" herhaalde Mai Van Bo dat de VS zonder geldige reden en zonder oorlogsverklaring Noord-Vietnam hebben aangevallen en dat zij daarom hun daden van agressie moeten beëindigen, zonder ook maar enige voorwaarde te stellen. Mai Van Bo zei dat op een bijeenkomst van beide partijen het niveau, waarop de besprekingen moeten worden gevoerd, en de agenda vastgesteld zouden kunnen worden.
President *Johnson* verklaarde op 17 jan. in zijn boodschap over de State of the Union, waarin hij de „formule van San Antonio" (pag. 60/1) bevestigde, dat een van de eerste onderwerpen van gesprek een wapenstilstand zou moeten zijn (pag. 72/2).
Het Noordvietnamese partijorgaan *Nhan Dan* verwierp op 21 jan. Johnsons „formule van San Antonio". Het blad noemde deze formule een „gebruikelijke truc". Het verklaarde dat de VS geen recht hebben voorwaarden te stellen en wederkerigheid van Noord-Vietnam te eisen in ruil voor stopzetting van de bombardementen.

Kritiek Thieu op initiatieven VS

President *Nguyen Van Thieu* van Zuid-Vietnam verklaarde op 15 jan. dat Zuid-Vietnam de centrale rol dient te spelen bij het zoeken naar vrede. Hij kritiseerde daarmee op indirecte wijze de Amerikaanse initiatieven in die richting. „Dit is ons land", aldus de Zuidvietnamese president. „De Zuidvietnamese Republiek dient natuurlijk de centrale rol te spelen bij alle ontwikkelingen die verband houden met de gebeurtenissen in Vietnam. Het spijt mij te moeten zeggen dat onze bondgenoten in het verleden soms dergelijke valkuilen niet hebben ontweken door zich in het centrum van de vredesinspanningen voor Vietnam te plaatsen, bv. door de Verenigde Naties of andere regeringen om hulp bij de oplossing van de kwestie-Vietnam te vragen".
Thieu vroeg voorts om „zwaardere druk" op Noord-Vietnam, tenzij een vreedzame oplossing in zicht is. Hij zei dat de Zuidvietnamese strijdkrachten zich het volle recht voorbehouden de Vietcongstrijders, die een schuilplaats in Cambodja zoeken, tot over de grens te achtervolgen. Hij stelde een internationale politiemacht ter bewaking van de grens voor. Thieu drong er bij secretaris-generaal *Thant* van de VN op aan een bezoek aan Vietnam te brengen. (Thant heeft deze uitnodiging afgewezen, „omdat het niet zijn gewoonte is niet-lidstaten te bezoeken".)
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Dean Rusk, verzekerde op 15 jan. dat er geen beslissingen over vredesonderhandelingen of de politieke toekomst van Zuid-Vietnam zullen worden genomen zonder dat de Zuidvietnamese regering wordt geraadpleegd.

Saigons voorwaarden

President Nguyen Van Thieu van Zuid-Vietnam verklaarde op 25 jan. in een boodschap aan het parlement, dat de bombardementen op Noord-Vietnam eerst kunnen worden stopgezet nadat Noord-Vietnam „zijn agressie in al haar vormen" heeft gestaakt. De stopzetting der infiltraties was „onvoldoende"; ook de guerrilla-aanvallen, ondermijning, sabotage en terreur moesten ophouden. Thieu zei dat de bombardementen konden worden verminderd in dezelfde verhouding als de tegenpartij zijn infiltraties en militaire activiteiten vermindert.
Thieu verklaarde zich tegen bijeenroeping van een internationale conferentie over Vietnam vóór „een volledige stopzetting der vijandelijkheden".

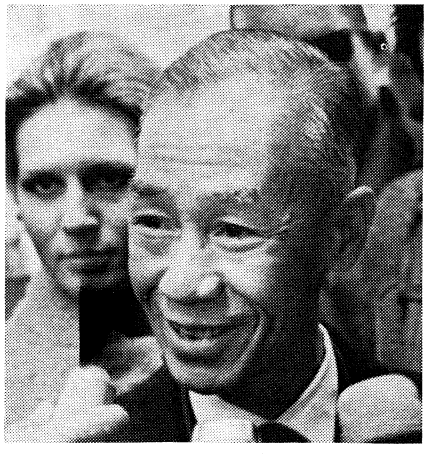

Tran Van Do, minister van buitenlandse zaken van Zuid-Vietnam.

(Het Zuidvietnamese episcopaat vroeg op 8 jan. in een verklaring om de opening van onderhandelingen tussen Hanoi en Saigon; de VS werden gevraagd de bombardementen op Noord-Vietnam te staken en Noord-Vietnam zijn infiltraties naar het Zuiden stop te zetten. Een groep Zuidvietnamese intellectuelen sprak zich op 13 jan. uit voor erkenning van het Bevrijdingsfront, nadat de Amerikaanse bombardementen op het Noorden en de infiltraties door het Noorden in het Zuiden zijn stopgezet. Vijfenzestig Zuidvietnamese hoogleraren riepen op 23 jan. op tot onbepaalde verlenging van het „Tet-bestand" en onmiddellijke opening van onderhandelingen over beëindiging van de Vietnamese oorlog.)

Verdere concessie VS?

Inmiddels gaven de VS volgens *Reuter* te kennen dat zij bereid zouden zijn tot afkondiging van een pauze in de bombardementen op Noord-Vietnam, wanneer Hanoi belooft dat het zijn militaire activiteit in Zuid-Vietnam dan niet zal opvoeren. Dit werd afgeleid uit een opmerking van de nieuwe Amerikaanse minister van defensie, *Clark Clifford,* die op 25 jan. voor de senaatscommissie voor de buitenlandse betrekkingen zei dat, als er vredesonderhandelingen worden gehouden, Noordvietnams militaire activiteit in Zuid-Vietnam, naar hij aannam, zal voortduren tot er overeenstemming is bereikt over een staakt-het-vuren. Hij nam tevens aan dat Noord-Vietnam een „normale" hoeveelheid goederen, munitie en manschappen naar het Zuiden zou blijven overbrengen.
De woordvoerder van het State Department verklaarde op 29 jan. desgevraagd dat Cliffords formulering „zeker in overeenstemming is met de formule van San Antonio". Hanoi was hiervan op de hoogte gesteld.
Tot dusver was door Amerikaanse functionarissen verklaard, dat de eis van Johnson dat Noord-Vietnam geen voordeel zou trekken van een bombardementspauze, betekende dat de VS wederkerigheid wenste (een vermindering van de Noordvietnamese militaire activiteit).

Cambodja en het conflict in Vietnam

In de Amerikaanse pers werd eind 1967 melding gemaakt van plannen van de Amerikaanse militaire autoriteiten om op te treden tegen het beweerde gebruik van Cambodjaans grondgebied als wijkplaats en bevoorradingsbasis door de Vietcong en Noordvietnamese troepen. Volgens sommige persberichten werden plannen bestudeerd om de vijandelijke strijdkrachten in Cambodja te achtervolgen („hot pursuit"), terwijl ook een blokkade van Cambodjaanse havens zou worden overwogen. Twee Amerikaanse journalisten — die een visum hadden gekregen i.v.m. een bezoek dat mevr. *Kennedy,* de weduwe van de vermoorde president, aan Cambodja bracht — berichtten medio nov., dat zij een verlaten Vietcongkamp hadden ontdekt op 6 km binnen de grenzen van Cambodja. In het aangrenzende Vietnamese gebied bij Loc Ninh woedden in okt. hevige gevechten. Volgens Amerikaanse militaire autoriteiten zou een deel van het materieel van de Vietcong via de Cambodjaanse haven Sihanoekville worden aangevoerd en zouden Chinese kooplieden in Phnom Penh de Vietcong van rijst voorzien. De Amerikaanse inlichtingendienst in Saigon meent, aldus *Le Monde* (28-12), dat zich minstens 18.000 Vietcongstrijders en Noordvietnamezen in Cambodja bevinden. Oud-president Eisenhower sprak zich op 29 nov. in een tv-interview uit voor achtervolging van vijandelijke strijdkrachten in Cambodja en Laos. (Eisenhower bepleitte ook bezetting van de gedemilitariseerde zone en achtervolging van vijandelijke vliegtuigen zo nodig in het luchtruim van China.) Op 13 dec. drong een subcommissie uit het Huis van Afgevaardigden aan op „onmiddellijke maatregelen" tegen het gebruik van Cambodjaans grondgebied door de Vietcong en de Noordvietnamezen.

In een op 27 dec. gepubliceerde nota, die op 4 dec. via Australië aan Cambodja werd overhandigd — de diplomatieke betrekkingen tussen de VS en Cambodja werden in 1965 verbroken (pag. 318/2-1965) — verzekerden de VS dat zij de neutraliteit, soevereiniteit, onafhankelijkheid en territoriale integriteit van Cambodja blijven respecteren en dat de Amerikaanse troepen geen vijandelijke plannen jegens Cambodja koesteren. De Amerikaanse regering sprak echter haar diepe bezorgdheid uit over de „belangrijke kwestie" van het gebruik van Cambodjaans grondgebied door de Vietcong en Noordvietnamese troepen. Zij verklaarde zich bereid mee te werken aan „elke redelijke methode om dit probleem onder controle te brengen". Met name ondersteunde zij het voorstel van het Cambodjaanse staatshoofd, prins *Norodom Sihanoek,* om de Internationale Controle Commissie voor Indo-China (ICC) te versterken en verklaarde zij zich bereid daarvoor de nodige middelen te verschaffen. Bij de nota was bewijsmateriaal over het gebruik van Vietcongstrijders en Noordvietnamezen van Cambodjaans grondgebied gevoegd, dat echter niet is openbaar gemaakt.

Cambodja antwoordde op 20 dec. dat er geen buitenlandse gewapende strijdkrachten op Cambodjaans grondgebied zijn en dat de schending van de neutraliteit van Cambodja door Amerikaanse, Zuidvietnamese en Thailandse troepen daarom niet gerechtvaardigd is.

Cambodja was vastbesloten zich met alle kracht tegen elke militaire actie tegen zijn grondgebied teweer te stellen.

Op 26 dec. verklaarde het staatshoofd van Cambodja, prins Sihanoek, voor de Nationale Vergadering, dat hij „China, de Sowjet-Unie en andere anti-imperialistische mogendheden" om militaire hulp zou vragen in het geval van een Amerikaanse „invasie". Wanneer Cambodja de invaller niet zou kunnen tegenhouden, zou het „vrijwilligers" uit bepaalde bevriende landen, in de eerste plaats China, Noord-Korea en Cuba, vragen. Cambodja zou verder een klacht indienen bij de Veiligheidsraad en om een speciale bijeenkomst van de Alg. Vergadering van de VN vragen.

In een vraaggesprek met de *Washington Post* zei prins *Sihanoek* op 28 dec. dat Cambodja niet militair tussenbeide zal komen, maar zich zal beperken tot protesten, als gevechten tussen Amerikaanse troepen en Noordvietnamese troepen of de Vietcong zullen plaatsvinden in „afgelegen, onbewoonde en moeilijk te controleren gebieden" van Cambodja. Als daarentegen „ernstige grensoverschrijdingen of bombardementen" zouden plaatsvinden in bevolkte grensgebieden, zou Cambodja militair optreden.

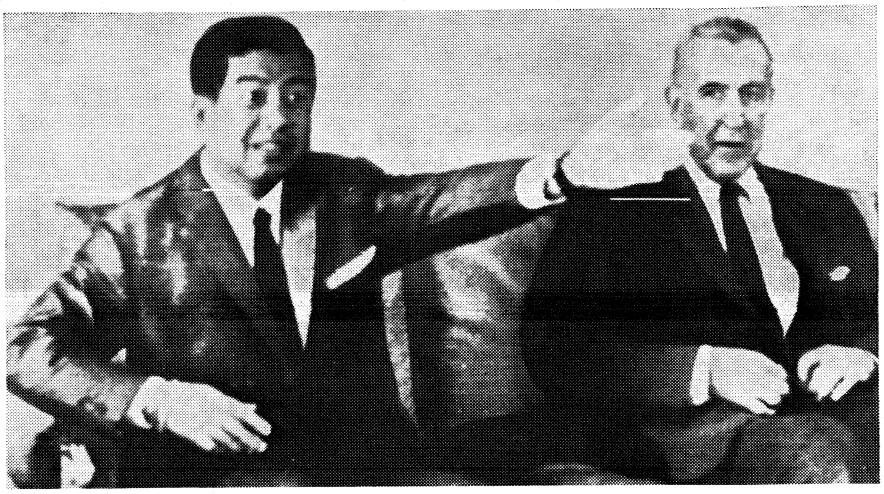

Prins Norodom Sihanoek (l.) en Chester Bowles

In het vraaggesprek zei de Prins dat „verscheidene malen kleine eenheden Vietnamese verzetsstrijders" op hun vlucht voor Amerikaanse troepen op Cambodjaans gebied waren gekomen, maar dat zij „enkele uren later op aandringen van Cambodjaanse officieren weer waren vertrokken". Hij ontkende met nadruk dat er op Cambodjaans gebied, „divisies, staven, bases en hospitalen van de Vietcong of Noord-Vietnam zouden zijn". Hij vroeg de Amerikanen echter te begrijpen dat zijn leger, dat met 34000 man drie grenzen verdedigt, de Vietnamese grens niet beter kan sluiten dan de strijdkrachten van de Amerikanen en hun bondgenoten met meer dan een miljoen man dat kunnen.

De Prins legde er de nadruk op dat hij voorstander blijft van een „strenge controle" van de Internationale Controle Commissie op de grenzen, havens en vliegvelden van Cambodja en dat hij voor het aanvaarden van hulp van de VS ter versterking van de commissie is, maar dat de Sowjet-Unie en Polen daar „tot zijn grote spijt" tegen zouden zijn.

Sihanoek verklaarde zich bereid een speciale afgezant van president Johnson te ontvangen om de toestand te bespreken.

Op 2 jan. verklaarde Sihanoek dat hij de Amerikanen geen stilzwijgende toestemming wenst te geven tot een achtervolging van Vietnamese communisten op Cambodjaans grondgebied.

Bowles in Phnom Penh

Van 8-11 jan. voerde de Amerikaanse ambassadeur in India, *Chester Bowles,* als speciale afgezant van president Johnson in Phnom Penh besprekingen met prins Sihanoek.

In een op 12 jan. gepubliceerd gezamenlijk communiqué werd gezegd, dat ambassadeur Bowles nogmaals de verzekering heeft gegeven, dat de VS de soevereiniteit, neutraliteit en territoriale onschendbaarheid van Cambodja zullen respecteren. De Amerikaanse regering is bereid de Internationale Controle Commissie materieel te steunen zodat zij haar taak beter zal kunnen uitvoeren.
Prins Norodom Sihanoek, zo gaat het communiqué verder, heeft duidelijk het verlangen uitgesproken de oorlog in Vietnam buiten zijn gebied te houden. Hij onderstreepte de wens, dat grondgebied en neutraliteit van Cambodja door alle landen, de strijdende partijen in Vietnam inbegrepen, zullen worden geëerbiedigd. De regering is vastbesloten iedere grensschending tegen te gaan.
Overtuigd van de goede wil van Cambodja verzekerde ambassadeur Bowles, dat de VS noch de wens noch de bedoeling hebben het grondgebied van dit land te schenden en dat zij al het mogelijke zullen doen om agressiedaden en incidenten te vermijden.
Van Cambodjaanse kant werd wederom de nadruk gelegd op de wens de Internationale Controle Commissie te versterken, zodat zij haar toezichthoudende taak beter zal kunnen vervullen

Prins Sihanoek zei op 10 jan. op een persconferentie dat hij het met Bowles eens was geworden over een versterking van de ICC. Van Amerikaanse zijde was hem verzekerd dat de Amerikanen geen gebruik zouden maken van het recht van achtervolging op Cambodjaans grondgebied. Verder was overeengekomen dat de VS de Cambodjaanse regering in kennis zullen stellen van hun gegevens over infiltraties door de Vietcong en Noordvietnamese troepen. Wanneer infiltraties worden gemeld zou hij Cambodjaanse strijdkrachten zenden om de Vietcong „uit te nodigen het Cambodjaanse grondgebied te verlaten". Hij zou de infiltraties echter alleen bekend maken als de indringers weigerden het land te verlaten. *(Int. Her. Trib.)*

Te Washington werd op 11 jan. meegedeeld, dat Cambodja een Amerikaans aanbod heeft aangenomen om twee hefschroefvliegtuigen ter beschikking te stellen van de ICC t.b.v. patrouilles langs de Cambodjaans-Vietnamese grens, onder voorbehoud dat een definitieve beslissing wordt overgelaten aan de leden van de commissie (India, Polen en Canada) en de voorzitters van de Geneefse conferentie van 1954 over Indo-China (de SU en Engeland).

Volgens *AFP* (12-1) hebben de ambassadeur van de Sowjet-Unie te Phnom Penh en de leider van de Poolse delegatie in de ICC prins Sihanoek op 12 jan. meegedeeld, dat zij gekant zijn tegen een versterking van de ICC en het aanvaarden van Amerikaans materieel door deze commissie. De SU meent, dat Cambodja „zeer correct" zijn verplichtingen als neutrale staat vervult en „het onschuldige slachtoffer van Amerikaanse laster" is; dat de Geneefse overeenkomsten eerder voorzien in een beperking van het personeel en de bevoegdheden van de ICC dan in een uitbreiding ervan; en dat hulp van de VS ter uitbreiding van de middelen van de commissie niet kan worden aanvaard, omdat zij de Geneefse akkoorden niet hebben getekend.
Volgens de *Int. Her. Trib.* (13-1) verklaarde de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, *William Bundy,* op 12 jan. tegenover journalisten, dat de VS de mogelijkheid van „hot pursuit" van communistische troepen in Cambodja niet hebben opgegeven, maar dat zulke acties alleen ondernomen zouden worden wanneer zij absoluut noodzakelijk zijn. Volgens Bundy ontneemt het Amerikaans-Cambodjaanse akkoord de Amerikaanse troepen niet het „recht van zelfverdediging", dat het recht van „hot pursuit" over de grens insloot. De woordvoerder van het State Department ontkende op 19 jan. opnieuw dat de VS van plan zouden zijn op Cambodjaans grondgebied door te dringen. Hij bevestigde dat het Amerikaans-Cambodjaanse communiqué van 12 jan. het „officiële Amerikaanse standpunt" weergaf.*)

Reacties China, SU en Noord-Vietnam

Het Chinese ministerie van buitenlandse zaken gaf op 3 jan. een verklaring uit waarin China „plechtig verklaart dat het niet met de armen over elkaar zal toekijken wanneer het Amerikaanse imperialisme een oorlog tegen Cambodja durft te ontketenen". In dat geval zouden „de 700 miljoen Chinezen alle nodige maatregelen nemen om het Cambodjaanse volk te steunen in zijn rechtvaardige strijd tegen het imperialisme".
(Op 4 jan. ontving Cambodja van China een zending bestaande uit 11 vliegtuigen, een patrouilleboot, 20 houwitsers en 20 kanonnen. Ook werd medische uitrusting geleverd.)
In een nota aan de VS, die op 18 jan. werd gepubliceerd, verklaarde

*) Op 18 jan. zijn volgens Cambodja opnieuw Amerikaanse en Zuidvietnamese troepen op Cambodjaans grondgebied doorgedrongen, waarbij zij drie Cambodjanen hadden gedood. Het State Department gaf op 22 jan. toe dat een Amerikaans-Zuidvietnamese patrouille tijdens een aanval door de Vietcong ruim 70 meter op Cambodjaans grondgebied was doorgedrongen. De VS hebben Cambodja laten weten het incident te betreuren.

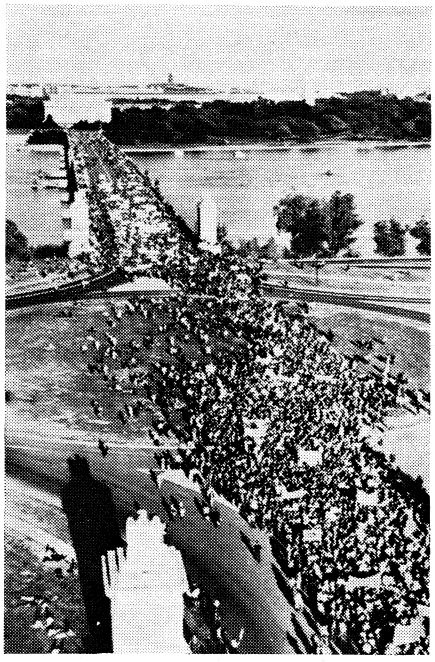

De controverse in de Verenigde Staten over de oorlog in Vietnam heeft in de loop van 1967 steeds scherpere vormen aangenomen. Talrijk waren de demonstraties en andere protestacties tegen de politiek van de regering.
Op 15 april werden in New York en San Francisco massale demonstraties tegen de oorlog gehouden, waaraan resp. 125.000 en 20.000 mensen deelnamen. (In New York hielden op 13 mei 70.000 betogers een tegendemonstratie voor steun aan de militairen in Vietnam.)
In de week van 16-21 okt. vonden in het gehele land demonstraties tegen de oorlog plaats, waarbij het op talrijke plaatsen tot ongeregeldheden kwam, met name bij de recruteringsbureaus van het leger, waar dienstplichtigen hun oproepen verbrandden of teruggaven. De actie, die was georganiseerd door militante pacifisten, bereikte op 21 okt. haar hoogtepunt met een protestmars in Washington naar het Pentagon, het gebouw van het ministerie van defensie (foto boven). Volgens de organisatoren namen 150.000 mensen aan de demonstratie deel, maar waarnemers spraken van 70.000. Tevoren was een „belegering" van het Pentagon aangekondigd om „de oorlogsmachine buiten werking te stellen". De regering had uitgebreide veiligheidsmaatregelen genomen. Een stormloop van ca. 500 betogers op het gebouw werd door militairen afgeslagen. Een 700-tal betogers, o.w. de schrijver Norman Mailer, werd gearresteerd.
Van 4-10 dec. hielden pacifistische groepen opnieuw een „week van protest tegen de oorlog in Vietnam en de militaire dienst". Daarbij poogde men vooral de recruteringscentra te blokkeren.

de Sowjet-Unie, dat zij niet onverschillig zal blijven tegenover schendingen van Cambodjaans grondgebied, wat ook het voorwendsel daarvoor zou zijn. De Sowjet-regering hoopt dat de VS terughoudendheid in acht zullen nemen en de soevereiniteit, onafhankelijkheid, territoriale onschendbaarheid en neutrale status van Cambodja zullen eerbiedigen. De nota noemt de beweringen dat het Cambodjaanse grondgebied door de Vietcong wordt gebruikt „verzinsels" die alleen maar dienen als rechtvaardiging voor voorbereidingen om de militaire acties tot Cambodja en Laos uit te breiden.
De Cambodjaanse minister van buitenlandse zaken, prins *Norodom Phoerissara,* bracht van 31 dec. 1967-8 jan. 1968 een bezoek aan Noord-Vietnam, waar hij o.m. sprak met president *Ho Tsji Minh,* premier *Pham Van Dong* en zijn Noordvietnamese ambtgenoot *Nguyen Duy Trinh.* Volgens een op 11 jan. gepubliceerd gezamenlijk communiqué ondersteunt Cambodja zonder voorbehoud Hanoi's „vier punten" voor de oplossing van de Vietnamese kwestie en het politieke program van het Zuidvietnamese Nationale Bevrijdingsfront, dat „de enige werkelijke vertegenwoordiger van het Vietnamese volk" wordt genoemd.
De Noordvietnamese regering verzekerde dat ingeval van „Amerikaanse agressie" tegen Cambodja, het Vietnamese volk paraat zal staan om positief te reageren op een beroep van de Cambodjaanse regering in haar strijd ter verdediging van de onafhankelijkheid, soevereiniteit, neutraliteit en territoriale onschendbaarheid van Cambodja, aldus het communiqué.

Tweede zitting Russell-tribunaal

Het „Russell-tribunaal" inzake oorlogsmisdaden in Vietnam (vor. ber. pag. 558/2-1967) heeft aan het slot van zijn tweede zitting, die van 20 nov.-1 dec. 1967 in Roskilde bij Kopenhagen werd gehouden, de Verenigde Staten schuldig verklaard aan genocide, het gebruik van en het experimenteren met verboden wapens (genoemd werden napalm, fosfor, fragmentatiebommen, gas en chemische plantenbestrijdingsmiddelen), het mishandelen en doden van gevangenen, het gebruik van geweld tegen en het deporteren onder dwang van burgers en agressie tegen Laos en Cambodja. Japan, de Filippijnen en Thailand werden medeplichtig verklaard aan de „Amerikaanse agressie".

VIETNAM (N.)

GENERAAL NGUYEN CHI THANH OVERLEDEN

Op 8 juli 1967 berichtte het Noordvietnamese persbureau, dat generaal *Nguyen Chi Thanh* op 6 juli in Hanoi aan een hartaanval is overleden. De generaal, die 53 jaar was, was lid van het politbureau en het centrale comité van de (communistische) Lao Dong-partij en lid van de nationale defensieraad. Volgens de Amerikanen was hij de opperbevelhebber van de Vietcong en van de naar Zuid-Vietnam gezonden Noordvietnamese troepen. Hij publiceerde, o.a. in het blad *Hoc Tap,* verschillende analyses over de guerrilla-oorlog in Zuid-Vietnam. Volgens sommige berichten zou hij bij gevechten zijn omgekomen. Thanh gold als pro-Chinees en als rivaal van de Noordvietnamese minister van defensie, gen. *Giap. (Le Monde, NZZ* 10-7)
Volgens de Amerikaanse inlichtingendienst zou Thanh zijn opgevolgd door *Hoang Van Thai* (61), luit.-gen. van het Noordvietnamese leger en lid van het centrale comité van de Lao Dong-partij.

NIEUWE SOWJET-HULP

Te Moskou zijn op 13 sept. nieuwe overeenkomsten ondertekend betreffende de economische en militaire hulp van de SU aan Noord-Vietnam, de verstrekking van nieuwe kredieten door de SU en de handel tussen beide landen in 1968. Volgens een door TASS gepubliceerd communiqué zal de SU in 1968 aan Noord-Vietnam vliegtuigen, luchtafweergeschut, luchtafweerraketten, artillerie, kleine wapens, munitie en andere militaire uitrusting, voertuigen, olieprodukten en andere goederen leveren, „die noodzakelijk zijn voor de verdere uitbreiding van de verdedigingskracht en voor de economische ontwikkeling van de Democratische Republiek Vietnam". Over de omvang van de leveranties werd niets gezegd, wel dat zij kosteloos zijn. (Volgens de Amerikaanse minister van defensie, *McNamara,* bedroeg de hulp van de SU aan Noord-Vietnam in 1967 $ 1 mrd.)

Verdere hulp

De Noordvietnamese delegatie heeft voorts overeenkomsten inzake militaire en economische hulp afgesloten met o.a. de Chinese Volksrepubliek (5 aug.), Noord-Korea (11 aug., Roemenië (26 aug.), Cuba (16 sept.), Oost-Duitsland (5 okt.) en Tsjechoslowakije (9 okt.).

REGERINGSWIJZIGING

Op 2 nov. zijn volgens *AFP* een aantal wijzigingen in de Noordvietnamese regering bekend gemaakt.
De belangrijkste zijn: de benoeming van *Nguyen Huu Mai,* onderminister van verkeer, tot minister voor de zware industrie, welke portefeuille tot dusver werd beheerd door vice-premier *Le Than Nghi;* de benoeming van een zesde vice-premier, *Nguyen Con,* die tevens voorzitter van de staatsplancommissie blijft; de benoeming van de onderminister van landbouw, *Nguyen Van Loc,* tot minister van landbouw, welke post werd bekleed door *Hoang Anh,* die directeur van het kabinet voor landbouwzaken bij de president blijft; en van *Hoang Huoc Thinh* tot minister van binnenlandse handel.

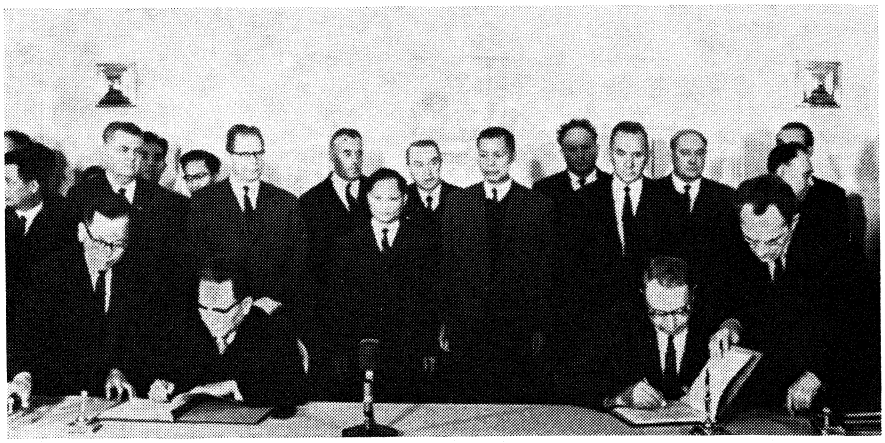

De ondertekening van de overeenkomsten betreffende de Sowjetrussische hulp aan Noord-Vietnam door de vice-premier van de SU, Wladimir Nowikow, en de Noordvietnamese vice-premier Le Than Nghi.

OTTAVIANI AFGETREDEN

Op 8 jan. heeft kardinaal *Ottaviani,* secretaris van de Vaticaanse Congregatie voor de geloofsleer, zijn ontslag bij paus *Paulus VI* ingediend. De paus, die vorig jaar een ontslagaanvrage van Ottaviani had geweigerd, aanvaardde deze thans en benoemde tot opvolger van Ottaviani de aartsbisschop van Zagreb, *Franjo* kardinaal *Seper.*
Het aftreden van Ottaviani moet gezien worden in het licht van de nieuwe voorschriften in de r.-k. kerk, volgens welke kerkelijke functionarissen op 75-jarige leeftijd ontslag dienen te vragen (pag. 542/3 en 702/1-1966).

Kardinaal Ottaviani

Alfredo kardinaal Ottaviani, die door velen werd gezien als de belichaming van alle verzet tegen vernieuwingen in de kerk, werd op 29 okt. 1890 in Rome geboren, als tiende kind uit een gezin van twaalf kinderen. Hij bleek een uitstekend student en verwierf een beurs voor het Liceo St. Apollinaire, dat hij van 1903 tot 1905 bezocht. In maart 1916 werd hij tot geestelijke gewijd, waarna hij achtereenvolgens kanoniek- en burgerlijk recht studeerde. Na het behalen van een academische graad in deze vakken, doceerde Ottaviani verscheidene jaren kanoniek recht aan het Liceo St. Apollinaire en het College van Propaganda. Na enkele ondergeschikte functies bij de Curie, benoemde Pius XI hem in 1928 tot ondersecretaris van de Congregatie voor buitengewone kerkelijke aangelegenheden, terwijl hij in 1929 plaatsvervanger werd in het pauselijk staatssecretariaat. Hij werkte daarin nauw samen met de staatssecretaris kardinaal Gaspari en had ook een belangrijk aandeel in de totstandkoming van de Lateraanse verdragen tussen de Heilige Stoel en de Italiaanse regering.
Nadat kardinaal Pacelli (de latere paus Pius XII) in 1929 Gaspari had opgevolgd, ging Ottaviani zich specialiseren in kwesties m.b.t. de verhouding tussen kerk en staat. In 1931 werd hij benoemd tot apostolisch protonotarius en in 1935 kwam hij bij het Heilig Officie in de functie van assessor.
Na de Tweede Wereldoorlog kreeg Ottaviani geleidelijk steeds meer verantwoordelijke functies en in 1953 volgde zijn benoeming tot kardinaal. In 1959 werd hij door paus Joannes XXIII tot secretaris van het Heilig Officie benoemd, als opvolger van kardinaal Pizzardo. Gedurende het tweede Vaticaans Concilie vervulde Ottaviani als voorzitter van de theologische commissie die belast was met de voorbereiding van een schema over kwesties van geloof en moraal, de symbolische rol van leider van de „conservatieve" vleugel in de kerk. Hij was o.m. voorstander van de handhaving van het gebruik van het Latijn in de liturgie. Nadat het door Ottaviani ontworpen schema scherpe kritiek van de vooruitstrevende bisschoppen had ondervonden, moest hij het voorzitterschap van de door paus Johannes nieuw gevormde commissie voor herziening van het schema, met een woordvoerder van de progressieve vleugel, kardinaal Bea, delen (pag. 655/1-1963). Ook tijdens de tweede en derde zitting van het concilie, speelde Ottaviani een controversiële rol. Hoogtepunt was zijn dispuut met kardinaal Frings over de werkwijze van het Heilig Officie (222/2-1964). Na het Concilie werd de macht van Ottaviani geleidelijk beknot. Eind 1965 werd de naam van het Heilig Officie gewijzigd in Congregatie voor de Geloofsleer (pag. 821-2-1965). Ook de taken van de Congregatie werden gewijzigd.

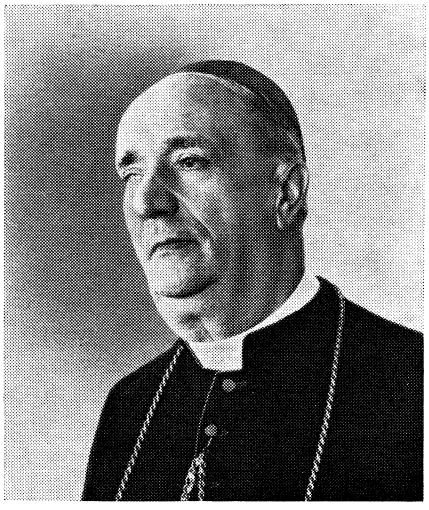

Kardinaal Ottaviani

Kardinaal Seper

Kardinaal Franjo Seper werd op 20 okt. 1905 in Osijek (Kroatië) geboren. Hij studeerde in Rome en werd in 1934 tot priester gewijd. In datzelfde jaar keerde hij naar Zagreb terug, waar hij privé-secretaris van kardinaal Stepinac werd. Van 1941 tot 1951 was hij rector van het seminarium in Zagreb. Toen kardinaal Stepinac na de oorlog in Joego-Slavië gevangen werd gezet op beschuldiging van collaboratie met de Duitse bezetters, werd Seper zijn „hulpbisschop". Na de dood van Stepinac in 1960 werd Seper zijn officiële opvolger. In deze functie heeft hij een groot aandeel gehad in het herstel van de betrekkingen tussen Joego-Slavië en de Heilige Stoel die in 1952 werden verbroken. Toen Ottaviani in een brief aan de bisschoppensynode die sept.-okt. 1967 in Rome werd gehouden, de bisschoppen wilde wijzen op „gevaarlijke" en „onjuiste" meningen omtrent met name genoemde punten in de geloofs- en zedenleer, werd dit document door de bisschoppen afgekeurd. Zij besloten er een meer positief en pastoraal stuk voor in de plaats te stellen en kozen een commissie uit hun midden. Degene die de meeste stemmen op zich verenigde was kardinaal Seper. Paus Paulus VI wees Seper vervolgens aan als voorzitter van deze synodale commissie. Behalve dat door de benoeming van Seper de hervorming en internationalisering van de bestuursorganen van de r.-k. kerk wordt doorgezet, wordt algemeen aangenomen, dat de persoonlijke ervaringen die Seper heeft opgedaan door zijn contacten met het ideologische atheïsme er borg voor zullen staan, dat de starre anti-communistische ideologie van Ottaviani in de Curie zal worden doorbroken.



Kardinaal Seper

VERDERE ONTSLAGEN EN BENOEMINGEN

Op 9 jan. hebben de Spaanse kardinaal *Arcadio Larraona* (80) en de aartsbisschop van Bologna, *Giamoco* kardinaal *Lercaro* (76) hun ontslag bij de paus ingediend. Kardinaal Larraona is afgetreden als hoofd van de congregatie van de riten en kardinaal Lercaro als voorzitter van de door paus *Paulus* opgerichte commissie voor de hervorming van de liturgie.
Paus Paulus heeft deze commissie ondergebracht bij de Congregatie van de riten, die alle kwesties betreffende de cultus, liturgie, heiligverklaring en relikwieën onder haar toezicht heeft. *Benno* kardinaal *Gut* (70), de vorige ambt-primaat van de benedictijnen, is benoemd tot prefect van de congregatie. Gut, een Zwitser, kardinaal sedert 1967, was lid van de commissie voor de herziening van de liturgie.
Op 13 jan. maakte het Vaticaan bekend dat kardinaal *Dell'Acqua* (66), die sinds sept. 1967 was belast met het beheer van de financiële aangelegenheden van het Vaticaan, was benoemd tot vicaris van Rome, Deze post die is gecreëerd ter ontlasting van de paus, werd tot nu beheerd door kardinaal *Traglia,* die nu is benoemd tot „kanselier van de roomskatholieke kerk". De voormalige apostolische nuntius in Washington, kardinaal *Vagnozzi,* volgt kardinaal Dell'Acqua op als prefect voor economische aangelegenheden.
Op 15 jan. is *Benedetto Aloisi* kardinaal *Masella* (88) afgetreden als prefect van de Congregatie der sacramenten. Als zijn opvolger heeft

de paus de Belgische kardinaal *Maximilien de Furstenberg* (63) benoemd. Tegelijkertijd is kardinaal *Gustavo Testa* (81) afgetreden als pro-prefect van de congregatie der Oosterse kerken. Hij wordt vervangen door de 73-jarige Amerikaanse kardinaal *Francis Brennan.*

DAG VAN DE VREDE

Op 15 dec. 1967 heeft paus Paulus VI een oproep gericht tot „alle mensen van goede wil" om 1 jan. 1968 als de „dag van de vrede" in de gehele wereld te vieren. De eerste dag van het burgerlijk jaar zou in het vervolg steeds aan de vrede gewijd moeten zijn. De paus heeft zijn boodschap naar alle staatshoofden gestuurd, ook naar hoofden van staten waarmee het Vaticaan geen betrekkingen onderhoudt, en verder naar internatoinale organisaties en rooms-katholieke bisschoppen over de gehele wereld.

PASTORAAL CONCILIE

Van 2-5 jan. is in Noordwijkerhout, onder voorzitterschap van kardinaal *Alfrink,* de eerste voltallige vergadering van het Nederlandse pastoraal concilie gehouden. Onderwerp van bespreking was: Gezagsopvattingen en gezagsbeleving.

In zijn openingswoord noemde kardinaal Alfrink dit pastoraal beraad een novum. Hij bracht in herinnering dat het rapport over het gezag wel formeel door de bisschoppen aan het concilie is voorgelegd, doch niet als een van hen afkomstig document dat hun gedachten over deze materie bevat. Tijdens de vergaderingen werd besloten het rapport Gezagsopvattingen en gezagsbeleving, ook wel het rapport-*Loeff* genoemd, niet als stuk van het concilie in stemming te brengen. Van verschillende kanten werd kritiek geuit op de eenzijdigheid en het gebrek aan objectiviteit van het rapport. Bovendien zou het te weining evangelisch zijn en een duidelijke theologische fundering missen. In overleg met de concilieraad zal het presidium een nieuwe redactiecommissie aanwijzen.

Verontrust door de wereldnood heeft de vergadering als haar overtuiging uitgesproken dat het voor alle christenen een actuele opdracht is mee te werken aan de leniging van deze nood. Zij acht het nodig alle initiatieven voor ontwikkelingswerk en voor bevordering van de vrede met kracht te steunen. Verder heeft de vergadering de wenselijkheid uitgesproken in de Nederlandse kerkprovincie mogelijkheden te zoeken om gehuwden tot het priesterambt te roepen en priesters die trouwen of al getrouwd zijn in een kerkelijke functie te laten werken. Spreiding (decentralisatie) van gezag en verantwoordelijkheid zag de vergadering als een fundamentele levensnoodzaak van de r.-k. kerk in Nederland en elders. *(NRC* 4-1, 6-1)

(Vor. ber. pag. 15/2-1967)

BESLUITEN GEREFORMEERDE SYNODE

De generale synode van de Gereformeerde kerken in Nederland heeft vergaderend in Lunteren de consequenties besproken van haar besluit aangaande de leeruitspraken van Assen 1926 (zie pag. 799/3-'67). Aan de orde was de vraag wat de synode moest doen met de predikanten met wie in 1926 een breuk was ontstaan en die nu nog in leven zijn. Het betreft dr. *J. J. Buskes,* prof. dr. *E. L. Smelik* en *ds. S. P. Vermeer,* die allen in de Nederlands Herv. Kerk een plaats hebben gevonden. Op 17 jan. verwierp de synode een voorstel de drie predikanten de gelegenheid te geven voortaan in de Gereformeerde kerken te preken. Voornemens van de betrokkenen en enkele plaatselijke kerkeraden van Gereformeerde kerken werden door dit besluit doorkruist. Op 25 jan. herzag de synode haar besluit echter. Zij verwelkomde met name de gedachte van de kerk van Amsterdam-Zuid om ds. Buskes uit te nodigen in een dienst aldaar voor te gaan.

Tijdens de vergadering van de generale synode is op 23 jan. de verklaring inzake wederzijdse erkenning van de doop door de r.k. kerk en de Gereformeerde kerken ondertekend. Voor deze gelegenheid waren kardinaal *Alfrink* en enige bisschoppen de gasten van de synode. In hun verklaring zeggen de kerkformaties dat zij het, uitgaande van de gemeenschappelijke erkenning van elkanders doop, van het grootste belang achten, dat er tussen de christelijke kerken een overeenkomst tot stand komt wat betreft de vorm van de doopbediening, de doopformule en de samenhang van de doop en de kerkelijke gemeenschap.

Op 25 jan. besloot de synode, dat de Gereformeerde kerken zich niet officieel zullen doen vertegenwoordigen in r.-k. erediensten waarin de mis wordt opgedragen. *(NRC/Persbulletin Geref. kerken)*

biografie

PREMIER KIM IL SONG VAN NOORD-KOREA



Kim Il Song werd op 15 april 1912 te Man Goen Djoe bij Pyongjang geboren. Zijn vader was dorpsonderwijzer. In 1918 emigreerde deze naar Mandsjoerije, maar keerde kort daarop weer terug en nam deel aan de opstand tegen de Japanners (1 maart 1919).

Kim zou een militaire opleiding aan de in 1924 door Tsjang Kai-sjek opgerichte militaire academie van Whampoa te Kanton hebben ontvangen. Andere bronnen spreken van een militaire vorming te Seoel, in de SU en te Jenan, toentertijd het bolwerk van de Chinese communisten.

Omstreeks 1930 kwamen in Mandsjoerije de daar levende Koreanen in opstand tegen de Japanse politieterreur. In deze tijd werd Kim secretaris van de ondergrondse jeugdbeweging in Oost-Mandsjoerije (1929). In 1932 organiseerde hij hier de eerste Koreaanse partisanenstrijdmacht (3.000 man). In 1934 werden alle afzonderlijke ontstane verzetsgroepen verenigd tot de eerste partisanendivisie onder bevel van Kim. In 1936 zou hij vanuit Mandsjoerije een aanval hebben gedaan op een Koreaanse grensstad en deze enige uren bezet weten te houden. In 1938 zou hij enige tijd in Korea hebben vertoefd. Ook werkte hij samen met de Chinese partisanenlegers van Mao Tse-toeng.

Op 12 aug. 1945, drie dagen voor de capitulatie van Japan trok Kim met het Sowjetrussische Rode Leger Noord-Korea binnen. Niettemin erkenden de Russen eerst de protestantse conservatief Tsjo Man Sjik als contact man tussen de bestaande partijen. Tsjo werd voorziter van het uitvoerende Volkscomité. Na enige maanden werd hij echter gearresteerd en nam Kim zijn functie over. In april 1946 waren alle conservatieve en liberale organisaties opgeheven en bleef de communistische Arbeiderspartij als enige over. In datzelfde jaar werd Kim secretaris-generaal van de CP.

In 1948 werd hij premier van de Democratische Volksrepubliek Korea, nadat hij in 1947 de leiding van het door hem gevormde Volkscomité had gekregen.

Op 25 juni 1950 werd Kim benoemd tot opperbevelhebber van het Noordkoreaanse Volksleger, dat op die dag zijn opmars naar het Zuiden begon.

KABINETSCRISIS IN BELGIË

De jongste ontwikkelingen in de kwestie-Leuven (zie pag. 55/1 en 66/3) hebben op 7 febr. geleid tot het ontslag van het kabinet-*Vanden Boeynants*.

Hiermee heeft de taalstrijd in België een nieuw hoogtepunt bereikt.

Het streven van de premier na de kabinetsformatie van 1966 dit twistpunt gedurende twee jaar te laten rusten, middels het taalbestand (pag. 184/2-1966), en in plaats daarvan aan de oplossing van z.i. dringender problemen, met name de bestrijding van de werkloosheid, prioriteit te verlenen, bleek niet te verwezenlijken.

Door de taalwetgeving van 1963, waarbij de geografische taalgrenzen binnen België wettelijk werden vastgesteld, werd tegelijk bepaald dat de in het Vlaamse taalgebied gelegen katholieke universiteit van Leuven ook een Franstalige sectie zou hebben (pag. 376/2 en 433 e.v.-1963). Tegen deze regeling werd van Vlaamse zijde van meet af aan geageerd. Er moest een overheveling van de Franse afdeling naar Wallonië plaatsvinden. Een verder voortbestaan er van in Leuven zou het Vlaamse karakter van de stad in gevaar brengen.

Als de meest radicale voorstanders van een zuiver Vlaamse universiteit te Leuven toonden zich de studenten. Reeds in mei 1966 kwam het tot demonstraties en botsingen met de politie, nadat de Belgische bisschopenconferentie als academische autoriteit zich voor het handhaven van een tweetalige universiteit en dus tegen de Vlaamse eis tot scheiding der taalgemeenschappen uitgesproken had (pag. 325/3-1966).

De aankondiging van de expansieplannen van de Franse afdeling op 14 jan. j.l. leidde tot nieuwe acties en demonstraties onder de Vlaamse studenten. Deze keerden zich niet alleen tegen de Walen, maar ook tegen de Franstalige bourgeoisie in Vlaanderen. Naast het element van de taalstrijd werd ook het element van de klassestrijd naar voren gebracht. Hierbij wezen sommige Vlaamse studenten erop dat de Franse afdeling ook de belangen van het Waalse volksdeel niet behartigde. Om die reden pleitten zij voor een overheveling.

Sinds ons vorige overzicht (pag. 66/3) ontwikkelde de kwestie zich als volgt:

Het onderhoud van commissaris-generaal *Edw. Leemans* met premier Vanden Boeynants op 25 jan. lokte uiteenlopende interpretaties uit. Na afloop van de audiëntie zei Leemans de premier te hebben meegedeeld „dat de opdracht die hij op verzoek van de inrichtende macht (nl. de bisschoppen) had aanvaard, erin bestond voor de kwestie-Leuven een regeling te vinden, zonder dat hem terzake voor de mogelijke oplossingen enige beperking was opgelegd." Deze laatste zinsnede werd door de meeste Vlaamse kranten zo uitgelegd, dat Leemans ook de volledige overheveling van de Franse afdeling der universiteit mocht onder ogen nemen. Volgens *La libre Belgique* (27-1) had Leemans zich daarentegen te houden aan het bisschoppelijke mandement van 13 mei 1966.

Op 28 jan. vertrok Vanden Boeynants om gezondheidsredenen naar de Canarische eilanden om er een week uit te rusten. Na de kabinetsraad van 26 jan. had hij enkel verklaard: „Het is de academische overheid die aan de regering de voorstellen m.b.t. de expansieplannen van de universiteit moet voorleggen."

Op 28 jan. vergaderde het episkopaat om de crisis te bespreken, maar over het onderhoud werd geen mededeling verstrekt.



Premier Vanden Boeynants (l.) en vice-premier De Clercq vóór de crisis.

Op 31 jan. diende *Jan Verroken*, voorzitter van de Vlaamse CVP-Kamerfractie, een verzoek tot interpellatie in. Hij verklaarde de regering te willen ondervragen „over de werkelijke oorzaken van de huidige spanning rondom de universitaire vraagstukken, alsmede over de onmiddellijk te nemen fundamentele opties en over de verdere schikkingen die zich opdringen."

Van hun kant zeiden de Franstalige CVP-parlementsleden trouw te willen blijven aan het bisschoppelijke mandement van 13 mei 1966 en bijgevolg te staan op het behoud van een volledige Franse universiteit te Leuven.

Op 1 febr. lieten de bureau's van de PVV-parlementsfracties weten, dat de kwestie van de overheveling uitsluitend tot de bevoegdheid van de bisschoppen behoort.

Op 2 febr. legde mgr. *J. De Smedt*, bisschop van Brugge, op een vergadering van de boerengilden te Kortrijk een geruchtmakende verklaring af:

„Het mandement van 13 mei 1966 heeft bij het Vlaamse volk een explosie veroorzaakt. (...) Ik had nooit de bedoeling met die verklaring de ontvoogding en de ontwikkeling van het Vlaamse volk tegen te werken. Het was evenmin de bedoeling van mijn collega's in het episkopaat. Dertien mei is een ongelukkige verklaring geweest. Men kan en men zal het er niet bij houden. Ik ben ervan overtuigd dat ik op 13 mei 1966 een schromelijke vergissing heb begaan. In feite waren wij op weg om rustig de overheveling uit te voeren, maar stuitten toen op zoveel moeilijkheden van Franstalige zijde, dat het praktisch onmogelijk is geworden. Het toppunt is wel de jongste verklaring van de Franstalige afdeling, die geen steek houdt en werkelijk provocerend is voor de Vlamingen. Thans zitten we met de gebroken potten. Ik blijf in elk geval, als Vlaamse zoon uit het Brabantse, trouw en ik zal opkomen voor het behoud van mijn Vlaams-Brabantse geboortegrond."

De verklaring van mgr. De Smedt werd scherp gehekeld door *La libre Belgique* (5-2) maar daags nadien onderschreven door de andere Vlaamse bisschoppen.

Op 3 febr. keerde Vanden Boeynants terug van de Canarische eilanden en diezelfde dag vergaderden de Belgische bisschoppen opnieuw. De gevoerde discussie leidde niet tot een eensgezind standpunt inzake de kwestie-Leuven. Na afloop van het overleg werd de volgende verklaring uitgegeven:

„De residentiële bisschoppen van België zijn bijeengekomen op 3 februari om de

problemen te onderzoeken die verband houden met de huidige situatie en de toekomst van de katolieke universiteit te Leuven. Mgr. Descamps, rector-magnificus, de h. Leemans, kommissaris-generaal, de prorektoren, mgr. Massaux en de h. De Somer, de hh. De Schrijver, Oleffe, D'Havé, Collin en Godeaux namen deel aan deze vergadering. (...)

De vergadering heeft een verslag gehoord voorgelegd door de h. Leemans in naam van de vijf leden van de verzoeningskommissie.

Uitgaande van de voorstellen van de twee autonome afdelingen, had dit verslag betrekking op het financieel vijfjarenplan (1969-1973) en met name op de te voorziene investeringen en hun bestemming, alsmede op de mogelijke financiering ervan, rekening houdend met het feit dat het beschikbaar vermogen van de katolieke universiteit te Leuven thans integraal is ingezet.

De elementen van het door de h. Leemans voorgelegde rapport zullen aan de raad van beheer van de katolieke universiteit te Leuven overgemaakt worden.

De vergadering heeft vervolgens een memorandum opgesteld betreffende de expansie van de universiteit en haar twee afdelingen en de daarmee verband houdende financiële problemen. Dit memorandum en de erbij horende financiële nota zullen worden overgemaakt aan de eerste-minister.

De beraadslagingen hebben toegelaten vast te stellen dat een volledige overeenstemming bestaat met betrekking tot de basisprincipen van de katolieke universiteit te Leuven en de oplossing van talrijke problemen.

Nochtans, wat betreft de vraag of iedere toekomstige inplanting van de Franstalige afdeling buiten Leuven al of niet het karakter van een ontdubbeling moet hebben, blijft een meningsverschil bestaan bij de inrichtende macht.

De inrichtende macht verzoekt het professorenkorps en de studenten van de katolieke universiteit te Leuven een einde te stellen aan alle daden die de universiteit en het voortzetten van de studies zouden kunnen schaden. Zij doet een beroep op de gehele katolieke bevolking van dit land opdat alle verantwoordelijken de dialoog zouden voortzetten met de noodzakelijke sereniteit."

De Standaard (5-2) stelde dat in de verklaring nu impliciet wordt toegegeven „dat de (grote) helft van de inrichtende overheid geen verdubbeling maar overheveling wil en dus de verklaring van 13 mei 1966 voorbijgestreefd acht".

Het bisschoppelijk memorandum

Het door de bisschoppen goedgekeurde memorandum werd onmiddellijk door kardinaal *Suenens* aan de eerste-minister overhandigd. De tekst er van luidt als volgt:

1. Meer dan ooit heeft de moderne universiteit in het volbrengen van haar onderwijs- en onderzoeksopdracht de verplichting zich ten dienste te stellen van de gemeenschap en het hoofd te bieden aan alle daaruit voortvloeiende verantwoordelijkheden. In ons land moet die taak bijdragen tot de volledige ontplooiing van beide cultuurgemeenschappen.

2. De bisschoppen verheugen zich erover dat de democratisering van de studies een voortdurende aangroei van het aantal studenten meebrengt, maar die stelt op zijn beurt nieuwe problemen. Het huidige aantal studenten van de katholieke universiteit bereikt 24.000. In 1975 zal dit waarschijnlijk 33.000 bedragen en in 1980 40.000. Indien de katholieke universiteit de beschikking zou hebben over voldoende financiële middelen, dan zouden de voor haar expansie nodige investeringen uitgevoerd worden, wat de Nederlandstalige afdeling betreft, hoofdzakelijk te Leuven, zonder het overige Vlaamse landsgedeelte noch Brussel uit te sluiten, en wat de Franstalige afdeling betreft, in Wallonië en te Brussel. De bisschoppen moeten helaas vaststellen dat er geen gemene maat is tussen de beschikbare en te verwachten financiële middelen, zelfs al werden die aanzienlijk verhoogd, en de financiële middelen die vereist zijn om de ontwerpen te realiseren, die voor een normale universitaire expansie zo dringend noodzakelijk zijn. Zij doen dan ook een dringend beroep op de regering opdat zij, ondanks de huidige financiële en economische moeilijkheden, een inspanning zou doen om, ten voordele van de universiteiten in het algemeen en van de katholieke universiteit van Leuven in het bijzonder, de onontbeerlijke middelen gevoelig te verhogen, ten einde het hoofd te kunnen bieden aan de vooruitgang van de wetenschap en aan de democratisering van het universitaire onderwijs.

3. Van 1960 tot 1967 heeft de katholieke universiteit, alle afdelingen samen, ter financiering van haar investeringen slechts 1.180 mln fr kunnen ontlenen. Het totaal bedrag van de investeringen, dat de twee afdelingen samen kunnen ontlenen in 1968, is thans beperkt tot 300 mln fr. Die begrenzing is het gevolg van de beperkte financiële middelen, die de Spaarkas kan ter beschikking stellen van de vrije universiteiten, en van de bescheiden omvang van de posten, voorzien op de gewone begroting van het ministerie van nationale opvoeding en cultuur, nodig voor het dekken van de intresten van deze leningen. Het gehele beschikbare patrimonium van de universiteit te Leuven is thans integraal aangewend.

Welnu, de minimum-investeringsbegroting van de universiteit voor de e.k. vijf jaren bedraagt meer dan 7 mrd fr, hetzij een jaarlijks gemiddelde van 1,4 mrd. In die omstandigheden heeft de inrichtende overheid, verantwoordelijk in laatste instantie, voor de hoge leiding, de toekomst en de eenheid van de katholieke universiteit, welke ook de opvattingen mogen zijn, die de enen of de anderen hebben i.z. de structuur op lange termijn van de universiteit, het Vijfjarenplan goedgekeurd, zoals voorgesteld door de verzoeningscommissie en in bijgaande nota samengevat. Zij zal de prioritaire bestemmingen moeten bepalen, rekening houdend met de beschikbare middelen.

4. De zeer uiteenlopende moeilijkheden en tegenstellingen, waarmee zij gekonfronteerd werd, sterken haar overtuiging dat het van hoofdzakelijk belang is het katholieke karakter van de universiteit te behouden, evenals haar fundamentele eenheid, die niet essentieel gebonden is aan de keuze van de geografische inplantingen, alsmede de uiteindelijke financiële solidariteit van de twee afdelingen. Wat betreft de vraag, of iedere toekomstige inplanting van de Franstalige afdeling buiten Leuven al of niet het karakter van een verdubbeling moet hebben, blijft een meningsverschil bestaan bij de inrichtende overheid.

5. De oplossing van de financiële problemen, die zojuist uiteengezet werden, mag noch de vrijheid noch de rechtspersoonlijkheid, zoals die worden gewaarborgd door de wet van 1911, in vraag stellen.

Aan dit memorandum was een financieel verslag toegevoegd, waarin uiteengezet wordt dat de universiteit te Leuven minder rijkstoelagen ontvangt dan de andere universiteiten (in 1967: 63.500 fr per student, tegenover 95.000 fr te Gent, 100.000 fr te Brussel en 107.000 fr te Luik). Volgens dit verslag kan zonder een aanzienlijke verhoging van de financiële rijkshulp het expansieprogramma niet worden uitgevoerd. Het verslag vermeldt tenslotte, in de grote lijnen, de bouwplannen voor de e.k. vijf jaren.

Interpellatie-Verroken

Terwijl overal in de Vlaamse provincies door duizenden leraren en studenten betoogd werd voor de overheveling van Leuven-Frans, had op 6 febr. in een eivolle Kamer de aangekondigde interpellatie-Verroken plaats. De Vlaamse CVP-groepsleider zei geen kabinetscrisis te beogen, maar enkel, op grond van een gemotiveerde motie, een uitspraak van het parlement te verlangen over de kwestie van de overheveling. Hij stelde dat de taalwetgeving moet worden doorgetrokken naar het hoger onderwijs, wat de verdubbeling van de Brusselse universiteit in twee autonome secties en de geleidelijke overplanting van Leuven-Frans naar Wallonië inhoudt.

Het VU-lid *M. Coppieters* interpelleerde in dezelfde zin, maar scherper anti-gouvernementeel, herinnerde aan de Vlaamse achterstelling i.z. hoger onderwijs en zei dat de regering aanstuurt op de uitbouw van een Franse universiteit binnen de driehoek Brussel-Leuven-Waver. De Kamer hoorde nog de interpellanten *G. Mundeleer* (PVV) die opkwam voor de Brusselse universiteit, en *E. Burnelle* (comm.) die zich achter het standpunt van Verroken schaarde.

Toen Kamervoorzitter *Van Acker* daarna het woord wilde verlenen aan de sprekers, die zich in het debat hadden laten inschrijven, eiste de BSP-fractie dat, zoals het reglement bepaalt, de regering onmiddellijk op de interpellaties zou antwoorden. Premier Vanden Boeynants verzocht om een uitstel van 24 uur „om het antwoord rustig voor te bereiden." Dit verzoek werd

afgewezen door de socialisten. Na enig geharrewar en een schorsing van de vergadering handhaafde de regering haar weigering om onmiddellijk te antwoorden. De stemming over een BSP-motie van wantrouwen, die door de CVP-PVV meerderheid verworpen werd, maakte daarop voortijdig een einde aan het debat.

Vanden Boeynants kondigde aanstonds daarop aan, dat de regering 's anderendaags om 14 uur in de Kamer haar standpunt i.z. de universitaire expansie zou uiteenzetten. Maar zo ver kwam het niet meer. Op 7 febr. oordeelde de Vlaamse CVP-groep de aangekondigde regeringsverklaring „onvoldoende" omdat het principe van de overheveling er niet in opgenomen was. Dientengevolge dienden de Vlaamse CVP-ministers hun ontslag in en kwam Vanden Boeynants om 14 uur slechts de Kamer binnen om het ontslag van zijn regering aan te kondigen. Dit ontslag werd door de koning aanvaard, die onmiddellijk met de gebruikelijke raadplegingen begon.

Dezelfde dag gaf de demissionaire premier de tekst van de verklaring vrij, die hij op de Kamertribune had willen voorlezen. Daarin wordt gezegd, dat de regering „na raadpleging van de politieke commissie voor de universitaire expansie binnen de drie maanden een wetsontwerp zal indienen om op een duurzame manier het probleem te regelen van de toekomstige geografische inplantingen van de inrichtingen van universitair onderwijs."

Anderdeels wordt opgemerkt dat de wijziging van de taalbeschikkingen betreffende het hoger onderwijs niet voorkomt in het regeringspakt en dat de regering bijgevolg die kwestie niet kan beslechten.

Betreffende het concrete vraagstuk van de overheveling zegt de verklaring:

„Waarom zouden wij niet bekwaam zijn een oplossing te vinden voor de problemen van het universitair onderwijs, wanneer wij weten dat de taalwetgeving nu reeds van toepassing is op de rijksuniversiteiten; dat de inrichtende macht van de twee vrije universiteiten zelf beslist heeft, dat iedere nieuwe vestiging zou gebeuren in het kader en met eerbiediging van die taalwetgeving; en dat de inrichtende macht van de katholieke universiteit van Leuven openlijk heeft verklaard, dat de eenheid van de universiteit — waarvan het ongerijmd zou zijn ze te betwisten — niet essentieel geconditioneerd is door de geografische inplanting?"

In zijn ontwerp-verklaring vroeg de premier tevens aandacht voor de financiële aspecten van de universitaire expansie.

De noden van de twee rijksuniversiteiten en van de universitaire centra van de staat werden voor de komende tien jaar geschat op minstens 17 mrd fr., wat een minimum van 8,5 mrd geeft in vijf jaar. De inzichten van de Inrichtende Macht van de Katholieke Universiteit van Leuven zouden volgens eigen bekentenis minstens 7 mrd vergen in 5 jaar.

Daar de wet van 1965 de klemtoon legde op het evenwicht tussen de vrije universiteiten, zou eenzelfde bedrag moeten worden voorzien voor de Vrije Universiteit van Brussel.

Wanneer men hieraan een vooruitzicht voor de andere vrije universitaire centrums toevoegt overschrijdt men gemakkelijk 25 mrd fr., hetzij minstens 5 mrd per jaar.

Hieraan moet men de uiterst belangrijke uitgaven toevoegen, veroorzaakt door de stijging van het aantal studenten en de onontbeerlijke aanvullende uitrusting.

Volgens sommige schattingen, zal alleen voor de post van het universitair onderwijs een minimum aangroei van 13% van de gewone staatsbegroting noodzakelijk zijn. Met andere woorden: men zal na 5 jaar de gewone begroting met minstens 3,5 à 4 mrd moeten verhogen.

Dit betekent dat zo men zich steunt op de meest gematigde en de meest beperkte schattingen, men ongeveer een supplement van 6 mrd per jaar zal moeten mobiliseren tijdens de komende 5 jaar, alleen om het hoofd te bieden aan de prioritaire behoeften van het universitair onderwijs.

Al deze elementen rechtvaardigen de houding van de regering die geplaatst wordt voor feitelijke elementen en voor de werkelijke mogelijkheden waarover het land beschikt.

Ik kan niet geloven dat de Kamer zou weigeren dergelijke politiek, die de enige is die in de komende vijf jaar, financieel en wetenschappelijk mogelijk is, goed te keuren en die toelaat in kalmte een globale oplossing te zoeken voor de principekwesties.

Eerste reacties

Kort na de aankondiging van het regeringsontslag maakte de socialistische Kamerfractie haar standpunt i.z. de universitaire expansie bekend:

1. het vraagstuk van de Leuvense universiteit, verergerd door het in gebreke blijven van de inrichtende overheid, is één element in het geheel van de universitaire expansie; het wordt bepaald door de financiële mogelijkheden en is onderworpen aan een billijke spreiding van die mogelijkheden over alle universitaire centra en universiteiten;

2. alle wijzigingen aan het statuut van de Leuvense universiteit moeten gebeuren in het raam van een globaal overlegde oplossing, die t.g.t. slaat op de betrekkingen tussen de gemeenschappen en de daaruit voortvloeiende taalproblemen, zoals die te Brussel en in het land gesteld zijn;

3. het beginsel van de uitbreiding tot de katholieke universiteit van de gewestelijke eentaligheid, dat reeds geldt voor alle rijksuniversitaire inrichtingen in Vlaanderen en Wallonië, roept in dit kader geen enkel bezwaar op;

4. een eventuele uitbreiding van afdelingen van de katholieke universiteit naar Brussel is niet gerechtvaardigd;

5. de Vrije Universiteit van Brussel, moet, op de weg naar haar verdubbeling, over alle kansen, o.m. op onroerend gebied, kunnen beschikken die voor haar ontwikkeling nodig zijn.

Premier Vanden Boeynants op een persconferentie: „De regering struikelde over een politiek probleem dat vooral ernstig is omdat de hartstochten ermee gemoeid zijn."

Het commentaar in de Belgische kranten was op 8 febr. zeer verdeeld. *De Standaard* (kath.) keurde de beslissing van de Vlaamse CVP goed: „(Zij) heeft terecht geoordeeld dat ze geen regeringsverklaring kon onderschrijven, waarin de overheveling van Leuven-Frans niet principieel en uitdrukkelijk werd gewaarborgd." *Het Volk* (kath.) schreef: „Indien de volgende formateur op de medewerking van de Vlaamse CVP wil rekenen... dan zal de overheveling moeten aanvaard worden." *La libre Belgique* (kath.) noemde de houding van de Vlaamse CVP „absurd" en hekelde de „nationalistische explosie." *La dernière Heure* (lib.) beweerde dat „het taalfanatisme van de Vlaamse CVP een sterke en krachtige regering heeft neergeslagen." *Het Laatste Nieuws* (lib.) waarschuwde voor vervroegde verkiezingen en voor een verdere ontaarding van het universitaire probleem. Volgens *Le Soir* (lib.) betekent de crisis de triomf van het neo-nazisme. *Vooruit* (soc.) oordeelde dat de CVP de tol betaalt voor haar samengaan met de PVV. De *Gazet van Antwerpen* (9-2) noemde het alternatief nu: overhelvelen of verkiezingen.

In buitenlandse commentaren werd het accent gelegd op de houding der Vlamingen. Het achtergrondartikel in de *Frankfurter Allgemeine* had als kop: „De Vlamingen willen hun revolutie voltooien". De *NRC* (8-2) schreef: „Gezien tegen de achtergrond van de strijd het Nederlands een gelijkwaardige positie naast het Frans te geven (....), is deze controverse over de Leuvense universiteit weinig meer dan een plooi die de Vlamingen nog recht willen strijken". *Le Monde* schreef de Vlamingen, „onbetwistbaar als een minderheid behandeld van 1830 tot 1930", nu „een meerderwaardigheidscomplex" toe; *The Times* sprak in dit verband van een „in toenemende mate onverzoenlijke meerderheid".

internationale zaken

SWAP-OVEREENKOMSTEN VERRUIMD

De Amerikaanse Federal Reserve Bank heeft op 30 nov. 1967 bekend gemaakt, dat de wederzijdse kredietfaciliteiten met 14 centrale banken alsmede met de Bank voor Internationale Betalingen met $ 1,75 mrd zijn verhoogd tot $ 6,78 mrd.
De omvang van de swap-overeenkomsten is thans als volgt (*Times* 1-12):

	Verhoging mln $	Totaal mln $
Oostenrijk	—	100
België	75	225
Canada	250	750
Denemarken	—	100
Engeland	150	1.500
Frankrijk	—	100
Duitsland (W.)	350	750
Italië	150	750
Japan	300	750
Mexico	—	130
Nederland	75	225
Noorwegen	—	100
Zweden	100	200
Zwitserland	—	250
Bank v. Int. Bet. Zwits.fr./$	—	250
andere Europ. valuta/$	300	600
Totaal	1.750	6.780

DE BEWAPENINGSUITGAVEN IN DE WERELD

De uitgaven in de wereld voor militaire doeleinden hebben een nieuw record bereikt en het groeipercentage van die uitgaven stijgt, aldus een op 29 jan. gepubliceerd rapport van het Amerikaanse Bureau voor Wapenbeheersing en Ontwapening (ACDA). Volgens het rapport, dat is gebaseerd op de werkelijke uitgaven voor 1965 en schattingen voor 1966, blijft het leeuwendeel van de defensie-uitgaven voor rekening komen van de NAVO en het Pact van Warschau, nl. 84% van de $ 140 mrd, die in 1965 voor militaire uitgaven werden besteed. De VS ($ 51,8 mrd) en de SU ($ 40 mrd) namen samen 64% van het wereldtotaal voor hun rekening.
De ACDA schat dat de defensie-uitgaven in 1966 $ 155 mrd tot $ 160 mrd zullen belopen.
De ontwikkelingslanden besteedden een recordbedrag van $ 18 mrd aan defensie-uitgaven in 1965. Deze uitgaven stijgen met $ 2 mrd per jaar. Volgens het rapport is dit een sterkere toeneming dan het wereldgemiddelde. De ontwikkelingslanden besteden gemiddeld $ 8 per hoofd per jaar aan hun militaire programma's, terwijl hun bevolking slechts een inkomen heeft van ongeveer $ 159 per hoofd per jaar.

Volgens andere cijfers uit Amerikaanse bron zijn de VS de voornaamste wapenleverancier in de wereld. Door middel van verkopen en militaire hulp leverden zij de ontwikkelingslanden in 1965 voor $ 1,2 mrd aan wapens. De SU leverde in dat jaar voor naar schatting $ 400 mln tot $ 500 mln. (*Int. Her. Trib.* 31/1)

WERELDGOUDPRODUKTIE EN -RESERVES 1967

Volgens het jaarlijkse goudoverzicht van de First National City Bank of New York begint de goudproduktie in de wereld (exclusief de Sowjet-Unie en de andere communistische landen), die geleidelijk was geëgaliseerd na een van de meest opmerkelijke expansies in de geschiedenis, een dalende trend te vertonen. Voorlopige cijfers voor 1967 laten een wereldproduktie van $ 1,42 mrd zien, d.i. een daling van bijna 2% t.o.v. de recordproduktie van bijna $ 1,5 mrd in 1966.
De particuliere vraag absorbeert niet alleen de gehele produktie van nieuw goud, maar ook zeer aanzienlijke hoeveelheden uit de monetaire reserves van de regeringen en centrale banken. Te oordelen naar gepubliceerde opgaven, namen de monetaire goudreserves in de eerste drie kwartalen van 1967 af met $ 250 mln. Bij wijze van „zeer voorlopige schatting" concludeert de bank dat gedurende het jaar 1967 als geheel — d.w.z. na de „goldrush" van nov./dec. (pag. 20/2) — de officiële monetaire goudreserves zijn afgenomen met minstens $ 1 mrd. De afvloeiing van goud in particuliere handen schijnt derhalve in de orde van grootte van $ 2,5 mrd te hebben gelegen, ongeveer $ 1 mrd meer dan in 1966. Voor het eerst in de moderne geschiedenis was het internationale monetaire stelsel daarom gedwongen te functioneren met verminderende officiële goudreserves, aldus het rapport. Bij een stand van deze reserves van $ 43,5 mrd in dec. 1966 bedroeg de vermindering over het jaar 1967 als geheel ongeveer 2,5%.
De vermindering van de wereldgoudproduktie was voornamelijk een gevolg van een lichte daling van de produktie van Zuid-Afrika, dat 3/4 van de wereldproduktie voor zijn rekening neemt. Gedurende de voorafgaande 13 jaar vertoonde de produktie van Zuid-Afrika een buitengewone groei. Deze expansie kwam in 1966 tot stilstand, voornamelijk als gevolg van het achterwege blijven van nieuwe ontdekkingen en van stijgende lonen en andere kosten bij een vaste prijs. Het rapport voorziet dat Zuid-Afrika van nu af aan — bij handhaving van de goudprijs op $ 35 per ounce — een dalende produktie te zien zal geven.
Het tekort aan monetair goud werd gedurende de laatste twee jaar verergerd door het achterwege blijven van goudverkopen van de kant van de Sowjet-Unie. Deze bedroegen in de 13 jaar tot eind 1965 $ 3,5 mrd. Het tekort aan goud is fundamenteel een gevolg van de „explosie" van de particuliere vraag. De ca. $ 2,5 mrd aan goud, dat in 1967 in particuliere handen kwam, is meer dan $ 1,5 mrd boven het jaarlijks gemiddelde voor het in 1964 eindigende decennium.
De bank berekent dat in 1967 voor een waarde van ongeveer $ 600 mln aan goud werd gebruikt in de elektrische, elektronische en ruimtevaartindustrie of voor de vervaardiging van sieraden e.d.
De overige particuliere vraag naar goud noemt het rapport een „niemandsland dat uiterst moeilijk te exploreren is". Deze wordt voor 1967 op $ 1,9 mrd geschat. Een deel daarvan kan naar niet-gepubliceerde reserves van centrale banken zijn gegaan. Het merendeel belandde in particuliere handen: traditioneel sparen, zoals in Azië en het Midden-Oosten, of beleggingen ter dekking tegen geldontwaarding, successiebelasting en politieke onrust. Bij deze, gewoonlijk vaste, beleggingen in goud kwamen in 1967 ongewoon hoge speculatieve aankopen ter dekking tegen een eventuele verhoging van de goudprijs. Deze speculatie werd gevoed door de aanhoudend zwakke positie van het pond en de devaluatie daarvan, het hardnekkige Amerikaanse betalingsbalanstekort en discussies over de problemen der internationale liquiditeit. (Monthly Economic Letter, jan. 1967) (Vor. ber. pag. 164/2-1967)

GESCHATTE GOUDPRODUKTIE 1967

	Mln $	Procentuele verandering t.o.v. 1966	1953	1940
Zuid-Afrika	1.075	— 1	+157	+119
Canada	105	— 8	— 26	— 44
Ver. Staten	53	—16	— 23	— 69
Andere landen*)	187	—	— 15	— 55
Totaal	1.420	— 2	+ 68	+ 12

*) Exclusief de communistische landen.

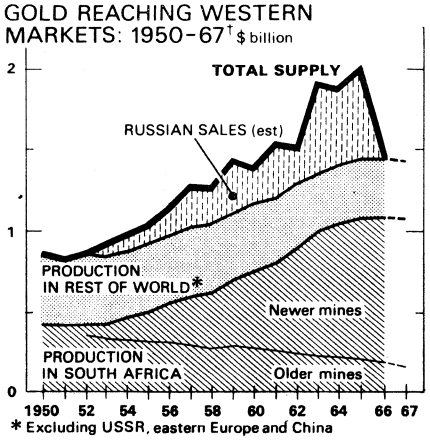

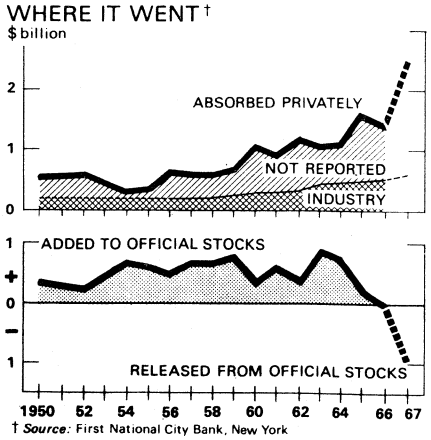

(The Economist)

NEDERLAND

VIETNAM-DEBAT IN TWEEDE KAMER

De Tweede Kamer heeft op 6 febr. een debat over Vietnam gehouden. Minister *Luns* verklaarde dat hij de op 25 aug. 1967 door de Kamer aangenomen motie-*Schuyt*, waarin de regering werd gevraagd er bij de regering van de Ver. Staten op aan te dringen de bombardementen op Noord-Vietnam stop te zetten, ter kennis heeft gebracht van zowel de Ver. Staten als van de Ver. Naties, „als weergevende de mening van het Nederlandse parlement".
Op 5 jan. heeft hij een dringend beroep op Washington gedaan om „zo positief mogelijk" te reageren als zou blijken dat Hanoi tot vredesonderhandelingen bereid zou zijn.
Naar het gevoel van de minister had hij hiermede de motie-Schuyt uitgevoerd. Tegen het einde van het debat weigerde mr. Luns naar aanleiding van een interruptie van de PvdA-fractieleider *Den Uyl* rechtstreeks antwoord te geven op de vraag of hij de motie wel of niet had uitgevoerd. De vertegenwoordigers van de regeringspartijen waren bereid te aanvaarden dat dit wel was gebeurd, maar bij de oppositie bleef twijfel bestaan.

Moties

Tijdens het debat werden een vijftal moties ingediend. De PSP-er *Van der Spek* kwam met de volgende twee moties:

De Kamer,
gehoord de beraadslagingen over de begroting van het ministerie van buitenlandse zaken voor het dienstjaar 1968,
nodigt de regering uit er bij de regering van de Verenigde Staten op aan te dringen de oorlog in Vietnam te staken en haar troepen uit dat land terug te trekken

De andere motie luidde:

De Kamer,
gehoord de beraadslagingen over hoofdstuk V van de rijksbegroting 1968,
nodigt de regering uit bij de regering van de Verenigde Staten aan te dringen op het onmiddellijk, onvoorwaardelijk en definitief staken van de bombardementen op Vietnam.

Beide moties werden verworpen. De eerste met alleen de stemmen van de PSP en CPN vóór, de tweede met die van de PSP, PvdA en CPN (40-94).
De oud-staatssecretaris van buitenlandse zaken mr. *M. van der Stoel* (PvdA) diende, mede namens drs. *Visser* (D'66), de volgende motie in:

De Kamer,
geschokt door het lijden van de bevolking van Vietnam,
diep verontrust door het thans meer dan ooit aanwezige gevaar van escalatie;
overtuigd van de noodzaak om door een onvoorwaardelijke beëindiging van de bombardementen op Noord-Vietnam de weg te helpen openen tot het beëindigen van de strijd;
doet een beroep op de regering om er bij alle betrokken partijen op aan te dringen de vijandelijkheden onverwijld te staken en door onderhandelingen het vertrek van alle buitenlandse troepen en zelfbeschikking onder internationaal toezicht, als voorzien in de akkoorden van Genève 1954, te bereiken.

Deze motie werd met 107-26 stemmen aangenomen. Tegen stemden de BP, SGP, GPV en elf VVD-leden. Minister Luns verklaarde dat hij zich, overeenkomstig de suggesties van de heren *Geelkerken* (ARP) en Visser (D'66), in verbinding zal stellen met de Benelux, de Westeuropese Unie, communistische en niet-gebonden landen en met de club van tien* om te zien of een gezamenlijk vredesinitiatief tot stand kan komen.
Drs. Visser kwam nog met een motie waarin de terminologie van de tweede motie-Van der Spek werd aangehouden, maar tegelijk beperkt tot Noord-Vietnam. Zijn motie werd verworpen. Vóór stemden D'66, Pv dA, PSP en CPN.
Ten slotte werd een motie-*Hoekstra* (CPN) verworpen, waarin er bij de regering op werd aangedrongen de materiële steun aan het Thieu-Ky-bewind stop te zetten, de diplomatieke betrekkingen met dit bewind te verbreken en van de Ver. Staten te verlangen dat zij haar troepen van het Vietnamese grondgebied zal terugtrekken. Alleen de CPN stemde vóór. (*NRC* 7-2)

(Vor. ber. pag. 570/2-1967)

*) De negen Oost- en Westeuropese landen die informeel overleg plegen over voornamelijk Europese vraagstukken en waarbij ook Nederland zich aangesloten heeft (pag. 758/2-1967).

GEEN HULP AAN AMERIKAANSE DESERTEURS

In antwoord op opmerkingen van de Eerste-Kamercommissie voor defensie over de defensiebegroting 1968 heeft minister *Den Toom* meegedeeld dat een onderzoek naar beweerde hulpverlening aan Amerikaanse deserteurs geen strafbare feiten aan het licht heeft gebracht. De afgelopen twee jaar zijn noch wegens desertie, noch wegens andere vergrijpen Amerikaanse militairen in Nederland aangehouden. (*NRC* 6-2)

FUSIE

De directies van Geveke technische ondernemingen NV en Groeneveld, Van der Poll en Co's electrotechnische fabriek NV hebben besloten tot een fusie. Er zal een nieuwe vennootschap worden opgericht, genaamd Geveke en Groenpol NV die als houdstermaatschappij zal optreden. Beide vennootschappen en hun werkmaatschappijen zullen echter onder de bestaande namen blijven doorwerken.
Naar het oordeel van de directies zal een samengaan van de twee vennootschappen door een aanmerkelijke basisverbreding een ruimer arbeidsterrein in binnen- en buitenland openen en met name de mogelijkheid scheppen de afnemers in een aanbieding de complete technische installatie, omvattende zowel de luchtbehandeling als de elektrotechniek, te offreren. Uit de fusie ontstaat een onderneming die een uitgestrekt technsch gebied bestrijkt. (*NRC* 1-2)

J. W. MEYER RANNEFT

Op 3 febr. is te Scheveningen overleden dr. *J. W. Meyer Ranneft*, geboren 31 okt. 1887 te Magelang (Java). Van 1907 tot 1936 heeft hij in Nederlands-Indië een groot aantal bestuurlijke functies vervuld. Hij was o.a. voorzitter van de Volksraad (1929-33) en vice-president van de Raad van Nederlands-Indië (1933-36). Van 1945-58 was hij lid van de Raad van State.

OPBRENGST AKKERBOUWGEWASSEN

	opbr. per ha 1967		totaal opbr. 1967	
	1966 = 100	57-66 = 100	x 1000 t.	1966 = 100
Tarwe	120	113	739	124
Rogge	127	114	239	126
Haver	114	119	365	102
Groene erwten	175	122	34	146
Schokkers	175	125	8	127
Kapucijners	147	131	6	162
Bruine en witte bonen	151	144	13	175
Aardappelen	111	123	4840	117
Suikerbieten	126	119	5074	139
Voederbieten	125	120	1120	106
Vlas (ongerepeld)	122	108	83	63

(CBS-bulletin 8-1)

(Vor. ber. pag. 168/2-1967)

WERKSTAKINGEN IN 1967

Volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek werden in 1967 8 werkstakingen geregistreerd, waarbij 2115 werknemers waren betrokken en waardoor 6.165 arbeidsdagen verloren gingen. *(CBS-bulletin* 26-1)

(Vor. ber. pag. 214/1-1967)

DE KOOPVAARDIJVLOOT

Blijkens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek telde de Nederlandse koopvaardijvloot per 1 jan. 1968 (1967) 1.297 (1.349) schepen met een totale tonnage van 4.545.000 (4.560.000) brt. Hiertoe behoorden 31 (39) passagiersschepen met 369.000 (420.000) brt, 363 (354) vrachtschepen met 2.413.000 (2.332.000) brt, 796 (848) coasters met 336.000 (357.000) brt en 107 (108) tankschepen met 1.427.000 (1.451.000) brt.

In 1967 gingen 6 zeeschepen (20.600 brt) verloren, w.o. 5 coasters (1900 brt) en één tankschip (18.700 brt), terwijl 86 schepen (207.700 brt) naar het buitenland werden verkocht *(CBS-bulletin* 1-2).

(Vor. ber. pag. 404/3-1967)

ENGELAND

DERDE POLARISDUIKBOOT TE WATER GELATEN

Op 4 nov. 1967 is te Burrow-in-Furness de derde atoomduikboot, uitgerust met Polaris-raketten, onder de naam „Repulse" te water gelaten. Direct na de tewaterlating liep de duikboot aan de grond; hij kon echter dezelfde avond nog gelicht worden. Het 7.500 ton metende schip heeft £ 55 mln gekost.

(Vor. ber. pag. 249/2-1967)

ITALIË

AARDBEVINGEN OP SICILIË

Aardbevingen die Sicilië sedert 14 jan. hebben geteisterd, hebben volgens de voorlopige balans van 27 jan. aan 231 mensen het leven gekost. Het aantal gewonden bedraagt 623.

In de zwaarst getroffen provincie Trapani in het zuidwestelijk deel van het eiland telde men 126 doden en 391 gewonden. In de provincie Agrigento werden 104 doden en 203 gewonden geteld en in de provincie Palermo 1 dode en 2 gewonden.

Volgens cijfers van 27 jan. zouden er 42.000 daklozen zijn. De schade werd geschat op ca. 80 mrd Lire. In Gibellina, Salaparuta, Santa Ninfa, Santa Margherita Belice en in Montevago zijn bijna alle huizen ingestort.

Volgens officiële cijfers van 30 jan. zouden reeds meer dan 35.000 Sicilianen sedert 14 jan. het eiland hebben verlaten. De regering van Sicilië maakt zich ernstig zorgen over de massavlucht naar het vasteland. Zij zegde een spoedige wederopbouw van de verwoeste huizen toe en beloofde een werkverschaffingsprogramma. De vlucht naar het Italiaanse vasteland werd zinloos genoemd, omdat ook daar een tekort aan woningen en werkgelegenheid bestaat. *(NZZ)*



Een beeld van het dorp Montevago op West-Sicilië, nadat het op 15 jan. door zware aardbevingen getroffen was.

scandinavië

DENEMARKEN

BURGERLIJKE REGERING GEVORMD

Op 1 febr. is de samenstelling van de door informateur *Hilmar Baunsgaard* gevormde burgerlijke regering bekendgemaakt. Het nieuwe kabinet telt 17 ministers, 2 minder dan de regering-Krag. Vijf ministersposten, waaronder die van de premier, worden vervuld door radicalen. De beide andere coalitiepartners, conservatieven en Venstre, krijgen elk 6 departementen te beheren.

De leider van het Venstre, *Poul Hartling,* wordt minister van buitenlandse zaken; de conservatieve leider, *Poul Möller,* krijgt de portefeuille van financiën.

Met het optreden van het kabinet-Baunsgaard is een einde gekomen aan een periode van meer dan veertien jaar sociaal-democratisch bewind. In de Scandinavische landen heeft zich een dergelijke ontwikkeling reeds voorgedaan in Noorwegen in 1965, terwijl sommige waarnemers dit jaar een identieke tendens in Zweden verwachten, gezien de voor de sociaal-democraten teleurstellende resultaten van de in sept. 1966 gehouden verkiezingen voor de gemeente- en provinciale raden (pag. 621/1-1966).

De samenstelling van de regering-Baunsgaard is als volgt:

Premier - Hilmar Baunsgaard (rad.); buitenlandse zaken - Poul Hartling (cons.); financiën - Poul Möller (cons.); economie - Nybö Andersen (Venstre); binnenlandse zaken - Poul Sörensen (cons.); justitie - Knud Thestrup; (cons.); defensie - Erik Ninn-Hansen (cons.); landbouw - Peter Larsen (Venstre); visserij en Groenland - A. C. Normann (rad.); handel - Knud Thomsen (cons.); verkeer en openbare werken - Ove Guldberg (Venstre); huisvesting - Aage Hastrup (cons.); arbeid - Lauge Dahlgaard (rad.); sociale zaken - mevr. Nathalie Lind (Venstre); onderwijs - Helge Larsen (rad.); cultuur, ontwikkelingshulp en ontwapening - K. Helveg Petersen (rad.); religie - Arne Fog Petersen (Venstre).

Regeringsverklaring

In de op 6 febr. door premier Baunsgaard afgelegde regeringsverklaring lag het accent vooral op de buitenlandse en de economische politiek.

De regering streeft ernaar de brede eensgezindheid over de grondbeginselen van de Deense buitenlandse politiek te behouden. Zij beschouwt het VN-lidmaatschap als een basiselement van de Deense politiek.

Ter versterking van het gezag van

de VN, met name i.v.m. de vredebewarende activiteiten, overweegt de regering de vorming van bijzondere Deense VN-contingenten.
De Deense buitenlandse politiek blijft voorts gebaseerd op het lidmaatschap van de NAVO „in overeenstemmng met het geldende verdrag, ook met de opzeggingsbepalingen daarvan". Het Deense defensiebeleid moet aan een grondig onderzoek onderworpen worden tegen de achtergrond van de veranderingen in de internatonale toestand sinds het NAVO-verdrag werd ondertekend. De regering wil de NAVO gebruiken als instrument voor een actieve ontspanningspolitiek. Ook streeft de regering naar een — grondig voorbereide — Europese veiligheidsconferentie, waaraan ook de VS en Canada moeten deelnemen.
Denemarken handhaaft zijn aanvraag van het EEG-lidmaatschap. Een Europese markt, welke de EEG, Engeland en de belanghebbende EVA-staten omvat, waaronder in de eerste plaats de Scandinavische landen is het doel van de regering. De uitbreiding van de EVA, voor zover gewenst en uitvoerbaar, vormt een ander postulaat.
Baunsgaard somde een groot aantal economische problemen op: toenemende werkloosheid, een groot tekort op de betalingsbalans, de door de devaluatie van het Britse pond veroorzaakte schade voor de landbouw enigszins opgevangen door de devaluatie van de kroon en de versnelde stijging van prijzen en lonen. De regering wenst een nieuwe en stabiele economische vooruitgang te bevorderen. Zij had, aldus Baunsgaard, op economisch gebied „een erfenis overgenomen die een direct en doeltreffend ingrijpen noodzakelijk maakt".
De regering voorziet een stijging van de staatsuitgaven voor het in maart beginnende financiële jaar met 3,8 mrd Kronen i.p.v. de geschatte 3 mrd. Zij wil dit jaar de staatsuitgaven met 600 mln Kronen besnoeien, waarvan zo mogelijk 125 à 150 mln op defensiegebied. De premier gaf te kennen dat belangrijke belastingmaatregelen te verwachten zijn om de consumptie-uitgaven te drukken.

Nieuwe voorzitter Folketing

Op 6 febr. heeft het parlement (Folketing) *Karl Skytte,* de radicale fractieleider, tot voorzitter gekozen. Skytte is de eerste burgerlijke politicus sinds 44 jaar die dit hoogste parlementaire ambt bekleedt.

sowjet-unie

KOSYGIN IN INDIA EN AFGHANISTAN

Van 25-31 jan. heeft premier *Alexei Kosygin* zijn vierde bezoek aan India gebracht. Hij gaf hiermede gevolg aan een uitnodiging die premier *Indira Gandhi* hem in 1966 deed. Premier Kosygin was vergezeld van de vice-minister van buitenlandse zaken *Nikolai Firjoebin* en de vice-voorzitter van het staatscomité voor economische betrekkingen met het buitenland, *Wladimir Sergejew.*

Premier Kosygin voerde besprekingen met premier Indira Gandhi, president *Zakir Hoessain,* de minister van binnenlandse zaken *Y. B. Chavan,* de minister van defensie *Sardar Swaran Singh* en de minister van handel *D. Singh.*

Premier Kosygin was aanwezig bij de militaire parade ter gelegenheid van de Indiase onafhankelijkheidsdag op 26 jan. in New Delhi. Hier werd een luchtdoelraket van het Russische type Guild getoond, waarvan India er meer zou hebben.
Bij zijn besprekingen met premier Gandhi zou Kosygin aldus *Reuter* (30-1) erop hebben aangedrongen, dat India alle pogingen in het werk stelt om zijn meningsverschillen met Pakistan op te lossen teneinde te verhinderen dat China zijn invloed in het Indische subcontinent uitbreidt.
De onderhandelingen tussen de twee premiers hadden de gebeurtenissen in Azië met betrekking tot de Britse terugtrekking van troepen tot onderwerp.
Volgens Indiase kringen wilde Kosygin, hoewel hij met nadruk de noodzaak erkende om Chinese expansie tegen te gaan, niet ingaan op een voorstel van mevrouw Gandhi om inlichtingenmateriaal tussen India en de SU uit te wisselen. Beiden waren het erover eens dat het vacuüm, geschapen door de Britse terugtrekking, niet opgevuld zou moeten worden door de VS of China.
In New Delhi deden speculaties de ronde dat de SU krachtige steun zal verlenen aan het streven de Indiase zeemacht in het gebied van de Indische Oceaan uit te breiden en te versterken. In het verleden was de Sowjetrussische militaire hulp voornamelijk gericht op de verbetering van de Indiase luchtstrijdkrachten, maar tijdens het afgelopen anderhalfjaar heeft de SU op zijn minst vier duikboten en een aantal andere schepen voor de Indiase wateren geleverd.
In het gezamenlijk Indiaas-Sowjetrussisch communiqué wordt aangedrongen op onvoorwaardelijke stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam en waarin de Cambodjaanse pogingen om in het Vietnamese conflict neutraal te blijven worden gesteund.
Voorts moeten volgens het communiqué de Israëlische troepen uit het bezette Arabische gebied worden teruggetrokken. De SU en India beschouwen de vorming van een systeem voor Europese veiligheid als een belangrijke bijdrage tot de wereldvrede en achten het van belang dat snel een verdrag zal worden gesloten dat het verspreiden van kernwapens verhindert.

Afghanistan

Van 31 jan.-1 febr. bracht premier Kosygin een bezoek aan Afghanistan waar hij besprekingen voerde met premier *Nour Ahmed Etemadi* en koning *Mohammed Zahir Sjah.*

LENIN-ORDE VOOR JOODSE AUTONOME OBLAST

Op 10 okt. 1967 heeft *Soviet News* melding gemaakt van de uitreiking van de Lenin-orde aan de Joodse autonome oblast Birobidsjan. De onderscheiding werd uitgereikt „voor de resultaten behaald bij de economische en culturele opbouw". De Joodse autonome oblast (provincie) vormt een onderdeel van het territorium Chabarowsk, dat weer een onderdeel is van de RSFSR.

Volgens schattingen van 1966 leven er in Birobidsjan 15.000 joden op een totale bevolking van 173.000. In 1928 werd het als Joods Nationaal district opgericht, het werd in 1934 een autonome oblast.

PRINS JOESSOEPOW OVERLEDEN

Op 27 sept. 1967 is prins *Felix Joessoepow* te Parijs overleden. 51 jaar geleden doodde hij de monnik *Raspoetin.*

Felix Felixowitsj Joessoepow werd op 17 april 1887 te Petersburg geboren. Van de zijde van zijn moeder behoorde hij tot een van de oudste en rijkste families van Rusland. Prins Joessoepow was een neef van tsaar Nikolaas II. Op 15 dec. 1916 vermoordden hij en grootvorst Dimitri Pawlowitsj de monnik Gregori Jefimowitsj Raspoetin, die een zeer grote invloed had op de keizerlijke familie. Sinds 1920 leefde Joessoepow in ballingschap te Parijs. Van zijn boeken noemen wij: „Raspoetin: zijn verderfelijke invloed en zijn moord" (1927), „Vergane glorie" (1953), „Ik heb Raspoetin vermoord", dat verfilmd is.

VERENIGDE STATEN

BEGROTING 1968/69

President *Lyndon B. Johnson* heeft op 29 jan. aan het Congres de begroting voor het op 1 juli beginnende fiscale jaar 1969 voorgelegd. De uitgaven worden begroot op $ 186,1 mrd en de ontvangsten op $ 178,1 mrd. Dit betekent een stijging van de uitgaven met $ 10,4 mrd. De begroting wordt door waarnemers gekenschetst als een soberheidsbegroting, waarin de illusie van vorige jaren, aldus de *NRC* (5-2), dat kanonnen én boter mogelijk zijn, is opgegeven. In zijn begrotingsboodschap zei president Johnson o.m.: „gesteld tegenover een kostbare oorlog in het buitenland en dringende eisen in het binnenland, moeten wij prioriteiten stellen" en: „Niet een vermeerdering der uitgaven doch de oorlog in Vietnam maakt een belastingverhoging noodzakelijk."

Bij het bepalen van de inkomsten, rekent president Johnson op aanvaarding van zijn voorstellen tot belastingverhoging door het Congres. De tekorten op de begroting (voor 1969 ongeveer $ 8 mrd en voor het lopende begrotingsjaar naar schatting $ 19,8 mrd) zouden tot resp. $ 20 en $ 22,8 mrd oplopen bij verwerping van deze belastingvoorstellen. „We kunnen kiezen uit de aanvaarding van de willekeurige en grillige lasten van inflatie en hoge rentetarieven, waarschijnlijk gepaard gaande met een achteruitgang van de betalingsbalans en het gevaar van een economische inzinking aan het eind van de hoogconjunctuur, en het bewandelen van de weg der verantwoordelijkheid", aldus Johnson, die meende dat een tekort van $ 20 mrd in een economie die reeds een krachtige expansie vertoont, sterk zal bijdragen tot de inflatoire druk.

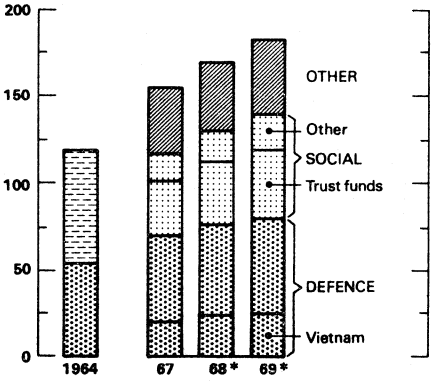

Uitgaven 1964/69 (The Economist)

De president zei een normale groei van de inkomsten van ongeveer $ 11,5 mrd te verwachten. De toeneming van de inkomsten zal ruim voldoende zijn om de stijging van de uitgaven ($ 10,4 mrd) te dekken. Dit betekent dat alle inkomsten uit de voorgestelde belastingverhoging en uit versnelde inning van de maatschappijbelasting, zullen worden gebruikt om het begrotingstekort te verminderen tot $ 8 mrd, zo zei hij.

Johnson stelde vier doeleinden m.b.t. de belastingpolitiek: „Voortduring van de ondersteunde groei van de werkgelegenheid en het reële inkomen van het Amerikaanse volk; vermindering van inflatoire spanningen; verbetering van de Amerikaanse betalingsbalans; vermindering van de federale lezingen teneinde de opwaartse druk op de rentevoet te verminderen."

De uitgaven

De stijging van de uitgaven met $ 10,4 mrd is ongeveer half zo groot als in de drie voorgaande jaren, toen de stijging gemiddeld $ 19,2 mrd bedroeg. De meerdere uitgaven komen ten goede aan:

Defensie	$ 3,3 mrd
Sociale zaken	$ 4,2 mrd
Teruggebrachte loonsverhogingen op civiel- en militair terrein	$ 1,6 mrd
Rentebetaling v. staatsschuld	$ 1,3 mrd

Aangezien het Congres, bij monde van de voorzitter van het Ways-and Means comité, *Wilbur Mills*, reeds herhaaldelijk te kennen heeft gegeven de voorstellen tot verhoging van de belastingen niet te zullen goedkeuren, alvorens verregaande besparingen op de overheidsuitgaven zijn gedaan (pag. 809/3-1967), heeft president Johnson in de begroting besnoeiingen voorgesteld van $ 2,9 mrd op in totaal meer dan 50 punten. Enkele commentatoren spraken dan ook al van de „Mills-begroting." Enkele van de voornaamste bezuinigingen betreffen het onderwijs, het ruimteonderzoek, de scheepsbouw, de landbouw en regeringsgebouwen.

Enkele belangrijke onderdelen van de begroting worden hieronder nader beschouwd:

DEFENSIE. Van de uitgaven voor militaire doeleinden, die $ 79,8 mrd (43% van de totale uitgaven) zullen bedragen, gaat $ 26,2 mrd naar de oorlog in Vietnam, een stijging van $ 1,3 mrd t.o.v. het lopend belastingjaar. Daarmee wordt getracht de stijging van de kosten van de oorlog in Vietnam te beperken. (De stijging bedroeg in 1967/68 $ 4,4 mrd en in 1966/67 $ 14,5 mrd.)

Het Pentagon had, naar Johnson meedeelde, in totaal $ 100 mrd gevraagd. Een nieuw punt op de defensiebegroting

TECHNISCHE WIJZIGING IN SAMENSTELLING BEGROTING

Op advies van een door president *Johnson* ingestelde studiecommissie zal het begrotingsbureau over een periode van enkele jaren geleidelijk overgaan op een nieuwe technische opzet van de begroting.

In het verleden kende men het zgn. „administrative" budget, dat de normale inkomsten en uitgaven van de regering bevatte. Daarnaast bestond het zgn. „cash budget", dat daarenboven rekening hield met trust fondsen (fondsen gereserveerd voor sociale uitkeringen, bouw van autowegen etc.). Tenslotte maakten economen en belastingdeskundigen gebruik van nationale inkomstenrekening, waarbij de inkomsten geordend werden naar tijdstip van ontvangst.

Afgezien van grote en kleine technische veranderingen bestaat de thans ingevoerde wijziging vooral hierin, dat nog slechts één begroting wordt opgemaakt: de „unified comprehensive budget", welke de som van de bedragen bevat, die vroeger het „administrative" en „cash" budget uitmaakten. Als gevolg van deze wijziging wijst het „unified budget" een belangrijk hoger bedrag aan uitgaven en inkomsten aan, dan de budgets van vorige jaren, wanneer men althans — zoals algemeen gebruikelijk — uitgaat van de „administrative" budget.

	in miljarden dollar 1967	1968	1969
	Nieuwe „unified budget",		
Uitgaven	158,4	175,6	186,1
Ontvangsten	149,6	155,8	178,1
Tekort	8,8	19,8	8,0
	Oude „administrative budget"		
Uitgaven	125,7	137,2	147,4
Ontvangsten	115,8	118,6	135,6
Tekort	9,9	18,6	11,8

is $ 1,2 mrd voor het begin van de opbouw van een anti-raket-raket-stelsel.
Bij de berekening van de defensiekosten kon geen rekening worden gehouden met de kosten die het geschil met Noord-Korea over de Pueblo met zich meebrengt (pag. 81 e.v.). Volgens ambtenaren van het Pentagon bedragen de kosten van het reservepersoneel dat is opgeroepen, ten minste $ 10 mln per maand.

ONDERWIJS EN SOCIALE ZAKEN. De post onderwijs heeft de zwaarste aderlating ondergaan, hoewel het totale bedrag van $ 4,7 mrd, $ 200 mln hoger ligt dan vorig jaar. De president heeft van reeds door het Congres gedane toewijzingen slechts gedeeltelijk gebruik gemaakt. Ofschoon de president geen melding maakte van zijn plannen voor de „Great Society" geeft de begroting voor gezondheidszorg, werkgelegenheid en sociale voorzieningen toch een stijging t.o.v. van vorig jaar te zien met $ 5,5 mrd tot $ 51,9 mrd.
Enkele posten, waarvoor meer geld gevraagd wordt dan vorig jaar zijn Medicare, de medische verzekering ($ 2,1 mrd), hulp bij geboorteregeling ($ 24 mln) en voor gezondheid van moeder en kind, ter bestrijding van het relatief hoge kindersterftecijfer in de VS ($ 296 mln). Ook de eigenlijke oorlog tegen de armoede, ondergebracht bij het Office for Economic Opportunity, wordt niet meer in de begroting genoemd. De onder dit kantoor vallende uitgaven bedragen $ 2,1 mrd, evenveel als in 1967/68 werd begroot (doch waarvan het Congres slechts $ 1,7 mrd toewees). Met name enkele activiteiten van het kantoor op het terrein van het onderwijs (zoals het „head start" programma) zullen hierdoor niet verder tot ontwikkeling kunnen worden gebracht of zelfs moeten worden ingekrompen.
$ 232 mln meer (totaal $ 2 mrd) is uitgetrokken voor werkverschaffing aan 300.000 werkloze negers door herscholing. Extra uitgaven worden ook gevraagd voor het ministerie van justitie in het kader van de bestrijding van de misdaad.

RUIMTEONDERZOEK. I.p.v. de $ 4,6 mrd die op de vorige begroting voor de ruimtevaart was uitgetrokken, vraagt president Johnson nu hiervoor een bedrag van $ 4,6 mrd, een besnoeiing met $ 230 mln. De president verklaarde echter dat de VS het onderzoek van de planeten niet zullen opgeven en de ontwikkeling van een nieuw ruimtevaartuig aan te bevelen, dat in 1973 een reis naar Mars zou moeten maken.

HULP AAN HET BUITENLAND. Het bedrag voor buitenlandse hulp is het laagste sinds 1947, maar ligt boven het bedrag dat het Congres in het afgelopen jaar heeft toegewezen. In het totaal wenst de president voor hulp aan het buitenland ongeveer $ 2,9 mrd, waarbij het zwaartepunt vooral gelegd zal worden op Latijns-Amerika en het Verre Oosten. $ 480 mln zou voor Vietnam bestemd zijn, terwijl in het kader van de multilaterale hulpverlening $ 500 mln voor de Interamerikaanse Bank wordt uitgetrokken, ongeveer $ 20 mln voor de Aziatische Ontwikkelingsbank en $ 240 mln voor de herfinanciering van de International Development Association.

BOODSCHAP OVER BUITENLANDSE HULP

In zijn jaarlijkse boodschap over de buitenlandse hulp heeft president *Johnson* op 9 febr. het Congres verzocht onmiddellijk $ 100 mln ter beschikking te stellen voor militaire hulp aan Zuid-Korea. Deze hulp die niet was opgenomen in de begroting voor buitenlandse hulp, zal gefinancierd worden uit een niet gebruikte autorisatie van het vorige begrotingsjaar.
De boodschap bevatte verder een verzoek voor $ 2,5 mrd aan economische hulp en $ 420 mln aan militaire hulp. Van de $ 625 mln die bestemd zijn voor de Alliantie voor de Vooruitgang, is twee derde bestemd voor Brazilië, Chili, Columbia en Centraal-Amerika. Voorts wordt $ 706 mln gevraagd voor het Nabije Oosten en Zuid-Azië, $ 179 mln voor Afrika en $ 277 mln voor Oost-Azië, zonder Vietnam.
Het programma van de militaire wapenleveranties aan het buitenland, dat vorig jaar veel kritiek van de Senaat had opgeroepen (pag. 507/1-1967), is dit jaar gescheiden gehouden van het programma voor buitenlandse hulp en zal op een later tijdstip ingediend worden. *(Int. Herald Tribune, The Times* 9-2)

ECONOMISCHE BOODSCHAP

In zijn jaarlijkse economische boodschap aan het Congres heeft president *Johnson* op 1 febr. de oprichting bekend gemaakt van een kabinetscommissie voor prijsstabiliteit. De commissie zal bestaan uit de ministers van financiën, handel en arbeid, de directeur van het begrotingsbureau en de voorzitter van de Raad van economische adviseurs. Laatstgenoemde, *Arthur Okun,* zal de commissie voorzitten. De commissie zal aanbevelingen doen inz. alle aspecten van het overheidsbeleid inzake de prijzen. Ook zal zij samenwerken met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, de vakbonden en het publiek. Zij zal zich echter niet bezighouden met de specifieke loon- en prijskwesties, die op het ogenblik aan de orde zijn.
De president waarschuwde in zijn boodschap voor een oververhitte hoogconjunctuur, die een onaanvaardbare versnelling van de prijsstijging, een versterkte druk op de betalingsbalans en misschien zelfs een recessie zou kunnen veroorzaken, tenzij een verstandige fiscale politiek wordt gevolgd. Als belangrijkste taak voor de Amerikaanse economie in dit jaar noemde Johnson: aanvaarding van de door hem in 1967 voorgestelde belastingverhoging; vertraging in de loon-prijsspiraal en het bereiken van evenwicht op de betalingsbalans. De president wees erop dat de betalingsoverschotten van de Westeuropese landen de weerspiegeling vormen van het Amerikaanse tekort. Hij deed dan ook een beroep op deze landen het hunne bij te dragen tot het herstel van het evenwicht op de Amerikaanse betalingsbalans (afbraak van handelsbeperkingen, uitbreiding van de economische hulp aan de ontwikkelingslanden, vergroting van de kapitaalmarkten, betere toegang van andere landen tot deze kapitaalmarkten, en volledige tegemoetkoming voor deviezenkosten gemaakt voor de gemeenschappelijke verdediging). Johnson meende dat de Westeuropese landen door hun fiscaal en monetair beleid een regelmatige expansie van hun binnenlandse economie moeten zien te bewerkstelligen. „Als de Westeuropese landen de kredietverlening beperken en op hun begroting besnoeien om hun betalingsoverschotten te beschermen, zullen we er niet in slagen een evenwicht te scheppen in een gezonde wereldeconomie. Sterker nog, er zou een vertraging van de economische expansie in de wereld uit kunnen voortvloeien, ten nadele van de hele wereldbevolking", aldus president Johnson.
Johnson noemde protectionisme geen antwoord op de Amerikaanse betalingsbalansproblemen. Hij kondigde nieuwe wetsontwerpen aan ter liberalisering van de handel, o.m. ter afschaffing van het Selling Price System. Hoewel de president zich aldus tegenstander betoont van kwantitatieve importbeperkingen of de heffing van invoerrechten ter bestrijding van de betalingsbalansmoeilijkheden, sloot hij de mogelijkheid van unilaterale maatregelen van de kant van Washington niet uit, in geval dat de onderhandelingen met de verschillende Europese regeringen over het probleem van de belastingen op de toegevoegde waarde (pag. 19/2) in het internationale goederenverkeer geen resultaat zouden opleveren.
De president drong bij het Congres aan op een snelle behandeling van zijn voorstel uit de State of the Union om de gouddekking van de dollar op te heffen. Hij verklaarde opnieuw, dat de VS de goudprijs zullen handhaven op 35 dollar per ounce.

Rapport adviseurs

In het begeleidend rapport van de Raad van economische adviseurs

wordt gewaarschuwd voor de problemen die zich in 1969 en 1970 zullen voordoen, als de prijsverhogingen, die in de tweede helft van 1967 bijna 4% hebben bedragen, verder zullen gaan. Het rapport voorziet een zwaar jaar voor de economie, zelfs als de belastingverhoging een feit zou worden. Een stijging van $ 61 mrd (tot 846 mrd) wordt verwacht voor het bruto nationaal produkt, hetgeen ongeveer overeenkomt met een werkelijke economische groei van ruim 4%. (In 1967 bedroeg de groei 42,5 mrd.) Met het oog op de recente prijsstijgingen is het vrijwel onmogelijk terug te keren naar de tegen inflatie gerichte marge van 3,2% per jaar voor loonsverhogingen. Prijsstabiliteit zou alleen hersteld kunnen worden indien de eisen van de vakbonden in 1968 „aanzienlijk lager zouden zijn dan de gemiddelde 5½% loonsverhoging in 1967", aldus het rapport. De verwachting voor 1968 is echter, dat de prijzen zullen stijgen met ruim 3% en de lonen met gemiddeld 5%. De werkloosheid zal niet boven de 4% uitkomen. *(Int. Herald Tribune, The Times, NRC)*

BELASTING OP INTERNATIONAAL TOERISME

Ingevolge de op 1 jan. door president *Johnson* aangekondigde deviezenbesparingen (pag. 17/1), heeft de minister van financiën, *Henry Fowler,* op 5 febr. in een verklaring voor de financiële commissie van het Huis van Afgevaardigden aangekondigd, dat de regering het Congres zal voorstellen de belasting van 5% op de prijs van binnenlandse luchtreizen uit te breiden tot het internationale luchtverkeer. Volgens minister Fowler zal de regering bovendien een tijdelijke belasting met progressie op de uitgaven voorstellen, die worden gemaakt bij reizen buiten het westelijk halfrond. Over het algemeen zal de belasting gelden voor de uitgaven van iedere reiziger die zeven dollar per reisdag te boven gaan, waarbij de eerste acht dollar van het overschot met vijftien procent wordt belast en de rest met dertig procent. De regering wil de belasting bovendien tijdelijk uitbreiden tot de prijs van het vervoer over zee naar een bestemming buiten het westelijk halfrond, aldus minister Fowler.
Op het ogenblik mogen Amerikanen die een buitenlandse reis hebben gemaakt, voor ten hoogste honderd dollar vrij invoeren. Minister Fowler stelde voor, dit bedrag te verminderen tot tien dollar. Naar zijn mening zal aanvaarding van de voorstellen een besparing van ongeveer honderd miljoen dollar op de Amerikaanse buitenlandse betalingen opleveren. Hij drong bij de leden van de financiële commissie aan op spoedige afhandeling van de voorstellen. Over de uitbreiding van de reisbelasting tot het zeevervoer zei hij nog, dat deze niet langer zou moeten duren dan tot eind september 1969. De belasting op luchtreizen moet z.i. permanent worden.

DE AMERIKAANSE INVESTERINGEN IN HET BUITENLAND

Aan *US News & World Report* ontlenen wij de volgende gegevens over de geschatte waarde van de directe Amerikaanse investeringen in het buitenland aan het einde van 1967:

	(mrd $)
CANADA	17,4
EUROPA	17,5
Engeland	6,1
West-Duitsland	3,3
Frankrijk	2,0
Zwitserland	1,3
Italië	1,2
Nederland	0,9
België-Luxemburg	0,8
Andere landen	1,9
LATIJNS-AMERIKA	11,9
Venezuela	2,8
Mexico	1,3
Brazilië	1,2
Argentinië	1,1
Chili	0,9
Panama	0,8
Columbia	0,6
Peru	0,5
Andere landen	2,7
AFRIKA	2,2
AZIË	4,1
Midden-Oosten	1,7
Japan	0,8
Philippijnen	0,6
India	0,3
Andere landen	0,7
AUSTRALIË	2,1
ALLE OVERIGE LANDEN	2,3
TOTAAL	57,5

(Vor. ber. pag. 17)

MINISTER GARDNER NEEMT ONTSLAG

Op 25 jan. heeft de minister van gezondheid, onderwijs en sociale zaken, *John W. Gardner* (biogr. pag. 537/2-1965), per 1 maart zijn ontslag ingediend. In een toelichting op zijn besluit verklaarde Gardner, dat hij zijn post in 1965 had aanvaard, met de bedoeling na twee jaar zijn functie bij de Carnegie Stichting weer op te nemen. Vrijwel algemeen wordt echter aangenomen, dat Gardner — die republikein is en tot de kleine groep van vertrouwensmannen rond president *Johnson* behoorde — het niet eens is met de Vietnam-politiek van de regering en met de bezuinigingen die zijn departement zich als gevolg van die politiek moet getroosten. *(The Times)*

latijns-amerika

SURINAME

GRENSGESCHIL MET GUYANA VERSCHERPT

Op 10 dec. 1967 heeft zich aan de rechteroever van de Boven-Corantijn bij Oronque een grensincident voorgedaan tussen Surinaamse arbeiders en politie uit Guyana.

Toen in 1815 bij de Vrede van Parijs Suriname aan Nederland werd teruggegeven, werd bepaald dat de Corantijnrivier de grens zou vormen tussen Suriname en het toenmalige Brits-Guyana. Door de gebrekkige geografische gegevens waarover men destijds beschikte, had men geen duidelijk beeld van de bovenloop van de Corantijn en aan die omstandigheid is de onduidelijkheid over de grensafbakening toe te schrijven. Het geschil dateert van de ontdekking van de Nieuwe rivier in 1871, aangezien toen niet werd afgesproken of deze dan wel de Boven-Corantijn beschouwd zou moeten worden als de bovenloop van de Corantijn. Beide landen houden vol, dat het driehoekige gebied tot hun grondgebied behoort. Suriname laat sinds 1964 hydrologische waarnemingen verrichten in wat het beschouwt als de bovenloop van de Corantijn, met het oog op het Kabaleboproject, dat moet leiden tot de bouw van nieuwe krachtcentrales. Het betwiste gebied is jungle, waarin zich slechts rondtrekkende Guyanese rubberwinners ophouden.



(Het Parool)

N.a.v. dit incident verklaarde een woordvoerder van de Nederlandse vice-minister-president in Den Haag op 5 jan.: „De Surinaamse en de Nederlandse regering zijn beide van opvatting, dat een zodanig geschil dient te worden opgelost met de middelen die de moderne internationale rechtsorde ter beschikking staan. Dit is overleg of een beslissing van geëigende gerechtelijke organen". Deze mededeling kwam na een verklaring van premier *J.*

Pengel van Suriname op 3 jan., volgens welke de regering van het Koninkrijk volkomen het Surinaamse standpunt deelt dat het Koninkrijk, volgens het Statuut, garant staat voor de integriteit van het grondgebied van Suriname en dat het, indien nodig, strijdkrachten zal dienen in te zetten ter handhaving van de onafhankelijkheid van het Koninkrijk.

Op 13 jan. trad een verscherping in het conflict op. De Surinaamse regering besloot alle Guyanezen die in Suriname werkzaam zijn, aanzegging te doen, binnen een door de regering te bepalen tijd, het land te verlaten. Verder besloot de regering het omstreden gebied in staat van paraatheid te brengen en vrijwilligers op te roepen in de leeftijd van 18 tot 35 jaar. De regering verklaarde tot dusverre een grote mate van zelfbeheersing aan de dag te hebben gelegd, maar het nu tijd te achten om tot maatregelen over te gaan, nu was gebleken dat de regering van Guyana het geschil niet op vreedzame wijze wenste op te lossen. Op 22 jan. verklaarde premier *Pengel,* dat hij een vreedzame oplossing van het geschil alleen mogelijk achtte indien de Guyanese politie onmiddellijk het Surinaams grondgebied verlaat. „De raad van ministers hoopt niet dat zij geweld met geweld zal moeten beantwoorden, doch zij heeft reeds alle daartoe geëigende maatregelen genomen om het Surinaamse grondgebied te verdedigen, terwijl zij bovendien voorbereid is op alle eventualiteiten in deze", aldus premier Pengel.

Nederlandse reacties

Op 16 jan. heeft minister *Bakker* in de Eerste Kamer meegedeeld een telegram van Guyana te hebben ontvangen, waarin bereidheid werd uitgesproken om te komen tot onderhandelingen met Suriname. Minister Bakker verklaarde dat Nederland het met Suriname eens is dat het omstreden gebied Surinaams territoor is, maar van oordeel is dat de oplossing van het geschil door onderhandelingen tot stand moet komen. Pas als deze zouden mislukken, zou arbitrage of een uitspraak van het Internationale Gerechtshof nodig kunnen worden.

Standpunt Guyana

Sir *Lionel A. Luckhoo,* Hoge Commissaris van Guyana in Londen, is op 18 jan. in Nederland aangekomen om zijn geloofsbrieven als ambassadeur in Nederland aan koningin *Juliana* te overhandigen. Hij heeft op 22 jan. besprekingen gevoerd met minister *Luns* en deze gewezen op de Guyanese soevereiniteit over het betrokken gebied sinds 160 jaar. De ambassadeur verklaarde echter geen bezwaar te hebben de zaak aan het Internationale Hof van Justitie voor te leggen, ofschoon hij de tijd daarvoor nu nog niet rijp achtte. Op 25 jan. verluidde in Georgetown, dat Guyana zal weigeren te onderhandelen, tenzij premier Pengel zijn dreigement intrekt om Guyanezen uit te wijzen en om geweld te gebruiken ter oplossing van het grensgeschil.

Houding Suriname

Een aangekondigd bezoek van premier Pengel aan Nederland, aanvankelijk vastgesteld op 23 jan., later op 3 febr. — waarbij het grensgeschil ter sprake zou komen — werd beide keren uitgesteld.

Op 1 febr. is de gevolmachtigd minister van Suriname in Nederland, dr. *J. F. E. Einaar,* naar Paramaribo ontboden. Bij zijn vertrek verklaarde hij, dat de enige oplossing van het geschil is, dat de twee partijen aan de conferentietafel gaan zitten. Op 2 febr. verklaarde premier Pengel in de ministerraad dat Suriname het best zelf het geschil met Guyana kan oplossen en dat Nederland „beter adviserend en eventueel bemiddelend op de achtergrond kan blijven". ‚De positie van Nederland in het grensverschil is vrij moeilijk.

Het ligt althans voorlopig niet op mijn weg een strijd te doen ontbranden over de volledige onafhankelijkheid van Suriname. Daarmee zou het accent worden verlegd naar de toekomstige status van ons land. Aan de andere kant aarzel ik niet vast te stellen dat het conflict tussen Suriname en Guyana velen er snel toe heeft gebracht zich over deze toekomstige status te beraden", aldus de premier.

Mr. *C. Ooft,* oud-fractievoorzitter van de Progresssieve Surinaamse Volkspartij, werd op 2 febr. beëdigd als bijzonder gemachtigde van Suriname in Nederland, om samen met de gevolmachtigd minister dr. Einaar, deel te nemen aan besprekingen in Den Haag over het geschil.

In Suriname is vrij algemeen kritiek geuit over de wijze waarop de Nederlandse pers over het geschil heeft bericht.

Op 6 febr. heeft Suriname 190 Guyanezen het land uit gezet. Het zou gaan om rietkappers met hun gezinnen, die slechts één seizoen plegen te werken. De oppositiepartijen hebben de maatregel van de regering gekritiseerd, ofschoon zij achter de regering staan in haar streven het omstreden grensgebied voor Suriname te behouden.

De leiders van de drie oppositiepartijen betoogden verder dat de stem van de oppositie in Suriname onvoldoende kan worden gehoord. In de Staten worden interpellatievoorstellen van de oppositie niet in behandeling genomen; spreekbeurten worden beperkt.

(Vor. ber. pag. 342/1-1966)

DR. FERRIER GOUVERNEUR

Bij Koninklijk Besluit van 18 jan. is dr. *J. H. E. Ferrier* benoemd tot gouverneur van Suriname. Hij volgt in deze functie mr. *H. L. de Vries* op, aan wie met ingang van 15 maart eervol ontslag verleend is.

Dr. Ferrier werd op 12 mei 1910 in Paramaribo geboren. Na de ulo-opleiding behaalde hij verschillende akten. Hij studeerde aan de faculteit der letteren en wijsbegeerte aan de Gemeentelijke universiteit van Amsterdam en promoveerde in 1950. Tot 1951 is hij onderwijzer en leraar aan diverse onderwijsinstellingen geweest. Van 1946 tot 1948 trad hij op als lid van de Staten van Suriname.
Van 1951 tot 1955 was hij directeur van onderwijs. Dr. Ferrier vertegenwoordigde Suriname op verscheidene internationale conferenties. Hij was adviseur van de Nederlandse delegatie bij vergaderingen van de Caribische commissie.
In 1955 werd hij minister-president, tevens minister van algemene zaken en binnenlandse zaken. Deze functie oefende hij tot 1958 uit.
Van 1959 tot 1965 trad dr. Ferrier op als raadadviseur van het ministerie van onderwijs, kunsten en wetenschappen. Sedert 1966 is hij directeur-beheerder van de NV Billiton maatschappij Suriname. (N R C)

BOLIVIA

NIEUW KABINET

Op 30 jan. heeft het kabinet zijn ontslag ingediend bij president *Barrientos.* Op 7 febr. is een nieuwe regering beëdigd, die in meerderheid bestaat uit partijlozen en vertegenwoordigers van de links-revolutionaire partij, de sociaal-democratische partij en de christelijke volksbeweging. De PRA (Authentieke Revolutionaire Partij) heeft nu geen vertegenwoordiger meer in het kabinet. De minister van buitenlandse zaken uit het vorig kabinet, *Walter Guevara Arze* (PRA) is vervangen door *Tomas Guillermo Elio.* Het ministerie van defensie zal worden beheerd door gen. *Enrique Gallardo Ballesteros. (AFP)*

(Vor. ber. pag. 537/1-1967)

azië bezuiden de himalaya's

INDIA

OPHEFFING NOODTOESTAND

President *Zakir Hoessain* heeft op 10 jan. de opheffing van de in okt. 1962 wegens de oorlog met China voor geheel India afgekondigde noodtoestand bekendgemaakt. Bijzondere bepalingen betreffende de defensie zullen binnen zes maanden buiten werking worden gesteld. De meeste van de 770 gevangenen, die krachtens de wet op de noodtoestand veroordeeld waren, zullen worden vrijgelaten, met uitzondering van enkele als extremistisch en pro-Chinees bekendstaande personen die krachtens een onlangs uitgevaardigde wet in hechtenis blijven. Van de 770 gevangenen bevinden zich 580 in Assam in hechtenis, 170 in Kasjmir en 20 in Manipoer. (*AP* 10-1)

SJEIK ABDOELLAH VRIJGELATEN

De 62-jarige oud-premier van Kasjmir, sjeik *Mohammed Abdoellah,* is op 2 jan. t.g.v. het mohammedaanse feest Id oel-Fitr uit zijn gevangenschap ontslagen.
Sjeik Abdoellah, de „leeuw van Kasjmir", werd in 1953 afgezet als premier, waarna hij bijna tien jaar in gevangenschap doorbracht, verdacht van ijveren voor een onafhankelijk Kasjmir. Na een bezoek aan Algiers, waar hij de Chinese premier *Tsjoe En-lai* ontmoette, werd hij op 9 mei 1965 opnieuw gevangen gezet. Op 8 dec. 1967 werd zijn huisarrest opgeheven en op 25 dec. mocht hij de pers te woord staan, maar hij mocht New Delhi niet verlaten. Nu kan hij naar Kasjmir terugkeren.
Na zijn vrijlating verklaarde hij dat zijn inzichten niet zijn veranderd en dat de betrekkingen tussen India en Pakistan niet zullen verbeteren zolang het probleem-Kasjmir onopgelost is. Hij verlangde een onmiddellijke vrijlating van alle politieke gevangenen in Kasjmir.
Op 4 jan. had sjeik Mohammed een onderhoud met premier *Gandhi* over de kwestie-Kasjmir. Dezelfde dag werd bericht dat sjeik Abdoellah een uitnodiging van Pakistan had aangenomen.

NIEUWE VOORZITTER CONGRESPARTIJ

De secretaris-generaal van de All-India Congress Committee, *Sadiq Ali,* heeft op 7 dec. 1967 bekendgemaakt dat *Siddavvanahalli Nijalingappa,* de premier van Mysore, was gekozen tot voorzitter van de Congrespartij als opvolger van *Koeraswamy Kamaraj.*
Aanvankelijk waren er nog vier kandidaten, o.a. de oud-ministers *G. L. Nanda* en *S. K. Patil,* doch deze hadden zich teruggetrokken.
Op 6 jan. nam Nijalingappa het voorzitterschap van Kamaraj over voor een ambtstermijn van twee jaar.

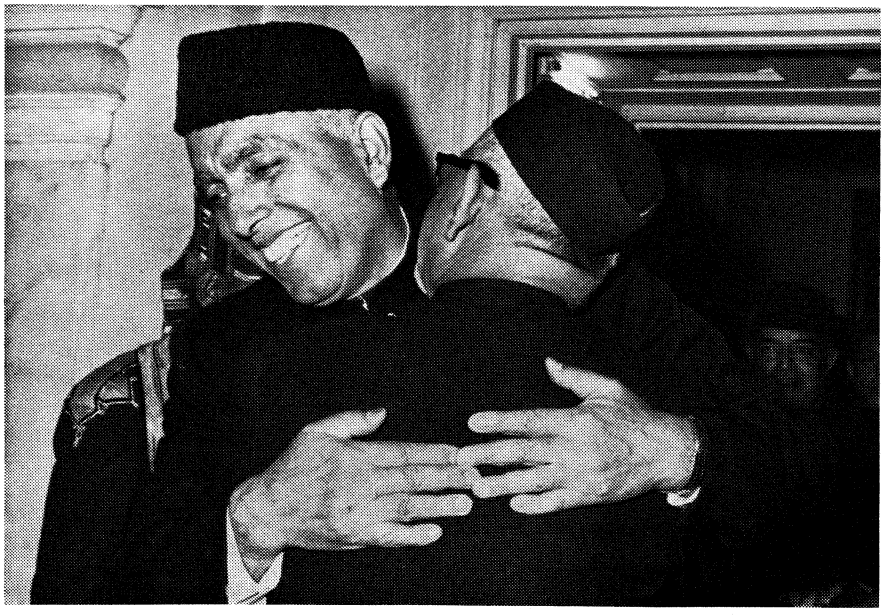

Sjeik Mohammed Abdoellah (links) omarmt na zijn vrijlating president Zakir Hoessain.

Achteruitgang ledental

In het jaarrapport 1967 over de werkzaamheden van de Congrespartij werd gesteld dat deze in de afgelopen twee jaar meer dan een derde van haar leden heeft verloren.
In 1965 telde de partij 17 mln leden, in juli 1967 nog slechts 11 mln.
Waarnemers menen dat de achteruitgang van het ledental zich ook na juli 1967 heeft voortgezet, met name in de acht staten waar de partij niet meer aan het bewind is. Niettemin blijft de Congrespartij verreweg de grootste partij. (De verschillende groeperingen van de communistische partij tellen tezamen nog geen 2 mln leden.)

POLITIEKE ONTWIKKELINGEN IN DE STATEN

De politieke ontwikkeling in een aantal staten bleef in de loop van 1967 een weinig stabiel karakter dragen. Met name in de staten waar regeringen van het Verenigd Front, coalities van andere partijen dan de Congrespartij, aan het bewind waren, deden zich crises voor. De aanleiding hiertoe werd meestal gevormd door onenigheid tussen de samenstellende delen van de coalitie.

Haryana

De op 24 maart 1967 beëdigde regering van *Rao Birendra Singh* bestond uit leden van het Haryana Congress (een afsplitsing van de Congrespartij) en onafhankelijken, gebundeld in het Verenigd Front.
In juni ontstond binnen het Verenigd Front een crisis door meningsverschillen tussen premier Rao Birendra Singh en *Devi Lal,* een van de leiders van het Haryana Congress, waarvan ook de premier lid was. Devi Lal meende dat de Jan Sangh een onredelijk grote invloed binnen het Verenigd Front uitoefende. Om zijn regering te versterken benoemde Rao Birendra Singh op 23 juni een aantal nieuwe ministers.
Op 15 juli verwierp de waarnemend goeverneur van Haryana een bezwaarschrift van Devi Lal waarin deze betoogde dat 51 van de 87 parlementsleden tegenstanders van de regering waren. Dezelfde dag ontsloeg de premier drie ministers, die aanhangers van Devi Lal waren. Hij richtte vervolgens de Vishal Haryana Party op, die 29 parlementsleden omvatte.
Er volgde een periode van grote politieke onrust. De regering deed

alle mogelijke pogingen haar meerderheid in het parlement te behouden. Ca. 30 afgevaardigden wisselden van politieke kleur; een zelfs 4 maal. In deze onduidelijke situatie greep de centrale regering in. Zij ontsloeg op 21 nov. de regering van Rao Birendra Singh, ontbond het parlement en stelde Haryana onder presidentieel beheer in afwachting van nieuwe verkiezingen. De democratie was er een aanfluiting geworden, aldus de minister van binnenlandse zaken.

(Vor. ber. pag. 223/3 en 443/1-'67)

Madhya Pradesh

Op 19 juli 1967 verloor de regerende Congrespartij de meerderheid in het parlement, nadat 36 afgevaardigden van deze partij naar de oppositie, het Verenigd Front, waren overgelopen.

Op 29 juli leed de regering van premier *D. P. Mishra* een nederlaag over de begroting van onderwijs. Deze werd met 153 tegen 137 stemmen verworpen. Hierop diende premier Mishra het ontslag van zijn regering in.

Nadat de weduwe van de maharadja van Gwalior, een voormalig lid van de Congrespartij, een verzoek om een nieuwe regering te vormen op 30 juli van de hand had gewezen, benoemde de gouverneur op haar advies *Govind Nairan Singh* tot formateur. Deze vormde een regering die hoofdzakelijk bestond uit afvallige leden van de Congrespartij en leden van de Jan Sangh. Het optreden van het kabinet-Singh betekende dat de Congrespartij toen in 9 van de 17 staten van India niet aan de regering deelnam.

Oettar Pradesh

Bij drie tussentijdse verkiezingen voor het Hogerhuis op 14 juli 1967 werden de kandidaten van het regerende Verenigd Front verslagen door kandidaten van de Congrespartij. Tegelijkertijd brak binnen het Verenigd Front onenigheid uit. Vijf leden traden op 17 juli af en vormden een nieuwe fractie, de Progressive Legislature Party. Een minister en vier parlementsleden traden op 14 juli uit de Swatantra Partij wegens haar „anti-Arabische politiek". (De Swatantra Partij had kritiek geleverd op de steun van India aan de Arabische landen in de zesdaagse oorlog). In deze omstandigheden diende een Congrespartij een motie van wantrouwen in, doch deze werd op 27 juli met 220 tegen 200 stemmen verworpen.

Op 16 aug. kondigde premier *Charan Singh* zijn aftreden aan, maar kwam op 18 aug. op dit voornemen terug, toen moeilijkheden binnen het Verenigd Front waren bijgelegd. De Swatantra Partij kondigde op 6 okt. aan dat zij had besloten zich uit het Verenigd Front terug te trekken, omdat de mogelijkheden voor het voeren van een coalitiepolitiek waren verdwenen. Ook kwam het in dezelfde maand tot moeilijkheden over de landbouwpolitiek met de ministers van de Samyukta-socialisten en de rechtervleugel van de communisten.

Nadat het sinds 28 jan. tot botsingen was gekomen tussen hindoes en moslims in de stad Meerut, bood premier Charan Singh op 2 febr. zijn ontslag aan.

(Vor. ber. pag. 443/1-1967)

Pendsjaab

De coalitieregering van het Verenigd Front van de staat Pendsjaab trad op 22 nov. 1967 af nadat 17 leden van het parlement hun steun aan de regering hadden ingetrokken. Premier *Gurnam Singh* verzocht de gouverneur nieuwe verkiezingen uit te schrijven.

Op 25 nov. werd een nieuwe regering gevormd o.l.v. *Lachman Singh,* die van de afgetreden regering deel uitmaakte. Ook in het nieuwe kabinet is de Congrespartij niet vertegenwoordigd, doch zij heeft met haar 48 afgevaardigden in het parlement wel toegezegd de regering te zullen steunen.

West-Bengalen

Op 21 nov. 1967 ontsloeg de gouverneur van West-Bengalen de regering van deze deelstaat o.l.v. premier *Ajoy Mukherjee,* omdat deze het parlement van de staat niet vóór 18 dec. wilde bijeenroepen om uit te maken of zij nog op een meerderheid kon rekenen.

De regering-Mukherjee van het Verenigd Front had in het parlement van West-Bengalen de meerderheid verloren, toen enkele weken eerder de eerste premier van de deelstaat na de onafhankelijkheid, *P. C. Ghosh,* met 16 medestanders naar de oppositie overliep, al vormde hij daarbij een eigen partij.

De gouverneur verzocht vervolgens Ghosh, evenals Mukherjee een afvallige van de Congrespartij, een regering te vormen.

Troepen trokken Calcutta, de hoofdstad van Bengalen binnen om eventuele onlusten direct de kop in te drukken. Een verenigd front van 14 partijen in de deelstaat drong aan op een algemene staking uit protest tegen de „onwettige daad van de centrale regering". Te Calcutta kwam het op 22 nov. tot botsingen tussen politie en betogers die demonstreerden tegen de afzetting van de regering. Een stakingsoproep van de linkse politieke bewegingen leidde in West-Bengalen tot sluiting van scholen en regeringsgebouwen en tot het uitvallen van bus- en tramverbindingen. Na twee dagen van staking werd een uitgaansverbod uitgevaardigd, dat evenwel werd genegeerd. Bij gevechten tussen politie en brandstichtende en



Ex-premier Mukherjee van West-Bengalen legt op 26 jan. te Calcutta de eed af de huidige regering ten val te zullen brengen.

plunderende menigten vielen 8 doden, raakten 150 personen gewond en werden bijna 3.000 personen gearresteerd, onder wie de minister van justitie uit de afgezette regering.
Een i.v.m. de maatregelen in West-Bengalen ingediende motie van wantrouwen tegen de regering van mevr. *Gandhi* werd op 24 nov. met 215 tegen 88 stemmen verworpen.
Op 29 nov. kwam het in het parlement van West-Bengalen tot vechtpartijen toen de regering-Ghosh een vertrouwensvotum vroeg. De voorzitter van het parlement verklaarde het ontslag van de regering-Mukherjee voor onwettig en verdaagde de zitting.
Inmiddels duurden de onlusten in Calcutta voort. Op 18 dec. werden de voormalige premier en drie van zijn ministers gearresteerd wegens het houden van betogingen. Mukherjee werd nog dezelfde dag weer op vrije voeten gesteld.
Op 15 jan. werd een coalitieregering gevormd van het Progressief democratisch front en de Congrespartij. Van de 17 leden van het kabinet behoren 6 tot de Congrespartij. Het is de eerste coalitie die de Congrespartij in een der staten aangaat sedert de algemene verkiezingen van 1967 en de derde in de geschiedenis van India.

Manipoer

De premier van het Unie-territorium Manipoer, *Koiren Singh* is op 5 okt. 1967 afgetreden, nadat 10 leden van de wetgevende vergadering, behorend tot de Congrespartij, zich bij de oppositie hadden geschaard. De leider van het oppositionele Verenigd Front, *Longjam Thambou Singh,* vormde daarop een regering die de steun genoot van 17 van de 32 afgevaardigden.
Het overlopen van een afgevaardigde van het Verenigd Front naar de Congrespartij veroorzaakte een nieuwe crisis. Geen van beide groeperingen, die nu elk 16 afgevaardigden hadden, wenste een kandidaat voor het voorzitterschap te stellen, daar diens verkiezing automatisch de andere partij een meerderheid zou bezorgen.
De gevolmachtigde van de centrale regering sloot op 24 okt. het parlement. President *Hoessain* vaardigde twee dagen daarna een proclamatie uit, waarbij de ministerraad en het parlement voor zes maanden werden geschorst. Deze proclamatie zal worden herroepen als een groepering in staat zal zijn een stabiele regering te vormen en het parlement normaal te doen functioneren.

wetenschap en techniek

RUIMTEVAART

Hieronder volgt een overzicht van diverse lanceringen sedert ons overzicht op pag. 687/1-1967:

Australië

WRESAT-1: Op 29 nov. 1967 werd de eerste Australische satelliet de Wresat-1 (= Weapons Research Establishment Satellite) vanaf de basis Woomera gelanceerd en in een baan om de aarde gebracht. De 49 kg zware satelliet heeft gedurende 40 dagen de inwerking van de zonnestraling op de bovenste laag van de atmosfeer onderzocht.

India

ROHINI-75: Op 18 nov. 1967 werd de eerste in India vervaardigde raket, de Rohini-75 gelanceerd op het lanceerterrein te Thumba, in de buurt van Trivandrum.

Sowjet-Unie

KOSMOS-186 en 188: Op 30 okt. 1967 werden de op 27 okt. gelanceerde Kosmos-186 en de op 30 okt. gelanceerde Kosmos-188 (voor de banen om de aarde zie overzicht gelanceerde Kosmossen) automatisch aan elkaar gekoppeld. Het was voor de eerste maal in de geschiedenis van de ruimtevaart dat twee onbemande ruimtevaartuigen aan elkaar gekoppeld werden. Het persbureau T A S S maakte hierover het volgende bekend: „Nadat de Kosmos-188 in een baan was gebracht, voerden de beide Spoetniks, die met speciale toenaderings- en koppelingsapparatuur waren uitgerust, verscheidene gecompliceerde manoeuvres uit. Het wederzijds opsporen, toenaderen en aanleggen geschiedde automatisch. De opsporing, toenadering en koppeling geschiedde door middel van radio-technische toestellen voor de ruimte en de zich aan boord bevindende computers. De televisieopnamen van de gekoppelde satellieten en de telemetrische informaties werden door radio en televisie-apparatuur en telemetrische systemen, die zich aan boord van de Kosmos-186 en 188 bevonden, uitgezonden. Na drieëneenhalf uur werden de met elkaar verbonden satellieten op een commando vanaf de aarde weer van elkaar ontkoppeld. De systemen, die de ontkoppeling van de navolgende manoeuvres waarborgden, werkten normaal.
De Kosmos-186 beëindigde zijn vlucht op 31 okt. 1967 na de 65ste omwenteling op een vanaf de aarde gegeven commando, en maakte een zachte landing in het vooraf bepaalde gebied. De Kosmos-188 zette zijn vlucht voort.
Het persbureau T A S S schreef op 2 nov. „Dit experiment opent verdere perspectieven voor de bouw van grotere wetenschappelijke ruimtestations. Het is praktisch bewezen, dat bij het huidige ontwikkelingsniveau van de techniek de automatische opbouw van ruimtevaartuigen, zonder menselijk toedoen, in een baan mogelijk is."

Sedert ons overzicht op pag. 687/1-1967 zijn de volgende Kosmos-satellieten gelanceerd:

nummer	datum	omloop-tijd min	hoogte variërend van km	tot km	hoek met evenaar
181	11-10-67	89,7	200	344	65°6′
182	16-10-67	89,9	210	355	65°
183	18-10-67	87,5	145	212	50°
184	25-10-67	97,14	635	635	81°2′
185	25-10-67	98,7	522	888	64°1′
186	27-10-67	88,7	209	235	51°7′
187	28-10-67	87,5	145	210	50°
188	30-10-67	88,97	200	276	51°7′
189	30-10-67	95,7	535	600	74°
190	3-11-67	89,8	201	347	65°7′
191	21-11-67	92,2	281	518	71°
192	22-11-67	99,9	760	760	74°
193	25-11-67	89,9	203	254	65°7′
194	3-12-67	89,7	205	333	65°7′
195	16-12-67	90,1	211	375	65°7′
196	19-12-67	95,5	225	889	49°
197	26-12-67	91,5	220	505	48°5′
198	27-12-67	89,8	265	281	65°1′
199	16- 1-68	90,2	204	386	65°7′
200	20- 1-68	95,2	536	536	74°

Verenigde Staten

MILITAIRE SATELLIETEN: Op 27 aug. 1967 werden drie onderzoekingssatellieten gelanceerd met één Atlas-Agena-D raket. in een baan om de aarde. Twee van de satellieten brachten gegevens over inz. zonnestraling en de invloeden van de straling in het heelal op de mensen. Van de derde satelliet werden geen signalen ontvangen.

ATS-3: Op 5 nov. 1967 werd de 383 kg zware technische satelliet ATS-3 in een parkeerbaan om de aarde gebracht, vanwaar uit de satelliet in constante positie boven Brazilië werd geplaatst. Met deze satelliet zullen nieuwe technieken en toepassingsmogelijkheden van de modernste nieuws-, weer- en navigatie-satellieten worden beproefd.
Het te beproeven opsporings- en navigatiesysteem, genaamd OPLE (Omega Position Location Equipment) vormt een methode om vanuit een grondstation via een satelliet platforms op aarde of in de lucht draadloos te besturen. De OPLE vormt de eerste stap naar de verwezenlijking van het Omega-navigatiesysteem van de Amerikaanse marine, dat in 1971 operationeel moet zijn.
Met het Omega-systeem moet het mogelijk zijn de landingsplaats van een ruimtecabine tot op drie kilometer nauwkeurig aan te wijzen, het luchtverkeer beter te regelen en gegevens te verzamelen over het weer en de trekroutes van dieren.

SATURNUS-5: Op 9 nov. 1967 werd vanaf Cape Kennedy voor de eerste maal een Saturnus-5 raket gelanceerd met een onbemand Apollo-4 ruimteschip tot een hoogte van 18.078 km. De Saturnus-5 heeft een hoogte van 110 m, een gewicht van 2.800 ton, inclusief de 140 ton zware ruimtecabine. De krachtsontwikkeling bij de start bedroeg ca. 150 mln PK. De ruimtecabine kwam na een vlucht van 8 u. en 37 min. op slechts 9 km van het doelwit ten noordwesten van Hawaï neer. Het hitteschild werd bij de terugkeer naar de atmosfeer blootgesteld aan een hitte van ca. 2.800° Celsius.
Verloop van de vlucht: nadat de eerste trap was uitgebrand en deze zich op een hoogte van 80 km had losgemaakt, werd de tweede trap tot ontbranding gebracht, die de raket op een hoogte van ca. 160 km bracht. Na de afworp van de tweede trap ontbrandde de Saturnus IV B en bracht de Apollo-capsule in een cirkelvormige baan om de aarde op een hoogte van 190 km. Onmiddellijk na de derde baan om de aarde, na ongeveer 3 u., werd de Saturnus-raket opnieuw tot ontbranding gebracht, waardoor de baan werd

veranderd in een elliptische. Na de afstoting van de Apollo-capsule bedroeg de hoogste afstand 17.000 km.
Door ontbranding van de eigen raketten aan boord van de Apollo-capsule werd deze baan veranderd tot een hoogte van 18.500 km. Doel van deze testvlucht was het uitproberen van de tot nog toe niet gebruikte twee onderste trappen van de Saturnus V, de Saturnus S-IC met vijf motoren en de Saturnus S-II. Bovendien moest de tweede ontbranding van de Saturnus S-IV B getest worden. Op deze manier zal nl. het Apollo-ruimteschip in een parkeerbaan om de aarde worden gebracht op weg naar de maan.

SURVEYOR-6: Op 7 nov. werd de Surveyor-6 gelanceerd, die na een vlucht van 65 uur op 10 nov. 1967 in het doelgebied, de Sinus Medii, landde en begon met de eerste televisie-opnamen van het maanoppervlak. De opnamen waren van uitstekende kwaliteit. De beelden toonden, dat de oppervlakte tamelijk hellend was.
Op bevel van het ruimtevaartcentrum van Pasadena in Florida heeft de „Surveyor-6" een sprong van rond drie meter op de maan gemaakt.
Met deze sprong, die 6,5 seconden duurde, willen de technici van het Apollo-maanproject, meer te weten komen over de mate van vastheid van de maanbodem, waarvan eens raketten langs radiografische weg moeten worden gelanceerd voor de terugkeer naar de aarde van een ruimtevoertuig. Raketten gaven de Surveyor de nodige energie voor de sprong. Het maanschip weegt op aarde 270 kilo en op de maan rond 45.
Op 14 dec. werd zowel de Surveyor-5 (zie pag. 687/2-1967), die in sept. met uitzenden was opgehouden, als de Surveyor-6 weer tot „leven" gebracht. De Surveyor-6 was op 24 nov. opgehouden met uitzenden.

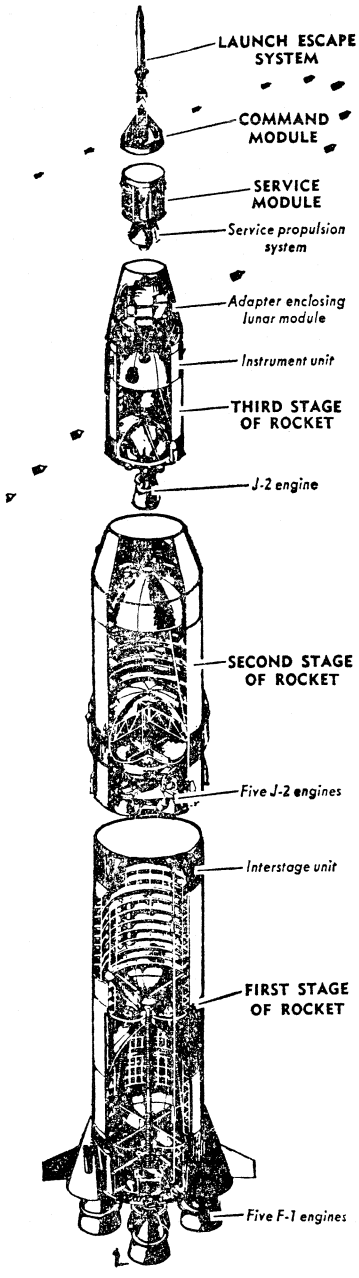

Schematische opbouw van de Saturnus-5, bestaande uit drie trappen en de lege Apollo-4 capsule.



Tekening van de lancering van de Surveyor-6 vanaf Cape Kennedy en landing op de maan in de Sinus Medii.

ESSA-6: Op 10 nov. 1967 werd de Essa-6 in een baan om de polen gelanceerd. De Essa's dienen voor het overseinen van gegevens inz. het weer.

PIONIER-8: Op 13 dec. 1967 werd de Pionier-8 vanaf Cape Kennedy met een Delta-raket gelanceerd en in een brede baan om de zon gebracht. De 65 kg zware sonde verricht metingen over de invloeden van zonnestralen op de atmosfeer van de aarde en over de weersverhoudingen op aarde.
Tezamen met twee andere Pioniers zal de Pionier-8 in 1969 worden ingezet wanneer een maximale werkzaamheid van de zon wordt verwacht.

SURVEYOR-7: Op 7 jan. werd de laatste Surveyor-7 gelanceerd, die op 10 jan. zacht in het rotsige gebied van de krater Tycho landde op minder dan 2,5 km van het doelgebied. De 286 kg zware sonde is uitgerust met een graafwerktuig, een apparaat voor de chemische analyse van de maanbodem en een televisiecamera.
Het Surveyor-programma heeft naar schatting $ 470 mln aan ruimtevaartuigen gekost en $ 100 mln aan startraketten (Atlas-Centaur).

KUNSTMATIGE VIRUSKERN

Op 14 dec. 1967 werd bekendgemaakt, dat aan de Stanford University te California drie Amerikaanse biochemici erin waren geslaagd een kunstmatige viruskern te maken, die organische cellen infecteert en deze dwingt tot vermenigvuldiging van het virus. Het succes werd behaald door dr. *Arthur Kornberg* van de Stanford University, dr. *Mehran Goulian* van de universiteit van Chicago en dr. *Robert Sinsheimer* van de technische hogeschool van Californië.
Verwacht wordt dat de nieuwe vinding van grote invloed zal zijn op de geneeskunde. Het zou hierdoor mogelijk zijn het erfelijkheidsmateriaal na te maken en te wijzigen.
Daarnaast zouden wellicht sommige soorten kanker doelmatiger kunnen worden bestudeerd. Ziekten als suikerziekte zouden beter kunnen worden bestreden. De kunstmatige viruskern is opgebouwd uit DNA-moleculen. DNA is de afkorting voor deoxyribonucleïne zuur, het chemische „sleutel-element" van ieder levensbestanddeel. Het vormt het wezenlijke bestanddeel van alle organische cellen van mensen, dieren en planten van virussen. Het is bepalend voor de genetische code van ieder levend wezen. Bij de proefnemingen werd de kunstmatige viruskern in levende cellen aangebracht, die hierop op dezelfde wijze werden „geïnfecteerd" als bij een normaal virus het geval zou zijn geweest.
In 1959 kreeg dr. Kornberg de Nobelprijs voor het maken van kunstmatig kernmateriaal voor een virus. Dit was echter niet biologisch actief. Het nu gemaakte kernmateriaal is dit wel.

PROF. JULES BASDEVANT

Op 6 jan. is te Anost (Saône-et-Loire) prof. *Jules Basdevant,* oud-president van het Internationaal Gerechtshof in Den Haag, overleden.

Jules Basdevant werd op 15 april 1877 te Anost geboren. In 1900 behaalde hij zijn titel in de rechten na studie aan het College d'Autun en de universiteit van Parijs. Van 1903-07 was Basdevant lector bij de rechtenfaculteit van Rennes, van 1907-14 was hij lector en later professor in de rechten aan de universiteit van Grenoble. Basdevant diende in het Franse leger gedurende de Eerste Wereldoorlog. Hij maakte deel uit van de Franse delegatie bij de sluiting van het vredesverdrag van Versailles. Vanaf 1918 dateert zijn benoeming tot hoogleraar in het internationale recht aan de universiteit van Parijs. Achtereenvolgens is hij adviseur van het ministerie van buitenlandse zaken, hoogleraar aan de Ecole de guerre navale en

aan de Academie van het internationale recht. Van 1946-64 was hij lid van het Internationaal Gerechtshof te Den Haag en in de periode 1949-52 was hij president van het Hof. Van zijn publikaties noemen wij de volgende: „La Révolution française et le Droit de la guerre continentale" (1903), „Recueil international des traites du XIXe siècle, vol. I 1801-1825" (1913), „Les déportations du Nord de la France et de la Belgique et le droit international" (1917), „Traités et conventions en vigueur entre la France et les Puissances étrangères" (1918-21), Jurisprudence italienne en matière de prises maritimes" (1921), „Jurisprudence britannique et matière de prises maritimes" (1922-27) en „Dictionnaire de la terminologie du droit international".

PROF. DR. K. BASCHWITZ

Op 6 jan. is dr. *K. Baschwitz,* emeritus hoogleraar in de perswetenschap en massapsychologie aan de universiteit van Amsterdam, overleden te Amsterdam.

Kurt Baschwitz werd op 2 febr. 1886 te Offenburg in Baden geboren. Hij studeerde te Heidelberg en München in de economie en promoveerde in 1908. Onder meer was hij redacteur van het Hamburger Fremdenblatt en de Deutsche Allgemeine Zeitung. Hij vluchtte in 1933 naar Nederland. Twee jaar later kreeg hij toelating als privaatdocent in de journalistiek aan de Universiteit van Amsterdam, waar hij colleges gaf over onderwerpen zoals het wezen van de wereldpers, het probleem van de openbare mening en historische voorbeelden van propaganda en massasuggestie.
Van 1948 tot 1952 was de heer Baschwitz buitengewoon, daarna gewoon hoogleraar in de perswetenschap en massapsychologie aan de Universiteit van Amsterdam. Hij aanvaardde zijn ambt met de oratie „De intelligentie van het krantenlezend publiek." Prof. Baschwitz, die in 1955 de Nederlandse nationaliteit verkreeg, was oprichter en eerste directeur van het Instituut voor perswetenschap van de universiteit. Zijn voornaamste publikaties waren „De krant door alle tijden", „Denkend mens en menigte", „De strijd met den duivel, de heksenprocessen in het licht der massapsychologie" en „Hexen und Hexenprozesse", „Die Geschichte eines Massenwahns und seiner Bekämpfung". Bij zijn aftreden, in 1956, heeft prof. Baschwitz uit handen van prof. dr. mr. J. Barents een liber amicorum ontvangen.
Prof. Baschwitz maakte deel uit van het College van Supervisoren van Keesings Historisch Archief.

PROF. LEOPOLD INFELD

Op 16 jan. overleed prof. *Leopold Infeld* te Warschau. Infeld was een bekend fysicus en werkte vroeger nauw samen met Albert Einstein.

Leopold Infeld werd op 20 aug. 1898 te Krakau geboren. Op 23-jarige leeftijd behaalde hij zijn doctorstitel aan de Jagiello-universiteit te Krakau. Tot 1930 was hij leraar aan een middelbare school, daarna was Infeld tot 1936 verbonden aan de universiteit van Lwow als lector. Van 1933-35 was hij tevens aan de universiteit van Cambridge verbonden als Fellow van de Rockefeller Foundation. In 1936 verliet Infeld Polen en vertrok naar de VS waar hij tot 1938 verbonden was aan het Institute of Advanced Study te Princeton (New Jersey). Daar ontmoette Infeld Albert Einstein, werd zijn vaste medewerker en bleef in nauw contact met hem gedurende ongeveer 12 jaar. Beiden waren geïnteresseerd in de wetten van de bewegingsleer en samen publiceerden zij een aantal wetenschappelijke verhandelingen. In 1939 vertrok Infeld naar Canada, waar hij professor aan de universiteit van Toronto werd. In 1950 keerde hij terug naar Polen, waar hij zich bezighield met het technisch wetenschappelijk onderzoek aan de universiteit van Warschau als hoogleraar en directeur van het aan de universiteit verbonden instituut voor theoretische fysica. Van 1952-62 was hij lid van het presidium van de Poolse Academie voor Wetenschappen.
Van zijn wetenschappelijke publicaties noemen wij: „The New Field Theory" (met M. Born) en „The Problem of Motion (met Albert Einstein), „The world in Modern Science", „The Evolution of Physics" (met Albert Einstein), „Quest, Whom the Gods Love" (het verhaal van Evariste Galois, 1948), en „Albert Einstein" (1950).

PROF. VAN ASBECK

Mr. *F. M. baron van Asbeck,* oud-hoogleraar te Batavia en te Leiden, is op 9 febr. te Leiden overleden.

Frederik Mari van Asbeck was op 27 febr. 1889 te Den Helder geboren. Hij studeerde te Leiden en Lausanne en promoveerde in 1916 te Leiden in de staatswetenschap op het proefschrift „Onderzoek naar den juridischen wereldbouw". Aanvankelijk was hij enige jaren werkzaam op het ministerie van oorlog en diende daarna bij de algemene secretarie van het gouvernement van Nederlands-Indië, waar hij opklom tot secretaris. In 1925 aanvaardde Van Asbeck het ambt van buitengewoon hoogleraar aan de pas opgerichte Rechtshogeschool te Batavia.
Van 1935 tot 1946 was hij lid van de Permanente mandatencommissie van de Volkenbond. In 1939 was hij vanwege het Leids universiteitsfonds benoemd tot bijzonder hoogleraar in het vergelijkend koloniaal staatsrecht. In september 1945 volgde zijn benoeming tot gewoon hoogleraar te Leiden, aanvankelijk in het staatsrecht en administratief recht van Nederlands-Indië, Suriname en Curaçao, na 1947 in het volkenrecht en de internationale politieke geschiedenis. In 1959 ging prof. Van Asbeck met emeritaat.
Prof. Van Asbeck is lid geweest van het Permanente hof van arbitrage en van het Europese hof voor de rechten van de mens.
Op zijn naam staan vele publicaties van betekenis. Hij heeft de uitgave bezorgd van het werk van zijn leermeester prof. mr. C. van Vollenhoven (drie delen „Verspreide geschriften"). Voorts verschenen van hem artikelen in Koloniale Studiën, De Stuw, De Volken en in Wending.

PROF. F. GOGARTEN

Friedrich Gogarten, een van de grondleggers van de zogenaamde dialectische theologie, is op 16 okt. 1967 te Göttingen overleden.

Gogarten werd op 13 jan. 1887 te Dortmund geboren. Hij was predikant in het Rijnland, te Bremen en in Thüringen en werd in 1931 benoemd tot hoogleraar in de systematische theologie te Breslau. In 1935 verhuisde hij naar Göttingen, waar hij tot zijn emeritaat in 1955 doceerde. In de jaren '20 werkte Gogarten samen met Barth en Brunner in de redactie van het in 1922 opgerichte tijdschrift Zwischen den Zeiten. Grote bekendheid verwierf hij zich met zijn publikaties, zoals „Ich glaube an den dreieinigen Gott" (1926). Na de overneming van de macht door Hitler in 1933 sloot hij zich aan bij de Deutsche Christen, die streefden naar een positieve verbinding tussen christendom en nationaal-socialisme. Zij spraken over de Umschwung van 1933 als een werk Gods, pleitten voor een Germaanse vorm van het christendom en meenden dat de politieke verandering ook zou leiden tot geestelijke vernieuwing van de kerk, een synthese van volk en kerk. Na de oorlog heeft Gogarten zich voornamelijk bezonnen op de vraag naar de plaats van de christen in de wereld. Daarvan getuigde o.m. zijn boek „Der Mensch zwischen Gott und Welt" (1952).

biografie

PREMIER BAUNSGAARD VAN DENEMARKEN



Hilmar Tormod Ingolf Baunsgaard werd op 26 febr. 1920 te Stagelse op Seeland geboren. Na een handelsopleiding trad hij op 15-jarige leeftijd in dienst van een groothandel in koloniale waren. Zijn politieke belangstelling deed hem reeds vroeg toetreden tot de jeugdbeweging van de radicale partij. Van 1948-1950 was hij voorzitter van de radicale jeugd. In 1948 wordt Baunsgaard tevens lid van het bestuur van de radicale partij; van 1954-1957 is hij vice-voorzitter. In 1957 wordt Baunsgaard gekozen tot lid van het parlement. In 1960 wordt hij woordvoerder van de partij.
Baunsgaard werd in 1961 minister van handel in het coalitiekabinet van Vigo Kampmann, tot Jens-Otto Krag in 1964 de leiding van de regering overnam. De radicalen gingen toen in de oppositie en Baunsgaard trad in het licht der publieke belangstelling.

DE VIETCONG IN HET OFFENSIEF

Kort na het begin van het boeddhistisch nieuwjaar (Tet) en in weerwil van het zowel door het Zuidvietnamese Nationale Bevrijdingsfront als door de regering in Saigon en haar bondgenoten ter gelegenheid daarvan afgekondigde bestand, zijn de Vietcong en Noordvietnamese eenheden in geheel Zuid-Vietnam een grootscheeps offensief begonnen. In hun grootste gecoördineerde actie in de oorlog tot dusver vielen Vietcongstrijders en Noordvietnamese troepen op 30 jan. en de daarop volgende dagen meer dan 40 steden, waaronder 28 van de 44 provinciehoofdsteden, 9 Amerikaanse vliegvelden, tientallen andere militaire installaties en de hoofdstad Saigon aan. Verschillende steden of delen ervan wisten de aanvallers gedurende kortere of langere tijd in handen te houden. Bij het afsluiten van dit overzicht (18 febr.) hielden zij nog steeds stand in de citadel van de oude keizerlijke residentie Hue in het noordelijk deel van het land, terwijl verspreide groepen Vietcongstrijders actief bleven in en rond Saigon.
Op 18 febr. volgde een tweede aanvalsgolf, gericht tegen Saigon en ongeveer 47 andere steden en bases. Van officiële Amerikaanse zijde is het grote offensief van het Bevrijdingsfront als een „mislukking" bestempeld. Daarbij werd o.a. gewezen op de zeer zware verliezen van de aanvallers, het feit dat deze er niet in slaagden de steden blijvend in bezit te houden en het feit dat de bevolking niet tegen het regime in Saigon in opstand is gekomen, zoals blijkbaar werd beoogd. Daarentegen zijn vele waarnemers van mening, dat het Bevrijdingsfront een politiek en psychologisch succes van de eerste orde heeft behaald.

Psychologisch succes van het Bevrijdingsfront

Deze waarnemers stelde o.m. vast: het Bevrijdingsfront heeft gedemonstreerd veel sterker te zijn dan uit recente verklaringen van Amerikaanse zijde blijkt en in staat te zijn tot gelijktijdige acties op een schaal die tot dusver voor onmogelijk werd gehouden; de regering in Saigon en de Amerikanen bleken niet in staat de tot dusver veilig geachte steden te beschermen; het vertrouwen van de bevolking in de regering is geschokt, daarentegen hebben de kracht en de moed van de Vietcong niet nagelaten indruk te maken; een niet onaanzienlijk deel van de bevolking moet van de plannen van de Vietcong hebben geweten maar heeft de autoriteiten niet gewaarschuwd; aan het pacificatie-program is een zware slag toegebracht; de moeilijkheden van het regime in Saigon zijn door het grote aantal slachtoffers onder de burgerbevolking en de aangerichte schade ontzaglijk vergroot; de constitutionele ontwikkeling is door het afkondigen van de staat van beleg en van de censuur achteruitgezet; de twijfel in de VS over het verloop van de oorlog is vergroot.

Voorafgaande ontwikkeling

Het „Tet-offensief" kwam, nadat de Vietcong en de Noordvietnamezen sinds aug. 1967 het initiatief aan zich hadden getrokken. In tegenstelling tot de tot dusver gevolgde „hit-and-run"-tactiek — waarbij zij na een aanval verdwenen en een treffen zoveel mogelijk vermeden — deden zij verschillende langdurige en hardnekkige aanvallen met grotere eenheden.
Gedurende september bestookten de Noordvietnamezen vanuit stellingen in en ten N. van de gedemilitariseerde zone tussen Noord- en Zuid-Vietnam vrijwel ononderbroken met artillerie, mortieren en raketten de ingesloten Amerikaanse mariniersbasis Con Thien. De Amerikanen beantwoordden het vuur met zware artillerie, bombardementen door B-52-bommenwerpers en geschut van de Zevende Vloot. De Amerikaanse opperbevelhebber in Vietnam, generaal *William C. Westmoreland,* sprak van de „grootste concentratie van vuurkracht in de gehele krijgsgeschiedenis". De Amerikanen verloren volgens eigen opgaven in de maand sept. meer dan 1000 man aan doden en gewonden.
Op 4 okt. werd van Amerikaanse zijde verklaard dat het beleg van Con Thien was gebroken en dat de Noordvietnamezen zich uit hun verst vooruitgeschoven stellingen in de gedemilitariseerde zone terugtrokken. Sindsdien hebben de Noordvietnamezen hun beschietingen echter nog verschillende malen hervat.
Eind okt. deden Vietcong- en Noordvietnamese eenheden een aanval in het gebied van Loc Ninh, een districtshoofdstad 100 km N.W. van Saigon, dichtbij de Cambodjaanse grens. De aanval op het Amerikaanse kamp in dit gebied werd afgeslagen; de stad zelf was drie dagen in het bezit van de Vietcong. Volgens de Amerikanen verloor de tegenstander bij deze gevechten, die 6 dagen duurden, meer dan 900 man aan doden, tegen een



De jongste gevechtshandelingen hebben het lijden van de burgerbevolking in Zuid-Vietnam opnieuw verzwaard. Deze foto werd genomen tijdens een Amerikaanse actie vóór het recente grote Vietcong-offensief.

verlies van 42 gesneuvelden en 209 gewonden aan Amerikaanse zijde. Uit een buitgemaakt document zou blijken dat de Vietcong opdracht had de stad tegen elke prijs in bezit te krijgen.

Begin nov. lanceerden Noordvietnamese eenheden een grote aanval bij Dak To, gelegen in het centrale bergland op 30 km van de grens met Laos en Cambodja. Bij Dak To, een der punten waar de zg. Ho Tsji Minh-route Zuid-Vietnam bereikt, bevindt zich een Amerikaans kamp annex vliegveld. De gevechten duurden bijna de gehele maand en behoorden tot de bloedigste uit de gehele oorlog. De hevigste gevechten speelden zich af om het bezit van de strategische heuvel 875, die op 23 nov. na een 5-daagse strijd door de Amerikanen ten koste van zeer zware verliezen werd veroverd. (De heuvel werd op 3 dec. weer ontruimd, nadat de bunkers en versterkingen waren opgeblazen.) Volgens de VS verloren de Noordvietnamezen in de slag bij Dak To, waaraan zij aanvankelijk met 2 en later met 4 regimenten deelnamen, 1600 man; de Amerikanen bijna 300. Amerikaanse militaire woordvoerders beschreven de slagen bij Loc Ninh en Dak To als wanhoopsdaden met het doel een psychologische overwinning te behalen. Zij beriepen zich daarbij op buitgemaakte documenten waaruit de bezorgdheid van de Vietcong over de betrekkingen met de bevolking, achteruitgang van mankracht en militaire tegenslagen zou blijken. In het licht van de jongste campagne hebben waarnemers echter de veronderstelling uitgesproken, dat de offensieven langs de gedemilitariseerde zone en in het grensgebied met Cambodja, die persoonlijk zouden zijn geleid door de Noordvietnamese minister van defensie en overwinnaar van Dien Bien Phoe, generaal *Vo Nguyen Giap,* bedoeld waren om de Amerikaanse strijdkrachten uit de bevolkte gebieden weg te lokken en voortdurend te binden.

Eind nov. en begin dec. bezette de Vietcong tijdelijk de districtshoofdstad Bu Dop, 140 km N. van Saigon en 5 km van de Cambodjaanse grens gelegen, en het daar gelegen kamp van de „speciale strijdkrachten".

Daarbij werden tijdens een overval op het nabijgelegen dorp Dak Son met granaten en vlammenwerpers 200 bewoners — behorende tot de zg. Montagnards (bergstammen) — die geweigerd hadden met de Vietcong samen te werken, door de aanvallers vermoord.



Bij zuiveringsoperaties in Saigon werd een gevangen genomen Vietcong-strijder ter plaatse door het hoofd van de Zuidvietnamese politie, generaal N g u y e n N g o c L o a n, eigenhandig geëxecuteerd. Het Internationale Rode Kruis in Genève heeft op alle partijen in de oorlog in Vietnam een beroep gedaan zich niet te buiten te gaan aan parate executies, martelingen en vergeldingsmaatregelen. Het Rode Kruis wees erop, dat krijgsgevangenen niet mogen worden gedood en dat gewonden, zieken en verplegend personeel moeten worden gerespecteerd. Onder geen enkele omstandigheid mag de burgerbevolking worden gebombardeerd, aldus een communiqué van het Rode Kruis.

Volgens de Amerikaanse autoriteiten in Saigon maakten de Noordvietnamezen en de Vietcong bij deze aanvallen gebruik van Cambodjaans en Laotiaans grondgebied als schuil- en wijkplaats (zie ook pag. 92/1).

Amerikaans optimisme

Van Amerikaanse zijde liet men zich de laatste maanden optimistisch uit over het verloop van de strijd. Na een „krijgsraad" op het Witte Huis — waarvoor president *Johnson* behalve zijn voornaamste politieke en militaire raadgevers in Washington de Amerikaanse opperbevelhebber in Vietnam, generaal *William Westmoreland,* de ambassadeur in Saigon, *Ellsworth Bunker,* en het hoofd van het pacificatieprogram in Vietnam, *Robert Komer,* bij zich had ontboden — verklaarde president Johnson op een persconferentie op 17 nov. dat voortdurend vooruitgang werd geboekt zowel op militair als op politiek gebied.

Ambassadeur Bunker zei op een persconferentie dat het „vast staat dat wij gestaag voortgang maken". Hij wilde echter geen gissingen doen omtrent de duur van de oorlog. Bunker wees op het grotere aantal Amerikaanse gevechtseenheden in Vietnam na voltooiing van de bases, de toegenomen druk op de tegenstander, verbeteringen in de Zuidvietnamese strijdkrachten, de evolutie van de democratische processen en voortgang op het gebied van de pacificatie.

Volgens de ambassadeur was thans 67% van de Zuidvietnamese bevolking onder regeringscontrole (tegenover 55% vorig jaar); 17% staat onder controle van de Vietcong, terwijl 16% in gebieden woont die soms in handen van de Vietcong, soms in geallieerde handen zijn. De recrutering van de Vietcong was sinds vorig jaar met 50% gedaald.

Generaal Westmoreland noemde op 15 nov. de situatie in Vietnam „zeer, zeer bemoedigend". Hij bestempelde berichten volgens welke de tegenstander het initiatief heeft, als „volkomen onjuist". In een televisievraaggesprek zei de generaal: „Ik voorzie dat wij binnen twee jaar of minder het peil van onze militaire inspanning geleidelijk kunnen laten zakken en een deel van de troepen

kunnen terugtrekken, met dien verstande dat de Vietnamezen bereid zullen zijn die taken over te nemen die thans door onze troepen worden verricht".

In een rede voor de National Press Club op 21 nov. zei Westmoreland dat de tegenstander thans aan de verliezende hand is en dat weet. De tegenstander had sinds een jaar geen belangrijke overwinning meer behaald. De Vietcong kon zijn verliezen niet meer aanvullen en zijn moreel ging achteruit. „Wij hebben een belangrijk punt bereikt waarop het eind in zicht begint te komen", aldus Westmoreland.

Hij onderscheidde vier fasen in de oorlog. In de eerste fase, die medio 1966 eindigde, ging het om het verhinderen van de ineenstorting van Zuid-Vietnam, de opbouw der bases en de opstelling der strijdkrachten. In de tweede fase, die eind 1967 werd afgesloten, werd de tegenstander teruggedreven naar zijn schuilplaatsen en werden hem zulke verliezen toegebracht dat hij ze niet kon aanvullen. In de derde fase, die in 1968 zal beginnen, zal een groot deel van de verdediging langs de gedemilitariseerde zone aan de Zuidvietnamese strijdkrachten worden overgedragen, zullen de Amerikaanse en geallieerde strijdkrachten Noordvietnamese aanvallen afslaan, zal de uitrusting der Zuidvietnamese strijdkrachten worden verbeterd en hun aandeel in de oorlogvoering worden vergroot, de „druk op Noord-Vietnam" worden voortgezet en de Amerikaanse troepensterkte in de Mekongdelta worden uitgebreid.

In de vierde en laatste fase, waarvoor Westmoreland geen termijn noemde, voorzag hij een vermindering van de infiltratie en een vernietiging van de communistische infrastructuur. De Zuidvietnamese regering zou haar stabiliteit bewijzen, het Vietnamese leger zou tonen dat het de Vietcong aan kan. Een begin zou kunnen worden gemaakt met de geleidelijke vermindering van de Amerikaanse eenheden, de militaire installaties zouden geleidelijk aan de Vietnamezen kunnen worden overgedragen.

Bestandsperioden

Op 24/25 dec. en 31 dec./1 jan. namen de Zuidvietnamese en verbonden troepen een wapenstilstand van resp. 24 en 36 uur in acht. Ook de bombardementen op Noord-Vietnam waren gedurende dit bestand gestaakt. Beide partijen beschuldigden elkaar van bestandsschendingen.

President *Nguyen Van Thieu* van Zuid-Vietnam had op 11 nov. een wapenstilstand aangekondigd van 24 uur met kerstmis en met nieuwjaar en van 48 uur tijdens het boeddhistisch nieuwjaar. Het nieuwjaarsbestand was door Saigon later met 12 uur verlengd „in de geest van de oproep van de paus" van 15 dec. (pag. 96/1).

Het Zuidvietnamese Nationale Bevrijdingsfront had op 18 nov. een staakt-het-vuren afgekondigd van 3 dagen met kerstmis en met nieuwjaar en van 7 dagen t.g.v. het boeddhistisch nieuwjaar (26 jan.-2 febr.). In de eerste weken van jan. ontwikkelde de Vietcong opnieuw grote activiteit. (In een toespraak, die op 25 dec. werd gepubliceerd, had president *Ho Tsji Minh* van Noord-Vietnam een beroep gedaan op alle Vietnamezen, zowel van Noord als van Zuid, om de strijd tegen de Amerikanen te verhevigen.)

Rapport McNamara

De aftredende Amerikaanse minister van defensie, McNamara, verklaarde in zijn op 1 febr. gepubliceerd jaarlijks rapport over de defensie, dat was opgesteld vóór het jongste offensief van de Vietcong: „Wij hebben in bepaalde gebieden van Vietnam terrein verloren en de onveiligheid is teruggekeerd in bepaalde zones die als gepacificeerd werden beschouwd". De minister stelde dat de oorlogsinspanning van de Zuidvietnamese regering en de strijd tegen de corruptie moeten worden uitgebreid. Het is nodig dat meer jeugdige Zuidvietnamezen voor de militaire dienst worden opgeroepen. McNamara verklaarde: „Hoeveel wij ook bijdragen tot de strijd, wij kunnen de Zuidvietnamezen niet de wil geven te blijven leven als onafhankelijke natie, met een gevoel voor een nationaal belang dat hoger staat dan banden van vriendschap, gezin of regionale afkomst, en met de wil en zelfdiscipline, die een volk moet hebben wil het zichzelf regeren. Deze eigenschappen en verworvenheden zijn het nodige aandeel in de strijd dat alleen de Zuidvietnamezen zelf kunnen leveren".

De minister zei dat de SU en andere communistische landen hun militaire en economische hulp aan Noord-Vietnam hebben vergroot. Hij schatte deze hulp in 1968 op $ 1 mrd. In verband hiermee voorspelde hij dat de Noordvietnamezen in de komende maanden hun gevechtskracht in Zuid-Vietnam aanzienlijk zullen uitbreiden.

Resultaten volgens NLF

Het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront verklaarde op 31 dec. dat vier vijfde van Zuid-Vietnam nu onder zijn toezicht staat en dat twee derde van de Zuidvietnamese bevolking onder zijn gezag valt.

Volgens een door het Noordvietnamese persbureau verspreide bekendmaking van het Nationale Bevrijdingsfront waren de verliezen van de Amerikaanse en met hen verbonden troepen in 1967 30% hoger dan in het vorig jaar. Er waren 365.000 vijandelijke militairen, waarvan 170.000 Amerikanen gedood of gewond, 3200 vliegtuigen, 8500 voertuigen en 200 oorlogsschepen vernietigd. „Bijna 100 aanvallen" waren gedaan op 40 vliegvelden en steunpunten. Aan het pacificatieprogram waren „zware slagen" toegebracht, in sommige gevallen was het program geheel verijdeld. (N Z Z 23-1)

Khe Sanh

In de loop van januari begonnen Noordvietnamese troepen zware druk uit te oefenen op de Amerikaanse mariniersbasis Khe Sanh in het uiterste noordwesten van Zuid-Vietnam, ca. 30 km. ten Z. van de gedemilitariseerde zone en 10 km van de Laotiaanse grens. Deze basis ligt aan de weg no. 9, die van Laos naar de kust loopt en beschermt met de vooruitgeschoven posten Con Thien, Gio Linh, Camp Caroll en de basis Dong Ha de noordelijke provincies van Zuid-Vietnam. De basis, die is ingesloten en alleen door de lucht kan worden bevoorraad, wordt verdedigd door 5000 Amerikaanse mariniers. Amerikaanse militaire woordvoerders spraken medio jan. de verwachting uit dat de Noordvietnamezen hier een grootscheeps offensief zouden lanceren. Rond en in de buurt van Khe Sanh zouden twee tot vier Noordvietnamese divisies (20.000 tot 40.000 man) zijn geconcentreerd. Daartegenover trokken de Amerikanen ter versterking van de daar reeds gestationeerde 79.000 mariniers, nog 30.000 militairen van het leger in de noordelijke provincies samen. Vermoed werd dat de operaties bij Khe Sanh onder de persoonlijke leiding staan van de Noordvietnamese minister van defensie en overwinnaar van Dien Bien Phoe, generaal *Nguyen Vo Giap,* en dat Hanoi hier een slag van beslissende betekenis in de trant van Dien Bien Phoe nastreefde.

Op 21 jan. begonnen de Noordvietnamezen met beschieting van het kamp; op 24 jan. bezetten zij de nabijgelegen stad Khe Sanh.

In verband met de massale Noordvietnamese militaire opbouw bij Khe Sanh werd het aangekondigde bestand ter gelegenheid van het boeddhistische nieuwjaar, dat eerder reeds door Saigon met 12 uur was bekort, op 29 jan. door de Zuidvietnamese en Amerikaanse autoriteiten geheel afgelast voor de 5

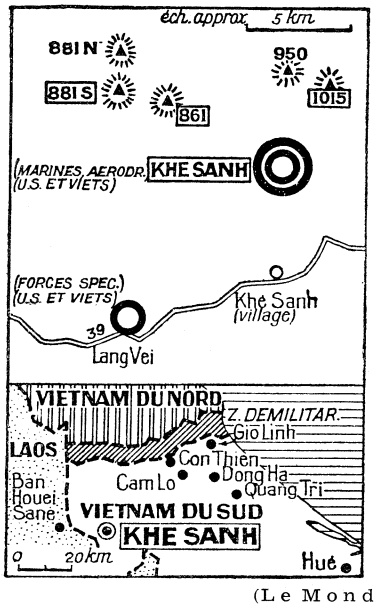

(Le Monde)

noordelijke provincies. Ook de staking van de luchtaanvallen ging niet door, voor zover het de aanvoerwegen in het Zuidelijk deel van Noord-Vietnam betrof.

Het „Tet-offensief"

Het „Tet-offensief" van de Vietcong begon in de nacht van 29 op 30 jan. met aanvallen op acht grote agglomeraties, nl. Da Nang, Hoi An, Qui Nhon, Tuy Hoa, Nha Trang, Kontum, Pleiku en Ban Me Thuot. In verschillende steden kwam het tot straatgevechten; regeringsgebouwen werden bezet of verwoest en gevangenen bevrijd. In Nha Trang, dat gold als de veiligste stad van Zuid-Vietnam, wist de Vietcong voor het eerst in de oorlog door te dringen. Bovendien werden vier Amerikaanse vliegvelden beschoten of bestormd. Op de grote basis Da Nang werden d.m.v. raketten 13 bommenwerpers en 19 helikopters vernield of beschadigd.

In een door radio-Hanoi uitgezonden verklaring zei het Nationale Bevrijdingsfront dat de aanvallen waren uitgevoerd als „bestraffing" wegens de eenzijdige opheffing van het bestand.

In de nacht van 30 op 31 jan. deden commando's van de Vietcong, o.a. gewapend met raketten en mortieren, een reeks aanvallen op belangrijke punten in het centrum van Saigon. Tegelijkertijd werden de aanvallen op steden en militaire installaties in het gehele land voortgezet. Daaronder waren naast de reeds genoemde plaatsen de meeste provinciehoofdsteden in de Mekongdelta, waaronder de grootste stad in de delta, Can Tho, de noordelijke steden Hue, Quang Tri en Da Nang alsmede Dalat. (Zie voor de voornaamste aangevallen plaatsen nevenstaande kaart). Verdere doelwitten waren de Amerikaanse basis Bien Hoa, Quang Tri, Chu Lai, Phu Bai en Tam Ky.

In Saigon slaagden Vietcong-commando's er in door te dringen op het terrein van de Amerikaanse ambassade. Zij konden eerst na een strijd van 6 uur, nadat met helikopters Amerikaanse parachutisten op het dak waren gezet, worden uitgeschakeld. Alle 19 Vietcongleden, die aan de aanval deelnamen, werden gedood evenals 7 Amerikanen. Volgens de Amerikaanse autoriteiten waren de guerrillastrijders er niet in geslaagd door te dringen in het ambassadegebouw zelf, dat door bazooka-granaten aanzienlijke schade opliep. Het gebouw, dat in sept. 1967 werd geopend, nadat het

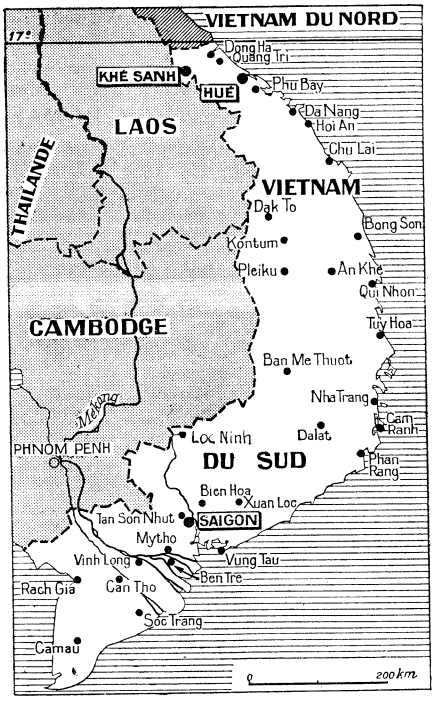

(Le Monde)

oude ambassadegebouw in 1965 door een bomexplosie grotendeels was verwoest, is er op gebouwd weerstand te bieden tegen elke aanval.

De Vietcong voerde in Saigon tezelfdertijd aanvallen uit op het presidentiële paleis, het radiostation (dat geheel werd verwoest, zodat de uitzendingen met een hulpzender moesten geschieden), de Filippijnse ambassade, het hoofdkwartier van de Vietnamese marine, het hoofdkwartier van de Vietnamese generale staf, verscheidene onderkomens van Amerikaanse militairen en de burgerlijke luchthaven van Saigon, Than Son Nhut, waar zich o.a. het hoofdkwartier van de Amerikaanse opperbevelhebber in Vietnam, gen. Westmoreland, bevindt.

De Zuidvietnamese regering kondigde op 31 jan. de staat van beleg voor het gehele land af en verklaarde een volledig uitgaansverbod van kracht. De bevolking van de wijken waar zich Vietcongstrijders bevonden kreeg opdracht te evacueren, waarna vliegtuigen en helikopters bombardementen en beschietingen op deze wijken uitvoerden.

Van Amerikaanse militaire zijde is verklaard dat de inlichtingendiensten ervan op de hoogte waren dat tijdens het Tet-bestand een offensief kon worden verwacht. In vele eenheden van het Zuidvietnamese leger en de politie was echter de helft met verlof gezonden. De Amerikanen zelf hadden in Saigon op het moment van de aanval slechts 300 man onmiddellijk beschikbaar; de bewaking van de ambassade bestond slechts uit vijf man.

De Amerikaanse bevelhebber in Saigon, generaal *Weygand,* heeft verklaard dat men beschikte over talloze aanwijzingen dat een groot deel van de burgerbevolking op de hoogte was van de voorbereidingen van het Vietcongoffensief en de infiltraties. Zij heeft de Vietcong niet verraden maar zich ook niet aan de zijde van de Vietcong geplaatst, zo zei hij.

Volgens Amerikaanse militaire woordvoerders heeft de Vietcong bij zijn eerste offensief 60.000 man ingezet, nog niet de helft van zijn totale potentieel. Aan de acties in Saigon zouden bij het begin der gevechten 5 bataljons van de Vietcong (ongeveer 2500 man) hebben deelgenomen, die later nog versterking zouden hebben gekregen.

Het geheime radiostation van het Bevrijdingsfront en radio-Hanoi riepen in hun uitzendingen de bevolking op in opstand te komen en spoorden de militairen en politie aan zich tegen de regering-Thieu en de Amerikanen te keren. Bekendgemaakt werd dat o.a. in Saigon en Hue „revolutionaire besturen" waren gevormd en dat een „verbond van nationale en vredeskrachten" was opgericht. Via de NLF-radio proclameerde een nationaal comité van dit verbond als zijn doelen: omverwerping van het bewind Thieu-Ky; vorming van een revolutionaire regering; beëindiging van de oorlog; terugtrekking van de Amerikaanse strijdkrachten; vorming van een onafhankelijk, vreedzaam, democratisch en neutraal Vietnam en onderhandelingen met het Nationale Bevrijdingsfront.

Volgens Westerse correspondenten zou de bevolking zich over het algemeen passief t.a.v. de Vietcong hebben getoond. De meeste steun zou de Vietcong hebben gekregen in de Chinese wijk van Saigon, Cholon, en Hue (centrum van het boeddhistisch en studentenverzet tegen de regering in 1966).

Op 9 febr. werd gemeld dat de Vietcong uit bijna alle aangevallen steden was verdreven. Het langst wist deze zich, behalve in Saigon en Hue, staande te houden in o.a. Dalat, Quang Tri, Kontum, Ban Me Thuot en Vinh Long (waar de VS op 2 febr. hun marinebasis moesten ontruimen). In en rond Saigon kwam het vrijwel dagelijks tot gevechten. De voornaamste verzetshaarden bevonden zich in het Chinese stadsdeel, Cholon, waar de Vietcong hele wijken in bezit hield en waar op 7 febr. voor het eerst barricades verschenen. De guerrilla's deden herhaaldelijk aanvallen op politiebureaus en andere installaties en op de vliegbasis Tan

Son Nhut. Op 9 febr. werden Amerikaanse cavalerie-eenheden aangevoerd om de Zuidvietnamese troepen bij de zuiveringsoperaties te helpen. Hele wijken werden in de as gelegd door bombardementen van vliegtuigen en beschieting door helikopters, tanks en artillerie. Met name de naaste omgeving van de An Quang-pagode, de zetel van de militante boeddhisten, waar een commandopost van de Vietcong werd vermoed, werd zwaar beschadigd. (De leider der militante boeddhisten, Thich Tri Quang, die zich in het verleden sterk tegen de centrale regering heeft gekant, heeft niet de zijde van de Vietcong gekozen.) Voor het eerst in de oorlog werden B-52 bommenwerpers in de onmiddellijke omgeving van de hoofdstad ingezet. Volgens de Zuidvietnamese en Amerikaanse inlichtingendiensten zou bij een straatgevecht in Saigon de Noordvietnamese generaal Tran Do zijn gedood. Hij zou deel uitmaken van het opperbevel van de Vietcong en zou speciaal zijn belast met politieke zaken.

In Hue, dat door naar schatting 2000 tot 3000 man, vnl. Noordvietnamezen werd bezet, woedden dagenlang huis aan huis gevechten. Op 10 febr. heroverden Amerikaanse mariniers het nieuwe stadsdeel, gelegen op de Zuidelijke oever van de Parfumrivier. Een bestorming van de historische citadel op de N. oever, die door ca. 500 Vietcongstrijders en Noordvietnamezen werd verdedigd, werd echter afgeslagen. De citadel, waarboven sinds 31 jan. de vlag van het NLF wappert, wordt gebombardeerd door Zuidvietnamese en Amerikaanse vliegtuigen en scheepsgeschut.

Amerikaanse reacties

Generaal *Westmoreland,* de Amerikaanse opperbevelhebber in Vietnam, noemde op 1 febr. het offensief van de Vietcong een „go-for-broke-proposition". De geallieerden hadden de aanvallen wel verwacht, maar dan voor of na het Tet-feest. Het door de Vietcong tegen de steden ontketende offensief was volgens hem de tweede fase van een driefasenplan dat in sept. 1967 in Hanoi was opgesteld. Tot de eerste fase (eind okt.-midden jan.) behoorden de aanvallen bij Dak To, in centraal Vietnam, de Mekong-delta en aan de Cambodjaanse grens ten N. van Saigon. Deze hadden o.a. ten doel de Amerikaanse troepen uit de bevolkte gebieden weg te lokken en hun politiek verteerbare verliezen toe te brengen. Tegelijkertijd werd een psychologische campagne gevoerd, bestaande uit „vredesaanbiedingen", de verspreiding van geruchten dat een coalitie met inbegrip van het NLF op handen was en een internationale campagne voor stopzetting der bombardementen op Noord-Vietnam. Volgens generaal Westmoreland zou de derde fase van het winter-lente-offensief de belangrijkste zijn. Deze kon elk ogenblik beginnen en het zou de voornaamste krachtsinspanning van het Noordvietnamese commandement zijn. Bij deze fase zullen zij het grootste aantal troepen inzetten dat ooit door hen is ingezet. De doelen zullen zijn de noordelijke provincie Quang Tri en Thua Thien, aldus Westmoreland.

Verklaring Johnson

President Johnson verklaarde op 2 febr. op een persconferentie dat de poging van de Vietcong om een „algemene opstand" teweeg te brengen was „mislukt". De president zei o.a.:

„Wij hebben al enkele maanden geweten dat de communisten een grootscheeps winter-lente-offensief voorbereidden. Wij hebben gedetailleerde inlichtingen over Ho Tsji Minhs bevel inzake dat offensief. Een onderdeel daarvan wordt „een algemene opstand" genoemd. Wij weten dat het doel daarvan was de constitutionele regering in Saigon omver te werpen en een situatie te scheppen waarin wij en de Vietnamezen bereid zouden zijn een door de communisten overheerste coalitieregering te accepteren. Een tweede onderdeel van dat offensief was een grootscheepse aanval over de grenzen van Zuid-Vietnam door Noordvietnamese eenheden. Wij hebben de algemene opstand al gezien. (...) Het belangrijkste feit is dat de gestelde doeleinden voor de algemene opstand niet zijn bereikt. De communistische leiders rekenden op de steun van de bevolking in deze steden. Zij kregen weinig of geen steun. (...) Intussen kunnen wij aan de vooravond van een groot vijandelijk offensief in het gebied van Khe Sanh en in het algemeen bij de gedemilitariseerde zone staan. Wij hebben al enige weken geweten dat dit offensief door de vijand werd voorbereid. In de afgelopen weken heb ik in nauw contact gestaan met generaal Westmoreland en met de gezamenlijke chefs van staven om te verzekeren dat alles wat generaal Westmoreland dacht nodig te hebben op dit ogenblik, hem ter beschikking werd gesteld. Ik ben ervan overtuigd dat onze mannen en de Zuidvietnamezen stand zullen houden".

In antwoord op vragen zei Johnson dat hij de toestand in Vietnam met de beste militaire experts die er maar waren had besproken en dat de algemene conclusie luidde, dat de huidige golf van Vietcong-aanvallen „militair gezien een mislukking is". Het tweede doel van de communisten was kennelijk het behalen van een psychologische overwinning. De president geloofde niet dat ze daarin zouden slagen.

Johnson wilde niet dat zijn woorden werden uitgelegd als overmatig optimistisch. De gebeurtenissen verkeerden nog in een zeer kritiek stadium en hij wilde liever de zaak „rustig benaderen dan positieve verzekeringen geven".

Verliezen

Een Zuidvietnamese regeringswoordvoerder zei op 14 febr. dat sinds het begin van het Vietcong-offensief in het geheel 32.904 Vietcong- en Noordvietnamese manschappen waren gesneuveld en 6.440 gewond. De Zuidvietnamese en geallieerde verliezen bedroegen 3.470 doden en 12.062 gewonden, waarvan resp. 1.113 en 5.540 Amerikanen. Sommige persberichten spraken twijfel uit over het opgegeven verliescijfer aan Vietcongzijde. Amerikaanse functionarissen gaven intussen toe dat dit cijfer waarschijnlijk 2000 tot 3000 te hoog lag i.v.m. dubbeltellingen en het meetellen van burgers.

Amerikaanse functionarissen deelden op 15 febr. mee dat de afgelopen zestien dagen bij de vijandelijkheden 3799 burgers waren gedood en 20.559 gewond.

Er zouden meer dan een half miljoen vluchtelingen zijn, waarvan 30.000 in Hue (op een totale bevolking van 140.000) en 217.000 in Saigon (inwonertal 3 miljoen). Er waren reeds een miljoen vluchtelingen in Zuid-Vietnam. Velen verloren voor de tweede maal huis en haard. Het grootste deel van de slachtoffers en van de materiële verwoestingen schijnt te zijn veroorzaakt door de bombardementen en artilleriebeschieting van de Zuidvietnamese en Amerikaanse troepen. Time (16-2) gaf o.a. de volgende cijfers: Pleiku (66.000 inw.): 50% verwoest, 11.000 daklozen; Ban Me Thuot: 25% verwoest, meer dan 500 doden, 20.000 vluchtelingen; Vinh Long 25% verwoest, 14.000 vluchtelingen; Ben Tre (35.000 inw.): 45% verwoest, 1000 doden, 10.000 daklozen; Hue: beschadigd voor 80%; Da Nang (80.000 inw.): 20% dakloos.

Uitbreiding strijdkrachten

President Nguyen Van Thieu van Zuid-Vietnam kondigde op 9 febr. de volgende maatregelen aan: stopzetting van alle vrijstellingen voor de militaire dienst, het opnieuw oproepen van veteranen die minder dan 5 jaar hebben gediend, versnelde oproeping van de 18-19 jarigen. (Bij presidentieel decreet van 24 okt. 1967 was al een gedeeltelijke mobilisatie afgekondigd, waarbij de dienstplichtige leeftijd werd verlaagd van 20 tot 18 jaar.) Verder zouden alle ambtenaren beneden 45 jaar worden geoefend en bewapend en zouden scholieren en studenten boven 17 jaar een militaire opleiding krijgen. Als gevolg van deze maatregelen zullen de Zuidvietnamese strijdkrachten eind juni met 65.000 man worden versterkt.

Thieu vroeg verder het parlement volmachten voor de duur van een jaar.

Op 13 febr. werd in Washington bekend gemaakt dat de VS „als voorzorgsmaatregel" op verzoek van generaal Westmoreland met spoed nog 10.500 militairen naar Zuid-Vietnam zullen zenden. Op het ogenblik zijn 500.000 Amerikaanse militairen in Vietnam. Vorig jaar was een plafond van 525.000 man vastgesteld, te bereiken eind juni 1968.

De luchtoorlog

President Johnson zei op 1 febr. dat de bombardementen op Noord-Vietnam zullen worden voortgezet „tot op de dag waarop wij concreter aanwijzingen dan die van de afgelopen dagen zullen hebben ontvangen, dat de vijand zijn campagne van terreur en agressie niet zal verhevigen".

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken *Rusk,* verklaarde op 4 febr. dat de VS de afgelopen

weken, toen zij opheldering trachtten te verkrijgen over de Noordvietnamese verklaringen inzake vredesbesprekingen (pag. 90 /2), de bombardementen in de naaste omgeving van Hanoi en Haiphong hadden verminderd.
Op 14 febr. werd de naaste omgeving van de Noordvietnamese hoofdstad voor het eerst sinds 4 jan. weer gebombardeerd.

De VS hadden sinds aug. 1967 (zie pag. 562/1) de luchtaanvallen op Noord-Vietnam nog voortdurend geïntensiveerd. In de maanden september en oktober vonden herhaaldelijk bombardementen plaats op bruggen, spoorwegemplacementen en opslagplaatsen in het centrum van Haiphong, met het doel deze voornaamste aanvoerhaven van Noord-Vietnam van het achterland af te snijden. Ook de havenstad Campha werd aangevallen. Een ander doel waren de spoorwegverbindingen met China. Op 17 sept. werd een brug op slechts 11 km van de Chinese grens vernield.
Op 8 okt. werd de vliegbasis Cat Bi bij Haiphong voor de eerste maal aangevallen, nadat melding was gemaakt van toegenomen activiteit van Noordvietnamese Migs. Op 13 okt. werden voor het eerst twee scheepswerven op minder dan 3 km van het centrum van Haiphong bestookt. Op 24 okt. bombardeerden Amerikaanse vliegtuigen voor het eerst de grootste luchtmachtbasis van Noord-Vietnam, Phuc Yen, 30 km N.W. van Hanoi.

Na een onderbreking sinds 21 aug. werden vanaf 24 okt. gedurende 6 dagen weer aanvallen uitgevoerd in de onmiddellijke omgeving van het centrum van Hanoi. O.a. werd de Paul Doumerbrug, die na het herstel van de schade, veroorzaakt door de aanval op 11 aug., in sept. weer was heropend, opnieuw vernield. Ook de eerder aangevallen brug over het Canal des Rapides en de elektrische centrale werden weer gebombardeerd. Volgens Hanoi werden alleen in de periode van 24-30 okt. in de hoofdstad meer dan 200 burgers gedood en gewond.

Op 6 nov. werd opnieuw een tot dusver „verboden", doel getroffen, t.w. militaire opslagplaats bij Gia Thuong, 5 km van het centrum van Hanoi.

Op 17 nov. werd voor het eerst het kleine militaire vliegveld Bach Mai, 1,5 km van het centrum van Hanoi gebombardeerd. (Alleen de burgerluchthaven Gia Lam bij Hanoi is tot nu toe gespaard.)
Medio dec. onderging Hanoi na een onderbreking van enkele weken, veroorzaakt door het slechte weer, opnieuw verscheidene dagen achtereen hevige aanvallen.
De Sowjet-Unie verklaarde op 6 jan. in een nota aan de VS, waarin krachtig werd geprotesteerd tegen een aanval op het Sowjetrussische schip Pereslaw Zaleski in de haven van Haiphong, dat zij gedwongen was maatregelen te nemen om haar koopvaardijschepen die op Noord-Vietnam varen te beschermen tegen Amerikaanse luchtaanvallen. Waarnemers waren van mening dat dit kan betekenen dat de schepen zullen worden uitgerust met luchtdoelgeschut of dat de schepen een escorte van oorlogsschepen zal worden gegeven.

Ook China heeft in dec. en jan. verschillende malen krachtig geprotesteerd tegen luchtaanvallen op Chinese schepen in de Noordvietnamese haven.

west-europa

ALGEMEEN

BENELUX-PLAN

De bewindslieden van de Benelux die verantwoordelijk zijn voor het buitenlandse en Europese beleid, hebben op 15 jan. nabij Brussel op het kasteel Hertoginnedal een gemeenschappelijke houding bepaald t.o.v. de landen die hun kandidatuur voor het lidmaatschap van de Europese Gemeenschappen hebben gesteld.
Na afloop van het overleg legde de Belgische minister van buitenlandse zaken, *Harmel*, voor de pers een verklaring af, welke de volgende zes punten omvatte:

1. De drie landen blijven vastbesloten zowel de uitbreiding als de interne ontwikkeling van de gemeenschap te bevorderen.

2. Zij zijn het er over eens niet te handelen in strijd met letter of geest van de verdragen.

3. Zij zijn vast voornemens met het oog op de uitbreiding van de gemeenschappen de voor de hand liggende contacten met de kandidaatleden te handhaven.

4. Zij zijn het erover eens dat voor alle problemen die direct of indirect behoren tot de doeleinden of activiteiten van de Verdragen van Rome de activiteiten binnen de Gemeenschap van Zes worden gehandhaafd. Wat de andere problemen betreft zijn zij van oordeel dat er reden is besprekingen te openen met de andere Europese landen.

5. Inzake buitenlandse politiek hebben de drie landen, die al enige weken geleden overeenkwamen contacten te onderhouden, besloten een overlegprocedure vast te stellen ten aanzien van een lijst van onderwerpen die een werkgroep zal moeten opstellen. Dit principe van overleg, dat in niets de soevereiniteit aantast, betekent in elk geval dat er geen besluiten zullen worden genomen tenzij daaraan overleg is voorafgegaan. De drie landen zouden het begroeten indien andere landen zich voor wat deze overlegprocedure betreft bij hen aansluiten.

6. De noodzakelijke contacten met de kandidaat-leden en met de landen van de gemeenschap zullen op zodanige wijze worden gehandhaafd dat het best mogelijke overleg tussen Europeanen wordt ingericht.

Uit de mededelingen van minister Harmel bleek dat een werkgroep werd belast met het opstellen van een lijst van onderwerpen waarover met de kandidaten kan worden overlegd. Dit overleg-beginsel betekent geen afstand van de soevereiniteit, maar beslissingen zullen pas na overleg worden genomen.
Andere landen worden uitgenodigd aan die besprekingen deel te nemen.
De genoemde punten zullen in een memorandum aan de lid-staten worden meegedeeld, evenals aan de kandidaat-leden, zodat hierover eventueel met de partners kan worden beraadslaagd, aldus Harmel.
Later gaf zijn Nederlandse ambtgenoot *Luns* een samenvatting van de zes punten, waarin hij vooral op het belang van twee wees: de drie zijn overeengekomen dat de activiteiten binnen de Gemeenschap gehandhaafd zullen worden voor alle zaken die uit de verdragen voortvloeien. T.a.v. andere vraagstukken echter behouden de Beneluxlanden hun vrijheid voor. Zij zijn van oordeel dat over die andere zaken (bv. de technologie) besprekingen geopend moeten worden met andere Europese landen.

Memorandum

Op 26 jan. publiceerde *Le Libre Belgique* de tekst van het door de Beneluxlanden opgestelde memorandum, dat zowel aan de lid-staten als aan de kandidaatleden van de Europese Gemeenschappen werd toegezonden. Aan de *NRC* (26-1) ontlenen wij over het memorandum de volgende bijzonderheden:

Het memorandum herinnert er allereerst aan dat in verband met de negatieve resultaten van het overleg van 19 dec. 1967 (pag. 7) overeengekomen was zich te verstaan over voorstellen die gedaan zouden kunnen worden in verband met de ontstane toestand.
De landen van Benelux achten het nuttig hun partners in de Gemeenschap, de Commissie en de kandidaatleden het resultaat van hun overleg te doen kennen. Bij de formulering van hun suggesties zijn zij uitgegaan van de volgende leidende gedachten en beginselen:

1. Voortzetting van de actie ten gunste van de Europese opbouw, wat overeenkomstig de schikkingen van het verdrag, ontwikkeling en vergroting van de Europese gemeenschappen veronderstelt.

2. Eerbiediging van de letter en de geest van het Verdrag van Rome.

3. Het heeft nut de banden tussen de leden-staten der Gemeenschappen en de kandidaat-leden nauwer aan te halen.

Als men gewag maakt van de Europese gedachte is het nodig verder te gaan dan woorden en verder dan de huidige staat van de Europese economische opbouw binnen de Gemeenschap. Europa beperkt zich immers niet tot de zes staten die door de bepalingen van het verdrag van Rome verenigd zijn.
Europa moet eveneens zijn eenmaking voortzetten in de sectoren die nog geen onderwerp van communautaire besluiten uitmaken.
Rekening houdende met de schikkingen die hieronder nader worden gepreciseerd bepleiten de Benelux-landen een positief programma voor Europese opbouw op economisch en politiek terrein.

1. De Beneluxlanden zijn voornemens actief deel te nemen aan een programma voor de ontwikkeling van de Gemeenschappen.

2. Zij wensen een concrete consultatieprocedure tussen de Gemeenschap en de leden-staten enerzijds en de kandidaatleden anderzijds, die in het bijzonder ten doel heeft te voorkomen dat de bestaande

verschillen tussen de gemeenschappelijke markt en de kandidaat-leden groter worden.

Typen van activiteit

Verscheidene typen van activiteit worden gesuggereerd:

A. Voortzetting van de studie, ondernomen door de Commissie, over de moeilijkheden en de voordelen van de toetreding van de kandidaat-landen. Het gaat er dus om met die staten het onderzoek van de vragen waaromtrent de Commissie in haar advies (pag. 719/1 e.v.-1967) het onderzoek nog niet heeft kunnen voltooien, voort te zetten.
De Raad van Ministers zou de Commissie deze taak kunnen opdragen door haar te vragen geregeld rapport aan de Raad uit te brengen omtrent de conclusies die zij trekt uit deze gezamenlijke analyse.

B. Vaststelling van een precieze consultatieprocedure tussen de Gemeenschap, de leden-staten en de kandidaat-leden om hun toenadering te vergemakkelijken en de vergroting van de verschillen tussen de respectieve systemen te voorkomen. Deze consultatie betreft de vragen die èn wat hun beginselen èn wat hun uitvoeringsmodaliteiten aangaat door de EEG geregeld zijn, voorts die welke nog maar op het stuk van de beginselen geregeld zijn en ten slotte die welke binnen de Gemeenschap nog niet zijn aangepakt, hoewel zij uitdrukkelijk in de verdragen worden voorzien. Bij wijze van voorbeeld zou men gebieden kunnen noemen die, hoewel de Gemeenschappen zich er reeds mee bezighouden, de mogelijkheid inhouden tot akkoorden te komen waarbij ook de kandidaat-leden betrokken zijn: Europese patenten, vennootschap naar Europees recht, maatregelen in de sector verzekering.
De Beneluxlanden stellen zich voor zich op het stuk van de procedure te laten inspireren door het akkoord betreffende de relaties tussen de Europese gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) en het Verenigd Koninkrijk van 21 dec. 1954 (pag. 11655/2-1954). Nu er niet meer dan één ministerraad en één Commissie bestaan moet het opportuun worden geacht deze procedure, die thans beperkt is tot zaken van gemeenschappelijk belang betreffende kolen en staal, uit te breiden tot vragen van gemeenschappelijk belang aangaande de verdragen van Rome en van Parijs.

C. Het realiseren van gemeenschappelijke acties tussen de Europese staten die dit wensen op gebieden die niet door de verdragen worden bestreken.
Bij wijze van voorbeeld zou men kunnen noemen gemeenschappelijke ontwikkeling, produktie en aankoop van militair materieel, samenwerking in nauwkeurig omschreven technologische en wetenschappelijke domeinen, steun aan de ontwikkelingslanden.

Politieke eenmaking

De Beneluxlanden zijn van oordeel dat de voorstellen, die tot een Europese „relance" moeten leiden, onvolledig zouden blijven zonder versterking van de betrekkingen op het vlak van de politieke eenmaking.
De drie landen hebben besloten hun politieke samenwerking te versterken en elkaar te raadplegen voor elk besluit of voor elke bepaling van hun standpunt aangaande de kwestie van gemeenschappelijk belang en aangaande vragen betreffende de buitenlandse politiek, teneinde tot gelijkwaardige houdingen te komen. Deze consultatie zal zich voltrekken onder eerbiediging van de verdragen van Washington, van Parijs en van Rome en zal o.a. slaan op de volgende onderwerpen: Europese politieke samenwerking, betrekkingen met de landen van Oost-Europa op politiek zowel als economisch vlak, betrekkingen met de landen in ontwikkeling.
Zonder voor het ogenblik een nieuwe instelling in het leven te willen roepen hebben zij (de Beneluxlanden) getracht hun methoden van raadpleging over en weer met de bedoeling tot harmonisatie van hun houdingen te komen, te vervolmaken. Zij hopen dat andere landen zich hun proefneming (experience) zullen willen associëren en aldus een aanvullend bewijs zullen willen geven van hun wil tot Europese politieke eenmaking te komen.
De landen van Benelux houden zich ter beschikking van hun partners in de Gemeenschap, van de Commissie en van de leden-staten wat betreft beantwoording van vragen waartoe hun uiteraard schematische voorstellen zouden kunnen leiden en voor verdieping van het onderzoek van deze vragen.

Britse reactie, standpunt EEG-partners

Minister *Brown* antwoordde op 23 jan. in het Lagerhuis op een desbetreffende vraag dat hij de Beneluxvoorstellen* had gezien en dat er voor deze voorstellen heel wat te zeggen viel; hij overwoog wat voor antwoord er zou worden gegeven. Op de vraag van oppositieleider Heath of de minister wilde bevestigen dat zijn overwegingen raadpleging betroffen aangaande zaken buiten het Verdrag van Rome tussen de Zes en Engeland en niet tussen een gedeelte van de Zes en Engeland, reageerde minister Brown met de verzekering dat Engeland er niet op uit is om de Gemeenschap te verstoren. Als men regelingen en associaties met de Zes buiten het Verdrag van Rome zou kunnen ontwikkelen, zou dat „voortreffelijk" zijn. Als dat echter niet zou kunnen, zou het „dwaas" zijn om zich de kans te ontzeggen dergelijke betrekkingen te ontwikkelen met die landen, waarmee men deze zou kunnen ontwikkelen; alle mogelijkheden worden onderzocht.
Tijdens de bijeenkomst van de ministerraad van de Westeuropese Unie (WEU), op 30 jan. te Brussel, vormde het memorandum van de Beneluxlanden de basis voor het debat over de relaties tussen de landen van de Europese Gemeenschappen en Engeland. Bij voorafgaand informeel overleg had de Italiaanse minister van buitenlandse zaken, *Fanfani*, zich nadrukkelijk bij het memorandum aangesloten. Zijn Westduitse collega *Brandt* sprak zich niet duidelijk uit en maakte nauwelijks onderscheid tussen de door de Benelux nagestreefde doeleinden en de pogingen van de Bondsrepubliek om tot een soort van schikking te komen tussen de Zes en de vier kandidaat-leden van de Gemeenschappen.
Tijdens de zitting van de ministerraad toonde minister Brown waardering voor het memorandum. De Franse staatssecretaris *André Bettencourt* liet er zich hoffelijk over uit, na te hebben opgemerkt dat Parijs nog niet voldoende gelegenheid had gehad om het te bestuderen.
Op 2 febr. zei minister Brown in een rede te Birmingham o.a.: „Wij hebben onze koers uitgezet naar Europa. Dit is niet de tijd om die koers te veranderen. Wij zullen niet van deze weg afslaan om denkbeeldige alternatieven te volgen; evenmin zullen wij ons op een zijspoor laten dwingen.... Dit is de reden waarom wij van ganser harte de recente Beneluxvoorstellen hebben aanvaard".

Scandinavische houding

In een door het Deense ministerie van buitenlandse zaken uitgegeven communiqué stond volgens *Reuter* (9-2): „Denemarken stelt de pogingen van de Benelux ter voorbereiding van de weg voor een eventuele toetreding tot de Gemeenschap van de landen die hun kandidatuur hebben gesteld, ten zeerste op prijs".
Volgens een communiqué van het Noorse ministerie van buitenlandse zaken is het Beneluxvoorstel door de Noorse regering met instemming ontvangen. Noorwegen juicht alle maatregelen toe die opheffing van de huidige marktscheidingen in Europa beogen en onderstreept de wenselijkheid dat de kloof tussen de EEG-landen en de kandidaten voor het lidmaatschap wordt voorkomen. Volgens Oslo moet ook Zweden in de gelegenheid worden gesteld deel te nemen aan de gedachtenwisseling over toekomstige samenwerking, gezien het feit dat ook dit land toenadering tot de Gemeenschap zoekt. Ook Denemarken had deze wens geuit.
De Zweedse regering liet weten bereid te zijn deel te nemen aan een conferentie over de „Europese samenwerking".
Volgens de *NZZ* (12-2) was aan deze verklaringen onderling Scandinavisch beraad voorafgegaan. *(NRC, De Standaard)*
(Vor. ber. pag. 5 e.v.; zie ook pag. 125/2)

* Het memorandum werd op 22 jan. door de Nederlandse ambassadeur te Londen aan lord Chalfont overhandigd.

NEDERLAND

BEGROTING BUITENLANDSE ZAKEN AANGENOMEN. DE ONTWIKKELINGSHULP

De Tweede Kamer heeft op 13 febr. de begroting-1968 van buitenlandse zaken z.h.s. aangenomen. De CPN en PSP wensten de aantekening geacht te worden te hebben tegengestemd. De Kamer aanvaardde een viertal moties van de KVP-er Schmelzer en een motie-Visser (D'66) en verwierp zeven moties van PSP, PvdA en de KVP-radicaal drs. *J. M. Aarden.*

Moties

Een motie-Schmelzer, mede ondertekend door *Den Uyl* (PvdA), *Toxopeus* (VVD), *Biesheuvel* (ARP), *Mellema* (CHU) en *Van Mierlo* (D'66), waarin men zich uitsprak voor een spoedig begin en een spoedig voleindigen van onderhandelingen over de toetreding van Engeland en andere democratische landen van de Europese vrijhandelszone (EVA) tot de EEG, werd bij zitten en opstaan aangenomen. Tegen stemden PSP en 2-BP-leden.

Een motie-Schmelzer, door dezelfde leden ondertekend, waarin de regering werd verzocht de instellingen van de EEG uit te nodigen vóór 31 dec. 1968 de noodzakelijke maatregelen te nemen betreffende de oprichting van Europese vennootschappen, werd aangenomen bij zitten en opstaan. Tegen stemden CPN en PSP. In deze motie werd tevens gevraagd spoedig de technisch-wetenschappelijke gebieden te bepalen die voor de toekomst van Europa van essentiële betekenis zijn en daarbij met name het perspectief van de toetreding van Groot-Brittannië in acht te nemen.

Een motie-Schmelzer, mede-ondertekend door Toxopeus (VVD), Biesheuvel (ARP) en Mellema (CHU), waarin de wens werd uitgesproken dat reeds nu onderhandelingen worden gevoerd tussen de VS en de EEG over de oprichting van een „commissie van samenwerking", werd bij zitten en opstaan aangenomen. Tegen stemden PvdA, PSP, D'66, CPN, GPV en BP.

Een motie-Schmelzer, mede-ondertekend door Den Uyl (PvdA), Toxopeus (VVD), Biesheuvel (ARP), Mellema (CHU), Van Mierlo (D'66) en *Van der Spek* (PSP), waarin werd gevraagd om een comité van overleg tussen de EEG en de Oosteuropese landen, welk comité de mogelijkheid van uitbreiding van handelsbetrekkingen zou moeten onderzoeken, werd bij zitten en opstaan aangenomen. Tegen stemden CPN, GPV en BP.

Een motie-*Ruygers* (PvdA), waarin de regering werd uitgenodigd op de begroting-1968 een bedrag van *f* 3 mln te bestemmen voor het United Nations Capital Development Fund, werd verworpen bij zitten en opstaan. Vóór stemden PvdA, D'66 en PSP.

Een motie-Van der Spek (PSP), waarin de regering werd gevraagd bij de regeringen van de staten die nog altijd wapens aan Griekenland leveren, haar invloed aan te wenden opdat deze leveranties worden beëindigd, werd bij zitten en opstaan verworpen. Vóór stemden PvdA, D'66 en PSP.

Een motie-Visser (D'66), mede-ondertekend door *Van der Stoel* (PvdA), waarin er bij de regering op werd aangedrongen het nodige te doen om zo spoedig mogelijk te komen tot een zorgvuldig voorbereide veiligheidsconferentie van de landen aangesloten bij de NAVO, het Warschaupakt en de overige Europese mogendheden, ten einde een verdere politieke samenwerking en ontspanning in geheel Europa te bevorderen, werd bij zitten en opstaan aangenomen. Tegen stemden BP, SGP, GPV en CPN.

Een motie-Van der Spek (PSP), waarin de regering werd verzocht krachtig te streven naar: a) een ontwerp-verdrag waarvan de bepalingen mede omvatten de verplichting van de nucleaire mogendheden tot vermindering van hun kernbewapening; b) aanvaarding van een dergelijk verdrag door alle thans bestaande kernmogendheden, werd bij zitten en opstaan verworpen. Vóór stemden PSP, D'66 en GPV.

Een motie-Van der Spek (PSP), waarin de regering werd gevraagd niets in de weg te leggen aan het spelen van het volkslied en het hijsen van de vlag van de DDR wanneer vertegenwoordigers van dat land deelnemen aan internationale sportmanifestaties in Nederland, werd met 88 tegen 43 stemmen verworpen. Vóór stemden PSP, CPN, PvdA en D'66.

Een motie-Van der Spek (PSP), waarin de regering werd uitgenodigd officiële betrekkingen op consulair niveau met de DDR aan te knopen, werd met 113-18 stemmen verworpen. Vóór stemden PSP, CPN, 9 PvdA-leden en mevr. Groensmit-Van der Kallen (KVP).

De ontwikkelingshulp

De Kamer verwierp bij zitten en opstaan een motie-Ruygers (PvdA), die was mede-ondertekend door Van Mierlo (D'66), waarin werd gevraagd om verhoging van de ontwikkelingshulp in 1968 met *f* 97 mln. Vóór stemden PvdA, D'66 en PSP.

Een motie-Aarden (KVP-radicaal), waarin werd gevraagd het bedrag voor ontwikkelingshulp in 1968 te verhogen met *f* 45 mln tot *f* 570 mln, werd met 85-45 stemmen verworpen. Vóór stemden de KVP-ers drs. Aarden, *Westerterp, Van Doorn* en mej. *Kessel,* PvdA, D'66 en PSP.

Tijdens het debat verklaarde minister drs. *Udink,* dat de Nederlandse regering aan de ontwikkelingshulp optimaal gestalte heeft gegeven. Nederland geeft in de jaren 1968-1971 *f* 2700 mln uit publieke middelen, d.i. gemiddeld per jaar *f* 675 mln. In de vier voorafgaande jaren was dit *f* 1500 mln. In 1966 kwam uit de publieke middelen *f* 406.3 mln beschikbaar, d.i. bijna 0.6% van het netto nationaal inkomen. In 1967 wordt *f* 450 mln besteed (eveneens 0.6%) en in 1968 *f* 525 mln (bijna 0.7%). *(Alg. H'blad, NRC)*

(Vor. ber. pag. 101/1)

NATIONALE ADVIESRAAD OVER ONTWIKKELINGSHULP

„De omvang van de hulpverlening aan minder ontwikkelde landen moet aanzienlijk worden verhoogd, gezien de behoeften van en de bestedingsmogelijkheden in die landen". Tot deze conclusie is de nationale raad van advies inzake hulpverlening aan minder ontwikkelde landen gekomen. De raad (voorzitter: prof. *J. Tinbergen)* is een onafhankelijk adviescollege dat in 1964 door de regering in het leven is geroepen.

De raad aanvaardt de één procent die volgens de regering als streefcijfer voor de wenselijke financiële stroom aan publieke middelen moet worden gehanteerd, maar wil zich daarop niet vastleggen voor de toekomst. „Nederland komt nog niet eens aan deze één procent toe", aldus de raad.

De raad is van mening, dat de hulpverleningsverplichtingen van de ontwikkelde landen door middel van een internationaal aanvaarde verdeelsleutel naar draagkracht dienen te worden vastgelegd. Bovendien moeten de voorwaarden waaronder financiële hulp wordt verstrekt, verder worden verzwakt. „Ook het aandeel van schenkingen en renteloze leningen in de hulpverlening moet worden vergroot en ontvangsten uit aflossingen en interestbetalingen zouden opnieuw aan de ontwikkelingslanden ter beschikking moeten worden gesteld", aldus de raad. (ANP/Het Parool 19-1)

LUNS IN HONGARIJE

De minister van buitenlandse zaken, mr. *J. M. A. H. Luns,* heeft van 12-15 febr. een officieel bezoek aan Hongarije gebracht. Het was het zesde Oosteuropese land dat hij bezocht. Mr. Luns sprak o.a. met de Hongaarse regeringsleider, *Fock,* en zijn ambtgenoot, *J. Peter.* Op 14 febr. deelde hij mede, dat men tijdens het overleg een stap dichter tot het houden van een Europese veiligheidsconferentie was gekomen door de vaststelling dat de kwestie van de deelneming van Oost-Duitsland geen onontkoombaar struikelblok vormt.

Wat betreft Vietnam lagen de zaken moeilijker, maar de Hongaarse regering had begrip getoond voor het Nederlandse standpunt. Evenmin kwam men tot eenheid van opvatting over een oplossing van de problemen in het Midden-Oosten. Hongarije was het echter eens met de redenering dat de staat Israël recht op bestaan heeft. Men was van mening dat Israël de bezette Arabische gebieden dient te verlaten.

Op 14 febr. werden een verdrag voor economische, technische en industriële samenwerking en een cultureel verdrag ondertekend. Het akkoord voor samenwerking, dat reeds in mei 1967 was geparafeerd, bevat algemene voorzieningen ter bevordering van samenwerking tussen Nederlandse ondernemingen en Hongaarse bedrijven op het gebied van industrie, landbouw, handel en dienstverlening. Voor uitvoering van het culturele verdrag zullen gemengde commissies worden ingesteld, die de speciale terreinen van samenwerking moeten afbakenen. *(ANP, NRC, AP)*

(Vor. ber. pag. 758/1-1967)

HET INKOMEN VAN DE KONINGIN

De regering heeft een commissie van drie „wijze mannen" ingesteld, die een onderzoek zal instellen naar de vermogenspositie van het Koninklijk Huis en naar de vraag of de grondwettelijk vastgelegde belastingvrijdom voor Koningin, Kroonprinses en hun echtgenoten, gehandhaafd moet blijven. Het driemanschap bestaat uit oud-minister en voorzitter van de Sociaal-Economische Raad drs. *J. W. de Pous* (CHU), de Rotterdamse hoogleraar prof. mr. *D. Simons* (VVD) en de Amsterdamse hoogleraar prof. mr. *J. van der Hoeven* (PvdA). Alle drie maken deel uit van de commissie-*Cals,* die een studie maakt van een hervorming van de grond- en kieswet.

Het onderzoek vloeit voort uit de bezwaren die in 1966 werden geopperd toen de regering-Cals voorstelde de inkomens van koningin *Juliana* en prins *Bernhard* te verhogen. *(Het Parool* 20-1)

(Vor. ber. pag. 663/2-1966)

CHU-RAPPORT OVER HET DISTRICTENSTELSEL

Het studiecentrum van de CHU, de jhr. mr. A. F. de Savornin Lohmanstichting, heeft zich in een rapport aan de minister van binnenlandse zaken uitgesproken tegen invoering van een districtenstelsel bij verkiezingen, maar voor introductie van een „drempel" van 2 of 3% van het aantal stemmen, die een partij op zich zou moeten weten te verenigen om in de Tweede Kamer vertegenwoordigd te kunnen zijn.

De commissie uit de stichting, die zich met de bestudering van het kiesstelsel heeft bezig gehouden, stelt dat het huidige stelsel van evenredige vertegenwoordiging, ondanks zijn bezwaren, de voorkeur verdient boven een districtenstelsel, omdat het de staatkundige en levensbeschouwelijke stromingen onder de kiezers zo zuiver mogelijk weerspiegelt. Door voorkeurstemmen kunnen de kiezers hun inzichten aangeven.

De CHU-commissie komt voorts tot de volgende conclusies:

- Tijdelijke en incidentele stembusakkoorden moeten volstrekt worden afgewezen. Wanneer de meerderheid wordt behaald, dan dreigt het grondwettelijk beginsel te worden uitgehold dat Kamerleden stemmen „zonder last of ruggespraak van hen die benoemen". Wordt de meerderheid niet behaald, dan valt het verkiezings-regeringsprogramma in duigen. Onbehagen over gebrek aan communicatie tussen kiezer en gekozene kan worden opgeheven door voortdurende en objectieve voorlichting over regering en parlement. Het in 1924 afgeschafte „kort verslag der Kamervergaderingen" zou — gemoderniseerd — weer moeten verschijnen.
- De leeftijdsgrens van 21 jaar voor het uitoefenen van het actief kiesrecht moet worden gehandhaafd. De opkomstplicht dient ook te blijven bestaan, maar het niet nakomen van deze plicht behoort niet langer strafbaar te zijn.

De commissie stond aanvankelijk onder voorzitterschap van oud-minister van justitie mr. A. C. W. Beerman en na diens overlijden, van prof. mr. H. Schermers, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam. (ANP, Het Parool 26-1)

ROTTERDAMSE METRO IN GEBRUIK

Prinses *Beatrix,* die was vergezeld van prins *Claus,* heeft op 9 febr. de metro te Rotterdam, de eerste in Nederland, officieel in gebruik gesteld. Deze ondergrondse verbinding loopt van het Centraal Station naar het Zuidplein op de linker Maasoever. Er zijn vijf tussenstations. In Rotterdam-Zuid rijdt de metro op een viaduct bovengronds. Het ondergrondse gedeelte op de rechter Maasoever heeft een lengte van 2.13 km, het gedeelte onder de Maas is 1.05 km lang en het bovengrondse gedeelte 2.7 km. In totaal 5.88 km.

De treinen rijden met een kruissnelheid van 60 km p. u. over de gehele lengte op dubbelspoor met een frekwentie van 5 minuten in beide richtingen. In de spitsuren wordt de frekwentie opgevoerd tot één trein per 3 minuten. Elke trein bestaat uit twee gelede rijtuigen, die ieder aan 290 passagiers plaats kan bieden.



De metro te Rotterdam is qua lengte een der kortste ter wereld. Hij staat vlak onder die van Tiflis (1965: 7 km), maar zal als de uitbreiding voltooid is langer zijn dan bv. die van Kiew (1960: 13 km) en Milaan (1964: 14 km) en een lengte krijgen als die van Toronto (1954: 24 km). Ter vergelijking de gigantische metrocomplexen van New York (389 km), Londen (348 km), Parijs (205 km) en Moskou (124 km).

Maximaal kunnen de treinen vier gelede rijtuigen (1160 passagiers) omvatten. De maximale vervoerscapaciteit is 30 à 35.000 passagiers per uur en per richting.
Met de bouw, die ruim zeven jaar heeft geduurd, was een bedrag van *f* 170 mln gemoeid; daarbij komt nog *f* 20 mln voor bijkomende werken; in totaal *f* 190 mln. *(NRC* 8-2)

REGISTRATIE PERSOONSGEGEVENS

De staatssecretaris van binnenlandse zaken, mr. *C. van Veen,* heeft op 7 febr. de door hem op 29 jan. ingestelde Commissie Registratie Persoonsgegevens officieel geïnstalleerd. De commissie staat onder voorzitterschap van drs. *Th. J. Westerhout,* oud-staatssecretaris van binnenlandse zaken en lid van de Tweede Kamer.

De commissie heeft o.a. tot taak te onderzoeken of het ter vereenvoudiging van de (rijks)overheidsadministratie en ter bevordering van een doelmatige communicatie tussen verschillende administraties alsmede ter bevordering van een beter gebruik van verspreid beschikbare informatie 1) wenselijk is de thans beschikbare uniforme administratienummers voor de registratie van persoonsgegevens landelijk in te voeren; 2) doelmatig en wenselijk is ten behoeve van evenbedoelde registratie over te gaan tot instelling van een registratiecentrum met elektronische informatieverwerkende apparatuur dan wel van meer van zodanige centra.

In zijn installatierede zei mr. Van Veen o.m., dat de vraag op welke wijze de computer kan worden ingeschakeld bij de verwerking van persoonsgegevens, die op zovele plaatsen in Nederland — zowel bij de overheid, de semi-overheid als het bedrijfsleven — worden geregistreerd reeds een aantal jaren geleden aan de orde is gesteld. Drie commissies, t.w. de Centrale Commissie voor de statistiek, de Commissie automatisering rijksdienst en de Commissie automatisering inlichtingen bevolkingsregisters — de z.g. Commissie-Simons — hebben zich reeds met dit vraagstuk beziggehouden. Alle kwamen — onafhankelijk van elkaar — tot de conclusie dat een nadere studie over de mogelijkheden van een registratiecentrum aanbeveling zou verdienen. Unaniem waren zij van mening, dat een uniform registratienummer voor personen daarvoor de basis zou moeten zijn.

De regering heeft besloten aan gemeenten die daarom verzoeken uniforme administratienummers beschikbaar te stellen. Er zijn nummers gekozen, waarin geen persoonlijke gegevens zijn opgenomen. In tegenstelling tot vele nummers die bij de administraties in gebruik zijn en waaruit de geboortedatum, het geslacht of een deel van de naam kunnen worden afgeleid, is het gekozen nummer volkomen willekeurig. (Min. v. binnenlandse zaken 31-1, 7-2)

VERHOGING HOOFDPRIJS STAATSLOTERIJ EN TOTO

Bij de Tweede Kamer is ingediend een wetsontwerp tot herziening van de Wet op de kansspelen, waarin wordt voorgesteld de maximumhoofdprijzen van de Staatsloterij en de sporttoto te verhogen van *f* 100.000 tot *f* 500.000, na aftrek van de verschuldigde belasting en de prijs van een heel lot in de Staatsloterij te verhogen van *f* 20 tot *f* 25.
Wat de sporttoto betreft wordt voorgesteld 45% in plaats van 33% van de totale inleg per sportprijsvraag beschikbaar te stellen voor prijzen en de maximuminleg per totoformulier te verhogen van *f* 2,40 tot *f* 6.—.
Verdere voorstellen zijn: registratie als deelnemer voor vijf jaar tegen betaling van *f* 0.50 (in plaats van per jaar à *f* 1,50), meer gelegenheid voor vervangende uitslagen (nu maximaal vijf) en loslaten van het maximum van 52 prijsvragen per jaar.

In de memorie van toelichting wordt gezegd, dat de voetbaltoto in zijn tegenwoordige vorm geen gunstige vooruitzichten biedt en dat het wenselijk is een verdere inkomensdaling uit de toto te voorkomen. Er blijkt een nauw verband tussen verloop van de deelneming aan de toto en de stijgende belangstelling voor buitenlandse kansspelen. De zuigkracht van de Duitse kansspelen bedraagt wekelijks zeven tot acht ton, het grootst is deze zuigkracht in Limburg en het oosten van het land. (N R C 15-2)
(Vor. ber. pag. 213/2-1967)

BETALINGSBALANS VERSLECHTERD - DE LONEN

De regering heeft op 12 febr. aan een onverwacht bijeengeroepen delegatie uit de Stichting van de Arbeid medegedeeld, dat de betalingsbalans is verslechterd, terwijl zij zich ook zorgen maakt over de stijging van de lonen en de ontwikkeling van de werkloosheid.

DE IN- EN UITVOER IN 1967

Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek is de invoer in 1967 met 4% gestegen tot *f* 30.182 mln en de uitvoer met 8% tot *f* 26.381 mln. Het dekkingspercentage bedroeg 87 (84)%. De invoerstijging ontstond o.a. door meer import van ijzer en staal, cacao, plastische stoffen, granen, koffie en ertsen. Daartegenover stonden dalingen o.a. bij de invoer van wol, oliehoudende zaden, kleding en koper. De uitvoer nam toe door meer export van machines, granen en vlees, maar gaf een daling te zien o.a. bij koper *(Ministerie van Economische Zaken* 17-1)

Aan het *CBS-bulletin* van 1 febr. ontlenen wij onderstaande cijfers betreffende de belangrijkste handelspartners (in mln guldens).

	Invoer *)		Uitvoer *)	
	1967	1966	1967	1966
TOTAAL	**30.182**	**29.024**	**26.381**	**24.443**
EUROPA	**21.208**	**20.550**	**20.923**	**19.349**
w.v. Frankrijk	1.920	1.746	2.423	2.185
BLEU	5.567	5.508	3.886	3.685
West-Duitsland	7.670	7.211	6.885	6.576
Italië	1.299	1.216	1.296	1.128
Ver. Koninkrijk	1.674	1.771	2.330	2.009
Noorwegen	179	167	338	333
Zweden	706	752	761	762
Denemarken	208	198	374	426
Zwitserland	443	487	575	526
Oostenrijk	237	236	300	281
Portugal	48	49	106	104
Finland	293	318	174	167
Oost-Europa **)	575	545	650	422
AFRIKA	**1.347**	**1.237**	**1.028**	**1.026**
AMERIKA	**4.794**	**4.635**	**2.285**	**2.168**
w.v. Ver. Staten	3.449	3.563	1.433	1.296
Lat.-Amerika	1.345	1.072	852	872
w.v. Argentinië	348	286	68	61
Venezuela	135	97	88	72
AZIË	**2.731**	**2.521**	**1.558**	**1.428**
w.v. Indonesië	355	353	166	120
Japan	315	253	269	178
OCEANIË	**99**	**80**	**216**	**201**

*) Inclusief pakketpost en diamanthandel, exclusief ruw en halfbewerkt goud, gouden munten en circulatiemunten van ander metaal. **) SU, DDR, Polen, Tsjechoslowakije, Hongarije, Roemenië, Bulgarije, Albanië.
(Vor. ber. pag. 181/2-1967)

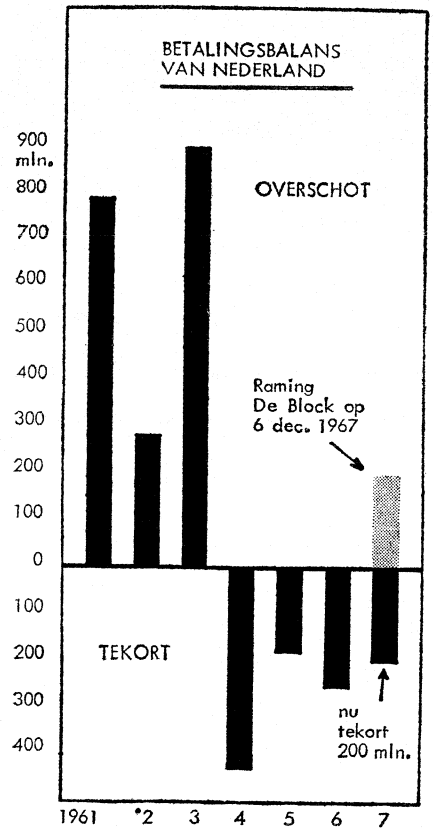

(Het Parool)

Minister *B. Roolvink* (sociale zaken) kondigde aan dat in 1967 de betalingsbalans — tegen alle verwachtingen in — een nadelig saldo van *f* 200 mln te zien heeft gegeven, in plaats van een overschot van *f* 200 mln zoals door het Centraal Planbureau (CPB) was voorspeld. Als mogelijke oorzaak werd door het ministerie van economische zaken grote voorraadvorming aan het eind van 1967 aangewezen. Het zal de vraag zijn of het door het CPB voor 1968 geschatte overschot van *f* 500 mln zal worden gehaald.

Over de loonontwikkeling zei de minister dat in vier tot dusver afgesloten cao's, waarbij ca. 50.000 werknemers betrokken zijn, de loonsverhogingen variëren van 4 tot 6%. Daarmede wordt de door het CPB geschatte stijging van 5% van de loonsom niet onaanzienlijk overschreden.

Zouden deze ongunstige ontwikkelingen zich voortzetten, dan zouden eventueel beperkende maatregelen in de economische sfeer moeten worden genomen, die op zich zelf weer een nadelige invloed kunnen hebben op de werkgelegenheid, in het bijzonder op de werkgelegenheid op langere termijn. *(NRC, Het Parool* 13-2)

UITKERINGSBEDRAGEN SOCIALE VERZEKERINGEN

Aan een publikatie van het ministerie van sociale zaken en volksgezondheid ontlenen wij onderstaande uitkeringsbedragen van de sociale verzekeringen (in mln guldens):

	1964	1965	1966 1)	1967 1)
Ongevallenverzekering	165,0	179,4	200,2	240
Invaliditeitsverzekering	109,8	117,5	122,8	125
Interimwet invaliditeitstrekkers	393,3	489,7	648,8	380
Ziekengeldverzekering	650,5	787,7	918,5	1.250
Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO)	—	—	—	480
Wachtgeld- en werkloosheidsverzekering	79,2	114,1	163,9	300
Ziekenfondsverzekering	1.138,7	1.307,9	1.568,3	1.870
Kinderbijslagverzekering	1.190,7	1.331,3	1.562,3	1.730
Algemene ouderdomsverzekering (AOW)	2.015,4	2.887,4	3.271,1	3.620
Algemene weduwen- en wezenverzekering (AWW)	328,3	421,7	477,7	527
Totaal	6.070,9	7.636,7	8.933,6	10.522

1) Raming.

GEVESTIGDE SCHULD EN KREDIETEN

Per 31 dec. 1967 beliepen de gevestigde schuld en langlopende kredieten een bedrag van *f* 18.373,2 mln. De binnenlandse gevestigde schuld bedroeg *f* 18.028,5 mln, terwijl aan buitenlandse gevestigde schuld en langlopende kredieten een bedrag van *f* 344,7 mln uitstond. *(Min. v. Financiën* 30-1)

(Vor. ber. pag. 616/1-1967)

DE WONINGBOUW IN 1967

Volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek zijn in 1967 127.433 woningen gereedgekomen tegen 121.699 in 1966. Hierbij waren 28.165 (20.538) woningen, die volgens arbeidsbesparende bouwmethoden werden vervaardigd. Sedert juni 1945 zijn nu in totaal 1.558.764 nieuwe woningen gebouwd. In 1967 (1966) werd met de bouw van 134.733 (114.536) een aanvang gemaakt. Aan het einde van het jaar waren 145.016 (140.572) woningen in aanbouw.

De verdeling van de gereedgekomen woningen over de provincies is als volgt:

	1967	1966
Groningen	4.399	5.431
Friesland	5.187	5.452
Drente	4.009	4.357
Overijsel	8.525	9.285
Gelderland	15.832	14.568
Utrecht	8.250	7.288
Noordholland 1)	18.963	15.514
Zuidholland 2)	27.504	26.242
Zeeland	3.757	3.056
Noordbrabant	19.803	19.584
Limburg	10.693	10.577
Zd. IJselm. Polders	511	345
Totaal	127.433	121.699

1) en 2) waarvan in de gemeenten

Amsterdam	3.905	3.584
's-Gravenhage	1.852	2.289
Rotterdam	2.729	4.400

(Min. v. volkshuisvesting en ruimtelijke ordening 30-1)

(Vor. ber. pag. 405/1-1967)

BELGIË

AANKOOP VAN MIRAGE-TOESTELLEN

Het demissionaire kabinet-*Vanden Boeynants* heeft op 16 febr. besloten tot de aankoop van Franse Mirage-vliegtuigen voor de Belgische luchtmacht ter vervanging van de F-84F en de RF-84 toestellen. Er worden minder toestellen aangekocht dan aanvankelijk bepaald was. De mogelijkheid bestaat immers dat België betrokken wordt bij de fabricage van een nieuw Frans-Brits Jaguar-toestel dat eveneens voor aankoop in aanmerking zou komen.

Over het juiste aantal Mirage-toestellen die besteld worden, kwam geen officiële mededeling. Premier Vanden Boeynants zei aan de pers dat de regering de beslissing nog kon nemen op grond van beraadslagingen en beginselbesluiten die plaats hadden voor het ontslag van de regering. Deze laatste heeft zich bij de beslissing laten leiden door de aankoopprijs, de leveringstermijn, de bevordering van de Belgische en de Europese technologie en de economische compensaties voor de Belgische industrie. (Het enige andere toestel dat met de Mirage wedijverde, was de Amerikaanse Northrop. Vanden Boeynants zei dat de aankoop van het Franse toestel geen nadelige invloed zal hebben op de Amerikaanse investeringen.)

Nederlandse reactie

Van de zijde van de Nederlandse Koninklijke Luchtmacht werd, aldus het *Alg. H'blad* (16-2), meegedeeld dat het Belgische besluit het afleveringsschema voor Nederland van de Northrop 5 niet zal beïnvloeden. Reeds eerder was verklaard dat wanneer België een ander toestel zou kiezen dan de Northrop dit voor Nederland een

economisch nadeel zou betekenen door het uitblijven van een gezamenlijke order. Van Nederlandse zijde wordt betreurd dat met dit besluit van de Belgische regering thans de diepgaande samenwerking, reeds 15 jaar geleden begonnen met de Meteor, wordt beëindigd.

TWEEDE ECONOMISCH EXPANSIEPROGRAMMA

In het tweede economisch expansieprogramma dat de regering bij de Senaat heeft ingediend, wordt vooropgesteld dat voor de periode 1966-'70 moet worden gestreefd naar een jaarlijkse groei van de totale produktie van 4%. (In de periode 1961-'65 bedroeg de groei 5%.) Het programma schetst de mogelijkheden van de Belgische economie. Die mogelijkheden, aldus het programma, worden momenteel niet volledig benut; de bestaande produktiecapaciteit is onderbezet en de arbeidsmarkt vertoont tekenen van een aanzienlijke ontspanning. De conjunctuur kan echter snel omslaan. Er moet in elk geval worden vermeden, dat er opnieuw spanningen ontstaan, zoals op het einde van de eerste expansieperiode. De huidige vertraging van het expansieritme duurt reeds twee jaar, maar er is nog geen sprake van een echte stilstand. Slechts indien de verzwakking van de conjunctuur nog een zekere tijd zou duren, zou de realisatie van de doeleinden van het expansieprogramma in gevaar kunnen komen.
Het expansieprogramma voorziet in een jaarlijkse groeivoet van:

	Realisatie in 1966	Vooruitzicht voor 1967
Privé-consumptie	3,7	2,9	2,5
Overheidsconsumptie	5,4	6,6	5,0
Kapitaalvorming	3,9	7,5	3,5
Uitvoer	7,4	3,8	4,0
Invoer	7,6	7,9	3,5

Het expansieprogramma handelt ook over de bevolking en de tewerkstelling. Van 1961 tot 1965 nam de nationale bevolking toe met 0,8% per jaar. In 1966 verliep de stijging trager: van 9.499.234 in 1965 tot 9.556.390 of met 0,6%. In de loop van 1966 heeft een stijgingsritme van 2,7% van de economische bedrijvigheid een hausse van de tewerkstelling meegebracht van 0,4%. Voor de periode 1966-70 wordt in het programma in een jaarlijkse groeivoet van 0,8% van de tewerkstelling voorzien.
De prestaties van de Belgische economie geven, aldus het programma, in 1966 geen voldoening, en in 1967 zijn ze nauwelijks beter. De belangrijkheid van de landbouw blijft verminderen; in de sector van de energie vermindert het aantal arbeidskrachten eveneens. Het grootste deel van de nieuw beschikbare arbeidskrachten wordt opgeslorpt door de dienstensector die gekenmerkt wordt door een zwakke produktiviteit en betrekkelijk weinig uitvoer. Die evolutie komt wel tegemoet aan de verzuchtingen van de massa der werknemers, maar doet voor de toekomst belangrijke problemen rijzen i.z. tewerkstellingsbeleid, economische stuwing en regionale ontwikkeling.
Het programma handelt verder nog over de problematiek van de Europese economische samenhang. I.v.m. de algemene evolutie in de periode 1960-70 wordt vastgesteld dat in de eerste helft van het decennium het expansieritme van de Belgische economie een sterke versnelling heeft ondergaan. Lange tijd werd België gekenmerkt door een tamelijk trage groeivoet en door een chronische werkloosheid, maar thans bekleedt het land i.z. groeivoet een verdienstelijke plaats in de rij van de economisch ontwikkelde gebieden en verloopt de evolutie als in de andere EEG-landen.
Het programma bevat tenslotte nog gedetailleerde hoofdstukken betreffende het arbeidsaanbod en de sectoriële bedrijvigheid. *(Document van de Senaat,* zitting 1967-68, nr. 68)

INCIDENT IN NRWB

De rectoren van de universiteiten van Luik, Gent en Brussel hebben op 10 febr. ontslag genomen uit de technische commissie voor de universitaire expansie die krachtens de wet van 9 april 1965 in de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid werd opgericht. Het ontslag werd, volgens de rectoren, veroorzaakt door de voortijdige publikatie in enkele Franstalige kranten van vertrouwelijke nota's en rapporten die door de NRWB ten behoeve van de commissie waren opgesteld. Volgens sommige Vlaamse kranten zouden de rectoren echter ontslag hebben genomen, omdat zij vrezen dat de expansiewet die in voorbereiding is, de universiteit van Leuven zou bevoordelen.

JAARVERSLAG VAN DE SOCIÉTÉ GÉNÉRALE

In het jaarverslag 1967 van de Société Générale de Belgique vestigt de grootste Belgische holding company de aandacht op wat zij de jonste tien jaren gepresteerd heeft. De klemtoon wordt hierbij gelegd op de investeringen tot versteviging van het bedrijfsleven, o.m. door het overschakelen van de vervaardiging van halffabrikaten naar een meer verfijnde technologie.
De staalbedrijven die tot de S.G. behoren, hebben de jongste tien jaren 45 mrd fr aangewend voor uitrustingsdoeleinden. In de sector van de non-ferrometalen werd 4 mrd fr geïnvesteerd. De Compagnie Maritime Belge besteedde 4 mrd fr aan de modernisering en de uitbreiding van haar vloot. De elektriciteitsmaatschappij EBES investeerde 12 mrd fr. De S.G. zelf nam nieuwe of aanvullende participaties t.b.v. 4 mrd fr. De scheikundige sector van de groep investeerde ruim 2 mrd fr.
Het jaarverslag herinnert ook aan de fusies. De Generale Bankmaatschappij neemt voortaan de zestiende plaats in onder de EEG-banken. Door samenwerking met andere groepen werd Glasverbel een van de grootste wereldproducenten van vensterglas. In de staalsector kwam Cockerill - Ougrée - Providence tot stand met een produktievermogen van ruim 5 mln ton per jaar. De Union Cotonnière fuseerde met twee grote Gentse textielbedrijven. Volgens het jaarverslag is het eindstadium hier nog niet bereikt; nog andere fusies worden bestudeerd en voorbereid, ook met plurinationale inslag.
Het jaarverslag hecht zeer veel belang aan de Europese economische eenwording. De douane-unie wordt een eerste etappe genoemd. Een gemeenschappelijk economisch beleid is dringend noodzakelijk, nl. een conjunctureel en monetair beleid. Nationale wetten en reglementen die de handelsvrijheid in de EEG belemmeren, moeten worden opgeheven. De Europese kapitaalmarkt moet eveneens worden eengemaakt, waarbij de samensmelting van de muntstelsels als het einddoel wordt gesteld.
Het jaarverslag handelt voorts over de gemeenschappelijke organisatie van de Europese energie- en vervoermarkt, over de noodzakelijkheid van rijkssteun voor technologisch onderzoek en industriële research enz.

DE KOLENMARKT IN 1967

Volgens het rapport van het Belgisch Kolenbureau kon in 1967 het evenwicht tussen de produktie en de afzet van Belgische steenkolen

worden hersteld. De voorraden bij de mijnen verminderden daarenboven met 414.000 ton en daalden tot 2.680.000 ton op het einde van het jaar. De produktie bedroeg 16.435.000 ton of 6% meer dan in 1966. In de Kempen steeg de produktie met 4,2% zodat het Limburgse bekken, voor de eerste maal, meer dan de helft van de Belgische kolenproduktie leverde, nl. 54%. Dit is een gevolg van de sluiting van negen exploitatiezetels in Henegouwen en Luik. In de tweede helft van het jaar werd de aanwerving van personeel geschorst, zodat er einde 1967 nog 42.067 ondergrondse mijnwerkers geregistreerd waren of 5.436 minder dan in 1966. De produktiviteit steeg daarentegen met 5,3% tot 2.102 kg per ondergrondse arbeider en per post.
Op verzoek van de overheid gingen de elektriciteitscentrales en de cokesfabrieken in 1967 de verbintenis aan resp. 3,9 mln en 6 mln ton binnenlandse kolen af te nemen. (Als tegenprestatie werden de prijzen van de kolen, bestemd voor cokesbereiding, gelijkgesteld met de Amerikaanse.) Die leveringen buiten beschouwing gelaten, is de afzet op de Belgische markt verder verminderd. Vooral de spoorwegen (—52%), de cementfabrieken (—62%) en diverse industrieën (—17%) hebben andere krachtbronnen aangewend. In de sector van de huisbrand verminderde de verkoop met ongeveer 200.000 ton of 7%. In het totaal werd op de Belgische markt 15.395.000 ton afgezet. De uitvoer steeg met 25% tot 1.607.000 ton. Dit resultaat werd bereikt door een prijsverlaging. De afzet steeg vooral fors in Frankrijk (+ 11%) en Nederland (+ 55%). De invoer daalde met 5%. De leveringen uit de EGKS-landen stegen wel met 110.000 ton, maar de aankopen in derde landen daalden met 440.000 ton. Vooral de invoer van Amerikaanse kolen daalde sterk.

(Vor. ber. pag. 40/3)

BORREMANS

Het communistische oud-kamerlid *J. Borremans* (57) is op 8 febr. te Brussel overleden. Hij was minister van openbare werken in de regeringen Van Acker (1946) en Huysmans (1946-47).

COLLE

Alfons Colle (86), directeur-generaal van de Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België, is op 11 febr. overleden. Hij kreeg in 1919 de leiding van de liberale vakbonden. Van 1938 tot 1946 was hij gemeenteraadslid van Gent. Sedert 1948 was hij voorzitter van het wereldverbond van de vrije arbeidersorganisaties op liberale grondslag.

DUITSLAND (WEST)

BONN EN HET BRITSE EEG-LIDMAATSCHAP

Sinds de in ons vorig overzicht (pag. 5 e.v.) vermelde ontwikkelingen rond de Britse aanvrage van het EEG-lidmaatschap heeft de Westduitse regering haar pogingen tot het vinden van een regeling voortgezet. Zij ontving de Britse EEG-onderhandelaar, lord *Chalfont,* en de Britse minister van buitenlandse zaken, *Brown.* Bondskanselier *Kiesinger* bracht met zijn minister van buitenlandse zaken, *Brandt,* bezoeken aan Rome en Parijs.

Lord Chalfont

Op 8 jan. bracht de Engelse onderhandelaar voor de EEG, lord Chalfont, een bezoek aan de Westduitse minister van buitenlandse zaken, Willy Brandt. Tijdens hun gesprek kwam het verschil in opvatting tussen beide landen aan de orde over de oplossing van de moeilijkheden m.b.t. de Britse toetreding tot de EEG. Beide partijen waren het eens over het doel: een volledig lidmaatschap van Engeland.
De Britse regering ziet als middel om dit doel te bereiken het openen van besprekingen op bilateraal vlak met de vijf EEG-landen, die een direct begin van de onderhandelingen met Engeland voorstaan. Die onderhandelingen zouden ten doel hebben een samenwerking met de Vijf op het gebied van technologie, ontwikkelingshulp en gemeenschappelijke wapenproduktie. Ook zou er sprake zijn van regelmatige besprekingen over de buitenlandse politiek en de defensie.
Hiertegen zouden de Westduitsers sterk gekant zijn. Zij zijn van mening dat niets gedaan mag worden dan op basis van volledige overeenstemming tussen alle leden van de EEG, Frankrijk inbegrepen.

Bezoek Brown

De Engelse minister van buitenlandse zaken, *Brown,* bracht op 19 jan. een bezoek aan Bonn. Bij zijn besprekingen met zijn Westduitse collega Brandt waren beiden het erover eens dat de Engelse aanvrage „op de tafel ligt en op de agenda van de EEG-ministerraad blijft".
Uitgangspunt voor de Westduitse regering bleef het besluit van de EEG-ministerraad van 18 en 19 dec. 1967 (pag. 7).
Brown herhaalde het Britse standpunt dat Engeland met niet minder dan het volledige lidmaatschap genoegen neemt en dat de enige weg daartoe bestaat uit het aangaan van officiële onderhandelingen tussen Engeland en de EEG.
Volgens welingelichte kringen in Bonn deelde Brown echter mee dat de Britse regering de pogingen van de Westduitse regering om in overleg met Frankrijk een voor Engeland aanvaardbare oplossing te vinden, niet zal blokkeren of storen, hoewel zij daar weinig heil in ziet.
Minister Brandt ontvouwde de denkbeelden van de Westduitse regering t.a.v. een „regeling" voor de Engelse toetreding.
Deze denkbeelden houden het volgende in:

1) De vorming van een soort vrijhandelszone tussen de EEG en Engeland. Dit zou ook afspraken op landbouwgebied omvatten.

2) De oprichting van een instelling naar het voorbeeld van de Associatieraad van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS), waarin de landen van de EEG en Engeland elk vier stemmen bezitten. Volgens dit van de Benelux-landen (zie pag. 118/2) afkomstige voorstel zou men zo de Associatie van de Zes met Engeland kunnen institutionaliseren.

3) Besprekingen over een uitbreiding van de Euratom met Engeland tot zeven leden, of met de Scandinavische landen erbij tot tien leden. In dit kader zou men dan ook kunnen proberen tot akkoorden te komen inzake het Europese Vennootschaps- en Octrooirecht, zoals Engeland al heeft voorgesteld.

4) De vaststelling tussen de EEG en Engeland dat een toetreding van dat land niet principieel is afgewezen.

5) De commissie van de EEG zou als „scharnier" tussen de Zes en Enland kunnen fungeren waarbij enerzijds Engeland op de hoogte wordt gehouden van de ontwikkelingen in de gemeenschap en anderzijds de Zes ingelicht worden over de stand van zaken met de Britse economie.
Minister Brandt was het niet eens met het Engelse denkbeeld om te komen tot regelmatig overleg op het gebied van de buitenlandse politiek en de defensie tussen de Vijf en Engeland. Hij merkte op dat men in Bonn het weinig zinvol vindt om naast de NAVO nog een nieuw

Europees orgaan voor overleg op genoemde terreinen te gaan vormen. Wel zouden de Europese componenten hun invloed in de NAVO moeten versterken.

Kiesinger in Rome

Van 31 jan.-3 febr. bracht Bondskanselier Kiesinger, vergezeld door minister Brandt, een bezoek aan de Italiaanse regering. Het eerste deel van de besprekingen met premier *Moro* en minister *Fanfani* had betrekking op de Britse toetreding.
Van Italiaanse zijde werd te kennen gegeven dat Rome met het nemen van stappen wil wachten tot na het bezoek van Kiesinger aan Parijs, waar vooral opheldering verkregen zou moeten worden over de woorden van president De Gaulle inzake een „arrangement in Europa".
Als resultaat van de Italiaans-Westduitse besprekingen werd gememoreerd dat beide landen het erover eens waren dat

1) de EEG niet mag worden geschaad,

2) alles vermeden moet worden wat de bestaande afstand tussen de landen van de EEG en de landen die om toetreding hebben gevraagd kan vergroten.

3) alles gedaan moet worden om deze afstand op te heffen.

De besprekingen betroffen verder het thema van de non-proliferatie. Beide partijen gaven hun principiële goedkeuring aan een mondiaal verdrag, dat de opkomst van nieuwe atoommogendheden verhindert. Zij kondigden echter aan op wijzigingen van het door de SU en de VS ingediende ontwerpverdrag (zie pag. 580/2 e.v.-1967) te zullen aandringen.

Bezoek aan de paus

Op 3 febr. bracht de Bondskanselier een bezoek aan paus Paulus VI. Vooral de betrekkingen tussen West-Duitsland en de Heilige Stoel zouden aan de orde gesteld zijn. De schoolwetten in enige deelstaten (zie pag. 169/2-1967) hebben tot protesten van de nuntius te Bonn geleid. Na afloop van het onderhoud verklaarde de paus dat een goede verstandhouding tussen de Heilige Stoel en de Bondsrepubliek berust op het Rijksconcordaat en de verdragen met de deelstaten afzonderlijk. In zijn antwoord noemde Kiesinger het Concordaat niet.

Omstreden rede Brandt

Tijdens een rede voor een op 3 febr. te Ravensburg gehouden bijeenkomst van de SPD zou minister Brandt, in zijn hoedanigheid van

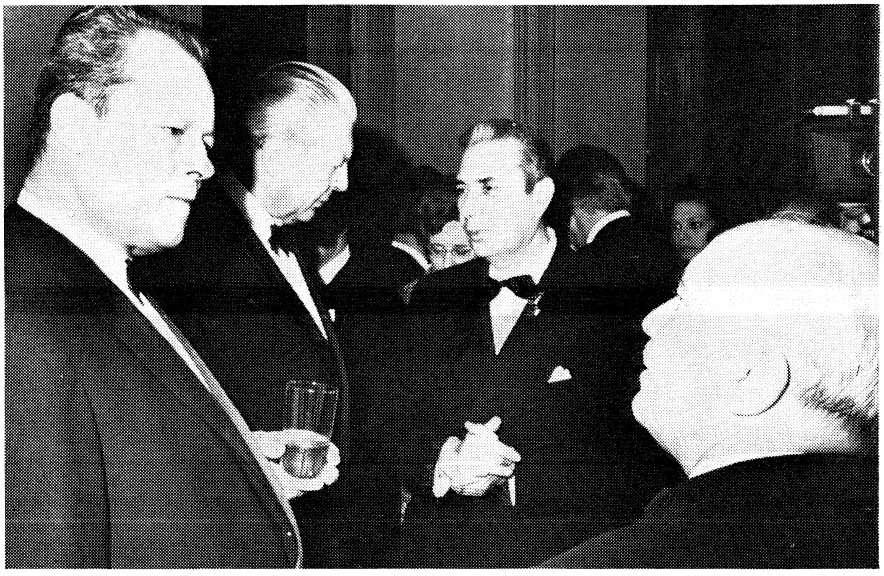

V.l.n.r. minister Brandt en Bondskanselier Kiesinger met de Italiaanse premier Moro en minister Fanfani.

partijvoorzitter, volgens de *Deutsche Presse Agentur* (DPA) t.a.v. de Frans-Duitse betrekkingen gezegd hebben dat hij van de aanstaande besprekingen in Parijs hoopte een eerste vrucht te kunnen oogsten in het streven naar eenwording van Europa. „Maar", zo voegde hij er, volgens *DPA* aan toe, „de Frans-Duitse vriendschap die diep geworteld is, vooral bij de jeugd, zal uiteindelijk krachtiger blijken te zijn dan de starre en anti-europese denkbeelden van een naar macht dorstend staatshoofd".

Brandt zei verder nog, dat hij het eens was met Bondskanselier Kiesinger, dat het de buitenlandse politiek van West-Duitsland niet aan kracht mag ontbreken en dat deze politiek evenmin zekere deelgenoten als „verwende kinderen" en anderen als "schurftige honden" mag behandelen. Volgens DPA had Brandt Frankrijk ook verweten het houden van een Europese veiligheidsconferentie te vertragen door „een door nationale belangen bepaalde defensie".

Minister Brandt ontkende deze versie van zijn woorden. DPA handhaafde haar lezing tot 5 febr., toen bleek dat er twee bandopnamen van Brandts uitspraken bestonden. Volgens deze opnamen had de minister gezegd:

„Ik hoop dat de Frans-Duitse vriendschap, vooral bij de jeugd, zo sterk is dat zij ook door onverstandige regeringen niet meer kan worden veranderd. Als de Bondskanselier en ik volgende week in Parijs zijn, mag nergens de indruk ontstaan dat voor de Duitse politiek de leus geldt: lafheid voor de vriend." (. . .) „Vriendschap en goede samenwerking houden niet in dat men de ander naar de mond praat, maar dat men dat wat men juist acht, en wat de eigen belangen eisen, zakelijk en duidelijk en mannelijk vertegenwoordigt."
Voorts heeft Brandt gezegd: „De Bondsrepubliek is geen wereldmogendheid en voert geen wereldpolitiek. Wij hebben handelsbelangen in de gehele wereld, wij zijn met de bondgenoten in het Atlantisch bondgenootschap solidair, maar wij voeren geen machtspolitiek in de stijl van de grote Europese landen van de vorige eeuw. Als onze buur zijn in zeker opzicht traditionele wereldmissie verbindt met een strategie van de grote ruimte is dat zijn zaak. Maar men moet het hier betreuren dat ons buurland, zijn krachten overschattend, zich met deze doelstellingen en aanspraken verder van Europa verwijdert."

Op Brandts uitlatingen, in de versie van *DPA*, volgde een scherpe Franse reactie. President De Gaulle drong er bij zijn minister van buitenlandse zaken, Couve de Murville, op aan om de Westduitse ambassadeur te Parijs, *Klaiber*, bij zich te ontbieden en hem tekst en uitleg te vragen. Bovendien besloot de president het aantal deelnemers aan de lunch t.g.v. het bezoek van de Westduitse Bondspresident *Lübke** te halveren en aldus de uitnodiging aan de ministers *Wehner* en *Schmücker* in te trekken.
In Westduitse politieke kringen beschouwde men de verontrusting van De Gaulle als een poging tot intimidatie van de Duitsers. De Franse president is, zo werd gezegd, niet

* Op 3 febr. was president Lübke in Parijs ter gelegenheid van de officiële heropening van de voormalige Duitse ambassade in het Palais Beauharnais, dat sedert 1817 dienst deed als ambassadegebouw.

tevreden over de houding van de Bondsregering, over de samenkomsten van de ministers van de Vijf over de kwestie-Engeland en over het verloop van het jongste bezoek van Kiesinger en Brandt aan Rome. Pas op 7 febr. verklaarde de Franse minister van voorlichting Gorse na afloop van een kabinetsvergadering, dat de „zeer exacte dementi's en verklaringen" over de „door een nieuwsagentschap aan minister Brandt toegeschreven uitlatingen" de Franse regering tot de overtuiging hebben gebracht „dat deze zaak geen enkel gevolg moet hebben".

Kiesinger in Parijs

In het kader van de halfjaarlijkse consultaties tussen Frankrijk en West-Duitsland heeft Bondskanselier Kiesinger op 15 en 16 febr. in gezelschap van minister Brandt en zeven andere ministers, zes staatssecretarissen en vijftig ambtenaren een bezoek gebracht aan Parijs.

Als eerste resultaat van de besprekingen tussen Kiesinger en de Franse president *De Gaulle* werd gemeld, dat Frankrijk met de andere landen van de EEG zal gaan praten over een mogelijke „regeling" tussen de Europese Gemeenschap en Engeland i.v.m. het Engelse verzoek om het EEG-lidmaatschap. Na de besprekingen tussen Brandt en zijn Franse ambtgenoot *Couve de Murville* werd bekendgemaakt, dat Frankrijk zal deelnemen aan de bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken van de EEG-landen, die op 29 febr. te Brussel zal worden gehouden en waar over deze „regeling" van gedachten zal worden gewisseld. Minister Brandt antwoordde op vragen van journalisten of hij meer te weten had kunnen komen over de „regeling" waar De Gaulle tijdens zijn persconferentie van 27 nov. 1967 (pag. 822/3-1967) over sprak: „Zo ligt de zaak niet. Wij moeten vergeten wat er vroeger gezegd is. Wij gaan ons nu gezamenlijk bezinnen op deze kwestie."

Frankrijk en West-Duitsland zijn het er echter over eens, dat men in de komende fase van de Europese politiek eerst moet trachten tot een gemeenschappelijk standpunt te komen vóór het gesprek met Engeland hervat kan worden. Vooral van Franse zijde werd de nadruk gelegd op de noodzaak van deze solidariteit tussen de Zes. De Westduitse regering zal na het overleg te Parijs een ontwerp voor een regeling met Engeland opstellen. Dit ontwerp zal pas aan Engeland worden voorgelegd na een grondige discussie met de andere landen van de EEG en moet ook de instemming van Frankrijk hebben.

De Westduitse minister van voorlichting *Günther Diehl* maakte naar aanleiding van de eerste besprekingen de volgende balans op:

1) Frankrijk en West-Duitsland zijn het erover eens dat de EEG verder ontwikkeld moet worden. Stagnatie dient voorkomen te worden.

2) Beide landen menen dat Engeland uiteindelijk lid van de EEG moet worden. Frankrijk heeft geen principiële bezwaren tegen Engelands toetreding, maar vindt wel dat bepaalde voorwaarden vervuld moeten zijn voor Engeland lid van de EEG kan worden.

3) Door het treffen van een „regeling" willen Frankrijk en West-Duitsland de toetreding van Engeland gemakkelijker maken. Als de Zes van de EEG het over deze „regeling" eens zijn geworden, kan het gesprek met Engeland beginnen.

Frans-Duitse verklaring

Aan het slot van de besprekingen werd op 16 febr. de volgende verklaring gepubliceerd:

„1) De twee regeringen bevestigen hun vaste wil het werk dat door hen en hun partners is begonnen met de oprichting van de Europese Gemeenschappen voort te zetten. Zij zijn van plan alles in het werk te stellen om de Gemeenschappelijke Markt te voltooien en verder te ontwikkelen. Zij bevestigen in het bijzonder hun bedoeling de fusie van de bestaande gemeenschappen tot stand te doen komen.

2) In deze geest wensen zij dat de gemeenschappen worden uitgebreid met andere Europese landen — in het bijzonder die reeds om het lidmaatschap hebben verzocht —, zodra deze landen in staat zijn om daadwerkelijk tot deze gemeenschappen toe te treden, hetzij, naar gelang van de omstandigheden, er zich in een andere vorm mee te verbinden. Dit geldt met name voor Engeland en betekent, dat de ontwikkeling die reeds door dat land is begonnen, moet worden voortgezet.

3) Totdat deze uitbreiding mogelijk wordt zijn de twee regeringen bereid om regelingen te overwegen ter ontwikkeling van de handel in agrarische en industriële produkten tussen de Gemeenschap en de landen die een aanvrage hebben ingediend. Dergelijke regelingen, welke een progressieve beperking van de handelsbelemmeringen voor industrieprodukten zouden inhouden, zouden de hierboven genoemde ontwikkeling kunnen bevorderen en zouden in ieder geval kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van de betrekkingen tussen de Europese staten.

4) Bij de bepaling van hun standpunt inzake de ontwikkeling en de gewenste uitbreiding van de Europese Economische Gemeenschap beogen de beide regeringen als wezenlijk doel van hun politiek een sterk en verenigd Europa de rol te doen spelen die het toekomt, dat wil zeggen een georganiseerde, zelfstandige en actieve factor voor het evenwicht in de wereld en dientengevolge voor de wereldvrede te zijn".



(Die Zeit)

In de redevoeringen die De Gaulle en Kiesinger aan het slot van de besprekingen hielden, zei de eerste dat het een groot voordeel zou zijn als Engeland zijn economische kracht en misschien eens zelfs zijn politieke kracht bij die der anderen zou voegen. Wat Amerika betreft, zei de generaal: „De alliantie* met dit land blijft nodig zolang de tegenstelling Oost-West voortduurt.

Kiesinger bevestigde het exposé van de generaal. „We gaan naar een soort vrijhandelszone toe", zei hij, doelend op de regeling met Engeland en de Scandinaviërs. En hij ging voort: „We willen niet dat de moelijkheden, ontstaan door de toetreding van nieuwe leden, die de gemeenschappelijke markt beletten te groeien".

Zowel de Franse als de Westduitse delegatie toonden zich tevreden met de bereikte resultaten. Wel was er sprake van een verschil in waardering. Terwijl de Westduitse delegatie vooral de nadruk legt op het belang van de bijeenkomst op 29 febr. in Brussel, waarop de Westduitse compromisvoorstellen met betrekking tot Engelands toetreding tot de Euromarkt ter sprake zullen komen,

* Inzake de NAVO deelde de Westduitse Bondskanselier mede, dat Frankrijk niet van plan is uit de NAVO te treden „zolang er geen veranderingen zijn opgetreden, blijft het bondgenootschap noodzakelijk. President De Gaulle zei dat hij het er mee eens was, dat West-Duitsland vaste vriendschappelijke betrekkingen met de VS zou moeten hebben en een bondgenootschap, dat voor de Duitsers van „primair" belang is. De Franse en Westduitse regering zijn het, aldus De Gaulle eens over de noodzaak om pogingen voort te zetten tot consolidatie van de ontspanning tussen Oost en West in het belang van allen en vooral van Duitsland en zijn hereniging.

kan men aan Franse kant vooral horen dat een „front van de Vijf" tegen Parijs is voorkomen.

Minister Brandt zei op 16 febr. in Parijs tegenover een Westduitse televisieverslaggever, de Franse bereidheid tot bespreking van een economische regeling tussen Engeland en de EEG niet als alleen maar een uitstel van een nieuw Frans veto op de Britse toetreding te beschouwen. „Dit is een nuttig uitgangspunt — ik zou niet verder willen gaan dan dat". Hij achtte het een belangrijke ontwikkeling, dat de regering van West-Duitsland en die van Frankrijk thans verklaard hadden, dat zij Engeland uiteindelijk lid wensten te zien van de EEG. Dit was een grote vooruitgang vergeleken bij de ministerraad van de EEG in dec. jl. te Brussel, toen een gemeenschappelijke verklaring van de Zes niet verder ging dan te zeggen, dat niemand tegen een Brits lidmaatschap was.

Ook zou minister Brandt hebben verklaard dat het Beneluxvoorstel (zie pag. 118/2) op de bespreking van 29 febr. te Brussel eveneens ter sprake zou kunnen komen. Er zou geen pasklare Frans-Duitse oplossing worden opgelegd.

Bondskanselier Kiesinger zei in een vraaggesprek met een Westduits radiostation, dat West-Duitsland en Frankrijk nog steeds van mening verschillen over de vraag wanneer Engeland tot de EEG kan toetreden. „Wij denken, dat het vroeger mogelijk is dan de Fransen; de vordering die wij bereikt hebben is, dat een bereidheid van de zijde van de Fransen duidelijk werd tijdens onze gedachtenwisseling", aldus Kiesinger.

De Westduitse en met name de Nederlandse pers lieten zich nogal sceptisch uit over het bereikte resultaat. *De Volkskrant* (17-2) schreef o.a.:

„Op de keper beschouwd hebben de Fransen echter niets gedaan dan hun instemming betuigen met een procedurekwestie, die de kloof tussen Engeland en de Euromarkt niet wezenlijk verkleint. Frankrijk is bereid op 29 febr. naar Brussel te gaan om daar te horen hoe Bonn zich het „arrangement" tussen Engeland en de Zes voorstelt.

Frankrijk is er in geslaagd een eind te maken aan het front van zijn vijf Euromarktpartners, waarin Bonn de zwakste schakel vormde. Dat is het belangrijkste resultaat van het overleg in Parijs. De kwestie van Engelands toetreding zal in Brussel moeten worden geregeld. De verklaringen van generaal De Gaulle, dat hij met bondskanselier Kiesinger van mening is dat Europa er bij gebaat is als Engeland „op een zeker moment" toetreedt tot de Euromarkt, laat Frankrijk alle bewegingsvrijheid bij de komende gesprekken in de Belgische hoofdstad".

De Franse pers noemde het resultaat van het Frans-Duitse overleg een overwinning voor De Gaulle. De gaullistische *Paris Presse* schrijft dat het uit zal zijn met de anti-Franse ontbijten in Brussel van de Vijf. *Le Figaro* constateert, dat de Duitsers genoegen hebben genomen met „oude waar in een nieuwe verpakking" en de gaullistische *Paris Jour* ziet er binnenlands politiek gewin in, dat het offensief van *Giscard d'Estaing* voor onderhandelingen met Engeland is afgeweerd, terwijl er een nieuwe wig is gedreven tussen de linkse federatie en de communisten, doordat De Gaulle zijn belofte heeft herhaald, dat hij niet uit het Atlantisch verband zal treden, tenzij er een wezenlijke verandering komt in de betrekkingen tussen Oost en West.

OOSTENRIJK

REGERINGSWIJZIGING

Op 17 jan. heeft de parlementsfractie van de regerende Oostenrijkse Volkspartij (ÖVP) haar goedkeuring gehecht aan een belangrijk aantal wijzigingen, die kanselier *Klaus* op 19 jan. in zijn kabinet aanbracht.

Afgetreden zijn de volgende ministers: vice-kanselier en minister van handel dr. *Fritz Bock,* minister van binnenlandse zaken dr. *Franz Hetzenauer,* minister van financiën dr. *Wolfgang Schmitz,* en de minister van buitenlandse zaken dr. *Lujo Toncic-Sorinj;* verder de staatssecretarissen dr. *Karl Bobleter* en *Franz Haider.*

De nieuwe ministers zijn: dr. *Hermann Withalm* (vice-kanselier, zonder portefeuille), *Franz Soronics* (binnenlandse zaken), dr. *Stephan Koren* (financiën), dr. *Kurt Waldheim* (buitenlandse zaken) en *Otto Mitterer* (handel). Voorts werden twee nieuwe staatssecretarissen benoemd. Het staatssecretariaat van buitenlandse zaken werd opgeheven; een nieuw voor voorlichting ingesteld.

De kabinetswijziging kwam tot stand na verkiezingsnederlagen die de ÖVP eind 1967 (pag. 26/2) heeft geleden. Het mede hierdoor ontstane gevoel van malaise wilde de partijleiding wegnemen door inschakeling van jongere, als modern bekendstaande ministers. De mutaties hadden vooral betrekking op het financiële beleid en de buitenlandse politiek, waar noch de onderhandelingen met de EEG (gevoerd door minister Bock) tot resultaat voerden noch de Zuidtiroolse kwestie een oplossing vond.

Van de nieuw benoemde ministers hebben vooral Withalm en Waldheim een gunstige pers gekregen. Withalm, die secretaris-generaal van de ÖVP en fractieleider in het parlement was — welke functies hij blijft beheren — wordt door velen als de sterke man van dit kabinet gezien en als de meest waarschijnlijke opvolger van kanselier Klaus. Een bericht als zou Klaus nog voor de verkiezingen van 1970 ten gunste van Withalm willen aftreden werd door hemzelf gedementeerd. Algemeen wordt aangenomen dat Klaus wel het partijvoorzitterschap voor 1970 aan Withalm zal overdragen.

De minister van buitenlandse zaken Waldheim was sinds 1964 de permanente vertegenwoordiger van Oostenrijk bij de VN en zijn benoeming tot minister werd ook door oppositieleider Bruno Kreisky toegejuicht.

Op 24 jan. stelde kanselier Klaus zijn gewijzigde kabinet aan de Nationalrat voor. Hij verklaarde dat zijn regering in de eerste plaats een oplossing wil trachten te vinden voor de economische problemen. De buitenlandse politiek zal niet worden gewijzigd, wat inhoudt dat Oostenrijk zal blijven streven naar een bijzondere associatie met de EEG.

Op 31 jan. werd bekendgemaakt dat het ministerie van buitenlandse zaken en niet langer dat van handel met het voeren van de onderhandelingen met de EEG is belast. De stand van het overleg vereist een activiteit, die overwegend op het terrein van de buitenlandse politiek ligt, aldus een officiële verklaring. *(NZZ, FAZ, Le Monde, NRC)*

(Vor. ber. pag. 273/1-1966)

CORRECTIE

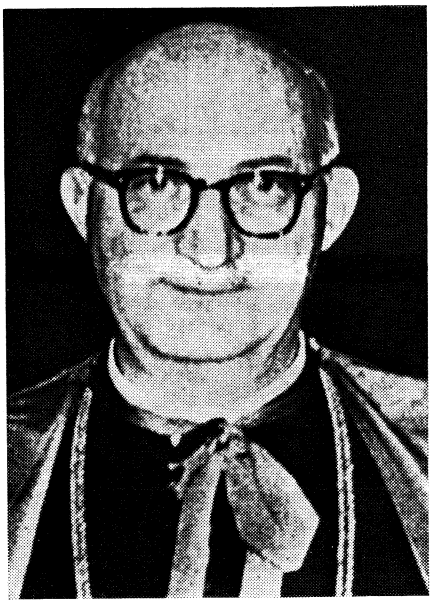

Op pag. 95/3 werd niet een afbeelding van kardinaal Seper opgenomen, doch een portret van kardinaal Ottaviani. Het hierboven geplaatste portret is dat van kardinaal Seper.

UNCTAD II

Op 1 februari is in New Dehli de tweede voltallige vergadering begonnen van de United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), meestal tweede Wereldhandelsconferentie of UNCTAD II genoemd. De conferentie zal in ieder geval tot 25 maart duren.

De eerste UNCTAD-conferentie vond in 1964 plaats in Genève (pag. 405-1964) en leidde (behalve tot een groot aantal — merendeels niet uitgevoerde — aanbevelingen) tot de vestiging van de UNCTAD als permanent orgaan van de Verenigde Naties, rechtstreeks ressorterend onder de Algemene Vergadering, met als uitvoerend orgaan de Raad voor handel en ontwikkeling te Genève. Deze Raad heeft tot op heden vijf zittingen gehouden. Op de laatste (in aug./sept. 1967) werd de agenda voor UNCTAD II vastgesteld (pag. 691/1-1967). De ontwikkelingslanden, die zich in Genève in 1964 aaneensloten in de Groep van 77, hielden in okt. 1967 in Algiers een conferentie ter voorbereiding van UNCTAD II (pag. 689-1967). Zij stelden op deze conferentie het Handvest van Algiers op waarvan men op pag. 133 een uittreksel vindt. Ook de Westelijke industrielanden hebben zich gezamenlijk op UNCTAD II voorbereid. In de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) kwamen zij in grote lijnen tot overeenstemming over een algemeen, niet-wederkerig preferentieel systeem t.a.v. de export van de eindprodukten en halffabrikaten van de ontwikkelingslanden (zie pag. 134/3).

Wij geven hieronder een overzicht van het eerste deel van de tweede Wereldhandelsconferentie, omvattende organisatorische werkzaamheden en de algemene debatten, die op 22 febr. werden afgesloten. Het organisatorisch werk, dat in 1964 drie weken in beslag nam was thans in twee dagen afgesloten.

Het verloop van de algemene debatten werd echter vertraagd door politieke moeilijkheden, i.v.m. onder andere de kwestie-Vietnam en de positie van Zuid-Afrika, Israël en Cuba. Wat de aard van de algemene debatten betreft zijn waarnemers van oordeel, dat de arme landen meer dan op UNCTAD I geneigd schijnen aandacht te schenken aan de eigen bijdrage tot hun ontwikkeling en dat de rijke landen zich meer beginnen te realiseren, dat de ontwikkelingsproblemen krachtiger maatregelen eisen. Voorts zou algemeen een meer realistisch inzicht gegroeid zijn, vooral t.a.v. de noodzaak uit te gaan van de aanwezige hulpbronnen en de problemen op elk terrein in hun samenhang te zien. Luidde de leus op UNCTAD I „handel, geen hulp", dan schijnt daarvoor thans in de plaats gekomen „handel en hulp". De industrielanden erkenden in algemene termen de noodzaak van grotere financiële en technische hulpverlening, de totstandkoming van goederenovereenkomsten, bevordering van de export van industrieprodukten van de arme landen en grotere openbare (en Westelijke particuliere) investeringen in de ontwikkelingslanden. Op detailpunten bleken de Westelijke industrielanden het nog oneens over het algemene preferentiële systeem (m.n. de kwestie van de bestaande speciale preferentiële systemen en de vraag of verwerkte en halfverwerkte landbouwprodukten ook onder het systeem moeten vallen).

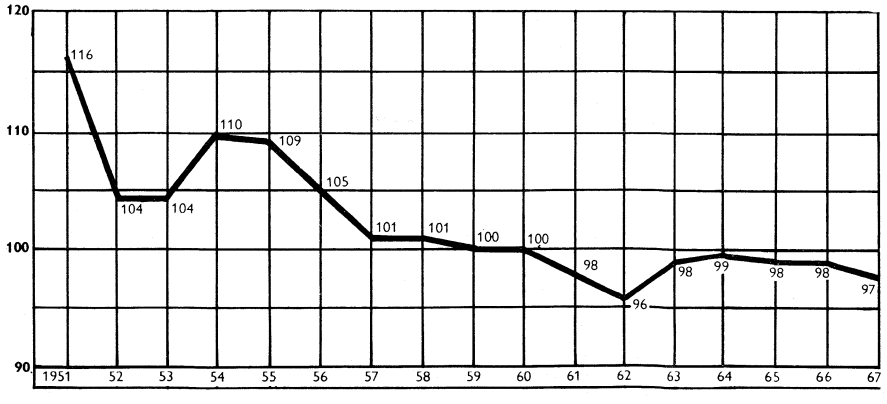

De ruilvoet van de ontwikkelingslanden (1960 = 100). De ruilvoet is de verhouding van de waarde van de uitvoer van een land tot het prijspeil van de invoer van dat land. De ruilvoet geeft derhalve aan hoeveel goederen een land kan importeren in ruil voor export.

De openingszitting

Aan de openingszitting van de tweede Wereldhandelsconferentie namen meer dan 1300 gedelegeerden uit 131 staten deel (alle UNCTAD-leden behalve Lesotho). De secretaris-generaal der VN, *Oe Thant*, betuigde in een boodschap zijn spijt dat hij wegens de internationale spanning (i.v.m. de kwestie-Vietnam) niet aanwezig kon zijn. De premier van India, mevr. *Indira Gandhi*, opende de conferentie met een rede waarin zij o.m. stelde, dat de aan de conferentie voorgelegde vraag niet luidt of men het zich kan veroorloven de ontwikkelingslanden te helpen maar of men zich kan veroorloven dit niet te doen. Welstand en vrede zijn onscheidbaar met elkaar verbonden en wanneer de kloof tussen arme en rijke landen blijft toenemen, zullen de armen geen andere uitweg zien dan revolutie en gewelddadige verandering van de situatie niet slechts binnen eigen grenzen, aldus mevr. Gandhi.

Herinnerend aan de bedoelingen van het ontwikkelingsdecennium en aan de verklaringen van de eerste Wereldhandelsconferentie constateerde zij, dat intussen „jaar na jaar de noden van de ontwikkelingslanden meer acuut, meer urgent zijn geworden. Natuurlijk heeft de conferentie hoop gewekt, „maar wij worden ook achtervolgd door de vrees, dat een historische gelegenheid, om de wereldgemeenschap krachtig op weg te helpen naar vrede en welvaart opnieuw gemist zou kunnen worden". De rijke landen vinden, dat het winstgevender is om hun besparingen in hun eigen veiligheid te beleggen, in de vooruitgang van hun technologie, of zelfs in het leggen van contact met verre planeten. Zij vinden het interessanter om onderling handel te drijven, dan met ontwikkelingslanden. Zij hebben hun markten en winsten beschermd door tarifaire en niet tarifaire belemmeringen. De pogingen van de ontwikkelingslanden om hun eigen natuurlijke produkten te verwerken, en hun aandeel in de wereldhandel te vergroten werden op deze wijze gefrustreerd.

De rijkdom van de welvarenden neemt op een geïsoleerde wijze toe, en ondersteunt degenen die deze nodig hebben niet. De wereldeconomie kent hiervoor geen ingebouwde correctie.

Natuurlijk moet de verantwoordelijkheid voor ontwikkeling op de eerste plaats gedragen worden door de ontwikkelingslanden zelf, maar de verantwoordelijkheid van de economische macht zal vast-

gelegd moeten worden en de middelen zullen moeten gaan aansluiten bij de behoeften. Miljoenen mensen wachten vol hoop op beslissingen, de jute-, copra- en cacaoverbouwers, de delvers van mangaan en tin, de spinners en de wevers.
„De gevolgen van een mislukking zijn te verschrikkelijk om in overweging te nemen. Armoede kan niet het lot zijn van de meerderheid der mensen", aldus de Indiase premier.

Singh voorzitter

De conferentie koos de Indiase minister van handel, *Dinesh Singh*, met algemene stemmen tot voorzitter als opvolger van de Egyptische minister van planning, dr. *Abdel Moneim El-Kaissouni*, die UNCTAD I voorzat. Op 2 febr. werden vijf hoofdcommissies ingesteld en hun voorzitters gekozen:

I. Grondstoffenproblemen en -politiek (voorzitter *Djime Momar Gueye* van Senegal).

II. Uitbreiding en diversificatie van de export van eindprodukten en halffabrikaten uit ontwikkelingslanden (voorzitter *K. W. Ryan* van Australië).

III. Groei, ontwikkelingsfinanciering en hulp (voorzitter *J. Everts* van Nederland).

IV. Problemen van de ontwikkelingslanden m.b.t. onzichtbare handel en scheepvaart (voorzitter *Luiz Paulo Lindenberg Sette* van Brazilië).

V. Problemen in wereldhandel en ontwikkeling (voorzitter *Janos Nyerges* uit Hongarije).

Voorts werden een aantal werkgroepen ingesteld en werden 27 vice-voorzitters gekozen, als volgt verdeeld: 12 landen van groep A (Afro-Aziatische groep); 8 landen van groep B (OESO-Landen); 4 landen van groep C (Latijnsamerikaanse groep); 3 landen van groep D (communistische landen).
Tenslotte werd de door de Raad voor handel en ontwikkeling opgesteide agenda goedgekeurd.

Rapport Raul Prebisch

Dr. *Raul Prebisch*, de secretaris-generaal van de UNCTAD, sprak de conferentie op 2 febr. toe, waarbij hij aansloot bij zijn aan de conferentie voorgelegde rapport „Naar een wereldontwikkelingsstrategie". Aan dit rapport, dat is gedateerd op 17 jan., ontlenen wij het volgende:

Prebisch opent de eerste paragraaf (getiteld: De contradicties van de technologie) van het eerste hoofdstuk van zijn rapport aldus: „Een ontwikkelingsdecennium zonder een ontwikkelingspolitiek. Geen wonder dat de resultaten zo mager zijn geweest, want in feite was er in het geheel geen beleid — in de zin van een reeks van samenhangende maatregelen, die een gezamenlijke actie behelzen van de industriële centra en de perifere landen om het ontwikkelingsprobleem aan te vatten." (Prebisch spreekt van de ontwikkelde landen als de — industriële — centra en van de ontwikkelingslanden als de perifere landen of de periferie van de wereldeconomie.)
Van de wetenschappelijke en technische vooruitgang en de daarmee samenhangende verhoging van de welvaart in de centra is weinig uitgestraald naar de periferie van de wereldeconomie. Om meer ontvankelijk te worden voor de vruchten van de technologie moeten de perifere landen een diepgaand transformatieproces ondergaan op economisch en sociaal gebied; bepaalde eigenschappen van de overheidsdiensten en de houding die men aanneemt tegenover economische en sociale verschijnselen dienen te veranderen. Vereist is „verandering om de introductie van de technische vooruitgang te vergemakkelijken en discipline om deze vooruitgang efficiënt te gebruiken en de weldaden ervan eerlijk te verdelen over de gemeenschap." De technische vooruitgang bergt echter frappante contradicties in zich voor de ontwikkelingslanden: door de moderne communicatiemiddelen (transistor-radio, televisie, satellieten) komt men in aanraking met de westerse levenswijze waardoor aspiraties worden gewekt; terwijl de technologische ontwikkeling een toenemend investeringsvolume eist, is er schaarste aan kapitaalmiddelen (spaarkloof); door de met wetenschappelijke en technische middelen verkregen grote bevolkingstoename (zonder de uitlaatklep van het westen in de vorige eeuw: de emigratie op grote schaal) wordt de spaarkloof nog vergroot; op het internationale vlak is een handelskloof ontstaan, daar enerzijds de met behulp van de technologie verkregen industrieprodukten steeds meer door de periferie moeten worden geïmporteerd, terwijl anderzijds de export van primaire produkten minder snel toeneemt door een vrij stabiel grondstoffenverbruik en de ontwikkeling van substituten.

De vooruitgang is niet bevredigend. Wat betreft de handelskloof heeft men alleen getracht door importsubstitutie de tekorten op de handelsbalansen te verminderen; de uitvoer van primaire produkten en het wankele prijspeil van deze produkten maakten een bevredigende groei onmogelijk; de export van industrieprodukten nam wel behoorlijk toe, doch stuitte ook op barrières. T.a.v. de spaarkloof werd het gestelde doel van 1% ontwikkelingshulp door de centra niet bereikt. De schuldenlast van de perifere landen nam aanzienlijk toe. Voordat de perifere landen zover zijn dat zij over het dode punt geraken en hun ontwikkeling zelf kunnen financieren, moeten nog vele problemen worden overwonnen.

De doelstelling van 5% groei in de perifere landen is niet bereikt. De economieën van 54 landen (met 87% van de bevolking van de derde wereld) groeiden met 4,5% per jaar van 1960-1965. Hiervan echter 18 landen met 7,3% per jaar, 15 landen met 2,7% per jaar, en de middengroep van 21 landen met 4,9%. De uitvoer van deze groepen steeg in de overeenkomstige periode met resp. 8,7%, 3,3% en 4,8% per jaar, waaruit het dynamische effect van de uitvoer op de groei blijkt. Ook kapitaalhulp vergroot het groeipercentage van de economie van de perifere landen. De landen met een hoog groeipercentage ontvingen van 1961-1965 gemiddeld $ 8,54 per hoofd; de landen met een laag groeipercentage $ 2,37 en de middengroep $ 5,96. Van verkwisting van kapitaalhulp kan derhalve niet gesproken worden. Wel zijn er bekende gevallen van verkwisting van nationale middelen. Bovendien eist de sociale tol van de snelle economische groei (urbanisatie, onderwijsbehoefte) veel geld.
Er is een „inadequate dynamiek" geweest. Nu staat men voor de noodzaak arbeidsplaatsen te creëren voor het grote opgroeiende deel van de bevolking. Het technische onderwijs en de sociale mobiliteit zijn verwaarloosd. Dynamische personen hebben door handhaving van de status quo geen kansen gekregen.

Bij een aangenomen groeipercentage van 6,1 in de perifere landen en 4,7 in de centra, zou de handelskloof in 1975 $ 24 mrd bedragen. Concurrerende produkten van de perifere landen worden door de centra steeds meer geweerd van hun markten. T.a.v. de niet-concurrerende produkten (tropische produkten) zijn er de belemmeringen van de preferentiële systemen die schadelijk zijn voor de niet-aangesloten landen en de import-beperkende belastingen in de industriële centra.
Er zijn slechts vier goederenovereenkomsten in werking (koffie, tin, graan, olijfolie), waarvan die voor graan voornamelijk van belang is voor de industriële landen. Van belang zouden vooral overeenkomsten voor cacao, suiker, thee, rubber, koper en katoen zijn.
De groei in de exporten van de periferie moet echter vooral komen van de industriële produkten. Men is het eens over afschaffing van kwantitatieve restricties en niet-discriminatoire, niet-wederkerige preferentiële tarieven. Problemen zijn de vraag of de bewerkte en halfbewerkte landbouwprodukten hier ook onder zullen vallen; hoever men zal gaan bij het maken van uitzonderingen en of en in hoeverre de bestaande preferentiële systemen (EEG-Afrikaanse geassocieerde landen; Gemenebest) van kracht kunnen blijven.
De handel van de periferie met de socialistische landen blijft relatief gering, al is deze met 13% toegenomen tussen 1960 en 1966. Zij is echter geconcentreerd op enkele landen (Cuba, India, VAR, Joego-Slavië). Door het relatieve gebrek aan grondstoffen van de socialistische landen zijn er grote uitbreidingsmogelijkheden. De consumptie van tropische consumptiegoederen blijft echter in de socialistische landen nog gering en deze landen hebben ook gebrek aan deviezen.

Prebisch behandelt vervolgens de mogelijkheden voor de uitbreiding van de handel en de economische integratie tussen de ontwikkelingslanden onderling en de problemen van de minst-ontwikkelde landen.

Sprekend over de internationale financiële samenwerking zegt Prebisch, dat de basis-financiering niet toereikend is; een onmiddellijke wezenlijke verhoging lijkt niet waarschijnlijk. Slechts Frankrijk haalt de 1% doelstelling, terwijl Canada, Denemarken, Japan, Nederland en Zweden hebben verklaard dit na te streven. Doel is nu over een periode van 5 jaar een stroom van openbaar en particulier kapitaal te verkrijgen van resp. 0,75% en 0,25% van het bruto nationaal produkt. Prebisch wenst deze scheiding wegens de voortdurende schommelingen in de particuliere investeringen. Prebisch doet vervolgens voorstellen inz. een algemeen beleid m.b.t. de economische voorwaarden die aan een ontvangend land gesteld kunnen worden om de doeltreffendheid van de hulp te verzekeren en inz. de mogelijkheden van de supplementaire financiering, de leningsvoorwaarden (loop-

tijd, rente, schenkingsdeel) en de financiering van buffervoorraden.
Tenslotte gaat Prebisch uitvoerig in op de mogelijkheden de periferie te betrekken in een nieuwe structuur van de wereldhandel en de inpassing van de socialistische landen daarin, en op de betekenis en de inhoud van een wereldomvattende ontwikkelingsstrategie.
Over de rol van de particuliere onderneming zegt de secretaris-generaal van de UNCTAD dat deze in de nieuwe ontwikkelingsstrategie belangrijk kan zijn. Hierbij krijgen de dynamische elementen in de perifere landen een kans. Nieuwe samenwerkingsvormen zijn gewenst: „joint ventures"; overdracht van de onderneming aan de nationale of multinationale particuliere sectoren der perifere landen na een beperkt samenwerkingsverband; technische samenwerkingsvormen; een multilateraal garantiesysteem voor investeringen in ontwikkelingslanden.

Algemene debatten

De algemene debatten werden op 5 febr. geopend door de Franse minister van economie en financiën, *Michel Debré,* die allereerst sprak in zijn hoedanigheid van periodiek voorzitter van de Ministerraad van de EEG, waarbij hij volstond met enkele constateringen t.a.v. de integratie in en de buitenlandse handel van de gemeenschap (o.m. het feit dat de gemeenschap de VS hebben voorbijgestreefd als grootste importeur van grondstoffen).
Debré verklaarde, dat Frankrijk zijn inspanningen t.b.v. de ontwikkelingslanden „nog zal accentueren", doch dat de 1% (door Frankrijk als enig land reeds opgebracht) „de eerste etappe moet blijven". Debré legde nadruk op de „morele plicht" van de rijke landen hulp te verlenen. De volken van de geïndustrialiseerde landen moeten aanvaarden dat ten behoeve van de ontwikkeling van de arme landen het groeipercentage van hun eigen economie minder wordt.
De Nederlandse minister van economische zaken, mr. *L. de Block,* verklaarde dat de Nederlandse openbare hulp in 1971 1% van het netto nationaal produkt zal bedragen. Hij legde de nadruk op de grote betekenis van het Handvest van Algiers. Minister De Block sprak de hoop uit, dat spoedig internationale afspraken worden bereikt over de handel in bepaalde grondstoffen. met name cacao. Wat betreft de kwestie van tariefpreferenties zei minister De Block: „Wij geven de voorkeur aan een stelsel met het vooruitzicht op eventuele absorptie van regionale preferentiestelsels om de gevaren van verdere fragmentering van de wereldhandel te vermijden."
De Belgische delegatieleider, *P. A. Forthomme,* ambassadeur in Genève, noemde het Handvest van Algiers een „requisitoire, suivi d'un cahier de revendications". Te weinig aandacht werd z.i. in het Handvest besteed aan de eigen inspanningen van de ontwikkelingslanden en bovendien werd de geest van nationale soevereiniteit die zich manifesteerde m.b.t. de ontwikkelingslanden, niet teruggevonden als het ging om de geïndustrialiseerde landen. Forthomme zette uiteen hoe de ontwikkelingslanden zouden kunnen profiteren van de ervaringen van de industrielanden bij hun ontwikkeling. Volgens waarnemers speelde Forthomme de rol van de meest behoudende woordvoerder van de Westelijke landen.
De Westduitse minister van economische zaken, prof. *Karl Schiller,* verklaarde, dat de Bondsrepubliek haar hulp aan ontwikkelingslanden wil vergroten. Van 1967 tot en met 1971 zal de begrotingspost ontwikkelingsgelden jaarlijks met 11% worden verhoogd. De minister deed de toezegging, dat de Westduitse regering ernaar zal streven 1% van het nationale inkomen voor ontwikkelingshulp te bestemmen. Prof. Schiller legde er evenwel de nadruk op dat de ontwikkelingslanden zich zelf moeten helpen door een passend economisch beleid en door sociale hervormingen.
De Britse minister van handel, *Anthony Crossland,* verklaarde dat zijn regering door de binnenlandse economische problemen op het ogenblik geen uitbreiding van haar ontwikkelingshulp kan beloven. Na herstel van de Britse betalingsbalans zou dit echter een der belangrijkste doelen van de regering zijn, zo verzekerde hij.
De Amerikaanse onder-minister van buitenlandse zaken, *Eugene Rostow,* die de conferentie geen geschikt forum noemde voor debatten over Vietnam, het Midden-Oosten of de Duitse kwestie, herhaalde dat de VS eerst orde op eigen zaken willen stellen voordat de directe hulpverlening aan de ontwikkelingslanden uitgebreid kan worden. Hij kritiseerde de „wederkerige preferenties" waarvan de EEG-landen profiteren voor hun uitvoer van industrieprodukten naar de geassocieerde Afrikaanse landen.
De woordvoerders van Zweden en Canada zegden toeneming van hun ontwikkelingshulp tot 1% van het bruto nationaal inkomen toe.
De minister van handel van de SU, *Patolitsjew,* wijdde een belangrijk deel van zijn rede aan de kwestie-Vietnam (zie hieronder), hetgeen

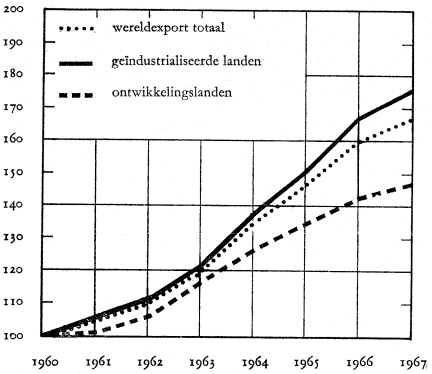

De ontwikkeling van de wereldexport (1960 = 100). Deze aan het jaarverslag van de Nederlandse Overzee Bank ontleende grafiek geeft duidelijk aan dat het aandeel van de ontwikkelingslanden in de wereldexport relatief minder wordt.

tot een protest van Amerikaanse zijde leidde.
In het economische deel van zijn rede sprak minister Patolitsjew zich uit voor een spoedige internationale conferentie over het internationale monetaire stelsel. De bezuinigingsmaatregelen van sommige Westelijke landen vormden nieuwe obstakels voor de ontwikkeling van de handel van arme landen. Volgens hem had de Kennedy-ronde geen tastbare resultaten voor de ontwikkelingslanden opgeleverd. De minister sprak zich uit voor de slechting van alle douanebarrières voor grondstoffen en uitvoering van vorige UNCTAD-aanbevelingen over de stabilisatie van de prijzen dezer produkten.
Patolitsjew riep op tot vrijere handel tussen Oost en West. „Wij houden vol dat de Westelijke landen hun kwantitatieve en andere restricties op de invoer uit socialistische landen moeten opheffen, evenals hun beperkingen op de uitvoer van goederen naar deze landen". De landen van Oost en West zouden hun onderlinge handelsbetrekkingen moeten grondvesten op het beginsel van meestbegunstiging. De minister bestreed, dat uitbreiding van de Oost-West-handel ten koste zou gaan van uitbreiding van de handel van de communistische landen met de ontwikkelingslanden, zoals door ontwikkelingslanden wel wordt gevreesd.
De woordvoerders van de ontwikkelingslanden spraken veelal in de geest van het Handvest van Algiers. De woordvoerder van Cuba legde de nadruk op de noodzaak van revolutie. De eis dat de UNCTAD van een organisatie die slechts aanbevelingen kan doen, wordt tot een organisatie die bindende besluiten kan nemen, werd vele malen gehoord.

Vele landen achtten betalingsbalansproblemen van de industrielanden onvoldoende argument ter beperking van de ontwikkelingshulp.

De Braziliaanse minister van buitenlandse zaken, *José de Magalhaes*, noemde het streven naar een non-proliferatie-verdrag een voorbeeld van discriminatie jegens de ontwikkelingslanden, die hierdoor duurzaam van de atoomtechniek uitgesloten zouden worden.

De Egyptische afgevaardigde Kaissouni noemde drie naar zijn oordeel noodzakelijke doelstellingen voor de conferentie:

1) vaststelling van een tijdschema voor internationale goederenovereenkomsten;

2) opheffing van de meningsverschillen tussen geïndustrialiseerde landen over het stelsel van tariefpreferenties voor de fabrikaten van ontwikkelingslanden;

3) instelling van een controlemechanisme, dat ervoor moet zorgen dat het gestelde doel van besteding van één procent van het nationale produkt door de rijke landen voor het welzijn van de arme landen voor de volgende conferentie wordt bereikt.

Oe Thant en Woods

De secretaris-generaal der VN Oe Thant sprak de conferentie op 9 febr. toe. Hij negeerde de wens van de VS om politieke kwesties buiten de conferentie te laten en zei o.m. dat de oorlog in Vietnam niet alleen een tragedie is, maar ook de handelingsvrijheid van sommige regeringen beperkt en zelfs hun mogelijkheid en verlangen om zich met andere zaken bezig te houden.

Onder de woordvoerders van de talrijke ter conferentie als waarnemers vertegenwoordigde internationale organisaties bevond zich ook de aftredende president van de Wereldbank, *George D. Woods.*

Woods, die zoals hij zei sprak als bankier en niet als diplomaat, veroorloofde zich in zijn waarschijnlijk laatste rede als president van de Wereldbank tot een belangrijke internationale conferentie, een „enigszins persoonlijke en subjectieve mening". Aan zijn rede ontlenen wij het volgende:

„In vele delen van de wereld slaagt de ontwikkeling en in vele andere delen kan een begin van succes komen. Maar tot op heden dekt hetgeen wij bereikt hebben onze doelstellingen niet. Wij moeten eerlijk zeggen, dat de situatie in vele delen van de wereld ontmoedigend en zelfs verontrustend is."

„De fundamentele oorzaak is wellicht die wijd verbreide kracht in menselijke aangelegenheden die traagheid van geest genoemd wordt. Sociale waarden veranderen langzaam en de instellingen die er uitdrukking aan geven nog langzamer. Weinig instellingen streven doelbewust naar vernieuwing; vele, om het voorzichtig te zeggen, schrikken terug voor het godsoordeel om zich te veranderen teneinde sneller te kunnen beantwoorden aan de veranderende menselijke behoeften. En traagheid kan mijns inziens slechts worden overwonnen door inzicht: de leiders van zowel de welvarende als de arme landen moeten nu volledig de aard van de situatie waarvoor zij staan bevatten."

DE ONTWIKKELINGSLANDEN. „Voor de minder ontwikkelde landen is het v r o e g e r in hun ontwikkeling en is er veel meer te doen dan vele van hun regeringen zich bewust zijn". Tegenover ontwikkelingslanden die binnen 20 of 30 jaar of zelfs sneller een relatief hoge levensstandaard zullen bereiken, staan andere landen die nauwelijks het ontwikkelingsproces begonnen zijn, terwijl wat belangrijker is, enkele zelfs nog de schijn van politieke stabiliteit niet hebben bereikt. Ongeveer 40 ontwikkelingslanden zijn netto importeurs van voedsel. De ontwikkelingslanden importeren jaarlijks 4,5 miljard dollar aan levensmiddelen. De landbouwproduktie moet worden opgevoerd. Hoezeer dit ook een versleten bewering is, vele ontwikkelingslanden beginnen pas nu in te zien hoe waar het is. Pakistan en Israël zijn voorbeelden van landen die de voordelen hebben leren kennen van een gezonde en krachtige landbouw. Wat betreft de geboorteregeling hebben, behalve Japan na de oorlog, Formosa, Zuid-Korea en thans ook Ceylon aanzienlijke vooruitgang geboekt. Geïnvesteerd kapitaal gaat vaak verloren door ondeskundige behandeling van kapitaalgoederen. In de landbouw gaat naar schatting van deskundigen ongeveer een derde van de wereldoogst, merendeels in de arme landen, verloren door bederf, insekten en plantenziekten. De voedselcrisis zou althans tijdelijk verdwijnen indien dit kon worden voorkomen door betere opslag en ziekten- en insektenbestrijding. Woods pleitte voor particuliere investeringen en een grotere aandacht voor het onderwijs. Hoewel de ontwikkelingslanden aan het onderwijs grote aandacht hebben geschonken, zijn er hier tragische tekortkomingen, zoals onevenwichtige onderwijsstelsels en verouderde of onaangepaste (westerse) leerprogramma's. Latijnsamerikaanse deskundigen hebben geschat, dat enkele jaren geleden de helft van de uitgaven voor het onderwijs in Latijns-Amerika verspild werden. Er is voorts in de onderontwikkelde landen een gebrek aan onzelfzuchtig leiderschap, aldus Woods.

DE RIJKE LANDEN. „De rijke landen hebben, niet minder dan de ontwikkelingslanden, een nieuw perspectief nodig. Voor hen is de tijd l a t e r dan zij schijnen te denken. De wereld is reeds een goed eind op weg naar nieuwe uitersten in gebrek aan evenwicht in bevolking en inkomen". Terwijl de volkrijke landen snel meer bevolking krijgen, zullen de welvarende landen doorgaan veel welvarender te worden. Het totale bruto nationaal produkt van de rijke landen zal van $ 1500 mrd nu stijgen tot $ 6000 mrd in 2000. „De onontkoombare gevolgtrekking is dat de ontwikkeling van de armere landen, indien wij een ondraaglijke economische en politieke scheuring in de wereld willen voorkomen, een meer effectieve en constructieve deelname eist van de zijde der ontwikkelde landen — zulks op basis van hoge prioriteit." De rijke landen schijnen echter niet aan morgen te denken. Hun hulppolitiek weerspiegelt meer hun eigen zeer enge politieke en economische belangen dan de situatie van de arme landen en de betekenis daarvan op lange termijn voor de wereld in haar geheel. „Enige hulp is niet alleen niet produktief geweest: door het onjuiste te doen op een onjuist tijdstip, door een verkeerd gebruik te maken van de geringe beschikbare hulpbronnen, heeft zij in feite wellicht bij tijden de economische groei vertraagd." Er zijn fundamentele veranderingen noodzakelijk. Woods noemde: effectieve in plaats van voor de gever geschikte hulp; een grotere bescheidenheid en realisme t.a.v. de verwachtingen; verhoging en verbetering van de voorwaarden van de financiële hulp. T.a.v. de verwachtingen zei Woods: „Ontwikkeling eist diep ingrijpende veranderingen; deze gaan niet alleen tijd vragen, zoals steeds meer mensen zich beginnen te realiseren, maar zij zullen ongetwijfeld leiden tot voortdurende verwarring en zelfs geweld. Hierop moeten de landen die hulp leveren realistisch zijn voorbereid; zij moeten niet gemakkelijk ontmoedigd of afgeschrikt worden."

„Op het ogenblik zijn enkele van de voornaamste hulpverlenende landen in de slechtst mogelijke positie: zij geven bedragen aan hulp die hoog genoeg zijn om hun eigen wetgevende lichamen te irriteren, maar die te klein zijn om te helpen werkelijke economische vooruitgang te bereiken. Geen enkele zakenman zou welbewust minder investeren in een onderneming dan noodzakelijk zou zijn of op voorwaarden die de vooruitzichten zouden verduisteren; maar dit is wat de ontwikkelde landen, als groep, vandaag doen."

Wijzend op het belang van de rijke landen zelf bij een groei van de arme landen, deelt Woods mee, dat hij heeft voorgesteld een groep gezaghebbende deskundigen bijeen te brengen om de problemen van de ontwikkeling te bestuderen.

INTERNATIONALE ORGANISATIES. Woods waarschuwde de internationale organisaties voor de teleurstelling onder het publiek over hetgeen wordt bereikt en voor een ongelimiteerde uitbreiding van hun aantal. „Ik zou voorts willen opmerken dat deze organisaties, niet minder dan nationale eenheden, op hun hoede moeten zijn voor de noodzaak van nieuwe benaderingswijzen. De neiging van elke instelling is zich te ontwikkelen en standaardformules toe te passen, een neiging waarvoor naar ik kan zeggen de Wereldbank niet immuun is. Het uitwerken van nieuwe oplossingen en het breken met oude gewoonten is geen eenvoudige taak; maar het zal altijd noodzakelijk zijn voor de vooruitgang. In de Wereldbankgroep, bijvoorbeeld, zijn wij traag geweest om staatsbedrijven te financieren wegens het in vele landen bestaande probleem om efficiënt bestuur te garanderen van ondernemingen die bij gebrek aan particuliere besparingen moeten werken onder het schild van de staat. Wij hebben aan de buitenkant van financieringsprojecten ter bevordering van het toerisme slechts gekrabd, hoewel toch de resultaten van een zodanige financiering van het grootste belang zouden kunnen zijn voor de economische ontwikkeling van een aantal landen."

Wij leven in een wereld van verandering waarin zich nieuwe mogelijkheden voordoen. Woods noemde een viertal: sterk vergrote opbrengst per ha landbouwgrond door gebruik van door nieuwe procédé's verkregen goedkope kunstmest;

verhoging van de voedingswaarde van levensmiddelen door de resultaten van biologische en chemische onderzoekingen; ontzilting van zeewater; geboortenregeling door goedkope en effectieve methoden.

Politieke kwesties

De afsluiting van de algemene debatten werd op 19 febr. onmogelijk door moeilijkheden inzake de orde, zodat deze zitting moest worden verdaagd tot 22 febr. Deze moeilijkheden waren van politieke aard. Gedurende het gehele verloop van de algemene debatten hadden zij reeds een belangrijke rol gespeeld. Zij deden zich ook voor tijdens het spoedig na hun instelling begonnen werk van de hoofdcommissies. Deze moeilijkheden betroffen in hoofdzaak:

VIETNAM. Vooral de communistische landen brachten de kwestie-Vietnam ter sprake. De Sowjet-gedelegeerde Patolitsjew verklaarde in zijn rede tot de conferentie, dat „de agressie van de VS in Vietnam niet alleen de wereldvrede bedreigt, maar ook de economische vooruitgang van talrijke landen, en de normale ontwikkeling van de internationale handel afremt. De minister verwierp het Amerikaanse standpunt dat de conferentie geen geschikt forum is voor bespreking van politieke kwesties. Niemand kan ontkennen dat de agressie in Vietnam de economische betrekkingen tussen de Aziatische landen aanzienlijk schaadt. Voor een oplossing van de problemen van handel en ontwikkeling was de stopzetting van agressieve daden een noodzakelijke voorwaarde. Een vermindering van de internationale spanning zou veel geld dat nu voor militaire uitgaven bestemd is, vrijmaken voor vreedzame doeleinden. De minister bepleitte voorts deelneming van Oost-Duitsland aan de conferentie als „een van de tien belangrijkste industriële staten ter wereld".
Tijdens de rede van de gedelegeerde van Zuid-Vietnam verlieten de communistische landen de zaal.

ZUID-AFRIKA. Nog voor de verkiezing van de voorzitter van UNCTAD II had de afgevaardigde van Oeganda de kwestie-Zuid-Afrika aan de orde gesteld. Wanneer tijdens de debatten de Zuidafrikaanse gedelegeerde het woord voerde, hetzij om het standpunt van zijn regering uiteen te zetten, hetzij om te protesteren tegen aanvallen op zijn land, verliet buiten de Westelijke landen een zeer groot aantal landen de zaal. Aangevoerd werd, dat het gezien de VN-resoluties inz. een handelsboycot tegen Zuid-Afrika, welke resoluties door een meerderheid van de UNCTAD-leden werden gesteund, onjuist was, dat Zuid-Afrika deelnam aan een VN-conferentie over de handel.

ISRAEL EN CUBA. Zowel Israël als Cuba protesteerden tegen hun uitsluiting van de vergaderingen van resp. de Afro-Aziatische landen en de Latijnsamerikaanse landen. Tijdens de algemene debatten verlieten een groot aantal Afro-Aziatische landen de zaal toen de Israëlische gedelegeerde het woord voerde. (Reuter; AFP; Le Monde; Neue Zürcher Zeitung; Informatie-bulletin UNCTAD-2 NOVIB; Ministerie van economische zaken)

HANDVEST VAN ALGIERS

Hieronder volgt een sterk verkorte weergave van het Handvest van Algiers, dat werd opgesteld door de „Groep van 77", op ministerieel niveau in vergadering bijeen in Algiers van 10-25 okt. 1967 (pag. 689-1967). Wij baseerden ons op een verkorte vertaling van het Handvest in *Wereld-In-Formatie* van jan. 1968.

De economische groei in de arme landen is vertraagd en het verschil met de groeivoet in de ontwikkelde landen is groter geworden. Het inkomen per hoofd groeit in de ontwikkelde landen jaarlijks met 60 dollar en in de ontwikkelingslanden met 2 dollar.
Het aandeel van de ontwikkelingslanden in de totale wereldexport daalde van 27% in 1953 tot 19,3% in 1966. De ruilvoet van de exporten van de ontwikkelingslanden verslechterde tussen 1960 en 1965 met 10%.
De buitenlandse staatsschuld van de ontwikkelingslanden is tussen 1955 en 1966 gestegen van $ 10 tot 40 mrd. Aflossingen en rentebetalingen zijn gestegen tot $ 4 mrd per jaar; indien de huidige ontwikkeling zich voortzet zullen zij aan het eind van deze decade gelijk zijn aan alle uit de ontwikkelde landen komende middelen.
De grote mogelijkheden van de moderne technologie gaan grotendeels aan de ontwikkelingslanden voorbij door gebrek aan kapitaal en geschoolde arbeidskrachten.
De voedselproduktie in de ontwikkelingslanden stagneert, terwijl de bevolking zeer snel groeit; deze twee feiten, gecombineerd met de kunstmatige verstoring van produktie- en handelspatronen, dreigen een crisis te veroorzaken.
UNCTAD I. Als voornaamste punten, waaruit blijkt dat geen uitvoering is gegeven aan de resoluties, vervat in de Slotacte van UNCTAD I, worden genoemd:
Geen nieuwe grondstoffenovereenkomsten zijn afgesloten.
De overeengekomen „standstill" (geen nieuwe belemmeringen voor de exporten van de ontwikkelingslanden) is niet nagekomen.
Zware fiscale heffingen blijven van toepassing op produkten, die van belang zijn voor de export van ontwikkelingslanden.
De verspreiding en promotie van synthetische substituten heeft geleid tot kleinere markten en dalende prijzen voor de concurrerende natuurprodukten uit de ontwikkelingslanden.
De tarieven op tropische produkten zijn niet afgebroken.
De impliciete discriminatie in de tariefpolitiek t.o.v. ontwikkelingslanden is geïntensiveerd door economische integratie van ontwikkelde landen en ook als een gevolg van de Kennedy-Ronde.
Het grote verschil tussen importprijzen en verkoopprijzen in socialistische landen voor goederen geïmporteerd uit ontwikkelingslanden, remt de groei van de consumptie van deze goederen af.
Het bereiken van de, unaniem overeengekomen, 1% voor ontwikkelingshulp is niet in zicht. Integendeel, er is een daling opgetreden van 0,87% van het bruto nationaal produkt in 1961 tot 0,62% in 1966.
Op enkele uitzonderingen na worden de condities, die gesteld worden bij ontwikkelingsfinanciering „harder": minder giften, hogere rente, kortere terugbetalingstermijnen; meer gebonden leningen.
Discriminerende praktijken in de scheepvaart en stijgende vrachttarieven verslechteren de betalingsbalans-positie van de ontwikkelingslanden en belemmeren de bevordering van hun exporten.

PROGRAM VAN ACTIE. In het tweede deel van het Handvest geeft de Groep van 77 vervolgens in een zevental hoofdstukken aan welke h.i. de meest urgente maatregelen zijn.
Waar mogelijk moeten goederenovereenkomsten worden gesloten telkens één produkt omvattend. Ontwikkelingslanden behoren samen te werken om hun ruilvoet te verdedigen en te verbeteren. Een cacao-overeenkomst behoort vóór 1968 en een suikerovereenkomst in het begin van 1968 gesloten te worden. Voor een vijftiental andere primaire produkten is internationale actie mogelijk en dringend gewenst. Buffer-voorraden moeten, waar mogelijk, gebruikt worden. Internationale financiële instellingen en ontwikkelde landen behoren te participeren in hun voorfinanciering, terwijl voor het normaal functioneren van de buffer-voorraad de kosten gedeeld moeten worden door de producenten en consumenten. Speciale fondsen voor diversificatie van de landbouwproduktie van de ontwikkelingslanden behoren één van de kenmerken te zijn van grondstoffenovereenkomsten.
De doeleinden van prijspolitiek behoren te zijn:

1) Eliminatie van excessieve prijsfluctuaties.

2) De hoogst mogelijke inkomsten uit exporten van primaire produkten.

3) Handhaving en verbetering van de ruilvoet van de handel van de ontwikkelingslanden.

Wat betreft de liberalisatie van de handel wordt gesteld dat de restricties, ingevoerd sinds UNCTAD I (tegen de „standstill" in), moeten worden opgeheven vóór 31 dec. 1968. Voorts handhaving van de „stand-still".
Alle beperkingen en heffingen, toegepast door ontwikkelde landen op primaire produkten (en de halffabrikaten op basis van deze produkten), die exclusief uit de ontwikkelingslanden komen, behoren te worden opgeheven.
Hangende de afschaffing van interne fiscale heffingen, behoort een systeem te worden ingevoerd waardoor de opbrengsten van deze heffingen door de ontwikkelde landen worden gestort in een fonds, dat ten goede komt aan de ontwikkelingslanden.
De tariefverlagingen van de Kennedy-Ronde voor primaire produkten, die van belang zijn voor de export van de ontwikkelingslanden, behoren zonder de (gebruikelijke) fasering te worden doorgevoerd.
Tenminste behoort, indien produkten uit ontwikkelingslanden concurreren met produkten uit ontwikkelde landen, een aanzienlijk deel van de toename in de vraag in ontwikkelde landen naar primaire produkten gereserveerd te worden voor import uit ontwikkelingslanden.
Door multilaterale onderhandelingen moet dit bereikt worden.
De ontwikkelde landen behoren maatregelen te nemen om de on-economische produktie van primaire produkten (die de ontwikkelingslanden efficiënter kunnen produceren) af te remmen en de subsidies op dergelijke produkten af te schaffen.

Speciale maatregelen (o.a. door technische en financiële bijstand) behoren te worden genomen om de concurrentie-positie te verbeteren van natuurprodukten, die concurreren met fabrieksmatig geproduceerde substituten.

Onderhandelingen op UNCTAD II moeten leiden tot het afsluiten van een overeenkomst over een algemeen systeem van tariefpreferenties op basis van non-discriminatie en non-reciprociteit. Het moet voorzien in rechtenvrije toegang van de markten van de ontwikkelde landen voor eindprodukten en halffabrikaten uit de ontwikkelingslanden. Alle ontwikkelde landen behoren deze preferenties te verlenen aan alle ontwikkelingslanden.
Internationaal moeten overeengekomen worden de objectieve criteria voor de toepassing van een ontsnappingsclausule en de vorm van de actie onder deze clausule.
Dergelijke actie moet tijdelijk van karakter zijn en onderworpen zijn aan internationaal overleg en goedkeuring.

Het preferentiële systeem moet er in voorzien, dat ook de minst ontwikkelde der ontwikkelingslanden ervan kunnen profiteren, o.a. door flexibele tijdslimieten voor het systeem en via de ontsnappingsclausule. In technische en financiële bijstand voor de vestiging van export-industrieën in deze landen moet voorzien worden.
Voorzieningen moeten getroffen worden in het algemene preferentiële systeem om er voor te zorgen, dat de landen, die thans prefentiële behandeling genieten op bepaalde markten van geïndustrialiseerde landen, er niet op achteruit gaan.
Aanvankelijk behoort de duur van het systeem twintig jaar te zijn; eventuele voortzetting behoort tegen het einde van deze periode bezien te worden.
Het preferentiële systeem mag niet ten koste gaan van hulp.
Onmiddellijke doorvoering wordt geëist van de tariefverlagingen voor de Kennedy-Ronde voor produkten van belang voor de ontwikkelingslanden en niet alleen voor GATT-leden, maar voor alle ontwikkelingslanden.
De socialistische landen behoren zodanige concessies aan de ontwikkelingslanden te verlenen, dat de voordelen daaruit tenminste equivalent zijn aan de voordelen, voortvloeiende uit de preferenties van de zijde van de ontwikkelde landen met een markteconomie.
De uitbreiding van de handel tussen Oost en West mag de exporten van de ontwikkelingslanden niet ongunstig beïnvloeden.
De socialistische landen behoren maatregelen te nemen, waardoor de importen uit ontwikkelingslanden toenemen. Verbetering van de voorwaarden, waarop de socialistische landen kredieten verlenen aan ontwikkelingslanden, is noodzakelijk.
Ontwikkelde landen behoren de oprichting in ontwikkelingslanden te bevorderen van export-industrieën, die de primaire produkten van deze landen verder verwerken (i.p.v. in hun eigen landen deze produktie te stimuleren).
Elk ontwikkeld land dient te handelen overeenkomstig het doel van minimaal 1% van het bruto nationaal produkt als netto financiële stroom naar de ontwikkelingslanden aan het einde van het ontwikkelingsdecennium.

Binnen deze 1% behoort een (stijgend) minimumdoel te worden gesteld voor de officiële component van de financiële hulp-stroom. Indien de 1% netto transfer in enig jaar niet gehaald wordt, behoort deze te worden aangevuld met additionele transfers van de overheid.

De middelen van de IDA behoren onmiddellijk te worden aangevuld en uitgebreid.
Steun aan regionale ontwikkelingsbanken behoort te worden geïntensiveerd.
De IBRD behoort gemaakt te worden tot een Ontwikkelingsbank, uitsluitend voor ontwikkelingslanden. Leningen van ontwikkelde landen behoren versneld te worden afgelost en deze fondsen behoren te worden gebruikt door IBRD en IDA voor de financiering van de economische ontwikkeling in ontwikkelingslanden.
Internationale financierings-instellingen behoren niet te discrimineren tegen de publieke sector, in het bijzonder wanneer het industrie betreft.
Speciale aandacht is nodig voor ontwikkelingslanden, die tot nu toe weinig internationale hulp ontvingen.

Private investeringen in een ontwikkelingsland behoren een blijvend voordeel te zijn voor dat land. Private investeringen kunnen worden aangemoedigd o.a. door garanties; maar ze moeten passen in de prioriteiten en de planning van het ontwikkelingsland.
Onmiddellijke stappen moeten door UNCTAD II genomen worden om in de toekomst te komen tot actie op het gebied der vrachttarieven. De ontwikkelingslanden vragen van UNCTAD II om de volgende principes te aanvaarden: 1) het recht van ontwikkelingslanden om deel te nemen aan vrachtconferenties op gelijke voet met scheepseigenaren uit de ontwikkelde landen; 2) dat vrachtconferenties vertegenwoordigd moeten zijn in ontwikkelingslanden; 3) publikatie van door vrachtconferenties voorgestelde vrachttarieven en andere vrachtregelingen, die invloed hebben op de buitenlandse handel van ontwikkelingslanden.

De ontwikkelingslanden verklaren, dat zij het onbetwistbare recht hebben om handelsvloten te stichten en uit te breiden. Ontwikkelde landen en internationale organisaties behoren hen hierbij te steunen met financiële en technische hulp. Alle landen behoren ook het recht van ontwikkelingslanden te erkennen om een fair aandeel van de lading getransporteerd van en naar ontwikkelingslanden, voor hun eigen schepen te reserveren.
UNCTAD II behoort praktische maatregelen te ontwerpen voor de financiering van en technische bijstand bij de verbetering van havens in ontwikkelingslanden. Betere havens behoren te leiden tot lagere vrachttarieven.
Een aanzienlijk deel van de technische reserves van verzekeringsmaatschappijen behoort te worden belegd in de landen, waar het premie-inkomen ontstaat. Technische en financiële bijstand aan ontwikkelingslanden wordt gevraagd om hun eigen verzekeringsfaciliteiten te kunnen scheppen.
Het toerisme behoort o.m. door investeringen in de toeristische infra-structuur bevorderd te worden.
De ontwikkelingslanden zijn vast besloten om hun onderlinge handel en economische samenwerking te bevorderen, daar dit een belangrijk element is in een algemene strategie voor ontwikkeling.

Een wereldstrategie van samenhangende maatregelen is nodig om ook de minst ontwikkelde landen (onder de ontwikkelingslanden) op gelijke wijze te laten profiteren van de internationale economische samenwerking.
SLOT. Het derde en laatste deel van het Handvest bevat o.m. de verklaring dat de Groep van 77 voornemens is haar eenheid te bewaren.

internationale zaken

OESO

BEGINSELAKKOORD OVER ALGEMENE PREFERENTIES T.B.V. DE ONTWIKKELINGSLANDEN

De ministerraad van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft zich op zijn jaarvergadering, die op 30 nov. en 1 dec. 1967 te Parijs werd gehouden in beginsel akkoord verklaard met de invoering van een systeem van algemene tariefpreferenties t.b.v. de export van de ontwikkelingslanden naar de industrielanden. Een in 1965 ingestelde werkgroep had een aantal algemene overwegingen opgesteld betreffende een tijdelijke bijzondere tariefbehandeling door de ontwikkelde landen ten gunste van alle ontwikkelingslanden. De ministers kwamen overeen dat de hoofdlijnen van de studies van de werkgroep zullen dienen als gemeenschappelijke basis voor de delegaties der lidstaten naar de Tweede VN-conferentie inzake Handel en Ontwikkeling (pag. 129 e.v.) en bij verdere discussies over deze kwestie. Zij legden er de nadruk op dat de voorgenomen regelingen niet mogen inhouden dat de ontwikkelingslanden wederkerige voorrechten ten gunste van de export der ontwikkelde landen toekennen. Volgens het slotcommuniqué zijn bepaalde belangrijke kwesties met betrekking tot de regelingen inzake de speciale tariefbehandeling onopgelost gebleven. De ministers hebben de OESO uitgenodigd de bestudering van deze problemen voort te zetten, daarbij rekening houdend met de door de ontwikkelingslanden uitgesproken meningen. Verscheidene ministers hebben verklaard dat een essentieel onderdeel van dergelijke regelingen wordt gevormd door een zo snel mogelijke afschaffing van de voorrechten die bepaalde ontwikkelingslanden op het ogenblik verlenen aan bepaalde geïndustrialiseerde landen. Andere ministers hebben verklaard dat zij dit standpunt niet kunnen delen en onderstreepten dat het een fundamenteel oogmerk der voorziene regelingen is om nieuwe voordelen voor de export der ontwikkelingslanden toe te kennen, aldus het communiqué.
De voorstellen van de werkgroep

houden volgens de *NZZ* (2-12) en *Reuter* (1-12) in dat de bijzondere tariefbehandeling door alle industrielanden op alle ontwikkelingslanden worden toegepast. Zij zou zich, met een zo klein mogelijk aantal uitzonderingen, uitstrekken tot alle industrieprodukten en halffabrikaten. De preferenties zouden voor een beperkte tijd worden verleend (er is sprake van 10 jaar) en voor bepaalde produkten bestaan uit volledige vrijheid van invoerrechten en voor andere uit een belangrijke verlaging onder de tarieven die voor meestbegunstigde landen gelden. In de overeenkomst zouden beschermende clausules moeten worden opgenomen om eventuele marktontwrichting te verhinderen.

Tot de problemen waarover men het nog niet eens werd, behoren de al of niet handhaving van de bestaande tariefpreferenties, die door de EEG-landen aan de geassocieerde Afrikaanse landen en door Engeland aan de Gemenebestlanden worden verleend, en de hiermee verband houdende „omgekeerde preferenties". (Deze laatste worden door de betrokken ontwikkelingslanden aan de EEG-landen e.g. Engeland toegekend als tegenprestatie voor de toegang tot de markten van deze industrielanden.) Tijdens de vergadering hebben de VS er bij de Europese landen op aangedrongen een moratorium van een jaar in acht te nemen op nieuwe regionale voorkeursregelingen met de ontwikkelingslanden. De VS — die zich tot voor kort nog tegen preferenties verzetten — spraken de voorkeur uit voor een algemeen stelsel van voorkeursregelingen, dat in de plaats zal komen van de bestaande regionale systemen en de „omgekeerde voorrechten" zal doen verdwijnen. De VS kregen o.m. de steun van Nederland, Noorwegen en Zwitserland. Frankrijk verzette zich krachtig tegen het Amerikaanse voorstel.

De invoer door de OESO-landen van industrieprodukten uit de ontwikkelingslanden had in 1965 een waarde van $ 2,87 mrd. Hoewel deze importen sinds 1956 met meer dan het drievoudige zijn gestegen, maakten zij slechts 8,7% van de totale invoer van deze produkten van de OESO-landen uit. Zestig procent van de bedoelde ingevoerde produkten waren afkomstig uit slechts vijf ontwikkelingslanden, nl. Hongkong, India, Israël, Joego-Slavië en Mexico, Slechts bij enkele produkten bereikten de importen uit de ontwikkelingslanden een omvang van betekenis. Daartoe behoren conserven, looistoffen, leder en lederprodukten, en bepaalde textielprodukten. (N Z Z 21-10)

NAVO

DEFENSIE-UITGAVEN 1964-1967 NAVO

Land	Munteenheid	1964	Gerealiseerd 1965	1966	Schatting 1967
België	mln B. Fr.	24.853	25.036	26.313	27.774
Canada	mln Can. $	1.813	1.659	1.766	1.880
Denemarken	mln D. Kr.	1.764	1.974	2.080	2.337
Frankrijk	mln Frs.	24.280	25.300	26.732	28.000
West-Duitsland	mln DM	19.553	19.915	20.254	21.941
Griekenland	mln Dr.	5.647	6.290	7.168	9.389
Italië	mrd Lire	1.118	1.212	1.342	1.350
Luxemburg	mln L. Fr.	462	477	497	470
Nederland	mln Gld.	2.661	2.714	2.790	3.143
Noorwegen	mln N. Kr.	1.570	1.897	1.947	2.145
Portugal	mln Esc.	6.451	6.680	7.393	8.563
Turkije	mln Liras	3.443	3.821	3.996	4.596
Engeland	mln £	2.000	2.091	2.175	2.275
Ver. Staten	mln US $	51.213	51.827	63.572	74.210
Totaal Europa	mln US $	19.706	20.574	21.534	22.879
Totaal N.-Amerika	mln US $	52.890	53.362	65.205	75.949
Totaal NAVO	mln US $	72.596	73.936	86.739	98.828

Bovenstaande cijfers, gepubliceerd door het secretariaat van de Noordatlantische Verdragsorganisatie, betreffen de werkelijk gedane of te verrichten betalingen per kalenderjaar. Zij zijn gebaseerd op de NAVO — definitie van defensie — uitgaven; de cijfers kunnen daarom aanzienlijk afwijken van die genoemd in de nationale begrotingen.

Behalve defensie-uitgaven (volgens de NAVO-definitie) draagt West-Duitsland hoge jaarlijkse lasten om de levensvatbaarheid van West-Berlijn te verzekeren. Deze uitgaven, die niet in bovengenoemde cijfers zijn opgenomen, aangezien zij niet onder de NAVO-definitie vallen, worden voor 1967 geraamd op DM 2,463 mln.

N.B. In het vorige bericht op pag. 52/1967 leze men boven de cijferkolommen v.l.n.r. 1963, 1964, 1965 en 1966.

NEDERLAND

RIJKSWEGENPLAN 1968

Op 15 febr. is het ontwerp-rijkswegenplan 1968 gepubliceerd. Volgens dit plan zal in de komende tien tot vijftien jaar in Nederland 1900 km weg worden aangelegd, hoofdzakelijk van het type autosnelweg. Een deel daarvan is reeds als enkelbaansweg in gebruik. Het nieuwe wegenplan omvat ruim 3600 km wegverbindingen, waarvan 1700 km reeds bestaat. Van die 1700 km weg is 700 km uitgevoerd tot autosnelweg. In 1980 zal de totale lengte van de autosnelwegen 1900 km bedragen. Het nieuwe wegenplan omvat in totaal 78 bestaande of nog aan te leggen rijkswegen.

Nieuwe verbindingen, waarvoor eerst na 1978 de eerste gelden ter beschikking kunnen worden gesteld, zijn niet in het plan opgenomen. Het plan vindt zijn begrenzing in de uit de prognoses van de omvang van het verkeer tot en met 1980 voortvloeiende behoeften enerzijds en in de verwachtingen ten aanzien van de inkomsten van het rijkswegenfonds tot dat tijdstip anderzijds.

In het ontwerp-rijkswegenplan 1968 hebben lange verbindingen zoveel mogelijk één nummer gekregen. De nummering van de wegen komt verder grotendeels overeen met die van het plan 1958. De belangrijkste verschillen tussen het nieuwe en het oude plan zijn:

— Rijksweg 10 wordt een nieuwe ringweg rond Amsterdam en krijgt via rijksweg 8 vanaf de noordwestelijke kant een verbinding met rijksweg 9 ten noorden van Beverwijk.

— De vroeger als rijksweg 10 aangeduide verbinding Amsterdam-Noord-Markerwaard-Lelystad staat op het nieuwe plan als rijksweg 6 en loopt vanaf rijksweg 9 ten noorden van Haarlem via Schiphol, Muiderweg, Lelystad, Emmeloord en Steenwijk tot vlak bij Groningen, waar aansluiting wordt verkregen op rijksweg 43.

— Rijksweg 16 van de Belgische grens via Breda en Dordrecht naar Rotterdam krijgt vanaf Rotterdam een nieuwe verbinding, die oostelijk van de bollenstreek zal lopen en aansluiting zal geven op de nieuwe rijksweg 30.

— Rijksweg 30 is een nieuwe verbinding, die ten zuiden van Alkmaar in oost-westelijke richting de rijkswegen 9 (Haarlem-Alkmaar-Afsluitdijk-Leeuwarden-Groningen) en 7 (Amsterdam-Den Oever) met elkaar verbindt.

— Rijksweg 57 is een nieuwe verbinding van Brielle via de Deltadammen naar rijksweg 58 (Eindhoven-Breda-Vlissingen-Breskens-Sluis-Belgische grens) bij Middelburg.

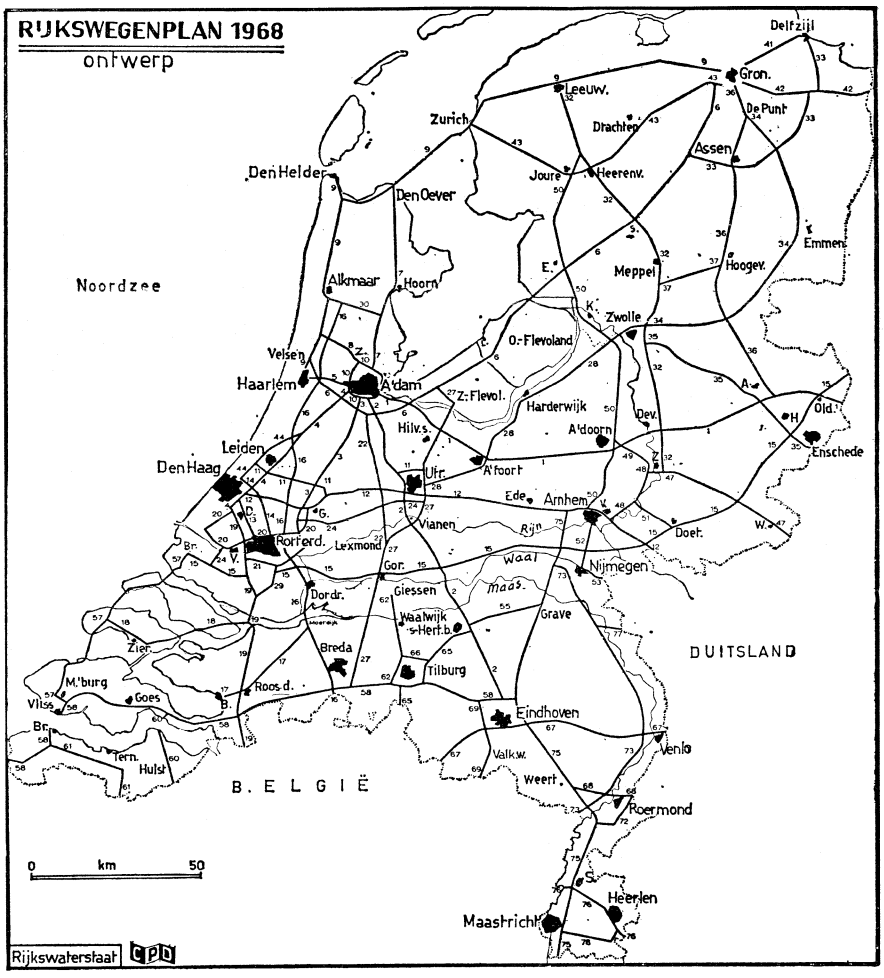

— Rijksweg 61, volgens het oude plan lopend van Sas van Gent naar Terneuzen krijgt een nieuw tracé: Sas van Gent-Sluiskil-Schoondijke.

— Rijksweg 18 wordt geen verbinding tussen Zierikzee en Zevenbergen, maar zal vanaf het verkeersplein bij de Haringvlietbrug via Haamstede verbinding geven met de nieuwe rijksweg 57.

— Rijksweg 75 van Maastricht uitkomend ten westen van Arnhem is nieuw voor wat betreft het deel ten noorden van Eindhoven, evenals het deel van rijksweg 73 (grens-Boxmeer-Nijmegen) vanaf een punt ten westen van Venlo tot rijksweg 75 even ten westen van Arnhem.

— Rijksweg 15 zal volgens het nieuwe plan komen te lopen van Brielle via de Betuwe, Tiel, Doetinchem, de Achterhoek en Oldenzaal naar de Duitse grens.

— Rijksweg 36 wordt doorgetrokken vanuit noordoostelijk Overijssel via Hoogeveen naar De Punt, halverwege Assen-Groningen. (Alg. H'blad, Het Parool, De Volkskrant 15-2)

TWEEDE KAMER AKKOORD MET GARANTIES VAN NS

De Tweede Kamer heeft op 14 febr. z.h.s. een wetsontwerp aangenomen, waarbij de Staat tot 1 jan. 1970 leningen van de Nederlandse Spoorwegen tot een bedrag van *f* 315 mln mag garanderen. Een motie-*Posthumus* (PvdA), waarin werd gevraagd geen besluit over sluiting van spoorlijnen voor personenvervoer te nemen voordat voorstellen over de definitieve structuur van de NS aan de Kamer zijn voorgelegd, werd verworpen. Vóór stemden PvdA, D'66, PSP en CPN. (*NRC* 15-2)

(Vor. ber. pag. 531/2-1967)

TWEEDE KAMER AANVAARDT NIEUWE LEERPLICHTWET

De Tweede Kamer heeft op 21 febr. een nieuwe Leerplichtwet, die de op 1 jan. 1901 in werking getreden oude Leerplichtwet zal vervangen, z.h.s. aangenomen. De BP wenste aantekening te hebben tegengestemd. De nieuwe wet opent de mogelijkheid om de leerplicht, op een nader door de Kroon te bepalen tijdstip, te verlengen tot negen jaar (thans acht jaar). Een amendement-*Masman* (PvdA), waarbij het geven van huisonderwijs als grond van vrijstelling komt te vervallen, werd aangenomen met de stemmen van CHU, SGP en GPV tegen. Een uitzondering wordt wel gemaakt voor huisonderwijs aan gerepatrieerde kinderen. (*NRC* 16-2, 22-2)

(Vor. ber. pag. 150/3-1967)

NIEUWE AMBASSADEURS

G. J. Jongejans is benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Praag.

J. B. S. Lankamp, buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Yaoundé (Kameroen), is tevens benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur in de republiek Tsjaad, met standplaats Yaoundé.

H. M. van Walt van Praag is benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Wellington.

E. J. baron Lewe van Aduard, buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Pretoria, is tevens benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur in de republiek Lesotho, met standplaats Pretoria.

Drs. H. Jonker is benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Teheran. Hij is tevens benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur bij het Afghaanse Hof, met standplaats Teheran.

Jhr. mr. B. E. Quarles van Ufford is benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Luxemburg.

D. G. E. Middelburg is benoemd tot hoofd van de Nederlandse permanente vertegenwoordiging bij de Ver. Naties te New York.

F. von Oven is benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Caracas.

J. P. Engels is benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Monrovia.

Mr. P. W. H. Schaepman, buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Khartoem, is tevens benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur in Somalia.

G. Elshove is benoemd tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur te Santo Domingo.

(Vor. ber. pag. 584/3-1967)

BELASTINGOPBRENGST 1967

De totale belastingen brachten in 1967 *f* 19892 mln op. De ontvangsten uit de *niet-kohierbelastingen* beliepen *f* 13167 mln. Dit is *f* 123 mln of 0,9% minder dan in de Miljoenennota-1968 werd geraamd. Beneden de raming bleven de motorrijtuigenbelasting (6,9%), de tabaksaccijns (3,9%), de invoerrechten (3,1%), de olieaccijns (7,3%), de wijnaccijns (8,8%) en de loonbelasting (0,3%). Alleen de omzetbelasting lag boven de raming (0,3%).

Volgens het ministerie van financiën zijn de verschillen in vele gevallen aan toevallige factoren toe te schrijven. Zo werd het achterblijven van de motorrijtuigenbelasting veroorzaakt doordat in 1967 een deel van de belastingplichtigen van jaarlijkse op driemaandelijkse betaling is overgegaan. Bovendien werden de na-vorderingen die voortvloeien uit het huidige systeem van fotografische controle langzamer gerealiseerd dan was verwacht.

De *kohierbelastingen* leverden *f* 6726 mln op. Aangezien in 1967 in totaal *f* 6722 werd opgelegd en *f* 6726 werd geïnd, nam het nog te vorderen bedrag met *f* 4 mln af tot *f* 1927 mln.

De belastingopbrengsten beliepen in 1967, verdeeld naar niet-kohierbelastingen en kohiersbelastingen (in mln guldens):

Niet-kohierbelastingen

Invoerrechten	823.5
Onzetbelasting	3913.2
Benzineaccijns	1073.4
Olieaccijns	254.9
Tabaksaccijns	817.5
Alcoholaccijns	298.8
Bieraccijns	106.8
Wijnaccijns	31.1
Suikeraccijns	102.1
Rechten van zegel	86.9
Rechten van registratie	226.7
Motorrijtuigenbelasting	302.7
Idem opcenten	167.4
Loonbelasting	4360.4
Dividendbelasting	350.5
Commissarissenbelasting	31.8
Kansspelbelasting	3,9
Rechten van successie	215.0
Totaal	13166.6

Kohierbelastingen

Inkomstenbelasting	4169.0
Vennootschapsbelasting	2076.6
Vermogensbelasting	201.7
Grondbelasting	140.6
Personele belasting	137.8
Totaal	6725.7

(Min. v. financiën 13-2)

(Vor. ber. pag. 151/3-1967)

BELGIË

KAMERONTBINDING ONVERMIJDELIJK

De kabinetscrisis die op 7 febr. is uitgebroken, heeft de regering-*Vanden Boeynants* gedwongen vervroegde verkiezingen uit te schrijven.

Aanvankelijk werd nog gepoogd het demissionaire kabinet weer in het zadel te helpen. De nationale besturen van CVP en PVV lieten weten dat zij de crisis betreurden en geen Kamerontbinding wensten. De koning begon de gebruikelijke raadplegingen en ontving A. van Acker, P. Struye, R. Houben, L. Collard, O. Vanaudenhove, N. Hougardy, J. van Eynde, A. Parisis, P. W. Segers, P. H. Spaak, R. Gillon, W. de Clercq, P. Harmel, J. de Saeger, R. Vandekerckhove, J. J. Merlot, E. Jeunehomme, H. Simonet, L. Major, G. Eyskens, A. de Staercke, P. Vermeylen, Th. Lefèvre, A. Anciaux, A. Cool, P. Provost, P. vanden Boeynants.

Vrijwel onmiddellijk bleek echter dat de Franstalige vleugel van de CVP, kennelijk geschokt door het standpunt van de Vlaamse CVP inzake de overheveling van Leuven-Frans, afstand wenste te nemen van de Vlaamse partijgenoten. Door de Waalse arrondissementele partijbesturen werd aangedrongen op een autonomer optreden van de Franstalige vleugel (de Parti Social Chré tien) en zelfs deden geruchten de ronde over op oprichting van een „rassemblement" van alle Franstalige christen-sociale krachten. De PSC beklemtoonde zijn weigering om de overheveling van Leuven-Frans in overweging te nemen en eiste een „globale" aanpak van de taal- en institutionele vraagstukken, d.w.z. dat de universitaire expansie te samen zou worden besproken en opgelost met andere problemen, zoals het statuut van hoofdstad-Brussel, de herziening van de taalwetgeving en de economische moeilijkheden in Wallonië.

Ook in de PVV en in de BSP bleek men voorstander van een dergelijke algehele benadering van het dossier der Vlaams-Waalse verhoudingen.

Op 10 febr. formuleerde minister van state *Gaston Eyskens* op een vergadering van het Algemeen Christelijk Werkersverbond te Heverlee een aantal voorstellen tot oplossing van de Leuvense crisis:

1) De geleidelijke, planmatige, geordende en financieel verantwoorde overheveling van Leuven-Frans geschiedt alleen naar Wallonië. Op de overheveling kunnen eventueel uitzonderingen worden gemaakt voor de theologische faculteit en voor gespecialiseerde instituten van internationale betekenis.

2) De beschikkingen van de taalwetgeving van 1963 die de Nederlandse taalintegriteit van Leuven hebben geschonden, worden afgeschaft.

3) De Nederlandse en de Franse universiteiten van Leuven zijn autonome en volledige universiteiten met een eigen beheer en eigen beschikkingsmacht, evenals eigen begrotingen, wat overkoepelende coördinatie niet uitsluit.

4) Geen enkele inplanting mag geschieden te Brussel of in de groot-Brusselse omgeving door de katholieke universiteiten.

5) De Franse afdeling van Leuven wordt overgebracht naar de Waalse gemeenten Nethen en Hamme-Mille, vlak onder de taalgrens die op ongeveer 8 km van het Leuvense stadscentrum ligt.

6) Een totale planning wordt uitgewerkt voor de modernisering van de Nederlandse universiteit te Leuven en voor de bouw van de Franse campus.

7) De autoweg Brussel-Luik wordt ten spoedigste aangelegd, waarbij rekening wordt gehouden met aftakkingen voor de nieuwe universiteit.

8) Het oefenplein van Etterbeek, ter waarde van 2 mrd fr, wordt overgedragen aan de universiteit van Brussel en, ter compensatie, ontvangt Leuven-Frans 2 mrd fr voor haar nieuwe campus.

9) De geleidelijke uitbouw van de nieuwe universiteiten moet over een bepaald aantal jaren worden gespreid, in het perspectief van een aangroei der totale bevolking tot 50.000 studenten, wat een normaal te verwerken aantal is.

10) De stad-Leuven en de onmiddellijke omgeving worden opnieuw bewoonbaar gemaakt en bevrijd van overdadig verkeer, wat de economische vooruitgang zal ten goede komen.

11) De medische faculteiten moeten academische ziekenhuizen kunnen oprichten buiten Leuven, bv. in Antwerpen en Henegouwen.

12) Bij wet dient te worden voorzien in de voldoende taalkennis van advokaten, dokters, magistraten, leraren, hogere ambtenaren, die dan ook over een Nederlands diploma zouden moeten beschikken.

Op 10 febr. verklaarde kardinaal *L. Suenens* voor de tv dat „de geografische eenheid geen basisprincipe meer is voor de katholieke universiteit". Hij voegde eraan toe dat de spreiding van de universiteit thans moeilijk te realiseren is, gezien de psychologische samenhang. Het vraagstuk moet op het politieke plan worden opgelost, aldus de kardinaal, aangezien het episcopaat verdeeld is.

Op 11 febr. verklaarde partijvoorzitter *Vanaudenhove* op een provinciaal PVV-congres te Luik, dat over de nieuwe inplantingen van de Leuvense universiteit enkel beslist wordt door de bisschoppen, en dat de PVV slechts aan een regering zou deelnemen, indien die een „globaal" plan m.b.t. de taal- en de institutionele vraagstukken zou opstellen. Op 12 febr. reageerden de meeste Vlaamse en Franstalige kranten ongunstig op het plan-Eyskens dat enkel door *De Nieuwe Gids* verdedigd werd. Op 13 febr. vergaderde de top van de Vlaamse CVP en handhaafde de eis tot overheveling van Leuven-Frans. De ideeën van Eyskens werden „een element van de dialoog" genoemd, maar niet onderschreven als hét standpunt van de Vlaamse vleugel. Ook werd aangedrongen op de voortzetting van de CVP-PVV regeringsformule. In de schoot van de CVP werd,

eveneens op 13 febr., een verzoeningscommissie opgericht: *P. W. Segers, J. de Saeger* en *R. Vandekerckhove* voor de Vlaamse vleugel, en *L. Servais, A. Parisis* en *V. Michel* voor de Waalse vleugel, kregen de opdracht te onderzoeken, of de standpunten van beide partijformaties nog te verzoenen waren.
Op 14 febr. belastte de koning minister van state *P. W. Segers* met „een brede informatie-opdracht".
Diezelfde dag legden diverse Franstalige CVP-politici, na een vergadering van de Waalse arrondissementsbesturen, scherpe anti-Vlaamse verklaringen af. Van zijn kant besliste de algemene raad van de BSP dat er geen bezwaar was tegen een overheveling van Leuven-Frans.
Nog op 14 febr. legde premier Vanden Boeynants de volgende verklaring af aan het agentschap Belga:

„Men moet in dit land werkelijk elke zin voor maat verloren hebben om tot zulk een toestand te komen. Wij kunnen de stand van zaken als volgt weergeven: een interpellant die beweert dat hij er niet op uit is, de regering te doen vallen, maar niettemin haar aftreden veroorzaakte; een regering waarin onderling geen enkele moeilijkheid bestond en die het vertrouwen had van de meerderheid, en niettemin moest aftreden. Omdat men het niet eens kan worden over de interpretatie van een uitdrukking „verdubbeling" of „overheveling" — ofschoon iedereen goed weet, dat de feitelijke gevolgen dezelfde zullen zijn — wordt de regering tot aftreden gedwongen, wordt de kerkelijke overheid in het geding gebracht, wordt de enige christelijke partij uiteengerukt en wordt het bestaan van het land in gevaar gebracht. Ik zou wel eens willen weten hoe de geschiedschrijvers van het jaar 2.000 de verbluffende logica en de verbazende houding van een land zullen uitleggen dat nochtans zoveel troeven in handen had. Aan de Vlaamse ministers kan niets verweten worden. Zij hebben het onmogelijke gedaan om een crisis te voorkomen, waarvan zij niet wilden weten".
De Standaard (16-2) noemde deze verklaring „te simplistisch."

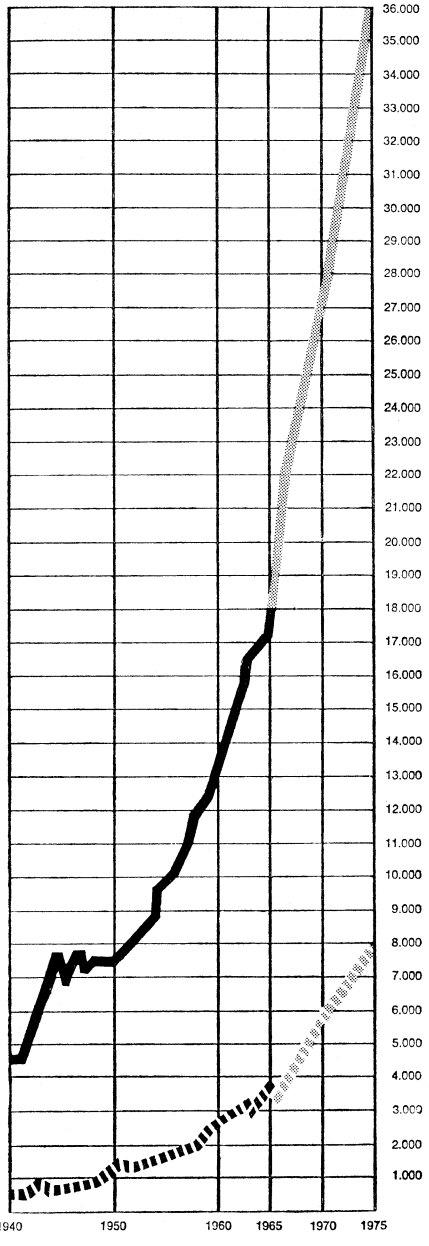

De toename en de verwachte toename van het aantal studenten in Leuven. De volle lijn geeft het totale aantal studenten aan; de onderbroken lijn alleen de vrouwelijke studenten.

Op 15 febr. keurde het politiek comité van de PVV een zg. procedureplan van partijvoorzitter Vanaudenhove goed.
Daarin wordt voorgesteld dat de nieuwe regering onverwijld een wetsontwerp indient tot instelling van de volksraadpleging. Binnen twee maanden na de vorming van het kabinet zou een nationale commissie worden opgericht, waarin de voorzitters en de leiders van de drie traditionele partijen zetelen, en die — op grond van het rapport van de commissie-*Meyers* — twee maanden later een advies uitbrengt bij de regering m.b.t. de communautaire problemen. In het bezit van de resultaten der volksraadpleging en van het advies der nationale commissie zou de regering dan het parlement om volmachten verzoeken, ten einde een aantal oplossingen door te voeren. Het driepartijenakkoord zou geldig zijn voor 12 jaar.
Van 14-19 febr. trachtte informateur Segers een akkoord te bereiken in de CVP over de kwestie-Leuven. Hij beraadslaagde met commissaris-generaal *E. Leemans* en een delegatie van de raad van beheer der universiteit. Die raad kwam op zijn beurt enkele keren bijeen. Op 16 febr. ontmoette Segers de kardinaal die op 18 febr. voor een voordrachtentournee naar Californië vertrok. Beide CVP-vleugels bleven echter bij hun standpunt en ook aan de top van de Leuvense universiteit geraakten Vlamingen en Franstaligen het niet eens over de overheveling.
Op 20 febr. gaf Segers zijn opdracht terug aan de koning. Aan de pers verklaarde hij gestreefd te hebben naar „een reconstructie van de ontslagnemende regering" maar niet te zijn geslaagd in zijn poging om inzake Leuven een politiek akkoord te bereiken. Ik heb dan ook de koning aangeraden het parlement te ontbinden en tot verkiezingen over te gaan, aldus Segers.
Op 21 febr. deelde het paleis, na een bijeenkomst van de kabinetsraad en een audiëntie van de eerste-minister, het volgende mede:

„De heer Vanden Boeynants heeft de koning laten weten dat naar de mening van de regering de Kamerontbinding aan te bevelen is. Anderdeels is de regering van mening, dat de grondwetsherziening die onder de huidige legislatuur is begonnen, tot een goed einde zou moeten worden gebracht door de Kamers die uit de e.k. verkiezingen zullen ontstaan. De regering stelt bijgevolg voor te stemmen over een verklaring tot grondwetsherziening, die de reeks artikelen, in 1965 vastgesteld, zou overnemen met uitzondering van de artikelen die onlangs reeds werden herzien. De koning die zich bij deze conclusies heeft aangesloten, heeft de eerste-minister verzocht een ontwerp van verklaring tot herziening in die zin voor de Kamers te doen verdedigen."

Op 21 febr. verklaarde *A. Parisis,* voorzitter van de Franstalige CVP-vleugel, na een vergadering van de Franstalige leden van de CVP-leiding dat zijn vleugel verplicht was afstand te nemen van de Vlaamse CVP. Na een bijeenkomst van het uitgebreide partijbureau kwam Parisis enigszins op zijn eerste verklaring terug en zei hij dat de Franstalige vleugel op de kaderdag van 25 febr. definitief zijn houding i.v.m. de verkiezingsstrijd en de Vlaamse CVP zou vastleggen.
(Vor. ber. pag. 97/1)

KANAAL NAAR BAALHOEK

Minister van openbare werken *De Saeger* heeft op 16 febr. aan de kabinetsraad medegedeeld dat de Nederlandse regering in beginsel geen bezwaren meer doet gelden tegen de aanleg van een kanaal van Antwerpens linkeroever naar Baalhoek in Zeeuws-Vlaanderen.
Een verbinding tussen de ontworpen havenuitbreiding op de linker-Scheldeoever met de Westerschelde ter hoogte van Baalhoek zou dat gedeelte van de Antwerpse haven toegankelijk maken voor schepen tot

80.000 ton. De scheepvaart zou aldus het gevreesde Nauw van Bath kunnen vermijden.
De aanleg van het kanaal zal nu verder technisch, planologisch en economisch worden bestudeerd. Op 14 febr. had de Nederlandse minister van verkeer en waterstaat, *Bakker*, in het Nederlandse parlement meegedeeld dat de Nederlandse bezwaren werden opgeheven „mits geen schade wordt toegebracht aan Nederlandse belangen op het gebied van waterstaat, ruimtelijke ordening en de ontwikkeling van de Nederlandse havens."

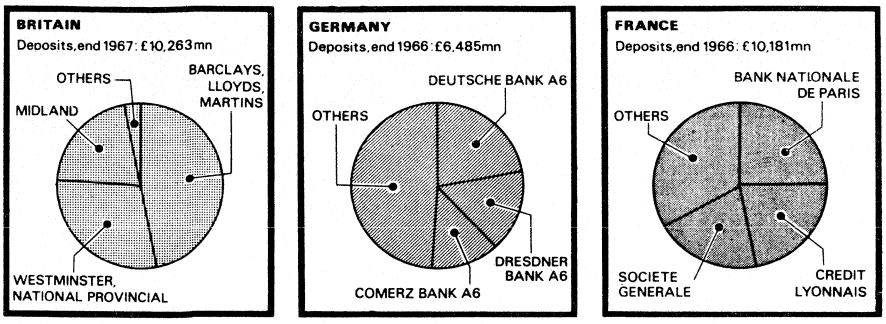

Het aandeel van grote banken in de geldhandel in Engeland, West-Duitsland en Frankrijk.

ENGELAND

FUSIES

De in 1966 opgerichte Industrial Reorganisation Corporation (pag. 102/2-1967) heeft in de eerste maanden van 1968 veel succes gesorteerd. Er is reeds voor een gelijk bedrag aan fusies aangekondigd als in 1967 en voor het drievoudige van het jaargemiddelde over 1959-1963.

De banken

In mei 1967 maakte de Prices and Incomes Board in een rapport over de banken bekend, dat de Bank of England en de Schatkist „duidelijk hebben gemaakt, dat zij verdere fusies niet zouden tegenhouden, wanneer de banken bereid waren een dergelijke ontwikkeling in overweging te nemen".
De uiteindelijke aanleiding tot de reeks van bankfusies, die hierop volgde was de bekendmaking van de Martins Bank in dec. 1967, dat zij wilde fuseren met die bank, die het meest acceptabele bod deed. Dit had de volgende fusies tot gevolg:

National Provincial Bank/ Westminster Bank

Op 26 jan. werd door de National Provincial Bank en de Westminster Bank resp. de vierde en de vijfde bank van Engeland een fusie aangekondigd in de vorm van een holding-company.
De nieuwe combinatie heeft £ 3.447 mln aan deposito's, 3.610 filialen en 42.500 werknemers.

Royal Scotland Bank/National Commercial Bank of Scotland

Op 7 febr. kondigden de Royal Scotland Bank en de National Commercial Bank of Scotland hun fusieplannen aan. De nieuwe combinatie heeft voor £ 906 mln aan deposito's waarmee zij voor 44% de Schotse geldhandel beheerst. De nieuwe combinatie heeft 1.018 filialen, en 11.000 werknemers.

Barclays/Lloyds/Martins

Op 8 febr. werd de fusie aangekondigd van Barclays, Lloyds en Martins, resp. de eerste, de derde en de zesde bank van Engeland. Door het ministerie van handel werd de aanvrage tot fusie doorgegeven aan de Monopolie-commissie, die over ongeveer 6 maanden een uitspraak zal doen. De nieuwe combinatie neemt hiermee de eerste plaats op de ranglijst van de Engelse banken in en de tweede op die van de wereld. Zij zal voor 38% de Engelse geldhandel beheersen.
De nieuwe combinatie heeft £ 6.850 mln aan deposito's, 5.810 filialen en 74.300 werknemers.
Na de bekendmaking van deze fusie heeft de Bank of England iedere verdere fusie in de bankwereld verboden tot na de uitspraak van de Monopolie-commissie over de bovengenoemde fusie.

Redenen

Als redenen voor de bankfusies worden door *The Economist* (17-2) genoemd dat de grotere banken „economies of scale" zullen bereiken; dat zij in staat zullen zijn te voldoen aan de steeds groeiende vraag naar geld van grote industriële crediteuren; en dat zij in staat zullen zijn meer effectief op internationaal niveau te concurreren.
Anderzijds worden de steeds groter wordende investeringen genoemd, die moeten worden aangewend voor de aanschaf van computers. Ook het steeds toenemende aantal vestigingen van buitenlandse banken in Engeland wordt als een factor gezien.

Wereldranglijst

Na de Engelse fusies ziet de wereldranglijst van de tien grootste banken er als volgt uit:

	deposito's in mln £
Bank of America	7.960
Barclays/Lloyds/Martins	6.850
Chase Manhattan	6.570
First National City	6.333
Westminster/Nat. Prov.	3.447
Manufacturers Hanover	3.344
Morgan Guaranty	3.035
Chemical Bank	2.955
Midland	2.785
Bankers Trust	2.507

Andere bedrijfstakken

Ook in andere bedrijfstakken heeft een groot aantal fusies plaatsgevonden. Wij noemen de volgende:

BMH/LEYLAND. Op 17 jan. zijn de British Motor Holdings (BMH) en de Leyland Motor Corporation overeengekomen een fusie aan te gaan. De nieuwe onderneming zal British Leyland Motor Corporation (BLMC) heten. Tot president-commissaris van de nieuwe combinatie is Sir George Harriman van de BMH benoemd en Sir Donald Stokes, directeur van de Leyland, werd benoemd tot president-directeur.
BLMC bezit een kapitaal van £ 410 mln en 200.000 werknemers. De jaarlijkse verkoop van de BLMC wordt nu geschat op £ 800 mln. Hiermede zal de nieuwe combinatie op één na de grootste autofabrikant buiten de VS zijn en tegelijk de enige Engelse autofabrikant, die nog geheel in Engelse handen is.

		Produktie 1966 Bedrijfs- Auto's	wagens
1.	**General Motors** (VS)		
	VS	4.449.000	749.000
	Canada	286.000	70.000
	Vauxhall (Eng.)	173.000	102.000
	Opel (W. Duitsl.)	649.000	13.000
2.	**Ford** (VS)		
	VS	2.425.000	554.000
	Canada	198.000	97.000
	Engeland	466.000	114.000
	W. Duitsland	291.000	—
3.	**Chrysler** (VS)		
	VS	1.446.000	153.000
	Canada	173.000	17.000
	Rootes (Eng.)	172.000	41.000
	Simca (Frankr.)	327.000	—
4.	**Volkswagen** (W. Duitsland)	1.219.000	84.000
5.	**Fiat** (Italië)	1.148.000	66.000
6.	**BMH + Leyland** (Engeland)	788.000	173.000
7.	**Renault** (Frankr.)	666.000	96.000
8.	**Toyota** (Japan)	316.000	271.000
9.	**Citroën** (Frankr.)	452.000	100.000
10.	**Nissan** (Japan)	253.000	271.000

De fusie is aangegaan op basis van een gelijkwaardige omruiling van de bestaande aandelen in aandelen van de nieuwe groep. De fusie is tot stand gekomen met goedkeuring van de Industrial Reorganisation Corporation en de regering.
De BMH produceert onder meer de volgende auto's: Austin, Morris, Riley, Wolseley, M.G. en Jaguar. Leyland is de fabrikant van Triumph, Rover, Alvis, autobussen en vrachtwagens.

SCHWEPPES/TYPHOO TEA. Op 23 jan. werd de fusie bekend gemaakt van de Typhoo Tea group en Schweppes, een fabrikant van frisdranken. Het aandeel van de Typhoo Tea in de wereldmarkt van thee ligt op 15%. De theemaatschappij werd voor £ 47 mln door Schweppes overgenomen op basis van ruil van aandelen en dividenden.

ICT/ENGLISH ELECTRIC. Op 19 jan. werden de fusieplannen bekend van de grootste Engelse computerfirma International Computers and Tabulators (ICT) met English Electric Computers. Ook de computerfirma Plessey zou aan de fusie deel willen nemen.

THORN/RADIO RENTALS. Op 29 jan. werd de fusie bekend gemaakt van Thorn Electrical Industries, de grootste Engelse fabrikant van televisietoestellen met Radio Rentals, de grootste Engelse televisietoestellen-verhuur-maatschappij (70% van de Engelsen huurt een televisietoestel). Radio Rentals werd voor £ 155 mln gekocht. Het kapitaal van de nieuwe combinatie bedraagt nu £ 310 mln.

WITBOEKEN OVER VERKEER

Op 16 nov. en 5 dec. 1967 zijn twee witboeken van de minister van verkeer, mevr. *Barbara Castle,* gepubliceerd, betreffende het vracht- en het openbaar vervoer.
Het witboek over het vrachtvervoer bevat een voorstel ter bevordering van het spoorwegvervoer. Er zullen beduidende heffingen opgelegd worden voor zware vrachtauto's, variërend van £ 50 per jaar voor vrachtauto's boven de drie ton en tot £ 190 per jaar voor vrachtauto's boven de negen ton. Het witboek geeft verder nog de volgende richtlijnen:
Een National Freight Corporation (NFC) zal worden opgericht met het doel de openbare vrachtdiensten te integreren. De NFC zal van de Transport Holding Company, dat ook een openbaar bedrijf is, alle vervoers- en scheepvaartdiensten overnemen; van de British Railway Board zal de NFC alle bezittingen, zoals depots, voertuigen, warenhuizen, containers en andere uitrusting overnemen die worden gebruikt voor de goederendiensten. De NFC zal dan de verantwoordelijkheid hebben voor alle openbare wegvrachtvervoer, terwijl de BRB het vrachtvervoer per spoor onder haar beheer zal krijgen.
In het witboek over openbaar vervoer en verkeer worden de volgende plannen voorgesteld:

a) de planning voor het plaatselijk openbaar vervoer zal verricht moeten worden door het plaatselijk bestuur en niet zozeer door de centrale regering;
b) investeringen in het plaatselijk openbaar vervoer zouden moeten worden gesubsidieerd door de centrale regering;
c) particuliere ondernemingen zouden niet langer moeten bijdragen in de kosten van het openbaar vervoer;
d) de planning moet geschieden over gebieden, die groot genoeg zijn om effectieve eenheden te vormen.

Wegenaanleg

Het regeringsprogramma voorziet in de aanleg van 1000 mijl autoweg, die begin 1970 voltooid zouden moeten zijn. Eind mei 1967 waren in Engeland en Wales reeds 457½ mijl voor het verkeer opengesteld, terwijl gewerkt werd aan de aanleg van 142½ mijl. De voornaamste autowegen, die in mei 1967 in Engeland en Wales voor het verkeer waren opengesteld, of in aanbouw waren:

M 1: Londen-Yorkshire (Leeds), geprojecteerde lengte 196,5 mijl (160 m reeds gereed).
M 2: Medway-Londen-Dover, 25 mijl gereed.
M 4: Londen-Zuid-Wales, geproj. lengte 140 mijl.
M 5: Birmingham-Bristol, 115 mijl geproj., 26 mijl gereed.
M 6: Birmingham-Carlisle, 229,5 m geproj., 125 m gereed.
M 62: Lancashire-Yorkshire.

In Schotland is de aanleg van 78 mijl autoweg geprojecteerd.

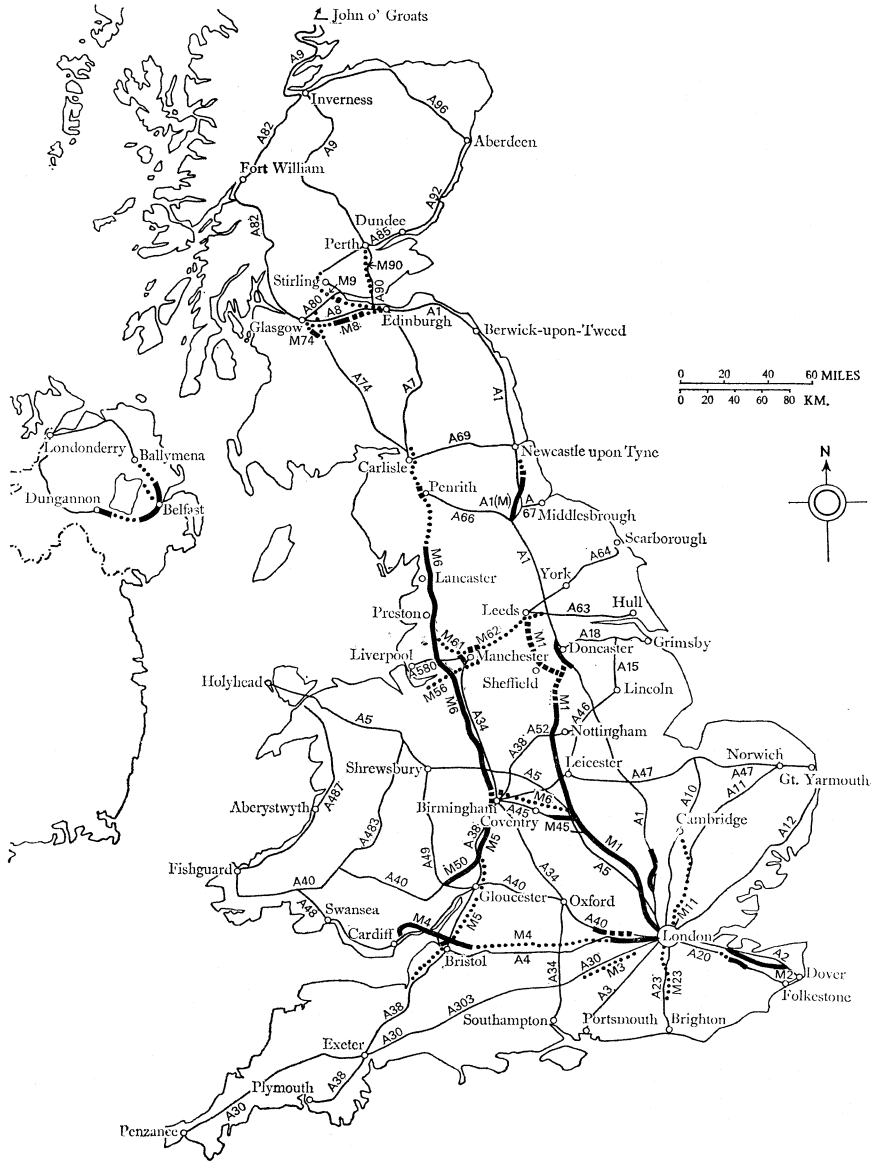

ALGERIJE

MERS EL-KÉBIR DOOR FRANKRIJK ONTRUIMD

Op 31 jan. heeft Frankrijk de vlootbasis Mers el-Kébir voortijdig ontruimd en aan Algerije overgedragen. Op de basis waren ca. 6.000 man Franse marinetroepen gelegerd. Volgens de verdragen van Evian kon de basis tot 1977 Frans bezit blijven. Het voortijdige vertrek betekent een besparing van ca. 68 mln fr.
Wel wil Frankrijk de luchtmachtbasis Bou-Sfer als verbindingspunt tussen het moederland en de Francophone landen van Afrika tot 1977 gebruiken.
De Algerijnse minister van buitenlandse zaken, *Bouteflika,* verklaarde op een persconferentie te Rome n.a.v. opmerkingen over een eventueel gebruik van Mers el-Kébir door Sowjetrussische oorlogsschepen: „Wij hebben de basis voor onszelfs gewild en niet om van soort of nationaliteit van bezettingsmacht te wisselen" *(AFP* 11-2).
Voorts merkte hij op dat Frankrijk met een vertrek uit de basis ingestemd had, omdat het er zeker van was dat geen ander marinepersoneel dan Algerijnen de basis zou bezetten. *(Le Monde)*

DAHOMEY

VOORZITTER REVOLUTIONAIR COMITÉ ONTSLAGEN

Na een zitting van het kabinet is op 10 jan. een communiqué uitgegeven, waarin meegedeeld werd dat kapitein *Jean-Baptiste Hachème* als voorzitter van het militair revolutionair comité van zijn functie was ontheven en uit dit Comité was gezet. Hem werd verweten een houding te hebben ingenomen welke in tegenspraak stond met de door officieren nagestreefde doelstellingen. *(AFP* 10-1) (Vor. ber. pag. 30/2)

GHANA

PLANNEN VOOR BURGERLIJK BEWIND. VERBOD HEROPRICHTING CPP

De Nationale Bevrijdingsraad (NLC) heeft op 29 jan. een decreet uitgevaardigd dat beoogt de weg te effenen voor terugkeer tot een burgerlijk bewind. Het voorziet in de instelling van een constituerende vergadering van 140 leden, onder wie negen stamhoofden. Deze vergadering moet zich beraden over het ontwerp voor een grondwet, dat de daartoe ingestelde commissie (pag. 268/1-1966) nu ingediend heeft. Dit ontwerp stelt o.a. voor een parlement van 140 afgevaardigden (1 kamer) en een scheiding van de functies van president en premier.
Een tweede decreet bepaalt dat voormalige leidende functionarissen van de door ex-president *Nkroemah* opgerichte en geleide Convention People's Party (CPP) de eerste tien jaar geen openbare functies mogen bekleden.
Ook vaardigde het NLC een decreet uit dat de heroprichting van de CPP, die na de staatsgreep van 1966 werd ontbonden, verbiedt. *(Reuter* 29-1; *FAZ* 1-2)
(Vor. ber. pag. 74/2)

KENIA

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET SOMALIA

Op 31 jan. heeft president *Jomo Kenyatta* bekendgemaakt dat Kenia en Somalia hadden ingestemd met het onmiddellijk aanknopen van formele diplomatieke betrekkingen. Enige dagen tevoren waren de in juni 1966 (pag. 443/1-1966) verbroken handelsrelaties hersteld.
De met name door president *Kaoenda* van Zambia bewerkstelligde verbetering in de betrekkingen tussen Kenia en Somalia leidde tot interne moeilijkheden in laatstgenoemd land. Premier *Egal* werd door de radicale vleugel van de regeringspartij, de Somalische Jeugdliga, van verraad aan het vaderland beschuldigd en werd in nov. 1967 zelfs tijdelijk uit de partij gestoten. *(FAZ* 9-2; *NZZ* 13-2)
(Vor. ber. pag. 764/2-1967)

KONGO (KINSJASA)

SPOORWEGEN „GEKONGOLISEERD"

In Kinsjasa is op 29 jan. officieel medegedeeld dat de Kongolese spoorwegen, die tot nog toe in handen waren van verscheidene particuliere ondernemingen met zetels in België, akkoord zijn gegaan met „kongolisatie" van hun bedrijven, zoals gewenst door de regering-Moboetoe.
Volgens de bepalingen van deze „kongolisatie" krijgt de Kongolese staat een meerderheidsbelang in de betrokken maatschappijen, wordt het hoofdkantoor van de ondernemingen overgebracht van Brussel naar Kinsjasa en worden Kongolese burgers in leidende functies geplaatst.
De besluiten zijn genomen na besprekingen tussen minister *Nendaka* van vervoer en de president van de Belgische maatschappij Comminière, waarmee bedoelde spoorwegondernemingen zijn gelieerd.
Oud-minister *Joseph Ngalula* is tot voorzitter van de maatschappijen BCK (Beneden-Kongo-Katanga) en KDK (Katanga-Dialolo-Kinsjasa) benoemd. *(AFP* 29-1)

DRIE DIRECTIELEDEN GÉCOMIN GEARRESTEERD

De president en twee directeuren van de Kongolese mijnbouwmaatschappij Gécomin — de voormalige Union Minière — zijn wegens frauduleuze handelingen op 9 febr. gearresteerd, aldus een bekendmaking op 10 febr. van de minister van voorlichting, *Jean-Jacques Kande.* (Op 9 febr. was te Kinsjasa vernomen dat alle twaalf directieleden in staat van arrest waren gesteld.)
De president van de maatschappij, *Jean-Baptiste Kibwe,* was vice-premier en minister van financiën in de Katangese regering van *Tsjombe* (1959-'63).
(Vor. ber. pag. 138/1-1967)

MAURETANIË

REORGANISATIE KABINET

Op 2 febr. heeft president *Moktar Ould Daddah* zijn kabinet gereorganiseerd. Alleen de minister van arbeid, gezondheid en openbare diensten, *Ahmed Killy,* verliet de regering. De overige ministers wisselden van portefeuille. Het aantal ministeries werd van 8 tot 13 verhoogd. Het kabinet is nu als volgt samengesteld:

Buitenlandse zaken - Dirame Mamadou Wane; defensie - Bakar Ould Sidi Haiba; justitie en zegelbewaarder - Ahmed Ben Amar *; binnenlandse zaken - Mohammed Salem Ould M'Kaitirat; planning en ontwikkeling - Moktar Ould Haiba *; financiën - Sidi Mohammed Diagana; industrie, nijverheid en mijnbouw - Papa Daouda Fall; handel, transport en toerisme - Maloum Ould Braham; bouwnijverheid en telecommunicatie - Abdellahi Ould Sidya; onderwijs - Ely Ould Alaf; jeugd, cultuur, en voorlichting - Hamdi Ould Mouknass; gezondheid en sociale zaken - Baham Ould Mohammed Lagdaf; openbare diensten en arbeid - Samba Gandega; hoge commissaris voor technische opleiding en kadervorming - Abdoulaye Baro *.

* Nieuwe ministers.

Als belangrijk kenmerk van deze reorganisatie noemde *Le Monde*

(3-2) dat de vertegenwoordiging van het „zwarte" bevolkingsdeel is uitgebreid van vier tot vijf ministersposten en dat daar twee sleutelposities, nl. buitenlandse zaken en financiën, onder vallen.

(Vor. ber. pag. 621/3-1967)

ARABISCH TWEEDE OFFICIËLE TAAL

Het derde congres van de Parti du peuple mauritanien (PPM) heeft, aldus *AFP* (28-1), een resolutie aanvaard, welke het Arabisch tot tweede officiële taal — naast het Frans — verklaart.

(Vor. ber. pag. 138/1/2-1966)

SOEDAN

HERVATTING DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET ENGELAND

Op 25 jan. hebben Soedan en Engeland hun diplomatieke betrekkingen hersteld, die in juni 1967 tengevolge van de beweerde Engelse hulp aan Israël waren verbroken.
(Reuter) (Vor. ber. pag. 372/3-'67)

TUNESIË

AFTREDEN MINISTER MESTIRI

Op 29 jan. heeft de minister van defensie, *Ahmed Mestiri,* bij president *Habib Bourguiba* zijn ontslag ingediend uit protest tegen de „niet-correcte handhaving van de Destour-socialistische economische politiek van de regering". Tevens verzocht hij om ontheffing uit zijn partijfuncties als lid van het politieke bureau van de socialistische Destourpartij.
President Bourguiba aanvaardde zijn ontslag en belastte de minister voor het presidentschap *Bahi Ladgham* eveneens met de portefeuille van defensie. Het politieke bureau stootte Mestiri dezelfde dag uit de partij.

BOURGUIBA WIL ZELF ZIJN OPVOLGER AANWIJZEN

President *Habib Bourguiba* heeft tijdens een vergadering van het centrale comité van de Destourpartij een wijziging van de grondwet aangekondigd, waardoor hijzelf zijn opvolger kan bepalen. Deze beslissing, die de „continuïteit van de staat moet garanderen", werd op 27 jan. bekendgemaakt. Met de wijziging van de grondwet, die voor 1969 is voorzien, wil de president tegelijkertijd het kabinet hervormen. De door hem aan te wijzen opvolger zou titel en functie van premier moeten ontvangen. *(AFP* 28-1)

(Vor. ber. pag. 77/1)

midden-oosten

ALGEMEEN

UITWISSELING KRIJGSGEVANGENEN EN BURGERS

Op 11 jan. maakte het Internationale Rode Kruis (IRK) bekend dat Israël en de VAR een algemene uitwisseling van krijgsgevangenen waren overeengekomen, welke zou worden uitgevoerd onder auspiciën van het IRK op een plaats aan het Suezkanaal tussen Ismaila en El Kantara. Een functionaris van het IRK verklaarde dat de overeenkomst het resultaat was van onderhandelingen die verscheidene maanden hadden geduurd.
Reeds eerder waren na bemiddeling door het IRK burgers en krijgsgevangenen door Israël gerepatrieerd. Dit betrof ca. 350 Egyptische burgers afkomstig uit de Gazastrook op 3 aug. 1967 en o.a. 90 gewonde Egyptische gevangenen op 20 juli, 31 juli en 4 aug., terwijl op 1 jan. 500 Egyptische krijgsgevangenen (waaronder twee generaals) werden gerepatrieerd in ruil voor 1 Israëliër.
De algemene uitwisseling van gevangenen tussen Israël en de VAR begon op 12 jan. en werd op 23 jan. voltooid, aldus een officiële bekendmaking uit Tel Aviv. Israël liet 4.481 Egyptische gevangenen, o.w. 493 officieren, vrij en de VAR zond 10 Israëliërs, o.w. 6 officieren, terug. Volgens een functionaris van het IRK waren alle andere Arabische krijgsgevangenen reeds door Israël gerepatrieerd.
Op 27 juni 1967 waren twee Israëlische piloten, die boven Irak neergeschoten waren en sindsdien in Jordanië gevangen gehouden werden, uitgewisseld tegen 424 Jordaanse krijgsgevangenen. Deze uitwisseling kwam tot stand door bemiddeling van het Internationale Rode Kruis, vond plaats bij de Allenby Brug over de Jordaan en was de eerste tussen Israël en een Arabisch land. Het IRK bevestigde toen dat geen krijgsgevangenen over en weer meer verbleven in Israël of Jordanië, uitgezonderd 25 zwaargewonde Jordaniërs. Onder de gerepatrieerden bevonden zich drie consulaire ambtenaren uit Irak, die geïnterneerd waren na de verovering door Israël van de oude stad van Jeruzalem.
Een uitwisseling van krijgsgevangenen tussen Israël en Syrië vond, na onderhandelingen door het IRK, plaats op 17 juli nabij Kuneitra. Het betrof 591 Syriërs (361 militairen en 230 burgers) in ruil voor een Israëlische piloot en een Israëlisch-Arabische burger alsmede de stoffelijke overschotten van twee piloten en een burger.

GEDEELTELIJKE OPHEFFING AMERIKAANS WAPENEMBARGO. HERVATTING LEVERANTIES AAN JORDANIË

Het Amerikaanse State Department heeft op 24 okt. 1967 een gedeeltelijke opheffing van het Amerikaanse wapenembargo voor het Midden-Oosten bekendgemaakt om Israël en vijf Arabische landen (Libanon, Saoedi-Arabië, Tunesië, Marokko en Libië) in staat te stellen reeds lang besteld en ter handhaving van hun defensie noodzakelijk materiaal te verkrijgen. Woordvoerder *Robert Mc Closkey* wees erop dat bijna alle wapenleveranties in de VS waren besteld vóór het uitbreken van de zesdaagse oorlog. Hij deelde mee dat het hierbij ging om (48) Skyhawk-straaljagers voor Israël en niet nader aangeduide vliegtuigen voor Libië en Marokko; dat de vijf Arabische landen ook communicatiemateriaal, vrachtwagens, reparatie-onderdelen, en constructiematerialen zouden ontvangen, terwijl Israël onderdelen en componenten zou ontvangen voor „zulke zaken als radiotoestellen die in Israël geassembleerd worden". Ook wees Mc Closkey erop dat de SU „belangrijk hoogwaardige militaire uitrustingen aan de VAR, Syrië en Irak had geleverd. Hij voegde er aan toe dat nog geen beslissing was genomen op dit moment t.a.v. het vrijgeven van militaire uitrusting aan Jordanië. Met nadruk verklarend dat de Amerikaanse wapenverkooppolitiek aan het Midden-Oosten altijd een van maximale beperking was geweest, zei Mc Closkey dat de gedeeltelijke opheffing van het embargo „in geen enkel opzicht (. . . .) een „openen van de sluizen" betekende.

Hervatting leveranties Jordanië

Op 14 febr. maakte het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken bekend dat de VS besloten hadden de wapenleveranties aan Jordanië te hervatten. Op de vraag welke wapens zullen worden geleverd, wilde de woordvoerder alleen zeggen dat er over het soort wapens onderhandeld zal worden in Amman. Het overleg zal direct beginnen. De woordvoerder van het State Department zei dat „de VS van mening blijven dat matiging bij de wa-

penleveringen aan het Midden-Oosten een essentiële factor vormt voor de stabiliteit in dat deel van de wereld". In officiële kringen te Washington merkte men op, dat de hervatting van de wapenleveranties aan Jordanië een gevolg is van de massale wapenzendingen van de SU aan bepaalde landen in het Midden-Oosten.

SHOEKAIRY NEEMT ONTSLAG

Ahmed Shoekairy, de voorzitter van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO), heeft op 24 dec. 1967 tijdens een zitting van de uitvoerende raad van de PLO te Cairo zijn ontslag aangeboden. Dit werd aanvaard. Tevoren hadden 7 van de 14 leden van de raad in een telegram Shoekairy's aftreden geëist. Deze schorste hem uit „bezuinigingsoverwegingen". Eenzelfde lot betrof de opperbevelhebber van het Bevrijdingsleger, generaal *Medani,* die volgens berichten uit Cairo als leider van de oppositie tegen Shoekairy opgetreden zou zijn. Deze werd verweten dat hij een persoonlijke politiek voerde en in de huidige omstandigheden geen werkelijke leider van de revolutie was. In zijn ontslagbrief bood Shoekairy zijn opvolger zijn diensten als gewoon soldaat aan om „aan de bevrijding van Palestina" mee te werken.
Door zijn radicale verklaringen kreeg Shoekairy, vooral in het Westen, de naam van een extremist te zijn. Merkwaardig genoeg is het eerder zijn gebrek aan extremisme dat tot zijn ontslag heeft geleid, aldus de *NRC* (27-12).
Tot zijn opvolger als voorzitter van de PLO werd benoemd *Yehia Hammoeda,* een te Amman geboren Palestijnse advocaat.



PLO-voorzitter Yehia Hammoeda.

Shoekairy trad gelijktijdig af als vertegenwoordiger van de Palestijnen bij de Arabische Liga.

IRAK

MINISTERS AFGETREDEN

Op 13 jan. zijn de volgende zes ministers afgetreden: *Abdel Rahman al Qayssi* (onderwijs), *Ahmed el-Haboubi* (arbeid en sociale zaken), *Ahmed Chamaa* (gezondheid), *Mohammed Jawad Aboussi* (economie), *Abdel Hadi el-Rawi* (jeugdzaken) en *Abdel Razzak Mohieddin* (staatsminister).
Dezelfde dag benoemde president *Aref* op voorstel van premier *Taher Yahia* de volgende nieuwe ministers: *Taha el Haj Elias* (onderwijs), *Abdel Kerim Hani* (arbeid en sociale zaken), *Jamal Ahmed el-Hamdi* (gezondheid), *Abdel Karim Kannouna* (economie), *Yassine Khalil* (jeugd) en de staatsminister generaal *Faysal Chourhane al-Ers.* Voor het aftreden van de ministers werd geen reden opgegeven. Waarnemers brachten deze ontwikkeling in verband met een streven naar versterking van de positie van de president en van de politieke onafhankelijkheid. Terwijl de nieuwe ministers politieke onbekenden zijn, stonden hun afgetreden collega's bekend als „nasseristen". Met name gold dit voor Mohieddin, die met de voorbereiding van de constitutionele vereniging van Irak met de VAR belast was. President Aref zou er, aldus deze commentaren, naar streven alle politieke elementen, die zich met deze of gene Arabische staat bijzonder verwant voelen, te verwijderen en met behulp van zijn premier een uitsluitend aan hem toegewijde regeringsploeg op te bouwen. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 539/3-1967)

PRESIDENT AREF IN PARIJS

Van 7-10 febr. heeft president *Abdel Rahman Aref* een officieel bezoek aan Frankrijk gebracht.
In voorbeschouwingen over dit bezoek werd gewezen op de Franse belangstelling voor de Iraakse olie- en zwavelreserves en de interesse van Irak voor de Franse Mirages en andere wapens. Naast het in beginsel met de ERAP-ELF gesloten akkoord (zie pag. 78/2) zijn er de voortdurende onderhandelingen tussen de Compagnie Française des Pétroles (CFP) en de Iraakse regering over de al dan niet gemeenschappelijke exploitatie van de aardolievelden van Noord-Rumaila. Voorts zou de aankondiging te verwachten zijn van het bod dat de Société Nationale de Pétroles d'Aquitanie (een dochter van de ERAP) heeft gedaan inzake de mijnexploitatie van het rijke zwavelveld van Mishraq (Centraal Irak), dat naar schatting 1 mln ton per jaar kan produceren.
De Iraakse belangstelling voor de levering van Franse militaire uitrusting bleek o.a. uit het bezoek dat een Iraakse militaire missie begin dec. 1967 aan Parijs bracht. Naar verluidt zou hierbij de aankoop van o.a. 70 Mirage V-jachtbommenwerpers en 200 tanks aan de orde zijn geweest.

N.a.v. het bezoek van deze Iraakse delegatie verschenen in de Franse pers berichten dat Frankrijk voornemens was wapens aan Irak te leveren. Op 8 dec. 1967 werd van „gezaghebbende zijde" in Parijs meegedeeld, dat de politiek van de Franse regering t.a.v. warenleveranties aan landen van het Midden-Oosten inhield dat voor het ogenblik geen Mirages aan Israël of aan een van de Arabische staten zouden worden geleverd. „Als er in Frankrijk door landen in het Midden-Oosten orders voor oorlogsvliegtuigen worden geplaatst, is er geen enkele reden waarom deze bestellingen niet zouden worden aanvaard; het is echter duidelijk dat de produktie of de aflevering zoveel tijd vergen, dat het accepteren van de orders geen inbreuk maakt op het thans door Frankrijk gehuldigde beginsel, dat het geen oorlogsvliegtuigen levert aan oorlogvoerende landen, zo werd volgens A F P (8-12) van genoemde zijde verklaard. Er werd tevens op gewezen, dat Frankrijk met uitzondering van de 50 Mirages (in 1965 besteld en reeds grotendeels betaald) tot dusver al het door Israël bestelde militaire materieel afgeleverd heeft of nog zal leveren. Geruchten als zouden deze Mirages eventueel aan andere landen worden geleverd, werden „absurd" genoemd.

In het na afloop van het bezoek van president Aref gepubliceerde slotcommuniqué werd over wapenleveranties niet gesproken. Over de olieconcessies werd gezegd dat beide landen voorstander zijn van een „moderne en voor beide landen voordelige vorm van olie-ontginning". Voorts was er een meer algemene passage, luidende: „De Franse regering uit de wens dat de reeds begonnen deelneming van de Franse ondernemingen aan de uitvoering van het ontwikkelingsprogramma het uitgangspunt zal zijn van een zo groot mogelijke economische samenwerking".
In een interview met *Le Monde* (10-2) zei president Aref dat Frankrijk alleen prioriteit zou krijgen als het Franse aanbod interessant is. Alles hangt af van de voorwaarden die Frankrijk biedt, maar wij zullen daarbij wel rekening houden

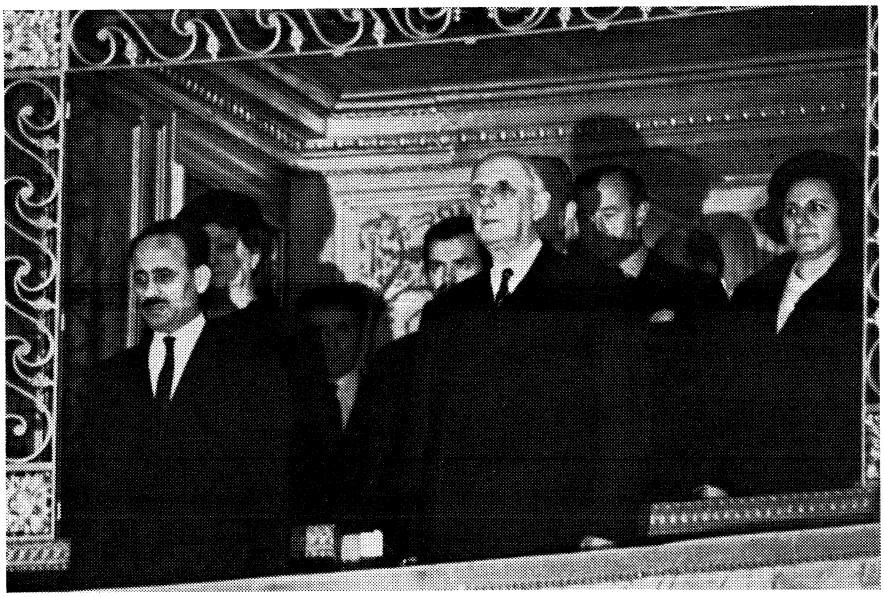

De beide staatshoofden tijdens een galavoorstelling. Links president Aref van Irak, in het midden president De Gaulle van Frankrijk.

met de Frans-Iraakse vriendschap. Inzake het Israëlisch-Arabisch conflict stond in het communiqué te lezen dat beide staatshoofden het erover eens zijn dat Israël alle bezette gebieden moet ontruimen voor er sprake kan zijn voor een mogelijkheid tot regeling. De verdere punten die president De Gaulle in een tafelrede had genoemd (vaststelling van een grens onder toezicht der Ver. Naties, regeling van het vluchtelingenprobleem en vrije doorvaart voor Israël door het Suezkanaal en de Golf van Akaba) werden in het communiqué aangeduid met de volgende woorden: „Van beide zijden werd de hoop uitgesproken dat de inspanningen van allen kunnen worden samengebundeld, met name binnen het kader der VN, om te komen tot een rechtvaardige en billijke regeling, waardoor er een duurzame vrede kan worden gevestigd."

Brief Barzani

Bij aankomst van president Aref te Parijs op 7 febr. werd de tekst bekendgemaakt van een brief die de Koerdenleider *Barzani* aan president De Gaulle gericht had. Hierin verzocht Barzani de Franse president, die hij „de grootste verzetsstrijder van Europa" noemde, geen wapens aan Irak te leveren. Met een verwijzing naar Vietnam schreef Barzani dat het lot van het Koerdenvolk *) de president niet minder ter harte zou gaan. Wapenleveranties aan Irak zouden „slechts nieuwe verwoestingen en slachtingen onder vrouwen en kinderen aanrichten".

Wapenleveranties?

Van doorgaans welingelichte zijde te Parijs werd volgens *Reuter* (15-2) vernomen dat Frankrijk aan Irak 70 lichte pantserwagens zal leveren krachtens een akkoord dat tijdens het bezoek van president Aref tot stand gekomen was.

NATIONALISATIE PERS

Op 4 dec. 1967 is te Bagdad een decreet gepubliceerd volgens welk de 16 in Irak verschijnende kranten, die in particulier bezit zijn of onder particuliere leiding staan, de vergunning tot verschijnen wordt ontnomen.
Het decreet bepaalt echter dat de ingetrokken vergunningen op een later tijdstip opnieuw aan particulieren, die daartoe een verzoek indienen, kunnen worden verleend.
In plaats van de verboden 16 kranten komen de volgende 5 dagbladen: „Al-Joumhouriya" (de republiek), „Al-Saoura al-Arabiya" (de Arabische revolutie), „Al-Mouaten" (de burger), „Al-Massa" (de avond) en de Engelstalige „Baghdad Observer". Deze kranten behoren tot het bij het ministerie van „nationale oriëntatie" aangesloten „orgaan voor pers en drukwerk".

* Op 30 nov. 1967 zouden de Koerden volgens L'O r i e n t een boycotactie tegen de regering te Bagdad begonnen zijn, omdat deze ondanks een door de Koerden gesteld ultimatum van medio november haar beloften niet zou zijn nagekomen.
(Vor. ber. pag. 715/3-1966)

SYRIË

ZOUAYEN IN MOSKOU EN PARIJS

Premier *Youssef Zouayen* heeft van 29 nov.-2 dec. 1967 een officieel bezoek aan Moskou en van 10-15 dec. aan Parijs gebracht.

Moskou

Te Moskou voerde Zouayen, vergezeld van de minister van buitenlandse zaken, *Makhos,* en de chef van de generale staf, generaal *Soueidani,* besprekingen met premier *Kosygin,* de minister van buitenlandse zaken *Gromyko,* de minister van defensie, maarschalk *Gretsjko* en vice-premier *Nowikow,* die belast is met vraagstukken van de buitenlandse handel. In het na afloop van het overleg uitgegeven gemeenschappelijk communiqué stond dat beide partijen het noodzakelijk achten „de eenheid van de Arabische landen te versterken" (. .) „De liquidatie van de gevolgen van de Israëlische agressie is een zaak van alle Arabische landen" en Syrië „zal steeds handelen in overleg met de VAR en de andere Arabische landen die zich hebben bevrijd om hun krachten te verenigen in de gemeenschappelijke strijd tegen het imperialisme". De SU bevestigt haar steun aan de Arabische landen zowel in economisch als militair opzicht. Het communiqué maakte geen melding van een eventuele Arabische topconferentie noch van de door Engeland ontworpen Veiligheidsraadresolutie, twee zaken waarover de SU en Syrië volgens *Le Monde* (5-12) van mening verschillen.

Parijs

Te Parijs werden besprekingen gevoerd met premier *Pompidou* en minister van buitenlandse zaken *Couve de Murville.* Zouayen had ook een onderhoud met president *De Gaulle.* Het slotcommuniqué gaf geen uitsluitsel over eventueel getroffen of overeen te komen concrete afspraken. Het onderstreepte de wil van de ondertekenaars de economische, technische en culturele samenwerking te versterken.

Van wapenleveranties was in het communiqué geen sprake. Evenmin was dit het geval t.a.v. mogelijke Iraakse olieleveranties aan Frankrijk via Syrië. Zouayen en De Gaulle bleven het, aldus *AFP* (15-12) oneens over bepaalde punten in het Israëlisch-Arabische conflict met name over de erkenning van het bestaansrecht van Israël.

DE SOWJETRUSSISCHE VLOOT

Na de zesdaagse oorlog in het Nabije Oosten is de Sowjet-Unie ertoe overgegaan haar zeestrijdkrachten in de Middellandse Zee te versterken. De aandacht werd hiermee gevestigd op de groeiende betekenis van de Sowjet-marine, maar vooral ook op de bereidheid van de Sowjetleiders om deze zeemacht te gebruiken als een machtsmiddel van een mogendheid met wereldwijde invloed. De interpretatie van dit verschijnsel in het Westen loopt uiteen van de mening, dat de uitbreiding van de Sowjet-marine een nieuwe bedreiging vormt van de landen van de Noordatlantische Verdragsorganisatie (NAVO) en in het bijzonder van de zuidelijke flank van de NAVO (Italië, Griekenland, Turkije) tot de constatering, dat de SU als grote mogendheid evenals de VS gebruik maakt van een krachtige marine om van haar militaire aanwezigheid in andere delen van de wereld te doen blijken.

De NAVO-Ministerraad heeft zich in dec. 1967 reeds met de Sowjet-aanwezigheid in de Middellandse Zee bezig gehouden (pag. 802/3-1967). Voor deze vergadering van de Ministerraad had de adviseur van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken voor Noord-Afrika en de Middellandse Zee, *Julius P. Holmes,* als bijzonder ambassadeur overleg gepleegd over de kwestie in de Europese NAVO-hoofdsteden. De Assemblee van de Westeuropese Unie (WEU) keurde op 5 dec. 1967 een aantal resoluties goed inz. de verdediging van de Middellandse Zee. Slechts vier Franse parlementariërs stemden tegen. De resoluties vragen een strengere controle op het verkeer door de Dardanellen teneinde het voor de SU moeilijker te maken om met raketten geladen schepen ongemerkt naar de Middellandse Zee te brengen, en de totstandkoming van een internationale organisatie om te verzekeren dat het verkeer door het Suez-kanaal vrij is. In een rapport voor de Assemblee had de Nederlandse afgevaardigde *F. Goedhart* o.m. gesteld: „Het is niet langer juist om te spreken van het „gevaar" dat de Sowjet-Unie de zuidelijke flank van de NAVO omsingelt. Dit „gevaar" is een realiteit geworden".

Volgens het officieuse Franse militaire tijdschrift *Revue de la Défense Nationale* heeft de Franse marineleiding besloten plannen op te stellen voor de uitrusting van de marine met raketten en met snelle transportmiddelen zoals helikopters voor de „brandweereenheden" van de mariniers. In Parijs is wel vernomen, dat de Franse president *De Gaulle* de beperking van de Amerikaanse macht in de Middellandse Zee niet ongaarne ziet.

De betekenis van de militaire aanwezigheid van de SU in de Middellandse Zee wordt nog versterkt door de toenemende voorziening van een aantal Arabische landen van Sowjet-wapens en -instructeurs. Volgens de *Figaro* (15-1) heeft de Verenigde Arabische Republiek de verliezen van de zesdaagse oorlog reeds voor 85% door wapenleveranties van de SU goedgemaakt. Deze leveranties betreffen raketten, zowel voor offensieve (vgl. de vernietiging van de Israëlische torpedojager Eilath — pag. 811/3-1967) als voor defensieve doeleinden (zoals de ook aan Noord-Vietnam geleverde SAM-raketten), straaljagers van het type MiG 21 en Soechoi 7 en technische uitrustingen, welke zelfs aan de Oosteuropese landen nauwelijks zouden zijn geleverd. Minstens 2.500 Sowjet-instructeurs en manschappen, aldus de *Figaro,* zijn ingezet om de Egyptische strijdkrachten te moderniseren.

Er zijn berichten geweest volgens welke de SU voornemens zou zijn aan de Arabische landen tientallen patrouille-boten van het type Komar te leveren. Deze berichten lijken waarnemers echter prematuur gezien het feit dat de SU zelf nog slechts 50 schepen van dit type en 50 van het nieuwere type Osa bezit.

STERKTE VLOOT SU EN VS

	SU	VS
OORLOGSSCHEPEN		
Aanvalsvliegdekschip	0	15
Vliegdekschip	2	17
Kruisers	19	14
Torpedojagers, fregatten en begeleidingsschepen	170	330
Atoomduikboten	55	75
Overige duikboten	305	80
Landingsschepen	100	105
Schepen uitgerust met torpedo's of raketten	560	0
KOOPVAARDIJVLOOT		
Aantal schepen	1350	1000
Mln ton	10	14

De sterkte van de Sowjet-vloot

Bijgaand kader geeft een overzicht van de sterkte van de Sowjet-marine i.v.m. de Amerikaanse. De daarin opgevoerde twee Sowjetrussische vliegdekschepen zijn nog niet operatief. Met één van deze schepen wordt nog op de Zwarte Zee geoefend, terwijl de tweede nog in aanbouw is. De Sowjet-vliegdekschepen hebben slechts over hun halve lengte een „vliegdek" en wel voor helikopters. Naast de voortdurende uitbreiding van de marine met patrouilleboten uitgerust met raketten voor de korte afstand, is de SU bezig het aantal kruisers toegerust met raketten voor middellange afstand op te voeren. Het nieuwste type is de Kresta, waarvan er reeds vier operatief zijn. De Sowjet-oorlogsvloot is uitgerust met lucht- en zeedoelraketten. De Westelijke marines kennen slechts luchtdoelraketten (althans aan boord van de schepen). Marinedeskundigen zijn over het algemeen van mening dat in oorlogstijd de schepen buiten het bereik van de vijandelijke zeedoelraketten voor korte afstand gehouden kunnen worden en dat het zelfs in vredestijd slechts zeer zelden voor kan



Auf dem nahöstlichen Schachbrett: Zug um Zug

(Die Zeit)

ADMIRAAL S. G. GORSJKOW

Admiraal Sergei Georgewitsj Gorsjkow is geboren op 26 febr. 1910 in de Oekraïne. Hij studeerde van 1927-1931 aan de militaire academie te Frunze. Bij het uitbreken van de oorlog voerde hij het bevel over een paar verouderde kruisers en omgebouwde koopvaardijschepen. Van 1941-1944 als commandant van een flotille en vervolgens (tot 1948) van een eskader, maakte hij naam als een geducht tegenstander van de Duitsers in de Zwarte Zee, de Zee van Azow en — met een door hem opgebouwde riviervloot — op de Donau. In 1941 was hij de jongste admiraal in de geschiedenis van de SU geworden, terwijl hij in 1942 was toegetreden tot de partij.
Van 1948-1951 was Gorsjkow chef-staf en van 1951-1955 commandant van de Zwarte Zee Vloot. Vervolgens, in 1955, werd hij vice-chef-staf van de Sowjet-marine. Sedert 1956 is Gorsjkow onder-minister van defensie en opperbevelhebber van de Sowjet-vloot. In deze laatste functie was hij de opvolger van admiraal N. Koeznetsow, die tijdens het 20-ste partijcongres in 1956 uit het centrale partijcomité was gestoten. Op datzelfde partijcongres werd Gorsjkow kandidaat-lid van het centrale partijcomité, waarvan hij in 1961 lid werd. Eerst na de Cuba-crisis kreeg Gorsjkow ruime mogelijkheden om de Sowjet-marine uit te bouwen. In 1967 kreeg hij de rang van admiraal van de



vloot (vijf sterren) als derde in de geschiedenis van de Sowjet-marine. Hij werd driemaal onderscheiden met de Orde van Lenin en werd in 1965 Held van de SU.

---

komen, dat deze raketten een bedreiging vormen. De Israëlische Eilath schijnt zich uitzonderlijk dicht bij de Egyptische wateren gewaagd te hebben. De raketten voor middellange afstand van de Kresta-kruisers vergezeld van Kashin-torpedojagers kunnen strijd leveren met de Amerikaanse vliegkampschip-groepen met hun vliegtuigen.
Aangaande de kracht van de Sowjet-vloot kan nog opgemerkt worden, dat de marine vrijwel uitsluitend nieuwe schepen bezit en dat de SU, veel meer dan andere zeevarende mogendheden, haar koopvaardij, en vooral haar vissersvloot, inzet voor militaire doeleinden (voornamelijk voor het verzamelen van inlichtingen). De Sowjet-koopvaardijvloot is reeds de vijfde ter wereld (pag. 790/2-1967). Wanneer men alleen het varende deel van de koopvaardijvloot rekent, zal de Sowjetrussische vloot de Amerikaanse waarschijnlijk kort na 1970 overvleugelen. De Sowjet-vloot voor de zeevisserij is de grootste ter wereld en tevens de meest moderne. De SU heeft voorts veruit de grootste vloot voor oceanografische doeleinden.

De Middellandse Zee Vloot

In 1955 en 1957 leverde de SU de eerste torpedoboten en duikboten aan Egypte. Pogingen om aan de Joegoslavische kust van Joego-Slavië een basis te verkrijgen mislukten, ook na de dood van *Stalin*. Daarenboven verloor de SU in 1961 de basis Saseno in Albanië. Anderzijds had de SU van deze basis altijd een bescheiden gebruik gemaakt. Tot 1964 werden in de Middellandse Zee slechts bij uitzondering Sowjet-duikboten of oppervlakteschepen gesignaleerd. Van 1964 tot 1966 vond echter geleidelijk aanzienlijke uitbreiding plaats van de Sowjet-oorlogsvloot en in juni 1967 werd de sterkte uitgebreid tot ca. 45 schepen. In jan. 1968 was de sterkte echer al weer teruggebracht tot 35 schepen. Deze vloot, het 3e Eskader of Middellandse Zee-afdeling van de Zwarte Zee Vloot, heeft meestal als vlaggeschip een kruiser van de Swerdlowsk-klasse van ca. 20.000 ton, met raketten voor de middellange afstand, vergezeld van een met raketten toegeruste torpedobootjager. Dikwijls komt hier nog een tweede kruiser bij. Voorts telt het eskader doorgaans enkele torpedojagers van de Kotlin-klasse (2850 ton, 35 knopen, luchtdoelraketten) en van de Kasjin-klasse (5000 ton, luchtdoelraketten en een landingsplatform voor helikopters), ca. 15 duikboten waaronder enkele met kernaandrijving en voorts begeleidings- en landingsschepen. Een deel van het eskader wordt bemand door mariniers. Dit krijgsmachtsonderdeel was na 1945 ontbonden, doch bleek bij de militaire parade t.g.v. de viering van de revolutie in 1967 weer in ere te zijn hersteld.
Het 3e Eskader heeft permanent de beschikking over faciliteiten in de havens van Port Said en Alxandrië. De voortijdige ontruiming door Frankrijk van de Algerijnse basis Mers el-Kebir (pag. 141/1) en bezoeken aldaar van Sowjet-vlooteenheden hebben speculaties gewekt, dat de SU hier een basis zou willen vestigen. Algerije schijnt dit voorshands echter niet te wensen (pag. 141/1) en ook moet het onwaarschijnlijk worden geacht, dat de SU in het licht van haar campagne tegen Amerikaanse bases in het buitenland zou overgaan tot de vestiging van eigen bases in het buitenland. Bovendien kan de vloot vanuit de Zwarte Zee worden bevoorraad. Het verdrag van Montreux van 1936 betreffende de toegang tot de Zwarte Zee reglementeert de doorvaart van oorlogsschepen van oeverstaten. Het verdrag beperkt het aantal doorvaarten en voorziet in een periode van kennisgeving van acht dagen. Door deze bepalingen wordt echter de bevoorrading van het Sowjet-eskader in de Middellandse Zee niet gehinderd.
Het 3e Eskader ontloopt in aantal schepen de Zesde Vloot van de VS met haar 50 tot 60 schepen niet zeer. In gevechtskracht kan het echter de vergelijking niet doorstaan. De Zesde Vloot heeft twee zeer grote vliegdekschepen, 25.000 man, en 200 aanvalsvliegtuigen. De Sowjet-schepen zijn gegroepeerd in kleine eenheden van drie of vier schepen die over de Middellandse Zee zijn verspreid. Zij worden niet gebruikt als één enkele strijdmacht en zijn, aldus *The Times* (19-1), duidelijk niet bedoeld als een directe bedreiging van de Zesde Vloot, die echter wel in haar bewegingsvrijheid wordt beperkt en die bovendien na de crisis in het Midden-Oosten niet meer de havens van de VAR, Syrië, Algerië en Libanon kan binnenlopen.

De Sowjet-fregat-kapitein M. Korenewsky heeft in het orgaan van het ministerie van defensie, Rode Ster, op 27 en 28 dec. 1967 een reportage gepubliceerd over zijn verblijf bij het 3e Eskader, waarin hij vaststelt dat de Russische eenheden in de Middellandse Zee met grote moeilijkheden te kampen hebben, aangezien zij in de onmiddellijke nabijheid van de Zesde Vloot opereren „die zelfs bij openlijk optreden een gemene

en onbeschaamde vloot is, nog helemaal afgezien van haar algemeen bekende reactionaire aard".
Op 19 mei 1967 heeft de Amerikaanse admiraal Martin verklaard, dat de taken van de Zesde Vloot door de Sowjetrussische aanwezigheid in de Middellandse Zee waren gewijzigd. Het zou dichter bij de waarheid zijn geweest, indien hij i.p.v. „taken" het woord „omstandigheden" had gebruikt, aangezien de taken van de Zesde Vloot onveranderd zijn gebleven, maar haar mogelijkheden aanzienlijk zijn beperkt. Het 3e Eskader schaduwt alle bewegingen van de Zesde Vloot, hetgeen de Amerikanen zelf hebben toegegeven. Schout-bij-nacht Lawrence Grace, de commandant van de 60e Task Force, heeft bv. op een persconferentie aan boord van het vliegdekschip „America" verklaard, dat de Russische oorlogsschepen konden getuigen, dat de Amerikaanse eenheden in de juni-oorlog, Israël op geen enkele wijze steun hebben verleend tegen de Arabieren. Zo heeft de situatie in de Middellandse Zee zich gewijzigd en zal zich in de toekomst ten nadele van de agressoren wijzigen, omdat de Russische Middellandse Zee-vloot waakzaam en betrouwbaar is, aldus Korenewsky.

Japanse Zee en Indische Oceaan

Op kleinere schaal dan in de Middellandse Zee heeft de Sowjet-marine ook reeds in de Japanse Zee (na het incident met de Pueblo — pag. 81 e.v.) en in de Indische Oceaan van haar aanwezigheid blijk gegeven. Na het wegvallen van Indonesië, dat door de SU werd toegerust met een sterke vloot, als brug naar de Indische Oceaan, zijn de voornaamste Sowjet-steunpunten Somalia en in de toekomst wellicht Jemen en de Volksrepubliek Zuid-Jemen. Permanent bevinden zich vrijwel geen volwaardige oorlogsschepen van de SU in de Indische Oceaan, wel verzorgings-, spionage- en onderzoekschepen. De aangekondigde terugtrekking van Engeland uit de gebieden ten oosten van Suez, zal een vacuum scheppen, dat ook de SU mogelijk wil helpen vullen. Wat de Perzische Golf betreft kan volgens de *NZZ* (4-2) Perzië de Britse taak overnemen. De *NZZ* wijst er verder op, dat de Franse bases Djibouti aan de Rode Zee en Diego Suarez (aan de noordpunt van Madagascar) door de politiek van De Gaulle zijn geneutraliseerd. De VS beperken zich in de Indische Oceaan nog tot — sterke — „Task Forces".

Sowjet protest

De SU protesteerde op 3 maart tegen wat zij noemt „de Brits-Amerikaanse plannen om een gemeenschappelijk defensiesysteem in de Perzische Golf in het leven te roepen na de terugtrekking van de Britse strijdkrachten uit dit gebied". In een door *TASS* gepubliceerde verklaring wordt gezegd, dat de plannen voor een deel gericht zijn tegen de SU en met name tegen haar zuidelijke grenzen. De plannen komen neer op inmenging in de aangelegenheden van de landen rondom de Perzische Golf, aldus de verklaring, en zijn bedoeld om de oliebelangen van het Westen te redden en tweedracht te zaaien onder de volken en landen in dit gebied.

De SU als zeemogendheid

In de Tweede Wereldoorlog was de rol van de Sowjet-marine bescheiden. Na de oorlog creëerde Stalin tegen de zin van de legerleiding een apart ministerie van marine. Naar het model van de Duitse en Amerikaanse vloten begon men de opbouw van een Sowjet-vloot. Er werd een tiental kruisers van de Swerdlowsk-klasse gebouwd, doch *Chroesjtsjow* annuleerde de bouw van nog enkele van deze schepen. Hij beschouwde oppervlakteschepen als „broedende eenden" een gewillige prooi voor raketen en slechts geschikt voor officiële vlootbezoeken. De sterke opbouw van de raketmacht ging ten koste van de marine, waarvan de betekenis in vele opzichten werd verminderd.

Eerst na de Cuba-crisis van 1963, die de vernedering van machteloosheid tegenover de Amerikaanse vloot bracht, gaf Chroesjtsjow bevel tot de opbouw van een sterke Sowjet-marine compleet met oppervlakteschepen. Inmiddels waren technisch, ook inz. het probleem van zeedoelraketten aan boord van schepen, eigen en nieuwe oplossingen gevonden. Op 16 febr. kon maarschalk Zacharow, de chef-staf van de Sowjet-strijdkrachten, verklaren: „De tijd waarin Rusland uit de wereldoceanen kon worden gehouden is voorgoed voorbij. De imperialisten kunnen de oceanen niet langer voor henzelf houden. Wij zullen alle wereldzeeën bevaren. Geen macht op aarde kan ons daarvan weerhouden."

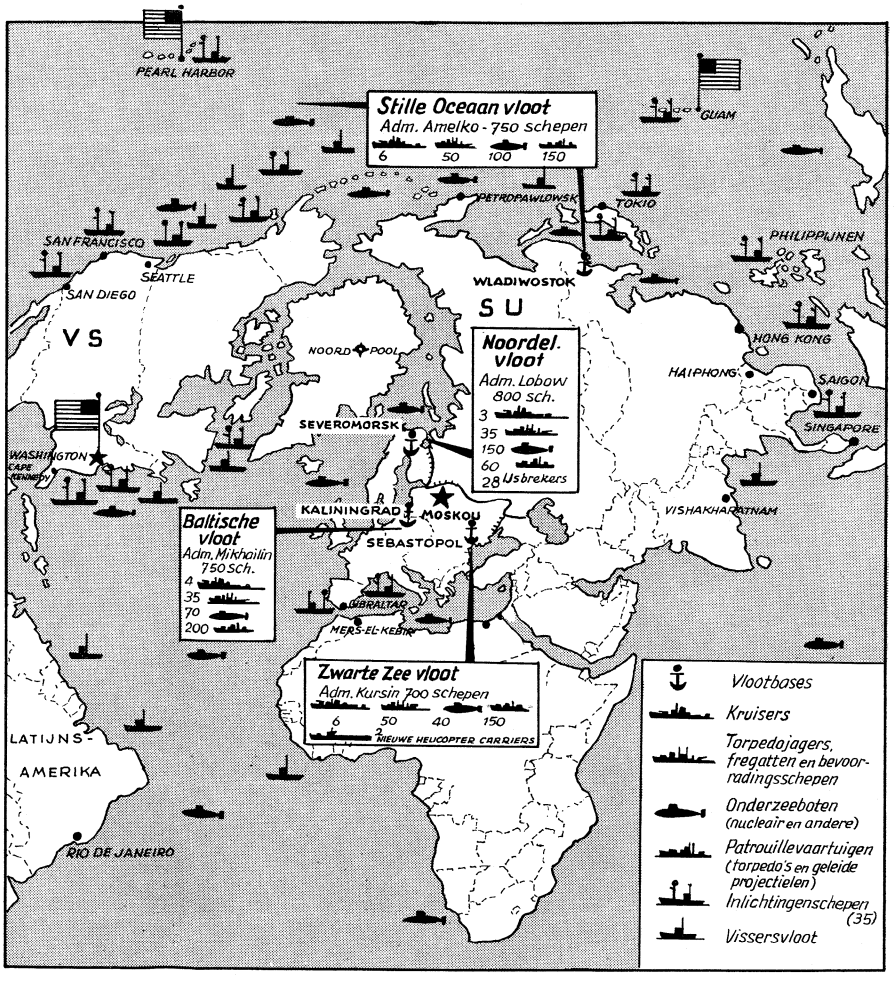

Sterkte en indeling van de Sowjet-marine volgens Time.

internationale zaken

ALGEMEEN

NIEUWE INTERNATIONALE KOFFIE-OVEREENKOMST CACAOBESPREKINGEN MISLUKT

Medio februari is in Londen overeenstemming bereikt over de laatste geschilpunten m.b.t. een nieuwe internationale koffie-overeenkomst.
De huidige overeenkomst loopt op 30 sept. 1968 af. Over de nieuwe exportquota (voor het koffiejaar oktober 1967 tot oktober 1968) was in augustus/september 1967 in Londen overeenstemming bereikt. Brazilië, Columbia en enkele andere belangrijke koffieverbouwende landen bleken bereid hun aandeel in de wereldkoffie-uitvoer enigszins te verminderen ten gunste van een twintigtal Centraalamerikaanse en Afrikaanse landen (Brazilië's aandeel bijvoorbeeld daalde van 38,99 tot 38,50%). De totale exportquota werden voor de 28 belangrijkste exportlanden vastgesteld op 47,6 miljoen balen (ca. 2 miljoen meer dan in het voorgaande jaar). Hiervan is 1,5 miljoen gereserveerd voor bijzondere toewijzingen door de Internationale koffie-organisatie. De Verenigde Staten hadden een totaal van 49,5 miljoen balen gewenst. Voor 13 landen waarvan de jaarlijkse exporten minder dan 100.000 balen bedragen, werd bepaald, dat hun aandeel in de wereldkoffie-uitvoer jaarlijks met 10% mag toenemen tot het maximum van 100.000 balen is bereikt.
Geen overeenstemming kon lange tijd worden bereikt over de vraag of een consumentenland (i.c. de VS) bijzondere invoerrechten zou mogen heffen op de invoer van poederkoffie, wanneer deze, in vergelijking met de prijzen van groene koffie, relatief goedkoop wordt aangeboden, zoals Brazilië volgens de VS deed. Uiteindelijk werd een compromis gevonden, dat een uitvoerige consultatie- en bemiddelingsprocedure behelst.

Cacao

De derde internationale cacaoconferentie is op 19 dec. 1967 sine die verdaagd. De secretaris-generaal van de UNCTAD, dr. *Raul Prebisch,* kreeg machtiging de conferentie weer bijeen te roepen wanneer dat naar zijn mening zinvol is.
Deze derde cacaoconferentie (de voorgaande werden gehouden in 1960 en 1963) was vrijwel gereed met de uitwerking van een cacaoovereenkomst. Hierbij werd een systeem van exportquota gekoppeld aan een systeem van buffervoorraden. De voorraad zou groeien in tijden van grote produktie om te worden verkocht als er tekorten zouden zijn. Daarbij zou een maximum gelden voor de inkoop om structurele overproduktie — die momenteel zeker niet bestaat — te voorkomen.
Het overschot zou worden betaald met ¼ van de minimum prijs en worden verwerkt op niet-traditionele wijze (margarine). Het buffersysteem zou worden gefinancierd uit een heffing op alle cacao die in de internationale handel kwam. Er was

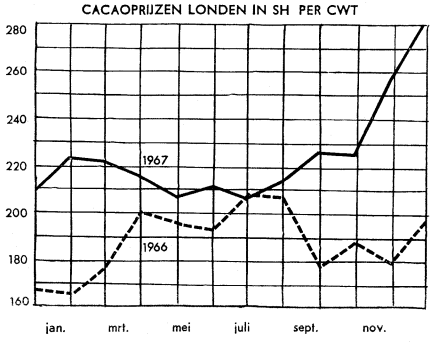

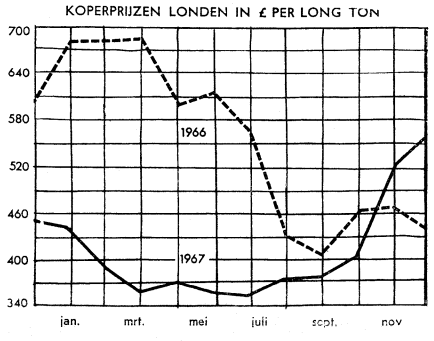

(Nederlandse Overzeebank)

DE WERELDMARKTPRIJZEN VAN BELANGRIJKE GRONDSTOFFEN IN 1967

			1966 eind sept.	1966 eind dec.	1967 eind maart	1967 eind juni	1967 eind sept.	1967 eind dec.
Moody-Index, USA (31. 12. 31 = 100)			379,0	374,5	362,4	370,3	362,1	365,9
Reuter-Index, Engeland (18. 9. 31 = 100)			431,1	425,7	427,2	434,6	419,3	507,6
Tarwe	Chicago, 1. T.	Cents per Bushel	176¾	176	177¼	150⅝	156¼	148
Tarwe	Winnipeg, exportprijs	Cents per Bushel	211⅞	214⅛	213¾	213¼	200	197
Mais	Chicago, 1. T.	Cents per Bushel	138¼	142⅛	141½	130⅜	114⅛	118½
Gerst	Winnipeg, 1. T.	Cents per Bushel	136⅝	137	127¾	129½	127¾	126⅝
Kopra	Philippijnen	$ per t	173	187	186½	196	210¼	262
Sojaolie	Rotterdam, ex tank	£ per t	89½	87	83	80	75/7/6	85
Grondnotenolie	Nigeria, spot	£ per t	112	114	114	104/15	100	106
Lijnolie	New York	Cents per lb.	13,58	13,88	13,88	13,88	13,58	14,28
Suiker	New York, Nr. 8, spot	Cents per lb.	1,65	1,34	1,83	2,05	2,00	2,30
Koffie	New York, S4, spot	Cents per lb.	40¼	39⅝	37¾	38½	37¼	37¼
Cacao	New York, Ghana, spot	Cents per lb.	24¼	27¼	28¾	28	29⅞	31⅛
Katoen	New York, disp.	Cents per lb.	23,86	23,90	24,22	24,51	25,27	25,00
Katoen	Liverpool, disp.	d per lb.	21,95	22,15	22,55	23,05	22,40	32,80
Wol	Londen, 64er Ramwol	d per lb.	118	114	113	114	107	120
Jute	Londen, E. L.	£ per t	129/10	140	136/10	114½	116¼	130
Sisal	Londen, Nr. 3L	£ per t	78	74	74	65	63	70
Rubber	Londen, 1 RSS, spot	d per lb.	18⅜	18½	16 13/15	19⅛	15 13/16	17 13/16
Koper	New York	Cents per lb.	36/38	36/38	38/38,25	38/38,25	38/38,25	38/38,25
Koper	Londen, spot	£ per t	457½	453	379	353½	393	583
Tin	Londen, spot	£ per t	1228	1206	1205	1225	1184	1349
Lood	New York	Cents per lb.	15,00	14,00	14,00	14,00	14,00	14,00
Lood	Londen, spot	£ per t	88	80⅜	82	82½	82½	93⅞
Zink	East St. Louis	Cents per lb.	14,50	14,50	14,50	13,50	13,50	13,50
Zink	Londen, spot	£ per t	98½	102	100¼	97¾	96	112⅝
Aluminium	Londen	£ per t	196	196	196	196	196	228 2/3
Zilver	Londen, spot	d per Unze	112	111⅞	111⅝	143½	147	217

(Neue Zürcher Zeitung)

voorzien in eliminatie van landen die buiten de overeenkomst om probeerden te werken. In kringen van de conferentie meende men, aldus de *NRC* (19-12-67), dat de VS op een mislukking aangestuurd hebben. De Amerikaanse regering zou het Congres hebben willen ontzien. (De cacao-verwerkende industrie in de consumentenlanden verzette zich tegen de overeenkomst.)

Andere grondstoffen

Voor sisal is in sept. 1967 in Rome een informele internationale overeenkomst gesloten.

In Genève is in dec. 1967 een informatieve conferentie gehouden over de toestand op de wereldrubbermarkt, waar de prijzen beneden het dieptepunt van 1954 zijn gedaald.

Eind 1967 werd bekend dat Chili, Peru, Zambia en Kongo (Kinsjasa) — welke landen gezamenlijk 40% van de wereldkoperwinning voor hun rekening nemen — een intergouvernementele raad voor koperexporterende landen zullen oprichten, teneinde gemeenschappelijk tegen extreme prijsfluctuaties te kunnen optreden. *(NZZ, The Times, Nederlandse Overzee Bank)*

De goederenmarkten in 1967

De onzekere economische situatie en de produktie-overschotten — behoudens bij koper, cacao en katoen — leidden tot lage prijzen op de wereldgoederenmarkten.

In de agrarische sector bleven de voortdurende koffie-overschotten een druk op de prijzen uitoefenen; momenteel worden de wereldkoffievoorraden op ca. 85 mln balen geraamd (meer dan het wereldkoffieverbruik van een jaar). In overeenstemming met de sterke statistische positie was de wereldcacaomarkt in de laatste maanden van 1967 vast gestemd. Op de internationale theemarkten legden handelaren een matige kooplust aan de dag. Als gevolg van de niet onbelangrijke surplusvoorraden bleven de suikerprijzen op een laag niveau. De krappe aanbodsituatie resulteerde op de katoenmarkt in geleidelijk stijgende prijzen; verwacht wordt dat in het seizoen 1967/68 tegenover een wereldkatoenverbruik van 52,5 miljoen balen een produktie van 47,3 miljoen balen zal staan. Als gevolg van verminderde vraag heerste in de internationale wolveilingcentra een weinig geanimeerde stemming; in dit verband kan worden opgemerkt dat vooral ook de verscherpte concurrentie van synthetische stoffen tot een daling van het wereldwolverbruik heeft bijgedragen. De vaste stemming op de graanmarkten in 1966 maakte het afgelopen jaar plaats voor een zwakkere tendens, daar de graanimporterende landen in staat waren een groter deel van hun graanbehoefte uit de eigen oogst te dekken. Bij de kalme stemming in de oliën- en vettensector speelde o.m. het omvangrijke aanbod van sojabonen een rol. Mede als gevolg van stakingen in de Amerikaanse bandenindustrie belandden de loco-noteringen voor natuurrubber op het laagste peil in de afgelopen 18 jaar. (Nederlandse Overzee Bank)

west-europa

EEG

DE GEMEENSCHAP IN CIJFERS

Eind mei 1967 werd in Rome het feit herdacht, dat tien jaar geleden de verdragen van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom) te Rome werden getekend (pag. 353 e.v.-1967). Op 1 jan. 1968 waren deze verdragen tien jaar in werking. Het Bureau voor de statistiek van de Europese Gemeenschappen heeft voor de periode van 1 januari 1958 tot en met het laatste jaar waarvoor nauwkeurige gegevens beschikbaar zijn een overzicht opgesteld van de groei, in absolute cijfers en in percentages, van de EEG. Hierbij dient wel te worden opgemerkt, dat in het laatste deel van de tienjarige periode en wel in de tweede helft van 1966 en in 1967, waarover veelal nog geen nauwkeurige gegevens beschikbaar waren, op vele gebieden een zekere teruggang plaats had. Zo op het gebied van de werkloosheid, waarvan bijgaande grafiek een beeld geeft.

BEVOLKING. Van 1957 tot en met 1966 is de bevolking van de Europese Gemeenschap met 10% gestegen (van 167.037.000 tot 183.250.000 personen). De ontwikkeling voor elk land afzonderlijk in deze periode was (in miljoenen), als volgt: West-Duitsland 53,661 - 59,368; Frankrijk 44,311 - 49,440; Italië 48,742 - 51,859; Nederland 11,026 - 12,455; België 8,989 - 9,523; Luxemburg 0,308 - 0,335.

TOENEMING HANDELSVERKEER. Het handelsverkeer binnen de Gemeenschap vertoonde een spectaculaire ontwikkeling zoals blijkt uit het feit dat het indexcijfer (1958 = 100) in 1966 238 bereikte. Deze stijging overtreft ruim die van de wereldhandel, welke in de betrokken periode slechts met 89% steeg (+ 78% indien men afziet van de handel binnen de Gemeenschap).

Van 1958 tot 1966 is de invoer van de EEG uit de rest van de wereld met 90% toegenomen, de uitvoer met 85%. (Voor een gedetailleerd overzicht van de buitenlandse handel van de EEG van 1957 tot en met 1965 zie men pag. 355 - 1967.)

BRUTO NATIONAAL PRODUKT. Het bruto produkt van de Gemeenschap (1958 = 100) steeg tot 151 in 1966 en 159 in 1967 (voorlopige ramingen) terwijl het bruto nationaal produkt van Groot-Brittannië en van de Verenigde Staten respectievelijk toenamen van 131 in 1966 (1967 : 132, voorlopige ramingen) en tot 146 in 1966 (1967: 150, voorlopige ramingen).

In de verschillende landen van de Gemeenschap was de ontwikkeling van het bruto nationaal produkt als volgt (basis 1958 = 100): West-Duitsland: 152; Frankrijk: 151; Italië: 157; Nederland: 151; België: 143.

BRUTO GOUD- EN DEVIEZENRESERVES. Het totaal van de bruto reserves van de zes landen aan goud en in convertibele deviezen dat in 1958 $ 11,906 mrd bedroeg is gestegen tot $ 21,107 mrd in 1967. Het aandeel van de goudvoorraden in het totaal van de reserves nam toe van 57,03% in 1958 tot 71,83% in 1967.

De bruto goud- en deviezenreserves van het Verenigd Koninkrijk welke in 1958 $ 3,069 mrd bedroegen zijn gedaald tot $ 2,733 mrd in 1967. Voor de Verenigde Staten zijn deze cijfers respectievelijk $ 20,582 en 14,277 mrd.

De ontwikkeling van de reserves in de landen van de Gemeenschap wordt weergegeven in onderstaande tabel, waarbij het totaal van de reserves in miljarden dollar wordt gevolgd door het percentage goud op het totaal van de reserves:

	1958	1967
W.-Duitsland ..	5,372 - 46,04	6,808 - 62,93
Frankrijk	1,050 - 71,43	5,835 - 89,70
Italië	2,139 - 50,77	4,148 - 57,85
Nederland	1,488 - 70,23	2,104 - 82,27
BLEU	1,497 - 84,84	2,212 - 68,44

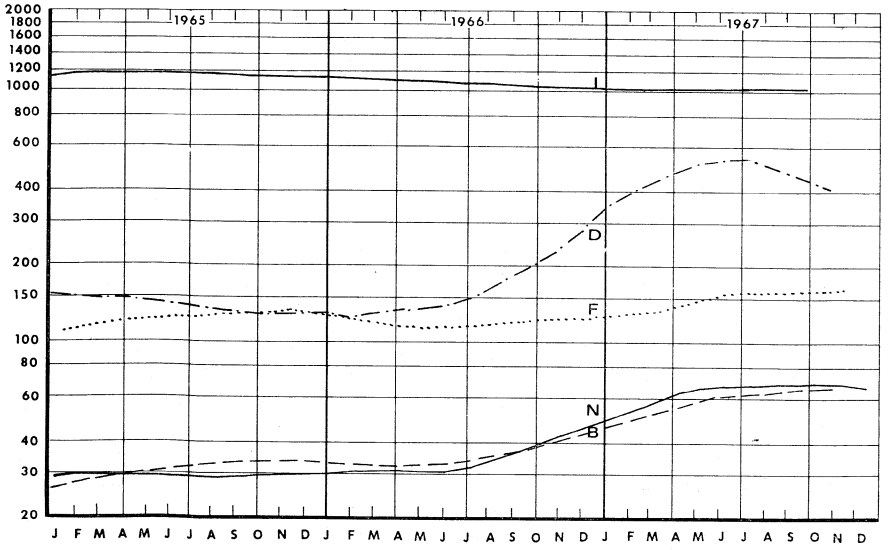

Aantal werklozen (x 1000) (Europese Gemeenschap)

INDEXCIJFER GROOTHANDELSPRIJZEN. Het algemene indexcijfer van de groothandelsprijzen is in Frankrijk het meest gestegen, namelijk tot 122 in 1967 (basis 1958 = 100) terwijl het in West-Duitsland het meest stabiel bleef: 103. Tussen Frankrijk en Duitsland liggen Nederland (indexcijfer 117), Italië (113) en België (111).

INDEXCIJFER CONSUMPTIEPRIJZEN. Van 1958 tot 1967 (eerste negen maanden) is het algemene indexcijfer van de consumptieprijzen in de landen van de Gemeenschap als volgt gestegen (basis 1958 = 100):
Frankrijk: 139; Nederland: 137; Italië: 136; West-Duitsland: 123; België: 123; Luxemburg: 117. Ter vergelijking diene dat het indexcijfer in het Verenigd Koninkrijk 128 bereikte en in de Verenigde Staten 115.

PARTICULIERE CONSUMPTIEVE BESTEDINGEN. Van 1958 tot 1967 zijn de particuliere consumptieve bestedingen, tegen werkelijke prijzen, over het geheel genomen in de Gemeenschap gestegen met 103%, waarbij de stijging per hoofd van de bevolking 85% bedroeg. De meest spectaculaire stijging deed zich voor in Italië (124% totaal; 107% per hoofd der bevolking) en Nederland (124% - 99%). Daarna komen Frankrijk (112% - 90%), West-Duitsland (88% - 70%), Luxemburg (80% - 65%) en België (74% - 63%).

INDUSTRIËLE PRODUKTIE. Het indexcijfer van de industriële produktie in de Gemeenschap is van 1958 tot en met 1967 (eerste halfjaar) gestegen van 100 tot 171, dat is een iets geringere toeneming dan in de Verenigde Staten (indexcijfer 173) en aanmerkelijk meer dan in Groot-Brittannië (indexcijfer 135). Bij beschouwing van de landen van de Gemeenschap afzonderlijk blijkt dat de snelste stijging in Italië heeft plaats gevonden (indexcijfer 228). Nederland neemt de tweede plaats in (indexcijfer 189), gevolgd door Frankrijk (indexcijfer 161), West-Duitsland (indexcijfer 157), België (indexcijfer 156) en Luxemburg (indexcijfer 122).

LANDBOUWPRODUKTIE. Uitgaande van 1956/57 = 100 blijkt dat het indexcijfer van de landbouwproduktie in de Gemeenschap is toegenomen tot 129 in 1965/66. De landbouwproduktie is in alle landen gestegen maar in Frankrijk werd de sterkste stijging geregistreerd (indexcijfer 140). Daarna komen achtereenvolgens Nederland (indexcijfer 131), Italië (indexcijfer 126), de BLEU (indexcijfer 120) en West-Duitsland (indexcijfer 116).

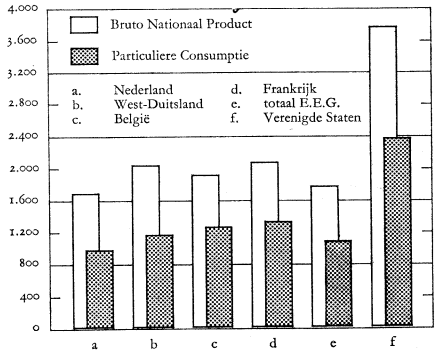

Bruto nationaal produkt en particuliere consumptie per hoofd van de bevolking (1966, in US $). (Grafiek Nederlandse Overzee Bank naar gegevens EEG-Commissie)

LOONONTWIKKELING. De lonen in de Gemeenschap zijn van 1958 tot 1966 vrijwel verdubbeld (indexcijfer 100-197). Italië, Frankrijk en Nederland liggen boven het gemiddelde van de Gemeenschap, met indexcijfers van respectievelijk 218, 203 en 201. Onder het gemiddelde bevinden zich West-Duitsland (186) en België (168).

WERKGELEGENHEID. De cijfers in deze rubriek hebben betrekking op de jaren 1957 en 1966. De burgerlijke beroepsbevolking in de Gemeenschap (beschikbaar arbeidspotentieel) is iets toegenomen, namelijk van 73,935 mln tot 74,263 mln personen. De werkgelegenheid is nog meer gestegen, te weten van 71,365 mln tot 72,946.
De werkloosheid vertoont een dalende tendens, namelijk van 2,570 tot 1,317 mln. Ten opzichte van de totale bevolking vertoont de burgerlijke beroepsbevolking een achteruitgang (44,3% - 40,5%). Ten aanzien van het werkloosheidspercentage, dat wordt uitgedrukt in een percentage van de burgerlijke beroepsbevolking blijkt een daling van 3,5% tot 1,8%.
In elk van de landen van de Gemeenschap is de burgerlijke beroepsbevolking gestegen (West-Duitsland: 25,966 - 26,762; Frankrijk: 18,980 - 19,736; Nederland: 4,020 - 4,470; België: 3,507 - 3,678; Luxemburg: 0,132 - 0,140), behalve in Italië (21,330 - 19,477).
Tegelijkertijd is de werkgelegenheid in alle landen uitgebreid (West-Duitsland: 25,207 - 26,601; Frankrijk: 18,819 - 19,456; Nederland: 3,968 - 4,425; België: 3,424 - 3,616; Luxemburg: 0,132 - 0,140), behalve in Italië (19,815 - 18.708).
De werkloosheid is sterk gedaald in W.-Duitsland (0,759 - 0,161) en in Italië (1,515 - 0,769), in mindere mate daar waar het peil reeds laag was (Nederland: 0,052 - 0,045; België: 0,083 - 0,062); in Frankrijk vond een stijging plaats (0,161 - 0,280).
Het aandeel van de burgerlijke beroepsbevolking in de totale bevolking is in alle landen verminderd: West-Duitsland 48,4% - 44,9%; Frankrijk: 42,8% - 39,9%; Italië: 43,8% - 37,6%; Nederland: 36,5% - 35,9%; België: 39,0% - 38,6%; Luxemburg: 42,8% - 41,8%.
Het werkloosheidspercentage is overal afgenomen (West-Duitsland: 2,9 - 0,6; Italië: 7,1 - 3,9; Nederland: 1,3 - 1,0; België: 2,4 - 1,7), behalve in Frankrijk: (0,8 - 1,4).
(Europese Gemeenschap, febr. 1968)

NEDERLAND

DR. W. P. BERGHUIS TREEDT AF ALS VOORZITTER ARP

Dr. *W. P. Berghuis* heeft op 5 febr. meegedeeld dat hij om gezondheidsredenen het voorzitterschap van het Centrale Comité van de Anti-Revolutionaire Partij zal neerleggen. Ook heeft hij aan de minister van binnenlandse zaken verzocht hem niet in aanmerking te doen komen voor een benoeming tot burgemeester van Hilversum, welke benoeming werd verwacht.
Dr. Berghuis (56) vervulde sinds 1956 de functie van voorzitter van


Dr. W. P. Berghuis

de ARP naast zijn burgemeesterschap van de gemeente Kampen. Bovendien is hij voorzitter van de Eerste Kamerfractie van zijn partij. *(Alg. H'bld* 6-2)

HOOFDREDACTEUR HET VRIJE VOLK

De hoofdredacteur van Het Vrije Volk, dr. *Th. W. van Veen,* heeft met ingang van 1 mei ontslag genomen uit zijn functie. Volgens een mededeling die hierover op 5 jan. door de raad van commissarissen van de NV de Arbeiderspers is uitgegeven, moet de aanleiding hiertoe worden gezocht in fundamentele meningsverschillen over maatregelen welke met betrekking tot het editiestelsel van Het Vrije Volk in studie zijn.
Tot opvolger van dr. Van Veen is benoemd de heer *E. Messer* thans werkzaam in een topfunctie in de commerciële sfeer bij de NV Het Parool.
De heer Messer (50) was van 1947 tot 1959 in leidende journalistieke functies aan Het Vrije Volk verbonden. Zijn journalistieke loopbaan begon hij in 1939 bij het Algemeen Handelsblad. Gedurende de oorlog heeft hij o.m. aan de opbouw van het illegale Parool gewerkt. Hij is lid van de Partij van de Arbeid.
(Vor. ber. pag. 772/2-1967)

VERDERE HUURLIBERALISATIE ZUIDEN

Op 1 mei a.s. zal het aantal gemeenten waar een vrijer regime van huurprijsbepaling en huurbescherming geldt, worden uitgebreid met 31 gemeenten in Noord-Brabant en

53 in Limburg. In deze provincies zullen op die datum alleen nog buiten de huurliberalisatie vallen: 's-Hertogenbosch, Breda, Helmond, Tilburg, Vught, Eindhoven, Best, Geldrop, Heeze, Nuenen c.a., Oirschot, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre, Maastricht, Brunssum, Eygelshoven, Heerlen, Hoensbroek, Kerkrade, Nieuwenhagen, Schaesberg en Ubach over Worms. In deze gemeenten zal de huurliberalisatie waarschijnlijk op 1 jan. 1969 worden ingevoerd. *(Persbericht Ministerie van Volkshuisvesting* 26-2)

RAPPORT OVER SANERING TILBURGSE WOLINDUSTRIE

Een door prof. dr. *H. O. Goldschmidt,* rector-magnificus van de Economische Hogeschool te Tilburg, in opdracht van de Federatie Nederlandse Wolindustrie te Tilburg uitgebracht rapport over de situatie in de strijkgaren-wollenstoffenindustrie beveelt een grondige herstructurering van deze bedrijfstak aan. In de sector dames strijkgarenwollenstoffen zouden 3 ondernemingen overblijven, elk omvattend een weverij, appretuur, ververij en een eigen verkooporganisatie. Voorts zou er één spinnerij moeten komen met 20 assortimenten. Ook voor de sector heren strijkgarenstoffen verdient concentratie aanbeveling, hiervoor kan geen in getallen uitgedrukte structuur worden aanbevolen. Het rapport suggereert de oprichting van een holdingmaatschappij, welke de aandelen bezit van de afzonderlijke ondernemingen.

De concentratie moet gepaard gaan met de aanschaf van spoelloze weefmachines. Gevolg van deze concentratie kan zijn dat ondernemingen hun strijkgarenproduktie moeten afstoten om zich op de rest van hun assortiment of op nieuwe produkten te concentreren en dat andere ondernemingen moeten liquideren. In alle gevallen zal een belangrijk deel van het machinepark verschrot moeten worden.

Door de voorgestelde herstructurering zullen op zijn minst 1400 werknemers hun functie verliezen.

Overheidssteun

Volgens het rapport zullen de ondernemingen niet in staat zijn de nodige middelen voor liquidaties, afvloeiingsregelingen, modernisering en verschrotting op te brengen. Vandaar dat de overheid verzocht moet worden de helpende hand te bieden. Daarbij gaan de gedachten uit naar het ter beschikking stellen van bijdragen à fonds perdu voor het verschrotten van overtollige en economisch verouderde apparatuur, bedragen voor investeringen, rentesubsidies en garanties.

De geherstructureerde industrie zal, aldus de conclusie van het rapport, voldoende levenskansen hebben, uitgaande van het feit, dat het na herstructurering geïnvesteerde vermogen ongeveer *f* 100 mln bedraagt, de winst in 1965 nihil was en de nieuwe structuur besparingen van 16 à 19 mln met zich brengt. (SER-*bulletin* 29-2)

Oorzaken moeilijkheden

Tot de voornaamste oorzaken van de moeilijke situaties van dit ogenblik rekent het rapport in de eerste plaats de concurrentie van het Italiaanse wolcentrum Prato sinds de totstandkoming van de EEG. Het aandeel hiervan in het binnenlands verbruik van strijkgarenstoffen steeg van 3%, in 1954 tot 48% in 1966. Het gemiddelde prijspeil van de Italiaanse stoffenimport ligt op ongeveer 50% van de uit andere landen geïmporteerde stoffen. De tweede factor is de Nederlandse damesconfectie-industrie, die door de prijsdruk van de grote detailhandel enerzijds uitweek naar de goedkopere stoffensoorten, anderzijds de wollenstoffenondernemingen op haar beurt onder grote prijsdruk zette en daardoor een steeds onzekerder afzetgebied van de Tilburgse stoffen is geworden. De derde factor is de toenemende modegevoeligheid van de Nederlandse damesmodemarkt.

Sedert 1954 liep de produktie voor de binnenlandse markt terug van 13.6 mln naar 5.9 mln m2, terwijl het aantal bedrijven verminderde van 32 tot 10. (15 bedrijven liquideerden, 4 fusioneerden en 3 sloten de strijkgarenweverij). Sinds 1963 is het rendement op het geïnvesteerde vermogen negatief in meer dan de helft van de ondernemingen en minder dan normaal bij alle overige. Het personeelsbestand is van 1961 tot 1966 met ca. 3500 man ingekrompen. Het binnenlandse marktaandeel was in 1966 nog maar 37%, tegen 66% in 1960. (SER-Bulletin 29-2, Alg. H'blad 22-2)

Nieuwe sluiting

Op 30 jan. is bekend gemaakt dat de wollenstoffenfabriek Beka NV voorheen Van der Bergh-Krabbendam te Tilburg gaat sluiten. Het bedrijf telde 278 personeelsleden, w.o. 46 vrouwen. *(NRC* 31-1)

BELGIË

KAMERONTBINDING

In het staatsblad van 2 maart is de verklaring tot herziening van een aantal grondwetsartikelen verschenen, die op 28 febr. door de Kamer en op 29 febr. door de Senaat werd goedgekeurd. Door de publikatie van die verklaring zijn de wetgevende Kamers van rechtswege ontbonden.

In de verklaring zijn alleen de artikelen opgenomen, die reeds in 1965 voor herziening werden aangeduid, met uitzondering van de artikelen die sedertdien reeds werden herzien. Alle amendementen van de oppositie, die ertoe strekten de lijst te verruimen, werden verworpen.

De provincale raden worden ontbonden per 31 maart. Op die datum worden de algemene verkiezingen voor Kamer, Senaat en Provincie gehouden. De nieuwe provincieraden worden bijeengeroepen tegen 5 april, de nieuwe Kamers tegen 23 april.

SCHEURING IN DE CVP

De politieke crisis die geleid heeft tot de val van het kabinet-*Vanden Boeynants,* heeft ook een scheuring teweeggebracht in de Christelijke Volkspartij die met haar 54 Vlaamse en 23 Franstalige kamerleden de grootste partij van het land is.

Verdeeld over de Leuvense kwestie en ook over het toekomstige statuut van hoofdstad-Brussel, zijn de Vlaamse en de Waalse vleugels van die partij het kiezerskorps tegemoet getreden met een verschillend programma. Reeds onmiddellijk na het ontslag van de regering deden verscheidene vooraanstaande politici van de Waalse CVP (of nog: de Parti Social Chrétien, PSC) opmerken dat zij afstand wensten te nemen van de Vlaamse vleugel.

Op 25 febr. keurde de partijraad van de PSC een verkiezingsprogramma goed, dat de klemtoon legde op:

— de verwerping van het beginsel zelf van de „uitwijzing" van de Franse afdeling der Leuvense universiteit;

— een eigen Waals economisch beleid;

— de noodzakelijkheid van de uitbreiding der Brusselse agglomeratie, waar de taalwetgeving zou worden herzien, ten einde tegemoet te komen aan de eisen van de Franstaligen;

— de hervorming van de nationale instellingen in de zin van een grotere autonomie van de twee taalgemeenschappen, en de terugkeer van de Voerstreek (Limburg) naar de provincie Luik.

Eveneens op 25 febr. vergaderden de kaders van de Vlaamse CVP te Mechelen. Minister *De Saeger* kondigde aan, dat de Vlaamse CVP een regeringspartij wenst te blijven, bezorgd om de eenheid van België en bereid om na de verkiezingen met de PSC te praten.

Op 29 febr. besloot de leiding van de Vlaamse CVP tot een radicale verjonging van de kandidatenlijsten over te gaan. Er werd een leeftijdsgrens (65 jaar) ingevoerd voor het parlementair mandaat en ook een verbodsbepaling betreffende het cumuleren van dat mandaat met het ambt van burgemeester en schepen van een gemeente met meer dan 30.000 inwoners.
Op 2 maart keurde de partijraad van de Vlaamse CVP zijn verkiezingsprogramma goed dat, naast uitvoerige hoofdstukken betreffende de economische expansie, de ruimtelijke ontwikkeling en infrastructuur, het sociaal beleid, de buitenlandse en militaire politiek, ook inhoudt:

— dat de Franse afdeling van de Leuvense universiteit moet worden ingeplant in het gelijktalige cultuurgebied;

— dat de twee cultuurgemeenschapschappen over instellingen met beslissingsmacht moeten beschikken i.z. cultuur en onderwijs;

— dat de politieke macht gedecentraliseerd moet worden via regionale gezagsorganen;

— dat de Brusselse agglomeratie beperkt moet blijven tot de huidige 19 gemeenten en nieuwe instellingen moet krijgen, o.m. een paritaire hoofdstedelijke raad voor het Nederlandse en het Franse cultuurbeleid.

De breuk tussen de Vlaamse en de Waalse vleugels van de CVP heeft ook een bijzonder probleem doen rijzen in de Brusselse agglomeratie, waar de CVP-lijst traditioneel Vlamingen en Franstaligen bevat. Een poging van premier *Vanden Boeynants,* lijstaanvoerder voor de Kamer te Brussel, om tussen de Vlaamse CVP en de PSC een kartel tot stand te brengen, werd door de Vlaamse afgevaardigden van de Brusselse partij-afdeling gesteund. Zij stemden ermee in, dat het kartel een „eerlijk" programma zou opstellen, waarin beurtelings de punten zouden vermeld zijn, waarover beide vleugels het eens zijn, en daarna de punten van onenigheid. Maar op 28 febr. slaagde Vanden Boeynants er niet in op de raadsvergadering van de Franse afgevaardigden een meerderheid voor zijn plan te krijgen (45 ja, 45 neen en 1 onth.) en op 29 febr. verwierp het bestuur van de Brusselse PSC met 11 tegen 7 stemmen bij 1 onth. het plan van de premier. Het PSC-bestuur verklaarde enkel een eentalig Franse lijst te willen indienen, in overeenstemming met de Waalse vleugel. Vervolgens besloot Vanden Boeynants op 1 maart een „nationale lijst" te Brussel in te dienen, met het programma dat ontworpen werd voor het kartel, en met de medewerking van de meeste uittredende Vlaamse en Franstalige CVP-Parlementsleden van de hoofdstad. Die beslissing werd op 2 maart afgekeurd door de partijraad van de Waalse partijvleugel.

KONINGIN FABIOLA GEOPEREERD

Het paleis van de koning deelde op 25 febr. mede:

„Op advies van haar geneesheren had de koningin reeds sinds enkele tijd de beslissing genomen een heelkundige bewerking te ondergaan. Aangezien vanuit medisch standpunt het ogenblik geschikt werd geacht, werd de koningin in een kliniek te Brussel opgenomen en zondag geopereerd."

Na de operatie werd het volgende gezondheidsbulletin gepubliceerd:

De koningin heeft een heelkundige bewerking ondergaan om de vergroeiingen tussen tuba en buikvlies los te maken, die ontstaan zijn sinds haar operatie voor een buiten-baarmoederlijke zwangerschap. De operatie heeft tot doel een beletsel voor een nieuwe zwangerschap op te heffen. De toestand van de koningin is bevredigend. Een hospitalisatie van 14 dagen wordt verwacht. Een nieuw bulletin zal tijdens de komende dagen worden gepubliceerd. Het bulletin is ondertekend door dr. R. Palmer, prof. dr. J. Serin, dr. E. de Muylder, prof. dr. M. Verstraete en dr. P. van Rossum.

CAMILLE HUYSMANS

Minister van state *Camille Huysmans* is op 25 febr. te Antwerpen overleden.

Camille Huysmans werd geboren op 26 mei 1871 te Bilzen (Limburg). Hij studeerde Germaanse filologie aan de rijksuniversiteit te Luik en promoveerde er met een thesis over „de duivel in de Middelnederlandse literatuur." Van 1893 tot 1897 was hij werkzaam als leraar te Ieper en daarna te Brussel. Van 1897 tot 1905 was hij journalist. Tot secretaris benoemd van de Tweede Internationale, werd hij een centrale figuur in de arbeidersbeweging. Hij trad vooral op als bemiddelaar in de vele conflicten die het opkomende socialisme in Europa kenmerkten. Onder zijn vrienden en kennissen telde hij Gorter en Henriette Roland Holst, Jean Jaurès, Hjalmar Branting, Bebel, Adler, Bauer, Liebknecht, Rosa Luxemburg, Trotski en Lenin. Hij vergat intussen de Belgische politiek niet, want in 1908 werd hij gemeenteraadslid van Brussel. Hij zou dat blijven tot 1921. Hij werd in 1910 socialistisch kamerlid voor de hoofdstad en zou, tezamen met Frans van Cauwelaert en Louis Franck („de drie kraaiende hanen"), een hoofdrol spelen in de Vlaamse beweging en inzonderheid in de strijd om de vernederlandsing van de Gentse rijksuniversiteit. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vestigde hij zich in Den Haag, waar hij het bureau van de Tweede Internationale bleef leiden. In 1917 reisde hij naar Stockholm om er de grote socialistische conferentie voor te bereiden, waar getracht zou worden de vrede te herstellen. Omdat hij er met Duitsers aan tafel zat, werd hem die reis door bepaalde Belgische patriotten en ook door geallieerde socialisten zeer kwalijk genomen. Hij kreeg er de bijnaam van „man van Stockholm." Na de oorlog nam hij ontslag als secretaris van de Internationale om helemaal op te gaan in de binnenlandse politiek. Hij werd in 1919 kamerlid voor Antwerpen en in 1921 gemeenteraadslid van die stad. Nog datzelfde jaar werd hij schepen van onderwijs naast burgemeester Van Cauwelaert. Hij bleef dit ambt uitoefenen tot 1933 en legde in die periode de basis van een duurzame schoolvrede tussen het officieel (stedelijk) en het katholiek onderwijs. Van 1925 tot 1927 was hij tevens minister van onderwijs en in 1933 werd hij burgemeester van Antwerpen. In 1936 koos de Kamer hem tot voorzitter. In die functie had hij af te rekenen met de rumoerige oppositie van de Rexistische beweging. In 1940 vluchtte hij naar Londen waar hij opnieuw de leiding van de Internationale overnam. Bij de bevrijding keerde hij terug naar Antwerpen waar Lode Craeybeckx hem in 1946 als burgemeester opvolgde. Hij werd benoemd tot minister van state en zat van 1946 tot 1947 een kabinet van socialisten, liberalen en communisten voor, dat slechts één stem meerderheid had: de regering van „de meeuw op één poot." Van 1947 tot 1949 was hij andermaal minister van onderwijs. In 1954 werd hij voor de tweede maal voorzitter van de Kamer. In 1958 werd hij niet tot voorzitter herkozen, maar behield hij nog steeds zijn parlementair mandaat. In 1957 was hij discreet hertrouwd. In 1961 verzocht de socialistische partijleiding hem niet meer op te komen bij de wetgevende verkiezingen. Hij weigerde en kwam terug naar de Wetstraat. In 1965 deelde de partijleiding hem mee dat hij geen kandidaat meer mocht zijn voor de Kamer. Hij diende daarop een scheurlijst in die nog 12.000 stemmen verkreeg, wat echter niet genoeg was om de zetel te behouden. Dat was het einde van een 55-jarig mandaat en meteen ook van zijn politieke leven.

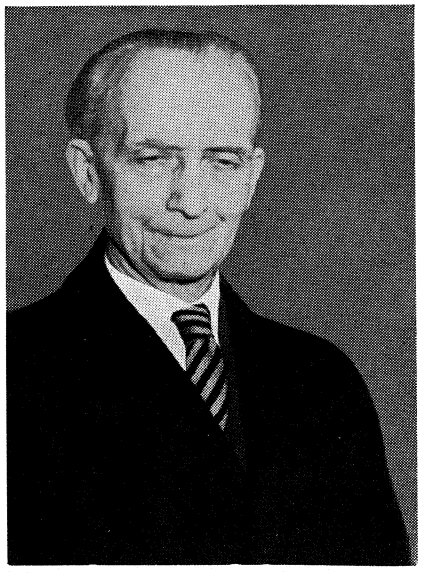

Huysmans beoefende als hobby de essayistische literatuur en schreef een paar studies over Tijl Uilenspiegel, Reinaert de Vos en de Duivel, met welke figuren hij zich verwant verklaarde te voelen. Berucht om zijn non-conformisme en zijn sarcastische humor, was hij de laatste vertegenwoordiger van de oude socialistische pioniersgarde.
Koning Boudewijn kwam het stoffelijk overschot groeten en de begrafenis werd bijgewoond door premier Vanden Boeynants en de voorzitters van Kamer en Senaat.

KRANTENFUSIE LE SOIR - LA NOUVELLE GAZETTE

Het krantenconcern *Le Soir* heeft op 1 maart aangekondigd dat het de meerderheid van de aandelen van de S.A. de Presse et d'Edition verworven heeft. Die vennootschap geeft de kranten *La Nouvelle Gazette* (Charleroi), *La Province* (Mons) en *Le Progrès* (Namen) uit. De drie kranten zijn van liberale strekking; zij zouden hun redactie en beheer behouden. De fusie beoogt een technische en commerciële samenwerking, luidens de mededeling.

INTERCOMMUNALE E 39

Op 1 maart is officieel overgegaan tot de oprichting van de Intercommunale voor de aanleg van de autoweg E 39 die de Boudewijn-autoweg zal verbinden met Nederlands-Limburg. De Intercommunale werd gesticht bij KB van 29 febr. 1968.
Voorzien wordt in rijkskredieten ten bedrage van 100 mln in 1967, 119 mln in 1968, 400 mln in 1969, 690 mln in 1970, 900 mln in 1971. De autoweg zal lopen over Hasselt, Genk, Mechelen - aan - de - Maas, Houthalen, Zonhoven, Eisden, Zolder, Lummen en Lanaken.

SPANJE

MUNOZ GRANDES, VOORZITTER RAAD VAN HET KONINKRIJK

Generaal *Munoz Grandes,* de exvice-president, is op 2 dec. 1967 gekozen tot voorzitter van de Raad van het Koninkrijk. (Vor. ber. pag. 522/1-1967)

OPENING ZITTING VAN CORTES

Op 17 nov. '67 heeft *Franco* tijdens een toespraak voor de Cortes, t.g.v. de opening van de nieuwe zitting van dit 564 afgevaardigden tellende lichaam, de communisten verantwoordelijk gesteld voor de verstoring van de binnenlandse opbouw en vrede. Franco verklaarde dat „het beste bewijs dat onze zending vruchten draagt, wordt gevormd door de voortdurende actie van het communisme". Bepaalde minderheden willen de ontwikkeling van Spanje verstoren, onder het voorwendsel de regering te democratiseren, aldus Franco. Ook viel het staatshoofd uit tegen de vooruitstrevende rooms-katholieken, die bij de ongeregeldheden van de laatste tijd betrokken waren, door te verklaren dat bepaalde lieden de heiligheid van sommige teksten hadden geschonden door ze te verdraaien tot handleidingen voor politieke actie. Ook maakte Franco duidelijk dat er geen politieke partijen zullen worden toegelaten en dat hij voorlopig niet van plan is de macht over te dragen.

(Vor. ber. pag. 668/2)

DEMONSTRATIES DOOR ARBEIDERS EN STUDENTEN

In de week van 20-27 okt. 1967 hebben op grote schaal ongeregeldheden en stakingen plaatsgevonden, waarbij arbeiders, studenten, professoren en zelfs geestelijken betrokken waren. De illegale arbeiderscommissies — Comisiones Obreras — hadden deze week tot een „week van strijd" uitgeroepen, als protest tegen „de politieke onderdrukking en de verhoging van de kosten van levensonderhoud".
De maatregel, door het Spaanse kabinet op 16 sept. genomen, het minimum dagloon van de arbeiders van 84 tot 96 peseta's te verhogen, bleek ontoereikend om de demonstraties te voorkomen. Volgens *Le Monde* (30-10) eisten de arbeiders een minimumsalaris van 300 peseta's per dag en daarenboven medezeggenschap in het ontwerpen van een nieuwe structuur voor de syndicaten.
Uit voorzorg arresteerde de politie reeds vóór de 20e talrijke leidende figuren uit het vakbondsleven, waaronder *Julian Ariza,* de leider van de illegale vakbonden. Veelal hadden deze arrestaties een averechtse uitwerking, omdat de arbeiders als sympathie-betuiging voor de gearresteerden, het werk neerlegden. Hoewel het centrum van de onrust in Madrid gelegen was, kenden ook de steden Bilbao, Barcelona en Sevilla ordeverstoringen, leidend tot conflicten met de politie.

STAKINGEN ONWETTIG

Op 12 dec. '67 bepaalde het Hooggerechtshof dat alle stakingen „in principe onwettig" zijn in Spanje. Het hooggerechtshof kwam tot deze uitspraak n.a.v. een geschil om een ontslagkwestie in Bilbao.
Arbeiders van een staalfabriek aldaar hadden beroep aangetekend tegen het ontslag, dat zij gekregen hadden na een staking. Hun advocaten stelden dat de rechtbank, waarvoor de zaak het eerst gediend had, de staking als onwettig had beschouwd, louter en alleen omdat het een staking was. Deze rechtbank had geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende soorten staking. Voorts stelden de advocaten, dat deze rechtbank in strijd met de grondwet had gehandeld, omdat de staat zich, juist in de grondwet verbonden heeft zijn wetgeving te laten inspireren door de leer van de r.-k. kerk en de kerk erkende het stakingsrecht.
Het hooggerechtshof stelde, dat in het decreet van het jongste Vaticaanse concilie over wereldvraagstukken, aldus het hooggerechtshof, alleen maar wordt gezegd, dat „staking ook nu nog een noodzakelijk, zij het uiterst middel kan zijn voor de verdediging van de rechten van de arbeiders en de inwilliging van hun rechtvaardige eisen". In de zaak-Bilbao was niet gebleken dat staking een noodzakelijk of laatste verdedigingsmiddel was. Het was niet aantoonbaar dat de normale, wettige middelen ter regeling van het geschil uitgeput waren.

(Vor. ber. pag. 12/1-1966)

DE STUDENTENONRUST

Na een korte periode van betrekkelijke rust braken op 30 nov. 1967 aan de Madrileense universiteit ongeregeldheden uit, die een zodanige omvang aannamen, dat het rectoraat op 1 dec. besloot de universiteit voor 48 uur te sluiten.
De studenten hebben zich, evenals de arbeiders, in vakbonden georganiseerd. Op het ogenblik bestaan het SDEU (democratisch syndicaat van universitaire leerlingen), dat door de rechtbank van openbare orde illegaal is verklaard, maar wier activiteiten de laatste tijd toch oogluikend door de autoriteiten worden toegestaan, en de autonome syndicaten van de faculteiten, die min of meer legaal zijn verklaard. De enige legale studentenorganisatie is de APE.
Toen de demonstraties — o.m. tegen de aanwezigheid van politie op het terrein van de universiteit — voortduurden, besloot de rector-magnificus op 14 dec. de faculteit van politieke en economische wetenschappen voorlopig tot na Kerstmis te sluiten wegens „de houding van openlijke rebellie van de studenten dezer faculteit". Deze stap was het sein tot meerdere sluitingen van universitaire instellingen.

Universiteitspolitie

Op 29 jan. maakte de regering bekend dat vanaf 29 jan. in alle faculteiten van de universiteit van Madrid een speciaal korps van de geheime politie zal optreden, wier taak zal bestaan uit het assisteren van de rector en de deken van de universiteit bij het verzekeren van

de veiligheid en orde in de universitaire instellingen". De mededeling vervolgt, dat deze agenten hun taak zullen blijven vervullen tot „de leiding van de universiteit de beschikking zal hebben over haar eigen agenten". Deze maatregelen van de regering hadden een verheviging van de demonstraties ten gevolge. Staking en hervatting van de colleges aan de verschillende faculteiten wisselden elkaar af. Meer dan ooit kregen de studenten in hun strijd om democratisch gekozen vertegenwoordiging steun van hoogleraren. Zo werd op 7 febr. bekend dat de professoren *André Lwoff* en *Jacques Monod,* winnaars van de Nobelprijs voor de geneeskunde 1965 het eredoctoraat van de universiteit van Madrid weigerden te aanvaarden i.v.m. de onderdrukking van de studenten door de staatspolitie. Op 15 febr. maakte de prorector van de universiteit van Madrid *José Antonio Garcia-Trevijano Fos* zijn aftreden bekend. Waarnemers zagen zijn stap als direct resultaat van de protesten van de studenten tegen de onderwijsmogelijkheden op de faculteit voor politieke en economische wetenschappen, waarvan hij decaan was. Professor *Hernandez Tejero,* decaan van de rechtenfaculteit en de vice-voorzitter prof. *Garcia Gallo* boden tegelijkertijd hun ontslag aan uit protest tegen de aanwezigheid van de politie in de universiteit.

Op 23 febr. hielden meer dan 1000 studenten een hongerstaking. Ongeveer 200 studenten werden gearresteerd. De hoogleraren van de rechtenfaculteit besloten geen nieuwe decaan te benoemen voor 1) de terugtrekking van de universitaire politie, 2) de terugtrekking van de sedert nov. 1967 permanent op het terrein van de universiteit verblijvende gewapende politie en 3) algemene amnestie van de in hechtenis genomen of met sancties bedreigde studenten.

Op 25 en 26 febr. verliet de universitaire politie het terrein van de universiteit, afgezien van de faculteit van de politieke en economische wetenschappen.

Onrust in andere steden

Ook in andere universiteitssteden, zoals Barcelona, Valencia, Salamanque, Oviedo, Grenada en Saragossa kwam het tot ongeregeldheden en stakingen van studenten. Deels was deze onrust een gevolg van sympathiebetogingen voor gearresteerde Madrileense collega's, deels kwamen zij echter voort uit plaatselijke omstandigheden, zoals in Barcelona waar werd gedemonstreerd tegen de aanwezigheid van politie in de universiteitsgebouwen.

Op 12 febr. maakte de politie bekend een pro-Chinese communistische organisatie onschadelijk te hebben gemaakt, die ageerde onder studenten en arbeiders. Zij zou o.a. een kleine linkse studentenorganisatie hebben ingelijfd en haar tot een revolutionair orgaan gemaakt hebben om ongeregeldheden op universiteiten te ontketenen.

(Vor. ber. pag. 522/1967)

DEVALUATIE EN BESTEDINGSBEPERKING

Als reactie op de devaluatie van het pond, heeft de minister van handel, *Faustino Garcia Monco,* op 20 nov. 1967 meegedeeld dat de peseta met 14,3% gedevalueerd is. De minister verklaarde tegenover de pers, dat de devaluatie reeds geruime tijd was overwogen en noodzakelijk was geworden om de Spaanse concurrentiepositie en de betalingsbalans te verbeteren. De koers t.o.v. de dollar is nu $ 1 = 70 pesetas.

I.v.m. de devaluatie werd op 27 nov. ook het officiële bankconto verhoogd van 5 tot 5,625%. Tegelijkertijd heeft de ministerraad op 24 nov. een aantal wetsdecreten goedgekeurd, waarmee beoogd wordt het voorkomen van prijsstijgingen, het afremmen van het binnenlands gebruik, en het herstel van het evenwicht op de betalingsbalans. Lonen, prijzen, dividenden en huren worden tot eind 1968 bevroren. De loonstop geldt ook voor het overheidspersoneel, dat in jan. 1968 een loonsverhoging had te verwachten. Tot de verdere maatregelen behoren: een verhoging van belasting op luxe goederen met maximum vijftig procent, een nieuwe tijdelijke belasting op winsten van maatschappijen indien deze meer dan zes procent hoger zijn dan in voorafgaande jaren, een strengere toepassing van de inkomstenbelastingheffing en der successierechten, het tegengaan van speculatie in terreinen en onroerende goederen, een verhoging van de bankrentetarieven met een half procent en tenslotte een verlaging van de invoerrechten op essentiële goederen.

In het kader van de bezuinigingsmaatregelen zullen ook honderden regeringsbureaus gesloten worden.

Alle functies van onderministers worden afgeschaft en deze werkzaamheden zullen voortaan door de ministers worden verricht. *(AFP, Reuter)* (Vor. ber. pag. 755/2-1967)

oost-europa

JOEGO-SLAVIË

TITO IN AZIË

President *Tito* heeft van 7-10 jan. een officieel bezoek gebracht aan Afghanistan, van 10-17 jan. aan Pakistan, van 17-22 jan. aan Cambodja, van 22-27 jan. aan India, van 27 jan. - 4 febr. aan Ethiopië en van 4 - 8 febr. een bezoek aan de VAR. Tito zou vooral in Cairo, doch ook in de andere hoofdsteden, een nieuw plan inz. de crisis in het Midden-Oosten hebben besproken.

Bezoek aan Pakistan

Tito's bezoek aan Pakistan was zijn eerste bezoek aan dat land. De *Neue Zürcher Zeitung* (13-1) meende, dat Joego-Slavië, dat nauwe betrekkingen met India onderhoudt, een soepeler houding inzake het Indiaas-Pakistaanse conflict wil aannemen. In het communiqué van Tito's besprekingen in New Delhi wordt de kwestie-Kasjmir niet genoemd.

Het Joegoslavische en Pakistaanse staatshoofd bespraken ook de mogelijkheid van oprichting van gemeenschappelijke industriële ondernemingen. Joego-Slavië heeft sedert 1961 voor $ 100 mln krediet aan Pakistan verleend, dat gedeeltelijk in goederen kan worden terugbetaald. Een verlenging van de krediettermijn van 10 tot 12 jaar werd door Joego-Slavië afgewezen. *(NZZ, Le Monde)*

NIKEZITSJ IN PARIJS

Van 15-19 sept. '67 heeft de minister van buitenlandse zaken *Marko Nikezitsj* een bezoek aan Parijs gebracht. Overeengekomen werd, dat Frankrijk en Joego-Slavië geregeld contact zullen onderhouden door besprekingen tussen ministers en hoge ambtenaren.

Volledige overeenstemming werd bereikt over het plan van president *Tito* inzake het Midden-Oosten (pag. 669/1-1967). „Mijn land", zo zei minister Nikezitsj, „is niet van plan op te treden als bemiddelaar, want wij hebben partij gekozen voor de Arabieren en anderzijds hebben wij onvoldoende invloed. Andere landen zullen het initiatief kunnen en moeten nemen". Desgevraagd zei de minister, dat hij daaronder meer Frankrijk mee bedoelde. *(Le Monde)*

VERMINDERING STRAF MIHAJLOW

Op 11 okt. 1967 heeft het Opperste Gerechtshof van de republiek Servië de gevangenisstraf van de schrijver *Mihajlo Mihajlow* verminderd van vier en een half jaar tot drie en een half jaar.
Van 3-8 dec. 1967 ging de schrijver in hongerstaking uit protest tegen een slechte behandeling in de gevangenis. Kort daarna werd bekend, dat hierin verbetering gekomen was. (Vor. ber. pag. 284/2-1967)

TSJECHOSLOWAKIJE

DUBCEK BEZOEKT PARTIJLEIDERS

Van 29-30 jan. heeft partijleider *Alexander Dubcek* een bezoek aan Moskou gebracht. Dubcek was niet vergezeld van andere hoge functionarissen. Met de Sowjetrussische leiders besprak hij de problemen inzake de ontwikkeling van de Tsjechoslowaaks - Sowjetrussische samenwerking, de internationale situatie en de communistische wereldbeweging. Tijdens een rede voor het congres van Landbouwcoöperaties zei Dubcek, dat de „Sowjet-kameraden hun volledig begrip hadden uitgedrukt (...) overeenkomstig het karakter van broederlijke betrekkingen". Waarnemers wezen erop, dat niet de gebruikelijke uitdrukking van „eenheid van opvattingen" werd gebruikt. Inzake de buitenlandse politiek bezigde Dubcek formules als: „de alliantie met de SU is een basisvoorwaarde voor de onafhankelijkheid en is de meest solide internationale steun bij alle inspanningen voor een succesvolle socialistische ontwikkeling in Tsjechoslowakije". Verder verzekerde Dubcek Oost-Duitsland de steun van Tsjechoslowakije.

Ontmoeting met Kadar

Op 4 febr. had Dubcek een ontmoeting met de Hongaarse partijleider *Janos Kadar* aan de Tsjechoslowaaks-Hongaarse grens. Ditmaal was Dubcek vergezeld van *Vladimir Koucky,* die belast is met internationale partij-aangelegenheden. De berichten over de vernieuwingen binnen de Tsjechoslowaakse partij zijn vanaf de eerste dag gunstig door Hongarije ontvangen.

Ontmoeting met Gomoelka

Op 7 febr. had Dubcek, vergezeld van Koucky, een ontmoeting met de Poolse partijleider *Wladyslaw Gomoelka* te Ostrava in Noord-Moravië. In Warschau zijn de berichten over de wisseling van de leiding van de partij in Tsjechoslowakije volgens waarnemers met een zekere reserve ontvangen en over de huidige discussies en de hervormingsplannen is volgens de *NZZ* (10-2) nog niet bericht in Polen.

BILAK PARTIJSECRETARIS SLOWAKIJE

Het Centrale Comité van de Slowaakse communistische partij heeft op 23 jan. de 50-jarige *Vasil Bilak* tot zijn eerste secretaris gekozen. *Bilak* volgt *Alexander Dubcek* op, die in jan. gekozen werd tot eerste secretaris van het Centrale Comité van de Tsjechoslowaakse communistische partij.

Vasil Bilak werd op 11 aug. 1917 te Krajna Bystra (Oost-Slowakije) geboren. Hij werd na 1945 lid van de Slowaakse communistische partij. In 1953 werd hij benoemd tot leider van de ideologische afdeling van het Centrale Comité van deze partij en in 1954 tot lid van het Centrale Comité. In 1962 koos men hem tot lid van het presidium van het Centrale Comité van de Slowaakse communistische partij.

WIJZIGINGEN IN DE PARTIJ

Op 21 febr. heeft de *NZZ* bericht, dat de leider van de afdeling van het Centrale Comité voor organisatie en kader, *Jan Kolar,* alszodanig is afgezet. De leider van de afdeling van het CC voor veiligheid, die in de praktijk de hoogste chef van de geheime politiek is, *Miroslav Mamula,* werd eveneens van zijn functie ontheven. De leider van de ideologische afdeling van het CC, *Frantisek Havlicek,* die tot de nauwste medewerkers van *Novotny* werd gerekend, wordt opgevolgd door *Jaroslav Kozel.*

RADIO PRAAG OVER DE PARTIJVERNIEUWINGEN

Radio Praag heeft op 25 febr. over de binnenlandse situatie na de veranderingen aan de top van de partij onder meer het volgende gezegd:

„Door personen die hebben deelgenomen aan de strijd tegen het fascisme en het bereiken van de communistische machtsovername in 1948 later uit te maken voor buitenlandse agenten en hen naar de galg te zenden heeft Tsjechoslowakije bijgedragen tot bevuiling van het socialistische beeld in de wereld".
„Wij zijn gezwicht onder de druk van het Stalinisme, waaraan alleen Joego-Slavië weerstand heeft kunnen bieden", zo werd voorts gezegd. „Wij hebben in een klein, geïndustrialiseerd land, met een bevolking met democratische tradities, principes toegepast die overgenomen waren van een enorm land dat in een ontwikkelingsstadium verkeerde. Wij hebben echter niet veel gedaan om ervoor te zorgen dat Tsjechoslowakije meer bekendheid kreeg dan door de atleet Zatopek, de ijshockeyers en het Tsjechoslowaakse paviljoen op de wereldtentoonstelling van Brussel. Ernstiger is, dat bij ons het publiek naar de stadions ging om ijshockeyers uit te fluiten alleen om het feit dat zij uit Moskou kwamen. Op dezelfde wijze was men erin geslaagd gelijksoortige gevoelens op te wekken tussen de Tsjechen en de Slowaken".
In het programma werd kritiek geleverd op de vroegere officiële loftuitingen over eigen prestaties. „Nu is echter de tijd aangebroken om de oude idealen in ere te herstellen en de fouten van het verleden goed te maken".
„Het belangrijkste blijft echter de ontwikkeling van onze eigen maatschappij. Als onze tegenstanders in plaats van over het verbieden van een literair tijdschrift, het optreden van de politie tegen de studenten of onze economische moeilijkheden zouden kunnen schrijven dat de Tsjechoslowaakse afgevaardigde de ware vertegenwoordiger van zijn kiezers is, dat de premier de ware regeringsleider is en zelfs dat een regering die gefaald heeft gevallen is, dan zouden zij propaganda maken voor de socialistische ideeën", aldus Radio-Praag.

ZITTING TSJECHOSLOWAAKSE SCHRIJVERSBOND

Tijdens een zitting van het presidium van de Tsjechoslowaakse Schrijversbond zijn einde januari de moeilijkheden, die tijdens de vierde plenaire zitting van de bond in juni 1967 (pag. 524/2-1967) aan het licht kwamen, opgelost.

Volgens de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (24-2) geschiedde dit op uitdrukkelijke wens van partijleider *Dubcek.* De bond drukte de wens uit, dat „de nieuwe leiding de normalisering van de betrekkingen tussen de staat en de intelligentsia zal bespoedigen". Door het presidium werd prof. *Edward Goldstücker* tot voorzitter van de Schrijversbond gekozen. Deze plaats stond sedert de crisis in juni nog open.

Edward Goldstücker werd in 1913 in Slowakije geboren. Hij sloot zich tijdens de Tweede Wereldoorlog aan bij de regering in ballingschap te Londen. Van 1949-51 was hij gezant te Israël. Als „joods-bourgeois nationalist" werd Goldstücker n.a.v. het Slansky-proces tot 25 jaar gevangenisstraf veroordeeld. In 1956 werd hij vrijgelaten en later gerehabiliteerd. Sedertdien is hij professor in de germanistiek aan de universiteit van Praag. Hij geldt als een kenner van Kafka.

Tot vice-voorzitters werden gekozen *Jan Prochazka* (Tsjech), die op 27 sept. 1967 was ontheven van zijn functie als kandidaat-lid van het Centrale Comité van de communistische partij (pag. 826/2-1967) en *Miroslaw Valek* (Slowaak).
Tevens werd besloten een nieuw weekblad op te richten, *Literarni*

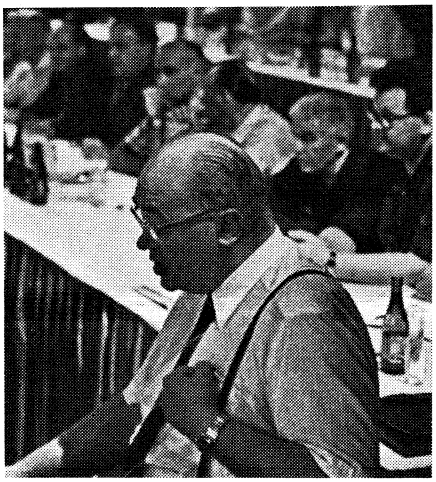

Jiri Hendrych, lid van het presidium van het CC en ideoloog van de partij, tijdens zijn toespraak voor het vierde schrijverscongres in juni 1967 (pag. 524/2-1967).
In het partijorgaan R u d e P r a v o heeft Jiri Hendrych, die door de N Z Z (17-2) „de vroegere cultuurdictator van het regiem Novotny" wordt genoemd, zich een voorstander van wezenlijke hervormingen getoond. In het artikel veroordeelt Hendrych de oude politiek van de partij en daarom is het volgens hem de voornaamste taak de conservatieve groep te verwijderen. De nieuwe partijleiding moet er aldus Hendrych zorg voor dragen, dat de vrijheid van denken niet alleen binnen de partij maar ook voor alle burgers wordt hersteld.
Volgens welingelichte kringen zou Hendrych oorspronkelijk tot de liberale groepering hebben behoord, maar zich uit zwakte door N o v o t n y hebben laten misbruiken. Tijdens de drie zittingen van het CC zou Hendrych Novotny felle beschuldigingen hebben toegevoegd en diens aftreden hebben geëist (pag. 33/3).

Listy, waarin de redactie is opgenomen van *Literarni Noviny,* dat op 2 okt. 1967 werd verboden en onder toezicht van het ministerie van cultuur werd geplaatst (pag. 826/2-1967). De naam van dit blad is gewijzigd in *Kulturni Noviny* en zal dienst doen als mededelingenblad van het ministerie van cultuur.
De nieuwe voorzitter Goldstücker pleitte ervoor, dat de op 27 sept. 1967 geroyeerde partijleden (pag. 826/2-1967) worden gerehabiliteerd en dat de gevangengenomen schrijver *Jan Benes* wordt vrijgelaten (pag. 553/1-1967). Goldstücker zei, dat de naar Israël uitgeweken schrijver *Ladislaw Mnacko* (pag. 552/3-1967) onder de huidige omstandigheden naar Tsjechoslowakije kon terugkeren.
Volgens sommige persberichten hebben de schrijvers afschaffing van de censuur geëist. De nieuwe partijleiding, die in sterke mate aansluiting zoekt bij de intelligentsia in de strijd tegen de oude leiding, zou vergaande toezeggingen hebben gedaan.

sowjet-unie

KOSYYGIN GEïNTERVIEWD DOOR LIFE

Op 19 jan. had de hoofdredacteur van het Amerikaanse weekblad *Life, Hedley Donovan,* een twee uur durend interview met premier *Alexei Kosygin* in het Kremlin te Moskou. Wij ontlenen hieraan het volgende.

Op de vraag een typering te geven van de huidige Amerikaans-Sowjetrussische betrekkingen antwoordde Kosygin: „Die betrekkingen zijn tegenwoordig erg moeilijk. De gecompliceerde aard van de toestand komt niet van ons maar van de Verenigde Staten. U voert een oorlog tegen een socialistisch land, Noord-Vietnam, dat ons na aan het hart ligt. Samen met dat land vechten wij voor de ideeën en idealen van het socialisme en het communisme. U hebt dat land verraderlijk aangevallen en u tracht het te verwoesten met barbaarse bombardementen. Uw troepen hebben Zuid-Vietnam bezet, roeien de burgerbevolking uit en verwoesten huizen, scholen en ziekenhuizen. De Amerikaanse agressie in Vietnam maakt, dat de gehele internationale toestand gecompliceerd is en alle gebeurtenissen in de wereld worden nu gezien door het prisma van wat er in Vietnam aan de gang is. De Amerikaanse agressie heeft ook directe gevolgen voor de wederzijdse betrekkingen tussen de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten. Daarom kunnen wij ook niet zeggen, dat die betrekkingen normaal zijn. Onze politieke relaties staan vandaag de dag onder spanning."
Kosygin bracht vervolgens het bekende Sowjetrussische standpunt inzake de kwestie Vietnam naar voren. Deze kwestie had volgens Kosygin de volgende invloed op de Amerikaans-Sowjetrussische betrekkingen: „In het licht van de Amerikaanse agressie kunnen wij geen normale betrekkingen onderhouden met de Verenigde Staten zolang deze oorlog voortduurt. Het Sowjet-volk kan zijn goedkeuring niet geven aan een beleid van vriendschappelijke ontwikkelingen met Amerika, terwijl Amerikaanse troepen volslagen onschuldigen doden, een niet gewettigde oorlog voeren en gebieden bezet houden."
Na enkele opmerkingen over de crisis in het Midden-Oosten besloot Kosygin het interview aldus: „De Verenigde Staten kunnen helpen bij het scheppen van het klimaat dat vereist is om de levensstandaard in de Sowjet-Unie en in andere landen nog sneller op te voeren. De voorwaarden zijn dat Washington de militaire verhoudingen in de wereld niet verslechtert en dat de Amerikaanse defensie-begroting niet met dezelfde gelijkmatige snelheid blijft stijgen als de laatste jaren. Want als Amerika zijn militaire budget opvijzelt moeten wij ook onze defensie-uitgaven verhogen. Wij willen onze verdedigingskracht niet verzwakken in het zicht van de Amerikaanse bedreiging. Tot op zekere hoogte moet dat gaan ten koste van de levensstandaard van het Russische volk. Amerika heeft zijn militaire begroting op 80 miljard dollar gebracht. Aan de oorlog in Vietnam alleen besteden de Verenigde Staten meer dan 25 miljard per jaar. Alle bijkomende kosten inbegrepen komt het totaal misschien zelfs op ongeveer 30 miljard dollar. Dit is de zware tol die het Amerikaanse volk voor deze oorlog moet betalen. Ik herhaal: de Verenigde Staten dwingen ons ons wapenarsenaal te versterken en meer geld voor militaire doeleinden te besteden. Andere landen worden gedwongen hetzelfde te doen — op die manier wordt de ontwikkeling van de levensstandaard van alle volkeren belemmerd. (. . .)
Tenslotte zou ik dit willen zeggen: wij denken dat de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie zeer zeker tot samenwerking zullen komen. Wij zijn ervan overtuigd dat het Amerikaanse volk middelen zal vinden om een eind te maken aan oorlog en agressie. Samenwerking tussen de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten is onvermijdelijk. Twee landen met zulk een overwegende positie in de wereld kunnen niet ànders dan samenwerken. De volkeren van beide landen beginnen dat steeds duidelijker te beseffen. De samenwerking moet gebaseerd zijn op een voortdurend gevecht voor de vrede. Wij voeren dat gevecht, we zullen vastberaden tegen agressie en oorlog blijven strijden."

PAWLOWSKI OPPERBEVELHEBBER LANDSTRIJDKRACHTEN

Op 20 febr. heeft het persbpreau *TASS* de benoeming bekendgemaakt van gen. *Iwan Pawlowski* tot opperbevelhebber van de landstrijdkrachten. Pawlowski werd op 12 april 1967 benoemd tot een der onderministers van defensie.
Eind 1964, kort na de val van premier en partijleider *Chroesjtsjow,* werd de post van opperbevelhebber van de strijdkrachten opgeheven. De laatste die deze post bekleedde, van 1961-64 was maarschalk *Wassili Tsjoeichow.*

MALIK VOLGT FEDORENKO OP BIJ DE VN

Op 16 jan. is officieel de benoeming bekendgemaakt van *Jakob Malik* tot opvolger van *Nikolai Fedorenko* als hoofd van de Sowjetrussische delegatie bij de VN. Fedorenko oefende deze functie sedert 22 dec. 1962 uit. Jakob Malik, die 62 jaar is, vertegenwoordigde van 1948-53 reeds de SU in de VN. In 1949 leidde hij de besprekingen die leidden tot de opheffing van de blokkade van West-Berlijn. Zijn verklaring over Korea had het begin van de besprekingen over een wapenstilstand tot gevolg. In 1960 werd Malik benoemd tot vice-minister van buitenlandse zaken. Malik geldt als een specialist voor Afrikaanse kwesties.
Waarnemers brengen de wijziging in verband met het feit, dat het standpunt van de SU dat Israël behoorde te worden veroordeeld als agressor een nederlaag had geleden, eerst in de Veiligheidsraad en daarna in de op aandrang van de SU bijeengeroepen spoedzitting van de Assemblee.

noord-amerika

CANADA

CONFERENTIE OVER TOEKOMST VAN CANADA

Van 5-7 febr. heeft in Ottawa een constitutionele conferentie plaatsgevonden, die werd bijgewoond door de 10 provinciale premiers en de federale premier, *Pearson*. Het thema van de conferentie was het nagaan van de mogelijkheid van een herziening van de federale grondwet, waarbij in het bijzonder de problemen die rond de tweetaligheid zijn ontstaan, zouden moeten worden geregeld.

Het belangrijkste besluit van de conferentie was, dat in principe werd verklaard, dat gelijkheid tussen de twee talen in de gehele natie moet heersen. Dit zou inhouden dat de Frans-Canadezen in het gehele land dezelfde rechten krijgen als de Engelstaligen in Quebec.

Verder is besloten tot oprichting van een permanente constitutionele conferentie, bestaande uit de premiers, een adviesraad en een ambtelijke commissie, die tot taak hebben de bijzonderheden van een grondwetsherziening of een nieuwe grondwet uit te werken. De conferentie en de commissie zullen met name de volgende punten bestuderen: het waarborgen van de taalrechten in het kader van de grondwet, een handvest van de rechten van de mens, herverdeling van de federale en provincale bevoegdheden, hervorming van de federale en provinciale instellingen, w.o. de Senaat en het Hoog-Gerechtshof, opheffing van regionale en economische ongelijkheden, procedures voor het amenderen van de grondwet en de betrekkingen tussen de federatie en de provincies.

Ofschoon geen overeenstemming werd bereikt over het voorstel van de federale regering om de taalrechten te verankeren in de grondwet, zijn waarnemers het er over eens dat het resultaat van de conferentie bevredigend is, daar voorlopig het gevaar van uittreding van Quebec uit de federatie voorkomen schijnt te zijn. Premier *Daniel Johnson* van Quebec toonde zich verheugd over „het grote succes" van de conferentie, hoewel hij meteen daarop liet weten, dat Quebec zich geenszins tevreden kon stellen met het bereiken van een wettelijke gelijkberechtiging voor het Frans.

Johnson maakte duidelijk dat Quebec ook zeggenschap wenst te krijgen over de immigratie-politiek, sociale zaken, huwelijkswetgeving, betrekkingen met andere Franssprekende staten, radio en televisie. *(Times, Le Monde, NZZ 9-2)*

NEDERLAAG VOOR REGERING

Op 19 febr. heeft de liberale regering van premier *Pearson* een verrassende nederlaag in het parlement geleden, toen belastingvoorstellen, die in derde lezing werden behandeld en bij de twee vorige lezingen waren goedgekeurd, met 84 tegen 82 stemmen werden verworpen. De conservatieve oppositie o.l.v. *Robert Stanfield* eiste het onmiddellijk aftreden van de regering, ontbinding van het parlement en het uitschrijven van nieuwe verkiezingen. Premier Pearson daarentegen achtte de verwerping van de belastingvoorstellen geen motie van afkeuring tegen de regering en stelde een vertrouwensvotum voor dat over het lot van de regering zou moeten beslissen. Ondanks de beschuldiging van de oppositie dat de regering in strijd met de grondwet handelde door niet onmiddellijk af te treden, vond op 28 febr. het vertrouwensvotum plaats, waarbij de regering met 138 tegen 119 stemmen in de meerderheid bleef. *(Reuter)*

VERENIGDE STATEN

DEFENSIERAPPORT MCNAMARA

De scheidende minister van defensie, *Robert S. McNamara,* heeft op 1 febr. zijn jaarlijkse rapport voorgelegd aan de commissie voor militaire zaken van de Senaat.

McNamara wijst er in zijn laatste rapport op dat de bi-polaire conceptie van na de oorlog in de zestiger jaren is verdwenen. Oude aanduidingen zoals „vrije wereld" en „ijzeren gordijn" duidend op tegenstrijdige belangen van de beide blokken, schijnen niet meer van toepassing te zijn gezien de nieuwe banden van gemeenschappelijk belang die thans langzamerhand worden aangeknoopt over demarcatielijnen die eens ondoordringbaar schenen.

Over Europa en het NAVO-gebied, merkt McNamara in zijn rapport o.m. het volgende op: „Zelfs al maakt men de meest optimistische voorstellingen over de toekomst, dan blijft toch het feit bestaan dat de SU een grote militaire mogendheid is. Wij moeten er rekening mee houden, dat de SU verder de mogelijkheden zal aftasten om daar waar door politieke of militaire zwakte een machtsvacuüm zou kunnen ontstaan met haar politieke invloed een doorstoten te bewerkstelligen, met verhoudingsgewijs gering risico voor haar eigen veiligheid." De SU toont „geen tekenen haar uitgaven voor verdedigingsdoeleinden te verminderen, integendeel, ze gaat juist in de richting van een verhoging van deze uitgaven." McNamara zei dat de VS, zolang als dit gewenst is, troepen in Europa zullen houden. Volgens de minister zijn de Amerikaanse verplichtingen in Europa de „fundamentele uitdrukking van essentieel eigenbelang." McNamara verklaarde niet te geloven, dat er bij de SU in dit opzicht enige twijfel bestaat.

Volgens McNamara heeft de meerderheid van de Amerikaanse veiligheidsdienst de overtuiging gekregen, dat het verondersteld anti-raket-stelsel aan de NW-kust van de SU (pag. 644/1-1967) geen afweer tegen raketten biedt, doch tegen bommenwerpers. Over het „Galosj" anti-rakettensysteem rondom Moskou verklaarde McNamara dat dit zich „in een gematigd tempo" ontwikkelt, maar „dat het afgelopen jaar geen poging was ondernomen om het systeem uit te breiden of door te trekken naar andere steden."*)

Volgens McNamara heeft de SU in één jaar tijd haar arsenaal operationele intercontinentale raketten verdubbeld. Op 1 okt. 1967 bezat zij er 720, een jaar eerder 340. Desondanks bezitten de VS nog een voorsprong op de SU, met een voorraad van 1054, ICBM'S. Bovendien beschikken de VS volgens McNamara over 656 raketten aan boord van atoomduikboten tegen de SU slechts 130 (aan boord van 30 atoomduikboten), en over 697 lange-afstandsbommenwerpers. Ook liggen de VS voor op de SU wat betreft het bezit van kernladingen aan boord van bommenwerpers, nl. 4500 tegen ongeveer 1000.

De plannen voor de modernisering van Amerika's lange-afstandsraket door het in dienst nemen van Poseidonraketten en strategische bommenwerpers, waren volgens McNamara op het schema achtergekomen, doch de nucleaire overmacht van de VS over de SU was nog onbetwistbaar. McNamara verwachtte dat China in de loop van 1968 zijn eerste middenafstandsraket ter beschikking zal hebben. Tegen 1970 zou het over een „bescheiden macht" beschikken. (Int. Herald Tribune 2-2, The Times 2-2)

NIEUW RAKETSYSTEEM

Op 9 nov. 1967 heeft het Pentagon meegedeeld, dat besloten is tot de invoering van het MIRV-systeem (Multiple Independently targetable Reentry Vehicles). Bij dit systeem worden de raketten van de typen Minuteman, Polaris en Poseidon voorzien van meer dan één kernlading, die dan afzonderlijke doelen kunnen vernietigen. Het moet dienen als tegenwicht voor de toenemende produktie van intercontinentale raketten door de Sowje-Unie.

---

*) Zie ook pag. 644/1-1967. Het hoofd van de burgerlijke verdediging van de SU, maarschalk Tsjoeikow, gaf op 21 febr. in de Prawda toe, dat „het op dit ogenblik moeilijk is volledig te garanderen" dat een vijandelijke aanval met raketten tegen de SU zijn doel niet gedeeltelijk zou bereiken. Tsjoeikow sprak niet over de ABM's, maar bepleitte meer effectieve maatregelen ter bescherming van de bevolking tegen kernexplosies en fallout. Volgens de Times (23-2) schijnt dit erop te wijzen dat de lobby, die aandringt op ontwikkeling van een volledig ABM-systeem, geen succes heeft gehad en dat de SU probeert haar kwetsbaarheid voor Amerikaanse raketten te compenseren door versnelde opbouw van haar eigen offensieve capaciteit.

Het besluit tot invoering van het MIRV-systeem moet mede worden gezien in het licht van de bekendmaking van minister *McNamara* van 3 nov. over het bestaan van het Sowjet-FOBS-systeem (pag. 28/2). Volgens het MIRV-systeem zal iedere raket kunnen worden voorzien van één zware kernlading van tien megaton, dan wel tien aparte ladingen van vijftig megaton.
Door de spreiding van de diverse kleinere ladingen, zouden er met één raket tienmaal zoveel vliegvelden, 1,2 tot 1,7 maal zoveel steden met 100.000 inwoners kunnen worden vernietigd als met een lading van 10 megaton.

Wijziging strategie ontkend

Op 16 jan. heeft de onderminister van defensie, *Phil Goulding,* een bericht uit de *Washington Post,* ontkend, als zouden de VS besloten hebben hun kernstrategie in die zin te wijzigen, dat de nieuwe raketten van het MIRV-systeem in geval van oorlog op Russische steden, i.p.v. op militaire bases zouden worden gericht. Volgens de *Washington Post* zouden de Amerikaanse strategen de oude opvatting om geen steden tot doelwit te kiezen niet langer praktisch achten, omdat de SU haar raketten in betonnen ruimten onder de grond heeft ondergebracht en omdat de Amerikaanse intercontinentale raketten niet nauwkeurig genoeg gericht zouden kunnen worden om deze ondergrondse raket-silo's te vernietigen. Volgens het ministerie van defensie echter zijn de nieuwste Amerikaanse raketten juist veel nauwkeuriger dan welke andere bestaande ook. *(Reuter, Time* 10-11/1967, *Le Monde* 18/1)

KERNBOMMENWERPER NEERGESTORT. VLUCHTEN MET KERNBOMMENWERPERS GESTAAKT

Op 21 jan. is een met kernbommen uitgeruste bommenwerper van het type B-52 bij Thule op Groenland neergestort. Het ministerie van defensie, dat het verongelukken van de bommenwerper pas op 22 jan. bekendmaakte, verklaarde, dat er geen gevaar voor een kernontploffing aanwezig was, aangezien de wapens niet op scherp plegen te staan. Op 24 jan. deelde het ministerie van defensie mee, dat delen van de 4 verloren gegane bommen in de ter plaatse twee meter dikke ijslaag waren gevonden. Waarnemers achtten het niet onwaarschijnlijk, dat het ongeluk zijn invloed deed gelden op de verkiezingen in Denemarken (pag. 65 e.v.).
Op 13 febr. diende de Sowjet-Unie bij de VS een protest in tegen de vluchten van B-52 bommenwerpers. In de Sowjet-nota werd o.m. verklaard, dat dergelijke vluchten tegenwoordig onnodig waren geworden, door de ontwikkeling van langeafstandsraketten met kernkoppen. In het Amerikaans antwoord op de Sowjet-nota wordt het ongeluk met de B-52 betreurd. „Het doet ons echter nog meer leed", aldus de nota, „dat de spanningen in de wereld het uitvoeren van dergelijke vluchten, in het belang van de collectieve veiligheid tegen de bedreiging door Sowjetrussische kernwapens, noodzakelijk maken." Op de ontwapeningsconferentie in Genève beschuldigde de Sowjet-afgevaardigde de VS op 13 febr. van schending van het gedeeltelijk kernstopverdrag van Moskou.
Op 29 febr. werd in Washington bekend gemaakt, dat de geregelde vluchten met van kernbommen voorziene bommenwerpers die de laatste jaren reeds aanzienlijk gereduceerd waren — mede i.v.m. het ongeluk op 21 jan., geheel gestaakt zouden worden. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 611/2-1966)

STAKING VUILNISMANNEN IN NEW YORK

Van 2-10 febr. heeft de stad New York te lijden gehad van een staking van de vuilnismannen. Het conflict, waaraan looneisen ten grondslag lagen, werd tenslotte opgelost door tussenkomst van gouverneur*Rockefeller* van New York. De staking heeft de rivaliteit tussen burgemeester *Lindsay* van New York en gouverneur Rockefeller — beiden Republikeinen — aan het licht gebracht. Lindsay weigerde zich te schikken naar de wensen van de stakers, met o.a. het argument dat de staking, krachtens de zg. Taylor-wet, die in nov. 1967 door Rockefeller is ondertekend en die stakingen van overheidsdienaren in de staat New York verbiedt, onwettig was. Een verzoek van Lindsay aan Rockefeller om de Nationale Garde met het ophalen van het huisvuil te belasten werd door de laatste van de hand gewezen, en i.p.v. daarvan maakte de gouverneur bekend dat de staat New York tijdelijk de reinigingsdienst van de stad op kosten van de stad zou overnemen en dat met de stakers een loonsverhoging van $ 425 per jaar was overeengekomen, i.p.v. de $ 600 die de stakers hadden geëist en de $ 375 die Lindsay wilde toekennen.

latijns-amerika

OAS

NIEUWE SECRETARIS-GENERAAL

Op 13 febr. heeft de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) ex-president *Galo Plaza Lasso* van Ecuador als secretaris-generaal van de organisatie gekozen. Galo Plaza (biogr. pag. 653/3-1964) zal op 15 mei de functie overnemen van de huidige secretaris-generaal, *José A. Mora* uit Uruguay. *(Reuter)*

ARGENTINIË

EERSTE KERNCENTRALE IN LATIJNS-AMERIKA

In Atucha, 100 km ten N.W. van Buenos Aires, zal aan de rivier de Parana de eerste kernenergiecentrale in Latijns-Amerika verrijzen die het gebied van de Argentijnse hoofdstad van elektriciteit zal voorzien.
De centrale, die in 1971 door de Argentijnse Atoomcommissie in gebruik zal worden genomen, zal een vermogen van 318 Megawatt hebben en door de Westduitse firma Siemens worden gebouwd. De kosten van dit project bedragen ongeveer *f* 270 mln.
Argentinië beschikt over een grote rijkdom aan uranium, dat de brandstof zal vormen voor de drukwaterreactor die de energie zal leveren.

CHILI

REGERINGSWIJZIGING

Nadat het kabinet o.l.v. premier en minister van binnenlandse zaken, *Bernardo Leighton,* haar ontslag bij president *Frei* had ingediend, heeft de president op 15 febr. een nieuw kabinet samengesteld, dat op 5 plaatsen van het vorige afwijkt. De belangrijkste wijziging is die, waarbij de minister van financiën, *Sergio Molina* wordt vervangen door *Raul Saez.* De nieuwe minister van economische zaken wordt *Andres Zalvidar,* die *Edmundo Perez Zujovic* in deze functie opvolgt. Het vorige kabinet trad af nadat duidelijk was geworden dat het gedwongen spaarplan van president Frei (pag. 777/3-1967) in de Senaat — die door de oppositie wordt beheerst — geen kans zou maken.
Door nieuwe belastingverhogingen zal Frei nu proberen de vorming van het door hem voorgestelde spaarfonds te bevorderen. *(UPI, AFP)*

(Vor. ber. pag. 73/3)

CUBA

VEROORDELING VAN ANTI-PARTIJGROEP

Het orgaan van de communistische partij, *Granma,* heeft op 28 jan. de ontdekking van een „anti-groep", ook wel „micro-factie" genaamd,

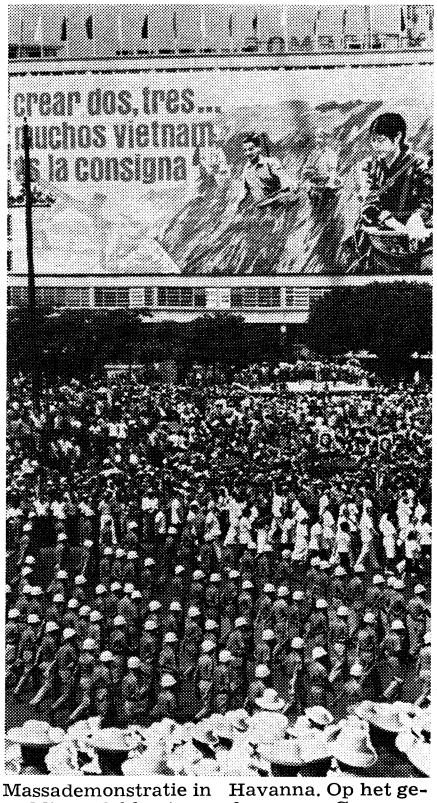

Massademonstratie in Havanna. Op het geweldige plakkaat een leus van Guevara: „Schep twee, drie . . . vele Vietnams is het consigne."

o.l.v. *Anibal Escalante,**) bekendgemaakt. De mededeling was afkomstig uit een rapport van vice-premier *Raoul Castro,* dat werd uitgebracht op een geheime vergadering van het centraal comité van de Cubaanse communistische partij, die van 24-27 jan. in Havana is gehouden. Volgens de vice-premier zou de micro-factie hebben gepoogd de SU er toe te bewegen premier *Fidel Castro* te dwingen een pro-Russische koers te varen. Ook wordt de anti-partijgroep in het rapport beschuldigd van oppositie tegen Castro's opvattingen omtrent Latijns-Amerika, door met andere Latijnsamerikaanse communistische partijen te menen, dat een vreedzame strijd de beste weg naar succes is. In een proces tegen 37 leden van de micro-factie, werden de volgende beschuldigingen uitgebracht:

„Aanvallen door intriges en laster tegen de voornaamste figuren van de revolutie; verspreiden van illegale propaganda, gericht tegen de partijlijn; pogingen om door vervorming, de oriëntatie van bepaalde partijkernen te wijzigen; het overhandigen van valse en lasterlijke inlichtingen over de plannen van de revolutie aan het buitenland, teneinde een vooroordeel in de internationale betrekkingen van Cuba teweeg te brengen; diefstal van geheime documenten van het centraal comité en van de oud-minister van industrie; propaganda en het kweken van ideologische afwijking onder de militairen, afkomstig uit de socialistische volkspartij, en onder anderen, met als doel de vernietiging van de eenheid en samenhang van de revolutionaire krachten."

Op 3 febr. veroordeelde het revolutionair gerechtshof Escalante tot 15 jaar gevangenisstraf, 8 beschuldigden tot ieder 12 jaar, terwijl de anderen straffen tussen 2 en 10 jaar hoorden uitspreken.

PARAGUAY

PRESIDENT STROESSNER HERKOZEN

Bij op 11 febr. gehouden algemene verkiezingen, is president *Alfredo Stroessner,* die sinds 1954 aan het bewind is, herkozen als president voor de periode van vijf jaar. Deze derde ambtstermijn van Stroessner is mogelijk geworden door een grondwetswijziging, die in 1967 is aangenomen. De tegenkandidaten van Stroessner waren *Gustavo Gonale* van de Liberaal-Radicalen, *Carlos Caballero Gatti* van de Febreristas en *Carlos Levi Rufinelli* van de Liberalen.

De verkiezingen voor het Congres, die tegelijkertijd gehouden werden, leverden ook succes op voor de Colorado-partij van Stroessner. In de Kamer van Afgevaardigden, die 60 zetels telt, behaalden de Colorados 40 zetels, de Liberaal-Radicalen 15, de Liberalen 3 en de Febreristas 2 zetels. In de Senaat verkregen de Colorados 10 zetels, de Liberaal-Radicalen 7, de Liberalen 2 en de Febreristas 1 zetel. Op grond van het kiesstelsel krijgt de winnende partij twee derden van het aantal zetels in beide kamers.

Gedurende de verkiezingen werd de staat van beleg, die op 2 dec. 1967 voor 90 dagen was verlengd, opgeheven. *(AFP, Reuter)*

(Vor. ber. pag. 778/2-1967)

*) Anibal Escalante was leider van de Cubaanse communistische partij tijdens de dictatuur van Batista, Castro's voorganger. Als fel verdediger van de politiek van de SU werd hij in maart 1962 reeds veroordeeld wegens „sectarisme" en persoonsverheerlijking (pag. 235/3-1962). Hij werd verbannen naar Moskou, van waar hij in het geheim naar Havanna terugkeerde.

midden-oosten

ALGEMEEN

AANEENSLUITING STATEN AAN PERZISCHE GOLF

Op 20 febr. hebben Aboe Dhabi en Doebai, de twee grootste en rijkste van de zeven onder Brits protectoraat staande sjeikdommen van de zg. Verdragskust, besloten een federatie te vormen. De leden van de federatie zullen een gemeenschappelijke buitenlandse- en defensiepolitiek voeren en een gemeenschappelijk staatsburgerschap hebben. Binnenlandse zaken en rechtspraak blijven zij zelfstandig voeren. De strijdkrachten worden verenigd „als de omstandigheden dat vereisen". De overige vijf staten van de Verdragskust werden uitgenodigd toe te treden tot de federatie.

Op initiatief van beide staten is van 25-27 in Doebai een conferentie gehouden van de 9 heersers van de Britse protectoraten aan de Perzische Golf (de zeven staten van de Verdragskust alsmede Qatar en Bahrein). Besloten werd een unie te vormen. Voorzien wordt in de oprichting van een Opperste Raad van de heersers en een Federale Raad van administratieve deskundigen.

Ook is overeenstemming bereikt over een gemeenschappelijke defensie en gezamenlijke diplomatieke vertegenwoordiging. *(Reuter)*

De zeven sjeikdommen zijn. Aboe Dhabi, Dubai, Sharjah, Ajman, Umm al Qaiwain, Ras al Khaimah en Fujairah.

Aanleiding tot deze aaneensluiting is het voornemen van Engeland zijn troepen uiterlijk in 1971 uit het gebied van de Perzische Golf terug te trekken (pag. 49 e.v.). (Zie voor bijzonderheden over genoemde staten: pag. 784-1967).

KOEWEIT

AKKOORD MET SAOEDI-ARABIË OVER NEUTRALE ZONE

Het staatsblad van Koeweit heeft op 25 dec. 1967 een nieuw grensakkoord tussen Koeweit en Saoedi-Arabië gepubliceerd, op grond waarvan de voormalige neutrale zone tussen beide landen definitief verdwijnt.

Het akkoord bepaalt dat het noordelijke deel van de zone aan Koeweit, het zuidelijke aan Saoedi-Arabië komt. Door deze bepaling wor-

den de overeenkomsten van Koeweit met aardoliemaatschappijen (met name Japanse) niet aangetast. Het akkoord stelt voorts vast dat de territoriale wateren van Koeweit zich tot 12 zeemijl uitstrekken.

VAR

FAWZI MINISTER VAN DEFENSIE. SABRI SECRETARIS-GENERAAL SAU

Op 24 jan. heeft president *Nasser* enige wijzigingen in zijn kabinet aangebracht. Generaal *Mohammed Fawzi,* de opperbevelhebber van de strijdkrachten, werd (tevens) tot minister van oorlog benoemd. In deze functie volgde hij *Amin Howcidi* op, die staatsminister werd. Op 29 jan. werd Howeidi benoemd tot hoofd van de inlichtingendienst als opvolger van *Salah Nasr* (pag. 813/1-1967).

De minister van landbouwhervorming, *Abdel Mohsen Aboulnour,* werd belast met de portefeuille van plaatselijk bestuur.

Vice-premier *Ali Sabri* werd op 24 jan. benoemd tot secretaris-generaal van de Socialistische Arabische Unie (SAU), de enige politieke partij in de VAR. Hiermee werd hem opnieuw de functie toevertrouwd, die hij vervulde tot 19 juni 1967, toen president Nasser zich persoonlijk met de leiding van de SAU belastte. Per decreet van 1 okt. was Ali Sabri benoemd tot minister-resident voor de Suezkanaalzone, waarbij de verantwoordelijkheden voor alle civiele aangelegenheden van dit gebied aan hem werden overgedragen.

(Vor. ber. pag. 428/3 en 540/3-1967)

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET ENGELAND HERSTELD

De VAR en Engeland hebben besloten hun diplomatieke betrekkingen te hervatten, aldus een bekendmaking op 19 nov. 1967 van het Britse ministerie van buitenlandse zaken. De VAR verbrak de diplomatieke betrekkingen met Engeland in dec. 1965 i.v.m. de kwestie-Rhodesië (pag. 74/3-1966).

Op 13 dec. werd de aankomst bekendgemaakt van sir *Harold Beeley* als de nieuwe Britse ambassadeur te Cairo, een functie die hij ook reeds van 1961-64 vervulde. Sir Harold had van 16-22 okt. een bezoek aan Cairo gebracht om aldaar over verbetering van de betrekkingen te spreken.

(Vor. ber. pag. 265/2-1967)

sport

XE OLYMPISCHE WINTERSPELEN

Van 6-18 febr. zijn in Grenoble de 10e Olympische Winterspelen gehouden. De verdeling van de medailles was als volgt:

		goud	zilver	brons
1.	Noorwegen	6	6	2
2.	Sowjet-Unie	5	5	3
3.	Frankrijk	4	3	2
4.	Italië	4	—	—
5.	Oostenrijk	3	4	4
6.	Nederland	3	3	3
7.	Zweden	3	2	3
8.	West-Duitsland	2	2	3
9.	Verenigde Staten	1	5	1
10.	Finland	1	2	2
11.	Oost-Duitsland	1	2	2
12.	Tsjechoslowakije	1	2	1
13.	Canada	1	1	1
14.	Zwitserland	—	2	4
15.	Roemenië	—	—	1

Er werden in totaal 35 gouden, 39 zilveren en 32 bronzen medailles verdeeld. Driemaal een zilveren, maar geen brons, werd uitgereikt bij de 500 meter hardrijden voor dames. Bij het hardrijden voor heren werden tweemaal twee zilveren medailles uitgereikt op de 500 en 1500 meter en geen brons.

De namen van de winnaars van de medailles waren:

HARDRIJDEN HEREN. 500 meter 1 Keller (W.-Dld.) 40,3; 2 McDermott (VS) en Thomassen (Noorw.); 1500 meter: 1 Verkerk (Ned.) 2.03.4 (nw. ol. record); 2 Schenk (Ned.) en Eriksen (Noorw.); 5000 meter: 1 Maier (Noorw.) 7.22.4 (nw. ol. en wereldrecord); 2 Verkerk (Ned.); 3 Nottet (Ned.); 10.000 meter: 1 Höglin (Zwed.) 15.23.6 (nw. ol. record); 2 Maier (Noorw.); 3 Sandler (Zwed.).

HARDRIJDEN DAMES. 500 meter: 1 Loedmilla Titowa (SU) 46.1; 2 Mary Meyers, Diana Holum en Jennifer Fish (VS); 1000 meter: 1 Carry Geijssen (Ned.) 1.32.6 (nw. ol. record); 3 Loedmilla Titowa (SU); 3 Diana Holum (VS); 1500 meter: 1 Kaija Mustonen (Finl.) 2,22.4 (nw. ol. record); 2 Carry Geijssen (Ned.); 3 Stien Kaiser (Ned.); 3000 meter 1 Ans Schut (Ned.) 4.56.2 (nw. ol. record); 2 Kaija Mustonen (Finl.); 3 Stien Kaiser (Ned.).

KUNSTRIJDEN. **Dames:** 1 Peggy Fleming (VS); 2 Gabrielle Seyfert (O.-Dld.); 3 Hana Maskova (Tsjsl.); **Heren:** 1 Schwartz (Oost.); 2 Timothy Wood (VS); 3 Pera (Fr.); **Paren: 1** Beloesowa-Protopopow (SU); 2 Tsjoek-Gavrilov (SU); 3 Glockshuber-Danne (W.-Dld.).

NOORDSE SKINUMMERS. **Dames:** 5 km: 1 Toini Gustavsson (Zwed.); 2 Galina Koelakowa (SU); 3 Alewjina Kolsjina (SU); 10 km: 1 Toini Gustavsson (Zwed.); 2 Berit Mördre (Noorw.); 3 Inger Aufles (Noorw.); 3 × 5 km: 1 Noorwegen; 2 Zweden; 3 Sowjet-Unie. **Heren:** 15 km: 1 Groenningen (Noorw.); 2 Mantyranta (Finl.); 3 Larsson (Zwed.); 30 km: 1 Nones (It.); 2 Martinsen (Noorw.); 3 Mantyranta (Finl.); 50 km: 1 Ellefsaeter (Noorw.); 2 Vendenine (SU); 3 Haas (Zwits.); 4 × 10 km: 1 Noorwegen; 2 Zweden; 3 Sowjet-Unie; Biathlon: 1 Solberg (Noorw.); 2 Tikonow (SU); 3 3 Goendartsjew (SU); Biathlon-estafette: 1 Sowjet-Unie; 2 Noorwegen; 3 Zweden; Noordse combinatie: 1 Keller (W.-Dld.); 2 Kaelin (Zwits.); 3 Kunz (Oost.); 70-meter schans: 1 Raska (Tsjsl.); 2 Bachler (Oost.); 3 Preiml (Oost.).

ALPINE SKINUMMERS. **Dames:** Afdaling: 1 Olga Pall (Oost.); 2 Isabelle Mir (Fr.); 3 Christl Haas (Oost.); Slalom: 1 Marielle Goitschell (Fr.); 2 Nancy Greene (Can.); 3 Annie Famose (Fr.); Reuzenslalom: 1 Nancy Greene (Can.); 2 Annie Famose (Fr.); 3 Fernande Bochatay (Zwits.). **Heren:** Afdaling: 1 Killy (Fr.); 2 Perillat (Fr.); 3 Daetwyler (Zwits.); Slalom: 1 Killy (Fr.); 2 Huber (Oost.); 3 Matt (Oost.); Reuzenslalom: 1 Killy (Fr.); 2 Favre (Zwits.); 3 Messner (Oost.).

BOBSLEEËN. Twee-persoons: 1 Monti-De Paolis (It.); 2 Floth-Bader (W.-Dld.); 3 Panturu-Neagioe (Roem.); vier-persoons: 1 Italië I; 2 Oostenrijk; 3 Zwitserland.

RODELEN. **Dames:** een-persoons: 1 Erica Lechner (It.); 2 Christa Schmuck (W.-Dld.); 3 Angelica Dünhaupt (W.-Dld.).

Heren: een-persoons: 1 Schmidt (Oost.); 2 Köhler (O.-Dld.); 3 Bonsack (O.-Dld.); Twee-persoons: 1 Bonsack-Köhler (O.-Dld.); 2 Schmidt-Wakh (Oost.); 3 Winkler-Nachmann (W.-Dld.).

IJSHOCKEY. Groep A: 1 Sowjet-Unie; 2 Tsjechoslowakije; 3 Canada.



Huldiging van de Nederlandse schaatsenrijdsters. De Amsterdamse burgemeester Samkalden met v.l.n.r. Carry Geijssen, Stien Kaiser en Ans Schut.

NAAR COMMUNISTISCHE WERELDCONFERENTIE

Van 26 febr.-5 maart is in Boedapest een consultatieve conferentie van communistische partijen gehouden, waartoe op 24 nov. 1967 was besloten door de 18 partijen die in maart 1965 deelnamen aan de zonder resultaat gebleven consultatieve conferentie van Moskou *).

Doel van de bijeenkomst was opnieuw de voorbereiding van een internationale communistische topconferentie, zoals die sedert het najaar van 1963 door de SU wordt gewenst (daarvóór hadden — om andere redenen — de Chinese Volksrepubliek en enkele Peking-gezinde partijen de bijeenroeping van een internationale communistische conferentie geëist).

De aanwezigen

Door de Hongaarse partij, die belast was met de organisatie van de conferentie, waren de 80 andere partijen uitgenodigd die in 1960 hadden deelgenomen aan de conferentie van Moskou. Joego-Slavië, dat in 1960 niet in Moskou was, was derhalve niet uitgenodigd. De uitnodiging kon vier partijen, die van Birma, Indonesië, Maleisie en Thailand, volgens officiële mededeling van de Hongaarse organisatoren van de conferentie, niet bereiken „wegens onoverkomelijke moeilijkheden" (waarschijnlijk verband houdende met het feit, dat deze partijen hun hoofdkwartier in Peking hebben). De partijen van de Volksrepubliek China en Albanië weigerden de uitnodiging in ontvangst te nemen. Van de regerende partijen sloegen voorts Cuba, Noord-Korea en Noord-Vietnam, de uitnodiging af, zodat na het vertrek van Roemenië (zie hieronder) van de 14 regerende partijen slechts 7 de conferentie bijwoonden. Van de overige uitgenodigde communistische partijen bedankten voor de uitnodiging: Haïti, Japan, Nederland, Nepal, Nieuw-Zeeland, Soedan en Zweden. Derhalve woonden 66 (aanvankelijk 67) partijen de conferentie bij, waarvan twee (die van Noorwegen en IJsland) als waarnemer. Slechts een tiental — alle niet-regerende — partijen waren vertegenwoordigd door hun secretaris-generaal (resp. eerste secretaris).

De conferentie vond tegen de zin van o.m. de Italianen en Roemenen plaats achter gesloten deuren. Over de mate van publiciteit besliste de leiding van de conferentie, doch iedere delegatie bleek vrij gelaten te worden haar eigen interventies te publiceren.



Overzicht van de consultatieve conferentie in het hotel Gellert in Boedapest.

Openingsrede Kadar

De Hongaarse partijleider *Janos Kadar* opende de conferentie. Hij zei o.m.:

„Het front van de tegen het imperialisme strijdende krachten moet worden uitgebreid. (...) In de strijd tegen het imperialisme zijn de communisten, de socialisten, andere vooruitstrevende krachten, de vertegenwoordigers van uiteenlopende politieke en maatschappelijke stromingen, die om één of andere reden bereid zijn op te komen tegen het imperialisme, de dictatuur van het monopolie en de agressors en voor de verdediging van de vrijheidsrechten, de vooruitgang en de vrede, natuurlijke bondgenoten. (...) Bij het initiatief tot de vorming van anti-imperialistische fronten en bij hun ontplooiing speelden en spelen de communistische partijen in elk land een grote rol. In de voorhoede van deze strijd staan in het algemeen de meest offerbereide en meest consequente strijders, de communisten, aan wie juist daarom de last en de eer van de leiding toevalt. Wanneer derhalve thans de opvoering van de anti-imperialistische strijd en het betrekken bij deze wereldomvattende strijd van nieuwe massa's, op de agenda staan, dan zijn slechts de in de principiële kwesties een gemeenschappelijk standpunt innemende, in eenheid van actie optredende communistische partijen in staat deze taak te volbrengen."

Kadar ging vervolgens in op „het gebrek aan eenheid in de communistische beweging", waardoor het imperialisme zekere mogelijkheden krijgt om te manoeuvreren. Hij sprak over „ernstige theoretische, filosofische en politieke meningsverschillen". Volgens hem behoeft de internationale comm. beweging niet één dan wel meer centra te hebben, omdat geen enkele partij aan de andere partijen haar mening kan opleggen. De diverse partijen hadden echter hun wereldopvatting, hun ideologie van het marxistisch-leninisme en hun beginsel van het internationalisme met elkaar gemeen, terwijl ook hun vijand — het imperialisme — en hun belangen dezelfde waren. Kadar zei dat de conferentie van Boedapest een verdere stap zou kunnen zijn naar de bijeenroeping van een internationale conferentie van alle communistische partijen. Kadar legde in zijn rede de nadruk op het democratische karakter van de conferentie (waarbij de minderheid zich moet houden aan de door een meerderheid genomen besluiten, in tegenstelling tot sommige andere partijen, zoals bijv. de Roemeense, die voor soevereiniteit van iedere partij zijn, Red. KHA). „Geen partij kan eisen dat haar inzichten onder dwang door alle andere partijen worden aanvaard", aldus de Hongaarse partijleider, die voorts zei: „De communiqué's, verklaringen, oproepen en proclamaties die de conclusie van het gezamenlijke beraad weergeven, richten zich tot de partijen, tot de landen en tot de volken. Het zijn geen resoluties waarvan toepassing verplicht is voor de leden van alle partijen. Het centrale comité van iedere partij zal zelf de beslissingen moeten nemen voor hetgeen er op haar eigen gebied gedaan moet worden om de in die oproepen gestelde doeleinden te bereiken."

Kadars rede werd door waarnemers beschouwd als een overwinning voor die partijen die sterke nadruk leggen op de vorming van volksfronten (zoals Roemenië, Joego-Slavië, Italië en Frankrijk). Temeer daar Kadar de conferentie van Boedapest een „verdere stap" noemde, terwijl Sowjetrussische verklaringen van de laatste maanden spraken van een laatste stap naar een wereldconferentie die een wereldomvattende strategie zou moeten uitstippelen (derhalve zonder dat daarbij reeds andere „anti-imperialistische krachten" zouden worden betrokken).

Honecker en Soeslow

De Oostduitse delegatieleider *Erich Honecker* noemde de „instelling tegenover de SU en tegenover de communistische partij van de SU" een „beslissend criterium voor de trouw aan het marxisme-leninisme en aan het proletarische internationalisme". Hij kritiseerde het „binnendringen van burgerlijke ideologieën in de arbeidersbeweging", „zekere nationalistische tendensen" en „de politiek van de groep van Mao Tse-toeng" die de eenheid van de socialistische wereldbeweging ondergraaft. De communistische wereldconferentie zou in november 1968 in Moskou plaats moeten vinden en een „fundamenteel document" moeten uitwerken. Honecker onderstreepte de gelijkgerechtigdheid en onafhankelijkheid van alle communistische partijen, doch stelde daartegenover, dat zijn partij „het niet als beperking van haar soevereiniteit en onafhankelijkheid" onderging wanneer zij het eens was met „een gemeenschappelijke lijn" en deze lijn beschouwde „als bindend voor haar politiek". De bedoelde conferentie zou beperkt moeten blijven tot de communistische partijen, daarna zou een breder congres gehouden kunnen worden met de „nationaal-democratische partijen, alle vooruitstrevende partijen, organisaties, bewegingen en krachten."

De leider van de Sowjetrussische delegatie, het lid van het partijpresidium en -secretariaat *Mikhail Soeslow,* zei o.m.: „De groep van Mao Tse-toeng heeft eens te meer haar weigering gedemonstreerd om samen te werken met de communistische partijen" door de „grove weigering" van de uitnodiging voor de conferentie van Moskou. „Het is een publiek geheim: er zijn ernstige meningsverschillen aan de dag getreden tussen een zeker aantal partijen over belangrijke problemen van de revolutie." Volgens Soeslow kon echter de houding van de Chinezen geen voorwendsel zijn voor een uitstel van de topconferentie.

Deze conferentie was noodzakelijk ter versterking van de banden in de communistische beweging. Soeslow verklaarde dat de strijd van de volkeren, die het koloniale juk hadden afgeworpen, een nieuwe fase is ingegaan. Verder deden zich bij de arbeidersbeweging in de kapitalistische landen belangrijke veranderingen voor. Dit alles leidde tot nieuwe mogelijkheden voor een onstuimige revolutionaire beweging en de verwezenlijking van deze mogelijkheden hing van de ontwikkeling van het wereldcommunisme af.

Roemenië verlaat Boedapest

Het centrale comité van de Roemeense partij had op 14 febr. besloten deel te nemen aan de conferentie van Boedapest. Aan dit besluit was uitvoerig overleg voorafgegaan, zowel binnen de partij als met bijna 30 andere partijen. In februari nog brachten leden van het Roemeense partijbestuur bezoeken aan Noord-Korea, Polen en Cuba en bezochten delegaties van de partijen van Tsjechoslowakije, Japan, Oostenrijk en Finland, evenals de nationaal-communistische (joodse) partij van Israël, Boekarest. Op 3 en 4 jan. had president *Tito* van Joego-Slavië met president en partijleider *Nicolae Ceausescu* en premier *Iion G. Maurer* op een jachtslot bij Belje in Joego-Slavië besprekingen gevoerd.

In een communiqué zette het centrale partijcomité de grenzen van de Roemeense deelneming uiteen: de conferentie van Boedapest diende alleen te bestaan uit een gedachtenwisseling over „de opportuniteit, het karakter en het doel" van een later te houden internationale conferentie, waaraan mogelijk nog verdere consultatieve conferenties vooraf zouden moeten gaan. De Roemeense delegatie zou zich ertoe beperken een concensus na te streven en niet meewerken aan het opstellen van richtlijnen of het aanvaarden van „programma's". Verder zou zij deelnemen aan het overleg over „de concrete taken in de strijd tegen het imperialisme".

Het voornaamste doel was volgens het communiqué het weer aanknopen van de contacten met alle partijen zonder uitzondering.

Ter conferentie maakte de leider van de Roemeense delegatie, *Paul Niculesco-Mizil,* talrijke bezwaren tegen de voorbereiding van en de gang van zaken op de conferentie kenbaar, zoals het niet uitnodigen van Joego-Slavië, het uitnodigen van slechts één partij uit die landen waar twee partijen bestaan (i.c. de pro-Moskou en niet de pro-Peking partijen van India en Ceylon en de Arabische en niet de joodse partij van Israël), het veelvuldig citeren op de conferentie van de verklaring van Moskou van 1960 (waarin Joego-Slavië werd veroordeeld) en de voortdurende kritiek op de Chinese partij. Tenslotte bleken de Roemenen vrijwel de enigen, die geen datum wensten vast te stellen voor een conferentie en die de „anti-imperialistische krachten" bij deze conferentie wilden betrekken.

De rede van de secretaris-generaal van de communistische partij van Syrië, *Khaled Bagdasj* (in 1948 één dergenen die Joego-Slavië aanvielen), was voor de Roemenen tenslotte aanleiding de conferentie te verlaten. Bagdasj noemde de nationaal-communistische Israëlische partij een „zionistische moordenaarsbende" en zei over de houding van Roemenië inz. het conflict in het Midden-Oosten (zie pag. 27/1):

„Het lukt ons werkelijk niet de positie van onze Roemeense kameraden te begrijpen, vooral niet wanneer wij hun algemene houding beschouwen ten opzichte van de Israëlisch-imperialistische agressie. Zij hebben geweigerd deze te veroordelen. Zij hebben zich niet slechts buiten de eensgezindheid van de communistische wereldbeweging gesteld, die alle aan deze consultatieve vergadering deelnemende partijen omvat, maar tegelijkertijd hebben zij zich door hun bevreemdend gedrag gesteld tegenover brede politieke, vaderlandslievende en democratische krachten die ver afstaan van het communisme."

De Roemeense delegatieleider eiste onmiddellijk schrapping van deze passages (die eerst na afloop van de conferentie werden gepubliceerd) uit het protocol van de conferentie en de Syriër stemde daarin toe. De volgende dag echter — na nachtelijk telefonisch beraad met Boekarest — stelde hij de ultimatieve eis dat de conferentie zou verklaren dat zij niet solidair was met de verklaring van Bagdasj en dat geen partij meer gekritiseerd zou worden. De conferentie ging hiermee niet akkoord; een compromis werd vergeefs gezocht en Roemenië verliet de conferentie (29 febr.). De conferentie gaf op 1 maart een communiqué uit waarin het vertrek van Roemenië wordt betreurd. Het centrale partijcomité van Roemenië keurde op 1 maart in bijzondere zitting de houding van de Roemeense delegatie goed en zei in een verklaring o.m., dat de partij de wens heeft verder te werken voor de ontwikkeling van de betrekkingen met

alle zusterpartijen — of zij al of niet aan de conferentie van Boedapest deelnemen — voor de normalisering van de betrekkingen in de communistische en arbeidersbeweging, voor de versterking van haar eenheid en de solidariteit van alle progressieve krachten in de wereld.

Het slotcommuniqué

De conferentie had verder een rustig verloop. Besloten werd de wereldconferentie van communistische partijen in november/december in Moskou te houden. Het slotcommuniqué van de conferentie luidt, na een opsomming van de in Boedapest vertegenwoordigde partijen, als volgt:

„De deelnemers aan de consultatieve bijeenkomst wisselden in een atmosfeer van vrije, kameraadschappelijke discussie meningen uit over de bijeenroeping en voorbereiding van een internationale conferentie van de communistische en arbeiderspartijen. Na een alzijdig gesprek spraken zij zich uit voor de bijeenroeping van een dergelijke conferentie in november/december in Moskou.

De consultatieve bijeenkomst gaat er van uit dat het doel van de conferentie is: de versterking van de eenheid van de communistische beweging en de bevordering van de aaneensluiting van de socialistische en democratische krachten in de strijd tegen het imperialisme, voor de nationale en sociale bevrijding van de volken en voor de wereldvrede. Na bespreking van de voorstellen voor de agenda van de toekomstige conferentie kwam de consultatieve bijeenkomst tot de conclusie, dat op de agenda één kwestie gezet moet worden: de taken van de strijd tegen het imperialisme in de huidige periode en de eenheid van actie van de communistische en arbeiderspartijen en alle anti-imperialistische krachten.

Naar het eenstemmig oordeel van de deelnemers aan de conferentie dient de voorbereiding van de conferentie te geschieden op basis van de strikte inachtneming van het beginsel van de collectiviteit, van de kameraadschappelijke samenwerking en het gelijke recht van alle communistische en arbeiderspartijen om aan de voorbereiding en doorvoering van de conferentie deel te nemen.

De deelnemers aan de consultatieve bijeenkomst zijn overeengekomen dat voor de tijd van voorbereiding van de conferentie een commissie gevormd zal worden uit vertegenwoordigers van alle communistische en arbeiderspartijen die er aan deel wensen te nemen. De commissie heeft de opdracht gekregen alle voorstellen van de broederpartijen en ander met de conferentie samenhangend materiaal te bespreken en samen te vatten, zowel als ontwerpen voor de documenten van de conferentie uit te werken en deze aan de conferentie voor te leggen. De commissie zal met de broederpartijen over deze kwesties contact houden. Een dergelijke handelwijze laat toe dat met alle constructieve meningen en wensen van de broederpartijen zoveel mogelijk rekening wordt gehouden en dat de internationale conferentie collectief wordt voorbereid. De zetel van de commissie is de stad Boedapest. De consultatieve bijeenkomst acht het noodzakelijk voor 24 april een vergadering van de voorbereidende commissie bijeen te roepen en belast de Hongaarse socialistische Arbeiderspartij hiermee.

De deelnemers aan de bijeenkomst zijn er vast van overtuigd, dat de komende conferentie in overeenstemming is met de belangen van elke communistische partij en de totale internationale communistische beweging en met het belang van de aaneensluiting van alle krachten in de strijd tegen het imperialisme.

De consultatieve bijeenkomst richt zich tot alle communistische en arbeiderspartijen — daaronder ook die welke om een of andere reden niet aan de bijeenkomst van Boedapest hebben deelgenomen — om aan de komende conferentie deel te nemen. Zij roept hen op op basis van gelijkgerechtigdheid aan de voorbereidende werkzaamheden deel te nemen.

De deelnemers aan de bijeenkomst hebben eenstemmig een boodschap van solidariteit met het Vietnamese volk aangenomen, waarin zij uitdrukking gaven aan hun gevoelens van enthousiasme, die alle communisten bezielen, voor de heldhaftige strijd van het Vietnamese volk. Zij verzekerden dat de hulp die de socialistische landen en alle werkenden van de wereld aan het strijdende Vietnam bieden, zal toenemen tot de volledige verdrijving van de Amerikaanse agressors van de Vietnamese grond.

De delegaties die aan de bijeenkomst van Boedapest hebben deelngenomen, zijn er van overtuigd, dat de aanstaande internationale conferentie van communistische en arbeiderspartijen een belangrijke etappe zal zijn op de weg van de aaneensluiting van de communisten van de gehele wereld op de principiële basis van het marxisme-leninisme en het proletarische internationalisme en een belangrijke stap naar de verdere vereniging van alle anti-imperialistische krachten."

Commentaar

Volgens waarnemers bevond Roemenië zich ter conferentie in een vrijwel geïsoleerde positie en zal de komende conferentie van Moskou de breuk in de communistische wereld slechts kunnen bezegelen. Volgens *Le Monde* (26-2) blijkt de vroegere vrees dat er een pro-Chinees blok zou worden gevormd, niet meer te bestaan, daar het isolement van Peking steeds sterker wordt. Na het vertrek van de Roemenen, dat zelfs door de Italiaanse delegatie „ongerechtvaardigd" werd genoemd, verliep de conferentie in grote eensgezindheid. De *Neue Zürcher Zeitung* (3-3) verbond hieraan de conclusie, dat het gewicht van de SU als grote mogendheid zwaarder telt dan het nationaal-communisme van kleine randstaten. Slechts Roemenië en ook de nieuwe leiding van de Tsjechoslowaakse partij onttrekken zich aan de Sowjetrussische invloed. Uitdrukking aan het standpunt van Tsjechoslowakije gaf op 4 maart het vakbondsdagblad *Prace,* dat schreef dat men in Praag andere ideeën heeft over de verdere voorbereidingen voor de conferentie dan in Oost-Berlijn en Moskou. Het blad schreef voorts:

„Sommigen geloven dat op de topconferentie van Moskou verscheidene resoluties aangenomen moeten worden, waarin identieke meningen over concrete kwesties tot uitdrukking gebracht moeten worden en waardoor gemeenschappelijk handelen gegarandeerd wordt. Andere delegaties — die van de Sowjet-Unie en van de Socialistische Eenheidspartij Duitsland — zijn voorstander van één enkel basis-document, dat naar onze mening het gevaar in zich bergt dat elke verandering in de toestand — wat niet uitgesloten kan worden — de geldigheid van het document in aanzienlijke mate twijfelachtig kan maken."

Het Sowjetrussische partijblad *Prawda* schreef op 7 maart o.m., dat de geest van het proletarische internationalisme, de adem van een echt gevoel van democratie en het wederzijdse begrip die in Boedapest zijn gebleken, de waarborg vormen voor het succes van de werkzaamheden tot voorbereiding van de wereldconferentie.

Kennelijk doelend op het weglopen van de Roemeense delegatie schreef het partijblad, dat „er geen sprake van kan zijn, welke partij ook te veroordelen of te isoleren". Aan de andere kant kan „geen enkele partij haar wil opleggen aan andere partijen", terwijl ook geen partij „haar onafhankelijkheid moet bewijzen door anti-Sowjetisme".

---

*) Tijdens de viering van de oktoberrevolutie in nov. 1967 in Moskou was door de daar aanwezige partijleiders overleg gepleegd over de communistische wereldconferentie (pag. 725/2-1967). Na berichten in de P r a w d a en de I z v e s t i j a op 23 nov. over vorderingen van de voorbereidingen voor een consultatieve conferentie, berichtt T A S S op 24 nov. dat de communistische partij van de SU en 17 andere partijen waren overeengekomen om in febr. 1968 te Boedapest bijeen te komen „voor een uitwisseling van gedachten" over een wereldconferentie. De 17 communistische partijen waren die van: Argentinië, Australië, Brazilië, Bulgarije, de DDR, Engeland, Finland, Frankrijk, Hongarije, India, Italië, Mongolië, Polen, Syrië, Tsjechoslowakije, de VS en West-Duitsland. Doel van de conferentie was volgens T A S S „de versterking van de eenheid van de communistische beweging" en van alle socialistische en democratische krachten in de strijd tegen het imperialisme, voor nationale en sociale bevrijding van de volkeren en voor de wereldvrede". In een hoofdartikel op de voorpagina van de P r a w d a van 28 nov. werd ontkend, dat het doel van een communistische wereldconferentie de veroordeling van China zou zijn. „Het doel van een conferentie kan niet de inmenging in de aangelegenheden van welke zusterpartij dan ook inhouden of, nog minder de „ex-communicatie" van iemand uit de communistische beweging". Op 22 febr. schreef de P r a w d a dat het „thans onmogelijk is de beweging weer in het oude kader" te brengen en „vanuit één enkel centrum te besturen". „De onafhankelijkheid van de partijen is een absoluut beginsel van onze beweging."

NEDERLAND

BREUK IN DE KVP

Vier radicale leden van de Tweede-Kamerfractie van de Katholieke Volkspartij, drs. *J. M. Aarden,* mr. *H. W. van Doorn,* drs. *P. J. Jansen* en mej. *A. A. M. Kessel,* hebben op 27 febr. besloten uit de partij en uit de fractie te treden. Mr. Van Doorn nam ontslag als lid van de Tweede Kamer. De drie andere leden vormden een afzonderlijke fractie — de Radicalen — in de Kamer. De uitgetreden leden waren van mening dat zij niet langer in staat waren vertrouwen in de fractie als geheel te stellen. De KVP-radicalen drs. *Th. E. Westerterp,* dr. *Th. E. E. van Schaik* en mr. *J. A. Mommersteeg* vonden geen aanleiding om onvoldoende vertrouwen in de fractie als geheel te stellen.
Hiermede was een hoogtepunt bereikt in de moeilijkheden binnen de KVP tussen de radicalen en de christen-democraten. De recente moeilijkheden begonnen met de kandidaatstelling voor een nieuw dagelijks bestuur.

Kandidaatstelling

Op 6 jan. kwam het partijbestuur in het Vormingsinstituut van de partij te Baarn bijeen. Doel was het opstellen van een voordracht voor een door de bestuursraad op 10 febr. nieuw te verkiezen dagelijks bestuur. De radicalen wensten dat hun voorzitter, drs. *P. C. W. M. Bogaers,* vice-voorzitter zou worden. De partijtop *(Schmelzer, Aalberse* en *Horbach)* wensten echter de NKV-voorzitter *F. G. van der Gun* als vice-voorzitter te handhaven. Na een langdurige vergadering en een aantal stemmingen kwam uiteindelijk de volgende voordracht uit de bus:

Voorzitter: mr. A. P. J. M. M. van der Stee (Arnhem), vice-voorzitters: drs. H. A. M. Elsen (Wassenaar), ir. J. W. Wellen (Wassenaar), A. J. Hermes (Beverwijk), penningmeester: drs. H. J. Neefs (Den Haag).
Voorts werden kandidaat gesteld als leden van het partijbestuur: mr. P. J. M. Aalberse (Den Haag), drs. M. J. J. van Amelsvoort (Veldhoven), mr. F. H. J. J. Andriessen (Bilthoven), mevr. E. Borm-Luijckx (Emmeloord), mr. T. Brouwer (Wassenaar), S. Th. Bijsterveld (Voorburg), drs. A. L. J. Coenen (Badhoevedorp), dr. S. W. Couwenberg (Rotterdam), P. J. Engels (Leeuwarden), mevr. J. J. van Gent-de Ridder (Vlaardingen), H. M. B. W. Gielen (Den Haag), mr. J. A. U. M. van Grevestein (Tervuren), mevr. drs. N. M. J. H. Hustinx-Spoorenberg (Den Bosch), mevr. D. A. Jager-van Lonkhuyzen (Heerlen), J. J. G. Tonnaer (Hoensbroek) en P. H. van Zeil (Utrecht).

Mevr. Jager-van Lonkhuyzen en de heer Tonnaer trokken zich echter terug omdat zij van oordeel waren dat in de officiële kandidaatstelling het christen-radicale element niet voldoende tot uiting kwam.



Drs. Bogaers maakt na nachtelijk beraad het uittreden van een groot aantal radicalen uit de KVP. V.l.n.r.: de radicalen Jansen, Bogaers, Aarden en Van Doorn.

Partijvoorzitter Aalberse verklaarde op 7 jan. dat mensen, die frontposities hebben ingenomen, niet acceptabel waren, omdat het partijbestuur van mening was dat moest worden gestreefd naar overbrugging van de controversen, die vooral de laatste tijd in de partij tot uiting waren gekomen.
De kerngroep van de KVP-radicalen kwam op 7 jan. te Utrecht bijeen om de ontstane situatie te bespreken. Na afloop werd een verklaring uitgegeven, waarin o.m. werd gezegd dat zij op de vergadering van het partijbestuur te Baarn met nadruk de stelling hadden verdedigd, dat het vertrouwen in het concretiseren van de vernieuwingsbeweging (de „geest van Arnhem") volkomen teloor zou gaan, indien niet in dagelijks bestuur, partijbestuur en partijraad een redelijk aantal personen zou worden opgenomen, afkomstig uit de kring, waarin het consequent vooruitstrevend karakter is ontstaan en waaraan het de vormgeving grotendeels heeft te danken. De radicalen deden ten aanzien van het dagelijks bestuur het volgende voorstel aan het partijbestuur: Voorzitter: Van der Stee, vice-voorzitters: Bogaers, mej. *Kok,* penningmeester: Elsen, vice-voorzitter of gewoon lid: Van der Gun en voorts uit de kringen het Zuiden: ir. *J. L. Siepman* of drs. *H. Veringa,* het Westen *Vrouwenfelder* of *L. Andriessen* en een vertegenwoordiger uit de kring die behoort tot de „gangmakers van het consequent vooruitstrevend karakter": mr. *E. Jurgens.* De KVP-radicalen hebben het als bijzonder grievend ervaren dat de kandidatuur van drs. Bogaers voor het vice-voorzitterschap door het partijbestuur zonder meer als onaanvaardbaar is afgewezen. „Dit is een blijk van wantrouwen jegens een man, die in diverse functies grote verdiensten heeft, zowel voor Nederland als voor de KVP", aldus de verklaring.

Commissie van goede diensten

Om tot een oplossing van de moeilijkheden bij de samenstelling van het dagelijks bestuur te komen werd op initiatief van de voorzitters van de KVP-fracties in de Eerste en Tweede Kamer een commissie van goede diensten ingesteld. Deze bestond, zoals op 12 jan. werd medegedeeld, uit: mr. *J. M. L. Th. Cals,* minister van Staat, mr. *C. P. M. Romme,* oud-voorzitter van de KVP, *J. H. J. Maenen,* lid van de Tweede Kamer en mr. *K. van*

Rijckevorsel, oud-lid van de Tweede Kamer.
Deze commissie bracht op 24 febr. rapport uit aan de voorzitters van de KVP-fracties en aan de partijvoorzitter. Voorgesteld werd een dagelijks bestuur van negen personen, t.w. drie christen-radicalen, vier christen-democraten en twee personen met minder gepronnonceerde opvattingen. Als kandidaten werden geadviseerd: mr. A. P. J. M. M. van der Stee voorzitter, mej. G. S. H. M. Kok vice-voorzitter, drs. P. C. W. M. Bogaers vice-voorzitter, drs. H. A. M. Elsen vice-voorzitter, F. G. van der Gun, A. J. Hermes, mr. *A. Q. C. Ruiten,* ir. J. L. Siepman en drs. H. Veringa.

De opvolging van het advies zal, aldus de commissie, de beëindiging behoren te betekenen van het optreden van groepen „als partij in de partij". De commissie is zich ervan bewust dat zich ontwikkelingen kunnen voordoen die de verwezenlijking van haar voorstel zouden kunnen doorkruisen. De commissie acht het voor een duurzame oplossing van de moeilijkheden in het dagelijks bestuur van de KVP noodzakelijk dat er tussen de leden van het dagelijks bestuur een band van onderling vertrouwen bestaat. Dit houdt in, dat elk lid van het dagelijks bestuur zich ervan bewust is de gehele partij te vertegenwoordigen en niet alleen een deel ervan. Elk lid moet ten volle de gelegenheid krijgen zijn bijdrage te leveren aan een open en vertrouwenwekkende discussie binnen het bestuur. Het houdt verder in dat elk lid zich gedraagt naar de op de discussie volgende beslissingen.
In aansluiting op het rapport heeft de heer Cals nog de mening van de commissie geformuleerd over deelneming van KVP'ers aan het congres der christen-radicalen dat in mei 1968 zal worden gehouden. Dat congres aldus de heer Cals is aangekondigd als de voortzetting van het congres dat in 1967 in Scheveningen (zie pag. 739/2-1967) werd gehouden. Het is de bedoeling dat op het volgende congres het programma een laatste afronding zal vinden. Deelneming aan dit congres is niet in strijd met de stelregels en met wat verder in het rapport is neergelegd. Het is de bedoeling van de werkgroep der christen-radicalen, zo ging de heer Cals verder, dat ook straks weer de resultaten aan de partijvoorzitters van de KVP, ARP en CHU worden aangeboden en in elk dezer partijen ter discussie worden gesteld. Aldus wordt gehandeld, zo besloot de heer Cals, in overeenstemming met de resoluties van Arnhem (zie pag. 803/1-1967) waarin de inbreng van de KVP-radicalen als een belangrijke bijdrage werd beschouwd voor uitdieping en verwezenlijking van het programma van de KVP.

Drs. Bogaers verklaarde n.a.v. het rapport van de commissie van goede diensten dat hij, als de voordracht van de commissie door het partijbestuur zou worden aanvaard, de kandidatuur voor het vice-voorzitterschap niet zou aanvaarden. In het geheel van de door de commissie gevonden oplossing ontbrak z.i. een minimum aan vertrouwen en geloof.
Drs. Aarden gaf na het bekend worden van het rapport van de commissie de publikatie vrij van een brief van de radicalen aan de leden van de commissie. Hierin werd de voordracht van de commissie „niet onaanvaardbaar" genoemd.

„Overigens zij herhaald, dat onze voorkeur uitgaat naar de heren Horsmans en Siepman boven de heren De Bekker en drs. H. H. Veringa. Hoewel wij vertrouwen stellen in de voorgedragen samenstelling, biedt zij niet die waarborgen voor een optimaal vertrouwen dat wij noodzakelijk achten. Wij mogen u eraan herinneren, dat wij ter bereiking van een optimaal vertrouwen de naam van prof. dr. G. H. V e r i n g a voor het voorzitterschap hebben genoemd.

„Ook de „verpakking" van de voordracht vinden wij niet onaannemelijk, hoewel wij enkele bezwaren en wensen hebben. Deze zijn u concreet kenbaar gemaakt. Afgezien van bezwaren en wensen met betrekking tot de formulering blijven wij spelregels een inadequaat middel vinden en hebben wij moeite met het convenantkarakter.

„Wij veroorloven ons ten slotte te bevestigen, dat gebeurtenissen waarover wij de laatste maal bij de aanvang spraken, naar onze mening het herstel van vertrouwen in hoge mate bemoeilijken."

Samenwerking ARP, CHU en KVP

De gebeurtenissen, waarvan in bovenstaande brief en naar het schijnt ook in het rapport van de commissie van goede diensten, sprake is, hebben betrekking op een tv-uitzending op 14 febr. in de zendtijd van de KVP. Op een vraag van drs. Schmelzer antwoordden de fractieleiders van ARP en CHU, *Biesheuvel* en *Mellema,* dat zij het zeer wenselijk vonden om vóór de eerstvolgende verkiezingen een gezamenlijk standpunt in te nemen over de vraag of hun drie partijen al dan niet aan een kabinet willen deelnemen. Zij achtten dit samengaan in de politiek wenselijk ook als er bij de volgende verkiezingen nog geen Christen-Democratische Unie is gevormd. Mr. Biesheuvel zei het een goede zaak te vinden als een eenheid tussen de drie partijen tot stand zou komen. Volgens hem zou een progressief, concreet en duidelijk programma van ARP, CHU en KVP als een magneet werken op de kiezers. De heer Mellema was het met mr. Biesheuvel eens. Hij zag in de Groep van Achttien een grote mate van overeenstemming over het vraagstuk van de vermogens- en inkomensverdeling, alsmede inzake de vredespolitiek.

Drs. Aarden zei op 15 febr. in de actualiteitenrubriek van de NCRV-tv dat het besluit tot samenwerking in strijd was met de resoluties van Arnhem. Toen was afgesproken dat alle vormen van samenwerking zouden worden onderzocht, terwijl men zich nu reeds gebonden had aan een samenwerking.
Op een bijeenkomst op 19 febr. van de christen-democratische groepering te Drachten herhaalden de fractieleiders Schmelzer, Biesheuvel en Mellema hun voor de televisie gedane uitspraken. Zij weerden zich tegen de kritiek van de radicalen. Drs. Schmelzer bestreed de stelling dat hij en zijn collega's nieuwe beslissingen zouden hebben genomen. Volgens hem was er geen enkele inbreuk gemaakt op de resoluties van Arnhem. Volgens mr. Biesheuvel is „de tijd van gescheiden optrekken" voorbij. „Het werd hoog tijd dat wij dat gezamenlijk en opvallend tot uitdrukking brachten". Hij ontkende door zijn televisie-optreden zijn positie bepaald te hebben in het conflict in de KVP. „Ik heb niet gekozen voor Schmelzer en niet tegen Bogaers", zei mr. Biesheuvel. Het was wel een keus tegen de politici Den Uyl (PvdA), Van Mierlo (D'66), Van der Lek (PSP) en Wiegel (VVD). „Deze heren zien dat het ons ernst is met de Christelijke Volkspartij, zij zijn daarvan geschrokken".

KVP-radicalen

De heer Biesheuvel was in de KVP-uitzending „van de veronderstelling uitgegaan dat het conflict in de KVP opgelost wordt(. .). Het moet in de KVP ook in orde komen, want de KVP heeft tegenover de twee andere christelijke partijen de verplichting dat het goed komt". Volgens mr. Biesheuvel behoren de AR-radicalen in de ARP te blijven. En de KVP-radicalen in de KVP, „Voor zover ze voor christelijke partijvorming zijn".
Mr. Biesheuvel definieerde een christelijke partij als voorhoedepartij. „Zij kan geen centrumpartij zijn." Zowel hij als de c.h. fractieleider Mellema waren van mening dat in hun partijen nieuw beraad nodig zou zijn wanneer de KVP-radicalen uit hun partij zouden treden.

Uittreden KVP-radicalen

Na een langdurige vergadering besloten drs. Bogaers, de bovengenoemde KVP-kamerleden en andere radicalen op 27 febr. uit de KVP te treden. Drie van de Kamerleden



De fractieleiders van de drie grote confessionele partijen in Drachten. V.l.n.r.: Schmelzer (KVP), Biesheuvel (ARP) en Mellema (CHU).

vormden in de Tweede Kamer een twaalfde fractie, de Groep-Aarden. Drs. Bogaers gaf de volgende verklaring uit:

„In de nacht van 26 op 27 februari is een groep radicalen tot de conclusie gekomen dat de door hen voorgestane weg om de KVP om te vormen tot een vooruitstrevende groepering niet langer begaanbaar is. In die vergadering is nl. geconstateerd, dat de vertrouwenscrisis die in de fractie van de KVP geleid heeft tot het uittreden van een viertal leden zich heeft voortgeplant bij de ruime meerderheid van de kerngroep van radicalen. Dit wegvallen van noodzakelijk vertrouwen, dat hun politieke motieven binnen de huidige KVP zouden zijn te realiseren heeft er vervolgens toe geleid dat deze personen hun lidmaatschap hebben beëindigd. De oorzaken van dit verdwijnen van vertrouwen zijn uiteraard niet te vinden in één gebeurtenis, maar in een reeks van feiten en omstandigheden, die een cumulatief effect uitoefenden. Voor de betrokkenen was dit een hoogst persoonlijke beslissing. De aanvankelijk gekozen weg is niet langer begaanbaar. Dit betekent niet dat onze politieke doeleinden samen met anderen een progressief beleid te realiseren nu minder aandacht zouden moeten krijgen. Het tegendeel is het geval. Dit alles heeft ertoe geleid dat de uitgetreden leden van de kerngroep tot de conclusie zijn gekomen dat op de kortst mogelijke termijn het initiatief genomen zou moeten worden tot oprichting van een nieuwe partij.

In de vergadering van hedenavond is dan ook unaniem besloten tot oprichting van een nieuwe partij die voorlopig de naam zal dragen van Radicalen. De oprichters zijn christenen die in de politiek een progressief beleid willen verwezenlijken. Daarbij ervaren zij hun christen zijn als een wezenlijke bron van inspiratie. Ze zijn tegelijkertijd van mening dat men ook vanuit andere levensbeschouwingen tot een gelijkgerichte politiek kan komen. Daarom is samenwerking tussen deze gelijkgerichte groeperingen geboden. Een nieuwe partij staat uiteraard open voor ieder die haar vertrouwen wil schenken. De nieuwe partij zal zich binnen en buiten de vertegenwoordigende lichamen volledig toeleggen op de verwezenlijking van de politieke doeleinden zoals deze eerder door de KVP-radicalen werden gesteld. De nieuwe partij doet een beroep op eenieder die de hierboven omschreven visie en doeleinden onderschrijft om haar gelederen te komen versterken en daardoor mee te werken aan de vernieuwing van politiek en partijwezen in ons land. Het hedenavond genomen besluit tot oprichting van een nieuwe partij zal worden voorgelegd aan leden van die partij tijdens een binnenkort te houden congres. De voorlopige leiding berust bij: P. C. W. M. Bogaers, E. C. M. Jurgens, J. M. A. H. Damoiseaux, T. F. W. Wehkamp en M. J. Stijvers. Het secretariaat zal worden waargenomen door: K. L. M. van Eerdt, M. van Hulten en A. Q. C. van Ruiten".

Debat in Tweede Kamer

Aan het begin van de vergadering van de Tweede Kamer op 27 febr. legden de uitgetreden KVP-Kamerleden een verklaring af. Drs. Aarden zei dat de politieke heroriëntering zich voor een groot deel binnen de Tweede Kamer zal voltrekken. Over de grenzen der fracties heen, aldus de heer Aarden, bestaat een grote mate van politieke eensgezindheid. De politiek gelijkgezinden moeten hieraan consequenties verbinden en deze consequenties wijzen, aldus de heer Aarden, naar een progressieve concentratie.
De fracties van de PvdA en D'66 vroegen de visie van de regering op het gebeurde.
Ondertussen hadden de onderscheiden fractieleiders tegenover de pers reeds commentaar gegeven op de ontwikkelingen in de KVP.

Drs. Schmelzer verklaarde dat de tegenstellingen die de laatste tijd aan de dag waren getreden, betrekking hadden op dieper liggende factoren, veel dieper liggend dan de vraag wat er precies wel en niet in een televisieuitzending is gezegd. In een onderhoud dat op 23 febr. had plaatsgevonden tussen fractiebestuur en de heren Aarden, Van Doorn en Janssen, was gebleken dat er problemen waren van menselijke aard, en vooral ook tegenstellingen met betrekking tot de samenwerking tussen de drie confessionele partijen. De tegenstellingen zijn van zo'n fundamentele aard, dat overbrugging wenselijk noch mogelijk bleek zonder afbreuk te doen aan de eigen opvattingen. Mr. Biesheuvel, voorzitter van de a.r.-fractie in de Tweede Kamer noemde het besluit van de heer Aarden c.s. „niet begrijpelijk en niet juist" en zei dit besluit te betreuren. Zelf van harte meewerkend aan een integratie en samenwerking van de christelijke politieke partijen zag hij als gevolg van het besluit van de heer Aarden c.s. een desintegratie die leidt tot verbrokkeling.
De fractieleider van de VVD, mr. T o x o p e u s, verklaarde, dat het uittreden van de vier christenradicalen uit de KVP-fractie voorshand geen wijziging voor de regeringscoalitie betekent. De vraag is echter wat de radicalen in de ARP, en een enkele in de CHU, zullen doen. Wellicht zullen zij zich, nu de radicalen in de KVP het hebben „verknald" niet meer zo nauw gebonden voelen.
Mr. Toxopeus achtte het niet juist dat drie radicalen hun Kamerlidmaatschap niet hebben opgezegd. Zij zijn gekozen op het programma van de KVP en kunnen niet pretenderen dat zij vanwege hun radicalisme zijn gekozen.

Drs. Den Uyl, de fractieleider van de PvdA, zei de christen-radicalen te zien als reële partners voor een progressief stembusakkoord. Nu ten aanzien van de KVP een nieuwe fase is ingetreden zal het bestuur van de PvdA zich beraden over de vraag of besprekingen kunnen worden begonnen. Een initiatief van de PvdA zou volgens de heer Den Uyl op zijn plaats zijn. Hij beschouwde de groep-Aarden als een uitermate serieus te nemen groepering. Zij is niet een confessionele partij in de gebruikelijke zin, maar neemt als een groepering van christenen een tussenpositie in. Zij ziet — als groepering die kleur wil bekennen — af van het politieke kenmerk van confessionele partij: het kiezen na de verkiezingen, aldus de heer Den Uyl.
Mr. Van Mierlo, voorzitter van de Tweede-Kamerfractie van Democraten '66, verklaarde blij te zijn met wat er gebeurd is. Een jaar geleden namen wij het woord ontploffing in de mond, nu is het eerste knalletje gehoord, aldus de heer Van Mierlo. Hij achtte het van het grootste belang dat bouwstenen kunnen worden geleverd voor een progressieve concentratie. Er moeten meer ontploffingen komen voor nog meer bouwstenen.

Minister-president De Jong legde op 29 febr. in de Tweede Kamer de volgende verklaring af:

„De regering heeft met grote aandacht — dat spreekt vanzelf — de politieke ontwikkelingen van de laatste tijd gevolgd, die geleid hebben tot het uittreden van drie leden uit de fractie van de Katholieke Volkspartij — drs. J. H. Aarden, drs. P. J. Janssen en mejuffrouw A. A. M. Kessel — alsmede het bedanken van een vierde lid — mr. H. W. van Doorn — voor het lidmaatschap van deze Kamer. Gaarne voldoe ik dan ook aan uw verzoek, mijnheer de voorzitter, en dat van de Kamer om een verklaring af te leggen over de positie van het kabinet tengevolge van deze verandering.
Het wordt uiteraard niet van mij verwacht dat ik treed in de verschillen van opvatting die tot deze verandering hebben geleid. Voor het kabinet is van belang op welke steun het verder in deze Kamer mag rekenen.
Van de fractievoorzitters van de KVP, de VVD, de ARP en de CHU heb ik de verzekering gekregen dat het kabinet op de onverminderde steun van die fracties mag rekenen. Van haar kant houdt de regering onverminderd vast aan het programma, dat in de regeringsverklaring van 18 april 1967 de Kamer bekend is gemaakt. Ik stel het op prijs nog eens deze passage ongewijzigd te herhalen:
„Het kabinet dat thans voor de Kamer treedt, acht zich een parlementair kabinet, dat op een vruchtbare samenwerking met de volksvertegenwoordiging meent te mogen rekenen. Zijn program is vastgesteld in overeenstemming met de fractievoorzitters van de partijen met geestverwanten in het kabinet; zijn samenstelling is tot stand gekomen na overleg met die fractievoorzitters".
Het kabinet acht zijn positie door de jongste gebeurtenissen in deze Kamer niet wezenlijk gewijzigd.
Ik meen, hiermede te hebben voldaan aan het verzoek in deze Kamer een verklaring af te leggen over de positie van het kabinet tengevolge van de gebeurtenissen in de fractie van de KVP. Van zijn kant stelt het kabinet een voortzetting van het gemeen overleg op dezelfde wijze als tot nu toe plaatsvond, op prijs.
Het is voor ons land van belang, dat 's lands zaken worden behartigd — zoals ik ook in de regeringsverklaring tot uitdrukking heb gebracht — enerzijds met ontvankelijkheid voor wat naar vernieuwing streeft en anderzijds met beheersing van begrijpelijk ongeduld.
Ik zou eraan willen toevoegen: ook met het streven om elkaar, in vruchtbaar overleg, te vinden in de vaste wil ten behoeve van ons volk en van de komende generaties tot optimale resultaten te komen.
Ik ben ervan overtuigd dat deze wil bij allen hier aanwezig is. De regering hoopt dat zulks ook tot uiting kan komen in steun aan haar verdere voorstellen." Aldus de verklaring van de minister-president.

Na het uitspreken van de verklaring van de minister-president vond een debat plaats, tijdens hetwelk de woordvoerder van D'66, mr. H. A. F. M. O. van Mierlo, nieuwe verkiezingen bepleitte op een tijdstip eerder dan 1971. Volgens de socialistische fractieleider drs. Den Uyl bood de afsplitsing van de groep-Aarden voor de confessionele kiezers een nieuw perspectief. Hij vroeg de regering of zij bereid was de staatscommissie voor herziening van de Grondwet en de Kieswet om een nieuw advies te verzoeken over wijziging van de Kieswet, zulks in het licht van de wens om de kiezers meer inspraak te geven in de vorming van een kabinet. De minister-president antwoordde dat de regering niet bereid is aan de wensen van de heren Den Uyl en Van Mierlo te voldoen.
De heer Aarden besloot het debat met een soort beginselverklaring, waaraan wij het volgende ontlenen:

„Er zou mij iets aan gelegen zijn als wij het woord ‚christelijk' als onderscheidend in de politiek eens minder gingen gebruiken, vooral wat minder tegen degenen die dat niet als een woord ter politieke onderscheiding gebruiken.

Het wordt kwetsend als wij Christus en christelijk te pas en te onpas met politiek en praktische politieke zaken in verbinding brengen. Ik zou een dringend beroep op mijn medeleden willen doen zich bij het gebruik van dat woord te beperken. Ik geloof dat wij daarmede de zaak van Christus en de zaak van de Nederlandse politiek zouden dienen. De tijd van het stringente onderscheid is gelukkig voorbij. (...)

Ik heb in antwoord op vragen gezegd dat wij ons niet willen beschouwen als een confessionele groep, dat wij menen te zijn een groep van christenen in deze Kamer. Als ik dat woord gebruik, dan betekent het dat voor mijn vriend Janssen en mij de christelijke inspiratie een onmisbare bron is van politiek denken en handelen, maar niet een beginsel waarmede organisaties zijn bepaald, waarmede een fractie is bepaald, waarmede politieke gelijkgezindheid is bepaald.
Ieder mens — en men kan zich pragmatisch noemen — wordt gedreven door zaken die hij niet kan beredeneren. Voor mij druk ik dat uit met de term ‚christelijke inspiratie' — met enige huiver —, waaruit moge blijken wat het voor mij betekent in werkelijkheid. (...)
Als ik (...) dit woord heb gebruikt, dan mag dit niet onmiddellijk in verband worden gebracht met politieke gelijkgezindheid. Toen ik bij mijn mededeling dat ik mij genoopt voelde mij terug te trekken uit de KVP-fractie, het woord ‚gelijkgezindheid' heb gebruikt, heb ik daaraan uitdrukkelijk toegevoegd: politieke gelijkgezindheid.
Politieke gelijkgezindheid — en dat vind ik de vrucht van de ontwikkeling van de laatste jaren — is mogelijk bij verschillende uitgangspunten. Ik heb dat ervaren en ik stel dat in het belang van de Nederlandse politiek met grote voldoening vast."

Nieuwe partij

De uitgetreden KVP-radicalen hebben op 1 maart op een vergadering te Utrecht besloten tot oprichting van een nieuwe partij, die voorlopig als „Radicalen" zal worden aangeduid. „De oprichters zijn christenen die in de politiek een progressief beleid willen verwezenlijken. Daarbij ervaren zij hun christenzijn als een wezenlijke bron van inspiratie. Zij zijn tegelijkertijd van mening dat men ook vanuit andere levensbeschouwingen tot een gelijkgerichte politiek kan komen.
Daarom is samenwerking tussen deze gelijkgerichte groeperingen geboden. De nieuwe partij staat uiteraard open voor ieder die haar vertrouwen wil schenken". Voorzitter van de Radicalen is drs. Bogaers. Onder diegenen die uit de KVP traden en hun solidariteit met de heer Aarden c.s. betuigden bevonden zich o.a. 30 van de 45 kernleden van de groep christen-radicalen in de KVP en vijf van de negen leden van het Amsterdamse kringbestuur (mr. *E. Jurgens,* dr. *Th. van Kleef,* mr. *J. Rottinghuis,* mej. *Smits* en *P. Stolwijk),* vrijwel het gehele afdelingsbestuur Groningen, NKV-vice-voorzitter *Alders,* en de algemeen secretaris van het NKV *Van Hout,* en ca. 30% van de leden van de KVP-jongerenorganisatie.
De nieuwe partij heeft reeds afdelingen in Brabant (voorlopig woordvoerder mevr. *J. van Heijden-Knol,* oud-lid van de Tweede Kamer), Gelderland (voorzitter de protestant *W. v. Dam)* en Limburg (voorzitter *J. Tonnaer,* die ook optreedt als voorzitter van een nieuwe radicale fractie in de provinciale staten van Limburg).

Verklaring 17 KVP-radicalen

Zeventien radicalen leden van de KVP, onder wie oud-premier Cals, oud-staatssecretaris *Bartels,* Van der Gun, de Tweede-Kamerleden

Mommersteeg, Van Schaik en Westerterp, hebben op 1 maart een verklaring gepubliceerd, waarin wordt gezegd dat zij zich „zolang wij de mogelijkheid daartoe aanwezig achten, verplicht voelen binnen onze eigen partij onze doelstellingen te blijven nastreven", ook omdat zij „op dit ogenblik geen redelijke zekerheid aanwezig achten dat onze idealen op een andere wijze beter kunnen worden verwezenlijkt".

In de verklaring van de zeventien KVP-radicalen wordt gezegd, dat het van het begin af de bedoeling is geweest de KVP van binnenuit „in radicaal-vooruitstrevende geest te beïnvloeden". „Na moeizame strijd werd een eerste belangrijk succes geboekt op de partijraad te Arnhem." De zeventien herinneren er aan, dat de hele groep op 21 december nog vond, dat moest worden meegewerkt aan pogingen om binnen de KVP tot resultaten te komen.

„Wij meenden", aldus de zeventien, „dat de gelegenheid om met alle kracht aan genoemde opdracht mee te werken, in duidelijke mate aan de KVP-radicalen werd geboden door het rapport van de commissie van goede diensten, waarin werd voorgesteld, dat de heer Bogaers als vice-voorzitter en de heren Van der Gun en Van Ruiten als leden van het nieuwe dagelijks bestuur zouden optreden."

De zeventien spreken uit: „Wij achtten dit voorstel een redelijke basis voor het doen opleven van het ook bij ons op de proef gestelde vertrouwen". Zij betreuren, dat het plan niet kan worden uitgevoerd door het meerderheidsbesluit van de radicale groep. „Wij wijzen erop, dat dit standpunt voor velen in beslissende mate werd beïnvloed door het bij de aanvang der vergadering aan de kerngroep medegedeelde feit, dat een viertal Tweede-Kamerleden al de voorgaande week het besluit had genomen de fractie van de KVP te verlaten, welk besluit de heer Bogaers op 23 februari tot de definitieve beslissing had gebracht zich niet als vice-voorzitter ter beschikking te stellen."

De heer Bogaers heeft gezegd, dat het ging om een zeer individuele beslissing. „Voor ons", aldus de zeventien, „is deze beslissing na uitvoerig overleg en zorgvuldige overweging anders uitgevallen. Ook wij zijn ernstig geschokt door de wijze waarop zowel de huidige partijvoorzitter als de fractievoorzitter zich in de afgelopen weken over de resoluties van Arnhem hebben uitgelaten."

De zeventien wijzen er echter op, dat de heer Schmelzer nadien zeer duidelijk heeft verklaard de resoluties onverkort te willen uitvoeren. Daarom — en vanwege de mogelijkheden die een nieuw partijbestuur bood — „hebben wij in de nacht van 26 op 27 februari de heer Bogaers c.s. niet kunnen volgen". Over de nieuwe radicale groepering zeggen de ondertekenaars: „„Over de grondslag, waarop de nieuwe groepering zal optreden, bestaat ook na de verklaring van de heer Aarden in de Tweede Kamer nog onvoldoende zekerheid. Ook daarom zou een beslissing thans naar onze mening prematuur zijn." (ANP, Alg. H'blad, NRC, Het Parool, Trouw, De Volkskrant)

KRITIEK MR. VAN RIEL OP PUBLICITEITSMEDIA

Op een bijeenkomst op 20 jan. te Amsterdam ter herdenking van het twintigjarig bestaan van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) heeft de voorzitter van de Eerste-Kamerfractie van de VVD, mr. *H. van Riel*, een aanval gedaan op de activiteit van een deel van de pers en de televisie.

Mr. Van Riel noemde het „een bedenkelijk verschijnsel dat enkele televisiecommentatoren en vele werknemers bij de televisie blijkbaar aan niemand verantwoording schuldig zijn en aldus een ongecontroleerde invloed in de samenleving kunnen uitoefenen." Volgens mr. Van Riel dreigt „hun ongecontroleerde gezag, gezag dan tussen aanhalingstekens, tot terreur te verworden".

„De oplossing ligt zeker niet in ingrijpen van de overheid, behalve wanneer de normen van het Wetboek van Strafrecht worden geschonden." „De verbetering moet uit het maatschappelijk leven zelf voort komen. Voor de pers en televisie dient te gelden dat zij in vrije concurrentie een plaats in de samenleving hebben te behouden, en dat het Nederlandse volk beslist wie overwint. Daarom is het zo effectief te bedanken als lid van een omroep, wanneer men meent dat de uitzendingen van de betrokken vereniging on-nationaal werken."

„Een omroep die tengevolge van politiek extremisme en het systematisch schenden van bepaalde conventionele fatsoensnormen aan ledental verliest, ga rustig ten onder, respectievelijk kome op de zeer bescheiden plaats die wordt bepaald door het aantal Nederlanders dat werkelijk met dit vilein gedoe sympathiseert. Ik hoop dat hier zal gelden: wie een kuil graaft voor een ander valt er zelf in. Het maken van hatelijke grappen over president Johnson staat vrij, het vertonen van blote meisjes staat blijkbaar strafrechtelijk vrij, maar ook het bedanken als lid van een omroepvereniging staat vrij! Dat is liberaal, al is het geen partijzaak, maar een kwestie van persoonlijke verantwoordelijkheid."

„„Ter vermijding van nieuwe misverstanden: hevige kritiek op wat iemand ergert, is volstrekt geoorloofd", aldus mr. Van Riel. „Waar wij ons van afkeren is van straatventerij in hoon en het opzettelijk door de modder slepen van andermans fatsoensnormen, al dan niet verouderde. Het gaat niet om bloot of niet bloot, het gaat om respect, ook voor de levenshouding van de eenvoudige burger, gelovig en niet gelovig. Hier is niet de vrijheid in het geding — niemand mag haar aantasten — maar gebrek aan naastenliefde."

„Het als nering en bedrijf bespotten van onze bondgenoten, van nationale instellingen en tradities tussen de bedrijven door acht ik een vals gebruik van talent."

Mr. Van Riel meende overigens dat „de zelfverdediging van het Nederlandse volk" reeds is begonnen. In dit verband noemde hij de vorming van „het Unitelconcern" (pag. 772/3-1967) een „goed symptoom". Daarin gaan volgens hem bladen samen „die als regel wat wij vinden een goede nationale politiek steunen." Ook het samengaan van de AVRO en de RTN leek hem „nationaal gezien een beste zaak". Hij sprak de hoop uit dat het spoedig lukken zal „nog een andere omroep van gelijksoortig geestesmerk — nationaal en constructief — met haar eigen voor ieder begrijpelijke inbreng in dit verband te betrekken." (NRC 22-1)



Mr. H. van Riel tijdens zijn rede tot het jubileumcongres van de VVD.

Over de rede van mr. Van Riel is in de VVD beroering ontstaan. Een aantal jongeren vroeg het hoofdbestuur dat dit zich openlijk van de inhoud daarvan zou distanciëren. De algemeen secretaris van de VVD, mr. F. Korthals Altes, verklaarde dat „wie afziet van de scherpe diskwalificaties (de aangevallen personen zijn evenmin zachtzinnig in hun kritiek) en de tekst van het betoog rustig en nuchter overweegt, daarin geen onliberale lijn zal zien". Hij betreurde de verkeerde indruk die ontstaan was, „zeker wanneer deze ertoe zou leiden dat de passages als conservatief zouden worden begrepen. Conservatisme is met liberalisme onverenigbaar."

De werkgroep Amsterdam van het Liberaal Democratisch Centrum heeft zich n.a.v. het optreden van Mr. Van Riel op 6 febr. in een nota aan het hoofdbestuur van de VVD, het bestuur van de afd. Amsterdam en de voorzitters van de Kamerfracties van de VVD openlijk gekeerd tegen „het bestaande conservatisme in de VVD."

Volgens de werkgroep heeft werkelijk liberalisme niets van doen met conservatisme. Een partij kan zich niet enerzijds liberaal noemen en zich anderzijds conservatief presenteren. Het is volgens de werkgroep onloochenbaar dat binnen de VVD een min of meer conservatieve stroming bestaat die door haar optreden naar buiten de indruk wekt als zou de VVD conservatief getint zijn. Omdat hierdoor het liberalisme in Nederland aanzienlijke schade wordt toegebracht dient de VVD te kiezen voor een werkelijk liberale koers, en duidelijk stelling te nemen tegen conservatisme binnen de eigen gelederen. (Alg. H'blad)

BELGIË

GESPLITSTE LIJSTEN TE BRUSSEL

De meningsverschillen tussen Vlamingen en Franstaligen i.v.m. de Leuvense universiteit en het toekomstige statuut van de hoofdstad hebben in het kiesarrondissement

Brussel een scheuring teweeggebracht in de CVP en de BSP.
In de arrondissementele afdeling van de Christelijke Volkspartij werd door een aantal Franstaligen o.l.v. *François Persoons* bezwaar gemaakt tegen het indienen van de traditionele lijst, waarop Vlaamse kandidaten en Franstaligen beurtelings afwisselen. Voorgesteld werd een eentalig Franse lijst op te maken. Premier *Vanden Boeynants,* lijstaanvoerder voor de Kamer te Brussel, wilde daarvan niet weten en stelde voor tussen Franstaligen (PSC) en Vlamingen (CVP) een kartel te sluiten. Dit voorstel kreeg geen meerderheid in de raad van afgevaardigden en werd op 29 febr. door het bestuur van de Franstalige vleugel van het arrondissement verworpen met 11 tegen 7 stemmen bij 1 onthouding. Een verzoeningspoging in het nationaal partijbureau op 3 maart leverde niets op. De PSC kondigde de indiening aan van een zuiver Franstalige lijst. Vanden Boeynants werkte zijn kartel-voorstel uit. Hij kreeg hierbij de steun van de officiële instanties van de partij, die — bij monde van voorzitter *Houben* — verklaarden dat er geen dissidente lijsten waren, maar enkel „verschillende lijsten".
In de Brusselse federatie van de Belgische Socialistische Partij ontstond op 6 maart beroering toen uit de poll-uitslag bleek dat de twee enige uittredende Vlaamse kamerleden *Fr. Gelders* en *H. Fayat* resp. naar een bedreigde en een niet-verkiesbare plaats op de kandidatenlijst waren achteruitgeschoven. (Gelders van de vierde naar de negende plaats; Fayat van de zevende naar de elfde. In 1965 behaalde de BSP in Brussel negen zetels.) Een voorstel van de Vlaamse leden der federatie om beide kandidaten een veilige verkiezing te waarborgen, werd afgewezen door de lijstaanvoerders *H. Simonet* (kamer) en *E. Machtens* (senaat). Daarop beslisten 250 afgevaardigden te Vilvoorde op 6 maart een afzonderlijke Vlaamse socialistische lijst in te dienen voor het arrondissement Brussel, met Gelders als lijstaanvoerder.

Op 7 maart nam het nationaal partijbureau van de BSP kennis van die beslissing, zonder ze te veroordelen. In *Volksgazet* betuigde BSP-ondervoorzitter *Van Eynde* zijn sympathie met de lijst. Over het initiatief van Gelders en Fayat schreef hij: „Zij hebben het onaanvaardbare niet aanvaard en zij hebben gelijk. Het kon zo niet voortgaan in bepaalde Brusselse milieus". De Franstalige vleugel van de Brusselse partijfederatie protesteerde tegen de indiening van de Vlaamse lijst en sprak van een „dissidentie"

NIEUWE WAALSE PARTIJ

Op 5 maart werd op een persconferentie te Brussel de oprichting van een „Rassemblement Wallon" (RW) aangekondigd, dat vertegenwoordigers bevat van christelijke, socialistische en liberale strekking. In een manifest beweert het RW „dat het de Vlaams-nationalistische vloedgolf wil indijken".
De nieuwe partij is voorstander van een verenigd en onafhankelijk Europa maar tegenstander van elke vorm van politieke Benelux. Volgens het manifest worden „de nieuwe Nederlanden" thans gevormd tegen Frankrijk in, ofschoon de Walen juist hun Frans-zijn willen doen gelden.
De nieuwe partij werd ten doop gehouden door de CVP-oud-premier *Jean Duvieusart,* de kamerleden *Perin* en *Moreau* van de Parti Wallon, en *Marcel Thiry,* vast secretaris van de Koninklijke Belgische Academie voor taal en letterkunde (Franstalig). Zij zal, met het oog op de verkiezingen, nauw samenwerken met het FDP van Brussel.

VLAAMSE UNIVERSITAIRE RAAD

Op 4 maart is de tekst vrijgegeven van een akkoord dat gesloten werd onder de rectoren van de Rijksuniversiteit te Gent, de Nederlandse afdeling van de Leuvense universiteit en het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen. Het akkoord heeft betrekking op drie punten:
1) De wet die i.z. de universitaire expansie wordt voorbereid, moet de universiteiten de mogelijkheid bieden zich aan te passen aan de wisselende noden van research en onderwijs, gelet tevens op de maatschappelijke functie van de inrichtingen voor hoger onderwijs. De vrijheid en de verplichtingen, zowel als de controle op het gebruik van de middelen, die het Rijk ter beschikking stelt, moeten voor alle universitaire inrichtingen dezelfde zijn, aldus het akkoord.
2) Voor de Nederlandstalige bevolking moet een „Vlaamse Universitaire Raad" worden opgericht, paritair samengesteld uit vertegenwoordigers resp. van het rijks- en het vrij onderwijs. (Rijksuniversiteit Gent, Rijksuniversitair Centrum Antwerpen, Landbouwkundige Fakulteit Gent, Leuven-Nederlands, Vrije Universiteit van Brussel, Universitaire Fakulteiten St.-Ignatius.) Die raad moet een beslissend gezag bezitten in elke materie, die niet tot de bevoegdheid van de wetgever of van de academische overheid behoort.
Zijn opdracht zou aldus betrekking hebben op de algemene planning van het universitaire onderwijs in Vlaanderen, de oprichting of uitbreiding van inrichtingen voor universitair onderwijs, de programmatie van de investeringen en de verdeling van de middelen, de uitwerking van een gemeenschappelijk beleid i.z. studenten en wetenschappelijk personeel.
3) Het pluralisme op universitair gebied, aldus het akkoord, berust eensdeels op het pluralisme in de rijksinrichtingen en anderdeels op het bestaan en de subsidiëring van ideologisch verschillend gerichte vrije inrichtingen.

TAALKLACHTEN VOERSTREEK

Aan een afvaardiging van de Europese commissie voor de Rechten van de Mens, die naar Brussel was gekomen om er na te gaan, of tussen de Belgische regering en een groep petitieklagers uit de Voerstreek een minnelijke schikking mogelijk is, heeft een vertegenwoordiger van minister voor Europese Zaken *R. van Elslande* op 26 febr. laten weten, dat een ontslagnemende regering alleen de lopende zaken kan afhandelen en zich niet kan verbinden tot maatregelen, die een toegeving inhouden aan de klagers, en evenmin een verklaring kan afleggen, dat geen toegevingen mogelijk zijn of door de regering gewild worden. (De petities betreffen de taalwetgeving.)

(Vor. ber. pag. 773/3-1967)

VERZOEK OM BISDOM VLAAMS-BRABANT

Tijdens een bijeenkomst van de priesterraad van het (tweetalige) aartsbisdom Mechelen-Brabant op 6 maart hebben de Vlaamse leden aangedrongen op de oprichting van een eigen Vlaamse pastorale raad met mogelijk uitzicht naar een eigen bisdom Vlaams-Brabant".
Ook hebben zij de eis tot overheveling van Leuven-Frans gesteund.
De verklaring was een antwoord op een vraag van de Waals-Brabantse collega's die een theologische fundering wensten voor de onlangs getroffen regeling in Het Voor. Naar hun mening heeft de kerkelijke hiërarchie door de Franse missen daar te verbieden, de religieuze

waarden aan de burgerlijke wet ondergeschikt.

ERRATUM

Het is niet ingevolge de taalwetgeving van 1963 dat aan de Leuvense universiteit een Franstalige sectie werd opgericht (zie pag. 97/1). De wetgever is niet bevoegd i.z. de interne structuur van de katholieke universiteit. De geleidelijke omvorming van de unitaire inrichting (met Franse en Nederlandse leergangen) tot een dubbele universiteit met twee autonome afdelingen is het gevolg van diverse beslissingen van de inrichtende macht, d.w.z. de bisschoppen van België. De reorganisatie begon in 1962 (pag. 247/3-1962) en kreeg vastere vormen in 1963 (pag. 102/1-1963.)

LEUVENSE STUDENTENBEVOLKING

Op 1 februari 1968 waren aan de katholieke universiteit van Leuven 23.491 studenten ingeschreven, of 9,1% meer dan in 1967. Bij dit totaal dienen te worden gevoegd de 247 studenten die te Kortrijk zijn ingeschreven (259 in 1966-67).

Het totaal is als volgt verdeeld:

Nederlandse afdeling	
Belgen	11.702
Buitenlanders	279
	11.981
Franse afdeling	
Belgen	9.219
Buitenlanders	2.291
	11.510

Prognose studentenbevolking België

Een studiegroep van hoogleraren is tot de conclusie gekomen dat er in 1975 aan de Belgische universiteiten 52.000 jongens en 19.000 meisjes zullen zijn ingeschreven (met de buitenlanders: 57.000 en 21.000). In 1980 zullen die cijfers zijn: 62.000 jongens en 24.000 meisjes (met de buitenlanders: 69.000 en 27.000). (De Standaard, 5-3)

VERLAGING VAN DISCONTO

De Nationale Bank heeft op 7 maart het disconto van 4 tot 3,75% verlaagd. (Vor. ber. pag. 699/2-1967)

AMERIKAANSE INVESTERINGEN

Het ministerie van economische zaken heeft medegedeeld dat in de periode 1962-66 voor 30,1 mrd fr door Amerikaanse maatschappijen (USA) in België werd geïnvesteerd.

Per provincie werden de investeringen als volgt gespreid:

Antwerpen	13.172 mln
Limburg	5.683 „
Henegouwen	5.139 „
Brabant	2.153 „
Luik	1.794 „
Oost-Vlaanderen	1.732 „
West-Vlaanderen	341 „
Namen	74 „
Luxemburg	30 „

ALFRED SOMVILLE

Alfred Somville, eredirecteur van de *Gazet van Antwerpen,* is op 8 maart te Antwerpen overleden.

Alfred Somville werd geboren te Overijse op 4 maart 1883. Nauwelijks 17 jaar oud trad hij in dienst van de krant, waarvan hij in 1921 algemeen directeur zou worden. Van 1940 tot 1945 leefde hij in een Duits concentratiekamp. Bevrijd door de Sowjet-troepen te Sachsenhausen-Oranienburg, nam hij opnieuw de leiding van de Antwerpse krant, die hij uitbouwde tot een sterk bedrijf. In 1957 trok hij zich terug. Somville was een van de meest markante figuren van de katholieke pers in België.
Hij zat van 1959 tot 1963 de Federatie van de Belgische dagbladen voor en was verder ook president van de raad van beheer van het persagentschap CIP, lid van de internationale commissie van de katholieke dagbladuitgevers en erevoorzitter van de nationale federatie der informatieweekbladen.

ENGELAND

VERDERE BEPERKING IMMIGRATIE

Op 1 maart is een wetswijziging van kracht geworden waarbij de toelating van houders van Britse paspoorten die niet in Engeland zijn geboren dan wel wier ouders of grootouders niet in Engeland zijn geboren of aldaar de Britse nationaliteit hebben verworven, drastisch wordt beperkt. Per jaar zullen aan maximaal 1500 gezinshoofden uit deze categorie werkvergunningen worden verstrekt. Met de afhankelijke gezinsleden, die mogen worden meegebracht, mee betekent dit een toelating van 6000 tot 7000 personen per jaar. *)
De immigratiebepalingen zijn ook in algemene zin verscherpt: illegale immigratie wordt een strafbaar feit; kinderen onder de 16 zullen Engeland niet langer binnen mogen komen als alleen een van hun ouders daar woont; medisch onderzoek van „afhankelijke familieleden" wordt mogelijk gemaakt, en de leeftijd van toelating van „afhankelijke vaders" wordt verhoogd van 60 tot 65 jaar.
Aanleiding tot het wetsontwerp was de grote toestroming van Aziaten (Indiërs en Pakistani) uit Kenya, die bij het onafhankelijk worden van dit land in 1963 de Britse nationaliteit hadden gekozen, maar thans als gevolg van de „Afrikaniseringspolitiek" van de regering van Kenya in hun bestaan worden bedreigd. Deze groep is vnl. werkzaam in de handel en in de vrije beroepen.
Het betreffende wetsvoorstel dat op 23 febr. door de regering werd ingediend was sterk omstreden. De tegenstanders betoogden dat de maatregel neerkomt op „woordbreuk" door Engeland en in feite „onderscheid naar ras" meebrengt. Er werden talrijke protestdemonstraties gehouden.
De minister van binnenlandse zaken, *Callaghan,* verklaarde in het Lagerhuis dat er in de afgelopen 3 maanden meer dan 7000 immigranten uit Oost-Afrika waren gearriveerd, meer dan in totaal in 1966, en dat als er geen stappen werden genomen de toestroming nog sneller zou toenemen. De plotselinge aankomst van deze grote aantallen betekende een ernstige belasting voor de dienstenverlening in de gebieden waar de immigranten zich vestigden. De regering wilde door de nieuwe maatregelen de toelating van immigranten uit Oost-Afrika beperken tot aantallen die werkelijk in de Britse gemeenschap kun-

*) De toelating van inwoners uit het Gemenebest — niet-houders van Britse paspoorten — was reeds gebonden aan een maximum van 8500 werkvergunningen per jaar. In 1967 kwamen onder deze regeling 4978 immigranten Engeland binnen, maar door de toelating van afhankelijke familieleden steeg het totale immigrantencijfer tot 61.377.



Kort vóór het van kracht worden van de immigratiebeperkingen vond met lijn- en chartervliegtuigen een massale exodus van Britse staatsburgers van Aziatische afkomst uit Kenya naar Engeland plaats.

nen worden opgenomen. Zij die Engeland binnen willen komen, zullen hun beurt moeten afwachten, aldus Callaghan.
Bij de behandeling in het Lagerhuis heeft de regering zich bereid verklaard tot het invoeren van de mogelijkheid van beroep. Er zullen twee onafhankelijke juristen naar Nairobi worden gezonden om de bezwaren te beoordelen van hen wie de toegang tot Engeland wordt ontzegd. Callaghan zegde ook toe dat houders van Britse paspoorten die in Kenya brodeloos worden of worden uitgewezen in elk geval zullen worden toegelaten. (Later is gepreciseerd dat dit betekent: bij voorrang en als deel van het quotum van 1500).
Het Lagerhuis keurde het wetsontwerp op 27 febr. in tweede lezing goed met 372 tegen 62 stemmen. De tegenstemmers waren de liberalen, 35 Labourleden, 15 conservatieven en de 2 nationalisten. Ca. 180 leden onthielden zich van stemming. De uitslag van de stemming in derde en laatste lezing op 28 febr. luidde: 145 voor en 31 tegen. Het Hogerhuis keurde het ontwerp op 1 maart goed, na de langdurigste vergadering sinds 1934.
Het Nationale comité voor immigranten uit het Gemenebest, dat onder voorzitterschap staat van dr. *Ramsey*, de aartsbisschop van Canterbury, is uit protest tegen de nieuwe wet en bloc afgetreden.
India heeft op 29 febr. de grens voor Aziatische houders van Britse paspoorten gesloten. Het behoudt zich verder het recht voor de vrije toegang van andere staatsburgers van Gemenebestlanden te herzien. Ook Pakistan zal Aziaten uit Kenya niet toelaten. De regering van Kenya heeft bepaald dat Britse staatsburgers van Aziatische origine alleen zullen worden toegelaten als zij in het bezit zijn van een visum.
(Reuter, NRC, The Times)

Namens de regering heeft de voorzitter van het Hogerhuis, Lord Gardiner, verklaard dat de nieuwe wet van toepassing is op meer dan twee miljoen Britse staatsburgers, verdeeld als volgt:

Afrika: ongeveer 206.000, waarvan 167.000 in Kenya, 13.000 in Oeganda, 20.000 in Tanzania en 6.000 in Malawi.

Verre Oosten: meer dan 1.765.000, waarvan ongeveer 1.165.000 personen van Chineze afkomst in Hongkong, Singapore, Maleisië, Sabah en Serawak, en 600.000 Tamils in Ceylon.

West-Indië: Jamaica 3.000, Trinidad en Tobago 40.000.

Cyprus: 4.000. (Le Monde 2-3)

DEFENSIEWITBOEK

Op 22 febr. is het jaarlijkse defensiewitboek gepubliceerd. Het voorziet een stijging van de defensie-uitgaven in het komende begrotingsjaar van £ 66 miljoen (van £ 2205 miljoen naar £ 2271 miljoen). Als men echter de gevolgen van de devaluatie in aanmerking neemt, alsmede de stijging in prijzen en bezoldigingen, en het feit dat bepaalde posten voor het leger nu wel en vorig jaar niet onder de defensiebegroting vallen, kan worden berekend dat tegen „constante prijzen" de begroting in feite een vermindering met £ 58 mln op de vorige te zien geeft.
In 1967-'68 eiste de defensiebegroting omstreeks 6,5% van het bruto nationale produkt; dit cijfer is thans gedaald tot omstreeks 5%.
Het huidige defensiewitboek moet als een tussentijds document worden beschouwd. Het weerspiegelt nog niet de implicaties van de in januari aangekondigde verdere bezuinigingen op defensiegebied als de vervroegde terugtrekking uit Singapore en de Perzische Golf.
(pag. 49 e.v.)
Volgens het witboek zal de nieuwe, hoofdzakelijk Europese defensierol van Engeland de kracht van het Noordatlantische bondgenootschap belangrijk ten goede komen. Door de drastische beperking van de verplichtingen elders in de wereld komen veel middelen vrij voor de Europese defensie. De Britse regering zegt met haar moderne strijdkrachten in staat te zijn „tot de veiligheid van de NAVO-landen bij te dragen op een schaal die overeenstemt met onze pogingen om tot nauwere politieke en economische banden met Europa te komen". Zij verstrekt bijzonderheden over de nieuwe uitrusting voor haar troepen en zegt o.a. dat de eerste Britse Polaris-kernduikboot in 1968 volledige operationeel wordt en dan ter beschikking komt van de NAVO.
De aangekondigde restricties op het militaire vlak zullen volgens ramingen in 1969/70 een besparing van £ 110 mln opleveren, en tot 1972/73 nog eens £ 210 à 260 mln. De kosten van de Britse strategische kernstrijdmacht worden voor 1968-69 geraamd op £ 95 miljoen, waarvan 70 mln voor de atoomduikboten met hun Polaris-raketten.
In het witboek wordt de hoop geuit dat de in Engeland geplaatste militaire bestellingen in 1968 in de buurt van £ 150 mln zullen liggen. De VS hebben orders voor 68 mln gehandhaafd ondanks de annulering door Engeland van de bestelling van 50 jachtbommenwerpers van het type F-111.

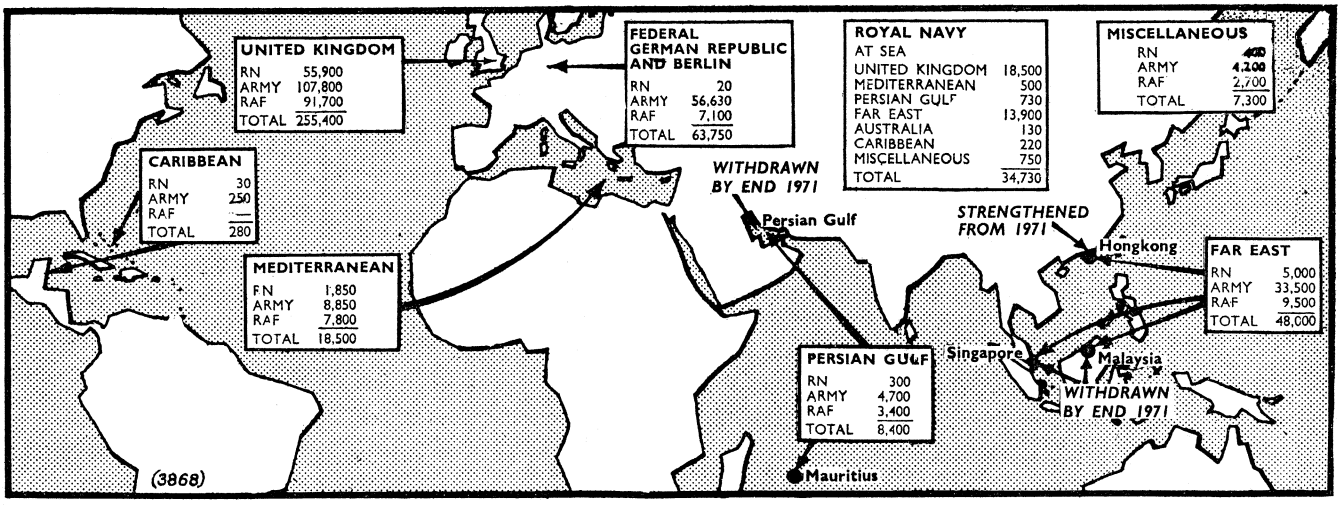

(The Times)

Wat de burgerbescherming betreft zal in 1968 13 mln pond worden bespaard.
De 436.300 man van de Britse strijdkrachten zijn op het ogenblik als volgt over de wereld verspreid:

Groot-Brittannië	255.400
Elders in Europa	63.700
Middellandse Zee en Nabije Oosten	18.500
Midden- en Verre Oosten	56.400
Elders in de wereld	42.300

Daarbij is nog geen rekening gehouden met de terugtrekking van 5.000 man van het Britse Rijnleger, die op 31 maart voltooid zal zijn. De totale sterkte t.o.v. 1967 enigszins verminderd:

	1 jan. 1967	1 jan. 1968
Royal Navy	97.342	96.299
Army	195.697	192.287
Royal Air Force	124.300	121.414

Het witboek is op 5 maart door het Lagerhuis met 313 tegen 220 stemmen goedgekeurd. *(The Times* 23-2; *NRC* 6-3; *Reuter/AFP)*

FRANKRIJK

GEMEENSCHAPPELIJKE VERKLARING LINKSE FEDERATIE EN COMMUNISTEN

De Federatie van de Sociaal-Democratische Linkerzijde (FGDS) en de Communistische Partij Frankrijk (PCF) hebben na acht maanden van overleg op 24 febr. een gemeenschappelijke verklaring gepubliceerd, waarin wordt uiteengezet op welke punten beide partijen het eens zijn, terwijl op andere punten (voornamelijk de buitenlandse politiek betreffende) twee standpunten naast elkaar worden gegeven.
De communistische leider *Waldeck Rochet* verklaarde, dat het nieuwe akkoord geen ontwerp-regeringsprogramma is en dat de strijd voor de eenheid van de democratische en arbeiderskrachten „een gevecht is van lange adem, dat tezelfdertijd geduld, doorzettingsvermogen en standvastigheid eist". Hij verklaarde voorts o.m.: „Het is duidelijk dat op principieel vlak elke formatie zijn eigen fundamentele positie bewaart. Anderzijds is het nauwelijks nodig om te onderstrepen, dat wij op het politieke vlak voorstander zijn van een sterke mate van overeenstemming tussen alle partijen van links, maar beslist vijandig blijven staan tegenover elke verbintenis met de onder het centrumetiket gecamoufleerde rechterzijde".
De voorzitter van de FGDS, *François Mitterrand,* verklaarde o.m.: „Dit akkoord wordt duidelijk en loyaal voorgelegd aan de openbare mening, die zo kan nagaan welke afstand er is afgelegd en kan vaststellen, zoals wij dat zelf hebben gedaan, welke de verschillen in opvatting zijn welke de PCF en de FGDS in het kader van een permanente dialoog zullen moeten trachten te verminderen.
Wij geven van deze gemeenschappelijke verklaring, waarvan de tekst verscheen in *Le Monde* (26-2), de volgende samenvatting.



Persconferentie t.g.v. de gemeenschappelijke verklaring van communisten en Federatie. V.l.n.r.: Waldeck Rochet (PCF), Francois Mitterrand (Federatie), Guy Mollet (SFIO) en René Billères (Radicalen).

Staatsrechtelijke opvattingen

Gemeenschappelijk verklaren de FGDS en de PCF dat zij „onbuigzaam vijandig staan tegenover het regime van de persoonlijke macht, welke vorm dat ook aanneemt, en vastbesloten zijn dit regime tot zijn liquidatie te bestrijden." Zij zullen „gemeenschappelijk handelen om een authentieke en moderne democratie te vestigen, die in staat is te beantwoorden aan het ideaal van ons volk, het belang van ons land en de eisen van de tijd. De beide formaties zijn van mening, dat de ontplooiing van de democratie en de actieve deelname van elke burger aan het openbare leven, aan het functioneren van de nationale instellingen, zowel in de departementen als in de gemeenten, en aan de beslissingen over de grote politieke vragen de garantie eisen van de volledige uitoefening van de fundamentele vrijheden." In de grondwet van 1958 moeten de artikelen, die door de president gebruikt worden om zijn persoonlijke macht op te leggen, en de artikelen die de bevoegdheden van het parlement beperken, worden herzien. Artikel 16 wordt afgeschaft.
„In de grondwet moet het begrip ingebracht worden van een contract inz. de wetgeving dat de regering en de Nationale Vergadering bindt aan een regeringsprogramma, dat de meerderheid zal steunen en aan de doorvoering waarvan gedurende de zittingsperiode de meerderheid zal bijdragen. Wanneer in het geval van een ernstige crisis doorvoering van het contract mogelijk is zullen nieuwe verkiezingen gehouden worden. In het geval van een motie van afkeuring zal dit automatisch geschieden." Beide formaties wensen voorts beperking van het mandaat van de president tot vijf jaar en invoeging in de grondwet van het Habeat Corpus en het recht op informatie zowel als het recht op cultuur.
In een paragraaf over de vrijheden eisen beide formaties o.m.: ontbinding van het Gerechtshof voor de Staatsveiligheid; de morele en materiële verheffing van de vrouw; afschaffing van de wet van 1963 op (de beperking van) het stakingsrecht; een democratisch statuut inz. radio, televisie en de persvrijheid; grotere bevoegdheden van de vakorganisaties en de ondernemingsraden in de bedrijven; „aanvullende grondwettelijke bepalingen ter verzekering van de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van politieke activiteit en die de veelvormigheid van de partijen, bewegingen en formaties van alle richtingen binnen het kader van de republikeinse vrijheid garanderen." De PCF wil van de afschaffing van de grondwet van 1958 geen voorwaarde voor samenwerking maken, doch zij handhaaft principieel haar bezwaren tegen deze grondwet en spreekt zich principieel uit voor een sterke en stabiele regering, en voor een parlement dat wetten kan maken en de regering kan controleren, en tegen het presidentiële regime. De PCF stelt het kiesstelsel van de evenredige vertegenwoordiging voor.
„De twee formaties zijn het eens over een gezamenlijk onderzoek van de maatregelen die genomen moeten worden om pogingen van elke aard, die er op gericht zijn een regering van links te beletten haar program ten uitvoer te leggen, te doen mislukken." *)

Economische en sociale problemen

Dit tweede deel van de verklaring is onderverdeeld in 1) kritiek op het gaullistische beleid; 2) beginselen van een

democratische politiek en 3) doeleinden en middelen van een democratische politiek. Op de twee eerstgenoemde punten zijn de FGDS en de PCF het vrijwel eens; bij het derde punt stemmen hun opvattingen vrijwel overeen voor wat betreft de doeleinden, doch verschillen zij beduidend van mening aangaande de middelen. De voornaamste verschillen in opvattingen blijken uit de volgende passages:

„De FGDS is van mening, dat de nationalisering van de handelsbanken en de oprichting van een Nationale Investeringsbank verwezenlijkt moet worden op een zodanige wijze, dat de doeleinden van het plan niet door kredietproblemen in gevaar gebracht behoeven te worden. De FGDS is van plan industrieën die in feite een monopoliepositie bezitten, zoals de staalindustrie, of die sterk afhankelijk zijn van de openbare middelen, zoals de computer- en de farmaceutische industrie, door passende beperkende bepalingen onder controle van de staat brengen. Zij wil deze ingrijpende hervormingen completeren met een antitrust wetgeving, die, mochten zekere ondernemingen hun financiële macht misbruiken teneinde zich een monopoliepositie te verschaffen, of de realisering van door het plan bepaalde doeleinden tegenwerken, effectieve tegenactie mogelijk maakt. In het algemeen beoogt zij de private sector, die een grote plaats inneemt in de nationale economie, te richten op doelen, die overeenstemmen met het nationaal belang.

De PCF meent dat de volledige publieke controle van het kredietwezen niet tot stand gebracht kan worden zonder de nationalisering van zowel de voornaamste depot- en handelsbanken als de voornaamste verzekeringsmaatschappijen, aangezien men anders het gevaar loopt, dat zich in deze sector een monopolistische macht handhaaft of opnieuw opricht. De PCF acht het onvermijdelijk de nationalisering stapsgewijs uit te breiden tot sleutelsectoren waar de belangrijkste nationale rijkdommen geproduceerd worden en waar monopolistische macht gezeteld is, nl. electronica, vliegtuigindustrie, luchttransport, aardolie, chemie (waaronder de farmacie), staal- en autoindustrie, en wel vanwege de primaire rol van deze industriëen in het nationale leven, het malthusiaanse karakter van het monopolievraagstuk, de invloed van de zich steeds sterker doen geldende buitenlandse beheersing en de groeiende betekenis van hun financiering uit publieke middelen. De nationalisering van deze sectoren bevrijdt deze van de invloed van monopolies, realiseert hun concentratie op het nationale vlak en onder democratische controle, machtigt hun technische en economische vlucht, maakt de ontwikkeling mogelijk van het handelsverkeer en van samenwerking in nationale onafhankelijkheid en opent tevens door hun belangrijke bijdrage aan het plan de weg tot het verlenen van een richting aan de private sector die strookt met het nationaal belang. Nationalisering betekent het moderne instrument voor economische ontwikkeling. Het budget en eventueel het meerjaren-budget zal, in nauwe relatie met het plan, een betrouwbare nieuwe democratische oriëntering verschaffen."

De buitenlandse politiek

Op het terrein van de buitenlandse politiek tenslotte lopen de standpunten van de PCF en de FGDS in alle kwesties sterk uiteen. Wij beperken ons hier hoofdzakelijk tot een verkorte weergave van het gemeenschappelijke standpunt.

De FGDS „acht een eenzijdige breuk met de huidige bondgenootschappen van Frankrijk, vooral de Atlantische Alliantie, gevaarlijk." De PCF spreekt zich uit tegen de vernieuwing van het Atlantisch Pakt in 1969 en in ieder geval voor de terugtrekking van Frankrijk uit het Pakt aan het eind van 1969.

„Eens zijn de FGDS en de PCF het over het feit, dat de Euromarkt in feite beheerst wordt door kartels, trusts en internationale pressiegroepen. Zij achten het noodzakelijk de EEG een fundamenteel nieuwe sociaal-economische inhoud te geven, in overeenstemming met de belangen van de arbeider; en te streven naar vertegenwoordiging in de organen van de Euromarkt van vakverenigingen en de nationale politieke partijen."

„De FGDS en de PCF willen Frankrijks buitenlandse politiek gebaseerd zien op: het recht van de volken op zelfbeschikking, het afwijzen van buitenlandse inmenging, het regelen van conflicten door onderhandelingen, en het vreedzaam samenleven van de staten, ongeacht hun regiem." Wat betreft Duitsland betekent dit erkenning van „de werkelijkheid van de DDR", de wenselijkheid van normalisering van de betrekkingen tussen de DDR en de Bondsrepubliek, het blijven afwijzen van atoombewapening van de Bondsrepubliek en erkenning van de Oder-Neisse grens. (De FGDS beveelt een economische confederatie aan tussen de DDR en de Bondsrepubliek. De PCF spreekt zich uit voor erkenning van de DDR door Frankrijk.)

Wat betreft Vietnam spreekt de gezamenlijke verklaring zich uit voor het onmiddellijk en onvoorwaardelijk stopzetten van de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam, voor een politieke regeling op grond van de akkoorden van Genève en erkenning door Frankrijk van Noord-Vietnam.

De FGDS en de PCF staan voor het Midden-Oosten een politieke oplossing voor van het probleem als geheel. Zij wensen een vrede, gebaseerd zowel op het recht van bestaan van de staat Israël, als op respect voor de rechten van de Arabische staten, conform de uitspraak van de Veiligheidsraad over de ontoelaatbaarheid van de Israëlische gebiedsuitbreiding en uitwerking van een regeling wat betreft garanties omtrent grenzen, de positie van de Palestijnse vluchtelingen, het verkeer door het Suez-kanaal en de golf van Akaba. (Terwijl de PCF onmiddellijke en onvoorwaardelijke terugtrekking van de Israëlische troepen uit de veroverde gebieden eist, stelt de FGDS dat dit geen voorwaarde, slechts gevolg van onderhandelingen mag zijn.)

De FGDS en de PCF zijn van mening dat Frankrijk terug moet keren tot het Geneefse ontwapeningsoverleg van de 18, af moet zien van haar Force de Frappe en zowel het Moskouse kernstopverdrag als het non-proliferatieverdrag moet ondertekenen. Zij spreken zich uit voor het tot stand brengen van kernwapenvrije zones in Europa en voor de opheffing van de bestaande militaire blokken, onder gelijktijdige totstandkoming van een niet-aanvalsverdrag tussen alle Europese staten.

De FGDS en de PCF spreken zich tenslotte uit voor een bijdrage aan ontwikkelingshulp ter grootte van minimaal 1% van het nationale produkt.

*) Deze passage is van vele zijden ernstig gekritiseerd. Premier Pompidou gebruikt deze passage in een rede waarin hij een beroep deed op de centrumfractie tot samenwerking met de gaullisten te komen. Van de zijde van de PCF en de FGDS werd vervolgens verklaard, dat de passage alleen doelt op een financieel-economisch boycot van een links regeringsprogram.

DE „CLUBS" EN DE FEDERATIE

Na de Radicalen (pag. 16/1) en de socialisten (pag. 88/2) heeft op 4 febr. de Conventie der republikeinse instellingen de nieuwe structuur van de Federatie van de Sociaal-Democratische Linkerzijde (FGOS) goedgekeurd en zich evenals de socialisten uitgesproken voor een volledige fusie van de leden der Federatie in 1969. *Louis Mermaz,* de secretaris-generaal van de Conventie, verklaarde echter dat deze fusie niet het einde van de „clubs" zou betekenen. *(NZZ, Le Monde)*

BESTUUR FEDERATIE

Het uitvoerend comité van de Federatie van de Sociaal-Democratische Linkerzijde heeft op 29 febr. *François Mitterrand* voor twee jaar herkozen als voorzitter van de Federatie. Vice-presidenten zijn: *Guy Mollet* (SFIO), *René Billères* (Radicale Partij) en *Charles Hernu* (Conventie). Secretaris-generaal is *René Schmitt* (SFIO). Door de Radicale Partij zijn op 22 febr. o.a. haar oud-voorzitters *Félix Gaillard* en *Maurice Faure* aangewezen als vertegenwoordigers van de partij in het uitvoerend comité en politiek bureau van de Federatie. *(Le Monde* 23-2, 2-3)

DE GAULLE BEVESTIGT NIEUWE STRATEGIE

Bij zijn jaarlijkse inspectie aan de militaire academie in Parijs heeft president *De Gaulle* op 27 jan. de denkbeelden, die de chef van de Franse generale staf, generaal *Ailleret,* in dec. 1967 over de verandering van de Franse strategie heeft geopperd, onderschreven. De Gaulle verklaarde o.m.: „Onze strategie moet een zodanige zijn, die naar alle windrichtingen wijst." „Het is noodzakelijk, dat u dit weet en ziet, zodat uw studies en geesteshouding met deze strategie vertrouwd worden." De Gaulle verklaarde de nieuwe strategie, door een vergelijking te treffen met het verdedigingssysteem van *Vauban,* de minister van defensie van *Lodewijk XIV:* „Vauban heeft onze grenzen versterkt aan de Pyreneeën en de Alpen, in de havens en zelfs in België. Wij zijn overal naar toe gegaan en hebben overal oorlog gevoerd. Er is geen reden waarom deze strate-

gie, die ons in alle tijden tegen alles heeft beschermd, niet wordt bestendigd." *(Le Monde* 30-1)

(Vor. ber. pag. 14/1)

VERMINDERING TROEPENSTERKTE IN WEST-DUITSLAND

Op 9 jan. werd meegedeeld, dat Frankrijk ongeveer 5000 man troepen uit de Bondsrepubliek naar Oost-Frankrijk zal overplaatsen i.v.m. de reorganisatie van het Franse leger. Het betreft o.m. twee tankregimenten, die zullen worden gebruikt voor de opbouw van een zesde Franse divisie, die wordt samengesteld uit personeel van de vijf thans bestaande divisies.
De totale sterkte van het Franse leger in West-Duitsland is op het ogenblik ongeveer 65.000 man. In een officiële mededeling werd verklaard, dat de aanwezigheid van Franse troepen in West-Duitsland zonder enige twijfel gehandhaafd zal blijven. *(Le Monde* 10-1)

(Vor. ber. pag. 50/2-1967)

MAATREGELEN TER BEVORDERING ECONOMISCHE GROEI

Op 24 jan. heeft de minister van financiën, *Michel Debré,* een reeks maatregelen aangekondigd, die ten doel hebben de Franse economie te stimuleren.
Ter aanmoediging van de consumptie zullen de ouderdomspensioenen en kindertoeslagen met resp. 100 francs per jaar en 4,5% worden verhoogd, zal de inkomstenbelasting voor het merendeel der belastingplichtigen voor het lopende jaar met 5% worden verminderd en wordt de omzetbelasting op de verkoop van vlees verlaagd.
De mogelijkheden tot investeringsaftrek voor de ondernemingen worden aanzienlijk uitgebreid. Er zullen speciale overheidsleningen worden gegeven voor ondernemingen en gewesten die in moeilijke omstandigheden verkeren. Er zullen 10.000 woningwetwoningen meer gebouwd worden dan was voorzien. De staat zal in de eerste helft van dit jaar geen beroep op de kapitaalmarkt doen.
Met al deze maatregelen hoopt de regering het aantal werklozen, dat op het ogenblik ongeveer 470.000 bedraagt, terug te brengen en het percentage van de groei van de industriële produktie op te voeren van 2,7 tot 4,5.
In totaal zullen de maatregelen de overheid ongeveer 3,41 mrd francs kosten, waarvan 2,96 mrd in het lopende jaar. *(NRC* 26-1, *Le Monde* 26/29-1)

oost-europa

TSJECHOSLOWAKIJE

BIJEENKOMST PARTIJLEIDERS TE PRAAG

Ter gelegenheid van de 20ste verjaardag van de communistische machtsovername in 1948 te Tsjechoslowakije zijn de partijleiders uit de SU, Polen, de DDR, Hongarije, Roemenië en Bulgarije op 21 febr. naar Praag gekomen. Joego-Slavië was vertegenwoordigd door *Veljko Vlahowitsj,* lid van het presidium van het CC. De bijeenkomst had volgens de *NZZ* (23-2) een tweeledig doel. Ten eerste de bevestiging van de continuïteit van de hechte bondgenootschappen tussen Tsjechoslowakije en de andere communistische landen, hetgeen de Tsjechoslowaakse partijleider in ontmoetingen met de Sowjetrussische, Hongaarse en Poolse partijleiders reeds naar voren had gebracht (pag. 155/1). Ten tweede het houden van besprekingen over de te houden consultatieve bijeenkomst te Boedapest (pag. 161). De delegaties van de broederpartijen woonden een gezamenlijke zitting bij van het centrale partijcomité en de regering.

Redevoeringen

Over de binnenlandse en culturele politiek van Tsjechoslowakije zei de Tsjechoslowaakse partijleider D u b c e k in een rede o.m.: „Wij moeten doelbewust en zonder uitzondering alle door staat en partij begaan onrecht goedmaken. Wij moeten alles wegdoen wat de creativiteit op cultureel en wetenschappelijk gebied belemmert, wat tot spanningen tussen partij en een groot deel van de intelligentsia leidt — spanningen die onverenigbaar zijn met de beginselen van een moderne socialistische maatschappij". Dubcek zei, dat de jeugd geen cliché's nodig heeft, maar ruimte voor eigen initiatief. De in 1950 opgeheven autonome organen van Slowakije zouden worden hersteld. Over de buitenlandse politiek zei Dubcek, dat de belangen van Tsjechoslowakije in Europa liggen. De samenwerking met de andere Europese landen, ongeacht hun sociale stelsel, moet beter worden.
De betrekkingen moeten worden genormaliseerd en er moet een doeltreffend stelsel van collectieve beveiliging komen. De toekomstige ontwikkeling van Duitsland is een belangrijke factor. Het bestaan van de DDR noemde Dubcek van groot belang voor een vreedzame, progressieve oplossing van het Duitse vraagstuk. Aan de revanchistische neigingen die in West-Duitsland nog bestaan, aldus Dubcek, moet een halt worden toegeroepen.
Op het gebied van de buitenlandse politiek blijft Tsjechoslowakije onverbrekelijk met de gemeenschap van socialistische landen verbonden, aldus Dubcek.
De Sowjetrussische partijleider L e o n i d B r e z j n e w noemde de op handen zijnde consultatieve conferentie te Boedapest „een belangrijke mijlpaal in de strijd ter versterking van de communistische wereldbeweging". De „nationalistische tendensen" in de communistische beweging waren volgens Brezjnew „vooral verbonden met de huidige koers van de Mao Tse-toeng-groep".

Rede Novotny

In zijn rede ter gelegenheid van de viering gaf de vroegere partijleider van Tsjechoslowakije, president N o v o t n y toe „fouten" gemaakt te hebben bij de behartiging van de landsbelangen. „Op verschillende manieren hebben wij het in enkele zaken niet zo goed gedaan als wij gewild zouden hebben". „Wij hebben ook meer dan één fout gemaakt". „Zelfs vandaag zijn wij niet zonder problemen; er bestaan nog vele moeilijkheden en tegenstrijdigheden in onze maatschappij"



Het presidium van de bijeenkomst van het centrale partijcomité en de regering.

zuidoost-azië en verre oosten

CAMBODJA

VN-BEMIDDELING TUSSEN CAMBODJA EN THAILAND MISLUKT

Het Cambodjaanse staatshoofd, prins *Norodom Sihanoek,* heeft op 17 febr. verklaard dat hij had besloten een eind te maken aan de missie van de Zweedse diplomaat *Herbert de Ribbing,* die door secretaris-generaal Thant van de Verenigde Naties was aangewezen als bemiddelaar tussen Thailand en Cambodja. Sihanoek zei dat De Ribbing er ondanks zijn goede wil niet in is geslaagd de vrede tussen beide landen te herstellen noch om Thailand ertoe te bewegen de Cambodjaanse grens te eerbiedigen. Hij zei na deze mislukking nooit meer een beroep op de VN te zullen doen. *(Reuter/AFP)*

(Vor. ber. pag. 558/2-1966)

ACTIVITEIT RODE KHMERS

Het Cambodjaanse staatshoofd, prins *Norodom Sihanoek,* heeft op 27 jan. verklaard dat communistische opstandelingen („Rode Khmers") een nieuwe opstand in de westelijke provincie Battambang, aan de grens met Thailand, hebben ontketend. Zij hadden bij gelijktijdige aanvallen op geïsoleerde posten burgers en wachters gedood, wapens buitgemaakt en 500 families ontvoerd. De prins zei dat de opstandelingen uit Thailand van wapens waren voorzien en waarschijnlijk handelen in samenwerking met het Thailandse Patriottische Front (een door Peking gesteunde communistische beweging in Thailand). Begin febr. heeft Sihanoek ook ondermijnende activiteiten van de „rode Khmers" in de N.O. provincie Rattanakiri, die grenst aan Z.-Vietnam, aan de kaak gesteld.

In verband met de toenemende activiteit van de „rode Khmers", die zich volgens *UPI* (1-3) thans over verscheidene provincies in het W. en Z.W. zou uitstrekken, heeft prins Sihanoek besloten de geweren die aan de paramilitaire organisaties en de dorpelingen waren uitgedeeld, terug te nemen, omdat de opstandelingen zich daarvan te gemakkelijk meester maakten. Voortaan zal de veiligheid uitsluitend door het leger en de provinciale garde worden verzekerd. Voortaan zullen propagandisten voor een militaire rechtbank terecht staan en evenals combattanten de doodstraf riskeren. Prins Sihanoek dreigde te zullen aftreden, als de opstandelingen hun activiteiten niet staken, en de macht over te dragen aan het leger. *(Le Monde, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 303/1-1967)

SOWJET-HULP

De Sowjet-Unie zal Cambodja wapens leveren ter waarde van bijna *f* 25 mln krachtens een nieuwe militaire hulpovereenkomst, aldus heeft het Cambodjaanse staatshoofd, prins Norodom Sihanoek bekendgemaakt. De SU wil Cambodja ook transportmiddelen en machinerieën voor eenzelfde bedrag leveren. *(Reuter* 23-2)

CHINA (VOLKSREPUBLIEK)

HULP AAN BIRMA STOPGEZET

De Chinese Volksrepubliek heeft op 31 okt. 1967 meegedeeld, dat zij heeft besloten al haar technici en deskundigen uit Birma terug te trekken. Volgens een regeringsverklaring had Birma het akkoord met China over economische en technische samenwerking „verscheurd" door in een nota van 6 okt. de terugtrekking van de technici en deskundigen te eisen. *(Reuter)*

(Vor. ber. pag. 635/1-1967

BEWEGINGSVRIJHEID BRITSE DIPLOMATEN HERSTELD

De Chinese autoriteiten hebben op 29 nov. 1967 de beperkingen die in aug. waren opgelegd aan de bewegingsvrijheid van de Britse diplomaten in Peking opgeheven. Verder werd te kennen gegeven dat verzoeken om uitreisvisa weer in behandeling worden genomen.

Op 22 nov. had de Britse regering de beperkingen van de bewegingsvrijheid van het Chinese diplomatieke personeel in Londen opgeheven.

(Vor. ber. pag. 636/3-1967)

FILIPPIJNEN

VERKIEZINGSOVERWINNING VOOR NATIONALISTISCHE PARTIJ

Bij de op 14 nov. 1967 gehouden verkiezingen voor een deel van de senaat en van alle provinciale gouverneurs en burgemeesters heeft de nationalistische partij (Partido Nacionalista) van president *Ferdinand Marcos* de overwinning behaald. De nationalisten wonnen 6 van de 8 senaatszetels die op het spel stonden en behaalden daarmee voor het eerst sinds Marcos' ambtsaanvaarding een duidelijke meerderheid in dit lichaam. Van de 65 provinciale gouverneurs zijn thans 54 nationalisten of met hen verbonden onafhankelijken, terwijl de nationalisten in 30 van de 41 „chartered cities" de burgemeesterspost bezetten. In de hoofdstad Manilla behaalde echter de liberale kandidaat de overwinning.

De verkiezingscampagne en de verkiezingsdag zelf gingen gepaard met talrijke gewelddaden, waarbij 63 doden en meer dan 100 gewonden vielen. *(NZZ* 17-11, 2-12)

HONGKONG

GRENSINCIDENTEN MET CHINA BIJGELEGD

Geheime onderhandelingen tussen de Britse autoriteiten in Hongkong en vertegenwoordigers van het Chinese leger hebben op 26 nov. 1967 geleid tot een akkoord ter bijlegging van een aantal grensincidenten. China heeft 2 politiemannen uit Hongkong die werden vastgehouden, vrijgelaten, terwijl de Britse autoriteiten 5 Chinezen die wegens vergrijpen in Hongkong waren gearresteerd heeft uitgewezen. De brug bij Man Kam To die door de Britten wegens gewelddadigheden langs de grens was gesloten, werd heropend.

Volgens radio-Peking had de regering in Hongkong alle Chinese eisen aanvaard. Van Britse zijde is er echter op gewezen dat geen concessies zijn gedaan. *(Times* 1-12)

Op 1 okt. heeft China de waterlevering aan Hongkong hervat.

(Vor. ber. pag. 637/1-1967)

LAOS

TOEGENOMEN GEVECHTSACTIVITEIT

Sinds eind 1967 is de strijd tussen regeringstroepen en de pro-communistische Pathet Lao opnieuw hevig opgelaaid, waarbij volgens de Laotiaanse regering de Pathet Lao zou worden gesteund door Noordvietnamese troepen.

Premier *Soevanna Phoema* verklaarde op 14 okt. dat er thans 40.000 Noordvietnamese militairen in Laos zijn. (In april 1967 had hij gezegd dat het aantal Noordvietnamezen in Laos 30.000 bedroeg). Dezelfde dag toonde de Laotiaanse regering enkele Noordvietnamese ge-

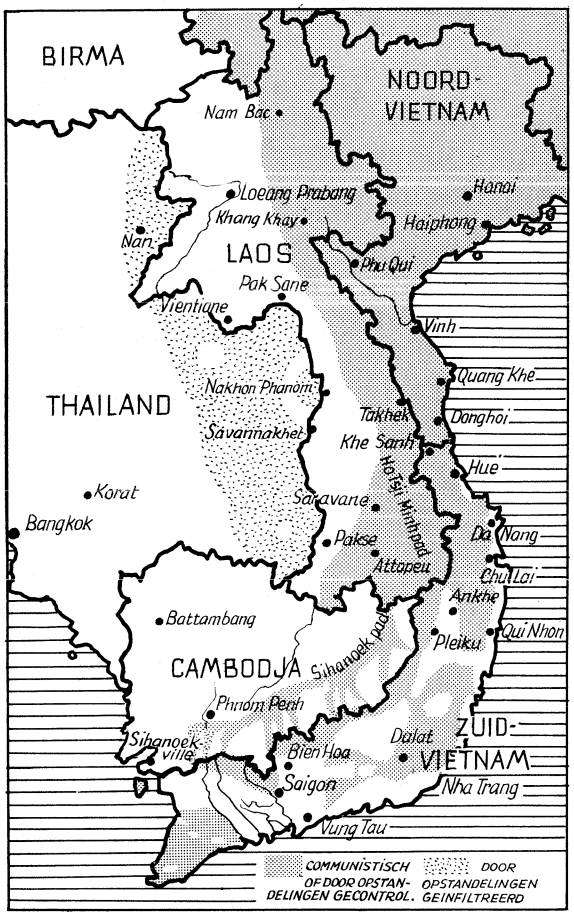

Behalve in Laos en Cambodja (zie pag. 175) is ook de activiteit van guerrillastrijders in N.O.-Thailand de laatste tijd sterk toegenomen.

vangenen aan de pers ten bewijze van de Noordvietnamese inmenging in Laos. Hanoi ontkende categorisch dat Noordvietnamezen in Laos opereren.

In communiqué's van 15 en 19 dec. maakte de Laotiaanse regering bekend dat Noordvietanamese troepen en plaatselijke Pathet-Laotroepen de zuidelijke stad Saravane bedreigden. Op 26 dec. werd verklaard dat de situtatie „zeer ernstig" was en dat Noordvietnamese troepen een „algemeen offensief" hadden ontketend in verscheidene delen van het land. Met name werden gevechten gemeld bij Nam Bac in Noord-Laos en bij Muong Phalane in het zuiden van het land.

Op 15 jan. werd bekend gemaakt dat de Pathet Lao de strategisch gelegen enclave Nam Bac had veroverd. De regeringstroepen leden daarbij zware verliezen aan mensen en materieel. Slechts een vierde van het 4000 man tellende garnizoen zou de linies der regeringstroepen hebben bereikt. Door de val van Nam Bac beheerst de Pathet Lao thans grote delen van Noord-Laos en wordt de koninklijke residentie Loeang Prabang rechtstreeks bedreigd. Intussen is de post Nam-Nga, 60 km en N. van Loeang Prabang, in handen van de Pathet Lao gevallen.

In febr. werden hevige gevechten gemeld in Zuid-Laos, waar volgens de Laotiaanse regering troepen van de Pathet Lao en Noordvietnamezen de provinciale hoofdsteden Attopeu en Saravane hebben omsingeld. Volgens *Reuter* noemden militaire deskundigen drie mogelijke redenen voor de activiteit der communistische strijdkrachten in dit gebied: 1) het veroveren van een groter grondgebied teneinde sterker te staan in het geval van vredesonderhandelingen over Vietnam; 2) het uitbreiden van de Ho Tsji Minh-route waarlangs Noord-Vietnam manschappen en materieel naar Zuid-Vietnam infiltreert; 3) het veroveren van rijstvoorraden en het winnen van recruten.

Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken sprak op 27 febr. zijn bezorgdheid uit over de situatie in Laos.

Een woordvoerder van het State Department bevestgide op 28 febr. dat Amerikaanse vliegtuigen verkenningsvluchten uitvoeren boven Laos, maar hij wilde geen commentaar geven op berichten dat ze ook gebieden bombarderen die in handen zijn van de Pathet Lao. (Dit laatste is herhaaldelijk beweerd door de Neo Lao Haksat, de politieke organisatie van de Pathet Lao. Deze klaagde op 23 febr. opnieuw bij Engeland en de SU over Amerikaanse luchtaanvallen op gebieden die onder haar gezag staan.) De woordvoerder zei dat de verkenningsvluchten worden uitgevoerd op verzoek van de Laotiaanse regering. Indien nodig worden de toestellen geëscorteerd door gevechtsvliegtuigen, die terug mogen vuren als zij worden beschoten.

De Chinese Volksrepubliek heeft op 12 jan. de VS en hun „lakeien in Laos" ervan beschuldigd op 7 jan. een luchtaanval door drie vliegtuigen op Chinees grondgebied te hebben uitgevoerd, waarbij verscheidene personen waren gedood en gewond.

VERLENGING MCNAMARA-LINIE DOOR LAOS VERWORPEN

De premier van Laos, prins *Soevanna Phoema,* heeft op 26 sept. 1967 verklaard dat er geen sprake van kan zijn dat de zg. McNamara-linie op Laotiaans gebied wordt doorgetrokken. De McNamara-linie is een versperring die de VS tussen Noord- en ZuidVietnam willen oprichten om de infiltratie van militairen en materieel uit Noord-Vietnam naar het Zuiden te belemmeren (pag. 604/1-1967). Soevanna Phoema, die zich beriep op de neutraliteit van zijn land, zei dat de oprichting van een versperring in Laos de uitbreiding van de oorlog in Vietnam tot gevolg zou hebben.

De *Washington Post* berichtte op 21 jan. dat de VS een waarschuwingssysteem langs de Ho Tsji Minh-route door Laos gaan installeren, bestaande uit miniatuur elektronische apparaten en kleine mijnen. De instrumenten, die door vliegtuigen kunnen worden gedropt, zouden de nadering van militairen en vrachtwagens over grote afstand kunnen melden, waarna Amerikaanse bommenwerpers vanuit Thailand en Zuid-Vietnam in actie kunnen komen. Deze methode zou zijn gekozen omdat premier Soevanna Phoema geen zichtbare aanwijzgingen wenste dat hij partij kiest in de Vietnamese oorlog.

De Laotiaanse regering noemde het bericht op 26 jan. „ongegrond" en herhaalde zijn verzet tegen elke inmenging en elke schending van haar grondgebied. *(AFP)*

RAPPORT RASSENONLUSTEN VS

De presidentiële adviescommissie die op 27 juli 1967 door de president van de Verenigde Staten, *Lyndon B. Johnson,* werd ingesteld (pag. 483/2-1967) teneinde de achtergronden en oorzaken van de rassenonlusten van dat jaar te onderzoeken, heeft op 29 febr. haar rapport gepubliceerd.

Dit bijna 300.000 woorden tellende rapport werd door *Die Zeit* (8-3) genoemd: „de meest uitgebreide poging om de oorzaken van de spanningen tussen de rassen tot in de wortel na te gaan, sedert het in de veertiger jaren verschenen werk van de Zweed *Gunnar Myrdal ("An American Dilemma").* En nog nooit, aldus *Die Zeit,* zijn er zo vèrgaande voorstellen gedaan om deze spanningen weg te nemen.

De voorzitter van de commissie, de Democratische gouverneur van Illinois *Otto Kerner,* noemde het rapport „ongemakkelijke lectuur". Het rapport spreekt van blank racisme en van een beweging van de Amerikaanse natie naar „twee samenlevingen — één blank, één zwart — gescheiden en ongelijk". (In de uitspraak van het Hooggerechtshof van 1896, waarmee de toen bestaande apartheid werd gelegaliseerd, werd de formule „gescheiden maar gelijk" gebruikt.)

Waarnemers zijn van oordeel, dat de in het rapport gegeven aanbevelingen niet zullen worden opgevolgd. In de eerste plaats omdat er — zoals steeds, zeggen sommigen — een schijnbaar dringender zaak is die de geldmiddelen opeist: ditmaal Vietnam. In de tweede plaats omdat de meerderheid van het Congres — na de grote vooruitgang op het terrein van de burgerrechtwetgeving in 1957 en 1960 en vooral in 1964 en 1965 — de ernst van de feitelijke toestand niet erkent, gezien de verwerping van Johnsons verdere burgerrechtwetgeving en de wetgeving in de sfeer van krottenopruiming, beëindiging van de segregatie op woongebied enz. In de derde plaats omdat president Johnson, die volgens velen de oorzaken van de rassenkwestie kent en voorstander is van een daadwerkelijke aanpak, althans in dit verkiezingsjaar — vooral met het oog op de „derde" kandidaat, *George Wallace* van Alabama — niet bereid is grote groepen blanken van zich te vervreemden, getuige zijn huidige nadruk op de noodzaak van de handhaving van de orde.*) *(Int. Herald Tribune, The Times, NZZ)*

Terwijl de commissie vier maanden eerder met haar rapport is gekomen dan verwacht werd, daar „de ernst van het probleem en de dringende noodzaak tot actie te duidelijk zijn om verder uitstel toe te staan", berichten de dagbladen in de VS over blanken die zich er op voorbereiden de verwachte onlusten van de komende zomer met vuurwapens tegemoet te treden, over vrouwen die zich met schietoefeningen bezig houden en over nieuwe pantserwagens van de politie die men in de getto's wil inzetten. *(NZZ* 2-3)

Eén van degenen wier oordeel over het rapport door de commissie in haar rapport werd opgenomen, de negersocioloog en psycholoog dr. *Kenneth Clark* uit New York, zegt o.m.: „Ik heb sedert 1910 zulke rapporten gelezen — tot en met het rapport van Watts**). Zij waren steeds overtuigend en scherp in de analyse en goed voor wat betreft de aanbevelingen; maar nooit werd ergens iets gedaan."

Clark meent dat gezien de omstandigheden de nadruk gelegd moet worden op vooruitgang op lokaal niveau. Hierbij kan men ook aansluiten bij één van de gedachten van de Black-Power-beweging, de verrijking van het leven in het getto, waar de neger zijn lot in eigen hand neemt en blanke uitbuiting verdrijft, zodat hij althans als groep een eigen plaats in de samenleving verovert en zijn gevoelens van machteloosheid en gebrek aan zelfrespect overwint.

Het rapport

De commissie aanvaardde het rapport met algemene stemmen, hoewel zij in het rapport wel constateert, dat onder haar leden „enige verschillen van inzicht blijven bestaan". De commissie (zie voor haar samenstelling pag. 681/2-1967) beschikte over een uitgebreide staf medewerkers die onder leiding stond van *David Ginsburg.* Zij hoorde meer dan 130 getuigen, bezocht acht steden waar het in 1967 tot onlusten kwam en liet onderzoek verrichten in 23 steden. Wij geven van het rapport van de commissie het volgende uittreksel:

BEVINDINGEN. De commissie geeft geen cijfers van het aantal slachtoffers en de materiële schade van de onlusten, doch zij meent, dat de pers de ernst van de ongeregeldheden destijds heeft „overdreven". De schattingen in de pers over de



De voorzitter Otto kerner (links) en het lid van de commissie, de burgemeester van New York John Lindsay, tonen het rapport aan de pers.

schade in Detroit liepen uiteen van $ 200 tot $ 500 mln, terwijl de hoogste jongste schatting bij $ 45 mln ligt. „Er bestond een wijd verspreid misverstand en overdrijving van het gebeurde. Het meest opmerkelijke voorbeeld hiervan (...) was de algemeen aanvaarde veronderstelling, dat de onrust-steden verlamd waren door het vuur van sluipschutters. (...) De meeste gerapporteerde schietincidenten bleken te bestaan uit vuur van de politie of de Nationale Garde. (...) Hoewel de ongeregeldheden van 1967 een raciaal karakter droegen, waren zij niet interraciaal. (...) Zij betroffen negers, die optraden tegen plaatselijke symbolen van de blanke Amerikaanse maatschappij — gezag en bezit — veel meer dan tegen blanke personen. Ondanks extremistische retoriek, werd geen poging tot omverwerping van de maatschappelijke orde van de VS ondernomen."

De commissie geeft het volgende profiel van een onruststoker: „De karakteristieke onruststoker was een tiener of jonge volwassene, die altijd ingezetene was van de stad waar hij onrust veroorzaakte, vroegtijdig de middelbare school had verlaten; maar niettemin een enigszins betere opvoeding had genoten dan zijn niet-demonstrerende neger-buurman, meestal werkloos of werkzaam in een weinig aanzien genietende betrekking. Hij was trots op zijn ras, buitengewoon vijandig jegens zowel blanken als negers uit de middenklasse, en, hoewel op de hoogte van de politiek, zeer wantrouwend tegenover het politieke systeem."

De commissie deelt de ongeregeldheden van 1967 als volgt in:

Omvangrijke ongeregeldheden	8
Ernstige ongeregeldheden	33
Onbelangrijke ongeregeldheden ...	123
Totaal	164

Deze ongeregeldheden vonden plaats in 128 steden. De acht als „omvangrijk" geclassificeerde ongeregeldheden deden zich voor in Buffalo, Cincinnati, Detroit, Milwaukee, Minneapolis, Newark, Tampa en Plainfield. Over de ongeregeldheden van geringe omvang en ernst zegt de commissie dat deze in normale tijden niet in de pers zouden zijn gekomen.

„Op basis van alle verzamelde gegevens concludeert de commissie dat de ongeregeldheden in de steden in de zomer van 1967 niet veroorzaakt werden door, noch het gevolg waren van enig georganiseerd plan of „samenzwering". In het bijzonder heeft de commissie geen aanwijzingen gevonden dat alle of één van de ongeregeldheden of de incidenten die leidden tot de ongeregeldheden, werden gepland of geleid door enige organisatie of groep, internationaal, nationaal of locaal." Anderzijds zegt de commissie wel: „Militante organisaties, locaal en nationaal, en individuele agitatoren, die herhaaldelijk geweld voorspelden en daartoe opriepen, waren actief in de lente en de zomer van 1967. Wij zijn van mening, dat zij probeerden geweld aan te moedigen en dat zij een atmosfeer hielpen scheppen die bijdroeg tot het uitbreken van de ongeregeldheden."

OORZAKEN. De commissie zegt over de oorzaken van de ongeregeldheden o.m.: „Het meest fundamenteel is de raciale houding en het raciale gedrag van de blanke Amerikanen tegenover zwarte Amerikanen. (...) Blank racisme is essentieel verantwoordelijk voor het explosieve mengsel, dat zich in onze steden heeft opgehoopt. (...) Aan de basis van dit mengsel liggen drie van de meest bittere vruchten van blanke raciale houdingen.

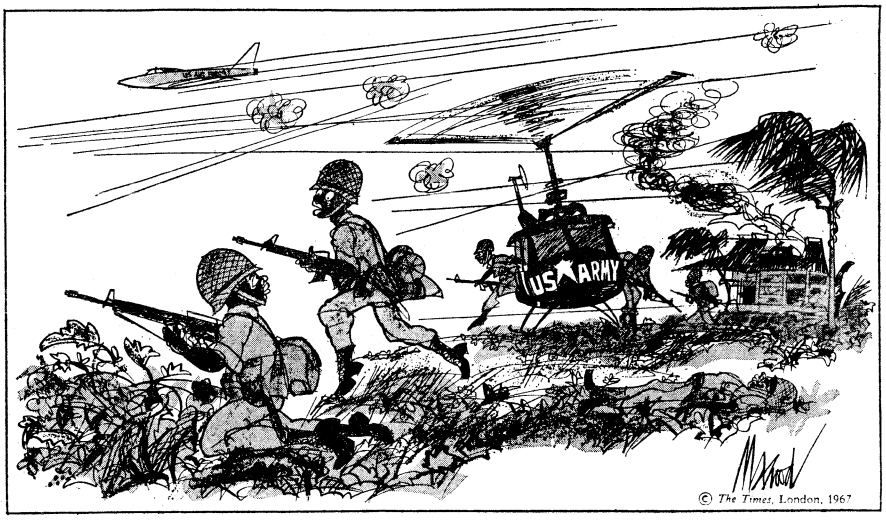

" This is proving to be excellent training for civilian life "

(The Times)

Een alom aanwezige discriminatie en segregatie t.a.v. werkgelegenheid, onderwijs en huisvesting heeft de voortdurende uitsluiting van grote aantallen negers aan de voordelen van economische vooruitgang ten gevolge gehad.

De zwarte migratie en de blanke exodus hebben de massieve en groeiende opeenhoping van verarmde negers in onze grootste steden tot gevolg gehad, waardoor een groeiende crisis, gelegen in slechter wordende faciliteiten en diensten, en niet-bevredigde menselijke behoeften, ontstond.

In de zwarte getto's convergeren segregatie en armoede op de jeugd, om mogelijkheden teniet te doen en mislukking dwingend op te leggen. Misdaad, verslaving aan verdovende middelen, afhankelijkheid van sociale voorzieningen en verbittering en haat tegen de gemeenschap in het algemeen en de blanke maatschappij in het bijzonder, zijn het resultaat."

Hoewel de misstanden van stad tot stad verschillen, kunnen volgens de commissie minstens 12 diepgewortelde misstanden worden geïdentificeerd en naar hun draagwijdte in drie categorieën worden verdeeld:

Eerste categorie:
- — de praktijken van de politie;
- — de werkloosheid en de werkverschaffing beneden het niveau van de werkzoekende;
- — de onvoldoende en slechte woongelegenheid.

Tweede categorie:
- — de onbevredigende toestanden op het gebied van het onderwijs;
- — de slechte ontspanningsmogelijkheden en recreatieprogramma's;
- — het niet-functioneren van de politieke structuur en de dieptewerking van de misstanden.

Derde categorie:
- — de geringschattende houding van de blanken;
- — de discriminerende rechtspleging;
- — de ontoereikende regeringsprogramma's;
- — de onvoldoende gemeentelijke dienstverleningen;
- — de discriminerende verkoop- en kredietpraktijken;
- — de onvoldoende sociale voorzieningen.

De achtergrond van de onlusten is dikwijls zo complex en even moeilijk te analyseren als de onlusten zelf, doch naar het oordeel van de commissie kunnen bepaalde algemene conclusies getrokken worden:

In de steden waar het tot ongeregeldheden kwam, zijn de negers sterk benadeeld ten opzichte van de blanken, onafhankelijk daarvan of de negers al of niet in de gebieden wonen waar het tot onlusten kwam. De negers hadden een kortere schoolopleiding. Het percentage werklozen was onder de negers tweemaal zo hoog als onder de blanken; driemaal zoveel negers als blanken waren als ongeschoolde arbeider of als hulp werkzaam. Het inkomen van de gekleurde bevolking bedroeg gemiddeld 70% van het blanke inkomen. Het aantal dergenen die in armoede leven was onder de negers meer dan tweemaal zo hoog. Hoewel de negers relatief hogere huren moeten betalen zijn zij slechter gehuisvest.

DE POLITIE. De commissie zegt dat aan geweld en wanorde „een einde gemaakt moet worden en er zal een eind aan gemaakt worden". „Aan individuen kan niet worden toegestaan dat zij de openbare rust en veiligheid in gevaar brengen en openbare ambtenaren hebben de plicht om duidelijk te maken dat alle juiste en noodzakelijke middelen om beide te beschermen gebruikt zullen worden." Doch de commissie legt anderzijds sterk de nadruk op het gevaar van „te grote reactie" en repressieve maatregelen.

De commissie noemt het optreden van de politie niet alleen een aanleidingsfactor tot de onlusten. Volgens de commissie is de politie voor sommige negers „het symbool geworden van blanke macht, blank racisme en blanke onderdrukking". „Het is een feit dat vele agenten deze houding der blanken uitdrukken en weerspiegelen", aldus het rapport, dat de gehele samenleving hieraan schuldig acht. „De sfeer van vijandigheid en cynisme wordt versterkt door het wijdverspreide geloof onder de negers, dat de politie wreedheden begaat en dat er een dubbele maat bestaat voor gerechtigheid en bescherming — één voor negers en één voor blanken." De commissie meent dat dit gevoelen onder de negers weggenomen moet worden. Zij stelt voor de betrekkingen tussen politie en de gettobevolking te verbeteren door een eind te maken aan

onjuiste politiepraktijken, oprichting van lichamen voor onderzoek van klachten tegen politieoptreden en werving van meer negers voor de politie. Zij waarschuwt tegen ongebreideld gebruik van geweld ter handhaving van de orde en keurt stappen af om de politie uit te rusten met „wapens voor massavernietiging, zoals automatische geweren, machinegeweren en tanks". „Dit zijn wapens die bestemd zijn om te vernietigen en niet om de orde te handhaven. Voor deze wapens is geen plaats in dichtbevolkte steden." De commissie geeft de voorkeur aan traangas e.d. boven dodelijke wapens en stelt de vraag of „kogels het juiste antwoord zijn op onrust."

GEVOLGEN. In 13 grote steden zal in 1985 meer dan de helft van de bevolking bestaan uit negers, terwijl de voorsteden rondom vrijwel geheel blank zullen blijven. „De financiële moeilijkheden van de steden zullen in de toekomst waarschijnlijk nog ernstiger worden. (...) Toenemende kosten zullen de stedelijke centra onvermijdelijk dwingen meer en meer bijstand van de federale regering te vragen."
De commissie zegt over de te verwachten ontwikkeling: „Onze natie beweegt zich naar twee samenlevingen, één blank, één zwart — gescheiden en ongelijk. De reactie op de ongeregeldheden van de vorige zomer hebben de beweging versneld en de verdeeldheid verscherpt. De beweging kan omgekeerd worden. Een keus is nog mogelijk. Onze voornaamste taak is die keuze te definiëren en aan te dringen op een nationale oplossing. Voortzetting van onze huidige koers zal de voortdurende polarisatie van de Amerikaanse gemeenschap inhouden en, uiteindelijk, de vernietiging van fundamentele democratische waarden. Het alternatief is niet blinde onderdrukking of wetteloosheid. Het is de realisatie van gemeenschappelijke mogelijkheden voor allen in één enkele samenleving. Dit alternatief zal een zich inzetten voor nationale actie eisen — enthousiast, massief en volhardend, gesteund door de hulpmiddelen van de machtigste en rijkste natie op deze wereld. (...) Het belangrijkste benodigde is het opwekken van een nieuwe wil — de wil om onszelf in die mate te belasten als nodig is ter tegemoetkoming aan de vitale behoeften van de natie. Het belangrijkste doel is de schepping van één enkele gemeenschap en één enkele Amerikaanse identiteit."

AANBEVELINGEN. De commissie beveelt een nationaal programma aan, dat o.m. de volgende maatregelen omvat:
Het scheppen van twee miljoen nieuwe arbeidsplaatsen (één miljoen in de publieke sector en één miljoen in de openbare) in de komende drie jaar; meer bevoegdheden voor de federale Equal Employment Opportunities Commission; federale hulp en belastingfaciliteiten voor bedrijven die werklozen herscholen; aanmoediging van de vestiging van industrieën in arme gebieden; de bouw van 600.000 woningen in 1969 en zes miljoen in de volgende vijf jaar voor mensen met lage en middelmatige inkomens; aanvaarding van een nationale „openhuisvesting"-wet, „veelomvattend" en afdwingbaar"; uitbreiding van het huursubsidie-programma; uitgebreide vernieuwingsprogramma's voor de steden; hulp aan negers om zich buiten het getto te vestigen; verbetering van de sociale wetgeving waarbij degenen die een uitkering ontvangen „in staat zullen worden gesteld steun als een recht en niet als een daad van liefdadigheid te beschouwen"; vaststelling van het minimum-inkomen op $ 3335 voor een gezin van vier personen; federale hulp bij de bestrijding van de-facto-segregatie in het onderwijs; onderwijs vóór de leerplichtige leeftijd voor door milieu-invloeden gehandicapte kinderen en onderwijs in de vakanties voor achterblijvende leerlingen.
De commissie maakt geen schatting van de kosten van de door haar aanbevolen maatregelen, waarvan zij wel zegt dat deze „aanzienlijk hogere federale uitgaven zouden meebrengen dan welke ook van de thans in overweging zijnde maatregelen."
De commissie besluit haar rapport als volgt: „We moeten erkennen, dat de oorzaken die aan de ordeverstoringen ten grondslag liggen niet voor het einde van dit jaar of het einde van het volgend jaar teniet gedaan zullen zijn, en dat zolang deze voorwaarden bestaan, de mogelijkheid voor onlusten aanwezig blijft. Maar wij zijn van mening dat de waarschijnlijkheid van onlusten aanmerkelijk kan worden verminderd door een Amerikaanse verbintenis deze oorzaken tegemoet te treden en hen te elimineren — een verbintenis, die zo duidelijk moet zijn, dat de zwarte burgerij haar oprechtheid zal kennen en haar doel zal aanvaarden. (...) Ons pleidooi voor burgerlijke orde en onze aanbevelingen voor sociale en economische verandering, zijn een oproep voor nationale actie." (U S I S, U S News and World Report 11-3)

Beroep Johnson op bedrijfsleven

President Johnson deed op 6 maart een beroep op het bedrijfsleven te helpen bij de sanering van de grote steden. Men diende het rapport van de commissie-Kerner nauwkeurig te bestuderen om vast te stellen welke saneringsmaatregelen genomen moeten worden. Johnson noemde het rapport de meest omvangrijke en diepgaande studie die ooit werd ondernomen en zei: „Wanneer wij met de opbouw geen voortgang maken, zullen wij het daaruit resulterende verval niet kunnen verhinderen." Johnson riep het Congres op de wetgeving inz. de desegregatie van de huisvesting goed te keuren en de gevraagde middelen te voteren voor de woningbouw, de strijd tegen de armoede, het onderwijs en de sanering van de steden. *(Reuter)*

---

*) Zo lanceerde de president op 29 febr. een oproep tot 43 in New York vergaderende gouverneurs om met de federale autoriteiten deel te nemen aan een „kruistocht" om handhaving van de wet te verzekeren en de strijd tegen de misdaad te versnellen. De president sprak de hoop uit, dat de jaarlijkse vergadering van de gouverneurs zou leiden tot een gezamenlijke campagne „voor handhaving van de openbare orde, die de meest efficiënte zal zijn die ooit in het land is gelanceerd. Wanneer individuen of groepen de openbare orde om welke reden dan ook schenden, moeten zij worden gearresteerd. Geen enkele samenleving kan aanvallen tegen haarzelf toestaan." (Le Monde 2-3)

**) pag. 12/3-1966.

west-europa

NEDERLAND

VERGUNNINGEN VOOR OPSPORING AARDOLIE EN AARDGAS ONDER DE NOORDZEE

Blijkens de Staatscourant van 7 maart heeft de minister van economische zaken de volgende vergunningen verleend voor het opsporen van aardolie en aardgas onder de Noordzee:

1. Amoco Netherlands Petroleum Cy., Exploratie- en Produktiemaatschappij Dyas NV en Gelsenkircher Bergwerke AG. (7 blokken)

2. British Petroleum Exploratie Mij. Nederland NV en Netherlands Gulf Oil Production Cy. (7 blokken)

3. Continental Netherlands Oil Cy. en Dow Chemical International Ltd. (4 blokken)

4. King Resources Cy., Golden Eagle Refining Cy., Inc., Eason Oil Cy., Boele's Scheepswerven en Machinefabriek NV, Verolme Verenigde Scheepswerven NV., Hunter-Douglas, Jack C. Grynberg, Kon. Ned. Vliegtuigfabriek Fokker en Anker Kolen Mij. (1 blok)

5. Mobil Producing Netherlands Inc. (9 blokken)

6. NAM (13 blokken, zijnde de grootste vergunning).

7. Mobil Oil Producing Netherlands Inc. en NAM. (8 blokken)

8. Noordwinning groep (Amax Petroleum Corp., Hoogovens Delfstoffen NV, NV Billiton Mij., Industriële Handels Combinatie Holland Exploratie NV, Delfzee, United Overseas Production Corp., North Sea Selection Netherlands Cy., Flacon Seabord Drilling Cy.). (7 blokken)

9. Petroland NV, Thetis Aardolie Mij., Total Marine Exploitatie Mij., Eurafrep, Corexland en Cofraland NV. (8 blokken)

10. Placid International Oil Ltd. (7 blokken)

11. Phillips Petroleum Cy. Netherlands, American Petrofina Exploration Cy. en Agip Nederland. (3 blokken)

12. Phillips Petroleum Cy. Netherlands. (1 blok)

13. Richfield Netherlands Petroleum Cy., Sinclair Netherlands Oil Cy., Noordzee Sun Oil Cy., Netherlands North Sea Superior Oil Ltd., Union Rheinische Nederland en Canadian Superior Oil (Nederland). (1 blok)

14. Richfield Netherlands Petroleum Cy. en Sinclair Netherlands Oil. Cy. (2 blokken)

15. Signal (Netherlands) Petroleum Cy., Marathon Petroleum Netherlands Ltd., Netherlands-Cities Service Inc. Houma Petroleum Ltd. en NV Mij. tot Exploitatie van Limburgse Steenkolenmijnen, Oranje-Nassau Mijnen. (4 blokken)

16. Vennootschap onder firma Syracuse-Holland. (1 blok)

17. Tenneco Netherlands Inc. Monoil Netherlands Inc. Laura en Vereniging en Ethyl Netherlands Inc. (11 blokken)

18. Union Oil Cy. of the Netherlands (Union) en Stoomvaart Mij. Nederland. (7 blokken)

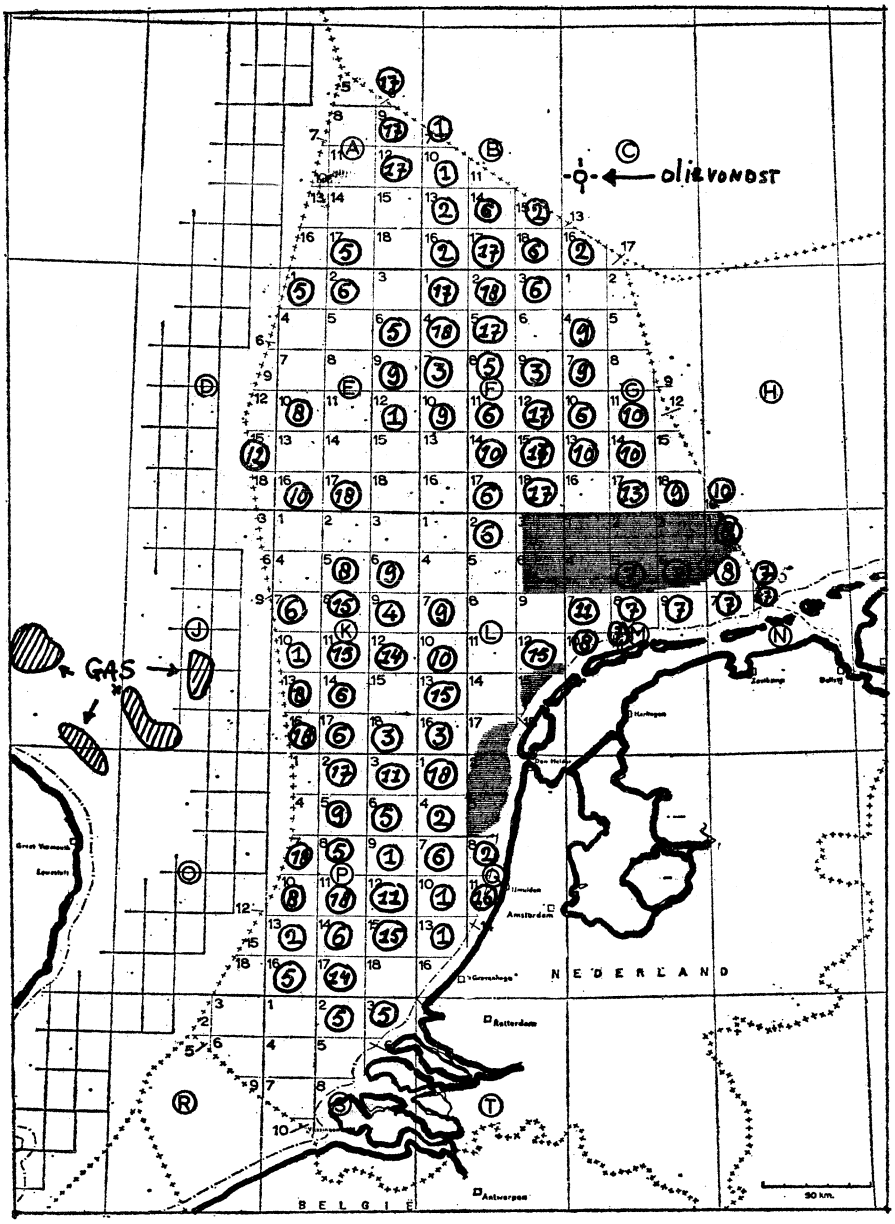

Het kaartje toont het Nederlandse deel van het continentale Noordzeeplateau, verdeeld in concessieblokken van ongeveer 20 x 20 km². Aangetekend is waar op het Engelse deel van het plateau gasvelden zijn aangetroffen en waar op het Deense deel bij een boring een geringe hoeveelheid olie is gevonden. De uitgegeven concessieblokken dragen cijfers (in cirkels) die verwijzen naar de hierbij afgedrukte alfabetische lijst van maatschappijen en combinaties daarvan, die voor bedoelde blokken opsporingsrechten hebben verkregen. (Ontleend aan het Alg. H'blad 7-3)

Op de vergunningen zijn van toepassing de beperkingen en voorschriften die opgenomen zijn in de Algemene Maatregel van Bestuur van 27 januari 1967 die uitvoering geeft aan artikel 12 van de Mijnwet continentaal plat. Dit houdt o.a. in dat uiterlijk na 10 jaar het gebied waarvoor een vergunning geldt tot de helft moet worden teruggebracht; dat met de werkzaamheden binnen 8 maanden na het van kracht worden van de vergunning moet worden begonnen; dat de vergunninghouder gedurende de eerste vijf jaar tenminste ƒ 6.000 per km² aan het onderzoek besteedt en in de volgende vijf jaren tenminste ƒ 12.000 per km². Verder moet de houder van een opsporingsvergunning een éénmalige bonus van ƒ 1.000 per km² betalen en een jaarlijks oppervlakterecht. Dit recht is ƒ 50 per km² in de eerste 5 jaren, ƒ 100 in de volgende 5 jaren en ƒ 150 in de overige jaren, met eventuele aanpassingen overeenkomstig de ontwikkeling van het indexcijfer der lonen. De vergunninghouder die een economisch winbare hoeveelheid aardolie of aardgas aantoont heeft recht op het krijgen van een winningsvergunning voor deze delfstoffen. Van een economisch winbare hoeveelheid zal als regel sprake zijn indien een totale produktiecapaciteit van tenminste 100 m³ aardolie of 100.000 m³ aardgas per etmaal is aangetoond.

(Vor. ber. pag. 484/1-1967)

SAMENWERKING MET WEST-DUITSLAND BIJ DE ONTWIKKELINGSHULP

Op 10 en 11 jan. hebben de minister zonder portefeuille belast met aangelegenheden betreffende ontwikkelingshulp, drs. *B. J. Udink* en zijn Westduitse ambtgenoot *H. J. Wischnewski* in Den Haag besprekingen gevoerd, waarbij werd overeengekomen dat tussen Nederland en de Bondsrepubliek kennis en ervaring op het terrein van de praktische ontwikkelingshulp zullen worden uitgewisseld. Ook zal verdere samenwerking in het ontwikkelingswerk worden nagestreefd, met name wat betreft de vrijwilligerskorpsen. De bewindslieden noemden vier punten voor samenwerking in de vrijwilligerskorpsen van beide landen:
Het op elkaar afstemmen van de afzonderlijke programma's.
Gelijktijdige inzet van Nederlandse en Westduitse vrijwilligers in één programma.
Regionale taakverdeling.
Het uitwisselen van vrijwilligers voor deskundigen-programma's.
Voorts zullen de ministers regelmatig overleggen over de concentratiepolitiek in de ontwikkelingshulp. *(Alg. Handelsblad* 12-1)

VERHOGING MINIMUMLOON

Minister *Roolvink* (sociale zaken) is akkoord gegaan met het advies van de Stichting van de Arbeid om het minimumloon te verhogen met ƒ 3 tot ƒ 131 per week.
Het College van Rijksbemiddelaars zal hiervoor een beschikking uitvaardigen. De verhoging geldt met terugwerkende kracht van 1 jan. af. Per 1 juli zal de hoogte van het minimumloon opnieuw worden vastgesteld.

(Vor. ber. pag. 714/1-1967)

STAATSLENING

Het ministerie van financiën heeft het bedrag van de 6½% staatslening 1968, waarop op 8 febr. kon worden ingeschreven, vastgesteld op ƒ 250 mln. Aangezien de inschrijvingen op deze lening dit bedrag overtreffen, wordt hierop 47½% toegewezen.

DE GROEP VAN ACHTTIEN

Op 11 maart hebben de partijbesturen van de ARP, de CHU en de KVP drie rapporten gepubliceerd van hun gezamenlijk overlegorgaan, de zgn. Groep van Achttien. In grote lijnen was de inhoud van deze rapporten reeds uitgelekt. Met name publiceerde *Trouw* op 14 febr.

— derhalve vóór het hoogtepunt van de moeilijkheden in de KVP (pag. 164/1) — het rapport over de inkomens- en vermogenspolitiek.
Op 26 febr. besloot de groep althans voorlopig een einde te maken aan het overleg. Deze vergadering werd niet bijgewoond door de KVP-radicalen mr. *E. C. Jurgens*, die vervolgens de KVP verliet, en mr. *J. M. L. Th. Cals*. In een officiële verklaring werd o.m. meegedeeld: „De Achttien gaan er van uit dat de diverse partijorganen de competente organen zijn om een beslissing te nemen over een program en omtrent de samenwerking van deze drie partijen. De Achttien zijn van mening dat thans de partijbesturen gelegenheid moeten hebben voor beraad over de ontstane situatie en over de resultaten en het werkprogram van de achttien.
Drs. *A. D. W. Tilanus*, die de vergadering leidde, noemde het bijeenbrengen van de „ontstane situatie" en de resultaten en het werkprogram in het communiqué een „toevallige coïncidentie". Hij wees er op dat in het overlegorgaan „bepaald geen splitsingsgevaar dreigt". „Er is", zo zei hij desgevraagd, „een duidelijk naar elkaar toe gegroeid zijn", waaraan hij nog toevoegde dat de recente moeilijkheden „de delegaties nader tot elkaar hebben gebracht."
Op 29 febr. berichtte *De Rotterdammer* dat de christen-radicalen in de ARP het partijbestuur de eis hadden gesteld, dat de ARP zich uit de Groep van Achttien zou terugtrekken. De a.r.-radicalen achtten dit gesprek niet zinvol meer, nu een groot deel van de KVP-radicalen hun partij had verlaten.
Op 4 maart werd bekend, dat mr. Cals, die in de KVP bleef, besloten had zich terug te trekken uit de KVP-delegatie van de Groep van Achttien, daar hij het, naar van KVP-zijde werd meegedeeld, onjuist achtte in de politiek op de voorgrond te treden nu hij (sedert sept. 1967) voorzitter is van de Staatscommissie voor de herziening van de Grondwet en de Kieswet.

De rapporten

Van de drie rapporten van de Groep van Achttien geven wij de volgende samenvatting:

INKOMEN EN VERMOGEN. In een rapport over de inkomens- en vermogensverdeling wordt gesteld dat de overheidsbemoeiing met het proces van inkomensvorming en -verdeling zich niet alleen en eenzijdig tot de sector van de loonvorming mag uitstrekken. Zij dient met een beleid ten aanzien van de overige inkomens te worden aangevuld. Zo dient tot onrechtvaardige verrijking leidende speculatie te worden voorkomen en bestreden en een minimumgezinsinkomen te worden gewaarborgd.
Het subsidiebeleid (in het bijzonder geldt dit de woningbouw) zal er van uit moeten gaan dat het verstrekken van gerichte bijdragen aan zwakkere groepen zinvoller is dan een subsidiestelsel, waarvan ook degenen profiteren die het niet nodig hebben. Vooral nu een verschuiving van directe naar indirecte belastingen in de verwachting ligt, zal wat de loonvorming betreft te zamen met het bedrijfsleven de vraag onder ogen moeten worden gezien of de huidige automatische toepassing van het systeem van procentuele loonsverhogingen — ongeacht de hoogte van het loon en salaris — in de toekomst geen wijziging behoeft.

DOELEINDEN. Tegen deze achtergrond dienen meer in het bijzonder de volgende doeleinden te worden nagestreefd:
Noodzakelijk is een beleid ten aanzien van bezit en vermogen dat krachtige stimulansen bevat om ook bredere lagen van de bevolking een aandeel in het nationale vermogen te verschaffen. Naast maatregelen die het sparen bevorderen, zullen in dit beleid de mogelijkheden in de eerste plaats moeten worden gevonden in de stimulering van:
— het deel krijgen van de werknemers in de vermogensgroei van ondernemingen (vormen van vermogensaanwasdeling);
— spaar- en investeringslonen, gecombineerd met investeringsfondsen ter voorkoming van te grote risico's voor kleine spaarders;
— de verstrekking van „volksaandelen" in de zich daartoe lenende overheidsbedrijven;
— winstdelings- en spaarregelingen voor werknemers.
Een verantwoord bezitsvormingsbeleid eist dat men inflatie zoveel mogelijk tegengaat. Aan de andere kant kan het bevorderen van bezitsvorming op allerlei manieren tot de strijd tegen de inflatie bijdragen.
Op korte termijn moet ernaar gestreefd worden ook de pensioenen buiten de overheidssector bestendiger te maken tegen inflatie.
Democratisering van het onderwijs — door het wegnemen van financiële en andere drempels — leidt tot een betere inkomensverdeling.
Over de successierechten wordt gezegd, dat een scherpere progressie in de zijlinie en vererving buiten de familie aanvaardbaar is, zeker als zo'n verhoging gepaard zou gaan met grotere vrijstellingen aan de voet bij vererving in de rechte lijn.

DE OVERHEID. In een rapport over het functioneren van de overheid in de moderne samenleving worden vijf punten genoemd:

1) De functionering van het overheidsgezag behoort te zijn gericht op het scheppen van een eigentijdse rechtvaardige samenleving en op het ontwikkelen en handhaven van een daaraan dienstbare openbare orde.

2) De overheid dient de maatschappelijke ontwikkelingen zodanig te bevorderen en bij te sturen, dat deze optimaal ten goede komen aan het welzijn van de samenleving in al haar geledingen.

3) Bij het realiseren van deze functie dient de overheid uit te gaan van de vrijheid van de mens in sociale verantwoordelijkheid. In de samenleving opkomende initiatieven behoren door de overheid te worden erkend en bevorderd, terwijl zij er naar streeft dat aan alle mensen en groepen rechtmatige kansen gegeven worden om hun behoeften en belangen te behartigen. Voorts is aan de overheid in het bijzonder de zorg opgedragen voor passende welzijnskansen voor die mensen en groepen die in het maatschappelijke krachtenspel in een moeilijke positie zijn geraakt of dreigen te geraken.

4) Bij de uitoefening van haar functie dient de overheid te bevorderen dat de burgers actief betrokken zijn bij het beleid en daartoe gebruik te maken van de technische en sociale mogelijkheden, waarover de samenleving thans beschikt. Deze eis omvat o.m.:
— het nastreven van een zo groot mogelijke eenvoud en doelmatigheid van het bestuur, opdat het beleid zo veel mogelijk doorzichtig wordt voor de burger;
— het optimaal betrekken van organisaties en groepen uit de bevolking in het proces van de besluitvorming van de overheid ten aanzien van zaken welke hen aangaan;
— bevordering van regionale en functionale decentralisatie;
— openbaarheid van overheidsstukken en -handelingen, voor zover het algemeen belang daardoor niet wordt geschaad;
— stelselmatige voorlichting en erkenning van het recht op informatie;
— bevordering van de vrije meningsuiting en openheid voor uit de samenleving opkomende kritiek;
— bevordering van een zo ruim mogelijk recht van beroep en erkenning van een zo uitgebreid mogelijke verantwoordingsplicht.

5) De overheid dient bij haar optreden eerbied te hebben voor het eigen recht en de menselijke waardigheid van de burger. Anderzijds moet de overheid van de burger erkenning vragen voor haar specifieke taak en verantwoordelijkheid in de samenleving, recht en orde te bevorderen en te handhaven. Wanneer dit nodig is, zal de overheid voor de uitvoering van die taak en voor het dragen van die verantwoordelijkheid daartoe noodzakelijke machtsmiddelen gebruiken. Het gebruik zal niet verder gaan dan haar taak vereist en zal tegenover de gemeenschap moeten worden verantwoord.

BUITENLAND. In een rapport over vredespolitiek en ontwikkelingslanden wordt opgemerkt, dat het scheppen van ontwikkelingskansen voor de mensheid als geheel een maximale inspanning van overheid en particulier initiatief vergt. „Deze medeverantwoordelijkheid houdt tevens de bereidheid in tot het aanvaarden van (nieuwe) lasten en tot aanpassing van de eigen economische structuur."
„De inzet van de vredespolitiek", aldus het rapport, „dient te zijn de vrede als vrucht van een internationale rechtsorde en niet het produkt van een wankel machtsevenwicht, berustend op de dreiging van nucleaire massavernietiging."
De NAVO moet dienstbaar gemaakt worden aan de vredespolitiek. „Alle mogelijkheden voor een dialoog met de communistische volkeren dienen te worden benut. Dit betekent, zonder dat de principiële opstelling tegenover het communisme als ideologie uit het oog wordt verloren, dat bereidheid ook de structuren van de eigen samenleving kritisch te bezien, aanwezig moet zijn. De terughoudendheid die ten aanzien van de politieke doelstellingen van de communistische wereld in acht genomen dient te

worden, mag er echter niet toe leiden dat de westerse wereld een natuurlijk bondgenoot meent te moeten vinden in rechtse dictaturen en totalitaire regimes van allerlei aard.
Het wegnemen van de oorzaken voor het wantrouwen en zo mogelijk het opbouwen van onderling vertrouwen dienen te worden begeleid door een wederzijdse ontwapening. Deze afbraak van de bewapening zal in geleidelijke, evenwichtige stadia dienen te geschieden."
Over Vietnam zegt het rapport: „In Vietnam is een strijd gaande, waarvan de inheemse bevolking het slachtoffer wordt. Deze bevolking wordt geconfronteerd met een mengeling van communisme, anti-communisme, vrijheidsstrijd (dekolonisering) en groepsbelangen. Bij voortduring van de strijd dreigt het voor deze bevolking van steeds minder belang te worden welke partij zal winnen. Wapengeweld en terreur zullen in geheel Vietnam zo spoedig mogelijk moeten worden bedwongen, zowel in het belang van de betrokken bevolking als van de stabiliteit in Zuidoost-Azië en van de internationale samenwerking. (...) „Een eerste stap in de richting van pacificatie kan het stopzetten van de bombardementen op Noord-Vietnam zijn. Er zal gestreefd moeten worden naar een (internationaal) ontmoetingspunt voor de desbetreffende partijen om het gesprek op gang te brengen voor het vinden van een politieke oplossing."

Het rapport spreekt zich voorts uit voor:
— doorbreking van het isolement van de Volksrepubliek China;
— verdere uitbouw van de Europese gemeenschappen;
— een realistische benadering van het Duitse vraagstuk;
— erkenning van het bestaansrecht van de staat Israël;
— afwijzing van rassendiscriminatie in elke vorm, ook die van de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika. (N R C 12-3; T r o u w 14-2; D e V o l k s k r a n t 11-3)

LIBERAAL BERAAD OVER PARTIJSTRUCTUUR

Het Liberaal Beraad, een werkgroep bestaande uit de dagelijkse besturen van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, het Liberaal Democratisch Centrum, de Jongerenorganisatie Vrijheid en Democratie en de Federatie van Liberale Studentenverenigingen heeft een voorlopig rapport uitgebracht over het functioneren van de huidige partijstructuur in Nederland. Het werd medio januari gepubliceerd in het weekblad van de VVD, *Vrijheid en Democratie.*

Het Liberaal Beraad is van mening dat de discussies over partijvernieuwing niet beperkt moeten blijven tot onderwerpen als de partijstructuur en het kiesstelsel. Centraal moet staan de vraag hoe een zo volledig mogelijke ontplooiing van ieder mens in alle facetten van zijn mens-zijn kan worden bereikt. Daarbij is ook het vraagstuk van de verdraagzaamheid een essentieel punt.
Het rapport stelt dat de partijen van gisteren en vandaag niet meer passen op de problemen van vandaag en morgen. Volgens Liberaal Beraad vallen de scheidslijnen die het Nederlandse volk in politiek opzicht verdeeld houden, niet meer samen met de grenzen tussen de politieke partijen. Zij lopen daar integendeel dwars doorheen. Er zal kritisch moeten worden bekeken of de huidige partijformatie van confessionelen, socialistisch georiënteerden en liberaalgezinden nog op werkelijk bestaande tegenstellingen berust of in hoeverre deze tegenstellingen kunstmatig in het leven worden gehouden. Als men tot andere formaties en wellicht tot minder partijen gekomen zal zijn, zullen degenen die in één partij zitting nemen onderling de grootste tolerantie moeten opbrengen, zonder dat de politieke homogeniteit van de partij verwatert.
Over het onbehagen merkt de werkgroep op dat dit niet alleen in Nederland leeft. Ook in andere Westelijke democratieën komen verlangens op naar andere politieke stelsels, die vaak aan elkaar tegengesteld zijn. Naar het oordeel van Liberaal Beraad gaat het bij het uiten van deze verlangens meer om de wens tot verandering dan om de wetenschap dat het andere ook werkelijk beter is. Gezien deze ontwikkeling in de andere democratieën moet worden aangenomen dat ook in ons land zich een autonoom onbehagen voordoet, dat los staat van het bestaande partijstelsel. Als oorzaken voor dit onbehagen ziet het Liberaal Beraad o.a. gevoelens van machteloosheid en soms angst bij de burgers. De grote vraagstukken van deze tijd, zoals de technificering, de automatisering, de vrije-tijds-besteding en de ruimtelijke ordening, zien er ondoorzichtig uit. Dit geldt niet alleen voor de gewone burger, maar evenzeer voor de gekozenen en regeerders. Op vele ingrijpende veranderingen heeft de burger geen invloed en hij staat er machteloos tegenover. Liberaal Beraad acht het mogelijk dat deze gevoelens van onvrede hebben veroorzaakt dat velen hetzij zich wenden tot extreme partijen, hetzij zich afwenden van de politiek. Daar komt dan nog bij dat de meeste politieke partijen, die toch al een onduidelijk gezicht hebben, bovendien weigeren zich vóór de Tweede-Kamerverkiezingen uit te spreken over de vraag wat zij als de meest wenselijke regeringscoalitie zien. Daardoor stemt de kiezer wel, maar hij kan niet kiezen. Ook ontbreekt nog veel aan de staatsburgerlijke vorming. Dit, terwijl de bevolking door betere voorlichting en opleiding meer mondig is geworden. (N R C 19-1; A l g. H a n d e l s b l a d 19-1)

STICHTING NIEUW RECHTS

Op 31 jan. is opgericht de stichting „Nieuw Rechts". Deze stelt zich volgens de oprichters, de heren *M. Lewin* (voorzitter Nieuw-Democratische Partij), *J. Baank* (echtgenoot van het onafhankelijk Amsterdamse gemeenteraadslid mevr. A. A. M. Baank-Meijer) en *D. Scheps* (freelance journalist), ten doel in Nederland een rechts gerichte politiek te bevorderen. De stichting geeft een tijdschrift „Rechts-om" genaamd uit. *(ANP)*

STANDPUNT NVV EN NKV INZAKE BESTUUR ONDERNEMING

Het NVV en het NKV hebben een gezamenlijk standpunt bepaald inzake het bestuur van de onderneming. Deze vakcentrales, die hun visie zullen inbrengen bij de Sociaal-Economische Raad, menen dat voor een beter bestuur van de onderneming een intensiever en algemener toezicht nodig is op de directie. De raad van commissarissen moet anders worden samengesteld en moet veel meer bevoegdheden krijgen dan thans.
De twee vakcentrales gaan er van uit dat de huidige juridische structuur van de Nederlandse bedrijven geen rekening houdt met de maatschappelijke functie die de onderneming heeft gekregen. De leiding is alleen verantwoording schuldig aan de aandeelhouders en niet aan het personeel of de maatschappij buiten de onderneming. Toch raken de beslissingen van de directie evenzeer de belangen van werknemers en buitenstaanders als die van de kapitaalverschaffers.
Het gaat niet alleen om de juiste belegging van het geld van de aandeelhouders. Bedrijfssluitingen of -vestigingen, water- en luchtverontreiniging, de hoogte van de prijzen etc. raken de belangen van veel grotere groepen mensen.
De vakcentrales stellen voor:

a. Elke onderneming die bij de komende wet zal worden verplicht tot het instellen van een ondernemingsraad, ook te verplichten tot een raad van commissarissen.

b. Deze raad te laten benoemen door een kiescollege dat per onderneming paritair uit aandeelhouders en ondernemingsraad dient te worden samengesteld.

c. De voordracht voor de raad van commissarissen op te laten stellen door de SER. Van de Sociaal-Economische Raad mag namelijk een voordracht worden verwacht waarin een zo breed mogelijke deskundigheid is vertegenwoordigd.

De twee vakcentrales willen de raad van commissarissen-nieuwestijl de volgende bevoegdheden geven:

1. Het benoemen en ontslaan van de directie. Nu ligt de bevoegdheid hiertoe bij de aandeelhouders.

2. Het vaststellen van de jaarstukken, welke taak op het ogenblik eveneens bij de aandeelhouders berust.

3. De beslissing over belangrijke stappen als fusies, verplaatsing van het bedrijf of vestiging van nieuwe bedrijven, wijziging van de statuten, wijziging van de produktiemethoden etc.

De raad dient voorts periodiek af te treden, met de mogelijkheid tot herbenoeming.

NVV en NKV zijn ervan uitgegaan dat de beslissingsbevoegdheden van de aandeelhouders in de praktijk weinig meer voorstellen. Zij missen in overgrote meerderheid de kennis en inzichten om hun taak waar te maken. Bovendien hoeven zij geen rekening te houden met andere belangen dan die van henzelf.

Wat de raad van commissarissen betreft, deze is op het ogenblik niet alleen te eenzijdig samengesteld, zij is door het ontbreken van bevoegdheden niet meer dan een vrijblijvend adviescollege. De werkelijke macht ligt veelal bij de directie.

NVV en NKV hopen dat via hun voorstellen een zo breed mogelijk belangenterrein in de ondernemersbesluiten zal worden verdisconteerd. Zij menen dat de noodzakelijke slagvaardigheid in het beleid niet in de knel komt. Zij geloven overigens dat de slagvaardigheid niet een alleenzaligmakend belang is. *(De Vakbeweging* 8-3)

(Vor. ber. pag. 422/2-1967)

HET VERVOLGINGSBELEID INZAKE BELEDIGING BEVRIEND STAATSHOOFD

De minister van justitie, mr. *C. H. F. Polak,* heeft op 14 febr. in antwoord op vragen van het Tweede-Kamerlid mevr. mr. *H. Singer-Dekker* (PvdA) meegedeeld dat het openbaar ministerie heeft afgezien van vervolging van prof. dr. *B. M. J. Delfgaauw,* hoogleraar in de wijsbegeerte en de geschiedenis der wijsbegeerte te Groningen, wegens door deze op een vergadering op 21 okt. 1967 te Amsterdam gedane uitlatingen over de politiek van president *Johnson* in Vietnam.

Prof. Delfgaauw zou op deze bijeenkomst gezegd hebben „Johnson en zijn trawanten zijn oorlogsmisdadigers". Op 27 okt. verklaarde hij in een tv-uitzending op de bijeenkomst te hebben gezegd dat „gemeten aan de maatstaven van Neurenberg, Johnson, zijn generaals en zijn naaste medewerkers oorlogsmisdadigers zijn". Bij een politieverhoor daarna zei prof. Delfgaauw gezegd te hebben dat „naar mijn wijze van zien president Johnson, zijn generaals en naaste medewerkers, gemeten naar de maatstaf van Neurenberg, als oorlogsmisdadigers bestempeld dienen te worden en dat hij zich niet kon herinneren het woord „trawanten" te hebben gebruikt.

Minister Polak deelde mee, dat van vervolging is afgezien, omdat de woordkeus en het precieze zinsverband niet te achterhalen zijn en daarom het bewijs, dat de uitlatingen onder het bereik van de strafwet vallen, hoogst onzeker is. De minister deelt deze mening van het openbaar ministerie, mede omdat hij van oordeel is, dat het belang van de vrijheid van meningsuiting meebrengt, dat in het algemeen slechts duidelijke belediging tot een strafvervolging moet leiden. De beslissing in deze zaak los van de vervolgingen die hebben plaatsgehad waarbij het om het ondubbelzinnig gebruik van scheldwoorden ging, aldus de minister.

Eerder waren verschillende malen personen vervolgd en veroordeeld wegens het roepen van „Johnson moordenaar" op grond van art. 117 van het Wetboek van Strafrecht (belediging van een bevriend staatshoofd).*)

Sinds de mededeling van de minister over de zaak-Delfgaauw is in verscheidene plaatsen procesverbaal opgemaakt tegen personen, meest studenten en andere jongeren, die demonstreerden met borden met opschriften als „Johnson oorlogsmisdadiger", al of niet met de toevoeging „volgens de normen van Neurenberg en Tokio", of dergelijke opschriften voor hun ramen hadden gehangen.

Briefwisseling

Naar aanleiding hiervan spraken zes docenten in de ethiek aan de Groningse universiteit (prof. Delfgauw, prof. dr. R. Bakker, prof. dr. H. G. Hubbeling, prof. dr. P. J. Roscam Abbing, prof. dr. H. de Vos en dr. L. W. Nauta) op 27 febr. in een brief aan minister Polak hun verontrusting uit over de houding der autoriteiten tegen studenten en andere jongeren, die krachtens hun geweten protesteren tegen de oorlog in Vietnam en daarbij in strijd komen met artikel 117 van het Wetboek van Strafrecht. Zij wezen erop hoe gevaarlijk het is als een tegenstelling ontstaat tussen wet en geweten, waarbij de jonge generatie op haar morele verontrusting geen ander antwoord krijgt van de oudere generatie dan een formele verwijzing naar artikel 117 van het Wetboek van Strafrecht met alle strafrechtelijke en civiele gevolgen van dien.

In zijn antwoord aan de Groningse docenten (4 maart) wees minister Polak er o.m. op, dat artikel 117 van het Wetboek van Strafrecht niet op zichzelf staat. „Immers, niet alleen het beledigen van het hoofd van een bevriende staat is strafbaar maar ook het beledigen van ieder ander. Het verschil is, dat belediging van andere personen slechts vervolgd kan worden na klacht of — tenzij de klager daartegen bezwaar maakt — op gronden aan het algemeen belang ontleend." De minister schreef verder:

„Belediging en met name het gebruik van onnodig grievende en krenkende uitlatingen wordt, naar ik meen, van oudsher ook een ethisch laakbare handeling geacht. Het strafbaar stellen daarvan heeft met de vrijheid van meningsuiting niets te maken. Wie in zijn geweten of om welke andere reden ook meent de politiek en de daden van een regering te moeten afkeuren, heeft daartoe, althans in een democratische samenleving, volop de gelegenheid, mits hij een vorm kiest, waarin beledigingen achterwege blijven. Deze spelregel van de democratie is ook daarom goed, omdat hij de mogelijkheid van discussie openlaat. Het gebruik van beledigingen daarentegen mist elke overtuigingskracht en sluit elke gedachtenwisseling bij voorbaat uit.

Het bedroeft mij, dat u als docenten in de ethiek aan een universiteit, dus als mannen van wetenschap die geroepen zijn studenten te vormen, meent jonge mensen te moeten stijven in het plegen van handelingen, die niet alleen strafbaar zijn maar ook nodeloos kwetsend, in hoge mate onbehoorlijk en in strijd met de verworvenheden van een democratische samenleving."

Prof. dr. G. C. Heringa, emeritus hoogleraar in de geneeskunde te Groningen, heeft alle collegae hoogleraren en lectoren



Spandoek met de omstreden leus op een Amsterdamse studentenflat.

gevraagd adhesie te betuigen met de brief van prof. Delfgaauw c.s. Hetzelfde verzoek is gedaan door twee Groningse leraren bij het middelbaar onderwijs aan alle vhmo-leraren.
Zesentwintig Zaanse predikanten en priesters betuigden in een brief aan de voorzitters van de beide Kamers en aan de fractievoorzitters van de politieke partijen in de Kamers adhesie met de uitspraak van prof. Delfgaauw.
Prof. Delfgaauw en zijn collega's hebben in antwoord op de brief van de minister van justitie geschreven, dat er onderscheid gemaakt kan worden „tussen emotioneel schelden omwille van het schelden dat altijd afkeurenswaardig is, en functioneel schelden, dat tot doel heeft misdaden te voorkomen". Een afschrift van de brief zonden de Groningse geleerden naar de president en procureur-generaal van de Hoge Raad en de procureur-generaal van de gerechtshoven.
Minister Polak verklaarde op 9 maart in een tv-uitzending dat er geen sprake is van meten met twee maten bij het vervolgingsbeleid. Er is wel degelijk verschil tussen de beredeneerde kwalificatie van president Johnson door prof. Delfgaauw c.s. en het schelden op en het beledigen van dit staatshoofd door studenten en anderen, zei hij.
Tussen wat de wet toestaat en wat het geweten voorschrijft kan discrepantie bestaan, aldus de minister. De stem van het geweten kan daarbij aanleiding zijn tot protesten en felle kritiek, maar kan schelden niet rechtvaardigen. Beledigingen maken het debat onmogelijk.
De uitlatingen van prof. Delfgaauw bleven naar vorm, inhoud en wijze van betoog binnen de in Nederland gelukkig wijde grenzen van de vrijheid van meningsuiting, aldus de minister, die eraan toevoegde bezorgd te zijn over „mensen in de positie van prof. Delfgaauw die zo lichtvaardig omspringen met de beginselen van de democratie."

Studie over wijziging

Bij de behandeling van de begroting van het ministerie van justitie in de Eerste Kamer hebben bijna alle fracties op 12 maart aangedrongen op spoedige schrapping of herziening van art. 117.
De minister verklaarde in zijn antwoord niet bereid te zijn met verdere vervolgingen te wachten totdat de Hoge Raad een uitspraak heeft gedaan over het al dan niet strafbaar zijn van de leus „Johnson oorlogsmisdadiger". „Zolang een wetsregel bestaat moet zij worden toegepast", aldus de bewindsman. Hij zei dat het niet in zijn bedoeling ligt „massale vervolgingen" te ontketenen, maar dat hij zich op dit punt door doelmatigheidsoverwegingen wil laten leiden. De minister zegde toe met de meest mogelijke spoed de studie over eventuele schrapping of herziening van art. 117 voort te zetten. Hierbij is de hulp ingeroepen van een groep deskundigen buiten het departement, bestaande uit mr. *G. E. Langemeijer,* procureur-generaal bij de Hoge Raad (voorzitter), prof. *H. J. M. Jeukens,* hoogleraar aan de katholieke hogeschool in Tilburg, prof. mr. *G. E. Mulder,* hoogleraar in het strafrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, prof. jhr. mr. *H. F. van Panhuys,* hoogleraar in het volksrecht aan de Leidse universiteit en jhr. mr. *C. J. A. de Ranitz,* burgemeester van Utrecht.

(De minister had op 19 okt. 1967 in de Tweede Kamercommissie voor justitie verklaard dat de rechtsgrond voor het art. 117 „minder sterk" was geworden en dat zou worden onderzocht of het dient te worden gewijzigd. In antwoord op vragen van het Tweede Kamerlid drs. E. van Thijn (PvdA) had de minister intussen verklaard, dat in het bijzonder zal worden onderzocht of het mogelijk is een scherper onderscheid te maken tussen het gebruik van scheldwoorden en het uiten van zakelijke kritiek, zonder echter hetgeen in andere strafbepalingen omtrent belediging wordt gezegd los te laten. Minister Polak zei dat het artikel is ontstaan in een tijd en een wereld die verschillen van de onze, en dat de toenmalige positie van staatshoofden op een aantal punten afwijkt van die van menig staatshoofd van thans.)

*) Art. 117 van het Wetboek van Strafrecht luidt: „Opzettelijke belediging een regerend vorst of ander hoofd van een bevriende staat aangedaan, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van ten hoogste zes honderd gulden."
Art. 119 luidt: „Hij die een geschrift of afbeelding, waarin een belediging voorkomt voor een regerend vorst of ander hoofd van een bevriende staat of voor een vertegenwoordiger van een buitenlandse mogendheid, verspreidt, openlijk tentoonstelt of aanslaat of, om verspreid, openlijk tentoongesteld of aangeslagen te worden, in voorraad heeft, wordt, indien hij weet of ernstige reden heeft om te vermoeden, dat in het geschrift of de afbeelding zodanige belediging voorkomt, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden."

BELGIË

SAMENSTELLING VAN HET KIEZERSKORPS

Volgens het ministerie van binnenlandse zaken mogen op 31 maart 6.170.167 personen aan de verkiezingen voor parlement en provincie deelnemen. Er zijn 3.253.759 vrouwen en 2.916.408 mannen. In 1965 waren er 6.091.534 kiesgerechtigden. Van de 78.733 nieuwe stemplichtigen wonen er 69.280 in Vlaamse arrondissementen, 812 in Waalse en 8.641 in het tweetalige kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde. De aangroei van de kiesgerechtigde bevolking is als volgt over het land verdeeld:

Vlaanderen		
Antwerpen	+	20.943
West-Vlaanderen:	+	13.643
Oost-Vlaanderen:	+	14.411
Limburg:	+	14.830
arr. Leuven:	+	5.453
Wallonië		
Luik:	—	10
Henegouwen:	—	2.383
Luxemburg:	—	777
Namen:	+	915
arr. Nijvel:	+	3.067
Brussel	+	8.641

Er werden in totaal 172 lijsten ingediend voor de Kamer en 114 voor de Senaat. Er zijn 10.217 stembureaus en 3.453 opnemingsbureaus.
Kiesgerechtigd en stemplichtig zijn de Belgen die op 1 okt. 1967, de datum waarop de huidige kiezerslijsten werden afgesloten, de leeftijd van 21 jaar al hadden bereikt.

De zg. nationale lijstnummers zijn:

1 : Front Démocratiques des Francophones — Rassemblement Wallon.
2 : Volksunie.
3 : Christelijke Volkspartij.
4 : Belgische Socialistische Partij.
5 : Communistische partij van België (strekking Moskou).
6 : Parti Social Chrétien.
7 : kartel-Vanden Boeynants
8 : Partij voor Vrijheid en Vooruitgang.

Verder nemen deel: de lijst Gelders-Fayat (Vlaamse socialisten van het arr. Brussel), de Union de la Gauche Socialiste, de Communistische Partij van België (strekking Peking), de Parti Social Indépendant, de Vlaamse Socialistische Beweging enz.

E 3 WEG

De intercommunale voor de E 3 autoweg zal in 1968 een bedrag van ongeveer 4.750 mln fr investeren, o.m. in de bouw van de Kennedytunnel te Antwerpen en diverse werken in de Kempen en beide Vlaanderen. Voor onteigeningen wordt 1.250 mln fr uitgetrokken. De uitgaven voor het wegvak Antwerpen-Nederlandse grens worden geraamd op 230 mln voor 1968; die voor het vak Gent-Franse grens op 512 mln fr. De totale uitgaven voor de E 3 worden thans geraamd op 28,5 mrd fr.

(Vor. ber. pag. 153/1)

GILBERT PÉRIER

Op 13 maart is *Gilbert Périer* (65), voorzitter van de raad van beheer van Sabena, te Brussel overleden.

Périer studeerde rechten aan de universiteit van Brussel en werd, na een korte balie-periode, particulier secretaris van de minister van justitie. In 1930 trad hij in dienst van de luchtvaartmaatschappij, waar hij achtereenvolgens secretaris van de raad van beheer, secretaris-generaal, afgevaardigde-beheerder en voorzitter van de raad was. In 1948-49 was hij voorzitter van het uitvoerend comité van de internationale vereniging voor burgerluchtvaart IATA.

ALGEMEEN

CONFERENTIE WARSCHAUPAKT

Van 6-7 maart is te Sofia de 9de zitting gehouden van de raadgevende politieke raad van de landen van het Warschaupakt. De openingszitting werd gepresideerd door de Poolse partijleider *Wladyslaw Gomoelka*. Alle leden van het Warschaupakt, behalve Albanië, dat sedert 1961 niet meer aan de activiteiten van het Warschaupakt deelneemt maar zich nog wel als lid beschouwt, waren vertegenwoordigd door de secretarissen-generaal (resp. eerste secretarissen) van de communistische partij, de premiers en de ministers van defensie en van buitenlandse zaken. Volgens *The Times* (6-3), die dit uit Joegoslavische bron vernam, was de conferentie bijeengeroepen op verzoek van Roemenië. Ontstemd over het incident tijdens de consultatieve conferentie te Boedapest (pag. 162 /2) zou de Roemeense partijleider *Ceausescu* de Oosteuropese en Sowjetrussische leiders te Boedapest om een spoedzitting van de raad hebben gevraagd.

Na afloop van de conferentie werd op 8 maart een slotcommuniqué en een verklaring over Vietnam gepubliceerd en tenslotte een verklaring over de non-proliferatie, die vijf uur na de eerste twee teksten werd gepubliceerd. De eerste twee teksten waren door alle deelnemende landen ondertekend, doch de verklaring over de non-proliferatie werd niet door Roemenië ondertekend. Het communiqué luidt als volgt:

„De deelnemers aan de zitting hebben alle aspecten bestudeerd van de situatie, die is geschapen als gevolg van de verdere versterking van de agressie van de Verenigde Staten van Amerika tegen het Vietnamese volk en haar repercussie op de algehele internationale situatie. Zij legden er de nadruk op, dat de regering van de Verenigde Staten zijn avontuurlijke koers van escalatie van de oorlog voortzet, weigert de bombardementen en andere agressieve handelingen tegen de Democratische Republiek Vietnam te staken, en daarmee verhindert, dat voorwaarden voor een politieke oplossing van het probleem Vietnam worden geschapen. In dit verband veroordelen de deelnemers aan de zitting unaniem de misdadige handelingen van de Amerikaanse imperialisten, die proberen de nationale vrijheidsstrijd in Zuid-Vietnam met wapengeweld te onderdrukken en de opbouw van het socialisme in de Demokratische Republiek Vietnam te verhinderen.

De deelnemers aan de zitting namen een verklaring aan over de bedreiging van de wereldvrede door uitbreiding van de Amerikaanse agressie in Vietnam. De tekst van de verklaring wordt afzonderlijk gepubliceerd.

Op de zitting vond een diepgaande gedachtenwisseling plaats inzake het probleem van de non-proliferatie van kernwapens.

Uitgaande van de op de zittingen van de raadgevende politieke raad te Warschau en Boekarest collectief uitgewerkte stellingname, bekrachtigden de deelnemers van de zitting de bijzondere betekenis van de verhindering van de verdere verspreiding van kernwapens en van het belang van de oplossing van dit probleem. Zij hebben het verdragsontwerp inz. de non-proliferatie bestudeerd, die in het verloop van de onderhandelingen en de discussies door de commissie van 18 landen voor de ontwapening werd uitgewerkt, en zij hebben hun respectieve standpunten over deze kwestie tot uitdrukking gebracht.

De vergadering verliep in een vriendschappelijke en open sfeer".

Verklaring over Vietnam

De verklaring over Vietnam hernieuwt het aanbod aan Noord-Vietnam om vrijwilligers te sturen. Zij veroordeelt niet alleen de Verenigde Staten, maar ook hun „directe en indirecte bondgenoten in de agressie: Thailand, Australië, de Filippijnen, Nieuw-Zeeland en Zuid-Korea, marionetten van de Amerikanen". In de verklaring wordt ook West-Duitsland verweten „politieke en materiële steun aan de Amerikaanse agressoren" te verlenen. De landen van het Warschaupakt richten een „zeer ernstige waarschuwing" tegen de Verenigde Staten en eisen „onmiddellijke, onvoorwaardelijke en definitieve stopzetting van de bombardementen en alle andere militaire acties tegen de Democratische Republiek Vietnam". De zeven landen bieden Noord-Vietnam behalve vrijwilligers ook alle noodzakelijke hulp aan, zoals economische steun en defensieve en technische middelen.

Non-proliferatie

In de verklaring over de non-proliferatie van kernwapens zijn Bulgarije, Hongarije, Oost-Duitsland, Polen, de SU en Tsjechoslowakije het er over eens dat de op 15 maart te Genève door de commissie van

DE MILITAIRE UITGAVEN

	Uitgaven (in nat. geldeenheden in mln) 1967	1968	verhoging in %	% van de begroting 1967	1968	% van het nationale inkomen 1967	1968
Bulgarije	243,8	264,1	108	6	6	3,2	3,1
Hongarije	5.437	6.439	118	5,2	4,6	2,9	3,3
Joego-Slavië	5.831	6.030	103	64,5	61	6,6	6,2
Oost-Duitsl.	3.600	5.800	160	5	8,7	2,4	4,8
Polen	26.465,5	29,111,2	110	8,4	9,4	4,7	4,9
Roemenië	4.960	5.200	103	4	3,7		
Sowjet-Unie	14.500	16.700	115	13,6	13,5	13,6	13,5
Tsjechoslow.	12.373,1	13.000	106	8,7	8,9	5,9	5,8

(Osteuropäische Rundschau febr. 1968)



De conferentie van het Warschaupakt in Sofia. Op de achtergrond in het midden de Sowjet-delegatie, links daarvan de Roemenen.

18 landen voor de ontwapening uitgewerkt ontwerpverdrag beantwoordt aan het doel van de socialistische landen, de handhaving van de vrede. *(Le Monde, Neue Zürcher Zeitung)*

21-STE BIJEENKOMST COMECON

Van 12-14 dec. 1967 is de 21ste bijeenkomst van de Raad van de COMECON gehouden. De volgende landen namen deel aan de bijeenkomst: Buiten-Mongolië, Bulgarije, Hongarije, Oost-Duitsland, Polen, Roemenië, SU en Tsjechoslowakije. Joego-Slavië had een vertegenwoordiger gezonden en Noord-Vietnam een waarnemer. Voorzitter van de vergadering was de Hongaarse afgevaardigde voor de COMECON *Antal Apro*. Deze hield een rede getiteld: „De grote socialistische Oktoberrevolutie en de nieuwe economische betrekkingen tussen de socialistische landen". Apro zei in zijn rede, dat de economische betrekkingen tussen de socialistische landen op basis van gelijkheid berusten. Zulks in tegenstelling tot de kapitalistische landen waar de economische betrekkingen gebaseerd zijn op machtsverhoudingen. Als voorbeeld van gelijkheid in economische samenwerking noemde Apro de hulp die de SU aan de socialistische landen verleent. Tot begin 1967 heeft de SU hulp verleend bij de opbouw en uitrusting van 1.400 ondernemingen, 38.000 specialisten naar de socialistische broederlanden gestuurd en 25.000 burgers van deze landen een technische opleiding laten volgen aan verschillende instellingen in de SU. Als voorbeeld van economische samenwerking tussen de socialistische landen noemde Apro het gemeenschappelijke goederenwagenpark, dat op het ogenblik de 100.000 wagons te boven gaat.
In het op 15 dec. 1967 gepubliceerde slotcommuniqué stond o.m. dat de voorbereidende werkzaamheden ter coördinatie van de plannen voor de periode 1971-75 waren begonnen. *(NZZ* 19-12-'67)

(Vor. ber. pag. 200/2-1967)

HANDELSVERDRAGEN SU-OOST-EUROPA VOOR 1967

SU-Bulgarije: Op 2 dec. 1967 ondertekend; de waarde van de wederzijdse levering van goederen zal in 1968 1.500 mln Roebel bedragen, hetgeen een stijging van 15% betekent t.o.v. 1967.
SU-Hongarije: Op 20 dec. 1967 ondertekend; omvang 1,2 mrd Roebel; stijging 20%.
SU-Oost-Duitsland: Op 16 nov. 1967 ondertekend; omvang 5,2 mrd Roebel; stijging van 10%.
SU-Polen: Op 3 dec. 1967 ondertekend; omvang 1.750 mln Roebel; stijging 14%.
SU-Roemenië: Op 30 dec. 1967 ondertekend; omvang 770 mln Roebel; stijging 5,5%.
SU-Tsjechoslowakije: Op 8 dec. 1967 ondertekend; omvang 1.900 mln Roebel; stijging 8%.

DUITSLAND (OOST)

ONTWERP NIEUWE GRONDWET

Partijleider en staatshoofd *Walter Ulbricht* heeft op 31 jan. een ontwerp van een nieuwe grondwet aan het parlement voorgelegd. Elke burger heeft vervolgens een exemplaar van het ontwerp ontvangen om deel te kunnen nemen aan een discussie van het gehele volk over de ontwerp-grondwet.
De nieuwe grondwet zal de oude van 7 okt. 1949 gaan vervangen, die door talrijke bijzondere wetten in feite reeds lang niet meer van kracht was.
In een rede waarmee hij het ontwerp bij de Volkskamer inleidde, zei Ulbricht dat het hoofddoel van de nieuwe grondwet is duidelijk te stellen dat het bestaan van een socialistische ordening op Duitse bodem onherroepelijk is en om elke verdenking dat het bij de DDR slechts om een voorlopige zaak gaat, te vernietigen. In art. 8 van de nieuwe grondwet was derhalve een weg tot herstel van de Duitse eenheid vastgelegd die elke andere mogelijkheid uitsluit. Ook stelt de nieuwe grondwet dat Berlijn de hoofdstad is van de DDR. In zijn rede voegde Ulbricht daar aan toe, dat West-Berlijn momenteel nog als een „bijzondere politieke eenheid" wordt beschouwd (zoals vastgelegd in het vriendschapsverdrag met de SU van 1965). Ulbricht gaf dit begrip echter een nieuwe inhoud door te spreken van West-Berlijn als „een door de vier mogendheden bezet gebied", waarmee hij volgens waarnemers uitdrukking gaf aan het verlangen dat de SU de viermogendhedenstatus van Berlijn verandert in een viermogendhedenstatus van West-Berlijn om zich daarmee een rechtstreeks recht van inspraak in Westberlijnse aangelegenheden te verzekeren. Over de verhouding tot de SU zegt de nieuwe grondwet: „De Duitse Democratische Republiek onderhoudt en ontwikkelt overeenkomstig de beginselen van het socialistische internationalisme de alzijdige samenwerking en vriendschap met de Unie van Socialistische Sowjetrepublieken en de andere socialistische staten." In de preambule wordt uitgegaan van de verantwoordelijkheid om „de gehele Duitse natie de weg te wijzen in een toekomst van vrede en socialisme". De voornaamste verschillen tussen de oude grondwet en het ontwerp-grondwet zijn de volgende:

In het ontwerp is de wetgever „het volk van de DDR"; in de grondwet van 1949 was dit „het Duitse volk".
Over het gebied en de aard van de staat wordt thans gezegd: „De Duitse Democratische Republiek is een socialistische staat van de Duitse natie" met hoofdstad Berlijn, terwijl het voorheen heette: „Duitsland is een ondeelbare Democratische Republiek" met hoofdstad Berlijn. In art. 8(2) van het ontwerp-grondwet heet het: „Het herstel en onderhouden van normale betrekkingen en de samenwerking tussen de beide Duitse staten op de grondslag van gelijkgerechtigdheid zijn nationale wensen van de DDR. De DDR en haar burgers streven daar boven uit naar de overwinning van de door het imperialisme aan de Duitse natie opgedrongen splitsing van Duitsland, en naar de stapsgewijze toenadering van de beide Duitse staten tot aan hun vereniging op de grondslag van democratie en socialisme".

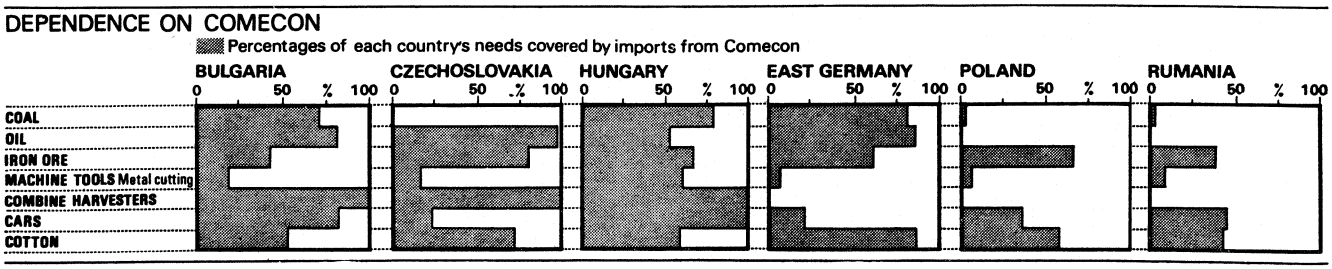

(The Economist)



(Neues Deutschland)



(Die Welt)

In het ontwerp is thans voor wat betreft de grondrechten de onschendbaarheid van de woning opgenomen. In tegenstelling tot de oude grondwet ontbreken echter: het recht op emigratie, het stakingsrecht, het recht op vrije beroepskeuze, het verbod van perscensuur. De vestigingsvrijheid geldt slechts „binnen het staatsgebied van de DDR" (voorheen „op elke gewenste plaats").
De rechten inz. geloof en kerk zijn in plaats van in tien, in één artikel vastgelegd. De vrijheden van geloof en eredienst worden ook nu gegarandeerd, doch de laatste staat niet meer onder de „bescherming van de Republiek."
Het ontwerp verbiedt „elk tegen de vrede, het begrip onder de volkeren, tegen het leven en de waarde van de mens gericht misbruik van de wetenschap" en eist de „socialistische nationale cultuur". In de oude grondwet stond: „De kunst, de wetenschap en haar verbreiding zijn vrij".
De uitoefening van de grondrechten moet ook voortaan in overeenstemming zijn met „de beginselen en doeleinden" van de grondwet en mag niet in strijd komen met de wettigheid, de moraal, de vooruitgang en de veiligheid van de socialistische staat en haar maatschappij. De oude grondwet stelde, dat „het grondrecht als zodanig" niet door wettelijke bepalingen mocht worden aangetast. Thans wordt het socialistische organische statuut als het grondwettige minimum genoemd.
De bedrijven gelden voortaan als „aan zich zelf verantwoordelijke gemeenschappen" binnen de totale planning van de staat. „Het recht op arbeid en de plicht tot arbeid vormen een eenheid". (Die Zeit 9-2; NZZ 2-2)

NIEUW WETBOEK VAN STRAFRECHT

Tijdens de 6de zitting van het parlement is in tweede lezing op 12 jan. een nieuw wetboek van strafrecht aangenomen, dat op 1 juli in werking zal treden. Het nieuwe wetboek, dat het in geheel Duitsland geldende wetboek van strafrecht van 1871 vervangt, is totstandgekomen tien jaar nadat het vijfde partijcongres van de Socialistische Eenheidspartij Duitsland in juli 1958 opdracht had gegeven tot de uitwerking van een nieuw wetboek voor 1961. Sedert 1964 had een commissie van 65 man onder leiding van de oud-minister van justitie *Hilde Benjamin* het werk ter hand genomen.

In de praktijk was de juridische situatie reeds veel eerder gewijzigd, met name door een regeling van het strafproces van 2 okt. 1952 en door een strafrechtaanvullingswet van 11 dec. 1957.

Volgens zijn preambule is het doel van het nieuwe wetboek „de bescherming van de socialistische staats-maatschappijorde en van de socialistische wettigheid." Gezegd wordt: „Het dient in het bijzonder de beslissende strijd tegen de misdadige aanslagen op de vrede en op de DDR die uitgaan van het Westduitse imperialisme en die de basis van ons volksleven bedreigen. Het dient tegelijk de strijd tegen strafbare feiten, die voortkomen uit het doorwerken van de overblijfselen van de kapitalistische tijd en die door vijandelijke invloeden en verschijnselen van moreel verval uit de kapitalistische staten gevoed worden."

Het wetboek is van toepassing op alle staatsburgers van de DDR, ook de leden van de nationale strijdkrachten. Gezien de interpretatie van het staatsburgerschap van de DDR in de wet van 1 febr. 1967 (pag. 171/3-1967) is het wetboek ook van toepassing op Oostduitsers, die uit de DDR zijn gevlucht. Deze vluchtelingen kunnen volgens het nieuwe strafrecht veroordeeld worden tot minimaal 2 jaar gevangenisstraf en maximaal tot de doodstraf wegens tegen de staat gerichte activiteiten. Een ieder die discriminerende kritiek op de DDR levert kan van 1 tot 10 jaar gevangenisstraf worden veroordeeld. Westduitse rechters, die burgers uit de DDR veroordelen kunnen worden veroordeeld van 5-10 jaar gevangenisstraf. Spionage kan maximaal tot de doodstraf worden veroordeeld.
Volgens het politieke strafrecht kunnen elf misdaden, waaronder hoogverraad, spionage en terreur, worden gestraft met de dood. Als bijzonder ernstig geval waarop de doodstraf van toepassing is gelden daden die de rechtsgoederen of de vrede „in bijzondere ernstige mate in gevaar brengen. Vrijheidsstraffen zijn van toepassing op „landsverraderlijke trouwbreuk", „staatsvijandelijke hetze", „misbruik van vertrouwen", „onwettige grensoverschrijding" (tot 5 jaar gevangenisstraf) en „mensenhandel" (tot 8 jaar) en „staatsvijandelijke mensenhandel" (tot 15 jaar).
De straffen voor misdaden die niet op het politieke vlak liggen zijn in vele opzichten aanmerkelijk verminderd. Zo is de max. straf voor een gewone diefstal verminderd van 5 tot 2 jaar; homosexualiteit en sodomie onder volwassenen zijn niet langer strafbaar en bigamie wordt slechts voorwaardelijk gestraft.
(NZZ 14-1; Aussenpolitische Korrespondenz 29-1)

PLAN EN BEGROTING 1968

Op 15 dec. 1967 is door het parlement het door de minister van financiën *Siegfried Böhm* ingediende plan en de begroting voor 1968 goedgekeurd.

Volgens het plan voor 1968 zal het geproduceerde nationale inkomen met 5,4% moeten toenemen, de rentabiliteit van de fondsen voor de industrie en het bouwwezen zal met 16,5%, de industriële goederenproduktie met 6,4%, de bouw- en montageproduktie met 7,5%, de landbouwproduktie met 2,7%, de investeringen met 10,7%, de omzet van de handel met het buitenland met 7% en de arbeidsproduktiviteit met 7%. Het werkelijke inkomen per hoofd van de bevolking zal met 4% moeten toenemen.
De begroting voor 1968 is in evenwicht op 66,3 mrd M.

RESULTATEN PLAN 1967

Op 4 febr. heeft het staatsbureau voor statistiek de resultaten van het plan 1967 gepubliceerd.

Het nationale produkt nam toe met 5% (4,5 mrd Mark). De investeringen namen toe met 9% tot 24 mrd Mark. De individuele consumptie van de bevolking nam toe met 4%. In de industrie steeg de goederenproduktie met 6,8% en de arbeidsproduktiviteit met 7,2%. De bouwproduktie steeg met 9,1%. De staatsproduktie van dierlijke produkten steeg met 4,6% en de produktie van plantaardige goederen met 10%. De export steeg met 8%. Het minimumloon werd van 220 Mark tot 300 Mark verhoogd en de minimum vakantie van 12 tot 15 dagen.

midden-oosten

ALGEMEEN

HET SUEZKANAAL

Op 25 jan. heeft de Israëlische regering ingestemd met het vrijmaken van het Suezkanaal voor de 15 schepen die sinds juni 1967 in de Bittermeren liggen. De instemming geschiedde in een brief van de Israëlische minister van defensie, *Mosje Dayan,* aan het hoofd van de VN-bestandscommissie, generaal *Odd Bull.* Volgens deze overeenkomst, die mede door de VN-bemiddelaar *Gunnar Jarring* voorbereid was, zouden de 15 buitenlandse schepen in zuidelijke richting uit het kanaal worden verwijderd.

De werkzaamheden in het Suezkanaal begonnen op 27 jan., doch werden op 30 jan. tot nader order gestaakt na een gewapend incident.

Die dag voeren twee Egyptische schepen in het noordelijke deel van het kanaal, volgens de VAR om een onderzoek te verrichten voor de vrijmaking van de waterweg. De Israëliërs zagen hierin een poging van de VAR zich het recht van doorvaart toe te eigenen, terwijl op 27 juli 1967 (pag. 811/2-1967) overeengekomen was dat het kanaal alleen met toestemming van beide partijen bevaren mocht worden.

Volgens de Israëlische lezing van het incident waren eerst twee Egyptische schepen, die van het Timashmeer het kanaal op wilden varen, na een hun door Israëlische wachtposten vanaf de oostelijke oever gegeven waarschuwing teruggekeerd, maar hadden de Egyptenaren vier uur later opnieuw twee boten uitgezonden. De Israëliërs hadden toen waarschuwingsschoten gelost, waarna Egyptische posten met automatische wapens het vuur openden en spoedig ook artillerie inschakelden. De Israëlische troepen hadden het vuur beantwoord.

Volgens de Egyptische lezing hadden de Israëliërs eerst met kanonnen de vaartuigen beschoten en vervolgens de westelijke oever onder vuur genomen.

Na anderhalf uur wisten vertegenwoordigers van het waarnemerscorps van de VN een einde aan het vuurgevecht te maken, dat zich voltrok over een 50 km breed front, van El Kantara tot de Bittermeren.

Volgens een woordvoerder van het Egyptisch kanaalbestuur was aan boord van een Egyptisch vaartuig een gewonde gevallen en waren het hoofdkwartier van het kanaalbestuur en een ziekenhuis te Ismaila door Israëlische granaten beschadigd.

Brief Eban

In een brief, die Israëls minister van buitenlandse zaken, Abba Eban op 31 jan. aan de secretaris-generaal van de VN, Thant, richtte, schreef hij dat Israël in de vrijmaking van het zuidelijke deel van het Suezkanaal had toegestemd „om een sfeer te scheppen die tot het slagen van de missie van Jarring, de speciale afgezant van Thant in het Midden-Oosten, zou kunnen bijdragen".

In de brief legde minister Eban er de nadruk op dat Israël Jarring 27 dec. 1967 schriftelijk liet weten dat „Israël bereid is de vijftien schepen die sedert 9 juni 1967 in het Suezkanaal liggen, in zuidelijke richting door te laten". De brief vervolgt: „Wij stipuleren verder dat dit een eenmalige operatie moet zijn, die de overeenkomst waarbij Israël en Egypte wederzijds afzien van scheepvaart in het Suezkanaal, niet doorkruist". De Israëlische minister schreef voorts dat „de voorgestelde studie van het noordelijke deel van het Suezkanaal geen enkel verband houdt met de overeengekomen vrijlating in zuidelijke richting".

Wij hebben daarom het recht te weten wat precies het doel hiervan is en in welk verband het moet worden gezien. We kunnen er niet onverschillig voor zijn, dat de onwettige schending van Israëls rechten op vaart door het Suezkanaal gedurende twintig jaar zowel een symbool als een van de oorzaken van de herhaalde conflicten in het Midden-Oosten is.

„Wij zijn daarom natuurlijk gevoelig voor de eenzijdige operaties met een onbewend doel die niets te maken hebben met de overeengekomen vrijmaking van het Suezkanaal in zuidelijke richting", aldus Abba Eban aan Thant.

Rapport Thant

Secretaris-generaal Thant verklaarde op 1 febr. in een rapport aan de Veiligheidsraad dat hij tweemaal vergeefs Israël had verzocht de VAR toestemming te verlenen tot het uitvoeren van een onderzoek t.b.v. de gestrande schepen in het noordelijk deel van het kanaal.

Thant bevestigde dat tengevolge van de beschietingen, de VAR de operatie tot evacuëring van de schepen voorlopig heeft stopgezet.

Thant zei dat zowel hij als luitenant-generaal Odd Bull, hoofd van de bestandscommissie van de VN, van mening is dat het voorstel van Egypte tot onderzoek van het kanaal „redelijk en aanvaardbaar" is en geen bedreiging inhoudt voor de veiligheid van Israël of de politieke positie van dat land.

Israël blijft er echter bij dat alleen toestemming is gegeven tot een onderzoek van het zuidelijk deel van het kanaal en dat de schepen via de zuidelijke kanaalmonding dienen te worden geëvacueerd.

(Vor. ber. pag. 811 e.v.-1967)

VUURGEVECHTEN AAN DE JORDAAN. REPERCUSSIES IN JORDANIË

Nadat in de eerste periode na de zesdaagse oorlog Israëlische en Jordaanse strijdkrachten van tijd tot tijd sporadische vuurgevechten met lichte wapens leverden (o.a. van 1-4 aug. 1967) waarbij geen slachtoffers werden gemeld, is sinds nov. 1967 de toestand verslechterd en vond een aantal vuurgevechten van grotere omvang plaats, waarbij Israëlische vliegtuigen doelen over de Jordaan bestookten.

Van Israëlische zijde werd herhaaldelijk verklaard dat de vuurgevechten volgden op sabotagedaden op de westelijke Jordaanoever, waarbij de Jordaniërs aan de andere oever vuurdekking gaven aan de Al Fatah-terroristen.

De organisatie Al Fatah hervatte, na een periode van kalmte sinds het einde van de zesdaagse oorlog, haar activiteiten eind sept. 1967, zowel in Israël als op de bezette westelijke Jordaanoever. Het eerste Israëlische slachtoffer van de terreur sinds juni viel op 25 sept. te Omez, nabij Tel Aviv. Sindsdien namen de activiteiten van Al Fatah in kracht en frekwentie toe.

Na een reeks vuurgevechten tussen Israëlische en Jordaanse strijdkrachten over de Jordaan bracht Israël op 21 nov. voor het eerst sinds de oorlog van juni zijn luchtmacht in de strijd tegen Jordanië. De jachtbommenwerpers vernietigden volgens Tel Aviv zes Jordaanse tanks die Israëlische stellingen op de westelijke oever hadden beschoten. Een Israëlische Mirage IV werd door Jordaans vuur neergeschoten. Beide partijen beschuldigden elkaar ervan het incident te hebben uitgelokt. Te Tel Aviv noemde men de militaire actie van de Jordaniërs een vergeldingsmaatregel voor het Israëlische artilleriebombardement van 20 nov., waarbij volgens Jordaanse autoriteiten 14 Jordaniërs om het leven kwamen.

Op 8 jan. kwamen opnieuw Israëlische vliegtuigen boven Jordanië in actie. Zij vielen artilleriestellingen aan, nadat Jordaniërs met machinegeweren het vuur zouden hebben geopend op een Israëlische landbouwnederzetting in de Beisan-vallei (ten zuiden van het meer van Galilea).

Op 25 jan. vond een schietpartij plaats bij de Allenby-brug. Drie Israëliërs kwamen om het leven.

Twee functionarissen van het Rode Kruis liepen verwondingen op.

Bij een vuurgevecht van 6 uur op 8

febr. werden drie Israëlische militairen gedood.
Op 11 febr. leverden Israëlische en Jordaanse strijdkrachten bijna de gehele dag vuurgevechten over de Jordaan, waarbij gebruik gemaakt werd van tanks, artillerie en mortieren. De strijd werd gevoerd in een gebied over ca. 100 km langs de rivier.

Israëlische waarschuwingen

De Israëlische premier, *Levi Esjkol,* richtte op 12 febr. een ernstige waarschuwing aan het adres van Jordanië dat Israël een militaire actie zou kunnen gaan uitvoeren als antwoord op de aanhoudende beschietingen van Israëlisch grondgebied door Jordaanse stellingen over de rivier de Jordaan. „Israël kan niet in een situatie berusten waarin Jordaanse stellingen naar willekeur het vuur op Israël openen", aldus Esjkol. Hij gaf de Jordaanse leiders de raad „hun stappen uiterst zorgvuldig te overwegen" en legde een verband tussen de invallen van El Fatah-terroristen vanuit Jordanië in Israël en de Jordaanse schendingen van het bestand. In het bijzonder hekelde de eerste-minister het feit dat de Jordaanse stellingen die het vuur op Israël openen gelegen zijn in dorpjes of bij kampen van Palestijnse vluchtelingen.
(Jordanië heeft op 12 febr. in een nota aan de Veiligheidsraad erover geklaagd dat Israëlische strijdkrachten de week tevoren een vluchtelingenkamp hadden beschoten, waardoor 17 mensen het leven verloren en 60 werden gewond.)
De Israëlische minister van defensie, Mosje Dayan, overhandigde op 14 febr. een boodschap aan de leider van de VN-bestandscommissie, generaal Odd Bull, waarin werd gewaarschuwd dat Israël „geen wapenstilstand kan aanvaarden langs de grens terwijl in het binnenland sabotage- en terreurdaden worden gepleegd". Volgens het Israëlische standpunt geldt het bestand met de Arabische landen niet alleen voor de grenzen maar ook voor de daarachter gelegen gebieden. Aan generaal Bull werd verzocht deze boodschap door te geven aan secretaris-generaal Thant en aan de regeringen van de Arabische landen.

Ingrijpen Israëlische luchtmacht

Toen in de nacht van 14 op 15 febr. de Israëlische dorpen Gesjer en Beth Yosef in de Beisan-vallei volgens een Israëlische militaire woordvoerder waren beschoten door Jordaanse mortieren, greep de Israëlische luchtmacht op 15 febr. in. Zij voerde gedurende vijf uur bombardementen uit op Jordaanse stellingen, over een front van 25 km. Het artillerieduel tussen beide partijen duurde de gehele dag. Op verzoek van Jordanië kwam om 23.30 uur een staakt-het-vuren tot stand, na bemiddeling door de Amerikaanse ambassades.
Na een inspectietocht door de Beisanvallei verklaarde de Israëlische minister van defensie Dayan te hopen dat de wijze waarop Israël had teruggeslagen, een les vormde voor de Jordaniërs en dat deze zich in het vervolg wel tweemaal zouden bedenken voordat zij weer het bestand schonden. De Israëlische stafchef, *Bar-Lev,* zei op een persconferentie: „Al onze waarschuwingen (..) maakten blijkbaar niet voldoende indruk op de Jordaniërs.. Op een zeker ogenblik verloren wij ons geduld en besloten meer drastische stappen te nemen.... Wij hopen dat deze stappen tot resultaten zullen leiden, maar zo niet dan hebben wij nog veel drastischer methoden om aan de situatie het hoofd te bieden".
Jordanië maakte bekend dat 13 Jordaanse burgers en 5 Jordaanse militairen om het leven zijn gekomen; 31 burgers en 27 militairen raakten gewond.
Van Jordaanse zijde werd voorts meegedeeld dat zes Israëlische vliegtuigen zijn neergeschoten, hetgeen door Israël is ontkend.
Volgens berichten van Israëlische zijde werden twee Israëlische militairen en een burger gewond.
Israël en Jordanië dienden op 15 febr. beide een klacht in bij de Veiligheidsraad, maar vroegen niet om een bijeenkomst. Beide partijen, beschuldigden elkaar ervan te zijn begonnen. Een brief van Israël waarin Jordanië van een „vooropgezette agressiecampagne" werd beschuldigd, werd gevolgd door een Jordaanse brief waarin de Israëlische beschuldigingen „volslagen vals" werden genoemd en werd gezegd dat Israël de voorbereidingen wilde verdoezelen „voor een weloverwogen en goed voorbereide, niets ontziende aanval op burgers en vluchtelingenkampen".

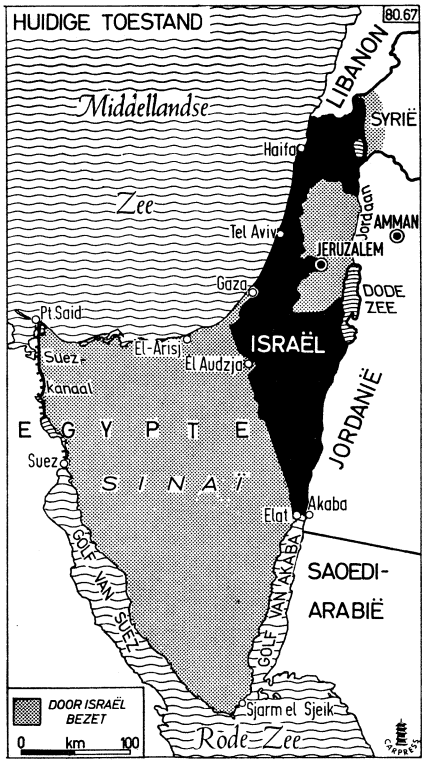

Hoessein veroordeelt commando-acties

Op 16 febr. zei koning *Hoessein* van Jordanië in een verklaring, omgeroepen door radio-Amman, o.a.:
„Als staatshoofd, in het volle besef van de verantwoordelijkheid voor mijn land en volk, kan ik niemand toestaan onze vijand een voorwendsel te verschaffen om Jordanië aan te vallen". „Als iemand meent dat hij nationalistischer is dan ik, laat hij dat dan in zijn eigen land, niet op Jordaans gebied, demonstreren". „De houding die sommige Arabieren aannemen is zeker niet geschikt om het herstel van de Arabische rechten en de herwinning van de bezette Arabische gebieden, met inbegrip van de heilige stad Jeruzalem, te bewerkstelligen. Degenen die het niet met ons eens zijn, zijn niet onze vrienden en wij zullen ons vastberaden tegen hun activiteit verzetten", aldus de Jordaanse vorst.
Waarnemers zagen hierin een veroordeling van de Al Fatah-activiteiten.
Op 17 febr. verklaarde de Jordaanse minister van binnenlandse zaken, *Hassan al Kayed,* dat het kabinet had besloten degenen die Jordanië blootstelden aan represailles van de kant van Israël te verbieden over Jordaans grondgebied te trekken. De minister, wiens verklaring verder bijna woordelijk overeenkwam met die van de koning, werd door een aantal collega's in het kabinet fel aangevallen.
Premier *Bahjat Talhouni* zei op 19 febr. dat de verklaring van de minister niet de politiek van het kabinet vertolkte. „De Jordaanse regering, evenals andere Arabische

regeringen, kant zich niet tegen de activiteiten van personen die werken voor de belangen van de algemene Arabische politiek en in overeenstemming daarmee".
Le Monde (21-2) noemde de uitlating van de premier een „impliciete afkeuring" van het standpunt van de koning.
Na een besloten bijeenkomst van het parlement op 20 febr. verklaarde de premier dat het Huis van Afgevaardigden zich eenstemmig achter de leiding van het land had geschaard. Volgens waarnemers, aldus *Reuter* (20-2), betekende dit dat het parlement zijn steun aan de politiek van de koning had geschonken. De meningsverschillen tussen minister Kayed en premier Talhouni zouden in een onderhoud tussen koning en premier uit de weg zijn geruimd. De *NRC* (28-2) berichtte dat er aanwijzingen bestaan dat president *Nasser* van de VAR zich ten gunste van koning Hoessein in de kwestie had gemengd.
Evenwel zou van een krachtig optreden tegen de commando's geen sprake zijn. Ook politici uit de naaste omgeving van de koning zouden zich hiertegen verzet hebben.
Een op 21 febr. te Amman gehouden conferentie van vooraanstaande politici (o.a. de staatsminister van buitenlandse zaken, *Abdel Moneim el Rifai)* huldigde de opvatting dat de door Israël bezette Arabische gebieden slechts door militaire actie terug te winnen zijn. De conferentie riep de Arabische volkeren op vanaf hun grondgebied guerrillatroepen tegen Israël te laten opereren. *(UPI* 22-2)

LIBANON

INTERIMKABINET

Het kabinet van *Rasjid Karame,* dat sinds dec. 1966 aan het bewind was, is op 5 febr. afgetreden. President *Helou* nodigde *Abdoellah Yafi,* de leider van elf vroegere regeringen, uit een interimkabinet te vormen, dat tot voornaamste taak zou hebbij de voorbereiding en het verloop van de algemene verkiezingen in maart te controleren. In de vroege uren van 8 febr., na slechts 19 uur van overleg, voltooide Yafi een kabinet van tien leden.
In een communiqué, uitgegeven voor het nieuwe kabinet werd bekendgemaakt deelde president Helou mee dat de interimregering een vertrouwensvotum aan het parlement zou vragen voordat het zou kunnen worden beëdigd en dat de beide instanties — parlement en kabinet — gezamenlijk verantwoordelijk zouden zijn voor de organisatie en de vrijheid van de verkiezingen. Het interimkabinet is als volgt samengesteld:

Premier, financiën en defensie - Abdallah Yafi (Soenniet, geen parlementslid); buitenlandse zaken en toerisme - Fouad Boutros (grieks-orthodox); staatsminister - Henri Pharaon (grieks-katholiek, geen parlementslid); openbare werken en transport - Rosman Dana (Soenniet); binnenlandse zaken - Sleiman Frangie (Maroniet, leider parlementaire oppositie); economie en sociale zaken - Edouard Honein (Maroniet); onderwijs, voorlichting en planning - Jean Aziz (Maroniet); justitie en PTT - Rachid Beydoun (Sjiïet); energie - Anwar Khatib (Soenniet); gezondheid en landbouw - Khaled Joumblatt (Druse, geen parlementslid).

De vorming van dit kabinet, het 44ste sinds de onafhankelijkheid, vond onder abnormale omstandigheden plaats, aldus *L'Orient.* Belangrijke politici zoals *Pierre Gemayel* (leider van de Kataeb-Falange) en de sinds 25 jaar als voorzitter van het parlement fungerende *Sabri Hamadé* evenals alle kabinetsleden (uitgezonderd *Frangie)* werden pas na het voltooien van de kabinetsformatie over de gang van zaken ingelicht.
Op 17 febr. sprak het parlement met 85 tegen 4 stemmen zijn vertrouwen uit in het nieuwe kabinet.
(Vor. ber. pag. 828/2-1966)

SYRIË

STAFCHEF SOUEIDANE AFGETREDEN

Volgens een op 15 febr. door radio-Damascus bekendgemaakt decreet is stafchef *Ahmed Soueidane* van zijn functie ontheven en vervangen door kolonel *Mustafa Tllas,* die tevens, bevorderd tot generaal, eerste vice-minister van defensie wordt.
Soueidane, die als een van de sterke mannen van het Baath-bewind gold, werd benoemd tot „sectiehoofd bij het regionale Syrische bestuur van de Baath". Hij was een van de laatst overgebleven soennitische opperofficieren. Zijn opvolger behoort tot de Alawieten evenals de meeste opperofficieren.
Kort voor de mutatie was bericht dat 108 officieren uit het leger ontslagen en 14 andere gepensionneerd waren. Dit betrof bijna uitsluitend niet-Alawieten. Velen van hen waren aldus de *NZZ* (25-2), aanhangers van de afgezette regering van de zg. rechtervleugel van de Baath, die tijdens de zesdaagse oorlog uit de gevangenis ontslagen waren om aan het front te kunnen strijden.
(Le Monde 18/19-2)

zuid-oost azië en verre oosten

CHINA (VOLKSREPUBLIEK)

ZEVENDE KERNPROEF

De Amerikaanse Commissie voor Atoomenergie heeft op 25 dec. 1967 meegedeeld dat China op 24 dec. zijn zevende kernproef heeft genomen. Volgens de commissie was de explosie van „geringe kracht" (daaronder wordt verstaan een kracht van ten hoogste 20 kiloton) en had zij plaats in de dampkring in het gebied van Lop Nor. In Japan werd een toeneming van de radioactiviteit gemeten die 2 tot 3 maal groter was dan normaal.
In tegenstelling tot alle vorige proeven is de proef van 24 dec. niet door China bekend gemaakt. Dit leidde tot speculaties over een mislukking. *(Reuter)*
(Vor. ber. pag. 401/1-1967)

INDONESIË

NIEUWE AMBASSADEUR IN NEDERLAND

Tot nieuwe ambassadeur van Indonesië in Nederland is benoemd generaal-majoor *Taswin Almalik Natadiningrat.* Generaal Taswin, die dr. *Soedjarwo Tjondronegoro* opvolgt, is op 16 jan. in Nederland aangekomen.



Gen.-maj. Taswin

Ambassadeur Taswin (45) is geboren te Serang in Banten (Bantam). Aanvankelijk studeerde hij aan de medische faculteit in het toenmalige Batavia, maar na de uitroeping van de republiek in 1945 sloot hij zich aan bij het Indonesische leger (TNI). Hij heeft sinds 1945 uitsluitend militaire functies bekleed. O.a. was hij garnizoenscommandant in Djakarta, chefstaf van de Siliwangidivisie en lid van de staf van het speciale commando voor de strijd om Westelijk Nieuw-Guinea. Hij was laatstelijk chef van de persoonlijke staf van waarnemend president Soeharto. Ambassadeur Taswin is nooit eerder in Nederland geweest, maar spreekt Nederlands. (Alg. H'blad, NRC 17-1)

HERVORMING HUIS VAN AFGEVAARDIGDEN

De waarnemend president, generaal *Soeharto,* heeft op 9 febr. een hervorming van het Huis van Afgevaardigden bekend gemaakt, die ten doel heeft leden, die niet loyaal genoeg tegen het nieuwe bewind staan, te verwijderen en de doeltreffendheid van het parlement te vergroten. Het totale aantal zetels is verhoogd van 347 tot 414. Het aantal zetels van de strijdkrachten is verhoogd van 43 tot 75, terwijl 35 nieuwe zetels zijn bestemd voor vertegenwoordigers van studentenactiefronten en andere massa-organisaties. Het aantal vertegenwoordigers van politieke partijen (247) wordt niet vergroot. 123 vertegenwoordigers der partijen zullen worden teruggetrokken en vervangen door loyalere figuren.
Het Huis heeft inmiddels opnieuw de mogelijkheid ingevoerd van beslissingen bij meerderheid van stemmen (nl. over zaken waarover commissies van het Huis geen eenstemmigheid kunnen bereiken) in plaats van de sinds het begin van de geleide democratie toegepaste regel van beslissingen bij algemene instemming. *(NRC* 22-2)
Verder is het Voorlopig Raadgevend Volkscongres uitgebreid tot 828 leden.
De waarnemend president heeft 102 nieuwe leden van het congres benoemd. Van hen zijn er 56 officieren en 10 echtgenotes van officieren, 10 veteranen of anderen die militaire connecties hebben, en 26 partijloos. Verder heeft hij 32 leden van het congres, vertegenwoordigers van politieke partijen, vervangen door leden die loyaler jegens de regering staan. *(NRC* 15-3)

OPPERSTE ADVIESRAAD

Waarnemend president generaal *Soeharto* heeft de Nationale adviesraad weer ingesteld, nadat dit opperste raadgevende college sinds de periode-Soekarno niet meer actief was geweest. Voorzitter van de raad, die 20 tot 30 leden zal tellen, wordt ex-premier mr. *Wilopo,* ondervoorzitter oud-vice-premier dr. *J. Leimena. (NRC)*

NIEUWE ISLAMITISCHE PARTIJ

De waarnemend president, generaal *Soeharto,* heeft op 19 febr. zijn goedkeuring gegeven aan de oprichting van een nieuwe islamitische partij, de Partai Muslimin Indonesia, waarin 16 Moslemorganisaties zijn verenigd.
De 18 afgevaardigden die voor vier van de bij de nieuwe partij aangesloten organisaties in het parlement zitting hebben, zullen als vertegenwoordigers van de PMI gaan optreden. *(ANP)*
Volgens *Reuter* heeft Soeharto erop gestaan dat geen leiders van de in 1960 door president Soekarno verboden islamitische Masjoemi-partij in het bestuur van de nieuwe partij worden opgenomen.

ZUIVERING PNI

Waarnemend president generaal *Soeharto* heeft op 22 dec. 1967 alle burgerlijke en militaire autoriteiten opdracht gegeven de grote nationalistische partij PNI te helpen bij haar zuivering van Soekarnogezinde invloeden.
De oproep volgde nadat de PNI in een resolutie besloten had de verbinding met president Soekarno (haar oprichter) te laten varen en haar steun aan het regeringsprogram had toegezegd.
In verschillende delen van Indonesië is de PNI in opdracht van de militaire commandanten ontbonden of werd haar alle activiteit verboden. *(Reuter/ANP)*

BEZOEK HUMPHREY

De Amerikaanse vice-pres. *Hubert Humphrey,* heeft van 4-6 nov. 1967 een officieel bezoek aan Indonesië gebracht. In een gemeenschappelijk slotcommuniqué onderstreepten Humphrey en waarnemend president *Soeharto* de vriendschappelijke betrekkingen tussen de twee landen. De VS verklaarden zich bereid in samenwerking met andere landen te blijven meehelpen bij het herstel van de Indonesische economie. In het communiqué werd niet gesproken over eventuele bemiddeling van Indonesië in het Vietnamese conflict.
Een woordvoerder van Soeharto had volgens *Reuter* op 5 nov. verklaard dat Humphrey in zijn onderhoud met Soeharto Indonesië zou hebben gevraagd in de Vietnamese oorlog te bemiddelen. Soeharto zou hebben geantwoord dat Indonesië bereid was te bemiddelen als beide partijen hierom vragen.
Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken verklaarde niets over een bemiddelingsverzoek te weten. Officiële Amerikaanse kringen in Djakarta zeiden dat Humphrey tegen Soeharto had gezegd dat de VS iedere poging van de zijde van Indonesië of enig ander land om te helpen de Vietnamese oorlog tot een einde te brengen, zouden toejuichen. Er was echter geen specifiek verzoek tot Indonesië gericht.

BEZOEK ABDOEL RACHMAN

De premier van Maleisië, tengkoe *Abdoel Rachman,* heeft van 3-7 maart een bezoek gebracht aan Indonesië, zijn eerste sinds het einde van de confrontatiepolitiek. In een communiqué dat na besprekingen tussen de Maleisische premier en waarnemend president generaal *Soeharto* werd uitgegeven, wordt gezegd dat beide landen een nieuw vriendschapsverdrag zullen sluiten en eventuele onderlinge geschillen langs vreedzame weg zullen trachten te regelen. De samenwerking tussen beide landen zal worden versterkt, i.h.b. op economisch en cultureel terrein. Getracht zal worden te komen tot stabilisatie van de prijzen van de in beide landen geproduceerde grondstoffen. Verder zal worden gestreefd naar een gemeenschappelijke spelling voor de verwante talen. Maleisië zal zijn territoriale wateren uitbreiden van 3 tot 12 mijl, zoals Indonesië al heeft gedaan. De twee landen zullen spoedig overleg plegen over hun gemeenschappelijke grens, i.h.b. in de straat van Malakka.
In het communiqué wordt geen melding gemaakt van militaire zaken. Premier Rachman heeft eerder de mogelijkheid geopperd van eventuele samenwerking van Zuidoostazaitische landen op het gebied van de defensie, gezien de terugtrekking van Engeland uit dit gebied tegen 1971 (pag. 49). Tot nu toe zijn reacties uit Indonesië op suggesties in die richting niet positief geweest. *(Reuter)*

CHINEZENVERVOLGING OP BORNEO

Ongeveer 50.000 Chinezen zijn uit het binnenland van West-Borneo gevlucht en ondergebracht in kampen aan de kust, waar zij in ellendige omstandigheden leven. De laatste maanden zijn 450 mensen in deze

kampen gestorven. De uittocht was het gevolg van een campagne die Dajakstammen in nov. 1967 met steun van het leger ontketenden tegen communistische Chinese guerrillastrijders in het grensgebied van Borneo, waarbij zij zich ook tegen de in dit gebied wonende Chinese burgerbevolking keerden. Dit zou gepaard zijn gegaan met wreedheden op grote schaal. *(Reuter)*

MALEISIË

RASSENONLUSTEN

Eind nov. 1967 hebben zich in de noordelijke provincies van Maleisië — met name in Penang, Kedah en Perak — ernstige onlusten voorgedaan, die begonnen met protesten tegen de devaluatie van de oude Straits dollar (pag. 755/2-1967), maar uitliepen op botsingen tussen de twee belangrijkste rassen in Maleisië, de Maleiërs en de Chinezen. Daarbij zijn 27 personen gedood en verscheidene honderden gewond. Er werden meer dan 1000 arrestaties verricht.

De regering heeft de socialistische oppositiepartij (Labour Party of Malaya) verantwoordelijk gesteld voor het uitbreken van de ongeregeldheden. Verscheidene leiders van de partij werden gearresteerd en 16 afdelingen onwettig verklaard. Volgens de regering waren communisten de socialistische partij binnengedrongen. (De communistische partij zelf is verboden.) *(Reuter, Times)*

MALEIS ENIGE OFFICIËLE TAAL IN WEST-MALEISIË

Op 1 sept. 1967 is in het westelijk deel van de Maleisische Federatie het Maleis de enige officiële taal geworden. Het Engels, tot nu toe de tweede officiële taal, kan echter op verscheidene gebieden, waaronder onderwijs en rechtspraak, worden gehandhaafd.

In Oost-Maleisië (Sabah en Serawak) zal het Engels nog tien jaar worden gehandhaafd. Deze gebieden sloten zich in 1963 bij de federatie aan. *(Reuter)*

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET SU

Maleisië en de Sowjet-Unie hebben op 24 nov. 1967 diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau aangeknoopt.

(Vor. ber. pag. 366/2-1967)

australië en oceanië

AUSTRALIË

NIEUWE REGERING

Premier *John Gorton* heeft op 26 febr. zijn nieuwe kabinet bekend gemaakt. (Twee dagen tevoren had Gorton, die zijn zetel in de Senaat heeft opgegeven, met een meerderheid van 68,7% der stemmen de tussentijdse verkiezingen voor de zetel van zijn overleden voorganger *Harold Holt* in het Huis van Afgevaardigden gewonnen.) Er zijn vier nieuwe ministers benoemd; twee ministers zijn vervangen; enkele hebben van post verwisseld.

De samenstelling van de nieuwe regering is als volgt:

Kernkabinet: premier J. G. Gorton; vicepremier, handel en industrie J. McEwen; financiën W. McMahon; buitenlandse zaken P. Hasluck; defensie A. Fairhall; primaire industrie J. D. Anthony; PTT A. S. Hulme; nationale ontwikkeling D. Fairbairn; arbeid L. H. E. Bury; scheepvaart en transport I. Sinclair; bevoorrading en leider Senaat Senator K. Anderson; onderwijs en wetenschap M. Fraser. Overige ministers: luchtmacht G. Freeth; overzeese gebieden C. E. Barnes; burgerluchtvaart R. W. C. Swartz; immigratie en leider Huis B. M. Snedden; gezondheid A. J. Forbes; repatriëring Senator G. C. McKellar; woningbouw Senator Dame Annabelle Rankin; justitie N. H. Bowen; marine C. R. Kelly; binnenlandse zaken P. J. Nixon; leger P. R. Lynch *); douane Senator M. Scott *); sociale zaken en autochtonen W. C. Wentworth *); openbare werken en toerisme Senator R. C. Wright *).

Volgens de N Z Z is de positie van de County Party in het kabinet versterkt door het opnemen van de minister voor scheepvaart en transport, S i n c l a i r, in het kernkabinet en doordat produktie en handel in handen zijn van vice-premier M c E w e n en minister van landbouw A n t h o n y.

*) nieuw

NAOEROE

NAOEROE ONAFHANKELIJK

Op 31 maart is het eiland Naoeroe in de Stille Oceaan een onafhankelijke republiek binnen het Gemenebest geworden. De republiek zal nauwe banden met Australië blijven houden. Tot voorzitter van de staatsraad, die de regering zal voeren totdat een constitutie gereed is, is gekozen head chief *Hammer de Roburt.*

Naoeroe, dat ca 3000 km N.O. van Australië is gelegen, is een van de kleinste onafhankelijke staten ter wereld. Het heeft een oppervlakte van 21,3 km2. Medio 1965

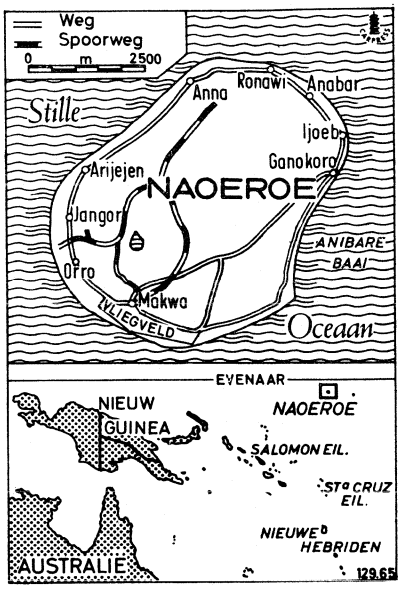

bedroeg de bevolking 5561 zielen, waarvan 2734 Naoeroeanen, 1481 bewoners van andere Zuidzee-eilanden, 900 Chinezen en 446 Europeanen.

Naoeroe werd in 1798 ontdekt door kapitein Fearn en in 1888 door Duitsland geannexeerd. In 1914 werd het door Australië bezet. In 1920 werd het een mandaatgebied van de Volkenbond en na de Tweede Wereldoorlog een voogdijgebied van de Verenigde Naties onder gezamenlijk beheer van Australië, Nieuw-Zeeland en Groot-Brittannië. Het eigenlijke bestuur berustte bij het eerstgenoemde land. Van 1942-1945 was Naoeroe bezet door Japan.

Onderhandelingen over de politieke toekomst leidden in okt. 1967 tot overeenstemming over de verlening van volledige onafhankelijkheid, nadat de Naoeroeanen een voorstel van de beherende mogendheden hadden verworpen waarbij Naoeroe volledige autonomie zou krijgen, met uitzondering van buitenlandse zaken en defensie, die door Australië zouden worden behartigd.

Naoeroe is economisch geheel afhankelijk van de exploitatie van zijn rijke fosfaatlagen. De reserves worden geschat op 60 mln ton. Jaarlijks wordt ongeveer 1,8 mln ton gewonnen, die wordt geëxporteerd naar Australië en Nieuw-Zeeland. De reserves zullen naar verwachting over ongeveer 30 jaar zijn uitgeput. Men hoopt dan een nieuwe bestaansbron te hebben gevonden in visserij en toerisme.

In juni 1967 werd een overeenkomst gesloten waarbij de eigendom van de fosfaatindustrie door de British Phosphate Commissioners (gezamenlijk Brits-Australisch-Nieuwzeelands bezit) aan Naoeroe zal worden overgedragen. Het akkoord verzekert Naoeroe van een inkomen van meer dan $ A 38 mln in de eerste drie jaar en in de volgende 30 jaar van nog eens $ A 360 mln.

In verband met de uitputting van de fosfaatlagen in de toekomst had Australië zich bereid verklaard het eiland Curtis beschikbaar te stellen voor nieuwe vestiging. Dit plan stuitte echter af op de eis van de Naoeroeanen inzake volledige autonomie (uitgezonderd defensie en buitenlandse betrekkingen) op hun nieuwe eiland, welke eis Australië te ver ging. (T i m e s 1-2, N R C 27-1)

DE GOUDCRISIS

Op verzoek van de Verenigde Staten hebben de presidenten van de centrale banken van de bij de internationale goudpool aangesloten landen (België, West-Duitsland, Engeland, Italië, Nederland, de VS en Zwitserland) op 16 en 17 maart te Washington een spoedbijeenkomst gehouden om te beraadslagen over maatregelen tegen de koortsachtige goudspeculatie die de voorafgaande weken de dollar en het pond sterling ander zware druk had gezet. Hierdoor dreigde het bestaande internationale monetaire stelsel ernstig te worden verstoord.
Op de bijeenkomst te Washington is besloten een stelsel van twee goudprijzen in het leven te roepen (m.a.w. de goudmarkt te splitsen in een officiële en een vrije markt). Voor transacties tussen de centrale banken zal de officiële prijs van 35 dollar per troy ounce worden gehandhaafd. Op de vrije goudmarkt zal de prijs door vraag en aanbod worden bepaald. De zeven centrale banken zullen geen goud meer leveren aan de Londense goudmarkt of enige andere goudmarkt en evenmin aan centrale banken goud verkopen ter vervanging van goud dat verkocht is op de particuliere markt.
De VS zullen voortgaan met de aan- en verkoop van goud tegen de prijs van 35 dollar per ounce bij transacties met monetaire autoriteiten. De huidige pariteiten tussen de verschillende valuta's zullen worden gehandhaafd.
De VS en Engeland hebben toegezegd maatregelen te zullen nemen ter verbetering van hun betalingsbalansen.
De presidenten besloten verder Engeland nieuwe kredieten te verlenen, waardoor het totaal aan kredieten waarover het kan beschikken wordt gebracht op $ 4 mrd.
De Londense goudmarkt, die i.v.m. de stormloop op goud op 15 maart was gesloten, zal tot 1 april gesloten blijven, teneinde stabilisatie na de beslissingen van de conferentie mogelijk te maken.
De te Washington genomen besluiten betekenen dat de Londense goudpool in feite wordt ontbonden.

De goudpool werd in 1961 opgericht door de 8 belangrijkste centrale banken van de Westelijke wereld met als doel een stabiele goudmarkt te scheppen. Aanleiding was een run op goud in 1960, die een sterke prijsstijging ten gevolge had. De 8 banken kwamen overeen om uit hun reserves voor een vastgesteld deel (VS 50%; Duitsland 11%; Engeland, Frankrijk en Italië ieder 9%; België, Nederland en Zwitserland ieder 4%) goud ter beschikking te stellen om te voldoen aan de particuliere vraag. De operaties van de pool werden uitgevoerd door de Bank van Engeland op de Londense goudmarkt. De Bank verkocht bij grote vraag goud dat ter beschikking werd gesteld door de pool en kocht goud wanneer dit tegen of beneden de officiële prijs van 35 dollar per ounce mogelijk was. Tot sept. 1966 functioneerde de pool bevredigend. Daarna begon de pool goud te verliezen.



Op een persconferentie maakte de president van de Amerikaanse Federal Reserve Board, William McChesney Martin, de resultaten van de besprekingen in Washington bekend.

In juni 1967 besloot Frankrijk, zonder de pool te verlaten, niet meer aan zijn operaties deel te nemen. De VS namen het aandeel van Frankrijk over. Van juni tot nov. 1967 beliepen de verliezen van de goudpool ongeveer $ 700 mln. De pool slaagde erin de goudrush van nov. evenals de tweede rush in dec. 1967 tegen te houden, hetgeen echter geschiedde ten koste van een groot deel van de reserves der deelnemende landen.
Geschat wordt dat de goudreserves der leden-landen van eind okt. 1967 tot eind jan. 1968 met $ 1,7 mrd zijn gedaald.

Sommige waarnemers zagen in de maatregelen een eerste stap naar een „demonetisering" van het goud. Financiële deskundigen hebben over het algemeen hun instemming uitgesproken met het besluit van Washington een tweeledig goudstelsel in het leven te roepen. Verscheidene deskundigen beschouwden de maatregel echter als een voorlopige oplossing. Hoewel de VS en Engeland nu enig respijt krijgen, zal een blijvende oplossing van de goudcrisis echter afhankelijk zijn van het feit of met name de VS erin zullen slagen door een sanering van de betalingsbalans het vertrouwen in de dollar voldoende te herstellen, aldus dit commentaar. *(Alg. Hbld)*

Tekst verklaring

Het communiqué dat na afloop van de conferentie van Washington werd uitgegeven, luidt als volgt:

„De presidenten hebben er kennis van genomen dat het de vastberaden politiek van de regering der Verenigde Staten is de waarde van de dollar te verdedigen door hiertoe geëigende fiscale en monetaire maatregelen en dat een aanzienlijke verbetering van de Amerikaanse betalingsbalans een doel van hoge prioriteit is. Zij namen er voorts kennis van dat door middel van door het Amerikaanse congres aangenomen wetgeving de gehele goudvoorraad van het land beschikbaar komt voor de verdediging van de waarde van de dollar. Zij namen er kennis van dat de Amerikaanse regering voort zal gaan met het kopen en verkopen van goud tegen de bestaande prijs van 35 dollar per ounce bij transacties met monetaire autoriteiten. De presidenten steunen deze politiek en menen dat deze bijdraagt tot het handhaven van de valutastabiliteit.
De presidenten hebben kennis genomen van de vastbeslotenheid der Britse autoriteiten om alles te doen wat noodzakelijk is om het tekort op de betalingsbalans van het Verenigd Koninkrijk zo spoedig mogelijk te doen verdwijnen en om in een positie van een groot en blijvend overschot te komen.
Ten slotte hebben zij er kennis van genomen dat de regeringen van de meeste Europese landen het voornemen hebben een monetair en fiscaal beleid te voeren dat aanmoedigt tot binnenlandse expansie in een mate die in overeenstemming

is met economische stabiliteit, zo veel mogelijk verhogingen van de rentetarieven of een verkrapping van de geldmarkten voorkomt en aldus bijdraagt tot omstandigheden die alle landen zullen steunen op de weg naar overwicht op de betalingsbalans.
De presidenten zijn overeengekomen volledig samen te werken ter handhaving van de bestaande pariteiten alsmede van ordelijke omstandigheden op hun wisselmarkten in overeenstemming met hun verplichtingen onder de artikelen der overeenkomst van het Internationale Monetaire Fonds.
De presidenten zijn van mening dat voortaan het officieel aangehouden goud alleen dient te worden gebruikt voor het verrichten van overdrachten tussen monetaire autoriteiten en daarom hebben zij besloten niet langer goud te leveren aan de Londense goudmarkt of aan enige andere goudmarkt. Bovendien achten zij, omdat de bestaande voorraad aan monetair goud voldoende is in verband met de komende totstandkoming van de mogelijkheid der bijzondere trekkingsrechten (de z.g. special drawing rights), het niet langer noodzakelijk goud van de markt te kopen. Tenslotte kwamen zij overeen dat zij voortaan geen goud aan monetaire autoriteiten zullen verkopen ter vervanging van goud dat op particuliere markten werd verkocht.
De presidenten hebben besloten nog nauwer dan in het verleden samen te werken om de stroom gelden die bijdraagt tot instabiliteit op de valutamarkten tot een minimum te beperken, en zonodig een eventueel optredende stroom tegen te gaan.
Gezien het belang van het pond sterling in het internationale monetaire bestel hebben de presidenten besloten meer gelden beschikbaar te stellen, waarmee het totaal van de onmiddellijk ter beschikking van de Britse autoriteiten staande kredieten (met inbegrip van het standbykrediet van het Internationale Monetaire Fonds) op vier miljard dollar wordt gebracht.
De presidenten nodigen andere centrale banken uit tot samenwerking bij de uitvoering van genoemd beleid". (Reuter)

De derde „gold rush"

De conferentie in Washington werd belegd nadat voor de derde maal in vier maanden tijds een massale stormloop op het goud was ontstaan. De eerste run vond plaats van 17-24 nov. 1967 in verband met de devaluatie van het pond sterling, de tweede van 11-15 dec. 1967 (zie pag. 790/1-1967 en pag. 20/2-1968). Als voornaamste oorzaak van deze vlucht in het goud wordt gezien het wantrouwen in de dollar. Dit wantrouwen is een gevolg van de grote en aanhoudende tekorten op de Amerikaanse betalingsbalans, o.m. veroorzaakt door de uitgaven van Amerikaanse toeristen en de investeringen van Amerikaanse ondernemingen in het buitenland en de buitenlandse uitgaven der regering, met name voor de oorlog in Vietnam.
President Johnson kondigde weliswaar op 1 jan. nieuwe maatregelen aan ter beperking van dit tekort

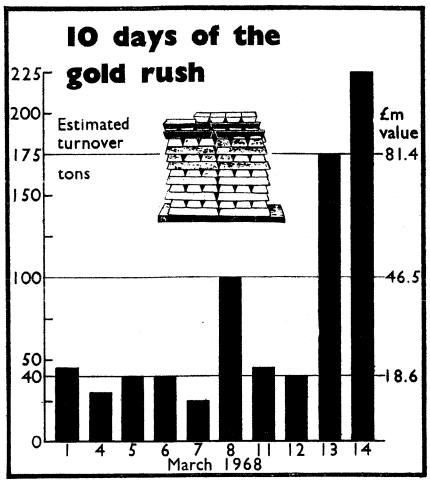

(The Times)

(pag. 17 e.v.), maar deze bleken niet voldoende om het wantrouwen weg te nemen. Dit leidde tot vrees voor devaluatie van de dollar en speculatie op een verhoging van de goudprijs. (Sinds 1934 hebben de VS de verplichting op zich genomen goud te kopen en te verkopen tegen 35 dollar per ounce.)
Volgens *Reuter* menen financiële deskundigen dat twee factoren vooral hebben bijgedragen tot het doen ontstaan van de recente run op het goud. De eerste factor was het offensief van de Vietcong in Vietnam. Dit leidde tot de vrees dat de VS op nog grotere schaal aan de oorlog zouden gaan deelnemen, hetgeen zou leiden tot een verdere vergroting van het tekort op de Amerikaanse betalingsbalans. De uitgaven voor de oorlog in Vietnam — thans $ 30 mrd per jaar — veroorzaken naar schatting $ 1,5 mrd van dit tekort. De tweede factor wordt gevormd door de moeilijkheden welke president Johnson ondervindt om zijn voorstel tot verhoging van de inkomstenbelasting met 10% (pag. 620/1-1967) door het Congres aangenomen te krijgen. De voorzitter van de begrotingscommissie van het Huis van Afgevaardigden, *Wilbur Mills*, weigert deze voorstellen in behandeling te nemen alvorens de regering drastische bezuinigingen op de begroting heeft aangebracht.
De jongste stormloop op goud begon op 29 febr. en werd gevoed door allerlei geruchten (o.a. over een goudembargo door de VS, verplaatsing van de Zuidafrikaanse goudverkopen van Londen naar Zürich of Parijs en een terugtrekking van Italië en België uit de goudpool).
Op 8 maart bereikten de omzetten op de Londense goudmarkt een hoogte van naar schatting 80 tot 100 ton (officiële cijfers worden nooit verstrekt; de normale omzet is 3 tot 5 ton). Op 10 maart bevestigden de presidenten van de centrale banken van de leden-landen van de goudpool, die in Bazel hun maandelijkse besprekingen bij de Bank voor Internationale Betalingen bijwoonden, „hun vastbeslotenheid steun te blijven geven aan de pool, gebaseerd op de vastgestelde prijs van 35 dollar per ounce goud". Deze verklaring slaagde er echter niet in de speculatie tot staan te brengen. Na een afneming van de goudkoorts op maandag en dinsdag

HET GESPAARDE GOUD SINDS COLUMBUS

of in	Van 1413 tot 1849 437 jaar	Van 1850 tot 1933 84 jaar	Van 1934 tot 1957 24 jaar	Van 1958 tot 1965 8 jaar
PRODUKTIE:				
in mln tonnen	46,2	305,8	209	112,5
in mrd $ (1)	5,2	39,6	63,1	75,7
Gecumuleerde produktie (2)	5,2	34,4	23,5	12,6
GECUMULEERD GEBRUIK (2):				
monetair gebruik	1,8	20,3	39,6	44,1
industrieel gebruik	2,6	11,2	14,8	17,6
gespaard	0,8	8,1	8,7	14

Er is geen schatting van het goud, dat vóór de ontdekking van Amerika is geproduceerd. In elk geval moet het vóór 1492 geaccumuleerde en nog opgepotte goud slechts een zeer kleine hoeveelheid zijn.
De cijfers na 1933 omvatten niet meer de produktie van de SU en evenmin, vanaf 1944, die van de Oosteuropese landen; met hun goudverkopen aan het Westen is wel rekening gehouden.
De gecumuleerde cijfers na deze data blijven inclusief de grote waarden betreffende de Oostelijke landen, zoals deze werden geschat in 1933 c.q. 1944. Zo kan geschat worden dat het opgepotte goud van de Oostelijke landen vóór 1933 c.q. 1944 ongeveer 1 mrd bedraagt.
(Volgens Jean Dautun: „La Relève de l'or", ontleend aan Le Monde)

(1) à 35 dollar per ounce.
(2) in miljarden dollar.

11 en 12 maart, toen de omzet in Londen daalde tot 40 of 50 ton, bereikte de vraag op woensdag 13 en donderdag 14 maart paniekachtige proporties. In Londen werd op 13 maart 175 ton omgezet, in Zürich 60 à 80 ton en in Parijs 16 ton. Op 14 maart steeg de omzet in Londen tot een record van 225 ton, terwijl in Zürich 100 en in Parijs 45 ton zou zijn verhandeld. In Londen steeg de goudprijs tot het hoogste peil sinds de oprichting van de goudpool in 1961, nl. $ 33,26, in Parijs tot $ 35.90. Het pond sterling stond onder zware druk en daalde tot het laagste niveau sinds de devaluatie ($ 2,39).

Londense goudmarkt gesloten

In de nacht van 14 op 15 maart besloot de Britse regering op verzoek van de VS de Londense goudmarkt (de grootste ter wereld) op 15 maart gesloten te houden. Bij Koninklijke proclamatie werden ook de effectenbeurs en de banken, voor zover het internationale geldtransacties betrof, gesloten.

De Amerikaanse Federal Reserve Board verhoogde m.i.v. 15 maart het bankdisconto van 4,5 tot 5%, het hoogste niveau sinds 1929 aan de vooravond van de grote beurskrach. Canada verhoogde zijn disconto met ½% tot 7,5%.

De Amerikaanse Senaat keurde op 14 maart met 39 tegen 37 stemmen het wetsontwerp goed, waarbij de binnenlandse gouddekking voor de dollar wordt afgeschaft (pag. 72/1). Het Huis van Afgevaardigden had het ontwerp al met 199 tegen 190 stemmen goedgekeurd. Door deze wet, die op 19 maart door president Johnson werd ondertekend, komt de gehele Amerikaanse goudvoorraad — op dat moment ter waarde van ongeveer $ 11,4 mrd — beschikbaar voor pogingen om de goudprijs op $ 35 per ounce te handhaven. Tot dusver moesten de VS voor $ 10,4 mrd aan goud in reserve houden om de vereiste dekking van 25% voor de $ 41,4 mrd in circulatie te verschaffen.

Tenslotte nodigde president Johnson de presidenten der centrale banken van de goudpoollanden uit voor spoedoverleg in Washington. Frankrijk, dat niet meer deelneemt aan de operaties van de pool, werd niet uitgenodigd.

Ook elders werd de goudhandel op 15 maart stopgezet. Een uitzondering vormde Parijs (met Hongkong en Beiroet), waar de prijs van het goud steeg tot het hoogste peil, nl. $ 44,36 per ounce of 27% boven de officiële prijs. Overal ter wereld accepteerden de banken en wisselkantoren van 15-17 maart niet of in beperkte mate ponden sterling of dollars.

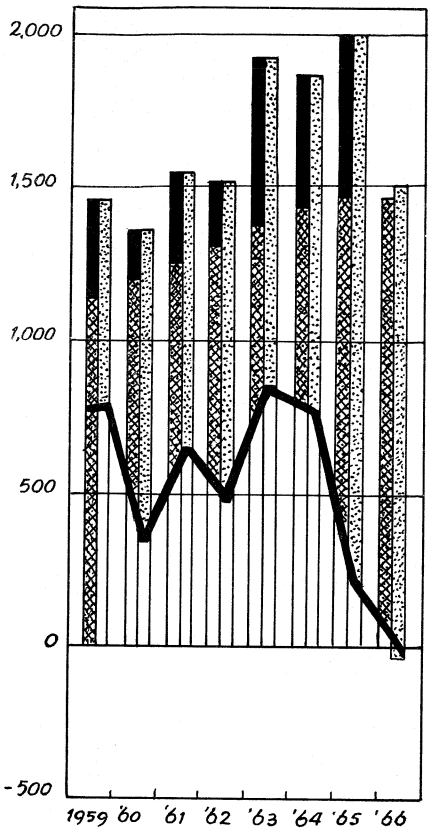

Bovenstaande, aan Le Monde ontleende, grafiek laat zien dat het door de centrale banken verworven goud sinds 1963 is verminderd. In 1966 zijn de totale reserves van de centrale banken voor het eerst gedaald. De oorzaak hiervan is het stopzetten van de goudverkoopen door de SU en de sterk gestegen particuliere vraag. (Zie hiervoor nader pag. 164/2-1967 en 100/2-1968).

Aan Die Zeit ontlenen wij nog onderstaande staatje van de officiële goudreserves der voornaamste landen (in mrd dollars tegen de prijs van 35 dollar per ounce):

	1958*	1968**
Ver. Staten	20,58	11,4
Frankrijk	0,75	5,23
Duitsland	2,64	4,05
Zwitserland	1,93	2,97
Italië	1,09	2,36
Nederland	1,05	1,68
België	1,27	1,46
Engeland	2,81	1,29

*) Einde jaar
**) Einde jan. of laatst bekendgemaakte stand.

De conferentie van Washington

De besluiten van de conferentie van Washington werden reeds in de aanhef weergegeven.

Volgens de *New York Times* zouden de bankiers ook hebben afgesproken in het geheel geen dollars meer bij de Amerikaanse schatkist ter omwisseling in goud aan te bieden. Dit zou de facto neerkomen op een opheffing van de goudconvertibiliteit van de dollar. Dit bericht is echter tegengesproken door de Federal Reserve Board.

In Washington werd verder vernomen dat de regering bereid zou zijn de begroting voor het komende begrotingsjaar met $ 9 mrd in te krimpen, teneinde het Congres te bewegen tot aanvaarding van de belastingverhoging. Daardoor zou het tekort van $ 8 mrd tot $ 3 mrd worden teruggebracht.

De Amerikaanse Federal Reserve Board maakte op 17 maart bekend dat de zg. SWAP-regelingen voor wederzijdse steun aan valuta's tussen 14 landen met $ 2,275 mrd zullen worden uitgebreid tot $ 9,355 mrd.

Franse kritiek

De Franse president, *De Gaulle*, deed op 20 maart opnieuw een scherpe aanval op het huidige internationale monetaire stelsel. De president verklaarde in de wekelijkse kabinetsvergadreing:

„In de huidige situatie in de wereld zijn een groter wordende economische bedrijvigheid en een zich steeds uitbreidende handel nodig. Daarvoor is een internationaal monetair stelsel dat algemeen vertrouwen geniet, noodzaak. Uit de dollar- en pondcrisis, die thans aan de gang is, blijkt, dat het bestaande systeem, dat is gebaseerd op de bevoorrechte positie van reservevaluta's, niet alleen onbillijk is, maar voortaan ook onbruikbaar.

Pogingen om dit systeem op te leggen zou betekenen dat de vrije wereld veroordeeld wordt tot ernstige economische, sociale en politieke moeilijkheden. Er zal dan ook een monetair systeem moeten komen, dat is gebaseerd op goud, het enige, dat onveranderlijk, neutraal en universeel is.

Bij een dergelijke hervorming is uiteraard een organisatie van de internationale kredietverlening nodig om aan de eisen die de omvang, de beweeglijkheid en de snelheid van het hedendaagse ruilverkeer stellen te kunnen voldoen. Onnodig te zeggen is dat een werkelijk en volledig herstel van het evenwicht op de Amerikaanse en de Britse betalingsbalans in elk geval wenselijk is.

Frankrijk is bereid deel te nemen aan een dergelijke internationale monetaire vernieuwing en hoopt dat de Europese economische gemeenschap daarbij de haar toekomende rol zal spelen.

Ondertussen behoudt Frankrijk zich zijn vrijheid van handelen voor wat betreft enigerlei regelingen, die de hervorming zouden kunnen vertragen".

west-europa

NEDERLAND

MINISTER LUNS IN JOEGO-SLAVIË

De minister van buitenlandse zaken, mr. *J. M. A. H. Luns*, heeft van 12-17 maart een bezoek gebracht aan Joego-Slavië, waar hij besprekingen voerde met zijn Joegoslavische ambtgenoot *Marko Nikezic*. De minister sprak op het eiland Brioni ook met president *Tito*.

Blijkens het na afloop uitgegeven communiqué hebben minister Luns en zijn ambtgenoot met voldoening geconstateerd dat de wederzijdse betrekkingen zich op elk gebied gunstig ontwikkelen. Zij stellen zich voor samenwerking op politiek, economisch, cultureel en wetenschappelijk gebied verder te bevorderen. Tijdens het bezoek is een overeenkomst betreffende economische, industriële en technische samenwerking getekend.

Minister Luns heeft volledig begrip getoond voor Joego-Slavië's pogingen zijn economische betrekkingen met de landen van de EEG te versterken. Hij acht het noodzakelijk dat de EEG en Joego-Slavië hierover onderhandelingen beginnen.

Minister Luns en minister Nikezic hebben bijzondere aandacht besteed aan een analyse van de ontwikkelingen in Europa en zich verheugd getoond over de voortgang die is geboekt bij samenwerking tussen de landen van Europa en het streven naar algemene ontspanning in Europa. Beide regeringen zullen deze ontwikkeling zo veel mogelijk steunen. In dit verband wordt gewezen op het belang van de groep van tien (bestaande uit West- en Oosteuropese en niet-gebonden landen). Een zorgvuldig voorbereide conferentie over de Europese veiligheid zou een belangrijke bijdrage tot versterking van de vrede en veiligheid van Europa betekenen, aldus het communiqué.

In het communiqué wordt verder gezegd, dat Nederland en Joego-Slavië het er over eens zijn dat het voortduren van de oorlog in Vietnam onvoorziene gevolgen voor de wereldvrede kan hebben. Minister Luns en zijn Joegoslavische ambtgenoot leggen de nadruk op de noodzaak van een politieke oplossing van het probleem-Vietnam, in de geest van de Geneefse akkoorden van 1954 en in overeenstemming met het recht van zelfbeschikking van het Vietnamese volk.

Bij een uiteenzetting van hun standpunten over de crisis in het Midden-Oosten zijn beide partijen het er over eens geworden dat de resolutie van de Veiligheidsraad dient te worden uitgevoerd, teneinde de vrede en de onafhankelijkheid en integriteit van alle staten in dit deel van de wereld te verzekeren, zo wordt voorts gezegd.

Bij zijn terugkeer zei minister Luns over de mogelijkheid van een Europese veiligheidsconferentie: „Ik vind de voortgang die in dit opzicht is geboekt bijzonder belangrijk. Ik begin in dit idee van een veiligheidsconferentie echt enig licht te zien. Het zal ongetwijfeld een langdurig proces worden, maar ik kan zeggen, dat we aan een nieuwe etappe zijn begonnen. Het zal alles stap voor stap moeten geschieden, m.a.w. het kan niet meteen een conferentie worden, waaraan ook Rusland en Amerika al deelnemen". (A N P)

BOMAANSLAGEN OP AMBASSADES

In de nacht van 2 op 3 maart zijn in 's-Gravenhage bomaanslagen gepleegd op de Spaanse, Griekse en Portugese ambassades. Een tiental agenten en brandweerlieden moest zich wegens volslagen doofheid onder medische behandeling stellen. De materiële schade was aanzienlijk.

De Haagse gemeentepolitie kreeg m.i.v. 4 maart voor onbepaalde tijd versterking van 50 man Koninklijke Marechaussee. Het verzoek om bijstand was door burgemeester *Kolfschoten* gedaan op 27 nov. 1967. De sterkte van het Haagse politiekorps liet in de loop van 1967 een efficiënte bewaking van een aantal ambassadegebouwen niet meer toe. In Londen vond op 3 maart een bomaanslag plaats op de Spaanse ambassade en op een clubgebouw van Amerikaanse officieren. Op de kantoren van *AFP* in Londen en Den Haag werd een brief aangeboden, die was ondertekend door de 1-meigroep, Revolutionaire Solidariteitsbeweging. In deze brieven, die moesten worden overgebracht aan de „moordenaars van het Pentagon en het Witte Huis" werd geprotesteerd tegen de Amerikaanse terreur in Vietnam en de Amerikaanse steun aan de dictaturen van Spanje, Portugal en Griekenland.

De 1-meigroep schijnt een Spaanse anarchistische groep te zijn met hoofdkwartier in Brussel. De leiding van de groep zou in handen zijn geweest van de in België gearresteerde *Octavio Alberola*, alias *Juan El Largo*. De groep ontvoerde op 1 mei 1966 in Rome de Spanjaard mgr. *Marco Ussia*. In juli 1967 stonden drie leden van de groep terecht in Madrid, waar één van hen negen jaar gevangenisstraf tegen zich hoorde uitspreken. In aug. en okt. 1967 werden aanslagen gepleegd op ambassades resp. in Londen en Bonn. (*The Times* 5-3; *ANP* 3-3)

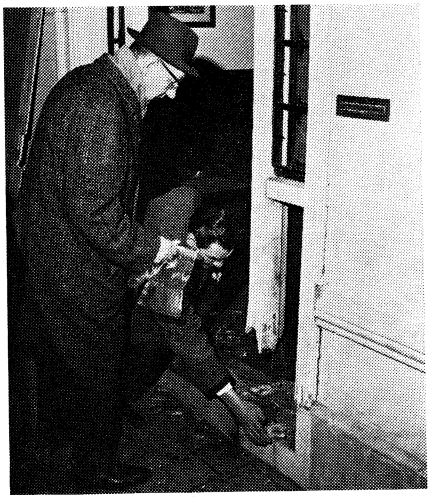

De politie onderzoekt de schade aan het gebouw van de Griekse ambassade.

DE AMBTENARENSALARISSEN

De Tweede Kamer heeft tijdens de behandeling van de begroting van binnenlandse zaken op 21 febr. een aantal moties, gericht tegen het beleid van minister *Beernink* en staatssecretaris *Van Veen* inzake de ambtenarensalarissen en enkele andere voorzieningen m.b.t. de rechtspositie van de ambtenaren, verworpen. Over dit beleid was een scherp conflict ontstaan tussen de bewindslieden en de ambtenarenorganisaties.

De voorstellen van de regering hielden in:

— een voorlopige salarisverhoging van 2% per 1 jan. 1968, in nov. gevolgd door een na-calculatie op grond van de inmiddels gebleken gemiddelde percentages der loonstijgingen in het bedrijfsleven (het zg. trendbeleid). De ambtenarenorganisaties verlangden 2% plus een vast bedrag van *f* 285 per jaar (in totaal 4%);

— het leggen van een vloer in de vakantie-uitkering; deze wordt in 1968 minimaal *f* 540 en in 1969 *f* 600.

Daarnaast wilde de regering per 1 maart 1968 een aantal beperkingen invoeren m.b.t. de kindertoelageregeling (geleidelijke opheffing van de verschillen tussen de regeling voor het overheidspersoneel en de Algemene Kinderbijslagwet), de premiespaarregeling (die niet meer zal gelden voor hogere ambtenaren) en de reiskostenvergoeding. De regering voerde aan, naast budgettaire redenen, dat de historisch gegroeide bevoorrechting van de amb-

tenaren krachtens deze regelingen in deze tijd niet meer te verantwoorden is.

Met name laatstgenoemde bezuinigingen leidden tot het vastlopen van het georganiseerd overleg. Volgens de ambtenarenorganisaties was er van reëel overleg geen sprake en was het onredelijk op het overheidspersoneel een extra aandeel in de financiële lasten van het Rijk te laten drukken. Zij weigerden advies over de regeringsvoorstellen uit te brengen, tenzij de regering zou verklaren terug te komen op de budgettaire motieven.
Dit werd door de regering geweigerd.
Nadat de regering zich eerder reeds bereid had verklaard een voorschot toe te kennen op het bedrag van de na-calculatie, indien reeds in de eerste helft van dit jaar mocht blijken dat de gemiddelde loonsverhoging in het particuliere bedrijfsleven groter zal zijn dan aanvankelijk is aangenomen, deed zij in de Tweede Kamer nog enkele tegemoetkomingen. Wat betreft de premiespaarregeling wordt het percentage van de premie voor het middelbare personeel tot en met de rang van hoofdcommissies verhoogd van 15% tot 25%. De regeling inzake levensverzekeringen en spaarkassen blijft gehandhaafd. De toeslag op de kinderbijslag wordt in 10 in plaats van 5 jaar afgebroken. Het budgettaire voordeel in 1968 wordt in totaal ƒ 8 mln (aanvankelijke raming ƒ 15 mln).
De Kamer verwierp o.m. een motie van A. C. M. W e i j t e r s (KVP), waarin werd gevraagd de beperkingen niet uit te voeren, met 35 tegen 76 stemmen (vóór: PvdA, CPN, PSP en 3 KVP-ers). Een motie van C. L a b a n (PvdA), waarin werd gevraagd om een tweede voorschot op de salarisverhoging in een gelijk bedrag voor elke ambtenaar uit te keren, werd verworpen met 33 tegen 78 stemmen (vóór: PvdA, CPN, PSP en 2 KVP-ers). (N R C, A l g. H'b l a d)

WETSONTWERP ZIEKTEKOSTEN-VOORZIENING AMBTENAREN VERWORPEN

De Tweede Kamer heeft op 29 febr. met 39 tegen 83 stemmen het wetsontwerp ziektekostenvoorziening ambtenaren verworpen. De grote en middelgrote fracties stemden verdeeld. De kleine fracties (D'66, BP, CPN, PSP, SGP, GPV en groep-Aarden) waren unaniem tegen.

De nieuwe wet had in de plaats moeten komen van de „interimregeling ziektekosten ambtenaren."
Het voorstel beoogde alle rijksambtenaren onder te brengen in een aparte ziektekostenverzekering, waarvoor een speciaal ambtelijk apparaat zou worden ingesteld, de Dienst Ziektekostenvoorziening Ambtenaren. Deelnemers aan deze verzekering, waartoe ook gepensioneerden zouden kunnen behoren, zouden de jaarlijks vast te stellen premie (in 1968 naar schatting 6,3%) voor de helft zelf moeten betalen. „Uit solidariteitsoverwegingen" zou voor de ongehuwden dezelfde premie gelden als voor de gehuwden. De wet was opgezet volgens het verrichtingenstelsel; voor een klein gedeelte van het voorzieningenpakket gold een beperkt eigen risico. Voor de gepensioneerde ambtenaren was het pakket voorzieningen kleiner van omvang dan voor het overheidspersoneel in actieve dienst.

AANKOOP WATERKANONNEN

De Tweede Kamer heeft op 27 febr. de aanschaffing van 5 waterkanonnen (kosten ƒ 550.000) goedgekeurd, die voorlopig geplaatst zullen worden in Rotterdam, Den Haag en Amsterdam. Alleen de CPN stemde tegen.

TWEEDE KAMER AKKOORD MET VERLENGING OPZEGTERMIJN EN BETERE BESCHERMING PENSIOENRECHTEN

De Tweede Kamer heeft op 5 maart het wetsontwerp tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek (art. 1195 en 1639j) aangenomen, dat beoogt werknemers bij bedrijfssluiting betere bescherming te bieden.
De minister van justitie, mr. *C. H. F. Polak,* had bij nota van wijziging zijn eigen voorstellen (pag. 69/1-1967) laten vallen en het advies van de SER in deze overgenomen (pag. 646/3-1967).
Door de wijziging van art. 1639j wordt de wettelijke opzegtermijn voor werknemers die 45 jaar of ouder zijn verlengd met een week extra voor elk vol jaar dat zij na het bereiken van de 45-jarige leeftijd in dienst zijn geweest, met een maximum van 13 weken.
Voor werknemers van 50 jaar en ouder, die een vol jaar bij een werkgever hebben gewerkt, zal een opzeggingstermijn van tenminste drie weken gelden.
Van deze bepalingen mag slechts worden afgeweken als dit in een collectieve arbeidsovereenkomst of regeling van een bevoegd publiekrechtelijk lichaam is vastgelegd.
Voor werknemers, die de 65 jaar reeds zijn gepasseerd, zullen de nieuwe bepalingen niet gelden.
Door de wijziging van art. 1195 krijgen de pensioenrechten, die niet door de pensioen- en spaarfondsenwet zijn gedekt, bij faillissement een voorrecht, voor zover zij niet ouder dan een jaar zijn.
Voorts is een wijziging van de Faillissementswet aanvaard, volgens welke bij een faillissement van een bedrijf de curator de opzegtermijn van ten hoogste zes weken zal moeten verlengen met de thans ingevoerde extra opzegtermijn voor werknemers tussen 45 en 65 jaar.
(Alg. Hbld, Het Parool)

(Vor. ber. pag. 646/3-1967)

TWEEDE KAMER AANVAARDT FACULTATIEVE HUURVERHOGING

De Tweede Kamer heeft op 12 maart de wijziging van de Huurwet goedgekeurd, waardoor het mogelijk wordt de huur van niet-gesubsidieerde woningen en bedrijfspanden in de niet-vrijgemaakte gebieden, jaarlijks met maximaal 4% te verhogen. De eerste verhoging zal, als het wetsontwerp ook door de Eerste Kamer wordt aangenomen, niet op 1 april, maar op 1 mei 1968 ingaan. Tegen stemden PvdA, CPN, PSP en de Boerenpartij.
De niet-geliberaliseerde gebieden waarvoor de regeling geldt zijn: de provincies Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noordholland en Zuidholland, en nog een aantal gemeenten elders, met als voornaamste: Groningen, Leeuwarden, Assen, Emmen, 's-Hertogenbosch, Breda, Tilburg, Eindhoven, Maastricht, Heerlen en Kerkrade. *(Het Parool* 13-3)

OPHEFFING WILDERVANK

De Tweede Kamer heeft op 27 febr. het wetsontwerp tot opheffing van de gemeente Wildervank en verdeling van dit gebied over de gemeenten Onstwedde en Veendam goedgekeurd.
Minister *Beernink* verklaarde zich bereid een amendement van de heer *Schakel* (ARP) over te nemen om de nieuw te vormen gemeente niet de naam Onstwedde maar Stadskanaal te geven.

GEEN VERVROEGDE VERKIEZINGEN IN GRONINGEN

De Tweede Kamer heeft op 5 maart met 38 tegen 73 stemmen een initiatiefontwerp van wet van mej. mr. *A. M. Goudsmit* (D'66) verworpen, dat beoogde verkiezingen te doen houden in de gemeente Groningen zodra het grondgebied dier gemeente door grenswijzigingen zou zijn vergroot.

(Vor. ber. pag. 731/1-1967)

FRACTIEVOORZITTER PVDA EERSTE KAMER

Als fractievoorzitter van de Partij van de Arbeid in de Eerste Kamer is aangewezen mr. *M. de Niet.* Hij volgt ir. *H. Vos* op.

VERRUIMING BOUWBELEID

De minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, ir. *W. F. Schut,* heeft het rijksgoedkeuringsbeleid voor de uitvoering van werken en bouwobjecten opnieuw verruimd.
Met ingang van 1 febr. is in het gehele land geen rijksgoedkeuring meer vereist voor weg- en waterbouwkundige werken, onderhouds-

en sloopwerken, woningen, boerderijen en andere agrarische gebouwen, kerken en andere bouwwerken tot en met *f* 50.000.
In Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht zijn de gemeentebesturen van 1 febr. af bevoegd tot het afgeven van een rijksgoedkeuring voor werken tot en met *f* 100.000, voor zover hiervoor nog een rijksgoedkeuring noodzakelijk is. Voor de gemeentebesturen van Amsterdam, Den Haag en Rotterdam ligt de grens bij *f* 1 mln. *(Alg. Hbld.* 27-1).

(Vor. ber. pag. 437/3-1967)

LOONGARANTIE BIJ SLUITING VAN ONDERNEMINGEN

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend, waarbij wordt voorgesteld in de Werkloosheidswet een regeling op te nemen, welke de loonbetaling garandeert aan werknemers, wier werkgever door faillissement of door surséance van betaling niet meer bij machte is om voor — tijdige — betaling zorg te dragen.
Op grond van de voorgestelde regeling kunnen de betrokken werknemers tegenover de bedrijfsvereniging, waarbij hun werkgever is aangesloten, aanspraak maken op het hun nog toenemende wegens:

a. loon over de laatste periode van 13 weken, gedurende welke zij voor hun werkgever hebben gewerkt;

b. loon over de voor hen geldende termijn van opzegging voor zover en zolang zij gedurende die termijn onvrijwillig werkloos zijn, echter over ten hoogste 4 weken;

c. vakantiegeld en vakantietoeslag over een periode van ten hoogste een jaar, waarin begrepen de onder b genoemde termijn van ten hoogste 4 weken.

Het wetsontwerp bevat voorts een bepaling, op grond waarvan het bestuur van de bedrijfsvereniging kan beslissen, dat de regeling ook toepassing vindt indien een werkgever verkeert in de toestand, dat hij heeft opgehouden te betalen, terwijl hij niet of nog niet in staat van faillissement is verklaard en hem geen of nog geen surséance van betaling is verleend.
In de gevallen, waarvoor het wetsontwerp een voorziening beoogt, zal de bedrijfsvereniging verplicht zijn de eventueel niet betaalde pensioenpremie te voldoen, voorzover deze betrekking heeft op het laatstverlopen jaar, waarin eveneens de hiervoor onder b genoemde termijn van ten hoogste 4 weken is begrepen. *(Persbericht Ministerie van sociale zaken en volksgezondheid* 1-3)

SER-ADVIES STAKINGSRECHT

De Sociaal-Economische Raad heeft zich op 15 maart in een advies aan de ministers van justitie en sociale zaken unaniem uitgesproken voor een wettelijke regeling van het stakingsrecht. In 1966 vroeg de toenmalige minister van justitie, mr. *I. Samkalden,* de mening van de SER over een voorontwerp van wet tot regeling van het stakingsrecht (pag. 213/3-1966). Aanleiding tot dit ontwerp was het Panhonlibco-arrest van de Hoge Raad van 1960 (pag. 213/2-1966). Daarin heeft de Hoge Raad het niet-nakomen van de verplichtingen die voor de individuele arbeider uit zijn arbeidsovereenkomst voortvloeien, aangemerkt als wanprestatie.

De SER meent dat de wettelijke voorziening uitsluitend betrekking dient te hebben op stakingen, waarbij voor de collectiviteit van de werknemers wordt opgetreden door organisaties, welke rechtens bevoegd zijn voor de betrokken werknemers een cao af te sluiten en welke geacht kunnen worden een enigszins duurzaam karakter te hebben. Deze eisen zijn in het advies aldus geconcretiseerd, dat slechts ten aanzien van stakingen, georganiseerd door vakverenigingen van arbeiders, die bij het begin van de staking reeds twee jaar rechtspersoonlijkheid bezitten, het aanzetten tot het niet-nakomen van de verplichtingen uit de individuele arbeidsovereenkomst door de betrokken werknemers, als zodanig geen element dient te zijn in de beoordeling van het al dan niet rechtmatig zijn van de staking.
De vakvereniging mag geen wettelijk verboden stakingen organiseren of stakingen ter bereiking van een wettelijk verboden doel, en evenmin in strijd handelen met de verplichtingen, die zij in een door haar afgesloten cao ten opzichte van de werkgever heeft aangegaan.
Alvorens een staking uit te roepen zal een behoorlijke procedure in acht dienen te worden genomen, zoals bereidheid tot serieuze onderhandelingen, een aanzeggingstermijn en aanzegging per deurwaardersexploit.
Niet toelaatbaar acht de SER stakingen, waarvan de gevolgen kennelijk onevenredig zijn in verhouding tot het doel, of waarbij door de vakvereniging kennelijk wordt gehandeld in strijd met de zorgvuldigheid die bij het toepassen van het stakingsmiddel betaamt.
In een ontwerp-wetsartikel heeft de SER in de formulering van de rechtsnormen getracht te doen uitkomen, dat de rechter bij de beoordeling of een vakvereniging bij het organiseren van een staking een norm heeft overtreden, zich in beginsel van een beoordeling van het belangengeschil, dat aan de staking ten grondslag ligt, moet onthouden. Voor de rechter kan slechts aan de orde komen de vraag of door hantering van het stakingsmiddel ter beslechting van een belangengeschil rechtsnormen zijn geschonden.
De SER is van oordeel, dat ook de werknemer op zijn beurt binnen zekere grenzen de vrijheid heeft om aan een door de vakvereniging georganiseerde staking deel te nemen. Deze vrijheid komt daarin tot uiting, dat de werknemer, die aan een rechtmatige stakingsoproep deelneemt, niet in rechte kan worden aangesproken tot naleving van zijn arbeidsverplichting en in beginsel ook niet tot betaling van de schade, die hij door zijn niet-werken veroorzaakt. In dit geval dient de arbeidsverplichting te worden geschorst; de stakende werknemer pleegt dus geen wanprestatie.

Deze schorsing zou dienen te eindigen, zodra de rechter in een proces, aangespannen door de werkgever (eventueel in kort geding) de stakingsactie onrechtmatig heeft verklaard of heeft verboden. Zet de werknemer na deze rechterlijke uitspraak zijn staking voort, dan herleeft voor de werkgever de mogelijkheid nakoming van de arbeidsverplichting (evenwel zonder vaststelling van dwangsom of gijzeling) en schadevergoeding (tot een zeker maximum) te vorderen. Gedurende de schorsing behoeft aan de stakende werknemer geen loon te worden betaald, terwijl de werkgever gedurende de schorsing zijn stakende werknemer niet vanwege de staking al of niet op staande voet mag ontslaan.

De werkgevers in de SER stelden zich op het standpunt, dat de werkgever wèl de bevoegdheid moet hebben zijn stakende werknemers op staande voet te ontslaan.
Ook in het hiervoor genoemde geval van schorsing meent de SER, dat de werkgever niet het recht zou hebben zijn stakende werknemers te ontslaan. Werkgevers en enige kroonleden menen daarentegen, dat het redelijk is, dat de werkgever een ontslagrecht behoudt.
Aan een regeling van de „uitsluiting" zegt de SER geen behoefte te hebben, maar de werkgevers zijn van oordeel, dat een uitsluitingsrecht voor de werkgever moet worden erkend.
Bij een wilde staking plegen naar het oordeel van de SER de stakende werknemers wanprestatie.
De SER stelt de instelling van een permanent informatie- en bemiddelingsorgaan voor, dat behulpzaam kan zijn bij het voorkomen van conflicten en bij het langs minnelijke weg oplossen van uitgebroken conflicten. De personen zouden daarvoor door de minister van sociale zaken, in overleg met de Stichting van de Arbeid, moeten worden aangewezen. De keuze van de personen in een bepaald geval zou kunnen worden opgedragen aan de voorzitter en de plaatsvervangende voorzitters van de SER.

Een aantal SER-leden, dat overigens de bemiddelings- en informatieprocedure onderschrijft, is van mening, dat de minister van sociale zaken de bevoegdheid dient te krijgen om ten aanzien van voorgenomen stakingen, die het sociaal-economische beleid van de regering of het maatschappelijk verkeer ernstig kunnen verstoren, een afkoelingsperiode te gelasten of bemiddeling te doen verlenen. De meerderheid van de SER is hiertegen. (Alg. H'blad 16-3)

ENQUÊTE OVER DE NAVO

De VARA-televisie heeft op 12 febr. in haar actualiteitenrubriek „Achter het nieuws" de resultaten bekendgemaakt van een onderzoek dat het Instituut voor Toegepast Marktonderzoek heeft ingesteld

naar de bekendheid en waardering die de NAVO geniet bij de Nederlandse bevolking.
Uit een ondervraging van duizend Nederlanders van achttien jaar en ouder uit 106 gemeenten en uit alle lagen van de bevolking, is o.m. gebleken dat 85% van mening is dat Nederland in de NAVO moet blijven; 7% meent dat Nederland het lidmaatschap moet opzeggen; de rest heeft geen standpunt.
Hieronder volgen een aantal andere vragen met de daarop gegeven antwoorden.

Heeft de NAVO ertoe bijgedragen dat er sinds de oprichting geen gewapend conflict in Europa is ontstaan? — 73% ja, 14% nee, 13% geen mening.

Bent u van mening dat de NAVO de ontspanning in Europa bevordert of belemmert? — 65% bevordert, 14% belemmert, 21% geen mening.

Is de NAVO erin geslaagd een machtsevenwicht tussen Oost en West te bewerkstelligen? — 72% ja, 12% nee.

Heeft de NAVO de opmars van Rusland in Midden-Europa tot staan gebracht? — 61% ja, 24% nee.

Is het aan de NAVO te danken dat West-Duitsland geen atoommacht heeft? — 60% ja, 17% nee.

Dragen de VS via de NAVO bij aan de veiligheid van Europa? — 84% ja, 6% nee.

Heeft u bezwaar tegen het lidmaatschap van één of meer van de landen die op dit moment deel uitmaken van de NAVO? — 17% ja, maar . . ., 70% nee, 13% geen mening.

Tegen welke landen heeft u dan bezwaren? — 11% tegen Griekenland, 7% tegen Portugal, 3% tegen Frankrijk, 5% tegen Spanje (dat geen lid is).

Vindt u het, gezien de doelstellingen van de NAVO, namelijk het bevorderen van onder meer de veiligheid, aanvaardbaar dat landen met een regeringsvorm die wij ondemocratisch noemen, zoals Portugal en Griekenland, lid zijn van de NAVO? — 34% zonder meer aanvaardbaar, 12% nauwelijks aanvaardbaar, 15% tamelijk onaanvaardbaar, 16% volstrekt onaanvaardbaar, 23% geen mening.

Vormde de Sowjet-Unie kort na de tweede wereldoorlog een bedreiging voor de vrede en veiligheid in Europa? — 60% ja, 30% nee, 10% geen mening.

Vormt de Sowjet-Unie op dit moment een bedreiging? — 41% ja, 53% nee, 6% geen mening.

Is de Sowjet-Unie in de toekomst een bedreiging? — 41% ja, 49% nee, 10% geen mening. (Het Parool 15-2)

BETALINGSBALANS 1967

De lopende rekening van de betalingsbalans op transactiebasis heeft in 1967 een tekort te zien gegeven van *f* 355 mln, aldus heeft de minister van financiën, dr. H. J. Witteveen, aan de Tweede Kamer meegedeeld. In 1966 beliep het tekort *f* 686 mln. Het tekort van 1967 blijft circa *f* 1,1 mrd onder de gewenste norm van een overschot op de lopende rekening van ongeveer 1% van het nationale inkomen. De oorzaak van het tekort is met name de tegenvallende uitkomst in het vierde kwartaal. In het vierde kwartaal bedroeg het tekort *f* 73 mln, tegen een overschot van *f* 154 mln in de overeenkomstige periode van 1966. Het resultaat van het vierde kwartaal is, voornamelijk ten gevolge van een relatief sterke stijging van de invoer, aanzienlijk slechter dan die van het tweede en derde kwartaal, toen respectievelijk een tekort van *f* 351 mln (doch gecorrigeerd voor seizoensinvloeden een overschot van *f* 80 mln) en een overschot van *f* 414 mln (gecorrigeerd *f* 140 mln) werden geboekt. Doordat in 1967 per saldo een groot bedrag aan kort handelskrediet werd ontvangen, leverde de lopende rekening op kasbasis, in tegenstelling tot die op transactiebasis, in 1967 een overschot van *f* 287 mln op. Ten opzichte van 1966 betekent dit een vooruitgang van *f* 525 mln. Laatstgenoemde verbetering was voor ruim *f* 430 mln toe te schrijven aan de goederenbalans. Het overschot in het dienstenverkeer gaf een grote daling te zien, te weten van *f* 210 mln, die ten dele van incidentele, doch voor het overige van trendmatige aard was. Daarentegen vertoonden de kapitaalopbrengsten die in 1966 door incidentele oorzaken ongunstig waren beïnvloed, in het verslagjaar een forse stijging van ruim *f* 300 mln. Het volledige beeld van de betalingsbalans over 1967 luidt:

	1966	1967
	(in mln guldens)	
Invoer-uitgaven	—25.509	—26.616
Uitvoer-ontvangsten	23.324	24.864
Saldo	—2.185	—1.752
Saldo dienstenverkeer	1.356	1.146
Saldo kapitaalopbrensten	591	893
Saldo lopende rekening op kasbasis	—238	287
(Idem op transactiebasis)	(—686)	(—355)
Particulier kapitaalverkeer	188	—40
Overheidskapitaalverkeer	—148	—106
Nog te rubriceren betalingen	6	14
Overschot of tekort (—) der niet-monetaire sectoren	—192	155
Bankenverkeer	344	462
Totaal overschot of tekort (—)	152	617
Vermeerdering (—) of vermindering van:		
a. rechten op het Internationaal Monetair Fonds	—-98	222
b. goudvoorraad	93	69
c. deviezenvoorraad Nederlandsche Bank	—47	—908
Totaal mutatie der officiële reserves	—152	—617

(Vor. ber. pag. 197/3-1967)

BELGIË

AKKOORD KLEMSKERKE-VERVIERS

Het nationaal congres van de Belgische Socialistische Partij heeft op 16 maart het zg. akkoord Klemskerke-Verviers goedgekeurd. Dit akkoord bekroont de onderhandelingen die in de partij gevoerd werden om de standpunten van de Vlaamse federaties (congres van Klemskerke, 680/1-1967) en die van de Waalse federaties (congres van Verviers, 774/1-1967) te verzoenen. In het akkoord „bevestigen de Vlaamse, Waalse en Brusselse socialisten hun wil om samen een nieuw België op te bouwen, gesteund op de erkenning van Wallonië, Vlaanderen en de Brusselse entiteit, die zij met de nodige instellingen, bevoegdheden en middelen willen uitrusten."
Het akkoord voorziet in een nieuwe groepering van de economische verantwoordelijkheden „die thans over verschillende departementen verspreid zijn." Voorgesteld wordt dat voor elk gewest (Vlaanderen, Wallonië en Brussel) een minister belast wordt met de specifieke gewestelijke aangelegenheden. De kredieten voor de openbare werken, de omschakeling en de economische expansie moeten per gewest worden verdeeld. Verder voorziet het akkoord in de oprichting van een economische raad, een planbureau, een maatschappij voor krediet aan de nijverheid en een investeringsmaatschappij, telkens per gewest. Maatschappijen voor economische expansie en ruimtelijke ordening zouden de economische raad en het planbureau operationeel ter beschikking moeten staan; er zouden er twee voor Vlaanderen, twee voor Wallonië en een voor Brussel moeten zijn.
Op het congres werden voorts statuutwijzigingen aanvaard, die ertoe strekken dat nog slechts de partijvoorzitter en de ondervoorzitter nationaal worden verkozen; de andere leden van de partijleiding worden door hun resp. taalgroepen aangeduid. Voortaan kan men van 16 jaar af lid van de BSP worden.

AGGLOMERATIERAAD VOOR BRUSSEL

De gemeenteraad van Brussel heeft op 8 maart het voorstel van de Conferentie der 19 burgemeesters, tot oprichting van een Raad voor de hoofdstedelijke agglomeratie, in beginsel goedgekeurd. De socialistische oppositie stemde tegen.
In een rapport van de werkgroep der Brusselse burgemeesters wordt bepaald dat de raad zal bestaan uit alle burgemeesters en schepenen van de 19 gemeenten, samen 102 personen. Zij zullen in secties verantwoordelijk zijn voor negen domeinen: politie, bouwreglement, brandweer, stedebouw, openbaar vervoer, taxi's, luchtverontreiniging, huisvuil, ziekenhuizen. Er is voorzien in de oprichting van een uitvoerend bureau en een secretariaat. De raad zal bestaan uit 40 PVV-, 32 CVP- en 30 BSP- leden.

Op 19 maart is te Brussel een voorlopige Agglomeratieraad geïnstalleerd. Voorzitter is *Lucien Cooremans,* burgemeester van de stad Brussel. De raad heeft geen wettelijke bevoegdheid.

De burgemeesters van de 19 gemeenten der hoofdstedelijke agglomeratie zullen de adviezen van de Agglomeratieraad voor hun gemeenteraad verdedigen.

VIJFJARENPLAN VOOR AUTOWEGEN

Minister van openbare werken *De Saeger* heeft een vijfjarenplan voor de aanleg van autowegen opgemaakt.

De uitgaven zijn aldus gespreid:

(Vastleggingskredieten in mln frank.)

	1969	1970	1971	1972	1973	Totaal 1969-1973
Autosnelwegen:						
Wallonie	4.600	4.300	1.910	—	—	10.810
Wallonie: Toegang Luik „Corniche"	—	—	—	250	250	500(1)
Brussel-Boom-Antwerpen	180	200	215	240	255	1.090
Brussel-Mechelen-Antwerpen	1.070	955	930	295	—	3.250
Ring: Noord-West en toegangswegen	350	570	1.040	1.580	1.730	5.270
Brussel-Bergen	1.080	905	—	—	—	1.985
Ring: Zuid-West en toegangswegen	350	570	1.040	2.280	925	5.165(1)
Brussel-Namen-Ardennen	660	800	1.930	1.875	1.170	6.435(1)
Jabbeke-Veurne-Franse grens	—	100	360	1.070	1.270	2.800
Antwerpen-Breda	730	750	1.070	—	—	2.550
Luik-Beaufays	—	400	500	850	—	1.750
Loppem-Blauwe Toren	50	50	—	—	—	100
Nijvel-Gouy-Fontaine-l'Evêque	—	—	—	410	590	1.000(1)
Ring van Charleroi	—	190	560	650	1.410	2.810
Nijvel-Gosselies	600	—	—	—	—	600
Brussel-Oostende	40	—	300	—	—	340
Luik-Maastricht	30	200	80	160	—	470
Zelzate-Maldegem	—	—	300	550	350	1.200
Jabbeke-Maldegem	—	—	—	260	855	1.115(1)
Leuven-Lummen	—	—	—	—	690	690(1)
Doornik-Kortrijk	—	—	—	—	575	575(1)
Brussel-Doornik	—	—	—	—	625	625(1)
Verscheidene	100	100	100	100	100	500
Wegen	3.780	4.080	4.400	4.750	5.140	22.150
	13.620	14.170	14.735	15.320	15.935	73.780

(1) Voort te zetten na 1973.

(Bron: Verslag van de Kamercommissie over de begroting van openbare werken voor 1968. Document 4 - XVI - nr. 4 van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.)

Al deze werken worden uitgevoerd in het kader van het Wegenfonds. Daarnaast zijn er nog drie Vijfjarenplannen resp. voor de aanleg van de autowegen E3, E5, en E39 die gebouwd worden door intercommunale verenigingen.

De uitgaven zijn hier als volgt gespreid:

	E 3	E 5	E 39
1969	4.600	4.000	300
1970	3.940	4.000	800
1971	520	2.000	1.285
1972	1.630	—	150
1973	—	—	—
totaal	10.690	10.000	2.535

CONSERVATORIUM TE ANTWERPEN

Op 21 maart is in bijzijn van de ministers *Van Elslande* (Nederlandse cultuur) en *De Saeger* (openbare werken) het nieuwe gebouw van het Koninklijk Vlaams Muziekconservatorium te Antwerpen plechtig geopend. Wanneer het helemaal voltooid zal zijn, zal het gebouw 340 miljoen fr. hebben gekost.

JOURNALISTENPRIJS

De Vlaamse Journalistenprijs (pers) 1967 werd toegekend aan *Manu Ruys* (De Standaard) voor een reportage over Zuid-Afrika en aan *Jos de Man (Het Laatste Nieuws)* voor een reportage „De toekomst is reeds begonnen". De radioprijs ging naar *Cas Goossens* (BRT) voor de enquête „Leuven, vijf maanden na 13 mei".

ELEKTRICITEIT

Het verbruik van elektriciteit is in 1967 gestegen met 5,4% wat meer is dan in West-Duitsland (+3,7%) en in Frankrijk (+4,7%) maar minder dan in Nederland (+7,8%) en Italië (+9%). Het elektriciteitsverbruik van de nijverheid (70% van het totaal verbruik) steeg met 4,7% (in 1966 met 3%); de stijging van het verbruik overtreft die van de stijging van de industriële produktie. In de sector van het huishoudelijke verbruik bedraagt de verhoging 8,5% (in 1966: 10,2%). (Jaarverslag van de Bedrijfsfederatie der Voortbrengers en Verdelers van Elektriciteit in België.)

ENGELAND

BEGROTING.
BELASTINGVERHOGINGEN.
DE LOON- EN PRIJSPOLITIEK

De minister van financiën *Roy Jenkins* heeft op 19 maart de begroting voor 1968/69 bij het Lagerhuis ingediend. De inkomsten worden geraamd op £ 12.875 mln (1967/68: £ 11.177 mln) en de uitgaven op £ 11.489 mln (10.878). Nieuwe belastingmaatregelen (vnl. op het terrein van de indirecte belastingen) voorzien in een verhoging van de belastingopbrengsten van £ 775 mln in 1968/69 en £ 923 mln in 1969/70.

„Twee jaren van zware offers liggen voor ons", zo zei minister Jenkins. De begroting was bedoeld om een grote bijdrage te leveren aan stabiliteit en gezonde ontwikkeling van het internationale financiële stelsel. Zij moet in het binnenland een situatie scheppen waarmee een omvangrijk en blijvend overschot op de Britse betalingsbalans ontstaat van ca £ 500 mln. „Deze taak is onvermijdelijk de onze alleen", zei de minister. Hij verklaarde dat na de devaluatie van het pond sterling in nov. 1967 in elk geval een harde begroting noodzakelijk zou zijn geweest; ook de monetaire conferentie van het afgelopen weekeinde (pag. 193) had invloed gehad op zijn voorstellen.

De belastingverhogingen betekenen, dat ca £ 500 mln aan daadwerkelijke koopkracht uit de economie wordt weggenomen. Jenkins beoogt de consumptie, die zonder zijn fiscale maatregelen met één procent per jaar zou zijn gestegen, met twee procent per jaar te beperken.

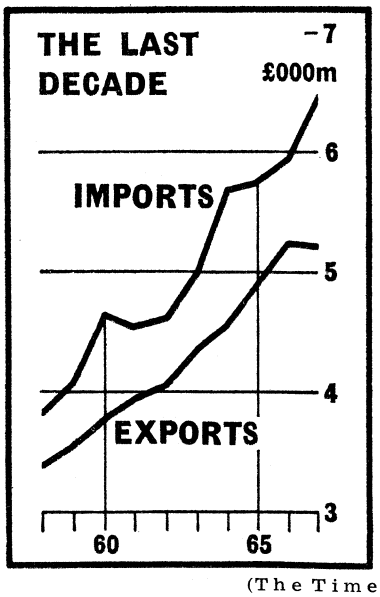

(The Times)

Verhoogd werden de accijnzen op gedistilleerd, op wijnen, tabak en benzine, de drie tariefschalen van de omzetbelasting (met nieuwe schaal van 50% voor luxe artikelen) en de belastingen op de voetbalpools en het wedden. Bingohalls en casino's zullen aanzienlijk meer voor hun vergunningen moeten betalen. Voorgesteld wordt de instelling van een nationale loterij. De wegenbelasting gaat voor particuliere auto's van 17 pond 10 shilling tot 25 pond per jaar omhoog, voor lichtere vrachtauto's met 33 1/3 % en voor zware vrachtauto's met 50%, maar de heffing voor zware vrachtauto's onder de in behandeling zijnde verkeerswet komt te vervallen. Bovendien gaat de selectieve belasting op personeel voor de dienstverlenende bedrijven met 50% omhoog, met uitzondering voor hotels en de zogenaamde „ontwikkelingsgebieden".
Op het terrein der directe belastingen worden een aantal verbeteringen aangebracht, maar Jenkins wijzigt de algemene tarieven van de inkomstenbelasting en van de „surtax" niet. Wel kwam de minister met een speciale en eenmalige extra heffing op inkomens van meer dan £ 3000 per jaar uit investeringen aan, met tarieven die oplopen van twee shilling tot negen shilling in het pond. Naar schatting zullen 95.000 belastingbetalers aan deze nieuwe heffing, die in 1968/69 £ 70 mln zal opbrengen, onderhevig zijn.

De loon- en prijspolitiek

Jenkins kondigde in zijn begrotingsrede nieuwe wettelijke maatregelen ter versterking van de loonpolitiek aan, waarin — bij een algemene norm van een toelaatbare verhoging van 3,5% per jaar — thans ook de dividenden zullen worden betrokken. De mogelijkheid van uitstel van een ongewenste loonregeling zal worden verhoogd van zeven maanden tot een jaar. Tussen opeenvolgende algemene loonronden zal eveneens op zijn minst een jaar moeten verstrijken.
De enige uitzondering die op de norm van 3,5% zal worden toegestaan, is wanneer een hogere beloning gekoppeld is aan strikt omschreven produktiviteitsovereenkomsten. (*The Times* 20-3; *NRC* 20-3)

CIJFERS 1967

De betalingsbalans over 1967 toonde een tekort van £ 540 mln (1964 - £ 776 mln; 1965 - £ 342 mln; 1966 - £ 133 mln).
De handelsbalans vertoonde in 1967 een tekort van £ 561 mln (1966 - £ 233 mln), het grootste tekort sedert 1951 en meer dan het tekort van £ 545 mln van het crisisjaar 1964. De exporten namen in 1967 met £ 21 mln af tot £ 5026 mln, terwijl de importen met £ 495 mln of 8% stegen tot £ 6442 mln.
De werkloosheid bedroeg eind dec. 1967 2,5% van de arbeidende bevolking (582.671 personen).

BROWN AFGETREDEN. STEWART OPVOLGER

De minister van buitenlandse zaken, *George Brown,* is op 15 maart afgetreden. Hij zou ontstemd geweest zijn, dat hij in de nacht van 14 op 15 maart niet door premier *Wilson* geraadpleegd werd toen op zeer korte termijn een beslissing moest worden genomen over het Amerikaanse verzoek om de Londense goudmarkt te sluiten (pag. 193 e.v.). Nadat Brown (niet voor de eerste maal) met zijn heengaan gedreigd had en premier Wilson hierop niet reageerde, bood de minister zijn

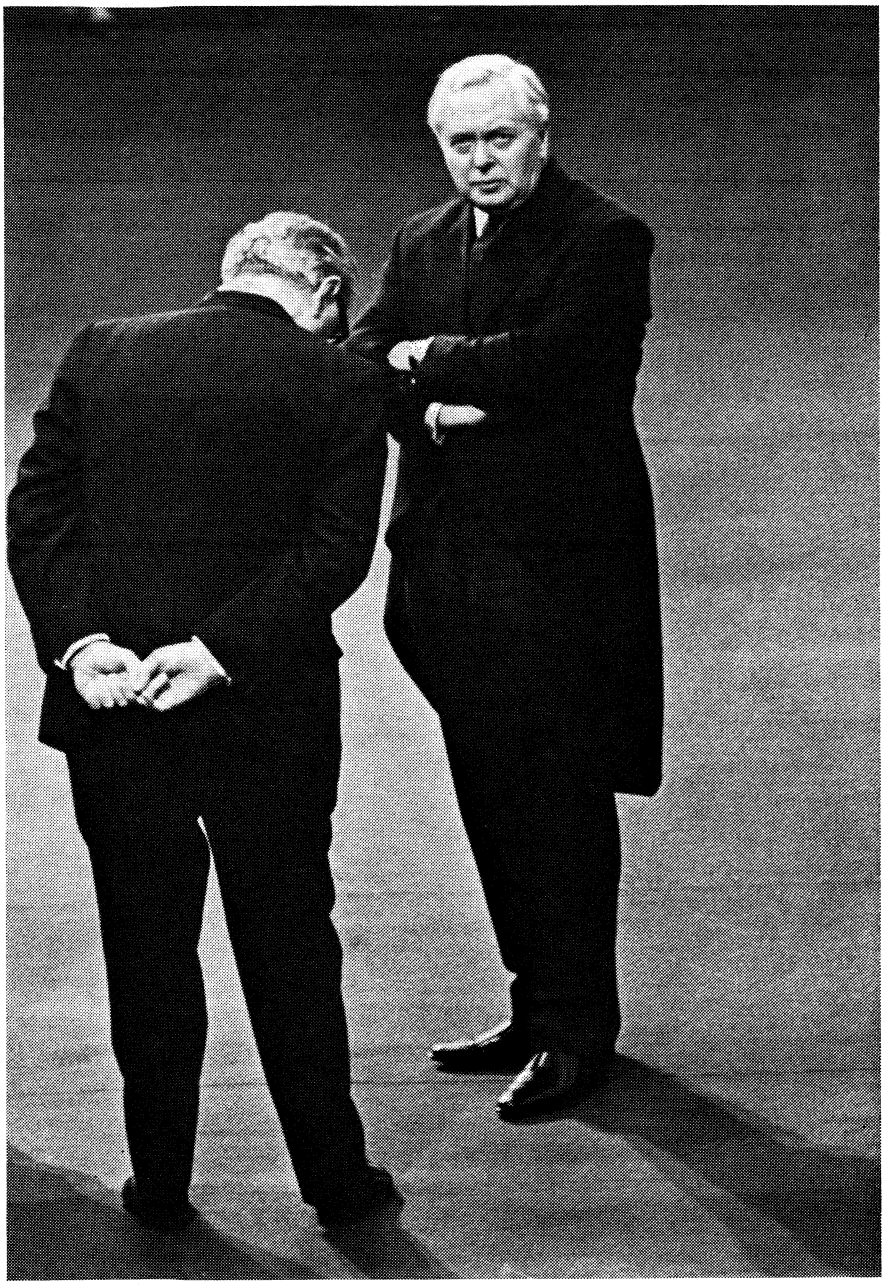

In de loop van zijn ministeriële carrière heeft minister Brown dikwijls van zich doen spreken door openhartige uitspraken en onorthodox optreden. In nov. 1967 werd zijn aftreden of zijn overplaatsing verwacht nadat hij fel was uitgevallen tegen de persmagnaat Lord Thompson. In de daaropvolgende dagen werd bovenstaande foto gemaakt van minister Brown en premier Wilson op een station in afwachting van buitenlandse gasten.

ontslag aan. In een brief aan Wilson schreef Brown dat de jongste gebeurtenissen een werkelijk ernstige kwestie op scherp hadden gesteld. „Om kort te gaan, het gaat om de manier waarop deze regering functioneert en de manier waarop wij tot onze beslissingen komen. U en ik hebben dit meermalen besproken." In het Lagerhuis zei Brown op 18 maart, dat de macht niet alleen heel gemakkelijk kan verschuiven van het kabinet naar één of twee ministers, maar ook naar „bronnen die geheel en al buiten iedere politieke controle" staan.

George Brown (biogr. gegevens pag. 680 /2-1964) was onder Wilson minister van economische zaken van 1964-1966. Hij bewerkte een vrijwillig akkoord over lonen en prijzen tussen werknemers en werkgevers. In juli 1966 ging de regering echter over op een wettelijke loonstop en voerde zij kredietbeperkingen in. Brown pleitte toen in de regering reeds voor devaluatie van het pond. In aug. 1966 overgegaan naar buitenlandse zaken zette hij zich geheel in voor Engelands aansluiting bij de EEG. In vele kwesties nam hij echter een geïsoleerd standpunt in. Zo was hij tegen handhaving van het wapenembargo tegen Zuid-Afrika (pag. 56/3); tegen de verdere beperking van de immigratie (pag. 170/2) en tegen de thans besloten nieuwe wettelijke loonen prijzenstop.
Brown is nog plaatsvervangend partijleider.

Stewart opvolger

Als opvolger van Brown werd op 15 maart de 61-jarige *Michael Stewart* (biogr. geg. pag. 82/1-1965) benoemd. Stewart was in Wilsons regering aanvankelijk minister van onderwijs en vervolgens minister van buitenlandse zaken (van jan. 1965 tot aug. 1966). Daarop was hij eerste minister van staat en minister van economische zaken, maar in aug. 1967 vroeg hij van die laatste post te worden ontheven. Hij bleef echter eerste minister van staat, in welke functie hij als coördinator van het regeringsbeleid optrad.

OPHEFFING MINISTERIE VOOR GEMENEBESTZAKEN

Premier *Wilson* heeft op 15 maart de nieuwe minister van buitenlandse zaken, *Michael Stewart,* opgedragen het ministerie van buitenlandse zaken en het ministerie voor aangelegenheden inz. het Gemenebest onder zijn leiding samen te voegen. In de overgangsperiode zal *George Thomson* blijven fungeren als minister van Gemenebestzaken.
Volgens *The Times* (16-3) zal de opheffing van het ministerie van Gemenebestzaken onvermijdelijk door sommigen worden gezien als een verzwakking van de banden van het Gemenebest, doch zijn de vertegenwoordigers van Gemenebestlanden in Londen het er i.h.a. over eens dat het systeem van twee departementen leidde tot inefficiëntie en uitstel, vooral in aangelegenheden waarbij zowel Gemenebestlanden als niet-Gemenebestlanden zijn betrokken.

(Vor. ber. pag. 573/2-1967)

NIEUWE AMBASSADEURS

Op 8 maart zijn nieuwe ambassadeurs in Washington, Parijs en Bonn benoemd.
In Washington volgt *John Freeman* Sir *Patrick Dean* op. Freeman, de Britse Hoge Commissaris in India is een voormalig hoofdredacteur van het linkse weekblad *The New Statesman* en een voormalig Labourparlementslid en onderminister.
In Parijs volgt *Christopher Soames* Sir *Patrick Reilly* op. Soames, de voormalige Conservatieve minister van landbouw (en daarvoor van oorlog), een schoonzoon van *Churchill* en een strijdbaar en actief voorstander van Engelands toetreding tot de EEG verloor in 1966 zijn parlementszetel en heeft sedert tevergeefs getracht een kandidaatstelling te verwerven.
In Bonn tenslotte volgt de beroepsdiplomaat Sir *Roger Jackling* Sir *Frank Roberts* op.
De huidige ambassadeurs in Washington, Parijs en Bonn zullen allen de diplomatieke dienst verlaten.

INVOERING EUROPESE TIJD

Op 18 febr. zijn de uurwerken officieel een uur vooruitgezet. Dit gebeurde weliswaar elk jaar bij de overgang van Greenwich Mean Time op British Summer Time, doch in 1968 (op 27 okt.) zal tegen de traditie de klok niet weer worden teruggezet. Dit betekent de invoering van een nieuwe tijd: British Standard Time, die overeenkomt met de Midden-Europese tijd van het continent.
De klok van het observatorium van Greenwich zal ook voortaan Greenwich Mean Time blijven aanwijzen. Deze tijd blijft bij navigators, meteorologen en andere wetenschapsmensen in gebruik als zogenaamde „universele tijd."

(Vor. ber. pag. 487/3-1967)

VERLAGING DISCONTO

De Bank van Engeland heeft m.i.v. 21 maart haar disconto verlaagd van 8 tot 7,5%.

(Vor. ber. pag. 753/3-1967)

SILVERMAN OVERLEDEN

Op 9 febr. is in Londen overleden het Labour-parlementslid *Samuel Sydney Silverman.* De op 8 okt. 1895 in Liverpool geboren Silverman kreeg bekendheid door zijn strijd tegen de doodstraf.

ZWITSERLAND

VROUWENKIESRECHT IN KANTON BERN

Op 18 febr. heeft het manlijk electoraat van het kanton Bern met 64.118 tegen 58.805 stemmen besloten, de vrouwen van het kanton Bern stemrecht toe te kennen in gemeentelijke aangelegenheden.

In het kanton Solothurn echter werden de voorstellen om vrouwen het kiesrecht toe te kennen in gemeentelijke en kantonale aangelegenheden verworpen met resp. 18.595 tegen 16.684 stemmen en 20.304 tegen 14.990 stemmen. *(NZZ* 19-2)

(Vor. ber. pag. 523/1-1967)

SAMENWERKING MACHINEFABRIEKEN

De twee grootste fabrieken van de machine-industrie, Brown Boveri en gebr. Sulzer/Escher Wyss, hebben tot wederzijdse samenwerking besloten op het gebied van de vervaardiging van gasturbines, turbocompressoren en stoomturbines.

De belangrijkste punten van deze samenwerking zijn: De gemeenschappelijke oprichting van een nieuwe onderneming Brown Boveri-Sulzer Turbomaschinen AG, TAG, te Zürich. Deze zal zich bezighouden met de ontwikkeling, constructie en verkoop van gasturbines en turbo-compressoren. Het aandelenkapitaal zal 10 mln Zwitserse frank bedragen, waarin Brown Boveri en Gebr. Sulzer/ Escher Wyss ieder voor de helft zullen deelnemen.

De in deze samenwerking betrokken ondernemingen verklaren dat, met uitzondering van de gemeenschappelijke deelneming aan de nieuw op te richten maatschappij, er geen verdere financiële bindingen tussen de partners bestaan of te verwachten zijn.

De internationale omzet van Brown-Boveri bedraagt 3,4 mrd fr., die van Sulzer 1,6 mrd fr. *(NRC* 10-2; *NZZ)*

BULGARIJE

DE MACEDONISCHE KWESTIE

De betrekkingen tussen Joego-Slavië en Bulgarije zijn de laatste maanden verslechterd door een herleving van de Macedonische kwestie. Aanleiding hiertoe waren een nationalistische campagne onder de Bulgaarse jeugd en de viering in Bulgarije van de 90-jarige herdenking van de Vrede van San Stefano.
Het centrale partijcomité van Bulgarije (op 26 en 27 dec. 1967) en het congres van de Bulgaarse communistische jeugdorganisatie (op 18 jan.) keurden stellingen over de jeugd goed, die waren opgesteld door partijleider *Zjiwkow* en die voor een belangrijk deel waren gewijd aan de „patriottische" opvoeding van de jeugd en aan de noodzaak van een juistere studie van „de Gouden Eeuwen" van de Bulgaarse geschiedenis, van zijn koningen en keizers, die geregeerd hebben over Macedonië en van wie de Bulgaren tegenwoordig de „wettige erfgenamen" zijn.
Bij de herdenking van de vrede van San Stefano werd in de Bulgaarse pers niet alleen het Groot-Bulgarije verheerlijkt, doch werd ook gewezen op het Bulgaarse karakter van Macedonië.

(Bij de vrede van San Stefano moest Turkije een vernederende vrede sluiten met Rusland en o.m. geheel Macedonië afstaan aan het toen gevormde Groot-Bulgarije. Op het Congres van Berlijn werd dit laatste echter weer ongedaan gemaakt. Aan het einde van de eerste Balkanoorlog in 1913 werd Macedonië verdeeld tussen drie Balkan-landen en kreeg Bulgarije slechts het kleinste deel, het zogenaamde Pirin-Macedonië. Griekenland kreeg 34.700 vierkante kilometer waarop tegenwoordig 1,5 miljoen mensen wonen, Servië 26.234 vierkante kilometer met thans 1,3 miljoen bewoners en in Pirin-Macedonië wonen slechts 260.000 mensen. De enige verandering nadien was, dat het Servische deel bij Joego-Slavië kwam.)

De Joegoslavische pers viel de Bulgaarse aanspraken krachtig aan. Op 30 jan. verklaarde de Joegoslavische onder-minister van buitenlandse zaken *Pavitsjewitsj* de Bulgaarse ambassadeur opmerkzaam te hebben gemaakt op de gevolgen van een herleving van de kwestie voor de Bulgaars-Joegoslavische betrekkingen.
De leider van de communistische partij van de Joegoslavische republiek Macedonië, *Cvrenkowski*, verklaarde op 3 febr. voor het centrale comité van zijn partij, dat Bulgarije de rechten van zijn Macedonische minderheid niet erkent. Crvenkowski wees op de resultaten van drie volkstellingen in Pirin-Macedonië: in 1946 verklaarde 70% van de bevolking van Macedonische nationaliteit te zijn, in 1956 ruim 63,7% (178.862) en in 1965 waren er nog slechts 8.750 Macedoniërs in geheel Bulgarije. „Wij hebben", aldus de Macedonische partijleider, „de Bulgaarse regering gewaarschuwd dat wij bij zulke feiten er niet het zwijgen toe kunnen doen." (*The Times* 7-2; *NZZ* 2-2; *Alg. Handelsblad* 7-3)

PLAN EN BEGROTING 1968

Op 13 dec. 1967 zijn in het parlement door de voorzitter van het staats-plancomité, prof. *Apostol Pasjew*, en de minister van financiën, *Dimitar Popow*, resp. het plan en de begroting voor 1968 bekendgemaakt en door het parlement aangenomen.

Plan 1968

Het plan voor 1968 voorziet in een verhoging van de machinebouw van 19% tot 20,4% van de totale industriële produktie. De energieproduktie zal met 14,5% moeten stijgen tot een totale capaciteit van 440 megawatt. De staalproduktie, die in 1967 1,258 mln ton bedroeg, zal tot 1,580 mln ton stijgen; de produktie van gewalst ijzer van 620.000 tot 1,060 mln ton; de produktie van elektrolytisch koper moet toenemen met 12,4% en die van stalen en aluminium buizen met 81%. De in het Vijfjarenplan 1966-70 (pag. 650/2-1967) voorziene landbouwopbrengst van 3,686 mrd Lewa in 1968 zal met 182 mln Lewa worden overschreden. De investeringen zullen toenemen met 10%.
De toename van de buitenlandse handel is gesteld op 9,6%, waarbij het aandeel in de handel van de socialistische landen is gesteld op 80%. De handel met ontwikkelingslanden zal met 25% toenemen. Wat betreft de arbeidsproduktiviteit rekent men op een toename van 11,3%.

Begroting 1968

Volgens de begroting 1968 zullen de inkomsten 4.411 mrd Lewa bedragen en de uitgaven 4,4 mrd Lewa hetgeen een verhoging van de inkomsten met 6,9% betekent. Ongeveer 90% van de inkomsten zal moeten komen uit staats- en coöperatieve ondernemingen. Ongeveer 35% van de inkomsten, dit is 1,533 mrd Lewa, zal komen uit de opbrengst van de omzetbelasting, waarvan 75% afkomstig is van bedrijven, die het nieuwe economische systeem (pag. 408/3-1966) hebben ingevoerd. Voor de defensie is 6% van de totale uitgaven uitgetrokken.

RESULTATEN PLAN 1967

Op 29 en 30 jan. heeft Radio Sofia de resultaten van het economische plan bekend gemaakt.

Het brutonationaal produkt nam met 10% toe en het nationaal inkomen met 9% (plan 9,4%). Over de geplande toename van het bnp was geen percentage gepubliceerd, de gemiddelde toename per jaar is volgens het Vijfjarenplan 8,5%. De investeringen namen met 15,6% toe

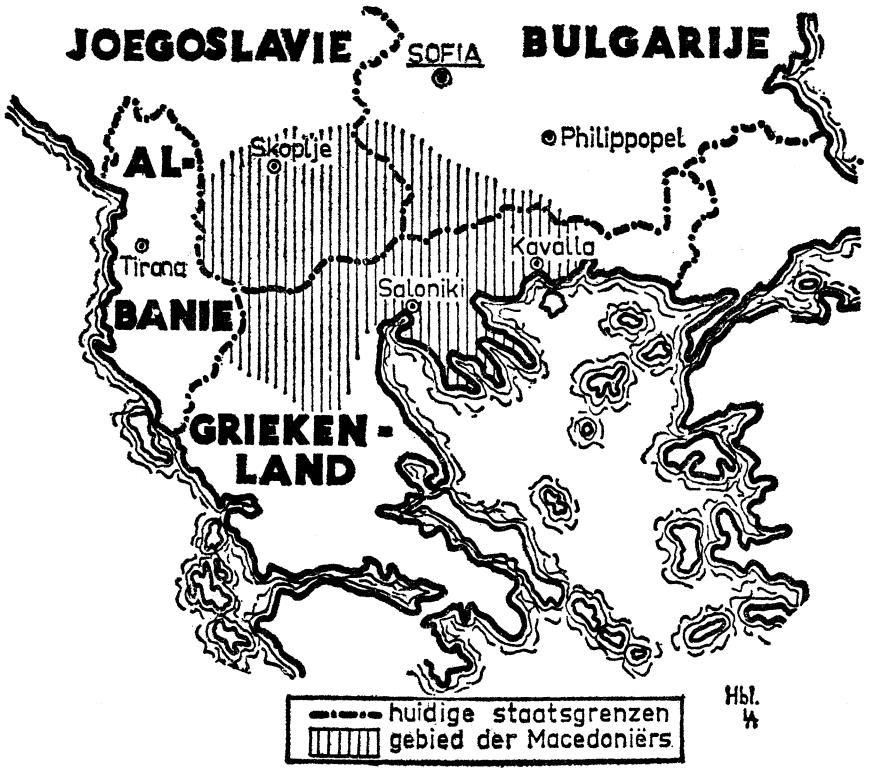

(Alg. Handelsblad)

(plan 17,8%), de totale industriële produktie met 13,4% (plan 11,3%), de ijzerproduktie met 27,3% (plan 27%), de machinebouw met 20,1% (plan 20%), de produktie van de chemische industrie met 19,9% (plan 27%). De totale agrarische produktie „overtrof nauwelijks de omvang van de agrarische produktie in 1966" en bereikte niet de geplande toename van 5%, hetgeen geweten werd aan weersomstandigheden, hoewel de tarweopbrengst per ha. 3.050 kg was en daarmee de hoge opbrengst in 1966 van 2.790 kg per ha zelfs overtrof. De bevolking nam toe met 49.000 tot 8.334.000 (plan 1967 zie pag. 201/2-1967).

sowjet-unie

ONTWIKKELINGEN NA HET SCHRIJVERSPROCES

Op 24 februari hebben per aangetekende brief een aantal deels uit vroegere protesten bekende personen zich gewend tot de consultatieve conferentie, die van 26 febr. - 5 maart te Boedapest is gehouden (pag. 161 e.v.). De ondertekenaars van de brief zijn:
Alexei Kosterin, schrijver; *Larissa Bogorasj,* filoloog; *Pawel Litwinow,* natuurkundige; *Zamira Asanowa,* arts; *Pjotr Jakir,* historicus; *Viktor Krasin,* econoom; *Ilja Gabaj,* leraar; *Boris Sjragin,* filosoof; *Anatoli Lewitin,* religieus auteur; *Joeli Kim,* leraar; *Joeri Glazow,* linguïst; *Pjotr Grigorenko,* bouwkundig ingenieur, gen.-majoor buiten dienst.
De tekst van de brief is als volgt:

Aan het presidium van de consultatieve bijeenkomst van communistische partijen in Boedapest. De laatste jaren heeft in ons land een reeks van politieke processen plaatsgevonden. Het wezen van deze processen ligt hierin, dat met schending van de grondrechten van de burger mensen terechtstonden wegens hun overtuiging. Daarom hadden de processen plaats onder grove schending van de rechtregels, met als voornaamste schending het ontbreken van openbaarheid.
De openbare mening wil zich niet langer bij een dergelijke wetteloosheid neerleggen, en de verontwaardiging en de protesten nemen toe van proces tot proces. Naar verschillende rechterlijke, overheids- en partijorganen tot en met het Centraal Comité van de CPSU, zijn vele individuele en collectieve brieven gestuurd.
Die brieven zijn niet beantwoord. Het antwoord aan hen die het actiefst protesteerden was ontslag, ter verantwoording roepen bij de KGB met bedreiging van arrestatie, en, tenslotte, als meest abjecte vorm van represaille, het opsluiten in een psychiatrische inrichting. Deze onwettige en onmenselijke maatregelen kunnen tot geen enkel positief resultaat leiden — integendeel, zij verhogen slechts de spanningen en leiden tot nieuwe verontwaardiging.
Wij achten het onze plicht er eveneens op te wijzen dat in kampen en gevangenissen zich enige duizenden politieke gevangenen bevinden over wie bijna niemand iets weet. Zij worden gevangen gehouden onder onmenselijke omstandigheden: dwangarbeid, een half-hongerrantsoen, en zijn overgeleverd aan de willekeur der autoriteiten. Als ze hun straf hebben uitgezeten worden zij het voorwerp van niet-justitionele, dikwijls onwettige vervolgingen: beperking van keuze van woonplaats, administratief toezicht, waardoor een vrij mens de positie van een verbannene krijgt.
Wij vragen ook uw aandacht voor de gevallen van discriminatie van kleine naties en politieke vervolging van mensen die strijden voor nationale gelijkberechtigdheid, vervolgingen die bijzonder duidelijk aan het licht zijn gekomen in het geval van de Krimtataren.
Wij weten dat veel communisten in het buitenland en in ons land meermalen uitdrukking hebben gegeven aan hun ongenoegen over de politieke repressies van de laatste jaren. Wij verzoeken de deelnemers van de consultatieve bijeenkomst hun volle aandacht te schenken aan de gevaren, die worden opgewekt door het schenden van de mensenrechten in ons land." (Het Parool 2-3)

Arrestatie Jesenin-Wolpin

Op 14 febr. werd de wiskundige, dichter en filosoof *Alexander Jesenin-Wolpin,* zoon van de dichter *Sergei Jesenin,* uit zijn woning gehaald en naar een psychiatrische inrichting te Stolbowaja bij Moskou gebracht. Jesenin-Wolpin (42) was met *Pawel Litwinow* (die wij op pag. 70/1 abusievelijk de „neef van de vroegere minister van buitenlandse zaken *Maxim Litwinow*" noemden, doch die de kleinzoon is van Maxim Litwinow) een van de meest op de voorgrond tredende figuren tijdens het schrijversproces van jan. (pag. 70 e.v.). Volgens familieleden van Jesenin-Wolpin wordt hij onder moeilijke omstandigheden vastgehouden.

Oproepen tot revisie proces

Sedert het proces tegen de schrijvers *Ginzboerg, Galanskow* en *Dobrowolski* circuleren in de SU vele verzoekschriften gericht aan verschillende instanties, waarin om revisie van het tegen bovengenoemde schrijvers gevoerde proces wordt gevraagd. Wij noemen o.m. een brief van 22 schrijvers, die op 15 febr. in Moskou aan de Westelijke pers werd overhandigd, en gericht was aan partijleider *Brezjnew,* premier *Kosygin* en president *Podgorni.* „Wij dringen aan", aldus deze brief, „op een nieuw, absoluut openbaar, streng objectief juridisch onderzoek, met volledige inachtneming van de Sowjet-wetten. Wij doen dit in het belang van de waarheid en wettigheid, in het belang van het prestige van onze socialistische staat, in naam van rechtvaardigheid en menselijkheid."

Verder zeggen de schrijvers dat het proces „sombere herinneringen" heeft opgewekt aan de jaren dertig, het tijdperk van de stalinistische zuiveringen. De half-geheime procesvoering had de ideologische vijanden van de SU in de kaart gespeeld en zowel in het land zelf als bij medestanders in het buitenland, gevoelens van onbehagen gewekt.
De brief was o.m. ondertekend door *Konstantin Paoestowski,* die in 1967 werd onderscheiden met de Leninorde, verder *Wasili Aksjonow, Pawel Antokolski, Wladimir Wojnowitsj, Fazil Iskander* en *Nowella Matjewa.*

Protest tegen herstel Stalinisme

Op 14 febr. berichtte het persbureau *UPI* over circulatie in Moskou van een petitie van drie Moskouse schrijvers, waarin zij waarschuwen voor het „langzame maar zekere" herstel van het Stalinisme in de SU, en vooral voor de „onmenselijke represaille-maatregelen" tegen de intellectuelen. De ondertekenaars zijn *Pjotr Jakir,* een schrijver die 17 jaar in het concentratiekamp heeft doorgebracht en zoon van de in 1937 gefusilleerde generaal *Iona Jakir, Joeli Kim,* leraar, en *Ilja Gabaj,* leraar en redacteur.

Reactie Prawda

In het partijblad de *Prawda* verscheen op 3 maart een artikel, waarin over het in januari gevoerde schrijversproces wordt gezegd, dat zij even gerechtvaardigd zijn als de zuiveringsprocessen in de jaren '30 die de „Trotskistische oppositie" tegen Stalin uit de weg ruimde. Het artikel was ondertekend door *Daniel Kraminow,* redacteur van *Za Rubezhom,* een dagblad voor buitenlandse zaken. De bezorgdheid van Westelijke intellectuelen over het gevoerde proces deed Kraminow af als „krokodilletranen".

Hongerstaking schrijvers

Op 21 febr. werd bekend, dat ongeveer 200 politieke gevangenen in twee werkkampen en een gevangenis in hongerstaking waren gegaan. Zij vroegen om erkenning van hun speciale status als politiek gevangene, betere levensomstandigheden, beter voedsel, afschaffing van gedwongen arbeid en een einde van de beperkingen voor het sturen en ontvangen van brieven. Onder de stakers zou ook *Joeli Daniel* behoren, die in kamp nummer 17 zit, nabij de stad Potma, ongeveer 400 km ten oosten van Moskou.

RHODESIA

CONTACTEN LONDEN-SALISBURY

Nadat de Britse regering in dec. 1966, als consequentie van het verwerpen door Rhodesië van het Tiger-document (pag. 785 e.v. 1966), alle vroegere aanbiedingen aan het bewind van *Ian Smith* ingetrokken had en verklaard had dat er „geen onafhankelijkheid voor Rhodesië vóór een meerderheidsbewind" (NIBMAR) kon zijn, deed de regering-Smith geen stappen om de besprekingen met premier *Wilson* te heropenen.

Missie Lord Alport

Op 13 juni 1967 kondigde de Britse premier in het Lagerhuis aan dat Lord *Alport,* een vroegere Hoge Commissaris voor de Federatie van Rhodesië en Nyassaland en lid van de regering-Macmillan, naar Salisbury gezonden zou worden voor een gedachtenwisseling met de gouverneur, sir *Humphrey Gibbs,* en om vertegenwoordigers van alle stromingen van de Rhodesische opinie te ontmoeten. Lord Alport zou niet bevoegd zijn om namens de Britse regering te onderhandelen.

In een Lagerhuisdebat op 15 juni verklaarde premier Wilson dat hoewel er geen directe boodschappen of peilingen van premier Smith in zijn bezit gekomen waren, er bepaalde tekenen waren die erop wezen dat Smith in besprekingen geinteresseerd zou kunnen zijn. Deze verklaarde echter dat als Wilson bleef aandringen op NIBMAR er geen hoop op een regeling kon zijn. Hij liet zich zeer kritisch uit over de keus van Lord Alport als afgezant, maar verklaarde zich niettemin bereid deze te ontvangen.

Bij aankomst te Salisbury op 22 juni omschreef Lord Alport het doel van zijn missie aldus: „Ik ben gekomen om de temperatuur van de situatie in Rhodesië op te nemen — om uit te vinden voor premier Wilson of er enige kans is op zinvolle onderhandelingen welke leiden tot een eervolle regeling voor Groot-Brittannië en Rhodesië." Ook zei hij: „Als ik premier Wilson meedeel dat er geen kans is op het slagen van onderhandelingen, dan zullen geen onderhandelingen beginnen; waarschijnlijk niet gedurende lange tijd.

Gedurende zijn verblijf in Rhodesië ontmoette Lord Alport sir Humphrey Gibbs en opperrechter sir *Hugh Beadle* alsmede vijf ministers uit de regering-Smith. Hij had driemaal een onderhoud met Ian Smith (27 juni, 4 juli en 12 juli). Ook voerde Lord Alport besprekingen met een aantal Rhodesische parlementsleden, zakenlieden en vroegere politici, o.a. Smith' voorganger, *Winston Field.* Hij sprak met een groot aantal Afrikanen (vakbondsleden, vertegenwoordigers van politieke organisaties), maar hij kreeg geen gelegenheid de gedetineerde nationalistische leiders, *Josiah Chinamono* en *Ndabaningi Sithole,* te spreken.

De Rhodesische minister van transport, Andrew Dunlop, deed op 11 juli een scherpe aanval op Lord Alport, waarbij hij de vraag stelde of het streven van de Britse afgezant was „een nieuwe reeks voorwaarden te verzinnen voor het aanvaarden van onze onafhankelijkheid door het Verenigd Koninkrijk, een soort voorwaarden zoals gesteld na de besprekingen op de Tiger, welke slechts door lafaards of zwakzinnigen zou worden aanvaard". Hij waarschuwde Lord Alport zijn opvattingen niet te baseren op die „grote zakenlieden, wier ruime winsten als resultaat van de onafhankelijkheid tijdelijk zijn verminderd en die de toekomst van hun land volgaarne zouden zien verkocht voor een eerloze portie linzensoep".

Daartegenover verklaarde premier Smith op 14 juli dat hij altijd van mening was geweest dat elke „eerlijke en constructieve" poging de huidige impasse te doorbreken welkom was, maar hij onthulde dat bij zijn besprekingen met Lord Alport deze „zich verzet had tegen elke bespreking van wat naar mijn mening de oplossing zou zijn".

Bij zijn terugkeer naar Londen op 16 juli zei Lord Alport dat de meerderheid van de blanke Rhodesiërs een door onderhandelingen verkregen oplossing wenste, waaraan zij haar goedkeuring zou kunnen verlenen; dat echter een groot aantal Europeanen in Rhodesië geen regeling wenste, maar de zaak tot het bittere einde wilde doorzetten.

Op 25 juli maakte premier Wilson in het Lagerhuis bekend dat na het door Lord Alport op 17 juli uitgebrachte verslag was besloten de gouverneur van Rhodesië te vragen van Smith verduidelijking te verkrijgen van enige aspecten van de grondwet van Rhodesië zoals voorgesteld tijdens de besprekingen op de Tiger. Premier Wilson zei o.m.:

Lord Alport heeft gerapporteerd dat hij tot de conclusie gekomen is dat, terwijl er z.i. geen zekerheid in dit stadium bestaat over het eventuele resultaat van onderhandelingen over een eervolle oplossing, de vooruitzichten op het bereiken van succes eerder kleiner dan groter worden bij het verstrijken van de tijd.

„Lord Alport is van mening dat het in het belang van de Britse politiek alsmede in dat van alle rassen in Rhodesië aanbevelenswaardig is dat HM regering het initiatief zal nemen tot het op touw zetten van de voorbereidingen voor onderhandelingen over een regeling".

Terwijl Lord Alport met een groot aantal personen een ontmoeting had, daarbij inbegrepen invloedrijke leden van het Rhodesische Front die gekant zijn tegen elke regeling die niet uitloopt op een volledig prijsgeven door de Britse regering van de door haar hoog gehouden beginselen, is hij ervan overtuigd dat een meerderheid van de Europeanen en ook velen van de Afrikanen die hij ontmoette verlangen naar een door onderhandelingen verkregen regeling met Engeland.

„Evenwel moet ik tegenover het Huis duidelijk stellen dat ik zijn (Lord Alports) rapport niet kan beschouwen als een rapport dat afdoende bewijst dat (...) Smith met machtiging van zijn collega's van het Rhodesische Front bereid is tot zinvolle besprekingen over te gaan — dat wil zeggen besprekingen die leiden tot een oplossing welke het parlement zou kunnen aanvaarden".

„Evenmin was Lord Alport in de gelegenheid enige garantie mee terug te brengen dat de heer Smith, mocht een zinvol akkoord worden bereikt, niet opnieuw, zoals na de Tiger (bijeenkomst), zou worden overstemd door de extremistische leden van zijn regime".

Lord Alport deelde mij echter mede dat de heer Smith hem te kennen gegeven

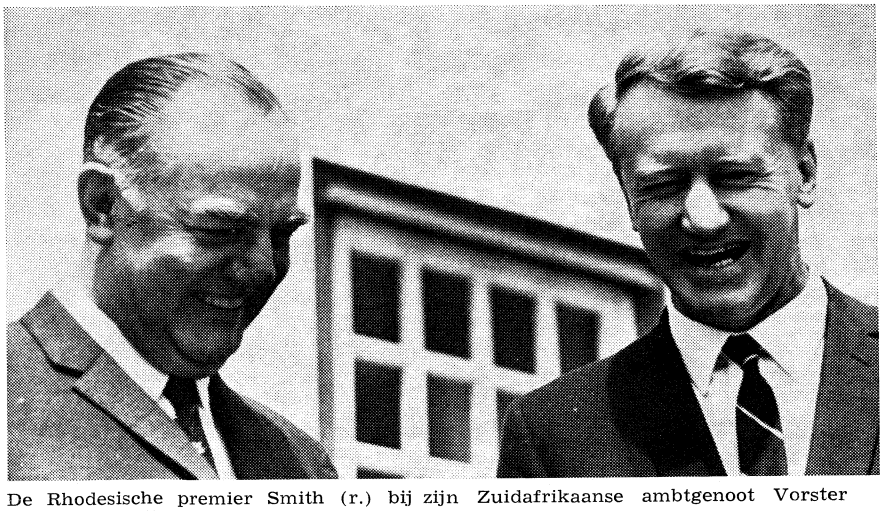

De Rhodesische premier Smith (r.) bij zijn Zuidafrikaanse ambtgenoot Vorster (zie pag. 208/1).

had te geloven dat een grondwet gebaseerd op de Tiger-voorstellen — welke weer waren gebaseerd op de grondwet van 1961 — aanvaardbaar was. „Maar de heer Smith zei Lord Alport dat er enige aspecten van de Tiger-grondwet waren, welke hij en zijn collega's gaarne veranderd wilden zien: er waren enige details die snel bereikt waren, onder druk van de tijd, en deze zouden opnieuw moeten worden bekeken". Ook verklaarde Smith dat er hem sinds de Tiger-besprekingen een paar andere punten te binnen geschoten waren welke hij redelijk achtte en z.i. de grondwet zouden verbeteren.
Wilson zei hierover: „Lord Alport heeft nu aanbevolen dat wij, zonder verplichting, moeten zullen zien op te helderen welke deze punten zijn. De regering geeft daartoe de gouverneur (...) volmacht deze taak uit te voeren". Ik moet duidelijk stellen, aldus Wilson, dat de regering met het doen van deze beperkte stap „haar standpunt volledig handhaaft inzake NIBMAR en inzake de terugkeer tot de legaliteit en het type regering van nationale eenheid op brede basis, wat een vereiste vormt voor elke grote stap voorwaarts. Ongetwijfeld zal de heer Smith, van zijn kant, gedurende dit proces bij voortduring doen gelden, wat hij noemt, zijn onafhankelijkheid".

De missie van Thomson

In overeenstemming met de verklaring van premier Wilson in het Lagerhuis op 25 juli 1967 inzake de missie van Lord Alport vonden gedurende augustus geheime contacten plaats tussen de Britse regering en de regering-Smith via gouverneur sir Humphrey Gibbs. Deze hadden tot doel de wens van premier Smith m.b.t. wijzigingen in de grondwet van Rhodesië, zoals hij deze tijdens de besprekingen op de Tiger geuit had, te verduidelijken. Op 12 okt. werd te Londen bekendgemaakt dat *George Thomson,* sinds 28 aug. minister van Gemenebestzaken, op 8 en 9 nov. te Salisbury overleg zou plegen met sir Humphrey Gibbs, na een bezoek aan Afrikaanse Gemenebestlanden.

Op 26 okt. arriveerde minister Thomson in Oeganda, waar hij de Britse delegatie leidde naar de conferentie van de Gemenebest Parlementaire Associatie, welke van 26 okt. - 1 nov. te Kampala gehouden werd. In een toespraak tot de afgevaardigden verwierp de minister het gebruik van geweld om de rebellie te beëindigen. „Wanneer eenmaal het bloed begint te vloeien, kan men nooit zeggen hoeveel onschuldigen van alle rassen zullen lijden voordat de zaak rond is noch wat de politieke uitkomst zal zijn". Thomson deed een beroep op de parlementariërs hun invloed aan te wenden bij hun regeringen om de sancties zo effectief mogelijk te doen zijn. Als andere landen even doeltreffend gevolg geven aan de VN-resolutie als Groot-Brittannië, dan zouden de sancties aanzienlijk doeltreffender worden, zelfs zonder uitbreiding en zelfs zonder de medewerking van Portugal en Zuid-Afrika.
Tijdens zijn verblijf in Kampala had Thomson een onderhoud met president Obote.
Gedurende zijn verdere reis door Afrika voerde de Britse minister besprekingen met president Nyerere van Tanzania (28-10), president Kenyatta van Kenia (29-10), president Banda van Malawi (2-11) en president Kaoenda van Zambia (3/4-11).
Op 5 nov. had hij te Pretoria een onderhoud met de Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, Müller, tegenover wie hij uiting gaf aan de Britse bezorgdheid over de aanwezigheid van Zuidafrikaanse politie in Rhodesië.
Thomson voerde vervolgens besprekingen met de president van Botswana, sir Seretse Khama, op 6 nov. en met de premiers van Lesotho en Swaziland, resp. Chief Leaboea Jonathan en prins Makhosini Dlamini, op 7 nov.
In zijn verklaring voor het Lagerhuis op 14 nov. zei minister Thomson dat hij bij de besprekingen met de Afrikaanse leiders bijzondere nadruk had gelegd op de volgende punten:
„Ten eerste is HM regering zeker niet van plan mee te doen aan een uitverkoop in Rhodesië.
Ten tweede blijven wij ervan overtuigd dat kracht of geweld niet de middelen zijn welke kunnen worden aangewend om een eervolle en vreedzame oplossing te bereiken. En ten derde zijn wij niet bereid om een economische confrontatie met Zuid-Afrika aan te gaan".

Op 8 nov. kwam Thomson te Salisbury aan, waar hij besprekingen voerde met gouverneur Gibbs, opperrechter Hugh Beadle en premier Smith. Een tweede reeks besprekingen vond op 9 nov. plaats. Hierbij was ook de minister van justitie *Lardner-Burke* aanwezig. Tot besluit werd het volgende gemeenschappelijke communiqué uitgegeven: „De besprekingen betroffen alle constitutionele aspecten van het Rhodesische probleem. Er werd overeengekomen dat elk van beide partijen zich nu verder zou beraden over de besproken kwesties, met inbegrip van de geschilpunten..."
Voordat hij Salisbury op 10 nov. verliet deelde minister Thomson op een persconferentie mee dat hij „geen bemoedigende verandering van de omstandigheden" had aangetroffen en dat zijn besprekingen met premier Smith „nieuwe geschilpunten aan het licht gebracht" hadden tussen Groot-Brittannië en Rhodesië. Hij benadrukte evenwel dat hij de hoop op een regeling niet had verloren. Zijn terugreis naar Londen onderbrak Thomson voor korte besprekingen met de presidenten Kaoenda, Kenyatta en Obote.

Op 10 nov. legde premier Smith de volgende verklaring af: „Teneinde speculaties te vermijden zou ik de Rhodesiërs ervan op de hoogte willen stellen dat het bezoek van de heer Thomson de eerste stap was naar de heropening van de besprekingen tussen onze beide regeringen; aan beide zijden waren wij ons bewust dat geen vaste besluiten in dit stadium konden worden genomen. Bijna een jaar is verlopen sinds de Tigerbesprekingen en daarom is het noodzakelijk onze respectieve standpunten te analyseren. Deze taak zal nu te Salisbury en Londen worden voortgezet en daarna zal de volgende en belangrijkste stap worden gedaan. Ik wil met nadruk stellen dat ik geen dramatische ontwikkelingen zie. Er is geen reden tot optimisme of pessimisme. Onze beste weg is rustig voort te gaan met wat wij doen."
Minister Thomson verklaarde op 14 nov. voor het Lagerhuis dat de verschillen tussen de Britse en Rhodesische standpunten, welke tijdens zijn besprekingen met Smith aan het licht gekomen waren, geen betrekking hadden op NIBMAR noch op de terugkeer van Rhodesië tot de legaliteit, maar op de constitutionele voorstellen vervat in het Tiger-werkdocument. Volgens Thomson zouden de door Smith gewenste wijzigingen de aard van deze voorstellen fundamenteel aantasten. „Ik maakte het de heer Smith duidelijk dat deze wijzigingen niet te verzoenen zijn met de principes, zoals die vastgesteld zijn door de opeenvolgende Britse regeringen." Hoewel hij zijn verslag een „somber rapport" noemde, zei de minster te geloven dat zijn bezoek de moeite waard was. „Het heeft mij de opheldering verschaft van het standpunt van de heer Smith, waarnaar wij zochten sinds de terugkeer van lord Alport. Hoewel hij geen details van de meningsverschillen gaf, onthulde Thomson dat zij betrekking hadden op minstens drie van de zes Britse principes (zie pag. 786/3-1966).
Op 12 dec. gaf minister Thomson aan het Lagerhuis een samenvatting van de door premier Smith voorgestelde wijzigingen en maakte hij de verwerping ervan door de Britse regering bekend.
Het belangrijkste resultaat van deze wijzigingen zou zijn het verwijderen uit de grondwet van de garanties tegen amendering van de constitutie achteraf. De voornaamste verandering die Smith voorstelde was dat alle Afrikaanse leden van de senaat stamhoofden zouden zijn.
In antwoord op de verklaring van Thomson op 12 dec., zei premier Smith: „Wij waren verrast door deze verklaring die als een bom insloeg. Wij waren overeengekomen met de heer Thomson dat wij elkaar zouden raadplegen alvorens enigerlei verklaringen zouden worden afgelegd. Dit is het eerste wat wij hoorden over de opvattingen van de Britse regering ..."
Dezelfde dag voordat Thomson zijn verklaring had afgelegd, had de Rhodesische regering in een boodschap aan de Britse regering o.a. geschreven: „Bij de officiële besprekingen was overeengekomen door beide partijen dat elk zich verder over het besprokene zou beraden, met inbegrip van de onderlinge geschilpunten, en dat zij vervolgens verdere ideeën zouden uitwisselen over de manier waarop de kloof zou kunnen worden overbrugd. Er werd duidelijk afgesproken dat geen van beide partijen de standpunten zou onthullen zonder de instemming van de ander... De beslissing van de heer Thomson in een openbare verklaring de stand van zaken tussen de beide regeringen bekend te maken moet er toe leiden toekomstige besprekingen tussen de beide regeringen in gevaar te brengen."
Het ministerie van Gemenebestzaken ontkende op 13 dec. bovengenoemde afspraak. Aangaande de vooruitzichten op een regeling werd meegedeeld dat naar de mening van minister Thomson het de aard van de voorstellen van premier Smith en niet een openbare beschrijving ervan was die de huidige moeilijkheden met zich bracht.

INFILTRATIE AFRIKAANSE NATIONALISTEN.
ASSISTENTIE ZUID-AFRIKA.
DOODVONNISSEN

Toen op 25 april 1967 het Rhodesische parlement de verlenging van de noodtoestand met drie maanden goedkeurde, verklaarde de minister van justitie (tevens belast met de openbare orde), *Lardner-Burke*, dat „op enkele uitzonderingen na" de toestand „kalm en vredig" was gebleven, maar dat de dreiging voor de openbare veiligheid bleef bestaan omdat bepaalde regeringen voortgingen Rhodesische Afrikanen op te leiden tot saboteurs en moordenaars, en dat het aantal opgeleide terroristen dat zijn kans afwachtte om over de grens te glippen toenam.

In de maanden mei en juni werden gewapende aanvallen op de Rhodesische veiligheidstroepen georganiseerd door de te Dar-es-Salaam (Tanzania) gevestigde Zimbabwe African National Union (ZANU).

Eind mei meldde de ZANU dat het „bevrijdingsleger" 49 man van de Rhodesische veiligheidstroepen had gedood in een gevecht bij Karoi (139 mijl t. N. v. Salisbury). Volgens officiële Rhodesische mededelingen waren bij Karoi 4 terroristen uit Zambia gedood en 1 Rhodesische soldaat gewond.

Op 23 juni deelde de minister van defensie en buitenlandse zaken, *Lord Graham*, mee dat twee territoriale bataljons, normaal gelegerd in opleidingskampen, nu zouden worden ingeschakeld in operationele gebieden om het leger te helpen bij het patrouilleren in de Zambezi-vallei met als doel het opsporen van uit Zambia binnenkomende Afrikaanse nationalisten.

Toen op 25 juli de noodtoestand opnieuw met drie maanden werd verlengd, zei minister Lardner-Burke dat de meer dan 20 terroristen, die Rhodesië gedurende de voorgaande twee maanden waren binnengedrongen, allen waren gevangengenomen of gedood. Er waren grote aantallen gewapende terroristen en saboteurs vlak over de grens gesignaleerd.

In augustus 1967 was er sprake van een poging van honderden gewapende Afrikaanse nationalisten om via Rhodesië en Botswana* een inval te doen in Zuid-Afrika en Zuidwest-Afrika. Ook werd gemeld dat in juli tijdens een bijeenkomst van het bevrijdingscomité van de OAE te Kampala besloten zou zijn ca. 4.000 gewapende nationalisten naar Zuid-Afrika te zenden.

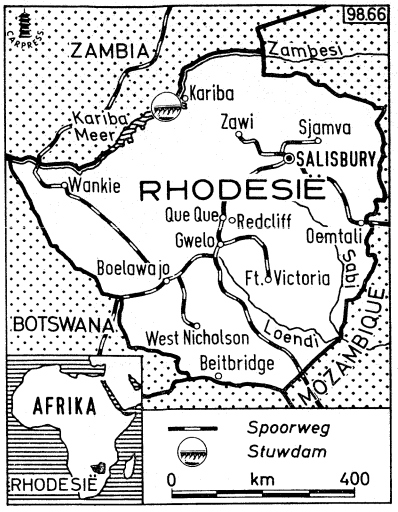

Op 5 sept. meldden Rhodesische autoriteiten dat in totaal 31 infiltranten waren gedood en 30 gevangen genomen. Op de gedode infiltranten zouden documenten zijn aangetroffen welke aantoonden dat het leden van de African National Congress (ANC) betrof (zie ook pag. 621/1-1967), die de opdracht hadden sabotagekampen op te richten in Zuid- en Zuidwest-Afrika. In dezelfde periode zouden van de Rhodesische veiligheidstroepen 7 man zijn gedood en 14 gewond bij land- en luchtgevechten. Zij maakten hierbij gebruik van Hawker Hunter-straaljagers en helicopters.

Zambia en Zuid-Afrika

Op 25 aug. verklaarde de Rhodesische vice-premier J. J. Wrathall dat Rhodesië sancties tegen Zambia zou kunnen toepassen als terroristen de grens van dat land met Rhodesië zouden blijven overschrijden. Hij beweerde dat wapens, munitie enz. tot Zambia werden toegelaten t.b.v. de terroristen en stelde dat dit onmogelijk kon geschieden zonder de voorkennis en zelfs de actieve hulp van de regering van Zambia. Wrathall sprak over het uitblijven van Britse protesten tegen deze politiek van Zambia en verklaarde dat het stilzwijgen van de Britse regering duidelijk aantoonde dat die deze activiteiten begunstigt.

Op 30 aug. deelde premier Smith in het Rhodesische parlement mee dat hij die dag een nota aan de Britse regering gezonden had — die deze geweigerd had —, waarin hij Engeland ervan beschuldigde zich te lenen tot „een politiek van geweld tegen een ander Gemenebestland" en waarin hij stelde dat subversieve operaties tegen Rhodesië werden geleid vanuit Loesaka (Zambia) door verbannen Afrikaanse nationalisten. Ook verklaarde de premier dat Zambia sinds medio 1966 van een politiek van niet willen weten of door de vingers zien van de subversieve activiteiten was overgeschakeld op een politiek van directe aanmoediging.

Op 23 aug. werd voor het eerst in de pers melding gemaakt van de aanwezigheid van Zuidafrikanen ter ondersteuning van de Rhodesische veiligheidstroepen. De berichten spraken van manschappen en officieren van het Zuidafrikaanse leger en van Zuidafrikaanse parachutisten. Een detachement van de Zuidafrikaanse politie zou op 25 aug. naar Boelawayo zijn overgevlogen.

Diezelfde dag verklaarde de Zuidafrikaanse premier *Vorster* dat Zuid-Afrika tegen terroristen op dezelfde wijze zou optreden als wanneer het land in oorlog zou zijn. Zuid-Afrika zou niet alleen zijn eigen vrede en veiligheid verzekeren, maar ook die van geheel zuidelijk Afrika.

Op 8 sept. deelde premier Vorster mee dat leden van de Zuidafrikaanse politiemacht — „en ik wens met nadruk te stellen dat het alleen leden van de Zuidafrikaanse politiemacht betreft" — de Rhodesische regering op haar verzoek actief hielpen in haar strijd tegen terroristen, die oorspronkelijk uit Zuid-Afrika komen en op de terugweg waren via Rhodesië en andere buurlanden om terreurdaden in Zuid-Afrika te plegen. Vorster weigerde te zeggen om hoeveel Zuidafrikaanse politieleden het ging.

Een correspondent van de *Daily Telegraph* berichtte op 10 sept. dat het Zuidafrikaanse contingent bestond uit meer dan 50 man, die ervaren waren in de strijd tegen terroristen, een eenheid van 10 Saracen-pantserwagens bemand door politie en 4 Alouette-helicopters.

Het Britse ministerie van buitenlandse zaken deelde op 10 sept. mee dat de Britse ambassadeur in Zuid-Afrika om een volledig rapport over het optreden van de Zuidafrikaanse politie had gevraagd, waarvan Engeland volgens premier Vorster op de hoogte gesteld was. De ambassadeur overhandigde op 14 sept. een formeel Brits protest

---

* In Botswana werden in totaal 30 infiltranten gearresteerd. Door een rechtbank werden op 1 sept. 4 Afrikanen veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf wegens illegale invoer van wapens en munitie en wegens het bezit van verboden wapens. Op 6 sept. werden 16 andere infiltranten tot gevangenisstraffen veroordeeld. Dertien van hen zouden tot een eenheid behoren die een week tevoren met Rhodesische veiligheidstroepen in gevecht was gewikkeld. De meesten van hen werden leden van het ANC genoemd en allen zouden uit Zambia gekomen zijn.
Staatsminister Nwako van Botswana verklaarde op 31 aug. dat er geen contact tussen de regering en de politiemacht van Botswana en die van Zuid-Afrika of Rhodesië geweest was terzake van het binnendringen van terroristen.

tegen het gebruik van Zuidafrikaanse politie in Rhodesië.
Premier Vorster zei op 23 sept. dat de Zuidafrikaanse politie zo lang als nodig in Rhodesië zou blijven.

Overleg Smith-Vorster

Premier Ian Smith, vergezeld van de minister van justitie Desmond Lardner-Burke, bracht op 21 okt. 1967 te Pretoria een bezoek aan zijn Zuidafrikaanse ambtgenoot, Balthazar Vorster. Op 25 okt. verklaarde Smith dat zijn besprekingen met Vorster, welke bijna drie uur hadden geduurd, Rhodesiës constitutionele positie en betrekkingen met Engeland tot onderwerp gehad hadden. Volgens een verklaring van premier Vorster was de Rhodesische kwestie en de toestand in het zuiden van Afrika ter sprake gebracht.

Voortgezette actie tegen nationalisten

Minister Lardner-Burke maakte op 25 okt., toen de noodtoestand opnieuw met drie maanden werd verlengd, bekend dat in de voorgaande drie maanden ca. 100 terroristen Rhodesië waren binnengekomen, van wie de helft was gevangen genomen of gedood; ca. 30 waren ontsnapt naar Botswana.
Bij de behandeling van zijn verzoek om een nieuwe verlenging van de noodtoestand op 24 jan. verklaarde de minister dat, hoewel de Rhodesische veiligheidstroepen tot nog toe elke poging van de terroristen het land ver binnen te dringen het hoofd hadden weten te bieden, de bijzondere bevoegdheden, incl. de preventieve hechtenis, nog steeds nodig waren om de toestand in de hand te houden.
De Rhodesische veiligheidstroepen hadden in een viertal verklaringen tussen 3 en 9 jan. bekendgemaakt dat zij een groep Afrikaanse nationalisten hadden opgerold, welke vanuit Zambia op 1 jan. Rhodesië was binnengekomen.

Doodvonnissen

Op 19 sept. aanvaardde het Rhodesische parlement een wetsontwerp krachtens hetwelk personen bij wie onwettig wapenbezit wordt geconstateerd de doodstraf krijgen.
De Constitutionele Raad van Rhodesië bepaalde op 24 okt. echter dat de wet in strijd met de grondwet was. (Deze raad, in 1965 ingesteld om alle wetsontwerpen aan de Declaration of Rights te toetsen, kan een wetsontwerp slechts korte tijd tegenhouden. Wordt het opnieuw bij het parlement ingediend en vervolgens met een meerderheid van minstens tweederde aangenomen, dan krijgt het kracht van wet.)
Minister Lardner-Burke diende op 2 nov. bij het parlement een motie in, welke bepaalde dat ondanks de afkeuring door de Constitutionele Raad het wetsontwerp verder zou worden behandeld. Deze motie werd op 7 nov. met 46 tegen 7 stemmen goedgekeurd. De wet werd op 16 nov. van kracht. De eerste doodvonnissen onder de nieuwe wet werden op 30 nov. uitgesproken.
Sedert de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring waren in Rhodesië geen doodvonnissen voltrokken. Het aantal ter dood veroordeelden, wier vonnis nog niet was uitgevoerd bedroeg eind nov. 1967 ca. 100.
Op 29 febr. beschikte het Rhodesische Hooggerechtshof afwijzend op het verzoek van drie, voor de onafhankelijkheidsverklaring ter dood veroordeelde Afrikanen, om de regering een permanent verbod op te leggen tot uitvoering van hun doodvonnissen. Het Hof vaardigde een tijdelijk verbod uit, hangende een uitspraak over de vraag of de drie veroordeelden het recht hebben in beroep te gaan bij de Privy Council te Londen. Dit beroep werd in de onafhankelijkheidsconstitutie van 1965 afgeschaft. De president van het Hof, sir *Hugh Beadle,* zei dat een permanent verbod was afgewezen omdat de huidige Rhodesische regering „wettig al datgene kan doen wat haar voorgangers wettig konden doen".
Koningin *Elizabeth* van Engeland verleende op 2 maart op advies van minister *Thomson* gratie aan de drie ter dood veroordeelden.
Op 4 maart wees het Hof van beroep het verzoek tot een verbod van de executie van twee van de drie Afrikanen aan wie gratie verleend was, af. Volgens sir Hugh Beadle was in de constitutie van 1961, waarbij aan Rhodesië volledig intern zelfbestuur was verleend, aan de Britse kroon de bevoegdheid tot het verlenen van gratie ontnomen. De huidige regering van Rhodesië is de de facto regering en de opvolgster van de regering die onder de constitutie van 1961 aan de macht was.
Op 5 maart besloot ook de Rhodesische regering de gratieverlening te negeren.
De 3 Afrikanen werden op 6 maart door ophanging terechtgesteld.
Te Salisbury werden vervolgens op 11 maart twee Afrikanen terechtgesteld, die ruim twee jaar tevoren ter dood veroordeeld waren. Tegelijkertijd kregen negen anderen gratie.
De Rhodesische regering verleende op 13 maart gratie aan 35 op grond van terroristische actie ter dood veroordeelde Afrikanen; onder hen waren vier die aanvankelijk op 11 maart zouden worden terechtgesteld. *(Survey of British and Comonwealth Affairs, Reuter, The Times, NRC)*

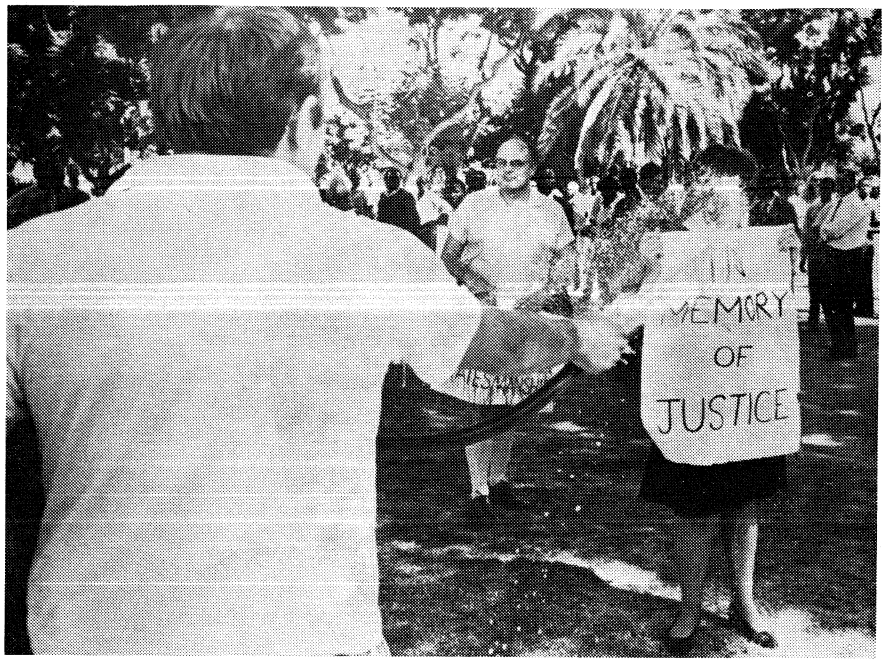

Een blanke vrouw die te Salisbury demonstreerde tegen de terechtstelling van de drie Afrikanen wordt door een blanke tegen-demonstrant met een emmer water aangevallen.

DEMOCRATISERING IN PRAAG

Na het aftreden van de Tsjechoslowaakse president *Antonin Novotny* als partijleider op 5 jan. (pag. 34) is gebleken dat de veranderingen in Tsjechoslowakije ver uitgaan boven een wisseling van het partijleiderschap. Naar het zich laat aanzien gaat het om een principiële koerswijziging, die door de nieuwe leiders wordt aangeduid als een „socialistische democratisering" van het politieke en economische leven en die is ingezet met het toestaan van een grote vrijheid van meningsuiting. De ontwikkelingen, die op 22 maart leidden tot Novotny's aftreden als president, zijn nog in volle gang. Hoe ver de democratisering zal gaan en of deze blijvend zal zijn valt niet te voorzien. Toch spreken vele Westelijke waarnemers reeds van de belangrijkste gebeurtenissen in Oost-Europa sedert de Poolse oktober van 1965. Vergelijkingen worden gemaakt met de situatie in Polen in 1956, waarbij er op wordt gewezen dat in Polen na 1956 de economische hervorming mislukte en de culturele en politieke vrijheid geleidelijk weer werd ingeperkt, waaruit de huidige crisissituatie in Polen voortkomt (pag. 217/e.v.)

De voornaamste verschillen tussen Polen en Tsjechoslowakije betreffen het ontwikkelingsniveau (Polen is nog sterk agrarisch en moest uitgaan van een feodale economische structuur; Tsjechoslowakije was reeds voor de Tweede Wereldoorlog sterk geïndustrialiseerd en was economisch en politiek georiënteerd op het Westen), de politieke achtergrond (Polen conservatief feodaal en Tsjechoslowakije van 1918-1939 en van 1945-1948 democratisch), de aard van de communistische partij (in Polen klein en met twee elkaar steeds weer bestrijdende vleugels en in Tsjechoslowakije een ook al in de democratische periode krachtige partij) en de positie van de r.-k. kerk (die in Polen zo sterk is dat het regime zich voortdurend tegenover de kerk meent te moeten plaatsen).

De aanzet tot de huidige ontwikkeling in Tsjechoslowakije kan men vinden in de moeilijkheden met de schrijvers in juni 1967 (pag. 524/2 en 826/1-1967) en met de studenten in okt. 1967 (pag. 43/2). Over de zittingen van het centrale comité van december en januari worden steeds meer details bekend, waaruit blijkt, dat deze een min of meer democratisch verloop hebben gehad. Zo zou de verkiezing van de nieuwe partijleider *Alexander Dubcek* in geheime stemming hebben plaatsgevonden.

Sedert 1963 en tot de moeilijkheden in 1966 was de culturele atmosfeer in Tsjechoslowakije vrijer dan in welk ander Oosteuropees land ook (zie o.m. pag. 379/1966), waarbij echter het grote publiek, anders dan in Hongarije en ook in het niet liberaliserende Roemenië apathisch bleef, wellicht vooral vanwege de economische stagnatie en de politieke kleurloosheid van het Novotny-regime. De economische stagnatie schijnt echter in 1967 overwonnen te zijn(pag. 221/1), hoewel de economische hervormingen offers hebben geëist en nog zullen eisen.

De voorstanders van de op 1 jan. 1967 ingevoerde economische hervorming schijnen echter bevreesd geweest te zijn dat deze niet voldoende ver zou kunnen worden doorgevoerd door het subjectieve verzet van regionaal partijkader en door afzwakking van de maatregelen door de bureaucratie in Praag. Partijleiders als Dubcek schijnen tot de conclusie gekomen te zijn, dat economische hervormingen niet werkelijk kunnen worden doorgevoerd wanneer ook geen politieke hervormingen plaatsvinden (zie ook pag. 34/1).

Nadat Novotny als partijleider was afgetreden hebben Novotny en zijn aanhangers getracht de steun van de arbeiders te verkrijgen, speculerend op anti-intellectualisme en op de (vermeende) populariteit van Novotny. Dubcek liet van zijn kant de pers, de radio en de televisie de vrije hand bij het leveren van kritiek op het oude regime. Vele partijleiders, waaronder Novotny en Dubcek zelf, spraken de arbeiders toe in talrijke discussiebijeenkomsten die door het gehele land gehouden werden. Toen Novotny eind februari in een fabriek het woord voerde, zou hij eens te meer prof. *Ota Sik,* een der voornaamste hervormers, hebben aangevallen en hebben gezegd: „Indien conservatief zijn betekent dat men zich verzet tegen een daling van de levensstandaard van de arbeidersklasse, dan ben ik er trots op om een consarvatief te zijn". Prof. Sik kreeg voor de tv de gelegenheid de economische hervormingen te verdedigen.

In zijn eerste openbare redevoering op 1 febr. voor een congres van de



Enkele duizenden studenten uit Praag trokken op 10 maart, 20 jaar na zijn dood, naar het graf van Jan Masaryk, de eerste Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse zaken na de oorlog, en dat van diens vader, Thomas Masaryk, de grondlegger van de republiek. Op de 40 km van Praag gelegen begraafplaats legden de studenten een grote krans en ontvouwden zij spandoeken waarop stond „Jan, we zullen je nooit vergeten" en „De waarheid zal zegevieren". In de pers is de rehabilitatie van Masaryk geëist.

coöperatieve landbouwverenigingen zei Dubcek dat de „sleutel" voor de oplossing van de problemen van het land gelegen is „in de sfeer van de politiek, de ontwikkeling en de socialistische democratie".

Hij wees op het bestaan van een „actieprogramma", dat in afwachting van een plenaire zttiing van het centrale comité was goedgekeurd en gedeeltelijk gepubliceerd door het partijpresidium, dat op 6 febr. bijeen is geweest. Uit het communiqué dat daarna is gepubliceerd, bleek dat een der eerste doelstellingen is, de rol van het centrale comité te versterken, dat wordt beschouwd als „het opperste partijorgaan tussen de congressen". Het gaat er met name om „ware betrekkingen van gelijkheid tussen zijn leden" te vestigen en in het comité een sfeer te doen heersen, die een „volledige vrijheid van kritiek en de creatieve botsing der meningen" mogelijk maken. Zijn rol en die van ieder zijner leden zal niet alleen doeltreffender moeten zijn, maar er zal meer van naar buiten moeten blijken. Veel nadruk wordt gelegd op de openbaarheid van het politieke leven. Basisorganisaties, zo werd gezegd, hebben gerechtvaardigde kritiek geleverd op „het karakter, de omvang en het algemeen niveau" van de voorlichting, hetgeen ertoe zal leiden, dat „het voorlichtingssysteem binnen de partij in haar geheel" moet worden verbeterd. Het partijpresidium — dat wil zeggen de veertien leden van het nieuwe collectieve bestuur — heeft besloten regelmatig verslagen van zijn werkzaamheden te publiceren en dat zal ook gebeuren met de bijeenkomsten van het secretariaat. Op 21 febr. hield Dubeck in een rede t.g.v. de herdenking van de communistische machtsovername in 1948 een pleidooi voor grotere culturele vrijheid en kondigde hij herstel van de Slowaakse autonome organen aan (pag. 174/2). Over de pogingen tot de-stalinisatie na 1956 zei Dubcek in deze rede: „De partij heeft gepoogd zich te ontdoen van haar oude gewoonten en tekortkomingen maar er is altijd een afgrond gebleven tussen woorden en daden. De vooruitgang is gedeeltelijk gebleven en beperkt tot bepaalde sectoren". Om te beginnen zal men „consequent en zonder voorbehoud" al het kwaad moeten herstellen dat verband houdt met de schendingen van de legaliteit: vervolgens moet men zorgen voor een „werkelijke en volledige" verandering met name in de politieke sfeer. De economische hervorming zal worden voortgezet „zonder de politieke aspecten ervan te vergeten".

In een uitzending gewijd aan 20 jaar communistisch bewind zei Radio-Praag op 18 febr., dat ook Tsjechoslowakije heeft bijgedragen tot „het bevuilen van het socialistische beeld" in de wereld.

Het radiostation zei dat „het bevuilen" was gebeurd door personen, die hebben deelgenomen aan de strijd tegen het fascisme en aan het vestigen van de communistische macht in 1948, later uit te maken voor buitenlandse agenten en door hen naar de galg te sturen.

„Wij zijn gezwicht onder de druk van het stalinisme, waaraan alleen Joego-Slavië weerstand heeft kunnen bieden", aldus radio-Praag. „Wij hebben in een klein, geïndustrialiseerd land, met een bevolking met democratische tradities, principes toegepast die overgenomen waren van een enorm land, dat in een ontwikkelingsstadium verkeerde. Wij hebben echter niet veel gedaan om er voor te zorgen dat Tsjechoslowakije meer bekendheid kreeg dan door de atleet Zatopek, de ijshockeyers en het Tsjechoslowaakse paviljoen op de wereldtentoonstelling te Brussel. Ernstiger is dat bij ons het publiek naar de stadions ging om ijshockeyers uit te fluiten alleen wegens het feit, dat zij uit Moskou kwamen. Op dezelfde wijze was men erin geslaagd soortgelijke gevoelens op te wekken tussen de Tsjechen en de Slowaken", aldus radio-Praag.

In de uitzending werd kritiek geleverd op de vroegere officiële loftuitingen over eigen prestaties. Er werd gezegd dat nu de tijd is aangebroken om de oude idealen in ere te herstellen en de fouten van het verleden goed te maken.

„Het belangrijkste blijft echter de ontwikkeling van onze eigen samenleving. Als onze tegenstanders in plaats van over het verbieden van een literair tijdschrift, het optreden van de politie tegen de studenten of onze economische moeilijkheden zouden kunnen schrijven dat het Tsjechoslowaakse parlementslid de ware vertegenwoordiger van zijn kiezers is, dat de premier de ware regeringsleider is en zelfs dat een regering, die gefaald heeft, gevallen is, dan zouden zij propaganda maken voor de socialistische ideeën", aldus radio-Praag.

Vlucht van gen. Sejna. De rol van het leger

Op 25 febr. vluchtte gen.-maj. *Jan Sejna* uit Tsjechoslowakije. Sejna was eerste-secretaris van het partijcomité op het ministerie van defensie, lid van de defensiecommissie van de Nationale Vergadering en lid van de militaire raad van het ministerie, te vergelijken met een generale staf. Uit een bezoek dat de opperbevelhebber van de troepen van het Warschaupakt, gen. *Jakoebowski,* op 28 febr. aan Praag bracht, leidden waarnemers af, dat de belangen van het Warschaupakt in belangrijke mate door Sejna kunnen worden geschaad.



Gen.-maj. Jan Sejna.

Reeds op 21 febr. zou de procureur-generaal aan het parlement om toestemming tot de arrestatie van Sejna hebben gevraagd. Pas op 27 febr. werd dit verzoek door de militaire procureur aan het parlement voorgelegd. Sejna werd ervan beschuldigd misbruik gemaakt te hebben van overheidsgelden tot een bedrag van 25.000 gulden. Voorzien van een politiek paspoort zou Sejna via Hongarije, Joego-Slavië en Italië naar de VS zijn gevlucht. Op 6 maart werd bekend, dat hij in de VS politiek asiel heeft gevraagd. Sejna was vergezeld van zijn zoon en een jonge vrouw. Op 8 maart werd door Tsjechoslowakije om uitlevering van Sejna gevraagd. In de Tsjechoslowaakse pers werd Sejna ervan beschuldigd een tankdivisie te hebben ingeschakeld ter bescherming van president Novotny tijdens de bijeenkomst van het centrale comité van 3-5 jan. Sejna zou gevlucht zijn binnen 24 uur nadat zijn commissie ervan beschuldigd was in jan. de politieke vleugel van het leger „geïsoleerd" te hebben. Voorts werd bekend, dat Novotny met de hulp van Sejna in nov. 1967 gedurende een week een gedeeltelijke mobilisatie van het leger heeft bewerkt.

In een brief aan partijleider Dubcek schreef een partijorganisatie bij de staf van het leger:

„Het is alleen maar rechtvaardig te eisen, dat allen die op de hoogte waren van de mogelijke desertie en het verraad van generaal Sejna of die zijn fouten welwillend hebben gedekt, de gehele

verantwoordelijkheid dragen voor zijn daden. Dit gaat evenzeer rechtstreeks de president van de republiek aan, als kameraad Mamula, het hoofd van de afdeling administratie van het centrale partijcomité, die de grote beschermers van generaal Sejna waren".

Een ingreep van het leger ten gunste van Novotny schijnt vooral voorkomen te zijn door een snelle reactie van de voor de politieke voorlichting van het leger verantwoordelijke *Vaclav Prchlik,* die met de hulp van zijn officieren-medewerkers de troepencommandanten inlichtte over de feitelijke stand van zaken. Gen. Prchlik is eind febr. benoemd tot opvolger van gen. Miroslav Mamula, die zijn ontslag kreeg en op 13 maart is gearresteerd.
Op 14 maart pleegt de onderminister van defensie, kolonel-generaal Wladimir Janko, zelfmoord. Zijn zelfmoord zou verband houden met de vlucht van gen. Sejna en de mobilisatie van de tankdivisie in jan. De minister van defensie, gen. *Bohumir Lomsky,* distantieerde zich op 12 maart van gen. Sejna door te ontkennen iets van deze mobilisatie af te hebben geweten en te verklaren: „Als iemand achter onze rug om een order geeft om het leger te misbruiken, dan dient hij de volledige verantwoording hiervoor te dragen."
De regering heeft een onderzoek ingesteld naar de affaire-Sejna.

Opheffing censuur, val Hendrych

Het presidium van het centrale partijcomité besloot op 4 maart de censuur in feite op te heffen. De censuur werd aan het ministerie van binnenlandse zaken onttrokken en het ministerie van cultuur en voorlichting moet in het vervolg in samenwerking met de journalistenvereniging ervoor zorgdragen dat „de perswet naar de letter wordt nageleefd".
Tegelijkertijd werd *Jiri Hendrych,* één der felste tegenstanders van vooruitstrevende schrijvers, ontheven van zijn functie als leider van de ideologische afdeling van het partijcomité. Hendrych blijft lid van het presidium en het secretariaat van het centrale comité. Als leider van de ideologische afdeling wordt hij opgevolgd door de 41-jarige *Josef Spacek,* die op 5 jan. lid van het presidium werd. Besloten werd voorts het gehele informatiesysteem in de partij te herzien teneinde van onderop en van bovenaf betere informatie te krijgen. Zo zullen de partijleden volledig verslag krijgen van de zittingen van het centrale partijcomité in december en januari. De invoer en verkoop van buitenlandse tijdschriften tenslotte zal worden geliberaliseerd.

Blijkens een bericht op 9 maart van het vakbondsblad P r a c e zal de in Israël verblijvende schrijver L a d i s l a w M n a c k o (pag. 552/3-1967) niet vervolgd worden wanneer hij naar Tsjechoslowakije zou terugkeren.
De schrijver J a n B e n e s, die in juli 1967 tot vijf jaar gevangenisstraf werd veroordeeld wegens „ondermijnende activiteit" en „poging tot verduistering" (pag. 553/1-1967) heeft op 21 maart gratie gekregen.

Excuses voor de studenten

Het ministerie van binnenlandse zaken noemde op 9 maart de botsing tussen demonstrerende studenten en de politie op 31 oktober „een zeer betreurenswaardige samenloop van omstandigheden". Blijkens een communiqué dat door het persbureau *CTK* werd gepubliceerd „treffen ministerie en de politie de nodige maatregelen om herhaling van dergelijke conflicten te voorkomen en de goede betrekkingen tussen de studenten en de politie te herstellen".

In de verklaring staat verder dat het regeringspresidium het ministerie instructie heeft gegeven „de tekortkomingen die bij de handhaving van de orde bleken te bestaan, te onderzoeken en de nodige conclusies te trekken".
Aan alle studenten die onrechtvaardig door de politie zijn behandeld zullen verontschuldigingen worden aangeboden; ook zullen zij een schadeloosstelling krijgen.
Als verklaring voor het gebeurde wordt aangevoerd dat de politie in die periode nog verplicht was geen enkele demonstratie te dulden. Ook waren „de hoge partij- en regeringsfunctionarissen" niet op de hoogte geweest van het optreden der politie. Voortaan zal de ordehandhaving worden toevertrouwd aan de meest ervaren officieren.
„In het licht van de jongste bijeenkomsten van het centrale partijcomité zou het juist zijn het politiereglement te wijzigen, zodat het alleen maar tegen werkelijke opstandelingen en misdadige elementen zal worden toegepast. Maar dan is het ook noodzakelijk de wet te wijzigen die op het ogenblik een automatische toepassing mogelijk maakt", aldus de verklaring.

Besluiten partijpresidium

Het presidium van het centrale partijcomité besloot op 15 maart maatregelen te treffen ter regeling van een „snelle en consequente rehabilitatie van de burgers die in het verleden schade hebben geleden door onwettige daden. Het presidium beschouwt de uitvoering van het rehabilitatieproces als zijn morele en politieke plicht". (Volgens officiële mededelingen werden in de periode 1948-1953 in totaal 27.000 personen om politieke redenen veroordeeld. Van hen zijn er niet meer dan 2.000 gerehabiliteerd. In vele artikelen in de pers was de rehabilitatie van alle veroordeelden geëist.) Het r.-k. aartsbisdom in Praag sprak zijn blijdschap uit over de op handen zijnde rehabilitaties, waarvan ook geestelijken zullen profiteren. Het verklaarde: „Zonder bitterheid over het verleden zullen alle geestelijken en gelovigen het werk van de leidende functionarissen steunen om te tonen dat zij trouwe zonen van ons land zijn."

In een communiqué werd door het partijpresidium voorts gezegd, dat het presidium zich verheugde over de politieke houding en het initiatief van de jeugd en de studenten en rekent op hun begrip voor het volgen van „de gecompliceerde weg die is ingeslagen". Ter bevordering van de socialistische democratie moet bestudeerd worden hoe men effectiever gebruik kan maken van de verkiezingen. Van organisaties worden voorstellen hieromtrent verwacht.
Over eventuele onrust over het nieuwe beleid onder de partijleden zegt het presidium dat „vrees het resultaat is van oude gewoonten en afgedane denkwijzen en sociale praktijken. Het moet in het belang van allen zijn het blazoen van de beweging zuiver te houden en haar niet in uitersten te laten vervallen, wat tot een onverantwoordelijk loslaten van de hartstochten en pogingen tot herstel van de toestanden van voor januari kan leiden".
„Mochten de tegenstanders soms deze democratiseringsbeweging willen verbinden met de hoop dat Tsjechoslowakije het socialistische pad zal verlaten, dan is het nodig hun mee te delen dat het democratiseringsproces een socialistisch karakter heeft en dat dientengevolge hun hoop ijdel is."

Rede Dubcek

In een rede te Brno op 16 maart zei partijleider Dubcek dat de constitutionele regeling van de betrekkingen tussen het Tsjechische en het Slowaakse deel van het land „enige tijd zal vergen." Er dienden echter reeds onmiddellijk maatregelen te worden genomen om de Slowaakse bevoegdheden binnen het kader van de huidige structuur te versterken. (In artikelen in de pers, ook in het partijblad *Rude Pravo,* is gepleit voor een federale staatsstructuur.)

In zijn rede zei Dubcek dat de kritiek op regering en partij geen vormen behoort aan te nemen die zouden leiden tot „extreme opinies". Maar hij prees tegelijkertijd de kranten en de televisie omdat zij „een groot werk hebben verricht door de belangstelling van de grote massa te wekken voor de huidige gebeurtenissen" en daarmee desavoueerde hij verschillende partij-organisaties die kritiek hadden geleverd op de al te vrije toon van pers en televisie.
Hij noemde de vrees als zou het proces van democratisering te ver kunnen gaan, nu juist een van die extreme opinies waar men zich voor moet wachten. Volgens hem gaat het er ook niet alleen om

een terugkeer naar het verleden te verhinderen, maar ook om „de nieuwe progressieve koers verder te ontwikkelen". Over de buitenlandse politiek zei Dubcek, dat deze beheerst blijft door de vriendschap met de SU, maar ook door de beginselen van gelijkheid, onderling respect en internationalisme: „Tsjechoslowakije heeft alle kaarten in handen, waardoor het in staat is zijn eigen houding te bepalen inzake de fundamentele problemen der wereldpolitiek in harmonie met de belangen van het socialistische wereldsysteem."

Uitstel verkiezingen. Het parlement

De schrijver *Pavel Kohout* drong er op 11 maart op aan, dat het één-partijenstelsel zou worden losgelaten. De sociaal-democratische partij, die met drie andere partijen naast de communistische partij een schaduwbestaan leidde waarbij hun ledenaantal in feite tot 40.000 werd beperkt, verklaarde zich niet langer bij haar ledenwerving gebonden te voelen door wettelijke bepalingen.

De redactie van het Tsjechoslowaakse sociaal-democratische blad Svobodne Slovo pleitte op 21 maart in een open brief aan partijleider Dubcek voor het bestaan van meer dan een politieke partij. Het blad vindt dat de laatste tijd de passiviteit van de niet-communistische partijen terecht is gekritiseerd. De redactie van Svobodne Slovo is van oordeel dat in het verleden gebleken is, dat een éénpartijstelsel niet te verenigen is met de ideologie van de sociaal-democratie. „Wij geloven dat de staatsburgers terecht geen beslissingen meer wensen, die over hen heen of zelfs tegen hen worden genomen".
In het weekblad Literarni Listy van de Tsjechoslowaakse schrijversbond vroeg Rudolf Battek zich op 22 maart af, of de communistische partij zich over het democratiseringsproces zal verstaan met niet-communistische vertegenwoordigers. Battek wijst erop, dat in het Westen de communisten in gesprek zijn met christenen, linkse socialisten en andere niet-communisten, maar dat in Tsjechoslowakije „tot dusver niemand op het denkbeeld is gekomen om een discussie te beginnen met onze christenen, onze socialisten kortom met onze niet-communisten die vier vijfden van de bevolking uitmaken".

Talrijke stemmen eisten in de pers werkelijk geheime verkiezingen en een democratische kandidaatstelling.
Teneinde de kieswet nog voordien te kunnen wijzigen besloot de Nationale Vergadering op 26 maart de voor mei vastgestelde gemeenteraadsverkiezingen uit te stellen tot medio juni.
Op een gezamenlijke vergadering van de regering en het presidium van de Nationale Vergadering werd op 19 maart besloten dat de assemblee voortaan nauwlettend de uitvoerende macht zal controleren en meer aandacht aan haar wetgevende taak zal besteden.

Aftreden van Novotny

Vooral nadat bekend was geworden, dat Novotny zich niet ontzien had een beroep op het leger te doen, werden de stemmen die het aftreden van de president eisten steeds luider. Het vakbondsblad *Prace* schreef op 7 maart: „Wij denken ook aan de man, die zo'n groot vertrouwen in Sejna heeft gehad. Wat wist hij een indruk op ons te maken met zijn oproepen tot waakzaamheid en tot klassebewustzijn. Zou hij thans begrijpen wat hem te doen staat?"
Tegenover de eis dat Novotny zou aftreden stelde het partij-orgaan *Rude Pravo* op 9 maart: „Basisveranderingen kunnen niet in een enkele dag worden doorgevoerd. Zij moeten op een verantwoorde manier plaatsvinden. In het verleden zijn talloze veranderingen haastig uitgevoerd. Het is een groot gevaar, een nieuwe politiek uit te voeren door middel van oude methodes."
(De ambtstermijn van Novotny loopt in 1969 af en de grondwet voorziet niet in een onvrijwillig aftreden van het staatshoofd.)
Premier *Josef Lenart* en vice-premier *Simunek* verdedigden op 18 maart voor radio en televisie hun steun in dec. 1967 in het partijpresidium aan Novotny. Simunek verklaarde zich thans voorstander van het aftreden van Novotny als president. Lenart herinnerde er aan, dat zeer belangrijke gebieden zoals de defensie, binnenlandse zaken en het culturele leven volledig aan zijn bevoegdheid onttrokken waren, omdat die geheel in handen waren van de partij. Hij onthulde dat alle Tsjechische leden van het partijpresidium zich er tegen hadden verzet de Nationale Slowaakse Raad volledige bevoegdheid te geven op financieel gebied.

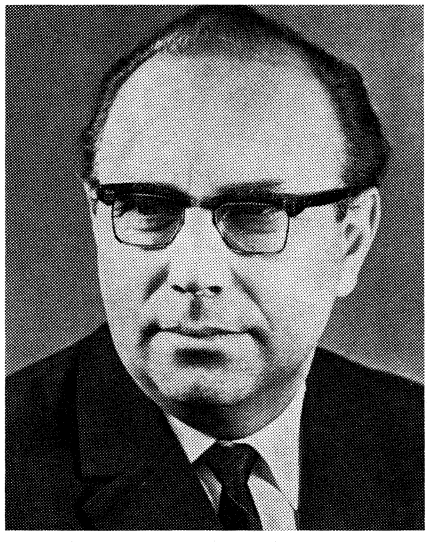
De nieuwe partij-ideoloog Josef Spacek.

Op 22 maart maakte Novotny in een brief aan het parlement zijn aftreden bekend. Volgens vice-premier *Oldrich Cernik* had het presidium van het centrale comité van de partij Novotny geadviseerd zich als staatshoofd terug te trekken. Novotny heeft dit advies opgevolgd. In de officiële bekendmaking werd gesproken van een aftreden om gezondheidsredenen, waarover Novotny in zijn brief niet spreekt.

Ontslagen

Na het aftreden van Novotny hebben vele functionarissen hun ontslag aangeboden, zoals ook daarvoor al enigen hadden gedaan. Zo hadden op 12 maart de voorzitter van het centraal comité der Tsjechoslowaakse vakbonden, *Miroslaw Pastyrik* en zijn secretarissen *Wlaclaw Pasek* en *Bedrich Kozelka* hun ontslag genomen wegens hun verantwoordelijkheid voor de tekortkomingen, die het centraal comité waren verweten, o.m. dat zijn vertegenwoordigers geen duidelijk standpunt hadden ingenomen ten aanzien van de beslissingen die op de laatste zitting van het centraal comité der communistische partij zijn genomen. Tot opvolger van Pastyrik werd op 21 maart vice-voorzitter *Karel Polacek* benoemd.

Op 14 maart werd de voorzitter van de Slowaakse Nationale Raad, *Michal Chudik*, van zijn functie ontheven. Chudik is tevens lid van het presidium van de Slowaakse communistische partij en van het centraal comité van de Tsjechoslowaakse communistische partij. Van Chudik was bekend, dat hij tegen het aftreden van Novotny als partijleider stemde (pag. 33/3).

Op 15 maart werd *Antonin Dvorak*, hoofd van de afdeling schone kunsten van het ministerie van cultuur, „op eigen verzoek" van zijn functie ontheven. Tot zijn opvolger is *Wlastimil Fiala benoemd.*

Op 15 maart werden eveneens de minister van binnenlandse zaken dr. *Joseph Kudrna* en de procureur-generaal *Jan Bartuska* door president Novotny ontslagen. Hun ontslag wordt in verband gebracht met de vlucht van gen. Jan Sejna en was geadviseerd door het parlement. Tot opvolger van Bartuska werd de vice-procureur-generaal *Jaroslaw David* benoemd.

NEDERLAND

WETSONTWERP VERRUIMING GEMEENTELIJK BELASTINGGFBIED

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ter verruiming van het gemeentelijk en provinciaal belastinggebied ingediend. De voorstellen behelzen in hoofdzaak:

a. afschaffing van de personele belasting en van de grondbelasting;

b. verlaging van de motorrijtuigenbelasting met 30%;

c. afschaffing van de gemeentelijke en provinciale verordeningen tot het heffen van opcenten op de personele en de grondbelasting;

d. afschaffing van de gemeentelijke straat-, baat-, bouwterrein- en assurantiebelasting;

e. toekenning aan de gemeenten van een algemene bevoegdheid tot heffing van belasting ter zake van onroerend goed — met uitzondering van de cultuurgrond voor land- en bosbouw — zowel van de zakelijk gerechtigden als van de gebruikers;

f. toekenning aan de provincies van de bevoegdheid tot het heffen van ten hoogste 43 opcenten op de hoofdsom van de (verlaagde) motorrijtuigenbelasting;

g. verhoging van de uitkeringen uit het Gemeentefonds aan de gemeenten;

h. afschaffing van de compensatieuitkering aan provincies.

Door deze verruiming zullen de gemeenten naar schatting ƒ 300 mln meer ontvangen en de provincies ƒ 10 mln. Het Rijk, zal netto ƒ 206.5 mln minder ontvangen, terwijl de belastingplichtigen netto ƒ 103,5 mln meer zullen moeten opbrengen.
In het ontwerp wordt nog ongeveer tien jaar aan de gemeenten de keus gelaten tussen heffing van de nieuwe belasting op onroerend goed of heffing van de bestaande belastingen ter zake van onroerend goed.
De regering verwacht dat de voorgestelde maatregelen voor het eerst in 1969 gevolgen — gedeeltelijk — voor de gemeenten zullen hebben.
Het is de bedoeling van de regering dat de verruiming van het gemeentelijk belastinggebied voornamelijk tot uitdrukking zal komen tegenover de gebruikers van onroerend goed, en slechts in beperkte mate tegenover de eigenaren. Daarom wordt een maximum gesteld aan de bevoegdheid om belasting te heffen van de eigenaren (in het algemeen van de zakelijke gerechtigden tot onroerend goed). Dit maximum bedraagt voor iedere gemeente 15% van de algemene uitkering die de gemeente ontvangt uit het Gemeentefonds (met aftrek van de factor sociale zorg).
Wat betreft de keuze van de heffingsmaatstaf worden de gemeenten in de voorgestelde regeling niet aan voorschriften gebonden.
Het wetsontwerp bevat nog niet de afschaffing van de vermakelijkhedenbelasting. Het is de bedoeling deze afschaffing bij nota van wijzigingen in het wetsontwerp op te nemen, zodra advies van de Raad van State en van de Raad voor de gemeentefinanciën zal zijn ingewonnen.
Gedacht wordt aan afschaffing van de vermakelijkhedenbelasting op bioscoopvoorstellingen met ingang van 1 jan. 1969 die voor de overige vermakelijkheden met ingang van 1 jan. 1979. (N R C 22-3)

VERHOGING RIJKSSTUDIETOELAGEN

De minister van onderwijs en wetenschappen, dr. *G. H. Veringa*, heeft op 11 maart de Eerste en Tweede Kamer meegedeeld, dat voor het studiejaar 1968-1969 het maximum van de rijksstudietoelagen is verhoogd van ƒ 4100 tot ƒ 4300. Tevens gaat de toelage omhoog met het inschrijfgeld en, waar dat verschuldigd is, met het collegegeld (in de vorm van een beurs).

De belangrijkste verschillen met de normen die voor het lopende studiejaar gelden zijn verder:
De schaal, die betrekking heeft op het levensonderhoudbedrag van de ouders (l.b.o.) rekening houdt met een prijsstijging van 4%. De kosten van de overige fiscale kinderen zijn verhoogd met ƒ 50 tot ƒ 1000.
Alle studenten van het wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs krijgen de toelagen voor 60% als beurs en voor 40% als renteloos voorschot.
Voor postdoctorale studies hebben de toelagen uitsluitend de vorm van een beurs.
Wie het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (v.w.o.), het hoger algemeen vormend onderwijs (h.a.v.o.) of het middelbaar beroepsonderwijs (m.b.o.) volgen komen nu in aanmerking voor een gemengde toelage: 80% beurs en 20% renteloos voorschot.
Voor de gehuwde studerenden geldt, dat wat zij meer aan toelagen krijgen dan de ongehuwde wordt verstrekt als renteloos voorschot.
Op grond van de wijzigingen van de beursgedeelten en de voorschotgedeelten zal het totale schuldbestand aanzienlijk worden teruggebracht. De limiet van de schuld wordt opgeheven. In de uitzonderlijke gevallen dat door de nieuwe normen de betrokkene in een ongunstiger positie komt, zullen verkregen rechten niet worden aangetast. Telkenjare zal de minister nagaan of de financiële normen herziening behoeven wegens wijzigingen in de reële waarde van het geld. (N R C 14-3)

MAATREGELEN T.B.V. TILBURG

De ministers van economische zaken en van sociale zaken en volksgezondheid hebben in een brief aan de Tweede Kamer meegedeeld, dat de regering heeft besloten maatregelen te nemen om aan de huidige en aan de nog te verwachten moeilijkheden in Tilburg het hoofd te bieden. De regering zal de investeringspremieregeling van toepassing verklaren op het industrieterrein van die stad en de mogelijkheid openen de regeling Stimulering Industrievestiging Ontwikkelingskernen van toepassing te verklaren op nieuwe vestigingen van administratieve instellingen en andere bedrijven in de dienstensector.

In hun brief zeggen de ministers dat het aantal arbeidsplaatsen in de textielnijverheid — i.h.b. de wollenstoffenindustrie — en de schoen- en leerindustrie de laatste tijd voortdurend is verminderd en in de nabije toekomst nog verder zal verminderen. Deze vermindering kan op 4000 arbeidsplaatsen worden gesteld.
Omschakeling van deze bedrijfstakken om de concurrentiepositie te versterken zal de komende jaren nauwelijks gunstige invloed kunnen oefenen op de werkgelegenheid.
De groeikracht van de andere bedrijfstakken zal minder groot zijn dan in de afgelopen jaren het geval is geweest als gevolg waarvan de werkgelegenheid in het gebied van Tilburg de komende jaren slechts in geringe mate zal toenemen.
Indien hiertegenover worden gesteld het aantal arbeidsplaatsen dat noodzakelijkerwijze nieuw zal moeten ontstaan om de aanwas van de beroepsbevolking op te vangen en de noodzakelijkheid de bestaande arbeidsreserve werk te geven en de uitgaande pendel te bestrijden, dan moet in de komende jaren met een belangrijke toeneming van het werkgelegenheidstekort worden rekening gehouden. Dit tekort zal in het rayon van het gewestelijk arbeidsbureau Tilburg tot ca. 9000 arbeidsplaatsen in 1975 toenemen, aldus de ministers. (N R C 20-3)

(Vor. ber. pag. 151/1)

FEDDE SCHURER OVERLEDEN

Op 19 maart is te Heerenveen overleden de Friese dichter-journalist en politicus *Fedde Schurer*. Hij was een leidende figuur in de Friese beweging en een bekend christen-pacifist.

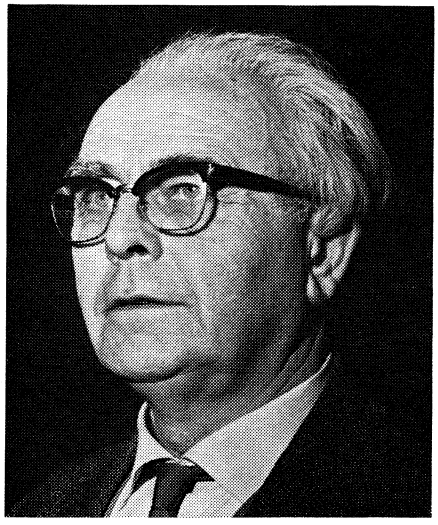

Fedde Schurer werd in 1898 te Drachten geboren. Hij werd onderwijzer aan de bijzondere school te Lemmer, waar hij in

1930 vanwege zijn pacifistische opvattingen werd ontslagen. Tot 1946 was hij werkzaam bij het openbaar onderwijs te Amsterdam. Van 1946-1963 was hij hoofdredacteur van de „Heerenveense Koerier" (later „Friese Koerier"). Vóór de oorlog was hij lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland voor de toenmalige Christelijk-democratische Unie.
Van 1956-1963 was hij lid van de Tweede-Kamerfractie van de Partij van de Arbeid.
In 1951 bracht een artikel over een kantonrechter die geen Fries wilde verstaan hem in aanraking met de justitie; de rechtszaak leidde tot de bekende „kneppelfreed" te Leeuwarden, waarbij demonstranten slaags raakten met de politie. Daarna ontstonden de wetten die het Fries o.m. bij het rechtsverkeer regelen.
Als Fries dichter publiceerde Fedde Schurer verschillende bundels. Hij vertaalde de psalmen en gezangen in het Fries en schreef voorts o.m. het bijbels drama „Simson" en het historische spel „Bonifatius". In 1945 kreeg hij de regeringsprijs voor verzetsliteratuur en in 1949 de Gijsbert Japiksprijs voor Friese literatuur. (Het Parool, NRC 20-3)

GOUDHANDEL VRIJ

Krachtens een op 19 maart in de Staatscourant gepubliceerde beschikking is m.i.v. 20 maart de handel in goud in Nederland vrijgegeven. Dit betekent dat het aan ingezetenen van Nederland zal zijn toegestaan op de vrije goudmarkten in het buitenland goud te kopen of te verkopen.
Tot dusver was de handel in goud voor Nederlanders krachtens de deviezenbepalingen verboden, met uitzondering van de aan- en verkoop van gouden munten en sieraden. *(NRC)* (Vor. ber. pag. 193 e.v.)

KVP-GROEP VRAAGT FINANCIELE STEUN AAN BEDRIJFSLEVEN

Verschillende dagbladen hebben op 21 maart een vertrouwelijke brief gepubliceerd, die het bestuur van de Stichting Politieke Studie en Voorlichting, bestaande uit een aantal vooraanstaande KVP-ers onder voorzitterschap van oud-premier dr. *J. E. de Quay,* aan ongeveer 250 bedrijven, particulieren en instellingen heeft gezonden en waarin om financiële steun voor de activiteiten van de stichting wordt gevraagd.

„Het bestuur van de stichting, bestaande uit de heren mr. P. J. M. Aalberse (de aftredende voorzitter van de KVP), mr. R. M. J. Breukers, W. J. R. Dreesmann, drs. G. J. M. Horbach, mr. F. B. M. Nederveen, dr. J. E. de Quay en drs. W. K. N. Schmelzer (fractieleider van de KVP in de Tweede Kamer) vestigt in dit schrijven de speciale aandacht op doel en werkzaamheden van de stichting, die sinds haar oprichting enige tijd geleden (1965. Red. KHA) naar wegen en middelen zoekt om steun te verlenen aan studie en voorlichting en christelijke grondslag in de politiek, zulks ter verlichting van het KVP-budget." De brief vervolgt: „Onder de huidige omstandigheden, waarin de grondslagen van de politieke partijen en met name ook van de KVP als christelijk geïnspireerde volkspartij in beweging zijn, dient naar ons aller mening het accent van de studie en voorlichting thans vooral gelegd te worden op de voorbereiding van de verdergaande samenwerking tussen de christelijke politieke partijen ARP, CHU en KVP.
Het gaat hierbij primair om de bundeling van de christen-democratische krachten in alle geledingen van het Nederlandse volk, die momenteel de belangrijkste stabiliserende factor vormt in de politiek en daarom dan ook met alle kracht verdient te worden gesteund.
Het bestuur heeft wegens de interne moeilijkheden in de KVP enige tijd gewacht met de actie, maar nu daarin zeer recent een zodanige oplossing is gekomen, dat het gezicht van de KVP naar buiten duidelijker is geworden, achten wij het moment aangebroken u te verzoeken uw gewaardeerde medewerking te geven aan de bevordering van de samenwerking tussen voornoemde christelijke politieke partijen.
Het verrichten van studies en vooral ook het geven van goede voorlichting over de toekomstige christelijke politieke samenwerking brengt veel extra kosten met zich, die door de KVP zelf niet kunnen worden gefinancierd.
De interne moeilijkheden van de KVP in het verleden over de grondslag van het te voeren beleid hebben uiteraard hun weerslag gevonden in de financiële middelen, die dan ook nauwelijks voldoende zijn om de normale uitgaven te dekken, laat staan de extra kosten van studie en voorlichting inzake de voorbereiding van de christelijke politieke samenwerking te financieren.
Het wordt door ons ten slotte van het grootste belang geacht dat tegenover de vaak eenzijdige voorlichting van de publiciteitsmedia pers, radio en televisie een behoorlijke positieve voorlichting wordt gesteld, die gericht is op het behoud van de stabiliteit in de Nederlandse politiek door middel van christelijke democratische samenwerking in brede lagen van ons volk.
Om deze redenen menen wij een verantwoord beroep op u te mogen en te moeten doen om het doel van de stichting Politieke studie en voorlichting te steunen. Wij denken hierbij aan bedragen in de orde van grootte als voorheen door u aan de KVP geschonken, uiteraard voorzover de economische toestand van uw bedrijf dit toelaat, hetzij in de vorm van een schenking ineens, hetzij door middel van periodieke bijdragen naar keuze over een tijdvak van twee of drie jaren.
In dit verband wijzen wij u wellicht ten overvloede op de fiscale vrijstelling van schenkingsrechten die voor stortingen ten gunste van de stichting Politieke studie en voorlichting geldt.
Voor diegenen die het bezwaarlijk vinden geldelijke steun rechtstreeks aan een politieke partij te geven, behoeft dit bezwaar hier minder te gelden, nu het gaat om gerichte activiteiten op het gebied van studie en voorlichting, welke door de stichting worden gesubsidieerd. Het stichtingsbestuur zal daarbij nauwlettend toezien op een verantwoorde besteding van de ontvangen gelden."

De brief heeft verschillende kritische reacties uitgelokt.
De voorzitter van het Nederlands Katholiek Vakverbond, *P. J. J. Mertens,* verklaarde verontrust te zijn over de brief. Door aan de ondernemingen te vragen partijpolitieke activititeiten te financieren, wordt z.i. een financiële band gelegd tussen een politieke partij, in dit geval tussen de *KVP* en de werkgevers. Deze ontwikkeling kan vèrgaande consequenties hebben voor de belangen van de werknemers. Het is duidelijk, dat het vertrouwen van de werknemers in de politieke partijvorming hierdoor kan worden aangetast, zo zei hij.

PRO-AMERIKAANSE DEMONSTRATIE

Te Den Haag is op 16 maart een demonstratie gehouden voor steun aan de Amerikaanse politiek in Vietnam. Aan de betoging, die was georganiseerd door het comité Nederland Vrij, namen ca. 4000 personen deel. Aan de Amerikaanse ambassadeur, *William R. Tyler,* werd een verklaring overhandigd, bestemd voor president Johnson en het Amerikaanse Congres. De politie moest herhaaldelijk optreden tegen „tegendemonstranten". In Amsterdam werd tezelfdertijd een demonstratie tegen de Amerikaanse politiek gehouden. *(NRC* 18-3)

MR. CALS COMMISSARIS WERELDTENTOONSTELLING

Bij KB van 20 maart is de minister van Staat, mr. *J. M. L. T. Cals* benoemd tot commissaris-generaal voor de Nederlandse inzending naar de wereldtentoonstelling te Osaka in 1970.

OUD-MINISTER WIJFFELS OVERLEDEN

Op 22 maart is overleden ir. *F. C. M. Wijffels,* van febr. 1945 tot de bevrijding minister van sociale zaken en waterstaat in het tweede kabinet-Gerbrandy te Londen. Ir. Wijffels (geboren 1899) was laatstelijk hoofdingenieur van de Staatsmijnen. Van 1945-1949 had hij zitting in de Eerste Kamer voor de KVP, van 1952-1955 in de Tweede Kamer. *(ANP)*

BELGIË

BEVELHEBBER BVS

Luitenant-generaal *Georges Vivario* is als bevelhebber van de Binnenlandse Verdedigingsstrijdkrachten opgevolgd door luitenant-generaal *Robert Werbrouck.*

De nieuwe bevelhebber werd geboren te Gent op 2 febr. 1910. Hij verliet de militaire school in 1931 en werd in 1933 officier van de Force Publique in Belgisch

Kongo. Tijdens de Tweede Wereldoorlog nam hij deel aan de veldtocht in Ethiopië. Bij de bevrijding keerde hij terug naar België, vanwaar hij als stafbrevethouder naar bezet Duitsland werd gestuurd. Van 1951 tot 1958 verbleef hij andermaal in Kongo. In 1959 werd hij directeur van de tactische school Alle Wapens in België. In 1964 werd hij hoofd van de Krijgsschool en in maart 1965 generaal-majoor.

De bevelhebber van de rijkswacht *A. Lorgé* die pas op 26 sept. 1967 tot generaal-majoor werd bevorderd, is met ingang van 26 maart 1968 aangesteld in de rang van luitenant-generaal.

(Vor. ber. pag. 22/3)

VERKIEZINGEN RIJKSUNIVERSITEIT GENT

Op 28 maart publiceerden de kranten de uitslag van de verkiezingen voor de algemene raad van het Gentse Studentenkorps, het studentenparlement van de rijksuniversiteit. Meer dan gewone aandacht ging naar die verkezingen uit wegens het naderen van de wetgevende verkiezingen en de nauwe verwantschap van een aantal studentenformaties met politieke partijen. Er werden 6.752 stemmen uitgebracht, waarvan 6.520 geldige. De Vlaams-Nationale Studenten Unie kreeg 2.491 stemmen (40,5%) en 16 zetels; de Christendemocratische Studenten (CDS) behaalden 22,1% en 8 zetels; het Liberaal Vlaams Studenten-Verbond 9,4% en 3 zetels; het Linkse Eenheidsfront 9,1% en 3 zetels; het Vlaams Sociaal Front 8,8% en 3 zetels; het Belgisch Democratisch Studentenverbond 7,1% en 2 zetels.

E 10

Minister van openbare werken *De Saeger* heeft op 27 maart te Mechelen het sein gegeven voor de aanvang van de werken aan de E 10 autoweg die Brussel met Antwerpen zal verbinden en een schakel vormt van de autoweg Parijs-Amsterdam. De ingebruikneming wordt verwacht tegen einde 1971.

(Vor. ber. pag. 200/1)

NIEUW VERKEERSREGLEMENT

In het staatsblad van 27 maart is het nieuwe verkeersreglement verschenen dat op 15 juni in werking treedt. De voornaamste wijzigingen die aan de wegcode worden gebracht, zijn: het invoeren van een minimumsnelheid van 70 km op de autowegen; het verplicht gebruik van kruislichten in de bebouwde kom; het verplicht aanbrengen van een bijzonder waarschuwingsteken bij onvoorziene stilstand op de weg. Verder zal de technische controle van de voertuigen voortaan na vier i.p.v. na vijf jaar moeten gebeuren, wordt de controle op de tweedehandswagens verscherpt en wordt de minimum- en maximumsterkte van de lichten bepaald.

(Vor. ber. pag. 760/1-1967)

LUCHTHAVEN-MIDDELKERKE

Koning *Boudewijn* heeft op 28 maart het nieuwe luchthavengebouw van Middelkerke geopend.
Het complex heeft een half mrd fr. gekost. Middelkerke is vooral belangrijk voor het luchtverkeer met Groot-Brittannië en ook als uitwijkhaven voor de nationale luchthaven te Zaventem

CULTUREEL CENTRUM

Het historische gebouw (met geklasseerde gevel) van de Belgische Wielrijdersbond aan het Martelarenplein te Brussel is op verzoek van minister *Van Elslande* (Nederlandse cultuur) aangekocht door het departement van openbare werken. In het gebouw zal het interieur worden gemoderniseerd, ten einde er een Vlaams cultureel- en ontmoetingscentrum te kunnen inrichten. *(De Standaard* 29-3)

NIEUWE TELEFOONGIDS

Het ministerie van PTT heeft op 29 maart meegedeeld dat van 1969 af de officiële telefoongids zal worden uitgegeven door een particuliere firma. Volgens *La libre Belgique* (30-3) betreft het hier een dochteronderneming van Bell Telephone.
Van syndicale zijde (socialistisch én christelijk vakverbond) is tegen de beslissing geprotesteerd. Volgens het ministerie zal het personeel van de Regie van TT dat totnogtoe de uitgave verzorgde, niet worden ontslagen.

ZWITSERLAND

VOORSTEL TOT BELASTINGAMNESTIE AANGENOMEN

Met 402.542 tegen 247.162 stemmen hebben de stemgerechtigden zich op 19 febr. in een volksstemming uitgesproken voor het verlenen van algemene fiscale amnestie per 1 jan. 1969 aan belastingontduikers.
Volgens een schatting zou zich op het ogenblik een bedrag van 20 mrd francs in Zwitserland bevinden, dat onttrokken is aan de fiscus. *(NZZ* en *Le Monde* 20-2)

(Vor. ber. pag. 121/1-1964)

scandinavië

FINLAND

PRESIDENTSVERKIEZINGEN

Op 15 febr. is dr. *Urho Kaleva Kekkonen* herkozen als president voor een derde ambtstermijn van 6 jaar. Kekkonen, die door een college van 300 kiesmannen werd gekozen, verkreeg 201 stemmen, tegen 66 stemmen voor de conservatieve kandidaat *Matti Samuli Virkkunen* en 33 stemmen voor de kandidaat van de partij der kleine boeren, *Veikko Emil Aleksander Vennamo.* De verkiezingen voor het college der kiesmannen had op 15 en 16 jan. plaatsgevonden. De opkomst van de kiezers (69%) was aanzienlijk lager dan bij de presidentsverkiezingen van 1962 (81,5%). De officiële resultaten gaven het volgende beeld:

	Percentage	Zetels
Voor Kekkonen:		
Centrum-partij	20,6	66
Communisten	17,0	57
Soc.-democraten	15,5	54
Liberale volkspartij	5,1	9
Zweedse volkspartij*		9
Soc. dem. verbond	2,3	6
Voor Virkkunen:		
Conservatieven	21,2	59
Zweedse volkspartij*		6
Overige	1,4	1
Voor Vennamo:		
Partij der kleine boeren	11,3	33
Totaal	100,0	300

*) De Zweedse volkspartij, die geen voorkeur bepaald had, verwierf 5,6% der stemmen en 15 zetels in het college der kiesmannen. Hiervan waren 9 voor Kekkonen en 6 voor Virkkunen.

De sociaal-democraten, die zich in 1966 de sterkste partij bij de parlementsverkiezingen had getoond, kreeg het grootste verlies te incasseren (15,5% tegen 22,2%).
De Centrum-partij was de enige partij van de grote coalitie, die winst boekte in vergelijking met 1966.
De conservatieve partij zag haar aandeel sinds de parlementsverkiezingen verhoogd van 13,8 tot 21,2%, terwijl de partij der kleine boeren sinds 1966 een vooruitgang boekte van 1 tot 11,3%.
De verkiezingsstrijd heeft zich vnl. afgespeeld op het terrein van de binnenlandse politiek. Ook de oppositiekandidaten waren het met Kekkonen eens, dat de betrekkingen met de SU goed moeten blijven.

Hun succes wordt dan ook vooral toegeschreven aan ontevredenheid over de economische politiek van de regering-*Paasio*, waarop Kekkonen grote invloed had.

NIEUW KABINET

President *Kekkonen* heeft op 1 maart bij het begin van zijn derde ambtstermijn het ontslag van de regering van premier *Rafael Paasio* — dat volgens het geldend gebruik was ingediend — aanvaard en de president van de Bank van Finland, *Mauno Koivisto*, opgedragen een nieuwe regering te vormen.
Koivisto was daartoe door de sociaal-democraten kandidaat gesteld, nadat Paasio te kennen had gegeven niet opnieuw regeringsleider te willen zijn en oud-premier *Karl-August Fagerholm* voor de benoeming door de partij tot kandidaat-premier bedankt had.
Na moeizame onderhandelingen wist de 44-jarige Koivisto, oud-minister van financiën, een nieuw kabinet onder zijn leiding tot stand te brengen. Dit steunt op vijf partijen, t.w. de sociaal-democraten, de Centrum-partij, de communisten, het sociaal-democratisch verbond en de Zweedse volkspartij, welke laatste als enige niet in het vorige kabinet vertegenwoordigd was. Samen beschikken deze partijen over 165 van de 200 zetels in het parlement. Evenals in het vorige kabinet bezetten de sociaal-democraten 6, de Centrum-partij 5 ministersposten.
De nieuwe regering is als volgt samengesteld:

Premier - Mauno Koivisto*; binnenlandse zaken - Antero Vayrynen*; eerste minister van financiën - Eino Raunio**; industrie - Vaino Leskinen*; tweede minister van PTT - Viljo Virtanen*; minister zonder portefeuille - Jussi Linnamo* (allen sociaal-democraat);
vice-premier en onderwijs - Johannes Virolainen*; buitenlandse zaken - Ahti Karjalainen; defensie - Sulo Suorttanen; landbouw - Martti Miettunen*; tweede minister voor sociale zaken - J. E. Partanen* (allen Centrum);
tweede minister van financiën - Ele Alenius; eerste minister van PTT - Paavo Aitio*; eerste minister van sociale zaken - Anna Liisa Tiekso* (allen communist; justitie - Aarre Simonen (soc. dem. verbond); handel - Grels Teir* (Zweedse volkspartij).

* nieuw
** Raunio was op 29 dec. 1967 benoemd tot minister van financiën als opvolger van Koivisto, die tot president van de Bank van Finland benoemd was (pag. 701/3-1967)

Opmerkelijk is de terugkeer van *Veino Leskinen*, die in 1963 zijn fuctie in het bestuur van de sociaal-democratische partij verloren had en wiens vijandschap met *Aarre Simonen*, die zijn portefeuille van justitie behield, in 1958 de splitsing van de sociaal-democratische partij ten gevolge had.

Door de opneming in de regering van de partijvoorzitter van de centrum-partij, Johannes Virolainen, als minister van onderwijs en vice-premier, staat het vrijwel vast, dat de eisen tot socialisatie van links gematigd zullen moeten worden.
Om zich van de medewerking van de Zweedse volkspartij te verzekeren, hebben de overige partijen een herziening van het door de vorige regering ingediende wetsontwerp over het schoolprogramma — waarbij de rol van het Zweeds in het onderwijs sterk gereduceerd werd — moeten beloven. (N Z Z, F A Z)

KEKKONEN

Urho Kaleva Kekkonen werd op 3 sept. 1900 geboren, ten tijde dat Finland nog een groothertogdom van het Russisch keizerrijk was. In de Finse onafhankelijkheidsoorlog streed Kekkonen onder Mannerheim. Na de onafhankelijkheid van Finland, ging Kekkonen aan de universiteit van Helsinki studeren en promoveerde aldaar tot doctor in het Finse recht.
In 1936 werd hij in de Rijksdag (Diet) gekozen voor het Agrarisch Verbond, dat onder zijn leiding tot de machtige politieke Centrum-partij uitgroeide.
Kekkonen heeft tot zijn verkiezing als president in 1956 de volgende ministersposten bekleed: 1936-37 en 1944-46 justitie; 1937-39 en 1950-51 binnenlandse zaken; 1952-53 en 1954 buitenlandse zaken; 1950-51, 1951-52, 1953 en 1954-56 premier.
Gedurende de tweede wereldoorlog was Kekkonen hoofd van de organisatie die zorg moest dragen voor vluchtelingen, die uit vrees voor Russische overheersing hun woonplaatsen hadden verlaten.
Na de oorlog was het Paasikivi, die met zijn „Paasikivi-lijn" de grondslag legde voor de ook door Kekkonen later gevoerde politiek. Deze politiek bestond uit het onderhouden van de best mogelijke betrekkingen met de SU en de hieruit voortvloeiende strikte neutraliteitspolitiek.
Na in 1950 nog als presidentskandidaat door Paasikivi verslagen te zijn, werd Kekkonen in 1956 met de kleinst mogelijke meerderheid (141 tegen 139 stemmen) tot president gekozen. De politiek van zijn voorganger volgend, kreeg hij van zijn tegenstanders vaak het verwijt te horen als handlanger van de SU op te treden, en werd hij spottend wel eens „Kekkonski" genoemd, die van Finland een „Kekkoslavië" zou maken. Desalniettemin heeft de goede verstandhouding tussen Kekkonen en de Sowjetrussische machthebbers en de betrouwbaarheid die hij in hun ogen genoot er in belangrijke mate toe bijgedragen, dat Finland zijn neutraliteit kon bewaren. Dit bleek vooral tijdens de kritieke periode in nov. '61, toen de SU met het oog op de „Westduitse dreiging" militaire besprekingen met Finland wilde beginnen, hetgeen een belangrijke bedreiging voor de Finse soevereiniteit zou hebben betekend. Kekkonen slaagde er echter in na gesprekken met premier Chroesjtsjow in Novosibirsk (pag. 763/2-1961) deze dreiging af te wenden. Vooral als gevolg van zijn bekwaamheid het vertrouwen van de SU te winnen en niet zozeer wegens zijn populariteit, werd hij in 1962 met grote meerderheid voor een tweede ambtstermijn gekozen (pag. 40/2-1962). Kekkonen heeft, mede door de grondwet, die de president uitgebreide volmachten verleent, zijn invloed doen gelden op de samenstelling van het vier-partijenkabinet, dat in 1966 na de algemene verkiezingen tot stand kwam, en waarbij voor het eerst ook communistische ministers werden opgenomen.
In de buitenlandse politiek pleitte hij o.a. voor een kernwapenvrij Noord-Europa en opperde hij het denkbeeld van neutralisering van het Fins-Noorse grensgebied in Lapland (pag. 790/3-1965).
Behalve vele ministersposten die hij heeft bekleed, is Kekkonen ook van 1946 tot 1956 lid geweest van de raad van directeuren van de Bank van Finland en van 1948 tot 1950 voorzitter van de Rijksdag.

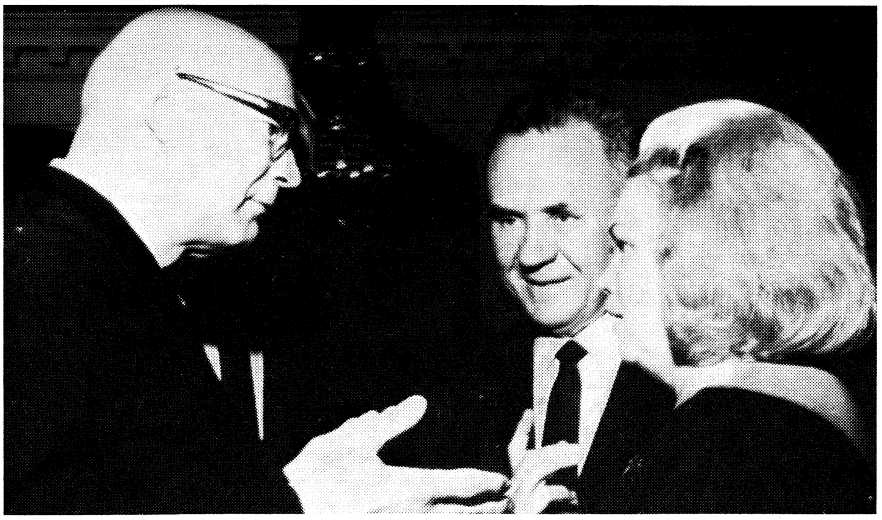

President Kekkonen in gesprek met premier Kosygin van de SU en dienst echtgenote tijdens hun bezoek aan Finland in 1966.

DUITSLAND (OOST)

BONN KOOPT GEVANGENEN

Volgens welingelichte kringen in Bonn heeft de Westduitse regering eind 1967 opnieuw van de DDR ca. 450 politieke gevangenen vrijgekocht.
Voor deze gevangenen zou een losgeld van DM 20 mln zijn betaald. Het betreft hier voornamelijk gevangenen, die in de DDR zijn veroordeeld wegens het verlenen van hulp aan vluchtelingen. (*NRC* 15-1)
(Vor. ber. pag. 663/1-1967)

TEWERKSTELLING VAN HONGAARSE GASTARBEIDERS

Het Poolse weekblad *Polityka* heeft in de laatste week van dec. 1967 bekendgemaakt, dat grote bedrijven in Dresden en Karl-Marxstadt Hongaarse werkkrachten zullen accepteren. Tussen Hongarije en de DDR is volgens *Polityka* een overeenkomst gesloten betreffende de tewerkstelling van 100.000 Hongaren in de komende jaren. De Hongaarse vice-minister voor arbeid heeft verklaard, dat het uitsluitend om 2.500 jongeren gaat, in leeftijd variërend van 18-22 jaar, die op basis van vrijwilligheid drie jaar in de DDR zullen blijven om een technische opleiding te ontvangen. Overeenkomsten van dezelfde aard zouden zijn gesloten tussen Bulgarije en de SU. Volgens Radio Sofia zullen ca. 3.000 Bulgaren op houtverwerkende fabrieken in Siberië tewerk worden gesteld. (*Alg. H'blad* 30-12-'67, *NYT* 9-1)

POLEN

ONRUST ONDER DE STUDENTEN

Een verbod door de regering van verdere opvoeringen van het toneelstuk Dziady (De Voorvaderen) van de 19de eeuwse Poolse dichter Adam Mickiewicz heeft een golf van protestdemonstraties van studenten uitgelokt. De acties der studenten kregen al spoedig een ruimer karakter en richtten zich o.a. tegen de beknotting van de vrijheid van meningsuiting, de berichtgeving in de pers en het optreden der politie. De autoriteiten hebben gereageerd met krachtige repressieve maatregelen en een campagne tegen „zionisten", „oude stalinisten" en liberale intellectuelen, die verantwoordelijk werden gesteld voor de onrust onder de studenten.
De opvoeringen van het toneelstuk Dziady werden op 30 jan. verboden, volgens officiële verklaringen wegens „georganiseerde wanordelijkheden" door het publiek. Het stuk, dat het lijden van de Polen onder de tsaristische onderdrukking in beeld brengt, bevat anti-Russische uitlatingen, waarop het publiek enthousiast reageerde. Tijdens een betoging op 30 jan. tegen dit verbod werden 50 studenten gearresteerd, die echter later weer werden vrijgelaten.
Op 29 febr. verwierp de afdeling Warschau van de Poolse schrijversbond een resolutie van communistische partijleden, waarin kritiek werd geuit op de reacties van het publiek bij de opvoering van het toneelstuk. Er werd een tegenmotie aangenomen, waarin de de censuur en de algemene culturele politiek ter sprake werden gebracht. *Reuter* vernam dat in deze resolutie, die met een meerderheid van 100 stemmen werd aangenomen (er waren ongeveer 500 schrijvers aanwezig) kritiek werd geuit op het verbod, dat „een zware censuur" zou zijn genoemd en vrijer censuurregelingen zouden zijn geëist. Ook zou als eis gesteld zijn het verschijnen van een maandblad met vrije meningsuiting.



Studentenbetoging in Warschau.

Reeds enige tijd valt er een duidelijk straffere culturele politiek te bespeuren. Op 19 febr. werd de literator en criticus Janusz Szpotanski veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf wegens het schrijven van een satirische opera, getiteld „De zwijgzamen en snaterenden of het bal bij de president". In het stuk werd de draak gestoken met vooraanstaande partijleiders, maar ook met kerkelijke vertegenwoordigers. Medio februari werd de opvoering verboden van het uit 1921 daterende toneelstuk „Gyubal Wahazar" van Stanislaw Ignacy Witkiewicz, waarin een protest tot uitdrukking komt tegen elke vorm van tirannie.

Demonstraties in Warschau

Op 8 maart hielden ongeveer 4000 studenten op het terrein van de universiteit van Warschau een demonstratie uit protest tegen de uitsluiting van twee studenten van de colleges wegens hun deelneming aan de betoging tegen het verbod van het toneelstuk Dziady. De studenten riepen „Geen studie en geen brood zonder vrijheid". Politie en leden van de militie sloegen de betogers met wapenstokken uit elkaar.

Op 9 maart kwam het opnieuw tot betogingen, ditmaal niet op het universiteitsterrein, maar in de straten. De protesten richtten zich tegen de wijze waarop de politie de betoging van de dag tevoren uiteen had geslagen (er liepen allerlei geruchten over de toestand van de gewonde betogers; een student zou volgens deze geruchten zelfs zijn overleden) en tegen de berichtgeving in de pers over het gebeurde. De betogers zongen het Poolse volkslied en de Internationale en riepen „Vrijheid" en „Democratie" en tot de politie: „Gestapo". Ook werd de leuze „Leve Tsjechoslowakije" aangeheven. De betogers staken kranten in brand, waarin de officiële versie over de betogingen was gepubliceerd. Het kwam opnieuw tot schermutselingen op grote schaal met de politie, die gebruik maakte van wapenstokken en traangas tegen de met stenen en flessen werpende studenten.

Op 11 maart kwam het in de binnenstad van Warschau opnieuw tot heftige ongeregeldheden. Jeugdige demonstranten vielen o.m. een gebouw van het ministerie van cultuur aan; zij gooiden ruiten in en gebruikten stukken van kapotgeslagen meubilair als wapens

tegen de politie. Voor het universiteitsgebouw bedroeg het aantal demonstranten ongeveer 10.000.

Andere steden

Ook in de steden Krakau, Lublin, Gdansk, Wroclaw en Poznan vonden demonstraties van studenten plaats en kwam het tot incidenten met de politie. In Krakau hielden de studenten enige dagen een staking en bezetten zij het universiteitsgebouw. Op 13 maart trokken naar schatting 3.000 studenten naar het centrum van Krakau met leuzen als „De studenten in Warschau staan niet alleen". Bij de universiteit kwam het tot een treffen met de politie.

Eisen der studenten

Op 13 maart namen de studenten van de Technische Hogeschool te Warschau een resolutie aan, waarvan de tekst nagenoeg identiek zou zijn aan een resolutie die eerder was aangenomen door de faculteit voor Planning en Statistiek, waarvan de *Times* de tekst publiceerde. In deze resolutie, die was gericht tot de Sejm (parlement), het Centrale Comité van de communistische partij, de autoriteiten voor het hoger onderwijs in Warschau en het volk van Warschau, stelden de studen de volgende eisen:

1) Wij verklaren, dat wij, vervuld van diepe zorg over de democratische vorm van het socialisme en ons distanciërend van de onverantwoordelijke provocaties van politieke elementen, solidair zijn met alle studenten van de instellingen voor hoger onderwijs van Warschau.

2) Wij protesteren tegen pogingen om de studerende jeugd op te zetten tegen de maatschappij in het algemeen en tegen de arbeidersklasse in het bijzonder.

3) Wij veroordelen vastbesloten het wrede optreden van geüniformeerde en niet-geüniformeerde functionarissen van de militie en de vrijwillige reservisten van de militie tegen de demonstrerende studenten.

4) Wij vragen strenge bestraffing van hen die verantwoordelijk zijn voor het initiatief tot dit optreden en hun openbare veroordeling.

5) Wij vragen de onmiddellijke vrijlating van alle gearresteerde wetenschappelijke medewerkers en studenten, en wij vragen ook dat zij niet zullen worden onderworpen aan disciplinaire maatregelen en dat hun papieren zullen worden teruggegeven.

6) Wij vragen het verbod van inmenging van militie-functionarissen in burger op de terreinen van de instellingen voor hoger onderwijs.

7) Wij vragen de rectificatie van de in de Warschause pers verschenen valse en beledigende voorlichting over de oorzaken en het verloop der gebeurtenissen.

8) Wij vragen een beperking van de controle op de pers, publikaties en toneelopvoeringen.



In talrijke fabrieken werden protestbijeenkomsten tegen de studentenbetogingen gehouden.

9) Wij vragen de inachtneming van de rechten en vrijheden van de burgers, zoals die gegarandeerd wordt door de Poolse grondwet.

10) Wij vragen publicatie van dit verzoek in de studenten- en dagbladen.

11) Overwegende dat deze vorm van aanbieden van de wensen van de studenten in overeenstemming is met de beginselen van het recht, vragen wij de studenten van de instellingen voor hoger onderwijs van Warschau dezelfde methodes te gebruiken. (The Times 14-3)

Soortgelijke resoluties werden ook door de studenten van de universiteit van Warschau en in andere steden aangenomen.

In de resolutie van de studenten van de universiteit van Warschau werd geëist dat de grondwet van Polen zal worden geëerbiedigd inzake de vrijheid van meningsuiting en van betoging. Verder wordt geëist dat de geheime politie de universitaire gebouwen en de studentenhuizen verlaat en tenslotte wordt verklaard dat de ondertekenaars ervan zich keren tegen iedere vorm van antisemitisme.

Oficiële reacties

In de pers werden „zionisten", voormalige „stalinisten", bepaalde intellectuelen en schrijvers en West-Duitsland verantwoordelijk gesteld voor de onrust onder de studenten. De pers publiceerde de namen van kinderen van hoge functionarissen die de aanstichters van de ongeregeldheden zouden zijn. Een groot deel van de genoemde personen was van Joodse afkomst.

In verscheidene fabrieken vonden bijeenkomsten plaats, waarop moties werden aangenomen waarin de betogers werden veroordeeld. Volgens de pers werden daarbij spandoeken getoond met leuzen zoals „Weg met de nieuwe vijfde kolonne" en „ Weg met het zionisme".

Een veteranenorganisatie, die onder leiding staat van de minister van binnenlandse zaken, *Moczar,* eiste in een resolutie dat hooglereraren die hun posities gebruiken om studenten met „schadelijke theorieën en gezichtspunten" te indoctrineren, worden ontslagen. Volgens de resolutie behoren tot de aanstichters van de incidenten „zionisten en personen aan wie de voorspoed van het land vreemd is, maar die nog steeds verantwoordelijke posities en functies bekleden".

Rede Gierek

Op 14 maart verklaarde *Edward Gierek,* eerste secretaris van de communistische partij in het gebied van Kattowice (Silezië) voor ongeveer 100.000 partijleden dat de betogingen het werk waren geweest van raddraaiers en opruiers. Hij sprak van een soort contra-revolutie waartegen de arbeidersklasse zich moet verzetten. „Politieke speculanten" hadden er belang bij de jeugd van de wetenschap af te houden en Polen van de SU te scheiden. De beweging om Polen van de SU te scheiden en van Polen weer een kapitalistisch land te maken werd gesteund door „revisionisten, zionisten en dienaars van het imperialisme". Enkele van deze mensen, aldus Gierek, hebben getracht Polen in diskrediet te brengen door gepraat over antisemitisme. Maar in Polen wordt op niemand discriminatie toegepast op grond van zijn afkomst.

Gierek noemde de namen van personen, die de aanstichters zouden

zijn van de studentenbetogingen: *Roman Zambrowski,* een voormalig lid van politburo en partijsecretariaat die in 1964 van zijn functies is ontheven, *Stefan Staszewski,* een gewezen regeringsambtenaar, *Antoni Slonimski,* een oudere joodse dichter, *Stefan Kisielewski,* een rechts katholiek schrijver en componist die parlementslid is geweest, en *Pawel Jasieninca,* een geschiedkundige en schrijver.

Rede Gomoelka

Op 19 maart hield de Poolse partijleider, *Wladyslaw Gomoelka,* voor partijleden te Warschau een rede, die door de televisie werd uitgezonden.

Over het verboden toneelstuk zei Gomoelka: „Deze voorstellingen waren een springplank geworden voor politieke demonstraties met een anti-Russische inslag". Gomoelka kritiseerde het „reactionaire karakter" van de betogingen. „De scheidingslijn ligt niet meer tussen arbeiders en studenten, maar tussen het socialisme en anti-socialisme. De arbeiders hebben dat onmiddellijk begrepen. De studenten hebben zich laten meeslepen. De etterbuil moet doorgestoken worden". Volgens Gomoelka werden de demonstraties georganiseerd om een „anti-socialistische campagne" op touw te zetten. Hij zei dat een aantal studenten van Joodse afkomst, waarvan vele ouders topfuncties bekleden, een actieve rol hadden gespeeld in de moeilijkheden. Ook een aantal professoren en hun assistenten van de universiteit van Warschau verweet Gomoelka een tekort aan opvoedende werkzaamheden en sociale en politieke passiviteit. Hij noemde de professoren van de filosofische faculteit, zoals Kolakowski, Baczko en Bauman.
Gomoelka betoogde verder dat de „slogans tegen het zionisme verkeerd waren begrepen". „Zionisme en anti-semitisme", zo zei Gomoelka, „zijn de twee keerzijden van dezelfde nationalistische medaille. En het Communisme verwerpt elk nationalisme."
Over het recht op zelfbeschikking van de Poolse joden, zei de partijleider: „Wij zijn bereid emigratiepaspoorten voor Israël af te leveren voor al de joden, die, zoals bij de juni-oorlog tussen Arabieren en Israëliërs, hun verlangen te kennen gaven de wapens tegen de Arabieren op te nemen". Deze categorie personen, verzekerde Gomoelka, voelen niets voor Polen „noch met het hart, noch met de geest". Het zijn joodse nationalisten".
Een tweede categorie joden noemde Gomoelka degenen, die noch joods noch Pools voelden. „Niemand kan iemand nationale gevoelens opdringen", zei hij, maar hij raadde deze personen aan niet naar ambten te solliciteren waar „patriottisme noodzakelijk is". Veel lof had Gomoelka tenslotte voor „de grootste groep joden, voor wie Polen het enige vaderland is". „Velen van hen bekleden hoge functies in de administratie en de partij".
Gomoelka drong er verder op aan in het zionisme geen gevaar te zien voor het Poolse socialisme. Het gevaar komt van buitenlandse centra van ondermijning, zei hij.
Gomoelka zegde de studenten toe te antwoorden op hun vragen „op de juiste wijze en de juiste manier". Volgens hem bevatten de resoluties van de studenten enige juiste en enige onjuiste zaken. Maar hij twijfelde er niet aan of de meerderheid van de studenten stond achter de doelstellingen van het socialisme en de vriendschap en samenwerking met de SU. Volgens Gomoelka waren tussen 8 en 15 maart 1.208 personen gearresteerd, waarvan 367 studenten. 207 personen waaronder 67 studenten waren veroordeeld tot gevangenisstraf of een geldboete. Er waren 43 demonstranten en 103 politiemensen gewond.
(Volgens persberichten bevinden zich onder de gearresteerden Karol Modzelewski en Jacek Kuron, twee leden van de wetenschappelijke staf van de Warschause universiteit die in 1965 werden veroordeeld wegen het verspreiden van vlugschriften met kritiek op de communistische partij (pag. 602/3-1965), en intussen weer waren vrijgelaten.)

Ontslagen

Op 12 maart werd bekend dat drie hoge functionarissen, wier kinderen een vooraanstaande rol bij de onlusten zouden hebben gespeeld, zijn ontslagen. Het zijn: *Jan Gorecki,* directeur-generaal van het ministerie van financiën, *Fryderyk Topolski,* leider van het bureau voor industriële planning in de hoofdstad, en *Jan Grudzinski,* onder-minister van bosbouw.
Op 18 maart werd bekend, dat Roman Zambrowski op 12 maart uit de communistische partij was gestoten. Zambrowski werd tevens ontslagen uit zijn functie als vicepresident van de nationale rekenkamer.
Op 23 maart werd de vice-voorzitter van de commissie voor arbeid en lonen, *Jozef Kofman,* van zijn functie ontheven, omdat zijn zoon had deelgenomen aan de studentendemonstraties.
Op 26 maart werd het ontslag van de secretaris van de afdeling sociale wetenschappen van de Poolse academie voor wetenschappen, prof. *Stefan Zolkiewski,* en van zes hoogleraren van de universiteit van Warschau bekendgemaakt.
Het betreft de hoogleraren van de faculteit voor wijsbegeerte *Bronislaw Baczko, Leszek Kolakowski* en *Stefan Morawski,* alsmede de buitengewone hoogleraren aan deze faculteit *Zygmunt Bauman* en *Maria Hirszowicz* en prof. *W. Brus* van de politiek-economische faculteit.

In een officieel commentaar werden zij ervan beschuldigd op te treden als „beschermers en verdedigers" van „studenten, die merendeels jood waren" en „sedert enkele jaren hun faculteit te hebben omgevormd in een centrum van politieke oppositie".
Stefan Zolkiewski (57), jood, was van 1957-'59 minister van hoger onderwijs en is lid van het CC. Zolkiewski is literair historicus en criticus en hoofd van de afdeling literaire theorie van de faculteit voor wijsbegeerte.
Leszek Kolakowski (40) is een ook in het Westen bekend filosoof (schrijver van „De mens zonder alternatief"). In 1966 werd hij ontheven van zijn partijlidmaatschap (pag. 825/1/2-1966).

Van 21-23 maart hielden ongeveer 4000 studenten van de technische hogeschool in Warschau een zitstaking om kracht bij te zetten aan hun eisen. Zij werden door de politie verwijderd.

De r.-k. kerk

In een verklaring, die op 24 maart werd voorgelezen in de kerken in de Poolse universiteitssteden, verklaarde het Poolse episcopaat dat het stappen bij de regering had ondernomen over het gebruik van geweld tegen de studenten. De verklaring zegt dat het „brute gebruik van geweld de menselijke waardigheid naar beneden haalt".
Vijf parlementsleden van de katholieke groep Znak hadden eerder premier Cyrankiewicz schriftelijk gevraagd, wat de regering zal doen



Partijleiders tijdens de bijeenkomst te Warschau op 19 maart, waar Gomoelka zijn rede over de studentendemonstraties hield. V.l.n.r.: E. Gierik, M. Spychalski, Z. Kliszko, W. Gomoelka, J. Kepa, E. Ochab en J. Cyrankiewicz.

om „een einde te maken aan het hardhandig optreden van de politie tegen de studenten" en anderzijds wat zij zal doen om een fundamenteel antwoord te geven op de brandende vragen die de jeugd en de openbare mening in het algemeen stellen betreffende de burgerlijke vrijheden en de culturele politiek der regering.

Resolutie gepubliceerd

Het Warschause dagblad *Zycie Warszawy* reageerde op 26 maart in een commentariërend artikel op twaalf punten van een resolutie die op 13 maart was aangenomen door de studenten van de technische hogeschool.

In het artikel staat dat constitutionele vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering en demonstratie niet kan worden gebruikt tegen het karakter van het Poolse socialistische systeem. Het propageren van aan dit systeem vijandige opvattingen is onwettig, aldus het artikel. Het artikel verwerpt de eisen van de studenten met betrekking tot de vrijlating van alle gearresteerde studenten, het nalaten van het nemen van maatregelen tegen hoogleraren die de demonstranten hebben ondersteund, de gegarandeerde immuniteit voor studenten op de terreinen van de universiteiten en de terugtrekking van veiligheidsagenten in burger uit de universiteiten. Ook verwerpt het artikel de bestraffing van degenen die zich schuldig hebben gemaakt aan geweldpleging tegenover studenten en het corrigeren van valse Poolse radio- en televisieverslagen van de studentenwoelingen. Het artikel juicht het in de resolutie gedane beroep op grotere zelfbeheersing bij de studenten toe, alsmede de gestelde eis van voorkoming van provocaties door buitenstaanders en de eis voor meer ontmoetingen met onderwijsautoriteiten over studentenproblemen.
Geen melding wordt gemaakt van de eis dat alle rechtszaken in het openbaar worden gehouden.

Uitwijzing Tsjechische journalisten

Op 16 maart werd bekend, dat twee Tsjechoslowaakse journalisten door Polen waren uitgewezen. Deze gebeurtenis zou zonder precedent in de geschiedenis van het na-oorlogse Oost-Europa zijn.
Ook de correspondent van de Londense *Times* is uitgewezen omdat zijn berichtgeving niet „objectief" zou zijn.

Toenemende invloed partisanen?

Sommige waarnemers zien in de campagne tegen de „zionisten" e.d. een poging van de zg. „partisanen"-groep o.l.v. de minister van binnenlandse zaken, generaal *Moczar,* om zich van de macht meester te maken. De partisanen zijn een als nationalistisch en als voorstanders van een hardere lijn bekend staande groep communistische leiders, die afkomstig zijn uit het ondergrondse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zij zouden de agitatie der studenten hebben aangegrepen om een vergaande zuivering door te voeren, waarbij zij het uiteindelijk gemunt zouden hebben op als meer gematigd bekend staande figuren als president *Ochab,* premier *Cyrankiewicz* en minister van binnenlandse zaken *Rapacki.*

Bij verschillende functiewijzigingen in de afgelopen maanden heeft de partisanengroep beslag weten te leggen op een aantal belangrijke posten.

Op 20 dec. 1967 maakte het partijblad *Trybuna Ludu* het aftreden van *Leon Kasman* bekend als hoofdredacteur van dit blad en dat van zijn plaatsvervanger *Wiktor Borowski.* Beiden zijn van joodse afkomst. Zij zouden zijn afgezet wegens hun berichtgeving over de Israëlisch-Arabische oorlog en het niet deelnemen aan de anti-semitische campagne (pag. 588/1-1967).

Kasman had o.m. geweigerd een recensie op te nemen van het boek „Israël en de Bondsrepubliek" van de historicus Tadeusz Walichnowski waarin het verband wordt gelegd tussen „de militaristische krachten van West-Duitsland en het zionisme". Tot opvolger van Kasman is *Stanislaw Mojkowski* benoemd.

Mojkowski, die sedert sept. 1966 adjunct-hoofdredacteur van *Trybuna Ludu* is, geldt als een aanhanger van de partizanengroep.

Op 13 dec. 1967 maakte Radio Warschau de benoeming bekend van *Jan Ptasinski,* lid van het CC en partijsecretaris van Gdansk, tot ambassadeur in Moskou. Hij volgt als zodanig *Edmund Pszczolkowski* op. Ptasinski geldt als een vriend van de minister van binnenlandse zaken, gen. Moczar. De benoeming van *Stanislaw Kociolek* tot opvolger van Ptasinski in Gdansk wordt door waarnemers als een degradatie aangemerkt, daar Kociolek voorheen partijsecretaris van Warschau was. Ook Kociolek zou zich niet voldoende anti-Israël hebben opgesteld. Als eerste hoge functionaris had hij op 25 sept. 1967 het recht van Israël als staat erkend. Tot opvolger van Kociolek werd *Jozef Kepa* benoemd, die doorgaat voor een orthodox partijlid. Tenslotte werd op 29 dec. 1967 het aftreden van de burgemeester van Warschau, *Janusz Zarzycki,* bekend. Zarzycki die voor een man van de liberale richting doorging, werd opgevolgd door de vice-minister voor gemeentelijke economie, *Jerzy Majewski. (FAZ* 30-12-'67)

ROEMENIË

CEAUSESCU VOOR VRIJE MENINGSUITING

President en partijleider *Ceausescu* heeft op 23 maart op regionale partijleiders een beroep gedaan om maandelijkse discussies te organiseren over partijpolitiek. De president legde de nadruk op de leidende rol van de partij, maar voegde er aan toe: „De burgers moeten vrij zijn om hun standpunt over problemen van partijpolitiek naar voren te brengen". De partij zou er zich niet aan stoten als er „afwijkende of zelfs verkeerde standpunten naar voren komen".
„Wij moeten daar niets in zien dat schadelijk voor de ontwikkeling van de maatschappij is. Wij moeten het openbaar debat niet schuwen," zo zei Ceausescu, die voorts verklaarde, dat Roemenië al in 1965 was begonnen met het „ombuigen van conservatieve tendensen die de socialistische opbouw in ernstige mate belemmerden". *(NRC* 25-3; *NZZ* 26-3)

VERLENGING VRIENDSCHAPSVERDRAG MET SU

Op 4 febr. is het 20 jaar oude vriendschapsverdrag met de SU voor de duur van 5 jaar verlengd. In tegenstelling tot de vernieuwing van de vriendschapsverdragen tussen de SU en de andere Oosteuropese communistische landen, heeft deze verlenging stilzwijgend plaatsgevonden. Perscommentaren maken melding van pogingen die beide verdragspartners ondernomen hebben om een nieuw verdrag te sluiten en van de geschilpunten waarop deze pogingen vermoedelijk gestrand zijn. Roemenië zou niet bereid zijn geweest het verdrag in de eerste plaats te beschouwen als verdediging tegen een gevaar dat van West-Duitsland zou dreigen. Bovendien zou Roemenië zich niet hebben kunnen verenigen met de wens van de SU om te komen tot een intensivering van de consultatieverplichtingen in alle belangrijke internationale kwesties, die de belangen van beide landen raken.
(Vor. ber. pag. 618/3-1967)

HANDELSOVEREENKOMST MET ISRAËL

Op 19 dec. 1967 hebben de Roemeense minister van buitenlandse

handel, *Gheorghe Cioara*, en de Israëlische minister van handel en industrie, *Zeev Sharef*, een aanvullend handelsverdrag lopende van 1968-'70 en een luchtvaartovereenkomst te Tel Aviv ondertekend.
Het handelsverdrag voorziet in een wederzijds handelsverkeer ter waarde van $ 14 mln in 1968, hetgeen een verdubbeling betekent t.o.v. 1967. Voor 1969 is een toename voorzien van 10% en voor 1970 van 15%.
Israël zal o.m. telecommunicatie- en agrarische uitrustingen, katoen, fosfaten en banden naar Roemenië exporteren en Roemenië tractoren, hout, wegdekmaterialen en elektrische apparatuur naar Israël. *(Israel Digest* 29/12-1967)

(Vor. ber. pag. 588/3-1967)

TSJECHOSLOWAKIJE

DE ECONOMISCHE TOESTAND

Uit de cijfers over de economie van 1967, het jaar waarin voor het eerst de spelregels van het Nieuwe Economische Model golden, blijkt dat de stagnatie van de vroege zestiger jaren is overwonnen, waarbij de vooruitgang in Slowakije boven het gemiddelde kwam. Het nationale inkomen steeg met 8%. In de industrie nam de brutoproduktie met 7,1% toe (hetgeen echter tot grotere voorraadvorming leidde dan in het plan was voorzien), de arbeidsproduktiviteit met 5,5% en de gemiddelde lonen met 4,6%. In de landbouw brachten het goede weer en de hoge opbrengsten per ha een recordoogst. De totale landbouwproduktie was 3,5% hoger dan in 1966 en 11,5% hoger dan het gemiddelde voor 1961-1966.
De particuliere consumptie steeg met 4%; de nominale lonen stegen met 5% en de reële lonen met 3,5%. Algemeen is men in 1967 overgegaan op de 44-urige werkweek met twee vrije zaterdagen per maand.
Een aantal verouderde industriële bedrijven, in het bijzonder in de primaire sector, werd gesloten, hetgeen geruchten over een dreigende massale werkloosheid veroorzaakte.
In de buitenlandse handel nam de uitvoer toe met 6% (plan: 4%), de invoer daalde met 2%. Dit betekende weliswaar een actieve handelsbalans, doch daar stond tegenover dat de omzet van de handel met het Westen met 1% daalde. (N Z Z 21-3)

Begroting 1968

De begroting voor 1968 is in evenwicht op 144,8 mrd kronen, hetgeen een toename van de uitgaven van 5,8% betekent. Voor sociale en culturele doeleinden is 44,6% der uitgaven bestemd; voor economische zaken 44,2% en voor defensie 8,9%. De defensie-uitgaven zijn daarmee met 6,8% gestegen.
Voor wat de inkomsten betreft wordt verwacht dat de inkomsten uit ondernemingen met 7,4% zullen toenemen, uit de omzetbelasting met 6,6% en uit de inkomstenbelasting met 6,3%. (N Z Z 12-1)

afrika

ALGEMEEN

TIENDE MINISTERRAAD OAE

In Addis Abeba (Ethiopië) is van 20-24 febr. de tiende zitting gehouden van de ministerraad van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE).
Na afloop verklaarde de voorzitter, de minister van buitenlandse zaken van Mali, *Osman Ba*, dat de raad een nieuw programma voor de bevrijdingsbewegingen had aanvaard, waarvan de weerslag binnen zes maanden gevoeld zal worden.
De raad nam een reeks resoluties aan, waarin o.m. Engeland, de VS, Frankrijk, West-Duitsland en Japan worden veroordeeld voor hun „economische, financiële en militaire samenwerking met Zuid-Afrika". Speciaal Frankrijk, West-Duitsland en Italië werden scherp gehekeld omdat zij „oorlogsmateriaal en gifgas leveren".
De NAVO-landen werden opgeroepen „hun militaire hulp aan Portugal onverwijld te staken. Het IMF en de Wereldbank werd verzocht Portugal geen financiële hulp meer te bieden tot dit land zijn Afrikaanse gebieden onafhankelijkheid verleend heeft.
De ministerraad veroordeelde ook „alle landen die net als Engeland nog steeds directe of indirecte handelsbetrekkingen met Rhodesië onderhouden".
Er werd een beroep op alle OAE-leden gedaan de Olympische zomerspelen in Mexico te boycotten als Zuid-Afrika daaraan zou deelnemen.
De ministers veroordeelden Israël als agressor en eisten een onmiddellijke en onvoorwaardelijke terugtrekking van de Israëlische troepen uit de door hen bezette gebieden.
Volgens de secretaris-generaal van de OAE, *Diallo Telli*, werd laatstgenoemde resolutie zonder hoofdelijke stemming en bij acclamatie aangenomen. De kabinetschef van de minister van buitenlandse zaken van Ivoorkust verklaarde evenwel op 26 jan. dat een vijftiental landen de resolutie niet had goedgekeurd en voorbehoud had gemaakt. Tot deze landen behoorden de vijf leden van de Conseil de l'Entente, een ander lid van de OCAM en Engelstalige landen, waaronder Ghana. *(AFP, AP, Reuter)*

(Vor. ber. pag. 609/1-1967)

DERDE TOPCONFERENTIE OCAM

De derde conferentie van staatshoofden van de Organisation Commune Africaine et Malgache (OCAM) is van 22-23 jan. te Niamey (Niger) gehouden. Deze werd bijgewoond door de staatshoofden van 13 van de 14 lidstaten. Alleen president *Bokassa* van de Centraal-Afrikaanse Republiek ontbrak i.v.m. politieke spanningen in zijn land (zie pag. 30/1); hij stuurde een vertegenwoordiger. De conferentie werd tevens bijgewoond door de secretaris-generaal van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE), *Diallo Telli*, en persoonlijke vertegenwoordigers van koning *Hassan II* van Marokko en president *Bourguiba* van Tunesië.
Aan de topconferentie ging een bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken vooraf (15-19 jan.). In zijn openingstoespraak verklaarde *Abdou Sidikou*, de minister van buitenlandse zaken van Niger, nadrukkelijk dat de OCAM er geen aanspraak op maakt een supranationale organisatie te zijn noch een statenbond, maar slechts een gemeenschap die als doelstelling heeft de bevordering van samenwerking en solidariteit.
De vijf leden van de Conseil de l'Entente hielden op 19 jan. een afzonderlijk beraad over zaken van gemeenschappelijk belang.
De staatshoofden van de OCAM kwamen uiteindelijk op 22 jan. bijeen, hoewel hun overleg aanvankelijk op 20 jan. zou beginnen, en herkozen eenstemmig president *Hamani Diori* van Niger als voorzitter van de organisatie. Zij bereikten overeenstemming op de volgende punten:

1) de organisatie van een gemeenschappelijke suikermarkt, ingesteld op de OCAM-conferentie van Tananarive van 1966 (pag. 430/1-1966);

2) de oprichting van een gemeenschappelijke markt voor vlees;

3) het ontwerpen van gemeenschappelijke instellingen voor technische samenwerking en de opleiding van jonge leidinggevende krachten.

Tijdens de besprekingen kwamen o.m. de volgende politieke en economische kwesties aan de orde:
Blanke huurlingen — Dit probleem werd behandeld, hoewel het niet op de agenda stond. De meerderheid van de staatshoofden veroordeelde zonder voorbehoud de activiteiten van de huurlingen, maar sprak zich tevens voor hun terugkeer naar Europa uit. De „oudere staatslieden", de presidenten Houphouet-Boigny (Ivoorkust), Senghor (Senegal, Tsiranana (Madagascar) en

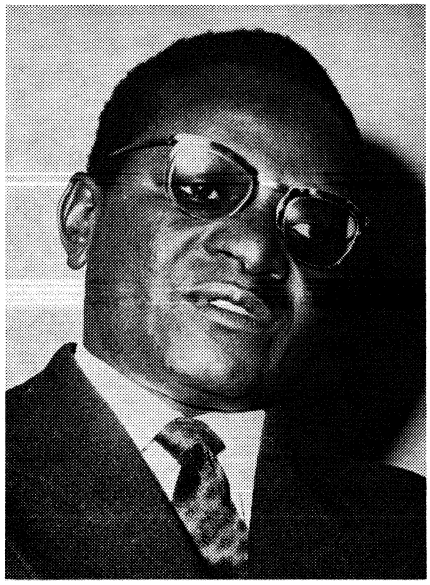

President Hamani Diori (Niger)

Ahidjo (Kameroen) kwamen op 21 jan. in een besloten zitting bijeen om een verzoening te bewerkstelligen tussen de presidenten Moboetoe van Kongo (Kinsjasa) en Kayibanda van Rwanda (zie pag. 75/1).

Militaire staatsgrepen — Bij de behandeling van deze kwestie — met name de recente coup in Dahomey (pag. 30/2) kwam aan de orde — was men het erover eens dat dergelijke staatsgrepen grotendeels het resultaat waren van ernstige economische moeilijkheden in de betrokken staten. President Houphouet-Boigny vertolkte het standpunt van de door burgers geleide regeringen aldus: „Wij moeten aanvaarden wat die anderen hebben gedaan en er niet alleen mee instemmen hun redenen te erkennen, maar er ook begrip voor op te brengen en hen in internationale debatten te verdedigen zo nodig, zelfs als zij standpunten hebben ingenomen, die in tegenstelling staan tot de onze".

Associatie francophone staten — T.a.v. de idee van een gemeenschap van Franstalige staten, bepleit door president Senghor, werden geen concrete beslissingen genomen, maar de staatshoofden spraken de hoop uit dat de ministersconferenties van de francophone Afrikaanse naties mogelijk ook zouden worden bijgewoond door vertegenwoordigers van niet-Afrikaanse francophone landen, en dat de jaarlijkse conferenties van francophone staatshoofden en regeringsleiders een vaste instelling zou kunnen worden, zoals de Gemenebestconferentie. Associatie met de EEG — De besprekingen over het door de OCAM-leden in te nemen standpunt bij de komende onderhandelingen over de verlenging van de Conventie van Yaounde tussen de EEG en de 18 geassocieerde Afrikaanse staten, leidden niet tot een resultaat. Het slotcommuniqué stelde dat de conferentie zijn vaste besluit had bevestigd een nieuw akkoord met de EEG te bereiken, dat beter zou zijn aangepast aan de ontwikkelingsbehoeften van zijn leden.

Voorts was besloten een commissie in het leven te roepen om technische details ter voorbereiding van de onderhandelingen uit te werken.

Na afloop van de besprekingen noemde president Hamani Diori de conferentie een „volledig succes", niet zozeer vanwege de bereikte overeenstemming, als wel vanwege de contacten die door de conferentie mogelijk waren gemaakt.

Hij wees erop dat president Moboetoe van Kongo, die voor het eerst aan een OCAM-conferentie deelnam, zeer verschillende staatshoofden had kunnen ontmoeten, onder wie president Kayibanda van Rwanda. Het geschil tussen beide landen zal door en tussen Afrikanen worden geregeld, aldus president Hamani Diori.

Hoewel de meerderheid van de OCAM-leden Moboetoe niet steunde in zijn eis tot uitlevering van de blanke huurlingen, was er toch sprake van een opmerkelijke welwillendheid t.a.v. het Kongolese staatshoofd. De mogelijkheid van een associatie of fusie van de luchtvaartmaatschappijen Air Afrique en Air Congo kwam ter sprake en overeengekomen werd de volgende OCAM-conferentie te Kinsjasa te doen houden. *(AFP, Le Monde; Afrika Forum* febr./maart)

(Vor. ber. pag. 430/1-1966)

VERENIGDE STATEN VAN CENTRAAL-AFRIKA

Bij zijn terugkeer te Kinsjasa van een bezoek aan Niger (OCAM-conferentie), Ivoorkust en de Centraal-Afrikaanse Republiek heeft president *Moboetoe* op 4 febr. bekendgemaakt dat hij en de staatshoofden van Tsjaad en de Centraal-Afrikaanse Republiek de Verenigde Staten van Centraal-Afrika hadden opgericht. Blijkens een mededeling van het Kongolese persbureau hadden de drie staatshoofden een desbetreffend protocol op 1 febr. te Bangui getekend.

Blijkens dit document is een samenwerking op de volgende gebieden voorzien: economie, handel, transport, telecommunicatie, veiligheid en culturele betrekkingen. Voorts werd in het protocol verklaard dat de Verenigde Staten van Centraal-Afrika „open zullen staan voor elke onafhankelijke en soevereine staat van Centraal-Afrika".

Volgens officiële kringen te Kinsjasa waren bij de besprekingen als andere mogelijke leden genoemd: Kongo (Brazzaville), Boeroendi en Rwanda. Daarentegen schenen Kameroen en Gabon niet in de plannen van president Moboetoe te zijn opgenomen.

President *Bongo* van Gabon toonde zich, aldus *Le Monde* (19-2) verrast over het feit dat een dergelijk initiatief niet tijdens uitgebreide besprekingen tussen alle landen van Centraal Afrika — zoals de OCAM-conferentie — aan de orde was gesteld. Hij verklaarde dat Gabon zich niet bij de nieuwe organisatie zou aansluiten. Ook premier *Ahidjo* van Kameroen nam een afwijzend standpunt in. Een communiqué, uitgegeven na besprekingen tussen Ahidjo en Bongo, meldde dat Kameroen en Gabon, „in overeenstemming" met Kongo (Brazzaville), hadden besloten hun actie t.a.v. de problemen die de samenwerking tussen staten in Centraal-Afrika stelt, te coördineren *(Le Monde* 26-3)

ORGANISATIE VAN SENEGAL-STATEN

De presidenten van de vier aan de rivier de Senegal gelegen staten, t.w. *Leopold Sedar Senghor* (Senegal), *Modibo Keita* (Mali), *Moktar Ould Daddah* (Mauretanië) en *Ahmed Sekou Touré* (Guinee), hebben op 24 maart besloten tot oprichting van de organisatie van staten aan de rivier de Senegal (OERS). De staatshoofden hadden hierover sinds 21 maart te Labé (Guinee) vergaderd. President Sekou Touré werd tot voorzitter van de organisatie gekozen.

De nieuwe regionale groepering komt in plaats van het „Comité inter-Etats des riverains du fleuve Sénégal".

De vier staatshoofden spraken in een slotcommuniqué de hoop uit dat de topconferentie van de staten van West-Afrika, die in april te Monrovia zal worden gehouden, zal leiden tot de oprichting van een Westafrikaanse economische gemeenschap, „aan de komst waarvan de OERS haar volledige en algehele bijdrage zal leveren".

Uit uitlatingen van de staatshoofden bleek dat men ook tot een politieke belangengroepering wil komen. President Sekou Touré verklaarde: „Wij hebben ons gebonden politiek de eenheid van onze volkeren te verwezenlijken . . ." Voorts zei president Senghor: „Wij gaan in dit deel van het Afrikaanse continent stap voor stap een modelorganisatie, een modelconfederatie en morgen — waarom ook niet — een modelfederatie opbouwen".

De staatshoofden van de landen der organisatie zullen ten minste eenmaal per jaar bijeenkomen. Er is een ministerraad voorzien die plannen moet ontwerpen en uitvoeren en die ten minste tweemaal per jaar moet vergaderen. Een interparlementaire raad met twintig afgevaardigden uit elk land krijgt een consultatieve

taak terwijl het secretariaat van de organisatie dat in Dakar, de hoofdstad van Senegal, wordt gevestigd, belast is met de uitvoerende taak.
Het secretariaat wordt onderverdeeld in drie algemene secretariaten: een voor regulering van de rivier de Senegal, een voor planning en een voor ontwikkeling, culturele, sociale en onderwijs-zaken.
(A F P 25-3)

(Vor. ber. pag. 391/1-1967)

MAURITIUS

ONAFHANKELIJK

Op 12 maart is het eiland Mauritius, sinds 1810 onder Brits bestuur, een onafhankelijke staat geworden binnen het Gemenebest, als 27ste lid.
Groot-Brittannië werd bij de plechtigheden vertegenwoordigd door de minister van huisvesting en oud-minister van koloniën, Arthur Greenwood. Hij verving prinsses *Alexandra,* wier bezoek afgezegd was wegens de noodtoestand op het eiland (zie hieronder).

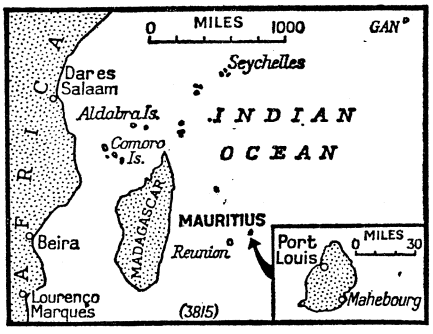

(The Times)

Op de onafhankelijkheidsdag werd tussen Mauritius en Groot-Brittannië een defensie-akkoord met een looptijd van zes jaar getekend. Dit akkoord bepaalt dat elk van beide staten in geval van een bedreiging van buitenaf de te nemen maatregelen met zijn partner bespreekt.
Bovendien kan Mauritius bij elke bedreiging van zijn binnenlandse veiligheid Engeland om bijstand* verzoeken. Voorts wordt het voortbestaan van de Britse rechten m.b.t. de marine en de luchtvaart gegarandeerd. Ook zal Engeland behulpzaam zijn bij de opleiding van politie en veiligheidstroepen.
De plechtige opening van de eerste zitting van de wetgevende vergadering op 13 maart werd door 25 van de 27 afgevaardigden van de Parti Mauricien geboycot. Deze partij had zich tegen de onafhankelijkheid verzet, die door de regering van premier sir *Seewoosagur Ramgoolam* werd nagestreefd.

Mauritius (zie ook pag. 555/1-1967) verkeert in een moeilijke economische situatie. Het is een van de dichtstbevolkte agrarische gebieden ter wereld: zijn 1.865 km2 herbergen thans ongeveer 775.000 mensen. De bevolking — sinds 1942 verdubbeld, voor een groot deel als gevolg van de uitroeiing van de malaria — dreigt sneller te groeien dan de bestaansmogelijkheden. De helft van de bewoners is jonger dan 17 jaar. Volgens schatting zal de bevolking aan het einde van de eeuw 2 à 3 mln bedragen.
Voor zijn bestaan is Mauritius nagenoeg volledig afhankelijk van de suikerrietcultuur, die ca. 96% van zijn export vertegenwoordigt. Sinds de Tweede Wereldoorlog hebben een aanzienlijke uitbreiding van de produktie (650.000 ton in 1967) en de prijsgarantie van het Commonwealth Sugar Agreement een betrekkelijke welvaart gebracht.
Deskundigen zijn van mening dat de produktie niet hoger opgevoerd kan worden dan 800.000 ton en dat zou betekenen dat, wanneer andere wijzigingen uitblijven, het gemiddelde inkomen in 40 jaar met twee-derde zal dalen. Wel wordt er naar gestreefd een grotere verscheidenheid van produkten in de landbouw aan te brengen door het bevorderen van de thee- en tabakscultuur.
De sociale voorzieningen — het aantal werklozen bedraagt meer dan 15% van de actieve bevolking — dreigen te zware lasten op de financiële structuur van het eiland te leggen.
Engeland gaat echter voort met aan de nieuwe staat aanzienlijke steun te geven. Voor de begroting 1967-68 is, om deze sluitend te maken, niet minder dan £ 4,3 mln toegezegd; dit echter na een besnoeiing van de kapitaaluitgaven en tegen de belofte dat de gewone begroting voor het jaar 1968-'69 in evenwicht zal worden gebracht.
De financiële en economische moeilijkheden gaan gepaard met verscherpte sociale, etnische, religieuze en politieke tegenstellingen, die maken dat de toekomst van Mauritius, niet rooskleurig te noemen is. (The Times, Le Monde, NRC, FAZ)

Onlusten

Nadat het op 21 jan. tot bloedige botsingen gekomen was tussen moslims en Creolen, kondigde de Britse gouverneur, sir *John Shaw Rennie,* de noodtoestand voor de hoofdstad Port-Louis af en op 22 jan. voor het gehele eiland.
Op 23 jan. kwamen 150 man Britse troepen, die in West-Maleisië gelegerd waren en vanuit Singapore overgevlogen werden, op Mauritius aan om de orde te herstellen. Nadat op 29 jan. een avondklok was ingesteld, keerde de rust (voorlopig) terug.
Het aantal doden t.g.v. de onlusten bedroeg toen 24, het aantal gewonden ca. 100. Er werden rond 330 arrestaties verricht. Ca. 4.000 personen ontvluchtten hun huizen.
Volgens de Britse minister van Gemenebestzaken, *Thomson,* die zich beriep op mededelingen van de gouverneur, lagen aan de onlusten geen politieke oorzaken ten grondslag. De aanleiding zou gevormd zijn door botsingen tussen gewapende benden (o.a. Istanboel en Texas geheten) die elkaar met sabels en ijzeren staven te lijf gingen.
Waarnemers spraken van religieuze spanningen, werkloosheid en onzekerheid i.v.m. de naderende onafhankelijkheid als de voornaamste factoren. *(The Times, Le Monde)*

RODRIGUEZ

Op het eiland Rodriguez (560 km ten oosten van Mauritius) braken op 23 jan. onlusten uit i.v.m. een beweerde achterstand bij de voedseldistributie. Het voedseltekort was te wijten aan een cycloon, die in dec. 1967 80% van de cultures vernietigde en tevens een sterke stijging van de werkloosheid tot gevolg had. Op 26 jan. berichtte Reuter dat de rust was weergekeerd na de komst van een Britse torpedobootjager. Een door dit schip aangevoerd detachement Britse mariniers verleende assistentie aan de plaatselijke politie.

SENEGAL

PRESIDENT SENGHOR HERKOZEN. REORGANISATIE KABINET

Leopold Sedar Senghor is op 25 febr. herkozen tot president van de republiek voor een ambtstermijn van vijf jaar. Hij was de enige kandidaat.
Dezelfde dag werd verkiezingen gehouden voor het 80 leden tellende parlement. Er was slechts één kandidatenlijst, opgesteld door de Union progressiste sénégalaise (UPS), de regeringspartij waarvan president Senghor secretaris-generaal is. Sinds de integratie van de PRA in de UPS in 1966 (pag. 394 /2-1966) bestaat er geen legale oppositiepartij meer.
Op 6 maart bracht president Senghor een aantal wijzigingen in zijn kabinet aan. Vier ministers verlieten de regering, onder wie *Doudou Thiam,* die als minister van buitenlandse zaken werd opgevolgd door *Alioune Badara Mbengue* (voorheen justitie). Drie nieuwe ministers werden benoemd, onder wie *Ibrahima Tall,* die belast werd met de portefeuille van handel, nijverheid en toerisme. Zes ministers wisselden van portefeuille. Als gevolg hiervan werd *Abdou Diouf* nu minister van planning.
Le Monde (8-3) zag in deze wijzigingen een versterking van het gezag van de president, met name op het terrein van de buitenlandse politiek. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 204/3-1967)

*) Op 8 maart deelde het ministerie van Gemenebestzaken te Londen mee, dat een compagnie Britse troepen gedurende enige maanden na de onafhankelijkheid op Mauritius zal blijven. Een compagnie verbleef reeds sinds 23 jan. op het eiland; een tweede arriveerde op 9 maart.

ZUID-AFRIKA

FOUCHÉ PRESIDENT

Op 19 febr. is *Jacobus Johannes (Jim) Fouché* door het kiescollege te Kaapstad tot president van Zuid-Afrika gekozen. Hij was voor dit ambt op 1 febr. door de Nationale partij kandidaat gesteld. De oppositie had afgezien van het stellen van een tegen-kandidaat.
De 69-jarige Fouché vervangt *Theophilus Ebenhaezer Dönges,* die op 10 jan. overleed (pag. 77/2).

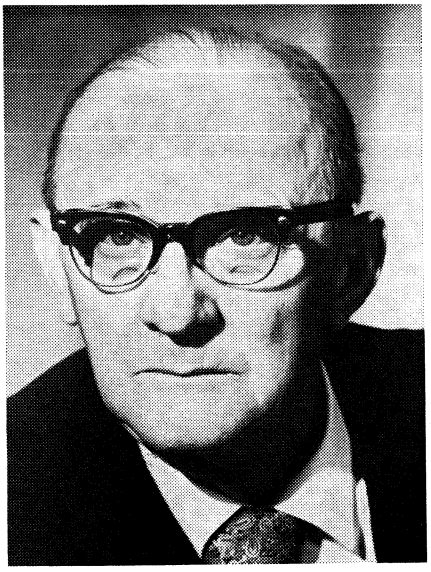

Jacobus Johannes Fouché werd op 6 juni 1898 te Wepener (Oranje-Vrijstaat) geboren uit een boerenfamilie van Hugenoten-afkomst. Hij studeerde aan het Victoria College te Stellenbosch, waarna hij als boer werkzaam was.
Zijn politieke loopbaan begon in 1936, toen hij tevergeefs een verkiezingsstrijd voerde tegen de toenmalige premier, generaal Hertzog. In 1941 werd Fouché voor de Nationale partij gekozen tot lid van het Huis van Afgevaardigden. Hij behield zijn zetel tot hij in 1950 benoemd werd tot administrateur van de Vrijstaat. Hij wist daar een financiële crisis te overwinnen, waarbij hij niet terugschrok voor impopulaire maatregelen. Tijdens zijn ambtstermijn maakte de Vrijstaat door de opening van nieuwe goudmijnen een omwenteling door van een zuiver agrarische economie naar een langzame industrialisatie.
Eind 1959 werd Fouché tot minister van defensie benoemd. Hij moderniseerde het leger. Na de verkiezingen van 1967 belastte premier Verwoerd hem met de portefeuille van landbouwtechnische diensten.
Fouché staat bekend als een gematigd politicus, die de samenwerking tussen de Afrikaans- en de Engelstaligen bevorderd heeft. Hij heeft een reputatie van onpartijdigheid en objectiviteit. Volgens L e M o n d e (20-2) schijnt hij geen vooraanstaande rol te hebben gespeeld in de ontwikkeling van de apartheidspolitiek.

midden-oosten

ISRAËL

ESJKOL BEZOEKT DE VS, CANADA EN ENGELAND

Op 19 jan. is premier *Levi Esjkol* in Israël teruggekeerd van een veertiendaags bezoek aan de VS, Canada en Engeland.

Oe Thant

Op 5 jan. had Esjkol te New York een onderhoud met secretaris-generaal *Oe Thant* van de VN. Na afloop ervan verklaarde de premier tegenover journalisten dat Israël de missie van *Jarring* (zie pag. 58/3) steunde en dat hij zeer hoopvol was dat Jarring in staat zou zijn een of andere vrede in het Midden-Oosten te bewerkstelligen. Esjkol herhaalde dat Israël op directe onderhandelingen met de Arabieren aandringt, maar dat „voor zover ik weet" de Arabische volken niet te kennen hadden gegeven bereid te zijn dergelijke directe onderhandelingen te openen. De premier verklaarde om „zeer bijzondere redenen" niet over de bewapeningswedloop in het Midden-Oosten te hebben gesproken. Oe Thant had „in beginsel" een uitnodiging voor een bezoek aan Israël aanvaard.

Verenigde Staten

Tijdens zijn verblijf in de Verenigde Staten voerde premier Esjkol op 7 en 8 jan. besprekingen met president *Johnson* op diens ranch te San Antonio (Texas). In een voorbeschouwing noemde de *NRC* (5-1) als voornaamste missie van Esjkol na te gaan in hoeverre de Amerikaanse president bereid is zijn constante politieke steun aan Israël om te zetten in constante wapenleveranties aan Israël. Deartegenover verwachtten Israëlische politieke kringen dat president Johnson Israëls bereidheid zou testen om ter wille van een oplossing van het Arabisch-Israëlische conflict territoriale concessies te doen, iets waartoe Esjkol echter niet gemachtigd was.
In het na afloop van de besprekingen tussen Johnson en Esjkol uitgegeven communiqué werd o.a. gezegd:

„De president en de premier hebben samen de lessen onderzocht die men moet trekken uit het ritme van de herbewapening in het Midden-Oosten en zij hebben de middelen bestudeerd om zich tegenover deze ontwikkeling op te stellen. De president stemde in met een voortgaande constante bestudering van de militaire defensiecapaciteit van Israël, welke actief en met begrip in het oog zal worden gehouden. De president heeft zich eveneens akkoord verklaard met de voortzetting van dit onderzoek in het licht van alle factoren die hierop betrekking hebben, met name de levering door anderen van militair materieel in dit deel van de wereld.
De president en de premier hebben opnieuw hun trouw bevestigd aan een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten, overeenkomstig de geest van de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 nov. 1967 (pag. 58/3). Zij hebben eveneens nota genomen van het feit dat de beginselen, bekendgemaakt door president Johnson op 19 juni j.l. (pag. 430/3-1967), een rechtvaardige basis vormen voor een dergelijke regeling...."

Volgens de *Jeruzalem Post* zou president Johnson geen druk op de Israëlische premier hebben uitgeoefend met betrekking tot Israëls grenzen. Hij zou echter ook niet hebben ingestemd met Esjkols verzoek betreffende een vlotte levering van 50 jachtbommenwerpers van het type F-4 Phantom, welke de plaats zouden moeten innemen van de 50 Franse Mirages. De terughoudendheid van de woorden van het communiqué t.a.v. de wapenleveranties wekt, aldus de *NRC* (12-1) de indruk dat de VS, alvorens tot levering te besluiten, de SU duidelijk willen maken dat zij de Sowjetleveranties scherp in het oog houden, maar aan de andere kant bereid zijn terughoudendheid te betrachten, wanneer de SU dat ook zou doen. Volgens de *New York Times* zou president Johnson de Israëlische premier hebben toegezegd het oorspronkelijk toegezegde aantal Skyhawks van 48 met 20 te verhogen. (De Skyhawk is in tegenstelling tot de Phantom een niet-supersonisch vliegtuig.)

Canada en Engeland

Van 12-16 jan. verbleef premier Esjkol in Canada. Hij bezocht Toronto en Montreal en voerde te Ottawa besprekingen met zijn Canadese ambtgenoot *Lester Pearson* en de minister van buitenlandse zaken *Paul Martin.*
Te Londen voerde premier Esjkol op 17 jan. besprekingen met zijn Britse ambtgenoot, *Wilson,* met de minister van buitenlandse zaken *Brown* en de leider van de oppositie *Heath.* Esjkol sprak zich uit voor een beperking van de bewapening in het Midden-Oosten, maar hij gaf een ontkennend antwoord op de vraag of de mogelijkheden van een gemeenschappelijke Amerikaans-Frans-Sowjetrussische beperking der wapenleveranties in Londen ter sprake gekomen waren.

OM HET PRESIDENTSCHAP DER VS

De president der Verenigde Staten *Lyndon B. Johnson* heeft op 31 maart voor radio en televisie een rede uitgesproken, waarin hij beperking van de bombardementen op Noord-Vietnam aankondigde en meedeelde dat hij zich geen kandidaat zal stellen voor de presidentsverkiezingen, die op 5 nov. gehouden zullen worden, noch een kandidatuur van zijn partij zal aanvaarden.

Voor de tekst van Johnsons rede zie men pag. 238/3. Op het deel van de rede dat betrekking had op de Vietnamese oorlog komen wij nog nader terug.

Johnsons besluit af te zien van een tweede ambtsperiode kwam in het slot van zijn rede en verraste de publieke opinie in de VS en in de gehele wereld. Johnson zei o.m. steeds de eenheid van het Amerikaanse volk voorop te hebben gesteld. „In onze tijd geldt evenals vroeger dat een huis dat innerlijk verdeeld is door de belangen van partijen en groeperingen, door sentimenten van godsdienst, ras of streek, geen stand kan houden. Er is nu innerlijke verdeeldheid in het Amerikaanse huis. (....) Wat wij hebben bereikt toen ons gehele volk zich verenigde mag eenvoudig niet verloren gaan in achterdocht, wantrouwen, zelfzucht en belangenpolitiek in enig deel van ons volk. En omdat ik hierin geloof ben ik tot de conclusie gekomen dat ik het presidentschap buiten partijgeschillen moet houden die zich in dit politieke jaar ontwikkelen. Nu Amerika's zonen zich aan verre fronten bevinden, nu zelfs in eigen land Amerika's toekomst op het spel staat, nu onze hoop en de hoop van de wereld op vrede in de waagschaal gesteld zijn, iedere dag opnieuw, geloof ik niet dat ik een uur of een dag van mijn tijd aan persoonlijke partijaangelegenheden of andere plichten mag wijden behalve aan de ontzagwekkende taken van dit ambt, het presidentschap van uw land. Ik zal daarom de kandidaatstelling door mijn partij voor een nieuwe ambtstermijn als uw president niet nastreven, noch deze aanvaarden."

De beslissing van de president zich niet voor een tweede ambtstermijn beschikbaar te stellen kwam in een periode waarin zijn populariteit tot een nieuw dieptepunt was gedaald, hetgeen zich het duidelijkst manifesteerde in het hoge percentage stemmen dat senator *Eugene McCarthy,* die streeft naar de Democratische kandidatuur voor het presidentschap, bij voorverkiezingen in New Hampshire op 12 maart op zich verenigde en in opiniepeilingen, die uitwezen dat zowel de Republikein *Richard Nixon* als de Democraat *Robert Kennedy,* president Johnson zouden kunnen verslaan als er op het moment van de peilingen verkiezingen zouden zijn. Vooral de ontevredenheid over het door de president gevoerde Vietnam-beleid, maakte zo niet zijn nominatie als Democratisch kandidaat, dan toch zijn herverkiezing voor een tweede ambtstermijn twijfelachtig.

Hoewel het besluit van Johnson volkomen onverwacht kwam, bleek dat de beslissing niet het directe gevolg is geweest van het nieuwe dieptepunt in zijn populariteit, dat zich in de opiniepeilingen van begin maart openbaarde. Reeds sedert zijn verkiezingsoverwinning op *Barry Goldwater* in nov. 1964 schijnt Johnson met de gedachte gespeeld te hebben slechts één volle ambtstermijn uit te dienen. Deze gedachten namen in okt. 1967 vastere vormen aan en in nov. 1967 zou Johnson reeds de beslissing genomen hebben zich niet voor een tweede ambtstermijn ter beschikking te stellen. Slechts het tijdstip waarop hij zijn besluit zou bekend maken bleef nog open, terwijl hij de tekst van de bekendmaking van het besluit in grote lijnen reeds maandenlang gereed schijnt te hebben gehad. De *New York Times* schreef dat zich onder de zeer weinigen die van Johnsons voornemen afwisten bevonden: vice-president *Hubert Humphrey,* minister van defensie *Clark Clifford,* oud-minister van defensie *Robert McNamara,* gen. *Westmoreland, John Connally,* gouverneur van Texas, en perssecretaris *George Christian.*

Hoewel verreweg de meeste politici in Johnsons besluit een daad van groot staatsmanschap en een opoffering van persoonlijke aan staatsbelangen zagen, werd toch ook twijfel geuit over de waarde en onherroepelijkheid van de genomen beslissing. In enkele perscommentaren werd de veronderstelling geopperd dat Johnson wellicht zou bezwijken voor, of zelfs zou speculeren op een massaal beroep dat tijdens de Democratische conventie op hem zou kunnen worden gedaan. Bovendien, aldus deze commentaren, is de mogelijkheid niet uitgesloten dat als Johnson er vóór november in slaagt een bestand in Vietnam te bewerkstelligen, hij voor alle Amerikanen een nationale president zou zijn geworden, voor wie het wel-

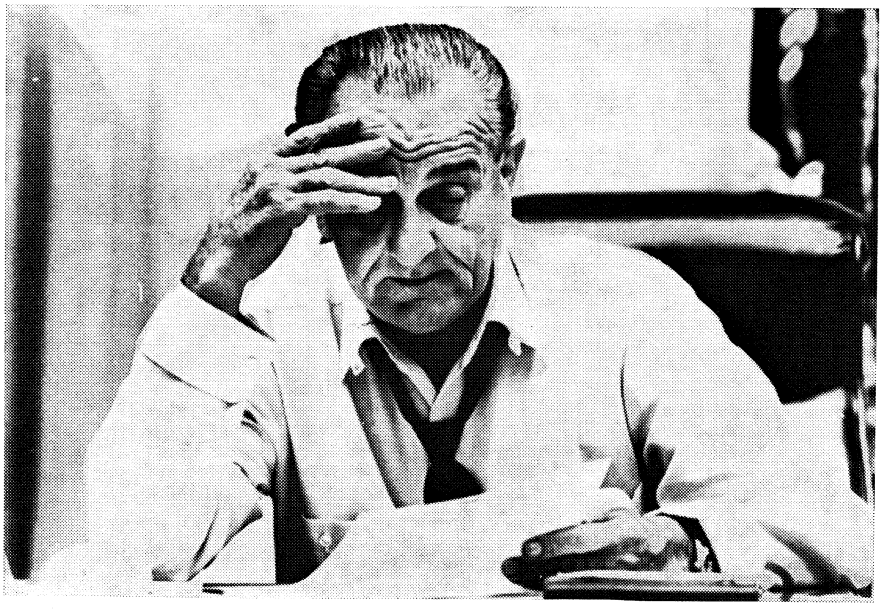

President Lyndon Baines Johnson van de VS legt op 30 maart de laatste hand aan zijn rede van de volgende dag.

haast onmogelijk zou worden een kandidatuur te weigeren en die ontbeerlijk zou lijken voor de uitwerking van de vredesovereenkomst.

Reacties Amerikaanse politici

Vice-president Humphrey, die zich ten tijde van de bekendmaking in Mexico-City bevond, verklaarde dat de beslissing „een zeer droevig moment voor mij betekende." Hij noemde de regering-Johnson „een historisch presidentschap, zowel in binnen- als buitenland." Hij vervolgde: „Na verloop van tijd, zullen de mensen zijn zeer unieke prestaties erkennen."

Senator Robert Kennedy stuurde een telegram naar Johnson met de volgende inhoud: „Allereerst wil ik u zeggen, dat ik vurig hoop, dat uw nieuwe vredespogingen voor Vietnam succes zullen hebben. Uw beslissing m.b.t. het presidentschap stelt uzelf ondergeschikt aan de natie en is waarlijk grootmoedig. Ik zoek in alle eerbied en ernst een gelegenheid u zo spoedig mogelijk te bezoeken teneinde te beraadslagen hoe wij samen kunnen werken in het belang van de nationale eenheid gedurende de komende maanden."

(Johnson verleende Kennedy op dit verzoek op 3 april een persoonlijk onderhoud. Daarna had Johnson een onderhoud met vice-president Humphrey.)

Senator Eugene McCarthy gaf het volgende commentaar: „Ik zie dit als een persoonlijk droevig en moeilijk ogenblik voor een man die zovele jaren heeft gegeven in dienst van zijn land." Ook verklaarde McCarthy dat president Johnson „door zijn edel besluit, de weg voor de verzoening van ons volk heeft vrijgemaakt."

De Republikeinse kandidaat voor het presidentschap Richard Nixon geloofde niet „dat president Johnson Bobby Kennedy de nominatie nu op een presenteerblaadje zal aanbieden." „Het zou me zeer verbazen", aldus Nixon, „indien vice-president Humphrey geen kandidaat werd." Nixon zag noch in Kennedy noch in McCarthy de leiders die de Democraten en de natie nodig hebben en voorspelde een Republikeinse verkiezingsoverwinning, mits de partij verenigd blijft.

Senator William Fulbright, een van de felste critici van de Vietnam-politiek van Johnson, noemde Johnsons besluit zich geen kandidaat te stellen „een daad van een zeer groot patriot." Volgens Fulbright zou Humphrey „nu een zeer sterke concurrent worden."

Perscommentaren

De New York Times schreef, dat het besluit van Johnson de diepe malaise weerspiegelt die de mensen in elk deel van het land gevoelen „als een direct resultaat van de verdeeldheid over de Vietnamese oorlog, de in toenemende mate verslechterende betrekkingen tussen de rassen en een gevaarlijke crisis in de binnen- en buitenlandse economie." Het blad meende dat Johnson, „een zeer trots zowel als een zeer strijdbaar man", ondanks zijn diepe instinct voor de politieke strijd besloten heeft te voorkomen op de conventie of bij de stembus verworpen te worden. Het blad houdt de mogelijkheid open dat Johnson bij een slagen van zijn vredesinitiatief in de strijd terugkeert.

Volgens de Int. Herald Tribune is Johnson zich ervan bewust geweest dat aan de actuele macht van het presidentschap de belangrijkste component — leiderschap — ging ontbreken. „Indien hij niet beschuldigd kan worden van een gebrek aan moed, hij is beschuldigd van gebrek aan oprechtheid. Zelfs voor hij sprak was er kritiek dat de timing politiek was." Zijn vredesinitiatief vergezeld van zijn afzien van een tweede ambtstermijn kan hem „het gezag doen terugwinnen dat verdween in de jungles van Vietnam."



Eugene J. McCarthy, die rooms-katholiek is en van Duits-Ierse afkomst, werd in 1916 in het plaatsje Watkins (Minnesota) geboren. Hij werd hoogleraar in de economie en sociologie aan de r.-k. universiteit van Minnesota. In 1948 hielp hij Humphrey en Orville Freeman in hun poging de Democratische en de agrarische arbeiderspartijen in Minnesota te verenigen en beide partijen van communistische infiltratie te zuiveren. In dat zelfde jaar werd hij in het Huis van Afgevaardigden gekozen, en in 1959 in de Senaat als afgevaardigde van Minnesota. Op de Democratische conventie in 1960 steunde hij Adlai Stevenson tegen John Kennedy en in 1964 stond hij op de nominatie vice-president van Johnson te worden. In jan. 1966 is hij begonnen zich daadwerkelijk tegen de Vietnam-politiek van Johnson te verzetten (pag. 173/3-1966).

De Washington Post schreef: „Hij heeft in naam van de nationale eenheid een persoonlijk offer gebracht dat hem recht geeft op een zeer bijzondere plaats in de annalen van de Amerikaanse geschiedenis en op een bijzonder soort dank en waardering."

The Guardian schreef: „Te wijken, teneinde de hoop op vrede te vergroten, is een daad van sterkte en wijsheid die weinigen — die met groeiend wantrouwen de sofismen van het politieke leven gadeslaan — van president Johnson hadden verwacht. (...) Door de belangen van de natie en Vietnam boven zijn persoonlijke trots te stellen, heeft hij plotseling achting gegeven aan het ambt dat zoveel voor hem betekent, en dat tot zijn ontzetting, een groot aantal personen in Amerika en elders bijna waren gaan beschimpen."

The Times meende: „De balans opmakend van Johnsons presidentschap en hem vergelijkende met zijn onmiddellijke voorgangers en — zelfs meer — met zijn mogelijke opvolgers, herwint hij veel van de gestalte die hij bezat op het toppunt van zijn roem. Alleen Vietnam heeft hem verslagen. Zijn berekeningen komen er op neer, dat de vrede in de wereld en de gezondheid en eenheid van de VS beter gediend kunnen worden

onder een andere president. Hij heeft de logica van zijn eigen gedachten aanvaard, zonder enige van de dubbelzinnigheden, die andere politici zich zouden hebben gepermitteerd."

De Neue Zürcher Zeitung schreef dat de diepe geschillen, die de Amerikaanse natie in de laatste tijd hadden verdeeld een beslissing van staatsmanschap vereisten en geen beslissing waaraan verkiezingsoverwegingen ten grondslag lagen. De Frankfurter Allgemeine zag in de uitslag van de voorverkiezing in New Hampshire de aanleiding, maar in de Vietnamese oorlog de oorzaak van Johnsons beslissing. Evenals de NZZ zag de FAZ in Johnsons stap geen weloverwogen verkiezingsstunt.

Le Monde merkte op dat Johnson misschien hoopt met zijn beslissing het medelijden van zijn volk op te wekken, maar behalve, dat dit nauwelijks in het karakter ligt van een volk, dat als stelregel „nothing succeeds like success" kent, is het maar al te evident, dat Johnson zich, door op dergelijke manier te handelen van een groot deel van de machtsmiddelen, die hem nog ten dienste stonden, heeft beroofd. Het blad achtte de politiek van de president zowel in binnen- als buitenland mislukt. „Indien er een politieke bijbedoeling achter de manoeuvre van Johnson steekt, is het wellicht deze: zich tenslotte voor de natie te doen gelden, hetzij als de man die vrede heeft gemaakt, hetzij als de man die gelijk had door te zeggen dat dit onmogelijk was", aldus Le Monde.

De verkiezingsstrijd

Het besluit van president Johnson gaf vanzelfsprekend een geheel nieuw karakter aan de verkiezingsstrijd, die overigens van de aanvang reeds niet zonder verrassingen was verlopen. Bij de Democraten, die in augustus hun conventie houden, bleek een kandidatuur van Johnson niet geheel vanzelfsprekend, zodat de mogelijkheid aanwezig leek dat Johnson de eerste president sinds 1884 zou kunnen worden, die een tweede ambtstermijn ambieert, maar door zijn partij niet kandidaat wordt gesteld. (De presidenten die eerder vice-president waren, ambieerden overigens een tweede ambtstermijn niet.) Bij de Republikeinen, wier conventie in augustus in Miami wordt gehouden, was op 31 maart alleen Richard Nixon als serieuze kandidaat in het strijdperk.

De Democraten

Op 30 nov. 1967 stelde senator Eugene McCarthy van Minnesota zijn kandidatuur. Hij kondigde aan zich te zullen inschrijven voor de primaries in New Hampshire, Wisconsin, Massachusetts, Indiana, Nebraska en Oregon. McCarthy verklaarde tot zijn besluit te zijn gekomen door de algemeen groeiende onrust over de Vietnam-politiek van president Johnson: „Ik maak me bezorgd over het feit dat de regering blijkbaar geen prijs te hoog acht voor het behalen van een militaire overwinning (....) Mijn besluit de strijd tegen de president aan te binden is versterkt door recente bekendmakingen van de regering van plannen voor verdergaande escalatie en verheviging van de oorlog in Vietnam en aan de andere kant door het ontbreken van enige positieve aanduiding of voorstellen voor een compromis of een door onderhandelingen te bereiken politieke regeling". McCarthy wist zich tijdens zijn campagne voor de primary van de daadwerkelijke steun van vele studenten te verzekeren, hetgeen zijn campagne reeds de bijnaam van „kinderkruistocht" bezorgde.

Senator en ex-minister van justitie Robert Kennedy verklaarde nog op 30 jan. dat hij zich „onder te voorziene omstandigheden" niet tegen een renominatie van president Johnson zou verzetten. Weliswaar bleef hij ageren tegen de Vietnampolitiek van Johnson, doch ondanks de aandrang van vooral jongeren, onder wie de studenten later in grote getale de kandidatuur van McCarthy zouden steunen, weigerde hij zich kandidaat te stellen, met het argument, dat hij daarmee de Democratische partij zou splitsen, hetgeen hij zelfmoord achtte.

Na het verrassende succes van „vredeskandidaat" McCarthy in New Hampshire (zie hieronder), wijzigde Kennedy op 16 maart echter zijn mening. Hij verklaarde o.m.: „Ik dring mij niet als presidentskandidaat op om mij tegen welke persoon ook te verzetten, maar om een nieuwe politiek voor te stellen." „Ik ben kandidaat omdat het zonneklaar is, dat wij de huidige desastreuze politiek en de ontbinding slechts kunnen veranderen, door aflossing dergenen die haar maken (....). Het ware karakter van de recente gebeurtenissen in Vietnam is te optimistisch voorgesteld. Het rapport van de commissie ter bestudering van de rassenonlusten wordt grotendeels genegeerd. De goudcrisis, de crisis in onze steden, de noodtoestand op onze boerderijen en in onze ghettos hebben te weinig aandacht gekregen". Kennedy ontkende, dat zijn kandidatuur een splitsing in de Democratische partij teweeg zou brengen, omdat deze splitsing reeds aanwezig zou zijn. M.b.t. de kandidatuur van McCarthy verklaarde Kennedy: „Ik verklaar hierbij duidelijk aan senator McCarthy, dat mijn kandidatuur niet tegen, maar in harmonie met de zijne is. Mijn doel is de ondersteuning en uitbreiding van zijn dappere campagne in de geest van zijn verklaring van 30 nov. 1967". Op 17 maart werd bericht, dat Kennedy president Johnson had aangeboden zich niet in de verkiezingsstrijd te mengen, indien de president een commissie zou benoemen van critici van het Vietnam-beleid en de aanbevelingen van deze commissie zou opvolgen. Nadat Johnson dit voorstel had verworpen, zou Kennedy besloten hebben zijn kandidatuur te stellen.

De eerstvolgende primary waar Kennedy voor het eerst officieel kandidaat staat tegen McCarthy, vindt op 7 mei in Indiana plaats. Kennedy riep zijn aanhangers op om op de daaraan voorafgaande primaries hun stem uit te brengen op McCarthy.

Republikeinen

Bij de Republikeinen stelde op 18 nov. 1967 de gouverneur van Michigan, *George Romney*, zijn kandidatuur voor het presidentschap. Romney wist zich verzekerd van de steun van gouverneur Rockefeller. Hij had echter reeds voor zijn besluit zich kandidaat te stellen aan populariteit ingeboet, door te verklaren, dat hij in 1965, tijdens een bezoek aan Vietnam, door de Amerikaanse autoriteiten aan een „hersenspoeling" over de Vietnamese oorlog was onderworpen, waardoor hij een verkeerd beeld van het Amerikaans standpunt had gekregen. Nadat opiniepeilingen een verdere daling in zijn populariteit te zien gegeven hadden, maakte Romney op 28 febr. bekend dat hij zich teruggetrokken had voor de Republikeinse kandidatuur voor het presidentschap. Als reden gaf hij o.a. op, dat hij van zijn partijgenoten niet die steun had verkregen, waarop hij gehoopt had.

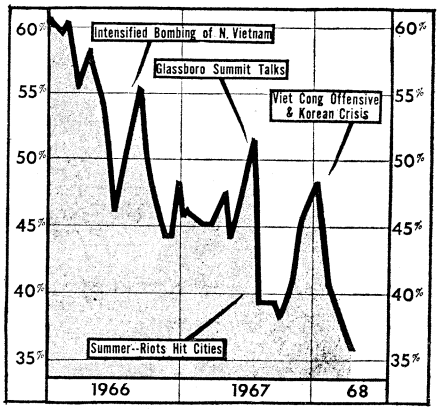

De populariteit van Johnson.
(Int. Herald Tribune)

De voormalige vice-president onder president *Eisenhower* en Republikeins kandidaat tegen *John Kennedy* in 1960, Richard Nixon, had ondertussen op 1 febr. verklaard dat hij zou streven naar de Republikeinse kandidatuur voor het presidentschap. Bij het bekendmaken van zijn beslissing verklaarde Nixon o.m.: „Vrede en vrijheid in de wereld en vrede en vooruitgang in Amerika zullen afhangen van de beslissingen van de volgende president van de VS. Voor deze kritieke jaren heeft Amerika een nieuwe leider nodig."
Tot de overige kanshebbers op de Republikeinse kandidatuur werden vooral de als liberaal bekend staande gouverneur van New York, *Nelson Rockefeller,* en de als conservatief bekend staande gouverneur van Californië, Ronald Reagan, genoemd. Rockefeller, van wie vrij algemeen verwacht werd dat hij inderdaad zijn kandidatuur zou stellen, verklaarde echter op 21 maart, dat hij dit niet zou doen. Deze bekendmaking veroorzaakte teleurstelling onder die Republikeinen, die Nixon te conservatief achten of bevreesd zijn, dat het odium van eeuwige verliezer dat op Nixon rust na zijn verkiezingsnederlagen tegen *John Kennedy* in 1960, en tegen *Edmund Brown* in 1962 (om het gouverneurschap van Californië — pag. 706/1-1962) en zijn ondersteuning van *Barry Goldwater* in 1964 en van het Vietnam-beleid van president Johnson, zijn kansen op het presidentschap verkleint. Rockefeller zei, dat hij een tweespalt in de Republikeinse partij, zoals in 1964, wilde vermijden. Hij verklaarde echter dat hij gehoor zou geven aan een oproep van de partijconventie om zich toch kandidaat te stellen.

Overige kandidaten

Op 8 febr. heeft de ex-gouverneur van Alabama, *George Wallace,* zijn kandidatuur voor het presidentschap gesteld. Wallace, een Democraat, die bekend staat als voorstander van rassenscheiding, zal optreden als kandidaat van de nieuw opgerichte Amerikaanse Onafhankelijke Partij. Voor de Republikeinen staat verder nog *Harold Stassen* kandidaat.

Primaries

Op 12 maart werd in New Hampshire de eerste primary (voorverkiezing) voor de presidentsverkiezingen van nov. 1968 gehouden. Officieel stonden bij deze primary *Richard Nixon* voor de Republikeinen en senator *Eugene McCarthy* voor de Democraten als kandidaten genoteerd. D.m.v. zg. write-ins bestond ook de mogelijkheid stemmen uit te brengen op president *Johnson* en de Republikeinse gouverneur *Nelson Rockefeller.*
De uitslag in New Hampshire leverde een grote verrassing op, aangezien de aanhang die McCarthy had weten te verwerven, de algemene verwachtingen verre overtrof. (Bij de Democraten verzamelde president Johnson 48% van de stemmen op zich en kwam McCarthy tot 42%. Bij de Republikeinen verwierf Nixon 79% van de stemmen en de niet officieel kandidaat staande Rockefeller 11%.
Op 2 april werden voorverkiezingen gehouden in de staat Wisconsin. Deze verkiezingen die oorspronkelijk met veel belangstelling tegemoet werden gezien, omdat president Johnson hier voor de eerste keer officieel kandidaat zou staan tegen senator McCarthy, kregen min of meer het karakter van een anti-climax, na de rede van de president op 31 maart. De naam van Johnson, die ondanks zijn beslissing, geen kandidatuur te aanvaarden, op de stembiljetten bleef staan, bleek meer aantrekkingskracht te bezitten, dan opiniepeilingen vóór 31 maart hadden uitgewezen. Algemeen werd aangenomen, dat Johnsons besluit geen tweede ambtstermijn te aanvaarden hem vele sympathiestemmen heeft opgeleverd. De andere grote kanshebber voor de Democratische kandidatuur, senator Kennedy, stond in Wisconsin niet officieel kandidaat, omdat zijn verklaring van 16 maart, waarin hij verklaarde kandidaat-president te zijn, te laat kwam voor deelname aan de primary in Wisconsin. D.m.v. write-ins bestond echter toch de mogelijkheid stemmen op de Newyorkse senator uit te brengen.
De officiële uitslag van de primary luidde:

Democraten		Republikeinen	
McCarthy ..	57%	Nixon	80%
Johnson	35%	Reagan	11%
Kennedy	6%	Stassen	6%
		Rockefeller .	2%

Na het bekend worden van de resultaten verklaarde McCarthy: „Hier in Wisconsin hebben we ons vermogen getoond de verkiezing in nov. te winnen." Senator Kennedy, die zijn volgers opdracht had gegeven op McCarthy te stemmen, verklaarde, dat de resultaten toonden dat „er een grote mate van oppositie bestaat tegen datgene wat we op het ogenblik in Vietnam doen."

NEDERLAND

NIEUW KVP-BESTUUR DCN-LEDEN BLIJVEN IN KVP

De bestuursraad van de Katholieke Volkspartij heeft op 30 maart overeenkomstig de voordracht van het partijbestuur een nieuw dagelijks bestuur, partijbestuur en partijraad gekozen. Het nieuwe dagelijkse bestuur is als volgt samengesteld: voorzitter: mr. *A. P. J. M. M. van der Stee;* vice-voorzitters: mej. *G. S. H. M. Kok, Th. Laan,* drs. *H. A. E. Elsen;* penningmeester: mr. *J. G. A. Janssen;* leden: *F. G. v. d. Gun, A. J. Hermes,* ir. *J. L. Th. Siepman,* drs. *H. H. Veringa,* ir. *J. Stienen* (voorzitter jongerengroep).



mr. A. P. J. M. M. van der Stee

In de drie bestuurscolleges bezetten de radicalen ongeveer 30% van het aantal zetels. Van het dagelijks bestuur worden tot de radicalen gerekend de heren Laan, Van der Gun en Janssen.
De KVP-leden van het Democratisch Centrum Nederland (DCN) — voorzitter dr. S. W. Couwenberg — besloten na een bespreking met het nieuwe dagelijkse bestuur van de KVP om lid te blijven van de KVP. Zij zijn van oordeel dat er weer voldoende mogelijkheden aanwezig zijn om hun ideeën binnen de KVP uit te dragen, mede nu enkele toezeggingen aan hen zijn gedaan. *(NRC/ANP)* (Vor. ber. pag. 164)

VVD-RAPPORT KIEZER-GEKOZENE

Een commissie van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (de

zg. „commissie kiezer-gekozene" onder voorzitterschap van mr. *W. J. Geertsema)* heeft zich in een op 22 maart gepubliceerd rapport uitgesproken voor het sluiten van stembusakkoorden, indien de omstandigheden dat mogelijk maken. Zij denkt i.h.b. aan een afspraak tussen de regeringspartijen om in de komende kabinetsperiode in dezelfde combinatie aan te blijven. Het kabinet zou in dat geval, na overleg met de regeringspartijen, de hoofdlijnen van het programma voor de komende periode opstellen en het zou van te voren bekend maken dat het bij een gunstige uitslag van de verkiezingen niet zal aftreden. Het akkoord zou niet te veel details moeten bevatten, teneinde de uitslag van de verkiezingen alsnog van invloed te laten zijn op de inhoud van het regeringsprogramma en op de samenstelling van het kabinet. De Grondwet zou niet uit moeten gaan van het bestaan van een stembusakkoord. De mogelijkheid van een traditionele formatie moet open blijven.

Andere voorstellen van de commissie behelzen:

— Kandidaatstelling van de kabinetsformateur, tevens kandidaat-minister-president, door de Tweede Kamer, die daartoe een voordracht aan de Koning doet na een openbaar debat. De meerderheid van de commissie is tegen rechtstreekse verkiezing van een formateur/minister-president door de kiezers.

— Behoud van het bestaande stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Vergroting van de invloed van de kiezer door het aantal voorkeursstemmen dat nodig is om gekozen te worden, te verminderen. Een kandidaat zou verkozen moeten worden verklaard als hij meer dan een kwart van de lijstkiesdeler heeft behaald (thans is de gehele kiesdeler vereist). De meerderheid is tegen afschaffing van de opkomstplicht. De commissie is unaniem tegen een „kiesdrempel" die een meervoud van de kiesdeler zou bedragen. Ook is de commissie tegen indeling van het land in een aantal districten, wanneer de opzet daarvan zou zijn — ondanks evenredige vertegenwoordiging — toch tot een drempel te komen. Hetzelfde geldt voor de door sommigen buiten de VVD bepleite mogelijkheid tot verbinding van lijsten van verschillende partijen binnen dezelfde kieskring. De grootst mogelijke meerderheid meent dat het kiesstelsel niet mag worden gebruikt om veranderingen in het partijwezen te bevorderen.

— De meerderheid is voor behoud van de Eerste Kamer. De zittingsduur zou moeten worden verkort van zes tot vier jaar, na een verkiezing waarbij de Kamer in haar geheel wordt gekozen, onmiddellijk nadat Provinciale Staten zijn gekozen. De begrotingsbehandeling in de Eerste Kamer zou beperkt moeten worden tot één algemeen politiek en financieel debat van enige dagen, nadat de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer geheel is geëndigd.

— De meerderheid van de commissie bepleit handhaving van de bestaande positie van de burgemeester en van diens benoeming door de Kroon. Er zou een vaste regel moeten komen, dat de gemeenteraad desgewenst een aanbeveling doet inzake de vereisten waaraan een nieuw te benoemen burgemeester volgens de raad zal moeten beantwoorden. Benoeming c.q. herbenoeming zou voor vier jaar (thans zes) moeten geschieden. In gemeenten met minder dan 100.000 inwoners na 12 jaar geen herbenoeming in dezelfde gemeente. De herbenoeming mag geen formaliteit zijn. Een burgemeester behoort alleen te worden herbenoemd, als hij zijn taak werkelijk goed heeft vervuld. De burgemeester zou verplicht moeten worden in de gemeenteraad rekenschap af te leggen van zijn politiebeleid. (Alg. Hbld, NRC 22-3)

(Vor. ber. pag. 182/1)

VERKIEZINGSONDERZOEK

Uit een verkiezingsonderzoek dat door De Telegraaf in samenwerking met het bureau Veldkamp/Marktonderzoek op 11, 12 en 13 maart is verricht, blijkt dat de partijen die het kabinet-De Jong steunen (KVP, VVD, ARP en CHU) 78 van de 150 Tweede-Kamerzetels zouden krijgen, als er nu verkiezingen zouden worden gehouden. De PvdA, D'66 en de Radicalen zouden samen 54 zetels behalen. De PvdA zou met een gelijkblijvend aantal zetels de grootste partij worden. De KVP zou 6 zetels verliezen, de ARP 2, de VVD en de CHU zouden gelijk blijven. D'66 zou een winst boeken van 6 zetels. De Radicalen zouden 4 zetels verwerven. De volledige zetelverdeling en de stemmenverdeling in procenten luidt (tussen haakjes de cijfers van de Tweede Kamerverkiezingen van 1967):

	zetels		percentages	
KVP	36	(42)	23,1	(26,5)
PvdA	37	(37)	24,1	(23,6)
VVD	17	(17)	10,9	(10,7)
ARP	13	(15)	8,9	(9,9)
CHU	12	(12)	8,0	(8,2)
BP	6	(7)	4,4	(4,8)
D'66	13	(7)	8,9	(4,5)
CPN	5	(5)	3,5	(3,6)
PSP	3	(4)	2,6	(2,9)
SGP	3	(3)	1,9	(2,0)
GPV	1	(1)	1,1	(0,9)
Radicalen	4	(—)	2,6	(—)
Overige	—	(—)	—	(2,4)

Van de geënquêteerden gaf op de vraag, of men liever een kabinet-De Jong wilde met KVP, VVD, ARP en CHU dan wel een kabinet-Den Uyl met PvdA, D'66 en Radicalen, 44% de voorkeur aan een combinatie zoals die nu regeert. Voor 31% van de kiezers verdiende een kabinet-Den Uyl de voorkeur, terwijl 11% geen van beide richtingen wenste en 14% geen keuze kon maken.

De vraag in welke Nederlandse politicus men het meeste vertrouwen stelt, leverde het volgende resultaat op (in %): Luns 17, De Jong 9, Den Uyl 7, Biesheuvel 5, Vondeling 4, Schmelzer 4, Van Mierlo 4, Toxopeus 4, Cals 3, Zijlstra 2, Koekoek 2, Bakker 2, Beernink 1, Roolvink 1, Klompé 1, Bogaers 1, Van Someren 1.

Van de KVP-kiezers had verder 31% voorkeur voor samenwerking met de VVD, tegen 29% met de PvdA. Bij de ARP- en CHU-kiezers waren deze cijfers resp. 25 en 31% voor de VVD en 10 en 14% voor de PvdA. De kiezers van D'66 hadden voor 58% voorkeur voor samenwerking met de PvdA, tegen 31% met de VVD, die van de Radicalen voor 61% met de PvdA en 9% met de VVD.

(Vor. ber. pag. 792/1-1967)

DIRECTEUR PTT

Per 1 april is de heer *H. Reinoud,* hoofddirecteur van de hoofdafdeling financiële en economische zaken van de PTT benoemd tot directeur-generaal van de PTT. Hij volgt dr. ir. *G. H. Bast* op, die is afgetreden wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Hendrik Reinoud is op 31 mei 1907 te Amsterdam geboren. Na een bedrijfseconomische opleiding was hij werkzaam in leidinggevende functies in het particuliere bedrijf en bij de overheid. In 1946 werd hij hoofddirecteur financiële en economische zaken van de PTT. *(ANP)*

NATIONALE RAAD VOOR HANDELSBEVORDERING

Tussen de Centrale Kamer van Handelsbevordering en de Federatie van Nederlandse Kamers van Koophandel voor de Handel met het Buitenland is een overeenkomst tot samenwerking gesloten. Het bestuur van de Centrale Kamer zal met 5 leden van het Federatiebestuur een Nationale Raad voor Handelsbevordering vormen. *(Het Parool* 27-3)

RAPPORT KUYPERSTICHTING OVER KABINETSFORMATIE EN KIESSTELSEL

De dr. Abraham Kuyperstichting — het wetenschappelijk bureau van de ARP — heeft in een interimrapport aan de minister van binnenlandse zaken voorgesteld aan de benoeming van een kabinetsformateur een openbaar debat te doen voorafgaan in de Tweede Kamer. De Kamer moet dan een voordracht opstellen voor de te benoemen minister-president. De Koningin zou dan de voorgedragene tot minister-president dienen te benoemen.

De commissie van de Kuyperstichting noemt geen termijn waarbinnen de Kamer na de verkiezingen bijeen zou moeten komen, omdat zij de mogelijkheid van het optreden van een zg. informateur niet wil uitsluiten. Zij laat verder de mogelijkheid open dat de Tweede Kamer niet tot de opstelling van een voordracht zal kunnen komen, maar wel wil zij dat de Kamer verplicht zal worden om bijeen te komen ter bespreking van zo'n voordracht.

Ten aanzien van het kiesstelsel bepleit de commissie invoering van een zg. meervoudig districtenstelsel. Het land zou moeten worden verdeeld in twaalf districten, waarbinnen op de grondslag van evenredige vertegenwoordiging een bepaald aantal afgevaardigden zouden moeten worden verkozen en waarbinnen lijstverbindingen van partijen worden toegelaten. Tussen de verschillende kiesdistricten zouden de partijen geen lijstverbindingen mogen aanbrengen.
De commissie bepleit tevens afschaffing van de opkomstplicht. *(NRC* 8-3)

DE PERS

De Verenigde Nederlandse Uitgeverijen NV heeft de NV Nederlandse Rotogravure Maatschappij te Leiden overgenomen. Door deze fusie komt, aldus de VNU, 85 tot 90% van de Nederlandse tijdschriftenmarkt in één hand.

Rotogravure geeft de volgende tijdschriften uit: Eva (oplage 360.000), Sportspiegel (75.000), TV-2000 (75.000) en Barend de Beer (50.000).
De VNU geeft de volgende tijdschriften uit: Margriet (815.000), Libelle (565.000), Panorama (400.000), Revu (210.000), Illustratie (115.000), Avenue (115.000) en verder nog een aantal jeugdtijdschriften met een totale oplage van ongeveer 1 miljoen exemplaren.
Daarnaast geeft de VNU ook de dagbladen De Tijd, het Eindhovens Dagblad, het Nieuwsblad van het Zuiden, het Brabants Dagblad en het Helmonds Dagblad uit (totale oplage ongeveer 310.000).
Bij het nieuwe concern zullen in totaal 6300 mensen werken, waarvan er op het ogenblik ongeveer 850 bij Rotogravure in dienst zijn. Door de fusie zullen geen personeelsleden ontslagen hoeven te worden, aldus is meegedeeld. (Het Parool 1-4)

De (niet-katholieke) bladen van Hilarius' Courantenbedrijf te Almelo (Dagblad van het Oosten en Dagblad van Coevorden) en Kluwer's Courantenbedrijf te Deventer (Deventer Dagblad, Zutphens Dagblad, Sallands Dagblad en Gelders Overijsselse Crt.) hebben zich voor redactionele samenwerking aangesloten bij de Stichting Pers Unie. Beide bedrijven behoorden voorheen tot de per 29 febr. geliquideerde Regionale Dagbladpers (pag. 10/2). De Stichting Pers Unie bestaat verder uitsluitend uit r.-k.-bladen, nl. Het Binnenhof (Den Haag), Het Centrum (Utrecht), De Stem (Breda), Leidse Crt., De Nieuwe Limburger (Maastricht), Noord-Hollands Dagblad (Hoorn) en Twentsche Crt. (Hengelo). *(Alg. Hbld)*
M.i.v. 1 april is redactionele samenwerking tot stand gekomen tussen De Nieuwe Limburger te Maastricht en de Maas- en Roerbode (Roermond) en het Dagblad voor Noord-Limburg (Venlo), welke beide laatstgenoemde bladen tot voor kort redactioneel samenwerkten met het Limburgs Dagblad (zie pag. 21/2).
De Nieuwe Limburger behoort tot de Neerlandia Pers (met De Gelderlander ondergebracht in de NV AUDET), die voor binnen- en buitenlandse berichtgeving op de Stichting Pers Unie is aangewezen. In de bindingen van de drie bladen met landelijke dagbladcombinaties komt geen wijziging. De Nieuwe Limburger zal de bladen te Roermond en Venlo zijn nieuwsdienst uit Zuid-Limburg ter beschikking stellen. Voorts zullen de drie bladen voortaan samenwerken in de Haagse en parlementaire berichtgeving. *(Fin. Dagbl.)*

Tussen de Haagsche Courant en de Delftsche Courant zal een nauwe redactionele samenwerking tot stand komen. De Delftsche Courant is een uitgave van W. Gaade NV, een dochterbedrijf van A. Sijthoff, de uitgeefster van de Haagsche Courant. De twee kranten zullen als afzonderlijke uitgaven blijven voortbestaan. *(ANP)*

De NV De Arbeiderspers zal eind april het technisch bedrijf in Groningen sluiten. Van de 125 personeelsleden zullen er 63 worden ontslagen (vnl. technisch en administratief personeel alsmede twee redacteuren). De edities van „Het Vrije Volk" in Groningen, Drente en Friesland zullen in Amsterdam worden gedrukt en als ochtendbladen gaan verschijnen. Voor Friesland was dat al het geval. *(Het Parool* 18-3)

BELGIË

VOORUITGANG VAN FEDERALISTISCHE PARTIJEN BIJ PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Bij de op 31 maart gehouden verkiezingen voor de Kamer, de Senaat en de Provincieraden hebben de kleinere, federalistische partijen vooruitgang geboekt. Zowel de twee regeringspartijen, de Christelijke Volkspartij (CVP) en de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (PVV), als de nationale oppositiepartij, de Belgische Socialistische Partij (BSP), verloren zetels. De grote overwinnaar was nochtans premier *Vanden Boeynants,* die met zijn kartellijst de eerste plaats veroverde in het kiesarrondissement Brussel. CVP, PVV en BSP behouden samen nog de 2/3 meerderheid, vereist voor de grondwetsherziening.
De verkiezingen hadden eerst in mei 1969 moeten plaatshebben. Zij werden echter vervroegd ingevolge de Kamerontbinding die voortvloeide uit de Leuvense crisis, de val van het kabinet-Vanden Boeynants en de onmogelijkheid om een nieuwe regering te vormen. (Zie pag. 97/1 en 137/1.)
De verkiezingsperiode was vrij kort en verraste de partijen. De strijd verliep zonder ernstige incidenten en werd vooral gekenmerkt door een sterke personalisering van de propaganda. De PVV-campagne viel op door de overdadige publiciteit, die volgens *De Standaard* 90 mln fr. kostte, wat door de PVV-leiding werd tegengesproken. In de perspolemieken stonden de thema's van de Vlaams-Waalse problematiek centraal. De Vlaamse katholieke pers had het vooral gemunt op de PVV. De gezaghebbende katholieke *Libre Belgique* zette daarentegen haar Vlaamse lezers aan voor de PVV te stemmen, ten einde de Vlaamse vleugel van de CVP „te straffen."
In de Vlaamse kranten kreeg het overlopen naar de PVV van de aftredende CVP-senator *Carlos de Baeck,* een bekend Antwerps advokaat, heel wat afkeurende aandacht.
De CVP kwam als de grote verliezer uit de stembus. De Vlaamse en Waalse vleugels van de partij traden gescheiden en i.z. een aantal programmapunten zelfs tegen elkaar op. (Zie pag. 151/3 en 168/3).
In het arr. Brussel was er geen eentalige Vlaamse CVP-lijst, wel een Franstalige lijst, aangevoerd door *François Persoons.* Eerste-minister Vanden Boeynants leidde een kartel van Vlamingen, die solidair waren met de Vlaamse CVP, en Franstalige Brusselaars. In het Vlaamse landsgedeelte behaalde de CVP 45 zetels (—6) en in het Waalse 15 zetels (—3). In Brussel slaagde Vanden Boeynants, wiens initialen VDB bijzonder populair waren, in zijn gedurfde opzet: hij behaalde een in België nooit bereikt aantal voorkeurstemmen en veroverde 8 kamerzetels. Persoons die niet genoeg stemmen bekwam voor één zetel, werd niettemin verkozen dank zij de apparentering met de CVP-lijst van het Waalse arrondissement Nijvel. De CVP verwierf aldus 9 zetels in Brussel of 2 meer dan in 1965.

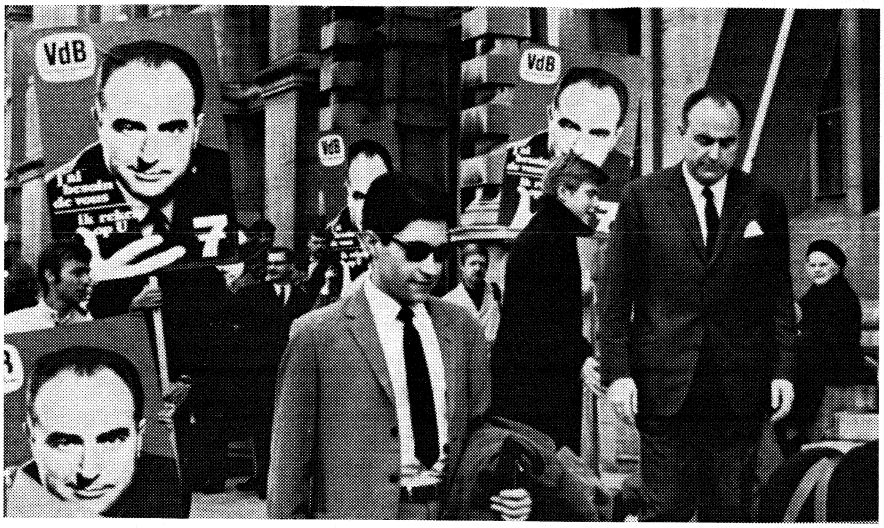

Premier Vanden Boeynants bij het verlaten van het stemlokaal.

De BSP behaalde in totaal 59 kamerzetels. In het Vlaamse landsgedeelte behield zij haar 27 zetels, maar in Wallonië viel zij terug op 25 (—3) en in Brussel op 7 (—2). In het hoofdstedelijke arrondissement behielden de twee aftredende kamerleden *Gelders* en *Fayat,* die met een afzonderlijke Vlaamse BSP-lijst opkwamen, hun zetel.
De PVV die volgens diverse verklaringen van haar leiders op aanzienlijke stemmenwinst hoopte, vooral in het Vlaamse land, verloor 2 zetels in Brussel en 1 in Vlaanderen. Zij maakte dit verlies gedeeltelijk goed door 2 zetels te winnen in Wallonië.
De relatief grootste vooruitgang werd geboekt door het Front Démocratique des Francophones (FDF) dat te Brussel opkwam en in het Franstalige landsgedeelte een blok vormde met het Rassemblement Wallon. Beide formaties samen kregen 3,64% meer stemmen. De Volksunie (VU) boekte een winst van 3,36%.

De uitslag en de voorkeurstemmen

Uitgebracht werden 5.556.520 stemmen (5.576.727 in 1965). Er waren 5.178.003 geldige stemmen (5.179.707 in 1965) en 378.517 ongeldige of blanco-stemmen (397.020 in 1965) of 6,81% tegenover 7,12% in 1965. Opmerkelijk was het grote aantal voorkeurstemmen; veel meer dan bij vorige verkiezingen. Vooral de leden van het demissionaire kabinet behaalden een persoonlijk succes:

P. vanden Boeynants	116.007	(40.474 in 1965)
Willy De Clercq	31.392	(15.444)
J. Piers	22.068	(19.110)
De Saeger	16.317	(7.910)
Bertrand	14.967	(14.804)
De Paepe	21.291	(12.934)
Van Elslande	18.014	(13.357)
De Riemaecker	14.534	(5.134)
Hulpiau	13.515	(gecoöpteerd)
d'Alcantara	13.485	(6.760)
Grootjans	14.398	(10.352)
Toussaint	28.363	(19.928)
Poswick	16.471	(7.392)
Van Offelen	33.178	(36.743)
Vanderpoorten	9.012	(7.121)
Heger	23.079	(15.881)

Aanzienlijke resultaten werden ook geboekt door N. Hougardy (PVV): 42.166 (51.296); P. Struye (CVP): 30.497 (13.170); H. Simonet (BSP): 24.404 (1.505); Fr. van Gronsveld (CVP): 30.856 (20.890); H. Schiltz (VU): 18.508 (7.613); L. Tindemans (CVP): 16.191 (8.229); A. Lagasse (FDF): 25.367; J. Verroken (CVP): 14.499 (12.810).
Oud-premier Theo Lefèvre behaalde 5.237 voorkeurstemmen tegen 10.799 in 1965. Ook PVV-voorzitter Vanaudenhove ging achteruit: 28.315 (31.429).

Het nieuwe parlement

De zetelverdeling in Kamer en Senaat is nu als volgt:

	KAMER	SENAAT (rechtstreeks gekozen)
CVP/PSC/VDB	69 (—8)	35 (—9)
BSP	59 (—5)	33 (+2)
PVV	47 (—1)	22 (—1)
VU	20 (+8)	9 (+5)
FDF/RW	12 (+7)	5 (+4)
Comm.	5 (—1)	2 (—1)

Commentaren politici

Senaatsvoorzitter *Struye* (CVP) noemde de grote vooruitgang van de federalistische partijen hoogst bedenkelijk en gevaarlijk voor het land. Deze uitslag zal de vorming van een regering allerminst vergemakkelijken. Gezien de thans ontstane toestand gaf hij de voorkeur aan een regering van de drie grote partijen. Hij meende dat België behoefte heeft aan een nationale regering.
De partijvoorzitter van de CVP, *Houben,* en de demissionaire premier, *Vanden Boeynants,* schreven het verlies van hun partij toe aan het feit dat de CVP zeventien jaar lang regeringspartij is geweest. De winst voor de federalistische partijen was te voorzien, omdat zij speculeren op de gevoelige taalkwesties. Bovendien kunnen de kleine partijen veel beloven, omdat zij toch geen regeringsverantwoordelijkheid hoeven te nemen. Vanden Boeynants achtte het nog te vroeg om reeds met het federalisme ernstig rekening te houden.
BSP-voorzitter *Collard* verklaarde: De resultaten hebben aangetoond, wat thans de plicht moet zijn van de partijen, die de verantwoordelijkheid voor het bestuur van het land op zich nemen.
Of men het nu wil of niet, de drie grote partijen moeten hun positie t.o.v. de te vervullen opdrachten bepalen. Ik zeg niet dat zij dat gezamenlijk moeten doen. Maar zij zijn veroordeeld om het snel eens te worden over een plan tot uitschakeling van de taalproblemen. Anders gaan we van de ene verkiezingsstrijd naar de andere.
Henri Simonet, lijsttrekker van de Franstalige socialisten te Brussel, verklaarde niet te geloven in een verzoening met de Vlaamse socialisten, „behalve wanneer zij bepaalde essentiële voorwaarden aanvaarden".
Simonet uitte de vrees dat er tussen Vlamingen en Walen een akkoord zou totstandkomen „op de rug van de Brusselaars". De BSP-federatie van Brussel zal zich daar hardnekkig tegen verzetten, zei hij. Daarentegen zei de Vlaamse BSP-lijsttrekker te Brussel, *Frans Gelders:* „Wij hebben ons op een zuivere Vlaams socialistisch standpunt geplaatst. Met voldoening hebben wij vastgesteld dat vele mensen in ons vertrouwen hebben. Nooit waren wij met onze Rode Leeuwen zo populair als nu. We hebben plots kontakt gekregen met het volk, met honderden jongeren vooral van wie wij vroeger het bestaan niet vermoedden, omdat alles geregeld en afgegrendeld werd door de Brusselse federatie.
François Persoons, lijsttrekker van de Brusselse Franstalige PSC, verklaarde: De PVV die zich aanbood als een fel unitaire partij, heeft geen aantrekkingskracht uitgeoefend op Vlaanderen. Indien de

DE UITSLAG (tussen haakjes de percentages):

KAMER	1968		1965	
Christelijke Volkspartij	1.037.106	(20,03)		
Parti Social Chrétien	369.393	(7,13)		
Kartel-Vanden Boeynants	236.405	(4,57)		
totaal	1.642.904	(31,73)	1.785.211	(34,44)
Belg. Socialistische Partij	1.403.445	(27,10)		
Vlaamse BSP-lijst Brussel	45.870	(0,89)		
totaal	1.449.315	(27,99)	1.465.503	(28,28)
PVV (liberalen)	1.080.873	(20,87)	1.120.081	(21,62)
Volksunie	506.724	(9,79)	333.409	(6,43)
FDF/Rassemblement Wallon (1)	305.452	(5,90)	116.724	(2,26)
Communisten (Moskou)	170.686	(3,30)	236.702	(4,57)
Communisten (Peking)	10.590	(0,20)	3.119	(0,06)
Diverse partijen	18.920	(0,41)	127.583	(2,48)

(1) Het cijfer voor 1965 bestaat uit de resultaten van het FDF, de Parti Wallon des Travailleurs en het Front Wallon, die toen afzonderlijk opkwamen.

Zetelindeling in de Kamer per taalstreek

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel		Totaal
			Ned.	Fr.	
CVP	45 (— 6)	14 (— 4)	5 (+ 2)	5 (——)	69
BSP	27 (——)	25 (— 3)	2 (——)	5 (— 2)	59
PVV	17 (— 1)	22 (+ 3)	2 (— 1)	6 (— 2)	47
VU	18 (+ 7)	—	2 (+ 1)	—	20
FDF	—	—	—	5 (+ 2)	5
RW	—	7 (+ 5)	—	—	7
Comm.	—	4 (— 1)	—	1 (——)	5
totaal	107	72	11	22	212

De Brusselse kartellijst-Vanden Boeynants was volgens een beurtregeling opgesteld, waarbij een Vlaming en een Franstalige elkaar afwisselden. Tengevolge van het groot aantal voorkeurstemmen voor Vanden Boeynants kregen de andere Franstalige kandidaten echter minder voorkeurstemmen dan de Vlaamse, wat meebracht dat er drie Franstalige en zes Vlaamse kandidaten werden verkozen. Op 5 april diende de Vlaamse gekozene L. van Ackere echter ontslag in ten voordele van een Franstalige kandidaat.
Te noteren ook: bij de Fr. CVP te Brussel is Fr. Persoons gerekend die niet tot het kartel-VDB behoort.

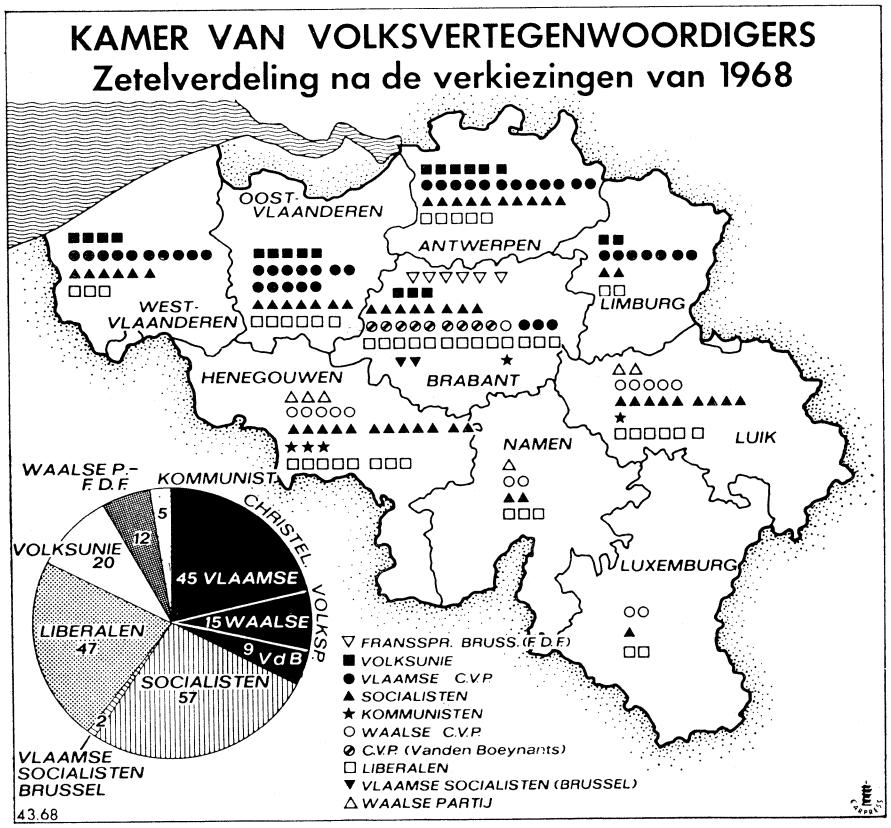

SENAAT

Christelijke Volkspartij	1.026.515	(20,07)
Parti Social Chrétien	371.883	(7,27)
Kartel-Vanden Boeynants	183.171	(3,58)
totaal	1.581.569	(30,92)
Belg. Socialistische Partij	1.411.090	(27,60)
Vlaamse BSP-lijst Brussel	45.097	(0,88)
totaal	1.456.187	(28,48)
PVV (liberalen)	1.074.128	(21,01)
Volksunie	513.602	(10,04)
FDF/Rassemblement Wallon	293.731	(5,74)
Communisten	180.156	(3,52)

PVV daar stemmen had veroverd op de CVP, dan had men kunnen zeggen dat Vlaanderen nog afgetekend Belgisch bleef. Maar dat is niet het geval geweest. Wat de CVP verloor, ging immers naar de Volksunie.
Onze lijst heeft geen groot succes. Toch zetten wij onze actie voort, want tegenover een Vlaanderen dat evolueert naar een zuiver Nederlandstalige gemeenschap, moeten wij een andere, zuivere Franstalige gemeenschap uitbouwen.
Het vast bureau van de PVV verklaarde in een communiqué dat de „extremistische regionalistische bewegingen" waarvan het succes wordt erkend niet bij machte zijn de institutionele vraagstukken op te lossen. Verder zei het bureau dat de PVV met haar 47 zetels „een voorname plaats behoudt in het politieke leven". De PVV handhaaft haar standpunten „zonder welke geen enkele nationale oplossing mogelijk is".
De leider van de Vlaamse Volksunie, mr. *F. van der Elst,* toonde zich uitermate tevreden over de uitslag. Hij juichte ook de winst van de Federalistische Waalse groeperingen toe, omdat dit duidt op een doorbraak naar het federalisme.

Perscommentaar

Op 2 april waren de meeste Belgische kranten het erover eens dat de verkiezingen de vorming van een nieuwe regering niet hadden vergemakkelijkt. Een BSP-PVV coalitie werd immers onmogelijk gemaakt, aangezien beide partijen samen daartoe één kamerzetel ontbreekt; de CVP-PVV coalitie verloor van haar kant 9 zetels. Verscheidene kranten zinspeelden dan ook op de mogelijkheid van een driepartijenkabinet. Volksgazet (soc.) noemde de achteruitgang van de PVV het meest markante resultaat van de verkiezingen. De Nieuwe Gazet (lib.) waarschuwde voor een mislukking van de kabinetsformatie: „Nieuwe verkiezingen zouden het bewijs leveren van de onmacht der nationale politieke formaties en de strekking naar radicalisering nog aanmoedigen." De Standaard beklemtoonde „het succes van de Volksunie die in Vlaanderen tot een halfgrote partij uitgroeit, en de opkomst van een Waalse zweeppartij." La libre

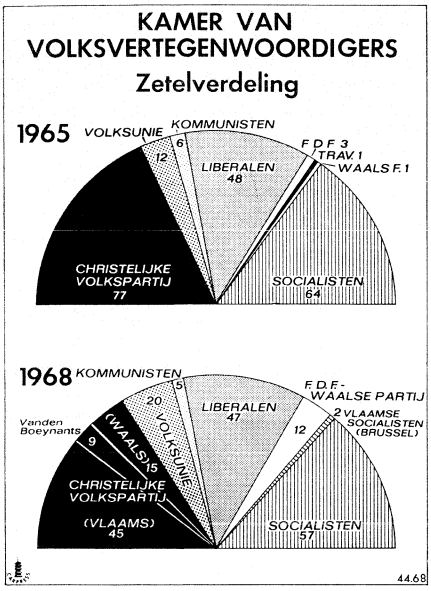

Belgique schreef de PVV-nederlaag te Brussel toe aan de concurrentie van VDB. Le Peuple (soc.) schreef: „De verdedigers van een steriel unitarisme zijn door de gebeurtenissen voorbij gestoken. Er moet nu een oplossing worden gevonden, die rekening houdt met het bestaan van de Waalse, Vlaamse en Brusselse gemeenschappen."
Le Matin (lib.) had het over „de zwarte zondag." In Nederland oordeelde Trouw dat „de verliezen van de oude partijen aan de extremisten niet katastrofaal zijn." De Volkskrant meende dat „ook bij de socialisten de verdeeldheid tussen unionisten en federalisten sterker aan de dag zal treden." De Parijse Figaro zei dat men de „waarschuwing" van de federalisten ernstig moet nemen. Volgens de Financial Times zal het moeilijk zijn een nieuw regeringsakkoord te ontwerpen. De Londense krant ziet echter wel in Vanden Boeynants, „een van de beste premiers die België sedert de oorlog bezat", de man die met behulp van de gematigden in alle partijen, dit akkoord toch zou kunnen bereiken.

Winst en verlies per taalstreek
(in % van het aantal geldige stemmen)

	1968	1965	Verschil
Vlaamse arrondissementen			
CVP	39,19	44,18	— 4,99
BSP	26,19	24,65	+ 1,54
PVV	15,61	16,50	— 0,89
Volksunie	17,34	11,92	+ 5,42
Comm.	1,39	1,67	— 0,28
Waalse arrondissementen			
PSC	20,39	24,56	— 3,36
BSP	34,52	35,20	— 0,68
PVV	26,68	25,39	+ 1,29
Ras. Wallon	10,47	4,05	+ 6,42
Comm.	6,91	8,58	— 1,67
Arrondissement Brussel			
VDB + PSC	30,23	23,50	+ 6,73
BSP	20,46	25,75	— 5,29
PVV	24,38	30,21	— 5,38
Volksunie	6,55	3,66	+ 2,89
FDF	15,40	8,29	+ 7,11
Comm.	2,18	3,68	— 1,50

Zetelverdeling in de Kamer per arrondissement

	CVP/PSC	BSP	PVV	VU	FDF/RW	Comm.
Antwerpen	6 (— 1)	7 (+ 1)	3 (——)	4 (——)	—	—
Mechelen	2 (— 1)	2 (——)	1 (——)	1 (+ 1)	—	—
Turnhout	5 (+ 1)	1 (— 1)	0 (— 1)	1 (+ 1)	—	—
Prov. Antwerpen	13 (— 1)	10 (——)	4 (— 1)	6 (+ 2)	—	—
Brugge	2 (——)	1 (——)	1 (——)	1 (——)	—	—
Veurne-Diksm.-Oost.	1 (— 1)	2 (+ 1)	1 (——)	1 (——)	—	—
Roeselare-Tielt	3 (——)	1 (——)	0 (——)	1 (——)	—	—
Kortrijk	3 (——)	2 (——)	0 (— 1)	1 (+ 1)	—	—
Ieper	1 (——)	0 (— 1)	1 (+ 1)	0 (——)	—	—
Prov. W.-Vlaanderen	10 (— 1)	6 (——)	3 (——)	4 (+ 1)	—	—
Gent-Eeklo	5 (— 1)	3 (——)	3 (+ 1)	2 (——)	—	—
St-Niklaas	2 (——)	1 (——)	0 (——)	1 (——)	—	—
Dendermonde	1 (— 1)	1 (——)	1 (——)	1 (+ 1)	—	—
Aalst	2 (——)	2 (+ 1)	1 (— 1)	1 (——)	—	—
Oudenaarde	2 (+ 1)	0 (— 1)	1 (——)	0 (——)	—	—
Prov. O.-Vlaanderen	12 (— 1)	7 (——)	6 (——)	5 (+ 1)	—	—
Hasselt	3 (— 1)	1 (——)	1 (——)	1 (+ 1)	—	—
Tongeren-Maaseik	4 (— 1)	1 (——)	1 (——)	1 (+ 1)	—	—
Prov. Limburg	7 (— 2)	2 (——)	2 (——)	2 (+ 2)	—	—
Brussel	10 (+ 2)	7 (— 2)	8 (— 3)	2 (+ 1)	5 (+ 2)	1 (——)
Leuven	3 (— 1)	2 (——)	2 (——)	1 (+ 1)	—	—
Nijvel	0 (— 1)	1 (— 1)	3 (+ 1)	—	1 (+ 1)	—
Prov. Brabant	13 (——)	10 (— 3)	13 (— 2)	3 (+ 2)	6 (+ 3)	1 (——)
Luik	2 (——)	5 (——)	4 (——)	—	2 (+ 1)	1 (— 1)
Hoei-Borgworm	1 (——)	2 (——)	1 (——)	—	—	—
Verviers	2 (——)	2 (——)	1 (——)	—	—	—
Prov. Luik	5 (——)	9 (——)	6 (——)	—	2 (+ 1)	1 (— 1)
Bergen	1 (——)	3 (——)	1 (——)	—	—	1 (——)
Zinnik	1 (——)	1 (— 1)	1 (——)	—	—	1 (+ 1)
Doornik-Aat-Moeskroen	2 (——)	2 (——)	2 (——)	—	1 (+ 1)	0 (— 1)
Charleroi	1 (— 1)	5 (——)	2 (——)	—	2 (+ 1)	1 (——)
Thuin	0 (——)	1 (——)	2 (——)	—	—	—
Prov. Henegouwen	5 (— 1)	12 (— 1)	8 (——)	—	3 (+ 2)	3 (——)
Aarlen-Marche-Bast.	1 (——)	1 (——)	1 (——)	—	—	—
Neufchâteau-Virton	1 (— 1)	—	1 (+ 1)	—	—	—
Prov. Luxemburg	2 (— 1)	1 (——)	2 (+ 1)	—	—	—
Namen	1 (— 1)	2 (——)	1 (——)	—	1 (+ 1)	—
Dinant	1 (——)	0 (— 1)	2 (+ 1)	—	—	—
Prov. Namen	2 (— 1)	2 (— 1)	3 (+ 1)	—	1 (+ 1)	—

Zetelverdeling in de Senaat per arrondissement

	CVP/PSC	BSP	PVV	VU	FDF/RW	Comm.
Antwerpen	4 (——)	3 (——)	1 (——)	2 (——)	—	—
Mechelen-Turnhout	3 (— 1)	2 (——)	1 (——)	1 (+ 1)	—	—
Brugge	2 (——)	1 (——)	—	—	—	—
Veurne-Diksm.-Oost.	1 (——)	1 (——)	—	—	—	—
Roeselare-Tielt	1 (— 1)	—	—	1 (+ 1)	—	—
Ieper-Kortrijk	1 (— 1)	1 (——)	1 (——)	1 (+ 1)	—	—
Gent-Eeklo	3 (——)	1 (——)	1 (——)	1 (——)	—	—
Dendermonde-St-Niklaas	2 (——)	1 (——)	—	1 (——)	—	—
Oudenaarde	1 (— 1)	2 (+ 1)	1 (——)	—	—	—
Leuven	2 (——)	1 (——)	1 (——)	—	—	—
Brussel	4 (— 1)	4 (— 1)	5 (— 1)	1 (+ 1)	3 (+ 2)	—
Nijvel	—	1 (+ 1)	1 (——)	—	—	0 (— 1)
Bergen-Zinnik	1 (——)	2 (——)	1 (——)	—	—	1 (——)
Doornik-Aat-Moeskroen	1 (——)	1 (——)	1 (——)	—	—	—
Charleroi-Thuin	1 (——)	3 (— 1)	2 (——)	—	1 (+ 1)	—
Luik	1 (— 1)	3 (+ 1)	2 (——)	—	1 (+ 1)	0 (— 1)
Hoei-Borgworm	—	1 (— 1)	—	—	—	1 (+ 1)
Verviers	1 (——)	1 (——)	1 (——)	—	—	—
Hasselt-Tongeren Maaseik	4 (— 1)	1 (——)	1 (——)	1 (+ 1)	—	—
Aarlen-Marche Bastenaken-Neufchâteau	1 (— 1)	1 (+ 1)	1 (——)	—	—	—
Namen-Dinant-Philippeville	1 (— 1)	2 (+ 1)	1 (——)	—	—	—
	35 (— 9)	33 (+ 2)	22 (— 1)	9 (+ 5)	5 (+ 4)	2 (— 1)

Samenstelling van de provincieraden

	CVP/PSC	BSP	PVV	VU	FDF/RW	Comm.
Antwerpen	33 (— 6)	28 (+ 2)	11 (— 1)	17 (+ 6)	—	1 (— 1)
Oost-Vlaanderen	37 (— 5)	22 (——)	16 (+ 1)	15 (+ 4)	—	—
West-Vlaanderen	38 (— 5)	22 (+ 2)	8 (— 1)	12 (+ 4)	—	—
Limburg	38 (— 6)	13 (+ 1)	8 (— 3)	11 (+ 8)	—	—
Brabant	23 (— 4)	19 (— 3)	25 (— 6)	7 (+ 5)	14 (+ 8)	—
Luik	18 (— 4)	33 (+ 1)	24 (——)	—	6 (+ 6)	5 (— 3)
Henegouwen	17 (— 1)	44 (+ 5)	24 (+ 2)	—	2 (——)	3 (— 6)
Luxemburg	24 (— 3)	11 (+ 1)	15 (+ 2)	—	—	—
Namen	18 (— 4)	18 (— 1)	18 (+ 2)	—	6 (+ 6)	—

Voor de samenstelling van de bestendige deputatie is een CVP-BSP coalitie tot stand gekomen in Antwerpen, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Luik en Namen, een CVP-PVV coalitie in Brabant en Luxemburg.

midden-oosten

ALGEMEEN

STRIJD LANGS DE JORDAAN

Sinds de Israëlische luchtactie tegen Jordanië van 15 febr. (pag. 188/3 e.v.) is de spanning aan de Israëlisch-Jordaanse bestandslijn niet geweken en duurden de (terreur) activiteiten van de organisatie Al Fatah voort zowel in Israël als in het door Israël bezette gebied.
Deze activiteiten leidden tot Israëlische waarschuwingen aan het adres van Jordanië.

De Israëlische vertegenwoordiger bij de VN, Josef Tekoah, gaf in een schrijven aan secretaris-generaal Thant van de VN op 18 maart Jordanië de schuld van 12 grensincidenten gedurende de voorafgaande twee weken, waarbij een Israëlische burger werd gedood en zes werden gewond; ook elf Israëlische militairen raakten gewond.
„Deze schendingen van het bestand werden uitgevoerd vanaf Jordaans grondgebied en werden aangemoedigd en gesteund door Jordaanse autoriteiten, onder wie leden van de regering. De Israëlische regering beschouwt de regering van Jordanië dan ook als verantwoordelijk", aldus Tekoah.
Premier Esjkol beschuldigde Jordanië er op 18 maart in het Israëlische parlement van niets tegen de terreurdaden te ondernemen, welke vanaf zijn grondgebied tegen Israël begaan worden. Jordanië moet als verantwoordelijk voor de herhaalde schending van de wapenstilstand worden beschouwd en moet ook de gevolgen dragen, welke eruit zouden kunnen voortvloeien. Dezelfde dag hield de Israëlische minister van defensie, Mosje Dayan, een persconferentie. Hij verklaarde o.a. dat koning Hoessein niets tegen de terroristen had ondernomen, hoewel hij in februari gezegd had dat het terrorisme de Arabische zaak niet diende (pag. 189/3); de activiteit van de terroristen was daarentegen groter dan ooit tevoren. Volgens Dayan was de koning in staat een einde aan deze activiteit te maken, als hij dat wilde, omdat de vorst op het leger kon rekenen.
Minister Dayan deelde nog mee dat sinds de zesdaagse oorlog aan Israëlische zijde 168 Israëliërs en 72 Arabieren gedood of gewond waren, terwijl van de saboteurs 1.500 waren gearresteerd en 90 gedood.
De toon in de Israëlische pers werd nog feller, toen bekend werd dat op 18 maart een bus met scholieren ten noorden van Eilath op een kort tevoren gelegde landmijn was gelopen, waarbij een schoolarts en een leerling om het leven kwamen en acht andere kinderen ernstig werden gewond. In de afgelopen maand zouden zich volgens Israëlische berichten 37 gevallen van moord en sabotage hebben voorgedaan, waarbij 6 doden en 44 gewonden vielen.
In Amman werd op 19 maart melding gemaakt van grote Israëlische troepenconcentraties aan de Jordaan. In een brief aan de voorzitter van de Veiligheidsraad beschuldigde de Jordaanse vertegenwoordiger bij de VN, Mohammed el Farra, Israël ervan een massale aanval tegen Jordanië voor te bereiden. De „agressieve plannen" van Israël hebben hun

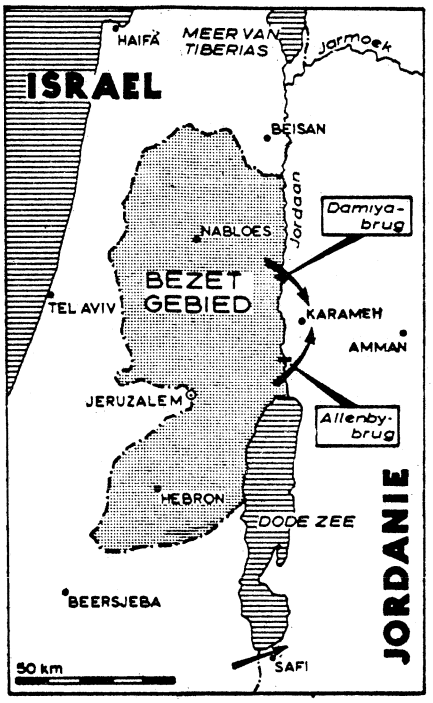

weerspiegeling gevonden in verklaringen van premier Esjkol en minister van defensie Dayan, en in een brief van de Israëlische vertegenwoordiger bij de VN, aldus el Farra.

Israëlische actie tegen Jordanië

In de vroege uren van 21 maart trokken Israëlische troepen, gesteund door vliegtuigen en tanks, via de Allenby-brug en de Damiya-brug, de Jordaan over. Deze actie was vooral gericht tegen het dorp Karameh, waar een van de grootste sabotagebases zou zijn gevestigd.
Een Israëlische kolonne stuitte op Jordaanse pantsereenheden, waarna zich een zware tankslag voltrok. Een andere kolonne stootte door naar Karameh, waar diverse bases en installaties werden opgeblazen. De bezetting ervan werd voor een groot deel gedood (150 man) of gevangen genomen (100).
Een tweede actie van Israëlische troepen vond plaats ten zuiden van de Dode Zee, waar drie Al Fatah-bases werden vernietigd (o.a. Safi) en 20 saboteurs werden gedood.
Volgens de Jordaniërs zouden Israëlische pogingen om bij het drielandenpunt Syrië-Jordanië-Israël een brug over de Jordaan te leggen door Jordaanse artillerie zijn verhinderd.
De gehele actie duurde 15 uur, waarna de Israëliërs zich op de westelijke oever terugtrokken. Volgens Jordaanse schattingen namen bijna 15.000 man Israëlische troepen aan de operatie deel.

Volgens een bekendmaking uit Tel Aviv bedroegen de Israëlische verliezen: 23 doden en 70 gewonden; 6 tanks en 1 vliegtuig. Een woordvoerder te Amman zei dat 200 Israëliërs waren gedood of gewond, 5 vliegtuigen neergeschoten en 45 tanks vernietigd. De Jordaanse verliezen bedroegen volgens een woordvoerder te Amman: 22 doden en 65 gewonden alsmede 10 tanks.

De Veiligheidsraad

Op 21 maart kwam de Veiligheidsraad op Jordaans verzoek in spoedzitting bijeen. Na vier dagen beraad werd op 24 maart met algemene stemmen een resolutie aangenomen, waarin de Israëlische actie veroordeeld werd en elke schending van het bestand, van welke kant dan ook, betreurd werd.

Tijdens de debatten op 21 maart stelde de Jordaanse afgevaardigde, Farrah, dat Israël de vredespogingen van Gunnar Jarring had ondermijnd. Hij waarschuwde de Israëliërs dat zij niet moeten verwachten dat de Arabieren zich zullen overgeven. „Zij moeten weten dat de oorlog nog niet voorbij is", aldus de Jordaniër. Hij verweet de raad dat deze niet actief was opgetreden, hoewel hij tot driemaal toe had gewaarschuwd dat Israël een grote aanval van plan was.
De Israëlische vertegenwoordiger Tekoah, noemde de Israëlische aanval een vergeldingsactie voor een lange reeks Jordaanse aanvallen. Israël heeft het bestand geëerbiedigd, maar eist dat Jordanië dat ook doet. „Het bestand verplicht niet alleen tot het afzien van militaire acties door het leger, maar ook tot het voorkomen van terreur", aldus Tekoah. Israël is niet bereid zich bij de terreur neer te leggen; het bestand kan geen dekmantel zijn voor eenzijdige oorlogvoering. Als Jordanië echter vrede wil, is Israël daartoe altijd bereid.
De Amerikaanse afgevaardigde, Arthur Goldberg, stelde voor VN-waarnemers naar de Israëlisch-Jordaanse bestandslijn te sturen. (Er zijn slechts VN-waarnemers aan de bestandslijnen van de VAR en Syrië met Israël). Goldberg zei dat de VS begrip hadden voor de moeilijkheden die terroristische overvallen op Israëlisch grondgebied veroorzaken. Israël had zich echter tot de VN moeten wenden voor toezicht op naleving van het bestand, aldus de Amerikaanse afgevaardigde, die voorts meende dat de Israëlische actie „buiten elke proportie in vergelijking met de gewelddaden die eraan voorafgingen" stond.
De Sowjet-vertegenwoordiger, Jacob Malik, drong aan op een krachtige veroordeling van Israël en een toepassing van sancties bij nieuwe schending van het bestand. Hij achtte het zenden van VN-waarnemers nutteloos. De waarnemers aan het Suezkanaal verhinderen provocaties ook niet, aldus Malik. Een algehele terugtrekking van de Israëlische troepen op de posities van vóór de zesdaagse oorlog moet het doel van de VN blijven.
Ook de Franse afgevaardigde, Armand Bérard sprak zich hiervoor uit evenals voor een veroordeling van Israël. Hij meende dat het Israëlische optreden niet in verhouding stond tot de eraan voorafgegane gebeurtenissen.

Lord Caradon (Engeland) stelde voor dat de raad zich zou uitspreken voor beeindiging „van alle gewelddaden" in het Midden-Oosten. Hij betreurde zowel de „zeer ernstige schending van de wapenstilstand" door Israël als wat daaraan was voorafgegaan.
Na verdere debatten en beraad achter de schermen kwam tenslotte een resolutie tot stand, waarin naast een veroordeling als concessie aan de Westelijke landen ook de terroristenacties vermeld werden. De tekst van deze resolutie, die op 24 maart met algemene stemmen werd aanvaard, luidt:

„De Veiligheidsraad, (...)

1) betreurt de verliezen aan mensenlevens en de zware materiële verliezen;
2) veroordeelt de Israëlische militaire actie als een flagrante schending van het Handvest der Verenigde Naties en resoluties die betrekking hebben op het staakt-het-vuren;
3) betreurt alle gewelddadige incidenten die een schending van het bestand vormen en verklaart dat dergelijke militaire represailleacties en andere ernstige schendingen van het bestand niet geduld kunnen worden en dat de Veiligheidsraad nieuwe en doeltreffender maatregelen, zoals voorzien in het Handvest, zal moeten overwegen om herhaling van zulke daden te voorkomen;
4) doet een beroep op Israël af te zien van daden of activiteiten die in strijd zijn met resolutie no. 237 (pag. 430/2-1967);
5) verzoekt de secretaris-generaal de toestand in het oog te houden en verslag uit te brengen aan de Veiligheidsraad."

De resolutie werd onmiddellijk door Israël van de hand gewezen. Tekoah zei dat de actie op Jordaans grondgebied een daad van zelfverdediging was en dat bij voortduren van de Arabische sabotagedaden opnieuw acties zouden worden ondernomen.
De Jordaanse vertegenwoordiger noemde de Israëlische waarschuwing „dreigementen" en „Hitlerachtige verlangens", die volgens hem de Jordaanse overtuiging sterkten dat Israël bereid was agresssie te plegen. In de resolutie zag hij een laatste waarschuwing aan Israël.
Premier Esjkol van Israël noemde de resolutie „teleurstellend". Ook oefende hij kritiek op de Veiligheidsraad die Israël jarenlang heeft behandeld met een „schreeuwende onrechtvaardigheid" en zijn onmacht om de vrede te bewaren heeft gedemonstreerd.
„Zolang de Raad niet in staat is onomwonden te verklaren dat de vrede bindend is voor alle partijen en, meer nog, zolang hij tendeert naar het accepteren van een eenzijdige vijandigheid terwijl de andere kant wordt gevraagd zich te verzoenen met schendingen van het Handvest van de VN en resoluties van de VN, zolang zal de resolutie geen betekenisvolle bijdrage leveren tot de vestiging van vrede", aldus Esjkol voor het Israëlische parlement op 25 maart.

Verdere repercussies Israëlische actie

In Israël werd van diverse zijden kritiek geuit op de wijze van optreden tegen de terroristen. Zo schreef het blad Haaretz als commentaar op de actie van 21 maart, dat de prijs die Israël heeft betaald te hoog is in vergelijking met de bereikte resultaten; een militaire operatie kan als geslaagd worden beschouwd wanneer zij zware slagen aan de vijand heeft toegebracht, zonder dat de eigen troepen veel verliezen leden. Er is evenwel geen vernietigende slag toegebracht aan de Arabische commando's en aan het Jordaanse leger, en daarom is deze actie veel minder geslaagd dan de zesdaagse veldtocht, aldus Haaretz.
Het Israëlische parlement aanvaardde op 25 maart met 61 tegen 4 stemmen bij 1 onthouding de defensiepolitiek van de regering en in het bijzonder de operatie van 21 maart. De tegenstemmen waren afkomstig van de Arabische en Joodse communisten. Ondanks het feit dat door verscheidene partijen kritiek werd geuit op het feit dat de orders aan de Israëlische troepen te beperkt waren en hun aantal te gering was geweest, werd een motie die de instelling van een commissie van onderzoek verlangde, verworpen.
Blijkens door Israëlische bladen gepubliceerde, buitgemaakte Al Fatah-documenten zou deze organisatie aanslagen op een ziekenhuis en het parlementsgebouw in Jeruzalem hebben beraamd. Volgens de NRC (25-3) had de actie van 21 maart dan ook niet zozeer het karakter van een strafexpeditie voor begane aanslagen als wel een duidelijk preventief karakter.
Premier Esjkol verklaarde op 24 maart dat te Karameh een reusachtig arsenaal van de Al Fatah was aangetroffen, dat de noodzaak van de strafactie had bevestigd, aldus AP.

Ook in de Arabische wereld leidde de Israëlische actie tot repercussies. Er was overleg tussen regeringen en geaccrediteerde Arabische diplomaten en een telefoongesprek tussen de presidenten *Nasser* (VAR) en *Atassi* (Syrië).
In telegrammen aan de Arabische staatshoofden deed koning Hoessein van Jordanië op 21 maart een dringend en „laatste" beroep om nu eindelijk met spoed tot een nieuwe topconferentie te komen.
Volgens persberichten hadden de Al Fatah-strijders, die naar Jordaanse legercommuniqués meldden schouder aan schouder met het Jordaanse leger gevochten hadden, sterk aan invloed en populariteit gewonnen in Jordanië. Tijdens een persconferentie op 23 maart toonde koning Hoessein sympathie voor de commando's. Hij zei: „Hoe kunnen wij een volk beletten te strijden tegen hen die zijn grondgebied bezet houden? Verwacht U soms dat ik hen zal laten neerschieten of vernietigen? Er is geen onderscheid te maken tussen commando's en militairen (...) U mag het zo opvatten, dat wij allen commando's zijn", aldus Hoessein.
Niettemin verklaarde de vorst nog steeds een voorstander van een vreedzame oplossing op basis van de resolutie van de Veiligheidsraad te zijn.

Nieuwe incidenten

In de periode van 22-26 maart werden opnieuw vuurgevechten aan de Jordaan gemeld. Nadat op 29 maart een Israëlisch voertuig bij Massada,



Premier Esjkol van Israël volgt vanaf de westelijke Jordaanoever het verloop van de strijd op 21 maart.

op 4 km ten zuiden van het Meer van Galilea, op een mijn gereden was, waarbij vier Israëliërs omkwamen en een Amerikaanse vrijwilliger werd gewond, laaide de strijd opnieuw op. Over een front van 120 km, in het Jordaandal tussen het Meer van Galilea, kwam de Israëlische en Jordaanse artillerie meer dan zeven uur in actie, terwijl Israëlische vliegtuigen Jordaanse stellingen bestookten.
Volgens mededelingen uit Tel Aviv vielen aan Israëlische zijde 1 dode en 8 gewonden; een vliegtuig ging verloren. De Israëlische woordvoerder zei dat Al Fatah-bases, van waaruit geschoten werd, waren gebombardeerd en zwaar beschadigd. Een Jordaanse woordvoerder maakte bekend dat aan Jordaanse zijde 3 militairen en 3 burgers waren omgekomen en dat 3 militairen en 3 burgers waren gewond geraakt. Volgens Jordaanse berichten zouden 7 Israëlische vliegtuigen zijn neergeschoten en o.a. 17 tanks zijn vernietigd; ook zou de Israëlische luchtmacht aanvallen op dorpen, o.a. Karameh, hebben uitgevoerd.
Jordanië verzocht om een spoedbijeenkomst van de Veiligheidsraad; Israël diende een klacht in. Op 30 maart kwam de raad bijeen. De Amerikaanse vertegenwoordiger, Goldberg, drong opnieuw aan op het stationeren van VN-waarnemers aan de Jordaan. Dit voorstel werd tevens gedaan in een rapport van de secretaris-generaal van de VN, *Oe Thant,* dat op 30 maart gepubliceerd werd.

ISRAËL

SJAZAR HERKOZEN

Op 26 maart heeft het parlement de 79-jarige president *Zalman Sjazar* voor de tweede maal herkozen voor een ambtstermijn van vijf jaar. Sjazar, die de enige kandidaat was, verwierf de stemmen van 86 van de 110 aanwezige parlementsleden. Hij is lid van de Mapai. *(AFP* 26-3)

FUSIE ARBEIDERSPARTIJEN

Een nieuwe partij, gebaseerd op de fusie van de Mapai, Ahdoet Havoda en Rafi, is formeel tot stand gekomen onder de naam Israël Labour Party tijdens een conventie gehouden te Jeruzalem op 21 jan., welke werd bijgewoond door president *Sjazar, Kaddisj Luz* (voorzitter van de Knesset) en vertegenwoordigers van buitenlandse socialistische partijen.
Een nationale conventie van de Rafi had op 13 dec. 1967 met 523 stemmen tegen 364 bij 265 onthoudingen gekozen ten gunste van een fusie met de Mapai en de Ahdoet Havoda, welke zelf een maand eerder met de fusie hadden ingestemd. De drie partijen welke samen 59 van de 120 zetels in de Knesset bezetten, zijn alle lid van de coalitie van premier *Esjkol.*
Ben Goerion, wiens meningsverschillen met Esjkol een scheuring in de Mapai veroorzaakten in 1965 en tot de oprichting van de Rafi (pag. 573/3-1965) leidden, kantte zich tegen de hereniging van de drie arbeiderspartijen en hield een zeer kritische rede t.a.v. Esjkol. Daarentegen gaf generaal *Dayan,* de minister van defensie en een vooraanstaand lid van de Rafi, zijn steun aan de fusie; hij verklaarde dat hij het toetreden tot de verenigde partij begunstigde om te strijden voor de vervanging van Esjkol en *Pinhas Sapir,* de minister van financiën.

Reeds voor de parlementsverkiezingen van nov. 1965 (pag. 765/3-1965) waren Mapai en Ahdoet Havoda (in 1944 gevormd) elkaar genaderd; zij sloten een verkiezingsakkoord, dat de kiem van een fusie in zich droeg. De relaties tussen deze twee partijen werden zo hecht dat de groep-Ben Goerion (Rafi) onbelangrijk dreigde te worden. In de Rafi brak een strijd tussen de ouderen en de jongeren uit, en toen premier Esjkol vlak voor de zesdaagse oorlog Mosje Dayan als vertegenwoordiger van de Rafi in zijn kabinet opnam (pag. 371/3-1967) werd een terugkeer tot de Mapai weer mogelijk. (N Z Z 25-1)

SYRIË

BEGIN BOUW EUFRAATDAM

Te Tabqa heeft premier *Youssef Zouayen* op 6 maart het officiële startsein gegeven tot de bouw van de Eufraatdam, welke in 1974 gereed moet zijn.
In zijn rede dankte de premier de SU voor het door haar ter beschikking gestelde krediet en beschuldigde hij West-Duitsland ervan door het toezeggen van hulp getracht te hebben een „monopolistische olieconcessie af te dwingen en de beheersing van de gehele Syrische economie te verkrijgen".
De premier verklaarde dat de opbrengst uit de door het Eufraatproject te bevloeien gebieden de graanbehoefte van de gehele Arabische wereld zal dekken en tot 1974 bijna een half miljoen Syriërs een nieuwe behoorlijke bron van inkomsten zal verschaffen.
Zouayen riep Turkije en Perzië op zo spoedig mogelijk tot een akkoord met Syrië te komen over de exploitatie van het Eufraatwater.
N.a.v. de vijfde verjaardag van de „socialistische" staatsgreep van 1963 gaf de premier een overzicht van de economische ontwikkeling:

Volgens premier Zouayen is sinds 1963 voor ca. $ 121 mln aan ontwikkelingsprojecten besteed. Tot deze projecten behoort een door Italië gebouwde pijplijn van 600 km lengte, die aardolie uit de velden in noordoost-Syrië naar een door Tsjechoslowakije gebouwde raffinaderij in centraal-Syrië en vandaar naar de havens aan de Middellandse Zee transporteren moet. De leiding zal in april in gebruik genomen worden.
Ook noemde de premier de aanleg van een spoorlijn van de noordoostelijke aggrarische gebieden naar de Middellandse Zee. De aanleg geschiedt door de SU, die er ca $ 93 mln aan ten koste legt, en moet in 1971 voltooid zijn.
Ook worden door Roemenen en Polen grote vorderingen gemaakt bij de ontsluiting van de fosfaatvoorraden. De fosfaatindustrie zal naar Syrië verwacht het bruto sociaal produkt met ca. $ 50 mln doen toenemen. (A P 6-3)

Volgens een in dec. 1967 getekend akkoord zullen dit jaar 320 Sowjetrussische ingenieurs, waterbouwkundigen en andere functionarissen naar Syrië komen. Onder hun leiding zullen 3.500 Syrische arbeiders en technici werkzaam zijn. *(NZZ* 15-2 en 8-3)

(Vor. ber. pag. 344/3-1966)

VAR

PROCESSEN IN CAIRO. DEMONSTRATIES

Op 20 febr. is vonnis gewezen in het proces tegen 4 officieren, dat op 30 okt. 1967 te Cairo geopend was (pag. 813/3-1967).
Naar radio-Cairo bekendmaakte werd de vroegere opperbevelhebber van de luchtmacht, generaal *Mohammed Sidky Mahmoud,* tot 15 jaar gevangenisstraf veroordeeld.
Generaal-majoor *Ismail Labib,* voormalig hoofd van de luchtverdediging, kreeg 10 jaar. Twee andere generaals, *Gamal Afify,* stafchef van de luchtmacht, en *Hamid el-Degeidy,* luchtmachtbevelhebber aan het oostelijk front tijdens de zesdaagse oorlog, werden vrijgesproken.
De vier generaals werden beschuldigd van verantwoordelijkheid voor „de ramp die de Egyptische luchtmacht trof op 5 juni". Alle beklaagden waren op 11 juni bij een reorganisatie van de militaire leiding ontslagen of gepensioneerd.

Op 20 febr. meldde radio-Cairo dat een (andere) militaire rechtbank een aantal



Vier Egyptische officieren, staan terecht i.v.m. hun optreden in de zesdaagse oorlog. V.l.n.r. Mohammed Sidky Mahmoud, Gamal Afify, Hamid el-Degeidy en Ismail Labib.

officieren veroordeeld had, onder wie de voormalige generaal-majoor Sidky Awad al-Ghoul, die 15 jaar gevangenisstraf kreeg. De aanklacht waarop deze officieren terecht stonden werd niet bekendgemaakt, maar eerdere berichten zeiden dat al-Ghoul die tijdens de juni-oorlog het bevel voerde over een pantserdivisie, zich moest verantwoorden over zijn houding tijdens de gevechten. De veroordeelden hebben hun militaire rang verloren.

Demonstraties

Na het bekend worden van de vonnissen begonnen in Heloean, een voorstad van Cairo, betogingen van arbeiders tegen de h.i. te milde straffen. De actie van de arbeiders werd overgenomen door de studenten. Bleven hun eisen aanvankelijk beperkt tot het eisen van de doodstraf voor de ex-officieren, later veranderden zij van strekking: er werd kritiek geuit op president *Nasser* („Nasser, wordt wakker") en het gehele regime („wij willen een vrije pers"). Ook wensten de studenten vrijheid van meningsuiting en hervorming van de universiteitspolitiek.

Op 24 februari vonden te Cairo grote studentendemonstraties plaats, waarop de regering een demonstratieverbod uitvaardigde en met strenge straffen dreigde bij overtreding ervan. Niettemin vonden op 25 febr. betogingen plaats.

De betogingen, waarover aanvankelijk door de censuur weinig bekend werd, werden in de buitenlandse pers gezien als de voornaamste manifestatie tegen het regime sinds jaren.

De gebeurtenissen van 21 febr. en de daaropvolgende dagen werden pas duidelijker uit mededelingen van buitenlandse correspondenten, aldus AFP (2-3).

Volgens deze berichten zouden de arbeiders van de wapenfabriek te Heloean bij hun protestactie tegen de „te milde" vonnissen aangemoedigd zijn door de comité's van de Socialistische Arabische Unie.

De minister van binnenlandse zaken, Gomaa, zou voor een bijeenkomst van de arbeiders in de fabriek toestemming hebben verleend. Toen deze daarop naar buiten trokken om andere arbeiders tot hun actie over te halen, volgde een botsing met de politie. Hierbij vielen talrijke gewonden. Minister Gomaa gaf op 27 febr. toe dat de politie het vuur geopend had.

Ondanks officiële tegenspraak verspreidde zich het gerucht dat er minstens vijftien doden waren gevallen. President Nasser toonde zich zeer verbolgen over de „overdreven ijver" van de politie.

Nadat op 22 en 23 febr. de incidenten te Heloean, waarover pers en radio zwegen, het onderwerp van gesprek gevormd hadden, groeide de onrust onder de studenten. De president gaf bevel hen te laten demonstreren, mits ordelijk en onder geleide van de politie.

Toen op 24 febr. de studentenbetogingen van karakter veranderden (de demonstranten trokken o.m. naar het gebouw van Al Ahram, waar zij „een vrije pers" eisten) en uit de hand liepen (auto's werden in brand gestoken), kwam de politie tussen beide. Manifestaties werden verboden.

Tegen de „illegale" demonstraties van 25 febr. trad de politie met traangas en stokken op, maar zij maakte geen gebruik van de vuurwapenen. Volgens Reuter (29-2) bedroeg het aantal gewonden onder de politie ca. 60 en werden ca. 20 studenten aan hun verwondingen behandeld. De studenten bezetten die dag de universiteitsgebouwen.

Op 26 febr. deelde de minister van defensie, *Mohammed Fawzi,* mee dat de vonnissen van de vier voormalige luchtmachtofficieren niet zouden worden geratificeerd en dat een nieuw proces zou plaatsvinden. Dezelfde dag werden de universiteiten voor onbepaalde tijd gesloten.

Op 27 febr. werd een studentendelegatie van ca. 200 man naar de Nationale Vergadering overgebracht voor besprekingen. Zij ontving de toezegging dat meer aandacht aan haar verzoeken zou worden geschonken, inbegrepen het verlangen naar grotere persvrijheid.

Op 16 maart werden de universiteiten weer opengesteld.

Nasser

In een toespraak tot arbeiders te Heloean op 3 maart bracht president Nasser o.a. de demonstraties ter sprake. Hij zei: „Wij moeten elk bloedvergieten vermijden want dat zou contra-revolutionaire elementen in de kaart spelen, die van de omstandigheden van de nederlaag willen profiteren om het volk opnieuw uit te buiten." De betogingen, die i.v.m. de vonnissen tegen de luchtmachtofficieren waren gehouden waren „het gevolg geweest van een reeks misverstanden", aldus de president. Hij noemde deze vonnissen een „schok voor het nationale gevoel".

Nasser achtte het een verheugend feit dat er bij de betogingen niemand om het leven was gekomen en hij deelde mee dat slechts vijf gewonden onder de betogers zich nog in het ziekenhuis bevonden. Hij had het ministerie van binnenlandse zaken verzocht iedere actie die tot bloedige incidenten zou kunnen leiden, te vermijden. Hij beschuldigde contra-revolutionaire elementen ervan de betogingen te hebben willen uitbuiten om bloedbaden te provoceren en hun leuzen te lanceren.

Als voorbeelden van dergelijke leuzen noemde de president: de opheffing van de Socialistische Arabische Unie, de ontbinding van het parlement, de liquidatie van de jeugdorganisaties, de instelling van de democratie en de vrijheid van meningsuiting.

Nasser ging op de hier genoemde wensen nader in en wees op de eraan verbonden gevaren. Hij zei: „De afschaffing van de SAU betekent de liquidatie van de alliantie der werkende krachten, welke een van de fundamenten van ons charter is. Het betekent eveneens het herstel van de pluraliteit der politieke partij- en bijgevolg van de vestiging van de dictatuur van een klasse over de andere. De ontbinding van de Nationale Vergadering betekent dat de arbeiders en de boeren niet langer vertegenwoordigd zullen zijn in de mate van 50% zoals dat nu het geval is. Bovendien kunnen wij geen enkele vrijheid aan de vijanden van de revolutie toekennen . . ."

NIEUWE REGERING

Te Cairo is op 20 maart de samenstelling van een nieuwe regering bekendgemaakt. In het kabinet zijn

veertien nieuwe ministers opgenomen: hoogleraren en deskundigen zonder politieke reputatie. Onder hen is de volgens *Le Monde* (22-3) socialistisch gezinde *Mohammed Hilmi Mourad,* die de portefeuille van onderwijs kreeg.
Twee vice-premiers en tien ministers (o.w. zes oud-officieren) van het oude kabinet keerden niet terug. Vice-president en vice-premier *Zakaria Mohieddin* werd op eigen verzoek van al zijn functies ontheven, aldus de regeringswoordvoerder. Ook *Ali Sabri* verloor zijn functies van vice-premier en vice-president, maar behield zijn functie als secretaris-generaal van de Socialistische Arabische Unie (SAU).

Mohieddin en Sabri worden door The Times (21-3) de leiders van de rechter- en de linkervleugel genoemd. Mohieddin, na de dood van Amer in feite de tweede man in de VAR, geldt als een voorstander van toenadering tot de VS en een grotere openheid tegenover het Westen. In dit opzicht zou Ali Sabri als tegenstander te beschouwen zijn, daar hij meer zou voelen voor toenadering tot de socialistische landen. Ook in de binnenlandse politiek zouden zij een verschillende aanpak bepleit hebben, aldus perscommentaren.

Er is nu nog slechts één vice-president over van de oorspronkelijke vijf: *Hoessein el Chafei.* Deze is in het nieuwe kabinet ook de enige vice-premier.
Tot de ministers die niet terugkeren behoren o.a. *Abdel Moneim el Kayssouni* (planning) en *Mahmoud Younes* (olie en mijnbouw).
Na het heengaan van Mohieddin zijn van het comité van 12 officieren, dat in 1952 de monarchie omverwierp, nu nog slechts drie leden in leidinggevende functies: president *Nasser,* vice-president Hoessein el Chafei en *Anouar el Sadate,* de voorzitter van de Nationale Vergadering.
Het nieuwe kabinet telt 32 leden, van wie 20 burger. De voornaamste portefeuilles zijn als volgt verdeeld:

Premier - Gamal Abdel Nasser; vice-premier en godsdienstzaken - Hoessein el Chafei; energie en stuwdammen - Mohammed Sidky Soliman; buitenlandse zaken - Mahmoud Riad; binnenlandse zaken - Chaarawi Gomaa; industrie, aardolie en mijnbouw - Aziz Sidky*; landbouw en landbouwhervorming - Said Marei; economie en buitenlandse handel - Hassan Abbas Zaki; nationale oriëntatie - Mohammed Fayek; defensie - Mohammed Fawzi; onderwijs - Mohammed Helmi Mourad*; schatkist - Abdel Aziz Hegazi*; planning - Gaballah el Sayed*.

* = nieuw

Volgens radio-Cairo zijn drie ministeriële commissies gevormd: een voor planning o.l.v. president Nasser, een voor wetgeving o.l.v. vice-president El Chafei en een voor economische zaken o.l.v. minister Soliman.

Per decreet werd *Mahmoed Fawzy* benoemd tot adviseur van de president voor buitenlandse zaken; hij maakt deel uit van de ministerraad.

ACTIEPROGRAMMA

In een toespraak voor radio en tv heeft president *Nasser* op 30 maart een uitgebreid actieprogramma bekendgemaakt. Dit „programma van 30 maart" zal op 2 mei aan een volksstemming worden onderworpen. Als het volk dit programma goedkeurt, dan zal het nationale congres van de Socialistische Arabische Unie (SAU) een nieuwe grondwet opstellen, die eveneens aan een referendum zal worden onderworpen. Vervolgens zal een nieuwe Nationale Vergadering worden gekozen en zullen presidentsverkiezingen plaatsvinden, aldus Nasser.

De president noemde als voornaamste doel van het programma de strijd tegen de vijand. De prioriteit is bovenal het uitwissen van de sporen van de agressie, „hoewel wij nog steeds bereid zijn de politieke oplossing te aanvaarden".

Het programma heeft twee aspecten: Het eerste betreft de bundeling van alle militaire, economische en ideologische krachkrachten voor de strijd tegen de vijand; het tweede aspect betreft de mobilisatie van de volksmassa, haar mogelijkheden en krachten.
Het één-partij-stelsel zal niet worden afgeschaft, maar de SAU zal drastisch worden gereorganiseerd en gedemocratiseerd. Wordt het actieprogramma goedgekeurd, dan zullen verkiezingen voor het nationale congres van de SAU volgen. Het nieuwe congres zal op 23 juli bijeenkomen om het centrale comité van de SAU te kiezen, dat op zijn beurt een uitvoerend comité zal aanwijzen als hoogste orgaan.
De ontwerp-grondwet zal gericht zijn op het scheppen van een moderne staat met een gedecentraliseerd bestuur en moet de persoonlijke vrijheid en de persvrijheid garanderen.
Als voornaamste doeleinden van de nieuwe politiek noemde president Nasser o.a.: ontwikkeling van industrie en landbouw; versterking van de geestelijke en morele waarden; vrijmaking van de creatieve krachten in de vakbeweging; versterking van de banden tussen volk en strijdkrachten; intensievere exploratie en produktie van aardolie; invoering van een stimulans voor het individu in de economie; versterking van de rol van het volk in de nationale actie.
De president kondigde wijzigingen aan in de bezetting van de hogere functies van de staatsindustrie, de diplomatieke dienst en het regionale bestuur. (AFP, AP, UPI 30-3; The Times 1-4)

teksten

REDE VAN DE PRESIDENT DER VERENIGDE STATEN L. B. JOHNSON

De rede, die de president der Verenigde Staten *Lyndon B. Johnson* op 31 maart voor radio en televisie heeft uitgesproken (pag. 225 e.v.), luidde als volgt:

„Vanavond wil ik tot u spreken over vrede in Vietnam en Zuidoost-Azië.
Er is geen andere kwestie die ons volk zo bezig houdt. Er is geen andere droom die zozeer de 250 miljoen mensen, die in dat deel van de wereld wonen, in beslag neemt. Er is geen ander doel dat ten grondslag ligt aan de Amerikaanse politiek in Zuidoost-Azië.
Reeds jarenlang trekken vertegenwoordigers van onze regering en anderen de wereld rond — om een basis voor vredesbesprekingen te vinden.
Sinds vorig jaar september dragen zij het aanbod bij zich dat ik openbaar gemaakt heb in San Antonio.
Dit luidde als volgt:
Dat de Verenigde Staten de bombardementen op Noord-Vietnam zouden stopzetten, wanneer dit onverwijld zou leiden tot vruchtbare besprekingen — en dat wij daarbij zouden aannemen dat Noord-Vietnam niet op militair gebied misbruik zou maken van onze beperking van de strijd.
Hanoi heeft dit aanbod, zowel onderhands als in het openbaar, verworpen. Terwijl de vredespogingen nog aan de gang waren heeft Noord-Vietnam in allerijl voorbereidingen getroffen voor een niets ontziende aanval op de bevolking, de regering en de bondgenoten van Zuid-Vietnam.
Dit offensief — tijdens het boeddhistische nieuwjaar — heeft niet de belangrijkste doeleinden bereikt.
De gekozen regering van Zuid-Vietnam werd er niet door ten val gebracht en evenmin werd het leger vernietigd — zoals de communisten gehoopt hadden.
De Noordvietnamese aanval veroorzaakte geen „algemene opstand" onder de bevolking van de steden.
De communisten konden geen enkele stad in handen houden, en zij leden zeer zware verliezen.
Wel dwongen zij de Zuidvietnamezen en hun bondgenoten een deel van hun strijdkrachten van het platteland naar de steden over te brengen.
Zij veroorzaakten op grote schaal chaos en leed. Hun aanvallen en de daarop volgende veldslagen verdreven een half miljoen mensen uit hun woonplaatsen.
De communisten kunnen opnieuw aanvallen. Zij proberen, zo blijkt, 1968 te maken tot het jaar van de beslissing in Zuid-Vietnam — het jaar dat, zo niet de uiteindelijke overwinning of nederlaag, dan toch in ieder geval een keerpunt in de strijd zal brengen.
Zoveel is echter duidelijk:
Als zij een nieuwe reeks zware aanvallen opzetten zullen zij er toch niet in slagen de gevechtskracht van Zuid-Vietnam en zijn bondgenoten te breken.
Maar tragisch genoeg is ook dit duidelijk: vele manschappen — aan beide zijden — zullen het leven laten. Een natie die al twintig jaar door oorlog geteisterd wordt zal dan opnieuw lijden. De legers aan beide zijden zullen nieuwe verliezen lijden. En de oorlog zal doorgaan.

Dit hoeft echter niet zo te zijn.
De besprekingen die een einde zouden kunnen maken aan deze lange, bloedige oorlog hoeven niet nog verder te worden uitgesteld.
Vanavond herhaal ik het aanbod van augustus de bombardementen op Noord-Vietnam stop te zetten. Wij vragen dat er onverwijld besprekingen beginnen en dat het ernstige besprekingen zullen zijn over wat de vrede moet inhouden.
Wij nemen aan dat gedurende deze besprekingen Hanoi geen misbruik zal maken van onze beperking van de strijd.
Wij zijn bereid onmiddellijk door onderhandelingen vrede te bewerkstelligen.
Vanavond zet ik, in de hoop dat deze daad snel tot besprekingen zal leiden, de eerste stap tot de de-escalatie van het conflict. Wij verminderen — en verminderen aanzienlijk — het huidige niveau van de vijandelijkheden. En wij doen dit eenzijdig en onmiddellijk.
Vanavond heb ik onze luchtmacht en marine-eenheden opdracht gegeven geen aanvallen op Noord-Vietnam te doen, behalve in het gebied ten noorden van de gedemilitariseerde zone waar de voortdurende versterking van de vijand een rechtstreekse bedreiging vormt voor de vooruitgeschoven posities van de geallieerden, en waar troepenverplaatsingen en bevoorradingsvervoer duidelijk verband houden met deze bedreiging.
Het gebied waar wij onze aanvallen staken omvat bijna 90% van de bevolking en het grootste deel van het grondgebied van Noord-Vietnam. Zo zullen er geen aanvallen meer plaats vinden rond de voornaamste bevolkingscentra en in de gebieden van Noord-Vietnam die voedsel leveren.
Zelfs deze beperkte bombardementen op het Noorden zouden spoedig kunnen worden gestaakt — als Hanoi onze beperking van de strijd beantwoordt met een beperking van zijn kant. Maar ik zou het niet kunnen verantwoorden alle bombardementen stop te zetten zolang dit onmiddellijk en rechtstreeks de levens van onze manschappen en bondgenoten in gevaar zou brengen. Of een volledig staken van de bombardementen in de toekomst mogelijk wordt zal door de gebeurtenissen worden bepaald.
Ons doel bij dit alles is het huidige niveau van de vijandelijkheden te verlagen om daarmee de levens van dappere mannen — en onschuldige vrouwen en kinderen — te sparen, en het de strijdende partijen mogelijk te maken een politieke oplossing naderbij te brengen.
Vanavond doe ik een beroep op Engeland en de Sowjet-Unie als voorzitters van de Geneefse conferentie en als permanente leden van de Veiligheidsraad van de VN alles te doen wat in hun vermogen ligt om van deze zo juist door mij aangekondigde eenzijdige daad van de-escalatie te komen tot werkelijke vrede in Zuidoost-Azië.
Nu, zoals in het verleden, zijn de Verenigde Staten bereid hun vertegenwoordigers op ieder tijdstip naar ieder forum te sturen om te praten over middelen die deze oorlog kunnen beëindigen.
Ik heb een van onze meest vooraanstaande Amerikanen, ambassadeur Averell Harriman, aangewezen als mijn persoonlijke vertegenwoordiger in dergelijke gesprekken. Daarnaast heb ik ambassadeur Llewellyn Thompson, die uit Moskou voor overleg is teruggekeerd, gevraagd zich ter beschikking te houden om zich in Genève of in iedere andere geschikte plaats aan te sluiten bij ambassadeur Harriman — zodra Hanoi instemt met een conferentie.
Ik doe een beroep op president Ho Tsji Minh positief en gunstig te reageren op deze nieuwe stap naar vrede.
Als er nu geen vrede komt door onderhandelingen, dan zal zij komen wanneer Hanoi tot het besef komt dat onze gemeenschappelijke vastberadenheid onwankelbaar is, en onze gemeenschappelijke kracht onoverwinnelijk.
Op dit ogenblik dragen wij en de andere geallieerden 600.000 man aan troepen bij om de uit 700.000 Zuidvietnamezen bestaande strijdkracht bij te staan in de verdediging van hun land.
Onze aanwezigheid daar heeft altijd berust op deze fundamentele overtuiging: de Zuidvietnamezen moeten zelf de doorslaggevende rol spelen in de verdediging van hun vrijheid.
Wij en onze geallieerden kunnen slechts helpen een schild te handhaven, waarachter de bevolking van Zuid-Vietnam kan voortbestaan en zich ontplooien. Van hun inspanningen — van hun vastberadenheid en vindingrijkheid — zal het uiteindelijke resultaat afhangen. (....)
Ik wil wederom hulde brengen aan de grote moed en volharding van de bevolking daar. Zuid-Vietnam heeft op dit ogenblik een gewapende macht van bijna 700.000 man op de been — het equivalent van meer dan 10 miljoen bij ons bevolkingsaantal. De bevolking daar blijft vastbesloten zich niet door het Noorden te laten overheersen.
Er zijn de laatste drie jaren aanzienlijke vorderingen gemaakt in het opbouwen van een duurzame regeringsvorm. Het Zuid-Vietnam van 1965 had het nieuwjaarsoffensief van 1968 niet kunnen overleven. De gekozen regering van Zuid-Vietnam heeft die aanval overleefd en is in hoog tempo de daardoor aangerichte schade aan het herstellen. (...)
Wij zullen de herbewapening van Zuid-Vietnams strijdkrachten versnellen — om de toegenomen vuurkracht van de vijand het hoofd te kunnen bieden. Dit zal hen in staat stellen om een steeds groter aandeel te leveren in de militaire operaties tegen de communisten.
Bij vele gelegenheden heb ik het Amerikaanse volk verzekerd dat wij zoveel troepen naar Zuid-Vietnam zouden zenden als nodig zijn om onze zending daar te volbrengen. Volgens deze stelregel hebben wij tot nu toe machtiging verleend tot een niveau van ongeveer 525.000 man.
Enige weken geleden hebben wij echter — om aan het nieuwe offensief van de vijand het hoofd te helpen bieden — nog ongeveer 11.000 mariniers en luchtlandingstroepen naar Vietnam gezonden. Zij zijn in 48 uur per vliegtuig overgebracht als noodmaatregel. Zij werden niet vergezeld door de artillerie, tanks, vliegtuigen, medische en andere eenheden benodigd voor de ondersteuning van deze infanterietroepen in de strijd.
Teneinde deze troepen hun maximale gevechtswaarde te geven bereiden wij ons voor — gedurende de komende vijf maanden — ondersteuningstroepen tot een totaal sterkte van ongeveer 13.500 man te zenden.
Een deel van deze troepen zal worden vrijgemaakt uit onze parate troepen. De rest is afkomstig uit reserve-eenheden die voor dienst zullen worden opgeroepen.
De acties die wij sinds het begin van dit jaar hebben ondernomen (...), zullen extra uitgaven nodig maken.
Deze worden geraamd op 2,5 miljard dollar in dit belastingjaar en 2,6 miljard in het volgende.
Deze vermeerderde uitgaven voor de nationale veiligheid doen eens te meer de noodzaak uitkomen dat onze natie onverwijld stappen moet ondernemen om de welvaart van het Amerikaanse volk en de stabiliteit van de dollar te beschermen.
Bij vele gelegenheden heb ik er op gewezen dat, zonder belastingverhoging of verlaging van de uitgaven, het begrotingstekort volgend jaar weer omstreeks twintig miljard dollar zal bedragen.
Ik heb benadrukt hoe noodzakelijk het is strikte prioriteiten in onze uitgaven te betrachten. Ik heb beklemtoond dat het uitblijven van onmiddellijke en beslissende daden in heel de wereld sterke twijfel zou doen ontstaan aan Amerika's bereidheid financieel orde op eigen zaken te stellen.
Toch heeft het Congres nog niet gehandeld. En vandaag staan wij voor de ergste financiële dreiging van na de oorlog — een bedreiging van de rol van de dollar als hoeksteen van de internationale handel en geldwereld.
Vorige week hebben de voornaamste industriële naties, op de monetaire conferentie van Stockholm, een eerste belangrijke stap gezet tot het scheppen van een nieuw internationaal waardemiddel dat het internationale monetaire stelsel zal versterken.
Maar om dit systeem te doen werken moeten de Verenigde Staten hun betalingsbalans in evenwicht brengen of althans dicht bij een evenwicht. Wij moeten een verantwoorde financiële politiek voeren. De invoering van een belastingverhoging, tezamen met besnoeiing van de uitgaven, is noodzakelijk om onze veiligheid te beschermen, onze welvaart te handhaven en in de behoeften van ons volk te voorzien. (...)
Laat mij u nu mijn zienswijze geven op de kansen om vrede te bewerkstelligen; de vrede

— die op zekere dag het bloedvergieten in Zuid-Vietnam zal doen ophouden,
— de bevolking daar in staat zal stellen hun land weder op te bouwen en verder te ontwikkelen,
— en het ons mogelijk zal maken ons volledig aan de taken in eigen land te wijden.

Ik kan niet beloven dat het initiatief dat ik vanavond heb aangekondigd er beter in zal slagen vrede te bewerkstelligen dan de ruim dertig andere initiatieven die wij in de afgelopen jaren hebben ondernomen of ondersteund.
Wij hopen dat Noord-Vietnam, na jaren van oorlog die de strijdvraag nog steeds onopgelost hebben gelaten, nu zijn pogingen zal staken een militaire overwinning te behalen en zich zal aansluiten bij ons streven naar vrede.
En er kan een tijdstip komen waarop de Zuidvietnamezen — van beide partijen — een oplossing kunnen vinden om hun politieke geschillen door vrije politieke keuze in plaats van oorlog te beslechten.
Wanneer Hanoi overweegt wat het te doen staat mag het in geen twijfel verkeren omtrent onze bedoelingen. In dit verkiezingsjaar moet het niet de spanningen en druk binnen onze democratie verkeerd interpreteren.
Wij zijn niet van zins de oorlog uit te breiden.
Maar de Verenigde Staten zullen geen schijnoplossing van deze lange en harde strijd aanvaarden en die dan met de naam „vrede" bestempelen.
Niemand kan van te voren zeggen hoe precies de voorwaarden voor een uiteindelijke regeling zullen luiden.

Ons doel in Zuid-Vietnam is nooit de vernietiging van de vijand geweest. Ons doel is voortdurend geweest de regering in Hanoi tot de overtuiging te brengen dat haar doelstellingen — het gewelddadig in het bezit nemen van het Zuiden — niet verwezenlijkt kan worden.

De vrede kan gebaseerd worden op de Geneefse accoorden van 1954 — mits er politieke voorwaarden worden geschapen waaronder de Zuidvietnamezen, alle Zuidvietnamezen, hun eigen koers kunnen bepalen, vrij van alle overheersing of inmenging van buitenaf.

Vanavond bevestig ik ook de toezegging in Manilla gedaan — dat wij bereid zijn onze strijdkrachten uit Zuid-Vietnam terug te trekken naar gelang de andere partij haar troepen naar het Noorden terugtrekt, de infiltraties staakt, en daarmee het niveau van de gewelddadigheden afneemt.

Onze doelstelling: vrede en zelfbeschikking in Vietnam, houdt rechtstreeks verband met de toekomst van Zuidoost-Azië — waar de laatste tien jaar veel is gebeurd dat vertrouwen inboezemt. Wij hebben alles gedaan wat in ons vermogen lag om tot vertrouwen bij te dragen. Een aantal naties heeft laten zien wat in een klimaat van nationale veiligheid bereikt kan worden. Sinds 1966 heeft Indonesië, het op vier na grootste volk ter wereld, een regering die zich volledig toelegt op vrede met de nabuurlanden en lotsverbetering van het eigen volk. De politieke en economische samenwerking van naties onderling is sterk toegenomen.

Iedere Amerikaan kan trots zijn op de rol die wij hebben gespeeld in Zuidoost-Azië. Wij kunnen terecht het oordeel uitspreken — zoals Zuidoost-Aziaten op verantwoordelijke posten zelf ook doen — dat de vorderingen van de laatste drie jaar veel minder waarschijnlijk zo niet onmogelijk zouden zijn geweest als Amerika en andere landen geen voet bij stuk hadden gehouden in Vietnam.

In mijn toespraak aan de Johns Hopkins Universiteit, drie jaar geleden, heb ik aangekondigd dat wij onze bijdrage zouden leveren aan de grote onderneming Zuidoost-Azië, met inbegrip van de Mekong delta, tot ontwikkeling te brengen — voor alle inwoners van dat gebied. Onze vastbeslotenheid een beter land te helpen bouwen — voor de mensen aan beide zijden in dit conflict — is niet verminderd. De verwoestende uitwerking van de oorlog heeft dit zelfs tot een nog meer urgente aangelegenheid gemaakt dan te voren.

Ik herhaal vanavond wat ik in mijn redevoering voor de Johns Hopkins Universiteit heb gezegd — dat Noord-Vietnam in deze gezamenlijke inspanning zijn rol kan spelen zodra er vrede is.

Na verloop van tijd kunnen binnen een groter raam vrede en veiligheid in Zuidoost-Azië mogelijk worden. De nieuwe samenwerking van de naties binnen dat gebied kan wellicht een hoeksteen hiervoor vormen. Vriendschap met de volkeren van een dergelijk Zuidoost-Azië is stellig wat wij nastreven — en het enige wat wij nastreven.

Eens, medeburgers, zal er vrede in Zuidoost-Azië zijn. Deze zal komen omdat de volkeren van Zuidoost-Azië die wensen — zowel zij wier legers op dit ogenblik strijd leveren als zij die, hoewel bedreigd, tot dusver gespaard zijn gebleven.

De vrede zal komen omdat de Aziaten bereid zijn geweest zich daarvoor in te zetten, er offers voor te brengen, er voor te sterven.

Maar laat men nooit vergeten dat de vrede ook zal komen omdat Amerika zijn zonen heeft gezonden om te helpen deze te bewerkstelligen.

Het is niet gemakkelijk geweest. Verre van dat. Tijdens de laatste vier en een half jaar is het mijn lot en verantwoordelijkheid geweest opperbevelhebber te zijn. Ik heb dagelijks geleefd met de prijs van deze oorlog. Ik ken het leed dat deze heeft aangericht en de bange voorgevoelens die zij heeft opgeroepen. In heel die lange tijd heb ik me laten leiden door één principe:

Wat wij nu doen in Vietnam is van vitaal belang niet alleen voor de veiligheid van Zuidoost-Azië maar ook voor de bestaanszekerheid van iedere Amerikaan.

Er zijn verdragen die wij onverkort moeten naleven en verplichtingen die wij moeten honoreren. Resoluties van het Congres getuigen van de noodzaak de agressie in onze wereld en in Zuidoost-Azië het hoofd te bieden.

Maar de kern van onze bemoeienis in Zuid-Vietnam is altijd de Amerikaanse veiligheid geweest.

En het grotere doel van onze aanwezigheid daar is altijd geweest de landen van Zuidoost-Azië te helpen onafhankelijke, op eigen benen staande leden van de wereldgemeenschap te worden, levend in vrede met zichzelf en met alle anderen. Met zo een Azië zal ons land — en de wereld — heel wat veiliger zijn dan zij vanavond is.

Ik geloof dat een vreedzaam Azië veel nader tot verwerkelijking is gekomen door wat Amerika in Vietnam heeft gedaan. Ik geloof dat de mannen die daar de gevaren van de strijd trotseren de hele wereld helpen veel grotere conflicten, veel uitgebreidere oorlogen, veel grotere verwoestingen te voorkomen.

De vrede die deze mannen naar huis terug zal brengen komt eenmaal. Vanavond heb ik de eerste stap gezet van wat, naar ik hoop, een reeks van stappen aan beide zijden zal zijn om tot vrede te geraken. Ik bid dat mijn aanbod niet verworpen zal worden door de leiders van Noord-Vietnam. Ik bid dat de leiders in Hanoi het zullen aanvaarden als een middel om een einde te maken aan de offers van hun eigen volk. En ik vraag uw steun, landgenoten, voor deze poging om over het slagveld heen een spoedige vrede binnen bereik te brengen.

Ten slotte, medeamerikanen, laat mij dit zeggen: Van hen wien veel gegeven is, wordt veel gevraagd. Ik kan niet zeggen — niemand kan dit zeggen — dat niet nog meer van ons zal worden gevraagd. Toch geloof ik dat nu — niet minder dan toen de jaren zestig begonnen — deze generatie Amerikanen bereid is iedere prijs te betalen, iedere last te dragen, iedere tegenslag het hoofd te bieden, iedere vriend te steunen en iedere vijand te weerstaan om het voortbestaan en het welslagen van de vrijheid te verzekeren. Sinds John F. Kennedy deze woorden heeft gesproken, is het Amerikaanse volk steeds trouw geweest aan het edelste doel van de mensheid en het zal dit trouw gestand blijven doen. Toch geloof ik dat we altijd één ding goed voor ogen moeten houden. Welke beproevingen en moeilijkheden ons ook nog wachten, de uiteindelijke kracht van ons land en onze zaak ligt niet in machtige wapens, onuitputtelijke middelen of grenzeloze rijkdom, maar in de eenheid van ons volk. Dit is mijn diepste overtuiging.

Gedurende mijn gehele openbare loopbaan heb ik mij laten leiden door mijn persoonlijke stelregel dat ik een vrij mens, een Amerikaan, een overheidsdienaar en een lid van mijn partij ben. In die volgorde, altijd en uitsluitend. In de zevenendertig jaar dat ik ons land gediend heb, als afgevaardigde, als senator, als vice-president en nu als uw president, heb ik altijd de eenheid van ons volk vooropgesteld. Ik heb die altijd gesteld boven de splijtzwam van partijbelangen.

In onze tijd geldt evenals vroeger dat een huis dat innerlijk verdeeld is door de belangen van partijen en groeperingen, door sentimenten van godsdienst, ras of streek, geen stand kan houden. Er is nu innerlijke verdeeldheid in het Amerikaanse huis. Er is verdeeldheid onder ons allen op dit ogenblik, en in mijn verantwoordelijke positie als president van het gehele volk kan ik niet voorbijzien aan het gevaar dat dreigt voor de vooruitgang van het Amerikaanse volk en de hoop en vredesverwachtingen voor heel de wereld. Daarom wil ik alle Amerikanen oproepen om, ongeacht de persoonlijke belangen die voor hen op het spel staan, te waken tegen verdeeldheid en haar afschuwelijke gevolgen.

Tweeënvijftig maanden en tien dagen geleden, in een tragisch en traumatisch ogenblik, zijn de taken van dit ambt op mijn schouders komen te rusten. Ik heb toen om uw en Gods hulp gevraagd opdat wij Amerika op de ingeslagen koers zouden kunnen voortsturen, onze wonden verbinden, onze geschiedenis helen, in nieuwe eenheid orde op zaken stellen en de verplichtingen die Amerika op zich heeft genomen tegenover ons gehele volk ten uitvoer brengen.

In vereniging zijn wij deze verplichtingen nagekomen, en in vereniging hebben wij deze verplichtingen uitgebreid. En in zijn gehele toekomst zal Amerika, geloof ik, een sterkere natie, een rechtvaardiger maatschappij, een land van grotere mogelijkheden en vervulde verlangens zijn door alles wat wij samen gedaan hebben in deze jaren van onvergelijkelijke inspanning. Onze beloning zal liggen in het leven van vrijheid, vrede en hoop dat onze kinderen in de toekomstige eeuwen te beurt zal vallen.

Wat wij hebben bereikt toen ons gehele volk zich verenigde mag eenvoudig niet verloren gaan in achterdocht, wantrouwen, zelfzucht en belangenpolitiek in enig deel van ons volk. En omdat ik hierin geloof ben ik tot de conclusie gekomen dat ik het presidentschap buiten de partijgeschillen moet houden die zich in dit politieke jaar ontwikkelen.

Nu Amerika's zonen zich aan verre fronten bevinden, nu zelfs in eigen land Amerika's toekomst op het spel staat, nu onze hoop en de hoop van de wereld op vrede in de waagschaal gesteld zijn, iedere dag opnieuw, geloof ik niet dat ik een uur of een dag van mijn tijd aan persoonlijke partijaangelegenheden of andere plichten mag wijden behalve aan de ontzagwekkende taken van dit ambt, het presidentschap van uw land.

Ik zal daarom de kandidaatstelling door mijn partij voor een nieuwe ambtstermijn als uw president niet nastreven, noch deze aanvaarden.

Laat men echter overal beseffen dat vanavond een sterk en waakzaam Amerika vol zelfvertrouwen klaar staat om te streven naar een eervolle vrede en tegelijk een eervolle zaak te verdedigen, welke prijs, welke lasten, welke offers dit ook moge vergen." (Vertaling US Information Service)

MARTIN LUTHER KING VERMOORD

De leider van de Amerikaanse negerorganisatie Southern Christian Leadership Conference (SCLC), dominee *Martin Luther King,* winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede 1964 wegens zijn strategie van geweldloosheid in de strijd om de rechten van de neger, is op donderdagavond 4 april in Memphis, Tennessee, vermoord door een blanke toen hij op het balkon van zijn motelkamer stond te praten met enige medewerkers.
Ofschoon Kings motel goed was bewaakt, onmiddellijk vele politieagenten toesnelden, en de „liberale" burgemeester van Memphis, *Henry Loeb,* die een avondklok instelde, verzekerde dat hij alles in het werk zou stellen om de moordenaar te pakken te krijgen, wist de dader te ontkomen. Op 5 april verklaarde de door president *Lyndon B. Johnson* naar Memphis gezonden minister van justitie *Ramsey Clark,* dat er geen aanwijzingen waren voor een samenzwering. De directeur van de FBI, *J. Edgar Hoover,* had inmiddels persoonlijk de leiding van het onderzoek op zich genomen.
Dr. King had op 28 maart in Memphis een mars geleid, die gold als steun voor de vuilnislieden van de stad (vrijwel allen negers) die reeds zeven weken staakten. Spoedig na het begin van de mars ontstonden relletjes en plunderingen. Een 16-jarige neger kwam om het leven. Dr. King en zijn medewerkers beëindigden de mars zodra deze hun uit de hand bleek te zijn gelopen. Op 3 april keerde King naar Memphis terug om opnieuw een mars te organiseren. Het stadsbestuur had de tweede protestmars verboden en King verscheen op 3 april voor de rechter om tegen dit verbod te protesteren. Tegelijk onderhandelde hij met Black Powergroepen om incidenten zoals die van de voorgaande week te voorkomen. Toen King in Memphis aankwam waren er bedreigingen tegen zijn leven geuit. De avond voor zijn dood riep hij duizenden negers toe: „Moeilijke dagen komen nu. Maar dat is niet belangrijk meer, want ik leefde en zag de top van de berg. Ik wilde graag leven. Maar ik heb nu geen angst meer. Want ik ben op de bergtop geweest en ik heb het beloofde land gezien. Wij als volk zullen het beloofde land bereiken. Wij zullen van het beloofde land zijn. Het land dat mijn ogen zagen."



Aankomst van ds. Martin Luther King (tweede van rechts) in Memphis op 3 april. Links van hem zijn opvolger als leider van de SCLC, ds. Ralph Abernathy. Uiterst links ds. Andrew Young, uiterst rechts ds. Bernard Lee.

Toespraak president Johnson

President Johnson verscheen, vier dagen na zijn geruchtmakende rede over de beperking van de bombardementen op Noord-Vietnam en zijn afzien van een tweede ambtsperiode (pag. 225 e.v.), een half uur na de dood van King opnieuw voor de televisie om namens de natie uitdrukking te geven aan zijn afgrijzen en diepe droefenis. „Ik vraag iedere burger het blinde geweld te veroordelen dat dominee King neersloeg, die leefde voor geweldloosheid. Amerika kan niets bereiken door wetteloosheid en onenigheid. Alleen door samengaan kunnen we tot gelijke rechten en vrijheid voor allen komen." Johnson kondigde aan dat hij alle afspraken voor die avond had afgezegd en zijn reis naar Honoloeloe, waar hij over de Noordvietnamese reacties op zijn vredesinitiatief zou confereren, een aantal uren had uitgesteld. (Tenslotte zou Johnson wegens de onrust in Washington in het geheel niet naar Honoloeloe gaan.) Johnson zei voorts, dat hij op 8 april in een verenigde vergadering van Senaat en Huis van Afgevaardigden voorstellen en aanbevelingen zou doen voor „een constructief optreden in dit uur van nationale nood". (Deze toespraak werd op 7 april naar een woordvoerder van het Witte Huis verklaarde i.v.m. Kings begrafenis, voor onbepaalde tijd uitgesteld). Johnson bepaalde dat zondag 7 april een dag van nationale rouw zou zijn. Tot de dag van de begrafenis zou van alle openbare gebouwen en oorlogsschepen de vlag halfstok hangen. In de

kathedraal van Washington woonde president Johnson, samen met verscheidene leiders van de beweging voor gelijke burgerrechten, leden van het Congres en van het kabinet een rouwdienst bij.
Na een bijeenkomst op het Witte Huis met leiders van de beweging voor gelijke burgerrechten en hoge regeringsambtenaren zei president Johnson op 5 april, dat blanken en negers nu „moeten en zullen samenwerken om waar te maken dat Amerika wordt geregeerd door de stem van de kiezers niet door de kogel". (Ruled by the ballot, not the bullet.) De droom van Martin Luther King is volgens de president niet samen met hem gestorven. De kracht van de natie wordt nu op de proef gesteld, zei hij.
De moord op ds. King heeft in de gehele wereld diepe indruk gemaakt. Staatshoofden en regeringsleiders van talrijke landen, w.o. Nederland en België, zonden telegrammen van deelneming aan de weduwe van ds. King en de Amerikaanse regering. In vele plaatsen vonden herdenkingsdiensten en demonstraties plaats.

Ongeregeldheden

Enkele uren na de moord op dr. King braken in een twintigtal Amerikaanse steden onlusten uit. De volgende dagen namen deze in aantal en omvang nog toe.
In Washington riep de Black Powerleider *Stokeley Carmichael* de negers op gewapend de straat in bezit te nemen om de moord op King te wreken. „Vanavond heeft blank Amerika de oorlog verklaard aan zwart Amerika", aldus Carmichael, die voorts zei: „Aan intellectueel gepraat is geen behoefte meer. Dat is voorbij. Toen dr. King werd gedood, vervloog tevens de laatste hoop van de blanken." Aan deze en dergelijke oproepen werd door radio en televisie geen verbreiding gegeven. Anderzijds slaagde men er niet in vooraanstaande negerleiders te bewegen een beroep op de zwarte bevolking te doen om af te zien van plunderingen en demonstraties. Ook mevr. *Coretta King* weigerde zulks. Wel riepen de leiders van de negerorganisaties en met name Kings medewerkers in de SCLC op geen wapengeweld te gebruiken tegen blanken en King te eren door zijn strategie van geweldloosheid voort te zetten. Plaatselijk trachtten vele negerleiders de ongeregeldheden, die opnieuw in de meeste gevallen het werk waren van jeugdige getto-



Federale troepen vormen het enige verkeer in een straat met platgebrande gebouwen in het westen van Chicago.

bewoners, te beperken. Ook Carmichael riep in Washington op tegen de politie geen wapens te gebruiken, omdat alleen de politie over wapens beschikte.
Dr. *Ralph Abernathy,* die werd benoemd tot Kings opvolger als president van de SCLC verklaarde op 7 april in Atlanta, dat hij hoopte dat de negers hun energie zouden geven aan een armencampagne en een armenmars naar Washington om druk uit te oefenen op de federale regering om te komen tot economische en sociale hervormingen. Ds. King had later in april demonstraties willen beginnen in het kader van deze campagne. Abernathy zei de „woede en bitterheid" van de negers te begrijpen. „Wij begrijpen dat het systeem van armoede en onrecht hun woede veroorzaakt. Wij menen echter dat de negers hun energie en hulpmiddelen moeten inzetten om een groot monument op te richten voor het leven van Martin Luther King en dit monument zou de armencampagne zijn".

Dr. Ralph Abernathy werd geboren in 1926 in Linden, Alabama. Hij studeerde theologie en werd predikant. Hij organiseerde de busboycot in Montgomery in 1955, waardoor dr. King de grote leider van de beweging voor de burgerrechten in het Zuiden werd. Sedert die tijd waren King en Abernathy nauwe vrienden die gezamenlijk alle acties van de SCLC voorbereidden. Als vice-president van de SCLC stond Abernathy King voortdurend terzijde.

Floyd McKissick, voorzitter van het Congres voor Rassengelijkheid (CORE) verklaarde echter na de moord op King: „De filosofie van de geweldloosheid is mét ds. King gestorven. De zwarte Amerikanen zullen niet langer dulden dat zij worden gedood. Niemand anders in dit land is in staat de filosofie van de geweldloosheid verder uit te dragen."
In vele steden werd de nationale garde ingezet. Dit was op 5 april reeds het geval in Washington, Memphis en North Carolina. Op 5 april verklaarde het leger zich voor te bereiden op het verlenen van assistentie. De politieautoriteiten in Washington en elders gaven opdrachten tot een beleid van „containment", hetgeen voorzichtig optreden en verspreiding van betogers met zo weinig mogelijk gebruik van wapengeweld inhield. Waarnemers zijn van mening dat daardoor het aantal slachtoffers werd beperkt en voorkomen werd dat de woede van de opstandelingen zich tegen de blanke wijken zou gaan richten, doch dat anderzijds door dit beleid de schade door plundering en brandstichting in de negerwijken nauwelijks kon worden beperkt.
In Washington heerste dagenlang een sfeer van een bezette stad in revolutionaire toestand. Evenals in Chicago, New York, Detroit, Memphis, Atlanta en andere steden werd in de federale hoofdstad op grote schaal geplunderd, zowel in het vrijwel niet door particulieren bewoonde centrum als in de goedkope zakenwijken rond de negerachterbuurten. Op 5 april had president

Johnson op verzoek van burgemeester *Walter Washington* 4.000 man federale troepen naar Washington ontboden. Evenals in vele andere steden werd in Washington een avondklok ingesteld. Het aantal federale troepen in Washington steeg tenslotte tot 13.600.
Zondag, de dag van nationale rouw was het rustiger dan de twee voorgaande dagen. Niettemin deden zich ook zondag op verscheidene plaatsen ongeregeldheden voor, met name in Baltimore, Maryland, waar drie personen om het leven kwamen in een nacht van gewelddaden, en in Pittsburgh, Pennsylvania.
Nadat het ook op 8 april vrij rustig was geweest, kwam het op 9 april na de begrafenis van dr. King tot zeer ernstige uitspattingen, met name in Kansas City en Newark, welke steden tot dusver gespaard waren gebleven, en in Brooklyn (New York). Ook op de volgende dagen waren nog vele plaatsen het toneel van ongeregeldheden, plundering en brandstichting, doch de omvang van de onlusten scheen af te nemen, al moesten nieuwe plaatsen worden toegevoegd aan de lijst van onlustcentra van wat een „lange hete lente" werd genoemd.
Op 10 april hadden de onlusten het leven geëist van minstens 41 personen, waaronder geen leden van de politie, de nationale garde of de federale troepen. Meer dan 4.000 personen werden gewond en 16.000 gearresteerd. De schade werd geschat op $ 27 mln.

Memphis

In Memphis waar zich op 4 en 5 april op grote schaal plundering en brandstichting voordeden, wist de burgemeester de toestand vervolgens min of meer in de hand te houden door het scherpe uitgaansverbod en uitgebreide patrouillering door politie en nationale garde. De radio zond onophoudelijk oproepen uit de kalmte te bewaren. In het stadion vond op 7 april voor het eerst in de geschiedenis een verbroederingsbijeenkomst plaats waaraan op uitnodiging van burgemeester Loeb 3000 negers en 3000 blanken deelnamen. Op 8 april leidde mevr. King de geplande mars ter ondersteuning van de eisen van de vuilnislieden. Deze mars kreeg thans het karakter van een rouwmars. Ca. 35.000 personen namen aan de mars deel. De 5.000 man gemeente-, districts- en staatspolitie had op 8 april versterking van in totaal 4.800 man van de nationale garde. In een toespraak zei mevr. King o.m.: „U allen gelooft in datgene wat Martin Luther King verdedigde. Ik zou vandaag een ernstig beroep op U willen doen er op toe te zien dat zijn geest nooit sterft". Zij vroeg zich af hoeveel mensen nog zouden moeten sterven voor in de VS een waarachtig vrije samenleving gerealiseerd is. Tijdens de mars deden zich geen ongeregeldheden voor.

Begrafenis

Het stoffelijk overschot van de vermoorde negerleider werd op 5 april overgevlogen naar Atlanta, Georgia, in een door senator *Robert Kennedy* gecharterd vliegtuig. In Atlanta, Kings woon- en geboorteplaats, trokken in de volgende dagen tienduizenden langs de baar van de vermoorde.
Kings begrafenis vond plaats op 9 april. De rouwdiensten werden gehouden in Kings Ebenhaëzerkerk in de negerwijk, die plaats biedt aan 1900 personen, en vervolgens in de openlucht op het terrein van Moorehouse College. Buiten het kerkje, van waar uit King in 1955 zijn grote busboycot in Montgomery in Alabama lanceerde waardoor hij tot de grote negerleider van het Zuiden werd, stonden tienduizenden personen. In de kerk waren o.m. aanwezig: vice-president *Humphrey* als vertegenwoordiger van de president, ministers als *Clark* en *Gardner,* en de presidentskandidaten: ex-vice-president *Nixon,* gouverneur *Rockefeller,* senator *McCarthy* en vele Kennedy's, waaronder de weduwe van de vermoorde president, burgemeester *Lindsay* van New York, senatoren als *Brooks,* de enige neger in de Senaat, en *Javits* uit New York, Nobelprijswinnaar *Bunche* van de Verenigde Naties. Vele ambassadeurs, onder wie ook de Nederlandse, artiesten als *Sammy Davis, Sydney Poitier, Harry Belafonte, Marlon Brando, Eartha Kitt,* en ook mevr. *Rosa Sparks,* die twaalf jaar geleden in de bus van Montgomery niet voor een blanke wilde opstaan en onderwerp werd van de boycot. Ook de burgemeester van Atlanta nam deel aan de plechtigheden. Gouverneur *Lester Maddox* van Georgia, die geen vlaggen halfstok liet hangen en de ambtaren weigerde vrijaf te geven, verklaarde echter het te druk te hebben met bestuurszaken.
Na de rouwdienst in de kerk trok een menigte van naar schatting 150.000 mensen, voornamelijk negers, van de kerk naar het zeven kilometer verder gelegen Moorehousecollege. Zoals tijdens de marsen in Selma, Montgomery, Chicago en Washington groepeerden de gearmde deelnemers zich in rijen van veertien.
Dr. *Mays,* een oude mentor en vriend van King en directeur van het Moorehousecollege, waar King studeerde, zei aan het einde van de massale dienst in de openlucht: „Deze kleinzoon van een slaaf werd door God geroepen voor de grootste opdracht. Want er is niets groters dan te vechten en te sterven voor het loon van een vuilnisman. Schuldig aan de moord is blank Amerika, schuldig is ook het stadsbestuur



Op een boerenwagen getrokken door mu ilezels, als symbool voor de door King geplande armenmars op Washington, wo rdt het stoffelijk overschot van King naar Moorehouse College gebracht.

van Memphis. Want zoiets zou niet hoeven, honderd jaar na afschaffing van de slavernij, vier jaar na de wet op burgerrechten. Maar wij allen zijn schuldig (....). Het is tijd voor het Amerikaanse volk om berouw te tonen. Om de democratie te verwerkelijken voor allen. Als wij liefhebben, dan tonen we nu dat hij niet voor niets stierf. Zijn naam mag niet worden ontheiligd door geweld. Maar Amerika zal de oorzaak van het geweld moeten wegnemen".
Na een spiritual vertolkt door de zangeres *Mahalia Jackson* en enige gebeden werd ten slotte het lied gezongen dat een monument zal blijven voor Martin Luther King: „We shall overcome".
Dr. King werd begraven op een in de negentiger jaren van de vorige eeuw door de negers van Atlanta, die het gemeentelijke kerkhof voor hun begrafenissen slechts door de achteringang mochten betreden, buiten de stad aangelegd kerkhof. Op een grote marmeren grafsteen, die op het graf zal worden geplaatst, staan de woorden gebeiteld:

Ds. Martin Luther King jr.
1929—1968
Free at last, free at last
Thank God Almighty,
I'm free at last

De correspondent van de *NRC* (10-4) schreef over de plechtigheid:

„De ontroerende begrafenis van Martin Luther King blijft (dus) voorlopig een dag van catharsis voor Amerika, maar nog niet dè dag. Juist de hulde die dit land nu zijn zwarte winnaar van de Nobelprijs voor de vrede bewees, kreeg iets verdachts. Alle televisiestations zonden de plechtigheid zes uur lang uit, zonder onderbreking door reclame, hetgeen hun miljoenen kostte.
Voor het eerst in de geschiedenis waren de beurzen gesloten ter ere van een burger. Zelfs de roulettes in Nevada stonden twee uur stil. De kranten stonden vol met advertenties van bedrijven die King nu wilden eren. Vele schoolkinderen kregen vrij en de straten waren leeg. Alle sportwedstrijden waren afgelast.
Het was of dit land en dit volk door een overdaad van emotie zichzelf de eigenschuld-door-onwil wilden doen vergeten."

Wet op de burgerrechten 1968

Onder de indruk van de gebeurtenissen heeft het Huis van Afgevaardigden op 10 april Johnsons voorstellen inzake verdere burgerrechtwetgeving, die in 1967 niet werden aanvaard en nu dreigden te stranden in de parlementaire procedure, aanvaard. Hoewel het Huis zich thans meer tegemoetkomend toonde dan lange tijd het geval is geweest, was toch ook een zekere „backlash" merkbaar. Dit gold met name de Zuidelijke afgevaardigden, doch ook de democratische fractieleider *Mike Mansfield* waarschuwde voor „overhaaste" acties zolang de toestand „nog niet te overzien" zou zijn. Onder de parlementariërs bleek ook thans geen bereidheid om meer gelden ter beschikking te stellen voor de strijd tegen de armoede.
De wet op de burgerrechten 1968 werd door het Huis aangenomen met 229 tegen 196 stemmen in de versie waarin de Senaat de wet had aanvaard. Daardoor werd een poging voorkomen van Zuidelijke Democraten en conservatieve Republikeinen om de totstandkoming van de wet door de onderhandelingen tussen Huis en Senaat over de verschillende versies te vertragen.
De wet bevat bepalingen ter opheffing van discriminatie bij de verhuur van huizen. Ook bevat de wet voorzieningen ter bescherming van ijveraars voor gelijke burgerrechten en bestraffing van het aanzetten tot onlusten, terwijl ook bepalingen ter bescherming van de indianen zijn opgenomen.
De eliminatie van rassendiscriminatie bij huur of verkoop van woningen zal in drie stadia worden uitgevoerd, de laatste op 1 januari 1970. Als de gehele wet in werking is, zal 80% van de woningen in de VS volledig vrij voor negers zowel als blanken moeten zijn.
President Johnson sprak na de aanvaarding van de wet, die op 11 april door hem werd ondertekend, van „een overwinning voor elke Amerikaan". Door deze voorschriften tot wet van het land te maken wordt „de enig ware weg naar vooruitgang voor een vrij volk" ingeslagen, zei hij op een persconferentie. Langs deze weg „zullen wij voor altijd de kluisters van een oud onrecht verbreken".
De leider van de SCLC, dr. Abernathy, verklaarde dat de aanvaarding van de wet „voor de Amerikaanse negers slechts een eerste stap in de goede richting inhoudt en geen oplossing van het probleem". Hij wees erop dat in tal van steden, waar bij plaatselijke verordening elke discriminatie op het gebied van de huisvesting is verboden, nog niets veranderd is en de negergetto's nog steeds bestaan.
Een functionaris in Washington van de Nationale Vereniging voor de Vooruitgang van Gekleurden (NAACP) sprak van een „schitterende overwinning" en bracht hulde aan president Johnson, maar het Congres voor Rassengelijkheid (CORE) noemde de maatregel „bedrog" en meende dat een doeltreffende toepassing onmogelijk was.

MARTIN LUTHER KING

Martin Luther King werd op 15 jan. 1929 als Michael Luther King geboren in Atlanta (Georgia), waar zijn vader en zijn grootvader van moederszijde baptistisch predikant waren. Toen hij zes jaar oud was veranderde zijn vader zijn eigen voornamen en die van zijn zoon in Martin Luther, ter ere van de grote Hervormer. King werd als kind van de negerbourgeoisie in staat gesteld in Atlanta voortreffelijke scholen te bezoeken. Hij toonde zich een begaafd leerling. Op 15-jarige leeftijd ging hij naar het Moorehouse College, een instelling voor negerjongens in zijn geboortestad, waar hij na twee jaar studie terugkwam van zijn aanvankelijke plannen om rechten of kunstgeschiedenis te gaan studeren en besloot de theologie te kiezen. Van groot belang voor zijn latere ontwikkeling was in deze jaren de bestudering van *Henry David Thoreau's* „On Civil Disobedience", het 19-eeuwse essay waarin goedkeuring wordt uitgesproken over o.a. de muiterij van *John Brown* en andere slaven in 1859. Thoreau tekende bij dit voorbeeld aan, dat onrechtvaardige wetten niet erkend doch weerstaan dienen te worden. Deze stelling vormde de grondslag voor het denken van de Indische zedelijk-godsdienstige en politieke leider *Mohandas Karamachi Gandhi* (1869-1948) en voor het denken van King, die op zijn beurt weer veel ontleende aan Gandhi. „Christus schonk de geest en Gandhi het voorbeeld", zou King in later jaren verklaren. Na het behalen van een graad in de sociologie studeerde hij aan het geïntegreerde Crozer Theological Seminary in Chester (Pennsylvania), waar hij een van de 6 negers temidden van de ongeveer 100 studenten was. Hij was hier de eerste negerklassepresident. Hij studeerde af als beste van zijn jaar en kreeg een beurs voor verdere studie. Van 1951 tot 1955 studeerde King in Boston, waar hij zijn graad van doctor in de filosofie behaalde en waar hij zijn latere echtgenote, de so-

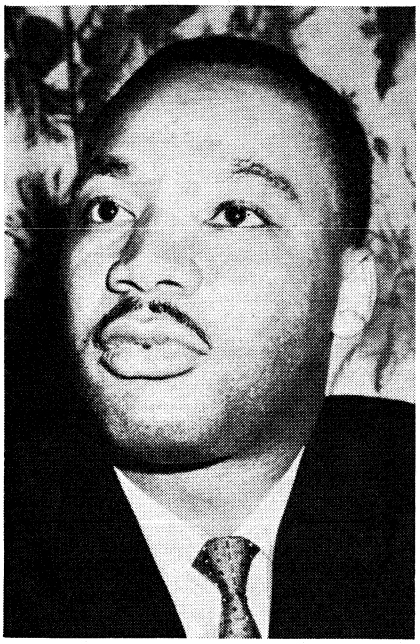

praan Coretta Scott, ontmoette. Terzelfdertijd volgde hij colleges in de filosofie aan de Harvard Universiteit.

In 1955 werd King, die sinds 1947 als hulpprediker aan zijn vaders gemeente verbonden was, predikant van de door welgestelden bezochte Dexter Avenue Baptist Church in Montgomery. Op 1 dec. 1955 weigerde in deze stad de naaister Rosa Parks haar zitplaats in het voor blanken gereserveerde gedeelte van de bus af te staan aan een blanke, zoals door de plaatselijke verordeningen werd vereist. Haar arrestatie leidde tot een busboycot, die 381 dagen duurde en waaraan 50.000 negers deelnamen. King werd voorzitter van het comité, dat de boycot organiseerde (later bekend als de Montgomery Improvement Association).

Na een reeks legale verwikkelingen, die voerden tot het Hooggerechtshof, werd op 20 dec. 1956 in Alabama een uitspraak van een federaal hof in praktijk gebracht, waarbij segregatie in de openbare vervoermiddelen werd verboden.

De boycot bracht King grote bekendheid en bezorgde hem vijanden. King werd van 1956 tot aan zijn dood voortdurend met doodslag bedreigd. De gelukte aanslag van 5 april 1968 was de twintigste aanslag op zijn leven. Daarnaast heeft hij twaalf maal gevangen gezeten.

Uit de boycotactie van Montgomery resulteerde de oprichting van de Southern Christian Leadership Conference, die vnl. uit negerpredikanten bestond en waarvan King voorzitter was. De SCLC werd naast de van 1909 daterende National Association for the Advancement of Coloured People, die zich vnl. met juridische acties bezig hield (leidend o.m. tot de uitspraak van het Hooggerechtshof van 1954), de belangrijkste actieve negerorganisatie.

Kings werkterrein lag tot 1963 voornamelijk in het zuiden van de VS, waar zijn SCLC zich door geweldloze acties vooral kantte tegen discriminatie in openbare vervoermiddelen en gelegenheden en de negers trachtte te bewegen zich te laten registreren als stemgerechtigden. „Give us the ballot", was een veelgehoorde slogan. Uit het noorden stroomden geld en andere blijken van sympathie toe. In 1960 bedankte King — die inmiddels al gast was geweest van de premiers Kwame Nkroemah in Ghana en Jawaharlal Nehroe in India — voor zijn domineesambt teneinde zich geheel te kunnen wijden aan de leiding van de strijd om de „burgerrechten" voor zijn rasgenoten.

In 1960 maakte de Democratische kandidaat voor het presidentschap *John F. Kennedy* van een verblijf van King in de gevangenis gebruik in een telefoongesprek met diens echtgenote zijn waardering uit te spreken voor het werk van de negerleider. Het leverde vele negerstemmen op voor Kennedy.

Nadat in 1961 een door King geleide protestmars naar Albany (Georgia) een eerste mislukking had betekend, keerde geleidelijk het getij voor King. Een onmiskenbaar succes was in 1963 de mars naar Birmingham, die vele t.v.-kijkers de ogen opende voor de wreedheid van politie-optreden tegen negers. In Washington sprak King in augustus van dat jaar na afloop van een mars, waaraan 250.000 Amerikanen deelnamen, een rede uit met de bekendgeworden passage, waarin hij vele malen herhaalt: „Ik heb een droom. . . ."

De mars op Selma in 1965, bedoeld als aansporing van de negers om zich als kiezer te laten registreren, leidde tot de aanneming van de wet op het stemrecht van de neger.

Na de burgerrechtwetgeving van 1964 en 1965 veranderde het karakter van de rassenkwestie. De strijd ging niet meer tegen de juridische discriminatie, doch tegen de praktische discriminatie (o.m. in de werkverschaffing, de huisvesting en het onderwijs). Jonge negerorganisaties kwamen op met de steun van King. De leiders van de gevestigde organisaties begonnen echter de greep op de massa van de negers te verliezen en toen eerst het in 1960 gevormde Student Non-Violent Coordinating Committee en vervolgens het Congress For Racial Equality het idee van de geweldloosheid lieten varen, ontstond verwijdering. Toch stond King sympathiek tegenover de visie van SNCC en CORE op het negervraagstuk, zoals blijkt uit zijn laatste boek. Hij verlegde het brandpunt van zijn acties meer en meer naar het Noorden. Daar werd King echter geconfronteerd (de ongeregeldheden in Watts in 1965) met het ongeduld van de neger, die hijzelf hoop en zelfbewustzijn had geschonken. Zijn pogingen het initiatief te herwinnen bleven zonder resultaat. Zo, mislukte in 1966 een geweldloze huurdersstaking in Chicago. Voor zijn dood lanceerde King een armencampagne met een mars op Washington met het doel de steun van de jongeren te herwinnen. Het feit, dat King als grondlegger van de sociale revolutie van de Amerikaanse neger zich na een schitterende loopbaan trachtte los te maken van het neger-establishment om te kunnen beantwoorden aan de veranderende eisen van de negerrevolutie, waardoor hij het vertrouwen ook van de jongeren die hem op hun beurt een Oom Tom noemden, wist te behouden, stempelde hem tot een groot leider.

Politiek weigerde King zich lange tijd uit te spreken. Eerst de oorlog in Vietnam deed hem hiervan afwijken. Na de New Politics-Conferentie van 1966 verklaarde hij definitief zich tegen herverkiezing van president *Johnson* te zullen verzetten, terwijl hij tergelijkertijd zijn eigen kandidatuur voor het presidentschap afwees (pag. 681-1966).

In 1964 kreeg ds. King de Nobelprijs voor de Vrede. Hij was de jongste die deze prijs ooit kreeg. Hetzelfde jaar riep het weekblad *Time* hem uit tot „man van het jaar". Op 20 okt. 1965 verleende de Vrije Universiteit te Amsterdam hem een ere-doctoraat in de sociale wetenschappen. Hiermee noemden wij slechts enkele van de vele onderscheidingen die hem ten deel vielen.

Kings belangrijkste publicaties in boekvorm zijn: „Stride Towards Freedom" (over de busboycot), „Why We Can't Wait" (over de protestacties van 1963) en het in 1967 verschenen „Where Do We Go From Here: Chaos or Community?", waarin hij een balans opmaakt van tien jaar strijd en zijn inzichten geeft over de verandering van het karakter van die strijd.

EVA

BUITENLANDSE HANDEL 1967

Gedurende 1967, het eerste jaar van de vrije markt voor industrieprodukten, nam de onderlinge handel in de EVA toe met 9,7%, tegen 9,4% in 1966. Sinds 1959, het jaar waarin de EVA tot stand kwam, is de onderlinge handel met 129% toegenomen. Dit komt neer op een gemiddelde jaarlijkse stijging van 11%; in dezelfde periode nam de totale handel jaarlijks gemiddeld met 7 à 7,5% toe.
De EVA-invoer uit de EEG steeg in 1967 met 4%, tegen 6% in 1966; de EVA-uitvoer naar de EEG daalde met 2,4%, tegenover een stijging in 1966 met 4,4%.

Onderlinge handel

De onderlinge uitvoer van de EVA-landen had in 1967 een waarde van $ 8.196 mln, wat neerkomt op 27% van de totale handel. De uitvoer van Oostenrijk, Noorwegen, Portugal en Zwitserland naar de EVA-partners nam in 1967 met ruim 15% toe; die van Finland, Denemarken en Zweden met 10%; die van Engeland met slechts 1,3% (tegen een jaarlijks gemiddelde sinds 1959 van 8,6%). De Britse invoer uit de EVA steeg met 12% (jaarlijks gemiddeld 8,7%), terwijl die van Noorwegen (+ 19,7%) en Denemarken (+ 12,1%) eveneens boven het gemiddelde lagen. Van de andere EVA-landen gaven Oostenrijk, Zweden en Zwitserland een stijging te zien van resp. 11,3%, 5,1% en 7,1%; de Portugese invoer uit de EVA bleef ongewijzigd, de Finse daarentegen daalde met 2,4%. De landen waarvan de handel met de partners het sterkste toenam sinds het tot stand komen van de EVA zijn: Portugal (378%), Oostenrijk (249%) en Zwitserland (174%). De Noordse landen, die ca. 56% van de totale onderlinge handel voor hun rekening nemen, hebben hun gezamenlijke uitvoer naar de EVA met 135% verhoogd in de periode 1959-1967. Hun onderlinge handel gaf een toename te zien van 201% sinds 1959, waarvan 14% in 1967.

Handel met anderen

In 1967 bedroeg de invoer uit de EEG $ 11.469 mln, de uitvoer naar de Gemeenschap $ 7.558 mln. Er was dus een deficit van $ 3.911 mln, d.w.z. $ 633 mln groter dan in 1966. De uitvoer in 1967 bleef ca. 2% beneden het peil van 1966. Dit werd grotendeels veroorzaakt door een daling met 9% van de uitvoer naar West-Duitsland, hoewel ook de export naar de Benelux-landen verminderde. Alleen Noorwegen (+ 6,6%) en Zwitserland (+ 2,6%) konden hun uitvoer naar de EEG vergroten. Van de overige EVA-landen daalde de uitvoer naar de EEG. Het minst bij Engeland (1,6%), het meest bij Finland (11,9%). Het grootste aandeel van de EVA-uitvoer naar de EEG werd geleverd door Engeland (38%).
De invoer uit de EEG nam t.o.v. 1966 met 4% toe tot een waarde van $ 11.469 mln. Oostenrijk, Portugal en Finland importeerden minder, Denemarken en Zweden bleven constant, Noorwegen en Zwitserland vergrootten hun invoer met een gering percentage; alleen de Britse invoer uit de EEG nam sterk (12,6%) toe. Het zichtbare handelstekort van de EVA met Oost-Europa werd gehalveerd. De uitvoer steeg met 14,4% tot een waarde van $ 1.583 mln; de invoer met minder dan 1% tot $ 1.744 mln.
De uitvoer naar de VS had een waarde van $ 3.004 mln, wat een geringe daling t.o.v. 1966 betekende toen er een stijging van 22% bereikt werd. De invoer nam toe met 5,5%, minder dan in 1966, en bedroeg $ 3.692 mln. Zweden was het enige EVA-land dat zijn uitvoer naar de VS aanzienlijk zag stijgen, nl. met 12,6%. De toegenomen invoer was grotendeels te danken aan Engeland (+ 14%) en Denemarken (+ 10%). De Zwitserse invoer steeg met 2%; die van de andere EVA-landen daalde t.o.v. 1966.
Hoewel de meeste EVA-landen hun uitvoer naar andere landen (buiten EEG, Oost-Europa en de VS) sterk vergrootten werd dit bijna volledig teniet gedaan door een vermindering van de uitvoer van Engeland met 3,5%, omdat dit land bijna 70% van deze handel voor zijn rekening neemt. De invoer uit de overige landen nam met 4% toe, wat nagenoeg overeenkomt met het jaarlijks gemiddelde sinds 1959. (Survey of British and Commonwealth Affairs 15-3)

(Vor. ber. pag. 356-1967)

EVA-CONVENTIE VAN TOEPASSING OP FAROER

Op 1 jan. is krachtens een besluit van de Deense regering van 13 dec. 1967 de EVA-conventie voor de Faroer van kracht geworden.
Tijdens de bijeenkomst van de EVA-ministerraad te Lausanne op 26 okt. 1967 (pag. 8/2) had de Deense minister van economische zaken en Europese integratie, *Ivar Nörgaard,* het voornemen van zijn regering bekendgemaakt het haar krachtens art. 43 van de Conventie van Stockholm toekomende recht uit te oefenen om de Conventie ook voor de Faroer van toepassing te verklaren. Na regeling van de technische details in de EVA-raad volgde het Deense besluit *(NZZ).*

DUITSLAND (ALGEMEEN)

MEMORANDA EVANGELISCHE KERK EN BENSBERGER KRING

Vrijwel gelijktijdig zijn van evangelische en rooms-katholieke zijde publicaties verschenen m.b.t. de Duitse kwestie.
Grondslag voor beide publicaties is het Gedenkschrift dat in 1965 verscheen onder goedkeuring van de Raad van de Evangelische Kerk in Duitsland (pag. 714/3-1965).

Vredestaken van de Duitsers

De op 1 maart verschenen studie van de Evangelische Kerk, onder de titel „Vredestaken van de Duitsers", is ontstaan uit een gemeenschappelijk beraad van burgers uit beide Duitse staten, dat onder leiding stond van de Tübinger hoogleraar Ludwig Raiser. Noch onder de leden van de betreffende commissie noch in de Raad verwierf de studie een algehele instemming.
Het geschrift bepleit de „politieke gemeenschap van de Duitsers". Gesteld wordt dat de huidige scheidingslijn tussen de beide delen van Duitsland willekeurig getrokken is en oude menselijke, politieke en economische verbanden verbreekt. Daarom bestaat er tot nu toe een elementair bewustzijn bij elkaar te behoren.
Over de vorming van de politieke gemeenschap van de Duitsers wordt opgemerkt dat deze niet belemmerd mag wor-

ONDERLINGE EVA-UITVOER 1967 (f.o.b) ($ mln)

Naar \ Van	Oostenrijk	Denemarken	Finland	Noorwegen	Portugal	Zweden	Zwitserland	Engeland	EVA
Oostenrijk		35,0	16,1	22,2	11,5	64,8	156,4	100,5	406,5
Denemarken	31,2		50,6	182,6	11,9	344,3	58,6	573,4	1.252,6
Finland *)	7,5	59,3		38,6	3,4	138,6	14,6	318,4	580,4
Noorwegen	8,5	136,9	35,9		9,5	271,5	18,0	335,7	816,0
Portugal *)	10,2	18,9	7,5	8,4		32,8	12,8	152,7	243,3
Zweden	53,9	427,5	232,1	539,0	24,2		100,0	604,1	1.980,8
Zwitserland	179,9	76,6	38,6	44,4	40,0	117,8		261,8	759,1
Engeland	111,9	405,4	201,3	358,6	134,4	620,9	324,4		2.156,9
EVA *)	403,1	1.159,6	582,1	1.193,8	234,9	1.590,7	684,8	2.346,6	8.195,6

*) Voorlopige cijfers (EVA-secretariaat).

den door twistgesprekken over gebieden, „die tot het Duitse Rijk behoorden, maar thans nauwelijks meer bewoond worden door Duitstaligen". Evenmin moet gestreefd worden naar het herstel van een volledige nationale staatssoevereiniteit.
Doel moet zijn een Europese orde die op samenwerking van haar leden is gericht. Slechts in dit kader schijnt een politieke samenwerking mogelijk en zinvol. Op de lange weg tot dit doel moet met het bestaan van twee politieke stelsels gerekend worden. Uit het tegenover elkaar staan moet een geregeld naast elkaar en tenslotte een constructief met elkaar bestaan tot stand komen. Zonder de medewerking van alle partijen, die in de Westduitse Bondsdag en in de Oostduitse Volkskamer vertegenwoordigd zijn is de vorming van een politieke gemeenschap nauwelijks denkbaar. De stemmen van deze partijen moeten een legaal gehoor vinden.
De politieke gemeenschap moet een duidelijk federatief karakter hebben. Er moet een begin worden gemaakt met onderlinge politieke en juridische betrekkingen, die veel intensiever zijn dan diplomatieke betrekkingen, omdat de beide delen van Duitsland geen buitenland voor elkaar zijn. Voor elke Duitser met politieke verantwoordelijkheid bestaat de plicht zich bij zijn politieke handelen te laten leiden door de vraag of hij daarmee ook in het andere deel van Duitsland begrip en instemming kan vinden. De Duitsers kunnen tot de politieke samenwerking een grote bijdrage leveren door reizen, contacten en informatie, waarbij zij de situatie zonder vooringenomenheid moeten beoordelen.
Door de bijzondere positie van de beide Duitslanden — in het centrum van Europa — hebben de Duitsers de noodzaak en kansen om gemeenschappelijk tot de vrede in Europa bij te dragen. Als concrete taken worden genoemd deelneming aan acties voor de vrede, gemeenschappelijke ontwapening, het voorkomen van een verdere atoombewapeningswedloop.

Duits-Poolse vraagstukken

Op 2 maart publiceerde de „Bensberger Kring", een onafhankelijke groep van prominente rooms-katholieke leken, een „memorandum van Duitse katholieken over de Duits-Poolse vraagstukken".
Het geschrift noemt het een bijzondere taak van de Duitse rooms-katholieken tot de verzoening van het Poolse en Duitse volk bij te dragen. Hierbij wordt erop gewezen dat de in naam van Duitsland jegens Polen begane misdaden van dien aard zijn dat elke poging tot het memoreren van Poolse schulden verstommen moet.
Politiek gezien is het meest urgente probleem, dat de vrede en samenwerking tussen Duitsland en Polen, in de weg staat, dat van de vroegere Duitse gebieden aan gene zijde van de Oder en de Neisse. „Niemand van ons kan de ogen er voor sluiten, dat een volk welks politieke leiding een oorlog ontketend en verloren heeft, daarvoor niet alleen feitelijk, maar ook volgens de norm van de gerechtigheid moet boeten ... Hierin ligt besloten dat wij behalve schadevergoeding (...) ook politieke nadelen moeten aanvaarden. Daarbij kan ook gebiedsverlies niet principieel worden uitgesloten. De omvang van een dergelijk nadeel mag weliswaar niet eenzijdig worden gedicteerd — alsof de verliezer volledig rechteloos is —, maar vereist de vaststelling in politieke onderhandelingen en afspraken, welke de vrede weer als juridische vrede staven. (...)
In het door de Poolse regering bestuurde gebied hebben zich Poolse mensen gevestigd (...) in een proces dat in 1970 een kwart eeuw geduurd zal hebben. Een derde van de huidige bewoners werd er geboren (...) Vervolgens zijn deze mensen (...) in het levensverband van de Poolse natie geïntegreerd. (...) Daaruit volgt dat er een „Heimatrecht" van de in de omstreden gebieden levende Polen, in het bijzonder van hen die er geboren zijn, ontstaan is. (...)
Deze ontwikkeling komt overeen met de verregaande integratie van de ontheemden in de Bondsrepubliek en in de DDR. (...) In de Bondsrepubliek hebben zij voor het grootste deel een nieuwe „Heimat" gevonden. Naar mate zich deze ontwikkeling voortzet, neemt de betekenis van het „Heimatrecht" af ...
Wie de verdrijving van de Duitsers na 1945 uit hun „Heimat" een onrecht noemt en het „Heimatrecht" wil verzekeren, mag niet wensen dat deze Polen uit hun „Heimat" verdreven worden .(...) Dan moeten wij bereid zijn ook de consequenties eruit te trekken dat de in 1945 onder Pools bestuur gestelde gebieden intussen door Polen bewoonde en in het land en de staatsorde van Polen geïntegreerde gebieden geworden zijn.
Daarom wordt het voor ons (Duitsers) onvermijdelijk om ons met de gedachte vertrouwd te maken, dat wij de terugkeer van deze gebieden in het Duitse staatsverband niet meer kunnen eisen. (...) Politieke nuchterheid moet ons zeggen dat inzichten die te laat verwerkelijkt worden hun politiek effect verliezen. De erosie van onze aanspraken gaat toch al verder ..."
In het memorandum wordt de opheffing van de kerkrechtelijk aparte zielszorg van de ontheemden in West-Duitsland verlangd alsmede de normalisering van de juridische en pastorale diocesane orde in het door Polen bestuurde gebied. (Dit is eveneens een wens van de Poolse bisschoppen).
Tenslotte wordt in het memorandum verklaard: Een stap tot verzoening die geen uitstel duldt, is het schadeloos stellen van de politieke slachtoffers van de nationaal socialistische terreur. „Vele van hen zijn ziek, invalide, niet tot werken in staat en leven daarom in beklagenswaardige omstandigheden."

Reacties

Vooral het memorandum van de Bensberger Kring lokte vele reacties uit. De woordvoerder van de werkgemeenschap der katholieke ontheemden, de CDU-afgevaardigde R i e d e l, verweet de samenstellers dat zij gewetensbezwaren aangevoerd hadden om een „simpele politieke revolutiestijl te beoefenen". Het CDU-Bondsdaglid C z a j a, voorzitter van de landsbond van Opper-Silezië, beschuldigde de Bensberger Kring ervan dat deze met zijn memorandum het beginsel van de gerechtigheid schond. De SPD-afgevaardigde R e h s maakte als voorzitter van de bond van ontheemden de samenstellers het verwijt dat zij overwegend volgens Poolse standpunten en ten gunste van Poolse belangen argumenten aanvoerden.
Minister K a i U w e v o n H a s s e l van vluchtelingen verklaarde in een interview met „Welt am Sonntag": „De samenstellers van dit memorandum zijn van een niet-realistische voorstelling van de verhoudingen uitgegaan en konden daarom ook niet tot bruikbare voorstellen komen". (F A Z, N Z Z)

(Vor. ber. pag. 714/3-1965)

DUITSLAND (WEST)

VERSLAG KIESINGER OVER DE TOESTAND VAN DE NATIE

Op 11 maart heeft Bondskanselier *Kiesinger* aan de Bondsdag een „verslag over de toestand van de natie in het gesplitste Duitsland" uitgebracht, waarin een overzicht van de bereikte resultaten van de „grote coalitie" en van de verdere doelstellingen van zijn regering wordt gegeven. Op de voorgrond stond de buitenlandse politiek en de verhouding met de DDR. Kiesinger verklaarde dat Duitsland nog altijd verdeeld is tegen de wil van het Duitse volk, als gevolg van het conflict tussen Oost en West. Hij noemde deze toestand „onverdraaglijk en gevaarlijk", maar zij kon alleen met vreedzame middelen worden gewijzigd.
De Bondsrepubliek is bereid mee te werken aan de economische vooruitgang van Oost-Duitsland. De regering overweegt de oprichting van een bureau voor internationale handel in Oost-Berlijn. Kiesinger herhaalde zijn aanbod, dat zowel in de regeringsverklaringen van 13 dec. 1966 (pag. 807/2 e.v. 1966) en 12 april 1967 (pag. 298/1-1967) als in zijn beide brieven aan de Oostduitse premier, *Stoph* (pag. 439/2-1967 en 662/2-1967) was vervat, om te spreken over alle praktische vraagstukken, die de verhouding tussen Oost- en West-Duitsland betreffen. Hierbij zou tevens over het thema van het wederzijds afzien van gebruik van geweld kunnen worden gesproken. Voorwaarde tot een dergelijk gesprek is echter, dat Oost-Duitsland afziet aan deze gesprekken de eis van volkenrechtelijke erkenning te verbinden.
Inzake Berlijn bevestigde Kiesinger nogmaals de band, die tussen deze stad en de Bondsrepubliek bestaat, en de bereidheid deze ook in de toekomst met alle ter beschikking staande middelen te verzekeren.
Als bijdrage aan een Europese vredesordening poogt Bonn de betrekkingen met de Oosteuropese landen te verbeteren. De Bondsrepubliek is bereid diplomatieke betrekkingen aan te knopen met Tsjechoslowakije en alle andere Oosteuropese staten. Als een eerste belangrijke stap tot een Europese vredesordening ziet de Bondsregering het wederzijds afzien van gebruik van geweld. De Bondsregering is dan ook bereid om hierover met de Sowjet-Unie te spreken. Ook een non-proliferatieverdrag kan een grote bijdrage vormen, mits het aan de belangen van

alle ondertekenaars recht laat wedervaren. In dit verband wees Kiesinger op het standpunt van de Bondsregering inzake het ontwerp-non-proliferatieverdrag, neergelegd in haar memorandum van 8 maart.*)

Zolang Oost-Europa nog zwaar bewapend is, dient de Bondsrepubliek voor zijn verdediging te zorgen.

Kiesinger zag hiervoor in de NAVO de zekerste garantie. Hij toonde zich bezorgd over de voorgenomen terugtrekking van Amerikaanse, Engelse, Franse en Belgische strijdkrachten uit Duitsland.

Dit bevestigde volgens Kiesinger de noodzaak van een voldoende grote, moderne en goed uitgeruste Bundeswehr. Kiesinger verklaarde vervolgens: „Hoe sterk onze banden met het Atlantisch bondgenootschap ook zijn, hoe vriendschappelijk onze betrekkingen met de VS ook, toch mogen wij onze eigen toekomst, en naar wij menen, ook de toekomst van een verenigd West-Europa niet binnen het vaste verband van een Noordatlantisch imperium zoeken. Een dergelijke oplossing zou de demarcatielijn, die Duitsland en Europa verdeelt, in een duurzame grens veranderen. Een dergelijke oplossing zou echter ook het gevaar van een groot wereldconflict op dramatische wijze vergroten." Een sterk, verenigd Europa zou een deel van de last van de schouders van Amerika kunnen nemen en meer verantwoordelijkheid voor de eigen veiligheid kunnen dragen. „Een dergelijk zelfstandig, met Amerika vriendschappelijk verbonden Europa zou de wereldvrede in hoge mate kunnen dienen en zou kunnen helpen een brug tussen Oost en West te slaan. Een betrouwbaar deelgenootschap met Amerika blijft verzekerd, omdat, afgezien van onze gemeenschappelijke geestelijke en politieke waarden, een gelijkheid van belangen daarin bestaat, dat West-Europa niet onder Sowjetrussische invloed mag vallen", aldus Kiesinger. Deze passage werd algemeen als „gaullistisch" uitgelegd.

Kiesinger zei voorts dat de toetreding van Engeland en andere landen tot de Europese Gemeenschappen door de Bondsrepubliek wordt gesteund. De Bondsrepubliek is echter vastbesloten een ernstige crisis in de Gemeenschap te voorkomen die de bereikte resultaten in gevaar zou kunnen brengen. Bonn streeft naar verdieping en uitbreiding van het Frans-Duitse vriendschapsverdrag als basis voor de Europese vredesregeling, die tevens het Duitse probleem omvat.

De oorlog in Vietnam volgt het Duitse volk met grote bezorgdheid en diep medeleven voor de lijdende bevolking van dat land. Maar Kiesinger voegde hieraan toe dat men de VS niet eenzijdig de schuld mag geven en dat juist de Duitsers geen reden hebben over Amerika te schoolmeesteren.

M.b.t. de binnenlandse toestand zei Kiesinger dat de maatregelen om de economische terugslag van eind 1966 te overwinnen, tot gevolg hebben gehad, dat men nu weer mag rekenen op een voortgezette groei in de komende jaren. Kiesinger verdedigde uitgebreid de vorming van de „grote coalitie". Hij erkende het uitzonderingskarakter ervan, omdat er geen effectieve oppositie overbleef. Eind 1966 bleek de grote coalitie echter de enige mogelijke oplossing. Om deze oplossingen in de toekomst te voorkomen, houdt de regering vast aan de in de regeringsverklaring van 1966 aangekondigde kiesrechthervorming.

Kiesinger verklaarde dat de rechts- en links-extremistische partijen in eerste instantie door politieke discussie teruggedrongen moeten worden. De Bondsregering zal echter niet aarzelen ook met grondwettige middelen tegen partijen op te treden die de vrije democratische orde zouden bedreigen. *(FAZ, NZZ)*

BUITENGEWOON SPD CONGRES

Van 17 t/m 21 maart is in Neurenberg het eerste congres van de SPD gehouden sinds het ontstaan van de Grote Coalitie eind 1966.

Bij de opening van het congres ontstonden ongeregeldheden, doordat naar schatting 400 à 500 betogers, waaronder veel jongeren, trachtten te verhinderen, dat de SPD-leiders de congreshal binnenkwamen.

Vooral partijvoorzitter *Brandt* en vice-voorzitter *Wehner* liepen klappen op.

De betogers protesteerden tegen de medewerking van de SPD aan de wet op de noodtoestand, tegen de Amerikaanse politiek in Vietnam en tegen het royement van de Berlijnse SPD-wethouder *Harry Ristock* en *Erwin Beck* wegens deelneming aan een anti-Amerikaanse Vietnammars op 18 febr. te West-Berlijn.

Rede Brandt

In zijn rede voor het congres heeft voorzitter Brandt de deelneming van de SPD aan de Grote Coalitie verdedigd en gevraagd om een duidelijke goedkeuring.

Hij wees op de inbreng van de SPD in de economische en buitenlandse politiek. „Na 15 maanden sociaaldemocratische deelneming aan de regering is deze Bondsrepubliek meer als ooit tevoren onze staat", aldus Brandt. Hij zei verder dat dit „positief betekent de kans uit deze staat te maken wat de SPD zich voorstelt" en in dit proces de leidende rol van de Duitse sociaaldemocratie te beproeven en te vergroten. Negatief wil het zeggen dat een mislukking van dit werk, zwakheden en een ontwikkeling in de verkeerde richting de SPD ook aangerekend worden. Dit is de grote uitdaging aan de SPD.

In het vervolg van zijn rede sprak Brandt over de erkenning van de Oder-Neisse grens met Polen.

Rechtstitels zo verklaarde hij, hebben weliswaar hun betekenis, maar ondersteunen geen aanspraken die werkelijkheid kunnen worden.

Bonn weet, dat erkenning van de Oder-Neisse grens niet tot diplomatieke betrekkingen met Polen zal leiden. Dat is een realiteit, net als het feit, dat 40% van de mensen, die in die gebieden wonen, daar gebonden zijn. Een verdere realiteit is dat het Duitse volk de verzoening juist met Polen wenst en nodig heeft. Hij zei letterlijk: „Hieruit vloeit voort de erkenning respectievelijk respectering van de Oder-Neisse grens tot een regeling d.m.v. een vredeverdrag". De huidige grenzen zijn niet door geweld te wijzigen, zo ging hij verder, en de Bondsrepubliek moet tot dienovereenkomstige verdragen bereid zijn.

In zijn rede ging Brandt tevens in op de tegenstand van de vakbonden tegen de wet op de noodtoestand. Hij verzette zich tegen de dwang, die grote vakorganisaties zouden uitoefenen op afgevaardigden door hen te dreigen steun te onthouden, wanneer zij niet zouden stemmen i.v.m. opvattingen van deze organisaties.

Verder sprak hij over het verzet tegen het ondertekenen van het non-proliferatie-akkoord in de CDU en CSU door o.m. *Hallstein* en *Strauss*. Brandt wees uitdrukkelijk

*) Op 8 maart overhandigde de Bondsrepubliek aan de ontwapeningsconferentie te Genève een memorandum waarin zij, naast instemming met de algemene opzet, enkele bezwaren uitsprak tegen de huidige vorm van het ontwerp-verdrag. Deze betreffen het ontbreken van een verband tussen niet-verspreiding van kernwapens en algemene ontwapening, het ontbreken van voldoende garanties tegen „atoomchantage" en ontbreken van snelle aanpassingsmogelijkheden aan veranderde omstandigheden.

het bezit van atoomwapens door West-Duitsland af en sprak zich uit voor ondertekening van het verdrag.

Discussie

Na de rede volgde een felle discussie over de goedkeuring van de grote coalitie met de CDU-CSU. De voornaamste bezwaren waren het gebrek aan eigen gezicht van de SPD en het feit, dat nu, 16 maanden na het totstand komen van de coalitie pas toestemming werd gevraagd. Tenslotte werd deze verkregen, na herhaald ingrijpen door voorzitter Brandt, met een geringe meerderheid van 173 tegen 129 stemmen.

Tijdens de discussies in de commissies heeft de staatssecretaris van justitie *Horst Ehmke* gepleit voor beëindiging van de oorlog in Vietnam, ook indien dat ten koste gaat van de huidige Amerikaanse posities. Inzake de studentenonrust in Berlijn stelde hij zich niet achter de studenten, maar toonde wel begrip.

In dezelfde commissie pleitte de schrijver *Günther Grass* voor overleg van de SPD met de jeugd, vooral over het politieke verleden van *Kiesinger* en *Lübke*.

De uitsluiting van de wethouder van Berlijn Ristock en Beck werd door de partijraad ongedaan gemaakt. De rechten verbonden aan het lidmaatschap blijven hen echter ontnomen in afwachting van de beslissing van een commissie van onderzoek.

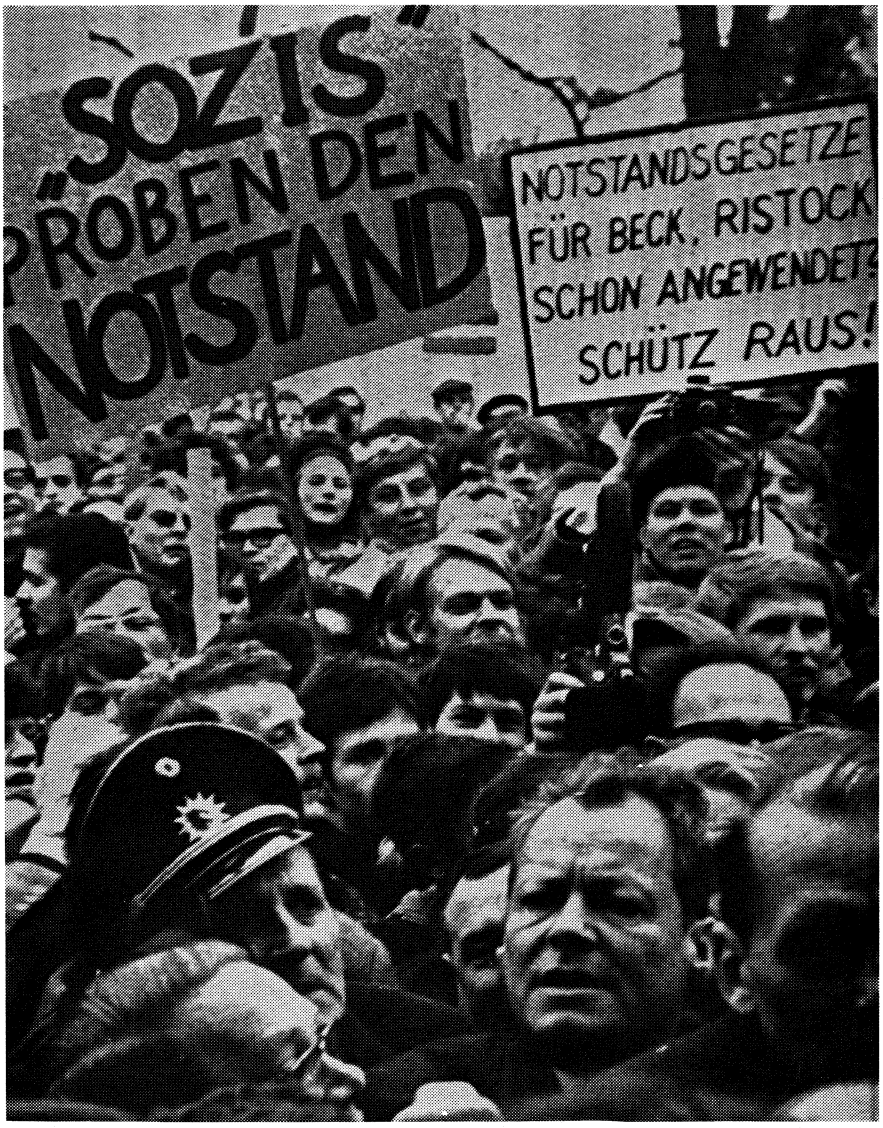

SPD-voorzitter Willy Brandt werd bij betreden van het congresgebouw ingesloten door betogers.

Resoluties en besluiten

In een aantal resoluties heeft de partijraad zich uitgesproken over de buitenlandse politiek van de SPD. T.a.v. de relaties met Oost-Europa heeft het congres zich voorstander getoond van bewapeningsbeperking en uiteindelijk vermindering van conventionele en atoomstrijdkrachten in Europa. Men wil komen tot een Europees veiligheidsstelsel en tot opheffing van de splitsing van Duitsland en Europa. Verder sprak de partijraad zich uit voor aanvaarding van het non-proliferatieverdrag als bijdrage tot ontspanning. Als voorwaarde voor ontspanning t.o.v. het Oostblok zag het SPD-congres een nauwe samenwerking met het Westen. De NAVO moet blijven bestaan tot een functionerend veiligheidssysteem in het leven is geroepen en hervormingen mogen het Atlantisch bondgenootschap niet verzwakken, maar moeten bijdragen tot de ontspanning. Ook dient de EEG verder uitgebreid te worden door het opnemen van nieuwe leden.

Verder moet de vriendschap met Frankrijk verdiept worden, zonder welke een vredespolitiek geen succes zou hebben.

Een zeer belangrijke resolutie betrof de steun aan het streven ter verbetering van de betrekkingen met de volken van Oost-Europa. Ondanks tegenslagen en mislukkingen dient deze politiek door de socialistische minister van buitenlandse zaken Brandt te worden voortgezet. Men nam de bewoordingen uit de rede van Brandt inzake de erkenning resp. respectering van de Oder-Neisse grens over.

Over de betrekkingen met de DDR zei de resolutie dat hoge mate van samenwerking nodig is tussen de beide delen van Duitsland. Het bestaan van twee verschillende staten wordt ontkend en daarom kunnen de inwoners van de beide gebieden elkaar ook niet als buitenlanders beschouwen. Er dient gestreefd te worden naar regelingen, die geen van beide zijden discrimineren. Deze mogen de veiligheid en status van West-Berlijn niet in gevaar brengen of de splitsing van Duitsland volkenrechtelijk bekrachtigen. Hierdoor staat erkenning van de DDR niet ter discussie.

In een resolutie over Vietnam pleitte de SPD voor het stopzetten van de bombardementen op Noord-Vietnam en wordt een beroep gedaan op Noord-Vietnam, China en de SU om het conflict door onderhandelingen te beëindigen.

Op de laatste dag van het congres werd Willy Brandt als voorzitter van de SPD herkozen met 325 van de 333 uitgebrachte stemmen. Als vice-voorzitter werd Herbert Wehner herkozen met 269 tegen 57 stemmen; tweede vice-voorzitter werd *Helmut Schmidt* (als opvolger van de overleden *Fritz Erler)* met 261 tegen 69 stemmen.

Met een stemverhouding van 2/3 tegen 1/3 werd besloten tot ondersteuning van het voorstel tot de wet op de noodtoestand. Wel werden garanties gevraagd tegen een lichtvaardig gebruik van de wet. De Bondsdagfractie werd uitgenodigd zo spoedig mogelijk met een voorstel te komen.

Ondanks grote tegenstand van de minister van economische zaken

Schiller aanvaardde het congres tenslotte het voorstel tot uitbreiding van de medezeggenschap tot alle grote ondernemingen. Tot nu toe geldt deze medezeggenschap alleen voor de kolen- en staalindustrie. Het wetsvoorstel hiertoe zal deze regeringsperiode nog ingediend moeten worden door de SPD-fractie in de Bondsdag.
De bij de totstandkoming van de Grote Coalitie overeengekomen voorstellen tot hervorming van het kiesstelsel zullen in een speciale commissie van de partij worden behandeld. De resultaten zullen dan aan een gewone partijraad in 1970 ter beoordeling worden voorgelegd.

De Oder-Neisse

Het pleidooi van Brandt voor „eerbiediging en erkenning" van de Oder-Neisse-grens wekte onrust in de CDU en spanningen binnen de regeringscoalitie.
Op 26 maart kwamen de leiders van CDU/CSU en SPD onder voorzitterschap van bondskanselier *Kiesinger* bijeen om o.a. over deze kwestie te spreken.
Kiesinger verklaarde op 27 maart in de Bondsdag, dat het de gemeenschappelijke overtuiging van de coalitiefracties is, dat de grenzen van een herenigd Duitsland slechts in een vrijelijk overeengekomen regeling met een regering voor geheel Duitsland vastgelegd kunnen worden. De kwestie van Brandts uitlatingen was inmiddels in het reine gebracht. Kiesinger deed een beroep op het Poolse volk en de Poolse regering „de hand die wij U toesteken" niet af te wijzen. Tegelijkertijd liet hij aldus *DPA* (27-3), doorschemeren, dat de Westduitse regering bereid is door een verstandige en eerlijke politiek op latere oplossingen vooruit te lopen. „Wat let ons, ideeën uit te wisselen over mogelijke toekomstige oplossingen", aldus de bondskanselier.

MINISTER LÜCKE AFGETREDEN. BENDA OPVOLGER

De minister van binnenlandse zaken, *Paul Lücke,* heeft op 26 maart zijn ontslag ingediend, maar dit dezelfde dag op verzoek van bondskanselier *Kiesinger* voorlopig weer ingetrokken. Op 28 maart echter verzocht hij Kiesinger zijn ontslagaanvrage door te zenden aan de bondspresident.
Als reden voor zijn aftreden voerde Lücke aan dat hij er thans van overtuigd was, dat een kieswethervorming overeenkomstig de regeringsverklaring van 13 dec. 1966 (pag. 807/3-1966) in de huidige zittingsperiode van de Bondsdag niet meer verwezenlijkt kon worden.
In genoemde regeringsverklaring was de tussen de CDU en de SPD bij de vorming van de Grote Coalitie gemaakte afspraak* opgenomen: Tijdens de samenwerking tot de herfst van 1969 moet een nieuwe kieswet worden aangenomen en in de grondwet worden opgenomen, die voor de Bondsdagverkiezingen na 1969 duidelijke meerderheden mogelijk maakt. Er was zelfs sprake van een overgangsregeling voor de verkiezingen van 1969.
Lücke beschouwde de invoering van het meerderheidsstelsel als een van de belangrijkste doelstellingen van de Grote Coalitie. Alleen door dit stelsel zou volgens hem de democratie in de Bondsrepubliek kunnen worden gestabiliseerd en de intrede van kleine partijen (met name de NPD) in de Bondsdag kunnen worden verhinderd. Daarom was Lücke ook sinds jaren een ijverig pleiter voor een tijdelijk samengaan van de grote partijen, aldus de *NRC* (29-3).
Ook bondskanselier Kiesinger was lange tijd voorstander van de invoering van het meerderheidsstelsel. Sinds de sociaal-democraten duidelijk gingen aarzelen omdat zij voor hen nadeel verwachten van het meerderheidsstelsel, bleek dat de bondskanselier er weinig voor voelde de kwestie zo hoog op te nemen, dat hij het voortbestaan van de Grote Coalitie op spel zou zetten.
Op 11 jan. kwamen de coalitiepartijen overeen dat in 1969 geen overgangsregeling zou gelden en dat gekozen zou worden volgens het bestaande kiesstelsel (pag. 86/3).
De rechtstreekse aanleiding tot het ontslag van Lücke vormde het besluit van het SPD-congres (zie pag. 248/2) de kwestie van het kiesstelsel niet aanstaande herfst op een bijzonder congres te behandelen, maar op een gewoon partijcongres, d.w.z. in 1970, zodat zelfs in 1973 verkiezingen volgens het huidige stelsel mogelijk zouden blijven. Volgens een bericht van Reuter/DPA (28-3) zou teleurstelling over het gebrek aan steun binnen zijn eigen partij (CDU) de doorslag hebben gegeven tot het aftreden van Lücke.

Benda

Tot opvolger van Lücke werd op 2 april beëdigd als minister van binnenlandse zaken *Ernst Benda.* Deze was sinds 12 april 1967 parlementair staatssecretaris bij dit departement (pag. 314/3-1967).
Volgens de *NZZ* (3-4) zou bondskanselier Kiesinger er de voorkeur aan hebben gegeven dat *Stoltenberg,* de minister voor wetenschappelijk onderzoek, de portefeuille van binnenlandse zaken zou overnemen. Deze wilde echter in zijn huidige functie werkzaam blijven.

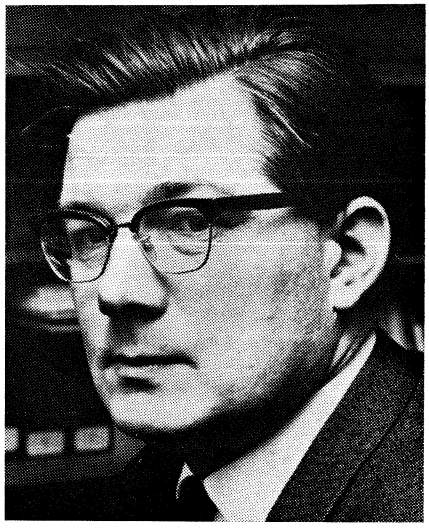

Ernst Benda, een 43-jarige Berlijnse advocaat, studeerde aan de Humboldt-Universiteit en de Vrije Universiteit (West-Berlijn). Hij was lid van het Berlijnse Huis van Afgevaardigden voor de CDU en is sinds 1957 lid van de Bondsdag. Hij verwierf bekendheid toen hij in maart 1965 bij de verjaringsdebatten in de Bondsdag een pleidooi hield voor de verlenging van de verjaringstermijn voor oorlogsmisdaden. Als parlementair staatssecretaris bereidde hij onder Lücke de nieuwe versie van ontwerp van wet op de noodtoestand voor.

BESCHULDIGINGEN TEGEN LÜBKE

Nadat reeds sinds 1966 van voornamelijk communistische zijde aanvallen waren gedaan op de persoon van bondspresident *Heinrich Lübke,* nam vervolgens de kritiek op de president ook in de bondsrepubliek sterk toe. De beschuldigingen, die nu ook door de uiterst rechtse *Deutsche National Zeitung* tegen hem werden geuit, hielden o.m. in dat Lübke in het Derde Rijk fraude zou hebben gepleegd en dat hij alleen in het kader van de algemene gratieverlening van vervolging zou zijn vrijgesteld. Voorts dat hij in Peenemünde, waar in de oorlog de Duitse V-wapens werden ontwikkeld, opzichter zou zijn geweest over buitenlandse dwangarbeiders en krijgsgevangenen. De belangrijkste beschuldiging was echter dat Lübke als deelgenoot van de

*) Van SPD-zijde werd volgens Reuter/DPA (24-3) verklaard dat de SPD-ministers toen alleen voor zichzelf hebben gesproken en niet namens de partij.

aannemersfirma Schlempp kampen voor dwangarbeiders of zelfs concentratiekampen zou hebben gebouwd.
De voor Lübke belastende documenten, die door Oost-Duitsland werden gepubliceerd, werden door de president steeds als vals bestempeld. Aan de andere kant weigerde Lübke een proces wegens laster te beginnen; hij stelde zich op het standpunt, dat hij als bondspresident niet verwikkeld wenste te raken in een proces waarin hij zijn onschuld moest bewijzen.
Nadat in febr. de kritiek een hoogtepunt had bereikt, besloot het kabinet na overleg met Lübke, dat deze laatste een openbare verklaring zou afleggen over zijn werkzaamheden tijdens het nazibewind. In een toespraak voor radio en televisie verklaarde Lübke op 1 maart o.a. dat hij in de oorlog in dienst was getreden bij het Berlijnse architectenbureau Schlempp, dat opdrachten uitvoerde voor ontwerpen van bouwprojecten. De uitvoering van deze projecten behoorde niet tot de taak van dit bureau. Het ontwierp wel onderkomens voor de bouwprojecten, dus barakken voor arbeiders. De tekeningen van barakken betroffen onderkomens volgens algemene normen „zonder speciale inrichtingen".
Door welke arbeidskrachten deze onderkomens werden bezet, was een zaak van de firma's die de bouw uitvoerden en van de directies van de ondernemingen na voltooiing van de projecten, aldus Lübke.

Lübke zei woordelijk: „Nu wordt beweerd dat ik tekeningen voor barakken voor gevangenen heb ondertekend. Uiteraard kan ik mij na bijna vijfentwintig jaar niet meer elk stuk herinneren dat ik heb ondertekend. Het behoorde niet tot mijn taak tekeningen voor barakken te ondertekenen en ik herinner mij ook niet ooit zulk een ondertekening te hebben gedaan. Daarbij komt dat reeds eenmaal is geprobeerd met grove vervalsingen te staven dat ik bepaalde stukken zou hebben ondertekend."

In een verklaring, die na de rede van Lübke door de bondsregering werd uitgegeven, verklaarde deze volledig vertrouwen te stellen in de persoon van de bondspresident. Tegelijkertijd werd Oost-Duitsland beschuldigd van het opzetten van een lastercampagne, die ten doel heeft de bondsrepubliek voor te stellen als een door oud-nationaalsocialisten en door oorlogsmisdadigers beheerste staat.
De meeste perscommentaren waren van oordeel, dat Lübke twee jaar te laat met zijn verklaring is gekomen.

ENGELAND

NEDERLAAG LABOUR BIJ TUSSENTIJDSE VERKIEZINGEN

Bij tussentijdse verkiezingen op 28 maart heeft de Labour-partij een zware nederlaag geleden. Van de vier zetels, die op het spel stonden, verloor zij er drie aan de Conservatieven, terwijl de Conservatieven in een vierde district hun meerderheid bijna verdrievoudigden. De Conservatieven wonnen de zetels Dudley, Meriden en Acton met meerderheden van resp. 11.656, 15.263 en 3.720 stemmen. Bij de algemene verkiezingen in 1966 behaalde Labour in deze districten een meerderheid van resp. 10.022, 4.581 en 4.941 stemmen. In het district Warwick and Leamington vergrootten de Conservatieven hun meerderheid van 8.697 tot 21.922. De Liberalen boekten slechts een mager resultaat en verloren in Acton en in Dudley hun waarborgsom.
De gemiddelde verschuiving van Labour naar de Conservatieven bedroeg 18,4% (in Dudley was de „Swing" het hoogst, nl. 21,2%). Bij algemene verkiezingen zou dit de Conservatieven een meerderheid van 200 zetels in het Lagerhuis hebben opgeleverd. Sinds de algemene verkiezingen van 1966 is de Labour-meerderheid van 97 tot 74 geslonken.
Bij tussentijdse verkiezingen in South Kensington op 14 maart, waarbij de Conservatieven hun zetel behielden, bedroeg de verschuiving van Labour naar de Conservatieven 10,8%. De Labourkandidaat werd door de Liberale kandidaat van de tweede plaats verdrongen en verloor zijn waarborgsom.
Waarnemers maken uit de uitslagen op dat de bevolking het vertrouwen in het Labourbewind heeft verloren. Als algemene oorzaak worden genoemd het falen van de regering-Wilson en haar beloften inzake een krachtig en efficiënt beleid waar te maken en vooral de ontevredenheid over haar economische politiek. Naar het schijnt hebben vooral de recente versoberingsmaatregelen (pag. 200/1) vele traditionele Labourkiezers zich van de partij doen afwenden.
De leider der Conservatieven, *Edward Heath,* heeft aangedrongen op het houden van nieuwe verkiezingen. Hij noemde de uitslagen van 28 maart een „afwijzing van een regering die in de Britse historie „zonder precedent" was. *(Reuter, NRC, Times)*

KABINETSWIJZIGING

Premier *Wilson* heeft op 5 april zijn kabinet gewijzigd. De meest opvallende verandering is de bevordering van twee vertegenwoordigers van de linkervleugel van de Labourpartij, *Richard Crossman* en mevr. *Barbara Castle.*
Crossman (60), die tot nu toe leider van het Lagerhuis was, wordt belast met de coördinatie van de sociale politiek. Hij zal de fusie van de ministeries van volksgezondheid en sociale zaken moeten voorbereiden en krijgt daarnaast ook het toezicht op de departementen van on-



Richard Crossman (l.) is geboren op 5 dec. 1907 als zoon van een rechter. Studeerde te Oxford, waar hij van 1930-1937 tutor in de filosofie was. Vervolgens adjunct-hoofdredacteur van de New Statesman. Tijdens de Tweede Wereldoorlog specialist voor de psychologische oorlogvoering, o.m. op het hoofdkwartier van generaal Eisenhower. Lagerhuislid sinds 1945. Tot 1955 opnieuw adj.-hoofdredacteur en vervolgens tot 1963 vast medewerker van de New Statesman and Nation. Minister van volkshuisvesting en plaatselijk bestuur in 1964 en Lord president en leider van het Lagerhuis in 1966. Is gematigd-links, sinds lang een van de naaste medewerkers van Wilson. Is een van de meest vooraanstaande intellectuelen binnen de partij.
Barbara Castle (r.) is geboren op 6 okt. 1911. Dochter van de dichter Frank Betts. Gehuwd met de journalist Ted Castle. Studeerde in Oxford. Begon carrière als journaliste. Lagerhuislid sinds 1945. Parlementair particulier secretaris van de minister van handel, Stafford Cripps, later van zijn opvolger, Harold Wilson. Lid van de linkervleugel, toegewijd aanhangster van wijlen Bevan. Specialist in buitenlandse politiek. In het eerste kabinet-Wilson (1964) minister voor overzeese ontwikkeling. Sinds 1965 minister van verkeer. Voerde een aantal ingrijpende hervormingen door, zoals de ademtest voor automobilisten die ervan worden verdacht onder de invloed te verkeren. Hoofdwerk de reorganisatie van het Britse vervoerswezen. Staat bekend als dynamische figuur met enorme werkkracht.

derwijs en wetenschap en van volkshuisvesting en plaatselijk bestuur. Hij behoudt de titel van Lord President.
Mevr. Barbara Castle (56), sinds 1966 minister van verkeer, komt aan het hoofd van het ministerie van „werkgelegenheid en produktiviteit", dat in de plaats komt van het ministerie van arbeid, sinds 1964 geleid door *Ray Gunter*. Mevr. Castle, die voorts de titel „first secretary of state" krijgt, wordt tevens belast met de uitvoering van de prijzen- en inkomenspolitiek, die tot nu toe onder het ministerie van economische zaken ressorteerde.
De bevordering van Crossman en mevr. Castle, beiden langdurige naaste medewerkers van premier Wilson, betekent volgens waarnemers een versterking van het linkse element in het kabinet en van de persoonlijke positie van de premier. Met deze reconstructie beoogt de premier, aldus de *Times* (6-4) een tegenwicht te scheppen tegenover voormalige volgelingen van Gaitskell, zoals *Jenkins* (financiën), *Crosland* (handel) en *Healey*, de minister van defensie, die de portefeuille van binnenlandse zaken heeft afgeslagen.

De belangrijkste wijzigingen zijn verder:
Fred Peart (voorheen minister van landbouw) wordt leider van het Lagerhuis en Lord-zegelbewaarder;
Edward Short (voorheen PTT) wordt minister van onderwijs en wetenschap;
Ray Gunter (voorheen arbeid) wordt minister voor energievoorziening;
Richard Marsh (voorheen energie) wordt minister van verkeer;
Cledwyn Hughes (voorheen minister voor Wales) wordt minister van landbouw;
Lord Shackleton (voorheen Lord-zegelbewaarder) wordt „paymaster general" (voorheen Lord *Wigg*) en blijft leider van het Hogerhuis;
George Thomas (voorheen Gemenebestzaken) wordt minister voor Wales;
Roy Mason (voorheen minister van defensie voor uitrusting) wordt minister van posterijen.

De minister van onderwijs, *Patrick Gordon Walker*, is uit de regering verdwenen. Het kabinet telt thans 21 leden, één meer dan voorheen, maar de belangrijkste functies zijn in handen van minder personen geconcentreerd.
Het voltallige kabinet zal in de toekomst minder vaak bijeenkomen; de belangrijkste beslissingen zullen door kabinetscommissies worden genomen, waaronder een nieuw te vormen „commissie voor parlementaire zaken", door waarnemers als een soort „inner cabinet" beschouwd. Naast Wilson als voorzitter zal deze commissie waarschijnlijk bestaan uit Jenkins, Stewart, Callaghan, Crossman, Healey en Mevr. Castle. *(Reuter, Times, NRC)*

BEGROTING AANGENOMEN

Het Lagerhuis heeft op 25 maart met 332 tegen 248 stemmen de begroting goedgekeurd. Hoewel de linkervleugel van Labour vele bezwaren tegen de begroting had, heeft zij de regering toch gesteund.
(Vor. ber. pag. 200/3)

BROWN BLIJFT PLAATSVERVANGEND LEIDER VAN LABOUR

George Brown, de op 15 maart afgetreden minister van buitenlandse zaken, heeft op 26 maart meegedeeld dat hij zijn functie van plaatsvervangend leider van de Labourpartij niet zal neerleggen.
(Vor. ber. pag. 201/2)

AMBASSADEUR IN MOSKOU

Tot Brits ambassadeur in Moskou is benoemd sir *Duncan Wilson*, momenteel ambassadeur in Joego-Slavië. Hij volgt sir *Geoffrey Harrison* op, die de diplomatieke dienst verlaat. Sir Duncan (56) is oud-journalist en -onderwijzer. Hij kwam in 1947 bij buitenlandse zaken en was o.m. zaakgelastigde in Peking. *(Reuter* 9-4)
(Vor. ber. pag. 202/2)

WESTDUITSE DEVIEZENHULP VOOR BRITS RIJNLEGER

West-Duitsland zal Engeland voor het op 1 april beginnende begrotingsjaar hulp in deviezen ter compensatie van de stationeringskosten van het Britse Rijnleger tot een bedrag van £ 74 mln verlenen, zo is op 1 april bekend gemaakt. Dit bedrag bestaat voor £ 53 mln uit militaire en civiele aankopen. Voorts zal de Bundesbank Brits schatkistpapier tot een bedrag van £ 21 mln kopen. De deviezenkosten van het Rijnleger worden door de Britse regering geraamd op £ 90 mln.
(Vor. ber. pag. 291/1-1967)

TECHNISCHE SAMENWERKING MET DE SU

Op 19 jan. is te Londen een overeenkomst inzake technische samenwerking tussen Engeland en de Sowjet-Unie gesloten. De overeenkomst, die een looptijd heeft van vijf jaar, voorziet in samenwerking op een groot aantal gebieden, o.m. op dat van de auto-industrie. *(Times* 20-1)

FUSIE COMPUTERBEDRIJVEN

Op 22 maart is bekend gemaakt dat alle belangrijke Britse ondernemingen op het gebied van computers een fusie zullen aangaan. In de nieuwe maatschappij, de International Computers Ltd, nemen deel English Electric Computers, International Computers and Tabulators, Plessey Company, alsmede de regering, die £ 17 mln ter beschikking zal stellen.
Met de fusie wordt het grootste commerciële computercentrum buiten de Verenigde Staten gevormd. Het nieuwe concern zal vierde staan op de wereldranglijst van dergelijke ondernemingen. Het zal aan 34.000 mensen werkgelegenheid bieden en aanvankelijk op een jaaromzet van £ 100 mln kunnen rekenen. *(Reuter, Times* 22-3)

ITALIË

PROCES DE LORENZO - L'ESPRESSO

Van 23 nov. 1967 tot 1 maart heeft voor het gerechtshof in Rome een zaak gediend, aanhangig gemaakt door de voormalige chef van de generale staf, generaal *Giovanni de Lorenzo*, tegen het linkse weekblad *l'Espresso*. Dit had hem beschuldigd de sterke man te zijn geweest achter een militaire staatsgreep, die in juli 1964 had moeten plaatsvinden. Tijdens het proces, waarin De Lorenzo als eiser wegens smaad optrad, legden getuigen belastende verklaringen voor de ex-stafchef af, die de beweringen in l'Espresso onderschreven.
Het proces leidde tot heftige debatten in het parlement en drastische wijzigingen in de legerleiding.

Achtergronden

Op 11 mei 1967 publiceerde het weekblad l'Espresso een artikel, volgens hetwelk de toenmalige president Segni en de commandant van de carabinieri, De Lorenzo, op 14 juli 1964 door middel van een rechts georiënteerde staatsgreep de democratische vrijheden van het Italiaanse volk hadden willen vernietigen. Politieke leiders van vrijwel alle partijen, vooraanstaande vakbondsleiders, intellectuelen enz. zouden bij duizenden tegelijk in één nacht worden gearresteerd en naar Sardinië verbannen, waar reeds concentratiekampen in gereedheid waren gebracht.
De toestand in juli 1964 was zeer verward. Op 26 juni was het eerste kabinet-Moro afgetreden (pag. 517/2-1964) en de vorming van een nieuw kabinet verliep

zeer moeizaam. Volgens l'Espresso zou president Segni toen overwogen hebben een nood-zakenkabinet samen te stellen. Aangezien hij vermoedde, dat een dergelijk kabinet niet het vertrouwen van het parlement zou krijgen en het parlement waarschijnlijk ontbonden zou moeten worden, zou Segni bij generaal De Lorenzo geïnformeerd hebben of het leger voor orde en rust zou kunnen instaan bij het uitvoeren van zijn plan. Uit besprekingen tussen Segni en De Lorenzo zou het plan voor de deportatie van politieke leiders naar concentratiekampen zijn geboren.
Op 14 juli zou De Lorenzo in het hoofdkwartier van de carabinieri de volgende verklaring hebben afgelegd: „Wij staan voor beslissende uren. De natie, vertegenwoordigd door haar hoogste autoriteit, doet een beroep op ons en heeft ons nodig. Wij moeten klaarstaan voor de taken, die ons opgedragen zullen worden." Door belangrijke concessies van de socialisten o.l.v. Nenni, kwam op 22 juli het tweede kabinet-Moro tot stand (pag. 518/1-1964), waarmee de beweegredenen voor de geplande staatsgreep kwamen te vervallen. Volgens l'Espresso zou Nenni, die op de hoogte was van de bestaande plannen, zijn partij met de volgende woorden bewogen hebben, haar medewerking aan de totstandkoming van het kabinet-Moro, zelfs onder voor de socialisten minder gunstige voorwaarden, te verlenen: „Wij zijn dezer dagen zeer dicht bij een operatie van het paleis (i. c. de president, red. KHA) geweest."

Op 22 dec. 1965 werd De Lorenzo door de toenmalige minister van defensie, *Giulio Andreotti,* tot chef van de generale staf benoemd.
De Lorenzo bleef in functie tot april 1967, toen hij n.a.v. een rapport over onregelmatigheden bij de geheime dienst (SIFAR) in de jaren dat hij daarvan de leiding had (1956-1962), met vervroegd pensioen werd gestuurd.
(Tijdens de periode-De Lorenzo zou de SIFAR persoonlijke gegevens verzameld hebben over een groot aantal „linkse" personen. Gesproken werd van ca. 160.000 dossiers. Het briefgeheim zou veelvuldig zijn geschonden en de telefoons afgetapt.)

Het verloop van het proces

Direct na de onthullingen in l'Espresso, verzekerde president *Saragat* ex-president Segni in een sympathie-telegram, dat zonder enige twijfel vaststond, dat Segni niets met de plannen voor de staatsgreep te maken had gehad. Het proces wegens smaad, dat De Lorenzo tegen l'Espresso aanhangig had gemaakt, nam een voor hem ongunstige wending, toen de oud-staatssecretaris van defensie, *Schiano,* belastende verklaringen tegen De Lorenzo aflegde. Ten slotte legde de opvolger van De Lorenzo, generaal *Ciglieri* een rapport aan de rechtbank over, dat generaal *Manes* — de voormalige naaste medewerker van De Lorenzo bij de Carabinieri — in opdracht van Ciglieri had samengesteld. Onmiddellijk na de indiening van dit geheime rapport verklaarde de openbare aanklager dat uit het rapport en de getuigenverklaringen was gebleken dat het gewraakte artikel in l'Expresso geheel juist was.
Het was dan ook tot veler verrassing toen op 1 maart de uitgever van l'Espresso en de journalist van het gewraakte artikel tot resp. 17 en 16 maanden gevangenisstraf en hoge boetes werden veroordeeld. Hiermee gaf de rechtbank, niettegenstaande belastende getuigenverklaringen, als haar oordeel te kennen, dat De Lorenzo niet kon worden beschuldigd van het op touw zetten van een militaire staatsgreep.

Het parlement
Mutaties legerleiding

Op 1 febr. heeft het Huis van Afgevaardigden met 329 tegen 214 stemmen haar vertrouwen in de regering-Moro uitgesproken.
De premier had de vertrouwenskwestie gesteld, nadat hij — met een beroep op militaire veiligheidsoverwegingen — geweigerd had, een verzoek van de communisten, liberalen en neo-fascisten, die hadden aangedrongen op de instelling van een parlementaire enquêtecommissie omtrent de gebeurtenissen in 1964, in overweging te nemen.
Op 17 febr. werden de volgende wijzigingen in de legerleiding bekend gemaakt. Tot chef van de generale staf werd generaal *Guido Vedovato* benoemd, als opvolger van generaal *Giuseppe Aloia.* Generaal Ciglieri werd ontheven van zijn functie van hoofd van de Carabinieri en benoemd tot commandant van het derde leger. Tot hoofd van de Carabinieri werd generaal *Luigi Forlezza* benoemd.

WET OP REGIONALE INDELING

Op 14 febr. heeft de Senaat met 199 tegen 27 stemmen zijn goedkeuring gehecht aan de nieuwe indeling van het land in semi-autonome gebieden, welke elk een regionaal parlement zullen krijgen. Evenals in het Huis van Afgevaardigden heeft ook bij het debat in de Senaat de oppositie, bestaande uit liberalen, neo-fascisten en monarchisten, door ellenlange redevoeringen (600) getracht het aannemen van het wetsvoorstel tegen te houden. *(Reuter)*

(Vor. ber. pag. 25/3)

noord-amerika

CANADA

TRUDEAU OPVOLGER VAN PEARSON

Op 6 april is de minister van justitie, *Pierre Elliot Trudeau* op een congres van de Liberale Partij in Ottawa tot opvolger van partijleider en premier *Lester Pearson* gekozen, die op 14 dec. 1967 had meegedeeld als premier en leider van de Liberale Partij te zullen aftreden (pag. 807/3-1967). De 46-jarige Trudeau trad in 1965 tot de Liberale Partij toe en werd in 1966 minister van justitie in het kabinet-Pearson. De verkiezing van Trudeau, die zowel Engels als Frans vloeiend spreekt, werd weliswaar verwacht, maar kan toch als een verrassing worden beschouwd, gezien het feit, dat een ervaren politicus als de minister van buitenlandse zaken *Paul Martin* en ministers als *Robert Winters, Paul Hellyer, Joe Greene, Allan Mac-Eachen* en *John Turner* na vier stemmingen door de tot voor kort vrij onbekende Trudeau werden verslagen.
Een belangrijke steun voor Trudeau betekende de terugtrekking van de minister van financiën, *Mitchell Sharp,* als kandidaat op 3 april, en de volledige steun die hij Trudeau daarna toezegde.
Ofschoon geboortig uit Quebec, verschilt Trudeau van mening met premier *Daniel Johnson* van Quebec en verzet hij zich tegen een onafhankelijke status van de Franssprekende provincie. Naar zijn mening zou



Pierre Elliot Trudeau

Quebec zijn eisen voor een speciale status moeten opgeven, terwijl het Engelssprekende deel zijn mening, als zou Canada een vnl. door Engelsen overheerst land zijn, zou moeten herzien.

(Vor. ber. pag. 807/3-1967)

VERENIGDE STATEN

BENOEMINGEN

President *Johnson* heeft op 16 febr. *Cyrus R. Smith* tot minister van handel benoemd als opvolger van *Alexander B. Trowbridge,* die om gezondheidsredenen is afgetreden.



Cyrus Rowlett Smith (68) is geboren in Texas. In 1934 nam hij de American Airlines over. Hij had een belangrijk aandeel in haar groei. Als ambtenaar hielp Smith in de Tweede Wereldoorlog met de organisatie van het Air Transport Command, waarvan hij plaatsvervangend commandant was. Smith was lid van de invloedrijke „Business Council".

Op 22 maart maakte president Johnson bekend dat hij *Wilbur J. Cohen* had benoemd tot minister van gezondheid, onderwijs en sociale zaken, als opvolger van *John W. Gardner,* die per 1 maart zijn ontslag had ingediend (pag. 106/2).

Cohen (54) staat bekend als een specialist in de sociale wetgeving, die reeds onder president Roosevelt heeft meegeholpen bij de totstandkoming van sociale verzekeringen. Sinds 1965 was hij onderminister van gezondheid, onderwijs en sociale zaken. Daarvoor was hij hoogleraar in de leer van het openbaar sociaal bestuur aan de universiteit van Michigan.

Op 22 maart heeft de president de benoeming bekend gemaakt van *Sargent Shriver* tot ambassadeur in Frankrijk, als opvolger van de afgetreden *Charles Bohlen* (pag. 809 /3-1967). Voorts is op 1 april *Henry Cabot Lodge* tot ambassadeur in West-Duitsland benoemd, als opvolger van *George C. McGhee,* die de plaats van Lodge als ambassadeur in algemene dienst, speciaal belast met zaken de non-proliferatie van kernwapens betreffende, zal innemen.

Shriver (biogr. gegevens pag. 191/3-1961) was van maart 1961 - jan. 1966 directeur van het door president John Kennedy opgerichte Vredescorps (pag. 158/3-1966). Op 1 febr. 1964 benoemde president Johnson hem tot leider van het „anti-poverty"-programma. (pag. 108/3-1964).
Lodge (Republikein) werd in 1963 door president Kennedy tot ambassadeur in Zuid-Vietnam benoemd (pag. 530/3-1963). In juni 1964 trad hij af om zich te mengen in de presidentsverkiezingen van 1964 (pag. 416/3-1964). Op 8 juli 1965 werd hij opnieuw tot ambassadeur in Vietnam benoemd, welke functie hij tot 15 maart 1967 heeft bekleed (pag. 238/2-1967).

Oud-generaal *Maxwell Taylor* (biogr. pag. 467/3-1962), indertijd voorzitter van het comité van chefs van staven en voormalig ambassadeur in Saigon, is op 24 febr. benoemd tot hoofd van de adviesraad voor de inlichtingendienst, die toezicht moet houden op de CIA, in welke functie hij de nieuwe minister van defensie, *Clark Clifford,* opvolgt.

AANSLAG OP AMBASSADE SU

Op 21 febr. is een bomaanslag gepleegd op de Sowjetrussische ambassade in Washington, waarbij grote materiële schade ontstond. Het voorval leidde tot protesten van de SU tegen de onvoldoende bewaking van het gebouw door de politie. President *Johnson* veroordeelde de aanslag en verklaarde het gebeuren te betreuren. Na drie protestnota's ontving de regering een rekening van de SU van $ 14.699 voor de schade die door de bomexplosie was veroorzaakt.

HANDELS- EN BETALINGSBALANS 1967

Op 26 jan. heeft het ministerie van handel bekend gemaakt, dat de VS in 1967 een overschot op de handelsbalans hadden van $ 4,13 mrd ($ 3,84 mrd in 1966). De exporten hadden een waarde van $ 30,94 mrd ($ 29,38 mrd in 1966) en de importen beliepen $ 26,82 mrd ($ 25,54 mrd in 1966).
Het tekort op de betalingsbalans is in 1967 gestegen tot $ 3,57 mrd, aldus een mededeling van het ministerie van handel. Dit is het grootste tekort sinds 1960. Het nadelig saldo is in vergelijking met 1966 met $ 2,22 mrd toegenomen.

latijns-amerika

BRAZILIË

GENOCIDE VAN INDIANEN

Generaal *Afonso Albuquerque Lima,* minister van binnenlandse zaken, heeft toegegeven dat „de dienst voor bescherming van de indianen (SPI) een geweldige operatie van genocide heeft bedreven tegen de autochtone stammen van Amazonië en Mato Grosso". In deze en in andere deelstaten zou ongeveer de helft van de 700 ambtenaren van deze dienst zich gedurende de afgelopen 20 jaar hebben verrijkt door voor $ 160 miljoen aan grond te verhandelen die toebehoorde aan indianen. De indianen werden omgebracht of verdreven van de hun bij de grondwet gegarandeerde gebieden.
Deze praktijken zijn aan het licht gebracht door een commissie van onderzoek van het ministerie van binnenlandse zaken die gedurende 5 maanden in 18 deelstaten en territoria werkzaam is geweest. De resultaten van dit onderzoek zijn op 15 maart gepubliceerd door het dagblad *Jornal do Brasil.* In het 20-delig rapport wordt o.m. onthuld dat in Mato Grosso tenminste twee stammen geheel zijn uitgeroeid. Van de Cinta Larga, een nomadenstam, werd het kamp van de lucht uit met dynamiet bestookt, waarna de overlevenden werden omgebracht met machinegeweren. De Tupaiuna-stam ging ten onder na consumptie van een partij suiker, vermengd met arsenicum, een geschenk van de beschermingsdienst. Bij andere stammen zijn martelingen, gevallen van gedwongen prostitutie, enz. aan de orde van de dag geweest, zo meldt het rapport. Honderden indianen zijn door de ambtenaren omgebracht; duizenden stierven aan de gevolgen van mishandeling.
De dienst werd in 1911 opgericht door de apostel der indianen", gen. *Cândido Mariano da Silva Rondon,* een nationale held die zelf indiaans bloed in de aderen had. Hij maakte van de dienst een effectief instrument om indianen te beschermen tegen uitbuiting. Na de dood van de generaal ontaardde de dienst.
Het rapport inzake de IPS heeft geleid tot een gerechtelijke procedure tegen 138 ambtenaren, onder wie de directeur en vijf hooggeplaatste legerofficieren. Ruim 200 IPS-ambtenaren zijn ontslagen. Tot de profiteurs van de genocide zou volgens

het oppositieblad *Correio da Manha* ook *Juracy Magalhaes* hebben behoord. Deze was minister van buitenlandse zaken in het kabinet van *Castelo Branco* (1964-1967). *(NY Times, Le Monde, NZZ)*

COLUMBIA

VERKIEZINGEN

Verkiezingen voor de Kamer van Afgevaardigden, voor de parlementen van de 22 departementen en de gemeenteraden, die op 17 maart werden gehouden, hebben een triomf betekend voor de kandidaten van de tot „Frente de Transformación Nacional" verenigde regeringspartijen. Dit FTN behaalde 144 van de 204 zetels in de Kamer. Daarmee beschikt het FTN thans over de vereiste tweederde meerderheid, wat de doorvoering van het als „dynamisch" geschetste regeringsprogram van president *Carlos Lleras* aanmerkelijk zal kunnen versnellen. In de Senaat beschikt de regering reeds over de meerderheid.

De door de regeringspartijen veroverde zetels werden krachtens het tot 1974 geldende grondwettelijke pariteitsbeginsel verdeeld: de Conservatieven en Liberalen kregen evenveel zetels in de parlementen toegewezen.

Slechts 23% van de 7,5 miljoen stemgerechtigden nam deel aan de verkiezingen.

GUATEMALA

ONTVOERING AARTSBISSCHOP. MINISTER VAN DEFENSIE VERVANGEN

Met de ontvoering op 16 maart van de aartsbisschop van Guatemala, mgr. *Mario Casariego,* hebben de burgertwisten zich in het land verder toegespitst. De ontvoering van de kardinaal was het werk van de leider van de extreem-rechtse terreurorganisatie La mano blanco, *Raul Lorenzana.* Toen de ontvoering niet het beoogde effect bleek te sorteren, nl. een breuk tussen president *Julio Cesar Mendez Montenegro* en het leger, liet de organisatie op 20 maart de aartsbisschop vrij en zag zij af van haar plannen kerkaltaren op te blazen. De hieruit voortvloeiende massale onrust onder de gelovigen had een voor de Mano blanco gunstige revolutionaire situatie moeten scheppen.

Op 18 maart reageerde de regering met het besluit de sinds 16 jan. geldende noodtoestand te vervangen door de staat van beleg. Hierdoor



Op 22 maart keerde de aartsbisschop van Guatemala, Mario Casariego, in de hoofdstad terug na door zijn ontvoerders te zijn vrijgelaten. De aartsbisschop (r.) werd bij zijn aankomst begroet door president Julio Cesar Mendez Montenegro (l.).

werd de verantwoordelijkheid voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid overgeheveld van burgerlijke autoriteiten (i.c. het ministerie van binnenlandse zaken) naar het leger.

De regering-Mendez ondervond bij het doorvoeren van haar programma ernstige tegenstand van landeigenaren en conservatieve zakenlieden, die de Manco blanco en andere benden organiseerden toen de regering niet meer bij machte bleek effectief het hoofd te bieden aan extreem-linkse terreur (bedreven door de door *Castro* gesteunde orthodox-communistische FAR en door de vooral in de hoofdstad actieve groep MR-13 o.l.v. *Yon Sosa;* medio maart zouden deze groepen zich hebben „verzoend").

Een ernstige tegenslag boekte de regering toen zij zich op 20 jan. gedwongen zag de per 1 jan. aangekondigde extra-omzetbelasting van 5% op bijna alle goederen (20% op duurzame gebruiksgoederen) ongedaan te maken. Deze belastingverhoging bedoeld om er ontwikkelingsprojecten uit te financieren, was door zeer veel winkeliers gesaboteerd of misbruikt.

Tientallen politieke moorden hebben zich in de eerste maanden van 1968 voorgedaan. Op 14 jan. werd de chef van de Amerikaanse militaire missie — die het Guatemalteekse leger instrueerde in de strijd tegen guerrilleros — vermoord.

Op 27 maart werd bekend dat 25 anticommunistische vakbondsleiders met de dood waren bedreigd.

Nieuwe minister van defensie

Op 29 maart werd kol. *Arriaga Bosque,* minister van defensie, vervangen door *Chinchilla Aguillar.* Ook de chefs van de nationale politie en van de presidentiële garde werden vervangen, allen omdat ze tot de leiders zouden hebben behoord van de extreem-rechtse Mano Blanco.

(Vor. ber. pag. 74/1)

MEXICO

NIEUWE LEIDER PRI

De regerende Institutionele Revolutionaire Partij (PRI) heeft op 27 maart een nieuwe voorzitter van het uitvoerend comité gekozen. Ongeveer 2.000 afgevaardigden uit het gehele land lieten in Mexico-Stad hun keuze vallen op de 46-jarige *Alfonso Martínez Dominguez,* de vroegere fractievoorzitter in de Kamer van Afgevaardigden. Martínez wordt beschouwd als een protégé van president *Gustavo Díaz Ordaz.* Hij is de opvolger van dr. *Lauro Ortega,* die in 1966 aan het hoofd van de PRI kwam. Op deze post stond Ortega bloot aan kritiek, waarvan de essentie was, dat de PRI, na gedurende bijna 40 jaren achtereen onder verschillende namen het land als een feitelijke éénpartijstaat te hebben bestuurd, het kontakt met de massa zou hebben verloren, zijn bestaansreden als vernieuwingspartij zou hebben verloochend en voornamelijk een instrument zou zijn geworden voor zelfzuchtige beroepspolitici. De benoeming van Martínez komt na spectaculaire verkiezingsnederlagen die de PRI in 1967 heeft geleden in de hoofdsteden van twee deelstaten, Hermosillo in het noordelijke Sonora en Merida op het oostelijke schiereiland Yucatán. In beide steden ging de winst naar de Nationale Actiepartij, die de heerschappij van de PRI wil breken. De Nationale Actiepartij maakt zich geleidelijk los van haar traditionele gebondenheid aan de conservatieve groeperingen. Ook de PRI werkt aan een verjonging die van groot belang wordt geacht in verband met verkiezingen in 1968 voor nieuwe gouverneurs in 12 deelstaten.

(Vor. ber. pag. 778/2-1967)

PANAMA

ASSEMBLEE CONTRA PRESIDENT

Op 24 maart is de 62-jarige *Marco Aurelio Robles,* 33ste president, afgezet door de Nationale Assemblee. Robles zou zijn macht hebben misbruikt teneinde de verkiezingen op 12 mei 1968 in het voordeel te doen uitvallen van een door hem gepro-

tegeerde kandidaat, de gematigde liberaal *David Samudio,* tot voor kort minister van financiën. Om dit doel te bereiken zou Robles zich o.m. schuldig hebben gemaakt aan onrechtmatig massaal ontslag van oppositie-gezinde ambtenaren, vervalsing van identiteitsbewijzen, misbruik van overheidsgeld en het laten vervaardigen van affiches voor eigen partij op de landsdrukkerij. Hiermee zou Robles volgens een parlementaire enquête-commissie artikel 103 van de grondwet hebben overtreden, waarin een verbod wordt gesteld op beïnvloeding der verkiezingen door ambtenaren.
De uit 42 leden bestaande assemblee nam het voorstel tot afzetting van de president aan met 29 stemmen vóór bij 1 onthouding. Deze 30 stemmen vertegenwoordigden de vijf oppositie-partijen die in de assemblee samenwerken als „Nationale Unie" en die volgens de stembusuitslagen van 1964 75% van het electoraat representeren. Bij de stemming ontbraken de 12 afgevaardigden van de drie partijen die in de assemblee nog trouw zijn gebleven aan Robles.
Binnen een uur na Robles' ambtuitzetting ontstonden complicaties doordat de „rebellerende" assemblee een nieuwe president aanwees: de 57-jarige „suikertycoon" *Max Delvalle,* tot voor kort eerste vicepresident onder Robles. Met deze benoeming werd de 1,3 miljoen inwoners tellende Middenamerikaanse republiek voor de derde maal in haar 65-jarig bestaan verrijkt met een dubbel presidentschap.
In wezen betrof het volgens waarnemers een nieuwe episode uit een kwart-eeuw oude vete tussen enerzijds een groep waarvan Robles en brigade-generaal *Vallarino* van de Nationale Garde deel uitmaken en aan de andere kant de opponerende „clan" van grootgrondbezitter *Arnulfo Arias,* een 66-jarige volksmenner die tweemaal president is geweest en evenzovele malen uit zijn ambt werd ontzet: in 1941 om zijn onteigeningsmaatregelen tegen Chinezen en joden, in 1951 om zijn streven de grondwet buiten werking te stellen.
Inzet van de tegenstellingen in Panama vormde het ontwerpverdrag met de Verenigde Staten inzake de toekomstige status van het Panamakanaal. Op 27 juni 1967 was door de presidenten *Johnson* van de VS en Robles bekendgemaakt dat overeenstemming was bereikt over de inhoud van een nieuw verdrag, het resultaat van 3 jaar moeizaam onderhandelen. Nadien heeft de ratificatie van het verdrag noch door het Amerikaanse noch door het Panamese parlement plaatsgehad, wat mede het gevolg is van de heftige oppositie ertegen onder leiding van Arias, die de voorwaarden van het verdrag (pag. 537/2-1967) voor zijn land ongunstig acht.
Voor president Robles begonnen de moeilijkheden na een sinds 1 oktober 1964, dag van ambtsaanvaarding, rustig verlopen ambtstermijn toen op 1 dec. 1967 de regeringscoalitie van acht partijen ineenstortte en daarmee de kans op tijdige ratificatie van het kanaalverdrag. Vier partijen plus een deel van een vijfde keerden Robles de rug toe, waardoor de president de steun van de meerderheid in de assemblee verloor. Zijn vroegere coalitie-partners voegden zich bij de oppositie van Arias, die zich inmiddels had opgeworpen als kandidaat voor het presidentschap. Het belang van de keuze van een nieuwe president wordt door alle partijen onderstreept, omdat tijdens diens vierjarige ambtstermijn (van 1 okt. 1968 af) de beslissingen vallen inzaken het nieuwe kanaalverdrag.
De eerste rechtstreekse aanval op Robles kwam 27 febr. van de kant van *Antonio Gonzales Revilla,* presidents-kandidaat van de met de oppositie gelieerde Christen-Democratische Partij, die o.m. gewaagde van misbruik der openbare financiën door de president. Na dagen van agitatie kwamen Robles en de oppositie op 4 maart een rustpauze overeen. Volgens afspraak verving Robles zijn ministers door een onpolitiek zakenkabinet, in ruil waarvoor de oppositie haar aanvallen staakte. Een op 5 maart benoemde parlementaire enquête-commissie, bestaande uit drie oppositie-leden, bevestigde 20 maart dat Robles zijn macht had misbruikt. Op 24 maart verklaarde de assemblee Robles daarom van zijn presidentiële rechten vervallen en werd Delvalle als opvolger aangewezen. Robles verschanste zich in het presidentspaleis. Tevergeefs trachtte de oppositie betogingen en een algemene staking uit te lokken. De rust werd spoedig hersteld door de 4.810 man tellende Nationale Garde, de enige gewapende macht in het land. Opperbevelhebber Bolivar Vallarino had n.l. op 25 maart voorlopig de kant van Robles gekozen. Hij liet zijn garde ca. 300 tegenstanders van Robles arresteren. Aan Delvalle en zijn tegenkabinet werd de toegang tot regeringsgebouwen ontzegd.
Op 5 april bepaalde het Hoogste Gerechtshof met 8 tegen 0 stemmen, bij één onthouding, dat Robles de enige wettige president van Panama is. Hiermee kwam een einde aan wat Arias bestempeld had als „een stammenstrijd", die 2 doden en enkele tientallen gewonden kostte en die door de Verenigde Staten werd gezien als „een zuiver binnenlandse kwestie".



Na zijn benoeming tot president door de Assemblee beëdigde Max Delvalle (r.) een nieuw kabinet.

OP WEG NAAR GESPREK WASHINGTON-HANOI

In een rede op 31 maart, waarin hij tevens meedeelde zich niet herkiesbaar te stellen voor het presidentschap (pag. 225 e.v.), heeft president *Johnson* van de VS bij wijze van eenzijdige en onmiddellijke deescalatie van het conflict in Vietnam een beperking van de bombardementen op Noord-Vietnam aangekondigd. Op 3 april heeft Noord-Vietnam hierop gereageerd door zich bereid te verklaren vertegenwoordigers van de VS te ontmoeten om te beslissen over onvoorwaardelijke stopzetting van de bombardementen en alle andere oorlogshandelingen tegen Noord-Vietnam, „opdat besprekingen zouden kunnen beginnen".
De VS gingen hiermee over tot een (gedeeltelijke) stopzetting van de bombardementen — waarvoor geen tijdslimiet wordt genoemd — zonder vast te houden aan de eis dat daar een wederkerige beperking der vijandelijkheden door Noord-Vietnam tegenover dient te staan. Hanoi van zijn kant toonde zich voor het eerst bereid te praten, terwijl de bombardementen nog niet volledig zijn stopgezet. Door deze verrassende ontwikkeling schijnt eindelijk de deur naar onderhandelingen over vrede in Vietnam geopend. Het vervolgens opgenomen contact tussen beide landen heeft bij het afsluiten van dit overzicht nog niet geleid tot overeenstemming over de plaats waar deze inleidende besprekingen zouden kunnen worden gehouden.

De voornaamste punten inzake Vietnam uit Johnsons rede van 31 maart (volledige tekst pag. 238/3) waren:

- Aan de luchtmacht en de marine is opdracht gegeven geen aanvallen op Noord-Vietnam te doen, „met uitzondering van het gebied ten noorden van de gedemilitariseerde zone waar de voortdurende versterking van de vijand een rechtstreekse bedreiging vormt voor de vooruitgeschoven posities van de geallieerden, en waar troepenbewegingen en bevoorrading duidelijk verband houden met deze bedreiging". Het gebied waar de bombardementen worden gestaakt, omvat volgens Johnson bijna 90% van de Noordvietnamese bevolking. Johnson zei dat zelfs de beperkte bombardementen spoedig zouden kunnen worden gestaakt, als Hanoi de beperking van de strijd door de VS beantwoordt met een beperking van zijn kant.
- De president herhaalde zijn aanbod van aug. 1967 (later openbaar gemaakt in San Antonio op 29 sept. 1967; zie pag. 60/1) de bombardementen op Noord-Vietnam stop te zetten, indien dit onverwijld leidt tot serieuze besprekingen, waarbij de VS aannemen dat Hanoi gedurende deze besprekingen geen misbruik zal maken van de beperking van de strijd door de VS.
- De president deed een beroep op Engeland en de Sowjet-Unie als voorzitters van de Geneefse Conferentie om alles te doen wat in hun vermogen ligt om te komen tot werkelijke vrede in Zuidoost-Azië.
- De VS zijn bereid hun vertegenwoordigers op ieder tijdstip naar ieder forum te sturen om over vrede te praten.
- In de komende vijf maanden zullen nog 13.500 man naar Zuid-Vietnam worden gezonden als ondersteuningstroepen van de na het Tet-offensief gezonden 11.000 man. (De VS hebben thans 510.000 man in Vietnam, welk aantal tegen de zomer tot 525.000 man zou worden opgevoerd).
- De defensie-uitgaven zullen in het lopende jaar met $ 2,5 mrd en in het volgende belastingjaar met $ 2,6 mrd stijgen.

Johnson deed een beroep op president *Ho Tsji Minh* van Noord-Vietnam om positief op „deze nieuwe stap naar vrede" te antwoorden. Hij legde er overigens de nadruk op dat de VS geen „schijnoplossing" voor Vietnam zullen aanvaarden. Johnson zei verder dat de Zuidvietnamezen zelf de hoofdrol bij hun verdediging moeten spelen en prees in dit verband de inspanningen van de Zuidvietnamese regering. Hij drong verder bij Zuid-Vietnam aan op uitbreiding van zijn strijdkrachten, herovering van het platteland, verhoging der belastingen, het verbeteren van de leiding, het bewerkstelligen van nationale eenheid, en „het inschakelen in de nationale inspanning van alle groepen die de



Johnson op het Witte Huis in gesprek met de reizend ambassadeur Averell Harriman (l.) en de Amerikaanse ambassadeur in Moskou, Llewellyn Thompson, die door hem zijn aangewezen om eventuele vredesbesprekingen met Noord-Vietnam te voeren. Inmiddels is de oud-onderminister van defensie, Cyrus Vance, aangewezen als eerste assistent van Harriman.

zeggenschap van Zuid-Vietnam over zijn eigen lot willen handhaven". Met deze laatste passage scheen Johnson te duiden op bepaalde elementen van het Nationale Bevrijdingsfront.

Johnsons aankondiging kwam nadat, vooral onder invloed van het Tet-offensief van de Vietcong (pag. 113 e.v.), de kritiek op zijn politiek inzake Vietnam sterk was toegenomen. Uit een op 31 maart gepubliceerde Galluppoll bleek dat eind maart slechts 26% van de ondervraagden dit beleid goedkeurde; 63% oordeelde afkeurend en 11% had geen mening (tegen resp. 39, 47 en 14% in januari). Vooraanstaande „duiven" zoals de senatoren Fulbright en Kennedy hadden zich na het Tet-offensief nog scherper over de kwestie-Vietnam uitgelaten. 138 van de 435 leden van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden ondertekenden op 18 maart een resolutie waarin een onmiddellijke herziening van de Vietnam-politiek werd geëist.
Inmiddels was de regering, naar minister Rusk op 11 maart verklaarde, begonnen de situatie in Vietnam „van a tot z onder de loep te nemen" (zie voor de ontwikkelingen na het Tet-offensief pag. 269/2). Niettemin had men uit uitspraken van Johnson en zijn naaste medewerkers nog kort tevoren afgeleid dat de president vastbesloten was zijn koers voort te zetten.

Grens 20ste breedtegraad

Amerikaanse vliegtuigen bombardeerden op 1 april en volgende dagen doelen nabij Thanh Hoa ongeveer 320 km ten N. van de gedemilitariseerde zone. Dit verwekte in de VS en elders kritiek en twijfel aan de waarde van Johnsons aanbod. Men had aanvankelijk uit Johnsons rede, waarin geen grens werd genoemd, de indruk gekregen dat de bombardementen nog slechts in een smalle zone onmiddellijk ten N. van de gedemilitariseerde zone zouden worden voortgezet. Het Pentagon maakte op 2 april bekend dat de bombardementen zullen worden voortgezet tot aan de 20ste breedtegraad, ongeveer 320 km ten N. van de gedemilitariseerde zone. Thanh Hoa, dat nog beneden de 20ste breedtegraad ligt, was volgens de woordvoerder een transitopunt voor militair personeel en voorraden naar het Zuiden.
De Amerikaanse luchtmacht heeft sinds 4 april geen luchtaanvallen ten N. van de 19de breedtegraad uitgevoerd. Wel zijn de bombardementen in het overblijvende gebied aanzienlijk geïntensiveerd.
Noord-Vietnam beschuldigde de VS intussen van bombardementen ver boven de 20ste breedtegraad. Door de VS wordt dit ontkend.

Reacties

In politieke kringen in Zuid-Vietnam en elders in Zuidoost-Azië (met name Thailand en Zuid-Korea) heeft het besluit van Johnson ongerustheid gewekt. President *Nguyen Van Thieu* van Zuid-Vietnam verklaarde echter op 2 april op een persconferentie akkoord te gaan met de gedeeltelijke stopzetting der bombardementen. Hij zei door president Johnson te zijn geraadpleegd. Thieu verklaarde een algemene mobilisatie te zullen afkondigen „als Hanoi er zich niet binnen enkele weken toe verbindt te ijveren voor een rechtvaardige vrede op een eervolle basis". Thieu zei dat hij de VS nooit zou vragen zijn land te verlaten, maar dat de Zuidvietnamese strijdkrachten tegen het einde van dit jaar een dusdanige sterkte hebben bereikt dat

---

De verklaring van de Noordvietnamese regering van 3 april luidt als volgt:

„De Amerikaanse imperialisten hebben de Geneefse akkoorden van 1954 geschonden bij hun agressief oorlogsbeleid in Zuid-Vietnam dat gericht is op bestendiging van de deling van Vietnam en het omvormen van Zuid-Vietnam in een Amerikaanse kolonie. Het Zuidvietnamese volk is als één man opgestaan om zijn fundamentele rechten te beschermen Sinds 1955 hebben de Amerikaanse imperialisten om een volledige nederlaag te voorkomen, hun expeditionaire strijdkrachten naar Zuid-Vietnam gestuurd om met grotere kracht de agressieve oorlog ter hand te nemen en tegelijkertijd openden zij het wrede bombardement op het gebied van de Democratische Republiek Vietnam (DRV). Hierbij hebben zij zich schuldig gemaakt aan de meest barbaarse misdaden tegen het Vietnamese volk.
Het heldhaftige volk van Zuid-Vietnam onder de begaafde leiding van het Nationale Front heeft met vastberadenheid gevochten en het heeft alle samenzweringen en trucs van de Amerikaanse imperialisten en hun knechten verijdeld en geweldige overwinningen behaald.
Het algemene offensief, de algemene opstand aan het begin van dit jaar, hebben de Amerikaanse imperialisten en hun knechten een grote slag toegebracht. Niets zal het bewind van hun marionetten in Zuid-Vietnam nog van de volledige ineenstorting kunnen behoeden. Niets zal de VS voor een volkomen echec kunnen behoeden.
Het Noordvietnamese volk is vastbesloten om de Amerikaanse aanvaller te bestraffen en zijn gebied en soevereiniteit te beschermen.
De strijd van het Vietnamese volk voor vrijheid en onafhankelijkheid zal slagen. Reeds staan de Amerikaanse aanvallers aan de rand van de nederlaag. Zij moeten hun agressie in Vietnam staken. Zij moeten hun troepen en de troepen van hun satellieten uit Zuid-Vietnam terugtrekken en de binnenlandse aangelegenheden van Vietnam aan het Vietnamese volk overlaten.
Het standpunt ten aanzien van de vrede en de onafhankelijkheid van het Vietnamese volk is het uit vier punten bestaande program van de DRV, en het politieke program bevat de voornaamste principes en bepalingen van de Geneefse akkoorden over Vietnam. Het moet dienen als de juiste grondslag voor een politieke oplossing in Zuid-Vietnam.
De regering van de DRV heeft herhaaldelijk meegedeeld, dat zij bereid is besprekingen met de VS te beginnen, nadat de VS hebben bewezen de aanvallen op het gebied van de DRV volledig en onvoorwaardelijk te hebben gestaakt. Dit billijke en redelijke standpunt van de DRV heeft overal in de wereld grote steun gekregen. De vrede- en rechtlievende mensen van alle vijf werelddelen hebben steeds geëist dat de VS zouden ingaan op de oprechte en billijke eisen van de DRV. De VS moeten volledig en onvoorwaardelijk de bombardementen op de DRV en alle vijandige handelingen staken. Zij moeten hun agressie tegen Zuid-Vietnam staken.
Onlangs geplaatst voor een volledige mislukking van hun agressieve oorlog in Zuid-Vietnam, geen uitweg meer ziende en gesteld voor het feit van de volledige mislukking van de aanvallen op Noord-Vietnam, geplaagd door moeilijkheden van politieke, sociale en financiële aard als gevolg van hun avontuur in Vietnam, staande onder een steeds groter wordende druk van de internationale en binnenlandse mening, is president Johnson gedwongen geweest de beperking van de bombardementen op Noord-Vietnam aan te kondigen.
Dit is een nederlaag voor de Amerikaanse regering en een poging om de publieke opinie te misleiden. In werkelijkheid gaan zij voort, meer troepen naar Zuid-Vietnam te sturen, de kracht van het marionettenleger te vergroten, méér dollars beschikbaar te stellen voor de oorlog. In werkelijkheid zullen zij voortgaan een groot belangrijk deel van het gebied te bombarderen. Zij hebben nog niet besloten tot de volledige en onvoorwaardelijke staking van de bombardementen en andere oorlogshandelingen tegen het gehele gebied van de DRV.
Het is duidelijk dat de Amerikaanse regering niet voldaan heeft aan de billijke eisen van de regering van de DRV, de eisen van de progressieve mensen in de wereld en de VS.
Niettemin verklaart de regering van de DRV zich bereid, dat haar vertegenwoordigers een ontmoeting hebben met vertegenwoordigers van de VS, om te beslissen over de onvoorwaardelijke staking van de bombardementen en andere oorlogshandelingen tegen de DRV, opdat besprekingen zouden kunnen beginnen.
Zolang de VS vasthouden aan hun agressieve beleid, is het Vietnamese volk, gehoor gevend aan president Ho Tsji Minhs heilige oproep, vastbesloten door te vechten tot de uiteindelijke overwinning teneinde het noorden te verdedigen, het zuiden te bevrijden met het uiteindelijk doel het land te herenigen en vrede in Zuid-Oost Azië en de rest van de wereld tot stand te brengen.
De regering van de DRV blijft vragen om de steun van de bevriende socialistische landen, de vredelievende mensen van de wereld en het progressieve deel van de bevolking van de VS om met groter kracht hun campagne ter hand te nemen, welke er op gericht is de Amerikaanse regering te dwingen aan de gerechtvaardigde eisen van de DRV tegemoet te komen." (Ass. Press/Alg. H'blad 4-4)

de VS hun troepen in Zuid-Vietnam desgewenst zouden kunnen inkrimpen.
Thieu herhaalde zijn weigering om deel te nemen aan een regeringscoalitie met de „communisten". Bij besprekingen zouden dan ook de regeringen van Noord- en Zuid-Vietnam de voornaamste partijen zijn.
Wel zou het Bevrijdingsfront eventueel aan het overleg kunnen deelnemen als deel van de Noordvietnamese afvaardiging.
President Johnson zei op 1 april Thieu voor een bezoek aan Washington te hebben uitgenodigd.
De Britse premier, *Wilson,* zond op 1 april een boodschap via de zg. „hot line" aan premier *Kosygin* van de SU. Aangenomen werd dat Wilson een beroep op de SU had gedaan haar invloed in Hanoi aan te wenden om een positieve reactie op Johnsons aanbod te verkrijgen. De Britse minister van buitenlandse zaken had een onderhoud met de Sowjet-ambassadeur over gezamenlijke stappen tot het bijeenroepen van een vredesconferentie. De eerste reactie van de SU zou niet bemoedigend zijn geweest.
President *De Gaulle* van Frankrijk noemde op 3 april het besluit van Johnson „een daad van redelijkheid en politieke moed". „Ook al is deze stopzetting noch algemeen noch onvoorwaardelijk, toch schijnt zij een eerste stap naar vrede", aldus het Franse staatshoofd.

Hanoi bereid tot gesprek

Op 3 april zond radio-Hanoi een verklaring van het Noordvietnamese ministerie van buitenlandse zaken uit waarin Noord-Vietnam zich bereid verklaarde contact op te nemen met de VS „om te beslissen over een onvoorwaardelijke stopzetting van de bombardementen en alle andere oorlogshandelingen tegen de DRV, opdat besprekingen kunnen beginnen".
Vijf uur na deze mededeling van Hanoi kondigde president Johnson aan dat de Amerikaanse regering „contact zal leggen met vertegenwoordigers van Noord-Vietnam".
De Zuidvietnamese regering verklaarde op 4 april na overleg met de ambassadeur van de landen die Zuid-Vietnam militair steunen „het (Amerikaanse) initiatief te verwelkomen waarvan het doel is in rechtvaardigheid en vrijheid spoedig een eind aan de oorlog te maken". In de verklaring wordt voorts gezegd dat de regeringen van de landen die in Zuid-Vietnam strijden het erover eens zijn voortdurend met elkaar contact te houden en overleg te plegen over alle vraagstukken die betrekking hebben op „de verkennende besprekingen met de Noordvietnamese autoriteiten".
De regering van de SU verklaarde op 5 april volledige steun te verlenen aan de verklaring van de Noordvietnamese regering. De Sowjet-regering noemde het besluit van Hanoi „een realistische manier om de oorlog te beëindigen".
In een eerste commentaar op Johnsons verklaring van 31 maart, waarin geen melding werd gemaakt van Hanoi's bereidheid tot praten, noemde radio-Peking op 5 april Johnsons rede „grote zwendel". Radio-Peking verklaarde dat „de enige oplossing de overwinning op de Amerikaanse imperialisten op het slagveld ligt".
Het radiostation van het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront hechtte op 6 april zijn goedkeuring aan het antwoord van Hanoi. Het verwierp de rede van Johnson.

De plaats van het overleg

Inmiddels zijn via de diplomatieke vertegenwoordigingen in de Laotiaanse hoofdstad Vientiane boodschappen uitgewisseld over tijd en plaats van de inleidende besprekingen. Op 7 april deelde het Witte Huis mee dat de VS op 3 april Genève als plaats voor onderhandelingen hebben voorgesteld. In een nota van 8 april ging Noord-Vietnam akkoord met het aanknopen van inleidende besprekingen op ambassadeursniveau. Hanoi stelde Phnom Penh, de hoofdstad van Cambodja, als plaats van samenkomst voor. De VS wezen deze plaats af omdat zij geen diplomatieke betrekkingen met Cambodja onderhouden en derhalve geen verbindingen hebben. Daarop stelde Hanoi op 11 april Warschau voor. De VS lieten op 11 april weten bezwaar te hebben tegen Warschau, omdat h.i. de bijeenkomst in een „neutraal" land moet worden gehouden. Op 13 april stelden de VS de vijf andere plaatsen voor, t.w. Rangoon, Birma, Vientiane, Djakarta en New Delhi.
De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, *Thant,* deed op 13 april een dringend beroep op Washington en Hanoi om tot een akkoord te komen over een plaats voor de voorbereidende besprekingen. Thant heeft intussen beide partijen een aantal voorstellen gedaan.
Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken maakte op 16 april bekend dat de onderhandelingsplaats toegankelijk moet zijn voor alle bondgenoten van de VS in de Vietnamese oorlog.

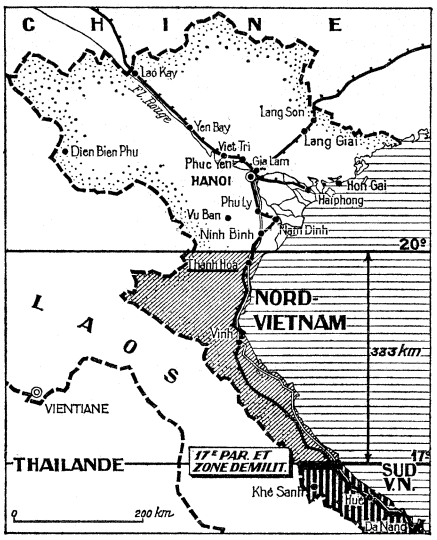

Het gebied van Noord-Vietnam beneden de 20ste breedtegraad, waar nog bombardementen mogen plaats vinden, is gearceerd. (Le Monde)

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Rusk, deelde op 18 april mee dat de VS 10 nieuwe landen voor inleidende besprekingen hebben voorgesteld. Deze landen zijn: Ceylon, Japan, Afghanistan, Pakistan, Nepal, Maleisië, Zwitserland, België, Italië, Finland en Oostenrijk. Op een persconferentie zei Rusk dat onderhandelingen moeten plaatsvinden in een land dat voor beide partijen aanvaardbaar is; eerlijk in termen van verbindingen, bereikbaarheid voor de wereldpers en eerlijk wat betreft de sfeer rond de besprekingen.
Noord-Vietnam heeft op 18 april de nieuwe voorstellen afgewezen. In een verklaring van het Noordvietnamese ministerie van buitenlandse zaken werd erop gewezen dat de tien voorgestelde landen niet eens beantwoorden aan de door de VS gestelde voorwaarde dat zowel de VS als Noord-Vietnam in de onderhandelingsplaats een ambassade moeten hebben. In geen der 10 voorgestelde landen heeft Hanoi een vertegenwoordiging. Hanoi verklaarde nog steeds Warschau of Phnom Penh als plaats voor een gesprek het meest geschikt te achten.
Van verschillende zijden heeft de Amerikaanse weigering kritiek opgeleverd omdat deze in strijd is met de herhaaldelijk door Johnson gegeven verzekering „op elk moment naar elke plaats" te zullen gaan voor vredesbesprekingen.

internationale zaken

UNCTAD

UNCTAD II (VERVOLG)

De tweede VN-Conferentie over handel en ontwikkeling in New Delhi is op 29 maart geëindigd na twee verlengingen, eenmaal met 24 uur en eenmaal met 3 x 24 uur. Na de algemene beraadslagingen (pag. 129 e.v.) had de conferentie in grote lijnen het volgende verloop genomen:

In de vijf Commissies en de drie Werkgroepen (pag. 130/1) bleek spoedig, dat de ontwikkelingslanden in hun verwachtingen zouden worden teleurgesteld. Zij bleven echter vasthouden aan voorkoming van een herhaling van de gang van zaken op UNCTAD I in 1964, waar met meerderheid van stemmen besluiten werden genomen die de Westelijke landen na de conferentie naast zich neer bleken te leggen. De Groep van 77 (van inmiddels 88 ontwikkelingslanden) was uit op overeenstemming met de Westelijke landen. Toen deze overeenstemming uitbleef, kregen de Westelijke landen het verwijt te horen, dat zij hun kaarten niet op tafel legden. Een gevleugeld woord in New Delhi werd: Under No Circumstances Take Any Decision (UNCTAD). Aan Westelijke zijde heerste de opvatting, dat de ontwikkelingslanden hun eisen te hoog stelden. Het fundamentele misverstand van de conferentie, zo schreef *Le Monde* op 14 maart, is, dat er tijdens de voorbereiding ervan een stilzwijgend akkoord tot stand was gekomen over de doeleinden die in New Delhi zouden kunnen worden bereikt, maar dat nu de voorstanders van het Handvest van Algiers pogen veel verder te gaan dan het „realistische compromis". In vele commentaren in de Westelijke pers werd er op gewezen, dat het tijdstip van de conferentie ongelukkig was, gezien de positie van dollar en pond (tijdens de conferentie bereikte de goudcrisis een hoogtepunt — pag. 193 e.v. — en vond het Tet-offensief van de Vietcong plaats — pag. 116/1). Tenslotte speelt bij de waardering van de mogelijkheden van de conferentie een rol welke opvatting men heeft van de betekenis van de UNCTAD. Terwijl de Westelijke landen het nut van de organisatie niet meer in twijfel trekken, zien zij de Wereldhandelsconferentie, aldus de *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (30-3) toch vooral als een discussieforum dat slechts politieke impulsen voor concrete maatregelen geven kan. De ontwikkelingslanden daarentegen willen in de UNCTAD, in de Raad voor Handel en Ontwikkeling en in de Commissies van de UNCTAD vooral onderhandelingslichamen zien.

De beoordeling van de resultaten, die men met de *Neue Zürcher Zeitung* (2-4) „niet spectaculair en in vele opzichten niet concreet" noemen kan, lopen dan ook sterk uiteen. Britse en andere Westelijke gedelegeerden, zo schreef *The Times* (30-3), zijn het er over eens, dat de conferentie niet de verwachte resultaten bracht doch dat deze toch groter waren „dan men had gevreesd". *The Times* stelde daartegenover de mening van een Afrikaanse gedelegeerde, die zei: „UNCTAD II zal de geschiedenis ingaan als de enige conferentie die de kloof van goede wil tussen de rijken en de armen heeft vergroot.

Oproep Prebisch

In de Commissies ging men spoedig over tot overleg in kleinere groepen met een meer vertrouwelijk karakter. De secretaris-generaal van de UNCTAD, dr. *Raul Prebisch,* spande zich in om in beraad op het hoogste niveau (in een zgn. Everestgroep) de verschillende standpunten te verzoenen. Op 12 maart verklaarde Prebisch op een voltallige zitting van de conferentie dat deze aan de rand van een faillissement stond en tot dusver „geen enkel resultaat" had opgeleverd. Prebisch riep de ontwikkelde landen op een „positief antwoord" te geven op de eisen van het Handvest van Algiers (pag. 133/2), welke eisen hij eerder „zeer bescheiden" had genoemd.

Met name meende hij, dat de ontwikkelde landen verder moesten gaan dan de formule, die was opgesteld door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) over een stelsel van algemene niet-wederkerige tariefpreferenties (pag. 134/1). De secretaris-generaal maakte de stelling van de meeste arme landen tot de zijne en vroeg dat ook bewerkte landbouwprodukten in zulk een systeem zullen worden opgenomen. Hij herhaalde, dat „concrete akkoorden" de afzet van basisprodukten van de onderontwikkelde landen zouden moeten garanderen op de kapitalistische en socialistische markten.

Op 18 maart deed de Nederlandse minister voor ontwikkelingszaken, drs. *Udink,* een poging een brug te slaan tussen de nog steeds uiteenlopende standpunten. In een algemene verklaring tot de conferentie zei hij het gevoel te hebben gekregen, dat de internationale pers samenzweerde in het geven van berichten van doen, mislukking en frustatie over het verloop van de conferentie.

Minister Udink zei verschillende gebieden van mogelijke overeenstemming te zien; op het gebied van de grondstoffen (tijdschema van internationale bijeenkomsten, buffervoorraden, diversificatie, toegang tot de markten); ten aanzien van de preferenties (hij stelde voor aparte criteria te hanteren voor de 3 afzonderlijke groepen van produkten, t.w. de industrieprodukten, de agrarische produkten van de gematigde zone en de tropische produkten), deze criteria zouden nader gedefinieerd moeten worden door het permanente apparaat van UNCTAD, zodat ze door de Raad voor Handel en Ontwikkeling geadopteerd konden worden in de loop van 1969; ten aanzien van de wederkerigheid noemde hij de benadering van de Groep van 77 realistisch; wat betreft het volume van de hulp was Nederland bereid het cijfer van 1% van het Bruto Nationaal Produkt te aanvaarden als niveau te bereiken in de jaren '70; hij ondersteunde verder het supplementaire financieringsschema. *(Informatie-bulletin UNCTAD-2, NOVIB,* nr. 22)

Tot kort voor het einde van de conferentie bleef het onzeker of men op de belangrijkste punten tot een consensus zou kunnen komen. De conferentie moest hiervoor tot tweemaal toe worden verlengd. Het laatst werd overeenstemming bereikt over de financiering van de ontwikkeling. Op 28 maart werd een „aid package deal", voortgekomen uit besprekingen in de Everestgroep, goedgekeurd met alleen onthoudingen van de communistische landen. Nadat de stemmingen hadden plaats gevonden, drukten vertegenwoordigers van de ontwikkelingslanden nogmaals hun teleurstelling uit over de resultaten van UNCTAD II. Zo zei de woordvoerder van de Groep van 77, de Braziliaan *A. F. Azeredo da Silveira,* dat de volledige gevolgen van de mislukking nog niet precies te overzien waren, maar dat de vooruitgang op gebieden als de grondstoffenproblematiek, de preferentieverlening, de financiering van de ont-

wikkeling, de scheepvaartvraagstukken en de andere aan de orde zijnde onderwerpen ontmoedigend was. Door systematisch alle initiatieven van de ontwikkelingslanden te blokkeren, hadden de ontwikkelde landen kennelijk verkozen de scheiding tussen Noord en Zuid nog verder te verdiepen. Dit was niet alleen moreel onjuist, maar zou ook wel eens een politieke blunder kunnen zijn. Hij verklaarde echter ook dat de mislukking van deze 2e zitting in New Delhi nog niet het falen van de UNCTAD als een organisatie hoefde te betekenen. Hij riep de ontwikkelingslanden op zo spoedig mogelijk een nieuwe ministersbijeenkomst te organiseren van de 77 (zoals in Algiers) ter evaluatie van de resultaten van de conferentie. Deze bijeenkomst zou ook voorstellen kunnen doen voor de verdere institutionalisering en vestiging van een permanente organisatie van de ontwikkelingslanden, als tegenhanger van de OESO van de ontwikkelde landen. *(Informatie-bulletin UNCTAD-2 NOVIB,* no. 24)

Op 29 maart keurde de conferentie een in algemene bewoordingen gesteld eindrapport goed.

De resultaten

De resultaten van de tweede VN-conferentie over handel en ontwikkeling kunnen als volgt worden samengevat:

Grondstoffen

De conferentie stelde een werkschema op voor de bestudering van of onderhandelingen over 19 grondstoffen. De VN-cacaoconferentie (vor. ber. pag. 148/2) wordt opnieuw bijeengeroepen, niet later dan juni 1968. De deelnemers aan de VN-suiker-conferentie, die door het secretariaat is bijeengeroepen voor 18 april, worden verzocht een internationale suikerovereenkomst tot stand te brengen, die op 1 jan. 1969 in werking treden kan. De besluiten van de conferentie t.a.v. de andere grondstoffen betreffen voornamelijk oproepen tot voltooiing van studies of aanbeveling van bepaalde maatregelen. T.a.v. een algemene overeenkomst inzake goederenregelingen werd geen vooruitgang geboekt. Van de in totaal 16 ontwerp-resoluties die in Commissie I tot stand waren gekomen kregen er slechts vijf algemene instemming. De overige (o.m. betreffende buffervoorraden, synthetica en substituten, diversificatie, prijspolitiek, liberalisatie van de handel) werden voor verdere behandeling doorverwezen naar de Raad voor Handel en Ontwikkeling.

Halffabrikaten en eindprodukten

Op 26 maart deelde de president van de conferentie, *Dinesh Singh,* de conferentie mee, dat in de Everest-groep overeenstemming was bereikt over een akkoord inz. de preferentiële tariefbehandeling voor industriële exporten uit de ontwikkelingslanden. De conferentie aanvaardde met algemene stemmen een ontwerp-resolutie waarin dit akkoord was vervat. Volgens *Wereld-In-Formatie* (april 1968) houdt deze resolutie het volgende in: de conferentie constateert de unanieme overeenstemming over een zo vroeg mogelijke instelling van een systeem van algemene niet-wederkerige en niet-discriminatoire tariefpreferenties ten gunste van de ontwikkelingslanden. Dit systeem dient gericht te zijn op a) de verhoging van de exportopbrengsten, b) de bevordering van de industrialisatie en c) de versnelling van de economische groeivoet van de ontwikkelingslanden. Hiertoe wordt een „Special Committee on Preferences" ingesteld, als subsidiair orgaan van de Raad voor Handel en Ontwikkeling. De eerste bijeenkomst van dit comité zal moeten plaatsvinden in november 1968 en de tweede in de eerste helft van 1969, zodat het comité dan zijn eindrapport kan uitbrengen aan de Raad. Het is de bedoeling dat de details van de overeenkomst worden geregeld in de loop van 1969. Tot slot wordt de hoop uitgedrukt dat het systeem begin 1970 in werking kan treden.

Ontwikkelingshulp

Op het terrein van de ontwikkelingsfinanciering werd een resolutie aanvaard, waarin landen en landengroepen (zonder de communistische landen) hun visie geven. Op twee punten maakt de resolutie een eind aan een jarenlang meningsverschil: de omvang van de hulp van de donorlanden wordt gemeten in procenten van het Bruto Nationaal Produkt tegen marktprijzen en daarbij worden overheids- en particuliere kapitaalverschaffing samen genomen. De resolutie, die bestaat uit 7 hoofdstukken en die met meerderheid van stemmen werd goedgekeurd, waarbij de socialistische landen zich van

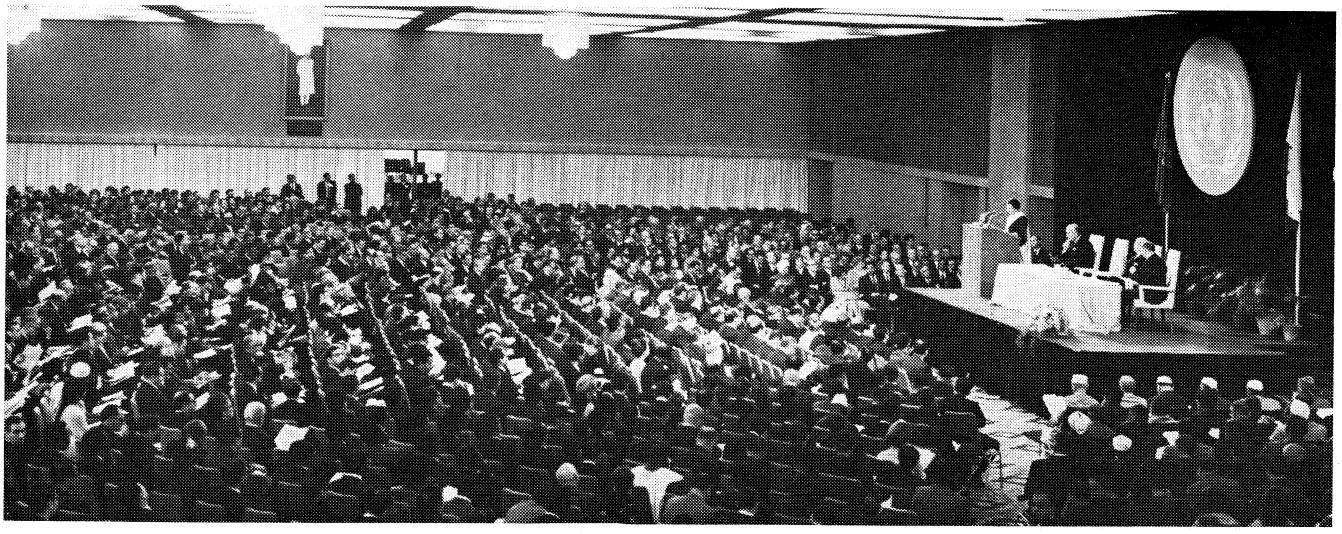

De openingszitting van UNCTAD II op 1 febr. De premier van India, mevr. Indira Gandhi, spreekt de conferentie toe.

stemming onthielden, heeft in grote lijnen de volgende inhoud:

- De ontwikkelingslanden en enkele ontwikkelde landen menen t.a.v. de voorwaarden van de hulp, dat ieder donorland tegen het einde van 1970 het streefcijfer moet bereiken van óf 80% of meer van de overheidshulp in de vorm van schenkingen, óf 90% daarvan als schenkingen of leningen tegen 2,5% rente of minder, met een terugbetalingsperiode van 30 jaar en een minimale gratieperiode van 8 jaar. De Wereldbank wordt verzocht een verbetering van haar leenmethoden te bestuderen, met het oog op het instellen van de mogelijkheid van uitstel of afstel van rente- en aflossingsbetalingen in de jaren dat het schuldland met valutakrapte kampt. Het IMF wordt verzocht de verschillende aspecten van handelskredieten te bestuderen. Verder wordt er bij de ontwikkelde landen op aangedrongen de binding van de hulp te verminderen en de schadelijke effecten ervan te beperken.
- T.a.v. de mobilisatie van interne middelen wordt gesteld dat de ontwikkelingslanden zich moeten blijven inspannen om hun binnenlandse middelen te mobiliseren en het effectieve gebruik ervan te garanderen.
- Over de compensatoire financieringsfaciliteit van het IMF constateert men met voldoening dat deze verder geliberaliseerd is. Men wil nu ook dat schadelijke bewegingen in de importprijzen voor de ontwikkelingslanden trekkingsrechten geven.
- Verdere studie moet worden gemaakt van de stroom van particulier kapitaal naar de ontwikkelingslanden en van de uitgaande kapitaalstroom uit de ontwikkelingslanden. (De conferentie had over dit vraagstuk de beschikking over een rapport van mr. D. U. Stikker: „The Role of Private Enterprise in Investment and Promotion of Exports in Developing Countries".)
- De conferentie beveelt aan dat ieder ontwikkeld land moet trachten jaarlijks een minimum netto bedrag van 1% van het Bruto Nationaal Product tegen marktprijzen over te maken aan de ontwikkelingslanden. Enkele van de donorlanden verklaarden zich bereid dit cijfer in 1972 te bereiken (Frankrijk, Canada, Zweden en Nederland), andere in 1975, terwijl de overige landen niet een bepaalde termijn hiervoor vastleggen. Enkele donorlanden wilden ook proberen 0,75% van het BNP als netto overheidshulp te realiseren, een ander land zei dat dit ten minste 0,5% moest zijn, de overige landen wilden niet verder gaan dan te stellen dat de overheidsbijdrage, zowel bilateraal als multilateraal, een belangrijk deel moet vormen van het totaal.
  (Uitvoering van dit deel van de resolutie zou betekenen dat de kapitaalstroom uit de Westelijke wereld naar het Zuiden met ca 25% zal toenemen.)
- De beide slothoofdstukken handelen resp. over bestudering van de supplementaire financiering en de wensen van de ontwikkelingslanden t.a.v. het gebruik van de speciale trekkingsrechten van het IMF. (Wereld-In-Formatie, april 1968)

Andere onderwerpen

In de sector van de *scheepvaart* leidden de beraadslagingen tot de aanneming van 9 resoluties met algemene stemmen en één met meerderheid van stemmen. Deze laatste betreft de internationale scheepvaartwetgeving. De Westelijke landen stemden alle tegen. De met algemene stemmen aanvaarde resoluties betreffen o.m. de wenselijkheid om de ontwikkelingslanden te betrekken bij het internationale overleg over vrachttarieven enz. en om de ontwikkelingslanden toe te laten als volledig lid van de zgn. lijnconferenties: de verbetering van de havens van de ontwikkelingslanden en het stimuleren van het internationale toerisme in de ontwikkelingslanden.

Over de *grondbeginselen* van de wereldhandel kon geen unanieme overeenstemming worden bereikt. De ontwikkelingslanden gingen er tenslotte toe over met meerderheid van stemmen een resolutie te doen aanvaarden die in grote lijnen overeenkomt met de resolutie over deze grondbeginselen van de eerste Wereldhandelsconferentie.

De conferentie aanvaardde een resolutie over de handel tussen de ontwikkelingslanden en de communistische landen waarin in algemene bewoordingen aanbevelingen worden gedaan voor detailmaatregelen om deze handel uit te breiden.

T.a.v. de *Oost-West-handel* wordt in een resolutie gesteld dat uitbreiding daarvan niet ten koste mag gaan van handel met de ontwikkelingslanden.

De conferentie stelde voorts algemene verklaringen op over het *wereldvoedselvraagstuk* en over de *regionale samenwerking* tussen de ontwikkelingslanden.

Over het functioneren van de *UNCTAD* werd een resolutie voor kennisgeving aangenomen en verwezen naar de Raad voor Handel en Ontwikkeling. De voornaamste punten betreffen: beperking van de vergaderingen van de Raad tot één per jaar; overleg van de secretarisgeneraal met de directeur-generaal van het GATT over gebieden van gemeenschappelijk belang; onderzoek van de mogelijkheid van deelneming van de UNCTAD in het VN-Ontwikkelingsprogramma.

Persconferentie Prebisch

Secretaris-generaal Raul Prebisch verklaarde op 8 april op een persconferentie in Genève dat UNCTAD II slechts „beperkte resultaten" had bereikt, doch dat men niet zo negatief was geweest als in 1964. Men was thans „dichter bij het beginsel" aangeland dat aan de ontwikkelingslanden algemene preferenties moeten worden gegeven. Voorts had men door de 1% ontwikkelingshulp te zien als percentage van het Bruto Nationaal Produkt een verhoging bereikt van 25% zonder dat echter een tijdstip voor deze verhoging kon worden vastgesteld.

Teleurgesteld was dr. Prebisch vooral over het feit dat op het punt van de financiering van grondstoffenvoorraden en van groter acces tot de markten van de industrielanden niets is bereikt.

Hij meende dat de onderhandelingsstandpunten reeds voor de conferentie zo zeer vastlagen, dat geen ruimte om te manoeuvreren was overgebleven. De Westelijke landen hadden vastgehouden aan hun in de OESO overeengekomen standpunt, terwijl de Groep van 77 had vastgehouden aan de eisen van het Handvest van Algiers.

Prebisch noemde het apparaat van de conferentie te zwaar. De plenaire vergaderingen hadden vijftig dagen geduurd en alles wat daarin te berde was gebracht was herhaald in legio commissies en werkgroepen. Deze procedure noemde de secretaris-generaal „tijdverspilling".

De Raad van de UNCTAD, die 55, in New Delhi nieuw gekozen, ledenlanden telt, komt in het voorjaar 1969 bijeen en dr. Prebisch zou gaarne zien dat deze zitting althans voor enige dagen op ministerieel niveau zou worden gehouden, zoals in New Delhi door Nederland en Denemarken is voorgesteld.

GATT

VERSNELDE TARIEFVERLAGING VOOR ONTWIKKELINGSLANDEN

Een aantal industrielanden heeft ermee ingestemd de verlaging van de invoerrechten op produkten van de ontwikkelingslanden, die in 1967 in het kader van de Kennedyronde (pag. 321-1967) is overeengekomen, sneller tot stand te brengen dan is voorzien. De verlaging zou in jaarlijkse termijnen tot stand komen gedurende een periode van vijf jaar. Men wil thans de invoerrechten in één keer verlagen om de export van de ontwikkelingslanden te bevorderen.

Oostenrijk, Canada, Zwitserland en de Verenigde Staten zullen de nieuwe tarieven laten ingaan per 1 jan. 1968. Denemarken, Finland, Japan, Noorwegen, Zweden, Engeland en de zes landen van de Europese Economische Gemeenschap zullen op 1 juli tot volledige verlaging overgaan, terwijl Tsjechoslowakije de datum van invoering nog nader zal meedelen. *(De Tijd* 3-2).

NEDERLAND

PRINSES MARGRIET BEVALLEN VAN EEN ZOON

Prinses *Margriet* heeft op 17 april om 19.36 uur het leven geschonken aan een zoon. Het nieuws van de geboorte werd omstreeks 20.45 uur in het volgende communiqué van de Rijksvoorlichtingsdienst bekendgemaakt:

„Heden, op 17 april 1968, heeft HKH prinses Margriet in het Academisch ziekenhuis te Utrecht het leven geschonken aan een flinke welgeschapen zoon. De bevalling, die langs operatieve weg heeft plaatsgevonden is geheel naar wens verlopen. De toestand van moeder en kind is goed."

Het communiqué was getekend door prof. dr. *W. P. Plate,* hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, en de kinderarts dr. *J. Drukker.*

De jonge prins is voorlopig de vierde in de rij van de erfopvolging: hij komt na kroonprinses *Beatrix,* haar zoon *Willem-Alexander* en prinses Margriet. Ook verdere nakomelingen van prinses Beatrix gaan hem voor.

Bij KB van 2 jan. 1967 is bepaald dat kinderen die uit het huwelijk van prinses Margriet en mr. *Pieter van Vollenhoven* worden geboren de persoonlijke titel van prins of prinses van Oranje-Nassau zal worden verleend, vergezeld van het predikaat „hoogheid" als aanspreektitel. Deze titel zal worden gevoerd voor de geslachtsnaam van de vader, zodat deze kinderen zullen zijn: Zijne/Hare Hoogheid Prins/Prinses ... van Oranje-Nassau, van Vollenhoven.

Toespraak premier

Minister-president *P. J. S. de Jong* hield op 17 april voor radio en televisie de volgende toespraak:

„Het is vandaag wederom een blijde dag voor onze Koninklijke familie en ons land. Prinses Margriet heeft het leven geschonken aan een zoon. Er is niet alleen vreugde in de harten bij ons in Nederland, maar ook in Suriname en in de Nederlandse Antillen.

Namens u allen wens ik prinses Margriet en de heer Van Vollenhoven hartelijk geluk met de geboorte van hun eerste kind. Mijn gelukwens richt ik ook gaarne tot de wederzijdse grootouders en de andere familieleden.

De geboorte van het eerste kind is het grootste moment in een jong gezin. De twee-eenheid, de basis van het huwelijk, krijgt dan opeens gestalte. Een wonder, dat steeds opnieuw door jonge mensen wordt beleefd. De dierbaarste ervaring van zovelen van ons, waardoor we de vreugde van de ouders en van de Koninklijke familie intens kunnen meebeleven.

Bij de aankondiging van de geboorte van dit kind zullen de gedachten van de ouderen onder ons teruggaan naar het moment, waarop de eerste berichten over de geboorte van de moeder, prinses Margriet, ons bereikten. Toen: een sprankje hoop op de bevrijding in de donkere dagen van de bezetting van ons land. Omstandigheden waardoor deze, zo ver van huis geboren, prinses een geheel eigen genegenheid verwierf, die later door haar optreden in ons midden is verdiept en toegenomen. Zo heeft prinses Margriet een persoonlijke band gevoegd bij de vele die ons volk door de historie heen met het Huis van Oranje verbinden.

Daarom heeft ook het kind van dit paar, dit tweede kleinkind van onze zo geliefde Koningin, voor ons een eigen plaats in onze Koninklijke familie.

Moge dit prinsje onder Gods leiding in ons midden een onbezorgde jeugd en een gelukkige toekomst tegemoet gaan".

De aangifte

De heer Van Vollenhoven heeft op 22 april in het stadhuis te Utrecht aangifte gedaan van de geboorte van zijn zoon. Als ambtenaar van de burgerlijke stand trad op de burgemeester van Utrecht, jhr. mr. *C. J. A. de Ranitz.* Getuigen waren de vice-president van de Raad van State, dr. *L. J. M. Beel,* en luitenant-generaal *A. B. Wolff,* bevelhebber van de luchtstrijdkrachten. Volgens traditie werd de prins voor de aangifte in het ziekenhuis aan de ambtenaar van de burgerlijke stand in aanwezigheid van de getuigen getoond.

De ouders hebben het prinsje de namen *Maurits Willem Pieter Hendrik* gegeven. Naar de heer Van Vollenhoven meedeelde zal zijn zoon Maurits genoemd worden. Ook zei hij dat de ouders deze naam hebben gekozen omdat zij het een leuke naam vinden en omdat deze naam voorkomt in de familie van prinses Margriet. De naam Willem is om historische redenen gekozen, de derde naam Pieter is die van de vader en grootvader van het prinsje en de vierde naam herinnert aan de echtgenoot van koningin Wilhelmina, prins Hendrik, die op 19 april werd geboren.

Bij zijn geboorte woog het prinsje 3.600 gram en was het 52 cm lang. (*NRC* 18-4; *ANP* 22-4)



De eerste foto van prins Maurits. (Max Koot)

JAARVERGADERING VVD

De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie heeft op 5 en 6 april te Maastricht haar jaarvergadering gehouden. In zijn openingsrede toonde mr. *E. H. Toxopeus,* de VVD-fractieleider in de Tweede Kamer,

zich bezorgd over de z.i. toenemende verbrokkeling in de politiek. In de thans nog chaotische strijd om partijvernieuwing wordt de verwarring der geesten groter. Mr. Toxopeus noemde het geen gunstige ontwikkeling dat de bereidheid tot samenwerking op basis van een beginsel lijkt af te nemen. Er is nog steeds sprake van politieke onduidelijkheid op vele fronten: de grenzen tussen de verschillende opvattingen bakenen zich niet duidelijk af, maar werden getrokken „in zulke fijne nuances en zodanig tere halftinten dat het een apart specialisme wordt om voortdurend bij te houden waar zij precies lopen. Wie weet nu werkelijk wat de ware onderscheiding is tussen een Paroolsocialist, een echte Radicaal, een D'66er, een KVP-radicaal, een AR-spijtstemmer en een progressieve CHU'er", aldus mr. Toxopeus. Hij wees erop dat de eerder door hem ontwikkelde stelling, nl. dat in een toekomstige constellatie de VVD en de PvdA de polen zullen zijn waaromheen de concentraties zich gaan voltrekken, „verder door de feiten is onderbouwd".

De socialistische en de liberale stroming zijn de twee enige duidelijke politieke richtingen in Nederland, aldus mr. Toxopeus. Door de verschijning van een CDU in Nederland zou een toestand ontstaan waarin de PvdA en de VVD met nog meer nadruk „de twee duidelijke tegenstanders in de Nederlandse politiek zijn". Het is goed te weten dat D'66 daartussen niet kan kiezen." Als er concentraties komen valt D'66 uiteen, zo voorspelde de fractieleider van de VVD.

Intussen hebben de socialisten naar de mening van mr. Toxopeus nog niet duidelijk gemaakt „wat de PvdA-politiek voorstelt vandaag". Wij weten niet waarheen zij gaat morgen, zij weet het zelf ook niet, zei hij. Het oordeel van de VVD-voorman in de Tweede Kamer was gebaseerd op de analyse „dat het socialisme van Drees, het onbestemde — brede progressieve — van een volkspartij à la Thomassen en het pacifistisch en dogmatisch socialisme van Nieuw Links nu om de voorrang strijden."

Over de radicalen, „een splinter van het KVP-blok", zei mr. Toxopeus: „De heer Aarden moet kiezen: zijn groep is ofwel een confessionele ofwel een niet-confessionele partij. Van twee wallen eten gaat niet". De heer Aarden wil wel een vast samenwerkingsverband met de PvdA maar geen lid worden van die partij, zei de heer Toxopeus. „Wellicht wil de heer Aarden die oversteek pas maken als hij aan het hoofd van een grote optocht loopt".
In de confessionele partijen, zo ging de liberale fractieleider verder, nemen we geen ontwikkeling waar die tot een werkelijke vernieuwing van de partijstructuur voert. De KVP poogt de gelederen te sluiten en streeft naar nauwe samenwerking met ARP en CHU, maar wat gaat zo'n groepering politiek betekenen? Voor de ARP ligt de zaak zijns inziens wel heel lastig. Enerzijds verwerpt zij de scheiding progressief-conservatief als onwerkelijk, anderzijds wil zij met de fusiebesprekingen toch ook wat kalm aan doen wegens de radicalen in eigen kring. „Niemand mag de CHU van radicalisme verdenken", aldus mr. Toxopeus.
Intussen streeft de VVD, volgens mr. Toxopeus, naar alle vernieuwingen die een verbetering van het bestaande betekenen. Zij zet zich in voor het vinden van nieuwe vormen, daar waar oudere structuren niet goed meer functioneren. „Onze partij", zo zei hij, „ontplooit deze activiteiten, gedragen door haar liberale beginselen en, waar zulks mogelijk is, in samenwerking met anderen." Hij sprak de hoop uit dat deze mogelijkheden groter en blijvender van aard zullen worden. Voorts zei hij dat „wij voor ons zelf duidelijk zullen moeten vaststellen, niet alleen wat wij willen, maar ook welke offers wij denken te kunnen brengen terwille van het samengaan met anderen zonder niet langer onszelf, als liberalisme te herkennen". „Wij kunnen onze politieke idealen niet prijsgeven; wij moeten weten welke grenzen daardoor worden gesteld", aldus de heer Toxopeus, die zei er niet voor te voelen in een avontuur te raken waarvan de uitslag zou kunnen zijn dat er van het politieke liberalisme geen exponent meer zou bestaan. Het gaat niet om „de VVD", het gaat niet om de naam of de organisatie, het gaat wel om het liberale beginsel, zo zei hij.
Waarderend sprak de liberale fractieleider over het kabinet-De Jong.
De liberale fractievoorzitter toonde zich ook bezorgd om onze democratische rechtsstaat. Hij achtte het gebruik van geweld in de politieke strijd de ontkenning van deze staat. Vervolgens nam hij het op voor rechterlijke macht en politie, die rechtvaardig moeten zijn, maar met grote kracht de wet moeten handhaven, de orde handhaven, dat is: de vrijheid handhaven. Het zou daarom het einde van de rechtsstaat betekenen wanneer rechterlijke macht en politie onder de aanhoudende druk murw zouden worden. Acties van uiterst links lokken welhaast onvermijdelijke reacties uit van uiterst rechts, reacties die voor ordelievende burgers wellicht niet eens terstond herkenbaar zijn. Een dergelijke reactie zou niet minder gevaarlijk zijn voor ons democratisch bestel. In een groep als „the Northern League" is een dergelijke extreem-rechtse reactie al aanwezig. Het is daarom dat ik pleit voor ons aller steun aan de democratie en haar instellingen. Liberalen zijn wars van extreem-links zo goed als van extreem-rechts, aldus de heer Toxopeus. (NRC, Het Parool 6 en 8-4)

HERSTRUCTURERING LIMBURG

Op 2 en 3 april heeft de Tweede Kamer een debat gewijd aan de economische zorgen van Zuid-Limburg. Uitgangspunt hiervoor vormde de oorspronkelijk op 14 dec. 1965 door de toenmalige minister *Den Uyl* ingediende nota inzake de mijnindustrie en de industriële herstructurering van Zuid-Limburg (pag. 823 /3-1965).
Minister *De Block* van economische zaken voegde daar twee wetsontwerpen aan toe, waarbij in totaal *f* 44,35 mln wordt uitgetrokken voor steun aan de economische omvorming. Hiervan zijn *f* 25,85 mln bestemd voor de mijnindustrie en *f* 18,5 mln ter financiering van de Domaniale Mijn Maatschappij NV.
Ook deed de minister in een memorie van antwoord mededelingen over de zg. subjectieve steun aan de particuliere mijnen. In overeenkomsten van de regering met de particuliere mijnen verbinden deze zich om vrijkomend vermogen een nieuwe industriële bestemming te geven, bij voorkeur in Zuid-Limburg. Over het beginsel van de mijnsluiting verschilde de Kamer in overgrote meerderheid niet met de regering van mening. De kritische geluiden betroffen in het bijzonder het vraagstuk van de aanvullende werkgelegenheid.

Oud-minister Den Uyl mengde zich in het debat om minister De Block voor de voeten te werpen, dat deze door een versneld sluitingsprogramma 10.000 extra-arbeidsplaatsen in de mijnindustrie heeft laten vervallen zonder gelijkwaardige nieuwe werkgelegenheid te scheppen, terwijl hij (Den Uyl) als minister indertijd had gestreefd naar nieuwe industrievestiging als „motor" voor herstructurering.

Minister De Block betoogde dat de „lijn" van de regering in wezen dezelfde was gebleven, maar aangepast aan nieuwe omstandigheden.

Een belangrijk punt was volgens hem ook, dat mijnsluiting gepaard moet gaan met nieuwe industrievestiging, en dat nieuwe industrieën zich niet kunnen vestigen zonder vrijkomende arbeidskrachten uit de mijnindustrie.

Wel verklaarde de minister onder alle omstandigheden te zullen blijven vasthouden aan het beginsel dat geen mijnsluitingen tot stand zullen komen als niet voldoende vervangende werkgelegenheid aanwezig is. Hij deelde geen nieuwe maatregelen mee, maar zei er met alle kracht naar te streven zoveel mogelijk nieuwe arbeidsplaatsen te scheppen. Volgens een schatting van de minister zal van 1965 t/m 1970 ruim *f* 1 mrd aan Limburg ten koste worden gelegd.

Het debat leverde vijf moties op die alle werden verworpen met de stemmen van de vier regeringspartijen tegen. Slechts over een motie-*Oele* (PvdA), waarin naast financiële bijstand voor bij werkgelegenheidsprojecten betrokken noodlijdende gemeenten een aanvullend programma van *f* 50 mln voor gerichte werkloosheidsbestrijding gevraagd werd, werd hoofdzakelijk gestemd. Deze werd verworpen met

48 tegen 77 stemmen. Voor stemden PvdA, D'66, PSP, CPN en groep-Aarden.

Een tweede motie-Oele om alle bedragen voor zg. subjectieve steun aan particuliere mijnen steeds ten goede te laten komen aan de werkgelegenheid verkreeg de steun van dezelfde partijen.
Een motie-B a k k e r (CPN), welke tot nader orde aan de mijnsluitingen een einde wilde maken, kreeg de steun van CPN en PSP.
Vòòr een motie-I m k a m p (D'66) inz. benoeming van een regeringscommissaris bij de particuliere mijnen waren D'66, PvdA en PSP en voor een motie-v a n d e r L e k (PSP) inz. eventuele staatsbedrijven bij falen van particulier initiatief PSP, D'66, PvdA en groep-Aarden.
Deze vier moties werden bij zitten en opstaan verworpen. (N R C, A l g. H'b l a d)

NIEUWE AMMONIAKFABRIEK

Staatsmijnen/DSM te Heerlen zal op het complex van de chemische bedrijven te Geleen een deel van de produktiecapaciteit van ammoniak vernieuwen en het totaal uitbreiden. Met de bouw en bijkomende kosten van het project, dat de aanduiding ammoniakfabriek II heeft gekregen, is een investering gemoeid van ruim *f* 100 mln. De nieuwe fabriek zal omstreeks de jaarwisseling 1970/71 in produktie komen. *(NRC* 4-4)

GEMEENTELIJKE HERINDELING ZUID-LIMBURG

Gedeputeerde staten van Limburg hebben op 10 april een gemeentelijke herindeling van Zuid-Limburg voorgesteld, waarbij het aantal gemeenten ten zuiden van Echt van 62 wordt teruggebracht tot 14. Volgens het plan van GS zullen 57 gemeenten worden opgeheven; in plaats daarvan komen 13 nieuwe.
De overige 5 gemeenten (Maastricht, Borgharen, Itteren, Amby en Heer) zullen volgens een reeds ingediend wetsontwerp tot één gemeente Maastricht worden samengevoegd van 113.000 inwoners. De nieuwe gemeenten zoals GS zich deze voorstellen, zijn als volgt:

HEERLEN, met Nieuwenhagen, Schaesberg, Ubach over Worms en Voerendaal, 115.000 inw. KERKRADE, met Bocholtz, Eygelshoven en Simpelveld, 67.500 inwoners. BRUNSSUM, met Amstenrade, Bingelrade, Hoensbroek, Jabeek, Merkelbeek, Oirsbeek en Schinveld, 69.500 inwoners. NUTH, met Schinnen, Spaubeek en Wijnandsrade, 16.250 inwoners. SITTARD-GELEEN, met Beek, Limbricht, Munster en Nieuwstad, 91.000 inwoners. STEIN, met Elsloo en Urmond, 21.000 inwoners. BORN, met Grevenbicht, Obbicht en Papenhoven, Roosteren en Susteren, 17.250 inwoners, VALKENBURG-HOUTHEM, met Berg en Terblijt, Hulsberg, Klimmen en Schimmert, 25.000 inwoners. GULPEN, met Slenaken, Wittem en Wijlre, 14.500 inwoners. MARGRATEN, met Bemelen en Cadier-en-Keer, 5.000 inwoners. EIJSDEN, met St. Geertruid, Gronsveld, Mheer en Noorbeek, 12.000 inwoners. MEERSSEN, met Bunde, Geulle en Ulestraten. 16.500 inwoners. VAALS, dat in zijn huidige vorm blijft gehandhaafd, 10.000 inwoners.



De bestaande en voorgestelde gemeentegrenzen in Zuid-Limburg.

In de toelichting op dit plan zeggen GS dat de huidige gemeentelijke indeling zeer ongunstig is. Van de 62 gemeenten heeft ongeveer een derde een inwonertal van minder dan 2.500, terwijl nog eens een derde behoort tot de categorie gemeenten met een inwonertal tussen de 2.500 en 5.000.
Gesteld wordt dat een reorganisatie op bestuurlijk gebied op het ogenblik meer dan ooit noodzakelijk is wil de herstructurering kans van slagen hebben. De oplossing van de problemen, die voortvloeien uit het wegvallen van de bedrijvigheid van de mijnen, stelt aan de visie, besluitvaardigheid en bestuurskracht van de plaatselijke besturen zulke hoge eisen dat het merendeel van de meenten in dit opzicht wel tekort moet schieten.
Voor het welslagen van de economische en maatschappelijke herstructurering is het nodig dat er bestuurseenheden worden gevormd die door krachtig stimuleren en begeleiden de inmiddels reeds op gang gekomen omvangrijke structuurwijziging kunnen helpen verwezenlijken. Dit impliceert — in het licht van de bestaande Limburgse verhoudingen gezien — een vrij rigoureuze ingreep in de gemeentelijke indeling, aldus het rapport van GS. Tegen de plannen van GS zijn ernstige bezwaren geopperd van de kant van de met opheffing bedreigde gemeenten. De in het Stadsgewest oostelijk mijngebied samenwerkende gemeenten gaven een verklaring uit, waarin zij stellen dat het voorstel van GS op een zeer ongelegen moment is ingediend, daar de toch al heersende onrust in Zuid-Limburg nu nog groter zal worden.

(ANP, De Volkskrant, Het Parool, NRC 11-4)

VIETNAM-ENQUÊTE

Op 16 april heeft de VARA-televisie in haar actualiteitenrubriek „Achter het Nieuws" de resultaten bekendgemaakt van een door het bureau Intomart ingesteld opinie-onderzoek over de kwestie-Vietnam. Bij dit onderzoek waren 800

Nederlanders betrokken van achttien jaar en ouder.
Hieronder volgt een deel der gestelde vragen met de daarop gegeven antwoorden:

Wordt er naar uw mening in Vietnam agressie gepleegd? — 57% ja, 14% nee, 29% geen mening.

Indien ja, door wie? — 17% Amerika, 27% de communisten (Viet Cong, China, Rusland „het communisme"), 17% beide partijen (Amerika en de communistische landen).

Had Amerika, afgezien van alles, het recht op verzoek van Zuid-Vietnam militaire bijstand te verlenen? — 65% ja, 15% nee, 20% geen mening.

Vindt u dat de Amerikanen er verstandig aan hebben gedaan zich te mengen in de strijd in Vietnam? — 49% ja, 33% nee, 18% geen mening.

Waarom hebben de Amerikanen zich volgens u in het conflict gemengd? — 23% ter bescherming van de vrijheid, 24% ter bescherming van het Vietnamese volk, 67% een dam vormen tegen het communisme, 17% voor hun eigen economisch belang, 5% om de hele wereld te kunnen beheersen.

(Op deze vraag werd vaak meer dan één antwoord gegeven).

Hoe denkt u over de Zuidvietnamese regering? — 31% is de vertegenwoordiger van het Zuidvietnamese volk, 14% marionetten van Amerika, 29% bewind van generaals en zakenlieden.

Wat is de Viet Cong voor organisatie? Hoe ziet u die? — 13% onafhankelijke bevrijdingsorganisatie, 38% communistische verzetsorganisatie, 26% verlengstuk van het Noordvietnamese leger, 22% geen mening.

Er wordt in Nederland de stelling verdedigd, dat president Johnson volgens de normen van Tokio en Neurenberg een oorlogsmisdadiger is. Acht u die stelling juist, waarschijnlijk onjuist of onjuist? — 66% onjuist, 12% waarschijnlijk onjuist, 7% juist, 5% waarschijnlijk juist, 8% geen mening.

Acht u Ho Tsji Minh een oorlogsmisdadiger volgens de normen van Tokio en Neurenberg? — 41% onjuist, 13% waarschijnlijk onjuist, 8% juist, 13% waarschijnlijk juist.

Bent u van mening dat de Amerikanen de bombardementen onvoorwaardelijk moeten staken? — 69% onvoorwaardelijk staken, 24% niet onvoorwaardelijk staken, 7% geen mening.

Gelooft u dat Amerika bereid is door middel van een compromis tot vrede in Vietnam te komen? — 86% Amerika wil wel een compromis, 6% Amerika wil niet, 8% geen mening.

Gelooft u dat Noord-Vietnam bereid is door middel van een compromis tot vrede te komen? — 47% Noord-Vietnam wil wel een compromis, 34% Noord-Vietnam wil niet, 19% geen mening.

In wiens voordeel zal uiteindelijk, al of niet via onderhandelingen, het conflict in Vietnam worden beslist: in het voordeel van de Amerikanen en de Zuid-Vietnamezen, of in het voordeel van de Noord-Vietnamezen en de Viet Cong? — 28% de Amerikanen en Zuid-Vietnamezin winnen, 23% de Noord-Vietnamezen en de Viet Cong winnen, 3% geen van beide zullen winnen, 46% geen mening. (Het Parool, NRC 17-4)

BELGIË

CONGRES VAN LINKSE LEERKRACHTEN

Het driejaarlijkse congres van de Algemene Centrale der Openbare Diensten (sector onderwijs) dat van 6-9 april te Brussel plaatshad, heeft zich uitgesproken voor „een toekomstplanning van alle opvoedingsmiddelen van dit land, zodanig dat binnen de kortst mogelijke tijd ze werkelijk zouden kunnen worden georganiseerd als één enkele openbare dienst onder het regime van het medebeheer". In verband met dat medebeheer werd herinnerd aan een vroegere beginselverklaring van de ACOD: „Enkel een nationale school kan doelmatig de inspanningen concentreren voor de essentiële doelstellingen van de opvoeding. Zij alleen kan in eenheid en continuïteit, zonder leemte noch verspilling, een gezamenlijke organisatie verwerkelijken, die aan alle behoeften aangepast is. Terwijl ze onze kinderen verwelkomt, kan zij alleen de objectiviteit, de verdraagzaamheid en het geheel van kwaliteiten ontwikkelen die de menselijke betrekkingen in een democratische maatschappij bepalen".

In een andere resolutie zegt het congres zich te zullen verzetten tegen elke nieuwe maatregel, die de bevordering van de openbare school in het gedrang zou kunnen brengen, of die niet te rechtvaardigen voordelen zou toekennen aan de georganiseerde machten van het confessionele onderwijs. Het congres heeft ook aangedrongen op een betere opleiding voor de leerkrachten: de verplichting voor alle aspirant-onderwijzers secundaire studies te hebben voltooid alvorens met de beroepsopleiding aan te vangen, en de verbetering van de beroepsopleiding voor de akademisch geschoolde leerkrachten. Tenslotte werd nog gehandeld over de scholenbouw (planning en financiering).

EUROPESE NORM VOOR TV

In het staatsblad van 12 april is het KB verschenen tot bepaling van de technische normen voor de uitzending van tv-programma's, zowel in kleuren als in zwart-wit. Het KB voorziet in de geleidelijke overschakeling naar de Europese norm. De kleuren-uitzendingen zullen gebeuren via nieuwe zendkanalen op deelmetergolven (UHF) en volgens de Europese norm. Deze laatste zal ook voor de zwart-wit uitzendingen worden gebruikt, maar hier wordt rekening gehouden met een overgangsperiode van acht jaar.
In het verslag aan de koning, dat aan het KB is toegevoegd, staat het advies vermeld van de raadgevende technische commissie die op 7 dec. 1966 opdracht kreeg de regering binnen het jaar te adviseren m.b.t. de technische aspecten van de kleurentelevisie in België. De commissie stelt eensgezind voor slechts een enkel systeem te aanvaarden voor die kleuren-tv, nl. het zg. PAL-systeem.
De geleidelijke omschakeling brengt mee dat nieuwe zenders moeten worden opgericht.

MEMORANDUM VAN ERV

De Economische Raad voor Vlaanderen heeft een memorandum gepubliceerd betreffende het streekbeleid. De ERV stelt daarin dat de huidige en toekomstige arbeidsoverschotten moeten worden beschouwd als het fundamentele criterium bij het bepalen van het economisch streekbeleid. De raad is van oordeel dat de Vlaamse probleemgebieden zich nog steeds in een nadelige toestand bevinden en dat het niet verantwoord is de overheidsinspanningen bij voorrang op de Waalse probleemgebieden te oriënteren. Volgens het manifest is de totale produktiestijging slechts een beperkte aanduiding voor het welvaartspeil. Er moet rekening worden gehouden met andere factoren, zoals de pendelbeweging (10% van de actieve Vlaamse bevolking naar Brussel en Wallonië).

Vlaanderen heeft nog steeds, volgens de ERV, een lager inkomen dan de andere landsgedeelten. De bruto produktie (46%) is in Vlaanderen niet in verhouding tot de actieve bevolking (52%). In 1970 zal Vlaanderen 2.250.000 inwoners meer tellen dan Wallonië en zal de actieve Vlaamse bevolking die van Wallonië met 1,4 mln eenheden overtreffen. De bevolkingsaangroei moet door talrijke nieuwe arbeidsplaatsen worden opgevangen. De ERV is van oordeel dat de nieuwe regering, in overleg met de bestaande regionale welvaartsorganismen, een eenvormige methode voor het opstellen van de streekeconomische programma's moet uitwerken. Elk landsgedeelte zou ook over een staatssecretaris voor regionale economie moeten beschikken. De streekontwikkeling moet worden toevertrouwd aan de streken zelf.
De Dienst voor de Buitenlandse Investeringen zou moeten ressorteren

onder beide staatssecretarissen voor regionale economie. *(De Standaard* 10-4)

STAATSAKKOORD MET NB

De minister van financiën en de gouverneur van de Nationale Bank hebben op 30 maart een akkoord ondertekend, dat de regering ertoe machtigt voortaan bij de Nationale Bank voorschotten tot een bedrag van 16,5 mrd fr op te nemen. Tot dan toe reikte de mogelijkheid slechts tot een bedrag van 10,3 mrd fr. In het akkoord is bedongen dat de voorschotten gebruikt worden als kasfaciliteiten. Het gemiddelde gebruik in de loop van de e.k. drie jaar mag in totaal niet meer dan 2/3 van het globale bedrag bereiken. De bedoeling hiervan is de regering aan te zetten tot het voeren van een orthodoxe financiële politiek. De Bank zal in 1971 het zg. plafond eventueel opnieuw verhogen.
De besprekingen over de verhoging — aldus minister *Henrion* op 3 april tijdens een persconferentie — begonnen in het begin van 1968. Het akkoord treedt pas in september in werking.

AUTOVERZEKERING DUURDER

Het ministerie van economische zaken heeft ingestemd met de voorgestelde verhoging van de premies voor de verzekering van auto's. Van 1 juli af zullen de bestaande contracten, zodra zij vernieuwd worden, met 14% verhoogd mogen worden. Voor de nieuwe contracten, die 22% meer zullen kosten, treedt de regeling in voege per 1 juni. De eigenaar die een nieuwe wagen koopt, kan echter een korting van 5% op de nieuwe premie krijgen, indien hij de jongste drie jaar geen ongeval (met eigen aansprakelijkheid) heeft veroorzaakt. Anderdeels zal voortaan de premie van een autobestuurder, die een ongeval met aansprakelijkheid veroorzaakt, van de daarop volgende vervaldag tot het niveau van 22% worden verhoogd.
De prijzencommissie had een gunstig advies uitgebracht voor een algemene verhoging met 15%. De verzekeraars hoopten op een 30% verhoging.

OE THANT

De secretaris-generaal van de VN, *Oe Thant,* heeft op 9 en 10 april te Brussel besprekingen gevoerd met minister van buitenlandse zaken *Harmel.* Hij ontmoette ook leden van de Europese Commissie en ontving te Leuven het eredoctoraat van de katholieke universiteit, „omdat hij als secretaris-generaal voortreffelijk de Verenigde Naties bestuurt"....

HISTORISCHE KERK IN BRAND

In de nacht van 2 op 3 april heeft een brand de historische Sint-Pauluskerk te Antwerpen zwaar beschadigd. De meesterwerken van Rubens, Van Dijck, Jordaens, Caravaggio e.a. beroemde kunstenaars, die zich in het gebouw bevonden, konden tijdig worden geëvacueerd. De kerk die in de periode 1540-1571 gebouwd werd, geniet de faam de mooiste kerk van België te zijn. Zij is ook de laatste kerk van de Nederlanden die in gotische stijl werd opgetrokken. De schade wordt op 500 mln fr geraamd.



De Sint-Pauluskerk te Antwerpen tijdens de brand

zuidoost-azië en verre oosten

VIETNAM (ALGEMEEN)

RECENTE ONTWIKKELINGEN

Van verschillende zijden zijn in de eerste maanden van dit jaar de pogingen om tot vredesonderhandelingen over Vietnam te komen, voortgezet.

Vredesbemoeiingen Wilson

De Britse premier, *Wilson,* voerde van 22-24 jan. besprekingen te Moskou met de leiders van de SU, waarbij de kwestie-Vietnam (naast het Midden-Oosten en de Europese veiligheid) een van de hoofdschotels vormde.
In een gemeenschappelijk communiqué werd gezegd dat beide partijen „hun wederzijdse standpunten uiteenzetten". Vasthoudend aan de beginselen van de conferenties van Genève van 1954 en 1962, legden zij de nadruk op de dringende noodzaak van een politieke regeling van het conflict, die het exclusieve en onvervreemdbare recht van de volkeren van het gebied om hun eigen zaken te regelen, eerbiedigt. Zij gaven uiting aan hun vaste wil „afzonderlijk en gezamenlijk al het nodige te doen wat in hun macht ligt, om dat doel te bereiken", aldus het communiqué.
Op 8 febr. voerde Wilson in Washington besprekingen met president Johnson, waarbij naar werd aangenomen opnieuw de kwestie-Vietnam in het middelpunt stond. In een tafelrede op het Witte Huis zei Wilson dat hij herhaaldelijk was aangespoord zich te distantiëren van de Amerikaanse politiek in Vietnam en i.h.b. een onvoorwaardelijke stopzetting der bombardementen te eisen.* Hij had dat niet gedaan omdat hij op de hoogte was van de besprekingen en contacten die er op gericht waren tot vrede te komen. Hij steunde Johnsons „formule van San Antonio" (pag. 60/1) en verklaarde dat hij deze formule tijdens zijn bezoek aan Moskou met de Sowjet-leiders had besproken. Hij meende dat zodra alle misverstanden rond de daarin gestelde voor-

* Op 6 febr. hadden 91 Labourleden in een amendement op een door de oppositie ingediende motie (waarin Wilson werd gevraagd zijn stem te betuigen aan de Amerikaanse politiek) Wilson gevraagd vast te houden aan de resolutie van het partijcongres van 1967, waarin de regering wordt gevraagd zich te distantiëren van de Amerikaanse politiek (pag. 651/1-1967).

waarden uit de weg waren geruimd, het Amerikaanse standpunt verenigbaar was met het Noordvietnamese voorstel van 29 dec. 1967 (pag. 90/3).
In een televisie-interview te New York op 11 febr. noemde Wilson een eventueel gebruik van taktische kernwapens in Vietnam „pure waanzin". Zijn regering zou Johnsons politiek blijven steunen zolang zij overtuigd is van de oprechtheid van de voorstellen voor vredesonderhandelingen — en zij was daarvan overtuigd.
Wilson noemde op 13 febr. in het Lagerhuis, de kloof tussen de standpunten van Washington en Hanoi „werkelijk heel smal".

Vredespogingen Thant

De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, *Thant,* had op 9 febr. in New Delhi een ontmoeting met de Noordvietnamese consul-generaal aldaar. Vervolgens voerde hij besprekingen in Moskou en Londen met de Sowjetrussische en Britse regeringsleiders. Te Londen had hij tevens een ontmoeting met een daar gevestigde Noordvietnamese journalist. Daarop bracht Thant op 14 febr. een onverwacht bezoek aan Parijs, waar hij een onderhoud had met de Noordvietnamese vertegenwoordiger in Frankrijk *Mai Van Bo,* alsook met president *De Gaulle* en de Franse minister van buitenlandse zaken, *Couve de Murville.* Naar verluidt zou Thant in Delhi verduidelijking van het Noordvietnamese standpunt hebben gevraagd en van Mai Van Bo een antwoord uit Hanoi hebben ontvangen.
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Dean Rusk, verklaarde op 14 febr. dat alle peilingen tot dat ogenblik hadden geleid tot de conclusie dat Hanoi de formule van San Antonio verwerpt.
President Johnson zei op 16 febr. niet van mening te zijn dat Noord-Vietnam thans meer bereid zou zijn om te onderhandelen dan twee of drie jaar geleden.
Het Noordvietnamese antwoord op de recente peilingen en vredesaanbiedingen, die „zo ver gingen als eerzame mensen kunnen gaan", was het Tet-offensief geweest.
Op 21 febr. bracht Thant aan president Johnson verslag uit over zijn besprekingen. Na afloop van het gesprek gaf het Witte Huis een verklaring uit, waarin werd gezegd dat de president het verlangen naar een vreedzame regeling opnieuw had bevestigd en dat de formule van San Antonio van kracht blijft. Waarnemers meenden dat geen vooruitgang was geboekt.
Op 24 febr. publiceerde Thant een rapport over zijn diverse besprekingen. Daarin verklaarde hij meer dan ooit ervan overtuigd te zijn dat na een stopzetting van de bombardementen zinvolle besprekingen zullen beginnen, „misschien zelfs binnen enkele dagen".

Thant zei dat de regering van Noord-Vietnam hem had meegedeeld, dat zij bereid is tot vredesonderhandelingen zodra de VS alle oorlogshandelingen tegen Noord-Vietnam staken. Tijdens die onderhandelingen zou gesproken kunnen worden over vermindering van de gevechtsactiviteit en het bijeenroepen van de Geneefse conferentie. Thant deed opnieuw een beroep op de VS de „onontbeerlijke eerste stap" van stopzetting van de bombardementen te doen. De VS liepen daarmee volgens hem geen groot militair risico. Thant deelde mee dat president Johnson en minister Rusk tijdens hun onderhoud met hem de nadruk hebben gelegd op de clausule in de formule van San Antonio, volgens welke geen voordeel van een stopzetting der bombardementen mag worden getrokken. Thant zei dat de wereld walgt van de oorlog in Vietnam, die even wreed als zinloos is. Er kan geen overwinning en geen nederlaag zijn, alleen maar dood en verwoesting. Amerika en de Sowjet-Unie zullen niet toestaan dat de door hen gesteunde partij moet capituleren. De strijd kan alleen maar in omvang toenemen, met niet te voorziene gevolgen. Anderzijds aldus Thant, hebben mijn besprekingen mijn mening bevestigd, dat er een rechtvaardige oplossing van het probleem kan worden gevonden als er maar eerst enkele essentiële stappen worden gedaan.
In een boodschap aan Thant verklaarde de Zweedse minister van buitenlandse zaken, N i l s s o n, dat Thants opvatting over de mogelijkheid van vredesonderhandelingen dicht komt bij de Zweedse analyse van de situatie. De Franse regering liet weten dat de verklaring van Thant overeenstemt met de door de Franse regering ontvangen inlichtingen.

In de loop van febr. en maart hadden verder verschillende contacten plaats tussen Noord-Vietnam en een aantal Westelijke landen. Zo brachten de ambassadeurs van Zweden, Noorwegen, Zwitserland en Denemarken in Peking bezoeken aan Hanoi en voerden Noordvietnamese diplomaten besprekingen met de regeringen van Italië, Oostenrijk, Zweden en Zwitserland.
Laatstgenoemd land werd bezocht door de algemene vertegenwoordiger van Noord-Vietnam in Parijs, Mai Van Bo. Zwitserland heeft zijn bemiddeling in de kwestie-Vietnam aangeboden.
Het Canadese lid van de Internationale Controle Commissie, *Ormond Dier,* bezocht in januari Hanoi om nadere inlichtingen te verkrijgen over Noord-Vietnams standpunt over vredesbesprekingen.
Volgens persberichten, die niet door het Witte Huis zijn bevestigd of ontkend, heeft een afgezant van een derde land in januari een boodschap van president Johnson aan president Ho Tsji Minh overgebracht.

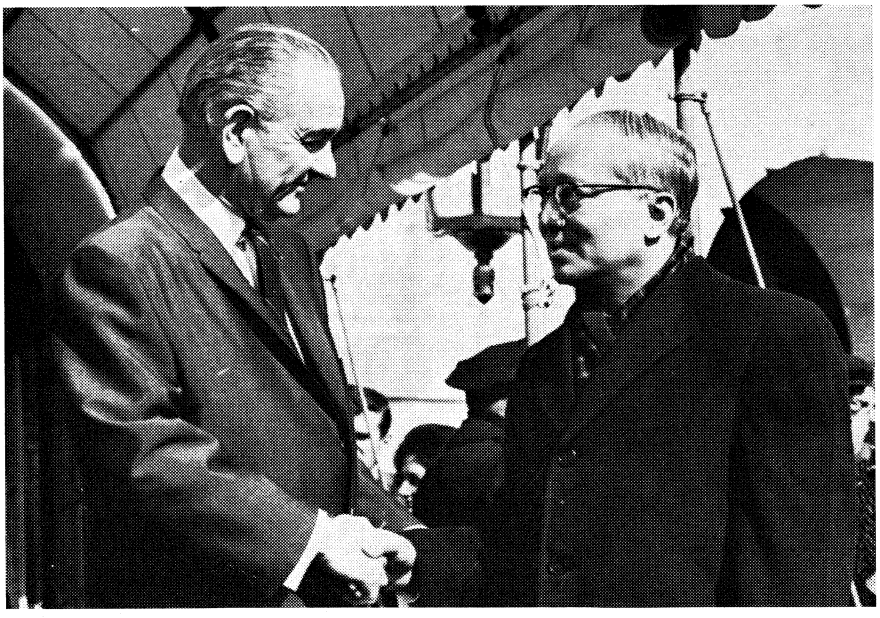

Johnson en Thant op het Witte Huis

De militaire operaties

Op 18 febr. deed de Vietcong een nieuwe reeks aanvallen op 47 steden en militaire bases, w.o. Saigon. De meeste aanvallen bleven beperkt tot raket- en mortierbeschietingen. De Vietcong ondernam echter ook infanterie-aanvallen, o.a. op de provinciehoofdstad Phan Thiet, die tijdelijk bezet werd en waar 500 gevangenen



Amerikaanse marıniers bij straatgevechten in Hué.

werden bevrijd. In Saigon werden het hoofdbureau van politie en een elektriciteitscentrale beschoten, evenals het vliegveld Tan Son Nhut en het zich daar bevindende Amerikaanse opperbevel.
Op 22 febr. werd bericht dat Saigon was omsingeld door ongeveer 20.000 man Vietcong- en Noordvietnamese troepen.
Op 24 febr. eindigde met de herovering van de citadel in Hué door de Amerikanen en Zuidvietnamezen de strijd in deze stad, die 25 dagen heeft geduurd. De stad is door de strijd en vooral door de bombardementen voor 70% verwoest.
De Amerikaanse verliezen in de strijd om Hué bedroegen 119 doden en 961 gewonden, die van de regeringsstrijdkrachten 363 man aan doden en 1.242 aan gewonden. De Amerikanen hebben 1.584 Vietcong-leden gedood en de regeringstroepen 2.625. Voorts zijn 163 „verdachte" personen aangehouden. Onder de burgerbevolking zijn volgens officiële cijfers 3.600 doden en 1.500 gewonden gevallen.
In de nabijheid van Hué zijn verschillende massagraven gevonden waarin zich de lijken van enkele honderden burgers bevonden, die door de Vietcong zouden zijn vermoord. Onder hen bevonden zich de lijken van drie Duitse artsen en de echtgenote van een van hen. Volgens de Zuidvietnamese autoriteiten zijn tijdens het offensief van de Vietcong meer dan 400 burgers, vnl. officieren, politiemannen en ambtenaren met hun familieleden, door de Vietcong vermoord.
Ongeveer 50.000 Amerikaanse en Zuidvietnamese militairen begonnen op 11 maart de grootste operatie in de oorlog tot nu toe (Quyet Thang, „wil om te overwinnen" genaamd) om de 5 provincies rond Saigon van tegenstanders te zuiveren. Bij de operatie, die op 9 april eindigde, zijn volgens een Zuidvietnamese militaire woordvoerder 2658 tegenstanders, 105 Amerikanen en 105 leden van de regeringstroepen gedood. De tegenstander zou zich grotendeels naar zijn schuilplaatsen bij de Cambodjaanse grens hebben teruggetrokken.
Ondanks deze operatie voerde de Vietcong verschillende malen beschietingen in de nabijheid van de Zuidvietnamese hoofdstad uit, met name op de vliegvelden Tan Son Nhut en Bien Hoa.
Tussen 4 en 6 maart voerde de Vietcong opnieuw een reeks gecoördineerde aanvallen uit op verscheidene Amerikaanse bases en provinciehoofdsteden. De Vietcong drong o.a. op 5 maart de provinciehoofdstad Ca Mau in de Mekongdelta binnen en beschoot de grote Amerikaanse luchtmachtbasis aan de Cam Ranhbaai, die tweemaal was gekozen als veiligste landingsplaats bij bezoeken van president Johnson aan Vietnam.

Gevolgen Tet-offensief

Op 8 april begon een nieuwe grote operatie („Toan Thang", „algehele overwinning" geheten) om elf provincies rond Saigon te zuiveren. Daaraan nemen 70.000 man Amerikaanse en geallieerde troepen deel.
Het Nationale bevrijdingsfront verklaarde volgens radio-Hanoi op 17 febr. dat bijna het gehele gebied van de beide noordelijke provincies Quang Tri en Thua Thien onder controle van de Vietcong staat. Het grootste deel van het centrale hoogland was eveneens in hoofdzaak „bevrijd". Het Tet-offensief had het pacificatieprogramma bijna geheel vernietigd. De Times schreef op 20 febr. dat onafhankelijke waarnemers het eens waren met de bewering van het NLF dat „het gebied, dat nu gecontroleerd wordt door de vijand, is en wordt teruggebracht tot een aantal districtshoofdplaatsen en steden en nog maar een klein deel van het platteland omvat".
Robert Komer, die aan Amerikaanse zijde met het pacificatieprogram is belast, deelde op 18 april mee, dat de regering thans een gebied met 61% van de totale bevolking beheerst en de Vietcong 18,3%. Vóór het Tet-offensief waren deze cijfers resp. 67,3% en 16,3%. De rest woont in de omstreden gebieden. Het aantal Zuidvietnamezen dat in de „betrekkelijk veilige gebieden" woont, is met 1,1 mln verminderd. Volgens Komer beheerst de regering thans 4.559 dorpen, de Vietcong 4.093 en zijn 4.084 omstreden. In januari waren deze cijfers resp. 5.331, 3 838 en 3.593. Hij zei dat de schade aan het pacificatieprogram minder groot was dan werd gevreesd en dat de bondgenoten waren begonnen het verloren gegane terrein te herwinnen. 87% van de pacificatieteams, die naar de steden waren gezonden om het Tet-offensief af te slaan, was weer naar de dorpen teruggekeerd. (NYT 20-4)
Volgens Amerikaanse opgaven bedroegen de verliezen van de Vietcong en de Noordvietnamezen sedert het begin van het Tet-offensief op 30 jan. tot 6 maart meer dan 50.000 man, onder wie 30.000 doden. De Zuidvietnamese regeringstroepen verloren sedert 30 jan. bijna 10.000 man, waarvan 4000 doden, de Amerikanen 2000 doden.
Het Zuidvietnamese Nationale Bevrijdingsfront maakte op 24 maart bekend, dat sinds 29 jan. 50.000 „vijandelijke militairen buiten gevecht zijn gesteld en 1,6 mln plattelandsbewoners „bevrijd".
Volgens de New York Times (22-3) heeft de Amerikaanse opperbevelhebber in Vietnam, generaal Westmoreland, op 1 jan. — een maand vóór het Tet-offensief van de Vietcong — in een geheim rapport aan het Witte Huis voorspeld, dat de successen van de Amerikaanse en met hen verbonden troepen in 1968 die van 1967 vele malen zouden overtreffen. Te oordelen naar dit rapport, aldus het blad, kwam niet alleen het offensief onverwacht, maar hield de Amerikaanse legerleiding in het geheel geen rekening met de mogelijkheid van een terugslag op zo'n grote schaal. Volgens Westmoreland waren de Amerikaanse troepen in staat geweest grote offensieven van de Vietcong tijdig te ontdekken en in de kiem te smoren. Westmoreland voorspelde verder dat de Vietcong in toenemende mate gedwongen zou worden zijn aanvallen te beperken tot het grensgebied vanuit bases in Cambodja, Laos en de gedemilitariseerde zone. De NYT wees erop dat het Tet-offensief werd gelanceerd vanuit bases in Zuid-Vietnam zelf.
Westmoreland verwachtte voorts dat de Vietcong steeds meer moeite zou krijgen met het recruteren van guerrillastrijders, dat het aantal overlopers sterk zou toenemen en dat het pacificatieprogramma verder zou worden uitgebreid. De Amerikaanse inlichtingendienst heeft inmiddels geconcludeerd, dat de recrutering door de Vietcong in de tweede helft van 1967 aanzienlijk is gestegen en het aantal overlopers sterk afgenomen, terwijl generaal Wheeler na zijn bezoek aan



Amerikaanse mariniers hijsen de „stars and stripes" op de citadel in Hué.

Vietnam eind febr. zou hebben verklaard dat het pacificatieprogramma zodanig is verlamd dat hij niet kon zeggen wanneer het hervat kon worden. Westmoreland schatte verder het aantal vluchtelingen in 1968 op 350.000. Tijdens het Tet-offensief alleen zijn echter 340.000 Zuidvietnamezen dakloos geworden; daarvóór waren er reeds 800.000 vluchtelingen.

Tijdens en na het Tet-offensief is gebleken dat de Vietcong en de Noordvietnamese troepen in Zuid-Vietnam beschikken over de modernste Sowjetrussische en Chinese wapens, zoals een Chinese kopie van een Russisch automatisch geweer, de AK-47, dat even snel en krachtig is als het Amerikaanse M-16 geweer, 140-mm-raketten en granaatwerpers van het kaliber 60, 82 en 120 mm. Verder zijn voor het eerst tanks gesignaleerd, nl. bij Khe Sanh en 100 km N. van Saigon, dichtbij de Cambodjaanse grens.

(De premier van de SU, Kosygin, verklaarde op 1 febr. dat de SU al het mogelijke doet om de Vietnamezen te steunen. „Het is een publiek geheim dat onze wapens worden gebruikt door de patriotten in Zuid-Vietnam", aldus Kosygin.)

Noord-Vietnam heeft op 16 febr. drie gevangen genomen Amerikaanse piloten vrijgelaten. Op 29 maart lieten de VS op hun beurt drie Noordvietnameze matrozen die in juli 1966 in de Golf van Tonkin gevangen waren genomen, vrij.



Het belegerde Amerikaanse marinierskamp bij Khe Sanh

Khe Sanh ontzet

Op 6 april is de Amerikaanse mariniersbasis Khe Sanh in het uiterste Noordwesten van Zuid-Vietnam door Amerikaanse en Zuidvietnamese troepen ontzet, na sinds 21 jan. belegerd te zijn geweest door een troepenmacht van naar schatting 20.000 tot 40.000 Noordvietnamezen (pag. 115/2). De laatste weken zou hun sterkte aanzienlijk zijn verminderd. De schattingen beliepen toen 12.000 man.

Op 1 april begonnen ca. 20.000 man Amerikaanse (mariniers en luchtcavalerie) en Zuidvietnamese troepen via de weg no. 9 aan de ontzettingsoperatie (operatie „Pegasus" genaamd). Zij stuitten niet op noemenswaardige tegenstand. De veronderstelling is uitgesproken dat Hanoi de belegeraars van Khe Sanh naar Laos had teruggetrokken bij wijze van de-escalatie met het oog op eventuele vredesonderhandelingen. Van militaire zijde werd echter het opgeven van het beleg door de Noordvietnamezen toegeschreven aan de uitwerking van de onophoudelijke bombardementen door B-52-bommenwerpers.

Tijdens het beleg hebben de ongeveer 6000 Amerikaanse mariniers en Zuidvietnamezen bloot gestaan aan voortdurend artillerievuur. Ondanks sporadische bestormingen is de verwachte grote aanval uitgebleven.

Op 7 febr. veroverden de Noordvietnamezen het kamp Lang Vei, een voorpost op 6 km ten W. van Khe Sanh. Zij maakten daarbij voor het eerst in de oorlog gebruik van tanks, nl. 9 Sowjetrussische lichte amfibietanks van het model PT-76. Daarvan zouden 5 zijn vernietigd.

Het besluit van generaal Westmoreland om Khe Sanh te verdedigen had in de VS veel kritiek uitgelokt, omdat hierdoor een grote Amerikaanse hulpmacht werd gebonden. Volgens *Time* had president Johnson zijn chefs van staven gezegd geen „Dien Bien Phoe" te zullen toestaan en zou de president de chefs van staven een verklaring hebben laten ondertekenen dat de Amerikaanse troepen stand zouden houden.

Inmiddels deden geruchten de ronde, volgens welke de mogelijkheid van het gebruik van tactische kernwapens ter verdediging van Khe Sanh zou worden overwogen. President Johnson zei echter op 16 febr. op een persconferentie nooit enige aanbeveling over het gebruik van tactische kernwapens in Vietnam ontvangen te hebben.

Volgens Amerikaanse opgaven zijn tijdens het beleg 93 mariniers gedood en 400 ernstig gewond. De Noordvietnamezen zouden naar schatting 15.000 man hebben verloren. De Noordvietnamezen hadden 9.891 granaten op de basis afgevuurd. Op de Noordvietnamese stellingen was 103.500 ton aan bommen afgeworpen; bovendien hadden de Amerikanen 104.741 granaten afgevuurd.

Geruchten over troepenversterking

Na een bezoek dat de voorzitter van het Amerikaanse comité van chefs van staven, generaal *Earle Wheeler*, van 22-25 febr. aan Zuid-Vietnam bracht, deden geruchten de ronde dat generaal Westmoreland om een aanzienlijke troepenversterking zou hebben gevraagd. Volgens deze berichten zou Westmoreland ook acties te land in Laos en Cambodja tegen bases en infiltratieroutes van de Vietcong en de Noordvietnamezen hebben voorgesteld.

De *New York Times* berichtte op 10 maart dat Westmoreland zou hebben gevraagd om een uitbreiding van de Amerikaanse troepen in Vietnam met 206.000 man. Volgens dit blad zouden sommige hoge functionarissen in de ministeries van defensie en buitenlandse zaken zich tegen deze uitbreiding hebben verklaard. Zij stelden dat elke troepenversterking zou leiden tot een overeenkomstige uitbreiding door Noord-Vietnam, waardoor het niveau van de strijd zou worden verhoogd zonder dat de kansen op een overwinning worden vergroot.

Verder zouden hoge civiele functionarissen op het Pentagon hebben gepleit voor een wijziging in de strategie in de zin van een verdediging van de bevolkte gebieden gepaard met een beperking van de offensieve operaties.

Rusk voor Senaatscommissie

Op 11 en 12 maart heeft de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen tijdens een openbare

„hearing", die meer dan 10 uur duurde en door de televisie werd uitgezonden, de minister van buitenlandse zaken, *Dean Rusk,* over het Vietnam-beleid ondervraagd. Rusk verklaarde dat de regering bezig is de kwestie-Vietnam „van a tot z onder de loep te nemen". Hij weigerde te beloven dat de regering het Congres zal raadplegen alvorens tot verdere militaire escalatie te besluiten, zoals door de voorzitter van de commissie, *Fulbright,* en verschillende andere leden was bepleit. Als nog meer troepen nodig zouden zijn, zou de regering de belanghebbende Congresleden consulteren.
Rusk herhaalde dat alle Amerikaanse pogingen om tot een vreedzame oplossing van het geschil te komen, gestuit zijn op een systematische weigering van Hanoi. Hij herhaalde verder uitvoerig de bekende motieven voor het Amerikaanse optreden in Vietnam en onderstreepte met name de „rampzalige gevolgen" wanneer twijfel zou kunnen ontstaan aan de Amerikaanse vastbeslotenheid om gedane beloften na te komen.

Westmoreland teruggeroepen

Op 22 maart maakte president Johnson bekend dat de Amerikaanse opperbevelhebber in Vietnam, generaal *William C. Westmoreland,* naar de VS zal terugkeren om in juli stafchef van het leger te worden. Hij volgt gen. *Harold Johnson* op, die met pensioen gaat.
Johnson wilde niet ingaan op de vraag of het heengaan van Westmoreland een verandering van de strategie in Vietnam zal meebrengen. Na het Tet-offensief van de Vietcong is van vele zijden kritiek geleverd op Westmoreland. Deze kritiek richtte zich met name tegen diens uitputtingsstrategie door middel van zg. „search-and-destroy"-operaties (opsporing en vernietiging van de geregelde eenheden in onbewoonde oerwoudgebieden). De tegenstanders hiervan bepleitten een groter accent op zg. „clear-and-hold"-operaties, d.w.z. de zuivering en verdediging van de bewoonde gebieden.
Op 10 april is generaal *Creighton W. Abrams* benoemd tot opvolger van Westmoreland. Gen. Abrams was sinds april 1967 plaatsvervangend opperbevelhebber in Vietnam. Zijn taak was tot nu toe het verbeteren van de doeltreffendheid van het Zuidvietnamese leger.

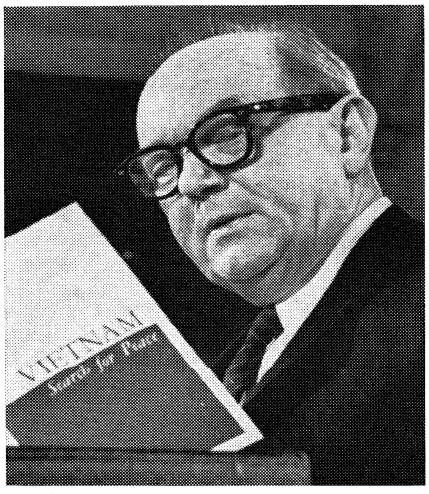

Minister Rusk voor de senaatscommissie

Gen. Westmoreland (54) heeft sinds 1964 in Vietnam gediend, de eerste zes maanden als plaatsvervangend opperbevelhebber, daarna als opperbevelhebber. In de Tweede Wereldoorlog was hij artillerie- en infanteriecommandant in Tunesië, op Sicilië en in Normandië en bij de troepen die zich een weg baanden naar de Elbe. In 1952, toen hij met een regiment parachutisten in Korea vocht, werd hij van kolonel tot brigade-generaal bevorderd. In 1956 werd hij de jongste generaal-majoor van het leger.
Gen. Abrams (53) was in de Tweede Wereldoorlog onder generaal Patton commandant van een tankbataljon dat een groot aandeel had in de doorbraak in Normandië in 1944, de opheffing van het beleg van Bastogne en de aanval in de richting van de Rijn. Na Wereldoorlog II was hij commandant van de tankopleidingsschool in Fort Knox. Vervolgens diende hij in Korea en West-Duitsland (als commandant van de derde pantserdivisie). In 1964 kreeg hij de rang van generaal en werd hij vice-stafchef van het leger.

Onderzoek Tonkin-incident

De Amerikaanse Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen, die onder voorzitterschap staat van *J. W. Fulbright,* heeft een onderzoek geopend naar het incident in de Golf van Tonkin op 2 en 4 aug. 1964, waarbij de Amerikaanse torpedobootjagers Maddox en Turner Joy door Noordvietnamese torpedoboten zouden zijn aangevallen (pag. 497 e.v.-1964). Dit incident resulteerde in Amerikaanse vergeldingsbombardementen op Noordvietnamese marinebases in aug. 1964 en de aanneming door het Congres van de zg. Tonkin-resolutie die president Johnson machtigde alle maatregelen te nemen die hij nodig achtte om de situatie in Zuidoost-Azië het hoofd te bieden (pag. 500/3-1964). Deze resolutie is door de regering gebruikt als rechtsgrond voor haar latere grootscheepse militaire interventie in Zuid-Vietnam en de bombardementen op Noord-Vietnam.

De critici van Johnsons Vietnambeleid zoals Fulbright hebben zich erover beklaagd dat deze resolutie door de regering als een blanco volmacht is gebruikt om in feite oorlog te voeren zonder dat het Congres, zoals de grondwet eist, de oorlog heeft verklaard. Intussen was van verschillende zijde twijfel geuit aan de destijds door de regering gegeven lezing van het incident.

De minister van defensie, McNamara, verklaarde in een besloten hearing van de commissie op 20 febr. dat de Noordvietnamezen „zonder enige twijfel" de Amerikaanse schepen hadden aangevallen, dat de aanval niet was uitgelokt en dat deze plaats had in internationale wateren. Volgens hem waren de Maddox en de Turner Joy niet betrokken en niet op de hoogte van operaties die Zuidvietnamese oorlogsschepen tegen Noord-Vietnam uitvoerden. (Op 30 juli beschoten Zuidvietnamese schepen de Noordvietnamese eilanden Hon Me en Hon Nieu, welke aanval op 3 aug. werd herhaald. Voor dergelijke zg. A-34-operaties hadden de VS hulp, opleiding en schepen geleverd.) McNamara, die op 6 aug. 1964 had verklaard dat de Maddox en de Turner Joy op een routine-patrouille waren, gaf thans toe dat hun opdracht elektronische spionage was.
McNamara zei voorts dat de Maddox die op 2 aug. werd aangevallen toestemming had de Noordvietnamese kust tot op 8 mijl te naderen. Hij voegde daaraan toe dat de VS slechts een breedte van de territoriale wateren van 3 mijl erkennen en dat Noord-Vietnam vóór het incident in de Golf van Tonkin nooit aanspraak had gemaakt op territoriale wateren van 12 mijl.
Volgens een studie van de staf van de commissie had de Maddox tot taak de inschakeling van de elektronische apparatuur van China en Noord-Vietnam uit te lokken om op die wijze de positie van de radio- en radarstations van die landen te bepalen. Op grond hiervan zei senator Wayne Morse op 21 febr. dat de VS het incident hebben uitgelokt. Ook betwistte hij dat de Maddox en de Turner Joy niets te maken hadden met de Zuidvietnamese operaties.
Tijdens het onderzoek is voorts gebleken dat de commandant van het smaldeel waartoe de Maddox en de Turner Joy behoorden, 15 uur voor het begin van de tweede aanval om luchtbescherming heeft gevraagd, omdat hij meende dat de Noordvietnamezen dachten dat zijn patrouille deel uitmaakte van de operaties van de Zuidvietnamese schepen en klaar stonden om de Amerikaanse schepen als vijandelijke schepen te behandelen. De commandant uitte verder in telegrammen twijfel aan de rapporten over de (nachtelijke) aanval op 4 aug. i.v.m. het slechte weer en nervositeit van de waarnemers.
De commandant van de Maddox heeft intussen in een interview met het blad Esquire (april) verklaard dat de eerste twee meldingen van de sonar heel goed de echo's van torpedo's kunnen zijn geweest, maar dat de overige mischien zijn veroorzaakt door de echo van de schroeven tegen het roer. De Maddox had destijds gerapporteerd dat 21 torpedo's op het schip waren gelanceerd. De commandant van de Turner Joy verklaarde in dit interview dat zijn schip niet met automatische wapens was beschoten.

Interne ontwikkeling Zuid-Vietnam

Na het Tet-offensief heeft de Zuidvietnamese politie, voor zover bekend ongeveer 50 persoonlijkheden, die als anti-regeringsgezind bekend stonden, in „beschermende" hechtenis genomen. Tot hen behoorden o.m. de militante boeddhistenleider *Thich Tri Quang,* de advocaat *Truong Dinh Dzu* die bij de presidentsverkiezingen op de tweede plaats kwam, en de voormalige minister van financiën, *Au Truong Thanh.* De laatste twee zijn op 14 april weer vrijgelaten.

In Saigon is op 18 febr. de „Volksbeweging voor de bescherming van de natie" gesticht. De leiders, die verschillende politieke opvattingen vertegenwoordigen, willen tot een nationaal front komen op zo breed mogelijke basis om de politieke strijd van de Nationale regering tegen het Zuidvietnamese bevrijdingsfront te steunen. Voorzitters zijn de advocaat *Tran Van Tuyen,* die vicepremier van de laatste burgerlijke regering voor de machtsoverneming door de militairen is geweest, exgeneraal *Tran Van Don* en *Tran Quoc Buu,* de secretaris-generaal van het Vietnamese vakverbond.

De Zuidvietnamese Senaat heeft op 7 maart met 40-3 stemmen een verzoek van president Thieu om een jaar lang in economische en financiële aangelegenheden bij decreet te mogen regeren verworpen. Het Huis van Afgevaardigden had het verzoek, dat na het Tet-offensief was gedaan, op 1 maart verworpen met 85-10 stemmen.

Uitbreiding strijdkrachten

President *Nguyen Van Thieu* van Zuid-Vietnam maakte op 21 maart bekend dat de Zuidvietnamese strijdkrachten dit jaar met 135.000 man zullen worden uitgebreid.

Daartoe zullen alle 18- en 19-jarigen worden opgeroepen evenals alle reservisten tot 40 jaar. Voorts zullen de studenten en ambtenaren een militaire opleiding krijgen, terwijl de zg. „zelfbeschermingsmilitie" zal worden uitgebreid.

Op 31 maart kondigde Thieu een algemene mobilisatie aan. Behalve de 135.000 man die dit jaar onder de wapens zullen worden geroepen, zullen zo nodig alle mannen en gedeeltelijk ook vrouwen in de leeftijd tussen 17 en 45 jaar voor militaire dienst worden opgeroepen.

Thieu heeft verder strenge bestraffing van de corruptie aangekondigd. Een van corruptie beschuldigde officier werd terechtgesteld. De zwarte markt is verboden. Nachtclubs en bars zijn gesloten. Verscheidene functionarissen zijn wegens onbekwaamheid of corruptie ontslagen, w.o. meer dan 20 van de 44 provinciehoofden en de bevelhebbers in 2 van de 4 militaire districten. Ook is de militaire bevelhebbers de bevoegdheid ontnomen de provinciehoofden te benoemen. (Zie verder pag. 257 e.v.)

VOORLOPIGE BALANS VAN DE OORLOG*

Troepensterkten (eind 1967):

Zuid-Vietnam: 732.000 (waarvan 320.000 man geregelde troepen).

Verenigde Staten: 485.000. Voorts 43.000 man in Thailand (w.v. 33.000 luchtmacht) en 35.000 man op de Zevende Vloot voor de kust van Vietnam.

Andere bondgenoten: ca 62.000, t.w. Zuid-Korea 48.000; Thailand 2.500 (op 30 okt. 1967 kondigde Thailand aan 12.000 man te zullen zenden); Australië 8000 (op 17 okt. werd een versterking van 6300 tot 8000 man aangekondigd); Nieuw-Zeeland 540 man (op 17 okt. werd een versterking van 370 tot 540 man aangekondigd); Filippijnen 2.100.

Vietcong en Noordvietnamezen: 223.000 tot 248.000, verdeeld als volgt: 118.000 geregelde eenheden (waarvan 54.000 Noordvietnamezen), 70.000 tot 90.000 plaatselijke guerrillastrijders en 35.000 tot 40.000 man administratieve diensten. (Opgave Pentagon 22 dec. 1967). Verder naar schattinf nog 80.000 mensen in het politieke kader van het Bevrijdingsfront. Volgens de Amerikaanse minister van defensie, McNamara, in zijn jaarlijks defensierapport aan de senaatscommissie voor de strijdkrachten (1 febr.) recruteert de Vietcong thans 3000 tot 5000 man per maand, vergeleken met bijna het dubbele een jaar geleden. Daarentegen infiltreert Noord-Vietnam ongeveer 7000 man per maand, d.i. bijna twee maal zoveel als vóór het begin van de bombardementen.

Militaire verliezen:

Verenigde Staten. 1967: 9.353 gesneuvelden, 406 vermisten en 62.004 gewonden. Totale verliezen sinds 1961: 116.617, waarvan 15.997 gesneuvelden.

Zuid-Vietnam. 1967: 11.135 doden en naar schatting 30.000 zwaar gewonden; totaal aantal gesneuvelden sinds 1961: 53.137.

Bondgenoten. 1967: 189 doden; totaal sinds 1961 17.000. (Officiële cijfers Pentagon, Time 15-1)

Vietcong. 1967: 88.000 gesneuvelden, 30.000 gewonden, 6000 krijgsgevangenen, 18.000 overlopers, 25.000 gedeserteerden. (Minister McNamara in rapport van 1 febr.). Totaal aantal gesneuvelden sinds 1961 naar schatting 250.000.

Verliezen burgerbevolking:

Volgens op 12 dec. gepubliceerde statistieken van de Zuidvietnamese ziekenhuizen heeft de oorlog in 1967 24.000 doden en 76.000 gewonden onder de Zuidvietnamese burgerbevolking gevergd. Ongeveer 55% der slachtoffers zijn vrouwen en meisjes boven 13 jaar; 4800 kinderen waren gedood en 15.200 gewond. 40% van de slachtoffers werd gedood of gewond door de Vietcong, 30% door de „geallieerde" artillerie en luchtmacht en 30% tijdens gevechten. De totale balans van de burgerslachtoffers in de laatste 10 jaar is volgens Saigon aldus: 65.000 doden, 130.000 gewonden die in ziekenhuizen zijn opgenomen en 78.000 licht gewonden. (Le Monde 13-12)

Terreur Vietcong:

De terreur van de Vietcong is in 1967 verdubbeld in vergelijking tot het daaraan voorafgaande jaar, aldus maakte de Amerikaanse plaatsvervangend ambassadeur in Saigon belast met de pacificatie, Komer, op 5 jan. bekend. Volgens zijn rapport werden in 1967 3820 Zuidvietnamese burgers door de Vietcong vermoord tegen 1618 in 1966. Ook het aantal ontvoeringen door de Vietcong is gestegen, nl. van 3507 in 1966 tot 5368 in 1967. Het totale aantal burgers, dat sinds 1961 door de Vietcong is vermoord, wordt volgens Time (15-1) geschat op 20.000.

De luchtoorlog:

De Noordvietnamese minister van volksgezondheid, Phan Ngoc Tach, verklaarde op 29 nov. 1967 voor het „Russell-tribunaal", dat door de Amerikaanse luchtaanvallen op Noord-Vietnam van de grotere steden bijna 27 geheel vernield zijn, terwijl 12 steden puinhopen zijn. In 5 provincies, direct ten N. van de 17de breedtegraad, zijn volgens hem alle dorpen vernield; 700.000 kinderen dragen de sporen van bomaanvallen. Bovendien is het bevloeiingssysteem geheel vernield, zo de minister.

In een communiqué van de „Noordvietnamese commissie van onderzoek naar oorlogsmisdaden door de Amerikaanse imperialisten bedreven" werd op 9 febr. meegedeeld dat in 1967 bij luchtaanvallen op Hanoi, meer dan 400 burgers werden gedood of gewond en 500 huizen werden verwoest. In Haiphong vielen 300 slachtoffers en gingen 500 gebouwen, waaronder drie ziekenhuizen en een sanatorium, verloren. Voorts werden in Noord-Vietnam 9 kerken en 18 tempels of pagodes vernield en werden bij aanvallen op 31 ziekenhuizen 224 mensen gedood of gewond. Er werden luchtaanvallen uitgevoerd op 558 dorpen, aldus de commissie.

De Amerikaanse luchtmacht heeft op Noord- en Zuid-Vietnam al meer bommen laten vallen dan in Wereldoorlog II op Duitsland en de rest van Europa, aldus cijfers van het Pentagon. Op elke vierkante kilometer in Noord- en Zuid-Vietnam is 8 ton explosief materiaal gevallen, per inwoner bijna 50 kilo. 53% der bommen kwam terecht in Noord-Vietnam. Tussen juli 1965 en nov. 1967 liet de Amerikaanse luchtmacht op Noord- en Zuid-Vietnam ruim 1,7 miljoen ton aan bommen vallen, vergeleken met 1,54 mln ton op Duitsland en de rest van Europa in Wereldoorlog II en 635.000 ton in de Koreaanse oorlog.

Van Amerikaanse zijde is op 8 maart bekendgemaakt dat de VS vanaf het begin van de oorlog tot 5 maart 1968 in totaal 3.446 vliegtuigen en helikopters hebben verloren, waarvan 816 boven Noord-Vietnam werden neergeschoten.

Volgens Hanoi zijn boven Noord-Vietnam tot 20 maart '68 2.808 Amerikaanse vliegtuigen neergeschoten, waaronder ook enige zware B-52 bommenwerpers.

---

*) Hierbij is nog geen rekening gehouden met het Tet-offensief en de gevechten daarna.

AANSLAG OP DUTSCHKE

Met een aanslag op het leven van *Rudi Dutschke* op 11 april en hierop volgende ongeregeldheden tijdens de Paasdagen is een climax gekomen in de studentenonrust in West-Berlijn en de Bondsrepubliek. Deze onrust was zich steeds heftiger gaan manifesteren na de ongeregeldheden bij het bezoek van de sjah van Perzië aan West-Berlijn op 2 juni 1967 (pag. 426/1-1967). Tijdens deze onlusten werd een student, *Benno Ohnesorg,* door een politieofficier, *Kurras,* doodgeschoten (pag. 807/1-1967). Eén van de studentenleiders, de Westberlijnse student en lid van de anarchistische groep „Kommune", *Fritz Teufel,* werd op 3 juni gearresteerd. Zijn voorarrest, dat van 10 aug.-15 sept. werd onderbroken, duurde tot 1 dec. Op 22 dec. werd hij vrijgesproken.

De acties van Fritz Teufel en gelijkgezinde studenten worden symptomatisch geacht voor de onrust, die onder de studenten in geheel West-Duitsland, maar vooral West-Berlijn, heerst. Deze onrust uit zich in vèrgaande maatschappijkritiek en eisen tot democratisering van de universiteiten. De rectoren van de Westduitse universiteiten namen op 6 jan. 1968 in een „Verklaring over de hervorming van de universiteit" stelling tegen democratiserings- en hervormingseisen van de studenten. De schrijvers geven hun inzichten over de inrichting van de universiteit, die volgens hen een coöperatieve organisatie moet zijn. Hierbij zijn vrijheid van onderzoek en onderwijs, en autonomie wezenlijke voorwaarden. De bestuurlijke inrichting van de universiteit zou gebaseerd moeten zijn op competentieverdeling naar functie en op kwalitatieve representatie. Hiermee wordt de „eis van de studenten" volgens welke professoren, assistenten en studenten ieder eenderde van de stemgerechtigden in het bestuur van de universiteit zouden uitmaken (de zgn. éénderde pariteit), afgewezen.

Studentenverkiezingen

De politieke bewustwording van de studenten bleek ook uit de studentenverkiezingen. Deze werden in de eerste week van december gehouden in München en West-Berlijn. De opkomst was veel groter dan voorafgaande jaren (München 53,3%, Berlijn 66,7%) en de invloed van linksradicale groeperingen werd vergroot. De linkse coalitie als geheel liep echter sterk terug in München. De linkse coalitie in Berlijn liep iets terug, maar behield toch de meerderheid. Volgens studentenvertegenwoordigers was deze teruggang een reactie op de onlusten, die vooral in West-Berlijn, maar ook elders in West-Duitsland plaatsvonden.

Ondertussen vonden gedurende de eerste maanden van het jaar in geheel West-Duitsland vele opstanden en protesten van scholieren en studenten plaats, die uitliepen op botsingen met de politie. Deze gebeurtenissen vonden o.m. plaats in Bochum, Bremen, Freiburg, Hannover, Kiel, München *) en Münster.

De SDS

De kern van het studentenverzet bevond zich echter aan de Westberlijnse universiteiten. Het verzet werd geleid door de Socialistische Duitse Studentenbond (SDS), die in geheel West-Duitsland afdelingen heeft. De SDS baseert zich ideologisch o.m. op *Karl Marx, Mao Tse-toeng, Herbert Marcuse* (een uit Duitsland afkomstige lector en schrijver over politieke filosofie aan de universiteit van Californië) en *Che Guevara.* Tussen de afdelingen bestaat onderling echter groot verschil van opvatting over de ideologie. De Berlijnse afdeling is sterk anarchistisch georiënteerd. Zij staat i.p.v. een parlementaire, een radendemocratie voor en wenst een maatschappij, waarin de mens vrij is van slavernij veroorzaakt door instituties, machines en massamedia, en meer werkelijke invloed kan uitoefenen. Deze afdeling wordt ideologisch geleid door de 28-jarige student in de sociologie Rudi Dutschke. Hij vluchtte in 1960 uit de DDR, waar hij niet mocht studeren omdat hij weigerde zijn dienstplicht te vervullen. Rudi Dutschke heeft bij vele gelegenheden het gebruik van geweld in de Westelijke samenleving afgewezen en geweldloosheid benadrukt. De taktiek, die hij wenste te volgen was het belachelijk maken van „de valse autoriteit".

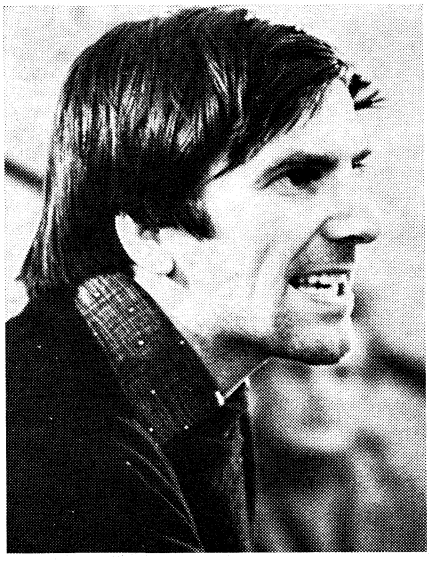

Rudi Dutschke

Hij trad voor het eerst in de openbaarheid bij een betoging tegen de „grote coalitie" van CDU en SDP eind 1966, maar kwam pas in het middelpunt der belangstelling te staan door de betogingen tegen het bezoek van de sjah van Perzië aan West-Berlijn in juni 1967. Dutschke heeft ook lezingen in het buitenland gehouden, onder andere in Amsterdam.

Het ledental van de SDS is gegroeid sedert juni 1967 en wordt thans geschat op 2000, waarvan in Berlijn 500 (*FAZ* 30-3). De invloed reikt echter boven het relatief geringe ledental uit, omdat vooral in West-Berlijn ook studenten, die geen lid zijn van de SDS haar leiding aanvaarden.

De kritiek van de studenten heeft zich tot nu toe vooral gericht op de machtspositie van het Springer-concern, dat in West-Berlijn vrijwel een monopoliepositie op het gebied van dagbladen bezit (zie pag. 663/1/2, 664/1/2-1967), de universitaire

*) In München vond op 31 jan. een demonstratieve bijeenkomst plaats gericht tegen het rechtsradicalisme, en de voorgestelde wet op de uitzonderingstoestand. Deze bijeenkomst was georganiseerd door de linksgerichte „Democratische Actie Januari 1968"; ter gelegenheid van het feit, dat 35 jaar geleden Hitler de macht greep. De bijeenkomst werd verstoord door leden van de NPD en rechtse studenten. Hierbij viel een dode, een 64-jarig lid van de NPD, Carl Hoffmann. De politie verklaarde dezelfde avond, dat de man was overleden aan een hartaanval. Dit werd bevestigd door een gerechtelijke lijkschouwing. De NPD betwistte de doodsoorzaak. Een hernieuwde lijkschouwing, door de weduwe gevraagd, wees uit dat de man door een hartverlamming om het leven was gekomen, maar dat het lichaam tevens recente sporen van geweld toonde.

overheden en de Amerikaanse politiek.

Debat in Bondsdag

De studentenagitatie vormde op 9 febr. onderwerp van debat in de Bondsdag. De Bondskanselier, *Kiesinger,* wees de gewelddaden af, maar schreef ze toe aan kleine militante groepen. Deze groepen zouden volgens hem geen steun hebben van de grote meerderheid van de Duitse studenten, die het geweld afwijzen. Hij zei verder, dat hij overleg had gevoerd met de ministers van binnenlandse zaken van de „Länder", en dat deze en de Bondsregering vastbesloten waren verdere onlusten en gewelddaden te voorkomen. De sprekers van de partijen wezen in meerderheid het gebruik van geweld af en veroordeelden de studentenopstanden. De nieuwe oppositieleider van de FDP *Walter Scheel* (pag. 85/1), die zijn eerste rede hield, waarschuwde echter voor een anti-studentenhysterie. Hij ontkende, dat de studenten geleid zouden worden van buitenaf, zoals bijna alle sprekers suggereerden, en zei dat de studenten juist de democratie wilden versterken.

Ook in het Westberlijnse Huis van Afgevaardigden stonden de studentenopstanden in het centrum van de belangstelling. Op 8 febr. kondigden burgemeester Schütz en loco-burgemeester *Neubauer,* speciaal belast met politiezaken, harde politiemaatregelen aan bij toekomstige verstoringen van de orde. Schütz had de hoop de radicale minderheid van de meerderheid der studenten te kunnen scheiden en op deze wijze op gerechtvaardigde eisen tot hervorming van de universiteit in te kunnen gaan.

Demonstratie en tegendemonstratie

Te zelfder tijd kondigde de SDS een Vietnam-congres aan, dat op 17 febr. gehouden zou worden. Hierop zou op 18 febr. een demonstratie volgen, die onder meer door de Amerikaanse woonwijken van de stad zou voeren.

Onmiddellijk hierop verklaarde burgemeester Schütz, dat de Senaat van West-Berlijn voor de demonstratie geen goedkeuring zou geven. Op een persconferentie op 16 febr. overhandigde hij het antwoord van de hoofdcommissaris van politie op een verzoek om goedkeuring aan de vertegenwoordiger van een aantal studentenorganisaties. De demonstratie werd verboden; onder meer omdat, zoals in het antwoord werd gesteld, de SDS sinds 2 aug. 1966 minstens 18 onwettige demonstraties heeft gehouden, waarbij openbare orde en veiligheid werden verstoord.

Op 17 febr. echter, de dag van het congres, volgde een uitspraak van de Westberlijnse rechtbank, waarin het demonstratieverbod werd opgeheven. Volgens de uitspraak was het verbod in strijd met art. 8 van de grondwet en met de Westberlijnse gemeenteverordening. Op het Vietnam-congres, dat door ongeveer 4000 mensen werd bezocht, spraken onder meer de uitgever *Giacomo Feltrinelli* uit Milaan, schrijver *Peter Weiss* uit Stockholm en de journalist-dichter *Erich Fried* uit Londen. Het congres werd geleid door de voorman van de SDS, Rudi Dutschke. Aan de demonstratie op 18 febr. werd door ongeveer 10.000 mensen deelgenomen. Zij verliep zonder ongeregeldheden. Op 21 febr. kwam het tot een tegendemonstratie waaraan naar schatting 150.000 mensen deelnamen. Tot deze demonstratie was opgeroepen door de Senaat van West-Berlijn, door de vakbonden, de politieke partijen en talrijke burgerorganisaties. Door werkgevers werd vrijaf gegeven om de werknemers in staat te stellen de demonstratie bij te wonen. Tijdens de demonstraties verklaarde burgemeester Schütz in een rede, dat de bevolking van West-Berlijn achter de VS staat als verdediger van de vrijheid en als beschermer van W.-Berlijn. Hij deed een beroep op de studenten zich af te scheiden van de, volgens hem zeer geringe, groep extremisten. Ook andere sprekers stelden zich achter de VS als beschermende macht van West-Berlijn. Bij de demonstratie vonden hier en daar tussen demonstranten en anti-demonstranten botsingen plaats. De politie greep in, waarbij 25 gewonden vielen.

In München werd van 4-10 maart de twintigste ledenvergadering van de overkoepelende Westduitse studentenorganisatie (VDS) gehouden. Er waren bijna vierhonderd afgevaardigden van in totaal 108 Westduitse universiteiten en hogescholen. Er lagen 154 voorstellen ter tafel, waarover in marathonzittingen dag en nacht werd beraadslaagd. De onderwerpen, die het meest in de belangstelling stonden, waren de kwestie van de hervorming van het universitair onderwijs, de studentenbelangen en politieke vraagstukken. Men eiste afschaffing van het universitaire tuchtrecht en invoering van de „eenderde pariteit". In andere voorstellen werden de regimes van Griekenland, Spanje en Portugal veroordeeld en tevens de politiek van de VS in Vietnam. Volgens een aantal kranten *(FAZ, NZZ)* betekende dit congres van de VDS een overgang van een algemene, vertegenwoordigende, non-politieke organisatie naar een politiek bewuste, door een minderheid van geëngageerde, linksgerichte studenten geleide organisatie. De rechtsgerichte vertegenwoordigers uit o.m. Würzburg en München bleken geen voldoende aanhang te hebben om effectieve invloed uit te oefenen.



Studenten in actie tegen het Springer-concern.

Aanslag op Dutschke

Het hoogtepunt van de studentenkritiek en -opstand kwam echter met het bekendworden van de moordaanslag op Rudi Dutschke op 11 april in West-Berlijn door de 23-jarige *Josef Erwin Bachmann.*

Dutschke werd naar het Albrecht Achilles Ziekenhuis gebracht, waar hij direct werd geopereerd. De politie omsingelde inmiddels het gebouw waarin Bachmann zich verschanst had en trachtte hem met behulp van traangasgranaten te overmeesteren. Toen dit niet lukte volgde een vuurgevecht, waarbij Bachmann ernstig gewond raakte. Hij werd daarna naar het zelfde ziekenhuis gebracht, waar Dutschke werd geopereerd. Hij verklaarde later tot zijn daad te zijn geïnspireerd door de aanslag op *Martin Luther King* (pag. 241) en dat hij communisten haatte.

Bondskanselier Kiesinger brak zijn Paasvakantie af en keerde terug naar Bonn. Aan de echtgenote van Dutschke, *Gretchen Klotz,* zond hij

een telegram waarin hij zijn verontwaardiging uitsprak over de aanslag. Hij zei o.m.: „Wat ons Duitsers ook in verschil van politieke mening mag scheiden, het mag in ons land niet voorkomen dat meningsverschillen door bruut geweld naar buiten treden." De Westberlijnse loco-burgemeester Neubauer veroordeelde de aanslag scherp. Hij zei dat Dutschke nooit een vriend van de Senaat is geweest, maar hij betreurde deze gebeurtenis diep. Ook de coalitiepartners SPD en CDU veroordeelden gebruik van geweld en riepen op tot bezinning. De SDS deelde mee de aanslag te zien als het gevolg van een systematische hetze die het Springer-concern en de Westberlijnse Senaat in steeds heviger mate tegen de democratische krachten zouden hebben gevoerd. De SDS en andere studentenorganisaties in West-Berlijn en in steden in West-Duitsland organiseerden betogingen tegen het Springer-concern.

Reeds enkele uren na het bekend worden van de aanslag stroomden groepen studenten naar het kantoor van het Springer-concern bij de Berlijnse Muur, waar pogingen werden gedaan het gebouw binnen te dringen. De betogers werden door werknemers uit het gebouw teruggedreven. De politie trad met gummistokken en waterkanonnen op tegen de naar schatting tot 5000 personen aangegroeide menigte.

Met brandende fakkels werden vijf Springer-vrachtwagens in brand gestoken; door overslaande vlammen werden nog eens 14 andere zwaar beschadigd. De politie werd met stenen bekogeld. Na afloop bleek dat zowel onder de politie als onder de betogers vele gewonden waren gevallen.

Ook in diverse Westduitse steden kwam het op de avond van de aanslag tot ongeregeldheden. In München bezetten 500 demonstranten de redactielokalen van de plaatselijke Springer-vestiging. Hierbij werd grote schade aangericht. In Hamburg en Bremen protesteerden groepen studenten tegen de aanslag waarbij exemplaren van de *Bildzeitung* werden verbrand. In Bonn gaf een delegatie van de Socialistische Universiteitsvereniging (SHB), de SDS, de Duitse Studentenvakvereniging en de Ontwapeningsbeweging een verklaring uit bij het kantoor van de Bondskanselier waarin verklaard werd, dat de schuld van de aanslag op Rudi Dutschke ligt bij de politici van Bonn en West-Berlijn. Zij zouden een systematische hetze hebben gevoerd tegen geëngageerde democraten.

De volgende dag vonden in Berlijn weer grote vechtpartijen plaats tussen politie en demonstranten, toen de laatsten met rode vlaggen en afbeeldingen van Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht en Rudi Dutschke opmarcheerden naar de Kurfürstendamm. Bij de Westberlijnse politie was de alarmtoestand afgekondigd en het gebouw van het Springer-concern werd met grote rollen prikkeldraad afgeschermd.

Andere Westduitse steden toonden een soortgelijk beeld. In vele steden werd getracht de verspreiding van de kranten van het Springer-concern te verhinderen. Dit werd voorkomen door politie-optreden, maar vele kranten kwamen met enige uren vertraging op de verkooppunten.

De onlusten herhaalden zich op zaterdag, zondag en maandag. Overal in Duitse steden, vooral daar waar zich vestigingen van het concern van Springer bevinden, kwam het tot felle gevechten tussen politie en demonstranten, o.m. te Hannover, West-Berlijn, Essen, Frankfurt en München. Op maandag 15 april werd in West-Berlijn een betoging gehouden, waar vertegenwoordigers van de SPD, de FDP en de buitenparlementaire oppositie over de studentenopstanden spraken. Oud-burgemeester *Albertz* kondigde hierbij de oprichting aan van een comité van onafhankelijke burgers, dat tussen het gemeentebestuur en de buitenparlementaire oppositie zou bemiddelen. De voorzitter van de FDP, prof. *Dahrendorf,* verklaarde dat zowel burgemeester Schütz van West-Berlijn, als Bondskanselier Kiesinger in verklaringen blijk hadden gegeven niet te begrijpen of te willen begrijpen, wat de laatste weken in Duitsland gebeurde.

Burgemeester Schütz verklaarde na de betoging dat de sprekers zich achter het geweld hadden geplaatst en daarmee niet hadden bijgedragen tot een oplossing in West-Berlijn.

Op 17 april werd bekend, dat de 34-jarige persfotograaf *Klaus Frings* overleden was aan de gevolgen van een verwonding aan het hoofd tijdens demonstraties in München op maandagavond. De SDS verklaarde hierop dat het een slachtoffer van een individuele actie betrof; het gooien met stenen werd scherp veroordeeld. Een tweede slachtoffer overleed op 17 april. Het was de 27-jarige student in de economie *Rüdiger Schweck.* Volgens vrienden had hij geen aandeel in de onlusten. Na het bekend worden van het overlijden van deze twee mensen namen de onlusten snel in omvang af. De VDS riep ieder op gebruik van geweld te staken en ook andere studentenverenigingen protesteerden tegen het geweld. In de SDS ontwikkelde zich een belangrijke stroming, die het gebruik van geweld veroordeelt en de beoogde veranderingen in de samenleving niet door provocatie, maar door politieke actie vanuit het volk wenst te bereiken.

Op 16 april maakte de politie voorlopige cijfers bekend over de onlusten van vrijdag t.m. maandag. Volgens deze opgave werden bijna 700 personen gearresteerd, waarvan 381 in West-Berlijn. Bij de politie raakten 117 personen gewond, van wie enkele ernstig. Het aantal gewonde demonstranten werd niet geregistreerd, mede omdat de demonstranten vaak zelf de gewonden verzorgden en naar ziekenhuizen brachten.

De Bondsregering heeft zich op 17 april beraden over de onlusten. Men was het erover eens dat er geen ernstig gevaar dreigde, zodat maatregelen door de Bondsregering niet nodig waren. De minister van binnenlandse zaken gaf de volgende cijfers: maximaal 18.000 personen hebben deelgenomen aan de demonstraties; aan gewelddadige demonstraties slechts 11.000. De „Länder" beschikken over totaal 16.000 man oproerpolitie. en 123.000 man gewone politie. Naar *Günther Diehl,* staatssecretaris van voorlichting, op 19 april meedeelde, hoopte de Bondsregering dat met de dood van Klaus Frings en Rüdiger Schweck een eind was gekomen aan de periode van gewelddaden in West-Duitsland. Verder deelde hij mee, dat er contact was tussen vertegenwoordigers van studentenorganisaties en de overheid. Deze contacten waren echter beperkt tot organisaties, die de grondwet erkennen en dat sloot een gesprek met de SDS uit.

Axel Springer, de leider van het Springer-concern heeft in een interview met de *Daily Mail* verklaard, ervan overtuigd te zijn, dat communisten achter de aanvallen op hem en zijn uitgeverij staan. Hij vergeleek de studentenagitatie met de agitatie voor het aan de macht komen van Hitler. Hij zag hierin de hand van enkele leiders; de grote meerderheid van de Duitse jeugd was volgens hem zelfbewust en kritisch en werkte hard.

BELGIË

DE KABINETSCRISIS

Daags na de parlementsverkiezingen van 31 maart (pag. 230/2) heeft het staatshoofd de traditionele raadpleging der partijleiders hervat.
Vrij spoedig bleek dat van socialistische zijde weinig geestdrift heerste over een mogelijk samengaan van de drie staatspartijen (CVP, BSP, PVV). Op 5 april schreef *J. van Eynde,* ondervoorzitter van de BSP, in de Volksgazet dat zijn partij weinig voelde voor de voortzetting van het premierschap van *P. vanden Boeynants* of voor een driepartijenkabinet. In CVP- en PVV-kringen daarentegen genoot die formule wel een zekere voorkeur.
Op 8 april belastte de koning graaf *Adhemar d'Alcantara,* minister van middenstandszaken in de demissionaire regering, met een informatieopdracht. Luidens het communiqué van het Paleis werd d'Alcantara verzocht verslag uit te brengen over:

1) de inhoud van een regeringsprogramma dat de regeling van de institutionele vraagstukken met de grootst mogelijke nationale steun mogelijk zou maken en anderdeels een algemene politiek zou bepalen, die aan de huidige noodwendigheden beantwoordt, in het bijzonder op economisch, sociaal en financieel gebied;

2) de regeringsformules die dat programma zouden kunnen realiseren.

De daaropvolgende dagen poogde de informateur tijdens gesprekken met de voorzitters van CVP, BSP en PVV een driepartijenoverleg op touw te zetten „met het oog op een algemene confrontatie van de standpunten i.z. de problemen betreffende de cultuurgemeenschappen".
Op 17 april deelde het bureau van de BSP echter mee „dat niet tot in het oneindige meningen kunnen worden ingewonnen en dat het wenselijk is dat een formateur wordt aangewezen om een regering te vormen. Het bureau kan echter een driepartijenkabinet niet bijvallen".
Dientengevolge gaf graaf d'Alcantara op 19 april zijn opdracht terug aan de koning. Aan de pers verklaarde hij de hoop te hebben gekoesterd in de week van 22 april een driepartijenbijeenkomst te kunnen beleggen, waar eensdeels een inventaris van de institutionele hervormingen zou zijn opgesteld en anderdeels de grote krachtlijnen van de nodige oplossingen zouden zijn aangeduid. Ik ontving twee positieve antwoorden, aldus de informateur, en een weigering. De beslissing van het BSP-bureau heeft de voortzetting van mijn poging onmogelijk gemaakt. Graaf d'Alcantara zei nog dat de BSP van oordeel is dat de kabinetsformatie dient te worden gescheiden van de z.g. taalproblematiek, terwijl de twee andere partijen menen dat de nieuwe regering dienaangaande een standpunt moet innemen. De CVP dringt aan dat de regering zelf het initiatief zou nemen tot oplossing van de institutionele problemen. De PVV staat het afsluiten voor van een nationaal pakt en is eveneens van oordeel dat de regering daarbij een beslissende rol moet spelen.
Dit PVV-standpunt werd op 20 april tijdens een bestuursvergadering van de PVV-leiding door voorzitter *Vanaudenhove* bevestigd, die andermaal zijn voorkeur uitsprak voor een driepartijenregering. Van zijn kant herhaalde de algemene raad van de BSP diezelfde dag zijn veto tegen die formule.
Op 22 april verzocht de koning BSP-voorzitter *Leo Collard* een regering te vormen. De 66-jarige minister van state deelde onmiddellijk mee, dat hij zou trachten een coalitie met de CVP tot stand te brengen. 's Anderendaags werd in *De Standaard* herinnerd aan de eentaligheid van de formateur: „Een eerste-minister benoemen die geen Nederlands kent ... is een belediging voor het Vlaamse land."



Graaf d'Alcantara (48) was in de kabinetten-Harmel en -Vanden Boeynants minister van middenstandszaken.

SAMENSTELLING KAMER DER VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

De Kamer die op 31 maart uit de stembus kwam, is als volgt samengesteld:

CVP (69): *D. Baeskens, Oudenaarde; A. Bertrand, Hasselt; G. Bijnens, Hasselt; K. Blanckaert, Antwerpen; *M. Bode, Ieper; A. Califice, Charleroi; H. Callebert, Roeselare-Tielt; *J. Chabert, Brussel; D. Claeys, Oostende; Eug. Charpentier, Hoei-Borgworm; *M. Coucke, Kortrijk; mevr. G. Craeybeckx-Orij, Tongeren-Maaseik; A. d'Alcantara, Gent; A. de Gryse, Roeselare-Tielt; *P. de Keersmaeker, Brussel; O. de Mey, St. Niklaas; Pl. de Paepe, Gent; A. Dequae, Kortrijk; mevr. Marg. de Riemaecker-Legot, Brussel; *R. Derine, Antwerpen; J. de Saeger, Mechelen; *J. de Serrano, Turnhout; P. de Vlies, Leuven; R. Devos, Doornik-Moeskroen; mej. G. Devos, Leuven; M. Dewulf, Gent; M. Duerinck, Dendermonde; G. Eneman, Brugge; R. Gheysen, Roeselare-Tielt; E. Goeman, St.-Niklaas; P. Harmel, Luik; J. Henckens, Leuven; *A. Humblet, Dinant; L. Kelchtermans, Tongeren-Maaseik; Th. Lefèvre, Gent; L. Lindemans, Brussel; A. Magnée, Luik; P. Meyers, Hasselt; J. Michel, Neufchâteau-Virton; *Ch. Nothomb, Aarlen; R. Otte, Aalst; A. Parisis, Verviers; R. Peeters, Turnhout; *Fr. Persoons, Brussel; R. Pêtre, Zinnik; J. Posson, Antwerpen; L. Remacle, Namen; A. Saint-Remy, Brussel; R. Scheyven, Brussel; G. Schyns, Verviers; *J. Snoy et d'Oppuers, Brussel; *H. Suykerbuyk, Antwerpen; Fr. Tanghe, Turnhout; L. Tindemans, Antwerpen; Y. Urbain, Bergen; *F. Vandamme, Brugge; P. vanden Boeynants, Brussel; J. van Dessel, Mechelen; R. van Elslande, Brussel; I. van Herreweghe, Gent; Fr. van Mechelen, Turnhout; *R. van Rompaey, Turnhout; P. Verhenne, Kortrijk; mevr. M. Verlackt-Gevaert, Antwerpen; J. Verroken, Oudenaarde; P. Wigny, Doornik; F. Wijnen, Tongeren-Maaseik; *Gh. Willems, Aalst; P. Wirix, Tongeren-Maaseik.

BSP (59): E. Anseele, Gent; J. Bary, Nijvel; *A. Baudson, Charleroi; H. Boel, Leuven; G. Boeykens, Dendermonde; M. Boutet, Verviers; H. Brouhon, Brussel; H. Castel, Doornik-Moeskroen; Fr. Christiaenssens, Antwerpen; *W. Claes, Hasselt; *E. Close, Luik; L. Collard, Bergen; A. Cools, Luik; J. Cools, Turnhout; mevr. G. Copée-Gerbinet, Verviers; G. Cudell, Brussel; L. Danschutter, Gent; *H. de Groote, Veurne; A. de Keuleneir, Gent; M. Demets, Doornik-Moeskroen; *A. de Pelsmaeker, Aalst; *H. Deruelles, Bergen; Fr. Detiège, Antwerpen; H. Fayat, Brussel; Fr. Gelders, Brussel; *W. Geldolf, Antwerpen; E. Glinne, Charleroi; mevr. M. Groesser-Schroyens, Antwerpen; L. Harmegnies, Charleroi; R. Hicguet, Charleroi; L. Hurez, Zinnik; G. Juste, Thuin; E. Lacroix, Namen; R. Lamers, Aarlen; V. Larock, Brussel; J. Lauwereins, Oostende; E. Leburton, Hoei-Borgworm; L. Major, Antwerpen; *J. Mangelschots, Antwerpen; J. Mathys, Kortrijk; J. J. Merlot, Luik; *G. Mottard, Luik; L. Namèche, Namen; A. Nazé, Bergen; G. Nyffels, Roeselare-Tielt; L. Radoux, Brussel; A. Sainte, Luik; H. Simonet, Brussel; Fr. Terwagne, Hoei-Borgworm; W. Thys, Tongeren-Maaseik; *L. Tibbaut, Charleroi; A. van Acker, Brugge; D. van Daele, Mechelen; M. Vandenhove, Kortrijk; J. van Eynde, Antwerpen; A. van Hoorick, Aalst; *A. van Lent, St.Niklaas; J. van Winghe, Mechelen; A. Vranckx, Leuven.

PVV (47): F. Boey, Antwerpen; J. Borsu, Luik; *Ch. Bossicart, Neufchâteau; L.

Cantillon, Brussel; J. Ciselet, Nijvel; A. Claes, Brugge; F. Colla, Tongeren-Maaseik; A. Corbeau, Brussel; Cl. Cornet, Charleroi; *Ch. Cornet d'Elzius, Dinant; J. Coulonvaux, Dinant; W. de Clercq, Gent; *H. de Croo, Oudenaarde; J. Defraigne, Luik; Eug. de Gent, Hasselt; P. Delforge, Brussel; G. Delruelle, Luik; Fr. de Weert, Mechelen; A. de Winter, Brussel; L. D'haeseleer, Aalst; *J. Gendebien, Nijvel; R. Gillet, Brussel; Fr. Grootjans, Antwerpen; L. Gustin, Hoei-Borgworm; L. Hannotte, Bergen; J. Herbage, Thuin; P. Holvoet, Veurne; Cl. Hubaux, Charleroi; R. Hulet, Nijvel; E. Jeunehomme, Luik; *mevr. A. Lahaye-Duclos, Ieper; R. Lefebvre, Doornik-Moeskroen; Cl. Lerouge, Zinnik; mevr. S. Mabille-Leblanc, Thuin; G. Mundeleer, Brussel; *L. Niemegeers, Gent; L. Olivier, Aarlen; J. Pede, Gent; Br. Philippart, Verviers; M. Piron, Brussel; J. Picron, Doornik-Moeskroen; Ch. Poswick, Namen; R. Rolin Jacquemyns, Leuven; G. Sprockeels, Leuven; E. van Cauteren, Dendermonde; G. van Lidth de Jeude, Antwerpen; J. van Offelen, Brussel.

VU (20): V. Anciaux, Brussel; M. Babylon, Roeselare; *J. Belmans, Turnhout; M. Coppieters, St.-Niklaas; *V. Decommer, Dendermonde; *E. de Facq, Brussel; H. Goemans, Antwerpen; P. Leys, Brugge; E. Lootens, Veurne; R. Mattheyssens, Antwerpen; *J. Olaerts, Hasselt; *E. Raskin, Tongeren-Maaseik; H. Schiltz, Antwerpen; *L. Sels, Mechelen; Fr. van der Elst, Antwerpen; R. van Leemputten, Aalst; *L. Vansteenkiste, Kortrijk; *L. Verduyn, Leuven; J. Wannyn, Gent; L. Wouters, Gent.

RW (7): *P. Bertrand, Luik; *E. Knoops, Charleroi; *J. Leclercq, Doornik; *F. Massart, Namen; R. Moreau, Charleroi; Fr. Perin, Luik; *P. Rouelle, Nijvel.

FDF (5): J. Boon, Brussel; L. Defosset, Brussel; *P. Havelange, Brussel; V. Laloux, Brussel; *L. Outers, Brussel.

CPB (5); E. Burnelle, Luik; *M. Couteau, Zinnik; E. Drumaux, Bergen; G. Glineur, Charleroi; *G. Moulin, Brussel.

---

*) De gekozenen die geen zitting hadden in de vorige Kamer.

NEDERLAND

JAARVERSLAG NEDERLANDSCHE BANK

In zijn op 23 april verschenen jaarverslag over 1967 schrijft de president van de Nederlandsche Bank, dr. *J. Zijlstra,* dat de sedert 1964 woekerende bestedings- en inkomensinflatie nog niet werkelijk zijn overwonnen. Het gevaar dreigt, dat sluipenderwijze de volkshuishouding van een zuiver conjuncturele onevenwichtigheid terecht zou komen in een fundamentele onevenwichtigheid, waar de betalingsbalans uiteindelijk voorrang zou moeten hebben boven de werkgelegenheid. Om dit te vermijden moet met betrekking tot de bestedingen een behoedzaam beleid worden gevoerd. Het verwijt, dat aldus aan de betalingsbalans de voorrang wordt gegeven, is misplaatst.

Wie de werkgelegenheid wil beschermen moet thans voor alles willen vermijden dat verdere stappen worden gezet op de weg naar de fundamentele onevenwichtigheid.

Dit vereist in de eerste plaats het werkelijk overwinnen van de bestedingsinflatie, zij het met een verstandige geleidelijkheid, in plaats van het opnieuw doen oplaaien daarvan. De soms vernomen suggestie dat thans een deel van de deviezenvoorraad zou moeten worden ingezet ter bestrijding van de werkloosheid kan slechts leiden tot bedoeld oplaaien van de bestedingsinflatie. Immers slechts door een krachtige overbesteding zou een wegstromen van een deel van de deviezenvoorraad kunnen worden geforceerd. Een verder terugdringen van de looninflatie zou dan nog veel moeilijker worden dan het thans reeds is. En dit terugdringen is de tweede eis, die aan het beleid moet worden gesteld, uiteraard in dit geval eveneens met een redelijke mate van geleidelijkheid.

Het is niet een overdreven zorg voor de betalingsbalans, die de werkgelegenheid thans bedreigt, maar wel een voortzetting van de bestedings- en looninflatie. Voor Nederland is een keuze tussen loonshoogte en werkgelegenheid, veeleer dan een keuze tussen betalingsbalans en werkgelegenheid, het actuele probleem.

Ondanks de in de tweede helft van 1966 begonnen recessie steeg de produktie in 1967 met 5½%. Opvallend noemt het verslag het dat dit resultaat werd bereikt met een procent minder werkenden, zodat de produktiviteit met 6½% steeg. Het voor incidentele factoren gecorrigeerde produktiviteitsaccres bedroeg 5½%, wat de gemiddelde stijging van de laatste 10 jaar van 4% nog ver te boven ging.
Gemeten aan de industriële produktie duurde de conjuncturele aarzeling ten hoogste een half jaar. De snelle stijging van de werkloosheid was de enige duidelijke recessieve ontwikkeling.
Bij een loonstijging van in totaal 8% en een produktiviteitsvermeerdering van 6½% gingen de loonkosten per eenheid produkt met 1½% omhoog. In de met Nederland concurrerende landen bedroeg de stijging van de loonkosten 3½%. Deze verbetering in 1967 van de internationale concurrentiepositie maakte een klein deel van de achteruitgang der laatste jaren weer goed. Van 1964 tot en met 1966 stegen de Nederlandse loonkosten per eenheid produkt in totaal 10% meer dan in de met Nederland concurrerende landen. Waarschijnlijk zijn de winstmarges voor het eerst sedert 1964 niet verder gedaald.
Het prijspeil van de particuliere consumptie steeg met 3%. Dit was minder ongunstig dan in de vier voorafgaande jaren, toen de prijzen met ruim 5% omhoog gingen. De prijs van woningwetwoningen gaf voor het eerst in jaren geen stijging te zien.
De bruto investeringen van overheid en bedrijfsleven stegen met 7%. De bruto overheidsinvesteringen stegen voor het eerst sedert 1964 aanzienlijk, nl. met 14%. In procenten van het nationale inkomen stegen de totale investeringen van 18,3% in 1966 — een na-oorlogs hoogtepunt — tot 18,5%.
De ontwikkeling van de consumptieve vraag droeg ertoe bij dat de recessie slechts van voorbijgaande aard was. De totale consumptie steeg met 5% en per hoofd van de bevolking met 3½%.
Het volume van de uitvoer gaf een op zichzelf bevredigende stijging te zien met 8½% bij een stijging van de wereldinvoer met slechts 4%. Op verschillende markten kon het Nederlandse aandeel in de invoer worden vergroot.
In het recessiejaar 1958 steeg de export echter sterker, nl. met 10% bij een nagenoeg niet toegenomen wereldinvoer. Het verslag schrijft dit verschil mede toe aan het thans niet meer of in mindere mate aanwezig zijn van een marge in de concurrentiepositie.
De lopende rekening van de betalingsbalans op transactiebasis toonde een tekort van *f* 355 mln, een verbetering ten opzichte van het tekort van 1966 met *f* 686 mln.
Daar op wat langere termijn het overschot op de lopende rekening en de voorraadvorming tezamen 2½ à 3% van het nationale inkomen dienen te bedragen — t.w. 1% voor het externe surplus en 1½ à 2% voor een normale voorraadvorming — constateert het verslag dat de uitkomst van 1967 betekent dat het bestedingsevenwicht nog ver verwijderd is. Dit evenwicht werd voor het laatst bereikt in de jaren 1961/1963.
De verbetering van de lopende rekening van de betalingsbalans zal geheel moeten worden gerealiseerd in het handelsverkeer, daar de baten uit het dienstenverkeer al enige jaren trendmatig dalen. In 1961 dekten deze baten nog 19% van de goederenimport, in 1964 nog slechts 15% en in 1967 niet meer dan 12%. Het is duidelijk, aldus de president van De Nederlandsche Bank, dat de door deze ontwikkeling verzwaarde taak van het handelsverkeer hoge eisen stelt aan de Nederlandse concurrentiepositie.
Het dekkingspercentage van de handelsbalans zou voor het bereiken van het vorenbedoeld overschot ten minste 91 moeten zijn tegenover een in de jaren vijftig vaak als norm aangenomen percentage van 85.
De totale rekening van de betalingsbalans toonde een overschot van *f* 617 mln. Het opmerkelijke beeld van een ongunstige lopende rekening die gepaard gaat met een vermeerdering van de officiële reserves, doet zich al enkele jaren voor. Het wordt veroorzaakt door aanzienlijke baten uit het incidentele kapitaalverkeer — voornamelijk korte handelskredieten en effectenverkeer — en door het betalingsverkeer van de banken met het buitenland. Overschotten van deze aard bieden geen deugdelijke grondslag als dekking voor tekorten op de lopende rekening en in het structurele kapitaalverkeer.
Het positieve saldo op de totale betalingsbalans geeft daarom geen reden tot voldoening, aldus dr. Zijlstra. Integendeel, deze nu reeds vier jaar durende toestand noemt de president zeer onbevredigend.
Grondslag voor een gezond en stabiel extern evenwicht moet een overschot op de lopende rekening zijn, om te voorzien in de tekorten van het structurele kapitaalverkeer.
Dr. Zijlstra behandelt vervolgens wat hij noemt de kernvraag, de verhouding tussen betalingsbalans en werkgelegenheid.

Vrij eenvoudig is de positie waarin een overbesteding leidt tot een overmaat aan werkgelegenheid en een tekort op de betalingsbalans. Maatregelen die de besteding afremmen werken dan op beide gebieden evenwichtsherstellend. Wat goed is voor de arbeidsmarkt is ook goed voor de betalingsbalans. Hetzelfde geldt in het omgekeerde geval.
Veel moeilijker ligt de situatie als het werkgelegenheidsbeleid contrasteert met een op herstel van de (lopende rekening van de) betalingsbalans gericht beleid. Indien een dergelijke tegenstrijdigheid niet het gevolg is van tijdelijke, conjuncturele factoren moet zij samenhangen met fundamentele onevenwichtigheden, die vooral kunnen bestaan in economisch niet gerechtvaardigde verschillen in kosten- en prijsniveau met het buitenland.
In zo'n geval kan slechts aanpassing van de wisselkoers — devaluatie of revaluatie — of loon- en prijsaanpassing zowel het evenwicht op de arbeidsmarkt als dat van de betalingsbalans herstellen.

De loonontwikkeling voor 1968 kan opnieuw reden tot zorg geven. De overbesteding van de overheid bedraagt voor 1964/1967 ongeveer een miljard gulden per jaar. Het terugdringen van deze overbesteding zal moeten geschieden door een langzamere groei van de uitgaven, verhoging van belastingtarieven en tarieven van overheidsbedrijven of door meer besparingen.
Dr. Zijlstra constateert dat het regeringsbeleid er kennelijk op is gericht geleidelijk verbetering te brengen in wat hij noemt een toestand van potentiële overbesteding.
Bij een voortzetting van de conjuncturele opleving zou deze potentiële overbesteding weer duidelijk een actuele overbesteding worden.
Wanneer blijkt dat het herstel van de conjunctuur in 1968 verder doorzet, terwijl op het gebied van de bestrijding van de inkomens- en bestedingsinflatie onvoldoende voortgang wordt geboekt, zal opnieuw afremming van de kredietexpansie moeten worden overwogen. Het daartoe noodzakelijke overleg met het bankwezen is reeds op gang gebracht, zodat zo nodig handelend zal kunnen worden opgetreden. (Alg. Hbld, NRC 23-4)

VERHOGING HOOFDPRIJS STAATSLOTERIJ EN TOTO AANVAARD

De Tweede Kamer heeft op 9 april het wetsontwerp tot wijziging van de wet op de kansspelen, strekkende tot verhoging van de hoofdprijs van de staatsloterij en de sporttoto tot *f* 500.000, aangenomen met 99 tegen 15 stemmen. Tegen stemden het GPV, de SGP, 3 leden van de CHU, 7 leden van de ARP en 1 lid van de PvdA (drs. *H. M. Franssen*).
De Kamer aanvaardde bij zitten en opstaan een motie van mevr. *G. V. van Someren-Downer*, waarin de regering wordt gevraagd voor de bijzondere particuliere loterijen dezelfde mogelijkheid tot verhoging van de hoofdprijs te scheppen.
Een amendement van drs. *E. C. Visser* (D'66), dat beoogde geen maximum te stellen aan de hoofdprijs van de toto, werd met 46 tegen 69 stemmen verworpen. Voor stemden D'66 (uitgezonderd dr. *Imkamp*), VVD, CPN en PvdA (uitgezonderd drs. Franssen). (Vor. ber. pag. 122 /2)

VERGOEDING TWEEDE-KAMERLEDEN

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend, waarin wordt voorgesteld de schadeloosstelling voor leden van de Tweede Kamer (thans *f* 20.000 per jaar) met ingang van 1 jan. 1968 te verhogen tot *f* 25.000 en op 1 jan. 1969 tot maximaal *f* 40.000. Neveninkomsten uit arbeid en bedrijf zullen voor de helft op de maximale schadeloosstelling in mindering worden gebracht, met dien verstande dat de aftrek niet meer zal bedragen dan *f* 15.000, zodat de schadeloosstelling ten minste *f* 25.000 zal bedragen.
Een bedrag van *f* 5000 aan neveninkomsten blijft voor de aftrek buiten beschouwing.
De toelage van de voorzitter van de Kamer (thans *f* 15.000) zal worden verdubbeld, waardoor diens honorering per 1 jan. 1969 maximaal *f* 70.000 zal bedragen. De extratoelage voor de fractievoorzitters blijft gehandhaafd.
De reis- en verblijfkostenvergoedingen voor Tweede-Kamerleden zullen worden verhoogd met 12 tot 16% boven de sedert 1 jan. 1965 geldende vergoedingen.
Verder wordt voorgesteld de Kroon de bevoegdheid te geven de in de wet vastgestelde bedragen van de schadeloosstellingen bij algemene maatregel van bestuur aan te passen aan de hand van de trend van de ambtelijke salarissen. Hetzelfde geldt voor de reis- en verblijfkostenvergoedingen. *(Persbericht Ministerie v. binnenlandse zaken* 2-4)
(Vor. ber. pag. 678/2-1967)

HOGE RAAD BEVESTIGT VRIJSPRAAK VAN HET REVE

De Hoge Raad heeft op 2 april de procureur-generaal bij het Amsterdamse gerechtshof niet ontvankelijk verklaard in zijn beroep in cassatie tegen het arrest van dat hof van 31 okt. 1967, waarbij de schrijver *G. K. van het Reve*, aan wie smalende godslastering ten laste was gelegd, was vrijgesproken.
Volgens de Hoge Raad heeft de term „smalende" niet slechts de functie, een bepaalde vorm te omschrijven van zich op voor godsdienstige gevoelens krenkende wijze uitlaten. Ook wordt naar het oordeel van de Raad niet reeds een auteur door de bepaling getroffen die de bedoeling heeft zich te uiten in zulk

---

BEZOEK THANT

De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, *Thant*, heeft op 8 en 9 april een officieel bezoek aan Nederland gebracht. Thant voerde besprekingen met minister *Luns* en andere leden van het kabinet, o.m. over Vietnam, het Midden-Oosten en West-Irian, met name over de procedure van de in 1969 te houden volksraadpleging over de toekomstige status van laatstgenoemd gebied. Tegenover de pers verklaarde Thant erop te vertrouwen dat de Indonesische regering zich aan de in 1962 gemaakte afspraken (pag. 527 e.v.-1962) zal houden. *(Het Parool, De Volkskrant* 9/10-4)



Secretaris-generaal Oe Thant hield op 8 april voor het Vredespaleis te Den Haag een toespraak ter nagedachtenis van ds. Martin Luther King.

een vorm dat anderen in hun godsdienstige gevoelens wel gekrenkt moeten worden. *(NRC 2-4)*

(Vor. ber. pag. 732/2-1967)

IERLAND

ONTMOETING REGERINGSLEIDERS IERLAND EN NOORD-IERLAND

Voor de derde maal sinds de splitsing van Ierland in 1921 hebben de regeringsleiders elkaar ontmoet. De eerste ontmoeting vond plaats op 14 jan. 1965 te Belfast (pag. 90/2-1965) en werd gevolgd door een tweede op 9 febr. 1965 te Dublin.

Op 11 dec. 1967 bracht de Ierse premier, *John Lynch,* een bezoek aan zijn ambtgenoot van Noord-Ierland, *Terence O'Neill.* Hij zette daarmee de politiek van zijn voorganger, *Sean Lemass,* voort. Bij de ontmoeting werden zaken van wederzijds belang besproken, zoals de samenwerking op het gebied van toerisme, cultuur, electriciteitsvoorziening en handel. Vooral het treffen van gemeenschappelijke maatregelen tegen de eventuele gevolgen voor Ierland van de in Engeland heersende mond- en klauwzeerepidemie (pag. 57/2) was een belangrijk onderwerp van gesprek.

Op 8 jan. bracht premier O'Neill een tegenbezoek. Er werd overeengekomen de politiek van bevordering van overleg en samenwerking op alle gebieden voort te zetten. *(Bulletin Dept. External Affairs* 19-12-1967, 23-1)

LYNCH IN LONDEN

Op 14 febr. heeft premier *Lynch* in Londen besprekingen gevoerd met zijn Britse ambtgenoot *Wilson* en diens ministers *Brown* en *Thomson.* Het onderwerp van gesprek was de toekomstige betrekkingen tussen de lid-staten van de EEG en de vier kandidaatleden (Engeland, Ierland, Denemarken en Noorwegen) in het licht van de resultaten van de EEG-ministerraad van 18 en 19 dec. 1967 (pag. 5/1 e.v. *(AFP* 15-2)

(Vor. ber. pag. 25/1)

TUSSENTIJDSE VERKIEZINGEN

Bij tussentijdse verkiezingen voor de Dail (het parlement) op 9 nov. 1967 en 14 maart heeft de regeringspartij Fianna Fail drie zetels ten koste van de oppositie gewonnen. Hierdoor vergrootte de partij haar zeteltal tot 75. De zetelverdeling van de oppositiepartijen is nu als volgt: Fine Gael 46, Labour 19 en Onafhankelijken 4. *(Irish Times)*

(Vor. ber. pag. 59/1-1967)

OOSTENRIJK

WALDHEIM IN MOSKOU

Van 18-23 maart heeft de minister van buitenlandse zaken, *Kurt Waldheim,* een officieel bezoek aan de SU gebracht. De uitnodiging hiertoe was in principe overeengekomen tijdens het bezoek van kanselier *Klaus* in maart 1967 aan de SU (pag. 217/1-1967).

Minister Waldheim voerde o.m. besprekingen met premier *Kosygin* en de minister van buitenlandse zaken, *Gromyko.*

In het slotcommuniqué werd de door de SU voorgestelde Europese veiligheidsconferentie opnieuw ter sprake gebracht. Naast de vaststelling dat een dergelijke conferentie grondig voorbereid moet worden, werd verklaard dat de voorbereidingen nu zouden moeten beginnen.

Inzake de bilaterale betrekkingen werd de ondertekening bekendgemaakt van een akkoord over culturele en wetenschappelijke samenwerking. In het communiqué werd gesteld dat afsluiting van de onderhandelingen over een verdrag, volgens hetwelk de SU aan Oostenrijk aardgas zal leveren en Oostenrijk de materialen voor de benodigde pijpleiding, de wederzijdse handelsbetrekkingen zou kunnen verbeteren (zie ook hieronder).

Volgens de *NZZ* (26-3) zou het standpunt van de SU t.a.v. een regeling tussen Oostenrijk en de EEG, een kwestie die in het communiqué niet werd vermeld, afwijzend zijn gebleven. Dit zou eveneens het geval zijn t.a.v. de Oostenrijkse wens het leger met afweerraketten te bewapenen. De SU gaat er van uit dat het Oostenrijkse vredesverdrag van 1955, waarin de neutraliteit van Oostenrijk werd vastgelegd, deze zaken uitsluit. *(NZZ; FAZ* 27-3)

AARDGAS UIT DE SU

Op 20 jan. heeft de Oostenrijkse maatschappij voor het beheer van minerale oliën (ÖMV) een overeenkomst met de betreffende autoriteiten in de SU gesloten, omtrent de levering van ruim 2 mrd m3 Russisch aardgas tussen 1968 en 1970. De overeenkomst is een uitvloeisel van het bezoek dat president *Podgorny* in nov. 1966 (pag. 777/3-1966) aan Oostenrijk heeft gebracht, en waarbij hij Oostenrijk een aandeel beloofde in de aardgasleiding tussen de SU en Italië. Het nu gesloten verdrag is bedoeld als overgangsregeling tot de pijpleiding SU-Oostenrijk-Italië verwezenlijkt is, een project waarover reeds geruime tijd door de drie betrokken landen onderhandeld wordt.

Voor het transport van het aardgas zal voorlopig de pijpleiding naar Pressburg worden gebruikt, die een zijtak naar Wenen zal krijgen. Pas nadat de directe leiding tussen de SU en Italië in 1971 tot stand zal zijn gekomen, zullen grotere hoeveelheden (ca. 1,5 mrd m3 per jaar) naar Oostenrijk getransporteerd kunnen worden.

Tegelijkertijd met het sluiten van de aardgasovereenkomst kreeg het ijzer- en staalbedrijf Vöest in Linz opdracht voor de levering van stalen buizen aan de SU, die voor de pijpleiding zullen worden gebruikt. (N Z Z 25-1)

(Vor. ber. pag. 777/3-1966)

VERKIEZINGEN

Bij landdagverkiezingen in Burgenland en gemeenteraadsverkiezingen in Graz, gehouden op 24 maart, heeft de SPÖ de absolute meerderheid behaald.

In Burgenland verwierf de SPÖ 50,3% van de stemmen (48,2% in 1964) tegen de ÖVP 46,6% (47,3%). In Graz was de winst nog groter: SPÖ 52% (46,5% in 1963) tegen ÖVP 31,8% (34,6%).

Deze uitslagen bevestigen het beeld van vorige verkiezingen: winst voor de SPÖ ten koste van de regerende ÖVP.

SPÖ-voorzitter *Kreisky* verklaarde de avond na de verkiezingen dat de regering nu nieuwe parlementsverkiezingen moet uitschrijven wegens het voortdurend stemmenverlies van de ÖVP. *(NZZ; Le Monde* 26-3).

(Vor. ber. pag. 26/2)

JULIUS DEUTSCH OVERLEDEN

Op 18 januari is in Wenen *Julius Deutsch* op 84-jarige leeftijd overleden.

Deutsch, die in Burgenland werd geboren, sloot zich reeds vroeg aan bij de socialistische beweging. Hij promoveerde op een proefschrift over de kinderarbeid.

Kort voor het einde van de eerste wereldoorlog kreeg Deutsch een aanstelling bij het ministerie van defensie, in welke functie hij de vorming van een groep vertrouwensmannen ter hand nam, welke na de ineenstorting van de monarchie het hoofdkader van de soldatenraden vormde.

In het eerste jaar van de republiek was hij minister van defensie, waarna hij tot de sluiting van het parlement in maart 1933, afgevaardigde van de socialistische fractie in de Nationalrat was.

Hij was oprichter van de Schutzbund (1923) en leidde deze tijdens de burgeroorlog in febr. 1934 tegen de Heimwehr van Starhemberg c.s. Na de ineenstorting van het verzet, vluchtte Deutsch met Otto Bauer naar Tsjechoslowakije.

Na zijn terugkeer in Oostenrijk in 1946 belastte de SPÖ hem slechts met ondergeschikte functies, waarna Deutsch zich in 1950 uit de actieve politiek terugtrok. (N Z Z 21-1)

TSJECHOSLOWAKIJE

SVOBODA PRESIDENT. NIEUW PARTIJ-PRESIDIUM. NIEUWE REGERING

Na het aftreden van *Novotny* als president (pag. 209/1) is een openbare discussie ontstaan over de vraag wie hem zou moeten opvolgen. Als kandidaten werden genoemd: de 73-jarige gen. *Ludwik Svoboda,* de Slowaakse dichter *Laco Novomesky,* de minister van bosbouw *Josef Smrkovsky* en de in 1965 ontslagen minister van opvoeding *Cestmir Cisar.* Jeugdige demonstranten eisten de kandidatuur van Cisar en droegen spandoeken met teksten als: „Wij willen Svoboda niet, wij willen Cisar", en „wij willen geen president, die op zijn zetel inslaapt."

Op 28 maart kwam het Centrale Comité van de communistische partij onder voorzitterschap van *Dubcek* bijeen, o.a. om zich te beraden over de opvolging van Novotny. In naam van het presidium van het CC stelde Dubcek de kandidatuur van Svoboda voor. Bij een geheime stemming stelde het CC zich achter de voordracht van Svoboda. Algemeen werd aangenomen dat de kandidaatstelling van Svoboda een compromisoplossing en tegelijkertijd een tactische zet tegenover de SU betekende, omdat Svoboda, die gedurende de Tweede Wereldoorlog in de SU tegen de Duitsers heeft gevochten en de onderscheiding „held van de SU" bezit, voor de SU de meest aanvaardbare kandidaat was.

Tijdens een bijzondere zitting van de Nationale Vergadering op 30 maart kreeg Svoboda 282 van de 288 stemmen, terwijl 6 blanco-stemmen werden uitgebracht.

Nieuw partijpresidium

De zitting van het CC werd op 29 maart verdaagd tot 1 april, waarschijnlijk om de afgevaardigden gelegenheid te geven verder te beraadslagen over het ontwerp van het nieuwe Actie-programma. Het CC vergaderde vervolgens tot 5 april. Op 4 april werd een uit elf man bestaand partijpresidium gekozen, nadat het centrale partijcomité zich in geheime stemming had uitgesproken over de veranderingen die door Dubcek waren voorgesteld. Bij vergelijking met het presidium van vóór 4 jan., het tijdstip van Novotny's ontslag als eerste partijsecretaris, blijken er van de 10 volwaardige leden slechts drie overgebleven, t.w. *Oldrich Cernik,* Alexander Dubcek en *Drahomir Kolder;* van de overige 7 leden werden *Chudik, Lastovicka, Lenart* en *Simunek,* die Novotny hadden gesteund, *Jiri Hendrych* en Novotny zelf, gedwongen ontslag te nemen, terwijl slechts *Dolansky* om ontslag schijnt te hebben gevraagd.

Het presidium is nu als volgt samengesteld:



Gen. Ludwik Svoboda (73), die uit een familie van kleine boeren afkomstig is, streed reeds in de Eerste Wereldoorlog aan Russische kant. Volgens de N Z Z (1-4) vocht hij na de Oktober-revolutie tegen het Rode Leger. (In zijn officiële biografie wordt dit niet vermeld). In 1939 begaf hij zich naar Polen waar hij zich aan het hoofd stelde van een Tsjechisch legioen, waarmee hij zich na de ineenstorting van Polen naar de SU begaf. Van daaruit voerde hij het bevel over een Tsjechisch bataljon, dat aan de zijde van de Russen tegen de Duitsers vocht. In 1945 werd hij minister van defensie in Praag. Pas eind 1948 werd hij lid van de communistische partij, nadat zich in febr. de communistische staatsgreep voltrokken had. In 1950 viel hij in ongenade en werd hij naar een afgelegen kolchos verbannen. In 1956 werd hij, waarschijnlijk door tussenkomst van C h r o e s j t s j o w, gerehabiliteerd en tot leider van de militaire academie Klement Gottwald benoemd. In 1959 ging hij met pensioen.

Frantisek Barbirek (41) voorzitter van de Slowaakse Nationale Raad; Vasil Bilak (50), eerste secr. van de Slowaakse Communistische Partij; Oldrich Cernik (45), vice-premier en hoofd van de economische planning; Alexander Dubcek (46), eerste secr. van de CPCS; Drahomir Kolder (42), secr. van het CC; Frantisek Kriegel (57), voorzitter van het Nationaal Front; Jan Piller (45), plaatsvervangend minister van zware industrie; Emil Rigo (42), voorzitter van de communistische partijorganisatie in de Oost-Slowaakse Staalwerken; Josef Smrkovsky (57), minister van bosbouw; Josef Spacek (40), leidinggevende secr. van het Zuidmoravische district; Oldrich Svestka (48), hoofdredacteur van Rude Pravo. Hoewel geen van de „oude conservatieven" in het nieuwe presidium zijn vertegenwoordigd, zijn ook uitgesproken progressieven als J o s e f B o r u v k a en professor O t a S i k niet in het presidium opgenomen. Het aantal kandidaatleden van het presidium werd gereduceerd van vijf tot drie (Antonin Kapek, Josef Lenart en Martin Vaculik).

Behalve eerste secr. Dubcek, maken verder Cestmir Cisar, Drahomir Kolder, Stefan Sadovsky, Alois Indra (nieuw) en Josef Lenart (nieuw) deel uit van het uit 6 man bestaand partijsecretariaat. Hendrych en Vladimir Koucky, die op 2 april hun post ter beschikking hadden gesteld, werden als partijsecretarissen ontslagen wegens gemaakte fouten, terwijl een andere secretaris, Lubomir Strougal, een post in de nieuwe regering kreeg toebedeeld.

Op een persconferentie na afloop van de zitting van het CC deelde J i r i H a j e k mee, dat het CC voor het eerst bij geheime stemming zijn leiding heeft gekozen. Men had het beginsel aanvaard dat met uitzondering van de premier, de voorzitter van de nationale vergadering en de voorzitter van het „nationale front", die evenals vroeger deel zullen uitmaken van het partijpresidium, de andere leden van de partijleiding niet tevens hoge regeringsfuncties zullen bekleden, aldus Hajek.

Nieuwe regering

Eveneens op 4 aprli heeft het Centrale Comité de voorzitter van het staatsplancomité en lid van het partijpresidium Oldrich Cernik kandidaat gesteld voor de post van minister-president als opvolger van Lenart. Hoewel Lenart niet uit al zijn functies is ontzet en kandidaatlid van het presidium is geworden, wordt aangenomen dat zijn vervanging als premier verband houdt met zijn steun aan Novotny in januari (pag. 33/3). Ook werd de veronderstelling geopperd dat hij als premier het veld heeft moeten ruimen, aangezien hij evenals partijleider Dubcek Slowaak is en de hoogste functies in partij en regering gelijkelijk moeten worden verdeeld over Tsjechen en Slowaken. Cernik, die nog onlangs in de Nationale Vergadering scherp werd gekritiseerd, omdat hij als voorzitter van het staatsplancomité te weinig zou hebben gedaan aan de bevordering van de economische hervorming, staat bekend als gematigd.

Oldrich Cernik werd in 1923 geboren in het district Ostrava. Tot 1949 was Cernik, die slechts een minieme schoolopleiding had gevolgd, werkzaam in de Vitkovice Staalwerken als bankwerker. In 1964 behaalde hij een academische graad als metallurgisch ingenieur. In 1945 werd hij lid van de communistische partij, waar hij een actieve rol speelde in de

Unie van de Tsjechoslowaakse Jeugd. Tot 1956 bekleedde hij verschillende functies in de regionale regerings- en partijorganisaties in Ostrava; in sept. 1956 werd Cernik lid en secretaris van het Centraal Comité. Aangezien zijn lidmaatschap van de partij slechts uit 1945 dateerde, werd deze promotie als uitzonderlijk beschouwd. In juni 1960 werd hij als afgevaardigde van het Ostrava-Vitkovice district in de Nationale Vergadering gekozen. In juli 1960 trad hij af als secretaris van het CC om de portefeuille van brandstoffen en energie op zich te nemen. In sept. 1963 werd hij tot vice-premier en voorzitter van de Staatsplancommissie benoemd. Tegelijkertijd kreeg hij een plaats in de economische afdeling van het CC. Op het 13e partijcongres in 1966 nam hij in het presidium de plaats in van Zdenek Fierlingen (pag. 380/2-1966). Cernik staat bekend om het primaat dat hij heeft gegeven aan de zware industrie en de centrale planning.

Nadat president Svoboda op 6 april officieel het ontslag van het kabinet-Lenart had aanvaard en Cernik opdracht had gegeven een nieuwe regering te vormen, werd op 8 april de samenstelling van deze regering bekendgemaakt:

Premier-Oldrich Cernik; vice-premiers-Peter Colotka, Frantisek Hamouz, Gustav Husak, Ota Sik en Lubomir Strougal; landbouw en voedselvoorziening-Josef Boruvka; defensie-Martin Dzur; cultuur en voorlichting-Miroslav Galuska; buitenlandse zaken-Jiri Hajek; binnenlandse zaken-Josef Pavel; justitie-Bahuslav Kucera; opvoeding-Vladimir Kadlec; binnenlandse handel-Oldrich Pavlovsky; financiën-Bohumil Sucharda; buitenlandse handel-Vaclav Vales; gezondheid-Vladislav Vlcek; bosbouw en watervoorziening-Julius Hanus; zware industrie-Josef Krejci; verbruiksgoederenindustrie-Bozena Machacova; mijnbouw-Frantisek Penc; chemische industrie-Stanislav Razl; transport-Frantisek Rehak; bouw-industrie-Josef Trokan; energie-Josef Korcak; voorzitter van het staatsplancomité-Frantisek Vlasak; voorzitter van de staatscommissie voor technologie-Minoslav Hruskovic; zonder portefeuille-Vaclav Hula en Michal Stancel. Het verzoek van twee partijen van het Nationale Front, de Socialistische Partij en de Volkspartij, om in het nieuwe kabinet ieder twee ministerszetels te mogen beheren, werd niet ingewilligd. De beide partijen behielden dezelfde portefeuille als in het vorig kabinet, t.w. justitie (socialist) en gezondheid (volkspartij). Tot voorzitter van de Nationale Vergadering werd het partij-presidiumlid Josef Smrkovsky benoemd. Frantisek Kriegel werd op voordracht van de communistische partij tot nieuwe voorzitter van het Nationale Front gekozen.

Op 12 april heeft de regering besloten een economische raad te vormen, die de richtlijnen zal moeten uitstippelen voor de economische politiek van het land. Voorzitter van de raad, die elf leden telt, is vice-premier *Lubomir Strougal,* secretaris is professor *Walter M. Komarek.* Vice-premier prof. Ota Sik is een van de leden van de raad.

Overige besluiten CC

Van de overige besluiten van het CC noemen wij: 1) aanvaarding van het Actie-programma (hierop komen wij nog nader terug; 2) hernieuwd uitstel van de gemeenteraadsverkiezingen, nu van mei naar de komende herfst; 3) uitstel van de verkiezingen voor de Nationale Vergadering tot de herfst, teneinde deze verkiezingen te kunnen doen plaatsvinden onder een nieuwe kieswet; 4) oprichting van een rehabilitatie-commissie t.b.v. diegenen die in de jaren 1949-1954 onrecht is aangedaan; 5) opheffing van sancties en stopzetting van rechterlijke acties tegen schrijvers; 6) aanvaarding van een resolutie, betrekking hebende op het werk van de reorganisatie van de regering en de Slowaakse Nationale Raad.

Dubcek zei op 1 april bij de hervatting van de beraadslagingen in een rapport, dat matiging en realisme moesten worden betracht in de ontwikkelingen van de laatste tijd. „Voor alles moeten wij het vertrouwen van het volk herwinnen om onze taak goed te kunnen volbrengen. Maar dit vertrouwen krijgen wij alleen, als wij ons taken stellen die te verwezenlijken zijn en demagogische en hysterische eisen afwijzen", aldus Dubcek. Over de leidende positie van de partij zei Dubcek: „Iedereen in dit land moet zich ervan bewust zijn, dat we niet streven naar een willekeurige democratie, maar naar een socialistische democratie." De partijleider wees op de dringende noodzaak van diepgaande economische hervormingen. Hij kondigde nieuwe wetten aan die de „vrijheid van drukpers, kritiek en meningsuiting en het recht op vrije vergadering zullen garanderen. Ook stelde hij een nieuwe staatsstructuur in het vooruitzicht, die in gelijkberechtiging van Tsjechen en Slowaken zal moeten voorzien.

In een vraaggesprek met het communistisch partijorgaan Rude Pravo heeft Dubcek op 11 april de vrees in intellectuele kringen voor stopzetting van het democratiseringsproces „ongegrond" genoemd. Maar anderzijds, aldus de partijleider, zou men met voorzichtigheid en bedachtzaamheid verder moeten gaan, zonder hysterie en in overeenstemming met de beginselen van de socialistische ethiek.

Wanneer men democratie beschouwde als een mogelijkheid voor een ieder om zich met alles te bemoeien en maar te doen wat men het beste vindt, dan was dat hetzelfde als anarchie te willen. Dat heeft niets te maken met democratie, aldus Dubcek.

„De tekenen van gebrek aan tucht, die thans aanwezig zijn, tonen aan dat velen democratie eenzijdig opvatten en haar daarom niet ten volle begrijpen", zo zei Dubcek.

In een resolutie die op 5 april werd aangenomen, worden richtlijnen gegeven voor de verdere evolutie. Enerzijds wordt verklaard dat een terugkeer naar de toestand van vóór januari voorkomen moet worden. Anderzijds mag de ontwikkeling de grenzen die zijn vastgesteld door de overwinning van de arbeidende klasse, niet overschrijden. De resolutie laat de mogelijkheden voor een vervroeging van het partijcongres, dat normaliter in 1970 zou worden gehouden, open. Door verscheidene leden van het CC was op vervroeging aangedrongen. De resolutie roept verder de communisten op actief te zijn en op eigen initiatief maatregelen te nemen tegen aanvallen op het socialisme, zonder orders van hogerhand af te wachten.

Ontslagen en benoemingen

De ontslagen van belangrijke en minder belangrijke personen uit regerings- en partijfuncties, vonden ook na het aftreden van Novotny als president onverminderd doorgang. Op 22 maart werd de geexcommuniceerde priester Josef Plojar gedwongen ontslag te nemen als voorzitter van de „beweging van vredespriesters" (zie pag. 10/2-1967) en op 31 maart verloor hij zijn functie als voorzitter van de r.k. Volkspartij. Tot zijn opvolger werd Antonin Pospisil, zijn plaatsvervanger gekozen. Op 25 maart bood de minister van justitie, Alois Neuman, zijn ontslag aan als voorzitter van de Tsjechoslowaakse Socialistische Partij.

Op 3 april werd bekend dat de minister van defensie, Lomsky, en vice-premier Otakar Simunek ontslag uit hun regerings- en partijfuncties hadden gevraagd. Het aftreden van Lomsky werd gezien als uitvloeisel van de vlucht van gen.-maj. Jan Sejna naar de VS (pag. 210/2), waarvoor hij medeverantwoordelijk werd gesteld. I.p.v. de op 15 maart ontslagen procureur-generaal Jan Bartuska (pag. 212/3) werd op 9 april Milos Cerovsky benoemd.

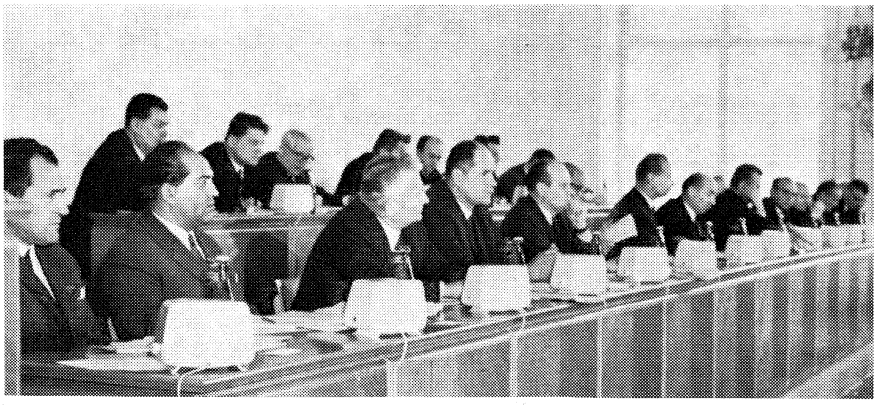

Het presidium van het Centrale Comité tijdens de zitting van maart/april.

ALGEMEEN

NAAR EEN ARABISCHE TOPCONFERENTIE?

Sinds de Arabische topconferentie van Khartoem in aug. 1967 (pag. 578/2 e.v. 1967) hebben met name koning *Hoessein* van Jordanië en koning *Hassan II* van Marokko aangedrongen op het houden van een nieuwe Arabische topconferentie. Hun pogingen hebben echter tot nog toe niet tot het gewenste resultaat geleid.

De volgende ontwikkelingen deden zich voor:

Nadat op 16 nov. 1967 het idee van een nieuwe Arabische topconferentie de steun had gekregen van de regeringen van Soedan, Jordanië en Libanon, stelde koning Hassan II van Marokko 24 nov. de Arabische staatshoofden voor begin december te Rabat een topconferentie te houden over de situatie in het Midden-Oosten na de aanvaarding door de Veiligheidsraad van de Britse compromisresolutie (pag. 58 e.v.). Ook zou men moeten komen tot een reorganisatie van de Arabische Liga om haar doeltreffender te kunnen laten optreden, aldus het Marokkaanse voorstel.

(AFP meldde op 25 nov. dat ook de VAR om een Arabische topconferentie gevraagd had.)

De meeste Arabische landen stemden met dit voorstel in en op 27 nov. werd door *AFP* gemeld dat overeengekomen was de conferentie op 9 dec. te doen plaats vinden hetzij te Cairo hetzij te Rabat.

Volgens een bekendmaking van radio-Cairo (29-11) werd later als plaats van samenkomst Rabat overeengekomen. De plv. secretaris-generaal van de Arabische Liga, *Sayad Nofal,* deelde mee dat 11 van de 13 staatshoofden zich voor het Marokkaanse voorstel hadden uitgesproken. Saoedi-Arabië had nog niet officieel gereageerd. Syrië had laten weten geen heil in een dergelijke conferentie te zien. De Syrische president *Atassi* zei op 29 nov. te Damascus dat de Arabieren het verscheidene malen met topbijeenkomsten hadden geprobeerd, maar „de tijd had geleerd dat deze conferenties niet op verantwoordelijk niveau konden worden gehouden".

(Syrië had ook niet deelgenomen aan de conferentie van Khartoem.)

Als alternatief pleitte Atassi voor een conferentie van de „socialistische" Arabische staten, t.w. Syrië, de VAR, Irak en Algerije.

Hij had van 11-13 okt. een officieel bezoek aan Irak gebracht, waar hij besprekingen voerde met president *Abdel Rahman Aref.*

(Premier *Youssef Zouayen* voerde van 23-24 okt. te Cairo besprekingen met president *Nasser* en andere Egyptische leiders. Er zou zijn overeengekomen een conferentie van „volkskrachten" van de Arabische wereld te beleggen.)

Op 1 dec. stemde Marokko met een Egyptisch voorstel in dat aan de topconferentie een bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken te Cairo vooraf zou gaan. Deze zou op 9 dec. moeten beginnen en o.m. datum en agenda van het topoverleg moeten vaststellen.

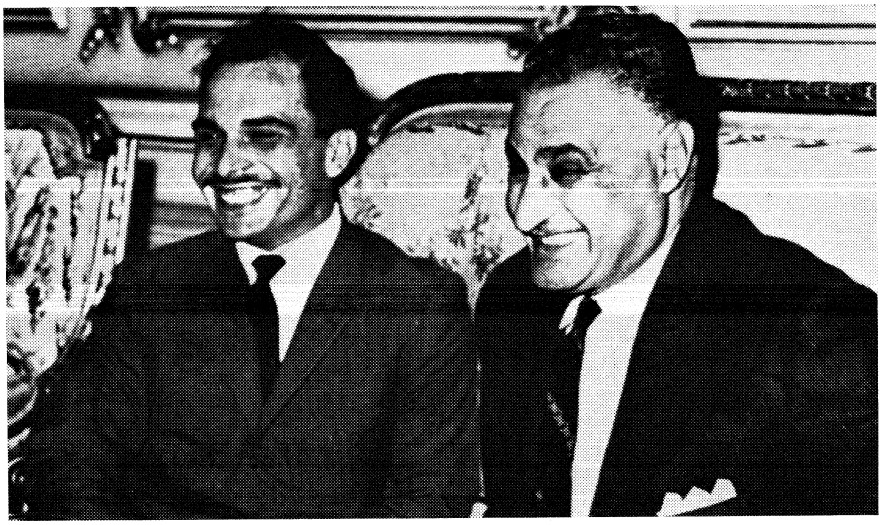

Koning Hoessein en president Nasser te Cairo op 6 april.

Ministers van buitenlandse zaken

Van 9-11 dec. vond te Cairo het vooroverleg van de ministers van buitenlandse zaken plaats. Syrië en Algerije waren door hun ambassadeurs vertegenwoordigd.

Over de agenda voor de topconferentie werd men het vrij spoedig eens; de volgende punten werden opgenomen:

1) de ontwikkelingen sinds de zesdaagse oorlog; 2) Arabische samenwerking (om de Israëliërs uit de door hen bezette gebieden te doen vertrekken) en 3) versterking van de Arabische Liga.

De datum leverde meer moeilijkheden op. De afgevaardigden van Saoedi-Arabië, Tunesië en Irak wensten met de vaststelling ervan te wachten tot meer bekend zou zijn van de missie van *Gunnar Jarring* (pag. 58/3).

Uiteindelijk werd besloten dat de topconferentie op 17 jan. te Rabat zou beginnen.

Uitstel

Evenwel ook na de ministersconferentie bleef Syrië weigeren aan het overeengekomen topoverleg deel te nemen. *Ahmed Laraki,* de Marokkaanse minister van buitenlandse zaken, poogde in zijn functie van voorzitter van de Raad van de Arabische Liga tevergeefs president Atassi tot deelname over te halen, aldus *Reuter* (28-12). Premier *Youssef Zouayen* zei op 28 dec. dat de reden voor Syrië's weigering was dat men ervan overtuigd was dat deze conferenties niet tot oplossingen zouden leiden.

Ook koning *Feisal* van Saoedi-Arabië liet minister Laraki weten dat zijn land de topconferentie op 17 jan. niet zou bijwonen. Hij verzocht om uitstel *(AFP* 1-1).

Op een buitengewone bijeenkomst van de Raad van de Arabische Liga op 6 jan. te Cairo werd op voorstel van de VAR besloten de topconferentie voor onbepaalde tijd uit te stellen. Marokko ontving de opdracht de noodzakelijke contacten te leggen om een nieuwe datum vast te stellen.

Volgens waarnemers zou het Egyptische voorstel vooral bedoeld zijn om aan de Saoedi-Arabische verlangens tegemoet te komen. Koning Feisal zou volgens de *FAZ* (11-1) openlijk aan de dag treden van de zich verscherpende tegenstellingen tussen zijn land en de VAR schadelijk voor het prestige van de Arabische staten achten. Deze tegenstellingen zouden hoofdzakelijk berusten op de Sowjetrussische inmenging in de strijd in Jemen. De SU

zou daarbij tot groot ongenoegen van koning Feisal gebruik hebben mogen maken van Egyptische bases, aldus de *NRC* (16-1).

Verdere diplomatieke activiteiten

Na het uitstel van de topconferentie hebben tussen de Arabische staatshoofden tal van contacten plaatsgehad.

Koning Hoessein van Jordanië arriveerde op 10 jan. in Saoedi-Arabië voor besprekingen met koning Feisal, terwijl hij van 13-14 jan. te Cairo overleg pleegde met president *Nasser*. Waarnemers veronderstelden dat de besprekingen vooral eventuele voorstellen van de VN-bemiddelaar Gunnar Jarring en een versterking van de Arabische solidariteit tot onderwerp hadden. Ook zou de koning hebben getracht de kloof tussen Saoedi-Arabië en de VAR inzake Jemen te overbruggen.

De Egyptische minister van buitenlandse zaken, *Mahmoud Riad,* voerde op 23 jan. te Amman besprekingen met koning Hoessein en op 29 jan. in Saoedi-Arabië met koning Feisal.

Op 19 jan. kwam president *Hélou* van Libanon voor een tweedaags bezoek in Amman aan.

Na de Israëlische actie tegen Karameh (pag. 234 e.v.) deed koning Hoessein een dringend en „laatste" beroep om met spoed tot een nieuwe topconferentie te komen. (Ook reeds op 8 maart had hij de staatshoofden van de Arabische landen daartoe opgeroepen.) Zijn verzoek werd dezelfde dag door president Nasser overgenomen. Ook Libanon, Koeweit, Soedan, Irak en Jemen verklaarden zich akkoord, maar Saoedi-Arabië en Syrië lieten aanvankelijk niets van zich horen.

Op 27 maart verklaarde koning Feisal zich bereid aan een eventuele topconferentie deel te nemen, aldus *AFP* en *The Times* vanuit Amman. Volgens een Jordaanse regeringswoordvoerder gingen 11 van de 14 Arabische landen met een „top" akkoord.

Slechts Syrië zou afwijzend staan; Tunesië en Algerije zouden er niets voor voelen.

President *Bourguiba* schreef in een boodschap aan koning Hoessein, welke op 28 maart werd gepubliceerd: „Een conferentie gehouden op het hoogste niveau zal, in de huidige conjunctuur, niet met succes worden bekroond en zelfs kunnen leiden tot resultaten, welke tegengesteld zijn aan die welke unaniem gewenst worden".

Volgens een bekendmaking van de Arabische Liga op 1 april had Irak een bijeenkomst van de Arabische ministers van buitenlandse zaken te Cairo voorgesteld. Deze zou op 10 april moeten beginnen en de vooruitzichten van een topconferentie dienen te onderzoeken. Dit voorstel werd door Jordanië met instemming begroet. Op 4 april meldde *Al Ahram* dat de ministers op verzoek van Koeweit pas op 15 april zouden samenkomen en dat de bijeenroeping van een topconferentie het enig agendapunt zou zijn.

Op 6 en 7 april vormde deze zaak onderwerp van gesprek tussen president Nasser en koning Hoessein, die naar Cairo overgekomen was.

Volgens waarnemers te Beiroet zou de koning er niet in geslaagd zijn de president voor een spoedige topconferentie te winnen, omdat deze de verhouding met Saoedi-Arabië, dat sinds augustus 1967 aanzienlijke financiële steun aan de VAR verleent, niet zou willen verslechteren.

Uit de besprekingen die *Omar Sakkaf,* staatssecretaris van buitenlandse zaken van Saoedi-Arabië op 4 en 5 april te Cairo voerde, viel aldus *AFP* (6-4) af te leiden dat koning Feisal zich tegen een topconferentie bleef verzetten. Ook de voorgestelde bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken stuitte op verzet van Saoedi-Arabië, wat er toe leidde dat ook de VAR zich van een aanvankelijke instemming distantieerde.

Volgens *AFP/Reuter* zou koning Feisal hebben laten weten bereid te zijn aan een conferentie deel te nemen, als Jordanië eerst zou verklaren dat de missie-Jarring een mislukking was. Hierop zou koning Hoessein in een brief aan Feisal, welke op 31 maart te Amman werd gepubliceerd, o.a. hebben geantwoord dat Jarring zelf moest zeggen of zijn missie geslaagd was of niet; ook schreef Hoessein dat hij een dergelijke mededeling van Arabische zijde niet in het belang van het Arabische volk achtte.

Overleg der koningen

Inmiddels zette hij evenals koning Hassan van Marokko de diplomatieke activiteiten voort. De Marokkaanse vorst bracht bezoeken aan Turkije (10-12 april) en Perzië (12-20 april).

Tussen Marokko en Perzië werden zes akkoorden getekend. Een ervan betrof de gemeenschappelijke produktie van verschillende petrochemische produkten.

Koning Hoessein bracht bezoeken aan Irak (15 april), Koeweit (16 april) en de Golfstaten Bahrein, Qatar, Aboe Dhabi en Dubai. Op 21 april arriveerde hij in Saoedi-Arabië, waar koning Hassan op 20 april was aangekomen.

Op 21 april vond een gemeenschappelijk overleg plaats tussen de koningen Feisal, Hassan en Hoessein. Volgens betrouwbare bronnen, aldus *Reuter,* betrof dit de jongste Israëlische actie tegen Jordanië, de missie-Jarring, de noodzaak van militaire steun aan Jordanië. Ook de resultaten van de reizen van Hassan en Hoessein zouden zijn besproken, waarbij niet alleen het Israëlisch-Arabisch conflict, maar ook de toekomst van de Perzische Golf een rol speelde.

DE MISSIE VAN GUNNAR JARRING

Tijdens de bijeenkomst van de Veiligheidsraad op 30 maart (pag. 136 /1) heeft secretaris-generaal *Oe Thant* een tweede rapport over de activiteiten van *Gunnar Jarring,* zijn speciale vertegenwoordiger in het Midden-Oosten, uitgebracht. Dit rapport gaf een overzicht van de verschillende bezoeken van Jarring sedert 16 jan.* aan Cairo, Amman en Jeruzalem.

Cairo: 16-18 jan., 30 jan., 1 febr., 7-8 febr., 13 febr., 19-20 febr. en 7 maart;
Amman: 21-22 jan., 4 febr., 14 febr., 25 febr., 14 maart en 20 maart;
Jeruzalem: 22-23 jan., 1-2 febr., 11-12 febr., 16 febr., 19 febr., 27 febr., 10-11 maart, 18 maart en 22 maart.

In deze periode bracht Jarring geen bezoek aan Beiroet, waar hij op 11 jan. voor de tweede maal besprekingen gevoerd had.

Oe Thant meldde dat Jarring, die van 28 febr.-2 maart te New York rapport had uitgebracht, bij zijn pogingen een overeenkomst tussen de betrokken regeringen te bevorderen een principieel verschil van inzicht geconstateerd had tussen de regeringen van de VAR en Jordanië aan de ene kant en van de regering van Israël aan de andere kant.

De pogingen van Jarring waren er op gericht de standpunten van de partijen m.b.t. de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 nov. 1967 (pag. 58/3) te ontvangen, waarna dan bijeenkomsten van de partijen onder zijn auspiciën zouden kunnen plaatsvinden. Tot dusver hadden deze pogingen geen resultaat opgeleverd. Bovendien waren zij onderbroken door de recente gebeurtenissen. Jarring tracht nu echter

*) De voorgaande periode was behandeld in het rapport van 17 jan. (pag. 59/2).

nieuwe contacten met de partijen te leggen, aldus Oe Thant in zijn rapport van 30 maart.

De opvattingen

De moeilijkheid waarmee Jarring van meet af aan te maken had, betrof het verschil in interpretatie van de resolutie van de Veiligheidsraad. De Arabische opvatting was dat de terugtrekking van de Israëlische troepen voorrang moest hebben. Israël achtte dit ondenkbaar alvorens de Arabische landen de staat van belligerentie hebben opgeheven en formele vredesverdragen hebben getekend. De chronologische volgorde van de concessies die de partijen zullen moeten doen — resp. terugtrekking en waarborgen voor Israëls toekomstige veiligheid — was in de resolutie niet aangegeven. Alvorens Jarring zijn taak opvatte, hadden Israël, Jordanië en de VAR hun standpunten o.m. als volgt uiteengezet:

Israël

Op 18 okt. 1967 besloot het Israëlische kabinet na een rapport van minister *Abba Eban* eenstemmig opnieuw als grondregel vast te stellen dat de problemen van het Midden-Oosten slechts door een duurzame vrede en op grond van directe onderhandelingen tussen Israël en de Arabieren op te lossen zijn. In een verklaring werd met leedwezen vastgesteld dat de Arabische staten aan hun weigering vasthouden Israël te erkennen en er mee te onderhandelen of vrede te sluiten.
(Minister Eban had op 27 sept. in de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa te Straatsburg de vorming van een mediterrane gemeenschap voorgesteld tussen Israël, Libanon en Jordanië na het tot stand komen van een vredesregeling.)
In een toespraak tot de Knesset op 30 okt. 1967 te Jeruzalem herhaalde premier *Esjkol* dat er geen sprake zou zijn van terugkeer naar de omstandigheden welke bestonden vóór 5 juni 1967. Ook hij legde er de nadruk op dat een vredesregeling slechts tot stand kon komen door directe onderhandelingen tussen Israël en haar Arabische buren.

„Ons volk en alle volkeren ter wereld moeten zich herinneren dat tussen 15 mei en 5 juni een agressieve drievoudige alliantie werd gesloten tegen Israël en dat een machtige oorlogsmachine op drie fronten tegen ons in werking werd gesteld. Wij oefenden ons recht op nationale zelfverdediging uit. Wij sloegen de agressors af en verdreven de agressie. (...) De zesdaagse oorlog eindigde met een staakt-het-vuren en vervolgens begon een politieke strijd die nog steeds voortduurt. (...) In deze strijd vecht Israël voor het recht in eer en vrede te bestaan; het stelt volkomen duidelijk dat de situatie die vóór 5 juni heerste, nooit zal worden hersteld.
De Arabische staten handhaven hun houding Israël niet te erkennen, er niet mee te onderhandelen noch een vredesverdrag er mee te sluiten. Met het oog op deze houding zal Israël de toestand volledig blijven handhaven zoals die werd gevestigd bij de wapenstilstandsregelingen en het zal zijn positie versterken, in overeenstemming met de vitale behoeften van zijn veiligheid en ontwikkeling.
Israël is bereid directe onderhandelingen te voeren met alle naburige Arabische landen of met elk van hen afzonderlijk. Wij zullen samenwerken bij de oplossing van het vluchtelingenprobleem, (dat) kan en moet worden opgelost in het kader van internationale of regionale planning, zoals dergelijke problemen in andere landen zijn opgelost".

De vooruitzichten op een toekomstige vrede hangen af van drie voorname zaken:

1) Israëls capaciteit tot afschrikking en verdediging;

2) Geen interventie door de mogendheden t.g.v. hen die verklaren dat zij niet bereid zijn met ons aan de conferentietafel voor vredesbesprekingen te zitten en dat het hun verlangen is een lid van de VN te vernietigen en te verdelgen;

3) De mogendheden en de VN moeten onduidelijke en onbetekenende formuleringen vermijden zoals verklaringen over het staken van oorlogshandelingen zonder een vredesregeling. „Deze ijdele verklaringen kunnen slechts resulteren in een versterken van degenen die op oorlog uit zijn (...) Slechts directe onderhandelingen kunnen een oplossing voor de problemen van dit gebied brengen (...) Het heeft geen zin in discussie te treden over de voorwaarden van een regeling dan middels directe onderhandelingen ..."

Op 1 nov. verklaarde de Israëlische premier Esjkol zich bereid koning *Hoessein* hetzij in Jeruzalem hetzij in Amman te ontmoeten voor vredesbesprekingen. Israël is bereid met de Arabische landen gezamenlijk of apart te onderhandelen, aldus Esjkol.
In een toespraak tot dagbladuitgevers op 1 dec. noemde de Israëlische premier vijf punten, waarop Israëls politiek is gebaseerd:

1) Permanente vrede tussen Israël en zijn buurlanden;

2) Het bereiken van vrede door directe onderhandelingen en het sluiten van vredesverdragen tussen Israël en zijn buurlanden;

3) Vrije doorvaart voor Israëlische schepen door het Suezkanaal en de Straat van Tiran, als vredesvoorwaarde;

4) In overeenkomsten vastgelegde en veilige grenzen tussen Israël en zijn buurlanden, wat slechts mogelijk is in het kader van vredesverdragen;

5) Na de vestiging van vrede in het Midden-Oosten, en de daarop volgende regionale samenwerking, een regeling van het vluchtelingenprobleem „binnen een regionale en internationale context".

Jordanië

Tijdens zijn verblijf in Frankrijk (pag. 287/1) zei koning *Hoessein* op een vraag naar het bestaansrecht van Israël: „Wij zijn niet tegen het recht op bestaan van welke natie ook. Israël is een natie, of ons dat bevalt of niet". Voorts zei de koning: „De oplossing van het conflict tussen Israël en de Arabische landen hangt niet van ons af. En als de huidige situatie voortduurt is dat ook niet onze schuld. Israël heeft nu de kans de wereld te laten zien of het werkelijk voor de vrede is".
Volgens de koning moet het probleem met deelneming van alle Arabische staten worden opgelost en niet met elk van hen afzonderlijk.
In een aantal verklaringen die de koning tijdens zijn verblijf in de VS aflegde, zagen waarnemers een wijziging van het tot dusver star geachte Arabische standpunt.

Zo zei de koning op 5 nov. voor de Amerikaanse televisie o.m. dat de Arabische landen het grootste gewicht toekennen aan een „rechtvaardige en duurzame vrede" en zelfs bereid zijn onder auspiciën van de VN met Israël te onderhandelen, in zoverre de Israëlische troepen uit de bezette Arabische gebieden teruggetrokken worden. Dit laatste vormt echter een absolute voorwaarde voor alle onderhandelingen tussen de belanghebbende partijen. De Arabieren hebben een grote matiging nagestreefd, maar hebben nu de uiterste grenzen van „mogelijke concessies" bereikt. Na zijn onderhoud met minister R u s k op 6 nov. verklaarde koning Hoessein dat de Arabische landen bereid zijn belangrijke concessies te doen, maar wij kunnen momenteel niet aanvaarden met diegenen besprekingen te voeren „die veroverde gebieden bezet houden". Ook zei de vorst dat hij in nauw contact met president N a s s e r gebleven was en dat de standpunten van Jordanië en de VAR zeer dicht bij elkaar lagen.
In een rede voor de universiteit van Georgetown op 6 nov. verklaarde Hoessein o.a. dat de prealabele voorwaarde voor de vrede is „de erkenning van de kant van de Arabieren dat Israël een levende realiteit is". „Naar onze opvatting is er steeds geweest en zal er altijd zijn een plaats voor de joden in de Arabische wereld. Wij hebben steeds het legitieme recht van de joden in de Arabische wereld erkend. Wij hebben altijd de legitieme rechten van de joden als vrij volk erkend". De ontwikkelingen binnen de Arabische wereld zullen, aldus Hoessein, eens tot de „dezionisatie" van Israël leiden. „Er zal een permanente vrede ontstaan wanneer de Arabieren en de joden samen zullen kunnen leven, zoals zij dat in het verleden hebben gedaan, in vrede, vriendschap en algehele vrijheid van religie. Het hangt van Israël af en van wat dat land in de onmiddellijke toekomst zal doen, of dat zal geschieden.
(...) De joden van Israël hebben een keuze: die van eeuwig in vrede leven met de Arabieren zoals in het verleden, of een geïsoleerde voorpost in de Arabische wereld blijven.

(...) Israël als afgescheiden en vreemde staat in ons midden vormt het grootste obstakel" (voor de Arabische vernieuwingsplannen). In deze plannen is plaats voor de joden.
„Deze plaats is gebaseerd op ons gemeenschappelijk erfdeel en onze culturele overtuigingen. Israël is het produkt van de wanhoop en de frustratie, waarvan de joden in het Westen de nawerking hebben ondervonden. Wanneer de structuur van onze toekomstige maatschappij bepaald is, dan zijn wij er zeker van dat de joden zelf zullen besluiten hun huidig separatisme op te geven."
Op 7 nov. zei de koning dat de Arabische landen gereed zijn om „nieuwe en positieve voorstellen" in te dienen. Hij vroeg Israël eveneens met voorstellen te komen welke de Arabische staten zouden kunnen onderzoeken. Na te hebben gesteld dat hij sprak „uit naam van de gehele Arabische natie*" zei koning Hoessein: Nu wij ons standpunt t.a.v. een politieke regeling hebben gewijzigd, zullen zij (de Israëliërs) moeten afzien van hun aandringen rechtstreekse onderhandelingen te verkrijgen".

De VAR

In een rede voor de Egyptische Nationale Vergadering op 23 nov. 1967 zei president *Nasser* dat de VAR Israël niet zou erkennen, geen vrede met haar zou sluiten noch met haar onderhandelen, geen Israëlische scheepvaart in het Suezkanaal zou toestaan en dat de VAR „de rechten van het volk van Palestina niet zou verzaken". Na verklaard te hebben dat Israëls terugtrekken uit de bezette gebieden „geen zaak van onderhandelingen" was, beweerde president Nasser dat het Egyptische leger nu sterker was dan voor de zesdaagse oorlog en dat de tijd voor de VAR werkte.

In de loop van zijn toespraak zei Nasser voorts o.a.: „Wij kunnen een politieke actie ondernemen, terwijl wij ons voorbereiden op een militaire actie mocht die noodzakelijk worden (...) Bovenal hebben wij tijd nodig om onze militaire paraatheid te voltooien. Wij kunnen nu onszelf verdedigen. Ik kan U meedelen dat als de tijd komt voor militaire actie wij niet in het defensief zullen zijn. Wij zullen aanvallen om onze door de vijand bezette gebieden te bevrijden. Dit is ons legitieme recht. Wij kunnen geen andere tegenslag aanvaarden. (...) Wij moeten niet door de vijand geprovoceerd worden voordat de tijd rijp is. Wij moeten tijd en plaats kiezen..."
De Egyptische regeringswoordvoerder, Hassan Zayat, kantte zich volgens A F P (27-11) tegen zekere interpretaties van deze rede van president Nasser. Volgens Zayat had het Egyptische staatshoofd gezegd: „Geen vredesverdrag met Israël" en niet, zoals sommigen hem lieten zeggen „geen verdrag met Israël". Weliswaar had Nasser verklaard, dat wat met geweld genomen was, met geweld teruggenomen moest worden. Maar hij had ook gezegd, dat het zoeken naar een politieke oplossing één van de aspecten van dat geweld was en dat geweld ook inhield het beginnen met dat zoeken van een vredelievende oplossing en dat de militaire oplossing slechts gebruikt zou kunnen worden als het zoeken naar een politieke had gefaald

Missie-Jarring

De geheime besprekingen van Jarring betroffen aanvankelijk, volgens Egyptische mededelingen, voornamelijk kwesties van secundair belang, waarvan de oplossing tot verbetering van de atmosfeer zou kunnen bijdragen: de terugkeer van de vluchtelingen, het uitwisselen van krijgsgevangenen en het vrijmaken van het Suezkanaal. T.a.v. de krijgsgevangenen zou hij mede tot de oplossing (pag. 142/2) hebben bijgedragen. Ook bij de aanvankelijke overeenstemming inzake het Suezkanaal (pag. 188/1) zou hij betrokken zijn geweest.
Daarna werden volgens Egyptische mededelingen geen vorderingen gemaakt. Op 3 febr. schreef *Al Ahram:* Het is duidelijk dat de missie van Jarring in 2½ maand geen stap is gevorderd en dat Israël door zijn aandringen op directe onderhandelingen met de Arabieren alle pogingen van Jarring tot mislukken heeft gedoemd. Op 14 febr. meldde *Al Ahram* dat de Egyptische minister van buitenlandse zaken, *Mahmoud Riad,* Jarring ervan op de hoogte gebracht had, dat de Arabische staten geen directe onderhandelingen met Israël beoogden te voeren.
Op 21 febr. berichtte AP vanuit VN-kringen dat het voornaamste doel van Jarring sinds december was geweest het organiseren van een conferentie te Nicosia tussen vertegenwoordigers van de Arabische landen en van Israël, maar dat de speciale vertegenwoordiger van Oe Thant daarbij op de oppositie van Israël gestuit was.
In deze fase van de onderhandelingen zou zich een wijziging in het Israëlische standpunt hebben voorgedaan en zou de VAR meer bereidheid tot samenwerking met Jarring hebben getoond, waardoor zijn missie in een nieuwe fase was getreden. Het ingaan werd begeleid door hardnekkige geruchten die spraken van Israëlisch-Arabische besprekingen onder toezicht van Jarring op Cyprus. De directeur-generaal van het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken, *Gideon Rafaël,* bevestigde, volgens de *NZZ*-correspondent te Tel Aviv (23-2), dat Israël bereid was, de onderhandelingen met Jarring op een goedgelegen plaats, b.v. Cyprus, voort te zetten. Het ministerie noemde een bericht van de *New York Times* onjuist als zou Washington er bij Israël op aangedrongen hebben van het principe van directe onderhandelingen af te stappen, maar verklaarde wel dat een voortdurende correspondentie met het State Department gevoerd wordt.
De wijziging in het Israëlische standpunt werd door minister *Abba Eban* op 26 febr. in de Knesset uiteengezet.

Eban zei o.a.: „Wij zullen de bereidheid van de Arabische regeringen tegenover ons te gaan zitten beschouwen als een toetssteen voor hun werkelijk verlangen om vrede te sluiten". Een weigering Israël te ontmoeten moet als een weigering om vrede te sluiten worden uitgelegd. Volgens L e M o n d e (28-2) zei Eban verder: „Wij hebben in zekere mate onze houding t.a.v. de kwestie van de directe onderhandelingen gewijzigd. Wij zijn bereid tot elke bijeenkomst, die door de speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN, dr. Jarring, wordt uitgeschreven, op elke plaats die hem maar goed dunkt. Wij menen dat wij door het aanvaarden van deze formule — die de Arabische staten reeds eerder hebben aanvaard — bijdragen tot het welslagen van de missie-Jarring".
De minister verklaarde voorts Jarring van Israëls bereidheid op de hoogte te hebben gesteld en hem een lijst te hebben overhandigd met onderwerpen die volgens Israël belangrijk zijn om een akkoord tot stand te brengen in het kader van een vredesregeling.
Eban noemde Jarrings missie een ernstige poging tot oplossing van de problemen van vrede en veiligheid in het Midden-Oosten.
Israël beschouwt de bestandsovereenkomst die na de oorlog in juni jl. tot stand is gekomen niet als een definitief te bereiken doel. Israëls politiek heeft tot doel een algemeen overeengekomen vrede tot stand te brengen, aldus Eban. Hij zei, verwijzend naar een mogelijke regeling, dat Israël de deur had dichtgeslagen die leidde naar de weg tot herstel van de vroegere situatie, maar dat het de poorten geopend houdt voor een nieuwe situatie gebaseerd op een overeengekomen vrede. Eban verwees naar contacten en peilingen die Israël had tot stand gebracht in de Arabische wereld via de missie van Jarring en via andere wegen. Hij ging hier niet verder op in.

In commentaren werd het voorstel van Eban gezien als een Israëlische bereidheid soortgelijke besprekingen te voeren als die welke in 1949 tot een Israëlisch-Egyptische wapenstilstand leidden. In dat jaar onderhandelden Israël en Egypte onder auspiciën van de VN-bemiddelaar dr. Ralph Bunche op het eiland Rhodos.

*) De Egyptische regeringswoordvoerder H a s s a n Z a y a t, deelde op 8 nov. mee dat de VAR volledig met Hoesseins verklaring over Israëls bestaansrecht instemde.
In een op 10 nov. door radio-Damascus omgeroepen communiqué werd gezegd dat koning Hoessein niet namens Syrië kan spreken, omdat hij daartoe nimmer gemachtigd is. Ook is het Syrische standpunt „jegens de imperialistische zionistische agressie" vrijwillig ongewijzigd gebleven, aldus dit communiqué.

Deze onderving toen de Arabische weigering rechtstreeks met Israël te spreken door de Israëlische en Arabische delegatie in verschillende kamers van dat kantoor onder te brengen, terwijl hij zelf bemiddelend van de ene kamer naar de andere liep.

De jongste ontwikkelingen

In de maanden maart en april boekte Jarring voorzover bekend echter geen vooruitgang. Het onderhandelingsklimaat verslechterde door het toenemend aantal gevechten langs de Jordaan (pag. 234 e.v.) en werd volgens sommige waarnemers nadelig beïnvloed door de ontwikkelingen in de VAR (pag. 236/3).
Met name het Egyptische standpunt zou harder geworden zijn. *Al Ahram* meldde op 8 maart dat de VAR Jarring officieel had meegedeeld, dat zij „elk project categorisch afwees om de Arabische staten en Israël uit te nodigen vertegenwoordigers naar Nicosia, naar het hoofdkwartier van Gunnar Jarring, te zenden". Het blad schreef dat de afwijzing van dit plan was meegedeeld, „nog voordat het officieel is ingediend."
Ook de Israëlische bereidheid tot verdere inschakeling van Jarring leek te verminderen, aldus *Le Monde* (10/11-3), dat de aandacht vestigde op een interview van minister Eban voor radio-Luxemburg. De minister zei toen o.a.: „Wij hebben de suggestie aanvaard dat de vertegenwoordiger van de VN de partijen bijeenroept en de openingszitting van de vredesconferentie voorzit, daarbij de mogelijkheid geheel open latend dat de partijen zich direcht in een gesprek onder vier ogen met elkaar verstaan, als zij dat wensen. . . ."
Minister Eban zei op 12 maart dat Cairo zich nooit bereid verklaard had, zelfs als Israël zich bereid zou tonen zijn troepen terug te trekken, tot enige vorm van onderhandelingen met Israël te komen. Aan de andere kant weigert Israël volgens de Egyptische opvatting in feite de resolutie van de Veiligheidsraad te aanvaarden, daar het nu niet principieel wenst in te stemmen met de teruggave van de bezette gebieden — een kwestie die Israël pas bij de vredesonderhandelingen aan de orde wil brengen.
Het dreigend mislukken van de pogingen van Jarring leidde volgens *AFP* (11-4) tot een scherper worden van de meningsverschillen binnen het Israëlische kabinet. De geschillen zouden op de volgende punten betrekking hebben:

1) De noodzaak van een nieuw politiek initiatief van de kant van Israël. Minister Eban, gesteund door verscheidene collega's zou van mening zijn dat een falen van Jarring de positie van Israël op het internationale vlak zou verzwakken. Hij legde de nadruk op de dringende noodzaak voor Israël duidelijk het aanvaarden van de Veiligheidsresolutie in haar geheel, zonder enige beperking, uit te spreken.

2) Het verzet van minister Eban tegen elk plan dat een bezetting van strategische posities op de oostelijke oever zou voorstaan i.v.m. de Al Fatah-activiteit.

3) Bepaalde ministers zouden erop aandringen dat Israël duidelijker zijn vredesplannen bekend maakt en zich niet langer tevreden stelt met de formule van het bewaren van de troeven tot de conferentietafel.

Hoewel nog geen beslissing genomen is over de door minister Eban bepleite soepeler houding van Israël, meldde *AFP* (12-4) dat de meerderheid van het kabinet zich tegen elke wijziging zou verzetten. Aan de andere kant zou ook een duidelijke erkenning van de territoriale onschendbaarheid van elke staat in het Midden-Oosten (dus ook Israël) door de VAR op zich laten wachten.
Jordanië zou volgens het Israëlische blad *Yedioth Aharonoth* aan Israël hebben voorgesteld door tussenkomst van Jarring in Genève geheime en indirecte besprekingen te voeren over een vreedzame oplossing van de tussen beide landen bestaande problemen *(AFP* 16-4). Dit voorstel werd echter, aldus genoemde bron, door Israël verworpen. Het bericht werd door gezaghebbende Israëlische kringen gedementeerd.

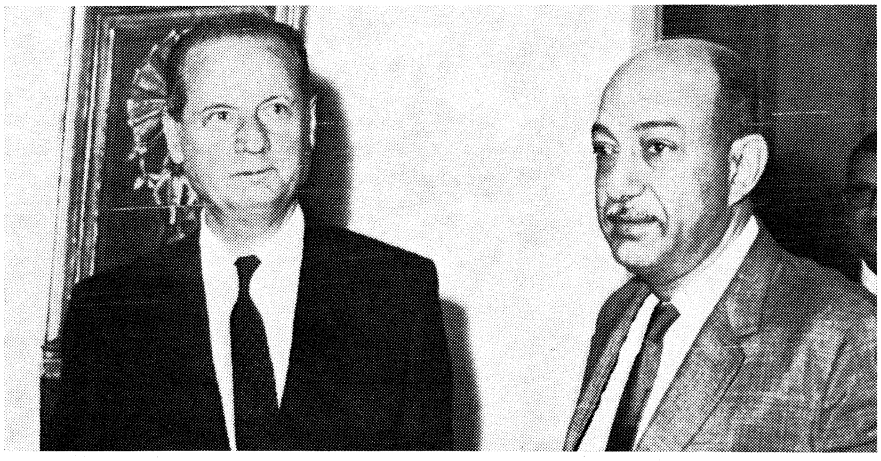

De speciale VN-vertegenwoordiger, Gunnar Jarring (links), met de Egyptische minister van buitenlandse zaken, Mahmoud Riad, gedurende hun twaalfde bijeenkomst, op 17 april.

ISRAËL

BEGROTING 1968/69

De op 2 jan. bij het parlement ingediende begroting voor het fiscale jaar 1968/69 is in evenwicht op I£ 5,9 mrd.
Het peil der uitgaven ligt I£ 103 mln lager dan bij de oorspronkelijke begroting 1967/68, welke echter door twee suppletoire begrotingen van resp. I£ 335 mln (uitsluitend bestemd voor defensie) en I£ 522 mln werd gevolgd.
Ruim 37% der uitgaven voor 1968/69 is bestemd voor defensiedoeleinden: I£ 2,2 mrd. Volgens de *NRC* (8-1) kan worden aangenomen dat een aanzienlijk deel van deze uitgaven bestemd is voor de aankoop van supersonische straaljagers.
Voorts is 30% bestemd voor ontwikkelingsprojecten. Enkele afzonderlijke uitgavenposten zijn: I£ 17,5 mln voor de aanleg van een nieuwe pijpleiding van Eilat naar de Middellandse Zee I£ 25 mln voor het overbrengen van regeringsinstanties naar Jeruzalem, I£ 25 mln voor het bouwen van woningen in Oud-Jeruzalem en I£ 25 mln t.b.v. sociale diensten e.d. voor de inwoners van dat stadsdeel.
De uitgaven voor de sociale diensten zijn verminderd van 18 tot 14%. Een deel van betreffende taken is overgedragen aan de Jewish Agency. Deze stichting, die de giften van het wereldjodendom aan Israël beheert, zal de volledige zorg dragen voor de landbouwnederzettingen, onderwijs, welzijnszorg, en huisvesting van immigranten,

krachtens een overeenkomst met de regering van 1962. Als gevolg van de geweldige toevloed van giften na de Israëlisch-Arabische oorlog is de financiële positie van de Jewish Agency voor het eerst weer zo krachtig dat de organisatie bovenvermelde taken weer volledig op zich kan nemen, en zelfs uitbreiden.

De minister van financiën, Pinhas Sapir, maakte bij de indiening van de begroting bekend dat de zesdaagse oorlog 1½% van het bruto nationaal produkt van 1967 heeft gekost en voorts dat in de maanden die aan het conflict voorafgingen en gedurende de oorlog zelf de produktie met 20% was gedaald. De minister gaf aan dat het land zich langzaam maar zeker herstelt van de economische crisis en dat het aantal werklozen dit jaar met 10% zal verminderen. Hij zag in het herstel van de Israëlische betalingsbalans een aanwijzing dat de politiek van bestedingsbeperking vruchten afwerpt.
In 1964 was het tekort op de betalingsbalans $ 454 mln, terwijl het in 1967 terug werd gebracht tot $ 110 mln. Dit resultaat werd bereikt doordat de Israëlische export sinds 1964 met 50% toenam, terwijl de import niet groeide.
De begroting is gebaseerd op de veronderstelling dat de economische activiteit zal toenemen, met een produktiviteitsstijging van 6-8% en een bevolkingstoename van 80.000, inbegrepen 30.000 immigranten. (AFP 2-1; NRC 8-1; IMF Survey 19-1)

VERLENGING DIENSTPLICHT

De dienstplichtigen, die per 31 maart 1969 af zouden zwaaien, moeten volgens een op 10 jan. gepubliceerde verordening zes maanden langer dienen, waarmee hun totale diensttijd op 36 maanden komt. In 1966 was deze van 30 op 36 maanden gebracht. *(NZZ* 13-1)

JORDANIË

DIPLOMATIEKE ACTIVITEIT KONING HOESSEIN

Sinds de zesdaagse oorlog heeft koning *Hoessein* een grote diplomatieke activiteit ontwikkeld. Nadat hij reeds bezoeken gebracht had aan de VS en een aantal Westeuropese landen (pag. 540/1-1967) aan Perzië en een aantal Arabische landen (pag. 578/1-1967) en aan Turkije, Pakistan en de SU (pag. 669/2-1967) vertrok de vorst op 17 okt. 1967 voor een reis langs Arabische en Westelijke hoofdsteden, waarvan hij op 26 nov. terugkeerde.
Na een tussenlanding te Cairo, waar hij een onderhoud met president Nasser had, verbleef Hoessein achteenvolgens in Algerije (17-19 okt.), Spanje (19-23 okt.), Frankrijk (23-29 okt.), West-Duitsland (29-31 okt.), Engeland (31 okt.-2 nov.), de VS (2-12 nov.), Frankrijk (13-18 nov.) en Engeland (18-26 nov.).

Het was de eerste maal dat Hoessein te Algiers werd ontvangen, waar hij voorheen als vriend der „imperialisten" beschouwd werd. De koning voerde besprekingen met president Boumedienne, waarbij volgens een Algerijns communiqué werd overeengekomen de contacten voort te zetten, opdat elk van beide partijen naar vermogen zal kunnen bijdragen tot het collectieve streven de sporen van de agressie uit te wissen. Blijkens berichten in de Algerijnse pers waren beide staatshoofden er niet in geslaagd het merendeel van hun politieke meningsverschillen uit de weg te ruimen.

In gesprekken met staatshoofden en regeringsleiders zette de koning het Arabische standpunt over de toestand in het Midden-Oosten uiteen (zie ook pag. 284/3) teneinde meer begrip hiervoor te wekken.
Naast zijn bezoeken aan Arabische landen teneinde deze te winnen voor het houden van een Arabische topconferentie (pag. 282 e.v.) bracht de Jordaanse vorst van 26-31 jan. een officieel bezoek aan Pakistan.
Terwijl hij op de heenreis Bahrein had aangedaan, voerde hij op de terugreis te Teheran op 1 febr. besprekingen met de sjah van Perzië.

BEGROTING 1968. BUITENLANDSE FINANCIËLE HULP

De op 13 jan. bij het parlement ingediende begroting voor 1968 vertoont een tekort van JD 11,7 mln, tegen JD 2 mln voor 1967. De inkomsten zijn geraamd op JD 72,9 mln, de uitgaven op JD 84,6 mln (1967: 67,8 mln). Meer dan 40% van de uitgaven is bestemd voor de strijdkrachten: JD 35 mln.
De begroting voorziet geen Amerikaanse en Britse financiële steun meer. De minister van financiën, *Assem al Jeyoussi,* verklaarde bij de indiening dat Jordanië van deze hulp had afgezien en dat het tekort door financiële hulp van Libië, Saoedi-Arabië en Koeweit gedekt zou worden. Zij hebben in totaal JD 40 mln per jaar toegezegd; de tranches daarvan kwamen in de maanden nov. tot jan. binnen. Het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken maakte op 17 jan. bekend dat de sinds tien jaar aan Jordanië verleende budgettaire hulp van $ 25 à 30 mln per jaar is gestaakt. *(AFP; UPI* 18-1)

PERZIË

4DE VIJFJARENPLAN

Op 6 febr. heeft premier *Amir Abbas Hoveida* het 4de vijfjarenplan bij het parlement ingediend.
Het plan voorziet in investeringen tot een bedrag van Rls 840 mrd, d.w.z. ongeveer viermaal zo veel als bij het derde plan, en beoogt de verdere ontplooiing van de economie. Het jaarlijks inkomen per hoofd moet stijgen van 1.100 frs tot 1.535 frs., terwijl het nationaal produkt met 57% (een jaarlijks expansietempo van 9%) moet toenemen en 2,1 mln nieuwe arbeidsplaatsen geschapen moeten worden. Dit houdt in dat het huidig bruto nationaal produkt van $ 7 mrd aan het einde van de planperiode $ 11 mrd moet bedragen.
Bij voltooiing van dit plan moet Perzië ontwikkelingsland af zijn en aansluiting bij de ontwikkelde landen gevonden hebben. Voorwaarde voor het bereiken van resultaten is een aanzienlijke uitbreiding van het Perzisch aandeel op de wereldmarkt alsmede de verschaffing van 53 mrd frs. aan kredieten: 65% voor de openbare sector en 35% voor de particuliere sector in industrie en landbouw. Van het totale krediet moet 18% uit het buitenland komen.

De voornaamste doeleinden van het plan, dat op 31 maart in werking zal treden, zijn:

1) Stijging van het bruto nationaal produkt van 35 tot 53 mrd frs.;

2) Uitgaande van een jaarlijkse bevolkingsgroei van 2,6% toename van de jaarlijkse produktie per inwoner van 1.085 tot 1.775 en van het jaarlijks inkomen per hoofd van 1.100 tot 1.535 frs.;

3) Stijging van de industriële produktie met 15% per jaar bij een totstandkoming van minstens 400.000 nieuwe arbeidsplaatsen;

4) Toename van de aardolieproduktie tot 279 mln ton per jaar en ontwikkeling van de inheemse verwerkende petrochemische industrie als basis voor de export;

5) Stijging van de landbouwproduktie per jaar met 5% en in cultuur brengen van 500.000 ha als aanvulling op de reeds in cultuur gebrachte 7,1 mln ha en daardoor een scheppen van 226.000 nieuwe arbeidsplaatsen;

6) Totstandbrenging van nieuwe stuwdammen, uitbreiding van het kanalenstelsel en ontzouting van zeewater teneinde aan de huidige waterhuishouding per jaar 4 mrd m3 te kunnen toevoegen;

7) Toename van het verbruik van electriciteit per inwoner van 75 kWh tot 400 kWh en van de landelijke produktiecapaciteit van 1.621 MW tot 3.850 MW;

8) Bouw van 1.550 km spoorwegen en van 17.000 km vaste wegen;

9) Stijging van de overslagcapaciteit van de Perzische havens van 4 tot 7 mln ton en aanleg van 7 nieuwe vliegvelden, waarvan 2 bij Teheran en 1 bij Isfahan;
10) In dienst stelling van 300 nieuwe telefoonlijnen en van 10 tv-zenders;

11) Bouw van 275.000 nieuwe woningen, waarvan 25.000 door de staat;

12) Groei van het aantal buitenlandse toeristen van 191.000 momenteel tot 1 mln per jaar in 1972 o.a. door het inrichten van 5.000 nieuwe toeristenkamers met 8.000 nieuwe bedden;

13) Verzekering van de kostenloze verplichte volksschool voor 4 mln leerlingen door leden van het onderwijscorps teneinde het aantal analfabeten tot 40% van de totale bevolking te doen dalen:

14) Uitbreiding van de hotelcapaciteit met 14.500 nieuwe bedden en bouw van 520 ziekenhuizen en klinieken;

15) Opname van 2,2 mln personen in de voorzieningen van de sociale wetgeving, verzekering van een volledig pensioen voor 400.000 ambtenaren en employé's, het op proef in de verzekeringen opnemen van 100.000 boeren en bij welslagen toepassing hiervan voor de gehele landbouw, het opnemen van 1,5 mln boeren in de levens- en invaliditeitsverzekering.

DE TOEKOMST VAN DE GOLF

Nu Engeland besloten heeft zich in 1971 militair uit de Perzische Golf terug te trekken (pag. 49 e.v.), is er tussen Perzië en Saoedi-Arabië een strijd om de hegemonie in dit gebied ontstaan. Beide landen wensen evenwel te vermijden dat in plaats van de Engelse aanwezigheid een Amerikaans of Sowjetrussische komt.

Nadat de sjeiks van de Trucial States tevergeefs getracht hadden de Britse troepen in de Golf te laten blijven door een aanbod aan Engeland de kosten van deze troepen op zich te nemen (tot een bedrag van £ 25 mln per jaar), wat door de Britse regering van de hand gewezen werd, besloten zij tot een grotere samenwerking te komen (pag. 159/3). Hierbij werd ook Bahrein betrokken, waarop Perzië aanspraken doet gelden.

Een Britse suggestie, gedaan door onderminister *Goronwy Roberts* tijdens zijn bezoek aan Teheran (pag. 51/3), dat Perzië, Saoedi-Arabië en Koeweit samen de verdediging van de Golf van Engeland over zouden nemen, werd door Saoedi-Arabië van de hand gewezen, terwijl deze gedachte in Teheran met instemming was begroet. Daarentegen werd een Amerikaans voorstel, overgebracht door onder-minister *Rostow,* om een militair pakt te sluiten tussen de Golfstaten met deelneming van de VS, door Teheran verworpen.

De volgende ontwikkelingen deden zich voor:

Van 10-13 jan. bracht de emir van Koeweit een officieel bezoek aan Perzië, waarbij tussen de twee landen een grensakkoord werd gesloten.

Alvorens de sjah op 3 febr. een bezoek aan koning *Feisal* van Saoedi-Arabië zou brengen, ontving deze van 15-17 jan. de heerser van Bahrein, sjeik *Isa bin Sulman al-Khalifa.* Hoewel in het slotcommuniqué de soevereiniteit van Bahrein niet expliciet werd gegarandeerd, was er wel sprake van bijstand van Saoedi-Arabië aan de emiraten voor het verdedigen van hun onafhankelijkheid. (Ook werd voorlopig besloten tot de bouw van een brug tussen Bahrein en het Arabische schiereiland.) Deze ontwikkeling zou de aanleiding hebben gevormd tot het afzeggen op het laatste ogenblik van het bezoek van de sjah aan Saoedi-Arabië.

Van 8-10 april bracht koning Feisal een staatsbezoek aan Koeweit. Bij zijn besprekingen met de emir zou een voorstel om de goede betrekkingen met Perzië te herstellen aan de orde geweest zijn, aldus *Le Monde* (15-4). *(NZZ, The Times)*

ZUID-JEMEN

BOTSING LEGER-NLF. STAATSGREEP?

In de nacht van 19 op 20 maart hebben zich in Aden gebeurtenissen voltrokken, die volgens de eerste berichten als een mislukte staatsgreep aangeduid werden. Op 20 maart werd gemeld dat in Zuid-Jemen een uitgaansverbod was ingesteld en dat havens, vliegvelden en grenzen waren gesloten. Later op die dag verklaarde president *Qahtan Shaabi* voor radio-Aden, dat het regerende Nationale Bevrijdingsfront (NLF) de toestand meester was en dat de rust was weergekeerd. Ook zei hij dat het uitgaansverbod was ingetrokken. *(Reuter* 21-3)

Volgens het Egyptische dagblad *Al Akbar* zouden tegenstanders van de president hebben getracht de macht in handen te nemen. Het complot was echter na gevechten tussen aanhangers van de president en de opstandelingen mislukt.

Volgens de *NZZ* (5-4) zou er echter sprake geweest zijn van een actie van het leger en de politie, welke zijn doel bereikte, namelijk de verwijdering van de extreem-procommunistische elementen uit regering en NLF.

Over de voorgeschiedenis berichtte het Libanese blad Al Hayyat:

In de voorafgaande week zou een groep extremisten de president met geweld hebben willen dwingen een bevel tot ontslag van alle hogere officieren * van leger en politie te tekenen. Deze poging zou door het ingrijpen van de paleiswacht mislukt zijn.

Op 19 maart zouden pro-communistische elementen van het NLF een nieuwe poging ondernomen hebben de officieren af te zetten. Na een massabijeenkomst, waar het ontslag van de officieren geëist werd, volgde een demonstratie, geleid door Abdel Fattah Ismail as-Jaufi, de minister van voorlichting en cultuur. (Deze geldt als leider van de communisten. Tot zijn aanhangers worden gerekend de minister van defensie, Ali Salem as-Baidh, en de voorzitter van het volksgerechtshof, Abdoellah al-Khamiri.) De betogers kwamen in botsing met demonstranten, die ten gunste van het leger optraden. Er volgden gevechten waarop leger en politie ingrepen. In de nacht hieropvolgend bezette het leger het radiostation en het presidentiële paleis. De huizen van pro-communistische ministers werden omsingeld en deze werden in hechtenis genomen. De officieren onderhandelden met president Shaabi en zijn voornaamste aanhanger, Seif Ahmed as-Dhali, de minister van buitenlandse zaken. Er werd overeengekomen, dat de niet-communistische ministers aan de macht zouden blijven en dat geen ontslagen van officieren zouden plaatsvinden, zonder dat tevoren raad bij de hogere officieren ingewonnen was.

De ministers Ismail en as-Baidh zouden evenals al-Khamiri de gevangenen van het leger zijn, aldus de versie van Al Hayyat.

UPI (4-4) maakte melding van een bericht dat de ministers as-Baidh en Ismail gedwongen zouden zijn ontslag te nemen, als gevolg van de mislukte staatsgreep van 20 maart. De regering zou de publikatie van dit bericht hebben verboden. Volgens deze bron zou het leger een complot verijdeld hebben om de president ten val te brengen en het bewind naar links om te buigen.

NLF

De betrekkingen tussen strijdkrachten en NLF waren bijzonder slecht geworden na het congres van het NLF in maart te Zinjibar. In resoluties zou o.a. de benoeming van minister as-Jaufi tot premier verlangd zijn, de aanstelling van politieke commissarissen bij alle legeronderdelen, de versterking van de militia en het vormen van „volksgardes" — maatregelen die ten doel hadden het leger aan het NLF te onderwerpen, aldus *The Times* (11-4)

---

* Op 14 dec. '67 vaardigde president Qahtan Shaabi een decreet uit op grond waarvan o.m. drie kolonels gepensioneerd werden. Tot hen behoorden de opperbevelhebber van de strijdkrachten, Mohammed Ahmed Aulaqui, en de opperbevelhebber van de veiligheidstroepen, Abdel Hadi Chehab. Zij werden resp. vervangen door de kolonels Hoessein Osman el Sahal en Abdallah Saleh Sabaa. Een regeringswoordvoerder verklaarde dat deze maatregel getroffen was om het leger van elementen te zuiveren, die met het feodalisme en de vroegere emirs in verbinding stonden, en om de strijdkrachten in dienst van de revolutie en het volk te stellen.

GRIEKENLAND NA EEN JAAR JUNTA

Sinds de mislukte coup van koning *Constantijn* op 13 dec. 1967 (pag. 817/8-1967) heeft het militaire bewind van premier *George Papadopoulos* zich gehandhaafd. De plannen voor een nieuwe grondwet kregen vastere vorm. De koning keerde (vooralsnog) niet terug. In het leger en het ambtenarenapparaat werden zuiveringen uitgevoerd. Een deel der politieke gevangenen werd vrijgelaten, maar aan de andere kant werden nieuwe arrestaties gemeld. Op tal van terreinen deed de regering haar invloed gelden.
Terwijl van verzet tegen het bewind binnen Griekenland zeer weinig bleek, bleef de oppositie onder Grieken in het buitenland groot. Deze werd versterkt door de komst van *Andreas Papandreou.*

De Raad van Europa bleef zich kritisch jegens het Griekse bewind opstellen, maar vrijwel alle regeringen normaliseerden hun betrekkingen met Athene.

Grondwet en referendum

Op 23 dec. 1967 heeft de grondwetscommissie onder voorzitterschap van *Harilaos Mitrelias* (pag. 504/3-1967) haar ontwerp van een nieuwe grondwet aan premier Papadopoulos overhandigd.
Mitrelias verklaarde, dat het ontwerp was samengesteld uit meningen en voorstellen van elk der 20 commissieleden. „De basis en de bijzonderheden van de grondwet werden ontleend aan gezonde democratische beginselen". Hij voegde eraan toe dat de constitutie het land beschermt tegen misbruiken van individuele vrijheid, die gericht zijn op omverwerping van het bewind.
De commissie heeft geen enkele voorziening van de oude grondwet met betrekking tot de monarchie gewijzigd.

De positie van de regering en ook de uitvoerende bevoegdheden waren versterkt. Voorts voorziet het ontwerp in de oprichting van een constitutioneel hof om toe te zien, dat de grondwet juist wordt uitgevoerd.

Op 1 maart verklaarde de premier op een persconferentie dat de ontwerp-grondwet zou worden gepubliceerd zoals deze door de commissie is opgesteld en dat er voldoende tijd zou worden gegeven voor openbare discussie ervan.
„Voorstellen van individuele personen of groepen zullen ter bestudering aan een regeringsinstantie worden voorgelegd". Haar conclusies zullen dan door de regering nader worden overwogen en aan de hand van deze voorstellen formuleert de regering de uiteindelijke grondwet, die dan naar verwachting iedereen tevreden zal stellen, aldus Papadopoulos.
Op 15 maart maakte de premier bekend dat het referendum over de nieuwe grondwet op 1 sept. 1968 zou worden gehouden. Hij beloofde een volledig en vrij openbaar debat over het ontwerp, alvorens het aan een referendum zou worden onderworpen. Papadopoulos gaf het volgende tijdsschema aan:

1) De tekst van het ontwerp zal de volgende dag in de pers worden gepubliceerd;

2) Perscensuur, voorzover betrekking hebbend op het uiten van meningen en opvattingen over het ontwerp, zal worden opgeheven;

3) Tot eind mei zullen alle Grieken de gelegenheid hebben hun meningen over de grondwet naar voren te brengen via pers en radio, alsmede door middel van portvrije briefkaarten te richten aan de grondwetscommissie;

4) In juni zal de regering de ontwerp-grondwet herzien in het licht van het „openbare debat" en ook „in de geest van de revolutie";

5) In juli en augustus zal het volk de gelegenheid worden geboden zijn mening te uiten over het uiteindelijke ontwerp;

6) Op 1 sept. vindt het referendum plaats.

De premier zei dat er geen verband bestond tussen het referendum en de terugkeer van de koning. Deze „zal terugkeren wanneer dit, in overleg met de regering, nuttig en raadzaam voor de natie is".
De doelstellingen die de regering zal nastreven in de definitieve ontwerp-grondwet bestonden volgens Papadopoulos uit de volgende punten:

1) De garantie dat het volk de bron van de macht zal blijven.

2) De verzekering van omstandigheden die stabiele regeringen toelaten.

3) Vrijwaring van de democratie tegen haar dwalingen.

4) Strijd tegen partijversnippering en de verzekering dat de partijen gericht zijn op de democratie.

5) De instelling van een integer bestuur.
Voorts zei Papadopoulos o.a.:

„Wij nodigen het Griekse volk uit om ons bij te staan, door aan het debat over de grondwet deel te nemen en een wet tot stand te brengen die aan de belangrijkste zwakheden van het huidige regiem een eind zal maken en een gezond openbaar leven zeker zal stellen". (. . .)
„Wij zullen onze taak volbrengen, zelfs als wij ons leven moet opofferen. Wij zijn niet aan de macht gekomen om een persoonlijk regime in te stellen, maar om het openbare leven, dat we hebben aangetroffen in een staat van onvoorstelbare corruptie, gezond te maken". (. . .)
„De revolutie zal haar taak volbrengen, want het gaat om Griekenland. De eerste etappe is het land een grondwet te geven. Dat is het bewijs dat wij geen tirannen zijn, maar mannen die zich opofferen voor hun vaderland", zo zei de premier.



Premier George Papadopoulos (r.) begroet de onder-koning, luitenant-generaal Georgios Zoitakis, en diens echtgenote.

Alle Griekse kranten brachten op 24 maart op hun voorpagina een oproep tot de burgers hun mening over het ontwerp te geven. Deze oproep ging vergezeld van de tekst van artikel 3 van de grondwet van 1952 over de gelijkheid van burgers voor de wet en van de overeenkomstige passage in het ontwerp. De lezers werden onder het hoofd „mijn mening is. . . ." uitgenodigd hun standpunten over deze passage, met vermelding van naam en adres, schriftelijk te doen toekomen aan het bureau van de grondwetscommissie. Er werd te kennen gegeven dat andere artikelen van het ontwerp van tijd tot tijd in de pers zouden worden gepubliceerd, waarover de lezers dan op dezelfde wijze hun mening te kennen zouden kunnen geven.

De koning

Koning Constantijn keerde niet naar Griekenland terug, al bleven er contacten tussen Athene en Rome bestaan.

Op 24 en 25 dec. 1967 bracht luchtmaarschalk *Haramlambos Potamianos* (pag. 818/1-1967) opnieuw een bezoek aan de koning. Op 2 jan. keerde de kamerheer van de koning, *Leonidas Papagos,* na een verblijf te Athene, naar Rome terug, waar hij een onderhoud met Constantijn had. Op 23 jan. zette Potamianos zijn overleg te Rome voort. Naast uitlatingen van premier Papadopoulos werd ook de oprichting van het „huis van de onderkoning" door waarnemers gezien als blijk van een niet spoedige terugkeer van de koning. Volgens het in het staatsblad van 27 dec. 1967 gepubliceerde statuut van het „huis" krijgt de onderkoning, generaal *Zoitakis,* de beschikking over diverse bureaus en diensten alsmede een afdeling protocol en voorlichting.

Zuivering strijdkrachten en politie

Na de eerste zuivering onder de strijdkrachten kort na de mislukte coup van Constantijn (pag. 817/3-1967) werden op 28 dec. 1967 nog 7 generaals ontslagen. Onder hen was *Apostolos Zalochoris,* ex-bevelhebber van de troepen aan de Grieks-Turkse grens, die na de gebeurtenissen van 13 dec. in Turkije politiek asiel vroeg.

AFP meldde op 8 jan. te hebben vernomen dat alle officieren die aan de coup van Constantijn hadden deelgenomen op erewoord waren vrijgelaten.

Op 12 jan. werd per decreet bekendgemaakt, dat alle officieren die bij de koninklijke staatsgreep betrokken waren, met pensioen gestuurd zouden worden of ontslagen „om orde en rust in de strijdkrachten te herstellen". Speciale militaire raden werden tot dit doel ingesteld. Hun beslissingen zouden onherroepelijk zijn.

Het staatsblad van 26 jan. bevatte de namen van 18 generaals en 15 kolonels, die oneervol waren ontslagen. Hiertoe behoorden de adjudant van de koning, luitenant-generaal *Constantijn Dovas,* luitenant-generaal *Georgios Perides,* de commandant van het derde legercorps, zijn staf-chef, brigade-generaal *Orestes Vidalis,* en brigade-generaal *Andreas Essermann,* commandant van de 20e pantserdivisie. (De drie laatstgenoemden zouden de hoofdrol bij de coup hebben gespeeld.)

Gedurende de laatste week van januari en de eerste van februari werden in totaal 79 hogere legerofficieren en 19 luchtmachtofficieren ontslagen of gepensioneerd.

Op 7 febr. werd officieel de bevordering bekendgemaakt van 384 leger- en 137 luchtmachtofficieren om de vacatures te vervullen, welke door de zuiveringen sinds de staatsgreep van april 1967 waren ontstaan.

Op 15 febr. werd het ontslag van 9 hoge marine-officieren gemeld. Onder hen was de vroegere staf-chef van de marine, vice-admiraal *I. Dedes.*

Op 22 jan. werd het hoofd van de politie, *Konstantijn Tassigeorgios,* van zijn functie ontheven.

Zuivering ambtenarenapparaat

Op 24 jan. vaardigde de regering een decreet uit, volgens hetwelk alle overheidsfunctionarissen die aan de gebeurtenissen van 13 dec. hadden deelgenomen, werden ontslagen. Tot hen behoorde ex-premier *Konstantin Kollias,* die op 7 jan. naar Athene teruggekeerd was (zie pag. 817-1967) om zich te wijden aan zijn werkzaamheden van procureur-generaal van het hooggerechtshof. Hij werd ontslagen, omdat hij, in samenwerking met anderen, „de opstand van 13 dec. 1967 had georganiseerd en geleid. . . .".

Naar de correspondent van de *NZZ* te Athene op 11 maart berichtte, waren in de voorgaande twee weken ca. 2.000 ambtenaren uit hun functie ontslagen. In totaal zouden sinds 21 april 1967 ca. 4.000 ambtenaren ontslagen zijn, terwijl ca. 1.000 zelf ontslag namen.

Op 3 jan. werd bericht, dat de gouverneur van de Nationale Bank, ex-premier *Ioannis Paraskevopoulos,* was afgetreden.

De regering

Blijkens een publikatie in de staatscourant zijn premier Papadopoulos, vice-premier *Stylianos Patakos* en de minister voor economische coördinatie, *Nicholas Makarezos,* op 20 dec. 1967 in reserve-dienst overgegaan, zodat zij voortaan als burgers worden beschouwd.

Op 16 febr. namen 12 officieren, die na 21 april 1967 als secretaris-generaal bij een ministerie of als directeur-generaal bij een openbare instelling waren aangesteld, ontslag uit de actieve dienst: ook zij werden op de reserve-lijst geplaatst.

Tot hen behoorde *Ioannis Ladas,* de secretaris-generaal van het ministerie van openbare orde.

Op 23 jan. werd kolonel *Konstantin Papadopoulos,* een broer van de premier, benoemd tot secretaris-generaal van het ministerie van de premier.

Politieke gevangenen. Amnestie

Op 23 dec. kondigde premier Papadopoulos een Kerstamnestie aan voor de sinds 21 april 1967 aangehouden politieke gevangenen. Communisten en plegers van bomaanslagen werden uitgezonderd. Alle beklaagden in de zg. Aspida-affaire (pag. 251/2-1967) zouden in vrijheid worden gesteld evenals Andreas Papandreou en *Mikis Theodorakis,* die de premier met name noemde.

Op 24 dec. echter verklaarde de secretaris-generaal van het ministerie van openbare orde, Ioannis Ladas, dat Papadopoulos bij de aankondiging van de amnestie slechts op de in het Aspida-proces veroordeelden alsmede op die gevangenen gedoeld had, die geen misdaden begaan hadden. Dit betekende dat de amnestie slechts gold voor ca. 300 personen en dat de ca. 2.500 gevangenen op Yaros en Leros er buiten vielen.

Blijkens het op 27 dec. gepubliceerde decreet waren van de amnestie uitgesloten: personen die reeds twee of meer malen tot gevangenisstraffen van meer dan zes maanden veroordeeld werden; personen die als gevaarlijk voor de openbare orde en veiligheid beschouwd worden.

(Sommige waarnemers zagen in de publikatie van het decreet een teken van verdeeldheid tussen de leden van de junta. De meer militante leden, zoals Ladas, zouden bezwaar gemaakt hebben tegen wat

eerst een grootscheepse amnestie voor alle politieke gevangenen moest zijn.)
Onder degenen die onder de amnestie in vrijheid werden gesteld waren: Andreas Papandreou (op 24 dec.); 15 leger-officieren veroordeeld wegens medeplichtigheid aan het Aspida-complot, onder wie kolonel *Alex Papaterpos;* 21 niet-communistische politici, merendeels afgevaardigden van de Unie van het Centrum en ook Christos Lambrakis, uitgever van het blad To Vima; ca. 20 communisten, nadat zij verklaringen getekend hadden waarin zij beloofden zich van politieke activiteit te zullen onthouden; en enige afgevaardigden, journalisten en hoffunctionarissen.
Op 23 dec. werd het huisarrest opgeheven van de ex-premiers *Kanellopoulos* en *George Papandreou.*
Ook van de amnestie profiteerden de generaals Perides, Vidalis en Essermann.
De componist Mikis Theodorakis bleef in hechtenis. Op 22 jan. verminderde het Atheense hof van appèl de strafmaat van zijn drie vonnissen, terwijl voorts één vonnis werd vernietigd. Hierdoor kwam hij in aanmerking voor vrijlating op grond van de amnestie. Zulks geschiedde op 27 jan., na een verblijf in de gevangenis van meer dan vijf maanden. Theodorakis verklaarde na zijn vrijlating dat hij niet naar het buitenland zou gaan.

Op 29 jan. werd meegedeeld dat 86 politieke gevangenen op Yaros en Leros waren vrijgelaten: 50 (van de 234) vrouwen en 36 mannen.
Op 2 maart werden 80 „communisten" op deze eilanden in vrijheid gesteld. Naar de minister van openbare orde, Panayotis Tzevelekos, verklaarde, was dit voor de eerste maal dat gevangenen werden vrijgelaten zonder dat zij tevoren een verklaring getekend hadden zich van ondermijnende activiteit jegens het regime te zullen onthouden. Dit werd officieel aangeduid als een gebaar „niet alleen van grootmoedigheid maar ook van kracht" namens het bewind.
Op 8 april werd het aantal gedeporteerden door staatssecretaris Michael Sideratos gesteld op 2.437 personen, allen „gevaarlijke communisten". Van de oorspronkelijk 6.848 gearresteerden waren 3.803 direct vrijgelaten. Bovendien waren 608 gedeporteerden zonder loyaliteitsverklaring uit gevangenschap ontslagen.

Op 27 jan. en 6 april publiceerde de Amnesty International (een organisatie die zich met het lot van politieke gevangenen bezig houdt) rapporten over de Griekse gevangenen.

In het rapport van 27 jan. komt de commissie die het onderzoek uitvoerde, tot de conclusie dat 16 getuigen, die vrijgelaten waren, tijdens hun gevangenschap waren gemarteld. Verder verkreeg zij de namen van 32 mensen, die nog gevangen zitten, waarvan familieleden en officiële adviseurs beweren dat zij gemarteld zijn. Doelbewuste marteling is toegepast door de veiligheidspolitie (Asphalia) en de militaire politie (Ethniki Stratiotiki Astinomia). De delegatie ontving bewijsmateriaal uit de eerste hand, dat het leger en de gendarmerie ook hebben gemarteld, maar het was moeilijk te bepalen of dit incidenteel gebeurde, dan wel een gebruikelijke procedure vormde.
In het rapport van 6 april komt Anthony Marreco, Brits jurist en lid van het internationaal bestuur van Amnesty International, (die tijdens zijn bezoek driemaal een onderhoud had met vice-premier Patakos en van deze toestemming kreeg zelf te bepalen welke gevangenen hij wilde spreken) tot de conclusie dat er sterke aanwijzingen bestaan dat tien door hem bezochte — en in het rapport met name genoemde — politieke gevangenen bij hun verblijf op het hoofdbureau van politie of in militaire detentiekampen folteringen hebben ondergaan.
Marreco sprak (steeds in tegenwoordigheid van de betrokken gouverneur der beide gevangenissen die hij bezocht en van een politie-ambtenaar) met veertien gevangenen: negen van hen verklaarden folteringen te hebben ondergaan, twee waren niet bereid om te spreken. Acht van de tien in het rapport met name genoemde gevangenen staan bekend als communisten; twee van hen behoorden tot de Unie van het centrum.
De Griekse regering noemde beschuldigingen inzake folteringen onwaar. Vicepremier Patakos sprak van een samenweefsel van verdichtsels, „typisch voor communistische propaganda".
Ter weerlegging van deze beschuldigingen publiceerde de Griekse regering een rapport van het Internationale Rode Kruis over bezoeken van zijn vertegenwoordigers aan de eilanden Jaros en Leros.
Hierin werd wel kritiek geleverd op de huisvesting van de gevangenen, maar werd van martelingen geen melding gemaakt. (Een rapport over de gevangenissen Averoff en Aegina, die door Marreco werden bezocht, is nog niet gepubliceerd.)
Twee Britse Lagerhuisleden, de socialist Gordon Bagier en de liberaal Russel Johnston, beëindigden op 25 april een tiendaags onderzoek naar de levensomstandigheden in Griekenland. Na hun terugkeer van het eiland Leros verklaarden zij dat er geen duidelijk bewijs is geleverd dat politieke gevangenen worden gemarteld. Van de 485 gedetineerden in een bepaald kamp, hadden slechts „22 geklaagd over slechte behandeling of martelingen, die zij hadden ondergaan voor hun aankomst op het eiland".

Nieuwe arrestaties

In de tweede helft van april werden opnieuw arrestaties bekendgemaakt, o.m. van een aantal oud-ministers. De ex-premiers Kanellopoulos en Papandreou werden op 15 april onder huisarrest geplaatst, omdat zij een te grote politieke activiteit aan de dag hadden gelegd.

Beiden hadden zich op 15 maart zeer kritisch uitgelaten over de grondwetplannen van de regering. Papandreou had bovendien een op de band opgenomen verklaring afgelegd, die op 17 april door de BBC werd uitgezonden. Hierin zei hij o.a.: „De militaire staatsgreep heeft alle vrijheden vernietigd. De vrijheid van het woord en de persvrijheid zijn verdwenen, niemand kan een woord van kritiek uiten zonder de kans te lopen voor de militaire rechter gedaagd te worden. In feite worden duizenden burgers gearresteerd en naar verlaten elianden gedeporteerd, onder scherpe politiebewaking, zonder dat zij ook maar een woord gesproken hebben". Ook de vrijheid van vergadering is verdwenen. De militaire junta heeft de orde hersteld, maar dat is een orde van vrees, van militaire rechtbanken, karakteristiek voor elk totalitair regime, aldus Papandreou.

Onderwijs en pers

Op 27 jan. werden in Athene en Saloniki 54 hoogleraren ontslagen, nadat in okt. 1967 reeds 11 hoogleraren van hun functie waren ontheven, omdat zij „daden bedreven hadden, die onverenigbaar waren met hun positie".
Op 7 maart vermeldde het staatsblad het ontslag van 196 leraren wegens ongeschiktheid.
De uitgeefster *Helena Vlachos* (pag. 763/2-1967) ontsnapte op 21 dec. 1967 aan het haar te Athene opgelegde huisarrest en week naar Londen uit, waar zij politiek asiel kreeg.
De aanklager bij de Atheense krijgsraad trok op 29 jan. de tegen haar ingediende aanklacht in.
In de tweede helft van januari werd de arrestatie van 3 journalisten gemeld; zij werden na korte tijd weer vrijgelaten. Op 31 jan. werd de perscensuur iets verzacht.

De boeren

Op 31 maart maakte premier Papadopoulos te Saloniki bekend dat de boeren al hun schulden aan de landbouwbank tot 21 april 1967 waren kwijtgescholden. De minister van landbouw, *A. Matthaiou,* deelde op 7 april mee dat deze schuld 7,8 mrd drachmen bedroeg. Door deze maatregel worden 639.315 boerengezinnen (99,5% van het totale aantal, aldus de minister) van hun gehele schuld verlost. De regering poogde hiermee volgens de *Volkskrant* (24-4) waarschijnlijk een stuk populariteit terug te winnen dat zij verspeelde door de Papandreou-politiek van subsidies op agrarische produkten niet voort te zetten.

Andreas Papandreou

Op 16 jan. vertrok Andreas Papandreou met toestemming van de regering naar het buitenland, naar Parijs.
In febr. maakte hij een rondreis door Scandinavië. Tijdens een persconferentie te Stockholm op 26 febr. maakte hij bekend dat hij de leiding aanvaard had van een bestaande bevrijdingsbeweging, de



Andreas Papandreou (l.) op 24 april te Amsterdam in gesprek met de fractievoorzitter van de PvdA in de Tweede Kamer, drs. J. M. den Uyl. De PvdA besloot de PAK financieel te steunen.

Panhelleense bevrijdingsbeweging (PAK). Hij deelde mee reeds van duizenden Grieken in binnen- en buitenland adhesiebetuigingen te hebben ontvangen. Anderen konden zich er volgens Papandreou ongeacht hun lidmaatschap van een politieke partij bij aansluiten, als zij de volgende voorwaarden voor het vrije Griekenland van morgen aanvaarden:

1) Direct na de algehele bevrijding van het land en van alle politieke gevangenen zal een nationale constituerende vergadering, gekozen door het Griekse volk, bijeenkomen om een nieuwe grondwet te aanvaarden;

2) Deze grondwet zal alle garanties moeten bevatten, opdat het functioneren van een democratische procedure is verzekerd.

Papandreou deelde mee dat de leiders van de PAK hun streven willen coördineren met alle organisaties die dezelfde doelstellingen hebben, d.w.z. de vestiging van democratische instellingen in Griekenland op permanente basis.

Op 27 febr. maakte Papandreou bekend dat de Zweedse sociaal-democratische regeringspartij de PAK financiële steun had toegezegd. De Griekse regering diende op 29 febr. bij Zweden een protest in en riep op 3 maart haar ambassadeur in Stockholm terug wegens „de onaanvaardbaar vijandige houding van de Zweedse premier tegenover Griekenland". Premier Papadopoulos dreigde met verbreking van de handelsbetrekkingen.
Volgens Le Monde Diplomatique (april 1968) functioneren thans zeven clandestiene organisaties in Griekenland: Het patriottisch Front (verwant aan de EDA), het Arbeidersfront tegen de dictatuur (verwant aan de EDA), de Democratische Defensie (verwant aan Centrum-Unie), het Democratisch Verzet van Kreta (DAK - verwant aan Centrum-Unie), de Unie van officieren tegen de dictatuur, Rigas Ferraios (een studentenorganisatie) en de PAK.
In febr. besloten het Patriottisch Front en de Democratische Defensie hun activiteiten te coördineren.

Normalisatie diplomatieke betrekkingen

In de tweede helft van januari werden normale diplomatieke betrekkingen met de Griekse regering van George Papadopoulos door vele landen met diplomatieke missies te Athene hervat. Sinds het vertrek van koning Constantijn en de benoeming van een regent, generaal Zoitakis, hadden de hoofden van de diplomatieke missies te Athene in een abnormale positie verkeerd, daar zij bij de koning en niet bij de regent geaccrediteerd waren. Eind januari echter brachten bijna alle ambassadeurs te Athene persoonlijke bezoeken aan de Griekse minister van buitenlandse zaken, *Pipinelis,* waarmee zij de door de militairen gevormde regering erkenden en de noodzaak tot overhandigen van nieuwe geloofsbrieven aan generaal Zoitakis vermeden.
Het eerste NAVO-land dat zijn betrekkingen met de Griekse regering normaliseerde was Turkije (20 jan.), gevolgd door de VS (23 jan.) en Engeland (25 jan.). Nederland en België deden deze stap op 17 febr. Ook Italië, West-Duitsland, Frankrijk en de SU normaliseerden hun betrekkingen. Zweden, Noorwegen en Denemarken daarentegen behoren tot de landen die dat nog niet gedaan hebben. *(AFP* 6-3)

Raad van Europa

Krachtens het besluit van de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa van 25 sept. 1967 (pag. 777/3-1967) bracht het Nederlandse Eerste-Kamerlid mr. *W. E. Siegmann* (KVP) van 16-24 dec. 1967 een bezoek aan Griekenland. Hij was vergezeld door de Britse Labourafgevaardigde, *Samuel Silkin,* die voorzitter is van de juridische commissie van de Raadgevende Vergadering.
Tijdens hun verblijf in Griekenland voerden de twee waarnemers van de Raad van Europa gesprekken met premier Papadopoulos, minister Pipinelis, oud-premier George Papandreou en diens zoon Andreas Papandreou; voorts o.a. met de voorzitter van de grondwetscommissie. Ook bezochten zij het eiland Syros, waar zij twee gedetineerde oud-leden van de Assemblee van Straatsburg ontmoetten.
Op 30 jan. begon de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa een debat over de situatie in Griekenland op basis van het rapport, uitgebracht door mr. Siegmann.

In zijn rapport verklaarde mr. Siegmann dat er tijdens of direct na de staatsgreep in Griekenland geen doden gevallen waren. Ook zei hij geen directe bewijzen te hebben gevonden dat politieke gevangenen weloverwogen en officieel aan martelingen worden onderworpen, hoewel sommige inlichtingen in dit opzicht wel te denken gaven. Op andere punten was het bewind „ongetwijfeld een dictatuur". Er bestond geen persvrijheid en een algehele desintegratie van het bestuur, het economisch en het culturele leven dreigde. De rapporteur toonde zich voorzichtig optimistisch m.b.t. de bedoelingen van de huidige Griekse leiders, maar hij was van mening dat het gevaar bestond dat deze bedoelingen konden worden verijdeld, o.a. door meer extreme leiders binnen de militaire junta, maar buiten de huidige regering.
In een ontwerp-resolutie beval mr. Siegmann aan een nauwkeurige studie te maken van de aangekondigde ontwerpgrondwet, er op toe te zien dat het referendum over dit ontwerp onder aanvaardbare voorwaarden wordt georganiseerd en erop te staan dat de nieuwe perswet van kracht wordt voor het referendum.

Voorts stelde mr. Siegmann in de door hem ingediende resolutie voor dat als niet uiterlijk in het voorjaar van 1969 een aanvaardbare parlementaire democratie in Griekenland zou zijn hersteld, de Raadgevende Vergadering dan het Comité van ministers van de Raad van Europa zou aanbevelen Griekenland te schorsen en uit te sluiten als lid.
Deze resolutie werd door de Assemblee aanvaard met 66 stemmen voor, 1 tegen en 30 onthoudingen. De tegenstem kwam van een Turkse afgevaardigde. De stemonthouders waren voornamelijk Britse conservatieven.
Van 22-29 april bracht het Nederlandse Tweede-Kamerlid mr. *M. van der Stoel* (PvdA) in opdracht van de Raadgevende Vergadering een bezoek aan Griekenland. Samen met de secretaris van de juridische commissie van de Assemblee, de Oostenrijker *Peter Leuprecht,* voerde hij besprekingen met premier Papadopoulos, vice-premier Patakos, minister Pipinelis alsmede met de oud-premiers Papandreou en Kanellopoulos. De Griekse regering deed hem geen toezegging tot herstel van de democratie voor begin 1969. Na terugkeer in Nederland verklaarde hij tegenover de pers dat z.i. in Griekenland van parlementaire vrijheid geen spoor meer valt te bekennen.

NEDERLAND

HET LOONBELEID. REGERING TEGEN VERDERGAANDE ARBEIDSTIJDVERKORTING

Tijdens een gesprek tussen een delegatie van de regering en van de Stichting van de Arbeid op 13 maart heeft de regering de Stichting van de Arbeid verzocht bij de onderhandelende partijen aan te dringen op matiging bij het afsluiten van nieuwe cao's, met name wat de verkorting van de arbeidstijd betreft. De regering is van oordeel dat in de jaren 1968 en 1969 niet verder mag worden gegaan dan een verkorting van de arbeidstijd met een kwartier per dag. (Uitgaande van een 45-urige werkweek betekent dit dat eind 1969 de normale werkweek 43 3/4 werkuren telt.)
De Stichting heeft laten weten niet bereid te zijn tot een dergelijke aandrang, omdat zulks h.i. niet past in het systeem van de vrije loonpolitiek.

De regering deelde mee dat de totale loonkostenstijging voor de in 1968 ingaande eenjarige contracten tegen de achtergrond van de economische situatie te hoog moet worden geacht en met name een zware hypotheek op 1969 zou leggen. Zij wees erop dat in 1969 niet onaanzienlijke prijsstijgingen zijn te verwachten als gevolg van de huurverhoging, EEG-maatregelen, verhoging van de sociale verzekeringspremies en de invoering van de nieuwe omzetbelasting (BTW). De stijging van de kosten van levensonderhoud door deze factoren wordt reeds geschat op 4 à 5%. De regering meent dat, nu de arbeidstijdverkorting in een aantal sectoren reeds voor een belangrijk deel beslag legt op de loonruimte in 1969, ernstig rekening moet worden gehouden met de omstandigheid dat hierdoor in die sectoren onvoldoende ruimte overblijft om de prijsstijgingen volledig in de lonen te compenseren. Minister Roolvink (sociale zaken) deelde mee dat in de tot dusver gesloten cao's de loonkostenstijging — inclusief de bouw — gemiddeld 5,4% exclusief de arbeidstijdverkorting en 9,1% inclusief de arbeidstijdverkorting bedraagt. Zonder de bouw wordt laatstgenoemd cijfer 7,1%.

M.b.t. de economische situatie werd van regeringszijde o.m. gewezen op het tekort op de betalingsbalans in 1967 (*f* 350 mln i.p.v. een geraamd overschot van *f* 200 mln), de weinig gunstige situatie op de arbeidsmarkt, de te lage spaarquote, de te geringe omvang van de investeringen en de verslechtering van de concurrentiepositie. Minister Witteveen deelde mee dat bij een voortgang van de huidige loonontwikkeling het geschatte overschot van *f* 500 mln op de betalingsbalans in 1968 geheel zal verdwijnen. Bovendien zal bij een normale loonontwikkeling — een loonontwikkeling die gelijke tred houdt met de verhoging van de produktiviteit — een arbeidstijdverkorting van een kwartier per dag de betalingsbalans in 1969 *f* 4 à 500 mln slechter worden.
Volgens door de regering overgelegde cijfers is de overbesteding gestegen van 1% van het nationale inkomen in 1963 tot 2,1% in 1967, of in absolute cijfers van *f* 500 mln tot *f* 1500 mln. De lonen zijn in de afgelopen vijf jaar gemiddeld met bijna 11% per jaar gestegen, de loonkosten per eenheid produkt gemiddeld met bijna 7% per jaar. Uit cijfers voor de verwerkende industrie blijkt, dat in Nederland in de periode 1963 tot en met 1967 een kostenstijging optrad, die in totaal ongeveer 10% uitging boven die van de concurrenten.
De werknemersvoorzitter van de Stichting van de Arbeid, A. H. Kloos, leverde kritiek op de voorstelling van zaken van de regering m.b.t. de betalingsbalans. Hij betoogde dat de voorraadvorming niet *f* 100 mln heeft bedragen, zoals was geraamd, maar *f* 900 mln, zodat er per saldo eigenlijk een verbetering van *f* 250 mln is.

De bouw-cao

De minister van sociale zaken en volksgezondheid, *B. Roolvink*, heeft op 28 maart de door werkgevers en werknemers op 21 febr. overeengekomen cao voor het bouwbedrijf onverbindend verklaard, voor zover betreft de daarin overeengekomen arbeidstijdverkorting van een half uur per dag met ingang van 1 nov. 1968. De minister wees tevens de overeengekomen verhoging van de pensioenpremie door de werkgevers met 1% per 1 jan. 1969, waardoor de uitkeringen zouden kunnen worden verhoogd van *f* 860 tot *f* 900 per jaar, af. (De cao hield verder een loonsverhoging van 4%, een verhoging van de uitkering bij regenverlet tot 100% en 2 extravakantiedagen in.)
Drie andere cao's (steen-, hout- en granietbewerkers) werden eveneens i.v.m. de werktijdverkorting verboden.

In een nota aan de Tweede Kamer schreef minister Roolvink dat de maatregel is genomen in het algemeen belang. Volgens de minister is de loonkostenstijging in de bouw-cao, die hij op min. 10,6% en max. 11,1% berekent (waarvan voor de werktijdverkorting 5,1 à 5,6%), te hoog en wordt door de invoering per 1 nov. een te groot beslag op de loonruimte voor 1969 gelegd. Voorts mag niet uit het oog worden verloren dat loonkostenstijgingen in deze sector binnen zekere grenzen in aanmerking komen voor doorberekening. De cao voor het bouwbedrijf kan verder onmogelijk worden geïsoleerd van de contracten in het overige bedrijfsleven. Indien de regering het contract met name ten aanzien van de arbeidstijdverkorting zou aanvaarden zou dat ongetwijfeld gevolg hebben in andere sectoren. Zulks zou een ongunstige invloed hebben op onze internationale concurrentiepositie. Een drastische verkorting van de arbeidstijd zou verder de spanning op de arbeidsmarkt in het westen des lands nog doen toenemen.
Nu het beeld van een te forse stijging van de loonkosten steeds duidelijker wordt, acht de regering een duidelijke ombuiging noodzakelijk, aldus minister Roolvink. Het middel van onverbindendverklaring kan echter niet aan de lopende band worden toegepast. Indien de noodzakelijke ombuiging niet spoedig zichtbaar wordt zal de regering daarin niet berusten. Voor zij zal overgaan tot het nemen van verdere maatregelen zal de minister eerst contact opnemen met de Stichting van de Arbeid.
In het bij de nota gevoegde advies van de loonpolitieke adviescommissie („wijze mannen") sprak deze commissie de mening uit dat, wanneer men de werktijdverkorting in de bouw-cao strikt op zichzelf beschouwt, er geen aanleiding is om tot onverbindendverklaring over te gaan. Als deze arbeidstijdverkorting van 2½ uur per week tot de bouw beperkt gehouden zou kunnen worden, zou daardoor



Ruim 20.000 bouwvakarbeiders hielden op 2 april in Den Haag een demonstratieve mars van het Malieveld naar het Binnenhof om te protesteren tegen het beleid van minister Roolvink inzake de bouw-cao. De mars was uitgeschreven door de bij het NVV en het NKV aangesloten bonden. De christelijke bouwvakbond, aangesloten bij het CNV, had zijn leden geadviseerd niet aan de mars deel te nemen; de bond hield een protestvergadering in de RAI te Amsterdam.

de nationale economie niet in gevaar worden gebracht, aldus de commissie. De commissie adviseerde de minister een algemeen standpunt in te nemen ten aanzien van de vraag hoe naar de mening der regering de fasering van de arbeidstijdverkorting na de verkorting van 45 tot 43¾ uur zich dient te voltrekken.
De drie bij NVV, NKV en CNV aangesloten bouwvakarbeidersbonden hebben in een op 2 april aan de leden van de Staten-Generaal aangeboden adres de argumenten van de minister bestreden. Volgens het advies heeft de minister „geheel voorbarig" ingegrepen in de loononderhandelingen.
De bewindsman heeft met deze beslissing de bijl gezet aan de voet van de vrije loonpolitiek, ondanks zijn herhaalde beweringen dat aan het nieuwe stelsel een faire kans moet worden gegeven, aldus de bonden. De vrees dat andere bedrijfstakken in een verkorting van de arbeidstijd met een half uur per dag in het bouwvak aanleiding zullen vinden in een gelijk tempo over te gaan tot een soortgelijke verkorting mag volgens de bonden voor de minister geen reden zijn de verkorting in het bouwvak tegen te houden, omdat het systeem van de vrije loonpolitiek is gebaseerd op de verantwoordelijkheid, de mogelijkheden en de omstandigheden van de afzonderlijke bedrijfstakken.

De meerderheid van de Tweede Kamer heeft zich op 4 april met het beleid van de minister verenigd. De Kamer verwierp met 48 tegen 79 stemmen een motie van *E. R. Wieldraaijer* (PvdA), waarin werd verzocht de onverbindendverklaring van de bouw-cao opnieuw in overweging te nemen. Voor stemden PvdA, CPN, PSP, D'66 en groep-Aarden. Een tweede motie-Wieldraaijer waarin werd verzocht de voorstellen inzake pensioenverbetering alsnog goed te keuren, werd bij zitten en opstaan met dezelfde stemverhouding verworpen. De Boerenpartij had vóór de stemming de zaal verlaten.
M.b.t. de afwijzing van de verhoging van de pensioenpremie, die ook bij de regeringspartijen bezwaar ontmoette, zei de minister geen enkel bezwaar te hebben tegen een dergelijke verhoging wanneer zij op een eerder tijdstip van kracht zou worden. Invoering per 1 jan. 1969 legt naar zijn oordeel — evenals de werktijdverkorting — een te grote last op de loonpolitiek van het volgend jaar. *(Alg. Hbld. NRC, Het Parool)*

WETSONTWERP MINIMUMLOON EN MINIMUMVAKANTIEBIJSLAG

De minister van sociale zaken en volksgezondheid, *B. Roolvink,* heeft bij de Tweede Kamer een wetsontwerp inzake regeling van het minimumloon en van de vakantiebijslag ingediend. In het ontwerp wordt voorgesteld het minimumloon per 1 juli 1968 vast te stellen op *f* 135 per week. Het wettelijk minimumloon geldt in beginsel voor alle personen tussen 25 en 65 jaar, voor zover zij krachtens arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht werkzaam zijn. Daarnaast bestaat de mogelijkheid, dat de werkingssfeer wordt uitgebreid tot categorieën van personen, die in maatschappelijk opzicht met werknemers krachtens arbeidsovereenkomst gelijk te stellen zijn.
In beginsel wordt het minimumloon eenmaal per jaar m.i.v. 1 juli aangepast en wel in evenredigheid met de wijzigingen, welke zich in het loon- en prijspeil, tezamen genomen, ten opzichte van het voorafgaande jaar hebben voorgedaan. De berekening wordt gebaseerd op de indexcijfers van de maand mei.

Tussentijdse aanpassing, vooruitlopend op de herziening van 1 juli, is mogelijk, doch daarvoor zal een bijzondere aanleiding moeten bestaan, zoals bv. een algemene looncompensatie-maatregel.
Eén maal in de drie jaar zal de minister de Sociaal-Economische Raad advies vragen over de wenselijkheid van een bijzondere verhoging van het minimumloon in verband met de algemene welvaartssituatie. Op deze wijze is het mogelijk om, indien de stijging van het beloningsniveau der laagstbetaalden door het normale systeem van aanpassing (gemengde index) bij die van de overige werknemers is achtergebleven, dit verschil weer op te heffen.
Voor werknemers, die korter werken dan normaal, geldt een evenredig lager minimumloon. Voor minder-validen kan door of namens de minister een lager minimumloon worden vastgesteld. Voorts voorziet het ontwerp in de mogelijkheid, dat voor werknemers in een onderneming dan wel een tak van bedrijf of beroep door de minister op verzoek een lager minimumloon wordt vastgesteld, indien dit naar zijn oordeel in verband met de situatie in die onderneming c.q. tak van bedrijf of beroep geboden is.
De vakantiebijslag wordt in het ontwerp gesteld op 6% van het loon. De werkgever is echter niet verplicht om meer dan 6% van het tweevoud van het minimumloon uit te keren. Op jaarbasis betekent dit een plafond van *f* 842,40. Afgezien van dit plafond mag aan de werknemer — mits dit bij cao of publiekrechtelijke regeling is vastgelegd — minder dan 6% van zijn loon als vakantiebijslag worden toegekend, met dien verstande, dat de bijslag nooit mag dalen beneden 6% van het minimumloon. Het ontwerp sluit toekenning van een hogere bijslag niet uit. (Persbericht Ministerie van sociale zaken 22-4)

VOORLOPIG GEEN VERLAGING KINDERBIJSLAG

Minister *Roolvink* (sociale zaken) heeft de Eerste Kamer in maart meegedeeld, dat het kabinet met het vaststellen van zijn standpunt inzake bevriezing resp. afschaffing van de kinderbijslag voor het eerste kind zal wachten totdat de Sociaal-Economische Raad zijn eindadvies over de programmering van de sociale verzekering heeft uitgebracht. De minister had bij zijn aanvraag om advies over de programmering op langere termijn van 20 nov. 1967 aan de SER gevraagd hem op korte termijn te adviseren over maatregelen die een verdere stijging van de hoge lasten voor de sociale verzekering kunnen voorkomen of beperken. Het kabinet dacht daarbij aan een verlaging van de premie voor de kinderbijslag door eerst het bedrag voor het eerste kind te fixeren en dit later af te schaffen.
De SER weigerde echter zich tussentijds over de kinderbijslag uit te spreken. De raad wees er o.m. op dat bevriezing van de kinderbijslag voor het eerste kind in het eerste jaar de premielast met 0,07% zou verminderen. Dit is van zulk een geringe betekenis, dat bezwaarlijk kan worden gesteld dat het niet verantwoord zou zijn te wachten met het nemen van eventuele maatregelen totdat de SER zijn advies over de programmering van de sociale verzekering op langere termijn heeft uitgebracht, aldus de raad. *(ANP)*

OPRICHTINGSCONGRES POLITIEKE PARTIJ RADIKALEN

Te Dronten (Oostelijk Flevoland) is op 27 april het oprichtingscongres gehouden van de „Politieke Partij Radikalen" (PPR). Bij acclamatie bekrachtigden de ca. 850 deelnemers het oprichtingsbesluit van 1 maart (zie pag. 167/3).
De voorzitter van het voorlopig bestuur, drs. *P. C. W. M. Bogaers,* noemde in zijn openingsrede de zin „Geef elke mens meer ruimte om mens te zijn" de grondslag van het politiek handelen van de nieuwe partij. Het gaat om mondige mensen die bereid zijn medeverantwoordelijkheid te dragen voor het geheel en daarvoor offers te brengen.
Drs. Bogaers wees er o.m. op, dat de partij radikalen „in eerste instantie het proces van de broodnodige politieke vernieuwing wil versnellen en verhevigen" en kiest voor een beleid, gericht op wezenlijke hervormingen van de maatschappij. Na er op te hebben gewezen, dat in de naaste toekomst niemand aan een duidelijke keuze tussen een progressieve of een behoudende koers zal kunnen ontkomen, zei drs. Bogaers dat de oprichting van de partij volledig zou zijn gerechtvaardigd, indien daardoor alleen al deze

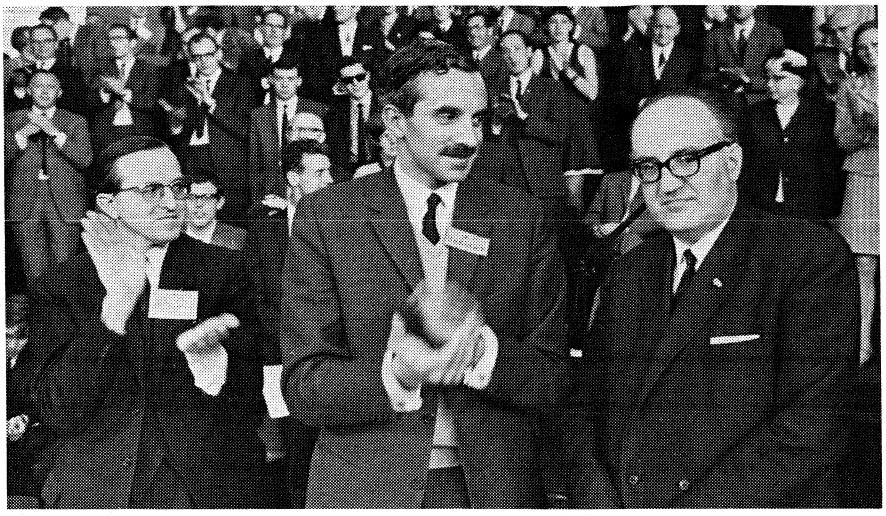

Tijdens het oprichtingscongres der radicalen v.l.n.r. drs. J. M. Aarden, mr. E. C. M. Jurgens en drs. P. C. W. M. Bogaers.

keuze belangrijk zou worden bespoedigd.

Drs. Bogaers noemde het meest dringende vraagstuk het organiseren van de vrede. Gestreefd moet worden naar een fundamentele verbetering in de betrekkingen tussen Oost en West. De gedachte om tegenstellingen te overkoepelen via een verstrengeling van met name economische belangen zou z.i. ten grondslag gelegd moeten worden aan de Oost-West-politiek. Drs Bogaers meende verder dat de nood in de ontwikkelingslanden het gehele Nederlandse volk zou moeten „doordesemen." Hij bepleitte de invoering van de zg. alternatieve dienstplicht om daardoor jonge mensen, die hiervoor bekwaam zijn, de gelegenheid te geven zelf te kiezen tussen dienstplichtvervulling in eigen land of een zich inzetten ten behoeve van de onder-ontwikkelde landen. Een internationaal handvest voor de ontwikkeling, waarin de rechten en verplichtingen van arme en rijke landen zowel in financieel- als in handelspolitiek opzicht worden omschreven zou uiteindelijk doel moeten zijn, op de naleving waarvan zou moeten worden toegezien door een wereldgezag.
Drs Bogaers oefende kritiek op het werkgelegenheidsbeleid van het kabinet-De Jong (dat hij karakteriseerde als „een beleid-achteraf") en het gebrek aan beleid van dit kabinet op het terrein van de ruimtelijke ordening. Hij bepleitte o.m. de instelling van een commissariaat voor de werkgelegenheid, een verruiming van de overheidsdeelneming in op te richten of uit te breiden bedrijven, en beperking van de industriële groei in het westen ten bate van die in de randprovincies.

Drs. Bogaers verklaarde dat een gelijktijdige actie op vier fronten plaats moet vinden:

1. krachtiger vergroting van de produktie door ook de groei-problematiek radicaal aan te pakken;

2. doelbewuste verhoging van de besparingen;

3. een fundamentele wijziging in het bestaande patroon van de overheidsuitgaven;

4. zonodig het durven vragen van offers door middel van de fiscus.

Aan ambitieuze programma's is niet te ontkomen, willen wij de taken die deze tijd stelt — samenwerking met de ontwikkelingslanden, veiligstellen van de leefbaarheid van dit land en aansluiting van de maatschappelijke achterhoede — op een afdoende wijze vervullen", zo zei hij.
De heer Bogaers zei, dat de nieuwe partij grote betekenis toekent aan de bron van waaruit een mens leeft en werkt, maar van oordeel is, dat men vanuit verschillende levensbeschouwingen en maatschappij-opvattingen tot een gelijkgerichte politiek kan komen. Een samenwerking tussen deze gelijkgerichte groeperingen is z.i. geboden, in de eerste plaats in de vorm van samenwerkingsverbanden maar ook door de partij open te stellen voor hen, die haar hun vertrouwen willen schenken. Hij meende dat in de politieke bellenblazerij en haarkloverij en in het duidelijk zichtbaar worden van persoonlijke tegenstellingen" één van de oorzaken is te vinden van de huidige politieke malaise. De partij Radikalen wil daarentegen proberen zich zo weinig mogelijk af te zetten tegen anderen.
De fractieleider van de Radikalen in de Tweede Kamer, drs. J. M. Aarden, keerde zich in zijn rede tegen het verwijt dat de vorming van de nieuwe partij de regeerbaarheid van het land in gevaar zou brengen. „Het is ons er juist om begonnen de kiezers bij het vormen van een regeringsmeerderheid te betrekken. Ik zou geen splinter geworden zijn, als het mij niet om die meerderheid te doen was", zei hij.
Als partijen waarmee de Radikalen zouden willen samenwerken noemde de heer Aarden de PvdA, de ARP, D'66 en de PSP. Gelijkgezindheid in politieke opvattingen en doeleinden zag de heer Aarden allereerst bij de PvdA. Hij wees erop dat de kracht van de ARP — wier Kamerfractie hij met die van de PvdA de beste van het parlement noemde — niet mag worden onderschat. Hij zei dat de ARP zal moeten kiezen. Anders verzaakt zij haar politiek karakter, meende hij. D'66, aldus de heer Aarden weet de jongeren aan te trekken. Dat geeft het vertrouwen dat zij haar plaats in een vooruitstrevende meerderheid zal innemen. „De PSP durf ik ook te noemen als een groepering waarmee wij willen samenwerken", aldus drs. Aarden. „Idealisme en realisme zijn bij de PSP vermengd. Zij kan zich wel eens surrealistisch opstellen. Dat wekt de indruk van een zekere eenzijdigheid."
De heer Aarden concludeerde, dat indien het kabinet een blok zal zijn op de weg naar politieke vernieuwing, dat kabinet nieuwe verkiezingen dient uit te schrijven en heen moet gaan.

Het congres machtigde het bestuur overleg te openen met andere partijen over eventuele samenwerking. Het mandaat van het voorlopig bestuur werd verlengd tot het volgende, in Limburg te houden congres. De samenstelling van het bestuur zal worden aangepast telkens wanneer de ontwikkeling van de partij dit vordert.*)
Het congres in Dronten werd bijgewoond door vertegenwoordigers van de KVP, PvdA, PSP, CHU, ARP en D'66.
De PPR heeft thans ca. 2000 leden, waarvan 20% protestants-christelijk is. Er zijn nu 40 actiecentra.
(ANP, Het Parool, De Volkskrant. NRC)

Verklaring over karakter en doel

Na afloop van het congres heeft het bestuur een verklaring uitgegeven waarin het karakter en het doel van de Politieke Partij Radikalen worden vastgelegd. Deze verklaring luidt:

„De Partij Radikalen behoort niet tot de confessionele partijen en noemt zich niet christelijk want:

- zij wil niet de schijn wekken, dat een partij of een beleid aan de aanduiding „christelijk" voldoet of kan voldoen;
- zij wil niet, dat het christendom misbruikt wordt om mensen uit elkaar te houden, die het politiek eens zijn;
- zij wil niet, dat een politieke strijd met de oude partijen zou gaan ontstaan over twee „soorten" christendom.

De Partij Radikalen is ontstaan na het besluit van een aantal leden van de bestaande christelijke partijen om uit te treden. De oprichters voelden zich christenen. Zij waren door historische achtergronden, actuele omstandigheden, een gemeenschappelijke bewogenheid en hun milieus met elkaar verbonden. De nieuwe partij richt zich in de eerste plaats tot kiezers, die in het verleden op de christelijke partijen stemden. Kiezers, die het beleid van die partijen onvoldoende progressief achten, maar die ook in de nieuwe situatie niet willen verdoezelen,

---

*) Het voorlopig bestuur bestaat thans uit: drs. P. C. W. M. Bogaers, voorzitter; mr. E. C. M. Jurgens, vice-voorzitter; W. van Dam, vice-voorzitter; mr. A. Q. C. van Ruiten, secretaris; drs. J. C. P. A. van Esch, penningmeester; drs. J. M. Aarden, adviserend lid; drs. J. A. M. H. Damoiseaux, A. van Dongen, drs. K. L. M. van Eerd, Mevr. C. van der Heijden-Knol, dr. M. van Hulten, mevr. T. Jager-van Lonkhuysen, dr. Th. A. M. van Kleef en drs. T. F. W. Wehkamp, leden.

dat zij voor hun politiek gedrag hun christen-zijn als een wezenlijke bron van inspiratie blijven ervaren.
De Partij Radikalen heeft geen behoefte stemmen of leden af te snoepen van partijen, waarmee zij hoopt een vooruitstrevende concentratie op te bouwen. Maar wie wil toetreden is welkom. De partij staat ook open voor politiek daklozen.
De oorsprong van de Partij Radikalen en het feit dat zeer velen van haar leden uit de christelijke partijen komen, betekent niet, dat wie leeft uit een andere bron dan het evangelie of wie daarvan niet voortdurend wil getuigen in de Partij Radikalen slechts een tweederangs lid zou kunnen zijn.
De partij zegt niet, dat de inspiratiebron van het evangelie beter is dan andere bronnen. Dat is ze natuurlijk wel voor de christenen zelf, maar als niet-christenen dat anders zien, dan is dat hun goed recht en dan wordt dat zonder meer aanvaard. De partij is gekant tegen het ontlenen van pretenties aan inspiraties, erkent wel hun grote betekenis en waardeert de wederzijdse beïnvloeding.
De Partij Radikalen maakt van haar eigen karakter en van haar eigen voortbestaan geen dogma. Doel is het bereiken van een meerderheid in het parlement voor een vooruitstrevende politiek. Daarvoor kiest zij in de huidige situatie voor samenwerking met gelijkgerichte partijen en groeperingen. Wat een eventueel verdergaande ontwikkeling op langere termijn betreft:
De een verwacht of hoopt, dat er binnen de vooruitstrevende concentratie een groep zal blijven, overwegend bestaande uit mensen die in hun gemeenschappelijk christenzijn steun en inspiratie voor hun bewogenheid in de politiek vinden.
De ander hoopt of verwacht, dat heel nieuwe vormen — grotere verbanden — zullen ontstaan, waarbinnen een afzonderlijke groep niet meer wenselijk zal zijn.
De partij wil deze ontwikkeling laten afhangen van ervaringen, die in de periode van het samenwerkingsverband worden opgedaan, vooral voor het antwoord op de vraag hoe de verschillende inspiratiebronnen zo goed mogelijk kunnen werken. Ook hangt veel af van de opstelling van anderen. Daarom willen alle leden van de Partij Radikalen zich geheel open stellen voor toekomstige ontwikkelingen en voor elkanders argumentatie."
(De Volkskrant 29-4)

BELGIË

BIJEENKOMST VAN HET NIEUWE PARLEMENT

De nieuwe Kamers zijn op 23 april voor de eerste maal bijeengekomen voor de geldigverklaring van de geloofsbrieven.
In de Kamer werd tevens het nieuwe bureau aangewezen. *Achille van Acker* werd tot voorzitter herkozen. Ondervoorzitters zijn: *A. Dequae, E. Jeunehomme, J. J. Merlot, R. Scheyven, G. Eneman;* secretarissen: *G. Juste,* mevr. *M. Verlackt-Gevaert, F. Boey, E. Charpentier,* mevr. *M. Groesser-Schroyens, J. Picron;* quaestoren: *R. Hicguet, Fr. Gelders, L. D'haeseleer, Fr. Tanghe, R. Devos.*
In zijn dankwoord zei Van Acker: „Wat betreft de grote politieke problemen, hoop ik dat ieder van ons het adagium „de politiek is de kunst van het mogelijke" zal willen overwegen. Dit impliceert dat van iedereen inschikkelijkheid, verdraagzaamheid en goede wil wordt verwacht. Ieder van ons dient zich ervan bewust te zijn dat de ware democratie slechts tot bloei kan komen door een vergelijk. Dit betekent niet dat men afstand moet doen van zijn opvattingen; doch het vergelijk is de conclusie waartoe allen, die bezorgd zijn om het welzijn van het land, moeten komen. Met macht of geweld opgedrongen ideeën zijn nooit bestand gebleken tegen de tijd en uiteindelijk herovert de vrijheid toch haar rechten. Ik hoop dat die oproep zowel in deze Kamer als daarbuiten zal worden gehoord."

STAKING IN HET BOUWBEDRIJF

De vakbonden van het bouwbedrijf hebben een algemene staking uitgeroepen. Op 19 april legde het personeel van de Antwerpse Betoncentrale het werk neer, wat onmiddellijk een aantal bouwwerken verlamde. Op 22 april begon de staking officieel in West-Vlaanderen, Namen, Antwerpen, Oudenaarde, Ronse en Moeskroen. Op 23 april sloeg ze over naar Oost-Vlaanderen, Luxemburg en Turnhout; op 24 april naar Brussel, Luik, Hoei en het Centrum.
Bijzondere aandacht ging naar de E 3-werken te Antwerpen, waar een langdurige arbeidsonderbreking zware schade zou kunnen toebrengen aan de bouw van de nieuwe Schelde-tunnel. Op 25 april vorderde de regering een 150-tal stakers op voor het onderhoud van de meest essentiële tunnelwerken. De weigering van een 40-tal Nederlandse arbeiders om het werk voort te zetten, en dit ondanks een bemiddelingspoging van de Nederlandse consul-generaal, bracht de normale werkzaamheden voor het zinken van de derde tunnel-moot in het gedrang.
De staking brak uit wegens het uitblijven van de nieuwe Collectieve Arbeidsovereenkomst, die op 1 april klaar moest zijn. Werkgevers en werknemers werden het niet eens over die CAO. De vakbonden eisen een loonsverhoging van 6% over twee jaar: 3% bij het afsluiten van de CAO en 3% begin 1969. Zij willen bovendien het verschil dat thans bestaat tussen de lonen in de grote agglomeraties en elders, van 6 naar 4% herleiden. Andere eisen hebben betrekking op een inkorting van de arbeidsduur (van 45 naar 43 uur per week), het onderzoek van het zg. investeringsloon en vergoedingen voor het vervoer.
De werkgevers stellen een verhoging van de totale loonlasten voor van 3% in twee jaar: 1% in 1968 en 2% in 1969. Zij voeren aan dat de vakbondsvoorstellen ondraaglijk zijn voor het bouwbedrijf dat heeft af te rekenen met een achteruitgang van de bedrijvigheid (het aantal bouwvergunningen zou met 15 à 20% gedaald zijn).
Op 2 mei kwamen de Nederlandse gespecialiseerde arbeiders op hun beslissing terug: ingevolge de instemming van de Belgische vakbonden hervatten zij het werk aan de Schelde-tunnel.

NIEUWE LEIDING IN ABVV

Ter opvolging van secretaris-generaal *Louis Major* (65) die het ambt uitoefende sedert 1953, heeft het Algemeen Belgisch Vakverbond *Georges Debunne* tot hoofd van de organisatie verkozen.

Debunne werd geboren te Hofstade op 2 mei 1918, maar groeide op in de grensgemeente Menen. Hij is de kleinzoon van August Debunne, het eerste socialistische kamerlid in Vlaanderen. In 1937 behaalde hij het onderwijzersdiploma aan de Normaalschool Karel Buls te Brussel. Als leraar maakte hij een snelle loopbaan in de socialistische vakbond van het onderwijzend personeel. Tijdens de oorlog nam hij deel aan verzetsacties. In 1945 werd hij vast secretaris van het ABVV voor de sector „ministeries." In 1947 benoemt

---

SAMENSTELLING VAN DE SENAAT

Door de coöptatie van 24 leden op 30 april werd de Senaat definitief samengesteld. Voor de eerste maal sinds 1854 gebeurde de coöptatie bij geheime stemming. Traditioneel wordt er niet gestemd, omdat de partijen steeds evenveel kandidaten voordragen als er mandaten zijn. Thans waren er 25 kandidaten. Niet werd verkozen: minister van state *Henri Rolin* (BSP), oudvoorzitter van de Senaat en tot aan de jongste parlementsontbinding socialistisch fractievoorzitter in de Senaat.
Paul Struye (71) werd tot voorzitter van de Senaat herkozen.

De nieuwe Senaat is als volgt samengesteld:

	CVP	BSP	PVV	FDF/RW	VU	Comm.
Rechtstreeks verkozen	35 (—9)	33 (+2)	22 (—1)	5 (+4)	9 (+5)	2 (—1)
Provinciaal aangeduid	20 (—1)	13 (—1)	9 (—2)	3 (+3)	3 (+2)	— (—1)
Gecoöpteerd	9 (—2)	7 (sq)	6 (sq)	— (sq)	2 (+2)	— (sq)
Totaal	64 (—12)	53 (+1)	37 (—3)	8 (+7)	14 (+9)	2 (—2)

het ABVV-congres hem tot algemeen secretaris van de Algemene Centrale der Openbare Diensten, waarvan hij sinds 1956 de voorzitter is.

WAALSE ECONOMISCHE RAAD

Maurice Brasseur, oud-minister en gouverneur van de provincie Luxemburg, is op 29 april verkozen tot voorzitter van de Waalse Economische Raad.
Op dezelfde vergadering werden de nieuwe statuten van de Raad toegelicht. De oude Raad die ontbonden werd, was voorgezeten door de Luikse provincie-gouverneur *Pierre Clerdent.*
In de nieuwe raad van beheer zetelen dertien vertegenwoordigers van Henegouwen, elf van de provincie Luik, zes van Namen, vijf van Waals-Brabant, vijf van Luxemburg, twee van het Algemeen Christelijk Vakverbond, drie van het Algemeen Belgisch Vakverbond en vijf van de Union Wallonne des chefs d'entreprises. *(Le Soir* 1-5)

KREDIETVERSOEPELING

De kabinetsraad heeft op 19 april een KB goedgekeurd dat voorziet in een versoepeling van het kredietstelsel voor de verkoop op afbetaling. Het gaat voornamelijk om een verlaging van het voorschotbedrag en om een verlenging van de terugbetalingstermijn voor een aantal produkten. Voor de aankoop van auto's bv. wordt het voorschot van 25% op 20% van de aankoopprijs gebracht. De maatregel geldt tot eind 1968 en wordt getroffen in uitvoering van de beslissingen die de regering in Knokke trof om de economische opleving te bevorderen (pag. 68/1).

BEJAARDENTEHUIZEN

In het staatsblad van 30 april is een KB van 22 maart 1968 verschenen waarbij de normen worden vastgelegd, waaraan de tehuizen voor bejaarden moeten beantwoorden. De normen hebben niet alleen betrekking op de eerbiediging van de wijsgerige of godsdienstige overtuiging, de voeding, de hygiëne, de gezondheidszorg van de opgenomen personen, maar eveneens op hun veiligheid, op het aantal, de bekwaamheid en de moraliteit van de personen die in het tehuis werkzaam zijn, en tenslotte op de gebouwen en de boekhouding. Een ander KB bepaalt de normen m.b.t. de erkenning van de tehuizen.
Het probleem van de bejaardentehuizen werd akuut gesteld, toen in 1967 te Itterbeek 21 bejaarden bij een brand omkwamen. (zie pag. 119 /1 en 169/1-1967)

VERSLAG UNIVERSITAIRE EXPANSIE

De Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid heeft het verslag gepubliceerd van zijn speciale commissie, opgericht krachtens de wet van 9 april 1965 om de toepassing van die wet na te gaan en de vraagstukken van de universitaire expansie te bestuderen. In dit verslag (162 blz.) worden achtereenvolgens behandeld: de huidige organisatie van het onderwijs aan de universiteiten, de toestand en de evolutie van de studentenbevolking, het probleem van vraag en aanbod van academici, de functionele aanpassing van het universitaire onderwijs, de invloed van de evolutie van het studentenaantal en van de functionele aanpassing van het onderwijs op de studentenbevolking van de inrichtingen voor hoger onderwijs, de academische ziekenhuizen, de overheidsfinanciering van het universitair onderwijs.

De speciale commissie komt o.m. tot de volgende besluiten:

- Het aantal studenten verdubbelde de jongste tien jaar en zou nog eens kunnen verdubbelen van nu tot 1980. In 1957 waren er 25.000 studenten; vandaag zijn er 50.000. Die evolutie is verenigbaar met de te voorziene ontwikkeling van de economische vraag naar academisch gediplomeerden. De deelnemingscoëfficient aan het universitair onderwijs zal waarschijnlijk het meest stijgen in de provincies Limburg, Brabant en Antwerpen.
- In 1965-66 kozen op 100 studenten: 22,3 studenten geneeskunde of artsenijbereidkunde; 19,9 economische en sociale wetenschappen; 14,6 letteren en wijsbegeerte; 13,7 wetenschappen; 11,3 toegepaste wetenschappen; 9,3 rechten; 5,6 pedagogie of psychologie; 1,7 landbouwkunde; 0,9 veeartsenijbereidkunde. Niets laat veronderstellen dat die keuze constant zal blijven.
- Gelet op het grote aantal mislukkingen in de kandidaatsjaren, moet de selectieproef die de toegang tot de universiteit voorafgaat, exacter en doeltreffender worden gemaakt. Er moeten ook bruggen worden gebouwd tussen de universiteiten en de niet-universitaire inrichtingen van hoger onderwijs. Het kandidaatsdiploma moet socio-professioneel gevaloriseerd worden.
- De duur van de tweede cyclus (licentie) moet uniform op drie jaar worden gebracht. Hij moet lichter worden gemaakt en ook meer verscheiden.
- De derde cyclus, waarin de studenten zich voorbereiden op een onderwijs- en speurwerkloopbaan, moet systematisch maar soepel worden georganiseerd. De academisch gediplomeerden moeten tijdens hun loopbaan worden bijgewerkt door de universiteiten. Inzake de graden en titels moet men letten op de bepalingen i.z. de toegang tot activiteiten in de Europese Gemeenschap.
- De verantwoordelijke academische overheden zouden in volle vrijheid moeten overgaan tot bepaalde functionele hergroeperingen van faculteiten, leerstoelen en instituten.
- De pedagogische methodes en apparatuur moeten verder verbeterd en gerationaliseerd worden.
- De inter-universitaire samenwerking moet worden bevorderd.
- De academische ziekenhuizen moeten worden geïntegreerd in de programmatie van de ziekenhuizen in het algemeen.
- De wetenschapsbegroting van het rijk zou tot en met 1980 jaarlijks met ten minste 7,6% moeten aangroeien.

DE ZAAK-AID

Op 11 april hebben militairen van het zesde linie-bataljon, op verzoek van de US Agency for International Development (AID) en op bevel van defensieminister *Poswick,* terreinen bezet van de firma *Hansa-Camerman,* gelegen in het Antwerpse havengebied. Tengevolge van een klacht, ingediend door de firma, eiste het Belgische gerecht de terugtrekking van de troepen. Op 15 april werden de terreinen ontruimd. De pers besteedde heelwat aandacht aan het incident en sprak van een „militaire operette". *(Het Nieuwsblad* 25-4)
De firma Hansa-Camerman is een onder-aannemer van het autoherstelbedrijf NV Adriaenssens te Hoboken dat sedert nov. 1964 voor rekening van de AID — afhankelijk van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken — afgedankt VS-legermaterieel (vooral vrachtwagens en dgl.) herstelt, waarna dit verder verscheept wordt naar ontwikkelingslanden. De jongste maanden was een geschil gerezen tussen de AID die de firma verweet rekeningen in te sturen voor niet-uitgevoerde bestellingen, en de NV Adriaenssens die beweerde dat de AID haar rekeningen niet betaalde. Amerikaanse deskundigen waren door de AID naar Antwerpen gezonden om de boekhouding van de firma te controleren. Op 12 april liet de AID weten dat het contract per 30 april opgezegd was. Het optreden van het Belgische leger bracht het conflict van het juridische in het openbaar domein.
De VS-ambassade publiceerde een communiqué waarin o.m. verklaard werd dat de AID terreinen huurde van de betrokken firma's en dat in het verleden reeds diefstallen van materieel vastgesteld waren. „Met het oog op de opzegging van het contract tussen de AID en de ondernemer, aldus de ambassade, heeft het agentschap de bescherming en de veiligheid van de eigendom van de Amerikaanse regering

willen verzekeren. Na de mogelijkheid te hebben onderzocht om op korte termijn te Antwerpen een voldoende aantal burgerlijke bewakers te vinden, besloot de Amerikaanse ambassade te Brussel aan het Belgische leger te vragen, of het mits betaling voor een veiligheidswacht kon zorgen. Na het akkoord te hebben bekomen van de minister van landsverdediging werd een verkenning gedaan van de plaatsen, voor de bescherming waarvoor een veiligheidswacht werd verschaft door het Belgische leger".
Volgens de pers moesten de Belgische soldaten beletten dat de NV Adriaenssens het materieel van de AID in beslag zou nemen, als waarborg voor een schuld van 30 mln fr. Minister Poswick en de bevelvoerende officier van het zesde liniebataljon werden in kortgeding voor de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen gedaagd. Op 27 april besliste de rechtbank de minister buiten de zaak te stellen. Het ministerie van landsverdediging liep een veroordeling op, omdat het de terreinen van de firma's had doen betreden. Het verzoek van de firma's om het Amerikaanse materieel onder sekwester te plaatsen, werd ingewilligd. Tenslotte werden boekhouddeskundigen aangewezen om de rekeningen van de firma's en van de AID na te gaan.

FRANKRIJK

DE INVOERING VAN TV-RECLAME

Met de verwerping van de motie van wantrouwen van de Fédération tegen het regeringsbeleid inzake de publiciteitsmedia op 24 april is waarschijnlijk een einde gekomen aan het maandenlange touwtrekken tussen de regering en de oppositie over de invoering van reclame in de uitzendingen van de Franse staatstelevisie, de Office de Radiodiffusion-Télévision Française (ORTF).
Naar aanleiding van de bekendmaking van de regering, dat men de invoering van de reclame op de televisie bij decreet wilde regelen, diende de afgevaardigde van de Fédération, *Roland Dumas,* een wetsvoorstel in dat een aanvulling op art. 34 van de grondwet beoogde. Deze aanvulling hield in, dat „belangrijke wijzigingen in de financiering van openbare instellingen" (dus ook de ORTF) bij de wet dient te geschieden. Hierdoor zou het mogelijk worden, dat het parlement zich zou uitspreken over de televisie-reclame. De regering, die de agenda van het parlement vaststelt, had toegezegd, dat zij het probleem door het parlement zou laten behandelen, zonder echter een termijn aan te geven. Hierdoor zou een behandeling ná uitvoering van het decreet ook mogelijk zijn.
Op 30 jan. gaf de Constitutionele Raad een, door de regering gevraagd oordeel over de voorgestelde regeringsmaatregelen. Volgens dit oordeel „zijn de maatregelen, onderworpen aan het onderzoek van de Constitutionele Raad, reglementair, maar slechts voorzover zij niet in strijd zijn met de grondregels van het openbaar lichaam uit deze categorie." Deze uitspraak werd algemeen gezien als dubbelzinnig en vatbaar voor verschillende interpretaties. *Maurice Duverger* kwalificeerde haar in *Le Monde* (1-2) als „een salomonsoordeel" en de *Figaro* noemde haar „zowel voor de specialisten als voor de leken moeilijk te begrijpen." Minister van voorlichting, *Gorse,* verklaarde dat de uitspraak in overeenstemming met de opvatting van de regering was, waardoor reclame op de televisie bij decreet kon worden ingevoerd.
De kwestie van de reclametelevisie kwam in een nieuw stadium, toen premier *Pompidou* op 17 maart in een rede in Ajaccio voor gaullistische parlementariërs aankondigde bij aannemen van het wetsontwerp van Dumas tot aanpassing van de grondwet, het parlement te zullen ontbinden en vervroegde verkiezingen uit te schrijven. De regering had te voren bij verschillende gelegenheden duidelijk gemaakt, dat zij het wetsontwerp zag als een inbreuk op de grondwet, waardoor het bestaande evenwicht zou worden verstoord.
Met deze aankondiging van premier Pompidou werd volgens *Le Monde* (19-3) het debat van een technisch en juridisch vlak op het vlak van de algemene politiek gebracht. Naar waarnemers meenden, rekende de regering er op, dat de onafhankelijk-republikeinen van *Giscard d'Estaing* met de regering mee zouden stemmen en het niet op een crisis wilden laten aankomen. Dit ondanks het feit dat de onafhankelijk-republikeinen het voorstel van de oppositie steunden. De regering had echter het wetsvoorstel, ondanks aandringen van onafhankelijk-republikeinen en leden van het democratisch centrum nog niet op de agenda van het parlement geplaatst en zij liet onzekerheid bestaan wanneer dit zou gebeuren.
Bij de heropening van de parlementaire zitting op 4 april en de bekendmaking van de definitieve tekst door een speciale parlementscommissie, vroeg Dumas om plaatsing van het ontwerp op de agenda.
Tot verrassing van de oppositie maakte premier Pompidou bekend dat de regering het ontwerp inderdaad op de agenda geplaatst had, en daarmee de vertrouwenskwestie stelde. De behandeling zou hierdoor al op 17 april plaatsvinden.
Volgens *Le Monde* (17-4) voorkwam de regering hiermee, dat de Nationale Vergadering zich zou uitspreken over de inhoud van het wetsvoorstel van Dumas. De regering zou verwerping vragen, waarna de oppositie binnen 24 uur met een motie van wantrouwen moest komen, omdat anders het voorstel automatisch verworpen was.
Na deze bekendmaking van premier Pompidou raakte de oppositie verdeeld over de vraag of het wetsontwerp van Dumas moest worden gehandhaafd of ingetrokken. Door intrekking zou ruimte komen voor een, door verschillende leden belangrijker geachte, motie van wantrouwen inzake de economische en sociale politiek van de regering.
Op de zitting van 17 april trok Roland Dumas zijn wetsvooorstel in, en werd het vervangen door een motie van wantrouwen tegen het gehele regeringsbeleid inzake de publiciteitsmedia. Hierin werd de eenzijdige publiciteit van de ORTF en het gebruik door de regering van de ORTF als propaganda-apparaat becritiseerd. De regering zou door de invoering van reclametelevisie de vrije pers een slag willen toebrengen en de verdwijning van verschillende kranten bewerkstelligen.
Volgens een opinieonderzoek in februari bleek 17% van de ondervraagden vóór invoering van reclame op de televisie en 41% tegen. De rest liet het onverschillig. De regering heeft aangekondigd met de extra gelden van de reclame, die volgens het Nederlandse systeem in blokjes voor en na het nieuws zal worden uitgezonden, heel Frankrijk in staat te stellen het tweede net te ontvangen en „schaduwzones" te elimineren, waar zelfs het eerste net niet ontvangen wordt.
De felste tegenstand tegen televisiereclame kwam van de dag- en weekbladen, die vaak voor een zeer groot deel voor hun inkomsten afhankelijk zijn van reclame. Sommige Franse kranten staan aan de rand van de ondergang en zij zouden door de invoering van reclame op de televisie verdwijnen.
Op 23 en 24 april volgde het debat over de motie van wantrouwen. Tij-

dens dit debat werd door de oppositie de subjectiviteit van de ORTF aangevallen en betoogde zij, dat een zaak die het recht van vrije meningsuiting betreft, tot de bevoegdheden van het parlement behoort. Dit werd door de regering afgewezen.
Bij de stemming op 24 april werd de motie van wantrouwen verworpen met 236 stemmen voor; de grootst mogelijke minderheid, omdat de leden van het democratisch centrum deze maal met de oppositie meestemden.
Nu de motie verworpen is acht de regering zich gerechtigd bij decreet de reclame op de televisie in te voeren.

KANUNNIK KIR

Op 92-jarige leeftijd is in Dijon overleden kanunnik *Félix Kir*, burgemeester van Dijon en tot 1967 lid van de Nationale Vergadering.



Hij werd geboren op 22 jan. 1876 in Alise-Seinte-Reine (Bourgondië).
Bij het aanbreken van de Tweede Wereldoorlog was hij kanunnik in Dijon en nam tijdens de bezetting de functie van burgemeester waar. Hij speelde een leidende rol in de Franse verzetsbeweging en werd wegens zijn anti-Duitse uitlatingen enkele malen gearresteerd, maar telkens weer vrijgelaten. In 1944 werd een aanslag op hem gepleegd door pro-Duitse Franse politie. Hij werd zwaar gewond, maar overleefde het.
Na de oorlog werd hij in april 1945 gekozen tot burgemeester van Dijon. Tot aan zijn dood heeft hij deze functie behouden. In okt. 1945 werd hij met grote meerderheid gekozen als vertegenwoordiger van het district Dijon in de Nationale Vergadering. Hierin zetelde hij als onafhankelijke. Tot de verkiezingen van maart 1967 (pag. 177/1-1967) heeft hij zijn zetel behouden. Bij deze verkiezingen werd hij verslagen door Robert Poujade, die later secretaris-generaal van de Unie van de Democraten voor de V-de Republiek werd (pag. 87/3).
In zijn parlementaire periode was Kir tegenstander van de „force de frappe" en pacifist. Hij streefde naar Frans-Russische vriendschap, waardoor hij in conflict kwam met zijn kerkelijke superieuren. Hij sloot een vriendschapsverdrag tussen Dijon en Stalingrad. (Le Monde 27-4, The Times 26-4, NRC 27-4)

GENERAAL AILLERET OMGEKOMEN. ZIJN OPVOLGING

De stafchef van de Franse strijdkrachten, generaal *Charles Ailleret*, is op 9 maart om het leven gekomen, toen de DC-6, waarin hij zat op het eiland La Réunion tegen een heuvel vloog.
Twee dagen tevoren, op 7 maart, had de ministerraad besloten generaal Ailleret nog een jaar in zijn functie van stafchef van de strijdkrachten te handhaven. De datum van zijn pensionering werd uitgesteld tot 26 maart 1969.
Generaal Ailleret was stafchef van de strijdkrachten sinds juli 1962 en belast met de opbouw van de Franse kernstrijdmacht. Hij was voorstander van een defensie „gericht naar alle windstreken" (pag. 14/1). De verlenging van de dienstperiode van Ailleret werd algemeen gezien als een poging van de regering de rivaliteit tussen de strijdmacht-onderdelen te beperken. Voor de vierde generatie van de „force de frappe" bestaat nl. een keuzemogelijkheid tussen intercontinentale raketten voor de luchtmacht, of atoomduikboten met raketten van het type Polaris voor de marine. Ailleret werd in staat geacht overeenstemming tussen beide onderdelen te bereiken.

Charles Ailleret werd geboren op 26 maart 1907 in Gassicourt bij Parijs. Hij volgde de Ecole polytechnique. Van 1928 tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog diende hij bij de artillerie. Hierna nam hij deel aan het verzet en werd in 1944 door de Duitsers gedeporteerd.
Na de oorlog maakte hij snel carrière. Hij werd in 1956 benoemd tot brigade-generaal en in 1959 tot generaal-majoor.

Op 11 maart werd bekendgemaakt, dat de chefstaf van de Franse landstrijdkrachten, generaal *Emile Cantarel*, was benoemd tot voorlopige opvolger van generaal Ailleret.
Op 27 maart volgde de benoeming van generaal *Michel Fourquet* (53) tot stafchef als opvolger van generaal Ailleret. Generaal Fourquet was op het moment van zijn benoeming ministerieel gedelegeerde voor bewapeningsvraagstukken. Fourquet staat bekend als één van de krachtigste aanhangers van de theorie van Ailleret over de verdediging „naar alle windstreken". Ook is hij voorstander van de door Ailleret bepleite grotere bevoegdheden voor de stafchef.

oost-europa

TSJECHOSLOWAKIJE

REACTIES IN OOST-EUROPA OP DE ONTWIKKELINGEN IN PRAAG

Op 23 maart hebben in Dresden in Oost-Duitsland de partij- en regeringsleiders vergaderd van de Sowjet-Unie, Bulgarije, Oost-Duitsland, Hongarije, Polen en Tsjechoslowakije. Het overleg, dat tevoren niet was aangekondigd, betrof volgens westelijke waarnemers de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije en wellicht ook Polen. Blijkens het op 24 maart gepubliceerde communiqué werd van gedachten gewisseld over „problemen van uitzonderlijk belang met betrekking tot de ontwikkeling en de samenwerking op politiek en economisch terrein." Het communiqué zegt o.m.:

„Met betrekking tot de Europese veiligheid hebben de gesprekspartners bijzondere aandacht geschonken aan de toename van de militaristische en neo-nazistische activiteiten in West-Duitsland, zowel als aan de recente, tegen de Duitse Democratische Republiek en de andere socialistische landen gerichte ondernemingen van de regering-Kiesinger-Brandt.
De delegaties van de broederpartijen waren eenstemmig van mening dat, rekening houdend met de huidige internationale situatie, een toegenomen waakzaamheid van groot belang is tegenover de agressieve dreiging zowel als de ondergrondse activiteiten welke de imperialistische krachten trachten uit te oefenen tegen de landen van de socialistische gemeenschap. De delegaties hebben hun vastbeslotenheid tot uitdrukking gebracht om de nodige maatregelen te nemen om de samenhang van de socialistische landen op basis van het marxisme-leninisme en het internationale proletariaat te handhaven.
Eenstemmig werd bevestigd, dat binnenkort maatregelen zullen worden genomen ter versterking van het pact van Warschau en zijn strijdkrachten en van de economische opbouw van de socialistische gemeenschap. De deelnemers zijn overeengekomen om binnenkort een conferentie op het hoogste niveau te organiseren teneinde de gemeenschappelijke economische problemen te onderzoeken.
Een uitwisseling van wederzijdse meningen en inlichtingen over de situatie in de socialistische landen heeft plaatsgevonden. De vertegenwoordigers van de Tsjechoslowaakse communistische partij en regering hebben de deelnemers inlichtingen verstrekt over het huidige stadium van de uitvoering van de in januari jongstleden door het plenum van het centrale comité van de Tsjechoslowaakse CP genomen besluiten, welke besluiten ten doel hebben de realisering van de politiek zoals die werd gedefinieerd door het dertiende congres van hun beweging. De deelnemers hebben hun overtuiging tot uitdrukking gebracht, dat de arbeidersklasse en alle werkers van Tsjechoslowakije de voortzetting zullen verzekeren van de socialistische opbouw

van het land onder de leiding van de Tsjechoslowaakse communistische partij."

Radio Praag noemde in een commentaar op 24 maart de ongerustheid in Moskou, Oost-Berlijn en Warschau ongegrond. De publieke opinie in deze landen was slecht geïnformeerd over deze binnenlandse aangelegenheid van Tsjechoslowakije. De radio sprak waarderend over de reacties van Joego-Slavië, Roemenië en Hongarije en noemde de informatie van de publieke opinie in het westen in het algemeen voldoende en juist.

In de SU was aanvankelijk over de gebeurtenissen in Praag (en in Warschau) in het geheel niet bericht. Eerst het aftreden van Novotny als president werd — zonder voorgeschiedenis en achtergrond — bericht.

Hoewel de verkiezing van gen. Svoboda tot president (pag. 280/1) door de SU werd toegejuicht, bleek uit persverslagen over de zittingen van het Tsjechoslowaakse CC dat de Sowjetrussische leiders het democratiseringsproces met grote bezorgdheid gadeslaan. Kenmerkend waren de tijd en de inhoud van de berichtgeving over het nieuwe Actieprogramma (zie pag. 302/1) dat op 10 april in Praag werd gepubliceerd. Eerst op 17 april maakte de *Prawda* melding van het programma.

Het blad liet daarbij de nadruk vallen op die passages, waarin de voortdurende solidariteit van Tsjechoslowakije met de SU wordt genoemd. Alle controversiële gedeelten van het programma bleven de lezers onthouden.

De meest uitgesproken kritiek op de hervormingen is tot nu toe uit Oost-Duitsland gekomen, waar partij-ideoloog Kurt Hager op 26 maart verklaarde dat de Westduitse propaganda „gretig de uitspraken aanhaalt van de minister van bosbouw, Josef Smrkovsky, en lange verslagen geeft van de aanvallen van journalisten en auteurs op de leidende rol van de partij en de leden van de regering." Hager suggereerde in zijn rede collaboratie van Smrkovsky met de „Duitse imperialisten."

De toenmalige minister van buitenlandse zaken, David, ontbood de Oostduitse ambassadeur in Praag bij zich om officieel tegen de kritiek te protesteren.

De reacties uit Hongarije waren gematigder. Grote aandacht verkreeg de verklaring van partijtheoreticus Komocsin in een radiorede, waarin hij Tsjechoslowakije waarschuwde niet de weg op te gaan van de Hongaarse revolutie in 1956 en als zijn mening te kennen gaf, dat het „opportuun" zou zijn, indien de communistische partij het democratiseringsproces zou leiden. „In overeenstemming met deze vereiste", aldus Komocsin, „is het wenselijk dat de krachten van het socialisme en het leiderschap van de partij de anarchistische pogingen, die emotioneel geleid worden en welhaast onvermijdelijk in de vroegere toestand zijn opgetreden, overwinnen." Volgens Komocsin „is het, met de herinnering aan de ondervindingen van Hongarije in 1956, in Tsjechoslowakije noodzakelijk geworden op twee fronten ten strijde te trekken, teneinde de verwezenlijking van de principes waartoe is besloten te bereiken: tegen de vertragend werkende conservatieve krachten en tegen nationalistische rechtse krachten, die de bourgeois-republiek idealiseren."

Steun voor de democratisering kwam uit Joego-Slavië. Bij een bezoek aan de Mongoolse hoofdstad Oelan Bator, zei president Tito in een rede dat de coëxistentie-politiek zoals de Joegoslavische communisten deze zien, wordt gekenmerkt door een voortdurend proces van democratisch voortschrijdende ontwikkeling in de interne betrekkingen, welke vastgeroeste posities in de maatschappij uitsluit. Revolutionaire maatschappelijke omwentelingen kunnen niet tegen worden gehouden in die landen waar de omstandigheden voor een dergelijke ontwikkeling rijp zijn. Niemand heeft het recht zich van buiten af in dergelijke binnenlandse ontwikkelingsprocessen te mengen. De betrekkingen tussen volkeren en staten kunnen niet worden gegrond op reeds achterhaalde opvattingen, die de voortgaande ontwikkeling in de wereld verhinderen en geen rekening houden met het streven van de volkeren naar vrijheid en onafhankelijkheid en nieuwe maatschappelijke verhoudingen.



1 mei-viering in Praag. In het midden partijleider Dubcek; verder v.l.n.r. vice-premier G. Husak, president Svoboda, de voorzitter van het Nationale Front, F. Kriegel, en het lid van het presidium van de CCSR, J. Piller.

TAAKVERDELING SECRETARIAAT - BUITENGEWOON PARTIJCONGRES?

Tijdens de jongste zitting van het centrale partijcomité (pag. 280) heeft het presidium op 16 april voor het eerst de taakomschrijving van haar zes secretarissen bekendgemaakt. Deze luidt als volgt:

Alexander Dubcek - partij-organisatie, defensie en veiligheid; Cestmir Cisar - wetenschap, onderwijs, cultuur en massa informatiemedia; Alois Indra - communistische activiteiten in het Nationale Front, in massa-organisaties en in staatsinstellingen; Drahomir Kolder - partij economische politiek en zware industrie; Josef Lenart - internationale betrekkingen en partij-opvoeding; Stefan Sadovsky - landbouw en voedselvoorziening, lichte industrie en financiële zaken van de partij.

Op 26 april heeft Dubcek op een bijeenkomst van Praagse communisten verklaard voorstander te zijn van de bijeenroeping van een buitengewoon partijcongres, waardoor de mogelijkheid geschapen zou worden een nieuw centraal partijcomité te kiezen. Volgens de geldende bepalingen zou het volgende partijcongres pas midden 1970 gehouden worden.

TAAKVERDELING KERNKABINET: REGERINGSPROGRAMMA

Op 16 april heeft de regeringswoordvoerder, *Frantisel Kolder,* de taken bekendgemaakt die zijn toebedeeld aan de ministers van het kernkabinet, d.z. de premier en de 5 vice-premiers. Deze verdeling luidt als volgt:



Prof. Ota Sik, die als vice-premier is belast met ontwikkeling en uitvoering van de door hem ontworpen economische hervormingen.

Oldrich Cernik - defensie, veiligheid en buitenlandse politiek; Peter Colotka - wetgeving; Frantisek Hamouz - Comecon aangelegenheden en buitenlandse handel; Gustav Husak - grondwetsaangelegenheden, sociale organisaties en kerkelijke aangelegenheden; Ota Sik - ontwikkeling en uitvoering van economische hervormingen; Lubomir Strougal - hoofd van de nieuw opgerichte economische raad (pag. 281/2).

Regeringsverklaring

Op 24 april heeft premier *Cernik* voor de Nationale Vergadering zijn regeringsverklaring afgelegd. De verklaring sluit aan bij het Actieprogramma van de partij (pag. 302 /1) en bevat o.m. het volgende:

BINNENLANDSE POLITIEK: Alle noodzakelijke maatregelen voor een volledige ontwikkeling van de burgerrechten en vrijheden zullen genomen worden, waaronder ook begrepen zullen zijn de waarborgen voor politieke, economische en culturele gelijkberechtiging van nationale minderheden, zoals Hongaren, Polen, Oekraïners en Duitsers (het is voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog dat ook aan de ca 140.000 Duitsers gelijkberechtiging wordt toegezegd). Ook zal aandacht worden geschonken aan de verhoudingen tussen Tsjechen en Slowaken, rehabilitatie, vrijheid van beweging en emigratie.

Wat betreft de verhouding tot de kerken, zal de regering uitgaan van het beginsel dat gelovige burgers volwaardige leden van de maatschappij zijn, die een actief aandeel hebben in het oplossen van alle problemen van de socialistische republiek. De regering zal er voor waken dat de godsdienstvrijheid wordt geëerbiedigd, maar verwacht daar tegenover van de kerken en de geestelijkheid volledige loyaliteit en opbouwende steun.

ECONOMIE: Cernik achtte herstructurering van de industrie noodzakelijk, met daaraan onvermijdelijk verbonden opheffing van niet-rendabele ondernemingen, ontslagen en omscholing van arbeidskrachten, vèrgaande loonstop als middel tegen inflatie en modernisering van verouderde capaciteiten. Het op gang brengen van de verwaarloosde woningbouw, noemde hij voorts als één van de meest nijpende problemen. Aangaande de economische betrekkingen met het buitenland wil de regering tot een intensievere handel met de hoog-geïndustrialiseerde landen van het westen komen en haar betrekkingen met de COMECON-landen in een voor Tsjechoslowakije rendabele richting sturen. Verder zou de kroon binnen enkele jaren tot een volledig converteerbare valuta moeten worden gemaakt. Om dit doel te bereiken zal het organisatie-beginsel in de economie grondig gewijzigd worden, het concurrentiebeginsel zal worden ingevoerd, het kunstmatig prijssysteem zal herzien worden en het marktmechanisme tot een regulerende factor worden gemaakt. Cernik wees er op dat buitenlandse kredieten welkom zijn, wanneer er althans geen politieke voorwaarden aan zouden worden geknoopt.

Rede Dubcek

Gedurende de debatten n.a.v. de regeringsverklaring die in de Nationale Vergadering plaatsvonden, verklaarde partijleider Dubcek, in zijn kwaliteit van parlementslid, o.m. dat de verwezenlijking van de scheiding der machten „een bestandsdeel is van ons democratiseringsproces." Het belangrijkste politieke probleem van de socialistische democratie bestond nu en in de toekomst hierin, dat de bevolking werkelijk subject en niet alleen object van het politieke leven moest zijn. „De communistische partij van Tsjechoslowakije vormt de garantie, dat onze pogingen om het socialisme in ons land opnieuw te laten beleven en de socialistische democratie volledig te ontwikkelen, niet alleen ondernomen zullen worden vanuit een nauwe nationale gezichtshoek", aldus Dubcek, die voorts zei: „De grote strijd van vooruitstrevende krachten in de wereld heeft ons nooit onverschillig gelaten, en zal dat ook in de toekomst niet doen."

BENOEMINGEN

Op 18 april heeft de Nationale Vergadering dr. *Josef Litera* ontheven van zijn functie als voorzitter van het Hooggerechtshof en in zijn plaats dr. *Otomar Bocek* benoemd.

Op 19 april maakte het persbureau *CTK* bekend dat luit-gen. *Karel Rusov* was benoemd tot stafchef van het leger, als opvolger van gen. *Otakar Rytir,* die de laatste tijd werd gekritiseerd wegens zijn pro-Novotny houding.

Op 27 april werd dr. *Bohumil Simon* tot nieuwe voorzitter van de Praagse partijorganisatie gekozen.

De vorige voorzitter, *Martin Vaculik,* die als kroonprins van Novotny werd beschouwd, besloot van een nieuwe kandidatuur af te zien.

HERZIENING PROCESSEN EN REHABILITATIES

Op 31 maart hebben meer dan 3000 voormalige slachtoffers van het stalinisme in Praag besloten een vereniging te stichten, de „Club van 231", die hun belangen moet behartigen en hun rehabilitatie moet bespoedigen (het getal 231 slaat op art. 231 van het Wetb. van Strafrecht over „de verdediging van de republiek" op grond waarvan tienduizenden Tsjechen en Slowaken ter dood of tot langdurige gevangenisstraffen werden veroordeeld). Nadat op 2 april in de pers een open brief was verschenen waarin werd gevraagd om een onderzoek naar de omstandigheden die tot de dood van *Jan Masaryk,* de minister van buitenlandse zaken ten tijde van de communistische staatsgreep in 1948, hebben geleid kwam op 3 april de mededeling van het openbaar ministerie, dat reeds met dit onderzoek was begonnen.

De officiële, nooit bevestigde doch evenmin sterk betwiste lezing van de dood van Masaryk is altijd geweest, dat hij op 10 maart 1948 zelfmoord heeft gepleegd door zich uit het raam van zijn ministerie naar beneden te laten vallen. In de Tsjechoslowaakse pers is de laatste tijd de mogelijkheid van moord ter sprake gebracht. Zelfs werd eenmaal gesteld dat de geheime dienst van de SU daarin de hand zou kunnen hebben gehad.

Op 10 april maakte het persbureau *CTK* bekend, dat het Hooggerechtshof een herziening van het proces tegen de voormalige minister van binnenlandse zaken, *Rudolf Barak,* die in 1962 tot 15 jaar gevangenisstraf was veroordeeld, voorbereidde.

De partijleiding besloot de schrijver *Ladislav Mnacko,* die in 1967 naar Israël vertrok uit protest tegen het pro-Arabische standpunt van de toenmalige machthebbers (pag. 552 /3-1967), het staatsburgerschap terug te geven, dat hem bij decreet van 16 aug. 1967, tezamen met het lidmaatschap van de partij en al zijn onderscheidingen, was algenomen.

ZELFMOORDEN

Naar op 1 april bekend werd, heeft de eerste vice-president van het Hooggerechtshof, dr. *Josef Brestansky,* die sinds 28 maart werd vermist, zelfmoord gepleegd. Brestansky was speciaal belast met herziening van vonnissen uit de Stalinistische periode. Ook de voormalige gevangenisarts *Josef Sommer* en de leider van een afdeling van de Praagse politie, dr. *Josef Pocepicky,* hebben de hand aan zichzelf geslagen.

teksten

HET ACTIEPROGRAMMA VAN DE TSJECHOSLOWAAKSE COMMUNISTISCHE PARTIJ

Het Centrale Comité van de Tsjechoslowaakse communistische partij heeft tijdens haar jongste plenaire zitting op 5 april een actieprogramma, „De weg van Tjechoslowakije naar het socialisme", goedgekeurd (pag. 281/2). Dit document, dat ca. 24.000 woorden telt, werd op 10 april te Praag gepubliceerd. Het geeft een overzicht van de discussies sinds jan. 1968.

Allereerst schetst het de historische ontwikkeling na de Eerste Wereldoorlog en stelt hierbij vast, dat de Eerste Republiek weliswaar een liberale nationaliteitenpolitiek gevoerde heeft, maar de eigen aard van de Slowaakse natie genegeerd heeft. Tsjechoslowakije heeft als eerste industrieland de reorganisatie van de maatschappij in socialistische zin voltrokken. Na febr. 1948 is men de weg van de socialistische opbouw opgegaan. Met de grootte van deze taak hielden stellig niet alleen de prestaties gelijke tred, maar ook de gebreken en de deformaties. Deze etappe is door gebrek aan ervaring en inzicht en door dogmatisme en subjectivisme gekenmerkt. Het actieprogramma stelt voorts o.a. (tussenkopjes red. KHA):

De maatschappelijke crisis

„Het gaat erom de oorzaken van de diepe maatschappelijke crisis te overwinnen: Sinds het einde van de vijftiger jaren is onze maatschappij in een nieuwe ontwikkelingsfase getreden. Op grond van dit feit werd langzamerhand een politieke lijn ontworpen, die wij op creatieve wijze willen voortzetten en ontwikkelen. Voor de huidige etappe is karakteristiek dat:

1) er reeds geen antagonistische klassen meer bestaan en de voornaamste karaktertrek van de interne ontwikkeling het proces van de toenadering van alle sociale groeperingen in onze maatschappij wordt;

2) de tot dusver gevolgde methodes van leiding en organisatie van de economie uit de tijd zijn en dringend wijziging behoeven, d.w.z. door een economisch stelsel van leiding vervangen moeten worden dat in staat moet zijn tot een ommekeer naar intensieve groei te leiden;

3) het noodzakelijk zal zijn de inpassing van het land in het proces van de wetenschappelijk-technische revolutie voor te bereiden. Dit vereist een bijzonder intensieve samenwerking van arbeiders en boeren met de technische en geschoolde intelligentsia en zal bijzonder hoge eisen aan kennis en bekwaamheid alsmede aan de toepassing van de wetenschap stellen.

4) een brede speelruimte van maatschappelijke initiatieven, openbare meningsuiting en democratisering van het gehele maatschappelijke en politieke stelsel letterlijk tot voorwaarde voor een dynamische socialistische maatschappij wordt — tot voorwaarde dat wij in de concurrentiestrijd voor de wereld staan en eervol onze verplichtingen tegenover de internationale arbeidersbeweging vervullen (. . .)

Het conserveren van methodes uit de tijd van de klassenstrijd heeft kunstmatige spanningen in onze maatschappij opgeroepen tussen sociale groeperingen, naties en nationaliteiten, tussen verschillende generaties, tussen communisten en partijlozen.

De dogmatische opvattingen staan een onbelemmerde en vlotte herwaardering van de voorstellingen over het karakter van de socialistische opbouw in de weg. (. . . .) Dit heeft geleid tot een overhaaste uitbreiding van de zware industrie, tot een buitensporig hoge vraag naar arbeidskrachten en grondstoffen en tot kostbare investeringen. Een dergelijke economische politiek, die administratief via richtlijnen uitgevoerd werd, was reeds niet meer in overeenstemming met de economische behoeften en mogelijkheden van het land. Zij heeft veeleer tot de uitputting van zijn materiële en menselijke krachtbronnen geleid. (. . .) Deze fouten werden vooral door het oude stelsel van leiding middels directe richtlijnen teweeggebracht, in stand gehouden en steeds opnieuw begaan: economische instrumenten, vormen van goederen- en geldverkeer en marktrelaties werden door directe instructies van het centrum vervangen. De socialistische onderneming heeft zich niet ontwikkeld. In het economische leven werden zelfstandigheid, arbeidslust, vakbekwaamheid noch persoonlijk initiatief erkend, maar in tegendeel onzelfstandigheid, gehoorzaamheid en eventueel strijkages t.a.v. de overheid. De diepere oorzaak van het feit, dat achterhaalde methodes van economische leiding zich konden handhaven, lag in de deformatie van het politieke stelsel. De socialistische democratie werd niet op tijd verruimd, de methodes van de revolutionaire dictatuur ontaardden in een bureaucratisch stelsel en werden tot een belemmering voor de ontwikkeling op alle terreinen van ons leven. Zo gingen politieke fouten samen met economische moeilijkheden en veroorzaakten deze een mechanisme van de hulpeloosheid en de kloof tussen theorie en praktijk. (. . . .) Vandaar doen zich nu nog de moeilijkheden voor, waarop de werkers dagelijks stuiten: het sinds jaren bestaande, langzame groeitempo der lonen, de stagnatie van het levenspeil en met name de als maar grotere achterstand op de hoogontwikkelde industriestaten op het gebied van de infrastructuur, de catastrofale toestand van het woningenbestand, de onvoldoende woningbouw, het gebrekkige verkeersstelsel, de slechte kwaliteit van goederen en dienstverlening, het cultuurloze karakter van het milieu, kortom het geheel der verhoudingen, welke juist de menselijke factor en de mogelijkheden tot ontwikkeling van de menselijke capaciteiten en de activiteit van de mens, welke voor de socialistische maatschappij van beslissende betekenis zijn, gevoelig treffen. (. . .) De partij steunt op de arbeidersklasse en zal ook verder daarop steunen. (. . .) In het verleden hadden de arbeiders niet altijd de mogelijkheid hun directe en specifieke belangen tot gelding te brengen. Daarom zal de partij zich bezighouden met de activering van het maatschappelijk leven van de arbeiders en met het scheppen van voldoende ruimte voor het uitoefenen van al hun politieke en sociale rechten door tussenkomst van de politieke en vakverenigingsorganisaties en door de versterking van de democratische invloed van het geheel der werkenden op de leiding van de produktie. (. . . .) Eén van de belangrijkste resultaten van de veranderingen van de maatschappelijke structuur was de schepping van een nieuwe sociale groepering, welke organisch met de arbeidersstand vergroeit — de coöperatieve boeren. Dit feit moet in politiek opzicht volledig gewaardeerd worden. De partij zal naar een totale economische rechtsgelijkheid van de landbouw met de industrie streven en opkomen voor de waardering van de maatschappelijke betekenis van de agrarische arbeid. (. . .) Op overeenkomstige wijze zal het nodig zijn te begrijpen dat ook het karakter van onze intelligentsia zich progressief gewijzigd heeft. Deze werd tot een in het volk verankerde, socialistische intelligentsia. Zij vormt een kracht die op creatieve wijze aan de ontwikkeling van de maatschappij deelneemt en het gehele volk de rijkdom van wetenschap en cultuur doet toekomen. In onze huidige intelligentsia vinden de overige werkenden hun medestander met een eigen potentiële kracht. De steeds nauwere samenwerking van de technische intelligentsia met de arbeiders in de collectieve produktiebedrijven levert tegelijkertijd een bewijs van het proces van de overwinning van de vroegere klassengrenzen. De partij zal de groeiende eenheid van de intelligentsia met de overige werkers steunen en zij zal tegen de onderwaardering van de rol van de intelligentsia in onze maatschappij strijden, zoals deze de laatste tijd bestond. Zij zal alles bestrijden, wat de betrekkingen tussen de intelligentsia en de arbeiders verstoort. Zij zal zich voor een rechtvaardige beloning van de gecompliceerde en geestelijk-creatieve arbeid inzetten (. . . .)

De schadelijkheid van het nivelleren schuilt daarin dat gelummel, luilakkerij en niet verantwoordelijk zijn bevoordeeld worden en daarentegen opofferingsgezinde en actieve werkers benadeeld worden dat ongeschoolde arbeiders tegenover geschoolde, technisch en vakkundig minder ontwikkelden tegenover begaafde en initiatiefvolle mensen begunstigd worden.

Wanneer wij ons momenteel inspannen voor de afschaffing van de nivellering en streven naar het doen gelden van het prestatiebeginsel bij de waardering van de werkers, dan willen wij daardoor geen nieuwe geprivilegieerde groep scheppen. Wij willen dat op alle gebieden van ons maatschappelijk leven de beloning van de mens van de maatschappelijke betekenis en het nuttige resultaat van zijn arbeid afhangt, van de ontplooiing van zijn arbeidsinitiatief, de graad van de verantwoordelijkheid en het risico. (. . .)

De rol van de partij

De partij als vertegenwoordigster van de belangen van het progressieve deel van alle bevolkingslagen — en daarmee ook van de doelstellingen van onze maatschappij in hun perspectief — kan niet de representante van de gehele scala van sociale belangen zijn. De politieke uitdrukking van de veelsoortige belangen in onze maatschappij is het gehele Nationale Front als verbond van alle sociale lagen, belangengroepen, naties en nationaliteiten van onze maatschappij. De partij wil en zal de maatschappelijke organisaties niet vervangen, zij moet in tegendeel er voor zorgen, dat zich van daar uit initiatieven en politieke verantwoordelijkheid

voor de eenheid van onze maatschappij vernieuwen en verder ontplooien.
De taak van de partij is een zodanige weg ter bevrediging van verschillende belangen te zoeken, dat deze het perspectief van de belangen van de gehele staat niet schaadt, maar daarentegen ten goede komt en nieuwe progressieve belangen schept. De politiek van de partij mag er niet toe leiden, dat de niet-communistische burgers het gevoel hebben in hun rechten en vrijheden door de partij beperkt te worden, maar dat zij veeleer in de activiteit van de partij de garantie van hun rechten, vrijheden en belangen zien. Wij willen en moeten er naar streven dat de partij reeds in haar basisorganisaties een niet-formele, natuurlijke autoriteit bezit, welke zowel op arbeids- en prestatievermogen als op morele kwaliteiten van de communistische functionarissen gebaseerd is. (...)
De partij is zich ervan bewust, dat er in onze maatschappij geen verdergaande ontwikkeling van de democratie kan bestaan, wanneer democratische beginselen niet consequent in het interne leven en de arbeid van de partij zelf onder communisten toegepast worden. De beslissingen over alle belangrijke vraagstukken en de bezetting van kaderfuncties moet volgens democratische procedureregels en via geheime stemming plaatsvinden.
De democratisering van het partijleven betekent ook een vaststelling van de regelmatige werkrelatie tussen de partij en de wetenschap. Wij zullen in deze richting de methodes van overleg, van uitwisseling van tegengestelde inzichten en van de oppositie gebruiken, omdat de functie van de wetenschap niet met de voorbereiding van analyses en gegevens eindigt, maar in de boezem van de partij bij het uitwerken van de door de aparte besluiten op gang gebrachte processen moet worden voortgezet en zo tot verwezenlijking van en controle op de juistheid van de besluiten in de praktijk moet bijdragen. (...)

Het politieke stelsel

Het gaat er om het gehele politieke stelsel zo te veranderen, dat het een dynamische ontwikkeling van de socialistische maatschappelijke betrekkingen mogelijk maakt, de breedste democratie met een wetenschappelijk en vaktechnisch geschoolde leiding verenigt, de maatschappelijke orde vaststelt, de socialistische betrekkingen stabiliseert en de orde en de maatschappelijke discipline bepaalt. Het fundamentele verband van het politieke stelsel moet hierbij een vaste garantie bieden tegen de terugkeer van de oude methodes van het subjectivisme en de door macht bepaalde willekeur. (...)
De mensen moeten meer mogelijkheden hebben zelf na te denken en hun mening tot uiting te brengen; wij moeten radicaal een einde maken aan de praktijken, welke de initiatieven van het volk en kritische opmerkingen van onderaf tot het spreekwoordelijk „erwten tegen de muur gooien" herleiden. Wij moeten ervoor zorgen dat onbekwame mensen gewapend met een groot aanpassingsvermogen de voorrang hebben op mensen die het socialisme na aan het hart ligt, alsmede het lot en de vooruitgang ervan, de belangen en behoeften van hun medeburgers en niet hun eigen macht en eigen voordeel. Dat betreft zowel mensen „boven" als ook „onder"; het zal een ingewikkeld proces zijn dat zekere tijd zal vergen. Het zal nodig zijn overal — in alle rangen van de leiding, in de organen van staat en economie en in maatschappelijke organisaties — duidelijk te stellen, waarvoor welk orgaan, welke functionaris of verantwoordelijke medewerker ook werkelijk verantwoordelijk is, wie voor hulp moet instaan, en waar de instelling moet worden veranderd, waar de werkmethode gewijzigd moet worden en waar in concreto de mensen van functie moeten wisselen. (...)
Aan de vorming van de staatspolitiek neemt het gehele Nationale Front deel, d.w.z. de politieke partijen die haar vormen, en de maatschappelijke organisaties. De politieke partijen van het Nationale Front zijn partners, wier politieke activiteit uitgaat van het gemeenschappelijke politieke programma van het Nationale Front, dat vanzelfsprekend aan de grondwet van de CSSR gebonden is, en voortvloeit uit het socialistisch karakter van de maatschappelijke betrekkingen in ons land (...) Vrijwillige belangengemeenschappen van arbeiders kunnen geen politieke partijen vervangen, maar ook omgekeerd niet: de politieke partijen kunnen bij ons de belangengemeenschappen van de arbeiders en andere werkenden ook niet van de directe invloed op de staatspolitiek, haar vorming en uitvoering uitsluiten. (...) De CP van de CSSR zal met alle middelen vormen van het politieke leven tot ontwikkeling brengen, die het de arbeidersklasse en alle andere werkenden mogelijk zal maken, met hun stem en hun wil invloed uit te oefenen op de politieke beslissingen in ons land. (...) Het Nationale Front als geheel, maar ook al haar geledingen, moeten zowel eigen rechten als eigen verantwoordelijkheid voor de leiding van onze staat en de gemeenschap verkrijgen. (...)
Tegelijkertijd moet nog dit jaar de grondwettelijke vrijheid van vergadering en coalitie gegarandeerd worden, om wettelijk gegarandeerde mogelijkheden te scheppen voor het vormen van vrijwillige organisaties, belangengemeenschappen, verenigingen enz., die beantwoorden aan de tegenwoordige belangen en eisen van de verschillende geledingen en groepen van onze burgers en die niet onderworpen zijn aan bureaucratische beperkingen door gemonopoliseerde rechten van een of andere organisatie. (...) Men kan de gunstige invloed van de openbare mening en de meningen van de werkenden niet garanderen en de pogingen tot onderdrukking van kritiek en de initiatieven uit het volk niet het hoofd bieden, als we niet voor alle burgers met juridische middelen consequent de grondwettelijk gegarandeerde vrije meningsuiting en alle politieke en persoonlijke rechten van de burgers in het algemeen waarborgen.
Het socialisme kan niet alleen de bevrijding van het werkende volk van de overheersing van de uitbuitende klassebetrekkingen betekenen, maar moet, meer dan iedere andere, burgerlijke democratie, de mogelijkheid bieden de persoonlijkheid van enkelingen volledig tot gelding te brengen. Een ijverig volk, dat niet meer door een uitbuitersklasse wordt gedicteerd, kan men niet door willekeurige verklaring van macht voorschrijven, waarover het ingelicht mag zijn en waarover niet, welke meningen het openlijk mag uitspreken en welke niet, waar het zijn publieke opinie mag doen gelden en waar niet. (...)
Het CC van de CP van de CSSR acht het noodzakelijk om door een perswet in de kortst mogelijke tijd nauwkeuriger dan vroeger vast te leggen, wanneer een staatsorgaan de verbreiding van bepaalde inlichtingen kan verbieden (in pers, radio, televisie) en om de mogelijkheid van preventieve censuur uit te sluiten. Het is gewenst de vertraging, misvorming en onvolledigheid van inlichtingen, evenals de ongegronde geheimhouding van politieke en economische feiten af te schaffen, de jaarverslagen van onze ondernemingen, evenals alternatieve tegenvoorstellen voor verschillende maatregelen en oplossingen openbaar te maken en de invoer en verkoop van buitenlandse kranten en tijdschriften uit te breiden.
De leidende vertegenwoordigers staats-, maatschappelijke en culturele organisaties zijn verplicht regelmatig persconferenties te houden en voor televisie, radio en pers een standpunt uit te spreken aangaande actuele vraagstukken. In de pers moet het mogelijk zijn andere meningen te vertegenwoordigen dan de officiële van de staat, de partijorganen en de voorlichting. Vooral de partijpers behoort het eigen leven van de partij tot uitdrukking te brengen, evenals de ontwikkeling en kritische uiteenzettingen over verschillende meningen van communisten enz. Zij kan niet altijd met de officiële houding van de staat geïdentificeerd worden. (...)
Het is wenselijk door juridische normen ook de vrije meningsuiting van minderheidsbelangen en -meningen te garanderen (en wel als elders in het raam van de socialistische wetten en in overeenstemming met de grondregel, dat de wil van de meerderheid beslissend is). De grondwettelijke vrijheid van beweging van de burgers moet gewaarborgd worden, speciaal het reizen naar het buitenland, waarbij voor alles moet gelden dat de burger het recht heeft op een langdurig of permanent oponthoud in het buitenland en dat niemand zonder grond als emigrant wordt beschouwd. (...) Wij moeten geleidelijk in onze gehele rechtsordening het probleem oplossen, hoe de persoonlijke en eigendomsrechten van de burgers beter en consequenter beschermd kunnen worden en bijzondere bepalingen, waardoor de burger tegenover de staat en haar instellingen benadeeld wordt, schrappen. (...)
Het is een ernstige toestand dat de rehabilitatie van personen — communisten en niet-communisten — die het slachtoffer van onrechtmatigheden in de afgelopen jaren zijn geworden, tot nu toe niet in alle politieke en burgerlijke consequenties is doorgevoerd. Op initiatief van de organen van het CC van de CP van de CSSR wordt nagegaan, waarom de desbetreffende partijbesluiten niet consequent zijn uitgevoerd. De garantie wordt gegeven, dat dit overal geschieden zal, waar het onrecht nog niet is hersteld. Noch in de politieke organen, die de onregelmatigheden uit het verleden moeten herstellen, noch in het gehele veiligheids- en justitioneel apparaat mag iemand zitting hebben, die, door zijn eigen verleden, er ook maar het geringste belang bij zou kunnen hebben, het herstel te verhinderen. (...)

Tsjechen en Slowaken

Onze republiek moet er als gemeenschappelijke staat van twee gelijkgerechtigde volken — de Tsjechen en de Slowaken — consequent op letten dat de staatsrechtelijke regeling tussen onze broedervolken en de positie van de overige nationaliteiten van de CSSR zich zo ontwikkelen, als de versterking van de eenheid van de staat en de eigen ontplooiing van volken en nationaliteiten eisen en als overeenkomt met de eisen van het socialisme".
Het programma stelt voorts dat „ernstige

fouten en principiële misvormingen" zijn voorgekomen en dat er nadruk op gelegd moet worden dat „alleen de asymmetrische regeling reeds in beginsel niet geschikt was" gelijkgerechtigdheid te waarborgen. De functie van de organen van het Tsjechische volk werd immers door de centrale organen uitgeoefend, die als zodanig boven de organen van het Slowaakse volk stonden. Hierdoor ontstond in de Tsjechische gebieden bovendien de indruk dat de Slowaakse organen overbodig waren, terwijl in Slowakije het gevoel heerste „dat over alles uitsluitend in Praag beslist werd". Grondwettelijk moet het beginsel van een symmetrische regeling van het federatieve stelsel vastgelegd worden. Dit moet nog voor de algemene verkiezingen en de verkiezingen voor de Slowaakse Nationale Raad gebeuren. Het programma werkt in zes punten deze regeling nader uit en zegt vervolgens:

„(....) In het belang van de eenheid, saamhorigheid en het eigen nationale karakter van alle nationalitetien in de CSSR — de Hongaren, Polen, Oekraïners en ook de Duitsers — is het onvoorwaardelijke noodzaak een statuut uit te werken, dat de positie en de rechten van de afzonderlijke nationaliteiten regelt en de mogelijkheid van hun nationale leven en de ontplooiing van hun nationale individualiteit garandeert. (....)"

Scheiding der machten

De kiezers, zo stelt het programma, geven de gekozen organen de macht. Daarom moet de Nationale Vergadering een instrument van controle worden; de regering moet haar orgaan zijn. „De organisatie van het veiligheidsapparaat moet veranderd worden; het moet in twee verschillende, van elkaar onafhankelijke geledingen gedeeld worden: de staatsveiligheid en de openbare veiligheid. (....) De partij stelt zeer duidelijk, dat dit apparaat niet ter oplossing van problemen van de binnenlandse politiek en tegenstellingen in de socialistische gemeenschap aangewend mag worden. (....) De politieke rechtsopvatting van de partij gaat uit van het grondbeginsel dat bij een rechtsgeding (met inbegrip van rechtsbeslissingen van staatsorganen) de fundamentele waarborg voor wettelijkheid de rechtshandeling is, die onafhankelijk van politieke factoren en alleen aan de wet gebonden is. (....)

De ondernemingen

(....) Het programma van de democratisering van de economie verbindt de economische hervorming nauwer met die processen, waarvoor wij op het gebied van de politiek en de algemene leiding van de maatschappij staan en sporen aan tot vaststelling en aanwending van nieuwe elementen, door welke de economische hervorming verder ontwikkeld zou kunnen worden. Het programma van de democratisering van de economie omvat in de eerste plaats de totstandbrenging van de zelfstandigheid van de ondernemingen en ondernemersorganisaties, evenals hun relatieve onafhankelijkheid van staatsorganen, de volledige en werkelijke geldigheid van het recht van de consument zijn verbruik en levensstijl te bepalen; het omvat verder het recht op vrije keuze van werkkring, het recht en de reële mogelijkheden voor verschillende groepen van arbeiders en voor verschillende sociale groepen, hun economische belangen bij het ontwerpen van de economische politiek te formuleren en te vertegenwoordigen. (....)

De partij acht het daarom absoluut noodzakelijk, dat het geheel van werkenden dat de gevolgen te dragen heeft, ook invloed op de leiding van de onderneming uitoefent. Er ontstaat behoefte aan democratische organen in de ondernemingen, die gedefinieerde volmachten zouden moeten hebben tegenover de leidingen van de ondernemingen. Deze organen zouden de directeuren en de leidinggevende medewerkers van de onderneming verantwoording schuldig zijn voor de totale resultaten van hun werk. (....)

(In samenhang hiermee) is het noodzakelijk de tot nu toe uitgeoefende rol van de vakverenigingen aan een onderzoek te onderwerpen. (...) Ook de socialistische economie schept een positie voor de arbeiders, waarin de behoefte bestaat de menselijke, sociale en andere belangen in georganiseerd verband te beschermen. Het zou de steeds meer naar voren komende opdracht van de vakverenigingen moeten zijn, om de uit de werknemerspositie voortvloeiende belangen van de arbeiders en werkenden te vertegenwoordigen en vanuit dit gezichtspunt als belangrijke partner bij de oplossing van alle problemen van de leiding van het bedrijf op te treden. (...)

De structuur van de onderneming moet net zo bont zijn als de eisen die op onze markt gesteld behoren te worden. (...) Een ernstig en lange tijd bestaand gebrek in het economisch leven vormt het lage peil en de ontoereikende omvang van allerlei dienstverleningen. (...) De centralisatie doet een volledig overbodige administratieve werkzaamheid ontstaan en belast de dienstverleningen met ondoelmatige kosten. (...) Ook de kleine individuele onderneming is gerechtvaardigd in de sfeer van de dienstverlening. (...) (....) Als een noodzakelijk onderdeel van de economische werkzaamheid van de staat moeten effectieve maatregelen gezien worden, die de consument beschermen tegen een misbruik door de monopoliepositie en de economische macht van de produktie- en handelsondernemingen. De uitwerking van het economische plan en de economische politiek moet onderworpen worden aan een democratische controle van de Nationale Vergadering zowel als aan een deskundige controle van wetenschappelijke instellingen. (...)

De institutionele regeling van de organen van de economische leiding mag niet tegelijkertijd ruimte verschaffen voor het tot gelding komen van de belangen van ressorten en monopolies. Zij moet een duidelijk overwicht garanderen van de belangen van de burger als verbruiker en hoogste drager van de economische beweging. In alle centrale economische organen moeten grote deskundigheid, rationalisatie en modernisering van de leidinggevende arbeid verzekerd worden en moeten de noodzakelijke wijzigingen van het kader ondergeschikt gemaakt worden aan deze eisen. (....)

Internationale economische positie

(...) Grondslag voor de ontwikkeling van de internationale economische betrekkingen in de toekomst is ook voortaan gelegen in de economische samenwerking met de SU en de andere socialistische staten, vooral met de in de COMECON (Raad voor Wederzijdse Economische hulp) verbonden landen. (...) Wij zullen ook het verlangen tot economische betrekkingen met alle andere geinteresseerde landen van de wereld, op basis van gelijkberechtiging, wederzijds voordeel en zonder discriminaties, actief ondersteunen. Wij zijn voor de ontwikkeling van progressieve vormen van internationale samenwerking, vooral m.b.t. de produktie en produktievoorbereiding, uitwisseling van wetenschappelijk-technische kennis en handel in licenties, evenals voor geschikte vormen van krediet- en kapitaalsamenwerking met geinteresseerde landen. Als wij onze economie openstellen voor de druk van de wereldmarkt, moeten wij het monopolie van de buitenlandse handel principieel en consequent bevrijden van administratieve begrippen en methoden en het directe leidinggeven bij op het buitenland betrekking hebbende economische transacties afschaffen. (.. .)"

De economie van Slowakije

Het programma stelt, dat het aandeel van Slowakije in de voortbrenging van het nationale inkomen weliswaar steeg van 14,2% in 1948 tot 24,4% in 1965, doch dat dit nog niet in overeenstemming is met de in dit gebied bestaande groeimogelijkheden. De ontwikkeling van Slowakije moet door progressieve structurele wijzigingen voor 1980 tot een niveau leiden dat gelijk is aan dat van de rest van het land. In het kader van een hiertoe verder ontwikkeld systeem van economische leiding moet de landbouw, de daarbij aansluitende verwerkende industrie, en de tertiaire sector tot ontwikkeling worden gebracht.

Buitenlandse politiek

„(....) In de strijd van de socialistische en democratische krachten tegen de agressieve neigingen van het imperialisme, staan wij vastbesloten aan de kant van de vooruitgang, democratie en het socialisme. Vanuit dit gezichtspunt bepalen wij onze verhouding tot de meest brandende internationale problemen van heden en ons aandeel in de strijd van de wereld tegen de krachten van de imperialistische reactie. De CSSR zal haar eigen standpunt t.o.v. de fundamentele problemen van de wereldpolitiek formuleren; daarbij zal zij uitgaan van de werkelijke verhouding van de internationale krachten en van het feit, dat zij een actief onderdeel van het revolutie-proces in de wereld is. De principiële oriëntatie van de Tsjechoslowaakse buitenlandse politiek ontstond en bleek te voldoen ten tijde van de nationale bevrijdingsoorlog en gedurende het proces van de socialistische omvorming van ons land; het is het bondgenootschap en de samenwerking met de SU en de overige socialistische staten. (....) In deze geest zullen we actiever en met een weldoordachte conceptie aan de gemeenschappelijke werkzaamheid van de COMECON en het Pakt van Warschau deelnemen. (...)

Tegenover de hoog ontwikkelde kapitalistische staten zullen wij een politiek van vreedzame coëxistentie laten gelden. Onze geografische ligging evenals de behoeften en mogelijkheden van een industrie-land vereisen een actievere Europese politiek, die gericht is op de ontwikkeling van wederzijds voordeel brengende betrekkingen met alle staten en internationale organisaties en op de verzekering van de collectieve veiligheid van het Europese continent.

Wij zullen consequent uitgaan van het bestaan van twee Duitslanden; van het feit dat de DDR als eerste socialistische staat op Duitse bodem een belangrijke factor voor de vrede in Europa vormt; van de noodzaak de realistische krachten in de Bondsrepubliek Duitsland te ondersteunen en tegelijkertijd de neo-nazistische en revanchistische tendensen in dit land tegemoet te treden.

Het Tsjechoslowaakse volk wil met alle naties in vrede leven. (...)"

DE OORLOG IN BIAFRA

Sinds juli 1967 woedt in Biafra een oorlog die volgens sommige waarnemers reeds aan 100.000 mensen het leven gekost heeft. Volgens de Biafraanse leiders gaat de strijd om het voortbestaan van de (christelijke) Ibo-stam.

De leden van deze stam waren in de loop der jaren in geheel Nigeria uitgezwermd en bekleedden door hun hogere ontwikkeling de voornaamste functies (artsen, juristen, technici en ambtenaren). Hierop volgde een reactie van het arme, weinig-ontwikkelde Noorden, waar de mohammedaanse Haoesa het belangrijkste bevolkingselement vormt.

Toen het leger in jan. 1966 de federale premier *Balewa,* een noordeling, afzette, waarbij de meeste leiders van de coup Ibo's waren en het aantal slachtoffers onder de noordelingen het grootst was (zie pag. 65-1966), groeide de verdenking dat de staatsgreep in werkelijkheid een complot van de Ibo's was om het Noorden te onderdrukken en de federatie hun wil op te leggen.

In juli 1966 sloegen noordelijke legereenheden terug (pag. 507/2-1966) en werden 200 Ibo-officieren (o.w. de machthebber generaal *Ironsi)* vermoord. Kolonel *Gowon* werd de nieuwe leider van de federale regering in Lagos.

Eind september 1966 volgde een massamoord op de Ibo's in het Noorden. De schattingen van het dodental variëren van 30.000 tot 50.000. Bijna 2 mln Ibo's, vooral uit het Noorden, vluchtten terug naar hun geboortegrond in het Oosten. (pag. 764/2).

Na langdurige strubbelingen over de toekomst van de federatie Nigeria (pag. 76/2-1967) scheidde Oost-Nigeria zich van de federatie af en riep de onafhankelijke republiek Biafra uit (pag. 385 e.v.-1967) o.l.v. luit.-kolonel *Ojoekwoe.* De federale regering besloot met geweld een einde te maken aan de afscheiding. Wat aangekondigd was als een politionele actie werd een met grote wreedheid gevoerde oorlog, welke nu (voorlopig) is vastgelopen in de Niger-delta.

Dank zij de bemoeiingen van de secretaris-generaal van het Gemenebest is nu een begin gemaakt met voorbereidende besprekingen voor vredesonderhandelingen.

Militaire ontwikkelingen

Het Biafraanse leger dat in aug. 1967 (pag. 632/1 e.v.-1967) grote vorderingen maakte en niet alleen het Midden-Westen bezette maar ook de grenzen met West- en Noord-Nigeria overschreed, was in nov. teruggedrongen op eigen grondgebied. De strijd speelde zich af in vier sectoren: Enoegoe in het noorden, Onitsja in het westen, de Niger-delta in het zuiden en Calabar in het zuidoosten. De volgende ontwikkelingen deden zich voor:

Enoegoe: Na de verovering van Nsoekka op 13 juli trokken de federale troepen naar het zuiden en zetten op 19 sept. een offensief in tegen de Biafraanse hoofdstad Enoegoe. Op 4 okt. meldde radio-Lagos dat de stad veroverd was, doch de gevechten duurden er nog drie dagen voort. De strijd in deze sector kreeg vervolgens meer het karakter van een guerilla. Biafra meldde op 11 febr. de herovering van Nsoekka, doch dit werd door Lagos ontkend.

Onitsja: Op 5 okt. meldde Lagos een verdere opmars van de federale troepen in het Midden-Westen in de richting van de rivier de Niger. Op 9 okt. werd de bezetting van Asaba, op de westelijke oever van de Niger tegenover Onitsja gemeld. Hoewel op 12 okt. bericht werd, dat de federale troepen Onitsja voor tweederde beheersten, bleek dit niet het geval. Op 19 nov. zouden zij volgens de Observer er nog niet in geslaagd zijn de Niger over te steken. (De bruggen waren door de Biafranen opgeblazen).

Volgens de „Stem van Biafra" was een nieuwe poging van de federale troepen Onitsja te veroveren op 27 nov. op een totale mislukking uitgelopen. Op 17 jan. maakte de federale regering bekend dat Biafraanse troepen zich snel uit het gebied van Onitsja terugtrokken. De aanval der federale troepen geschiedde nu niet vanaf de linkeroever van de Niger, maar over land van uit het noorden. Naar Onitsja oprukkende troepen bezetten op 18 febr. het industriecentrum Awka, aldus een bekendmaking uit Lagos. Op 22 maart veroverden zij de inmiddels geheel omsingelde stad, aldus AFP. Van Biafraanse zijde werd op 26 maart nog melding gemaakt van felle strijd.

Niger-delta: Na de verovering van de oliehaven Bonny op 26 juli door de federale troepen werd op 7 dec. van Biafraanse zijde meegedeeld dat het eiland Bonny voor het grootste deel zou zijn heroverd. Van federale zijde werd echter op 18 dec. verklaard dat alle aanvallen waren afgeslagen. Volgens radio-Biafra (19-12) was een federaal bataljon op het eiland vernietigd. Op 12 jan. werd

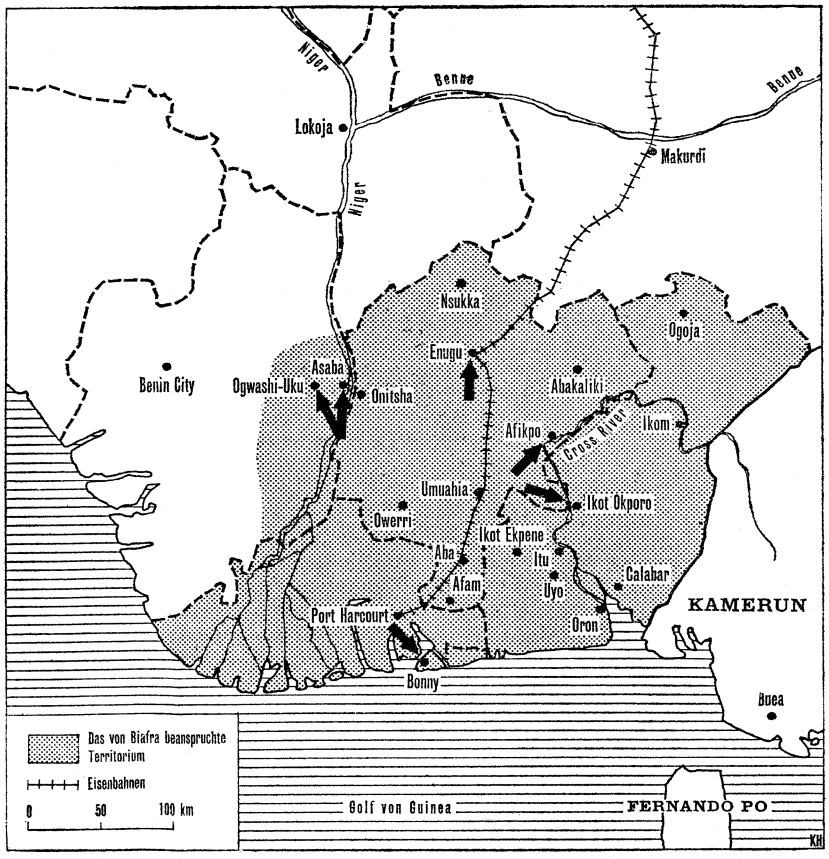

Het gebied waarop Biafra aanspraak maakt. De pijlen geven de richting van de Biafraanse tegenacties eind maart aan.(N Z Z)

te Port Harcourt (Biafra) verklaard dat federale troepen, die Bonny trachtten te heroveren, werden vernietigd. The Economist (20-1) schreef dat het eiland na een moeilijke periode weer in federale handen was.
Op 3 april werd vanuit Lagos bericht dat de federale troepen oprukten naar de belangrijke oliehaven Port Harcourt. Volgens Reuter (6-4) waren zij de stad tot op 10 km genaderd. Op 8 mei werd in een Biafraans militair communiqué gezegd dat bij verscheidene mislukte federale pogingen manschappen in Port Harcourt aan land te zetten meer dan 150 schepen van de federale marine waren vernietigd. Op 12 mei werd gemeld dat bij de stad zware gevechten worden geleverd.
Calabar: Op 19 okt. werd te Lagos bekendgemaakt dat Calabar door federale troepen was veroverd. Op 9 nov. werd van Biafraanse zijde verklaard dat de federale troepen in die stad volledig waren afgesneden. De federale regering maakte op 26 dec. bekend dat de federale troepen in Calabar en Ogoja met elkaar contact hadden gemaakt in Ekang, waardoor alle wegen tussen Biafra en Kameroen werden afgesloten. Te Lagos werd op 23 jan. bericht dat de Biafraanse poging Calabar te heroveren, was mislukt.
In april nam het aantal meldingen van door federale vliegtuigen uitgevoerde bombardementen op Biafraanse steden toe. Een Time-correspondent maakte melding van twee bombardementen per dag op alle steden en sprak van 300 gedode burgers in één week. Op 13 mei verklaarde een woordvoerder van de federale regering dat de piloten (volgens tal van berichten Egyptenaren) nieuwe instructies hebben gekregen, die moeten verzekeren dat uitsluitend militaire doelen worden gebombardeerd. De woordvoerder ontkende dat er aanvallen op burgers waren uitgevoerd, hoewel berichten van diverse buitenlandse journalisten hiervan nadrukkelijk melding maakten.

Bemiddelingspogingen

De federale regering toonde aanvankelijk geen haast de door de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) gevormde bemiddelingsmissie (pag. 609/2-1967) te ontvangen. Pas op 22 nov. (oorspr. datum: 27 sept.) arriveerde deze te Lagos, terwijl twee van de zes staatshoofden (*Tubman* van Liberia en *Moboetoe* van Kongo-Kinsjasa) ontbraken. In zijn toespraak tot de vier staatshoofden (*Haile Selassie* van Ethiopië, *Ankrah* van Ghana, *Hamani Diori* van Niger en *Ahidjo* van Kameroen) zei generaal Gowon dat de missie niet gekomen was om te bemiddelen. In een communiqué deed de missie een beroep op Biafra de afscheiding ongedaan te maken. Generaal Ankrah zou zich met de Biafraanse leiders in verbinding stellen om tot een vreedzame regeling te komen.

Paus Paulus VI richtte zich in dec. en febr. tot generaal Gowon met het doel een wapenstilstand te verkrijgen. Twee pauselijke gezanten brachten in dec. een bezoek aan Nigeria en in febr. aan Biafra „wegens humanitaire motieven".
Naar de Guardian op 12 febr. berichtte waren sinds de week voor Kerstmis afgevaardigden van beide partijen naar Londen gereisd. Begin febr. bevonden zich aldaar Okoi Arikpo voor Nigeria en Michael Okpara voor Biafra.
Secretaris-generaal Smith van het Gemenebest en zijn plaaasvervanger, de Ghanees A. L. Adoe, voerden van 7-11 febr. overleg te Lagos. Een plan voor een wapenstilstand en de uitzending van een Gemenebestcontingent ter handhaving daarvan werden als onderwerp van gesprek genoemd. Een dergelijke constructie werd door Lagos van de hand gewezen.
De rooms-katholieke kerk en de oecumenische raad van kerken in Genève deden 20 maart op beide partijen een gemeenschappelijk beroep de vijandelijkheden onmiddellijk te staken. Hun oproep werd door Gowon van de hand gewezen.

Tanzania erkent Biafra

Op 13 april maakte de minister van buitenlandse zaken van Tanzania, *Chediel Mgonja*, bekend dat zijn land Biafra erkend had als „een onafhankelijke soevereine eenheid". De minister zei op een persconferentie dat leden van de in Biafra wonende Ibo-stam bij tienduizenden waren gedood en uit hun woonplaatsen verdreven. Zij zijn uitgestoten door hun mede-Nigerianen, zoals de Duitse joden door de Duitsers, maar na een strijd van tien maanden hebben zij de wereld bewezen, dat zij bereid zijn voor zichzelf te vechten, aldus Mgonja.
Tanzania was het eerste land dat Biafra erkende, een stap die door de federale regering te Lagos een vijandige daad genoemd werd. Deze liet weten dat het de diplomatieke betrekkingen met Tanzania zal verbreken.
Op 22 april werd een verklaring van president *Houphouet-Boigny* van Ivoorkust gepubliceerd, waarin deze de erkenning van Biafra door Tanzania „een daad van grote moed en menselijkheid" noemde. Ook zei de president de offers aan mensenlevens t.g.v. de oorlog in Nigeria te betreuren. Zijn uitlatingen werden door waarnemers gezien als een bedekte erkenning.
Op 8 mei besloot de regering van Gabon Biafra te erkennen.

De voorwaarden voor besprekingen

Begin april werd bericht dat Biafra bereid was met Nigeria te onderhandelen.
De vroegere president van Nigeria, *Nnamdi Azikiwe*, zei op 3 april te Parijs dat Biafra bereid is zonder voorwaarden vooraf te stellen met Nigeria te gaan praten over een vreedzame regeling van het gewapende conflict, als dit land daartoe ook bereid is. Hij legde deze verklaring af na zijn bezoek namens de Biafraanse regering aan vijf Afrikaanse landen. Azikiwe deelde mee, dat hij de staatshoofden van Senegal, Ivoorkust, Tanzania, Oeganda en Zambia verzocht had hun goede diensten te verlenen om zo snel mogelijk een einde te maken aan de slachting van onschuldige burgers.
In Londen verklaarde op 3 april de voorzitter van het Britse comité „Vrede in Nigeria", Lord *Brockway*, dat kolonel Ojoekwoe hem schriftelijk had meegedeeld, dat hij bereid was onmiddellijk het vuren te sta-



Een door de Biafranen eind oktober opgeblazen brug over de rivier de Niger.

ken en zonder voorwaarden vooraf met Nigeria te gaan praten.
De Nigeriaanse minister van buitenlandse zaken, *Okoi Arikpo*, verklaarde op 18 april dat de federale regering bereid is op elk ogenblik zonder voorwaarden vooraf met de Biafranen te gaan onderhandelen. Als voorwaarden voor een staken van het vuren blijft Nigeria echter vasthouden aan de eis dat Biafra de nieuwe Nigeriaanse grondwet aanvaardt en van afscheiding afziet, aldus minister Arikpo. Hij meende dat Londen voor het gesprek een geschikte plaats zou zijn.
Op 23 april zei de leider van Biafra, kolonel Ojoekwoe, op een persconferentie te Aba bereid te zijn binnen 48 uur vredesonderhandelingen te beginnen op een nader overeen te komen plaats. Als eerste agendapunt zou een onmiddellijk staken van het vuren moeten worden besproken. Hij stelde voor dat de besprekingen zouden worden gehouden op ministerieel niveau en dat de conferentie een tweehoofdige Nigeriaans-Biafraanse leiding zou moeten hebben. Elk der partners zou zich moeten verzekeren van de goede diensten van een Afrikaans staatshoofd. Ojoekwoe achtte vredesonderhandelingen zonder een voorafgaand bestand zonder betekenis.
De federale regering van Nigeria is bereid vóór 1 mei onvoorwaardelijke vredesbesprekingen te beginnen met Biafra, zo deelde minister Arikpo op 25 april te Londen mee, waar hij besprekingen voerde met de Britse premier Wilson.
De federale regering verklaarde op 26 april dat er geen sprake van kon zijn dat bij vredesbesprekingen met Biafra zou worden gesproken over het verlenen van onafhankelijkheid aan dit gebied. Zodra Biafra zou aanvaarden dat Nigeria één en ondeelbaar is, zouden de federale troepen een bestand in acht nemen. Volgens deze verklaring uit Lagos zouden op de agenda voor besprekingen met Biafra de volgende zeven punten moeten staan:

1. Biafra aanvaardt dat Nigeria een en ondeelbaar is.
2. Biafra gaat akkoord met de indeling van Nigeria in 12 nieuwe staten. (1 april van kracht.)
3. Wettelijke en praktische maatregelen om de veiligheid te waarborgen van de leden van de Ibostam, waartoe het merendeel van de bewoners van Biafra behoort.
4. Waarborgen voor gelijke economische kansen voor alle Nigerianen.
5. De terugkeer van verplaatste personen.
6. Regelingen voor een nieuwe federale grondwet.
7. Een herziening van de verdeling van de staatsinkomsten.

Op 27 april stelde Biafra de hoofdstad van Senegal, Dakar, voor als plaats voor vredesonderhandelingen. Londen, door Nigeria voorgesteld, werd door Biafra niet neutraal geacht. Een wapenstilstand bleef punt 1 en Biafra beschuldigde Lagos ervan dat het slechts in een militaire oplossing gelooft „van het vraagstuk van de gedwongen onderwerping of uitroeiing van de 14 mln Biafranen".
In een verklaring, op 2 mei afgelegd tegenover buitenlandse verslaggevers, bleek Ojoekwoe voor het eerst niet onwrikbaar aan de absolute soevereiniteit van Biafra vast te houden. Naar hij meedeelde is Biafra bereid „naar elk Nigeriaans vredesaanbod te luisteren waarin de veiligheid van de bevolking van Biafra gewaarborgd wordt, zelfs onder een andere vorm dan volledige soevereiniteit". Hij voegde er echter aan toe niet te geloven dat „een dergelijke waarborg voor de veiligheid gevonden kon worden zonder erkenning van de soevereiniteit van Biafra". „Ik geloof niet dat met papieren garanties de wezenlijke vrees van de Biafranen weggenomen kan worden. Wij geloven dat alleen in het kader van soevereiniteit ons de nodige bescherming kan worden geboden. Wij hebben geen andere bevredigende formule gevonden, wat niet betekent dat die er niet zou zijn", aldus de Biafraanse leider.
Dezelfde dag maakte de federale regering bekend, dat zij bereid was vredesonderhandelingen te beginnen op elke gewenste plaats in het Gemenebest of Afrika, uitgezonderd Tanzania, onder auspiciën van de OAE. Zij stelde zelf Addis Abeba voor.

Inleidende besprekingen Nigeria-Biafra

De secretaris-generaal van het Gemenebest, *Arnold Smith*, die reeds geruime tijd achter de schermen gepoogd had de strijdende partijen tot elkaar te brengen, deelde op 2 mei mee dat Nigeria en Biafra waren overeengekomen 5 mei te Londen voorbereidende besprekingen te beginnen. Het overleg zou plaats vinden in Marlborough House, het hoofdkwartier van het Gemenebest-secretariaat, en zou in de eerste plaats gaan over de plaats waar vredesonderhandelingen zullen kunnen worden gehouden.
De voor 5 mei aangekondigde besprekingen gingen niet door; volgens het Gemenebest-secretariaat was het uitstel slechts aan „procedurele kwesties" te wijten.
De Biafraanse voorlichtingsfunctionaris, dr. *Eke*, verklaarde op 5 mei te Londen, dat de Biafraanse regering noch Londen noch Addis Abeba als aanvaardbare plaatsen voor vredesonderhandelingen beschouwt.
„Londen is de zetel van de Britse regering, die openlijk heeft blijk gegeven van haar steun aan het bewind in Lagos, en die generaal Gowon steeds van wapens en vliegtuigen heeft voorzien. Bovendien zetelt in Londen het secretariaat van het Gemenebest, dat eveneens van haar partijdigheid heeft blijk gegeven, aldus Eke. Ook zei hij dat Biafra niet voor besprekingen in Addis Abeba onder auspiciën van de OAE voelde: „De OAE heeft zich volledig ongeschikt getoond en blijk gegeven van gebrek aan objectiviteit bij de zg. vredesmissie, die vorig jaar naar Lagos werd gezonden". De woordvoerder herhaalde het Biafraanse voorstel tot besprekingen in Dakar en zei dat Biafra nog steeds serieus tot onderhandelen bereid is. Ook noemde hij Aroesha (Tanzania) als mogelijke plaats van onderhandelingen.
Op 6 mei begonnen de voorbereidende besprekingen tussen vertegenwoordigers van Nigeria en Biafra in de woning van secretaris-generaal Arnold Smith, nadat de Biafraanse vertegenwoordiger had doen weten niet in Marlborough House te willen vergaderen. De delegaties werden resp. geleid door chief *Anthony Enahoro* en opperrechter *Anthony Mbanefo*. Op 7 mei werd het overleg voortgezet.
Le Monde (10-5) berichtte dat de delegatieleiders te Londen op 8 mei overeenstemming hadden bereikt over Kampala (Oeganda) als plaats voor vredesonderhandelingen, die binnen veertien dagen zouden moeten beginnen, aldus *The Observer* (12-5).
Inmiddels verklaarde een woordvoerder van de regering van Zambia, dat president *Kaoenda* door de regering van Biafra gevraagd was om als bemiddelaar op te treden. De woordvoerder zei dat als beide partijen een interventie van Kaoenda zouden aanvaarden, deze alles in het werk zou stellen om een verzoening tot stand te brengen.

internationale zaken

ALGEMEEN

VERDRAG INZAKE REDDING RUIMTEVAARDERS ONDERTEKEND

Op 22 april is te Moskou, Londen en Washington het verdrag inzake de redding van astronauten, de terugkeer van astronauten en de teruggave van voorwerpen die in de kosmische ruimte gebracht zijn, ondertekend. (Vor. ber. pag. 35/2)

CONFERENTIES VAN LINKSE PARTIJEN IN HET MIDDELLANDSE ZEE-GEBIED

Te Rome zijn op 23/24 jan. en van 9-11 april conferenties gehouden van „progressieve en anti-imperialistische krachten" in het Middellandse Zeegebied", waaraan 15 partijen uit 10 landen c.q. 17 partijen uit 12 landen deelnamen. Volgens een communiqué dat na afloop van de eerste conferentie werd uitgegeven, onderzocht de conferentie de gebeurtenissen van de laatste maanden in het Middellandse Zeegebied: de Israëlische aanval op Arabische landen, het voortduren van de bezetting van Arabisch gebied, de staatsgreep in Griekenland, de crisis op Cyprus en de versterkte activiteit van de NAVO. Alle deelnemers waren het erover eens dat de wortels van al deze gebeurtenissen in de „agressieve geest van het Amerikaanse imperialisme" moest worden gezocht. Men besloot tot bijeenroeping van een tweede conferentie die alle in het Middellandse Zeegebied tegen het imperialisme strijdende krachten moet verenigen, om hun acties onder volledige handhaving van de autonomie van ieder afzonderlijk te coördineren, opdat het Middellandse Zeegebied een zone van vrede en vreedzame samenwerking wordt.

Op de tweede conferentie werd een resolutie aangenomen welke Amerika's „imperialistische aanwezigheid" in de Middellandse Zee samen met die in Zuidoost-Azië de spil van de Amerikaanse „strategie van wereldoverheersing" vormt. De conferentie eiste opheffing van alle Amerikaanse en Britse bases in het gebied, terugtrekking van de Amerikaanse Zesde Vloot en beëindiging van het defensieverdrag tussen de VS en Spanje. De conferentie veroordeelde Israëls „agressie" tegen de Arabische landen, eiste de onmiddellijke en onvoorwaardelijke terugtrekking van de Israëlische strijdkrachten en gaf uiting aan haar solidariteit met het „wettige verzet van het Palestijnse volk". De resolutie veroordeelde de „fascistische" dictaturen in Griekenland, Spanje en Portugal, terwijl de strijd van het volk van Cyprus om zich van alle imperialistische banden te bevrijden, werd ondersteund.

Joego-Slavië onthield zich van stemming over de slotresolutie. Het zou tevergeefs om een uitspraak hebben verzocht volgens welke het Middellandse Zeegebied vrij zou moeten zijn van „elke buitenlandse militaire aanwezigheid" (d.w.z. niet alleen van de Amerikaanse Zesde Vloot, maar ook van de Sowjetrussische marine). Ook sprak Joego-Slavië zich uit voor bredere deelneming, met name van niet tot uiterst links behorende groeperingen en partijen, aan de conferenties. (*Le Monde* 10/13-4, *NZZ* 17-4)

De 17 deelnemers waren: het Nationale Bevrijdingsfront-NLF (Algerije), de Nationale Unie van Volkskrachten (Marokko), de communistische partij van Marokko, de AKEL (Cyprus), de Socialistische Arabische Unie (VAR), de communistische partij van Spanje, het front van democratische organisaties (Spanje), het Nationale Patriottische Bevrijdingsfront (Portugal), de Democratische Linkse Unie-EDA (Griekenland), de Turkse Arbeiderspartij, de Baath-partij (Syrië), de Socialistische Alliantie van Arbeiders (Joego-Slavië), de communistische partijen van Italië en Frankrijk, de Socialistische Partij van Proletarische Eenheid (Italië) en de Verenigde Socialistische Partij-PSU (Frankrijk). Vertegenwoordigers van Israël waren niet toegelaten.

VN OVER LSD EN DOPING

De commissie van de Verenigde Naties voor verdovende middelen heeft tijdens zijn in jan. gehouden 22ste zitting een resolutie aangenomen inzake het gebruik van LSD. Daarin wordt de regeringen gevraagd:

1) elk gebruik van LSD en analoge substanties te verbieden buiten de medische en wetenschappelijke instellingen die rechtstreeks onder hun controle staan of uitdrukkelijk door hen zijn gemachtigd;
2) het gebruik van deze substanties te beperken tot door hen goedgekeurde medische of wetenschappelijke doeleinden;
3) elke invoer en uitvoer van deze substanties te verbieden uitgezonderd transacties tussen regeringen of tussen instanties of organen die uitdrukkelijk voor dit doel door de regeringen zijn gemachtigd.

Voorts wordt de staten verzocht passende maatregelen te overwegen om elke handel in grondstoffen en halffabrikaten te verbieden die de vervaardiging van LSD of soortgelijke hallucinatieverwekkende substanties mogelijk maken.

De commissie heeft verder een resolutie aangenomen waarin bezorgdheid wordt uitgesproken over de doping in de sportwereld en de regeringen wordt gevraagd zo nodig alle relevante maatregelen te nemen om dopingpraktijken te verhinderen. (Le Monde 29-1)

OESO

DERDE MINISTERIËLE CONFERENTIE OVER WETENSCHAPSZAKEN

Op 11 en 12 maart heeft in Parijs de derde conferentie plaats gevonden van de ministers van wetenschappen van de landen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).

Voorzitter was de Westduitse minister voor wetenschappen, dr. *Gerhard Stoltenberg*. Waarnemers uit Finland, van de EEG-Commissie en van de Raad van Europa woonden de conferentie bij. De drie hoofdonderwerpen van de conferentie waren:

1) verschillen in technologische ontwikkeling tussen de leden-landen;
2) bevordering en organisatie van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek; 3) systemen voor de verspreiding van wetenschappelijke en technische informatie.

Uitgangspunt bij de gedachtenwisseling over het eerste punt vormde een OESO-rapport, dat in opdracht van de vorige conferentie was samengesteld (pag. 36/1-1966). Van dit rapport geven wij het volgende uittreksel:

De „technological gap"

Gesteld wordt, dat wetenschappelijke en technische informatie in de betrokken landen internationaal gemakkelijk toegankelijk is en dankzij nauwe contacten tussen vooraanstaande geleerden vlot kan worden uitgewisseld.

Wat betreft de inspanningen op het g e h e l e gebied van het onderwijs liggen de VS ver voor op alle andere lid-staten van de OESO, vooral in termen van aantallen en produktie van universitair geschoolden. In het bijzonder schijnen de VS een goed opgeleid korps managers te bezitten in de particuliere industrie. Afgestudeerden zullen er eerder opklimmen tot leidinggevende posities dan in Europa. De VS hebben bovendien een aanzienlijke voorsprong bij de aflevering van afgestudeerden in de zuivere wetenschap: in relatieve aantallen nadert alleen Engeland hierin de VS. Maar verrassenderwijze leveren zowel Frankrijk als Engeland, in verhouding tot het aantal personen in de onderzochte leeftijdsgroepen, ongeveer evenveel promovendi in de zuivere wetenschap af als de VS. Verrassender nog is dat de Europese inspanning op het gebied van t e c h n o l o g i s c h onderwijs zelfs die van de VS, in relatief en in absoluut opzicht, overtreft. De voornaamste reden van deze uitkomst, die verschilt van vele vroegere studies, is dat bij vroegere vergelijkingen geen rekening werd gehouden met niet-universitaire instellingen voor hoger onderwijs zoals de Ingenieurschulen in West-Duitsland, de hts in Nederland en Colleges of Advanced Technology in Engeland. Het aandeel van de huidige onderwijsinspanning dat gewijd is aan de bètawetenschappen en de technologie is in Europa groter dan in de VS. Vooral Engeland schijnt sterk de nadruk te leggen op de produktie van wetenschapsmensen en technologen. De vraag is

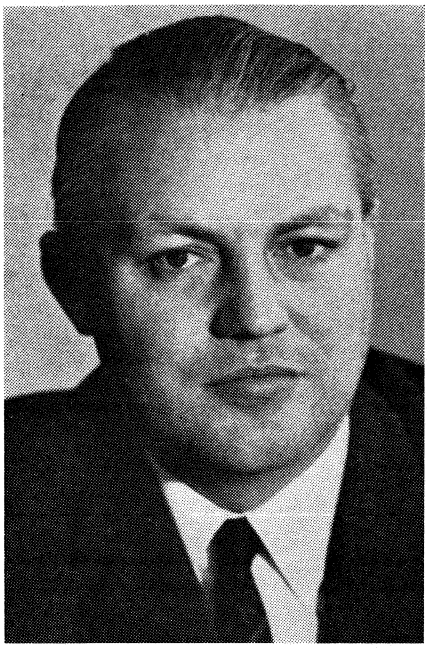

Minister Stoltenberg

evenwel of Europa voldoende profijt trekt van zijn relatief grote onderwijsinspanning op wetenschappelijk en technisch terrein. Het bestaan van onderlinge verschillen tussen de landen van de OESO die voortvloeien uit onevenwichtige verhoudingen tussen aflevering en benutting van wetenschapsmensen kan worden beschouwd als de essentie van het vraagstuk van de „brain drain". Per jaar verliest Europa aan de VS ong. 2.000 wetenschapsmensen (die, naar Nederlandse maatstaven, op hts-niveau staan en hoger) (vgl. pag. 673-1967).

De kloof tussen de VS en Europa in de totale uitgaven aan speur- en ontwikkelingswerk is groot. In 1964 besteedden de VS 3,4% van hun bruto nationaal produkt aan speur- en ontwikkelingswerk, de economisch geavanceerde Europese landen gemiddeld 1,5%, Japan 1,4% en Canada 1,1%. Voor de EEG-landen lag het percentage op 1,3. De kloof wordt enigszins overbrugd: tussen 1958 en 1964 hebben de 4 Westeuropese landen waarvan gegevens beschikbaar zijn (Engeland, Frankrijk, West-Duitsland en Nederland) tezamen hun jaarlijkse bestedingen aan speur- en ontwikkelingswerk met ruim 40% vergroot, de VS de hunne met ongeveer 25%. De aanwezigheid van een relatief grote hoeveelheid wetenschappelijk en administratief personeel in Europa maakt verdere uitbreiding van het speur- en ontwikkelingswerk mogelijk, mits geld ervoor beschikbaar komt.

De kloof in het speur- en ontwikkelingswerk is het grootst in de industrie. Terwijl in de niet op winst gebaseerde sectoren (regering, universiteiten en non-profit-instellingen) in het geïndustrialiseerde West-Europa aan research en ontwikkeling 32% wordt besteed van wat de VS uitgeven, bedraagt dit percentage in de particulier-industriële sector slechts 26. Voor wat betreft de gekwalificeerde mankracht bedragen deze percentages resp. 83 en 59. Een zeer aanzienlijk deel van het industriële speur- en ontwikkelingswerk speelt zich in alle geïndustrialiseerde landen, doch het meest in de VS, af in de „research-intensieve" industrieën. Een belangrijk deel hiervan wordt door de overheid gefinancierd, vooral in de VS. In de VS was 63% van het industriële speur- en ontwikkelingswerk onderdeel van programma's met een omvang van $ 100 mln of meer. Geen enkele firma in enig Europees verband heeft programma's van deze omvang. In de VS schijnt voorts een efficiëntere samenwerking te bestaan tussen regering, industrie en universiteiten dan in Europa. In de VS wordt research in deze drie sectoren voornamelijk uitgevoerd in zeer grote eenheden. Minder dan 5% van het speur- en ontwikkelingswerk in de VS voltrok zich in programma's die minder dan $ 1 mln kostten. Van het speur- en ontwikkelingswerk voltrok zich daarentegen in Frankrijk 17% in programma's van onder de $ 1 mln, in België en Zweden resp. 20 en 30%.

De uitgaven voor fundamenteel onderzoek — één van de sleutels voor vernieuwing — namen in de VS van 1958-1965 tweemaal sneller toe (nl. met 17% per jaar) dan die voor het speur- en ontwikkelingswerk als geheel. Hiertegenover heeft in Europa naar het schijnt de toename van de uitgaven voor fundamenteel onderzoek gelijke tred gehouden met de toename van de uitgaven voor het gehele speur- en ontwikkelingswerk. In alle opzichten stonden de VS bij het fundamenteel onderzoek het sterkst, maar vooral waar grote investerings- en onderhoudskosten alsmede grote aantallen hooggekwalificeerd personeel in het spel waren.

Hoewel de kloof in het speur- en ontwikkelingswerk wat betreft de uitvoering ervan ligt in de particuliere onderneming is het grootste verschil wat betreft de financiering gelegen in de overheidssector. De VS besteden 4½ maal meer overheidsgeld aan speur- en ontwikkelingswerk dan geïndustrialiseerd West-Europa en 8 maal meer dan de landen van de EEG gemiddeld doen. Een groot deel hiervan gaat in de VS naar defensie, en ruimte- en kernenergieprogramma's.

De prestaties van een land bij het totstandbrengen van technologische vernieuwingen wordt afgemeten naar de mate waarin nieuwe en betere produkten zijn geïntroduceerd en verspreid over de gehele economie (hierbij dient opgemerkt, dat een technologische vernieuwing iets anders is dan een uitvinding. Een uitvinding wordt i.h.a. pas vernieuwing na ontwikkeling, produktie en distributie). De OESO heeft in zijn studies getracht twee aspecten van de prestaties der lid-staten te onderzoeken: vernieuwingen tot stand te brengen en ze te verbreiden.

Van de 140 onderzochte vernieuwingen van de afgelopen 20 jaar kwamen ongeveer 60 in de VS tot stand. Amerikaanse bedrijven hadden ook het grootste aandeel in de wereldexport van „research-intensieve" groepen van produkten: ongeveer 30%. Bovendien hadden de VS met 50 tot 60% van alle ontvangsten door OESO-landen het grootste aandeel in geldelijke ontvangsten uit patenten, licentie-overeenkomsten en verkoop van technologische know-how. In de onderzochte 140 vernieuwingen hadden Engeland en West-Duitsland met 14 resp. 9 procent een aandeel. Rekening houdend met de bevolkingsaantallen is de Amerikaanse prestatie bij het totstandbrengen van vernieuwingen nog steeds het grootst, maar de prestatie van Nederland, Zweden en Zwitserland is ongeveer even groot als die van West-Duitsland en Engeland.

Tussen de lidstaten bestaan dus grote verschillen in vermogen vernieuwingen tot stand te brengen. Het patroon verschilt evenwel ook sterk van sector tot sector. Op produktiegebied die 15 jaar geleden nog niet bestonden (zoals computers, getransistoriseerde onderdelen, titaniumvervaardiging en verbindingen per satelliet) hebben Amerikaanse bedrijven de leiding. Maar bepaalde lid-staten liggen voor bij pharmaceutica en plasticfabrikage, waarin de belangrijke vorderingen zijn gemaakt in de jaren '20 en '30. Ook in reeds lang bestaande industrieën, zoals ijzer-, staal-, koper- en aluminiumverwerkende industrieën, hebben enkele lid-staten belangrijke vernieuwingen voortgebracht.

Amerikaanse bedrijven hebben de resultaten van fundamenteel onderzoek en vernieuwing in Europa op succesvolle wijze gecommercialiseerd. Het omgekeerde is slechts zelden het geval. Slechts in de chemische industrie is het Europese fundamentele onderzoek beter geëxploiteerd door Europese bedrijven. Elders wijst het rapport er op, dat de uitdrukking „technological gap" met voorzichtigheid gebruikt moet worden. Principieel bestaat deze kloof niet, daar de resultaten van het wetenschappelijk werk algemeen toegankelijk zijn. Echter moet een kloof geconstateerd worden in de industriële exploitatie van de kennis. De kloof is in de grond van de zaak een „managerial gap". Wat betreft de verbreiding van technologische vernieuwingen staan de VS bovenaan. De Europese landen halen de VS langzaam, Japan haalt de VS snel in. Het rapport concludeert, dat nieuwe produkten en produktieprocessen, in samenhang met een hoog economisch groeipercentage en investeringsniveau, in de meeste geïndustrialiseerde lid-staten effectief zijn verbreid.

Anderzijds schijnen verschillen in het totstandbrengen van vernieuwingen geen enkele uitwerking te hebben gehad op de economische groei van de lid-staten. Er is geen aanwijzing dat de recente vertraging van de economische groei in Europa i.v.m. de VS verband houdt met de technological gap. In de laatste 15 jaar hebben de meeste Europese landen een hoger groeipercentage gekend dan de VS. Wat de handel tussen de OESO-landen betreft schijnen de VS bij industrieprodukten een handelsvoordeel boven de andere OESO-landen te bezitten in nieuwere, meer ingewikkelde produkten. Amerikaanse bedrijven, en in mindere mate Britse en Westduitse, moeten bij de concurrentie op buitenlandse markten vertrouwen op hun capaciteit om vernieuwingen tot stand te brengen. Dit veronderstelt dat Europese landen op de markt van research-intensieve produkten komen wanneer de technologie wel is gevestigd en het vernieuwingselement wordt verdrongen door meer traditionele elementen van handelsvoordeel (arbeidskosten enz.). Te zelfdertijd zijn de Europese landen, Japan en Canada (en in het bijzonder Italië en Japan) in staat geweest vanuit deze positie met succes te concurreren. M.u.v. Engeland is hun aandeel in de markt van research-intensieve produkten toegenomen. Dit houdt waarschijnlijk mede verband met de toevloed van technologie uit het buitenland. Volgens het rapport spelen bij de overdracht van technologie van de VS naar Europa de Europese dochterondernemingen van Amerikaanse maatschappij een voorname rol, terwijl deze overdracht in het geval van Japan zich meer langs de weg van de aankoop van licenties heeft voltrokken.

Het rapport geeft tenslotte — behalve aanbevelingen voor een te volgen beleid,

nationaal en internationaal — een opsomming van een aantal factoren van het als „technological gap" aangeduide complex van verschillen in contemporaine sociale, economische en industriële ontwikkeling:
— wetenschappelijke en technologische bekwaamheid; duidelijk een onmisbare, doch niet een voldoende basis voor succes bij het totstandbrengen van vernieuwingen en in de research-intensieve industrie;
— de markt is een zeer belangrijke factor bij het scheppen van voorwaarden voor de verwerkelijking van het wetenschappelijk en technologisch potentieel;
— de omvang en homogeniteit van de Amerikaanse markt helpt Amerikaanse ondernemingen bij de commercialisering van uitvindingen;
— een grotere Europese markt alleen zou het probleem voor Europa niet oplossen; één van de redenen hiervoor is dat vele bedrijven van onvoldoende omvang zijn, hoewel kleine bedrijven concurrerend kunnen zijn door technologische kansen uit te buiten;
— de behoefte van de overheid aan technologisch veeleisende produkten en daarmee in verband staande financiering door de overheid van speur- en ontwikkelingswerk, en de voorwaarden waaronder regeringssteun wordt gegeven zijn beide belangrijk;
— het onderwijsstelsel van een land is van vitaal belang;
— hoewel het sociale en economische milieu en het overheidsbeleid om de ontvankelijkheid voor vernieuwing te vergroten, beslissingen om te vernieuwen kan vergemakkelijken, kunnen deze niet de plaats innemen van de beslissingen van het bedrijfsbeheer;
— in de techniek van bedrijfsbeheer (daarbij inbegrepen het beheer van het speur- en ontwikkelingswerk) en van gecombineerd technologisch en marktonderzoek schijnen de VS duidelijk de leiding te hebben;
— samenvattend is het probleem niet slechts een probleem van de omvang van wetenschappelijke en technologische hulpbronnen in Europa en Japan, maar van de doelmatigheid waarmee deze hulpbronnen worden aangewend en gebruikt.

Bij de bespreking van het rapport, dat algemene instemming vond, verklaarde de Franse minister *Schumann* dat de afbraak van tarief-barrières de Europese landen aan een steeds scherpere concurrentie zal blootstellen vooral wat de technologisch veeleisende produkten betreft. De minister vreesde, dat het steeds moeilijker zal worden in Europa de beschikking te krijgen over licenties van vitaal belang. Andere gedelegeerden (Japan, België) lieten een zelfde geluid horen. Bepleit werd een overeenkomst of een gentleman's agreement. Een „laisser faire"-beleid zou leiden tot een situatie, waarbij de zwakkere landen door de sterkere zouden worden uitgebuit. Gewezen werd op de steun, die de regeringsopdrachten voor de Amerikaanse industrie hebben betekend. Dr. Hornig, de Amerikaanse presidentiële adviseur voor wetenschapszaken, gaf te kennen, dat de VS in beginsel bereid zijn deel te nemen aan onderhandelingen over alle belemmeringen in de overdracht van technologie, waarvan het bestaan kan worden aangetoond. Men diende hier echter wel een onderscheid te maken tussen de patenten, die in particuliere handen zijn en die waarover de Overheid zeggenschap heeft. De discussie t.a.v. dit punt leidde tot een aanbeveling van de conferentie om te onderzoeken, welke obstakels een belemmering vormen voor de overdracht van technologische kennis.
Van de andere aanbevelingen noemen wij slechts die welke inhoudt dat door de OESO overzichten zullen worden gemaakt van de huidige situatie en de vooruitzichten van het wetenschappelijk onderzoek in afzonderlijke takken van industrie. T.a.v. de bevordering een organisatie van het fundamenteel onderzoek verzocht de conferentie de OESO een plan uit te werken om te komen tot instelling van een internationale, Europese procedure voor de stimulering van multi-disciplinaire onderzoekprogramma's.
Over het derde agendapunt werd opgemerkt dat bij de explosieve toeneming van de informatie, de organisatorische capaciteit om deze in de juiste vorm bij de gebruiker te brengen, geen gelijke tred heeft gehouden. Daardoor leveren de steeds grotere bedragen, die de overheden aan de wetenschapsbeoefening zijn gaan besteden, niet het maximale rendement op. De conferentie beval aan, dat in elk land op hoog niveau een orgaan wordt geschapen dat zich bezig houdt met wetenschappelijke en technische informatie, en dat internationaal de samenwerking op dit terrein wordt uitgebreid. *(The OECD-Observer,* april 1968; *Uitleg* 29-4) (Vor. ber. pag. 36/1-1966)

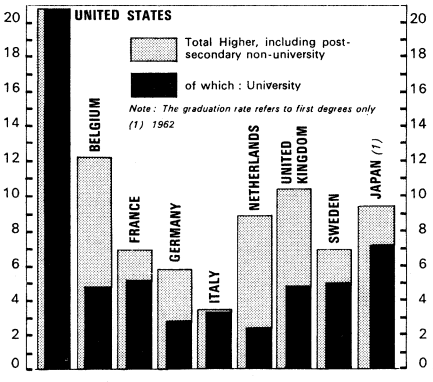

Aantal personen dat in 1964 in het hoger onderwijs een eerste graad behaalde, in procenten van een leeftijdsgroep (20-24 jaar).

west-europa

NEDERLAND

TOXOPEUS OVER SAMENGAAN VVD—PvdA

In een vergadering te Rotterdam op 26 april heeft mr. *E. H. Toxopeus,* voorzitter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, de juistheid bestreden van de bewering dat de VVD zich nooit zal lenen voor de vorming van een kabinet samen met de Partij van de Arbeid. Het al dan niet bereid zijn daartoe hangt volgens de liberale fractieleider helemaal van de omstandigheden af.

Volgens mr. Toxopeus is uit de kring van de VVD nooit beweerd dat de liberalen nooit met de PvdA zouden willen regeren. Wel heeft prof. Oud in 1959 gezegd dat hij na het langdurige regime van socialistisch-confessionele kabinetten niet met de PvdA in zee wilde gaan. De heer Toxopeus zelf heeft zich in 1963 in dezelfde geest uitgelaten, eveneens met de nadruk op het woord nu.
De tegenstelling tussen de PvdA en de VVD is volgens de heer Toxopeus ontstaan en vergroot doordat we ook met confessionele partijen te doen hebben die pas na de verkiezingen hun standpunt over de samenstelling van een kabinet plegen te bepalen. Overigens noemde hij het een loze bewering dat de PvdA progressief en de VVD conservatief zou zijn. Beide partijen richten zich op de toekomst. Er is geen monopolie van progressiviteit. Progressieven en conservatieven vindt men in elke partij.
Het is duidelijk, aldus de heer Toxopeus, dat de PvdA en de VVD de laatste tijd naar elkaar zijn toegegroeid. Misschien hebben de wederzijdse voorlieden wel wat van elkaar overgenomen. Legt men de beginselprogramma's van de beide partijen naast elkaar dan ziet men als kardinaal verschil: het socialisme en het liberalisme. Maar onmiskenbaar zijn er ook verscheidene punten van overeenstemming. (N R C 27-4)

Reactie Den Uyl

De fractievoorzitter van de PvdA, drs. *J. M. den Uyl,* verklaarde op 29 april te Sneek over de uitspraak van mr. Toxopeus, dat dit een duidelijke zwenking is na de uitspraken gedaan voorafgaand aan de verkiezingen van vorig jaar. „De heer Toxopeus heeft zijn toenmalige uitspraak dat de VVD niet met de PvdA in één kabinet zou gaan zitten, aangesprezen als een bijdrage tot de politieke duidelijkheid. Zijn uitspraak van nu vergroot de onduidelijkheid. Ze is een typische verklaring uit de oude school waarin politieke leiders er voor zorgden zoveel mogelijk alle kanten uit te kunnen in plaats van de kiezers een keuze te laten doen.
De PvdA houdt vast aan die duidelijkheid en blijft streven naar de

totstandkoming van een progressieve concentratie zonder de VVD.
De uitspraak van de heer Toxopeus komt ongetwijfeld voort uit de onvrede in zijn eigen partij in het bijzonder bij de jongeren daar, dat de VVD geen enkele rol speelt in het proces van partijpolitieke vernieuwing dat in Nederland op gang is", aldus de heer Den Uyl. *(ANP)*

Verklaring Toxopeus

In een televisie-uitzending op 8 mei verklaarde mr. Toxopeus nader: „Als bij de volgende verkiezingen de algemene toestand niet volmaakt veranderd is, zal onze uitspraak vast weer zijn: niet met de Partij van de Arbeid in één kabinet". Hij herhaalde zijn standpunt over de mogelijkheid van samenwerking, maar liet er geen twijfel aan bestaan, dat zijn Rotterdamse uitspraak voornamelijk hypothetisch was. Bovendien zei hij dat hij bij zijn bespiegelingen over de PvdA denkt aan de partij van Drees en niet aan een socialistische partij, waarin Nieuw Links het voor het zeggen zou hebben. Daarmee, aldus de fractievoorzitter, zouden wij onder geen enkele omstandigheid samen kunnen gaan. *(NRC 9-5)*

GEBOUW NEDERLANDSCHE BANK IN GEBRUIK GESTELD

Met de aanvaarding van de tegenwaarde in bankbiljetten van een baar goud van 12,5 kg heeft HM Koningin *Juliana* op 7 mei het nieuwe gebouw van de Nederlandsche Bank aan het Frederiksplein te Amsterdam officieel in gebruik gesteld. Het geschenk (ter waarde van ongeveer *f* 50.000) zal ten goede komen aan het Koningin Julianafonds. Na de openingshandeling ondertekenden Koningin Juliana en prins Bernhard een oorkonde met de volgende tekst:

„Hare Majesteit Koningin Juliana in tegenwoordigheid van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard heeft heden, dinsdag de zevende mei 1968, het gebouw van de Nederlandsche Bank officieel geopend.
De nieuwe hoofdbank, onder signatuur van architect M. F. Duintjer gebouwd, staat op de plaats van het voormalige Paleis voor Volksvlijt, gesticht in 1864 en in de nacht van 17 op 18 april 1929 door brand verwoest. Aldus heeft vandaag het hoogste gezag in den lande de bestemming van het gebouw tot werkplaats voor de centrale bank bevestigd. Dit zij een blijvende aansporing tot het dienen van dat eminente belang der natie, de handhaving der waardevastheid van het door volksvlijt verworpen geld."
Het nieuwe gebouw is gebouwd in ruim zes jaar. Op 4 juli 1961 ging de eerste spade de grond in en op 6 nov. 1961 heide burgemeester V a n H a l l de eerste paal. De eerste oplevering van het gebouw vond plaats in dec. 1967.
Het gebouw biedt plaats aan 1200 mensen; momenteel werken er ruim 900 personeelsleden van de Nederlandse Bank. Drie verdiepingen van de hoogbouw zijn verhuurd aan de Nederlandsche Middenstandsbank.
Het 15 verdiepingen hoge gebouw (hoogste punt 71,30 m) staat op 2754 betonnen palen. In totaal heeft het gebouw *f* 85 mln gekost.
De Nederlandsche Bank werd ontworpen door prof. M. F. Duintjer. De hoofdaannemer was J. P. van Eesteren te Rotterdam. (D e V o l k s k r a n t 7-5)

KIESRECHT VOOR AMBTENAREN IN BUITENLAND

De Tweede Kamer heeft op 8 mei met 57 tegen 54 stemmen een wijziging van de kieswet aanvaard, waarbij in het buitenland werkzame Nederlandse ambtenaren en militairen het recht krijgen deel te nemen aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer.
Voor het wetsontwerp stemden de fracties van de KVP, VVD, ARP en CHU, met uitzondering van mr. *G. A. A. M. Boot* (KVP) en *mr. E. H. Koning* en *H. Wiegel* (VVD).
Met 60 tegen 51 stemmen aanvaardde de Kamer een amendement van dr. *A. Veerman* (ARP) waarbij het kiesrecht ook wordt toegekend aan Nederlanders die werkzaam zijn bij volkenrechtelijke organisaties waarvan Nederland deel uitmaakt.
Afgewezen werden pogingen van D'66 en de PvdA om, teneinde discriminatie van niet-ambtenaren te vermijden, het kiesrecht uit te breiden tot alle Nederlanders die hun land niet langer dan zes jaar geleden hebben verlaten en de wens te kennen geven aan de Tweede-Kamerverkiezingen deel te nemen. *(Het Parool 8-5)*

WIJZIGING ADOPTIEVOORWAARDEN

De Tweede Kamer heeft op 7 mei een wijziging van het Burgerlijk Wetboek aangenomen waarbij de termijn gedurende welke adoptiekinderen door de pleegouders moeten zijn verzorgd en opgevoed alvorens een adoptieverzoek kan worden ingediend, wordt bekort van drie tot twee jaar.

BURGEMEESTER HILVERSUM

Per 16 mei is benoemd tot burgemeester van Hilversum dr. *P. J. Platteel,* sinds 1962 burgemeester van Ede. Dr. Platteel (56) is gereformeerd en lid van de ARP. Hij was van 1958-1962 gouverneur van het toenmalige Nederlands Nieuw-Guinea. *(ANP)*

EXPO-1976 NIET IN NEDERLAND

De regering heeft op 3 mei, na afweging van andere prioriteiten, besloten Nederland niet aan te melden voor het houden van een wereldtentoonstelling. Voor het organiseren van een dergelijke tentoonstelling in 1976 had Amsterdam zich kandidaat gesteld. *(Alg. Hbld. 4-5)*

STEUN AAN WOLLENSTOFFEN-INDUSTRIE

De regering is bereid de strijkgaren-wollenstoffenindustrie financiële steun te verlenen, indien de industrie de herstructurering die in het rapport-Goldschmidt is aanbevolen, in grote trekken uitvoert, zo heeft de minister van economische zaken, mr. *L. de Block,* vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers in deze industrie meegedeeld.

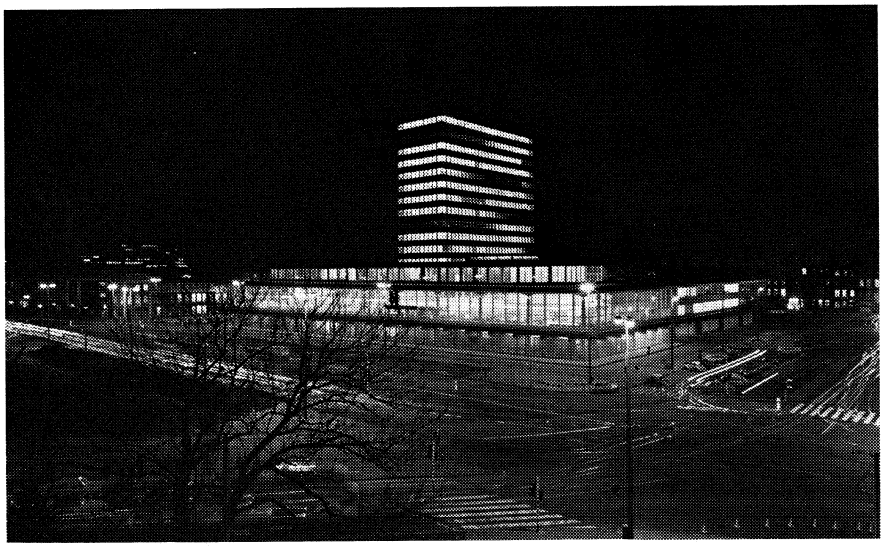

Het nieuwe gebouw van de Nederlandsche Bank te Amsterdam.

Deze steun zal de vorm hebben van een gegarandeerd krediet in het kader van de bijzondere financieringsregeling met een spoepele rentebetalingsregeling, en deelneming door de staat in het risicodragende kapitaal in het kader van het industriële garantiefonds.
Indien het bedrijfsresultaat ook in een latere periode onvoldoende zou zijn, zou eventueel kwijtschelding van (een deel) van de rente kunnen worden overwogen.
De regering heeft bezwaar tegen de in het rapport-Goldschmidt voorgestelde zg. verschrottingspremie (premie bij vernietiging van verouderde machines). De vertegenwoordigers van de industrie hebben aangekondigd op dit punt gewijzigde voorstellen te zullen indienen. *(NRC* 2-5)

(Vor. ber. pag. 151/1)

DE PRIJZEN IN 1967

In 1967 zijn de prijzen gemiddeld met ruim 3% gestegen ten opzichte van 1966, „wat", aldus de minister van economische zaken, mr L. de Block in een brief aan de Tweede Kamer, „een vrij forse stijging is". De stijging is echter minder dan in 1966, toen zij 5,8% bedroeg, en ook minder dan de verwachte 4 tot 4½%.

Het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud steeg van 128 in jan. 1967 (1959/'60 is 100) tot 135 in juni en daalde tot 133 in december, hetgeen een gemiddelde voor het gehele jaar 1967 van 132 opleverde.

De prijsstijging was het hoogst in de sector particuliere dienstverlening, nl. 5,7%. Huishuren stegen met 3,7% vrijwillige verzekeringen met 4,6% en overheidsdiensten met 5,3%. In de sector agrarische produkten en vis bedroeg de stijging 1%, voornamelijk als gevolg van een daling van de aardappelprijzen met 17% en van groenten met 4%. De boter- en kaasprijzen stegen daarentegen met circa 10%, vlees- en melkprijzen met gemiddeld 2,5% en die van kleding en schoeisel met 5,6%. (ANP 20-4)

VERHOGING SOCIALE VERZEKERINGSUITKERINGEN

I.v.m. de stijging van het loonindexcijfer zullen de uitkeringen ingevolge de Algemene Ouderdomswet (AOW), Algemene Weduwen- en Wezenwet (AWW) en de Kinderbijslagwet met ingang van 1 april worden verhoogd.
De AOW-uitkeringen worden verhoogd van *f* 3270 tot *f* 3372 per jaar voor ongehuwden en van *f* 4650 tot *f* 4794 voor gehuwden.
Voor de AWW-uitkeringen geldt een verhoging van *f* 3270 tot *f* 3372 per jaar voor weduwen zonder kinderen en van *f* 4650 tot *f* 4794 voor weduwen met kinderen. De uitkeringen voor volle wezen worden verhoogd van *f* 1032 tot *f* 1068 voor wezen van jonger dan 10 jaar, van *f* 1542 tot *f* 1590 per jaar voor wezen van 10 jaar tot en met 15 jaar en van *f* 2004 tot *f* 2070 voor 16- tot en met 26-jarige wezen.
De uitkeringen voor de kinderbijslag worden: eerste kind *f* 106,86 (was *f* 102,96) per kwartaal; tweede en derde kind *f* 121,68 (*f* 117,18) per kwartaal; vierde en vijfde kind *f* 163,80 (*f* 158,34); zesde en zevende kind *f* 181,74 (*f* 176,28) en voor achtste en volgende kinderen *f* 201,24 (*f* 195) per kwartaal.
Met ingang van 1 april zullen ook de uitkeringen ingevolge de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) worden verhoogd. De verhoging zal in het algemeen 3,05% bedragen, maar de uitkeringen, die zijn ingegaan tussen 1 dec. 1967 en 1 febr. 1968 zullen met 2,2%, de uitkeringen die zijn ingegaan tussen 1 febr. en 1 april 1968 met 0,75% worden verhoogd. De verhoging voor deze uitkeringen is lager, omdat in de na 30 nov. 1967 ingegane WAO-uitkeringen al een deel van de loonstijging was opgenomen.
Het maximum-dagloon dat geldt voor de berekening van de uitkeringen voor de WAO, de Ziektewet en de Wachtgeld- en Werkloosheidsverzekering, zal per 1 febr. 1968 stijgen van *f* 77 tot *f* 80,30.
Voor de berekening van de premies zal het maximum dagloon met ingang van 1 jan. 1969 worden verhoogd van *f* 77 tot *f* 80.

VERHOUDING OVERHEIDSPERS

Minister dr. *M. A. M. Klompé* (cultuur, recreatie en maatschappelijk werk) heeft in een brief aan de Tweede Kamer medegedeeld, dat de regering ernstige bezwaren heeft tegen een voorstel van de Persraad om de Raad voor de journalistiek te zien als de instantie, die alleen geroepen is tot beoordeling van journalistieke gedragingen. Bij de brief wordt het in 1960 uitgebrachte advies van de Persraad overheidpers aan de Kamer aangeboden.
De Persraad had in zijn advies o.a. aanbevolen, dat de overheid over een journalistieke gedraging, waarvan zij meent dat daardoor schade is toegebracht aan het algemeen belang, een beoordeling van de betrokken journalist moet uitlokken van een onafhankelijk college. Daarna kan de overheid dan haar beleid ten aanzien van de journalist of het persorgaan bepalen. De Persraad acht de Raad voor de Journalistiek daarvoor de aangewezen instantie.
In haar brief schrijft minister Klompé, dat de Raad een instelling is van de Nederlandse Vereniging van Journalisten, waarbij niet alle journalisen zijn aangesloten. Verder wijst de minister erop, dat de Raad de journalistieke gedragingen slechts kan toetsen aan de hand van een groepsnorm: de opdracht van de raad beperkt zich tot toetsing aan de mogelijkheid van schade aan de waardigheid van de stand van de journalisten.
De minister merkt verder op, dat de regering verbreking of beperking van haar betrekkingen met een journalist of een blad „een rechtens niet uitgesloten reactie op een eventuele schending van vertrouwen acht". De regering beraadt zich nog over de vraag hoe gewaarborgd kan worden, dat hierbij een verantwoorde en vaste gedragslijn wordt gevolgd. Zij wenst zich in voorkomende gevallen van deskundig advies te voorzien.
De regering onderschrijft niet de mening, dat de Europese conventie voor de rechten van de mens de pers een recht op inlichtingen geven en de overheid de plicht opleggen alle gevraagde inlichtingen te verstrekken. „Voor de overheid bestaat geen positief-rechtelijke verplichting tot het verstrekken van inlichtingen aan de pers", aldus de brief.
De regering sluit zich aan bij de opvatting van de Persraad, dat „openbaarheid regel zij en dat alleen het algemeen belang of de bescherming van een bijzonder belang geheimhouding kan rechtvaardigen". De minister tekent daarbij aan, dat het begrip algemeen belang voldoende ruim moet worden geïnterpreteerd. (Het Parool 25-4)

BELGIË

DE KABINETSCRISIS: MISLUKTE FORMATIE-OPDRACHT

Na de aanduiding van BSP-voorzitter *Leo Collard* tot kabinetsformateur (pag. 276/1) bleef het politieke overleg gedurende een paar weken beperkt tot CVP-BSP contact. De formateur die onmiddellijk had aangekondigd, dat hij de PVV niet bij de regeringsvorming wenste te betrekken, trad in contact met CVP-voorzitter *Robert Houben,* die ermee instemde een eventueel ontwerp-programma van de formateur in overweging te zullen nemen. Op 25 april overhandigde Collard aan de CVP een nota btereffende de taalproblemen (Leuven, Brussel, Voerstreek), de grondwetsherziening, de decentralisatie en de culturele autonomie. (Later kwam er nog een tweede nota, betreffende de financiële, economische en sociale vraagstukken, maar die zou niet meer door de CVP worden onderzocht.)
Op 29 april had een eerste ontmoeting plaats tussen onderhandelaars van de twee partijen. (CVP: R. Houben, *R. Vandekerkhove, A. Parisis;* BSP: L. Collard, *J. van Eynde, J. J. Merlot.)*
Volgens persberichten reageerden inmiddels de CVP-leiders vrij ongunstig op de eerste nota-Collard.

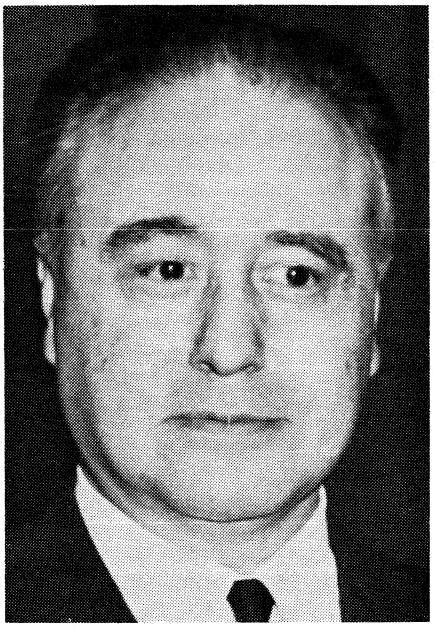

Zo werd aangevoerd dat de formateur geen oplossing voorstelde i.z. Brussel en naar de besluiten van de ronde tafel van 1964-65 (pag. 74/1-1965) verwees voor de administratieve decentralisatie en de culturele autonomie. Inzake Leuven verwees hij naar de motie, die de BSP-Kamerfractie na de interpellatie-Verroken goedkeurde (pag. 99/2) en waarin voorgesteld wordt de kwestie op te lossen in het kader van een algehele regeling van de Vlaams-Waalse problemen.

Voor de economische decentralisatie werd het socialistische partijprogramma van Klemskerke-Verviers (pag. 199/2) als basis genomen.
Het grote struikelblok van het overleg was echter het meningsverschil over de procedure. De CVP stond erop dat besprekingen m.b.t. de kabinetsformatie zouden worden voorafgegaan door een ruime confrontatie van de standpunten van CVP, BSP en PVV betreffende de staatshervormingen, ook reeds met het oog op de totstandkoming van de 2/3 meerderheid in de Kamer, vereist voor de grondwetsherziening.
Volgens de CVP zou de nieuwe regering ook onmiddellijk in haar programma de grote krachtlijnen dienen aan te geven i.v.m. de institutionele structuurwijzigingen, en het werk van de daartoe aangeduide parlementaire commissie moeten stimuleren. De BSP daarentegen stond afwijzend t.o.v. het betrekken van de PVV bij voorafgaand overleg. De socialisten wensten voor alles zeker te zijn, dat de CVP een tweepartijenkabinet met de BSP aanvaardde. Zij stelden tevens, dat de nieuwe regering bij gewone wet de culturele autonomie en de decentralisatie zou doorvoeren en dat de andere problemen moesten worden toevertrouwd aan een parlementaire commissie; eerst in geval die commissie niet tot een resultaat zou komen, zou de regering dienen in te grijpen.
Nog tweemaal (op 2 en 3 mei) zouden de onderhandelaars elkaar ontmoeten, maar ondanks wederzijdse vragen en antwoorden en briefwisseling tussen de partijvoorzitters, kwam het op 4 mei tot een kortsluiting.
Houben verklaarde op een persconferentie: „Het getreuzel heeft nu lang genoeg geduurd. De nieuwe regering moet daadwerkelijk de Vlaams-Waalse problemen aanvatten en ze tot een goed einde brengen. Zij moet daartoe de nodige initiatieven nemen. De uitspraak van het kiezerskorps is duidelijk.
Welnu, de voorstellen van de formateur waarborgen niet dat dit zal gebeuren. Het programma i.z. de institutionele problemen is vaag en bevat vele leemten. Wij verzochten om aanvullende gegevens, maar mochten die nog steeds niet ontvangen. (. . . .) Aanvankelijk was iedereen het erover eens, dat het programma voorrang had en dat de regeringsformule daarna zou komen. Maar vandaag wil de formateur dat er eerst, van partij tot partij, zou worden onderhandeld over de regering. De Vlaams-Waalse problemen zouden geen voorrang meer hebben. Dat kunnen wij niet aanvaarden. Voor de CVP is de bespreking dan ook gesloten, wat betreft de voorstellen die de BSP heeft gedaan."
Op 6 mei gaf Collard zijn opdracht terug aan de koning. Op een persconferentie zei hij te betreuren, dat de CVP nooit concrete voorstellen had geformuleerd m.b.t. de nieuwe staatsstructuren. Ook herhaalde bij dat volgens de BSP eerst een regering dient te worden gevormd. In verband met het CVP-voorstel de PVV bij de onderhandelingen te betrekken, zei Collard: „Hoe konden de BSP en ikzelf parallelle onderhandelingen voeren met een derde partij, wat het de CVP zou hebben mogelijk gemaakt nadien de partner te kiezen en eventueel een andere regeringsmeerderheid te vormen? De CVP antwoordde immers nooit bevestigend op onze vraag, of zij akkoord ging met een CVP-BSP formule."
Op 7 mei gelastte de koning de aftredende premier *Paul vanden Boeynants* met een nieuwe formatie-opdracht. Onmiddellijk liet de formateur weten dat hij binnen de 48 uur een programma aan de drie grote partijen zou overhandigen.
Mijn voorkeur gaat naar een driepartijen-kabinet, zei hij, maar ik sluit geen andere formules uit.
Op 8 mei sprak kamerlid *Henri Simonet*, aanvoerder van de Franstalige Brusselse socialisten, zich op een partijvergadering uit voor een ruime bespreking, afgestemd op het programma, en liet hij een voorkeur blijken voor een driepartijenregering met de PVV. Die verklaring verwekte enige deining in de politieke kringen, aangezien zij lijnrecht in strijd was met alle tot dan toe gepubliceerde standpunten van de socialistische partijleiding.
Op 9 mei reageerde het bureau van de BSP. Het verklaarde niet te willen deelnemen aan een driepartijenkabinet, maar wel bereid te zijn „waarachtige onderhandelingen aan te vatten met het oog op de samenstelling van een BSP-CVP kabinet". Het bureau voegde eraan toe „dat de BSP slechts aan onderhandelingen zal deelnemen, indien zij de vorming van een BSP-CVP coalitie beogen, met een programma dat het mogelijk maakt België te herstructureren d.m.v. ruime en doeltreffende hervormingen, waarvan de basis steunt op de erkenning en de organisatie van gemeenschappen, die in wel bepaalde domeinen rechten en machten hebben, ten einde aldus de economische expansie, de sociale vooruitgang en de culturele autonomie te realiseren". Dit standpunt werd op 11 mei bekrachtigd door de algemene raad van de BSP. Simonet verdedigde er zijn standpunt, maar werd enkel gevolgd door de Brusselse federatie. Op de bijeenkomst van de raad spraken de Waalse kamerleden *E. Glinne,* en *A. Cools* felle anti-Brusselse taal.

ONENIGHEID BIJ LIBERALEN

De Westvlaamse senator *Hilaire Lahaye* (Partij voor Vrijheid en Vooruitgang) heeft op 2 mei de oprichting aangekondigd van de Vereniging der Vlaamse Belangen (VVB). In een schriftelijke verantwoording wordt gezegd: „Ten gevolge van de niet te verantwoorden houding van het Liberaal Vlaams Verbond bij de aanduiding door de PVV-senatoren van de kandidaten tot koöptatie voor de Senaat, en gelet ook op de onaanvaardbare uitlatingen die het

Volksbelang, orgaan van het LVV, zich ononderbroken tegen de PVV heeft veroorloofd en die onlangs gevolgd werden door een tv-uitzending waarin het LVV niets minder dan dictatoriale eisen tegenover de PVV en haar directie heeft gesteld, hebben senator *Vreven* en ikzelf, na grondige beraadslagingen met de meest vooraanstaande liberalen uit het Vlaamse landsgedeelte, beslist de VVB in het leven te roepen."
Verder wordt verklaard: „De PVV is een unitaire partij. Het eerbiedigen van dit principe zal de VVB met man en macht nastreven."
(Aanvankelijk stond een kandidaat van Lahaye op de lijst van de voor koöptatie voorgedragen leden, maar onder druk van het Liberaal Vlaams Verbond werd die kandidaat geschrapt en werd in zijn plaats LVV-voorzitter *Karel Poma* gekoöpteerd.)

AKKOORD IN BOUWSECTOR

Op 7 mei is het sociaal geschil in de bouwsector bijgelegd. Afgevaardigden van de werkgevers en de werknemers werden het eens over een verzoeningsvoorstel, dat bekrachtigd werd in een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst, die geldig is tot 31 maart 1970.
Het akkoord voorziet in een loonsverhoging van 4% (2% bij het van kracht worden van de overeenkomst en nogmaals 2% in februari 1969.) De vakbonden vroegen aanvankelijk 8% en kwamen dan terug tot 6%. De werkgevers wilden eerst slechts 3% toestaan. Verder is overeengekomen dat het loonverschil tussen zone I (grote agglomeraties) en zone II op 1 april 1969 enigszins zal worden verminderd. In de CAO zijn nog diverse andere bepalingen opgenomen, o.m. betreffende de getrouwheidspremie, de bestaanszekerheid enz. Ook is een verklaring van intentie opgenomen m.b.t. de bestudering van het investeringsloon.

VVP-LEUVEN

Prof. *J. M. Nuttin* (35) volgt prof. *R. Derine* op als voorzitter van de Leuvense afdeling van de Vereniging der Vlaamse Professoren. Derine nam ontslag ingevolge zijn verkiezing tot kamerlid.
Nuttin was eerst docent aan de universiteit Lovanium (Kongo) en is nu gewoon hoogleraar in de sociale psychologie te Leuven. *(Gazet van Antwerpen* 11-5)

VIJFDAAGSE SCHOOLWEEK

Het experiment van de vijfdagenweek, waarmede sedert de paasvakantie 1968 in de stedelijke en vrije lagere en kleuterscholen van Antwerpen is begonnen, zal volgend schooljaar worden uitgebreid tot het voortgezet en normaalonderwijs. Minister van nationale opvoeding Grootjans heeft op 7 mei een commissie geïnstalleerd om het probleem van de vijfdaagse schoolweek op wetenschappelijk-pedagogische wijze te bestuderen. De commissie zal gedurende het schooljaar 1968-69 het experiment volgen en een verslag opstellen, dat de overheid zal leiden bij de definitieve beslissing i.z. de veralgemening van de maatregel.

CONGRES KATHOLIEK MO

Het Nationaal Verbond van het katholiek middelbaar onderwijs heeft op zijn tweejaarlijks congres van 8 mei de besluiten bekendgemaakt van een studie die in 665 onderwijsinstellingen en bij ca. 19.000 leerkrachten doorgevoerd werd over het thema: „Het katholiek MO na het Vaticaans concilie". Het congres heeft beslist op nationaal niveau in de raad van het Verbond voortaan ook leraren te benoemen; tot dan toe bestond de raad enkel uit vertegenwoordigers van de inrichtende overheid. Ook wenst het congres dat in elke school een raad wordt opgericht, die representatief is voor alle leerkrachten en de directie zou voorlichten en adviseren. In diverse congresrapporten wordt ook gewezen op de noodzakelijkheid de intellectuele vorming in het katholiek onderwijs te verbeteren. In een slotrede wees kardinaal *Suenens* erop dat in 1970 het schoolpakt zal worden herzien en dat dan het probleem van de financiering van de scholenbouw aan de orde gesteld zal worden.

DUITSLAND (WEST)

RAPPORT RECHTSRADICALISME 1967

In een jaarlijks rapport over het rechtsradicalisme, dat 2 april verscheen, heeft het ministerie van binnenlandse zaken de ontwikkeling van de NPD geanalyseerd. In het rapport wordt gezegd, dat de ontwikkeling van de NPD in 1967 minder snel ging dan in 1966. Wel is de NPD nog meer het centrum van het rechtsradicalisme geworden en heeft zij kans gezien haar positie te versterken, ondanks de interne strijd tussen Thielen en Von Thadden (182/2-1967). De NPD vertegenwoordigt nu 72% van het georganiseerde rechtsradicalisme in de Bondsrepubliek.

Het rapport noemt de NPD geen acuut gevaar voor de democratie in de Bondsrepubliek, maar wel een ernstige belasting voor de Westduitse buitenlandse politiek. Het ledental is in 1967 tot 28.000 gestegen. Van 35% hiervan is het verleden in nazistische of rechtsextremistische zin belast. Ongeveer 2.400 leden waren vóór 1933 lid van de NSDAP en bekleedden hierin hoge posten. Twaalf van de 30 bestuursleden zijn lid van de NSDAP geweest.
De sociologische samenstelling van het ledenbestand is in 1967 iets veranderd. Deze is als volgt:

	eind 1966	eind 1967
Academici (hogere ambtenaren, officieren, vrije academische beroepen, studenten)	6%	4%
Middenstandsberoepen		
zelfstandigen	25%	27%
openbare diensten	7%	6%
employés	18%	17%
Arbeiders	27%	32%
Huisvrouwen	6%	5%
Renteniers, pensioentrekkers	11%	9%

Het rapport bestrijdt de bewering van de NPD grote aantrekkingskracht op jonge kiezers te hebben. Het blijkt, aldus het rapport, dat het percentage kiezers van 21-30 jaar het geringste is, terwijl vooral de groep van 46-60 jaar het sterkst in het kiezerscorps van de NPD is vertegenwoordigd. Het grootst aantal leden heeft de NPD in Beieren (22,5%), waar 17% van de bevolking woont, en in Noordrijn-Westfalen (18,2%), waar 28,2% van de bevolking woont. De geringste aanhang heeft de partij in West-Berlijn, Bremen en Hamburg.
De inkomsten van de partijcentrale bedroegen in 1966 425.000 DM; de afdelingen hadden tezamen de beschikking over een zelfde bedrag. Voor bijdragen van grote industrieën of financieringsinstellingen is volgens het rapport geen bewijs. Wel steunen kapitaalkrachtige leden de NPD, vaak meermalen, met aanzienlijke bedragen.
Van rechtsradicale groeperingen waren in totaal ongeveer 38.700 personen lid in 1967. Dit betekent vergeleken met 1966 een toename met 4.000. Het aantal organisaties nam echter af van 98 tot 93.

Rechtsradicale pers

Van de rechtsradicale pers was de „Deutsche National-Zeitung und Soldaten-Zeitung" (DNZSZ) de grootste met een oplage in het laatste kwartaal van 1967 van ca. 137.000 exemplaren. Hiervan werden ongeveer 88.000 exemplaren verkocht. De cijfers voor het laatste kwartaal van 1966 voor de DNZSZ waren: een oplage van ca. 125.000 exemplaren, waarvan ca. 82.000 exemplaren werden verkocht. De totale oplage van de rechtsradicale pers nam in 1967 toe van 272.900 tot 288.000 exemplaren. De toename komt vrijwel volledig voor rekening van de DNZSZ. Het totaal aantal rechtsradicale publikaties bedroeg 42, een toename van twee vergeleken met 1966.

Incidenten en verzet

Het aantal nazistische en antisemitische incidenten is sinds 1965 (pag. 251/1-1966)

afgenomen. In 1965 vonden 521 incidenten plaats, in 1966 449 en in 1967 387.
Tot slot somt het rapport een aantal maatregelen op, die bonds- en deelstaatregeringen genomen hebben om het rechtsradicalisme scherper te laten controleren en observeren, en legt het de nadruk op de tegenstand van vakbonden, studenten, hoogleraren en hooggeplaatste persoonlijkheden, tegen deze stroming.
(Aus Politik und Zeitgeschichte 10-4)

(Vor. ber. pag. 585/1-1967)

VERKIEZINGEN IN BADEN-WÜRTTEMBERG

Op 28 april zijn in de deelstaat Baden-Württemberg verkiezingen voor de landdag gehouden. Het waren de laatste landdagverkiezingen voor de Bondsdagverkiezingen in 1969 en zij werden dan ook als graadmeter gezien. De partijen voerden een intensieve campagne. Voor de CDU en de SPD traden resp. Bondskanselier *Kiesinger* en vice-kanselier *Brandt* als „verkiezingslocomotieven" op. In hun optreden jegens elkaar waren zij voorzichtig; zij vielen elkaar niet aan.
Naast plaatselijke problemen stonden vooral de Grote Coalitie en de Paasopstand van de studenten (pag. 273/1) in het centrum van de belangstelling.
Algemeen werd verwacht *) dat de SPD en de CDU verliezen zouden leiden. Winst werd toegedacht aan de NPD, de FDP en de in nov. 1967 opgerichte Demokratische Linke (pag. 42/1). Volgens voorbeschouwingen zou een aanzienlijk verlies voor de SPD de tegenstand, die binnen deze partij tegen voortzetting van de Grote Coalitie bestaat, nog vergroten. De NPD verwachtte een winst van 8% tot 10%.
De uitslag van de landdagverkiezingen toonde een groot verlies voor de SPD. Zij viel terug van 37,3% tot 29%. Ook de CDU verloor, nl. 2%, ondanks het optreden van Kiesinger in het land, waar hij van 1958 tot 1966 minister-president is geweest.

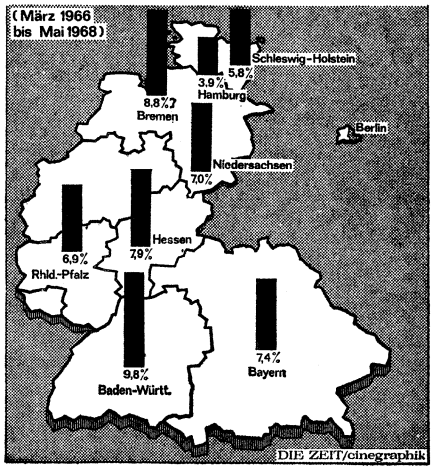

De NPD is nu in zeven van de elf deelstaten vertegenwoordigd. De in deze deelstaten behaalde stemmenpercentages zijn in bovenstaande grafiek vermeld.

*) Bij gemeenteraadsverkiezingen in het district Unna en de stad Hamm in de deelstaat Noordrijn-Westfalen op 10 mrt had de SPD resp. 6,1% en 9% van de stemmen verloren en was de NPD de grote overwinnaar. Deze partij behaalde in Hamm 6% van de stemmen, in de stad Kamen 7,5% en in Unna 11,6%.



Manifestaties en verkiezingsoverwinningen van de NPD leiden soms tot demonstraties, meestal van jongeren.

De voornaamste oppositiepartij, de FDP, ging vooruit van 13,1% tot 14,4%. Dit werd o.a. toegeschreven aan het optreden van de „opkomende" prof. *Dahrendorf* (pag. 86/2).
De grote overwinnaar was de NPD, die 9,8% van de stemmen verwierf. Dit is het hoogste percentage dat deze partij bij de landdagverkiezingen, waaraan zij tot nog toe deelnam, heeft gekregen.
De voorlopige einduitslag luidde (*FAZ* 30-4):

	1968			1964		
	stemmen	%	zetels*)	stemmen	%	zetels
CDU	1.718.167	44,2	60	1.671.674	46,2	59
SPD	1.124.558	29,0	37	1.350.314	37,3	47
FDP	560.093	14,4	18	472.492	13,1	14
NPD	381.393	9,8	12	—	—	—
DL	88.181	2,3	—	—	—	—

*) Het aantal zetels werd verhoogd van 120 tot 127. Hierdoor ging de CDU ondanks het verlies één zetel vooruit.

Reacties

De NPD zou in het algemeen volgens perscommentaren geprofiteerd hebben van de afkeer, die de burgerij voelde voor de studentenopstanden en van de proteststemmen tegen de Grote Coalitie. In Baden-Württemberg richtte de NPD zich vooral op de kleine middenstand, de ontevreden boeren en de vluchtelingen uit de voormalige Duitse gebieden, die hier 1/4 deel van de bevolking uitmaken. De NPD-voorzitter Adolf von Thadden verklaarde direct na de uitslag dat de democratie had gezegevierd. Hij eiste van de regering in Bonn uitschrijving van vervroegde verkiezingen voor de Bondsdag.
Bondskanselier Kiesinger toonde zich na de verkiezingen zeer bezorgd over de grote groei van de NPD. Hij zei te vrezen dat velen in het buitenland de sterke opkomst van de NPD zullen beschouwen als een resultaat van het herleven van het nationaal-socialisme. Hierdoor zag hij de uitslag als een ernstige tegenslag voor het buitenlands beleid van de bondsregering. Hij achtte het echter mogelijk de NPD bij de verkiezingen van 1969 te neutraliseren. Kiesinger verwierp de eis tot vervroegde Bondsdagverkiezingen.
De leiding van de SPD sprak er haar teleurstelling over uit, dat het haar niet gelukt was de SPD-invloed op het beleid van de regeringen in Bonn en Baden-Württemberg overtuigend aan te tonen. Na het bekend worden van de verkiezingsuitslag werd een demonstratie gehouden voor het Landdaggebouw in Stuttgart. Hierbij werden leuzen meegedragen als „10% Nazi — Unsere Schande".
(FAZ, NRC, NZZ)

sowjet-unie

PLENAIRE ZITTING CENTRAAL COMITÉ

Op 9 en 10 april heeft in Moskou in plenaire zitting het Centrale Comité van de Communistische Partij vergaderd. Onderwerp van discussie was een rapport van partijleider *Brezjnew* over „de actuele problemen van de internationale situatie en de strijd van de Sowjetrussische communistische partij voor eenheid in de communistische wereldbeweging".

Blijkens de slotresolutie verklaarde het plenum zich akkoord met de resultaten van de consultatieve conferentie in Boedapest (pag. 161 e.v.), van de 9e zitting van de raadgevende politieke raad van het Warschaupact in Sofia (pag. 185/1) en van de samenkomst van partij- en regeringsleiders in Dresden (pag. 299/3).
Voorts verklaarde het plenum zich akkoord met de maatregelen van het Politbureau en de regering ter „uitwissing van de sporen van de Israëlische agressie" in het Midden-Oosten en de strijd tegen het „Westduitse imperialisme".
Tenslotte constateerde het plenum, dat er tegenwoordig een versterkte ideologische strijd tussen het kapitalisme en socialisme aan de gang is. Een geweldige anti-communistische propaganda stelt zich ten doel de eenheid van de socialistische landen en de internationale communistische beweging te verzwakken. Deze omstandigheden in aanmerking genomen, moet aan de strijd tegen de vijandige ideologie een bijzondere betekenis gehecht worden, hetgeen inhoudt een „actief optreden tegen pogingen om in bepaalde letterkundige en andere kunstwerken opvattingen en andere kunstwerken opvattingen te doen doordringen die vreemd zijn aan de socialistische ideologie".

Brezjnews rapport noch zijn slotrede, werden gepubliceerd. Ook werd niets bekend over de discussies die het plenum, naar waarnemers aannemen, heeft gevoerd, over de recente ontwikkelingen in Polen en Tsjechoslowakije.

Benoeming

Tijdens de zitting van het Centrale Comité werd *Konstantin Katoesjew* gekozen tot secretaris in de vacature ontstaan door de uittreding van *Alexander Sjelepin* uit het secretariaat (pag. 455/3-1967). Zijn taakomschrijving is niet bekendgemaakt.
Door deze benoeming bestaat het secretariaat nu uit de volgende tien leden: *Brezjnew, Soeslow, Demitsjew, Kapitonow, Katoesjew, Koelakow, Kirilenko, Ponomarew, Solomentsew, Oestinow.*

Konstantin Fyodorowitsj Katoesjew werd in 1927 geboren. In Gorki doorliep hij de Polytechnische School en in dezelfde stad werkte hij van 1951 tot 1957 als ontwerper en hoofdontwerper in de automobielfabrieken. In 1957 werd hij full-time partijfunctionaris in Gorki. Van 1963 tot 1966 was hij eerste secretaris van het plaatselijk partijcomité van Gorki. In 1965 werd hij eerste secretaris van het regionale partijcomité van Gorki. In 1966 werd hij, op het 23e Partijcongres, tot lid van het CC gekozen. Ook is hij afgevaardigde naar de Opperste Sowjet. Katoesjew, die onderscheiden is met de Lenin-orde, is voorzitter van het vaste comité voor de bouwnijverheid en de bouwmaterialenindustrie. (Moscow News 20-4)

REDE BREZJNEW OP MOSKOUSE PARTIJCONFERENTIE

Op 29 maart heeft partijleider *Leonid Brezjnew* op de tweejaarlijkse partijconferentie van de stad Moskou een aanval gedaan op het kapitalisme en op de „nationalistische en revisionistische elementen", die in de communistische geregeerde landen werkzaam zijn. De *International Herald Tribune* (31-3) noemde de toespraak een van de felste uit zijn gehele carrière. Over de ideologische strijd merkte de partijleider o.m. het volgende op:

„Ideologische strijd vormt het hevigste front van de klassestrijd, waarin geen plaats is voor politieke onverschilligheid, passiviteit of neutralisme m.b.t. de doelen die de vijand zich voor ogen stelt (...) Op het gebied van ideologie kan er geen vreedzame coëxistentie bestaan".

N.a.v. de monetaire crisis in de Westelijke wereld merkte hij op: „De tegenwoordige monetair-financiële crisis is een geconcentreerde uitdrukking van de crisis binnen het kader van het kapitalistisch systeem." Na de devaluatie van het Engels pond in herinnering te hebben geroepen, ging Brezjnew voort: „Nu is de beurt aan de Amerikaanse dollar, en haar devaluatie is reeds begonnen. Vergeleken met haar vooroorlogse koers, is de dollar reeds met 60-67% gedevalueerd."

Over de rebellerende intellectuelen en schrijvers zei Brezjnew: „De door de imperialisten in het leven geroepen anti-sowjet-organisaties en diensten van allerlei soort zoeken naarstig naar moreel labiele, slappe en politiek onrijpe mensen. Soms komen er personen in hun netten terecht die happig zijn op reclame voor zichzelf en die bereid zijn om niet door inspanning voor het welzijn van hun land, maar met allerlei politiek twijfelachtige middelen zo luid mogelijk te laten merken dat ze er zijn, zonder de loftuitingen van onze ideologische tegenstanders te versmaden. De openbare mening van de SU veroordeelt het schandelijk optreden van deze dubbelhartige lieden streng. De afvalligen kunnen niet op straffeloosheid rekenen", aldus Brezjnew. De partijsecretaris noemde het een vergissing te menen dat Lenins eis tot „ijzeren partijdiscipline" alleen gegolden heeft in de periode van directe revolutionaire actie en aan kracht verliest gedurende het tijdvak van sociaal-economische en democratische hervormingen. Als voornaamste taak voor de Sowjetrussische intelligentsia zag Brezjnew „onverzoenlijkheid tegenover vreemde ideologieën weggelegd".(Soviet News 16-4)
De eerste secretaris van het partijcomité van Moskou, Viktor Grisjin, verklaarde op 22 april in een rede in het Congrespaleis in het Kremlin o.m.: „Tegenover de historische successen van het socialisme durft het anti-communisme niet altijd openlijk te handelen. Daarom bedient het zich van geraffineerde methoden om het geweten te vergiftigen van mensen die moreel zwak in de schoenen staan en politieke rijpheid missen". Grisjin riep op tot „een strijd zonder genade" tegen hen die zeggen de vrijheid en de democratie te verdedigen en op wie de imperialisten hun hoop gevestigd hebben. Hij sprak in dit verband over „revisionistische en nationalistische elementen". „Daarom vormt de consolidatie van de eenheid en de samenhang in de internationale communistische beweging de beslissende kern van het antwoord op de tegenaanvallen van het imperialisme en de reactie", aldus Grisjin.

NASLEEP SCHRIJVERSPROCESSEN. VERSCHERPING CULTUURPOLITIEK

Naar eerst in maart bekend werd, heeft op 19 febr. een groep van 47 mathematici, ingenieurs en assistenten van het wetenschappelijke centrum in Nowosibirsk in Siberië een brief aan de procureur-generaal der USSR, aan het Opperste Gerechtshof, aan *Podgorny, Brezjnew* en *Kosygin* gestuurd, waarin wordt geprotesteerd tegen de aanhouding en plaatsing in een psychiatrische inrichting van de wiskundige *Alexander Jesenin-Wolpin* (pag. 204/2). Op 9 maart stuurden 99 personen, onder wie prominente geleerden van de universiteit van Moskou eveneens een protestbrief waarin werd aangedrongen op de vrijlating van Jesenin-Wolpin.

Maatregelen

Op 21 maart werd bekend dat Boris Zolotoechin, de verdediger van Alexander Ginzboerg (pag. 70/1), uit de partij was gezet. Er werd hem van dit besluit geen andere reden opgegeven, dan dat hij de verdediging van Ginzboerg op zich genomen had.
Eveneens geroyeerd werden de schilder Boris Birger, lid van de groep van „zeven" de literatuur-historicus Kopelew die vermaardheid geniet als biograaf van Brecht, de literator Joeri Korjakow, die begin febr. op een vergadering van de schrijversbond kritiek had geuit op de pogingen tot eerherstel voor Stalin, de filosoof-estheticus Boris Sjragin en de schrijver Kariakin. Hetzelfde lot onderging de schrijver Grigori Svirski, die op 16 jan. een rede tegen de censuur had gehouden, waarin hij o.m. had verklaard: „Wij eisen de vrijheid op basis van de partijlijn" en „Geen vrijheid buiten de partij die het bloed is van ons bloed, het vlees van ons vlees. Maar het zijn onze eigen reactionairen die wapens in de hand geven van de buitenlandse imperialisten."
Behalve uitstotingen heeft de partij ook een „zwarte lijst" onder de uitgevers laten circuleren met de namen van schrijvers wier werken niet gepubliceerd mogen worden. Deze lijst zou veertig namen omvatten, w.o. die van Woznessenski. Tegen de dichters Jewtoesjenko en Achmadoelina werd een artikel gepubliceerd, waarin hun verweten wordt dat zij in politiek opzicht nog niet rijp zijn en dat zij weigeren de So-

wjet-werkelijkheid in haar ware licht af te schilderen.
Ook in de faculteit der wiskunde van de universiteit van Moskou zijn slachtoffers gevallen. Verschillende professoren als Isaac Gelfand, pionier op het gebied van toepassing van wiskunde in de biologie en winnaar van de Leninprijs, en de Nobelprijswinnaars voor wiskunde, Joeri Manin en I. R. Sjfarewitsj, werden uit de partij gezet wegens hun ondertekening van de protestbrief van 9 maart, n.a.v. de vasthouding van Jesenin-Wolpin.

Om dezelfde reden werden verscheidene experts op ruimtevaartgebied en militaire deskundigen uit de partij gezet. Dit is de eerste maal, dat de communistische partij stappen heeft ondernomen tegen geleerden die door hun militair belangrijke werk tot nu toe een bevoorrechte positie genoten.

Op 2 april publiceerde de *Prawda* een verklaring van de president van de Academie van Wetenschappen van de USSR, professor *Mstislav Keldych,* waarin deze „het gebrek aan politieke rijpheid" van „verschillende geïsoleerde wetenschapsmensen", die de verdediging op zich hebben genomen „van personen, die ons vijandig gezind zijn", aan de kaak stelt.

De dichter Sergei Mikhalkow verklaarde op dezelfde bijeenkomst waar Keldych het woord had gevoerd, dat men bepaalde feiten, die zich op het ogenblik in het literaire leven voordoen, niet verborgen mocht houden. „Zoals het spreekwoord zegt", aldus Mikhalkow, „is er een zwart schaap in iedere kudde. Ik heb het oog op die weinige auteurs, die vergeten hebben dat een burger van een socialistische gemeenschap aan de gemeenschap verantwoording moet afleggen voor de politieke en morele gevolgen van zijn handelingen." Nadat hij de petities in herinnering had gebracht, die bij vorige schrijversprocessen ter verdediging van veroordeelden waren ingediend, vervolgde Mikhalkow: „Achttien maanden later, veroordeelde een Sowjetrussische volksrechtbank drie misdadigers, die niets met literatuur te maken hadden, maar die om provocatieve redenen door verschillende buitenlandse stemmen tot de status van schrijvers waren gepromoveerd, en opnieuw verschenen er „weldoeners" onder ons, die met dezelfde methoden optraden."

Als een unicum werd de publicatie van het communiqué van de afdeling Moskou van de Schrijversbond in *De Literaire Gazet* gezien. Tot nu toe was het de gewoonte gebleven, dat de beraadslagingen in dit lichaam binnenskamers bleven.

Het communiqué vermeldt o.a. dat het het onverantwoordelijk gedrag van sommige literatoren „unaniem en streng heeft veroordeeld". Over de petities m.b.t. de processen van de laatste tijd zegt het communiqué: „Het is ontoelaatbaar, dat brieven die aan Sowjetrussische instanties zijn gericht, in het buitenland verschijnen en daar tot wapenen voor onze ideologische tegenstanders worden. (...) Men moet de petitionisten er van verwittigen, dat de algemene mening tegen hen is". Het communiqué vervolgt: „Degene die, in deze periode van een compromisloze strijd tussen de socialistische en kapitalistische ideologie niet de volle draagwijdte van zijn verplichtingen jegens het volk beseft, kan zich geen Sowjetrussische schrijver noemen." (Reuter/AFP; NZZ, Het Parool)

Beroep Ginsboerg verworpen

Het Hooggerechtshof heeft op 16 april in hoger beroep de vonnissen van *Galanskow, Ginsboerg, Dobrowolsky* en *Vera Lasjkowa* bevestigd. Alleen familieleden van de veroordeelden werden in het gerechtsgebouw toegelaten. *(Reuter)*

PROCES TEGEN OPPOSITIEGROEP

Van 14 maart - 5 april heeft voor de stadsrechtbank van Leningrad een proces plaatsgevonden tegen 17 leden van een ondergrondse organisatie, genaamd „Russisch sociaalchristelijk verbond voor de bevrijding des volks". In nov. 1967 heeft reeds een andere groep van dezelfde organisatie in Leningrad terechtgestaan.

De beweging die in 1964 schijnt te zijn opgericht, had de volgende programmapunten; het vormen van een democratisch staatsbestel in de SU, met een door het volk gekozen staatshoofd, dat verantwoording schuldig is aan een parlement. Een synode, uit drie personen bestaande, had staatshoofd en parlement moeten controleren. De grond zou staatseigendom moeten zijn, en aan particulieren en collectieven in bruikleen moeten worden gegeven. De voornaamste produktiemiddelen, o.a. „transport en elektronica", zouden in handen van de staat, een groot deel van de bedrijven in handen van arbeiderscollectieven moeten zijn. Grondslag van de economie moest het „personalisme" zijn.

De beklaagden, voor het merendeel Leningradse intellectuelen, werden tot gevangenisstraffen veroordeeld, variërend van zeven jaar tot veertien maanden. Bij het eerste proces in 1967 waren straffen uitgesproken van acht tot vijftien jaar. In de binnenlandse pers werd geen melding van de processen gemaakt.
(Het Parool 18-4, *The Times* 18-4)

THE TIMES EN NEUE ZÜRCHER ZEITUNG IN MOSKOU

Sinds 22 april zijn in Moskou een beperkt aantal exemplaren van de Londense *Times* en de Zwitserse *Neue Zürcher Zeitung* voor buitenlandse toeristen verkrijgbaar. Volgens de *Neue Zürcher* (16-4) is het initiatief voor de verkoop van dit blad van de SU uitgegaan. Men vermoedt dat druk van het groeiende aantal Westelijke zakenlieden en toeristen in Moskou de reden is, waarom deze bladen juist nu verkocht mogen worden, terwijl de Sowjetrussische autoriteiten een campagne voeren tegen de „burgerlijke ideologie."

ALGEMEEN

VIJF STATEN HERSTELLEN BETREKKINGEN MET ENGELAND

Algerije, Kongo (Brazzaville), Mali en Mauretanië hebben op 10 april in een gemeenschappelijk communiqué het herstel van de diplomatieke betrekkingen met Engeland bekendgemaakt. Deze waren in dec. 1965 i.v.m. de kwestie-Rhodesië verbroken (pag. 74/3-1966). In het communiqué wordt nog verklaard dat de vier staten de Britse regering ook verder volledig verantwoordelijk achten voor de Rhodesische kwestie en de bijlegging ervan.
(FAZ 11-4)
Op 20 febr. was te Londen het herstel van de diplomatieke betrekkingen tussen Engeland en Guinee bekendgemaakt, welke eveneens in dec. 1965 waren verbroken. *(AFP* 20-2)

(Vor. ber. pag. 160/1)

SEKOU TORÉ STELT FUSIE GUINEE—MALI VOOR

President *Sekou Touré* van Guinee heeft president *Modibo Keita* van Mali een fusie van beide landen voorgesteld tot één natie en één staat. Sekou Touré deed dit voorstel op 31 maart tijdens een officieel bezoek van Modibo Keita aan Guinee. Hij herinnerde eraan, dat Guinee en Mali in vroeger tijden al tot één rijk hadden behoord en zei dat zijn voorstel tot samengaan overeenstemt met de doelstellingen van de conferentie der Senegal-staten.
Bij zijn terugkeer in Mali verklaarde president Modibo Keita, dat Mali ook een politieke unie met Guinee wenst, maar dat dit een deugdelijke voorbereiding vraagt en dat men daarom niet overhaast te werk moet gaan. *(AFP* 31-3)

(Vor. ber. pag. 222/3)

REGIONALE SAMENWERKING IN WEST-AFRIKA

Negen Westafrikaanse landen hebben op 24 april op een topconferentie te Monrovia (Liberia) besloten een regionale Westafrikaanse groepering te vormen en te ijveren voor de oprichting van een gemeenschappelijke Westafrikaanse markt. De negen landen — Gambia, Ghana, Guinee, Liberia, Mali, Mauretanië, Nigeria, Opper-Volta en Senegal — hebben de op de conferentie ontbrekende Westafrikaanse staten —

Dahomey, Ivoorkust, Niger, Sierra Leone en Togo — opgeroepen zich bij de organisatie aan te sluiten. *(AFP/Reuter* 25-4)

Waarnemers zien de topconferentie, die van 22-24 april duurde als een mislukking, aldus The Times (26-4), omdat meer beoogd werd, nl. het overbruggen van de kloof tussen Brits en Frans Afrika.
Als voornaamste moeilijkheid voor een economische groepering zien deze waarnemers bijna unaniem het ontbreken van cohesie tussen de Engelstalige Westafrikaanse staten.

(Vor. ber. pag. 391/3-1967 en 222/3)

UNIE VAN STATEN VAN CENTRAAL-AFRIKA

De presidenten *Joseph Moboetoe* van Kongo (Kinsjasa), *François Tombalbaye* van Tsjaad en *Jean-Bedel Bokassa* van de Centraal-Afrikaanse Republiek hebben op 2 april te Fort Lamy (Tsjaad) het handvest getekend van de Unie van Staten van Centraal-Afrika. Moboetoe is aangewezen als eerste president van de unie, waarvan de zetel zal worden gevestigd te Bangui (Centraal-Afrikaanse Republiek).

In het handvest staat o.m. dat men een gemeenschappelijke markt voor het betrokken gebied zal vormen. De drie staten verplichten zich elkaar militaire bijstand te verlenen in geval van een aanval van buitenaf. Ook op cultureel gebied gaan zij nauw samenwerken.
Na de ondertekening van het handvest verklaarde president Tombalbaye, dat de drie landen geassocieerd blijven met de EEG. Ook behouden zij het lidmaatschap van de OCAM en de OAE.
In een gemeenschappelijk communiqué, uitgegeven na een vijfdaags bezoek van de presidenten Bokassa en Tombalbaye aan Kongo, werd op 9 april bekendgemaakt, dat de drie staten besloten hebben hun vervoers-, industrialisatie-, douane- en veiligheidsbeleid te harmoniseren. Ook werd verklaard dat de drie staten hun transportmiddelen zullen samenvoegen. Daartoe was besloten tot de oprichting van een gemeenschappelijke luchtmaatschappij: Air Afrique Centrale. Tot secretaris-generaal van de unie werd benoemd de ambassadeur van Tsjaad bij de VN, *Boucar Abdou.*
Te Kinsjasa bevestigde president Tombalbaye dat „de ondertekening van het handvest van Fort-Lamy een einde heeft gemaakt aan het bestaan van de UDEAC (Union douanière et économique de l'Afrique centrale), die in dec. 1964 werd opgericht (pag. 61/2-'65) en waartoe behalve Tsjaad en de Centraal-Afrikaanse Republiek ook Kongo (Brazzaville), Gabon en Kameroen behoren. *(AFP* 3 en 10-4; *Reuter* 6-4)

(Vor. ber. pag. 222/2)

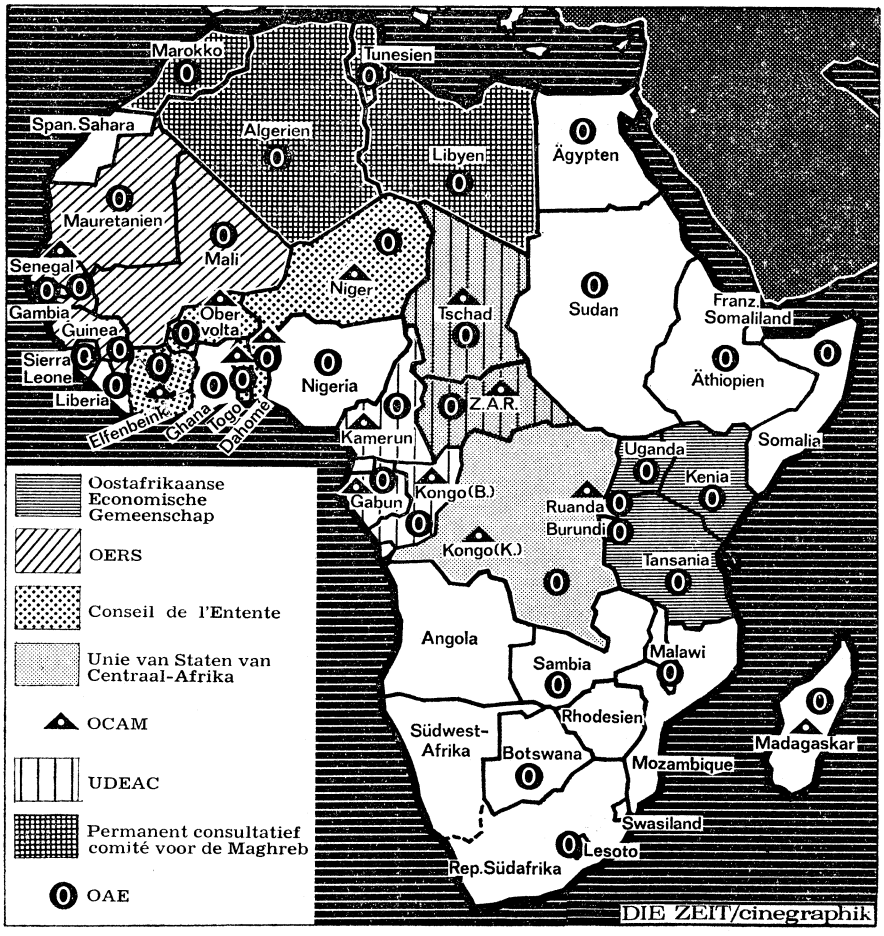

Regionale organisaties in Afrika (Die Zeit)

* Deze nieuwe organisatie werd aanvankelijk aangeduid als de Verenigde Staten van Centraal-Afrika.

CENTR. AFR. REPUBLIEK

MUTATIES KABINET

Op 13 febr. en 5 april heeft president *Jean-Bedel Bokassa* enige wijzigingen in zijn kabinet aangebracht. Ten gevolge hiervan beheert Bokassa nu zelf de portefeuilles van defensie en voorlichting. Die van binnenlandse zaken droeg hij over aan *Prosper Lavodrame. Antoine Guimali* werd i.p.v. *Alexandre Banza* tot minister van financiën benoemd. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 75/1-1967)

GAMBIA

WIJZIGINGEN KABINET

Bij een kabinetswijziging door premier sir *Dauda Jawara* op 30 dec. 1967 is de minister van binnenlandse zaken, *Bakari Kouti Sanya,* vervangen door *Alioune Badara N'Diaye,* terwijl tot minister van landbouw de vroegere secretaris van sir Dauda, *Yaya Cisse,* werd benoemd. De pas benoemde minister van buitenlandse zaken, *Cherif Sisay,* trad op 4 jan. af omdat hij op 30 dec. uit zijn functie van minister van financiën was ontheven, welk ambt na het premierschap als het belangrijkste geldt. Hij werd vervangen door de vroegere minister van onderwijs, *Andrew Camara.*

(Vor. ber. pag. 394/2-1966)

GHANA

REORGANISATIE UITVOERENDE RAAD

De uitvoerende raad, het kabinet, is per 14 febr. gereorganiseerd. De portefeuilles zijn nu als volgt verdeeld:

Defensie, leiding NLC - luitenant-generaal J. A. Ankrah; binnenlandse zaken - J. W. K. Harley**; culturele zaken - A.

K. Dekoe*; financiën - brigade-generaal A. A. Afrifa; landbouw - Albert Adomako*; verbindingen - J. Mathew Pokoe*; economische zaken - E. N. Omaboe; onderwijs - Modjaben Dowoeona; buitenlandse zaken - P. D. Anin**; bosbouw - J. Ofori Torto**; gezondheid - E. Akwei; industrie - J. V. L. Phillips**; voorlichting - Ibrahim Mahama**; justitie - Victor Owoesoe; arbeid en sociale zaken - S. T. Nettey; grondwerken en mijnbouw - R. S. Amegashie**; plaatselijk bestuur - Alex. A. Y. Kyerematen; handel - F. Ribeiro Ayeh; openbare werken en huisvesting - Issifoe Ali.

* nieuw
** andere portefeuille(s)

(Vor. ber. pag. 141/1)

KONGO (KINSJASA)

HUURLINGEN TERUG NAAR EUROPA

Op 15 maart berichtte de Kongolese pers dat president *Moboetoe* ingestemd had met de terugkeer van de blanke huurlingen uit Rwanda naar hun landen van herkomst, op voorwaarde dat deze landen de garantie gaven dat de huurlingen nooit zou worden toegestaan naar Kongo of een ander Afrikaans land terug te keren. Hiermee zag Moboetoe af van zijn eis tot uitlevering, welke tot een breuk met Rwanda had geleid (pag. 75/1). De gewijzigde houding van de president werd toegeschreven aan de hem tijdens de OCAM-conferentie te Niamey (pag. 221/3) gegeven adviezen.

De Internationale Commissie van het Rode Kruis (ICRK) zond vervolgens haar algemeen gedelegeerde voor Afrika, *Hoffmann,* naar Khartoem, om met de voorzitter van de OAE-commissie (zie pag. 764/2 e.v. - 1967), president *Ismail el Azhari* van Soedan, de evacuatie van de huurlingen naar hun landen van herkomst te regelen. Hoffmann slaagde er volgens de *NZZ* (26-4) in alle hindernissen uit de weg te ruimen en zowel de toestemming te verkrijgen van de buurlanden van Rwanda tot het overvliegen van de vluchtelingen als de vereiste garantie te verwerven van alle staten, waaruit de huurlingen afkomstig waren.

Op 23 april gaf president el Azhari een verklaring uit, ondertekend door de staatshoofden van Ethiopië, Kongo (Kinsjasa), de Centraal-Afrikaanse Republiek, Kongo (Brazzaville), Tanzania, Rwanda, Oeganda en Soedan, waarin stond dat het probleem van de blanke huurlingen in Afrika nu definitief is opgelost. Volgens deze verklaring zouden de huurlingen naar hun landen van herkomst gerepatrieerd worden, waartegenover hun regeringen zich verplicht hadden, dat zij hun terugkeer naar Afrika niet zullen toestaan.

Nadat de huurlingen van het interneringskamp te Shangoegoe naar Kigali, de hoofdstad van Rwanda, waren overgebracht, werden zij vandaar op 24 april met twee Nederlandse chartervliegtuigen naar Europa vervoerd. De evacuatie geschiedde onder toezicht van twee afgevaardigden van de ICRK. Het ene toestel met o.a. 53 Belgische huurlingen (o.w. Jean Schramme) had als bestemming het militaire vliegveld Bierset bij Luik; het andere vloog via Malta, Pisa en Parijs naar Zürich.

(Vor. ber. pag. 75/1 e.v.)

LIBIË

PREMIER BAKUSH IN PARIJS. OLIE-AKKOORD

Van 2-5 april heeft premier *Abdul Hamid Bakush* een officieel bezoek aan Frankrijk gebracht. Hij was na koning *Hoessein* van Jordanië, president *Aref* van Irak en premier *Zouayen* van Syrië de vierde voorname Arabische gast sinds de zesdaagse oorlog.

Premier Bakush voerde o.m. besprekingen met president *De Gaulle* en premier *Pompidou.* In een gemeenschappelijk communiqué werd hierover verklaard dat deze in het bijzonder betrekking hadden gehad op de situatie in het Midden-Oosten. Beide partijen waren van mening dat „niets kan worden geregeld door eenzijdige maatregelen en dat elke oplossing afhankelijk is van de ontruiming van de sinds de gebeurtenissen van juni 1967 bezette gebieden". In het communiqué werd ook gemeld dat tijdens het bezoek van Bakush een olie-akkoord was gesloten tussen de Libische regering en de Franse oliemaatschappijen ERAP en SNPA. Ook zullen binnenkort besprekingen tussen beide landen beginnen over een algemeen akkoord inzake culturele samenwerking, waarbij o.a. de vestiging van een Frans lyceum in Libië geregeld zal worden. De technische samenwerking op het gebied van de burgerluchtvaart kwam ter sprake alsmede de mogelijkheid van uitbreiding van deze samenwerking tot de terreinen van geneeskunde, waterbouwkunde, mineralogie en televisie.

Olieprotocol

Op 11 april werden te Parijs de voornaamste bepalingen van het op 4 april ondertekende olie-protocol bekendgemaakt. De Franse staatsmaatschappijen ERAP-ELF en SNPA krijgen boorconcessies voor een terrein van 29.850 km2 en voor een zone in zee voor de kust van Zuara, op 110 km ten westen van Tripolis. De exploratieperiode is gesteld op tien jaar, maar kan eventueel met twee jaar verlengd worden. De kosten van de exploratie ($ 22,5 mln) zijn uitsluitend voor rekening van de Franse maatschappijen. De exploratie van de zone in zee zal $ 5 à 10 mln vergen.

Van de opbrengst krijgt Libië een aandeel van 25%, tot de jaarproduktie een totaal van 10 mln ton bereikt. Dan neemt het Libische aandeel toe tot 50% bij een jaarproduktie van 27,5 mln ton. In de kosten van ontwikkeling en produktie zal Libië naar verhouding tot zijn aandeel in de opbrengst bijdragen, d.w.z. aanvankelijk met 25% van de investeringen.

De ERAP-ELF neemt voor eenderde, de SNPA voor twee-derde aan de onderneming deel. Samen zullen deze maatschappijen bij ondertekening van het (definitieve) verdrag aan Libië een bonus van $ 1 mln betalen, voorts $ 3 mln bij de ontdekking van een commercieel exploiteerbare olievoorraad en $ 9 mln als de jaarproduktie een peil van 15 mln ton bereikt heeft. De exploitatierechten zijn bepaald op 25 jaar, te rekenen vanaf het tijdstip van ontdekking van exploiteerbare olie. Voorts is overeengekomen dat Frankrijk Libië zal helpen bij de oprichting van een olie-instituut en bij de opleiding van technici. *(Le Monde,* 4, 6 en 13-4; *NZZ* 7 en 16-4)

Olieproduktie

Met een produktie van 83,5 mln ton olie in 1967 is Libië opgeklommen tot de zevende plaats onder de aardolieproducerende landen.

Naar het Libische persbureau op 29 aug. 1967 meedeelde had de Occidental Petroleum Corporation in een van haar concessies in Libië de grootste olie-producerende bron ter wereld ontdekt. De bron levert per dag ruim 53.000 barrels (86.390 hl). Op 30 okt. 1967 maakte deze Amerikaanse oliemaatschappij bekend op 24 km ten zuid-oosten van bovengenoemde bron een nieuwe bron ontdekt te hebben met een capaciteit van 74.867 barrels per dag.

Door de inkomsten uit de olie — de royalties worden dit jaar geschat op meer dan £ 200 mln — is Libië een van de rijkste landen ter wereld. Het inkomen

per hoofd steeg in ongeveer tien jaar van $ 35 tot $ 800 per jaar.
Op 20 april ontving een wet tot oprichting van een nationale oliemaatschappij de koninklijke goedkeuring.

MUTATIES REGERING

Op 4 jan. heeft premier *Abdul Hamid Bakush* zijn kabinet gereorganiseerd. Hij ontsloeg de ministers *Ahmad Bishti* (buitenlandse zaken) en *Salim Lufti Qadi* (financiën) en benoemde tot hun respectieve opvolgers *Wanis Kaddafi* (voorheen o.a. planning) en *Hadj al-Gaoud* (voorheen verkeer). Voorts werden de volgende ministers benoemd: *Mahtug Adem* (toerisme), *Anwar Sassi* (woningbouw), *Ali Atiga* (ontwikkeling en planning), *Ahmed Najem* (economie en handel) en *Shamseddin Arabi* (staatsminister buitenlandse zaken). *(Reuter)*
Voor het eerst werd een vrouw in de regering opgenomen: *Fatme Ashur,* als minister zonder portefeuille. *(Afrika Forum).*

(Vor. ber. pag. 779/1-1967)

OPPER-VOLTA

GRENSREGELING MET GHANA

Tijdens het officiële bezoek, dat de voorzitter van de Nationale Bevrijdingsraad van Ghana, generaal *J. A. Ankrah* van 27 jan.-2 febr. aan Opper-Volta bracht, is een verdrag getekend dat de grenzen tussen de twee landen vastlegt. (Onenigheid over het verloop van de grens leidde in 1964 ertoe dat Opper-Volta bij de OAE een klacht wegens grensschendingen tegen Ghana indiende.) Ook werd een akkoord voor het wegtransport ondertekend; van belang voor Opper-Volta, daar dit land alleen via Ghana en Ivoorkust een verbinding heeft met zeehavens. *(Kroniek van Afrika* 1968/1)

SIERRA LEONE

DE STAATSGREEP DER SERGEANTEN. TERUGKEER VAN STEVENS

Op 18 april hebben opstandige militairen, ontevreden over hun soldij en levensomstandigheden, de militaire Nationale Hervormingsraad o.l.v. generaal *Andrew Juxon-Smith* ten val gebracht. Hun actie begon in de stad Daru en sloeg over naar de hoofdstad Freetown. De leiding berustte bij de sergeanten *Patrick Conteh* en *Emadoe Rogers.* Bijna alle officieren en hoge politiefunctionarissen werden gearresteerd, onder wie Juxon-Smith en zijn plaatsvervanger *William Leigh.* Sergeant Rogers maakte voor de radio de vorming bekend van een „revolutionaire anti-corruptiebeweging. Hij verklaarde dat de nu afgezette leiders al net zo corrupt waren gebleken als de burgerlijke regering, die zij in maart 1967 hadden weggestuurd (pag. 220/2 e.v.). Hij kondigde plannen aan tot een onmiddellijke terugkeer naar een burgerlijk bewind.
De nieuwe militaire leiders riepen twee hoge officieren uit het buitenland terug: kolonel *John Bangoera,* een vroegere stafchef, en luitenant-kolonel *Ambrose Patrick Genda,* ambassadeur in Liberia.
Bangoera werd benoemd tot opperbevelhebber van het leger, Genda tot chef van de generale staf en plaatsvervanger van Bangoera.
Op 19 april werd de vorming van een Nationale Interim Raad bekendgemaakt. Deze kwam die dag in de volgende samenstelling bijeen: Voorzitter: John Bangoera; vice-voorzitter: politiecommissaris *Malcolm Parker;* leden: *Bakare Joesoe* en *Mohammed Kargbo* (lagere politiefunctionarissen) en Emadoe Rogers, Patrick Conteh en *George Mbayo* (onder-officieren).
Bangoera beloofde op 20 jan. in een toespraak voor de radio in de kortst mogelijke tijd een burgerlijk bestuur. Als eerste stap in deze richting, zo deelde hij mee, was de vroegere gouverneur-generaal sir *Henry Lightfoot-Boston,* die in vrijwillige ballingschap in Londen verblijft, uitgenodigd naar Freetown te komen.
Op 22 april maakte het nieuwe bewind de benoeming van opperrechter *Banja Tejansie* tot waarnemend gouverneur-generaal bekend. Deze was voorzitter van het ontbonden parlement.
Siaka Stevens, de leider van het All Peoples Congress (APC), keerde vanuit Guinee naar Sierra Leone terug en werd op 26 april beëdigd als premier.
Op 28 april maakte Stevens een lijst met namen van tien ministers bekend. Zeven ervan behoren tot het APC. Tot minister van buitenlandse zaken werd benoemd de onafhankelijke *L. A. M. Brewah.*

Voorgeschiedenis

Nadat de parlementsverkiezingen van maart 1967 een kleine meerderheid hadden opgeleverd voor de oppositieleider Stevens en deze door de gouverneur-generaal tot premier benoemd was, greep het leger o.l.v. generaal David Lansana ten gunste van de verslagen premier sir Albert Margai in.
Een tegencoup o.l.v. luitenant-kolonel Genda bracht op 23 maart dit militaire bewind ten val en leidde tot de vorming van een Nationale Hervormingsraad, eerst o.l.v. Genda, vervolgens o.l.v. Juxon-Smith. Deze laatste voerde een streng bezuinigingsprogramma uit, wat leidde tot scherpe prijsstijgingen en een aanzienlijke werkloosheid. Soldaten en onder-officieren vroegen tevergeefs om soldijverhoging. Ook toonde Juxon-Smith zich niet bereid tot een terugkeer naar een burgerlijk bewind, zoals hij aanvankelijk beloofd had. (Reuter, AFP; Newsweek 6-5; The Economist 27-4)



Na zijn benoeming tot premier richtte Siaka Stevens zich tot het volk. Achter hem leden van de Nationale Interim Raad. Uiterst links kolonel John Bangoera.

STUDENTENOPSTAND IN PARIJS

Na de studenten van de Verenigde Staten, Italië, West-Duitsland en andere landen zijn ook in Frankrijk de studenten in beweging gekomen. In de eerste helft van mei deden zich in Parijs uitbarstingen voor die de onrust onder de studenten in andere landen zelfs volkomen in de schaduw stellen, wellicht een gevolge van het Franse, volkomen centraal geleide onderwijsstelsel, dat als geen ander in de Westelijke wereld verouderd is, van het autoritaire politieke klimaat, van de politieke controle op de meningsuiting met name in radio en televisie en van de geweldige aantallen studenten aan de Sorbonne.
Anders dan in andere landen vonden bovendien in Frankrijk de studenten sympathie bij een groot deel van de bevolking en sloeg de onrust over op andere sociale klassen.

Het Franse hoger onderwijs

Kritiek op het onderwijsstelsel leefde in Frankrijk bij de studenten reeds lang. Vele jaren waren demonstraties bijv. tegen het ruimtegebrek in de collegezalen een vertrouwd beeld. De kritiek heeft echter de laatste jaren steeds principiëler vormen aangenomen, zoals ook in veel andere Westelijke landen het geval is geweest (zie ook pag. 324). Het Franse onderwijsstelsel en de onderwijsmethoden dateren uit de vorige eeuw. Zelfs voeren sommige deskundigen de oorsprongen van de kracht en zwakheid van het Franse hoger onderwijs terug tot de Middeleeuwen. De nadruk ligt nog sterk op de alpha-wetenschappen. Jaarlijks leveren de universiteiten 2400 psychologen, 3000 sociologen en 750 archeologen af. Voor velen van hen is geen werk. Volgens prof. Alain Touraine is 80% van de studenten in de letteren toekomstige werkloze. Hij en anderen met hem wijten dit aan gebrek aan vooruitziende blik van de overheid. Een bijzonder kenmerk van het Franse onderwijs is het rigide, vooral op prikkeling van de ambitie gerichte systeem van vergelijkende examens. In de technischer wordende maatschappij is het accent verlegd naar de bèta-vakken, terwijl de ambitie in een samenleving die evolueert naar meer en meer vrije tijd een geringere rol gaat spelen. Ook de sexuele revolutie speelt een rol. Het onder president *De Gaulle* heersende zedigheidsbeginsel laat de regering ook gelden voor de studenten. In een op 22 febr. door de minister van onderwijs *Alain Peyrefitte* aangekondigd ontwerp-reglement voor de grote studentenflats in enkele Parijse voorsteden wordt o.m. het bezoek van manlijke en minderjarige studenten aan studenten van het andere geslacht sterk aan banden gelegd. Het niet meer accepteren van deze en andere voorschriften acht men ook een gevolg van de opkomst van een nieuw type student. Weliswaar komt nog slechts 10% van de studenten uit het milieu van arbeiders en boeren — hetgeen op zich reeds een grote verandering betekent — maar het grote aantal studenten uit het milieu van de kleine middenstand, gericht op het latere beroep, verdringt de student uit de heersende klasse die zich voorbereidde op zijn latere leidende positie.
Contact tussen hoogleraar en student ontbreekt in Frankrijk in sterke mate. Dit geldt het sterkst voor de faculteiten in de Parijse voorsteden, omdat de hoogleraren in Parijs zelf woonachtig zijn. De hooglrearen bekleden een sterk autoritaire positie. De onmondigheid wordt ook sterk gevoeld door het universitaire kader, de lectoren en assistenten, die men dan ook in groot aantal bij de jongste moeilijkheden aantrof onder de studenten.

Minderheidsgroep

Evenals in West-Duitsland en elders werden de acties in Frankrijk geleid door een minderheidsgroep die gehoor vindt bij een groot deel van de studenten en een niet onaanzienlijk deel van hen weet te activeren. In Frankrijk is sprake van een aantal minderheidsgroepen van Trotzkisten, pro-Chinese communisten en anarchisten, die elkaar onderling bestrijden. Evenals elders ontlenen de studenten in Parijs veel aan *Mao Tse-toeng* en aan de Amerikaanse socioloog en filosoof *Herbert Marcuse,* die o.m. meent, dat de traditionele arbeidersklasse zo in de maatschappij is geïntegreerd dat zij niet in opstand komt.
In de tijd van de Algerijnse oorlog was de Parijse student politiek actief. De politieke belangstelling nam daarna af. Slechts de kwestie-Vietnam bracht hierin enige verandering. De grootste studentenbond is de Union Nationale des Etudiants de France (UNEF) die in de strijd voor de vrede in Algerije een belangrijke rol speelde. In 1960 trok de regering haar subsidiëring van de UNEF in en stimuleerde de oprichting van een rechtse studenten-



Politietroepen klimmen bij hun optreden tegen studenten over barricaden in het Quartier Latin te Parijs.

organisatie. Het politieke karakter van de UNEF verminderde de laatste jaren sterk, doch de leiding die de socialistische PSU nastaat, wist zich te handhaven. De positie van de UNEF werd bedreigd door de kleine linkse groeperingen, waaronder de anarchistische onder de Duitser *Daniel Cohn-Bendit*, de „Dutschke van Nanterre", bij de huidige moeilijkheden de meest actieve rol speelde. De UNEF wist echter bij de uitbreiding van de studentenopstand haar leidende positie te behouden.
Alle kleine linkse groepen werden tot ca. 10 mei door de communistische partij gezien als „avonturiers" en „pseudo-revolutionairen" en door *L'Humanité* scherp aangevallen.

Nanterre

Maandenlange agitatie o.l.v. Cohn-Bendit met als voornaamste eis de vrijheid van politieke discussie op het terrein van de universiteit bracht de faculteitsvoorzitter er op 29 maart toe voor 48 uur de deuren te sluiten van het 12000 studenten omvattende „filiaal" van de Sorbonne in de Parijse voorstad Nanterre (de faculteit der letteren en sociale wetenschappen). Na een protestvergadering n.a.v. de arrestatie van enkele leden van het Comité Vietnam national hadden 150 studenten de kantoren van het faculteitsbestuur bestormd. De studentenagitatie in Nanterre, Antony (een andere voorstad van Parijs die een deel van de studenten van de Sorbonne huisvest) en het Quartier Latin in Parijs zelf, nam vervolgens o.l.v. „les enragés" (de dollen) in omvang toe. Ook deden zich schermutselingen voor met een groep uiterst rechtse studenten, Occident.

Straatgevechten

Op 2 mei werd de faculteit van Nanterre voor onbepaalde tijd gesloten. De volgende dag maakten enkele honderden studenten zich meester van het grote auditorium van de Sorbonne. Op schriftelijk verzoek van de rector drongen politietroepen daarop de universiteit binnen, maar het duurde uren eer zij de studenten met traangas, knuppels en geweerkolven hadden verdreven. Vervolgens ontstonden straatgevechten tussen politie en studenten, waarvan de omvang werd omschreven als heviger dan ooit sinds de dertiger jaren. Meer dan 500 studenten werden gearresteerd. De rector van de Sorbonne, prof. dr. *Roche*, besloot de universiteit te sluiten.
De straatgevechten namen de volgende dagen nog in hevigheid toe. Op 6 mei werden in het Quartier Latin meer dan 400 mensen gewond. Opnieuw werd een aantal studenten gearresteerd. Tengevolge van het optreden van de politie, aldus waarnemers, begon de publieke opinie de zijde van de studenten te kiezen. Vele hoogleraren en lectoren verklaarden zich met de studenten solidair.
President *De Gaulle* verklaarde op 7 mei dat niet gedoogd kon worden, dat tegenstanders van het universitaire stelsel zich installeerden binnen de universiteit. Straatgeweld toe te staan was onmogelijk. Dat heeft nooit geleid tot een dialoog, aldus De Gaulle die het beleid van prof. Roche goedkeurde. Deze gaf echter bij het voortduren van de demonstraties op 9 mei toe door zich bereid te verklaren de universiteit de volgende dag weer open te stellen. Minister van onderwijs Peyrefitte sprak hierover echter zijn veto uit, omdat hij vreesde dat de studenten hun dreigement de universiteit te zullen bezetten waar zouden maken. Op 10 mei gaf de regering echter aan alle eisen van de studenten toe behalve aan de eis, dat alle gearresteerden vrij zouden worden gelaten. De studenten namen hiermee geen genoegen en zetten hun acties voort.

De regering geeft toe

Onderwijl kondigden de vakbonden een 24-uurs-staking af voor 13 mei. Op 11 mei namen de straatgevechten opnieuw in ernst toe. De prefect kreeg na middernacht opdracht geweld te gebruiken. Onder de bijna 400 gewonden waren er 22 ernstig gewond (vier studenten en 18 politiemensen). In de loop van de avond was premier *Pompidou* teruggekeerd van een bezoek aan Afghanistan. Nog dezelfde avond maakte hij na overleg met president De Gaulle bekend dat alle eisen van de studenten zouden worden ingewilligd. De regering was voorts bereid met studentenvertegenwoordigers te spreken over een algemene reorganisatie van het universitaire onderwijs. Waarnemers zijn van mening, dat de inwilliging van de eisen van de studenten mede beïnvloed werd door het feit, dat een voortzetting van de ongeregeldheden de regering zeer ongelegen kwam: op 13 mei zouden in Parijs de Amerikaans-Noordvietnamese besprekingen beginnen en president De Gaulle zou op 14 mei vertrekken voor een bezoek aan Roemenië. (Op de dag van zijn vertrek werd bekendgemaakt dat hij zich op 24 mei in een rede voor radio en televisie tot het Franse volk zou richten.)
Ondanks het toegeven van de regering vond de aangekondigde staking op 13 mei doorgang. In Parijs werd een grote demonstratie gehouden waaraan ook politieke leiders als de socialist *Mollet*, oud-premier *Mendès-France*, de leider van de linkse federatie *Mitterrand* en de communistische partijleider *Waldeck-Rochet* deelnamen. De studenten gaven de politieke leiders een plaats in het midden van de optocht.

Sorbonne bezet

De linkse studentengroepen bezetten vervolgens de Sorbonne, die het toneel werd van musicerende beatgroepen en talloze marathondiscussies. Op het auditorium werd de leus „Verboden te verbieden" aangebracht. Geëist werd boycot en afschaffing van de examens, of een grondige wijziging van de examenregeling. Eén van de in de talrijke discussies aangenomen stellingen en moties houdt in, dat de „bourgeois universiteit het apparaat is waarvan de klassenmaatschappij zich bedient om nieuwe goedbetaalde dienaren te kweken om de arbeidersklasse te onderdrukken." In een communiqué van de dekens van de gehele faculteit der letteren en der sociale wetenschappen werd het ultimatum gesteld dat zij op 15 juni allen aftreden wanneer de regering dan nog niet de sinds lang beloofde kredieten ter beschikking heeft gesteld, zonder welke het onmogelijk is de nieuwe jaargang studenten in oktober op te vangen.

De dekens eisen dat „nieuwe mannen" aan het hoofd van het onderwijs komen en spreken van een „misdadige zorgeloosheid", waardoor de uitbreidingsplannen steeds maar op de lange baan zijn geschoven. De dekens vragen dat er universiteiten zullen worden gecreëerd, die zijn ingericht voor wetenschappelijk onderzoek en voor een onderwijs dat noodzakelijk is voor de moderne maatschappij. „Geen enkel land ter wereld onderwerpt zijn universiteiten aan zulk een dwaze centralisatie als Frankrijk". Tenslotte zegt het communiqué, dat er een „diepgaande herziening van de pedagogische beginselen van het hoger onderwijs" nodig is waardoor zowel de inhoud der programma's als de onderwijsmethodes en de structuur der examens geheel moeten worden herzien. (N R C 14-5)

Debat in Assemblee

Premier Pompidou legde op 14 mei in de Nationale Vergadering een verklaring af, waarop het de woordvoerders van iedere fractie was toegestaan te antwoorden. (Op 8 mei had de Nationale Vergadering voor

het eerst onder het regime van De Gaulle de gelegenheid gehad een minister — de minister van onderwijs — te interpelleren.) De premier kritiseerde in zijn verklaring de verslaggevers van radio-Luxemburg en Europe no. 1 „wier zogenaamde voorlichting in de nacht der barricaden soms neerkwam op aansporing tot oproer", en een groep extremisten, „vastberaden individuen met veel geld en speciaal materiaal voor straatgevechten, die kennelijk in dienst staan van een internationale organisatie, die in alle Westelijke landen opstand wil verwekken en die de vredesconferentie in Parijs over Vietnam wil verhinderen."
De premier gaf vervolgens een analyse van de situatie en een overzicht van de plannen van de regering waarbij hij een amnestie aankondigde voor de reeds veroordeelde (en daags tevoren inmiddels vrijgelaten) studenten. Hij zei o.m.:

„(. . .) Anderen — en het zijn niet altijd de slechtsten — richten zich tot de ontkenning, de totale weigering en de vernielingsdrang.
Vernielingsdrang waartegen? Tegen hetgeen hen het eerst voor handen komt en dat is voor de studenten de universiteit. En vervolgens de samenleving, en niet de kapitalistische samenleving zoals de heer Juquin meent — (laat hij de mening vragen van de studenten van Warschau, Praag en zelfs Moskou!) — maar de samenleving zonder meer, de moderne samenleving, in hun ogen materialistisch en zonder ziel.
Ik zie in onze geschiedenis geen ander precedent, dan in die periode van wanhoop, de vijftiende eeuw, toen de structuur van de Middeleeuwen ineenstortte en toen de studenten van de Sorbonne ook al in opstand kwamen.
In dit stadium is het niet meer, geloof mij, de regering die in het geding is, noch de instellingen en zelfs niet Frankrijk. Het is onze beschaving zelf. (. . .)"

Een door de oppositie ingediende motie van wantrouwen werd verworpen.
Op 15 mei bezetten de studenten, middelbare scholieren en anderen het Théatre de France aan het Place de l'Odéon en hesen er de rode vlag. (Elders werd behalve de rode, ook de zwarte vlag van het anarchisme gehesen en de vlag van de Vietcong.)

De arbeiders

Op 16 mei begon de opstand der studenten over te slaan naar de arbeiders. In meer dan tien steden werden grote fabrieken door arbeiders, die in enkele gevallen de directie opsloten, bezet. Meer dan 2000 studenten trokken naar het staatsautomobielbedrijf Renault om hun solidariteit te betuigen met de arbeiders die de fabriek hadden bezet. Zij werden echter koel ontvangen. De regering riep tienduizenden reservisten onder de wapenen. De vakbonden trachtten de leiding van de acties over te nemen.
De onmiddellijke eisen van de stakers zijn een minimumloon van duizend frank — hetgeen neer zou komen op een loonsverhoging met 20% voor de meeste arbeiders — werktijdverkorting, pensioen met zestig jaar, een garantieloon voor werklozen en volledige vrijheid voor de arbeidersorganisaties in de ondernemingen.



Een beeld van de grote demonstratie van studenten en arbeiders op 13 mei te Parijs.

Rede Pompidou

Voor radio en televisie las premier Pompidou op 16 mei een regeringscommuniqué voor, waarin werd gezegd dat de regering „niet langer kan toestaan dat de republikeinse orde wordt aangetast door ondernemingen gericht tegen het nationale erfdeel en tegen de wettige belangen van alle lagen der bevolking". „Wanneer de universitaire hervorming alleen maar een voorwendsel zou zijn om het land in een chaos te storten heeft de regering de plicht de openbare vrede te bewaren en alle burgers zonder uitzondering te beschermen tegen excessen en subversieve bewegingen", aldus Pompidou, die vervolgens in een korte rede verklaarde:

„Ik heb bewezen dat ik verzoening wilde. Met instemming van de president der republiek die zich over enkele dagen tot u zal richten heb ik de universiteit teruggegeven aan haar leermeesters en studenten. Ik heb hun de hand toegestoken voor een zo breed en zo constructief mogelijk overleg. Ik heb de gearresteerde betogers bevrijd en een totale amnestie aangekondigd, maar mijn oproepen zijn niet door allen aangehoord. De groep dollemannen waarvan wij er enkelen hebben laten zien (even tevoren had de televisie interviews uitgezonden met de drie felste studentenleiders, Red. KHA) zijn van plan de wanorde algemeen te maken met het verklaarde doel de natie en de basis zelf van onze vrije maatschappij te vernietigen.
De regering moet de republiek verdedigen. Zij zal haar verdedigen. Ik richt mij tot u met kalmte, maar met grote ernst. Studenten volgt niet de provocateurs die zelf verklaren dat zij zich niet interesseren voor driekwart van u. Luister naar de stem van de rede. Wij zijn bereid al uw wettige eisen in te willigen. Maak niet alles kapot door excessen.
Fransen, door uw koelbloedigheid maar ook door uw vastberadenheid moet gij tonen — wat ook uw politieke voorkeur of uw sociale eisen zijn — dat gij anarchie weigert. De regering zal haar plicht doen. Zij vraagt u haar te helpen." (N R C 17-5)

De stakingsgolf werd steeds meer algemeen. Gesproken werd over een gevaar niet meer voor de regering, maar voor het regime in het algemeen. Het personeel van de staatsradio en -televisie besloot op 17 mei onmiddellijk in staking te gaan wanneer de bond van radio- en televisiejournalisten een verder tekortschieten in objectieve voorlichting zou signaleren of indien de regering verdere pogingen zou doen om de journalisten onder druk te zetten.
Gen. De Gaulle besloot zijn bezoek aan Roemenië met een dag te bekorten en keerde op 18 mei in Parijs terug.

HET STUDENTENVERZET IN DE WESTELIJKE WERELD

Binnen een tijdsverloop van enkele jaren is op vele plaatsen in het Westen gebleken dat de studentenwereld een radicale verandering doormaakt. Ondanks van land tot land verschillende omstandigheden en oorzaken van onrust blijkt vrijwel overal de universiteit zelf en de moderne industriële samenleving punt van principiële kritiek in een hernieuwde of (voor sommige landen) geheel nieuwe politieke belangstelling, die zich veelal uit in een revolutionaire vorm.

Verenigde Staten

In de VS ontstond het hernieuwde politieke engagement van de studenten in het begin van de 60er jaren met studentenacties voor de beweging van de burgerrechten. Het eerste grote studentenverzet deed zich in 1964 voor aan de universiteit van Californië in Berkeley. Vrijheid van spreken op de campus (Free Speech Movement) was de inzet van een langdurige opstand aldaar die elders werd nagevolgd. Kritiek op het Amerikaanse Vietnam-beleid en op de rol van de universiteiten bij de oorlogvoering deed het studentenverzet groeien. In de campagne voor de presidentiële kandidatuur van senator McCarthy spelen studenten een belangrijke rol (pag. 227/2). De ongeorganiseerde beweging van de New Left sluit nauw bij het studentenverzet aan (vooral bij de Students for Democratic Society), terwijl ook Black Power-invloeden een rol spelen. De leuze Student Power deed opgeld, zoals ook momenteel bij een grote opstand aan de Columbia-universiteit van New York.

Nederland

In Nederland gaf de Provo-beweging, in 1966 vorm aan een wijze van optreden die elders navolging vond. Bij de Provobeweging waren slechts individueel enkele studenten betrokken, doch tezelfdertijd bleek o.m. door de uit de VS overgenomen teach-ins een toegenomen politieke belangstelling van de studenten. De in 1963 opgerichte Studentenvakbeweging (pag. 424/1-1963) activeerde en reorganiseerde de Nederlandse studentenpolitiek en nam dusdanig in betekenis toe, dat zij reeds de meerderheid van de studentenstemmen mobiliseert. In de Nederlandse Studentenraad is de SVB door het systeem van getrapte verkiezingen een grote minderheid, die echter in 1968 het bestuur van de NSR in handen kreeg.

West-Duitsland

In West-Duitsland ontstond de idee van de kritische universiteit, dat navolging vond in Londen (de anti-universiteit) en in aanzet in Nederland en België. Bij de recente moeilijkheden in Leuven werden ook aan de kritische universiteit herinnerende geluiden gehoord. In de VS leven soortgelijke ideeën als die van de kritische universiteit, o.m. in de Free University. Er deden zich conflicten voor t.a.v. de vrijheid van doceren i.v.m. experimenten met stimulerende middelen als LSD. De kritische universiteit wil maatschappelijke en politieke problemen, die volgens haar in de huidige universiteit niet aan de orde komen, in het wetenschappelijk onderzoek een centrale plaats geven. Democratisering van de universiteit is overal de voornaamste eis. Vrijheid van meningsuiting is een eis die ook gehoord wordt van de studenten van Polen, Tsjechoslowakije en Spanje. Vooral in West-Duitsland (zie pag. 328/3), Frankrijk en Japan, maar ook elders gaat de studentenkritiek verder dan de universiteit en betreft zij de bureaucratische, technocratische welvaartsstaat en de verstarde democratie.
Kleine, uiterst-linkse groepen spelen met name in West-Duitsland en Frankrijk een voorname rol bij het activeren van de studenten.

Engeland

In Engeland vond in maart 1967 een student power opstand plaats aan de London School of Economics en vervolgens waren Regent Street Polytechnic en de universiteiten van Leicester, Sussex, Liverpool en momenteel Essex toneel van studentenverzet.

Italië

Sinds enkele maanden heerst ook aan de universiteiten van Italië grote onrust. De studenten eisen hervormingen van het universitaire systeem, met name vertegenwoordiging in de universiteitsbesturen, in spraak bij de keuze van de studiestof en bij de examens, studieloon. Het protest nam echter tevens de vorm aan van een afwijzing van de gevestigde maatschappelijke orde als geheel. Bij de acties traden linkse groepen van verschillende signatuur, die zich o.m. beroepen op Mao Tse-toeng, Castro, Che Guevara, Trotski, Herbert Marcuse etc., op de voorgrond. Men spreekt van een „globale bestrijding" en eist „de transformatie van de sociale structuren door de voorafgaande omwenteling van de universiteit". De laatste wordt als „kern van de burgerlijke staat" gezien. De linkse studenten hebben zich aaneengesloten in de Studentenbeweging (Movimento Studentesco).
De agitatie ontstond in Turijn in nov. 1967 en verspreidde zich via Florence en Pisa naar Rome en andere universiteiten. De beweging sloeg in sommige steden ook over naar de middelbare scholen, zoals thans ook in Parijs het geval is. In verscheidene steden — behalve de genoemde o.a. Milaan, Padua, Triëst, Parma, Bologna, Palermo en Messina — gingen de studenten over tot bezetten van faculteitsgebouwen. Daarbij kwam het herhaaldelijk tot heftige botsingen tussen studenten en de politie en tussen linkse en rechtse studenten. De ernstigste ongeregeldheden deden zich voor in Rome. Op 29 febr. verdreef de politie — op verzoek van de rector magnificus, Pietro D'Avack, nadat er gevechten zouden zijn uitgebroken tussen linkse en rechtse studenten — hier de studenten uit enige door hen bezette universiteitsgebouwen. De dag daarop kwam het, na een poging het faculteitsgebouw voor architectuur opnieuw te bezetten, tot hevige vechtpartijen tussen ongeveer 3000 studenten en de politie, waarbij ruim 200 gewonden vielen. Op 16 maart vonden op het universiteitsterrein hevige botsingen plaats tussen linkse studenten en uiterst rechtse elementen (waaronder niet-studenten, die door neo-fascistische parlementsleden naar Rome zouden zijn gebracht). Er vielen talrijke gewonden en er werd grote schade aangericht.

Volgens verschillende waarnemers is een van de hoofdoorzaken van de onrust de ontevredenheid over het verouderde en autoritaire universitaire systeem in Italië. De universiteiten zijn overvol. Het aantal studenten steeg van 30.000 vóór Wereldoorlog II tot 400.000 in 1967. Er zijn veel te weinig gebouwen. Het aantal hoogleraren bedraagt slechts het drievoudige van vóór de oorlog. Voor vele hoogleraren (voor het leven benoemd en vaak elders wonen) is het professoraat slechts een nevenfunctie; het eigenlijke werk wordt dikwijls verricht door — slecht betaalde — assistenten. Medezeggenschap der studenten over de gang van zaken ontbreekt.
De regering heeft weliswaar in 1965 een wetsontwerp ingediend, dat echter niet meer aan parlementaire behandeling is toegekomen. Dit ontwerp stelt o.m. voor het gehele wetenschappelijke onderwijs onder een nationale universitaire raad te stellen, die naast hoogleraren, docenten en assistenten ook studenten als leden zou hebben (10 van de 128 leden). In plaats van één graad — de huidige doctorstitel — zouden er drie graden komen: het „diploma" (te verwerven na 2 jaar studie), het doctoraat (4 à 6 jaar) en het „onderzoekingsdoctoraat" (na nog eens 2 jaar). In het academisch corps zouden naast alle hoogleraren ook een vertegenwoordiging van de assistenten en de studenten komen. Het corps zou om de vier jaar de rector magnificus kiezen. De hoogleraren zouden een volledig aantal uren college moeten geven; uitoefening van nevenfuncties zou worden beperkt. Een poging van de regeringspartijen om een gedeelte van de hervormingen door het parlement te doen aannemen, mislukte. Inmiddels heeft de minister van onderwijs, Gui, de faculteiten gemachtigd binnen het raam van de geldende wetten hun organen met vertegenwoordigers van docenten, assistenten en studenten uit te breiden, departementen te vormen en bij de examens willekeur en toeval zoveel mogelijk uit te schakelen. (NRC, Le Monde, NZZ)

Commentaar

The Observer (19-4) schreef dat een type maatschappij, afhankelijk van technologie en wetenschappelijk onderzoek, controle tracht te krijgen over de leveranciers daarvan. Dit betekent op onderwijsgebied een bijna totalitaire claim van „het apparaat" op het talent van de maatschappij en de omvorming van scholen en hogescholen in instrumenten voor de massaproduktie van deskundigen. Fundamentele gegevens, zo schrijft het blad, zijn de toenemende aantallen studenten. In 10 jaar vermeerderde de Amerikaanse studentenbevolking van 2,6 tot 7 mln. In West-Duitsland waren in 1950 110.000, thans zijn er 250.000 studenten en in 1980 worden er 500.000 verwacht. In Engeland telde het hoger onderwijs in 1962 216.000 studenten en nu zijn er 418.000. In Frankrijk zijn deze cijfers 200.000 in 1961 en 515.000 thans. De NRC (15-5) citeerde alsvolgt de Franse socioloog Alain Touraine: „Als het waar is dat kennis en technische vooruitgang de motoren zijn van de nieuwe maatschappij, zoals de kapitaalaccumulatie dat was in de vorige maatschappijstructuur, is de universiteit dan niet de plaats gaan innemen van de grote kapitalistische onderneming en heeft de studentenbeweging dan niet de betekenis die de arbeidersbeweging had in de vorige eeuw?"

internationale zaken

IMF

PLAN BIJZONDERE TREKKINGSRECHTEN AANVAARD

Op 29 en 30 maart is te Stockholm een conferentie gehouden van de ministers van financiën en de presidenten van de centrale banken van de landen van de zg. Groep van Tien. De conferentie had ten doel de laatste hand te leggen aan het in sept. 1967 op de jaarvergadering van het Internationale Monetaire Fonds in beginsel aangenomen plan tot vergroting van de internationale monetaire reserves door middel van zg. bijzondere trekkingsrechten op het IMF (special drawing rights, SDR's) alsmede het plan tot hervorming van de procedures van het Internationale Monetaire Fonds (pag. 657 e.v.-1967).

Negen landen van de groep hebben overeenstemming bereikt over het plan tot het scheppen van bijzondere trekkingsrechten. Frankrijk heeft zich niet met het bereikte akkoord verenigd en zich vrijheid van handelen voorbehouden. De conferentie heeft in het ontwerpplan een aantal wijzigingen aangebracht, vnl. als concessie aan Frankrijk. I.h.b. is bepaald dat een land dat bij een voorstel tot schepping van bijzondere trekkingsrechten tegenstemt, niet verplicht zal zijn deel te nemen, d.w.z. de bijzondere trekkingsrechten van andere landen te aanvaarden en ze evenmin zelf te gebruiken (zg. „opting out"). Het kan evenwel aan latere operaties deelnemen als de helft van de leden van het IMF daarmee instemt. Tot de activering van de SDR's zal eerst worden overgegaan indien er een globale behoefte aan nieuwe reserves bestaat, terwijl de totstandkoming voorts afhankelijk wordt gesteld van een verbetering van de internationale betalingsbalanssituatie. Frankrijk had geëist dat eerst een volledig evenwicht op de Amerikaanse en Engelse betalingsbalans moest zijn bereikt.

In het na afloop der besprekingen uitgegeven communiqué wordt meegedeeld, dat de Franse delegatie zich volledig haar standpunt voorbehoudt en zal wachten totdat zij in het bezit is van de definitieve tekst van het plan voordat zij aan haar regering verslag zou uitbrengen. Volgens het communiqué heeft Frankrijk zich niet bij de op het plan betrekking hebbende passages aangesloten, omdat er volgens Frankrijk verschillen bestaan tussen het door het IMF opgestelde ontwerp en de in Londen en Rio de Janeiro aangenomen resoluties en omdat de problemen die het als fundamenteel beschouwt, niet zijn behandeld. Frankrijk bond zich evenmin aan de alinea van het communiqué, waarin de ministers en bankpresidenten „hun vastberadenheid hebben bevestigd om samen te werken bij de handhaving van de stabiliteit der valuta's en van ordelijke valutaregelingen in de wereld op basis van de huidige officiële prijs van het goud". Wel stemde Frankrijk in met de passage, waarin ministers en presidenten verklaren van plan te zijn de nauwe samenwerking tussen de regeringen en de centrale banken te versterken teneinde de internationale monetaire situatie te stabiliseren.

De conferentie besloot verder dat voor belangrijke besluiten van het IMF een meerderheid van 85% (voorheen 80%) van de stemmen nodig zal zijn. Daarmee verkrijgen de EEG-landen tezamen, die 17% van de stemmen hebben, evenals de VS (22%) het recht van veto. Tot zulke belangrijke kwesties behoren verhoging van de quota der lid-staten, wijziging van de valuta-pariteiten resp. de goudprijs in het officiële verkeer en wijzigingen van de statuten.

Het Franse standpunt

De Franse minister van financiën, Michel Debré, heeft op de conferentie tevergeefs aangedrongen op een bespreking van het gehele monetaire systeem. Hij zei dat het huidige systeem niet langer behoorlijk functioneert, omdat het de reservevaluta-landen mogelijk maakt bepaalde disciplines niet te respecteren. Dat heeft geleid tot het Amerikaanse betalingsbalanstekort, hetgeen de hoofdoorzaak van de moeilijkheden is. Hij stelde daarom een hervorming van de status der valuta's en in het bijzonder van de reservevaluta's voor, waarvan de basis de convertibiliteit der valuta's in de andere valuta's en in goud moest zijn. Hij verklaarde dat alleen een op goud gebaseerd stelsel een duurzame economische expansie toelaat. Debré sprak zich ook uit voor een verhoging van de goudprijs.

Minister Debré verklaarde in zijn motivering van het afwijzend standpunt van Frankrijk, dat het thans voorgestelde plan voor bijzondere trekkingsrechten hierin afwijkt van het in Rio de Janeiro goedgekeurde ontwerp, dat de trekkingsrechten niet meer de vorm van aanvullend krediet, maar van een soort geld hebben. Verder waren de werkelijke vraagstukken, nl. de status van de valuta's en in de eerste plaats van de reservevaluta's, de internationale waardestandaard (het goud) en de „normale" prijs van het goud, niet behandeld. Alles had zich rond de conferentietafel afgespeeld alsof er zich in de laatste zes maanden geen waarschuwingstekenen hadden voorgedaan.

Debré pleitte verder voor een nieuwe bijeenkomst waar de „werkelijke problemen" „voor lange tijd" kunnen worden opgelost.

Het plan voor bijzondere trekkingsrechten zal na goedkeuring door de raad van gouverneurs van het IMF ter ratificatie aan de regeringen der leden-staten worden gezonden. Het wordt van kracht wanneer het door 65 van de 107 leden-staten met in totaal 80% der quota is geratificeerd. *(Alg. Hbld., NZZ, Le Monde)*

Hoe de SDR's functioneren

Bij het IMF wordt een afzonderlijke rekening voor bijzondere trekkingsrechten (SDR's) geopend, waarover alle transacties met deze nieuwe faciliteit worden afgewikkeld.

Besluiten over inwerkingtreding, duur van de toewijzingsperiode, het bedrag en de termijnen van de toewijzing van de SDR's worden genomen met een meerderheid van 85% van de 107 leden-landen. Voorwaarde voor het scheppen van de SDR's is een verbetering van de betalingsbalansposities van de leden-landen, een versterking van het aanpassingsproces en overeenstemming over een tekort aan liquiditeiten.

De SDR's worden gecreëerd voor een periode van telkens vijf jaar.

De SDR's worden aan elk land toegewezen naar verhouding van zijn quotum bij het IMF.

Het totale bedrag voor de eerste periode van vijf jaar moet nog worden vastgesteld.

Elk deelnemend land kan de SDR's gebruiken om convertibele valuta's te verwerven. Het mag deze deviezen niet tegen goud inwisselen. Het land dat de valuta's ter beschikking stelt, wordt op zijn speciale rekening bij het IMF tot een gelijk bedrag aan SDR's gecrediteerd. Het IMF bepaalt welke valuta ter beschikking moeten worden gesteld. Alleen landen met een voldoende sterke betalingsbalans zullen worden aangewezen. De SDR's mogen alleen voor betalingsbalanstekorten of met het oog op de totale reserves worden gebruikt, niet om de samenstelling der reserves te wijzigen.

Elk deelnemend land is verplicht zijn valuta in ruil voor SDR's aan andere landen ter beschikking te stellen tot een maximum van twee maal het bedrag van de hem toegewezen trekkingsrechten.

Gedurende de eerste periode van vijf jaar mag het gemiddeld netto gebruik van de SDR's van een land niet meer bedragen dan 70% van zijn totale toewijzing. Wat hierboven uitgaat, moet terugbetaald worden.

Een land dat gebruik maakt van de SDR's, is een bescheiden rente verschuldigd. Het land dat zijn valuta ter beschikking stelt, ontvangt een rente tot dezelfde hoogte. Internationale instellingen die de rol van centrale banken vervullen, zoals de Bank voor Internationale Betalingen te Bazel, zullen tevens SDR's kunnen krijgen.

De waarde-eenheid voor de SDR's is 0,888.671 gram fijn goud (het goudequivalent van 1 $).

NEDERLAND

MEMORANDUM PVDA OVER ONTWIKKELING NOORDEN

De Tweede-Kamerfractie van de Partij van de Arbeid heeft op 9 mei een memorandum „Ontwikkeling Noorden des Lands" uitgebracht, als tegenhanger van de in dec. 1967 aan de Tweede Kamer aangeboden regeringsnota over het Noorden (pag. 54/1). De PvdA-fractie is van oordeel dat de regeringsnota „ernstig tekort schiet". Zij verwijt de regering, dat zij niet vasthoudt aan drie belangrijke doelstellingen van de tweede nota Ruimtelijke Ordening (pag. 660/2-1966), nl. een betere spreiding van de bevolking, een betere spreiding van de werkgelegenheid en een verbetering van de welzijnsmogelijkheden.

Het memorandum spreekt zich uit voor een snellere opheffing van de werkloosheid in het Noorden en het scheppen van een belangrijk vestigingsoverschot. Het kritiseert de doelstelling van de regering om tegen het jaar 1980 een evenwicht op de arbeidsmarkt te bereiken.

De fractie bepleit de totstandkoming van meer bevolkings- en industrieconcentraties in het Noorden en is het niet eens met de regering die een dergelijke concentratie slechts beoogt in het gebied Groningen-Delfzijl-Eemshaven.

De PvdA ziet dat gebied als de voornaamste noordelijke „groeipool", waarnaast naar haar oordeel echter Leeuwarden en Emmen als „stuwende groeikernen" behoren te worden ontwikkeld.

De PvdA meent dat de overheidsbestedingen voor het Noorden in de eerstkomende jaren met *f* 100 tot *f* 150 mln per jaar moeten worden opgevoerd boven de *f* 50 mln die de regering voorstelt. Overheid en bedrijfsleven, aldus de nota, zullen de extra-bestedingen in het Noorden van het land, inclusief de in de regeringsnota voorgestelde maatregelen, op *f* 200 à *f* 300 mln moeten brengen. Een verschuiving van deze grootte op een nationaal investeringstotaal van *f* 22 mrd in 1968 ten behoeve van het Noorden noemt de PvdA-fractie redelijk en verantwoord. Zij meent voorts, dat het Noorden moreel aanspraak kan maken op grotere uitkeringen uit de „aardgaspot".

Het memorandum stelt o.m. de volgende extra maatregelen voor, die inclusief de in de regeringsnota voorgestelde maatregelen ca. *f* 200 mln per jaar zullen vergen.

Verkeer en vervoer: de aanleg van een industriehaven in Harlingen, de verlegging van de toegang tot de haven van Delfzijl en de doortrekking van het Oosterhornkanaal, een subsidie van 70 à 75% in de onrendabele top van de investeringen in de Eemshaven, completering van de verdubbeling van de rijbaan over de Afsluitdijk incl. de aansluiting in Noord-Holland, de aanleg van een autosnelweg Leeuwarden-Harlingen-Afsluitdijk spoedig na 1970, een spoorlijn van Emmen naar Ter Apel.

Industrialisatie: aan de industrialisatie in het noorden zal de overheid een krachtige impuls moeten geven, o.m. door de oprichting van een Maatschappij voor Industriële Ontwikkeling (te vergelijken met de Staatsmijnen), die vestiging van industrieën moet bevorderen, zelf moet kunnen deelnemen in ondernemingen en eventueel ook zelf produkties ter hand moet kunnen nemen. De maatschappij zal van de overheid voldoende financiële steun moeten krijgen.

Verder wordt voorgesteld t.b.v. de vestiging van een grote chemische industrie in het noorden een pijpleiding naar het Botlekgebied aan te leggen. In geval van een positieve beslissing over een tweede hoogovenbedrijf in Nederland zou dit in het Eemshavengebied moeten komen.

Diensten: De faciliteiten voor industriële vestiging moeten volgens het memorandum ook gelden voor de vestiging van diensten. Naast verplaatsing van het overheidsapparaat doet het memorandum verder suggesties over verplaatsing van instellingen op korte termijn, zoals onderwijsinstellingen, laboratoria en militaire instituten. Een instelling van hoger onderwijs zou op den duur in Friesland moeten worden gevestigd.

Projecten op korte termijn: om de werkloosheid direct te verminderen worden de volgende projecten voorgesteld: de aanleg van een pijpleiding van 100 km in het gebied van de veenkoloniën; de verbreding van het Winschoterdiep; een tiental recreatieve projecten; 1000 extra woningwetwoningen; vervroegde pensionering van oude landarbeiders; extra financiële steun aan de gemeenten. (ANP, Het Parool 10-5)

DE CONCENTRATIE IN DE PERS. STANDPUNT REGERING

De regering is bereid voorstellen van de Vereniging De Nederlandse Dagbladpers te overwegen, die beogen de economische positie van de dagbladondernemingen te verbeteren en daarbij de belangen van de pers, die tegen andere wensen en belangen moeten worden afgewogen, zwaar te laten wegen.

Dit zegt minister *Klompé* (cultuur, recreatie en maatschappelijk werk) in een op 19 april gepubliceerde brief aan de Tweede Kamer die het advies van de Persraad over concentratie in de dagbladpers vergezelt.

De regering, die een zekere concentratie in de dagbladpers onvermijdelijk „en wellicht zelfs niet geheel ongewenst" acht, is evenals de



MARGA: „. . . . en het papier van de damesbladen is zelfs van betere kwaliteit!" (Tekenaar Opland van de Volkskrant zinspeelt in deze caricatuur op het meningsverschil over de verdeling van de TV-reclamepot. De dagbladpers bepleit een voorkeurspositie voor de dag-, nieuws- en opiniebladen. Minister Klompé (crm) wil ook de dames- en familiebladen mee laten delen omdat zij een opinievormende waarde zouden hebben. Zij heeft voorgesteld het over 1967 beschikbare bedrag (*f* 16 mln) als volgt te verdelen: dagbladen *f* 13 mln, tijdschriften *f* 3 mln).

Persraad van oordeel dat niet nauwkeurig kan worden aangegeven op welk punt ingrijpen van de regering in het concentratieproces gerechtvaardigd of zelfs noodzakelijk is.

Minister Klompé zegt dat de regering het niet met de Persraad eens is dat de suggesties van De Nederlandse Dagbladpers over het geheel genomen redelijk zijn.

Deze suggesties houden o.a. in: geen verdere uitbreiding van de zendtijd voor omroepreclame voordat de advertentie-inkomsten van de pers weer duidelijk stijgen en geen uitbreiding van de televisiereclame in 1969; dagbladabonnementen in het systeem van de belasting over de toegevoegde waarde onder het nultarief brengen; terugbetaling van 5,2% omzetbelasting bij de invoer van krantenpapier; toestemming om abonnementsprijzen en advertentietarieven te verhogen; verlaging van het verzendtarief van de PTT; geen verhoging van spoorwegtarieven voor transport van dagbladen; verlaging van telex- en telefoontarieven voor de pers; verdere fiscale faciliteiten; volledige betaling van alle overheidsadvertenties en voortzetting van de compensatie voor televisiereclame ten behoeve van de pers langer dan de toegezegde drie jaar na invoering van deze reclame (op 1 jan. 1967).

Om te beoordelen of deze suggesties redelijk zijn moet in de eerste plaats vaststaan of de beoogde maatregelen tot het gewenste doel leiden, nl. versterking van de economische positie van juist die dagbladen die hun zelfstandigheid dreigen te verliezen. „Er zou weinig gewonnen zijn indien het enig resultaat een versterking van de positie van enkele grote ondernemingen zou zijn." Zelfs indien de maatregelen uit het oogpunt van persbelangen

redelijk zijn, moet de regering ook met andere belangen rekening houden: indien geen verdere uitbreiding van zendtijd voor omroepreclame wordt gevraagd zijn de belangen van het adverterend bedrijfsleven en dus de gehele Nederlandse economie en die van de omroep in het geding, aldus minister Klompé. (N R C 20-4)

NVJ over concentraties

De verenigingsraad van de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) heeft op 11 mei een resolutie aangenomen, waarin een dringend beroep wordt gedaan op parlement en kabinet wettelijke waarborgen te scheppen, waardoor fusies en andere vormen van structuurwijzigingen van persondernemingen niet ertoe kunnen leiden dat tekort wordt gedaan aan de verscheidenheid van meningsuiting. De resolutie was het resultaat van een discussie n.a.v. het rapport dat een commissie onder voorzitterschap van *Han Lammers* heeft uitgebracht over de gevolgen van structuurwijzigingen bij dagbladondernemingen. De commissie heeft een nieuwe opdracht aanvaard om nadere onderzoekingen te doen inzake de beheersvorm van eventuele geconcentreerde apparatuur op het gebied van de grafische techniek. Zij stelt zich ten doen voorstellen te formuleren voor waarborgen voor het behoud van de vrijheid van drukpers.

In zijn rapport over de gevolgen van structuurwijzigingen bij dagbladondernemingen kwam de commissie-Lammers tot de volgende conclusies:

- aan dagbladondernemingen moet de verplichting worden opgelegd elke vorm van structuurwijziging — o.m. fusie, opheffing en verkoop van dagbladen of samenvoeging van edities — aan de Persraad te melden in het eerste, meestal geheime, stadium van overleg.
- de Persraad moet de bevoegdheid krijgen aan te geven in welke onderdelen van statuten en reglementen veranderingen moeten worden aangebracht om te waarborgen, dat het democratische recht op een zo groot mogelijke verscheidenheid van voorlichting wordt gehandhaafd.

Als zulke waarborgen worden geschapen zal een wijziging voortgang kunnen vinden, zou dat niet het geval zijn dan zou de minister de structuurwijziging moeten kunnen verbieden. De Persraad zou de bevoegdheid moeten krijgen bij structuurwijziging betrokken dagbladondernemingen de inschakeling van een vertrouwensman op te leggen, telkens als het hem duidelijk is dat de positie van de redactie in haar geheel of ten dele in het geding kan komen.

De commissie is zich ervan bewust dat deze werkwijze pas mogelijk is als de wetgever de mogelijkheden daartoe heeft geschapen.

Tegen vormen van technisch-commerciële samenwerking of samengaan van bladen, nodig om grote investeringen te doen of om technisch bij te blijven behoeven geen bezwaren te bestaan. Indien concentraties gevolgen hebben voor de redactionele inhoud van dagbladen, kan het gevaar van een zodanige eenvormigheid ontstaan dat de persvrijheid tot een dode letter wordt. Deze vrijheid omvat immers het recht van ieder op een zo volledig mogelijke voorlichting, aldus de commissie.

De commissie heeft de vraag in beschouwing genomen of op den duur niet een situatie denkbaar is, waarbij de eigendom van de produktie-apparatuur van dagbladen wordt losgemaakt van de eigendom van het produkt van de redactie, waarbij de produktie-eenheid dus een dienstverlenend bedrijf zou worden. In dit verband herinnert zij aan regelingen in het buitenland, denkbeelden die in de jaren 1940-'45 in de illegale pers werden vertolkt en aan de situatie die bestaat bij radio en televisie. (N R C 18-4)

De dagbladpers in 1967

De Nederlandse dagbladen kregen in 1967 4,8% minder advertenties dan in 1966. Hun gezamenlijke oplaag steeg met 4%, maar omdat de advertentie-inkomsten voor alle kranten verreweg de belangrijkste bron zijn en omdat de kosten niet onbelangrijk stegen, daalde het rendement (vóór belasting) bij een totaal van 45 onderzochte dagbladen van 4,6% in 1966 tot 0% in 1967.

Dat blijkt uit het jaarverslag van de Vereniging „De Nederlandse Dagbladpers" (NDP) over 1967. De NDP voegt hieraan toe dat, als de kranten een maximale compensatie-uitkering krijgen uit de „televisie-reclamepot" (ƒ 16 mln), het rendement in 1967 3% heeft bedragen.

De advertentie-omzet die in de voorgaande 10 jaren met 10,9% per jaar toenam, daalde voor het eerst sinds 1945: met 0,7% tot ƒ 320 mln. De abonnementsinkomsten stegen met ruim 10% tot ƒ 183 mln,, zodat de totale omzet met ongeveer 3,7% toenam tot ƒ 503 mln, ,maar dit was onvoldoende om de kostenstijging op te vangen. Het concentratieproces dat zich in de pers, evenals elders in het bedrijfsleven voordoet, stelt duidelijk het bestaan van een aantal dagbladen aan de orde en daarmee de verscheidenheid van de pers. Voor een democratische samenleving noemt de NDP „een grote verscheidenheid van dagbladen die van elkaar en van de overheid onafhankelijk zijn, onmisbaar". Niettemin is een concentratie-ontwikkeling door economische oorzaken onvermijdelijk, aldus het verslag. Concentraties behoeven echter niet altijd tot vermindering van de diversiteit te leiden; ze kunnen ook het verdwijnen van kranten voorkomen. De dagbladen moeten juist door rationalisatie, samenwerking en waar nodig door concentratie, het voortbestaan van zoveel mogelijk kranten verzekeren. De bezwaren behoren derhalve meer tegen de oorzaken van de concentratie-ontwikkeling te worden gericht dan tegen die ontwikkeling zelf. Een van die oorzaken is, dat de pers in Nederland in een economisch klimaat met teveel belemmeringen moet werken, aldus de NDP.

(Het Parool, De Volkskrant 15-5)

RAPPORT EN AANBEVELINGEN OESO OVER HET NEDERLANDSE ONDERWIJS

In het kader van een reeks landenstudies betreffende de stand en de ontwikkeling van de onderwijsplanning van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) is als vierde een rapport over het onderwijs in Nederland gereedgekomen. Het rapport is samengesteld door drie door de OESO benoemde buitenlandse onderwijsdeskundigen in samenwerking met planningdeskundigen van het Nederlandse ministerie van onderwijs en wetenschappen. Het kan als volgt worden samengevat:

SOCIAAL EN ECONOMISCH KADER. Nederland is een hoogontwikkeld land, met een zich snel ontwikkelende economie. In zijn sterke afhankelijkheid van het buitenland voor zijn economische groei heeft het een onderwijskundig hoog ontwikkelde beroepsbevolking nodig, hetgeen zware eisen stelt aan het onderwijssysteem. Geconstateerd wordt dat zeer veel aan het onderwijs is gedaan en dat Nederland zich grote financiële offers voor de ontwikkeling ervan getroost. De dynamiek in het onderwijs heeft zich echter tot nu toe grotendeels via historische en traditionele lijnen ontwikkeld. De vraag is of Nederland niet langzamerhand op een keerpunt staat: moeten nieuwe vormen van onderwijs worden bevorderd, of dient expansie van de oude vormen te worden voortgezet? Tenslotte merkt het rapport op, dat de democratisering van het Nederlandse onderwijs nog niet op bevredigende wijze voortgang maakt.

CULTURELE PLAATS. De vraag wordt o.m. gesteld of de ouders voldoende invloed hebben, daar het Nederlandse systeem levensbeschouwelijke nationale onderwijsorganisaties in het leven geroepen heeft, die — tamelijk ver van de ouders staande — beleidsorganen naast de Overheid zijn geworden. De pluralistische structuur biedt in principe een grotere mogelijkheid tot experiment en vernieuwing dan een centralistische structuur. Niettemin werden in Nederland geen andere specifieke vernieuwingsrichtingen geconstateerd dan in de overige Europese landen.

ZWAKKE PUNTEN. Het rapport stelt dat in het Nederlandse onderwijssysteem een gebrek aan integratie waargenomen kan worden. De vroege keuze voor de diverse typen van voortgezet onderwijs en de vele afzonderlijke schooltypen zet de leerlingen in de praktijk te jong en te permanent op hun definitieve 'spoor'.

Het is niet duidelijk of de gedachte der scholengemeenschappen de mogelijkheid voor „overstappen in alle richtingen" voldoende zal effectueren. Vooral het isolement van het pre-universitaire onderwijs valt op. Dit wordt karakteristiek geacht voor de Europese traditie dat dit onderwijs het privilege voor zekere sociale klassen van de bevolking vormt. Het rapport constateert — vergeleken bij vele andere landen — een relatief lage deelneming uit bepaalde sociale lagen aan het Nederlandse pre-universitaire onderwijs. Een andere opmerking betreft de aparte positie van het universitaire onderwijs in het onderwijssysteem. Het rapport constateert, dat het hoger beroepsonderwijs in Nederland — in tegenstelling tot andere landen — tot het voortgezet en niet tot het hoger onderwijs gerekend wordt en wijst op de geringe integratie van het hoger beroeps- en het universitair onderwijs, ondanks het feit dat beide typen zich na de Tweede Wereldoorlog zeer sterk ontwikkeld hebben.

DE ACADEMISCHE VRIJHEID. Terwijl de traditionele academische vrijheid in geheel West-Europa door de nood gedwongen een aantal beperkingen wordt opgelegd, is hiervan in Nederland nog het minst sprake. Het rapport meent dat de studievrijheid der studenten in de toekomst moeilijk zonder meer gehandhaafd kan worden. Ten aanzien van de autonomie der universiteiten wordt de instelling van de Academische Raad als een teken gezien, dat ook in Nederland de Overheid haar invloed in de zaken der universiteiten wil vergroten.
Het rapport meent tenslotte dat de autonomie en de geïsoleerde positie van de universiteiten de basis vormen van het gebrek aan belangstelling en verantwoordelijkheid voor wat er geschiedt in de andere sectoren van het onderwijssysteem.

PLANNING. De levensbeschouwelijke opsplitsing van het onderwijssysteem en de academische vrijheid, geldende voor de universiteiten, zijn moeilijk te combineren met een controle op het onderwijs.
De deskundigen vonden in Nederland — behalve morele criteria — weinig besef van de noodzaak van een evaluatie van de zgn. interne efficiency van het onderwijs. Zij constateerden een ontbreken van een onderwijsbeleid op lange termijn en merken op dat „de politieke autoriteiten vèrreikende besluiten hebben genomen zonder de steun van een algemene en getalsmatige waardering van de huidige situatie en toekomstige mogelijkheden".
Het rapport zegt, dat de overheid door de stichting of instelling van een aantal instanties of diensten een zeer waardevol raamwerk voor de onderwijsplanning bezit. Achtereenvolgens worden beschreven:

— het Centraal Planbureau, o.m. voor de lange-termijn personeelsplanning;

— Het Centraal Bureau voor de Statistiek, in verband met de voor de planning nodige statistische gegevens;

— het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, met zijn afdeling Onderzoek en Planning, alsook met de Academische Raad;

— de Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs, met haar activiteiten in verband met de onderwijsresearch;

— de pedagogische centra, als orgaan voor de praktische vernieuwing van het onderwijs.

Het rapport vermeldt met waardering de pogingen van de Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs om tot planmatige research te komen en maakt ook melding van de nieuwe vorm van scholenplanning in het kader van de Wet op het voortgezet onderwijs. Het team wijst verder op de noodzaak om het systeem van de eenjarige begrotingen uit te bouwen tot een vorm van langere-termijnbudgettering. Het benadrukt ook de wenselijkheid in het universitaire systeem de onderwijsresearch meer uit te bouwen en toe te passen. Besloten wordt met de opmerking, dat uitbreiding van het op zichzelf goede raamwerk van planningsmechanismen — gelet op de opgaven waarvoor de Nederlandse onderwijsautoriteiten thans staan en in de toekomst zullen staan — sterke aanbeveling verdient.

Aanbevelingen

Bij de bespreking van het rapport in het Comité voor wetenschappelijk en technisch personeel van 27-29 maart in Parijs werden o.m. de volgende aanbevelingen gedaan: de onderwijsplanning, geworteld in het geheel van nationale politiek en programma's voor sociale en economische ontwikkeling, dient meer te worden geïntegreerd in de besluitvorming t.a.v. het onderwijs;
in het secundaire onderwijs dient de Mammoetwet dusdanig geïnterpreteerd te worden dat maatregelen worden genomen om de flexibiliteit binnen de scholen te vergroten en doorstroming naar het hoger onderwijs te bevorderen;
nog bestaande en niet meer nuttige hiërarchische verdelingen dienen te verdwijnen;
maatregelen tegen de lange studieduur en de grote afval in het hogere secundair en het universitair onderwijs dienen de nadruk te leggen op nieuwe typen van programma's die er op gericht zijn tegemoet te komen aan de behoeften van alle studenten;
uitgebreide maatregelen, waaronder wetenschappelijk verantwoorde experimenten, dienen getroffen te worden zodat alle sociale groepen doelmatig worden voorbereid op deelname aan hogere onderwijsvormen; teneinde het betrekkelijke isolement van de universiteiten te verminderen wordt aanbevolen dat de universiteiten een actief aandeel nemen in de voortdurende ontwikkeling van de andere delen van het onderwijssysteem;
dat de universiteiten hun eigen ontwikkeling aanpassen aan de toenemende democratisering van de lagere niveaus; dat specifieke maatregelen worden genomen om het universitaire onderwijs te coördineren met andere vormen van tertiair onderwijs. (Uitleg 6—5)

DUITSLAND (WEST)

DEBAT BONDSDAG OVER ONLUSTEN

Op 30 april heeft de Bondsdag op voorstel van de FDP een buitengewoon debat gehouden over de studentendemonstraties.

Volgens de minister van binnenlandse zaken, Benda, hebben in 27 steden onlusten plaatsgevonden, waaraan telkens 5.000 tot 18.000 personen deelnamen. In 827 gevallen zal een strafvervolging worden ingesteld. Van de gearresteerden zijn 87 jonger dan 18 jaar; 210 tussen 19 en 21 jaar; 246 tussen 22 en 25 jaar, en 286 ouder dan 25 jaar. De indeling naar beroepen was als volgt: 92 scholieren; 286 studenten; 185 employés; 150 arbeiders; 31 andere beroepen en 97 zonder beroep. Hieruit concludeerde Benda dat men de onlusten niet alleen als studentenonlusten moet kwalificeren. Naast militante jongeren namen ook ouderen aan de opstanden deel. Volgens Benda zijn bij de onlusten 280 politieambtenaren gewond geraakt.
Benda wees een verbod van de SDS, die volgens hem de kern van de gewelddadigheden vormde, af, hoewel daarvoor genoeg gronden waren. Een verbod zou alleen de organisatie treffen en niet de dragers van de radicale ideeën, zo zei hij. Bovendien verwachtte hij solidariteitsverklaringen met de SDS van andere studenten en van hoogleraren. Hierdoor zou een tegengesteld effect ontstaan en de begonnen isolering afgeremd worden.
De Bondsregering had geen mogelijkheid volgens de grondwet direct in te grijpen bij onlusten. Benda drong echter aan op grotere coördinatie tussen de deelstaten en de Bondsregering.
Inzake de persconcentraties verklaarde de minister, dat onteigening en oplagebeperking ongrondwettig zijn. Belangrijker achtte hij maatregelen, die de economische basis van kleine en middelgrote kranten zouden verbeteren. Hij wees op de mogelijkheid tot vrijwillige of wettelijke regeling van de onafhankelijkheid van redactie t.o.v. directie. Naast de invloed van de schrijvende pers bestond echter ook die van radio en televisie.
Benda concludeerde tenslotte, dat elke anti-parlementaire actie ongrondwettig is en vastberaden tegemoet getreden moet worden. Buitenparlementaire actie kon echter nuttig zijn voor de democratie. Het parlement zou discussies met groepen, die zich op basis van de wet opstelden, niet schuwen.
De woordvoerder van de oppositiepartij FDP, Walter Scheel, betreurde dat de minister de indruk gewekt had, alsof het alleen om wetsovertreders en vechtjassen ging. Hij weet de onlusten aan het gezagsverlies van de grote partijen wegens het samengaan in de Grote Coalitie. Scheel wees op onderzoekingen, die hadden uitgewezen, dat studenten ondemocratische systemen sterk afwijzen *). Hij noemde de studenten een sterk democratisch potentieel, waartegenover de autoritaire NPD stond. De FDP deed een voorstel om de onderwijspolitiek te cen-

*) Volgens een op instigatie van de Bondsregering door het Instituut voor politieke wetenschappen van de universiteit van Mannheim in jan. en febr. ingesteld onderzoek onder 3000 studenten, 1000 andere jongeren en 2000 burgers, die representatief geacht worden voor de totale bevolking van West-Duitsland, is meer dan 80% van de studenten ontevreden met de sociale structuur van het land en de verhoudingen op de universiteiten. Geweld, als middel om veranderingen tot stand te brengen, wordt afgewezen door 83% van de studenten, 71% van de jeugd en 73% van de bevolking. Tweederde van de studenten meent, dat controversen tussen belangengroepen het algemeen belang niet schaden. Tweederde van de burgerij vindt dat dit wel het geval is. Van de studenten zag 83% in Rudi Dutschke „het symbool van het studentenprotest". Meer dan 80% gaf toe, dat de linkse studenten in West-Berlijn het meest gedaan hebben voor de belangen van de studenten.
De volgorde van de politieke voorkeur was voor de burgerij: CDU, SPD, FDP; voor de jongeren was dit: SPD, CDU, FDP, en voor de studenten SPD, FDP, CDU. Vier procent der studenten is lid van een politieke partij (3% van de bevolking), maar 54% is bereid lid te worden van een partij, indien zij door haar program overtuigd zou zijn. Van de bevolking was dit 15 à 20%. Van de studenten is 84% van mening, dat de grondrechten van de burgers alleen door de wet kunnen worden gegarandeerd, terwijl 55% van de jongeren hiervan overtuigd is. Van de studenten beschouwt 9% het nationaal-socialisme als „een goed denkbeeld, dat op een verkeerde manier werd gerealiseerd". Bij de jongeren was 43% deze mening toegedaan en bij de totale bevolking 50%. De vraag of de Duitsers niet langer lastig gevallen moeten worden over hun Nazi-verleden werd door 37% van de studenten bevestigend beantwoord. Van de jongeren dacht 70%, en van de totale bevolking 74% er ook zo over. Tegen „één sterke partij" sprak 95% van de studenten zich uit, 64% van de jongeren en 57% van de bevolking. (Het Parool, FAZ, 24-4)

traliseren en Scheel riep de andere partijen op hiermee in te stemmen.
Ook woordvoerders van de andere partijen legden de nadruk op onderwijshervormingen. De fractievoorzitter van de SPD, Schmidt, keerde zich tegen de „hysterie rond Springer". Onteigening wees hij af. De invloed van Springers Bildzeitung achtte hij tegengegaan door de drie televisienetten. Barzel, de fractievoorzitter van de CDU/CSU, meende, dat de democratie en de sociale en rechtszekerheid in de Bondsrepubliek groter zijn dan ooit te voren in de Duitse geschiedenis.
Bondskanselier Kiesinger gaf in zijn rede te kennen, de studentenagitatie te zien als een generatieconflict. De ouderen hadden de democratie onduidelijk en ondoorzichtig gemaakt. Dit leidt volgens hem tot protest en streven naar directe en radendemocratie. Over het succes van de NPD bij de verkiezingen in Baden-Württemberg (pag. 315/1) zei Kiesinger, niet te verwachten dat de groei van de NPD zich bij de komende algemene verkiezingen in 1969 zou voortzetten. De voornaamste zorg over de NPD lag in het buitenland, waar men de NPD als „neonazistisch" zag. Volgens Kiesinger is dit een simplificatie; de NPD omvatte vooral ontevredenen, zoals boeren en arbeiders in de mijnbouw, en nationalisten. Slechts een kleine groep is volgens hem nazistisch gezind (zie ook pag. 314/2).
Over de studentenopstanden zei hij verder, dat geweld afkeurenswaardig is, maar dat slechts een geringe minderheid van de studenten het gebruik van geweld aanhangt. Hij hoopte dat dit het gesprek met de studenten niet zou verstoren. (N Z Z 1-5, F A Z 1/2-5)

VERKLARING HOOGLERAREN EN SCHRIJVERS

Op 15 april hebben 14 hoogleraren, literatoren en schrijvers een gemeenschappelijke verklaring uitgegeven, waarin zij zich met de studenten solidair verklaarden. Tot de groep van veertien behoorden o.a. de hoogleraren *Theodor Arno, Ernst Kogon* en *Golo Mann,* de literator *Walter Jens,* en de schrijver *Heinrich Böll.* Zij eisten een openbare discussie over het Springerconcern. Zij schrijven, dat het klimaat waarin de sluipmoord gedijt, „systematisch is voorbereid door een pers, die zich als hoedster van de grondwet opwerpt en voorgeeft uit naam van de orde en de meerderheid te spreken, met deze orde echter niets anders bedoelt dan haar heerschappij over onmondige massa's en de weg naar een nieuw, door autoriteiten bepaald, nationalisme".
In *Die Zeit* schreef Golo Mann, één van de ondertekenaars, over het Springerconcern, dat er voor dit concern vrijwel niets meer is, wat het niet kan doen, wanneer het wil. „Het gevaar van deze lawine, voor de vrijheid van informatie en discussie is iedere weldenkende duidelijk. Dat ze zelf op vrijheid berust, (..), verandert hieraan niets aldus Mann. *(Der Spiegel, NRC)*

oost-europa

JOEGO-SLAVIË

ZUIVERING IN DE PARTIJ

In een vraaggesprek voor de televisie op 30 dec. 1967 heeft president *Tito* gezegd, dat de communistische partij in Joego-Slavië zal moeten worden gezuiverd van hen, die daarin niet thuishoren. Hij verklaarde voorts een krachtige ideologische en politieke strijd te verwachten vóór het in dec. 1968 te houden partijcongres. De beslissingen van het achtste partijcongres van 1964 zijn volgens Tito „niet streng doorgevoerd". „Wij moeten eenheid onder de communisten tot stand brengen, opdat het congres beslissingen kan namen inzake onze binnenlandse ontwikkeling". Op 12 jan. maakte het persbureau *Tanjoeg* bekend, dat de door de president aangekondigde zuivering had geleid tot uitstoting van 400 partijleden in Belgrado, voornamelijk op grond van het feit dat hun ideologische inzichten afweken van de partijlijn. Waarnemers zijn van mening dat het hierbij ging om oude partijleden die indertijd de kant van de vervolgens afgezette vice-president *Alexander Rankovic* hadden gekozen. (pag. 433/1-1966). *(AFP/NRC* 15-1)

NASLEEP VLUCHT RAJAKOWITSJ

Op 30 dec. 1967 is de chef van de staatsveiligheidsdienst in Piran ontslagen in verband met zijn houding t.a.v. de opdracht die hem was gegeven voor de arrestatie van de voormalige SS-officier *Erich Rajakowitsj,* die op 2 okt. 1967 uit Joego-Slavië naar Oostenrijk vluchtte. Op 15 jan. werd bekend, dat zes ambtenaren van de veiligheidsdienst en de militie zich ook zullen moeten verantwoorden wegens hun gedrag in deze zaak. *(DPA)*

(Vor. ber. pag. 28/1)

BUITENLANDSE REIS TITO

Van 8-30 april heeft president *Tito* bezoeken gebracht aan Japan, Buiten-Mongolië, Perzië en de SU.
In Japan verkreeg Tito de toezegging dat Japan zal streven naar een grotere invoer uit Joego-Slavië om de handelsbalans tussen beide landen in evenwicht te brengen. (Momenteel is Japans export naar Joego-Slavië viermaal hoger dan zijn import uit dat land.)
Bij zijn terugkeer in Belgrado verklaarde Tito op 30 april dat Japan, Buiten-Mongolië en Perzië „ieder op hun wijze" veel belangstelling hadden getoond voor zijn voorstel tot bijeenroeping van een topconferentie van landen, die niet bij enig blok zijn aangesloten.
Op 28 april kwam Tito in Moskou aan voor tweedaagse besprekingen met partijleider *Leonid Brezjnew.*
Hij was hiertoe uitgenodigd tijdens zijn bezoek aan Buiten-Mongolië.
Brezjnew zou zijn gast niet van mening hebben kunnen doen veranderen t.a.v. diens weigering deel te nemen aan de topconferentie van communistische partijen in Moskou.
Tito is van mening dat het noodzakelijk is alle anti-imperialistische krachten te verenigen en niet alleen de communistische. M.b.t. de binnenlandse ontwikkelingen in Tsjechoslowakije zou Tito zijn volledige sympathie voor de koerswijziging aldaar hebben uitgesproken en als zijn mening te kennen hebben gegeven dat niemand zich in de binnenlandse aangelegenheden van dit land zou mogen mengen.

BETREKKING MET EEG

Op 2 febr. heeft de Commissie van de Europese Gemeenschappen in Brussel bekend gemaakt, dat Joego-Slavië als eerste communistisch land om aanknoping van diplomatieke betrekkingen met de Gemeenschap had verzocht. Op 24 april werd bekend dat zowel de Europese Commissie als de Europese Ministerraad gunstig op dit verzoek hadden gereageerd. *(AP/ANP)*

BEZOEK AAN TURKIJE

Van 29 maart - 3 april heeft premier *Mika Spiljak* in gezelschap van de minister van buitenlandse zaken *Marko Nikezitsj* een bezoek aan Turkije gebracht en daar besprekingen gevoerd met zijn ambtgenoot *Suleiman Demirel.*

Er werd een consulaire conventie ondertekend, die een aanvulling vormt van het visa-akkoord dat vorig jaar tussen beide landen gesloten was (pag. 428/3-1967). In het slotcommuniqué dat na afloop van de besprekingen werd uitgegeven wordt verklaard dat Joego-Slavië zich in de kwestie-Cyprus verzet tegen aansluiting van het eiland bij Griekenland, maar ook tegen de verdeling van het eiland. Het is voorstander van een onafhankelijk Cyprus met gelijke rechten voor de Griekse en Turkse gemeenschappen. Joego-Slavië verklaart zich tegenstander van de handhaving van vreemde militaire bases op Cyprus.

NIKEZITSJ IN OOST-DUITSLAND

De minister van buitenlandse zaken, *Marko Nikezitsj,* heeft van 22-26 april een officieel bezoek aan Oost-Duitsland gebracht en daar besprekingen gevoerd met zijn Oostduitse ambtgenoot, *Otto Winzer.*

sowjet-unie

DE ECONOMIE IN 1967

Op 25 jan. heeft de Centrale Directie voor de Statistiek de produktiecijfers van het jaar 1967 bekend gemaakt.

Het nationale inkomen nam met 6,7% toe; het inkomen per hoofd van de bevolking met 6%. De industriële produktie steeg met 10%. De industrieën van Groep A (produktiemiddelen) en van Groep B (consumptiegoederen) zagen hun produktie toenemen met resp. 10,2 en 9%, terwijl de plancijfers resp. 7,5 en 6,6 bedroegen. Volgens de Neue Zürcher Zeitung (6-4) droegen zowel de economische hervorming, die gunstige invloed had op de arbeidsproduktiviteit en het investeringsniveau, als de zeer goede oogst van de landbouw in 1966, waardoor de consumptiegoederenindustrie werd versterkt, hiertoe bij. De groeivoet van de Sowjet-economie bedroeg sedert 1963 in procenten:

	1963	1965	1966	1967
Nat. inkomen	4,5	6,0	7,4	6,7
Bruto industr. prod.	8,1	8,7	8,4	10,0

De toename in de diverse sectoren van de industrie bedroeg in 1967: energie 9%, brandstoffen 7%, ferro- en non-ferro-industrie 8%, chemie en petrochemie 13%, machinebouw en metaalbewerking 12%, hout, houtwaren, pulp en papier 7%, bouwmaterialen 9%, lichte industrie 11%, levensmiddelen 7%, consumptiegoederen 15%.
Het aandeel van de ca. 7000 ondernemingen die op het nieuwe stelsel van planning en stimulering zijn overgegaan, bedraagt 40% van de gehele industriële produktie en 50% van de gemaakte winsten.
De winsten zijn in 1967 met 22% gestegen. De salarissen in de industrie zijn met 4% toegenomen en het gemiddelde maansalaris bedraagt op het ogenblik 103 Roebel. De arbeidsproduktiviteit steeg met 7% (plan: 5%). In 1967 zijn bijna 400 nieuwe industriebedrijven met de produktie begonnen.

Enkele cijfers betreffende de omvang der industriële produktie zijn:

	1967	percentuele stijging t.o.v. '66
Elektriciteit (mrd kWh)	589	8
Olie (mln ton)	288	9
Aardgas (mrd m3)	159	10
Steenkool (mln ton)	595	2
Ruw ijzer (mln ton)	74,8	6
Staal (mln ton)	102,2	6
IJzererts (mln ton)	168	5
Kunstmest (mln ton)	40,1	12
Chem. bestrijd.middelen (1000 ton)	123	7
Zwavelzuur (1000 ton)	9740	4
Kunsthars, plastics (1000 t)	1112	14
Kunstvezel (1000 ton)	511	11
Turbines (mln kw)	14,7	—3
Metallurgische uitrustingen (1000 ton)	290	15
Diesellocomotieven	1497	—2
Vrachtwagens en bussen (1000)	477,4	7
Auto's (1000)	251,4	9
Tractoren (1000)	405	6
Landbouwmachines (mln Roebel)	1772	5
Draglines en bulldozers (1000)	52,6	15
Hout (mln m3)	267	4
Papier (mln ton)	3,8	7
Cement (mln ton)	84,8	6
Katoenfabrikaten (mln m3)	5915	4
Wolfabrikaten (mln m3)	547	7
Linnenfabrikaten (mln m3)	642	9
Zijdefabrikaten (mln m3)	938	8
Kleding (mrd Roebel)	11,6	14
Gebreid ondergoed (mln stuks)	812	5
Gebreid bovengoed (mln stuks)	254	15
Schoeisel (mln paar)	561	7
Vlees (mln ton)	11,4	6
Suiker (mln ton)	9,9	2
Klokken en horloges (mln)	34,4	6
Radio's (mln)	6,4	10
Televisietoestellen (mln)	5	12
Wasmachines (mln)	4,3	12
Koelkasten (1000)	2697	22
Motoren en scooters (1000)	784	4
Fietsen, bromfietsen (mln)	4,2	4

De agrarische produktie nam in 1967 met 1% toe (met 3% in 1966). Achteruitgang t.o.v. 1966 werd echter gemeld voor de graanoogsten. De opbrengst bedroeg 147,6 mln ton tegen 171,2 mln ton in 1966. Voor enkele andere belangrijke landbouwprodukten bedroegen de produktiecijfers:

	1966	1967
	(in mln ton)	
Ruwe katoen	6	6
Zonnebloemen	6,2	6,6
Suikerbieten	74,0	86,8
Aardappelen	87,9	95
Groenten	17,9	19,8

Volgens een telling op 1 jan. 1968 bedroeg de produktieve veestapel:

	mln stuks	stijging t.o.v. '67
Vee	97,1	—
waarvan koeien	41,6	1
Varkens	50,6	—12
Schapen en geiten	143,9	2

Het totaal aantal inwoners van de SU op 1 jan. 1968 bedroeg 237.000.000.
Het aantal studenten aan gespecialiseerde hogescholen nam met 4,3% toe (planning 6,8%), aan de instituten voor hoger onderwijs met 4,6% (planning 4,3%). (Soviet News 6-2)

RATIFICATIE CONSULAIR AKKOORD MET VS

Op 4 mei is bekend gemaakt dat het Presidium van de Opperste Sowjet het consulair akkoord met de VS, dat in juni 1964 was gesloten (pag. 363/2-1964) en in maart 1967 door de Amerikaanse Senaat was goedgekeurd (pag. 203/3-1967) op 26 april heeft bekrachtigd. De consulaire betrekkingen tussen beide landen werden in 1948 verbroken. Het nu geratificeerde verdrag is de eerste bilaterale overeenkomst tussen beide landen.
Waarnemers menen dat de koele verhouding tussen Washington en Moskou wegens de strijd in Vietnam, de oorzaak is van de late ratificatie van Sowjetrussische zijde.

(Vor. ber. pag. 203/3-1967)

MAARSCHALK SOKOLOWSKI

Op 10 mei is maarschalk *Wassily Sokolowski* op 70-jarige leeftijd overleden.

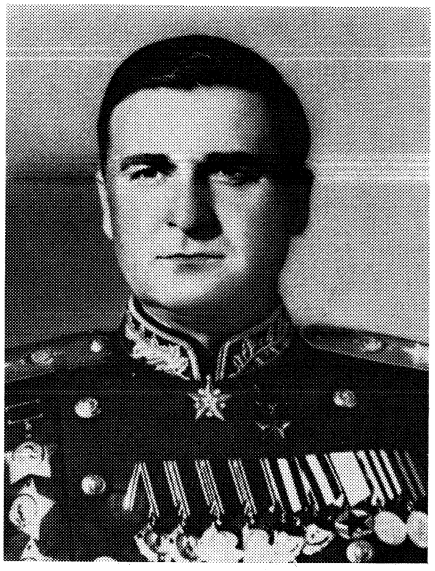

Wassily Danilowitsj Sokolowski werd in 1897 uit Poolse ouders geboren bij de Poolse grens van de Oekraine. In 1918 trad hij tot het Sowjet-leger toe en nam actief deel aan de Burgeroorlog. Nadat hij de grote zuivering van 1937-39 had overleefd, werd hij in 1939 stafchef van het Moskouse militaire district. Toen generaal Zjoekow hoofd van de Generale Staf werd, werd Sokolowski zijn plaatsvervanger. Ook gedurende de eerste fase van de Sowjetrussisch-Duitse oorlog diende hij als plaatsvervangend commandant van Zjoekow op het Westelijk front. De samenwerking tussen Sokolowski en Zjoekow zou ook na de oorlog, afgezien van enkele onderbrekingen, worden voortgezet. Sokolowski heeft deelgenomen aan de verdediging van Moskou en het toenmalige Stalingrad. In 1943 werd hij generaal van het Rode Leger, terwijl hij in 1945 een van de vertegenwoordigers van de SU was bij de ondertekening van het document dat de overgave van de Duitse strijdkrachten bekrachtigde. Direct na de oorlog volgde hij maarschalk Zjoekow op als Sowjetrussisch lid van de geallieerde bestuursraad in Berlijn en opperbevelhebber van de Sowjet-strijdkrachten in Duitsland. In 1946 werd hij gekozen tot afgevaardigde naar de Opperste Sowjet en na zijn benoeming tot maarschalk verhaastte hij in 1948 de Sowjet-blokkade van West-Berlijn door uit de bestuursraad weg te lopen uit protest tegen de economische hervormingen in de Westelijke zones.
In 1949 werd hij uit Berlijn teruggeroepen en benoemd tot onderminister van defensie. In 1952 werd hij gekozen in het Centraal Comité van de partij. In 1953 volgde hij Shtemenko op als chef van de Generale Staf, welke post hij tot nov. 1960 bekleedde. Sokolowski werd naar alle waarschijnlijkheid in 1960 tot aftreden gedwongen wegens zijn verzet tegen de door Chroesjtsjow gevoerde politiek van vermindering van de sterkte van de conventionele strijdkrachten van de SU. Onder zijn leiding verscheen in 1962 het eerste sinds 1926 gepubliceerde doctrinaire werk over strategie. Sokolowski was Held van de Sowjet-Unie (The Times 11-5)

latijns-amerika

ALGEMEEN

CAAMANO „OPVOLGER" GUEVARA?

Tot opvolger van wijlen *Ernesto „Che" Guevara* als leider van de onder invloed van Cuba staande guerrilla's in Latijns-Amerika is benoemd de 35-jarige kolonel *Francisco Caamano Deno*. Dit heeft een woordvoerder van de inlichtingendienst van het Venezolaanse leger op 6 mei bekendgemaakt.
Volgens de inlichtingendienst zijn op in West-Venezuela gesneuvelde guerillastrijders documenten in code gevonden, die de verdenkingen tegen Caamano hebben bevestigd.
Caamano was tot voor kort militair attaché van de Dominicaanse Republiek, na tijdens de Dominicaanse crisis van 3 mei 1965 tot 25 sept. van dat jaar als aanhanger van Juan Bosch te zijn opgetreden als voorlopig president.

(Vor. ber. pag. 746/3-1967)

BAHAMA-EILANDEN

PINDLING VERSTERKT POSITIE

Bij parlementsverkiezingen op 11 april heeft de Progressive Liberal Party van premier *Lynden O. Pindling* (38) een overwinning geboekt. De partij beschikte tot dusver slechts over een meerderheid van één zetel. Na de verkiezingen ziet de zetelverdeling er als volgt uit:

	zetels
Progressive Liberal Party ..	29
United Bahamian Party	7
Labour Party	1
Onafhankelijken	1

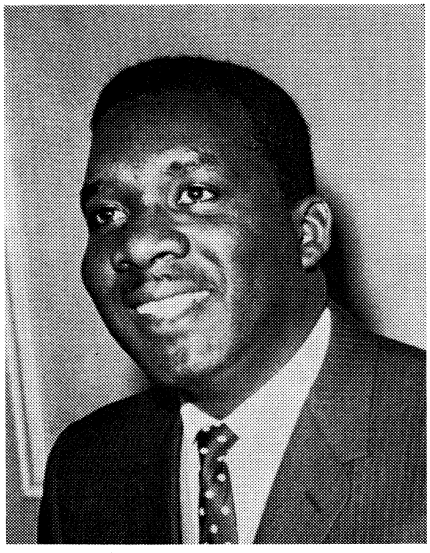

Premier L. O. Pindling

Premier Pindling verklaarde niet van plan te zijn de onafhankelijkheid van de 145.000 inwoners (v.w. 85% negers) tellende eilanden uit te roepen. Waarnemers menen echter, dat hij wel zal streven naar volledig intern zelfbestuur. De door negers beheerste partij van Pindling is sinds januari 1967 aan de macht; voordien domineerde de „blanke" United Bahamian Party.

(Vor. ber. pag. 60/2-1967)

NED. ANTILLEN

NIEUWE PREMIER



Premier Ciro D. Kroon

Dr. *E. Jonckheer* is op 14 febr. afgetreden als minister-president van de Nederlandse Antillen omdat hij na 13 jaar premierschap enige tijd politiek inactief wenst te zijn.
Voorlopig treedt hij op als gevolmachtigd minister van de Nederlandse Antillen in Nederland. Dr. *Jonckheer* heeft 23 jaar de leiding gehad van de Democratische Partij, momenteel de grootste partij op de Nederlandse Antillen. Onder zijn leiding is de grondslag gelegd voor een sociale wetgeving en zijn de Antillen ernstige economische moeilijkheden voor een deel te boven gekomen.
Zijn opvolger is de heer *C. D. Kroon,* voorheen vice-minister-president.
De heer Kroon is jarenlang belast geweest met de portefeuilles van volksgezondheid en sociale en economische zaken. Hij is eveneens een der oprichters van de Democratische Partij.

afrika

ALGEMEEN

STUDENTENSTAKINGEN IN NOORD-AFRIKA

Zowel in Algerije als in Tunesië hebben zich sinds begin februari stakingen onder de studenten voorgedaan.

Algerije

Op 2 febr. begonnen ca. 8.000 studenten van de universiteit van Algiers een staking van 24 uur uit protest tegen beweerde pogingen van het Nationale Bevrijdingsfront (FLN), de staatspartij, de universiteit „in te lijven".

Reeds bij het begin van het universitaire jaar op 3 nov. 1967 hadden studenten van de Union Nationale des Etudiants Algériens (UNEA) geageerd tegen de onderwijspolitiek en het aftreden van de minister van onderwijs, A h m e d T a l e b, geëist. President B o u m e d i e n n e beloofde toen vrije verkiezingen binnen de studentengemeenschap. Juist de organisatie van deze verkiezingen, welke in februari zouden worden gehouden, leidde tot het studentenverzet.
In een aan de studenten gericht schrijven van het FLN van 25 jan. was sprake van een reorganisatieprogramma van de studentengemeenschap, die zich „in dienst van de revolutie" moest stellen. Een stelsel van nieuwe studentenorganisaties, die door een vertegenwoordiger van het FLN gecontroleerd zouden worden, werd voorgesteld. Voorts verlangde het schrijven nieuwe verkiezingen en dreigde het met zware sancties tegen studenten die zouden weigeren eraan deel te nemen, zoals inhouding van beurzen, volgens L e M o n d e (4/5-2). Een speciale tuchtcommissie, bestaande uit door de partij gekozen studenten, zou zijn veto kunnen uitspreken tegen kandidaten, wier ideeën tegengesteld aan het nationaal belang waren. Als auteur van het schrijven werd de op 10 dec. 1967 benoemde nieuwe leider van het FLN, K a i d A h m e d, beschouwd (pag. 46/2).

De politie verrichtte op 2 febr. enige arrestaties en de universiteit werd voor een dag gesloten. Toen de colleges op 3 febr. werden hervat, besloot de grote meerderheid der studenten de staking voort te zetten, nu ook uit protest tegen de arrestaties. (De aangehouden studenten zouden echter op twee na zijn vrijgelaten.) Er vonden demonstraties plaats, waarbij naast de vrijlating van de gevangenen, ook het heengaan van Kaid Ahmed werd geëist en „leve de democratie" geroepen. Op 6 febr. namen de studentendemonstraties het karakter van woelingen aan en greep de politie krachtdadig in. De universiteit werd gesloten. De onrust sloeg over naar verschillende middelbare scho-

len en ook hoogleraren verklaarden zich met de studenten solidair, aldus *UPI* (8-2). In verscheidene steden kwam het tot scholierendemonstraties. Aan de andere kant distantieerden de studenten van Constantine zich van collega's in Algiers.
Op 19 febr. werd de universiteit van Algiers heropend, doch de meerderheid der studenten zette de staking voort.
Een ontspanning in het conflict trad in toen op 20 febr. voor het eerst een studentendelegatie door de minister van onderwijs, Ahmed Taleb, ontvangen werd; op 21 febr. volgde een bespreking met Kaid Ahmed. De dialoog tussen het FLN en studentenvertegenwoordigers werd voortgezet. *Le Monde* berichtte op 27 febr. dat de situatie aan de universiteit weer normaal geworden was, hoewel het conflict tussen de studenten en het FLN tot dusverre niet was opgelost. De studenten besloten hun actie op te schorten.
Op 14 maart hielden zij een „waarschuwingsstaking" van vier uur uit protest tegen het in hechtenis houden van zes in febr. gearresteerde studenten.

Tunesië

Van 15-19 maart hielden studenten van de universiteit van Tunis een staking uit solidariteit met hun collega *Mohammed Ben Jennet,* die tot 20 jaar dwangarbeid was veroordeeld wegens deelneming aan anti-Amerikaanse en anti-Britse betogingen in juni 1967. Het kwam tot demonstraties en botsingen met de politie en „Destour-activisten". Op 27 maart werden vijf studenten van de universiteit uitgesloten.

De correspondent van de *NZZ* berichtte medio april vanuit Tunis, dat volgens officiële opgaven 35 personen waren gearresteerd, van wie 30 nog steeds werden vastgehouden. Onder deze laatste bevonden zich enige Tunesische hoogleraren.

Vele collega's van Ben Jennet beweerden dat deze niet aan de betogingen van juni 1967 noch aan de organisatie daarvan had deelgenomen. Vertegenwoordigers van de Destour verklaarden dat Ben Jennet betrekkingen onderhield met de Syrische Baath. Zijn aanhangers beweerden echter dat Ben Jennet progressief is en daarom zo hard gestraft werd.

Staatssecretaris *Bahi Ladgham,* secretaris-generaal van de Destour, bracht de demonstraties voor het eerst officieel ter sprake op 26 maart. Hij zei dat de beroering die aan de universiteit heerste, kunstmatig was geschapen door „een handjevol agitatoren", waarvan de betrekkingen en de doelstellingen reeds lang bekend zijn en die het gezag van de staat willen ondermijnen en de nationale eendracht saboteren.

ALGERIJE

MISLUKTE AANSLAG OP BOUMEDIENNE

Op 25 april is te Algiers een aanslag gepleegd op president *Boumedienne,* toen deze per auto van een kabinetsvergadering terugreed naar zijn kantoor. De president werd met een machinegeweer beschoten, doch raakte slechts licht gewond door rondvliegend glas.
De man die het vuur opende en die gekleed was in het uniform van de nationale veiligheidsdienst, werd door de lijfwacht van de president doodgeschoten. Aanvankelijk werd gemeld dat ook een tweede „moordenaar" was neergeschoten, doch dit bleek, aldus *Le Monde* (9-5), een echt lid van de veiligheidsdienst.
Op 1 mei werd een van de voornaamste aanstichters van de aanslag gearresteerd, aldus een officiële bekendmaking te Algiers op 7 mei. Het betrof majoor *Amar Mellah,* die voortvluchtig was sinds de mislukte putsch van kolonel *Zbiri* (pag. 45/3), waarvan hij een der organisatoren zou zijn geweest.

Op 22 febr. had het Algerijnse persbureau de arrestatie op 24 jan. bekendgemaakt van vier mannen, die beschuldigd werden van een samenzwering met het doel de Algerijnse leiders te vermoorden. Hun voornaamste doelwit zou de nieuwe leider van het NLF, Kaid Ahmed, zijn, op wie in januari tweemaal een aanslag zou zijn gepleegd. De mannen zouden hebben toegegeven in opdracht te handelen van ex-minister Belkacem Krim, die momenteel te Parijs verblijft. Deze had op 18 okt. 1967 de vorming van een nieuwe oppositiebeweging, de Mouvement démocratique du renouveau algérien (MDRA) bekendgemaakt. Volgens de FAZ (27-4) moet er mee gerekend worden dat de tegenstanders van Boumedienne met Belkacem Krim in verbinding staan. Le Monde (9-5) meent echter dat de aanslag op Boumedienne een complot van in Algerije voortvluchtige personen is en niet door een van de oppositiebewegingen georganiseerd is.

NIEUWE MINISTERS

Op 6 maart is in een communiqué, uitgegeven door het bureau van de president van de Raad van de Revolutie, de benoeming van drie nieuwe ministers bekendgemaakt.
Tot staatsminister van financiën en het plan werd benoemd *Chérif Belkacem,* de vroegere coördinator van het uitvoerend secretariaat van het Nationale Bevrijdingsfront. Hij vervangt *Kaid Ahmed,* die op 10 dec. 1967 met de leiding van het NLF belast werd (pag. 46/2).
Tayebi Mohammed (Larbi Tayeb), voormalig lid van het uitvoerend secretariaat van het FLN, werd benoemd tot minister van landbouw en landbouwhervorming als opvolger van de afgetreden *Ali Yahia* (pag. 46/1).
Mohammed Said Mazouzi, prefect van het departement Tizi-Ouzou (Kabylië), volgde *Abdelaziz Zerdani* op als minister van arbeid en sociale zaken. Deze laatste is sinds de gebeurtenissen van dec. 1967 verdwenen. (*Le Monde* 8-3)

TUNESIË

BETREKKINGEN MET SYRIË VERBROKEN

Op 7 mei heeft Tunesië zijn diplomatieke betrekkingen met Syrië verbroken en de Syrische diplomaten verzocht het land zo spoedig mogelijk te verlaten. Volgens het Tunesische ministerie van buitenlandse zaken lagen aan dit besluit twee redenen ten grondslag: In de eerste plaats zouden leden van de Syrische diplomatieke missie Tunesische burgers hebben aangezet tot subversieve activiteiten, gericht tegen de openbare orde. (Een toespeling op de studentenacties van maart, aldus *AFP;* zie pag. 332/1). In de tweede plaats werd verwezen naar een rede van de Syrische regeringsleider op 1 mei, waarin „deze het zich veroorloofde het Tunesische staatshoofd in scherpe bewoordingen aan te vallen".
De Tunesische diplomatieke missie in Syrië was reeds in april 1965 door haar regering teruggeroepen na de crisis rond president *Bourguiba's* verklaringen over een nieuwe benadering van het Palestijnse vraagstuk (pag. 273 e.v.-1965). (*AFP* 7-5; *FAZ, Le Monde* 9-5)

PEKING SLUIT AMBASSADE TE TUNIS

Het ministerie van buitenlandse zaken te Peking maakte op 26 sept. 1967 de sluiting bekend van de Chinese ambassade te Tunis. De dag daarop vertrokken de functionarissen van de Chinese ambassade naar Algiers.

Aanleiding tot het conflict was een Chinese nota van 15 sept., waarin president *Bourguiba* ervan beschuldigd werd „aan de kant van het Amerikaanse imperialisme te staan" en „de belangen van het Tunesische volk en van de Arabische volkeren te verraden". De Tunesische minister van buitenlandse zaken, *Habib Bourguiba jr,* verwierp de nota op 19 sept. en eiste verontschuldigingen, wat door Peking geweigerd werd.
Tunesië heeft geen diplomatieke vertegenwoordiging in Peking.
(AFP; Reuter 26-9; *Le Monde* 28-9)

GRENSAKKOORD MET ALGERIJE

Op 26 april is te Tunis een grensakkoord getekend tussen Algerije en Tunesië. Volgens dit akkoord loopt de grens tussen beide landen overeenkomstig het in 1929 door het Franse bestuur vastgestelde tracé. Het akkoord was in beginsel reeds in mei 1967 overeengekomen na verscheidene maanden van onderhandelen. Grenspaal 233, waarop Tunesië lange tijd aanspraak maakte, blijft buiten het grondgebied van dit land. *(Le Monde* 24 en 27-4)

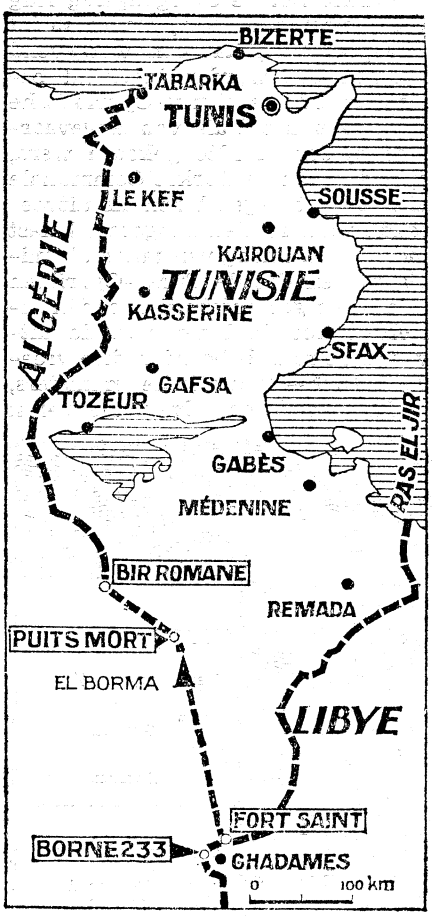

De Algerijns-Tunesische grens (Le Monde)

midden-oosten

CYPRUS

EINDE VAN DE CRISIS. TURKS-CYPRIOTISCHE OVERGANGSREGERING. OPHEFFING BEPERKENDE MAATREGELEN. PRESIDENTSVERKIEZINGEN. TERUGKEER DENKTASH. BESPREKINGEN

Nadat de crisis rond Cyprus (pag. 769 e.v.-1967) bezworen was, bleef aanvankelijk een gespannen toestand bestaan, mede als gevolg van de vorming van een Turks-Cypriotische overgangsregering en de door president *Makarios* aangekondigde presidentsverkiezingen.
Langzamerhand trad echter een ontspanning in. De beperkende maatregelen jegens de Turks-Cypriotische gemeenschap op het eiland werden ten dele opgeheven. Secretaris-generaal *Oe Thant* van de VN zette zijn bemoeiingen voort, tussen Grieken en Turken werd overleg gevoerd en besprekingen tussen Griekse en Turkse Cyprioten werden aangekondigd.

Laatste fase van de crisis

Het gelukte de bemiddelaars, met name de Amerikaan *Cyrus Vance,* op 2 dec. 1967 een akkoord tussen Griekenland en Turkije te bereiken. De tekst er van werd niet gepubliceerd, doch volgens persberichten waren de voornaamste punten:

1) Evacuatie binnen 45 dagen van de Griekse en Turkse strijdkrachten, voorzover die de bij de verdragen van Londen en Zürich bepaalde sterkte van resp. 950 en 650 man te boven gaan (zie pag. 771/3-1967);

2) Onmiddellijke demobilisatie door Turkije van de strijdkrachten die gereed gehouden werden voor een invasie op Cyprus, en opheffing van de invasievloot in de Turkse Middellandse Zeehavens;

3) Hernieuwde beloften van Griekenland en Turkije de onafhankelijkheid en de integriteit van de republiek Cyprus te eerbiedigen;

4) Demilitarisatie en ontwapening van alle locale militaire strijdkrachten op het eiland (vnl. de Grieks-Cypriotische Nationale Garde); slechts een politiemacht moet worden gehandhaafd, waarvan de reorganisatie waarschijnlijk zal worden uitgevoerd onder supervisie van de VN.

5) Een uitbreiding van de functie van de VN-vredesmacht, waarvan gezag en bevoegdheden zullen worden vergroot.

Na een oproep van secretaris-generaal Oe Thant op 3 dec. (pag. 771/3) stemden zowel de regeringen van Griekenland en Turkije als de regering van Cyprus met dit akkoord in.
In hun antwoorden zeiden Griekenland en Turkije dat zij de voorwaarden van de oproep aanvaardden en bereid waren deze vlot uit te voeren. De Turkse premier *Demirel* verklaarde dat zijn regering een uitgebreider mandaat en een ruimere functie voor de UNFICYP volledig steunde, inbegrepen toezicht op ontwapening, welke betrekking zou hebben op alle na 1963 gevormde strijdkrachten. Voorts antwoordde de premier dat het beroep van Oe Thant geen betrekking kon hebben op de geldigheid van de bestaande verdragen of vooruitlopen op de modaliteiten van een uiteindelijke oplossing.
In een brief aan de secretaris-generaal schreef de afgevaardigde van Cyprus bij de VN, *Zenon Rossides,* dat zijn regering de opvatting deelde dat de voorgestelde evacuatie (van Griekse en Turkse troepen) een eerste stap zou zijn naar de uiteindelijke en volledige terugtrekking van alle niet-Cypriotische troepen behoudens die van de VN. De kwestie van een verdere rol voor de UNFICYP of een uitbreiding van het mandaat ervan zou door de Veiligheidsraad moeten worden overwogen met de verschuldigde eerbied voor de soevereiniteit van Cyprus.

In zijn boodschap van 3 dec. had Oe Thant ook de wenselijkheid van uitbreiding van het mandaat van de UNFICYP (de VN-Vredesmacht) aan de orde gesteld. Hij schreef o.a.:
„T.a.v. elke verdere rol die de UNFICYP zou kunnen spelen, als dat wenselijk zou worden geacht, ben ik van mening dat die, afhankelijk van de vereiste actie van de Veiligheidsraad, een uitbreiding van het mandaat van de strijdmacht zou kunnen omvatten om deze ruimere functies te geven met het oog op het verwezenlijken van vrede en rust op Cyprus, met inbegrip van toezicht op ontwapening en het beramen van praktische regelingen om de binnenlandse veiligheid te waarborgen . . ."
In het antwoord van president Makarios van 4 dec. op deze boodschap werd o.a. gesteld dat effectieve garanties tegen elke militaire interventie op Cyprus van wezenlijk belang waren en door de Veiligheidsraad gewaarborgd moesten worden, welke ook de uitbreiding van het UNFICYP-mandaat met de vereiste eerbied voor de soevereiniteit van Cyprus zou moeten beschouwen.
Volgens de New York Times (4-1) waren de besprekingen tussen Oe Thant en vertegenwoordigers van Cyprus, Griekenland en Turkije vastgelopen wegens meningsverschillen over de rol van de secretaris-generaal bij de regeling van de kwestie-Cyprus. Terwijl Griekenland en Cyprus van mening waren dat Oe Thant gemachtigd zou moeten worden te werken voor een permanente oplossing, wenste Turkije dat zijn bevoegdheden beperkt zouden moeten blijven tot de context van de onmiddellijke crisis.

Een verklaring van de Griekse minister van buitenlandse zaken, dd.

4 dec. bevatte de mededeling dat, in antwoord op het beroep van Oe Thant, alle Griekse en Turkse troepen, behoudens de toegestane contingenten, van Cyprus teruggetrokken zouden worden binnen 45 dagen.
Premier Demirel van Turkije verklaarde op 8 dec. dat wanneer de evacuatie van de Griekse troepen werd uitgevoerd, Turkije „de nodige maatregelen zou nemen om de crisis uit de weg te ruimen".

Verlenging UNFICYP-mandaat Resolutie Veiligheidsraad

In een boodschap aan de Veiligheidsraad dd. 8 dec. deed secretaris-generaal Oe Thant de aanbeveling het mandaat van de VN-vredesmacht op Cyprus (UNFICYP), dat op 26 dec. af zou lopen met een periode van 3 of 6 maanden te verlengen. Volgens Thant konden noch de betrokken partijen noch de Veiligheidsraad zich permitteren dat de toestand op Cyprus „van een crisis in een diepere crisis" zou geraken. Het was z.i. „van de uiterste urgentie snel en vastbesloten te handelen bij het zoeken naar een blijvende oplossing voor de kwestie-Cyprus." Hij deed een beroep op alle betrokken partijen „de gelegenheid aan te grijpen, die uit de recente crisis voortvloeide".
De Veiligheidsraad besloot op 22 dec. eenstemmig het mandaat van de UNFICYP met drie maanden te verlengen tot 26 maart 1968. In de betreffende resolutie stond voorts o.a.:

„De Veiligheidsraad (. . .)

- Nodigt de partijen uit direct van de goede diensten gebruik te maken, die de secretaris-generaal aangeboden heeft, en nodigt de secretaris-generaal uit de Raad over de gebeurtenissen zoals gebruikelijk te berichten;
- Roept alle betrokken partijen op verder de grootste matiging en terughoudendheid te betrachten en van elke stap af te zien die de toestand zou kunnen bemoeilijken;
- Dringt er bij de betrokken partijen op aan een nieuwe vastberaden poging te ondernemen om de doelstellingen van de Veiligheidsraad (. . .) t.a.v. de instandhouding van de vrede en het bereiken van een definitieve regeling (. . .) na te streven;
- Besluit zich met het vraagstuk te blijven bezig houden en bij een verdere overweging ervan, zodra omstandigheden en ontwikkeling dat nodig maken, opnieuw bijeen te komen".

Secretaris-generaal Oe Thant verklaarde dat, aangezien de door hem gewenste duidelijke richtlijnen t.a.v. zijn bevoegdheden in de kwestie van de goede diensten niet geformuleerd werden, hij reeds nu voor de moeilijkheden moest waarschuwen, die zijn missie ongetwijfeld zou ontmoeten.

Vertrek Griekse troepen, demobilisatie Turkse troepen

Op 8 dec. 1967 werd een begin gemaakt met het terugtrekken van het overeengekomen contingent Griekse troepen van Cyprus. Op 17 jan. stelde de Griekse ambassadeur te Ankara de Turkse minister van buitenlandse zaken ervan op de hoogte dat de evacuatie van de Griekse troepen de vorige dag was voltooid, de laatste dag van de in het Grieks-Turkse akkoord van 2 dec. 1967 gestelde termijn. Dit laatste transport uit Famagusta omvatte ca. 2.200 man.
Het totale aantal troepen dat sinds 8 dec. werd teruggetrokken, werd geschat op 7.000 à 12.000 man. Het Turkse ministerie van buitenlandse zaken maakte bekend dat beide regeringen er mee hadden ingestemd de UNFICYP te vragen de evacuatie van de „overtollige" troepen, zowel Griekse als Turkse, te verifiëren.
Griekse klachten dat Turkije zijn verplichtingen niet was nagekomen, werden door de Turkse regering van de hand gewezen. Deze ontkende dat het aantal Turkse troepen op het eiland de limiet van 650 zou overschrijden. Wel werd officieus toegegeven dat 35 à 40 officieren in dienst waren van de Turks-Cypriotische strijdkrachten, maar ook Griekse officieren zouden dienst doen bij de Grieks-Cypriotische Nationale Garde, aldus de Turkse stelling.
Medio januari werd gemeld dat de demobilisatie van de Turkse strijdkrachten, welke gereed waren gehouden voor een mobilisatie op Cyprus, was voltooid. In diplomatieke kringen werd verklaard dat het beleid van het Turkse leger t.a.v. ontslagen en verloven weer de normale procedure volgde.

Turks-Cypriotische „overgangsregering"

Op 29 dec. 1967 maakten de Turks-Cypriotische leiders de vorming van een „overgangsregering" bekend om de zaken van de Turks-Cypriotische gemeenschap te beheren tot „de bepalingen van de grondwet van 1960 volledig zijn toegepast". Een verklaring, gepubliceerd door de Turks-Cypriotische pers, vermeldde 19 „basis-wetten", uitgevaardigd door de overgangsregering, welke betrekking hadden op uitvoerende, wetgevende en rechterlijke functies, en berichtte dat de vorming van de overgangsregering de dag tevoren eenstemmig was goedgekeurd tijdens een vergadering, welke werd bijgewoond door *Zeki Kuneralp,* de secretaris-generaal van het Turkse ministerie van buitenlandse zaken. Voorts stond in de verklaring dat *Fazil Kütchük,* de Turks-Cypriotische vice-president van Cyprus, tot president van de overgangsregering was benoemd, en *Rauf Denktash* tot vice-president; dat een wetgevend lichaam zou worden ingesteld bestaande uit de Turks-Cypriotische leden van het Huis van Afgevaardigden, dat in 1960 gekozen werd, en leden van de Turkse Communale Kamer; dat negen leden als uitvoerende raad zouden fungeren, belast met de uitvoering van taken als ministers; en dat de Turks-Cyprioten hun eigen gerechtshoven zouden instellen. Tot de leden van de uitvoerende raad behoorden drie vroegere Turks-Cypriotische ministers, onder wie *Osman Orek,* die belast

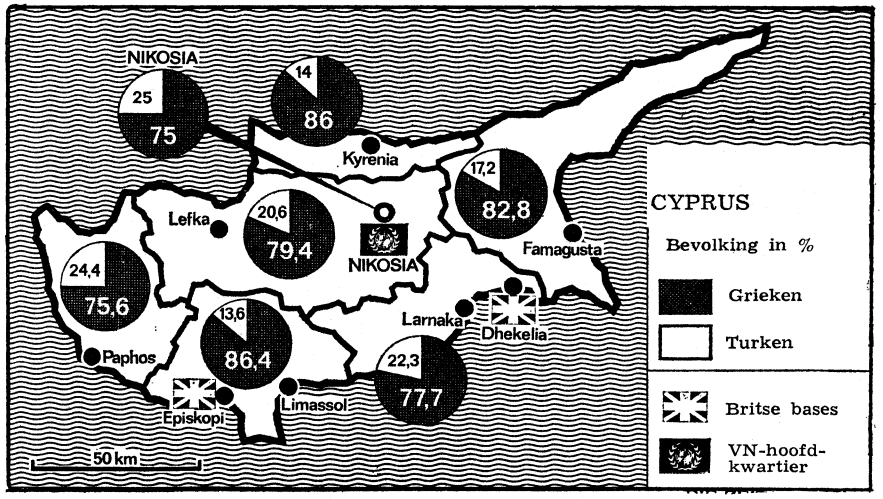

(Die Zeit)

werd met defensie, binnenlandse zaken en buitenlandse betrekkingen.

Het Cypriotische ministerie van buitenlandse zaken waarschuwde op 31 dec. alle leden van het diplomatieke corps in Nicosia geen contact te hebben met de Turks-Cypriotische overgangsregering, die door president Makarios „volledig illegaal" genoemd werd. Dezelfde dag verklaarde de Cypriotische regering Zeki Kuneralp tot persona non grata en wees hem uit wegens zijn „provocerende verklaringen en bemoeiingen met de interne aangelegenheden van de republiek". (Voor zijn vertrek naar Ankara verklaarde Kuneralp dat hij geen verdeling van Cyprus tussen Griekenland en Turkije wenste noch de vorming van een Turks-Cypriotische staat, maar een terugkeer tot de grondwet van 1960.)
In Athene sprak een regeringswoordvoerder van „diepe bezorgdheid" over de vorming van een Turks-Cypriotische overgangsregering en zei dat daardoor een „zeer ernstige situatie" was ontstaan, welke in feite een poging tot het vestigen van een de facto-verdeling van Cyprus was. Na verklaard te hebben dat Griekenland en Turkije waren „overeengekomen de crisis op te lossen, te ontwapenen en een beter klimaat te scheppen, waarin een permanente oplossing van het probleem-Cyprus mogelijk zou zijn", zei de woordvoerder dat de Turks-Cyprioten door hun optreden een dergelijke oplossing kennelijk wilden schaden en hun eigen oplossing opleggen.
Op 4 jan. gaf de Turkse delegatie bij de VN een verklaring uit, waarin zij stelde dat de Turks-Cyprioten hun eigen regering hadden gevormd, omdat „de Turkse gemeenschap het nodig achtte haar bestuursregelingen te reorganiseren en de uitvoering aankondigde van een reeks maatregelen om deze reorganisatie te effectueren". Ook werd een verklaring van de Turkse regering aangehaald dat het optreden slechts had plaatsgevonden om de positie van de leiders van de Turkse gemeenschap op Cyprus te verduidelijken.
In een brief aan Oe Thant, gepubliceerd op 4 jan., verdedigde Kütchück het standpunt dat de reorganisatie geheel binnen het kader van de grondwet was, en dat de strekking ervan niet van politieke aard was.
In een rapport aan de Veiligheidsraad op 4 jan. sprak Oe Thant van zijn „twijfels" t.a.v. de vorming van een overgangsregering door de Turks-Cyprioten en zei hij dat het de vooruitzichten op vrede voor het eiland zou kunnen schaden.

Dienstplicht voor Nationale Garde

Op 8 jan. werd te Nicosia bekendgemaakt dat de Cypriotische regering alle Grieks-Cypriotische mannen had bevolen zich voor inlijving in de Nationale Garde op 22 jan. te melden. De dienstplicht voor de Nationale Garde, waarvan de sterkte op 10.000 man wordt geschat, was in 1967 van 18 op 24 maanden gebracht.
M.b.t. de Turkse eis dat de Nationale Garde zou worden ontbonden had president Makarios eerder verklaard dat dit slechts kon geschieden binnen het kader van een algemene regeling van de kwestie-Cyprus.

Politiek Makarios

In een verklaring, uitgezonden op 12 jan., zei president Makarios dat de kwestie-Cyprus zijn meest kritieke fase had bereikt. Dit vereiste een serieus initiatief en stoutmoedige beslissingen". Hierdoor kon hij geen president blijven „zonder een hernieuwing van zijn mandaat door het volk". De president kondigde presidentsverkiezingen aan op 25 febr. en deelde mee dat over een maand een document met voorstellen voor wijzigingen in de grondwet* van Cyprus „ter vrije discussie zou worden gepubliceerd. Andere documenten komen misschien van andere kanten. Wij sluiten beslist geen discussie daarvan uit, met name niet als de discussie en besprekingen in het algemeen binnen het kader zijn van de door de secretaris-generaal van de VN aangeboden goede diensten".
President Makarios legde er de nadruk op dat „elke grondwet waarop een onafhankelijke en verenigde staat zich verlaat, bij zijn functioneren beheerst moet worden door democratische beginselen, de goedkeuring van het volk moet hebben en onderworpen moet zijn aan wijzigingen door een democratisch mechanisme in overeenstemming met de wil van het Cypriotische volk als eenheid. Slechts een in de grondwet op te nemen „handvest van de rechten van de Turkse gemeenschap" zal niet aan wijzigingen onderworpen zijn.
Hij verzekerde de Turkse gemeenschap: „Wij willen een vreedzame coëxistentie met de Turken van Cyprus. Wij willen hen niet beroven van hun rechten als burgers, gelijkwaardig aan de Grieken op het eiland. Nog minder streven wij naar hun uitroeiing".
Makarios zei dat de vredesmaatregelen die hij op 4 jan. had aangekondigd te middernacht in werking zouden treden.

De president had op 4 januari bekend gemaakt dat de regering van Cyprus de volgende week vredesmaatregelen zou afkondigen voor alle Turkse enclaves op het eiland, uitgezonderd de Turkse wijk van Nicosia (de zetel van de Overgangsregering). Deze uitzondering had ten doel elke functionaris of lid van het Turks-Cypriotische bestuur te beletten de Turkse wijk van Nicosia binnen te komen of te verlaten, teneinde „de activiteiten van de onwettige regering te beperken, welke beogen de eenheid van de staat te ondermijnen". Elders evenwel zouden de Turks-Cyprioten volledige bewegingsvrijheid hebben, alle controle-posten zouden worden opgeheven en de bevoorrading van de Turks-Cypriotische gebieden zou geen beperking worden opgelegd.

Op 26 febr. deelde president Makarios op een persconferentie mee dat hij „bepaalde punten" aan de secretaris-generaal van de VN wilde voorleggen, die zouden kunnen bijdragen tot de oplossing van het probleem van de betrekkingen tussen de Grieks- en Turkssprekende gemeenschappen. Zij zouden niet betrekking hebben op een nieuwe grondwet, maar het vinden van een gemeenschappelijke basis betreffen.
Op 8 maart werden alle voor de Turkse wijk van Nicosia nog geldende beperkingen t.a.v. bewegingsvrijheid en bevoorrading opgeheven. De barricaden werden geslecht en de Grieks-Cypriotische politie werd teruggetrokken. Zo konden de Turks-Cyprioten zich voor het eerst sinds de december-crisis van 1963 (pag. 14/1-1964) weer vrij bewegen.
Op 19 maart werd het verbod voor leden van het diplomatieke corps te Nicosia op het bezoeken van de Turks-Cypriotische overgangsregering opgeheven.

Presidentsverkiezingen

Bij de eerste presidentsverkiezingen sinds de onafhankelijkheid in 1960, werd aartsbisschop Makarios op 25 febr. herkozen voor een termijn van vijf jaar.
Volgens de definitieve uitslagen verwierf Makarios 220.911 stemmen (95,45%). Zijn enige tegenstander, de psychiater *Takis Evdokas,* die zich voorstander van enosis toonde, kreeg 8.577 stemmen (3,71%).
Voorts waren 1.950 stembiljetten ongeldig. Aan de verkiezingen werd alleen deelgenomen door de Grieks-Cypriotische gemeenschap. De opkomst bedroeg 93,45%.
Op 15 febr. had de Turks-Cypriotische gemeenschap Fazil Kütchük als vice-president van Cyprus herkozen (Dit ambt is volgens de grondwet van 1960 voorbehouden aan de Turks-Cyprioten), nadat de termijn voor het stellen van kandidaten was afgesloten en zich geen andere kandidaat had aangemeld. Na zijn herverkiezing verklaarde Kütchük dat ten gevolge van de eenzijdige beslissing van de Grieks-Cypriotische regering slechts voor het president-

* Verwijzend naar deze verklaring van president Makarios zei de Turkse premier Demirel dat naar de mening der Turkse regering elke amendering van de huidige geldende grondwet (die welke gebaseerd is op de akkoorden van Londen en Zürich) slechts mogelijk zou zijn via onderhandelingen en met instemming van alle betrokken partijen, nadat zich de noodzakelijke basis voordoet voor de besprekingen van een uiteindelijke oplossing.

schap verkiezingen te houden, de Turks-Cypriotische gemeenschap verplicht was geweest de betreffende artikelen van de grondwet toe te passen en verkiezingen voor het vice-presidentschap te houden.
Op 29 febr. legde president Makarios voor het Cypriotische parlement de ambtseed af. In een rede riep hij Turkije op van militaire interventiedreigingen af te zien. Ook zei Makarios dat hij de Turkse gemeenschap op het eiland bepaalde privileges zou toestaan, voorzover die het concept van de eenheidsstaat niet zouden schaden. Hij wilde nieuwe mogelijkheden voor een oplossing niet slechts voor de VN, maar ook op andere discussieterreinen brengen. (Commentatoren zagen in de door Makarios gebruikte formulering van de eed, nl, „getrouw aan de op het ogenblik geldende wetten", een distantiëring van de grondwet van 1960, aldus de *NZZ* (2-3)

UNFICYP

Bij zijn aanbeveling tot verlenging van het UNFICYP-mandaat op 9 maart deelde Oe Thant de Veiligheidsraad mee, dat er in de periode 9 dec. — 8 maart „een veelbetekenende vermindering van de spanning" viel te melden. Hij stelde verder een aantal maatregelen voor als stappen naar een uiteindelijke regeling:

1) De Turks-Cypriotische leiders moeten niet langer Grieks-Cyprioten beletten vrij rond te reizen in door Turks-Cyprioten gecontroleerde gebieden;
2) Zowel de Cypriotische regering als de Turks-Cypriotische leiding moeten voorstellen voor militaire deconfrontatie, opgesteld door de UNFICYP, aanvaarden;
3) B. F. Osorio-Tafall (Mexico), de speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal op Cyprus, moet zo spoedig mogelijk de leidende Grieks-Cypriotische en Turks-Cypriotische persoonlijkheden uitnodigen samen te komen met het doel inleidende besprekingen te voeren over de kwestie-Cyprus en over constitutionele voorstellen welke president Makarios en Turks-Cypriotische leiders zouden kunnen indienen;
4) Griekenland en Turkije moeten aan de maatregelen meewerken door het uitoefenen van de grootste zelfbeheersing en door de respectieve gemeenschappen op Cyprus aan te moedigen een geest van verzoening en begrip aan de dag te leggen;
5) De regering van Cyprus en de Turks-Cypriotische leiding moeten een „uiterste voorzichtigheid betrachten en alle incidenten vermijden die de heersende atmosfeer van rust zouden kunnen verstoren".

Oe Thant vestigde opnieuw de aandacht van de Veiligheidsraad op het groeiende financiële tekort van de strijdmacht. Om de periode tot juni 1968 te kunnen financieren en aan alle verplichtingen uit het verleden te kunnen voldoen waren bijdragen nodig tot een totaal van $ 13,45 mln. Op 21 jan. had hij reeds gevraagd om vrijwillige bijdragen voor de UNFICYP om het staande tekort van $ 10,81 mln te dekken.

In okt. 1967 waren de volgende toezeggingen gedaan: Finland $ 50.000, Zweden $ 180.000, Australië $ 100.000, Denemarken $ 120.000, Turkije $ 294.000 en Zwitserland $ 200.000.
Verdere toezeggingen werden in jan. 1968 gedaan door Japan $ 125.000, Perzië $ 4.000, Griekenland $ 300.000 en de VS tot $ 2 mln.
Op 7 maart bestond de UNFICYP uit 4.570 militairen en 175 man politie, afkomstig uit Australië, Canada, Denemarken, Engeland, Finland, Ierland, Oostenrijk en Zweden.

Op 18 maart besloot de Veiligheidsraad eenstemmig het mandaat van de UNFICYP met drie maanden te verlengen tot 26 juni „in de verwachting dat dan voldoende vorderingen naar een uiteindelijke oplossing een terugtrekking of aanzienlijke vermindering van de strijdmacht mogelijk maken".
In een brief van Oe Thant aan de leden van de VN (*Reuter* 13-4) werd gesteld dat voor de periode tot juni nog een bedrag van $ 9.616.000 nodig was. Hiermee komen de totale kosten van de UNFICYP sinds de oprichting ervan op 27 maart 1964 op $ 90.200.000.

Terugkeer Denktash

Rauf Denktash, de vroegere voorzitter van de kamer der Turks-Cypriotische gemeenschap, keerde op 13 april vanuit ballingschap (sinds 1964) in Turkije naar Cyprus terug. De toestemming tot zijn terugkeer werd algemeen beschouwd als een eerste stap naar het openen van onderhandelingen tussen vertegenwoordigers van de twee gemeenschappen. Tijdens een persconferentie op 16 april deed Denktash een beroep op beide partijen deze kans, „die misschien de laatste is", om een modus vivendi te vinden tussen Turken en Grieken, niet te missen.

Grieks-Turks overleg

Griekenland en Turkije waren volgens het Griekse ministerie van buitenlandse zaken (*Reuter* 22-2) overeengekomen elk een vertegenwoordiger te benoemen, wier taak het zou zijn afwisselend in Athene en Ankara samen te komen om vraagstukken van wederzijds belang tot een oplossing te brengen. Als eerste werd genoemd het probleem van de minderheden.
Deze besprekingen begonnen op 12 maart te Athene en werden op 15 april te Ankara voortgezet. Volgens een communiqué van het Griekse ministerie van buitenlandse zaken (*AFP* 20-4) verliepen de gesprekken in een atmosfeer van vriendschap en van volledige oprechtheid.
Volgens *AFP* (20-4) verklaarde *Glavkos Clerides*, de Grieks-Cypriotische voorzitter van het parlement en leider van Makarios' Patriottische Front, dat de besprekingen tussen Grieks- en Turks-Cypriotische leiders binnen enkele dagen op Cyprus zouden beginnen. Clerides zou als leider van de Grieks-Cypriotische delegatie optreden.



Bij zijn terugkeer op Cyprus werd Rauf Denktash (tweede van links) in de Turkse wijk van Nicosia begroet door vice-president Kütchük.

VERSCHUIVING NAAR LINKS IN ITALIË

Op 19 en 20 mei zijn in Italië verkiezingen gehouden voor de Kamer van Afgevaardigden en de Senaat, welke op 11 maart door president *Saragat* waren ontbonden. Deze verkiezingen hadden tot resultaat dat zowel de centrum-linkse regeringscoalitie van christen-democraten (DC), Verenigde Socialisten en Republikeinen (PRI) winst behaalde als de linkse oppositie onder aanvoering van de communisten, terwijl de veel kleinere rechtse oppositie verliezen leed.

De regeringscoalitie van premier *Aldo Moro* verwierf bij de Kamerverkiezingen 55,6% van de stemmen en 366 van de 630 zetels en beschikt nu over 5 zetels meer dan in de ontbonden Kamer.

De communistische winst bedroeg 11 zetels, waarmee de partij op 177 zetels kwam; het stemmenpercentage nam toe van 25,3% tot 26,9%. De uiterst linkse proletarische socialisten (PSIUP) behaalden 4,5% van de stemmen en 23 zetels, zodat de linkse oppositiepartijen nu in totaal 200 Kamerzetels bezitten.

De grote verliezers waren de rechtse partijen. De Liberalen verloren bijna 300.000 stemmen (1,2%) en 8 Kamerzetels, de Neo-fascisten 3 Kamerzetels en de Monarchisten 2, waardoor de rechtse oppositie in totaal haar zeteltal tot 61 zag dalen. Coalitie, links en rechts verwierven resp. 183 (+ 4), 101 (+ 4) en 29 (— 7) zetels in de Senaat.



De leider van de Italiaanse communisten, Luigi Longo, brengt zijn stem uit bij de algemene verkiezingen.

Christen-democraten en republikeinen

De door de rechtse partijen verloren stemmen zijn grotendeels ten goede gekomen aan de christen-democraten, wat volgens de *NRC* (22-5) betekent dat in die partij de rechtervleugel zich gesterkt zal voelen en een lichte accentverschuiving naar rechts voor de hand ligt. Deze factor, gecombineerd met de socialistische verliezen, betekent aldus *The Times* (22-5) dat de coalitie merkbaar naar rechts geschoven is, terwijl het land en het parlement een verschuiving naar links te zien geven. De *Volkskrant* (22-5) wijst erop dat percentagegewijs de stemmenwinst der Democratia Christiana bij de Senaatsverkiezingen sterker is geweest dan bij de Kamerverkiezing, wat betekent dat de winst vooral te danken is aan kiezers ouder dan 25 jaar.

In percentage ging geen partij zo sterk vooruit als de Republikeinse

	HUIS VAN AFGEVAARDIGDEN						SENAAT					
	Stemmen		Percentage		Zetels		Stemmen		Percentage		Zetels	
	1968	1963	1968	1963	1968	1963	1968	1963	1968	1963	1968	1963
Christen-democraten (DC)	12.428.663	11.773.182	39,1	38,3	266	260	10.955.458	10.237.780	38,4	37,2	135	133
Communisten (PCI)	8.555.131	7.767.601	26,9	25,3	177	166		6.991.889		25,5	87	85
Prolet. socialisten (PSIUP)	1.414.043	—	4,5	—	23	—	8.580.476	—	30,0	—	14	— 1)
Socialisten (PSI)		4.255.836		13,8		87		3.849.495		14,0		44
Sociaal-democraten (PSDI)	4.604.329	1.876.271	14,5	6,1	91	33	4.349.668	1.743.870	15,2	6,3	46	14
Liberalen (PLI)	1.850.249	2.144.270	5,8	7,0	31	39	1.934.061	2.065.901	6,8	7,5	16	19
Neo-fascisten (MSI)	1.415.307	1.570.282	4,5	5,1	24	27	1.304.478	1.694.552	4,6	6,2	11	15 2)
Republikeinen (PRI)	626.074	420.213	2,0	1,4	9	6	626.604	223.350	2,2	0,8	2	0
Monarchisten (PDIUM)	414.143	536.948	1,3	1,7	6	8	311.973	429.412	1,0	1,6	2	2
Overige	477.450	407.999	1,4	1,3	3	4	520.475	253.049	1,8	0,9	2	3 3)
Totaal	31.785.389	30.752.602	100	100	630	630	28.583.193	27.489.298	100	100	315	315

1) De PSIUP splitste zich in 1964 van de PSI af en vormde een Kamerfractie van 25 leden en een Senaatfractie van 12 leden.
2) Bij de stemmen voor de Senaat van 1963 zijn 279.802 stemmen inbegrepen die op een gemeenschappelijke MSI-PDIUM lijst werden uitgebracht.
3) De Zuidtiroolse Volkspartij (SVP) verwierf zowel in 1968 als in 1963 3 zetels in de Kamer en 2 zetels in de Senaat. De Union Valdôtaine (voor autonomie van het Aosta-dal) verloor in 1968 zowel in de Kamer als in de Senaat haar enige zetel.

partij, die haar aanhang verdubbelde en in plaats van met 5 man thans met 9 in de Kamer aanwezig zal zijn en bovendien voor het eerst sedert vele jaren weer zitting krijgt in de Senaat met twee Senatoren.

Socialisten en communisten

Het ernstigste verlies werd echter geleden door de verenigde socialisten (PSI en PSDI), die vergeleken met 1963 samen 29 zetels verloren en hun stemmenaandeel van 19,9% tot 14,5% zagen dalen. Hierbij moet er echter rekening mee worden gehouden dat de socialistische partij (PSI) in 1964 toen zij deel ging nemen aan de centrum-linkse regeringscoalitie 25 Kamerleden heeft verloren en dat het werkelijke verlies nu dus 4 zetels bedraagt. Bij de afgescheiden proletarische socialisten (PSIUP) is er dan ook geen sprake van werkelijke winst, omdat deze partij begonnen met 25 zetels nu bij de verkiezingen met 23 Kamerleden terugkeerde. In de Senaat handhaafden de socialisten zich in feite met 46 zetels, terwijl de PSIUP 2 zetels won.

Toch is het teleurstellende voor Nenni en de zijnen volgens de *NRC* (22-5), dat de grotere, en daarmee machtiger, socialistische partij niet meer aantrekkingskracht op de arbeiders heeft gehad. De achteruitgang van de socialisten is, aldus dit blad, te bedenkelijker, omdat het enerzijds moet worden gezien als het gevolg van teleurstelling over het te weinig vooruitstrevende programma van de regering waar zij aan deelnemen, maar anderzijds tot gevolg zal hebben, dat hun invloed in die regering verminderen zal, waardoor de progressiviteit wat verder in het gedrang zal komen.

Communisten en PSIUP hebben het meeste succes geboekt in het industriële noorden, terwijl de socialisten er in het zuiden minder slecht vanaf gekomen zijn. Blijkbaar heeft het falen van de regering, aldus *The Economist* (25-5), om de specifieke problemen aan te pakken meer ontevredenheid verwekt bij de beter opgeleide, beter betaalde en meer geschoolde lagen van de arbeidende klasse dan in het sociaal amorfe zuiden.

Van de 8,5 mln communistische stemmen komt minder dan een vijfde van leden van de PCI, die nu minder dan 1,5 mln leden telt tegen 2,1 mln in 1964. Volgens *The New York Times* tonen studies aan dat 40 à 60% van de communistische kiezers behoren tot de midden- en hogere inkomensklassen.



Een Italiaans straatbeeld tijdens de verkiezingscampagne.

De jonge kiezers

De verschuiving naar de communisten en de proletarische socialisten wordt voor een belangrijk deel toegeschreven aan de jonge kiezers, van wie er 2,7 miljoen voor het eerst hun stem uitbrachten. Terwijl de stemgerechtigde leeftijd voor de Kamer 21 jaar en voor de Senaat 25 jaar is, blijkt nu dat het percentage stemmen uitgebracht op communisten en proletarische socialisten voor de Kamer hoger is dan voor de Senaat.

De onverwachte communistische winst in Italië, ondanks voorspoed en economische groei, is aldus *The New York Times* (24-5) „ten dele een manifestatie van de wereldwijde kloof tussen de generaties. Nieuwe kiezers droegen het meest bij tot de communistische stemmenwinst sinds 1963 en gaven hiermee minder uiting aan een verlangen naar communisme dan aan een vorm van protest. De Italiaanse jongeren (...) gingen de jongeren van Berlijn, New York en Parijs voor in studentenstakingen, waardoor minstens 11 universiteiten hun deuren sloten (zie pag. 324/2). De stemmen van de jongeren voor uiterst links geven voorts een teleurstelling te zien over de socialistisch-katholieke centrum-linkse regering, welke in haar vier jaren van macht traag is geweest in het uitvoeren van haar beloften van sociale, onderwijs- en bestuurshervorming".

De ruim 205.000 nieuwe stemmen voor de Republikeinen zijn volgens het *Algemeen Handelsblad* (22-5) zonder enige twijfel die welke de liberalen hebben verloren toen op 22 april 1967 de groep D'67 werd opgericht — door overwegend jongeren — die zich later met de Republikeinen heeft verenigd.

De coalitie

Bovengenoemde kritiek op de coalitieregering spruit volgens The Observer (19-5) voort uit haar falen het programma van nationale hervorming uit te voeren. Van de 5.010 bij het vorige parlement ingediende wetsontwerpen werden slechts 2.010 afgehandeld. Alle grote hervormingen, zoals belastingen, universiteiten en echtscheiding, markeren nog steeds de pas.

Volgens Le Monde (14-3) moet weliswaar een zeer groot deel van het programma van 1963 nog verwezenlijkt worden, maar er is veel voorbereidend werk verricht waarmee het nieuwe parlement rekening zal moeten houden. De christen-democraten hebben de grondslagen bepaald voor de compromissen, nodig om de grote maatschappelijke hervormingen in de komende jaren door te voeren.

De socialisten hebben reden bezorgd te zijn over hun neergaande lijn. Men mag dan ook verwachten dat Nenni bij de komende besprekingen over het regeringsprogramma met heel wat zwaardere eisen zal aankomen dan in 1964 toen er een rechtse staatsgreep scheen te dreigen, aldus het Alg. H'blad. (pag. 252/3)

internationale zaken

IDA

VOORSTEL VERHOGING MIDDELEN

De uitvoerende directeuren van de International Development Association (IDA), een dochterinstelling van de Wereldbank, hebben begin maart aan de leden-regeringen een voorstel ter goedkeuring voorgelegd om de middelen van de IDA met $ 1.200 mln te verhogen, te betalen in drie jaren (1968-1970). De 18 leden van de IDA zouden volgens dit voorstel de volgende bijdragen verstrekken:

Australië $ 24 mln, België 20,4, Denemarken 12,12, Duitsland 117, Finland 3,72, Frankrijk 97,2, Italië 48,36, Japan 66,48, Canada 67,2, Koeweit 5,4, Luxemburg 0,6, Nederland 26,52, Noorwegen 10,68, Oostenrijk 8,16, Zweden 24,12, Zuid-Afrika 3, Engeland 155,52 en de VS 480 mln.

Bovendien stellen Denemarken, Finland, Canada, Nederland en Zweden voor de IDA in dezelfde periode en onder dezelfde betalingsvoorwaarden als aanvullende middelen $ 17,52 mln ter beschikking te stellen.

Zwitserland, dat geen lid van de IDA is, zal een lening verstrekken van $ 12 mln.

ALGEMEEN

WERELDSTAALPRODUKTIE

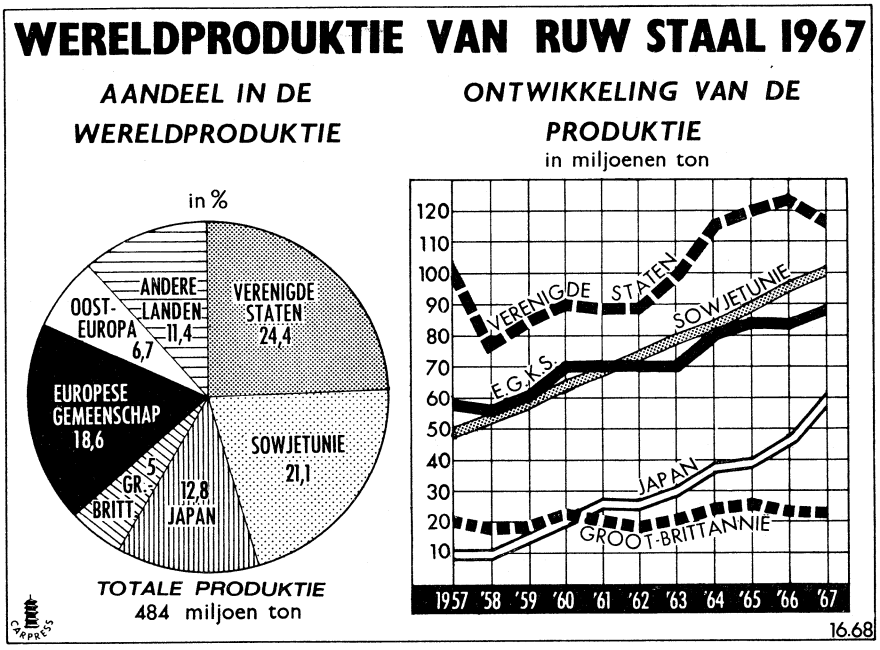

De wereldproduktie van ruw staal in 1967 beliep 484 mln ton (China niet meegerekend). Dit is 21,6 mln ton (4,7%) meer dan in 1966. De produktie is gestegen in alle landen met uitzondering van de Verenigde Staten en Groot-Brittannië.

De VS blijven weliswaar de grootste staalproducent van de wereld, maar het Amerikaanse aandeel in de werelproduktie daalde van 27% in 1966 tot 24,4 in 1967. De produktie beliep 118,3 mln ton tegen 124,7 mln ton in 1966.

De staalfabrieken van Groot-Brittannië hebben 24,3 mln ton ruw staal geproduceerd, hetgeen een daling betekent van 1,7% in vergelijking met 1966 en van 11,5% in vergelijking met het recordjaar 1965.

Ook in 1967 viel in de Sowjet-Unie een stijging van de produktie waar te nemen. In een periode van tien jaar is de staalproduktie verdubbeld. De produktie beliep in 1967 101,9 mln ton hetgeen neerkomt op een stijging met 5,2% in vergelijking met 1966. Voor de eerste keer heeft de SU de grens van 100 mln ton overschreden en zij staat stevig op de tweede plaats van de wereldranglijst.

De landen van Oost-Europa hebben hun produktie met 6,2% weten te verhogen. Deze bedraagt thans 32,4 mln ton.

De veruit sterkste stijging gaf Japan te zien. De produktie steeg met 30,1% tot 62,2 mln ton. In tien jaar heeft de produktie zich vervijfvoudigd. Het aandeel in de wereldproduktie steeg van 10,3% in 1966 tot 12,8% in 1967.

De Europese Gemeenschap behaalde in 1967 eveneens een rekord. De produktie steeg met 5,6% tot in totaal bijna 90 mln ton. Hoewel de produktie in alle landen van de EEG steeg, was de stijging niet gelijkmatig. In Frankrijk steeg de produktie met 0,3% in Italië daarentegen met 16,5%. Het aandeel van de Gemeenschap in de wereldproduktie steeg van 18,4% tot 18,6%. (E G K S)

Met het oog op de problemen van de betalingsbalans van de VS, houdt het voorstel in dat gedurende de driejarige periode, die eindigt op 30 juni 1970, en zolang daarna als de toestand van zijn middelen dit toelaten, de IDA de bijdrage van de VS slechts zal opnemen voor het verstrekken van nieuwe kredieten tot het bedrag dat nodig is om aankopen in de VS te financieren. De uitgestelde bedragen zouden echter later kunnen worden opgenomen. In verband hiermee hebben een aantal andere landen toegestemd in een compenserende versnelde opneming door de IDA van hun bijdrage. In 1964 waren de middelen van IDA reeds aangevuld met een bedrag van $ 750 mln. De beschikbare middelen bedroegen eind febr. 1968 nog slechts $ 52 mln.

Het thans bereikte akkoord wordt van kracht zodra 12 landen, die tezamen minstens $ 950 mln bijdragen, hun goedkeuring hebben gegeven. *(Int. Fin. News Survey* 15-3)

NAVO

BIJEENKOMST MINISTERS VAN DEFENSIE. GEEN ANTI-RAKETSYSTEEM IN EUROPA. VERSTERKING BRITSE BIJDRAGE

De ministers van defensie van de NAVO-landen hebben op 10 mei te Brussel een bijeenkomst gehouden in hun hoedanigheid van comité voor defensieplanning (alle leden-landen behalve Frankrijk) en van comité voor nucleaire defensie-aangelegenheden (alle leden-landen behalve Frankrijk, Luxemburg en IJsland).

De ministers hebben een aantal doelstellingen voor de strijdkrachten voor de periode 1969-1973 aanvaard, als basis voor de opstelling van plannen door de leden-landen en de aanvaarding van een NAVO-plan voor de strijdkrachten door de ministers in dec. 1968. Deze doelstellingen zijn gebaseerd op de in dec. 1967 door de NAVO-ministerraad goedgekeurde strategie „van een vooruitgeschoven defensie en een afgewogen serie passende reacties" (pag. 802/2-1967).

De ministers, aldus het slotcommuniqué, steunden de opvatting dat het geheel van het militaire potentieel van de NAVO niet moet worden verminderd, tenzij als onderdeel van een systeem van wederzijdse, in omvang en timing evenwichtige, vermindering der strijdkrachten.

De ministers, verenigd in het comité voor defensieplanning, aanvaardden

een aanbeveling waarin de opvatting wordt neergelegd dat onder de huidige omstandigheden de aanleg van een anti-raket-systeem in Europa niet gerechtvaardigd is, maar dat de ontwikkelingen op dit gebied voortdurend in het oog moeten worden gehouden. De ministers keurden verder aanbevelingen goed van de groep voor nucleaire planning en het comité voor nucleaire defensieaangelegenheden met betrekking tot een grotere deelneming van de leden-staten aan de militaire nucleaire planning. Zij sloten zich geheel aan bij de door de nucleaire planninggroep uitgesproken hoop, dat in de besprekingen met de Sowjet-Unie vooruitgang zal worden geboekt in de richting van een beperking van de nucleaire bewapeningswedloop. Zij verwelkomden het voornemen van de regering der VS om met haar bondgenoten diepgaand overleg te plegen over nieuwe ontwikkelingen op dit terrein. Besloten is dat de nucleaire planninggroep voor de op 1 juli 1968 beginnende periode van 18 maanden zal bestaan uit België, Denemarken, West-Duitsland, Engeland, Griekenland (wiens plaats op een geschikt tijdstip zal worden ingenomen door Turkije), Italië en de VS.
Het standpunt inzake een Europees anti-raket-systeem was unaniem aanbevolen op een bijeenkomst van de nucleaire planninggroep op 18 en 19 april te Den Haag. De Nederlandse minister van defensie, *W. den Toom,* verklaarde na afloop van die bijeenkomst dat van een antiraketstelsel in Europa moet worden afgezien, omdat toch nooit voldoende anti-raket-raketten kunnen worden geplaatst om het Sowjetrussische potentieel volledig te neutraliseren, de bouw van een dergelijk stelsel de besprekingen met de communistische landen over wapenbeperking en wapenbeheersing zou frustreren en omdat de uitvoering van het project te kostbaar zou zijn. Naar schatting zou een Europese verdedigingsgordel tegen ballistische projectielen $ 40 mrd kosten. *(Reuter, NRC, Le Monde)*

Versterking Britse bijdrage

De Britse minister van defensie, *Denis Healey,* heeft ter vergadering meegedeeld dat Engeland, als gevolg van de terugtrekking uit het Verre Oosten en de Perzische Golf, bereid is een onmiddellijke bijdrage ter versterking van de NAVO-strijdkrachten in Europa en de Middellandse Zee te leveren. Het zal ter beschikking van de opperbevelhebber van de NAVO in Europa stellen:
1) een mobiele eenheid ter sterkte van 20.000 man, compleet met eigen luchttransporteenheden, die — gestationeerd in Engeland — de NAVO zo nodig op elk front kan versterken. Tot deze eenheid (de derde divisie) behoren infanteriebrigades, 2 bataljons parachutisten, een regiment Special Air Service en een squadron gepantserde verkenningseenheden.
2) een amfibie-strijdmacht, te stationeren in de Europese wateren, en bestaande uit twee transportschepen voor commando-troepen, twee escorteschepen en een helikoptermoederschip.
Voorts zullen twee fregatten, die eerst zouden worden teruggetrokken, in de Middellandse Zee blijven, evenals een squadron Canberra-fotoverkenningsvliegtuigen dat op Malta is gestationeerd. De mobiele eenheid alleen al betekent een versterking van de Britse bijdrage aan de NAVO met 40%. *(The Times* 11-5)

FRANKRIJK KOOPT NAVO-GEBOUW

Tussen Frankrijk en de NAVO is overeenstemming bereikt over de overname van het gebouw aan de Porte Dauphine te Parijs, waarin tot 1967 de NAVO was gevestigd. De koopsom zal Fr. 88 mln bedragen. In het gebouw zal het Franse ministerie van onderwijs worden gevestigd.
Nog geen akkoord is bereikt over de overname van het militaire hoofdkwartier en de installaties van de NAVO in Frankrijk, evenals van de Amerikaanse bases. Frankrijk zal het door de Amerikanen achtergelaten materieel overnemen voor de som van Fr. 65 mln. *(Le Monde* 2-3)

(Vor. ber. pag. 242/2-1967)

NOBELSTICHTING

PRIJS VOOR ECONOMIE

T.g.v. haar driehonderdjarig bestaan heeft de Riksbank, de nationale bank van Zweden, aan de Nobelstichting fondsen geschonken om jaarlijks een prijs voor economie toe te kennen. De stichting heeft het aanbod aanvaard. Te beginnen in 1969 zal de Koninklijke Zweedse academie van wetenschappen de winnaar aanwijzen.
Het is de bedoeling de prijs voor economie volgens dezelfde voorschriften toe te kennen als de Nobelprijzen. Zij zou ongeveer even groot moeten zijn. *(NRC* 16-5)

west-europa

NEDERLAND

HET LOONBELEID. OVERLEG IN STICHTING VAN DE ARBEID. WERKLOOSHEIDSCIJFERS. VERKLARING VAKBEWEGING. LOONNOTA

De Raad van bestuur bouwbedrijf, waarin de werkgevers- en werknemersorganisaties van deze tak van bedrijf zijn vertegenwoordigd, heeft op 8 mei overeenstemming bereikt over een herziening van de punten in de collectieve arbeidsovereenkomst die de minister van sociale zaken en volksgezondheid, *B. Roolvink,* onverbindend had verklaard (pag. 293/2).
Het akkoord houdt in dat de werktijd ingaande 1 juni 1968 wordt bekort met 1 kwartier per dag zodat de totale werktijd per week 43¾ uur zal bedragen. Verder is besloten tot verhoging van de pensioenpremie met 1%.

Gesprek regering-Stichting

Inmiddels verschenen berichten in de pers dat de regering overwoog een goed deel van het betoog van de president van de Nederlandsche Bank, dr. *J. Zijlstra,* in zijn jaarverslag (pag. 277/1) tot het hare te maken en over te gaan tot maatregelen als een loonpauze (geen verbeteringen in de cao's) of een loonstop (aan regeringsvoorschrift gebonden herziening van de cao's). Op 10 mei vond op verzoek van minister Roolvink een gesprek plaats van delegaties van het kabinet (minister Roolvink, minister van financiën *Witteveen,* minister van economische zaken *De Block* en minister van landbouw *Lardinois)* en van de Stichting van de Arbeid. Het was het derde gesprek met de Stichting in 1968. Op een persconferentie na afloop van het gesprek zei de voorzitter van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen, ir. *J. Bosma,* dat hij het voorgenomen beleid „niet verstandig en niet doelmatig" vindt. „Er is naar ons oordeel geen reden tot ingrijpen, ook al ligt de werktijdverkorting ons zwaar op de maag. Dat is een zaak, die wij gerust aan het eind van 1968 kunnen bekijken". De voorzitter van de Stichting voor de werknemers, *A. H. Kloos,* zei o.m.: „Het is een onzinnig beleid, dat de regering denkt te gaan voeren en het past in het geheel niet op de werkelijke situatie. De regering heeft eindelijk toegegeven, dat de werkloosheid van



Het gesprek regering-Stichting van de Arbeid van 10 mei: de ministers Witteveen, Roolvink, De Block en Lardinois (boven v.l.n.r.) en (links) o.a. de heren Berend, Kloos en De Boom; rechts o.a. de heren Wemmers en Bosma.

structurele aard is, maar een dergelijke werkloosheid moet niet bestreden worden met algemene loonmaatregelen maar met gerichte maatregelen, zoals stimulering van de werkgelegenheid, omscholing e.d."

Werkloosheidscijfers

Volgens cijfers van het ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid daalde de geregistreerde arbeidsreserve van mannen van 88.300 eind maart tot 73.300 eind april. Het voor seizoen gecorrigeerde cijfer van de arbeidsreserve steeg echter van 85.600 tot 86.800.

Het absolute aantal van de arbeidsreserve kan worden onderverdeeld in: 61.600 werklozen, 2300 personen, die werkzaam zijn op aanvullende werken en 9400, die werkzaam zijn op sociale werkvoorzieningsobjecten. De arbeidsreserve bij vrouwen bedraagt 7400.

Het absolute cijfer in de groep bouwvakarbeiders in de burgerlijke en utiliteitsbouw liep terug met 35%, van 16.300 tot 10.300. De arbeidsreserve bij het handels- en kantoorpersoneel steeg van 4.800 tot 6.700, die bij de groep minder geschikten van 14.800 tot 18.400.

Indien het absolute cijfer voor mannen wordt uitgedrukt in procenten van de afhankelijke beroepsbevolking ontstaan de volgende cijfers: Groningen 5,3, Friesland 3,6, Drente 6, Overijssel 3,7, Gelderland 2,2, Utrecht 1,2, Noord-Holland 1,1, Zuid-Holland 1,3, Zeeland 2,8, Noord-Brabant 3,6, Limburg 5,5, gehele land 2,5. Het aantal werkloze mannen bedroeg eind april 61.000, d.i. 2,1% van de afhankelijke mannelijke beroepsbevolking (maart: 76.900, d.i. 2,7%, april 1967: 64.000, d.i. 2,2%). Het aantal werkloze vrouwen was 6.600 of 0,7% van de vrouwelijke beroepsbevolking.

Naar verhouding de grootste werkloosheid wordt aangetroffen in de provincie Limburg. Daar was eind april 5,1% van de afhankelijke mannelijke beroepsbevolking werkloos.

Daarna volgen Drente met 4,3% en Groningen met 4%. Eind maart waren de werkloosheidscijfers in alle provincies hoger. In Limburg was de daling van het werkloosheidspercentage echter naar verhouding gering. In vergelijking met eind april van het vorige jaar is de werkloosheid onder de mannen nu gelijkmatiger over de provincies verdeeld. In Limburg is evenwel het verschil tussen het eigen werkloosheidspercentage en dat voor het gehele land groter geworden.

Voor de mannen tot en met achttien jaar was het werkloosheidspercentage 1,8%. Van de mannen van 60—64 jaar was eind april ca. 4% werkloos.

Eind april waren 31.000 van de 61.600 werkloze mannen drie maanden of langer zonder werk.

Ruim 20% van alle werkloze mannen zocht een betrekking als bouwvakarbeider. Zowel in Overijssel als in Noord-Brabant was het aandeel van deze beroepsgroep in het totale aantal werkloze mannen belangrijk groter, nl. bijna 35%.

Verklaring vakbeweging

Het Overlegorgaan van het NVV, het NKV en het CNV publiceerde op 9 mei een verklaring over de werkgelegenheid waarbij het er bij de regering op aandrongen om op korte termijn additionele maatregelen te nemen ter bestrijding van de werkloosheid in grote delen van ons land buiten de Randstad.

In een toelichting op deze verklaring zei de voorzitter van het NVV, A. H. Kloos, dat hij er niet voor terug zou schrikken om een bedrag van een half miljard voor deze gebieden waar de werkloosheid een duidelijk structureel karakter draagt, beschikbaar te stellen.

Volgens de verklaring is in april 1968 de geregistreerde arbeidsreserve verontrustend hoog gebleven. Vergeleken met de zelfde maand van het vorig jaar is er geen noemenswaardige verandering ten gunste te constateren. Integendeel, de trendlijn, die aan het eind van het vorig jaar enigszins omlaag boog, beweegt zich thans weer iets omhoog.

Bijzonder benauwend acht het Overlegorgaan het feit, dat meer dan 20.000 werknemers nu reeds langer dan 6 maanden werkloos zijn; de helft ervan zelfs meer dan een vol jaar.

In de loop van het vorig jaar heeft de regering enige maatregelen getroffen, die door het Overlegorgaan helaas telkenmale als onvoldoende moesten worden gekarakteriseerd.

Beriep de regering zich enkele maanden geleden nog op de omstandigheid, dat het enige tijd zou duren alvorens de genomen maatregelen zouden doorwerken, uit de thans zichtbaar wordende opwaartse trend in de werkloosheidscijfers, trekt het Overlegorgaan de conclusie, dat het kabinet te weinig actief is geweest en te weinig geld in een veel te traag tempo ter beschikking heeft gesteld. Er dienen snel additionele maatregelen te worden getroffen om grote delen van het land buiten de randstad te hulp te komen. Het is overigens zeer gewenst, dat er meer duidelijkheid komt omtrent de gelden, die de regering voor de werkloosheidsbestrijding heeft ingezet en de concrete aanwending die daaraan is gegeven. Het structurele karakter van de werkloosheid treedt steeds scherper naar voren. Het is daarom noodzakelijk dat de regering vooral streeft naar een structurele gezondmaking van de gebieden en bedrijfstakken, die het meest met werkloosheid te kampen hebben. Zij zal daarbij zeer ver moeten gaan in het economisch aantrekkelijk maken van vestiging van bedrijven buiten de randstad en in haar stimuleringsmaatregelen tevens bestaande bedrijven moeten betrekken. Aan het verplaatsen van diensten zal bovendien meer aandacht moeten worden gegeven dan thans tot uiting komt. De financiële middelen die daarvoor nodig zijn, zouden gevonden kunnen worden in een heffing op grond van agglomeratievoordelen, waarvan de in het westen gevestigde bedrijven profiteren. Eventueel zouden voor de versterking van de structurele positie van de randprovincies de goud- en de deviezenreserves moeten worden aangesproken.

Het Overlegorgaan wil niet nalaten zijn teleurstelling erover uit te spreken, dat in het verslag van de Nederlandsche Bank een aantal sombere beweringen is opgenomen over de richting, waarin zich de economische toestand zou bewegen. Als gevolg daarvan ontbreekt elke suggestie omtrent de wijze waarop de als structureel aangeduide werkloosheid zou kunnen worden bestreden.

Het Overlegorgaan ziet voor het pessimisme van de president van de Nederlandsche Bank geen grond omdat de relevante factoren zoals de ontwikkeling van de arbeidskosten in verhouding tot het buitenland, de arbeidsproduktiviteit, de export en het winstinkomen, een gunstig beeld vertonen. Afremming van de bestedingen op dit moment zou het gevaar met zich brengen van vergroting van de werkloosheid nu en van nieuwe overspanning in de toekomst, zoals de ervaring in 1957/1958 heeft aangetoond.

Nota aan Tweede Kamer

Op 21 mei werd een nota aan de Tweede Kamer van de ministers Roolvink, De Block en Witteveen over het loon- en werkgelegenheidsbeleid gepubliceerd. Blijkens de nota is de regering voornemens in 1968 niet in te grijpen in de loon-

vorming tenzij door onverbindendverklaring van cao's, doch alle cao's die in 1968 zijn (of worden) gesloten met een half jaar in 1969 te verlengen. Ook meerjarige cao's, die in 1969 nog van kracht zijn, zullen met een half jaar worden verlengd en dus tot 1970 lopen. De loonpauze zal namelijk telkens aan het eind van het contract ingaan. Voor de bestrijding van de werkloosheid trekt de regering in 1969 *f* 150 mln uit. De nota bevat o.m. het volgende:

De regering is tot haar besluit inzake de lonen gekomen omdat er sinds 1964 een te grote onevenwichtigheid bestaat tussen de loonkostenstijging enerzijds en de ontwikkeling van de betalingsbalans anderzijds. Ondanks een belangrijke verbetering van de handelsbalans in het eerste kwartaal van dit jaar (13% meer dan in het overeenkomstige kwartaal van 1967) blijft de regering zich ernstige zorgen maken over de ontwikkeling van de betalingsbalans. Deze ongunstige ontwikkeling van de betalingsbalans wordt mede bevorderd door toeneming van toeristische reizen naar het buitenland.

Voor de eenjarige tot nu toe in 1968 tot stand gekomen cao's, inclusief de arbeidstijdverkorting bedraagt de loonkostenstijging op niveaubasis 7%. Vergeleken met de trendmatige produktiviteitsstijging van 3 à 3½% betekent dit een aanzienlijke overschrijding.

De regering erkent, dat de loonstijgingen sinds 1964 enige jaren achtereen zeker aanvaardbaar waren, maar het totaal is nu te ver gestegen, waardoor onze concurrentie-positie sterk is achteruitgegaan. Ofschoon de regering grote waarde blijft hechten aan een vrijere loonpolitiek, heeft de regering toch gemeend tot een loonpauze te moeten overgaan, zij het niet voor het lopende jaar maar voor 1969. De loonkostenstijging sinds 1964 acht de regering te hoog. Was er in het begin van 1967 nog sprake van een conjuncturele werkloosheid, later in dat jaar trad een aarzelende conjunctuurverbetering op, die zich thans nog wat duidelijker manifesteert. Er is dan ook thans vrijwel uitsluitend sprake van een structurele werkloosheid, enkele bedrijfstakken, zoals textiel- en schoenensector uitgezonderd.

Op grond van deze overwegingen heeft de regering het beginsel van de vrijere loonvorming niet opgegeven. Zij acht alleen voor 1969 enige rust op het loonfront noodzakelijk. De regering is niet gekant tegen werktijdverkorting, maar voor zover die in de nieuwe cao's is opgenomen, meent de regering wel, dat deze van invloed zal zijn op de ruimte in 1969 en eveneens op de omvang van de stijging van de produktiviteit (in wezen een geringere stijging van de produktiviteit).

De regering maakt zich bijzondere zorg over het ernstige tekort aan besparingen, in welke vorm dan ook. Hierin schiet, naar het oordeel van het Kabinet, het instrument van de vrijere loonpolitiek bepaald tekort. Een teveel aan bestedingen is hiervan mede het gevolg.

De *f* 150 mln ter bestrijding van de structurele werkloosheid in bepaalde landsdelen zal worden verkregen uit de tijdelijke meeropbrengsten die ontstaan bij de invoering van de omzetbelasting naar toegevoegde waarde (BTW). Daartoe zal de teruggave van omzetbelasting over investeringen met 10% worden beperkt, waartegenover staat dat zij in 1971 met eenzelfde percentage wordt verruimd.

Het kabinet blijft bij zijn voornemen de belastingvrije voet in de loon- en inkomstenbelasting te verhogen, o.m. om de uitkeringen krachtens de AOW enz. belastingvrij te maken. Bovendien wil de regering vasthouden aan haar voornemen de inkomstenbelasting enigermate aan te passen aan inflatoire factoren. Tenslotte wil de regering ook vasthouden aan verlaging van de inkomstenbelasting ter compensatie van de opbrengst van de BTW, die uiteindelijk hoger zal zijn dan die van de omzetbelasting.

In voorbereiding is overigens een afzonderlijke compensatie voor sociale lasten los van de loonindex, met name voor kinderrijke gezinnen en trekkers van sociale verzekeringsuitkeringen.

De nota behelst voorts o.m. nog de volgende punten:

— Aan de SER zal advies worden gevraagd over arbeidstijdverkorting, tempo en prioriteit.

— Verscherpt toezicht op de prijsontwikkeling in 1969;

— Nieuw beleid voor de regionale industrialisatie;

— Versterking van de gemeentefinanciën in probleemgebieden voor de uitvoering van werken in de bouw en de wegenaanleg;

— Een extra program van aanvullende werken;

— Overheidssubsidie voor pendel, scholing en herscholing.

— Voorts worden maatregelen aangekondigd voor verruiming van de werkgelegenheid in de bouwsector. Minister Roolvink zal vervolgens de totstandkoming van objecten van aanvullende werkgelegenheid bevorderen, in het bijzonder in gebieden met een relatief hoge werkloosheid.

— Een wetsontwerp wordt in het vooruitzicht gesteld om aan het Besluit buitengewone arbeidsverhoudingen een wettelijke basis te verschaffen. Dit is nodig om de cao's een langere looptijd van zes maanden te geven.

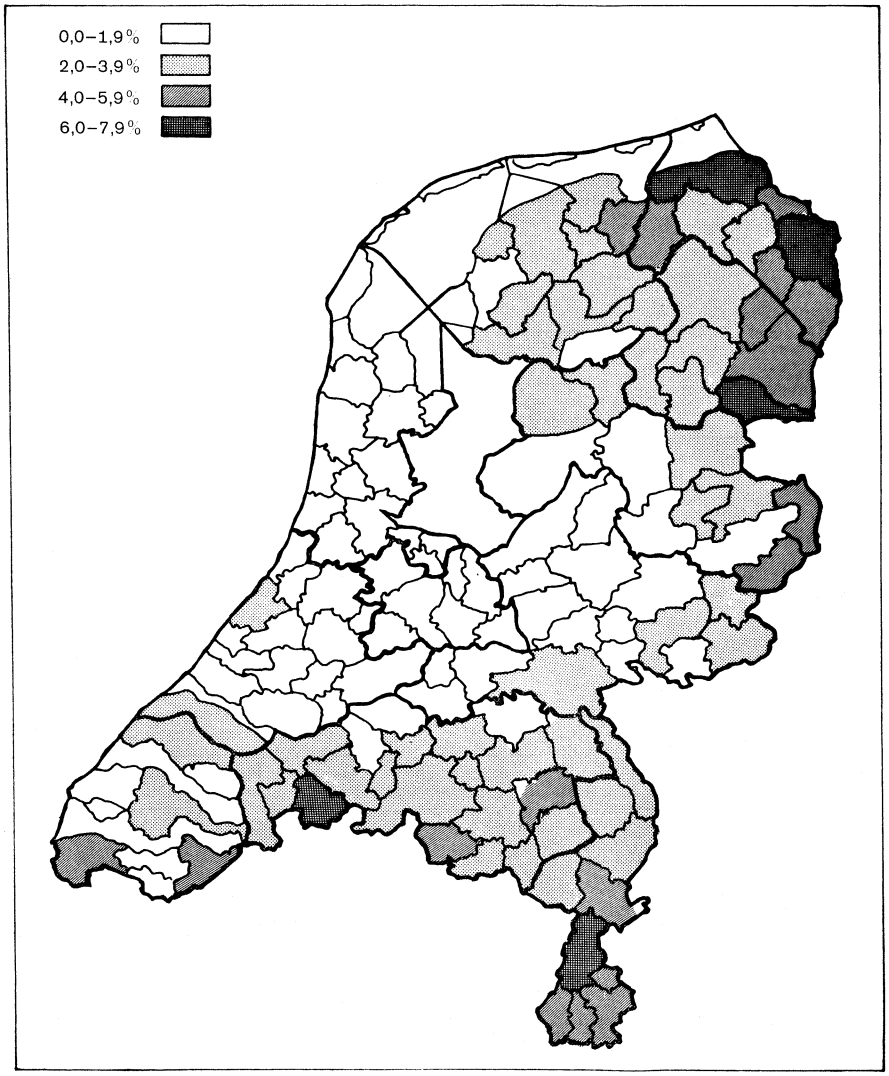

Geregistreerde werkloosheid van mannen eind april 1968 in procenten van de afhankelijke beroepsbevolking.

WETSONTWERPEN JAARREKENING ONDERNEMINGEN EN HERZIENING ENQUÊTERECHT

De minister van justitie, mr. *C. H. F. Polak,* heeft op 14 mei bij de Tweede Kamer een wetsontwerp op de jaarrekening van ondernemingen en een wetsontwerp tot herziening van het enquêterecht ingediend.
Grondslag voor deze wetsontwerpen zijn de voorontwerpen van de Commissie-Verdam (pag. 53/1-1965) en de adviezen van de Sociaal-Economische Raad (pag. 422/2-1967).
De belangrijkste punten uit beide wetsontwerpen zijn:

- Omtrent inhoud, controle en publikatie van jaarrekeningen van ondernemingen worden dwingende voorschriften gegeven.
- Er komt een speciale Ondernemingskamer bij het Gerechtshof te Amsterdam.
- Het recht om een onderzoek te vragen (enquêterecht) naar het beleid en de gang van zaken in een onderneming wordt uitgebreid tot alle besloten naamloze vennootschappen en de coöperatieve verenigingen en nu ook toegekend aan representatieve centrale werknemersorganisaties.
- Ingeval van wanbeleid kan de Ondernemingskamer bepaalde ingrijpende maatregelen nemen.
- De voorschriften omtrent de inhoud van de jaarrekening en het enquêterecht hebben ook betrekking op alle besloten NV's. De minister is van plan — in afwachting van een definitieve regeling in EEG-verband — een afzonderlijk wetsontwerp in te dienen voor een voorlopige voorziening inzake de publikatieplicht van grote besloten NV's (met een balanstotaal van *f* 8 mln of meer).

JAARREKENING. Onder de voorschriften inzake de jaarrekeningen vallen naast de naamloze vennootschappen ook cooperatieve verenigingen, niet-coöperatieve boerenleenbanken en onderlinge waarborgmaatschappijen. De jaarrekeningen moeten een zodanig inzicht geven „dat een verantwoord oordeel over de financiële positie van de onderneming kan worden gevormd".

Het wetsontwerp geeft een aantal algemene beginselen, die bij het opmaken van de balans en de verlies- en winstrekening behoren te worden in acht genomen. Bepaald wordt o.m. dat reserves en wijzigingen daarin afzonderlijk in de jaarrekening moeten worden vermeld. Het wetsontwerp keert zich tegen de zogenaamde „stille" en „geheime" reserves „omdat deze het beeld van de jaarrekening vertroebelen". De winst- en verliesrekening dient ook de nodige gegevens te bevatten omtrent de bezoldiging van commissarissen.

Ter uitwerking van de algemene beginselen bevat de wet een serie concrete bepalingen over afzonderlijke posten in de jaarrekening, waarbij de minister — overeenkomstig het advies van de SER — verder is gegaan dan het voorontwerp van de commissie-Verdam.
Het toezicht op de nakoming van de wettelijke voorschriften berust in eerste instantie bij de aandeelhouders, de leden van de coöperatie en andere „naaste belanghebbenden". Voorts wordt een onderzoek door een registeraccountant voorgeschreven voor open NV's, besloten NV's met een kapitaal van ten minste *f* 500.000, grote coöperatieve verenigingen met een totaal aan activa van tenminste *f* 3 mln, grote boerenleenbanken en alle NV's die het bank- of verzekeringsbedrijf uitoefenen.
Belanghebbenden, die van oordeel zijn dat de jaarrekening van een onderneming niet aan de wettelijke voorschriften voldoet, kunnen in beroep gaan bij de Ondernemingskamer van het Amsterdamse Gerechtshof. Ook de procureur-generaal bij dit hof kan een vordering instellen. De jaarrekening moet volgens het wetsontwerp binnen vijf maanden na afloop van het boekjaar worden gepubliceerd (thans acht maanden).

ENQUÊTERECHT. In het wetsontwerp tot uitbreiding van het enquêterecht wordt voorgesteld een onderzoek ook mogelijk te maken bij alle besloten NV's en coöperatieve verenigingen (thans alleen open NV's en besloten NV's waarvan de statuten zulks bepalen). De beperkingen omtrent het enquêterecht bij open NV's worden verruimd. Aandeelhouders, die een onderzoek naar het beleid en de gang van zaken wensen, moeten een tiende van het geplaatste kapitaal of een nominaal bedrag van *f* 500.000 vertegenwoordigen. (Nu een vijfde van het kapitaal).
Het verzoek om een onderzoek in te stellen moet worden ingediend bij de Ondernemingskamer. Tevoren dient de verzoeker schriftelijk zijn bezwaren tegen het beleid en de gang van zaken aan de leiding van de onderneming te hebben kenbaar gemaakt. Eerst als aan deze bezwaren niet binnen een redelijke termijn en op bevredigende wijze is tegemoetgekomen kan de Ondernemingskamer het verzoek ontvankelijk verklaren.
Een centrale werknemersorganisatie is bovendien niet ontvankelijk als zij niet handelt op schriftelijk verzoek van een vakorganisatie, met leden, die in dienst van de betrokken onderneming zijn. Ook de ondernemingsraad van dat bedrijf behoort gelegenheid te krijgen zich uit te spreken.
Als de Ondernemingskamer het verzoek afwijst en beslist dat het niet op redelijke grond is gedaan, kan de vennootschap een eis tot schadevergoeding instellen.

Als de Ondernemingskamer het verzoek toewijst, benoemt zij de personen die dat onderzoek zullen verrichten. De kosten van het onderzoek komen voor rekening van de betrokken onderneming. Deze kosten kunnen — als de Ondernemingskamer daartoe beslist — op de verzoekers worden verhaald als blijkt dat hun wens „niet op redelijke gronden is gedaan".

Als uit het verslag van de enquêteurs blijkt, dat in de onderneming sprake is van wanbeleid, kan de Ondernemingskamer de volgende maatregelen nemen:

— schorsing of vernietiging van een besluit van de bestuurders, commissarissen, aandeelhoudersvergadering of enig ander orgaan van de vennootschap;

— schorsing of ontslag van bestuurders of commissarissen;

— tijdelijke aanstelling van bestuurders of commissarissen;

— tijdelijke afwijking van de akte van oprichting;

— ontbinding van de vennootschap of coöperatieve vereniging.

De Ondernemingskamer zal worden gevormd door drie leden van het Gerechtshof en twee niet tot de rechterlijke macht behorende deskundigen. Zij zal in het algemeen achter gesloten deuren zitting houden. De vonnissen zullen in het openbaar worden uitgesproken. (Het Parool, Alg. H'blad 15-5)

STANDPUNT VNO OVER HERZIENING ONDERNEMINGSRECHT

Het Verbond van Nederlandse Ondernemingen (VNO) heeft op 10 mei zijn standpunt inzake de herziening van het ondernemingsrecht bekend gemaakt. Het Verbond meent dat in de verhouding tussen arbeid, kapitaal, en bestuur in de onderneming het bestuur een sterke zelfstandige plaats moet innemen, maar dat daartegenover waarborgen voor een juist beleid moeten worden gesteld en dat deze waarborgen vooral gevonden moeten worden in de openheid van de betrekkingen. Als maatregelen om waarborgen te verkrijgen voor de noodzakelijke openheid worden genoemd:

1. een belangrijke uitbreiding van de voorschriften voor de jaarrekening;

2. de uitbreiding van het recht van enquête, door dit ook aan de werknemers toe te kennen;

3. de uitbreiding van de bevoegdheden van de ondernemingsraden, zoals — de verplichting tot overleg over voor de werknemers ingrijpende maatregelen,

— de mogelijkheid tot afzonderlijk vooroverleg met vakbondsvertegenwoordigers en tot toelating van deskundigen tot de vergaderingen,

— de behandeling van financiële gegevens, ook van besloten ondernemingen,

— een beroepsprocedure.

Het Verbond is voorstander van het wettelijk verplicht stellen van een raad van commissarissen voor alle NV's en van het wettelijk vastleggen van de algemene taak van toezicht en advies van de raad van commissarissen.

Ernstig bezwaar heeft het VNO tegen het overhevelen van ingrijpende bevoegd-

heden naar de raad van commissarissen, zoals benoeming en ontslag van de directie of de vaststelling van de jaarrekening. Hoofdzaak is het geven van een zekere invloed aan de werknemers.
Mede hierom is het VNO in overleg met de andere centrale werkgeversverbonden tot de conclusie gekomen dat het nuttig is de voordrachten voor de (her) benoeming van alle commissarissen ter bespreking in de ondernemingsraad mee te delen, voordat de aandeelhoudersvergadering tot benoeming overgaat.
Het VNO acht het een gemeenschappelijk belang van werknemers en kapitaalverschaffers dat de raad van commissarissen zo deskundig mogelijk is samengesteld en dat daarbij ook het sociale aspect de nodige aandacht krijgt. De samenstelling van de raad van commissarissen moet er echter vooral op gericht blijven in dit college de algemene kanten van het ondernemen en leiding geven tot uitdrukking te laten komen. Het instituut van de werknemerscommissaris kan hiertoe geen zinvolle bijdrage leveren, aldus het Verbond.
Het Verbond meent dat de voorstellen van het NVV en NKV (pag. 182/2) geen reële basis voor discussie vormen. Deze voorstellen, aldus het Verbond, verleggen een belangrijk stuk verantwoordelijkheid over de gang van zaken van de onderneming naar de Sociaal Economische Raad. De voorgestelde bindende voordrachten van de SER tot benoeming van commissarissen ontnemen aan de verkiezingsprocedure, zoals de vakbonden die zich denken, een groot deel van hun betekenis. Bovendien maakt de noodzaak van (her) benoeming van commissarissen voor duizenden ondernemingen het voor de SER onmogelijk aan iedere voordracht de nodige aandacht te besteden, laat staan zich een oordeel te vormen over de wijze waarop de commissarisfunctie wordt uitgeoefend. (ANP, SER-bulletin)

JAARVERSLAGEN WERKGEVERS

In de jaarverslagen over 1967 van het Verbond van Nederlandse Werkgevers en het Centraal Sociaal Werkgevers Verbond (per 1 jan. 1968 samengesmolten tot het Verbond van Nederlandse Ondernemingen) staan, aldus Het Parool (14-5), twee zaken centraal: de concurrentiepositie van Nederland en de noodzaak tot kostenbewaking in de sociale verzekeringen.
Sinds 1963 — toen Nederland wat de concurrentiepositie betreft wat ruim in de jas zat, en besloten werd de lonen sterk te laten stijgen — is volgens het Verbond van Nederlandse Werkgevers een proces op gang gekomen, dat een werkelijke bedreiging voor Nederlands positie zowel op de eigen binnenlandse als op de buitenlandse markten inhoudt. De loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie toonden sinds 1963 het volgende beeld (jaarlijkse toeneming in procenten):

	1964	1965	1966	1967
Nederland	+6,4	+7,0	+5,1	+1,0
concurrerende landen	+2,9	+3,0	+2,5	+3,5

De gegevens voor 1967 vormen een schatting en voor 1968 wordt verondersteld dat de concurrentiepositie gelijk blijft, nl. een stijging voor beide ter grootte van 0,5%.
De uiterste zorgvuldigheid is geboden om de toekomstige groei en werkgelegenheid veilig te stellen. Het exportvolume is sinds 1967 weer op overtuigende wijze gestegen, namelijk met ca. 8%, terwijl de wereldinvoer met slechts 4,5% toenam, maar het veronderstelt dat hieraan prijsconcessies ten grondslag liggen.
In het verslag van het Centraal Sociaal Werkgevers Verbond wordt gesteld, dat de sociale lasten op betrekkelijk korte termijn een premielast van 40% (thans 35,5%) zullen vergen en daarmee een verder beslag zullen leggen op de loonruimte in de komende jaren.
Wordt de ontwikkeling op wat langere termijn bezien — 15 jaar — dan blijkt dat de bevolking is gestegen met 20%, maar de uitgaven voor sociale verzekeringen met het tienvoudige, de looninkomens met 200% en het werkelijke inkomen met 100%.
In een toelichting werd volgens de Volkskrant (15-5) namens het VNO met name een eigen risico in de ziektekostenverzekering en bezuinigingen op de kinderbijslag bepleit alsmede besparingen op de administratiekosten (thans *f* 500 mln per jaar).

BELGIË

KABINETSCRISIS:
PLAN-VANDEN BOEYNANTS.
VERDEELDHEID IN DE PVV

Formateur *Vanden Boeynants* heeft op 9 mei een ontwerp-regeringsprogramma aan de voorzitters van CVP, BSP en PVV overhandigd. *De Standaard*, die de volledige tekst op 11 mei publiceerde, vatte het samen in de volgende tien punten:

1) Aanduiding van minister voor geschillen tussen de gemeenschappen
2) Automatische zetelaanpassing
3) Kultureel federalisme en volledige splitsing onderwijsdepartement
4) Taalpariteit voor ministers, hogere ambtenaren en generaals
5) Oprichting van gewestelijke ontwikkelingsmaatschappijen
6) Brussel:
- Agglomeratie beperkt tot 19 gemeenten
- Rechtstreeks verkozen agglomeratieraad
- Paritair kultureel kollege
- Gewaarborgde vrije keuze van gezinshoofd

7) Leuven:
- Nieuwe inplantingen en investeringen slechts in eigen taalstreek
- Gewaarborgde overplanting van volledige pedagogische eenheden van Leuven-Frans
- Overheveling naar Brussel slechts ingeval van akkoord tussen twee vrije universiteiten
- Geen verdubbeling van de fakulteiten

8) Tienjarenprogram voor universitaire investeringen (35 miljard)
9) Administratieve overheveling van Voerstreek naar Luik
10 Verruiming van bevoegdheid van provincies en mogelijkheid tot oprichting van interprovinciales.

Op 13 mei verklaarden de drie partijbesturen (BSP en PVV met een zeker voorbehoud) de tekst als een basis van discussie te kunnen aanvaarden. Dezelfde dag sprak echter een aantal Franstalige PVV-parlementsleden van Brussel zich scherp tegen het plan van de formateur uit. Volgens hen waren de voorstellen m.b.t. het statuut van de hoofdstad noodlottig. Tevens kwam bij die parlementsleden openlijk afkeuring tot uiting i.v.m. het congres van de Vlaamse liberalen te Knokke, dat zich verzet had tegen de verdere uitbreiding van de tweetalige agglomeratie (zie volgend bericht).
Op 14 mei viel de Brusselse PVV-federatie uiteen in een (overwegend) Franstalige groep die met het standpunt van de parlementsleden instemde, en een Vlaamse groep die over de voorstellen van de formateur wél wenste te praten. Aangezien die verdeeldheid een PVV-participatie aan een tweeledig kabinet met de CVP dreigde onmogelijk te maken, besliste partij-voorzitter *Vanaudenhove* een buitengewoon congres bijeen te roepen.
De CVP-leiding wachtte daarop niet en verzocht op 16 mei formateur Vanden Boeynants onderhandelingen te beginnen over de vorming van een regering met de socialisten.
Op 19 mei verklaarde minister *De Saeger* op een CVP-vergadering te Brugge dat Vanden Boeynants de enige kandidaat-premier was van de partij. Op 20 mei begonnen de CVP-BSP besprekingen onder voorzitterschap van de formateur.
Op 21 mei hoorde het buitengewoon PVV-congres voorzitter Omer Vanaudenhove, die kritiek oefende op de middelpuntvliedende krachten in de partij en die tevens aankondigde dat een commissie van 15 parlementsleden (Vlaamse, Waalse en Brusselse) het eens was geworden over een reeks van voorstellen ter amendering van het formateursplan. De tekst van die voorstellen werd niet bekend gemaakt. Het congres gaf verder opdracht aan het vast partijbureau „alle nodige maatregelen te treffen opdat de eenheid niet meer in het gedrang zou worden gebracht." Ook bevestigde het de wil van de PVV om met Vanden Boeynants te praten en „het in 1966 begonnen regeringswerk voort te zetten." Tijdens het congresdebat bleek nochtans herhaaldelijk dat Vlamingen en Franstaligen het oneens waren. Bij de stemming weigerden de Vlaamse ministers Grootjans en Vanderpoorten de meerderheid te volgen.
Daags na het congres waren alle CVP-kranten het erover eens, dat de PVV er niet in geslaagd was haar eenheid te herstellen en dat er geen

parlementaire basis meer bestond voor de vorming van een CVP-PVV kabinet.

(Vor. ber. pag. 312/3)

CONGRES VAN HET LVV

Het Liberaal Vlaams Verbond heeft op zijn congres van 11 en 12 mei te Knokke aandacht besteed aan drie actuele problemen: 1. de expansie van de universiteiten; 2. het toekomstige statuut van de Brusselse agglomeratie; 3. de betrekkingen tussen het Verbond en de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (PVV).

I.v.m. de kwestie-Leuven zegt het congres in een resolutie: „De Franstalige fakulteiten van de katholieke universiteit Leuven dienen, met inbegrip van de bestaande, progressief ingeplant te worden op grond van het beginsel van de homogeniteit der taalgebieden; die progressieve inplanting moet geschieden per faculteit en niet op het niveau van de kandidaturen of licenties en doctoraten afzonderlijk. Daartoe dienen de nodige middelen ter beschikking gesteld te worden." Het congres spreekt zich uit voor de structurele verdubbeling (in twee taalstelsels) van de Brusselse universiteit, de uitbouw van één enkele universiteit te Antwerpen „waarin alle levensbeschouwelijke tendensen vertrouwen kunnen hebben", en kant zich anderdeels tegen een verdere spreiding van kandidaturen.

I.v.m. Brussel is het congres van oordeel dat het huidige tweetalige regime van het arrondissement hoofdstad-Brussel niet mag worden uitgebreid tot andere gemeenten. De expansiedrang van de agglomeratie moet, volgens het LVV, worden opgevangen in satellietsteden. Het LVV is ook voorstander van een „paritaire hoofdstedelijke raad" die bevoegd zou zijn voor de culturele en onderwijszaken. Een speciale commissie krijgt de opdracht na te gaan of de oprichting van een afzonderlijk kiesarrondissement Halle-Vilvoorde niet wenselijk is. Wat de betrekkingen tussen het LVV en de PVV betreft meent het congres dat de partijleiding even veel Vlamingen als Franstaligen dient te omvatten. Ook wordt aangedrongen op een georganiseerd overleg onder de Vlaamse PVV-parlementsleden en onder de Vlaamse PVV-federaties. Van de PVV-politici die lid zijn van het LVV wordt verwacht dat zij de standpunten van het LVV zullen verdedigen. In de parlementsfracties mag de zg. eenheidsstemming i.z. taalproblemen en Vlaams-Waalse betrekkingen slechts worden opgelegd, indien in elke taalgroep van de fracties daarvoor een meerderheid bestaat, aldus het congres.

PVV-senator *Karel Poma* die tot voorzitter van het Verbond werd herkozen, zei in een toespraak: Indien de PVV in Vlaanderen wil doorbreken, dan moet zij democratisch zijn en vooral Vlaams, zoniet zal zij onvermijdelijk ten onder gaan.

De resoluties van het LVV-congres lokten in de daarop volgende dagen zeer scherpe reacties uit bij de Franstaligen van de Brusselse PVV-federatie (zie voorgaand bericht).

WITBOEK INZ. UNIVERSITAIRE EXPANSIE

Te Brussel is op 15 mei een Witboek over de universitaire expansie gepubliceerd. Het document bevat, naast een overzicht van de evolutie der expansievraagstukken, een zestal „actiebeginselen":

1. Het ideologische evenwicht in het hoger onderwijs, dat in 1965 verbroken werd ten voordele van het katholieke onderwijs, moet opnieuw worden geëerbiedigd;

2. In de vijf economische groeipolen van het land (Antwerpen, Brussel, Charleroi-Bergen, Gent en Luik) moet een volledig universiteitsonderwijs worden uitgebouwd, waarbij wordt vermeden dat het in die centra komt tot betwistingen van ideologische aard.

3. De vrije universiteit van Brussel blijft unitair maar moet in twee taalafdelingen worden ingedeeld. Die taalkundige dualiteit geldt zowel voor de organisatie van de faculteiten als voor het wetenschappelijk onderzoek en de administratie.

4. De actie van het rijks- en van het vrijzinnig hoger onderwijs moet worden gecoördineerd. „Op het vlak van de beginselen is het onbetwistbaar dat de verwantschap van de rijksuniversiteiten en de VUB groter is dan die welke zou kunnen bestaan tussen de Leuvense en de Brusselse universiteit."

5. Het rijk moet toezicht oefenen op de aanwending van de staatstoelagen en ook op het boekhoudplan, opgemaakt volgens de taalstelsels.

6. Er moet een einde komen aan de voortschrijdende ontmanteling van het ministerie van nationale opvoeding: het verloor reeds zijn bevoegdheid over de culturele zaken, en de Nationale Raad voor het Wetenschapsbeleid en de dienst voor de ruimtevaart ressorteren onder de Eerste-minister. Ook de voorstellen tot afschaffing of hervorming van de Fondsen voor wetenschappelijk onderzoek zijn fout.

Het Witboek werd uitgegeven door L'Union des Anciens Etudiants de l'U.L.B., door de Vlaamse afdeling van deze Union, door La Ligue de l'Enseignement, het Humanistisch Verbond, de Fédération des parents d'élèves de l'enseignement officiel, de Oudersvereniging voor de Moraal, het Centre d'Action laïque, de Vereniging voor Nederlands Vrijzinnig Hoger Onderwijs, de Libre Pensée en de Union Rationaliste.

La libre Belgique (16-5) die de tekst van de actie-beginselen volledig afdrukte, noemde het Witboek „een oorlogsverklaring" aan de katholieke universiteit van Leuven en een uiting van anticlericalisme.

KONINKLIJK BEZOEK AAN IERLAND

De koning en de koningin hebben van 14 tot 17 mei een officieel bezoek gebracht aan de Ierse republiek.

IJZERBEDEVAARTCOMITÉ

Prof. dr. *F. Fransen* heeft ontslag genomen als voorzitter van het IJzerbedevaartcomité. Hij wordt opgevolgd door mr. *Hendrik Borginon,* oud-kamerlid. Prof. Fransen zal het erevoorzitterschap delen met prof. *Fr. Daels. (De Standaard* 20-5)

DE ZAAK-DE LEENER

De Franse gangster *Lucien Sarti* (31) die ervan verdacht wordt de moordenaar te zijn van de Brusselse politie-agent *Albert de Leener,* werd in Buenos Aires (Argentinië) aangehouden. Het Belgische gerecht heeft om de uitlevering verzocht. *(La libre Belgique* 21-5)

(Vor. ber. pag. 791/3-1966)

JAARVERSLAG SPOORWEGEN

Volgens het jaarverslag van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen werd voor 1967 een tekort van 270 mln fr geboekt. Het reizigersvervoer leverde 5.467 mln fr op (5.164 mln fr in 1966). Het goederenvervoer en diverse andere opbrengsten leverden 7.139 mln fr op (7.326 mln fr in 1966). In totaal bedroegen de ontvangsten, de zg. rijkscompensaties inbegrepen, 19.405 mln fr tegen 18.351 mln fr in 1966. Het totale tekort dat per 31 dec. 1966 776 mln bedroeg, steeg einde 1967 tot 1.046 mln fr.

ENGELAND

NIEUWE RASSENWETGEVING

Een commissie van drie leden, ingesteld door de Raad voor rassenbetrekkingen en het Nationaal Comité voor immigranten uit het Gemenebest, heeft op 2 nov. 1967 een rapport uitgebracht, waarin werd aanbevolen de wetgeving tegen rassendiscriminatie sterk uit te breiden. De leden van de commissie waren *Harry Street,* hoogleraar in het Engels recht aan de universiteit van Birmingham, *Geoffrey Howe,* vroegere afgevaardigde voor Bebington, en *Geoffrey Bindman,* rechtskundig adviseur van de Raad voor rassenbetrekkingen. Zij stelden in hun rapport voor, de rassendiscriminatie bij huisvesting, openbare diensten (waaronder vervoer en winkels), verzekeringen voor motorrijtuigen en hotels bij wet te verbieden. Bij klachten zou de nadruk gelegd moeten worden op een verzoeningsprocedure; in deze opzet zouden de bevoegdheden van de Raad voor rassenbetrekkingen, die in 1965 werd ingesteld (pag. 491 /2-1965), uitgebreid moeten worden.

Het wetsontwerp

Op 9 april volgde de definitieve bekendmaking van het wetsontwerp inzake rassendiscriminatie, dat in grote lijnen overeenkwam met de voorstellen van de commissie-Street.

Volgens dit ontwerp zal het voor een huiseigenaar onwettig worden om te weigeren zijn huis of flat aan een niet-blanke koper of huurder te verkopen of te verhuren; de buren zullen zich niet mogen organiseren om een dergelijke stap te verhinderen. Het weigeren van werk op gronden van ras, huidskleur of nationale herkomst, wordt onwettig, alsmede het weigeren van accommodatie in hotels en pensions op dergelijke gronden, of het vragen van hogere verzekeringspremies of striktere kredietvoorwaarden. Evenmin als onder de bestaande wetgeving is overtreding van de bepalingen een strafvergrijp, maar de toezichthoudende Raad voor rassenbetrekkingen (RRB), bij wie klachten over overtreding der bepalingen kunnen worden ingediend, kan een actie aanhangig maken in de „County courts" (lagere rechters voor civiele acties). Deze „county courts", die voor deze zaken zullen worden versterkt met twee speciale assessoren met ervaring in rassenkwesties, zullen opdrachten („injunctions") kunnen geven om bepaalde handelingen te staken en bovendien vergoeding kunnen toekennen voor geleden schade en voor „verlies van kansen" (waarbij het normale maximum van £ 500 voor acties in „county courts" niet geldt).
De nadruk valt in het wetsontwerp echter op de verzoeningsprocedures. Alvorens naar de rechter te gaan zal de RRB trachten een verzoening tot stand te brengen en voor de ingediende klachten in der minne een schikking te vinden.
Klachten over rassendiscriminatie bij tewerkstelling zullen in eerste aanleg door het ministerie van arbeid worden behandeld; alleen als er in de betrokken bedrijfstak geen passende verzoeningsmachinerie bestaat, of geen oplossing kan worden bereikt, zal de klacht naar de RRB gaan.

Na de bekendmaking van het wetsontwerp manifesteerde zich bij een aantal rechtse Conservatieve Lagerhuisleden, onder wie *Duncan Sandys,* een aanzienlijk verzet. Het schaduwkabinet van de Conservatieven besloot op 10 april zich tegen het wetsontwerp te keren. Voor de Lagerhuisvergadering op 23 april werd een amendement opgesteld, waarin de rassendiscriminatie veroordeeld werd, maar ook een tweede lezing van het ontwerp werd afgewezen. De reden hiervoor was het feit, dat volgens de Conservatieven de bepalingen onpractisch zijn, gemakkelijk kunnen worden ontdoken en de harmonie tussen de rassen niet zullen bevorderen.

Deze positiebepaling had binnen de Conservatieve partij ernstige tweespalt tot gevolg. Enerzijds wensten de rechtse leden een scherpere veroordeling van de wet, terwijl andere leden, onder wie Edward Boyle, minister van onderwijs in het schaduwkabinet, de wet in tweede lezing wilden steunen.
In een brief aan de leider van de Conservatieven, Heath, zegde op 18 april een vooraanstaand lid van de Conservatieve partij, Humphry Berkeley, zijn lidmaatschap op wegens de houding van de partij inzake de wet op de rassendiscriminatie. Hij wees op een verandering, die zich volgens hem in het standpunt van de partij had voorgedaan, onder druk van de rechtse leden. In zijn antwoord verklaarde Heath echter, dat een dergelijke verandering niet had plaatsgevonden en dat het standpunt van de partij hetzelfde was als dat bij de wet op de rassendiscriminatie van 1965.

De kwestie-Powell

Het hoogtepunt van de interne verdeeldheid van de Conservatieven kwam met de redevoering, die *Enoch Powell,* schaduw-minister van defensie, op 20 april hield in Birmingham voor het Conservatieve Politieke Centrum van West-Midlands. In zijn rede sprak Powell van een eenzijdig geprivilegeerde klasse, die zou ontstaan, terwijl de Britten in eigen land vreemdelingen werden door de grote hoeveelheid immigranten. Hij zei verder: „We moeten wel gek zijn, een jaarlijkse stroom van zo'n 50.000 afhankelijken toe te staan" (zie ook pag. 170/2). Volgens hem was het alsof men toekeek, hoe een natie „druk bezig was zijn eigen brandstapel te bouwen". Hij verdedigde het recht om ter behartiging van eigen zaken

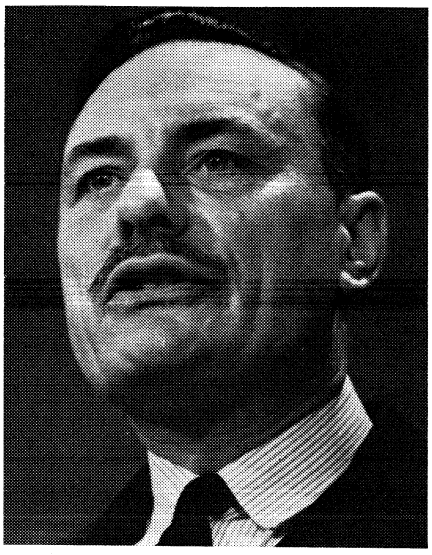

Enoch Powell

te discrimineren en veroordeelde het wetsontwerp scherp: „Wetgeving op dit ogenblik in te voeren is het riskeren van het gooien van een lont in een kruitvat. Het vriendelijkste, dat gezegd kan worden van degenen, die het voorstellen en steunen, is, dat ze niet weten wat ze doen".

Powell had zijn rede niet, zoals gebruikelijk door het Conservatieve Centrale Bureau laten verspreiden, zodat geen overleg mogelijk was geweest over de inhoud van zijn rede met partijgenoten.

De dag, volgend op de rede van Powell, maakte Heath bekend, dat Powell ontheven was van zijn post als minister van defensie in het schaduwkabinet en teruggeplaatst naar de „backbenches". Heath deelde Powell dit telefonisch mee, nadat hij de hele dag contact had gehad met de leden van het schaduwkabinet. Later maakte Heath bekend, dat hij Enoch Powell had gezegd zijn rede als racistisch te zien en mogelijke oorzaak van vergroting van spanningen tussen rassen. Dit was onaanvaardbaar en niet in overeenstemming met de verantwoordelijkheid van een lid van het schaduwkabinet. Heath stelde nogmaals nadrukkelijk, dat zijn partij niet racistisch was. Hij deelde tenslotte mee, dat *Reginald Maudling* de post van minister van defensie in het schaduwkabinet zou overnemen.

Enoch Powell antwoordde op zijn ontheffing van het schaduwministerschap met een brief aan Heath, waarin hij deze verweet de indruk te geven „beleid en inzichten, die hij had en voor juist hield, af te

zwakken en zelfs te verzwijgen, wegens vrees voor misbaar van een bepaald deel van de pers of het publiek". In een televisieuitzending wees Heath deze beschuldiging van de hand.

Reacties

Inmiddels stroomden betuigingen van instemming uit het gehele land in groten getale naar Powell. Voorafgaande aan het Lagerhuisdebat op 23 april gingen naar schatting duizend Londense havenarbeiders in staking en hielden een betoging ten gunste van Powell.
In het Lagerhuis werden door *Callaghan* (Labour) en *Quintin Hogg* (Conservatief) redevoeringen gehouden, waarin beiden elke vorm van racisme veroordeelden. Callaghan riep de Conservatieven op geen stemming te forceren met hun amendement. Hogg veroordeelde scherp de houding van Powell.
Het Conservatieve amendement werd tenslotte met 313 tegen 209 stemmen verworpen. Naar schatting 24 Conservatieven onthielden zich van stemming, onder wie Edward Boyle. Het ontwerp zelf werd vervolgens zonder hoofdelijke stemming aanvaard.
De volgende dagen bleven de demonstraties van havenarbeiders ten gunste van Powell aanhouden.

Volgens een bericht in het A l g. H'b l a d (7-5) wees een Gallup-opinieonderzoek uit, dat 74% van de bevolking het met de rede van Powell eens was; 15% was tegen en 11% had geen mening. Het ontslag van Powell uit het schaduwkabinet werd door 69% afgekeurd, 20% was het er mee eens en 11% had geen mening. Bij het onderzoek bleek Powell als kandidaat voor opvolging van Heath te zijn gestegen tot de eerste plaats met 24% der ondervraagden achter zich. Een maand eerder stond hij nog op de laatste plaats met 1% steun.
Inmiddels ontstonden ook tegenbewegingen, die zich keerden tegen de rede van Powell. In Oxford verzetten wetenschappelijk ambtenaren en studenten zich tegen het groeiend racisme. Zij riepen op tot een demonstratie op 1 mei contra Powell en het racisme. Studenten van de Londen School of Economics, ongeveer 300 in getal, hielden een betoging tegen Powell, waarbij een botsing met de eveneens demonstrerende havenarbeiders door de politie werd voorkomen. Ook diverse leiders van de vakbeweging, TUC, spraken zich uit tegen het racisme en noemden Powell een tegenstander van de werkende klasse. Nadat Heath en Powell beide dreigbrieven hadden ontvangen werd politiebewaking voor hun woningen ingesteld.

Op 2 mei werd door het bureau van de procureur-generaal E l w y n J o n e s bekendgemaakt, dat Enoch Powell niet vervolgd zou worden. Verschillende particuliere personen en organisaties hadden om vervolging verzocht wegens ophitsing.

Premier *Wilson* hield op 5 mei in Birmingham een rede voor een Labourvergadering, waarin hij een beroep deed op alle partijen de rassenkwestie buiten de politiek te houden. Hij verklaarde zich bereid met de beide oppositiepartijen overleg te plegen over mogelijkheden tot samenwerking inzake uitvoering en controle op de wetgeving tegen rassendiscriminatie. Hij kondigde in dezelfde rede een programma aan van extra financiële steun voor gemeenten met een hoog aantal immigranten, die daardoor een zwaardere belasting hadden op het gebied van onderwijs, huisvesting en andere sociale voorzieningen. Wilson wees nadrukkelijk het nieuwe racisme af, zonder echter Powell met name te noemen. In deze zaken kon men niet neutraal zijn, zo zei hij.

De wet tegen rassendiscriminatie zal nog een derde lezing krijgen, waarbij artikelsgewijze behandeling zal plaats vinden. Er zijn meer dan 30 amendementen ingediend.

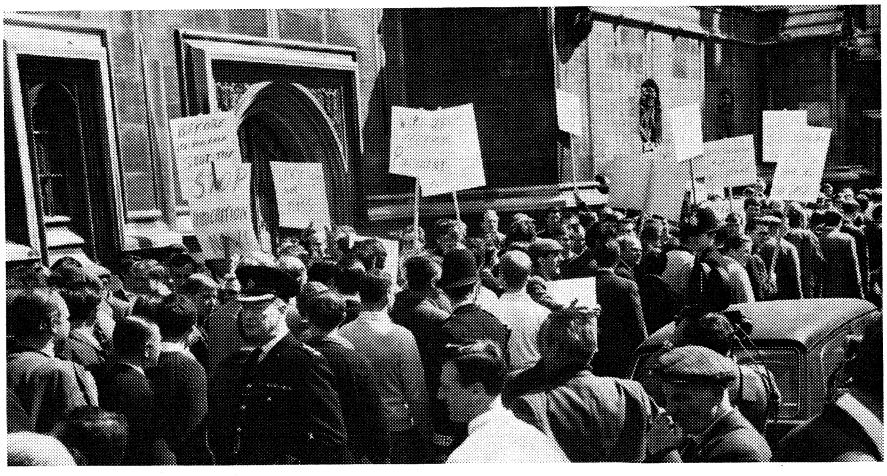

Havenarbeiders demonstreren t.g.v. Powell voor het parlement

WILSON GEEFT TOEZICHT OP ECONOMISCHE ZAKEN OP

Als onderdeel van de kabinetswijzigingen van 5 april (pag. 251/3) heeft premier *Wilson* op 11 april in het Lagerhuis meegedeeld, dat hij de supervisie over het ministerie van economische zaken heeft opgegeven. Wel zal hij de gewone verantwoordelijkheid voor alle aspecten van de economische politiek behouden.
Wilson had op 28 aug. 1967 het toezicht op economische zaken op zich genomen (pag. 573/2-1967), toen de jonge en betrekkelijk onervaren *Peter Shore* met de leiding van het departement werd belast. Shore heeft bij de recente wijziging zijn post behouden, maar zijn belangrijkste taak, de prijzen- en inkomenspolitiek, is overgenomen door de nieuwe minister van arbeid, *Barbara Castle. (DPA* 11-4)

WITBOEK OVER PRIJZEN- EN INKOMENSPOLITIEK

Bij een uiteenzetting over de komende prijzen- en inkomenspolitiek van de regering in het Lagerhuis kondigde op 21 maart de minister van economische zaken, *Peter Shore,* aan, dat de loonsverhogingen tot 1970 gebonden zullen worden aan een plafond van 3,5%. Hangende een onderzoek van de Commissie voor prijzen en inkomens zullen de loonregelingen 12 maanden kunnen worden uitgesteld. Dit was oorspronkelijk 7 maanden (pag. 486/3-1967).
Nadere details over de nieuwe volmachten, die de regering zal vragen, ter vervanging van de bestaande welke aflopen op 11 aug., werden gepubliceerd in een Witboek over de prijzen- en inkomenspolitiek, dat op 30 april verscheen. De regering legde hierin de nadruk op het voornemen de nieuwe bevoegdheden in reserve te houden en pas te gebruiken, wanneer vrijwillige regelingen niet tot voldoende terughoudendheid zouden leiden. Volgens de voorgestelde wetgeving, die tot eind 1969 van kracht zal zijn, zal een algemeen maximum van 3,5% voor loonstijgingen en dividenden gelden. Uitzonderingen hierop zijn echter mogelijk in geval van uitzonderlijke produktiviteitsstijgingen. Dit zal door de Commissie voor prijzen en inkomens beoordeeld moeten worden.

De regering zal verder de bevoegdheid krijgen om:

1. de maximum-periode waarin ongewenste loonregelingen, hangende een uitspraak van de Commissie voor prijzen en

inkomens, kunnen worden uitgesteld, te verlengen van zeven tot twaalf maanden;

2. huurverhogingen te matigen en over een bepaalde periode uit te smeren;

3. op aanbeveling van de Commissie voor prijzen en inkomens prijsverlagingen te gelasten;

4. kennisgeving te eisen van voorgenomen dividendverhogingen en buitensporige uitkeringen te verhinderen.

Een uitzondering op het plafond van 3,5% zal tenslotte gelden voor de laagst betaalden.

Na het bekend worden van de voorgenomen maatregelen werd het reeds bestaande verzet van de vakbondsvertegenwoordigers in de Labourfractie en binnen de vakbonden zelf sterker.

Premier Wilson verdedigde in Aberdeen op 19 april voor een gehoor van vakbondsleiders de inkomenspolitiek van zijn regering. Hij verklaarde, dat een stijging van de industrieprijzen voor een land dat afhankelijk is van buitenlandse handel, rampzalig kon worden. Wilson legde de nadruk op de positieve kant van de inkomenspolitiek, waarbij loonsverhogingen mogelijk zijn, gekoppeld aan produktiviteitsstijging. Min. van financiën, Jenkins, stelde tegenover de bezwaren van de vakbonden, dat, wanneer de regering geen orde op zaken wist te stellen op economisch gebied, de Labourpartij de komende algemene verkiezingen zou verliezen.

Op 13 mei deed Wilson een concessie aan de rebellerende Labourlagerhuisleden, die zich verzetten tegen de voorgestelde maatregelen inzake het inkomensbeleid. Hij zegde toe, dat de wet, indien aangenomen, niet over 18 maanden automatisch zal worden verlengd, maar opnieuw door het Lagerhuis zal worden behandeld als de regering van mening is, dat de beperkingen op de loonstijging moeten voortduren. Hij dreigde met aftreden als de wet zou worden verworpen. Hierdoor zou de weg vrijkomen voor een „Tory-regering met een mandaat voor een anti-vakbondswetgeving", zo zei Wilson.

Op 15 mei zegde de Labourfractie met een meerderheid van 205 tegen 42 stemmen in een motie steun toe aan de wet op prijzen en inkomens, die 14 mei was gepubliceerd. Minister Castle had hiervoor op 8 mei aangekondigd, dat de officiële 3,5% grens niet in de wet opgenomen zou worden. Maar zij had hieraan toegevoegd, dat de Commissie voor prijzen en inkomens opgedragen zou worden de criteria, neergelegd in het Witboek, te handhaven.

Op 21 mei aanvaardde het Lagerhuis de wet in tweede lezing met 290 tegen 255 stemmen. 34 Labourleden onthielden zich van stemming, één stemde tegen. *(The Times, NZZ, NRC, Alg. Hblad)*

oost-europa

ALGEMEEN

VOORBEREIDINGEN VOOR COMMUNISTISCHE TOPCONFERENTIE

Van 24-28 april is in Boedapest een conferentie gehouden van de voorbereidende commissie, die tot taak heeft de wereldconferentie van communistische partijen voor te bereiden. De conferentie werd bijgewoond door afgevaardigden van 54 communistische partijen. Afwezig waren o.a. zeven aan de macht zijnde communistische partijen, namelijk die van China, Albanië, N.-Korea, Noord-Vietnam, Roemenië, Joego-Slavië en Cuba. De voorbereidende commissie heeft besloten de wereldconferentie op 25 nov. in Moskou te laten beginnen. In het slotcommuniqué werd een beroep gedaan op alle partijen die niet in Boedapest vertegenwoordigd waren om hun standpunt kenbaar te maken, hetzij aan de commissie hetzij aan een werkgroep die door de commissie is gevormd. Tijdens haar tweede bijeenkomst in sept. in Boedapest, zal de commissie de suggesties van de werkgroep bestuderen, alvorens die voor te leggen aan de centrale comité's van alle communistische partijen, en een definitieve tekst op te stellen voor de conferentie van Moskou.

(Vor. ber. pag. 161 e.v.)

PROJEKT DONAU-ODER-ELBE KANAAL

Een door de conferentie van ministers van verkeer van de Economische Commissie voor Europa in het leven geroepen werkgroep voor het „Donau-Oderkanaal", heeft in dec. 1967 in Wenen haar derde conferentie gehouden. Officieel deelnemende landen waren Tsjechoslowakije, Oostenrijk en Polen, terwijl West-Duitsland en de stad Wenen waarnemers hadden gestuurd. Onderwerp van bespreking was een plan voor de bouw van een waterwegensysteem ter verbinding van de Donau met resp. de Oder en de Elbe.

Het plan voorziet in een kanaal van de Donau, langs de rivier de Morava, met als uitgangspunt resp. Bratislava en Wenen, dat zich in Perov splitst in een Elbe- en Oder-tak. De bevaarbare Elbe moet bij Pardubice, de Oder bij Jassnik (vóór Ostrava) bereikt worden. Vanaf de Donau zouden dan o.a. de volgende plaatsen bereikbaar worden: Praag (over de Moldau), Dresden, Berlijn, Hamburg- resp. Wroclaw, Warschau (over de Wista) en de Sowjetrussische binnenwaterwegen. De scheepsverbindingen van Bratislava naar Hamburg, die via het Rijn-Main-Donau-kanaal *) 1557 km zou bedragen, zou nu verkort worden tot 1160 km, en de verbinding Szczecin van 2118 km tot 977 km. Volgens een berekening zouden de totale kosten voor het verbindingennet bijna ƒ 3 mrd bedragen, waarvan iets meer dan de helft aan het Elbekanaal, en iets minder dan de helft aan de Donau-Oder-verbinding zou worden besteed. Men hoopt met de aanleg waarmee in totaal zeven tot tien jaar gemoeid zullen zijn tussen 1973 en 1975 te beginnen. Tsjechoslowakije en Oostenrijk zijn overeengekomen de aanleg van dit kanalensysteem voorrang te verlenen boven het met Hongarije overeengekomen plan voor een uitbouw van de Donau vanaf Bratislava in de richting Boedapest en naar de Zwarte Zee; voor een gelijktijdige bouw van beide waterwegen is niet voldoende kapitaal aanwezig. (NZZ, 5-1)

*) Het Rijn-Main-Donau-kanaal, waarvoor de voorzieningen aan de Main gereed zijn, zal voor eind 1970 Nürnberg bereiken en in 1981 geheel gereed komen. Aangezien de capaciteit van het Rijn-Main-Donau-kanaal — naar men algemeen aanneemt — binnen enkele jaren nadat het klaar is, te klein zal blijken te zijn, is de geplande verbinding tussen Donau en Elbe voor de Europese binnenscheepvaart zeer belangrijk.

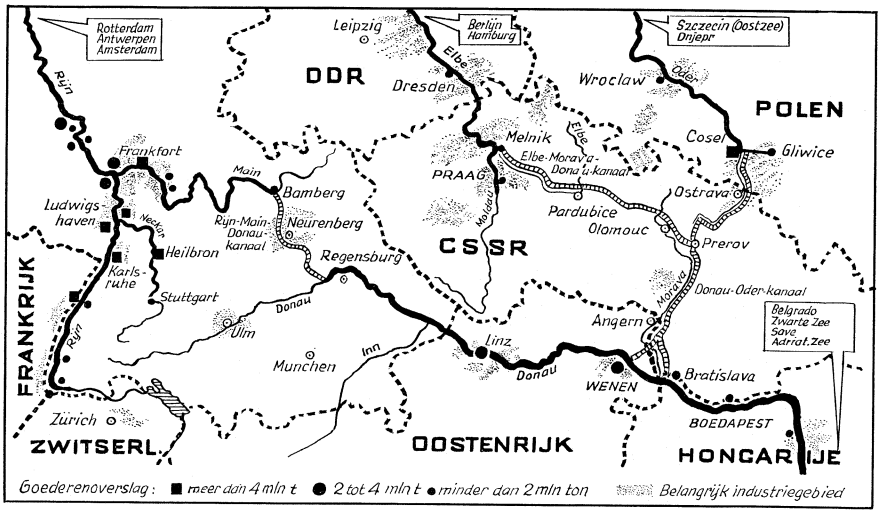

DUITSLAND (OOST)

VOLKSSTEMMING OVER NIEUWE GRONDWET

Op 6 april is een volksstemming gehouden over de nieuwe socialistische grondwet die op 31 jan. was gepubliceerd (pag. 186/2). Er werden 11.536.803 stemmen (94,49%) voor de grondwet uitgebracht en 409,733 tegen, terwijl 28.843 stemmen ongeldig werden verklaard. De opkomst van de kiezers bedroeg 98,5% en waar daarmee de laagste sinds 1950.
Sinds de publikatie van het ontwerp van de nieuwe grondwet op 31 jan. zijn nog 54 van de 108 artikelen geamendeerd, maar deze amendementen hebben de kern van het ontwerp niet gewijzigd. De grondwet is op 9 april van kracht geworden.

(Vor. ber. pag. 186/2)

EISLER OVERLEDEN

Op 21 maart is prof. *G. Eisler*, lid van het centrale comité van de Socialistische Eenheidspartij en voorzitter van de radioraad, tijdens een bezoek aan de SU overleden.

Gerhard Eisler werd in 1897 in Leipzig geboren als zoon van een hoogleraar in de wijsbegeerte. Hij werd reeds in 1918 lid van de Duitse communistische partij en trad in de twintiger jaren op als redacteur van het partijorgaan Rote Fahne. Van 1929 tot 1931 bevond hij zich voor organisatiewerk in Sjanghai en later in de VS. Na zijn ontsnapping uit een Frans interneringskamp, waarin hij van 1939-1940 opgesloten had gezeten, begaf hij zich opnieuw naar de VS, waar hij een van de belangrijkste agenten van de SU was. In 1949 vluchtte hij uit de VS, nadat hij daar gevangen was genomen op beschuldiging van illegale activiteiten. Eisler vestigde zich in 1949 voorgoed in Oost-Duitsland, waar hij tot 1952 hoofd was van de regeringsvoorlichtingsdienst. Na het slachtoffer te zijn geworden van een zuivering werd hij in 1956 gerehabiliteerd.

HONGARIJE

FOCK IN PARIJS

Van 25-29 maart heeft premier *Jenö Fock* in gezelschap van zijn minister van buitenlandse zaken, *Janos Peter*, een officieel bezoek aan Frankrijk gebracht. Het was het eerste bezoek van een Hongaarse premier aan Frankrijk. De premier voerde o.a. besprekingen met president *De Gaulle*, premier *Pompidou* en minister van buitenlandse zaken *Couve de Murville*. Het slotcommuniqué maakte melding van de wederzijdse wens tot het uitbreiden van de economische betrekkingen. Beide landen bereikten overeenstemming over de oprichting van een gemengde commissie ter bevordering van de industriële, technische en wetenschappelijke samenwerking. *(Le Monde* 1-4)

ROEMENIË

ZITTING CENTRALE COMITÉ. DE POSITIE VAN ROEMENIË IN OOST-EUROPA. REHABILITATIE

Het centrale comité van de partij heeft van 22-25 april in Boekarest vergaderd. Zowel binnen- als buitenlandse ontwikkelingen waren onderwerp van gesprek. M.b.t. de verhouding met het Pakt van Warschau werd door de secretaris-generaal van de partij, *Nicolau Ceausescu*, verbazing en kritiek uitgesproken over het feit dat Roemenië voor de bijeenkomst van partijleiders en regeringshoofden van het Pakt van Warschau en de COMECON-landen, die op 23 maart (pag. 299/3) in Dresden is gehouden, niet was uitgenodigd. „Op deze bijeenkomst zijn vragen aan de orde gesteld over beide organisaties waarvan Roemenië altijd lid is geweest. Het is noodzakelijk dat vraagstukken als deze door alle leden gezamenlijk besproken worden. Wanneer dat niet gebeurt, betekent dat zeker geen bijdrage tot versterking van deze organisaties", aldus het communiqué dat na afloop van de zitting van het centrale comité werd gepubliceerd. Ceausescu herinnerde aan de beslissing die genomen was tijdens een bijeenkomst van de leden van het Pakt van Warschau in juli 1966 in Boekarest (pag. 457/1-1966), een beslissing die inhield dat het Pakt zolang van kracht moest blijven als de NAVO zou bestaan; hij voegde daar aan toe dat Roemenië als socialistisch land, ongeacht het feit of het Pakt van Warschau zou blijven bestaan, onverminderd zou blijven strijden voor de versterking van de samenwerking op alle gebieden met de andere socialistische landen, inclusief het militaire terrein.
Van de besluiten, die het centrale comité op binnenlands terrein heeft genomen is de meest opvallende, de postume rehabilitatie van de vroegere partijsecretaris *Stephan Foris* en de vroegere minister van justitie, *Lucretiu Patrascanu*, die resp. in 1946 en in 1954 werden terechtgesteld. De inmiddels overleden partijsecretaris *Gheorghiu-Dej* en de tegenwoordige vice-premier *Alexandru Draghici* werden door het CC verantwoordelijk gesteld voor de gang van zaken, die geleid hebben tot de executie van beide politici. Het CC besloot daarom Draghici, die in dec. 1967 reeds als secretaris van het CC was vervangen (pag. 825/3-1967), nu ook te ontheffen van zijn functie van vice-premier en hem het lidmaatschap van het presidium, het uitvoerend comité en het CC van de partij te ontnemen.
In een commentaar op deze maatregelen verklaarde Ceausescu op 27 april:

Men zou de vraag kunnen stellen, of het noodzakelijk was deze problemen nu te analyseren, en of het niet beter geweest zou zijn de mening te verkondigen dat er bij ons niets te rehabiliteren is. Vervolgens zou men nog een andere vraag kunnen opwerpen: zal de uiteenzetting van deze problemen geen schaduw werpen op de werkzaamheid van de partij in een periode van een bijzonder heldhaftige betekenis? Ik geloof dat men op deze vraag zonder aarzelen een antwoord geven kan. Neen. Wij plaatsen de heldhaftige activiteit van de partij op geen enkele wijze in de schaduw, want we verwisselen de geweldige, door de partij ontplooide, activiteit niet met de misbruiken en onrechtmatigheden die gepleegd werden door mensen, die de partijgeest vreemd is."

Men had jarenlang de onbeschaamdheid gehad „openlijk" te verklaren, dat wij niemand moeten rehabiliteren, en dat er in Roemenië geen misbruiken en schending van de partijdemocratie heeft bestaan. Meer zelfs, er werd verkondigd, dat het een groot geluk voor ons was, dat wij iemand hadden, die het partij- en staatsapparaat verdedigde.

Maar plotseling zien wij ons genoodzaakt vast te stellen, dat ook wij rehabiliteringsverplichtingen hebben, en helaas vele partijfunctionarissen te rehabiliteren hebben (...) De onthulling van de in die periode begane misbruiken en onrechtmatigheden, zal de autoriteit en het prestige van onze partij tegenover het volk niet alleen niet verminderen, maar in tegendeel zelfs verhogen, omdat het volk in haar een partij zal zien die dapper de taak ter hand neemt fouten aan het licht te brengen, zorg te dragen voor het herstel daarvan, de waarheid weer zijn plaats te geven en de vestiging van de socialistische wettigheid in Roemenië te waarborgen (...)

Dit (onrechtmatigheden, red. K.H.A.) zijn alle handelingen die de partij afkeurt en beslist veroordeelt, maar het zijn tegelijkertijd ook handelingen die diegenen beschuldigen en veroordelen die er het initiatief toe hebben genomen en ze doorgevoerd hebben. Zij beschuldigen en veroordelen Alexandru Draghici als organisator en uitvoerder van deze misdadige acties tegen het Partij- en staatsapparaat, zij beschuldigen en veroordelen Gheorghiu-Dej, die de stoot tot deze acties heeft gegeven en ze gedekt heeft (...) In het licht van deze niet te loochenen feiten, die door de leden van het CC onderschreven en omvangrijk aangevuld werden, is de houding die Alexandru Draghici op de vergadering van het plenum heeft aangenomen, volkomen onbegrijpelijk. Logica en fatsoen zouden hem verplicht moeten hebben voor het CC te verschijnen en opening van zaken te geven, hoe dit allemaal

gebeurd is, te tonen welk deel van de verantwoording op hem rust; hij zou het CC en de partij moeten helpen om de waarheid te herstellen. Inplaats van dit op een eerlijke wijze te doen, heeft hij geprobeerd alles te rechtvaardigen en te bewijzen wat niet bewezen kan worden.

Ook nu probeerde hij, ondanks onwrikbare bewijzen, voor het CC te beweren, dat de represailles in feite gegrond waren. Inplaats van de inbreuken, arrestaties en onderdrukkingen af te keuren en te veroordelen en het gebeurde te betreuren, probeerde hij dit te rechtvaardigen, en verklaarde hij cynisch dat hij het eigenlijk betreurde dat het hem niet gelukt was voor voldoende bewijs te zorgen, dat de misdaden zou kunnen rechtvaardigen, dat zijn ondergeschikten slecht werk geleverd hadden en de partijcommissie hierdoor de ongegrondheid van de aanklachten kon bewijzen (. . .)

Ofschoon we nu niet over alle aspecten van de activiteit van Gheorghiu-Dej willen discussiëren, moet als feit worden vastgesteld, dat hij tegen Patrascanu vooringenomen was en het onderzoek van de zaak steeds heeft geleid. (. . .)

Gheorghiu-Dej heeft vanzelfsprekend zijn onmiskenbare verdiensten, evenals zijn ernstige fouten en gebreken. Een onderzoek naar zijn activiteiten is echter niet aan de orde van de dag (. . .) Wat echter nu reeds gezegd kan worden is, dat geen enkele van de verdiensten van Georghiu-Dej als verontschuldiging van zijn eigenmachtig ingrijpen kan gelden, noch hem van de verantwoordelijkheid, die hij voor de moord op Patrascanu en ook voor vele andere onrechtmatigheden die tegen partij- en staatsfunctionarissen bedreven zijn, kunnen ontheffen (. . .)

Hoe konden zulke dingen gebeuren? Er is gesproken over de heersende sfeer van verdachtmakingen en wantrouwen die in die tijd tegenover de kaders van de partij en staat heerste. Men weet dit aan de invloed van de processen en veroordelingen die in die jaren in een reeks socialistische landen hebben plaatsgevonden. Al dit heeft zonder enige twijfel — het zou onjuist zijn dit niet te erkennen — bijgedragen tot het scheppen van een atmosfeer van wantrouwen en verdachtmakingen. Volgens mij kunnen we echter dat wat in Roemenië gebeurd is, niet verklaren, als we ons alleen baseren op wat in andere landen gebeurd is (. . .)

De oorzaken van de onderdrukking moeten gezocht worden in de situatie die in de partij geheerst heeft, in het feit dat de fractiestrijd in de partij na 23 augustus 1944 (de datum van de staatsgreep, die Antonescu ten val bracht en Roemenië in staat van oorlog met Duitsland bracht, red. K.H.A.) op verscheidene wijzen werd voortgezet; Patrascanu was één van de slachtoffers van deze strijd en niet de enige. Hierbij komen ook nog enkele persoonlijke karaktertrekken van Gheorghiu-Dej en Draghici."

Verdere postume rehabilitaties werden o.a. gegeven aan *Marcel Pauker, Elek Köblos* en *Alexandru Dobrogeanu,* de zoon van de uit de Oekraïne naar Roemenië uitgeweken stichter van de socialistische beweging. Onder de nog in leven zijnde personen, die door de besluiten van het CC gerehabiliteerd zijn noemen wij nog *Miron Constantinescu.*

afrika

ALGERIJE

VERKOOP OLIEPRODUKTEN STAATSMONOPOLIE

Op 14 mei heeft president *Boumedienne* de nationalisatie van de Algerijnse markt van olieprodukten bekendgemaakt. Verkoop, vervoer en opslag van olie- en gasprodukten is per 14 mei overgenomen van de dertien buitenlandse maatschappijen, die zich daarmee tot nog toe bezig hielden, en opgedragen aan de Algerijnse nationale oliemaatschappij, Sonatrach.
Op 23 en 24 jan. had het Algerijnse ministerie van industrie en energie alle betrokken buitenlandse ondernemingen laten weten dat zij hun activiteiten binnen drie maanden aan de Sonatrach moesten overdragen.
De nationalisatie wordt voorgesteld als een logisch vervolg op eerder genomen maatregelen: 1) de overname van de British Petroleum Algérie in jan. 1967 en 2) de naasting van Esso en Mobil op 24 aug. 1967, waardoor de Sonatrach zich in het geheel van ca. 50% van de Algerijnse markt verzekerd had.
De maatregelen van 14 mei hebben betrekking op de volgende maatschappijen: Shell-Algerië en Butagaz (beide voor 60% Nederlands en voor 40% Brits) en de Franse maatschappijen Total-Algérie, Beryl-Algeria, Algeronaphta, Algérienne des pétroles Mory, Société Méditerranéenne de combustibles, Primagaz, Rafigaz, El Gaz, Socap, Sarcal en Sogazaf/Saicap. Volgens het nationalisatiebesluit zullen zij van de Algerijnse staat schadevergoeding ontvangen. *(Le Monde* 27-1 en 16-5; *Reuter* 16-5)

DAHOMEY

REFERENDUM. PRESIDENTSVERKIEZINGEN ONGELDIG VERKLAARD

Nadat de regering op 25 jan. een grondwetscommissie van 13 leden benoemd had met de opdracht vóór 1 maart een nieuwe constitutie te ontwerpen, heeft de voorzitter van de commissie, *Ignacio Pinto,* het ontwerp op 1 maart aan het staatshoofd, luitenant-kolonel *Alphonse Alley,* overhandigd.
Op 14 maart maakte president Alley bekend dat op 31 maart een referendum over de nieuwe grondwet zou worden gehouden. Hij deelde

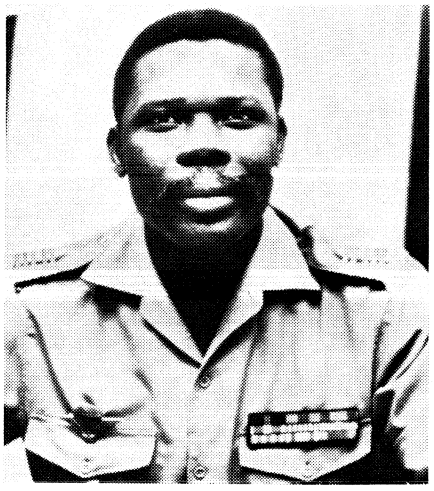

Alphonse Alley werd in april 1930 te Bassila geboren. Zijn opleiding ontving hij in Togo en Ivoorkust. Hij diende vijf jaar in het Senegalese leger te Dakar en nam deel aan de Franse campagnes in Indochina (1950-53), Marokko (1955-56) en Algerije (1959-61). In 1961 keerde hij naar Dahomey terug als onder-luitenant. In het leger van Dahomey maakte hij een snelle promotie: in 1962 kapitein, in 1964 majoor en op 1 juni 1967 luitenant-kolonel.

mee dat Dahomey volgens de constitutie een sterke president met een ambtstermijn van vijf jaar krijgt en dat slechts één politieke partij wordt toegelaten.
Bij het referendum op 31 maart werd de nieuwe grondwet met 846.521 tegen 71.695 stemmen goedgekeurd.
Medio februari hadden regering en militair revolutionair comité (nu o.l.v. kapitein *Mathieu Kerekou)* bekendgemaakt dat na het referendum in de eerste helft van mei presidentsverkiezingen en in de eerste helft van juni parlementsverkiezingen zouden plaatsvinden, waarna op 17 juni de militairen naar hun kazernes zouden terugkeren.

Presidentsverkiezingen

Op 4 april vaardigde de regering een ordonnantie uit krachtens welke het o.a. aan voormalige presidenten, vroegere parlementsvoorzitters en ex-premiers verboden werd zich kandidaat te stellen voor de presidentsverkiezingen.
Op 12 april verklaarde het opperste gerechtshof de ordonnantie in strijd met de grondwet. De regering vaardigde op 16 april een nieuwe ordonnantie uit, die in feite op hetzelfde neerkwam en definitief de weg tot het presidentschap versperde voor de oud-presidenten *Hubert Maga* en *Sourou Migan Apithy,* die zich reeds officieel kandidaat hadden gesteld.

Op 18 april werd in een officieel communiqué bekendgemaakt dat, na een onderzoek van de dossiers, de volgende kandidaturen waren geaccepteerd voor de presidentsverkiezingen van 5 mei: *Basile Adjou Moumouni* (arts bij de Wereldgezondheidsorganisatie te Brazzaville), *Paul Hazoume, Eustache Prudencio, Karim Urbian Da Silva* en *Jean-Baptiste Vierin Gamadualo.* Uit deze lijst bleek dat de kandidatuur van mevr. *L. Boissier-Palun* niet aanvaard was. (Zij bezit de nationaliteit van Dahomey, maar woont in Senegal, waar zij o.m. het voorzitterschap van de sociaal-economische raad vervulde.)
In een verklaring voor de pers riepen de ex-presidenten Maga en Apithy hun medeburgers op de presidentsverkiezingen te boycotten, aldus *Le Monde* (2-5).
Bij de verkiezingen op 5 mei bracht 74,5% van het kiezerscorps zijn stem niet uit. Dr. Basile Adjou behaalde een volstrekte meerderheid t.o.v. de vier andere mededingers.
Op 11 mei verklaarde het staatshoofd, luitenant-kolonel Alphonse Alley, dat de verkiezing van dr. Adjou tot president ongeldig was. Hij deelde mee, dat zo spoedig mogelijk door de regering en het militair revolutionair comité maatregelen genomen zullen worden voor de keuze „van een president, die vrijelijk met bijna algemene stemmen of ten minste met een grote meerderheid van het volk wordt gekozen". Hij voegde hieraan toe dat het leger „geenszins de bedoeling had de macht te behouden, zelfs als de omstandigheden de datum, voorzien voor zijn terugkeer naar de kazerne, zouden doen opschuiven". In elk geval verplicht het leger zich de instellingen, voorzien in de grondwet van 31 maart 1968, in het leven te roepen, aldus Alley. *(AFP; Reuter; UPI; Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 30/2 en 141/1)

MALAWI

LENING ZUID-AFRIKA.
DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN

Naar de minister van buitenlandse zaken van Zuid-Afrika, *Hilgard Muller,* op 4 mei bekendmaakte, zal Zuid-Afrika aan Malawi een lening van 8 mln Rand verstrekken voor de eerste fase van de bouw van de nieuwe hoofdstad Lilongwe. De langlopende lening tegen een rente van 4%, welke in vier termijnen zal worden betaald, werd verstrekt op verzoek van president *Hastings Banda,* aldus minister Muller. De totale kosten van het Lilongweproject worden geraamd op ca. 42,4 mln Rand. *(Reuter* 4-5)
Op 1 jan. waren tussen Malawi en Zuid-Afrika diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau aangeknoopt. Terwijl een voormalige Britse functionaris tot ambassadeur van Malawi in Zuid-Afrika benoemd was, werd *Joseph Kachingwe,* eerste secretaris van de legatie en daarmee de eerste „zwarte" Afrikaanse diplomaat, die bij de regering van Zuid-Afrika geaccrediteerd is.

(Vor. ber. pag. 621/2-1967)

MALI

ROMPPARLEMENT.
KABINETSWIJZIGING

Na de ontbinding van de Nationale Vergadering heeft president *Modibo Keita* per decreet een „délégation législative" ingesteld, een soort rompparlement, bestaande uit 28 van de 80 leden van de ontbonden assemblee.
Op 6 febr. zijn wijzigingen in het kabinet aangebracht. De belangrijkste verandering betrof de positie van *Jean-Marie Kone,* die minister van het plan, van economische zaken en van financiën was. De twee laatstgenoemde portefeuilles moest hij nu afstaan. Kone die voorheen lid van het politieke bureau van de Union soudanaise was, werd in aug. 1967 niet opgenomen in het CNDR, dat dit bureau verving (zie pag. 621/2-1967) en hij behoorde ook niet tot de leden van de assemblee die in het rompparlement zijn benoemd. *(Kroniek van Afrika* 1968/1)
Met de coördinatie van economische en financiële vraagstukken werd een nieuw gevormd secretariaat van de president belast. Dit staat o.l.v. *Bakara Diallo.* Minister van binnenlandse zaken is nu *Aliou Lagayoro. (Afrika Forum* april)

(Vor. ber. pag. 76/2)

MAURITIUS

SAMENSTELLING REGERING

De voornaamste portefeuilles in de regering van het op 12 maart onafhankelijk geworden Mauritius zijn als volgt verdeeld:

Premier, financiën, defensie, buitenlandse zaken en openbare orde - sir Seewoosagur Ramgoolam; staatsminister begroting - Joseph Guy Forget; land- en mijnbouw - Veerasamy Ringadco; arbeid - Harold Edward Walter; industrie en handel - Rajmohausing Jomadar; staatsminister ontwikkeling - Lall Jugnauth. (Le Monde Diplomatique mei)

(Vor ber. pag. 223/1)

SOEDAN

VERKIEZINGEN CONSTITUANTE

Bij de van 18 april tot 2 mei gehouden verkiezingen voor een nieuwe grondwetgevende vergadering heeft de Unionistische Democratische Partij — op 13 dec. 1967 ontstaan door een fusie van de Nationale Unie (NUP) en de Democratische Volkspartij (PDP) — van president *Ismail el Azhari* de grootste winst geboekt en 101 van de 218 zetels verworven.
De Oemma, die in de oude Constituante de meerderheid bezat maar sinds juli 1966 in twee fracties uiteengevallen was (pag. 461/2-1967), leed een nederlaag. De fractie van ex-premier *Sadik el Mahdi* verwierf 36 zetels, de fractie van Imam *El Hadi el Mahdi* 30 zetels, terwijl onafhankelijke Oemma-kandidaten 6 zetels wonnen.
De overige 45 zetels werden als volgt verdeeld: Sudan African National Union (SANU) 15, het Zuidelijk Front (de radicale vleugel van de SANU) 10, onafhankelijken 9, Congres der Bejastammen 3, Mithaq (het Islamitisch Front) 3, Nuba-blok 2, Nijlpartij 1, Arbeidersunie 1 en de communisten 1.

Sadik el Mahdi werd met 5.188 tegen 12.259 verslagen door een kandidaat, welke tot de Imam-fractie van de Oemma behoorde, nl. Mohammed el Khalifa, een lid van de Opperste Staatsraad.
Zes ministers werden niet herkozen. Tot hen behoorden de minister van defensie, Adam Madibboe (Oemma), en de minister van gezondheid, Ahmed Zein el Abdin (NUP), die door de communistische kandidaat Abdel Khalik Mahgoeb verslagen werd.
Ook de secretaris-generaal van de Oemma, de vrroegere minister van binnenlandse zaken Abdallah Abdel Rahman Noegdallah, werd niet herkozen.
Premier Mohammed Ahmed Mahgoeb, een van de leiders van de Imam-fractie van de Oemma, behield zijn zetel; hij versloeg Ahmed el Mahdi die de steun van Sadik el Mahdi genoot.

Voorafgaande ontwikkelingen

De vorige Constituante was in mei 1965 voor twee jaar gekozen en haar mandaat was met een jaar verlengd. Eind februari zou de geldigheid van de voorlopige grondwet aflopen. Een ontwerp voor een nieuwe grondwet was in behandeling. Het werd op 30 jan. in tweede lezing met

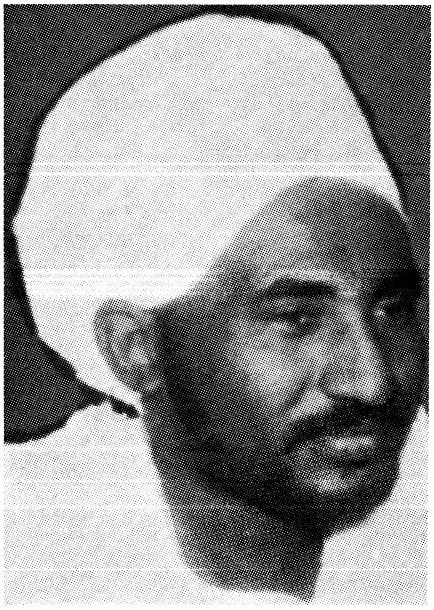

Oud-premier Sadik el Mahdi

grote meerderheid in de Constituante goedgekeurd. Tussen de regeringscoalitie, bestaande uit de NUP, de PDP en de Imam-fractie van de Oemma, en de oppositie o.l.v. Sadik ed Mahdi vonden onderhandelingen plaats met het doel een nieuwe regering te vormen (waarin de aanhangers van Sadik el Mahdi de helft van de portefeuilles zouden krijgen) en de geldigheidsduur van de voorlopige grondwet en het mandaat van de Constituante te verlengen. De behandeling van het grondwetsontwerp in derde en laatste lezing leverde moeilijkheden op: de Zuidsoedanese afgevaardigden maakten bezwaren omdat erin naar de Islam verwezen werd en Sadik el Mahdi wilde een amendement indienen, waardoor vrijheid van godsdienst gewaarborgd werd. Zijn aanhang onder de afgevaardigden nam toe en het gevaar bestond dat zij de regering door een motie van wantrouwen ten val zouden brengen.

Dit trachtte de regering te voorkomen. Zij brak de besprekingen met de oppositie af en riep de afgevaardigden van de regeringspartijen op hun zetels ter beschikking te stellen, teneinde zo de ontbinding van het parlement en het houden van verkiezingen af te dwingen. Aan deze oproep werd door 80 afgevaardigden gevolg gegeven, maar 119 weigerden heen te gaan.

Op 7 febr. ontbond de Opperste Staatsraad de Constituante, omdat volgens premier Mahgoeb meer dan een derde van de afgevaardigden hun zetel ter beschikking hadden willen stellen, waardoor besluiten over constitutionele kwesties onmogelijk waren geworden.

Na de ontbinding van de Constituante ontstond een gespannen toestand in Khartoem. Leger en politie bezetten strategische punten. Oppositieleider Sadik ed Mahdi noemde het optreden van de regering in strijd met de grondwet en dreigde met de bezetting van de parlementsgebouwen door de oppositie. Nadat leger en politie dit op 8 febr. belet hadden, beschuldigde el Mahdi de regering ervan „de voorlopige grondwet geschonden te hebben", riep hij leger en politie op de regeringsbevelen als niet meer geldig te beschouwen en liet hij weten dat de oppositie van plan was een „regering van opstandigen te vormen en haar erkenning door het buitenland te eisen.

Op 11 febr. werd het houden van demonstraties verboden. In de voorafgaande dagen waren bij betogingen ca. 140 personen gearresteerd. Een verzoek van el Mahdi het ontbindingsbesluit ongeldig te verklaren werd op 13 febr. door het hooggerechtshof niet ontvankelijk verklaard. Tevoren had de opperbevelhebber van het leger zich tot de procureur-generaal gewend met de vraag welke houding het leger in het conflict moest innemen, als het opperste gerechtshof ten gunste van de oppositie en tegen de regering zou beslissen.

AFP berichtte op 13 febr. dat de minister van veeteelt, *Nasreddin el Sayed* (NUP), uit protest tegen de ontbinding van de Constituante was afgetreden. *(AP, AFP, Reuter, UPI; NZZ* 17-2; *Kroniek van Afrika* 1968/1)

(Vor. ber. pag. 461-1967)

WILLIAM DENG VERMOORD

Op 5 mei is in het district Rumbek (Zuid-Soedan) de voorzitter van de Sudan African National Union (SANU), *William Deng,* in een hinderlaag gevallen en vermoord. Hij behoort, aldus de *FAZ* (18-5) tot de 500.000 doden, die tot dusverre als slachtoffers van een etnische burgeroorlog hun leven verloren.

Deng was ca. 44 jaar oud. In 1961, tijdens het militaire bewind van Ibrahim Abboud, ging hij in ballingschap. Hij verbleef in Oeganda en Kenia. In de herfst van 1962 stichtte hij samen met Joseph Oduho, eveneens een voormalig parlementslid, de Sudan African National Union (SANU). In 1963 publiceerden beiden het boek „The Problem of the Southern Sudan", een aanklacht tegen het bewind in Khartoem. Na de val van Abboud keerde Deng in 1965 naar Soedan terug, waar hij actief aan de politiek ging deelnemen.

Deng achtte een federaal stelsel de beste oplossing voor de problemen van het Zuiden. Hij was niet langer voorstander van een afscheiding zoals Oduho. Als alternatief voor de guerrillastrijd van de „separatisten" zag hij: verbetering van de verhoudingen door politieke, parlementaire samenwerking. Daarom nam hij ook aan de verkiezingen voor de Constituante deel, waarbij de SANU meer stemmen verwierf dan alle andere Zuidelijke partijen tesamen. Deze politiek was in de ogen der guerrillastrijders verraad.

Aan de andere kant leverde hij scherpe kritiek op de regering-Mahgoeb. Een ingezonden brief in de „Morning News" vormde de aanleiding tot Dengs tijdelijke hechtenis in de herfst van 1967. In deze brief schreef hij o.a.: „Tot nog toe is niets voor het Zuiden gedaan. De bevolking buiten de steden verhongert wegens het algemene gebrek aan levensmiddelen. (...) De noodtoestand vormt een schild, waarmee de autoriteiten zich tegen gerechtelijke vervolging beschermen, als zij hun volmachten te buiten gaan..."

Na het bekend worden van Dengs dood op 9 mei verlangde de SANU de instelling van een commissie van onderzoek, met medewerking van de VN en de OAE.

Zuidsoedanesen, gewapend met bijlen en stokken, demonstreerden op 12 mei in Khartoem uit protest tegen de moord. Meer dan 100 van hen werden gearresteerd. *(The Times* 13-5; *FAZ* 18-5)

AMNESTIE

Op 10 jan. heeft de vice-premier en minister van binnenlandse zaken, *Hassan Awadalla,* amnestie afgekondigd voor allen die deel hadden genomen aan de opstand in het Zuiden. *(Kroniek van Afrika* 1968 /1).

(Vor. ber. pag. 461/3-1967)

SAYED ALI EL MIRGHANI OVERLEDEN

Op 22 febr. is te Khartoem overleden *Sayed Ali el Mirghani,* de geestelijke leider van de orthodoxe mohammedaanse secte, de Khatmia, welke meer dan 2½ mln gelovigen omvat.

Zijn oudste zoon *Mohammed Osman* volgt hem op als leider van de Khatmia. *(The Times, Reuter* 23-2)

Sayed Ali, geboren in 1879, was jarenlang de grote rivaal van Abdoel Rahman el Mahdi, de leider van het Mahdisme en de Oemma-partij. In de jaren vóór de onafhankelijkheid van Soedan in 1956 bepleitte de Oemma de onafhankelijkheid van het land, terwijl Sayed Ali aansluiting bij Egypte voorstond. Hij steunde achtereenvolgens de Ashigga, het Nationale Front en de Nationale Unie. In 1956 stichtte hij de Democratische Volkspartij (PDP) en verzoende hij zich met Abdoel Rahman el Mahdi. Na de militaire staatsgreep van 1958 werkte hij samen met de nieuwe leider Ibrahim Abboud. Nadat deze in 1964 ten val gebracht was, daalde de invloed van Sayed Ali, ook binnen zijn eigen partij, en trok hij zich uit het openbare leven terug.

DE WETTEN OP DE NOODTOESTAND

De Westduitse Bondsdag heeft op 30 mei de omstreden wetten op de noodtoestand in derde en laatste lezing met een ruime tweederde meerderheid aangenomen. De wetten moeten nu nog slechts de Bondsraad passeren op 14 juni om kracht van wet te krijgen.
De wetten, die de Bondsregering in geval van „nood" ver-gaande bevoegdheden geven, hebben een ontstaansgeschiedenis van bijna 12 jaar.

Voorgeschiedenis

Het eerste ontwerp werd op 31 okt. 1962 bij de Bondsdag ingediend. Het voornaamste onderdeel hiervan, het wetsontwerp tot aanvulling van de grondwet (noodtoestand), waarvoor een tweederde meerderheid vereist was, werd op 24 juni 1965 door de Bondsdag met 238 tegen 167 stemmen verworpen. Tegen stemden alle afgevaardigden van de SPD en 2 afgevaardigden van de FDP.
De wetsontwerpen tot verandering van art. 10 van de grondwet en ter beperking van het brief-, post-, telefoon- en telegraafgeheim werden na eerste lezing op 24 juni 1965 naar de betreffende commissies verwezen. Een tweede en derde lezing vond niet plaats, daar de vereiste tweederde meerderheid t.g.v. de oppositie van de SPD niet haalbaar was. Wel werden vier „Sicherstellungsgesetze" aangenomen voor de regeling van verkeer, voedsel- en watervoorziening en de nationale economie in tijden van oorlog of dreiging van oorlog, met de daarbij behorende wetten voor de burgerlijke verdediging (Zivilschutzgesetze), omdat hiervoor slechts een normale parlementaire meerderheid vereist was.
De wetten op de noodtoestand werden door de Bondsregering aangeduid als de bitter noodzakelijke voorzorgen voor tijden van nood. Voor deze noodzaak werden de volgende motieven aangevoerd:

1) De grondwet bevat tot dusver geen voldoende voorschriften om tegen ernstige gevaren die het bestaan van de staat en de op de vrijheid gebaseerde orde kunnen bedreigen, doelmatig op te treden;

2) Slechts door een hieraan tegemoetkomende wetgeving kunnen de geallieerde rechten, vastgelegd in art. 5, par. 2* van het Duitsland-verdrag van 1954, worden opgeheven en zal de Bondsrepubliek de volledige soevereiniteit over haar gebied verkrijgen.
De leiding van de SPD had op 29 mei 1965 een verklaring uitgegeven, waarin zij meedeelde niet te zullen meewerken aan een goedkeuring van de wetten op de noodtoestand in de lopende parlementaire periode. Behalve bezwaren tegen de door de regering gevolgde procedure, had de SPD kritiek op 4 punten:

a) De verzekering van de persvrijheid is nog steeds niet in de noodzakelijke omvang gegarandeerd;

b) Over de juridische verzekering van de rechten van de werknemers kon geen akkoord tussen de fracties worden bereikt;

c) De mogelijkheid tot het functioneren van de deelstaten en hun regeringen mag niet zo worden beperkt dat de Bondsregering tijdens de noodtoestand andere personen kan opdragen in haar naam bevoegdheden tot het geven van bevelen aan de deelstaten uit te oefenen.

d) De volledige afschaffing van de geallieerde rechten is niet verzekerd. De geallieerde controle op post, telefoon en telegraaf blijft onder de voorgestelde regeling bestaan.

Als reactie op het SPD-besluit legde de Bondsregering op 2 juni 1965 de volgende verklaring af:

1) Treffend schildert de SPD in haar besluit de bestaande rechtstoestand met de volgende zinnen: „Op het ogenblik zijn de drie voormalige bezettingsmogendheden in het Duitsland-verdrag onbeperkte volmachten inzake de noodtoestand voor-



Een beeld van de demonstratie op 11 mei te Bonn tegen de noodwetten.

*) Bedoelde paragraaf, waarbij de drie westelijke geallieerden zich het recht voorbehielden om zelf in geval van nood voor de veiligheid van hun troepen te zorgen, luidt als volgt:
„De door de drie mogendheden tot dusver bezeten of uitgeoefende rechten m.b.t. de bescherming van de veiligheid van de in de Bondsrepubliek gestationeerde strijdkrachten, welke tijdelijk door de drie mogendheden gehandhaafd worden, houden op te bestaan zodra de bevoegde Duitse autoriteiten daarvoor passende volmachten door de Duitse wetgeving verkregen hebben en daardoor in staat gesteld zijn, doelmatige maatregelen ter bescherming van de veiligheid van deze strijdkrachten te treffen, inclusief de mogelijkheid tegen een ernstige verstoring van de openbare veiligheid en orde op te treden. Voor zover deze rechten verder uitgeoefend zouden kunnen worden, zullen zij slechts na overleg met de Bondsregering uitgeoefend worden, in zoverre de militaire toestand een dergelijk overleg niet uitsluit, en als de Bondsregering ermee instemt dat de omstandigheden de uitoefening van zulke rechten vereisen. In andere gevallen wordt de bescherming van de veiligheid van deze strijdkrachten bepaald volgens de voorschriften van het troepenverdrag of de voorschriften van het verdrag dat het troepenverdrag vervangt, en volgens het Duitse recht, in zoverre niet in een van een toepassing zijnd verdrag iets anders bepaald is".

behouden. Deze in handen van de geallieerden liggende bevoegdheden zijn steeds zonder parlementaire medewerking aan Duitse autoriteiten over te dragen; hun uitoefening is aan geen parlementaire controle onderworpen." Wie de toestand zo beoordeelt, moet dwingende gronden kunnen aanwijzen, wanneer hij de onmiddellijke opheffing van de geallieerde voorkeursrechten afwijst. De SPD brengt echter voor haar afwijzing geen enkel overtuigend argument naar voren. Haar voorwendsels kunnen niet verhullen dat zij zich voor de druk van buitenparlementaire krachten gebogen heeft.

2) In haar besluit noemt de SPD 9 punten, waarover de onderhandelingspartners volledige overeenstemming bereikt hebben, terwijl slechts 4 sociaal-democratische verlangens niet vervuld zijn. Daarmee heeft de SPD zelf het bewijs geleverd hoezeer de CDU-CSU en de FDP tot compromissen bereid zijn in het belang van een snelle afwikkeling van de wetten op de noodtoestand, terwijl zij zelf onverkort op de vervulling van alle punten van haar beslissing van Keulen uit 1962 bleef staan.

3) De wetten tot opbouw van de Bundeswehr en de wetten op de noodtoestand vormen een gesloten stuk wetgevende arbeid ter bescherming van onze bevolking. NAVO-oefeningen onder deelneming van Bondsdagafgevaardigden van de SPD hebben herhaaldelijk bewezen, dat de militaire en civiele verdediging als onderdelen van eenzelfde orde behandeld moeten worden. Met haar neen tegen de wetten op de noodtoestand verhindert de SPD het afsluiten van de beschermingswetgeving. Zij valt daarmee terug in de negatieve houding die zij in de jaren vijftig jegens de „Wehr"-wetgeving heeft ingenomen.

De Bondsregering is ervan overtuigd dat het nog steeds niet te laat is, na jarenlange discussie * de wetten op de noodtoestand in deze parlementaire periode af te wikkelen. Noodzakelijk daartoe is slechts nog de goede wil van de SPD."

Tijdens een debat in de Bondsdag over de wetten op de noodtoestand op 16 juni 1965 stelde Fritz Erler (SPD) vast dat pas begin mei gesprekken tussen de fracties tot stand gekomen waren waarbij enige belangrijke kwesties inzake de wetten op de noodtoestand opgehelderd konden worden. T.a.v. andere nog omstreden punten was de in de huidige parlementaire periode nog beschikbare tijd voor beraad onvoldoende. Dat gold in het bijzonder voor de volledige opheffing van de geallieerde voorkeursrechten wegens de te late indiening van de wetsontwerpen van de Bondsregering ter regeling van de post- en telefooncontrole, ter verzekering van de persvrijheid (in de noodzakelijke vorm omdat ook daarvoor tot dusver geen wetsontwerp van de Bondsregering ingediend was, waarvan beraad en goedkeuring een misbruik zou kunnen voorkomen) en inzake de nog uitblijvende overeenstemming over de civiele rechtspositie van de werknemers bij diensten voor verzekering van de defensie behalve de Bundeswehr.

Buiten het parlement keerde vooral het vakverbond, de Deutsche Gewerkschaftsbund (DGB), zich tegen de wetten. Tijdens het 7de congres van de DGB, dat van 9-14 mei 1966 te Berlijn plaatsvond, werd met 251 tegen 182 stemmen bij 4 onthoudingen een resolutie aangenomen, waarin o.m. gesteld werd: Het congres „stelt met voldoening vast dat de Bondsregering met haar sinds jaren beoogde wetgeving inzake de noodtoestand, welke een wijziging van de grondwet inhoudt, (...) tot dusver geen succes heeft gehad, en het ziet daarin niet in de laatste plaats een succes voor de houding van de vakbond. De vakbonden wijzen ook verder elke wetgeving inzake de noodtoestand af, welke de democratische grondrechten beperkt en in het bijzonder het recht van vergadering, vereniging en staking van de werknemers en hun vakbondsorganisaties bedreigt".

De SPD

Met het tot stand komen van de Grote Coalitie in 1966 (pag. 792 e.v.-1966) namen de kansen voor de wetten op de noodtoestand toe. De SPD werd nu regeringspartij en de FDP ging in de oppositie.

Op 10 maart 1967 keurde de Bondsregering een nieuw ontwerp van wet tot aanvulling van de grondwet goed alsmede een wetsontwerp ter beperking van het brief-, post-, telefoon- en telegraafgeheim. Deze wetsontwerpen werden op 7 april 1967 bij de Bondsdag ingediend en op 29 juni 1967 in eerste lezing behandeld. De SPD stemde met de ontwerpen in, maar stelde bij monde van afgevaardigde *Martin Hirsch* vast, dat zij het met een aantal formuleringen niet eens was en zij hoopte dat verder detailberaad hierover uitkomst zou brengen.

Op 20 okt. 1967 maakte de minister van binnenlandse zaken, *Paul Lücke,* bekend dat de Bondsregering de ontwerpen van wetten op de noodtoestand had goedgekeurd en tegelijk met de opheffing van de zg. „Schubladengesetze" had ingestemd. Dit waren geheime verordeningen die in een noodtoestand in werking zouden treden.

De voorzitter van de SPD, *Willy Brandt,* stuurde op 17 mei 1968 binnen de partij een schrijven rond waarin o.a. werd gesteld:

Het is de SPD-Bondsdagfractie gelukt de volgende wezenlijke verbeteringen van de voorstellen van de juridische commissie door te zetten: 1) Nu is verzekerd dat dienstverplichtingen en een verbod op wisseling van werkgever slechts na vaststelling van een defensietoestand (na een besluit met tweederde meerderheid) of tevoren met toestemming van een tweederde meerderheid van de Bondsdag kan worden uitgesproken; 2) andere maatregelen volgens de eenvoudige wetten op de noodtoestand (zoals de Sicherstellungsgesetze) kunnen voor het intreden van een defensiesituatie in principe slechts met toestemming van de Bondsdag getroffen worden of door een besluit van een internationaal orgaan (NAVO-Raad), als de Bondsregering zelf hiermee heeft ingestemd. De Bondsdag kan per meerderheidsbesluit steeds de opheffing van zulke maatregelen verlangen; 3) Het gebruik van strijdkrachten bij een binnenlandse noodtoestand is pas toelaatbaar als a) een deelstaat alleen niet meer bereid of in staat is de interne noodtoestand te bestrijden en b) als de politietroepen van andere deelstaten of de „Bundesgrenzschutz" niet meer voldoende zijn. De strijdkrachten mogen slechts ter bestrijding van opstandelingen worden gebruikt als deze georganiseerd en militair bewapend zijn. Aan hun gebruik moet een einde komen als Bondsdag of Bondsraad dit verlangen; 4) de Bondsregering mag in geval van gevaar de betrokken deelstaten slechts opdrachten verstrekken. Zij mag niet de politietroepen onder haar bevel stellen, zolang de deelstaten nog tot bestrijding van het gevaar bereid of in staat zijn.

In afwijking van de oorspronkelijke regeringsvoorstellen noemde Brandt de volgende verbeteringen: 1) de gemeenschappelijke commissie (het noodparlement) heeft pas in een defensiesituatie bevoegdheden, als de Bondsdag niet meer kan samenkomen; 2) de constitutionele regelingen voor de rampsituatie zijn van de regelingen voor de binnenlandse noodtoestand gescheiden; 3) voor arbeidsverhoudingen geldt het normale arbeidsrecht, incl. het stakingsrecht; 4) een verbod tot wisseling van werkgever mag slechts dan worden uitgesproken als de behoefte op vrijwillige basis niet meer kan worden gedekt; 5) voorzien is dat de maatregelen m.b.t. de noodtoestand zich niet tegen arbeidsconflicten kunnen richten; 6) het recht van verzet van elke staatsburger is verankerd.

Nieuw ontwerp

Op 15/16 mei 1968 vond de tweede lezing van de wetten op de noodtoestand plaats in de Bondsdag. Ter discussie stond nu een volledig nieuwe tekst, waarin bij de uitwerking door de juridische commissie van de Bondsdag in het bijzonder rekening gehouden was met de door de SPD gewenste wijzigingen.

De voornaamste punten uit het nieuwe ontwerp werden door *Het Parool* (16-5) als volgt samengevat:

1) Er komt een noodparlement, samengesteld door en uit de Bondsdag voor 2/3 deel en uit de Bondsraad voor 1/3 deel.

2) Wordt het gebied van de Bondsrepubliek met wapengeweld aangevallen of dreigt dit te gebeuren, dan stelt de Bondsdag met toestemming van de Bondsraad vast, dat er een toestand van uitwendig gevaar heerst.

3) Is het bijeenroepen van de Bondsdag niet mogelijk, of weet de Bondsdag niet te beslissen, terwijl onmiddellijk handelen geboden is, dan stelt het noodparlement de toestand van uitwendig gevaar vast.

4) Zijn 2) en 3) niet mogelijk vanwege een directe aanval, dan is vanaf die aanval de toestand van uitwendig gevaar ingetreden. De Bondspresident maakt dat bekend.

* Reeds in 1960 was een ontwerp van minister Schröder in het parlement niet haalbaar gebleken.

5) Tijdens de toestand van uitwendig gevaar kan de Bondsdag met toestemming van de Bondsraad het noodparlement machtigen wetten uit te vaardigen.

6) Het noodparlement kan met versterkte meerderheid vaststellen dat de Bondsdag niet bijeen kan komen of niet tot een beslissing weet te komen. Het noodparlement neemt dan de rechten van de Bondsdag en van de Bondsraad waar.

7) Het noodparlement mag slechts met toestemming van het Bundesverfassungsgericht de wet voor dit college wijzigen.

8) Het noodparlement kan een nieuwe kanselier kiezen op voordracht van de Bondspresident. Het kan alleen zijn vertrouwen in de Bondskanselier opzeggen indien het een opvolger weet aan te wijzen.

9) Gedurende de toestand van uitwendig gevaar kan de Bondsdag niet ontbonden worden.

10) De Bondsdag kan altijd met toestemming van de Bondsraad wetten van het noodparlement intrekken, regeringsmaatregelen opheffen, of de toestand van uitwendig gevaar geëindigd verklaren. Zij is tot dit laatste verplicht indien de toestand feitelijk niet meer aanwezig is.

11) Ter bestrijding van de inwendige noodtoestanden (waaronder ook natuurrampen en ernstige ongevallen) kunnen uit een ander land van de Bondsrepubliek politiemannen worden ingezet. Het leger kan alleen worden gebruikt bij rampen en tegen gewapende opstanden.

12) Is een land niet zelf bereid of in staat de inwendige noodtoestand te bestrijden, dan is de Bondsregering bevoegd om op te treden.

13) Stakingen ter verbetering van arbeidsvoorwaarden en lonen vallen niet onder de inwendige noodtoestand van 11 en 12.

De oppositie

In het parlement kwam nu de voornaamste oppositie van de FDP. De Bondsdagfractie van deze partij diende op 2 okt. 1967 een wetsontwerp in, dat in tegenstelling tot het regeringsvoorstel de noodtoestand slechts in het geval van defensie erkent en niet in het geval van een civiele noodsituatie. Ook kwam de FDP tijdens de tweede lezing met een reeks amendementen, welke werden verworpen.

Het verzet van de vakbonden bleef bestaan. Het hoofdbestuur van de DGB te Düsseldorf keurde op 17 juli 1967 eenstemmig een besluit goed, waarin o.m. werd gesteld:

In het nieuwe ontwerp is weliswaar met enige bezwaren van de DGB rekening gehouden, wat betreft de oorspronkelijk voorziene beperking van de persvrijheid, de vrijheid van vergadering en de algemene vrijheid van vereniging. Bovendien is afgezien van een noodverordeningsrecht van de Bondsregering, dat in plaats van de wet zou treden. Evenwel zijn ook in het nieuwe ontwerp aanzienlijke beperkingen van de grondrechten en verregaande ingrijpende maatregelen t.a.v. onaantastbare beginselen en de structuur van onze grondwet voorzien.

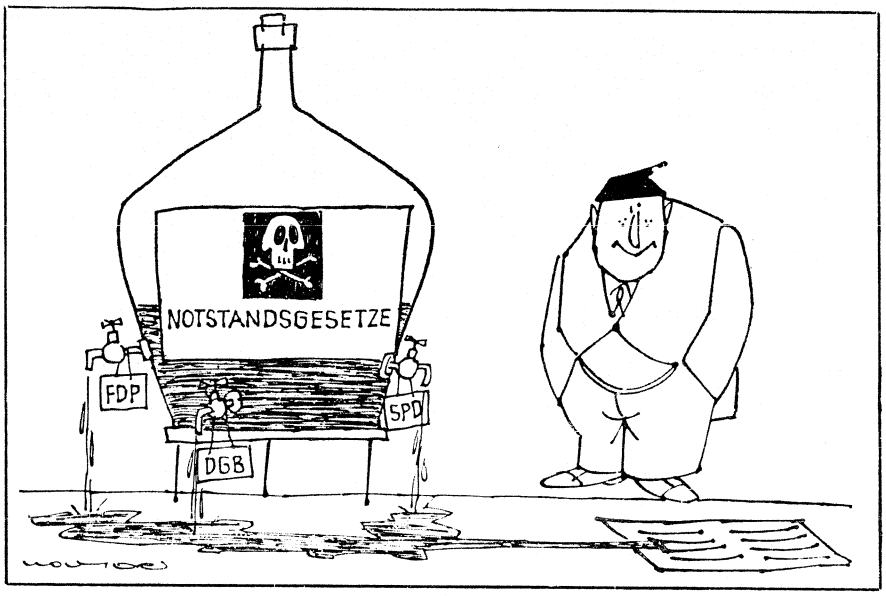

(Welt der Arbeit)

Hoofdbestuurslid *Waldemar Reuter* verklaarde volgens het *Alg. Handelsblad* (27-5-1968):

„Ons doel is een wetgeving op de noodtoestand die zo weinig mogelijk kans biedt voor misbruik. Maar onze wens blijft, dat er helemaal geen noodtoestandwet komt, want wij geloven dat onze huidige wetgeving toereikend is." „Onze grootste grief richt zich tegen de binnenlandse noodtoestand. Dat er maatregelen worden getroffen om rampen op te vangen of onlusten te voorkomen — daar zal geen verstandig mens zich tegen verzetten. Maar wij verzetten ons wel tegen de mogelijkheid, dat met behulp van de wetten op de noodtoestand de democratie buiten werking kan worden gesteld. Het is een gevaar, dat deze wetten de grondwet en grondrechten kunnen uitschakelen, waardoor de dictatuur via sluipweggetjes kan worden binnengehaald."

De buiten-parlementaire oppositie beperkte zich niet tot de vakbonden. Studenten, hoogleraren, schrijvers en publicisten (o.a. *Karl Jaspers* en *Heinrich Böll)* spraken zich tegen de invoering van de wetten uit. In vijf openbare hearings in de Bondsdag werden hun bezwaren aangehoord.

Op 11 mei vond te Bonn een betoging plaats, georganiseerd door het comité „Notstand der Demokratie" o.l.v. prof. *Ridder*. Aan deze zg. „Sternmarsch" werd door ca 30.000 betogers deelgenomen (volgens de politie 20.000, volgens de organisatoren 70.000). Tot de voornaamste deelnemende groeperingen behoorden de SDS en de IG Metall. Ca. 700 demonstranten kwamen vanuit Berlijn met een door de Oostberlijnse spoorwegen ter beschikking gestelde speciale trein.

Dezelfde dag vond te Dortmund een door de DGB georganiseerde demonstratie plaats, waaraan circa 15.000 personen deelnamen.

Op 16 mei sloot de Bondsdag de tweede lezing af, zonder hoofdelijke stemming over de totale voorstellen.

Laatste fase

Op 27 mei verklaarden de drie Westelijke mogendheden zich bereid van hun speciale rechten ter bescherming van hun troepen in West-Duitsland afstand te doen, wanneer de wetten op de noodtoestand en het post-, telefoon- en telegraafgeheim in hun huidige vorm van kracht zijn geworden. Deze bereidverklaring was vervat in een schrijven dat door de ambassadeurs van de drie landen aan minister Brandt werd overhandigd. Daarin werd erop gewezen dat de rechten van de geallieerden t.a.v. de status van Berlijn, Duitsland als geheel benevens de hereniging en een vredesverdrag blijven bestaan. Ook werd in de geallieerde nota verklaard, „dat afgezien van het geval van een noodtoestand elk van hun militaire bevelhebbers gerechtigd is in het geval van een onmiddellijke bedreiging van zijn strijdkrachten de gepaste beschermingsmaatregelen te treffen." De Bondsregering verzekerde in nota's aan de drie Westelijke mogendheden, dat na het van kracht worden van de wetten op de noodtoestand alles zal worden gedaan ter bescherming van de geallieerde troepen in West-Duitsland. Zo zal de Bondsregering zich bij de controle op het post-, telefoon- en telegraafverkeer, voor zover die wordt uitgeoefend op verzoek van de geallieerden, houden aan het

troepenstatuut van de NAVO, dat o.m. bepaalt dat alle berichten ter bescherming van de geallieerde troepen moeten worden vergaard, uitgewisseld en geheim gehouden.
Het Sowjetrussische persbureau *TASS* waarschuwde in een verklaring op 28 mei tegen de goedkeuring van de wetten op de noodtoestand daar deze voor de vrede in Europa ernstige gevolgen zouden kunnen hebben. De verklaring brengt de wetten op de noodtoestand in verband met een „toenemende golf van neo-nazisme en chauvinisme" in de Bondsrepubliek. De wetten dienen het streven het gehele leven van het land aan „de militaire plannen van de Bundeswehr" aan te passen.
De oppositie in de Bondsrepubliek zette haar verzet voort. *Die Zeit* (31-5) vatte dit als volgt samen:

- De Bondsdagafgevaardigden — vooral van de SPD — werden door professoren, studenten, schrijvers, vakbonden en lagere partijorganisaties met oproepen, telegrammen en open brieven overstelpt om tegen de wetten te stemmen.
- De leider van de DGB, *Rosenberg,* zette voor leidende politici in Bonn de bezwaren van de vakbonden uiteen en verlangde van de in de vakbeweging georganiseerde afgevaardigden, met deze bezwaren rekening te houden.
- Het DGB-bestuur besloot tegen een rechtmatig besluit van de Bondsdag geen algemene staking uit te roepen. In Bochum, Mannheim, Neurenberg en Frankfurt werd tijdelijk het werk neergelegd.
- In Frankfort, München, Hamburg, Mainz, Darmstadt en Regensburg werden de universiteiten, technische hogescholen en academies door studenten bezet of — deels met steun van de docenten — geboycot. In Bonn, Marburg, Saarbrücken en Mainz begonnen studenten een hongerstaking.
- In West-Berlijn, waar de wetten niet van toepassing zijn, werd o.a. het film- en televisieinstituut van de zender Freies Berlin bezet.

De Bondsdag aanvaardde op 30 mei de wetten op de noodtoestand met 384 stemmen voor, 100 tegen, bij 1 onthouding, daarmee de vereiste tweederde meerderheid (331) ruim overschrijdend. Bij de schriftelijke, anonieme stemming zou behalve de FDP, ook een aantal leden van de SPD en de CDU hebben tegengestemd. *(Bulletin, FAZ, NZZ, Le Monde, NRC, Alg. H'blad)*

internationale zaken

VERENIGDE NATIES

CONFERENTIE OVER RECHTEN VAN DE MENS

Van 22 april-13 mei is te Teheran onder auspiciën van de Verenigde Naties een internationale conferentie over de rechten van de mens gehouden, ter gelegenheid van de 20ste verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. De conferentie, waaraan 84 landen en de Heilige Stoel deelnamen, had ten doel de vooruitgang op dit gebied sinds 1948 na te gaan, de doeltreffendheid van de door de VN gebezigde werkwijzen te onderzoeken en een programma voor in de toekomst te nemen maatregelen voor te bereiden.
In zijn openingsrede vestigde de sjah van Perzië er de aandacht op dat ongeveer 2000 jaar geleden in Perzië door Cyrus de Grote de eerste rechten van de mens werden vastgelegd. De rechten van de mens zouden alleen kunnen worden bewerkstelligd als de onrechtvaardigheden die een erfenis vormen uit de geschiedenis, zijn opgeheven en de ongelijkheid tussen de rijke en de arme naties is verdwenen.
De secretaris-generaal van de VN, *Oe Thant,* zei dat het duidelijk was dat 43 in recente jaren opgestelde grondwetten waren geïnspireerd door de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Aan de andere kant bleven ernstige schendingen van de rechten van de mens voortduren. Oe Thant herinnerde aan datgene wat hij de Assemblee van Algerije vier jaar geleden had gezegd, namelijk dat er een grote kans bestaat dat rassenconflicten zullen uitgroeien tot onvoorstelbare proporties. Men moest niet toestaan dat dit zou gebeuren.
Op 30 april besloot de conferentie met 46 stemmen voor, geen tegen en 32 onthoudingen, op de agenda een onderwerp te plaatsen getiteld „Eerbied voor de rechten van de mens in bezette gebieden". Het voorstel was ingediend door Jordanië, Syrië en de Verenigde Arabische Republiek.

Verklaring van Teheran

In een unaniem aangenomen slotverklaring, de „Verklaring van Teheran" geheten (zie voor volledige tekst pag. 367/2), wordt een beroep gedaan op alle volken en alle regeringen om zich te wijden aan „de beginselen die zijn vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en hun inspanningen te vergroten om alle menselijke wezens een leven te verschaffen dat in overeenstemming is met vrijheid en waardigheid en dat strekt tot fysiek, psychisch, sociaal en geestelijk welzijn". De verklaring veroordeelt de apartheid (die een „misdaad tegen de mensheid" wordt genoemd), het kolonialisme, agressie en gewapende conflicten, raciale en godsdienstige discriminatie (de uitroeiing daarvan wordt een van de dringende taken van de mensheid genoemd), inbreuk op de vrijheid van meningsuiting. De leden van de VN worden uitgenodigd al het mogelijke te doen om de toenemende kloof tussen de ontwikkelde landen en de ontwikkelingslanden te overbruggen, de economische en sociale ontwikkeling te bevorderen, het analfabetisme uit te roeien, de gelijkgerechtigheid van man en vrouw te verwezenlijken, aan de ouders „het fundamentele recht" te verzekeren om „vrij en in verantwoordelijkheid het aantal en de regeling der geboorten van hun kinderen te bepalen". De regeringen wordt gevraagd de ontzaglijke menselijke en materiële hulpbronnen die nu voor militaire doelen worden gebruikt in dienst van de rechten van de mens te stellen.



Symbool van het Jaar van de Rechten van de Mens.

Resoluties

De conferentie aanvaardde verder met verschillende stemverhoudingen resoluties waarin o.m.:

— „nazisme, neo-nazisme, racisme en alle gelijksoortige ideologieën die gebaseerd zijn op terreur en rassenonverdraagzaamheid als een bedreiging voor de vrede en veiligheid van alle volken wordt veroordeeld en aangedrongen wordt op een wereldomvattend verbod van nazistische en racistische organisaties;

— bij Engeland wordt aangedrongen alle noodzakelijke maatregelen te nemen — het gebruik van geweld inbegrepen — om een einde te maken aan het blanke minderheidsbewind in Rhodesië;

— de voornaamste handelspartners van Zuid-Afrika worden veroordeeld wegens het niet navolgen van VN-resoluties betreffende sancties tegen Zuid-Afrika;

— „ernstige bezorgdheid" wordt uitgesproken over „Israëlische schendingen van de rechten van de mens" in bezette Arabische gebieden; de resolutie doet een beroep op Israël op te houden met het verwoesten van woningen van Arabische burgers en vraagt de Algemene Vergadering der VN een speciale commissie in te stellen voor een onderzoek naar deze en andere schendingen. Over deze resolutie was tien dagen gesproken. De tegenstanders meenden dat een evt. veroordeling van Israël diende te geschieden door een bevoegd lichaam na voorafgaand onderzoek. De resolutie (ingediend door Spanje, Saoedi-Arabië en Soedan) werd tenslotte aangenomen met 42 tegen 5 stemmen bij 25 onthoudingen (waaronder Nederland). Een in algemene termen vervatte ontwerp-resolutie, ingediend door Nederland en Uruguay, werd verworpen met 33 tegen 28 stemmen bij 3 onthoudingen. (N R C 25-5)

— de leden van de NAVO wordt gevraagd onmiddellijk het leveren van militair materieel aan Portugal te staken, omdat dit wordt gebruikt voor onderdrukking van de opstanden in Portugals Afrikaanse gebieden; de Afrikaanse landen worden gevraagd NAVO-bases in hun land op te heffen;

— het gebruik van chemische en biologische middelen — met name napalm — als oorlogswapen wordt veroordeeld; de resolutie geeft uiting aan de bezorgdheid van de conferentie over de verliezen onder de burgerbevolking die door de moderne conflicten worden veroorzaakt en de daarbij voorgevallen bloedbaden, parate executies, martelingen en onmenselijke behandeling van gevangenen.

Richtlijnen voor actie werden goedgekeurd met betrekking tot de bevordering van de rechten van de vrouw in de moderne wereld; de humanitaire aspecten van gewapende conflicten; problemen aangaande mensenrechten die voortspruiten uit de moderne wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen, de opsluiting van personen voor langere perioden zonder te zijn aangeklaagd; de bevordering van de economische en sociale rechten; economische en sociale ontwikkeling; analfabetisme; de opvoeding van de jeugd in de geest van de rechten van de mens; uitvoering van de Rechten van de mens bij gezinsplanning en wettelijke hulpsystemen voor de bescherming van de rechten van de mens. (VN-Nieuwsbulletin, Le Monde, The Times)

(Vor. ber. pag. 36/3)

west-europa

NEDERLAND

VERZET VAKBEWEGING TEGEN LOONNOTA. DEBAT IN TWEEDE KAMER. REGERING STELT BESLISSING UIT

De nota aan de Tweede Kamer over het loon- en werkgelegenheidsbeleid (pag. 341/3) is gestuit op krachtig verzet van de vakbeweging en de oppositie en op kritiek in de regeringspartijen, met name bij de anti-revolutionairen.
Het NVV noemde de in de nota aangekondigde maatregelen de „grofste ingreep in de loonpolitiek van na de oorlog". Het NKV sprak van een „krampachtig en onzeker" stuk en het CNV van „onbegrijpelijk drastische" maatregelen. In een adres aan de Tweede Kamer vroeg het Overlegorgaan van de drie vakbonden de Kamer de voorgestelde loonmaatregel (verlenging van de contracten met zes maanden) te verwerpen. Tevens vroegen de vakcentrales de Kamerleden, de regering uit te nodigen op korte termijn een aanmerkelijk hoger bedrag dan de voorgestelde *f* 150 mln voor de werkgelegenheid ter beschikking te stellen. De dekking voor deze uitgaven zou moeten worden gezocht in de begroting 1969. Blijkens de ervaring — aldus het Overlegorgaan — zal, indien ook nu tot deze uitgaven wordt besloten, de werkelijke besteding pas in 1969 plaatsvinden. In de vierde plaats vroegen NVV, NKV en CNV de Kamer om de discussie over het in 1969 te voeren sociaal-economisch beleid, waaronder de dekking van de uitgaven voor de werkgelegenheid en de loonpolitiek, te voeren in het komende najaar aan de hand van de dan beschikbare stukken: de overheidsbegroting, de macro-economische verkenning 1969 en het halfjaarlijkse rapport van de Sociaal-economische Raad (SER).
De voorzitter van het NVV, *A. H. Kloos,* voorspelde op 22 mei een lange, hete zomer indien het parlement de regering zou steunen in haar voorgestelde loonmaatregelen. Hij was er echter nog niet van overtuigd dat in het parlement de kaarten al geschud waren ten voordele van de regering.
De vakbeweging zal van nu af aan de vinger op de pols moeten houden en elk middel om het functioneren van de parlementaire democratie te bevorderen op zijn eigen merites moeten testen, aldus de



De drie vakcentrales demonstreren.

heer Kloos, die voorts zei, dat er onvrede is in het land, omdat de structuurveranderingen te lang op zich laten wachten. De vakbeweging mag het middel van de staking hanteren; zij moet het hanteren als de parlementaire democratie ontoereikend functioneert, aldus de heer Kloos.
Te Utrecht organiseerden het NVV, NKV en CNV op 25 mei een demonstratieve protestvergadering waaraan door ca 15.000 werknemers werd deelgenomen. Het was de eerste maal in de geschiedenis van de vakbeweging dat de drie vakcentrales samen demonstreerden.
De vertegenwoordigers van de werkgevers en de werknemers in de Stichting van de Arbeid slaagden er op 27 mei niet in een gemeenschappelijk standpunt te formuleren over de plannen die de regering heeft aangekondigd in de nota inzake de loon- en werkgelegenheidspolitiek.
De vertegenwoordigers van de werk-

nemers hebben in deze vergadering van de stichting de werkgevers gevraagd gezamenlijk de aangekondigde maatregelen te veroordelen.

De vertegenwoordigers van de werkgevers achten het niet juist nu een oordeel over de maatregelen te geven. Wel waren zij bereid de regering te verzoeken eerst advies in te winnen van de SER en pas tegen het einde van het jaar definitieve beslissingen te nemen.

Op 27 mei vond tevens een hearing plaats van de vaste commissies voor sociale en economische zaken, waarin de leiders der vakcentrales gelegenheid kregen hun standpunt uiteen te zetten. De hearing werd op hun verzoek gehouden doch vond tegen hun zin achter gesloten deuren plaats. Volgens het op 28 mei gepubliceerd verslag heeft NVV-voorzitter A. H. Kloos zich bij dit overleg uitgesproken voor invoering van agglomeratie-belasting. De vakbeweging is geen tegenstander van een agglomeratie-belasting. Zij meent, dat dit geen rem behoeft te zijn voor industriële vestigingen in het westen van het land, aldus het verslag van het overleg. Daarin wordt er op gewezen, dat het Nederlandse Delta-gebied zich — in wereldperspectief gezien — bij uitstek leent voor industrievestigingen op grond van de daar bestaande natuurlijke vestigingskansen. Een dergelijke belasting zou, ook gezien tegen de achtergrond van de daar bestaande volledige werkgelegenheid, wellicht enigszins temporiseren wat anders al te onstuimig tot ontwikkeling zou komen. In het verslag wordt er verder op gewezen, dat ten aanzien van de financiering van de door de vakbeweging geuite wensen de vakbeweging reeds bij herhaling te kennen heeft gegeven, dat met haar een gesprek mogelijk is over een bijdrage in de financieringsproblemen, die zich in ons land voordoen. Dat geldt zowel voor belangrijke overheidsuitgaven als voor mede-financiering van het bedrijfsleven. Het verslag vervolgt: Het spreekt vanzelf, dat in deze omstandigheid een interne werkgeversoekase, dat bij de onderhandelingen in geen geval een spaarloon tot stand mag komen, ingetrokken dient te worden. In het verslag wordt er voorts op gewezen, dat de vakbeweging bereid is maatregelen te bepleiten, indien in de loop van dit jaar zou blijken, dat ondanks het feit, dat onze export zich gunstig ontwikkelt, de consumptie, de investeringen in Nederland en de overheidsuitgaven zouden leiden tot een te hoog niveau van bestedingen. Omtrent de verdeling van de bestedingsbeperking over de verschillende bestedingscategorieën dient dan nader overleg gepleegd te worden, aldus het verslag van het overleg.

Tenslotte ontving minister-president *De Jong* op 27 mei de voorzitters van de fracties van de regeringspartijen in de Tweede Kamer. Over dit gesprek werden geen mededelingen gedaan. Volgens persberichten zou het bedoeld zijn geweest om een breuk tussen het kabinet en de regeringspartijen te voorkomen.

Kamerdebat

De Tweede Kamer besprak de loonnota op 28 en 29 mei. Algemeen werd verwacht dat de regering haar standpunt zou herzien. Een voorstel van orde van de Democraat *Nypels* om de minister-president de gelegenheid te geven een verklaring af te leggen werd echter verworpen.

De socialistische fractieleider drs. *J. den Uyl* kritiseerde de eenzijdigheid en de voorbarigheid van de in uitzicht gestelde maatregelen. Door het verzuim van de regering om een SER-advies over de maatregelen op loon- en werkgelegenheidsgebied te vragen heeft de regering het sociale klimaat in ons land grondig bedorven, zo zegt hij. In een mede door een lid van D'66, van de PSP en van de Groep-Aarden ondertekende motie vroeg hij de regering haar besluit in zijn geheel terug te nemen.

Ook de woordvoerders van de regeringspartijen noemden het tijdstip van de regeringsmaatregelen prematuur en vroegen een evenwichtige verdeling van de lasten. Volgens de liberaal *Rietkerk* is echter de enige groep die er financieel steeds op achteruit gaat de categorie die op vaste inkomens en pensioenen is aangewezen. De anti-revolutionair *Boersma* achtte de *f* 150 mln voor de bestrijding van de werkloosheid aan de lage kant. Minister-president De Jong legde vervolgens een verklaring af waarin hij zei:

„De regering is van mening dat op grond van de analyse van de huidige onevenwichtige structurele situatie in het kader van de vrije loonpolitiek verlenging aan het eind van het jaar passend en doeltreffend zou zijn. Zij zal tegen die tijd in het licht van de dan heersende omstandigheden, waaronder ook buitenlandse invloeden een rol kunnen spelen, nader bezien of een wijziging in haar standpunt moet worden aangebracht. Tegen die tijd kan dan ook het advies van de SER in zijn tweede halfjaarlijkse rapport bij de overwegingen worden betrokken.

De regering heeft er begrip voor dat de Kamer haar standpunt nog niet wil bepalen. Zij wil er nog eens met nadruk op wijzen dat, naast gunstige aspecten, zoals de verbetering van de conjunctuur, de ontwikkeling van de structurele werkloosheid, juist in samenhang met de onbevredigende positie van onze betalingsbalans, de regering met grote zorg blijft vervullen. Zij vertrouwt erop dat bij de beoordeling van de door de regering ingediende nota dit aspect bij de Kamer en bij het bedrijfsleven begrip zal vinden."



Tijdens het Kamerdebat v.l.n.r. minister Witteveen, premier De Jong en minister Roolvink.

Minister Roolvink las een brief voor van het SER-bestuur waarin wordt geprotesteerd tegen het feit dat de raad niet om advies is gevraagd. De regering zal een algemene wet op de loonvorming en een speciale wet met korte duur indienen, teneinde de instrumenten voor de loonpolitiek in handen te krijgen die zij nodig acht.

In de loop van zijn betoog verklaart de bewindsman zich een voorstander van het spaarloon. Als bijvoorbeeld 2% van de loonstijging der laatste jaren voor besparingen was gebruikt, zou men er nu beter voorstaan en zouden misschien een aantal maatregelen niet nodig zijn geweest. Hij betreurt het dat de werkgevers wat betreft de spaarlonen „hun been stijf houden". Ook is minister Roolvink voor een of andere vorm van vermogensaanwasdeling. Met zijn collega van justitie zal hij overleg plegen over het wegnemen van wettelijke beletselen.

De werving van buitenlandse arbeidskrachten wil de minister doen beperken tot de officiële instanties.

Bij de voortzetting van het debat op 29 mei werd zowel van socialistische als van anti-revolutionaire zijde opnieuw bezwaar gemaakt tegen de aangekondigde ingreep in de loonvorming. Minister Roolvink verklaarde hierop dat eventuele beperkende maatregelen over alle sectoren evenwichtig behoren te worden verdeeld. Hij zou hierover spreken met de SER. Hij wilde echter niet op voorhand uitsluiten, dat de hoofdoorzaak van de overbesteding bij de lonen ligt.

De Kamer verwierp twee moties van de socialistische fractieleider Den Uyl en verklaarde er één buiten de orde. De eerste motie, verworpen met 86 tegen 48 stemmen, verlangde een extra bedrag van *f* 250 mln ter bestrijding van de werkloosheid, de tweede een stelselmatige opvoering van investeringen in gebieden waar de traditionele werkgelegenheid terugloopt. De derde motie van drs Den Uyl, waarin werd uitgesproken dat de verlaging van de loon- en inkomstenbelasting die de regering bij de invoering van de btw wil doen ingaan, alleen betrekking mag hebben op vrijstelling van belasting voor de minst draagkrachtigen, werd verwezen naar het agendapunt btw.

(Vor. ber. pag. 340/3)

VRIJSTELLING OMZETBELASTING VOOR DAGBLADEN

Op aandringen van de Tweede-Kamercommissie voor financiën heeft de regering besloten dat gedurende de jaren 1969, 1970 en 1971 geen omzetbelasting zal worden geheven over levering en invoer van dagbladen krachtens abonnement.

De vrijstelling zal de schatkist ongeveer *f* 10 mln per jaar kosten. *(ANP* 17-5)

Op 16 mei werd bericht, dat minister *Klompé* (crm) aan de Nederlandse Dagbladpers een voorschot heeft laten overmaken van *f* 8 mln als schadevergoeding voor de verminderde advertentieinkomsten in 1967 tengevolge van de invoering van de reclametelevisie. Volgens het *Alg. H'blad* heeft de NPD zich neergelegd bij de opvatting van de minister dat de familiebladen op een lijn gesteld dienen te worden met de dagbladpers, omdat ook zij opinievormende waarde hebben, en om een voorschot gevraagd.

(Vor. ber. pag. 326/1)

ONTRUIMING MILITAIRE VLIEGVELDEN

De luchtmacht zal per 1 jan. 1969 de vliegbases Woensdrecht en Ypenburg ontruimen. De basis Eindhoven zal tot uiterlijk 1980 in gebruik blijven. Dit heeft de minister van defensie, *W. den Toom,* in een brief aan de Tweede Kamer meegedeeld. De minister heeft hiertoe besloten i.v.m. de invoering van de Northrop F5 straaljager en om financiële redenen.

De op Woensdrecht gevestigde vliegeropleiding, waaraan ook België deelneemt, zal worden overgeplaatst naar de basis Twenthe. Hiervoor waren tot dusver 40 T-33 opleidingsvliegtuigen op Woensdrecht gestationeerd. De straalmotorenwerkplaats van de luchtmacht blijft er voorlopig gevestigd. Over de toekomstige bestemming moet nog nader worden beslist.

De op Ypenburg gestationeerde Fokker Friendship-transportvliegtuigen alsmede helikopters, Pipercups en Beavers gaan naar Soesterberg. Op Ypenburg zal incidenteel vliegverkeer mogelijk blijven (zoals voor regeringsvluchten en aankomst en vertrek van officiële personen). De administratieve staf van de luchtmacht zal er voorlopig gevestigd blijven.

De Northrop-jachttoestellen zullen worden gestationeerd op de bases Eindhoven en Twenthe. *(NRC, Het Parool* 10-5)

DUITSLAND (WEST)

ENERGIEPOLITIEK. SANERING MIJNBOUW

Met het aannemen op 26 april door de Bondsraad van de wet op de aanpassing en gezondmaking van de Westduitse steenkolenmijnbouw is een begin gemaakt met de oplossing van één van de zwaarste economische problemen voor West-Duitsland.

Door de opkomst van andere energiebronnen als aardgas en aardolie naast kolen zijn de Westduitse mijnen in moeilijkheden geraakt, evenals elders in Europa (o.m. pag. 823 /3-1965 en 57/2). Bij een technische capaciteit van meer dan 140 mln ton per jaar, werd in 1966 128 mln ton geproduceerd, waarvan 8 mln ton bij de onverkochte voorraden kwam. Deze liepen hierdoor op tot 26 mln ton. Hierbij kwam nog het feit, dat de arbeidsproduktiviteit in 1966 verder steeg tot 2.926 kg per man; in 1967 lag deze rond de 3.300 kg. In 1957 was het aandeel van steenkolen in het totale energieverbruik van de Bondsrepubliek 68,8%, terwijl dit percentage in 1967 was gedaald tot 35,9%. In dezelfde tijd liep het marktaandeel van aardolie op van 11,9% tot 48% en dit aandeel wordt nog steeds groter.

Op 8 nov. 1967 vond in de Bondsdag de eerste lezing plaats van het wetsontwerp op de aanpassing en gezondmaking van de Westduitse steenkolenmijnbouw en werd een debat gehouden over de energiepolitiek van de regering.

De minister van economische zaken, *Karl Schiller,* gaf een overzicht van de situatie bij de kolenmijnbouw en van de voorgenomen maatregelen. Hij legde de nadruk op de onvermijdelijkheid van maatregelen, die moesten leiden tot herziening van de ondernemingsorganisatie en aanpassing van de produktiecapaciteit aan de vraag.

De voorgestelde wet bestaat uit drie delen. Het eerste deel omvat maatregelen tot aanpassing van produktie en afzet. Hiertoe zullen ondernemingen geconcentreerd worden en een aantal mijnen gesloten. Ondernemingen, die medewerking weigeren, zullen worden uitgesloten van overheidsbijdragen en -subsidies voor de kolenmijnbouw.

Het tweede deel omvat de regeling van de financiële bijdragen voor de ontslagen werknemers. Deze zullen recht hebben op een bijdrage van 2.000-5.000 DM.

Het derde deel geeft de maatregelen voor de verbetering van de econo-

mische structuur in de steenkolenmijnbouwgebieden, o.a. het aantrekken van nieuwe industrieën, onteigening van grond voor industriedoeleinden en investeringspremies.

Volgens het plan van de regering moeten de kolenmijnen in het Roergebied worden samengevoegd tot één onderneming, op basis van vrijwilligheid. Indien dit niet binnen zekere termijn gebeurt, zal dwang worden toegepast. De produktie moet op de meest rendabele mijnen worden geconcentreerd. Het plan voorziet verder in het scheppen van nieuwe werkgelegenheid voor ontslagen arbeiders en herscholing. Nieuwe industrieën kunnen hulp van de overheid krijgen. Het aantal tewerkgestelden in de mijnbouw, 295.000 * personen, moet tegen 1971 zijn verminderd met 80.000 personen, volgens Schiller. Hiervan zullen 40.000 op grond van hun leeftijd normaal afvloeien, zodat voor 40.000 personen nieuwe werkgelegenheid moet worden geschapen.
De ministerpresident van Noordrijn-Westfalen, Heinz Kühn, verklaarde voor de Bondsdag, dat het een illusie was, dat voor slechts 40.000 mensen nieuwe werkgelegenheid moest worden geschapen. Volgens hem zouden minstens 110.000 personen worden ontslagen wegens rationalisering. Hij deed een beroep op de regering en het parlement snel te handelen, daar anders de mijndistricten in het Roergebied tot een heksenketel zouden worden. Er heerste al de stemming van een belegerde stad, aldus Kühn.

Op 3 april volgde de tweede en derde lezing van het wetsontwerp, dat door de Bondsdag werd goedgekeurd.

---

* Volgens de NRC (15-8-1967) is het aantal inwoners van het Roergebied gedaald beneden de vijf miljoen. Sinds jan. 1966 is er een emigratieoverschot van 90.000 personen.

ONTWIKKELINGSPROGRAMMA VOOR ROERGEBIED

De ministerpresident van Noordrijn-Westfalen, *Heinz Kühn,* maakte op 14 maart op een persconferentie een ontwikkelingsplan voor het Roergebied bekend. Volgens dit project moeten in een tijdsbestek van 1968 tot 1973 de levensomstandigheden in het Roergebied verbeterd worden, terwijl de produktiviteit niet mag afnemen. De totale kosten worden geschat op 8,4 mrd DM. Hiervan zou 5 mrd ten laste van de Bondsregering komen en 3,4 mrd zou opgebracht moeten worden door de deelstaat.
De belangrijkste punten van dit ontwikkelingsprogramma zijn:

1. De aankoop van grond door de deelstaat voor industrievestigingen. Kosten 90 mln DM.
2. Uitbreiding van het wegennet; in het bijzonder aanleg van autowegen, ter lengte van 500 km. Kosten 4,3 mrd DM.
3. Opheffing van gelijkvloerse spoorwegovergangen. Kosten 128,7 mln DM.
4. Aanleg van een S-Bahn voor het Roergebied. Kosten 610,5 mln DM.
5. Aanleg van een, de S-Bahn aanvullend, regionaal stadsspoor van 200 km lengte. Kosten 1,6 mrd DM. (Dit bedrag zou over een periode van 10 jaar uitgegeven moeten worden).
6. Stadssanering, uitbreiding van stadscentra en centra van stadsdelen, bouw van benodigde woningen. Kosten 480 mln DM.
7. Bouw en uitbreiding van middelbare scholen, technische scholen en universiteiten. Kosten 152 mln DM per jaar, uit de kas van de deelstaat.
8. Aanleg van recreatiegebieden, sportvelden, en zwembaden, met als recreatiekerngebied een groot stuwmeer. Kosten 61 mln DM, uit de kas van de deelstaat.
9. Beplanting van mijnafvalbergen, aanleg van regionale groenstroken, sloop van gebouwen, verbetering van bestaande gebouwen. Kosten 245 mln DM.
10. Bestrijding van lucht- en waterverontreiniging. Kosten 130 mln DM.

De financiering zou nog niet geheel rond zijn. Voor een deel zou de Bondsregering toezeggingen gedaan hebben, een ander deel is nog in het stadium van onderhandelingen. Naast de 8,4 mrd DM van het ontwikkelingsplan zullen, volgens Kühn, van 1968 tot 1973 nog 16,6 mrd DM nodig zijn voor structuurverbetering van het Roergebied. Hiervan zou 8,5 mrd DM ten laste komen van de deelstaat en 8,1 mrd ten laste van de Bondsregering. Dit brengt het totale bedrag voor de verbetering van het Roergebied op 25 mrd DM. *(Die Welt)*
In een persmededeling maakte het ministerie van financiën op 15 maart bekend, dat over het grootste deel van de financiële bijdragen door de Bondsregering nog geen overeenstemming was bereikt. Alle voorstellen van de deelstaat zouden zorgvuldig beoordeeld worden, zo werd meegedeeld.

NIEUWE STAATSSECRETARISSEN

Op 1 febr. is *Rudolf Hüttenbräuker,* staatssecretaris van land- en bosbouw en voedselvoorziening met pensioen gegaan. Tot zijn opvolger werd benoemd *Fritz Neef,* die daarvoor staatssecretaris van economische zaken was.
Op 1 maart maakte minister van economische zaken, *Karl Schiller,* de benoeming bekend van *Klaus von Dohnanyi* als opvolger van Neef. Von Dohnanyi leidde tot zijn benoeming het economisch en sociaal onderzoekinstituut INFRATEST in München.
Tot staatssecretaris voor vraagstukken geheel Duitsland betreffend werd op 18 april benoemd *Günter Wetzel.* Voor zijn benoeming was Wetzel staatssecretaris van binnenlandse zaken in de deelstaat Hessen. Hij volgt *Carl Krautwig* op, die om gezondheidsredenen ontslag had gevraagd.

(Vor. ber. pag. 807/2-1967)

MISCHNIK FRACTIEVOORZITTER FDP

Naar *DPA* meldt, is *Wolfgang Mischnik* op 23 jan. tot fractievoorzitter van de FDP in de Bondsdag gekozen als opvolger van *Knut von Kühlmann-Stumm,* die om gezondheidsredenen was afgetreden.

AMBASSADEURS IN MOSKOU, PARIJS EN BIJ VN

Als opvolger van de gepensioneerde ambassadeur *Gebhardt von Walther* werd op 29 maart *Helmut Allardt* benoemd tot ambassadeur in Moskou. Hij was hiervoor ambassadeur in Madrid.
Tot ambassadeur in Parijs werd benoemd de leider van de waarnemersdelegatie bij de VN, *Sigismund von Braun.* Hij volgt *Manfred Klaiber* op, die op 1 april werd benoemd in de functie van coördinator voor Frans-Duitse betrekkingen. Als opvolger van Von Braun werd aangewezen *Alexander Böker.*

WESSEL OPVOLGER VAN GEHLEN

Op 1 mei is het hoofd van de West-duitse geheime dienst, generaal *Reinhard Gehlen* (65), wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd afgetreden. Op 1 febr. was reeds meegedeeld, dat de 54-jarige generaal Gerhard Wessel hem zou opvolgen.

Gehlen was tijdens de Tweede Wereldoorlog werkzaam bij de Duitse spionagedienst. Na de oorlog richtte hij in opdracht van Amerikaanse bezettingsautoriteiten een inlichtingendienst op, die later door de Bondsregering werd overgenomen onder de naam Bundes Nachrichtendienst (BND). De BND richt zich voornamelijk op het verzamelen van inlichtingen uit Oost-Europa en het tegengaan van spionage in de Bondsrepubliek. De opvolger van Gehlen, Wessel, was voor zijn benoeming vertegenwoordiger bij de permanente Militaire Raad van de NAVO in Brussel.

NORDHOFF OVERLEDEN

Op 12 april is te Wolfsburg op 69-jarige leeftijd de president-directeur van de Volkswagenfabrieken *Heinrich Nordhoff* overleden.

Nordhoff werd geboren op 6 jan. 1899 in Hildesheim als zoon van een bankier. Hij studeerde werktuigbouw in Berlijn en werkte later als constructeur in de afdeling vliegtuigmotorenbouw van de Bayerische Motorwerke (BMW). In 1930 kwam hij bij Opel, waar hij in 1942 tot directeur van de vrachtwagenfabriek werd benoemd. Na de Tweede Wereldoorlog werd hij in 1947 door de Britse bezettingsauto-



Heinrich Nordhoff

riteiten belast met de wederopbouw van de Volkswagenfabrieken. De fabrieken waren voor 60% verwoest.
Nordhoff liet aanvankelijk het model van de door Ferdinand Porsche in de dertiger jaren ontworpen Volkswagen ongewijzigd en bouwde de fabriek uit tot een van de grootste in Europa. In 1966 werden 1.650.487 auto's geproduceerd en in 1967 1.339.823. Hiervan werden ongeveer 450.000 geëxporteerd naar de VS.
In de fabrieken in Wolfsburg werken meer dan 40.000 mensen, in alle vestigingen samen meer dan 125.000 mensen.
Volkswagen heeft vestigingen o.m. in Brazilië, Mexico, Zuid-Afrika en Australië. In 1965 bedroeg de totale omzet 9.268 mln DM; in 1966 9.998 mln DM en in 1967 9.335 mln DM.

Met ingang van 1 mei werd tot opvolger van Nordhoff benoemd *Kurt Lotz* (55), voordien president-directeur van Brown-Boveri in Mannheim. *(NZZ* 18-4, 2-5, *NRC* 13-4)

ENGELAND

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Bij gemeenteraadsverkiezingen op 7 mei in Schotland, waarbij een derde van de zetels verkiesbaar was, heeft de Labourpartij zware verliezen geleden. De winst ging voornamelijk naar de Schotse nationalisten, die in de 309 kiesdistricten meer dan 100 zetels bezetten. Maar ook de Conservatieven gingen op sommige plaatsen aanmerkelijk vooruit. Glasgow, met een korte onderbreking meer dan 30 jaar een hecht Labourbolwerk, kreeg nu een Conservatieve meerderheid van 55 zetels. Labour behield 44 zetels en de Nationalisten nemen met 13 zetels een beslissende positie in. In het vroeger overwegend Labourgezinde Schotland heeft Labour nog slechts in 4 steden de meerderheid.

Deze verkiezingen bleken een voorbode van nog grotere verliezen voor Labour op 9 mei. Op deze dag werden in de 32 gemeenten van Groot-Londen en in de grote gemeenten van Engeland en Wales verkiezingen gehouden. In Groot-Londen werd over alle zetels gestemd en in de andere gemeenten over een derde. Van de nederlaag van Labour profiteerden vooral de Conservatieven. De Liberalen boekten vrijwel nergens grote winsten of verliezen. De enige gemeenten met meer dan 150.000 inwoners, die nu nog door Labour bestuurd worden, zijn Stoke-on-Trent, Swansea en Hull. Steden waar Labour een langdurige meerderheid bezat, zoals Sheffield (40 jaar) en Norwich (35 jaar) gingen verloren aan de Conservatieven.
Een beeld van de „landslide" ten gunste van de Conservatieven komt naar voren uit de onderstaande tabel van verkozen raadsleden:

	1966	1967	1968
Conservat.	1.139	1.165	2.047
Labour	1.216	816	470
Liberalen	160	149	148

(The Times 11-5)

De „swing" ten gunste van de Conservatieven in steden van meer dan 100.000 inwoners sinds 1964 is 20,1% en sinds 1967 6,9%. Voor steden met een inwonertal van 50.000-100.000 zijn deze cijfers resp. 19,5% en 7,5%.
De nederlaag in Groot-Londen is voor Labour nog ernstiger. Hier had Labour in 20 gemeenten de meerderheid en de Conservatieven in 12. Nu heeft Labour nog slechts 4 van de 32 raden de meerderheid. Het verloor in vele van de onaantastbaar geachte gemeenteraden in arbeidersgebieden de meerderheid aan de Conservatieven. Opvallend was de overwinning van de Conservatieven in Hackney in Eastend. In een gebied als Hillingdon wonnen de Conservatieven alle 60 zetels. Zij hadden in het overkoepelend lichaam, de Greater Council al de meerderheid sinds 1967 (pag. 315/2-1967). (The Times, NRC) (Vor. ber. pag. 251/2)

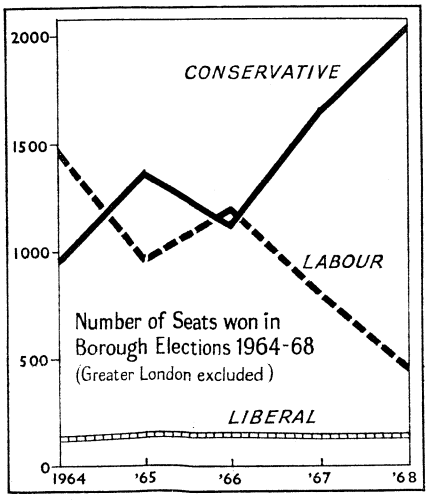

(The Times)

DECIMALE MUNTSTELSEL

Op 22 april is een begin gemaakt met de aanpassing van het bestaande Engelse muntstelsel aan de toekomstige invoering van het decimale muntstelsel in 1971. Op deze datum kwamen de eerste decimale munten in omloop. Het zijn twee munten; één van tien „new pence", en één van vijf „new pence". Deze munten hebben dezelfde waarde als de oude twee en één shillingstukken. *(The Times* 17-4, *NRC* 19-4)

(Vor. ber. pag. 317/1-1967)

HAROLD NICOLSON OVERLEDEN

Op 81-jarige leeftijd is op 1 mei *Harold Nicolson* overleden in zijn kasteel Sissinghurst in Kent. Nicolson was bekend als diplomaat, politicus, schrijver en journalist.

Harold George Nicholson werd geboren op 21 nov. 1886 in Teheran als zoon van de Engelse zaakgelastigde en bracht zijn jeugd door in Constantinopel, Boedapest, Sofia, Tanger, Madrid, St. Petersburg. Hij ontving zijn scholing o.m. in Oxford (Balliol College) en kwam in 1909 op het ministerie van buitenlandse zaken. Hierna werkte hij op de ambassades in Madrid en Constantinopel. Na zijn diensttijd in de Eerste Wereldoorlog was hij lid van de Engelse delegatie bij de Vredesconferentie in 1919. Hierover schreef hij één van zijn vele boeken: „Peacemaking, 1919" (1933). Daarna was hij werkzaam op het ministerie van buitenlandse zaken en op de ambassades van Teheran en Berlijn tot 1929. Toen nam hij ontslag bij de diplomatieke dienst en wijdde zich sindsdien aan journalistiek en het schrijven van boeken. Hij was columnist van de Evening Standard. Zijn publicistisch werk omvat vele gebieden. Hij schreef o.m. diplomatieke geschiedenis, biografieën, boekbesprekingen, belletrie en over literatuur. Van zijn publikaties noemen wij o.a.: „Paul Verlaine" (1921); „Sweet Waters" (1921); „Byron, The Last Journey" (1924); „Some People" (1927); „Life of Lord Carnock", zijn vader (1930); „Public Faces" (1933); „Politics in the Train" (1936); „Diplomacy" (1939); „Why Britain is at War" (1939); „The Congress of Vienna" (1946); „King George V" (1952); „The Evolution of Diplomatic Method" (1954); „Monarchy" (1962).
In 1931 begon hij actief deel te nemen aan het politieke leven in Engeland. Hij nam ontslag bij de Evening Standard om de redactie van het blad Action van Oswald Mosley te voeren. Hij was kandidaat voor de New Party van Mosley in 1931, maar verloor. Kort hierna verbrak hij zijn banden met Mosley. In 1935 werd hij gekozen als vertegenwoordiger van West-Leicester voor de National Labour party. Deze zetel behield hij tot 1945. Hij was parlementair secretaris van het ministerie van voorlichting van 1940 tot 1941. Van 1941 tot 1946 was hij gouverneur van de BBC. In 1948 verloor hij als kandidaat voor Labour in het kiesdistrict North Croydon. Hij heeft zich na deze nederlaag niet meer actief met politiek beziggehouden. Hij bezat eredoctoraten van de universiteiten van Athene, Grenoble, Dublin, Durham en Glasgow en talrijke binnen- en buitenlandse onderscheidingen. (Current Biogrphy mei 1967, The Times 2-5)

aan het hardhandig optreden van de politie tegen de studenten" (pag. 219/3). In zijn antwoord verklaarde Cyrankiewicz dat de vijf leden van de Znak-fractie zich met de interpellatie nagenoeg aan de zijde van de inspiratoren van de incidenten geschaard hadden. De politie, aldus de premier, had de plicht geen „antisocialistische" betogingen toe te laten en slechts geweld gebruikt waar dat nodig geweest was.

Ingaande op de beschuldigingen uit het buitenland als zou het antisemitisme in Polen op het ogenblik hoogtij vieren, verklaarde Cyrankiewicz dat Polen tegenover de joden een traditie van tolerantie had. De strijd tegen het zionisme is volgens de premier echter gegrond, omdat „een gelijktijdige loyaliteit tegenover het socialistische Polen en het imperialistische Israël niet mogelijk is." Hier moet een keus worden gedaan, hier moeten de vereiste consequenties worden getrokken. Degenen die deze consequenties in de vorm van emigratie wensen te trekken, zullen geen hindernissen in de weg worden gelegd. Wij laten ons niet meer met het verwijt van anti-semitisme onder druk zetten, nu wij tegen een zionisme — dat nu niet alleen militant is, maar probeert te zegevieren — en tegen diegenen strijden, die dit zionisme ondersteunen of ermee sympathiseren."

Na de rede van Cyrankiewicz heeft *Jerzy Zawieyski,* een vooraanstaand lid van de Znak-partij, zijn ontslag aangeboden als lid van de zeventien leden tellende staatsraad, uit protest tegen de aanvallen die tegen hem en zijn partij waren gelanceerd.

De studenten

Ondanks de officiële waarschuwingen tegen „illegale" bijeenkomsten verzamelden zich op 28 maart 2000 studenten van de universiteit van Warschau voor een demonstratie. Zij eisten o.a. het ongedaan maken van het ontslag van 6 professoren en de vrijlating van die studenten, die gedurende de ongeregeldheden van begin maart waren gearresteerd of gedwongen werden in het leger dienst te nemen. Voorts herhaalden de studenten hun eisen, die op 13 maart in de vorm van een resolutie bekend gemaakt waren (pag. 218/1). Volgens *Le Monde* (30-3) gaven de studenten de regering tot 22 april — de dag waarop de Paasvakantie eindigde — de kans de gevraagde hervormingen door te voeren.

Op 29 maart maakte de rector-magnificus bekend dat 34 studenten van de universiteit waren verwijderd en 11 tijdelijk weggestuurd, n.a.v. de illegale demonstratie. Voorts werd met goedkeuring van de minister van onderwijs besloten zeven faculteiten van de universiteit voor onbepaalde tijd te sluiten. Op 1 april werden de colleges aan de Technische Hogeschool van Warschau, die sinds de zitstakingen van 21-23 maart (pag. 219/3) waren gestaakt, hervat. Op 22 april, de datum die de studenten hadden genoemd als laatste dag waarop hervormingsplannen bekend zouden kunnen worden gemaakt, bleef alles rustig. Vrij algemeen werd aangenomen, dat studenten van het houden van nieuwe betogingen waren afgeschrikt, door de strenge sancties waarmee de regering had gedreigd. Op 10 mei werden enkele faculteiten van de universiteit van Warschau, die op 29 maart waren gesloten, heropend.

Op 16 mei maakte de regering een aantal maatregelen bekend, waardoor o.m. functionarissen van de communistische partij meer invloed zullen krijgen bij de selectie van studenten voor universiteiten en andere instellingen voor hoger onderwijs. De kans op toelating tot universiteiten voor kinderen van arbeiders en boeren zal groter worden. Er is bepaald dat 10% van het aantal beschikbare plaatsen voor het eerste jaar moet worden toegewezen aan kinderen uit dergelijke gezinnen en aan jongeren van wie de vader als onder-officier bij de politie dient of bij het leger in afgelegen garnizoenen.

Ontslagen

Het Warschause dagblad *Zycie Warszawi* maakte op 20 april bekend dat in de eerste drie maanden van 1968 meer dan 8000 personen uit de partij waren gestoten, terwijl kort daarvoor *Josef Kepa,* partijleider van het district Warschau, had meegedeeld dat sinds 8 maart in Warschau alleen reeds 97 personen uit de partij waren gezet, 80 hun functies hadden verloren, waarvan 14 met de rang van minister of vice-minister. Van de ontslagen leidinggevende personen, die in vele gevallen tevens uit de partij werden gezet, noemen wij o.a.:

Josef Kutin, plaatsvervangend minister van buitenlandse handel; Daniel Kac, voorzitter van het comité van staatsreserves; Stanislaw Neumark, directeur van het bureau in het ministerie van cultuur en kunst; Wilhelm Billig, regerings-gevolmachtigde voor zaken betreffende atoomenergie; Meller, chef van de afdeling voor communistische Aziatische landen; professor Adam Schaff een vooraanstaande joodse geleerde die lid is van het CC en ontslag heeft gevraagd als directeur van het Instituut van Filosofie en Sociologie van de Academie van Wetenschappen; de professoren Leon Tadeusz Blaszcyk en Pawel Korzel van de universiteit van Lodz wegens hun steun aan Israël; Josef Piatkowski, rector van de universiteit van Lodz; Stefan Zolkiewski, secretaris van de afdeling van sociale wetenschappen van de Academie van Wetenschappen; de atoomgeleerden Krysztof Zarnowiecki en Juliusz Dobrowolski; professor Jerzy Toeplitz, rector van de academie voor film en theater; Grzegorz Smolar, hoofdredacteur van het joodse dagblad Folksztyme; de procureur-generaal Ignacy Druski; Eleksander Ford, cineast en regisseur van een film, die meteen na de eerste voorstelling werd verboden; Stefan Stasznewski en Tadeusz Zabloedowski, redacteuren van de „Grote Hedendaagse Encyclopedie". Beide laatstgenoemden wordt verweten in de beschrijving van de jaren van de Tweede Wereldoorlog te weinig aandacht te hebben besteed aan het lijden van de Poolse bevolking en te veel de nadruk te hebben gelegd op het aantal joodse slachtoffers.

ROEMENIË

BEZOEKEN VAN MAURER EN MANESCU AAN ITALIË EN SCANDINAVIË

Van 22-25 januari hebben premier *Maurer* en de minister van buitenlandse zaken *Manescu* een bezoek aan Italië gebracht. Gedurende dit bezoek werden beide politici door paus *Paulus* in audiëntie ontvangen. Tussen Roemenië en Italië werd een culturele overeenkomst gesloten en een verdrag ondertekend over de samenwerking op het gebied van het toerisme en over de regeling van enkele nog openstaande financiële vragen.

Van 31 maart-5 april brachten premier Maurer en minister Manescu een bezoek aan Finland. Er werd een overeenkomst getekend, die het internationale transport over de weg tussen beide landen regelt. Ook werd overeenstemming bereikt over afschaffing van visa in het verkeer tussen beide landen.

Van 8 tot 12 april hielden beide ministers zich voor een bezoek aan Zweden in Stockholm op, waar eveneens een overeenkomst omtrent afschaffing van wederzijdse visa werd gesloten benevens een verdrag gesloten, dat de economische, industriële en technische samenwerking tussen beide landen moet bevorderen.

oost-europa

BULGARIJE

AKKOORD MET TURKIJE OVER EMIGRATIE BULGAARSE TURKEN

Premier *Todor Zjiwkow* en zijn Turkse ambtgenoot *Soleiman Demirel* hebben tijdens een bezoek van eerstgenoemde aan Turkije van 20-26 maart een akkoord ondertekend waarbij de vrijwillige emigratie van Bulgaarse onderdanen van Turkse afkomst naar Turkije wordt geregeld. Er bevinden zich in Bulgarije ongeveer één miljoen personen met een dergelijke status. Tot 1952 heeft een belangrijk deel naar Turkije kunnen emigreren, totdat in dat jaar de grens tussen beide landen werd gesloten. Het nu ondertekende akkoord maakt de emigratie van personen, die familie hebben onder de vóór 1952 naar Turkije geëmigreerde Bulgaren van Turkse afstamming, mogelijk. Geschat wordt dat ongeveer 30.000 personen van het akkoord zullen profiteren. (*Le Monde* 29-3)

(Vor. ber. pag. 203/1)

POLEN

ONTSLAGEN EN BENOEMINGEN. SPYCHALSKI PRESIDENT. AANVAL OP ZNAK-GROEP. DE STUDENTEN

De binnenlandse ontwikkelingen sinds ons laatste overzicht (pag. 217 e.v.) hebben een voortzetting te zien gegeven van de zuiveringscampagne onder partij- en regeringsfunctionarissen en onder de intelligentsia. Opnieuw was bij de ontslagen een naar verhouding groot aantal joden betrokken. De meest opzienbare wijziging was de vervanging van president *Ochab* door maarschalk *Spychalski*, tot dan minister van defensie.

Na afloop van de zitting van het parlement van 9-11 april trokken waarnemers als voorlopige conclusie, dat de partizanen (zie o.m. pag. 220/1) o.l.v. gen. *Mieczyslaw Moczar*, weliswaar aan invloed gewonnen hadden, maar er niet in geslaagd waren leidende figuren die een gematigder koers voorstaan, zoals partijleider *Gomoelka* en premier *Cyrankiewicz*, uit hun machtsposities te verdrijven.

Ochab afgetreden

Op 8 april bood president *Edward Ochab* het parlement zijn ontslag aan.

„Aangezien mijn gezondheidstoestand verslechterd is en ik daardoor in belangrijke mate gehinderd word in de uitoefening van mijn ambtsplichten als president van de staatsraad van de volksrepubliek Polen, verzoek ik dit hoge huis, mij van mijn functie te ontheffen", aldus de ontslagaanvrage van Ochab.

Het parlement, dat van 9-11 april bijeenkwam, willigde zijn verzoek op 10 april in. Op 11 april koos het de minister van oorlog, maarschalk Marian Spychalski, eenstemmig tot zijn opvolger.

Algemeen werd aangenomen dat de slechte gezondheidstoestand van Ochab aanleiding was om de politieke motieven achter zijn heengaan naar de achtergrond te dringen. Het was een publiek geheim dat de afgetreden president zich steeds minder kon verenigen met de terugkeer naar repressieve maatregelen en het anti-semitisme dat sinds de vijfdaagse oorlog in juni 1967 onder dekking van het officiële anti-zionisme steeds duidelijker vormen aannam. Ochab, die een joodse vrouw heeft, schijnt zich o.m. verzet te hebben tegen de uitspraak van partijleider Gomoelka, die op 19 juni 1967 (pag. 588/1-1967) met een toespeling op de in Polen wonende joden had verklaard, geen vijfde colonne in zijn land te wensen. Volgens Le Monde (10-4) had Ochab reeds destijds willen aftreden omdat hij zich niet kon verenigen met de Midden-Oosten-politiek van de regering, maar voldeed hij aan het verzoek van de partij om voorlopig nog aan te blijven.

Andere benoemingen

Op 11 april keurde het parlement nog de volgende benoemingen goed: gen. *Wojcieck Jaruzelski* tot minister van defensie als opvolger van maarschalk Spychalski; *Tadeusz Kunicki* tot minister van de lichte industrie i.p.v. *Eugeniusz Stawinski; Stanislaw Gucwa* als minister van voedselvoorziening als opvolger van *Feliks Pisula*. Tenslotte werd het ontslag van *Mieczyslaw Lesz*, plaatsvervangend voorzitter van het staatscomité van wetenschap en technologie en minister zonder portefeuille, goedgekeurd.

Tot staf-chef van het leger als opvolger van gen. Jaruzelski, is gen. *Boleslaw Chocha* benoemd. De commandant van het Silezisch militaire district, gen. *Eugeniusz Molczyka* is benoemd tot eerste plaatsvervangende chef van de generale staf.

Op 16 mei maakte het persagentschap *PAP* bekend dat brig.-gen. *Tadeusz Pietrzak* was benoemd tot onder-minister van binnenlandse zaken. Pietrzak geldt als aanhanger van de minister van binnenlandse zaken, Moczar.

Aanval op Znak-groep

Gedurende de zitting van het parlement hield premier Cyrankiewicz een rede die gericht was tegen de enige oppositie-groepering in het parlement — de vijf man tellende katholieke Znak-groep — die in een interpellatie de regering o.a. had gevraagd wat zij van plan was te doen om „een einde te maken



Marian Spychalski werd in 1906 als zoon van een treinmachinist in Lodz geboren. Hij studeerde aan het Technisch Instituut van Warschau (de tegenwoordige Polytechnische school), en verkreeg daar, na een gespecialiseerde studie, een academische graad in de architectuur. Als een van de belangrijkste Poolse architecten, werd hij in 1937 benoemd tot hoofd van de afdeling stadsplanning van de gemeenteraad van Warschau, in welke functie hij een ontwikkelingsplan voor Warschau opstelde, dat de Grand Prix van de internationale tentoonstelling, die dat jaar in Parijs werd gehouden, behaalde.

Als lid van de vooroorlogse communistische partij voerde hij tijdens de Nazi-bezetting ondergrondse acties. Bij de oprichting werd hij lid van de Poolse Arbeiderspartij en in 1944 werd hij tot kolonel bevorderd en benoemd in de generale staf van het Poolse leger dat in de Sowjet-Unie was gevormd. Enige maanden later werd hij bevorderd tot generaal en benoemd tot Chef van de Generale Staf van het Poolse leger; in sept. 1944 volgde zijn benoeming tot burgemeester van het bevrijde Warschau. In 1945 werd hij eerste vice-minister van defensie. Tegelijkertijd met het ontslag van partijleider Gomoelka in 1949 werd ook Spychalski van al zijn partijfuncties ontheven en gevangen gezet op beschuldiging van het toelaten van de infiltratie in het Poolse leger van „Anglo-Amerikaanse agenten" en „reactionaire generaals". Na de terugkeer van Gomoelka als partijsecretaris in 1956 werd ook Spychalski gerehabiliteerd en benoemd tot minister van defensie, een post die hij sindsdien zonder onderbreking heeft vervuld. Spychalski is sinds 1959 lid van het Politiek Bureau van de communistische partij.

latijns-amerika

BERMUDA

ONGEREGELDHEDEN. VERKIEZINGEN

Op 25 april en de daaropvolgende dagen is Hamilton, de hoofdstad, het toneel van ernstige ongeregeldheden geweest. Op 27 april kondigde de gouverneur, Lord *Martonmere,* de noodtoestand af. Tevens werd een uitgaansverbod ingesteld en arriveerden uit Engeland troepen om de orde te herstellen. De ongeregeldheden, waarbij geen slachtoffers zijn gevallen, werden in verband gebracht met de verkiezingen van 23 mei, de eerste algemene verkiezingen in deze Britse kolonie met autonomie. Tot dusver is de regering van Bermuda beheerst geweest door de overwegend blanke United Bermuda Party (van de 50.000 inwoners zijn ongeveer twee-derden zwart). Deze partij ziet zich gesteld tegenover de door negers gecontroleerde Progressive Labour Party. Eerstgenoemde partij is tegenstander, laatstgenoemde partij voorstander van beperking van de immigratie van Britten.
Bij de verkiezingen wist de United Bermuda Party zich te handhaven. Zij veroverde 30 van de 40 zetels. De Progressive Labour Party kreeg 10 zetels. Onder de 30 afgevaardigden van de UBP zijn zeven negers; onder de 10 van de PLP negen. *(The Times)*

(Vor. ber. pag. 191/3-1967)

CHILI

PARLEMENTAIRE IMPASSE BEËINDIGD

Dankzij de stemmen van de communistische partij en de onthouding van de conservatieve „nationalisten" is een vijf maanden durende parlementaire impasse voorlopig ten einde gekomen op 3 april, toen de senaat met 21 tegen 17 stemmen bij 6 onthoudingen zijn goedkeuring hechtte aan een wet op de aanpassing der lonen. Uitvoering van de thans aangenomen versie van de wet waarvan de behandeling in de volksvertegenwoordiging tweemaal het ontslag van de minister van financiën teweegbracht (op 15 februari dat van *Sergio Molina* en op 15 maart van *Raúl Saez),* zal het land 1 mrd escudo kosten. De oorspronkelijke versie voorzag in december 1967 in uitgaven ter hoogte van 400 mln escudo. Stakingen van leraren en van postbeambten alsmede algemene politieke onlust begeleiden de parlementaire behandeling. Op het hoogtepunt van de crisis, die onder het publiek groot onbehagen verwekte, deden begin mei geruchten over een militaire staatsgreep de omloop. Onder de officieren bestond grote ontevredenheid over hun in verhouding tot de leraren lage salariëring. Tenslotte werd een uitweg gevonden in onderhandelingen tussen de christen-democraten en de communisten. Volgens waarnemers is hierdoor het voortbestaan van het volksfront (FRAP) tussen de Cubagezinde socialisten en de Moskougezinde communisten in gevaar gekomen.
De persoonlijke positie van president *Eduardo Frei Montalva* bleef ongeschokt. De president stelde zich nog sterker door promotie van een aantal hoge militairen, die loyaal staan tegenover hemzelf en de grondwet, en door de vervanging op 2 mei van de burger *Juan de Dios Carmona* door de generaal b.d. *Tulio Marambio* als minister van defensie, de zevende gedeeltelijke kabinetswisseling onder Frei. De hoge kosten van de uitvoering van de thans aangenomen wet betekenen een gedeeltelijke mislukking van een bezuinigingsprogramma, dat op aanbevelingen van het IMF ondermeer gericht was op beperking van de particuliere consumptie. Sinds president Frei met zijn Christen-Democratische Partij in 1964 aan de macht kwam, is hij er niet in geslaagd de inflatie te beteugelen. De overheidsuitgaven stegen aanzienlijk (o.m. door de verbetering van het onderwijs en de landhervorming). In de oorspronkelijke versie van de wet was een gedwongen spaarregeling opgenomen. Dit betekende een herformulering van eerdere spaarplannen, die in november 1967 (pag. 777/3-1967) en februari 1968 (pag. 158/3-1968) oorzaak waren van kabinetswijzigingen. De inflatie bedroeg in de eerste 4 maanden van 1968 12,9%, in dezelfde periode werd de Chileense escudo 5 maal gedevalueerd.

(Vor. ber. pag. 158/3)

EL SALVADOR

KABINETSWIJZIGING

President *Fidel Sanchez Hernandez* heeft het ontslag aanvaard van vier leden van zijn kabinet, onder wie de minister van binnenlandse zaken, *Francisco Armando Arias.* De nieuwe ministers zijn: *Ricardo Arbizu Bosque* (economie), *Humberto Guillermo Cuestas* (binnenlandse zaken), *Salvador Infante Diaz* (gezondheid) en *Francisco Pena Trejo* (justitie). *(Reuter)*

GUATEMALA

LEIDER MANO VERMOORD

Op 19 april is in Guatemala-Stad de 43-jarige *Raúl Lorenzana* vermoord, vermoedelijk door linkse guerilleros. Lorenzana was chef van de door hem opgerichte rechtsradicale terreurorganisatie Mano (Movimiento de Acción Nacionalista Organizado). Deze organisatie was, naar Lorenzana zelf heeft toegegeven, verantwoordelijk voor de ontvoering op 16 maart van de aartsbisschop van Guatemala, mgr. *Casariego* (pag. 255/1). De aartsbisschop was op 20 april vrijgelaten. Op 23 april trok de aartsbisschop zich in retraite terug in New Orleans (VS).

(Vor. ber. pag. 255/1)

HAÏTI

INVASIEPOGING

Een B-25-bommenwerper van onbekende herkomst heeft op 20 mei vier bommen afgeworpen boven de hoofdstad Port-au-Prince. De aanval was volgens de Haïtiaanse ambassadeur in Washington *Arthur Bonhomme,* gericht op het militaire vliegveld en het presidentiële paleis. Er zouden enkele doden en gewonden zijn gevallen, onder wie twee militaire adjudanten van president *Duvalier,* van wie enige privé-vertrekken werden verwoest.
Ongeveer tezelfdertijd werden door twee, eveneens ongeïdentificeerde vliegtuigen ong. 35 personen aan land gezet nabij de noordelijke stad Cap-Haïtien. Deze invasie liep, aldus de president tijdens een telefonische persconferentie met Amerikaanse journalisten, uit op een volledige mislukking. De invasie is volgens Duvalier georganiseerd door Haïtiaanse ballingen in de VS.
De Haïtiaanse zaakgelastigde in de VN, Raoul Siclait, vroeg om een spoedzitting van de Veiligheidsraad om sancties voor te bereiden tegen de indringers. Siclait noemde geen namen van landen die schuldig zouden zijn. Haïti heeft in een nota aan de Raad van de Organisatie van Amerikaanse Staten tegen de invasiepogingen geprotesteerd.
De Veiligheidsraad besprak de kwestie op 27 mei. Volgens ambas-

sadeur Bonhomme waren de meeste deelnemers aan de invasie afkomstig uit de VS of van de Bahama Eilanden. Inmiddels was duidelijk geworden, dat een twintigtal leden van de invasiegroep nog actief was op Haïti. Volgens sommige berichten zouden grotere groepen opstandelingen gevechten geleverd hebben met het leger *(Le Monde* 29-5). Een aantal geestelijken in Cap-Haïtien werd gearresteerd wegens steun aan leden van de invasiegroep. De volksvertegenwoordiging verleende de president op 27 mei blanco volmachten om onder de huidige omstandigheden naar eigen goeddunken te kunnen handelen. *(Reuter)*

(Vor. ber. pag. 537/1-1967)

PANAMA

UITSLAG VERKIEZINGEN BETWIST

Na de uitspraak van het Hoogste Gerechtshof dat *Marco Aurelio Robles* Panama's wettige president is (pag. 256/3), is de door de Assemblee als president aangewezen *Max Delvalle* geleidelijk van het toneel verdwenen.

Robles, zelf niet herkiesbaar, pousseerde met het oog op de verkiezingen van 12 mei zijn vroegere minister van financiën, *David Samudio,* als regeringskandidaat voor het presidentschap. Samudio, gematigd lid van de liberaal-getinte Volksalliantie, legde in zijn campagne o.m. nadruk op verzwaring van de fiscale lasten voor de rijksten en voortzetting van de onder Robles op bescheiden schaal begonnen verbetering van de infra-structuur.

Tegenover Samudio wierp zich als presidentskandidaat *Arnulfo Arias* op. Arias, die in 1941 en in 1951 als president door de Nationale Garde werd afgezet, is leider van de Nationale Unie van vijf oppositiepartijen. Hij zegde het electoraat o.m. het ontslag van de leider van de Nationale Garde, gen. *Vallarino,* en andere garde-officieren toe. Arias' aanhang is het grootst onder de bevolking van de stad Panama. De ambtstermijn van de nieuwe president vangt aan op 1 okt. 1968.

Na de verkiezingen van 12 mei (voor president, twee vice-presidenten en alle 42 zetels in de Assemblee) laaide de onderlinge strijd weer op, toen duidelijk werd dat de uitslagen niet, zoals was toegezegd, gepubliceerd zouden worden. Het kwam tot ongeregeldheden die twee doden eisten. Beide groepen beschouwden hun kandidaat als overwinnaar en beschuldigden de ander van fraude. Volgens *The Economist* besloot de leider van de Nationale Garde, gen. Vallarino, tenslotte de uitslag van de verkiezingen te eerbiedigen. Op 29 mei berichtte *DPA* dat het verkiezingsbureau Arias tot overwinnaar had verklaard. Zeventig procent van de stemmen was toen gesteld.

(Vor. ber. pag. 255/3)



Aanhangers van de presidentskandidaat van de oppositie, Arnulfo Arias, maken op het hoogtepunt van de crisis het „V"-teken in de overtuiging dat Arias de verkiezingsstrijd heeft gewonnen.

zuidoost-azië en verre oosten

ZOAVO

MINISTERRAAD

De ministerraad van de Zuidoost-Aziatische Verdragsorganisatie (ZOAVO) heeft in een communiqué, dat werd uitgegeven na afloop van zijn jaarlijkse conferentie, die op 2 en 3 april in Wellington is gehouden, steun uitgesproken aan het besluit van president *Johnson* om de bombardementen op Noord-Vietnam te beperken (pag. 239/1). De ministerraad noemde deze stap een belangrijke gelegenheid voor het openen van vredesonderhandelingen. De ministers spraken de hoop uit dat Noord-Vietnam spoedig op het Amerikaanse initiatief zou reageren en, dat het zal komen tot „wederzijdse vermindering van de oorlogsinspanning, spoedige en productieve onderhandelingen en een rechtvaardige en blijvende vrede".

Volgens de ministerraad hebben de communisten in vele vrije landen in Zuidoost-Azië hun agressie in verscheidene vormen opgevoerd en wordt hun streven aangemoedigd door China. „De communistische agressie mag niet slagen", aldus de raad, die voorts van mening is dat de afloop van de strijd in Zuidoost-Azië diepgaande gevolgen zal hebben in de hele wereld.

Over het besluit van Engeland, om zijn strijdkrachten tegen 1971 uit Zuidoost-Azië terug te trekken, werd gezegd dat de raad de consequenties van deze stap had besproken en tevreden is met de toezegging dat Engeland „door middel van het lidmaatschap van de ZOAVO en andere manieren zal blijven bijdragen in de vooruitgang, stabiliteit en veiligheid van Zuidoost-Azië."

De secretaris-generaal van de verdragsorganisatie, de Filippijnse generaal *Jesus Vargas,* is benoemd voor een tweede ambtstermijn van drie jaar.

Frankrijk woonde de bijeenkomst niet bij, terwijl Pakistan, dat slechts een waarnemer had gezonden, het communiqué evenmin heeft ondertekend. *(Reuter)*

INDONESIË

SOEHARTO PRESIDENT TOT 1973

Het Voorlopig Raadgevend Volkscongres, het hoogste gezagsorgaan in Indonesië, heeft op 27 maart de



President Soeharto

waarnemend president, generaal *Soeharto,* unaniem benoemd tot volledig president voor een termijn van vijf jaar. Het bepaalde verder dat de algemene verkiezingen tot uiterlijk juli 1971 zullen worden uitgesteld en dat in 1973 een gekozen Congres bijeen zal komen om een nieuwe president te kiezen.

De volmachten, die Soeharto in 1966 werden verleend voor het handhaven van de orde, worden beperkt tot het optreden tegen het communisme en ieder die de staat, de grondwet of de pantja sila (de staatsideologie) ondermijnt. Bovendien moet de president over de uitoefening van deze volmachten aan het parlement verantwoording afleggen.

Het congres besloot dat vóór 5 juli een nieuw kabinet moet worden gevormd, dat een mandaat voor vijf jaar zal krijgen.

De besluiten van het congres betekenen een compromis. Sommige groepen waren voor een kortere verlenging van Soeharto's ambtstermijn. Naar verluidt zou Soeharto een uitstel van de verkiezingen met vijf jaar hebben gewenst. Aan de vooravond van de zitting van het congres hebben actiefronten van studenten en scholieren gedemonstreerd tegen de naar hun mening toenemende macht van Soeharto en een langdurig uitstel der verkiezingen. (Deze hadden volgens een eerder besluit van het Volkscongres in 1968 moeten worden gehouden. Het parlement was er echter niet in geslaagd overeenstemming te bereiken over de kieswet.)

Het Raadgevend Volkscongres, welks vijfde plenaire zitting op 21 maart begon, is er niet in geslaagd overeenstemming te bereiken over de grondslagen van de staatspolitiek. (Volgens de grondwet bepaalt het congres de algemene lijnen van de politiek.) Op de agenda van het congres stond verder het vijfjarenplan, waarvan de uitvoering in 1969 moet beginnen. *(Reuter, ANP)*

SOEHARTO IN JAPAN

President *Soeharto* heeft van 28 maart-1 april een officieel bezoek gebracht aan Japan. Hoofddoel van dit bezoek — de eerste officiële reis van Soeharto naar het buitenland sinds hij aan de macht kwam — was een definitieve toezegging te verkrijgen over de Japanse financiële steun aan Indonesië voor 1968. Volgens persberichten zou president Soeharto de Japanse regering om hulp ter grootte van $ 100 mln hebben verzocht (een derde van het door de intergouvernementele groep van donorlanden van Indonesië voor 1968 nodig geachte bedrag ad $ 325 mln). Japan zou echter op het ogenblik slechts $ 60 mln willen verstrekken. Over het resultaat der besprekingen is niets bekend gemaakt. De besprekingen over de kredieten zullen op ministerieel niveau worden voortgezet.

In aansluiting aan zijn bezoek aan Japan heeft president Soeharto een officieel bezoek aan Cambodja gebracht.

KOREA (Z.)

VERKOELING BETREKKINGEN MET VS

De behandeling door de VS van de Pueblo-affaire (pag. 81 e.v.) heeft geleid tot ontstemming aan Zuidkoreaanse zijde. Deze sproot voort uit het feit dat Zuid-Korea niet was vertegenwoordigd bij de geheime besprekingen over deze kwestie tussen de VS en Noord-Korea, terwijl de VS volgens Zuid-Korea meer aandacht zouden hebben voor het vrijlaten van de Pueblo en zijn bemanning dan voor de Noordkoreaanse infiltraties.

Op 6 febr. protesteerde premier *Tsjoeng Il Kwon* bij de Amerikaanse ambassadeur en de Amerikaanse commandant in Zuid-Korea tegen de onderhandelingen in Panmoenjon. Hij waarschuwde tegen concessies aan Noord-Korea en eiste dat de VS krachtig zouden protesteren tegen de Noordkoreaanse overval in Seoel tegen president *Park* en maatregelen zouden nemen om nieuwe infiltraties te voorkomen. Hij waarschuwde dat Zuid-Korea eenzijdige militaire acties tegen Noord-Korea zou kunnen ondernemen als Washington op dit punt geen garanties gaf.

Het Zuidkoreaanse parlement nam op 6 febr. eenstemmig een resolutie aan waarin het zijn „nationale toorn" over de onderhandelingen tot uiting bracht. De resolutie verklaarde dat Zuid-Korea zo nodig alleen militaire represailles tegen Noord-Korea in geval van nieuwe „provocaties" moest nemen en eiste een versterking van de defensie en herziening van het Amerikaans-Koreaanse defensiepact. Ook kwam het tot anti-Amerikaanse demonstraties.

President *Johnson* van de VS verzocht op 8 febr. het Congres met spoed een extra-bedrag van $ 100 mln beschikbaar te stellen voor militaire hulp aan Zuid-Korea. In een brief aan president *Park* verzekerde Johnson dat de VS Zuid-Korea tegen elke bedreiging van Noord-Korea zouden blijven steunen.

Van 12-15 febr. voerde de speciale afgezant van president Johnson, de vroegere onderminister van defensie *Cyrus Vance,* in Seoel besprekingen met de Zuidkoreaanse regering.

Volgens de *Frankfurter Allgemeine* (14-2) zou president Park daarbij hebben geëist: 1) herziening van het defensieverdrag van 1953, in die zin dat de VS onmiddellijk en automatisch reageren op elke Noordkoreaanse provocatie (volgens het verdrag zullen beide partijen zich „in overeenstemming met de constitutionele procedure" — d.w.z. na goedkeuring door het Congres — tegen een aanval teweer stellen); 2) het stellen van de Zuidkoreaanse strijdkrachten, die nu de facto onder Amerikaans opperbevel staan, onder Zuidkoreaans commando; 3) Amerikaanse hup voor de oprichting van een eigen bewapeningsindustrie en bewapening van de 2,5 mln reservisten.

Blijkens het na afloop uitgegeven gezamenlijk communiqué hebben de besprekingen een compromis opgeleverd. Verklaard werd dat beide landen hebben besloten direct te zullen overleggen welke maatregelen krachtens het bestaande defensieverdrag moeten worden genomen, wanneer de Noordkoreaanse „agressie" tegen Zuid-Korea zou voortdu-

ren. Een melding wordt gemaakt van herziening van het defensieverdrag en van de Zuidkoreaanse wens van een schriftelijke Amerikaanse garantie voor een onmiddellijk gezamenlijk optreden tegen toekomstige Noordkoreaanse „provocaties". Wel zullen de ministers van defensie jaarlijks bijeen komen om defensie- en veiligheidskwesties te bespreken. Ook wordt melding gemaakt van maatregelen om de Zuidkoreaanse en Amerikaanse strijdkrachten te versterken.
Inmiddels heeft Zuid-Korea de diensttijd met een half jaar verlengd tot 36 maanden in het leger en 42 bij luchtmacht en marine.
De Zuidkoreaanse minister van buitenlandse zaken verklaarde na de besprekingen van Vance dat zijn regering geen bezwaar heeft tegen het voortzetten van de besprekingen in Panmoenjom teneinde de bemanning van de Pueblo vrij te krijgen.

SINGAPORE

ALGEMENE VERKIEZINGEN

Bij de parlementsverkiezingen op 13 april heeft de regerende Volksactiepartij van premier *Lee Kuan Yew* een volledige overwinning behaald. Zij veroverde alle 7 zetels die op het spel stonden en voorheen werden bezet door 5 onafhankelijke kandidaten en 2 van de Labour Partij. Bij de kandidaatstelling op 14 febr. waren de Volksactiepartij reeds 51 van de 58 zetels toegevallen, omdat slechts in 7 kiesdistricten tegenkandidaten waren opgesteld.
Het uiterst-linkse Socialistische Front (Barisan Socialis), de grootste oppositiegroep, heeft de verkiezingen geboycot, omdat een aantal politici van het front in arrest is.
Het mandaat van de regering liep tot sept. 1968, maar de regering had vervroegde verkiezingen uitgeschreven in verband met de problemen voortvloeiende uit de terugtrekking van de Britse troepen uit het Verre Oosten voor 1971 *(Reuter)*.

REGERINGSWIJZIGING

Op 15 april is de regering van premier *Lee Kuan Yew* licht gewijzigd. De minister van buitenlandse zaken, *S. Rajaratnam,* wordt tevens minister van arbeid. De post van vice-premier is afgeschaft. De aftredende vice-premier, *Toh Chin Chye,* krijgt de nieuwe portefeuille van wetenschap en techniek. *(AFP/Reuter)*

THAILAND

DE AMERIKAANSE STRIJDKRACHTEN IN THAILAND

De Amerikaanse ambassadeur in Thailand, *Leonard Unger,* heeft op 18 jan. meegedeeld, dat de Amerikaanse strijdkrachten in Thailand op het ogenblik 43.000 man omvatten, 8000 meer dan een jaar tevoren. Daarvan behoren 33.000 man tot de luchtmacht. Deze zijn gestationeerd op 6 bases, vanwaar 80% van de luchtaanvallen op Noord-Vietnam wordt uitgevoerd. De overige 10.000 behoren tot de logistieke eenheden van de luchtmacht (7000) en het militaire bijstandskorps (3000). Er zijn verder 350 „groene baretten", die speciale eenheden van Thailand opleiden voor de bestrijding van guerrillastrijders.
De Amerikaanse „groene baretten" zouden niet deelnemen aan de operaties; de VS leveren wel materieel, w.o. helikopters, voor de strijd tegen de opstandelingen. *(AFP)*
De persbureaus *Associated Press* en *AFP* berichtten begin dec. 1967 dat de Amerikaanse luchtmacht thans ook infiltratieroutes in Thailand bombardeert. *(Le Monde* 8-12)

VS LEVEREN HAWK RAKETTEN. UITBREIDING TROEPEN IN VIETNAM

De VS zullen Thailand een batterij Hawk-luchtdoelraketten leveren, zo is op 10 jan. te Washington meegedeeld. De wapens (18 tot 36 stuks) zijn bestemd voor de verdediging van de hoofdstad Bangkok; een aantal kan eveneens dienen ter verdediging van de luchtmachtbases. De raketten zullen gratis worden geleverd. Met gratis Amerikaanse militaire bijstand aan Thailand is in 1967 een bedrag gemoeid geweest van $ 60 mln, terwijl dat land in de loop van de laatste drie jaar voor $ 300 mln aan andere militaire en economische steun van de VS heeft ontvangen. *(AFP)*
De regering van Thailand heeft besloten het aantal troepen in Zuid-Vietnam dit jaar uit te breiden van 3000 tot 13.000 man.

TOENEMENDE GUERRILLA-ACTIVITEIT

Mededelingen van de regering van Thailand wijzen op toenemende activiteit van guerrillastrijders in de laatste maanden. Behalve in het N.O. deel van het land, waar het Thailandse leger sinds 1965 verwikkeld is in een guerrilla-oorlog die is ontketend door het door Peking gesteunde Thaise Patriottische Front (pag. 253/2-1965), en in het uiterste Zuiden, waar uit Maleisië verdreven Chinese communistische guerrilla's actief zijn, zijn thans ook in andere delen van het land moeilijkheden ontstaan.
Sinds sept. 1967 werd aan de Birmaanse grens op het schiereiland Kra een 15-tal politiemannen in een hinderlaag vermoord.
Op 1 dec. werd in vijf provincies in centraal Thailand de staat van beleg afgekondigd i.v.m. toenemende guerrilla-activiteit.
Op 27 dec. verklaarde de Thailandse minister van binnenlandse zaken, generaal *Praphas Charusathien,* dat ongeveer 1800 in Noord-Vietnam opgeleide guerrilla-strijders actief waren in de noordelijke provincie Nam aan de grens met Laos (kaart pag. 176/1/2). Dit bergachtige oerwoud-gebied wordt bewoond door Meo-stammen, die traditioneel in een vijandige verhouding tot het centraal gezag staan.
Thailand heeft de Laotiaanse procommunistische Pathet Lao-beweging en Noord-Vietnam beschuldigd van steun aan guerrilla's. Premier *Thanom Kittikachorn* verklaarde op 9 okt. 1967 dat helikopters van Sowjetrussische makelij in N.O. Thailand landingen maakten om versterkingen en voorraden voor de daar opererende opstandelingen aan te voeren.
De Thailandse premier verklaarde op 5 febr. dat de regeringstroepen sinds dec. 1966 251 guerrillastrijders hebben gedood, terwijl 2308 werden gevangen genomen en 2135 zich hadden overgegeven. De verliezen der regeringstroepen worden op 300 man geschat.

teksten

VERKLARING VAN TEHERAN

Hieronder volgt in vertaling de volledige tekst van de Verklaring van Teheran (zie pag. 356/1):

De Internationale Conferentie over de Rechten van de Mens,

Bijeengekomen te Teheran van 22 april tot 13 mei 1968 om de vooruitgang na te gaan die is gemaakt in de twintig jaren sedert de aanvaarding van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en om een programma te formuleren voor de toekomst;
Overwegende de problemen met betrekking tot de activiteiten van de Verenigde Naties voor de bevordering en aanmoediging van eerbied voor mensenrechten en fundamentele vrijheden;
Gedachtig de door de conferentie aangenomen resoluties;

Opmerkende dat de viering van het Internationale Jaar voor de Rechten van de Mens plaats vindt in een tijd waarin de wereld een proces ondergaat van verandering zonder precedent;
Opmerkzaam op de nieuwe mogelijkheden die geboden worden door de snelle vooruitgang van wetenschap en technologie;
In de overtuiging dat, in een tijdperk waarin in vele delen van de wereld conflict en geweld de boventoon voeren, het feit van de onderlinge afhankelijkheid van de mens en de noodzaak voor menselijke solidariteit duidelijker zijn dan ooit tevoren;
Erkennend dat vrede het universele streven van de mensheid is en dat vrede en gerechtigheid onmisbaar zijn voor de volledige verwerkelijking van mensenrechten en fundamentele vrijheden;

Verklaart plechtig dat:

1. Het is een gebiedende eis dat de leden van de internationale gemeenschap hun ernstige verplichtingen vervullen om eerbied te bevorderen en aan te moedigen voor mensenrechten en fundamentele vrijheden voor allen zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuigingen;

2. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens stelt een gemeenschappelijke opvatting van de volken van de wereld vast aangaande de onvervreemdbare en onschendbare rechten van alle leden van het menselijk geslacht en vormt een verplichting voor de leden van de internationale gemeenschap;

3. De Internationale Covenant inzake Burgerlijke en Politieke Rechten 1), de Internationale Covenant inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten 2), de Verklaring inzake Verlening van Onafhankelijkheid aan Koloniale Landen en Volken 3), de Internationale Conventie inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie 4), zowel als andere conventies en verklaringen op het terrein van de mensenrechten aangenomen onder de auspiciën van de Verenigde Naties, de gespecialiseerde organisaties en de regionale inter-gouvernementale organisaties, hebben nieuwe standaarden en verplichtingen geschapen waaraan Staten zich dienen te houden;

4. Sedert de aanvaarding van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties is belangrijke vooruitgang gemaakt bij het definiëren van standaarden voor het bezit en de bescherming van mensenrechten en fundamentele vrijheden;

5. De voornaamste doelstelling van de Verenigde Naties op het gebied van de mensenrechten is te bereiken dat ieder individu maximale vrijheid en waardigheid verkrijgt. Voor de verwerkelijking van deze doelstelling behoren de wetten van elk land aan ieder individu ongeacht zijn ras, taal, godsdienstige of politieke overtuiging, vrijheid van meningsuiting, van informatie, van geweten en van godsdienst te schenken, zowel als het recht om deel te nemen aan het politieke, economische, culturele en sociale leven van zijn land;

6. Staten behoren opnieuw hun vastbeslotenheid te bevestigen om de beginselen die zijn vastgelegd in het Handvest van de Verenigde Naties en in andere internationale instrumenten betreffende mensenrechten en fundamentele vrijheden, doelmatig ten uitvoer te leggen;

7. Grove schendingen van mensenrechten onder de weerzinwekkende apartheidspolitiek is een zaak van de meest ernstige zorg van de internationale gemeenschap. Deze apartheidspolitiek, veroordeeld als een misdaad tegen de mensheid, blijft de internationale vrede en veiligheid ernstig verstoren. Het is daarom een gebiedende eis voor de internationale gemeenschap om alle mogelijke middelen te gebruiken om dit kwaad uit te roeien. De strijd tegen de apartheid wordt als gewettigd erkend;

8. De volken van de wereld moeten volledig bewust gemaakt worden van de gevaren van rassendiscriminatie en moeten zich verenigen in de strijd tegen deze gevaren. De uitvoering van dit beginsel van non-discriminatie, belichaamd in het Handvest van de Verenigde Naties, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, en andere internationale instrumenten op het terrein van de mensenrechten, vormt een zeer dringende taak van de mensheid, zowel op het internationale als op het nationale vlak. Alle ideologieën gebaseerd op rassensuperioriteit en onverdraagzaamheid moeten veroordeeld en bestreden worden;

9. Acht jaren na de Verklaring van de Algemene Vergadering inzake de Verlening van Onafhankelijkheid aan Koloniale Landen en Volken blijven de problemen van het kolonialisme de internationale gemeenschap zorg baren. Het is een dringende aangelegenheid dat alle Lidstaten horen samen te werken met de geëigende organen van de Verenigde Naties opdat doelmatige maatregelen genomen worden om te verzekeren dat de Verklaring volledig wordt uitgevoerd;

10. Schendingen van de Rechten van de Mens op grote schaal, voortkomend uit agressie of enig gewapend conflict met hun tragische gevolgen, en uitlopend op onnoemlijke menselijke ellende, veroorzaken reacties die de wereld zouden kunnen verslinden in voortdurend toenemende vijandelijkheden. Het is de verplichting van de internationale gemeenschap om samen te werken bij het uitroeien van zodanige geselingen;

11. Grove schending van Rechten van de Mens die voortkomen uit discriminatie op grond van rasgodsdienst, geloof of meningsuitingen, plegen een aanslag op het geweten van de mensheid en brengen de fundamenten van vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld in gevaar.

12. De toenemende kloof tussen de economisch ontwikkelde en de ontwikkelingslanden staat de verwerkelijking van de Rechten van de Mens in de internationale gemeenschap in de weg. De mislukking van het ontwikkelingsdecennium om zijn bescheiden doeleinden te bereiken maakt dat het voor iedere natie des te meer een gebiedende eis is om, overeenkomstig zijn mogelijkheden, de grootst mogelijke inspanning te doen om deze kloof te overbruggen;

13. Aangezien mensenrechten en fundamentele vrijheden niet gescheiden kunnen worden, is de volledige verwerkelijking van burgerlijke en politieke rechten buiten het genot van economische, sociale en culturele rechten, onmogelijk. Realisering van blijvende vooruitgang bij de uitvoering van de Rechten van de Mens is afhankelijk van een gedegen en doelmatig nationaal en internationaal beleid van economische en sociale ontwikkeling;

14. Het bestaan van meer dan zevenhonderd miljoen ongeletterden in de wereld is een geweldig obstakel voor alle inspanningen om de doeleinden en de strekking van het Handvest van de Verenigde Naties en van de voorzieningen van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens te verwerkelijken. Dringende aandacht is vereist voor internationale actie gericht op de uitroeiing van het analfabetisme van de aardbodem en de bevordering van het onderwijs op alle niveaus;

15. De discriminatie waarvan vrouwen in verschillende gebieden van de wereld nog steeds het slachtoffer zijn, moet ter zijde gesteld worden. Een inferieure status voor vrouwen is in tegenspraak met het Handvest van de Verenigde Naties zowel als met de voorzieningen van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. De volledige uitvoering van Verklaring inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Discriminatie Tegen Vrouwen 5), is een noodzakelijkheid voor de vooruitgang van de mensheid;

16. De bescherming van het gezin en van het kind blijft de zorg van de internationale gemeenschap. Ouders hebben een fundamenteel menselijk recht om vrij en in verantwoordelijkheid het aantal en de regeling der geboorten van hun kinderen te bepalen;

17. Het streven van de jongere generatie naar een betere wereld, waarin mensenrechten en fundamentele vrijheden volledig ten uitvoer worden gelegd, moet in de hoogste mate worden aangemoedigd. Het is een gebiedende eis dat de jeugd deelneemt aan de vormgeving van de toekomst van de mensheid;

18. Terwijl recente wetenschappelijke ontdekkingen en technologische vorderingen in sterke mate uitzichten hebben geopend op economische, sociale en culturele vooruitgang, kunnen deze ontwikkelingen desalniettemin de rechten en vrijheden van individuen in gevaar brengen en zullen zij voortdurend aandacht eisen;

19. Ontwapening zou geweldige menselijke en materiële hulpbronnen vrijmaken die nu aangewend worden voor militaire doeleinden. Deze hulpmiddelen zouden gebruikt moeten worden voor de bevordering van mensenrechten en fundamentele vrijheden. Algemene en volledige ontwapening behoort tot het belangrijkste streven van alle volken;

De Internationale Conferentie over de Rechten van de Mens

1. Bevestigend haar geloof in de beginselen van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en andere internationale instrumenten op dit terrein;

2. Doet derhalve een beroep op alle volken en regeringen om zich te wijden aan de beginselen die zijn vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en om hun inspanningen te vergroten om alle menselijke wezens een leven te verschaffen dat in overeenstemming is met vrijheid en waardigheid en dat strekt tot fysiek, psychisch, sociaal en geestelijk welzijn.

---

1) pag. 51/2-1967; 2) pag. 51/2-1967; 3) pag. 322/3-1961; 4) pag. 68/1-1966; 5) pag. 36/3-1968.

REGIME-DE GAULLE IN GEVAAR

De studentenopstand in Parijs die begon met een actie van een kleine groep studenten (pag. 321 e.v.) is uitgelopen op een langdurige en vrijwel algemene stakingsactie die de industriële bedrijvigheid en het openbare leven volledig verlamde. De inzet van de actie van de arbeiders kreeg meer en meer een politiek karakter en richtte zich op de omverwerping van het gaullistische regime. Slechts door ontbinding van de Nationale Vergadering, ver gaande tegemoetkoming aan sociaal-economische eisen van de arbeiders en door politieke dreigementen wist de regering tenslotte de chaos in het land althans voorlopig te beteugelen. De aandacht werd vooral gericht op de komende verkiezingen.

De stakingen

De stakingen waren op 16 mei onverwacht en van onderaf begonnen (pag. 323/1). Vervolgens trachtten de officiële vakbonden en partijen de controle over de acties te krijgen. Volgens onofficiële schattingen waren er op 19 mei 2 mln stakers, op 20 mei 6 mln en op 21 mei was het aantal boven de 10 mln gestegen. Alle belangrijke industrieën werden volledig stilgelegd. Stakers hadden de fabrieken van Citroën, Peugeot, Simca en Renault bezet. Van de daken wapperden rode en zwarte vlaggen, die eerder te zien geweest waren bij de studentendemonstraties. De scheepswerven in Marseille waren bezet en ook vele duizenden „patron"-bedrijven werden door stakende werknemers stilgelegd. De energievoorziening functioneerde nog wel, maar leed onder „waarschuwingsstakingen" van korte duur. Op het filmfestival van Cannes, dat 10 mei was begonnen. werd op 19 mei door de filmers besloten zich solidair te verklaren met de studenten en de arbeiders. Het werd daardoor voortijdig afgebroken. Ook de Franse radio- en televisie was in staking gegaan. De nieuwsvoorziening zou echter gehandhaafd worden zolang de autoriteiten niet probeerden inbreuk te maken op de objectiviteit van de berichtgeving. In de loop van dezelfde week kwam het hele economische leven tot stilstand, waren de openbare diensten zoals het openbaar vervoer en de posterijen stilgelegd, was er vrijwel geen verkeer meer mogelijk door benzineschaarste en waren alle bedrijven van enige omvang bezet door stakers.

Het vakverbond van politiepersoneel gaf op 23 mei een communiqué uit, waarin het de regering verweet onvoldoende moeite gedaan te hebben om tot een constructieve dialoog met de stakers te komen. Zij sprak de wens uit niet tegen de stakers ingezet te worden, omdat zij zich dan het recht voorbehield bepaalde bevelen als gewetenskwesties te beschouwen.

De vakbonden

De stakingen waren in de meeste gevallen begonnen met de bezetting van de fabriek door jonge arbeiders. De vakbonden, de communistische CGT (1.700.000 leden), de christelijke CFDT (450.000 leden) en de vrije FO (500.000 leden), lieten de arbeiders per fabriek of onderneming stemmen over al dan niet staken en beperkten de eisen tot materiële hervormingen: loonsverhogingen (minimumloon 1000 frank), arbeidstijdverkorting, sociale verzekeringen, vervroegde pensionering (met 60 jaar). Zij deelden mee, dat deze eisen aan elke regering, ook aan die welke na deze zou komen, zouden worden gesteld. Merkwaardig was hierbij de rol van de CGT. Alle eisen tot politieke en maatschappelijke hervormingen werden door de leider van de CGT, *Georges Séguy,* als holle formules van de hand gewezen. De CGT bestreed de studenten en schilderde hen af als arbeidersvijandige avonturiers. Dit in tegenstelling tot de FO en vooral de CFDT, die niet afwijzend stonden tegenover de studenten.

Ook contacten tussen arbeiders en studenten werden vermeden. Zo werden enkele duizenden studenten, die een solidariteitsmars hielden naar de stakende arbeiders van de Renaultfabrieken niet toegelaten tot het fabrieksterrein.

Commentaar politici

Op 19 en 20 mei leverden een groot aantal politici commentaar op de situatie. Sterk de aandacht trok de uitspraak van oud-premier *Pierre Mendès-France,* die nog steeds een groot gezag geniet in Frankrijk. Hij verklaarde, dat de regering een revolutionaire situatie had geschapen door 10 jaar lang te weigeren te spreken met vertegenwoordigers van boeren, arbeiders en studenten en het parlement en door zich het monopolie van beslissingen voor te behouden. Er was geen uitweg meer voor de regering; de enige dienst die ze het land nog kon bewijzen was aftreden, aldus Mendès-France. Ook de oppositieleiders *Defferre* en *Mitterrand* eisten het aftreden van de regering. *Jean Lecanuet,* leider van het Democratisch Centrum, riep op tot de vorming van een nieuwe

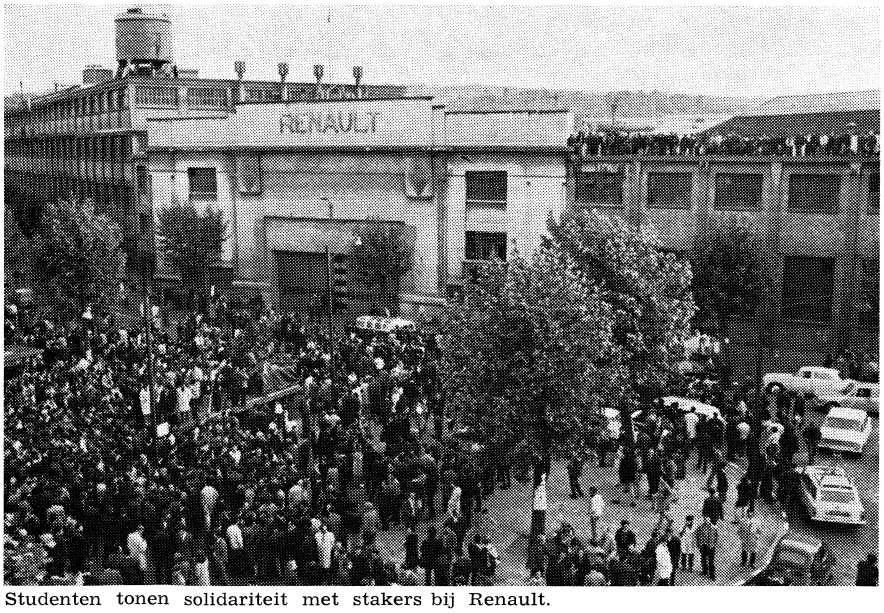

Studenten tonen solidariteit met stakers bij Renault.

regering onder leiding van Mendès-France.
Na de eerste reactie van De Gaulle op de onrust (zie hieronder) gaf de communistische partij op 20 mei een communiqué uit waarin werd gezegd, dat de weg open lag naar een „nieuwe toestand". Het riep op tot de vorming van een volksfrontregering. De basis van de acties zou moeten zijn:

1) „inwilliging van de fundamentele eisen van de arbeidersklasse: a. Afschaffing van de ordonnanties van augustus over de sociale verzekering. b. Algemene loonsverhoging; c. Werktijdverkorting; d) Erkenning van de syndicale vrijheden en uitbreiding van de macht der ondernemingsraden.

2) „inwilliging van de fundamentele eis van studenten en onderwijzend personeel; hervorming van de universiteit door de universiteit zelf. Het gemeenschappelijke doel van alle krachten die de toekomst van Frankrijk willen opbouwen is duidelijk.

De grote volksmassa's wier actie beslissend is, zijn niet van plan genoegen te nemen met een nieuwe laag pleister over de persoonlijke macht en zij willen ook geen opstand, maar zij vormen een grote beweging gericht op het ten val brengen van de regering en van het gaullistisch regime om met alle linkse krachten te komen tot een waar republikeins regime dat de weg opent naar het socialisme."

Motie van wantrouwen

Op 21 en 22 mei vond het debat plaats over de door de oppositie ingediende motie van wantrouwen, inzake de sociaal-economische politiek en de houding t.o.v. de studenten. (Deze motie was nog niet verworpen, zoals abusievelijk werd vermeld op pag. 323/1). De linkse gaullist *René Capitant,* die eerder had meegedeeld tegen te zullen stemmen, kondigde aan dat hij aftrad, omdat het hem niet was gelukt zijn fractie mee te krijgen.

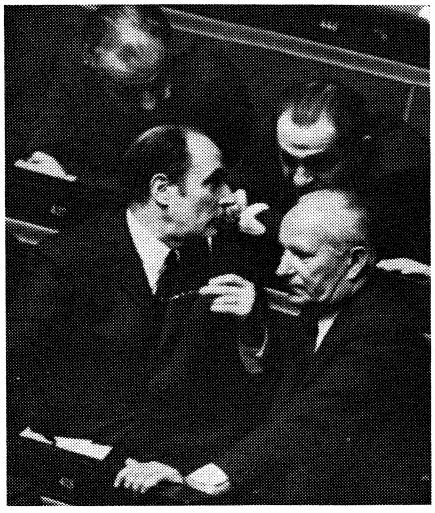

Mitterrand (l.), Mendès-France en Defferre (r.) in de Nationale Vergadering.

Oud-minister *Edgard Pisani,* die in 1967 al uit de regering trad wegens meningsverschil met premier *Pompidou* over de bevoegdheden van het parlement (pag. 347/2-1967), deelde mee voor de motie van wantrouwen te zullen stemmen. Daarna zou hij aftreden als kamerlid. Hij zei, dat wanneer de moraal te ver van de politiek raakt de politiek niets meer waard is. De woordvoerders van niet-gaullistische zijde veroordeelden het beleid van de regering. De leider van de communistische partij, *Waldeck Rochet,* riep opnieuw op tot de vorming van een volksfrontregering. In zijn antwoord wees premier Pompidou op het gevaar van anarchie en bedreiging van orde en veiligheid. Hij deed een beroep op de natie weer aan het werk te gaan. De motie werd verworpen met 233 stemmen voor, 11 minder dan de helft plus één.

De studenten

De Nationale Vergadering keurde op 22 mei in een louter formele zitting de amnestiewet goed waaronder vallen alle delicten, behalve diefstal, begaan in de periode van de studentenonrust van 1 febr. - 15 mei.
Op 22 mei werd bekend, dat de minister van binnenlandse zaken de studentenleider *Daniel Cohn-Bendit* de toegang tot Frankrijk had ontzegd. Hij was tot ongewenste vreemdeling verklaard. (Cohn-Bendit, die in Frankrijk uit Duitse ouders werd geboren, heeft de Duitse nationaliteit, maar een permanente verblijfsvergunning voor Frankrijk). Cohn-Bendit was bij het bekend worden van dit inreisverbod in Amsterdam, waar hij voor studenten zou spreken, nadat hij in W.-Duitsland was geweest.
Op 22 mei kwam het na het bekend worden van dit regeringsbesluit tot nieuwe demonstraties van studenten en leraren, die het als een provocatie zagen. Ze trokken op naar het Palais Bourbon, waar de Nationale Vergadering bijeen was ter bespreking van de motie van wantrouwen. Ze werden echter tegengehouden door politietroepen, waarna nieuwe onlusten uitbraken, die tot in de morgen duurden. Ook op 23 mei duurden de straatgevechten voort. Studentenleiders trachtten vergeefs de betogers te bewegen de strijd te staken.

De Gaulle

Op 19 mei, daags na zijn vervroegde terugkeer uit Roemenië (pag. 377/1), hield president gen. *Charles De Gaulle* spoedoverleg met verscheidene ministers en de hoofden van politie en gendarmerie. Na het overleg verklaarde premier Pompidou, dat het antwoord van de president



Studentenplakkaat tegen De Gaulle.

op de onrust in het land was: „Réforme oui, chienlit non" *) Tevens maakte hij bekend, dat de president bleef bij de aankondiging dat hij op 24 mei een toespraak tot de natie zou houden. De tekst van de rede van De Gaulle, waarin hij zoals algemeen werd verwacht zijn vijfde referendum aankondigde, luidt als volgt:

„Iedereen begrijpt vanzelfsprekend wat de draagwijdte is van de huidige gebeurtenissen, eerst op universitair, daarna op sociaal gebied. Wij zien alle tekenen die de noodzaak aantonen van een verandering van onze maatschappij, en alles wijst er op, dat deze verandering er toe moet leiden dat een ieder meer betrokken wordt bij de gang van zaken en de resultaten van de activiteit waarmee men rechtstreeks te maken heeft.
Zeker, in de verwarde situatie van vandaag is het de eerste plicht van de staat, ondanks alles, het elementaire bestaan van het land en de openbare orde te verzekeren. Dat gebeurt. Ook moet de staat helpen de zaak weer op gang te brengen, met name door de contacten op te nemen die dit kunnen vergemakkelijken. Hij is daartoe bereid. Dat is hetgeen er onmiddellijk moet gebeuren. Maar daarna moeten er zonder enige twijfel structuren worden gewijzigd, dat wil zeggen worden hervormd. Want al zijn er, in de geweldige politieke, economische en sociale veranderingen welke Frankrijk thans tot stand brengt, reeds vele binnenlandse en buitenlandse hindernissen overwonnen, toch doen zich nog andere voor op de weg van de vooruitgang. Vandaar de

*) Chienlit (uit chie en lit) heeft sedert Rabelais de betekenis van „wie zijn bed bevuilt". Het is dan een mannelijk woord. Mannelijk of vrouwelijk heeft het ook de betekenis van „mal toegetakelde carnavalsgast."

diepgewortelde onrust, vooral bij de jeugd die zich zorgen maakt over haar eigen rol en die zeer vaak ongerust is over de toekomst.
Daarom heeft de crisis in de universitaire wereld, opgeroepen door de onmachtigheid van dit grote lichaam om zich aan de moderne behoeften van de natie en tevens aan de rol en het werk van de jeugd aan te passen, door besmetting, in vele andere milieus een vloed van wanorde ontketend, of het in de steek laten of het stilleggen van het werk. Het heeft tot gevolg dat ons land zich aan de rand van de verlamming bevindt. Voor onszelf en voor de wereld gaat het er voor ons, Fransen, om een essentieel probleem te regelen dat onze tijd ons stelt, opdat wij niet via een burgeroorlog terechtkomen in de meest afschuwelijke en verwoestende avonturen en usurpaties.
Sedert bijna dertig jaar hebben de gebeurtenissen mij bij verscheidene ernstige gelegenheden de taak opgelegd ons land te leiden bij het bepalen van zijn eigen lot, teneinde te voorkomen dat zekere mensen zich daarmee belasten tegen de wil van het land in. Ik ben deze keer nogmaals daartoe bereid. Maar dit keer nog eens, deze maal vooral, heb ik nodig — ja, heb ik nodig — dat het Franse volk zegt wat het wil. Welnu, onze grondwet voorziet zeer terecht langs welke weg het dat kan doen. Het is de meest directe en meest democratische weg die maar mogelijk is: die van de volksraadpleging. Rekening houdend met de volstrekt uitzonderlijke situatie waarin wij ons bevinden, heb ik dus, op voorstel van de regering, besloten een wetsontwerp aan de stem van het volk te onderwerpen, waarin ik het volk vraag aan de staat, en in de eerste plaats aan zijn hoofd, een mandaat voor vernieuwing te geven.
Om de universiteit te herbouwen wat haar functie betreft — niet naar eeuwenoude gewoonten, maar naar de werkelijke behoeften van de evolutie van het land en de doeltreffende plaatsingsmogelijkheden voor de studerende jeugd in de moderne samenleving.
Om onze economie aan te passen — niet wat deze of die categorie van particuliere belangen aangaat, maar naar de nationale en internationale behoeften van dit ogenblik, door de levens- en werkomstandigheden van het personeel van de openbare diensten en de ondernemingen te verbeteren, door de deelneming aan de beroepsverantwoordelijkheden te regelen, door de opleiding van de jeugd te ontwikkelen, door de werkgelegenheid te verzekeren, door de activiteit op industrieel en landbouwgebied in streekverband aan te wenden.
Dat is het doel waarop de gehele natie zich moet richten.
Françaises, Fransen. In juni zult u zich in een stemming uitspreken. In geval uw antwoord „Neen" zal zijn, zal ik vanzelfsprekend niet langer mijn functie vervullen. Als u met een massaal „Ja" uitdrukking geeft aan uw vertrouwen in mij, zal ik het met de autoriteiten en, naar ik hoop, met medewerking van allen, die het gemeenschappelijk belang willen dienen, op mij nemen overal waar dat nodig is, de enge en verouderde structuren te doen wijzigen en de weg voor het nieuwe bloed van Frankrijk te verruimen.
Leve de republiek, leve Frankrijk."

Reacties

Voor 24 mei waren vele demonstraties aangekondigd. De arbeidersorganisaties zouden twee marsen door Parijs houden en de studenten vier, die bij het Gare de Lyon zouden samenvloeien.
Ook de boeren in Bretagne hadden aangekondigd te zullen demonstreren. Onder de boeren bestaat al langdurig ontevredenheid wegens de inkomensverlagingen i.v.m. de EEG-maatregelen.
Direct na de toespraak van De Gaulle leidden de demonstraties in Parijs tot bloedige vechtpartijen tussen de speciale oproerpolitie en demonstranten. Er vielen meer dan duizend gewonden en een dode. De strijd kenmerkte zich door de bijzondere heftigheid, waarmee aan beide zijden werd gevochten. De politietroepen hadden al eerder aan ernstige kritiek blootgestaan wegens het vaak zeer wrede optreden tegen demonstranten, vooral na het gevangen nemen. Ook in andere steden vonden hevige gevechten plaats, zoals in Straatsburg en Lyon. In Lyon viel hierbij een dode, een politiecommissaris.
De reacties van de oppositiepartijen, vakbonden, en studentenorganisaties op de rede waren zeer afwijzend.
De leider van de CGT, Georges Séguy, noemde de rede uitzonderlijk hol. Hij verklaarde, dat de arbeiders geen referendum wilden, maar betere arbeidsvoorwaarden. De CFDT publiceerde een verklaring, waarin stond dat de redevoering van de president de noodzaak bevestigde de stakingsbeweging met grotere kracht te voeren.
François Mitterrand liet weten dat de Linkse Federatie het referendum verwierp. „Op het ogenblik, dat het land, de arbeiders en studenten, de boeren en onderwijzers, een dialoog eisen, legt generaal De Gaulle ons een volksstemming op". Hij verweet De Gaulle, dat deze na 10 jaar aan het bewind te zijn geweest (op 1 juni 1958 werd De Gaulle premier, pag. 14074/2-1958) en na 14 dagen van machteloosheid en verbijstering, geen andere uitweg uit de crisis zag dan versterking van zijn macht. De Federatie zei nee tegen het referendum en nee tegen De Gaulle, aldus Mitterrand. De partijsecretaris van de communisten, *Waldeck Rochet,* verklaarde, dat een referendum de problemen niet zou oplossen. Hij zei, dat het verzwakte gaullistische regime uitgediend was en moest vertrekken. De communisten wilden een volksfront en het was niet hun schuld dat er nog geen programma voor was.
De vertegenwoordiger van het Democratisch Centrum, Jean Lecanuet, liet weten, dat een referendum de dialoog, die werd gevraagd, opzij zou schuiven.
Op 27 mei werd vervolgens een kabinetszitting gehouden, waarop de definitieve tekst van het referendum werd vastgesteld. De datum werd bepaald op 16 juni.

Overleg regering - vakbonden

De CGT had zich op 22 mei bereid verklaard tot overleg met de regering en de werkgevers over de eisen van de stakers. De andere vakbonden sloten zich hierbij aan. Dit overleg begon op 25 mei. Op 27 mei maakte premier Pompidou na een marathonzitting van 27 uur het resultaat van het overleg bekend. Het akkoord omvatte o.m. de volgende punten:
— verhoging van het minimumsalaris met 40%;
— loonsverhoging van 10%; 7% op 1 juni en 3% op 1 okt. (hierin zou echter de wettelijk toegestane verhoging per 1 jan. van 5 à 6% verrekend worden);
— geleidelijke vermindering van de werkweek tot 40 uur. In 1970 zou de eerste etappe hiervan worden verwezenlijkt.
Verder omvatte het akkoord grotere bevoegdheden voor de vakbonden binnen de ondernemingen, uitbetaling van de helft der stakingsdagen, belastingverlaging en verhoging van de sociale uitkeringen. Tevens zouden de omstreden decreten over de sociale verzekeringen (pag. 534/2-1967) ter goedkeuring aan het parlement worden voorgelegd.
Toen deze resultaten echter bekend werden onder de stakende arbeiders volgde een algemene afwijzing door de arbeiders van Citroën, Berliet, Sud Aviation, Renault en andere grote industrieën. Séguy, die persoonlijk naar de Renaultfabrieken ging om verslag uit te brengen over het akkoord werd door de stakers uitgejouwd. Ze eisten een minimumloon van 1.000 frank en directe ingang van een 40-urige werkweek.

Bedreiging regime

Tegelijk begon de staking een meer en meer politiek karakter te krijgen. Op 27 mei werd een door de studentenorganisatie UNEF georganiseerde demonstratie gehouden.
Hierbij spraken naast studentenleiders ook vertegenwoordigers van de CFDT en FO. Ook binnen de CGT bleek verschil van inzicht te bestaan over de houding t.o. de studenten en de te volgen tactiek t.o.

de regering. Eén van de leiders, die uit protest tegen de officiële koers was afgetreden, *André Barjonet,* verklaarde, dat de reden van zijn aftreden was, dat de CGT niet heeft kunnen of willen inzien, dat er een revolutionaire beweging bestond. Hij riep op het referendum te boycotten. De meeste andere sprekers oefenden kritiek uit op de CGT, die zich strikt tot vakbondseisen wilde beperken. Het aftreden van De Gaulle werd geëist en de vorming van een volksfrontregering.
Mitterrand stelde op 28 mei op een persconferentie de vorming voor van een voorlopige regering van 10 leden onder zijn leiding of die van Mendès-France. Aan deze regering zouden ook de communisten moeten deelnemen. Mitterrand kondigde tevens zijn kandidatuur aan voor de presidentsverkiezingen. Deze zouden plaats moeten vinden na de verwerping van het referendum op 16 juni, of „mogelijk eerder, want ook hij (De Gaulle, red. KHA) zou tenslotte nog zijn plicht kunnen begrijpen". De voorgestelde voorlopige regering zou dan de presidentsverkiezingen moeten voorbereiden.

Op een persconferentie op 29 mei verklaarde Mendès-France, dat hij de verantwoordelijkheid, die de hele linkerzijde hem zou kunnen toevertrouwen niet zal afwijzen. Hij zei dit, na een langdurig overleg met de leiders van de Linkse Federatie. Ondertussen was de Federatie op 27 mei ingegaan op de herhaalde uitnodiging van de leider der communisten, Rochet, om te overleggen over een programma voor een volksfront. De eerste ontmoeting werd gehouden op 28 mei. Na afloop van het overleg werd slechts bekend gemaakt, dat men elkaar binnenkort weer zou ontmoeten.
De leider van de onafhankelijk republikeinen, *Valéry Giscard d'Estaing,* pleitte op 30 mei voor het houden van algemene verkiezingen. Hij zei, dat een kabinet, dat niet in staat is de orde te herstellen of een eind te maken aan de stakingen, moest verdwijnen. Tot de algemene verkiezingen zou dan een voorlopige regering moeten worden gevormd, die de „politieke realiteit" vertegenwoordigde.

De CGT veranderde door de houding van o.m. de arbeiders van tactiek en verklaarde, dat de bereikte akkoorden alleen gebruikt konden worden als basis voor verdere onderhandelingen per bedrijf. Tevens maakte de CGT bekend, dat de arbeiders „veel zin hebben van regime te veranderen". Hiermee verloor het gaullistische regime de laatste stilzwijgende bondgenoot die de CGT was geweest. Op 29 mei werd opnieuw een grote demonstratie gehouden, ditmaal georganiseerd



Pro-gaullistische massademonstratie te Parijs.

door de CGT. Naar schatting 300.000 betogers eisten het aftreden van De Gaulle.
Op 28 mei werd bekend, dat premier Pompidou het ontslag van de minister van onderwijs, Peyrefitte, had aanvaard. Tegelijkertijd werd de benoeming aangekondigd van een groep hoogleraren, die ook het vertrouwen van de studenten zouden hebben, om de hervorming van de universiteit voor te bereiden. Dit bericht werd in de door studenten bezette Sorbonne, waar inmiddels Daniel Cohn-Bendit in de nacht van 28-29 mei illegaal was teruggekeerd, als onvoldoende van de hand gewezen.

De Gaulle bezoekt Massu

Op 29 mei volgde het bericht, dat de kabinetsvergadering van die dag was afgelast en dat De Gaulle onverwachts per helicopter naar zijn buitenverblijf Colombey-les-deux-Eglises was vertrokken. Hij werd er om 13.15 uur verwacht, maar kwam er pas om 18.15 uur aan. Dit tijdsverschil gaf aanleiding tot talloze speculaties.
Pas later werd de juiste gang van zaken bekend. De Westduitse staatssecretaris van voorlichting, *Günther Diehl,* verklaarde op 31 mei, dat De Gaulle voor een kort bezoek in Baden-Baden was geweest en daarbij gen. *Massu,* de bevelhebber van de Franse troepen in de Bondsrepubliek, had gesproken. Daarna was De Gaulle volgens betrouwbare bronnen naar de Elzas gevlogen, waar hij ten huize van zijn schoonzoon, gen. *Alain de Boissieu,* met een aantal hoge officieren had gedineerd. Pas hierna was hij naar Colombey - les - deux - Eglises vertrokken. Op 30 mei keerde De Gaulle terug naar Parijs. Na een kabinetsberaad van drie kwartier sprak hij een rede uit van vijf minuten voor de radio (de televisie staakte). De tekst luidt als volgt:

Françaises, français,
Als drager van de nationale en republikeinse legitimiteit heb ik de afgelopen 24 uur alle mogelijkheden, zonder uitzondering, overwogen, die mij in staat zouden stellen deze legitimiteit te handhaven. Ik heb mijn beslissingen genomen. Onder de huidige omstandigheden zal ik mij niet terugtrekken. Ik heb een mandaat van het volk. Dit zal ik uitvoeren. Ik zal de eerste minister, wiens waarde, flinkheid en bekwaamheid de lof van allen verdienen, niet vervangen. Hij zal de wijzigingen in samenstelling van de regering, welke hem nuttig voorkomen, aan mij voorleggen.
Ik ontbind heden de nationale vergadering.
Ik heb aan het land een referendum voorgesteld, dat de burgers de gelegenheid geeft een diepgaande hervorming van onze economie en ons universitaire stelsel voor te schrijven en tegelijkertijd, via de enig aanvaardbare weg, die van de democratie, te verklaren of zij al dan niet hun vertrouwen in mij blijven stellen. Ik stel vast, dat de huidige toestand feitelijk verhindert, dat dit referendum wordt gehouden. Daarom verschuif ik de datum.
Wat de algemene verkiezingen betreft, zij zullen worden gehouden binnen de in de grondwet neergelegde termijnen, tenzij men het Franse volk geheel monddood wil maken door te verhinderen, dat het zich uitspreekt en tevens dat het leeft, en wel met dezelfde middelen waarmee men verhindert, dat de studenten studeren, de onderwijskrachten doceren en de arbeiders werken. Deze middelen zijn intimidatie, vergiftiging en de tirannie door reeds lang hiertoe georganiseerde groepen en door een partij, die een totalitaire instelling is, zelfs wanneer zij reeds in dit opzicht rivalen heeft.
Als deze toestand van geweld voortduurt, zou ik om de republiek te handhaven, overeenkomstig de grondwet, andere middelen dan de directe stembusuitspraak van het land moeten gebruiken. En in elk geval is het nodig, dat overal en onverwijld de burgeractie zich organiseert. Dat moet gebeuren om in eerste aanleg de regering te helpen en vervolgens plaatselijk de prefecten, die commissarissen van de republiek zijn geworden of weer zijn geworden, te steunen bij hun taak, die er uit bestaat zo goed mogelijk het bestaan van de bevolking te verzekeren en de omverwerping op ieder moment en op elke plaats te verhinderen.

Frankrijk wordt inderdaad door dictatuur bedreigd. Men wil het land dwingen zich te onderwerpen aan een gezag, dat zich in de nationale wanhoop met geweld zou vestigen, welk gezag dan natuurlijk in wezen dat van de overwinnaar zou zijn, d.w.z. van het totalitaire communisme. Natuurlijk zou men dat om te beginnen met een bedrieglijke schijn kleuren door de eerzucht en de haat van de afgedankte politici te gebruiken. Waarna deze personen niet meer zouden wegen dan hun eigen gewicht, wat niet zwaar zou zijn.

Dat zal echter niet gebeuren, de republiek zal niet aftreden, het volk zal zichzelf weer meester worden. De vooruitgang, de onafhankelijkheid en de vrede zullen het met de vrijheid winnen.
Leve de republiek, leve Frankrijk."

Reacties

Na de voorlezing van het besluit tot ontbinding van het parlement door de voorzitter van de Nationale Vergadering, *Chaban Delmas*, begaven de gaullistische parlementsleden zich naar een grote pro-De Gaulle-demonstratie, waartoe was opgeroepen door inderhaast opgerichte „Comitees voor de verdediging van de republiek". Naar schatting 600.000 mensen namen er aan deel. De reacties van de niet-gaullisten op de rede waren fel en afwijzend. Mitterrand, als vertegenwoordiger van de Federatie, noemde de stem van De Gaulle de stem van een onbeschaamde minderheidsregering, de stem van de dictatuur. Hij zei, dat de rede een oproep tot burgeroorlog was, maar dat de oppositie hierop koelbloedig en vastberaden zou antwoorden. De communistische partij noemde de rede een oorlogsverklaring en de aanval op de communisten een poging te verbergen, dat De Gaulle zelf zijn dictatuur wilde opleggen.
De niet-communistische vakbonden noemden de rede bruut en autoritair. Zij wezen af, dat het „rechtvaardige" protest van arbeiders en studenten, teruggebracht werd tot communistische agitatie.
De CGT verklaarde, dat De Gaulle het anti-communisme wilde gebruiken om democraten tegen elkaar op te zetten. Maar de arbeidersklasse liet zich niet intimideren. De CGT meende tevens, dat de oplossing van de crisis niet door dwangmaatregelen kon worden verkregen, maar alleen door inwilliging van de eisen. De hervatting van de onderhandelingen achtte de CGT noodzakelijk. Door deze verklaring liet de CGT de politieke eisen weer vallen.
De UNEF riep op tot een massale demonstratie op 1 juni tegen De Gaulle.
Alle partijen en vakbonden aanvaardden echter de verkiezingen.
Dezelfde dag werden troepenbewegingen gemeld rond Parijs, en werd bekend, dat Franse troepen in W.-Duitsland in staat van paraatheid waren gebracht.

De nieuwe regering

Op 31 mei maakte premier Pompidou de samenstelling van het nieuwe kabinet bekend:

Eerste minister — Georges Pompidou;
Ministers van staat
Culturele zaken — André Malraux; sociale zaken — Maurice Schuman*; zonder portefeuille — Edmond Michelet*; zonder portefeuille — Henry Rey**.
Gedelegeerd minister
Economische planning — Olivier Guichard*.
Ministers
Justitie — René Capitant**; buitenlandse zaken — Michel Debré*; binnenlandse zaken — Raymond Marcellin*; defensie — Pierre Messmer; financiën en econ. zaken — Maurice Couve de Murville*; onderwijs — François Ortoli*; wederopbouw en huisvesting — Robert Galley**; landbouw — Edgar Faure; industrie — Albin Chalandon**; verkeer — Jean Chamant; PTT — André Bettencourt*; voorlichting — Yves Guéna*; jeugdzaken en sport — Roland Nungesser*; overzeese gebiedsdelen — Joël Le Theule**; ambtenarenzaken — Robert Boulin*; oudstrijders — Henri Duvillard; wetenschappelijk onderzoek — Christian De La Malène**.
Staatssecretarissen
Buitenlandse zaken, belast met de samenwerking met de vroegere koloniën — Yvon Bourges; binnenlandse zaken — André Bord; financiën en econ. zaken — Jacques Chirac*; onderwijs — Marie-Madeleine Dienesch**; sociale zaken, belast met werkgelegenheidszorg — Yvon Morandat**; wederopbouw en huisvesting — Philippe Dechartre**.

Economische maatregelen

Op 31 mei werden strenge maatregelen bekend gemaakt om de frank te beschermen. Sinds het begin van de crisis waren grote bedragen afgevloeid. De deviezenbescherming vond plaats in de vorm van beperking van het bedrag, dat jaarlijks per persoon mag worden uitgevoerd, tot 1.000 frank. Hiervan werden bepaalde commerciële en andere nauw omschreven transacties uitgezonderd. Door het monetaire beleid voor de crisis bezat Frankrijk op 30 april, vlak voor de grote stakingen, een goud- en deviezenvoorraad van $ 6027,1 mln. Deze reserves bedroegen op 31 mei nog $ 5720,5 mln. Op 4 juni werd bekend, dat de Banque de France had besloten op het IMF een bedrag van $ 745 mln te trekken, ter financiering van steunaankopen van de frank op de open markt. Deze aankopen werden hiervoor door de Bank voor Internationale Betalingen in Bazel en de Amerikaanse Federal Reserve Bank verricht, omdat de Banque de France haar verplichtingen op grond van de Europese Monetaire Overeenkomst van 1958, niet kon uitvoeren door de staking. Ook andere buitenlandse centrale banken verrichtten steunaankopen; deze werden echter op verzoek van de Banque de France op 30 mei gestaakt.

Premier Pompidou deelde op 3 juni mee, dat de kosten van de stakingen per week ongeveer 2% van het nationaal inkomen vertegenwoordigen. Dat wil zeggen, dat na drie weken stakingen de verwachte groei voor 1968 van 6% volledig verloren zou zijn.
De nieuwe minister van economische zaken, *Couve de Murville*, verklaarde op 5 juni in de ministerraad, dat de monetaire reserves groot genoeg zijn om de schok op te vangen.

Staking verloopt

De stakingsbeweging begon inmiddels te verlopen. Tijdens de Pinksterdagen was weer benzine te verkrijgen en langzamerhand werd in de loop van de volgende week het werk hervat, echter onder grote extra concessies van regering en werkgevers boven de akkoorden van 27 mei. De arbeiders bij de sleutelindustrieën, de metaalnijverheid, auto-industrie en enkele andere grote industrieën, bleven echter staken.
De voorbereidingen voor de verkiezingen begonnen direct na de rede van De Gaulle; de termijn voor inschrijving sloot op 6 juni. De Linkse Federatie en de communisten besloten, tegen de wens van de Federatie, in de eerste ronde ieder met een eigen kandidaat uit te komen en pas in de tweede ronde met een eenheidskandidaat. Eenzelfde afspraak werd gemaakt tussen onafhankelijk republikeinen en gaullisten.
Op een persconferentie verklaarde oud-minister Pisani, die na de stemming over de motie van afkeuring uit het parlement trad, dat zijn nieuw opgerichte partij, de Beweging voor de hervorming, in 75 van de 480 kiesdistricten kandidaten zou stellen.
De verkiezingen werden vastgesteld voor 23 en 30 juni.

---

* Lid van het vorige kabinet, van portefeuille veranderd.
** Nieuw lid van het kabinet.
Het nieuwe kabinet draagt volgens waarnemers een „linksere" signatuur dan het vorige. Opvallend was de intrede van de linkse gaullist Capitant, die vóór het debat over de motie van wantrouwen zijn zetel ter beschikking stelde.

NEDERLAND

DEBAT TWEEDE KAMER OVER KERNENERGIEBELEID

De Tweede Kamer heeft een debat gewijd aan het kernenergiebeleid. In de Vaste commissie voor de kernenergie van de Kamer was een controverse ontstaan tussen de fractie van D'66 met als woordvoerder *A. de Goede* en de minister van economische zaken, mr. *L. de Block,* met als onderwerp de in het FOM-laboratorium van prof. dr. *J. Kistemaker* te Amsterdam in ontwikkeling zijnde methode voor de produktie van verrijkt uranium. Dit „ultracentrifugeprojekt" dat aanvankelijk geruime publiciteit genoot werd in 1960 geheim verklaard, na een gepubliceerd Amerikaans verzoek aan landen die op een of andere manier aan verrijking werken, om de gegevens hierover geheim te houden i.v.m. de non-proliferatie-politiek (zie pag. 16068/3-1960). Inmiddels was omstreeks deze tijd het fundamentele werk voor een groot deel afgesloten en was er contact gezocht met een aantal bedrijven (waarvan Shell, Staatsmijnen en Werkspoor de belangrijkste waren), die de ultracentrifuge tot een industrieel produkt moesten ontwikkelen. Het doel van het projekt, dat thans valt onder het Reactor Centrum Nederland, kan aan de hand van een uitvoerige beschouwing in de *NRC* (10-2) als volgt worden samengevat.

Uranium, zoals dat uit uraniumerts kan worden gewonnen (natuurlijk uranium) bestaat uit twee soorten atomen: uranium (U) 238, dat niet als splijtstof bruikbaar is in de huidige types kernreactoren, maar dat 99,3% van het totaal uitmaakt, en U-235, dat wel splijtbaar is. Het is mogelijk kernreactoren te laten werken op natuurlijk uranium. De eerste Engelse en Franse reactoren werken ermee, doch zijn niet rendabel vanwege hun grote omvang, terwijl de kosten van het verrijken van het uranium (het verhogen van het percentage splijtbaar materiaal in deze stof) er tot op heden ruimschoots uitkomen. Wie de techniek beheerst voor het verrijken tot 2% kan in beginsel ook gaan tot 99,9%, en dus uranium maken voor atoombommen of voor de ontsteking van waterstofbommen. Bij het verrijken van uranium moet men een scheiding aanbrengen tussen atomen met precies dezelfde chemische eigenschappen, en met vrijwel dezelfde massa. Bij de gebruikelijke methode, toegepast in drie fabrieken in de Verenigde Staten, een in Engeland (Capenhurst) en een in Frankrijk (Pierrelatte), wordt het uranium in een gasvormige verbinding gebracht (uraniumhexafluoride of UF_6). De moleculen waarin U-235 zit, zijn net een heel klein beetje kleiner en lichter dan die waarin U-238 zit. Men pompt een hoeveelheid van dit gas in een kamer, die met een dun membraan is gescheiden van een volgende kamer, waarin een vacuüm heerst. Door de minuscule openingen in dit membraan gaan de lichtere moleculen iets gemakkelijker dan de zwaardere, zodat men na enige tijd in de tweede kamer iets meer (ongeveer 0,005 pct.) van het lichte molecuul heeft dan met de natuurlijke verhouding zou overeenkomen. Er is een zekere verrijking opgetreden. Als er nu maar genoeg van zulke kamers achter elkaar staan, dan kan men op een gegeven ogenblik elke gewenste verrijking bereiken. Het in Nederland, in samenwerking met Westduitse laboratoria, ontwikkelde systeem werkt volgens het centrifugebeginsel dat berust op het verschil in gewicht tussen de te scheiden delen. Daar het massaverschil tussen U-235-F6 en U-238-F6 maar heel gering is zal de trommel wel snel moeten draaien om een merkbaar scheidingseffect te krijgen. Dit probleem schijnt te zijn opgelost. De scheidende werking van de ultracentrifuge wordt nog aanzienlijk versterkt door toepassing van een zg. tegenstroomeffect, waarbij uitgangsmateriaal en teruggevoerd materiaal in tegengestelde richting van boven naar onder door de centrifuge lopen. Op deze manier kan per centrifuge een verrijking worden bereikt die zeker een factor tien hoger ligt dan die per stap in het zg. gasdiffusieproces. De ultracentrifugemethode zal vermoedelijk vooral goedkoper blijken te zijn doordat het vermogen dat voor een ultracentrifuge nodig is vermoedelijk ongeveer een factor tien lager ligt. Bovendien is het als gevolg van de veel hogere verrijkingsfactor per stap economisch mogelijk met de ultracentrifuge verrrijkingsfabrieken te bouwen met een betrekkelijk kleine capaciteit. Bij de gasdiffusiefabrieken kent men een heel sterk schaaleffect (hoe groter de fabriek, hoe lager de prijs per eenheid produkt), dat bij de ultracentrifuge veel minder aanwezig is. Er zijn aanwijzingen, dat het economisch aantrekkelijk zou kunnen zijn een verrijkingsfabriek te bouwen om alleen in de Nederlandse behoeften te voorzien, aldus de N R C.

Euratom

In de Ministerraad van Euratom werd op 8 dec. 1967 besloten, dat een speciale studiegroep van het Raadgevend comité voor het kernonderzoek de vraagstukken inzake de voorziening op lange termijn met verrijkt uranium zou bestuderen en dat de commissie op basis van deze studie voor 1 jan. 1969 voorstellen aan de Raad zou doen. Minister De Block stelde hierbij het ultracentrifugeprojekt niet aan de orde. In een vergadering van bovengenoemde Kamercommissie verweet het Kamerlid De Goede de minister op 20 dec. 1967 dat deze „de boot had gemist." In een besloten vergadering van de commissie op 18 jan. deelde de minister mee, dat het onderzoek van de verrijking van uranium in Engeland, Nederland en West-Duitsland op verzoek van de VS in 1961 werd geclassificeerd, vooral met het doel de proliferatie tegen te gaan. Bij de opstelling van de regels voor de classificatie hebben de deelnemers aan het overleg zich te weinig rekenschap ervan gegeven dat het ultracentrifugeprojekt eens in de industriële fase moest komen, aldus de bewindsman. De classificatie berustte niet op een formele overeenkomst, maar op geheime afspraken tussen de vier landen.

De Kamer besprak de kwestie op 3 april. Op 4 april antwoordde de regering. Volgens minister De Block zou het inbrengen van het ultracentrifugeprojekt op de Euratom-Ministerraadvergadering de Nederlandse belangen en de verdere ontwikkeling van het projekt eerder hebben geschaad dan gebaat. Er was geen sprake van dat hij de kans om desgewenst dit projekt later alsnog in te brengen zou hebben verspeeld. Er was immers evenmin enige verplichting aangegaan betreffende het bouwen van een Europese verrijkingfabriek op basis van het Franse gasdiffusiesysteem. Aan één Nederlandse industrie was goedkeuring gegeven om tot deze evaluatie over te gaan op 31 juli 1967, maar deze evaluatie is, aldus de minister, slechts een papieren studie. Er is geen enkele binding gemaakt met wie dan ook over een industriële participatie. Ook niet over een eventuele proeffabriek, ondanks vele andersluidende persberichten.

De minister van buitenlandse zaken, mr. *J. M. A. H. Luns,* verklaarde dat de geheimhouding geheel past in het Nederlandse beleid ter wille van de niet-verspreiding van kernwapens. Met West-Duitsland was het nog niet gekomen tot een uitwisseling van gegevens. Het projekt is bij lange na nog niet in het stadium van commerciële exploitatie gekomen. Dat zal niet een kwestie van maanden maar van jaren zijn, aldus minister Luns.

Een motie, ingediend door ir. *A. P. Oele* (PvdA), waarin werd aangedrongen op inschakeling van de Staatsmijnen bij de verdere ontwikkeling van het projekt, werd weer ingetrokken, nadat minister De Block had toegezegd de inschakeling van de Staatsmijnen zoveel mogelijk te zullen bevorderen.

PLAN STADSSPOORWEG AANVAARD

De gemeenteraad van Amsterdam heeft op 16 mei met 38 tegen 3 stemmen besloten over te gaan tot de aanleg van een stadsspoorwegnet. Het net zal bestaan uit vier lijnen:

— een noord-zuidlijn met als stamlijn die, welke van Amsterdam-Noord via IJ-Centraal Station-Damrak-Rokin-Vijzelstraat-Vijzelgracht naar het Weteringcircuit loopt. Bij het Weteringcircuit zal de stamlijn zich splitsen in twee takken, één via Europaplein - Buitenveldert - Amstelveen - Bovenkerk naar Schiphol-Oost en één via het Stadionplein naar Amstelveen;
— een oost-westlijn, die van de Oost-Bijlmer via Wibautstraat - Weesperstraat - Nieuwmarkt - Centraal Station - Prinsengracht - Jacob van Lennepkanaal - Cornelis Lelylaan naar Osdorp loopt;
— een oost-westlijn van de Bijlmermeer via de Watergraafsmeer langs de zuidzijde van de binnenstad naar Geuzenveld;
— een ringlijn via het tracé van de ringspoorbaan van Diemen naar Sloterdijk.

Begonnen zal worden met de aanleg van het gedeelte Zuid-Bijlmer-Centraal Station van de eerste Oost-Westlijn plus de tak in de Bijlmermeer van de tweede Oost-Westlijn. Deze Oostlijn (18 km, waarvan 3,2 km ondergronds(zal een investering vragen van ƒ 250 mln en in 1975 gereed kunnen zijn. Tegelijk zal worden begonnen met de administratieve en technische voorbereiding van het deel van de noord-zuidlijn ten zuiden van het Centraal Station. Als begin 1969 wordt begonnen, zullen deze twee lijnen tegen 1980 voltooid kunnen zijn.
De totale kosten van het hele net, dat 1/3 ondergronds en 2/3 bovengronds zal worden aangelegd, worden geraamd op ruim ƒ 2,5 mrd. De gemeente hoopt op een financiële bijdrage van het Rijk van 50%. Met de bouw van het hele net zal 30 à 35 jaar gemoeid zijn.
Het metroplan heeft in verschillende kringen oppositie ontmoet. Verschillende alternatieve plannen (w.o. Amtro- en Amringplan) werd gelanceerd. Volgens B. en W. zal het plan de binnenstad niet aantasten. In totaal zullen slechts 38 monumenten moeten worden gesloopt; deze kunnen ter plaatse worden herbouwd.
De tunnels in de binnenstad zullen worden gebouwd met een soort „rups", die met een snelheid van 15 tot 20 m per week kan opschuiven. De gemiddelde lengte van deze „rups" zal 200 m zijn, waardoor de schade aan economische belangen (bereikbaarheid van panden tijdens de bouw) zo gering mogelijk kan zijn. (Het Parool, NRC, Bureau Voorlichting van de Gemeente Amsterdam)

(Vor. ber. pag. 599/1-1966)

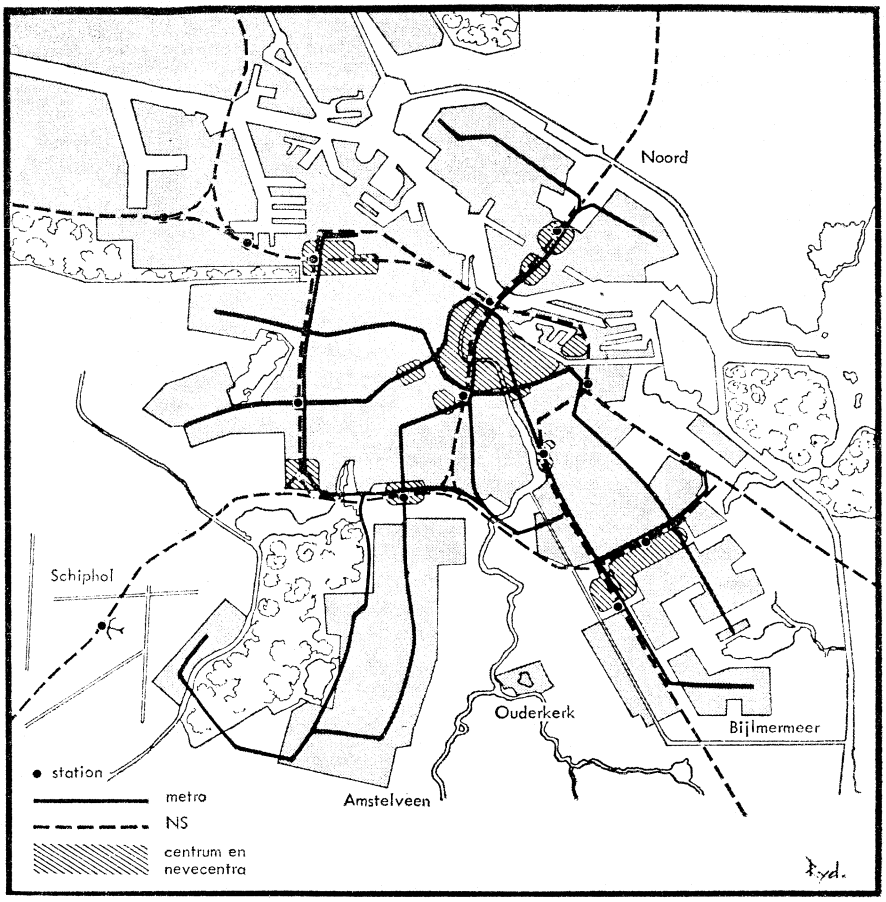

(Het Parool)

STAATSSCHULD 1967

Op 31 dec. 1967 bedroeg de totale nationale schuld ƒ 26.073 mln. Dit betekent een stijging van ƒ 2.506 mln t.o.v. eind 1966. De binnenlandse gevestigde schuld steeg van ƒ 16.104 mln tot ƒ 18.029 mln, de binnenlandse vlottende schuld van ƒ 7.118 mln tot ƒ 7.699 mln.

De toeneming van de binnenlandse gevestigde schuld met ƒ 1.925 mln is het resultaat van enerzijds de uitgifte van nieuwe staatsleningen tot een bedrag van ƒ 2.500 mln, en anderzijds de inkoop, periodieke aflossingen e.d. van oude staatsleningen tot een bedrag van ƒ 575 mln.

De toeneming van de binnenlandse vlottende schuld met ƒ 581 mln is het gevolg van de stijging van het uitstaande schatkistpapier met ƒ 688 mln en de afneming van de overige binnenlandse vlottende schuld (incl. oorlogsschade) met ƒ 107 mln. De stijging van het uitstaande schatkistpapier vloeit voort uit een stijging van het schatkistpapier op de binnenlandse geldmarkt met ƒ 931 mln, en een daling van het papier in handen van de Nederlandsche Bank met ƒ 243 mln.

De buitenlandse schuld is gelijk gebleven en bedraagt ƒ 345 mln. De in 1967 vervallende termijnen van de uitstaande leningen waren reeds vervroegd afgelost. (Persbericht ministerie van financiën)

BELGIË

BEROERING AAN DE BRUSSELSE UNIVERSITEIT

Sedert de Griekse actrice *Melina Mercouri* op 13 mei in de vrije universiteit van Brussel een toespraak — met incidenten — hield over de gebeurtenissen in haar land, en vooral ook onder invloed van de agitatie in Frankrijk, is in de VUB een studentenactie losgekomen die een grondige hervorming van de universiteit beoogt. Studenten die over de steun van een vrij groot aantal hoogleraren en wetenschappelijke vorsers beschikken, hebben op 22 mei de universiteitsgebouwen bezet, zonder dat de politie ingreep, en in de halle een „vrije vergadering" (assemblée libre) georganiseerd, die haast onafgebroken bijeen is om zonder leiding of systeem over de universiteitsproblemen en de samenleving te discussiëren. De vrije vergadering besloot de raad van beheer en het rectoraat van de VUB niet langer te erkennen en ontzegde de academische overheid de toegang tot de bureau's.
Op 28 mei maakte de raad van beheer de volgende beslissingen bekend:

1. De raad zal voortaan worden samengesteld uit verkozen afgevaardigden van het onderwijzend personeel, de faculteiten en scholen, de werkleiders, de assistenten, de navorsers, de studenten, de oud-studenten, het technisch, administratief en werkliedenpersoneel en de erkende vertegenwoordigers van de sociale, politieke en economische kringen van het land. De academische groep zal ten minste 24 leden tellen, de groep van buiten de universiteit maximum 8, en alle mandaten zullen voor een beperkte termijn worden uitgeoefend.

2. Rector en faculteitsbureaus worden verkozen door het onderwijzend personeel (gewone, buitengewone, geassocieerde hoogleraren, docenten en geassocieerde docenten, lectoren van faculteiten en scholen.)

3. In elke faculteit c.q. school wordt een paritaire raad van onderwijzend personeel en studenten samengesteld, die een verplicht advies verstrekt over programma's, organisatie van het onderwijs, examenregeling, en eenmaal in het jaar over de bestaande colleges. Een paritaire commissie zal de sociale diensten beheren.

4. De universiteit zal een financieel jaarverslag publiceren, zodat openbare controle op het financieel beleid mogelijk is.

5. De toepassing van die beginselen zal worden besproken met de gestructureerde universiteitsorganen en met de representatieve organisaties.

6. Overgangsmaatregelen zullen de continuïteit in de werking van de universiteit waarborgen. De raad van beheer verzoekt de hele universiteitsgemeenschap die beslissingen vreedzaam en waardig uit te voeren. De raad zal niet langer de bezetting van de lokalen dulden.

Die beslissingen lokten uiteenlopende reacties uit. Bij de studenten werd de „paternalistische en autoritaire" toon van de verklaring betreurd *(La libre Belgique* 30-5). In de rechtsfaculteit anderdeels ontstond bereidheid om een dialoog met de academische overheid te beginnen. Maar de gebouwen bleven vooralsnog bezet.
Een gelijksoortige manifestatie had op 28 mei ook plaats in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel dat bezet werd door een aantal kunstenaars, zonder dat de gewone programma-activiteiten daarvan hinder ondervonden.
Op 29 mei deelde de academische overheid van de Franse afdeling der Leuvense universiteit van haar kant mee, dat voortaan een afgevaardigde van het wetenschappelijk personeel resp. van de studenten zullen zetelen in de akademische raad en ook in de faculteitsraden.

LINKSE LOONEISEN

Het driedaagse congres van de Algemene Centrale, de sterkste vakbond van het (linkse) Algemeen Belgisch Vakverbond, heeft op 25 mei te Antwerpen aangedrongen op de aanvaarding van een algemeen minimumloon van 10.000 fr per maand, op de invoering van vier weken betaalde vakantie en op de geleidelijke inkorting van de arbeidsduur tot 40 uur per week.

CONGRES VAN VEV

In bijzijn van de koning heeft het Vlaams Economisch Verbond op 28 mei te Antwerpen zijn jaarlijks algemeen congres gehouden. Voorzitter *P. Provost* herinnerde aan wijlen Lieven Gevaert, stichter van het Verbond, die op 28 mei 1868 geboren werd. Ook prof. *Fernand Collin,* van de Kredietbank, handelde over de ondernemerstaak van Gevaert.
Oud-premier prof. G. *Eyskens* hield een rede over de evolutie van de onderneming en wees daarbij op de grote rol, die de overheid speelt i.v.m. de vernieuwing van het bedrijfsleven. Namens het Verbond van Nederlandse Werkgevers sprak voorzitter *Bruynzeel.*

JAARVERSLAG VAN HET VBN

Het 22ste jaarverslag van het Verbond der Belgische Nijverheid handelt onder de titel „Veranderen en vooruitgaan" over de snelle ontwikkeling van de maatschappij en over de noodzakelijkheid om positief op de evolutie te reageren. Onder de oorzaken van het proces der versnelling worden de wetenschappelijke explosie, d.i. de enorme uitbreiding van het vorsingswerk, de verstedelijking van het land en de intellectualisering van de bevolking genoemd. Het jaarverslag onderzoekt verder hoe de industrie zich moet aanpassen. Nieuwe bedrijven moeten worden opgericht, bestaande aangepast wat hun omvang betreft. De beheermethodes moeten worden gerationaliseerd. De bedrijfsleider moet aan wetenschapsbeleid doen in zijn onderneming; hij dient ook mee te kunnen praten in het wetenschapsbeleid van het land. I.v.m. de verbruiksmaatschappij moet de handelsfunctie van de nijverheid sterker worden ontwikkeld.
Wat het nationale wetenschapsbeleid betreft dringt het VBN-verslag aan op grotere rijksinspanningen en op technologische samenwerking op internationaal niveau. Ook wordt gehandeld over de opleiding van ondernemers en stafpersoneel, en in dit verband ook over de rol van de universiteit, de organisatie van het onderwijs en de bijscholing. Tenslotte wordt gewezen op de aangroei van het aantal bedienden (14% van de beroepsbevolking in 1930; 27% in 1961): door de grotere stabiliteit i.z. bezoldiging en werkgelegenheid van de bedienden leidt die evolutie tot immobilisme. *(Le Soir* 7-6)

ZANGFEEST

Mr. V. Portier, voorzitter van het Algemeen Nederlands Zangverbond, heeft op 26 mei te Antwerpen, tijdens de rede die hij op het 31ste Vlaams nationaal zangfeest hield, een politiek „urgentieprogramma" toegelicht, dat afgestemd is op de problemen van de universiteiten en op het statuut van hoofdstad-Brussel. Portier verklaarde: „Op 31 maart (stembusdag) werd het bewijs geleverd dat de Vlamingen van een volk tot een natie zijn gegroeid. Voortaan zullen in Vaanderen alleen nog rechtgeaarde Vlamingen een kans krijgen om in het politieke leven van het land een rol te spelen." Ook zei hij dat voor de eerste maal in de geschiedenis van België een regering is gevallen over een Vlaams probleem.
Het zangfeest werd bijgewoond door 25.000 man.

SCHEURING IN BRUSSELSE PVV

Met een zeer grote meerderheid hebben op 24 mei te Vilvoorde de Vlaamse PVV-vertegenwoordigers van het kiesarrondissement Brussel beslist een „Verbond der Vlaamse PVV-afdelingen" van het arrondissement op te richten. Met die oprichting wordt gereageerd op het afzonderlijke optreden van de Franstalige Brusselse partijgenoten.
(Vor. ber. pag. 344/3)

DE ZAAK-LIÉNARD

Minister van binnenlandse zaken *Vanderpoorten* heeft de voorlopige aanstelling van *M. Liénard* tot directeur-generaal van het onderwijs van de stad Brussel nietig verklaard. Hoewel Liénard Frans-eentalig is, benoemde de gemeenteraad van Brussel hem op 3 juni 1967 tot directeur-generaal, voor welke functie de kennis van beide landstalen vereist is. (De dir.-gen. controleert ook de Vlaamse scholen van de hoofdstad.) Tengevolge van een schorsingsbesluit, getroffen door vicegouverneur *Cappuyns,* trok de gemeenteraad de benoeming in op 11 december 1967 om over te gaan tot een voorlopige aanstelling. Op 25 januari 1968 werd ook die beslissing door Cappuyns verbroken. Het is die uitspraak, welke door de minister thans werd bekrachtigd.
In het vernietigingsbesluit wordt verklaard dat Liénard de taalwet niet naleeft. *(De Standaard* 29-5)

FRANKRIJK

WINST VOOR LINKSE FEDERATIE OP CORSICA

Bij de tweede ronde van de herverkiezingen voor de zetel van Bastia (Corsica) in de Nationale Vergadering is de kandidaat van de linkse federatie, de radicaal *Jean Zuccarelli,* burgemeester van Bastia, op

28 april gekozen. De herverkiezing vond plaats omdat de constitutionele raad het stembusresultaat van maart 1967 (pag. 179/1) ongeldig had verklaard.

Zuccarelli was afgevaardigde van 1962-1967, toen hij ternauwernood werd verslagen door de gaullist Jacques Faggianelli, toendertijd burgemeester van Bastia. Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen te Bastia in jan. 1968 echter behaalde een linkse coalitie de meerderheid en werd Zuccarelli burgemeester i.p.v. Faggianelli. Hierop besloot laatstgenoemde zich niet langer kandidaat te stellen voor de betwiste parlementszetel en gaven de gaullisten hun steun aan een voorheen onafhankelijke kandidaat, Paul Giacomi.
Bij de tweede ronde ging het alleen tussen Zuccarelli en Giacomi. Zuccarelli, die nu de steun van de communisten genoot, verwierf 3% meer stemmen dan bij de tweede ronde van 1967. Het aantal stemmen „per correspondentie" daalde van 9.000 in 1967 tot 6.000 op een totaal van 36.000 stemmen.

Door de uitslag van Bastia daalde het aantal zetels van de regeringspartijen in de Assemblee tot 242 van de 487. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 88/1)

DE GAULLE IN ROEMENIË

President *Charles De Gaulle* heeft van 14-18 mei een officieel bezoek aan Roemenië gebracht. Hij was vergezeld van de minister van buitenlandse zaken *Couve de Murville.* De Gaulle voerde o.m. besprekingen met president *Nicolae Ceausescu,* premier *Ion Gheorghe Maurer* en de eerste plv. minister van buitenlandse zaken *George Macovescu.* Hij keerde een dag eerder dan voorzien naar Frankrijk terug (pag. 323/3).

Gemeenschappelijke verklaring

Tot slot van De Gaulle's bezoek aan Roemenië werd een gemeenschappelijke Roemeens-Franse verklaring afgelegd:
„De beide staatshoofden stelden met voldoening vast dat de betrekkingen tussen het Roemeense en het Franse volk zich nu permanent verder ontwikkelen (. . .) Op economisch terrein werd vooral gewezen op de constante groei van het handelsverkeer in overeenstemming met het langlopend handelsakkoord van 8 febr. 1965 (pag. 186/1-1965. (. . .) De beide staatshoofden zijn van mening dat de industriële en technische staat van Frankrijk evenals het zich volledig ontwikkelende economische potentieel van Roemenië versterkte mogelijkheden openen voor de intensivering van de Roemeens-Franse economische, technische en wetenschappelijke samenwerking onder voor beide partijen voordelige voorwaarden. Beide partijen zullen met alle middelen de intensivering van de betrekkingen tussen de organisaties en ondernemingen van de beide landen op basis van het economische en industriële akkoord van 2 febr. 1967* nastreven. Zij denken daarbij vooral aan de uitbreiding van hun samenwerking op de gebieden van de chemische en machine-industrie, de electronica, de scheepsbouw, de irrigatietechniek en het vreedzaam gebruik van atoomenergie.
Beide partijen geven uitdrukking aan hun vastberadenheid de ontwikkeling van de Roemeens-Franse wetenschappelijke en technische samenwerking volgens het akkoord van 31 juli 1964 (pag. 505/2-1964) aan te moedigen, de uitwisseling van professoren, wetenschapsmensen en technici te vergemakkelijken, gemeenschappelijke onderzoekingen op voor beide partijen belangrijke gebieden uit te voeren en de samenwerking tussen de wetenschappelijke instellingen van beide landen te bevorderen. (. . .) Met het oogmerk de waarden van de beschaving en de cultuur van beide volken krachtiger te verbreiden, werd besloten op basis van wederkerigheid een Roemeense bibliotheek te Parijs en een Franse bibliotheek te Boekarest te openen alsmede technische en wetenschappelijke documentatiecentra, waarvan de status bij latere onderhandelingen moet worden vastgelegd.
Teneinde de ontwikkeling van de betrekkingen tussen Roemenië en Frankrijk te bevorderen hebben de Franse minister van buitenlandse zaken Couve de Murville en de eerste plv. minister van buitenlandse zaken van Roemenië George Macovescu op 18 mei 1968 een consulair akkoord ondertekend. Gesprekken over het afsluiten van een akkoord inzake verlenging van rechtsbijstand zullen op een later tijdstip worden gevoerd.
Bij het onderzoek van de internationale problemen stond de overeenstemming tussen Roemenië en Frankrijk over de beginselen op de voorgrond welke aan de betrekkingen tussen staten ten grondslag moeten liggen: de onafhankelijkheid van volken, ongeacht of zij groot of klein zijn, de niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden, de vestiging van vriendschappelijke betrekkingen tussen alle landen, de ontwikkeling van het internationale verkeer en de samenwerking, het behoud of het herstel van de vrede in de wereld. De beide staatshoofden zijn ervan overtuigd dat alleen de naleving van deze beginselen de vereiste voorwaarden garanderen voor elk land, ongeacht welk, die het in staat zullen stellen tot materiële vooruitgang en tot ontplooiing van het geestelijk leven der volkeren, tot verdediging van de vrede en tot ontwikkeling van de geest van begrip en samenwerking tussen staten bij te dragen. (. . .
Een nauwe samenwerking tussen Roemenië en Frankrijk zal een positieve bijdrage tot een dergelijke evolutie zijn."

* Dit akkoord, getekend tijdens een bezoek van de Roemeense minister van buitenlandse handel, Gheorghe Cioara, aan Frankrijk, hield de oprichting in van een gemengde commissie.

Uitspraken

In een rede tot het parlement te Boekarest op 15 mei zei De Gaulle o.a.: „Hoe moet men de dreigende en steriele situatie doen verdwijnen, waarin zich Europa thans door het systeem van tegengestelde blokken bevindt, wanneer de naties van het Westen, het Centrum en het Oosten van Europa niet onderling de „détente", de „entente" en de „coopération" beoefenen, welke slechts Europa de mogelijkheden bieden zijn eigen problemen op te lossen, met name het Duitse probleem, zijn veiligheid te organiseren en zijn bronnen en capaciteiten volledig te ontwikkelen? Het spreekt vanzelf dat een zo verreikende wijziging van de huidige verhoudingen elke buitenlandse beïnvloeding van de volkeren van ons continent uitsluit en impliceert dat elk van hen zich alleen met eigen stem uit en slechts voor eigen rekening handelt. Wij in Frankrijk weten dat dat de weg is die Roemenië heeft gekozen en dat het, zonder zijn nauwe contacten met zijn buren, in het bijzonder met Moskou, te beëindigen, zijn betrekkingen met het Westen en allereerst met Parijs, een nieuw karakter verleend heeft. U in Roemenië weet dat Frankrijk precies hetzelfde doet. Het maakt zich metterdaad stellig niet van zijn Westelijke vriendschappen los, maar wel van elke Atlantische subordinatie, ongeacht of die van politieke, militaire of monetaire aard is . . ."
Eerder die dag had De Gaulle zich gekeerd tegen „de permanente aanwezigheid van buitenlandse strijdkrachten" op het grondgebied van andere staten. Terwijl president Ceausescu zich op 16 mei te Craiova uitsprak voor „het bondgenootschap met de SU", pleitte hij tegelijk voor de „afschaffing van de anachronistische toestand van de verdeling van Europa in militaire blokken" door de afschaffing van de NAVO en het Warschau-pakt en o.a. door het vertrek van buitenlandse troepen van de territoria van andere landen. In antwoord hierop sprak De Gaulle zich uit voor een „Europa zonder IJzeren Gordijn". (Zie ook pag. 593-1967)



President De Gaulle tijdens een rede in de universiteit van Boekarest.

CONTACTEN MET DE SU

In de eerste vier maanden van 1968 hebben vier ministers bezoeken aan de SU gebracht: *Michel Debré* en *Maurice Schumann* (7-11 jan.), *André Malraux* (27 febr.-7 maart) en *Pierre Messmer* (18-26 april).
Het bezoek van minister Debré van financiën en economie en staatsminister Schumann van wetenschappelijk onderzoek, kernenergie en ruimtevaart vond plaats t.g.v. de tweede bijeenkomst van de Frans-Sowjetrussische permanente commissie, de zg. Grote Commissie, welwelke van 8-11 jan. werd gehouden. Van Sowjetrussische zijde werden de besprekingen bijgewoond door vice-premier *W. Kirilin* en dr. *Mstislav Keldysh*, de voorzitter van de Sowjet Academie van Wetenschappen. In het slotcommuniqué werd verklaard dat de samenwerking tussen de twee staten bij het onderzoek van de ruimte het stadium van de practische toepassing van gezamenlijke projecten heeft bereikt en dat een van de onmiddellijke taken is het uitwerken van bijzondere oogmerken t.a.v. de ruimte-communicatie.

Minister Schumann deelde volgens A F P (10-1) mede dat akkoorden waren gesloten voor „concrete samenwerking op het gebied van ruimtevaart en studie op het terrein van hoogwaardige energie. Volgens een woordvoerder was besloten eind 1968 een Sowjet-satelliet met Franse instrumenten in een baan rond de maan te brengen. Eind 1971 zal vanaf een Sowjetbasis de Franse satelliet „Roseau" voor exploratie van de interstellaire ruimte worden gelanceerd. De satelliet zal een baan om de aarde gaan beschrijven met een laagtepunt van 100 km en een hoogtepunt van 200.000 km. Frankrijk stelt de SU de basis Kourou in Guyana ter beschikking voor het volgen van Sowjetrussische bemande ruimtevluchten en minister Schumann werd uitgenodigd wetenschappelijke installaties in de SU te bezichtigen. Volgens zegslieden zou hij ook de basis Baikonoer mogen bezoeken.
De Frans-Sowjetrussische samenwerking vond reeds haar toepassing op 9 en 10 okt. 1967 toen twee Sowjetrussische raketten voor meteorologisch onderzoek voorzien van Franse instrumenten werden gelanceerd. (Vor. ber. pag. 173/1-1967)
Wat betreft de samenwerking op het gebied van de kernenergie is overeengekomen dat het complex, bestaande uit een Sowjetrussische protonenversneller en de Franse bellenkamer Mirabelle uiterlijk begin 1970 in gebruik zal worden genomen. In 1968 zal te Saclay een Mirabellemodel op ware grootte worden gebouwd, in 1969 de bellenkamer zelf, die vervolgens naar de SU zal worden overgebracht om met de versneller te worden verbonden.

Staatsminister Malraux besprak met minister *Foertzewa* vooral de vooruitzichten van de culturele samenwerking. Minister Messmer behandelde met zijn Sowjetrussische collega, maarschalk *Gretsjko*, de samenwerking op het militaire vlak. Hij bezichtigde het prototype van de Tupolew-144, een supersonisch vliegtuig in de categorie van de Concorde. *(Soviet News, Le Monde)*

Gemeenschappelijk onderzoek

Het Franse nationale centrum voor ruimteonderzoek (CNES) maakte volgens A F P (17-4) bekend dat in het kader van de Frans-Sowjetrussische samenwerking op het gebied van het ruimteonderzoek, een aantal lanceringen van ballonnen op de Kerguelen (een Franse eilandengroep in de Indische Oceaan) en in de buurt van Archangel heeft plaatsgevonden. Men heeft gedurende de maand maart en het begin van april onderzoekingen gedaan met behulp van de apparatuur die in de deels Franse, deels Sowjetrussische ballonnen was aangebracht.

POMPIDOU IN PERZIË EN AFGHANISTAN

In gezelschap van de minister van buitenlandse zaken, *Couve de Murville*, heeft premier *Pompidou* officiële bezoeken gebracht aan Perzië (2-7 mei) en Afghanistan (7-10 mei). De premier verklaarde op een persconferentie dat bij zijn besprekingen in Perzië de Franse bijdrage tot het 4de Perzische vijfjarenplan (pag. 287/2) het voornaamste onderwerp van gesprek was geweest. Sprekend over een Franse deelneming in de economische ontwikkeling van Perzië noemde hij als mogelijkheden de elektriciteit, de electronica en de televisie.
Frankrijk heeft technische en economische hulp aangeboden, waarvan aard en grootte nader zullen worden uitgewerkt door een gemeenschappelijke commissie. Het slotcommuniqué sprak van parallelle oliebelangen, volgens *Le Monde* (8-5) een toespeling op de lopende onderhandelingen tussen de Franse maatschappij ERAP-ELF en de nationale oliemaatschappij van Perzië (NIOC).
Ook in Afghanistan vormde de Franse bijdrage tot de economische ontwikkeling van het land een belangrijk punt van gesprek. *(Le Monde)*

ROBERT POUJADE OPVOLGER KIR

Bij de tweede ronde van de verkiezingen voor de, door het overlijden van kanunnik *Kir* (pag. 299/1) vacante zetel in de gemeenteraad van Dijon, heeft de secretaris-generaal van de gaullisten, *Robert Poujade*, de overwinning behaald. Hij verwierf 24.504 stemmen; zijn voornaamste tegenstander, de kandidaat van de linkse federatie, 20.471. *(Le Monde* 28-5)

noord-amerika

VERENIGDE STATEN

DE RASSENONLUSTEN VAN APRIL

De onlusten die na de moord op dominee *King* (pag. 242/1) waren ontstaan, hebben zich ook na de begrafenis van de negerleider voortgezet en een hoge tol aan mensenlevens geëist. Het ministerie van justitie maakte op 23 april bekend dat sinds 4 april 46 personen bij onlusten waren gedood, 2.561 gewond en 28.271 gearresteerd. Het verslag van het ministerie was gebaseerd op een rapport van 76 steden.
De staking van de vuilnislieden in de stad Memphis, die de aanleiding was voor het verblijf van dominee King in deze stad op de dag van de aanslag, werd op 16 april beëindigd. De vuilnismannen, van wie 90% neger is, werd een opslag van 15 dollarcent per uur toegezegd, terwijl hun vakbond ook officieel erkend zal worden.
In de staat Maryland werd op 19 mei een neger doodgeschoten terwijl het op 28 mei in Louisville (Kentucky) tot ongeregeldheden kwam waarbij twee doden vielen.

DE MARS DER ARMEN

Op 2 mei is in Memphis (Tennessee) de „mars der armen" begonnen. Het doel van deze mars, waartoe het initiatief is uitgegaan van dominee *King*, is om door geweldloze en langdurige demonstraties in Washington de aandacht van de regeringsinstanties te vestigen op de armoede waarin de negers uit het zuiden, maar ook Portoricanen, Amerikanen van Mexicaanse afkomst, Indianen en blanken aan de rand van de in overvloed levende gemeenschappen, zich bevinden. De voornaamste eisen van de armen zijn waarborgen voor werkgelegenheid en een gegarandeerd inkomen. Voorafgaand aan de in negen verschillende steden begonnen mars, hadden meer dan 100 leiders van deze mars onder aanvoering van de opvolger van dominee King, dominee *Ralph Abernathy*, reeds bezoeken gebracht aan kabinetsleden en hoge regeringsfunctionarissen, waarbij zij deze eisen bekend maakten.
De mars werd geopend met een herdenkingsdienst in Memphis, Tennessee, waar King werd vermoord. Op 12 mei kwamen de eerste deel-

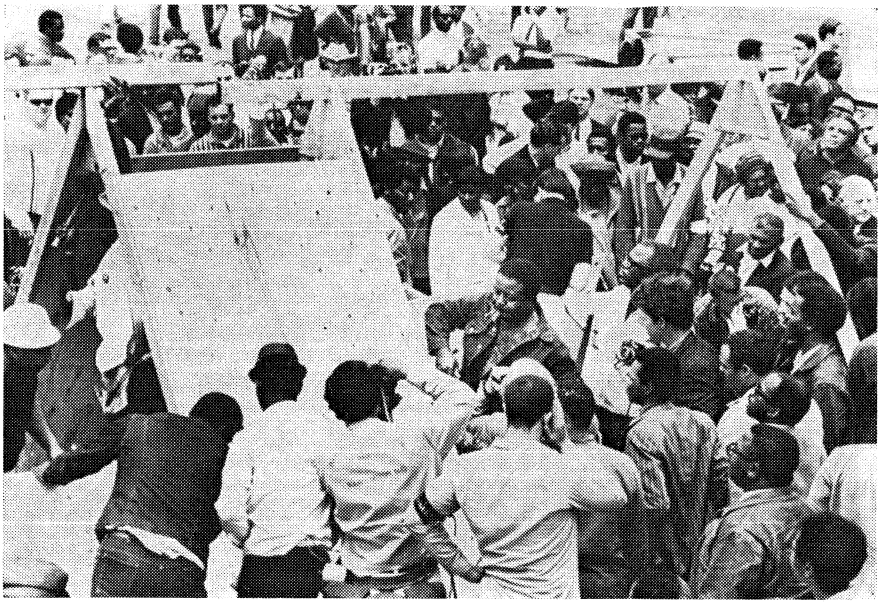

Ds. Ralph Abernathy (in het midden) helpt bij de bouw van de eerste hut van de „Resurrection City".

nemers van de mars in Washington aan. Zij willen de stad niet verlaten voor het Congres voorstellen heeft aanvaard voor meer regeringssteun aan de armen. Zij hebben hun intrek genomen in geprefabriceerde houten hutten van de „Resurrection City", de stad der opstanding, vóór het Lincoln-monument. Het kamp moest op 25 mei na hevige regenval tijdelijk worden ontruimd. De grote demonstratie die oorspronkelijk eind mei zou plaatsvinden als afsluiting van de mars, werd naar 19 juni verschoven. Hoewel zich tijdens het verblijf van de deelnemers aan de mars enige incidenten hebben voorgedaan, is geen gebruik van geweld gemaakt.

(Vor. ber. pag. 242/2)

VN-AFGEVAARDIGDE GOLDBERG AFGETREDEN

Op 25 april heeft *Arthur Goldberg* (biogr. pag. 493/3-1965), die sinds juli 1965 ambassadeur van zijn land bij de VN was, zijn ontslag aangeboden. President *Johnson* maakte onmiddellijk daarop de benoeming van *George Ball,* de vroegere onderminister van buitenlandse zaken, als zijn opvolger bekend. Het aftreden van Goldberg kwam niet als een verrassing. Hoewel hij berichten tegensprak als zou hij meningsverschillen met president Johnson gehad hebben, was het bekend dat hij, als officieel lid van het kabinet, teleurgesteld was over het geringe gehoor dat zijn inzichten, vooral m.b.t. de Vietnam-politiek, vonden. Op een persconferentie verklaarde Goldberg o.m.: „Ik heb mijn ontslag ingediend, omdat ik van oordeel ben, dat ik deze taak (het zoeken van een vreedzame oplossing van de oorlog in Vietnam, red. KHA) beter kan vervullen, als ik ontslagen ben van de zware beslommeringen, die mijn functie bij de VN met zich meebracht." De benoeming van Ball werd als een grote verrassing gezien, maar kreeg een gunstig onthaal.

George Wildman Ball werd op 21 december 1909 in Des Moines (Iowa) geboren en studeerde aan de Northwestern Universiteit in Chicago, waar hij zijn studie afsloot met het behalen van de graad van meester in de rechten. Gedurende de eerste ambtsperiode van president Roosevelt werkte hij drie jaar onder Henry Morgenthau, op het ministerie van financiën. Van 1942-44 was hij werkzaam bij de Leen- en Pachtwetorganisatie en van 1944-46 bij de Inspectie Strategische Bombardementen. Van 1946-1961 was hij lid van het internationale advocatenkantoor Clearly, Gottlieb en Ball. Gedurende de campagnes voor de presidentsverkiezingen van 1952 en 1956 steunde hij de kandidatuur van Adlai Stevenson. In 1961 werd hij door president Kennedy benoemd tot onderminister van buitenlandse zaken (pag. 778/1-1961), welke functie hij tot sept. 1966 bekleedde (pag. 636/1-1966). Ball heeft zich doen kennen als voorstander van Europese samenwerking. Hij heeft zich steeds een tegenstander betoond van escalatie in de Vietnamese oorlog (volgens sommigen was dit ook de reden voor zijn aftreden in 1966), maar keerde zich ook tegen concessies vooraf bij onderhandelingen. Zeer recentelijk heeft hij verklaard weinig te zien in het non-proliferatieverdrag, aangezien van de niet-nucleaire landen verlangd wordt eenzijdig concessies te doen, hetgeen hem geen basis lijkt voor de naleving. Ball was sinds zijn aftreden in 1966 partner bij de bankiersfirma Lehman Brothers.



George Ball

MINISTER O'BRIEN AFGETREDEN

Op 10 april heeft president *Johnson* bekend gemaakt dat hij de ontslagaanvrage van de minister van posterijen, *Lawrence O'Brien,* had aanvaard en als zijn opvolger had benoemd *Marvin Watson,* secretaris van het Witte Huis.

O'Brien, die een nauwe medewerker van president *Kennedy* is geweest en o.a. in diens presidentiële campagne van 1960 heeft gewerkt, verklaarde zijn krachten te gaan wijden aan de campagne van *Robert Kennedy,* een van de Democratische kandidaten voor het presidentschap. O'Brien was sinds 29 aug. 1965 minister van posterijen (pag. 731/3-1965).

LURLEEN WALLACE OVERLEDEN

Op 7 mei is de Democratische gouverneur van de staat Alabama, mevr. *Lurleen Wallace,* op 41-jarige leeftijd overleden. Als haar opvolger werd de plaatsvervangend gouverneur *Albert Brewer* aangewezen. Mevr. Wallace was in nov. 1966 haar man, *George Wallace* die zich heeft opgeworpen als kandidaat voor de presidentsverkiezingen (pag. 228/1), opgevolgd daar hij volgens de wettelijke bepalingen niet voor een nieuwe ambtstermijn in aanmerking kwam. George Wallace heeft er echter nooit een geheim van gemaakt, dat hij degene was, die de politiek van Alabama bleef bepalen.

(Vor. ber. pag. 301/1-1967)

azië bezuiden de himalaya's

ALGEMEEN

CONFLICT OM RANN VAN KOETSJ BIJGELEGD

Het conflict tussen India en Pakistan over de Rann van Koetsj is op 19 febr. door een voor beide partijen bindende uitspraak van een internationaal scheidsgerecht bijgelegd.
Dit scheidsgerecht, op grond van een op 30 juni 1965 tussen beide staten ondertekend akkoord (pag. 446/1-1965) ingesteld, kwam op 15 febr. 1966 voor het eerst bijeen. Het bestond uit een neutrale, door de secretaris van de VN benoemde

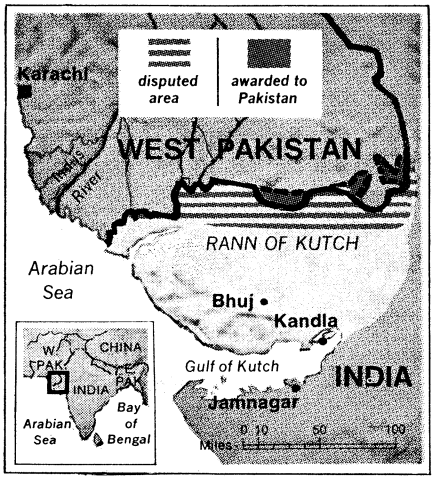

(Newsweek)

voorzitter, de Zweed *Gunnar Lagergren*, een door Pakistan benoemd lid, *Nasrollah Entezam* (Perzië) en een door India benoemd lid, *Ales Bebler* (Joego-Slavië).
Het scheidsgerecht wees het omstreden gebied voor 90% aan India en voor de rest (de noordelijke rand) aan Pakistan toe. Volgens een verklaring van voorzitter Lagergren was t.a.v. het grootste deel van het gebied geen duidelijk bewijs gebleken van het bestaan van een soevereiniteit van de Pakistaanse provincie Sind; in het aan Pakistan toegewezen deel had echter een nauwe betrekking tot Sind geheerst, zonder dat de Indiërs daartegen geopponeerd hadden. Het aan Pakistan toegewezen gebied omvat weiland; het aan India toegewezen deel bestaat uit zoutmoerassen. Lagergren en Nasrollah stemden voor deze regeling, Bebler stemde tegen. Hij achtte de aanspraken van India op het gehele gebied volkomen juist: ook het noordelijke gebied was z.i. in 1870 door opmeting aan India toegewezen.
Op 6 maart kwamen India en Pakistan overeen gevolg te geven aan de beslissing van het internationale scheidsgerecht. Volgens het akkoord van 1965 dienen zij thans elke vier weken aan het scheidsgerecht rapport uit te brengen over de gemaakte vorderingen bij de uitvoering van de beslissing. *(Reuter, The Times, NZZ)*

KOSYGIN IN PAKISTAN EN INDIA

Van 17-21 april heeft de Sowjetrussische premier *Kosygin* een bezoek aan Pakistan gebracht, waarbij hij o.m. besprekingen voerde met president *Mohammed Ayoeb Khan*.
In een gemeenschappelijk slotcommuniqué werd met voldoening melding gemaakt van een voortgaande ontwikkeling van de samenwerking op de gebieden van politiek, handel, economie, cultuur, wetenschap en technologie. Beide partijen kwamen overeen dat de SU Pakistan bij de bouw van een staalfabriek te Kalabagh in West-Pakistan (bouwkosten $ 100 mln, produktiecapaciteit 1 mln ton p. j.) en van een atoomcentrale voor de opwekking van elektriciteit in Oost-Pakistan alsmede bij een aantal andere projecten (o.a. zeer sterke radiozenders) technische en economische steun zal verlenen. Ook zullen beide landen hun samenwerking bij de exploratie van olie en aardgas in Pakistan voortzetten. Bij de bespreking van internationale vraagstukken, zoals de oorlog in Vietnam, de toestand in het Midden-Oosten en een non-proliferatieverdrag heerste bijna volledige of volledige overeenstemming van opvattingen. T.a.v. de tussen India en Pakistan bestaande kwesties sprak premier Kosygin zijn voldoening uit over de reeds genomen stappen en zijn hoop dat deze landen hun vraagstukken in de geest van de verklaring van Tasjkent zullen oplossen.
Volgens *AFP* lijdt het geen twijfel dat president Ayoeb Khan — zonder zich expliciet te beklagen over de Sowjetrussische wapenleveranties aan India — zijn verzoek heeft herhaald eveneens wapens te ontvangen. Waarnemers zijn van mening dat premier Kosygin geen belofte gedaan heeft t.a.v. een vermindering van de wapenleveranties aan India noch een toezegging van militaire hulp aan Pakistan.
Tot besluit van zijn bezoek werd een cultureel uitwisselingsakkoord getekend. Ook verklaarde Kosygin dat de SU bereid is een tot 1975 lopend handelsakkoord met Pakistan te sluiten en de invoer van industrieprodukten uit Pakistan te vergroten.

India

Bij zijn terugkeer naar de SU bracht Kosygin op 21 april een kort bezoek aan India. Op een persconferentie ontkende hij dat hij een nieuw initiatief tot bemiddeling tussen India en Pakistan wilde nemen. Hij had een verdere ontwikkeling van de onder zijn auspiciën in Tasjkent begonnen verzoening (pag. 33 e.v. - 1966) van beide landen aanbevolen. Kosygin zei dat bij zijn besprekingen met premier *Gandhi* in het bijzonder internationale kwesties (Vietnam, Midden-Oosten) en bilaterale vraagstukken aan de orde waren geweest.
Indiase functionarissen deelden op 30 mei mee dat Kosygin voorgesteld had een nieuwe handelsweg aan te leggen tussen India, Pakistan, Afghanistan en de SU. Deze nieuwe route zou de bezwaren van de sluiting van het Suezkanaal zoveel mogelijk moeten ondervangen. *(AFP, AP, Reuter, The Times, FAZ* 22-4)
(Vor. ber. pag. 103/2)

AFGHANISTAN

SAMENSTELLING REGERING

Het door premier *Nour Ahmed Etemadi* op 1 nov. 1967 gevormde kabinet (pag. 748/2-1967) is als volgt samengesteld:

Premier en buitenlandse zaken - Nour Ahmed Etemadi; eerste vice-premier en onderwijs - Ali Ahmad Popal; tweede vice-premier - Abdoellah Yaftali (voorheen planning); defensie - generaal Khan Mohammed *; binnenlandse zaken - M. Omar Wardak; justitie - Mohammed Asghar; financiën - Mohammed Anwar Zyaee; handel - Noer Ali *; openbare werken - Mohammed Hoessein Massaa; cultuur en voorlichting - Mohammed Anas; verbindingen - Mohammed Azim Cran; gezondheid - mej. Koebrah Noorzai *; mijnen en industrie - Abdoel Samad Salim; landbouw - Mohammed Akbar Reza *; planning - Abdoel Samad Hamid; zonder portefeuille - Abdoel Wahid Sorabi; voorzitter stammenzaken - Sayed Mohammed Masoed Pohanyar.

* ongewijzigd.

(Vor. ber. pag. 748/2-1967)

BIRMA

VRIJLATING POLITIEKE GEVANGENEN

Op 28 febr. is de vrijlating van 127 gedetineerden bekendgemaakt. Onder hen bevond zich een aantal voormalige ministers en politieke

leiders. Ook werd vrijgelaten brigade-generaal *Aung Gyi*, de vroegere rechterhand van president *Ne Win*, die op 7 febr. 1963 al zijn functies, vice-voorzitter van de revolutionaire raad, plv. chef-staf van het leger, minister van handel en industrie en voorzitter van de nationale oliemaatschappij (pag. 129/2-1963) had neergelegd en nadien gearresteerd werd. *(The Times)*

(Vor. ber. pag. 748/2-1967)

CEYLON

MUTATIES KABINET

Op 31 jan. heeft premier *Dudley Senanayake* de volgende wijzigingen in zijn kabinet aangebracht: *Hugh Fernando* nam de portefeuille van handel over van *M. V. Peiris*, die het kabinet verliet; *M. D. H. Jayawardene* droeg de portefeuille van gezondheid over aan *E. L. Senanayake* en werd belast met de (nieuwe) portefeuille van wetenschappelijk onderzoek en huisvesting. *(The Times* 1-2)

COMPLOT?

Nadat strijdkrachten en politie op 11 jan. in staat van paraatheid waren gebracht, heeft premier *Dudley Senanayake* de volgende dag het parlement meegedeeld, dat hij opdracht had gegeven tot het treffen van voorzorgsmaatregelen tegen een mogelijke staatsgreep. Hij verklaarde dat oppositieleiders, onder wie de voormalige premier mevr. *Sirimavo Bandaranaike*, hem inlichtingen over een voorgenomen staatsgreep hadden verschaft. De premier sprak berichten tegen volgens welke bij die samenzwering een van zijn eigen ministers betrokken zou zijn. Volgens de inlichtingen van de oppositie zouden de samenzweerders dezelfde zijn als degenen die in jan. 1962 poogden de regering van mevr. Bandaranaike omver te werpen (pag. 95/3-1962). *(AP, Reuter)*

(Vor. ber. pag. 221/3-1966)

PAKISTAN

NIEUWE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Op 24 april is *Arshad Husain* benoemd tot minister van buitenlandse zaken als opvolger van *Sjarifoeddin Pirzada*. Deze had reeds op 3 jan. te kennen gegeven om persoonlijke redenen te willen aftreden, maar zijn ontslag was aangehouden i.v.m. een ziekte van president *Ayoeb Khan*. Pirzada zal zijn vroegere functie van procureur-generaal weer opvatten.

Arshad Husain (58) maakt sinds 1950 deel uit van de Pakistaanse buitenlandse dienst en was sinds 1963 Hoge Commissaris van Pakistan in India. *(The Times)*

(Vor. ber. pag. 526/3-1966 en 798/3-1967)

BHOETTO RICHT VOLKSPARTIJ OP

De voormalige minister van buitenlandse zaken, *Zoelfakir Ali Bhoetto*, heeft in nov. 1967 een nieuwe partij, de Volkspartij, opgericht. In een interview met *Le Monde* (13-3) verklaarde Bhoetto dat hij de Volkspartij had gesticht om „de nationale onafhankelijkheid te verdedigen en het socialisme te verwezenlijken".

(Vor. ber. pag. 526/3-1966)

AMERIKAANSE TANKS

Terwijl de Amerikaanse regering op 12 april 1967 meegedeeld had de in sept. 1965 gestaakte militaire hulpverlening aan Pakistan en India niet te zullen hervatten (pag. 443/1-1967), is medio april bekend geworden, dat Italië 100 à 200 Amerikaanse, uit Westduitse voorraden afkomstige M-47 Patton-tanks aan Pakistan verkocht had. Deze transactie had volgens *The Times* (17-5) de instemming van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken. Functionarissen van het State Department verklaarden dat Pakistan beter deze „verouderde" tanks kon ontvangen dan nieuwe tanks van China kopen. *(The Times; Le Monde* 4-5) (Vor. ber. pag. 526/2-1966)

OPHEFFING AMERIKAANSE BASIS

De minister van buitenlandse zaken, *Arshad Husain*, maakte op 20 mei bekend dat Pakistan de VS op 6 april had laten weten dat de overeenkomst, waarbij de Amerikanen sinds 1959 gebruik maken van de basis bij Peshawar, niet zal worden verlengd, als die op 1 juli 1969 afloopt.

Vanaf deze basis werden vroeger verkenningsvluchten met U-2-vliegtuigen boven de SU uitgevoerd. Dit was o.m. het geval met het toestel, waarin *Gary Powers* op 1 mei 1960 boven de SU werd neergehaald (pag. 15687-1960). De basis zou nu zijn uitgerust met de modernste elektronische afluisterapparatuur. *(AFP, Reuter* 20-5)

DE TARBELA-DAM

Op 2 mei is te Washington door vertegenwoordigers van de Wereldbank, Frankrijk, Canada, Italië, Pakistan, Engeland en de VS een verdrag getekend inzake de financiering van de bouw van de Tarbela-dam. De kosten van het gehele project worden geraamd op $ 827,5 mln. Hiervan zal de Pakistaanse regering zelf een bedrag in roepies met een tegenwaarde van $ 335,5 mln verschaffen. Uit het in 1960 gestichte Indus Basin Development Fund (IBDF) dat door bijdragen van India, Australië, Nieuw-Zeeland, Canada, Pakistan, Engeland, de VS, West-Duitsland, de Wereldbank en de IDA oorspronkelijk $ 947 mln groot was, is na de voor de Mangladam gebruikte gelden nog een bedrag van $ 324 mln voor de Tarbeladam over. Voorts zijn kredietoezeggingen gedaan tot een bedrag van $ 174 mln ($ 168 mln voor het Tarbela-project) door de volgende landen (in mln $): de VS 50, Italië 40, Frankrijk 30,4, Engeland 24, de Wereldbank 25 en Canada 4,6.

Op 14 mei werd een contract getekend tussen de Pakistaanse Water and Power Development Authority (WAPDA) en een vertegenwoordiger van het Italiaans-Franse consortium, dat de bouw van de dam zal uitvoeren.

Bij de aanbesteding van het project had een Duits-Zwitsers consortium o.l.v. Hoch-Tief AG, Essen ingeschreven voor $ 546,8 mln, maar deze inschrijving later tengevolge van vertraging bij het begin van de werkzaamheden met $ 50 mln verhoogd. (Het begin van de bouw was op 1 okt. 1967 gepland.) Eind februari besloten de Pakistaanse autoriteiten evenwel ten gunste van een Italiaans-Frans consortium met als motivering de in de handel ongebruikelijke verhoging achteraf van het Duits-Zwitserse inschrijvingsbedrag, hoewel dit ook nu nog lager lag dan het Italiaans-Franse, dat $ 622,8 mln bedroeg. Deze beslissing werd op 6 maart door de Wereldbank officieel bekendgemaakt. Een Westduits kredietaanbod van DM 400 mln werd daarop ingetrokken.

Het Italiaans-Franse consortium staat o.l.v. de firma Impregilo uit Milaan en de Franse maatschappij Citra (Compagnie internationale de travaux). Impregilo beschikt over een grote ervaring. De firma was, resp. is, belast met de bouw van de Akosombo-dam in de Volta-rivier (Ghana), de Roseires-dam (Soedan), de Kainji-dam (Nigeria), de Keban-dam (Turkije) en het Mantaro-project (Chili).
(Naast twee genoemde consortia was ook ingeschreven door een Brits-Amerikaans consortium o.l.v. de Knudsen-Morrison International Corporation en door de bouwers van de Mangla-dam, de Amerikaanse Guy F. Atkinson Company, die resp. inschreven voor $ 769,1 mln en $ 807,3 mln.)
(AFP, NZZ; Die Zeit 15-3)

(Vor. ber. pag. 48/1)

zuid-oost azië en verre oosten

ALGEMEEN

MINISTERSCONFERENTIE VOOR ECONOMISCHE ONTWIKKELING

Van 9-11 april is te Singapore de derde ministersconferentie voor de economische ontwikkeling van Zuidoost-Azië gehouden. Vertegenwoordigd waren Indonesië, Laos, Japan, de Filippijnen, Maleisië, Singapore, Zuid-Vietnam en Thailand. Waarnemers waren gezonden door Ceylon, Cambodja, India, Pakistan en Nieuw-Zeeland.

Volgens een na afloop uitgegeven communiqué werd o.m. besloten tot verder overleg over een Filippijns voorstel tot oprichting van een instelling voor de zoetwatervisserij; spoedige voltooiing van technische onderzoekingen op vervoersgebied en vorming van een bijzonder fonds door de Aziatische ontwikkelingsbank voor de uitvoering van vervoersprojecten; een onderzoek naar de mogelijkheden voor de vestiging van centra voor bevordering van de economische ontwikkeling van Zuidoost-Azië in de wereldhandelscentra.

Er werd overeengekomen dat de deelnemende landen actieve stappen moeten nemen om hun eigen bronnen van economische ontwikkeling te mobiliseren, terwijl daarnaast is vastgelegd dat behoefte blijft bestaan aan economische hulpverlening van de ontwikkelde landen.

De ministers besloten dat in Bangkok een gezamenlijke werkgroep bijeen zal komen ter voorbereiding van de daar in 1969 te houden vierde ministeriële conferentie en ter bestudering van de mogelijkheden om door het instellen van studiegroepen over fundamentele kwesties de regionale samenwerking doeltreffend te bevorderen. *Reuter* meldde dat volgens zegslieden een voorstel van Japan om een permanente commissie in te stellen ter bestudering van de vraagstukken van de regionale samenwerking, werd verworpen omdat gevreesd werd dat Japan daarin een dominerende rol zou spelen. *(Reuter, Japan Times)*

ECAFE

DE ECONOMISCHE ONTWIKKELING

Volgens het jaarlijkse rapport van de Economische Commissie voor Azië en het Verre Oosten (ECAFE) van de Verenigde Naties — gepubliceerd op 17 april — is de oorlog in Vietnam een stimulans geweest voor de economische ontwikkeling in verschillende Zuidoost-Aziatische landen. Een einde van deze oorlog zou een verlangzaming van het geleidelijk proces van economisch herstel dat de ontwikkelingslanden in Azië in 1967 te zien gaven, kunnen betekenen, aldus het rapport.

Volgens voorlopige schattingen verdubbelden, tezamen genomen, de niet-communistische ontwikkelingslanden van Azië hun groeipercentages van 3,9% in 1966 tot 8,1% in 1967. Het bruto nationaal produkt nam toe van 4 tot 8%; het prijspeil bleef in het algemeen stabiel of daalde.

Aan de andere kant nam de stijging van de export af, terwijl de import, die in 1966 scherp begon te stijgen, bleef toenemen. Het gebied als geheel had een groot tekort op de handelsbalans.

De industriële produktie bleef 2% beneden het niveau van 1966 en noteerde een groeipercentage dat bijna de helft van het peil van 9% in de eerste jaren van het decennium bedroeg. Dit slechte resultaat is geheel toe te schrijven aan een onderbreking van de toeneming van de produktie van fabrikaten, die meer dan drie vierde van de totale industriële produktie uitmaakt. De toeneming van de totale produktie van fabrikaten daalde tot 3%, het laagste groeicijfer in de zestiger jaren. Alleen in Maleisië, Thailand en de Filippijnen overtrof de produktie van fabrikaten het niveau van 1966.

De groei van de economie van Maleisië, Thailand en Zuid-Korea bleef ver boven het regionale gemiddelde. Pakistan, Formosa en de Filippijnen bereikten grotere groeicijfers dan in 1966 en India boekte een herstel van het nationaal produkt. Slechts Ceylon en Indonesië, die in beslag worden genomen door een stabilisatieprogram, zijn naar wordt aangenomen ver beneden de verwachtingen gebleven.

Het rapport legt er echter de nadruk op dat het herstel een kortlopend karakter draagt en voornamelijk is beïnvloed door een opleving van de landbouw in bepaalde landen, vooral India, dat zich herstelde van sommige eerdere tegenslagen.

Het rapport omzeilt bewust de vraag of het snellere groeitempo en de prijsstabiliteit die werden bereikt, het optreden van blijvende factoren weerspiegelen. Het wijst in dit verband op de werking van „tijdelijke factoren", zoals de oorlog in Vietnam, en het herstel van de landbouw in verscheidene landen, die moeilijk te onderscheiden is in trend en fluctuatie.

Voor het tweede achtereenvolgende jaar bereikten de landen die leveranties doen voor het in stand houden van de economie van Zuid-Vietnam, de hoogste groeicijfers in Azië. De uitvoer van Singapore, Japan, Formosa, Thailand en Zuid-Korea, waar de gevolgen van de oorlog het sterkst zijn te constateren, naar Zuid-Vietnam is vooral sinds de uitbreiding der vijandelijkheden in 1965 krachtig toegenomen, zoals blijkt uit de volgende staat.

Waarde uitvoer naar Zuid-Vietnam

	mln $	
	1964	1966
Singapore	21.41	83.78
Japan	34.1	138.2
Formosa	34.0	86.6
Thailand	4.4	18.7
Zuid-Korea	6.3	13.9

Met uitzondering van Thailand welks rijstexporten naar Azië profiteerden van een gestegen vraag waartoe de oorlog bijdroeg, heeft de vraag die voortvloeide uit de oorlog betrekking op industrie- of verwerkte produkten.

Volgens het rapport zou een einde van de oorlog voor deze landen het ontstaan van betalingsbalansmoeilijkheden kunnen betekenen. Verder zou het binnenlands evenwicht van Formosa, Zuid-Korea en Singapore in gevaar kunnen komen door een vermindering van de vraag naar de produkten van enige van hun nieuwe industrieën, die zich het best hebben ontwikkeld. Zij zullen zich dan ook moeten voorbereiden op een vermindering van de vraag en op het zoeken van nieuwe exportmarkten, aldus het rapport. (The Times 17-4, Reuter 17-4)

INDONESIË

SOEHARTO DRAAGT LEGERCOMMANDO OVER

President *Soeharto* heeft op 17 mei het commando over het leger overgedragen aan generaal *Maraden Panggabean,* tot dusver plaatsvervangend bevelhebber van het leger. *Soeharto* blijft opperbevelhebber van de strijdkrachten; hij is verder behalve staatshoofd en hoofd van het kabinet ook minister van defensie en veiligheid.

Op 15 mei is de leiding over de politie overgedragen door generaal *Soetjipto Joedihardji* aan generaal *Imam Santoso.* Soetjipto was de enige commandant van een onderdeel der strijdkrachten die nog aangesteld was onder het regime-Soekarno. *(NRC* 16-5, *Reuter)*

VN-VERTEGENWOORDIGER VOOR VOLKSRAADPLEGING WEST-IRIAN

Secretaris-generaal *Thant* van de Verenigde Naties heeft per 1 april de leider van de Boliviaanse delegatie bij de VN, *Fernando Ortiz-Sanz,* benoemd tot zijn vertegenwoordiger bij de voorbereiding en uitvoering van de volksraadpleging op West-Irian (Westelijk Nieuw-Guinea). Volgens het Nederlands-Indonesisch akkoord van 15 aug. 1962 moet het volk van West-Irian uiterlijk in 1969 zelf over zijn toekomstige status beslissen en zal bij de voorbereiding en uitvoering (door Indonesië) van de „daad van vrije keuze" advies en bijstand worden verleend door de VN. *(ANP, NRC, VN-bulletin)*

BIJEENKOMST DONORLANDEN

De „intergouvernementele groep voor Indonesië", bestaande uit de landen die Indonesië financiële hulp verlenen, heeft in een communiqué, dat werd uitgegeven aan het slot van haar van 22-24 april te Rotterdam gehouden vierde conferentie, haar vertrouwen uitgesproken in

het beleid van de Indonesische regering en in haar vastberadenheid, bij de uitvoering ervan.

Het Internationale Monetaire Fonds, dat evenals de Wereldbank verslag heeft uitgebracht over de ontwikkelingen in Indonesië, is tot de slotsom gekomen dat zich in 1967 een duidelijke verbetering heeft voorgedaan in de algemene economische toestand vergeleken met vorige jaren.

Bij de jaarwisseling hebben zich ongunstige ontwikkelingen voorgedaan die tot een stijging van de prijzen van gebruiksgoederen hebben geleid en een plotselinge daling van de wisselkoers. Deze ontwikkelingen zijn evenwel tot staan gebracht door maatregelen van de Indonesische regering, aldus het communiqué.

De inflatie bedroeg in 1967 100%, tegenover 600% in 1966. Het streefpercentage was echter 60%. In de eerste maanden van 1968 veroorzaakte de rijstschaarste grote prijsstijgingen. In jan. werden prijsstijgingen genoteerd tot 40%, in febr. tot 9% en in maart tot 3%. De koers van de roepia ten opzichte van de dollar steeg daarbij van ongeveer 125 tot ongeveer 280, maar daalde daarna tot ongeveer 275 eind april, aldus de N R C (23-4).)

In het communiqué worden geen concrete bedragen van toegezegde hulp genoemd, omdat een aantal landen om wetgevende of technische redenen hun bijdrage nog niet hebben kunnen vaststellen. Dit betreft met name Japan (zie pag. 366/2) en Frankrijk.

Volgens het communiqué erkenden verscheidene landen, die nog niet in staat zijn de bedragen bekend te maken, het dringende karakter van de te ondernemen activiteiten. De groep nam er verder nota van dat diverse regeringen voornemens zijn in de loop van dit jaar hulp in geld en in natura (voedsel) te verstrekken in aanvulling op hetgeen zij reeds hebben toegezegd.

De groep vertrouwt dat naarmate Indonesië voortgang maakt met zijn streven naar stabilisatie en herstel, op een geleidelijk toenemende deelneming van particuliere investeerders aan de economische ontwikkelingsplannen op lange termijn. In okt. komt men opnieuw bijeen teneinde de plannen voor 1969 op te stellen.

De Nederlandse minister voor ontwikkelingshulp, drs. *B. J. Udink,* verklaarde op een persconferentie dat vast staat dat Indonesië in 1968 zijn stabilisatiebeleid kan uitvoeren. Op het ogenblik is ongeveer driekwart van hetgeen voor 1968 nodig wordt geacht, verzekerd. Laatstgenoemd bedrag werd op de conferentie van nov. 1967 (pag. 780/2-1967) vastgesteld op $ 325 mln, waarvan $ 75 mln voor ontwikkelingsprojecten. *(ANP, NRC)*

NEDERLANDSE HULP 1968

De Nederlandse minister voor ontwikkelingshulp, drs. *B. J. Udink,* heeft tijdens een bezoek aan Indonesië (27 febr.-10 maart) meegedeeld, dat Nederland in 1968 zijn hulp aan Indonesië zal verhogen tot *f* 114,3 mln (1967: *f* 74 mln). Daarvan zal *f* 94,3 mln voor financiële bijstand worden besteed. Van dit laatste bedrag zal *f* 24,3 mln worden uitgetrokken voor ontwikkelingsprojecten. Voor technische hulp zal ongeveer *f* 20 mln ter beschikking komen. *(NRC* 8-3)

TERUGGAVE BUITENLANDSE ONDERNEMINGEN

Indonesië heeft op 13 mei plantages op Sumatra, Java en Celebes met een totale oppervlakte van ca. 50.000 ha teruggegeven aan de vroegere eigenaars, 15 Britse en Belgische bedrijven. De plantages waren in beslag genomen tijdens het bewind van Soekarno. De maatschappijen hebben nieuwe concessies gekregen, geldig voor 30 jaar.
Bij deze maatschappijen zijn London Sumatra, een dochtermaatschappij van Harrison and Crosfields, Telogoredjo Limited Plantations, Guthries en de Belgische maatschappij Jabelmat *(NRC* 13-5)
In 1967 heeft Indonesië volgens *Reuter* (22-1) 12 genationaliseerde ondernemingen aan hun voormalige eigenaars teruggegeven. Bovendien werden in deze periode met 13 ondernemingen contracten gesloten over investeringen in Indonesië.
De concerns die naar Indonesië terugkeerden zijn o.m.: British-American Tobacco, Goodyear, United Molasses, Heineken's Bier, Calico Printers, Unilever en Bata.

(Vor. ber. pag. 78/2-1967)

KOREA (N.)

REGERINGSPROGRAM

Premier *Kim Il Soeng* heeft op 16 dec. 1967 in de Opperste Volksvergadering een regeringsprogram bekend gemaakt, dat tot titel heeft: „Wij willen nog vollediger de revolutionaire geest van onafhankelijkheid, economische zelfstandigheid en zelfverdediging op alle gebieden van de activiteit van de staat ontwikkelen." Waarnemers meenden dat Noord-Vietnam zich met dit program distantieert van een onvoorwaardelijk volgen van zowel de Sowjet-Unie als China. Het program bevat de volgende 10 punten:

1. De regering zal op alle gebieden de politiek van onafhankelijkheid, economische zelfstandigheid en zelfverdediging verwerkelijken, teneinde de volledige onafhankelijkheid van het land te waarborgen, de grondslagen van de economische onafhankelijkheid met het oog op het bereiken van de hereniging van de natie te versterken en de defensieve capaciteit zo te versterken, dat het land zich en de ideeën van de partij met eigen krachten kan verdedigen; onder leiding van de partij zal de regering zelf denken en overeenkomstig de feitelijke omstandigheden van het land de politiek van de socialistische opbouw op alle gebieden — industrie, landbouw, opvoeding, literatuur en kunst, recht en bestuur enz. — zelf formuleren en verwezenlijken; de hereniging van de natie moet uitsluitend door het Koreaanse volk en zonder enige inmenging van buitenaf tot stand worden gebracht.

2. Om aan de ellende veroorzakende verdeling van het volk een eind te maken, mag de noordelijke helft van de republiek het Zuiden nooit vergeten en moet zij zich met alle materiële, morele en ideologische krachten erop voorbereiden op het ogenblik dat zij daarom door het Zuiden wordt gevraagd, in de bevrijdingsstrijd tegen het Amerikaanse imperialisme in te grijpen en ondertussen deze bevrijdingsstrijd met alle kracht te ondersteunen.

3. De ideologische en culturele revolutionaire bewegingen zullen worden verstrekt, teneinde boeren en intellectuelen stevig in de gemeenschap van revolutionaire arbeiders te integreren en tegenover ongezonde contra-revolutionaire opvattingen, zoals revisionisme, links opportunisme, strooplikkerij, burgerlijke ideeën, feodale confucianistische gedachten, factionalisme, parochialisme en nepotisme, de eenheidsideologie van de partij te stellen.

4. De regering zal de bureaucratie uitroeien en de ambtenaren ertoe brengen de opvattingen van de revolutionaire massa's ter versterking van de volksmacht en ter mobilisering van de volksmassa's voor revolutie en opbouw te verwezenlijken.

5. Er zal naar worden gestreefd de levensstandaard te verhogen, door moderne technieken de eisen die de arbeid aan de mensen stelt te verlagen, de reeds geschapen economische basis met dit doel opnieuw aan te passen, maar tezelfdertijd ter uitbreiding van de economische basis nieuwe omvangrijke investeringsprogramma's op het gebied van de zware industrie door te voeren.

6. Met alle kracht zal worden gewerkt aan de ontwikkeling van wetenschap en techniek, die thans vooral tot taak hebben nieuwe en betere mogelijkheden voor het benutten van de bestaande economische capaciteit te vinden;

7. Opdat de defensie-capaciteit van het land niet vermindert, maar wordt versterkt, moeten burgers en militairen de traditionele vriendschapsbanden versterken, zich nooit aan een pacifistische stemming overgeven, maar steeds in gespannen waakzaamheid en paraatheid volharden en moet de politiek van bewapening van het gehele volk, de hervorming van de strijdkrachten in een kaderleger en tegelijk in een modern leger en de verandering van het hele land in één vesting worden voortgezet.

8. De buitenlandse handel zal worden uitgebreid, want het beginsel van de economische zelfstandigheid betekent geen afwijzing van handelsbetrekkingen met het buitenland, maar alleen dat het land

alle belangrijke produkten, alle veel gevraagde goederen zelf produceert, maar de minder gevraagde koopt op de buitenlandse markt volgens het beginsel dat de een de behoeften van de ander bevredigt; hierbij wordt de socialistische markt groot belang toegekend; de socialistische ontwikkelde landen moeten de minder ontwikkelde, die na het kapitalistische tijdperk thans naar het socialisme streven, grotere materiële hulp zonder politieke voorwaarden verlenen; gestreefd zal ook worden naar betere handels- en economische betrekkingen met jonge staten, zonder hierbij enigerlei politieke of economische voorwaarden te stellen.

9. De regering zal ook in de toekomst energiek opkomen voor de belangen van de Koreanen in het buitenland, i.h.b. voor die van de 600.000 Koreanen in Japan, die onder leiding van de Arbeiderspartij tegen de ongerechtvaardigde vervolgingen en vernederingen door de Japanse autoriteiten strijden en zich inspannen de pogingen van deze om de repatriëring der Koreanen te saboteren, te verijdelen.

10. Ook in de toekomst zal ernaar worden gestreefd een gemeenschappelijk front van alle anti-imperialistische volken, staten en krachten in de strijd vooral tegen het Amerikaanse imperialisme en zijn agressie-daden op te richten en te versterken; daartoe behoort als belangrijkste stap de ondersteuning van de strijd in Vietnam tegen de VS. (P y o n g y a n g N e w s)

VERHOGING DEFENSIEBEGROTING

De Noordkoreaanse minister van financiën, *Yoon Ki Bok,* kondigde op 26 april een verhoging van de defensiebegroting met ca. 33% aan. In de begroting voor 1967 was reeds een bedrag van ca. 30,4% van de totale begroting voor defensiedoeleinden uitgetrokken. Daar de inkomsten echter het plancijfer met 4% hadden overtroffen, is het mogelijk voor 1968 30,9% van de totale begroting of 1,62 mrd won (1 $ = 3 won) voor defensieve doeleinden te besteden. *(KCNA)*

KOREA (Z.)

BESPREKINGEN JOHNSON—PARK

Op 17 en 18 april hebben president *Johnson* van de VS en president *Park Tsjoeng Hie* van Zuid-Korea in Honoloeloe besprekingen gevoerd. Volgens U P I heeft Johnson Park pogen te verzekeren dat het zoeken naar vrede in Vietnam niet betekent dat de VS hun rol in Azië als verdediger tegen het communisme zullen opgeven. Het voornaamste doel van de ontmoeting was voor Johnson zijn vredesoffensief (pag. 257 e.v.) uiteen te zetten. Van zijn kant trachtte Park een sterkere Amerikaanse verbintenis te verkrijgen dat de VS niet alleen Zuid-Korea (zie nader pag. 366/2) maar ook andere bedreigde Aziatische staten zullen verdedigen.

In een gemeenschappelijk communiqué wordt verklaard dat beide presidenten het erover eens waren dat elke nieuwe agressieve actie van Noord-Korea tegen Zuid-Korea een ernstige bedreiging voor de vrede zou vormen. President Johnson bekrachtigde in overeenstemming met het wederzijdse defensieverdrag tussen de VS en Zuid-Korea de bereidheid en de vastbeslotenheid van de VS onmiddellijke en doeltreffende hulp te verlenen om een gewapende aanval tegen Zuid-Korea af te slaan. De VS zullen bijdragen in de modernisering van de Zuidkoreaanse strijdkrachten.

M.b.t. Vietnam waren de beide presidenten het erover eens dat het gemeenschappelijke doel — een eervolle en zekere vrede — het vastbesloten zoeken van een diplomatieke oplossing, gepaard met handhaving van militaire kracht vereist. Het is de politiek der beide regeringen hun inspanningen om aan de behoeften van de strijd te voldoen, voort te zetten totdat de vrede is bereikt.

President Johnson gaf een uiteenzetting van de ontwikkelingen na zijn besluit om de bombardementen op Noord-Vietnam te beperken. President Park gaf uiting aan zijn tevredenheid over deze ontwikkelingen. Johnson besprak voorts met president Park het standpunt dat de VS in het contact met Noord-Vietnam zullen innemen en bekrachtigde, dat de Amerikaanse regering Zuid-Korea en de andere bondgenoten verder m.b.t. het verloop der onderhandelingen en de daarbij van geallieerde zijde in te nemen standpunten in elke fase zal raadplegen.

President Johnson gaf uiting aan de vastbeslotenheid van de VS hun pogingen om de vrede en veiligheid in dit gebied te verzekeren in overeenstemming met de wensen en aspiraties van de Aziatische volken zelf voort te zetten, aldus het communiqué. (U P I / A F P, L e M o n d e 19-4)

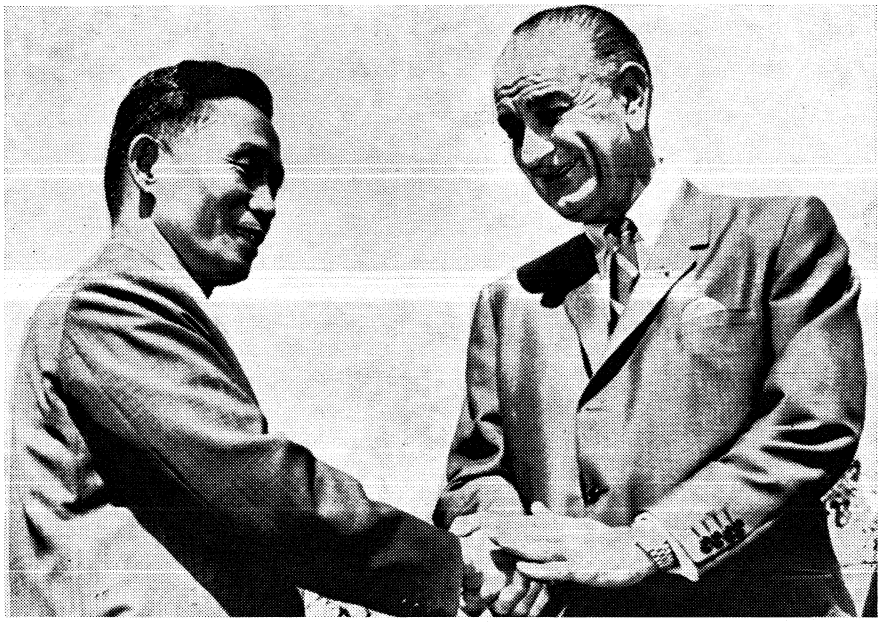

President Park Tsjoeng Hie (links) en president Johnson.

BEWAPENING RESERVISTEN

De Nationale Vergadering heeft op 10 mei de regering gemachtigd een 2,5 mln man sterk reserve-leger op de been te brengen. De regering motiveerde de noodzaak de reservisten in militaire eenheden te organiseren en te bewapenen met de dreiging van een guerrilla-oorlog van de zijde van Noord-Korea.

De oppositionele Nieuwe Democratische Partij boycotte de bijeenkomst van het parlement. Zij meende dat in de naaste toekomst geen oorlog te verwachten is en dat het daarom niet noodzakelijk is een militie op te richten, die door de regering voor politieke doeleinden misbruikt zou kunnen worden. *(NZZ* 12-5, *FAZ* 28-2)

MINISTER VAN DEFENSIE VERVANGEN

Op 27 febr. is de minister van defensie, *Kim Soeng Oen* vervangen door *Tsjoi Joeng Hie,* een vroegere voorzitter van de gezamenlijke chefs van staven. Kim had zijn ontslag aangeboden omdat hij de verantwoordelijkheid op zich nam voor het feit dat op 21 jan. een groep Noordkoreanen erin geslaagd was Seoel binnen te komen om een aanslag te plegen op president *Park* (pag. 81/1). *(Times/Reuter* 27-2)

REGERINGSWIJZIGING

Op 21 mei zijn de volgende wijzigingen in het kabinet aangebracht: *Park Kyong Won* (tot dusver minister van verkeer) wordt minister van binnenlandse zaken in plaats van *Lee Ho,* die minister van justitie wordt. Minister van financiën wordt *Hwang Jong Yoel. Kwon Oh Yoeoeng* (justitie) krijgt de portefeuille van onderwijs. Nieuwe minister van landbouw wordt *Lee Kye Soon (NZZ)* (Vor. ber. 90/1)

ROBERT KENNEDY VERMOORD

Op 6 juni is te Los Angeles senator *Robert Francis Kennedy* overleden aan de gevolgen van een aanslag die de dag tevoren op hem was gepleegd. Kennedy, die zich in Californië bevond voor de voorverkiezingen van het presidentschap die op 4 juni in deze staat werden gehouden, had zich laat in de avond naar zijn verkiezingshoofdkwartier in het Ambassador Hotel begeven om aldaar zijn medewerkers en supporters dank te brengen voor de verleende steun bij de voor hem succesvol verlopen primary. Na zijn overwinningsrede begaf hij zich voor een persconferentie naar een ander vertrek in het hotel. Toen werden door de 24-jarige *Sirhan Bishara Sirhan* schoten op hem gelost; de spoedoperatie die kort na de aanslag op hem werd uitgevoerd mocht niet baten. Senator Kennedy is 42 jaar geworden. Zijn moordenaar werd onmiddellijk na de aanslag gegrepen.

Mogelijke motieven

De dader is een 24-jarige Palestijnse Arabier, die in 1958 met zijn familie uit Jeruzalem naar de VS emigreerde. Bij huiszoeking in zijn woonplaats Pasadena, vond men in een dagboeknotitie het waarschijnlijk motief voor zijn daad: „Kennedy moet vóór 4 juni (de verjaardag van de Israëlisch-Arabische oorlog, red. KHA) gedood worden." Kennissen en werkgevers van Sirhan getuigden dat hij bijzonder fel tegen Israël was en tegen allen die Israël steunden. Van Kennedy was bekend dat hij een pro-Israël politiek voorstond, hetgeen nog zeer duidelijk tot uiting was gekomen in een televisie-discussie met senator *McCarthy* op 1 juni, waarin Kennedy o.m. had verklaard: „Ik geloof, dat wij tegenover Israël een verbintenis hebben, die wij moeten nakomen". Gedurende zijn verkiezingscampagne had Kennedy opgeroepen voor militaire hulp aan Israël en voor een, door onderhandelingen verkregen, overeenkomst tussen Israël en zijn buurstaten, waarvan een ondubbelzinnige erkenning van Israël door de Arabische staten een onderdeel zou moeten zijn. In de Arabische wereld heeft men algemeen en ondubbelzinnig afkeer uitgesproken van Sirhans daad.

Instelling presidentiële commissie

Onmiddellijk na de aanslag maakte president *Johnson* de instelling van een commissie bekend, die „het tragisch fenomeen" van het geweld in de VS moet onderzoeken. Volgens de president zou de commissie een onderzoek moeten instellen naar „de oorzaken, het gebeuren en het in bedwang houden van fysiek geweld". Voorzitter van de commissie, die is samengesteld in overleg met het Congres, is *Milton S. Eisenhower,* de vroegere rector van de John Hopkins University. De verdere leden zijn: aartsbisschop *Terence Cooke* van New York, *Albert Jenner,* een advocaat uit Chicago en ex-lid van de Warren-commissie; *Roberts Patricia Harris,* ex-ambassadrice in Luxemburg; *Eric Hoffer,* filosoof; senator *Philip Hart* (Dem., Michigan); afgevaardigde *Hale Boggs* (Dem., Louisiana); senator *Roman Hruska* (Rep., Nebraska); afgevaardigde *William M. McCullough* (Rep., Ohio); *A. Leon Higginbotham,* federale districtsrechter uit Philadelphia.

De begrafenis

Het stoffelijk overschot van de vermoorde senator werd op 6 juni met het presidentiële vliegtuig dat president Johnson ter beschikking had gesteld, naar New York gevlogen waar het een dag werd opgebaard. Behalve naaste familieleden bevonden zich in het vliegtuig ook mevr. *Coretta King,* weduwe van de vermoorde negerleider ds. *Martin Luther King* en *Charles Evers,* broer van de in 1963 vermoorde voorvechter van burgerrechten, *Medgar Evers.* Nadat op 8 juni in de St.-Patrick-kathedraal in aanwezigheid van 2500 genodigden de requiemmis door kardinaal *Terence J. Cooke* was opgedragen werd later op de dag het stoffelijk overschot per trein van New York naar Washington vervoerd. De overweldigende belangstelling op de stations en een mede als gevolg hiervan veroorzaakt ongeluk in Elizabethville dat aan twee omstanders het leven kostte, waren er de oorzaak van dat de begrafenisplechtigheden op de nationale begraafplaats



De slippendragers bij de begrafenis van Kennedy. Van links onder naar rechts boven: Stephen Smith, zwager van de senator; John Seigenthaler, assistent van de senator; LeMoyne Billings, een vriend; James Whittaker, bergbeklimmer; Averell Harriman. voornaamste onderhandelaar bij de Vietnambesprekingen in Parijs; Rafer Johnson, atleet; C. Douglas Dillon (uiterst rechts boven), oud-minister van financiën; vervolgens: een onbekend gebleven persoon; John Glenn (bijna onzichtbaar), astronaut; Lord Harlech, ex-ambassadeur van Groot-Brittannië in de VS; Robert McNamara, president van de Wereldbank; David Hackett, een familievriend; Robert F. Kennedy jr., zoon van de vermoorde senator.

Arlington vier uur later dan gepland was, plaatsvonden. Senator Kennedy werd begraven naast zijn broer, president *John F. Kennedy.* Onder de aanwezigen bij de plechtigheden bevonden zich president Johnson, vice-president *Humphrey,* minister van buitenlandse zaken *Rusk,* de kandidaten voor het presidentschap *McCarthy, Nixon* en *Rockefeller,* de Amerikaanse onderhandelaar bij de Vietnamvredesbesprekingen in Parijs, *Harriman,* de president van de Wereldbank *McNamara,* ex-senator *Goldwater,* de burgemeester van New York *Lindsay,* gen. *Maxwell Taylor,* opperrechter *Warren,* secretaris-generaal van de VN *Oe Thant,* de voorzitter van de Alg. Verg., *Manescu,* en astronaut *John Glenn.* Tijdens de rouwdienst in de kathedraal sprak *Edward Kennedy,* de enig overgebleven broer van de dode, o.a. de volgende woorden:

„Nu hij dood is, is het onnodig hem te idealiseren of hem groter te maken dan hij in zijn leven was. Men behoort hem alleen maar te gedenken als een goed en rechtschapen man die het kwaad zag en probeerde het kwaad te herstellen; die leed zag en probeerde het te helen; die oorlog zag en probeerde aan de oorlog een einde te maken." Hij eindigde met zijn broer als volgt te citeren: „Er zijn mensen die de zaken zien zoals ze zijn en vragen waarom. Ik droom van dingen die er nooit waren en vraag waarom niet."

Reacties

Uit alle delen van de wereld werden door staatshoofden, koningen, regeringsleiders en geestelijke autoriteiten boodschappen van deelneming en rouwbeklag naar president Johnson en de familie Kennedy gestuurd. Uit eerbetoon voor de overleden senator, nam de Algemene Vergadering van de VN op 7 juni 1 minuut stilte in acht, een grote zeldzaamheid voor iemand die geen staatshoofd of regeringsleider was.
President Johnson bepaalde bij het vernemen van de dood van Kennedy 9 juni als dag van nationale rouw voor de VS. De kandidaten voor het presidentschap besloten hun verkiezingscampagne voorlopig te staken. President Johnson sprak het Amerikaanse volk twee keer toe, eerst onmiddellijk na de aanslag en vervolgens na het overlijden van Kennedy. Uit de laatste boodschap citeren we: „Dit is een moment van tragedie en verlies. Senator Robert F. Kennedy is dood. (...) Gedurende zijn leven heeft hij meer dan zijn deel gehad aan persoonlijke tragedie. Niettemin heeft hij nooit zijn vertrouwen in Amerika verloren. Hij heeft nooit zijn vertrouwen in de geestelijke sterkte van gewone mannen en vrouwen verloren. Hij bevestigde het wezenlijke fatsoen van het volk, zijn verlangen naar vrede, zijn wens naar het brengen van verbetering in de levensomstandigheden voor allen. Ons volk is verarmd door zijn verdwijning".

Andere commentaren op de aanslag waren:

Vice-president **Humphrey**: „Het is ons aller plicht om ons, zelfs in ons verdriet en leed, weer te binden aan de principes van menselijkheid en individuele rechtvaardigheid, waarin Robert F. Kennedy geloofde. Moge onze natie de kracht, het geloof en de wijsheid vinden om de krachten van irrationele haat onder ons te verdrijven en deze te vervangen door liefde voor de mens en god".

Minister **Rusk** zei dat de hele Amerikaanse natie niet schuldig kon worden gesteld voor „woeste daden van bepaalde gewelddadige personen". Amerikanen zijn een beschaafd, gezond, royaal en toegewijd volk dat vrede in de wereld en gelijkheid en sociale gerechtigheid in eigen huis wil bewerkstelligen, maar we hebben nog veel niet afgemaakt werk, waaraan president Johnson zich volledig heeft gegeven van de dag dat hij het presidentschap heeft aanvaard".

Averell Harriman: „Hij kende geen vrees. Hij zag de feiten koelbloedig onder ogen. Hij kon de waarheid, zoals hij die zag, onmogelijk verzwijgen. Misschien is dat wel de reden dat vele mensen dachten dat hij meedogenloos was. De waarheid is soms meedogenloos. Hij steunde de zaken waarin hij geloofde, zonder zich te bekommeren om de vijanden die hij zich daarmee zou maken, maar weinige mensen hebben een zo diep respect en toegenegenheid van zovelen verworven."

Senator Eugene McCarthy: „De natie heeft teveel schuld op zich genomen om alleen een halve idioot verantwoordelijk te houden. Dat zou een gemakkelijk excuus zijn voor deze samenleving".

Gouverneur Nelson Rockefeller: „Als een kandidaat voor het presidentschap zich niet meer onder het volk kan wagen, dan hebben we een van de grootste reserves van ons land verloren: de vrijheid van beweging, de vrijheid van mening en de vrijheid van ieder individu".

Ds. Ralph Abernathy: „Het is een samenzwering tegen hen die ons willen helpen".

Arthur Schlesinger: „De Amerikanen zijn het verschrikkelijkste volk van deze wereld".

De **International Herald Tribune** (7-6) maakte melding van een opinieonderzoek waarbij was komen vast te staan dat de moord op Robert Kennedy het Amerikaanse volk meer heeft geschokt dan de moord op zijn broer in 1963.

The Washington Post: „ . . .In ieder geval betekent de aanslag niet dat de VS zich in een staat van anarchie bevinden of dat de wereld krankzinnig is geworden. Dit is de nonsens die de openbare mening de leidende figuren opdringt, terwijl zij nog in een shock-toestand leven. De verstandigste mensen houden er een optimistischer opinie op na. (. . .) Indien echter de tragedie in Los Angeles op welke wijze ook de oorzaak zou worden van een groot nationaal ontwaken t.o.v. misstanden zoals extremisme en geweld op de universiteitsterreinen of op straat, van een nationale beslissing om de diepte van dit probleem te peilen en zich er mee bezig te houden, des te beter".

James Reston in de New York Times: „Er zweeft iets in de atmosfeer van de moderne wereld: tarting van het gezag, een aanstekelijke onverantwoordelijkheid, een soort morele misdadigheid die niet langer wordt geremd door religieus of ethisch geloof. Deze houding bedreigt nu niet alleen de persoonlijke rust, maar ook de openbare orde in vele delen van de wereld".

Wet inz. verkoop vuurwapens

Op 6 juni hebben zowel het Huis van Afgevaardigden als de Senaat een wetsontwerp goedgekeurd, waarbij de verkoop per postorder van handvuurwapens (pistolen en revolvers) wordt verboden. Dit ontwerp is onderdeel van een geheel van anti-misdaadwetgeving, die eveneens ter goedkeuring aan de president werd gezonden. De president toonde zich weinig ingenomen met de aangenomen wet. Op 10 juni diende hij een aanvullende wet bij het Congres in, waarbij de bestelling of verkoop van vuurwapens per post evenals de verkoop van pistolen en geweren aan jeugdige personen, wordt verboden. Het ontbreken van deze bepaling in het nu aangenomen wetsvoorstel was ook de reden dat Robert Kennedy zich sterk had verzet tegen aanvaarding van het wetsvoorstel in zijn huidige vorm. De vooruitzichten op aanvaarding van de aanvullende wetgeving lijken vooralsnog gering. De leider van de Republikeinse minderheid in de Senaat, *Everett Dirksen,* verklaarde dat er reeds genoeg wetgeving op het gebied van wapens bestaat en dat de nieuwe actie van de president zuiver emotioneel is.
Na de moord op Kennedy werden enkele cijfers gepubliceerd over het wapenbezit in de VS en de gevolgen hiervan.

In deze eeuw hebben de VS in eigen land 750.000 mensen door wapengeweld verloren, een groter aantal dan het verlies aan mensenlevens in alle oorlogen die de VS hebben gevoerd. Jaarlijks worden in de VS 6500 personen met schietwapens gedood, tegenover 99 in Canada, 68 in West-Duitsland, 37 in Japan en 30 in Engeland. Alleen in Washington worden per jaar 145 personen vermoord. 10.000 gevallen van zelfmoord en 2600 dodelijke ongelukken zijn eveneens aan wapengebruik te wijten. In ongeveer 54% van alle huishoudingen in de VS zijn vuurwapens aanwezig. Het aantal in privé-bezit aanwezige wapens wordt op 50 tot 200 mln geschat.
De machtigste tegenstander van een stringentere wapenwetgeving is de National Rifle Association (NRA), wier 850.000 leden recht hebben om tegen gereduceerde prijzen overtollige wapenvoorraden van het Pentagon over te nemen. De organisatie betaalt per jaar $ 200.000 voor „wetgevend en openbaar werk", hetgeen een andere benaming is voor „lobbying" in het Congres.

Bescherming kandidaten presidentschap

Op 6 juni keurde het Congres op speciaal verzoek van president Johnson een spoedwetgeving goed, welke voorziet in bescherming van

de kandidaten voor het presidentschap door de Geheime Dienst. De begrote kosten van deze maatregel bedragen voor de maand juni $ 400.000. Ook senator Edward Kennedy krijgt een permanente bewaking van de Geheime Dienst.

De strijd om het presidentschap

Sinds ons laatste overzicht (pag. 228/2) hebben zich in de strijd om het presidentschap tot de moord op Kennedy de volgende ontwikkelingen voorgedaan:

Vice-president *Hubert Horatio Humphrey* (biogr. pag. 555/1-1964) maakte op 27 april zijn besluit om zich kandidaat te stellen bekend.

Hij verklaarde een gematigde campagne te zullen voeren, die „rijpheid, terughoudendheid en verantwoordelijkheid" als stempel zou dragen, aangezien „het jaar 1968 niet het jaar is voor waanzinnige of opwindende retoriek of voor het vinden van zondebokken voor onze problemen".

De verklaring van de gouverneur van New York, *Nelson Rockefeller*, op 30 april, waarin hij zijn „actieve kandidatuur voor de nominatie door de Republikeinse partij voor het presidentschap van de VS" aankondigde, baarde opzien, aangezien hij nog op 21 maart had verklaard zich niet kandidaat te willen stellen (pag. 228/1). Op een persconferentie in Albany (New York) verklaarde Rockefeller o.m.:

„De laatste weken hebben dramatische gebeurtenissen zonder precedent (de moord op King en de reacties daarop, red. KHA) in de meest ernstige termen de ernst van de crisis waarmee wij als volk geconfronteerd worden, geopenbaard." Rockefeller zei zich persoonlijk „diep verontrust te voelen door de groeiende onrust in eigen land en tekenen van desintegratie in het buitenland" en hij voelde dat het „in de nieuwe situatie niet doelmatig is, van de zijlijn commentaar te leveren." Hij voegde er aan toe dat hij besloten had zich kandidaat te stellen omdat het Amerikaanse volk „vertrouwen in zichzelf en haar instellingen aan het verliezen is" en begint te geloven dat haar problemen onoplosbaar zijn. „Ik geloof niet dat ze onoplosbaar zijn. (...) Wij hebben het tempo van de veranderingen niet helemaal begrepen, evenals enkele van deze veranderingen zelf, en dientengevolge zijn onze oplossingen niet relevant geweest. (...) Ik geloof niet dat we machteloos zijn, maar we moeten creatief voorstellingsvermogen gebruiken."

Zowel Humphrey als Rockefeller waren met hun bekendmaking te laat gekomen om nog mee te kunnen doen aan een van de primaries anders dan door de zg. write-ins. Humphrey voerde in die staten waar geen primary wordt gehouden een actieve campagne en wist zich de steun te verwerven van het machtige vakverbond AFL/CIO, de meer behoudende blanke kiezers en het merendeel van de „partij-machine" van de Democraten, waardoor hij verzekerd scheen van een niet onaanzienlijke meerderheid op de Democratische conventie.



Robert Kennedy bij het uitspreken van zijn overwinningsrede na het bekend worden van de uitslag van de primary van Californië.

De onderlinge strijd tussen Kennedy en senator McCarthy had de laatste tijd een feller karakter gekregen. Hoewel McCarthy in drie van de vier primaries waar hij Kennedy als tegenstander had, van de Newyorkse senator verloor, bleef zijn aanhang van betekenis. In een televisiedebat op 1 juni deed Kennedy McCarthy in bedekte termen het voorstel met hem samen te werken om een kandidatuur van Humphrey te verhinderen, een aanbod dat hij na zijn overwinning in de Californië-primary herhaalde. Beide keren wees McCarthy dit aanbod resoluut van de hand.

Op het moment van Kennedy's dood was de stand van de reeds vastgelegde stemmen op de Democratische conventie als volgt: Humphrey 561½; Kennedy 393½; McCarthy 255; „favorite sons" 310; bij een primary betrokken, doch niet vastgelegd 99. De winnende kandidaat heeft 1.312 stemmen nodig.

Hieronder volgen de uitslagen van de belangrijkste primaries sinds 2 april (Wisconsin) in procenten en tussen haakjes stemmenaantallen:

Democraten			**Republikeinen**		
Massachusetts 30 april					
McCarthy	52	(116.416)	Rockefeller	31,1	(30.903)
Kennedy	27,5	(64.662)	Volpe	30	(29.663)
Humphrey	18	(41.934)	Nixon	26,5	(26.021)
Johnson	2,5	(6.589)	Reagan	1,8	(1.826)
Indiana 7 mei					
Kennedy	42	(320.485)	Nixon		(500.000)
Branigin	29	(234.312)			
McCarthy	28	(209.165)			
Nebraska 14 mei					
Kennedy	52	(79.899)	Nixon	70	(131.869)
McCarthy	31	(47.794)	Reagan	22	(40.887)
Humphrey	8	(13.004)	Rockefeller	5	(10.050)
Johnson	6	(8.636)	Stassen	1	(2.587)
Oregon 28 mei					
McCarthy	45	(153.498)	Nixon	73	(190.354)
Kennedy	39	(133.030)	Reagan	23	(59.448)
Johnson	12	(42.544)	Rockefeller	5	(11.948)
Humphrey	3	(10.644)			
Californië					
Kennedy	46,3	(1.445.880)	Reagan		(1.487.086)
McCarthy	41,8	(1.305.728)			

ROBERT KENNEDY

Robert („Bobby") Francis Kennedy werd op 20 nov. 1925 in Brookline, een voorstad van Boston (Massachusetts), geboren. Hij was het zevende kind in de rij van negen van *Joseph P. Kennedy* en *Rose Fitzgerald Kennedy*. Hij leek voorbestemd om overschaduwd te worden door zijn twee oudere broers *Joseph* en *John* en op de vele scholen die hij bezocht boekte hij — behalve in de sport — matige resultaten. Zijn oudste broer, *Joseph jr.*, die door vader Kennedy was voorbestemd tot een politieke carrière met als einddoel het presidentschap, sneuvelde in 1944 als piloot van een bommenwerper met een speciale missie. Diep onder de indruk van het gebeuren reisde Robert van Harvard, waar hij studeerde, naar Washington om daar de minister van marine, *James V. Forrestal,* te bewegen hem als marinier te laten dienen op een torpedobootjager, die genoemd was naar zijn overleden broer. Robert bracht de rest van de oorlog door in het Caribisch gebied, waar hij tot zijn teleurstelling geen strijd meemaakte, en keerde in 1946 naar Harvard terug. Hij behaalde daar in 1948 zijn bachelor of arts.

In 1948 reisde hij voor de *Boston Post* naar het toenmalige Palestina om de gebeurtenissen aldaar te verslaan. Van 1948-1951 studeerde hij aan de universiteit van Virginia rechtswetenschappen; na het behalen van zijn wetenschappelijke graad werd hij in 1951 toegelaten tot de balie van Massachusetts. In hetzelfde jaar trad hij als advocaat toe tot het ministerie van justitie op de afdeling binnenlandse veiligheid. Eén van zijn taken daar was het onderzoek in de zaak van *Owen Lattimore*. Nadat hij reeds in 1946 als stemmenwerver voor zijn broer *John* was opgetreden bij diens succesvolle poging gekozen te worden in het Huis van Afgevaardigden voor een Bostons district, organiseerde Robert in 1952 op 26-jarige leeftijd de campagne van zijn broer voor de verkrijging van de Senaatszetel van Massachusetts van *Henry Cabot Lodge.*

In Washington

In 1953, na de Democratische nederlaag in de presidentsverkiezingen, bekleedde Kennedy een positie, die door velen tot op de dag van zijn dood als mogelijk beletsel werd gezien voor zijn kansen op het presidentschap. Hij werd nl. benoemd tot een van de 15 adviserende advocaten in het Senaatscomité van onderzoek naar regeringsactiviteiten, dat onder leiding stond van de berucht geworden communistenjager, senator *Joe McCarthy,* evenals Kennedy een Ier en een katholiek. Na een meningsverschil met een van de leden trad Kennedy uit het comité, om het volgend jaar (1955) benoemd te worden tot juridisch adviseur van de Democratische minderheid in genoemde commissie. In deze functie schreef hij het minderheidsrapport dat een belangrijke rol zou spelen bij McCarthy's val.

In 1957 werd Kennedy juridisch adviseur van de Senaatscommissie-*McClellan,* ook bekend als Rackets Committee, die de corruptie in het vakbondswezen moest onderzoeken. In deze functie verkreeg Kennedy bekendheid door zijn scherpe kruisverhoren van corrupte vakbondsleiders, zoals *Dave Beck,* voorzitter van de Teamsters Union, de vakbond van transportarbeiders. In die tijd genoot de naam van Robert meer bekendheid dan die van zijn broer John, die in dezelfde commissie zitting had. Zijn activiteiten op dit terrein, evenals zijn onderzoek naar de activiteiten van *James R. Hoffa,* de opvolger van Beck, maakten hem echter gehaat in arbeiderskringen, een haat die gedurende zijn verkiezingscampagne van 1968 nog doorwerkte. Hoffa karakteriseerde hem als „een pedante kwast" en „een meedogenloos monster". In 1959 trad Kennedy uit de commissie, om de leiding van de campagne van John voor het presidentschap op zich te nemen.

Minister

Slechts aarzelend nam hij in dec. 1960 het aanbod van zijn inmiddels tot president gekozen broer aan, om minister van justitie in zijn kabinet te worden, een plaats die hem na verloop van tijd feitelijk tot tweede man in de hiërarchie maakte. Als minister was hij zeer actief op het gebied van de burgerrechten, hetgeen hem in conflict bracht met de segregationisten van de Zuidelijke staten. In 1961 stuurde hij troepen van de Nationale Garde naar Oxford (Mississippi) om daarmee de inschrijving van *James Meridith* als eerste negerstudent aan de universiteit aldaar mogelijk te maken. Met steun van federale troepen intervenieerde hij in Alabama, waar blanken de negers die hun Vrijheidsritten hielden,



Robert F. Kennedy

bedreigden, een actie die Kennedy als een van zijn grootste successen is blijven beschouwen.
Zijn vertrouwenspositie bracht met zich mee dat hij ook in de buitenlandse politiek van zijn land werd gemengd. Na de mislukte invasie in de Varkensbaai in 1961 werd hij belast met de leiding van de adviesraad, die toezicht moest gaan houden op de CIA en in 1962, gedurende de Cuba-crisis, adviseerde hij geen onverhoedse luchtaanval op Cuba te ondernemen. Andere belangrijke feiten uit zijn ministeriële carrière waren: de definitieve ineenstorting van de „gang" van Jimmy Hoffa; zijn strijd tegen o.a. de staalmagnaten om prijsafspraken tegen te gaan; efficiënte reorganisatie van het departement van justitie, waar hij o.m. veel negers als advocaten in dienst nam, en geleidelijke liquidatie van overblijfselen uit de periode van McCarthy inz. immigratie- en reisbeperkingen. Een poging tot invoering van een wet die het aftappen van telefoongesprekken door de FBI in onderzoeken naar misdrijven en voor veiligheidsoverwegingen zou regelen, leidde in 1966 tot een conflict met *Edgar Hoover,* toen Kennedy ontkende zelfs ook maar iets te hebben afgeweten van plannen voor de wettelijke regeling van afluistertechnieken. Begin 1962 maakte Kennedy een wereldreis, waarbij hij ook Indonesië en Nederland bezocht, waar hij zonder bepaalde gevoeligheden te ontzien sprak over en bemiddelde bij de kwestie-West-Irian.

Senator

Lange tijd geëmotioneerd door de moord op zijn broer in nov. 1963, moet de wil om ooit zelf president te worden vanaf de 23e november 1963 de allesoverheersende gedachte van Robert zijn geweest. Voorlopig bleef hij nog minister onder president *Johnson,* maar de verhouding tussen beide mannen liet veel te wensen over. In jan. 1964 ondernam hij in opdracht van Johnson een reis naar Japan om te bemiddelen tussen Maleisië en Indonesië. In juni van dat jaar bezocht hij in opdracht van de president Londen. Toen Johnson in juli 1964 besloot geen van de zittende kabinetsleden voor de post van vice-president te nomineren — een nominatie waarop Kennedy reeds min of meer gerekend had — nam hij in sept. 1964 ontslag als minister van justitie om zich kandidaat te stellen voor de Senaatszetel van de staat New York als „carpetbagger" (indringer), aangezien hij in Virginia woonde, in Massachusetts stemde en zich kandidaat stelde voor New York. Desondanks won hij met ruime meerderheid, daarbij profiterende van het voor de Democraten gunstige politieke getij de zetel op zijn tegenstander, de zittende senator *Kenneth B. Keating.* In de Senaat, die Kennedy slechts als springplank voor hogere ambities beschouwde, toonde hij zich steeds voorstander van liberale maatregelen, zoals de medische verzekering voor ouden van dagen, anti-poverty-wetgeving en de Voting Rights Bill. Geleidelijk begon men in hem steeds meer de erfgenaam van zijn vermoorde broer te zien, een beeld dat meer gestalte kreeg door zijn reizen naar Latijns-Amerika en Zuid-Afrika in resp. 1965 en 1966, waarbij hij zich opwierp als verdediger van de belangen van onderdrukten en negers. Eerder, in 1964, bracht hij eveneens particuliere bezoeken aan o.m. West-Berlijn en Polen.
Intussen begon Kennedy een openlijke oppositie tegen de Vietnampolitiek van Johnson te voeren. Vooralsnog was hij ervan overtuigd dat Amerika rijk genoeg was voor het voeren van twee oorlogen, een in het buitenland in Vietnam en een in het binnenland tegen de armoede en hij verzette zich daarom hevig tegen de regering die gelden — oorspronkelijk bestemd voor de strijd tegen de armoede aan de oorlog in Vietnam wilde besteden. Geleidelijk begon hij echter de onmogelijkheid van een militaire overwinning in Vietnam in te zien en stelde in 1967 voor onderhandelingen met Noord-Vietnam op gang te brengen en als blijk van goede wil de bombardementen voor een tijd te staken. De Amerikaanse troepen zouden zich geleidelijk moeten terugtrekken en een internationale strijdmacht zou vrije verkiezingen in Vietnam moeten garanderen met deelname van de Vietcong.

Presidentskandidaat

Een ernstige slag voor zijn prestige leek zijn besluit van jan. 1968 te worden, geen kandidatuur voor de presidentsverkiezingen te aanvaarden, omdat hij geen „zelfmoord" wenste. Vooral zijn jeugdige aanhangers verweten hem lafheid en velen besloten senator *Eugene McCarthy* hun steun te verlenen. Doch ook zijn uiteindelijk besluit op 16 maart om zich toch kandidaat te stellen, vond geen algemeen gunstig onthaal; nu werd hij door velen als een opportunist beschouwd, die pas het strijdtoneel betrad, nadat hem duidelijk was geworden dat het verzet tegen president Johnson veel algemener was dan oorspronkelijk was aangenomen en dat kandidaten als McCarthy niet bij voorbaat kansloos waren in de komende strijd.
Gedurende zijn verkiezingscampagne — waarin hij enkele opvallende overwinningen behaalde en waarin velen een rol speelden die onder zijn broer op het Witte Huis dienden — bleef het image dat hij in de loop van de jaren had opgebouwd feitelijk ongewijzigd. Hij wist enthousiaste mensenmassa's op de been te brengen. Hij werd door de verdrukten van de natie als hun verlosser beschouwd, maar werd aan de andere kant ook door velen intens gehaat. Hoewel het onwaarschijnlijk werd geacht dat hij de Democratische kandidatuur zou verwerven — Kennedy zelf had oorspronkelijk het jaar 1972 pas als „zijn" jaar gezien — was de ondertoon van de meeste perscommentaren dat hij als president de mogelijkheid zou hebben gehad de geschokte eenheid van zijn volk te herstellen, omdat hij het vertrouwen genoot van de minderheden, een scherp inzicht had in de werkelijke problemen en impopulaire maatregelen durfde te nemen.
Senator Kennedy's stijl werd gekenmerkt door energie en ambitie. Hij scheen elke uitdaging te aanvaarden. Zijn voorkeur voor sportieve prestaties met een zeker risico bleek o.m. uit zijn beklimming (de eerste ooit) van Mount Kennedy in Canada in 1965. De openheid waarmee hij soms optrad bezorgde hem vijanden, maar maakte hem ook het idool van een groot deel van de jeugd, die in hem, zoals in zijn broer John, geïnspireerd werd tot geloof in een nieuw Amerika.
Robert Kennedy trouwde in 1950 met *Ethel Shakel.* Het echtpaar had 10 kinderen, terwijl de weduwe op het ogenblik in verwachting is van haar elfde kind.
Kennedy heeft o.m. de volgende boeken geschreven: „The Enemy Within" van 1960 over de misdaad en de corruptie in vakbondskringen, „Just Friends and Brave enemies" van 1962, en „The Pursuit of Justice" van 1964, dat evenals het recent in Nederlandse vertaling verschenen „To Seek A Newer World" van 1967 een algemeen politiek karakter heeft.

NEDERLAND

VOORTZETTING OVERLEG GROEP VAN ACHTTIEN

Op resp. 17/18 mei, 25 mei en 18 juni hebben de algemene vergadering van de CHU, het partijconvent van de ARP en de partijraad van de KVP zich uitgesproken voor voortzetting van het overleg over samenwerking tussen deze drie partijen in de zgn. Groep van Achttien, zulks naar aanleiding van het door de groep uitgebrachte interimrapport (pag. 180/3 e.v.).

CHU

De algemene vergadering van de CHU nam met grote meerderheid een resolutie, opgesteld door het dagelijks bestuur, aan, waarin zij zich uitspreekt voor voortzetting van het gesprek van de Groep van Achttien. In zijn rede sprak partijvoorzitter drs. *A. D. W. Tilanus* zich uit voor een permanent overlegorgaan tussen de drie partijen.
Met grote meerderheid werd een resolutie van een groep radicalen verworpen, die uitstel van de hervatting van het gesprek in de Groep van Achttien beoogde. Volgens deze resolutie zou de CHU eerst een eigen politiek programma moeten opstellen en daarna beslissen over samenwerking met andere partijen. *(NRC* 20-5)

ARP

Het partijconvent van de ARP aanvaardde op 25 mei met algemene stemmen een resolutie, waarin de besprekingen gevoerd door de Groep van Achttien „voorshands positief worden gewaardeerd". De tot nu toe bereikte resultaten rechtvaardigen een voortzetting van verdere oriënterende besprekingen, aldus de resolutie.
Hierbij moet echter het voorbehoud worden gemaakt, dat niet alleen overeenstemming zal dienen te bestaan over een gemeenschappelijk uitgangspunt en een in hoofdzaken gemeenschappelijk en duidelijk program, maar ook over de wijze waarop dat program het beste tot uitvoering kan worden gebracht.
Verder zal uit de verdere besprekingen moeten blijken, in hoeverre ook bij de uitwerking van de reeds aangesneden programmapunten overeenstemming bereikt kan worden.
Het partijconvent betreurt het ontstaan van de Politieke Partij Radikalen (pag. 294/3). Waar mensen ook in deze groep, politiek willen bedrijven vanuit de radicaliteit van het evangelie, bestaan er verbindingslijnen die onzerzijds contacten zeker mogelijk maken, aldus de resolutie. Mede op deze gronden acht het partijconvent het noodzakelijk, dat de verhouding tot de Partij Radikalen onderwerp van bespreking in de Achttien zal uitmaken.
Volgens de resolutie mag het doel of het resultaat van de besprekingen van de Achttien niet zijn de vorming van een gesloten blok.

De tweede voorzitter, dr. A. Veerman, verklaarde in zijn rede geen onzekerheid te willen laten bestaan over de afwijzing door de ARP van een progressieve concentratie (waarin naast PvdA, D'66 en PSP de ARP en de PPR zouden optreden). Daarentegen zei de radicaal drs. P. J. Boukema, dat, als de PvdA en de PPR in het isolement worden gedrongen en er slechts één partner overblijft, de prijs te hoog is. Het Eerste-Kamerlid prof. W. Albeda zag in de uitkomst van het gesprek van de 18 niets anders dan een grotere KVP. Naar zijn gevoel zitten de naaste bondgenoten van de ARP in de PPR (ANP)

KVP

De partijraad van de KVP keurde op 8 juni het interim-rapport, ondanks kritiek met name op de „principiële uitgangspunten", goed als uitgangspunt voor de verdere besprekingen. Partijvoorzitter mr. *A. P. J. J. M. van der Stee* legde er de nadruk op dat het overleg in de groep van 18 niet mag leiden tot de vorming van een gesloten blok. In zijn openingsrede zei hij: „Ook in het verband van de drie christelijke partijen moeten wij open blijven staan voor een samenwerking met andere partijen". Wie echter denkt dat onze belangstelling hierbij alleen uitgaat naar de VVD „is werkelijk een vreemdeling in het politieke Jeruzalem", aldus mr. Van der Stee. „Juist omdat wij in de PvdA een potentiële grote en constructieve partner zien, zijn wij zo sterk geïnteresseerd in de ontwikkelingen in die partij".
M.b.t. de PPR zei de KVP-voorzitter dat ook de KVP over de verhouding met deze partij in de groep van 18 wil spreken. Maar hij zag nog niet hoe een dergelijk gesprek tot resultaten kan leiden.
Een resolutie, ingediend door de radicalen, de jongeren en leden van het Democratisch Centrum Nederland (de groep-Couwenberg), werd ingetrokken. Daarin werd de vorming van een „onduidelijk gesloten blok" afgewezen en gevraagd het gesprek van de groep van 18 uit te breiden tot de vraag, hoe en met name met welke partijen buiten KVP, ARP en CHU een consequent-vooruitstrevend beleid in de praktische politiek optimaal verwezenlijkt zal kunnen worden." De indiener, *P. Beugels*, kondigde aan er in de partijraadsvergadering van dit najaar op te zullen terugkomen. *(NRC, Het Parool* 10-6)

KAREL DOORMAN UIT DE VAART

Het vliegdekschip *Karel Doorman* wordt zeer binnenkort afgevoerd van de sterkte. Staatssecretaris *Van Es* (marine) heeft dit op 5 juni bekend gemaakt.
Het schip, dat oorspronkelijk in 1970 uit de vaart zou worden genomen, werd op 29 en 30 april getroffen door brand in beide machinekamers. Reparatie zou *f* 1,8 mln hebben gekost. Daarbij zou nog een bedrag van *f* 1,7 mln gekomen zijn voor een vervroegde beperkte onderhoudsbeurt. Bovendien zou de reparatie minstens vijf maanden geduurd hebben, waarna het nog ongeveer een jaar voor operationele doeleinden zou kunnen worden ingezet.

Het afvoeren van de Doorman, aldus de staatssecretaris, betekent dat de marine tijdelijk aanzienlijk beneden de aan het Atlantische bondgenootschap gedane toezegging blijft. Ter compensatie daarvan zal getracht worden zo snel mogelijk over vliegtuigen te beschikken, die van de wal af de onderzeebootbestrijding kunnen uitoefenen.

De Karel Doorman werd op 30 dec. 1943 te Liverpool als Venerable te water gelaten. Het schip kwam op 17 jan. 1945 in dienst bij de Britse marine. De Nederlandse regering kocht de Venerable op 1 april 1948 en sinds 28 mei 1948 maakt het deel uit van de Koninklijke marine. Van 1955 tot 1958 vond een grote verbouwing plaats. De bemanningsverblijven werden vernieuwd en het schip kreeg een hoekdek in plaats van het conventionele vliegdek. De Seafury's aan boord van het schip werden vervangen door Seahawks.

In sept. 1958 kwam de Karel Doorman bij Hamburg in botsing met het Belgische schip Frans Elsa. Op 31 mei 1960 begon het aan een wereldreis, die tot dec. van dat jaar zou duren. In de jaren 1960, 1961 en 1962 deed het schip mee aan een aantal NAVO-oefeningen en in 1964 maakte het een tweede reis naar de West. De Karel Doorman heeft de marine in de loop der jaren *f* 105 mln gekost (waarvan *f* 27 mln aan aanschaffingskosten). De sloopwaarde wordt geschat op *f* 2 mln. (ANP, Het Parool, NRC 5-6)

NIEUW TARIEF KIJK- EN LUISTERGELD

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend, dat beoogt in 1969 een nieuw systeem in te voeren voor de heffing van luister- en kijkgeld. Het ontwerp behelst twee soorten heffingen:

1) een omroepbijdrage A van *f* 75 per jaar per gezin bij bezit van een of meer televisietoestellen, al dan niet in combinatie met een of meer radiotoestellen;

2) een omroepbijdrage B van *f* 24 per jaar per gezin bij bezit van een of meer radiotoestellen.

Voor radio's die zich blijvend in een voer- of vaartuig bevinden zijn geen bijdragen verschuldigd.
De huidige regeling omvat een luistergeld van *f* 18 en een kijkgeld van *f* 36 per jaar per toestel.

Met de invoering van het nieuwe tariefsysteem zal het tekort aan middelen in de omroepsector volgens een prognose tot 1972 aanzienlijk worden teruggebracht. In 1969 worden uit omroepbijdragen en uit reclame inkomsten verwacht van ruim *f* 250 mln. De uitgaven worden geraamd op ruim *f* 252 mln wat een tekort van ongeveer *f* 2 mln zou opleveren.
Voor 1968 zijn de cijfers, op basis van luister- en kijkgeld: inkomsten uit reclame en algemene middelen ruim *f* 197 mln, uitgaven ruim *f* 218 mln, een tekort van ongeveer *f* 20 mln.
Voor 1970 en 1971 worden resp. bij inkomsten van *f* 295 mln en *f* 310 mln en uitgaven van *f* 280 mln en *f* 305 mln overschotten verwacht van ongeveer *f* 15 en *f* 5 mln. Hierbij is van invloed dat van 1970 af niet meer 40% van de reclame-inkomsten voor de pers wordt gereserveerd.
De regering blijft vasthouden aan het standpunt dat de Wereldomroep ook uit de omroepbijdragen moeten worden gefinancierd.

Reclame

Minister Klompé (crm) stelt zich in de prognose een regelmatige uitbreiding van de televisiezendtijd voor van 62 uur per week in 1968 (waarvan 8 uur kleur en 105 minuten reclame) tot 71 uur per week in 1971 (waarvan 20 uur kleur en 177 minuten reclame).
Daaruit blijkt de vertraging van het tempo in de uitbreiding van de reclametelevisie die de minister voorstaat „onder de indruk ook van de moeilijkheden waarmee de pers te maken heeft". Het maximum van 180 minuten zal nu volgens de geleidelijke ontwikkeling pas in 1972 worden bereikt. (N R C 7-6)

WETSONTWERP LOONGARANTIE BIJ BEDRIJFSSLUITING AANVAARD

De Tweede Kamer heeft op 6 juni een wijziging van de Werkloosheidswet aanvaard waardoor bij bedrijfssluiting de uitbetaling van achterstallig loon (tot een maximum van 13 weken) wordt gegarandeerd. Verder kunnen de werknemers aanspraak maken op hun loon over de opzeggingstermijn tot ten hoogste 6 weken (door een amendement-Aalberse gebracht van 4 op 6 weken). Een amendement van mej. *Barendrecht* (PvdA), gesteund door PSP en D'66, er toe strekkende de aanspraak op loon over de hele opzeggingstermijn in de wet vast te leggen, werd verworpen.
Minister *Roolvink* (sociale zaken) deelde mee dat er sinds 1966 469 bedrijven zijn gesloten. In het merendeel kon aan de loonverplichtingen worden voldaan. Slechts in 4 gevallen zou een beroep op de nieuwe voorstellen zijn gedaan. *(SER-bulletin* 13-6)

(Vor. ber. pag. 198/1)

DR. E. D. SPELBERG OVERLEDEN

Op 8 juni is te Soest overleden dr. *E. D. Spelberg,* mede-oprichter en oud-predikant-directeur van de VPRO.



Everhard Dirk Spelberg werd op 25 mei 1898 te Nieuwveen geboren. Na zijn theologische studie in Utrecht en Leiden was hij hervormd predikant in Egmond en Nijmegen (1925-1935). In 1926 werd hij predikantsecretaris van de in dat jaar opgerichte VPRO. Van 1945-1947 was hij programmadirecteur van „Radio Nederland in overgangstijd" en van 1947-1962 predikant-directeur van de VPRO. Onder zijn leiding werd de VPRO een christelijk-humanistische omroep. Zijn „Gesprekken met luisteraars" behoorden tot de meest beluisterde radioprogramma's in Nederland.
In 1945 promoveerde ds Spelberg te Groningen bij prof. dr. G. van der Leeuw op het proefschrift Een radiogemeente, een analyse van het ontstaan van een luistergemeenschap naar aanleiding van brieven ontvangen in verband met de uitzending Gesprekken met luistenaars. Na de Tweede Wereldoorlog ijverde dr. Spelberg — tevergeefs — voor een nationale omroep, waarvoor hij een schets ontwierp en waarover hij enkele brochures schreef. (N R C, Het Parool 10-6)

BELGIË

OVEREENSTEMMING OVER ONTWERP-REGERINGSAKKOORD

Op 7 juni zijn de onderhandelaars van CVP en BSP het eens geworden over een ontwerp-regeringsakkoord waarover op 20 mei besprekingen waren aangevat. (pag. 344 /2.)

De tekst omvat 158 punten en wijkt slechts weinig af van het oorspronkelijke plan van formateur *Vanden Boeynants* m.b.t. de culturele autonomie, de administratieve decentralisatie en de kwestie-Leuven.
Het hoofdstuk betreffende de economische decentralisatie werd nauwer in overeenstemming gebracht met de socialistische opvattingen.
Voor hoofdstad-Brussel wordt voorzien in „speciale vormingsscholen" in het lager en voortgezet onderwijs, waar een aantal lessen in de tweede landstaal worden gegeven, ten einde de tweetaligheid te bevorderen.

Verder bevat de tekst bepalingen betreffende de modernisering van de universiteiten, het sociaal beleid, de buitenlandse politiek en de begrotingsvooruitzichten.
De onderhandelaars werden het eens over 155 punten. Voor 3 punten lieten zij de beslissing over aan hun resp. partijen:

1) de Voerstreek: de Vlaamse CVP stond op het behoud in Limburg; de socialisten eisten de overheveling naar Luik; formateur Vanden Boeynants stelde voor een afzonderlijk kanton op te richten dat direct onder de bevoegdheid van de minister van binnenlandse zaken zou komen.

1) het onderwijsstelsel in de Brusselse agglomeratie: de Franstaligen eisten de afschaffing van de wetsbepaling die ertoe strekt Vlaamse kinderen naar Nederlandse scholen te sturen; de Vlamingen verdedigden het behoud van die bepaling; de formateur stelde voor éérst een volledig Nederlands onderwijsnet uit te bouwen en daarna het probleem van de vrije keuze van het gezinshoofd opnieuw te onderzoeken.

3) de afbakening van de Brusselse agglomeratie: de Franstaligen eisten de aanhechting van nieuwe Vlaamse gemeenten; de Vlamingen stonden op handhaving van de status quo; de formateur stelde voor dat, na de oprichting van de (krachtens het akkoord aanvaarde) Brusselse agglomeratie-organen, het parlement zou worden verzocht voor

het taalstatuut van de Brusselse omgeving een oplossing te zoeken.

Goedkeuring CVP en BSP

Op 12 juni werd het ontwerp-akkoord aan de twee partijen voorgelegd. De partijbesturen verklaarden dat de tekst als een geheel moest worden beschouwd. Inzake de drie betwiste punten werd de klemtoon gelegd op het voorstel van de formateur.
De partijraad van de Franstalige CVP keurde de tekst goed met 34 tegen 5 stemmen bij 5 onthoudingen. (De oppositie kwam voornamelijk van Nijvel en van het Brusselse kamerlid *Persoons.*).
Ook de partijraad van de Vlaamse CVP stemde voor: met 63 tegen 9 stemmen bij 2 onthoudingen. (Onder de tegenstemmers bevond zich *J. Verroken,* voorzitter van de Vlaamse Kamerfractie, die bezwaar maakte i.v.m. de voorgestelde Voer-regeling).
Nadat op het congres van de BSP Vlamingen, Walen en Franstalige Brusselaars afzonderlijk hadden vergaderd, keurde het plenum de tekst goed met 712 tegen 303 stemmen bij 18 onthoudingen. (Tegen stemden de federaties van Brussel, Aat-Doornik, Charleroi, Nijvel en Zinnik). Van de Walen stemde 63% voor het akkoord. De afgevaardigden van Nijvel weigerden het congres bij te wonen, uit protest tegen een bepaling in het akkoord betreffende het werkgebied van de nieuwe Economische Raad voor Brabant.

Eyskens formateur

Op 12 juni deelde het Paleis mede dat formateur Vanden Boeyants de koning had laten weten, dat hij de nieuwe regering niet wenste voor te zitten. Op voorstel van de formateur, aldus het communiqué, heeft de koning minister van state Gaston Eyskens verzocht die taak te aanvaarden, wat deze ook gedaan heeft.
Op 13 juni werd Vanden Boeyants van de formateursopdracht ontheven en werd Eyskens tot formateur aangewezen.
Op een persconferentie verklaarde Vanden Boeyants dat hij van bij de aanvang van de crisis gestreefd had naar een drieledige regering van nationale eendracht: „Ik ben daarin niet geslaagd en trek er de conclusie uit. Ik zal nu een pelgrimstocht voor de politieke vernieuwing van de democratie in het land ondernemen en mij ook inspannen om van Brussel een werkelijke hoofdstad voor de twee gemeenschappen te maken".
Op 13 juni maakte prof. *R. Derine* die een hoofdrol speelde in de Leuvense crisis en op 31 maart tot CVBP-kamerlid voor Antwerpen was verkozen, bekend dat hij zijn mandaat teruggaf omdat hij niet kon ingaan op het partijverzoek „het voorgestelde regeringsprogramma in zijn geheel en zonder voorbehoud te aanvaarden". Derine wordt opgevolgd door *Frank Swaelen,* algemeen partijsecretaris van de CVP. (Vor.ber. pag. 344/2)

BSP-LEIDING

Het BSP-congres heeft *L. Collard* en *J. van Eynde* bij handgeklap resp. tot voorzitter en ondervoorzitter van de partij herkozen. Er waren geen tegenkandidaten.

VLAAMSE BSP-BRUSSEL: EIGEN FEDERATIE

Op 9 juni hebben 134 van de 168 afgevaardigden van de Vlaamse BSP-afdeling in het arrondissement Brussel zich uitgesproken voor de oprichting van een eigen autonome partijfederatie. (Voorheen was de socialistische federatie van Brussel unitair georganiseerd met Franstaligen en Vlamingen).
Voorstellen van de commissie-*Van Acker* die de tegenstellingen tussen beide taalgroepen had pogen te overbruggen, werden eenparig verworpen.
De vergadering sprak zich ook met 130 tegen 29 stemmen uit voor de deelneming van de BSP aan de regering. (Op het nationaal congres van de BSP op 12 juni kwamen de Vlaamse socialisten van Brussel nog niet aan bod, omdat hun nieuwe federatie statutair nog niet erkend was).

CONGRES VAN RW

Op 9 juni heeft in de handelsbeurs te Namen het eerste congres van het Rassemblement Wallon plaatsgevonden. Oud-premier *Jean Duvieusart* werd gekozen tot voorzitter van de federatie FDF-RW. Kamerlid *Fr. Perin* werd gekozen tot voorzitter van het RW.
Tot besluit van een congresdebat tijdens hetwelk talrijke sprekers opkwamen voor een zelfstandig Wallonië en tegen „de Vlaamse overmacht in de Belgische staat", werden resoluties goedgekeurd, die de vorming van „een politieke Benelux" veroordelen, de rechtstreekse vertegenwoordiging van Wallonië als een afzonderlijke eenheid in de Europese Gemeenschap eisen, en de uitbouw van een net van tweetalige scholen in Brussel verwerpen.
Verder werd ook de splitsing van de departementen van nationale opvoeding en cultuur, openbare werken, middenstand, landbouw, verkeer en binnenlandse zaken geëist. De buitenlandse politiek moet volgens het RW meer op Frankrijk zijn afgestemd.
In een fel toegejuichte rede verklaarde Perin dat „er geen Belgische natie bestaat". (La libre Belgique 10-6)

NIEUW KAMERLID VOOR TONGEREN

Het BSP-kamerlid voor Tongeren-Maaseik, *W. Thys* (69), heeft ontslag genomen. Zijn opvolger is *Jean Ferir* (41), gemeenteraadslid te Tongeren.

JONGE KAMERLEDEN

Op initiatief van de kamerleden *H. de Croo* (PVV) en *Ch. F. Nothomb* (CVP) is besloten tot de oprichting van een fractie van kamerleden jonger dan 35 jaar. De fractie zal inzonderheid aandacht besteden aan de jeugdproblemen: verlaging van de leeftijdsgrens voor deelneming aan de verkiezingen, stemrecht van de dienstplichtigen enz.
Er zijn in de Kamer 14 kamerleden jonger dan 35 jaar: 5 CVP, 3 VU, 3 PVV, 1 BSP, 1 comm., 1 RW. *(Le Soir 7-6)*

HUGO CLAUS VEROORDEELD

De letterkundige *Hugo Claus* is op 6 juni door de correctionele rechtbank te Brugge veroordeeld tot 4 maanden gevangenisstraf en 10.000 fr. boete omdat hij in zijn toneelstuk *Mascheroen,* een moderne bewerking van het middeleeuwse mirakelspel Mariken van Nieumeghen, op het experimenteel filmfestival te Knokke drie naakte mannen ten tonele voerde.
De rechtbank was van oordeel dat Claus de openbare zeden had geschonden en het normale eerbaarheidsgevoel gekwetst.

BUITENLANDSE INVESTERINGEN

In 1967 werden 543 buitenlandse of gemengde (d.i. met Belgische èn buitenlandse participatie) investeringsontwerpen genoteerd voor een totaal bedrag van 12,9 mrd fr wat het hoogste cijfer is sedert 1959. In 1966 waren 561 ontwerpen ter waarde van 5,7 mrd fr. De voornaamste projecten lagen in de sectoren chemie, olie en papier, waar-

door het aantal nieuwe arbeidsplaatsen dat geschapen wordt relatief laag is, nl. 2.949 tegen 3.405 in 1966. De nieuwe buitenlandse investeringen scheppen de meeste nieuwe werkgelegenheid in de provincies Brabant (840) en Luik (758).

De investeringen geschieden door ondernemingen van de Verenigde Staten (10,3 mrd), Frankrijk (888 mln), Nederland (376 mln), Italië (174 mln), Groot-Brittannië (129 mln), West-Duitsland (120 mln).

De belangrijkste investeringen zijn gesitueerd in Oost-Vlaanderen (5,2 mrd), gevolgd door Antwerpen (2,3 mrd), Brabant (2,3 mrd) en Luik (1,5 mrd).

In de periode 1959 tot 1967 investeerden de Amerikaanse bedrijven voor 49,1 mrd fr., de Duitse voor 6,2 mrd, de Nederlandse voor 4,4 mrd, de Britse voor 3,1 mrd en de Franse voor 2,2 mrd.

Verloop der tijdens de jaren 1959 tot 1967 geboekte investeringen

Jaar	Aantal ontwerpen	Voorziene investeringen (mln frank)	Voorziene werkgelegenheid (a)
1959	39	2.458	3.390
1960	143	3.353	5.275
1961	236	6.724	6.260
1962	189	6.814 (b)	6.850 (b)
1963	311	5.444	4.265
1964	422	9.076 (c)	4.172 (c)
1965 (d)	462	17.757	10.112
1966	561	5.742	3.405
1967	543	12.943	2.949
Totaal	2.906	70.311	46.678

(a) Enkel de in het eerste stadium der ontwerpen van nijverheidsondernemingen voorziene werkgelegenheid.

(b) De investering voor het ijzer- en staalbedrijf der NV Sidmar werd niet in aanmerking genomen, hoewel een gedeelte van het kapitaal uit het buitenland komt.

(c) Het cijfer over 1964 houdt geen rekening met een in het verslag 1961 opgetekende Duitse investering, waarvan de verwezenlijking was uitgesteld geworden maar waarmee in 1964 een aanvang werd gemaakt. De omvang ervan is belangrijker dan in het oorspronkelijk ontwerp was voorzien. Het gaat om een ontwerp in verband met de scheikundige nijverheid.

(d) De cijfers over 1965 werden verbeterd ingevolge het opgeven van een in 1965 voor de provincie Brabant geboekt ontwerp.

(Bron: Verslag 1967 van het ministerie van economische zaken, directie der buitenlandse investeringen.)

SPANJE

DE VAKBONDEN

De door de staat geleide eenheidsvakbonden hebben eind maart de resultaten gepubliceerd van een onder vakbondsfunctionarissen gehouden schriftelijke enquête. De functionarissen, van wie een deel is benoemd en een ander deel gekozen via een getrapt systeem, hebben volgens de bonden bij het invullen van de enquêteformulieren de wensen geformuleerd van 167.000 werknemers. Van de geënqueteerde functionarissen bleek 87% voorstander van versterking van de „representatieve functie van de syndicaten".

Slechts voor bepaalde gespecialiseerde bestuursfuncties zouden ambtenaren moeten worden benoemd.

De resultaten van de enquête werden voorgelegd aan vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers en vervolgens doorgestuurd naar de regering, die doende is met het opstellen van de wet op de vakbonden. Deze nieuwe wet behoort tot de wetten van uitvoering en nadere regeling welke aansluiten bij de kaderwet van 22 nov. 1966 (pag. 753/1-1966). Daarin heet het dat de syndicaten „volledige bevoegdheid van functioneren binnen competentiebereik" zullen genieten.

Ook de illegale syndicale arbeidersunie USO heeft een enquête gehouden en wel onder werknemers van 400 ondernemingen in verschillende gebieden. De USO gaf als resultaten op: 97% van de arbeiders is het niet eens met de bestaande organisatie der vakbonden; 70% is voorstander van een eenheidsvakbond; 91% wil een vakorganisatie die geheel is gescheiden van die der werkgevers; 43% meent dat de vakbeweging een politieke taak moet vervullen; 78% sprak zich uit voor politieke actie van de bonden door middel van onderhandelingen of uitoefening van pressie op de politieke groeperingen.

De secretaris-generaal van de Falange, *José Solis Ruiz,* die als minister belast is met de leiding van de officiële vakbonden, verklaarde echter op 19 mei dat niemand zich illusies moet maken ten aanzien van toekomstige hervormingen.

Volgens hem is de regering niet van zins de controle over de vakbeweging op te geven. De regering zal vasthouden aan het stelsel van „verticale vakbonden", waarin zowel arbeiders als werkgevers zijn ondergebracht, omdat zij dit als „essentieel" beschouwt, aldus Solis, die de (illegale) „comisiones obreras" met hun streven naar vrije vakbonden verweet uit eigen machtsbelang de politieke orde van Spanje te verstoren.

Arrestaties en processen

De eerste maanden van 1968 ging de politie voort met het arresteren van leden van „comisiones obreras" en met het binnenvallen in geheime „vrije vergaderingen" van illegale vakbonden. Tegen een groot aantal illegale vakbondsvertegenwoordigers werden processen gevoerd, die resulteerden in gevangenisstraffen variërend van enkele maanden tot acht jaar.

Eind april riep de ondergrondse vakbeweging de laatste dagen van april en de eerste twee dagen van mei uit tot „dagen van strijd". Met het oog hierop werden in verschillende steden ong. 60 leden van „comisiones obreras" gearresteerd en werd een gewapende macht van 10.000 man in Madrid geconcentreerd. Tijdens de „dagen van strijd" kwam het tot vernielingen en andere vormen van straatactie. In verband hiermee verrichte de politie in geheel Spanje ca. 450 arrestaties, waarvan 100 in Sevilla.

(Vor. ber. pag. 522/2-67)

STUDENTENONRUST. NIEUWE MINISTER VAN ONDERWIJS. NIEUWE UNIVERSITEITEN

Nadat op 25 en 26 febr. de universitaire politie het terrein van de Madrileense universiteit had verlaten (pag. 154/1) en de universiteit de eerste dagen zonder onrust sedert drie maanden beleefde, vonden na korte tijd nieuwe botsingen met de politie plaats, die resulteerden in sluiting van de economische faculteit en de faculteit der natuurwetenschappen op resp. 5 en 6 maart. Een lezing voor Madrileense studenten door de hoofdredacteur van het Franse weekblad *l'Express, Jean-Jacques Servan-Schreiber* (auteur van „De Amerikaanse uitdaging" over Europa's technologische achterstand t.o.v. de VS), liep op 9 maart uit op een tumultueuze betoging tegen het Franco-regime waaraan werd deelgenomen door 4.000 studenten. Servan-Schreiber werd bijna gemolesteerd. Bij vechtpartijen met de inmiddels weer binnengerukte universitaire politie werden op 12 maart 9 arrestaties verricht.

Ook in andere universiteitssteden kwam het tot ongeregeldheden. De universiteit van Sevilla werd van 6-11 maart gesloten, die van Santiago de la Compostella van 6 maart tot 17 april, waarbij de universiteitsgebouwen van 9-12 maart door de studenten werden bezet.

Maatregelen

„Wegens de ernst van de voorvallen op de universiteiten" besloot het kabinet onder voorzitterschap van gen. *Franco* tijdens een bijzondere zitting op 23 maart de volgende maatregelen te treffen:

1) Een magistraat zal worden benoemd met rechtsbevoegdheid over het gehele Spaanse grondgebied. Deze zal tot taak krijgen om personen die verantwoordelijk zijn voor incidenten aan de universiteiten, voor tribunalen te dagen.

2) Aan de leiding der universiteiten zal worden verzocht de reglementen inzake ordehandhaving e.d. „met maximale strengheid toe te passen".

3) Het traditionele „fuero" van de universiteiten komt te vervallen. Krachtens dit privilege konden ordetroepen uitsluitend met toestemming van de rectoren worden toegelaten binnen de omheiningen der universiteitsterreinen. „Noch de parlementaire monarchie, noch de dictatuur van gen. Primo de Rivera noch de Derde Republiek hebben het aangedurfd dit oude privilege te laten verdwijnen", zo schreef Le Monde (25-3).

Het hoogste tribunaal bevestigde op 27 maart de levenslange schorsing van 68 hoogleraren en assistenten van de universiteit van Barcelona (pag. 122/1-1967).

Nieuwe minister van onderwijs

Na nieuwe onlusten, demonstraties en universiteitsuitingen bood de minister van onderwijs, prof. *Manuel Lora Tomayo* op 5 april zijn ontslag aan. Tot zijn opvolger benoemde gen. Franco op 16 april de 45-jarige prof. *José Luis Villar Palasi,* die algemeen wordt gezien als gematigder dan zijn voorganger. De nieuwe minister liet weten dat hij de universitaire crisis niet alleen zou oplossen met maatregelen van de politie, maar ook met politieke middelen. Eveneens in verband met de incidenten bood op 18 april de rector van de Madrileense universiteit, prof. Isidoro Martín, tezamen met zijn beide pro-rectoren ontslag aan. De volgende dag werd als zijn opvolger aangewezen de 56-jarige prof. José Botella Llusia, die met heropening van de op 28 maart weer gesloten universiteit wachtte tot 6 mei.

Vooral in Madrid bleef het echter onrustig. Onder de arrestanten tijdens de door de illegale vakorganisaties uitgeroepen „dagen van strijd" (zie hierboven) bevonden zich vele studenten. Op 14, 16 en 18 mei hadden in Madrid nieuwe confrontaties met de politie plaats waarbij ook de minister van voorlichting en toerisme, *Manuel Fraga Iribarne,* verwondingen opliep. Hier en daar werden in Madrid primitieve barricaden opgeworpen.

Nieuwe universiteiten

Op 7 juni bepaalde de regering bij decreet de oprichting van nieuwe universiteiten in Madrid, Barcelona en Bilbao, nieuwe faculteiten in Santander, San Sebastian en Badajoz en twee nieuwe polytechnische hogescholen in Barcelona en Valencia. De studenten aan de drie nieuwe universiteiten zullen onder voorbehoud van officiële goedkeuring hun eigen „representatieve organisaties" mogen oprichten. Het decreet bepaalt voorts dat er 200 nieuwe professoraten zullen worden geschapen. Het aantal studenten per hoogleraar zal de 50 niet mogen overschrijden. In beginsel houdt de regering vast aan de autonomie van de universiteiten. De nieuwe onderwijsinstellingen, die men reeds in oktober in oude gebouwen wil laten starten, zijn in de eerste plaats bedoeld ter ontlasting van de bestaande, overvolle universiteiten van Barcelona en Madrid, waar de helft van alle Spaanse studenten staat ingeschreven (35.000 in Madrid en 15.000 in Barcelona). *(AFP, Reuter, NZZ* 7-6)

(Vor. ber. pag. 153/3)

DE PERS. WET OP STAATSGEHEIMEN. VERSCHIJNINGSVERBOD MADRID

Met 18 stemmen tegen heeft de Cortes op 4 april een nieuwe wet op de staatsgeheimen aangenomen. De wet maakt het journalisten o.m. onmogelijk te publiceren over zittingen van het kabinet en van de Koninkrijksraad vóór openbaarmaking van de getroffen beslissingen in een officieel communiqué. De straffen op overtreding van de wet, die in eerste instantie bedoeld lijkt voor intern gebruik in het ambtenarenapparaat, kunnen gaan tot tuchthuis en doodstraf. De wet geldt voor: „Aangelegenheden, acten, documenten, informaties, gegevens en voorwerpen waarvan de kennis door onbevoegde personen de veiligheid van de staat in gevaar of de hoogste belangen van de staat inzake nationale defensie, externe vrede of constitutionele orde in opspraak zou kunnen brengen".

Verschijningsverbod dagblad

Nadat onder de nieuwe perswet reeds vele maatregelen tegen tijdschriften getroffen waren door deze voor kortere of langere tijd een verschijningsverbod op te leggen en nadat een aantal dagbladen reeds het slachtoffer geworden was van straffen als boetes of het uit de circulatie nemen van een oplage, is op 31 mei een vergaande maatregel getroffen tegen het dagblad *Madrid.* Nadat dit avondblad de voorgaande dag al uit de roulatie was genomen wegens publikatie van een artikel „Tijdig aftreden — neen tegen De Gaulle", waarin de liberale oppositieleider *Rafael Calvo Serer* duidelijke vergelijkingen trok tussen het Franse staatshoofd en gen. Franco, kreeg het in de hoofdstad verschijnende blad op 31 mei een verschijningsverbod voor twee maanden opgelegd. Hiertoe was besloten door de ministerraad onder leiding van gen. Franco. De hoofdredacteur van dit met Opus Dei sympathiserende blad, dat zich ontwikkelde tot spreekbuis van oppositionele kringen, werd veroordeeld tot een boete van 250.000 peseta's. Officieel werd als reden voor deze maatregelen opgegeven dat de krant op 15 febr. melding had gemaakt van de weigering van de Franse Nobelprijswinnaars *Lwoff* en *Monod* een eredoctoraat aan de Madrileense universiteit te aanvaarden. De professoren zouden hiertoe volgens het Franse dagblad *Le Monde,* waaruit *Madrid* het bericht had overgenomen, hebben besloten uit protest tegen de onderdrukking van de studenten door de overheid (pag. 154/1). Voorts had het blad een verklaring van de rector van de universiteit van Salamanca, prof. *Bacell,* gepubliceerd waarin deze o.m. zei:

„Het politieke vacuüm in het land, dat wil zeggen het gebrek aan orde en doelmatige kanalen in het politieke leven, de grenzen die gesteld zijn aan associatiemogelijkheden en aan een gezond pluralisme, hebben ook invloed op de universiteit (. . .)"

Tenslotte werd het blad ten laste gelegd dat het inlichtingen over de studentenonlusten had gepubliceerd die in strijd zijn met de bepalingen van de perswet.

Op 6 juni werd bekend dat disciplinaire maatregelen in voorbereiding waren tegen de waarnemend hoofdredacteur van *Madrid* i.v.m. het artikel van De Gaulle.

Op 1 juni werd *Nesor Luja,* die zich als eerste uitgever onder de nieuwe perswet voor het gerecht moest verantwoorden, wegens illegale propagande veroordeeld tot acht maanden gevangenisstraf en 10.000 peseta boete. Luja is uitgever van het weekblad *Destino,* dat reeds enkele malen was beboet.

(Vor. ber. pag. 317/1-1967)

midden-oosten

ARABISCHE LIGA

STICHTING ARABISCH ONTWIKKELINGSFONDS

De economische raad van de Arabische Liga heeft op 18 mei na een driedaags beraad te Cairo besloten een Arabisch ontwikkelingsfonds te stichten met een kapitaal van 100 mln Koeweit-dinar. Hiervoor hebben reeds 10 staten in totaal een bedrag van 47 mln dinar toegezegd, waarvan Koeweit 30 mln, de VAR 7 mln, Irak 5 mln, Syrië 2 mln, Libië 1 mln, Libanon 600.000, Jordanië 500.000 en Jemen 100.000 Koeweit-dinar. De bijdrage van Algerije is nog onbekend. Saoedi-Arabië, Tunesië en Marokko hielden zich afzijdig van het project; Tunesië was zelfs niet eens op de bijeenkomst vertegenwoordigd.
Het ontwikkelingsfonds zal pas gaan functioneren als een bedrag van 50 mln Koeweit-dinar gestort is. Een delegatie zal Libië bezoeken met het doel de bijdrage van dat land te vergroten.
Naast de oprichting van het ontwikkelingsfonds besloot de raad tot het instellen van een studiecommissie voor de industriële ontwikkeling en van een bureau voor statistisch onderzoek. De betrokken landen zullen bijdragen in de oprichting van een regionaal industrieel centrum in Cairo tot een kwart van het totaal van het fonds. Voorts werd besloten bij de Europese Gemeenschappen gemeenschappelijke ambassadeurs te accrediteren.
Behalve de economische raad van de Arabische Liga kwam eveneens de raad van de Arabische economische unie bijeen. Dit in 1962 ingestelde orgaan is belast met de voorbereiding van een economische unie van de Arabische staten. Tot nu toe hadden slechts zes staten de betrokken conventie ondertekend: de VAR, Irak, Jordanië, Koeweit, Jemen en Syrië. Nu trad ook Soedan toe. Gestreefd wordt naar een afschaffing van de douanetarieven voor industrie- en landbouwprodukten per 1 jan. 1971. *(NRC, The Times* 20-5; *NZZ* 1-6)

CENVO

MINISTERRAAD

De 15de zitting van de ministerraad van de Centrale Verdragsorganisatie (CENVO) is op 23 en 24 april te Londen gehouden. Aan het overleg werd deelgenomen door de ministers van buitenlandse zaken *Michael Stewart* (Engeland), *Ardeshir Zahedi* (Perzië) en *Ihsan Sabri Caglayangil* (Turkije), door de Pakistaanse Hoge Commissaris in Londen *S. K. Dehlavi* en door de Amerikaanse onderminister *Nicholas Katzenbach.*
Volgens *The Times* (24-4) zouden Perzië, Pakistan en Turkije een duidelijke verzekering hebben verlangd dat Engeland na 1971, wanneer het zich uit de Perzische Golf terugtrekt, een volledige rol in de CENVO zal blijven vervullen op defensiegebied. Hierover zou onzekerheid zijn blijven bestaan. Minister Stewart vermeldde weliswaar de rol op defensiegebied, maar koppelde de vervulling daarvan aan de afzienbare toekomst, wat een vervulling na 1971 uit zou kunnen sluiten. De Britse onderminister van buitenlandse zaken, *Goronwy Roberts,* zei dat Engeland in eigen land en op Cyprus een algemene „militaire macht" zou blijven bezitten om zijn verplichtingen tegenover de CENVO na te komen. Hij deelde mee dat Engeland en de VS hun financiële bijdragen op dezelfde voet zullen blijven voortzetten. Minister Stewart verklaarde dat Engeland jaarlijks ca. £ 1 mln aan technische hulp in het CENVO-gebied verleent en sinds het ontstaan van de organisatie in 1955 meer dan £ 6,5 mln bijgedragen heeft. *(NRC* 24 en 25-4, *NZZ* 26-4)

(Vor. ber. pag. 274/3-1966)

IRAK

HERVATTING BETREKKINGEN MET ENGELAND

Op 25 april is het besluit van Irak en Engeland bekendgemaakt m.i.v. 1 mei hun diplomatieke betrekkingen te hervatten, welke in juni 1967 waren verbroken (pag. 372/3-1967). Dit besluit werd genomen na een bezoek aan Bagdad van sir *Harold Beeley,* de Britse ambassadeur te Cairo. *(The Times* 26-4)

(Vor. ber. pag. 142/1)

EIGEN EXPLOITATIE NOORD-RUMAILA EN MISHRAQ

Op 10 april heeft de regering bekendgemaakt dat de Iraakse Nationale Oliemaatschappij (INOC) zelf het rijke en omstreden olieveld van Noord-Rumaila zal gaan exploiteren. Uit dit besluit blijkt dat de met de Compagnie Française des Pétroles (CFP) gevoerde onderhandelingen (pag. 78/3) mislukt zijn. Ook de onderhandelingen over de exploitatie van het zwavelveld van Mishraq (pag. 143/3), gevoerd door Irak met de Franse Société Nationale des Pétroles d'Aquitanie (SNPA) en twee Amerikaanse maatschappijen, leidden niet tot overeenstemming. President *Aref* maakte op 8 april bekend dat Irak zelf het zwavelveld zou exploiteren met medewerking van Poolse technici. Op 13 maart had Bagdad het sluiten van een akkoord gemeld over de oprichting van een maatschappij door Irak en Koeweit voor de exploitatie van de zwavel, maar dit had volgens *Le Monde* (10-4) slechts betrekking op de financiering. *(The Times* 11-4; *Le Monde* 12-4)

JORDANIË

REORGANISATIE KABINET

Op 25 april heeft koning *Hoessein* het ontslag van vier ministers goedgekeurd en een aantal wijzigingen in het kabinet aangebracht.
De vier ministers, die uit protest tegen de activiteiten van Al Fatah op Jordaans grondgebied (zie pag. 189/3) waren afgetreden, zijn: *Hassan al Kayed* (binnenlandse zaken), maarschalk *Habis Majali* (defensie), *Mohammed Adib al-Amiri* (onderwijs) en *Bechara Assib* (openbare werken).
De portefeuilles van binnenlandse zaken en defensie werden overgenomen door premier *Bahjat Talhouni,* die op zijn beurt de portefeuille van buitenlandse zaken overdroeg aan *Abdel Moneim el Rifai,* voorheen staatsminister van dit departement. Tot minister van onderwijs werd benoemd *Bashir Sabbagh,* afkomstig van de westelijke Jordaanoever. De portefeuille van openbare werken werd opgedragen aan *Ahmed Fawzi;* deze droeg de portefeuille van gemeente- en plattelandszaken over aan *Saleh Boerkan,* die daarnaast de portefeuille van sociale zaken en arbeid behield. Voorts werd de minister van economie, *Hatem al-Zoe'bi* tevens benoemd tot staatsminister t.b.v. het premierschap. *(Le Monde* 27-4)

(Vor. ber. pag. 683/1-1967)

KOEWEIT

BEËINDIGING DEFENSIE-AKKOORD MET ENGELAND

In het kader van de Britse politiek tegen 1971 de Britse troepen uit het gebied van de Perzische Golf terug

te trekken hebben Engeland en Koeweit op 13 mei nota's uitgewisseld, waarin het defensie-akkoord van juni 1961 werd opgezegd. Dit akkoord garandeerde Koeweit Britse militaire bijstand als het daarom vroeg en had een opzegtermijn van drie jaar. De opzegging nu betekent dat de Britse verplichting tegenover Koeweit nog tot 1971 blijft bestaan. *(Reuter* 13-5)

(Vor. ber. pag. 288/1)

LIBANON

PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Op 24 en 31 maart en op 7 april zijn parlementsverkiezingen gehouden. Op elk van deze dagen werd in een van de drie zones, waarin het land verdeeld is, gestemd: 24 maart in Beiroet en Noord-Libanon (36 afgevaardigden), 31 maart in Bekaa en Zuid-Libanon (33 afgevaardigden) en 7 april in Centraal-Libanon of Mont Liban (30 afgevaardigden). De zetelverdeling in het parlement is in principe gebaseerd op religieuze normen: 54 christenen, 39 mohammedanen en 6 Druzen. Politiek gezien bestaat er een verdeling in twee blokken: aan de ene kant de conservatieve, christelijke drievoudige alliantie, aan de andere kant de aanhangers van de vroegere president *Fouad Chehab*. De drievoudige alliantie bestaat uit het nationale blok van *Raymond Edde*, de nationaal-liberale partij van oud-president *Camille Chamoun* en de Falangisten of Kataeb van *Pierre Gemayel*. Voor de verkiezingen hadden deze drie parlementaire leiders van de Maronitische christenen in Libanon een stembusakkoord gesloten. De aanhangers van Shehab zijn grotendeels verenigr in het democratisch blok van ex-premier *Rasjid Karame*.

De verkiezingen vonden plaats in betrekkelijk rustige omstandigheden. Slechts op 31 maart was sprake van een ernstig incident, waarbij 3 doden vielen. Dit leidde er toe dat drie ministers t.w. *Soleiman Frangie* (binnenlandse zaken), *Henri Pharaon* (staatsminister) en *Edouard Honein* (economie en sociale zaken) hun ontslag indienden. Zij bleven echter voorlopig aan.

Als resultaat van de verkiezingen werden 45 van de 99 zetels door andere politici bezet; 28 van hen werden voor het eerst gekozen.

Sommige politici keerden na acht jaar terug zoals premier *Abdoellah Yafi* en oud-president Chamoun.

Tot de kandidaten die werden verslagen behoorden de drie leden van de familie Solh (o.w. ex-premier *Sami Solh)* en de ministers *Fouad Boutros* (buitenlandse zaken) en *Rachid Beydoun* (justitie en PTT). Minister Boutros diende op 25 maart zijn ontslag in, doch dit werd op 27 maart door het kabinet geweigerd.

In het algemeen heeft de rechtse alliantie gewonnen ten koste van het democratisch blok.

Het juiste resultaat is moeilijk te bepalen omdat het merendeel der afgevaardigden onafhankelijk is en pas bij stemmingen zijn voorkeur voor een der blokken uitspreekt.

Volgens *AFP* (9-4) zou de rechtse alliantie nu 31 zetels bezetten tegen 13 in de oude kamer. Het democratisch blok dat over 34 zetels beschikte zou slechts 24 zetels behouden hebben, aldus *UPI*.

De *NZZ* (18-5) stelde de sterkte van beide blokken op resp. 28 en 26 zetels.

Iets van de ware verhoudingen bleek bij de verkiezingen van de nieuwe parlementsvoorzitter op 9 mei. De door de drievoudige alliantie kandidaat gestelde *Kamel Asad* werd gekozen met 50 stemmen; zijn tegenstander, de vroegere parlementsvoorzitter *Sabri Hamadé* verwierf 49 stemmen. Op grond van dit resultaat verlangde de alliantie met de vorming van een nieuwe regering te worden belast. *(NZZ, Le Monde, FAZ; The Times* 10-4)

AANSLAG OP OUD-PRESIDENT CHAMOUN

Op 31 mei is te Beiroet een aanslag gepleegd op de vroegere president *Camille Chamoun*. Hij werd getroffen door vier kogels, maar zijn verwondingen bleken niet van ernstige aard. De dader, een jonge soennitische moslim uit Tripoli, werd aanvankelijk op het bureau van Chamouns Nationaal-liberale partij vastgehouden, doch later aan de binnenlandse veiligheidsdienst overgedragen.

Het incident veroorzaakte onmiddellijk onrust in Beiroet. Aanhangers van de pro-westelijke christelijke Chamoun hielden demonstraties, richtten barricaden op en staken autobanden in brand. Voor het eerst sinds de juni-oorlog van 1967 verschenen pantserwagens in de straten. Er werd een nachtelijk uitgaansverbod ingesteld en het leger nam het toezicht op de openbare orde over. Twee dagen later was de rust weergekeerd.

Volgens de *FAZ* (4-6) zou de aanslag door linksradicale elementen voorbereid zijn. Chamoun, president van 1952-1958, en zijn medestanders boekten bij de recente parlementsverkiezingen een overwinning en zijn kansen president *Charles Hélou* in 1970 op te volgen zouden hierdoor vergroot zijn, aldus *The Times* (1-6). *(Le Monde* 3-6)

PERZIË

BEZOEK KOSYGIN

Premier *Kosygin* van de SU heeft van 2-7 april een officieel bezoek aan Perzië gebracht. Hij keerde een dag eerder dan voorzien naar zijn land terug. Aangenomen werd dat zijn aanwezigheid in Moskou vereist werd i.v.m. de ontwikkelingen rond Vietnam.

Kosygin voerde o.m. besprekingen met de sjah en premier *Amir Abbas Hoveida*. In een gemeenschappelijk communiqué werd verklaard dat beide partijen verregaande cq. volledige overeenstemming der standpunten hadden vastgesteld t.a.v. de toestand in het Midden-Oosten en in Vietnam alsmede t.a.v. een non-proliferatieverdrag. De culturele contacten zullen worden versterkt. De SU zal de technische hulp aan Perzië uitbreiden met het oog op de uitvoering van het 4de Perzische vijfjarenplan (pag. 287/2). Nog in de loop van dit jaar zal een nieuw economisch akkoord worden getekend.

In een toespraak op 2 april had premier Kosygin de hulp van de SU aangeboden bij een snellere exploitatie van de olie- en aardgasvoorraden van Perzië. Dit werd gezien als een versterking van de positie van Teheran bij de onderhandelingen met het internationale olieconsortium over een verhoging van de olieproduktie met 16,8% in de komende vijf jaren.

In het communiqué werd op uitdrukkelijk verzoek van Kosygin geen melding gemaakt van de situatie in de Perzische Golf (pag. 288/1), hoewel hierover uitvoerig van gedachten gewisseld was. De Sowjetrussische premier wilde volgens waarnemers het dilemma Perzië of de Arabieren vermijden, maar hij moet het, aldus *The Economist* (13-4), de sjah duidelijk hebben gemaakt dat als het tot een keus zou komen, de SU aan de Arabische kant zou staan. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 540/3-1967)

zuidoost-azië en verre oosten

INDONESIË

REGERINGSWIJZIGING

President *Soeharto* heeft op 10 juni zijn nieuwe regering beëdigd. Daarin is het aantal militairen verminderd (van 9 tot 6) terwijl meer economische deskundigen zijn opgenomen. Tot minister van handel is benoemd prof. *Soemitro,* een der deelnemers aan de rebellie van 1958 tegen president *Soekarno.* Voorts is drs *F. Seda* als minister van financiën vervangen door dr. *Ali Wardana,* een van de economische adviseurs van president Soeharto. Seda wordt minister van verbindingen.
Het Voorlopig Raadgevend Volkscongres had in maart de president opgedragen zijn regering te wijzigen (pag. 366/1). Vanuit het congres was met name aangedrongen op het opnemen van meer economische deskundigen. Tot de belangrijkste taken van dit zg. „ontwikkelingskabinet" behoren de opstelling en uitvoering van een economisch vijfjarenplan en het houden van verkiezingen vóór juli 1971.

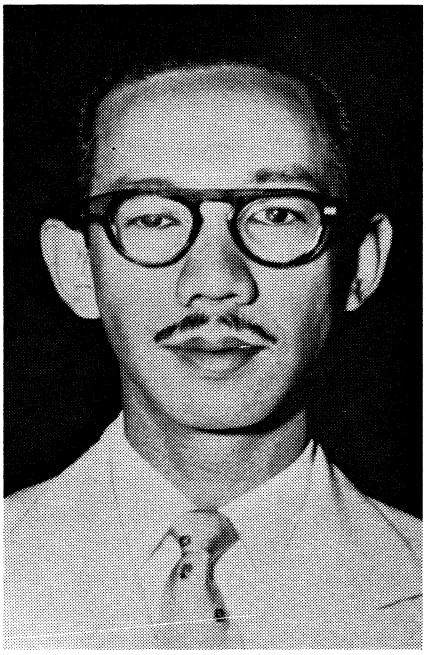

De nieuwe minister van handel, dr. Soemitro, (geboren 1908 te Madioen), heeft gestudeerd aan de Nederlandse Economische Hogeschool te Rotterdam, waar hij in 1943 promoveerde. Behorend tot de socialistische partij PSI, de partij van wijlen Soetan Sjahrir, was hij minister van handel en industrie in het kabinet-Natsir (1950) en van financiën in het kabinet-Wilopo (1952-53) en -Harahap (1955). Hij is verder decaan van de economische faculteit te Djakarta geweest. Hij genoot een aanzienlijke reputatie als economisch deskundige. In 1958 sloot hij zich aan bij de groep die op Sumatra een tegenregering vormde. Na de mislukking van de rebellie week dr. Soemitro uit naar het buitenland, o.a. naar Maleisië. In 1966 keerde hij naar Indonesië terug. (N R C 7-6)

Het kabinet telt, aldus de N R C (10-6), nu 5 ministers zonder portefeuille die belast zijn met de coördinatie van de regeringsactiviteiten en met het houden van oppertoezicht, en 18 ministers die aan het hoofd van een departement staan.

De ministers zonder portefeuille zijn: sultan Hamengkoe Boewono IX, belast met economische, financiële en industriële zaken; kjai hadji dr. Idham Chalid, belast met volkswelvaart; H. Harsono Tjokroaminoto, belast met de verbetering en zuivering van staatsorganen; prof. Soenawar Soekowati, belast met het oppertoezicht op staatsprojecten; H. Mintaredja, belast met de betrekkingen tussen regering, volkscongres, Huis van Afgevaardigden en Opperste Adviesraad.

De andere ministers zijn: lt.-gen. Basoeki Rachmat, binnenlandse zaken; Adam Malik, buitenlandse zaken; gen. Soeharto, defensie en veiligheid; prof. mr. Oemar Seno Adji, justitie; vice-luchtmaarschalk Boediardjo, voorlichting; prof. Ali Wardhana, financiën; prof. dr. Soemitro Djojohadikoesoemo, handel; prof. dr. Tojib Hadiwidjaja, landbouw; gen.-maj. Mohammad Joesoef, industrie; prof. Soemantri Brodjonegoro, mijnbouw; dr. Soetami, openbare werken en elektriciteit; drs. F. Seda, verbindingen; Mashoeri, opvoeding en cultuur; prof. dr. G. A. Siwabessy, gezondheid; kjai Hadji Mohammad Dahlan, godsdienstzaken; schout-bijnacht Moersalin, arbeidskrachten; dr. A. M. Tamboenan, sociale zaken; lt.-gen. M. Sarbini, transmigratie en coöperatiewezen.

JAPAN

WRIJVING OVER AMERIKAANSE MILITAIRE AANWEZIGHEID

Nadat in januari ernstige ongeregeldheden waren uitgebroken i.v.m. het bezoek van het Amerikaanse, door kernenergie voortgedreven, vliegdekschip *Enterprise* aan de haven van Sasebo (pag. 89/2), heeft de Amerikaanse militaire aanwezigheid de laatste tijd opnieuw aanleiding gegeven tot demonstraties en relletjes.
Op 26 febr. en 10 mrt werden resp. 500 en 300 personen gewond bij botsingen tussen de politie en demonstranten (w.o. locale boeren, maar meest studenten) op de plaats waar de nieuwe internationale luchthaven van Tokio in aanbouw is. Volgens de studenten zou dit vliegveld ook door de Amerikanen voor militaire doeleinden worden gebruikt, hetgeen de Japanse regering echter heeft tegengesproken. Eind maart kwam het op deze plaats opnieuw tot ongeregeldheden.
In maart/april vielen in Tokio ernstige botsingen voor tussen politie en studenten van de linkse Zengakuren, die demonstreerden tegen de bouw van een Amerikaans militair hospitaal, dat ook bestemd is voor militairen die in Vietnam zijn gewond. Deze ongeregeldheden veroorzaakten op 9 maart 128 gewonden, op 28 maart 110 en op 1 april 362 gewonden, terwijl voorts honderden personen werden gearresteerd.
Op 19 april verzocht de Japanse regering de VS de B-52-bommenwerpers van de basis Okinawa — Japans gebied dat sinds Wereldoorlog II door de VS is bezet — terug te trekken in verband met de ongerustheid van de Japanse bevolking. Op 5 juni is te Washington meegedeeld dat Amerikaanse schepen die door kernenergie worden voortgedreven voorlopig geen Japanse havens zullen aandoen. Premier *Sato* had hierom gevraagd nadat op 6 mei in Sasebo, waar de kernonderzeeër *Swordfish* na een defect was gerepareerd, een abnormale stijging van de radio-activiteit was geconstateerd. Volgens een Amerikaanse commissie van onderzoek bestond geen verband tussen deze stijging en de Swordfish.
Vervolgens leidde het neerstorten van een Amerikaans jachtvliegtuig op het terrein van de universiteit van Fukuoka op 4 juni tot nieuwe protesten. Op 7 juni demonstreerden in verband hiermee ruim 24.000 studenten in 57 Japanse steden. Daarbij vielen 150 gewonden en werden 240 arrestaties verricht. De Amerikaanse luchtmacht besloot op verzoek van Japan alle nachtelijke oefenvluchten van het vliegveld van Fukuoka te staken. De Japanse regering besloot op 11 juni de VS te verzoeken deze basis te sluiten en naar een ander terrein te verplaatsen. *(Reuter, AFP, Times, NZZ, Le Monde)*

CONTROVERSE OVER DEFENSIEPOLITIEK

Onder druk van de oppositie heeft premier *Sato* op 24 febr. het ontslag moeten aanvaarden van de minister van landbouw en visserij, *Tadao Kuraishi.* Deze had op 6 febr. verklaard dat Japan kanonnen en oorlogsschepen nodig heeft om zijn vissersvloot te beschermen. Volgens Kuraishi verhindert de huidige grondwet, die de opstelling van een strijdmacht verbiedt, een werkelijke onafhankelijkheid en maakt deze

van Japan de „maitresse" van de VS. De oppositie had hierop door een boycot het parlement twee weken lang lam gelegd.

De uitlatingen van Kuraishi, gevoegd bij die van andere officiële personen, hebben bij de oppositie en in de pers de verdenking doen ontstaan, dat Sato aanstuurt op de wederopbouw van Japans militaire macht. Sato is sinds enige tijd bezig de defensieproblematiek tot voorwerp van openbare discussie te maken. Zo zei de onderminister van buitenlandse zaken, *Ushiba,* n.a.v. vragen over de teruggave van Okinawa, dat Japan ook het probleem van de nucleaire bases op Okinawa realistisch onder ogen moet zien. In dec. 1967 had de ambassadeur in Washington, *Shimoda,* reeds verklaard dat de kwestie van Japans atomaire politiek aan de volgende generatie moet worden overgelaten. Tot nu toe was het officiële standpunt dat er nooit enige mogelijkheid van kernbewapening door Japan was.

In het parlement verklaarde Sato dat hij zich trouw aan de grondwet zou houden „zolang deze bestaat". Maar de grondwet was „niet onveranderlijk". *(NZZ* 21/28-2, *FAZ* 24/27-2, *Times* 15-12)

Volgens het Statesman's Yearbook (1967/68) is de sterkte van de Japanse strijdkrachten (Self Defense Forces) als volgt:
Landmacht: 171.436 geüuniformeerden plus een geüuniformeerde reserve van 22.500 man, georganiseerd in 5 legers en 13 divisies.
Marine: 7 onderzeeërs, één torpedobootjager met geleide raketten, 22 torpedobootjagers, 18 fregatten en 285 kleinere schepen. Personeel 40.160 man. Vliegtuigen: 237.
Luchtmacht: 1.035 vliegtuigen en 39.000 manschappen.

In maart 1967 is een vijfjarenprogramma voor uitbreiding van de defensie goedgekeurd, waarvan de kosten worden geraamd op 2.342 biljoen yen. Tet programma (voor de jaren 1967-1971) voorziet in uitbreiding van de landmacht tot 180.000 geüniformeerden en 30.000 geüniformeerde reserve. De marine zal met 56 vaartuigen (w.o. 14 torpedobootjagers met raketten en 5 duikboten) worden uitgebreid tot in totaal 140.000 ton. De F-86F Sabre gevechtsvliegtuigen van de luchtmacht zullen vervangen worden door Lockheed F-104 Super Starfighters. Het programma voorziet verder in de produktie in Japan van luchtdoel-raketten van het type Nike-Hercules en Hawk. (Reuter 15-3, NRC 15-11)

TERUGGAVE BONIN-EILANDEN

Op 5 april is te Tokio een verdrag tussen de VS en Japan ondertekend, waarbij de Bonineilanden, de Vulkaaneilanden, de Marcuseilanden, Rosario-eiland en het eiland Parece Vela aan Japan worden teruggegeven. Krachtens de overeenkomst zijn het Japans-Amerikaans veiligheidsverdrag en de daarbij behorende uitvoeringsbepalingen op de teruggegeven gebieden van toepassing. Twee zg. „Loran"-stations op Iwojima en de Marcuseilanden blijven onder Amerikaans beheer, terwijl het vliegveld van Iwojima en het meteorologisch station op Marcuseiland door de Japanners zullen worden geleid. Het Japanse departement van defensie werkt plannen uit voor de veiligheid van de eilanden en hun zeewegen. De overeenkomst, die intussen door het Japanse parlement is geratificeerd, treedt op 26 juni in werking. *(Reuter, NZ* 9-4)

(Vor. ber. pag. 782/2-1967)

NIEUW HANDELSAKKOORD MET CHINA

Te Peking is op 6 maart een nieuwe semi-officiële handelsovereenkomst tussen Japan en China ondertekend met een looptijd van één jaar en een totaal handelsvolume van $ 100 mln. De nieuwe regeling is een voortzetting van het voor vijf jaar geldende zg. LT- (Liao-Takasaki-) akkoord, dat op 31 dec. 1967 afliep.

In 1967 beliep de totale LT-handel $ 153 mln. De totale Japans-Chinese handel, met inbegrip van die welke over de zg. „bevriende" Japanse handelsfirma's loopt (2/3 van het totaal), bedroeg $ 557 mln, d.i. 10,3% minder dan in 1966. Daarentegen nam volgens Japanse opgaven de Chinese handel met zijn 9 belangrijkste handelspartners in West-Europa met 21% toe tot $ 996 mln.

De Japanse delegatie heeft met het oog hierop zekere politieke concessies moeten doen. Zij stemden er mee in dat de politieke en economische betrekkingen tussen beide staten ondeelbaar zijn. (Dit is een afwijking van het officiële regeringsstandpunt.) Zij keurde ook drie eisen van Peking goed, volgens welke Japan geen vijandige houding tegenover China moet innemen, niet deelnemen aan het creëren van twee China's en de normalisering van de betrekkingen tussen beide landen niet moet hinderen. (NZZ 3-4)

NORMALISATIE BETREKKINGEN COMMUNISTISCHE PARTIJEN VAN JAPAN EN SU

De communistische partijen van de Sowjet-Unie en Japan zijn overeengekomen hun onderlinge betrekkingen te normaliseren. Dit is meegedeeld in een communiqué dat werd uitgegeven na een bezoek dat een Sowjetrussische delegatie onder leiding van *Michail Soeslow* van 30 jan.-7 febr. aan Tokio bracht. In het communiqué wordt echter de noodzaak onderstreept de beginselen van onafhankelijkheid, gelijkheid en niet-inmenging in elkaars aangelegenheden zorgvuldig in acht te nemen. Tegelijk werd aangekondigd dat de Japanse partij geen afvaardiging zou sturen naar de voorbereidende bijeenkomst van communistische partijen in Boedapest (pag. 348/2).

De besprekingen tussen beide partijen werden in 1964 praktisch verbroken toen de Japanse communisten de kant van communistisch China kozen. In 1966 kwam het echter tot een breuk met Peking. *(Reuter, FAZ* 9-2)

(Vor. ber. pag. 527/3-1966)

BEGROTING 1967/68

De begroting voor het fiscale jaar april 1968-maart 1969 voorziet in uitgaven van 5,82 biljoen Yen (11,8% meer dan in 1967/68), en in inkomsten van 5,129 biljoen Yen. Het tekort van 640 mrd (na aftrek van het batig saldo van 51,74 mrd) wordt door staatsobligaties gedekt.
De belangrijkste uitgavenposten zijn: bijdragen voor gemeentelijk bestuur 1,09 bln (+ 11%), openbare werken 1,07 bln (+ 4%), sociale voorzieningen 815,66 mrd (+ 10%), onderwijs en wetenschap 702,45 mrd (+ 9%), defensie 442,08 (+ 8%) — d.i. met 7,6% der totale uitgaven en 1,1% van het bruto nationaal produkt relatief laag —, aankoop rijst en andere voedingsmiddelen 246,6 mrd (— 0,4%), pensioenen 254,09 mrd (+ 11%), emissie staatsobligaties en schuldendienst 201,26 mrd (+ 48%) en economische hulp en exportbevordering 48,15 mrd (+ 15%). (NZZ 10-2)

HANDEL 1967/68

De Japanse export beliep in het fiscale jaar 1967/68 (april-maart) $ 10,78 mrd, d.i. 8,2% meer dan in het vorige jaar. De invoer bedroeg $ 12,06 mrd, d.i. 20,3% meer. Het tekort op de handelsbalans bedroeg dus $ 1,28 mrd, tegenover $ 61,27 mln in 1966/67.
De voornaamste uitvoerprodukten waren: zware machines $ 2,8 mrd (+ 21,7%), lichte machinerieën 1,84 mrd (+ 15,7%), textiel 1,63 mrd (— 2,9%), ijzer- en staalprodukten 1,42 mrd (+ 6,1%). De exporten naar industrielanden beliepen $ 5,52 mrd (+ 8,7%), die naar ontwikkelingslanden 4,73 mrd (+ 6,7%) en die naar communistische landen 530 mln (— 11,7%). De belangrijkste invoergoederen waren: landbouwprodukten, aardolie, machines, hout, chemicaliën, katoen en wol. (NZZ 3-5)

BRUTO NATIONAAL PRODUKT

Het Japanse bruto nationaal produkt tegen marktprijzen steeg in 1967 met 18,7% tot 41,64 biljoen Yen ($ 115,66 mrd). De reële groei, rekening houdend met prijsstijgingen, bedroeg 13,7%. Naar grootte van het bnp stond Japan na de VS en West-Duitsland, maar nog voor Frankrijk en Engeland op de derde plaats onder de Westelijke landen.
Het nationaal inkomen bereikte in 1967 een waarde van 33,14 bln Yen ($ 92,06 mrd) of 17,7% meer dan in 1966. Per hoofd van de bevolking bedroeg het $ 922 of 16,5% meer dan in 1966. Daarmee stond Japan na Italië en Ierland op de 21ste plaats in het Westen. (NZZ 19-5)

NECROLOGIEËN

ASQUITH, ANTHONY; filmregisseur, overleden 20 febr. 1968 in Londen.
Werd geboren op 9 nov. 1902 als zoon van een minister. Wordt, samen met Alfred Hitchcock, gezien als een van de belangrijkste persoonlijkheden van de Engelse film in de jaren dertig. Hij maakte vooral comedies, sociale satires en verfilmd toneel.
Belangrijkste films: „Shooting Stars" (1928); „Pygmalion" (1938); „French without tears" (1939); „The way to the stars" (1945); „The Winslow Boy" (1948); „The Browning Version" (1951); „The importance of being earnest" (1952); „Orders to kill" (1958); „V.I.P." (1963); „The yellow Rolls Royce" (1965).

BRABANDER, GERARD DEN; dichter, overleden 4 febr. 1968 in Amsterdam.
Den Brabander was een pseudoniem van Jan Gerardus Jofriet. Hij werd geboren op 3 juni 1900 in Den Haag. Behoorde met Ed. Hoornik en Jac. van Hattum tot de Criteriumgroep. Hij schreef sociaal bewogen verzen, eerste anecdotisch, later lyrisch. Hij maakte verder vertalingen, toneelbewerkingen en proza.
Belangrijke bundels: „Vaart" (1932); „Cynische portretten" (1934); „Materieman" (1940); „De holle man" (1945); „Curve" (bloemlezing) (1950); „Verzamelde Gedichten" (1966).

DONGEN, KEES VAN; schilder, overleden 28 mei 1968 in Nice.
Hij werd geboren op 26 jan. 1877 in Delfshaven. Hij ontving zijn opleiding aan de Rotterdamse academie. In 1897 bracht hij een bezoek aan Parijs, waar hij zich in 1899 definitief vestigde. Hij werkte o.m. als illustrator van tijdschriften (l'Assiette au Beurre, le Rire, Gil Blas) en als sjouwer. Hij sloot zich spoedig aan bij de Fauvisten, waarvan vooral De Vlaminck en Derain opvallende vertegenwoordigers waren. Tot zijn naaste vrienden behoorden o.m. Picasso, Matisse, De Vlaminck, Modigliani en Derain. Hij verkreeg spoedig grote bekendheid, vooral door zijn veelgeroemde gave als kolorist. Hij gaf de kleur een nieuwe toepassing als autonoom beeldend middel. Zijn stijl bleef echter een figuratief expressionisme.
Na de eerste wereldoorlog maakte hij grote naam als portrettist, vooral van de mondaine wereld. Hij liet zich in 1929 naturaliseren tot Fransman. In 1901 trouwde hij met Augusta Treittinger. Een tweede huwelijk sloot hij in 1938 met Marie-Claire Huguen. Hij baarde enige jaren geleden opzien door een portret, dat hij van Brigitte Bardot schilderde. Ter gelegenheid van zijn 90-ste verjaardag werd eind 1967-begin 1968 een overzichtstentoonstelling van zijn werk gehouden in Parijs en in Rotterdam. Bekende schilderijen zijn, naast vele landschappen en vrouwelijke naaktfiguren, portretten van Rappoport (1913) van Cassius (1923), van de Comtesse de Noailles (1926).

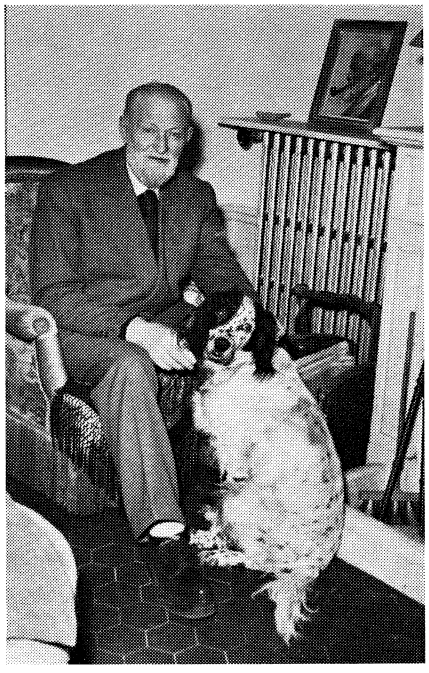

DREYER, CARL; filmregisseur, overleden 20 maart 1968 te Kopenhagen.
Hij werd geboren in Kopenhagen op 3 febr. 1889, werkte eerst als journalist bij een aantal dagbladen, en kwam in 1912 in aanraking met de film als schrijver van tussentitels. Later schreef hij scenario's. Zijn eerste film leverde hij in 1920: „Präsidenten" (de President). Hierna vervaardigde hij in snel tempo een aantal films, waarin hij zich tot een filmer met een geheel eigen stijl ontwikkelde. Zijn meesterwerk, „la Passion de Jeanne d'Arc", maakte hij in 1928. Deze film werd op de wereldtentoonstelling in Brussel van 1958 uitgeroepen tot een van de tien beste films ter wereld. Hij vormt een hoogtepunt in de geschiedenis van de stomme film. Dreyer gebruikte vooral de close-up en het werken met licht en donker als middelen om zijn bedoeling over te brengen. Hij werkte bij voorkeur niet met acteurs, maar met „typen", die op grond van hun innerlijke affiniteit met de karakters, die zij moesten uitdrukken, werden gekozen. Deze opvatting bleek sterk uit zijn „Passion", waarin de actrice Falconetti de rol van Jeanne d'Arc speelde. Hij toonde tevens in deze film zijn enorme meesterschap als platisch beeldend filmer en zijn vermogen door eenvoud de menselijke complexiteit te tonen. Dreyer bleef zijn leven lang geobsedeerd door het lijden; het lijden van Christus en het lijden van de mensheid. Zijn voornemen was een film te maken over het leven van Christus, wat door zijn dood verhinderd werd. Hij maakte verder nog een aantal documentaires in opdracht van de Deense regering.
Andere belangrijke films: „Blade of Satans Bog" (Bladen uit Satans Boek) (1920); „Elsker Hverandere" (de gebrandmerkten) (1922); „Dies Irae" (1943); „Ordet" (het Woord) (1955); „Gertrud" (1964). (N R C 20-3, N Z Z 23-3)

FERBER, EDNA; schrijfster, overleden op 16 april 1968 in New York.
Zij werd geboren in Kalamazoo (Michigan) op 15 aug. 1887. Haar vader was van Hongaarse afkomst. Op 17-jarige leeftijd ging zij als journaliste bij een dagblad werken. Zij hoorde in de twintiger en dertiger jaren tot de meest gelezen romanschrijver en -schrijfsters van de V.S. In 1924 kreeg zij voor haar roman „So Big" de Pulitzerprijs. Ze schreef vooral over de Amerikaanse middenklasse, sociologisch vaak goed gefundeerd. Haar boeken en toneelstukken werden vaak met succes verfilmd.
Bekendste boeken en toneelstukken: „So Big" (1924); „Show Boat" (1926); „Cimarron" (1930); „Stage Door" (1936); „The Land is Bright" (1948); „Giant" (1952); „Ice Palace" (1958).

JANSSEN, JOS; schrijver, overleden op 24 febr. 1968 te Antwerpen.
Hij werd geboren op 12 nov. 1888 in Klerken. Hij schreef vele populaire boeken, waarvan een groot aantal werden bewerkt voor toneel. De grootste roem verkreeg hij met zijn boek, later tot toneelstuk bewerkt, „De Wonderdoktoor". Verder schreef hij o.m. „De klucht van de Brave Moordenaar", „Hendrickje Stoffels", „De Meesterknecht" en „De Koning drinkt".

KOOL, HALBO; dichter, overleden eind mei 1968 te Vreeland.
Hij werd geboren in Groningen in jan. 1907. Hij publiceerde voor de Tweede Wereldoorlog enkele opvallende gedichtenbundels, die als veelbelovend werden beschouwd. Ondermeer schreef hij de Ballade van de Amsterdamse koffiehuizen. Na in het verzet gezeten te hebben, werkte hij bij Het Vrije Volk en daarna bij de Wereldomroep. In deze periode legde hij zich meer toe op het vertalen van werk van anderen. Hij vertaalde o.m. veel boeken van Georges Simenon.
Zijn belangrijkste werken zijn: „De Tooverformule" (1930); „Scherven" (1932); „Tussen zon en schaduw" (1953); „Muzen zonder corset" (1955).

NAY, ERNST WILHELM; schilder, overleden 8 april 1968 in Keulen.
Geboren 11 juni 1902 in Berlijn. Hij volgde de Berlijnse Academie voor Schone Kunsten. Verder studeerde hij o.m. bij Edward Munch in Noorwegen. Hij werd tot de belangrijkste Duitse schilders van voor de oorlog gerekend. Zijn stijl evolueerde van een expressionistische, realistische tot een abstracte. Hierbij behield hij echter zijn vormenrijke, heldere veelkleurigheid. Hij hield talloze eenmansexposities.

PIZZETTI, ILDEBRANDO; componist, overleden op 13 febr. 1968 in Rome.
Geboren 20 sept. 1880 in Parma. Hij studeerde piano bij zijn vader en verder aan het conservatorium van Parma. Hij gaf hierna les aan diverse muziekscholen en -instituten in Italië. Beroemd werd hij door zijn composities, die vooral in de Italiaanse traditie wortelen. Hij schreef elf opera's en talloze instrumentale werken. Zijn stijl wordt tot de laatromantische gerekend. Van zijn opera's zijn vooral bekend „Fra Gherardo" (1927) en „Murder in the Cathedral" (1958), gebaseerd op een werk van T. S. Eliot.

WESTENDORP-OSIECK, JOHANNA ELISABETH; schilderes, overleden op 1 maart 1968 in Amsterdam.
Geboren op 29 dec. 1880 te Amsterdam. Zij kreeg haar opleiding aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam. In 1917 trouwde zij met H. K. Westendorp. Zij behoorde tot de groep der zeven „Amsterdamse Joffers", die werd beïnvloed door het impressionisme, maar dit op eigen wijze verwerkte en de naturalistisch-koloristische traditie voortzette. Betsy Westendorp maakte vele aquarellen, vooral in Nederlands-Indië, China, Japan, en Noord-Amerika. Verder maakte ze etsen en schilderde ze land-

schappen, stillevens en portretten o.m. van S. P. van Eeghen, G. Vissering en Gré Brouwenstijn. Met haar echtgenoot legde ze een grote verzameling Aziatische kunst aan, waarvoor ze in 1956 de Zilveren Anjer van het Prins Bernhardfonds kreeg.

WHITEMAN, PAUL; musicus, overleden 29 dec. 1967 in Doylestown in Pennsylvania.
Geboren op 28 maart 1890 in Denver (Colorado). Hij begon zijn muzikale loopbaan als violist, maar kreeg in de jaren twintig grote bekendheid als leider van een „big band". Zijn orkest speelde als eerste de „Rhapsody in Blue" in 1924. Hij werd de grondlegger van de symfonische jazz genoemd. Vele bekende jazzgrootheden speelden in de twintiger en dertiger jaren in zijn orkest, zoals Bix Beiderbecke, Frankie Trumbauer, Eddie Lang, Joe Venuti, Red Norvo, en Don Murray. Hij ontdekte de talenten van Bing Crosby en de broers Jimmy en Tommy Dorsey. In 1930 speelde hij de hoofdrol in de film „The King of Jazz", maar vele critici, vooral in de periode voor de Wereldoorlog, betwistten de rechtmatigheid van deze titel. Zijn stijl werd geplaatst in die van de „sweet music" en niet in die van de zuivere jazz. Aan zijn beroemdheid heeft deze mening echter geen afbreuk gedaan. In de veertiger jaren verzorgde hij met zijn orkest filmmuziek, o.m. bij de films „Atlantic City" en „Rhapsody in Blue". In de laatste jaren van zijn leven werkte hij als hoofd van de afdeling muziek bij de American Broadcasting Company in New York.

PRIJZEN

ERASMUSPRIJS 1968: toegekend aan de Engelse beeldhouwer Henry Moore.
Op 3 mei werd de prijs door prins Bernhard uitgereikt. Henry Moore was volgens de prins een vertegenwoordiger van de humaniteit in de kunst
De Engelse kunstcriticus Kenneth Mackenzie Clark gaf een analyse van het werk van Moore. Hij zag hem als een unieke, on-Engelse kunstenaar. De persoon van de kunstenaar beschreef hij als volgs: „Ik denk dat Moore, als alle kunstenaars die veeleer scheppers van vormen zijn dan illustratoren, zijn leven eraan heeft besteed om de meest volledige en meest definitieve uitdrukking te geven aan twee of drie centrale overtuigingen". Volgens hem leken de sculpturen van Moore te behoren tot een zeer vroege fase van de schepping. Hij wees op zijn gevoel voor monumentaliteit en het vermogen, beelden te maken, die overal op hun plaats zijn, zowel op de Hoge Veluwe op het terrein van het Kröller-Mullermuseum, als in de gigantische meccanostructuren van New York. „Zijn figuren lijken overal op gelijke wijze de situatie te beheersen. Zij staan of liggen in hun autonome en zelfbewuste volkomenheid en oefenen daarbij een ongewone spanning uit, trekken hun omgeving naar zich toe en zien er toch uit als te voorschijn gekomen uit de een of andere oudere geologische structuur, welke op miraculeuze wijze tot leven is gebracht".

Het juryrapport vermeldde de volgende overwegingen voor de toekenning van de prijs:

● de deelneming van Moore aan het op het vasteland via cubisme en futurisme ingezette vernieuwingsproces, waardoor hij zijn land een vooraanstaande plaats in de wereld van de beeldhouwkunst verschafte, die het daarvoor niet bezat.

● de betrekking van het typisch Engelse gevoel voor het landschap bij een herschepping van de menselijke gestalte, waarin hij zowel de achtergrond der oude wereldculturen als het hedendaagse levensgevoel tot uiting bracht.

● de bijdrage aan de Europese beeldhouwkunst, die hij leverde in het geding tussen abstractie en figuratie door het scheppen van archetypes van de 20-ste eeuw.

Henry Moore zal een deel van de prijs ten bedrage van ƒ 100.000 besteden ter stimulering van jonge beeldhouwers.
N.a.v. de toekenning van de Erasmusprijs werd in het park van het Kröller-Mullermuseum een overzichtstentoonstelling van zijn werk gehouden.

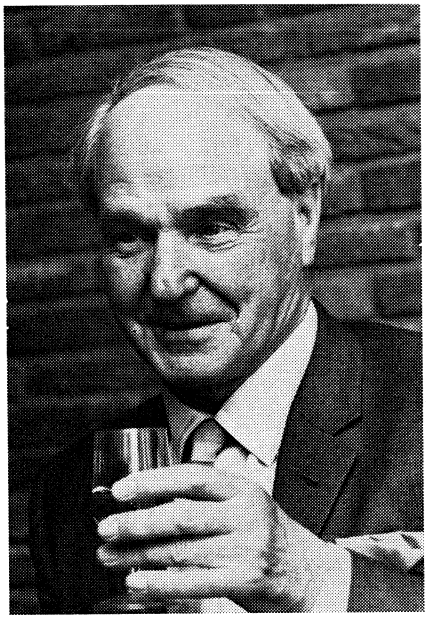

Henry Moore werd geboren op 30 juli 1898 in Castleford, Yorkshire, als zoon van een mijnwerker. Hij kreeg zijn opleiding aan de Leeds School of Art en het Royal College of Art in Londen. Hij behoorde tot de „London group" en de „Seven and Five group", die de moderne kunstopvattingen verdedigden. In 1934 gaf zijn vriend Herbert Read een manifest van hem uit, waarin hij zijn artistieke houding duidelijk maakte. Er bestond volgens dit manifest een kracht der expressie, die geestelijke vitaliteit weerspiegelt, een kracht, welke hij het meest fundamenteel achtte. Moore tracht dan ook zijn plastieken een kracht te geven, die van het werk zelf uitgaat, en niet in verband staat met het model. Het materiaal is de basis van zijn werk en hieraan maakt hij zich ondergeschikt. De expressie van de totale vorm en de materiaalbewerking zijn voor hem essentieel. In zijn beginperiode sluit Moore aan bij de primitieve vormgeving van de Mexicaanse, Egyptische en zelfs prehistorische beeldende kunst, maar later evolueerde zijn stijl naar abstract surrealisme. Bekende beeldhouwwerken zijn: het beeld voor het Unescogebouw in Parijs, dat voor de Universiteit van Chicago en verder vele beelden voor stadsverfraaiing.

Algemeen

PULITZERPRIJS '68: Bernard Bailyn voor zijn boek „The ideological origins of the American Revolution"; historische documentatie: Will en Ariel Durant voor het tiende en laatste deel „Rousseau and Revolution" van de serie „The story of civilisation".

Beeldende kunst

SIKKENSPRIJS '68: posthuum toegekend aan Theo van Doesburg (1883-1931), een centrale figuur van de Stijlgroep.

Film

OSCARS '67: De Oscar voor de beste mannelijke rol werd toegekend aan Rod Steiger voor zijn rol in de film „In the heat of the night". Deze film kreeg tevens de Oscar voor de beste film en de Oscar voor de beste geluidsprestatie. Katharine Hepburn kreeg de Oscar voor de beste vrouwelijke rol voor haar spel in „Guess who's coming to dinner".
De Oscar voor de beste film in de niet-Engelse taal werd toegekend aan de Tsjechische film „Closely watched trains" van regisseur Jiri Menzel. De Oscar voor de beste regie kreeg Mike Nichols voor „The Graduate".
Aan George Kennedy werd de Oscar voor de beste mannelijke bijrol toegekend voor zijn spel in „Cool Hand Luke"; die voor de beste vrouwelijke bijrol ging naar Estelle Parson voor haar rol in „Bonnie and Clyde".
De t.v. film van Pierre Schoendorfer „De patrouille Anderson" kreeg de prijs voor de beste documentaire. De Oscar voor korte documentaires ging naar „The Redwoods" van Mark Harris en Trevor Greenwood.
De Oscar voor de beste cinematografische prestatie kreeg Burnett Guffey voor zijn aandeel in „Bonnie and Clyde".
De Oscars voor scenario's werden gedeeld tussen Stirling Silliphant voor „In the heat of the night" en William Rose voor „Guess who's coming to dinner".
Drie Oscars gingen naar muziekfilms nl. naar Elmer Bernstein voor „Thoroughly Modern Millie", Alfred Newman en Ken Darby voor „Camelot". Leslie Bricusse kreeg de onderscheiding voor muziek en gezongen teksten van Talk to the Animals, in de film „Doctor Doolittle".

FILMFESTIVAL CANNES 1968: Geen prijzen toegekend wegens voortijdige sluiting i.v.m. stakingen in Frankrijk (pag. 369/1).

Journalistiek

PULITZERPRIJS 1968: Alfred Friendly van de Washington Post voor zijn verslaggeving over de juni-oorlog in het Midden-Oosten.

Radio en televisie

EMMY AWARD: Pierre Schoendorfer voor zijn voor de Franse tv gemaakte documentaire „De patrouille Anderson".
GOUDEN ROOS VAN MONTREUX: Spaanse televisie voor haar inzending „Historias de la frivolidad".
PRIJS VAN DE TV-KRITIEK: Maurice de Wilde voor zijn haven-enquête (zie pag. 24/2).

AKKOORD OVER NON-PROLIFERATIEVERDRAG

Op 12 juni heeft de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties met 95 tegen 4 stemmen bij 21 onthoudingen het door de VS en de SU opgestelde ontwerp-verdrag tegen de verspreiding van kernwapens (non-proliferatieverdrag) goedgekeurd.

In een resolutie, die werd aangenomen na een debat van 6 weken in de politieke commissie, „beveelt" de Assemblee het verdrag „aan",* vraagt zij de regeringen van de VS, de SU en Engeland het verdrag zo spoedig mogelijk ter ondertekening en ratificatie neer te leggen, en spreekt zij de hoop uit dat een zo groot mogelijk aantal landen, zowel landen die kernwapens bezitten als niet-nucleaire landen, tot het verdrag zullen toetreden. De resolutie dringt er bij de ontwapeningsconferentie te Genève en de kernwapenlanden op aan de onderhandelingen over doeltreffende maatregelen om te komen tot een spoedige beëindiging van de kernwapenwedloop en nucleaire ontwapening en over een verdrag inzake algemene en volledige ontwapening voort te zetten.

In de inleiding van de resolutie wordt de overtuiging uitgesproken, dat, overeenkomstig de bepalingen van het verdrag, alle ondertekenende landen het recht hebben om deel te nemen aan het onderzoek, de produktie en het gebruik van kernenergie voor vreedzame doeleinden en in staat moeten zijn nucleaire grondstoffen en speciaal splijtbaar materiaal evenals de uitrusting voor het verwerken, het gebruik en de produktie van nucleair materiaal voor vreedzame doeleinden te verkrijgen. De resolutie bevestigt verder dat zowel de kernwapenlanden als de niet-nucleaire landen de verantwoordelijkheid dragen te handelen in overeenstemming met de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties, volgens welke de soevereine gelijkheid van alle staten moet worden geëerbiedigd, dat van het dreigen met geweld of het gebruik daarvan in de internationale betrekkingen moet worden afgezien en dat internationale geschillen moeten worden opgelost met vreedzame middelen.

Tegen de resolutie stemden: Albanië, Cuba, Tanzania en Zambia.

De landen die zich van stemming onthielden waren: Algerije, Argentinië, Brazilië, Birma, Boeroendi, Centraal-Afrikaanse Republiek, Kongo-Brazzaville, Frankrijk, Gabon, Guinee, India, Malawi, Mali, Mauretanië, Niger, Portugal, Rwanda, Saoedi-Arabië, Sierra-Leone, Spanje en Oeganda.

Vier landen (Cambodja, Gambia, Haïti en de Dominicaanse Republiek) waren tijdens de stemming afwezig.

De vertegenwoordiger van Frankrijk heeft verklaard dat zijn land — dat niet aan de onderhandelingen in Genève heeft deelgenomen — het verdrag niet zal ondertekenen, maar zich zal houden aan de bepalingen daarvan. Hij herhaalde het Franse standpunt dat alleen vernietiging der kernwapens beslissend is.

De vijfde kernwapenmogendheid, China, sprak bij monde van de minister van buitenlandse zaken, *Tsjen Ji*, van een Sowjet-Amerikaans complot dat ten doel heeft hun nucleair monopolie te handhaven. Hij zei dat de Chinese regering en het Chinese volk het verdrag beslist verwerpen.

Tijdens de debatten in de VN hebben o.m. India en Brazilië laten weten het verdrag niet te zullen ondertekenen.

President *Johnson* van de VS noemde in een toespraak tot de Assemblee op 12 juni het verdrag „het belangrijkste internationale akkoord op het gebied van de ontwapening sinds het begin van het atoomtijdperk". Hij betoogde dat de VS onmiddellijk de onderhandelingen zullen voortzetten over effectieve maatregelen om de kernwapenwedloop tot staan te brengen en de bestaande kernwapenarsenalen te verminderen. Hij deed opnieuw een beroep op de SU besprekingen te beginnen over een beperking van strategische offensieve en defensieve raketsystemen (pag. 641 e.v.-1967).

Johnson verklaarde voorts dat de VS zo veel mogelijk zullen helpen bij het vreedzaam gebruik van kernenergie en anderen de voordelen van hun vreedzame explosies ter beschikking zullen stellen.

Voorgeschiedenis

Over het thans tot stand gekomen non-proliferatie-akkoord (volledige tekst pag. 403) is zes jaar onderhandeld, zowel in de 18-landen-ontwapeningsconferentie (ENDC) te Genève als in bilateraal overleg tussen de VS en de SU. De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties had voor het eerst in een in 1967 aangenomen resolutie (voorgesteld door Ierland) op het sluiten



Dubbele moraal

(Die Zeit)

*) In de resolutie is het woord „onderschrijven" (dat aanvankelijk in de tekst stond) vervangen door „aanbevelen". Hierdoor is het mogelijk gemaakt dat verscheidene landen de resolutie hebben kunnen steunen zonder dat zij hiermee de verplichting op zich hebben genomen het verdrag te ondertekenen. Tot deze categorie kunnen bv. horen landen die grenzen aan landen die voornemens zijn het verdrag niet te ondertekenen. Voorbeelden hiervan zijn Chili, dat grenst aan Brazilië en Argentinië, en Pakistan dat aan India grenst.

van een dergelijke overeenkomst aangedrongen. De VS dienden op 12 aug. 1965 bij de ontwapeningsconferenie een ontwerpverdrag in (pag. 629/2-1965), gevolgd door een aantal amendemenen op 22 maart 1966 (pag. 611/3-1966). Een Sowjet-ontwerp werd ingediend bij de Algemene Vergadering van de VN op 24 sept. 1965 (pag. 710/2-1965). Overeenstemming bleek aanvankelijk niet mogelijk. De voornaamste hinderpaal waren de toen binnen de NAVO besproken voorstellen betreffende oprichting van een multilaterale kernmacht (MLF), met deelneming van de niet-nucleaire NAVO-landen en met name van West-Duitsland, (pag. 452-1964). De SU had ernstige bezwaren tegen deze voorstellen. Volgens haar gaf het Amerikaanse ontwerp, ook nadat het was gewijzigd, West-Duitsland „toegang" tot kernwapens.
Eind 1966 geraakte het plan voor een MLF op de achtergrond en besloot de NAVO tot oprichting van twee permanente organen voor nucleaire planning, die de niet-nucleaire lidstaten en met name de Bondsrepubliek een groter aandeel in de nucleaire planning van het bondgenootschap geven zonder dat zij een „vinger aan de trekker" krijgen (pag. 817-1966). In het verdere bilaterale overleg tussen de VS en de SU kon vervolgens aanzienlijke vooruitgang worden geboekt.

De indiening van een gemeenschappelijk Amerikaans-Russisch ontwerpverdrag ondervond evenwel vertraging als gevolg van bezwaren geopperd door de niet-nucleaire landen in de ontwapeningsconferentie en daarbuiten. Een van de belangrijkste obstakels was de vrees bij de landen van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom) — met name West-Duitsland en Italië — dat het voorgestelde toezicht door het Internationale Bureau voor Atoomenergie te Wenen (IAEA) — dat alleen zou gelden voor de niet-nucleaire landen — de ontwikkeling van de vreedzame nucleaire activiteiten zou belemmeren, de deur zou openen voor „industriële spionage" en het voortbestaan van Euratom, dat een eigen inspectiesysteem heeft, in gevaar zou brengen. Andere bezwaren der niet-nucleaire landen (o.m. van Brazilië, India, Zweden en Roemenië) betroffen het verbod van de vervaardiging van nucleaire explosieven voor vreedzame doeleinden (omdat deze niet van kernwapens zijn te onderscheiden), het ontbreken van garanties voor de niet-nucleaire landen tegen een aanval of bedreiging met kernwapens en de afwezigheid van verplichte en concrete ontwapeningsmaatregelen door de kernwapenlanden (zie nader pag. 146-1967).

Op 24 aug. 1967 dienden de VS en de SU bij de Geneefse ontwapeningsconferentie afzonderlijke maar gelijkluidende ontwerp-verdragen in, waarin getracht was aan deze bezwaren tegemoet te komen (pag. 580/2 e.v.-1967).
In dit ontwerp was het artikel over het toezicht opengelaten, in afwachting van verder overleg tussen de VS en de Euratom-landen. Ook dit ontwerp stuitte op velerlei bezwaren (zie nader pag. 582/2 e.v.-1967). Verschillende niet-nucleaire leden van de ontwapeningsconferentie dienden wijzigingsvoorstellen in.

VS en Engeland aanvaarden inspectie op hun vreedzame kernactiviteit

President *Johnson* bood op 2 dec. aan alle niet-militaire Amerikaanse kerninstallaties onder toezicht van het Internationale Bureau voor Atoomenergie te plaatsen op dezelfde wijze als dit voor de niet-nucleaire landen geschiedt, zodra het in het non-proliferatieverdrag opgenomen systeem van toezicht op niet-nucleaire landen van kracht is geworden. Op 4 dec. heeft de Britse regering een zelfde aanbod gedaan.

Nieuw ontwerp

Op 18 jan. 1968 dienden de VS en de SU een herzien ontwerp-verdrag in. Dit bevatte ook het artikel inzake het toezicht (art. 3) en verder een aantal wijzigingen ter tegemoetkoming aan de bezwaren der niet-nucleaire landen.
Op 7 maart dienden de VS, de SU en Engeland een ontwerp-resolutie van de Veiligheidsraad in betreffende veiligheidsgaranties voor de niet-nucleaire landen.
Op 11 maart dienden de VS en de SU gezamlijk een, opnieuw enigszins gewijzigd ontwerp in, waarin zij tijdens de debatten in de VN op 31 mei voor de laatste maal enige veranderingen aanbrachten.

TEKST VAN HET NON-PROLIFERATIEVERDRAG

De volledige tekst van het door de Alg. Vergadering der VN aangenomen verdrag tegen de verspreiding van kernwapens luidt als volgt:

PREAMBULE

De staten, die dit verdrag sluiten, hierna aangeduid als de „partijen bij dit verdrag",
overwegende de verwoesting, die de gehele mensheid zou treffen door een kernoorlog en de daaruit voortvloeiende noodzaak elke inspanning te ondernemen om het gevaar van zulk een oorlog af te wenden en maatregelen te nemen om de veiligheid der volken te waarborgen,
gelovende dat de verspreiding van kernwapens het gevaar van een kernoorlog ernstig zou vergroten,
in overeenstemming met resoluties van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, waarin wordt opgeroepen tot het sluiten van een overeenkomst over de voorkoming van verdere verspreiding van kernwapens,
zich verplichtend samen te werken bij het vergemakkelijken van de toepassing van de waarborgen van het Internationaal Bureau voor Atoomenergie op vreedzame nucleaire activiteiten,
hun steun tot uitdrukking brengend voor onderzoek, ontwikkeling en andere inspanningen ter bevordering van de toepassing, binnen het kader van het veiligheidssysteem van het Internationale Bureau voor Atoomenergie, van het beginsel de toestroming van grondstoffen en bijzondere splijtbare materialen doeltreffend te waarborgen door het gebruik van instrumenten en andere technieken op bepaalde strategische punten,
het beginsel bevestigend, dat de voordelen van vreedzame toepassingen van de nucleaire techniek, met inbegrip van welke technische bijprodukten ook, die door staten die kernwapens bezitten kunnen worden verkregen uit de ontwikkeling van nucleaire explosieve apparaten, voor vreedzame doeleinden beschikbaar moeten zijn voor alle partijen bij het verdrag, zowel staten die kernwapens bezitten als staten zonder kernwapens,
overtuigd dat ter bevordering van dit beginsel alle partijen bij dit verdrag gerechtigd zijn deel te nemen aan een zo volledig mogelijke uitwisseling van wetenschappelijke informaties voor, en, alleen of in samenwerking met andere staten, bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van de toepassing van atoomenergie voor vreedzame doeleinden,
hun voornemen te kennen gevend om op een zo spoedig mogelijk tijdstip het einde van de nucleaire wapenwedloop te bereiken en doeltreffende maatregelen in de richting van nucleaire ontwapening te nemen,
aandringend op samenwerking van alle staten tot het bereiken van dit doel,
de vastbeslotenheid in herinnering brengend, uitgedrukt door de partijen bij het Verdrag inzake het verbod van proeven met kernwapens in de dampkring, in de ruimte en onder water van 1963, in de preambule hiervan, te trachten de stopzetting van alle proefexplosies van kernwapens voor altijd te bereiken en onderhandelingen hiertoe voort te zetten,
verlangend de vermindering van de internationale spanning te bevorderen en het vertrouwen tussen de staten te versterken, teneinde de stopzetting van de vervaardiging van kernwapens, de vernietiging van alle bestaande voorraden daarvan, en de verwijdering uit de nationale arsenalen van kernwapens en hun vervoermiddelen te vergemakkelijken, met het doel te komen tot een verdrag inzake algemene en volledige ontwapening onder strenge en doeltreffende internationale controle,
in herinnering brengend, dat, in overeenstemming met het Handvest van de Verenigde Naties, staten zich in hun internationale betrekkingen moeten onthouden van bedreiging met of gebruik van geweld tegen de territoriale integriteit of politieke onafhankelijkheid van enige staat, of op enige andere wijze, die onverenigbaar is met de Doeleinden van de Verenigde Naties, en dat het tot stand brengen en de handhaving van de internationale vrede en veiligheid bevorderd dienen te worden met de geringst mogelijke aanwending van de menselijke en economische hulpbronnen van de wereld voor bewapening,
zijn het volgende overeengekomen:

Artikel 1

Elke staat, die kernwapens bezit en partij bij dit verdrag is, verplicht zich aan

geen enkele ontvanger, wie ook, kernwapens of andere nucleaire explosieve apparaten of het beheer over zulke wapens of explosieve apparaten direct of indirect over te dragen; en op geen enkele wijze een staat die geen kernwapens heeft te helpen, aan te moedigen of aan te zetten kernwapens of andere nucleaire explosieve apparaten te vervaardigen of op andere wijze te verwerven of het beheer over dergelijke wapens of explosieve apparaten te verwerven.

Artikel 2

Elke staat, die geen kernwapens heeft en partij bij dit verdrag is, verplicht zich van geen enkele overdrager, wie ook, de overdracht, direct of indirect, van kernwapens of andere nucleaire explosieve apparaten of het beheer over dergelijke wapens of explosieve apparaten aan te nemen; geen kernwapens of andere nucleaire explosieve apparaten te vervaardigen of op andere wijze te verwerven; en geen hulp te zoeken of aan te nemen bij het vervaardigen van kernwapens bezitten en partij bij het verdrag apparaten.

Artikel 3

1. Elke staat, die geen kernwapens bezit en partij bij het verdrag is, verplicht zich waarborgen te aanvaarden, als vastgelegd in een overeenkomst, die door onderhandelingen dient te worden overeengekomen en te worden afgesloten met het Internationale Bureau voor Atoomenergie in overeenstemming met het Statuut van het Internationale Bureau voor Atoomenergie en het veiligheidssysteem van het Bureau, met het uitsluitende doel de verificatie van de nakoming van zijn verplichtingen, aangegaan onder dit verdrag, teneinde het overbrengen van kernenergie van vreedzaam gebruik naar kernwapens of andere nucleaire apparaten te verhinderen. Procedures voor de door dit artikel vereiste waarborgen dienen te worden gevolgd met betrekking tot grondstoffen of speciaal splijtbaar materiaal, hetzij dat het wordt geproduceerd, bewerkt of gebruikt in enige inrichting voor hoofdzakelijk nucleair gebruik, hetzij zich buiten een dergelijke inrichting bevindt. De door dit artikel vereiste waarborgen zullen worden toegepast op alle grondstoffen of speciaal splijtbaar materiaal bij alle vreedzame nucleaire activiteiten, die binnen het grondgebied van een dergelijke staat, onder zijn rechtsbevoegdheid, of waar ook onder zijn beheer worden uitgevoerd.
2. Iedere staat, die partij bij het verdrag is, verplicht zich niet aan enige staat, die geen kernwapens bezit: a) grondstoffen of speciaal splijtbaar materiaal, of b) uitrustingen of materialen, die speciaal ontworpen of vervaardigd zijn voor de bewerking, het gebruik of de produktie van speciaal splijtbaar materiaal ter beschikking te stellen voor vreedzame doeleinden, tenzij de grondstoffen of het speciaal splijtbaar materiaal onderworpen zullen zijn aan de waarborgen vereist door dit artikel.
3. De door dit artikel vereiste waarborgen zullen worden uitgevoerd op een zodanige wijze, dat zij in overeenstemming zijn met artikel 4 van dit verdrag, en geen belemmering vormen voor de economische of technologische ontwikkeling van de partijen of voor de internationale samenwerking op het gebied van vreedzame nucleaire activiteiten, waaronder de internationale uitwisseling van nucleair materiaal en uitrustingen voor de bewerking, het gebruik of de produktie van nucleair materiaal voor vreedzame doeleinden in overeenstemming met de bepalingen van dit artikel en het in de preambule neergelegde beginsel van waarborging.
4. Staten, die geen kernwapens bezitten en partij bij het verdrag zijn, dienen overeenkomsten te sluiten met het Internationale Bureau voor Atoomenergie om te voldoen aan de vereisten van dit artikel, hetzij individueel, hetzij samen met andere staten, in overeenstemming met het Statuut van het Internationale Bureau voor Atoomenergie. Onderhandelingen over dergelijke overeenkomsten zullen beginnen binnen 180 dagen na het oorspronkelijke van kracht worden van dit verdrag. Voor staten, die hun ratificatie- of toetredingsoorkonden na de periode van 180 dagen deponeren, dienen onderhandelingen over dergelijke overeenkomsten niet later te beginnen dan op het tijdstip van een dergelijke deponering. Dergelijke overeenkomsten zullen niet later van kracht worden dan achttien maanden na het tijdstip van het begin van de onderhandelingen.

Artikel 4

1. Niets in dit verdrag mag zo worden uitgelegd, dat het onvervreemdbaar recht van alle partijen bij het verdrag wordt aangetast om onderzoek, produktie en gebruik van kernenergie voor vreedzame doeleinden zonder discriminatie en in overeenstemming met de artikelen 1 en 2 van dit verdrag te ontwikkelen.
2. Alle partijen bij het verdrag verplichten zich tot het bevorderen van, en hebben het recht deel te nemen aan, een zo volledig mogelijke uitwisseling van uitrustingen, materialen en wetenschappelijke en technische informaties voor het vreedzaam gebruik van kernenergie. De partijen bij dit verdrag, die daartoe in staat zijn, zullen ook samenwerken om bij te dragen, alleen of samen met andere staten of internationale organisaties, tot de verdere ontwikkeling van de toepassingen van kernenergie voor vreedzame doeleinden, in het bijzonder in de gebieden van staten die geen kernwapens bezitten en partij bij het verdrag zijn, daarbij op gepaste wijze rekening houdend met de behoeften van de ontwikkelingsgebieden in de wereld.

Artikel 5

Elke partij bij het verdrag verplicht zich passende maatregelen te nemen om te verzekeren dat, in overeenstemming met dit verdrag, onder passend internationaal toezicht en door middel van passende internationale procedures, de potentiële voordelen van de vreedzame toepassingen van kernexplosies op niet-discriminerende grondslag beschikbaar zullen worden gesteld aan de staten die geen kernwapens bezitten en partij bij het verdrag zijn en dat de kosten, die aan deze partijen voor het gebruik van de explosieve apparaten in rekening worden gebracht, zo laag mogelijk zullen zijn, terwijl daarbij geen kosten voor onderzoek en ontwikkeling zullen zijn inbegrepen. Staten die geen kernwapens bezitten en partij bij het verdrag zijn, moeten in staat zijn dergelijke voordelen, in overeenstemming met een speciale internationale overeenkomst of overeenkomsten, te verkrijgen via een passend internationaal orgaan waarin de staten die geen kernwapens bezitten voldoende zijn vertegenwoordigd. De onderhandelingen over dit onderwerp zullen zo spoedig mogelijk nadat dit verdrag van kracht wordt, beginnen. De staten die geen kernwapens bezitten en partij bij het verdrag zijn kunnen desgewenst dergelijke voordelen ook verkrijgen in overeenstemming met bilaterale overeenkomsten.

Artikel 6

Iedere partij bij het verdrag verplicht zich te goeder trouw onderhandelingen te voeren over doeltreffende maatregelen betreffende de beëindiging van de kernwapenwedloop op een spoedig tijdstip en betreffende nucleaire ontwapening, zomede over een verdrag inzake algemene en volledige ontwapening onder streng en doeltreffend internationaal toezicht.

Artikel 7

Niets in dit verdrag tast het recht van enige groep van staten aan om regionale verdragen te sluiten teneinde de volledige afwezigheid van kernwapens in hun respectieve gebieden te verzekeren.

Artikel 8

1. Elke partij bij het verdrag kan amendementen op dit verdrag voorstellen. De tekst van elk voorgesteld amendement zal worden voorgelegd aan de verdragh houdende (depositary) regeringen, die het aan alle partijen bij het verdrag zullen toezenden. Vervolgens zullen de verdraghoudende regeringen, wanneer dit door een derde of meer van de partijen bij dit verdrag wordt gevraagd, een conferentie bijeenroepen om een dergelijk amendement te overwegen, tot welke conferentie zij alle partijen bij dit verdrag zullen uitnodigen.
2. Elk amendement op dit verdrag moet worden goedgekeurd door een meerderheid van de stemmen van alle partijen bij het verdrag, waaronder de stemmen van alle staten, die kernwapens bezitten en die partij bij dit verdrag zijn, en alle andere partijen die, op de dag waarop het amendement wordt rondgezonden, lid zijn van de raad van gouverneurs van het Internationale Bureau voor Atoomenergie. Het amendement zal voor elke partij, die zijn document tot ratificatie van het amendement deponeert, van kracht worden na de deponering van de ratificatie-oorkonden door een meerderheid van alle partijen, waaronder de ratificatie-oorkonden van alle staten, die kernwapens bezitten en die partij bij dit verdrag zijn, en alle andere partijen die, op de dag waarop het amendement wordt rondgezonden, lid zijn van de raad van gouverneurs van het Internationaal Bureau voor Atoomenergie. Daarna zal het voor elke andere partij van kracht worden na het deponeren van zijn document tot ratificatie van het amendement.
3. Vijf jaar na het van kracht worden van dit verdrag zal in Genève, Zwitserland, een conferentie van de partijen bij het verdrag worden gehouden, teneinde de werking van dit verdrag te onderzoeken, met het doel te verzekeren dat de doelstellingen van de preambule en de bepalingen van het verdrag worden verwezenlijkt. Met tussenpozen van vijf jaar daarna, kan een meerderheid van de partijen bij het verdrag, door een daartoe strekkend voorstel in te dienen bij de verdraghoudende regeringen, het bijeenroepen verkrijgen van verdere conferenties die eveneens ten doel hebben de werking van het verdrag te onderzoeken.

Artikel 9

1. Dit verdrag zal voor alle staten ter ondertekening open staan. Elke staat, die het verdrag niet ondertekent vóór het van kracht wordt, in overeenstemming

met paragraaf 3 van dit artikel, kan te allen tijde toetreden.
2. Dit verdrag zal onderworpen zijn aan ratificatie door de ondertekende staten. De ratificatie-oorkonden en de toetredingsoorkonden zullen worden gedeponeerd bij de regeringen van de Unie van Socialistische Sowjet Republieken, het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland en de Verenigde Staten van Amerika, die hierbij worden aangewezen als de verdraghoudende (depositary) regeringen.
3. Het verdrag zal van kracht worden nadat het is geratificeerd door de staten, waarvan de regeringen zijn aangewezen als bewaarders van het verdrag, en veertig andere staten die dit verdrag hebben ondertekend, en nadat hun ratificatie-oorkonden zijn gedeponeerd. Voor het doel van dit verdrag wordt als een staat, die kernwapens bezit, beschouwd een staat die vóór 1 januari 1967 een kernwapen of ander nucleair explosief apparaat heeft vervaardigd en tot ontploffing gebracht.
4. Voor staten wier ratificatie- of toetredingsoorkonden na het van kracht worden van dit verdrag worden gedeponeerd, zal het van kracht worden op de dag van deponering van hun ratificatie- of toetredingsoorkonden.
5. De verdraghoudende regeringen zullen onverwijld alle ondertekenende en toetredende staten op de hoogte stellen van de datum van ondertekening, de datum van deponering van elke ratificatie- of toetredingsoorkonde, de datum van het inwerkingtreden van dit verdrag en de datum van ontvangst van elk verzoek tot het bijeenroepen van een conferentie of andere mededelingen.
6. Dit verdrag zal door de verdraghoudende regeringen worden geregistreerd overeenkomstig artikel 102 van het Handvest van de Verenigde Naties.

Artikel 10

1. Elke partij zal ter uitoefening van haar nationale soevereiniteit het recht hebben zich uit het verdrag terug te trekken, als zij besluit dat buitengewone gebeurtenissen, die verband houden met het onderwerp van dit verdrag, de hoogste belangen van haar land in gevaar hebben gebracht. Zij zal van zulk een terugtrekking drie maanden tevoren kennis geven aan alle andere partijen bij het verdrag en aan de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Zulk een kennisgeving zal een verklaring bevatten van de buitengewone gebeurtenissen die naar haar mening haar hoogste belangen in gevaar hebben gebracht.
2. Vijfentwintig jaar na het van kracht worden van het verdrag zal een conferentie bijeen geroepen worden om te besluiten of het verdrag voor onbepaalde tijd van kracht zal blijven, of zal worden verlengd voor een verdere vaste periode of perioden. Dit besluit zal worden genomen met een meerderheid van de partijen bij het verdrag.

Artikel 11

Dit verdrag, waarvan de Engelse, Russische, Franse, Spaanse en Chinese teksten gelijkelijk authentiek zijn, zal worden gedeponeerd in de archieven van de verdraghoudende regeringen. Behoorlijk gewaarborgde kopieën van dit verdrag zullen door de verdraghoudende regeringen worden overhandigd aan de regeringen van de ondertekenende en toetredende staten.

(Vertaling red. KHA naar de Engelse tekst, gepubliceerd door de VN)

west-europa

NEDERLAND

BTW DOOR TWEEDE KAMER GOEDGEKEURD

De Tweede Kamer heeft op 6 juni met 83 tegen 54 stemmen de wet op de omzetbelasting 1968 aangenomen, die de invoering regelt van het nieuwe Europese stelsel van omzetbelasting over toegevoegde waarde (BTW). Tegen stemden PvdA, D'66, Boerenpartij, PSP en CPN.

Nota's van wijziging

Op 29 maart hadden de minister en de staatssecretaris van financiën, dr. *H. J. Witteveen* en dr. *F. H. M. Grapperhaus*, in een nota van wijziging o.m. de volgende wijzigingen in het wetsontwerp (pag. 677/1-1967) aangebracht.

— Onder het tarief van 4% (i.p.v. 12) werden alsnog gebracht: schilderijen, beeldhouwwerken en dergelijke kunstvoorwerpen, alsmede postzegels en oude munten. De levering van stukken voor musea wordt geheel aan de belastingheffing onttrokken.
— Bij inruil van gebruikte goederen, zoals auto's, zal slechts het verschil tussen de verkoopprijs en de inruilwaarde worden belast.
— De termijnen van de teruggaaf over voorraden die op 1 jan. 1969 aanwezig zijn, worden drie maanden verschoven, zodat de laatste termijn vervalt op 31 maart 1970.
— De overdracht van een onderneming wordt aan de belastingheffing onttrokken.
— De in het wetsontwerp voorgestelde mogelijkheid om de aftrek van de omzetbelasting die op bedrijfsmiddelen drukt, om conjuncturele redenen te beperken of over een langere tijd te spreiden, is teruggenomen. De investeringsaftrek zal echter niet worden afgeschaft, maar worden geschorst — zodat zij weer kan worden ingevoerd als de conjunctuur daartoe aanleiding geeft; ook wat de bedrijfsmiddelen betreft kan de overgang naar volledige teruggave om conjuncturele redenen worden versneld.

Uit de nota bleek voorts dat het overschot van de baten van de btw, incl. de opbrengst van de egalisatieheffing, en de bestaande belasting op ƒ 30 mln werd geraamd (oorspronkelijk op ƒ 300 mln). De eenmalige meeropbrengst als gevolg van de overgangsregeling bedraagt in totaal ƒ 700 mln. De bewindslieden hebben voor de besteding van dit bedrag nog geen vast omlijnde plannen; zij denken in de eerste plaats aan de mogelijkheid van een vervroeging van de verlaging van de inkomstenbelasting, aldus de nota. Ook op 16 mei en 21 mei werden nog nota's van wijziging ingediend. In de derde nota werden voorstellen aangekondigd strekkende tot een verschuiving van de directie naar de indirecte belastingen, bestaande in een verhoging van de tarieven van de btw per 1 jan. 1970, gepaard gaande met een verlaging van de loon- en inkomstenbelasting. Die verlaging zal vrijwel geheel bestaan uit een verhoging van de belastingvrije voet en een verlaging van het tarief in verband met de inflatie.

Kamerdebat

Bij de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer, gespreid over zes dagen tussen 21 mei en 6 juni (waarbij op 28 mei de loonnota in behandeling kwam, pag. 358/2), werden behalve van de zijde der oppositie ook door de ARP bezwaren naar voren gebracht inz. een belastingverlaging die verder zou gaan dan een verhoging van de belastingvrije voet. T.a.v. de invoering van de BTW vroeg de ARP om compenserende maatregelen door verhoging van de uitkeringen van de sociale verzekeringen zonder premieverhoging. De minister verklaarde zich bereid de uit invoering van de BTW voortvloeiende prijsstijgingen door hem geschat op 1 à 1,5%, per 1 jan. 1969 te compenseren door verhoging van de sociale uitkeringen met 1%, echter door premieverhoging (met 0,1%) bij gebrek aan ruimte in de begroting. Bij de eindstemming over het wetsontwerp motiveerden PvdA en D'66 hun tegenstem o.m. met het feit dat zij deze compensatie onvoldoende achten.
Een groot aantal amendementen waarbij een ander tarief werd voorgesteld voor bepaalde goederen en diensten, werd verworpen. De volgende wijzigingen werden aanvaard:

— Taxi's, binnenlands luchtvaartverkeer en ongeregeld, niet-toeristisch busvervoer zal met 4 in plaats van met de voorgestelde 12% worden belast. De btw-opbrengst, die minister Witteveen had becijferd, vermindert daardoor met ƒ 12,3 mln per jaar;
— Muziek en toneel zullen tijdelijk (tot en met 1971) met 4% worden belast (ƒ 2 mln per jaar);
— Het werk van dierenartsen zal niet worden belast, dat van advocaten met het lage tarief (ƒ 2,1 mln);
— Kamperen, logies en bad- en zweminrichting zullen onder het tarief van 4% vallen, (8,9 mln);
— Antiek zal met 4% worden belast (ƒ 7,5 mln);
— Bananen zullen onder het 4% tarief vallen, wat een opbrengstvermindering betekent van ƒ 7 mln per jaar. Sinaasappelen, citroenen en ander citrusfruit zal tijdelijk (tot 1971) met 4% worden belast, wat totaal ƒ 54 mln scheelt (ƒ 18 mln per jaar);
— Voor de textielindustrie werden machines en apparatuur uitgezonderd van de overgangsregeling voor nieuwe investeringen, waardoor de schatkist in 1969 een offer brengt van ƒ 10 mln, in 1970 ƒ 7 mln en in 1971 ƒ 3 mln.
De minister zegde verhoging toe van de rijksbijdragen op gesubsidieerde woningen, voor 1969 ten bedrage van ƒ 14 mln. (In de bouw hadden zowel werkgevers als werknemers het 4%-tarief gevraagd.)

Verworpen werden o.m. de volgende amendementen:

— een amendement van de zijde van D'66 en BP tot invoering van een derde tarief (naast 4 en 12% ook 8%) t.b.v. textiel, schoeisel en bouwwerken;
— een amendement van de zijde van de PvdA teneinde voor textiel en schoeisel het 4%-tarief te doen gelden; (de minister schatte de nadelige gevolgen van het 12%-tarief voor de textielindustrie op 1,25%. Dit zou volgens hem leiden tot een stijging van het aantal werklozen in de textielnijverheid van ten hoogste 2000 man);
— een amendement van de zijde van PvdA en D'66 teneinde in de wet een mogelijkheid onder te brengen tot het voeren van conjunctuurpolitiek via de omzetbelasting, werd met 71 tegen 57 stemmen verworpen. Voor stemden de PvdA, de ARP (met uitzondering van drie leden van de fractie), D'66, de CPN, de PSP en de groep-Aarden.
— een motie-De Goede (D'66) inhoudende begeleiding van de btw met een actief prijzentoezicht door uitvaardiging van een algemene prijzenbeschikking vóór 1 jan. 1969.

(Vor. ber. pag. 773/1-1967)

HET INKOMEN VAN DE KROON

De regering heeft de Tweede Kamer gevraagd het in 1966 door het kabinet-*Cals* ingediende wetsontwerp tot verhoging van het inkomen van de Kroon (pag. 501/1-1966) verder te behandelen. In afwijking van dit ontwerp wordt voorgesteld het inkomen van de Koningin te verhogen van *f* 2,5 mln tot *f* 4,75 mln per jaar. Oorspronkelijk was *f* 5,2 mln voorgesteld, waarin begrepen *f* 450.000 voor bewoningskosten van het paleis Soestdijk. De regering wil deze kosten ten laste van de Koningin laten totdat het paleis door koop eigendom van de Staat is geworden.
In de brief aan de Tweede Kamer kondigt de regering haar voornemen aan per 1 jan. 1971 een herziene financiële verhouding tussen het Rijk en het Koninklijk Huis in te voeren. Daarbij zal ook de juridische status van paleis Soestdijk en het daar werkzame personeel betrokken zijn. Aangekondigd wordt de instelling van een commissiebelastingvrijdom, die advies zal uitbrengen over de vraag, of de thans in de grondwet neergelegde regeling van vrijdom van personele lasten ongewijzigd dient te worden gehandhaafd.
Voorts zal aan de paleizen Het Loo (Apeldoorn) en De Oude Hof (Den Haag) het karakter van ter beschikking gesteld zomer- en winterverblijf worden ontnomen.
Aan de beide ter beschikking gestelde paleizen Huis ten Bosch (Den Haag) en het paleis op de Dam (Amsterdam) wordt toegevoegd paleis Soestdijk, nadat dit paleis met alle bijbehorende gebouwen en grond (bijna 75 ha) door koop eigendom van de Staat zal zijn geworden.

In de brief wordt er gewezen op „de toenemende tekorten, die de vergoeding van de kosten, verbonden aan de uitoefening van haar functie, de Koningin heeft opgeleverd en zal opleveren". Deze tekorten zijn van die omvang, dat zij de inkomsten van de Koningin uit het particulier vermogen zeer belangrijk overschrijden. Indien geen wettelijke regeling met terugwerkende kracht tot 1 jan. 1966 zou worden getroffen zouden deze tekorten alleen door een belangrijk interen van dat vermogen kunnen worden bestreden, aldus de regering.
De opvatting over de staatsrechtelijke positie van de Koning in deze tijd leidt „tot een gewijzigde opvatting over de meest wenselijke regeling van de financiële verhouding tussen het Rijk en het Koninklijk Huis". De regering wil een nieuwe opzet realiseren vanuit een aantal concrete uitgangspunten, aldus de brief. Deze zijn:
1) Het betrekken van de vraag welke wijzigingen moeten worden aangebracht in de art. 22 e.v. van de tweede afdeling van het Tweede hoofdstuk van de Grondwet bij de komende grondwetsherziening. De Staatscommissie van advies inzake de Grondwet zal de herziening voorbereiden.
2) Uitbrengen van advies over de vrijdom van personele lasten. Daartoe zijn drie leden van de Staatscommissie bereid gevonden, t.w. prof. mr. D. Simons (voorzitter), prof. mr. J. van der Hoeven en drs. J. W. de Pous.
3) De regering acht het juist reeds nu, dus binnen het kader van de huidige grondwettelijke bepalingen te streven naar een nieuwe financiële regeling.
Naar de mening van de regering zal deze nieuwe financiële regeling o.m. uitgaan van de gedachtengang, dat de uitgaven die duidelijk geacht moeten worden inherent te zijn aan de specifieke uitoefening van het koningschap ten laste van de betrokken hoofdstukken van de Rijksbegroting worden gebracht. De scheidingslijn tussen de onkosten die door de Koningin worden betaald en de onkosten die rechtstreeks ten laste van de Rijksbegroting komen, zal opnieuw worden bepaald. De bedoeling is dat b.v. ten laste van de Rijksbegroting worden gebracht de uitgaven die verband houden met de plechtige opening van de zitting der Staten-Generaal, met de ontvangsten van staatshoofden en andere officiële ontvangsten en met staatsbezoeken in het buitenland.
Het personeelsbestand dat in verband met de representatieve verplichtingen moet worden aangehouden — te denken valt aan personeel van de departementen van de hofmaarschalk en van de koninklijke stallen — zal dan door de begrotingswetgever worden bepaald. De regering overweegt dat personeel in rijksdienst op te nemen, maar hierover zal pas worden beslist nadat de hoofdcommissie van overleg voor het personeel der koninklijke hofhouding is gehoord. (ANP, NRC 12-6)

(Vor. ber. pag. 663/2-1966)

MINISTER LUNS IN MAROKKO, PORTUGAL EN DE VAR

Op uitnodiging van zijn betreffende ambtgenoten heeft minister mr. *J. M. A. H. Luns* (buitenlandse zaken) bezoeken gebracht aan Marokko (26-30 mei), Portugal (31 mei-2 juni) en de Verenigde Arabische Republiek (2-5 juni).

Uitlatingen van de minister aan het slot van zijn bezoek aan Portugal hebben aanleiding gegeven tot kritiek in het parlement en daarbuiten.

Naar Ass. Press meldde, had minister Luns volgens de Diario de Noticias gezegd: „Ik ben onder de indruk van de geweldige voortgang die dit land beleeft en met de ontwikkeling van de stad Lissabon, die ik enige tientallen jaren geleden heb gekend. Tegelijkertijd ben ik blij door prof. Oliveira Salazar ontvangen te zijn — de man die veertig jaar lang met zulk een wijsheid heeft beschikt over de bestemming van dit land".

In antwoord op vragen van dr. B. van der Lek (PSP) erkende minister Luns op 6 juni in de Tweede Kamer „zoals gebruikelijk en verwacht bij officiële bezoeken" enige beleefde woorden tot zijn Portugese gastheren te hebben gericht. Deze konden niet worden uitgelegd als blijk van instemming met het gevoerde beleid.

DR. VEERMAN VOORZITTER ARP

Op 15 juni is dr. *A. Veerman*, tot nu toe tweede voorzitter van de Anti-Revolutionaire Partij, gekozen tot voorzitter van de ARP. Hij volgt dr. *W. P. Berghuis* op, die om gezondheidsredenen aftrad.



Dr. A. Veerman (51) studeerde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht en de Vrije Universiteit (oude talen en rechten). Hij promoveerde in de letteren aan de VU. Gedurende een aantal jaren is hij parlementair redacteur van het dagblad Trouw geweest en later leraar en vervolgens rector van het Christelijk Lyceum te Delft. Hij is lid van de gemeenteraad van Rijswijk en van Provinciale Staten van Zuid-Holland. Sedert april 1967 maakt hij weer deel uit van de Tweede Kamer, waarvan hij ook in de periode 1962-1963 lid is geweest. (Alg. H'blad 6-2)

(Vor. ber. pag. 150/2)

TWEEDE DEEL VVD-RAPPORT KIEZER-GEKOZENE

De VVD-commissie kiezer-gekozene heeft in het op 31 mei gepubliceerde tweede deel van haar rapport Kiezer en Gekozene o.m. gepleit voor:

— een zendmachtiging voor radio en televisie voor de Staten-Generaal met het oog op „dagelijkse objectieve parlementaire verslagen";

— instelling van een onafhankelijke, gemakkelijk te benaderen ombudsman;

— uitbreiding van de bevoegdheden van de commissies voor de verzoekschriften uit de Eerste en de Tweede Kamer;

— vergroting van de openbaarheid van ambtelijke stukken door:

a. een principiële formulering van een recht op informatie tegenover de overheid als grondrecht van de burger;

b. een systematische wettelijke regeling van de vraag welke overheidsdocumenen al dan niet openbaar zijn.

— een verplicht bindend referendum bij Grondwetsherzieningen in drie afzonderlijke gevallen, a) na aantasting of afschaffing van de evenredige vertegenwoordiging, b) na afschaffing van de tweede lezing na Kamerontbinding en c) na afschaffing van de Eerste Kamer.

De commissie vraagt voorts invoering van het facultatief referendum over wetsontwerpen met uitzondering van begrotingshoofdstukken of wijzigingen daarin, in geval van aantasting of afschaffing van het beginsel van evenredige vertegenwoordiging. Voorts ziet men mogelijkheden van de invoering van het volksinitiatief tot wetsontwerpen, in geval van aantasting of afschaffing van het beginsel van evenredige vertegenwoordiging.

In het hoofdstuk over staatsburgerlijke vorming wordt om een krachtige en veelzijdige aanpak van deze vorming gevraagd. O.m. wordt aanbevolen: een onderzoek naar de politieke kennis en het politieke inzicht van de Nederlandse kiezers; onderwijs in burgerschapskunde aan alle leerplichtigen, gedurende ten minste één jaar en ten minste twee uren per week, burgerschapskunde als verplicht vak bij kweekscholen en andere vormen van voortgezet en hoger onderwijs en onderwijs in burgerschapskunde aan dienstplichtigen, door burgerdocenten te geven; krachtige bevordering van politicologisch onderzoek en van het onderwijs in de politicologie; onder bepaalde voorwaarden subsidiëring van door de partijen georganiseerde openbare cursussen over burgerschapskunde; versterking van de activiteiten van vrije maatschappelijke organisatie op het terrein van de vorming en subsidiëring van bepaalde activiteiten op dit gebied.

De commissie vraagt meer aandacht van de massamedia voor het belangrijke aandeel, dat deze aan staatsburgerlijke vorming kunnen bijdragen; het hierbij op ruime schaal inschakelen van radio en televisie en invoering van het recht op verweer naar aanleiding van de radio- en televisie-uitzendingen, het zgn. droit de réponse.

In het rapport zijn voorts de voorlopige adviezen van het hoofdbestuur van de partij t.a.v. deze en eerder gedane voorstellen van de commissie (zie pag. 228/3) gepubliceerd. Dit adviseert tot aanvaarding van de volgende voorstellen: handhaving bestaande stelsel van evenredige vertegenwoordiging en afwijzing van een „drempel": grotere invloed aan voorkeursstemmen: afwijzing van verbinding van kandidatenlijsten binnen de kieskring; het sluiten van stembusakkoorden wanneer de omstandigheden dat mogelijk maken; beperking begrotingsbehandeling door de Eerste Kamer; beperking zittingsduur en gelijktijdige verkiezing Eerste Kamer.

Het hoofdbestuur nam o.m. de volgende voorstellen niet over: afschaffing opkomstplicht; kandidaatstelling door het parlement van de kabinetsformateur, tevens kandidaatminister-president; rechtstreekse verkiezing minister-president (voorstel minderheid commissie); afschaffing Eerste Kamer (id.); beperking benoemingstermijn en aantal herbenoemingen burgemeester. M.b.t. een verplicht referendum bij grondwetsherziening staakten de stemmen over mogelijkheid a); een kleine meerderheid voor mogelijkheid b); een meerderheid tegen mogelijkheid c). De stemmen staakten over het voorstel inzake een facultatief referendum. Het volksinitiatief werd afgewezen. Wat de overige voorstellen betreft steunde het hoofdbestuur o.m. het voorstel tot instelling van een ombudsman en vergroting van de openbaarheid. (Alg. H'blad, NRC 31-5)

(Vor. ber. pag. 228/3)

PROGRAM BUITENLANDS- EN DEFENSIEBELEID CHRISTEN-RADICALEN

De werkgroep van christen-radicalen heeft op 4 juni de programmapunten voor het buitenlandse en defensiebeleid vastgesteld. De werkgroep sprak zich uit voor gelijktijdige denuclearisatie in het gebied tussen de Atlantische Oceaan en de Russische westgrenzen, met gelijktijdige terugtrekking van alle Amerikaanse en Russische troepen uit dit gebied. Als de NAVO niet bereid is te streven naar verwijdering van kernwapens uit Europa, zou Nederland zelf initiatieven moeten nemen. Na denuclearisering moet worden gestreefd naar een geleidelijke conventionele ontwapening in geheel Europa.

De vergadering besloot een werkgroep in te stellen ter bestudering van de politieke en ethische kanten van „oorlogsvervangende strijdmethoden", zoals de economische strijdmethode, revolutie en geweldloos verzet.

De Europese paragraaf uit het programma van Scheveningen is vrijwel in zijn geheel vervangen door een reeks nieuwe programmapunten, ingeleid door P. J. A. Idenburg. Daarin wordt o.m. een Europese kernmacht onvoorwaardelijk van de hand gewezen, de samenwerking met Oosteuropese landen — samen met de EEG-partners of alleen — aangeprezen en worden — binnen de EEG — de idealen van openheid, democratie en supranationaliteit in portefeuille gehouden voor betere tijden. (Trouw, De Volkskrant, Het Parool 4-6)

(Vor. ber. pag. 739/2-1967)

ADVIEZEN GRONDWETSHERZIENING

De Dr. Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA, heeft zich in een advies aan de minister van binnenlandse zaken over de herziening van de grondwet uitgesproken voor afschaffing van het twee-kamerstelsel.

Voorgesteld wordt beide kamers te integreren in één rechtstreeks door het volk gekozen parlement. Uit dit parlement wordt een kamer gevormd, waarin tweederde van het aantal leden van de staten-generaal zitting heeft. Het andere deel wordt gevormd door onder meer ministers, staatssecretarissen en Europese parlementariërs, die allen dus wèl deel uitmaken van het parlement, maar niét van de kamer.

Bij het overwegen van een wijziging van het kiesstelsel komen volgens het advies van de Dr. Wiardi Beckman Stichting in het kader van de bestaande grondwet twee vormen van evenredige vertegenwoordiging in aanmerking: het kieskringenstelsel en het premiestelsel.

Het kiesstelsel dient de concentraties van partijen te bevorderen, maar de Stichting wijst het opleggen van een kiesdrempel van enige hoogte af en spreekt zich uit tegen de opkomstplicht bij verkiezingen.

Bij het voorgestelde kieskringstelsel wordt het verbod van lijstverbindingen binnen kieskringen opgeheven, maar worden lijstverbindingen tussen kieskringen onmogelijk gemaakt. Bij het premiestelsel wordt een aantal extra zetels toegewezen aan de partij of partijencombinatie die net de absolute meerderheid heeft gehaald of daar juist iets onder blijft.

In het advies van de Dr. Wiardi Beckman Stichting wordt voorgesteld de kamer de werkzaamheden te laten verrichten, zoals die in de proeve van een nieuwe grondwet wordt voorgesteld voor de Tweede Kamer. Heeft de kamer een ontwerp van wet aanvaard, dan vindt de tweede lezing plaats in de staten-generaal. De wetsontwerpen, waarbij de begroting wordt ingediend, zouden echter niet in tweede lezing worden behandeld.

Volgens het advies past de huidige Eerste Kamer niet meer in een tijd, waarin het niet langer gaat om de toetsing van politieke beginselen, maar om de uitvoering van concrete programma's. Om een tweede lezing zo zinvol mogelijk te maken, zouden kamer en staten-generaal het recht van amendement moeten hebben.

In het advies wordt het wenselijk genoemd, dat ministers en staatssecretarissen lid zijn van fracties waarop de regering steunt. Op deze wijze is een nauw contact tussen regering en regeringspartijen verzekerd. De Stichting acht de voordelen van de combinatie minister-parlementslid groter dan de nadelen.

D '66

In een advies over de herziening van de grondwet van D '66 wordt o.m. gepleit voor de rechtstreekse verkiezing van de minister-president en het meervoudig districtenstelsel.

In het advies van D'66 wordt gezegd, dat de volksvertegenwoordiging beter moet worden uitgerust voor haar taak: door hogere honorering, aanzienlijke uitbreiding van de staf en vernieuwing en uitbreiding van de huisvesting van het parlement.

D'66 pleit voor de aanvaarding van een zo groot mogelijke wederzijdse onafhankelijkheid tussen regering en parlement. De in de staatkundige praktijk gegroeide eis, dat een kabinet het vertrouwen van de meerderheid in het parlement geniet, zou moeten komen te vervallen.

Naar de mening van D'66 dienen de geldende regelen waaronder het parlement een kabinet tot aftreden kan dwingen, dan wel de regering bevoegd is het parlement te ontbinden „op zijn minst" wezenlijke wijziging te ondergaan. In ieder geval, zo wordt gezegd, dient het recht van de Kroon om het parlement te ontbinden, te vervallen.

In het advies van D'66 wordt verder de grondwettelijke regeling gevraagd van een zestal grondrechten: het recht op een gemotiveerd antwoord op een petitie; het recht op informatie, waarbij speciaal gedacht wordt aan de openbaarheid van overheidsdocumenten; vrijheid van meningsuiting, ongeacht het gebruikte medium, vrijheid van levensovertuiging; brief- en telefoongeheim en dat van andere vormen van communicatie; ten behoeve van niet-Nederlanders; het recht van asiel indien zij wegens ras, godsdienstige of politieke overtuiging worden vervolgd. (A N P, H e t P a r o o l 12-4)

1 MEI-DEMONSTRATIE TE AMSTERDAM

Op 1 mei is te Amsterdam onder het motto „demonstratie van de arbeid tegen de regering De Jong" een gezamenlijke 1 mei-manifestatie gehouden door de PvdA, PSP, Socialistische Jeugd, Politeia, Studenten Vakbeweging, Federatie Jongerengroepen van de PvdA en de Algemene Studentenvereniging Amsterdam. Aan het slot daarvan kwam het op de Dam en bij het gebouw van *De Telegraaf* tot ongeregeldheden, waarbij hoofdzakelijk jongeren waren betrokken. Tijdens een voorafgaande optocht, die deel uitmaakte van de manifestatie, waren o.a. portretten van Mao Tse-toeng, Ho Tsji Minh, Guevara, Marx en Lenin meegedragen, volgens het *Alg. Hbld.* (2-5) door de niet uitgenodigde Pekinggezinde Rode Jeugd.

In een brief aan het hoofdbestuur van de VVD verzocht de voorzitter van de PvdA, dr. J. G. H. T a n s, op 9 mei rectificatie van uitlatingen die het Tweede Kamerlid mevr. V a n S o m e r e n - D o w n e r n.a.v. deze ongeregeldheden in een tv-uitzending had gedaan. Mevrouw Van Someren had gezegd: „Wij zien een groep die zich toch duidelijk niet afkerig toont van geweld. Er wordt eigenlijk nauwelijks tegen geprotesteerd in de PvdA. Men ging zelfs op 1 mei met een heleboel uitgesproken herrieschoppers in Amsterdam de straat op.

Dr. Tans, die wees op verklaringen van partijvoorzitter drs. D e n U y l en van het bestuur van de federatie Amsterdam van de PvdA, waarin de PvdA de ongeregeldheden op 1 mei veroordeelde en er zich van distantieerde, noemde de opmerkingen van mevr. Van Someren een „uiting van een hetze-mentaliteit die de democratie aantast".

Het hoofdbestuur van de VVD heeft zich in een brief aan de PvdA geheel achter mevr. Van Someren gesteld.

Het bestuur van de PvdA gaf op 20 mei een verklaring uit waarin het zegt dat de PvdA in de strijd voor verandering van de huidige maatschappij, die in vele sectoren tekorten vertoont die kunnen leiden tot een crisissituatie in het democratische bestel, alleen gebruik wil maken van parlementaire en buitenparlementaire middelen die binnen het kader van de rechtsstaat geoorloofd zijn, „hoe onvolkomen die rechtsstaat ook is". Het gebruik van geweld in de politieke strijd, het propageren van geweld en het aanzetten tot ondermijning van de rechtsstaat worden „onvoorwaardelijk" door de PvdA afgewezen. Het bestuur van de PvdA wijst er in de verklaring op, dat „het in twijfel trekken van het democratische karakter van de PvdA, zoals onlangs is gebeurd, moet worden aangemerkt als een aantasting van de vertrouwensbasis waarop de Nederlandse democratie berust". (A N P)

BELGIË

BELGISCHE DAGBLADEN-UNIE

Een aantal Nederlands- en Franstalige krantenbedrijven van verschillende politieke en ideologische strekking hebben op 18 juni te Brussel aangekondigd dat zij voortaan op technisch en commercieel gebied zullen samenwerken.

De nieuwe concentratie kreeg de naam Belgische Dagbladen-Unie.

Volgens de mededeling blijven de kranten redactioneel en financieel onafhankelijk. Een eerste gevolg van het akkoord is de integratie van de reclame- en publiciteitsdiensten in een centraal organisme.

Bij de concentratie zijn betrokken: de kranten van het *Soir*-concern, *Het Laatste Nieuws, Het Volk* en *De Nieuwe Gids, La Cité, La Nouvelle Gazette, Vers l'Avenir* en de bladen van de groep Sobeledip.

Op 16 jan. 1968 sloten een drietal Vlaamse roomskatholieke krantengroepen een soortgelijk akkoord (zie pag. 56/3).

Alleen de socialistische dagbladen werden buiten de concentratie-beweging gehouden. *Volksgazet*-hoofdredacteur *J. van Eynde,* ondervoorzitter van de Belgische Socialistische Partij, waarschuwde in dit verband op 21 juni voor de totstandkoming van een publiciteitsmonopolie, dat de persvrijheid in gevaar zou brengen. Hij herinnerde aan de discussie rondom het Springer-concern in de Duitse Bondsrepubliek. Over de BDU zei hij dat opzettelijk een discriminatoire maatregel werd getroffen „waarmee men de enige kranten die nog onafhankelijk zijn gebleven, nadeel tracht te berokkenen". Van Eynde drong aan op de oprichting van een onderzoekscommissie voor het fenomeen van de persconcentraties.

Fusie en concentratie

De geleidelijke vermindering van het aantal kranten is reeds een oud verschijnsel in de Belgische pers. Er waren 92 dagbladtitels in 1897, 76 in 1927, 65 in 1939 en 47 in 1958. Maar omstreeks 1955 is een spectaculaire versnelling ingetreden, eerst in de Vlaamse pers en, de jongste jaren, ook bij de Franstalige kranten.

De samentrekking van het aantal krantentitels wordt geïllustreerd door de volgende feiten:

— 7 concerns produceren 80% van alle kranten;

— 3 Franstalige concerns vertegenwoordigen 2/3 van de Franstalige oplage;

— 4 Vlaamse concerns vertegenwoordigen 90% van de Nederlandstalige oplage;

— 2 Vlaamse concerns *(De Standaard* en *Het Laatste Nieuws)* vertegenwoordigen de helft van de Nederlandstalige oplage;

— de groep-Rossel *(Le Soir)* vertegenwoordigt 40% van de Franstalige oplage;

— de 3 machtigste Franstalige concerns zijn te Brussel gevestigd; 2 van de 4 Vlaamse „groten" eveneens.

Overzicht Belgische pers

Er bestaat in België geen eenvormige controle op de krantenoplage en bijgevolg evenmin een officiële lijst met cijfers. Toch kan een betrekkelijk nauwkeurig beeld worden geschetst aan de hand van de controle van de Dienst voor Publicitaire Verspreiding (Devea), de enquête die in 1965 gehouden werd door het Belgisch Studiecentrum voor Reclamemedia en de studies van het Centre de Recherche et d'Information socio-politiques (Crisp). Het onderstaande overzicht van de Belgische dagbladpers berust bovendien op gegevens van de

redactie. Wij merken nog op dat slechts vijf Belgische kranten beschikken over een namiddaguitgave: Het Laatste Nieuws, Volksgazet, Gazet van Antwerpen, Le Soir en La Dernière Heure. Alle andere hebben enkel ochtendedities. Le Jour heeft enkel een namiddageditie.

DE FRANSTALIGE PERS

Le Soir (260.000).
Uitgeverij: NV Rossel & Co.
Eigenaar: de familie Rossel.
Gesticht in 1887.
Strekking: burgerlijk-liberaal, zonder partijbinding.
2/3 van het lezerspubliek woont in Brabant en inzonderheid te Brussel; het bestaat vooral uit middenstanders. Ongeveer 15% van de lezers in de Vlaamse provincies.

Op 26 okt. 1966 heeft de NV Rossel de controle gekregen over het concern van graaf de Launoit (pag. 694/3-1966), dat bestond uit:

1) de kranten La Meuse (Luik) en La Lanterne (Brussel) met een totale oplaag van 140.000 ex.
La Meuse werd gesticht in 1856 en heeft ¾ van zijn lezers in de grote centra (middenstand en arbeiders) van de provincie Luik. La Laterne werd gesticht in dec. 1944 en heeft twee edities voor Brussel en voor Charleroi.

2) de kranten La Metropole (Antwerpen), Le Matin (Antwerpen) en La Flandre Libérale (Gent).
(Terwijl La Meuse en La Laterne volledig eigendom zijn van de NV Rossel, zijn de drie laatstgenoemde kranten het eigendom van de Société Belge d'Edition, de Diffusion et de Publicité waarvan het kapitaal van fr. 5 mln voor de ene helft in het bezit is van de Groep-Velge en voor de andere helft in het bezit van de NV Rossel).

La Metropole werd gesticht in 1894, is van katholiek-conservatieve strekking en wordt haast uitsluitend gelezen door de Franstalige bourgeoisie van Antwerpen. Le Matin werd gesticht in 1894, was geruime tijd een orgaan dat de liberale partij steunde en wordt gelezen in de vrijzinnige bedienden- en handelaarswereld, die zich verwant voelt met de Franstalige bourgeoisie. La Flandre Libérale werd gesticht in 1874 en wordt gelezen door de Franstalige Gentse bourgeoisie. De drie titels samen hebben een oplage van ongeveer 20.000 ex.

Op 1 maart 1968 kreeg de NV Rossel de controle over de vennootschap die de kranten La Nouvelle Gazette (Charleroi), La Province (Mons) en Le Progrès (Namen) uitgeeft, met een totale oplage van 50.000 ex (pag. 153/1).
La Nouvelle Gazette, gesticht in 1945 als opvolgster van de Gazette de Charleroi van 1878, is van liberale strekking en heeft vooral lezers te Charleroi en in de rest van Henegouwen en minder dan 10% in Namen. La Province en Le Progrès zijn regionale edities.
De totale oplage van het Rossel-concern bedraagt 470.000.

La Libre Belgique 140.000.
Uitgeverij: Société d'édition des journeaux du Patriote SA.
Eigenaar: de families Jourdain en Zeegers.
Gesticht in 1884.
Strekking: katholiek-conservatief, zonder partijbinding.
De lezers worden gerecruteerd onder de burgerij en de middenstand, zowel in de stedelijke centra als de kleine landelijke gemeenten van Brabant en Wallonië. Ongeveer 1/5 van het lezerspubliek zou in Vlaanderen wonen.
De krant heeft een gemeenschappelijke advertentiedienst met La Dernière Heure en hetzelfde advertentie-tarief.
Op 1 jan. 1967 ging de Gazette de Liège (gesticht in 1840 en met een oplage van ong. 10.000 ex.) op in La Libre Belgique. De titel werd behouden als Luikse bijlage van de Libre Belgique.

La Dernière Heure (135.000).
Uitgeverij: Société d'édition et de publicité SA.
Eigenaar: de familie Brébart.
Gesticht in 1906.
Strekking: liberaal, in nauwe samenwerking met de PVV.
De krant wordt vooral gelezen in Brabant en Henegouwen. Slechts 15% van de oplage wordt verkocht in Luik en Namen. Het lezerspubliek treft men aan in alle sociale milieus.
De eigenaars van La Dernière Heure geven ook de in 1894 gestichte L'Avenir du Tournaisis (13.000 ex.) uit dat vooral in Henegouwen wordt gelezen.

Le Peuple (50.000).
Uitgeverij: Société d'édition du Peuple, soc.coop.
Eigenaar: socialistische organisaties.
Gesticht in 1885.
Strekking: socialistisch (partijorgaan).
Vooral gelezen in Henegouwen (arbeiderspubliek). Minder dan 20% verspreiding te Brussel.
Le Monde du Travail is de Luikse editie en bereikt een oplage van 15.000 ex.
Le Travail (oplage: 4000 ex.) is de editie voor Verviers.

Vers l'Avenir (87.657).
Uitgeverij: Vers l'Avenir SA.
Eigenaar: naar verluidt zou het bisdom Namen over de meerderheid van de aandelen beschikken.
Gesticht in 1918.
Strekking: sociaal-katholiek.
Ruim 90% van de lezers woont in de provincie Namen; recrutering in alle sociale geledingen, zowel in de steden als op het platteland.

Tot de groep behoren:

L'Avenir du Luxembourg (gesticht in 1897), hoofdzakelijk verspreid in het landelijke milieu van de provincie Luxemburg en, redactioneel, nog enigszins autonoom van Vers l'Avenir, en Le Courrier de l'Escaut (gesticht in 1829 en dagblad sinds 1849); deze krant wordt vooral gelezen in Henegouwen; zij is eigendom van de familie Descleé de Maredsous, maar is technisch en redactioneel nauw verbonden met Vers l'Avenir; de locale pagina's worden samengesteld te Doornik, maar het blad wordt gedrukt te Namen. Le Courrier (gesticht in 1904) is de editie van Vers l'Avenir voor de streek van Verviers.
Het bovengenoemde oplagecijfer is het totaal van alle titels van de groep.

Le Rappel (50.000)
Uitgeverij Société de presse et publicité Hainaut-Namur-Brabant S.A.
Eigenaar: familie de Dorlodot.
Gesticht in 1900.
Strekking: katholiek-conservatief.
Wordt vooral gelezen te Charleroi en in de landbouwersgemeenten van Henegouwen. Ongeveer 1/3 van de oplage gaat naar Namen en het bekken van de Beneden-Samber. Regionale edities zijn: L'Echo du Centre (La Louvière) en Journal de Mons (Mons).

Journal de Charleroi - Indépendance (50.000)
Uitgeverij: Presse Démocrate-socialiste SA.
Eigenaar: socialistische arbeidersorganisaties en de familie Bufquin des Essarts.
Gesticht in 1837.
Strekking: socialistisch.
De titel dateert van 1 februari 1967, toen de plaatselijke socialistische kranten Le Journal de Charleroi en Indépendance fuseerden. De krant heeft een regionale editie: Journal du Centre-Indépendance.

La Cité (30.000)
Uitgeverij: ASBL La Cité.
Eigenaar: christelijke arbeidersorganisaties.
Gesticht in 1950.
Strekking: christen-democratisch.
Ruim 1/3 van de lezers is gevestigd in de provincie Luik. Minder dan 15% woont te Brussel. De krant wordt vooral gelezen door de arbeidersklasse in de kleine gemeenten.

Le Jour (18.000)
Uitgeverij: G. Nautet-Hans.
Eigenaar: familie Nautet-Hans.
Gesticht in 1893.
Strekking: neutraal.
Lezerspubliek: middenstand en arbeiders te Verviers, Spa en Pepinster.

La Wallonie (30.000)
Uitgeverij: Société d'impression et d'édition, soc. coop.
Eigenaar: de Luikse federatie van het Algemeen Belgisch Vakverbond en inzonderheid de provinciale federatie van de metaalbewerkers.
Gesticht in 1919.
Strekking: socialistisch, syndicalistisch, wallingantisch.
Ruim 2/3 van de lezers wonen in de Luikse agglomeratie.

Lloyd Anversoise (8.000)
Antwerpen, Eiermarkt 23.
Uitgeverij: Lloyd Anversois S.A.
Eigenaar: Antwerpse zeevaartorganisaties.
Gesticht in 1858.
Gespecialiseerd in zeevaartberichtgeving. Telt meer abonnees in het buitenland dan in België. De jongste jaren ruimt zij meer plaats in voor algemene informatie.

DE NEDERLANDSTALIGE PERS

De Standaard (325.000)
Uitgeverij: NV De Standaard
Eigenaar: de erfgenamen van de familie Sap.
Gesticht in 1914.
Strekking: christelijk en Vlaams.
Het concern begon met de uitgave van De Standaard in 1918. Het meer populaire Het Nieuwsblad verscheen in 1928. In 1937 werd Sportwereld overgenomen en versmolten met Het Nieuwsblad. In 1957 werd Het Handelsblad (Antwerpen) dat in 1844 gesticht werd, aangekocht. Hetzelfde jaar werden Het Nieuws van den Dag en 't Vrije Volksblad opgeslorpt in het Nieuwsblad; kort daarop verdwenen hun twee titels. In 1959 werden De Gentenaar en De Landwacht aangekocht. Beide kranten werden respectievelijk in 1878 en 1890 gesticht. Zij behielden hun titel. Het bovengenoemde oplagecijfer is het totaal van alle

titels. De Standaard wordt vooral gelezen in Oost- en West-Vlaanderen en in Vlaams-Brabant, ook in Antwerpen waar het concern tevens over de regionale redactie van Het Handelsblad beschikt. De redactie van De Gentenaar-De Landwacht zorgt voor het Gentse nieuws. Ruim 40% van de lezers behoren tot de middenklasse.

Het Laatste Nieuws (290.000)
Uitgeverij: J. Hoste NV.
Eigenaar: de erfgenamen van de familie Hoste.
Gesticht in 1886.
Strekking: liberaal.
De krant wordt in de brede volkslagen gelezen. Het concern controleert ook De Nieuwe Gazet (Antwerpen) die in 1897 gesticht werd. Het bovengenoemde oplagecijfer is het totaal van beide bladen.

Het Volk (214.000)
Uitgeverij: Drukkerij Het Volk NV.
Eigenaar: de christelijke arbeidersorganisaties.
Gesticht in 1891.
Strekking: christen-democratisch.
De krant wordt hoofdzakelijk gelezen door arbeiders en bedienden. 2/3 van de oplage wordt verspreid in Oost- en West-Vlaanderen, vooral in de kleinere centra. Het concern controleert ook De Nieuwe Gids (Antwerpse editie: De Antwerpse Gids) die in 1944 werd opgericht onder de titel De nieuwe Standaard. Deze krant vertolkt de opvattingen van bepaalde CVP-politici. Een pvba waakt erover dat de strekking die in de krant tot uiting kwam vóór de overname door Het Volk, nog steeds kan worden uitgedrukt. Het bovengenoemde oplagecijfer is het totaal van alle titels.

Gazet van Antwerpen (200.000)
Uitgeverij: NV De Vlijt.
Eigenaar: twee personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid ter verdediging van de goede pers.
Gesticht in 1891.
Strekking: christen-democratisch en Vlaams.
Het lezerspubliek bevindt zich voor 80% in de provincie Antwerpen. De krant wordt vooral gelezen door bedienden en landbouwers. Een regionale editie is: Gazet van Mechelen.

Volksgazet (80.000)
Uitgeverij: SM Ontwikkeling.
Eigenaar: de Vlaamse socialistische organisaties.
Gesticht in 1914.
Strekking: socialistisch (partijorgaan).
Wordt vooral gelezen te Antwerpen.

Het Belang van Limburg (55.000)
Uitgeverij: NV Concentra.
Eigenaar: familie Theelen.
Gesticht in 1933.
Strekking: katholiek.
Uitsluitend afgestemd op de provincie Limburg, beschikt de krant daar over een zeer trouwe cliëntèle en wordt er zowel door de burgerij als door de volkser standen gelezen.

Vooruit (30.000)
Uitgeverij: Het Licht, coöp. maatschappij.
Eigenaar: gewestelijke socialistische organisaties.
Gesticht in 1884.
Strekking: socialistisch.
Wordt voor ¾ gelezen in de grote en halfgrote centra van Oost-Vlaanderen. Overwegend arbeiderspubliek.

DE DUITSTALIGE PERS

Grenz Echo (10.000)
Uitgeverij: Grenz Echo SA.
Eigenaar: diverse families van het arrondissement Verviers.
Gesticht in 1927.
Strekking: katholiek.
Als typisch regionale krant, wordt de Grenz Echo vooral gelezen in de landelijke gemeenten van de Oostkantons, hoofdzakelijk door de middenstand. In 1965 ging de Sankt Vither Zeitung op in de Grenz Echo.

GESPECIALISEERDE KRANTEN

Op één enkele na, verschijnen alle financiële en economische dagbladen te Brussel. Het zijn: Agence Economique et Financière (sedert 1909), Côte Libre (1868), Le Courrier de la Bourse (1895), L'Echo de la Bourse (1881) en de Moniteur des Intérêts Matériels (1851).
Sinds januari 1968 verschijnt te Antwerpen de Financieel-economische Tijd (pag 23/3).

De Lloyd Anversois wordt bij de algemene pers gerekend, omdat hij zijn informatie niet beperkt tot één sector.

Een onafhankelijke sportkrant is Les Sports (Brussel) die in 1907 gesticht werd en een oplage van ong. 70.000 ex. heeft.

NIEUWE STATUTEN VOOR VUB

De raad van beheer van de vrije universiteit van Brussel heeft op 20 juni aangekondigd, dat de huidige leden op 20 november 1968 hun ontslag zullen indienen. Dan zal een meer „democratische" raad worden geïnstalleerd. De rector, de gewezen rector, de vice-rector, de faculteitsvoorzitters en twee per faculteit verkozen hoogleraren zullen onmiddellijk raadplegingen beginnen m.b.t. de herstructurering van de universiteit. Ook zal voortaan een jaarlijks activiteitsverslag worden gepubliceerd, waardoor toezicht op het financieel beheer mogelijk wordt. De rector zal worden verkozen door heel het professorenkorps.

Volgens Het Laatste Nieuws (31-5) heeft rector Homes reeds in april 1968 een hervormingsvoorstel aan de raad van beheer voorgelegd, dat echter niet tot enig besluit leidde. In dat „rectoraal testament" zou Homes het failliet van de huidige structuren erkennen en de volledige splitsing van de VUB in een Nederlandse en een Franse universiteit voorstaan. Hij zou ook hervormingen hebben voorgesteld i.v.m. de leiding van de universiteit en het financieel beheer
(Vor. ber. pag. 375/2)

OOSTENRIJK

JONAS IN SU

Bondspresident *Franz Jonas* heeft van 20-25 mei een staatsbezoek aan de SU gebracht. Het was een antwoord op het staatsbezoek van president *Podgorny* aan Oostenrijk in 1966 (pag. 777/1-1966).
Op 24 mei ondertekenden de ministers van buitenlandse zaken van de SU en Oostenrijk, *Gromyko* en *Waldheim*, een overeenkomst voor economische, wetenschappelijke en technische samenwerking. Later zullen in dit kader onderhandelingen volgen over afzonderlijke projecten, regeling van patentrechten en uitwisseling van experts.
In het gemeenschappelijk communiqué na afloop van het bezoek werd de nadruk gelegd op de vriendschappelijke relaties tussen beide landen.
(Vor. ber. pag. 279/2)

AKKOORD OOSTENRIJK-SU INZAKE AARDGAS

Op 1 juni is in Wenen een verdrag met een particulier commercieel karakter gesloten tussen een delegatie van de SU en vertegenwoordigers van de Oostenrijkse maatschappij voor het beheer van minerale oliën (ÖMV) en de Verenigde Oostenrijkse IJzer- en Staalfabriek (VÖEST).
Dit verdrag omvat naast de reeds overeengekomen levering door de SU van aardgas aan Oostenrijk (pag. 279/2) de tegenlevering door VÖEST van 550.000 ton buizen voor de constructie van de leiding. In de levering van de buizen nemen ook de Duitse ondernemingen Mannesmann en Thyssen deel. De waarde bedraagt naar schating 110 mln dollar. De levering van het Russische aardgas is gespreid over 23 jaar, 300 mln m3 in 1968, 800 mln m3 in 1969, 1 mrd m3 in 1970 en vanaf 1971 jaarlijks 1,5 mrd m3. (De prijs van het aardgas is vastgesteld op 39,34 Groschen per m3 voor de eerste zeven jaar. Hierna zal opnieuw over de prijs kunnen worden onderhandeld.) *(NZZ, Le Monde)*

BONDSKANSELIER KLAUS IN VS EN JAPAN

Van 7-12 april heeft bondskanselier *Klaus* een officieel bezoek aan de VS gebracht.
Vervolgens was hij van 18-24 april de gast van de Japanse regering.

Met Ralph Bunche, de plv. secretaris-generaal van de VN, werd op 8 april te New York o.m. gesproken over maatregelen i.v.m. de huisvesting van de UNIDO te Wenen (pag. 52/2-1967), de positie van het Oostenrijkse VN-contingent op Cyprus en de conferenties over de codificatie van het internationaal recht en het vreedzaam gebruik van de ruimte, welke te Wenen zullen worden gehouden.
Op 10 april werd bondskanselier Klaus door de Amerikaanse president Johnson op het Witte Huis ontvangen, waarbij over de internationale situatie van gedachten werd gewisseld. (NZZ, Wiener Zeitung)
(Vor. ber. pag. 59-1-1966)

scandinavië

ALGEMEEN

ZESTIENDE ZITTING NOORDSE RAAD

Van 17-22 febr. is in Oslo de jaarlijkse bijeenkomst van de Noordse raad gehouden. Evenals in de voorafgaande jaren werden de debatten hoofdzakelijk beheerst door de verhouding van de Scandinavische landen tot de EVA en vooral de EEG. De delegaties, geleid door de eerste ministers van de vijf deelnemende landen, Denemarken, Finland, Noorwegen, IJsland en Zweden, waren het erover eens, dat de vraag van een Scandinavisch initiatief tegenover de EEG niet meer actueel was, na de afwijzing door Frankrijk van de toetreding van Engeland tot de EEG.

De Zweedse minister-president *Erlander* verklaarde het resultaat van het Frans-Duitse overleg in Parijs te willen afwachten (pag. 127/1). De Noorse delegatie verklaarde zich bij monde van minister-president *Borten* sterk tegen een afzonderlijk Scandinavisch initiatief. Zij wenste primair versterking van de EVA. Ook de Scandinavische onderlinge samenwerking wilde Noorwegen zien binnen het verband van de EVA. Finland nam bij deze besprekingen een afwachtende houding aan. IJsland verklaarde aansluiting bij de EVA te zoeken en de verbindingen met de EEG te beperken tot een handelsverdrag.

Het belangrijkste resultaat was de aanvaarding van het Deense voorstel in april in Kopenhagen een topconferentie te houden om te overleggen over onderlinge economische samenwerking en om te komen tot een gemeenschappelijk standpunt i.v.m. de vergadering van de ministerraad van de EVA in mei te Londen.

Verder werd een aanbeveling aanvaard om opnieuw de mogelijkheid van een Noords initiatief, gericht op vergroting van de samenwerking binnen de EVA, te onderzoeken.

Volgens de NZZ (24-2) is de houding van Denemarken tegenover de onderlinge Noordse samenwerking soepeler, nu de vooruitzichten op toetreding tot de EEG op korte termijn zeer gering zijn. Noorwegen daarentegen bleek afwijzend te staan tegenover een grotere binding tussen de Scandinavische landen. Het verwachtte hiervan geen wezenlijke voordelen. Ook zou het tegen afwenteling van de Deense landbouwproblemen op andere partners zijn en een verwijdering en isolatie van Engeland willen voorkomen.

(Vor. ber. pag. 306/2-1967)

NOORDSE TOPCONFERENTIE

Op 22 en 23 april is de aangekondigde topconferentie van regeringsleiders en ministers van buitenlandse zaken en van handel van Denemarken, Finland, Noorwegen, IJsland en Zweden gehouden. Voorbereidende besprekingen waren op 17 april in Stockholm gevoerd door de ministers van handel van Denemarken, Finland, Noorwegen en Zweden.

Twee hoofdonderwerpen werden besproken, nl. de samenwerking binnen het verband van de EVA en de onderlinge Noordse samenwerking. Wat het eerste betreft werden de vertegenwoordigers van de deelnemende landen het eens over voorstellen tot nauwere samenwerking t.g.v. de ministersconferentie van de EVA in Londen in mei. Deze voorstellen hebben vooral betrekking op landbouw en visserij. De nadruk werd gelegd op het belang van één Europese markt. Overgangsregelingen, waaraan alle EVA-landen moeten kunnen deelnemen, zouden positief in overweging genomen moeten worden.

Over de Noordse samenwerking, waarvan vooral Denemarken en Zweden grote voorstanders zijn, werden een aantal punten opgesteld, die aan de regeringen voorgelegd zullen worden. Door deskundigen zal hierover een rapport worden opgesteld, dat tegen het eind van het jaar gereed zal zijn.

De punten waren o.m.:

- Vorming van een Noordse tolunie, waarbij harmonisatie met EEG-tarieven nagestreefd moet worden.
- Uitbreiding van landbouw-economische samenwerking en vorming van een vrije landbouwmarkt, vooral op aandringen van Denemarken, waarbij gestreefd moet worden naar één gemeenschappelijk landbouwbuitentarief.

Verdere punten betroffen de vorming van een Noords investeringsfonds, voor de financiering van objecten van gemeenschappelijk belang op het gebied van industrie, research en onderwijs, en de harmonisatie van de economische politiek van de landen.

Minister-president *Borten* van Noorwegen verklaarde, dat het onderzoek van de deskundigen „zonder vooroordeel en ongebonden" gehouden diende te worden. Noorwegen weigerde een principeel besluit te nemen, alvorens de resultaten van het onderzoek bekend zijn. *(NRC, Le Monde, NZZ)*

oost-europa

JOEGO-SLAVIË

ONRUST ONDER DE STUDENTEN. TOEZEGGING HERVORMINGEN

Op 2 juni zijn in de universiteitsstad in het nieuwe gedeelte van Belgrado ernstige ongeregeldheden uitgebroken tussen een duizendtal studenten en soldaten en politie. De aanleiding hiertoe was de ontzegging aan de studenten van toegang tot een feestelijke bijeenkomst van jonge arbeiders met wie de studenten wilden spreken over de sociale en politieke toestand in Joego-Slavië.

De volgende dag demonstreerden enkele duizenden studenten tegen het optreden van de politie, waardoor meer dan 100 studenten gewond zouden zijn.

De conrector van de universiteit van Belgrado, prof. *Tom Bunusevac,* verklaarde op 3 juni dat de universitaire leiders alle gerechtvaardigde eisen van de studenten steunden. Inmiddels hadden de studenten het gebouw van de faculteit der wijsbegeerte in bezit genomen. In de Servische plaats Nich bezetten 200 studenten het rectoraat van de universiteit.

Op voorstel van de studenten werd op 3 juni een comité gevormd — het Karl Marxcomité — dat alle toekomstige acties der studenten zou leiden. Dit comité publiceerde op 4 juni een actieprogramma, dat o.m. inhield:

— afschaffing van de sociale ongelijkheid, verdeling van het inkomen alleen op grond van de arbeid, sancties tegen hen die zich „verrijken op een niet-socialistische-manier", een rechtvaardige arbeidsverdeling en opheffing van „sociale voorrechten";

— vermindering van de werkloosheid, (Volgens de laatste statistieken zijn er op de 3.500.000 arbeiders 344.000 werklozen, dat is 38.000 meer dan vorig jaar.)

— democratisering van de bureaucratie, waarbij voorrang moet worden verleend aan democratisering van alle sociale en politieke organen, en de voorlichtingsorganen; vrijheid voor ieder om zich te verenigen en te betogen;

— hervorming van de universiteit. Hieronder vallen verbetering van de materiële toestand van de studenten, waaronder meer woonruimte, meer studentenrestaurants en verhoging van voorschotten en beurzen, voorts deelneming op voet van gelijkheid door studenten in alle uitvoerende en beslissende universitaire organen, vrije verkiezing van alle onderwijskrachten, vrijheid van inschrijving (zonder toelatingsexamen) en veroordeling van de „clans en monopolies", die sommige hoogleraarszetels beheersen.



Politie in actie tegen studenten in het nieuwe deel van Belgrado.

Op 4 juni breidde de onrust zich uit tot andere delen van het land. De studenten hielden o.m. betogingen te Serajewo, Montenegro, Zagreb en Ljoebljana. Werknemers in tal van bedrijven in Belgrado betuigden hun steun aan de verlangens van de studenten naar verbetering van hun materiële positie, maar keurden tegelijkertijd ieder gewelddadig optreden ter ondersteuning van deze eisen af. De voortdurende ongeregeldheden noopten de politie tot het instellen van een verbod op demonstraties en openbare vergaderingen, terwijl de colleges aan de universiteit voor een week werden opgeschort als teken van sympathie van de zijde van de professoren.

Op 5 juni bezetten de studenten de Belgradose Academie voor Theater, Film en Televisie en de Muziek Academie. De universiteit werd door de studenten herdoopt in „Rode Karl Marx-universiteit". Terwijl de demonstraties bleven voortduren, nam de regering op 5 juni enkele belangrijke beslissingen op economisch gebied; het minimumloon voor arbeiders zal met 100% worden verhoogd van 150 tot 300 dinar; de onrechtvaardige verschillen in loon zullen worden opgeheven en de hoogste inkomens zullen worden "bevroren". Het Servische parlement besloot op 5 juni tot verbetering van de materiële omstandigheden van de studenten en deelname van de studenten aan het zelfbestuur van de universiteit. Aan andere eisen die inmiddels door de studenten waren gesteld, zoals het ontslag van de minister van binnenlandse zaken van Servië, van het hoofd van de politie en van de verantwoordelijken voor de „leugenachtige" voorlichting in de pers, werd geen gehoor gegeven.

Op 7 juni kwamen studenten uit Belgrado en vertegenwoordigers van de regering tot een akkoord, teneinde de universiteiten te heropenen. Alle studentencomité's — met uitzondering van het comité van de „Rode universiteit van Karl Marx" — keurden het hieronder volgende compromis goed:

1) opheffing van de politieblokkade van alle faculteiten;

2) vrijlating van alle gearresteerde studenten en waarborgen dat zij niet worden vervolgd;

3) spoedige publikatie van het rapport van de speciale commissie die de onlusten heeft onderzocht en het ter verantwoording roepen en bestraffing van de autoriteiten, die voor de incidenten verantwoordelijk zijn;

4) verzekering van volledige en objectieve informatie door de nieuwsmedia van de doelstellingen van de beweging van studenten en professoren aan de universiteit van Belgrado.

Rede Tito

Op 7 juni richtten professoren en studenten van de universiteit van Belgrado zich in een open brief tot president *Tito:*

„Wij zijn met onze strijd begonnen, trouw betuigende aan Uw overtuiging dat het noodzakelijk is van woorden over te gaan op daden", aldus de brief. „De actie die wij op het ogenblik voeren wordt door revolutionaire gedachten geinspireerd en steunt de grote strijd waarvan U de leiding heeft. Wij zijn altijd op Uw hand geweest en wij steunen U ook nu. Wij willen er de nadruk op leggen dat we een samenstellend deel zijn van de vooruitstrevende krachten die worden geleid door de Communistische Partij en U zelf."

Op 9 juni sprak president Tito voor radio en televisie. Deze rede droeg bij tot een snelle verbetering van de toestand. Reeds op 10 juni besloten alle faculteiten van de universiteit van Belgrado de normale werkzaamheden te hervatten.

De president zei in zijn rede o.m. dat de problemen waarop door de studentenonrust de aandacht was gevallen snel zouden moeten worden opgelost en dat hij zou aftreden als hij er geen oplossing voor zou kunnen vinden.

Tito verklaarde dat het centrale comité sinds 20 mei bezig is de problemen te onderzoeken. Het was de fout van de partij geweest dat zij aan deze vraagstukken weinig publiciteit heeft gegeven.

De studentendemonstraties hadden de gebeurtenissen alleen maar versneld. De president zei van mening te zijn dat de studentendemonstraties spontaan waren begonnen, maar dat in de loop van de ontwikkeling verscheidene elementen, ook zeer reactionaire en zeer extreme, hadden getracht de gebeurtenissen voor hun eigen doeleinden te exploiteren. Tito noemde in dit verband „partisanen" van Milovan Djilas, Rankowitsj en Mao Tsetoeng. De studenten hadden evenwel, evenals de arbeiders, de rijpheid van hun politieke bewustzijn bewezen en bijna unaniem dergelijke elementen afgewezen.

Joegoslavische studenten waren in het verleden verwaarloosd en behandeld als schoolkinderen. Zij hadden niet voldoende gelegenheid gekregen in het Joegoslavische systeem van zelfbestuur deel te nemen, aldus Tito, die hieraan toevoegde dat de studentenonrust niet kon worden toegeschreven aan de invloeden van Frankrijk, West-Duitsland of Tsjechoslowakije. De studentenbetogingen waren een weerspiegeling van de actuele zwakte in de Joegoslavische maatschappij. De president zei dat de partij traag was geweest in het behandelen van vele belangrijke problemen, daarbij inbegrepen die van de sociale ongelijkheid, van een inadequaat onderwijssysteem en de niet-socialistische aspecten van de economie. De president beloofde een onderzoek naar de recente botsingen tussen studenten en politie en zei dat iedereen die zich aan overtredingen zou hebben schuldig gemaakt, zal worden gestraft.

BEZOEK VAN CEAUSESCU

Een Roemeense regeringsdelegatie o.l.v. partijleider en president *Nicolau Ceausescu* en premier *Maurer* heeft van 27 mei-1 juni een officieel bezoek aan Joego-Slavië gebracht. Hoewel in het slotcommuniqué de recente gebeurtenissen in Tsjechoslowakije niet expliciet werden vermeld, werd er wel een toespeling op gemaakt in de volgende passage: „Beide partijen verlenen met beslistheid hun akkoord aan alle te ondernemen pogingen met het oog op de ontwikkeling van de socialistische maatschappij en vestigen de aandacht op het exclusieve recht van iedere partij om de politiek van de stichting van het socialisme in eigen land zelf te bepalen". (*Le Monde* 4-6)

(Vor. ber. pag. 162/2)

afrika

ALGEMEEN

CONFERENTIE VAN DAR ES SALAAM

Van 13-15 mei is te Dar es Salaam (Tanzania) de vierde conferentie van de staten van Oost- en Centraal-Afrika gehouden. Veertien landen waren vertegenwoordigd: Tanzania, Boeroendi, de Centraal-Afrikaanse Republiek, Ethiopië, Kenia, Kongo (Brazzaville), Kongo (Kinsjasa), Oeganda, Rwanda, Soedan, Somalia en Zambia alsmede Malawi en Tsjaad die niet in Kampala (29/3) aanwezig waren; zeven ervan door staatshoofden c.q. regeringsleiders.
In een communiqué werd gemeld dat de deelnemende landen hebben besloten bij die staten, die Zuid-Afrika, Portugal en Rhodesië helpen, een verzoek in te dienen deze hulp te staken. Zij verplichtten zich de nationalistische bewegingen in Mozambique, Zuid-Afrika, Zuid-West-Afrika en Portugees Guinee ook verder te steunen. Ook werd aanbevolen de na het vertrek van de huurlingen (pag. 319/1) nog hangende problemen in een geest van goede nabuurschap bij te leggen en voortaan huurlingen voor hun misdaden streng te straffen. De hoop op een spoedige beëindiging van de oorlog tussen Biafra en Nigeria werd uitgesproken. *(AFP* 15-5)
(Vor. ber. pag. 29/3)

AFAR- EN ISSALAND

AANSLAG OP PREMIER AREF

Premier *Ali Aref* is op 6 mei in het centrum van de hoofdstad Djiboeti aan een aanslag ontsnapt. Nadat zijn auto met een machinegeweer was beschoten, werd een granaat naar de premier geworpen, die door de explosie ervan slechts licht gewond raakte. *(AFP* 6-5)

KONGO (BRAZZAVILLE)

HUURLINGENPUTSCH

De minister van voorlichting, *André Hombessa,* heeft op 14 mei melding gemaakt van een mislukte huurlingenputsch. In de nacht van 13 op 14 mei zou een commando van buitenlandse huurlingen, „geïnspireerd door het kapitaal en de internationale reactie" en geleid door een Europeaan, een Kongolese luitenant gedwongen hebben de leden van dit commando naar de woning van de staatssecretaris van defensie, luitenant *Poignet,* te brengen. Daar trachtten zij beide mannen er toe over te halen hen te helpen het bewind van president *Alphonse Massemba-Debat* omver te werpen. De twee officieren waren er echter in geslaagd het leger te waarschuwen. De leden van het commando, die op 13 mei te Brazzaville waren geland, werden daarop ontwapend en gevangen genomen.

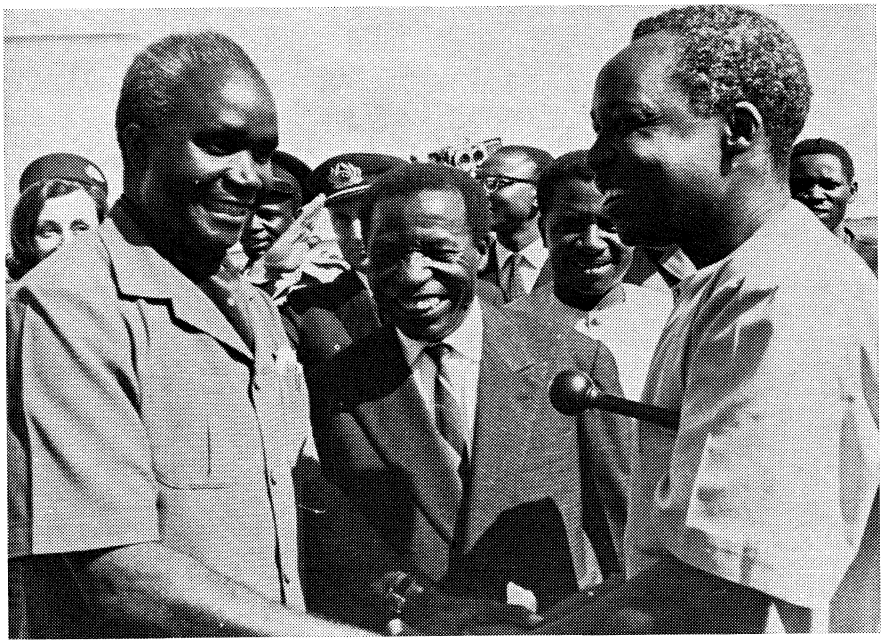

Op 12 mei te Dar es Salaam v.l.n.r. president Kenneth Kaoenda (Zambia), president Alphonse Massemba-Debat (Kongo-Brazzaville) en president Julius Nyerere (Tanzania).

President *Massemba-Debat* vertoefde in Tanzania, waar hij een conferentie van staatshoofden uit Oost- en Centraal-Afrika bijwoonde (zie pag. 412/1). *(Reuter, AFP, UPI* 14-5) (Vor. ber. pag. 74/3)

KONGO (KINSJASA)

MOBOETOE TE BRUSSEL

President *Moboetoe* en zijn echtgenote hebben van 8 tot 10 juni een privé-bezoek gebracht aan Brussel. Zij waren de gasten van de koning en logeerden op het paleis. Moboetoe voerde besprekingen met premier *Vanden Boeynants* en andere regeringsleden, alsmede met vertegenwoordigers van de Belgische nijverheids- en handelskringen. Voor die gelegenheid waren ook de Kongolese ambassadeurs te Washington, Moskou, Bonn en Bern naar Brussel overgekomen. Het was het eerste bezoek van een Kongolees staatshoofd aan België.
Het dagblad *L'Etoile,* van Kinsjasa, schreef op 8 juni: Het bezoek zal veel ertoe bijdragen om heel wat misverstand tussen beide landen weg te werken.
Op zijn terugreis naar Kongo verbleef president *Moboetoe* in Tsjaad en de Centraalafrikaanse Republiek, waar hij besprekingen voerde met de presidenten *Tombalbaye* en *Bokassa* (zie pag. 318/1). Bij aankomst te Kinsjasa op 17 juni verklaarde hij: „Men moet niet langer rekening houden met wat tussen Kongo en België gebeurd is, maar naar de toekomst kijken".

MALI

TWEEDE CHINEES SPOORWEGPROJECT

Volgens mededeling van de minister van buitenlandse zaken, *Ousman Ba,* zal de Volksrepubliek China een spoorweg bouwen tussen Mali en Guinee. Een desbetreffend akkoord werd door minister Ba en zijn Guinese ambtgenoot *Louis Lansana Beavogui* te Peking getekend, waar zij samen eind mei een officieel bezoek brachten. Minister Ba verstrekte geen bijzonderheden over de financiering van het project.
China bouwt en financiert reeds een spoorlijn van Zambia via Tanzania naar de Indische Oceaan. *(Reuter* 29-5) (Vor. ber. pag. 622/3-1967)

MAURITIUS

124STE VN-LID

De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties heeft zich op 24 april akkoord verklaard met de toelating van Mauritius als 124ste VN-lid.

SENEGAL

ONRUST ONDER STUDENTEN EN ARBEIDERS. WIJZIGINGEN KABINET

De Senegalese studenten van de universiteit van Dakar, georganiseerd in de Union démocratique des étudiants du Sénégal, zijn op 27 mei in staking gegaan uit protest tegen de verlaging van bepaalde studietoelagen. Ook ontstond onrust op middelbare en technische scholen. Namens de president werden de stakende leerlingen van deze scholen met definitieve uitsluiting bedreigd. Nadat studenten op 27 mei de universiteit hadden bezet, gelastte president *Léopold Sedar Senghor* op 29 mei de universiteit voor onbepaalde tijd te sluiten en de niet-Sengalese studenten naar huis te sturen. Ook middelbare en lagere scholen werden gesloten.
Op 29 mei verjoeg de politie met behulp van traangas de studenten uit de universiteit. Ca. 20 studenten raakten gewond; één student, een Libanees, kwam om het leven. Voor 31 mei riep de grootste vakbond, de Union nationale des travailleurs du Sénégal, een staking voor onbepaalde tijd uit, gericht tegen de „schending van de persoonlijke en democratische vrijheden". Niet alleen protesteerden deze arbeiders tegen de verwerping door de regering van de studenteneisen, maar ook zetten zij met hun staking kracht bij aan hun eigen eisen, met name op loongebied.
Op 31 mei werd de noodtoestand afgekondigd, na betogingen in Dakar, die in wanordelijkheden ontaardden. Er werden ruiten ingegooid, auto's in brand gestoken en barricaden opgeworpen. Die dag was het economisch leven in Dakar bijna volledig verlamd. De regering gaf de schuld aan elementen „in dienst van het buitenland". Volgens *Le Monde* (3-6) werd een tamelijk belangrijke rol gespeeld door talrijke Libanees-Syrische jongeren.
Op 4 juni, toen de staking verliep, werden 23 vakbondsleiders, die op 31 mei met ca. 17 anderen waren aangehouden op beschuldiging van plannen voor een greep naar de macht, vrijgelaten. Op 8 juni volgde de vrijlating van de laatste vakbondsleiders en op 9 juni kwamen aangehouden studenten vrij.
Besprekingen tussen de vakbonden en de regering leidden op 12 juni tot een akkoord over een verhoging van het minimumloon met 15%. Dit werd op 13 juni door president Senghor bekendgemaakt. Tevens deelde hij mee dat de salarissen van ministers, hoge ambtenaren en parlementsleden zullen worden verlaagd en dat voor maatregelen op sociaal gebied (opheffing loonzones, verlaging ziekenhuiskosten en prijzen medicijnen) 2 mrd frs zal worden uitgetrokken.

Kabinetswijziging

Op 7 juni bracht president Senghor een aantal wijzigingen in het kabinet aan. Hij nam zelf de portefeuille van defensie over. De vorige bewindsman, *Karim Gaye,* werd benoemd tot minister van buitenlandse zaken als opvolger van *Alioune Badara Mbengue,* die het kabinet verlaat. Tot minister van binnenlandse zaken werd benoemd *Amadou Clédor Sall.* Ook de minister van jeugd en sport, *Amadou Racine Ndiaye,* ging heen. *(AFP, Le Monde)*

SIERRA LEONE

NIEUWE REGERING

Het door premier *Siaka Stevens* gevormde kabinet is op 28 en 30 april beëdigd. Het telt leden van het All People's Congress (APC) en de Sierra Leone People's Party (SLPP), onafhankelijken en „Paramount Chiefs". De portefeuilles zijn als volgt verdeeld:

Premier - Siaka Stevens; financiën - Mohammed Forna; binnenlandse zaken - Gandi Capio; bodem, mijnbouw en arbeid - C. A. Kamara Taylor; verbindingen - D. F. Shears; voorlichting - J. Hadson Tylor; ontwikkeling - Solomon A. J. Pratt; handel en industrie - S. I. Koroma; huisvesting en planning - S. A. Fofana (allen APC);
Buitenlandse zaken - L. A. M. Brewah; landbouw en hulpbronnen - Frank S. Anthony (beiden onafhankelijk);
Arbeid - S. L. Mattoeri; onderwijs - R. B. Kowa; gezondheid - Joesoe Sheriff; sociale zaken - Hadj Conteh (allen SLPP);
Zonder portefeuille - de Paramount Chiefs Bai Koblo Pathblana III, Jibao Gaima en Jaia Cai Kai. (Survey of British and Commonw. Affairs 7-6)

(Vor. ber. pag. 320/1)

SOEDAN

NIEUW KABINET

De nieuwe Constituante heeft op 27 mei *Mohammed Ahmed Mahgoeb* als premier en *Ismail el Azhari* als president herkozen.
Mahgoeb en de leden van zijn kabinet waren op 25 mei afgetreden om de weg vrij te maken voor een nieuwe regering. Op 2 juni was de vorming van dit kabinet door Mahgoeb voltooid. Het telt 16 ministers: 9 leden van de Unionistische Democratische Partij, 5 van de Oemna (fractie van Imam *El Hadi Mahdi)* en 2 van het Zuidelijk Front. De samenstelling ervan is als volgt:

Premier en defensie - Mohammed Ahmed Mahgoeb; vice-premier en buitenlandse zaken - Ali Abdelrahman *; onderwijs - Yahya el Fadli; handel - Sidi Ahmed Abdel Hadi *; binnenlandse zaken - Hassan Awadalla; gezondheid - Abdel Hamid Salih *; veeteelt - Kamal Abdoelahi el Mahdi *; landbouw - Mirghani Zaki Eldin; plaatselijk bestuur - Mohammed Daoed el Khalifa *; industrie - Clement Mboro *; arbeid en coöperaties - Hilary Paulo Logali; voorlichting - Abdel Magid Aboehassaboe; irrigatie - Ibrahim el Moefti *; openbare werken - Rashid el Tahir *; financiën en economie - Hoessein el Hindi; verbindingen en toerisme - Ahmed el Sayed Hamad.
* nieuw.

Acht ministers werden vervangen. Premier *Mahgoeb* nam zelf de portefeuille van defensie over; die van buitenlandse zaken droeg hij over aan de nieuwe vice-premier *Ali Abdelrahman. Hassan Awadalla* verloor de functie van vice-premier, maar behield de portefeuille van binnenlandse zaken. *(Reuter)*

(Vor. ber. pag. 351/3)

TUNESIË

BOURGUIBA IN CANADA, DE VS EN SPANJE. VREDESPLAN MIDDEN-OOSTEN

President *Habib Bourguiba* heeft van 8-12 mei een bezoek aan Canada gebracht. Vervolgens bracht hij van 15-17 mei een officieel bezoek aan Washington, waar hij besprekingen voerde met president *Johnson* en minister *Rusk* van buitenlandse zaken. In een communiqué spraken beide staatshoofden zich uit voor rechtvaardige oplossingen van de conflicten in Vietnam en het Midden-Oosten.
Op 20 mei hield Bourguiba een toespraak tot de Algemene Vergadering van de VN te New York, waarin hij een vredesplan voor het Midden-Oosten ontvouwde. Dit omvatte: ontruiming van de Arabische gebieden door de Israëlische troepen onder auspiciën van de VN en gelijktijdige erkenning van de staat Israël door de Arabische landen. Bourguiba stelde een evacuatieplan in drie fasen voor: 1) de

Israëlische troepen zouden moeten worden vervangen door VN-troepen; 2) daarna zou de speciale vertegenwoordiger van de VN met alle partijen moeten onderhandelen over de uitvoering van alle overige punten van de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 nov. 1967 (pag. 58/3); 3) tenslotte zou de Veiligheidsraad moeten beoordelen of de resolutie voldoende was uitgevoerd; mocht de Raad die mening zijn toegedaan, dan moest zij de terugtrekking van het VN-contingent bevelen om de belanghebbende landen in staat te stellen de controle over hun gebieden te hernemen. Volgens Bourguiba hadden verscheidene staten, waaronder Frankrijk, te kennen gegeven aan een VN-actie te willen deelnemen. Andere landen, zoals Zweden, India, Joego-Slavië en Senegal konden worden benaderd, aldus de Tunesische president.



President Habib Bourguiba (l.) wordt begroet door generaal Franco.

Van 24-26 mei bracht Bourguiba een officieel bezoek aan Spanje, waar hij met generaal *Franco* besprekingen voerde. Deze sprak zich uit voor een vreedzame samenwerking van de onafhankelijke bufferstaten van het westelijke Middellandse Zeegebied. Bourguiba ging hier officieel niet op in *(AFP, UPI)*

NIEUWE MINISTER VAN DEFENSIE

Op 13 april is *Mohammed Mzali* benoemd tot minister van defensie. Hij is de opvolger van de op 29 jan. afgetreden *Ahmed Mestiri*.

Sinds 1964 was Mzali directeur van de Tunesische radio en televisie. *(UPI* 13-4, *NZZ* 18-4)

(Vor. ber. pag. 142/1)

DERDE VIERJARENPLAN

Het in mei bekendgemaakte vierjarenplan 1969/1972 vormt het sluitstuk van het voor de periode 1962/1972 opgestelde algemene ontwikkelingsplan. Een belangrijk tot nu toe bereikt resultaat is o.m. een stijging van het investeringsniveau van 18% tot 25% van het nationaal produkt, al werd hierdoor slechts een produktiestijging van 20% bereikt doordat de nadruk vooral op de infrastructurele ontwikkeling lag.

In totaal werd in de periode 1962/1968 775 mln dinar geïnvesteerd, waarvan bijna de helft uit eigen middelen.

Voor de periode 1969-1972 is voorzien in investeringen van 568 mln dinar, waarbij t.a.v. de financiering uit buitenlandse middelen het aandeel van de directe particuliere investeringen met 60% zal toenemen. Per jaar wordt gerekend met een toename der investeringen met 10% en een produktiestijging van 6,5%.

Voor de landbouw zijn de investeringen voor de jaren 1969/72 begroot op 111 mln dinar, voor de mijnbouw op 82.5 mln, de industrie op 80,5 mln, toerisme op 60 mln, de woningbouw op 54 mln, verkeer en vervoer op 48 mln, drinkwatervoorziening op 46 mln, elektriciteitsvoorziening op 36 mln, het onderwijs op 16 mln, handel en dienstverlening op 9 mln en voor het overheidsapparaat op 25 mln.

De voornaamste uit te voeren projecten liggen op het gebied van irrigatie, mechanisatie en reorganisatie van de landbouw, fosfaatwinning e.a. mijnbouwontwikkeling. In de industrie ligt de nadruk op een uitbouw van de chemische sector, m.n. kunstmestproduktie, verwerking van landbouwprodukten en rationalisatie van de werktuigbouw. In de textielsector zijn de uitbreidingen beperkt, al zal de produktietoename ca. 8% per jaar bedragen.

Op toeristisch gebied is voorzien in uitbreiding van de hotelcapaciteit met 7 à 8.000 bedden per jaar. *(Handelsnieuws* 29-5)

ZUID-WEST-AFRIKA

VN-MISSIE NIET TOEGELATEN. RESOLUTIE ALGEMENE VERGADERING. WETGEVING ZUID-AFRIKA

Nadat leden van de VN-Raad voor Zuid-West-Afrika het voornemen bekend hadden gemaakt begin april naar Zuid-West-Afrika te gaan om er het gezag van de VN te vestigen, heeft premier *Vorster* van Zuid-Afrika op 28 maart verklaard, dat Zuid-Afrika niet zou toestaan dat leden van de VN-Raad het betwiste gebied binnengaan. „Ik wil de VN ondubbelzinnig zeggen, dat wij een dergelijke raad geen landingsrechten zullen verlenen. Hoewel de VN dit wellicht nog steeds niet weten, kan ik hun verzekeren dat in Zuid-West-Afrika reeds jarenlang een regering bestaat."

De missie van de VN-Raad voor Zuid-West-Afrika die op 5 april naar Zambia vertrok, poogde aldaar een vliegtuig te huren voor de reis naar Windhoek (Zuid-West-Afrika). Daar Zuid-Afrika echter gedreigd had de leden te interneren en het vliegtuig bij landing in beslag te nemen, deinsden alle plaatselijke luchtvaartmaatschappijen er voor terug een toestel te verhuren. Alleen Zambia Airlines bood onder een reeks voorwaarden een oude DC-3 aan. De maatschappij verlangde o.m. een borgstelling van $ 45.000 voor het geval het toestel zou worden geconfisceerd of neergeschoten; het toestel zou tijdelijk het karakter van een VN-vliegtuig moeten aannemen en daartoe van de VN-tekens worden voorzien, terwijl de vliegers een VN-uniform zouden moeten dragen. Er vonden besprekingen plaats van secretaris-generaal *Oe Thant* met leden van de Veiligheidsraad die er weinig voor bleken te voelen de actie te financieren. Hierna concludeerde Thant dat de zaak grondige bestudering vereiste, die veel tijd zou vergen. De missie vertrok op 13 april vanuit Loesaka naar Dar es Salaam (Tanzania), waar zij een aantal Zuidwest-Afrikanen verhoorde over de toestand in het gebied. Op 18 april maakte de VN-Raad bekend dat zij besloten had naar New York terug te keren.

Algemene Vergadering

Op 24 april hervatte de Algemene Vergadering haar 22ste zitting en op 26 april begon zij met het debat over de kwestie Zuid-West-Afrika. De voorzitter van de VN-Raad voor Zuid-West-Afrika, *Mostafa Rateb Abdel Wahab* (VAR), deelde de Assemblee mee dat de pogingen van de Raad Zuid-West-Afrika binnen te komen hadden gefaald, omdat Zuid-Afrika de bevoegdheid van de VN bleef afwijzen.

Op 12 juni aanvaardde de Algemene Vergadering met 96 tegen 2

stemmen bij 18 onthoudingen een door Tanzania en de Filippijnen op 4 juni ingediende ontwerp-resolutie. De tegenstemmers waren Zuid-Afrika en Portugal. De landen die zich van stemming onthielden waren: Australië, Oostenrijk, België, Canada, Cuba, Denemarken, Finland, Frankrijk, Hongarije, IJsland, Luxemburg, Malawi, Nederland, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Zweden, Engeland en de Verenigde Staten. Zes delegaties waren afwezig, waaronder die van Botswana en Lesotho.

De resolutie deed de aanbeveling dat de Veiligheidsraad met spoed effectieve maatregelen moet nemen „om de onmiddellijke beëindiging van de Zuidafrikaanse bezetting van het gebied van Zuid-West-Afrika te verzekeren teneinde het gebied in staat te stellen de onafhankelijkheid te bereiken". Volgens de bepalingen van de resolutie moet de Algemene Vergadering:

— haar eis herhalen dat de Zuidafrikaanse regering „onmiddellijk en onvoorwaardelijk" al haar strijdkrachten, politietroepen en bestuursfunctionarissen terugtrekt;
— het onvervreemdbare recht van de bevolking van Zuid-West-Afrika op vrijheid en onafhankelijkheid opnieuw bevestigen alsmede „de wettigheid van haar strijd tegen buitenlandse bezetting";
— de Zuidafrikaanse regering veroordelen voor haar voortdurende weigering zich te schikken naar de resoluties van de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad en voor haar obstructie van de pogingen van de Raad voor Zuid-West-Afrika het gebied te bezoeken;
— de acties van de Zuidafrikaanse regering veroordelen die ten doel hebben haar illegale controle over Zuid-West-Afrika te consolideren en de eenheid van het volk en de territoriale onschendbaarheid van Zuid-West-Afrika te vernietigen;
— de acties van die staten veroordelen „die door hun voortdurende diplomatieke, politieke, militaire en economische samenwerking met de regering van Zuid-Afrika die regering hebben aangemoedigd het gezag van de VN te trotseren en het bereiken van onafhankelijkheid door het gebied van Zuid-West-Afrika te beletten;
— de Raad voor Zuid-West-Afrika uitnodigen in samenwerking met de secretaris-generaal, het VN-ontwikkelingsprogramma en de gespecialiseerde organen een speciaal hulpprogramma voor het volk van Zuid-West-Afrika te ontwerpen en dat aan de Algemene Vergadering voor te leggen bij haar 23ste zitting in dit najaar;
— op alle staten een beroep doen „om de noodzakelijke materiële en morele steun aan het volk van Zuid-West-Afrika te verlenen in hun legitieme strijd voor onafhankelijkheid" en de Raad voor Zuid-West-Afrika bijstaan in de vervulling van zijn mandaat;
— alle staten oproepen te verzekeren dat hun burgers of maatschappijen geregistreerd op hun grondgebied afzien van afspraken t.a.v. het gebied met de regering van Zuid-Afrika en „doeltreffende economische en andere maatregelen" nemen teneinde de onmiddellijke terugtrekking van het Zuidafrikaanse bestuur uit het gebied te verzekeren;
— besluiten dat in overeenstemming met de wensen van de vertegenwoordigers van het volk van Zuid-West-Afrika hun land „Namibia" genoemd moet worden.

Stichting Bantoestans

Op 5 april diende de Zuidafrikaanse regering in het parlement een wetsontwerp in dat voorziet in de vorming van wetgevende raden en bestuurslichamen voor zes of meer inheemse bevolkingsgroepen van Zuid-West-Afrika, „opdat zij in ieder opzicht kunnen bestaan als eigen naties, ieder met een eigen gebied en politiek systeem".

Dit betekent dat de inheemse volken van Zuid-West-Afrika onder toezicht van de blanken worden gebracht in zelfbesturende negerstaten, zoals de Bantoestans in Zuid-Afrika zelf. Het ontwerp voorziet niet in automatische onafhankelijkheid voor de inheemse bevolkingsgroepen, maar in een toenemend zelfbestuur gepaard aan een geleidelijke terugtrekking van de Zuidafrikaanse regering.

Het wetsontwerp werd op 3 juni in derde en laatste lezing goedgekeurd.

Dezelfde dag maakte de Zuidafrikaanse regering plannen bekend voor de overname van sommige bestuurstaken van de autoriteiten van Zuid-West-Afrika, zoals het onderwijs aan Afrikanen. De veranderingen in het bestuur betreffen vooral de groepen van gemengd ras. De kleurlingen in Zuid-West-Afrika zullen volgens het regeringsvoorstel voortaan administratief onder het desbetreffende Zuidafrikaanse departement vallen, terwijl zij ook een vertegenwoordiging krijgen in het aparte kleurlingenparlement dat in Zuid-Afrika wordt ingesteld. *(Reuter, AFP, VN-informatiecentrum)* (Vor. ber. pag. 415/2-1967)

VONNISSEN IN PROCES VAN DE 37. RESOLUTIES VEILIGHEIDSRAAD

Op 25 jan. heeft de Veiligheidsraad met algemene stemmen een resolutie aangenomen m.b.t. het proces van de 37 Afrikanen te Pretoria (pag. 46/2). Verwijzend naar de resolutie van de Algemene Vergadering van 16 dec. 1967 (pag. 36/1) werd besloten:

„De Veiligheidsraad (...) 1. veroordeelt de weigering van de regering van Zuid-Afrika de bepalingen van het besluit (...) van de Algemene Vergadering op te volgen; 2. roept de regering van Zuid-Afrika op dit onrechtmatige proces onmiddellijk stop te zetten en de betrokken Zuidwest-Afrikanen vrij te laten en naar hun geboortegrond terug te brengen; 3. nodigt alle staten uit hun invloed uit te oefenen de bepalingen van dit besluit op te volgen; 4. verzoekt de secretaris-generaal de uitvoering van dit besluit nauwgezet te volgen en de Veiligheidsraad daarover op een zo vroeg mogelijk tijdstip te rapporteren; 5. besluit zich verder met deze zaak actief bezig te blijven houden."

Op 9 febr. veroordeelde het Zuidafrikaanse hooggerechtshof te Pretoria 19 van de oorspronkelijk 37 verdachten tot levenslange gevangenisstraf, omdat zij gepoogd zouden hebben met geweld een einde te maken aan het Zuidafrikaanse bestuur over Zuid-West-Afrika; 9 verdachten kregen 20 jaar gevangenisstraf, 2 verdachten 5 jaar; 3 andere verdachten werden schuldig bevonden aan delicten vallend onder de wet op de onderdrukking van het communisme en werden veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van 5 jaar; 2 verdachten werden vrijgesproken; 1 werd ziek en zal later worden berecht en 1 overleed tijdens het proces.

Op 16 febr. begon de Veiligheidsraad met de behandeling van de klacht van 60 Afrikaanse en Aziatische landen tegen Zuid-Afrika n.a.v. bovengenoemde vonnissen. Na langdurig beraad achter de schermen kwam een compromisresolutie tot stand, welke op 14 maart door de Raad eenstemmig aanvaard werd:

„De Veiligheidsraad (...) 1. berispt de regering van Zuid-Afrika wegens haar flagrante minachting van het besluit 245 (van 25 jan.) van de Veiligheidsraad alsmede van de bevoegdheid van de Verenigde Naties, waartoe Zuid-Afrika als lid behoort; 2. verlangt dat de regering van Zuid-Afrika onmiddellijk de betrokken Zuidwest-Afrikanen vrijlaat en naar hun geboortegrond terugbrengt; 3. nodigt de leden van de VN uit met de Veiligheidsraad bij de uitvoering van haar verplichtingen overeenkomstig het Handvest samen te werken, om de instemming van de regering van Zuid-Afrika met de bepalingen van dit besluit te verkrijgen; 4. dringt er bij de lid-staten die in staat zijn tot de uitvoering van dit besluit bij te dragen, de Veiligheidsraad te steunen, om de instemming van de regering van Zuid-Afrika met de bepalingen van dit besluit te verkrijgen; 5. besluit dat de Veiligheidsraad, mocht de regering van Zuid-Afrika verzuimen de bepalingen van dit besluit na te leven, direct samenkomt om in overeenstemming met de betreffende bepalingen van het Handvest van de Verenigde Naties over actieve stappen of maatregelen te beslissen; 6. verzoekt de secretaris-generaal de uitvoering van dit besluit nauwgezet te volgen en de Veiligheidsraad daarover uiterlijk 31 maart 1968 te rapporteren; 7. besluit zich verder met deze kwestie actief bezig te houden."

In zijn rapport van 30 maart kondigde de secr.-gen. aan een persoonlijk vertegenwoordiger naar Zuid-Afrika te zullen zenden om de onmiddellijke vrijlating van de gevangen Zuidwestafrikanen te eisen.

ALGEMEEN

CECIL DAY-LEWIS BENOEMD TOT POET-LAUREATE

Op 1 jan. werd de Engelse dichter Cecil Day-Lewis benoemd tot hofdichter (poet-laureate), een erefunctie. Hij volgt John Masefield op, die in mei 1967 overleed (pag. 511/1-1967).

Day-Lewis werd geboren in Ierland op 27 april 1904. Toen hij 2 jaar was verhuisden zijn ouders naar Engeland. Hij volgde de Universiteit van Oxford. Met o.m. W. H. Auden Christopher Isherwood en Stephen Spender hoorde hij in de dertiger jaren tot de Oxfordgroep en was hij enige tijd lid van de Communistische partij. Hij schreef linksgerichte, sociaal geëngageerde verzen in een sierlijke, decoratieve stijl. Onder het pseudoniem Nicholas Blake publiceerde hij een aantal detectiveromans. Voorts vertaalde hij de Aeneis, de Eclogae en de Georgica van Vergilius. Van zijn dichtbundels noemen wij: „Beechen Vigil and other poems" (1925), „Child of Misfortune" (1939) en „The room and other poems" (1965).

NECROLOGIEËN

FEHLING, JÜRGEN; regisseur, overleden 14 juni te Hamburg.

Geboren in 1885 in Lübeck in een familie van regenten en patriciërs. Hij studeerde eerst theologie en rechten, maar stapte daarna over naar het toneel. Na een korte periode bij het Märkischen Wandertheater in Berlijn kwam hij bij het volkstoneel, de Wiener Volksbühne. Hier kreeg hij de theaterervaring, die zijn latere barokke stijl mede bepaalde.

Na de Eerste Wereldoorlog ging hij terug naar Berlijn, waar hij zich in 1920 wijdde aan de regie. Bij het Berliner Theater en het Berliner Schauspielhaus, later Berliner Staatstheater, vierde hij zijn grote successen. Hij regisseerde stukken van Ernst Toller, een linksgerichte schrijver en zette stukken van Bertold Brecht op het toneel, o.m. „Trommeln in der Nacht". Op het feit, dat hij bleef werken na de nationaalsocialistische machtsovername en de gelijkschakeling van cultuurinstellingen, is vaak kritiek geoefend. Echter wekte hij diverse malen het ongenoegen van de nazi's door stukken, die naar hun mening te veel nadruk legden op de vrijheidsdrang.

Na de Tweede Wereldoorlog werkte hij o.m. in München, waar hij o.m. Ibsen, Lorca en Von Hebbel regisseerde. Met Max Reinhardt werd Fehling beschouwd als een van de grootste Duitse regisseurs. (N Z Z, N R C)

QUASIMODO, SALVATORE; dichter overleden op 14 juni te Napels.

Hij werd geboren op 20 aug. 1901 in Modica op Sicilië. Hij studeerde natuur- en werktuigbouwkunde, maar legde zich later toe op de studie van klassieke letteren. Hij kreeg grote roem door zijn vertalingen van Griekse en Latijnse klassieken. Hij schreef verder vele gedichten, die een goed onthaal vonden. Voor zijn gedichten kreeg hij in 1959 de Nobelprijs (pag. 15267/2-1959, aldaar ook voor een uitgebreide biografie). Van zijn bundels noemen wij: „Acque e terre" (1930), „E si fa subito sera" (1944), „Giorno dopo giorno" (1947), „La vita non e sogno" (1949), „Il falso e vero verde" (1953) en „La terra impareggiabile" (1958).

READ, HERBERT; dichter en criticus overleden op 12 juni 1968 te Yorkshire.

Geboren op 4 dec. 1893 in Muscoates Grange, Kirbymoorside, Yorkshire. Hij studeerde aan de universiteit van Leeds en nam deel aan de Eerste Wereldoorlog, waarin hij werd onderscheiden wegens moedig gedrag. Van 1922-1931 was hij tweede conservator van het Victoria and Albert Museum voor ceramiek. Daarna was hij werkzaam aan verscheidene universiteiten en wetenschappelijke instellingen. Hij schreef een aantal gedichten, waarvan één, nl. „The End of a War", werd opgenomen in het „Oxford Book of Modern Verse" van Yeats. Zijn

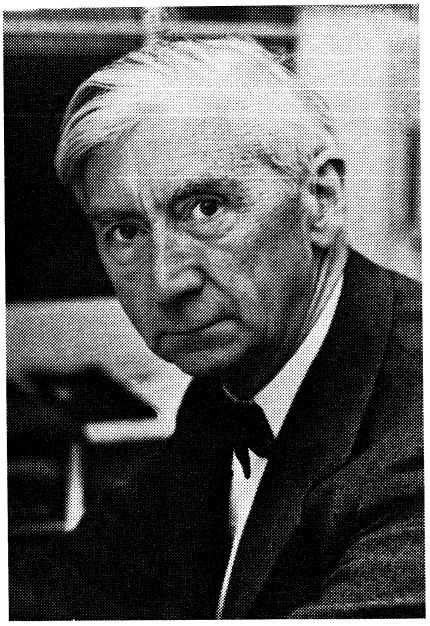

grootste bekendheid kreeg hij echter als kunstkenner en -criticus. Voor zijn verdiensten voor de Europese cultuur kreeg hij in 1966 de Erasmusprijs (pag. 590/3-1966). Hij schreef een groot aantal kunstcritische en kunstfilosofische werken en essays, die ook buiten Engeland grote bekendheid kregen.

Belangrijkste werken: „Art now, an Introduction to the Theory of Modern Painting" (1933); „Art and Society" (1936); „Art and Industry" (1944); „Philosophy of Modern Art" (1952); „The Art of Sculpture" (1956); „Concise History of Modern Painting" (1959); „Concise History of Modern Sculpture" (1964); „Henry Moore: a Study of Life and Work" (1965).

PRIJZEN

Ten vervolge op ons overzicht (pag. 400/1) memoreren wij de volgende prijzen:

Architectuur

REYNOLDS MEMORIAL AWARD: toegekend aan architect W. Eijkelenboom uit Rotterdam voor het ontwerp van het Nederlandse paviljoen op de wereldtentoonstelling Expo '67 in Montreal. De prijs bestaat uit een bedrag van $ 25.000, een diploma en een beeldhouwwerk uit aluminium van de New Yorkse kunstenaar Alexander Liberman.

Literatuur

AMSTERDAMSE PROZAPRIJS '67: B. en W. van Amsterdam hebben besloten het meerderheidsadvies van de jury op te volgen en de prijs toegekend aan Jan Cremer voor zijn boek „Ik, Jan Cremer II". (pag. 830/2-1967).

ARK VAN HET VRIJE WOORD-PRIJS '68: C. C. Krijgelmans voor de prozabundel „Homunculi".

CONSTANTIJN HUYGENSPRIJS '67: Jan Greshoff voor zijn hele werk.

ESSAYPRIJS '67: Paul de Wispelaere voor de bundel „Met kritisch oog".

FRIESE ROMANPRIJS: S. M. van der Galiën voor zijn boek „Swarte Keap" (zwarte handel).

GRAND PRIX DE LITTÉRATURE (Académie française) '68: Henri Bosco.

GRAND PRIX DE POÉSIE (Académie française) '68: Alain Bosquet en Jean Lebrau.

JAN CAMPERTPRIJS '67: Jozef Eyckmans voor zijn dichtbundel „Zonder dansmeester".

MARTINUS NIJHOFFPRIJS '68: Ida G. M. Gerhardt voor haar vertalingen uit het Latijn en Hebreeuws, in het bijzonder voor de vertaling van Vergilius' Georgica; Felipe M. Lorda Aleiz voor zijn vertalingen uit het Nederlands in het Spaans van o.a. Claus, Hoornik, Mulisch, Brulin en van Lanseloet, Elckerlyc en Mariken van Nieumeghen.

NATIONAAL COMITÉ VOOR HET BOEK (VS): Proza: Thornton Wilder voor zijn roman „The Eighth Day"; geschiedenis: George S. Kennan voor zijn „Memoirs 1925-1950"; poëzie: Robert Bly.

PRIJS VOOR DE LITERAIRE KRITIEK '68: C. J. E. Dinaux.

PULITZERPRIJS '68: Proza: William Styron voor „The confessions of Nat Turner"; poëzie: Anthony Hecht voor „The hard hours"; biografie en autobiografie: George S. Kennan voor zijn „Memoirs 1925-1950".

STAATSPRIJS VOOR KINDER- EN JEUGDLITERATUUR '67: An Rutgers van der Loeff-Basenau voor haar gehele werk.

VIJVERBERGPRIJS 1967: Jeroen Brouwers voor zijn roman „Joris Ockeloen het wachten".

Muziek

GRAND PRIX NATIONAL DE LA MUSIQUE '67: Henri Dutilleux voor zijn gehele werk.

PULITZERPRIJS '68: George Crumb voor „Echoes of time and the river".

Toneel

COLOMBINA '68: Marja Habraken voor haar rol in „Moeder Courage" van Bertold Brecht.

ARLECCHINO '68: Peter van der Linden voor zijn rol in „Vanavond improviseren wij" van Pirandello.

THEO D'OR '68: Andrea Domburg voor haar dubbelrol in de eenacters „Sneeuwengel" en „Epifanie".

LOUIS D'OR '68: Ton Lutz voor zijn rol in „De architect en de keizer van Assyrië".

PIERRE BAYLEPRIJS '67: toegekend aan B. Stroman voor zijn toneelkritiek.

EINDE BELGISCHE KABINETSCRISIS

De Belgische formateur *Gaston Eyskens* is op 17 juni geslaagd in de vorming van een regering die steunt op de Christelijke Volkspartij (CVP) en de Belgische Socialistische Partij (BSP). Zij volgt het kabinet van *Paul vanden Boeynants* op dat steunde op de CVP en de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang dat op 7 febr. ontslag had genomen (pag. 97/1). Na de vervroegde parlementsverkiezingen op 31 maart (pag. 230/2) was na het optreden van een informateur (pag. 276/1) een formatiepoging van BSP-voorzitter *Leo Collard* mislukt (pag. 312/3). Vervolgens slaagde premier Vanden Boeynants er als formateur in overeenstemming over een ontwerp-regeringsakkoord te bereiken van BSP en CVP (pag. 344/2 en 391/3). De premier wenste echter de nieuwe regering niet zelf voor te zitten, waarop minister van state Eyskens een formatieopdracht aanvaardde. Nadat het congres van de BSP en de partijraden van de Vlaamse en Franstalige CVP-vleugels op 12 juni het ontwerp-regeringsakkoord van hun onderhandelaars hadden goedgekeurd (pag. 392 /1), bereikte Eyskens reeds op 15 juni ten huize van BSP-voorzitter Collard te Mons een beginselakkoord over de samenstelling van het kabinet. Na enkele moeilijkheden van het laatste uur i.v.m. de portefeuille-verdeling kon de nieuwe regering twee dagen later de grondwettelijke eed afleggen.
Het kabinet-*Eyskens-Merlot* telt, naast de eerste-minister, 14 Vlaamse en 14 Franstalige leden, wat een recordcijfer is voor een Belgische regering.

De nieuwe regering

Eerste-minister - Gaston Eyskens - CVP-Ned.; Vice-premier en minister van economische zaken - Joseph-Jean Merlot - BSP-Fr.; Minister zonder portefeuille, belast met het wetenschapsbeleid en de wetenschapsprogrammatie - Theo Lefèvre - CVP-Ned.; Landsverdediging - Paul-Willem Segers - CVP-Ned.; Buitenlandse zaken - Pierre Harmel - CVP-Fr.; Landbouw - Charles Heger - CVP-Fr.; PTT - Edward Anseele - BSP-Ned.; Buitenlandse handel - Hendrik Fayat - BSP-Ned.; Ontwikkelingssamenwerking - Raymond Scheyven - CVP-Fr.; Verkeer - Alfred Bertrand - CVP-Ned.; Justitie - Alfons Vranckx - BSP-Ned.; Openbare werken - Jos De Saeger - CVP-Ned.; Sociale voorzorg - Placied De Paepe - CVP-Ned.; Nationale opvoeding (Nederl.) - Pierre Vermeylen - BSP-Ned.; Nationale opvoeding (Frans) - Abel Dubois - BSP-Fr.; Arbeid en tewerkstelling - Louis Major - BSP-Ned.; Financiën - Jean Snoy et d'Oppuers - CVP-Fr.; Cultuur (Frans) - Albert Parisis - CVP-Fr.; Cultuur (Nederland) - Frans van Mechelen - CVP-Ned.; Openbaar ambt - René Pêtre - CVP-Fr.; Gezin en huisvesting - Gustaaf Breyne - BSP-Ned.; Middenstand - Charles Hanin - CVP-Fr.; Volksgezondheid - Louis Namêche - BSP-Fr.; Binnenlandse zaken - Lucien Harmegnies - BSP-Fr.; Gemeenschapsbetrekkingen (Nederl.) - Leo Tindemans - CVP-Ned.; Gemeenschapsbetrekkingen (Frans) - Freddy Terwagne - BSP-Fr.; Begroting - André Cools - BSP-Fr.; minister-staatssecretaris voor het streekbeleid (Nederl.) - André Vlerick - CVP-Ned.; - minister-staatssecretaris voor het streekbeleid (Frans) - Fernand Delmotte - BSP-Fr.

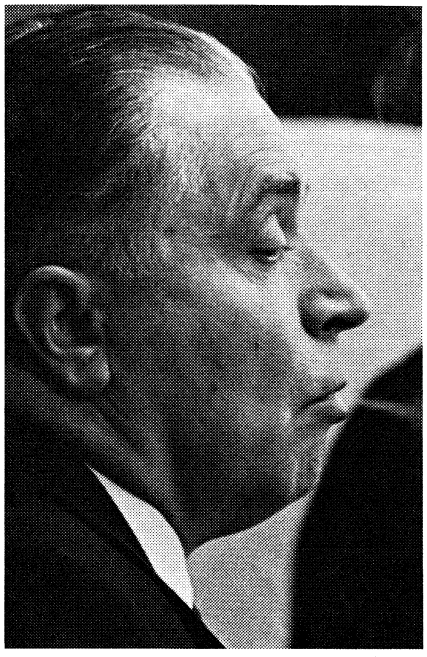

Premier Gaston Eyskens.

Negen ministers zijn lid van de senaat: Eyskens, Segers, Heger, Vermeylen, Dubois, Breyne, Hanin en Delmotte. Prof. Vlerick is geen parlementslid. De overige ministers zijn lid van de Kamer.

Alleen de CVP-ministers Harmel, Heger, Bertrand, De Saeger en De Paepe behoorden tot het vorige kabinet. Van CVP-zijde behielden hun portefeuille niet: Vanden Boeynants, Wigny, Servais, Van Elslande, De Riemaecker, d'Alcantara, Hulpiau, Urbain en Piers.

Biografieën

Gaston Eyskens, eerste minister, werd op 1 april 1905 te Lier geboren. Titularis van talrijke academische titels en hoogleraar in de economische wetenschappen aan de Leuvense universiteit, was hij van 1934 tot 1935 kabinetschef van de minister van arbeid, daarna rijkscommissaris voor de contingenteringen. Hij werd in 1939 kamerlid voor Leuven van de Katholieke Volkspartij (sedert 1945 van de CVP) en behield dit mandaat tot 1965 om dat over te gaan naar de senaat. Hij was in 1945 minister van financiën, van 1949-50 eerste-minister van een CVP-liberaal kabinet dat de volksraadpleging m.b.t. de terugkeer van Leopold III organiseerde, minister van economische zaken in 1950, en opnieuw eerste-minister van 1958-61. Onder deze laatste regering verkreeg Kongo zijn onafhankelijkheid en brak de grote staking van de Waalse vakbonden o.l.v. Renard tegen de „eenheidswet" uit. In 1965 werd Eyskens minister van financiën in het kabinet-Harmel (CVP-BSP) dat het slechts zes maanden uithield.

Vice-premier en minister van economische zaken Joseph-Jean Merlot werd geboren te Seraing op 27 april 1913. Hij is doctor in de rechten van de Luikse universiteit en socialistisch kamerlid voor Luik sedert 1954. Hij is de zoon van wijlen minister Merlot. In 1961 werd hij minister van openbare werken in het kabinet-Lefèvre, maar nam op 1 november 1962 ontslag, uit solidariteit met de Luikse parlementsleden die tegen de overheveling van de Voerstreek naar Limburg hadden gestemd. Merlot wordt beschouwd als de leider van de Waalse vleugel in de BSP.

Theo Lefèvre, minister zonder portefeuille, belast met wetenschapsbeleid en -programmatie, werd geboren te Gent op 17 jan. 1914. Hij is doctor in de rechten van de rijksuniversiteit en stond tijdens de oorlog in het verzet. In 1945 was hij mede-oprichter en secretaris van de CVP in Oost-Vlaanderen. Sedert 1946 is hij kamerlid voor Gent en sedert 1959 minister van state. Na de troonsafstand van Leopold III in 1950 werd hij voorzitter van de CVP. Hij leidde in 1955-58 de strijd tegen de schoolwetten van BSP-minister Collard, en zat van 1961-1965 het CVP-BSP kabinet voor, dat de taalwetgeving deed wijzigen.

Paul-Willem Segers, minister van landsverdediging, werd geboren te Antwerpen op 21 dec. 1900 en was lange jaren werkzaam in de christelijke arbeidersbeweging. In 1949 werd hij gecoöpteerd senator van de CVP en minister van verkeer (tot 1954). Hij was ook in het kabinet-Eyskens (1958-61) verkeersminister en in het kabinet-Lefevre (1961-65) minister van landsverdediging. Van 1965 tot 1966 was hij minister van de sociale coördinatie in het kabinet-Harmel.

Pierre Harmel, minister van buitenlandse zaken, werd geboren te Ukkel op 16 maart 1911. Hij is hoogleraar aan de Luikse rechtsfaculteit en sedert 1946 CVP-kamerlid voor Luik. Van 1950-1954 was hij onderwijsminister, in juni 1958 werd hij minister van justitie, in nov. 1958 minister van culturele zaken en in sept. 1960 minister van het openbaar ambt. In 1965-66 was hij premier van een CVP-BSP regering.

Charles Heger, minister van landbouw, werd geboren te Brussel op 26 mei 1902. Hij is doctor in de rechten (univ. Leuven), was CVP-kamerlid voor Namen van 1949-1958 en sedertdien senator. Van 1950-54 was hij minister van landbouw. In 1958 was hij minister van binnenlandse zaken. Sedert 1960 is hij opnieuw minister van landbouw resp. in de kabinetten-Eyskens, -Lefèvre, -Harmel en Vanden Boeynants.

Edward Anseele, minister van PTT, werd geboren te Gent op 21 maart 1902. Hij is burgerlijk bouwkundig ingenieur en BSP-kamerlid voor Gent sedert 1936. Van 1954-58 was hij minister van verkeer, van 1963-66 minister van PTT.

Hendrik Fayat, minister van buitenlandse handel, werd geboren te St-Jans Molenbeek op 28 juni 1908. Hij is advocaat en hoogleraar aan de Brusselse universiteit, en sedert 1946 BSP-kamerlid voor Brussel. Van 1961-65 was hij minister-adjunct voor de buitenlandse zaken, van 1965-66 minister-staatssecretaris voor Europese zaken.

Raymond Scheyven, minister voor ontwikkelingssamenwerking, werd geboren te Brussel op 26 nov. 1911. Hij is doctor in de rechten en bankdirecteur, en CVP-kamerlid voor Brussel sedert 1946. In het homogene CVP-kabinet van 1958 was hij minister van economische zaken en daarna tot 1961 minister voor Kongo.

Alfred Bertrand, minister van verkeer, werd geboren te Bilsen op 26 mei 1913. Hij was eerst mijnwerker en is sedert 1946 CVP-kamerlid voor Hasselt. Van 1961-65 was hij verkeersminister, van 1965-66 minister van volksgezondheid en sedert 1966 opnieuw verkeersminister.

Alfons Vrankx, minister van justitie, werd geboren te Kessel-Lo op 24 febr. 1907. Doctor in de rechten en hoogleraar in grondwettelijk recht aan de Gentse rijksuniversiteit, was hij van 1936-1947 socialistisch kamerlid voor Leuven. Vervolgens werd hij raadsheer bij de Raad van State. In 1965 werd hij opnieuw kamerlid en van 1965-66 was hij minister van binnenlandse zaken.

Jos de Saeger, minister van openbare werken, werd geboren te Boom op 3 aug. 1911. Hij is accountant en was in zijn jeugd propagandaleider van de Katholieke Arbeidersjeugd. In 1949 werd hij CVP-kamerlid van Mechelen. Van 1961-63 was hij voorzitter van de Vlaamse vleugel van de CVP. Sedert 1965 is hij minister van openbare werken, resp. in de bakinetten-Harmel- en -Vanden Boeynants.

Placied de Paepe, minister van sociale voorzorg, werd geboren te Appelterre op 2 nov. 1913. Hij zetelt sedert 1946 als CVP-kamerlid voor Gent. Van 1966-68 was hij minister van sociale voorzorg in het kabinet-Vanden Boeynants.

Pierre Vermeylen, minister van nationale opvoeding, werd geboren te Ukkel op 8 april 1904. Hij is hoogleraar aan de rechtsfaculteit van de Brusselse universiteit, en socialistisch senator voor de hoofdstad. Hij was in 1947 en ook van 1954-58 minister van binnenlandse zaken, en van 1961-1965 minister van justitie.

Abel Dubois, minister van nationale opvoeding, werd geboren te Erbisoeul in 1921. Hij was onderwijzer en turnleraar, van 1954-58 privé-secretaris van minister Collard, en kabinetslid van de ministers Busieau (1961-62) en Deruelles (1962-65). Hij is provinciaal BSP-senator voor Henegouwen.

Louis Major, minister van arbeid en tewerkstelling, werd geboren te Oostende op 26 dec. 1902. Zijn loopbaan speelde zich voornamelijk af in het (linkse) Algemeen Belgisch Vakverbond, waarvan hij van 1952 tot 1968 secretaris-generaal was. Hij is sedert 1946 BSP-kamerlid voor Antwerpen.

Jean Snoy et d'Oppuers, minister van financiën, werd geboren in 1907 te Ophain-Bois-Seigneur Isaac. Na een briljante carrière in de rijksadministratie werd hij in 1939 secretaris-generaal van het ministerie van economische zaken. Hij nam die functie niet waar tijdens de oorlog, maar opnieuw van 1944 tot 1959. Als top-ambtenaar bekleedde hij belangrijke ambten in allerlei Benelux- en EEG-organismen. In 1959 verliet hij de rijksdienst om een vooraanstaande positie te bekleden in een bank. In 1968 werd hij CVP-kamerlid voor Brussel.

Albert Parisis, minister voor de Franse cultuur, werd geboren te Verviers op 5 okt. 1910. Hij is advocaat en docent aan de Luikse rijksuniversiteit. Hij zetelt sedert 1946 als CVP-kamerlid voor Verviers. In 1965 werd hij voorzitter van de Waalse partijvleugel.

Frans van Mechelen, minister voor de Nederlandse cultuur, is geboren te Turnhout in 1923. Hij is hoogleraar in de sociologie aan de Leuvense universiteit, CVP-kamerlid voor Turnhout sedert 1965, en voorzitter van de Bond van Grote en Jonge gezinnen. Hij speelde een actieve rol in de actie voor de overheveling van de Franse afdeling der Leuvense universiteit naar Wallonië.

René Pêtre, minister van het openbaar ambt, werd geboren te Ghlin op 5 juni 1911. Hij bekleedde leidende functies in de christelijke arbeidersbeweging en zetelt sedert 1954 als CVP-kamerlid voor Zinnik.

Gustaaf Breyne, minister van het gezin en de huisvesting, werd geboren te Wervik op 16 febr. 1914. Hij zetelt sedert 1956 in het parlement, eerst als BSP-senator, daarna als kamerlid. Hij begon zijn loopbaan als textielarbeider en zette ze voort als vakbondsleider. Hij is gespecialiseerd in landbouwkwesties.

Charles Hanin, minister van de middenstand, werd geboren te Wellin in 1914. Hij is advocaat en biezonder actief in de Luxemburgse middenstandsorganisaties. Van 1958 tot 1965 was hij lid van de bestendige deputatie van Luxemburg. Sedert 1965 is hij CVP-senator.

Louis Namêche, minister van volksgezondheid, werd geboren in 1915 te Jemeppe-sur-Sambre en zetelt sedert 1949 als BSP-kamerlid voor Namen. Hij is een oud-vakbondsleider.

Lucien Harmegnies, minister van binnenlandse zaken, werd geboren te Flawinne op 12 febr. 1916. Hij is socialistisch journalist en sedert 1958 BSP-kamerlid voor Charleroi. Hij zat gedurende vele jaren de Jonge Socialistische Wachten voor.

Leo Tindemans, minister voor de gemeenschapsbetrekkingen, werd geboren te Zwijnaarde op 16 april 1922. Hij is licenciaat in economische wetenschappen van de Gentse universiteit, en was achtereenvolgens journalist, rijksambtenaar en nationaal secretaris van de CVP. In 1961 volgde hij Frans van Cauwelaert op als kamerlid voor Antwerpen. Hij is ook algemeen secretaris van de Europese Unie van christen-democraten.

Freddy Terwagne, minister voor de gemeenschapsbetrekkingen, is geboren te Amay in 1925. Hij is advocaat en sedert 1958 BSP-kamerlid voor Hoei-Borgworm.

André Cools, minister van de begroting, werd geboren te Flémalle-Grande op 1 aug. 1927. Hij begon als functionaris van de socialistische partij en zetelt als BSP-kamerlid sedert 1958 voor Luik.

André Vlerick, minister-staatssecretaris voor het streekbeleid (in Vlaanderen), werd geboren op 11 sept. 1919 te Kortrijk.
Hij is doctor in de rechten en economist, en „master of arts" van Cambridge. Hoogleraar in de economische weten-

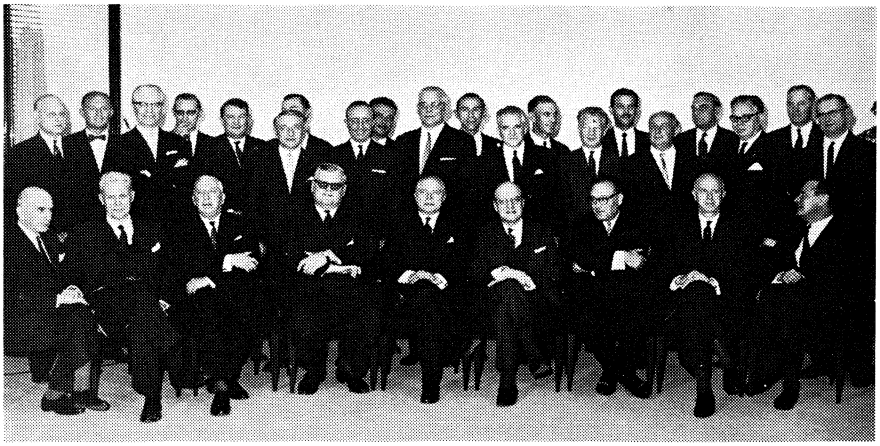

De nieuwe regering. Zittend v.l.n.r.: Ch. Heger, H. Fayat, P. W. Segers, J. J. Merlot, G. Eyskens, Th. Lefèvre, P. Vermeylen, P. Harmel, R. Scheyven; staande v.l.n.r.: R. Pêtre, Fr. van Mechelen, J. de Saeger, A. Vlerick, A. Dubois, L. Harmegnies, L. Tindemans (gedeeltelijk verborgen), L. Namêche, Fr. Terwagne, A. Bertrand, Ch. Hanin, A. Parisis, F. Delmotte, G. Breyne, A. Cools, L. Major, E. Anseele, A. Vranckx, J. Snoy et d'Oppuers, Pl. de Paepe.

schappen aan de Gentse universiteit, richtte hij diverse studieseminaries voor de productiviteitsbevordering op. Hij geeft ook geregeld gastcolleges aan buitenlandse universiteiten en is beheerder van de Kredietbank.

Fernand Delmotte, minister-staatssecretaris voor het streekbeleid (in Wallonië), werd geboren op 24 juli 1920 te Jeumont (Frankrijk). Hij is technicus aan de electriciteitscentrale van Deux-Acren en sedert 1962 BSP-senator voor Bergen-Zinnik.

Perscommentaar

De pers was op 18 juni opvallend kritisch. *La Libre Belgique* had het over de middelmatige kwaliteit van ettelijke ministers. *Le Soir* opperde de mening dat het regeringsakkoord hoofdzakelijk de Vlamingen ten goede komt, omdat het wel voorziet in culturele autonomie en in virtuele overheveling van de Franse afdeling der Leuvense universiteit, maar de verlangens van de Franstalige Brusselaars niet inwilligt. *De Gazet van Antwerpen* betreurde dat „de Franstalige CVP abnormaal veel ministers krijgt vergeleken bij de Vlaamse CVP". *De Standaard* herinnerde eraan dat de regeringscoalitie niet over de 2/3 meerderheid beschikt, die vereist is voor de grondwetsherziening. *De nieuwe Gids* sprak van een overgangskabinet. *Le Peuple* schreef dat de nieuwe premier „zich de eenheidswet moet doen vergeven" *Volksgazet* noteerde met spijt de weigering van de Franstalige Brusselse socialisten om in de regering te zetelen.
Onmiddellijk na de kabinetsvorming werd van CVP-zijde geprotesteerd tegen de weigering van de BSP-ministers van nationale opvoeding om, zoals reeds enkele jaren traditie was, een katholiek adjunct-kabinetschef te benoemen, speciaal belast met de problemen van het katholiek onderwijs. Het incident kon echter spoedig worden bijgelegd, toen de BSP ermee instemde dat opdrachthouders van het kabinet van de premier een soort van toezicht zouden uitoefenen in het departement van nationale opvoeding.

Regeringsverklaring

Op 25 juni deed Eyskens in de Kamer voorlezing van de regeringsverklaring (zie tekst pag. 431).
Na een investituurdebat zonder incidenten bekwam het kabinet, in de nacht van 27 op 28 juni om 3.10 uur het vertrouwen met 115 tegen 86 stemmen bij 5 onthoudingen.
Stemden tegen: PVV, VU, FDF-RW, communisten en vijf Brusselse socialisten: V. Larock, G. Cudell, H. Brouhon, H. Simonet en L. Radoux. Onthielden zich: de socialisten E. Glinne en J. Bary, en de CVP-leden A. Califice, A. Magnée en Fr. Persoons.
De senaat begon de bespreking van de regeringsverklaring op 28 juni en keurde in de ochtend van 29 juni, na een debat dat een kopie was van het kamerdebat, de vertrouwensmotie goed met 107 tegen 62 stemmen bij 5 onthoudingen. Tijdens de bespreking stelde PVV-voorzitter *Omer Vanaudenhove* voor, dat CVP, BSP en PVV voor de duur van 10 of 12 jaar een nationaal pakt zouden sluiten m.b.t. de gemeenschaps- en taalproblemen en de modernisering van de staat. Premier Eyskens antwoordde dat het voorstel niet tot de regering maar tot de andere partijvoorzitters diende te worden gericht.

Het CVP-BSP akkoord

De regeringsverklaring wordt gevolgd door een bijlage: de tekst van het akkoord tussen CVP en BSP dat op 12 juni werd goedgekeurd.

De inleiding van het akkoord luidt: „Onderhavig akkoord heeft enkel betrekking op die problemen, waarvoor een basisakkoord onontbeerlijk is, zodat het de regering mogelijk wordt alle andere problemen in een kalmer klimaat aan te snijden."

MODERNISERING STAAT EN COMMUNAUTAIRE BETREKKINGEN. In het eerste hoofdstuk wordt gehandeld over de modernisering van de staat en de communautaire betrekkingen, waarvan gezegd wordt dat de voorstellen van dit hoofdstuk moeten worden gezien als een geheel. Bepaald wordt dat een minister, onverminderd de bevoegdheid van iedere minister, belast wordt met de coördinatie en de activering van de werkzaamheden strekkende tot het oplossen van de institutionele en communautaire problemen.
„De Regering zal voor de herziening van de Grondwet en de communautaire problemen, in iedere Kamer de oprichting vragen van een speciale commissie. Die Commissies zullen worden samengesteld volgens de proportionele criteria van toepassing bij de vorming van normale parlementaire commissies. De Regering zal hierbij de „dynamische en leidende" rol vervullen, welke zij normaal waarneemt bij de andere gewone wetgevende procedures."
Bepaald wordt dat het beginsel van de paritaire verdeling (gelijk aantal Vlamingen en Franstaligen) zal gelden bij de samenstelling van de regering, onder de ambtenaren-generaal van de departementen, onder de posthoofden in de diplomatie, de generaals in het leger, de leden van de raden van beheer en de ambtenaren-generaal van de parastatale instellingen, waarvan de activiteit zich over twee taalgebieden uitstrekt, en onder de ambtenaren-diensthoofden van de gemeentelijke en intercommunale besturen van de Brusselse agglomeratie. Ook wordt voorzien in speciale wetgevende procedures i.z. de wijziging van de taalwetgeving en de bescherming van de taalminderheid.
Over de doeltreffendheid van de centrale machten wordt in de punten 7 t/m 10 bepaald:
„De stijging van het aantal volksvertegenwoordigers afremmen, door hun aantal in de Grondwet tot 212 te beperken.
Binnen die grens, automatische zetelaanpassing.
Modernisering van de werkmethodes van het Parlement, oprichting van een secretariaat en van gespecialiseerde studiebureaus ter beschikking van de parlementsleden.
In alle essentiële domeinen van de staatsactiviteit en na overleg met de belangrijkste betrokken milieus, programmatie op middellange termijn.
Onmiddellijke stemming van de nieuwe grondwettelijke bepalingen die de uitwerking mogelijk maken van het statuut van de Staats- en Onderstaatssecretarissen."

Betreffende de culturele autonomie bepaalt het akkoord:
11. „Voor zover de problemen uitsluitend betrekking hebben op één culturele gemeenschap, slaat de culturele autonomie op volgende domeinen:
— taalgebruik;
— kleuter-, lager, middelbaar, normaal-, technisch, kunst- en hoger onderwijs;
— aanmoediging van de vorming van navorsers;
— schone kunsten en letteren;
— musea en bibliotheken;
— cultureel jeugdbeleid;
— vrijetijdbesteding (volksontwikkeling, lichamelijke opvoeding, sport, enz.);
— radio-omroep en televisie;
— bescherming van het cultureel patrimonium (monumenten, landschappen, enz.);
— cultuurbeleid met het buitenland.
Er wordt verduidelijkt dat inzake onderwijs verder tot de nationale bevoegdheid zullen behoren, de verordenende wetten en koninklijke besluiten die betrekking hebben op het schoolpact, de onderwijsstructuren, de leerplicht, de diploma's, de toelagen, de wetten, de schoolbevolkingsnormen en de andere reglementen met budgettaire weerslag.
12. De grondwettelijke bepalingen betreffende de harmonisatie van de betrekkingen tussen de nationale gemeenschappen zullen worden opgesteld teneinde in de tekst zelf van de Grondwet de culturele autonomie te regelen en de bescherming van de ideologische en filosofische minderheden, in de schoot van iedere gemeenschap, te waarborgen.
13. De wetgevende macht houdt zich niet meer bezig met:
a) het taalgebruik in de lokale en gewestelijke diensten (met uitzondering van de diensten waarvan de activiteit zich uitstrekt over geheel het land of over gemeenten met verschillend taalregime) gevestigd in een eentalige gemeente van het Nederlandse of Franse taalgebied, alsmede in de ondernemingen en in de onderwijsinrichtingen, in dergelijke gemeenten gevestigd.
b) de culturele aangelegenheden die uitsluitend betrekking hebben op de nederlandstalige of franstalige gemeenschap. De wet mag nochtans de criteria bepalen die de bescherming van de ideologische en filosofische minderheden moeten waarborgen;
c) de begrotingen van de Ministeries van Nationale Opvoeding en van Cultuur, voor het franstalige en nederlandstalige regime; de wet stelt nochtans het totaal vast voor ieder taalregime, alsmede de

voor de Brusselse agglomeratie bestemde minimale bedragen.

14. Betreffende de punten vermeld onder 13, wordt de normatieve macht uitgeoefend door elke taalgroep van de Senaat in de vorm van decreten, afgekondigd door de Koning en gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

De decreten hebben de waarde van regionale wetten en vallen niet onder de toepassing van artikel 107 van de Grondwet.

De Regering bezit een initiatief- en amenderingsrecht.

Behoudens zeer dringende gevallen, wordt de afdeling „wetgeving" van de Raad van State geraadpleegd over de decreetontwerpen en mag zij worden geraadpleegd over de decreetsvoorstellen.

Ieder decreetsvoorstel, dat de bevoegdheden van de taalgroepen te buiten gaat, wordt ambtshalve toegestuurd aan de Senaat vergaderd in plenaire zitting.

15. De politieke verantwoordelijkheid van de Ministers van Nationale Opvoeding en van Cultuur behoort verder tot het exclusief domein van het Parlement.

16. Binnen een termijn, welke zij bepaalt, kan de Regering een tweede lezing vragen:

a) door de betrokken taalgroep: voor ieder decreetsontwerp of -voorstel betreffende de materies bedoeld onder a) en b) van punt 13;

b) door de Senaat in plenaire vergadering: voor de begroting alsmede voor ieder decreetsontwerp of -voorstel dat van die aard is dat het begrotingsoverschrijding kan veroorzaken.

17. Eén derde van de leden van de taalgroep kan voor de begroting een tweede lezing, door de Senaat in plenaire vergadering, vragen.

18. Door de Regering of bij gemotiveerde motie, ondertekend door één vierde van de leden van een taalgroep, kan een tweede lezing worden gevraagd, door de taalgroep, voor ieder decreetsontwerp of -voorstel dat van die aard zou zijn dat de grondwettelijke of wettelijke bepalingen worden overtreden die de ideologische en filosofische minderheden beschermen.

In dit geval wordt de afdeling „administratie" van de Raad van State verzocht in algemene vergadering haar advies uit te brengen en dit binnen een te bepalen termijn.

Zo de Raad van State in zijn advies oordeelt dat het ontwerp van die aard is dat de grondwettelijke of wettelijke bepalingen ter bescherming van de ideologische en filosofische minderheden worden overschreden, wordt het ontwerp slechts in tweede lezing goedgekeurd, bij een meerderheid van twee derden; in het tegenovergestelde geval, volstaat de eenvoudige meerderheid.

19. Inzake onderwijs en culturele aangelegenheden, wordt een afzonderlijke begroting opgemaakt:

a) voor het nederlandstalig regime;

b) voor het franstalig regime;

c) voor de activiteiten en instellingen van nationale, internationale, tweetalige en duitstalige aard.

De kredieten worden vastgesteld volgens objectieve criteria. Waar het onmogelijk is criteria te bepalen, bekomen de frans- en nederlandstalige gemeenschappen gelijke dotaties.

Zowel voor het onderwijs als voor cultuur worden de drie begrotingen tegelijkertijd rondgedeeld.

Het minimaal bedrag van de kredieten voor de Brusselse agglomeratie bestemd, wordt door het Parlement bepaald. Voor de eentalige activiteiten worden de kredieten opgenomen in de begrotingen voor het franstalige en nederlandstalige regime (zie punt 13, c). Voor de activiteiten en instellingen van de agglomeratie, van nationale, internationale of tweetalige aard, worden de kredieten opgenomen in de begroting vermeld onder hierboven aangehaalde letter c.

20. Op regeringsvlak:

Twee Ministers van Nationale Opvoeding.

Twee Ministers voor Culturele Zaken; kunstonderwijs, schone kunsten en letteren, musea, bibliotheken, jeugd, vrijetijdsbesteding (volksontwikkeling, lichamelijke opvoeding, sport, enz.), radio en T.V., bescherming van het cultureel patrimonium, cultuurbeleid met het buitenland.

21. Op het vlak van de administratie, zal de splitsing van het departement van Nationale Opvoeding en Cultuur worden voltrokken door het oprichten van twee autonome departementen.

De administratieve afhankelijkheid van de diensten die gemeenschappelijk moeten blijven, zal later worden geregeld.

22. Een herstructurering van de adviserende culturele organen en van de tweetalige wetenschappelijke instellingen, zal worden tot stand gebracht, teneinde, naar gelang van het geval, de communautaire pariteit in de organen en de kaders van het personeel of de culturele automomie te verwezenlijken.

23. Voor de nederlandstalige en voor de franstalige gemeenschap, kan een adviserende cultuurraad bij decreet worden opgericht.

24. De wet zal voor de gemeenschap van het Duitse taalgebied een cultuurraad oprichten.

Het akkoord voorziet verder in een administratieve decentralisatie die ertoe strekt de bevoegdheden van de provincies te verruimen, zodat ze onafhankelijker worden van de centrale overheid. De voogdij-bepalingen worden herzien.

Principieel wordt in punt 25 gezegd: „Verdere deconcentratie van de staatsdiensten en, in de mate van het mogelijke, machtsoverdracht aan de overheid die het dichtst bij de rechtsonderhorigen staat voor beslissingen met individuele draagwijdte".

Inzake het probleem-Brussel bepaalt het akkoord:

A. „Organisatie van de Agglomeratie:

34. Behoudt van de 19 gemeenten en van hun organen en oprichting van een Agglomeratieraad met een Agglomeratiecollege zoals voor de andere vier agglomeraties.

35. Oprichting van een cultureel college, dat tot taak zal hebben inzake onderwijs en cultuur van de agglomeratie en inzake de problemen, die verband houden met de nationale, Europese en internationale bestemming van Brussel en waarmede dit college zal worden belast bij de wet of door de Regering:

a) de culturele programmaties te bepalen op het niveau van de agglomeratie en de uitvoering ervan te volgen;

b) op eigen initiatief of op verzoek, de adviezen te formuleren en alle voorstellen, welk het nuttig zou achten voor de 19 gemeenten, mede te delen aan de Regering, de Senaat of aan de twee taalafdelingen ervan;

c) sommige inrichtingen te beheren, onder meer die welke het, hetzij op verzoek van de Staat, hetzij op verzoek van de gemeenten zal overnemen; in dit laatste geval, zal het voornamelijk gaan om de culturele en onderwijsinrichtingen waarvan de invloedssfeer de grenzen overschrijdt van de gemeente, waar deze gevestigd zijn;

d) de culturele initiatieven aan te moedigen en te subsidiëren;

e) iedere andere culturele opdracht te vervullen waarmede het bij de wet, bij decreet of door de Regering zal worden belast.

36. Het college zal in plenaire vergadering bevoegd zijn voor de gemeenschappelijke problemen, en per culturele sectie voor de problemen die uitsluitend op één culturele gemeenschap betrekking hebben.

37. Iedere culturele sectie is samengesteld uit een zelfde aantal leden, benoemd door de Koning op voordracht, door iedere taalgroep van de Agglomeratieraad, van een dubbele kandidatenlijst.

De kandidaten zullen voor de 2/3 lid moeten zijn van de Agglomeratieraad of van de gemeenteraad van één van de 19 gemeenten van de agglomeratie.

De kandidaten die deze hoedanigheid niet bezitten zullen sinds twee jaar moeten gedomicilieerd zijn op het grondgebied van de agglomeratie.

De samenstelling van het cultureel college zal voor het geheel van de twee secties, de evenredige vertegenwoordiging moeten weerspiegelen, zoals die bestaat in de Agglomeratieraad.

38. Alle maatregelen zullen worden genomen opdat de uitrusting van de Brusselse omgeving, en meer bepaald van de provincie Brabant, tegelijk rekening zou houden én met het bestaan én de behoeften van de hoofdstad én met het bestaan van de twee eentalige gebieden.

Te dien einde zal een sociaal-economisch plan worden opgemaakt, dat de economische en demografische expansie zal kunnen beïnvloeden en als werkinstrument dienen voor het voeren van een actief grondbeleid.

Bovendien zullen alle concrete oplossingen worden aangemoedigd die het zullen mogelijk maken een gecoördineerd en doordacht beleid in werking te stellen betreffende de regionale problemen die het kader van de 19 gemeenten overschijden, teneinde Brussel-Hoofdstad, zonder nutteloze dwang, een volmaakte economische, sociale en urbanistische ontwikkeling te waarborgen (gemeenschappelijk vervoer, parking, watervoorziening, huisvuil, enz.).

39. Na het tot stand brengen van de nieuwe structuren door dit akkoord voor de Brusselse agglomeratie bepaald, zal de Regering het Parlement vragen een oplossing te zoeken voor de taalproblemen van de Brusselse omgeving.

B. Onderwijs in de agglomeratie:

40. Het bestaan van een gepast net van scholen en bijschoolse inrichtingen is van doorslaggevend belang voor het scheppen van een sfeer, die gunstig is voor de nationale verstandhouding in de Brusselse agglomeratie en in het land.

41. De Ministers van Nationale Opvoeding zullen, ieder voor hun taalregime, een programmatie doen opmaken in overleg met de Staat, de provincie, de gemeenten en de inrichtende machten van het vrij onderwijs om het aantal en de localisatie te bepalen van de inrichtingen van kleuter-, lager, middelbaar, technisch en kunstonderwijs alsmede van de bijschoolse inrichtingen, die noodzakelijk zijn om te voldoen aan een effectieve vrije keuze van het gezinshoofd op filosofisch en taalgebied.

Het aldus vastgestelde programma zal door de Regering worden goedgekeurd en door een wet worden bekrachtigd: het zal vanaf 1 sept. 1969 zonder verpozen worden uitgevoerd.

De nodige kredieten zullen onafhankelijk

zijn van die welke zullen worden toegewezen voor de toepassing van het schoolpact.
Bij het einde van de verwezenlijking van dit programma, zal de toepassing van de schoolwetgeving in de Brusselse agglomeratie opnieuw worden onderzocht.
In afwachting van de nadere uitwerking van deze programmatie, zal de oprichting van scholen bepaald bij de wet van 1963 zonder vertraging worden voortgezet.
42. De toepassing van de speciale regelen van de wet van 1932, bevestigd door de wet van 1963, betreffende het onderricht van de tweede taal in de Brusselse agglomeratie, zal ervoor moeten instaan, bij het einde van de secundaire studies, een praktische actieve kennis van de tweede landstaal te waarborgen.
In het kader van de bestaande wetten, en met het oog op dit resultaat, zullen alle maatregelen worden getroffen om de programma's aan te passen en de onderwijsmethodes te moderniseren (aanwending van audio-visuele middelen, opheffing van de administratieve hinderpalen tot het aanwerven van bevoegd personeel, enz.).
43. Vanaf het schooljaar 1969-1970 zullen op het lager en secundair niveau, bij wijze van experiment, „speciale opleidinngsscholen" worden opgericht.
Die scholen zullen twee taalsecties hebben, ieder bestuurd door hun pedagogische leider; hun bevolking zal praktisch gelijk moeten zijn en hun programma zal, naast lessen gegeven in de moedertaal, ook sommige lessen omvatten gegeven in de andere nationale taal en sommige praktische lessen zullen gegeven worden aan de leerlingen van de twee secties samen.
Aldus, zullen de gezinshoofden vanaf 1969, alhoewel de moedertaal of gebruikelijke taal van het kind van kracht blijft, kunnen kiezen tussen een traditioneel ééntalig onderwijs en een onderwijs waarvan een gedeelte van de pedagogische activiteiten zal worden gegeven in de andere nationale taal.
Deze innovatie zal de ouders van de Brusselse agglomeratie de mogelijkheid bieden aan hun kinderen bij het einde van hun studies een volmaakte kennis van de twee nationale talen te waarborgen".
Inzake de universitaire expansie wordt herinnerd aan het verslag van de speciale commissie. Verder bepaalt het akkoord:
44. (. . . .) „De komende regering zal binnenkort een „Conferentie van de universitaire vernieuwing" bijeenroepen. Deze zal vertegenwoordigers groeperen van de academische, economische en sociale milieus, o.m. de leden van de Speciale Commissie, alsmede vertegenwoordigers van het wetenschappelijk, technisch en administratief personeel en van de studenten.

De Conferentie zal aan de Regering voorstellen doen toekomen meer bepaald betreffende de volgende punten, die essentieel lijken voor het opmaken van een nieuw universitair handvest:
1. Aanpassing van het onderwijs:
— betreffende zijn objectieven in functie van de wetenschappelijke, economische en sociale evolutie;
— betreffende de programma's en de methodes in functie van de huidige eisen van de professionele en wetenschappelijke opleiding:
— betreffende de controle op de verworven opleiding door proeven en examens in omstandigheden die, tevens selectiever en menselijker zullen zijn en die o.m. rekening zullen houden met het geheel van de prestaties van de kandidaten in de loop van het gehele jaar.
2. De werkelijke democratisering van de toegang tot de universiteiten.
3. De beroepsmogelijkheden van de gediplomeerden.
4. De effectieve deelneming van de verschillende elementen van de Universitaire Gemeenschap (academische overheden, onderwijzend, wetenschappelijk, technisch en administratief personeel en studenten) in de te bepalen domeinen, aan het wetenschappelijk of administratief beheer alsmede aan de ontwikkeling van de instellingen en van hun werkeenheden.
5. Opening van iedere Universitaire Gemeenschap op de buitenwereld, dank zij de aanwezigheid, in de organen van beheer, van vertegenwoordigers van de economische en sociale milieus en, in voorkomend geval, van de betrokken openbare besturen.
6. Versterkte autonomie van de universitaire instellingen inzake administratief en budgettair beheer, alsmede inzake organisatie en structuren van het onderwijs en van het onderzoek; correlatieve toekenning van verantwoordelijkheid aan de Universitaire Gemeenschap tegenover de openbare diensten o.m. voor de aanwending van de toelagen.
De Conferentie zal de eerste besluiten in aanmerking nemen, die door de Speciale Commissie, in haar verslag aan de Regering van 5 april 1968, geformuleerd werden betreffende het geheel of een gedeelte van deze punten.
Zij zal eveneens steunen op de werkzaamheden en de studies die door de Universitaire Gemeenschap in de diverse instellingen worden of zouden worden verricht.
De Regering zal er eveneens voor waken dat de beslissingen van de Conferentie het haarzelf en de Universitaire Gemeenschap zouden mogelijk maken, ieder voor wat haar betreft de maatregelen te nemen die van die aard zijn dat de vernieuwing van de universiteiten wordt bevestigd.
Tenslotte, blijkt het noodzakelijk, gelijktijdig en in dezelfde geest de vernieuwing van het hoger niet-universitair onderwijs te waarborgen.
45. Daar de twee vrije universiteiten het onderwerp zijn geweest van ernstige politieke betwistingen, blijkt het noodzakelijk, wat hen aanbelangt, de essentiële elementen te bepalen, die in de oplossing van het geheel van de universitaire expansie, zullen moeten voorkomen en die meteen de vrijheid van de inrichtende machten zullen waarborgen tot het behouden van:
— het ideologisch karakter (godsdienstig of filosofisch),
— de fundamentele eenheid en
— de nationale en internationale taak van hun universiteit.
Bovendien kiest het bevoegde orgaan van elke afdeling van elk der beide universiteiten, souverein de plaats van de nieuwe vestigingen binnen de grenzen van zijn wettelijk omschreven gebied.
Nochtans zal iedere nieuwe vestiging of investering moeten gebeuren met inachtneming van het taalregime van de gemeenten.
46. Eventuele vestigingen buiten de grenzen van het wettelijk omschreven gebied, zullen kunnen worden overwogen, doch in het kader van de algemene universitaire programmatie en



Premier Eyskens (rechts) met de vader van het akkoord tussen CVP en BSP, ex-premier Vanden Boeynants.

zonder de middelen voor de normale ontwikkeling van de andere universiteiten en universitaire centra in het gedrang te brengen.
Wanneer een vestiging wordt overwogen binnen de grenzen van het wettelijk omschreven gebied van een andere universiteit of universitair centrum, is een voorafgaande raadpleging van deze universiteit of van dit universtair centrum noodzakelijk.
47. Een versterkte boekhoudkundige en financiële controle zal worden georganiseerd in alle universiteiten en universitaire centra.

Katholieke Universiteit Leuven.

48. In het kader van de programmatie opgemaakt door de franstalige afdeling en in de mate dat de financiële middelen bestaan en gewaarborgd zijn, zal de vestiging van volledige pedagogische eenheden voor de franstalige afdeling, op de nieuwe plaatsen welke zij gekozen heeft onmiddellijk een aanvang nemen ten einde er zoveel mogelijk studenten te kunnen opnemen.
49. De wet van 1965 zal worden aangepast ten einde het de franstalige afdeling mogelijk te maken haar faculteit geneeskunde te vestigen te Sint-Lambrechts-Woluwe.
50. De goede werking van alle faculteiten die geen dubbel gebruik uitmaken, zal moeten worden gewaarborgd, op welke plaats zij ook gevestigd zijn. De praktische modaliteiten zullen in gemeen overleg moeten worden bepaald.

Vrije Universiteit Brussel:

51. Werkelijke en volledige splitsing, zoals reeds besloten door de overheid van de universiteit.
52. Terbeschikking stellling van het oefenplein van Etterbeek tegen een prijs door het bevoegd administratief orgaan bepaald."
Onder het hoofd „Andere problemen" wordt o.m. nog gesteld:
59. De zes gemeenten van de Voerstreek zullen in een autonoom kanton worden gegroepeerd, dat rechtstreeks zal afhangen van de Minister van Binnenlandse Zaken.
Het administratief en schoolregime zal

de daadwerkelijke keuze van de inwoners waarborgen."

ECONOMISCH BELEID. Het tweede hoofdstuk van het akkoord, betreffende het economisch beleid, luidt aldus:

60. „Het economisch beleid dient globaal en nationaal te blijven. Het behoort tot de bevoegdheid van de centrale overheden, die hierin bijgestaan worden door de economische en sociale belangengroepen.

I. Algemeen economisch beleid

A. Economisch plan:

61. Vijfjarenplan dat zowel de overheidssector als de ondernemingen en de financiële instellingen omvat en tegelijk de gewestelijke en sectoriële facetten dekt.

62. Voor de overheid zal het Plan bindend zijn, het zal contractueel zijn voor de bedrijven die aan de uitvoering ervan medewerken en van de Staat steun ontvangen, voor het overige zal het indicatief zijn.

63. Regelmatige aanpassing van het Plan in het raam van een jaarlijks economisch budget.

64. Overleg over de sectoriële programma's met de bestaande sectoriële organisaties en de voornaamste ondernemingen uit de onderscheiden sectoren.

65. Hervorming van het Planbureau dat drie directies zal omvatten: een algemene, een sectoriële en een regionale, en dat belast zal zijn zowel met de opstelling van het Plan als met het toezicht op de uitvoering ervan.

66. Hergroepering van de functies van wetenschappelijke en economische programmatie bij de diensten van de Eerste Minister.

B. Financiële programmatie:

67. De beschikbare geldmiddelen richten op de grote lijnen van het Plan. Daarom: instelling van een vernieuwde Hoge Raad van Financiën.

68. Nieuwe spaarvormen dienen te worden bestudeerd, bij voorbeeld de samenstelling van een gemeenschappeijk fonds voor overheidsbeleggingen en het scheppen van aandelen van een nieuw type waarvan de Staat de normale waarde en een minimum-opbrengst zou waarborgen. De financiering door dit nieuwe type van aandelen zou alleen moeten worden bestemd voor de Nationale Investeringsmaatschappij wanneer deze industriële initiatieven neemt om tegemoet te komen aan het in gebreke blijven van de privé-sector.

69. De fiscale en reglementaire voorwaarden dienen geschapen om van Brussel het actieve centrum van een Europese kapitaalmarkt te maken.

C. Actief industrieel beleid:

70. Industrieel beleid bepaald bij overleg in het Nationaal Comité voor economische expansie en waarvan de gegevens op elkaar afgestemd zijn, met oriëntering van de voornaamste vormen van staatssteun naar de bestaande en de potentiële krachtpunten (toepassing van de wetten op de economische expansie, overheidsbestellingen, hulp aan het wetenschappelijk onderzoek, hulp aan de uitvoer, enz.). Te dien einde, afsluiting van kader-conventies met de betrokken bedrijven („vooruitgangsovereenkomsten").
De overeenkomsten zouden nauwkeurige verbintenissen van de bedrijven in het raam van het Plan inhouden, tegenover de toekenning van bepaalde overheidshulp.

71. In de topsectoren waar geen initiatieven zouden tot stand komen dient de Staat deze door alle gepaste middelen uit te lokken.
Oprichting bij het Planbureau, en als voortzetting van de sectoriële programmatie, van een Dienst voor nijverheidsbevordering. De door deze dienst in aanmerking genomen initiatieven zullen aan de privé-sector aangeboden worden; indien deze in gebreke zou blijven, zal de industriële investering kunnen verwezenlijkt worden zo mogelijk in samenwerking met de privé-sector, zoniet door de NIM waaraan de nodige middelen zullen worden gewaarborgd, of door de GOM waaraan dit recht uitdrukkelijk zal worden toegekend en waaraan de NIM en de GIM hun technische en financiële medewerking zullen verlenen.
Telkens als de overheid in één of ander bedrijf deelneemt aan de kapitaalvorming kan zij, indien nodig, hiervoor een normale vergoeding vragen.

72. Bevordering van de industriële initiatieven met buitenlandse technologie.
In afwachting van het resultaat van de aangekondigde maatregelen dienen de produktie onder licentie en de vestiging van buitenlandse investeringen met hoge technologische inslag voortgezet te worden:
a) stelselmatig opsporen van brevetten die in België met succes onder licentie geïndustrialiseerd en gecommercialiseerd kunnen worden,
b) actief zoeken naar investeringsmogelijkheden die het best beantwoorden aan de nood aan modernisering van onze nijverheidsstructuur,
c) toekenning van bijkomende voordelen (in het raam van de bestaande wetten) aan zeer interessante investeringen.
d) belastingbepalingen tot bevordering van de vereniging met Belgische bedrijven.

73. Op Europees niveau, initiatieven van de Belgische Regering tot bespoediging van de beslissingen van de Gemeenschap die de toekomst van onze economie bepalen, en voornamelijk: de akkoorden voor technologische samenwerking tussen de bedrijven, de Europese maatschappij, het Europese octrooirecht, de gemeenschappelijke handels-, monetaire en financiële politiek.

D. Bevordering van de tertiaire sector:

74. Uitbreiding van de wetten inzake economische expansie tot de nationale en de internationale tertiaire sector: uitsluitend commerciële investeringen, beheer- en organisatietechnieken (engineering, marketing....).

75 Aanmoediging der nieuwe vormen van samenwerking tussen zelfstandige bedrijven.

E. Infrastructuur:

76. In he raam van het vijfjarenplan voor openbare werken 1969-1973: bespoediging van de prioritaire infrastructuurwerken die het best tegemoet komen aan de objectieven van de structurele en gewestelijke omschakeling (autowegen, uitrusting van nijverheidszones).

77. Coördinatie van alle nationale en gewestelijke verantwoordelijkheden inzake openbare investeringen en verkeer om aldus een einde te maken aan de nutteloze wedijver tussen de onderscheiden verkeersmiddelen die ten nadele van de belastingbetaler uitvalt en geen rekening houdt met de economische calculus. In het raam van dit gecoördineerd beleid, aanleg van een net van pijpleidingen.

F. Huisvesting:

78. Supplementair programma van 5.000 sociale woningen ten gunste van de prioritaire ontwikkelingsgewesten.

79. Aanmoedigen van de industrialisering der bouwmethodes ten einde de eenheidsprijzen te drukken.

80. Grondbeleid dat onder meer de vestiging van reservezones in de nabijheid van stedelijke centra mogelijk maakt.

G. Actieve tewerkstellingspoltiek:

81. Permanente inventaris van het nationaal nijverheidspotentieel om het systematisch ontdekken van de bedreigde bedrijven te waarborgen en overleg over de middelen voor hun herstel.

82. Regelmatig opmaken van gewestelijke arbeidsbalansen.

83. Betere organisatie van de arbeidsmarkt.

84. Bescherming van de werknemers bij de sluiting van bedrijven:
— toekenning van vergoedingen van het type EGKS;
— toezicht op de afdankingen, door de RVA;
— financiële tussenkomst in het loon van sommige werknemers van 40 jaar en meer;
— minder strenge toekenningsvoorwaarden voor de werkloosheidsvergoeding aan jonge arbeiders.

H. Prijzenpolitiek:

85. Selectieve actie tot het doel de prijs van bepaalde produkten en diensten te stabiliseren.

86. Opstelling, in gemeenschappelijk overleg, van „programma-overeenkomsten" met wederzijdse verbintenissen van de privésector en van de Staat, ten einde de prijsbewegingen in de betrokken sector te programmeren.

I. Energie:

87. Energiebeleid gericht op verlaging van de energieprijs en op uitbreiding van de verscheidenheid der energiebronnen.

88. Gelijkschakeling van de concurrentievoorwaarden tussen de voornaamste energiebronnen.

89. Regelmatige uitvoering van het sluitingsprogramma der kolenmijnen 1968/1970, rekening gehouden met de waarborgen bepaald in het hoofdstuk sociaal beleid.

II. De economische decentralisatie

A. Regionalisering van het economisch Plan:

90. Het economische Plan zal geregionaliseerd worden om de aan de drie gewesten: Wallonië, Vlaanderen, Brussel, eigen bekommernissen tegemoet te komen.

91. a) De regionale directie van het Planbureau zal in drie secties (de Vlaamse, de Waalse en de Brabantse) onderverdeeld worden; elke sectie zal nauw samenwerken met de Gewestelijke economische raden.
b) De leden van deze secties worden benoemd op het advies van de GER. Zij oefenen hun activiteit uit hetzij in de centrale zetel, hetzij in de zetel van de GER, wanneer de omstandigheden dit vereisen.

92. Procedure voor de uitwerking en de aanvaarding van het Plan:
a) Het Planbureau legt de hoofdlijnen van het nationaal economisch plan vast in nauwe samenwerking met het Nationaal Comité voor economische expansie. De gewestelijke ontwikkelingsmaatschappijen nemen de stand van de werken in uitvoering op en maken de inventaris van de noden van hun streek op. Ze sturen die gegevens aan de GER en voegen er alle voor de uitwerking van het ontwerp van gewestelijk plan nuttige voorstellen aan toe.
b) Steunend op deze inventaris en deze voorstellen enerzijds en op de algemene richtlijnen van het Planbureau anderzijds, aanvaarden de GER, bijgestaan door de

bevoegde sectie van de regionale directie van het Planbureau, deze ontwerpen van gewestelijke plannen die nodig zijn voor de uitwerking van het nationaal economisch plan en sturen ze door aan het Planbureau.
c) Het Planbureau zorgt voor de nodige coördiatie en synthese en stelt aan de Regering het ontwerp van nationaal economisch plan voor.
d) Na raadpleging van de Nationale Raad voor economische expansie en van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, keurt de Regering het plan goed en legt het ter beslissing voor aan het Parlement.
B. De gewestelijke economische raden:

93. Aard van de GER: Economische organen met officieel statuut.

94. Bevoegdheid: Bevoegdheid tot advies, in sommige gevallen verplicht, en tot algemene aanbeveling.
Binnen het kader van zijn bevoegdheid is de GER de geldige gesprekspartner van de centrale overheid op het vlak van zijn gewest.
95. Statuut: Om officieel erkend te worden dienen de Conseil économique wallon, de Economische Raad voor Vlaanderen en de Economische Raad voor Brabant aan bepaalde minimale vereisten inzake representativiteit en inzake samenstelling te voldoen in het raam van een officieel statuut.
Bij ontstentenis van deze aanpassing zullen andere maatregelen getroffen worden door de centrale overheid om de nodige dialoog tot stand te brengen.
96. Taak: Op grond van de economische competentie van zijn leden, van zijn representativiteit voor alle kringen en van zijn bekendheid met de noden van de gewesten:
a) steunend op de algemene richtlijnen van het Planbureau en de inventarissen en voorstellen, ingezonden door de GOM, de ontwerpen van regionale plannen nodig voor de uitwerking van het nationaal economisch plan aanvaarden;
b) ze doorsturen naar het Planbureau;
c) ze met dat doel coördineren, op elkaar afstemmen en, zo nodig, de soms uiteenlopende belangen van de gewesten in overeenstemming brengen;
d) alle inlichtingen of alle verslagen over de uitvoering van het gedeelte van het plan, dat hun gewest betreft, ontvangen.
97. Samenstelling:
a) Economische Raden voor Vlaanderen en Wallonië:
— 18 leden van de wetgevende Kamers;
— 12 provinciale mandatarissen aangewezen door de provincieraden;
— 15 leden die de representatieve organisaties van de nijverheid, de grote nietindustriële bedrijven, de middenstand en de landbouw vertegenwoordigen;
— 15 leden die de representatieve werknemersorganisaties vertegenwoordigen;
— 6 leden, gecoöpteerd wegens hun bijzondere economische competentie en die geen politieke mandatarissen mogen zijn.
De provinciegouverneurs wonen de vergadering bij met raadgevende stem.
Het mandaat loopt over vier jaar.
b) Economische Raad voor Brabant:
Zonder afbreuk te doen aan het behoren van het arrondissement Nijvel tot de Conseil économique wallon en van de arrondissementen Halle-Vilvoorde en Leuven tot de Economische Raad voor Vlaanderen, zal de Economische Raad voor Brabant als geografische omschrijving de provincie Brabant hebben.
Hij zal samengesteld worden uit vertegenwoordigers van de Brusselse agglomeratie en van een afvaardiging van de economische organen die geldig het arrondissement Halle-Vilvoorde en het arrondissemen Leuven enerzijds, en het arrondissement Nijvel, anderzijds, vertegenwoordigen.
98. Wijze van aanwijzing:
Benoeming door de Koning op de voordracht van de organen der politieke formaties van de provincieraden en van de hierboven genoemde representatieve organisaties.

C. De gewestelijke ontwikkelingsmaatschappijen:

99. Hun normaal werkgebied is de provincie. Twee of meer provincies zullen zich evenwel kunnen verenigen om samen een GOM op te richten; omgekeerd zal een provincie twee of meer GOM kunnen oprichten.
Het werkgebied van de GOM zal, na gemotiveerd advies van de GER, door de Koning moeten goedgekeurd worden.
Aldus zullen de GOM aan de bestaande gewestelijke welvaartsorganismen een homogene institutionele aard geven die het hun zal mogelijk maken hun activiteit volledig te ontplooien zonder ze te dwingen tot een strenge eenvormigheid waardoor het niet zou mogelijk zijn rekening te houden met de eigenheden van elk gewest.
100. De bevoegdheid van de GOM is zeer ruim: raadgevende taak, inventaris der noden van het gewest en gegevens indienen voor het plan aan de Gewestelijke economische raden, algemeen initiatiefrecht, onder meer voor de verwezenlijking van het plan en voor de bevordering van de nijverheid.

D. Andere maatregelen inzake economische decentralisatie:

101. De NIM kan, zoals haar huidige organieke wet het mogelijk maakt, gewestelijke investeringsmaatschappijen erkennen; deze zullen voldoende middelen ter beschikking krijgen.
102. De NMKN zal worden verzocht, in de mate van de noodwendigheden, haar werking decentraliseren.

III. Verdeling van de voornaamste begrotingskredieten met gewestelijke economische inslag.

103. De verdeling van de voornaamste begrotingskredieten voor de gewestelijke economische expansie zal geschieden in het kader van het regionaal plan. Dit programma zal opgesteld worden met inachtneming van de regionale behoeften betreffende o.m.
1. De noodzakelijkheid nieuwe werkgelegenheden te scheppen.
2. De verplichting de nijverheid naar meer afgewerkte producten te oriënteren.
3. De te overwinnen structurele handicaps.

104. In afwachting van deze objectieve en volledige inventaris van de behoeften der gewesten, paritaire verdeling tussen het Vlaamse en het Waalse landsgedeelte van de begrotingskredieten die rechtstreeks betrekking hebben op de regionaal-economische expansie d.w.z. hoofdzakelijk op:
— wetten op de economische expansie;
— industriezones en hun toegangswegen;
— beroepsopleiding RVA (met inbegrip van de hulp voor de reconversie van ondernemingen);
— aanvullend programma van sociale woningbouw voor zones die bij toepassing van de wetten op de economische expansie (zie 107) als prioritair werden aangewezen.
105. Een billijk evenwicht zal tot stand worden gebracht in de begrotingen waarvan de aard zich tot een gewestelijke indeling leent, zoals die voor de infrastructuur en de sociale uitrusting.
106. De aanwending van de aldus globaal verdeelde kredieten zal worden beslist door de bevoegde Ministers na informatie van en overleg met de regionale organen, die aldus meer bepaald de prioriteiten zullen kunnen beklemtonen die hun voor hun gewest noodzakelijk voorkomen.

IV. Verhoogde regionale selectiviteit

107. Onmiddellijk: toekennen van bijkomende voordelen (in het kader van de bestaande wetgeving inzake economische expansie) aan de gewesten waar de graad van volledige werkloosheid 50 pct. hoger ligt dan het nationale gemiddelde.
108. Op halflange termijn:
Uitwerken van een nieuwe wet op de regionale ontwikkeling ter vervanging van de bestaande wetgeving.
Afbakening van de gewesten volgens objectieve criteria bepaald door het Planbureau in samenwerking met de wetenschappelijke, gewestelijke en Europese instanties.
Regelmatige herziening van de ontwikkelingsgewesten in functie van de bekomen resultaten."

SOCIAAL BELEID. In het (derde) hoofdstuk inzake het sociale beleid wordt na een uiteenzetting van de doelstellingen (waaronder als eerste: 109 „De volledige tewerkstelling door een dynamisch economisch beleid en de verruiming van de beroepsopleiding, -herscholing en -bijscholing.")een aantal concrete voorstellen geformuleerd:
— verhoging op 1 juli 1969 van het pensioen der loonarbeiders en bedienden met 3%;
— gelijkwaardige verhoging van het pensioen der zelfstandigen;
— verdere pensioenverhoging op 1 juli 1970 en 1 juli 1971;
— verhoging van de kinderbijslagen in 1969: plus 30 fr. voor de leeftijdstoeslag boven 14 jaar, 1.000 fr. voor het tweede kind van de loonarbeiders en 375 fr. voor de zelfstandigen, 1.400 fr. voor het derde kind van de loonarbeiders en zelfstandigen.
Andere verbeteringen hebben betrekking op de tewerkstelling, de ziekteverzekering, de beroepsziekten, de gehandicapten, de huisvesting, de gezinshelpsters, het statuut van de vrouw, de oorlogsslachtoffers enz.

ANDERE PROBLEMEN. Het laatste hoofdstuk bevat de gebruikelijke beginselverklaringen betreffende België's bereidheid de Europese eenwording te bevorderen en de wereldvrede te verdedigen, de ontwikkelingslanden te helpen, de militaire uitgaven rationeel te besteden enz.
Inzake het wetenschapsbeleid wordt overeengekomen de kredieten voor de navorsing jaarlijks met ten minste 11% te doen stijgen.
Het NFWO zal worden hervormd tot een programmatiedienst.
Het ontwerp-akkoord sluit met een drietal punten betreffende de begrotingsvooruitzichten. Voor 1968 zulllen de bijkredieten niet boven 5,5 mrd fr. mogen liggen. Voor 1969 zal een ernstige inspanning worden geleverd om de begroting zonder nieuwe belastingen uit te voeren.

NEDERLAND

SCHEURING TWEEDE-KAMERFRACTIE BOERENPARTIJ

De Tweede-Kamerleden voor de Boerenpartij *E. J. Harmsen, J. van de Brake, W. M. van Harselaar* en mr. *H. C. J. M. Kronenburg* hebben op 25 juni meegedeeld dat zij hun vertrouwen in fractievoorzitter *Koekoek* hebben opgezegd. In de verklaring in de Kamer, afgelegd door de heer Harmsen, werd gezegd dat recente ontwikkelingen het hun onmogelijk hadden gemaakt zich nog langer met de gang van zaken te verenigen. In dit verband werd gewezen op het totaal gebrek aan organisatie, inspraak en democratische rechten van de leden van de Boerenpartij. De heer Harmsen stelde nadrukkelijk dat het optreden van de vier kamerleden geen breuk in de Boerenpartij als gevolg van andere politieke opvattingen betekende. Wij blijven ons beschouwen als gekozen vertegenwoordigers van de Boerenpartij, waarvan wij de beginselen blijven aanhangen, zei hij.
De overige afgevaardigde van de BP, *A. Nuyens* en *N. Verlaan,* stelden zich achter fractievoorzitter Koekoek.
Tevoren had de voorzitter van de Kamer voorlezing gedaan van een brief van het hoofdbestuur van de BP, waarin werd meegedeeld dat de afgevaardigden Van de Brake en Kronenburg als leden van de partij waren geroyeerd, hen werd verzocht hun Kamerzetels ter beschikking te stellen en werd gezegd dat zij in ieder geval niet langer als leden van de fractie van de BP konden worden beschouwd.
In een vergadering van de vier opposanten werd de heer Harmsen gekozen tot voorzitter van de fractie van de BP. De heren Koekoek, Verlaan en Nuyens, die voor dit beraad waren uitgenodigd, hadden de uitnodiging niet aangenomen.
De voorzitter van de Tweede Kamer, mr. *F. J. F. M. van Thiel,* heeft op 27 juni meegedeeld dat de twee delen van de fractie van de Boerenpartij als twee zelfstandige groepen worden erkend: de Boerenpartijgroep-Koekoek en de Boerenpartijgroep-Harmsen, ieder met een eigen fractieleider (resp. de heer Koekoek en de heer Harmsen).

ALGEMENE VERGADERING PSP

De algemene vergadering van de Pacifistisch-Socialistische Partij, die op 15 juni te Hilversum werd gehouden, heeft een resolutie aangenomen, waarin het partijbestuur wordt gemachtigd een commissie te benoemen die voor 31 aug. gereed moet zijn met het formuleren van een analyse van de sociaal-economische situatie in Nederland en van de taak die zij in dit raam voor de partij ziet. De analyse zal na discussie in de afdelingen de achtergrond moeten vormen voor twee congressen die in het voorjaar van 1969 zullen worden gehouden.
Naast deze analyse-commissie zal een zg. programcommissie een rapport opstellen over het geweld in de samenleving, over automatisering, en structuurhervormingen en over parlementaire en buiten-parlementaire actie.
In de overwegingen van de resolutie van het partijbestuur wordt o.m. gezegd dat de PSP juist nu moet tonen „dat wij de impasse waarin links-Nederland zich ook bevindt, wensen te doorbreken.
Daartoe moeten wij de tot nu toe binnen de partij gevoerde discussie (. . . .) open stellen. Daarmee tonen wij de bereidheid om samen met anderen te komen tot de formulering van een programma, dat het uitgangspunt zou kunnen zijn voor een duidelijk links alternatief".

Het partijbestuur kwam met het voorstel tot vorming van de commissie ter vervanging van een vèrgaande motie van de afdeling Amsterdam over vernieuwing van de partij in sterk marxistische richting.
Een voorstel van de afdeling Winschoten om een referendum te houden onder de leden over onverkorte handhaving van het hoofdbeginsel van de partij — het onvoorwaardelijk afwijzen van geweld — haalde geen meerderheid.
In zijn openingsrede zei de partijvoorzitter, drs. H. Wiebenga, zich open en positief op te stellen ten opzichte van een te voeren gesprek over een stembusakkoord, aangezien het denkbaar is dat een stembusakkoord een einde kan maken aan het bijzonder funeste regime van, zoals hij het noemde, de huidige regering-De Jong—Witteveen—Zijlstra en een nieuwe impuls kan verschaffen aan de meningsvorming over de vraagstukken waar we vandaag voor gesteld zijn.
Er heeft een eerste gesprek tussen delegaties van de partijbesturen van de PSP en de PvdA plaatsgevonden. Dit gesprek zal worden voortgezet.
Voor samenwerking in een akkoord waarbij de PSP betrokken zou zijn, komt naar de mening van de heer Wiebenga D'66 nauwelijks in aanmerking, vanwege haar diverse, uit het gezichtspunt van de herstructureringsnoodzaak van onze maatschappij, sterk negatieve standpunten. (ANP, Het Parool, NRC 17-6)

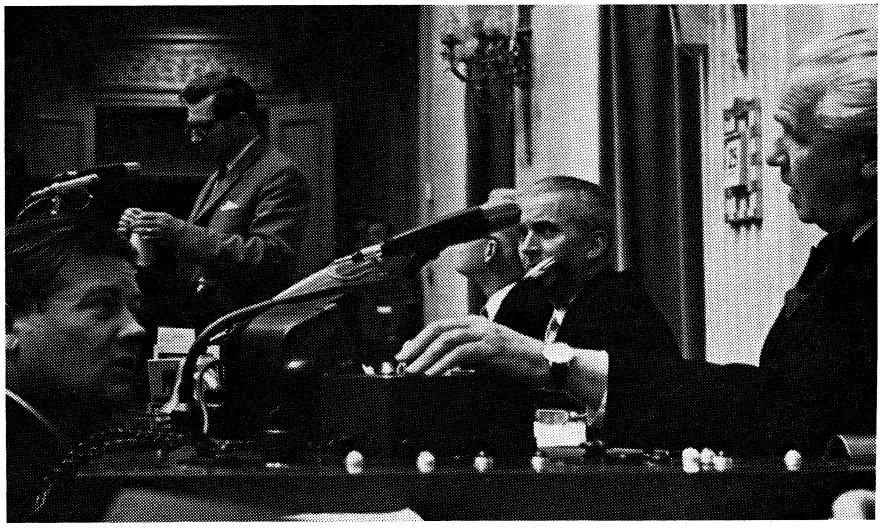

Terwijl de fractievoorzitter van de Boerenpartij, H. Koekoek, in de Tweede Kamer een verklaring aflegt over de moeilijkheden binnen zijn partij, vraagt E. J. Harmsen (links) het woord aan Kamervoorzitter Van Thiel (rechts).

MR. BIESHEUVEL TEGEN BELASTINGPLANNEN MINISTER WITTEVEEN

De voorzitter van de AR-fractie in de Tweede Kamer, mr. *B. W. Biesheuvel,* heeft op 15 juni op een deputatenvergadering van zijn partij in Rotterdam de regering dringend geadviseerd af te zien van een „te snelle en te forse belastingverlaging". Mr. Biesheuvel, zei dat hij „enkele schoten voor de boeg" wilde lossen, nu de regering de laatste hand gaat leggen aan de rijksbegroting voor 1969. Hij betoogde o.m. dat bij doorvoering van de belastingplannen van de minister van financiën, dr. *H. J. Witteveen,* (pag. 342/3) de kans groot is dat er

straks te weinig geld zal zijn voor de strijd tegen de werkloosheid, de hulp aan arme landen, het onderwijs en andere collectieve voorzieningen. Hij gaf het kabinet de dringende raad „in september niet alles overhoop te halen" en met een verdere verschuiving van directe naar indirecte belastingen te wachten tot dat ervaring zal zijn opgedaan met de omzetbelasting naar het BTW-stelsel.
Mr. Biesheuvel zei verder, dat, mocht de regering in het najaar maatregelen overwegen ter afremming van de bestedingen, zij met een evenwichtig pakket zal moeten komen, dat niet alleen de lonen, maar ook de andere inkomenscategorieën raakt.
Mr. Biesheuvel noemde als pluspunten van het eerste jaar van het kabinet-De Jong de maatregelen tegen de werkloosheid en de grotere ontwikkelingshulp. Kritiek uitte hij op de loonnota, de belastingverlagingsplannen, de nota Noorden des Lands en het Europese beleid.
In een hoofdartikel in het orgaan van de VVD, *Vrijheid en Democratie* (27-6) is ernstige kritiek op mr. Biesheuvel geuit n.a.v. diens afwijzing van de plannen tot belastingverlaging. Het artikel waarschuwt ervoor, dat een dergelijke houding van de AR-fractie bij de behandeling van de belastingvoorstellen in sept. tot een kabinetscrisis, Kamerontbinding en vervroegde verkiezingen kan leiden.
Volgens het blad zou mr. Biesheuvel zich bij zijn uitlatingen hebben laten beïnvloeden door een „minderheid van ARP-radicalen". *(Het Parool* 17/27-6)

WETSONTWERP BESCHERMING PRIVÉ-SFEER TEGEN FILMEN EN FOTOGRAFEREN

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend, dat beoogt de persoonlijke levenssfeer te beschermen door het scheppen van strafbepalingen betreffende afbeeldingen van personen via foto, film of televisie.
Voorgesteld wordt in het wetboek van strafrecht een nieuw artikel in te voegen: „Met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste 20.000 gulden wordt gestraft hij die gebruik makende van een door een list of een kunstgreep daartoe geschapen gelegenheid, van een in een woning of een niet voor het publiek toegankelijk lokaal aanwezige persoon met een technisch hulpmiddel opzettelijk een afbeelding vervaardigt waardoor diens redelijk belang kan worden geschaad".
Dezelfde strafbepaling zou gelden voor de persoon die de beschikking heeft over een afbeelding die, naar hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, door een dergelijke strafbare handeling is verkregen. Het openbaar maken van zo'n afbeelding zal volgens het ontwerp worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste *f* 100.000. *(ANP* 21-6)

BUITENLANDSE ARBEIDERS

De ongecontroleerde binnenkomst — buiten de officiële werving om — van buitenlandse arbeidskrachten uit de landen rond de Middellandse Zee zal worden afgeremd.
De aantrekking van deze werknemers zal voortaan in beginsel geschieden via de met de desbetreffende landen overeengekomen procedures. Deze maatregel is niet van toepassing op Italianen, die op grond van de EEG-verordening inzake het vrij verkeer van werknemers met Nederlanders gelijkgesteld zijn. *(ANP* 31-5)

BELGIË

SCHRAMME

De procureur des konings te Brussel heeft op 27 juni medegedeeld dat de gewezen Belgische huurlingenleider *Jean Schramme* (geboren te Brugge op 5 maart 1929) onder aanhoudingsmandaat werd geplaatst, te samen met een van zijn vroegere ondergeschikten, *Roger Rodrigue* (32).
Schramme wordt ervan beschuldigd in mei 1967 te Youmbi (Kongo-Kinsjasa) de 38-jarige Belg *Maurice Quintin* te hebben vermoord.

Volgens het parket heeft Schramme de feiten erkend en ze aldus uitgelegd: In het kamp van Youmbi zou hij de hem onbekende Quintin hebben ontmoet die hem zou hebben voorgesteld zijn verbintenissen t.o.v. het nationaal leger van Kongo te verbreken en in opstand te komen tegen Moboetoe. Schramme zou het voorstel hebben afgewezen. Quintin zou dan gedreigd hebben Schramme bij Moboetoe van verraad te beschuldigen. Om niet het risico van eventuele maatregelen vanuit Kinsjasa te lopen, zou Schramme Quintin hebben neergeschoten en Rodrigue bevel hebben gegeven het slachtoffer verder af te maken en in de rivier te werpen.
De moord geschiedde op het ogenblik dat Schramme nog regelmatig in dienst stond van Moboetoe. Hij was toen belast met de burgerlijke en militaire bevoegdheid over Maniema. Enkele weken later kwam hij in opstand tegen het regime en verwierf bekendheid door de langdurige belegering van zijn huurlingen in Boekavoe. In nov. 1967 moest hij uitwijken naar Rwanda, waar hij met zijn manschappen werd geïnterneerd. Op 25 april 1968 werden de huurlingen naar Europa overgebracht. Schramme verbleef sindsdien bij zijn ouders in Brugge. (La libre Belgique 28-6)

(Vor. ber. pag. 319/1)

YERNA

Het congres van het Mouvement Populaire Wallon heeft op 23 juni *Jacques Yerna* eenparig tot algemeen voorzitter van de beweging gekozen.
Yerna die een vooraanstaande rol speelt in de Luikse kringen van het Algemeen Belgisch Vakverbond, volgt *André Genot* op, die ontslag nam ten gevolge van zijn benoeming tot nationaal secretaris van het ABVV.

UNIVERSITEIT VAN BRUSSEL

Ingevolge de hervormingsbeweging aan de vrije universiteit van Brussel hebben op 24 juni *Felix Leblanc, Jean-Pierre Gillet* en *Robert Leclercq* ontslag genomen resp. als voorzitter van de raad van beheer, algemeen beheerder en beheerder.
Rector *Marcel Homes* liet weten „dat hij tijdelijk zijn functie niet vermag uit te oefenen".
Prorector *Maurice Leroy* wordt waarnemend rector tot 24 september. Als voorzitter van de raad van beheer zal prof. *Jean Baugniet* fungeren. In de plaats van Gillet en Leclercq komen prof. *Edgard Schreuder* en *Henri Lemaire.* (Leclercq blijft secretaris-generaal.)

MILITAIRE MISSIE NAAR SU

Een Belgische militaire missie o.l.v. luitenant-generaal *Vivario,* hoofd van de algemene legerstaf, heeft van 17-25 juni een officieel bezoek gebracht aan de Sowjet-Unie.

DEENS VORSTENBEZOEK

Koning *Frederik* en koningin *Ingrid* van Denemarken hebben van 18-20 juni een officieel staatsiebezoek aan België gebracht.

ZWITSERLAND

VROUWENKIESRECHT IN KANTON BASELLAND

Met 9.374 tegen 4.395 stemmen hebben de mannen van het kanton Baselland op 23 juni besloten tot invoering van het vrouwenkiesrecht op kantonaal niveau. *(NZZ* 24-6)

(Vor. ber. pag. 202/3)

TSJECHOSLOWAKIJE

DE BETREKKINGEN MET DE SU

De „socialistische democratisering" in Tsjechoslowakije wordt in de andere Oosteuropese landen en in de SU met aandacht gevolgd. Na het overleg in Dresden (pag. 299 /3) heeft vooral de houding van de SU tegenover de ontwikkelingen in Praag geleid tot spanningen.

Dubcek in Moskou

Aan het hoofd van een delegatie, bestaande uit premier *Oldrich Cernik,* de voorzitter van de Nationale Vergadering *Josef Smrkowsky* en de Slowaakse eerste partijsecretaris *Vasil Bilak,* bracht partijleider *Alexander Dubcek* op 4 en 5 mei een onverwachts bezoek aan Moskou. (Op 4 en 5 mei wordt in Tsjechoslowakije de opstand tegen de Duitse bezetting in 1945 herdacht.) Het bezoek, dat op verzoek van de SU tot stand was gkomen, zou volgens radio-Praag dienen tot een „korte, kameraadschappelijke vergadering". Van de kant van de SU werd aan de besprekingen o.m. deelgenomen door partijleider *Brezjnew,* president *Podgorny* en premier *Kosygin.* Aangenomen werd dat de SU van de gelegenheid gebruik zou maken haar bezorgdheid kenbaar te maken over het voortgaande democratiseringsproces en de mogelijke gevolgen hiervan op de andere Oosteuropese communistische landen. De Tsjechische delegatie zou als voornaamste punt van gesprek de economische hulp van de SU ter tafel hebben gebracht. Het slotcommuniqué dat op 5 mei werd uitgegeven bracht geen uitsluitsel. De indruk ontstond dat de Tsjechische delegatie vooralsnog geen van haar wensen op economisch gebied ingewilligd heeft gezien. Bij zijn terugkeer in Praag ontving Dubcek een brief van 87 studenten die protesteerden tegen de waas van geheimzinnigheid, die rond het bezoek aan de SU werd gehandhaafd.

In een interview met Rude Pravo op 7 mei verklaarde Dubcek o.m.: „Wij beschouwen nauwe persoonlijke contacten met de leiders van de SU als vanzelfsprekend en wij achten het wenselijk, of beter gezegd noodzakelijk, relevante problemen die ontstaan, zo spoedig mogelijk in persoonlijke bijeenkomsten met hen te bespreken, zonder onnodige vertraging."

Ingaande op de door de SU geuite vrees dat het democratiseringsproces tegen het socialisme gebruikt zou kunnen worden, zei Dubcek: „Gereleveerd moet worden dat onze partij sinds de plenaire bijeenkomsten in januari voortdurend blijk heeft gegeven van haar principiële afkeuring van anti-socialistische excessen en van het wezenlijk deel van haar politiek om deze tendenzen resoluut te bestrijden."

Op een open persconferentie op 14 mei — de eerste die sinds 13 jaar werd gehouden — ging premier Cernik nog nader in op de achtergronden van het bezoek. „Geen enkel probleem dat wantrouwen zou kunnen veroorzaken stond op het spel. De rol van de SU is sterk overdreven. (...) Ik kan u verzekeren dat onze reis naar Moskou niets sensationeels had en dat er inmenging in onze binnenlandse aangelegenheden heeft plaatsgevonden", aldus Cernik.

Van 6-8 mei bracht de minister van buitenlandse zaken, *Jiri Hajek,* een bezoek aan zijn Sowjetrussische ambtgenoot *Gromyko.* Gedurende dit bezoek overhandigde de nieuwe ambassadeur in Moskou, *Vladimir Koucky* (een vroegere Novotny-aanhanger), zijn geloofsbrieven aan president Podgorny, waarbij deze laatste o.a. Sowjetrussische steun toezegde aan de „Tsjechoslowaakse broeders, in de strijd tegen de intriges van kringen die vijandig staan tegen vooruitgang en socialisme".

Bijeenkomst partijleiders in Moskou

Op 8 mei kwamen te Moskou de partijleiders van Bulgarije, Oost-Duitsland, Hongarije, Polen en de SU, resp. *Zjiwkow, Ulbricht, Kadar, Gomoelka* en *Brezjnew* bijeen om — volgens de officiële berichtgeving — inzichten over de internationale problemen en de internationale communistische beweging uit te wisselen. Uit de afwezigheid van Tsjechoslowakije en Roemenië leidden waarnemers af, dat de besprekingen zich voornamelijk concentreerden op de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije.

Russisch-Poolse troepenbewegingen

Grote ongerustheid ontstond toen op 9 mei bekend werd dat Sowjetrussische troepen zich van de Poolse stad Krakau naar de Tsjechoslowaakse grens begaven, terwijl ook troepen uit de Oostduitse plaats Dresden zich in zuidoostelijke richting bewogen. Hoewel radio-Praag later bekend maakte dat de Tsjechische autoriteiten voor de aanvang van de troepenbewegingen op de hoogte waren gesteld van het feit dat het hier oefeningen gold in het kader van het Warschau-Pakt, deed een dramatische oproep van radio-Praag op 9 mei toch vragen rijzen:

„Het lot van de Tsjechoslowaakse revolutie staat op het spel. (...) Het hangt af van de duldzaamheid van onze vrienden, onze wapenbroeders en economische partners. Niet alles wat wij doen zal hun aangenaam zijn Laten wij echter in Godsnaam de tragische ervaring van Joego-Slavië of de gebeurtenissen in Boedapest



Het bezoek van Kosygin. Van links naar rechts: partijleider Dubcek, de Sowjet-ambassadeur in Praag Tsjervonoyenko, premier Kosygin en premier Cernik.

niet herhalen. (. . .) Wij zijn een vijftig jaar oude republiek. Wij hebben het tijdperk van rijpheid en zelfbeschikking bereikt", aldus de oproep van radio-Praag.

Bezoek Kosygin en Gretsjko

Op 17 mei kwam premier Kosygin van de SU in Praag aan, naar officieel werd meegedeeld voor medische behandeling en een korte vakantie. Premier Cernik had op 14 mei op zijn persconferenie nog verklaard niet te geloven aan een in de nabije toekoms plaatsvindend bezoek van Kosygin. Gedurende zijn verblijf, dat op 25 mei even plotseling werd afgebroken als het begonnen was, had Kosygin verscheidene besprekingen met de Tsjechische machthebbers, zowel in Praag als Karlovy Vary. Het uitblijven van een verwachte persconferentie van Kosygin deed vermoeden dat een toenadering tussen beide landen niet tot stand was gekomen. Desondanks was de algemene indruk dat men tot een compromis was gekomen, hetgeen ook zou kunnen worden afgeleid uit de toestemming die de Tsjechische regering verleende voor het houden van manoeuvres door de landen van het Warschau-Pakt in Tsjechoslowakije. De onderhandelingen hierover werden aan Tsjechische kant gevoerd door de minister van defensie, *Martin Dzur,* en aan de kant van de SU door een delegatie o.l.v. de minister van defensie maarschalk *Gretsjko.* De delegatie verbleef van 17-22 mei in Praag. Hardnekkige geruchten als zou de Sowjet-delegatie hebben aangedrongen op permantente stationering van troepen op Tsjechoslowaaks grondgebied, werden in Praag categorisch ontkend.

Op 30 mei overschreden de eerste Sowjetrussische troepen de Tsjechoslowaakse grens. Ofschoon radio-Praag onmiddellijk geruststellende berichten uitgaf over de aanwezigheid van de troepen, die de manoeuvres van later in de maand zouden voorbereiden, vertolkte het orgaan van de socialistische partij *Svobodne Slovo* waarschijnlijk gevoelens van onrust onder de bevolking door op te merken: „Wij zouden graag de zekerheid willen hebben te kunnen geloven dat de manoeuvres van het Warschau-Pakt, waaromentrent reeds lang geleden beslist was, niets uitstaande hebben met de plenaire zitting van het CC in Praag" (zie hieronder).

Op 20 juni begonnen de aangekondigde stafoefeningen van staven en verbindingseenheden uit de SU, Polen, Tsjechoslowakije en Oost-Duitsland, o.l.v. maarschalk *Jakoebowski,* opperbevelhebber van de troepen van het Warschau-Pakt. Het begin van de oefeningen werd bijgewoond door president *Svoboda.*



Tsjechoslowaakse en Sowjetrussische militairen gedurende een rustpauze in de voorbereidende oefeningen voor de manoeuvres van het Warschau-Pakt die op 20 juni zijn begonnen.

Bezoeken Smrkowsky en Strougal aan Moskou

Op 4 juni kwam een parlementaire delegatie o.l.v. de voorzitter van de Nationale Vergadering, *Josef Smrkowsky,* in Moskou aan voor besprekingen met de Sowjet-autoriteiten gedurende tien dagen. Van 10-12 juni voerde een delegatie o.l.v. vice-premier en hoofd van de Economische Raad *Lubomir Strougal* in Moskou besprekingen over de mogelijkheden van economische samenwerking tussen beide landen. Overeenstemming werd bereikt over een geleidelijke toename van de Sowjetrusssische leveranties van aardgas, na 1970; voorts over de levering van ijzerconcentraten aan de Oostslowaakse staalindustrie (te verhogen tot een jaarlijkse hoeveelheid van 2 mln ton in 1972). Een door de Tsjechen gevraagde lening van $ 500 mln in converteerbare valuta kwam nog niet tot stand.

Volgens persberichten zou de SU slechts op voorwaarde dat Tsjechoslowakije niet elders leningen zou trachten te verkrijgen, bereid zijn deze lening te verstrekken.

Aanvallen van de Sowjet-pers

Nadat van januari tot mei de kritiek op de liberalisatie-politiek hoofdzakelijk uit Oost-Duitsland en later ook uit Polen was gekomen, begon in mei, nadat in de Tsjechische pers steeds meer artikelen waren verschenen waarin de medeplichtigheid van hoge Sowjet-autoriteiten aan de massaprocessen van de jaren vijftig werd geopenbaard, ook de Sowjet-pers een kritische houding aan te nemen. Van de vele min of meer bedekte aanvallen op het nieuwe regime verkreeg het artikel van prof. *Fjodor Konstantinow* in de *Prawda* van 14 juni de meeste aandacht, omdat hierin een directe aanval werd gedaan op *Cestmir Cisar,* een van de secretarissen van het CC. Hem werd verweten in een rede te hebben gesproken over de „negatieve aspecten" van het Leninisme.

„Helaas", schrijft Konstantinow, „is het niet lang geleden, dat een poging gedaan is, zoals die van kameraad Cisar, secretaris van het CC van de Tsjechoslowaakse partij. Cisar heeft in een rede die werd uitgesproken t.g.v. de 150e geboortedag van Marx zijn toehoorders gewaarschuwd tegen de opvatting volgens welke het leninisme voor altijd de enige interpretatie van het marxisme is geworden. (. . .) Kameraad Cisar is niet origineel en zijn ideeën zijn die van Kautsky en van de Mensjewiki." Deze ideeën zijn „dezelfde als die van de rechtse democraten van de Duitse Bondsrepubliek en van de rechtse socialisten van alle kapitalistische landen." „De ideologieën van de bourgeoisie en van het reformisme in arbeiderskringen proberen reeds lang het leninisme als een hoofdzakelijk Russische doctrine voor te stellen. Helaas, is dit het standpunt dat door kameraad Cisar wordt ingenomen."

In zijn verweer tegen deze beschuldiging schreef Cisar op 22 juni in Rude Pravo dat hij niet tegen het marxisme is, maar tegen de stalinistische misvormde interpretatie van het marxisme-leninisme die jarenlang de gedachten en besluiten van het vroegere Tsjechoslo-

waakse leiderschap had bepaald. Cisar schreef dat zijn rede over Marx niet in de SU is gepubliceerd zodat de Russen geen gelegenheid hebben gehad de waarheid te verifiëren. Hij betreurde het dat aanvallen als die van Konstantinow „gewoonlijk eindigen met ongelukkige conflicten die schade toebrengen aan de zaak van alle communisten".

Het onderzoek naar de dood van *Jan Masaryk* (pag. 301/3) veroorzaakte eveneens een perspolemiek met de SU. *Rude Pravo* opperde op 16 april de veronderstelling dat *Beria,* de vroegere chef van de geheime politie van de SU, betrokken zou zijn geweest bij de dood van Masaryk. Op 7 mei verklaarde het persbureau *TASS* naar aanleiding van dit artikel o.m.: „*Tass* is gemachtigd in de meest sterke bewoordingen te verklaren dat deze verklaringen van begin tot eind leugens zijn. Zij, die deze berichten verspreiden, hebben een zeer speciaal oogmerk: te trachten wantrouwen te zaaien tussen twee met elkaar in vriendschap levende staten, de SU en Tsjechoslowakije.
Door het verspreiden van deze lasterende berichten hopen de vijanden van het socialistische Tsjechoslowakije, anti-socialistische gevoelens onder politiek labiele personen op te wekken." . . . . Op 14 mei werd de naam Marasyk weer het onderwerp van een perspolemiek.

Volgens Sowjetskaja Rossia, het orgaan van het centrale partijcomité, zou Thomas Masaryk, vader van Jan en eerste president van de Tsjechoslowaakse republiek, betrokken zijn geweest bij een complot om Lenin te doden, terwijl hij ook te maken zou hebben gehad met de tegen de Sowjets gerichte Westelijke interventie in de SU na de Oktoberrevolutie. De verontwaardiging over deze aanval in Tsjechoslowakije werd door Rude Pravo samengevat in een artikel waarin Sowjetskaja Rossia o.m. werd beschuldigd „een volkomen verkeerd beeld" te hebben gegeven van de betrekkingen van Masaryk met de SU. Het blad schreef dat het niet juist zou zijn de figuur van Thomas Masaryk te idealiseren. „Hij was een burgerlijke politicus en ideoloog met alle consequenties daarvan. Maar aan de andere kant is het meer dan verkeerd om het feit te verhullen, dat hij een politicus was van een moderne soort, die zijn gehele leven heeft gewijd aan de strijd tegen het absolutisme, het despotisme en het provincialisme en over wiens verdiensten, niet slechts door het totstandbrengen van een onafhankelijke Tsjechoslowaakse staat maar ook van zijn democratische structuur, geen twijfel bestaat."

NIEUW VRIENDSCHAPSVERDRAG MET HONGARIJE

Van 13-15 juni heeft een delegatie o.l.v. partijleider *Dubcek* en premier *Cernik* een bezoek aan Hongarije gebracht, het eerste buitenlandse bezoek van de nieuwe leiders dat niet in onmiddellijk verband stond met de ontwikkeling in Praag. Het belangrijkste resultaat was een nieuw verdrag van Vriendschap, Samenwerking en Wederzijdse Hulp, dat op 14 juni door premier Cernik en zijn Hongaarse ambtgenoot, *Jenö Fock,* werd ondertekend (en niet tevens, zoals gebruikelijk, door de partijleiders).
Het verdrag dat voor 20 jaar zal gelden, komt in plaats van het oude verdrag, dat in 1949 was gesloten en dat op 16 april 1969 zou aflopen.
(Vor. ber. pag. 155/1)

HAJEK IN OOST-DUITSLAND

Op 17 en 18 juni heeft de minister van buitenlandse zaken, *Jiri Hajek,* een bezoek aan Oost-Duitsland gebracht. De betrekkingen tussen beide landen zijn sinds de val van *Novotny* voortdurend verslechterd o.m. door de onophoudelijke aanvallen in de Oostduitse pers op de nieuwe machthebbers (zie o.m. pag. 300/2). Minister Hajek voerde besprekingen met partijleider *Ulbricht* en zijn collega *Otto Winzer.* Bij zijn terugkomst in Praag verklaarde Hajek dat overeengekomen was dat „objectieve informatie in het belang van beide landen is en dat het beste is onnodige polemieken, die nooit tot iets goeds leiden, maar juist de betrekkingen tussen volkeren en staten verslechteren, te vermijden".

BEZOEK NIKEZITSJ

Op 14 en 15 mei bevond de Joegoslavische minister van buitenlandse zaken, *Marko Nikezitsj,* zich in Praag voor besprekingen met partijleider *Dubcek* en minister *Hajek.* Nikezitsj verklaarde op een persconferentie dat de „interne en externe positie van het socialistische Tsjechoslowakije versterkt zullen worden" als gevolg van de recente ontwikkelingen. Hij voegde er aan toe dat het Tsjechoslowaakse volk, de regering en de communistische partij „in staat zijn voor zichzelf te zorgen en een effectieve oplossing te vinden voor de zich voordoende problemen."

ZITTING CENTRAAL COMITE

Van 29 mei-1 juni heeft het centraal comité van de communistische partij in Praag vergaderd. Het presidium van het centraal comité had zich op een vergadering op 21 en 22 mei uitgesproken tegen de vorming van nieuwe politieke partijen en tegen de heroprichting van de Sociaaldemocratische partij. Het Presidium toonde zich voorstander van de reorganisatie van de jeugdbeweging die zo autonoom mogelijk moet worden, een „bondsstructuur" zal moeten krijgen en in het Nationale Front vertegenwoordigd zal moeten zijn.

In zijn openingsrede voor het centrale comité vatte partijleider Dubcek het programma van de partij in de volgende acht punten samen:

1) Uitvoering van het Actie-program (pag. 302/1); 2) De versteviging van de leidende rol van de partij, hetgeen alleen mogelijk is door een duidelijke verwerping van de misvormingen uit het verleden; 3) Het scheppen van de voorwaarden voor een actieve deelname van de arbeidersklasse — de leidende kracht van de maatschappij — aan het openbare leven; 4) De continuering van de politiek van het Nationale Front, waarbij het zwaartepunt op haar socialistisch gehalte moet liggen, en de verhindering van georganiseerde „oppositionele anti-communistische krachten" in iedere vorm; 5) De versterking van de „socialistische" wettige ordening; 6) De energieke steun van de partijpolitiek en de bestrijding van anti-communistische en anti-socialistische stemmen door de in de publiciteitsmedia actieve communisten; 7) De versnelling van de federatieve herstructurering van het land en de daarvoor vereiste reorganisatie van de partijstructuur; 8) De verdediging van de belangen van de Tsjechoslowaakse natie en de nakoming van alle internationale verplichtingen, waarbij het contact met socialistische landen, vooral met de SU, in „de geest van het proletarisch internationalisme en de gelijkberechtiging" versterkt moet worden.

Het centraal comité besloot tot de verwijdering van de voormalige president en partijleider *Novotny* uit zijn midden en tot zijn voorlopige schorsing als lid van de partij. Wegens hun aandeel in de politieke processen uit de jaren vijftig werden dezelfde maatregelen getroffen tegen *Karol Bacilek,* ex-minister van staatsveiligheid, *Pavol David,* ex-secr. van het CC van de Slawaakse communistische partij, *Bruno Köhler,* verbindingsman met *Ulbricht* van achtereenvolgens de presidenten *Gottwald* en Novotny, *Stefan Reis,* ex-minister van justitie, *Villiam Siroky,* ex-premier en *Josef Urvalek,* leider van het *Slansky*-proces en later voorzitter van het Opperste Gerechtshof. Hun schorsing zal duren, tot hun rol in deze processen zal zijn opgehelderd, aldus een communiqué van de zitting. Er zijn na de verwijdering van de zeven genoemden nog ongeveer 33 conservatieven in het 110 leden tellende centrale comité. Op 1 juni

dienden de vroegere minister van defensie, *Bohumir Lomsky,* tezamen met *Rudolf Cirk* en *Vaclav Skoda,* hun ontslag in als lid van het comité.

Buitengewoon partijcongres

Het centrale comité besloot tot bijeenroeping van een buitengewoon partijcongres voor 9 sept.

In een toespraak op 3 juni te Brno, maakte partijleider Dubcek bekend dat de reden van de bijeenroeping van een vervroegd congres gelegen was in de weigering van enkele uitgestoten leden om inderdaad hun plaatsen in het CC ter beschikking te stellen.
„In onze oorspronkelijke overwegingen over de datum, wensten we zoveel mogelijk tijd te hebben voor de voorbereiding van het congres. Maar de snelle opeenvolging van gebeurtenissen maakte het noodzakelijk het congres eerder te doen plaatsvinden", aldus Dubcek.

Ex-premier *Lenart* werd benoemd tot hoofd van de commissie voor ideologie.

VERHOUDING KERK-STAAT

Op 26 maart is aan partijleider *Dubcek* een door enkele duizenden roomskatholieken ondertekende petitie overhandigd, waarin herstel werd verlangd van het onrecht dat gedurende de jaren van de stalinistische vervolgingen tegen de r.-k. kerk begaan was. De petitie bevatte een programma van negen punten, in overeenstemming „met de nieuwe sfeer van ons openbaar leven", teneinde „de basis van wederzijds vertrouwen te vestigen" in de betrekkingen tussen kerk en staat. De voorstellen bevatten o.m..

— aanvaarding door de regering van het recht van de Heilige Stoel bisschoppen te benoemen in acht van de twaalf bisdommen, die bestuurd werden door priesters van de door de regering geleide „Beweging van vredespriesters";
— het recht op terugkeer van kardinaal Beran, die sinds 1965 als balling in Rome leeft;
— amnestie voor gevangen genomen geestelijken.

De apostolisch administrateur van het bisdom Praag, mgr. *Frantisek Tomasek,* verklaarde zich in een persconferentie op 16 april tevreden over de verbetering die reeds tot stand was gekomen in de verhoudingen tussen kerk en staat De regering heeft o.m. de beperkingen opgeheven die golden voor het opnemen van leerlingen op de seminaries. Op 26 mei werd bekend dat twee bisschoppen van de regering toestemming hadden gekregen om naar hun bisdommen, resp. in Brno en Ceske Budejovice, terug te keren.

midden-oosten

ALGEMEEN

VEILIGHEIDSRAAD OVER ISRAELISCH-JORDAANSE GRENSINCIDENTEN EN JERUZALEM

Nadat de Veiligheidsraad op 30 maart bijeengekomen was ter behandeling van Jordaanse en Israëlische klachten (pag. 236/1), heeft hij de besprekingen op 1, 2 en 4 april voortgezet.

Gedurende de discussie zei de afgevaardigde van Jordanië, Mohammed el Farra, dat de Raad op 24 maart (pag. 235/1) ernstig had gewaarschuwd dat nieuwe en meer doelmatige maatregelen genomen zouden kunnen worden om agressie door Israël te voorkomen. Er had nu een nieuwe daad van agressie plaatsgevonden en hij hoopte dat de toepassing van hoofdstuk VII van het VN-Handvest (economische sancties en militaire interventie) niet langer zou worden vertraagd. De Raad moest ook onmiddellijk een halt toeroepen aan alle wapenleveranties aan Israël. Wat betreft het voorstel om VN-waarnemers aan de Jordaan te stationeren, was Jordanië van mening dat de Raad gebruik moest maken van de reeds bestaande wapenstilstandsorganisatie en verwierp het iedere poging een nieuwe organisatie in het leven te roepen.
De Israëlische afgevaardigde, Josef Tekoah, zei dat voortgegaan werd met het plegen van agressie tegen Israël. Al wat Israël vroeg was dat Jordanië zijn verplichtingen m.b.t. het staakt-het-vuren in acht zou nemen en de hulp aan de terroristische organisaties, die openlijk op zijn gebied opereerden, zou stopzetten. Jordanië coördineerde de operaties van deze organisaties en gaf directe steun aan de terroristische activiteiten waaraan sommige van zijn eigen soldaten deelnamen. Het stond nu voor de keus tussen stopzetten hiervan of ingrijpen van Israël, dat daarmee een vorm van zelfverdediging toepaste.
Op 3 april verklaarde een VN-woordvoerder dat secretaris-generaal U Thant met de vertegenwoordigers van Jordanië en Israël de mogelijkheid van versterking van de waarnemersgroepen in het gebied had besproken en op 17 jan. brieven aan de twee regeringen had geschreven met bepaalde voorstellen, waarop hij nog geen antwoord had ontvangen.

Aan het slot van het debat op 4 april las de voorzitter van de Raad, *Jacob Malik* (SU) een verklaring voor, die na onderlinge besprekingen tussen de leden was opgesteld: „Gehoord hebbende de verklaringen van de partijen m.b.t. de heropleving van de vijandelijkheden verklaren de leden van de Veiligheidsraad diep bezorgd te zijn over de verslechterende toestand in het gebied. Zij zijn van mening dat de Raad zich verder met de situatie bezig moet blijven houden en deze nauwgezet moet blijven volgen".
Hierop verdaagde de Raad zijn debatten voor onbepaalde tijd.
Op 8 april zonden Jordanië en Israël brieven aan de voorzitter van de Veiligheidsraad n.a.v. het oplaaien van de gevechten. Geen van beide landen echter verzocht om een bijeenkomst van de Raad.

Jeruzalem

Op 25 april verzocht Jordanië om een spoedbijeenkomst van de Raad



Tijdens de bijeenkomst van de Veiligheidsraad op 27 april v.l.n.r.: T. Bouattoura (Algerije), M. el Farra (Jordanië), L. Mendelewitsj (SU) en J. Malik (SU).

teneinde te verhinderen dat Israël op 2 mei, de onafhankelijkheidsdag, een voorgenomen militaire parade te Jeruzalem zou houden. Secretaris-generaal Oe Thant maakte op 26 april de inhoud van een nota bekend, welke hij op 20 april aan Israël had gezonden m.b.t. deze parade. Hierin wees hij erop dat een militaire parade de spanning zeker zou doen toenemen en een ongunstig effect zou hebben op de missie van *Gunnar Jarring*.

Tijdens het debat verklaarde de Jordaanse vertegenwoordiger El Farra, dat militaire parades in Jeruzalem schendingen waren van de wapenstilstandsovereenkomst. De parade was onderdeel van een boosaardig plan om niet-bestaande rechten in de Heilige Stad vast te leggen en de VN en de wereld te confronteren met een voldongen feit.

Op 27 april aanvaardde de Raad eenstemmig een door Pakistan, India en Senegal ingediende ontwerp-resolutie, waarin o.a. stond: „Van mening dat de organisatie van een militaire parade de spanning in het gebied zal doen toenemen en een ongunstige invloed zal hebben op de vreedzame oplossing van de problemen (....) vraagt de Veiligheidsraad aan Israël af te zien van het organiseren van deze parade en nodigt hij de secretaris-generaal uit aan de Raad een rapport uit te brengen over de toepassing van deze resolutie". Tekoah verklaarde dat Israël de resolutie niet kon aanvaarden, daar deze betrekking had op de interne jurisdictie van het land. Jordanië, voor de keus gesteld tussen oorlog of vrede, had oorlog gekozen en Jeruzalem, „de kroon van het joodse volk" was Jordanië's voornaamste doelwit geweest.

In een brief van 30 april deelde Israël mee dat het van oordeel was dat de ceremonie van 2 mei geen ongunstig effect zou hebben. Israël zou zijn streven naar een vreedzame regeling van het conflict in het Midden-Oosten voortzetten.

Jordanië deed op 1 mei een beroep op de Veiligheidsraad strafmaatregelen tegen Israël toe te passen indien dit land zijn plannen zou uitvoeren om op 2 mei in Jeruzalem, o.a. in het Arabische deel, een militaire parade te houden. De Israëlische afgevaardigde bevestigde echter het besluit van zijn regering om de op 27 april door de Raad aanvaarde resolutie te negeren.

Toen de Raad op 2 mei opnieuw bijeenkwam, ontving hij een rapport van secretaris-generaal Oe Thant waarin stond dat deze betreurde de Raad er van op de hoogte te stellen dat de parade in Jeruzalem toch doorgang gevonden had. De Raad nam vervolgens eenstemmig de volgende resolutie aan: „De Veiligheidsraad (....) betreurt diep dat Israël op 2 mei 1968 te Jeruzalem een militiare parade heeft gehouden, daarmee voorbijgaand aan het besluit dat de Raad op 27 april 1968 eenstemmig heeft genomen". De Jordaanse afgevaardigde verzocht de Raad „de gekozen burgemeester van Jeruzalem", *Rouhi el-Khatib*, aan te horen. De Raad hoorde hem op 3 mei.

In zijn verklaring zei el-Khatib, de in Amman wonende burgemeester van het Arabisch deel van Jeruzalem, dat de Israëli's „een decreet hadden uitgevaardigd dat de dood betekende voor de Arabische status van Jeruzalem" door in juni 1967 een wet goed te keuren die de annexatie van Arabisch Jeruzalem door Israël verordende. Zij hadden gebouwen bezet, land onteigend, geplunderd, huizen met buldozers verpletterd, inwoners mishandeld en gevangen gezet en economische en politieke druk uitgeoefend. Zij hadden „golven van vrees en terreur ontketend om de mensen tot heengaan te dwingen".

In de loop van de bijeenkomsten van de Raad, gehouden op 3, 6, 7 en 9 mei, vroeg Jordanië de Raad spoedmaatregelen te nemen „om de monsterlijke illegale praktijken ongedaan te maken", welke de onteigening van bezit mogelijk maken van hen „die de verschrikkingen en pressie van de bezetting ontvluchtten". Israëls doel was de Arabieren in Jeruzalem te liquideren en de stad te annexeren, ondanks de resoluties van de Raad welke de nadruk legden op de ontoelaatbaarheid van gebiedswinst door oorlog, aldus de Jordaanse vertegenwoordiger.

De Israëlische afgevaardigde verklaarde dat Jeruzalem, „de hoofdstad van het joodse volk", nu „een verjongde stad" was, die „vrij ademde in eenheid en vrede" na 19 jaar van kunstmatige verdeling; het was een waagstuk van coëxistentie tussen Arabieren en joden. Hij zei voorts dat particuliere bezitters van land, gebruikt voor stadsontwikkeling, schadeloos werden gesteld. Israëls doel bleef vrede met zijn buren, aldus de Israëlische vertegenwoordiger.

Op 21 mei aanvaardde de Veiligheidsraad een door Pakistan en Senegal ingediende ontwerp-resolutie. Van de 15 leden spraken zich 13 ervoor uit; de overige 2, Canada en de VS, onthielden zich van stemming.

Volgens deze resolutie betreurde de Raad dat Israël zich niet gehouden heeft aan de resoluties van de Algemene Vergadering van juli 1967 (pag. 442/2 en 492/3-1967) inzake Jeruzalem, waarin Israël werd opgeroepen zich te onthouden van wijzigingen in de status van Jeruzalem. De Raad verklaarde nu dat „alle wetgevende en bestuurlijke maatregelen en handelingen, met inbegrip van de onteiging van land en de daarbij behorende goederen, genomen door Israël om de legale status van Jeruzalem te wijzigen, ongeldig zijn en die status ook niet kunnen wijzigen". De Raad deed een beroep op Israël alle reeds genomen maatregelen te herroepen „die ertoe strekten de legale status van Jeruzalem te wijzigen" en „voortaan af te zien" van verdere maatregelen van die aard.

De vertegenwoordigers van de VS en Canada hadden tevoren betoogd, dat de Raad het vraagstuk-Jeruzalem niet los mocht zien van het gehele complex van problemen in het Midden-Oosten. Ook vreesden zij dat aanvaarding van het voorstel de vredespogingen van VN-bemiddelaar Gunnar Jarring zou kunnen bemoeilijken.

Jordanië dankte de Raad voor zijn „vastberaden en spoedige actie". De toestand in Jeruzalem was een duidelijke zaak van agressie en poging tot annexatie. De Israëlische autoriteiten poogden de missie van Jarring te verzwakken; die missie was nooit bedoeld als een excuus voor de Raad om niets te doen. Als Israël geen gehoor gaf aan de resolutie moest de Raad tot verdere actie overgaan.

Israël zei dat de resolutie noch practisch noch redelijk was; zij schonk geen aandacht aan Israëls grondrechten en Jeruzalems natuurlijke eenheid en zag de belangen van de inwoners over het hoofd. Jeruzalem was nu herenigd en in vrede en Israël zou volledige toegang tot alle heilige plaatsen verzekeren. Israël wachtte nog steeds op een teken dat de Arabieren vrede wilden.

Klachten Jordanië en Israël

Op 5 juni werd de Raad bijeengeroepen om de beschouwing van de situatie in het Midden-Oosten voort te zetten, na nieuwe klachten van Jordanië en Israël. Wegens de moordaanslag op de Amerikaanse senator *Robert Kennedy* werd het debat echter verschoven.

Jordanië had op 4 juni een brief aan de Raad gezonden over een Israëlische „verrassingsaanval" in het gebied van Manshiyya tot aan de stad Irbid. Dezelfde dag wees Israël in twee brieven op „een grootscheepse Jordaanse aanval, welke die morgen had plaatsgevonden.

Op 5 juni had Jordanië om een spoedbijeenkomst van de Raad verzocht „om de ernstige situatie voortvloeiende uit de Israëlische agressie tegen Jordanië te bestuderen". Israël verzocht die dag eveneens om een spoedbijeenkomst „om de ernstige en voortdurende schendingen van de wapenstilstand door Jordanië te bestuderen".

GRENSINCIDENTEN

Sinds de incidenten van eind maart is de rust aan de Jordaan niet teruggekeerd. Tal van vuurgevechten en artillerieduels werden gemeld. De voornaamste incidenten waren:

Nadat op 8 april een Israëlisch patrouillevoertuig ten noorden van Jericho op een mijn was gelopen, waarbij twee Israëlische militairen en een Arabische verkenner in Israëlische dienst om het leven waren gekomen, begon bijna twee uur na dit ongeluk een artillerieduel, even ten noorden van de plaats van het incident. Vier uur later kwamen enkele tientallen Israëlische parachutisten, aangevoerd door helicopters, in actie tegen Al Fatah-commando's ten oosten van Ein Yahav in het gebied ten zuiden van de Dode Zee. Bij de achtervolging van de commando's drongen de parachutisten ca. 30 km ver door op Jordaans gebied. Vier leden van een Al Fatah-groep werden gedood en hun kampement werd opgeblazen. Volgens een Israëlische woordvoerder werden belangrijke hoeveelheden wapens en documenten, waaronder plannen voor een operatie tegen de havenstad Eilat, buitgemaakt. Na een verblijf van ca. 3 uur op Jordaans grondgebied keerden de parachutisten op hun basis terug. Het kwam tijdens de actie niet tot vuurcontact met Jordaanse troepen, aldus de woordvoerder.
Van bevoegde zijde te Amman vernam A F P (24-4) dat Israëlische parachutisten op 23 april een kamp van de Franse maatschappij Viasphalte in Zuid-Jordanië op 30 km ten noorden van Abaka hebben aangevallen. Deze maatschappij is betrokken bij de aanleg van een weg tussen het gebied ten zuiden van de Dode Zee en de haven van Akaba. De ca. 20 para's, die met helicopters waren aangevoerd, hielden het kamp, dat ruim 35 km binnen Jordaans grondgebied ligt, meer dan een uur bezet. Zij trokken zich terug met medeneming van alle papieren van de arbeiders en werkdocumenten.

Het ernstigste incident vond plaats op 4 juni toen Israëlische artillerie en luchtmacht een grootscheepse aanval uitvoerden op de Jordaanse stad Irbid en omgeving.

Volgens de Israëlische lezing waren die dag om 10.30 uur Jordaanse arilleriebeschietingen begonnen op Israëlische dorpen ten zuiden van het Meer van Tiberias. Nadat de Israëliërs dit vuur hadden beantwoord, zetten zij om 3.20 uur vliegtuigen in tegen geschutsstellingen. Het verste doel lag ten zuiden van Irbid op ca. 25 km over de Jordaan. Volgens een Israëlische woordvoerder keerden alle toestellen behouden op hun bases terug. Jordanië beschuldigde Israël ervan met artillerie, vliegtuigen en raketten een grootscheepse aanval te hebben uitgevoerd op de stad Irbid en de omliggende dorpen. Radio-Amman sprak van 35 doden (onder wie 3 militairen) en 62 gewonden (onder wie 10 militairen). Ook zei het station dat vier Israëlische vliegtuigen waren neergeschoten.
Israël meldde 3 doden en 10 gewonden onder de burgerbevolking als gevolg van Jordaans artillerievuur.

Suezkanaal en Sinai

Voor de eerste maal sedert de zesdaagse oorlog opereert de organisatie Al Fatah vanuit de VAR, aldus meldde de correspondent van de *NRC* te Tel Aviv op 9 mei.
Twee Israëlische legervoertuigen liepen op 6 mei in het noorden van de Sinai op mijnen, waarbij drie Israëlische soldaten werden gedood.
Het incident werd in Israël als ernstig beschouwd, omdat de operatie van de commando's niet zonder voorkennis en misschien medewerking van het Egyptische opperbevel te Port Said kon hebben plaatsgehad.
In de maand juni werd diverse malen melding gemaakt van vuurgevechten langs het Suezkanaal. Op 14 juni vond een schietpartij plaats bij Port Tewfik, op 15 juni een vuurgevecht in het gebied van Firda en op 23 juni een artillerieduel nabij Ismailia over een ruim 30 km lang front.

Libanon

Ook langs de grens met Libanon vonden dit jaar voor het eerst artillerieduels plaats. Nadat premier *Abdoellah Yafi* op 2 mei verklaard had dat Libanon de Palestijnse bevrijdingsbewegingen zou steunen, richtte Israël volgens *AFP* (6-5) een waarschuwing aan de Libanese regering tegen het gebruik van haar grondgebied door de commando's.

Nadat volgens Israël de nederzetting Manara in Noord-Galilea op 7 mei vanuit Libanon beschoten was, vond op 12 mei het eerste artillerieduel plaats. Als reactie op een beweerde beschieting van de nederzetting Margaliot openden Israëliërs het vuur. Naar het Libanese leger bekend maakte, werd hierdoor in het dorp Houleh een vrouw gedood.

teksten

BELGISCHE REGERINGSVERKLARING

De regeringsverklaring, waarvan de nieuwe Belgische premier *Gaston Eyskens* op 25 juni voor de Kamer voorlezing heeft gedaan, luidt als volgt:

De Regering die vandaag voor de Kamers komt is de vrucht van lange onderhandelingen tussen de Christelijke Volkspartij en de Belgische Socialistische Partij.
Die onderhandelingen konden niet anders dan moeilijk zijn; zij betroffen inderdaad een geheel van problemen waarover de Belgen in de loop van de laatste jaren verdeeld zijn geraakt. Het was dan ook niet gemakkelijk sommige moeilijkheden uit de weg te ruimen. Maar uiteindelijk kwam een akkoord tot stand over een geheel van oplossingen voor de belangrijke problemen voor de toekomst van het land.
Deze oplossingen worden omstandig beschreven in de tekst in bijlage tot onze verklaring. Het spreekt vanzelf dat punt 8 van dit akkoord dat betrekking heeft op de werking van het Parlement uitsluitend tot de bevoegdheid van dit laatste behoort.
Talrijke problemen waaraan de Regering al haar zorg zal wijden worden hierin niet ter sprake gebracht. Inderdaad, onze Regeringsverklaring wil geen preciese en gedetailleerde inventaris zijn van al de maatregelen die de Regering voornemens is te nemen, maar wel de uiteenzetting van de hoofdlijnen van een beleid. Tijdens het debat dat zal volgen, zal de Regering trouwens de gelegenheid krijgen te antwoorden op alle vragen die haar zullen worden gesteld. Voor het overige zal de meerderheid, zowel als de oppositie, zoveel het hun belieft, onze daden kunnen beoordelen.
Wij wensen evenwel in een korte inleidende verklaring onze opvatting uiteen te zetten over de twee grote problemen die de verplichtingen van deze wetgevende zitting beheersen:

1. onze communautaire geschillen vlug en in hun geheel oplossen en de modernisering van de Staat waarborgen. Te dien einde, zal de Regering aan het Parlement een geheel van maatregelen voorstellen die gelijklopend zullen worden getroffen.
2. de uitdaging van een maatschappij die snel verandert beantwoorden.

Inderdaad, alle Westerse landen kennen op dit ogenblik de moeilijke metamorfose van een wereld in versnelde vooruitgang: verschillend groeiritme van streek tot streek en van nijverheid tot nijverheid, wankele werkgelegenheden, snelle slijtage van mensen en ideologieën, explosieve omkeringen in de levensomstandigheden.

België een nieuw uitzicht geven

Wij menen dat het behoud van België, met de eendracht van de gemeenschappen als grondvesting, de enige kans is voor ons aller vooruitgang in een sterk Europa. Wij zijn ervan overtuigd dat de overgrote meerderheid van dit land het hiermede eens is.
Maar dit België moet tegelijkertijd meer regionaal en meer Europees zijn.
Meer regionaal, want in tegenstelling tot een terugkeer naar de particularismen van het verleden of een afremmen van de vooruitgang naar grotere eenheden, stelt het economisch en cultureel regionalisme, de economische en sociale ontwikkeling ten dienste van de mens.
Op cultureel gebied stelt de Regering de werkelijke en volledige verwezenlijking van de autonomie van de twee grote gemeenschappen voor, zonder daarom de duitssprekende gemeenschap te vergeten.
Inzake administratie gaat zij stoutmoedig de weg op van de decentralisatie en de deconcentratie.
Op economisch gebied zal zij, met handhaving van de onontbeerlijke eenheid van strategie, de Vlaamse, Waalse en Brusselse gewesten nauw betrekken bij het opstellen en de uitvoering van het economisch plan, dank zij de nieuwe structuren die binnenkort in elk gewest zullen tot stand worden gebracht. Het past terzake te verduidelijken dat het arrondissement Nijvel een ondeelbaar geheel vormt met het Waalse en de arrondissementen Halle-Vilvoorde en Leuven

met het Vlaamse gebied. In die hoedanigheid behoren zij tot de respectieve bevoegdheid van de ‚Conseil économique wallon" en de „Economische Raad voor Vlaanderen". Die arrondissementen hebben evenwel met het arrondissement Brussel gemeenschappelijkek problemen en belangen en de Economische Raad voor Brabant zal in de onontbeerlijke coördinatie ervan voorzien.
De Regering zal de selectiviteit van de economische prikkels verscherpen ten voordele van de gewesten die de dringendste behoefte eraan hebben. De middelen hiertoe zullen paritair tussen de twee grote streken van het land worden verdeeld totdat een objectieve en volledige inventaris van hun behoeften zal zijn aangelegd.
Dit meer regionaal België moet terzelfder tijd meer Europees zijn.
Enkele dagen vóór de integrale verwezenlijking van de Europese douaneunie, klinks deze taal bijna banaal. Nochtans moet nog een lange weg worden afgelegd om dit economisch en politiek Europa, dat onontbeerlijk is voor de welvaart van ons land en van onze gewesten, werkelijk tot stand te brengen.
De Regering zal zich inspannen om de realisatie van de Europese Economische Gemeenschap zoveel mogelijk te versnellen en om haar wijd open te stellen voor andere Staten die de beginselen ervan willen aanvaarden.

De Staat organiseren

Bijzonder zal aandacht moeten worden besteed aan de modernisering van de Staat.
Thans wendt iedereen zich tot de Staat voor de oplossing van zijn problemen, want de enkelingen, de ondernemingen en de groepen hebben dikwijls, noch de kracht, noch de middelen om alleen te handelen.
De Staat zelf ondervindt toenemende moeilijkheden om de problemen van onze maatschappij te beheersen, want alles verandert veel sneller en veel grondiger dan onze gewoonten, onze methodes en onze opvattingen.
De Staat moet dus zijn organisatie herzien, zijn middelen aanpassen aan de nieuwe structuren, ten einde beter de inspanningen van allen te steunen, te coördineren en ze zo doeltreffend mogelijk te maken.

De vooruitgangplannen

In een vlug evoluerende wereld moet men vastberaden vooruitzien, zoniet loopt men gevaar niets te bereiken. Of het nu gaat om de economische ontwikkeling, de sociale vooruitgang, het wetenschappelijk onderzoek, de culturele promotie, wij willen dat, in samenwerking met de betrokkenen, programma's worden uitgewerkt en toegepast, die leiding kunnen geven aan de politieke macht en aan de stuwkrachten van het land.
Tot dit doel zal de functie zowel van de wetenschappelijke als van de economische programmatie een nieuwe structuur en een nieuwe samenstelling krijgen.
De vernieuwde Hoge Raad van Financiën zal een financiële programmatie uitwerken; een programmatie van de openbare uitgaven zal progressief, in het kader van een gezond financieel beheer, tot stand worden gebracht.

Een sociale vooruitgang met nieuwe afmetingen

Meer dan ooit streven wij naar sociale vooruitgang, maar die sociale vooruitgang moet een nieuwe inhoud krijgen die zowel voor de zelfstandigen als voor de werknemers geldt.
Een echt beleid van tewerkstelling betekent allereerst nieuwe gekwalificeerde werkgelegenheden oprichten, want er is geen sociale vooruitgang mogelijk zonder een actief beleid van industriële promotie en zonder een meer evenwichtige verdeling van de investeringen.
Een gezondheidsbeleid houdt de verzekering tegen de risico's van ziekte en invaliditeit in, maar het is vooral een betere organisatie van het voorkomen van ziekte en invaliditeit en een betere bescherming van het gezondheidspatrimonium.
Een huisvestingsbeleid veronderstelt ongetwijfeld bouwpremies toekennen of het aantal sociale woningen verhogen maar ook onze verouderde agglomeraties vernieuwen en de krotwoningen opruimen, de grondspeculaties bestrijden en een nieuw esthetiek bevorderen.
Een jeugdbeleid omvat het mogelijk maken van de deelneming van de jeugd, niet alleen aan de organisatie van de vrijetijdsbesteding maar ook aan al de structuren die haar toekomst zullen helpen opbouwen.
Een bejaardenbeleid betekent wel te verstaan de geborgenheid van de bejaarden, de verhoging van hun pensioen maar ook de volledige aanpak van allle humane problemen van de derde leeftijd.
De sociale vooruitgang sluit ook in, een werkelijke voorrang verlenen aan de gehandicapten die recht hebben op de solidariteit waarover wel veel wordt gesproken.
Dat is de opvatting die de Regering heeft over de organisatie van het recht op een sociaal minimum voor alle burgers en daarom zal zij een belangrijke geldelijke inspanning doen voor allen die gebrek lijden.
Tenslotte kan niet worden gesproken van een werkelijk sociaal beleid zonder een belangrijk nationaal aandeel in de samenwerking met de ontwikkelingslanden; op dit gebied moet de toeneming gelijklopen met die van ons binnenlands sociaal beleid. De Regering zal ervoor waken dat bij de verhoging van de gehele sociale inspanning van België meer rekening wordt gehouden met onze wereldsolidariteit.

Het onderwijs in nieuwe banen leiden

Naast haar voornemen het schoolpact na te leven en uit te voeren om een evenwichtige programmatie van het onderwijs te verwezenlijken, die de vrije keuze van de ouders waarborgt, bevestigt de regering haar wil ons onderwijsstelsel aan onze tijd aan te passen en zijn geest, zijn programma's en zijn methodes te vernieuwen.
Die eis geldt voor alle niveaus: van het lager tot het hoger onderwijs.
Iedereen moet kunnen beschikken over betere vormingstechnieken om de grote veranderingen van onze tijd te volgen, te begrijpen en te situeren.
De jeugd is van deze noodzakelijkheid bewust geworden. Zij wenst haar creatieve mogelijkheden en haar werklust te kunnen ontplooien. Zij wenst haar verwachtingen in daden om te zetten.
Deze overwegingen zijn nog meer toepasselijk op het universitair onderwijs.
Wij willen dat de universiteit, meer nog dan vandaag, de beste elementen zou ontvangen uit alle sociale klassen om ze tot de hoogste takken van de wetenschap op te leiden en ze tegelijkertijd in dienst te stelllen van de natie en van het mensdom.
Wij willen dat de universiteit de smeltkroes blijft waar de mensen worden gevormd die bekwaam zijn de problemen van een voortdurend evoluerend tijdperk te begrijpen en te beheersen.
Daarom zullen de Ministers van Nationale Opvoeding binnenkort een „Conferentie van de Universitaire Vernieuwing" bijeenroepen, die bestaat uit vertegenwoordigers van de academische, economische en sociale milieus, alsmede uit vertegenwoordigers van de studenten en van het wetenschappelijk technisch en administratief personeel.
Die commissie zal worden gelast aan de regering voorstellen te doen betreffende alle essentiële punten in verband met het opmaken van een nieuw universitair handvest.
De besluiten van die Conferentie zullen het de regering en de universitaire gemeenschap mogelijk maken, ieder op haar gebied, de maatregelen te nemen, die van die aard zijn dat de vernieuwing van de universiteit wordt bevestigd.
Tenslotte moet tegelijkertijd en in dezelfde geest het niet universitair hoger onderwijs worden hernieuwd, zodat de gediplomeerden de functie kunnen bekleden waarvoor zij werden opgeleid.
De leidende fucties, alleen voor de universitairen bestemmen, is een ongegrond voorrecht dat te veel jongeren van de technische vorming doet afzien.

Deelnemen aan de vooruitgang

De huidige beweging van betwisting, die in talrijke Europese landen naar voren treedt, is waarschijnlijk slechts de uitdrukking van een toegenomen verlangen om inspraak te bekomen.
Het probleem is ingewikkeld en de oplossingen zijn moeilijk.
Wij moeten nochtans beroep doen op al onze krachten, op al onze verbeelding en op al ons verstand om de problemen van de deelneming van de burgers in de politiek, van de arbeiders in de onderneming, van de studenten in de universiteit, op te lossen.
De toekomst van onze maatschappij en meer bepaald van onze jeugd, hangen daarvan af.
Wij hebben de toekomst van België in handen. Zij hangt minder af van de teksten van onze overeenkomsten dan van de geest die ze bezielt.
Over de hoofdthema's van de grondwetsherziening moeten wij blijven zoeken naar de grootst mogelijke verstandhouding. Ons fundamenteel handvest moet inderdaad absoluut worden herzien.
Wanneer het ogenblik zal gekomen zijn om de bepalingen betreffende de grondwetsherziening in het parlement te bespreken, hopen wij hierover de goedkeuring te mogen ontvangen, niet enkel van de meerderheidspartijen maar eveneens van de leden van de oppositie.
Het land zou ons een mislukking nooit vergeven. Het zou daardoor voor onoplosbare problemen komen te staan.
Boven alle meningsverschillen die ons in deze Kamer kunnen verdelen, gaat de Regering de verbintenis aan al haar krachten in te zetten om haar essentiële taak te vervullen: een modern land opbouwen dat steunt op de erkenning van de gemeenschappen waaruit het bestaat en bereid is om zijn plaats in Europa te bekleden.

VERKIEZINGSZEGE VAN DE GAULLISTEN

De door de Franse president gen. *Ch. De Gaulle* op het hoogtepunt van de „revolutie" van de meidagen van 1968 uitgeschreven parlementsverkiezingen (pag. 369 e.v.) hebben een overweldigende overwinning opgeleverd aan de gaullisten. De stakingen waren in de aan de verkiezingen voorafgaande weken vrijwel geheel verlopen en ook in de studentenwereld hadden de radicale groeperingen steeds meer terrein verloren. Rechtse en uiterst-rechtse krachten begonnen zich, gesteund door het regime, te roeren en aan het publiek, dat reeds getoond had de onrust moe te zijn, werd opnieuw duidelijk dat de linkerzijde de Franse kiezer geen alternatief kon bieden en de onderlinge verdeeldheid niet kon overwinnen. Op de dag van de tweede ronde van de verkiezingen begon als elk jaar de grote uittocht van de vakantiegangers.

Verloop van de stakingen

In de week van 2-8 juni gingen vrijwel alle stakers weer aan het werk op basis van de akkoorden van Grenelle, die de vakbonden met de regering en werkgevers hadden afgesloten op 27 mei, waarbij veelal nog extra concessies kwamen, die per bedrijfstak of bedrijf waren afgedwongen. Tegen het einde van de week was de toestand bijna weer normaal. Het verkeer en de energievoorziening functioneerden weer, de PTT hervatte de werkzaamheden en de meeste bedrijven begonnen weer te produceren.

De materiële resultaten waren voor de meeste arbeiders aanzienlijk, het minimumloon was verhoogd met 35% tot ca. 520 fr., en de vakantie was op twee dagen na 5 weken geworden. Hierbij kwamen de loonsverhogingen, die voor de laagstbetaalden gemiddeld tot 20% reikten en voor de andere arbeiders tussen de 10 en 15% lagen.

De stakingen in de sleutelsectoren, de automobiel, vliegtuig- en staalindustrie, bleven echter nog voortduren. De stakers waren niet tevreden over de aanbiedingen van de directies, die vaak beneden de bij de akkoorden van 27 mei gestelde normen bleven.

Op 6 juni besloot de bedrijfsleiding van het staatsbedrijf Renault, dat de stakingspiketten van de fabrieken opgeheven dienden te worden om de werkwilligen de gelegenheid te geven aan het werk te gaan. Op verzoek van de directie bezette de politie de fabriek en legde cordons rond de bedrijven. Op 7 juni trokken arbeiders en studenten gezamenlijk op tegen de politiebezettingen van de fabrieken van Flins, ten westen van Parijs, en Sochaux, bij de Zwitserse grens, in een poging de fabrieken weer te bezetten.

Hierbij ontstonden ernstige vechtpartijen, die zich uitbreidden als een soort guerrilla tot in de wijde omgeving. Op 11 juni ontstonden opnieuw vechtpatijen tussen studenten en arbeiders enerzijds en politie anderzijds. Hierbij viel in Flins een dode, een 17-jarige scholier, die in de Seine verdronk. (Volgens de politie was hij met een aantal anderen in het water gesprongen om aan arrestatie te ontkomen. Volgens de studenten en een aantal getuigen, werd de groep echter door de politie in het water geslagen en vervolgens verhinderd aan land te komen.)

Bij de Renaultvestiging in Sochaux eisten ongeregeldheden tussen politie en arbeiders twee slachtoffers. Bij gevechten werd een jonge arbeider door een kogel uit een politiegeweer getroffen en dodelijk gewond. Het tweede slachtoffer viel van een brug, toen hij vluchtte voor een aanval van de politie.

Dezelfde avond vonden in Parijs betogingen plaats tegen het optreden van de politie, waarbij op grote schaal gevechten met de politie uitbraken. Ook in andere Franse steden werd gedemonstreerd en vonden zware gevechten plaats.

Verbod demonstraties en extremistische groeperingen

Voor 12 juni was opnieuw een betoging aangekondigd door studenten uit protest tegen de uitwijzing van bij demonstraties gearresteerde buitenlanders. Maar de regering besloot eerder die dag een demonstratieverbod uit te vaardigen, dat tot na de verkiezingen van kracht zou zijn. Tevens werden op grond van een wet uit 1936 12 extremistische groepen en partijen, alle linksgericht, verboden. Hieronder viel ook de Beweging van de 22ste maart, waarvan *Cohn-Bendit* een van de exponenten is. Door deze besluiten ging de aangekondigde demonstratie niet door.

De stakingen bij de automobielfabrieken en in de andere sectoren, zoals de Folies Bergères, de ORTF, de scheepswerven en metaalindustrie, duurden echter voort. Wel had de directie van de Renaultfabrieken toegestemd in de terugtrekking van de politiebezetting, waartegenover de stakers toezegden niet opnieuw de stakingspiketten in te stellen Het overleg tussen de werknemers en directie kwam opnieuw op gang en

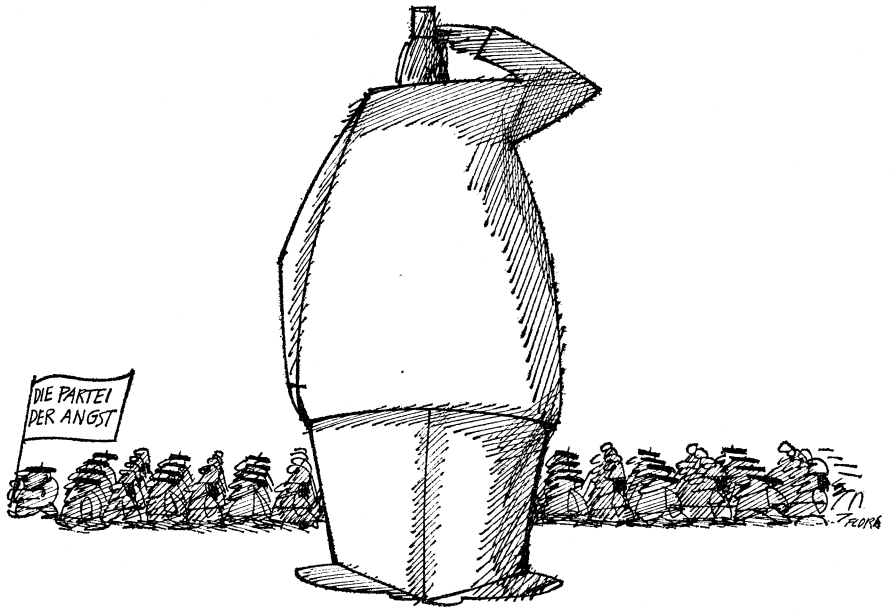

La Grande Armée. (Die Zeit)

leidde tot een akkoord op 17 juni, toen een ruime meerderheid der arbeiders in een stemming besloot de voorstellen van de directie — 14% loonsverhoging voor de laagstbetaalden, 10% voor de hoger betaalden, vermindering van de werkweek met een uur en uitbreiding van de bevoegdheden van de vakbonden in het bedrijf — te aanvaarden. Op 20 juni werd bij Renault het werk weer hervat; vervolgens eveneens bij andere automobielfabrieken.

Televisie-interview De Gaulle

Op 7 juni had president *De Gaulle* zich laten interviewen voor de televie door *Michel Droit,* hoofdredacteur van de „Figaro Littéraire", die bekend staat als een gematigd gaullist. In het gesprek, dat bijna een uur duurde, verklaarde de president op 29 mei overwogen te hebben af te treden. Hij was hier volgens zijn zeggen op terug gekomen, omdat de „subversieve beweging" de republiek ten val gebracht zou hebben.

Over de oorzaken van de crisis zei De Gaulle, dat de explosie begonnen was op de universiteiten, waar kleine groepen in opstand kwamen tegen de moderne consumptiemaatschappij. Deze groepen waren negatief en gewelddadig ingesteld. De revolte was overgeslagen naar de jonge arbeiders in de fabrieken. De communisten voelden zich volgens De Gaulle door deze revolutionairen bedreigd en trachtten het gevaar te bezweren door een algemene staking uit te roepen, waardoor het land in een ruïneuze verlamming raakte.

De loonsverhogingen zouden weinig opleveren, omdat de inflatie alle voordelen zouden doen verdwijnen, aldus De Gaulle. Bovendien zouden de arbeiders de verhoging toch wel gekregen hebben, maar dan onder omstandigheden, die de concurrentiekracht van het land niet aantastten.

De president schilderde het communisme af als een totalitaire onderneming, die de macht trachtte te veroveren, eerst met behulp van enkele „figuranten", maar daarna alleen.

De Gaulle zag als grootste probleem in de moderne, gemechaniseerde samenleving het vinden van een menselijk evenwicht. Hij veroordeelde het „lugubere totalitarisme" van het communisme, dat door voortdurende morele en materiële dwang dit probleem tracht op te lossen. Evenzeer sprak hij zich uit tegen het kapitalisme, dat degenen, die niet over kapitaal beschikken afhankelijk maakt binnen de activiteit, waartoe zij zelf bijdragen. Het kapitalisme vergiftigt en onderwerpt de mensen, zo zei hij.

Hij zag als oplossing de participatie die de levensvoorwaarden van de mens in de moderne beschaving wel verandert. In een onderneming nemen zowel kapitaal, kennis als werkkracht deel en het was noodzakelijk volgens De Gaulle, dat allen een deel van de winst van de onderneming verkrijgen. Ook achtte hij het noodzakelijk, dat allen geïnformeerd worden over de gang van zaken in de onderneming en in staat worden gesteld via gekozen vertegenwoordigers belangen, meningen en voorstellen te bepleiten. Hij zei niet eerder met hervormingsvoorstellen gekomen te zijn, wegens de tegenwerking van de kant van de vakbonden. Hij noemde zich revolutionair, niet in de zin van geweldpleging en bloedvergieten, maar in de zin van diepgaande verandering in de omstandigheden van de werkende klasse. Ook voor de universiteiten achtte hij participatie de beste oplossing voor de noodzakelijke vernieuwingen. De universiteit was volledig verouderd en niet in staat geweest zich aan te passen aan de veranderde omstandigheden. De universiteit diende te worden veranderd overeenkomstig de behoeften van het land.

Het referendum over de hervormingen, dat oorspronkelijk op 16 juni gehouden zou worden, zou nu later plaats vinden. De Gaulle verklaarde tot ontbinding van de Nationale Vergadering te zijn overgegaan, omdat de meerderheid geen echte meerderheid was, en vaak afhankelijk van de persoonlijke intriges van een klein aantal parlementariërs. De oppositie vormde volgens zijn zeggen geen reëel alternatief. Hij riep het Franse volk op zich achter de president te scharen. Wanneer de resultaten goed zijn en een massale uitspraak van het volk opleveren, zullen republiek en vrijheid verzekerd zijn en vooruitgang, onafhankelijkheid en vrede overwinnaars zijn. Bij slechte resultaten is echter alles verloren, aldus De Gaulle.



President De Gaulle tijdens tv-interview met Michel Droit.

De reacties van de vakbonden en linkse partijen op het interview van De Gaulle waren sterk afwijzend. De CFDT verklaarde bij monde van *André Jeanson,* dat ze de definitie van participatie van het staatshoofd niet aanvaardde. Ook *François Mitterrand* van de Linkse Federatie wees de opvattingen van De Gaulle af. „De definitie van participatie komt overeen met die van paternalisme", zo verklaarde hij. *Waldeck Rochet* van de communistische partij beschuldigde De Gaulle van alle perken te buiten gaande sociale demagogie.

Ontruiming Odéontheater en Sorbonne

Op vrijdag 14 juni voelde het regime zich sterk genoeg, om gebruik makend van de geïsoleerde positie van de studenten, één van de revolutionaire bolwerken van de meidagen, het Odéontheater, door de politie te laten ontruimen. Hier was een door de studenen op 13 juni begonnen schoonmaakactie van de Sorbonne aan vooraf gegaan.

Deze schoonmaak hield tevens de verwijdering in van een groep militante, zwaarbewapende jongeren die zich de „Katangezen" noemden, en die volgens hun mededelingen o.m. in Katanga als huurlingen hadden gevochten. Na een veldslag tussen de ordegroepen van de studenten en de „Katangezen" trokken de laatsten op 14 juni uit de Sorbonne naar het Odéontheater. Toen dit bericht zich verspreidde, werd besloten tot ontruiming van het Odéontheater. De politieprefect had zijn woord gegeven, dat iedereen ongemoeid zou blijven, behalve degenen op wie wapens werden aangetroffen. Hierna werd de rode vlag, die bijna een maand op het theater had gewapperd gestreken en vervangen door de Franse vlag.

Op 16 juni volgde de bezetting van de Sorbonne. De politie eiste een onderzoek naar de omstandigheden, waaronder een jongeman zwaar gewond werd door messteken. Deze man, Jacques Barbier, was eerst in het noodziekenhuis van de Sorbonne behandeld en daarna naar een gewoon ziekenhuis gebracht. Hierop omsingelde de politie het gebouw en eiste toegang. Na een beleg van

vijf uur kon zij binnendringen en verlieten de bezetters vreedzaam het gebouw.
Na deze ontruiming waren alleen nog enkele gebouwen van de medische en natuurwetenschappelijke faculteiten in handen van de studenten.

Verkiezingscampagne

De verkiezingsstrijd kwam inmiddels op gang. Van de kant van de gaullisten werd de campagne gevoerd in een stijl, die aansloot bij de veroordeling van het communisme door De Gaulle in zijn interview. De gaullisten, die optraden onder de naam Unie voor de Verdediging van de Republiek, trachtten het land in twee kampen te verdelen, vóór of tégen het communisme. Premier Pompidou verklaarde op een persconferentie op 9 juni steun van zowel vroegere socialisten, centrum als rechts te verwachten — vooral van degenen, die zich van De Gaulle hadden losgemaakt tijdens de Algerijnse oorlog, maar nu beseften, waar het werkelijke gevaar lag.
Volgens een commentaar in de *NRC* (10-6) betekende dit een mogelijk zeer heterogeen samengestelde gaullistische fractie. Hierdoor zou de regering, zoal niet met de volksvertegenwoordiging, dan toch met de meerderheid in een dialoog moeten treden, die ze tot nu toe had kunnen vermijden.
Bij de werving om de rechtse stemmen sloot de terugkeer van *Georges Bidault* op 8 juni aan. Bidault, die zes jaar in het buitenland had doorgebracht, zou betrokken zijn geweest bij de opstand van de generaals tegen het Algerijnse beleid van De Gaulle (pag. 257/1-1961).
Het arrestatiebevel wegens samenzwering tegen de staat, dat berustte op één brief van *Salan,* die Bidault nooit gekregen heeft, werd nu ingetrokken. De voormalige advocaat van Salan, *Tixier-Vignancour* had hiervoor al laten weten, dat hem officieus de vrijlating van Salan en andere oud-OAS-ers was beloofd.
Hiertegenover had zijn partij, de Alliance Républicaine geen kandidaten gesteld. Deze hadden stemmen van rechts op zich kunnen verenigen, die nu waarschijnlijk naar de gaullisten zouden gaan.
Op 15 juni werd het decreet, waarbij gratie voor 13 oud-OAS-ers en amnestie voor 48 anderen werd afgekondigd, gepubliceerd door het Elysée. Onder de gegratieerden bevonden zich generaal Salan, kolonel *Argoud* en nog 11 anderen. Van de 48 OAS-ers, die amnestie kregen, waren de meesten al op vrije voeten*).
Verwacht werd, dat ook de andere tegenstanders van De Gaulle's Algerijnse politiek, die in ballingschap leefden, naar Frankrijk terug zouden keren. Mede hierdoor zouden de gaullisten de rechtse stemmen, die vroeger naar de partij van Tixier-Vignancour gingen, kunnen veroveren.



Salan na zijn vrijlating in gesprek met de pers.

De communisten van hun kant deden hun best zich als een voor de burgerij aanvaardbare, niet-revolutionaire partij te presenteren. *Waldeck Rochet,* de partijleider, verklaarde bij meerdere gelegenheden, dat de communistische partij de partij van de orde was. Dit werd gesteld tegenover de partij van de angst (nl. voor het communisme), zoals de gaullisten algemeen genoemd werden.
Op de eerste communistische verkiezingsbijeenkomst op 10 juni werden de revolutionaire groepen fel veroordeeld, omdat ze de grote volksbeweging als alternatief tegenover het gaullisme veel schade zouden hebben gedaan. Tekenend voor het streven naar omvangrijke steun van de bevolking was, dat naast de rode vlag de Franse driekleur een belangrijke plaats had op de verkiezingsbijeenkomsten. Rochet verklaarde, dat de communisten een politiek van vrede en nationale onafhankelijkheid voorstonden. Van de kant van het gaullisme dreigde de militaire dictatuur. Niet zijn partij, maar die van De Gaulle was de totalitaire partij, zo zei hij.
Van de andere deelnemende partijen was vooral de Linkse Federatie van *François Mitterrand* in moeilijkheden. Enerzijds wegens zijn persconferentie op 28 mei, waarin hij een voorlopige regering voorstelde onder zijn leiding of die van *Mendès-France* (pag. 372/1). (Dit werd door zijn politieke volgelingen als prematuur beschouwd.) Anderzijds werd de band met de communisten, zeker nu de strijd door de gaullisten op grond van de keuze vóór of tégen het communisme werd gevoerd, als ongunstig gezien, waardoor stemmenverlies zou kunnen optreden. Het verschil tussen de Federatie en de communisten, vooral op buitenlands gebied was nog zeer groot en van een gemeenschappelijk programma was nog geen sprake. (Wel bestond er een gemeenschappelijk platform, dat op 24 febr. werd gepubliceerd, pag. 172/1). Het verschil kwam tot uiting in een radiotoespraak op 12 juni van de leider van de socialisten (SFIO), één van de partners van de federatie, *Guy Mollet.* Deze verklaarde, dat van een regering met Waldeck Rochet geen sprake kon zijn voordat beide groepen het eens waren over een gemeenschappelijk programma. En dat was nog ver weg, vooral op het gebied van buitenlandse politiek, aldus Mollet. Tevens kondigde hij bij een andere gelegenheid aan, dat de steun van de Federatie in sommige gevallen in de tweede ronde naar een niet-gaullistische centrum-kandidaat zou gaan, nl. wanneer links kansloos geacht moest worden. Zowel bij de Federatie als bij het centrum gingen steeds meer stemmen op, die pleitten voor het herstel van de oude coalities van de Vierde Republiek tussen gematigd links en het centrum.
De centrumgroep, waarvan de parlementaire fractie onder leiding stond van *Duhamel,* dreigde echter door de gaullistische verkiezingstactiek in de verdrukking te raken. Duhamel wees in zijn verkiezingsuitzending voor de radio op 12 juni op het gevaar van een splitsing van Frankrijk in twee blokken en riep

*) Krachtens een presidentieel besluit hadden 38 oud-leden van de OAS, die wegens terroristische activiteiten en poging tot moord op generaal De Gaulle veroordeeld waren, op 22 maart gratie gekregen. Van hen werden 32 personen direct op vrije voeten gesteld. Zij kregen echter beperkte bewegingsvrijheid en mochten niet in het z.o. deel van Frankrijk en de omgeving van Parijs komen. De 6 overige werden nog vastgehouden wegens niet-politieke delicten en deelname aan een gevangenisopstand.

(Vor. ber. pag. 16/3)

op deze keuze te vermijden door op de centrumgroep te stemmen.

Aan de linkerzijde van het scala der partijen streed de PSU om de stemmen van arbeiders en studenten, die in de niet-revolutionaire houding van de communistische partij teleurgesteld waren en evenmin heil zagen in de Linkse Federatie. De PSU had voor de 470 kiesdistricten in Frankrijk 317 kandidaten gesteld. In de ontbonden kamer had de PSU drie vertegenwoordigers, van wie één het „geparenteerde lid" Mendès-France was. De leider van de PSU, de 37-jarige „inspecteur des finances" *Michel Rocard,* verklaarde de revolutionaire beweging te willen integreren.

Verder traden nog in de strijd de Hervormingsbeweging onder leiding van de uit de gaullistische fractie getreden *Edgard Pisani* (pag. 370/2). Deze had, sinds hij zich terugtrok, weinig tijd gehad om een partijorganisatie op te bouwen. Daarom had hij ook slechts een veertigtal kandidaten in de strijd gebracht. In zijn campagne legde hij de nadruk op decentralisatie en afbreken van de staatsmonopolies, die het gaullisme had opgebouwd. Ook hij wees de door de gaullisten opgelegde keus tussen communisme en gaullisme af.

Een tweede nieuwe partij was de groep Techniek en Democratie o.l.v. *Jean Barets.* Deze verklaarde, dat zijn groepering vijf jaar studie achter de rug had, 4.000 pagina's dossiers over alle problemen aangelegd had, en nu de tijd gekomen achtte haar ideeën bekendheid te geven. De partij voelde zich verwant met een man als Mendès-France, maar sloot zich niet bij hem aan, omdat de PSU zo verdeeld zou zijn. Van de 79 kandidaten, met een gemiddelde leeftijd van 34 jaar, behoorde 46% tot het bedrijfskader, beoefende 12% een vrij beroep, was 13% student of werkzaam in het onderwijs en 11% journalist.

De groep van *Giscard d'Estaing* tenslotte, de Onafhankelijk Republikeinen, die met de orthodox gaullisten de meerderheid had gevormd, streefde naar het verkrijgen van een positie, waarbij de gaullisten van hen afhankelijk waren. Dit betekende voor de kiezers, zo zei Giscard d'Estaing, een keuze tussen twee concepties, „een meerderheid der ja-zeggers en een meerderheid van de discussie". Hij verklaarde, dat alleen tegenspraak binnen het gaullisme Frankrijk niet iedere twee jaar een revolutie zou geven. Hij wees op drie gevaren, nl. prijsstijgingen, deficiet in de buitenlandse handel en werkloosheid. Dit laatste was het gevaarlijkst, waarom hij een tweejarenplan voorstelde, dat tot een stijging van het nationaal inkomen met 7% moest leiden.

De verkiezingscampagne verliep wegens de korte voorbereiding kalm en emotieloos. Uitzonderingen waren de soms ernstige vechtpartijen tussen de met instemming van De Gaulle opgerichte burgercomitees ter verdediging van de republiek en politieke tegenstanders. Op 21 juni gaven de gaullisten een verklaring uit, waarin werd medegedeeld dat meer dan twintig gaullistische propagandisten ernstig gewond waren. Op 29 juni, vlak voor de tweede ronde werd in Arras, het district van Mollet, een communistische plakker door een commando van de gaullisten doodgeschoten.

Voor de verkiezingen waren 2.267 kandidaten gesteld voor 470 districten in Frankrijk en 17 overzeese kiesdistricten.

Verkiezingen eerste ronde

De uitslagen van de eerste ronde op 23 juni toonden een grote winst voor de gaullisten, en een sterke terugval van de andere partijen, uitgezonderd de PSU. Deze kreeg echter door het Franse districtenstelsel geen voldoende stemmen om haar kandidaten ergens een zetel op te leveren.

Voor de Franse kiesdistricten luidde de uitslag (vergeleken met de verkiezingen van 1967) als volgt:

	1968	1967
Unie voor de Verdediging van de Republiek (incl. Onafh. Rep.)	9.663.605 43,65%	8.448.982 37,73%
Communisten	4.435.357 20,03%	5.039.032 22,51%
Federatie	3.654.003 16,50%	4.224.110 18,96%
Centrum	2.290.165 10,34%	2.829.998 12,64%
PSU	874.212 3,94%	495.412 2,21%
Techn. en Democratie	77.378 0,34%	—
Hervormingsbeweg.	33.848 0,15	—

Het percentage opkomst van de ingeschreven kiezers bedroeg 80%, waarvan 78,58% een geldige stem uitbracht.

Bij de eerste ronde werden direct 154 kandidaten gekozen, tegen 74 in 1967. Een overzicht van de direct gekozenen toont duidelijk de gaullistische winst aan:

	1968	1967
Gaullisten	142	62
Communisten	6	8
Federatie	0	0
Centrum	4	2
PSU	0	1
Anderen	2	1

Van de bekende linkse leiders werd alleen de communistische partijleider Waldeck Rochet in de eerste ronde gekozen. Zowel Mollet, Mitterrand en Mendès-France moesten voor de tweede ronde aantreden.

Van de 29 gaullistische ministers werden er 20 direct gekozen, onder wie *Pompidou* (minister-president), *Debré* (buitenlandse zaken), *Couve de Murville* (financiën en econ. zaken) en *Messmer* (defensie).

Ook de gaullistische bondgenoot Giscard d'Estaing werd in de eerste ronde gekozen.

Tweede ronde

Op 27 juni werd bekend, dat De Gaulle zich op zaterdag 29 juni via radio en televisie tot het Franse volk zou richten. Dit zou hij doen als boven de partijen staand staatshoofd en niet als vertegenwoordiger van één van de strijdende partijen. Deze bekendmaking leidde onmiddellijk tot protesten van de oppositie, omdat de officiële campagne daags te voren zou sluiten, maar dit verzet was vergeefs. In zijn toespraak riep De Gaulle de bevolking op de regering een parlement met een „sterke, constante en hechte meerderheid" te geven, opdat zij ingrijpende sociale hervormingen zal kunnen doorvoeren. Hierdoor zou de mens „in de gemechaniseerde maatschappij zijn waardigheid en verantwoordelijkheid krijgen" en zou „participatie de drijfveer" worden van een vernieuwd Frankrijk.

De verkiezingen op 30 juni leverden een verpletterende meerderheid op voor de gaullisten, ook zonder de Onafhankelijk Republikeinen. De meerderheid van de orthodox gaullisten was de grootste parlementaire meerderheid ooit behaald in de geschiedenis van de republieken. De uitslagen van de tweede ronde luidden als volgt:

Gaullisten	6.762.170	46,39%
Communisten	2.935.775	20,14%
Federatie	3.097.338	21,25%
Centrum	1.141.305	7,83%
PSU	83.777	0,57%

De uitslagen van de eerste en tweede ronde leverden volgens een bekendmaking van het ministerie van binnenlandse zaken de volgende



Het stembusresultaat van de gaullisten. Zwart betekent winst, wit geen wijziging (Le Monde)

verdeling van de zetels in het parlement op:

	oud	nieuw
Communisten	73	34
Uiterst links	4	1
Federatie	118	57
Links (div.)	2	2
UDR	242	350 [1])
Centrum	39	29
Rechts (div.)	6	12 [2])
Hervormingsbew. ..	1	0
	385	385 [3])

1) hiertoe behoren 51 onafhankelijk republikeinen en drie andere leden van de UDR.
2) hiertoe behoren 7 onafhankelijk republikeinen.
3) de uitslagen van twee overzeese districten, Frans Polynesië, en Wallis en Futuna waren nog niet bekend. De verkiezingen voor de tweede ronde vonden hier op 7 juli plaats.

Opvallend was hierbij, dat de Unie voor de Verdediging van de Republiek met minder dan 50% van de stemmen 75% van de zetels kon behalen. Dit is een gevolg van het Franse districtenstelsel.
Daar de gaullisten nu ook zonder Giscard d'Estaing een ruime meerderheid bezitten werd de grote winst van de Onafhankelijk Republikeinen in commentaren als een Pyrrhusoverwinning beschouwd.
De positie van het Centrum werd bijzonder moeilijk, omdat het met 29 zetels niet in staat is een fractie te vormen (het minimum aantal zetels hiervoor is op 30 gesteld).
Zowel de communisten als de Federatie werden meer dan gehalveerd. Met veel spanning was de uitslag van het duel in het district Grenoble tussen de vroegere ministerpresident Mendès-France, die onder het etiket van de PSU om de zetel streed, en de oud-minister *Jean-Marcel Jeanneney* verwacht. Mendès-France, die zich tijdens de meidagen achter de eisen van de studenten gesteld had, verloor tenslotte met een achterstand van 145 stemmen. De PSU is nu in het parlement niet meer vertegenwoordigd. De beide nieuwe partijen, de Hervormingsbeweging en Techniek en Democratie wisten evenmin een zetel te veroveren. Deze partijen werden in de eerste ronde uitgeschakeld.

Tijdens de eerste bijeenkomst van de gaullistische fractie op 1 juli verklaarde premier Pompidou dat de meerderheid openstond voor alle mensen van goede wil. Hiermee nodigde hij de Centrumpartij uit deel te nemen aan de meerderheidsfractie. Hij zei echter, dat zijn fractie alleen liberaal in details kon zijn, maar dat er een volledig akkoord moest komen over de grote beginselen. Doelend o.m. op Giscard d'Estaing en *Capitant* zei hij: „Wij zijn allen gekozen onder het teken van de Vijfde Republiek en van generaal De Gaulle. De regering gaat uit van de president der republiek en niet van de Nationale Vergadering. Vandaar de diepgaande solidariteit tussen de regering en de president. De een aanvallen betekent een aanval doen op de ander. Men kan niet enerzijds zeggen, dat men het staatshoofd trouw is, en anderzijds dat men het oneens is met de regering".
Zowel Mitterrand als Rochet kregen gelegenheid voor de televisie hun commentaar op de verkiezingen te geven. Beiden wezen erop, dat links bij de eerste ronde meer dan 9 mln stemmen had behaald, tegen 10,6 mln voor de meerderheid. In de tweede ronde was dit 6,1 mln voor links en 6,7 mln voor de meerheid. Waldeck Rochet verklaarde, dat bij een stelsel van evenredige vertegenwoordiging links 198 zetels gekregen zou hebben en de meerderheid slechts 235.
Door het districtenstelsel had een gaullist voldoende aan ca. 30.000 stemmen om gekozen te worden, terwijl een communist voor een zetel er ruim 60.000 nodig had.
The Times (2-7) noemt het duidelijk, dat velen die in mei staakten nu voor de gaullisten stemden. „Zij deden dit uit angst voor het communisme en ook omdat de oppositie zich volledig onbekwaam had getoond de regering over te nemen".
De communisten daarentegen, die zich hadden toegelegd op verkrijgen van materiële voordelen op korte termijn hadden voor deze gematigdheid geen steun gekregen. Het gevaar van een rode revolutie leek het Franse volk te reëel en daarom stemde het voor veiligheid. Dit betekende echter geen vertouwensvotum voor De Gaulle, maar het afwijzen van het alternatief van de oppositie"..... Het systeem zelf zal immense veranderingen moeten ondergaan, als het regime ooit zeker wil zijn, dat geen nieuwe crisis ontstaat".

NEDERLAND

GEEN ADVIES ACADEMISCHE RAAD OVER HERSTRUCTURERING UNIVERSITEIT

De Academische Raad heeft op 22 juni te Utrecht besloten zich niet te plaatsen achter de conclusies en aanbevelingen van een rapport over „De zelfstandige taakvervulling van de universiteit" van de in 1965 ingestelde commissie-*Maris*. De Raad was van oordeel dat nader beraad in brede kring nodig is. Een aantal studenten had getracht de vergadering van de Raad bij te wonen.

Het rapport-Maris werd gepubliceerd op 20 maart. Het pleit overeenkomstig de vrij algemeen heersende opvatting voor een monistische bestuursvorm waarin het onderscheid tussen de organisatorische en de wetenschappelijke leiding vervalt. Voorts beveelt het rapport een centralistische bestuursvorm aan met een bestuur (en daarnaast een adviesraad) dat verantwoording schuldig is aan de minister en met een geringe mate van eigen verantwoordelijkheid op de lagere niveau's. In een op 7 juni door het Nederlands Studentenakkoord in de publiciteit gebrachte „Lochemse nota" van de dagelijkse raad van de Academische Raad werden voorstellen gedaan die in beginsel niet van die van het rapport-Maris afweken, doch o.m. meer nadruk legden op delegatie van taken van het universiteitsbestuur naar lagere organen, een verantwoordings- en inlichtingsplicht van hogere t.o.v. lagere organen en een grotere invloed van de adviesraad naast het bestuur.

Tegen de inhoud van het rapport-Maris en de Lochemse nota is sterk verzet gerezen van de kant van een aantal hoogleraren en de studentenorganisaties, die aandrongen op democratisering van het hoger onderwijs. In enkele universiteitssteden kwam een discussie op gang. Zo organiseerde de Algemene Studentenvereniging Amsterdam op 29 mei een discussie over democratisering van onderwijs en maatschappij, waaraan behalve vele studenten ook enkele hoogleraren, de Amsterdamse burgemeester en de wethouder van onderwijs deelnamen. De Nederlandse Studentenraad vroeg de minister van onderwijs en wetenschappen, prof. dr. *G. H. Veringa*, op 18 juni aan het komende advies van de Academische Raad geen gewicht te hechten, gezien o.m. het niet-representatieve karakter van de Raad. Op 19 juni vond in Utrecht een openbaar gesprek plaats tussen minister Veringa en de NSR. De NSR stelde voor dit gesprek de volgende stellingen op.:

A. Bestuursvorm van universiteit en hogeschool

1) Degenen die op uiteenlopende plaatsen in de universiteit werkzaam zijn, zijn medeverantwoordelijk voor wat de universiteit beoogt te bereiken en bereikt en hebben uit dien hoofde recht op en de plicht tot medebeslissen over de doelstellingen van de universiteit en over alle andere universitaire problemen op alle niveau's.

2) Het is wenselijk, dat er een overleg- en adviesorgaan van het hoger onderwijs aan de minister komt waarvan structuur en werkwijze ten minste aan de twee volgende voorwaarden moeten voldoen:

a) alle betrokkenen dienen op alle niveau's en in alle organen vertegenwoordigd te zijn;

b) de vertegenwoordigers kunnen ongeacht hun positie in dat orgaan te allen tijde door diegenen voor al hun werk in dat orgaan ter verantwoording geroepen worden.

B. Studentenvoorzieningen op lange termijn

1) De beslissingen over de besteding van het budget voor de studentenvoorzieningen behoren genomen te worden door de studenten zelf.

2) Er dienen geen speciale studentenvoorzieningen te bestaan wanneer de behoeften van de studenten niet van die algemene behoeften verschillen waarvoor algemene voorzieningen gecreëerd zijn. Voorzover de studentenvoorzieningen niet opgenomen kunnen worden in de algemene voorzieningen, moeten ze worden uitgebreid tot de leeftijdsgenoten van de student die in een vergelijkbare positie verkeren.

C. Democratisering van het onderwijs

Het is onjuist een samenleving democratisch te noemen, wanneer de educatieve sector, in zijn verhoudingen, in zijn toegangswegen en in zijn functioneren ondemocratisch is.

Bij het bepalen van prioriteiten in haar uitgaven stelt de overheid economische groei en betalingsbalans meer centraal dan haar democratische pretenties, zonder dat hierover expliciet discussie plaatsvindt.

Een noodzakelijke maar niet voldoende voorwaarde voor het waarmaken van die pretenties is de verlaging van de leerlingenschaal en een fundamentele verandering van de lerarenopleiding.

Het heffen van retributies voor het volgen van onderwijs is een uiting van een technocratische visie op de plaats van het onderwijs in de maatschappij en als zodanig ondemocratisch.

D. Financiële steun NSR

De erkenning door de overheid van de NSR als vertegenwoordigend orgaan van de Nederlandse studenten behoort ook financiële steun in te houden om de NSR mede in staat te stellen zijn werk behoorlijk te doen. (N R C 19-6)

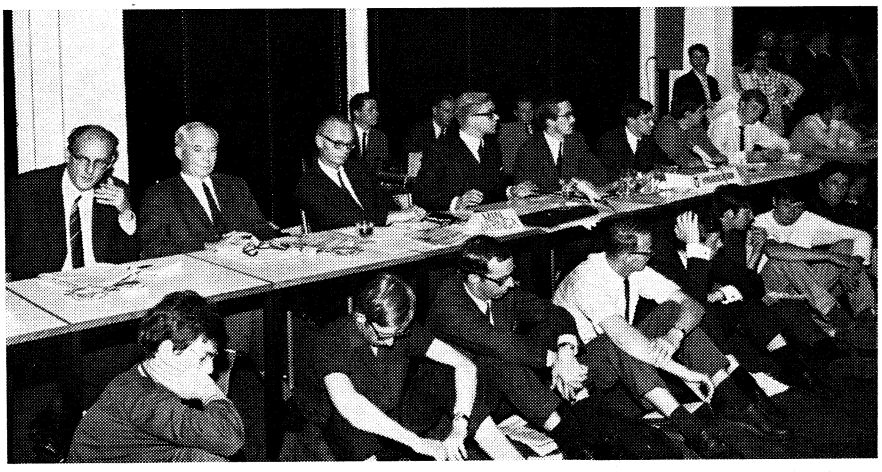

Beeld van het openbaar debat van de minister van onderwijs, Veringa (links), en de NSR. Naast de minister de toenmalige voorzitter van de NSR, Eduard Bomhoff. (Bomhoffs bestuur, het eerste NSR-bestuur dat steunde op de Studenten Vakbeweging, is inmiddels ten val gebracht.) Aan het gesprek werd door een rookbom voortijdig een einde gemaakt.

FUSIE HET PAROOL-DE VOLKSKRANT

De aandeelhouders van de NV Het Parool en de NV De Volkskrant hebben besloten tot het aangaan van een fusie, aldus is op 21 juni bekend gemaakt. De fusie krijgt gestalte in een nieuwe vennootschap genaamd Perscombinatie NV. Daarnaast blijven de NV Het Parool en NV De Volkskrant bestaan, elk onder de huidige directie. Als motief van de fusie wordt genoemd de „aanmerkelijke verbreding van de economische, technische en commerciële grondslag die er het gevolg van zal zijn, waardoor de concurrentiepositie van de uitgegeven dagbladen in de toekomst aanzienlijk zal worden versterkt".

„De samenwerkende groeperingen hebben als uitgangspunt, dat de

eigen identiteit van de door hen uitgegeven kranten behouden blijft". aldus het communiqué. De nieuwe onderneming staat open voor samenwerkingsregelingen met andere bedrijven.

De voortgezette redactionele zelfstandigheid van de betrokken bladen is gewaarborgd doordat de verantwoordelijkheid voor aanstelling en ontslag van de hoofdredacteuren geen aangelegenheid wordt van de fusieorganen, maar blijft berusten bij de oorspronkelijke groeperingen. Voor wat Het Parool aangaat is dit de Stichting Het Parool en voor wat De Volkskrant betreft komt de verantwoordelijkheid voor aanstelling en ontslag van de hoofdredacteur te berusten bij een nieuw opgerichte NV Gemeenschappelijk Bezit Dagbladaandelen, waarin de aandeelhouders van De Volkskrant (het NKV en daarbij aangesloten en gelieerde instellingen) zich hebben verenigd.
De Perscombinatie NV zal de houdster zijn van alle aandelen in de NV Het Parool en in de NV De Volkskrant. Het geplaatste maatschappelijk kapitaal bedraagt ƒ 10 mln, waarin de Stichting Het Parool deelneemt met ƒ 6 mln en de NV Gemeenschappelijk Bezit Dagbladaandelen met ƒ 4 mln.
De organen van bestuur en toezicht van de nieuwe vennootschap zijn op paritaire basis samengesteld.
Gezien het karakter van de fusie brengt deze geen wijziging in omvang en samenstelling van de redactiestaven. Wat het overige personeel betreft zal in de komende jaren worden toegewerkt naar het zoveel mogelijk integreren van bedrijfsfuncties.
Het nieuwe concern heeft een jaaromzet van ca. ƒ 70 mln en ca. 1600 personen in vaste dienst. Het Parool heeft ca. 215.000 abonnees, verdeeld over de uitgaven Het Parool, Het Rotterdams Parool en het Nieuw Utrechts Dagblad, De Volkskrant heeft ca. 180.000 abonnees. (H e t P a r o o l 21-6)

(Vor. ber. pag. 10/1)

TWEEDE KAMER AANVAARDT GELIJKSTELLING CREMATIE EN BEGRAFENIS

De Tweede Kamer heeft op 20 juni een wijziging van de Wet op de Lijkbezorging aanvaard, die de gelijkstelling inhoudt van crematie en begrafenis. Tegen stemden SGP en GPV.
De wetswijziging houdt de afschaffing in van de bepaling dat iemand die de voorkeur geeft aan cremeren, daarvan tevoren blijk moet geven d.m.v. een schriftelijke wilsbeschikking (codicil). Gemeenten en provincies zullen in het vervolg ook aan de crematie faciliteiten kunnen verlenen. Voorts wordt de mogelijkheid geopend tot vestiging en exploitatie van crematoria door gemeenten. Bij een amendement van mr. *W. J. Geertsema* (VVD) is de bevoegdheid tot het vestigen van crematoria ook aan provinciale besturen gegeven. *(ANP, Het Parool* 20-6).

(Vor. ber. pag. 452/2-1967)

HET WONINGBOUWBELEID

De Tweede Kamer heeft op 26 juni moties verworpen van drs. *J. van den Doel* (PvdA), waarin werd gevraagd het aantal in 1968 met rijkssteun te bouwen woningen met 11.000 te verhogen, en van drs. *P. J. Janssen* (groep-Aarden), om het contingent woningwetwoningen dit jaar met 2.500 uit te breiden.
Voor de motie-Van den Doel stemden de PvdA, CPN, PSP, D'66, PPR en de BP-groep-Koekoek, voor de motie-Janssen de PvdA, CPN, PSP en PPR.
De regeringspartijen achtten de moties overbodig, gezien de volgens minister *Schut* gunstige vooruitzichten voor zowel de particuliere gesubsidieerde, als de woningwetbouw, en de toezegging van de minister eventueel nog maximaal 5000 gesubsidieerde woningen te laten bouwen.
In een nota over de ontwikkeling van de woningbouw in 1968 had de minister uiteengezet dat slechts het verloop in de ongesubsidieerde sector onbevredigend is.

De Eerste Kamer heeft op 15 mei met 24 tegen 23 stemmen een motie-Broeksz (PvdA) aangenomen van de volgende inhoud:
De Kamer, constaterend dat verontrusting bestaat omtrent de huren van woningwetten daarmee gelijk te stellen premiewoningen, die door een groot aantal van degenen voor wie deze zijn bestemd, gezien hun inkomen niet kunnen worden betaald, nodigt de minister uit zodanige maatregelen te nemen dat aan de gesignaleerde misstand een einde komt, zonder de kwaliteitseisen te verlagen.
Voor de motie stemden de PvdA, PSP en CPN plus de heren Middelhuis, Letschert en Van der Maden (KVP) en de heren Van Hulst en Knottnerus (CHU).
Minister Schut (volkshuisvesting en ruimtelijke ordening) zegde toe advies te zullen vragen aan de Raad voor de Volkshuisvesting over een eventuele aanvullende subsidieregeling voor zwakke groepen. (N R C 16-5)

(Vor. ber. pag. 613/1-1967)

TWEEDE KAMER AANVAARDT VERHOGING SCHADELOOSSTELLING KAMERLEDEN

De Tweede Kamer heeft op 27 juni met 119 tegen 18 stemmen het wetsontwerp tot verhoging van de schadeloosstelling van de leden van de Tweede Kamer goedgekeurd. Tegen stemden de PSP, de CPN, de SGP, het GPV, de BP-groep Koekoek, de BP-groep Harmsen, dr. I. A. Diepenhorst (ARP) en de heer H. Wierenga (PvdA).

De kamer verwierp met 120 tegen 17 stemmen een motie van A. d e G o e d e (D'66) waarin werd gevraagd het aantal openbare functies, dat onverenigbaar is met het lidmaatschap van de Tweede Kamer, uit te breiden. Genoemd waren o.m. het ambt van burgemeester, gemeentesecretaris en het lidmaatschap van de SER.
Een motie-van den Bergh (PvdA) inzake openbaarmaking van publieke en particuliere functies, welke naast het kamerlidmaatschap worden vervuld, werd verworpen met 76 tegen 61 stemmen. Eveneens verworpen werd een motie-Franssen (PvdA), waarin de regering werd gevraagd na te gaan of het indienen van een wetsontwerp tot het tegengaan van cumulaties van inkomsten uit de overheidskas moet worden bevorderd.

(Vor. ber. pag. 278/2)

NIEUW WETSONTWERP. PENSIOEN POLITIEKE AMBTSDRAGERS

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers ingediend, dat een maximumbedrag vaststelt voor de pensioenuitkeringen aan ministers, staatssecretarissen, Tweede-Kamerleden, leden van Gedeputeerde Staten en wethouders. Dit wordt bepaald op ƒ 49.631 (welvaartsvast).
Dit wetsontwerp komt in de plaats van een vroeger ontwerp dat op 25 april 1967 in de Eerste Kamer op bezwaren stuitte.
Het nu voorgestelde maximumbedrag bedraagt 70% van de bezoldiging van de president van de Hoge Raad, zoals die op 1 jan. 1966 was vastgesteld. De nieuwe regeling zal met terugwerkende kracht gelden vanaf 1 jan. 1966. De begrenzing zal zich ook uitstrekken tot de pensioenen van de nagelaten betrekkingen. *(NRC* 14-6)

(Vor. ber. pag. 340/3-1967)

DE MELKPRIJS

M.i.v. 6 mei is de prijs van melk verhoogd met 2 cent per liter en die van karnemelk, taptemelk en hiermee vervaardigde produkten met 1 cent per liter. De stijging is grotendeels het gevolg van het besluit van de regering om het vetgehalte van de melk te verhogen van 3 tot 3,2%, dit met het oog op het boteroverschot. Als de consumptie van melk dit jaar gelijk blijft wordt een daling van de botervoorraad verwacht van 3.000 ton. In Nederland bedroeg per begin april het boteroverschot circa 12.000 ton. De zes landen van de EEG hadden op dat moment een overschot van in totaal circa 150.000 ton, waarin begrepen een normale werkvoorraad van ruim 50.000 ton. Twee moties-*Van der Ploeg* (PvdA) betreffende het op de markt brengen van resp. goedkope melk van een laag vetgehalte en van goedkope koelhuisboter, werden verworpen, alsmede een motie-*Dijkstra* (D'66)

betreffende een extra-toeslag voor veehouders op industriemelk.
De minister van landbouw, ir. *P. S. Lardinois,* verklaarde dat de regering wil meewerken aan een EEG-regeling, waarbij per 1 april 1969 in de EEG-landen vier soorten melk beschikbaar komen: rauwe volle melk rechtstreeks van de producent, volle melk met een vetgehalte van 3,5%, afgeroomde melk met een vetgehalte van ongeveer 1,7%, en taptemelk. *(ANP)*

WETSONTWERP BESTRIJDING WATERVERONTREINIGING AANVAARD

De Tweede Kamer heeft op 13 juni juni het wetsontwerp verontreiniging oppervlaktewater goedgekeurd.

Het wetsontwerp verbiedt het brengen zonder vergunning van afvalstoffen, verontreinigende en/of schadelijke stoffen in het oppervlaktewater en gaat uit van het beginsel, dat de vervuilers de kosten van de zuivering betalen.
De provincies kunnen een verklaring van ongenoegzaamheid uitreiken ten aanzien van vuil of schadelijk water dat in een ander oppervlaktewater wordt geloosd. Het Rijk kan zulks ook doen t.a.v. oppervlaktewater onder eigen beheer. Na deze verklaring kan aan de lozers een vergunning onder voorwaarden worden verleend.
Tot de voorwaarden kunnen behoren het heffen van gelden ter bestrijding van de vervuiling van degenen die vuil water lozen en het vorderen van een bijdrage van allen die direct of indirect op een zuiveringsinstallatie zijn aangesloten.
Met de ontvangsten kunnen de kosten van zuiveringsinstallaties worden bestreden. De provincies mogen het zuiveren zelf ter hand nemen of het aan anderen overlaten. Het Rijk mag daarbij met een financiële bijdrage helpen.
De wet zal pas kunnen werken nadat een reeks uitvoeringsmaatregelen gereed zal zijn.
Zij zullen vermoedelijk op 1 jan. 1970 in werking kunnen treden. Om de oppervlaktewateren in Nederland te saneren zal in twintig jaar, volgens globale raming, een bedrag van ƒ 2 mrd geïnvesteerd moeten worden. (ANP, NRC, 12-6)

(Vor. ber. 743/2-1964)

VERHOGING BELASTINGVRIJE VOET

De Tweede Kamer heeft op 18 juni een wetsontwerp goedgekeurd dat beoogt voor het jaar 1968 — en voor zoveel nodig ook voor 1967 — te voorkomen dat zij, die uitsluitend AOW of AWW genieten en daarnaast geen andere inkomsten hebben dan eventueel kinderbijslag, loon- of inkomstenbelasting zouden moeten betalen.
Voor 1968 zal dit worden bereikt door in de inkomstenbelastingtabel de belastingsbedragen van ƒ 60 en minder te schrappen. Dit komt neer op een algemene, niet alleen voor de genieters van AOW en AWW-uitkeringen geldende verhoging van de „belastingvrije voet". Voor de heffing van de loonbelasting treedt de verhoging van de aanvangsbedragen in werking met ingang van 1 juli 1968.

TWEEDE KAMER OVER UNCTAD II

De Tweede Kamer heeft op 27 juni unaniem een motie-*Ruygers* (PvdA) aanvaard, waarin wordt geconstateerd dat de conferentie voor handel en ontwikkeling in New Delhi (pag. 260 e.v.) niet heeft beantwoord aan de verwachtingen, die de ontwikkelingslanden er in hadden gesteld, en de regering wordt uitgenodigd als lid van de raad van de UNCTAD iedere gelegenheid te benutten om alsnog positieve resultaten van de conferentie te bereiken, m.n. ten aanzien van de vraagstukken voor de grondstoffen, de preferenties, de supplementaire financiering en de voorwaarden voor de hulpverlening; in de EEG het initiatief te nemen om te komen tot een ontwikkelingspolitiek van de Europese Gemeenschap en tot de geleidelijke opheffing van maatregelen die nadelig zijn voor de ontwikkelingslanden; en positief mee te werken aan mogelijkheden die de positie van de UNCTAD als instelling en als instrument van ontwikkelingssamenwerking kunnen versterken.

WETSONTWERP GARANTIES INVESTERINGEN IN ONTWIKKELINGSLANDEN

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend waarin — vooruitlopend op de eventuele totstandkoming van een internationaal systeem — wordt voorgesteld nationaal een garantieregeling in te voeren voor bepaalde niet-commerciële riscio's die zijn verbonden aan nieuwe investeringen in ontwikkelingslanden. De regeling, die de vorm heeft van een herverzekeringssysteem, laat het particuliere bedrijfsleven bij de uitvoering toe. Met het voorgestelde systeem, waarvoor alleen Nederlandse ondernemingen in aanmerking komen, wordt beoogd de stroom van Nederlands kapitaal en Nederlandse kennis naar de ontwikkelingslanden te vergroten ter ondersteuning van hun economie.
De regeling geldt ook voor Suriname en de Nederlandse Antillen.
Het ligt in de bedoeling de Nederlandse Crediet Verzekering Maatschappij als eerste voor de garantieregeling in aanmerking te laten komen. De uit de regeling voortvloeiende verliezen komen ten laste van het op de Rijksbegroting voor de ontwikkelingshulp beschikbaar gestelde bedrag.

De staat kan bepaalde niet-commerciële risico's herverzekeren die voor Nederlandse ondernemingen zijn verbonden aan nieuwe investeringen in ontwikkelingslanden. Voorwaarde is dat deze investeringen bijdragen tot de economische ontwikkeling van de betrokken landen en hun economische betrekkingen met Nederland bevorderen.
Het stelsel biedt dekking tegen kapitaal- en overmakingsverliezen ten gevolge van de navolgende schade-oorzaken:
1. nationalisatie, onteigening, confiscatie en elk ander handelen of nalaten van handelingen door de autoriteiten in het investeringsland, dat met deze maatregelen gelijk gesteld wordt;
2. betalingsverboden, moratoria, uitvoerverboden, verhindering van repatriëring van kapitaal en transfersverboden;
3. lokale oorlog, burgeroorlog, revolutie, opstand en burgerlijke onlusten, voor zover deze gebeurtenissen zich voordoen buiten Nederland en de schade daarbij niet is ontstaan door een atoomkernreactie.
Het is noodzakelijk dat de regering van het investeringsland zich met de Nederlandse investeringen kan verenigen en voorziet in behoorlijke waarborgen ten aanzien van die investeringen.
Voorts dient het betrokken land een internationaal erkende procedureregeling te treffen voor de behandeling van geschillen. Als dit niet mogelijk is, dient bilateraal tussen Nederland en het land waar de investering plaats vindt een overeenkomst te worden gesloten die daarin voorziet.
De herverzekering is aan een drietal beperkingen onderworpen:
1. een globale beperking, in de begroting van financiën wordt voor het eerste jaar een bedrag van ƒ 30 mln opgenomen.
2. een beperking per investeringsland.
3. een beperking per investeerder van het bedrag aan herverzekeringen dat mag worden afgesloten.
Zowel de beperking per investeringsland als die per investeerder dient echter zo flexibel mogelijk te worden gehanteerd. De maximale looptijd van de herverzekering is gesteld op 20 jaar, bij uitzondering (b.v. voor plantages) op 25 jaar na de datum van de polis. De looptijd zal echter niet langer mogen zijn dan 15 jaar na het voltooien van de investering. (Alg. Hbld., 14-6)

NIEUWE FRACTIELEIDER CHU

De Tweede-Kamerfractie van de CHU heeft op 29 juni ingestemd met een verzoek van de heer *J. T. Mellema,* om hem „in het belang van de CHU" gedurende het nieuwe parlementaire jaar van zijn taak te ontheffen. De fractie wees voor dat jaar als haar voorzitter aan partijvoorzitter drs. *A. D. W. Tilanus.*
De politierechter te Rotterdam had de heer Mellema op 26 juni veroordeeld tot twee weken gevangenisstraf en een jaar ontzegging van de rijbevoegdheid wegens het veroorzaken van een verkeersongeluk onder invloed. *(ANP)*

CANADA

NIEUW KABINET. ONTBINDING PARLEMENT

Nadat hij op 6 april door het congres van de Liberale Partij was gekozen tot opvolger van partijleider en premier *Lester Pearson* (pag. 253/3), is *Pierre Elliott Trudeau* op 20 april door gouverneur-generaal *Michener* beëdigd als premier. De door Trudeau gevormde nieuwe regering vertoonde slechts weinig verschil met het kabinet-Pearson.

Paul Martin werd als minister van buitenlandse zaken vervangen door de minister van financiën, Mitchell Sharp. Martin kreeg in de nieuwe regering de post van minister zonder portefeuille en werd tevens belast met de leiding van de regeringsfractie in de Senaat. Tot minister van financiën werd E. J. Benson benoemd. C. M. Drury werd minister van handel als opvolger van de afgetreden R. H. Winters en Jean-Luc Pepin werd minister van arbeid, i.p.v. de afgetreden J. Nicholson. Verder werden Donald MacDonald, John Munro en Gerard Pelletier als ministers zonder portefeuille in het kabinet opgenomen. Naast het premierschap bleef Trudeau zijn oude portefeuille van justitie beheren.

Ontbinding parlement

Op 23 april maakte Trudeau bekend dat op 25 juni algemene verkiezingen zouden worden gehouden terwijl hij tezelfdertijd het parlement ontbond. Als reden voor het houden van verkiezingen — de zesde in 11 jaar — gaf Trudeau dat Canada sinds de laatste verkiezingen in nov. 1965 getuige is geweest van een groot aantal veranderingen. „Een van de ontastbare, maar belangrijke verschijnselen die zich hebben voorgedaan, is de verandering in de houding van een groot aantal Canadezen t.o.v. de aard en de toekomst van ons land", aldus Trudeau.

(Vor. ber. pag. 253/3)

ALGEMENE VERKIEZINGEN

De parlementsverkiezingen van 25 juni hebben het land de eerste meerderheidsregering sedert 10 jaar gebracht. De Liberalen veroverden 154 van de 264 zetels in het Lagerhuis. Zij boekten hiermee een winst van 24 zetels (vergeleken met de verkiezingen van 8 nov. 1965-pag. 748/2-1965).

De Conservatieve Partij o.l.v. *Robert Stanfield* ging 25 zetels achteruit en bezet nu 72 zetels in het Lagerhuis. Een vooruitgang van 9 op 14 zetels boekte de Ralliement des Créditists van Quebec. De Social Credit Partij verloor haar 5 zetels en keert niet in het parlement terug. De Nieuwe Democratische Partij

---

PIERRE ELLIOTT TRUDEAU

De vijftiende premier van Canada, Pierre Elliott Trudeau werd, volgens het geboorteregister van Montreal, op 18 okt. 1919 in deze stad geboren. De officiële biografie van Trudeau geeft echter 18 okt. 1921 als zijn geboortedatum op.

Zijn vader, een Frans-Canadese ondernemer die in 1935 is gestorven, verwierf grote rijkdommen als eigenaar van benzine-pompstations; zijn moeder is de Engels sprekende Grace Elliott, van afkomst een Schotse. Trudeau die zowel Frans als Engels vloeiend spreekt, genoot zijn eerste opleiding aan het college Jean-de-Bréboeuf van de paters Jezuieten; vervolgens studeerde hij rechtswetenschappen aan de universiteit van Montreal, waar hij in 1943 cum laude afstudeerde. In datzelfde jaar werd hij tot de balie van Montreal toegelaten. Na de Tweede Wereldoorlog studeerde hij achtereenvolgens in Harvard, waar hij zijn doctoraal economie behaalde, aan de London School of Economics en aan de Sorbonne. In 1948 ondernam hij een wereldreis, die hem zowel in Jordanië bracht, waar hij werd gearresteerd op beschuldiging een spion voor Israël te zijn, als aan de grens tussen India en Pakistan waar op dat moment gevochten werd, en in China, waar hij het hoogtepunt van de strijd tussen Tsjiang Kai-Sjek en Mao Tse-toeng bijwoonde en naar Vietnam, waar juist de Indochinese oorlog was begonnen. Van zijn overige, dikwijls spectaculaire reizen moeten nog genoemd worden die naar de SU in 1952, naar China in 1961 (waar hij Mao en Tsjoe En-lai ontmoette) en zijn poging om per kano Cuba te bereiken. Van 1949-1952 was hij economisch adviseur van de minister-president in Ottawa. In de vijftiger jaren was Trudeau vooral actief op het gebied van de provinciale politiek in Quebec. Samen met zijn studiegenoot Gerard Pelletier, die nu minister zonder portefeuille is, richtte Trudeau het tijdschrift Cité Libre op, dat nooit meer dan 1000 abonnees had, en waarin heftig werd geageerd tegen het reactionaire en corrupte regime van de toenmalige premier van Quebec, Maurice Duplessis. Gedurende deze jaren voelde Trudeau zich sterk aangetrokken tot de socialistische Nieuwe Democratische Partij.

In 1961 werd hij aan de universiteit van Montreal benoemd tot hoogleraar in staats- en volkenrecht. Hij publiceerde voortdurend veel en op niveau, o.m. over de positie van Quebec in Canada*).

In 1962 en 1963 leverde hij nog felle kritiek op de Liberale Partij en in een polemiek met Lester Pearson verweet Trudeau de premier „Canada aan de VS te hebben verkocht" door er in toe te stemmen, dat het land atoomkoppen voor zijn verdediging zou krijgen. Pas in 1965 werd hij lid van de Liberale Partij. Hij veroverde een parlementszetel en in april benoemde Pearson hem tot minister van justitie. Op deze post heeft hij vele vernieuwingen doorgezet: de doodstraf werd voor een proeftijd van vijf jaar afgeschaft, de gronden voor echtscheiding werden verlicht, homoseksualiteit onder volwassenen werd niet meer strafbaar gesteld.

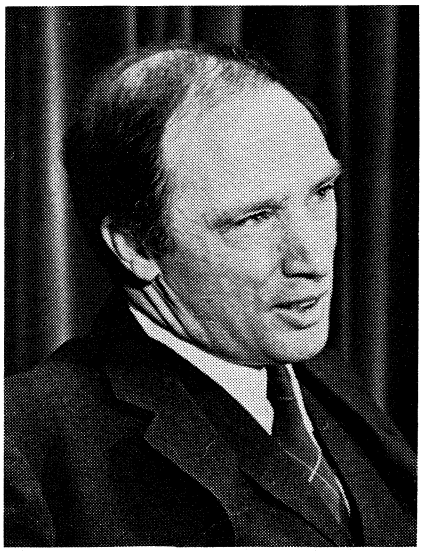

Op 16 febr. 1968 meldde Trudeau zich als vijftiende gegadigde aan voor de kandidatuur van de opvolging van Pearson. De verkiezingscampagne van de schatrijke vrijgezel Trudeau bracht Canada de „Trudeaumanie", door velen vergeleken met de wijze van campagne voeren van de Kennedy's. Een non-conformistische intellectueel, verzot op sportwagens en het gezelschap van mooie vrouwen, die enkele malen moest vluchten voor het enthousiasme van zijn aanhang.

Op het gebied van de binnenlandse politiek is Trudeau een onvoorwaardelijk voorstander van de versterking van het federatieve verband en dus tegenstander van de afsplitsing van Quebec, die volgens hem voor de werkende bevolking een lagere levensstandaard tot gevolg zal hebben. Van hem stamt het gevleugelde woord: „Liever zouden de Engels-Canadezen barrevoets rondlopen dan schoenen uit een afgescheiden Quebec kopen."

Op het gebied van de buitenlandse politiek is Trudeau voor erkenning van communistisch China en voor het opnemen van dit China in de VN. Op het gebied van de defensie zou hij de Canadese verplichtingen t.o.v. de NAVO willen beperken, aangezien het „democratische Europa zich thans wel alleen kan verdedigen."

Ook zou Canada zich, volgens Trudeau, minder moeten gaan bezighouden met kostbare vredesoperaties van de VN. Daarentegen zou het accent meer gelegd moeten worden op de Norad, de gemeenschappelijke Amerikaans-Canadese luchtverdediging van het eigen continent.

T.o.v. het economische overwicht van de VS, resulterend in grote Amerikaanse investeringen in Canada, neemt hij een pragmatisch standpunt in.

---

*) Recent verscheen een verzameling van essays van zijn hand onder de titel „Le Fédéralisme et la Société canadienne-française", waarin hij in het woord vooraf o.m. schrijft: „Je n'ai jamais pu accepter de discipline, sauf celle que je m'imposais moi-même".

kwam van 21 op 23 zetels. In het nieuwe parlement heeft voorts één onafhankelijke zitting.
De Liberalen veroverden 55 van de 75 zetels van de provincie Quebec, hetgeen er volgens waarnemers op duidt dat de inwoners van deze Franstalige provincie in meerderheid akkoord gaan met de constitutionele plannen van de Liberale premier *Trudeau*, welke voorzien in een volledige linguïstische gelijkheid voor alle Canadezen, maar een speciale status voor Quebec afwijzen.

De Liberalen behaalden ook aanzienlijke vooruitgang in de vier westelijke provincies, Brits Columbia, Alberta, Saskatchewan en Manitoba, terwijl de partij van Trudeau in Ontario zelfs 65 van de 87 zetels verkreeg, tegen de Conservatieven slechts 15 (24 zetels in 1965). In New Foundland echter, kwamen zes van de zeven zetels van dit sinds jaren Liberaal stemmend eiland in Conservatieves handen. Ook in de provincies New Brunswick, Prince Edward Island en Nova Scotia hebben de Conservatieven de meerderheid behaald. Deze ontwikkeling, tesamen met het feit dat het in een economische depressie verkerende landelijke Quebec een aanzienlijke zetelwinst aan het Rassemblement des Créditists verschafte en het feit dat de (socialistische) Nieuwe Democratische Partij de sterkste partij in Saskatchewan is geworden, heeft tot gevolg dat de zegevierende Liberale Partij een vrij zwakke greep heeft op de armste gedeelten van het land.
De leider van de Nieuwe Democratische Partij, T. C. Douglas, werd in zijn kiesdistrict verslagen en keert niet in het parlement terug.

Voor het eerst sinds zestien jaar waren voor deze verkiezingen nieuwe kiesdistricten gevormd, conform de bevolkingsverhoudingen, hetgeen inhield dat het aantal zetels voor de steden werd verhoogd, terwijl het zetelaantal voor het platteland werd verlaagd. Het wordt waarschijnlijk geacht dat de Liberalen van deze wijziging het meeste profijt hebben getrokken. *(The Economist* 29-6)

De verkiezingscampagne

De belangstelling van de kiezers voor de verkiezingen was groter dan ooit. Tot ernstige ordeverstoringen kwam het op de vooravond van de verkiezingen in Montreal (Quebec), waar de seperatistische beweging demonstreerde tegen de aanwezigheid van premier Trudeau aldaar. Bij de ongeregeldheden werden 135 personen gewond en werden 290 arrestaties verricht.
Hoofdthema van de campagne was de verhouding tussen Frans- en Engelssprekend Canada, het seperatisme en de eisen van Quebec inz. een bijzondere status in de federatie. Hoewel ook de Conservatieven een verenigd Canada voorstaan, probeerde de leider van de Conservatieven, *Robert Stanfield,* tijdens zijn campagne in Quebec stemmen te winnen, door samen te werken met de aldaar opererende Union Nationale, welke bijzondere rechten voor de Frans-Canadezen in haar vaandel heeft geschreven.

OPSCHORTING BETREKKINGEN MET GABON

Naar eerst begin maart bekend werd, heeft de federale regering op 19 febr. de diplomatieke betrekkingen met Gabon opgeschort uit protest tegen de uitnodiging die dit land aan de provincie Quebec had gestuurd tot bijwoning van een conferentie van Afrikaanse ministers van onderwijs. De federale regering in Ottawa is van oordeel dat culturele betrekkingen met het buitenland niet onder de jurisdictie van de provinciale regeringen vallen. Van 22-26 april werd in Parijs het tweede gedeelte van deze conferentie gehouden. De minister van onderwijs van Quebec, *Jean-Guy Cardinal,* was niet bereid in te gaan op het voorstel van de federale regering om als hoofd van een Canadese delegatie de vergadering bij te wonen, maar begaf zich opnieuw als vertegenwoordiger van Quebec naar Parijs. Op 9 mei publiceerde de regering een witboek over deze kwestie, benevens een nota, die zij op 4 mei aan de Franse regering had gezonden en waarin eveneens het standpunt van de federale regering in Ottawa n.a.v. deze kwestie uiteen werd gezet. *(Le Monde* 6-3, 13-4, 10-5)

(Vor. ber. pag. 652/2-1967)

IMMIGRATIECIJFERS

Volgens opgave van het ministerie van arbeid en immigratie zijn in 1967 209.840 personen het land binnengekomen, terwijl 13.036 personen die zich reeds in Canada bevonden, de immigratiestatus verkregen, hetgeen het totaal op 222.876 personen bracht. In de provincie Ontario vestigden zich 116.850 immigranten (52,6%) en in Quebec 45.717 (20,5%). Het totaalcijfer van 1966 was 194.743 immigranten, zodat de stijging in 1967 t.o.v. 1966 14% bedroeg. De volgende cijfers laten de immigratie van de laatste drie jaar uit zeven verschillende landen zien:

	1967	1966	1965
Totaal	222.876	194.743	146.758
Engeland	62.420	63.291	40.718
Italië	30.055	31.625	26.398
Ver. Staten	19.038	17.514	15.143
West-Duitsland	11.779	9.263	8.927
Griekenland	10.650	7.174	5.642
Frankrijk	10.122	7.872	5.225
Portugal	9.500	7.930	5.734

De immigratie op grond van verdeling naar continenten buiten Europa geeft het volgende beeld te zien:

	1967	1966
Azië	21.228	14.327
Centr. Am. en Carib. geb.	9.005	4.359
Australazië	6.179	4.059
Afrika	4.608	3.661

DISCONTO-VERLAGING

Op 1 juli heeft de Bank van Canada het bankdisconto verlaagd van 7½% op 7%.

(Vor. ber. pag. 195/1)

VERENIGDE STATEN

WARREN AFGETREDEN ALS PRESIDENT HOOGGERECHTSHOF. FORTAS OPVOLGER

Op 21 juni werd bekend dat de president van het Hooggerechtshof, *Earl Warren*, zijn ontslag bij president *Johnson* had ingediend. De reden voor zijn ontslagaanvrage was zijn hoge leeftijd (77). Op 26 juni maakte president Johnson de benoeming van rechter *Abe Fortas* (58) als opvolger van Warren bekend. De plaats van Fortas als raadsheer in het Hooggerechtshof zal worden ingenomen door *Homer Thornberry* (59) uit Texas, die in 1949 Johnsons zetel in het Huis van Afgevaardigden overnam en door president Kennedy in 1963 tot districtsrechter werd benoemd.

Met het aftreden van Warren is een eind gekomen aan het vijftien jaar durende „Warren-court" tijdperk, dat een van de stormachtigste in de geschiedenis van het Hooggerechtshof is geweest, als gevolg van de Warrens „extensieve" interpretatie van de rol van het Hooggerechtshof (tegenover de „restrictieve" interpretatie waaraan de naam van de rechter Frankfurter verbonden is.)
Earl Warren werd op 19 maart 1891 in Los Angelos (Californië) geboren. Hij ontving onderwijs in zijn geboortestaat en promoveerde in 1914 tot doctor in de



Earl Warren

rechten aan de Universiteit van Californië. In de Eerste Wereldoorlog diende hij als officier. In 1919 werd hij in Oakland (Californië) benoemd tot adjunct-procureur van deze gemeente, welke functie hij zes jaar bekleedde. Tevens was hij waarnemend procureur voor het district Alameda. In 1925 werd hij benoemd tot districts-procureur, welke functie hij dertien jaar bekleedde. In 1942 werd hij als Republikein gekozen tot gouverneur van Californië. In 1948 was hij de Republikeinse kandidaat voor het vice-presidentschap naast Thomas E. Dewey. Toen hij in 1953 zijn derde ambtstermijn als gouverneur vervulde, werd hij op 30 sept. 1953 door president Eisenhower tot opperrechter van het Hooggerechtshof benoemd als opvolger van de overleden Fred. M. Vinson. Al spoedig bleek dat Warren niet een „progessieve conservatief" was, zoals hij zichzelf bij zijn benoeming had genoemd, doch een zeer vooruitstrevend liberaal. Van de voornaamste beslissingen die onder zijn leiding tot stand zijn gekomen noemen wij:

mei 1954: vonnis Brown-Board of Education, waarbij het Hof unaniem besloot de segregatie op openbare scholen onwettig te verklaren en opmerkte dat de oude rassen-doctrine „gescheiden maar gelijk", „inherent ongelijk" betekent. (pag. 11281/2-1954).

1962: vonnis Engel-Vitale waarin de dagelijkse verrichting van voorgeschreven gebeden op openbare scholen als strijdig met de grondwet werd verklaard. (pag. 424/2-1962).

1964: vonnis Reynolds-Sims, waarin het principe van „één kiezer, één stem" werd bevestigd en reorganisatie van de kiesdistricten werd bevolen, zodat zij allen evenveel kiezers bevatten (pag. 520/1-1964).

1965: het Hof verklaart het wetsartikel dat leden van de communistische partij verplicht zich bij de overheid als zodanig bekend te maken, in strijd met de grondwet (pag. 791/2-1965). Eerder had het Hof een wet vernietigd die de prediking van gewelddadige omverwerping van de regering als principe strafbaar stelde, en als haar mening te kennen gegeven, dat „overtuigingen en betrekkingen" van een burger niet gebruikt mogen worden als argument voor de weigering van een paspoort. Vooral deze beslissingen en de uitspraken op het gebied van de rassenstrijd maakten Warren voorgoed gehaat bij de conservatieve politici.

1966: vonnis Miranda-staat Arizona waarin het Hof besliste dat de moordenaar Miranda vrijuit ging, omdat hem door de politie niet de verklaring was voorgelezen volgens welke hij het recht had bij zijn ondervraging te blijven zwijgen. (pag. 637/2-1966). Deze beslissing werd fel aangevochten en in de nieuwe wet tegen de misdaad (zie hieronder) heeft het Congres dan ook bepalingen opgenomen die de besluiten van het Hof in deze kwestie trachten te verzwakken.

In 1963 werd Warren door president Johnson benoemd tot voorzitter van de commissie van onderzoek die was ingesteld na de moord op president Kennedy (pag. 777/1-1963), die in sept. 1964 (pag. 633/3-1964) haar omstreden rapport uitbracht.

De opvatting van Warren over de taak van het Hooggerechtshof is samengevat in de volgende uitspraak uit 1954: „Ik beschouw dit Hof als het schakelrad van de regering. Haar opdracht is om ons verwijderd te houden van het te ver doorslaan naar een van de extreme zijden van de balans".

In enkele perscommentaren werd het vermoeden geuit dat Warren zijn ontslag op dit tijdstip had ingediend, omdat hij - bevreesd voor een verkiezingsoverwinning in november van Richard Nixon - wilde voorkomen dat op een later tijdstip een conservatief tot zijn opvolger zou worden benoemd. In de Senaat, die Johnsons benoemingen moet goedkeuren, is onder conservatieve Republikeinen verzet gerezen tegen het feit dat Johnson nog een opvolger voor Warren heeft benoemd.

Abe Fortas

Abe Fortas, de eerste Joodse president van het Hooggerechtshof, werd in 1910 in Memphis (Tennesee) geboren, waar zijn vader meubelmaker was. Als werkstudent doorliep hij het Southwestern College en voltooide hij een rechtenstudie aan de Yale-Universiteit. Na voltooiing van zijn studie werd hij in het „New Deal"-bestuur door president Roosevelt opgenomen, vanaf 1942 in de functie van onderminister van binnenlandse zaken. In



1946 verliet hij de regering om in Washington een rechtspraktijk te gaan uitoefenen. In 1965 werd hij door president Johnson tot rechter in het Hooggerechtshof benoemd, als opvolger van de tot ambassadeur bij de VN benoemde, inmiddels als zodanig afgetreden Arthur Goldberg. Fortas geldt op grond van zijn uitspraken sinds zijn benoeming in 1965 als gematigd liberaal. Hij behoort tot de intimi van president Johnson en heeft in zijn hoedanigheid van juridisch adviseur van de familie Johnson, sedert Johnson meer dan 30 jaar geleden Congreslid werd, vaak delicate opdrachten voor de president uitgevoerd.

WET TEGEN DE MISDAAD

President *Johnson* heeft op 19 juni de anti-misdaadwetgeving ondertekend, die op 6 juni door het Congres was aangenomen (pag. 386/3). De president verklaarde dat ondanks het feit dat de wet niet voorziet in het verbod van de koop en verkoop per postorder van revolvers en pistolen, de wet toch „meer goeds dan kwaads" bevat. Ook had de president bedenkingen tegen bepalingen in het wetsontwerp, die het de politie mogelijk maken vrijwel onbeperkt telefoongesprekken af te luisteren. Johnson sprak in dit verband van een „onverstandige en potentieel gevaarlijke stap".

Voorts toonde hij zich niet gelukkig met bepalingen die een beperking betekenen van de waarborgen die volgens het Hooggerechtshof noodzakelijk zijn bij het gebruik maken van afgelegde bekentenissen in een proces.

De wet bevat verder o.a. een toewijzing van $ 400 mln in de komende twee jaar voor hulp aan staats- en plaatselijke politie.

Intussen heeft president Johnson op 24 juni nieuwe wetsvoorstellen bij het Congres ingediend, waarin wordt aangedrongen op invoering van een federaal vergunningenstelsel voor het bezit van vuurwapens en een registratie van alle vuurwapens, terwijl voorts bij het Congres wetgeving in behandeling is die voorziet in uitbreiding van de bepalingen van de thans door de president ondertekende wet.

(Vor. ber. pag. 386/3)

BELASTINGVERHOGING

Op 28 juni heeft president *Johnson* de wet op de belastingverhoging ondertekend. Johnson had zijn voorstel tot verhoging van de vennootschapsbelasting en de inkomstenbelasting met 10%, op 5 aug. 1967 bij het Congres ingediend, waar het plan veel oppositie ondervond.

Wilbur Mills, voorzitter van de begrotingscommissie van het Huis van Afgevaardigden en woordvoerder van het conservatieve gedeelte van het Congres, verklaarde dat het wetsvoorstel niet zou worden aangenomen als de regering niet tegelijkertijd haar overheidsuitgaven zou besnoeien. Ondanks oppositie hiertegen van Johnson, heeft de president tenslotte toch deze concessie moeten doen. Op 20 en 21 juni hadden resp. het Huis van Afgevaardigden en de Senaat hun goedkeuring gehecht aan het belastingvoorstel, gekoppeld aan een beperking van de regeringsuitgaven met $ 6 mrd. De stemmenverhouding in het Huis van Afgevaardigden was 268 tegen 150 stemmen, in de Senaat 64 tegen 16. De verhoging van de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting treedt met terugwerkende kracht in werking vanaf resp. 1 april en 1 jan. 1968. De belastingverhoging geldt in principe tot 30 juni 1969, maar kan daarna door het Congres worden verlengd.

(Vor. ber. pag. 809/3 en 620/1-1967)

midden-oosten

ALGEMEEN

WAPENLEVERANTIES

In de loop van dit jaar is de herbewapening van het Midden-Oosten aanzienlijk gevorderd. Van de communistische leveranties zijn weinig details bekend; van de Westelijke o.a. de volgende:

Israël

De levering van de in 1966 door Israël in Frankrijk bestelde Mirage-V-toestellen kwam ter sprake tijdens het bezoek dat de Israëlische onderminister van defensie, generaal Zvi Tsoer, van 5-13 maart aan Frankrijk bracht. De resultaten van dit bezoek werden van Israëlische zijde volkomen negatief genoemd. De secretaris-generaal van het Israëlische ministerie van defensie, kolonel Mosje Kashti, verklaarde op 27 maart dat het Franse wapenembargo alleen op de Mirages betrekking had en dat alle andere wapens die Israël in Frankrijk bestelt, normaal worden geleverd. Op 15 april werd bericht dat Israël de laatste termijn voor de 50 Mirages zou hebben betaald, een bedrag van $ 24 mln. De fabrikant van de Mirages, Marcel Dassault, maakte op 18 april bekend dat Israël optie heeft genomen op nog eens 50 Mirage-V-toestellen. De Israëlische regering zou ook 100 Mirage- F 1-jachtvliegtuigen willen aanschaffen. (Dit vliegtuig is het nieuwste straalonderscheppingsvliegtuig met deltavleugels, dat binnenkort door de Franse luchtmacht in gebruik wordt genomen). Minister Couve de Murville verklaarde op 18 april dat het embargo op de Mirages gehandhaafd blijft.
Vertegenwoordigers van de firma Dassault hebben op 25 april berichten uit Amerikaanse bron ontkend over de ontwikkeling van raketten voor rekening Israël.
Volgens Le Monde (26-4) ging het om raketten van het type MD-660, welke een actie-radius van 500 km zouden hebben en een vermogen van 500 kg. De ontwikkeling van deze raket zou tegen 1969 voltooid zijn. The New York Times (24-4) sprak van een raket MD-620 met een actie-radius van 500 km en een draagvermogen van 500 kg. en waarvan de kosten 500 mln fr. zouden bedragen. Le Monde meldde nog dat proeven met deze raketten nabij Toulon werden voortgezet.
Op 26 juni werd van welingelichte zijde te Parijs verklaard dat Frankrijk momenteel aan Israël vliegtuigonderdelen levert, welke tezamen 25 lestoestellen van het type Fouga-Magister vormen. Op 3 mei was een akkoord getekend tussen de Israëlische regering en de Franse firma Turboméca over de bouw van een fabriek te Beth-Chemech (Israël) voor de produktie van vliegtuigmotoren. Met het produktieproces zou begin 1969 moeten worden begonnen. De motoren zouden volgens Le Monde (6-5) aanvankelijk bestemd zijn voor de Fouga-Magisters en helicopters. Reeds sinds 1958 worden Fouga-Magisters in Israël geassembleerd.
(In verband met het evenwicht in de bewapeningswedloop zullen eveneens Fouga Magisters aan Marokko worden geleverd, zo werd te Parijs verklaard). (Vor. ber. pag. 224/2)

Irak

Le Monde berichtte op 13 april dat die dag een akkoord tussen de Franse en Iraakse regering tot stand was gekomen over de levering van 54 gevechtsvliegtuigen aan Irak voor een bedrag van 620 mln fr. Het ging hierbij om de volgende typen: 32 Mirage-V, 16 Mirages III-E, 4 Mirages III-B en 2 Mirages III-R. Minister Couve de Murville deelde op 18 april mee dat de vliegtuigen over 2 of 3 jaar zullen worden afgeleverd. Volgens Le Monde (13-4) zouden de leveranties vòòr 1970 beginnen. (Vor. ber. pag. 143/2)

Jordanië

Op 2 juni werd vanuit Washington gemeld dat de VS hun wapenleveranties aan Jordanië hebben hervat. Het zou gaan om 18 Starfighters F-104 en 100 Patton-tanks. (AP sprak van 118 Starfighters).
Koning Hoessein zou tijdens zijn bezoek aan Londen (pag. 447/2) van de Britse regering de toezegging hebben gekregen inzake de levering van 8 à 10 Hawker Hunters.
Reuter berichtte op 9 juni dat koning Feisal van Saoedi-Arabië, blijkens een danktelegram van Hoessein, een bedrag van £ 15 mln had vrijgegeven voor de aankoop van wapens ten gunste van het Jordaanse leger. (Vor. ber. pag. 142/3)

Koeweit

Naar AFP op 22 april berichtte zullen de eerste Britse Lightningvliegtuigen in oktober aan Koeweit worden geleverd Volgens AFP (29-5) heeft Koeweit in Engeland een bestelling geplaatst voor tanks ter waarde van £ 6 à 7 mln.

Saoedi-Arabië

Tijdens een officieel bezoek van de minister van defensie van Saoedi-Arabië, sultan Ibn Abdoel Aziz, aan Frankrijk zou op 19 febr. zijn overeengekomen dat Frankrijk 220 pantserwagens van het type AML-90 aan Saoedi-Arabië zal leveren. (Le Monde 28-2)

Syrië en de VAR

De Israëlische minister van defensie, Mosje Dayan, verklaarde op 13 mei dat Syrië en de VAR door de hulp van de SU en haar bondgenoten het militaire materiaal en de uitrusting, welke zij tijdens de zesdaagse oorlog verloren hadden, volledig hebben vervangen.
Volgens The Times (25-4) zou de Egyptische luchtmacht over 300 straaljagers beschikken (waaronder ca. 100 Migs-21) en over maximaal 50 bommenwerpers.
Naar dit blad op 23 april vanuit Washington berichtte, zou de SU voor het eerst landraketten aan de VAR geleverd hebben. Het zou gaan om ca. 20 raketten van het type Samlet-Salesh, welke een actie-radius hebben van ± 70 km. Volgens AP (9-6) zouden deze raketten slechts met toestemming van Moskou mogen worden gebruikt.

Arabisch uitgaven

Naar de FAZ (13-12-1967) aan een publicatie van de „Unie van vrije Arabieren" in Jeune Afrique ontleende zouden voor Arabisch militaire doeleinden o.a. de volgende bedragen zijn uitgegeven: VAR (sinds 1949) $ 4,7 mrd, Syrië (sinds 1949) $ 1,026 mrd, Irak (sinds 1949) $ 1,8 mrd, Jordanië (sinds 1950) $ 0,675 mrd, Libanon (sinds 1950) $ 0,298 mrd, Saoedi-Arabië (sinds 1963) $ 0,690 mrd, Soedan (1966) $ 0,039 mrd en Algerije (1964-'66) $ 0,221 mrd. De wapenaankopen werden gedaan in de SU voor $ 4,3 mrd, in Engeland voor $ 2,4 mrd en in de VS voor $ 1,35 mrd.

DE SOWJETRUSSISCHE VLOOT IN HET MIDDEN-OOSTEN

Volgens een officiële mededeling uit Ankara op 14 mei hebben in 1967 in totaal 157 Sowjetrussische oorlogsschepen de Dardanellen in de richting Middellandse Zee gepasseerd. Hiervan keerden 91 schepen terug. Van de 110 schepen die sinds de zesdaagse oorlog door de Turkse wateren voeren, keerden 67 terug. *(AP 14-5)*



President al-Atassi van Syrië bezoekt een Sowjetrussische onderzeeër in de haven van Latakia.

Naar *AFP* op 21 juni berichtte passeerden in 1968 49 Sowjetrussische oorlogsschepen de Dardanellen in de richting Middellandse Zee. Hiervan keerden 37 terug.

Op 10 juli 1967 was een uit 8 schepen bestaan eskader van de Sowjet-marine voor een bezoek van onbepaalde tijd de haven van Port Said (VAR) binnengelopen, terwijl een ander eskader van 4 schepen Alexandrië aandeed. Beide eskaders telden o.a. een met raketten bewapende kruiser en stonden onder bevel van schout-bij-nacht Nikolai Molotsjow. Op 19 sept. berichtte Al Ahram dat de laatste Sowjet-vlooteenheid, die nog in Port Said voor anker lag, de haven had verlaten.
In de daaropvolgende maanden werden regelmatig Sowjetrussische vlootbezoeken aan Alexandrië en Port Said gemeld.
Op 18 april kwamen verscheidene Sowjetrussische oorlogsschepen voor een officieel bezoek in de Syrische haven Latakia aan.
Op 11 mei arriveerden twee Sowjetrussische oorlogsschepen voor een achtdaags bezoek in de Iraakse haven Um Qasr aan de Perzische Golf. Het was het eerste Sowjet-vlootbezoek aan de Golf.
(Vor. ber. pag. 145 e.v.)

NIEUWE PALESTIJNSE NATIONALE RAAD

Naar *AFP* op 13 juni vanuit Amman berichtte, is een nieuwe Palestijnse Raad opgericht, bestaande uit 100 vertegenwoordigers van diverse Palestijnse organisaties. Deze organisaties zullen in de raad als volgt vertegenwoordigd zijn: Al Fatah 38, de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) 30, het Palestijnse Bevrijdingsleger 20, het Volksfront voor de bevrijding van Palestina 10 en onafhankelijken 2 afgevaardigden. De raad die als een soort Palestijns parlement zal optreden, zal op 10 juli te Cairo zijn eerste zitting houden.
Als gevolg van een gesprek van vijf dagen dat medio mei te Amman gevoerd was tussen een dertigtal vertegenwoordigers van Palestijnse bevrijdingsorganisaties, was een comité van 21 man opgericht dat met de vorming van een Nationale Raad belast was.
Met de samenwerking tussen de bevrijdingsbewegingen was in januari een begin gemaakt. Op 20 jan. besloten 8 commandogroepen hun verzetsacties in Israël en de bezette gebieden te coördineren en te versterken door een gezamenlijke militaire raad te vormen. Dit besluit kwam tot stand na een vierdaagse conferentie te Cairo, gehouden op initiatief van Al Fatah. De PLO en het Volksfront boycotten deze conferentie.
De tegenstellingen tussen de PLO en Al Fatah en de derde groepering, het Volksfront voor de bevrijding van Palestina, waren aanzienlijk. Zij werden door de *NRC* (28-5) alsvolgt samengevat:

Al Fatah, dat zijn zetel te Damascus heeft, stond beslist afwijzend tegenover elke verstrengeling in inter-Arabische geschillen. Zij wenste ook in geen enkel opzicht van Arabische regeringen afhankelijk te zijn. De organisatie hoedde zich voor het maken van aanspraken op de macht na de eventuele „bevrijding". Als einddoel stelt zij de vestiging van een Palestijnse staat, waar Arabieren — na volledig rechtshersel — en Joden naast elkaar in vrede zullen kunnen samenleven. Voorzover bekend ontvangt Al Fatah zijn gelden voornamelijk van individuele Palestijnen.
De PLO met als zetel Cairo eiste voor zich het recht op van de alleenvertegenwoordiging van de Palestijnse natie. Zij genoot financiële en operationele steun van de Arabische Liga, maar was in feite meer een een instrument van president Nasser van de VAR dan een Palestijnse aangelegenheid. Het leger dat zij opbouwde, het Palestijnse bevrijdingsleger (PLA), nam als zodanig nooit deel aan de guerilla-activiteiten. De PLO heeft het recht belasting te heffen van Palestijnen in de Arabische landen.
Het Volksfront voor de bevrijding van Palestina geldt als Nassergezind en Arabisch-nationalistisch. Het heeft enkele opleidingskampen in Irak en is in Syrië verboden. De oppositie tegen de in Syrië aan het bewind zijnde vleugel van de Baath bepaalt o.a. de politieke tegenstelling met Al Fatah en heeft tot de arrestatie* van enige leiders te Damascus geleid.

*) Op 19 maart werden drie leiders van het Volksfront (o.w. Georges Habbache) te Damascus gearresteerd, toen zij met de in de Syrische hoofdstad gevestigde Palestijnse leiders onderhandelden over een samenbundeling van de krachten van het Palestijnse verzet. Op 22 april werd de arrestatie van een vierde leider gemeld.
Het Syrische optreden zou vlogens Le Monde (10-5) gericht zijn tegen het streven van het Volksfront een guerilla te organiseren in het door Israël bezette gebied van Koeneitra en Banias.

ISRAËL EN DE BEZETTE GEBIEDEN

Terwijl de Israëlische regering t.a.v. de toekomstige status van de bezette gebieden — uitgezonderd het op 28 juni 1967 herenigde Jeruzalem — officieel nog geen standpunt heeft bepaald, heeft de discussie over de vraag of Israël deze gebieden al dan niet moet annexeren tot zeer uiteenlopende opvattingen binnen het kabinet, tussen de politieke partijen en onder de bevolking geleid.
Bij het uitblijven van een politieke oplossing van het Israëlisch-Arabisch geschil neemt dit probleem een steeds centraler plaats in de Israëlische binnenlandse politiek in, en werpt het zich op als het verkiezingsthema bij uitstek voor de algemene verkiezingen in 1969, aldus de *NRC* (5-6).

Hoe groot de meningsverscheidenheid bij de Israelische bevolking is, bleek uit een door het dagblad *Davar* gehouden opinie-onderzoek, dat de volgende gegevens opleverde:

87% van de ondervraagden steunde het regeringsstandpunt, nl. dat van teruggave van de bezette gebieden geen sprake kan zijn, zolang geen directe onderhandelingen met de Arabische staten zijn geopend; 35% was bereid gebieden terug te geven als concessie vooraf, maar 58% was hiertegen.
Indien een vrede tot stand komt is 78% bereid om bepaalde gebieden terug te geven. Over de bestemming van de diverse gebieden liepen de antwoorden ver uiteen:
95% meende dat het herenigde Jeruzalem tot elke prijs bij Israël dient te blijven; 88% was van oordeel dat de Golanhoogte (Syrië) door Israël behouden moet worden; 61% was voor het bezet houden door Israëlische troepen van Sjarm-el-Sjeik.
Na het sluiten van een vrede wilde 42% de Sinai aan de VAR teruggegeven, 21% was hiertegen en 31% verklaarde dat het van de omstandigheden afhing.
Terwijl 47% van mening was dat Israël de westelijke Jordaanoever moet behouden, was 41% voorstander van een autonome Palestijnse staat, al dan niet in een federatie met Israël; slechts 7% wilde het gebied aan Jordanië teruggeven.
Tenslotte achtte 76% de vrede met de Arabische landen van levensbelang voor het voortbestaan van de staat Israël; 20% was die mening niet toegedaan. (AFP 2-5; Alg. H'blad 21-5)

Voorstanders van een annexatie van de bezette gebieden zijn o.m. verenigd in de in sept. 1967 door enige schrijvers opgerichte „Groot-Israël"-beweging. Van de politieke partijen voert de Cheroet de annexatie in haar banier, maar ook binnen de Verenigde Arbeiderspartij zijn blijkens uitlatingen van vooraanstaande politieke figuren tal van voorstanders van dit streven.

Bevolkingsvraagstuk

Inlijving zou echter betekenen dat in de nieuwe Israëlisch-Arabische staat ruim één derde van de bevolking uit Arabieren zou bestaan. Volgens gegevens van het Israëlische bureau van de statistiek, gebaseerd op volkstellingen van aug. en sept. 1967 wonen in de door Israël bezette gebieden 1.061.400 Arabieren, die over de verschillende gebieden als volgt verdeeld zijn: Cis-Jordanië 600.000, Oud-Jeruzalem 66.000, Gaza 356.000, Sinai 33.000 en de Golan-hooge 6.400. In Israël zelf wonen 300.000 Arabieren. De joodse bevolking bedraagt momenteel 2.371.000. Het geboortecijfer ligt bij de Arabieren echter veel hoger dan bij de joden zodat binnen afzienbare tijd de Arabieren in Israël de joden in aantal zouden overtreffen.

Premier *Esjkol* zei op 9 aug. 1967 te Jeruzalem voor een gehoor van 70 joodse zakenlieden uit verschillende landen o.m., dat Israël zijn bevolking tot vijf miljoen moet verdubbelen voor het einde van deze eeuw, wil het land blijven bestaan.
„Na onze militaire overwinning worden we geconfronteerd met een verschrikkelijk dilemma: immigrate of hongerdood", aldus de Israëlische premier.
„Wij moeten hard werken opdat Israël in staat zal zijn behoorlijke menselijke, culturele, technische en economische normen te handhaven: dit zal de proef op de som worden met betrekking tot het antwoord op de vraag naar Israëls bestaan als Joodse staat in het Midden-Oosten", aldus Esjkol.
De premier deed een beroep op zijn gehoor en op al degenen die wensen dat Israël blijft bestaan als een soevereine en onafhankelijke staat, om te helpen „ons deze taken te doen uitvoeren". „Wij hebben", zo vervolgde Esjkol, „ten minst 40.000 immigranten per jaar nodig, dit is minder dan de helft van de natuurlijke aanwas van Joden in de vrije landen. Dit getal moet kunnen worden bereikt".
Premier Esjkol herinnerde eraan dat Israël minder dan de helft van zijn grondgebied tot dusverre heeft ontwikkeld. Veel moet er nog worden gedaan in de Negev en in Galilea.
„Het herenigde Jeruzalem schreeuwt om tienduizenden inwoners meer", aldus Esjkol.

In redevoeringen op 26 en 28 okt. 1967 noemde Esjkol de veiligheid, de economische toekomst en de aantrekking van immigranten uit de vrije wereld Israëls voornaamste problemen. „Het is absoluut noodzakelijk, dat een belangrijke verandering plaats grijpt in de bevolkingsontwikkeling in dit land. Wanneer onze overwinning in de oorlog tot een duurzame regionale vrede zal worden, wanneer Israël zal groeien en zich ontwikkelen (..) dan is het een levenskwestie, dat er een aanzienlijke vermeerdering van het aantal joden in het land komt — en dat dat snel gebeurt". In een „groter Israël" hebben wij nu, aldus Esjkol, een bevolking van 3,8 mln, waarvan 2,4 joden en 1,4 mln niet-joden. „Welke politieke beslissingen genomen zullen worden, zij mogen niet bepaald worden door een situatie waarin er geen aliya (immigratie in Israël) of geen vooruitzicht op aliya is", verklaarde de Israelische premier.

De minister van defensie, Mosje Dayan, noemde een groot aantal Arabieren binnen de staat Israël in de toekomst een bedreiging van het joodse karakter van de staat. Hij schreef dit in een artikel in het Amerikaanse tijdschrift *Look* van 14 april. Dayan geldt als voorstander van de vestiging van een semi-onafhankelijke Palestijnse staat op de westelijke Jordaanoever, waarvan de defensie en de buitenlandse politiek door Israël gecontroleerd zou moeten worden.

Nederzettingen in bezette gebieden

Op 24 sept. 1967 werden te Jeruzalem plannen bekendgemaakt voor de vestiging van twee kibboetzim in de bezette gebieden. De eerste werd gevestigd te Kfar Etzion, tussen Hebron en Bethlehem, op de plaats waar voor de Israëlisch-Arabische oorlog van 1948 vier joodse kibboetzim lagen, welke tijdens die strijd door het Arabisch Legioen werden verwoest. De tweede vestiging werd gesticht nabij Banias op de Syrische hoogvlakte, in het gebied dat in 1949 tot gedemilitariseerde zone werd verklaard. De kolonisatie werd uitgevoerd door de Nahal, de para-militaireorganisatie van de Israëlische jeugd. De Israëlische regering onderstreepte uitdrukkelijk het militaire en daardoor tijdelijke karakter van de herkolonisatie. De politieke kant was niet besproken, aldus een regeringswoordvoerder.
In nov. 1967 werd gemeld dat een visserij-kibboetz was gevestigd aan de Middellandse Zeekust tussen El Arisj en Port Said, Nahal Yam geheten.
Op 26 febr. maakte premier Esjkol plannen bekend voor 17 vestigingen door de Nahal op de Westelijke Jordaanoever. *AFP* meldde op 11 apr. de vestiging van de zevende Nahal-kolonie op de Golan-hoogte.
Op een kaart, uitgereikt aan de afgevaardigden op het 27ste Zionistencongres in juni te Jeruzalem, werden 35 nieuwe en geplande vestigingen in Israël en de bezette gebieden aangegeven. Blijkens deze kaart zijn er nu reeds 9 vestigingen op de Golan-hoogte, terwijl plannen voor twee nieuwe waren aangeduid.

De kwestie-Hebron

Op 16 april werd bericht dat 70 orthodoxe joden hun intrek in een hotel te Hebron genomen hadden met het doel een nieuwe joodse gemeenschap in de stad te stichten. (In 1929 kwam de hele joodse gemeenschap van Hebron tijdens een progrom om het leven.) Dit streven leidde tot meningsverschillen binnen het Israëlische kabinet. De minister van arbeid, *Allon*, verklaarde dat „het ondenkbaar is joden te verbieden zich in deze oude stad te vestigen", nadat bekend geworden was dat het ministerie van defensie zich tegen de vestiging kantte. De minister van godsdienstzaken, *Warhaftig*, verzekerde de joden te Hebron, dat de Israëlische regering in meerderheid achter hen stond, aldus de *NRC* (14-5) volgens haar correspondent te Tel Aviv. Op 18 mei berichtte dit blad echter van welingelichte zijde te hebben vernomen dat de meerderheid van de regering juist bezwaren tegen de vestiging had, bezwaren die gedeeld werden door de Arabische burgemeester van de stad.
Le Monde (18-5) ontleende aan AFP het bericht dat de 70 mochten blijven op voorwaarde dat zij zich aan religieuze activiteiten wijden en geen openbare of politieke activiteiten ontplooien.
De Israëlische regering besloot volgens *AFP* (23-5) in de toekomst elke immigratie of vestiging van Israëlische staatsburgers in de bezette gebieden te verbieden, behalve het speciale toestemming van de autoriteiten. Vergunning voor een verblijf van meer dan 48 uur mag door de militaire autoriteiten slechts na toestemming van de regering verleend worden.

Plan-Allon

Volgens het Israëlische ochtendblad *Haaretz* (10-6) zou binnen de Verenigde Arbeiderspartij overeenstemming zijn bereikt over een plan van minister Yigal Allon voor een bufferzone langs de Jordaan.
Volgens dit plan zou tussen de Jordaan en de Dode Zee enerzijds, en de heuvels ten westen waarvan anderzijds zou een bufferstrook van vijftien tot twintig kilometer breedte moeten worden geschapen, die door Israël zou worden bezet. Israëlische legereenheden zouden in de heuvels genesteld moeten blijven en de oevers van Jordaan en Dode Zee moeten beheersen.
Er zou een corridor moeten komen, die van de Allenby-brug via Jericho in de richting Ramallah zal lopen. Deze corridor zou onder Jordaanse souvereiniteit vallen en hetzelfde zou gelden voor de rest van de westelijke oever, die sinds de oorlog door Israël bezet wordt gehouden. Militaire activiteit zou in de corridor verboden zijn om te voorkomen, dat Cisjordanië (minus de strook langs Jordaan en Dode Zee) nogmaals een bedreiging voor Israël zou komen te vormen. De strook zou door de bevolking moeten worden ontruimd, wat op zichzelf geen onoverkomenlijke proble-

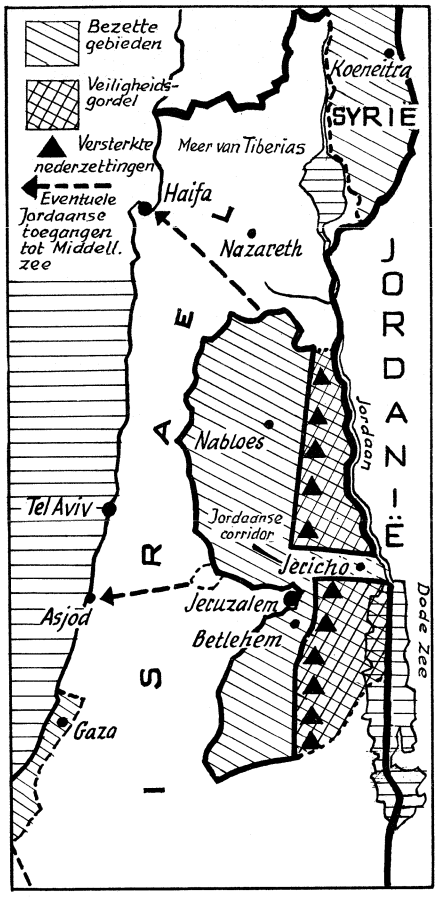

Het plan-Allon
(ontleend aan Time)

men zou opleveren, want er wonen niet meer dan zesduizend mensen, aldus *Het Parool* (27-6).
De voorgestelde bufferzone is voor Israël toegankelijk via de oevers van de Dode Zee in het zuiden en via de Beisan-vallei in het noorden. Het plan vangt volgens de *NRC* (11-6) twee vliegen in één klap: de aan de Israëlische militairen zo na aan het hart liggende conceptie van veiligheidsgrenzen wordt niet aangetast, en tevens wordt het absorberen van een miljoen Arabieren door annexatie voorkomen. Voor zover gepubliceerd, rept het plan in het geheel niet over grenscorrecties langs de oude bestandslijn met Jordanië.
Het plan-Allon draagt duidelijk het stempel van de ideeën van de Israëlische minister van defensie, Dayan, die een tegenstander van annexatie, maar voorstander van veiligheidsgrenzen is, aldus de *NRC*.

Status bezette gebieden

Op 29 febr. werd een decreet door het Israëlische ministerie van binnenlandse zaken uitgevaardigd, waarbij de status van de bezette gebieden — Cis-Jordanië, Gaza, de Sinai en de Golan-hoogte — van „vijandelijk gebied" werd gewijzigd in „militair bezet gebied". Tevens werd bepaald dat de Allenby-brug over de Jordaan als normale grensovergang zou gelden. De minister van binnenlandse zaken maakte bekend dat de maatregel slechts van administratieve aard was en niet van invloed op de juridische status van de bezette gebieden.

JORDANIË

KONING HOESSEIN IN LONDEN EN PARIJS

Van 29 april tot 14 mei heeft koning *Hoessein* een particulier bezoek aan Engeland gebracht. Nadat hij verscheidene dagen in een kliniek had doorgebracht voor een medische behandeling, voerde hij op 6 mei besprekingen met de Britse minister van buitenlandse zaken, *Michael Stewart,* en werd hij op 8 mei door premier *Wilson* ontvangen. Onderwerpen van gesprek waren de missie-Jarring en Britse wapenleveranties. Op een persconferentie verklaarde de koning zich niet meer zo optimistisch als enige tijd geleden. De Britse reactie op zijn verzoek om wapens was „bemoedigend" geweest. (zie pag. 444/2)
Koning Hoessein verbleef van 14-22 mei in Frankrijk, waar hij de laatste dag een onderhoud met president *De Gaulle* had. Hierna liet hij zich hoopvol uit over recente ontwikkelingen rond de missie-Jarring. *(Reuter, The Times, Le Monde)*
(Vor. ber. pag. 287/1)

PERZIË

SJAH BEZOEKT ETHIOPIË, VS EN MAROKKO. BESPREKING MET KONING FEISAL

Van 3-9 juni hebben de sjah en keizerin *Farah* een officieel bezoek aan Ethiopië gebracht.
Op 10 juni arriveerde de sjah voor een vijfdaags bezoek aan de VS te New York. Hij had op 12 juni een gesprek met president *Johnson,* waarbij overeenstemming werd bereikt over de aankoop door Perzië van Amerikaanse wapens tot een waarde van $ 75 mln à $ 100 mln. *AFP* (13-6) meldde dat de sjah beoogd had op langere termijn militair materiaal (jachtvliegtuigen, oorlogsschepen en elektronische uitrusting) voor een bedrag van $ 600 mln aan te schaffen, doch dat president Johnson gewezen had op het afwijzen door het Congres van langlopende akkoorden op militair terrein. Wel had de Amerikaanse president een welwillende houding voor de toekomst toegezegd.
Vervolgens kwamen de sjah en de keizerin op 21 juni naar Marokko voor een particulier bezoek. Dank zij de bemiddeling van koning *Hassan II* (pag. 283/2) had de sjah op doorreis naar Ethiopië op 3 juni een onderhoud gehad met koning *Feisal* van Saoedi-Arabië, het eerste sinds de annulering door de sjah van een officieel bezoek aan dat land in februari (pag. 288/1). Tevoren had koning Feisal volgens *Le Monde* (5-6) afgezien van de bouw van een brug tussen Bahrein en het Arabisch schiereiland (pag. 288/2). Het onderhoud betekende de hervatting van de vriendschappelijke betrekkingen tussen beide vorsten, aldus *Le Monde. (Reuter, AFP)*

PIJPLEIDING NAAR DE MIDDELLANDSE ZEE

De commissie van het Regional Committee for Development (RCD) inzake aardolie en chemicaliën heeft, aldus een officiële Turkse mededeling van 16 mei, het plan goedgekeurd een oliepijpleiding van Perzië via Oost-Anatolië (Turkije) naar de Middellandse Zeekust te bouwen. De kosten worden geraamd op ca. $ 400 mln. De capaciteit van de leiding zou minstens 50 mln ton bedragen. Door een zijtak zou de leiding de nieuwe raffinaderij te Izmir (gereed in 1971) van Perzische olie kunnen voorzien.
(Vor. ber. pag. 207/2-1967)

SYRIË

ATASSI IN CAIRO

Van 6-8 mei heeft president *Noureddine al-Atassi* een bezoek aan Cairo gebracht. In zijn gezelschap bevonden zich o.a. generaal *Salah Jadid,* vice-premier *Ibrahim Makhos* en de stafchef van het leger, generaal *Moustapha Tlass.* De met de Egyptische autoriteiten gevoerde besprekingen waren volgens een communiqué onderdeel van een reeks „voortgezette consultaties tot coördinatie en ontwikkeling van de samenwerking onder de beide broederlanden en tot mobilisatie en vereniging van al hun middelen voor de liquidatie van de gevolgen van de Israëlische agressie en voor de bevrijding van de bezette gebieden". Volgens *Le Monde* (10-5) heeft

Atassi aan president *Nasser* een militaire unie onder diens leiding voorgesteld, maar de staatshoofden zouden volgens gezaghebbende zegslieden in Beiroet geen tastbare resultaten hebben bereikt. *(AFP* 8-5); *Reuter* 9-5)

TURKIJE

NIEUWE KIESWET

Op 1 maart heeft de Nationale Vergadering in eerste lezing een nieuwe kieswet goedgekeurd, welke het bestaan van de kleine partijen in gevaar brengt en vooral tegen de Turkse Arbeiders Partij gericht schijnt, aldus *Le Monde* (5-3).
De nieuwe wet schafte het zg. nationale reststelsel af, de overdracht van reststemmen uit kiesdistricten op nationale lijsten. Een zeer groot aantal stemmen, vooral die uitgebracht op kleine partijen, gaat nu verloren. In 1965 verwierf niet minder dan een derde van de afgevaardigden zijn zetel in het parlement door het functioneren van het reststelsel.
Bovendien voerde de nieuwe wet een quota-stelsel in, d.w.z. dat een partij een minimum aantal stemmen moet behalen.
Volgens dit nieuwe stelsel zouden de vier kleine partijen, die bij de parlementsverkiezingen van 1965 in totaal 75 zetels behaalden, slechts 20 zetels hebben gewonnen, aldus *The Times* (4-3).
Op 7 mei verklaarde het constitutionele hof de invoering van de minimumbepaling in strijd met de grondwet. Als gevolg hiervan is het kiesstelsel nu een stelsel van zuiver evenredige vertegenwoordiging.
(The Times 4-3 en 8-5; *NZZ* 9-5 en 5-6)

SENAATSVERKIEZINGEN

Op 2 juni zijn verkiezingen gehouden voor de bezetting van 53 van de 165 senaatszetels. In het algemeen wonnen de grote partijen ten koste van de kleine. De verdeling van de 53 zetels is nu, vergeleken met de oude bezetting, als volgt: Gerechtigheidspartij 38 (36), Republikeinse Volkspartij 13 (9), Natie Partij 1 (0), Turkse Arbeiders Partij 1 (5), Partij van het Nieuwe Turkije 0 (1), onafhankelijken 0 (2). De Gerechtigheidspartij bezit nu in totaal 101 zetels.
Tevens werden op 2 juni verkiezingen gehouden voor 5 vacante zetels in het Huis van Afgevaardigden. Deze werden alle veroverd door de Gerechtigheidspartij.
Ook vonden burgemeestersverkiezingen plaats. Hierbij won de Gerechtigheidspartij 37 mandaten (tevoren 41) en de Republikeinse Volkspartij 18 (25).
De opkomst bij de senaatsverkiezingen bedroeg 66,4%. Bij ongeregeldheden kwamen minstens 11 mensen om het leven en werden 120 ernstig gewond. *(Reuter* 4-6)

(Vor. ber. pag. 396/2-1966)

STUDENTENONRUST

Studenten van de universiteit van Ankara hebben op 11 juni bezit genomen van de geschiedenis- en geografiefaculteit. Vertegenwoordigers van de 8.000 studenten voerden aan dat de deken, *Sat Ilgic*, een uiterst rechtse figuur is en zij eisten zijn aftreden. Tevens verlangden zij hervormingen in het onderwijsstelsel, dat zij verouderd noemden. De betogers lieten weten niet naar de collegebanken terug te keren of voor examens op te komen voordat hun eisen zullen zijn ingewilligd. Tot zolang zullen zij tevens de faculteit bezet houden.
De maatregel van de studenten volgde op eerdere soortgelijke „stakingen" op de landbouwfaculteiten van de universiteiten van Ankara, Erzoeroem en Izmir. Ongeveer 20.000 studenten in heel Turkije namen aan de actie deel.
Op 12 juni werden verdere universiteitsgebouwen te Ankara en Istanboel bezet. Studenten verlangden het heengaan van de minister van onderwijs, *Ilhami Ertem*.
De universiteit van Istanboel werd op 24 juni gesloten. Premier *Demirel* riep de studenten op de universiteitsgebouwen te ontruimen. Hij zegde universitaire hervormingen toe. De studenten van Istanboel ontruimden de universiteit op 27 juni, maar besloten de examens te blijven boycotten, zolang hun eisen niet zijn ingewilligd. Zij willen gekend worden in de leiding over de universiteit en wensen wijzigingen in het examensysteem en goedkopere studieboeken alsmede verbetering in de woon- en werkomstandigheden. *(AFP, Reuter)*

BEZOEKEN PRESIDENT SUNAY

President *Cevdet Sunay* heeft dit jaar officiële bezoeken gebracht aan Saoedi-Arabië (22-27 jan.), Libië (27-31 jan.), Irak (27 april-1 mei) en Afghanistan (1-5 mei). Op 1 en 5 mei voerde hij te Teheran besprekingen met de sjah van Perzië. *(News from Turkey)*

VAR

REFERENDUM ACTIEPROGRAMMA

Het door president *Nasser* aangekondigde referendum over het actieprogramma van 30 maart (pag. 238/2) heeft op 2 mei plaatsgevonden. Volgens de minister van binnenlandse zaken *Gomaa* betuigden 7.317.417 Egyptenaren (99,989%) hun instemming met het programma, terwijl 798 kiezers neen stemden en 887 kiezers een ongeldige stem uitbrachten. De opkomst bedroeg 98,2% van de ingeschreven kiezers. Bij de strijdkrachten was het programma voor de volle 100% goedgekeurd.

Tevoren had de president op 18 april in een rede voor ca. 20.000 boeren te Mansourah bekendgemaakt dat hij na een positieve uitslag van het referendum het ontslag van de leiders van de Socialistisch Arabische Unie (SAU) zou aanvaarden en dat er verkiezingen zouden komen voor de „basiseenheden" van de SAU.
Op 1 mei riep Nasser de Egyptenaren op middels het referendum zijn politiek sinds de nederlaag en de aangekondigde hervormingen goed te keuren. Ook kondigde hij een economische en financiële hervorming aan om een inflatie te vermijden.

Op 3 mei dienden alle vier leden van het secretariaat van de SAU hun ontslag in. Dit waren: *Anouar el Sadate, Hoessein el Chafei, Ali Sabri* en *Sidky Soliman*.
De president benoemde op 6 mei 12 nieuwe provincie-gouverneurs: 7 burgers en 5 politie-officieren.
Op 9 mei vaardigde Nasser per decreet de nieuwe statuten van de SAU uit, welke o.a. een collectief leiderschap bepalen.
Ca. 5 mln Egyptenaren gingen op 25 juni naar de stembus ter verkiezing van de kandidaten voor de 75.000 zetels voor de 7.584 „basis-eenheden" van de SAU. Er hadden zich 180.219 personen uit alle lagen van de bevolking kandidaat gesteld. De gekozen kandidaten zullen een nationaal congres van 1.500 leden kiezen, dat op zijn beurt het centrale comité van de SAU zal aanwijzen. *(AFP, Reuter; The Times* 26-6)

VERENIGD ARABISCH OPPERBEVEL

President *Nasser* heeft op 30 april generaal *Talat Hassan* tot stafchef van het Verenigd Arabisch Opperbevel benoemd. Deze post was sinds 12 juni 1967 vakant, toen generaal *Abdel Moneim Riad* tot stafchef van de Egyptische strijdkrachten werd benoemd. *(AFP* 30-4)

(Vor. ber. pag. 395/1-1967)

DOUAEN-UNIE VOLTOOID

Op 1 juli heeft de EEG, anderhalf jaar eerder dan in het Verdrag van Rome voorzien, de volledige douane-unie bereikt. De afzonderlijke douanetarieven van de Zes maakten plaats voor één tarief, het gemeenschappelijk douanetarief („buitentarief"). Tevens vonden de eerste tariefverlagingen plaats in het kader van de Kennedy-ronde, t.w. 40% van de totale verlaging die voor een bepaald produkt is overeengekomen.

Het gemeenschappelijk douanetarief

De aanpassing van de nationale tarieven aan het gemeenschappelijk douanetarief kreeg op 1 juli haar beslag via een derde en laatste aanpassing van 40%. Het niveauverschil tussen het gemeenschappelijk douanetarief en de nationale tarieven was reeds tweemaal verminderd, nl. op 1 jan. 1961 en op 1 juli 1963, telkens met 30%.

Het gemeenschappelijk douanetarief is in het algemeen vastgesteld op basis van het rekenkundig gemiddelde van de rechten die in ieder van de lid-staten op 1 jan. 1957 van toepassing waren. Over het geheel genomen zijn de rechten van het gemeenschappelijk douanetarief, die per 1 juli 1968 zijn ingevoerd, lager dan de rechten van het Franse (14,4%) en het Italiaanse (13,8%) nationale tarief; zij zijn daarentegen hoger dan het Westduitse (11,0%) en het Beneluxtarief (11,2%). In vergelijking met de tarieven van de andere grote industrielanden kan het gemeenschappelijk douanetarief worden beschouwd als een tarief met geringe beschermende werking: de gemiddelde hoogte ervan was vastgesteld op 12,8%, terwijl het overeenkomstige cijfer voor de VS 17,8% en voor Engeland 18,4% is.

Daar de Gemeenschap op 1 juni tevens is overgegaan tot de eerste en tweede verlagende tranche van de Kennedy-ronde daalde de gemiddelde hoogte van het gemeenschappelijk douanetarief tot 10,7%.

Een overzicht van de toegepaste en toe te passen tarieven voor enige duurzame gebruiksgoederen alsmede de overeenkomstige gegevens per sector zijn in twee tabellen op pag. 450 vastgelegd.

Afbraak binnentarieven

De afbraak van de tarieven in het onderlinge handelsverkeer vond gedurende de eerste twee etappes van de overgangsperiode plaats op grond van de desbetreffende verdragsbepalingen en enkele „versnellingsbesluiten". Aan het einde van deze periode, op 1 jan. 1966, bedroegen de tarieven voor industrieprodukten nog 20% van de basisrechten, d.w.z. van de tarieven die op 1 jan. 1957 door de lid-staten werden toegepast. De afbraak van de resterende tarieven, gedurende de derde etappe, moest door een Raadsbesluit worden geregeld. In het kader van het akkoord over de landbouwfinanciering dat in mei 1966 werd bereikt (pag. 321 e.v.-1966) nam de Raad mede een besluit over de verdere tariefafbraak. Op grond hiervan is op 1 juli 1967 een verlaging met 5% doorgevoerd, waarna op 1 juli 1968 de laatste 15% werden afgeschaft.

Deze totstandbrenging van het vrije verkeer binnen de Gemeenschappelijke Markt heeft sterk bijgedragen tot de ontwikkeling van het intracommunautaire handelsverkeer, dat in 1967, t.o.v. 1958, een groeipercentage van 254 te zien gaf. De intracommunautaire handel nam het meest toe in de landen waar de tariefbescherming voordien het hoogst was, met name in Frankrijk en Italië, zoals blijkt uit onderstaande tabel:

Intracommunautair handelsverkeer (1958-1967)

(toename in procenten)

	Uitvoer	Invoer
West-Duitsland	233	262
Frankrijk	324	338
Italië	456	396
Nederland	199	200
België/Luxemburg	222	172

De geleidelijke totstandkoming van de douane-unie vormde geen belemmering voor een snelle ontwikkeling van het extra-communautaire handelsverkeer. De handel met derde landen is gedurende de periode van 1958 tot 1967 met 95% toegenomen. Vooral in de handelsbetrekkingen met de landen van Oost-Europa en met de ontwikkelingslanden, en met name met de geassocieerde staten van Afrika, is een opmerkelijke vooruitgang waar te nemen, zoals blijkt uit onderstaande tabel:

Extracommunautair handelsverkeer (1958-1967)

(toename in procenten)

	Invoer	Uitvoer
Geass. staten overzee	46	—4
EVA	97	108
VS	109	167
Afrika (niet geass.)	133	70
Latijns-Amerika	66	28
West-Azië	62	82
Verre Oosten	46	51
Oost-Europa	195	236
TOTAAL	92	99

De invoer uit derde landen steeg van $ 16.156 mln in 1958 tot $ 30.767 mln in 1967. De uitvoer naar deze

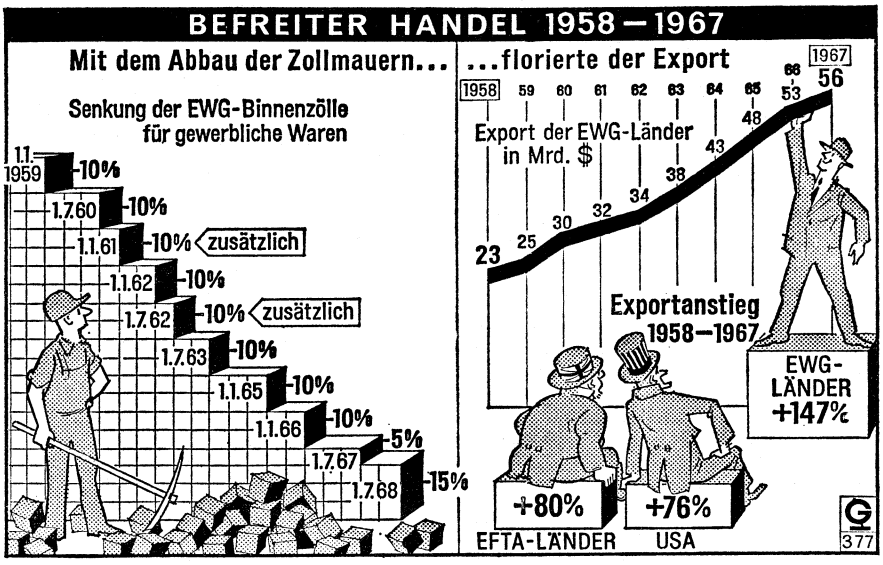

Het tempo van de intracommunautaire tariefverlagingen vergeleken met dat van de groei van de export met landen buiten de EEG (Das Parlament)

landen nam toe van $ 15.911 mln in 1958 tot $ 31.627 mln in 1967. Verdeeld over de diverse handelspartners vertoont de handel met derde landen de volgende resultaten:

Extracommunautair handelsverkeer (1958-1967)

(in mln $)

	Invoer		Uitvoer	
Geass. staten overzee	1.546	2.275	1.860	1.789
EVA	3.608	7.093	4.970	10.425
VS	2.808	5.858	1.664	4.423
Afrika (niet geass.)	1.048	2.448	941	1.598
Lat.-Amerika	1.647	2.743	1.604	2.052
West-Azië	1.803	2.911	693	1.259
Verre Oosten	779	1.142	1.027	1.558
Oost-Europa	678	2.008	626	2.102

Landbouw

De totstandkoming van de gemeenschappelijke landbouwpolitiek heeft met de industriële douanepolitiek niet overal gelijke tred gehouden. Het doel ook voor landbouwprodukten op 1 juli vrij verkeer van goederen te bereiken is niet gehaald.

De gemeenschappelijke markt was per 30 juni bereikt voor granen, rijst, varkensvlees, eieren, gevogelte, plantaardige vetten en oliën, groente en fruit. Daarmee is 47,6% van de agrarische produktie en 49,1% van het intracommunautaire handelsverkeer geliberaliseerd. Op 1 juli werd deze reeks uitgebreid met suiker en de sector levende planten en produkten van de bloementeelt. Nu ook overeenstemming bereikt is over de gemeenschappelijk verordeningen in de sector melk en zuivelprodukten en de sector rundvlees (pag. 489/1) zijn 86,1% van de agrarische produktie en 75,2% van de intracommunautaire handel in gemeenschappelijke regelingen ondergebracht.

Voor wijnen, tabak, visserijprodukten, consumptiemelk, produkten op basis van groenten en fruit zijn voorstellen betreffende marktorganisaties bij de Raad van Ministers ingediend, maar nog niet aanvaard.

Nog geen economische unie

Voltooiing van de douane-unie wil niet zeggen dat de grenzen tussen de Zes zijn opgeheven. De douaniers blijven, evenals de administratieve barrières, de controlemaatregelen, die verband houden met verschillen tussen de nationale douanewetgevingen. Wel heeft de Europese Commissie eind juni een drietal voorstellen bij de Raad ingediend, waarin zij de lid-staten aanbeveelt de slagbomen bij de grensposten te verwijderen, reizigers en voertuigen slechts in uitzonderingsgevallen te controleren en het oponthoud aan de grenzen te verkorten.

Er blijven ook technische belemmeringen, fiscale (omzetbelasting, accijnzen), hinderpalen die verband houden met nationale wetgevingen ter bescherming van de gezondheid van mens en dier.

Deze nationale wetgevingen moeten eerst nader tot elkaar worden gebracht. Belangrijk hierbij is de harmonisatie van belastingen. Een voorname stap in deze richting is de aanvaarding door de lid-staten van het stelsel van belastingheffing op de bruto-toegevoegde waarde. In West-Duitsland heeft men dit Franse systeem op 1 jan. 1968 ingevoerd en Nederland zal m.i.v. 1969 volgen. Uiterlijk 1970 moet de BTW in de hele EEG zijn ingevoerd. Door deze harmonisatie van de omzetbelasting wordt een factor weggenomen, die concurrentievervalsend had kunnen werken.

Maar t.a.v. de coördinatie van het economisch beleid zijn de vorderingen nog weinig spectaculair. Een gemeenschappelijke energiepolitiek, waaraan men al jaren werkt, bestaat nog niet evenmin als een gemeenschappelijke vervoer-, conjunctuur- en monetaire politiek.

The Times (1-7) besluit zijn commentaar met de woorden: „De vestiging van een douane-unie van zes landen, met een totale bevolking van ca. 180 mln, die vier talen spreekt, een geweldige variatie van economische activiteiten combineert die, als allerbelangrijkste, de bittere vijandschappen van het recente verleden verzoent, is een alleszins verbazingwekkend resultaat. Het is een wonder dat het zover gekomen is en in dat wonder ligt de hoop dat Europa spoedig in staat zal zijn zijn vooruitgang naar een meer volmaakte unie te hervatten".

In een verklaring van de Commissie der Europese Gemeenschappen t.g.v. 1 juli wordt over te bereiken doeleinden o.a. gezegd:

„Na de totstandkoming van de douane-unie dient de verwezenlijking van de economische unie te worden voortgezet. (....) Het bestaande nationale beleid dient geleidelijk te worden vervangen door een communautair beleid, dat de Europese ruimte verandert in een geordende Europese samenleving, met een op continentale schaal ontworpen en opgebouwde algemene economische politiek. Drie onderdelen van dit beleid verdienen bijzondere vermelding. Nadat de douanegrenzen binnen de Gemeenschap zijn afgeschaft, dienen de belastinggrenzen geleidelijk te worden opgeheven (....). Verder moeten wij voortgang maken op het gebied van de monetaire unie (....) Tenslotte moet Europa beslissende vorderingen maken op het gebied van onderzoek en technologie (....)".

VERANDERINGEN PROCENTUELE TARIEVEN VOOR ENKELE PRODUKTEN 1958-1972

	Auto's	Foto-toestellen	Schrijf-machines	Wollen stoffen	Was-machines	Electr. for-nuizen
W.-Duitsland						
1958	17—21	6	8—12	13	10	8
30 juni 1968	20—22	13—14	11—13	13—18	13	11
Benelux						
1958	24	15	8	18	6	18
30 juni 1968	22	13—17	11	13—16	8—11	15
Frankrijk						
1958	30	25	22—25	15	18	20
30 juni 1968	25	19	16—18	13—18	16	16
Italië						
1958	35—45	25	20	18	31	16
30 juni 1968	27—31	18—19	16	13—18	21	20
GDT						
1 juli 1968	17,6	16	10,4	13	12	11,2
1 jan. 1972	11	13	6,5	13	7,5	7

REKENKUNDIGE GEMIDDELDE TARIEVEN INDUSTRIEPRODUKTEN PER SECTOR

Sector	Nationale buitentarieven gedurende de periode voorafgaand aan 1-7-1968				GDT per 1-7-1968	GDT per 1-1-1972
	Duitsland	Benelux	Frankrijk	Italië		
Chemie	11,5	10,3	14	14,5	11,1	7,1
Textiel	13,6	14,7	16,8	15,2	13,3	10,5
Mineralen en metalen	8,8	8,8	11,8	10,2	8,4	6,5
Machinebouw	10,5	11,8	14,3	13,9	10,7	7,6
Diversen	11,4	12,7	14,9	13,2	11,3	7,5
Totaal industrie	11,0	11,2	14,4	13,8	10,7	7,5

internationale zaken

ALGEMEEN

VEILIGHEIDSGARANTIES VOOR NIET-NUCLEAIRE LANDEN

De Veiligheidsraad heeft op 19 juni met 10 stemmen voor, geen tegen en 5 onthoudingen, een door de Verenigde Staten, de Sowjet-Unie en Engeland ingediende resolutie aanvaard betreffende veiligheidsgaranties voor landen, die geen kernwapens bezitten en zijn toegetreden tot het verdrag tegen de verspreiding van kernwapens, in geval van een aanval of bedreiging met kernwapens. De resolutie houdt nauw verband met het verdrag tegen de verspreiding van kernwapens en beoogt tegemoet te komen aan de door de niet-nucleaire landen geopperde bezwaren tegen het ontbreken van dergelijke garanties in dit verdrag (zie pag. 402/1).
Frankrijk, Algerije, Brazilië, India en Pakistan onthielden zich van stemming. Zij waren van mening dat de waarborgen niet afdoende zijn.

De resolutie luidt als volgt:

„De Veiligheidsraad,

Met waardering kennis nemend van de wens van een groot aantal Staten het Verdrag inzake de Niet-Verspreiding van Kernwapens te onderschrijven, en daardoor zich te verbinden om de overdracht door welke overdrager dan ook van kernwapens of andere nucleaire explosiemiddelen of van de beschikkingsmacht over zodanige wapens of explosiemiddelen noch direkt noch indirekt te aanvaarden, noch kernwapens of andere nucleaire explosiemiddelen te vervaardigen of anderszins te verwerven en evenmin te trachten hulp te verkrijgen bij de vervaardiging van kernwapens of andere nucleaire explosiemiddelen of zodanige hulp te aanvaarden,

In aanmerking nemend dat de zorg van bepaalde van deze Staten ernaar uitgaat dat, in samenhang met hun deelneming aan het Verdrag inzake de Niet-Verspreiding van Kernwapens, passende maatregelen zullen worden genomen ten einde hun veiligheid te waarborgen,

Zich voor ogen houdend dat iedere agressie welke vergezeld gaat van het gebruik van kernwapens de vrede en veiligheid van alle Staten in gevaar zou brengen,

1) Erkent dat agressie met kernwapens of de bedreiging met zulke agressie tegen een niet-kernwapenstaat een situatie zou scheppen waarin de Veiligheidsraad, en bovenal zijn permanente leden die kernwapenstaat zijn, onmiddellijk zouden moeten optreden in overeenstemming met hun verplichtingen uit hoofde van het Handvest der Verenigde Naties;

2) Verwelkomt het door bepaalde Staten uitgedrukte voornemen, dat zij onmiddellijke bijstand zullen verlenen of ondersteunen, in overeenstemming met het Handvest, aan iedere bij het Verdrag inzake de Niet-Verspreiding van Kernwapens partij zijnde niet-kernwapenstaat die het slachtoffer is van een daad van — of het voorwerp is van een bedreiging met — agressie waarbij kernwapens worden gebruikt;

3) Bevestigt opnieuw inzonderheid het in artikel 51 van het Handvest erkende natuurlijke recht tot individuele of collectieve zelfverdediging indien een gewapende aanval plaats heeft tegen een Lid van de Verenigde Naties, totdat de Veiligheidsraad de maatregelen heeft genomen die nodig zijn voor het handhaven van de internationale vrede en veiligheid."

De VS, de SU en Engeland hadden op 17 juni in de Veiligheidsraad gelijkluidende verklaringen afgelegd waarin zij zich verplichten de Veiligheidsraad te vragen onmiddellijk in actie te komen om hulp te verlenen aan een niet-nucleair land dat partij is bij het non-proliferatieverdrag en het slachtoffer wordt van agressie met kernwapens of daarmee wordt bedreigd.

ONDERTEKENING NON-PROLIFERATIEVERDRAG

In Washington, Londen en Moskou hebben op 1 juli 59 landen het non-proliferatieverdrag ondertekend.
Daaronder waren alle lid-staten van het Pakt van Warschau, de Europese neutrale landen Oostenrijk en Finland, en van de NAVO-landen buiten de VS en Engeland nog: Denemarken, Griekenland en Noorwegen. Van de landen van de Euratom tekende er nog geen.
In Washington, waar het verdrag werd ondertekend door minister van buitenlandse zaken *Rusk* voor de VS, ambassadeur *Dobrynin* voor de SU en ambassadeur Sir *Patrick Dean* voor Engeland, noemde president *Johnson* het verdrag „de belangrijkste internationale overeenkomst sinds het begin van het atoomtijdperk". Over de nog tot stand te brengen overeenkomsten van niet-nucleaire landen met het Internationale Bureau voor Atoomenergie zei Johnson: „Wij zullen er onbeperkt aan meewerken om de verdraggaranties te verwerkelijken. Wij zullen er zo toe bijdragen om de basis te leggen voor het vertrouwen dat voor een versterkte samenwerking op het gebied van het vreedzaam gebruik van de kernenergie noodzakelijk is". Johnson maakte voorts bekend, dat de VS en de SU overeengekomen waren nieuwe ontwapeningsbesprekingen te beginnen (zie hieronder).
In Moskou, waar minister van buitenlandse zaken *Gromyko* tekende voor de SU, ambassadeur *Thomp-*

Behalve het non-proliferatieverdrag zijn tot nu toe de volgende verdragen op het gebied van ontwapening en wapenbeheersing tot stand gekomen: het verdrag inzake het vreedzaam gebruik van het Zuidpoolgebied van 1959 (pag. 15358-1959), het verdrag van uitbanning van kernwapenproeven in de atmosfeer, de ruimte en onder water van 1963 (pag. 480-1963), het verdrag inzake het vreedzame gebruik van de ruimte van 1966 (pag. 18/1-1967) en het verdrag inzake de oprichting van een kernwapenvrije zone in Latijns-Amerika van 1967 (pag. 157/3-1967). Daarnaast zijn er enkele zg. „collaterale" maatregelen tussen de VS en de SU overeengekomen, zoals de instelling van een „hot line" tussen Washington en Moskou in 1963 (pag. 372/1-1963) en vermindering van de produktie van splijtbaar materiaal voor militaire doeleinden (pag. 259/1-1964).



De ondertekening van het non-proliferatieverdrag in Moskou. Rechts de Sowjetrussische minister van buitenlandse zaken Gromyko, links de Amerikaanse ambassadeur Thompson. Achter hen premier Kosygin (vierde van links) en minister van defensie maarschalk Gretsjko (geheel rechts).

son voor de VS en ambassadeur *Harrison* voor Engeland, deed premier *Kosygin* een ontwapeningsvoorstel in acht punten (zie hieronder).

De Westduitse staatssecretaris voor de voorlichting, *Günther Diehl,* verklaarde op 1 juli in Bonn dat West-Duitsland de problemen die met het verdrag samenhangen nog uitputtender wil bestuderen. Eén van deze problemen was de sterke druk die de SU reeds lange tijd en juist nu weer op Berlijn uitoefent. De Bondsregering weigerde de ondertekening niet doch wenste opheldering. Van belang daarbij is, aldus Diehl, welke interpretatie de Amerikaanse regering zal geven bij het ratificatiedebat in het Congres.

Het non-proliferatie-akkoord wordt van kracht als het door 40 landen is geratificeerd. *(AFP/Reuter)*

(Vor. ber. pag. 401)

De Amerikaanse president, *Lyndon B. Johnson,* heeft op 4 juni in Glassboro waar hij op 23 juni 1967 Sowjet-premier *Alexei Kosygin* ontmoette, in een rede de nadruk gelegd op de noodzaak „van oorlog tot vrede, van vijandschap tot verzoening" te komen. De VS en de SU hadden bewezen dat zij „in enkele problemen, bij bepaalde gelegenheden, op begrensde gebieden, verstandige en verantwoordelijke leden van de volkerenfamilie kunnen zijn". Johnson meende dat „ook uit kleine en zwakke draden een sterk weefsel van de vrede gemaakt kan worden". Hij somde een aantal punten op waarop de VS en de SU elkaar in 1968 hadden gevonden (non-proliferatieverdrag, luchtvaartovereenkomst, consulair verdrag, onderhandelingen over een cultureel akkoord). Ook noemde hij zaken waarbij men nog niet veel nader tot elkaar is gekomen, zoals uitvoering van de Geneefse akkoorden over Laos en beëindiging van de „kostbare race om raketverdedigingsstelsels". Over de Vietnambesprekingen in Parijs zei Johnson: „Een eervolle vrede vereist een of ander gebaar van de andere partij". Hij vroeg ook om voortzetting van de pogingen om tot een „waarachtige en duurzame regeling" in het Midden-Oosten te komen.

Tenslotte stelde de Amerikaanse president de oprichting voor van een internationale raad voor de studie van het menselijk milieu „om ons begrip van de mens en zijn omgeving te verrijken", de opbouw van een wereldomvattend communicatiesysteem, en het onderzoek van de oceanen, de poolzeeën en de tropenwouden.

Rede Gromyko

Op 27 juni verklaarde de Sowjetrussische minister van buitenlandse zaken, *Andrei Gromyko,* in een rede voor de Opperste Sowjet dat de SU bereid is met de VS van gedachten te wisselen over de manier waarop men de verdere ontwikkeling van offensieve en defensieve raketsystemen kan beperken.
Gromyko, die zijn voldoening uitsprak over het internationale akkoord tegen de verspreiding van kernwapens, stelde de drie Westelijke kernmogendheden voor om, met deelneming van andere landen, aan de conferentietafel de kwestie van een internationaal verdrag, dat het gebruik van kernwapens verbiedt, grondig te bestuderen. De SU, aldus de minister, is bereid direct een dergelijk verdrag te ondertekenen.
In zijn verslag over de buitenlandse politiek zei Gromyko voorts dat er geen reden bestaat waarop de betrekkingen tussen de SU en de VS zich niet op bevredigende wijze zouden kunnen ontwikkelen. Maar dan moest Washington wel afzien van zijn politiek van geweld ter regeling van internationale kwesties.
President Johnson had in zijn rede te Glassboro de VS en de SU opgeroepen „steen voor steen" aan de vrede te bouwen. Maar waarom doen de VS niet wat zij zeggen? In dit verband drong hij er bij de VS op aan het vredesoverleg in Parijs te zien en te gebruiken als een middel om tot een politieke oplossing van het conflict in Vietnam te komen.
De woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, *McClosky,* noemde Gromyko's suggestie „uitermate bemoedigend" en wees erop dat dit het eerste openbare Sowjetrussische antwoord is op een voorstel dat de VS al twee jaar lang voortdurend herhalen.

Besprekingen aangekondigd

Bij de ondertekening van het non-proliferatieverdrag op 1 juli deelde president Johnson mee dat de VS en de SU in de naaste toekomst besprekingen beginnen over beperking van offensieve en defensieve strategische kernwapensystemen. Een soortgelijke mededeling werd tezelfdertijd gedaan door het Sowjetrussische persbureau *TASS.*

Memorandum SU

Bij de ondertekening in Moskou legde premier Kosygin nieuwe ontwapeningsvoorstellen ter tafel, vervat in een memorandum, dat de volgende punten omvat:

„Na de afsluiting van het non-proliferatieverdrag stelt de Sowjetregering voor dat spoedig een verdrag wordt gesloten om de volgende dringende maatregelen te verwerkelijken ter beëindiging van de nucleaire bewapeningswedloop en ter verwezenlijking van de ontwapening:

1) Verbod van gebruik van kernwapens. Bespreking met absolute prioriteit van dit verbod in de ontwapeningsconferentie van Genève en bijeenroeping van een internationale conferentie hierover.

2) Maatregelen ter beëindiging van de produktie van kernwapens en ter vermindering en vernietiging van de voorraden.

3) Beperking en vermindering in fasen van de transportmiddelen voor strategische wapens.

4) Verbod van vluchten van met kernwapens geladen bommenwerpers buiten de nationale grenzen en begrenzing van gebieden waar met kernwapens geladen onderzeeboten worden toegelaten.

5) Verbod van ondergrondse kernproeven, op basis van nationale controlestelsels.

6) Verbod van het gebruik van chemische en bacteriologische strijdmiddelen.

7) Afschaffing van militaire bases in het buitenland.

8) Maatregelen voor regionale ontwapening. Ook kleine groepen landen en zelfs afzonderlijke landen kunnen een wapenvrije zone vormen.

9) Buiten de territoriale wateren behoren de zeeën slechts voor vreedzame doeleinden gebruikt te worden." (N Z Z 3-7)

NAVO

VOORJAARSZITTING MINISTERRAAD

In Reykjavik is op 24 en 25 juni de voorjaarszitting van de Ministerraad van de Noordatlantische Verdragsorganisatie gehouden. De voornaamste punten van overleg waren de kwestie van wederzijdse troepenvermindering in Oost- en West-Europa (plan-Harmel, pt. 12 - pag. 802/1-1967), de aanwezigheid van de Sowjet-vloot in de Middellandse Zee (zie pag. 145) en de nieuwe moeilijkheden rond West-Berlijn (zie pag. 493/1). In beide eerstgenoemde kwesties nam Frankrijk een afwijkend standpunt in.

Slotcommuniqué en Verklaring

BERLIJN. Het slotcommuniqué van de besprekingen zegt over de Oostduitse maatregelen inz. de toegang tot West-Berlijn, dat de Oostduitse autoriteiten een ernstige toestand hebben geschapen door internationale overeenkomsten en lang gevestigde praktijken te schenden. Zij zien in deze maatregelen een „welover-

wogen poging de ontspanning te niet te doen." De SU wordt door de ministers verantwoordelijk gesteld voor elke daad die tot gevolg heeft dat de vrijheid van communicatie met Berlijn wordt gehinderd of in gevaar wordt gebracht. De ministers dringen aan op stopzetting van dergelijke acties. Het communiqué verklaart voorts dat de NAVO-landen de Duitse Democratische Republiek niet erkennen. „Zij menen dat haar acties die geen juridische basis hebben, geen internationale rechten kunnen scheppen en evenmin de verdeling van Duitsland tegen de wil van het Duitse volk kunnen vastleggen. De drie Westelijke mogendheden en de SU blijven verantwoordelijk voor Berlijn en voor Duitsland als geheel, in afwachting van een vredesregeling."
De ministers keurden goed en schaarden zich achter de „uitdrukkelijke vastbeslotenheid van de drie Westelijke mogendheden met betrekking tot de handhaving van de vrije toegang tot West-Berlijn."

TROEPENREDUCTIES. Het communiqué merkt op dat, volgens een krachtens de besluiten van de vorige raadszitting (pag. 801 e.v. - 1967) opgesteld rapport, in bepaalde opzichten verbeteringen zijn ingetreden in de Oost-West-betrekkingen.
„Het (rapport) concludeert dat, hoewel op lange termijn de vooruitzichten voor verdere verbeteringen gunstig zouden kunnen zijn, de mogelijkheden voor snelle vooruitgang naar een algemene ontspanning niet overschat dienen te worden. De ministers bevestigden niettemin hun voornemen om hun inspanningen ter bevordering van de ontspanning voort te zetten." Daarin dient iedere lid-staat in overleg met zijn bondgenoten een volledige rol te spelen. De bestudering in de NAVO van mogelijkheden tot ontspanning zal worden voortgezet. De ministers aanvaardden een afzonderlijke Verklaring inz. wederzijdse troepenreducties *), aldus het communiqué, dat voorts zegt dat de Franse delegatie zich om redenen van beginsel en van procedure niet kon verenigen met bepaalde paragrafen van deze verklaring, zoals par. 7 (waarin staat dat de ministers besloten hebben alle noodzakelijke voorbereidingen te treffen voor besprekingen met de Oosteuropese landen over dit onderwerp) en par. 5 (zie hieronder). De Franse delegatie distantieerde zich niet van een paragraaf van deze verklaring waarin de NAVO-landen zich bereid verklaren met andere landen de mogelijkheden te onderzoeken van inspectiemaatregelen op wapens. Zij wilde ook deelnemen aan de verdere werkzaamheden van de permanente NAVO-Raad inzake vermindering van de strijdkrachten.

Par. 5 van de genoemde afzonderlijke verklaring luidt als volgt: „(Dienovereenkomstig) gaven de ministers de Permanente Vertegenwoordigers opdracht hun werk voort te zetten en te intensiveren in overeenstemming met de volgende overeengekomen beginselen:

a) Wederzijdse troepenreducties dienen reciprook en evenwichtig te zijn in omvang en timing.

b) Wederzijdse reducties zouden een wezenlijke en belangrijke stap dienen te betekenen, een stap die zou strekken tot handhaving van de huidige graad van veiligheid tegen verminderde kosten, doch zouden niet van dien aard behoren te zijn dat de stabiliteit van de situatie in Europa in gevaar komt.

c) Wederzijdse reducties zouden in overeenstemming behoren te zijn met het doel vertrouwen te scheppen, in Europa in het algemeen en bij elke betrokken partij.

d) Tot dit doel dient elke nieuwe overeenkomst betreffende de strijdkrachten in overeenstemming te zijn met de vitale veiligheidsbelangen van alle partijen en de mogelijkheid in zich te dragen doelmatig ten uitvoer te worden gelegd."

MIDDELLANDSE ZEE. De ministers waren blijkens het slotcommuniqué bezorgd over de recente uitbreiding van de Sowjet-activiteiten in de Middellandse Zee. Zij besloten tot een spoedig onderzoek in de NAVO van mogelijkheden tot waarborging van de veiligheid van de lid-staten in het gebied van de Middellandse Zee en van verbetering van de doelmatigheid van de geallieerde strijdkrachten in dit gebied.
Frankrijk distantieerde zich van dit deel van het communiqué, volgens de Neue Zürcher Zeitung (27-6) omdat het de Sowjet-aanwezigheid ziet als een tijdelijk begeleidingsverschijnsel van de niet-opgeloste crisis in het Midden-Oosten.

CYPRUS. Tenslotte hebben de ministers met voldoening kennis genomen van de recente ontwikkelingen in de betrekkingen tussen Griekenland en Turkije.
(NATO Press Service)

(Vor. ber. pag. 801 - 1967)

*) Als gevolg van haar sedert 1966 plaats vindende contacten met de Poolse regering heeft de Belgische regering suggesties gedaan voor een vermindering van de bewapening in Oost- en West-Europa in drie fasen, waarin ook vermindering van de wapening met kernwapens zou kunnen worden begrepen. De NRC (29-4) vatte dit Belgisch-Poolse plan als volgt samen:
Voor de eerste fase wordt een bevriezing van het aantal manschappen en wapens nagestreefd in een nauwkeurig omschreven deel van Europa. De omvang van dit gebied hangt af van de vraag, of de SU er al dan niet onder begrepen wordt, doch het wordt voor waarschijnlijk gehouden dat dit gebied slechts Europese landen aan de grenzen van de SU zal kunnen omvatten.
In de tweede fase zou de kwaliteit van de strijdkrachten worden bevroren.
Voor de derde fase wordt gedacht aan een verbod verouderde bewapening door moderne te vervangen.
Over bijzondere regelingen aangaande strijdkrachten en specifieke wapens zou in verband met elke fase moeten worden onderhandeld. Kernwapens zouden daarbij kunnen worden inbegrepen, doch naar Belgische opvatting slechts als ook de conventionele wapens worden verminderd.

GEEN ABM-SYSTEEM IN EUROPA

Op een vergadering in Den Haag op 18 en 19 april is de nucleaire planning-groep van de NAVO tot de conclusie gekomen dat de opbouw van een anti-raket-raketsysteem (ABM-systeem) in Europa in de huidige omstandigheden niet gerechtvaardigd is, doch dat anderzijds de ontwikkelingen op dit punt voortdurend in het oog dienen te worden gehouden. De Nederlandse minister van defensie, *W. den Toom,* verklaarde voor de pers, dat een argument tegen een dergelijke afweergordel gelegen is in het feit, dat men nooit voldoende anti-raketraketten in een dergelijke gordel kan plaatsen. Bovendien is het een verschrikkelijk dure zaak (Amerikaanse deskundigen schatten een dergelijk afweersysteem voor Europa op $ 40 mrd). Voorts zouden ook alle geëntameerde gesprekken met de communistische landen over wapenbeheersing en wapenbeperking worden gefrustreerd. *(ANP* 19-4; *The Times* 20-4)

(Vor. ber. pag. 643/2)

FAO

NIEUWE LEIDER WERELDVOEDSELPROGRAMMA

Naar op 27 april in Rome werd bekendgemaakt is *Francisco Aquino* (48) uit San Salvador benoemd tot leider van het Wereldvoedselprogramma van de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO) van de Verenigde Naties.
Aquino is op 1 juli in functie getreden als opvolger van ir. *A. H. Boerma,* die in nov. 1967 tot directeur-generaal van de FAO werd gekozen.
Aquino was voorheen technisch leider van de Interamerikaanse Ontwikkelingsbank in Washington, waar hij belast was met onderzoek van leningen aan Latijnsamerikaanse landen. *(Reuter)*

(Vor. ber. pag. 792/1-1967)

IMF

SCHWEITZER HERBENOEMD

Pierre-Paul Schweitzer, wiens huidige ambtstermijn op 31 aug. 1968 afloopt, is voor een tweede termijn van vijf jaar benoemd tot beherend directeur van het Internationale Monetaire Fonds (IMF) en voorzitter van de raad van uitvoerende directeuren.

VERENIGDE NATIES

WIJZIGING IN SECRETARIAAT

De plaatsvervangende secretarisgeneraal van de Verenigde Naties voor politieke aangelegenheden, *Alexei Nesterenko* (SU), is in juni afgetreden. Tot zijn opvolger is met ingang van 1 juli 1968 de Sowjetrussische diplomaat *Leonid Koetakow* benoemd. Koetakow was voorheen leider van het (staats-) Instituut voor internationale betrekkingen in Moskou. *(NZZ* 18-6)

(Vor. ber. pag. 37/1)

west-europa

ALGEMEEN

HALLSTEIN VOORZITTER EUROPESE BEWEGING

Te Rome is op 19 jan. *Walter Hallstein,* voormalig voorzitter van de EEG-Commissie, gekozen tot voorzitter van de Europese beweging. Hij is de opvolger van *Maurice Faure,* wiens ambtstermijn verstreken was. Tot vice-voorzitter, een nieuwe functie, werd gekozen de burgemeester van Marseille, *Gaston Defferre. (DPA* 19-1)

CERN

GEEN BRITSE BIJDRAGE VOOR EUROPESE DEELTJESVERSNELLER

Engeland heeft op 20 juni het Europees centrum voor nucleair onderzoek (CERN) officieel meegedeeld dat het om bezuinigingsredenen niet zal deelnemen aan de bouw van een Europese deeltjesversneller van 300 mrd electronvolt.

De totale kosten van het project worden geschat op 1,766 Zwitserse fr., waaraan Engeland 22,16% zou moeten bijdragen. Frankrijk, België en Oostenrijk hadden al meegedeeld dat zij zouden bijdragen onder voorwaarde dat 80% van de kosten gedekt zou zijn. Lid van de CERN zijn verder Denemarken, Griekenland, Italië, Nederland, Noorwegen, Spanje, West-Duitsland, Zweden en Zwitserland. *(AFP /DPA* 20-6)

EG

SOCIAAL VERSLAG 1967

Het in maart gepubliceerde verslag over de ontwikkeling van de sociale toestand in de Gemeenschap in 1967 behandelde o.a. de volgende aspecten:

ECONOMISCHE ONTWIKKELING. Deze onderging in 1967 een vrij aanzienlijke vertraging als gevolg van de ontwikkelingen in het eerste halfjaar.

De bruto-investeringen in vaste activa overtroffen in 1967 naar waarde het niveau van 1966 slechts met 1%.

Het jaarlijkse groeipercentage van de consumptieve bestedingen van gezinshuishoudingen daalde van 7,8 in 1966 tot ongeveer 5,5 in 1967.

Aangezien echter het tempo van de prijsstijgingen in Italië slechts weinig toenam en in Frankrijk vrijwel gelijk bleef, terwijl in de andere landen van de Gemeenschap aanzienlijk geringere stijgingen optraden dan in 1966, is de verzwakking van de particuliere consumptie minder sterk wanneer men de ontwikkeling naar volume in aanmerking neemt. Naar volume bedroeg de toeneming van het gezinsverbruik nog ca. 3% tegen 3,3% van 1965 op 1966. Als men aanneemt dat de bevolking van de Gemeenschap van 1966 op 1967 met bijna 1% is toegenomen, dan zou de consumptiestijging naar volume per persoon slechts 2% tegen 3,3% van 1965 op 1966 bedragen. In dit opzicht waren de verschillen ditmaal van land tot land zeer geprononceerd: de consumptie per hoofd der bevolking nam in Italië b.v. met 5% toe, terwijl de toeneming in West-Duitsland nihil was.

WERKGELEGENHEID. De conjuncturele ommekeer heeft evenals in 1966 ook in 1967 de werkgelegenheid beïnvloed; dit kwam tot uiting in een stijging van de werkloosheid, gepaard met een dalende vraag naar arbeidskrachten. In de Gemeenschap steeg het aantal werklozen van 1.440.000 in okt. 1966 tot 1.700.000 in okt. 1967. In Italië viel een daling met 110.000 personen waar te nemen, in de andere landen een stijging met 370.000.

De ontwikkeling van de werkgelegenheid mag niet alleen aan de ongunstige wending van de conjunctuur worden toegeschreven. Een deel van de bedrijfssluitingen en fusies draagt een structureel karakter en staat in verband met de sterkere concurrentie zowel binnen de gemeenschappelijke markt als met geïndustrialiseerde landen daarbuiten. Een ander deel kan worden verklaard uit structuurveranderingen in de vraag (mijnen) en uit een verscherpte concurrentie op de wereldmarkt (textiel en scheepsbouw).

In het algemeen steeg in alle landen de werkloosheid het meest in gebieden met een zwakke economische dan wel monostructuur. Bovendien werden werknemers met een geringe mate van geschooldheid het eerst en vaak ook het zwaarst door werkloosheid getroffen. In het algemeen liepen daardoor de kwalitatieve en geografische lokalisatie van vraag en aanbod verder uiteen. De commissie is van mening dat al het mogelijke moet worden gedaan om de beroepsmobiliteit van de werknemers te bevorderen. Daarbij moet in het bijzonder worden gelet op de ontwikkeling van gebieden, die door achterstand worden gekenmerkt of waar zich economische omschakelingen voltrekken.

Het verloop van de conjunctuur in 1967 heeft op de aantrekking van buitenlandse werknemers door de lid-staten belangrijke invloed gehad: het aantal in de Gemeenschap als geheel toegelaten buitenlandse arbeidskrachten was in vergelijking met het voorgaande jaar meer dan gehalveerd. In de meeste lid-staten kwam het teruglopen sterker tot uitdrukking bij de aanwerving van werknemers uit derde landen dan bij de werknemers-onderdanen der lid-staten.

Op 30 sept. 1967 waren in de industrieën van de EGKS 1.127.200 personen werkzaam, tegen 1.229.660 een jaar tevoren.

Vergeleken bij de voorafgaande twaalf maanden is de personeelsbezetting derhalve over het geheel genomen in nog sneller tempo gedaald.

Het aantal arbeidskrachten in de kolenmijnen van de Gemeenschap is gedaald van 637.400 op 30 sept. 1966 tot 561.500 op 30 sept. 1967, wat een vermindering van 12% betekent, tegen 9% in de loop van de 12 voorafgaande maanden. De achteruitgang van de personeelsbezetting voltrok zich in alle bekkens, behalve de Belgische, in een sneller tempo. T.o.v. 1966 was de achteruitgang o.a. in Nederlands Limburg zeer aanzienlijk.

Op 30 sept. 1967 waren in de ijzer- en staalindustrie 542.000 personen werkzaam tegen 565.000 op 30 sept. 1966.

LONEN EN ARBEIDSDUUR. In 1967 werd in vergelijking met het vorige jaar in vier landen, de drie Beneluxlanden en vooral in West-Duitsland, een ten dele opmerkelijke afneming van de loonstijging waargenomen. In Frankrijk behield de loonontwikkeling ongeveer hetzelfde tempo als in het vorige jaar; in Italië daarentegen zijn de lonen sneller gestegen dan in 1966.

Voor zover gegevens over de werkelijke wekelijkse arbeidsduur bekend zijn, blijkt daaruit dat in de meeste landen de arbeidsduur is verkort. Grotendeels, zoals in West-Duitsland en in Nederland, is dit terug te brengen op nieuwe contractuele verkortingen van de arbeidsduur, maar ten dele is het toch, in het bijzonder in de Bondsrepubliek het gevolg van werktijdverkortingen op grond van de slechte conjuncturele toestand. Een uitzondering hierop vormt Italië waar de arbeidsduur, nadat deze in 1965 sterk was verkort, zich verder tot een normale toestand ontwikkelde.

Van okt. 1966 tot okt. 1967 stegen de kosten van levensonderhoud in alle landen met 3 à 4%, met uitzondering van West-Duitsland, waar deze kosten slechts met ruim 1% stegen.

Het reële jaarlijkse inkomen van de werknemers kon desalniettemin in de meeste landen nog toenemen met enkele procenten, en wel in het bijzonder in België, Frankrijk, Italië en Nederland.

SOCIALE ZEKERHEID. Hoewel ook in 1967 de werkingssfeer van de sociale zekerheid verder werd uitgebreid en het verzekeringsniveau werd opgetrokken, werd op de ontwikkeling in dit jaar vooral een stempel gedrukt door het feit dat in meer of mindere mate de structuur zelf van de sociale zekerheidsstelsels aanleiding gaf tot wijzigingen of althans tot besluiten en voorstellen daartoe van regeringszijde. Dit was het geval in Frankrijk (algemene hervorming), in België (pensioenregeling voor loontrekkenden; regeling voor zelfstandigen) en — uitsluitend op financieel vlak — in West-Duitsland (pensioenregeling), terwijl in Italië hervormingen op min of meer korte termijn zullen voortvloeien uit de uitvoering van het economisch vijfjarenplan 1966-1970 en in Nederland uit de inwerkingtreding van de wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO).

Ook lijkt het, dat de opvattingen van de regeringen van de lid-staten inzake de financiële maatregelen om tot een duurzaam evenwicht in de sociale zekerheid te komen, sterker naar elkaar zijn toegegroeid. In het algemeen is het denkbeeld de bijdragen uit overheidsmiddelen te verhogen losgelaten, behalve in uitzonderingsgevallen om tijdelijke moeilijkheden op te vangen.

VOLKSHUISVESTING. In alle landen van de Gemeenschap wordt de huisvestingsproblematiek steeds ingewikkelder, hetgeen in hoofdzaak het gevolg is van de demografische ontwikkeling en de verstedelijking. De sociale woningbouw als hulp van de overheid aan de financieel minder draagkrachtige bevolkingsgroepen kan niet meer los gezien worden van het algemeen woningbouwbeleid, dat zich geleidelijk aan meer integreert in het ruimtelijke ordeningsbeleid.

Economische factoren, het streven naar meer sociaal welzijn en de verkeersproblemen zijn thans zo nauw onderling vervlochten dat het huisvestingsbeleid met

geheel nieuwe begrippen moet werken: nieuwe steden, stadsvernieuwing, gerationaliseerde bouw, enzovoort. Volgens de beschikbare gegevens, lijkt het erop dat het aantal in 1967 gereed gekomen woningen van dezelfde orde van grootte zal zijn als dat van 1966. In het algemeen was de woningsituatie in de Gemeenschap einde 1967 de volgende: stagnatie van de bouw in Frankrijk en Italië, in welke landen nog een belangrijk woningtekort bestaat; bevrediging van de normale behoeften in West-Duitsland en Luxemburg; inlopen van de achterstand in de woningvoorziening in Nederland en onvoldoende sociale woningbouw in België.

Rede Levi Sandri

Bij de aanbieding aan het Europese Parlement van bovenvermeld verslag hield prof. *Lionello Levi Sandri,* vice-voorzitter van de Europese Commissie, een rede waarin hij een viertal hoofdlijnen aangaf van het prioriteitenschema, waaraan de Commissie zich bij haar toekomstige arbeid op sociaal terrein wil houden:

1) Het behandelen van de sociale problemen binnen de deelterreinen van het beleid. Ontwikkelingsperspectieven zijn in het bijzonder aanwezig in die sectoren, waar de Commissie nieuwe taken ten uitvoer wil brengen: industrieel beleid, energiebeleid, regionale politiek en beleid inz. wetenschappelijk en technisch onderzoek. De sociale politiek moet meehelpen een oplossing te vinden voor een van de grootste problemen waarvoor de lid-staten en de Commissie de komende jaren zullen komen te staan: het probleem van de structurele veranderingen.

2) Het zoeken van oplossingen voor werkgelegenheidsvraagstukken. De werknemers mogen niet het slachtoffer worden van de structurele veranderingen; zij moeten daarvan alleen voordeel ondervinden. De Commissie zal in de eerste plaats de voorstellen overnemen en aanvullen tot grondige hervorming van het Europees Sociaal Fonds *), dat daarna opgenomen moet worden in een algemene politiek inz. de werkgelegenheid en beroepsopleiding.

3) Het vaststellen van de taken t.a.v. de arbeidsbetrekkingen. De sociale partners moeten een beslissende rol spelen bij het zoeken van de beste oplossingen voor de vraagstukken die uit de structurele veranderingen voortvloeien. De Commissie hecht er grote waarde aan dat haar sociale beleidslijnen grondig worden besproken door de sociale partners, niet alleen in de bestaande organen van de Gemeenschap, maar ook in speciaal te vormen werkgroepen.

4) De levensomstandigheden. Hierbij moet bijzondere aandacht geschonken worden aan de sociale zekerheid, mede i.v.m. het probleem van de aanzienlijke groei der uitgaven. Het is niet uitgesloten dat men in bepaalde gevallen voor de financiële sanering tot beperkende maatregelen zal moeten overgaan. Deze zijn alleen denkbaar in het kader van een algemene programmatie, waarin een juist evenwicht gevonden moet worden tussen alle verlangens en waarin alle rechtmatige belangen onaangetast moeten blijven. (Bureau Woordvoerder EEG, maart 1968)

*) Het Europees Sociaal Fonds, dat in sept. 1960 zijn werkzaamheden begon, heeft tot taak binnen de Gemeenschap de tewerkstelling te vergemakkelijken en de geografische en beroepsmobiliteit van de werknemers te bevorderen. Hiertoe vergoedt het op verzoek van de lid-staten 50% van de uitgaven i.v.m. herscholing of verplaatsing van werkloze werknemers. Van sept. 1960 - 31 dec. 1967 heeft het Fonds bijdragen toegekend tot een bedrag van ruim $ 54 mln. Dank zij de door deze bijdragen gefinancierde maatregelen konden ca. 554.000 werknemers weer in het arbeidsproces worden opgenomen.

ONTWERP TWEEDE PROGRAM OP MIDDELLANGE TERMIJN

De Europese Commissie heeft op 22 maart de Raad der Europese Gemeenschappen het ontwerp voorgelegd van het tweede programma voor de economische politiek op middellange termijn. Het voorontwerp werd opgesteld door het krachtens het Raadsbesluit van 15 april 1964 ingestelde comité voor economische politiek op middellange termijn, dat nu onder voorzitterschap staat van de parlementair staatssecretaris van het Westduitse ministerie van economische zaken, dr. *K. D. Arndt.* De Commissie heeft dit voorontwerp in zijn geheel overgenomen.

Dit tweede programma vormt in hoofdzaak een aanvulling en verdieping van het eerste programma, dat op de jaren 1966-1970 betrekking heeft (pag. 323/3-1966), en is bovenal gewijd aan die problemen waarvoor in het eerste programma slechts zeer algemene richtlijnen werden gegeven.

Het ontwerpprogramma stelt in zijn inleiding vast dat ondanks het in 1967 geconstateerde onbevredigende conjunctuurverloop het in het eerste programma voor de periode 1966-1970 geraamde groeipercentage voor het bruto produkt van de Gemeenschap van 4,3% per jaar nog haalbaar is, mits de conjunctuurpolitiek voor een krachtige economische expansie in 1968 zorgt.

Volgens het ontwerp-programma heeft de economische ontwikkeling in de afgelopen jaren duidelijk de noodzaak van diepgaande structuurhervormingen op economisch gebied aangetoond en de urgentie van een snelle verwezenlijking van de in het eerste programma geschetste richtlijnen bevestigd. Een versnelling van het herstructureringsproces is te verwachten, gezien de volledige opheffing van de douanegrenzen tussen de zes lid-staten, de verscherping van de internationale concurrentie als gevolg van de liberalisatie van de wereldhandel en de krachtige pogingen van ondernemingen uit enkele staten buiten de Gemeenschap hun afzet binnen de Gemeenschap te vergroten. In dezelfde richting werkt het streven de ontwikkelingslanden meer te doen delen in de wereldhandel.

Gezien de nieuwe omstandigheden is het structurele aanpassingsproces zowel voor ondernemingen als voor bedrijfstakken in de Gemeenschap nog niet voldoende gevorderd en vertoont het een aanzienlijke achterstand t.o.v. de douane-unie en de liberalisatie van de internationale handel. Deze achterstand komt vooral tot uiting in ontoereikende rentabiliteit en flexibiliteit van vele ondernemingen. Verder blijkt de achterstand vooral hieruit dat het accent van de structuurpolitiek van de overheid tot dusver in hoofdzaak heeft gelegen op conserverende maatregelen, terwijl de bespoediging van de structurele aanpassing en de bevordering van nieuwe technieken en produkten op de achtergrond raakten.

De volgende thema's worden in het programma afzonderlijk behandeld:

1) Vergemakkelijking van de structurele aanpassing der ondernemingen. Deze aanpassing wordt primair gezien als een zaak die de ondernemingen zelf aangaat. Wel is het de taak van de economische politiek daartoe gunstige voorwaarden te scheppen en aanpassingsbelemmeringen uit de weg te ruimen. De draagwijdte van de artikelen van het Verdrag van Rome m.b.t. de kartels en het misbruik van marktbeheersende posities moet worden gepreciseerd, zonder de voor de economie nuttige aaneensluitingen daarbij te schapsrecht op gemeenschapsniveau en spoedige afsluiting der werkzaamheden inz. de Europese vennootschap. Op het gebied van het belastingrecht moeten de belemmeringen worden opgeheven die nog uit het nationale en speciaal het internationale recht der ondernemingsconcentraties voortvloeien: belastingheffing op stille reserves en van vervreemdingswinsten bij fusie, dubbele belastingheffing op de winsten bij dochter- en moedermaatschappijen.

Het ontwerp spreekt zich voorts uit voor maatregelen waardoor het aantrekken van deelnemingskapitaal en financiering op een multinationale basis worden vergemakkelijkt. Belemmeringen die bepaalde moderne financieringstechnieken (factoring, leasing) in de weg staan dienen te worden opgeheven. Verder zou de modernisering van de bedrijfsvoering van de ondernemingen gesteund moeten worden, onder andere wat betreft de opleiding van leidinggevende krachten. Ook dienen de aanpassingsmogelijkheden voor kleine en middelgrote bedrijven te worden verbeterd, bijvoorbeeld door bevordering van de specialisatie, het sluiten van toeleveringscontracten, betere informatie en gemakkelijker toegang tot externe financieringsbronnen. Betere garanties zijn noodzakelijk voor de werknemers tegen de voor hen ongunstige gevolgen van de herstructurering. Onder meer moeten de gevolgen van structuuraanpassing op de

werkgelegenheid worden onderzocht en moeten de ondernemingen worden verplicht tijdig de personeelsorganisaties te raadplegen. Ook dienen de arbeidsovereenkomsten voorzorgsmaatregelen te bevatten.

2) Sectoriële structuurpolitiek. Het ontwerp-programma spreekt zich uit voor een verbetering van de doorzichtigheid van de markt door bedrijfstaksgewijze onderzoekingen, voor bevordering van de sectoriële mobiliteit van de arbeidskrachten en voor een betere samenhang tussen de maatregelen van het regionale en net sectoriële beleid. Steunverlening door de overheid aan afzonderlijke bedrijfstakken zou alleen in aanvulling hierop moeten plaatsvinden en dan nog slechts bij wijze van uitzondering.

De steunmaatregelen dienen in de eerste plaats te zijn gericht op enkele sectoren waarvan een bijzonder grote ontwikkeling mag worden verwacht en waarvan de ontwikkelingskosten zo hoog zijn dat deze de draagkracht van de betrokken bedrijven te boven gaan. Voorts moeten bepaalde sectoren worden gesteund die met aanzienlijke structurele moeilijkheden te kampen hebben en waar ernstig economisch en sociaal nadeel zou ontstaan indien zij aan zichzelf werden overgelaten. Stimulerende maatregelen dienen te worden toegepast binnen het kader van de economische politiek op middellange termijn. Zij dienen een aanvulling te geven op de inspanningen die de bedrijven zich getroosten en mogen alleen aan die ondernemingen ten goede komen waarvan mag worden verwacht dat zij binnen afzienbare tijd en zonder onevenredig hoge kosten uit eigen kracht aan de concurrentie het hoofd kunnen bieden. Aan de maatregelen dient vanaf het begin een tijdslimiet te worden gesteld. Tot de belangrijkste stimuleringsvormen voor expansiesectoren worden gerekend: overheidsorders en researchcontracten, alsmede het aan de betrokken ondernemingen ter beschikking stellen van de resultaten die door overheidsinstellingen op onderzoekgebied zijn verkregen. Het ontwerp-programma houdt zich in concreto bezig met de scheepsbouw en de elektronica.

3) Landbouwpolitiek. Dit beleid moet, behalve een markt- en prijspolitiek, mede omvatten een structuurbeleid.

De landbouwstructuur dient vooral gericht te zijn op verbetering van de rentabiliteit van de bedrijven die tot dusver niet voldoende concurrerend waren, maar dat binnen afzienbare tijd kunnen worden; zij dient selectief te worden toegepast. Tot de doeleinden van het beleid behoren het verbeteren van de produktiestructuren (bodemverbetering, ruilverkaveling, vergroting van de bedrijfseenheden en dergelijke) en de ontwikkeling van collectieve installaties die voor de commercialisatie van landbouwprodukten noodzakelijk zijn. Evenals de prijspolitiek dient het structuurbeleid te zijn gericht op de produktie van hoogwaardige voedingsmiddelen, alsmede op verbeteringen op het gebied van de afzet.

Een aanmerkelijke verbetering van de levensomstandigheden van de landbouwers kan alleen worden bereikt indien een deel van de agrarische beroepsbevolking afvloeit naar andere bedrijfstakken. Een actief beleid op het gebied van omscholing en sociale ondersteuning is daarbij onmisbaar.

4) Politiek op het gebied van het wetenschappelijk en technisch onderzoek. De resultaten van dit onderzoek en in het bijzonder hun toepassing in de vorm van nieuwe produkten en produktietechnieken, zullen in de komende jaren een bepalende factor zijn bij de ontwikkeling van de Europese economie. In het ontwerp-programma wordt daarom voorgesteld een beter klimaat te scheppen voor de onderzoekingsarbeid en voor de toepassing van de daarbij bereikte resultaten. Gebieden die hiervoor in aanmerking komen zijn onder andere het belastingrecht, het recht van de industriële eigendom en de mededinging. Voorts wordt gedacht aan uitbreiding van de universiteiten, verbetering van de arbeidsvoorwaarden voor het personeel dat researcharbeid verricht, ondersteuning van het „interwetenschappelijk" onderzoek, versterking van de betrekkingen tussen universitaire instituten en ondernemingen, vergroting van de mobiliteit van onderzoekers tussen de Europese landen, specialisering van de onderzoekinstituten en de vorming van onderzoekzwaartepunten binnen een land en geleidelijk aan ook binnen Europa.

Teneinde een bevredigend peil van onderzoek in de landen van de Gemeenschap te bereiken, acht het ontwerp-programma doelgerichte overheidsinterventies in een zo coherent mogelijke vorm noodzakelijk. Dit vereist nationale organen voor coördinatie en meerjarige programma's.

Gezien de beperkte mogelijkheden van de individuele lid-staten mag het onderzoekbeleid niet bij de nationale grenzen ophouden. Door samenwerking tussen de lid-staten in de vorm van gemeenschappelijke of gecoördineerde maatregelen kan een gemeenschappelijk onderzoekbeleid worden ontwikkeld. De Gemeenschap biedt daarbij een goed uitgangspunt, dank zij haar institutionele en economische samenhang. Overigens wordt erkend dat samenwerking met niet-lid-staten volstrekt noodzakelijk is.

De Commissie wenst, overeenkomstig het raadsbesluit van 31 okt. 1967, onverwijld een aanvang te maken met een confrontatie van het potentieel, de programma's en de oriënteringen van de lid-staten. Met behulp van deze informatie kunnen de sectoren worden aangewezen waarin een vruchtbare samenwerking kan worden ontwikkeld. Bovendien moet een overzicht worden opgesteld van de bestaande programma's voor samenwerking op het gebied van atoom- en ruimtevorsing en de luchtvaart. Tezelfdertijd dient te worden nagegaan welke nieuwe gebieden voor de samenwerking kunnen worden ontsloten. De Raad heeft hiervoor aangewezen: verwerking van gegevens, telecommunicatie, nieuwe verkeersmiddelen, oceanologisch onderzoek, metallurgie, hygiëne en veiligheid alsmede meteorologie. Tenslotte dient aandacht te worden besteed aan een gezamenlijk beleid inzake overheidsorders.

5) Politiek en bevordering van de besparingen en de financiering van de investeringen. De financiële structuur van de ondernemingen en hun vermogen om de financieringsmiddelen aan te trekken die voor de vereiste investeringen benodigd zijn, spelen een belangrijke rol bij de structurele aanpassing van de ondernemingen. Daarnaast zullen in de komende jaren de overheidsuitgaven toenemen, in verband met de snel groeiende investeringen op het gebied van de economische en sociale infrastructuur. Teneinde aan de te verwachten vraag naar financieringsmiddelen zoveel mogelijk tegemoet te komen, dient het beleid te worden afgestemd op bevordering van de beleggingen op lange termijn, in het bijzonder in de vorm van risicodragend kapitaal. In dit verband wordt in het programma gewezen op de betekenis van de institutionele beleggers, zoals verzekeringsmaatschappijen, spaarbanken en beleggingsmaatschappijen, en wordt onder meer een versoepeling bepleit van de bepalingen met betrekking tot de verwerving van aandelen door deze categorie beleggers. Wat de obligatiemarkt betreft, zou meer rekening gehouden moeten worden met de behoeften van particuliere spaarders, bijvoorbeeld door het vermijden van te lange looptijden, uitgifte in niet te grote coupures en het vermijden van vervroegde aflossing. De overheid zou daarbij als gangmaker moeten optreden.

Ook een betere organisatie van de kapitaalmarkt kan een evenwicht tussen vraag en aanbod bevorderen. Aangezien de nationale kapitaalmarkten veelal van een te beperkte omvang zijn, zouden uitbreiding van de intracommunautaire financiële transacties en de geleidelijke ontwikkeling van een Europese kapitaalmarkt daartoe kunnen bijdragen. Dit vereist onder andere het aanpassen van bepalingen inzake de activiteit van institutionele beleggers in andere lid-staten, het afschaffen van dubbele belastingheffing en het wegnemen van al te grote verschillen in de belastingheffing op kapitaalinkomsten.

Een duurzame oplossing voor de structurele problemen vereist mede een daarop afgestemde inkomenspolitiek. De structurele en institutionele verhoudingen op dit gebied lopen in de verschillende lidstaten zeer uiteen. Het zwaartepunt zou in eerste instantie gelegd moeten worden op het nader tot elkaar brengen van de doelstellingen en de werkingen van de inkomenspolitiek, hetgeen overigens niet inhoudt dat steeds voor alle landen dezelfde modaliteiten moeten gelden.

6) Inkomenspolitiek. Deze moet in beginsel alle inkomensvormen omvatten.

Teneinde het nemen van beslissingen door de verschillende partijen die bij het inkomensbeleid zijn betrokken (met name de staat en de partners in het georganiseerde overleg) te vergemakkelijken, wordt het vaststellen van indicatieve oriënteringsdata over de gewenste inkomensontwikkeling aanbevolen. Zij dienen zo mogelijk in een economisch totaaloverzicht te worden ingepast, waarin mede rekening wordt gehouden met de plannen van de staat inzake de overige sectoren van de economische en sociale politiek.

Het ontwerp bepleit een nauwe samenwerking tussen de staat en de partijen in het georganiseerde overleg, waarbij de genoemde oriënteringsdata een grondslag kunnen vormen. Daarnaast wordt een regelmatige confrontatie van de inkomenspolitieke opvattingen op het niveau van de Gemeenschap doelmatig geacht. Ook wordt veel betekenis gehecht aan een verbetering van de inkomensstatistiek, met name voor andere dan looninkomens en voor de inkomensverdeling over de verschillende sociale groeperingen.

In het ontwerp-programma is voorts behandeld het beleid ten aanzien van de verschillende inkomenscategorieën en de invloed van de vermogenspolitiek op het inkomensbeleid. Bij het laatstgenoemde aspect staan op de voorgrond de bevordering van het vrijwillige sparen door de gezinshuishoudingen, investeringsloonsystemen en stelsels van winstdeling.
(B E O, mei)

AKKOORD EUROPEES ZUIVELBELEID

Na tal van zittingen heeft de Ministerraad van de Europese Gemeenschappen op 29 mei om half zes in de morgen uiteindelijk overeenstemming bereikt over de hoofdlijnen van de definitieve marktordening in de sector melk en zuivelprodukten en in de sector rundvlees.

De besluiten van de Raad t.a.v. melk en zuivelprodukten kunnen als volgt worden samengevat:

I. Inzake de financiering van het gemeenschappelijk landbouwbeleid kwam de Raad overeen

a) de voor vergoeding in aanmerking komende uitgaven in de sector melk en zuivelprodukten voor de periode 1968/69 te verlagen met een bedrag van 170 mln R.E.*, te verdelen over de lid-staten welke voorraden bezitten naar rato van de hoeveelheden boter welke zij per 1 april in opslag hebben;

b) de invoering te bevestigen van een belasting op plantaardige spijsoliën en -vetten (de zg. margarineheffing), waarvan de ontvangsten ten goede komen aan de Gemeenschap;

c) op voorstel van de Commissie, in het kader van een algemene bestudering van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, de passende communautaire maatregelen op economisch en financieel gebied te nemen, indien de lasten van het landbouwfonds m.b.t. de zuivelprodukten voor het melkprijsjaar 1968/69 het bedrag van 630 mln R.E. zouden overschrijden. Bij deze algemene bestudering zal rekening worden gehouden met de onder b. bedoelde ontvangsten, volgens *Le Monde* 87 mln R.E. De eventuele bedragen van de uitgaven die hoger zijn dan 630 mln R.E. zullen door het landbouwfonds worden overgenomen volgens een communautaire financieringswijze die terzelfder tijd zal worden vastgesteld.

II. De Raad heeft besloten gevolg te geven aan de verklaring betreffende de vergroting van de budgettaire bevoegdheden van het Europese Parlement, welke is opgenomen in de notulen van de Raad van 23 dec. 1963.

III. Ter zake van de gehele problematiek betreffende de toekomst van de landbouw der Gemeenschap is de Raad o.a. overeengekomen een onderzoek te zullen wijden aan de gehele problematiek betreffende de toekomst van de landbouw in de Gemeenschap en in het bijzonder aan de oplossingen van structurele aard, bezien uit economisch, sociaal en regionaal oogpunt, aan de hand van het jaarlijks verslag over de toestand van de landbouw en de landbouwmarkten van de Gemeenschap (1968) en van een memorandum dat de Commissie hem daartoe zal voorleggen, zulks met het oog op het uitwerken, op voorstel van de Commissie, van een gemeenschappelijke conceptie en van maatregelen welke nodig zijn op het gebied van het landbouwstructuurbeleid.

IV. Betreffende de richtprijs en de interventiemaatregelen voor het melkprijsjaar 1968/1969 is de Raad o.m. overeengekomen

1) de richtprijs te definiëren als de melkprijs die men wil garanderen voor de totale hoeveelheid melk die door de producenten tijdens het melkprijsjaar wordt verkocht in die mate waarin de afzetmogelijkheden op de markt van de Gemeenschap en op de buitenlandse markten dit toelaten;

2) de richtprijs vast te stellen op RE 10,30/100 kg melk franco zuivelfabriek;

3) de interventieprijs voor boter vast te stellen op RE 173,50/100 kg. De volgende correctieven worden toegepast:
België, Frankrijk, Luxemburg: + RE 2,75/100 kg
Duitsland: — RE 6 /100 kg
Deze maatregelen zijn financierbaar uit het landbouwfonds voor die lid-staten welke vroeger voor boter een hogere interventieprijs dan RE 176,25 toepasten;

4) de verlaging voor magere melk welke gebruikt wordt als veevoeder, vast te stellen op RE 1,50/100 kg en die voor magere-melkpoeder welke als veevoeder wordt gebruikt op RE 8,25/100 kg.
Er zal een studie worden verricht ten einde de mogelijkheid na te gaan om eveneens steun te verlenen voor volle melk die op de boerderij blijft, om te voorkomen dat deze melk, wanneer deze steun uitblijft, aan de zuivelfabrieken wordt geleverd;

5) voor magere-melkpoeder een interventieprijs van RE 41,25/100 kg vast te stellen;
De volgende correctieven worden toegepast: België, Frankrijk, Luxemburg:
+ RE 2,75/100 kg.

V. De Raad kwam overeen zo spoedig mogelijk, op voorstel van de Commissie, maatregelen te treffen die nodig zijn voor de afzet van overschotten in de sector melk en zuivelprodukten. Deze maatregelen omvatten:

a) verkoop tegen verlaagde prijs van boter aan bepaalde groepen consumenten en aan de verwerkende industrie; b) voedselhulp en c) verwerking van botervet in veevoer.

*) De kosten om voor 1968/69 de voorraden boter af te zetten worden geschat op 250 mln RE en het landbouwfonds zou dus 80 mln RE voor zijn rekening nemen.

Goedkeuring

Op 17, 18, 27 en 28 juni zette de Raad zijn overleg voort. Op die laatste datum keurde de Raad de verordening inzake de gemeenschappelijke marktordening in de sector melk en zuivelprodukten goed. De Raad kwam overeen deze verordening op 29 juni in werking te doen treden en op 29 juli daadwerkelijk van toepassing te doen worden. Ook de marktordening voor rundvlees werd goedgekeurd en zal op bovengenoemde data in werking treden resp. van toepassing worden.

Op 15 juli keurden de ministers van landbouw een twintigtal uitvoeringsverorderingen goed, waardoor het begin van de gemeenschappelijke markt voor zuivel en rundvlees op 29 juli mogelijk wordt. Er moeten nu alleen nog wat toepassingsregels door de Europese Commissie in samenwerking met de comité's van nationale deskundigen tot stand worden gebracht. T.a.v. de gemeenschappelijke markt voor rundvlees bestaat nog één voorbehoud: Frankrijk en ook Nederland hebben gesteld, dat zij het begin van deze markt willen koppelen aan een gelijktijdig begin van een gemeenschappelijke veterinaire politiek.

De problemen

Tijdens de zitting van de Raad op 11 en 12 maart behandelden de ministers de voorstellen van de Commissie inzake de gemeenschappelijke zuivelmarkt en het bereiken van een structureel evenwicht. Deze voorstellen, bekend als plan-M a n s h o l t, hielden o.m. een verlaging van de richtprijs voor melk in tot sanering van de zuivelmarkt. Zij waren nodig, aldus Mansholt, omdat de boteroverschotten (momenteel 250.000 ton) anders steeds groter zullen worden. De voorgestelde prijsverlaging leidde tot een storm van protest van de boeren en kreeg niet de instemming van de Raad, waarin het felste verzet kwam van de Belgische minister H é g e r en zijn Italiaanse collega R e s t i v o. Ook het Europese Parlement verwierp op 22 maart de voorstellen van de Commissie.

Compromisvoorstellen, ingediend door de Franse minister F a u r e en aangevuld door dr. Mansholt, lagen aan het op 29 mei bereikte akkoord ten grondslag. Wat de financiële consequenties betreft ligt het uiteindelijke resultaat tussen de prijsniveaus die de Ministerraad in 1966 had vastgesteld en het plan-Mansholt van maart. Dit betekent o.a. dat voor Nederland de boter 5 cent per pakje duurder wordt en voor België 9 fr. per kg goedkoper.

Tegen de in de Raadsbesluiten van 29 mei opgenomen margarineheffing heeft de Nederlandse delegatie zich verzet. Slechts wanneer de heffing — eigen middelen van de Gemeenschap — met gelijktijdige versterking van de bevoegdheden van het Europese parlement gepaard gaat, zal de regering een desbetreffend wetsontwerp indienen.

NEDERLAND

SAMENWERKING IN SCHEEPSBOUW. MAMMOETDOK BIJ ROTTERDAM

De minister van economische zaken, mr. *L. de Block,* heeft op 8 juli besloten een overheidsgarantie van *f* 75 mln te verlenen bij de financiering van een reparatie- en nieuwbouwdok voor zeer grote schepen in het Botlekgebied door Verolme Verenigde Scheepswerven NV/NDSM. Aan dit besluit waren de volgende ontwikkelingen vooraf-gegaan.

Overeenkomstig de (door haar onderschreven) voorstellen van de commissie-K e y z e r (pag. 597/3-1966) is de regering voorstander van de bouw van één mammoetdok door samenwerking tussen de grote werven. Niettemin kwamen Verolme en de andere grote werven met afzonderlijke plannen (pag. 730/2-1967).
Op 7 maart deelde minister De Block de directies van de grote werven mee, dat de regering slechts bereid was voor één groot dok in het Nieuwe-Waterweggebied een financieringsgarantie in overweging te nemen.
Tijdens een debat in de Tweede Kamer op 17 mei deelde minister De Block mee dat hij de vijf grote werven (Verolme, NDSM, De Schelde, Wilton-Fijenoord en RDM) op 2 mei in een brief had laten weten dat, wanneer zij niet tot samenwerking zouden komen, hij zich genoopt zou voelen ook de in uitzicht gestelde overheidssteun bij de bouw van het mammoetdok achterwege te laten. Er zijn in de wereld 140 schepen van 150.000 ton of meer in aanbouw, zei minister De Block. In 1971 zullen 50 tot 100 schepen van 200.000 à 250.000 ton nodig zijn. De regering zou graag zien, dat de vijf grote Nederlandse scheepswerven de handen ineen slaan en samen een mammoetdok zouden bouwen en exploiteren. Als de vijf niet samenwerken, bestaat het gevaar dat er terstond twee dokken komen, een van Verolme, die in het Botlekgebied gaat beginnen, en een van de overige vier op de Maasvlakte. Dan moet het ontstaan van een moordende concurrentie worden gevreesd. Voor twee dokken wordt pas na 1974 een renderende exploitatie verwacht.
De Kamer verwierp een motie van drs. G. M. N e d e r h o r s t (PvdA), waarin de regering werd aangespoord zelf het initiatief te nemen tot de bouw van een mammoetdok bij Rotterdam, indien de vijf grote scheepswerven het over de bouw van één gezamenlijk dok niet eens zouden worden. De fractie van D'66, wier woordvoerder dr. M. J. J. A. I m k a m p een motie had ingediend waarin afkeuring en ernstige ongerustheid over het beleid van minister De Block werd uitgesproken, bleek alleen te staan toen deze motie in stemming kwam.
In antwoord op vragen van het Tweede-Kamerlid T. J o e k e s (VVD) deelde de minister op 4 mei mee dat hij een laatste dringend beroep op de vijf grote werven had gedaan om tot samenwerking te komen.

Verolme neemt NDSM over

Op 28 juni werd bekendgemaakt dat Verolme een bod zou doen op de aandelen van de NDM en de NSM, beide firmanten van de ND SM. De directies van de beide werven waren het eens geworden over voorwaarden, waarbij Verolme 100 procent in contanten biedt voor de aandelen van de beide firmanten die ieder voor *f* 10,16 miljoen deelnemen in de NDSM. Bovendien zou nog een „scrip" (een soort aandeel zonder nominale waarde) worden verstrekt, waarvan de waarde ten hoogste nog eens 50% kan worden van de oorspronkelijke aandelen NSM en NDM.
De NDSM, die in een weinig rooskleurige financiële situatie verkeert, ontstond in 1945 uit de in 1894 opgerichte Nederlandse Scheepsbouw Maatschappij en de in 1920 op initiatief van vier banken opgerichte Nederlandse Dok Maatschappij. Sinds 1965 is het bedrijf bezig met een ingrijpende reorganisatie. Vier hellingen werden buiten bedrijf gesteld. Het zwaartepunt moest worden verlegd van de nieuwbouw naar de reparatie.

De Amsterdamse onderneming verkeert in de moeilijke positie dat tankschepen van zeer grote afmetingen niet meer gedokt kunnen worden. In 1958, zo wordt in het jaarverslag vermeld, konden vrijwel alle schepen bij de NDSM worden gedokt, maar nu kan 15 procent van de tankschepen niet meer in het grootste dok worden opgenomen. Verolme beschikt op Rozenburg over een bijzonder gunstig gelegen nieuwbouw- en reparatiewerf. Evenals de NDSM is Verolme gespecialiseerd in de bouw van mammoet-tankschepen. Beide werven hebben grote opdrachten in uitvoering.
Bij de nieuwe scheepsbouwcombinatie zullen een 9000 man werken (4000 bij NDSM en 5000 bij Verolme).
Op 26 april was Verolme begonnen met de voorbereidingen voor de bouw van een mammoetdok.

Samenwerking werven

Op 3 juli kondigden Wilton-Fijenoord-Bronswerk en de Rijn-Scheldegroep (Rotterdamse Droogdokmaatschappij NV en Koninklijke Maatschappij De Schelde NV) een nauwe samenwerking aan van maritieme activiteiten. De twee concerns, die samen 20.000 werknemers in dienst hebben, hadden als eerste belangrijke stap in het samenwerkingsverband het besluit genomen een grote reparatiewerf op de Maasvlakte voor Hoek van Holland te stichten. Beide concerns zijn steeds van mening geweest dat dit de enig juiste plaats is voor het scheppen van reparatiefaciliteiten voor zeer grote tankers. Met de bouw van het dok, dat geschikt zal zijn voor 300.000 tons schepen, zou terstond een begin worden gemaakt.

Steun voor Verolme

Zijn bovengenoemde besluit tot een overheidsgarantie voor Verolme/NDSM koppelde de minister aan een aantal voorwaarden. Verolme zal een definitief bod uitbrengen op de aandelen van de NDSM. Dit bod zal door het bestuur van de NDSM gunstig moeten worden geadviseerd. De overneming mag niet leiden tot een wezenlijke vermindering van de werkgelegenheid bij de NDSM te



De heren Verolme (l.) en Goedkoop (NDSM).

Amsterdam en de combinatie Verolme/NDSM dient bereid te zijn overleg te plegen met de Rijn-Schelde-groep en de dok- en werfmaatschappij Wilton-Fijenoord NV over een regeling van het gebruik van het reparatiegedeelte van het dok. *(ANP/NRC/Alg. H'blad)*

(Vor. ber. pag. 730/2-1967)

BELGIË

SAMENSTELLING VAN DE SENAAT

De nieuwe senaat is als volgt samengesteld:

CVP: rechtstreeks gekozen: P. Akkermans, Antwerpen; A. Baltus, Verviers; A. Bogaert, Brugge; E. Coppens, Oudenaarde; A. de Clerck, Kortrijk; Fr. de Groof, Antwerpen; A. Demarneffe, Hasselt; P. de Stexhe, Charleroi; E. de Winter, Brussel; A. Dua, Gent; G. Eyskens, Leuven; J. Hambye, Bergen; Ch. Hanin, Aarlen; Ch. Heger, Namen; E. Henckaerts, Luik; C. Heylen, Hasselt; R. Hulpiau, Brussel; J. Kevers, Doornik; A. Lagae, Leuven; J. Maes, Brussel; W. Mesotten, Hasselt; J. Piers, Oostende; O. Scheire, Gent; A. Sledsens, Antwerpen; A. Smet, Dendermonde; P. Struye, Brussel; J. van Bulck, Antwerpen; G. van den Daele, Gent; M. Vandewiele, Brugge; H. van Doninck, Mechelen; Fr. Vangronsveld, Hasselt; J. van In, Mechelen; R. Vannieuwenhuyze, Roeselare; J. Verhaegen, Mechelen; L. Vuylsteke, Dendermonde. **Provinciaal:** J. Allard, Namen; V. Barbeaux, Namen; G. Beauduin, Luik; A. Beck, Oost-Vlaanderen; F. de Bondt, Oost-Vlaanderen; J. Debucquoy, Brabant; C. de Clercq, Antwerpen; J. Dupont, Limburg; N. Duvivier; Henegouwen; G. Gribomont, Luxemburg; R. Houben, Brabant; V. Leemans, Antwerpen; H. Leynen, Limburg; G. Pede, Oost-Vlaanderen; P. Renquin, Luxemburg; L. Vanackere, Brabant; M. Vandamme, West-Vlaanderen; G. Vandenberghe, West-Vlaanderen; L. van Raemdonck, Limburg; O. Verboven, Antwerpen. **Gecoöpteerd:** E. Adam, J. Custers, P. Herbiet, L. Martens, P. W. Segers, L. Servais, K. van Cauwelaert, R. Vandekerckhove, G. Vandeputte. In totaal: 64.

BSP: rechtstreeks gekozen: Ch. Bailly, Luik; Fr. Block, Antwerpen; O. Carpels, Brugge; L. Chardome, Aarlen; F. Cuvelier, Namen; A. Decoux, Leuven; F. Dehousse, Luik; G. Dejardin, Luik; R. Dekeyzer, Antwerpen; Ch. Deliège, Charleroi; F. Delmotte, Bergen; M. Dequeecker, Antwerpen; A. de Rore, Kortrijk; A. Dubois, Bergen; J. Dulac, Doornik; J. Franck, Brussel; G. Hercot, Charleroi; G. Housiaux, Hoei; A. Lacroix, Namen; E. Machtens, Brussel; P. Miessen, Verviers; R. Miroir, Veurne; J. Peeters; Nijvel; J. Ramaekers, Mechelen; J. Roelants, Mechelen; A. van Cauwenberghe, Charleroi; D. vander Bruggen, Oudenaarde; D. van Hoeylandt, Dendermonde; L. Vanopbroecke, Oudenaarde; E. Vanthilt, Hasselt; P. Vermeylen, Brussel; A. Verspeeten, Gent; J. Wiard, Brussel. **Provinciaal:** A. Baccus, Brabant; E. Bogaerts, Brabant; G. Breyne, West-Vlaanderen; M. Bury, Henegouwen; W. Calewaert, Antwerpen; E. Cathenis, Luik; J. Delhaye, Henegouwen; L. Lambert, Luik; J. Magé, Antwerpen; M. Remson, Henegouwen; M. Stalpaert, West-Vlaanderen; M. Vanderhaegen, Oost-Vlaanderen; Ch. Willems, Brabant. **Gecoöpteerd:** M. Collart, H. Cugnon, A. Grégoire, M. A. Pierson, L. Rombaut, E. van Bogaert, J. van Heupen. In totaal: 53.

PVV: rechtstreeks gekozen: J. Bascour, Brussel; E. Cuvelier, Oudenaarde; J. de Grauw, Brussel; R. Deliège, Charleroi; A. Demuyter, Brussel; P. Descamps, Doornik; J. Gillet, Verviers; N. Hougardy, Brussel; J. Jottrand, Bergen; H. Lahaye, Kortrijk; A. Lilar, Antwerpen; H. Maisse, Luik; L. Merchiers, Gent; N. Miserez, Charleroi; J. Moreau de Melen, Nijvel; L. Reuter, Aarlen; A. Snyers d'Attenhoven, Brussel; A. Strivay, Luik; M. Toussaint, Namen; O. Vanaudenhove, Leuven; H. Vanderpoorten, Mechelen; R. Vreven, Hasselt. **Provinciaal:** G. Beghin, Henegouwen; V. Billiet, Namen; J. Daems, Brabant; A. de Baer, Oost-Vlaanderen; P. de Clercq, Antwerpen; A. Ferret, Henegouwen; J. Louis, Luik; E. Olivier, Luxemburg; B. Risopoulos, Brabant. **Gecoöpteerd:** P. Ansiaux, J. Collin, C. de Baeck, R. Gillon, F. Parmentier, K. Poma. In totaal: 37.

VOLKSUNIE: rechtstreeks gekozen: H. Ballet, Antwerpen; Fr. Blancquaert, Kortrijk; L. Claes, Brussel; G. de Paep, Dendermonde; L. Elaut, Gent; A. Jeurissen, Hasselt; W. Jorissen, Mechelen; W. Persyn, Roeselare; R. Roosens, Antwerpen. **Provinciaal:** E. Bouwens, Antwerpen; R. Diependaele, Oost-Vlaanderen; L. Vandeweghe, West-Vlaanderen. **Gecoöpteerd:** Fr. Baert, M. van Haegendoren. In totaal: 14.

FDF-RW: rechtstreeks gekozen: M. Bologne, Charleroi; R. Bourgeois, Brussel; A. Lagasse, Brussel, J. Pohl, Brussel; M. Thiry, Luik. **Provinciaal:** G. Avelange, Brabant; J. Goffart, Luik; P. Stroobants, Brabant. In totaal: 8.

COMM.: rechtstreeks gekozen: A. Mathieu, Hoei, R. Noël, Bergen. In totaal: 2.

De **PRINS VAN LUIK** is van rechtswege lid van de senaat.

GOUVERNEUR VAN NAMEN

Bij KB van 9 juli is de advokaat *René Close* benoemd tot gouverneur van de provincie Namen.

Close (50) is sedert 1940 ingeschreven bij de balie te Namen. In 1946 werd hij socialistisch lid van de provincieraad. Hij was tweemaal lid van de bestendige deputatie en was het opnieuw sinds april 1968. Hij bekleedde diverse leidende functies in de socialistische partijfederatie van Namen.

HOF VAN CASSATIE

Bij KB van 2 juli is *Walter Ganshof van der Meersch* benoemd tot procureur-generaal bij het Hof van Cassatie. Hij volgt burggraaf *H. Hayoit de Termicourt* op die de pensioenleeftijd bereikte.

Ganshof van der Meersch (67) werd in 1933 procureur des konings te Brussel en in 1940 auditeur-generaal bij het militaire gerechtshof. Aldus was hij verantwoordelijk voor de aanhouding en de wegvoering naar Frankrijk van die personen die in mei 1940 een risico voor de staatsveiligheid werden geacht. In juli 1940 werd hij door de Duitse overheid gearresteerd, wat van hem de eerste politieke gevangene maakte. In vrijheid gesteld zou hij nog een paar maal worden aangehouden en tenslotte in 1943 naar Londen vluchten, waar de Belgische regering hem aanstelde tot hoog commissaris voor de veiligheid van de staat. Bij de bevrijding nam hij zijn ambt van auditeur-generaal opnieuw op en speelde aldus een hoofdrol in de repressie van de z.g. incivieken. In 1947 werd hij advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie. In 1960, twee maanden voor de onafhankelijkheid van Kongo, werd hij minister-resident zonder portefeuille in de regering-Eyskens om in Leopoldstad de soevereiniteitsoverdracht voor te bereiden. Hij bleef slechts drie maanden minister en hernam daarna zijn werk aan het Hof van Cassatie. Hij is ook hoogleraar aan de Brusselse universiteit.

RODE KRUIS

Raymond Vermeylen, Nederlandstalig CVP-gemeenteraadslid te Elsene, is benoemd tot algemeen directeur van het Rode Kruis van België. Hij zal in september in functie treden.

STUDENTENBEVOLKING

Voor het academisch jaar 1967-68 zijn 59.182 studenten ingeschreven aan de universiteiten, universitaire centra, faculteiten en instituten met academisch niveau. Er zijn in het Nederlandse taalstelsel 19.530 mannelijke en 5.959 vrouwelijke studenten; in het Franse taalstelsel zijn de cijfers resp. 19.285 en 8.376. Al die studenten zijn van Belgische nationaliteit. Daarenboven zijn er nog 6.032 buitenlandse studenten ingeschreven.

De dichtst bevolkte universiteiten zijn Leuven (22.753), Brussel (9.378), Gent (8.666) en Luik (7.029). Als men geen rekening houdt met de buitenlandse studenten, die in Brussel 16,7% van het totaal uitmaken, in Leuven 10%, in Luik 13% en in Gent 2,8%, dan is de volgorde: Leuven (20.471), Gent (8.418), Brussel (7.799) en Luik (6.109).

De twee Antwerpse instellingen, het rijksuniversitair centrum en de universitaire faculteiten St.-Ignatius, hebben resp. 1.732 en 1.574 studenten.

De meeste buitenlandse studenten zijn afkomstig uit Kongo (707), de Verenigde Staten (515), Nederland (443), Luxemburg (323) en Italië (309).

De meest bevolkte faculteit is die van geneeskunde gevolgd door handelswetenschappen.

(Bron: Jaarverslag 1968 van de dienst voor hogeschoolstatistiek van de Universitaire Stichting).

EINDE BEZETTING VUB

Op 29 juni is een einde gekomen aan de anderhalve maand durende

„bezetting" door de zg. vrije vergadering van de protesterende studenten der vrije universiteit van Brussel.
De vergadering besliste vrijwillig „de lokalen af te staan aan wie ze nemen wil".
(Vor. ber. pag. 375/2, 409/2 en 425/3)

ZEEBRUGGE

In de haven van Zeebrugge, die de jongste jaren een snelle uitbreiding doormaakt, is op 27 juni een containerdienst tussen Groot-Brittannië en het vasteland in gebruik genomen.

DE ZAAK-AID

Tussen de US Agency for International Development (AID) en het Antwerpse herstellingsbedrijf Adriaenssens is een akkoord bereikt i.v.m. de betalingen die aan de Antwerpse firma verschuldigd waren. Hiermee kwam een einde aan het geschil dat tussen beide partijen gerezen was. Een ander Antwerps bedrijf zal vermoedelijk met het herstellen van het afgedankt legermateriaal worden belast. *(De Standaard* 6-7)

(Vor. ber. pag. 297/3)

P. MEUWISSEN

Op 26 juni is te Glabbeek overleden landbouwkundig ingenieur *Piet Meuwissen.*

Meuwissen werd op 23 juni 1909 te Hasselt geboren. Hij was in de jaren dertig een bekend studentenleider. Zijn loopbaan begon hij als particulier secretaris van minister Sap. Vervolgens was hij hoofdredacteur van het Weekblad Boerenfront.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij de rechterarm van secretaris-generaal E. de Winter. Meuwissen stond als hoofd van de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie in voor de bevoorrading van de bevolking.
Na de bevrijding was hij werkzaam in het bouwbedrijf, de Nationale Maatschappij voor Gemeentekrediet en tenslotte in de redactiestaf van het Standaard-krantenconcern.

DUITSLAND (ALGEMEEN)

KWESTIE BERLIJN.
NOTAWISSELINGEN GROTE VIER.
CONTACTEN TUSSEN
BONDSREPUBLIEK EN SU

Tussen de Grote Vier, de DDR en de Bondsrepubliek hebben het afgelopen jaar diverse contacten plaats gehad over de status van Berlijn.
Op 15 sept. 1967 overhandigde de ambassadeur van de SU in de DDR, *Pjotr Abrassimow,* een protest van zijn regering aan de vertegenwoordigers van de Westelijke Grote Drie tegen de voorgenomen werkweek van de Bondsdag in oktober in West-Berlijn. De Sowjetregering zag hierin een bevestiging van revanchistische aanspraken van de Bondsrepubliek op Berlijn. De boodschap hield, behalve de Bondsrepubliek, ook de Amerikaanse bezettingsautoriteiten volledig verantwoordelijk voor de mogelijke ongewenste gevolgen hiervan.
In gelijkluidende boodschappen antwoordden op 8 nov. de ambassadeurs van Frankrijk, Engeland en de VS hierop, dat deze regelmatige bijeenkomsten van de Bondsdag op generlei wijze de status van de stad betroffen, noch de verantwoordelijkheid van zowel de SU, als van Frankrijk, Engeland en de VS voor Berlijn in twijfel trokken.
Na de notawisseling in dec. 1967 (pag. 68/1) over de Russische beschuldiging van herlevend militarisme en nazisme in de Bondsrepubliek volgde op 13 febr. opnieuw een protest van Abrassimow aan de vertegenwoordigers van de westelijke Grote Drie tegen de schending van de status van Berlijn door de Bondsrepubliek. Volgens de boodschap trachtte de Westduitse regering haar NAVO-partners in te schakelen bij haar pogingen de spanning in Europa op te voeren. Dit gebeurde o.m. door houden van parlementaire weken, fractievergaderingen en het vestigen van instellingen van de Bondsrepubliek in West-Berlijn. Abrassimow protesteerde ook tegen de aanspraak van de Westduitse regering het gehele Duitse volk te vertegenwoordigen en verlangde, dat Engeland, Frankrijk en de VS maatregelen zouden nemen om de bijzondere status van West-Berlijn tegen onrechtmatige aanslagen van de Bondsrepubliek te beschermen.
Volgens de *NZZ* (16-2) waren de diplomatieke stappen van de SU terug te voeren tot een poging, i.o.m. de opvattingen van de regering van de DDR, de nieuwe politiek van de Bondsrepubliek tegenover Oost-Europa in discrediet te brengen.
Het tijdstip van het protest viel samen met het herstel van diplomatieke betrekkingen tussen Bonn en Belgrado (pag. 87/2).
Op 15 febr. hield de Oostduitse partijleider *Walter Ulbricht* een rede op een massabijeenkomst over de positie van West-Berlijn. Hij verklaarde dat West-Berlijn op het grondgebied van de DDR lag en van meet af aan tot de Russische bezettingszone had behoord. Hij zei, dat het bestaan van een viermogendhedenstatus voor Berlijn door de Westelijke Grote Drie ontkracht was, maar verklaarde tegelijkertijd, dat de DDR zich door een concessie aan de SU verplicht had West-Berlijn als een zelfstandige politieke eenheid te beschouwen. De DDR zou niet toestaan dat West-Berlijn tot een NAVO-steunpunt en een kruitvat gemaakt zou worden.
De burgemeester van West-Berlijn, *Klaus Schütz,* gaf op 16 febr. een verklaring uit, waarin hij erop wees, dat de Bondsrepubliek Berlijn op verzoek van de Westelijke Grote Drie internationaal vertegenwoordigt. Ook de SU erkende dit feit volgens hem. Schütz ontkende, dat er pogingen gedaan werden om de status van Berlijn aan te tasten. Ook hij wees op de viermogendhedenstatus van de stad.
N.a.v. het aide-mémoire van 6 jan. van de ambassadeur van de SU in Bonn, *Semjon Tsarapkin,* over de status van Berlijn (pag. 68/2), werd deze op 1 maart door bondskanselier *Kiesinger* ontvangen. Tsarapkin overhandigde bij deze gelegenheid een aide-mémoire. De inhoud hiervan werd niet bekend gemaakt, omdat op 6 jan. was overeengekomen de kwestie Berlijn vertrouwelijk te behandelen. Op 20 juni echter achtte de Bondsregering zich niet meer hieraan gebonden wegens de houding van de SU inzake de toegang tot Berlijn. Kanselier Kiesinger maakte toen tijdens het debat in de Bondsdag (pag. 463 /2) de inhoud bekend.

De Bondsregering had uitdrukkelijk haar bereidheid verklaard met de vier mogendheden, verantwoordelijk voor Berlijn, samen te werken, wanneer dit voor de gezamenlijke belangen van Berlijn bevorderlijk was. De viermogendhedenstatus was naar de opvattingen van de Bondsregering van wezenlijk belang ter handhaving van de vrede, zolang geen oplossing voor het Duitse probleem gevonden was. Zij betreurde de voortdurende schending van deze status door Oost-Berlijn en de scheiding van de stad in twee hermetisch van elkaar afgesloten delen, waartussen geen menselijke contacten meer mogelijk waren. Met instemming van de drie Westelijke mogendheden waren economische, sociale en juridische banden met West-Berlijn ontstaan, die onontbeerlijk waren voor de welvaart en vooruitgang van het stadsdeel. De Bondsregering wenste geen toespitsing van de situatie rond Berlijn, wilde de spanningen in Europa verminderen en de vrede bevorderen.

Hierna volgde op 3 maart het antwoord van de westelijke Grote Drie op de brief van Abrassimow van 13 febr. Volgens een Engelse zegsman was de inhoud van de antwoorden van de VS en Engeland gelijklui-

dend. De inhoud van de Franse boodschap zou daar niet veel van afwijken.
Uit het gepubliceerde antwoord van de VS bleek, dat de drie landen de bijzondere status van Berlijn niet beperkt zien tot de Westelijke sectoren, maar dat deze status geheel Berlijn omvat.
De VS zagen de betrokkenheid van de Bondsrepubliek met het welzijn van Berlijn niet als strijdig met de speciale status van de stad.
N.a.v. de Bondsdagzitting te Berlijn op 4 maart hield de Russische vertegenwoordiger Abrassimow die dag een persconferentie, waarin hij protesteerde tegen de aanwezigheid van de Bondsdag in West-Berlijn.
(Zie voor het verdere verloop van de Berlijnse kwestie hieronder.)

TOENEMENDE DRUK OP WEST-BERLIJN

In het verzet van de Oostduitsers tegen de positie van West-Berlijn op Oostduits grondgebied (zie nevenstaande chronologie) is een nieuwe escalatie opgetreden met de belasting- en visamaatregelen, die op 11 juni bekend gemaakt werden. Al eerder dit jaar hadden de Oostduitse machthebbers reisbeperkingen opgelegd, doch toen slechts aan bepaalde categorieën van reizigers.

Voorafgaande ontwikkelingen

Op 10 maart kondigde de minister van binnenlandse zaken van de DDR, *Friedrich Dickel,* maatregelen aan, welke met ingang van 11 maart Westduitsers en Westberlijners, die „leden van de neonazistische NPD zijn of in neonazistische zin actief zijn" de doorreis over Oostduits grondgebied van en naar Berlijn ontzegden. Dit verbod was volgens de Oostduitsers gebaseerd op de viermogendhedenconferentie van Potsdam.
Na overleg met de Bondsregering en de Westberlijnse Senaat antwoordden de Westelijke Grote Drie op 13 maart met een gemeenschappelijke verklaring aan de Russische ambassadeur in de DDR, *Pjotr Abrassimow.* In de verklaring werd gewezen op de verantwoordelijkheid die de SU draagt, nl. de normale functionering van het vrije personenverkeer tussen de Bondsrepubliek en Berlijn te waarborgen. Ook de regering van de Bondsrepubliek gaf een verklaring uit. Hierin werden de verwijzingen naar de conferentie van Potsdam en het neonazisme slechts voorwendsels genoemd voor een nieuwe poging de vrijheid en levensvatbaarheid van West-Berlijn aan te tasten.
In het weekeinde van 16-17 maart volgden de eerste berichten over de toepassing van de maatregelen. De minister van binnenlandse zaken van de deelstaat Beieren meldde het terugsturen door Oostduitse grenswachten van een lid van de NPD bij de grensovergang Hirschberg.
Hierna werd nog enkele malen de doorgang geweigerd aan NPD-leden.
Op 13 april volgden tijdens de studentenonlusten in West-Berlijn en West-Duitsland (pag. 273/1) verdere doorreisbeperkingen. Minister Dickel maakte die dag bekend, dat ministers en leidende functionarissen van de Bondsrepubliek niet over Oostduits grondgebied van en naar West-Berlijn mochten gaan. De motivering, die voor deze maatregel werd opgegeven, bevatte een verwijzing naar het verdrag van Potsdam, dat de inmenging van de Bondsrepubliek in de zaken van West-Berlijn zou verbieden. Berlijn was nimmer een deel van de Bondsrepubliek, zo zei de Oostduitse verklaring en de Bondsrepubliek had in West-Berlijn geen enkele zeggenschap. De aanwezigheid van de Westduitse „als Westduitse noodtoestanddeskundige bekendstaande minister van binnenlandse zaken, Benda", die volgens de Oostduitse berichten in Berlijn was om het politieoptreden tegen de studenten te organiseren, was hiermee in strijd. Om de bevolking van West-Berlijn te beschermen tegen de reactionaire, nazistische invloed van Bonn werd het verbod op de doorreis afgekondigd, zo zei Dickel.
Op 19 april overhandigden de drie westelijke mogendheden een nota aan de vertegenwoordiger van de SU in de DDR, Abrassimow, waarin, onder verwijzing naar de verklaring van 13 maart, de SU opnieuw op haar verantwoordelijkheid voor het normaal functioneren

CHRONOLOGIE BERLIJN

24 juni 1948 - 12 mei 1949: Blokkade van Berlijn door de SU. De Westelijke geallieerden bevoorraden de stad d.m.v. een „luchtbrug".

4 mei 1949: De Grote Vier komen in New York de beëindiging van de blokkade overeen. Hoofdzaak van de Jessup-Malik-overeenkomst: „Alle beperkingen, die door de Sowjet-regering ... m.b.t. de nieuwscommunicatie, het verkeer en de handel tussen Berlijn en de Westzone van Duitsland, evenals tussen de Oostzone en de Westzone getroffen zijn, worden opgeheven."

20 juni 1949: Op een conferentie te Parijs bekrachtigen de ministers van buitenlandse zaken van de Grote Vier de Jessup-Malik-overeenkomst.

1 sept. 1951: De machthebbers van de DDR heffen op het interzonale verkeer een belasting voor weggebruikers.

20 sept. 1955: Het verdrag over de betrekkingen tussen de DDR en de SU geeft Oost-Berlijn „de bewaking en controle ... op de in het gebied van de DDR liggende verbindingswegen tussen de Duitse Bondsrepubliek en West-Berlijn", welke zich uiteraard niet zullen uitstrekken tot het troepenverkeer van de Westelijke geallieerden.

27 nov. 1955: In gelijkluidende nota's stellen de Westelijke mogendheden de SU voortaan voor „het waarborgen van het normale functioneren van de verbindingswegen verantwoordelijk".

5 mei 1958: De machthebbers van de DDR heffen waterwegenbelasting.

27 nov. 1958: Het Chroesjtsjow-ultimatum zegt de viermogendhedenstatus van Berlijn op, eist verandering van West-Berlijn in een gedemilitariseerde vrije stad en dreigt met onderhandelingen met de DDR over de „tegenwoordig geldende wijze van militaire transporten" van de Westelijke geallieerden van en naar Berlijn over een half jaar. Daarbij dient in aanmerking genomen te worden, dat de DDR „haar souvereine rechten te land, te water en in de lucht moet uitoefenen".

16 dec. 1958: In een gemeenschappelijke verklaring staan de NAVO-landen in voor „veiligheid en welzijn van Berlijn", voor „het recht van de drie Westelijke mogendheden zo lang in West-Berlijn te blijven als hun verantwoordelijkheden vereisen, en voor de „vrijheid van de verkeersverbindingen".

25 jan. 1961: De Bondsregering publiceert een „herroepingsclausule" voor de interzonale handel. Inhoud: bepaalde leveringen kunnen zonder termijn voor ongeldig verklaard worden, wanneer de DDR het Berlijn-verkeer hindert.

25 juli 1961: Na de topontmoeting met Chroesjtsjow in Wenen staat president Kennedy van de VS in voor „onze aanwezigheid in West-Berlijn" en voor de „behartiging van het recht op toegang door Oost-Duitsland". Als derde essentie komt hier later bij de „levensvatbaarheid" van West-Berlijn.

13 aug. 1961: Bouw van de Muur.

okt. 1961: Oostduitse grensbeambten trachten bij het Berlijnse Checkpoint Charlie geallieerde militairen te controleren. De VS laten pantsercolonnes oprukken.

1 juli 1965: Westduitse binnenvaartschippers moeten bij het passeren van de zonegrens bijzondere toegangspassen tonen.

16 aug. 1967: De Bondsregering heft de „herroepingsclausule" in de interzonale handel op.

10 maart 1968: Oost-Duitsland sluit toegangswegen naar Berlijn af voor NPD-leden en „met hen sympathiserende personen".

13 april 1968: Ministers en hogere functionarissen van de Bondsregering mogen de toegangswegen naar West-Berlijn niet meer gebruiken.

12 juni 1968: Invoering van pas- en visadwang, een belasting op het goederenverkeer en hogere wisselkoersen bij intern-Duits reisverkeer. (Die Zeit, 21-6)

van het verkeer van en naar West-Berlijn werd gewezen.

Aanvankelijk werden de nieuwe maatregelen, ondanks de felle protesten van de Bondsregering, niet voor ernstig gehouden. Zij werden algemeen gezien als propagandamaatregelen, die na verloop van tijd weer stilzwijgend zouden verdwijnen. Het selecteren van NPD-leden werd als te ingewikkeld beoordeeld, en de ministers en hogere functionarissen van de Bondsrepubliek maakten bijna uitsluitend gebruik van vliegtuigvervoer. Volgens gegevens van de N Z Z (29-4) werden sinds 11 maart 41 personen (van wie 3 twee maal) bij de grens tegengehouden. Twee gevallen betroffen lagere functionarissen, van wie één gepensioneerd was en zeven waren NPD-leden. Van de overige gevallen was de reden onbekend.

Op 26 april ontstond een nieuwe situatie. Burgemeester *Klaus Schütz* van West-Berlijn, die zich per auto via de controlepost Babelsberg naar West-Duitsland wilde begeven om de Bondsraad voor te zitten, kreeg van de Oostduitse grenswachten te horen, dat hij niet werd doorgelaten. Zij beriepen zich op de verordening van 13 april. Schütz begaf zich hierop per vliegtuig naar West-Duitsland. Hij verklaarde te hopen, dat de geallieerden eens te meer aanleiding zouden zien nadrukkelijk en op korte termijn het vraagstuk aan de orde te stellen van de vrije toegang tot West-Berlijn.

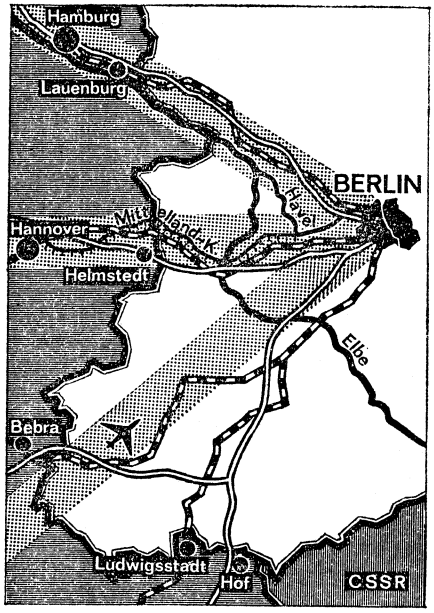

(Die Zeit)

Dezelfde dag volgde, gelijktijdig met scherpe protesten van de Bondsregering en de partijen in de Bondsdag, in gelijkluidende verklaringen een nieuw protest aan de Russische ambassadeur in de DDR, Abrassimow. Hierin werd de SU opgeroepen het vrije verkeer met West-Berlijn te herstellen en het tegenhouden van Schütz veroordeeld.

Nieuwe maatregelen

Na de maatregelen van 10 maart en 13 april volgde op 11 juni door minister Dickel van de Volkskammer de bekendmaking van doorreisbeperkingen voor alle Westduitsers, die over Oostduits grondgebied van of naar West-Berlijn reizen. Tegelijkertijd werd een pakket douane- en belastingmaatregelen afgekondigd voor het goederenvervoer door en naar Oost-Duitsland. Deze maatregelen omvatten:

- Verbod van vervoer van drukwerk van de NPD of „ander neonazistisch materiaal" over het gebied van de DDR.
- Verplichting van alle Westduitsers een paspoort te hebben (tot 11 juni was een persoonsbewijs voldoende) en tevens in bezit te zijn van een geldig visum (zoals tot nu toe alleen buitenlanders) voor de doorreis over Oostduits grondgebied.
- Voor inwoners van de „zelfstandige politieke eenheid West-Berlijn" geldt de verplichting een Westberlijns persoonsbewijs en een visum te hebben.
- Voor een verblijf in de DDR is een geldige verblijfsvergunning vereist. (Voor de visa is een bedrag van 5 DM verschuldigd.)

Deze maatregelen werden van kracht op 12 juni. Als reden noemde Dickel het aannemen van de wetten op de noodtoestand (pag. 353/1) en de aanmatiging van alleenvertegenwoordiging door de Westduitse regering.
De tegelijk door plaatsvervangend minister van financiën, *Horst Kaminsky,* in de Volkskammer bekendgemaakte belasting- en douanemaatregelen omvatten het volgende:

- Belasting voor weg- en railvervoer met 3 pfennig per ton per kilometer. Bij gevaarlijke stoffen wordt dit 4 pfennig.
- Belasting van binnenscheepvaart met 35 pfennig per ton. Gevaarlijke stoffen 45 pfennig per ton.

Deze maatregelen zouden ingaan op 1 juli. De rede hiervoor aangevoerd was het feit dat de Bondsrepubliek, ondanks herhaalde aanmaningen, weigerde haar schuld wegens door de DDR verrichte diensten te voldoen, aldus Kaminsky.
Tenslotte werd nog aangekondigd, dat het minimumbedrag, dat verplicht in Oostduitse marken moest worden omgewisseld bij bezoek aan Oost-Berlijn of Oost-Duitsland zal worden verhoogd tot 10 Westduitse mark.

Reacties Bonn en Westelijke Drie

Onmiddellijk na het bekend worden van de maatregelen volgde een protest van de Bondsregering. Hierin werd verklaard, dat de maatregelen in strijd zijn met het akkoord tussen de Grote Vier over de vrijheid van verkeer met West-Berlijn en dat de aangevoerde motieven „huichelachtig" zijn. Minister van buitenlandse zaken, *Brandt,* brak op 12 juni zijn officieel bezoek aan Oostenrijk af en keerde terug naar Bonn. Tijdens een kabinetszitting op 12 juni werd besloten tot het verlenen van grote financiële en economische steun aan West-Berlijn. West-Berlijn kost de Westduitse schatkist nu al naar schatting ruim 3 mrd DM per jaar aan premies, belastingfaciliteiten en andere steunmaatregelen. Op 13 juni vloog bondskanselier Kiesinger voor overleg naar West-Berlijn, waar hij de steunmaatregelen bekend maakte. De kosten van belasting- en visamaatregelen zouden door de Westduitse regering gedragen worden. Verder zou West-Berlijn meer financiële steun van de Bondsrepubliek krijgen en investeringen aantrekkelijker gemaakt worden. Ook werd overwogen luchttarieven van en naar Berlijn te verlagen en een luchtbusdienst in te stellen.
Dezelfde dag protesteerden naar schatting 1.500 studenten en andere jongeren, onder wie vele leden van de Berlijnse SDS, tegen de jongste Oostduitse maatregelen in West-Berlijn.

Eveneens op 13 juni volgde de reactie van de Westelijke mogendheden na overleg met bondskanselier Kiesinger. De VS, Engeland en Frankrijk gaven een gelijkluidende verklaring uit, waarin werd geprotesteerd tegen de beperkingen op het personen- en vrachtverkeer van en naar Berlijn. Deze maatregelen waren onverenigbaar met het streven naar ontspanning in Europa. De drie mogendheden zouden in contact treden met de SU, die niet alleen mede verantwoordelijk is voor de ongehinderde toegang tot Berlijn, maar ook voor de uiteindelijke oplossing van het Duitse vraagstuk, zo stond in de verklaring.

De Oostduitse passenmaatregelen leidden op 13 juni, toen voor de eerste keer streng de hand aan de controle werd gehouden, tot lange files van wachtende auto's. Wachttijden varieerden van twee uur voor particuliere automobilisten tot zes uur voor vrachtwagenchauffeurs. In de dagen hierop normaliseerde zich langzamerhand de afwikkeling van



De Oostduitse passenmaatregelen leidden bij de grensposten tot lange files wachtende auto's. Hierboven de grenspost Berlin-Heerstrasze.

de grenscontrole, doordat ook de Oostduitse instanties beter ingesteld raakten op de nieuwe maatregelen. Inmiddels gingen in de Bondsrepubliek stemmen op verband te leggen tussen de Oostduitse maatregelen en de ondertekening door West-Duitsland van het non-proliferatieverdrag, dat op 12 juni werd goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de VN (pag. 401/1). Zo verklaarde het bestuur van de Christendemocratische Bondsdagfractie, dat de ondertekening van dit verdrag een groot vertrouwensvoorschot voor de atoommogendheden betekent, waarvan één zich juist op dit ogenblik onder misbruik van haar macht niet stoort aan geallieerde overeenkomsten en sinds lang geldende regelingen.
In een bijzondere kabinetsvergadering van de Bondsregering op 17 juni, de dag van de Duitse eenheid, werd besloten tot versnelde indiening van een wetsontwerp voor hulp aan Berlijn. De voorgestelde maatregelen waren:

- verhoging van de investeringspremies van 10 tot 25%; vanaf 1971 zal deze premie 20% bedragen;
- research en ontwikkeling zullen een premie van 30% krijgen;
- nieuwe afschrijvingsmaatregelen voor de woningbouw;
- verminderde afschrijving voor investeringsleningen;
- handhaving van andere Berlijn-preferenties, zoals belastingvermindering, toelagen voor arbeiders en omzetbelasting-preferenties;
- kosten van visa- en belastingmaatregelen komen ten laste van de Bondsregering.

Deze wetsvoorstellen werden op 27 juni door de Bondsdag aangenomen.

In een boodschap aan bondskanselier Kiesinger bevestigde president Johnson op 17 juni de Amerikaanse garantie voor de vrijheid van West-Berlijn en de steun aan het streven naar hereniging van het Duitse volk.
Op 19 juni werd bekend, dat de minister van buitenlandse zaken, Brandt, op 18 juni een bezoek aan de vertegenwoordiger van de SU in Oost-Duitsland, Abrassimow, had gebracht. Brandt was naar West-Berlijn gegaan om met burgemeester Schütz overleg te plegen over de Oostduitse maatregelen. Later werd bekend, dat hij om ongeveer vier uur naar Oost-Berlijn was gegaan en hiervandaan tegen middernacht weer teruggekeerd. Tijdens een persconferentie op 19 juni verklaarde Brandt, dat het initiatief tot dit gesprek was uitgegaan van de SU. Hij werd tijdens dit gesprek aangeduid als voorzitter van de SPD, terwijl Abrassimow de nadruk legde op zijn functie als lid van het Centraal Comité van de CPSU. Wederzijds waren standpunten uiteengezet, maar over de inhoud van het gesprek werd niets meegedeeld.
Op 20 juni werd een Bondsdagdebat gehouden over de buitenlandse politiek, waarbij de maatregelen van de DDR en de steun van de SU hiervoor centraal stonden.

Kiesinger verklaarde, dat de visa- en douanemaatregelen het streven naar ontspanning in Europa sterk in de weg stonden. De aanspraken van de DDR als soevereine staat werden door deze maatregelen z.i. niet geloofwaardiger. Het bewind in de DDR was niet representatief voor de wil van het Duitse volk. Wat de DDR erkenning noemde was slechts een eis tot capitulatie van de meerderheid van het Duitse volk voor de aanspraak op alleenheerschappij van een minderheid. Hij ontkende het bestaan van een zelfstandige politieke eenheid Berlijn en verklaarde, dat de politiek van ontspanning en samenwerking met Oost-Europa voortgezet zou worden. Het aanbod aan de DDR om te praten over wederzijdse problemen en het wederzijds afzien van geweld (pag. 662/2-1967) bleef gehandhaafd.
De fractievoorzitters van de drie partijen in de Bondsdag sloten zich aan bij de kritiek op de Oostduitse maatregelen en riepen op tot nieuwe activiteiten en initiatieven inzake de verhouding tussen Oost- en West-Duitsland.

NAVO

Op 20 juni deed de permanente NAVO-raad te Brussel in een communiqué aanbevelingen voor maatregelen tegenover Oostduitsers, die naar het westen willen reizen. Deze omvatten leges van 20 DM (reizen met een humanitair karakter zijn hiervan vrijgesteld) en aanbevelingen aan de lid-staten de visa-aanvragen van Oostduitsers zorgvuldig te onderzoeken.
Op 24 juni begon te Reykjavik de ministersconferentie van de NAVO, waar ondermeer overleg over de Oostduitse maatregelen zou plaatsvinden (zie verder pag. 452/3).
Na afloop van de conferentie begaf op 26 juni de minister van buitenlandse zaken van de VS, *Dean Rusk,* zich naar Bonn. Hij was hiertoe tijdens de conferentie uitgenodigd door minister Brandt. Het besluit voor deze uitnodiging was al op 21 juni bekend gemaakt. Rusk voerde tijdens zijn bezoek gesprekken met Kiesinger, Brandt en Schütz. Na afloop van de besprekingen verklaarde hij o.m., dat de VS de Oostduitse maatregelen als een inbreuk op reeds lang bestaande overeenkomsten en praktijken zien. „De Westelijke Grote Drie .... beschouwen deze maatregelen als volledig ongerechtvaardigd, als een anachronisme en een bedreiging, om de levensvatbaarheid van de stad Berlijn te ondermijnen en haar bevolking te intimideren". Hij zei, dat iedere belemmering een zeer ernstige toestand zou uitlokken. De vrije toegang tot Berlijn behoorde tot de verantwoordelijkheden van de SU en de Westelijke Grote Drie, en deze

verantwoordelijkheden konden niet door eenzijdige actie veranderd worden, zo verklaarde hij.

Verdere ontwikkelingen

Op 27 juni hield de minister van buitenlandse zaken van de SU, *Gromyko,* voor de Opperste Sowjet een rede, waarin hij verklaarde dat de SU tot uitwisseling van wederzijdse verklaringen tot afzien van geweld met de Bondsrepubliek bereid was, onder de voorwaarde, dat dit gebeurde op basis van een duidelijke en precieze erkenning van de in Europa bestaande toestand, inclusief de erkenning van het feit van het bestaan van de DDR.

Dezelfde dag voer een Oostduits schip met een lading bestemd voor Nederland West-Duitsland binnen. Dit schip, de „Sandau" werd op 28 juni bij Hannover aangehouden en aan de ketting gelegd. De Westduitse minister van verkeer, *Georg Leber,* verklaarde op 1 juli op een persconferentie, dat op 20 juni aan de kapiteins van twee Oostduitse schepen in de Bondsrepubliek was meegedeeld, dat doorvaart alleen plaats zou kunnen vinden op basis van wederkerigheid d.w.z. de doorvaart van Westduitse schepen door de DDR naar Tsjechoslowakije en Polen. Dit werd ook voorgesteld in een brief, die op 20 juni werd verstuurd naar het Oostduitse ministerie van verkeer.

Toen het antwoord op deze brief uitbleef werd de Sandau aangehouden.

Op 2 juli vertrok het schip naar Duisburg, waar het de lading loste in twee Nederlandse schepen. Op 4 juli werd een protestbrief tegen de aanhouding van de „Sandau" van de plaatsvervangend minister van verkeer van Oost-Duitsland, *Schlimper,* aan de staatssecretaris van West-Duitsland, *Wittrock,* overhandigd. In de brief werd gezegd, dat voor de gevolgen van dergelijke ingrepen de Westduitse regering alleen de verantwoordelijkheid droeg. Op 1 juli gingen de Oostduitse heffingen op het goederenverkeer door en naar Oost-Duitsland in.

Bonn en het non-proliferatieverdrag

Diezelfde dag deelde de woordvoerder van de Westduitse regering *Diehl,* mee, dat West-Duitsland het non-proliferatie-akkoord (pag. 401 /1) voorlopig niet zou ondertekenen. Hij wees er op, dat West-Duitsland al in 1954 bij verdrag had afgezien van de vervaardiging van atomaire, biologische en chemische wapenen en dat het een positieve houding inneemt tegenover een verdrag, dat een chaos van atoomwapenbezitters verhindert. Maar tevens wilde de regering het resultaat van de conferentie van niet-nucleaire landen in september afwachten, het onderzoek van Euratom en het debat in de Amerikaanse Senaat over de ondertekening van het verdrag. De Bondsregering heeft de plicht, zo zei Diehl, de problemen te onderzoeken. Een van deze problemen werd gevormd door „de massieve politieke druk die de SU voortdurend uitoefent op de Bondsrepubliek".

Op 4 juli gaf het ministerie van buitenlandse zaken een verklaring uit, waarin werd meegedeeld, dat de Bondsrepubliek prijs stelt op een Amerikaanse nucleaire garantie tegen bedreiging met atoomwapenen. Het hecht hieraan groot belang om twee redenen:

a) het non-proliferatieakkoord is voor lange duur gesloten;

b) de mogelijke desintegratie van de NAVO.

Op een persconferentie, die Bondskanselier Kiesinger op 5 juli hield zei hij over het niet-ondertekenen van het non-proliferatieakkoord o.m., dat de Bondsregering de resultaten van de conferentie van niet-nucleaire landen in Genève wil afwachten. Bovendien was volgens hem de interpretatie van het akkoord door de VS van belang, welke zou blijken uit het debat in de Senaat. Wanneer deze niet zou overeenstemmen met die van de SU zou een geheel nieuwe situatie ontstaan, zo zei hij. Kiesinger zei verder dat geen direct verband bestond tussen het niet-ondertekenen van het akkoord en de Oostduitse maatregelen inzake de verbindingen met Berlijn. Maar, zo ging hij verder, de actie tegen het Westen speelde toch een rol bij de overwegingen hoe een niet-nucleaire staat zich tegen de druk van een nucleaire mogendheid kan beschermen. De opheffing van de Oostduitse maatregelen zou in samenhang met de ondertekening van het non-proliferatieakkoord zeer behulpzaam zijn, aldus Kiesinger.

Westelijke nota

Op 3 juli overhandigden de vertegenwoordigers van Engeland, Frankrijk en de VS in Moskou gelijkluidende nota's aan de Sowjetregering, waarin werd geprotesteerd tegen de bemoeilijking van het verkeer met West-Berlijn door de DDR.

De drie regeringen herinnerden de Russische regering aan haar verantwoordelijkheid voor het normaal functioneren van het verkeer met Berlijn. Deze verantwoordelijkheid bleef bestaan, aldus de drie mogendheden, onafhankelijk van overeenkomsten die de Russische regering met de Oostduitse organen aanging. De drie mogendheden stonden als voorheen op het standpunt dat Duitsland als één geheel moet worden beschouwd en dat er geen staatsgrenzen in Duitsland bestaan.

Het verplicht stellen van visa in het verkeer met West-Berlijn is volgens de drie mogendheden een anachronisme in een wereld die streeft naar vrijheid in het reisverkeer.

De VS, Engeland en Frankrijk verlangden van de SU dat zij haar internationale verplichtingen aangaande de vrije toegang naar West-Berlijn nakomt.

Verlaging luchtvaarttarieven

Op 3 juli werd bekend, dat de luchtvaartmaatschappijen, die de verbinding tussen West-Berlijn en de Bondsrepubliek onderhielden het aantal vluchten zouden verhogen en de retourtarieven verlagen tot de prijs van een treinretour. Het verschil met de oorspronkelijke prijs zou worden gesubsidieerd door de Bondsrepubliek. De totale kosten hiervan werden op 15 mln DM geschat.

(NRC, NZZ, FAZ, Neues Deutschland)

SCHÜTZ VOORZITTER VAN BERLIJNSE SPD

Op de partijvergadering van de afdeling Berlijn van de SPD op 25 en 26 mei is burgemeester *Klaus Schütz* gekozen tot voorzitter van deze afdeling. Hij kreeg 148 van de 224 stemmen. Tegen hem stemden 63 afgevaardigden, terwijl 13 zich van stemming onthielden. Schütz volgt de afgetreden voorzitter *Kurt Mattick* op.

De meerderheid voor Schütz was groter dan verwacht, omdat verscheidene SPD-leden, onder wie *Ristock* (pag. 248/2) zich eerder tegen hem hadden gekeerd wegens zijn houding t.o.v. de buitenparlementaire oppositie. Zo spraken de kringen Steglitz en Charlottenburg van de Berlijnse SPD zich uit tegen de kandidatuur van Schütz. *(DPA, NRC)*

DE VAL VAN AREF

In de nacht van 16 op 17 juli heeft een militaire staatsgreep in Irak een einde gemaakt aan het bewind van president *Abdel Rahman Aref.* Hij werd afgezet en verbannen. De regering van premier *Taher Yahia* werd ontbonden. Ook de stafchef van het leger, generaal-majoor *Ibrahim Feisal al-Ansari,* die zich reeds enige tijd in Cairo bevond, werd ontslagen, evenals de opperbevelhebber van de luchtmacht en de commandant van de in Jordanië gelegerde Iraakse troepen.
De staatsgreep werd uitgevoerd door officieren van land- en luchtmacht. Naar radio-Bagdad bekend maakte werd de macht overgenomen door een raad van de revolutie. Volgens de eerste berichten verliep de coup zonder bloedvergieten. Mededelingen vanuit Perzië over gevechten nabij de Perzisch-Iraakse grens werden niet bevestigd.

Het nieuwe bewind

In een bekendmaking van de nieuwe machthebbers op 17 juli werd verklaard dat de staatsgreep was uitgevoerd om de „revolutie van 14 juli en de revolutie van 8 maart" te redden. (Op 14 juli 1958 werd de Iraakse monarchie ten val gebracht en op 8 maart 1963 het bewind van de „dictator" generaal *Abdel Karim Kassem.)*

In een communiqué van de raad van de revolutie werd o.a. gezegd: „Wij willen aan het regime van de ongeschoolden, de opportunisten, de dieven, de spionnen, de agenten van het imperialisme, de aanhangers van het zionisme, de verdachten, de egoïstische profiteurs en al degenen die de strijdkrachten verwaarloosden, een eind maken". In de binnenlandse politiek zeiden de nieuwe leiders de nationale eenheid te willen herstellen. Alle wetten en bepalingen, die met de belangen van het volk in tegenspraak zijn, zullen worden herzien. T.a.v. de Koerden wordt verklaard: „Wij zoeken een gepaste en wijze oplossing van het probleem van het noorden in de zin van de belangen van Irak, zijn stabiliteit en zijn nationale eenheid". De boeren werd „een verandering van de wet inzake de landbouwhervorming" beloofd. M.b.t. de buitenlandse oliemaatschappijen verklaarde de raad: „Wij zullen een nationale oliepolitiek volgen, welke van de internationale oliemonopolies onafhankelijk zal zijn....".
Inzake de economische politiek verzekerden de nieuwe leiders dat zij een eind zullen maken aan de „uitbuiting en de monopolies".
In het communiqué werd de trouw van Irak aan de Arabische Liga betuigd, onder voorbehoud dat deze in samenwerking met alle Arabische staten aan de tegenwoordige behoeften van de Arabische wereld werd aangepast. Het nieuwe bewind zou zijn uiterste best doen om alle Arabische landen te verenigen en de geschillen uit de weg te ruimen, die de Arabische wereld verdelen. Het is bereid alles te doen om Palestina en de overige „geüsurpeerde Arabische gebieden" te herwinnen. De Arabische commando's zullen krachtig worden gesteund. Het bewind-Aref werd verweten dat het door een groep analfabeten geleid werd en dat het het land uit motieven van persoonlijke verrijking in verscheidene feodale groeperingen verdeeld had.

Uit deze verklaringen leidden waarnemers af dat de coup werd voorbereid door de rechtervleugel van de Baath, die in nov. 1963 door de broer van de nu afgezette president, *Abdel Salem Aref,* terzijde werd geschoven.
Deze opvatting bleek juist. De toenmalige premier *Ahmed Hassan al-Bakr* werd op 17 juli volgens radio-Bagdad eenstemmig tot president gekozen. Tevens werd de als baathistisch voorman bekendstaande luchtmachtgeneraal *Hardan Abdel-Ghaffar al-Takriti* tot stafchef van het leger benoemd.

Voorgeschiedenis en achtergrond

Onder de kop „Irak is bewind van Aref moe" verscheen op 13 juli in de *Volkskrant* een artikel, waarin gesteld werd dat de plannen van het bewind-Aref Irak in een toestand van totale normloosheid hadden gebracht. „In het beleid van Aref valt geen duidelijke lijn te ontdekken. Zijn politiek is gericht op compromissen, wat de corruptie nog verder in de hand werkt. (....)



De afgezette president Abdel Rahman Aref, die op 16 april 1966 zijn omgekomen broer was opgevolgd, arriveerde na zijn verbanning op 17 juli te Londen.

Iedere groep Irakezen heeft zo zijn eigen teleurstellingen. De zakenlieden zijn kwaad, omdat dit potentieel rijke olieland zich economisch zo langzaam ontwikkelt. De liberaal denkenden zijn verbitterd over de dictatoriale manier, waarop Aref zijn besluiten neemt. (....)
Een tenslotte zijn de boeren ontevreden over de landbouwhervormingen", welke er volgens dit artikel toe hebben geleid dat meer dan een miljoen boeren naar Bagdad zijn gedreven, dat daardoor een enorm stedelijk proletariaat kent.

Behalve genoemde groeperingen waren ook de Koerden ontevreden. Zij beschuldigden de regering ervan haar beloften niet na te komen.

Hoewel de strijd i.v.m. het Israëlisch-Arabische conflict niet hervat werd, maakte radio-Bagdad melding van incidenten op 10 en 11 april, waarbij 10 doden vielen. Eind juni werd bericht dat premier Yahia het ontslag van twee Koerdische ministers had aanvaard: *Ihsan Chirzada* (gemeentezaken en openbare werken) en *Abdel Fattah el Shali)* (ontwikkeling van het Noorden). Hoewel Aref maandenlang trachtte de Arabische socialistische unie — de enig toegestane politieke organisatie in het land — te reorganiseren, slaagde hij er niet in de wijd uiteenlopende gezichtspunten van de verschillende politieke fracties tot een eenheid te maken. Op 6 mei werd officieel meegedeeld dat de interimperiode, tijdens welke voorbereidingen voor algemene verkiezingen zouden worden getroffen, met twee jaar was verlengd, hoewel het ontwerp van een nieuwe kieswet reeds in jan. 1967 was gepubliceerd (pag. 234/3-1967). De regeringsmededeling ging vergezeld van een verklaring dat een voorlopige wetgevende vergadering zou worden ingesteld om de wetgevende bevoegdheden van de raad van ministers over te nemen en de regering bij te staan tot een parlement was gekozen, aldus *The Times* (7-5).

De voortekenen van de crisis werden volgens *Le Monde* (19-7) zichtbaar, toen eind 1967 ex-premier *Abdel Rahman el-Bazzaz* en 21 oud-ministers en ambassadeurs zich met een memorandum tot de president richtten waarin zij hem vroegen het democratisch bewind te herstellen door parlementsverkiezingen. De

ondertekenaars, allen burgers, stelden de „demilitarisering" van het regime voor als enige middel om een eind te maken aan de verslechterende binnenlandse toestand.
Op 16 april richtten al-Bakr en 12 generaals b.d. zich in een brief tot president Aref met scherpe kritiek op diens bewind. Terugkeer tot een constitutionele en democratische toestand en nieuwe verkiezingen werden verlangd. Voorgesteld werd een voorlopige wetgevende vergadering in te stellen en de bestaande regering door een coalitiekabinet te vervangen. De brief was mede ondertekend door de vroegere stafchef *Abdel Aziz el-Okeili* en door expremier *Arif Abdoel Razzak*, die zowel in sept. 1965 als juni 1966 zelf een mislukte staatsgreep pleegde.
De kritiek richtte zich met name tegen premier Taher Yahia, die in de volksmond „de grootste dief van Bagdad" genoemd werd. Volgens *Al Thawra* zou Aref echter nog tijdens de staatsgreep geweigerd hebben hem te laten vallen hoewel hij volgens *Le Monde* (18-7) op 12 juli zijn ontslag had aangeboden.
De ontevredenheid in het leger had zowel betrekking op de salariëring als op het feit dat door gebrek aan geld bestelde wapens, zoals de Franse Mirages, niet werden aangeschaft, aldus de *NRC* (18-6), terwijl ook de rol van het leger in de Israëlisch-Arabische oorlog in het geding was.

Nieuwe regering

Op 18 juli vormde kolonel *Abdel Razzak al Nayef* een uit 26 leden bestaand kabinet. Volgens radio-Bagdad zijn de ministers gematigde figuren van de rechtervleugel van de Baath. De nieuwe premier is een voormalig plv. chef van de militaire inlichtingendienst; hij speelde volgens *Le Monde* (20-7) een zeer belangrijke rol bij de staatsgreep.
De voornaamste portefeuilles in het nieuwe kabinet zijn als volgt verdeeld:

Premier - kolonel Abdel Razzak al Nayef; buitenlandse zaken - Nasser al Hani; defensie - gen. Ibrahim Rahman al Daoud; financiën - Saleh Koubbah; binnenlandse zaken - gen. Saleh Mahdi el Ammache; justitie - Mosleh Nakshabandi; cultuur - Taha el Haj Elias*; landbouw - Moshen al Kazouini; landbouwhervorming - gen. Abdel Majid el Joumaily*; openbare werken en huisvesting - Ihsan Chirzade**; planning - Mohammed Yacoub al-Saidi*; economie - Abdallah al-Nakshabandi; olie en mijnbouw - Mahdi Hantouche; ontwikkeling Noord-Irak - Mohsen al Bazzari**.

* maakten deel uit van vorige kabinet.
** Koerdische ministers.



Generaal Ahmed Hassan al-Bakr, de nieuwe Iraakse president, was de eerste premier van het Baathbewind dat op 8 febr. 1963 het regime van generaal Abdel Karim Kassem omverwierp. Ook is hij vice-president geweest. Op 18 nov. 1963 werd hij door generaal Abdel Salem Aref aan de kant gezet; sindsdien was hij niet meer op de voorgrond getreden.

Regeringsprogramma

Radio-Bagdad maakte in de nacht van 18 op 19 juli het regeringsprogramma van premier al-Nayef bekend. Dit omvatte de volgende punten *(AFP)*:

1) Versterking van de nationale eenheid door uitschakeling van verschillen en twistpunten, welke ons volk verscheuren, en door het garanderen van de gelijkheid van alle burgers voor de wet. Alle Irakezen moeten de mogelijkheid ontvangen, overeenkomstig hun bekwaamheden tot de wederopbouw bij te dragen;
2) Definitieve en duurzame regeling van de problemen van het Noorden (Koerden) middels een oplossing, welke de belangen van de republiek en de eenheid van het land garandeert. Alle Irakezen worden opgeroepen te werken aan de verwezenlijking van dit doel;
3) Garantie van de rechten van het individu, d.w.z. herstel van de meningsvrijheid en van het recht op politieke activiteit binnen het kader van de bestaande wetten. Daardoor moet een klimaat geschapen worden, zoals dat voor terugkeer tot een democratische regering en een politiek leven noodzakelijk is;
4) Versterking van de samenwerking met de Arabische broederlanden op alle gebieden in de beslissende fase, welke de Arabische natie momenteel doormaakt. Voorbereiding van de voorwaarden die de verwezenlijking van de grootste wens van het volk, nl. de Arabische eenheid, mogelijk maken;
5) Verbetering van de economische toestand en van de exploitatie van de bodemschatten van het land in het belang van het volk door nieuwe wettelijke maatregelen of door wijziging van de bestaande wetten.

ELDO-ESRO

ENGELAND ZIET AF VAN MEDEWERKING AAN EUROPESE RUIMTERAKET. ESRO ANNULEERT PROJECT EUROPESE SATELLIETEN

De Britse minister van technologie, *Wedgwood Benn*, heeft op 16 april meegedeeld dat de Britse regering besloten heeft om na 1971 — wanneer de huidige financiële verbintenissen aflopen — niet meer deel te nemen aan de verdere ontwikkeling van de Europese ruimteraket in het kader van de ELDO en evenmin aan de plannen voor de ontwikkeling van een experimentele satelliet voor heruitzending van televisiebeelden, een project van de Europese conferentie vooor satellietcommunicatie (CETS). Daarentegen besloot de Britse regering haar bijdragen aan het Europese wetenschappelijke ruimteonderzoek (ESRO) te verhogen met 6% over de eerstkomende drie jaar.
Deze beslissingen werden genomen na bestudering van het rapport van de commissie-*Causse*.

Deze commissie had van de in juli 1967 te Rome gehouden Ruimteconferentie (pag. 638/3-1967) opdracht gekregen over de verdere ontwikkeling van de verschillende Europese ruimteorganisaties advies uit te brengen.
In haar rapport beval de commissie-Causse uitbreiding van het programma voor wetenschappelijk ruimteonderzoek aan en stelde zij de volgende Europese ruimteprojecten voor:

a) een satellietenprogramma dat met een experimentele televisie-relay-satelliet zou beginnen, het zg. CETS-project. Dit zou bij welslagen tot een operatieve fase moeten leiden, waarin televisieprogramma's voor Eurovisie gerelayeerd worden;

b) voltooiing van het lopende ELDO-programma voor een Europese draagraket, waarna de verdere ontwikkeling van raketten met grotere stuwkracht zou moeten volgen;

c) een uitbreiding van het wetenschappelijk programma van de ESRO. Hiervoor werden de volgende drie mogelijkheden genoemd: een onderzoekprogramma, een toepassingsprogramma en de ontwikkeling van een grote astronomische satelliet.

Deze voorstellen samen zouden leiden tot een kostenstijging van 10% per jaar en een verhoging van de totale kosten van $ 150 mln tot $ 240 mln betekenen.

De Britse beslissing is genomen op economische gronden. Zij betekent dat de totale uitgaven voor niet-militaire activiteiten in het heelal, die sinds 1963/64 van £ 10 mln tot

£ 24 mln per jaar in het huidige begrotingsjaar zijn gestegen, tegen 1970/71 tot ca. £ 17 mln per jaar zullen dalen i.p.v. tot £ 31 mln te stijgen.
Uitgaande van het kriterium van de rentabiliteit is berekend, dat de totale ontwikkelingskosten van de Europese telecommunicatiesatelliet zouden moeten worden afgeschreven alvorens dit Europese produkt met de Amerikaanse Comsatsatellieten zou kunnen concurreren.
De ontwikkeling van de Europese raket zal Engeland ca. £ 150 mln hebben gekost, waaronder £ 60 mln voor de militaire raket Blue Streak, waarop de Europese raket is gebaseerd.

Le Monde (18-4) wijst erop dat, hoewel de door de Britse redenering gevolgde economische redenering onaanvechtbaar is, het politieke aspect van de beslissing door Londen blijkbaar buiten beschouwing gelaten wordt, wat volgens het Britse National Industrial Space Committee betekent het overlaten van de wereldomvattende communicaties aan de Verenigde Staten.
De Conservatieve oud-minister Duncan Sandys sprak van een „kortzichtige en kleinmoedige" beslissing, die het nog moeilijker zou maken om Amerika's technologische voorsprong te verminderen, en die bovendien de mensen die in Europa Engelands aanvraag van het lidmaatschap van de EEG ondersteunen „zeer zou ontmoedigen".
Le Monde merkt voorts nog op, evenals trouwens The Guardian, dat Engeland zich op het militaire vlak reeds met de Verenigde Staten verbonden heeft voor een experimenteel systeem van communicatiesatellieten. De vaste orders voor de eerste satellieten speciaal voor Brits gebruik zijn reeds geplaatst, aldus The Guardian (17-4).
Engeland blijft zelf op het verwante terrein van het gebruik van de ruimte actief: de Black Arrow-lanceerinstallatie als onderdeel van zijn nationaal programma, de wetenschappelijke onderzoekingsprojecten Skylark, Petrel en Skua alsmede de deelneming aan het trans-Atlantische communicatiesysteem INTELSAT. (NZZ 19-4)

ESRO annuleert project-TD

Op 25 april besloot de directeur-generaal van de ESRO, prof. *H. Bondi,* na een grondig onderzoek van de situatie het project-TD te annuleren. Dit project omvatte ue bouw van twee satellieten, de TD-1 en de TD-2 elk van 450 kg en was gegund aan de internationale groep MESH, waarin deelnamen Matra (Frankrijk), ERNO (West-Duitsland), Saab (Zweden) en Hawker Siddeley Dynamics (Engeland). De kosten, geraamd op 160 mln fr. waren intussen verdubbeld.
De satelliet TD-1 voor het onderzoek van de betrekkingen zon-aarde zou in 1970 met een Amerikaanse Thor-Delta-raket gelanceerd worden. De TD-2, die de ultra-violette en electro-magnetische stralen van de zon moest bestuderen, stond voor 1971 op het programma.
De annulering van het project volgde op de weigering van Italië (begin april) in de supplementaire kosten bij te dragen, omdat dit land onvoldoende bij de opdrachten voor de bouw van de satellieten betrokken zou zijn.
Inmiddels heeft de Raad van de ESRO de technici van de organisatie opdracht gegeven na te gaan wat het nut zou zijn van het lanceren van één TD-satelliet, aldus de *NRC* (1-6).

NEDERLAND

MR. LUNS IN INDONESIË

De minister van buitenlandse zaken, mr. *J. M. A. H. Luns,* heeft op uitnodiging van zijn Indonesische ambtgenoot, *Adam Malik,* van 2-7 juli een officieel bezoek aan Indonesië gebracht. Mr. Luns voerde besprekingen met minister Malik en andere Indonesische ministers en werd ook ontvangen door president *Soeharto.*
Minister Luns en minister Malik ondertekenden op 7 juli een overeenkomst inzake economische samenwerking en een overeenkomst voor culturele samenwerking tussen beide landen.
De economische overeenkomst, die op 17 juni te Den Haag was geparafeerd, bevat o.m. bepalingen ter bescherming van de Nederlandse investeringen in Indonesië. Zij heeft een looptijd van 15 jaar, met de mogelijkheid van stilzwijgende verlenging met een zelfde periode. Zij verschaft de Nederlandse investeerder zo groot mogelijke zekerheid, dat hij zijn kapitaal terug krijgt en de gemaakte winsten naar eigen land kan overmaken. Indonesië zal geen discriminatie toepassen bij Nederlandse kapitaalinvesteringen. Na ratificatie geldt de overeenkomst voor al het kapitaal door Nederland in Indonesië geïnvesteerd na 10 jan. 1967. De overeenkomst bevat ook bepalingen over belastingkwesties. Er zal een Nederlands-Indonesische commissie worden ingesteld die moet toezien op de uitvoering van de overeenkomst en verder aanbevelingen moet doen aan de regeringen van de twee landen. Geschillen zullen worden geregeld volgens de conventie van Washington.*)
De overeenkomst is verder gericht op verdieping en uitbreiding van de economische samenwerking op verschillende terreinen, zoals industrie, handel, landbouw, scheepvaart en vervoer. Nederland zal Indonesië hulp verlenen op het gebied van de bedrijfsleiding, de nieuwe technologie bij de produktie, de exploratie en exploitatie van de natuurlijke hulpbronnen en de technische kennis.
De culturele overeenkomst betreft de uitwisseling op wetenschappelijk gebied en op dat van de kunst. Zij geldt voor 5 jaar en kan voor onbepaalde tijd worden verlengd.

De ministers Luns en Malik deelden in een gemeenschappelijk communiqué mee dat zij voornemens zijn nauw contact te blijven onderhouden om de goede en vriendschappelijke betrekkingen tussen Nederland en Indonesië verder te verstevigen.
De Indonesische minister van buitenlandse zaken sprak zijn waardering uit voor de Nederlandse pogingen om de Neder-



Minister Luns samen met zijn Indonesische ambtgenoot Adam Malik.

landse hulp voor 1968 te vergroten en eveneens voor het initiatief en de actieve rol van de Nederlandse regering onder de niet-communistische crediteurlanden van Indonesië en op het terrein van de multilaterale en economische samenwerking.
Malik sprak de hoop uit dat de Nederlandse regering Indonesië zal blijven steunen in zijn streven, de moeilijkheden te overwinnen, die ondervonden worden bij de afzet van zijn uitvoerprodukten in de Europese Economische Gemeenschap.
Bij een bespreking van de internationale situatie, constateerden minister Luns en minister Malik een grote mate van overeenstemming tussen hen en zij legden de nadruk op hun gemeenschappelijk verlangen, alle pogingen te steunen tot het vinden van oplossingen die zouden kunnen leiden tot de totstandkoming van vreedzame omstandigheden in de wereld. Zij schonken bijzondere aandacht aan de situatie in het Midden-Oosten.

West-Irian

De Indonesische minister stelde zijn Nederlandse ambtgenoot op de hoogte van de voorbereidingen die door de Indonesische regering worden getroffen om de wensen te peilen van de bevolking van West-Irian aangaande haar toekomstige status, aldus het communiqué.
Op een persconferentie verklaarde minister Luns dat zijn Indonesische ambtgenoot hem nogmaals de verzekering heeft gegeven dat zijn regering de overeenkomst van New York van 1962 naar letter en geest zal uitvoeren. Minister Luns zei dat veel hierbij afhangt van de regelingen die in de komende maanden getroffen zullen worden. Bij zijn terugkeer in Nederland zei de minister dat de verantwoordelijkheid voor de volksraadpleging in West-Irian bij de Verenigde Naties berust. Nederland zal zich natuurlijk wel kunnen uitspreken over de rechtsgeldigheid van zo'n volksraadpleging, maar dan toch alleen binnen de VN als een van de landen van deze organisatie. De VN zullen dan over de eventuele Nederlandse opmerkingen kunnen oordelen.
Hoe de volksraadpleging zal worden uitgevoerd kon minister Luns nog niet zeggen. Hij had daar in gesprekken met minister Malik, wel gedachten over geopperd, maar de kwestie moet nog in de Indonesische regering worden besproken.
Minister Luns heeft voorts bezoeken gebracht aan de VAR, Thailand, Singapore en Maleisië. *(ANP NRC, Het Parool).*

*) Volgens een op 18 juni gegeven opsomming zijn de volgende Nederlandse bedrijven al in Indonesië actief: Van Swaay, Philips, Unilever (de Britse tak), Heineken, Enco, Van Houten (langs een omweg), de Friesland, Chemische Fabriek Naarden, Billiton, Fijnhout, Schreiner, Hollandsche Beton, VMF, Lettergieterij Amsterdam en het bankiershuis Pierson, Heldring & Pierson. Daarnaast bestaan uitgewerkte plannen voor investeringen bij de Nederlandse Overzee Bank, de Algemene Bank Nederland, de Koninklijke Hoogovens, de Nederlandse Kabel Fabriek, Verblifa, Fongers, de Drie Hoefijzers, Koninklijke Zout/Organon, de DAF en de Par. Verolme en Fokker werden niet genoemd. Desgevraagd bevestigen de Indonesische onderhandelaars echter, dat deze twee ondernemingen op kredietbasis wilden gaan werken.

EXTRA SUBSIDIE VOOR EXPERIMENTELE WONINGEN

De minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, ir. *W. F. Schut,* heeft op 14 mei een extra-subsidieregeling voor een experimenteel woningbouwprogramma bekend gemaakt.

De experimenten betreffen woonvormen en woningtypen welke afwijken van de gebruikelijke. De afwijking moet de belofte inhouden, dat voldaan zal worden aan bepaalde woonbehoeften of wensen die bij de huidige woningbouw onvoldoende tot hun recht komen. Voorshands kunnen per jaar 800 experimentele woningen in aanbouw worden genomen, die gemiddeld ƒ 3.000 duurder kunnen zijn dan de vergelijkbare gesubsidieerde woningen van de gangbare typen. Voor de experimentele woningen verleent het Rijk boven het normale subsidie een jaarlijkse bijdrage van gemiddeld ƒ 200 per woning. In het algemeen zal slechts eenmaal extra subsidie voor een experimenteel project, dat 10 tot max. 300 woningen kan omvatten, worden verleend.
Voor experimentele woningwetwoningen zal de rijkslening met gemiddeld ƒ 3.000 per woning worden verhoogd.
Alle experimentele plannen zullen worden beoordeeld door een niet-ambtelijke adviescommissie. (Persbericht ministerie van Volkshuisvesting).

MILITAIREN IN VRIJE TIJD IN BURGER

Militairen van marine, land- en luchtmacht mogen sinds 14 juni buiten de diensturen burgerkleding dragen. Tijdens de basistraining blijven dienstplichtigen echter verplicht het uniform te dragen ook in hun vrije uren.
De commandanten van kazernes, bases en inrichtingen kunnen vaststellen dat bepaalde delen van de kazernes etc. niet toegankelijk zullen zijn voor in burger geklede militairen, teneinde de controle op toegang tot vitale punten te vergemakkelijken. *(ANP* 11-6)

TWEEDE KAMER OVER NOORDEN

De Tweede Kamer heeft op 12, 13 en 18 juni de nota over de ontwikkeling van het noorden van Nederland (pag. 54/1) besproken. De Kamer aanvaardde met 79 tegen 44 stemmen een motie-*Engels* (KVP) die als volgt luidt:

De Kamer,
van oordeel:
dat voor het voeren van een aktief industrialisatiebeleid het instrument van de overheidsdeelneming van groot belang kan zijn;
dat de middelen hiervoor in belangrijke mate gevonden kunnen worden door het geheel of gedeeltelijk beëindigen van bestaande overheidsdeelnemingen voor zover zij hun stimulerende funktie reeds hebben vervuld;
nodigt de Regering uit om in daarvoor in aanmerking komende gevallen deze deelnemingen af te stoten of te verminderen, teneinde met de vrijkomende gelden overheidsdeelnemingen tot stand te brengen in vestigingen in stimuleringS- en herstruktureringsgebieden,
en gaat over tot de orde van de dag.

Tegen de motie-Engels stemden de fracties van de PvdA, de CPN, de PSP, die vooral de wijze waarop verband werd gelegd tussen deelneming in bestaande en in nieuwe bedrijven zeer ongewenst achtten, en de BP.
De Kamer aanvaardde voorts o.m. een motie-*Goudzwaard* (ARP) betreffende het subsidiëren van uitbreidingen van reeds bestaande bedrijven met 15%. Alleen de BP-fractie stemde hiertegen. De Kamer verwierp drie moties-*Wierenga* (PvdA), o.m. betreffende de oprichting van een maatschappij voor economische ontwikkeling. *(Alg. Handelsblad* 19-6)

(Vor. ber. pag. 326/1)

VOORZITTER PPR LEGT FUNCTIE NEER

Drs. *P. C. W. M. Bogaers* heeft op 1 juli op medisch advies zijn functie als voorzitter van de Politieke Partij Radikalen (PPR) neergelegd. De taak van de heer Bogaers wordt voorlopig waargenomen door de beide ondervoorzitters, de heren *W. van Dam* en *E. Jurgens.*

ECONOMISCH RAPPORT SER

De Sociaal-Economische Raad spreekt in zijn op 20 juni gepubliceerde twaalfde halfjaarlijks economisch rapport de verwachting uit dat de groei van de produktie zich dit jaar verder zal herstellen, met name onder invloed van de buitenlandse vraag en de overheidsbestedingen. Voorts valt voor 1968 te verwachten een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans, dat echter waarschijnlijk minder zal bedragen dan de aanvankelijk verwachte ƒ 500 mln, en enige vermindering van de werkloosheid in de loop van het jaar.
Daarbij is gerekend met enige oplevING in de groei van het investeringsvolume en met een ten opzichte van 1967 afnemende loonstijging.

Evenals in het vorige halfjaarlijks rapport geeft de Raad uiting aan zijn bezorgdheid over een aantal ontwikkelingen van meer structurele aard, met name de werkloosheid en de betalingsbalans.

Wat betreft de werkloosheid acht de SER het opvallend dat ondanks een herstel van de industriële produktie en de gunstige resultaten ook in de landbouw en in de bouwnijverheid, toch de werkgelegenheid niet is toegenomen, maar integendeel in 1967 met 1% is gedaald. Dit wijst op een toenemende arbeidsbesparing als gevolg van rationalisatie in de produktie, op een verschuiving naar een meer kapitaalintensieve produktie, alsmede op een versneld proces van internationale arbeidsverdeling.
Voorts blijft vooral de regionale spreiding van de werkloosheid zorgen baren.
Deze verschijnselen wijzen volgens de SER op een structureel karakter van werkloosheid. De Raad acht het noodzakelijk dat het regeringsbeleid hierop aansluit. Dit beleid moet enerzijds gericht zijn op het verbeteren van de vestigingsvoorwaarden voor het bedrijfsleven, met name in die gebieden, waar de werkloosheid het grootst is. Van de maatregelen dienen zowel nieuw te vestigen bedrijven als reeds bestaande bedrijven te profiteren. Anderzijds dient het beleid gericht te zijn op een verbetering van de mogelijkheden tot vakopleiding en omscholing alsmede op het meer mobiel maken van de arbeid, zowel binnen de regio's als tussen de verschillende regio's onderling.
Wat de betalingsbalans betreft is het volgens de SER een objectief vast te stellen feit dat het verloop van de betalingsbalans de laatste jaren achterblijft bij de verwachtingen. Reeds geruime tijd wordt niet voldaan aan de norm die te dezen aanzien tot dusver veelal wordt gesteld. De situatie van 1967 laat vrijwel geen verbetering zien ten opzichte van 1966; voor het lopende jaar wordt volgens de laatste ramingen enige verbetering verwacht. De SER is van oordeel dat het onbevredigende verloop van de betalingsbalans vooral moet worden toegeschreven aan een hardnekkige tendens tot overbesteding van binnenlandse oorsprong.
De Raad meent dat moet worden gestreefd naar een geleidelijk terugdringen van deze binnenlandse overbesteding. Op deze wijze kan tevens een hernieuwde toeneming van de spanning op de arbeidsmarkt, die het gevolg zou kunnen zijn van het aantrekken van de internationale conjunctuur, worden tegengegaan. Dit kan een bijdrage betekenen voor het zo goed mogelijk in de hand houden van de arbeidskostenstijging die, in aanmerking genomen de onduidelijkheid over onze feitelijke concurrentiepositie, niet uit zou mogen gaan boven die bij onze concurrenten.
Met het oog op het totstandbrengen van noodzakelijk geachte collectieve voorzieningen, waarbij de bestrijding van de structurele werkloosheid een belangrijke plaats zal moeten innemen, is een stijging van de overheidsbestedingen (voor 1968 materiële overheidsconsumptie met 8,5% en bruto overheidsinvesteringen met 11% nominaal) waarschijnlijk onontkoombaar. Deze overheidsbestedingen dienen echter hun tegenpost te vinden in een adequate belastingheffing en in het in voldoende mate beschikbaar komen van besparingen. Een evenwichtige planning, waarbij met name een verantwoorde keuze moet worden gedaan tussen het verwezenlijken van collectieve voorzieningen en particuliere consumptie is daarbij uiteraard een eerste vereiste.
Ondanks het sterke accres van de arbeidsproduktiviteit blijkt de loonkostenstijging per eenheid produkt (in $) in 1967 vergeleken met die in de concurrerende landen minder gunstig te zijn geweest dan was verwacht. Voor het lopende jaar is, gezien de feitelijke loonkostenontwikkeling, opnieuw een relatieve verslechtering waarschijnlijk.
Het handhaven van een goede concurrentiepositie is ook van belang omdat het positieve saldo van het dienstenverkeer sedert enkele jaren een trendmatige daling te zien geeft. Uitgedrukt in % van het nationale inkomen tegen marktprijzen daalde het dienstensaldo van 6,4% in 1961 tot 4% in 1967. Voorzover sprake is van een structurele verschuiving maakt het een hoger dekkingspercentage op de handelsbalans noodzakelijk.
De SER verwacht dat ook in 1968 de dalende lijn van de loonkostenstijging zal kunnen worden gerealiseerd (loonsomstijging per werknemer in 1968: 6,2%, tegenover 8% in 1967), ook wanneer het effect van de arbeidstijdverkorting in de beschouwing wordt betrokken (1967: 0,25% en 1968: 0,6% van de loonsom). De SER acht het van belang dat deze tendens ook in 1969 wordt voortgezet, waarbij hij zich realiseert dat zich hierbij niet onbelangrijke obstakels zullen kunnen voordoen. In dit verband wordt erop gewezen dat de toeneming in 1969 van de loonkosten en de overloop van de in 1968 doorgevoerde arbeidstijdverkorting, voorzover die thans reeds vaststaan, 2,6% van de loonsom bedraagt en dat voor 1969 op grond van autonome factoren reeds een stijging van het consumptieprijspeil kan worden verwacht van bijna 2%. (S E R - b u l l e t i n 20-6)

SER-ADVIES OVER ORGANISATIE ARBEIDSMARKTBELEID

In een interim-advies aan de minister van sociale zaken en volksgezondheid heeft de Sociaal-Economische Raad unaniem geadviseerd tot het instellen van een apparaat voor het arbeidsmarktbeleid, bestaande uit een commissie van de SER en een ambtelijke commissie.
De SER-commissie, Raad voor de Arbeidsmarkt te noemen, zou aan de overheid of het bedrijfsleven rechtstreeks advies moeten uitbrengen over onderwerpen die het terrein van het arbeidsmarktbeleid betreffen.

De ambtelijke commissie zou moeten worden samengesteld uit beleidsambtenaren, die direct of indirect bij het arbeidsmarktbeleid zijn betrokken.

Een nauwe samenwerking tussen de beide commissies moet volgens de SER als een belangrijke voorwaarde worden beschouwd tot realisering van een effectief arbeidsmarktbeleid. Daartoe zouden de twee voorzitters aan de beraadslagingen in beide commissies moeten deelnemen. De SER acht naar analogie van de Raad voor de Arbeidsmarkt ook de oprichting van regionale raden te overwegen.

De voornaamste taken van de beide commissies zouden zijn:

1. het (laten) verrichten van studies over de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, op korte en op langere termijn.
2. het adviseren over en het coördineren van overheidstaken. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt in:
a. beleidstaken, die een directe invloed uitoefenen op de situatie op de arbeidsmarkt, zoals de arbeidsvoorziening, de aanvullende werken, de beroepen- en beroepskeuzevoorlichting, het beleid t.a.v. buitenlandse arbeidskrachten, de regelingen verband houdend met de geografische mobiliteit, de om- en bijscholing en het beroepsonderwijs.
b. beleidstaken, die op andere doeleinden zijn gericht, maar waaraan bepaalde arbeidsmarktpolitieke aspecten zijn verbonden, zoals de regionale economische ontwikkeling, het industriebeleid, bepaalde sociale verzekeringen, de dienstplicht, fiscale regelingen, de arbeidsduur, het loonbeleid en overwerkregelingen.
3. het adviseren aan het bedrijfsleven over onderwerpen met belangrijke arbeidsmarktpolitieke aspecten.
De Raad voor de Arbeidsmarkt en de ambtelijke commissie zouden zodanig moeten worden samengesteld, dat een nauwe band met bestaande organen die op genoemde terreinen werkzaam zijn, tot stand komt. (A N P 20-6)

SER-ADVIES INZAKE BESTRIJDING AGRESSIEVE VERKOOPMETHODEN

De Sociaal-Economische Raad heeft de regering geadviseerd op korte termijn een wettelijke regeling in het leven te roepen waardoor beter kan worden opgetreden tegen agressieve verkoopmethoden. Deze regeling zou de mogelijkheid moeten inhouden om, indien klachten zijn gerezen, aan bepaalde personen op grond van gebleken ongeschiktheid voor de duur van een periode die verband houdt met de ernst van de klachtcn, een verbod op te leggen om als colporteur op te treden.

De bevoegdheid daartoe wil de SER overlaten aan de minister van economische zaken, die alvorens een verbod op te leggen, een speciale, bij de wet in te stellen commissie dient te horen. In deze commissie zouden de consumenten en de handel vertegenwoordigd moeten zijn. Zij zou de betrokkene moeten horen. Deze zou de mogelijkheid van beroep bij het college van beroep voor het bedrijfsleven moeten hebben. Denkbaar is het, aldus de SER, dat de minister eerst een waarschuwing geeft en bij herhaling van onbehoorlijke gedragingen een verbod oplegt.

Op overtreding van het verbod zouden strenge straffen gesteld moeten worden. Een veroordeling zou op ruime schaal gepubliceerd moeten worden. Ook de werkgever zal ge-

troffen moeten worden, indien deze het onbehoorlijk optreden van een werknemer heeft bevorderd.
De SER meent voorts dat de Wet op het afbetalingsstelsel dient te worden herzien en dat er op moet worden toegezien dat deze wet beter gaat functioneren. Ten slotte acht de SER een betere voorlichting van de consument van groot belang bij de bestrijding van agressieve verkoopmethoden. *(NRC* 20-6)

SER-ADVIES OVER VERMOGENSAANWASDELING

De Sociaal-Economische Raad heeft op 17 mei een verdeeld advies uitgebracht over het vraagstuk van de vermogensaanwasdeling (v.a.d.).
Een meerderheid wijst vermogensaanwasdeling evenals investeringsloon volstrekt van de hand. Deze meerderheid wijst op de mogelijkheden van premie- en winstdelingsspaarregelingen,
Een minderheid is van mening dat in een beleid dat is gericht op de vorming van duurzaam bezit onder brede lagen van de bevolking en het scheppen van evenwichtiger vermogensverhoudingen, de vermogensaanwasdeling een belangrijk instrument kan zijn. Een verplichte uitvoering van de v.a.d. achten de voorstanders uit psychologische overwegingen ongewenst. Zij wensen een geleidelijke invoering met een zekere vrijheid in de uitwerking die ervaringen voor toepassing en op grotere schaal opleveren, waarbij van de overheid stimulering in het kader van het beleid voor bezitsvorming mag worden verwacht. De v.a.d. zou bij de cao kunnen worden geregeld, hetgeen inhoudt dat dergelijke overeenkomsten algemeen verbindend kunnen worden verklaard.
Een derde groep leden (de kroonleden) spreekt geen oordeel over de wenselijkheid van v.a.d. en investeringsloon uit, nu de voorstanders slechts een vrijwillige toepassing als uitkomst van bedrijfstak- of ondernemingsgewijze overleg bepleiten. Deze leden menen, dat er geen reden is een dergelijke ontwikkeling belemmeringen in de weg te leggen.
De SER meent, dat vrijwillige toepassing van v.a.d. en investeringsloon als resultaat van overleg tussen werkgevers en werknemers niet moet worden belemmerd. Hij geeft daarom in overweging wettelijke maatregelen te nemen, die de thans in het Burgerlijk Wetboek gelegen belemmeringen wegnemen. De tegenstanders van v.a.d. en investeringsloon — behoudens enkele uitzonderingen — zien geen aanleiding de bedoelde wettelijke belemmeringen weg te nemen.
De SER heeft voorts enige aanbevelingen gedaan m.b.t. spaar- en winstdelingsregelingen. Hij stelt o.m. voor voor iedereen, ongeacht zijn inkomen, de mogelijkheid te openen over de eerste *f* 250 eigen besparing bij een blokkeringstermijn van vier jaar een premie toe te kennen van maximaal 80%. De verdere besparing ware met de bestaande 50% te premiëren, zodat betrokkene dan nog maximaal *f* 600 per jaar moet sparen om voor de maximale totale premie van *f* 500 in aanmerking te komen. Zijn totale besparing dient dan *f* 850 te bedragen. *(SER-bulletin* 22-5, *NRC* 24-5).

BELGIË

WAPENLEVERINGEN AAN NIGERIA

Op 16 juli hebben kamerleden van alle fracties minister van buitenlandse zaken *Harmel* geïnterpelleerd over de Belgische wapenleveringen aan Nigeria. Aanleiding daartoe was het verongelukken nabij Lagos op 13 juli van een Boeingvrachttoestel van Sabena dat 34 ton wapens en munitie aan boord had. Op 4 juli had Harmel in de Kamer, op een vraag van het CVP-lid *F. Vandamme,* verklaard „dat zolang het Rode Kruis geen hulp mag verlenen aan de slachtoffers in Biafra, het niet gepast is dat België wapenleveringen duldt." Op 11 juli herhaalde Harmel in de Senaat dat de uitgifte van uitvoervergunningen geschorst was. De reeds verleende vergunningen kunnen niet worden ingetrokken, voegde hij eraan toe, maar de meeste leveringen zijn reeds uitgevoerd; er blijft slechts een gering overschot over.
De vliegtuigramp bracht de kwestie opnieuw te berde. Harmel erkende op 16 juli in de Kamer dat hij slecht ingelicht was geweest en dat het overschot nog ongeveer 100 ton bedroeg. Hij verklaarde dat de wet van 11 sept. 1962 betreffende de uit- en doorvoer van goederen het hem niet mogelijk had gemaakt de levering te verbieden. Om dat euvel te verhelpen diende de minister meteen een wetsontwerp in dat de regering machtigt alle vergunningen voor wapenleveringen op te schorten of in te trekken, ook die vergunningen die werden verleend voordat het ontwerp als wet in werking treedt. Het wetsontwerp werd nog dezelfde week door het parlement goedgekeurd.

LEUVENSE VERKLARING VAN DE BISSCHOPPEN

De acht residentiële r.-k. bisschoppen van België, die de inrichtende overheid van de Katholieke Universiteit van Leuven vormen, hebben op 17 juli vergaderd in bijzijn van hun raadgevers en van de rector, de prorectoren en de commissaris-generaal van de universiteit.
Na afloop werd de volgende mededeling verstrekt:

„De inrichtende overheid heeft de jaarverslagen, haar voorgelegd door de academische overheid, onderzocht en de voorstellen die haar werden gedaan, o.m. met betrekking tot de benoemingen, goedgekeurd. De inrichtende overheid heeft een diepgaand onderzoek gewijd aan de problemen i.v.m. de toekomst van de universiteit en van haar beide afdelingen.
Rekening houdend met de noodzaak de universitaire wereld en de christelijke gemeenschap te laten deelnemen aan het leven van de universiteit, en gelet op de gevolgen van de recente politieke ontwikkeling heeft de inrichtende overheid van de universiteit:
1) haar akkoord betuigd over de noodzaak om de autonomie van beide afdelingen zo ruim mogelijk te vergroten;
2) kennis genomen van de beslissing van de Franstalige afdeling om tegen 15 sept. 1968 haar inplantingsprogramma te Woluwe en te Ottignies bekend te maken. De inrichtende overheid heeft vastgesteld dat al haar leden en de academische overheid van beide afdelingen eensgezind de onontbeerlijke financiële middelen en waarborgen willen zoeken en bekomen om die investeringen mogelijk te maken. Zij zullen tevens alle noodzakelijke maatregelen treffen om gedurende de overgangsperiode het normale leven van de Franstalige afdeling te waarborgen.
3) beide afdelingen verzocht vertegenwoordigers van de universitaire gemeenschap op de meest adekwate wijze in het beleid te betrekken.
De inrichtende overheid heeft beslist leken als effectieve leden te coöpteren. Zij heeft eveneens een werkgroep belast haar voorstellen tot wijziging van het organiek reglement voor te leggen, in overeenstemming met deze principiële beslissingen, en tevens het geheel van de juridische implicaties hiervan te bestuderen."
La libre Belgique (19-7) gaf hierbij volgende commentaar: „Men is wel heel ver van de bisschoppelijke verklaring van 13 mei 1966 en van de formele en plechtige beloften inz. het behoud van de Franstalige afdeling te Leuven."
(Vor. ber. pag. 421/3)

VOORZITTER FRANSTALIGE CVP

De algemene raad van de Franstalige CVP heeft op 18 juli senator *Leon Servais* tot voorzitter van de partijvleugel gekozen. Hij kreeg 38 stemmen. De andere kandidaat, kamerlid *Antoine Humblet,* kreeg er 17.

Servais (61) is een militant van de christelijke arbeidersbeweging. In 1947 werd hij voorzitter van het Mouvement Ouvrier

Chrétien. In 1950 werd hij gecoöpteerd senator. Hij was achtereenvolgens minister van arbeid (1958), sociale voorzorg (1958-61) en opnieuw arbeid (1961-68). Bij de vorming van de regering-Eyskens in juni 1968 weigerde hij de portefeuille van het openbaar ambt. Servais is een Luiks politicus die bekend staat om zijn anti-federalistische opvattingen.

VOORZITTERSCHAP SABENA

Het bureau van de BSP heeft op 8 juli gereageerd op persberichten volgens welke oudpremier *Vanden Boeynants,* op verzoek van verkeersminister *Bertrand,* wijlen *Gilbert Périer* als voorzitter van de raad van beheer van de luchtvaartmaatschappij Sabena zou opvolgen. Volgens het bureau werd het over de gebeurlijke benoeming niet geraadpleegd. Ook zou het bureau de benoeming van de afgetreden premier, die nog steeds kamerlid is, aan het hoofd van een vennootschap waarvan de staat 65% van de aandelen bezit en waarvan het tekort door het rijk wordt aangezuiverd, niet kunnen goedkeuren.
Op 7 juli had Vanden Boeynants in een vraaggesprek met *Dimanche-Presse* verklaard dat de voorzittersfunctie verenigbaar is met een parlementair mandaat en dat hij een concreet plan had om het beheer van Sabena te moderniseren en de rentabiliteit op te voeren.
Op 9 juli deelde minister Bertrand, op vraag van het BSP-lid *H. Brouhon,* in de vaste afdeling van de Kamer mede dat er nog geen beslissing getroffen was. Op 17 juli meldden de kranten dat, op voorstel van de verkeersminister, de raad van beheer van Sabena de benoeming van een nieuwe voorzitter van de agenda had afgevoerd.
(Vor. ber. pag. 184/3)

VU EN BRT

Het partijbestuur van de Volksunie heeft schriftelijk bij de raad van beheer van de Belgische Radio en Televisie protest aangetekend tegen het feit dat „de Vlaams-nationale stroming die bijna 20% van de Vlaamse kiezers vertegenwoordigt, niet in de raad van beheer van de Vlaamse radio en tv vertegenwoordigd is." Verder betreurt het partijbestuur dat de CVP, de BSP en de PVV ieder negen uitzendingen in de vrije politieke tribune kregen, en de VU er slechts drie kreeg toegewezen. Het bestuur herinnert eraan dat sedert de verkiezingen van 31 maart 1968 de Volksunie numeriek sterker is dan de PVV in het Vlaamse land en opgeklommen is tot de derde partij.
(De Standaard, 15-7)

VERSLAG KOLENDIRECTORIUM

René Evalenko, voorzitter van het directorium voor de kolennijverheid, heeft op 8 juli het jaarverslag voor 1967 toegelicht.
Volgens dit verslag is de toestand op de Belgische kolenmarkt verbeterd. De produktie in 1967 bedroeg 16.435.000 ton (in 1966: 17.499.000 en in 1965: 19.786.000 ton). De voorraad groeide in 1967 slechts aan met 400.000 ton (in 1966: 600.000 en in 1965: 1 mln ton). De produktie in 1968 wordt op 15 mln ton geraamd. Volgens Evalenko zal zij tegen 1975 vermoedelijk teruggebracht zijn tot 8 of 9 mln ton. Het sluitingsprogramma 1967 werd nageleefd: er werden 9 exploitatiezetels gesloten, wat betekent dat er momenteel nog 32 zetels in België overblijven. Het saneringsprogramma 1968-1970 van het kolendirectorium heeft betrekking op een inkrimping van de produktiecapaciteit t.b.v. 4.590.000 ton, waarvan 1.800.000 voor de Kempen en 2.790.000 ton voor de zuidelijke bekkens. Indien de saneringsmaatregelen na 1967 zouden worden opgeschort, zullen volgens het kolendirectorium de directe rijkstoelagen in totaal stijgen tot 4,75 mrd fr in 1968, 5,25 mrd fr in 1969 en 5,8 mrd fr in 1970. Die cijfers zullen zelfs kunnen worden overschreden. Het directorium is dan ook van oordeel dat de aanzuivering moet worden voortgezet. In dat geval zouden de directe rijkstoelagen kunnen worden verminderd: van 4,4 mrd in 1968 tot 3,1 mrd in 1969 en 3,4 mrd in 1970. Momenteel ontvangt de kolennijverheid in totaal (directe én sociale toelagen) voor ongeveer 12 mrd fr subsidies. Op 31 dec. 1967 werkten nog 55.330 personen in die nijverheid.
(Vor. ber. pag. 24/1)

DUITSLAND (WEST)

HERSTEL GROTE COALITIE IN BADEN-WÜRTTEMBERG

Na de verkiezingen van 28 april in Baden-Württemberg (pag. 315/1) begon overleg tussen de SPD en CDU over voortzetting van de Grote Coalitie.
Op 18 mei echter wees de SPD-afgevaardigdenconferentie te Kehl, ondanks nadrukkelijke aanbevelingen van het deelstaatbestuur van de SPD, de voorzetting van de Grote Coalitie met de CDU af met 180 tegen 166 stemmen bij 5 onthoudingen. Daar ook de FDP na moeizame onderhandelingen op 8 juni samenwerking met de CDU afwees, was de regeringsvorming op dood spoor geraakt.
Tijdens een bijeenkomst op 10 juni besloot de SPD-fractie in het deelstaatparlement met 32 tegen 4 stemmen tegen het besluit van de afgevaardigdenconferentie op 18 mei in, waaraan ze niet formeel gebonden was, toch tot een Grote Coalitie met de CDU toe te treden. Hierop kreeg de nieuwe regering op 11 juni haar beslag.
Op 12 juni werd *Hans Filbinger* opnieuw tot minister-president gekozen. *(FAZ, NRC, NZZ)*

oost-europa

POLEN

ZITTING CENTRAAL COMITE

Op 8 en 9 juli heeft het centrale comité van de communistische partij in Warschau zijn herhaaldelijk uitgestelde 12e zitting gehouden.
Het betrof de eerste zitting na de studentendemonstraties en de anti-zionistische campagne. Op de agenda stonden: ratificatie van de besluiten van het 5e partijcongres, vaststelling van de datum voor het volgende partijcongres, de wijze van verkiezing van de afgevaardigden en organisatorische problemen.

Kliszko over anti-zionisme

In een rede op 8 juli veroordeelde *Zenon Kliszko,* aanhanger van partijleider *Gomoelka* en voornaamste ideoloog van de partij, zekere uitwassen van de anti-zionistische campagne van de laatste maanden. Hij verklaarde o.m. dat het probleem is ontstaan in samenhang met de gebeurtenissen in maart, omdat bepaalde joodse kringen zeer vatbaar voor het revisionisme bleken te zijn geweest. „Dit probleem is echter, nauwkeurig beschouwd, reeds opgelost en men kan en behoort het af te voeren van de agenda van de partij". Kliszko merkte vervolgens op dat als enige maatstaf voor beslissingen jegens personen, de waardering van hun politieke en ideologische houding kon gelden.
„De partij kent niet de onderscheiding van haar leden en van de burgers naar maatstaven van nationaliteit of herkomst", aldus Kliszko. Afkeurend sprak hij over de trend in verscheidene partij-organisaties om de strijd tegen het Zionisme kunstmatig te handhaven: „Het gerechtvaardigde kritische wantrouwen in bepaalde concrete gevallen in de daden van een partijlid van joodse afkomst wordt uitgebreid tot een algemeen wantrouwen".
Inmiddels hebben reeds meer dan 6000 van de 31.000 joden gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot emigratie naar Israël, die partijleider Gomoelka hen heeft geboden. Verwacht wordt dat nog 10.000 zullen volgen, waardoor slechts enkele duizenden joden, onder wie vooral ouden van dagen en gemengd gehuwden, in Polen zouden overblijven.

Benoemingen

Bleek op het gebied van de antizionistische campagne de mening van Gomoelka, die vóór matiging was, te zegevieren, bij de benoeming in enkele vacatures bleek de partisanen-groep aan invloed te hebben gewonnen. De belangrijkste benoeming was die van gen. *Mieczeslaw Moczar,* minister van binnenlandse zaken en hoofd van de veiligheidsdienst, tot secretaris van het CC en kandidaatlid van het Politbureau. Als CC-secretaris is hij de opvolger van de vroegere minister van binnenlandse zaken, *Wladyslaw Wicha,* een overtuigd aanhanger van Gomoelka. Ook de vervanging van ex-president *Ochab* als lid van het Politbureau door *Boleslaw Jaszczuk* werd als een overwinning van de partisanen beschouwd. De reeds enkele maanden met ziekteverlof zijnde minister van buitenlandse zaken, *Adam Rapacki,* behield zijn plaats in het Politbureau.
Het plenum besloot het partijcongres bijeen te roepen voor 11 nov.

KABINETSWIJZIGING EN VERDERE MUTATIES

Op 15 juli heeft het parlement drie wijzigingen in de regering goedgekeurd. De belangrijkste hiervan was dat gen. Moczar als minister van binnenlandse zaken werd vervangen door *Kazimierz Switala,* tot dusverre vice-minister. Het aftreden van Moczar wordt gezien als consequentie van zijn benoeming tot secretaris van het CC en tot waarnemend lid van het Politbureau. De nieuwe minister geldt als aanhanger van de partisanen. Verder werden *Jerzy Albrecht,* minister van financiën, en *Jerzy Stachelski,* minister van gezondheid, vervangen door resp. *Stanislaw Majewski,* vice-minister en directeur van de Poolse Bank, en *Jan Kostrzewski.*
Door deze twee mutaties zijn de laatste „liberale" communisten uit het kabinet verdwenen.

Op 4 juni is ex-president *Edward Ochab* „op zijn verzoek" afgetreden als voorzitter van het Front van Nationale Eenheid, de overkoepelende organisatie van alle partijen en van het merendeel van de vakbonden. President *Marian Spychalski* volgt hem ook in deze functie op. *(AFP)*
Op 22 juni is de vice-minister van buitenlandse zaken, *Marian Naszkowski* van zijn functie ontheven en benoemd tot hoofdredacteur van het maandblad van het Centraal Comité, *Nowe Drogi.* Waarnemers zien het ontslag van Naszkowski, die een jood is, in het kader van de zuivering na de studentenbetogingen. *(Reuter)*

ROEMENIË

STAATSVEILIGHEIDSRAAD GEREORGANISEERD

Op 3 april heeft de ministerraad besloten de Staatsveiligheidsraad, die bij decreet van 21 juli 1967 was opgericht en onder het ministerie van binnenlandse zaken ressorteerde van laatstgenoemd ministerie los te maken en een nieuwe taakomschrijving te geven. Volgens het communiqué dienaangaande dat op 4 april werd uitgegeven „heeft zij (de raad, red. KHA) de verplichting de politiek van de partij en de staat op het gebied van de verdediging van de veiligheid te verwezenlijken, benevens de intriges en de vijandige acties tegen het socialistisch regime te verijdelen, op te sporen en uit de weg te ruimen." Tegelijkertijd wordt als voornaamste functie voor het ministerie van binnenlandse zaken genoemd: „het verwezenlijken van de politiek van de partij en van de staat, het verdedigen van het socialistisch en privé-eigendom evenals de legale belangen van personen, en de verhindering van wetsovertredingen. De voorzitter van de Staatsveiligheidsraad, die 11-15 leden zal tellen, zal automatisch lid van het kabinet zijn. (*NZZ* 6-4)

(Vor. ber. pag. 523/3-1967)

ZITTING CENTRAAL COMITÉ

Gedurende een plenaire zitting van het CC op 19 juni heeft partijleider *Nicolau Ceausescu* in een rede verklaard dat de partij besloten heeft de zg. dubbele verdiensten af te schaffen. Volgens de partijleider hebben verschillende personen door de uitoefening van meerdere betaalde functies een onevenredig hoog inkomen, dat vaak in geen verhouding staat tot hun prestaties. Ook zullen salarissen van partij- en regeringsfunctionarissen verlaagd worden. Andere belangrijke punten uit Ceausescu's rede waren o.a. de mededeling dat het systeem van levenslange betalingen aan dragers van bijzondere eretitels op het gebied van wetenschap, cultuur en sport zal worden afgeschaft. Ook zal worden bezuinigd op de uitgaven van delegaties die naar het buitenland reizen.
Ceausescu kondigde invoering van een progressieve loonbelasting aan, die volgens hem in overeenstemming is met de „socialistische principes" op het gebied van beloningen. De hervorming van het belastingstelsel is volgens de partijleider vnl. bedoeld voor burgers die illegaal inkomen verkrijgen uit andere bronnen dan salaris of loonuitkeringen *(NZZ* 22-6)

NIEUWE VICE-PREMIER

Op 3 juli is de minister van energieverzorging, *Emil Draganescu,* tot vice-premier benoemd. Het aantal vice-premier werd door deze benoeming verhoogd tot zeven.

REHABILITATIE

Op 4 juni heeft het persbureau *Agerpres* meegedeeld dat het Opperste Gerechtshof de in 1954 geexecuteerde vroegere minister van justitie, *Lucretiu Patrascanu,* officieel heeft vrijgesproken van alle schuld.

(Vor. ber. pag. 349/2)

sowjet-unie

ZITTING OPPERSTE SOWJET

Van 25-28 juni is de Opperste Sowjet in Moskou bijeengeweest. Een overzicht over de buitenlandse politiek werd gegeven door de minister van buitenlandse zaken, *Andrei Gromyko* (pag. 452/2). Op 27 juni werd de nieuwe wetgeving inzake het huwelijks- en het gezinsleven aanvaard.
De wetgeving waarin de vrouw dezelfde rechten als de man verkrijgt m.b.t. hun bezit, komt in de plaats van de wetgeving van Stalin op dit gebied uit 1944. De voorstellen die werden aangenomen en reeds geruime tijd in de pers waren besproken, voorzien in de mogelijkheid van het opnemen van een fictieve vader in de geboortebewijzen van kinderen van ongehuwde moeders, waardoor voor deze kinderen het stigma van onwettigheid, dat tot nu toe op hen rustte, wordt weggenomen. Tevens voorzien de voorstellen in een verbod van echtscheiding terwijl de vrouw in verwachting is alsmede voor een periode van een jaar na de geboorte van een kind. De voorwaarden voor echtscheiding zijn enigszins verlicht. Wanneer beide echtelieden ontbinding van het huwelijk wensen is een gemeenschappelijk gericht verzoek aan de

burgerlijke stand, gevolgd door een wachtperiode van drie maanden, waarin de gelegenheid wordt geboden alsnog tot verzoening te komen, voldoende om de scheiding uit te spreken, zonder dat daarvoor een rechterlijk vonnis vereist is.

(Vor. ber. pag. 723/2-1967)

MUTATIES BIJ DE KOMSOMOL

Op 12 juni is *Serge Pawlow* als eerste secretaris van de Sowjetrussische jeugdbeweging Komsomol vervangen door *Jewgeni Tyazjelnikow*. Pawlow was op 10 juni gekozen tot voorzitter van de centrale raad van Sowjet-sportorganisaties. Hij was sinds 1959 eerste secretaris van de Komsomol en de benoeming in zijn nieuwe functie wordt algemeen als een degradatie gezien. Pawlow stond bekend als voorstander van een harde politiek tegenover intellectuelen en schrijvers. Desalniettemin werd hij verantwoordelijk gesteld voor de penetratie van afwijkende meningen in de Komsomol. Ook *Wladimir Jarowoi*, voorvoorzitter van het comité van buitenlandse betrekkingen van de Komsomol, werd uit zijn functie ontheven. Hij werd vervangen door *Georgi Janajew*. *(AFP)*



De nieuwe eerste secretaris van de Komsomol, Jewgeni Tyazjelnikow, werd in 1928 geboren als zoon van Russische boerenouders. Hij studeerde aan het Pedagogisch Instituut van Chelyabinsk en deed ook een doctoraal examen geschiedenis. In 1951 werd hij lid van de partij. Na enkele jaren als leraar aan het Pedagogisch Instituut van Chelyabinsk gewerkt te hebben, was hij er van 1961-1964 rector. Sinds 1964 was hij lid van het secretariaat van het regionale partijcomité van Chelyabinsk.

De Komsomolskaja Prawda schreef op 25 juni in een hoofdartikel dat de belangstellingssfeer van de jeugd in toenemende mate los raakt van de politiek. Het blad verweet de „Westelijke propaganda" onder andere „een gewetenloos jongleren met de begrippen vrijheid en democratie." Als voornaamste gevaar beschrijft het blad echter een „drang naar uitersten." In dit verband worden Maoïsten, Trotzkisten en anarchisten en hun leermeester prof. Herbert Marcuse gekritiseerd evenals de gevoeligheid van de jeugd, ook in de SU, voor linkse frasen. De ontwikkeling in Tsjechoslowakije wordt als afschrikwekkend voorbeeld gesteld. Het centrale orgaan van de Komsomol schreef tenslotte dat de leiding van de Komsomol „oppervlakkig" is geweest en „gericht op vertoon naar buiten" en dat de Komsomol de „organisatie en de discipline" heeft verwaarloosd.

CONFERENTIE OVER ECONOMISCHE HERVORMINGEN

Van 14-17 mei is in Moskou een conferentie over de nationale economische problemen gehouden, welke vnl. ten doel had de resultaten van de economische hervormingen die in 1965 werden ingevoerd te onderzoeken.

De conferentie werd beheerst door de rede van de plaatsvervangend premier en voorzitter van de staatscommissie voor economische planning (Gosplan), Nikolai Baibakow. Hij verklaarde dat tot nu toe 11.000 industriële bedrijven, d.i. ongeveer de helft van de totale industriële produktiecapaciteit, waren overgegaan op het door prof. Libermann en anderen ontworpen systeem van rentabiliteit en beloning volgens verrichte prestaties. Ofschoon de hervormingen reeds voordelen hadden gebracht, leverde Baibakow ook kritiek op de gang van zaken. Hij memoreerde o.a. dat er voor arbeiders nog geen geschikte stimuli gevonden waren, die tot een stijging van de produktiviteit zouden kunnen leiden. Ook kritiseerde hij het planningswerk van het door hem geleide Gosplan en de betreffende ministeries, die vaak dubbel werk verrichtten. De reeds vóór de hervorming bestaande gebrekkige levering aan de fabrieken van grondstoffen en machines was nog niet verbeterd. In de toekomst diende het orderboek het uitgangspunt te worden voor de planning van de fabriek. Baibakow pleitte voor een snellere en degelijker doorvoering van de directe betrekkingen tussen leveranciers- en afnemersbedrijven en toonde zich voorstander van een maximaal gebruik van buitenlandse technologische kennis. M.b.t. de vaststelling van prijzen, merkte Baibakow o.a. op: „... Niet alle prijzen moeten centraal worden bepaald. De invoering van een systeem van op wetenschappelijke normen gebaseerde prijsberekening, maakt de meer omvattende bepaling van groothandelsprijzen van zekere soorten produkten in de fabrieken zelf mogelijk, waarbij vanzelfsprekend de bestaande standaarden en de correlatie van prijzen in acht moet worden genomen." Voor het eerst in de geschiedenis van de Sowjet-Unie zal het Gosplan bij de opstelling van het Vijfjarenplan 1971-75 rekening houden met de te verwachten prijsschommelingen gedurende deze jaren. (NZZ 22-5) (Radio Vrij Europa 5-6)

(Vor. ber. pag. 232/3-1967)

noord-amerika

VERENIGDE STATEN

UITSPRAAK HOOGGERECHTSHOF INZAKE RASSENDISCRIMINATIE

Op 17 juni heeft het Hooggerechtshof met zeven tegen twee stemmen alle discriminatie door particulieren zowel als door de overheid bij verkoop en verhuur van woningen en huizen onwettig verklaard. De uitspraak berustte op een wet uit 1866, waarvan de tekst luidt:

„Alle burgers zullen dezelfde rechten hebben als genoten door blanke burgers op onroerend en roerend goed, te erven, te kopen, te huren, te verkopen, te houden en over te dragen."

Het hof bepaalde dat deze wet niet, zoals tot nu toe werd aangenomen, alleen bindend is voor de overheden in de deelstaten die in de vorige eeuw op allerlei manieren gevolgen van afschaffing der slavernij wettelijk trachtten te beperken, doch ook voor particulieren.

Het hof deed uitspraak in de zaak-Joseph Lee Jones en zijn blanke echtgenote, die drie jaar geleden waren begonnen te procederen toen hun een huis in de blanke villawijk Paddock Woods bij St. Louis werd geweigerd.

De door het Hooggerechtshof genomen beslissing verschilt vooral op drie punten van de wet op de burgerrechten, die na de moord op Ds. *King* door het Congres was aangenomen (pag. 244/1):

a) het besluit van het Hooggerechtshof treedt onmiddellijk in werking, terwijl de wet in fasen zal worden toegepast; b) alle huizen en woningen benevens alle roerende en onroerende goederen vallen onder het besluit van het Hooggerechtshof, terwijl de wet in eerste instantie slechts geldt voor met regeringssubsidie gebouwde woningen; c) de bepaling van het Hooggerechtshof is slechts door rechterlijk vonnis afdwingbaar terwijl naleving van de wet van 10 april ook door maatregelen van de regering kan worden verkregen. *(NRC* en *NZZ* 19-6).

(Vor. ber. pag. 244/1)

EINDE MARS DER ARMEN

De „mars der armen" (pag. 378/3) heeft op 19 juni een hoogtepunt gevonden in een mars naar Washington zoals ook in 1963 werd gehouden. Aan de mars namen meer dan 50.000 personen deel. *Whitney Young*, de leider van de National Urban League, verklaarde: „Dit is wellicht de laatste mars die geweldloos is en blank en zwart samen brengt". Onder de deelnemers

aan de mars bevonden zich o.m. de presidentiële kandidaten *Humphrey* en *McCarthy* en vakbondsleider *Reuther*.

„Resurrection-City" — de provisorische woonplaats voor de aan de mars deelnemende armen — had inmiddels het beeld te zien gegeven van een door interne tegenstellingen verdeeld kamp. De Amerikaanse Mexicanen, die minder nadruk leggen op de geweldloosheid dan de negerleiders, hadden zich van de acties gedistantieerd. Groepen jongeren veroorzaakten onrust. Mede door de slechte weersomstandigheden was het aantal demonstranten dat het kamp bewoonde nooit hoger dan 3000. Onenigheid bestond over de vraag of het kamp inderdaad in stand moest worden gehouden tot de inwilliging van de aan het Congres gestelde eisen (pag. 378/3).

De weerklank in het Congres en ook onder de publieke opinie in de VS bleek gering. Toen de nog overgebleven bewoners van „Resurrection-City" op 23 juni, nadat de kampvergunning was afgelopen, weigerden het terrein te verlaten en de leider van de Southern Christian Leadership Conference, ds. *Abernathy*, op 24 juni een demonstratie naar het Kapitool organiseerde, greep de politie in. Abernathy en ongeveer 280 volgelingen werden gearresteerd en burgemeester *Walter Washington* van Washington kondigde bij wijze van voorzorg de noodtoestand voor zijn stad af, benevens een uitgaansverbod. Op 25 juni werd Abernathy tot 20 dagen hechtenis veroordeeld wegens het zonder toestemming organiseren van een mars op het terrein van het Kapitool. Op 26 juni maakte hij bekend dat hij voor de duur van zijn verblijf in de gevangenis in hongerstaking was gegaan. Overheidspersoneel heeft inmiddels de laatste resten van „Resurrection-City" verwijderd. *(Reuter, The Times)*. (Vor. ber. pag. 378/3)

DE MAMMOETCONCERNS in 1967

Volgens de jaarlijkse publikatie van Fortune heeft General Motors Corporation zijn eerste plaats behouden op de lijst van de grootste Amerikaanse ondernemingen. Hierdoor volgen de eerste tien ondernemingen op de Fortunelijst met hun omzetten in miljarden dollars over 1967 en 1966: 1) General Motors 20,0 (20,2); 2) Standard Oil 13,3 (12,2); 3) Ford Motor 10,5 (12,3); 4) General Electric 7,7 (7,2); 5) Chrysler 6,2 (5,6); 6) Mobil Oil 5,8 (5,3); 7) IBM 5,3 (4,2); 8) Texaco 5,1 (4,4); 9) Gulf Oil 4,2 (3,8); 10) US Steel 4,0 (4,4).

De omzetten van de 500 grootste bedrijven der VS namen in 1967 t.o.v. 1966 met 7,9% toe tot $ 359 mrd, de hoogste omzetten in de geschiedenis van het land, aldus Fortune.

De winsten dezer maatschappijen daalden echter met 3% tot in totaal $ 21,4 mrd. Dit laatste bedrag werd alleen overtroffen door de ongekend hoge $ 22,07 mrd van 1966.

(Vor. ber. pag. 107/2-1965)

LUCHTVERBINDING EN CULTUREEL AKKOORD MET DE SU

Op 15 juli is de directe luchtverbinding New York-Moskou v.v. in gebruik genomen. Tot de opening van de luchtlijn was reeds in 1961 besloten, maar de internationale politieke ontwikkeling was oorzaak van de vertraging in de uitvoering van het verdrag (pag. 787/2-1966). Eveneens op 15 juli hebben de VS en SU in Moskou een nieuw cultureel verdrag met een looptijd van twee jaar ondertekend. Het verdrag, dat betrekking heeft op de jaren 1968 en 1969 is minder omvangrijk dan het vorige.

(Vor. ber. pag. 211/1-1966)

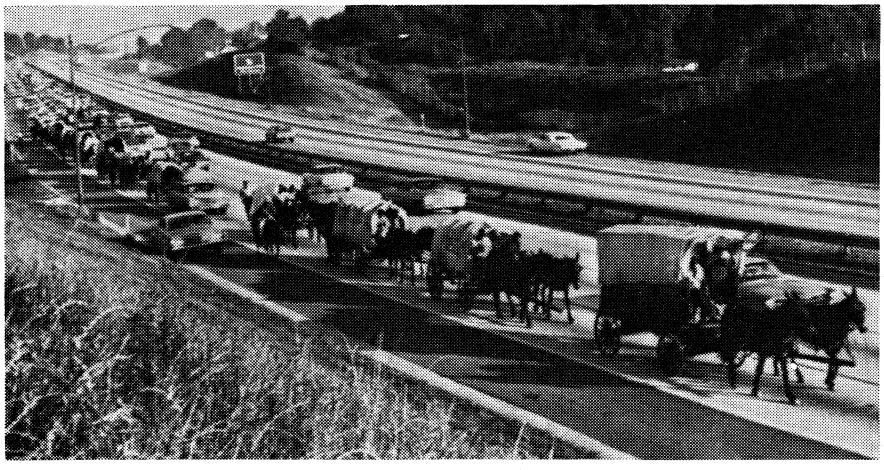

In huifkarren, voortgetrokken door muilezels, begeven deelnemers van de Mars der Armen zich naar Washington.

latijns-amerika

ALGEMEEN

TOPCONFERENTIE CENTRAALAMERIKAANSE STATEN

Op 6 en 7 juli is in de hoofdstad van El Salvador, San Salvador, een bijeenkomst gehouden van de staatshoofden van Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras en Nicaragua. Het betrof een topconferentie over de toekomst van de Gemeenschappelijke Centraalamerikaanse Markt.

De president van de VS, *Johnson*, kwam op 6 juli in San Salvador aan om deel te nemen aan het overleg. Hierbij maakte hij bekend, dat de VS een krediet van $ 65 mln ter beschikking zouden stellen. Hiervan zou $ 30 mln ter beschikking komen van het Centraalamerikaanse Fonds voor Economische Integratie voor de ontwikkeling van verkeers- en communicatiefaciliteiten, en $ 35 mln zou worden verdeeld over ontwikkelingsprogramma's van de vijf deelnemende landen.

Verklaring

Na afloop werd een verklaring uitgegeven, de Verklaring van San Salvador, ondertekend door de vijf presidenten, *Trejos Fernandez* (Costa Rica), *Sanchez Hernandez* (El Salvador), *Mendez Montenegro* (Guatemala), *Lopez Arellano* (Honduras), *Anastasio Somoza Debayle* (Nicaragua), en president Johnson. Hierin werd het streven naar vervolmaking van de Gemeenschappelijke Markt en ontwikkeling van onderlinge economische samenwerking bevestigd. De verklaring roept op tot steun aan de Alliantie voor de vooruitgang en houdt voorstellen in voor vrije doorvoer binnen het gebied van de Gemeenschappelijke Markt, harmonisatie van de wetgeving, en de oprichting van een gerechtshof, met als taak de beslissing van geschillen, die de Gemeenschappelijke Markt betreffen. De vijf landen wensen een uitbreiding van de internationale koffieovereenkomst en grotere deelname van onderontwikkelde landen hierin. Verder worden een aantal maatregelen bekend gemaakt ter verbetering van de economische integratie en de betalingsbalansen van de landen, o.m. een extra heffing van 30% op alle invoer en een belasting op alle luxe produkten, die binnen de gemeenschap worden vervaardigd.



De zes presidenten, die deelnamen aan het overleg van de Centraalamerikaanse Gemeenschappelijke Markt. V.l.n.r. José Trejos Fernandez (Costa Rica), Oswaldo Lopez Arellano (Honduras), Anastasio Somoza Debayle (Nicaragua), Fidel Sanchez Hernandez (El Salvador), Lyndon B. Johnson (U.S.A.), Julio Cesar Mendez Montenegro (Guatemala).

Deze maatregelen werden gezien als een succes voor de president van Nicaragua, Somoza, die tijdens de bijeenkomst de andere landen had verweten geen aandacht te schenken aan de betalingsbalansproblemen en de agrarische ontwikkeling te verwaarlozen. Hij had gedreigd de gemeenschap te verlaten, indien de andere landen niet voor augustus hiertoe maatregelen zouden nemen.

Volgens *Le Monde* (8-7) is ondanks het relatieve succes van de Gemeenschappelijke Centraalamerikaanse Markt t.o.v. andere regionale Latijnsamerikaanse economische organisaties, zoals de ALALC, de vooruitgang nog gering. Wel is onderling een vrijer economisch verkeer ontstaan, maar de uitvoer is nog steeds afhankelijk van vier agrarische produkten, t.w. koffie, bananen, suiker en katoen. Het blad acht het twijfelachtig of de Verklaring van San Salvador de zo noodzakelijke stuwing voor verdere vooruitgang kan geven. *(NZZ, Le Monde, Reuter, AFP)*

ARGENTINIË

REGERINGSCRISIS

Op 5 maart heeft president gen. *Ongania* in een rede tot leden van het kabinet en bijna 200 hoge ambtenaren verklaard dat de „Argentijnse revolutie" onvoldoende vorderingen maakt daar „niemand iets doet". De president kritiseerde de geringe werkkracht van het ambtenarenapparaat. Wie zich niet volledig inzette diende zijn ontslag te nemen. De president legde de nadruk op het gemeenschapsbesef.

„Niet op de mensen komt het aan, doch op de doeleinden."

Op deze rede volgde op 9 maart de ontslagname van de minister van defensie, *Antonio Lanusse,* en op 19 maart van de minister van sociale zaken, dr. *Julio Alvarez.* Voorts namen enkele hoge ambtenaren en een aantal gouverneurs, onder wie de gouverneur van Tucuman, gen. *Fernando Aliaga Garcia,* ontslag.

Op 24 maart benoemde de president de 42-jarige directeur van de Staatsindustriebank, *Emilio van Peborgh,* tot minister van defensie. De minister van openbare werken van de provincie Buenos Aires, *Conrado Bauer,* werd benoemd tot minister van sociale zaken. Op 17 april werd *Cesar Bunge* benoemd tot minister van financiën als opvolger van de 14 maart overleden *Luis Santiago.*

Op 13 mei trad de minister van industrie en handel, *Albert Sola,* af. Hij verklaarde dat het economisch herstelprogramma van de regering de voorwaarden zou scheppen voor een zo spoedig mogelijke terugkeer naar de parlementaire democratie.

Neo-nationalisten en neo-liberalen

Politieke waarnemers onderscheiden in de Argentijnse regering sedert de benoeming eind 1966 van dr. *Adalbert Krieger Vasena* tot minister van economische zaken en arbeid twee stromingen: de neo-nationalisten en de neo-liberalen. De neo-nationalisten, die structuurhervormingen en een geleide economie voorstaan (tot deze groep worden o.m. gerekend de minister van buitenlandse zaken, dr. *Costa Mendez,* en de minister van binnenlandse zaken, *Guillermo Borda)* wisten begin 1968 te voorkomen dat het Argentijnse staalbedrijf Acindar zou samengaan met US Steel. Onder de neo-nationalisten zijn voorstanders van een corporatieve staat.

De neo-liberalen staan een marktekonomie voor en leggen de nadruk op bestrijding van de inflatie en op industrialisatie. De voornaamste vertegenwoordigers van de neo-liberalen zijn Krieger Vasena, de ambassadeur in Washington, *Alvaro Alsogaray,* en de opperbevelhebber van het leger, gen. *Julio Alsogaray.* Ook de afgetreden minister Lanusse werd tot de neo-liberale groep in het kabinet gerekend.

Aangezien Ongania op beide groepen steunt, de tegenstellingen in concrete kwesties vaak gering schijnen te zijn en de groepen als zodanig niet naar buiten treden, vinden zij onder de bevolking weinig weerklank. De formeel vrije pers waagt zich meestal niet aan politieke uitspraken. Slechts een rede van minister Borda van begin mei, waarin hij het liberalisme een „achterhaalde zaak" noemde, gaf aanleiding tot politieke discussies.

De nieuw benoemde ministers, Van Peborgh, Bauer en Bunge, worden door sommige waarnemers beschreven als technocraten; anderen zien in deze benoemingen een versterking van de groep der neo-liberalen.

Het leger

In de eerste weken van mei deden geruchten de ronde over een aftreden onder druk van de nationalisten van de beide Alsogaray's. Op 20 mei had president Ongania een langdurig onderhoud met de bevelvoerende generaals van het leger. Op 27 mei volgde een presidentieel gesprek met de marineleiding terwijl tenslotte ook de leiding van de luchtmacht een gesprek had met de president. De bevelhebber van de

marine, admiraal *Benigno Varela,* had op 17 mei verklaard, dat de Argentijnse bewapeningspolitiek het land ondergeschikt maakte aan de VS. *(NZZ* 5-4; *Le Monde* 3-3; 23-5; *Reuter/AFP)*

DE ECONOMISCHE SITUATIE

De neo-liberalen laten er zich op voorstaan de inflatie definitief tot staan te hebben gebracht. Hoewel waarnemers dit bestrijden, begint het economische stabiliseringsprogramma inderdaad vruchten af te werpen, waarvan de bevolking echter nog weinig merkt. Terwijl sedert begin 1967 de lonen bevroren zijn (ook voor 1968) en de prijzen vrij zijn gebleven, zijn de kosten van levensonderhoud in 1967 nog met 30% gestegen. In de eerste maanden van 1968 steeg deze index nauwelijks meer en in maart liep zij zelfs iets terug. De tekorten op de begroting nemen af. De hoofdhaard van de inflatie echter, de irrationele bedrijfsvoering in het ambtenarenapparaat en in staatsbedrijven als de spoorwegen, blijft bestaan. De minister van economische zaken, *Krieger Vasena,* heeft echter een begin gemaakt met de reorganisatie van de spoorwegen. *(Le Monde* 31-12-67; *FAZ* 22-4; *NZZ* 14-4)

Als succes voor het regime wordt bovendien opgevat de verkrijging resp. verlenging van een aantal kredieten. Een vorig jaar door het IMF verleend bijstandskrediet van $ 125 mln, dat gold tot 15 april 1968, is met één jaar verlengd. Voorts werden verlengd een lening van het ministerie van financiën van de VS ($ 75 mln) en een lening van 12 Noordamerikaanse banken ($ 100 mln). Hierbij komt een lening van een groep Europese en Japanse banken ($ 100 mln).

De regering wil de munt, die na de devaluatie van maart 1967 een grote mate van stabiliteit heeft bereikt, vrij convertibel maken. *(NZZ* 28-4)

SPLITSING IN VAKBEWEGING

Sedert de militaire staatsgreep van 1966 zijn de betrekkingen tussen het algemeen vakverbond CGT en de regering voortdurend verslechterd. Aanvankelijk stond de CGT niet onwelwillend tegenover het nieuwe regime. De regering bracht echter een aantal belangrijke bonden onder haar controle, zoals die van de spoorwegemployé's, de metaalarbeiders, de textielarbeiders en de havenarbeiders. Dit veroorzaakte ernstige wrijving tussen de CGT en de regering, doch anderzijds weerhield de vrees voor verdergaande maatregelen en de hoop op een goede onderhandelingspositie na de eind 1967 verhoopte loonbesprekingen, vele vakbondsleiders van verzet tegen het regime, dat bleef zoeken naar steun van vakbonden. Toen de loonstop echter ook voor 1968 van kracht bleef kwam het CGT op 23 jan. met een communiqué waarin o.m. werd gezegd: „Bijna anderhalf miljoen werklozen, verlamde fabrieken, recordhoogte van de kosten van levensonderhoud met als gevolg een scherpe daling van de reële lonen, dat zijn voor de arbeiders de enige zichtbare resultaten van het economische plan dat sedert 13 maart van kracht is." *(Le Monde* 27-1).

Splitsing

Een minderheidsgroep uit de CGT heeft zich op een „normalisatiecongres", dat 28-30 maart in Buenos Aires werd gehouden, gedistantieerd van verdere samenwerking met het regime-Ongania. De groep splitste zich af van de rest der CGT. Als secretaris-generaal werd *Raimundo Ungaro* aangewezen, een peronistische typograaf, die de „ware" CGT zegt te vertegenwoordigen. Tot „ere-secretaris-generaal" werd *Eustaquio Tolosa* benoemd, een leider van havenarbeiders, die op 20 maart wegens landverraad tot vijf jaar gevangenisstraf was veroordeeld, omdat hij in 1966 buitenlandse collega's had opgeroepen tot boycot van Argentijnse schepen. De dissidente CGT steunt voornamelijk op kleine, weinig krachtige bonden. De minister van arbeid, *Rubens San Sebastian,* liet onmiddellijk na het oprichtingscongres weten dat de dissidente CGT nimmer als onderhandelingspartner zal worden erkend. Op instigatie van dezelfde minister heeft de leiding van de „collaborationistische" CGT op 30 mei een „tegencongres" gehouden, dat bedoeld was als antwoord op het dissidente CGT-congres van maart.

Op 1 mei riep de dissidente CGT-groep op tot (niet toegestane) demonstraties, die in Buenos Aires en Rosario leidden tot botsingen met de politie, die 260 arrestaties verrichtte. In verschillende steden is het ook in de volgende maanden tot hevige botsingen met de politie gekomen. In enkele gevallen demonstreerden arbeiders en studenten samen tegen de regering. *(Le Monde; AFP)*

ONRUST OP UNIVERSITEITEN

Na de staatsgreep van 28 juni 1966 ontnam het nieuwe regime de universiteiten hun autonomie. Tot in dec. van dat jaar bleven de universiteiten onrustig. In 1967 daarentegen deden zich geen moeilijkheden voor. De universiteiten kregen hun autonomie gedeeltelijk terug (pag. 318/1) met als belangrijkste uitzondering de blijvende uitsluiting van de studenten van het bestuur van de universiteiten. De nieuwe minister van onderwijs, *Enriquez Martinez,* had inmiddels nieuwe rectores aan het hoofd van de universiteiten benoemd. Eén van hen, *Luis Botet,* rector van de universiteit van Buenos Aires, nam zijn ontslag toen president gen. *Ongania* op 7 febr. 1968 weigerde in te gaan op zijn voorstel de universiteiten hun autonomie geheel terug te geven.

In mei heeft het verzet van de studenten tegen de onderwijspolitiek en de „dictatuur" in het algemeen scherpe vormen aangenomen. Op 29 mei vond in Buenos Aires een hevig treffen plaats tussen studenten en politie. De studenten richtten in het centrum van de stad barricaden op en bekogelden de politie met Molotow-cocktails. De politie maakte gebruik van traangas. De onrust sloeg over op andere universiteitssteden. Op 14 juni gingen de studenten voor 24 uur in staking.

In Buenos Aires, Rosario, La Plata en Tucuman deden zich onlusten voor. Op 28 juni, de tweede verjaardag van de staatsgreep, vonden in een achttal steden ongeregeldheden plaats die volgden op manifestaties van arbeiders en studenten. In La Plata werd op 4 juli de politie ingezet om enkele universiteitsgebouwen die door studenten waren bezet, te ontruimen. De universiteit werd op 5 juli gesloten.

Toespraak Ongania

Op 6 juli sprak gen. Ongania in een rede tot 600 officieren over een eventuele terugkeer van de democratie en de deelname van de jeugd aan het bestuur van de universiteiten. Onze zending, zo zei de president, „is niet de vernietiging van instellingen die in anderhalve eeuw van Argentijns leven zijn opgebouwd, maar hun vervolmaking en aanpassing aan ons tijdperk. Wanneer zij in het verleden de representatieve democratie geen duurzaam leven hebben kunnen geven,

is het onze zending hun de stevigheid en doelmatigheid te geven die hen zullen toestaan zonder belemmering het leven van de Republiek te bestuderen". *(AFP; Le Monde* 8-7)

CONFLICT MET RECHTERLIJKE MACHT

Nadat het regime- *Ongania* bij zijn optreden in 1966 in de rechterlijke macht een aantal benoemingen had doorgevoerd, heeft het getracht de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht onaangetast te laten. Zo erkende de regering enkele besluiten van het Hooggerechtshof ten gunste van tijdschriften die een verschijningsverbod hadden opgelegd gekregen*). Begin febr. echter brak een conflict uit tussen de regering en de rechterlijke macht van de provincie Santa Fe, waar politie en rechters tegenover elkaar stonden in verband met een studentendemonstratie. Nadat de politie deze demonstratie verhinderd had en de rechter de verantwoordelijke politiefunctionaris deswege veroordeeld had, greep de minister van binnenlandse zaken, *Guillermo Borda,* in. Hij beval een reorganisatie van de rechterlijke macht in Santa Fe, waarop een aantal rechters aldaar zijn ontslag nam.

*) De minister van binnenlandse zaken heeft op 9 juli i.v.m. klachten over feitelijke censuur op de televisie verklaard dat de persvrijheid niet van toepassing is op radio en televisie. Ook de kranten echter worden ontmoedigd om aan kwesties als de studentenonrust veel aandacht te schenken. (Le Monde 13-7)

ECUADOR

PRESIDENTSVERKIEZINGEN

Op 2 juni hebben in Ecuador presidentsverkiezingen plaatsgevonden. Hiervoor hadden zich vijf kandidaten aangemeld. De voornaamste waren: *José Maria Velasco Ibarra,* 75 jaar, niet gesteund door een partij, maar met grote volksaanhang; *Camilo Ponce Enriquez,* 56 jaar, gematigd rechts; *Andrés Fernández Córdova Nieto,* 76 jaar, gematigd links.

Tijdens de verkiezingscampagne vonden tussen aanhangers van de diverse kandidaten gevechten plaats, waarbij ten minste 11 doden en vele gewonden vielen.

De verkiezingen leverden volgens de onofficiële uitslagen een kleine overwinning op voor Ibarra met 274.782 stemmen, tegen 259.508 voor Córdova Nieto en 251.628 voor Ponce Enriquez.

Ibarro heeft al vier keer eerder het presidentschap bekleed: in de perioden 1934-1935, 1946-1947, 1952-1956 en 1960-1961. Met uitzondering van de periode 1952-1956 werden al zijn ambtsperioden voortijdig beëindigd door ingrijpen van het leger. Ibarro woonde tot de verkiezingscampagne in Argentinië. Hij wordt beschouwd als een begaafd demagoog en redenaar. Hij heeft geen regeringsprogramma, en slechts een minderheid aanhangers van zijn Volksbeweging in het parlement, maar hij wordt gesteund door een groot deel van de bevolking. Het leger kondigde aan de uitslag van de verkiezingen te zullen respecteren. Ibarra volgt waarnemend president *Arosemena Gomez* op.

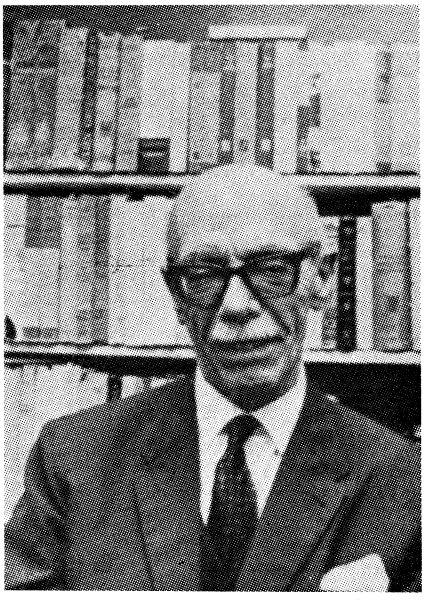

José Maria Velasco Ibarra

Op 21 juni maakte echter het Hoogste Verkiezingshof bekend, dat de inhoud van vijf stembussen uit de provincie El Guayas ongeldig was verklaard wegens onregelmatigheden. Na deze bekendmaking braken overal in het land onlusten uit, waarop vier van de zeven leden van het Hof hun ontslag aanboden. Het Hof besloot voorlopig het tellen van de stemmen te staken en te wachten met het bekend maken van de uitslag, mogelijk tot 10 augustus, wanneer het congres weer bijeen komt. Ibarro dreigde de bevolking en het leger te zullen vragen in opstand te komen. *(NYT, IHT, FAZ. AFP)*

RHODESIË

GRONDWETSVOORSTELLEN

Op 10 april is een rapport gepubliceerd van de Rhodesische grondwetscommissie. Deze commissie, naar haar voorzitter *William Rae Whaley,* ook wel de commissie-Whaley genoemd, was op 28 febr. 1967 ingesteld om een onderzoek in te stellen naar en advies uit te brengen over het constitutionele kader dat het best zou passen bij de soevereine onafhankelijke status van Rhodesië. De commissie werd gemachtigd interimrapporten uit te brengen aan *Clifford Dupont,* de „Officer administering the Government", de officiële titel van het waarnemend Rhodesische staatshoofd.

Samenhangend met de voorbereidingen voor een nieuwe grondwet werden discussies gevoerd over de mogelijkheid de republiek uit te roepen en een politiek te voeren van „gescheiden ontwikkeling voor de diverse rassen in Rhodesië".

Premier Smith had op 17 febr. 1967 verklaard dat hij de dag zou betreuren waarop Rhodesië een republiek werd, maar dat hij „het steeds moeilijker vond de feiten tegen te spreken", nl. dat de koningin, „handelend op bevel van de politici", niet bereid was Rhodesië te aanvaarden. T.a.v. de politiek van „gescheiden ontwikkeling" zei premier Smith o.a.: „Dit is m.i. het belangrijkste probleem waar wij mee te maken hebben, te verzekeren dat de Afrikaan in het leven een even goede kans krijgt als de Europeaan". Hij stelde dat de Afrikaanse stamhoofden meer representatief voor de Afrikanen waren dan hun gekozen parlementsleden. In een verklaring voor het parlement op 21 febr. 1967 maakte de premier bekend dat de vraag of Rhodesië een republiek zou worden aangehouden zou worden tot de regering het rapport van de grondwetscommissie ontvangen had.

Smith zette uiteen dat er geen unanieme juridische opvatting bestond over de vraag of Engeland Rhodesië automatisch tot een republiek gemaakt had door de kwestie voor de VN te brengen en het land uit het Gemenebest te zetten, maar dat het door hem ontvangen advies nagenoeg eenstemmig was in de opvatting dat Engeland door die stap te doen de Rhodesische onafhankelijkheid erkend had. De kern van het probleem, zo zei Smith, was een grondwet te ontwerpen die de rechten zou verzekeren van zowel de Afrikanen als de Europeanen. Hij stelde met nadruk dat de Europeaan recht had op fundamentele bescherming; ook wees hij erop dat de Afrikanen de meerderheid van de bevolking vormen, maar dat het de treurige, maar onomstotelijke geschiedenis van Afrika was dat, wanneer de meerderheid de macht in handen kreeg, de Europeanen beroving van rechten ondergingen. Hij voegde daaraan toe: „De rol van de Europeaan is de Afrikaan voor zichzelf te beschermen".

De geschiedenis heeft aangetoond dat de Afrikaan voor zichzelf de slechtste meester is. Waar wij naar streven is niet alleen dat de rechten van de Europeanen verzekerd zijn onder ons stelsel, maar dat de rechten van de Afrikanen ook verzekerd zijn."

Premier Smith gaf de verzekering dat de nieuwe grondwet zou worden voorbereid „in een volledig democratische geest" en dat alle nieuwe voorstellen aan de kiezers zouden worden voorgelegd.

Tijdens een persconferentie op 23 febr. 1967 zei hij dat de nieuwe grondwet „vertrouwen aan het volk, ongeacht ras", zou moeten geven en „een klimaat van vertrouwen" zou moeten scheppen met garanties t.a.v. het land en de plaats van de Europeanen in het politieke leven van het land

Op 1 febr. 1968 deelde premier Smith het parlement mee dat de aanbevelingen van de grondwetscommissie aan het land in een referendum zouden worden voorgelegd en bij een positief stemresultaat in de wetgeving zouden worden opgenomen. Daarna zouden algemene verkiezingen worden gehouden volgens de nieuwe grondwet.

Voorstellen commissie-Whaley

Het rapport van de commissie-Whaley verwierp het principe van een uiteindelijk Afrikaans meerderheidsbewind als „onverantwoordelijk" en beval in plaats daarvan een nieuw concept van „rassenpariteit" aan, ontworpen om zowel permanente politieke overheersing door Europeanen als een eventueel Afrikaans bewind te voorkomen. Teneinde vertrouwen te wekken en wantrouwen te doen verdwijnen is het voor de voornaamste rassen in Rhodesië noodzakelijk jegens elkaar concessies te doen. Zo moeten de Europeanen elk geloof in permanente overheersing opgeven en de Afrikanen het geloof in een uiteindelijke Afrikaanse heerschappij. Voorts stelde het rapport dat de Afrikanen moesten toegeven dat Europeanen de meest gezaghebbende stem in de regering zouden hebben voor een periode „niet af te meten volgens klok of kalender".

De gedetailleerde aanbevelingen van het rapport hielden in:

Parlement: Voorgesteld wordt een tweekamerstelsel i.p.v. het huidige een-kamerstelsel.

Een wetgevende vergadering zou moeten bestaan uit 80 leden, van wie 40 te verkiezen door „speciale Europese kiezers", 20 door „Common Roll"-kiezers van alle rassen en 20 door drie verschillende categorieën Afrikaanse kiezers. Van deze laatste 20 zetels zouden 12 gereserveerd moeten worden voor leden van de stammentwistgebieden middels speciale kiescolleges, 6 zouden Afrikanen moeten vertegenwoordigen die op een speciale stedelijke lijst stemmen, en de overige 2 zouden bestemd zijn voor vertegenwoordigers van de Afrikaanse „purchase area"-lijst, opgesteld voor het grootste deel van de boeren die hun eigen land bezitten.

De Senaat zou 31 leden tellen: 6 stamhoofden gekozen door vergaderingen van provinciale stamhoofden; 6 Afrikanen gekozen door stam- en stedelijke kiescolleges; 12 Europeanen gekozen door een kiescollege gebaseerd op economische „terreinen van belang"; en 7 leden van alle rassen benoemd door het staatshoofd op advies van de regering. De Senaat zou de bevoegdheid hebben wetten in te dienen en te herzien, de aanvaarding ervan te vertragen in geval van afkeuring, zijn veto uit te spreken tegen wetten die een amendement inhouden op beschermde clausules van de grondwet, en in bepaalde omstandigheden in gezamenlijke vergadering met de wetgevende vergadering bijeenkomen.

Amendering grondwet: „Gewone amendementen" zullen een twee-derde meerderheid nodig hebben in elk van beide kamers. Amendementen m.b.t. de „speciaal beschermde clausules", die zaken betreffen als het evenwicht van de rassenvertegenwoordiging in het parlement en de voorwaarden van stemrecht, zullen zowel een twee-derde meerderheid nodig hebben in elk van beide kamers als een twee-derde meerderheid van Wetgevende Vergadering en Senaat in gezamenlijke zitting.

Stemrechtvoorwaarden: Gewone kieslijst — Een jaarinkomen van £ 900; of landbezit ter waarde van £ 3.000 of een jaarinkomen van £ 600 plus vier jaar secundair onderwijs; of een functie bekleden van stamhoofd of dorpshoofd; of predikant zijn of dienst doen in een religieuze orde gewijd aan de armoede (de commissie was niet unaniem t.a.v. de twee laatste categorieën). In een commentaar op deze voorwaarden stelde het rapport: „Wanneer Afrikanen ervaring en vertrouwen opdoen kunnen zij geleidelijk de controle verkrijgen over de 20 „Common Roll"-zetels, wat tot een gelijke rassenvertegenwoordiging in de Wetgevende Vergadering zal leiden".

Speciale Europese lijst — Deze zal worden opgesteld voor alle Europeanen die gekwalificeerd zijn als „Common Roll"-kiezers. Afrikaanse stedelijke lijst — Om gekwalificeerd te worden voor de registratie moeten de Afrikanen in stedelijke gebieden een huis of een ander onroerend goed bezitten of anders de accomodatie voor gehuwden hebben gehuurd en bezet voor minstens drie jaar.

Staatshoofd: Als staatshoofd beveelt het rapport aan de koningin of haar vertegenwoordiger, of anders een onafhankelijke president, gekozen door de twee kamers van het parlement optredend als kiescollege. In elk geval zou hij verantwoordelijk zijn — na advies van de ministers — voor de benoeming van de premier, de ontbinding van het parlement en het bijeenroepen van gezamenlijke zittingen. Het rapport verwierp de onmiddellijke uitroeping van een republiek, maar stelde dat het bewijsmateriaal over deze kwestie een duidelijk verschil van mening had aangetoond; het verklaarde dat een republikeinse regeringsvorm „onvermijdelijk" zou zijn in geval van een definitieve mislukking van de onderhandelingen met Engeland.

Bescherming rechten van de mens: Een verklaring van de rechten zou moeten worden toegevoegd aan de grondwet, welke buiten de rechtsbevoegdheid van de hoven zou moeten liggen. Bovendien zou de verklaring het gebruik van preventieve hechtenis niet omvatten, noch het opschorten van constitutionele rechten gedurende een periode van openbare noodtoestand, noch wetten die „onrechtvaardig en onbillijk discriminatie tussen de rassen zouden toepassen".

Rechterlijke macht: De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht zou moeten worden gehandhaafd, en rechters zouden moeten worden benoemd in overeenstemming met de procedure neergelegd in de grondwet van 1961.

Eed van trouw: Het rapport verwierp apartheid volgens het Zuidafrikaanse voorbeeld, maar het deed aanbevelingen t.g.v. het behouden en het versterken van de Land Apportionment Act, die Aziaten en kleurlingen in de Europese groep als ingezetenen zou moeten omvatten.

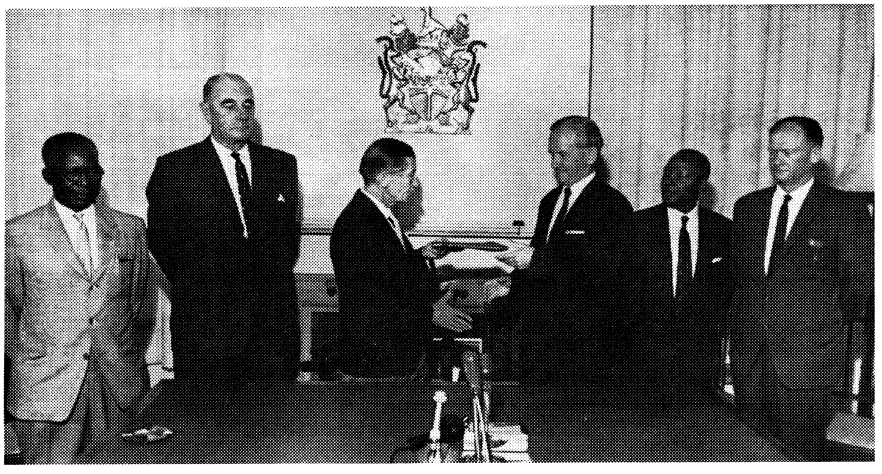

W. R. Whaley (derde van rechts) overhandigt het rapport van de grondwetscommissie aan het waarnemend staatshoofd Clifford Dupont. Voorts de overige commissieleden.

Over de aanbevelingen van grondwetscommissie werden in Rhodesië zeer uiteenlopende standpunten ingenomen.

De *Rhodesia Herald* (10-4) schreef o.a.: „De heer Whaley en zijn commissieleden suggereren een lange periode voor hóge kiesrechtvoorwaarden voor de Afrikanen pariteit kunnen bereiken. Het kan generaties duren voor zij zover komen en

als zij dat bereiken kunnen zij niet verder komen, zelfs als zou Rhodesië 10.000 jaar bestaan. Vergeleken met de grondwet van 1961 of de Tigervoorstellen is dit echter een conservatief document. Het mag misschien instemming vinden bij vele Rhodesiërs, maar wij zien niet in dat de buitenwereld, of zelfs zulke sympathieke Conservatieven als sir Alec Douglas-Home het toejuichen."

Van de drie voormalige premiers van Zuid-Rhodesië, die op 14 april door de Sunday Mail werden geïnterviewd, zei Lord *Malvern* dat Rhodesië er veel beter aan zou hebben gedaan als het zich had gehouden aan de grondwet van 1923. *Garfield Todd* bekritiseerde het rapport omdat het er niet in geslaagd was gelijke politieke macht aan te bevelen voor alle Rhodesiërs ongeacht hun ras. *Winston Field* zei dat hij altijd gemeend had dat een grondwet van tijd tot tijd moest worden hersteld om te passen bij de behoeften van het land, en dat op die basis de commissie een niet onredelijk rapport had geproduceerd.

De nieuwe Rhodesische Nationale Partij (zie pag. 480/1) verwierp het rapport op 16 april als „weer een poging de Rhodesiërs integratie en een zwart bewind op te leggen".

Voorstellen Rhodesisch Front

Op 17 juli werden te Salisbury grondwetsvoorstellen van het Rhodesische Front gepubliceerd, waarin het plan was opgenomen Rhodesië tot republiek uit te roepen. Volgens het Front heeft het land geen andere keus, daar de Britse regering „ons de koningin van Rhodesië onthoudt".

De grondwetsvoorstellen zijn opgesteld door een gezamenlijke commissie, gevormd uit het partijcomité en de regionale partijleiders. Zij zullen worden voorgelegd aan een speciaal constitutioneel congres van het Rhodesische Front dat in september zal worden gehouden.

De voorgestelde republikeinse constitutie (waarbij koningin Elizabeth als staatshoofd vervangen zou worden door een voor vijf jaar door de Rhodesische regering benoemde functionaris) zou in twee fasen worden uitgevoerd.

In de vijf jaar durende eerste fase zou er een tweekamerstelsel zijn: een Senaat van 23 leden (samengesteld uit tien door de Europese leden van het Lagerhuis gekozen leden, tien stamhoofden en drie door de regering benoemde leden); en een Lagerhuis bestaande uit 64 of 68 leden, waarvan de helft uit Europeanen zou bestaan, achttien leden zouden worden verkozen in districten met een voor de afzienbare toekomst overwegend blank kiezerskorps en de resterende zestien leden Afrikanen zouden zijn, (tien indirect door chiefs en hoofdmannen gekozen en zes min of meer direct). Voor wijziging van de speciaal vastgelegde bepalingen der constitutie zou een meerderheid van twee derden van beide Huizen nodig zijn.

In de tweede fase zouden er drie provinciale assemblees worden geschapen (een voor Mashonaland, een voor Matabeleland en een voor het blanke gebied), die geleidelijk zouden kunnen uitgroeien tot parlementen.

Een overkoepelend „nationaal parlement" zou worden samengesteld op basis van de bijdragen die ieder van de drie provincies op het stuk van de persoonlijke inkomstenbelasting aan de centrale schatkist zou leveren (waardoor in dit „nationale parlement" een overwicht der blanken verzekerd zou zijn).

Het Rhodesisch Front nam niet alle voorstellen van de commissie-Whaley over. Zo werden niet overgenomen de aanbevelingen om op de duur te komen tot een politieke gelijkwaardigheid van blanken en Afrikanen.

Onder de voorstellen van het Front is er een om in de grondwet een voorziening op te nemen voor een eventuele deling van Rhodesië tussen blanken en Afrikanen. Hierover werd gezegd: „In het onwaarschijnlijke geval dat een eind komt aan de samenwerking, het vertrouwen en de goede verstandhouding tussen de verschillende rassen, moet een tweederde meerderheid van het parlement de bevoegdheid hebben een volledige verdeling van het land toe te staan. Aangenomen wordt dat verdeling vandaag de dag om praktische redenen zo goed als onmogelijk is, maar gemeend is dat ons nageslacht wel eens kan besluiten dat een verdeling zowel noodzakelijk als mogelijk is en om deze reden behoort een dergelijke voorziening in de grondwet te worden opgenomen."

RASSENWETGEVING

De Constitutionele Raad verwierp 26 sept. '67 als strijdig met de grondwet de die dag bij het parlement ingediende Municipal Amendment Bill, welke gemeentebesturen de bevoegdheid zou geven volgens rassenprincipe segregatie toe te passen op recreatiegebied in openbare gelegenheden (parken, speelvelden, zwembaden).

Volgens het rapport van de Constitutionele Raad waren specifieke clausules in het wetsonwerp, waarbij leden van een speciaal ras belet werden gebruik te maken van een specifiek openbare voorziening, op uitsluitend raciale gronden, strijdig met de Declaration of Rights in de grondwet van 1965, die bepaalde dat geen geschreven wet discriminerende bepalingen mocht bevatten. „Een dergelijk verbod volledig op raciale gronden gebaseerd, kan gemakkelijk gevoelens van vernedering, belediging en inferioriteit oproepen in de geest van de door het verbod getroffen persoon, vanwege de inherente suggestie dat hij niet in staat is gebruik te maken van een voorziening die door andere leden van een ander afzonderlijk ras zonder uitzondering kan worden gebruikt".

Ondanks dit rapport werd het wetsontwerp opnieuw ongewijzigd bij het parlement ingediend, welke het op 7 nov. met 47 tegen 7 stemmen tot wet verhief.

De gemeenteraad van Salisbury besloot op 14 dec. 1967 die gedeelten van de Municipal Amendment Act toe te passen die de mogelijkheid boden tot gescheiden raciale faciliteiten m.b.t. openbare toiletten, en andere gemeenschappelijke voorzieningen onder gemeentelijke controle.

Deze actie van de gemeenteraad leidde op 15 dec. tot scherpe protesten. Het onafhankelijke parlementslid dr. Ahrn Palley beschreef Rhodesië als de „permissive apartheid society" en hij betoogde dat gescheiden ontwikkeling uitsluitend zou worden gebruikt voor het ongemak en ongerief van niet-blanke groepen.

Op 17 nov. had een officiële woordvoerder bericht dat plannen om multiraciale sportwedstrijden op Europese staatsscholen waren besproken tussen de minister van onderwijs, Arthur Smith, en schoolhoofden.

De minister voor plaatselijke bestuur en huisvesting, *Mark Partridge,* maakte op 1 juni 1967 de invoering bekend van de Property Owners (Residential Protection) Bill. Deze wet maakt het mogelijk segregatie naar ras voor woonwijken bindend te verklaren als de bewoners van die wijken in een petitie daarom vragen. Tevens zal het mogelijk zijn leden van een ander ras die in een bepaald gebied wonen, daaruit te verwijderen.

De wet heeft alleen betrekking op Europeanen, Aziaten en kleurlingen. De wettelijke beperkingen in dit opzicht die al eerder aan Afrikanen zijn opgelegd, zijn vervat in de Land Apportionment Act.

Tegen de nieuwe wet werd geprotesteerd door de Rhodesische Constitutionele Associatie, door leiders van de Indische en gekleurde gemeenschappen en door kerkelijke leiders.

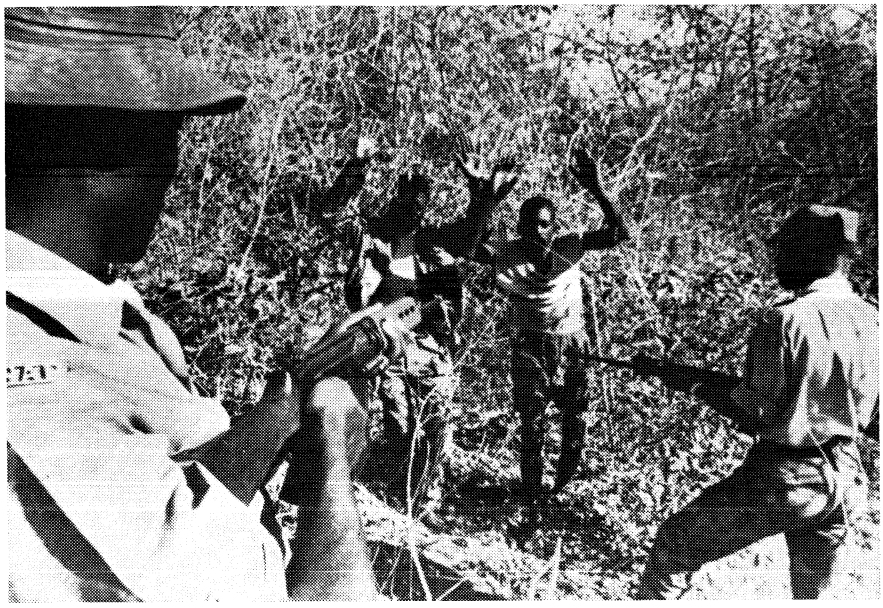

Rhodesische veiligheidstroepen in actie tegen Afrikaanse guerrillastrijders in Noord-Matabeleland.

SPANNINGEN IN RHODESISCH FRONT

Binnen de regeringspartij, het Rhodesisch Front, ontstonden spanningen tussen centrum (premier Smith) en de rechtervleugel over de toekomst van het land, met name i.v.m. de rassenkwestie. Deze spanningen traden in de openbaarheid door de schorsing van het racistisch genoemde parlementslid *Robin James* op 1 febr., vervolgens door de oprichting van de Rhodesische Nationale Partij en het aftreden van minister *William Harper*.

Stichting Rhodesische Nationale Partij

Op 19 maart is de oprichting van de (rechtse) Rhodesische Nationale Partij bekendgemaakt door *Len Idensohn,* een van de oprichters van het Rhodesische Front, die op dezelfde dag uit deze partij getreden was uit protest tegen de z.i. „clandestiene rassenintegratie" welke o.l.v. premier *Smith* plaats zou vinden.

In een beginselverklaring, gepubliceerd op 5 april, noemde de nieuwe partij als zijn doelstelling „het vestigen en handhaven van Rhodesië als een geheel autonome republiek met volledige en ongebonden onafhankelijkheid". Ook wil de partij „het principe van segregatie van de rassen hooghouden en zich aan wetgeving wijden om gescheiden ontwikkeling tot stand te brengen en te handhaven teneinde te verzekeren dat de rassengroepen in Rhodesië in staat zijn hun eigen identiteit te handhaven alsmede tradities, gewoonten en leefwijze, zodat zij hun natuurlijke aspiraties in eigen kring kunnen volgen".

Op 12 april trad een voormalige plv. voorzitter van het Rhodesisch Front, *Christopher Phillips,* tot de nieuwe partij toe.

Aftreden Harper

Op 4 juli maakte premier Smith het aftreden van William Harper als minister van binnenlandse zaken bekend. Harper had op verzoek van de premier zijn portefeuille ter beschikking gesteld. De minister stond bekend als een fel tegenstander van iedere vorm van Afrikaanse vertegenwoordiging in het parlement. Aan zijn eis tot afschaffing hiervan zou premier Smith geen gevolg hebben willen geven. Op 10 juli bedankte Harper ook als lid van het Rhodesische Front en gaf hij tevens zijn parlementaire zetel op.

In een brief, waarvan doorslagen aan Smith en Harper werden gestuurd, zegde ook oud-premier *Winston Field* zijn partijlidmaatschap op, omdat hij niet tevreden was met de leiding en er z.i. besluiteloosheid heerst over de principes en de politiek van het Rhodesische Front.

GUERRILLA-ACTIVITEITEN

Het parlement verlengde op 19 april de noodtoestand opnieuw met drie maanden. Minister *Lardner-Burke* zei dat het „wishful thinking" zou zijn te „suggereren dat wij de slag tegen de terroristen reeds hebben gewonnen. De zg. Bevrijdingsbeweging van de OAE gaat waarschijnlijk in toenemende mate haar aanvallen op Rhodesië, Zuid-Afrika en de Portugese gebieden coördineren". Grote aantallen guerrillero's worden opgeleid te Dar-es-Salaam (Tanzania) en Loesaka (Zambia) met financiële en materiële steun uit communistische bron, aldus de minister, en de terroristen die momenteel tegen de veiligheidstroepen in Rhodesië strijden zijn beter bewapend en opgeleid en meer „sophisticated" dan degenen die bij vorige gelegenheden waren geïnfiltreerd. Hij deelde mee dat terroristen opgeleid achter het IJzeren Gordijn op Britse paspoorten reisden.

De door de minister genoemde gevechten begonnen op 16 maart, toen ca. 200 guerrillero's uit Zambia bij Kariba de rivier de Zambezi overstaken. Verscheidene gewapende botsingen deden zich in de loop van maart en in april voor, hoofdzakelijk in de Zambezi-vallei. Op 18 april meldden de veiligheidstroepen dat op 7 april 11 nieuwe guerrillero's uit Zambia de Zambezi waren overgestoken en in noordwest-Matabeleland waren doorgedrongen. Het hoofdkwartier van de veiligheidstroepen maakte op 29 april bekend dat sinds 16 maart 57 guerrillero's waren gedood en een niet nader genoemd aantal was gevangen genomen. Eerder, op 18 april, was bericht dat 5 Europeanen en 1 Afrikaan bij de veiligheidstroepen waren gesneuveld.

Op 19 juli verlengde het parlement de sinds nov. 1965 bestaande noodtoestand opnieuw met drie maanden. Minister Larner-Burke deelde mee dat nieuwe groepen Afrikaanse nationalisten vanuit Zambia Rhodesië waren binnengedrongen en dat de veiligheidstroepen in de Zambezi-vallei in gevechten waren gewikkeld.

Dezelfde dag werd te Salisbury bekendgemaakt dat bij de gevechten een Zuidafrikaanse politieman was gesneuveld, terwijl de guerrillero's 10 man verloren.

(Vor. ber. pag. 207/1)

UPPSALA

In het Zweedse Uppsala is van 4-19 juli de vierde*) Assemblee van de Wereldraad van kerken gehouden. De 232 aangesloten kerken (34 meer dan in 1961 in New Delhi) hadden bijna 800 gedelegeerden naar de Assemblee gezonden. Deze kerken vertegenwoordigen ruim 300 mln christenen in tachtig landen.

De grootste groepen stemgerechtigde delegaties in Uppsala werden gevormd door de steeds ongeveer 125 gedelegeerden van Oosters-orthodoxe, hervormde en lutherse kerken.

Twee aangesloten kerken lieten verstek gaan. Aartsbisschop *Hieronymus* van de Grieks-orthodoxe kerk stuurde vanuit Athene een telegram aan de secr.-generaal van de Wereldraad van Kerken, dr. *Eugene Carson Blake,* waarin hij zei dat er geen delegatie van de Grieks-orthodoxe kerk naar Uppsala was gekomen, omdat uit verklaringen van Zweedse kerkleiders in de pers duidelijk was geworden, dat demonstraties in Zweden tegen het Griekse regime niet voorkomen zouden kunnen worden. Op een persconferentie in Athene had de Griekse primaat op 13 maart het besluit van zijn kerk bekendgemaakt. Hij noemde dit besluit toen een protest tegen de inmenging in de binnenlandse zaken van Griekenland door zowel de Wereldraad als de Zweedse regering. Het Centrale Comité van de Wereldraad had „het bestaan om voor te stellen dat een commissie van internationale juristen de ontwerp-grondwet zou goedkeuren die zal worden voorgelegd aan het Griekse volk ter goedkeuring bij plebisciet. Dit is ongerijmd. Slechts het Griekse volk heeft het recht de grondwet goed te keuren".

De nationale lutherse kerk van Denemarken (Volkkrike) besloot eind mei dat haar zeven afgevaardigden naar Uppsala aldaar uitsluitend voor hun persoonlijke verantwoordelijkheid stelling mochten nemen. In de Deense kerk verzetten velen zich tegen het sociale en politieke engagement dat de Wereldraad vooral na de Geneefse conferentie over kerk en samenleving van 1966 (pag. 540/2-1966) is aangegaan.

Een groot aantal niet bij de Wereldraad aangesloten kerken was in Uppsala vertegenwoordigd door waarnemers. Onder deze kerken was ook de rooms-katholieke kerk met een delegatie van vijftien personen. Voorts was er een jeugddelegatie (zie hieronder) en waren enkele honderden gasten aanwezig.

Openingsdienst

De openingsdienst, die werd bijgewoond door de koning van Zweden en de president van Zambia, *Kenneth Kaoenda,* werd gehouden in de uit 1435 daterende dom van Uppsala, de grootste kathedraal van Scandinavië, waarin zich het graf bevindt van de lutherse aartsbisschop *Nathan Söderblom,* een van de eerste oecumenische pioniers, die in 1917 een kleine internationale conferentie bijeenriep over de taak van de kerken op maatschappelijk en internationaal gebied.

De dienst werd geleid door de methodistische predikant dr. *Daniel T. Niles* uit Ceylon, die dit ook deed in 1948 in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Volgens de oorspronkelijke plannen had ds. *Martin Luther King,* de Amerikaanse negerleider die op 4 april werd vermoord (pag. 241) de dienst zullen leiden. De Wereldraad leed nog een verlies in de persoonlijke sfeer: op 6 juni overleed op 67-jarige leeftijd de Amerikaanse dr. *Franklin Clark Fry,* president van de lutherse kerk van de VS en voorzitter van het Centraal Comité van de Wereldraad sedert 1954.

De jeugd

De 150 man sterke jeugddelegatie die drie dagen lang voor de aanvang van de Assemblee had vergaderd en haar standpunten in een eigen stuk had vastgelegd, beklaagde zich er reeds op de eerste dag van de Assemblee over dat de jongeren weliswaar (evenals de waarnemers) recht van spreken hadden, doch geen stemrecht. Tijdens de processie van de gedelegeerden naar de openingsdienst protesteerden enkele jongeren tegen het vertoon van kerkelijke hoogwaardigheidsbeklederen in middeleeuwse kledij. Zij werden door de politie, die i.v.m. een dreigement van een bomaanslag op president Kaoenda zelfs in de vergaderzalen aanwezig was, verwijderd. Op 7 juli sloot een groep Zweedse jongeren een protestmars af die hen van Stockholm naar Uppsala gevoerd had. Zij voer-

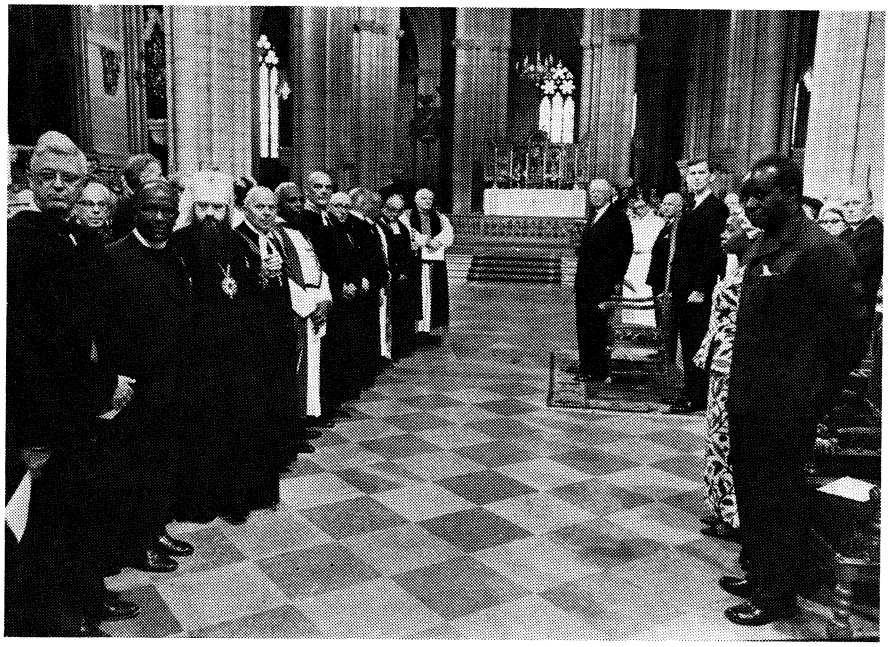

De openingsdienst te Uppsala. Rechts de gedelegeerden, links o.a. Koning Gustaaf Adolf van Zweden en president Kaoenda van Zambia.

*) De eerste Assemblee werd gehouden in 1948 in Amsterdam; de tweede in 1954 in Evanston en de derde in 1961 in New Delhi (pag. 769-1961).

den voornamelijk politieke leuzen mee.
De Assemblee besloot een paar jongeren op te nemen in commissies. De jongeren bleven een kritische bijdrage leveren zowel door interventies bij de besprekingen als door een periodiek, *Hot News*. Buiten de vergaderzalen gaven talrijke Zweedse jongeren voortdurend blijk van hun kritische belangstelling. In de nacht van 18 op 19 juli bezetten bijna 400 jongeren op vreedzame wijze de kathedraal van Uppsala.

Drie programma's

In zijn rapport aan de Assemblee kondigde secretaris-generaal Blake drie belangrijke programma's voor de komende jaren aan: een offensief van de gehele christenheid tegen de armoede van tweederde van de wereld (hierover schijnen met de rooms-katholieke kerk reeds vérgaande besprekingen te zijn gevoerd); een „studieprogramma, gericht tegen het materialisme van de technische beschaving in haar Oostelijke zowel als in haar Westelijke vorm"; en een vernieuwing van de structuur van de Wereldraad voor 1 jan. 1972.
Blake bestreed dat de Wereldraad zich door haar versterkt engagement in sociaal-politieke kwesties verwijdert van haar voornaamste taak, de verkondiging van het geloof en het zoeken naar eenheid. Dit verwijt komt behalve van de Deense kerk ook van vele Oosters-orthodoxe kerken (met uitzondering van de Russisch-orthodoxe kerk). „De nieuwe nadruk op het maatschappelijke, economische en politieke", zo zei Blake, „is niet nieuw in de zin van nieuwerwets, maar in de zin van een vernieuwing van de oudste waarheden van het christelijk geloof in het leven van de kerken".

Zes secties

Het hoofdthema van de Assemblee was: „Zie, ik maak alle dingen nieuw" naar Openbaringen 21 : 5.
Dit thema werd besproken in zes secties:

Sectie 1 — De Heilige Geest en de katholiciteit van de kerk.

Sectie 2 — Zendings- en evangelisatiewerk.

Sectie 3 — Economische en sociale ontwikkelingen in de wereld.

Sectie 4 — Internationale vraagstukken.

Sectie 5 — De dienst aan God in een geseculariseerde tijd.

Sectie 6 — Nieuwe levensstijlen.
In plenaire vergaderingen werden de rapporten van deze secties besproken, gewijzigd en goedgekeurd. Wij geven van deze zes rapporten de volgende samenvatting:

SECTIE 1 — In deze sectie deed zich de moeilijkheid voor van de sterk uiteenlopende kerkopvattingen van orthodoxen en protestanten. De orthodoxen zien de katholiciteit van de kerk gegrond in de fundamentele leerstellingen van de kerk en van de ononderbroken opvolging van de apostelen. Vele protestanten zien de huidige structuren als verouderd en zien de kerk vooral functioneel. Gezocht werd naar integratie van deze opvattingen. In het rapport wordt tegenover het ontbreken van een zichtbare eenheid, de eenheid in verscheidenheid gesteld. Van de katholiciteit van de kerk wordt gezegd, dat deze ook het aspect heeft van de eenheid in de wereld. Deelname van de kerk aan ieder tegen de eenheid van de mensheid gericht streven (rassendiscriminatie, prevalerend nationalisme, ideologische gebondenheid) is tegen de katholiciteit van de kerk.

SECTIE 2 — De zending dient zich in de eerste plaats te richten op de spanningshaarden van niet-opgeloste religieuze, sociale en politieke problemen, die de mens beroven van de hoop op vernieuwing. In een oecumenische geest dient over en weer missionaire bijstand gegeven te worden.

SECTIE 3 — Het rapport van sectie 3 is gebaseerd op de Geneefse conferentie van 1966 en op de protestants-rooms-katholieke conferentie van Beiroet (zie pag. 495/1). Het rapport vermaant de geïndustrialiseerde landen om bij de ontwikkelingslanden geen verwachtingen te wekken zonder die te honoreren. Het zou onverantwoordelijk zijn over het tweede ontwikkelingsdecennium dat in 1970 begint, te preken zonder zich af te vragen, waarom het optimisme over het eerste decennium dat in 1960 begon, is veranderd in afkeer en frustratie, aldus het rapport. Zowel ontwikkelde als ontwikkelingslanden zijn met verkeerde vooronderstellingen het eerste decennium ingegaan. Zij namen te gemakkelijk aan dat overdracht van kapitaal en techniek zonder meer zou leiden tot economische groei. Maar er was geen oog voor de onontbeerlijke radicale veranderingen in de structuren, in de ontwikkelingslanden, de geïndustrialiseerde landen en in de wereldeconomie.
In de derde wereld (vooral in Latijns-Amerika), doch ook in de VS, is de laatste jaren een „theologie van de revolutie" gegroeid. Het rapport zegt: „Al onze inspanningen moeten gericht zijn op veranderingen zonder geweld. Doch wanneer de ongerechtigheid zo in de status quo is geworteld en haar vertegenwoordigers geen verandering toestaan, dan kan het geweten van de mensen als laatste uitweg hen in volledige en duidelijke verantwoorlelijkheid zonder haat en verbittering voeren tot de gewelddadige revolutie."
Tegenover het ontwikkelingsvraagstuk hebben de kerken een wereldomvattende verantwoordelijkheid. Zelfvoldaanheid tegenover de ontstellende armoede in grote delen van de wereld is niets minder dan een ketterij. Samen met de r.-k. kerk, met andere niet bij de Wereldraad aangesloten kerken en met niet-kerkelijke organisaties moet men de uitdaging aanvaarden om de kloof tussen de rijke en arme landen drastisch te verminderen.
Het rapport stelt dat de kerken, via hun zending en hulporganisaties, op vele gebieden in de wereld al werken aan economische en sociale ontwikkeling. „Maar iedere kerk moet bovendien van haar jaarlijks inkomen een zodanig bedrag voor ontwikkelingshulp gaan geven, dat zij dit werkelijk als een offer voelt."
Aan de christenen wordt gevraagd zichzelf een vrijwillige persoonlijke belasting op te leggen, door jaarlijks een percentage van het eigen inkomen individueel af te staan voor ontwikkelingshulp. De politieke partijen vraagt het rapport er bij hun regeringen op aan te dringen dat tenminste 1% van het bruto nationaal produkt aan ontwikkelingshulp wordt gegeven. Dit percentage dient in ieder geval in 1971 voor de Westelijke landen bereikt te zijn. Het rapport bevat voorts aanbevelingen om de arme landen op internationaal economisch gebied te helpen door onder meer de wereldmarktprijzen te stabiliseren en tolmuren te slechten.
In het eerste concept van het rapport stond o.m. een passage, waarin ervoor gepleit werd dat de kerken programma's voor geboorteregeling zouden ontwikkelen in die landen, waar te weinig voedsel is voor grote groepen van de bevolking. De Oosters-orthodoxe kerken hadden bij monde van de Russische delegatie geprotesteerd tegen deze passage. In het definitieve rapport is die aanbeveling geschrapt. Er staat nu dat vele kerken overtuigd zijn van de noodzaak tot geboorteregeling in verband met de bevolkingsexplosie en het tekort aan voedsel. „Wij erkennen echter dat sommige kerken morele bezwaren hebben tegen dergelijke methoden."

SECTIE 4 — Het rapport over internationale vraagstukken plaatst het ontwikkelingsvraagstuk in het kader van het streven naar een internationale rechtsorde. Als een internationaal schandaal wordt aangeduid het feit dat het oorlogsgevaar in vele spanningshaarden wordt vergroot door wapenleveranties van derden. Het wordt een schandaal in het leven van de kerk genoemd dat veel kerken bij zichzelf het racisme, dat een krachtige loochening van het christelijk geloof is, niet hebben uitgeroeid. Voor de dienstweigeraars wordt bescherming gevraagd. Naast militaire dienstplicht moet er het alternatief zijn van dienst doorgebracht in ontwikkelingswerk. Selectieve dienstweigering (opkomen in militaire dienst, doch eventueel weigeren ingezet te worden in een bepaalde oorlog) wordt positief gewaardeerd. Op de regeringen dient druk uitgeoefend te worden de wetten op dit punt aan te passen. (Onder de rond de Assemblee actieve jongeren waren een aantal Amerikanen, die in Vietnam dienst weigerden en die in Zweden „humanitair asyl" genieten.)
In resoluties sprak de Assemblee zich uit over een aantal brandende vragen (Biafra, Vietnam, Midden-Oosten).
In de resolutie over Biafra, waarover een afzonderlijke vergadering werd belegd, verving de Assemblee tenslotte het woord Biafra door „het vroegere oostelijke gebied van Nigeria." De resolutie doet een beroep op de partijen vrede te stichten. Aan de bij de Wereldraad aangesloten kerken wordt gevraagd om, naast de $ 3,8 mln die de kerken voor hulpverlening al beschikbaar hebben gesteld, nog een aanvullend bedrag van $ 3 mln te geven. De resolutie vraagt tenslotte de beëindiging van alle wapenleveranties aan de strijdende partijen.

In een resolutie over Vietnam zegt de Assemblee dat het verschrikkelijke lijden van het Vietnamese volk zo snel mogelijk moet worden beëindigd. De Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam en alle gebruik van massavernietigingsmiddelen behoren direct te worden stopgezet. Aan alle partijen wordt gevraagd hun militaire activiteit in Zuid-Vietnam te staken. Een eerste prioriteit is thans het welslagen van de onderhandelingen in Parijs, aldus de resolutie, waarin voorts alle partijen wordt gevraagd zich gedurende die onderhandelingen te onthouden van het opbouwen van hun militaire macht. Beide partijen zullen voor de vrede in Vietnam risico's moeten nemen. Een politieke oplossing kan niet door militaire overwinningen bereikt worden, maar hangt af van de keus van het Vietnamese volk zelf, zo zegt de resolutie. De kerken worden opgeroepen nu reeds alle krachten in te spannen voor doeltreffende hulp op grote schaal na het beëindigen van de oorlog. De resolutie over Vietnam werd met 20 stemmen tegen en 30 onthoudingen aangenomen.
In een resolutie over het Midden-Oosten zegt de Wereldraad bezorgd te zijn omdat de dreigende situatie in het Midden-Oosten geen tekenen van ontspanning vertoont, de resoluties van de Verenigde Naties niet worden uitgevoerd, de territoriale grenzen niet worden gerespecteerd en een nieuwe bewapeningswedloop is begonnen.

SECTIE 5 — Het rapport over de eredienst is evenals het rapport van sectie 1 een compromis tussen orthodoxen, die in een eeuwenlange traditie hun eredienst zien als een zijn met God buiten de wereld, en de protestanten die sterk onder de indruk zijn van de secularisatie. Achter de crisis van de eredienst staat volgens het rapport een wijdverspreide geloofscrisis. Nadruk wordt gelegd op een bredere deelneming van de gemeente aan de voorbereiding van de eredienst.

SECTIE 6 — Het rapport Naar nieuwe levensstijlen vraag o.m. de jeugd zoveel mogelijk bij beslissingen actief in te schakelen. Het rapport zegt dat jongeren het recht moeten krijgen mee te spreken over beslissingen over kerk, school en universiteit, politiek, de maatschappij en het gezinsleven.

Verhouding tot Rome

Op de eerste dag van de Assemblee werd door de vice-voorzitter van het Centraal Comité, de Engelsman dr. *Ernest A. Payne,* een rapport voorgelezen van de overleden voorzitter van het Comité, Fry, waarin melding werd gemaakt van de steeds groeiende contacten met de rooms katholieke kerk. De contacten tussen de Wereldraad en Rome zijn aanzienlijk verder gevorderd dan met de niet bij de Wereldraad aangesloten fundamentalistisch ingestelde protestantse groeperingen. Zes jaar lang zijn met hen besprekingen gevoerd, zonder dat men iets opschoot. De sinds 1965 bestaande gezamenlijke werkgroep van Wereldraad en Rome, waarin acht vertegenwoordigers van de Wereldraad en zes van de rooms-katholieke kerk deelnemen, zal worden uitgebreid: de afvaardigingen uit Genève en Rome zullen even groot worden gemaakt. Binnen de Wereldraad leeft het sterke verlangen om samen met de rooms-katholieke kerk een wereldomspannend programma te ontwikkelen voor een gezamenlijke strijd tegen de armoede in de wereld, aldus het rapport van Fry.

De r.-k. waarnemer pater *Roberto Tucci SJ,* hoofdredacteur van het Vaticaanse weekblad *Civilta Cattolica,* verklaarde dat de r.-k. kerk afstand heeft genomen van vroegere opvattingen, als zou oecumene alleen maar een terugkeer naar Rome kunnen inhouden. Pater Tucci zei dat de huidige r.-k. opvattingen niet langer een onovercomelijk obstakel vormen voor aansluiting van de kerk van Rome bij de Wereldraad, maar de psychologische en praktische hindernissen zijn veel groter. Dr. Blake, de secretaris-generaal van de Wereldraad, meende dat het nog te vroeg is het lidmaatschap van de r.-k. kerk te behandelen, maar hij was het met Tucci eens dat het niet mogelijk is de kwestie van het lidmaatschap te ontlopen. De Wereldraad was te allen tijde bereid over het lidmaatschap te spreken met welke kerk ook.

In de commissie van de Wereldraad voor geloof en kerkorde besloot de Assemblee ook negen r.-k. theologen te benoemen. Het Vaticaan had zich met een daartoe strekkend voorstel akkoord verklaard. Het is voor het eerst in de geschiedenis van de Wereldraad dat rooms-katholieken officieel zullen deelnemen aan het werk van een commissie. De belangrijke commissie voor geloof en kerkorde, waarvan de Zwitserse theoloog dr. *Lukas Vischer* directeur is en die 135 leden telt, bespreekt de theologische, kerkrechtelijke en organisatorische problemen die barrières vormen voor kerkelijke eenheid.

Verkiezingen

De organen van de Wereldraad werden als volgt vernieuwd:

CENTRAAL COMITÉ — Het Centraal Comité werd uitgebreid van 100 tot 120 leden. De Amerikaanse vertegenwoordiging in het comité bestaat uit 23 man, waaronder slechts twee negers, die bovendien geheel zwarte kerken vertegenwoordigen. Hiertegen rees protest waarna drie blanke Amerikanen hun zetel ter beschikking stelden van een neger. Het Centraal Comité telt 92 geestelijken en 28 leken, onder wie resp. 1 en 5 vrouwen. Europa is met 54 leden het sterkst vertegenwoordigd; daarna volgen Noord-Amerika met 23, Afrika en Azië met elk 16, Australië en Oceanië met 6 en Latijns-Amerika met 5 leden.
Op zijn eerste zitting in nieuwe samenstelling heeft het Centraal Comité de Indiase leek M. M. Thomas tot zijn voorzitter gekozen.

Vice-voorzitters werden de metropoliet Meliton van Chalcedon, van het oecumenisch patriarchaat van Constantinopel; en mej. Pauline Webb, leidster van het vormingswerk van de Britse methodisten.

PRESIDIUM — Als president van de Wereldraad werden gekozen: ds. D. T. Niles uit Ceylon (60), bisschop A. H. Zulu uit Zuid-Afrika (63), dr. John Smits uit Amerika (65), dr. Ernest Payne uit Engeland (66), bisschop Hans Lilje uit West-Duitsland (68) en patriarch Germanos uit Joego-Slavië. Pogingen de Zweedse mevrouw Birgit Rohde een plaats in het presidium te geven, mislukten. Zij kreeg 284 stemmen, bisschop Lilje 339.

Tot ere-president werd benoemd de oud-secretaris-generaal dr. W. A. Visser 't Hooft. (ANP, Trouw, De Tijd, NZZ, Le Monde)



De nieuwe voorzitter van het Centraal Comité van de Wereldraad van kerken, M. M. Thomas, werd in 1916 in Travancore geboren. Hij begon zijn loopbaan als chemicus na zijn studie aan de universiteit van Madras. De Wereldraad liet hem een door hem begonnen studie over de relatie tussen het christendom en sociale actie uitwerken aan het Union-Seminarie in New York. Hij werkte vervolgens als leraar aan de Ashram Christian Highschool in Travancore en het Christelijk Instituut in Bangalore. Daarnaast nam hij de zorg op zich van een tehuis voor achtergelaten en verweesde kinderen in Bangalore. Later werd hij ook secretaris van de raad van sociale actie van de christelijke jeugd in Kerala. Hij was voorzitter van de conferentie over kerk en samenleving van 1966 in Genève.

NEDERLAND

BURGEMEESTER DEN HAAG

Bij KB van 22 juli is mr. *V. G. M. Marijnen* m.i.v. 16 okt. benoemd tot burgemeester van Den Haag als opvolger van mr. *H. A. M. T. Kolfschoten.*

Mr. Marijnen (geboren 21 febr. 1917) is rooms-katholiek en lid van de KVP. Van 1959 tot 1963 was hij minister van landbouw en visserij en van 24 juli 1963-14 april 1965 minister-president. Sinds 20 mei 1965 was hij voorzitter van het openbaar lichaam Rijnmond. Zie voor nadere biografische gegevens pag. 14970/3-1959.



Mr. V. G. M. Marijnen

NOTA NAVO- EN DEFENSIEBELEID 1968

In een nota over het NAVO- en defensiebeleid, die op 20 juni door de ministers *Luns* (buitenlandse zaken) en *Den Toom* (defensie) aan de Tweede Kamer is aangeboden, concludeert de regering dat het sedert 1949 gevoerde NAVO-beleid moet worden voortgezet. Deze conclusie geldt ook voor de periode na 1969, wanneer het Atlantisch verdrag kan worden opgezegd. In afwachting van de totstandkoming van een verenigd Europa en een Atlantische gemeenschap is het van essentieel belang dat de samenwerking in de NAVO wordt gehandhaafd, verdiept en versterkt, zo meent de regering. Daarnaast ziet zij in de geleidelijke overbrugging van de tegenstellingen tussen Oost en West voor de NAVO een taak van even groot belang, als de plicht tot zelfbehoud, die de alliantie in het leven heeft geroepen.

In de nota wordt geconstateerd, dat „de voorwaarden voor een duurzame toenadering tussen Oost en West nog bij lange na niet zijn vervuld", hoewel het politieke klimaat de laatste jaren verbeterd is. Met name t.a.v. de Europese veiligheid vormen de standpunten van de Sowjet-Unie en haar bondgenoten en de Westelijke landen een vooralsnog niet te overbruggen tegenstelling. Als twee voornaamste hinderpalen worden genoemd het Oosteuropese machtsoverwicht en het Duitse vraagstuk.

De regering voelt niets voor een gelijktijdig opheffen van de NAVO en het Warschau-Pakt, omdat dan het huidige evenwicht in Europa ten nadele van het Westen zou worden verstoord. Bovendien, aldus de nota, blijft ook bij opheffing van het Warschaupakt het netwerk van bilaterale verdragen tussen de Oosteuropese landen bestaan.

De regering meent, dat de interne ontwikkeling in Oost-Europa aan duidelijke grenzen gebonden blijft en nog geen directe aanknopingspunten biedt voor een politiek vergelijk tussen Oost en West. Wel zou, als China haar vijandige houding ten opzichte van de Sowjet-Unie volhoudt, de SU wellicht gedwongen zijn toenadering tot het Westen te zoeken. In dat geval kunnen de Oosteuropese staten wellicht als brug fungeren. Onder de huidige omstandigheden echter lijken hun mogelijkheden daartoe nog gering, aldus de nota.

De regering is van oordeel, dat de NAVO-landen een voldoende militair tegenwicht moeten handhaven tegenover het krachtige militaire apparaat dat de SU en de landen van het Warschaupakt erop na blijven houden. De situatie in Europa blijft in beginsel labiel. De feitelijke stabiliteit die thans is bereikt, is grotendeels het resultaat van het dank zij een aanzienlijke Westelijke inspanning opgebouwde politiek-militair evenwicht en zou bij een verbreking daarvan gemakkelijk kunnen worden aangetast, aldus de nota. Door handhaving van een adequate en parate voorwaartse verdediging, die het gehele NAVO-gebied omvat en die de westelijke afschrikkingsmacht een volstrekt geloofwaardig karakter geeft, kan worden voorkomen dat onzekerheid, onrust en eventuele misrekeningen weer tot de mogelijkheden gaan behoren. De regering is niet zonder zorg omtrent de in het verleden gemanifesteerde tendenties tot eenzijdige vermindering van de NAVO-strijdkrachten in West-Europa.

Volgens de nota blijft de NAVO ook voor de toekomst het meest voor de hand liggende kader voor de Europese verdediging vormen. Zelfs een verenigd Europa — waarvan de regering de verwezenlijking overigens stellig niet op korte termijn verwacht — kan slechts ten koste van een vèrgaande inspanning en op z'n hoogst op de langere duur zijn verdediging geheel zelfstandig behartigen. In ieder geval zal voor de nabije toekomst de Europese veiligheid slechts gewaarborgd kunnen worden op grondslag van de Amerikaanse nucleaire garantie.

Gesteld wordt dat in de komende jaren moet worden gestreefd naar handhaving en verbetering van hetgeen op het gebied van militaire samenwerking is bereikt. Hierbij wordt gedacht aan gezamenlijke militaire planvorming, overleg over nucleaire aangelegenheden en „crisis management", alsmede aan research, ontwikkeling en produktie van defensiematerieel.

De regering spreekt haar bezorgdheid uit over de situatie in „enkele lid-staten" wat betreft de in de preambule van het Atlantisch verdrag aangehaalde beginselen van democratie, persoonlijke vrijheid en rechtsorde. Zij betwijfelt het nut van schorsing of uitstoting van die landen en meent dat de bondgenoten eerder de plicht hebben bij te dragen tot herstel van de democratie in die staten.

Inzake de verhouding tussen Europa en de VS in de conceptie van de regering die van een Atlantische deelgenootschap waarin een verenigd Europa en de Verenigde Staten „op voet van volledige politiek-economische gelijkwaardigheid en medeverantwoordelijkheid als elkaar aanvullende partners zullen kunnen optreden".

Wat de verhouding Oost-West betreft, spreekt de nota van een „lange, moeizame weg" die nog moet worden afgelegd voordat deze twee elkaar ten slotte zullen vinden. Dank zij de samenwerking in Atlantisch verband, die het Westen in staat heeft gesteld een stabiliserende rol te spelen „is nu een toestand bereikt waarin Oost en West de mogelijkheid hebben tot een geleidelijke overbrugging van de tegenstellingen te komen".

Een hechte samenwerking, vooral op politiek terrein, tussen de Atlantische bondgenoten is van belang om een verdere ontspanning tussen Oost en West te bevorderen, aldus de nota. Een duurzame Oost-West-verzoening kan slechts tot stand komen langs de weg van klimaatsverbetering. De regering zal dan ook een actief beleid blijven voeren op het stuk van uitbreiding van de Oost-West-relaties.

De regering meent dat een wederzijdse vermindering van strijdkrachten in Europa aanmerkelijk zou kunnen bijdragen tot een verbetering van de verstandhouding tussen Oost en West. Zij wijst er echter op dat, indien de tendentie aan Westelijke zijde tot voortijdige en eenzijdige vermindering zou doorzetten, dit het Westen gevaarlijk zou verzwakken en de kans zou kunnen doen missen de SU te interesseren voor een regeling op basis van wederkerigheid.

De Atlantische bondgenoten zijn het er over eens, dat een Europese veiligheidsconferentie in beginsel positieve overweging verdient, maar dat zij averechts zou werken als er niet enig concreet resultaat werd geboekt. Daarvoor zal eerst nog veel voorbereidend overleg nodig zijn.

Het uiteindelijke hoofddoel van het buitenlands beleid van de regering is de vorming van een geheel in het recht gegrondveste internationale orde. In een dergelijke wereldrechtsorde zal voor regionale statengemeenschappen evenmin als voor individuele staten nog een eigen militaire taak zijn weggelegd.

Wel zal echter een mondiaal rechtsbestel ruimte laten voor en zeker ook gebaat zijn bij nauwe samenwerking op politiek en ander terrein. De NAVO zal dan niet behoeven te verdwijnen maar zal kunnen overgaan in een vreedzame Atlantische gemeenschap, die nog over een ruim arbeidsveld zal beschikken. (ANP, NRC, Het Parool 21-6)

Het defensiebeleid

In het tweede deel van de nota inzake het NAVO- en defensiebeleid 1968, dat minister *Den Toom* (defensie) en zijn drie staatssecretarissen op 20 juni aan de Tweede Ka-

mer hebben aangeboden, wordt meegedeeld, dat — hoewel het belang van elke conventionele eenheid in NAVO-verband sterk is toegenomen en ook de eenheden van de Nederlandse krijgsmachtdelen van hoge kwaliteit en flexibiliteit moeten zijn — de regering niet in staat is meer budgettaire middelen voor de strijdkrachten beschikbaar te stellen. De financiële grenzen voor de veiligheidszorg moeten zelfs de komende jaren nog strakker getrokken worden.

Voor de jaren 1969 t/m 1971 zijn resp. de volgende bedragen begroot: *f* 3.377,6 mln, *f* 3.472,7 mln en *f* 3.568,7 mln.*) Deze bedragen zijn gebaseerd op het voor 1968 beschikbare bedrag voor defensie (*f* 3.275,2 mln), vermeerderd met een jaarlijks accres van *f* 75 mln voor 1969 en *f* 95 mln voor 1970 en 1971.

In de nota wordt gewezen op de verhoudingsgewijze vermindering van de defensielasten. In 1963 bedroegen die nog 18,7% van de overheidsuitgaven. Thans is dat percentage teruggelopen tot 14. Ook als percentage van het nationaal inkomen kan de teruggang worden geconstateerd, 1963: 4,8% en 1968: 4,1%. Deze tendens zal zich naar verwachting voortzetten.

Tijdens een mondelinge toelichting zei de minister van mening te zijn, dat de voor de verdediging beschikbare bedragen miniem zijn, maar dat zij voldoende zijn bij een maximale inzet van het personeel.

Het defensiebeleid zal de komende jaren sterk beïnvloed worden door beperking in alle krijgsmachtonderdelen. Zowel bij marine, landmacht als luchtmacht zullen besparende maatregelen worden getroffen door middel van temporisering van aanschaffingen, herstructurering, rationalisering of het terugnemen van bepaalde sterkten.

Marine

In 1974 zullen twee nieuwe fregatten met geleide wapens gereed komen. De kruiser De Ruyter zal dan van de sterkte worden afgevoerd. Rondom de nieuwe fregatten en de kruiser De Zeven Provinciën zullen de onderzeebootjagers van de Holland- en Frieslandklasse en de fregatten van de Van Speykklasse worden gegroepeerd. Deze groepen zullen door hun mobiliteit snel kunnen worden ingezet. Een nieuw squadron maritieme patrouillevliegtuigen zal de luchtcomponent vormen. De NAVO-bevelhebber heeft de wens uitgesproken over een tweede voorraadschip te beschikken.

Het plan is de jagers voor onderzeebootbestrijding na 1975 te vervangen. Overwogen wordt twee typen te ontwerpen: één voor onderzeebootbestrijding en één voor oppervlakte- en luchtverdediging.

In de huidige plannen wordt geen rekening gehouden met verwerving van nucleair voortgestuwde onderzeeboten op korte termijn.

Na 1970 zal een aantal mijnenvegers worden omgebouwd tot mijnenjagers. De mijnendienst krijgt een andere structuur en er komen 14 mijnenvegers minder.

Vermoedelijk omstreeks 1971 zullen twee nieuwe ééncilinderonderzeeboten van de Zwaardvisklasse in gebruik worden genomen.

Er wordt gestreefd naar een vredessterkte van 20.000 man (17.500 beroepsmilitairen en 2.500 dienstplichtigen).

Landmacht

In de nota wordt geconcludeerd, dat de taak van het Nederlandse legerkorps de onmiddellijke aanwezigheid eist van tenminste zes parate manoeuvre-eenheden van brigadesterkte. Tegen de achtergrond van de NATO-taak moet Nederland een minister en zijn staatssecretarissen zijn van gades, samengebracht in twee parate divisies; een derde, mobilisabele divisie en voldoende legerkorpsen voor logistieke en operationele steun, waarvan ongeveer 60% mobilisabel is.

Om deze structuur te versterken willen de bewindslieden de komende jaren de bewapening en verdere uitrusting van de eenheden moderniseren, de voornaamste tekorten in oorlogsvoorraden opheffen en de samenhang tussen de diverse onderdelen verstevigen.

Er wordt een onderzoek ingesteld naar een „stroomlijning" van het apparaat. De minister en zijn staatssecretarissen zijn van mening, dat wil de landmacht voor haar taak berekend blijven, een inkrimping van het personeelsbestand noodzakelijk is. Men hoopt dit onder meer te bereiken door inperking van taken en vereenvoudigen door automatisering van bepaalde procedures.

Mede tegen de achtergrond van deze rationalisering, die voornamelijk buiten het Eerste Legerkorps zal worden toegepast, zal het aantal vrijwillig dienende militairen van 24.000 op dit ogenblik worden teruggebracht tot 23.000 in 1973 en tot ongeveer 20.000 in 1976.

Bij de landmacht wil men nog 8000 technische specialisten plaatsen voor functies die vroeger door dienstplichtigen werden vervuld. Dit aantal zou omstreeks 1972 bereikt moeten worden.

Het streven is nog dit jaar tot een beslissing te komen inzake de vervanging van de verouderde Centuriontanks. De optie op de Duits-Amerikaanse MBT 70 is nog steeds van kracht. Door de VS is meegedeeld, dat één bataljon tanks van dit type vermoedelijk eind 1973 zou kunnen worden opgeleverd. Ook heeft de landmacht zich op de hoogte gesteld van de bruikbaarheid van de Engelse Chieftain en de Duitse Leopard.

De luchtmacht

De Koninklijke Luchtmacht zal een gedeeltelijke structuurwijziging ondergaan in het kader van de „flexible response", de nieuwe verdedigingsconceptie van de NAVO. O.m. is besloten het aantal bij de nucleaire Starfighter-squadrons ingedeelde vliegtuigen te verminderen. De op die wijze vrijkomende toestellen, ongeveer 20 in totaal, zullen worden verkocht. Hierover wordt onderhandeld met West-Duitsland. De opbrengst van deze transactie wordt geraamd op *f* 75 mln.

Zowel de F-84F- als de T-33-vliegtuigen zullen worden vervangen door het nieuwe N F-5-type (pag. 438/1-1967). Wanneer dit gebeurd is, zal het hele vliegbestand van de luchtmacht tot omstreeks 1975-1977 op een modern peil zijn.

Het verkenningsvliegtuig F-104 G zal niet worden vervangen door de F 5, zoals oorspronkelijk het plan was.

De structuurwijziging heeft tot gevolg dat de behoefte aan luchtmachtpersoneel in 1971 in vergelijking met thans zal zijn gedaald. De totale personeelssterkte zal na 1967 niet worden uitgebreid, maar verminderd tot 22.000 in 1970 en volgende jaren.

De regering heeft de luchtmacht de opdracht gegeven een aandeel te leveren in de luchtverdediging van de Nederlandse Antillen.

Overige punten

Andere punten uit de nota zijn:

- In studie is de oprichting van eenheden die onmiddellijk kunnen worden ingezet voor hulpverlening bij rampen in vredestijd in Nederland en daarbuiten.
- Het wordt niet nodig geacht de troepenmacht op Suriname te versterken naar aanleiding van het grensgeschil met Guyana.
- Overwogen wordt het troepenaanbod aan de VN voor vredesoperaties uit te breiden. (op 28 mei werd reeds bekend dat de regering haar aanbod met ongeveer 30 marechaussees had uitgebreid.)
- Besloten is de wedde van de dienstplichtige militairen m.i.v. 1 jan. 1969 met ongeveer 9% te verhogen.
- Volgens een prognose tot en met 1972 zullen de komende jaren steeds minder dienstplichtigen nodig zijn. De totale sterkte van de strijdkrachten zal dan ook teruglopen. Wel is er bij de krijgsmachtdelen over het algemeen behoefte aan beroepspersoneel.

Het surplus aan dienstplichtigen wordt geschat op 12.200 in 1969, 18.800 in 1970, 8300 in 1971 en 9600 in 1972. In de jaren 1970 t.m. 1972 zullen telkens 51.500 dienstplichtigen opgeroepen worden.

- De ministeries van defensie en sociale zaken en volksgezondheid bereiden een wetenschappelijk onderzoek voor om een indruk te krijgen van de gezondheidstoestand van de Nederlandse mannelijke jeugd. Basis voor dit onderzoek zijn de afkeuringsgegevens van dienstplichtigen.
- Er zal een onderzoek worden ingesteld naar de doelmatigheid van de organisatievorm van het ministerie van defensie. Daaraan zal prof. dr. P. Verburg, voorzitter van de commissie doelmatigheid rijksoverheid, zijn medewerking verlenen. (Alg. Hld., NRC 21-6)

---

*) Deze bedragen zijn als volgt over de krijgsmachtonderdelen verdeeld (in mln guldens):

	1969	1970	1971
Marine	825,3	849,1	873,9
Leger	1656,5	1704,-	1751,5
Luchtmacht	828,8	852,6	876,3
Niet toegedeelde uitgaven	67,-	67,-	67,-

NIEUWE VLIEGTUIGEN MARINELUCHTVAARTDIENST

De regering heeft op 5 juli besloten tot aankoop van 9 lange-afstands-

patrouillevliegtuigen van het type Bréguet-Atlantic ten behoeve van de Marineluchtvaartdienst, ter vervanging van het vliegdekschip Karel Doorman. De toestellen kosten samen ongeveer *f* 185 mln.

De Bréguet-Atlantic werd in eerste aanleg in Frankrijk ontworpen, maar is later verder ontwikkeld in het kader van een NAVO-project, waaraan Frankrijk voor 60%, West-Duitsland voor 20%, België voor 5% en Nederland voor 15% zouden deelnemen. De VS droegen bij aan de ontwikkelingskosten. De Nederlandse vliegtuigindustrie neemt echter in feite slechts deel voor 9%. De Fokkerfabrieken leveren de middenvleugel en de motorgondels van het toestel. (A N P)

(Vor. ber. pag. 390/3)

SER OVER HUURVERHOGINGEN

De meerderheid van de Sociaal-Economische Raad heeft zich in een advies aan de minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening verenigd met diens plan om het jaarlijkse huurverhogingspercentage voor na 5 mei 1945 gebouwde en door de overheid gesubsidieerde woningen te brengen van 4 op 6. De Raad spreekt zich nog niet uit over het tijdstip waarop deze wijziging zou moeten worden doorgevoerd.

Deze leden wijzen erop dat reeds onder de huidige omstandigheden bepaalde groepen personen, vooral in de laagste inkomenscategorieën, met zeer hoge huurquota worden geconfronteerd. Zij achten in verband hiermee gewenst een jaarlijkse huurverhoging van 6% te koppelen aan de mogelijkheid tot het verlenen van subjectieve huursubsidies. Een minderheid van de raad acht een huurverhoging van 6% ongewenst. Zij gelooft niet dat het mogelijk is binnen afzienbare tijd te komen tot afschaffing van het systeem van objectfinanciering, zonder de kwaliteit van de woningen en de continuïteit in de woningbouw ernstig te schaden. Deze minderheid acht het wenselijk, los van de vraag of de huurverhoging 4 of 6% moet bedragen, te komen tot een systeem van subsidiëring per subject voor bepaalde inkomenscategorieën.

T.a.v. de gevolgen van opgetreden (inflatoire) bouwkostenstijgingen is de raad van oordeel dat deze in de huren van nieuw te bouwen woningen tot uitdrukking dienen te worden gebracht, zodat m.a.w. de subsidies er niet mee mogen worden verhoogd. Wel zal bij de uitvoering van dit beginsel ter wille van de continuïteit in de bouwproduktie een zekere geleidelijkheid in acht genomen moeten worden, met name bij exceptioneel hoge bouwkostenstijgingen.

Een minderheid is van mening dat het gewenst is de huren van nieuw te bouwen woningen harmonisch aan te passen aan de huren van woningen die een jaar eerder zijn gebouwd. Dit brengt mee dat een stijging van de stichtingskosten in de subsidie wordt opgenomen en geleidelijk wordt afgebouwd. (S E R - b u l l e t i n, N R C 20-6)

(Vor. ber. pag. 613/2-1967)

BELGIË

ARREST HOF VAN STRAATSBURG

Het Europese Hof voor de rechten van de mens te Straatsburg heeft op 23 juli bij monde van voorzitter *René Cassin* zijn arrest openbaar gemaakt in de zaak van de Belgische taalklachten.

In het arrest geeft het Hof vooreerst een bindende interpretatie van art. 2 van het aanvullende protocol en van art. 14 van de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens. De eerste zin van art. 2 van het protocol bepaalt: „Niemand zal het recht op onderwijs worden ontzegd." Ondanks die negatieve formulering houdt het artikel volgens het Hof, meer in dan de verplichting het verstrekken van onderwijs te veroorloven. De tekst creëert met name het recht op toegang tot de scholen, die op een bepaald ogenblik bestaan, alsook op de officiële erkenning van de gedane studies. Het Hof vestigt er evenwel de aandacht op dat de Conventie geen bepaalde verplichtingen oplegt, en inzonderheid niet de taal aanduidt waarin het onderwijs moet worden gegeven. Betreffende art. 14 („Alle opgesomde rechten en vrijheden dienen te worden geëerbiedigd zonder discriminatie van geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke overtuiging . . .") meent het Hof dat de lidstaten onderscheid mogen maken in de behandeling van hun onderdanen, voor zover daarmee een doel wordt nagestreefd dat van algemeen belang is, en de aangewende middelen niet buiten verhouding staan tot dat doel of geen tergend of nodeloos streng karakter bezitten. In het licht van die interpretaties constateert het Hof dat de weigering van de Belgische staat om Franstalige scholen op te richten of te subsidiëren in het Vlaamse land, geen schending is van het recht op onderwijs noch enige ongeoorloofde discriminatie inhoudt ten nadele van de Franstaligen. Het zelfde geldt voor de intrekking van rijkstoelagen aan scholen van het Nederlandse taalstelsel, die in strijd met de taalwet een Franse afdeling erop nahouden, of ook voor de weigering van homologatie van getuigschriften, die zijn uitgereikt door scholen die de voorschriften van de taalwet niet naleven. Dientengevolge oordeelt het Hof eenparig dat, wat vijf van de zes gestelde vragen betreft, de Belgische taalwetgeving volkomen strookt met de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens.

Op één enkel punt hebben acht van de vijftien rechters geoordeeld dat er wel sprake is van discriminatie, nl. waar de Franse scholen in de zes Brusselse randgemeenten met faciliteiten, enkel toegankelijk zijn voor Franstalige kinderen wier ouders in de randgemeenten wonen. Die rechters menen bijgevolg dat art. 7 par. 3 van de wet van 2 aug. 1963 niet conform is met de conventie.

De minderheid der rechters oordeelde dat het verschil in behandeling tussen de Nederlandstalige en de Franstalige kinderen steunt op het feit, dat in de randgemeenten de Nederlandse scholen de normale scholen zijn en de Franstalige er een uitzondering vormen op het beginsel van de eentaligheid van de taalgebieden. Deze rechters menen dat de randgemeenten, hoewel ze in een afzonderlijk arrondissement zijn gegroepeerd, niettemin tot het Nederlandse taalgebied behoren.

Commentaren

Daags na de publikatie van het arrest stelde *Le Soir* vast dat het Hof wel de eentaligheid en de „homogeniteit" van de Vlaamse en Waalse gewesten had erkend, maar anderdeels bevestigd had dat de zes Brusselse randgemeenten niet tot het Vlaamse grondgebied behoren. De Vlaamse pers toonde vrij algemeen tevredenheid, maar stelde vragen i.v.m. de faciliteiten in de randgemeenten. *De Standaard* sprak van „een koud stortbad" voor de Franstaligen. *Het Volk* waarschuwde: „Indien de franskiljons en de Franstalige Brusselaars het arrest gebruiken om de Vlamingen uit te dagen, zou het wel eens in hun nadeel kunnen uitvallen.'

Het bestuur van de Volksunie sprak zich uit voor de afschaffing van de Franse scholen in de randgemeenten en stelde voor dat in de conventie voor de rechten van de mens ook een hoofdstuk over de rechten van de gemeenschappen zou worden opgenomen.

Na de kabinetsraad van 26 juli verklaarde premier *Eyskens* dat het arrest een belangrijk element vormt van het dossier Hervorming der Instellingen en dat het bestudeerd zal worden door het ministerscomité voor de gemeenschapszaken.

(Vor. ber. pag. 773/3-1967)

MANIFEST VAN BRUSSELSE PARLEMENTSLEDEN

Op 19 juli is de tekst gepubliceerd van een manifest, ondertekend door 29 Brusselse parlementsleden,

waarin scherpe kritiek geoefend wordt op „het gemeenschaps- en taalprogramma dat door de h. *Vanden Boeynants* aan beide partijen van de regeringsmeerderheid voorgesteld werd, en aanvaard als regeringsverklaring . . . ."

Volgens het manifest bevat het programma talrijke bepalingen, die gevaarlijk zijn voor Brussel. Het dreigt van de Brusselaars tweederangsburgers te maken en de agglomeratie te veroordelen tot economische verstikking en sociale stilstand. Het programma voorziet volgens het manifest niet in de mogelijkheid voor het gezinshoofd om vrij te beslissen over de taal, waarin zijn kind onderwijs ontvangt.

Ook worden bezwaren aangevoerd: tegen het voorstel tot oprichting van een paritair cultureel college met ruime bevoegdheden; tegen de bedoeling om de Vlaamse randgemeenten van de hoofdstad op het gebied van cultuur en onderwijs te doen afhangen van de Vlaamse senaat en op het gebied van streekontwikkeling, stedebouw, ruimtelijke ordening enz. van Vlaamse bestuursorganen en maatschappijen; tegen de pariteitsbepalingen die voorziet in een gelijk aantal Vlaamse en Franstalige hogere ambtenaren in de besturen van de Brusselse agglomeratie; tegen de gebiedsafbakening van Brussel op economisch gebied.

De parlementsleden die het manifest ondertekenden, gaan de verbintenis aan zich te verzetten tegen het programma van oud-premier Vanden Boeynants en van de regering. Zij spreken zich uit voor de volgende doeleinden:

1. de vrije keuze van de onderwijstaal, die daadwerkelijk gewaarborgd wordt door het bestaan van hoogstaande onderwijsnetten, welke beantwoorden aan objectief vastgestelde behoeften;
2. de normale ontwikkeling van de agglomeratie buiten de 19 gemeenten, rekening gehouden met de economische, sociologische en stedebouwkundige realiteiten, met de nieuwe structuren waarmee de Belgische staat wordt uitgerust, en met de wil van de bevolking der randgemeenten, die zich rechtstreeks of via de bevoegde gemeenteraden uitspreekt;
3. het behoud van de eenheid van de Brusselse economische streek en de erkenning voor de arbeiders van deze streek — welke taal ze ook spreken — van het recht op arbeid, op economische ontwikkeling en op voorspoed, wat voor de arbeiders van de andere gewesten reeds wordt erkend;
4. een democratisch beheer, in overeenstemming met de aanwijzingen van het algemeen stemrecht, voor de hele agglomeratie, die bestuurd dient te worden door diensten, waarvan de taalstructuur geregeld wordt volgens de werkelijke behoeften en niet volgens een theoretisch kwantitatief evenwicht tussen de vertegenwoordigers van beide taalgemeenschappen;
5. de invoering in de gemeenten van de agglomeratie van de eentaligheid van personen en de tweetaligheid van diensten.

Het manifest werd ondertekend door 10 BSP-parlementsleden (op 13): *H. Simonet, G. Cudell, H. Brouhon, L. Radoux, V. Larock, E. Machtens, M. A. Pierson, J. Franck, J. Wiard* en *Ch. Willems;* door de volledige FDF-fracties; door 8 PVV-leden (van de 16): *G. Mundeleer, P. Delforge, N. Hougardy, A. Demuyter, A. Snijers d'Attenhoven, B. Risopoulos, J. de Grauw, P. Ansiaux;* door het enige communistische kamerlid *G. Moulin* en door één CVP-lid, *Fr. Persoons.* Niet ondertekenden: 16 CVP, 8 PVV, 3 BSP en 3 VU. *(Het Laatste Nieuws)*

DRIEPARTIJENCONTACT

R. Houben, L. Collard en *O. Vanaudenhove,* resp. voorzitter van CVP, BSP en PVV, hebben op 25 juli van gedachten gewisseld over het voorstel van de PVV-voorzitter (zie pag. 419/2) m.b.t. een driepartijenakkoord over de communautaire problemen en de modernisering van de staat. Na afloop van de vergadering verklaarde de voorzitters van CVP en BSP dat zij hun partijbureaus zouden inlichten. Volgens Vanaudenhove is nieuw overleg begin september niet uitgesloten.

VERMISTE BELGEN IN KONGO

Het ministerie van buitenlandse zaken te Brussel heeft op 26 juli bevestigd dat de gezinsleden van de dertien Belgen die omstreeks 5 juli 1967 in Kinsjasa werden vermist, schriftelijk werden ingelicht over het vermoedelijke overlijden van de vermisten. De Belgen behoorden tot de administratieve dienst van de huurlingen en verdwenen ten tijde van de rebellie van Schramme; zij werden door de centrale overheid aangehouden en bleven sedertdien spoorloos. Het vermoeden van overlijden berust op verklaringen en getuigenissen door de Belgische ambassade in Kongo bijeengebracht.

FRANKRIJK

KERNPROEVEN

Op 7 juli is boven het Franse atol Mururoa de eerste atoombom van de derde serie proeven tot ontploffing gebracht, de tiende Franse proef in de Stille Oceaan. Op 15 juli volgde opnieuw een kernproef.

(Vor. ber. pag. 475/3-1967)

scandinavië

DENEMARKEN

FINANCIËLE EN ECONOMISCHE POLITIEK

Nadat de nieuwe „burgerlijke" regering, naar de woorden van premier *Hilmar Baunsgaard* in de regeringsverklaring, (pag. 102/3), op economisch gebied een erfenis overgenomen had die een „direct en doeltreffend ingrijpen noodzakelijk maakt", deed zij in februari een beroep op leidende figuren in kringen van werknemers en werkgevers om begrip te hebben voor de maatregelen die de regering genoodzaakt zou zijn te nemen en zelf prijs- en loonbeheersende maatregelen voor te stellen. Op dit beroep werd slechts door de werkgevers in positieve zin gereageerd, aldus het *Buitenlands Economisch Overzicht* (mei 1968). De organisaties van werknemers zagen er na beraad van af samen met de werkgevers een plan uit te werken.

Na besprekingen met de vakbonden, de federatie van werkgevers en andere organisaties op 15 febr., maakte de regering diezelfde dag nog een voorstel bekend om een prijs- en loonstop van kracht te doen worden op de volgende basis:

a) een wetsontwerp zou worden ingediend om de prijzen voor alle goederen en diensten te bevriezen met onmiddellijke ingang tot 1 nov. 1968; elke prijsverhoging zou de goedkeuring moeten krijgen van de prijzen- en inkomensraad;
b) om prijsstijgingen van levensmiddelen voor binnenlands gebruik te voorkomen zouden de boeren subsidies moeten ontvangen ter compensatie van de hogere kosten; deze subsidies zouden moeten komen uit nieuwe belastingen;
c) de loonstijgingen voor maart en april wegens de stijging van de index van de kosten van levensonderhoud en wegens de vermindering van de arbeidsuren per week (van 44 tot 42½ uur), die ca. 13% zouden bedragen, zouden worden betaald, maar geen verdere stijging zou worden toegestaan voor 1968; de vakbonden kregen veertien dagen om deze regeling vrijwillig te aanvaarden, anders zou de regering de inkomstenbelasting en de belasting toegevoegde waarde (BTW) moeten verhogen;
d) de begroting zou worden beperkt met 1.000 mln Kr., door bezuinigingen op de uitgaven met 600 mln Kr. en opbrengsten uit nieuwe belastingen van 400 mln Kr.

Nog op 15 febr. keurde het parlement met algemene stemmen een wetsontwerp goed, waarbij de prijzen tot 1 nov. 1968 worden bevroren. Deze prijsstop vormde het eerste punt van het regeringsprogramma ter stabilisering van de economische toestand.

Gezien de verwerping door de vakbonden van de door de regering voorgestelde vrijwillige loonbeperking, maakte de regering op 4 en 5 maart verder maatregelen bekend. Deze beoogden ca. 2,5 mrd Kr. aan de consumptieve sfeer te onttrekken en aan te wenden voor investeringen in het bedrijfsleven om daardoor zowel verdere prijsstijgingen af te remmen als de export te bevorderen. Deze maatregelen omvatten o.m.:

1) De BTW (ingevoerd 3 juli 1967) zal per 1 april van 10% op 12,5% worden gebracht; voor importgoederen zal de BTW worden verhoogd van 7% tot 9% (geschatte netto meeropbrengst 1.000 mln kr.);
2) de hogere tarieven voor de inkomstenbelasting, reeds aangekondigd door de regering-Krag (pag. 65), zullen van kracht worden;
3) de gevolgen van de hogere BTW zullen worden gecompenseerd door een verhoging van de kinderbijslag en de pensioenen van ouden van dagen en weduwen;
4) de belasting op sigaretten zal worden verhoogd;
5) particuliere besparingen zullen worden gestimuleerd door de invoering van een „spaarloterij";
6) zodanige prijsbeheersingsmaatregelen zullen worden getroffen in de levensmiddelensector, dat de loonronde van juli op grond van de alsdan vast te stellen index van de kosten van levensonderhoud („pristal"), niet hoeft te worden uitgekeerd;
7) straffere voorwaarden bij openbare aanbestedingen zullen de onkosten in de bouwnijverheid moeten drukken;
8) maatregelen zullen worden getroffen, die moeten leiden tot een kredietverruiming en een verlaging van de rentevoet; een discontoverlaging * is voorzien;
9) de zelffinanciering van bedrijven zal worden verhoogd door een verbetering van de afschrijvingsmogelijkheden, in het bijzonder t.a.v. voorraden;
10) er komt een verlaging van de risicopremie voor exportkredieten, welke gemiddeld een reductie met 30% uitmaakt;
11) op de staatsbegroting zal worden bezuinigd tot een bedrag van 600 mln Kr.; o.m. 268 mln Kr. op woningbouw en 125 mln Kr. oo defensie.

De minister voor economie, *Nybö Andersen* verklaarde in een interview dat de nieuwe economische politiek in een drietal opzichten afwijkt van de wijze waarop de regering-Krag zich voorstelde de economie te saneren (pag. 65), nl.:
1) De regering beperkt zich niet tot een belastingverhoging, doch brengt ook bezuinigingen aan in de begroting;
2) De beperking van de koopkracht wordt ingevoerd om de consumptieve vraag in evenwicht te houden met de voor binnenlands verbruik beschikbare produktie. (Vroeger werden beperkende maatregelen pas geruime tijd na het aangroeien van de consumptieve vraag getroffen);
3) De methoden ter sanering van de financiële situatie zijn zo gekozen, dat tevens de mogelijkheid is geschapen voor een meer produktiebevorderende rente- en kredietpolitiek. Uit de beperkingen in de consumptiesector zullen de middelen beschikbaar komen voor produktieve investeringen en verhoogde goederenexport, waardoor de bestaande werkloosheid (maart 1968: 6,7%) wordt teruggedrukt. *(NZZ)* (Vor. ber. pag. 102/3)

* Nadat de centrale bank het disconto m.i.v. 19 dec. 1967 van 6,5 op 7,5% gebracht had, werd het disconto op 18 maart verlaagd tot 7% en op 12 juni tot 6,5%. (Vor. ber. pag. 101-1967)

AANKOOP ZWEEDSE ONDERSCHEPPINGSJAGERS

De Deense regering heeft op 26 maart besloten ter vervanging van de verouderde F-100 en F-84 F straaljagers 46 Zweedse vliegtuigen van het type Saab J-35 Draken te kopen ter waarde van 450 mln Kronen. Na langdurige onderhandelingen werd aan dit vliegtuig de voorkeur gegeven boven de Franse Mirage V en de Amerikaanse Northrop F-5 A Freedom Fighter. Denemarken is hiermee het eerste NAVO-land dat vliegtuigen in een neutrale staat koopt. *(NRC* 27-3; *NZZ* 28-3)

FINLAND

ECONOMISCHE VOLMACHTENWET

Op 9 april heeft het parlement met de vereiste vijf-zesde meerderheid het op 4 april ingediende wetsontwerp inzake economische volmachten aanvaard.
De volmachtenwet maakt deel uit van een stabilisatieprogramma van de regering-*Koivisto,* dat een einde moet maken aan de te sterke stijging van lonen en prijzen, aan de te grote tekorten op de betalingsbalans en aan de te sterk gestegen werkloosheid.

Na de devaluatie van okt. 1967 (pag. 701 /2-1967), de zevende sinds de oorlog, waren de lonen en prijzen alweer zodanig gestegen, dat binnen afzienbare tijd alle economische winst die men zich van de devaluatie voorspeld had, verdwenen zou zijn, aldus de N R C (19-4).
De groothandelsprijzen lagen in dec. 1967 8% hoger dan in de maand voor de devaluatie, de kosten van het levensonderhoud waren met 3% gestegen en de lonen in het begin van dit jaar met ca. 4%. En dat terwijl in de belangrijkste industrietakken van opleving geen sprake was en begin januari het aantal werklozen met 70.000 ca. 30.000 groter was dan het jaar tevoren.

Het wetsontwerp was een uitvloeisel van overeenkomsten inzake prijzen en lonen en inzake de financiële politiek van de regering, welke tot stand waren gekomen na bijna vijf maanden van onderhandelen o.l.v. de staatsbemiddelaar voor industriële geschillen, *Keijo Liinamaa.* Deze overeenkomsten omvatten:

1) een akkoord ter afremming van inflatoire loonstijgingen en ter beperking van prijsstijgingen in de landbouwsector voor de periode tot 31 dec. 1969, ondertekend op 27 maart door de centrale organisaties van werknemers en werkgevers en door de vertegenwoordigers van de boeren en bekend als het „Liinamaa-akkoord" en
2) een verklaring over prijsstabilisatie, getekend op 6 april door acht centrale handels- en industrieorganisaties.

De voornaamste voorzieningen van de economische volmachtenwet verleenden de regering speciale bevoegdheden tot eind 1969 t.a.v. prijzen en belastingen, lonen en huren regulerend op te treden; bepaalden de oprichting van een prijzen- en inkomensraad; omvatten de bovenvermelde overeenkomsten voor een straffe loon- en prijspolitiek, die ook van toepassing werden verklaard voor die organisaties* en bedrijven welke geen deel uitmaakten van het Liinamaa-akkoord; en kwamen beloften na, welke door de regering tijdens de onderhandelingen gegeven waren aan vakbonden en werkgevers, t.w.:

LONEN. Algemene loonsverhogingen in 1969 moeten binnen de grenzen van de algemene stijging van de produktiviteit worden gehouden. Deze wordt zowel voor 1968 als voor 1969 op 3,5% geschat. Voor 1968 wordt nog een loonsverhoging van 3,5% verwacht, ingaande 1 juli, terwijl begin 1968 de lonen met eenzelfde percentage werden verhoogd. De vakbonden stemden er mee in voor 1969 af te zien van loonsverhogingen gebaseerd op stijgingen van de index van de kosten van levensonderhoud. Dank zij deze afspraken zullen de lonen dit jaar ca. 5% minder stijgen dan aanvankelijk was berekend.

AFSCHAFFING INDEXBINDING. De indexbinding, die een onderlinge stijging van prijzen, lonen, index-gebonden bankrekeningen en vooral landbouwprijzen tot gevolg had, is afgeschaft. Alleen de index-gebonden deposito's behouden tot 30 nov. de duurtecompensatie. Voor pensioenen e.d. blijft de index-clausule bestaan.

PRIJZEN EN HUREN. Prijscorrecties voor landbouwprodukten zullen worden beperkt tot 2% in juni en opnieuw 2%

* Alleen de vakbond SAJ, waarin 80.000 à 90.000 arbeiders georganiseerd zijn, weigerde zijn toestemming.

in jan. 1969. Alle groot- en kleinhandelsprijzen worden bevroren op het peil van 15 maart 1968. Alle prijsstijgingen noodzakelijk door „gebeurtenissen buiten de controle van handel en industrie", zoals kostenstijgingen in de industrie, landbouw en openbare sector, hogere invoerprijzen e.d. moeten de goedkeuring verkrijgen van de nieuwe prijzen- en inkomensraad.
De huren worden bevroren op het peil van 29 febr. 1968.

PRIJZEN- EN INKOMENSRAAD. Alle maatregelen i.v.m. prijswijzigingen en alle gevallen waarin geen overeenstemming is bereikt over arbeidscontracten, moeten aan de prijzen- en inkomensraad ter beslissing worden voorgelegd. Deze raad, die op 13 mei formeel werd opgericht, bestaat uit een voorzitter, een vice-voorzitter en 22 leden alsmede 44 alternatieve leden; deze vertegenwoordigen de grootste organisaties van de arbeidsmarkt, de organisaties van handel en industrie, bonden van landbouwproducenten, het ministerie van financiën en een consumentenraad.

FINANCIËLE POLITIEK. Teneinde al te grote prijsstijgingen door buitenlandse invloeden te voorkomen kan de regering afzien van heffingen op de invoer van primaire behoeften, al zegde zij toe niet haar toevlucht te zullen nemen tot een krachtig bevorderen van de invoer om het binnenlandse prijspeil laag te houden. De groei van de openbare uitgaven zal worden afgeremd en er zullen geen belastingverhogingen plaats vinden zolang de wet van kracht is. Premier Koivisto beloofde tijdens de parlementsdebatten dat de volmachten slechts zouden worden gebruikt om de economie te stabiliseren en niet om socialistische veranderingen in te voeren. Hij stond er ook voor in dat de schatkistleningen t.b.v. de begroting-1969 tot het totaal voor 1968 zouden blijven beperkt d.w.z. 550 mln Finnmark; dat exportbijdragen tot steun aan de economie in 1969 niet het voor 1968 uitgetrokken bedrag van 100 mln Finnmark zouden te boven gaan; en dat er geen stijging zou zijn in de totale staatsuitgaven noch suppletoire begrotingen zouden worden ingediend. (N Z Z; N R C 19-4; F A Z 27-5)
(Vor. ber. pag. 701/2-1967 en pag. 216)

NOORWEGEN

LIDMAATSCHAP NAVO

Na een tweedaags debat heeft het parlement op 14 juni met zes stemmen tegen besloten dat Noorwegen ook na 1969 — als de NAVO-landen hun lidmaatschap met een opzegtermijn van een jaar kunnen beëindigen — lid van de NAVO zal blijven. Een voorstel van een lid van de Arbeiderspartij, dat Noorwegen zich zo spoedig mogelijk na 24 aug. 1970 uit de NAVO terug zou trekken, werd met 150 tegen 6 stemmen verworpen.

De regering had zich in een op 8 maart bij het parlement ingediend witboek voor een voortzetting van het Noorse NAVO-lidmaatschap uitgesproken. Een zelfstandige defensie is volgens dit witboek onmogelijk, gezien de strategische positie van het land. Een Noords defensiepakt achtte de regering in militair opzicht moeilijk geloofwaardig te maken, aangezien de militaire hulpbronnen in verhouding tot de defensieve taak te beperkt zijn. In het witboek beveelt de regering het parlement aan de beperkende bepalingen m.b.t. het stationeren van vreemde troepen en kernwapens op Noords grondgebied te handhaven. (R e u t e r 8-3, 14-6)

DEFENSIEPLAN 1969-73

Op 17 juni heeft het parlement met twee stemmen tegen het nieuwe defensieplan 1969-73 aanvaard. Dit plan voorziet in een jaarlijkse stijging van de defensieuitgaven met 2,5% tegen een gemiddelde stijging van 4% in de laatste jaren. Op het programma staat de aanschaffing van modern materiaal, zoals tanks en geschut. Ter vergroting van de beweeglijkheid van de strijdkrachten zullen transportvliegtuigen, helicopters en transportschepen worden aangeschaft. Dank zij voortgezette rationalisatie moet de personele sterkte van de strijdkrachten in 1973 tot 1.200 zijn gedaald. (F A Z 11-3; P r e s s B u l l e t i n 13-3, 26-6)

NIEUWE UNIVERSITEITEN

Het parlement heeft op 28 maart de stichtingsplannen voor twee nieuwe universiteiten goedgekeurd: een in Tromsö en een in Trondheim (dat reeds sinds 1900 een technische hogeschool bezit). Tevens zullen de twee bestaande universiteiten te Bergen en te Oslo worden uitgebreid. Ten gevolge van deze plannen zal het aantal studenten over tien jaar 30.000 kunnen bedragen, bijna het drievoudige van thans. *(NRC 29-3; Press Bulletin 3-4)*

IJSLAND

NIEUWE PRESIDENT

Op 30 juni zijn presidentsverkiezingen gehouden. Het huidige staatshoofd, de 74-jarige *Asgeir Asgeirsson,* wilde zich na vier ambtstermijnen (16 jaar) niet meer herkiesbaar stellen. Gekozen werd de 51-jarige archeoloog *Kristjan Eldjarn,* directeur van het nationale museum te Reykjavik. Hij behaalde 64,9% van de stemmen. Zijn enige tegenstander was *Gunnar Thoroddsen,* de schoonzoon van de president en ambassadeur van IJsland in Denemarken. *(Reuter 1-7; Le Monde 4-7)*

OVERGANG OP RECHTS VERKEER

Op 26 mei is IJsland overgegaan op rechts verkeer, in navolging van Zweden (pag. 602/2-1967). Op het eiland zijn 44.000 auto's op ca. 200.000 inwoners. Het wegennet is ca. 9.000 km lang. *(NRC, FAZ)*

latijns-amerika

ARGENTINIË

BUITENLANDSE HANDEL 1967

Argentinië exporteerde in 1967 goederen ter waarde van $ 1464,5 mln, terwijl het voor $ 1095,5 importeerde, hetgeen een uitvoeroverschot betekent van $ 369 mln (1966: $ 468,9 mln).
De voornaamste exportartikelen waren (cijfers voor 1966 tussen haakjes): graan $ 398,9 mln (543,7), vlees 271,9 (309,7), vlees en visprodukten 109,1 (85,4), wol en haren 105,4 (130,4), afvalprodukten levensmiddelenindustrie en voeder 102,3 (97,6).
De voornaamste afnemers waren: Italië met $ 228,7 (260,5), Nederland met 158,2 (152,9), Engeland met 138,8 (153,9), de VS met 119,2 (122,9), Brazilië met 101,2 (98,9) en Spanje met 93,6 (83,7).
Ingevoerd werden voor $ 180,2 mln (163,4) aan machines en werktuigen, voor 143,9 (138,2) aan ijzer en staal, voor 95,2 (110,2) aan olie en olieprodukten, voor 76,6 (68) aan produkten van de organische chemie en voor 61,7 (56,6) aan tractoren (vracht) auto's, fietsen e.d. De voornaamste leveranciers waren de VS met $ 242,9 mln (256,7), Brazilië met 124,1 (132,1), West-Duitsland met 112 (108,4), Italië met 79,3 (85,7), Engeland met 68,8 (66,3) en Japan met 41,4 (32,2) (N Z Z 19-4)

COLUMBIA

PRESIDENTIËLE CRISIS

Op 7 juni heeft president *Carlos Lleras Restrepo* de Senaat zijn ontslag aangeboden. Dit ontslag had na goedkeuring door de Senaat op 11 juni moeten ingaan. Na de president bood ook de regering haar ontslag aan, met uitzondering van de minister van defensie.
Lleras Restrepo verklaarde zijn aftreden aldus: „Ik hoef u niet te verhelen, dat het politieke front (coalitie van conservatieven en liberalen, red. KHA), waarop mijn regering steunt, koers- en zinloos is geworden". Hij zei er niet voor te voelen steeds met hervormingsplannen te komen, die dan door een conservatieve oppositie verworpen worden. De aanleiding voor zijn ontslag was de afwijzing door de Senaat van zijn voorgestelde grondwetshervormingen, die de weg hadden moeten vrijmaken voor de „nationale transformatie", een programma van economische en sociale hervormingen.
Na het bekend worden van de ontslagaanbieding ontstond in het land een golf van sympathiebetuigingen voor Lleras. De Senaat besloot hierop op 12 juni het ontslag niet te aanvaarden met 74 stemmen tegen het ontslag en 31 voor. Tot de voorstemmers behoorden enkele conservatieven en de aanhangers van de in okt. 1967 weer in zijn burgerrechten herstelde ex-dictator *Rojas*

Pinilla, die in 1957 was afgezet (pag. 13148-1957). Hierop keerde Lleras Restrepo met een versterkt mandaat terug als president. Op 19 juni keurde de Senaat na 22 maanden obstructie alsnog de grondwetshervorming goed. *(Le Monde, Reuter, AFP, NRC, NZZ).*

(Vor. ber. pag. 255/1)

HERSTEL BETREKKINGEN MET DE SU

Het herstel met onmiddellijke ingang van de diplomatieke betrekkingen met de Sowjet-Unie die in 1948 werden verbroken, is op 19 jan. bekendgemaakt.

Van 30 maart—30 april 1948 werd in Bogotá de negende Pan-Amerikaanse Conferentie gehouden. Hierop werd o.m. een anti-communistische resolutie aangenomen. Tijdens de conferentie werd op 9 april de liberale oppositieleider Jorge Eliecer Gaitan vermoord, waarop zware onlusten uitbraken. President Mario Ospina Perez zag hierin de hand van de communisten, en op 3 mei 1948 besloot Columbia de betrekkingen met de SU te verbreken. Later vonden weer handelscontacten plaats. De handelstransacties bereikten in 1966 een waarde van $ 3.500.000. In juli 1967 werd een handelsakkoord getekend, waarbij Columbiaanse koffie geleverd zou worden tegen industriële uitrusting en machines uit de SU.

VOORTDURENDE GUERRILLA-ACTIVITEIT

In de loop van 1967 vonden voortdurende gewapende contacten plaats tussen leger en guerrillagroepen in het onherbergzame z.o. deel van Columbia, waarbij aan beide zijden slachtoffers vielen. De opperbevelhebber van het leger, gen. *Guillermo Pinzón Caicedo,* verklaarde op 11 juli, dat er in Columbia slechts ongeveer 300 guerrillastrijders zouden zijn. Het Columbiaanse leger omvat ca. 25.000 man.

Op 1 aug. verscheen een pamflet, waarin één van de guerrilla-organisaties, de Ejercito de Liberacion Nacional (ELN), geleid door *Fabio Vásquez Castana,* de pro-Russische Columbiaanse communistische partij beschuldigde van steun aan de „regeringsoligarchie". Het pamflet sprak van „revisionistische bourgeoisverraders, die zich communisten noemen". Tot een definitieve breuk kwam het toen de communistische partij van Columbia op 3 nov. in haar partijorgaan *Voz Proletario* verklaarde, dat er geen revolutionaire situatie in het land bestaat. Ondanks een duidelijke crisis was het onwaar, dat de revolutionaire volksstrijd zich uitbreidde, aldus het blad.

Op 21 febr. 1968 volgde een succesrijke aanval van een guerrillastrijdmacht op de stad El-Perro in het district Cordoba. Hierbij werden enkele gebouwen verwoest en een aantal regeringsfunctionarissen gedood. Het betrof hier het optreden van een nieuwe, in kracht toenemende guerrillagroepering, de Ejercito Popular de Liberacion (EPL). In Columbia opereren nu drie guerrilla-organisaties, de Fuerzas Armadas Revolucionarias Colombianas (FARC), theoretisch de gewapende macht van de Communistische partij, doch vnl. bestaande uit voormalige bandietenbenden uit de bergen, de ELN van Vásquez, een op Cuba gerichte organisatie, en de nieuw opgerichte EPL. *(The Times, Le Monde, NZZ, AFP)*

(Vor. ber. pag. 261/3-1967)

PERU

REGERINGSWISSELING

Op 29 mei bood de regering van minister-president *Raúl Ferrero Rebagliati* haar ontslag aan, nadat het Congres geweigerd had de begroting voor 1968 goed te keuren en een motie van wantrouwen ingediend had. De begroting hield o.m. belastingverhoging en importbeperkingen in om de economische moeilijkheden op te lossen.

Ferrero Rebagliati was op 16 nov. 1967 benoemd als opvolger van *Edgardo Soane Corrales,* die zelf op 7 sept. 1967 was benoemd (pag. 778 /2-1967).

Op 31 mei benoemde president *Fernando Belaúnde Terry* een nieuwe regering o.l.v. de arts *Osvaldo Hercelles,* die tevens als minister van gezondheid zal optreden. Van het oude kabinet werden vijf leden gehandhaafd, t.w.:

Javier Arias Stella (politie), luit.-gen. *José Gagliard* (luchtmacht), *Orlando Olcese* (landbouw), *Fernando Calmell del Solar* (arbeid), en *Pablo Carriquiri* (ontwikkeling).

Naast Hercelles zijn de volgende zes nieuwe leden in het kabinet benoemd:

Manuel Ulloa (financiën), *Carlos Velarde Cabello* (buitenlandse zaken), *Guillermo Hoyos Osores* (justitie), gen. *Roberto Dianderas* (defensie), vice-adm. *Jorge Luna Ferreccio* (marine) en *José Jiménez Borja* (onderwijs).

De nu afgetreden minister van financiën, gen. Francisco Morales Bermudez, was in maart benoemd. Hij volgde Tulio de Andrea op, die in januari afgetreden was wegens het verwerpen van zijn begroting door het Huis van Afgevaardigden. Hij was bovendien door een speciale parlementscommissie beschuldigd van deelname aan een smokkelaffaire. De oppositie verklaarde, dat dit de staat meer dan $ 250 mln. had gekost. Volgens een mededeling aan het Congres waren in de 2.051 gevallen van verdenking van smokkel sinds 1963 slechts 6 vonnissen geveld. (The Times 23-3)

De nieuwe regering bestaat voor een groot deel uit niet-partijgebonden „technocraten". Volgens de regeringsverklaring zou de regering zich direct wijden aan „het zoeken van een oplossing van de economische problemen". De devaluatie van de sol op 1 sept. 1967 had niet de economische opleving tot gevolg gehad, die ervan werd verwacht. Stijging van de prijzen leidde tot arbeidsonrust en stakingen, terwijl de binnenlandse vraag niet afnam. Het tekort op de staatsbegroting zou volgens een verklaring van de nieuwe minister-presdient Hercelles aan het eind van het jaar naar schatting $ 111 mln bedragen.

Op 11 juni werd bekend, dat Hercelles aan het Congres om buitengewone volmachten voor 60 dagen had gevraagd ter overwinning van de economische crisis. Hij kondigde tevens verlaging van de staatsuitgaven met $ 22 mln aan. Hij keerde zich tegen „buitenlandse inmenging", inzake de wapenaankopen van Peru. Dit sloeg op de VS, die kritiek hadden uitgeoefend op de aankoop door Peru van Franse Mirage V straaljagers. *(Reuter, AFP, BOLSA-review).*

(Vor. ber. pag. 778/2-1967)

WAPENAANKOPEN

Op 23 juli zijn twee Franse Mirage V straaljagers officieel aan de luchtmacht van Peru overgedragen. Zij vormden het begin van een serie van 16 stuks, die Peru in Frankrijk kocht. Bovendien heeft Peru 50 lichte tanks in Frankrijk en 6 Canberra straalbommenwerpers in Engeland besteld. De totale waarde wordt geschat op meer dan $ 50 mln. Inmiddels had volgens *AFP* de minister van financiën in Parijs om een jaar uitstel van betaling verzocht i.v.m. de economische moeilijkheden, die Peru ondervindt. De wapenleveranties vonden plaats onder heftig verzet van de VS, die een bewapeningswedloop op het Latijnsamerikaanse continent vrezen. Bovendien achten zij het ongewenst, dat geld wordt besteed aan wapenaankopen, terwijl dit voor de ontwikkeling van het land noodzakelijk is.

Op 15 mei deelde de regering van de VS aan de Senaat mee, dat alle financiële hulp aan Peru voor het lopende fiscale jaar en eventueel voor het volgende opgeschort is, tot Peru

de begroting voor 1969 opgesteld heeft en het geschil met de VS is bijgelegd. De Amerikaanse hulp aan Peru bedroeg tussen 1961 en 1967 $ 344 mln.
De reacties in Peru waren heftig. Zij hebben echter niet geleid tot tegenmaatregelen. In de senaat werd een motie verworpen van de christen-democraat *Héctor Cornejo Chávez* die had voorgesteld alle Amerikaanse particuliere investeringen in Peru te onteigenen alsmede Amerikaanse bedrijven te naasten, Amerikaanse mijnbouwconcessies in te trekken en de Peruaanse schulden aan de VS te annuleren. *(NYT* 24-5, *AFP* 17-5)

(Vor. ber. pag. 747/2-1967)

URUGUAY

REGERINGSCRISIS. DEVALUATIE ERNSTIGE SOCIALE ONRUST

Een politieke crisis, volgens waarnemers de ernstigste van de afgelopen tien jaar, werd op 26 april ingeluid met de aanvaarding door de senaat van twee moties van wantrouwen (de eerste sinds 1940): één tegen de minister van buitenlandse zaken, *Hector Luisi;* de ander tegen de minister van arbeid, *Guzman Acosta y Lara.* Dezelfde dag nog kondigden beide ministers hun ontslag aan, waarop het gehele kabinet op 27 april zijn ontslag aanbood. De Senaat verweet Luisi verwaarlozing van de belangen van het land: op een conferentie over handhaving van de visstand op de Atlantische Oceaan bereikten Argentinië en Brazilië overeenstemming over uitbreiding van hun territoriale wateren tot 200 mijl uit de kust; Uruguay handhaafde zijn 12-mijlzone. De minister van arbeid werd beschuldigd van corruptie als minister en eigenaar-directeur van het dagblad *Primera Hora.*

Devaluatie

Op 29 april devalueerde de regering de peso met 20%, de vijfde devaluatie sedert de Partido Colorado in maart 1967 de regering overnam. De inflatie heeft in Uruguay, ook in vergelijking met andere Latijnsamerikaanse landen, een zeer grote vlucht genomen. De stijging van de kosten van levensonderhoud bereikte in 1967 met 136% een continentale record-hoogte. In het eerste kwartaal van 1968 steeg de index ondanks het inwerkingtreden van een saneringsprogramma, opgesteld in overleg met het IMF, nog eens met 30%. De regering heeft thans de prijzen van de eerste levensbehoeften gefixeerd op het peil van 15 maart. Tevens werd een tijdelijke importstop bevolen. De economische moeilijkheden waren oorzaak van ongeregeldheden (op 1 mei was in Montevideo een dode te betreuren) en stakingen. De derde algemene staking binnen een maand vond plaats op 16 mei. Tweehonderdduizend ambtenaren legden voor 48 uur het werk neer om kracht bij te zetten aan hun looneisen (een gemiddelde maandelijkse loonsverhoging van 10.000 peso om de gevolgen van de devaluaties te corrigeren).

Nieuwe regering

Op 2 mei maakte president *Jorge Pacheco Areco* — temidden van geruchten over ontevredenheid van het leger en zonder het gebruikelijke voorafgaande overleg met de groeperingen binnen de Coloradopartij — de vorming bekend van een nieuw kabinet, bestaande uit jonge, pragmatisch genoemde „technici"

Zes ministers maakten deel uit van het vorige kabinet: Antonio Francese (defensie), Walter Pintos Risso (openbare werken), Carlos Queraltó (gezondheid), Augusto Legnani (binnenlandse zaken), Manuel Flores Mora (arbeid) en Cesar Chalone (financiën). Nieuw werden benoemd: Carlos Frick Davies (landbouw), Venancio Flores (buitenlandse zaken), José Peirano Facio (industrie en handel), en Alba Roballo (cultuur). Minister Roballo is het eerste vrouwelijke kabinetslid in Uruguay's geschiedenis; Venancio Flores is als christen-democraat de enige niet-Colorado in het kabinet. Aquiles Lanza, directeur van planning en budgettering, werd door verheffing tot de rang van minister het twaalde kabinetslid.

Voortdurende sociale onrust

De politieke en sociale onrust, die steeds sterker was geworden na de verdergaande ontwaarding van de peso, bleef aanhouden. Stakingen en demonstraties van ontevreden arbeiders, studenten en ambtenaren waren aan de orde van de dag, waarbij vele gewonden vielen door ingrijpen van leger en politie. De regering kondigde op 13 juni speciale veiligheidsmaatregelen af, i.v.m. de voortdurend verslechterende economische omstandigheden. Dit leidde tot het aftreden van drie ministers, die het met het optreden van de regering niet eens waren, t.w. *Carlos Queraltó* (volksgezondheid), *Alba Roballo* (cultuur), en *Manuel Flores Mora* (arbeid).



President Pacheco Areco

Door het afkondigen van deze maatregelen, die overeenkomen met het afkondigen van de noodtoestand, kan de regering ingrijpen in commerciële en industriële organisaties, die door de stakingen hun werk niet meer kunnen doen. Bovendien worden verschillende constitutionele grondrechten en vrijheid van vereniging, vergadering en informatie beperkt.

Op 16 juni werden alle militaire eenheden in staat van alarm gebracht wegens de verwachte onrust. De ambtenaren hadden nl. een regeringsaanbod voor salarisverbetering verworpen en het grootste vakverbond, de Nationale Arbeiders Conventie (CNT) had voor 18 juni een algemene vierentwintiguursstaking afgekondigd tegen de veiligheidsmaatregelen van de regering. De regering antwoordde hierop door te dreigen de ambtenaren, die niet op het werk verschenen te zullen ontslaan. Op 17 juni hervatten de meeste ambtenaren toen het werk; degenen, die niet waren verschenen, werden op staande voet ontslagen. Op 18 juni vond de algemene staking plaats, waarbij tussen arbeiders en studenten enerzijds en politie anderzijds zware gevechten plaats vonden. De arbeiders en studenten verzetten zich tegen de speciale veiligheidsmaatregelen van de regering, tegen de sociale en economische politiek en tegen de wreedheid van de politie.

President Pacheco Areco maakte bekend niet voor de eisen van de vakbonden te zullen buigen en zonodig nog hardere maatregelen te zullen nemen ter handhaving van de orde. Op 18 en 20 juni werden de namen van de opvolgers van de afgetreden ministers bekend gemaakt: *Frederico García Capurro* (cultuur), *Juan Carlos Espíndola* (arbeid) en *Walter Ravenna* (gezondheid). Ook de directeur van planning en budgettering, met de

rang van minister, *Aquiles Lanza*, werd op 26 juni vervangen, en wel door *Alejandro Vegh Villegas*.

Op 24 juni vaardigde president Pacheco Areco een decreet uit, dat de bankemployees van de genationaliseerde banken, die ondanks de afgekondigde noodtoestand verder staakten, onder de krijgstucht plaatste.

De noodtoestand, die volgens de grondwet binnen 48 uur moet worden goedgekeurd, gold nu reeds sinds de afkondiging, zonder dat het parlement zich hierover had uitgesproken. Iedere keer, wanneer de bespreking ervan op de agenda stond, ontbrak het quorum, vereist voor de stemming. Volgens waarnemers was dit een vorm van indirecte goedkeuring, zonder dat de parlementariërs zich formeel hoefden uit te spreken. De regeringspartij, de Colorado, was verdeeld in drie groepen, die niet alle de besluiten van de regering ondersteunden. Men nam echter aan, dat de „Herreristen" in de oppositiepartij Blanco de regering zou steunen in haar harde politiek.

Op 27 juni werd een decreet bekend gemaakt, waarbij de lonen en prijzen „bevroren" werden. Hiermee werd beoogd het enorme tekort van de overheid als voornaamste werkgever, te verminderen.

Uit protest tegen de algemene loonstop riep de vakbond CNT op tot een algemene staking van 24 uur op 2 juli, hoewel de meeste vakbondsleiders gevangen zaten of onder toezicht van de politie stonden. De president dreigde voor de televisie op 1 juli de arbeiders en beambten van de telecommunicatie-, elektriciteits-, waterleiding-, en brandstofbedrijven, net als de bankemployees, onder de krijgstucht te zullen plaatsen. Op dezelfde dag werd het leger gemobiliseerd. Gepensioneerde militairen werden weer opgeroepen.

De algemene 24-uursstaking was volledig, ondanks de waarschuwingen van de regering, en ging vergezeld van talrijke aanslagen, bomexplosies en gevechten tussen ordetroepen en stakers en studenten.

Op 3 juli drong de politie, gesteund door leger en brandweer, binnen in de twee grootste banken van Montevideo en arresteerde naar schatting 500 employees, die de banken bezetten. Zij zouden veroordeeld worden door militaire rechtbanken.

Op 17 juli organiseerde de CNT opnieuw een algemene staking. *(NZZ, Le Monde, FAZ, Reuter, AFP)*

afrika

RHODESIË

VEROORDELING BERECHTING POLITIEKE GEVANGENEN. RESOLUTIE VEILIGHEIDSRAAD. VERPLICHTE SANCTIES

Op 7 maart hebben de Speciale Commissie van 24 inzake de beëindiging van het kolonialisme en de Commissie voor de Rechten van de Mens de terechtstelling van de drie Afrikaanse politieke gevangenen in Rhodesië op 6 maart veroordeeld (zie pag. 208/3).

Op 19 en 20 maart kwam de Veiligheidsraad bijeen om op verzoek van 36 Afrikaanse staten de situatie in Rhodesië te bespreken. Deze was op 16 dec. 1966 voor het laatst door de Raad besproken, toen deze besloot „het illegale regime in Salisbury" selectieve sancties op te leggen (pag. 61/3-1967). In hun verzoek om actie van de Raad verklaarden de Afrikaanse staten dat de mislukking van de sancties was aangetoond door de recente terechtstellingen.

De voorzitter van de Speciale Commissie van 24, *Mahmoud Mestiri*, herinnerde er de Raad in een brief aan dat de Algemene Vergadering van de VN een beroep gedaan had op Engeland om alle noodzakelijke maatregelen — inclusief het gebruik van geweld — te nemen om een einde te maken aan het „illegale regime". Hij verklaarde dat de Raad in de meest volstrekte bewoordingen een beroep moest doen op Engeland om actie te ondernemen met inachtneming van de door de Algemene Vergadering voorgeschreven richtlijnen. Op 18 april diende Ethiopië een mede door Algerije, India, Pakistan en Senegal opgestelde ontwerp-resolutie in, welke de Raad verzocht om:

1) „de regeringen van Portugal en Zuid-Afrika te berispen voor hun steun aan het illegale racistische minderheidsbewind, daarmee de resolutie van de Veiligheidsraad van dec. 1966 trotserend";
2) „te besluiten een vastberaden en doeltreffende actie te ondernemen in overeenstemming met de desbetreffende voorzieningen van het Handvest tegen de regeringen van Zuid-Afrika en Portugal voor het geval zij de beslissingen van de Veiligheidsraad zouden blijven trotseren";
3) „er bij het Verenigd Koninkrijk als besturende mogendheid op aan te dringen alle noodzakelijke maatregelen, met inbegrip van het gebruik van geweld, te treffen om een einde te maken aan de rebellie in Zuid-Rhodesië en de bevolking in staat te stellen haar recht van zelfbeschikking en onafhankelijkheid uit te oefenen in overeenstemming met de resolutie van de Algemene Vergadering" (van 14 dec. 1960 inzake het kolonialisme - pag. 322/3-1961);
4) „het Verenigd Koninkrijk op te wekken onmiddellijk alle vereiste maatregelen te nemen om de terechtstelling van politieke gevangenen in Zuid-Rhodesië stop te zetten" en
5) „op de lid-staten een beroep te doen, met name op die welke volgens het Handvest primair verantwoordelijk zijn voor het handhaven van de internationale vrede en veiligheid, om te helpen bij de toepassing van de in deze resolutie voorziene maatregelen".

Engeland diende op 23 april een ontwerp-resolutie in. Dit ontwerp, dat in zijn preambule de toestand in Rhodesië „een bedreiging van de internationale vrede en veiligheid" noemde, voorzag in uitgebreide verplichte sancties tegen Rhodesië.

Lord *Caradon* zei dat het voornaamste doel van het ontwerp was een algeheel verbod op alle invoer uit Rhodesië af te kondigen, waardoor hiaten die tot dusverre bleken te bestaan opgevuld konden worden. Verder zou een verbod moeten worden uitgevaardigd tegen alle uitvoer naar Rhodesië, met mogelijke kleine uitzonderingen van humanitaire en opvoedkundige aard.

Na uitgebreid overleg tussen Engeland en de Afro-Aziatische landen kwam tenslotte een ontwerp tot stand, waarin algemene verplichte economische sancties tegen Rhodesië werden uitgevaardigd. Deze resolutie werd op 29 mei met algemene stemmen aanvaard. (Frankrijk gaf hiermee voor de eerste maal zijn stem aan een resolutie inzake Rhodesië.) De tekst ervan luidt als volgt:

„De Veiligheidsraad (....)
1) veroordeelt alle maatregelen van politieke onderdrukking met inbegrip van arrestaties, internering, processen en terechtstellingen, die de fundamentele vrijheden en rechten van het volk van Zuid-Rhodesië schenden en doet een beroep op de regering van het Verenigd Koninkrijk alle mogelijke maatregelen te treffen om een eind te maken aan een dergelijke actie;
2) doet een beroep op het Verenigd Koninkrijk als besturende mogendheid ter vervulling van zijn verantwoordelijkheden met spoed alle doeltreffende maatregelen te nemen om een einde te maken aan de rebellie in Zuid-Rhodesië en de bevolking in staat te stellen de uitoefening van haar rechten te verzekeren, zoals dit in het VN-Handvest is vastgelegd en overeenstemt met de doelstellingen van de resolutie van de Algemene Vergadering (van 14 dec. 1960)....;
3) besluit dat de VN-lid-staten zullen verhinderen:
a. de invoer op hun grondgebied van alle waren en produkten, die uit Zuid-Rhodesië afkomstig zijn en uit dit land uitgevoerd worden, vanaf de datum van deze resolutie....;
b. elke activiteit van hun staatsburgers of op hun grondgebied, welke zou be-

vorderen of, zou beogen te bevorderen de uitvoer van enigerlei waren of produkten vanuit Zuid-Rhodesië alsmede transacties van hun staatsburgers of op hun grondgebied met enigerlei waren of produkten, afkomstig uit Zuid-Rhodesië of vandaar uitgevoerd na de datum van deze resolutie, daaronder in het bijzonder begrepen elke overdracht van gelden naar Zuid-Rhodesië met het oog op zulke activiteiten of transacties;

c. het vervoer per schip of vliegtuig, die bij hen geregistreerd of door hun staatsburgers gecharterd zijn, of het transport per land (....) over hun grondgebied van enigerlei waren of produkten, afkomstig uit Zuid-Rhodesië en daar vandaan uitgevoerd na de datum van deze resolutie;

d. de verkoop of levering door hun staatsburgers of vanaf hun grondgebied van enigerlei waren of produkten (al of niet afkomstig van hun grondgebied, maar uitgezonderd leveringen die strikt voor medische doeleinden bestemd zijn, benodigdheden voor het onderwijs en materiaal ten behoeve van scholen en andere onderwijsinstellingen, publicaties en nieuwsvoorziening en, onder omstandigheden van speciale humanitaire aard, levensmiddelen) aan welke persoon of instelling in Zuid-Rhodesië ook of aan welke andere persoon of instelling ook met als doel een transactie, die in Zuid-Rhodesië of vandaar uit gepleegd wordt, alsmede elke activiteit van hun staatsburgers of op hun grondgebied, welke zulke verkopen of leveringen zou bevorderen of bedoelen te bevorderen;

e. het vervoer per schip of per vliegtuig, welke bij hen geregistreerd of door hun staatsburgers gecharterd zijn of het transport per land (....) via hun grondgebied van waren of produkten, die aan een persoon of instelling in Zuid-Rhodesië geadresseerd zijn of aan enigerlei persoon of instelling welke ten doel heeft een transactie in Zuid-Rhodesië of van daaruit te regelen;

4) besluit dat alle lid-staten van de VN niet beschikbaar zullen stellen aan het illegale bewind of aan enige handels-, industrie- of openbare onderneming in Zuid-Rhodesië enigerlei fondsen voor investeringen of andere financiële of economische hulpbronnen en hun staatsburgers en elke persoon binnen hun grondgebied zullen beletten aan het bewind of een zodanige onderneming een van dergelijke fondsen of hulpbronnen beschikbaar te stellen en welke andere fondsen dan ook over te maken aan personen of instellingen binnen Zuid-Rhodesië, behalve betalingen voor pensioenen of voor strikt medische, humanitaire of onderwijsdoeleinden of voor de voorziening van nieuws en, in speciale omstandigheden van humanitaire aard, voor levensmiddelen;

5) besluit dat alle lid-staten van de VN:

a. de toegang tot hun grondgebied beletten, behalve om buitengewone humanitaire redenen, van elk persoon die op een Zuidrhodesisch paspoort reist ongeacht de datum van uitgifte daarvan, of op een zogenaamd paspoort uitgegeven door of namens het illegale regime in Zuid-Rhodesië; en

b. alle mogelijke maaregelen treffen om de toegang tot hun grondgebied te beletten van personen t.a.v. wie zij reden hebben te veronderstellen dat die hun normale woonplaats in Zuid-Rhodesië hebben en t.a.v. wie zij reden hebben te veronderstellen dat zij de onwettige acties van het illegale regime hebben bevorderd of aangemoedigd hetzij waarschijnlijk zullen bevorderen of aanmoedigen, evenals alle activiteiten die bedoelen alle maatregelen, waartoe besloten in deze resolutie of in de resolutie van 16 dec. 1966, te ontduiken;

6) besluit dat alle lid-staten van de VN luchtvaartmaatschappijen die op hun grondgebied gevestigd zijn, en vliegtuigen die bij hen geregistreerd of door hun staatsburgers gecharterd zijn, beletten van of naar Zuid-Rhodesië te vliegen en contact te onderhouden met een luchtvaartmaatschappij die in Zuid-Rhodesië gevestigd is of met een vliegtuig dat aldaar geregistreerd is;

7) besluit dat alle lid-staten van de VN de in de operatieve paragrafen 3, 4, 5 en 6 van deze resolutie vastgelegde besluiten zullen uitvoeren, ongeacht een vóór de datum van deze resolutie gesloten contract of verleende licentie;

8) roept alle lid-staten van de VN of van de gespecialiseerde organen op alle mogelijke maatregelen te treffen om activiteiten van hun staatsburgers of van personen op hun grondgebied te verhinderen, die de emigratie naar Zuid-Rhodesië bevorderen, steunen of aanmoedigen, om aldus een dergelijke emigratie stop te zetten;

9) verzoekt alle lid-staten van de VN of van de gespecialiseerde organen alle mogelijke verdere actie te ondernemen overeenkomstig art. 41 van het Handvest om de toestand in Zuid-Rhodesië het hoofd te bieden en wel zonder uitsluiting van welke maatregel ook die in dit artikel voorzien is;

10) beklemtoont de noodzaak tot het terugtrekken van elke consulaire en handelsvertegenwoordiging in Zuid-Rhodesië in aansluiting op de bepalingen van paragraaf 6 van de resolutie van de Raad van 19 nov. 1965;

11) doet een beroep op alle lid-staten van de VN deze besluiten van de Veiligheidsraad uit te voeren overeenkomstig art. 25 van het VN-Handvest en herinnert er aan dat het niet nakomen of weigeren door een van hen een schending van dit artikel zal vormen;

12) betreurt de houding van de staten die hun verplichtingen onder art. 25 van het Handvest niet nagekomen zijn en berispt in het bijzonder de staten die met het illegale bewind zijn blijven handel drijven ondanks de resoluties van de Veiligheidsraad en die aan het regime actieve steun verleend hebben;

13) dringt er bij alle lid-staten van de VN op aan de bevolking van Zuid-Rhodesië moreel en materieel te steunen in haar strijd om haar vrijheid en onafhankelijkheid te bereiken;

14) roept (....) de niet-lid-staten van de VN op in overeenstemming met de bepalingen van de onderhavige resolutie te handelen;

15) verzoekt de lid-staten van de VN, de VN-organisaties, de gespecialiseerde organen en andere internationale organisaties binnen het VN-verband met prioriteit hulp te verlenen aan Zambia met het oogmerk dit land te helpen bij het oplossen van die speciale economische problemen, waarmee het kan worden geconfronteerd bij het uitvoeren van deze besluiten van de Veiligheidsraad;

16) doet een beroep op alle VN-leden en in het bijzonder op die welke primair verantwoordelijk zijn volgens het Handvest voor de instandhouding van de internationale vrede en veiligheid, doeltreffend tot de uitvoering van de maatregelen bij te dragen, waartoe in de onderhavige resolutie opgeroepen wordt;

17) is van mening dat het Verenigd Koninkrijk als besturende mogendheid moet verzekeren, dat geen regeling tot stand komt zonder rekening te houden met de opvattingen van de bevolking van Zuid-Rhodesië en met name van die politieke partijen die een meerderheidsbewind voorstaan, en dat de regeling voor de bevolking van Zuid-Rhodesië in haar geheel aanvaardbaar is;

18) roept alle lid-staten van de VN of van de gespecialiseerde organen op de secretaris-generaal per 1 aug. 1968 rapport uit te brengen over maatregelen die genomen werden om de onderhavige resolutie uit te voeren;

19) verzoekt de secretaris-generaal de Veiligheidsraad rapport uit te brengen over de vorderingen bij de uitvoering van deze resolutie, waarbij het eerste rapport niet later dan 1 sept. 1968 mag worden opgemaakt;

20) besluit (....) een commissie van de Veiligheidsraad in te stellen om de volgende taken uit te voeren en hem verslag uit te brengen van zijn bevindingen:

a. die rapporten over de uitvoering van de onderhavige resolutie te onderzoeken die door de secretaris-generaal uitgebracht worden;

b. bij elke lid-staat van de VN of van de gespecialiseerde organen verdere inlichtingen in te winnen betreffende de handel van die staat (inclusief inlichtingen betreffende de waren en produkten die uitgezonderd zijn van het verbod vervat in de operatieve paragraaf 3d of betreffende enigerlei activiteiten van staatsburgers van deze staat of op zijn grondgebied die een ontduiken zouden kunnen betekenen van de maatregelen waartoe besloten in deze resolutie) inzover zij dit noodzakelijk acht om haar plicht m.b.t. het rapporteren aan de Veiligheidsraad op de juiste wijze te vervullen;

21) verzoekt het Verenigd Koninkrijk als besturende mogendheid de commissie de grootst mogelijke bijstand te verlenen en de commissie elke inlichting te verschaffen die het zelf verkrijgt, opdat de in deze resolutie en in de resolutie van 6 dec. 1966 voorziene maatregelen volledig effectief kunnen worden gemaakt;

22) doet een beroep op alle lid-staten van de VN of van de gespecialiseerde organen alsmede op die organen zelf, verdere inlichtingen te verschaffen zoals die door de commissie bij de uitvoering van de resolutie kunnen worden gezocht;

23) besluit dit punt op zijn agenda voor verdere actie te handhaven zoals die in het licht van de ontwikkelingen vereist is."

De goedkeuring van de resolutie volgde nadat een voorgesteld amendement van de SU was verworpen met 7 tegen 0 stemmen bij 8 onthoudingen. Volgens dit amendement zou de Raad moeten verklaren dat de materiële schade die door Zambia werd geleden vanwege de uitvoering van de sancties, moest worden vergoed door die staten welke hadden nagelaten een einde te maken aan het regime en welke de politieke verantwoordelijkheid droegen voor het voortbestaan van het regime in Rhodesië.

Paragraaf 15 van de resolutie waarin de Raad de staten verzocht Zambia te helpen bij zijn speciale economische problemen, werd goedge-



Premier Ian Smith (l.) doet een beroep op Afrikaanse stamhoofden in de Zambezi-vallei infiltraties van „terroristen" te melden (zie pag. 480).

keurd met 13 tegen 0 stemmen bij 2 onthoudingen. Deze paragraaf verving een onderdeel van het Britse ontwerp dat voorstelde dat de „door land ingesloten staten van zuidelijk Afrika" slechts in zoverre gebonden zouden zijn verplichte sancties toe te passen „als hun positie toelaat".

Britse maatregelen. Verzet Hogerhuis

De Britse regering kondigde een Koninklijk Besluit af, waarbij voor wat Engeland betreft uitvoering wordt gegeven aan de resolutie van de Veiligheidsraad ter versterking van de sancties tegen Rhodesië.
De betreffende „„order in council", gedagtekend 7 juni, trad op 14 juni in werking, maar behoefde bevestiging van beide huizen van het parlement binnen 28 dagen na de afkondiging.
Onder dit besluit zullen voortaan alle importen uit Rhodesië verboden worden, Britse vliegtuigen Rhodesië niet meer mogen aandoen en houders van Rhodesische paspoorten niet meer in Engeland worden toegelaten. In Rhodesië gevestigde houders van Britse paspoorten zullen deze verspelen wanneer zij zich er aan schuldig maken de sanctie te breken of geacht worden „actieve ondersteuners" van het illegale regime te zijn.
Op 17 juni keurde het Britse Lagerhuis met 319 tegen 246 stemmen het Koninklijk Besluit goed.

Voor de stemming voerde sir Alec Douglas Home namens de Conservatieve oppositie 4 redenen aan, waarom zijn partij niet met de verordening kon instemmen:

1) de regering heeft doordat zij de beslissing aan de VN heeft overgelaten de controle over en de leiding van haar politiek prijsgegeven. De sancties hebben het karakter van een straf en beogen een politiek resultaat door de vernietiging van de Rhodesische economie te bereiken. Er is geen sprake meer van verzoening maar van economische strafmaatregelen;
2) de regering heeft weliswaar de toepassing van geweld afgewezen, maar door de VN-resolutie alle lid-staten opgeroepen de bevolking van Rhodesië materiële en morele hulp bij haar strijd voor de vrijheid te verlenen, wat volgens Afrikaanse verklaringen betekent dat de VN hierdoor voor het eerst hulp aan Afrikaanse vrijheidsstrijders goedgekeurd heeft;
3) door de verordening wordt voor het eerst de pas als politiek instrument gebruikt;
4) de verordening zal hoge kosten met zich meebrengen, zonder overeenkomstige resultaten te bereiken.

Het Britse Hogerhuis echter verwierp op 18 juni het Koninklijk Besluit met 193 tegen 184 stemmen. Onder de voorstemmers waren 8 Conservatieven.
Voor wat de uitvoering van de versterking der sancties tegen Rhodesië betreft, heeft de stemming in het Hogerhuis geen gevolgen. Het desbetreffende Koninklijke Besluit blijft, niettegenstaande de stemming, zonder meer tot 8 juli van kracht en zal dan opnieuw worden afgekondigd.

De markies van Salisbury (Cons.) verklaarde dat de regering een volledig vals beeld van Rhodesië ontwerpt om de strenge maatregelen te rechtvaardigen.
Hij stelde dat de grote meerderheid van het land de hervatting van de onderhandelingen met het bewind van Smith wenst en deze „kleingeestige strijd" zo snel mogelijk beëindigd wil zien. Een bezoek van sir Alec Douglas Home aan Rhodesië (24-27 febr.) had z.i. aangetoond dat de vooruitzichten daarop gunstig zijn. T.a.v. de door de regering op 14 juni uitgesproken waarschuwing dat een verwerping van de verordening door het Hogerhuis de kwestie van de afschaffing van het Hogerhuis urgent zou doen worden, zei Salisbury dat deze dreiging de Conservatieven de moed niet zou ontnemen hun mening naar voren te brengen.
Door o.a. onder-minister van Gemenebestzaken, lord Shephard, werd erop gewezen dat een verwerping van het besluit Engelands aanzien in de VN, waar lord Caradon zich voor het tot stand komen van deze resolutie veel moeite heeft getroost, geen goed zou doen.
Voorts werd erop gewezen dat een verwerping politieke gevolgen zou hebben: bijv. dat de resultaten van het onder leiding van de speaker gehouden vertrouwelijk overleg tussen de drie partijen over een hervorming van het Hogerhuis er door op losse schroeven zouden kunnen komen te staan. (zie pag. 760/3-1967)
Lord Carrington, de leider der conservatieve Hogerhuisfractie, gaf in zijn slotrede reeds te verstaan dat zijn zijde niet voor een tweede maal tegen het besluit zal stemmen: de conservatieve „peers" zullen zich bij een tweede behandeling dus bij de wensen van het Lagerhuis neerleggen.

Resultaten sancties

Volgens een door secretaris-generaal Oe Thant op 13 juni uitgebracht rapport over de uitwerking van de door de Veiligheidsraad op 16 dec. 1966 opgelegde selectieve sancties, heeft de boycot reeds een vermindering van meer dan 87% van de invoer en meer dan 71% van de uitvoer van Rhodesië teweeggebracht, vergeleken met 1965.

Het rapport verklaart dat volgens gegevens van de rapporterende landen de totale uitvoer van Rhodesië naar deze landen een waarde vertegenwoordigde van $ 40 mln tegen $ 330 mln in 1965. De rapporterende landen namen in 1965 79% van de export van Rhodesië op. Het restant ging bijna geheel naar Malawi en Zuid-Afrika, welke landen voor 1967 geen statistische rapporten hebben ingediend. West-Duitsland was van de rapporterende landen in 1967 de grootste afnemer van Rhodesische goederen ($ 16 mln), gevolgd door de VS ($ 6,5 mln), Zwitserland ($ 3,9 mln) en verder o.a. Nederland ($ 2,4 mln) en België/Luxemburg ($ 2 mln).

De invoer door Rhodesië uit de rapporterende landen bereikte in 1967 een waarde van $ 54 mln, tegen in 1965 $ 187 mln. De rapporterende landen verzorgden in 1965 68% van de Rhodesische invoer. Het resterende deel kwam voornamelijk uit Zuid-Afrika, Malawi, Mozambique en Perzië, welke landen over 1967 geen statistische gegevens beschikbaar stelden. De grootste leverancier van Rhodesië onder de rapporterende landen was in 1967 Japan ($ 13,6 mln), gevolgd door West-Duitsland ($ 12,3 mln) en Nederland ($ 4,7 mln). De invoer uit België en Luxemburg bedroeg $ 1,9 mln.

De Rhodesische minister van financiën, James Wrathall, rapporteerde op 18 april in het parlement dat het bruto nationaal produkt in 1967 met 8,6% toenam, nadat het in 1966 met bijna 2% was gedaald. Blijkens de eerste cijfers over de buitenlandse handel sinds 1965 daalde de export in 1967 met £ 3 mln tot £ 101 mln, terwijl de import vergeleken met 1966 met 10% toenam tot £ 94 mln. (The Times 19-4)

geestelijk leven

PROTESTANTS—ROOMS-KATHOLIEK BERAAD OVER ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

In Beiroet is van 22-27 april op gezamenlijk initiatief van de Wereldraad van Kerken en de roomskatholieke kerk (de pauselijke commissie „Rechtvaardigheid en vrede") een internationale conferentie gehouden over de problemen van de ontwikkelingssamenwerking. De conferentie werd voorgezeten door prof. dr. *J. Tinbergen* en dr. *B. Chidzero*, vertegenwoordiger van Kenya bij de Verenigde Naties.
De conferentie aanvaardde een verklaring, waarin gesteld wordt, dat christenen zich dienen in te spannen voor de gerechtigheid in en de ontwikkeling van de wereld. In de verklaring wordt van de ontwikkelde landen o.m. gevraagd dat zij vanaf 1970 1% van het bruto nationaal produkt vrij maken voor ontwikkelingssamenwerking terwijl op dat tijdstip eveneens 1% particuliere investeringen in de ontwikkelingslanden behoren te worden gedaan. *(Wereld-In-Formatie* juni-juli '68)

PLAN PANORTHODOX CONCILIE

Van 8-15 juni is in Genève de vierde panorthodoxe conferentie gehouden, waaraan werd deelgenomen door vertegenwoordigers van 12 van de 14 autocephale orthodoxe kerken. De conferentie werd geleid door de metropoliet *Meliton* van het oecumenisch patriarchaat van Constantinopel. Zij besprak het door de orthodoxen in te nemen standpunt op de komende Assemblee van de Wereldraad van Kerken (pag. 481). De conferentie besloot tot bijeenroeping op een nog niet vastgesteld tijdstip van een „heilig en groot concilie". Een dergelijk panorthodox concilie werd reeds geruime tijd overwogen *(NZZ* 26-4)

(Vor. ber. pag. 766/3-1964)

DERDE CHRISTELIJKE VREDESCONFERENTIE

Van 31 maart-5 april is in Praag de derde christelijke vredesconferentie bijeengeweest. Meer dan 600 leken, theologen en leidende persoonlijkheden uit de kerken van Oost en West en de derde wereld woonden de conferentie bij. Afgezien van uitvoerige discussies over Vietnam werd het Oost-West-vraagstuk als voornaamste thema van de beweging van Praag verdrongen door het vraagstuk van de verhouding Noord-Zuid. De conferentie nam een zeer kritisch standpunt in t.o.v. de Amerikaanse politiek in Vietnam en de Westelijke houding tegenover de ontwikkelingslanden.
Als voorzitters van het comité tot voortzetting van de arbeid werden gekozen: metropoliet *Nikodim* van Leningrad, prof. dr. *J. de Graaf* (Utrecht) en dr. *J. de Santa Ana* (Uruguay). (Van de conferentie zijn de Tsjechen prof. *J. L. Hromadka* en *J. N. Ondra* resp. voorzitter en secretaris-generaal.) *(NRC* 9-4; *NZZ* 19-4)

(Vor. ber. pag. 526/1-1964)

HERVORMING CURIE VAN KRACHT

Op 1 maart is de hervorming van de Romeinse Curie, zoals die in aug. 1967 door paus *Paulus VI* werd aangekondigd (zie nader pag. 542/2-1967) na een vertraging van twee maanden van kracht geworden. Voorts werd een nieuw reglement ingevoerd waarbij voor de pensionering van het personeel van de Curie de volgende leeftijdsgrenzen werden gesteld: voor alle residerende bisschoppen — na het 75ste jaar; voor prelaten met hogere rang — na het 74ste jaar; voor alle overige ambtenaren van de Curie — na het 70ste jaar. Geen leeftijdsgrens geldt voor kardinalen die aan het hoofd staan van een congregatie.
De hervorming van de Curie moet thans nog worden voltooid door de uitwerking van de taken van onderscheiden congregaties en door de internationalisering van de lagere rangen van dit bestuursapparaat.

(Vor. ber. pag. 95/3)

GELOOFSBEKENTENIS PAUS

Ter afsluiting van „het jaar van het geloof" en op de vijfde verjaardag van zijn kroning, heeft paus *Paulus VI* op 30 juni een „geloofsbekentenis" afgelegd, waarin hij de roomskatholieken heeft opgeroepen trouw te blijven aan de dogma's van de kerk „in het zicht van de onrust die in zekere moderne kringen heerst." De paus deed in zijn rede uitspraak over vrijwel alle theologische geschilpunten en twijfelpunten van de laatste jaren, in overeenstemming met de traditie zoals die gevestigd werd op het concilie van Nicea. Vooral heeft de paus daarbij het geloof van de Kerk vernieuwd in het bestaan van de allerheiligste drieëenheid, de engelen, de maagdelijkheid van Maria, de erfzonde, de kinderdoop, het gezag van de kerk, de onfeilbaarheid van de paus en de wezenlijke tegenwoordigheid van Christus in de eucharistie. Over de vernieuwingen die de laatste tijd in het katholieke denken zijn opgetrelen, merkte de paus op:

„Terwijl wij deze belijdenis afleggen, zijn wij bewust van de onrust, die bepaalde moderne kringen beweegt met betrekking tot het geloof. Zij ontkomen niet aan de wereld, die grondig verandert en waarin zo vele zekerheden in twijfel worden getrokken of ter discussie worden gesteld. Ik zie zelfs katholieken, die zich laten meesleuren door een soort hartstocht voor verandering en vernieuwing. De Kerk heeft ongetwijfeld altijd de plicht verder en diepgaand te studeren en de ondoorgrondelijke goddelijke mysteries aan te bieden op een manier, die beter is aangepast aan de volgende generaties. Maar tegelijkertijd moet bij de vervulling van de noodzakelijke plicht tot onderzoek de grootste zorg worden betracht, dat de christelijke leer geen schade wordt toegebracht," aldus de paus. (De Volkskrant 1-7)

Van de zijde van de Wereldraad van kerken is de pauselijke rede conservatief genoemd. Dr. *Eugene Blake*, secretaris-generaal van de Wereldraad van kerken, meende echter dat de rede niet was gericht tegen het oecumenisch streven. *(NRC* 4-7)

GEBEENTE APOSTEL PETRUS

Paus *Paulus VI* heeft op 26 juni verklaard, dat beenderfragmenten die in 1950 bij opgravingen onder de Sint-Pieter in Rome in een nis werden gevonden en waaraan aanvankelijk weinig aandacht was geschonken, van de apostel Petrus zijn.
Reeds in 1950 had paus *Pius XII* verklaard dat de plaats was gevonden waar Petrus begraven moet zijn geweest. De ontdekking is in hoofdzaak het werk van de Italiaanse archeologe *Marguerita Garducci.*
Enige andere archeologen zijn echter van mening dat op de desbetreffende plaats geen graf uit de eerste eeuw kan hebben gelegen *(NRC* 26-6)

NIEUWE AARTSBISSCHOP BOLOGNA

Op 12 febr. is *Giacomo* kardinaal *Lercaro* afgetreden als aartsbisschop van Bologna. De kardinaal, die is afgetreden met het oog op zijn gezondheidstoestand en zijn leeftijd (76), had reeds op 9 jan. zijn ontslag ingediend als voorzitter van de commissie voor de hervorming van de liturgie.

NIEUWE AARTSBISSCHOP VAN RIJSSEL

Op 13 maart heeft paus *Paulus VI* het ontslag aanvaard van de 84-jarige *Achille* kardinaal *Liénart,* aartsbisschop van Rijssel. De kardinaal trad af met het oog op zijn leeftijd. Mgr. *Adrien Gand,* coadjutor van kardinaal Liénart, is tot zijn opvolger benoemd.

MGR. COOKE OPVOLGER SPELLMAN

Paus Paulus VI heeft op 11 maart de 47-jarige mgr. *Terence J. Cooke* benoemd tot aartsbisschop van New York als opvolger van de op 2 deecmber 1967 overleden kardinaal *Spellman* (pag. 799/2-1967).

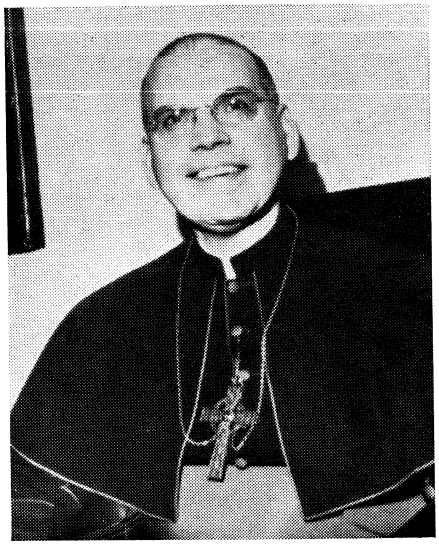

Cooke was sinds 1957 secretaris van kardinaal Spellman en sinds 1965 hulpbisschop van New York.

KARDINAAL RICHAUD

Op 5 febr. is *Paul* kardinaal *Richaud,* aartsbisschop van Bordeaux en primaat van Aquitanië overleden. Hij wordt opgevolgd door mgr. *Marius Maziers* (53) die sedert jan. 1966 zijn coadjutor was met recht van opvolging.

Paul Richaud werd op 16 april 1887 in Versailles geboren. Hij werd in 1934 hulpbisschop van Versailles, in 1938 bisschop van Laval, in 1950 aartsbisschop van Bordeaux en op 15 dec. 1953 door paus Joannes XXIII tot kardinaal verheven. Hoewel hij op het gebied van de dogmatiek aan de behoudende kant stond, was hij sterk sociaal bewogen en een van de pioniers van de Katholieke Actie in Frankrijk. Op het concilie pleitte hij voor rechtvaardiger economische betrekkingen met de ontwikkelingslanden en voor de instelling van het blijvend diaconaat. (Kath. Archief)

KARDINAAL VEUILLOT

Op 14 febr. is de aartsbisschop van Parijs, *Pierre* kardinaal *Veuillot,* overleden. Op 26 maart werd *François Marty* (63), aartsbisschop van Reims, door paus *Paulus VI* tot zijn opvolger benoemd.

Kardinaal Veuillot werd op 5 jan. 1913 in Parijs geboren en in 1939 tot priester gewijd. Van 1949-59 was hij werkzaam op het Vaticaanse staatssecretariaat. In 1959 werd hij benoemd tot bisschop van Angers en in 1961 tot coadjutor in Parijs. In december 1966 volgde hij kardinaal Feltin op als aartbisschop van Parijs en op 26 juni 1967 werd hij door paus Paulus VI tot kardinaal benoemd. Hij heeft een groot aandeel gehad in de totstandkoming van de encyclieken Fidei donum (1957) en Sacerdotii nostri (1959). Gedurende het concilie toonde hij zich voorstander van hervormingen. In Parijs voltooide hij de administratieve reorganisatie van de katholieke kerk aldaar, hetgeen hem kritiek bezorgde van de meer conservatieve geestelijkheid en leken. (Katholiek Archief)

KARDINAAL PLA Y DENIEL

Op 5 juli is in Toledo *Enrique Pla Y Deniel,* primaat van Spanje en aartsbisschop van Toledo, op 91-jarige leeftijd overleden.

Kardinaal Pla y Deniel werd op 19 dec. 1876 in Barcelona geboren en ontving in 1900 zijn priesterwijding. In 1918 werd hij benoemd tot bisschop van Avila. Gedurende deze tijd wijdde hij zich aan de organisatie en bevordering van de Katholieke Actie, het Katholieke Arbeiders Syndicaat en aan room-katholieke sociale activiteiten in Spanje. In 1935 werd hij benoemd tot bisschop van Salamanca, alwaar hij een katholieke universiteit oprichtte. In juli 1937 was hij de initiatiefnemer van het herderlijk schrijven van de bisschoppen van Spanje, waarin op de rooms-katholieken een beroep werd gedaan gen. Franco te steunen. In 1941 werd hij aartsbisschop van Toledo en primaat van Spanje. In 1946 werd hij door paus Pius XII tot kardinaal benoemd. Als leider van de Katholieke Actie zette hij zich nog in 1961 in voor een „authentieke" vertegenwoordiging van de arbeiders in de regering. Pla y Deniel was lid van het presidium van het oecumenisch concilie. (The Times 8-7)

KARDINAAL BRENNAN

Op 2 juli is *Francis* kardinaal *Brennan,* op 74-jarige leeftijd in Philadelphia overleden.

Kardinaal Brennan die op 7 mei 1894 in Shenandoah (Pennsylvania) werd geboren, was sinds 15 jan. prefect van de Romeinse congregatie van de sacramenten. Hij heeft 19 jaar deel uitgemaakt van de Rota, het hof van appèl van de r.-k. kerk.

NIEUWE RAAD VAN KERKEN VAN NEDERLANDSE KERKEN

Naar het moderamen van de Oecumenische Raad van kerken in Nederland op 20 mei heeft meegedeeld, hebben tien Nederlandse kerken en geloofsgemeenschappen besloten tot de oprichting van een landelijke Raad van Kerken, die in de plaats zal komen van de Oecumenische Raad van Kerken. Door de oprichting van de Raad van Kerken kunnen, aldus het moderamen, de kerken nauwer samenwerken, doordat de leiding van de Raad zal bestaan uit twee leden van de hoogste bestuursorganen van elk der deelnemende kerken.
De grondslag van de nieuwe raad is: „De kerken, aangesloten bij de Raad van Kerken in Nederland, willen in getuigenis en dienst gestalte geven aan de gemeenschap van kerken. Zij doen dit in het geloof in de Ene Heer Jezus Christus, het hoofd der kerk en de heer der wereld."
Van de raad zullen deel uitmaken de Nederlands hervormde kerk, de gereformeerde kerken, de oud-katholieke kerk, de rooms-katholieke kerk, de evangelisch-lutherse kerk, de remonstrantse broederschap, de doopsgezinde broederschap, de evangelische broedergemeente, het genootschap der vrienden en de Nederlandse protestantenbond. *(Het Parool* 21-5)

PROF. DR. K. DIJK

Dr. K. Dijk, sedert 1955 emeritus hoogleraar aan de Theologische Hogeschool der Gereformeerde kerken in Nederland te Kampen, is op 28 maart te Driebergen, overleden.

Klaas Dijk was op 22 juni 1885 in Wolvega geboren. Hij studeerde aan de Vrije Universiteit en werd in 1912 predikant in Rijswijk en in 1916 in Den Haag. In 1912 promoveerde hij bij prof. dr. H. H. Kuyper aan de VU in de theologie op een dissertatie getiteld „De strijd over het infra- en supralapsarisme in de Gereformeerde kerken in Nederland." In 1937 werd hij benoemd tot hoogleraar te Kampen om onderwijs te geven in de ambtelijke vakken, de geschiedenis der wijsbegeerte, de psychologie en de logica. Hij publiceerde meer dan honderd boeken en geschriften. Tevens zijn 160 van zijn preken gedrukt.

LOU DE PALINGBOER

In Agimont in België is op 23 maart overleden de leider van de Lougroep, *L. Voorthuyzen.*

Lou de palingboer, zoals hij algemeen bekend stond, die zich „Lou de onsterfelijke God" noemde, werd geboren in Anna Paulowna op 19 febr. 1898. In 1938 vestigde hij zich in Muiden als palingboer, die in Amsterdam zijn paling verkocht. Hij begon zijn prediking in 1950. Hij stichtte de Lou-groep, waarin naast zijn vrouw Mien 10 zusters in Lou en 50 zonen in Lou een voorname rol speelden. Tot 1959 en opnieuw in 1967 genoot de groep een zekere mate van publiciteit, aanvankelijk ten gevolge van het feit dat de justitie Lou moest dwingen als getuige te verschijnen in een rechtszaak n.a.v. de dood van een kind, waarvan de vader geen arts had ontboden toen Lou hem dat had verboden. (Het Parool 28-3; NRC 28-3)

CRISIS RONDOM PRAAG

De spanningen tussen de Sowjet-Unie en het nieuwe communistische bewind in Tsjechoslowakije i.v.m. de door partijleider *Dubcek* en zijn medestanders sinds januari gevoerde democratiseringspolitiek (zie ook pag. 426 e.v.) hebben in de loop van juli het karakter van een ernstige crisis aangenomen. De SU oefende zware druk uit op de Tsjechoslowaakse partijleiding om haar hervormingspolitiek op te geven of althans aanzienlijk te matigen. Zelfs werd door vele waarnemers een eventuele militaire interventie niet uitgesloten. Nadat de Tsjechoslowaakse partijleiding een sommatie van de SU en haar loyale bondgenoten (Polen, Oost-Duitsland, Hongarije en Bulgarije) om op een multilaterale conferentie verantwoording af te leggen evenals een aantal eisen, die neerkwamen op het ongedaan maken van een deel der hervormingen, had afgewezen, vond van 29 juli-1 aug. te Cierna nad Tisou, in het uiterste oosten van Tsjechoslowakije, bilateraal overleg tussen het voltallige politbureau van de Sowjetrussische communistische partij en het presidium van de Tsjechoslowaakse communistische partij plaats. Dit overleg werd op 3 aug. gevolgd door een conferentie van de leiders van Tsjechoslowakije en de SU met haar „orthodoxe" bondgenoten te Bratislawa.

Het resultaat van deze besprekingen schijnt — voor zover thans valt te overzien — een compromis te zijn, waarbij Praag de vrije hand heeft gekregen om zijn nieuwe koers voort te zetten, mits de leidende rol van de communistische partij wordt gehandhaafd. Daar staat tegenover dat overeengekomen is de samenwerking op militair en economisch gebied te versterken.

Aanval Brezjnew

In een rede t.g.v. het bezoek van de Hongaarse partijleider *Kadar* aan de Sowjet-Unie liet de Sowjetrussische partijleider *Brezjnew* op 3 juli impliciet een ernstige waarschuwing aan het adres van de leiders in Praag horen. Hij zei o.a., dat de SU niet onverschillig kan staan, en dit ook nooit zal doen, tegenover de manier waarop de socialistische opbouw in andere landen plaatsvindt en tegenover de gemeenschappelijke zaak van het socialisme. De gebeurtenissen van 1956 in Hongarije in herinnering brengend, zei Brezjnew tot Kadar:

„Wij herinneren ons nog precies de moeilijkheden die de communistische Hongaren en alle werkers van uw land twaalf jaar geleden hebben moeten overwinnen, ten tijde van het heftige offensief van de binnenlandse en internationale reactie tegen het Hongaarse socialisme". „Steunend op de werkende klasse en de meerderheid van het volk, en op de internationale broederschap met andere socialistische landen hebben de Hongaarse communisten op passende wijze snel kunnen terugslaan en het socialisme kunnen redden."

Brezjnew zei dat de opbouw van het socialisme in ieder land oorspronkelijk dient te zijn. „Maar de socialistische landen moeten gemeenschappelijke grondbeginselen erkennen. Zo niet, dan zal er geen socialisme meer zijn". Als een van deze grondbeginselen noemde de partijleider de leidende rol van de communistische partij, en het gemeenschappelijk bezit van de produktiemiddelen.

Eind juni/begin juli vonden in fabrieken in de gehele Sowjet-Unie bijeenkomsten plaats, waarop resoluties werden aangenomen waarin de „onverantwoordelijke acties" werden veroordeeld van „zekere elementen in Tsjechoslowakije die aan de leiband van de burgerlijke propaganda lopen en de vriendschap tussen de SU en Tsjechoslowakije trachten te saboteren." De vergaderingen begonnen met het voorlezen van een brief aan het volk van de SU van de activisten van de Tsjechoslowaakse volksmilitie. In deze brief, die op 21 juni in de *Prawda* werd gepubliceerd, richtten de activisten zich tegen het optreden van sommige liberale Tsjechoslowaakse journalisten.

Vertraging vertrek Sowjet-troepen

In de eerste week van juli ontstond in Tsjechoslowakije grote beroering, toen bleek dat de Sowjetrussische troepen, die hadden deelgenomen aan de troepenmanoeuvres van het Warschau-Pakt in Tsjechoslowakije (pag. 427/1), na afloop van de manoeuvres op 30 juni geen aanstalten maakten het land te verlaten. Op 11 juli maakte de opperbevelhebber van het Warschau-Pakt, maarschalk *Jakoebowski,* bekend dat met de terugtrekking op 13 juli zou worden begonnen. Hoewel op die dag inderdaad de Sowjet-troepen het land begonnen te verlaten, werd de aftocht enige malen om verschillende redenen, zoals het „drukke toeristenverkeer", vertraagd. Op 16 juli zegde Jakoebowski, die op 18 juli met zijn staf Tsjechoslowakije verliet, toe dat alle eenheden uiterlijk 21 juli zouden worden teruggetrokken. Ook na deze datum werden nog aanzienlijke troepen-eenheden gesignaleerd.

Aanvankelijk was bericht dat aan de manoeuvres zou worden deelgenomen door 5000 Sowjetrussische militairen. De schattingen van het werkelijke aantal liepen volgens Le Monde (20-7) uiteen van

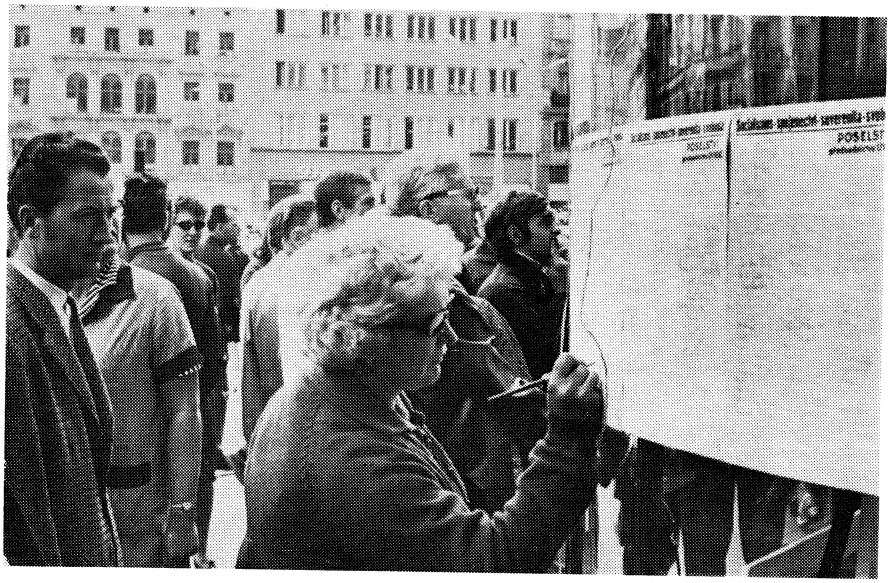

Inwoners van Praag ondertekenen het in het blad Literarni Listy gepubliceerd manifest, waarin de leiders in Praag werden opgeroepen het liberaliseringsproces vastberaden en eensgezind te verdedigen.

16.000 tot 42.000, met als meest waarschijnlijk aantal 27.000 man. Ook namen tanks en vliegtuigen aan de oefeningen deel, in afwijking van wat aanvankelijk door de Tsjechische autoriteiten was meegedeeld.

Praag uitgenodigd voor conferentie

Tussen 4 en 6 juli ontving de Tsjechoslowaakse partij brieven van de centrale partijcomité's van de SU, Polen, Oost-Duitsland, Bulgarije en Hongarije, waarin „bezorgdheid" over de ontwikkeling in Tsjechoslowakije werd uitgedrukt. Het presidium van het centrale comité van de Tsjechoslowaakse communistische partij kwam op 8 juli bijeen ter bespreking van deze brieven. Uit een na afloop uitgegeven communiqué bleek dat de 5 landen hadden voorgesteld een gemeenschappelijke bespreking te houden, „waarop bepaalde vraagstukken die betrekking hebben op de belangen van onze partijen", besproken zouden moeten worden. Het presidium verwelkomde een gedachtenwisseling, maar liet blijken afwijzend te staan tegenover een topconferentie en de voorkeur te geven aan bilaterale bijeenkomsten tussen de zusterpartijen, te houden op een „geschikt tijdstip" en gebaseerd op „respect voor de specifieke omstandigheden en de soevereiniteit van elke partij in kwesties van haar binnenlandse politiek".
Op 12 juli kwam het partijpresidium opnieuw bijeen en bevestigde — volgens Le Monde met een meerderheid van 7 tegen 4 stemmen — zijn besluit van 8 juli geen gehoor te geven aan de oproep van de 5 zusterpartijen om op een bijeenkomst in Warschau te verschijnen. Het presidium stelde de zusterpartijen bilaterale ontmoetingen voor, „waarop de afgevaardigden elkaar zouden inlichten over de huidige politiek van hun respectieve partijen." Deze bijeenkomsten, aldus het communiqué, zouden aldus gunstige voorwaarden scheppen voor een uitgebreidere bijeenkomst.

Het Sowjetrussische partijorgaan P r a w d a leverde op 11 juli onder de kop „aanval op de socialistische grondslagen van Tsjechoslowakije" felle kritiek op de ontwikkelingen in dat land. Het blad vergeleek de huidige toestand in Tsjechoslowakije met die van 1956 in Hongarije. Het waarschuwde tegen „contrarevolutionairen" en zegde de Tsjechoslowaakse communisten alle steun toe.
De P r a w d a keerde zich vooral tegen het „manifest van 2000 woorden" dat op 27 juni in Praag werd uitgegeven (pag. 507/1). Volgens de P r a w d a is dit geen op zichzelf staand verschijnsel, maar een blijk van een toenemende contrarevolutionaire activiteit. L i t e r a t o e r n a j a G a z e t a, het weekblad van de Russische schrijversbond, deed op 10 juli eveneens een scherpe aanval op het manifest.



Het centrale comité tijdens de zitting, waarin het antwoord op de „brief van Warschau" werd goedgekeurd.

De conferentie van Warschau

Op 14 en 15 juli kwamen in Warschau partij- en regeringsleiders uit de SU Oost-Duitsland, Polen, Bulgarije en Hongarije bijeen, om de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije te bespreken. De delegatie van de SU bestond uit partijleider *Brezjnew,* president *Podgorny,* premier *Kosygin,* CC-secretaris *Katoesjew* en CC-lid *Sjelest.* Bulgarije werd vertegenwoordigd door o.m. premier en partijleider *Todor Zjiwkow,* Oost-Duitsland door o.a. partijleider *Ulbricht* en premier *Stoph,* Hongarije door partijleider *Kadar* en premier *Fock* en Polen door partijleider *Gomoelka,* president *Spychalski,* premier *Cyrankiewicz* en het lid van het Politbureau, *Zenon Kliszko.* Volgens onbevestigde berichten zou de Hongaarse partijleider Kadar op 13 juli nog een bespreking met Dubcek gehad hebben. Hoewel in het slotcommuniqué werd gesproken van „volledige eensgezindheid", zouden de standpunten van de SU, Oost-Duitsland, Bulgarije en Polen enerzijds en van Hongarije anderzijds uit elkaar hebben gelopen wat betreft de vraag hoe men moest optreden tegen de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije. Hongarije zou zich voorstander hebben getoond van een compromisoplossing en tegenstander van militaire interventie. Niettemin stuurden de vijf landen een uiterst kritische gemeenschappelijke brief aan het CC van de Tsjechoslowaakse partij. In deze brief, waarvan de inhoud op 17 juli werd bekendgemaakt (volledige tekst pag. 511), werden voor „het verdedigen van de macht van de werkende klasse en alle werkenden in Tsjechoslowakije", de volgende eisen gesteld:

- een vastberaden en krachtige aanval op de rechtse en anti-socialistische krachten, een mobilisatie van de verdedigingsmiddelen die door de socialistische staat zijn ingesteld;
- stopzetting van de activiteiten van alle politieke organisaties die tegen het socialisme ageren;
- beslaglegging door de partij op de massamedia — pers, radio en televisie — en hun gebruik in het belang van de werkende klasse, alle werkende mensen en het socialisme;
- de partij dient de rijen te sluiten op basis van de grondbeginselen van het marxisme-leninisme, het principe van het democratisch centralisme dient goed in het oog te worden gehouden, strijd dient gevoerd tegen hen die door hun activiteit vijandige krachten dienen."

De brief werd vergezeld van een voorstel waarin weliswaar het Tsjechoslowaakse denkbeeld van een serie bilaterale ontmoetingen wordt aanvaard, maar waarin bij voorbaat wordt geëist dat — binnen twee weken na de afzonderlijke gesprekken — een gezamenlijke topconferentie zal worden gehouden.

Antwoord Praag

Op 16 juli kwam het partijpresidium bijeen om o.a. de politiek voor de naaste toekomst te bepalen. Het presidium legde opnieuw de nadruk op zijn vastberadenheid het actieprogramma (pag. 302 e.v.) voort te zetten, besprak de technische details voor het komend partijcongres en de federalisering van de Republiek. Op de tweede dag van zijn zitting stelde het presidium zijn antwoord op op de brief van de vijf

zusterpartijen. In dit antwoord, dat op 18 juli werd gepubliceerd, werden de beschuldigingen in de brief van Warschau punt voor punt bestreden, werd de nieuwe koers krachtig verdedigd en herhaalde de partijleiding haar voorstel voor bilaterale besprekingen. (De tekst van deze brief zal in een volgende aflevering worden opgenomen.)

In een toespraak voor radio en televisie op 18 juli verklaarde partijleider Dubcek met nadruk dat de partij vastbesloten was haar liberale politiek voort te zetten. „Datgene wat we wensen te doen, is het scheppen van een socialisme dat zijn menselijk karakter niet heeft verloren", aldus Dubcek. Hij verklaarde voorts dat Tsjechoslowakije eigen beslissingen nam op basis van zijn eigen specifieke omstandigheden en dat het op zoek was naar het voor het land meest geschikte model van het socialisme. Ingaande op de meningsverschillen met andere socialistische landen, zei de partijleider: „Ik zou willen hopen dat we in staat zullen zijn de proef, voor welke niet alleen onze eigen natie maar ook de gehele communistische beweging zich gesteld ziet, te doorstaan." „We zijn dankbaar voor iedere verzekering van steun door broederpartijen. We willen hen zeker niet onze methoden opleggen. Indien we dat zouden doen, zouden we onze eigen theorie omtrent de speciale omstandigheden die bepalen hoe iedere partij zijn eigen politiek moet voeren, verloochenen." ... „We zien in onze alliantie met de socialistische landen en vooral met de SU — waarmee we door een diepe en gevoelsmatige vriendschap verbonden zijn — de basis van onze soevereiniteit in een gekwelde wereld. We spreiden een onverwoestbare trouw aan het internationale proletariaat ten toon, trouw die op geen enkele wijze wordt verzwakt door de politiek, die we sinds januari hebben gevolgd, aldus Dubcek.

CC steunt Dubcek

Op 19 juli kwam het centrale partijcomité bijeen om de houding van het presidium m.b.t. de brief van Warschau te bespreken. Het comité keurde unaniem de gevoerde politiek goed. Aangezien de samenstelling van het comité (volgens *Newsweek* 40 progressieven, 40 conservatieven en 30 nog niet gebonden leden) het gevaar met zich bracht geen steun voor zijn politiek te verkrijgen, zorgde Dubcek voor de aanwezigheid van 55 liberale afgevaardigden die tijdens de regionale partijconferenties (pag. 507/3) als vertegenwoordigers naar het komende partijcongres waren gekozen. Bovendien werden de nog weifelende leden van het comité overstroomd met telegrammen van de merendeels door liberale figuren beheerste regionale en districtspartijorganisaties. Ook zou Dubcek hebben gedreigd met het onmiddellijk bijeenroepen van het partijcongres en de vervanging van het huidige CC, indien steun voor zijn politiek zou uitblijven.

Op 19 juli ontving het partijpresidium een uitnodiging van het Politbureau van de Sowjetrussische communistische partij om op 22 of 23 juli in Moskou, Kiew of Lwow bilaterale besprekingen met de Sowjet-leiders te voeren. De Tsjechoslowaakse leiders die, zoals al eerder was gebleken, bereid waren tot bilaterale besprekingen, weigerden echter onder de huidige omstandigheden, met een nog aanzienlijke Sowjetrussische troepenmacht op hun grondgebied, het land te verlaten.

Op 22 juli maakte radio-Praag bekend dat het Politbureau van de CPSU had toegestemd in de wens van zijn Tsjechoslowaakse collega's, de besprekingen in Tsjechoslowakije te houden. Een datum of nadere plaatsaanduiding voor de besprekingen werd niet gegeven. Ofschoon deze toezegging als een overwinning voor Dubcek gezien werd, bleven de Sowjetrussische machthebbers vasthouden aan hun eis dat van beide kanten het voltallig partijpresidium aan de besprekingen moest deelnemen. De Sowjet-leiders hoopten, zo meenden waarnemers, met deze eis te bewerkstelligen dat de tegenstanders van Dubcek in het Tsjechoslowaakse presidium door een directe confrontatie met de Sowjetrussische top er toe gebracht zouden kunnen worden, zich openlijk tegen de liberale politiek van hun leider te keren.

Een melding van de *Prawda* op 19 juli van een wapenvondst bij Karlovy Vary, werd gezien als een nieuw drukmiddel in de psychologische oorlogvoering van de SU.

Volgens persberichten uit Oost-Duitsland en de SU zou het „Amerikaans wapenarsenaal" door „Sudetenduitse revanchisten" en „imperialisten" zijn aangelegd. Zowel het Westduitse als Amerikaanse ministerie van defensie, de NAVO en de organisatie van Sudeten-Duitsers, hebben de beschuldigingen van de hand gewezen. De minister van binnenlandse zaken, *Josef Pavel,* verklaarde dat het incident als een provocatie moest worden opgevat, terwijl van andere Tsjechoslowaakse zijde openlijk de mening werd uitgesproken dat de wapens door Sowjetrussische of Oostduitse agenten waren neergelegd.

Ernstiger consequenties leken de voornemens van West-Duitsland te zullen hebben om van 15 tot 21 sept. militaire manoeuvres (oefening „Schwarzer Löwe", met deelneming van 30.000 man) nabij de grens met Tsjechoslowakije te houden. Het plan tot deze oefeningen was reeds vóór de recente ontwikkelingen in Tsjechoslowakije gemaakt.

In Praag verluidde het op 22 juli dat de SU in een nota aan Tsjechoslowakije had verzocht Sowjetrussische troepen ter bescherming van de „onvoldoend verdedigde" grens met West-Duitsland in het Tsjechische grensgebied te mogen stationeren.

Op 22 juli werd bekend dat de Westduitse Bondskanselier *Kiesinger* en zijn minister van defensie, *Schröder,* overeenstemming hadden bereikt om de manoeuvres hetzij uit te stellen, hetzij in een ander gebied te houden.

Ontslag gen. Prchlik

Op 25 juli deed de partijleiding een stap die werd uitgelegd als een concessie aan de SU. Generaal *Vaclav Prchlik,* die het mikpunt was geworden van heftige kritiek uit de SU, vanwege zijn pleidooien voor een hervorming van het Pakt van Warschau, werd ontheven van zijn functie als hoofd van de afdeling defensie en staatsveiligheid van het centrale partijcomité, welke afdeling tegelijkertijd werd opgeheven. In de bekendmaking werd gezegd dat de opheffing van de afdeling een verdere stap was ter verwezenlijking van de scheiding van de taken en verantwoordelijkheden van staat en partij. Gen. Prchlik krijgt een normale functie in het leger.

Tijdens een persconferentie op 15 juli had gen. Prchlik o.a. verklaard dat Tsjechoslowakije een belangrijker rol wenst voor de politieke raad van het Pakt van Warschau, opdat de militaire aspecten de politieke niet zullen overheersen. Er diende een statuut te komen dat de gelijke rech-

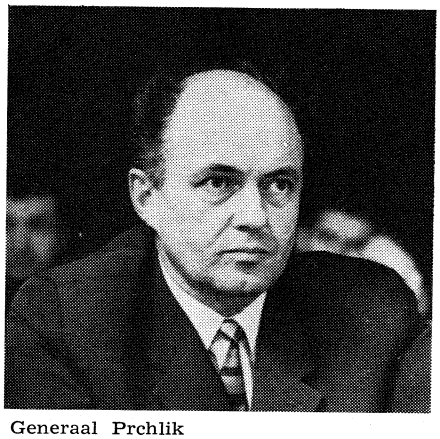

Generaal Prchlik

ten van de leden van de alliantie garandeert. Voorts merkte hij op: „Ik heb onderzocht of er onder de bepalingen van het Pakt enige bepaling is die landen het recht geeft troepen te legeren op het grondgebied van andere lidstaten of ze daar op willekeurige wijze te gebruiken." Zijn studie toonde aan dat het gebruik van troepen op het grondgebied van een andere staat uitsluitend kan plaats hebben voor doeleinden van gemeenschappelijke defensie tegen een vijand van buiten af, nadat hierover overeenstemming is bereikt door de lidstaten. Het opperbevel van het Pakt bestaat, volgens Prchlik, uit Sowjetrussische officieren, terwijl de andere lidstaten er slechts vertegenwoordigers in hebben die geen beslissingen kunnen nemen, maar slechts als verbindingsofficieren fungeren. Deze toestand zou gewijzigd moeten worden, aldus Prchlik.

Het persbureau CTK deelde op 23 juli mee dat gen. Prchlik geen goedkeuring had voor het afleggen van zijn verklaring en dat zijn mening niet de officiële zienswijze is.

Houding van Oost- en West-europese communistische partijen

In tegenstelling tot de Vijf van Warschau gaven intussen Joego-Slavië en Roemenië alsmede vrijwel alle Westeuropese communistische partijen uiting aan hun steun voor de nieuwe leiders in Praag.
In een verklaring van de Joegoslavische communistische partij, die op 18 juli aan de partijleiding in Praag en de leiding van de zusterpartijen van de SU en de andere Oosteuropese landen werd overhandigd, werd de politiek van Dubcek c.s. „een belangrijke bijdrage tot het algemeen verzekeren van het socialistisch stelsel" genoemd. Elke inmenging van buitenaf door andere communistische landen „zou kunnen worden geïnterpreteerd als een poging de onafhankelijkheid van de Tsjechoslowaakse communistische partij en de soevereiniteit van Tsjechoslowakije in gevaar te brengen", aldus de verklaring. Zij zou „schadelijk zijn voor de verdere ontwikkeling van het socialisme".

Het partijblad Borba had op 15 juli o.m. geschreven: „Niemand zou de taak op zich moeten nemen een oordeel te vellen over de opbouw en verdediging van het socialisme in Tsjechoslowakije; deze taken behoren alleen aan het werkende volk, de communisten en de grondwettelijke instellingen van de Tsjechoslowaakse staat. Evenzeer zou niemand — in het geval van enige serieuze bedreiging voor het socialisme in Tsjechoslowakije (hetzij door buitenlandse interventies, hetzij door een poging van contra-revolutionaire krachten) — zich verantwoordelijk behoren te voelen om de socialistische gemeenschap in Tsjechoslowakije te beschermen; dit is de taak van de Tsjechen en Slowaken zelf".

Naar verluidde zou president *Tito* onmiddellijk na de Russisch-Tsjechoslowaakse besprekingen een bezoek aan Praag brengen, met de kennelijke bedoeling zijn steun aan Dubcek c.s. te demonstreren.
De Roemeense partijleider, *Ceausescu,* verklaarde op 15 juli in een rede, dat het volk en de communistische partij in Roemenië de mening van hen die, gealarmeerd door hetgeen zich in Tsjechoslowakije afspeelt, zouden willen ingrijpen om het land op een bepaalde socialistische weg te brengen, niet delen. Hij zei verder dat Roemenië het volste vertrouwen heeft in de communistische partij, de arbeidersklasse, de boeren en de intellectuelen in Tjechoslowakije en hun een volledig succes toewenst.
Het Roemeense partijblad *Scinteia* (19-7) publiceerde naast elkaar de brief van Warschau en het antwoord van het Tsjechoslowaaks presidium. Veel ophef werd gemaakt van de viering op 20 juli van de 20e verjaardag van het Roemeens-Tsjechoslowaaks vriendschapsverdrag.

Op 21 juli schreef Scinteia dat de pogingen tot inmenging in Tsjechoslowakije „ernstige onrust verwekken in de gelederen van onze partij en van ons volk". Het blad meende dat het allerbelangrijkste op het ogenblik is niets te ondernemen dat het geschil kan verergeren en de tweedracht kan voeden en om een „volledig vertrouwen te tonen in de kracht en de bekwaamheid van de communistische partij van Tsjechoslowakije en in haar op democratische wijze gekozen bestuur".

Ook van een bezoek van Ceausescu aan Praag, na de besprekingen tussen Tsjechoslowakije en de SU, was sprake.
De Franse partijleider, *Waldeck-Rochet,* voerde op 15 en 16 juli besprekingen in Moskou met de Sowjetleiders. Op 19 juli begaf hij zich naar Praag. Tussen deze twee bezoeken stelde de Franse communistische partij voor een topconferentie van alle communistische partijen in Europa te houden, teneinde de ontwikkeling van de toestand in Tsjechoslowakije te bespreken. Na zijn terugkeer uit Praag maakte Waldeck-Rochet op 21 juli bekend dat de topconferentie, waarin inmiddels reeds 14 partijen zouden hebben toegestemd, geen doorgang zou vinden. Als reden werd opgegeven dat de mogelijkheid bestond van bilaterale besprekingen tussen de Tsjechoslowaakse partij en de 5 landen die op 14 en 15 juli in Warschau hadden vergaderd.
In het communiqué dat de Franse communistische partij op 27 juli n.a.v. de bezoeken in Moskou en Praag publiceerde, werden duidelijke aanwijzigingen gezien voor steun aan Tsjechoslowakije. Volgens waarnemers was het de eerste maal dat de Franse communistische partij afweek van de altijd slaafs gevolgde partijlijn van Moskou. Het communiqué prees Waldeck-Rochet voor zijn activiteiten in Moskou en Praag, die „het de partij mogelijk hebben gemaakt haar vurig verlangen uit te drukken om de bestaande problemen tussen de zusterpartijen te laten oplossen door onderhandelingen, die gehouden moeten worden met respect voor de vrije wilsbeslissing van iedere partij en in de geest van het proletarisch internationalisme."
Steunverklaringen voor de huidige koers werden o.m. gepubliceerd door de communistische partijen van Italië (nadat de politbureauleden *Pajetta* en *Galuzzi* een bezoek aan Moskou hadden gebracht), Zwitserland, Engeland en Noorwegen.

Toeneming spanning

Op 23 juli werd bekendgemaakt, dat sedert 22 juli Sowjet-strijdkrachten in het westelijk deel van de SU, met inbegrip van de aan Tsjechoslowake grenzende gebieden, grootscheepse manoeuvres hielden, die naar werd meegedeeld tot 10 augustus zouden duren. Op 25 juli maakte Moskou bekend dat tevens luchtafweeroefeningen gehouden zouden worden. Voorts werd bericht dat het toeristenverkeer uit de SU naar Tsjechoslowakije was gestaakt. Intussen hield ook de persoorlog uit de SU onverminderd aan.

Steun bevolking

Naarmate de zekerheid groeide dat de, wellicht beslissende, besprekingen met de SU binnenkort zouden beginnen, namen de steunbetuigingen van de bevolking voor de leiders in Praag een ongekende omvang aan.
Het blad van de schrijversbond, *Literarni Listy,* deed op 26 juli een bewogen beroep op de leden en plv. leden van het presidium bij de komende besprekingen met de SU het liberaliseringsproces vastberaden en eensgezind te verdedigen. De boodschap was opgesteld door de toneelschrijver *Pavel Kohout.* Duizenden burgers beantwoordden de oproep in het manifest om met hun handtekening hun steun daaraan te betuigen.

NEDERLAND

SER VERDEELD OVER MINIMUMDAGLOON WW EN WWV

De meerderheid van de Sociaal-Economische Raad heeft zich in een advies aan de minister van sociale zaken uitgesproken voor invoering van een minimumdagloon in de Werkloosheidswet (WW) en de Wet Werkloosheidsvoorziening (WWV). Het voorgestelde minimum zou hetzelfde moeten zijn als dat voor de WAO. (*f* 30,06). De uitkering mag echter niet hoger zijn dan het voordien verdiende loon. Enige leden behorende tot de voorstanders van een minimumdagloon willen dit alleen laten gelden voor kostwinners.

De kosten van de invoering worden geschat op *f* 10 mln per jaar als het minimumdagloon zou gelden voor alle verzekerden, en *f* 4,3 mln als het alleen zou gelden voor kostwinners.

De minderheid wijst de invoering van een minimum-dagloon af, omdat daarmee een behoeftecriterium in de loondervingsverzekeringen zou worden geïntroduceerd. Zij meent, dat de Algemene Bijstandswet dient om in individuele gevallen te garanderen, dat in de noodzakelijke kosten van levensonderhoud wordt voorzien. *(ANP, Het Parool* 21-6)

SER WENST ONDERZOEK DOELMATIGHEID UITVOERING SOCIALE VERZEKERINGEN

In antwoord op het verzoek van de regering van 10 febr. 1967 om advies over een vereenvoudiging van sociale verzekeringen op langere termijn heeft de Sociaal-Economische Raad in overweging gegeven een wettelijke voorziening te bevorderen, die het mogelijk kan maken dat een onderzoek wordt ingesteld naar de doelmatigheid en de kosten van de uitvoering van de sociale wetgeving.

De wettelijke regeling zou moeten inhouden: 1) de bevoegdheid van de SER en van door de raad aangewezen personen om de uitvoeringsorganen inlichtingen en gegevens te vragen, die nodig zijn voor het vormen van een verantwoord oordeel; 2) de verplichting van die organen inlichtingen te geven; 3) een geheimhoudingsplicht van de betrokkenen.

Het onderzoek zou worden verricht door één of enkele organisatiebureaus. De kosten zouden door de uitvoeringsorganen moeten worden gedragen.

De commissie sociale verzekeringen, die met de voorbereiding van het advies was belast, achtte het noodzakelijk een zo goed mogelijk inzicht te hebben in de kostenverschillen bij de onderscheiden organisatie-structuren. De door de Sociale Verzekeringsraad verschafte gegevens bleken onvoldoende. Het door de SER beoogde onderzoek zou alle facetten van de uitvoeringsorganisatie moeten belichten, terwijl de gevraagde gegevens ook kunnen worden gebruikt om de doelmatigheid van andere vormen van uitvoering te beoordelen.

De SER wenst met name een onderzoek naar de mogelijkheden van: 1) volledige centralisatie van alle verzekeringen; 2) centralisatie van de volksverzekeringen en (regionale of functionele) decentralisatie van de werknemersverzekeringen; 3) uniforme decentralisatie; 4) handhaving van de huidige situatie met bepaalde wijzigingen, zoals gecombineerde regionale kantoren voor alle verzekeringen en grotere concentratie bij de zogenaamde zelfdoeners; 5) eventuele tussenvormen, variërend welke van sterke centralisatie met beperkte decentralisatie op onderdelen (bv. door instelling van één centraal uitvoeringsorgaan voor alle verzekeringen met regionale kantoren met beperkte bevoegdheid), tot een grotendeels gedecentraliseerde uitvoering, waarbij slechts enkele taken centraal verricht worden (bv. de premie-inning en/of -uitbetaling). In dit verband ware tevens aandacht te schenken aan de mogelijkheid tot uniformering van de premies voor alle takken van sociale verzekering (in welk geval tevens een centrale premie-inning — bv. door de belastingadministratie — voor de hand ligt). De SER wil voorts een onderzoek naar: de gevolgen — i.h.b. wat betreft de uitvoering- van integratie van de Wet Werkloosheidsvoorziening en Werkloosheidswet, alsmede van de opheffing van het onderscheid tussen wachtgeld- en werkloosheidsverzekering; de mogelijkheden tot vereenvoudiging van de dagloonberekeningen; de mogelijkheden tot vereenvoudiging van de medische en niet-medische controle; de invloed van het bestaan van zg. „eigen risicodragers" en „ziekenkassen" op de efficiency en de uitvoeringskosten van de Ziektewet; de mogelijkheid van het bereiken van vereenvoudiging en kostenbesparing door afschaffing van de huidige kinderbijslagverzekeringen en daarvoor in de plaats aanpassing van de tarieven van loon- en inkomstenbelasting, met dien verstande dat zonodig vanuit de belastingmiddelen gelden aan de daarvoor in aanmerking komende personen worden betaald.
(SER-bulletin 20-6, NRC, Het Parool 21-6)

(Vor. ber. pag. 150/2-1967)

NVV-RAPPORT „GEDRAG BIJ ONTSLAG"

In een op 28 juni verschenen rapport „Gedrag bij ontslag. Voorzieningen bij bedrijfssluitingen en personeelsvermindering", uitgebracht door het Wetenschappelijk- en Scholingsinstituut van het NVV, wordt de mening uitgesproken dat in de bedrijven te weinig aandacht wordt geschonken aan het kwantitatieve personeelsbeleid.

Ter stimulering hiervan bepleit het rapport twee financiële regelingen:

1. Een geldelijke schadeloosstelling aan allen die ontslagen worden om buiten hen liggende redenen.
De hoogte van deze schadeloosstelling neemt toe naar gelang de betrokkene meer dienstjaren heeft.
2. Een aanvulling op de WW-uitkeringen gedurende een periode die afhankelijk is van leeftijd en dienstverband.

Willen deze stimulansen werkzaam zijn, aldus het rapport, dan dienen deze uitkeringen voornamelijk ten laste van de betrokken bedrijven te komen en pas in geval van financiële onmacht van algemene fondsen.

De voorgestelde regelingen zullen volgens het rapport leiden tot een voorzichtiger personeelsbeleid. De ondernemingen zullen trachten om de fluctuaties in hun personeelssterkte te verminderen en om inkrimping van het personeelsbestand zo mogelijk via het natuurlijk verloop tot stand te laten komen.

Moeten toch ontslagen vallen,, dan zal de neiging ontstaan om deze vooral in de groep der jongere werknemers met korter dienstverband te doen vallen, aldus het rapport.

De financiële consequenties van het ontslag van ouderen (gerekend naar leeftijd en dienstverband) zullen de onderneming dwingen in de richting van omscholing en overplaatsing van deze personeelsleden. Dit vergt een grotere bereidheid tot mobiliteit dan in vele gevallen bestaat. Het rapport geeft aanwijzingen voor een stimulering van deze bereidheid.

Een grotere mobiliteit van de arbeid vergt voorbereiding en deze ligt vooral in studie, in het zich voorbereiden op een andere functie. Daartoe moet enerzijds het normale dagonderwijs een brede basis leggen, waarop later specialiteiten kunnen worden gebouwd. Voorts wil het rapport ondernemingen die zich met scholing van hun personeel bezighouden, daarvoor laten subsidiëren uit fondsen die gemeenschappelijk tot stand worden gebracht.

Het rapport wil, wanneer het onvermijdelijk is dat een bedrijf personeel ontslaat, het „vrijwillig ontslag nemen" stimuleren. Daartoe zijn een aantal maatregelen uitgewerkt.

Het rapport doet verder een aantal suggesties betreffende de procedure bij collectief ontslag. O.m. zou bij collectieve ontslagen (alle ontslagen binnen een termijn van een maand waarbij 25 of meer mensen betrokken zijn) het gewestelijk arbeidsbureau zes weken voordat de individuele ontslagaanzeggingen geschieden, moeten worden gewaarschuwd.

Het rapport acht het noodzakelijk de „afscheidsbetalingen" bij ontslag bij cao of wet te regelen.

Het probleem van het ontslag wegens overtolligheid (individueel dan wel collectief) kan niet los worden gezien van het scholings- en het arbeidsmarktbeleid.

Overheid en maatschappelijke organisaties zullen moeten zorgen voor een betere institutionele vormgeving van dit beleid, opdat dit soepeler kan reageren op de onophoudelijke wijzigingen die zich in het produktieproces voltrekken.

Tot slot behandelt het rapport de hulp die het ontslagverlenend bedrijf de ontslagenen wellicht nog kan bieden. Daarbij wordt met name de aandacht gevestigd op de problemen van de oudere werknemer alsmede op de onbevredigende toestand op het gebied der pensioenverplichtingen bij ontslag.

Ter illustratie van de invloed die structurele verschuivingen uitoefenen op de samenstelling van de beroepsbevolking en de verdeling van de werkgelegenheid, wijst het rapport erop dat in de periode 1947-1960 de mannelijke beroepsbevolking met 8% steeg tot 3,24 mln. Het aandeel daarin van de inkrimpende bedrijfstakken (waarvan de agrarische sector de belangrijkste was) daalde met 24% van ongeveer 800.000 tot 600.000. In de overige bedrijfstakken was sprake van een gemiddelde stijging met 20% (van 2,2 naar 2,6 mln). De bedrijfstakken waar de werkgelegenheid met minstens 20.000 plaatsen toenam gaven daarbij een gemiddelde stijging van 43% te zien. Het Centraal Planbureau verwacht voor de periode 1960-1970 een toeneming van de totale werkgelegenheid (inclusief zelfstandigen) met 10% tot 4,93 mln. (ANP, NRC, De Vakbeweging 28-6)

FUSIE VMF en NV WILTON-FIJENOORD-BRONSWERK

Op 15 juli is bekend gemaakt, dat de besturen van de Verenigde Machinefabrieken NV (VMF/Stork-Werkspoor) en Wilton-Fijenoord-Bronswerk NV overeenstemming hebben bereikt over een volledige fusie tussen beide vennootschappen. Aan aandeelhouders van Wilton-Fijenoord-Bronswerk zal het aanbod worden gedaan hun stukken te verwisselen in aandelen VMF in de verhouding 1 : 1. Aandeelhouders VMF zullen — indien het bod gestand wordt gedaan — een bonus van 5% in aandelen ontvangen ten laste van de belastingvrije agioreserve.

De nieuwe combinatie zal werkzaam zijn onder de naam VMF/Stork-Wilton. Het totale personeelsbestand beloopt circa 31.000 werknemers. De gezamenlijke omzet van de beide partners bedroeg in 1967 circa *f* 1,2 mrd, waarmee het concern uit een oogpunt van omzet de zevende plaats inneemt op de ranglijst van industriële ondernemingen in Nederland.

De afspraken terzake van maritieme samenwerking door Wilton-Fijenoord-Bronswerk gemaakt (pag. 458/3), worden door de nieuwe combinatie volledig gehonoreerd.

De belangrijkste overwegingen, die aan de fusie ten grondslag liggen, zijn de ingrijpende veranderingen, die zich voltrekken in de kapitaalgoederenindustrie in en buiten de EEG in de metaalindustrie en de scheepsbouw.

VMF/Stork-Werkspoor werd in 1954 gevormd door een fusie tussen de Kon. Machinefabriek Gebr. Stork te Hengelo en Werkspoor te Amsterdam.

Thans omvat VMF/Stork-Werkspoor in Nederland 24 ondernemingen, t.w.: Koninklijke Machinefabriek Stork NV te Hengelo, Werkspoor-Amsterdam NV, Werkspoor-Utrecht NV, Hainje-Heerenveen NV, Kromhout Motorenfabriek NV te Amsterdam, Stork-Dieselmotoren NV te Zwolle, NV Machinefabriek en IJzergieterij „Holland-Bergen op Zoom", Stork-Werkspoor Sugar NV te Hengelo, Stork-Amsterdam NV, Stork Apparatenbouw NV te Amsterdam, Stork-Boxmeer NV, Ingenieursbureau Frans Smulders NV te Utrecht, Stork-Volma NV te Gorredijk/Grouw, Stork-IMA NV te Elst, Stork-Jansen & Sutorius NV te Utrecht, Stork-Dongen NV, Werf Conrad en Stork Hijsch NV te Haarlem, Hensen-Rotterdam NV, NV Machinefabriek Stork Jaffa te Utrecht, Stork Alfra te Bladel, Werkspoor Services & Construction NV (Wescon) te Utrecht en Roozenburg, Pijpleidingenbedrijf M. S. Fockens NV te Hoogezand, Gascon NV te Utrecht en Continental Engineering Ingenieursbureau voor de Procesindustrie NV te Amsterdam en Groningen.

In het buitenland beschikt het concern over 33 produktie-ondernemingen en verkoopkantoren, voor een deel meerderheidsdeelnemingen.

Bij het concern werken in totaal 23.000 mensen, waarvan 3.000 in het buitenland.

Wilton-Fijenoord-Bronswerk werd in 1964 gevormd door een fusie tussen de Dok- en Werfmaatschappij Wilton-Fijenoord te Schiedam en Bronswerk te Amersfoort.

Het concern omvat thans 12 ondernemingen en produktiegroepen in Nederland, t.w.: de Dok- en Werfmaatschappij Wilton-Fijenoord NV (werkmaatschappij), Bronswerk-Fijenoord NV (werkmaatschappij), Alpha Engineering NV te Beverwijk, Bronswerk-Fijenoord Chemiebouw v.o.f. te Velsen, Machinefabriek en Installatiebedrijf C. de Neeff NV te Vlaardingen, de Machine- en Apparatenfabriek „Fijenoord" te Schiedam, de Amersfoortse Machine- en Apparatenfabriek AMAF te Amersfoort, Apparatenbouw Bronswerk-Fijenoord v.h. Möring en Steenaart NV te Nijkerk, Machinefabriek en Ingenieursbureau Gebr. Kwant NV te Sneek, de produktiegroep Verwarming en Airconditioning te Amersfoort en Rotterdam en de produktiegroep Brandbeveiliging te Amsterdam.

De voornaamste deelnemingen bestaan uit: Bronswerk België, Antwerpen (100%); Bronswerk Espanola, Madrid (99,9%); Nederlandsche Fabriek van Bronswerken v.h. Becht & Dyserinck, Amsterdam (99,9%); Deutsche Bronswerk, Hamburg (96%); Bronswerk South Africa (Pty.) Ltd, Johannesburg (50%); Machinefabriek en Scheepswerf van P. Smit Jr, Rotterdam (50%); Scheepswerf en Machinefabriek „Waalhaven", Rotterdam (50%); Aardgas Service (Natural Gas Service), 's-Gravenhage (50%); Machinefabriek Voorwaarts, Amsterdam (50%) en Hewitt-Robins Europa, Amsterdam (50%).

Voorts een aantal minderheidsbelangen, o.m. in Fokker en Neratoom.

Bij het concern werken in totaal 8400 mensen.

BELGIË

CONFERENTIE UNIVERSITAIRE VERNIEUWING

De in de regeringsverklaring aangekondigde Conferentie van de universitaire vernieuwing (zie pag. 421/1) heeft op 30 juli in de Residence schouwburg te Brussel plaatsgehad. Voorzitter *P. Vermeylen,* minister van nationale opvoeding voor het Nederlandstalig landsgedeelte, lichtte de bedoeling toe: het ontwerpen van nieuwe structuren voor de academische sector. Zijn Franstalige collega *A. Dubois* zei dat de regering een dialoog verlangt over de universiteitsproblemen. Tijdens de bespreking werd vrij algemeen kritiek geoefend op de samenstelling van de conferentie, de representativiteit van de uitgenodigden en het minder geschikte ogenblik van de bijeenroeping. Uitgenodigd waren o.m. de rectoren van de vier grote universiteiten, de leden van de bijzondere commissie van de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid, vertegenwoordigers van de academische gemeenschap (hoogleraren, wetenschappelijk, technisch en administratief personeel, studenten), afgevaardigden van de vakbonden en van de werkgevers; in totaal: ongeveer 120 personen. Om verschillende redenen bleven een aantal geïnviteerden afwezig.

Tenslotte werd overeengekomen de conferentie te verdagen tot 31 oktober. Tegen die datum zullen op een „horizontaal" niveau, werkgroepen van de diverse belanghebbenden, elk afzonderlijk, werkdocumenten opstellen; een „vertikale" groep zal voor het onderling contact zorgen. Een secretariaat werd opgericht o.l.v. *J. Rens,* algemeen rapporteur van de conferentie. *(La libre Belgique* 31-7)

HANDELSHOGESCHOOL IN LIMBURG

Het kabinet van de provincie-gouverneur van Limburg heeft op 31 juli meegedeeld dat in oktober te Hasselt een hogeschool voor handelswetenschappen wordt geopend. Het initiatief gaat uit van een „vereniging voor wetenschappelijk onderwijs in Limburg". De hogeschool is pluralistisch georiënteerd en zal streven naar samenwerking met Nederlands-Limburg. Vooralsnog zal zij niet de graad, maar enkel de titel van licentiaat uitreiken.

LUCHTHAVEN ANTWERPEN

Fr. Detiège, schepen van de stad Antwerpen, heeft op 29 juli aan de gemeenteraad meegedeeld dat het stadsbestuur zijn verzet tegen het overbrengen van de luchthaven Deurne (bij Antwerpen) naar Wechelderzande heeft opgegeven.
De werkgroep die het streekplan-Schelde-Dijle opstelde, heeft in die zin geadviseerd, aldus Detiège die nog verklaarde dat op de vrijgekomen terreinen van Deurne allicht een universiteitscampus zou kunnen worden gebouwd.

AANKOOP VAN MIRAGE-TOESTELLEN

Het ministerscomité voor economische en sociale coördinatie heeft op 31 juli bevestigd dat 88 Mirage-toestellen voor de luchtmacht zullen worden aangekocht. De bestelling t.b.v. 6,6 mrd fr. was nog gedaan door de demissionaire regering-*Vanden Boeynants.* De betaling van de aankoop wordt gespreid over vijf jaren.

(Vor. ber. pag. 123/3)

STAND VAN DE BEVOLKING

In het staatsblad van 25 juni is de stand van de rijksbevolking per 31 december 1967 gepubliceerd:

Nederlands taalgebied	31-12-67	31-12-66
prov. Antwerpen	1.518.464	1.506.627
prov. Oost-Vlaanderen	1.305.717	1.301.073
prov. West-Vlaanderen	1.042.586	1.036.670
prov. Limburg	638.593	631.326
prov. Brabant		
arr. Halle-Vilvoorde	404.928	399.594
arr. Leuven	382.265	378.844
arr. Randgemeenten	55.486	54.165
	5.348.039	5.308.299
Frans taalgebied		
prov. Henegouwen	1.331.677	1.331.953
prov. Luik	1.019.105	1.017.875
prov. Namen	381.578	380.265
prov. Luxemburg	219.368	220.315
prov. Brabant		
arr. Nijvel	226.653	223.087
	3.178.381	3.173.495
Tweetalig gebied		
hoofdstad-Brussel	1.079.181	1.074.586
Totaal	9.605.601	9.556.380

Het aantal geboorten blijft dalen:

1961 ..	158.262	1965 ..	154.856
1962 ..	154.338	1966 ..	150.636
1963 ..	158.196	1967 ..	145.899
1964 ..	160.371		

Het aantal sterfgevallen blijft nagenoeg constant:

1961 ..	106.259	1965 ..	114.507
1962 ..	111.545	1966 ..	114.557
1963 ..	115.618	1967 ..	114.509
1964 ..	109.342		

Per arrondissement bedraagt het aantal geboorten (per duizend inwoners):

Maaseik	21,59
Hasselt	20,15
Turnhout	19,54
Tongeren	18,48
Diksmuide	17,66
Roeselare	16,76
Kortrijk	16,75
St.-Niklaas	16,47
Dendermonde	16,40
Brugge	16,28
Ieper	16,10
Bastenaken	16,08
Tielt	16,07
Veurne	16,05
Verviers	16,00
Philippeville	15,99
Neufchâteau	15,93
Oostende	15,85
Eeklo	15,70
Aarlen	15,65
Aalst	15,64
Gent	15,54
Dinant	15,26
Leuven	15,11
Namen	15,10
Moeskroen	15,08
Virton	14,99
Marche	14,88
Mechelen	14,82
Thuin	14,81
Doornik	14,33
Zinnik	14,24
Charleroi	14,09
Antwerpen	14,01
Brussel	13,79
Oudenaarde	13,77
Luik	13,57
Bergen	13,52
Hoei	13,23
Aat	13,04
Nijvel	12,75
Borgworm	12,28
Vlaams gemiddelde	16,41
Waals gemiddelde	14,23
Nationaal gemiddelde	15,27

FRANKRIJK

OPVOLGING VAN POMPIDOU DOOR COUVE DE MURVILLE

Op een fractievergadering van de gaullisten maakte premier *Pompidou* op 9 juli bekend, dat president *De Gaulle* had besloten hem te vervangen als premier door minister van financiën *Couve de Murville.*
Hiermee werd een eind gemaakt aan vele speculaties over de toekomst van Pompidou, die na de grote verkiezingsoverwinning (pag. 433) zijn positie als toekomstige opvolger van De Gaulle aanmerkelijk had versterkt. Volgens vele waarnemers was deze versterkte positie De Gaulle een doorn in het oog en zij trokken een parallel met het ontslag van *Debré* in 1962, toen deze de Algerijnse kwestie met goed gevolg had opgelost (pag. 226/2-1962). Bovendien wezen deze waarnemers op de tegenstand van Pompidou tegen elke vorm van medezeggenschap van de arbeiders in de onderneming, zoals De Gaulle die zich voorstelt.
Pompidou bood op 10 juli het ontslag van zijn regering aan, waarna De Gaulle Couve de Murville tot eerste minister benoemde.
Oud-premier Pompidou ontving van De Gaulle een persoonlijke brief, waarvan de tekst als volgt luidt:

„Beste vriend,

Overwegende wat de last van uw taak aan het hoofd van de regering is geweest gedurende zes jaar en drie maanden, geloof ik te moeten instemmen met uw verzoek niet opnieuw tot eerste minister benoemd te worden. Het leedwezen, dat ik hiervan ondervind, is des te groter, omdat, in het aanzienlijke werk, dat op alle gebieden tijdens uw functie door de openbare macht volbracht is, uw optreden buitengewoon doeltreffend was en niet nagelaten heeft volledig te beantwoorden aan hetgeen ik verwachtte van u en van de leden van de regering, die u leidde. Dat was in het bijzonder het geval ten tijde van de ernstige crisis, die het land getroffen heeft in de afgelopen mei en juni. Dat is trouwens ook het oordeel geweest van het Franse volk hierover, zoals kort geleden gebleken is bij de laatste verkiezingen.
Waar u zich ook zult bevinden, weet, beste vriend, dat ik er op gesteld ben bijzonder nauwe betrekkingen met u te onderhouden. Ik wens tenslotte, dat u zich gereed houdt elke opdracht te vervullen en elk mandaat te aanvaarden, welk u kan worden toevertrouwd door het land.
Weest overtuigd, mijn beste eerste minister, van mijn gevoelens van trouwe en toegewijde vriendschap."

get. Charles De Gaulle.
(vert. KHA)

Pompidou kwam in 1944 in contact met De Gaulle, die hem tot directeur van zijn kabinet benoemde.
Toen de Gaulle zich in 1946 terugtrok, bleef Pompidou in overheidsdienst, maar hield tevens contact met De Gaulle. In 1954 aanvaardde Pompidou een functie als directeur bij de Banque Rothschild. Van 1958-1959 leidde hij tijdelijk op verzoek van De Gaulle de regering. In 1962 verzocht De Gaulle hem de leiding van de regering van Debré over te nemen. Sinsdien fungeerde hij als premier tot zijn ontslag op 10 juli.
Binnen de gaullistische fractie ontstond aanzienlijk verzet tegen deze „afdanking" van Pompidou, die volgens velen door zijn doortastend optreden het regime voor totale ineenstorting had behoed tijdens de mei- en juni-crisis. Dit verzet bleek, toen de fractievoorzitter van de gaullisten werd gekozen op 10 juli. In tegenstelling tot vorige keren werd de officiële kandidaat, *Henry Rey,* niet met algemene stemmen gekozen, maar kreeg een tegenstander van het aftreden van Pompidou, *Souchal,* een groot aantal stemmen. Van de 248 uitgebrachte

stemmen kreeg Rey er 153 en Souchal 79; 16 stemmen gingen naar andere kandidaten. Tevens werd Pompidou bij acclamatie tot erefractievoorzitter benoemd.

Nieuwe regering

Couve de Murville maakte na moeizame beraadslagingen op 12 juli zijn kabinet bekend. Het verschilt weinig van het oude van premier Pompidou; de opvallendste wijzigingen waren de benoemingen van *Ortoli* tot minister van financiën en economische zaken en van *Faure* tot minister van onderwijs. Het ministerie van voorlichting werd opgeheven en deze taak valt nu toe aan een staatssecretaris. De samenstelling van het kabinet is als volgt:

Eerste minister-Maurice Couve de Murville*;
Ministers van staat: Culturele zaken-André Malraux; sociale zaken-Maurice Schumann; betrekkingen met parlement-Roger Frey**; zonder portefeuille-Jean-Marcel Jeanneney**;
Ministers: Justitie-René Capitant; buitenlandse zaken-Michel Debré; binnenlandse zaken-Raymond Marcellin; defensie-Pierre Messmer; financiën en economische zaken-François Ortoli*; onderwijs-Edgar Faure*; wederopbouw en huisvesting-Albin Chalandon*; industrie-André Bettencourt*; landbouw-Robert Boulin*; verkeer-Jean Chamant; oudstrijders en oorlogsslachtoffers-Henri Duvillard; PTT-Yves Guéna*;
Gedelegeerd ministers: Planning en ruimtelijke ordening-Olivier Guichard; wetenschappelijk onderzoek en atoom- en ruimtekwesties-Robert Galley*;
Staatssecretarissen: Voorlichting-Joël Le Theule*; ambtenarenzaken-Philippe Malaud**; jeugdzaken en sport-Joseph Comiti**; overzeese gebiedsdelen en departementen-Michel Inchauspé**; sociale zaken-Marie-Madeleine Dienesch*; sociale zaken-Pierre Dumas**; buitenlandse zaken-Yvon Bourges; buitenlandse zaken-Jean de Lipkowski**; binnenlandse zaken-André Bord; financiën en economische zaken-Jacques Chirac; onderwijs-Jacques Trorial**; wederopbouw en huisvesting-Philippe Dechartre.
Alle leden van het kabinet, uitgezonderd André Malraux, zijn afgevaardigden. Van hen behoren Raymond Marcellin, André Bettencourt, Jean Chamant en Philippe Malaud tot de onafhankelijke republikeinen, de overigen tot de UDR.

---

*lid van het vorige kabinet, van portefeuille veranderd.
**nieuw lid van het kabinet. De twee „nieuwe" ministers van staat Frey en Jeanneney, waren op 31 mei uit de regering-Pompidou verdwenen en maken nu hun rentrée.

Biografieën

Maurice Couve de Murville werd geboren op 24 jan. 1907 te Reims. Zijn ouders behoorden tot een oud geslacht van Hugenoten en tot de allerhoogste kringen van de kleine protestantse elite in Frankrijk. In 1932 huwde hij Jacqueline Schweisguth, evenals hij afkomstig uit hoge protestantse kringen. Hij kreeg zijn opleiding o.m. aan Ecole des Sciences Politiques. Op 23-jarige leeftijd was hij reeds „inspecteur des finances", een der hoogste Franse titels. Verder is hij doctor in de rechtswetenschappen en kandidaat in de letteren.
In 1936 was hij verbonden aan de Franse ambassade in Brussel als financieel attaché. In 1937 werd hij ambtenaar aan het ministerie van financiën, waar hij snel carrière maakte. Hij werd hier in 1938 benoemd tot adjunct-directeur voor de belastingen en in 1940 werd hij directeur voor de buitenlandse financiën. Hij nam deel aan de wapenstilstandsonderhandelingen na de Duitse inval met als doel te verhinderen, dat de Franse goudvoorraad in Duitse handen zou vallen. Hierin slaagde hij, want de goudvoorraad werd voor het eind van de oorlog overgebracht naar Algiers.
In 1942 vluchtte hij naar Spanje, toen het Vichy-regime hem wilde arresteren wegens zijn anti-fascistische houding. Vanuit Spanje ging hij naar Algerije, waar hij toetrad tot het „Comité de Guerre" van generaal Henri Giraud, waarvan hij algemeen secretaris werd. Na het akkoord tussen Giraud en De Gaulle, die zich in Londen bevond, in 1943 werd Couve de Murville op 5 juni 1943 commissaris voor financiën van De Gaulle's „Comité de libération nationale". In deze functie werd hij op 9 nov. 1943 opgevolgd door Mendès-France.
In maart 1944 werd hij Frans vertegenwoordiger in de geallieerde Controle Commissie voor Italië. In 1945 volgde zijn benoeming als vertegenwoordiger van de „voorlopige regering van de republiek" in Italië. In november van dat jaar werd hij benoemd tot directeur van politieke zaken aan het ministerie van buitenlandse zaken. In deze functie maakte hij meermalen deel uit van de Franse vertegenwoordiging bij de VN. In 1950 werd hij ambassadeur in Cairo, in 1953 in Washington, en in 1954 werd hij de leider van de Franse vertegenwoordiging bij de NAVO.
In 1956 volgde zijn benoeming tot ambassadeur in West-Duitsland. Hier ontving hij in 1958 een dringende telefonische oproep van De Gaulle naar Parijs te komen. Daar aangekomen werd hij benoemd tot minister van buitenlandse zaken, een functie, die hij heeft bekleed tot hij in het laatste kabinet Pompidou tot minister van financiën werd benoemd. Couve de Murville wordt algemeen gezien als een uiterst bekwaam, emotieloos bestuurder. Hij is streng protestant.
Hij geldt als een nauwgezet uitvoerder van de politieke opvattingen van De Gaulle. Naast grote diplomatieke kwaliteiten, die meermalen bleken, wanneer hij op EEG-ministersconferenties het afwijkende Franse standpunt moest verdedigen tegen de opvattingen van de vijf andere lid-staten, bezit hij een uitgebreide financieel-economische kennis en bekwaamheid. Dit zou mede de reden geweest zijn, waarom hij tot regeringsleider benoemd is, die tot taak heeft de Franse economie opnieuw op gang te brengen. (Le Monde, Alg. H'blad, NRC, NYT)

BETTENCOURT, André, minister van industrie. Geb. 1919. Directeur van een onderneming. In 1951 afgevaardigde. Van 1954-1955 staatssecretaris in kabinet-Mendès-France. Werd op 9 jan. staatssecretaris van transport in kabinet-Pompidou, op 8 april 1967 staatssecretaris van buitenlandse zaken en op 31 mei 1968 minister van PTT.

BOULIN, Robert, minister van landbouw. Geb. 1920. In 1958 afgevaardigde. Speelde actieve rol in gaullistische RPF-beweging. Werd op 15 april 1962 staatssecretaris van repatriëring, vervolgens op 12 sept. 1962 staatssecretaris voor het budget, op 8 april 1967 staatssecretaris van economie en financiën en op 31 mei 1968 minister van ambtenarenzaken.

CAPITANT, René Alphonse Charles, minister van justitie. Geb. 1901. Jurist. Achtereenvolgens hoogleraar te Straatsburg, Algiers (1941-1943) en Parijs (1951-1957). Minister van onderwijs in de voorlopige regering-De Gaulle (1944-1945). Afgevaardigde van 1945-1951 en opnieuw in 1962. Oprichter van de eerste gaullistische groepering, „l'Action démocratique et sociale". Voorzitter nationale raad RPF. In 1962 voorzitter vaste commissie voor justitie van Nat. Vergadering. Ontwikkelt zich tot een van de leidende linkse gaullisten. Op 21 mei j.l. stelde hij voor de



De afgetreden Franse premier Pompidou (r.) en zijn opvolger Couve de Murville.

stemming over de motie van wantrouwen (pag. 370/1) zijn zetel ter beschikking wegens kritiek op de regering-Pompidou. Bij zijn benoeming tot minister van justitie op 31 mei verklaarde hij Pompidou „wel te moeten slikken".

CHALANDON, Albin Paul Henri, minister van wederopbouw en huisvesting. Geb. 1920. Inspecteur des finances. In 1949 directeur van de Banque Nationale pour le Commerce et l'Industrie (Afrique). Tot 1964 directeur-generaal van de Banque Commerciale de Paris, vervolgens president-directeur-generaal. In 1958 werd hij penningmeester van de UNR, van febr.-nov. 1959 secretaris-generaal. In nov. 1963 lid van het centrale comité van het politieke bureau van de gaullisten. Sinds 1964 is hij lid van de economische en sociale raad. In maart 1967 werd hij afgevaardigde en op 31 mei 1968 werd hij benoemd tot minister van industrie.

GALLEY, Robert, gedelegeerd minister van wetenschappelijk onderzoek en atoom- en ruimtekwesties. Geb. 1921. Ingenieur. In 1955 directeur van de afdeling fabrieksbouw van het Commissariaat voor Atoomenergie (CEA). In 1966 werd hij gedelegeerde voor automatisering. Op 31 mei 1968 volgde zijn benoeming tot minister van wederopbouw en huisvesting.

Voor biografische gegevens van de overige ministers, zie pag. 40/2-1966, 250/3-1967 en 347/3-1967.

Regeringsverklaring

Premier Couve de Murville sprak op 17 juli voor de Nationale Vergadering zijn regeringsverklaring uit. Hierin prees hij zijn voorganger Pompidou, die nu als gewoon afgevaardigde in het parlement zat, met de volgende woorden:

„Mijn eerste gedachten gaan uit naar mijn voorganger, die ik op deze banken begroet met alle achting, vriendschap en, als hij het toestaat, genegenheid, die ik voor hem voel sinds de vervlogen tijden, waarop wij begonnen samen te werken, en die in de loop der jaren alleen maar groter is geworden, vooral sinds de maanden mei en juni, waarin de beproeving, zoals immer, de omvang van de ware menselijke kwaliteit heeft aangetoond. Dat Georges Pompidou wel wete, dat wij vaak zijn raad, zijn oordeel en zijn gezag nodig zullen hebben, in afwachting van het ogenblik, waarop het lot hem opnieuw met die politieke verantwoordelijkheden belast, die hij, meer dan wie ook, in staat is op zich te nemen".

Couve de Murville sprak de hoop uit, dat deze vergadering een begin zou zijn van een dialoog tussen de gehele Nationale Vergadering, en niet alleen de meerderheid, en de regering. Dit was nodig om de grote problemen, die het land had, tegemoet te kunnen treden. Hij zag twee complexen, die actie behoefden, nl. enerzijds de financiële en economische politiek en anderzijds de grote maatschappelijke hervormingen.

Couve de Murville voorspelde, dat Frankrijk 18 maanden nodig zal hebben om de gevolgen van de crisisperiode te boven te komen en het economisch evenwicht te herstellen. Hiervoor was z.i. slechts één oplossing, een dynamische en expansieve economische politiek. Daarom had Frankrijk de datum van 1 juli voor de ingang van de douane-unie ook aangehouden. (pag. 449). Een actieve credietpolitiek betekende geen devaluatie of geldschepping. De staat zou voor haar taken lenen op de geldmarkt en haar uitgaven zoveel mogelijk beperken.

De eerste minister noemde de inflatie en werkloosheid de twee gevaren, die het land bedreigden. Prijsstijgingen zullen worden gecontroleerd en alleen gerechtvaardigde stijgingen zullen worden toegestaan. De werkloosheid zal worden bestreden door economische expansie. Na het zomerreces zal bij het parlement een wetsontwerp inzake investeringssteun van de regering voor bedrijven ingediend worden. Verder kondigde hij de indiening aan van de begroting voor 1969. Hierin zal de economische politiek voor de komende jaren vastgelegd worden.

Ten aanzien van de universiteit zei de premier, dat een diepgaande hervorming moet plaatsvinden. Hij kondigde een verklaring van de minister van onderwijs aan het eind van de parlementaire zitting aan. Aan de hervormingen moeten zowel docenten als vertegenwoordigers van studenten deelnemen, zo zei Couve de Murville. In een speciale bijeenkomst van de Nationale Vergadering voor het begin van het academisch jaar zal een wetsontwerp over deze hervormingen goedgekeurd moeten worden.

Door grotere decentralisatie zouden politieke en wetgevende structuren hervormd worden, waardoor een voortdurende dialoog tussen hoofdstad en provincie, en binnen elke regio, zou kunnen ontstaan. In dit verband werd een hervorming van de Senaat, zonder deze bij name te noemen, aangekondigd, waardoor deze een corporatieve opbouw zou krijgen, bestaande uit vertegenwoordigingen van o.m. locale en regionale organisaties, boerenorganisaties en vakbonden. Hiervoor is een grondwetswijziging nodig. Couve verwees in verband hiermee naar de rede van De Gaulle van april 1966 te Lille (pag. 279/1-1966).

Tenslotte sprak hij over het begrip „participatie", door De Gaulle ingevoerd bij zijn tv-interview op 7 juni (pag. 434/1). Hij kondigde een wetsontwerp aan, dat de arbeiders grotere deelneming in de onderneming moet geven. Dit zou voor het eind van het jaar ingediend moeten worden. De deelneming dient volgens de eerste minister beperkt te blijven tot volledige voorlichting, winstdeling, en de mogelijkheid voor de arbeiders hun oordeel over de bedrijfsvoering te kunnen geven. Maar, zo voegde hij toe, „niemand kan bestrijden dat een onderneming geleid moet worden, en dat deze leiding geschied door degenen, die verantwoordelijk zijn".

Couve de Murville gaf aan, dat andere problemen eveneens de aandacht van het parlement zullen vragen.

Zo was een betere, objectievere voorlichting door de ORTF noodzakelijk. De regering moest uit de staking van de journalisten haar gevolgtrekkingen maken. Dit betekende een hervorming van de ambtelijke structuur van de ORTF.

De buitenlandse politiek zou ongewijzigd worden voortgezet en gericht blijven op de opbouw van Europa.

Aan het eind van zijn rede riep Couve de Murville op tot steun van zowel het parlement als de natie, omdat anders de regering de enorme problemen, waarvoor zij zich gesteld ziet niet zou kunnen overwinnen.

Reacties

Na de verklaring vond een debat plaats, waarin de sprekers van zowel oppositie als meerderheid hun instemming betuigden met de oproep van Couve de Murville tot een dialoog met het hele parlement, en niet slechts met de meerderheid. In zijn antwoord verklaarde de premier zich bereid tot dialoog en discussie.

Met zijn uiteenzetting over de invloed van werknemers op het beleid van de onderneming, kwam Couve de Murville tegemoet aan de Franse werkgevers, die zich, vooral na de intrede van de linkse gaullist *Capitant* (pag. 373/2), sterk verzetten tegen de „participation" van De Gaulle. Op een vergadering van Nationale Raad van Franse Werkgevers (CNPF) op 9 juli werd de medezeggenschap bestempeld tot een zaak van persoonlijk engagement. Medezeggenschap bestond al in de onderneming door delegatie van autoriteit over steeds lagere groeperingen, waardoor een onderlinge, zeer nauwe band tussen de werknemers bestond. Ieder moest zijn verantwoordelijkheden dragen, aldus de verklaring van de werkgevers, maar dit mocht niet ten koste gaan van de autoriteit. Medezeggenschap zou vanuit het individuele gezichtspunt, zowel als vanuit dat van de onderneming als collectiviteit een gevaarlijk, zelfs dodelijk lokmiddel worden, indien niet tegengegaan door systematische bestrijding.

De vakbonden toonden zich teleurgesteld over de regeringsverklaring over de medezeggenschap. Algemeen werd deze als „vaag" beoordeeld, en men nam aan dat weinig essentieels aan de vakbondsrechten binnen de onderneming zou veranderen.

Persconferentie Couve de Murville

Op 22 juli beantwoordde Couve de Murville vragen van vertegenwoordigers van de parlementaire pers. Volgens L e M o n d e (24-7) vormden zijn woorden een overvloed van formuleringen en tautologieën, maar hielden vrijwel geen nieuws in.

Hij noemde als oorzaak van de moeilijkheden het jeugdprobleem. De rust was

weergekeerd, zo zei hij, maar de problemen bleven bestaan, en dit zou duren tot het onderwijs en de universiteit hervormd zouden zijn. Over de hervormingen diende overleg gepleegd te worden door alle betrokkenen, studenten, hoogleraren, vertegenwoordigers van economisch en sociaal leven.
Over de ORTF, waarvan de journalisten hun staking voorwaardelijk hadden beëindigd na de regeringsverklaring, zei Couve de Murville, dat de objectiviteit, waarom werd gevraagd niet een vijandige opstelling tegenover de regering betekent. Van de noodzaak tot hervorming van het statuut van de ORTF was hij niet overtuigd. Eerder wenste hij het te zoeken in herziening van de uitvoeringsbesluiten, terwijl ook de topzware organisatie voor vernieuwing vatbaar was.
Participatie noemde hij hervorming van betrekkingen binnen de onderneming. Hij noemde informatie voor allen en begin van een dialoog essentieel. Maar dit alles mocht de autoriteit van de leiding niet in twijfel trekken, deze diende te blijven bestaan.
Couve de Murville sprak zich uit tegen de vorming van een vice-presidentschap. Dit zou het evenwicht van het „semi-presidentiële" stelsel, zoals dat in Frankrijk bestond, verstoren. De problemen van de hervorming van de Senaat en van de regionale vertegenwoordigingen (CODER) liepen samen, daar beide instellingen zich met dezelfde problemen bezig hielden, en daarom zouden deze kwesties ook samen beschouwd worden. Hij kondigde aan dat de militaire uitgaven voor 1969 drastisch herzien zouden worden. Hij noemde zijn hommage aan Pompidou tijdens zijn regeringsverklaring een van de dubbelzinnigheden van de macht.

Parlement

Op 11 juli kwam de nieuw gekozen Nationale Vergadering voor het eerst bijeen. De inschrijving van de afgevaardigden bleek de volgende verhoudingen te hebben opgeleverd:

	ingeschreven	geparenteerd
UDR	270	23
Onafh. Rep.	57	4
Centrum	30	3
Federatie	57	—
Communisten	33	1
Geen fractie	9	—
Totaal 487*	456	31

*) Inmiddels waren de uitslagen van de overzeese departementen Wallis en Futuna en Polynesië bekend geworden. Wallis en Futuna stuurde een UDR-vertegenwoordiger naar de Nationale Vergadering, en Polynesië een vertegenwoordiger van het Centrum.

Tijdens de eerste zitting werd *Jacques Chaban-Delmas,* afgevaardigde voor de UDR, opnieuw tot voorzitter van de Nationale Vergadering gekozen. De spanning tussen de communisten en de Federatie bleek opnieuw bij de kandidaatstelling. Beide groeperingen konden het niet eens worden over een gemeenschappelijke kandidaat en stelden ieder hun eigen kandidaat, de Federatie zelfs een notoir anticommunist, *Lejeune.* Chaban-Delmas werd gekozen met 356 van de 472 stemmen.
Op 16 juli vonden de verkiezingen plaats voor de voorzitters van de vaste parlementscommissies. Van de belangrijkste, de commissie van financiën van de algemene economie en het nationaal plan was het voorzitterschap sinds 1967 in handen van de leider van de Onafhankelijk Republikeinen, *Giscard d'Estaing.*
De gaullisten maakten bij de verkiezingen echter van hun absolute meerderheid gebruik door i.p.v. hun bondgenoot Giscard d'Estaing de gaullistische kandidaat *Jean Taittinger* te kiezen tot voorzitter. Taittinger kreeg 30 stemmen tegen Giscard d'Estaing 11. Van de zes vaste parlementscommissies bezetten de orthodoxe gaullisten nu alle functies, met uitzondering van het vice-voorzitterschap van de commissie voor produktie en buitenlandse handel. Hiervoor werd de Centrum-afgevaardigde *Fouchier* gekozen. Binnen de gaullistische fractie hadden vooral Souchal en *Baudouin* geprotesteerd tegen het afzetten van Giscard d'Estaing.
Direct na de stemming maakten de Onafhankelijk Republikeinen bekend geen enkele functie in de commissies te zullen aanvaarden.
De fractievoorzitter *Mondon* verklaarde, dat de gaullisten nu bewezen hadden de dialoog af te wijzen. Giscard d'Estaing zelf verklaarde, dat de stemming een test was geweest of de gaullisten het ernst was met hun verlangen naar een dialoog en uitbreiding van de meerderheid, waarover ze tijdens de verkiezingscampagne voortdurend spraken.
Deze test was negatief uitgevallen, aldus Giscard d'Estaing. Hij zei bereid te zijn de politieke gevolgtrekkingen te maken en voegde eraan toe: „Eens zal de dialoog het winnen".

Wetsvoorstellen en debatten

Op 19 juli nam de Nationale Vergadering de aanvullende begroting voor 1968 aan, waarin de gevolgen van de mei- en juni-crisis waren verwerkt. De aanvullende begroting omvatte drie categorieën maatregelen, t.w.
1. Verhoging van de ambtenarensalarissen, de uitkeringen voor oudstrijders, de kinderbijslag, de uitkeringen voor ouden van dagen, en verder aanvullende bijdragen voor staatsondernemingen om kostenstijgingen te kunnen opvangen en hulp voor de export voor een periode van zeven maanden.
2. Uitbreiding van de steun voor de landbouw.
3. Maatregelen ter compensatie van deze uitgavenverhoging, die ongeveer 7,5 mrd fr. zal bedragen. Deze maatregelen omvatten o.m. verhoging van de inkomstenbelasting voor de hogere inkomensgroepen met 10 tot 25%, verhoging van de wegenbelasting voor auto's met meer dan 8 fiscale p.k., kapitaalbelasting voor nv's, verhoging van zegelrechten, verhoging van accijnzen voor alcoholische dranken en verder een serie maatregelen, die een straffer belastingregime zullen betekenen. De opbrengsten hiervan worden geschat op 2,5 mrd fr., zodat het begrotingstekort met 5 mrd toeneemt. Het begrotingstekort werd in de oorspronkelijke begroting geschat op 5,5 mrd frank, zodat het nieuwe tekort 10,5 mrd bedragen zal. De Senaa keurde op 21 juli de voorstellen goed.
Op 23 juli volgde de aanvaarding door de Nationale Vergadering van de vier decreten betreffende de sociale verzekeringen. Deze waren op 21 aug. 1967 uitgevaardigd en omvatten de volgende punten:
— financiële en administratieve reorganisatie van de sociale verzekeringen.
— herziening van de reglementen voor de volksgezondheid.
— gezinsuitkeringen.
— vrijwillige verzekering voor ziekte en zwangerschap.
De Senaat weigerde tweemaal zijn goedkeuring te geven, waarna de Nationale Vergadering in derde lezing de decreten definitief goedkeurde op 25 juli.
Op 23 juli vond de goedkeuring plaats van de wet, die volledige amniestie verleent aan allen, die misdrijven begaan hebben i.v.m. de Algerijnse kwestie. De wet werd aangenomen met alleen de communisten tegen. De Senaat hechtte zijn goedkeuring aan de wet op 24 juli. De algemene amnestie komt ten goede aan nog 176 personen, die bij verstek waren veroordeeld, of tegen wie nog geen proces aanhangig was gemaakt. Al eerder waren verscheidene in ballingschap levende Fransen, die wegens de gebeurtenissen i.v.m. de Algerijnse kwestie gezocht werden, in Frankrijk teruggekeerd en anderen vrijgelaten, onder wie *Jean-Claude Pérez.* Tot dan toe hadden al 3486 personen presidentiële of wettelijke amnestie gekregen.

TSJECHOSLOWAKIJE

MANIFEST VAN DE 2000 WOORDEN

Op 27 juni werd in vier kranten, w.o. het orgaan van de schrijversbond *Literarni Listy,* onder de titel „2000 woorden" een manifest gepubliceerd, dat was opgesteld door de schrijver *Ludwik Vaculik.*
Het manifest dat de handtekeningen droeg van 70 prominente academici, kunstenaars en sportbeoefenaren, bevatte een oproep tot snellere democratisering van het land. Het hield zich speciaal bezig met de vraag hoe in diskrediet geraakte functionarissen tot aftreden gedwongen zouden kunnen worden. In dit verband bepleitte het zo nodig demonstraties, stakingen en boycot.
Hoewel in het manifest onomwonden steun voor de regering werd uitgesproken, veroordeelden zowel partij als regering op 28 juni het stuk. Het presidium van de partij dat n.a.v. de publicatie van het manifest in een speciale zitting bijeenkwam, zei in haar verklaring, dat de oproep uitingen van wantrouwen bevat in de oprechtheid van de politiek van de nieuwe leiding van de communistische partij, van het Nationale front en van regeringsorganen. Het presidium noemde de oproep „politiek onverantwoordelijk".
Ook de Nationale Vergadering heeft met algemene stemmen een regeringsverklaring ondersteund die de oproep van de 70 veroordeelde.
Uit verschillende verklaringen van leidende politici bleek evenwel dat de in het manifest geconstateerde onbevredigende vooruitgang van het democratiseringsproces ook bij hen bezorgdheid had gewekt. De prompte en resolute afwijzing van het manifest moet volgens waarnemers gezien worden in het licht van de Sowjetrussische dreigingen (zie pag. 497 e.v.)
Het partijblad *Rude Pravo* verweet op 29 juni de regering het manifest verworpen te hebben, zonder rekening te houden met het feit dat het manifest op wettige wijze was gepubliceerd, op een tijdstip waarop „de anonieme vlugschriften, waarin de huidige evolutie van meer dan conservatieve standpunten uit wordt aangevallen, zich vermenigvuldigen".

OPINIEONDERZOEK

Op 29 juni maakte het orgaan van de communistische partij, *Rude Pravo,* de uitslag van een opinieonderzoek bekend dat verricht was onder 38.000 lezers van het blad.
Hieruit was gebleken dat 90% van de ondervraagde niet-partijleden en 50 à 60% van de partijleden van mening zijn dat de socialistische democratie kan worden gegarandeerd door een meer-partijenstelsel.
Van de ondervraagden met een hogere opleiding die niet lid waren van de communistische partij was 82% van mening dat de communistische partij geen essentiële voorwaarde was voor een socialistische democratie. Deze mening werd gedeeld door 66% van de partijleden met een hogere opleiding.

ZITTING NATIONALE VERGADERING

De Nationale Vergadering heeft tijdens een van 24 juni-1 juli gehouden zitting met algemene stemmen een rehabilitatie-wet goedgekeurd. Deze wet biedt personen die menen tussen 24 okt. 1948 en 31 juli 1965 onrechtvaardig veroordeeld te zijn, de gelegenheid rehabilitatie en schadevergoeding aan te vragen.
Indien na onderzoek inderdaad blijkt dat de veroordeling onrechtvaardig was, kunnen de betrokken personen een schadevergoeding krijgen, welke bestaat uit een aanvangsbetaling van 20.000 kronen, terwijl de rest in 5-jaarlijkse termijnen zal worden betaald.

Verder nam de Nationale Vergadering een perswet aan, welke voorziet in de afschaffing van de perscensuur en waarin de redacties worden belast met de verantwoordelijkheid voor het niet opnemen van staats- en economische geheimen. De stemmenverhouding was 184 tegen 30 stemmen bij 17 onthoudingen.

Tenslotte nam het parlement de eerste wet over de „voorbereiding van de federalisering van de Tsjechoslowaakse staat" aan.
De belangrijkste bepaling in de wet voorziet in de oprichting van een voorlopige Tsjechische Nationale Vergadering, naast de reeds bestaande Slowaakse Nationale Vergadering. Weliswaar zal deze Tsjechische Nationale Vergadering nog geen wetgevende bevoegdheden hebben, maar zij zal met de Slowaakse Nationale Vergadering het apparaat voor de toekomstige federatie construeren.

Op 10 juli werden uit de Nationale Vergadering 150 leden gekozen voor de nieuwe Tsjechoslowaakse Nationale Vergadering. De verkiezingen toonden dat de conservatieven in de Nationale Vergadering nog veel invloed bezitten, gezien het feit dat uitgesproken progressieven als de schrijvers *Jiri Hanzelka* en *Pavel Kohout* niet, en *Ota Sik* slechts ternauwernood werden gekozen. Tot voorzitter werd met algemene stemmen de secretaris van het CC, *Cestmir Cisar,* gekozen.

REGIONALE PARTIJCONFERENTIES

Op 7 en 8 juli vonden ter voorbereiding van het 14e partijcongres, dat op 9 sept. zal beginnen, negen buitengewone regionale partij-conferenties plaats, waarbij de volgende onderwerpen ter sprake kwamen: 1) onderzoek van de huidige politieke situatie 2) verwezenlijking van het partijprogramma in de districten 3) voorbereiding van het partijcongres en afvaardiging van kandidaten. Vooral dit laatste punt werd met belangstelling tegemoet gezien, omdat uit de gekozen kandidaten zou moeten blijken of het democratiseringsproces in het gehele land wortel had geschoten. Over het algemeen bleek dit het geval te zijn, hetgeen zich manifesteerde in de afvaardiging van grotendeels gematigde progressieven, waartoe ook partijleider Dubcek behoort. Het lid van het presidium en secretaris van het CC *Drahomir Kolder,* slaagde er niet in als afgevaardigde van zijn district (Noord-Moravië) te worden gekozen. Hem werd verweten verantwoordelijk te zijn voor de mislukkingen op economisch gebied en voor zijn onbevredigend werk als voorzitter van de rehabilitatie-commissie van de partij sinds 1963. Hetzelfde lot trof een andere secretaris van het CC, *Alois Indra,* in zijn district Brno.
Deze nederlagen hebben overigens als enige consequentie dat Kolder en Indra op het partijcongres geen stemrecht hebben. Ze kunnen echter wel aanwezig zijn en kunnen ook voor het CC worden gekozen.
Ook op de eerste secretaris van de Slowaakse communistische partij, *Vasil Bilak,* de ambassadeur in Moskou, *Vladimir Koucky,* en de hoofdredacteur van *Rude Pravo, Oldrich Svestka* — allen als conservatief bekend staand — werd kritiek geuit, maar zij slaagden erin als afgevaardigden gekozen te worden.

(Le Monde 9-7)

wetenschap en techniek

NECROLOGIEËN

BECKER, BRUNO; slavist, overleden op 20 maart te Amsterdam.
Hij werd op 28 maart 1885 in het toenmalige St.-Petersburg geboren. Studeerde daar klassieke talen en geschiedenis en zette zijn studie voort te Londen en Göttingen. In 1912 promoveerde hij te St.-Petersburg op een studie over de Duitse spiritualist Sebastian Franck, het jaar daarop maakte hij een studiereis naar Nederland en in 1916 kreeg hij toelating als privaat-docent in de nieuwe geschiedenis aan de universiteit te Petersburg, waar hij van 1920-1922 hoogleraar was.
Hij vestigde zich in 1922 in Nederland, publiceerde in 1928 zijn Bronnen tot de kennis van het leven en de werken van Dirck Volkertszoon Coornhert en was sedert 1930 bijzonder hoogleraar in de Oosteuropese cultuurgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. In 1945 volgde zijn benoeming tot gewoon hoogleraar. In 1955 ging hij met emeritaat.
Zijn collega's uit Engeland en Frankrijk getuigden dat hij in enkele jaren beschouwd werd als een van de grote slavisten in Europa. De bundel Analecta Slavica, een bundel studies hem aangeboden ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag, is een bewijs van bewondering van zijn vakgenoten. Hij vormde een school van slavisten.
Prof. Becker was als historicus gespecialiseerd in de zestiende-eeuwse geestesgeschiedenis. Hij bewonderde Coornhert, wiens werk hij grondig bestudeerde. Ook hield hij zich bezig met Coornherts tijdgenoten Seb. Franck, Castellio, Servet en andere voorvechters van de idee der verdraagzaamheid. (N R C 21/22-3)

COETSIER, LEO GUSTAAF; hoogleraar en directeur van de Dienst voor studieadvies aan de rijksuniversiteit van Gent, overleden op 31 maart te Gent.
Hij werd geboren te Ruien op 26 juli 1908. Licentiaat in de opvoedkundige wetenschappen van de rijksuniversiteit te Gent, werkte hij eerst als leraar bij het middelbaar onderwijs. In 1939 promoveerde hij tot doctor aan het Hoger Instituut voor opvoedkunde. Tijdens de Tweede Wereldoorlog hield hij zich bezig met de reorganisatie van de diensten voor studieadvies en beroepsoriëntering. In 1952 werd hij benoemd tot gewoon hoogleraar; hij doceerde o.m. socio-psychologie van het bedrijfsleven en publiceerde talrijke studies over beroepsoriëntering alsmede over de democratisering van het hoger onderwijs. Zijn prognoses i.z. de expansie van de universiteiten en de ontwikkeling van het voortgezet onderwijs maakten hem in ruime kring bekend.

FLOREY, HOWARD WALTER; patholoog, overleden op 21 febr. te Oxford.
Geboren op 24 sept. 1898 te Adelaide (Australië), kwam Florey in het begin van de jaren '20 naar Engeland, waar hij te Cambridge en Oxford studeerde. Na een reis naar Amerika (1925), behaalde hij in 1927 te Cambridge zijn doctorstitel en ontving vervolgens een leeropdracht voor speciale pathologie. In 1931 werd hij hoogleraar te Sheffield en van 1935-1962 doceerde hij pathologie te Oxford. Van 1962 tot zijn dood had hij de leiding van het Queen's College te Oxford; van 1960-1965 was hij president van de Royal Society.
Als leider van de „Sir William Dunn School of Pathology" te Oxford, begon Florey in 1938 met zijn medewerkers (onder wie zijn vrouw en Boris Chain) de bestudering van anti-bacteriologische stoffen, welke door dierlijke en menselijke organismen geproduceerd worden. In 1940 slaagden zij er in het penicilline in gezuiverde en geconcentreerde vorm te verkrijgen en als chemotherapeutikum tot bestrijding van infectieziekten toe te passen. In 1945 kreeg Florey samen met Sir Alexander Fleming en Ernst Boris Chain de Nobelprijs voor fysiologie en medicijnen wegens de ontwikkeling van het penicilline en de geneeskracht ervan. (N Z Z 26-2)

GAGARIN, JOERI; 's werelds eerste astronaut, op 27 maart bij een vliegtuigongeluk nabij Moskou omgekomen.
Hij werd op 9 maart 1934 als boerenzoon in het district Gzhatsk bij Smolensk geboren, studeerde aan de technische school van Lireretsk bij Moskou en werd metaalsmelter. Verder volgde hij een opleiding aan de school voor industrietechniek te Saratow (tot 1955) en van 1955-1957 aan de luchtvaartschool te Orenburg. Daarna werd hij straaljagerpiloot.
Na een ruimtevlucht met de Wostok van 108 minuten keerde Gagarin op 12 april 1961 als 's werelds eerste astronaut op aarde terug (pag. 225 e.v.-1961). Sindsdien was hij een van de voornaamste woordvoerders en ambassadeurs van de Sowjetrussische ruimtevaart. Sinds 1960 lid van de communistische partij, ontving hij de Lenin-orde en de titels „Held van de Sowjet-Unie" en „Vlieger-kosmonaut van de USSR". (Le Monde, N Z Z 29-3)

HAHN, OTTO; ontdekker kernsplijting, op 28 juli te Göttingen overleden.
Hij werd op 8 maart 1879 te Frankfurt aan de Main geboren, studeerde scheikunde te Marburg en München en promoveerde op 22-jarige leeftijd op een dissertatie over preparatieve organische chemie. Na een jaar assistentschap bij prof. T. Zincke, werkte hij in 1904 in Londen bij sir William Ramsay en in 1905 bij prof. Ernest Rutherford, in Montreal, de ontdekker van de atoomkern.
Hahn ontdekte in 1905 het radio-actieve thorium en in 1906 de radio-actieve stof, radio-actinium. Voortaan wijdde hij zich geheel aan het radiochemisch onderzoek. In Berlijn, waar hij sinds 1906 bij prof. Emile Fischer werkte en sinds 1912 lid werd van het Kaiser-Wilhelm-instituut, ontdekte hij in 1910 samen met Lise Meitner de verklaring voor de afbrokkelingsverschijnselen van de radio-actieve elementen.
In het midden der dertiger jaren begonnen Hahn (van 1928-1944 directeur van het Kaiser Wilhelminstituut) en Lise Meitner zich bezig te houden met de uranium-onderzoekingen van het echtpaar Joliot-Curie te Parijs en van dr. Enrico Fermi te Rome. In 1938 gelukte het Hahn samen met Fritz Strassmann het uraniumatoom te splijten, wat later de weg opende tot de vervaardiging van de atoombom. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zette Hahn zijn onderzoekingen voort, maar werkte niet aan een toepassing van zijn ontdekking op militair gebied mee. Na de oorlog werd hij in Engeland geïnterneerd. In 1946 naar Duitsland teruggekeerd, hielp hij het Max Planck-instituut te Göttingen oprichten, waarvan hij de eerste president werd (tot 1960). In 1962 publiceerde hij het auto-



De stoffelijke resten van Gagarin en de piloot van het verongelukte toestel Serjogin werden naar Moskou overgebracht, waar zij werden verast. Op 29 maart werden de urnen met hun as geplaatst in de erezaal van het centrale gebouw van het Sowjetrussische leger, waar het publiek de laatste eer bewees. De staatsbegrafenis in de muur van het Kremlin vond plaats op 30 maart. Hierboven de weduwe van Gagarin bij het graf.

biografische „Vom Radiothor zur Uranspaltung".
Hahn vielen vele onderscheidingen ten deel. In nov. 1945 werd hem de Nobelprijs voor chemie 1944 toegekend. Het eerste Westduitse schip met kernvoortstuwing werd naar hem genoemd.

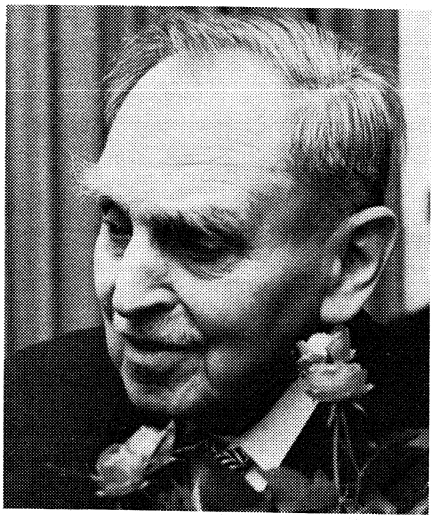

Otto Hahn

Hij bleef zich steeds verzetten tegen de militaire toepassing van kernenergie. In 1957 ondertekende hij met 17 vooraanstaande Duitse atoomgeleerden het manifest van Göttingen, waarin zij verklaarden nooit hun medewerking te zullen verlenen aan proeven met kernwapens.

HEYMANS, CORNEEL J. F.; farmacoloog, overleden op 18 juli te Knokke.
Hij werd geboren op 28 maart 1892 te Gent en promoveerde er in 1920 aan de rijksuniversiteit tot doctor in de geneeskunde. In 1930 volgde hij zijn vader op als hoogleraar in de farmacologie en geneesmiddelenleer te Gent (-1963). Centrum van zijn bedrijvigheid was het Gentse instituut voor farmaco-dynamica. In 1939 ontving hij de Nobelprijs voor de medicijnen wegens zijn onderzoekingen i.v.m. de ademhalingsregulatie. Heymans gaf colleges en lezingen aan talrijke buitenlandse universiteiten en bezat 14 eredoctoraten (o.a. Utrecht in 1936).

ITTERBEEK, AUGUSTIN FR. VAN; hoogleraar aan de katholieke universiteit van Leuven en directeur van het instituut voor lagere temperaturen en technische fysica te Leuven.
Geboren op 14 aug. 1904 te Aalst, promoveerde hij in 1927 tot doctor in de wis- en natuurkunde aan de rijksuniversiteit te Gent. Hij werd assistent aan de rijksuniversiteit te Leiden en aan het Smithsonian Institute te Washington. In 1935 werd hij gewoon hoogleraar te Leuven. Hij verwierf internationale faam, toen hij, als eerste, erin slaagde helium vloeibaar te maken en temperaturen tot minus 269 graden te bereiken.

KNUTTEL, GERHARDUS; oud-directeur Gemeentemuseum te Den Haag, overleden op 27 mei te Den Haag.
Hij werd op 26 maart 1889 te Den Haag geboren en studeerde daar schilderkunst aan de academie. In Heidelberg promoveerde hij cum laude op een studie over de schilder Adriaen van der Venne. In 1919 werd dr. Knuttel aangesteld bij de staf van het Haagse Gemeentemuseum. Nadat hij was opgeklommen tot hoofdconservator van de moderne kunst, werd hij in 1941 directeur, wat hij, met een onderbreking als gevolg van de bezetting, tot 1948 bleef.
Bekendheid in brede kring verwierf hij vooral als schrijver over kunst. Van zijn kunsthistorische publikaties noemen wij het handboek „Van Van Eyck tot Van Gogh", „Rembrandt de meester en zijn werk" en de monografieën over Hercules Seghers en Adriaen Brouwer. Ook schreef hij o.m. nog een boek over de Limburgse schilder Charles Eyck en een over typografie, getiteld: „Over de letter als kunstwerk".
Als kunstcriticus behoorde hij in 1950 tot de oprichters van de Nederlandse afdeling van de internationale organisatie voor de kunstkritiek, waarvan hij toen ook voorzitter werd. (N R C 28-5)

LANDAU, LEW DAWIDOWITSJ; fysicus, overleden op 1 april te Moskou aan de gevolgen van een auto-ongeluk dat hem in jan. 1962 overkwam.
Landau werd op 22 jan. 1908 te Bakoe geboren. Hij studeerde fysica en chemie in Bakoe en vanaf 1924 fysica in Leningrad, waar hij in 1927 op 19-jarige leeftijd de doctorsgraad behaalde. In 1929 vertrok hij voor een reis langs een aantal fysische centra van Europa in Duitsland, Engeland en Zwitserland. Als belangrijkste deel van zijn opleiding beschouwde Landau zijn verblijf te Kopenhagen aan het instituut van de natuurkundige Niels Bohr, waar hij een theoretische verhandeling over het diamagnetisme van metalen publiceerde. Van 1932-1937 leidde hij de theoretische afdeling van het physico-technische instituut te Charkow.
In de jaren '30 was hij, naar hij in 1964 onthulde, het slachtoffer van de stalinistische zuiveringen; hij zat een jaar gevangen, beschuldigd van spionage voor Duitsland. In 1937 kreeg Landau de leiding van de theoretische afdeling van het Instituut voor fysische problemen te Moskou, waarvan Peter Kapitza directeur was. De samenwerking tussen beide geleerden leverde, aldus de N R C (6-4), een unieke bijdrage tot de moderne natuurkunde, in het bijzonder van de lage temperaturen. Van 1943-1963 was Landau

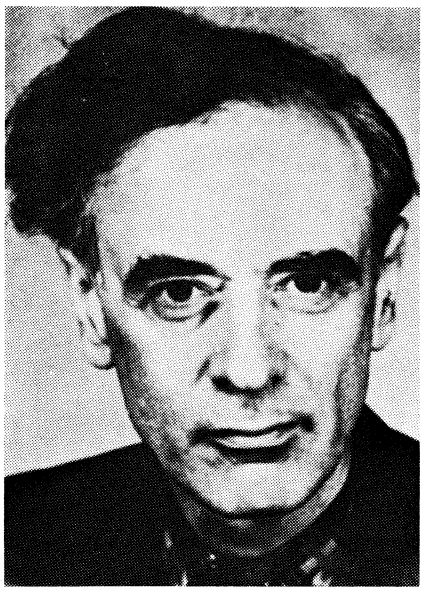

Lew Dawidowitsj Landau

hoogleraar aan de universiteit van Moskou.
In 1941 ontwikkelde Landau de theorie van het vloeibaar helium-2. Hij voorspelde reeds in 1935 de mogelijkheid van het optreden van twee soorten geluid in deze vloeistof.
De invloed van Landau op de natuurkunde van deze eeuw wordt zeer groot geacht. Zijn eigen werk omvat ca. 100 artikelen op allerlei gebied. Veel van zijn inspiratie droeg hij over op een uitgebreide school van leerlingen, van wie velen thans belangrijke posten op het gebied van de theoretische fysica in de SU bezetten. Hij schreef van 1950-1955 samen met zijn leerling E. M. Lifsjitz een negen delen omvattende cursus in de theoretische fysica, die in allerlei talen werd vertaald en als het belangrijkste standaardwerk op dit gebied wordt beschouwd.
Landau ontving tal van eerbewijzen.
Sinds 1946 was hij lid van de Sowjetrussische Academie van wetenschappen; hij was „held van de socialistische arbeid" ontving driemaal de Stalinprijs en in 1962 de Leninprijs. In 1960 werd hem de Max Planck-medaille verleend. De Nobelprijs voor natuurkunde werd hem in 1962 toegekend voor „zijn baanbrekende theorieën op het gebied van de gecondenseerde materie, in het bijzonder vloeibaar helium". Voorts was hij lid van een aantal buitenlandse academies, o.a. van de Nederlandse Koninklijke Academie van Wetenschappen, de Royal Society en de Amerikaanse National Academy of Sciences. (The Times, Le Monde 3-4; A N P 2-4)

MINDERAA, PIETER; Neerlandicus, overleden op 27 mei te Leiden.
Hij werd op 3 dec. 1893 te Amsterdam geboren, studeerde van 1911-1919 aan de Vrije Universiteit te Amsterdam klassieke letteren, was sinds 1916 leraar bij het middelbaar onderwijs en promoveerde in 1942 cum laude aan de Rijksuniversiteit van Utrecht op „K. v. d. Woestijne, leven en werken I". In 1948 werd hij benoemd tot buitengewoon hoogleraar te Leiden in de Nederlandse taal- en letterkunde, waar Verwey en Van Eyck zijn voorgangers waren. In 1953 werd hij benoemd tot gewoon hoogleraar. Verder werd hij in 1952 voorzitter van de Maatschappij der Nederlandse Letteren en in 1953 lid van de Nederlands-Belgische woordenlijstcommissie. Ook leidde hij jarenlang zomercursussen voor Belgische onderwijskrachten. Hij was erelid van de Koninklijke Vlaamse academie voor taal- en letterkunde.
De veelzijdige wetenschappelijke publikaties, meest lezingen en artikelen, zijn grotendeels verzameld in de bundel „Opstellen en voordrachten uit mijn hoogleraarstijd" van 1964. Verder heeft Minderaa onder meer een tekstuitgave verzorgd van het Neolatijnse toneelstuk Acolastus van de Haagse humanist Gnapheus, waaraan hij een metrische vertaling in het Nederlands toevoegde, en van het merkwaardige drama Goliath van Joannes Vechter (1629). Ook publiceerde hij „Het Koor der Verschrikking" (1922) en verzorgde hij de Verzamelde Werken van K. v. d. Woestijne (8 dln. 1947-'50).

ROEMANS, ROB; letterkundige, overleden op 29 febr. te Vorst.
Hij werd geboren op 14 april 1904 te Gent en promoveerde daar aan de rijksuniversiteit in 1926 tot doctor in de Germaanse filologie. Roemans verwierf vermaardheid met zijn monumentale Biblio-

graphie van de moderne Vlaamse literatuur en met talrijke andere bibliografische studies over schrijvers en tijdschriften. Hij was tot 1964 atheneumleraar.

SOROKIN, PITIRIM ALEXANDROWITSJ; socioloog, overleden op 10 febr. te Winchester (Massachusetts).
Sorokin werd op 21 jan. 1889 te Touria (Rusland) geboren. In 1912 promoveerde hij in de sociologie aan de universiteit van St.-Petersburg. Van 1916—17 was hij privaat-docent aan deze universiteit en van 1919—22 hoogleraar. Voor de Oktober-revolutie was hij actief in de politiek; zo was hij secretaris van de premier in de regering van Alexander Kerenski. In 1918 was hij lid van de Russische grondwetgevende vergadering. In 1922 werd Sorokin ter dood veroordeeld en tenslotte verbannen, waarna hij zich in 1923 in de VS vestigde. In 1930 werd hij Amerikaans staatsburger. Van 1924—30 was hij hoogleraar in de sociologie aan de universiteit van Minnesota en van 1930—55 de eerste voorzitter van de sociologische faculteit aan de Harvard Universiteit. Zijn ca. 30 publicaties werden in 17 talen vertaald en zijn theorie van de verandering in de geschiedenis trok ruime aandacht. Van zijn werken noemen wij o.a.: „Social and Cultural Dynamics" (1937), „Crisis of Our Age" (1942), „Forms and Techniques of Altruistic and Spiritual Growth" (1954), „Power and Morality" (1959) en „Sociological Theories of Today" (1966).

RUIMTEVAART

Hieronder volgt een overzicht van verschillende lanceringen en experimenten sedert ons overzicht op pag. 110/2:

Sowjet-Unie

KOSMOS-212 en 213: Op 15 april werden de op resp. 14 en 15 april gelanceerde Kosmos-212 en -213 automatisch aan elkaar gekoppeld. Het kontakt duurde 3 uur en 50 min.; gedurende deze periode functioneerden beide satellieten als één onderzoeksysteem. Het was, sinds een soortgelijke proefneming met de Kosmossen 186 en -188 (zie pag. 110/2) voor de tweede maal in de geschiedenis van de ruimtevaart dat twee onbemande ruimtevaartuigen in hun baan boven de aarde aan elkaar gekoppeld werden. Op resp. 19 en 20 april keerden de Kosmos-212 en -213 naar de aarde terug. Volgens L e M o n d e (17-4) bewijst de goede afloop van het experiment „dat de Russen op volmaakte wijze een oplossing hebben gevonden voor de zeer moeilijke technische problemen die worden opgeroepen door de automatische koppeling van twee ruimtestations". Op het moment van de koppeling bewogen de Kosmossen zich voort met een snelheid t.o.v. de aarde van 28.800 km per uur. Televisiebeelden van de gehele operatie werden door één van de betrokken satellieten naar de aarde gezonden. (De Amerikanen zijn er tot dusver niet in geslaagd de koppeling van aardsatellieten automatisch te laten verlopen. Wel volbrachten zij twaalf afzonderlijke koppelingsmanoeuvres tijdens vijf (bemande) ruimtevluchten.)

KOSMOS-144, -184, -206 en 226: Deze vier satellieten zijn weersatellieten die deel uitmaken van het „meteoor"-systeem. De Kosmos-206 en -226 zijn uitgerust met televisiecamera's en infra-rood apparatuur. Volgens de Izwestia (26-3) helpen de weersatellieten bij het kiezen van de beste routes voor vissersboten en koopvaardijschepen, wat voor deze Sowjetschepen 5 à 7% tijdwinst zou opleveren.

Sedert ons overzicht op pag. 110/2 zijn de volgende Kosmos-satellieten gelanceerd:

No.	datum	omloop-tijd min.	hoogte variërend van km	tot km	hoek met evenaar in °
201	6-2	89,9	210	355	65,0
202	20-2	91,5	220	502	48,4
203	20-2	109,4	1200	1200	74,8
204	5-3	95,9	282	873	71,0
205	5-3	89,4	201	310	65,7
206	14-3	97,0	630	630	81,0
207	16-3	89,8	210	342	65,6
208	21-3	89,4	207	305	65,0
209	22-3	89,6	250	282	65,1
210	3-4	90,3	217	395	81,2
211	9-4	102,5	210	1574	81,9
212	14-4	88,75	210	239	51,7
213	15-4	89,16	205	291	51,4
214	18-4	90,3	211	403	81,4
215	19-4	91,1	261	426	48,5
216	20-4	89,1	199	277	51,8
217	24-4	93,4	396	520	62,2
218	25-4 *)		144	210	50,0
219	26-4	104,7	222	1770	48,4
220	7-5	99,2	670	760	74,0
221	24-5	108,3	220	2108	48,4
222	30-5	92,3	277	528	71,0
223	1-6	90,1	212	374	72,9
224	4-6	89,0	200	270	51,8
225	12-6	92,2	257	530	48,4
226	12-6	96,9	603	650	81,2
227	18-6	89,1	194	281	51,8
228	21-6	89,0	206	259	51,6
229	26-6	89,9	210	354	72,8
230	5-7	93,0	290	580	48,5
231	10-7	89,7	211	330	65,0
232	16-7	89,8	202	352	65,0
233	18-7	102,1	210	1545	82,0

*) Omlooptijd niet bekendgemaakt door TASS.

LUNA-14: Een onbemand ruimtestation, de Luna-14, werd op 7 april door middel van een raket in de richting van de maan gelanceerd. Op 10 april kwam de nieuwe Luna in een baan om de maan en werd daardoor een kunstmaan.
De omcirkeling van de maan duurt 2 uur en 40 minuten, waarbij de afstand tot het maanoppervlak varieert van 160 tot 870 km. De Luna-14 is na de Luna-10, -11 en -12 het vierde Russische ruimteschip dat rond de maan in een baan is gebracht; dit was het eerste Russische maanexperiment sinds 15 maanden. Volgens TASS heeft de nieuwe maansatelliet vier taken te vervullen: 1. Nauwkeurige gegevens te verzamelen over de baan van de maan (noodzakelijk i.v.b. met berekening van terugreis van toekomstige maanreizigers); 2. Een studie te maken van de onderlinge verhoudingen tussen de massa's en de velden van zwaartekracht van maan en aarde (noodzakelijk om een exacte berekening te kunnen maken van de vereiste hoeveelheid brandstof die ruimteschepen zullen nodig hebben op hun retourreizen tussen aarde en maan); 3. Te checken in hoeverre radiocommunicatie mogelijk is tussen aarde en maan; 4. De hoeveelheid kosmische en zonnestraling in de omgeving van de maan te meten.
(Vor. ber. pag. 111/2-1967)

MOLNYA: Op 21 april werd een communicatiesatelliet van het type Molnya-1 gelanceerd. De satelliet beschrijft een elliptische baan die varieert van 460 tot 39.700 km met een hoek van 65°; de omlooptijd bedraagt 11 uur en 53 min. Een satelliet van het type Molnya-1 werd opnieuw gelanceerd op 8 juli. Deze beschrijft een elliptische baan die varieert van 470 tot 24.700 km met een hoek van 65°; de omwentelingsduur bedraagt 11 uur en 55 min. (Vor. ber. pag. 687/1-1967)
De satellieten beogen verbetering van het communicatiesysteem in de SU door telefoon-, telegraaf- en radioverbindingen en relayering van het televisieprogramma van Moskou naar de meest noordelijke en oostelijke randgebieden van de SU.
(Vor. ber. pag. 687/1-1967)

SONDE-4: Een nieuw „automatisch wereldruimtestation", de Sonde-4, is op 2 maart gelanceerd vanaf een satelliet die zich in een baan rond de aarde bevond. Doel van het experiment is de bestudering van afgelegen gebieden van de ruimte nabij de aarde en het beproeven van nieuwe instrumenten. In het kader van hetzelfde programma werden op 2 april 1964 de Sonde-1 gelanceerd (richting Venus), op 30 november 1964 de Sonde-2 (naar Mars) en op 18 juli 1965 de Sonde-3, die foto's doorseinde van de achterkant van de maan. De Sonde-1 en -2 vervulden hun taak niet naar behoren. De Sonde-3 bevindt zich thans in een baan rond de zon.
(Vor. ber. pag. 591/2-1965)

Verenigde Staten

SATURNUS-5: Op 4 april werd van Kaap Kennedy ten tweede male een raket van het type Saturnus-5 gelanceerd. Evenals bij de vorige proefneming (op 9 nov. 1967; zie pag. 110/3-1967) stuwde de Saturnus een onbemande Apollo-4-ruimtecapsule mee in een baan rond de aarde. Direct na de start deden zich echter moeilijkheden voor, toen twee van de vijf motoren van de tweede trap te vroeg in werking traden en daardoor te snel hun brandstof verbruikten. De drie andere motoren werkten te lang. De derde trap werkte aanvankelijk goed, maar een poging de motoren opnieuw in werking te stellen, mislukte. De raket en capsule belandden niet in de beoogde cirkelvormige baan op 180 km boven het aardoppervlak, maar in een ellipsvormige baan op een hoogte, variërend van 176 tot 355 km. Vervolgens weigerden de motoren van de derde trap tot ontsteking te komen. De Apollo-capsule, bevestigd op de spits van de laatste trap (de draagraket) van de Saturnus kon derhalve niet vanuit de geplande positie de ruimte worden ingeschoten. De capsule had zich tot 512.000 km van de aarde moeten verwijderen om vervolgens terug te keren. Op de maximale afstand van de aarde had de ruimtecapsule getest moeten worden onder omstandigheden zoals die zich voordoen bij de terugkeer van een maanreis. In plaats van dit alles werd de capsule direct teruggedirigeerd naar de aarde om in de Stille Oceaan neer te komen op ongeveer 600 km van het oorspronkelijk vastgestelde punt. De proefneming werd betiteld als „redelijk geslaagd". Ruimtevaarders aan boord van de Apollo-capsule (waarvan toekomstige exemplaren bestemd zijn voor maanreizen) zouden de proefneming weliswaar hebben overleefd „maar de komende maanreizen", aldus L e M o n d e (6/4), „zullen een volmaakte werking van de Saturnus-5-raket vereisen". (Vor. ber. pag. 110/3)

EXPLORER-37: Op 5 maart werd vanaf Wallop Island met een raket van het type Scout de 89 kg zware satelliet Explorer-37 gelanceerd en in een baan om de aarde gebracht variërend van 518 tot

874 km. De satelliet is met 8 lichtmeters uitgerust om de röntgen- en ultraviolette straling van de zon te meten. (Vor. ber. pag. 687/1-1967)

OGO-4: Op 28 juli 1967 werd deze satelliet in een baan am de aarde gebracht, variërend van 415 tot 874 km. De omlooptijd bedroeg 97,5 min. en de hoek met de evenaar 86°. (Vor. ber. pag. 398/3-1966)

OGO-5: Op 4 maart werd van Kaap Kennedy de vijfde onderzoeksatelliet Orbiting Geophysical Observatory (OGO-5) in een elliptische baan rond de aarde gebracht, variërend van 280 tot 148.000 km. De OGO-5, gelanceerd door een Atlas-Agena-raket, heeft totaal 26 onderzoektaken te vervullen, waarvan de belangrijkste de inwerking van zonneverschijnselen op het weer op aarde betreffen. Met zijn talrijke zonnebatterijen, antennes en waarnemingsorganen lijkt de 610 kg zware OGO-5 „een reusachtig insekt". De satelliet is 17 m lang en heeft een spanwijdte van 6 m. Vier instrumenten aan boord zijn geleverd door Europese universiteiten. De Nederlandse bijdrage bestond uit een detector voor primaire elektronen in de kosmische straling. Deze was ontwikkeld door de werkgroep „kosmische straling" van de Rijksuniversiteit te Leiden o.l.v. prof. dr. H. C. van de Hulst. Britse universiteiten leverden twee instrumenten, waaronder een vonkenkamer, en een Franse universiteit verstrekte een meetinstrument.

teksten

BRIEF CONFERENTIE WARSCHAU

Hieronder volgt de, aan het *Informatie-bulletin* van de ambassade van de USSR in Nederland, ontleende tekst van de brief die de leiders van de communistische partijen van de SU, Bulgarije, Hongarije, Oost-Duitsland en Polen, na afloop van hun, op 14 en 15 juli, in Warschau gehouden conferentie aan het Centraal Comité van de Tsjechoslowaakse communistische partij hebben verzonden (zie pag. 498/2): (Voor het Tsjechoslowaakse antwoord zie volgende aflevering.)

„Waarde kameraden,

Namens de Centrale Comitees van de communistische en arbeiderspartijen van Bulgarije, Hongarije, de Duitse Democratische Republiek, Polen en de Sowjet Unie richten wij ons tot U met deze brief, die is ingegeven door oprechte vriendschap, gebaseerd op de principes van het Marxisme-Leninisme en het proletarisch internationalisme, de zorg over onze gemeenschappelijke zaken, de versterking van de posities van het socialisme en de veiligheid, en op de socialistische vriendschap tussen de volken.

De ontwikkeling van de gebeurtenissen in uw land wekt bij ons diepe onrust. Het door het imperialisme gesteunde offensief van de reactie tegen uw partij en tegen de grondslagen van het maatschappelijk stelsel van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek dreigt naar onze vaste overtuiging uw land van de socialistische weg af te brengen, en derhalve brengt het de belangen van het hele socialistische stelsel in gevaar.

Deze beduchtheid brachten wij tot uitdrukking tijdens onze ontmoeting in Dresden, tijdens herhaalde tweezijdige ontmoetingen, en ook in de brieven, die onze partijen de laatste tijd aan het presidium van het Centraal Comité der CPTsj. hebben verzonden.

Onlangs deden wij het voorstel aan het presidium van het Centraal Comité der CPTsj. om een nieuwe gemeenschappelijke bespreking te houden op 14 juli, om informaties en meningen uit te wisselen over de toestand in onze landen, o.a. ook over de loop der gebeurtenissen in Tsjechoslowakije. Helaas heeft het Presidium van het Centraal Comité der CPTsj. aan deze bijeenkomst geen deel genomen, en maakte dus geen gebruik van de gelegenheid tot een collectieve, kameraadschappelijke bespreking van de ontstane toestand. Vandaar dat wij het als noodzakelijk beschouwen U in deze brief in alle oprechtheid en openlijkheid onze gemeenschappelijke mening uiteen te zetten. Wij zouden wensen dat U onze bedoelingen goed opvat en ze naar juiste waarde weet te schatten.

Wij hadden en hebben ook nu niet de bedoeling ons in zaken te mengen die zuiver binnenlandse aangelegenheden zijn van uw partij en uw staat, en de beginselen te overtreden van eerbiediging, zelfstandigheid en gelijkheid in de betrekkingen tussen de communistische partijen en de socialistische landen.

Wij verschijnen niet voor U als vertegenwoordigers van het verleden, die U zouden willen hinderen fouten en gebreken te corrigeren, zoals o.a. plaats hadden bij overtredingen van de socialistische wettelijkheid.

Wij bemoeien ons niet met de methoden van planning en leiding van de socialistische economie van Tsjechoslowakije, met uw stappen gericht op het verbeteren van de economische structuur, met het ontwikkelen van de socialistische democratie.
Wij zullen een regeling van de verhoudingen tussen Tsjechen en Slowaken op de gezonde grondslagen van de broederlijke samenwerking binnen het raam van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek toejuichen.

Desniettemin kunnen wij het er niet mee eens zijn, wanneer vijandelijke krachten uw land van de weg van het socialisme afbrengen en het gevaar zouden oproepen, dat Tsjechoslowakije van het socialistische gemenebest wordt losgescheurd. Dan is dit al niet meer uw zaak alleen. Dan is het de gemeenschappelijke zaak van alle communistische en arbeiderspartijen en staten, die verenigd zijn door een verbond, door samenwerking en vriendschap. Dat is de gemeenschappelijke zaak van onze landen, die zich in het Warschause Verdrag hebben aaneengesloten, om hun onafhankelijkheid, de vrede en de veiligheid in Europa te verzekeren, en een onneembare barrière op te richten tegen de intriges van de imperialistische krachten, tegen agressie en revanche.



De postbode (Flora - Die Zeit)

De volken van onze landen hebben ten koste van ontzaglijke offers de overwinning op het Hitler-fascisme behaald, zij veroverden vrijheid en onafhankelijkheid, en de mogelijkheid voorwaarts te gaan langs de weg van vooruitgang en socialisme. De grenzen van de socialistische wereld zijn verlegd naar het centrum van Europa, tot de Elbe en het Sudetengebergte. En wij zullen er nooit mee instemmen, dat deze historische verworvenheden van het socialisme, de onafhankelijkheid en veiligheid van al onze volken zich in gevaar zouden bevinden. Wij zullen er nimmer mee accoord gaan, dat het imperialisme, hetzij op vreedzame of niet-vreedzame wijze, van binnenuit of van buitenaf, een bres zou slaan in het socialistische stelsel en de krachtsverhouding in Europa in zijn voordeel zou wijzigen.

De macht en de duurzaamheid van onze bondgenootschappen hangt af van de inwendige kracht van het socialistische stelsel en in elk van onze broederlanden, van de marxistisch-leninistische politiek van onze partijen, die de leidende rol vervullen in het politieke en maatschappelijke leven van hun volken en staten. De ondermijning van de leidende rol van de communistische partij leidt tot de liquidatie van de socialistische democratie en het socialistische stelsel. Daarmede wordt een bedreiging in het leven geroepen voor de grondslagen van ons bondgenootschap en voor de veiligheid van het verbond onzer landen.

Het is U bekend, dat de zusterpartijen begrip opbrachten voor het besluit van het Januari-plenum van het Centraal Comité der CPTsj., met dien verstande, dat uw partij met de commandoposten stevig in handen het hele proces zou richten op de belangen van het socialisme, en de anti-communistische reactie niet zou toestaan het voor haar doeleinden uit te buiten. Wij waren ervan overtuigd dat U het leninistische principe van het democratisch socialisme als uw oogappel zoudt behouden. Het veronachtzamen van welke zijde van dit principe, zowel van de democratie als van het centralisme, zal onherroepelijk leiden tot het verzwakken van de partij en har leidende rol, en de partij hetzij in een bureaucratische organisatie of in een discussieclub veranderen. Wij hebben over al deze vraagstukken op onze bijeenkomsten herhaaldelijk gesproken, en kregen van uw kant de verzekering, dat U zich zelf rekenschap gaf van deze gevaren en vastbesloten waart hieraan het hoofd te bieden.

Helaas hebben de gebeurtenissen een andere loop genomen.

De krachten van de reactie, die gebruik maakten van de verslapping van de partijleiding over het land, en die een demagogisch gebruik hebben gemaakt van de leuze „democratisering", hebben een campagne tegen de CPTsj. en tegen haar eerlijke en toegewijde kaders ingezet, met de kennelijke bedoeling de leidende rol van de partij ongedaan te maken, het socialistische stelsel te ondermijnen, en Tsjechoslowakije tegenover de andere landen van het socialisme te plaatsen.

De in de laatste tijd buiten het raam van het Nationale Front ontstane politieke organisaties en clubs zijn in feite hoofdkwartieren van de krachten der reactie geworden. De sociaaldemocraten streven hardnekkig naar de oprichting van hun partij, zij organiseren illegale comitees, zijn er op uit de arbeidersbeweging in Tsjechoslowakije te scheuren en tot de leiding van het land door te dringen, teneinde de burgerlijke orde te herstellen. De anti-socialistische en revisionistische krachten hebben beslag gelegd op de pers, de radio en de televisie en hebben deze gemaakt tot een tribune voor aanvallen op de communistische partij, voor de desoriëntatie van de arbeidersklasse en van alle werkers, voor een ongebreidelde anti-socialistische de-

magogie, voor het ondermijnen van de vriendschappelijke betrekkingen tussen de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek en de andere socialistische landen. Een reeks organen van voorlichting aan de massa oefenen systematisch een waarlijk morele terreur uit ten aanzien van mensen, die tegen de reactionaire krachten optreden, of die hun ongerustheid over de loop der gebeurtenissen tot uitdrukking brengen.

Ondanks de besluiten van het Meiplenum van het Centraal Comité der CPTsj., dat wees op het gevaar van de kant van rechtse en anti-communistische krachten als het hoofdgevaar, zijn de scherper wordende aanvallen van de reactie niet op weerstand gestuit. Hierdoor juist kreeg de reactie de gelegenheid in het openbaar voor het hele land op te treden en haar politieke program te publiceren onder de titel „2000 woorden", dat een openlijke oproep behelst tot strijd tegen de communistische partij en tegen de grondwettelijke macht, een oproep tot stakingen en wanorde. Deze oproep betekent een erstig gevaar voor de partij, voor het Nationale Front en voor de socialistische staat, het is een poging om anarchie te stichten. In feite is deze verklaring een organisatorisch en politiek program van de contra-revolutie. Niemand mag zich door de beweringen van de opstellers op een dwaalspoor laten leiden, dat zij het socialistische stelsel niet omver willen werpen, dat zij niet willen optreden zonder de communisten, dat zij de banden met de socialistische landen niet wensen te verbreken. Dit zijn holle frases, waarvan het doel is het program der contra-revolutie te legaliseren, en de waakzaamheid van de partij, de arbeidersklasse en alle werkers af te stompen.

Dit program dat in de belangrijke periode die aan het Buitengewone Congres van de CPTsj. voorafgaat op grote schaal wordt verbreid, werd niet alleen niet afgewezen, maar heeft zelfs openlijke aanhangers gevonden in de rijen van de partij en haar leiding, die anti-socialistische leuzen ondersteunen.

De anti-socialistische en revisionistische krachten belasteren het hele werk van de communistische partij, zij voeren een lastercampagne tegen haar kaders en discrediteren de eerlijke en aan de partij toegewijde communisten.

Daarmede is een toestand ontstaan die voor een socialistisch land absoluut onaanvaardbaar is.

In deze atmosfeer worden ook aanvallen gepleegd op de socialistische buitenlandse politiek van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek, en worden er aanvallen gedaan op het verbond en de vriendschap met de socialistische landen. Er gaan stemmen op die een herziening eisen van onze gezamenlijk overeengekomen politiek ten opzichte van de Bondsrepubliek Duitsland, ongeacht het feit, dat de Westduitse regering voortdurend een koers volgt die vijandig is aan de veiligheidsbelangen van onze landen. De flirtpogingen van de kant van de machthebbers in de Bondsrepubliek Duitsland en de revanchisten vinden weerklank in de leidende kringen in uw land.

De hele loop van de gebeurtenissen in de laatste maanden in uw land wijst er op, dat de krachten van de contra-revolutie die de steun genieten van imperialistische centra, een breed offensief ingezet hebben op het socialistische stelsel, en daarbij niet op de noodzakelijke weerstand stuiten van de kant van de partij en de volksmacht. Het lijdt geen twijfel, dat de centra van de internationale imperialistische reactie in de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije betrokken zijn, die alles doen om de toestand te verhitten en gecompliceerd te maken, en die de anti-socialistische krachten in deze richting tot actie inspireren. De burgerpers voert onder het mom van loftuitingen over de „democratisering" en de „liberalisering" in Tsj. SSR een hetzcampagne tegen de bevriende socialistische landen. Bijzonder grote activiteit leggen de heersende kringen in de Bondsrepubliek Duitsland aan de dag, die de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije pogen uit te buiten om tweedracht te zaaien tussen de socialistische landen, de DDR te isoleren en hun revanchistische plannen te verwezenlijken.

Ziet U deze gevaren dan niet, kameraden? Kan men dan in een dergelijke situatie passief blijven en zich slechts beperken tot declaraties en verzekeringen van trouw aan de zaak van het socialisme en aan de bondgenootschappelijke verplichtingen? Ziet U dan niet dat de contra-revolutie U de ene positie na de andere ontneemt, dat de partij de controle op de loop der gebeurtenissen verliest, en steeds verder onder de druk der anti-communistische krachten terugwijkt? Was het niet om wantrouwen en vijandigheid tegen de Sowjet Unie en de andere socialistische landen te zaaien, dat de pers, de radio en de televisie in uw land een campagne openden naar aanleiding van de stafoefeningen van de strijdkrachten van het Warschause Verdrag? Het is zo ver gekomen, dat de voor de militaire samenwerking gemeenschappelijk gevoerde stafoefening van onze troepen, met deelname van enkele eenheden van het Sowjetleger, benut werden voor ongemotiveerde beschuldigingen omtrent schending van de soevereiniteit van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek.

En dat gebeurt in Tsjechoslowakije, waar de bevolking een heilige herinnering bewaart aan de Sowjetstrijders, die hun leven gaven voor de vrijheid en soevereiniteit van dit land. Op hetzelfde moment worden er dicht bij de westelijke grenzen van uw land manoeuvres gehouden van de strijdkrachten van het agressieve NAVO-blok, waaraan wordt deelgenomen door het leger van het revanchistische West-Duitsland. Maar hierover wordt met geen woord gerept.

De inspirators van deze vijandige campagne willen, zoals blijkt, het bewustzijn van het Tsjechoslowaakse volk vertroebelen, het desoriënteren en afbreuk doen aan de waarheid, dat Tsjechoslowakije zijn onafhankelijkheid en soevereiniteit slechts als socialistisch land, als lid van het socialistische gemenebest kan bewaren. En alleen vijanden van het socialisme kunnen heden ten dage speculeren op de leuze „verdediging van de soevereiniteit" van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek tegen de socialistische landen, tegen de landen, waarvan bondgenootschap en broederlijke samenwerking een betrouwbaar fundament vormen voor onafhankelijkheid en vrije ontwikkeling van elk van onze volken.

Naar onze mening is er een situatie ontstaan, waarin de bedreiging van de grondslagen van het socialisme in Tsjechoslowakije de gemeenschappelijke levensbelangen van de overige socialistische landen aan gevaren blootstelt. De volken onzer landen zouden ons eventuele onverschilligheid en zorgeloosheid ten aanzien van dit gevaar nooit vergeven.

Wij leven in een tijd waarin de vrede, de veiligheid en de vrijheid van de volken meer dan ooit de eenheid van de krachten van het socialisme eisen. De internationale spanning neemt niet af. Het Amerikaanse imperialisme heeft geen afstand gedaan van zijn politiek van kracht en openlijke interventie tegen volken die voor hun vrijheid strijden. Het voert net als voordien de misdadige oorlog in Vietnam, geeft zijn steun aan de Israëlische agressors in het Nabije Oosten, en verhindert een vreedzame regeling van het conflict. De bewapeningswedloop is geenszins een halt toegeroepen. De Bondsrepubliek Duitsland, waar de krachten van het neo-fascisme toenemen, valt de status quo aan, eist herziening van de grenzen, weigert af te zien van het streven de DDR op te slokken, wil geen afstand doen van het kernwapen, en verzet zich tegen de voorstellen tot ontwapening. In Europa, waar ontzaglijke voorraden van massavernietigingsmiddelen opgestapeld liggen, worden de vrede en de veiligheid van de volken in de eerste plaats in stand gehouden dankzij de kracht, de aaneengeslotenheid en vredelievende politiek van de socialistische staten. Voor deze kracht en eenheid van de socialistische landen, voor het lot van de vrede dragen wij allen de verantwoording.

Onze landen zijn met elkaar door verdragen en overeenkomsten verbonden. Deze belangrijke wederzijdse verplichtingen tussen staten en volken zijn gegrondvest op het algemene streven het socialisme te beschermen en de collectieve veiligheid van de socialistische landen te verzekeren. Op onze partijen en volken rust de historische verantwoordelijkheid, dat deze revolutionaire verworvenheden niet teloor gaan.

Elk van onze partijen draagt de verantwoordelijkheid niet alleen ten opzichte van zijn eigen arbeidersklasse en zijn eigen volk, maar ook tegenover de internationale arbeidersklasse, de communistische wereldbeweging, en kan zich niet losmaken van de daaruit voortvloeiende verplichtingen. Daarom moeten wij solidair en eensgezind zijn bij de verdediging van de verworvenheden van het socialisme, van onze veiligheid en van de internationale posities van het gehele socialistische gemenebest.

Vandaar dat wij van oordeel zijn dat een vastberaden afweer van de anti-communistische krachten en een vastberaden strijd voor het behoud van het socialistische stelsel in Tsjechoslowakije niet alleen uw maar ook onze taak is.

De zaak van de verdediging van de macht van de arbeidersklasse en van alle werkers, van de socialistische verworvenheden in Tsjechoslowakije eist:

- een vastbesloten en moedig offensief tegen de rechtse en anti-socialistische krachten, het mobiliseren van alle verdedigingsmiddelen, die door de socialistische staten tot stand zijn gebracht;

- het aan banden leggen van de activiteit van alle politieke organisaties die optornen tegen het socialisme;

- het beslag leggen door de partij op alle middelen tot voorlichting van de massa zoals pers, radio, televisie en het gebruik er van in het belang van de arbeidersklasse, van alle werkers, van het socialisme;

- het aaneensluiten van de partijgelederen zelf op de principiële grondslag van het Marxisme-Leninisme, het onwrikbaar naleven van het principe van het democratisch centralisme, en de strijd tegen diegenen die door hun activiteit de vijandelijke krachten in de hand werken.

Wij weten dat in Tsjechoslowakije de krachten aanwezig zijn, capabel om het socialistische stelsel te verdedigen en de anti-socialistische elementen de nederlaag toe te brengen. De arbeidersklasse, de werkende boeren en de vooruitstrevende intellectuelen vormen de overgrote meerderheid van de werkers van de republiek, en zijn bereid al het nodige te doen voor de verdere ontwikkeling van de socialistische maatschappij. Het is thans de taak om aan deze gezonde krachten een duidelijk perspectief te bieden, hen tot handelen te bewegen, hun energie mobiel te maken voor de strijd tegen de krachten van de contra-revolutie, teneinde het socialisme in Tsjechoslowakije te handhaven en te consolideren.

Tegenover de dreiging van de contra-revolutie moet de arbeidersklasse, daartoe opgeroepen door de communistische partij, met volle kracht haar stem laten horen.

De arbeidersklasse heeft samen met de werkende boeren zich de meeste inspanningen getroost voor de zegepraal van de socialistische revolutie. Haar ligt dus het behoud van de verworvenheden van het socialisme het meest aan het hart.

Wij spreken als onze overtuiging uit dat de Communistische Partij van Tsjechoslowakije, in het bewustzijn van haar verantwoordelijkheid, de nodige maatregelen zal nemen om aan de reactie de weg te versperren. In deze strijd kunt U rekenen op de solidariteit en alzijdige hulp van de kant der bevriende socialistische landen. . ."

CIERNA EN BRATISLAWA

Als vervolg op ons overzicht van de crisis rondom Praag op pag. 497 e.v. gaan wij hier nader in op het aldaar reeds even genoemde overleg in Cierna nad Tisou en Bratislawa.

Cierna nad Tisou

In de plaatselijke bioscoop van het dorpje Cierna nad Tisou, dat in het uiterste oosten van Tsjechoslowakije op 5 km van de Sowjetrussische grens gelegen is, begonnen op 29 juli de besprekingen tussen het voltallige presidium van de Tsjechoslowaakse partij en het op twee man na volledige Sowjetrussische Politbureau. Van Tsjechoslowaakse zijde namen bovendien nog president *Svoboda* en de drie plaatsvervangende leden van het presidium aan de besprekingen deel. Het feit dat het bijna voltallige Politbureau van de SU zich naar het buitenland had begeven was een unicum in de geschiedenis.

De spanning in de onderlinge betrekkingen tussen beide landen was aan de vooravond van de besprekingen tot een toppunt gestegen, toen zowel in Oost-Duitsland als in Polen Sowjetrussische troepen tot vlak aan de grens met Tsjechoslowakije optrokken. De *Prawda* wisselde haar aanvallen op de Tsjechoslowaakse leiders op 29 juli af met een artikel waarin de nadruk werd gelegd op de economische afhankelijkheid van Tsjechoslowakije van de SU. Uit Praag meldden ondertussen Westelijke correspondenten zowel een nadrukkelijke rust, als wilde de bevolking collectief aantonen een grote mate van politieke rijpheid te bezitten, als vele blijken van gespannen afwachting en steun voor partijleider *Dubcek*. Radio-Praag meldde op 1 aug. dat meer dan een miljoen mensen het manifest van *Literarni Listy* (pag. 497; tekst pag. 528/2) hadden ondertekend.

In Praag deden op 25 juli geruchten de ronde volgens welke Dubcek in het presidium met 5 tegen 6 stemmen een nederlaag had geleden m.b.t. de in te nemen houding bij de komende besprekingen met de SU. Zowel Dubcek als het CC-lid *Cisar* ontkenden op 26 juli dat er verdeeldheid in het presidium bestond.

Dubcek ontraadde voor zijn vertrek naar Cierna de bevolking een sympathiestaking van vijf minuten, waartoe in kranten was opgeroepen, omdat deze de besprekingen zou kunnen bemoeilijken.

Het voltallig partijpresidium, waarvan bekend was dat minstens drie leden zich niet met ieder aspect van de politiek van Dubcek konden verenigen, bleven hun leider in de zware besprekingen in Cierna trouw.

Na vier dagen onderhandelen, werd op 1 aug. een slotcommuniqué uitgegeven, waarvan de voornaamste passages luiden:

„Een omvangrijke kameraadschappelijke uitwisseling van meningen over vraagstukken, die voor beide zijden van belang zijn, heeft plaats gehad tijdens de bijeenkomst.

De deelnemers aan de bijeenkomst wisselden gedetailleerde inlichtingen uit over de toestand in hun landen. De bijeenkomst van het Politbureau van het Centrale Comité van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie en van het presidium van het Centrale Comité van de Communistische Partij van Tsjechoslowakije werd gehouden in een atmosfeer van volledige openhartigheid, oprechtheid en wederzijds begrip, en was er op gericht wegen te zoeken voor de verdere ontwikkeling en versteviging van de traditionele vriendschappelijke betrekkingen tussen onze partijen en volken, die gebaseerd zijn op de principes van het marxisme-leninisme en het proletarisch internationalisme.

Tijdens de besprekingen hebben de twee delegaties met wederzijds goedvinden besloten zich te richten tot de Centrale Comité's van de communistische en werkers-partijen van Bulgarije, Hongarije, de Duitse Democratische Republiek en Polen, met het voorstel een multilaterale kameraadschappelijke bijeenkomst te houden.

De bovengenoemde broederpartijen hebben ingestemd met dit voorstel. De vergadering (...) zal op 3 augustus in Bratislawa worden gehouden".

Na de terugkomst van de Tsjechoslowaakse delegatie in Praag hield president Svoboda een toespraak voor radio en televisie, waarin hij o.m. verklaarde:

„De ontwikkelingen sinds januari hebben bewezen dat ondanks alle fouten van het verleden de idee van het socialisme en communisme zo diep in ons land zijn geworteld, dat niets en niemand dit ongedaan kan maken. Wij zullen de weg die we zijn opgegaan niet verlaten. Wij zullen haar volgen zonder in gebreke te blijven." M.b.t. de verhouding met de Oosteuropese zusterpartijen, verklaarde Svoboda: „Wij kunnen nauwelijks ons programma verwezenlijken en onze doelen bereiken zonder een hechte partij van de socialistische gemeenschap te blijven en zonder te steunen op de samenwerking en de hulp van de SU en van de andere zusterlanden."

Sprekende over de dreigende inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van het land, zei Svoboda: „Wij hebben hen uitgelegd dat wij vastbesloten zijn onze binnenlandse en buitenlandse politiek vastberaden te continueren en dat wij niet zullen toestaan dat daarop inbreuk wordt gemaakt. (...) Onze Sowjetrussische vrienden hebben ons verzekerd van hun steun voor de uitvoering van ons socialistisch programma zoals dat omschreven staat in het actieprogramma van onze partij en in de verklaring van de regering, die uitgegeven is door het Nationale Front." Tenslotte verklaarde de president dat in Cierna overeengeko-



Het overleg te Cierna. De Sowjetrussische delegatie (l.) met o.a. partijleider Brezjnew en premier Kosygin en de Tsjechoslowaakse (r.) met o.a. partijleider Dubcek en president Svoboda.

men was de wederzijdse samenwerking uit te breiden: „We zijn tot het eensgezinde besluit gekomen dat de vitale belangen van de internationale communistische beweging eisen: het nemen van nieuwe actieve maatregelen om de eenheid van de communistische en werkerspartijen en de samenwerking in het kader van de Comecon en in het Pakt van Warschau te versterken, en om de mogelijkheden van verdediging tegen eventuele vijandelijke aanvallen te vergroten."

Gedurende en ook na de toespraak van Svoboda betoogden duizenden mensen in Praag voor een duidelijker uitleg van de zojuist beëindigde besprekingen. De voorzitter van het parlement, *Josef Smrkovsky,* sprak de demonstranten toe en verzekerde hen dat bij de besprekingen in Bratislawa, de binnenlandse aangelegenheden van Tsjechoslowakije niet besproken zouden worden.

Op de vraag waarom Joego-Slavië en Roemenië niet voor het overleg in Bratislawa waren uitgenodigd, antwoordde Smrkovsky dat dit niet nodig was, aangezien de presidenten van beide landen, *Tito* en *Ceausescu,* spoedig na afloop van de besprekingen naar Tsjechoslowakije zouden komen, alwaar zij van het verloop van de besprekingen op de hoogte zouden worden gesteld.

Ook de ongerustheid die bij de demonstranten heerste over de aanwezigheid van Sowjetrussische troepen trachtte Smrkovsky weg te nemen door n.a.v. een vraag hieromtrent te verklaren: „In Cierna zijn we het eens geworden over de grote zaken, en in vergelijking daarmee is de vraag wanneer de laatste soldaat weggaat een zeer klein detail."

Partijleider Dubcek legde voor zijn vertrek naar Bratislawa een verklaring voor radio en televisie af, waarin ook hij het volk trachtte te overtuigen van het gunstig verloop van de besprekingen in Cierna en er de nadruk op legde dat geen geheime overeenkomsten waren gesloten. Hij verklaarde o.m.:

„Ik zeg het u eerlijk: u kunt geheel tevreden zijn met de resultaten van het gesprek en de geest waarin het is gevoerd. Wij hebben de beloften die wij u gedaan hadden, gehouden en wij zijn teruggekeerd met dezelfde overtuiging waarmee wij naar Cierna toegingen: dat wij vastberaden moeten voortgaan op de weg die de communistische partij van Tsjechoslowakije en ons gehele volk in januari van dit jaar zijn ingeslagen. Er is voor ons land werkelijk geen andere oplossing mogelijk.

Als ik spreek over deze, voor ons bevredigende, resultaten, dan moet ook openlijk en duidelijk gewezen worden op de goede wil van onze Sowjet-vrienden en op hun pogingen onze problemen te begrijpen, met respect voor de bijzondere aard van deze problemen en voor het onvervreemdbare recht van elke partij om onafhankelijk haar eigen problemen op te lossen.



Tijdens een wandeling door Cierna v.l.n.r. president Podgorny, president Svoboda, premier Kosygin en parlementsvoorzitter Smrkovsky.

Gedurende de besprekingen hebben onze Sowjetrussische kameraden zelf kunnen constateren dat wij helpen de socialistische principes te verdedigen en dat wij onze rol willen spelen in het versterken van de socialistische beweging. Het is onze internationale plicht door te gaan met in de praktijk aan te tonen dat wij nimmer zullen afwijken van de weg van het socialisme, omdat dit de steun heeft van de overweldigende meerderheid van ons volk, communisten of geen communisten: van het hele nationale front.

Vele malen hebben wij onze Sowjet-kameraden laten weten dat ons volk overtuigd is van haar wil de verdere ontwikkeling van ons land te baseren op wederzijdse broederlijke banden met de Sowjet-Unie en met de andere socialistische staten.

We kunnen zeggen dat de onderhandelingen succesvol waren, dat we door zullen gaan met samenwerken volgens de principes waarop de relaties tussen de socialistische broederstaten gebaseerd dienen te zijn, en in een geest van werkelijk internationalisme, dat zowel eenheid en samenwerking behelst, als respect voor soevereiniteit en het principe dat elke communistische partij de socialistische politiek in haar land doorvoert in het belang van het volk waaraan zij — zoals wij dikwijls hebben gezegd — volledige verantwoording schuldig is.

Internationalisme is niet slechts een holle kreet tijdens het overleg gebleven: beide partijen hebben de bereidheid getoond verdere praktische stappen te nemen ter versterking van de wederzijdse samenwerking binnen de overeenkomsten van de Raad voor wederzijdse economische bijstand en binnen het kader van het Warschau-Pakt. Onze Tsjechoslowaakse communistische partij heeft deze principes nimmer verloochend en blijft ze beschouwen als een deel van haar politiek. Ik wil er in dit verband op wijzen dat ons leger niet alleen een sterke schakel vormt in de verdediging van onze socialistische gemeenschap, maar dat het ook een voldoende garantie biedt voor de verdediging van onze staatsgrens en daardoor ook voor de grens van het socialisme.

Op het vliegveld vroeg men mij al of onze soevereiniteit in gevaar wordt gebracht. Ik zeg ronduit dat dit niet het geval is. In het belang van onze soevereiniteit en vooral in het belang van de ontwikkeling van ons democratiseringsproces hebben wij de vriendschap van de Sowjet-Unie en goede relaties met dat land nodig. Niettemin dient er op gewezen te worden dat de mensen in dit land met beleid en diplomatiek verstand moeten handelen, opdat verschillende spontane acties en bijeenkomsten niet misbruikt worden voor verschillende anti-socialistische en anti-Russische redevoeringen.

In Bratislawa zullen wij onze aandacht concentreren op de gemeenschappelijke belangen van de communistische partijen. Wij beschouwen deze bijeenkomst als een praktische stap in dit opzicht, in het belang van het internationalisme en de internationale communistische beweging." (Het Parool)

Over het verloop van de besprekingen in Cierna hebben vele geruchten de omloop gedaan. De *New York Times* (3-8) wist uit welingelichte bron te melden dat het keerpunt in de tot dan voor Tsjechoslowakije niet gunstig verlopen besprekingen, kwam toen partijleider *Brezjnew* brieven ontving van drie belangrijke communistische leiders, die de druk van de SU op Tsjechoslowakije sterk veroordeelden. De brieven waren afkomstig van president *Tito* van Joego-Slavië, de Franse partijleider *Waldeck-Rochet* en zijn Italiaanse collega *Luigi Longo.* De Sowjetrussische delegatie die inzag dat zij bij eventuele militaire of politieke interventie

volkomen geïsoleerd zou komen te staan, zou toen op verschillende punten haar onverzoenlijke houding hebben laten varen. Als direct tastbaar resultaat van de besprekingen in Cierna werd de wederzijdse perspolemiek gestaakt. Ook ten aanzien hiervan heerste onder de wantrouwende bevolking in Tsjechoslowakije de mening dat dit als een concessie aan de SU moest worden gezien, aangezien hier inbreuk werd gemaakt op de pas verworven persvrijheid.

Bratislawa

De conferentie die op 3 aug. in aanwezigheid van de partijleiders en enkele regeringsfunctionarissen van de SU, Bulgarije, Hongarije, Oost-Duitsland, Polen en Tsjechoslowakije in Bratislawa (Slowakije) werd gehouden, heeft de dreiging van een militair ingrijpen of van inmenging in het democratiseringsproces van Tsjechoslowakije van de zijde van de „orthodoxen" — althans voorlopig — doen verdwijnen. Als positief winstpunt voor Tsjechoslowakije werd vooral de verklaring in het slotcommuniqué gezien, waarin het recht van de afzonderlijke communistische landen om hun politiek op de eigen omstandigheden af te stemmen, mits dit de leidende rol van de communistische partij niet verzwakt. Zelfs enige verwijzing naar de conferentie van Warschau op 14 en 15 juli (pag. 498/2) ontbrak. De concessies die Tsjechoslowakije voor het behouden van zijn nationale soevereiniteit heeft moeten toestaan liggen opgesloten in de passages van het slotcommuniqué waarin versterking van de politieke en militaire samenwerking in het Pakt van Warschau en de uitbreiding van de economische banden tussen de socialistische landen in het kader van Comecon worden geëist. Sommige waarnemers zijn van mening dat dit nauwelijks concessies mogen heten aangezien Tsjechoslowakije waarschijnlijk niets anders wenst, al heeft het stellig over de wijze waarop het Pakt van Warschau en de Comecon versterkt kunnen worden afwijkende meningen.

In het slotcommuniqué, dat zowel door inhoud als lengte een „orthodox" communistisch stempel droeg, spraken de deelnemende landen van hun „onbuigzame wil om de steun aan het heldhaftige Vietnamese volk voort te zetten". Ook de Israëlische agressie in het Midden-Oosten en de groeiende activiteiten van het revanchisme, militarisme en neo-nazisme in Duitsland werden veroordeeld. Hiermee lijken de mogelijkheden van Tsjechoslowakije, een onafhankelijke buitenlandse politiek te voeren, beperkt. Volgens waarnemers heeft de SU groot belang gehecht aan het feit dat Tsjechoslowakije zich niet zal distantiëren van de komende wereldconferentie van communistische partijen.

Het communiqué

Hieronder volgen de voornaamste passages van het slotcommuniqué van Bratislawa:

„De vertegenwoordigers van de communistische en arbeiderspartijen van de socialistische staten er van uitgaande, dat de ingewikkelde internationale toestand en de ondermijningsacties van het imperialisme, gericht tegen de vrede en de veiligheid van de volken en tegen de zaak van het socialisme, een verdere aaneensluiting van het socialistische stelsel vereisen, en verder gezien het feit, dat de ontwikkeling van het socialisme nieuwe taken aan de orde stelt, voor de oplossing waarvan een verdere samenbundeling van de krachten der socialistische staten noodzakelijk is, hebben het nodig geoordeeld deze conferentie in Bratislawa bijeen te roepen.

In de geest van de bestaande tradities, in een sfeer van volledige openhartigheid, beginselvastheid en vriendschap hebben de zusterpartijen de actuele vraagstukken van de strijd voor het socialisme, van de verdere versteviging van het socialistische verband en van de aaneensluiting van de communistische wereldbeweging besproken. Er heeft een gedachtenwisseling plaats gehad over de problemen van de huidige internationale situatie en de versterking van de strijd tegen het imperialisme.

De vertegenwoordigers van de communistische en arbeiderspartijen hebben de wegen besproken voor het versterken en ontwikkelen van de broederlijke samenwerking der socialistische staten.

In de jaren die na de vernietiging van het fascisme en het aan de macht komen van de arbeidersklasse verstreken zijn, hebben de volken der Europese landen, die de weg van het socialisme waren ingeslagen, op alle gebieden van het maatschappelijk leven overwinningen behaald. In die jaren wisten de partijen moeilijkheden te overwinnen en hun werk voortdurend te verbeteren, in ieder land werd een machtige industrie in het leven geroepen, het leven op het platteland werd gereorganiseerd, en er werd een voortdurend toenemende welvaart en opbloei van de nationale cultuur bereikt. Millioenen werkers zijn op het peil gebracht van bewust politiek leven. Vooral de Sowjet-Unie heeft grote successen behaald bij de opbouw van het socialisme en het communisme. De internationale invloed van de socialistische staten, hun rol bij de oplossing van grote vraagstukken der wereldpolitiek is onnoemelijk gestegen.

De ondersteuning, de versterking en verdediging van deze verworvenheden, die behaald zijn door heldhaftige inspanningen en door het zelfopofferende werk van elk volk is de gemeenschappelijke internationale plicht van alle socialistische landen. Zo luidt de eensgezinde mening van alle deelnemers aan de conferentie, die hun onbuigzame vastbeslotenheid tot uitdrukking brachten om de socialistische verworvenheden in hun landen te ontwikkelen en te verdedigen, en nieuwe successen te behalen bij de opbouw van het socialisme.

De bevriende partijen hebben er zich op grond van de historische ervaring van overtuigd, dat men op de weg van het socialisme slechts vooruit kan gaan, wanneer men zich strikt en consequent laat leiden door de algemene wetmatigheden van de opbouw van de socialistische maatschappij, en in de eerste plaats door het versterken van de leidende rol van de arbeidersklasse en haar voorhoede - de communistische partijen. Bij het creatief oplossen van de vraagstukken der verdere socialistische ontwikkeling houdt iedere zusterpartij daarbij de nationale bijzonderheden en omstandigheden in het oog.

De onwankelbare trouw aan het marxisme-leninisme, de opvoeding van de volksmassa in de geest van de ideeën van het socialisme en het proletarisch internationalisme, en de onverzoenlijke



Te Bratislawa legden de communistische leiders een krans bij het monument voor gesneuvelde Sowjet-militairen. V.l.n.r. Kosygin (SU), Zjiwkow (Bulg.), Svoboda (CSSR), Brezjnew (SU), Gomoelka (Polen), Ulbricht (DDR) en Dubcek (CSSR).

strijd tegen de burgerlijke ideologie, tegen alle anti-socialistische krachten zijn de waarborg voor de successen bij het versterken van de posities van het socialisme en bij het afweren van de intriges van het imperialisme.

De bevriende partijen stellen krachtig en beslist hun onwrikbare solidariteit en verhoogde waakzaamheid tegenover alle pogingen van het imperialisme en ook van alle andere anti-communistische krachten om de leidende rol van de arbeidersklasse en de communistische partijen te verzwakken. Zij zullen nooit en niemand toestaan een wig te drijven tussen de socialistische staten, of de grondslagen van het socialistisch maatschappelijk stelsel te ondermijnen. De broederlijke vriendschap en aaneengeslotenheid in deze richting beantwoorden aan de levensbelangen van onze volken, zij vormen een betrouwbare grondslag voor de oplossing van de sociaal-economische en politieke taken, waaraan de communistische partijen van onze landen werken.

De zusterpartijen achten het hun plicht voortdurende zorg aan de dag te leggen voor het verhogen van de politieke activiteit van de arbeidersklasse, de boeren, de intelligentsia en alle werkers, voor de alzijdige vooruitgang van het socialistische maatschappelijke stelsel, voor de verdere ontwikkeling van de socialistische democratie, het verbeteren van de stijl en de methoden van het partij- en staatswerk op basis van de principes van het democratisch centralisme.

De talrijke taken voor het scheppen van de socialistische maatschappij zijn in elk van onze landen aanzienlijk lichter te vervullen bij wederzijdse hulp en ondersteuning.

De broederlijke banden verbreden en vergroten de mogelijkheden van elk socialistisch land. De deelnemers aan de conferentie brachten het vaste streven tot uitdrukking alles wat in hun vermogen ligt te doen voor het verdiepen van de alzijdige samenwerking van hun landen op grondslag van de principes van gelijkheid, eerbiediging van de soevereiniteit en nationale onafhankelijkheid, territoriale onschendbaarheid en broederlijke wederzijdse hulp en solidariteit.

De communistische en arbeiderspartijen hechten er de allerhoogste betekenis aan, dat door doeltreffend gebruik van de reusachtige natuurlijke hulpbronnen van onze landen, door toepassing van de nieuwste verworvenheden van wetenschap en techniek, door het verbeteren van de vormen en methoden van de socialistische staatshuishouding, een verdere ontwikkeling van de economie, en een verhoging van de materiële welvaart van de werkers te bewerkstelligen zijn. De doeltreffende methode om deze nobele doelstellingen te verwezenlijken is het ontwikkelen van de economische samenwerking der socialistische landen op bilaterale en multilaterale basis. Van steeds grotere betekenis wordt de verbetering van de arbeid van de Raad voor Wederzijdse Economische Hulp, het ontwikkelen van samenwerking en specialisatie van de productie van de landen van het socialisme, hetgeen de mogelijkheid biedt volledíger gebruik te maken van de voordelen van de internationale socialistische arbeidsverdeling.

In dit verband werd opnieuw bevestigd, dat het op korte termijn houden van een economische conferentie op het hoogste niveau een actuele zaak is.

De deelnemers aan de conferentie beschouwen het als hun plicht de aandacht van de volken te vestigen op het feit, dat door de agressieve politiek van het imperialisme de internationale toestand in de laatste tijd ingewikkeld en gevaarlijk blijft. Onder deze omstandigheden bevestigen de zusterpartijen van de socialistische landen, uitgaande van de belangen van de strijd voor het versterken van de wereldvrede en de veiligheid der volken, voor de organisatie van een vastberaden afweer van de agressieve politiek van het imperialisme, en voor het bekrachtigen van het principe van de vreedzame coëxistentie van staten met verschillend maatschappelijk stelsel, opnieuw hun bereidheid, hun acties op internationale schaal met elkaar in overeenstemming te brengen en te coördineren."

Vervolgens wordt in het communiqué uiting gegeven aan vastbeslotenheid tot steun aan het Vietnamese volk, aan bezorgdheid over de agressieve politiek van Israël en over het revanchisme, militarisme en neo-nazisme in West-Duitsland. Het communiqué zegt voorts: „Wij zullen ook in de toekomst in de Europese aangelegenheden een gemeenschappelijke politiek voeren, die beantwoordt aan de gemeenschappelijke belangen der socialistische landen, de belangen der Europese veiligheid, wij zullen aan alle pogingen om de resultaten van de tweede wereldoorlog te herzien en de bestaande grenzen in Europa te schenden het hoofd bieden; wij zullen blijven hameren op de ongeldigheid van begin af aan van de overeenkomst van München; wij zullen de Duitse Democratische Republiek, de socialistische staat van de Duitse werkers die de vrede verdedigt krachtig ondersteunen; wij zullen voortdurend ondersteuning verlenen aan de Communistische Partij Duitsland en aan alle krachten die strijd voeren tegen militarisme en revanchisme, voor democratische vooruitgang.....

Nu de imperialistische krachten van de Verenigde Staten, de Bondsrepubliek Duitsland en andere landen een agressieve activiteit aan de dag leggen, en hardnekkige pogingen doen om het socialistische verbond te verzwakken, achten de vertegenwoordigers van de zusterpartijen het noodzakelijk nog eens de nadruk te leggen op de bijzondere betekenis van het Warschause Verdrag. Dit verdrag dat door de socialistische staten gesloten is in antwoord op toetreden van het revanchistische West-Duitsland tot het agressieve imperialistische NAVO-blok, was en blijft een machtige factor voor de vrede en de veiligheid van de volken van Europa. Het is een onneembare hindernis voor allen die de resultaten van de Tweede wereldoorlog zouden willen herzien. Het verdedigt op betrouwbare wijze de verworvenheden van het socialisme, de soevereiniteit en onafhankelijkheid van de bevriende staten. Het is gericht op het versterken van de Europese veiligheid, en op het behoud van de wereldvrede. De huidige situatie vereist van ons onverminderde inspanningen voor het verhogen van het defensievermogen van elke socialistische staat en van het hele socialistische gemenebest, voor het versterken van de politieke en militaire samenwerking binnen de Organisatie van het Warschause Verdrag.

De conferentiedeelnemers beschouwen het als hun plicht consequent op te komen voor het versterken van de aaneengeslotenheid van de internationale communistische beweging. Zij stellen vast, dat er in de laatste tijd een groot stuk werk is verricht ter voorbereiding van een nieuwe internationale conferentie van communistische en arbeiderspartijen. De bevriende partijen stellen dit werk op hoge prijs en spreken als hun overtuiging uit, dat de aanstaande conferentie met succes zal verlopen en een belangrijke bijdrage zal leveren voor het consolideren van alle revolutionaire krachten van de huidige tijd."

(Informatie-bulletin 8-8)

Vertrek Sowjet-troepen

Tegelijkertijd met de aanvang van de besprekingen in Bratislawa, had een woordvoerder van het ministerie van defensie in Praag bekendgemaakt, dat de laatste Sowjetrussische troepen het land verlaten hadden.

Ook de publicatie van het slotcommuniqué van Bratislawa gaf echter nog aanleiding tot onrust onder de bevolking, die in de toezegging van nauwere samenwerking op economisch en militair gebied een concessie zag van haar leiders. Partijleider Dubcek verscheen op 4 aug. opnieuw voor radio en televisie en verklaarde dat Tsjechoslowakije niet zal afwijken van de politiek die sinds januari wordt gevoerd. Ook verklaarde hij dat er nu — evenals na de conferentie in Cierna — geen enkel gevaar bestaat voor de soevereiniteit van het land, maar dat aan de andere kant, in overeenstemming met de Tsjechoslowaakse wensen, de samenwerking met de SU en de andere socialistische landen zal worden versterkt. Het belangrijkste resultaat van de besprekingen in Cierna en Bratislawa zag Dubcek in het feit „dat zij de noodzakelijke mogelijkheden hebben geopend voor het vernieuwingsproces en dat zij een atmosfeer van rust en noodzakelijk vertrouwen hebben geschapen, zowel voor ons werk als voor de versterking van de eenheid van de communistische beweging. In dit opzicht heeft het Tsjechoslowaaks presidium een belangrijke taak volbracht, maar tegelijkertijd hebben we rekening en verantwoording gegeven van het gewicht van de taak die wij hebben ondernomen en van de verantwoordelijkheden die zij met zich meebrengt", aldus Dubcek.

Commentaren

Het Tsjechoslowaakse vakbondsorgaan Prace (6-8) schreef dat het slotcommuniqué van Bratislawa een compromis is, waarbij geen van beide kanten iets verloren heeft. Het zou geen nut hebben zich af te vragen wie in Bratislawa heeft gezegevierd of wie een nederlaag heeft geleden omdat het „het verstand was, dat de overwinning heeft behaald". „Wij hebben onze bondgenoten op vriendelijke wijze duidelijk gemaakt dat wij ons niet slecht behandelen laten, maar dat wij — als wij goed behandeld worden — trou-

we bondgenoten en partners kunnen zijn". Over de steun die het land tijdens de crisis van vele zusterpartijen heeft gekregen, merkte P r a c e op: „Het schijnt alsof de gehele progressieve wereld, van de liberale tegenstanders van de bewapening en de koude oorlog tot en met Lord Russell en de Japanse communisten, zich heeft opgeworpen voor de verdediging van dit moedige experiment dat nieuwe hoop heeft gebracht voor de aanhangers van het socialisme."

De Sowjetrussische P r a w d a (5-8) zag het resultaat van de conferentie van Bratislawa als een „slag tegen de arglistige plannen van het imperialisme", en als een „aanzienlijke bijdrage in de strijd voor de veiligheid van de volkeren tegen de subversieve en agressieve activiteiten van de imperialisten". Het doel van de conferentie was volgens de Prawda om de communistische staten gelegenheid te bieden hun bezorgdheid uit te drukken over de uitvoering van de „onsterfelijke leer van het marxisme-leninisme". Het Sowjetrussische blad riep op tot „consequente en onwrikbare naleving" door alle Oosteuropese communistische partijen van de beginselen die in Bratislawa overeengekomen zijn.

De Londense E c o n o m i s t (10-8) wees op de aantrekkelijkheid van het voorbeeld van Praag voor „de rusteloze Russische, Poolse en Hongaarse intellectuelen — en de Oekraïnse nationalisten". Het blad meent dat het vooruitzicht van Oost-Europa „niet dat van de contra-revolutie is, maar dat van de contra-evolutie. Vreedzame verandering zal — indien zij optreedt — tot stand moeten komen door toestemming van de communistische partijen. Zo gebeurde dat twaalf jaar geleden bijna in Hongarije en zo is het in Tsjechoslowakije gebeurd. De heersende communistische partijen worden allen met hetzelfde fundamentele probleem geconfronteerd: een politiek systeem dat niet langer in de behoeften van een zich snel ontwikkelende economie en gemeenschap kan voorzien. Zij zullen dit probleem — voor zover zij dit dan al oplossen — niet allen op dezelfde wijze oplossen. Enkelen onder hen — en dit geldt speciaal voor het huidige Sowjetrussische leidersteam — kunnen zich er niet toe brengen om dit probleem zelfs maar aan te vatten. Zij zullen misschien allen voorlopig op het Tsjechische probleem reageren door die mate van vrije meningsuiting die zij nu toestaan, in meerdere of mindere mate nerveus te gaan verminderen. In het gunstigste geval zullen zij op politiek terrein op de plaats rust maken, totdat zij zien wat Dubcek tot stand brengt.

Als hij erin slaagt een stelsel op te bouwen dat nog communistisch kan worden genoemd (zelfs als dit niet het geval zou zijn voor de meest dogmatische partijleden) en tegelijkertijd de politieke aspiraties van de meeste Tsjechen kan bevredigen en hun steun kan behouden, dan zou zijn voorbeeld zeer aantrekkelijk lijken, in ieder geval in Hongarije. Het Tsjechoslowaakse volk van haar kant zal Dubcek een rechtmatige proefrit gunnen. Hij heeft hen toch per slot van rekening opnieuw doen voelen dat ze vrije mensen zijn. Dit is zijn grootste prestatie tot nu en het Westen moet hopen dat dit een blijvend iets zal zijn.

T h e N e w Y o r k T i m e s (6-8) zag het resultaat van de conferentie in Bratislawa als een grote nederlaag voor de voorstanders van onderdrukking in het Kremlin en voor de neolithische Oosteuropese bondgenoten van de Sowjet-Unie.

„Maar het belangrijkste (. . .) was de eenheid en onverstoorbaarheid van het Tsjechoslowaakse volk. Het raakte niet in paniek en zijn steun voor Dubcek was zo bijna algemeen, dat Moskou geen Tsjechische of Slowaakse politicus met een goede reputatie kon vinden, die de rol, die Janos Kadar twaalf jaar geleden in Hongarije speelde, bereid was te vertolken. De gevolgen in de communistische wereld van deze succesvolle trotsering van de poging van Moskou tot het opleggen van een diktaat zullen waarschijnlijk vèrreikend zijn. Maar nog belangrijker is de drijfkracht die de uiteindelijke beslissing van het Kremlin om de weg van het verstand en de verdraagzaamheid te volgen, zal geven aan de poging om de belangrijkste fundamenten van de wereldvrede, d.m.v. een verbeterd klimaat voor Sowjetrussisch-Amerikaanse samenwerking, te versterken."



Partijleider Dubcek en parlementsvoorzitter Smrkovsky te midden van de burgers van Cierna na het overleg met de Sowjetrussische leiders.

west-europa

NEDERLAND

DE PTT IN 1967

Blijkens het jaarverslag van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie, heeft de PTT in 1967 een winst behaald van *f* 162,9 mln of *f* 117,4 mln meer dan in 1966.

Tot dit gunstig exploitatiesaldo hebben bijgedragen de postcheque- en girodienst met *f* 23,6 mln (1966: 22,7), de telegraafdienst met *f* 5 mln (2,7), de telefoondienst *f* 76,1 mln (3,8), het verschil van ingecalculeerde en betaalde rente *f* 76,3 mln (16,5), de rente belegde reserves *f* 29,6 mln (23,7) en overige baten en lasten *f* 0,3 mln (1966 verlies: 1,1 mln).

Verliesposten leverden op de postdienst met *f* 44,7 mln (1966: 69,9) en de draadomroep met *f* 3,3 mln (2,9).

De totale lasten van de PTT-diensten (excl. omroep en televisie) stegen van *f* 1.494 mln in 1966 tot *f* 1.688 mln in 1967. De invloed van de loon- en prijsstijgingen wordt becijferd op rond *f* 127 mln, terwijl een bedrag van ca. *f* 67 mln kan worden toegeschreven aan de groei van het bedrijf.

De totale baten stegen van *f* 1.450 mln in 1966 tot *f* 1.744 mln in 1967, een verschil van *f* 294 mln. De invloed van de tariefsverhogingen in 1966 en 1967 was daarbij ca. *f* 181 mln. Door de groei van het bedrijf namen de baten met *f* 113 mln toe. Deze groei, aldus het jaarverslag, blijkt op zichzelf voldoende te zijn geweest om zonder tariefsverhoging de met de groei samenhangende lastenstijging van *f* 67 mln op te vangen.

Over de postdienst merkt het jaarverslag op dat de baten zijn gestegen met *f* 74 mln tot 530,6 mln. De tariefsverhogingen in 1966 en 1967 droegen daartoe bij met ongeveer *f* 65 mln. De invloed van de verkeersgroei is ca. *f* 9 mln geweest. De lastenstijging met *f* 48,7 mln tot *f* 575,2 mln vindt vooral zijn oorzaak in de hogere personeelskosten per man en in de groei van de personeelsbezetting.

Het aantal betaalde telefoonaansluitingen is toegenomen van 1.599.000 in 1966 tot 1.713.300. De wachtlijst is geslonken van 156.000 tot 127.000 aan het eind van het verslagjaar.

De financiële vooruitzichten voor 1968 lijken niet gunstig, zo constateert het jaarverslag. Verwacht wordt dat de winst over dit jaar aanzienlijk lager zal uitvallen dan geraamd. Het verslag refereert hierbij aan het besluit van de regering in het kader van de prijsstabilisa-

tiepolitiek dat, onvoorziene omstandigheden voorbehouden, de PTT-tarieven in 1968 niet zullen worden verhoogd. Ook het financiële vooruitzicht voor de jaren na 1968 wordt door de voortgaande loonstijgingen en de beperkte middelen tot produktiviteitsverbetering niet gunstig geacht, ondanks alle maatregelen tot verbetering van de efficiency. (NRC. Alg. Hbld. 18-7)

DE NS IN 1967

Blijkens het jaarverslag heeft de NV Nederlandse Spoorwegen in 1967 — ondanks een rijksbijdrage van *f* 35 mln — een verlies geleden van *f* 94 mln, tegen *f* 79,1 mln in 1966. Het totale verlies steeg daarmee tot *f* 211,5 mln.
De totale ontvangsten zijn incl. de rijksbijdragen met 6,7% toegenomen van *f* 706,8 mln, tot *f* 754 mln. Ondanks een tariefverhoging begin 1967 van 6,3% was de opbrengst uit het reizigersvervoer slechts 2,9% hoger en wel *f* 373 mln tegen *f* 363 mln in 1966. Het goederenvervoer bracht *f* 267 mln op tegen *f* 268 mln in 1966.
De kosten stegen met 8% tot *f* 848 (786) mln. Hiervan werd 55% in beslag genomen door personeelskosten. De uitgaven voor personeel namen, ondanks een vermindering van de personeelssterkte met 1116 tot 26.710 man, met 9,3% toe.
Het aantal vervoerde reizigers daalde in 1967 met 5,5 mln of 3% tot 183,7 mln, het aantal reizigerskilometers met 191 mln of 2,5% tot 7.412 mln. Er werd 25,5 (25,2) mln ton vracht vervoerd. De lengte van het spoorwegnet bedraagt 3,227 km, waarvan 1.641 km is geëlektrificeerd.
De directie verwacht dat ook over het lopende jaar een verlies van ca. *f* 95 mln zal worden geleden, ondanks de tot *f* 70 mln verdubbelde rijksbijdrage.
Er worden inmiddels nieuwe activiteiten ontplooid om te trachten de greep op de markt te hernemen. Overigens noemt de directie het verlies geen maatstaf voor de betekenis van de NS. Verwacht wordt dat de tekorten nog tot 1970 voelbaar zullen zijn. Doch inmiddels hoopt de directie een springplank naar een betere tijd te kunnen bouwen. (*NRC* 2-7)

(Vor. ber. pag. 453/1-1967)

DE STAATSMIJNEN IN 1967

De NV Nederlandse Staatsmijnen heeft in 1967 een nettowinst geboekt van *f* 60 mln tegen *f* 52,2 mln in 1966.
De omzet steeg met 3% tot *f* 968 mln. De directie verwacht, dat dit jaar de omzet het miljard zal overschrijden.
Het aandeel van de kolen enz. is verder gedaald van *f* 328 mln tot *f* 272 mln. De chemische sector steeg van *f* 448 mln tot *f* 505 mln. De omzet van gas steeg met 60% tot *f* 117 mln als gevolg van de belangrijke uitbreiding van de afzet van aardgas bij een verdere inkrimping van de afzet van cokesovengas.
De produktie van kolen daalde in 1967 met 30% tot 3,8 mln ton. De personeelsbezetting daalde in 1967 met 6.100 mensen tot 24.300. Dit jaar zal een verdere daling met ongeveer 4.500 mensen plaats hebben. Tussen eind 1966 en 1 april 1968 zijn 7.150 personen afgevloeid. Ruim 4000 hiervan konden elders een werkkring vinden; de overigen gingen met pensioen of vervroegd pensioen.
De investeringen beliepen in het verslagjaar *f* 139 mln (v.j. *f* 169 mln). Op het ogenblik is er voor *f* 360 mln aan investeringen onderhanden. Dit komt neer op *f* 100 à *f* 150 mln per jaar. De directie is van plan om in de komende jaren aan de chemie nog eens een extra investeringsimpuls te geven van in totaal *f* 250 à *f* 300 mln. Dit bedrag zal in 4 à 5 jaar worden besteed. De directie verwacht dat de financiering tot omstreeks medio 1970 uit (toenemende) afschrijvingen in in te houden winsten zal kunnen geschieden. (*NRC* 10-5)

(Vor. ber. pag. 499/2-1967)

DE KLM IN 1967

Blijkens het op 3 juli verschenen jaarverslag heeft de NV Kon. Luchtvaart Mij. in het op 31 maart afgesloten boekjaar 1967/68 een nettowinst behaald van *f* 63,17 mln, tegen *f* 81,54 mln in 1966/67. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen dat 1966/67 een recordjaar is geweest. In het verslagjaar 1967/68 was er sprake van storende invloeden op het toeristenverkeer als gevolg van politieke en militaire gebeurtenissen in de wereld.
Nadat in 1960 voor het laatst dividend was uitgekeerd, wordt de dividendbetaling over het boekjaar 1967/68 hervat met een uitkering van 7%.
Tegenover een stijging van de vervoersproduktie met 12% stonden slechts 7% hogere inkomsten uit het vervoer. Dit was o.m. een gevolg van de in IATA-verband overeengekomen tariefverlagingen.

Aantal passagiers (in duizenden) **en passagiers-kms** (in miljoenen)

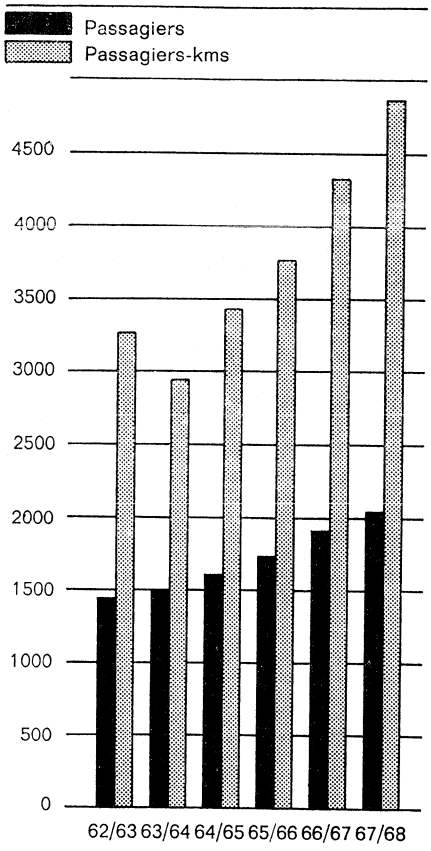

De totale vervoersinkomsten stegen van *f* 720,7 mln tot *f* 761,2 mln. In totaal werden 2.050.000 (1.913.000) passagiers, 83,77 (79,0) mln kg vracht en 3,6 (3,8) mln kg post vervoerd. Het aantal werknemers steeg van 13.987 tot 14.243, waarvan 1.918 (1.797) vliegend personeel. De vloot telde op 31 maart 41 vliegtuigen. Het lijnennet had een lengte van 275.000 km en omvatte 97 steden in 66 landen. (*NRC* 3-7)

(Vor. ber. pag. 452/3-1967)

DE HOOGOVENS IN 1967

Blijkens het op 10 april verschenen jaarverslag is de netto-winst van de NV Kon. Ned. Hoogovens en Staalfabrieken in 1967 met 33,9% gestegen tot *f* 107 mln. Tot het herstel hebben in hoofdzaak drie factoren bijgedragen, t.w. een gunstige bezettingsgraad van de installaties, een daling van de grondstoffenprijzen en de vergroting van de produktiviteit en de efficiency. De omzet steeg met 6,1% tot *f* 1.193 mln. De produktie van ruw staal in blokken nam met 6% toe tot 3,1 mln ton, die van ruw ijzer met 17% tot 2,6 mln ton. Het aantal werkne-

mers van Hoogovens in IJmuiden steeg met 450 tot 16.900. Samen met Mekog en Cemij bedroeg de personeelsbezetting eind 1967 18.300. (*NRC* 10-4)

Op 27 juni is aangekondigd dat de NV Kon. Ned. Hoogovens en Staalfabrieken haar staalcapaciteit gaat vergroten van 4 mln ton tot 5¼ mln ton per jaar. Met de uitbreidingen is in totaal een bedrag van *f* 750 mln gemoeid, terwijl voorzover nu valt te voorzien de personeelsbezetting bij Hoogovens in IJmuiden met ongeveer 1250 werknemers zal toenemen. (Het Parool 27-6)

(Vor. ber. pag. 404/2-1967)

DE NED. GASUNIE IN 1967

De gasverkopen van de NV Nederlandse Gasunie zijn in 1967, evenals in 1966, met 100% gestegen tot 6,9 mrd m3 (incl. ongeveer 112 mln m3 ander gas dan aardgas). Voor 1968 wordt opnieuw een verdubbeling tot 14 mrd m3 verwacht. Aan de gasdistributiebedrijven werd 3,2 (1,9) mrd verkocht, een stijging van 73%. Rechtstreeks aan de industrie werd 2,6 (1,3) mrd m3 geleverd, terwijl 1,1 (0,1) mrd m3 naar het buitenland ging. Het aandeel van deze groepen in de totale afname bedroeg v.w.b. de gasbedrijven 45,9 (57,4)%, de industrie 37,7 (38,3)% en de export 16,2 (4,0)%.
Verwacht wordt dat eind 1968 de ombouw van gastoestellen in Nederland zal worden voltooid. In verband daarmee stopte de cokesfabriek te Sluiskil in 1967 met de levering van cokesovengas, terwijl in 1968 Staatsmijnen en Hoogovens eveneens de levering van dit gas zullen beëindigen. Alleen de afname van raffinaderijgas zal volgens een contract tussen Chevron Nederland en de Staat tot omstreeks 1971 worden voortgezet.
In Nederland zelf is het aardgasverbruik opgelopen van 0,5 mrd in 1963 tot 5,68 mrd m3 in 1967. Voor 1975 schat de Gasunie dat in totaal ongeveer 50 mrd m3 zal worden afgezet, waarvan circa de helft zal worden geëxporteerd.
Het hoofdtransportnet is in 1967 met 270 km uitgebreid, het regionale net met 610 km, waarna de totale lengten resp. 1.320 km en 4.845 km bedragen.
De gasverkoop leverde *f* 370 (191) mln op. De inkoop kostte *f* 264 (140) mln. De bedrijfskosten beliepen *f* 73 (47) mln. Het batig saldo van *f* 33 (5) mln wordt niet uitgekeerd maar samen met de *f* 5 mln van 1966 bestemd voor verhoging van het gestorte deel van het geplaatste aandelenkapitaal tot *f* 187,5 (150) mln. (*Alg. Hbld* 26-7)

(Vor. ber. pag. 483/3-1967)

GROOTSTE ONDERNEMINGEN

Aan de Beursweek dd. 27 juni van de Algemene Bank Nederland NV, ontlenen wij onderstaand overzicht van ter beurze van Amsterdam genoteerde Nederlandse ondernemingen met een omzet in 1967, voor zover bekend, van meer dan *f* 300 mln. In dit overzicht is tevens vermeld de in 1967 behaalde netto winst (d.i. de winst na aftrek van tantièmes, dividenden op preferente aandelen en uitkeringen op winstbewijzen e.d.). Hierbij wordt aangetekend dat de grondslagen voor de berekening van omzet en vooral van winst niet uniform zijn en dat in de cijfers niet begrepen zijn de omzet en winst van in 1968 overgenomen bedrijven. (Fin. Dagblad)

(in miljoenen guldens)	Omzet 1967	Nettowinst 1967
1 Koninklijke/Shell Groep	29.696 a)	2.641 c)
2 Unilever	19.714	690
3 Philips	8.695 b)	309
4 Alg. Kunstzijde Unie	2.652	65
5 Kon. Zout-Organon *)	1.676	91
6 Kon. Ned. Hoogovens	1.237	103 c)
7 Internatio	1.015	8
8 Kon. Luchtvaart Mij. d)	864	62
9 VMF e)	810	12
10 Albert Heijn	727	12
11 Ned. Kabelfabrieken *)	686	18
12 Wessanen	458	7
13 Bührmann-Tetterode *)	449	15
14 Van Gelder Zonen	400	3
15 Scholten-Honig f) *)	391	12
16-17 Rijn-Schelde *)	360	6
16-17 Thomassen & Drijver-Verblifa *)	360	10
18 Gist-Brocades *)	338	14
19 Wilton-Fijenoord-Bronswerk *)	ca. 330	4

*) in de afgelopen 15 jaar ontstaan uit fusies
a) netto omzet
b) exclusief Pye met jaaromzet van ca. £ 73 mln.
c) inclusief afschrijving goodwill Breedband
d) boekjaar 1967-1968 per 31 maart
e) voortschrijdend 3 jaars gemiddelde
f) boekjaar 1966-1967 per 31 augustus

FRANKRIJK

DE ONDERWIJSPOLITIEK

Op 24 juli vond de in de regeringsverklaring aangekondigde verklaring van de minister van onderwijs *Edgar Faure* over de onderwijs-politiek plaats (pag. 505/2), waarna een debat volgde. In zijn twee uur durende rede kondigde Faure „hartverscheurende herzieningen" aan. Hij verklaarde dat de napoleontische conceptie van de gecentraliseerde, autoritaire universiteit overleefd was. De Nationale Vergadering zal in sept. in een buitengewone zitting een wetsontwerp voorgelegd krijgen, met betrekking tot ingrijpende onderwijshervormingen. Dit ontwerp zou tijdens de zomermaanden voorbereid worden.

De minister kondigde verder aan, dat het gebouw aan de Porte Dauphine, waar tot vorig jaar de politieke raad van de NAVO was gehuisvest, gereedgemaakt zal worden om deze herfst zesduizend studenten te kunnen ontvangen. Dat is de helft van de twaalfduizend nieuwe studenten, die zich deze herfst op de Parijse universiteiten zullen hebben ingeschreven. Ook maakte Faure bekend, dat het nieuwe universitaire seizoen in Frankrijk op 15 nov. zal beginnen. (In normale tijden gaan de Franse universiteiten in de loop van oktober open.) De middelbare scholen zullen conform de plannen in september weer gaan functioneren.
Edgar Faure stelde met nadruk, dat de Franse universiteiten geen hervormingen zullen worden opgelegd, zelfs al zou de regering van de voortreffelijkheid van die hervormingen overtuigd zijn. De komende weken zal de minister reserveren voor overleg met hoogleraren en studenten. Faure verklaarde op deze wijze de nieuwe politiek van „dialoog en participatie" in de praktijk te willen brengen. Het Franse onderwijs, aldus Faure, dient vanaf de kleuterschool tot en met de universiteit te worden gedemocratiseerd. De minister gaf toe, dat de kansen voor kinderen uit de gegoede milieus om tot de universiteit te worden toegelaten veel groter zijn dan voor de zonen en dochters van arbeiders en boeren. De staat dient materiële hulp te verstrekken aan de gezinnen van studenten, vooral in de jaren die aan het eindexamen vooraf gaan.
Overigens was Faure van mening, dat de democratisering niet bij de economische hulpverlening aan het gezin mag ophouden. De democratisering dient zich eveneens uit te strekken tot de onderwijsprogramma's en de examenmethodes, die onbewust kinderen van meer gegoede milieus voortrekken.
Met kracht sprak minister Faure zich uit tegen de invoering van de „numerus clausus" van de toelatingsexamens voor de universiteit. (Vele Franse hoogleraren zijn voorstander van een universitaire voorselectie, en het heet dat ook generaal De Gaulle een dergelijk stelsel voorstaat.) De numerus clausus is volgens Faure geenszins een absurde oplossing, maar hij was bereid om de bezwaren van de studenten tegen de voorselectie te billijken. Edgar Faure herinnerde eraan, dat in tien jaar tijd het aantal studenten in Frankrijk van nog geen 200.000 tot

bijna 600.000 was gegroeid.*) Het aantal studenten in Frankrijk is tweemaal zo groot als dat in Duitsland, Engeland of Italië.

De minister verzekerde de studenten, dat hij voorstander is van het onderwijs van politieke en economische denkbeelden op de universiteiten. Maar het doel van dit onderwijs moet zijn om de studenten de kennis te verschaffen teneinde indoctrinatie te vermijden en niet om het onderwijssysteem in een instrument voor revolutionairen te veranderen. Voorts sprak Faure als zijn overtuiging uit, dat het instampen van feitenkennis voortaan niet meer als een deugd mag worden beschouwd. De studenten en leerlingen in Frankrijk moeten leren nadenken en redeneren. Vele Fransen denken nu nog, zo zei Faure, dat cultuur er uit bestaat alles uit het hoofd te leren en dan alles weer te vergeten.

Faure vervolgde: „Onze revolutionairen weten heel goed dat daar waar een revolutie er in slaagt om een collectivistische economie te stichten, de kenmerken van deze technologisch-industriële maatschappij niet minder duidelijk tot uitdrukking komen dan bij ons, en dat de verschillen die men met het blote oog kan waarnemen tussen de collectivistische regimes en de onze, nu juist niet in de richting gaan die hun filosofie bepleit". De minister van onderwijs hield ten slotte een pleidooi voor de participatie in de universiteit die, verre van het klasseonderwijs en de kapitalistische economie te consolideren, juist kan leiden tot het welslagen van de participatie in de economie. Op die manier zou de consumentenmaatschappij, waartegen de revolutionaire studenten zich zo verzetten, kunnen worden hervormd tot een maatschappij van bevordering. De minister sprak in dit verband van een unieke kans, die niet onbenut mag worden gelaten.

De meeste universitaire organisaties stelden zich negatief op tegenover de rede van Faure. De Nationale Federatie van Franse studenten (FNEF) noemde de rede een caricatuur van een dialoog en het Nationaal Syndicaat voor Hoger Onderwijs (SNESup) verweet de minister niets gezegd te hebben over gelijkwaardige overlegstructuren en andere voorstellen van de SNESup.

---

*) Volgens voorlopige schattingen van het ministerie van onderwijs zullen de aantallen ingeschreven studenten voor 1968-1969 in vergelijking met 1967-1968 de volgende zijn:

	1968/69	1967/68
letteren	189.000	167.000
rechten en economie	143.000	110.000
natuurwetenschappen	134.000	114.000
voorber. med. onderwijs	36.000	23.000
medicijnen/tandh.kunde	69.000	58.000
farmacie	22.000	18.000
totaal	593.000	490.000
universit. techn. onderw.	19.000	7.000
totaal	612.000	497.000

(Le Monde 26-7)

ECONOMISCHE GEVOLGEN VAN DE STAKINGEN. MAATREGELEN TER STIMULERING VAN DE ECONOMIE

Volgens een overzicht in *De Vakbeweging* (26-7), opgesteld door het EEG - vakbewegingssecretariaat, hebben de akkoorden van Grenelle van 27 mei (pag. 371/3) voor de belangrijkste bedrijfstakken de nevenstaande resultaten opgeleverd:

Bedrijfstak	Loon	Werktijd	Verdere voorwaarden
Personeel in rijksdienst	8½% verhoging in 3 etappes: 2¼ per ½, 4% per 1/6 en 2¼ per 1/10	Verkort van 48 tot 46½ en 45 tot 44 uur	1 extra vakantiedag 10% huurtoeslag op het salaris
PTT-personeel	Als pers. in rijksdienst plus verhoging van toeslagen	Kantoren: zaterdag 12 i.p.v. 13 uur dicht. Bestellers 1½ u. p. week korter. Postverdelingscentra 35 uur per week	5-daagse werkweek adm. diensten. 1/3 reistijd techn. pers. tot arbeidstijd gerekend
Vervoersdiensten Parijs	Verhoging volgens overeenkomst Grenelle. Voor laagste groepen 15,9%	Verkorting met 1 resp. 1¼ uur. Extra rustdagen	Gunstiger pensioenregeling, reis- en andere vergoedingen
Steenkolenmijnen	11¼% boven op totale loonsom, rekening houdend met laagst betaalden	Onveranderd (48 u.). Per 1-1-'71 5-daagse werkweek	
Spoorwegen	Verhoging 10,2% op totale loonsom, rekening houdend met laagst betaalden	Van 46 naar 44½ uur per 22-7-'68	Overbruggingstoeslagen v. 50 tot 100% v. werkn. tussen 50 en 55 jaar
Plasticindustrie	Overeenkomst van Grenelle	Wordt in sept. beslist	Verlagingen naar leeftijd verminderd
Olieindustrie	5% verhoging per 1-6-'68, 3% per 1-10-'68. Minimum opslag 100 fr. per 1-10-'68	Wordt verkort tot 43 per 1-10-'68, 42½ per 1-4-'69 en 42 per 1-10-'69	
Bankwezen	Overeenkomst van Grenelle	Van 42½ tot 41¼ uur. Voorts 40 uur per 1-7-'71	Verlagingen n. leeftijdsgroep gehalveerd. Herziening salarisgr.
Bouwnijverheid	Overeenkomst van Grenelle	Verkorting staat ter discussie	Verhoging van diverse toeslagen en vak.geld
Verzekeringen	Verhoging 4,6% per 1-1-'68, 4,5% per 1-6-'68, 3% per 1-10-'68 + premie van 220 frs.	Verkorting tot 40 uur, gestaffeld van 1-1-'69 tot 1-1-'71	Afschaffing loonsafslagen vlgs leeft. Vakantietoeslag van 210 naar 342 fr. Min. jaarink. 8.200 fr.
Chemische industrie	Verhoging 4% per 1-6-'68 en 7% per 1-10-'68	Verkorting van 48 tot 46 u. per 1-10-'68, 45 u. per 1-10-'69 en 44 u. per 1-10-'70	Voor alle werkn. 28 werkdagen vakantie. Verhoging huurtoeslag
Elektr. en Gasvoorziening	10,6% verhoging per 1-10-'68 voor alle werknemers + 2% volgens overeenkomst + speciale maatreg.	Verkorting tot 44 u. per 1-6-'68	2 vak.dagen extra + 1 dag wanneer vak. buiten hoogseiz. valt. Betere sec. arb.voorw. en pensioenregeling
Voedingsmiddelenindustrie	Verhoging 10% in 2 etappes. Koppeling van lonen aan index kosten v. levensonderhoud	Verkorting met 1 uur per 31-12-'68 en 1 uur per 31-12-'69 bij meer dan 52 uur	
Landbouw	7% verhoging per 1-6-'68 + 3% per 1-10-'68. Optrekking minimum loon	Werktijd verkort tot 2.348 uur per jaar	Overuren worden na 45 uur i.p.v. 48 u. p. week berekend. Verbetering toeslagen
Metaalindustrie	Het reële inkomen wordt per 1-6-'68 met 7% verhoogd + 3% per 1-10-'68	Besloten is tot terugkeer naar 40-urige werkweek in etappes. Verkorting met 2 uur bij werkweek v. meer dan 48 uur en met 1 u. bij werkw. 45-48 u.	Lonen werknemers beneden 18 jaar aanzienlijk verbeterd. Vakantietoesl.: 100 fr.

Bij deze gegevens dient te worden bedacht, dat vele werknemers, vooral de laagstbetaalden, een grotere loonsverhoging kregen dan overeengekomen bij de akkoorden van Grenelle. Zo steeg het minimumloon voor landarbeiders (SMAG) met bijna 60%, en gingen ook de inkomens van personeel in overheidsdienst sterker omhoog dan de 10% van Grenelle. De toename van de koopkracht werd door *Le Monde* berekend op 15 mrd fr. op basis van de akkoorden van Grenelle. Door de extra loonsverhogingen, de verhoging van de sociale uitkeringen, pensioenen e.d. (pag. 506/2) zal dit bedrag enkele miljarden franc hoger liggen.

In een toelichting op aanvullende begroting van 1968 (pag. 506/2) deelde de regering mee, dat de produktiedaling als gevolg van de stakingen ongeveer 5% van de totale industriële produktie bedroeg. De loonsverhogingen zouden gemiddeld ongeveer 13% bedragen, i.p.v. de voorziene 8%. De regering rekende met een toeneming van de industriële produktie van 10% tot het eind van het jaar, en een toename van de arbeidsproduktiviteit van 4%. De stijging van het nationaal inkomen zou bij deze cijfers ongeveer 3,5% bedragen tegen een verwachte stijging van 5,4%. De groothandelsprijzen zouden volgens deze verwachtingen ongeveer 4% stijgen en de consumptieprijzen 5%. Een algemene prijsstop achtte de regering niet nodig, maar wel zou een scherpe controle op prijsstijgingen worden uitgevoerd. Volgens officiële gegevens bedroeg de stijging van de detailhandelprijzen in mei 0,3% en juni 4,4%.

Eerder hadden op 26 juni de automobielfabrieken Renault, Citroen en Peugeot met onmiddellijke ingang hun prijzen met 3% verhoogd. Medio juli kondigde Citroën bovendien het ontslag aan van 925 werknemers, waardoor het aantal werknemers met ongeveer 10% zou verminderen. Deze werden bij de arbeidsreserve gevoegd, die op 1 juli volgens de officiële cijfers (gecorrigeerd voor seizoensinvloed) 286.000 personen bedroeg. Dit betekende een toename van 33.700 personen t.o.v. juni en van 88.000 personen t.o.v. 1 juli 1967.

Financieel-monetaire gevolgen en maatregelen

Tijdens een persconferentie op 3 juli maakte de minister van financiën en economische zaken, *Couve de Murville*, bekend, dat het bankdisconto was verhoogd van 3,5% tot 5%. Tevens ontkende hij, dat de franc zou worden gedevalueerd.

Het disconto was de laatste maal gewijzigd op 8 april 1965, toen het van 4% op 3,5% werd gebracht.

Na de trekking op 4 juni van $ 745 mln op het IMF ter ondersteuning van de franc werd op 15 juni bekend gemaakt, dat Frankrijk opnieuw $ 140 mln zou opnemen. Dit bedrag maakte het restant uit van het automatisch trekkingsrecht bij het IMF ten bedrage van $ 885 mln, waarvoor geen toestemming van de lidstaten is vereist.

Op 10 juli werd bekend gemaakt, dat Frankrijk van de centrale banken van West-Duitsland, België, Italië, Nederland, de Federal Reserve Bank van New York en de Bank voor Internationale Betalingen in Bazel een kortlopend krediet had gekregen ten bedrage van $ 1,3 mrd.

De daling van de officiële reserves bleef zich voortzetten, ondanks de aanvullingen in de vorm van de leningen. Op 30 april bezat Frankrijk een reserve van $ 6.027 mln (pag. 373/2), bestaande uit $ 5.235 mln aan goud en $ 792 mln in dollars. Op 31 mei bedroeg deze reserve $ 5.720,5 mln. Op 26 juni maakte minister van financiën en economische zaken, Couve de Murville, bekend dat Frankrijk aan buitenlandse centrale banken goud had verkocht tegen de officiële prijs van $ 35 per ounce. De hoeveelheid verkocht goud werd geschat op $ 120 mln. Uit de weekstaat van de Banque de France bleek op 11 juli, dat het verlies aan monetaire reserves sinds 1 mei $ 1.984 mln bedroeg. Het ministerie van financiën deelde op 5 aug. mee, dat het verlies aan goud en converteerbare deviezen sinds begin mei $ 2.026 mln bedroeg. Dit bracht de officiële reserves op $ 4.850 mln. Hierin is het steunkrediet van het IMF meegerekend.

Onderzoek INSEE

Gunstige vooruitzichten bleken uit een door het Franse Nationale Instituut voor statistiek en economische studies (INSEE) ingesteld onderzoek, dat door *Le Monde* (17-7) werd gepubliceerd.

Het instituut zag positieve elementen in de huidige situatie en mogelijkheden voor succes voor een economische politiek, gericht op vermindering van werkloosheid en expansie. Het INSEE verwacht nu een toeneming van de industriële produktie met 8 à 10%.

De verliezen door de stakingen werden voor alle takken van nijverheid, uitgezonderd de landbouw en de financiële instellingen, op 730 mln arbeidsuren geschat. Dit komt overeen met een verlies van 3% op jaarbasis, en van 4 tot 5% voor de industriële produktie, waarvan uitgezonderd de bouwnijverheid en openbare werken.

Het jaarlijkse groeicijfer voor de bruto produktie, dat in de eerste maanden van het jaar op 5,5% voor 1968 werd geschat, zou volgens de voorlopige cijfers nu ongeveer 2,5% bedragen.

Voor dit alles kan het Franse bedrijfsleven gebruik maken van haar produktiereserve, zonder aanvullende investeringen. In maart schatten de ondernemers deze reserve op 11% van hun totale capaciteit.

Volgens een ander onderzoek van het INSEE deelden de ondernemers het optimisme van het instituut. Zij gaven aan te verwachten tot het eind van het jaar 35% van het produktieverlies te hebben goedgemaakt.

Import en export

Uit hetzelfde onderzoek bleek een herstel van de invoer. Voor juni bedroeg deze fr. 5,49 mrd, tegen april fr. 5,84 mrd. De uitvoer bleek zich minder snel te herstellen; deze bedroeg voor juni fr. 3,94 mrd tegen fr. 5,29 mrd in april. De handelsbalans vertoonde dus een tekort. Het dekkingspercentage was 72%.

Volgens een verdeling in valutazones betekende dit voor de handel met landen buiten de franc-zone een export van fr. 3,48 mrd (20% minder dan in juni 1967) en een import van fr. 4,84 mrd (8,2% meer dan in juni 1967). Voor de handel binnen de franczone golden de volgende cijfers: export fr. 460 mln (33% minder dan in juni 1967) en import fr. 650 mln (14% meer dan in juni 1967).

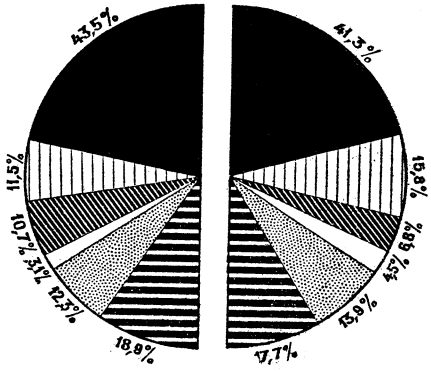

De linkse cirkel toont de bestemming van de Franse export in 1967, de rechtse de oorsprong van de invoer in 1967. Deze zijn van boven naar beneden: EEG-landen, EVA-landen, VS, landen van het Oostblok, landen van de franc-zone, andere landen.

DAHOMEY

ZINSOU PRESIDENT. BURGERLIJKE REGERING

Nadat het staatshoofd *Alphonse Alley* op 11 mei de verkiezing van *Basile Adjou* tot president ongeldig had verklaard (pag. 351/1), maakte hij op 15 juni bekend dat de militairen niet op 17 juni naar de kazernes terug zouden keren zoals in februari (pag. 350/3) was beloofd. Tevens verklaarde hij niet de bedoeling te hebben de macht te behouden, maar te streven naar een terugkeer tot de legaliteit.

Op 28 juni benoemden de militairen — in een gezamenlijke bijeenkomst van het militair revolutionair comité, de stafchef van het leger en het kabinet — de voormalige minister van buitenlandse zaken *Emile Derlin Zinsou* tot president en verzochten hem een burgerlijke regering te vormen. De keuze van Zinsou, die volgens *Le Monde* (29-6) door de militairen belet was zich kandidaat te stellen voor de presidentsverkiezingen van 5 mei, verkreeg de goedkeuring van 4 vakbonden op 3 juli. Daarentegen maakte *AFP* (29-6) melding van een proclamatie van 22 politieke en vakbondsfiguren over de vorming van een front van strijd voor de democratie, waarin tegen de benoeming van Zinsou stelling werd genomen. De vier voormalige presidenten — *Hubert Maga, Souran Migan Apithy, Justin Ahomadegbe* en *Christophe Soglo* — spraken zich op een gemeenschappelijke persconferentie op 1 juli te Parijs tegen de benoeming van Zinsou uit. Maga, Apithy en Ahomadegbe kwamen op 5 juli te Lomé (Togo) aan op doorreis naar Dahomey. Het militair revolutionair comité besloot dezelfde dag hen de toegang tot het land te verbieden; op 6 juli werd de grens tussen Dahomey en Togo gesloten.

Op 17 juli vond de investituur van Zinsou tot president plaats. De voorzitter van het militair revolutionair comité, kapitein *Mathieu Kerekou*, maakte toen bekend dat de (voorlopige) regering per 17 juli was ontbonden en dat het comité zelf per 1 aug. zou verdwijnen. Zinsou verklaarde bij zijn investituur dat hij het besluit van de militairen hem per 1 aug. voor minstens vijf jaar de macht toe te vertrouwen, op 28 juli aan een referendum wilde onderwerpen.

De drie in Togo verblijvende oudpresidenten adviseerden op 21 juli bij het referendum „neen" te stemmen. „Onze strijd is niet gericht tegen de persoon van dr. Zinsou, maar tegen zijn manier van handelen", aldus hun verklaring.



Emile Derlin Zinsou werd op 23 maart 1918 te Ouidah geboren als zoon van een onderwijzer. Zijn opleiding ontving hij te Porto Novo en vervolgens aan de William Ponty-school en de Ecole Africaine de Médicine te Dakar (Senegal). Hij studeerde af als arts aan de Sorbonne te Parijs.

In 1945 ging hij naar Frankrijk als secretaris van Sourou-Migan Apithy, afgevaardigde in de Franse Nationale Vergadering en later president van Dahomey. Hij was raadsman (1947-53) en later vice-president van de Assemblée de l'Union française. Ook was hij mede-oprichter van de inter-territoriale Rassemblement Démocratique Africain (RDA) in 1946 en eveneens van de Union Progressiste Dahoméenne als sectie van de RDA in 1946/47. Als geestdriftige aanhanger van de Afrikaanse eenheid speelde Zinsou een vooraanstaande rol in de Parti de la Fédération Africaine alvorens hij secretaris-generaal werd van de Parti des Nationalistes du Dahomey.

In 1953 trok Zinsou zich voor korte tijd uit de politiek terug, nadat hij bij de verkiezingen was verslagen. Hij vestigde zich toen als arts in Ivoorkust.

In 1955 werd hij gekozen tot lid van de Franse Senaat en sloot hij zich aan bij de Indépendants d'Outre-Mer o.l.v. Léopold Senghor.

Van juli 1958-april 1959 was hij minister van handel in het kabinet van Apithy vóór de onafhankelijkheid. Na de val van de regering-Maga in okt. 1963, waarin hij staatsminister van buitenlandse zaken was, trok Zinsou zich opnieuw uit de politiek terug tot hij in dec. 1965 minister van buitenlandse zaken werd in de regering van generaal Soglo. In dec. 1966 kreeg hij bovendien de portefeuille van toerisme en planning.

Na de staatsgreep van dec. 1967 weigerde hij de portefeuille van buitenlandse zaken in de nieuwe regering.

Naast bovengenoemde functies was Zinsou ook president van het hooggerechtshof en ambassadeur te Parijs.

Referendum en nieuwe regering

Bij het referendum op 28 juli werd de benoeming van Zinsou tot president bekrachtigd. Van de geldige stemmen spraken zich 76,38% voor en 23,62% tegen Zinsou uit.

Op 31 juli maakte de nieuwe president de samenstelling bekend van de eerste burgerlijke regering die het land sinds 2½ jaar krijgt. In dit kabinet zijn aldus *AFP* (31-7) alle zes departementen van het land vertegenwoordigd evenals alle politieke stromingen. Bijna alle ministers zijn jonge technici (gemiddelde leeftijd 32 jaar). De portefeuilles in dit door Zinsou zelf geleide kabinet zijn als volgt verdeeld:

Binnenlandse zaken en defensie - Emile Derlin Zinsou; buitenlandse zaken - Daouda Badarou; economie en financiën - Stanislas Kpognon; onderwijs - Mama Chabi; landbouwontwikkeling, planning, coöperatie - Adrien Ahanhanzo Glele; justitie - Issaka Dangou; openbare werken, PTT en transport - Emile Paraiso; openbare zaken, bestuurshervorming en arbeid - Albert Wassa; gezondheid en sociale zaken - mevr. Benjamin d'Almeida; voorlichting en toerisme - Urbain Nicoue.

Ontbinding militair revolutionair comité

Het militair revolutionair comité, dat na de staatsgreep van 17 dec. 1967 (pag. 30/2) was gevormd, werd op 31 juli door de voorzitter, kapitein Kerekou, ontbonden. Bij deze gelegenheid uitte hij de wens dat Zinsou er in zou slagen een nationale verzoening tot stand te brengen. *(Le Monde, AFP, Reuter, UPI)*

(Vor. ber. pag. 350/2)

GAMBIA

OPHEFFING GCP

De regerende People's Progressive Party (PPP) van premier Sir *Dauda Jawara* en de Gambia Congress Party o.l.v. Alhaji *I. M. Garba-Jahumpa* hebben op 6 maart besloten samen te smelten. Zij zullen voortaan bekend staan als de PPP. In een gemeenschappelijke verklaring zeiden de partijleiders te handelen in het belang van de nationale eenheid en de politieke stabiliteit van het land. De GCP heeft 17 jaar bestaan als onafhankelijke partij, doch is niet in het parlement vertegenwoordigd. *(Kroniek van Afrika* 1968/2)

(Vor. ber. pag. 318/3)

GHANA

DATUM BURGERLIJK BEWIND

De voorzitter van de Nationale Bevrijdingsraad (NLC), generaal *Joseph Ankrah,* heeft op 22 mei in een radiotoespraak verklaard dat het militaire bewind uiterlijk 30 sept. 1969 moet zijn vervangen door een burgerlijk bewind. Hij kondigde voor mei 1969 verkiezingen aan voor een constituerende vergadering, die een nieuwe grondwet moet opstellen. *(NRC* 24-5, *Afrika Forum* juni 1968)

(Vor. ber. pag. 141/1)

KONGO (KINSJASA)

MINISTER ONTSLAGEN

President *Moboetoe* heeft op 6 juli de minister van onderwijs, *Bernardin Moengoel-Diaka,* wegens „ernstige fouten" ontslagen. Op 9 juli werd *Alphonse Kithima* tot zijn opvolger benoemd. De door deze tot dusver beheerde portefeuille van arbeid werd toevertrouwd aan de vroegere senator *Benjamin Batobo. (NZZ* 11-7)

(Vor. ber. pag. 767/1-1967)

EX-DIRECTIELEDEN GÉCOMIN VEROORDEELD

Te Kinsjasa is een aantal vroegere directieleden van de Kongolese mijnbouwmaatschappij Gécomin wegens verduisteringen veroordeeld. De vroegere president *Jean-Baptiste Kibwe* kreeg 9 jaar gevangenisstraf. *(NZZ* 21-6)

(Vor. ber. pag. 141/3)

MAROKKO

MUTATIES KABINET

Koning *Hassan II* heeft in de maanden mei-juli opnieuw een aantal wijzigingen in de regering aangebracht. Op 8 mei werden twee staatssecretarissen bevorderd: *M' Hamed Imani* tot minister toegevoegd aan de premier en *Mhedi Ben Bouchta* tot minister van jeugd en sport. Het ministerie van onderwijs werd op 17 juni opgeheven en vervangen door drie nieuwe ministeries; tot minister van primair onderwijs werd benoemd *Haddou Chiguer* (voorheen defensie), van secundair en technisch onderwijs, *Kacem Zhiri* en van hoger onderwijs *Abdellatif Filali.* De vroegere minister van onderwijs *Abdelhadi Boutaleb* werd staatsminister. Generaal *Mohammed Mezziane,* belast met de coördinatie en inspectie van de strijdkrachten, verving Chiguer als minister van defensie. Op 9 juli werd *Mohammed el Fassi* tot minister van culturele zaken benoemd. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 31/3 en 77/1)

KONING HASSAN IN TUNIS

In aansluiting op zijn bezoeken aan Turkije, Perzië en Saoedi-Arabië (pag. 283/2/3) heeft koning *Hassan II* op 28 april in Tunesië besprekingen gevoerd met president *Habib Bourguiba.*

Na afloop hiervan werd een communiqué uitgegeven waarin beide staatshoofden „hun diepe bezorgdheid over de verslechtering van de toestand in het Midden-Oosten tot uitdrukking brachten".
Zij gaven uiting aan hun steun aan „de strijd van het Palestijnse volk" en constateerden „met trots de ontwikkeling en de uitbreiding van de Palestijnse verzetsbeweging". Zij veroordeelden „de halsstarrigheid waarmee Israël aan de bezette Arabische gebieden vasthoudt" en onderstreepten de noodzaak van een terugtocht van de Israëlische strijdkrachten alvorens het mogelijk zou zijn „een rechtvaardige regeling te vinden welke aan het Palestijnse volk zijn rechten teruggeeft".
Koning Hassan en president Bourguiba „bevestigden de noodzaak van ernstig en uitgebreid overleg tussen de Arabische staten, op diverse niveaus, met het oog op het uitwerken van een rationele strategie om het kolonialistisch karakter van het probleem te doen uitkomen en het in zijn ware kader te plaatsen, nl. dat van de zaak van de vrijheid in de wereld".

Voor het niet doorgaan van een voorgenomen bezoek van Cairo werd geen officiële verklaring gegeven.
Als belangrijk resultaat van de reis van koning Hassan wordt gezien dat hij erin geslaagd is de betrekkingen tussen Saoedi-Arabië en Perzië te verbeteren (zie pag. 447 /2/3). *(Le Monde, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 283/2)

VIJFJARENPLAN

Koning *Hassan II* heeft op 12 maart het vijfjarenplan 1968-1972 aan de Conseil Supérieur de la Promotion Nationale et du Plan voorgelegd.
Deze raad, die een adviserende taak bij het opstellen van plannen heeft, moet volgens de koning zich voortaan ook bezig houden met besprekingen over de verwezenlijking van de in uitvoering zijnde plannen.
Het nieuwe vijfjarenplan vereist een investering van 5,05 mrd dirham, waarvan 3 mrd uit eigen besparingen zullen komen, o.a. door middel van een verplichte lening. Voor het resterende bedrag is buitenlandse financiële hulp nodig. Tot dusver is voor 1,8 mrd dirham aan hulp toegezegd. Het plan beoogt het nationale inkomen met 5% per jaar te doen stijgen, waardoor o.m. de jaarlijkse bevolkingsaanwas van 4% wordt opgevangen.

Prioriteit wordt toegekend aan de ontwikkeling van de landbouw (1,55 mrd dirham). Voor de uitbreiding van het kunstmatig bevloeide oppervlak met 121.000 ha is 670 mln uitgetrokken en voor de landbouw op niet-geïrrigeerde gronden 570 mln. De investeringen t.b.v. de bouw van stuwdammen bedragen 772 mln dirham. (Van de 110 mrd m3 water die beschikbaar zijn, wordt slechts 2 mrd voor irrigatie gebruikt.)
Voor de ontwikkeling van het toerisme is een bedrag van 170 mln dirham uitgetrokken. In 1972 moet Marokko in staat zijn een miljoen toeristen per jaar te verwerken.
Voor de uitbreiding van de energieverzorging worden de uitgaven geraamd op 200 mln dirham; voor de mijnbouw op 300 mln, waarvan 200 mln voor exploratie van aardolie.
De ontwikkeling van de industrie wil de regering met een bedrag van 290 mln dirham bevorderen. Als bijzonder belangrijk wordt de bouw van een chemische fabriek te Ben Ahou beschouwd. Een stijging van de industriële produktie met 5,5% per jaar wordt verwacht. Andere belangrijke uitgaven (in mln dirham) zijn: onderwijs (293), gezondheidszorg (101), havenwerken (120), spoorwegen (151), wegen (156), luchtvaart (89), land- en stadsontwikkeling (186). (Le Monde 15-3; FAZ 29-4)

BOUW STUWDAM BEGONNEN

Op 12 jan. heeft koning *Hassan II* het startsein gegeven voor de bouw van een stuwdam in de rivier de Ziz in de Tafilalet-vallei. Het project, dat werd voorbereid door een Amerikaanse groep en door Joegoslavische specialisten, zal worden uitgevoerd door een Frans-Marokkaans consortium. De werkzaamheden zullen drie jaar duren. De dam zal een lengte krijgen van 785 m en een hoogte van 85 m. Het stuwmeer zal 380 mln m3 water kunnen bevatten, waarvan 280 mln bestemd is voor irrigatie van ca. 12.000 ha. Tevens zal een hydro-elektrische centrale worden gebouwd met een capaciteit van 15 mln kWh. De kosten, ca. 200 mln dirham, worden bestreden door de heffing van een speciale belasting op suiker; de prijsverlaging van suiker op de wereldmarkt komt niet ten goede aan de consument, maar wordt in een bouwfonds gestort. *(Le Monde* 16-1; *NZZ* 7-2)

MAURETANIË

OFFICIËLE TALEN

Als uitvloeisel van het besluit van het congres van de Parti du peuple mauritanien (PPM) heeft het par-

lement eind maart de grondwet zodanig gewijzigd dat nu Arabisch en Frans de officiële talen zijn. *(Kroniek van Afrika* 1968/2)

(Vor. ber. pag. 142/1)

TANZANIA

BETREKKINGEN MET ENGELAND HERSTELD

Op 4 juli hebben Tanzania en Engeland hun diplomatieke betrekkingen hervat. Deze waren in dec. 1965 i.v.m. de kwestie-Rhodesië (pag. 74/3-1966) door Tanzania verbroken. Van de negen Afrikaanse staten die toen tot deze stap overgingen, is Tanzania de laatste die de betrekkingen hersteld heeft. *(The Times* 5-7)

(Vor. ber. pag. 268/1 en 269/2-1966; 160/1 en 317/3)

NYERERE IN PEKING. CHINESE HULP

Van 18-22 juni heeft president *Julius Nyerere* een officieel bezoek aan de Volksrepubliek China gebracht. Als gastheer fungeerde premier *Tsjoe En-lai,* terwijl *Mao Tse-toeng* en *Lin Piao* aanwezig waren op een staatsbanket ter ere van Nyerere, die China ook reeds in 1965 bezocht (pag. 157/3-1965).

Naar de minister van landbouw, ontginning en waterstaat, *Abdoel Rahman Baboe* volgens *Reuter* (13-7) in het parlement bekendmaakte, kwam tijdens het bezoek van Nyerere een landbouwontwikkelingsprogramma voor Tanzania tot stand, waarvoor de kosten op £ 117 mln geraamd zijn. China heeft zich bereid verklaard hierbij te helpen. In september zullen 20 Chinese deskundigen naar Tanzania komen om het inleidende onderzoek te beginnen. De minister zei evenwel niet of China financiële hulp zou verlenen.

Naast de reeds aanwezige 154 Chinese technici voor de aanleg van de spoorlijn naar Zambia (pag. 622/3-1967), zijn op 27 april nog 200 technici uit China te Dar es Salaam gearriveerd. *(AFP* 28-4)

TUNESIË

INSTELLING STAATSVEILIGHEIDSHOF WITBOEK DESTOUR

Op 2 juli heeft de Nationale Vergadering eenstemmig een wetsontwerp tot instelling van een gerechtshof voor staatsveiligheid goedgekeurd. Het hof heeft tot taak zich bezig te houden met „misdaden en delicten tegen de binnen- of buitenlandse veiligheid van de staat" alsmede met het aanstichten tot of provoceren van dergelijke delicten. Naar de minister van justitie, *Mongi Slim,* indirect bevestigde, is deze taakomschrijving erop gericht de verantwoordelijke personen voor de onlusten van maart aan de universiteit van Tunis (pag. 332/1) voor dit nieuwe hof te laten verschijnen. *(NZZ* 9-7)

Witboek

De Tunesische pers heeft op 4 aug. een witboek van de Destourpartij gepubliceerd over de onlusten van maart. Hierin worden de verantwoordelijke personen voor de „subversieve activiteiten" aan de universiteit van Tunis beschuldigd van het smeden en uitvoeren van een complot met het doel de regering omver te werpen en een dictatuur in te voeren. Volgens het witboek hebben drie „groepjes" de agitatie aangestookt: de communisten, de groep-„Perspectives" (trotskisten en maoïsten) en de baathisten, geleid en gesteund door resp. de Franse communistische partij, Peking en de leiding van de Baath te Damascus en Beiroet.

De communisten zouden hun ontbonden partij weer hebben willen oprichten; de maoïsten en baathisten zouden illegale partijen hebben willen vormen. De baathisten zouden militairen tot ongehoorzaamheid hebben aangezet. Voorts zouden de drie groeperingen illegale bijeenkomsten en betogingen hebben gehouden, vlugschriften gedrukt en verspreid, staatshoofd en regering beledigd en pogingen in het werk gesteld de universiteit van Tunis lam te leggen. (Le Monde, NZZ 6-8)

(Vor. ber. pag. 332/1/3)

NIEUWE MINISTER VAN ONDERWIJS

Begin juli is de benoeming van *Ahmed Ben Salah,* minister van planning en economische zaken, tot minister van onderwijs bekendgemaakt. Hij is de opvolger van *Mahmoud Messadi,* die deze functie tien jaar vervulde. *(Le Monde* 17-7)

(Vor. ber. pag. 332/1 en 414/1)

BOURGUIBA IN BULGARIJE EN ROEMENIË

President *Habib Bourguiba* heeft van 3-15 juli officiële bezoeken gebracht aan Bulgarije en Roemenië. Vervolgens was hij tot 24 juli de gast van president Sunay van Turkije.

(Vor. ber. pag. 413/3)

ZUID-AFRIKA

EINDE KLEURLINGENVERTEGENWOORDIGING IN PARLEMENT

Op 3 mei heeft het parlement twee op 26 maart ingediende wetsontwerpen aanvaard die een einde maken aan de vertegenwoordiging van de 1,6 mln kleurlingen (door blanken) in het parlement. In plaats daarvan komt een wetgevende raad van kleurlingen van 40 gekozen en 20 benoemde leden. Deze raad heeft de bevoegdheid bepaalde verordeningen voor de kleurlingen uit te vaardigen en zal zekere taken van het departement van kleurlingzaken overnemen, o.m. het betalen van pensioenen, het toekennen van beurzen en de subsidiëring van zendingsscholen. Voor het eerste jaar wordt gedacht aan een begroting van ca. 46 mln Rand.

De wet zal in 1971 in werking treden. In 1969 worden de eerste verkiezingen voor het kleurlingenparlement gehouden. Volgens de regering geeft deze wet de kleurlingen voor het eerst in de geschiedenis werkelijke politieke rechten.

Tegen het wetsontwerp werd scherp geopponeerd door de vertegenwoordigers van de kleurlingen en door de enige afgevaardigde van de multiraciale Progressieve Partij, mevr. *Helen Suzman.*

Volgens de bestaande wetgeving, de wet op de afzonderlijke vertegenwoordiging van kiezers van 1956, waren de kleurlingen van de Kaapprovincie vertegenwoordigd door vier blanken (van wie één is overleden) in het Huis van Afgevaardigden, door twee in de Kaapse Provinciale Raad en door één benoemde senator. Voor plaatsing op de afzonderlijke kleurlingkiezerslijst van de Kaapprovincie kwamen in aanmerking mannen boven de 21 jaar, die gedurende een jaar eigendom bezaten ter waarde van £ 75 of twaalf maanden salaris of loon hadden genoten van minstens £ 50 en die naam, adres en beroep konden opschrijven.

In de provincie Natal bestond een lijst van niet-blanke kiesgerechtigden, maar deze groep (345 personen in 1966) stierf uit daar geen nieuwe kiezers meer mochten worden geregistreerd.

Tot nog toe was er een vertegenwoordigende kleurlingenraad, een adviserend lichaam, dat van 1943 stamde en sinds 1956 uit 12 gekozen en 15 benoemde leden was samengesteld.

Positie Indiërs

Het ligt in het voornemen van de regering binnen een paar jaar ook een wetgevende raad voor de Indiërs te scheppen met gekozen en benoemde leden. De bestaande Indische raad, een geheel benoemd adviescollege van 21 leden, wordt een statutair lichaam van 25 leden. *(Reuter; Kroniek van Afrika; Zuid-Afrika)*

WET TEGEN „ONBEHOORLIJKE INMENGING". OPHEFFING LIBERALE PARTIJ

Een op 26 maart ingediend wetsontwerp tegen „onbehoorlijke inmenging" is op 1 mei door het parlement met 109 tegen 37 stemmen aanvaard. Krachtens deze wet is het voor politieke partijen onmogelijk

om leden te hebben afkomstig uit verschillende bevolkingsgroepen, terwijl niemand zich meer zal kunnen bezig houden met de politieke bevolkingsgroepen waartoe hij niet behoort.
Op grond hiervan besloot de multiraciale Liberale Partij van *Alan Paton* op 2 mei zichzelf tijdelijk op te heffen en het partijblad Liberal Opinion niet meer te laten verschijnen. In een afscheidsverklaring stelde de in 1953 opgerichte Liberale Partij, die niet in het parlement vertegenwoordigd is, dat door de nieuwe wet „de wortels van de principes van de partij" worden aangetast en dat zij zich niet in twee partijen, een voor blanken en een voor niet-blanken, wil splitsen. De Progressieve Partij besloot daartegen aan de wet te voldoen en haar activiteiten voort te zetten als blanke partij. Wel had de PP-afgevaardigde *Helen Suzman* zich tegen het wetsontwerp verzet. *(AFP; Kroniek van Afrika* 1968/2)

ZUID-AFRIKA NIET NAAR OLYMPISCHE SPELEN

Nadat een commissie van het Internationale Olympische Comité (IOC) in 1967 Zuid-Afrika had bezocht, heeft de algemeen secretaris van het IOC op 15 febr. te Grenoble bekendgemaakt dat een kleine meerderheid (38 volgens persberichten) van de 71 leden van het IOC zich bij geheime postale stemming had uitgesproken voor toelating van Z.-Afrika tot de aanstaande zomerspelen in Mexico.
Voor de leden van het IOC aan de stemming deelnamen had het Zuidafrikaanse Olympische comité vijf belangrijke concessies gedaan. Toegezegd werd dat de Olympische ploeg steeds in haar geheel op zou trekken en als een geheel geïntegreerde groep van en naar Mexico zou reizen, de atleten geen verschillende uniformen zouden dragen of in verschillende hotels zouden worden ondergebracht, de leden van de ploeg eventueel ook tegen elkaar zouden kunnen uitkomen en bovendien dat het selectiecomité voor de helft uit blanken en voor de helft uit niet-blanken zou bestaan.
De beslissing van het IOC had felle reacties tot gevolg. De tiende ministerraad van de OAE (pag. 221/2) riep op tot een boycot van de zomerspelen als Zuid-Afrika daaraan zou deelnemen. Het bestuur van de Opperste Afrikaanse Sportraad, waarin 32 Afrikaanse landen vertegenwoordigd zijn, dreigde op 26 febr. eveneens met een boycot. Het Sowjetrussische Olympische comité drong er bij het IOC op aan zijn uitnodiging aan Zuid-Afrika in te trekken.
Gezien deze reacties besloot het dagelijks bestuur van het IOC op 21 april de leden opnieuw te laten stemmen over de Zuidafrikaanse deelneming, terwijl het hen adviseerde de uitnodiging aan Zuid-Afrika terug te nemen.
De president van het IOC, *Avery Brundage,* maakte op 24 april te Lausanne bekend dat Zuid-Afrika van deelneming aan de spelen werd uitgesloten. Voor zover bekend hadden toen 48 leden zich voor intrekking van de uitnodiging uitgesproken. *(NRC, Afrika Forum)*

KABINETSWIJZIGINGEN

De verkiezing van minister *J. J. Fouché* tot president (pag. 224/1) heeft tot een kleine reorganisatie van het kabinet geleid. Het departement van landbouwtechnische diensten, dat Fouché beheerde, is samengevoegd met het departement van landbouweconomie en bemarkting. Er is nu één departement Landbouw en waterwezen onder minister *D. Uys.*
Daarentegen werd het departement van PTT en gezondheidszorg gesplitst. Minister *Albert Hertzog* behield gezondheidszorg; *M. C. G. J. van Rensburg* werd de nieuwe minister van PTT. *(Zuid-Afrika,* maart 1968)
Op 9 aug. maakte premier *Vorster* het aftreden van vier ministers en de benoeming van hun opvolgers bekend.
Uit het kabinet traden: *Albert Hertzog* (gezondheidszorg), *Pieter Le Roux* (binnenlandse zaken), *A. E. Trollip* (immigratie en Indische zaken) en *W. A. Maree* (community development, openbare werken en sociale zaken).
Benoemd werden *C. de Wet,* minister van mijnbouw en planning (gezondheid), *S. Muller* (binnenlandse zaken), *B. Coetzee,* voorheen plv. minister van Bantoezaken (community development en openbare werken), *C. Mulder* (sociale zaken, voorlichting en immigratie).
Minister *F. W. Waring,* die de portefeuilles van bosbouw, toerisme en sport beheerde, stond de portefeuille van bosbouw af en kreeg in plaats daarvan de portefeuille van Indische zaken. *S. Botha* werd benoemd tot minister van waterstaat en bosbouw. *(Reuter* 9-8)

VAKBONDEN EN APARTHEID

Nadat de Raad van het Verbond van Vakverenigingen (165.000 leden) in dec. 1967 besloten had gevolg te geven aan het verzoek van de minister van arbeid, voortaan geen verdere pogingen in het werk te stellen Afrikanen te assisteren bij het vormen van eigen vakverenigingen, is de Raad op 24 april op dit besluit teruggekomen. Met 76 tegen 18 stemmen bij 3 onthoudingen werd toen besloten ook voortaan bonden van Afrikaanse arbeiders in de Raad op te nemen.
Daar er sprake is van een groeiende stroom van Afrikaanse arbeidskrachten, die in steeds grotere mate beperkte vakbekwaamheid verwerven, maar op een aanzienlijk lager loonpeil staan, hebben de blanke vakbonden een steeds geringere macht t.a.v. de werkgevers. Zij wensen deze in hun ogen onredelijke concurrentie niet en streven naar gelijk loon voor gelijke prestaties en mogelijkheden voor de Afrikanen zich te organiseren. De Raad wil nu zijn deuren voor Afrikaanse organisaties open stellen en hen met raad en daad terzijde staan.
Hiermee is het Verbond van Vakverenigingen in conflict gekomen met de apartheidspolitiek van de regering. De minister van arbeid, *M. Viljoen,* heeft dan ook te verstaan gegeven de positie van het verbond te zullen herzien en gedreigd het te zullen ontbinden, als het de toelating van Afrikaanse vakbonden niet staakt. *(Zuid-Afrika* mei 1968, *Le Monde* 26 en 29-4)
(Vor. ber. pag. 765/1-1966)

ERIC LOUW OVERLEDEN

De vroegere minister van buitenlandse zaken, *Eric Louw,* is op 24 juni te Kaapstad op 77-jarige leeftijd overleden.

Eric Hendrik Louw, op 21 nov. 1890 geboren te Jacobsdal (Oranje-Vrijstaat) ontving zijn universitaire opleiding te Stellenbosch en aan de Rhodes Universiteit, waar hij in de rechten afstudeerde. In 1917 toegelaten als advocaat en in 1924 gekozen voor het parlement, vertrok hij spoedig naar het buitenland; eerst als handelscommissaris in de VS en Canada (1925-28), later op diplomatieke posten te Londen, Washington, Rome, Parijs en Lissabon en bij de Volkenbond. In 1937 keerde hij naar Zuid-Afrika terug, waar hij van 1938-63 parlementslid was. In 1948 werd hij minister, eerst van economische zaken en mijnbouw (—1954), vervolgens van financiën (—1956) en tenslotte van buitenlandse zaken (—1963). Louw was een toegewijd verdediger van de apartheidspolitiek en van Zuid-Afrika's recht zijn binnenlandse zaken te regelen zonder inmenging van buitenaf. (Reuter)

teksten

HET TSJECHOSLOWAAKSE ANTWOORD

Hieronder volgt de aan *Het Parool* (31-7) ontleende vertaling van het op 18 juli gepubliceerde antwoord van het presidium van het centrale comité van de Tsjechoslowaakse communistische partij op de brief welke door de vijf te Warschau vertegenwoordigde delegaties (pag. 498/2) was gestuurd (pag. 511 e.v.):

Het presidium van het centrale comité van de TCP heeft de brief, die aan het centrale comité von onze partij gericht was en die afkomstig was van de bijeenkomst van de vertegenwoordigers van vijf socialistische landen in Warschau, grondig bestudeerd. In de brief wordt er de nadruk op gelegd, dat hij werd ingegeven door bezorgdheid over onze gemeenschappelijke zaak en over de versterking van het socialisme. Op grond van dit feit en geleid door hetzelfde streven willen wij ook onze houding tegenover de in de brief genoemde kwesties uiteenzetten.
Wij zijn ons er tegelijkertijd volledig van bewust, dat een zo gecompliceerd probleem in een briefwisseling niet volledig opgehelderd kan worden. Daarom zullen wij dit ook niet nastreven. Integendeel, wij verwachten dat er directe wederzijdse gesprekken tussen de partijen gevoerd zullen worden.
Een aantal punten van bezorgdheid, die in de brief worden uiteengezet, werden ook al tot uitdrukking gebracht in de resoluties die het centrale comité van onze partij tijdens de plenaire vergadering in mei aannam. Volgens ons is de huidige politieke situatie in de eerste plaats een gevolg van de opeenhoping van tegenstellingen in de jaren voorafgaand aan de vergadering van het centrale comité van de TCP in januari. Deze tegenstellingen kunnen niet plotseling bevredigend en in korte tijd worden opgelost.

Het is daarom onvermijdelijk, dat bij de verwerkelijking van de politieke lijn van het actieprogramma van onze partij de grote stroom van gezonde socialistische activiteit wordt begeleid door extremistische tendensen, dat verder de rudimenten van antisocialistische krachten in onze maatschappij proberen daar garen bij te spinnen en dat tegelijkertijd ook de dogmatisch-sectarische krachten die verbonden waren met de op dwalingen berustende politiek van vóór de januarivergadering hun activiteiten uitbreiden. Zelfs de partij kan door de interne tegenstellingen, die het proces van eenmaking volgens de lijn van het actieprogramma begeleiden, niet onberoerd blijven. Een van de negatieve verschijnselen van dit proces is ook de schending door sommige communisten van het beginsel van democratisch centralisme, hetgeen vooral het resultaat is van het feit, dat de oude partijleiding jaren lang het bureaucratisch centralisme heeft toegepast en de interne partij-democratie heeft onderdrukt. Dit alles verhindert ons om die resultaten van onze politiek te bereiken, die wij zelf wensen.
Wij willen deze feiten niet verbergen en we houden ze ook niet verborgen voor onze partij en voor ons volk. Daarom heeft ook de plenaire vergadering van het centrale comité in mei duidelijk vastgesteld, dat het nodig is alle krachten te mobiliseren om te voorkomen dat er in het land een conflictsituatie zou ontstaan en dat de socialistische macht in de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek (TSR) gevaar zou lopen. Onze partij heeft bovendien unaniem vastgesteld, dat wij — als een dergelijk gevaar zich zou manifesteren — alle middelen zouden gebruiken om het socialistische systeem te beschermen.
De mogelijkheid van een dergelijk gevaar hebben wij dus zelf onderkend. Wij begrijpen, dat deze kwestie de zusterpartijen van de socialistische landen niet onverschillig kan laten. Maar wij zien geen realistische redenen, waarmee gerechtvaardigd zou kunnen worden, dat de situatie in ons land wordt afgeschilderd als contrarevolutionair, dat verklaringen worden afgelegd over bedreiging van de grondslagen van het socialistische systeem of dat verklaringen worden afgelegd, dat Tsjechoslowakije een verandering van de oriëntatie van zijn buitenlandse politiek voorbereidt en dat er een concreet gevaar bestaat, dat ons land zich zal losmaken van de socialistische gemeenschap.
Onze verbondenheid en onze vriendschap met de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen is diep geworteld in het socialistische systeem, in de historische tradities en ervaringen van onze bevolking, in hun belangen, hun gedachten en hun gevoelens. De bevrijding van de bezetting door de nazi's en het inslaan van de weg naar een nieuw leven zijn in het bewustzijn van ons volk voor eeuwig verbonden met de historische overwinning van de Sowjet-Unie en met het respect voor de helden, die in deze strijd hun leven gaven.
Dit is ook de grondslag van het actieprogramma van onze partij, waarin deze traditie als uitgangspunt wordt genomen: de fundamentele oriëntering van de buitenlandse politiek van Tsjechoslowakije is geboren en bevestigd in de periode van de nationale bevrijdingsoorlog en in het proces van de socialistische wederopbouw van ons land. Deze politiek bestaat uit het verbond en de samenwerking met de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen.
Wij zullen er naar streven de vriendschappelijke betrekkingen met onze bondgenoten, de landen van de socialistische wereldgemeenschap, te verdiepen op basis van wederzijds respect, van soevereiniteit en van gelijkheid in rechten, van wederzijdse achting en van de internationale solidariteit. In dit opzicht zullen wij actiever dan tot nu toe en met een beter uitgewerkt concept onze bijdragen leveren aan de Comecon en het Warschau-pact.
In de brief (van Warschau) wordt melding gemaakt van aanvallen op de socialistische buitenlandse politiek, op de verbondenheid en de vriendschap met socialistische landen. Er wordt melding gemaakt van stemmen, die om herziening van onze gemeenschappelijke en gecoördineerde politiek tegenover de Bondsrepubliek Duitsland roepen en er wordt zelfs vastgesteld, dat pogingen om toenadering te zoeken tot de Bondsrepubliek Duitsland in de leidende kringen van ons land weerklank vinden.

Wij zijn verrast over deze verklaringen, omdat het algemeen bekend is, dat de TSR een fundamentele socialistische politiek voert, waarvan de grondslagen zijn vastgelegd in het actieprogramma van de Tsjechoslowaakse Communistische Partij (TCP) en in het regeringsprogramma. Deze documenten en de door de leidende Tsjechoslowaakse vertegenwoordigers afgelegde verklaringen en onze verdere acties zijn steeds gebaseerd op het socialistische internationalisme, op de verbondenheid en de ontwikkeling van vriendschappelijke betrekkingen met de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen.
Wij zijn van mening dat deze feiten beslissend zijn en niet de onverantwoordelijke geluiden die sommigen af en toe laten horen.
Lettende op de bittere historische ervaringen die ons volk met het Duitse imperialisme en militarisme heeft gehad, is het onvoorstelbaar dat een Tsjechische regering deze ervaringen zou negeren en het lot van ons land regelrecht in gevaar zou brengen. Elke verdachtmaking in die richting moeten wij onherroepelijk van de hand wijzen.

Wat betreft onze betrekkingen met de Bondsrepubliek, is het algemeen bekend dat Tsjechoslowakije de laatste staat was die definitieve stappen in de richting van een gedeeltelijke regeling van de wederzijdse betrekkingen met de Duitse Bondsrepubliek heeft gedaan, hoewel dit land aan het onze grenst. Vooral op economisch gebied hebben andere socialistische landen veel eerder in grotere of kleinere mate betrekkingen met Duitsland ontwikkeld, zonder dat dit ooit enige vrees bij de bondgenoten heeft gewekt.
Tegelijkertijd respecteren en beschermen wij de belangen van de Duitse Democratische Republiek, onze socialistische bondgenoot, en doen wij al het mogelijke de internationale positie en autoriteit van dit land te versterken. Dit is duidelijk gebleken uit alle redevoeringen die de leidende vertegenwoordigers van onze partij sedert januari 1968 hebben gehouden.
De overeenkomsten en verdragen, die de socialistische landen met elkaar verbinden, vormen een belangrijke factor in de tegenwoordige samenwerking, de vrede en de collectieve veiligheid. Tsjechoslowakije respecteert haar verdragsverplichtingen ten volle en geheel en ontwikkelt het stelsel van verdragen met socialistische landen verder, hetgeen bewezen wordt door de nieuwe vriendschapsverdragen die wij onlangs met de Bulgaarse Volksrepubliek en ook met de Roemeense Socialistische Republiek hebben gesloten.
Mét de auteurs van de brief der vijf bondgenoten zullen wij niet toelaten dat de historische verworvenheden van het socialisme en de veiligheid van de bevolking van ons land in gevaar worden gebracht, of dat het imperialisme hetzij door vreedzame hetzij door gewelddadige middelen het socialistische stelsel vernietigt en het machtsevenwicht in Europa te zijnen gunste verstoort. De belangrijkste bedoeling van de ontwikkelingen in ons land sedert januari 1968 is het versterken van de stabiliteit van het socialistische systeem en daardoor van onze banden in de alliantie.
De staf-oefeningen van de geallieerde strijdkrachten van het Warschau-pact op Tsjechoslowaaks grondgebied vormen een concreet bewijs van onze trouwe vervulling van onze alliantieverplichtingen. Om een verloop ervan zonder wrijvingen te verzekeren hebben wij onzerzijds de nodige maatregelen getroffen. Onze bevolking en de leden van ons leger hebben de Sowjetrussische soldaten en die van onze andere bondgenoten een hartelijk welkom op Tsjechoslowaaks grondgebied bereid.

De hoogste vertegenwoordigers van partij en regering hebben door hun deelneming bewezen welk een belang wij aan de oefening hechtten en welk een interesse wij er in stelden. De onduidelijkheden en de zekere twijfel bij het publiek zijn pas ontstaan nadat bij het eind van de manoeuvres het tijdstip voor de afmars der geallieerde eenheden van het Tsjechoslowaakse grondgebied verscheidene malen werd veranderd.
In het actieprogram van onze partij hebben wij op basis van onze vroegere ervaringen het volgende vastgelegd: In de huidige tijd is het voor de partij van bijzonder belang een politiek te volgen die volledig beantwoordt aan de leidende rol, die deze partij in onze maatschappij speelt. Wij zijn ervan overtuigd dat dit in de huidige omstandigheden een voorwaarde voor de socialistische ontwikkeling van het land is.
De CP is afhankelijk van de vrijwillige steun van de bevolking: zij vervult haar leidende rol niet doordat zij over de maatschappij heerst, maar doordat zij de vrije progressieve socialistische ontwikkeling dient. Zij kan haar autoriteit niet afdwingen, maar moet deze steeds weer door haar daden en prestaties verwerven. Zij kan haar politieke linie niet door bevelen doorvoeren, maar door het werk van de partijleden en door de geloofwaardigheid van haar idealen.
Wij verhullen niet het feit — en op het mei-plenum van het centrale comité duidelijk gemaakt — dat er tegenwoordig ook tendensen bestaan die er op gericht zijn het bestaan van de partij in discrediet te brengen en pogingen haar het morele en politieke recht de gemeenschap

te leiden te ontzeggen. Maar wanneer wij de vraag stellen of dergelijke verschijnselen strikt genomen beschouwd kunnen worden als een bedreiging voor het socialistische systeem, als een verkleining van de politieke rol van de Tsjechoslowaakse CP onder druk van reactionaire, contrarevolutionaire krachten — dan komen wij tot de conclusie dat dit niet het geval is. De leidende rol van onze partij heeft in het verleden zwaar geleden onder de dwalingen der jaren vijftig en de controversiële overheersing onder de leiding van Novotny. Deze is nog meer verantwoordelijk voor de versterking der sociale conflicten: conflicten tussen de Tsjechen en de Slowaken, tussen de intellectuelen en de arbeiders, tussen de jongere en de oudere generaties. De betwistbare oplossing van de economische problemen heeft ons in een toestand gebracht waarin wij een reeks van rechtvaardige eisen der arbeiders niet konden vervullen en waarin de activiteit van de gehele nationale economie ernstig is verstoord. Onder dat regime verminderde het vertrouwen der mensen in de partij en kwamen er uitingen van kritiek en verzet. Maar dit alles werd „opgelost" door ingrijpen vanuit een sterkere positie, gericht tegen rechtvaardige ontevredenheid, tegen kritiek en tegen pogingen de sociale problemen in het belang van de partij en in het belang van de leidende rol van die partij op te lossen.

In plaats van de stapsgewijze en weloverwogen correctie van fouten kwam er een verdere opeenhoping van fouten en conflicten als resultaat van subjectieve beslissingen. In de jaren waarin de socialistische democratie langzamerhand objectief ontwikkeld had kunnen worden en waarin er een wetenschappelijk verantwoorde leiding had kunnen komen, versterkten daarentegen de subjectieve gebreken, de sociale conflicten en moeilijkheden.
Van buitenaf leek het alsof alles in Tsjechoslowakije in orde was en er bij de ontwikkeling geen problemen bestonden. In feite werd de teruggang in het vertrouwen in de partij gemarkeerd door de uiterlijke vormen van directieve partijcontrole.
Hoewel dit regime er voor door moest gaan de vaste garantie te vormen voor de belangen van het totale socialistische kamp, groeiden de interne moeilijkheden. Ieder teken van terugkeer naar dit systeem zou stuiten op felle tegenstand bij de meerderheid der partijleden, bij de werkende klasse, de arbeiders, de boeren in de coöperaties en bij de intellectuelen. Met een dergelijke stap zou de partij haar leidinggevende rol in gevaar brengen en een situatie scheppen waarin werkelijk een machtsconflict zou ontstaan. Dit zou pas echt de verworvenheden van het volk bedreigen en evenzeer onze gemeenschappelijke belangen bij het anti-imperialistische front der socialistische gemeenschap.
Wij zijn het erover eens dat een der belangrijkste doelen van de partij gevormd wordt door de doorkruising der doelstellingen van de rechtse en anti-socialistische machten. Onze partij heeft haar tactische politieke plannen hiertoe op het mei-plenum van het centrale comité uitgewerkt. Hiermee in overeenstemming worden de problemen opgelost. Het plan is gebaseerd op een systeem van maatregelen, die slechts succes kunnen hebben wanneer de voorwaarden aanwezig zijn om ze trapsgewijze, in de loop van een aantal maanden uit te voeren.

Naar onze mening zijn voorwaarden voor succes, dat het actieprogramma uitgevoerd wordt en dat het partijcongres zo wordt voorbereid dat er geen misstappen worden gedaan die een politieke strijd om de macht in ons land kunnen ontketenen. Het mei-plenum heeft dat overduidelijk in een resolutie uitgedrukt.
Als basisprobleem voor de huidige situatie beschouwt de partij het afwenden van de bedreigingen van alle kanten voor de socialistische macht en het maatschappelijke systeem — van alle kanten, zowel van rechtsgerichte anticommunistische richtingen, als van conservatieve krachten, die niet in staat zijn gebleken de ontwikkeling van het socialisme te verzekeren en nu een terugkeer naar de situatie van vóór januari 1968 wensen.
Onze partij heeft de volgende hoofddoelen en etappes van de politieke arbeid vastgelegd:
1. De partij als geheel te scheiden van de instellingen uit het verleden, waarvoor bepaalde personen van de oude partijleiding verantwoordelijk zijn. Deze mensen zullen daar billijkerwijze verantwoording over af moeten leggen.
2. Het 14e buitengewone partijcongres voor te bereiden, dat de ontwikkeling en de politieke toestand na het januari-plenum zal analyseren en in overeenstemming met de principes van het democratische centralisme een verbindende lijn voor de partij moet vastleggen, zijn houding tegenover de verdragen die Tsjechoslowakije heeft gesloten zal duidelijk maken, het nieuwe partijstatuut zal goedkeuren en een nieuw centraal comité zal kiezen, zodat dit het volledige gezag en het vertrouwen der partij en de gehele maatschappij heeft.
3. Na het 14e congres een offensief te beginnen om alle fundamentele interne politieke vraagstukken op te lossen.
Op het ogenblik zijn wij in het stadium van de politieke strijd om de lijn van het mei-plenum van het centrale comité van de TCP door te trekken. Het is een echte strijd en daarom houden wij zowel rekening met succes als terugslagen. Het is echter niet juist de afloop van de strijd in zijn totaal af te meten aan de uitslag van een enkel gevecht. Ondanks alles geloven wij dat het ons gelukt is sedert het mei-plenum de politieke situatie te consolideren.
In de laatste dagen hebben de buitengewone districts- en regionale bijeenkomsten duidelijk aangetoond, dat de partij het eens is over de lijn van het actieprogramma. Voor het congres zijn afgevaardigden gekozen en hun samenstelling is er een garantie voor dat geen vertegenwoordigers van extreme meningen over het toekomstig lot van de partij zullen beslissen, maar de op democratische wijze gekozen progressieve kern van onze partij. De vertegenwoordigers van de nieuwe leiding van de TCP, die verbonden zijn aan de nieuwe lijn van het actieprogramma en van het mei-plenum van het centrale comité, zijn op de regionale conferenties allen voor het nieuwe centrale comité kandidaat gesteld. Daaruit blijkt dat er van een zekere stabilisering van de partij sprake is en dat de eerste stappen tot voorbereiding van het congres met succes genomen zijn.
In overeenstemming met de resolutie van het centrale comité van de TCP wordt op initiatief van communisten een verantwoordelijk politiek-sociaal programma voor het Nationale Front opgesteld. Alle politieke componenten van het Nationale Front hebben de programmatische verklaring van 15 juni 1968 aangenomen, waarin de historische leidersrol van de TCP algemeen aanvaard wordt en waarin de principes van het socialistische systeem, van de socialistische binnen- en buitenlandse politiek tot uitdrukking komen. Het Nationale Front discussieert nu over het ontwerp-statuut dat een bindende norm voor die organisatie is en de socialistische politieke oriëntering van alle partijen en organisaties zekerstelt.
Door de wet op de gerechtelijke rehabilitatie lossen wij de smartelijke problemen van de onwettige drukmaatregelen, die in de afgelopen jaren genomen zijn tegen onschuldige mensen, grondig op. Deze stap heeft er toe bijgedragen, dat de openbare mening en de massamedia zich niet meer op deze vraagstukken concentreerden.
In september — dadelijk na het partijcongres — zal er over andere belangrijke wetten gediscussieerd worden: de grondwet voor het Nationale Front die het blijvende bestaan van een systeem van partijen op basis van het Nationale Front moet bekrachtigen, en verder een wet op het vergader- en verenigingsrecht, dat de wettelijke regelingen voor de stichting en het doen en laten van verscheidene vrijwillige organisaties, verenigingen en clubs, etc., moet vastleggen. Daardoor wordt de gelegenheid geboden pogingen van anti-communistische krachten te verijdelen en de organisatorische basis voor publieke acties te scheppen. De communisten hebben in overeenstemming met de resolutie van het mei-plenum van het centrale comité ook het initiatief genomen om de belangrijke vraagstukken betreffende de arbeid van de vakbonden en de arbeidsraden in de ondernemingen op te lossen.

Tegelijkertijd lossen wij echter met alle ons ten dienste staande middelen enige dringende maatschappelijke problemen op, zoals de opheffing van de lage ouderdomspensioenen en de verhoging van de lonen. De regering houdt zich van geval tot geval bezig met de economische basisproblemen van het land om impulsen voor een nieuwe ontwikkeling van de produktie te geven en over te gaan tot een verdere verbetering van de levensstandaard van onze bevolking.
Wij hebben de noodzakelijke maatregelen genomen om onze landsgrenzen te verdedigen. De partij stelt zich zonder meer achter de consolidatie van het leger, de veiligheidstroepen, de openbare ministeries en de gerechtshoven. De partij heeft ook een duidelijk standpunt inzake de arbeidsmilitie ingenomen, die op hun nationale bijeenkomst de leiding van de TCP en het actieprogramma alle steun heeft toegezegd. De betekenis van deze stap werd, zoals bekend, niet alleen door de arbeiders in dit land, maar ook in de Sowjet-Unie onderkend.
Wij beschouwen al deze stappen als beslissende gebeurtenissen die tot vervulling van de lijn die door de plenaire zitting van het centrale comité van de TCP aangenomen werd, leiden, en als betekenisvol onderdeel van de consolidering van de politieke voorwaarden en de versterking niet alleen van de verklaarde maar ook daadwerkelijke leidende invloed van de partij in ons land.

Wij zien niettemin in, zonder dit te willen verhullen, dat niet alle op het mei-plenum van het centrale comité van de TCP genomen besluiten tot ieders tevredenheid kunnen worden uitgevoerd. Ook nu komt het voor dat in de pers, radio en op openbare bijeenkomsten stemmen opgaan en richtingen aangegeven worden die niet stroken met het positieve streven van de partij, de staatsorganen en het Nationale Front. Wij beschouwen de oplossing van deze problemen als een opgave op lange termijn en laten ons door de resoluties van het mei-plenum leiden, volgens welke „de politieke leiding niet door de oude bestuurs- en machtsstructuren uitgeoefend kan worden". Het presidium van het centrale comité van de TCP, de regering en het Nationale Front hebben het „manifest van de 2000 woorden" eenstemmig afgewezen, dat de bevolking tot anarchistische handelingen en tot schending van het wettelijke karakter van onze politieke hervormingen opriep. Het moet opgemerkt worden dat er na deze afwijzing soortgelijke campagnes in ons land niet meer zijn voorgekomen en dat de partij het Nationale Front en de socialistische staat door de oproep van de „2000 woorden" niet bedreigd worden.
Onrechtvaardige lastercampagnes tegen verscheidene functionarissen en publieke persoonlijkheden — waaronder leden van de nieuwe leiding van de TCP — die zowel van links als van rechts worden gevoerd, zijn nog steeds een negatief aspect van de huidige situatie. Het secretariaat van het centrale comité van de CP en de leidinggevende functionarissen hebben zich eenstemmig tegen deze methoden uitgesproken.
Wij weten dat deze situatie door de afschaffing van de censuur in ons land en door de invoering van de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid wordt begunstigd. Wat vroeger in de vorm van een „fluistercampagne" etc. werd verbreid, kan nu openlijk gedrukt worden.
Als wij ons echter afvragen of het juist is een dergelijk verschijnsel als een verlies van de leidende rol van de TCP onder de druk van reactionaire en contrarevolutionaire krachten te zien, dan moeten wij tot de conclusie komen dat dat niet zo is. Want dit alles is alleen maar

een onderdeel van onze huidige politieke situatie.
Er is bovendien nog een ander, en naar onze mening beslissend aspect aan deze situatie; de winst aan gezag voor de nieuwe, democratische politiek der partij in de ogen van de brede massa van de werkers, de toenemende activiteit van de overweldigende meerderheid van het volk. De overweldigende meerderheid van de mensen van alle klassen en lagen van onze maatschappij is voor de afschaffing van de censuur en voor de vrijheid van meningsuiting. De communistische partij van Tsjechoslowakije tracht aan te tonen, dat zij in staat is tot een andere politieke leiding en een ander politiek beheer als de in discrediet geraakte bureaucratische politiemethoden, en wel voornamelijk door de kracht van haar marxistisch-leninistische denkbeelden, de kracht van program en door haar juiste politiek, die door het hele volk wordt gesteund.
Op het ogenblik kan het belang van het socialisme in ons land het best door het scheppen van vertrouwen in de leiding van de communistische partij van Tsjechoslowakije worden gediend, alsmede door de volledige ondersteuning van haar politiek door onze zusterpartijen. Op grond hiervan hebben wij als eerste voorwaarde voor een succesrijke gemeenschappelijke discussie bilaterale bijeenkomsten der vertegenwoordigers van onze partijen voorgesteld, zodat gemeenschappelijke gesprekken kunnen volgen na omvangrijke raadplegingen en feitelijke informatie.

Het spijt ons oprecht, dat deze voorstellen van ons niet werden aanvaard. Het is niet onze schuld, dat de ontmoeting in Warschau zonder ons plaats vond. Wij hebben tweemaal, op 8 en 12 juli de voorstellen der vijf partijen tot het houden van een bijeenkomst in het presidium van het centrale comité van de TCP besproken — en iedere keer hebben wij meteen meegedeeld hoe naar onze mening de bijeenkomst op de juiste wijze kon worden voorbereid. Ongelukkig genoeg was onze bijeenkomst van 12 juli reeds overbodig, omdat zonder de resultaten er van af te wachten de conferentie reeds voor de veertiende juli bijeen was geroepen, een feit, dat wij pas op de middag van de dertiende juli via het persbureau CTK vernamen, toen de vertegenwoordigers van de vijf partijen al op weg waren naar Warschau.
In geen enkele brief, die wij aan de vijf partijen hebben gestuurd, hebben wij principeel geweigerd, aan gemeenschappelijke conferenties deel te nemen. Wij spraken alleen onze bezorgdheid uit over de geschiktheid van het tijdstip en over de wijze van voorbereiding. De inhoud van de brieven der vijf partijen, die wij tussen 4 en 6 juli 1968 ontvingen, gaf ons de indruk, dat dergelijke informatie absoluut van het grootste belang is, als men een conferentie wil vermijden, waarvan de afloop door eenzijdige en gebrekkige informatie de grote meerderheid van de deelnemers een onjuist beeld zou geven van de werkelijke toestand in Tsjechoslowakije.
Dat is het doel van onze voorstellen voor bilaterale inleidende besprekingen. Wij zijn er niet op uit ons te isoleren van de gemeenschap van zusterpartijen en broederlanden, maar worden integendeel geleid door de wens bij te dragen tot de versterking en ontwikkeling van die gemeenschap.
Wij geloven, dat de gemeenschappelijke zaak van het socialisme niet gediend wordt met het beleggen van conferenties, waarop de politiek en de activiteiten van een der zusterpartijen worden beoordeeld, zonder dat haar vertegenwoordigers aanwezig zijn.
Wij menen, dat het in de verklaring van de regering der Sowjet-Unie van 30 oktober 1956 tot uitdrukking gebrachte beginsel nog steeds van kracht is; dat beginsel luidt: „De landen van de grote gemeenschap van de socialistische volkeren, verenigd door de gemeenschappelijke idealen van de opbouw van de socialistische maatschappij en de beginselen van het proletarische internationalisme, kunnen hun betrekkingen onderling slechts op basis van volledige gelijkheid, eerbiediging van territoriale onschendbaarheid, nationale onafhankelijkheid en soevereiniteit, alsmede wederzijdse niet-inmenging in hun interne aangelegenheden opbouwen."
Dit principe is, zoals algemeen bekend, op de conferentie van vertegenwoordigers van de communistische partijen in Moskou in november 1957 bekrachtigd en algemeen aangenomen. Bij ons werk wensen wij verder de diepe internationalistische tradities te versterken. Wij willen niet, dat onze betrekkingen slechter worden en wij willen onzerzijds ter kalmering van de toestand in het belang van het socialisme en de eenheid van de socialistische landen bijdragen. Van onze kant zullen wij niets doen, dat in strijd is met deze bedoeling. Wij hopen ten zeerste, dat de andere partijen onze pogingen steunen en begrip voor onze situatie zullen hebben.

Wij zien een belangrijke taak in het houden van de bilaterale gesprekken, die wij voor de naaste toekomst hebben voorgesteld en die de mogelijkheid van een gemeenschappelijke ontmoeting van de socialistische landen open laten en waarbij het mogelijk is zich te beraden over programma en samenstelling, tijd en plaats van de bijeenkomst. Wij vinden het voor ons doorslaggevend, dat overeenstemming over positieve stappen in de naaste toekomst wordt bereikt, die het voortduren van onze huidige vriendschappelijke samenwerking verzekert en onze gemeenschappelijke wil om de wederzijdse vriendschappelijke betrekkingen te versterken overtuigend zou demonstreren. Dat is in het belang van onze gemeenschappelijke strijd tegen het imperialisme, voor vrede en veiligheid der naties, voor democratie en socialisme.
(Tsjechoslowaakse ambassade Den Haag 30-7)

HET MANIFEST VAN LITERARNI LISTY

Hieronder volgt de tekst (in de vertaling van *Het Parool*) van het manifest van *Literarni Listy* (pag. 500).

Kameraden,
Wij schrijven u aan de vooravond van uw bijeenkomst met het Politbureau van het Centrale Comité van de Sowjet-Communistische Partij, tijdens welke u het lot zult bespreken van ons allen. Zoals zo vaak in de geschiedenis zal over de levens van miljoenen worden beslist door enkelen. Dit is een moeilijke zaak en wij willen het u gemakkelijk maken door u onze steun te geven.
De geschiedenis van dit land is in de afgelopen eeuwen een geschiedenis van gevangenschap geweest. Met uitzondering van twee korte tussenpozen waren wij gedoemd ons nationale bestaan in het geheim op te bouwen. Enkele keren stonden wij zelfs op het punt onder te gaan. Daarom waren onze volken (Tsjechen en Slowaken) zo blij met de democratie die de bevrijding van 1918 ons bracht. Het was echter lang geen volmaakte democratie, omdat zij geen sociale rechtvaardigheid voor onze arbeidende bevolking bracht. En toch was het in de eerste plaats de werkende bevolking die in de dagen van München het meest concreet haar wil toonde om die democratie te verdedigen. Onze volken verwelkomden dan ook des te vuriger het socialisme dat de bevrijding van 1945 ons bracht. Maar opnieuw was het lang geen volmaakt socialisme, omdat het onze bevolking geen creatieve vrijheid gaf. Wij hebben echter stug volhardend ervoor gewerkt en het begon na januari van dit jaar inderdaad in zicht te komen. Het ogenblik is gekomen waarop ons land na eeuwen opnieuw de bakermat van de hoop is geworden en niet alleen van onze hoop. Het ogenblik is gekomen waarop wij de wereld kunnen aantonen dat het socialisme niet louter een noodoplossing is voor onderontwikkelde landen, maar het enige echte alternatief voor de gehele beschaafde mensheid.
Wij hadden verwacht dat vooral allen in het socialistische kamp dit feit met sympathie zouden begroeten. In plaats daarvan worden wij beschuldigd van verraad. Wij krijgen ultimatums van kameraden die blind blijven voor onze evolutie en onze positie. Wij worden beschuldigd van misdaden die wij niet hebben begaan. Wij worden verdacht van bedoelingen die wij nooit hebben gehad en niet hebben. De dreiging van een onrechtvaardige bestraffing hangt boven ons. En welke vorm zij ook zal aannemen, zij kan als een boemerang werken op degenen die over ons oordelen, onze inspanning vernietigen en bovenal een smet werpen op de idee van het socialisme in de komende jaren, waar ook ter wereld.
Kameraden, het is uw historische taak dit gevaar af te wenden. Het is uw missie de leiders van de Sowjet-partij ervan te overtuigen dat het proces van herleving in dit land tot het einde moet voortgaan op een wijze die strookt met de belangen van al onze landen en die van de progressieve krachten in ieder werelddeel.
Ons gehele streven kan worden samengevat in deze vier woorden: Socialisme, Bondgenootschap, Soevereiniteit, Vrijheid.
In socialisme en bondgenootschap ligt onze garantie aan de broederlanden en -partijen dat wij niet een ontwikkeling zullen toestaan die de ware belangen in gevaar kan brengen van de naties waarmee wij meer dan twintig jaar zijn verbonden in de strijd voor een gemeenschappelijke zaak. In de soevereiniteit ligt daarentegen de garantie voor ons land dat nooit een herhaling zal geschieden van de grove fouten die kortgeleden tot een crisis dreigden te leiden. Wij vragen u aan uw gesprekspartners uit te leggen dat de extremistische stemmen die van tijd tot tijd in onze binnenlandse discussies weerklinken, juist het produkt zijn van het bureaucratische politiestelsel dat zo lang al het creatieve denken heeft geremd dat de mensen uiteindelijk tot verzet heeft gebracht. Overtuig hen aan de hand van ontelbare voorbeelden dat het gezag van de partij en de positie van het socialisme in ons land onvergelijkbaar veel groter en beter zijn dan ooit tevoren. Vertel hun dat wij vrijheid, vrede en tijd nodig hebben om waardevollere en betere bondgenoten te worden dan ooit te voren. Kortom, spreek namens het volk, dat in deze dagen niet meer een hol begrip is, doch een nieuwe kracht is geworden die geschiedenis maakt.
Kameraden Barbirok, Bilak, Cernik, Dubcek, Kolder, Kriegl, Piller, Rigo, Smrkowsky, Spacek en Swestka (de elf leden van het presidium van de Tsjechoslowaakse communistische partij, red.), kameraden Kapek, Lenart en Simon (de drie plaatsvervangende leden, red.), het is mogelijk, dat u niet allen over alle zaken dezelfde opvattingen huldigt. Hoewel u voor januari gezamenlijk vocht, zijn sommigen uwer scherp gekritiseerd voor de fouten die u in de periode vóór januari heeft gemaakt. Dit is het lot van politici en in de zeven maanden die sindsdien zijn verstreken, is gebleken dat niemand van deze kritiek een bloedwraak wil maken. Het zou tragisch zijn als de persoonlijke gevoelens van iemand uwer zwaarder zouden wegen dan de verantwoordelijkheid die u op het ogenblik draagt voor 14.361.000 mensen, tot wie u zelf behoort. Handel, verklaar, maar verdedig eensgezind de weg die wij zijn ingeslagen en die wij nooit meer levend zullen verlaten. In de komende dagen zullen wij uw besprekingen gespannen volgen, van uur tot uur. Wij wachten ongeduldig op uw verslagen. Denk aan ons, schrijf namens ons een gewichtige bladzijde van de geschiedenis van Tsjechoslowakije. Schrijf haar weloverwogen, maar bovenal met moed. Het zou rampspoedig voor ons en beschamend voor u zijn als deze unieke kans zou worden gemist! Wij vertrouwen op u!
Wij doen tegelijkertijd een beroep op al onze medeburgers die dezelfde mening zijn toegedaan om deze boodschap te steunen.
Praag, 26 juli 1968 Pavel Kohout

HUMANAE VITAE

Paus *Paulus VI* heeft in een encycliek Humanae Vitae (Over het menselijk leven) de klassieke opvatting van de rooms-katholieke kerk omtrent de geboortenregeling bevestigd. Deze opvatting houdt in dat de gelovigen slechts periodieke onthouding en geen voorbehoedmiddelen zijn toegestaan.
De encycliek is gedateerd op 25 juli en voor publikatie vrijgegeven op 29 juli.

De voorgeschiedenis

De opvatting van de r.-k. kerk omtrent de geboortenregeling steunt op een uitspraak van paus *Pius XI* uit 1930, die in zijn encycliek Casti connubii „ieder huwelijksgebruik bij welks uitoefening de handeling door opzettelijk menselijk ingrijpen beroofd wordt van haar kracht om leven voort te brengen" een ingreep noemde op de wet van God en de wet der natuur. „Wie zich daaraan schuldig maken, bezoedelen zich met de smet van zware zonde."
In 1951 bevestigde paus *Pius XII* de uitspraak van zijn voorganger. Het voorschrift van de kerk „is vandaag nog van evenveel kracht als gisteren en zal dit morgen en altijd zijn, omdat het geen eenvoudig voorschrift van menselijk recht is, maar de uitdrukking van een goddelijke en natuurlijke wet". Wel aanvaardt de kerk de periodieke onthouding als methode van geboortenregeling, als zij wordt toegepast op grond van „voldoende en verzekerde zedelijke motieven", aldus Pius XII.
In maart 1963 stelde paus *Johannes XXIII* in het geheim een werkgroep in van zes deskundigen (drie leken en drie geestelijken) welke de kwestie moest bestuderen en in sept. 1963 daartoe voor de eerste maal bijeenkwam. Paus Paulus VI breidde in jan. 1964 het aantal leden uit tot 12. In een toespraak op 23 juni 1964 maakte de paus voor het eerst melding van deze studie (pag. 431/1-1964). Tijdens de derde zitting van het Tweede Vaticaanse Concilie werd de kwestie door een aantal vaders aangeroerd, hoewel het onderwerp niet op de agenda stond. De Belgische kardinaal *Suenens* waarschuwde voor een nieuw proces-Galileï*) (pag. 756/3-1964).
In zijn toespraak tot de Algemene Vergadering van de VN op 4 okt. 1965 (pag. 660/2-1965) stelde de paus de zorg voor voldoende brood boven kunstmatige geboortenregeling. Hij greep in (of liet ingrijpen toe) in het werk van het Concilie, waarbij weliswaar de deur niet werd gesloten voor wijziging van de leer op het punt van de geboortenregeling (pag. 821/1-1965). Inmiddels had hij de studiecommissie in maart 1965 opnieuw uitgebreid, terwijl hij in maart 1966 een comité van zes kardinalen en negen bisschoppen aan de commissie toevoegde (pag. 287/2-1966). De commissie kwam in juni met haar werk gereed. Het rapport werd op 28 juni door het comité van kardinalen en bisschoppen aan de paus voorgelegd. Deze verklaarde reeds op 29 okt. 1966 dat hij het rapport niet als definitief kon beschouwen (pag. 14/2-1967). De tekst van het rapport werd vervolgens gepubliceerd door het Amerikaanse weekblad *National Catholic Reporter* in april 1967. Slechts een minderheid van vier theologen zou in de commissie voorstander geweest zijn van algehele afwijzing van voorbehoedmiddelen.
In zijn encycliek Populorum Progressio over het ontwikkelingsvraagstuk (pag. 225-1967) sneed de paus de kwestie niet aan. Het derde wereldcongres voor het lekenapostolaat echter sprak zich in okt. 1967 uit voor geboortenregeling als een zaak van de ouders (pag. 717/1-'67).

De encycliek

Wij geven van de encycliek Humanae Vitae de volgende samenvatting, waarbij wij ons baseren op de vertaling van het *Katholiek Nationaal Persbureau* zoals die werd gepubliceerd in *De Volkskrant* (30-7):

Het 7000 woorden tellende document bestaat, afgezien van een korte inleiding en een kort slotwoord, uit drie delen: 1) nieuwe aspecten van het probleem en de bevoegdheid van het kerkelijk leergezag; 2) beginselen der kerkelijke leer; 3) richtlijnen voor de zielzorg.
In het eerste deel wordt allereerst gesteld: „De ingetreden veranderingen zijn inderdaad opmerkelijk en gevarieerd. Het gaat vooral om de snelle bevolkingsgroei. Velen geven openlijk uiting aan hun angst, dat de wereldbevolking sneller toeneemt dan er hulpbronnen ter beschikking staan. Daaruit vloeit een toenemende onrust in vele gezinnen en in de ontwikkelingslanden voort, zodat van de kant der regeringen de verleiding groot is om dit gevaar met radicale maatregelen aan te pakken. Bovendien maken thans de arbeidsverhoudingen en de woon-situaties, alsmede de hogere eisen op het gebied van de volkshuishouding en het onderwijs, het moeilijker een groter aantal kinderen een passende opvoeding te geven. Daarnaast heeft men te maken met een verandering zowel in de visie op de persoonlijkheid van de vrouw

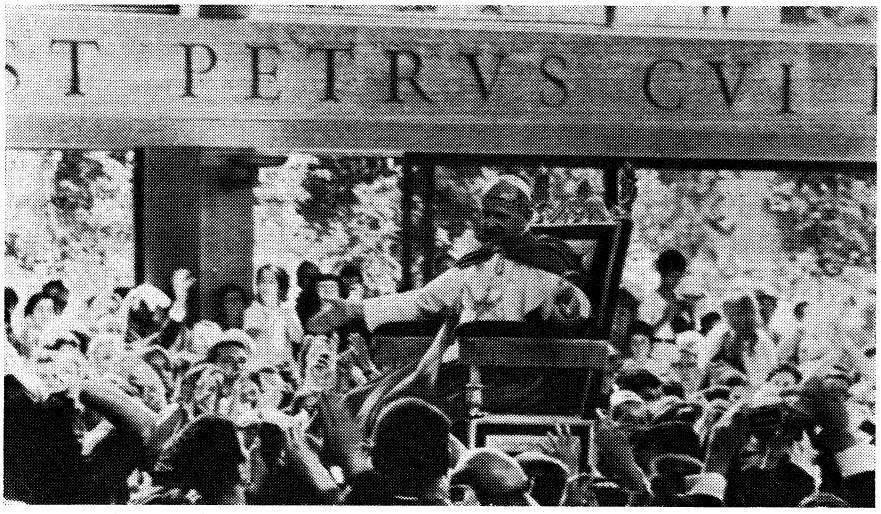

Paus Paulus VI op 31 juli temidden van de menigte in Castelgandolfo nadat hij zijn encycliek had toegelicht.

*) Franziskus kardinaal König, de aartsbisschop van Wenen, heeft op 1 juli op het 18de congres van Nobelprijswinnaars te Lindau verklaard, dat de r.-k. kerk het vonnis tegen Galileï aan een nader onderzoek onderwerpt. Een speciale commissie zal wellicht een nieuw proces moeten voorbereiden. Volgens de kardinaal is de veroordeling van Galileï meer dan drie eeuwen her „een van de diepste van alle wonden tussen godsdienst en wetenschap" geweest. Deze wond diende thans tenslotte te worden geheeld.

en haar plaats in de samenleving, als in de waardering van de echtelijke liefde in het huwelijk en in de beoordeling van de betekenis van de huwelijksdaden in verband met de echtelijke liefde.
Tenslotte, en dat vooral, heeft de mens machtige vooruitgang geboekt in de verstandelijke beheersing en de ordening van de natuurkrachten, en wel zodanig, dat hij ernaar streeft deze beheersing uit de breiden tot zijn eigen existentie in haar totaliteit, dat wil zeggen dat hij deze beheersing wil uitbreiden over zijn wezen als geheel, over zijn lichaam, over zijn geestelijk leven, over zijn maatschappelijk leven en zelfs over de wetten die de menselijke voortplanting beheersen."
De paus zet vervolgens de bevoegdheid van het kerkelijk leergezag uiteen en doet verslag van het werk van de door Johannes XXIII ingestelde studiecommissie. „De conclusies, waartoe de commissie gekomen is, konden wij echter niet als definitief beschouwen. Evenmin konden zij ons ervan ontslaan het zwaarwegende probleem persoonlijk te onderzoeken. Onder meer daarom, wijl binnen de commissie geen volle overeenstemming werd bereikt bij de beoordeling der voor te stellen zedelijke normen, maar vooral, omdat er enkele criteria ter oplossing naar voren gebracht werden welke afweken van de zedenleer over het huwelijk, zoals deze constant door het leergezag der kerk wordt verkondigd."
In het tweede deel zegt de paus o.m. dat het huwelijk en de echtelijke liefde die „trouw en exclusief tot de dood" is, door hun innerlijke aard gericht zijn op het voortbrengen en opvoeden van kinderen". Verantwoord ouderschap wordt uitgevoerd zowel in een evenwichtig en edelmoedig besluit een groot gezin te stichten als wel in het besluit, dat om zwaarwegende beweegredenen en onder in achtneming der zedenwet genomen wordt, om tijdelijk of voor onbepaalde tijd de geboorte van een kind te vermijden." De encycliek stelt dat „de daad van wederzijdse liefde, die de mogelijkheid van doorgave te niet doet van nieuw leven, welke de Schepper krachtens bijzondere wetten daarin heeft vastgelegd, in tegenspraak is met de eigen innerlijke structuur van het huwelijk en met de wil van de Oorsprong van het leven. Wanneer men, al is het maar gedeeltelijk, de wezensinhoud en doelstelling van dit goddelijk geschenk te niet doet, dan wil dat niet anders zeggen dan dat men daardoor handelt in strijd met het wezen van de man en de vrouw en van hun innigste betrekkingen en daarmee tevens in strijd met het scheppingsplan en de wil van God. Wanneer men daarentegen van het geschenk der echtelijke liefde gebruik maakt en daarbij de wetten van het voortplantingsproces respecteert, dan betekent dit, dat men zich niet beschouwt als meester of de oorsprong van het menselijke leven, maar veeleer als dienaar van het scheppingsplan, dat de Schepper heeft opgesteld."
Het is „een dwaling te geloven, dat een huwelijksdaad, die met opzet onvruchtbaar is gemaakt en daarom krachtens zijn wezen zedelijk ongeoorloofd een zedelijk geoorloofde daad zou kunnen worden, omdat het huwelijksleven in zijn totaliteit op vruchtbaarheid gericht is. (...) De kerk blijft zichzelf in haar leer getrouw, wanneer zij het gebruik van de onvruchtbare perioden geoorloofd acht, terwijl zij het gebruik van middelen, die zich direct tegen de vruchtbaarheid keren, als ongeoorloofd veroordeelt — zoals zij steeds al gedaan heeft — ook dan, wanneer dit gebruik wordt ingegeven door beweegredenen die zedelijk geoorloofd en ernstig kunnen schijnen."

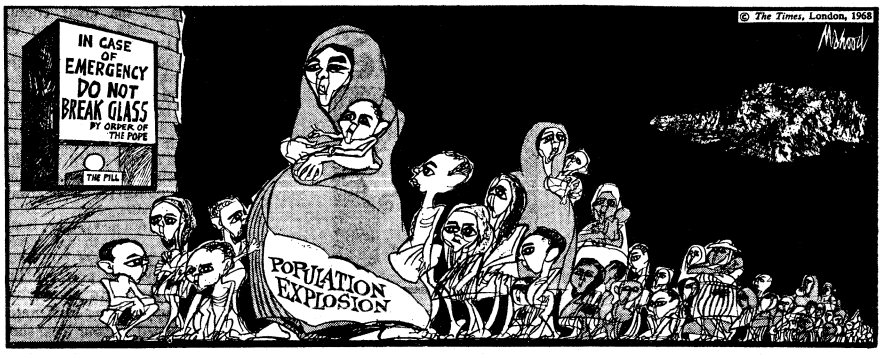

(The Times)

De paus zegt voorts dat kunstmatige geboortenregeling de weg vrij zou maken voor de huwelijksontrouw en voor het algemene zedenverval, zowel als voor egoïsme van de man tegenover zijn echtgenote. „Laat men ook maar eens nadenken over het gevaarlijke wapen, dat men de burgerlijke overheid als het ware in handen zou geven als deze zich niet erg veel aan de zedelijke eisen gelegen laat liggen." Men zou aan „de willekeurige bemoeiing van de overheid overlaten wat juist behoort tot de meest persoonlijke sector, die het meest aan de huwelijksintimiteit is voorgehouden."
In het slot van het tweede deel van zijn encycliek zegt de paus: „Het is te verwachten, dat deze leer misschien niet door allen gemakkelijk wordt aanvaard. Er zijn al te veel stemmen — zij worden door de huidige propagandamiddelen nog vermeerderd — die zich verzetten tegen de stem der kerk. Om de waarheid te zeggen, het verrast de kerk niet, wanneer zij evenals haar goddelijke stichter „tot teken van tegenspraak" wordt. Zij laat zich echter op geen enkele manier ervan weerhouden om deemoedig en standvastig de hele zedenwet, de natuurlijke zedenwet zowel als die van het evangelie, te verkondigen. De kerk is niet de maakster ervan, noch van de ene wet; noch van de andere, en zij kan er daarom niet over beslissen; zij bewaart slechts de wet en legt haar uit zonder daarbij ooit geoorloofd te kunnen verklaren wat vanwege zijn innerlijke en onveranderlijke tegenstelling tot het ware goed der mensen nooit geoorloofd is.
Bij de verdediging van de huwelijksmoraal in zijn totaliteit is de kerk er zich van bewust bij te dragen tot het herstel van een waarachtig menswaardige cultuur. Zij verplicht de mensen ertoe zich niet aan de eigen verantwoordelijkheid te onttrekken en zich over te geven aan technische middelen. Zij verdedigt daarmee de waardigheid der gehuwden."
In het laatste deel doet de paus o.m. het volgende beroep op de burgerlijke overheden: „Tot de burgerlijke bestuursinstanties, die in hoofdzaak verantwoordelijk zijn voor het algemeen welzijn en die zoveel kunnen doen om de morele waarden te bewaren, zouden wij dit willen zeggen: Laat de zedelijkheid van uw volkeren zich niet verlagen; neemt het niet, dat langs legale weg in de gezinnen die toch de oercellen van de maatschappij vormen, praktijken worden ingevoerd, die strijdig zijn met de natuurlijke en goddelijke wetten. De manier waarop de openbare macht kan en moet bijdragen tot de oplossing van het demografisch vraagstuk is een heel andere: het is de methode van een vooruitziende gezinspolitiek, een wijze voorlichting van het volk, die het opvoedt in eerbied voor de zedenwet en voor de vrijheid van de burgers.
Wij zijn ons terdege bewust van de grote moeilijkheden, waarin de burgerlijke overheden zich in dit opzicht bevinden, vooral waar het landen in ontwikkeling betreft. Aan hun zorgen hebben wij onze encycliek Populorum Progressio gewijd. Met onze voorganger Johannes XXIII herhalen wij: „Deze moeilijkheden moeten niet opgelost worden door zijn toevlucht te nemen tot methoden en middelen, welke mensonwaardig zijn en die hun verklaring alleen maar kunnen vinden in een puur materialistische opvatting van de mens zelf en van zijn leven. De ware oplossing vindt men alleen in de economische ontwikkeling en in de sociale vooruitgang, die beide de ware menselijke waarden, individuele zowel als sociale, eerbiedigen en bevorderen. Men kan dus ook niet, zonder de goddelijke voorzienigheid grof onrecht aan te doen, haar verantwoordelijk stellen voor datgene, wat juist geweten moet worden aan kortzichtigheid bij de regeringen, aan onvoldoende gevoel voor sociale rechtvaardigheid, aan een egoïstische machtspolitiek of aan een afkeuringswaardige dadenloosheid, waardoor men nalaat de zaken aan te pakken en de offers te aanvaarden, die nodig zijn om het levensniveau van een volk en al zijn kinderen op te trekken.
Men zou wensen dat de verantwoordelijke overheden hun pogingen nogmaals royaal zouden vernieuwen, zoals enkele het al op zo lofwaardige manier doen en dat de wederzijdse hulp tussen alle leden van de grote familie van mensen blijve toenemen. Wij staan hier voor een bijna onbegrensd gebied van actie, dat braak ligt voor het optreden van de grote internationale organisaties."
Op de mensen van de wetenschap doet de paus een beroep om „een voldoende zekere basis voor de geboortenregeling te vinden, die gebaseerd is op de nauwkeurige waarneming van de natuurlijke ritmen. Op die manier zouden de wetenschapsmensen en heel in het bijzonder de katholieke onderzoekers een bijdrage kunnen leveren om met feiten aan te tonen dat, zoals de kerk het leert, „er geen echte tegenspraak kan bestaan tussen de wetten van God, die de overbrenging van het leven regelen en die welke de waarachtige liefde der echtgenoten ten goede komen". „De paus richt zich vervolgens tot de gehuwden, de medici, de priesters en de bisschoppen. Tot de medici zegt hij o.m.: „Mogen zij het ook als een beroepsplicht beschouwen om zich alle wetenschappelijke kennis, die op dit moeilijke gebied nodig is, eigen te maken om de gehuwden, die hun raad vragen,

ook werkelijk wijze adviezen en gezonde richtlijnen te kunnen geven. Dat verwachten immers de gehuwden terecht van hen".

De encycliek werd bij de uitgifte toegelicht door mgr. *Ferdinando Lambruschini,* lid van de pauselijke commissie voor de geboortenbeperking en een der belangrijkste theologen van het Vaticaan. Volgens mgr. Lambruschini heeft de paus zich „tegenover de nieuwe tendensen geplaatst met een krachtige herbevestiging van het traditionele standpunt".

De reacties

Uit overzichten en rapporten van priesters uit de gehele wereld is bekend dat miljoenen r.-k. echtparen door middel van de pil geboortenregeling toepassen. Veel vooraanstaande theologen menen dat hier sprake is van een persoonlijke beslissing van de betrokken echtparen, welke beslissing de paus ook zou nemen. De meeste ontwikkelingsdeskundigen zijn van oordeel dat althans in landen als India aan de bevolkingsexplosie een halt moet worden toegeroepen, wil men catastrofen vermijden. De encycliek heeft dan ook naast vele positieve reacties, talloze negatieve reacties uitgelokt, variërend van teleurstelling en kritiek tot openlijk verzet.

Steun voor het standpunt van de paus kwam o.m. van het Spaanse episcopaat en de Spaanse regering, het Franse episcopaat, de Poolse primaat kardinaal Wyszynski, de president van Brazilië, maarschalk Artur da Costa e Silva, en van Athenogoras, de patriarch van Konstantinopel, geestelijke leider van de orthodoxe christenen.
Van niet-r.k. zijde kwam vrijwel geen bijval voor de paus. De secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken, dr. Eugene Carson Blake, meende dat het standpunt van de paus „ te zeer afhankelijk is van een verouderd begrip over de natuur, dat het de 20ste eeuwse mens niet kan overtuigen". Philippe de Seynes, een van de onder-secretarissen-generaal van de VN, meende dat de VN door moeten gaan op de ingeslagen weg van campagnes ter beperking van de geboorten wanneer regeringen daarom verzoeken.
Volgens sommige commentatoren is de paus vooral bevreesd geweest voor gezagsverlies van de kerk en van het pausdom. The Times wees er op dat de encycliek Casti Connubii een reactie was op de Anglicaanse Lambeth-conferentie van 1930, welke de Anglicaanse houding t.o.v. de geboortenbeperking verzachtte. De encycliek Humanae Vitae werd uitgegeven terwijl de tiende Lambeth-conferentie die inmiddels het in 1958 bepaalde positieve standpunt van de Anglicanen tegenover kunstmatige geboortenbeperking bevestigde, bijeen was. De minderheid in de pauselijke adviescommissie zou er volgens The Times voor zijn teruggeschrokken om toe te geven dat de r.k.-kerk „dwaalde in haar werk en dat de Heilige Geest veeleer de Anglicaanse kerk bijstand verleent."

Vele r.-k. critici wezen er op dat de uitspraak van de paus niet als onfeilbaar kan worden beschouwd. De Nederlandse kardinaal Alfrink verklaarde op 30 juli: „Over de bindende kracht van een pauselijke encycliek behoeft geen discussie te bestaan: encyclieken hebben nooit de pretentie onfeilbaar te zijn. Ze kunnen dat wel zijn, maar dat moet er dan uitdrukkelijk bij worden gezegd." Gevraagd naar zijn mening over de verklaring van enkele vooraanstaande Nederlandse katholieken, waaronder de vicarissen-generaal van de bisdommen Breda en Den Bosch, dat de encycliek in wezen niets veranderd heeft en dat de beslissing over geboortenregeling een zaak voor het geweten der gehuwden zelf blijft, antwoordde de kardinaal: „Het geweten blijft altijd de laatste norm, maar dat geweten moet wel goed gevormd zijn. Daarom moet rekening worden gehouden met de uitspraken van de kerk. (....) Zij die bij de kerk horen, moeten zich dat realiseren en het bij hun beoordeling laten meetellen. In zoverre heeft een encycliek dus bindende kracht, al zal men moeten begrijpen dat niet ieder woord van het kerkelijk gezag alle problemen oplost."
Ook in een voorlopig woord tot de priesters sprak het Nederlandse episcopaat over de encycliek als een niet onfeilbare doch wel gezagvolle uitspraak. „Overigens zijn vele factoren, die het persoonlijk geweten ten aanzien van de huwelijksbeleving bepalen, reeds gegeven. Bijvoorbeeld de onderlinge liefde, de verhoudingen in het gezin en de maatschappelijke omstandigheden."
In België waren de reacties terughoudend. Volgens de Gazet van Antwerpen echter delen de Belgische bisschoppen de mening van hun Nederlandse ambtgenoten. In België (een overwegend r.-k. land met een sterk dalend geboortencijfer) werd, evenals in West-Duitsland en Nederland, bisschoppelijk beraad over de encycliek aangekondigd.
Hoewel nationale overheden mogelijk hun standpunt zullen herzien, wordt niet verwacht dat vele r.-k. gelovigen die de pil onder bereik hebben, van het gebruik ervan zullen afzien. In Italië en Portugal wordt zelfs door de huidige ongekende publiciteit voor de pil een toeneming van het gebruik verwacht. De secretaris van de r.-k. artsenvereniging van Italië, prof. Gerido Caprio, verklaarde dat de r.-k. medicus, die de leer van de encycliek wil volgen, zich moet beperken tot het aanraden van een methode waarvan hij de ondoeltreffendheid of de ontoereikendheid kent. Hij moet dus bewust een raad geven die indruist tegen professioneel geweten.

Dr. Frans Saes, voorzitter van de Nederlandse katholieke artsenvereniging, kritiseerde de encycliek scherp. Hij antwoordde op het verbod van abortus uit medische noodzaak: „Ze zijn tot alles in staat. Geen arts zal één moment aarzelen, omdat dit van Rome niet mag."
In vele landen wordt in r.-k. kringen een uitgebreide discussie gevoerd over de kwestie waarbij voor- en tegenstanders elkaar in evenwicht schijnen te houden. Dit is het geval in vele Latijnsamerikaanse landen (waar de kwestie door het komende eucharistisch wereldcongres in Bogota urgent zal kunnen worden), de VS, Canada, Engeland, maar ook in het tot op heden als conservatief geldende katholicisme van Oostenrijk.
In Italië daarentegen is de encycliek betrekkelijk rustig ontvangen. Volgens The Times (10-8) zou men in Italië inzien dat de encycliek vooral bedoeld is ter bevestiging van het gezag van de kerk. De encycliek plaatst de gelovigen voor de keus held of zondaar te zijn. „Bijna niemand zal een held zijn, dat is duidelijk," aldus The Times. De discussie gaat door, maar niet in Italië, waar de paus als Italiaans bisschop heeft gesproken. Andere commentatoren stellen hiertegenover dat het conflict tussen kerk en staat in Italië kan worden verscherpt i.v.m. wetsontwerpen inz. vergemakkelijking van de verkoop van de pil (zoals Frankrijk eind 1967 heeft gekregen) en afschaffing van straffen voor hen die geboortenbeperking openlijk verdedigen.
Het Engelse episcopaat heeft de encycliek Humanae Vitae onderschreven doch een mild standpunt ingenomen tegenover hen „die niet in staat zijn weerstand te bieden aan de verleiding." De Sunday Times schreef echter op 11 augustus dat de bisschoppen geconfronteerd worden met een revolte onder hun eigen geestelijken, die zijn weerga niet heeft. „Het is nu duidelijk dat het handjevol priesters dat zich openlijk oneens verklaarde met de encycliek slechts het topje van de ijsberg vormt."

De paus antwoordt

Op een algemene audiëntie in zijn zomerverblijf Castelgandolfo wees de paus op 31 juli op de allerernstigste verantwoordelijkheid, die hem gedurende de vier jaar heeft bezield waarin hij het vraagstuk heeft bestudeerd en gewerkt heeft aan de voorbereiding van de encycliek. „Wij vertrouwen u toe", aldus de paus, „dat dit verantwoordelijkheidsbesef ons geestelijk niet weinig heeft doen lijden en dat wij als nooit tevoren de zwaarte van ons ambt hebben gevoeld". Hij was onder de indruk gekomen van de sociale en persoonlijke problematiek, doch had niet de weg van de minste weerstand, doch de stem van de waarheid willen volgen.
Op 4 aug. dankte de paus in een toespraak in Castelgandolfo al degenen die hem dankbetuigingen hadden gezonden. Hij had nog nooit n.a.v. een pauselijk document zovele boodschappen van solidariteit ontvangen. De paus gaf toe, dat ook talrijken geen waardering hadden voor de encycliek en er zelfs tegen gekant zijn.
Het blad van het Vaticaan, Osservatore Romano, verweet op 5 aug. in een hoofdartikel de critici van Humanae Vitae een „haastige, onvolledige en bevooroordeelde interpretatie". Over het feit dat de paus de adviescommissie niet heeft gevolgd schreef het blad: „wanneer de paus zich met het van Christus verkregen gezag tegen een bepaalde onder de theologen omstreden kwestie heeft uitgesproken is het niet toelaatbaar, dat men zich op de getalssterkte van eventuele voorstanders beroept of op de kracht van hun argumenten." Volgens het blad is de kerk geen democratische gemeenschap, geleid volgens beginselen van meerderheid of minderheid. Het blad noemt het spreken over een nieuw geval-Galileï nog ongerijmder. (Tot degenen die dit hebben gedaan behoorde ook de vooraanstaande progressieve theoloog Hans Küng die verklaarde: „Het is betreurenswaardig, dat de eenzame koers van de paus tegen een grote meerderheid van de kerk en zelfs van zijn eigen commissie van deskundigen zal leiden tot de grootste schade voor het morele gezag van zijn ambt. Ik vrees dat deze encycliek een tweede geval-Galileï zal worden.")

NEDERLAND

MR. P. J. OUD OVERLEDEN

Op 12 aug. is te Rotterdam overleden de politicus en staatsrechtsgeleerde mr. *P. J. Oud.*

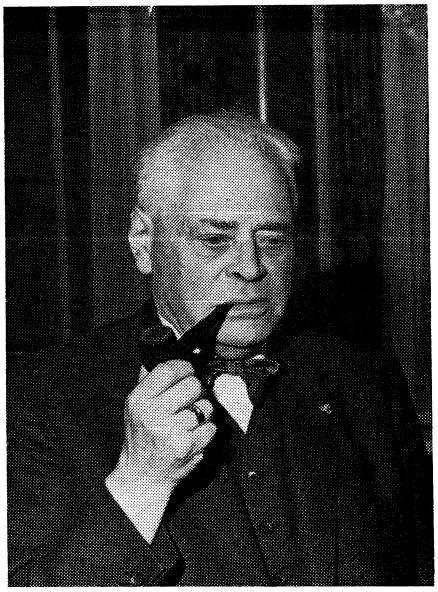

Pieter Jacobus Oud werd op 5 dec. 1886 te Purmerend geboren. Na een hbs-opleiding beëindigde hij in 1907 zijn studie tot kandidaat-notaris. Van 1909-1912 was hij surnumerair der registratie en domeinen bij het ministerie van financiën; vervolgens ontvanger op Texel en te Ommen.
Na in 1912 staatsexamen te hebben gedaan studeerde hij rechten aan de universiteit van Amsterdam, waar hij in 1917 promoveerde. In datzelfde jaar werd hij voor het district Den Helder tot Tweede-Kamerlid gekozen voor de Vrijzinnig Democratische Bond.
In 1933 kwam voorlopig een einde aan zijn Kamerlidmaatschap door zijn benoeming tot minister van financiën in het tweede kabinet-Colijn. Een van de belangrijkste beslissingen tijdens zijn ministerschap was het loslaten van de „gouden standaard", de devaluatie van 1936. Na de verkiezingen van 1937 keerde Oud niet in het kabinet terug; hij werd voor een jaar opnieuw lid van de Tweede Kamer. Benoemd tot burgemeester van Rotterdam in 1938 maakte hij de oorlogsondergang van deze stad mee. Op 10 okt. 1941 nam hij vanwege de bezetter ontslag. Na zijn terugkeer in 1945 voltrok, aldus de N R C (13-8), „een groot stuk van de bruisende herrijzenis zich onder zijn bewind". Oud werd voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en van de Union internationales des villes et des pouvoirs locaux.
In 1946 sloot Oud zich met de Vrijzinnig Democratische Bond aan bij de Partij van de Arbeid, maar eind 1947 bedankte hij voor deze partij. In jan. 1948 werd een fusie tot stand gebracht tussen een door hem gevormde groep politiek-vrijzinnigen en de toenmalige Partij van de Vrijheid van mr. D. U. Stikker. Het resultaat was de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. Als fractieleider van deze partij keerde Oud in 1948 in de Tweede Kamer terug. Kort daarop werd hij voorzitter van de VVD.
Nadat Oud in 1952 als burgemeester was gepensioneerd was hij van 1952-1957 buitengewoon hoogleraar in het staats- en administratief recht aan de Nederlandse Economische Hogeschool te Rotterdam.
In 1963 beëindigde hij zijn parlementaire loopbaan en werd hij benoemd tot minister van staat. De VVD benoemde hem toen tot ere-voorzitter. Oud ontving in 1959 een eredoctoraat van de filosofische faculteit van de Vrije Universiteit van West-Berlijn.
Van zijn hand als staatsrechtsgeleerde verscheen „Het constitutioneel recht van het Koninkrijk der Nederlanden"; als parlementair geschiedschrijver publiceerde hij o.a. „Honderd Jaren (1840-1940)" en „Het Jongste Verleden" (parlementaire geschiedenis 1918-1940, 6 delen).
In een herdenkingstoespraak voor de tv noemde de vice-minister-president H. J. W i t t e v e e n mr. Oud „het staatsrechtelijk geweten van de Tweede Kamer". H e t P a r o o l (13-8) besloot zijn necrologie met de woorden: „Zo was Oud: als ieder politicus niet zonder fouten; het opportunisme won het soms van zijn staatsmanschap. Maar hij was stellig ook een gevierd minister, een bekwaam burgemeester en in het bezit van een grote geleerdheid, maar bovenal was hij een krachtig parlementariër met een aparte stijl en een fabelachtig geheugen". D e T i j d schreef o.a.: „Prof. Oud was een politicus van zo veelzijdige gaven, dat hij de naam staatsman ten volle heeft verdiend".

WETSONTWERP GEMEENTELIJKE INDELING IJMONDGEBIED

Minister *Beernink* (binnenlandse zaken) heeft op 16 juli bij de Tweede Kamer een wetsontwerp ingediend tot opheffing van Beverwijk, Heemskerk en Velsen en tot samenvoeging van deze gemeenten in een nieuwe gemeente IJmuiden.
Dit is het derde wetsontwerp betreffende de bestuurlijke organisatie aan de IJmond. Het eerste ontwerp van 1956, dat voorzag in de instelling van een IJmondraad, werd in 1959 ingetrokken. In april 1968 werd een wetsontwerp van 1964 ingetrokken, dat strekte tot opheffing van de gemeenten Beverwijk en Heemskerk en tot vorming van een nieuwe gemeente Beverwijk.
In de toelichting wordt het te verwachten inwonertal van de nieuwe gemeente op max. 175.000 geschat.

OESO-RAPPORT

In een op 17 juni gepubliceerd overzicht over de Nederlandse economie merkt de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) op, dat bij het overwegen van de kansen op een evenwichtige groei onder ogen moet worden gezien dat de betalingsbalans en de goud- en deviezenreserves geen beperkende factor van betekenis vormen. In feite zijn de Nederlandse monetaire reserves groot genoeg om de invoerbehoeften van meer dan drie maanden te dekken. Het is nog de vraag of de taak van het samen doen gaan van een optimale groei met een betrekkelijk evenwicht tussen kosten en prijzen in 1968 kan worden verwezenlijkt, gezien o.a. het minder strenge karakter van het loonbeleid sedert het begin van het jaar, aldus de OESO.

In het overzicht wordt geconstateerd dat Nederland sinds 1966 te maken heeft met een sterke toeneming van de werkloosheid. Het heeft zich echter met succes verzet tegen de recessieneigingen die het uit de nabuurlanden bedreigen.
De organisatie merkt op dat de vermindering van de particuliere vraag in 1967 voortduurde, maar de invloed van de overheidsuitgaven en de betere monetaire omstandigheden een stimulans hebben gevormd voor de economische bedrijvigheid.
De OESO is echter ook van mening, dat het economische beeld van Nederland „minder gunstige toetsen" vertoont. De particuliere produktieve investeringen zijn verleden jaar verminderd en het tekort op de betalingsbalans is nog niet verdwenen. Het tekort op de goederen- en dienstenbalans van *f* 640 mln is in 1967 met slechts *f* 300 mln verminderd, hoewel een overschot van *f* 500 mln was verwacht.
De OESO wijt dit aan een onverwacht trage ontwikkeling van de Nederlandse exportmarkten en een sterkere aanvulling van voorraden dan was voorzien, een verschijnsel dat in de laatste maanden van 1967 werd versneld door vervroegde aankopen met het oog op de belastingen.
De OESO merkt verder op dat de Nederlandse autoriteiten in 1968 van plan waren een wat strenger beleid te gaan voeren, omdat ze van mening waren dat het fundamentele economische klimaat wel zoveel beter zou worden dat er geen gevaar voor een verstoring van het evenwicht zou ontstaan. Daarbij zou er een zekere ruimte in de beschikbare middelen komen die gebruikt zou kunnen worden voor het herstel van de betalingsbalans. (R e u t e r, N R C 18-6)

SER-ADVIES OVER VERDERE WERKTIJDVERKORTING GEVRAAGD

Minister *Roolvink* (sociale zaken en volksgezondheid) heeft de Sociaal-Economische Raad op 15 juni gevraagd hem advies uit te brengen over de sociale en economische aspecten van een verdere uitbreiding van de arbeidstijdverkorting.
In de adviesaanvrage vestigt de minister de aandacht van de raad op het belang van een geleidelijke invoering van een verkorting van de arbeidstijd. In verband met de hiervoor te brengen economische offers moet er, aldus de minister, ruimte blijven voor andere verbeteringen op sociaal terrein.

Ook vraagt de minister aandacht voor de historisch gegroeide verschillen in arbeidstijd tussen verschillende groepen van werknemers, zoals tussen hoofd- en handarbeiders.

(Vor. ber. pag. 340/3 e.v.)

UITVOER ZILVERGELD BEPERKT

De Nederlandse Bank heeft m.i.v. 16 juli de uitvoer van zilveren binnenlandse betaalmiddelen en de afgifte daarvan aan niet-ingezetenen verboden. Een uitzondering is gemaakt voor de uitvoer en afgifte tot een bedrag van max. *f* 25.
De maatregel heeft ten doel te beletten dat grote hoeveelheden guldens en rijksdaalders, waarvan de zilverwaarde groter is dan de nominale waarde, naar het buitenland gaan om te worden omgesmolten. *(NRC* 16-7)

VERHOGING MINIMUMLOON

Bij beschikking van het College van Rijksbemiddelaars is het minimumloon m.i.v. 1 juli verhoogd van *f* 131 tot *f* 135 per week.
De minister van sociale zaken heeft hiertoe besloten, omdat het ontwerp van wet inzake het minimumloon en de minimum vakantiebijslag, dat op 22 april bij de Tweede Kamer werd ingediend (pag. 294/1), voorlopig niet in openbare behandeling kan worden genomen.

(Vor. ber. pag. 180/3)

STEUN PARTICULIERE MIJNEN

Op 19 juni zijn te Den Haag de overeenkomsten getekend tussen de regering en de particuliere mijnondernemingen NV Oranje-Nassau mijnen, NV Laura en Vereeniging en NV Willem-Sophia, inzake de steunverlening door de staat aan deze mijnondernemingen en de regeling inzake de inbaarheid van mijnschadevorderingen.
De overeenkomsten omvatten de regelingen, die in principe waren vastgelegd in de nota inzake de mijnindustrie en de industriële herstructurering van Zuid-Limburg, van 1965 (pag. 823/3-1965) en de begrotingswijziging van het ministerie van economische zaken van mei 1967 (pag. 375/1-1967). Deze begrotingswijziging werd op 3 april 1968 door de Tweede Kamer en op 22 mei door de Eerste Kamer aanvaard.

Voor wat betreft de mijnschade is overeengekomen, dat binnen één maand na ondertekening voor elk der particuliere mijnondernemingen een Stichting Mijnschade-Voorziening zal worden opgericht. Deze Stichtingen zullen door de betrokken ondernemingen van voldoende kapitaal worden voorzien om bij ontbinding, faillissement of surséance van betaling der ondernemingen vorderingen uit hoofde van mijnschade te kunnen betalen.
De overeenkomsten hebben een opschuivende looptijd van vijf jaar. In de overeenkomsten zijn de steunvoorwaarden geregeld voor de periode van 1966 tot en met 1971.
Voor het einde van 1968 zal overeenstemming moeten worden bereikt voor de jaren 1972 en 1973. (N R C 20-7, H e t P a r o o l 19-7)

VERHOGING MINIMUMBEDRAG WA-VERZEKERING MOTORVOERTUIGEN

Bij KB van 4 juni is het minimum bedrag waarvoor de WA-verzekering voor een motorvoertuig moet worden gesloten m.i.v. 1 juli verhoogd tot *f* 400.000 (nu *f* 250.000) per motorvoertuig en per gebeurtenis. Voor motorvoertuigen zonder kenteken, bromfietsen, landbouwtrekkers, e.d., zal het minimum bedrag op 1 maart 1969 worden verhoogd.
Voor motorvoertuigen die zijn ingericht voor het vervoer van meer dan acht personen wordt het minimumbedrag *f* 1,5 mln (nu *f* 1 mln) per gebeurtenis. Het minimaal verzekerde bedrag voor schade aan goederen van reizigers in autobussen e.d. wordt *f* 15.000 (nu *f* 10.000).

WIJZIGING ONTWERP-WET VENNOOTSCHAPSBELASTING 1960

De minister en de staatssecretaris van financiën hebben op 30 juli aan de Tweede Kamer een tweede nota van wijziging gezonden met betrekking tot het ontwerp-Wet op de vennootschapsbelasting 1960.
De belangrijkste punten van de nota zijn:

— De bepalingen die betrekking hebben op het zg. gedifferentieerde tarief zijn vervallen.
In het oorspronkelijke ontwerp was door minister Z i j l s t r a en staatssecretaris V a n d e n B e r g e een gedifferentieerd tarief voorgesteld, waarbij de uitgekeerde winst 15 punten lager zou worden belast dan de ingehouden winst. Dit was bedoeld ter verzachting van de dubbele heffing op uitgekeerde vennootschapswinsten (waarover behalve vennootschapsbelasting ook inkomstenbelasting wordt betaald). Minister W i t t e v e e n en staatssecretaris G r a p p e r h a u s wensen de kwestie van de dubbele heffing op uitgedeelde vennootschapswinsten voorlopig te laten rusten. Hun motief is dat de verschillende methoden om deze druk te verzachten onvermijdelijk tot velerlei niet geringe complicaties leiden en het feit dat het nog in het geheel niet duidelijk is in welke richting de EEG-ontwikkeling op dit punt zal gaan.
— Het algemene tarief van de vennootschapsbelasting wordt verlaagd met één punt tot 45%. Deze verlaging biedt enige compensatie voor het vervallen van de verzachting van de dubbele heffing op uitgekeerde winsten.
— De oorspronkelijk voorgestelde regeling voor coöperaties ondergaat een zekere verzachting door het laten vervallen van bijzondere prijscorrecties.
— De aan beleggingsmaatschappijen toegekende faciliteit voor dividenden op aandelen wordt uitgebreid tot opbrengsten uit onroerend goed en uit obligaties. Voorwaarde voor de faciliteit is een uitkering van 100% van de winst.
— Open beleggingsfondsen worden voor de vennootschapsbelasting gelijkgesteld met beleggingsmaatschappijen.
— De toepassing van de spaarbankvrijstelling wordt beperkt tot de winst, behaald met het b e h e r e n van s p a a r g e l d e n.
— Als uitvloeisel van de wijziging van de spaarbankvrijstelling wordt het tarief voor boerenleenbanken (de helft van het algemeen tarief volgens het oorspronkelijke ontwerp) verhoogd tot driekwart van het algemene tarief.
— Door levensverzekeringsmaatschappijen wordt de in het verleden gevormde fiscale egalisatiereserve afgewikkeld door toevoeging aan de belastbare winst in vijf jaar.
— Het begrip kapitaalverstrekking wordt uitgebreid door vorderingen onder bepaalde, in de wet omschreven voorwaarden, met risicodragend kapitaal gelijk te stellen.
De invoering van het wetsontwerp, zoals dit nu wordt gewijzigd, zal per saldo een budgettaire bate van *f* 55 mln opleveren. (P e r s b e r i c h t m i n i s t e r i e v a n f i n a n c i ë n)

(Vor. ber. pag. 15891-1960)

AANDEEL PERS TV-RECLAME

Minister *Klompé* (crm) heeft besloten de pers over 1967 uit de opbrengst van de televisiereclame een bedrag van *f* 17,1 mln uit te keren, ter compensatie van de schade die zij door de invoering van de tv-reclame hebben geleden. Hiervan ontvangt de Vereniging de Nederlandse Dagbladpers (NDP) *f* 13,3 mln, de Nederlandse organisatie van Tijdschriftuitgevers (NOTU) *f* 3,4 mln en de Nederlandse Nieuwsbladpers (NNP) *f* 0,4 mln.
De totale opbrengst van de televisiereclame was ongeveer *f* 47 mln. Na aftrek van de kosten van de Stichting etherreclame (STER) en de Reclameraad resteert *f* 45,67 mln. *(NRC* 19-7)

BEROEPSBEVOLKING IN INDUSTRIE

Volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek bedroeg het totaal aantal werkzame personen in de Nederlandse industrie eind maart 1968 1.075.800 personen, een vermindering t.o.v. de bezetting eind dec. 1967 van 4400 personen (-0,4%) en t.o.v. de bezetting eind maart 1967 van 28.200 personen (-2,6%).
Belangrijke verschillen t.o.v. de bezetting per eind dec. 1967 zijn te constateren in de volgende sectoren: metaalindustrie + 1200 personen (+ 0,3%), textielindustrie -2000 personen (-2,2%), mijnbouw -1400 personen (-3,5%), voedings- en genotmiddelenindustrie -1200 personen (-0,7%). (N R C 9-6)

INVESTERINGEN 1967

Volgens gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek is het totaalbedrag van de bruto investeringen in 1967 met 11% gestegen van ƒ 19,1 mrd tot ƒ 21,2 mrd.

	1966	1967
	(x ƒ 1 mln)	
Woningen	3.928	4.629
Gebouwen	4.124	4.795
Weg- en waterbouwwerken	2.627	3.091
Wegvervoer	1.715	1.918
Railvervoer	71	42
Vervoer te water	358	391
Luchtvervoer	145	122
Machines en overige uitrustingen	6.129	6.170
Totaal	19.097	21.158

BELGIË

HET BRUTO NATIONAAL PRODUKT IN 1967

Het Nationaal Instituut voor de Statistiek heeft eind juli de gegevens bekend gemaakt betreffende het nationaal produkt en zijn bestedingen in 1967. Het BNP tegen marktprijs wordt voor 1967 geraamd op 977 mrd fr. in werkelijke prijzen, dit is een stijging met 6,6% t.o.v. 1966, tegenover een stijging met 7,5% in 1966 t.o.v. 1965. Uitgedrukt in vaste prijzen bedroeg de groei 3,5% in 1967, tegen 2,8% in 1966. De prijzen zijn in 1967 minder sterk gestegen dan in 1966, te weten met 3,0%, tegen 4,5%.

De sterkere groei van het BNP in vaste prijzen in 1967, vergeleken met 1966, is vooral het gevolg van de hoge groeivoet van de landbouw en van de diensten. De toegevoegde waarde in vaste prijzen van de landbouw steeg in 1967 met nagenoeg 15%, terwijl in 1966 de waarde was afgenomen. In werkelijke prijzen bedraagt de stijging echter minder dan 4%, wat erop wijst dat de toeneming van de hoeveelheid is gepaard gegaan met een aanmerkelijke daling van de prijzen der landbouwprodukten. De stijging met 4,1% van de toegevoegde waarde in vaste prijzen van de diensten vloeit vooral voort uit de overheidssector. In 1966 was de groei van deze waarde slechts 2,8%. Het accres van de fabrieksnijverheid was veel geringer dan in 1966.

BRUTO TOEGEVOEGDE WAARDE TEGEN MARKTPRIJS PER ACTIVITEITSKLASSE

Activiteitsklasse	in werkelijke prijzen (100 F)		groeipercentages in vaste prijzen	
	1966	1967	1966	1967
Landbouw, bosbouw en visserij	45.647	47.190	—3,5	14,4
Extractieve nijverheid	13.684	13.105	—8,8	—3,1
Fabrieksnijverheid	278.178	287.545	5,0	2,1
Bouwbedrijf	63.810	69.210	3,6	2,3
Elektriciteit, gas, water	17.091	18.634	5,6	5,9
Handel, bank, verzekeringswezen, woongebouwen	229.660	249.271	3,5	3,9
Vervoer en verkeer	62.136	65.584	4,1	—0,6
Diensten	197.739	215.828	2,8	4,1
Bruto binnenlands produkt tegen marktprijs (aangepast)	909.510	970.164	2,8	3,5
BNP tegen marktprijs (aangepast)	916.310	977.064	2,8	3,5

Het netto nationaal inkomen per hoofd van de bevolking is in 1967 tot 80.000 fr. gestegen, dit is een verhoging met 5,4% t.o.v. 1966. Na uitschakeling van de prijsstijging betekent dit een stijging van 2,3% van het reëel nationaal inkomen pro capita. Het aandeel van het inkomen bedroeg 63,5% en dat van het overige inkomen 36,5% zoals blijkt uit onderstaande tabel.

NATIONAAL INKOMEN TEGEN FAKTORPRIJZEN IN WERKELIJKE PRIJZEN

Netto nat. inkomen tegen factorkosten	1966	1967
Totaal: in mln fr	723.553	766.471
pro capita (in 1000 fr)	75,9	80,0
Looninkomen:		
in mln fr	454.441	486.707
% v. h. totaal ink.	62,8	63,5
Overig inkomen:		
in mln fr	269.112	279.764
% v. h. totaal ink.	37,2	36,5

De private consumptie nam in 1967 in mindere mate toe dan het BNP: 627,8, mrd fr. in 1967, tegen 595,9 in 1966 in werkelijke prijzen, dit is 64,3% van het BNP in 1967, tegen 65,0% in 1966. De groei t.o.v. het voorgaande jaar was in werkelijke prijzen 5,4% in 1967 (tegen 7,6% in 1966) en in vaste prijzen 2,8% in 1967 (tegen 3,2% in 1966).

De overheidsconsumptie, daarentegen, steeg sneller dan het BNP en dit zowel in volume als werkelijke prijzen: 11,2% (tegen 9,7% in 1966) in werkelijke prijzen en 7,0% (tegen 4,3% in 1966) in prijzen van 1963.

De sterke stijging van de overheidsconsumptie is een gevolg van de toeneming van het aantal door de overheid bezoldigde personen en ook van de militaire uitgaven.

De investeringen (gebouwen, machines, materieel) zijn in 1967 met circa 4% toegenomen maar de bruto binnenlandse kapitaalvorming is in 1967 in vaste prijzen met 1,4% gedaald (in 1966 bedroeg de stijging 8,9%) als gevolg van de voorraadintering. In werkelijke prijzen bedroeg de bruto binnenlandse kapitaalvorming 209,1 mrd in 1967, tegen 204,1 in 1966, dit is een aanwas van 2,4% in 1967, tegen 12,3% in 1966; in % van het BNP geeft dit 21,4% in 1967 en 22,3% in 1966.

De ontwikkeling van de betalingsbalans was gunstig. T.o.v. 1966 steeg de invoer van goederen en diensten slechts weinig (3,7% in volume en 4,3% in waarde). Ook de uitvoer nam slechts matig toe maar overtrof echter die van de invoer, zodat de netto-uitvoer, zowel in volume als in werkelijke prijzen, in aanmerkelijke mate steeg.

In 1966 was de netto-uitvoer in werkelijke prijzen negatief (—3,4 mrd fr.); in 1967 gaf deze een aanzienlijk positief bedrag (+7 mrd). De stijging bedroeg dus 10,4 mrd. In prijzen van 1963 was de nettouitvoer voor beide jaren negatief: —14,2 mrd in 1966 en —6 mrd in 1967, dit is dus een stijging van 8,2 mrd fr. *(Ministerie van Economische Zaken)*

BUITENLANDSE HANDEL

Volgens het Nationaal Instituut voor de Statistiek bedroeg de invoer van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie in 1967 ca. 358.745 mln fr. (358.701 mln fr. in 1966). De uitvoer steeg van 341.450 mln fr. in 1966 tot 351.621 mln fr. in 1967. De conjuncturele vertraging in de groei van invoer en uitvoer is te wijten aan de achteruitgang van de binnenlandse vraag naar kapitaalgoederen en grondstoffen en aan de vertraging van de vraag van de belangrijkste Belgische afnemers: de Duitse Bondsrepubliek, Nederland, Italië en het Verenigd Koninkrijk.

Als gevolg van de verzwakking der invoercijfers bedraagt het tekort op de handelsbalans voor 1967 slechts 5.055 mln fr. tegen 18,251 mln fr. in 1966.

De uitvoer van de BLEU gaat voor 88,6% naar de industrielanden, voor 8,3% naar de ontwikkelingslanden en voor 2,5% naar landen van de communistische wereld. De uitvoer naar deze laatste landen steeg in 1967 met 27%.

Het handelsverkeer met Nederland

leverde in 1967 een batig saldo van 21,4 mrd fr. op (23,5 mrd fr. in 1966), met Frankrijk een batig saldo van 9,1 mrd fr. (in 1966 was er een tekort van 567 mln fr.).
Het tekort t.o.v. de republiek Kongo (Kinsjasa) verminderde van 12,2 mrd fr. in 1966 tot 10,2 mrd fr. in 1967.

ECONOMISCH BELEID: BEVOEGDHEID DER MINISTERS

Op 13 aug. heeft de regering een protocol gepubliceerd i.v.m. de bevoegdheden resp. van de minister van economische zaken en de twee ministers voor streekbeleid. Onmiddellijk na de kabinetsformatie was dienaangaande enig meningsverschil ontstaan. Op 19 juli kon een beginselakkoord worden bereikt.
Het protocol regelt de concrete toepassing:
— De richtlijnen m.b.t. de toepassing van de wetgeving op de economische expansie worden door de drie ministers samen uitgewerkt.
— De aanvragen tot verlening van rijkskredieten ingevolge de expansiewetten worden bij de minister van economische zaken ingediend voor investeringen in de Brusselse agglomeratie, in het Duitse taalgebied en voor investeringen die t.g.t. in het Nederlandse én het Franse taalgebied worden gedaan. Voor alle andere gevallen worden de aanvragen ingediend bij de resp. minister voor het streekbeleid.
— De minister van economische zaken is bevoegd i.z. steunverlening aan research van algemene en sectoriële aard, behalve wanneer die betrekking heeft op een bepaalde streek; hij is ook bevoegd i.z. het beleid betreffende beroepsscholing en -wederaanpassing, maar de uitvoering berust bij de ministers voor streekbeleid; hij is tenslotte bevoegd i.z. de coördinatie der beleidsvoorstellen m.b.t. de industriezones, maar ook hier wordt de uitvoering toevertrouwd aan de ministers voor streekbeleid.
De directie Economische Expansie wordt gesplitst in een Nederlandse en een Franse afdeling. De directie Buitenlandse Investeringen blijft direct afhankelijk van de minister van economische zaken, maar een commissie met afgevaardigden van de drie ministers zal wekelijks nagaan of de kandidaatinvesteerder behoorlijk en tijdig werd ingelicht. Zodra de investeringsbeslissing gevallen is en de vestigingsplaats gekozen, wordt het dossier overgemaakt aan de bevoegde afdeling van de directie Economische Expansie. De minister van economische zaken, bevoegd voor de betrekkingen met het buitenland, zal hierover geregeld overleg plegen met de ministers voor streekbeleid.
— Een interdepartementele commissie voor streekbeleid wordt opgericht die de beslissingen van het kernkabinet voor economische en sociale coördinatie i.z. industriezones, sanering van mijngebieden, infrastructuurwerken enz. voorbereidt en uitvoert.

EVOLUTIE SOCIALE ZEKERHEID

Bij een nagenoeg constant blijvend aantal werknemers lopen de groeipercentages van de sociale zekerheid en van het nationaal inkomen steeds meer uiteen. Dat blijkt uit het verslag over de evolutie van de sociale zekerheid voor 1966, 1967 en 1968 dat door het departement van sociale voorzorg werd gepubliceerd. In 1964 bedroeg het nationaal inkomen 619,1 mrd fr.; voor 1967 wordt het op 752 mrd fr. geraamd en in 1968 zal het vermoedelijk tot 800 mrd fr. stijgen: een verhoging met 29% t.o.v. 1964.
De ontvangsten van de sociale zekerheid voor werknemers stegen in diezelfde periode met 59%. Voor 1967 worden zij geraamd op 132,7 mrd fr. en in 1968 zullen zij ruim 146 mrd fr. bedragen. De uitgaven voor de sociale zekerheid zullen in 1968 ruim 141 mrd fr. bereiken, wat t.o.v. 1964 een verhoging met 83% is.

GENERAAL THIEL

Luitenant-generaal *Urbain Thiel,* gewezen bevelhebber van de rijkswacht, is op 7 aug. te St.-Joost-ten-Node overleden.

Thiel werd geboren te Poperinge op 24 maart 1905, begon in 1930 zijn officiersloopbaan bij de rijkswacht, waar hij tot de hoogste functie opklom. Hij was na zijn bevordering in 1962 de eerste Belgische luitenant-generaal van het Nederlandse taalstelsel. Als corpsoverste ijverde hij voor betere betrekkingen tussen de rijkswacht en het publiek onder het motto „de rijkswachter, uw vriend".

ERNEST BURNELLE

Kamerlid *Ernest Burnelle,* voorzitter van de communistische partij van België, is op 6 aug. te Luik overleden. Hij was op 19 juni in het ziekenhuis opgenomen wegens een hersenbloeding.
Burnelle wordt als kamerlid voor Luik opgevolgd door *M. R. F. Levaux.*

Burnelle, op 12 juli 1908 te Luik geboren, was oorspronkelijk leraar bij het middelbaar onderwijs. Na in de oorlog actief in het verzet te zijn geweest, werd hij na de bevrijding hoofdredacteur van het communistische partijblad Drapeau Rouge. Van 1946-1949 en sinds 1965 was hij parlementslid. Sinds 1961 was hij voorzitter van de communistische partij van België. (A F P; L e M o n d e 7-8)

ENGELAND

AANVULLEND DEFENSIEWITBOEK

Op 11 juli is een aanvullend defensiewitboek gepubliceerd, waarin details werden gegeven over de inkrimping van het beroepsleger. Deze waren in het jaarlijkse witboek nog niet gegeven (pag. 171/2). Verder werd grote nadruk gelegd op nauwere samenwerking met Europa. „Voor de defensie is het, als op ieder ander terrein, noodzakelijk te komen tot een nauwere eenheid in Europa. Dit is de fundamentele basis, waarop de regering meent haar toekomstige politiek te moeten bouwen", zo staat in het witboek.
De geleidelijke terugtrekking van de Britse troepen uit de gebieden ten oosten van Suez zal in 1971 voltooid moeten zijn. Minister van defensie, *Healey,* gaf op een persconferentie dezelfde dag als voorbeeld, dat Engeland in 1972 minder troepen buiten Europa zal hebben dan Frankrijk.
Tussen 1967 en 1973/74 zullen de Britse strijdkrachten met 77.000 man worden verminderd en de Gurkha-eenheden met 20.000 man. De sterkten zullen dan respectievelijk 340.000 en 6.000 man bedragen. Over het definitieve lot van de Gurkha-eenheden is nog geen beslissing gevallen.
Ondanks de inkrimping van de strijdkrachten zullen zich tegen die tijd meer troepen in Europa bevinden als vroeger. Een deel van deze strijdkrachten zal ter beschikking van de NAVO worden gesteld. Dit NAVO-contingent omvat o.m. een divisie van drie brigades, een parachutistenbrigade en een luchtlandingsregiment, verder een eenheid landstrijdkrachten, troepentransportvliegtuigen, vier landingsschepen en een pantsereenheid voor de mobiele NAVO-strijdmacht. Voor het gebied van de Middellandse Zee wordt in 1969 een eskader van de kustverdediging ter beschikking gesteld, dat op Malta gestationeerd zal worden, en in 1970 een met geleide projectielen uitgeruste torpedobootjager. Tenslotte zal een deel van de luchtdefensie ter beschikking van de NAVO komen.

Minister Healey verklaarde tijdens zijn persconferentie, dat hiermee het Engelse aandeel in de NAVO-strijdmacht met 40% wordt uitgebreid. Deze uitbreiding had niet alleen tot doel het bondgenootschap militair te versterken, maar ook de politieke solidariteit van de Europese leden te verhogen, zo zei hij.
In het witboek wordt verder meegedeeld, dat 26 Hawker Siddeley Buccaneer vliegtuigen zullen worden gekocht ter vervanging van de geschrapte Amerikaanse F-111 (pag. 50/1). De bestelling van het leger voor de Chieftain tanks wordt verminderd tot 770 stuks. Het witboek wijst bovendien op de economische en militaire voordelen van gemeenschappelijke aanschaf van militair materieel op Europees vlak.
Op 25 juli aanvaardde het Lagerhuis met 284 tegen 242 stemmen het aanvullend defensie witboek. Veertig Labourleden van de linkervleugel, die in een amendement afschaffing van het Rijnleger vroegen, onthielden zich van stemming.
Minister Healey legde in zijn rede opnieuw de nadruk op de Europese oriëntatie van de defensiepolitiek. Hij verklaarde dat wanneer Engeland invloed op het continent wil hebben, het ook zijn aandeel in de militaire lasten moet dragen. Bij een vergelijking van de defensie-inspanning van verschillende West-europese landen gaf Healey de volgende cijfers inz. de defensie-uitgaven per jaar: Frankrijk £ 49 per hoofd van de bevolking, Engeland £ 43 per hoofd en West-Duitsland £ 38 per hoofd. *(The Times, NRC, NZZ, Reuter, AFP).*

(Vor. ber. pag. 171/2)

DE POSITIE VAN HET POND. TERUGBETALING IMF-LENING. INTERNATIONALE HULP. MONETAIRE RESERVES. HANDELSBALANS

Op 6 mei maakte het ministerie van financiën bekend, dat met het IMF overeenstemming was bereikt over de aflossing van de lening van $ 1,4 mrd van 13 mei 1965 (pag. 329/3-1965).
De aflossing zou plaats vinden in 8 termijnen, de eerste twee van $ 100 mln, de volgende van $ 200 mln. In augustus zal de eerste termijn van $ 100 mln worden betaald en in november de tweede van $ 100 mln; vervolgens ieder kwartaal $ 200 mln. Oorspronkelijk was voorzien de terugbetaling te laten beginnen in mei, zodat een uitstel van drie maanden werd verkregen.

Nieuwe lening van het IMF

Gedurende de gehele maand mei bleef het pond onder zware druk staan; het bereikte op 20 mei zelfs de laagste dollarkoers sinds de devaluatie op 18 nov. 1967 (pag. 753-1967), nl. $ 2,3852.
Op 5 juni werd door het ministerie van financiën de stand van de reserves per 1 juni bekend gemaakt. Deze bedroegen £ 1.144 mln. Het verloop sinds de devaluatie was als volgt:
november: daling £ 151 mln
december: daling £ 100 mln
januari: stijging £ 9 mln
februari: stijging £ 22 mln
maart: daling £ 20 mln
april: stijging £ 20 mln
mei: daling £ 11 mln.

Tegelijk werd bekend gemaakt, dat Engeland besloten had het bij de devaluatie gegarandeerde stand-by krediet van $ 1,4 mrd bij het IMF op te nemen. De trekking vond plaats op 19 juni. De lening moest dienen voor de terugbetaling van de kortlopende kredieten, die buitenlandse centrale banken aan Engeland hadden verleend kort voor en na de devaluatie. De nieuwe IMF-lening heeft een looptijd van drie jaar. Het totaal aan leningen van het IMF aan Engeland steeg hiermee tot $ 2,9086 mrd.
Gedurende de maand juni bleef de koers van het pond echter dalen. Op 28 juni bereikte deze het officiële interventieniveau van $ 2,3825. In financiële kringen zag men vooral als oorzaak voor het gebrek aan vertrouwen in het pond de stakingen en de sociale onrust in Engeland en de gevolgen van crisis in Frankrijk.

Steun voor pond sterling in Bazel

In Bazel kwamen op 6 en 7 juli de presidenten van de centrale banken bijeen voor hun maandelijkse routinebijeenkomst in het kader van de Bank voor Internationale Betalingen (BIB).
Op 8 juli werd in Londen door de Bank van Engeland een communiqué uitgegeven, waarin de steun werd aangekondigd van een aantal centrale banken ten behoeve van het pond. De president van de Bank van Engeland, *Leslie O'Brien,* verklaarde bij zijn terugkeer uit Bazel op dezelfde dag, dat het een krediet van $ 2 mrd betrof met een looptijd van 10 jaar. Hierdoor werd het de Bank van Engeland mogelijk een planning op lange termijn uit te voeren, daar de kredieten van de centrale banken tot nu toe een looptijd van drie maanden hadden, die steeds moest worden verlengd. Over de regeling diende nog overleg gepleegd te worden met de sterling-landen, die sterling-tegoeden, op korte termijn opeisbaar, in Londen aanhielden. Een definitieve regeling werd niet eerder verwacht dan in september bij de volgende bijeenkomst van de leden van de Bank voor Internationale Betalingen.
Aan deze regeling zullen behalve de BIB ook de centrale banken van Oostenrijk, België, Canada, Denemarken, West-Duitsland, Nederland, Italië, Japan, Noorwegen, Zweden, Zwitserland en de VS deelnemen. De Bank van Frankrijk behield zich haar toezegging voor, i.v.m. de financiële positie sedert de crisis van mei en juni, maar betuigde haar sympathie met de ondernomen stappen om het probleem op te lossen.
Minister van financiën, *Roy Jenkins,* verklaarde op 8 juli voor het Lagerhuis, dat het niet om een lening ging, noch om een overeenkomst, die het totaal van de overzeese verplichtingen zou kunnen verzwaren. Het doel van de regeling was, zo zei hij, een versterking van het pond en van het internationale monetaire systeem als geheel. Hij kondigde onmiddellijke onderhandelingen met de sterling-landen aan. Engeland kon nu volledig zijn aandacht wijden aan het probleem van het herstel van de betalingsbalans, zonder hinder van de fluctuaties in de sterling-balans. Volgens financiële deskundigen betekent de regeling een gedeeltelijke liquidatie van de rol van het pond sterling als reserve-valuta.
Volgens het op 14 juni gepubliceerde kwartaaloverzicht van de Bank van Engeland zag de monetaire balans na het eerste kwartaal er als volgt uit (in mln ponden):

	verplichtingen	tegoeden	netto
Sterlingzone.			
Centrale banken	1.701	16	1.685
andere houders van tegoeden	1.204	549	655
totaal	2.905	565	2.340
Niet-sterlingzone.			
Centrale banken	1.877	18	1.859
andere houders	550	851	—301
totaal	2.427	869	1.558
Intern. Organ.	1.543	—	1.543
Totaal	6.875	1.434	5.441

Na het bekend worden van de steunactie steeg de koers van het pond direct en kwam dezelfde dag

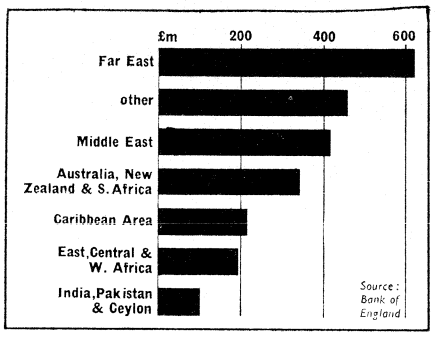

Reserves Sterling-zone. (The Times)

op $ 2,3858. Gedurende de maand juli zette het herstel van het pond zich voort.

Ook de reservecijfers gaven het hernieuwde vertrouwen in de positie van het pond weer. Na een daling van de reserves met £ 26 mln tot £ 1.118 mln in juni, vond in juli een stijging van £ 21 mln plaats tot £ 1.139 mln. Hieronder volgt een overzicht van de reservecijfers:

	£ mln.
1966: 1e kwartaal	1.276
2e kwartaal	1.170
3e kwartaal	1.129
4e kwartaal	1.107
1967: 1e kwartaal	1.164
2e kwartaal	1.012
3e kwartaal	976
4e kwartaal *	1.123
1968: januari	1.145
februari	1.154
maart	1.134
april	1.155
mei	1.144
juni	1.118
juli	1.139

* nieuwe pariteit £ 1 = $ 2,40

Handelsbalans

Het ministerie van handel maakte op 13 aug. de cijfers over juli voor de import en export bekend. Deze toonden na het relatief gunstige beeld van juni weer een verslechtering. Het tekort bedroeg in juni £ 50 mln, wat een grote daling betekende t.o.v. de cijfers over de eerste maanden van het jaar. De daling werd uitgelegd als een succes voor de devaluatiepolitiek van de regering. Voor de maand juli bedroeg het tekort echter £ 80 mln. Het pond reageerde op de handelsbalanscijfers met een koersdaling. Op 12 aug. was de notering nog $ 2,3940, maar deze daalde op 13 aug. tot $ 2,3925.

Hieronder volgt een overzicht van de handelsbalanscijfers (in £ mln):

	import cif-basis	export fob-basis	zichtbare balans op basis van betalingsbalans
1966			
1e kwartaal	508	428	—24
2e kwartaal	492	413	—34
3e kwartaal	513	443	—20
4e kwartaal	469	463	+43
1967			
1e kwartaal	525	467	— 8
2e kwartaal	525	443	—38
3e kwartaal	515	436	—27
4e kwartaal	566	391	—111
1968			
januari	617	518	—32
februari	656	515	—70
maart	652	506	—94
april	645	506	—86
mei	648	498	—86
juni	608	509	—50
juli	663	529	—80

Vanaf het 4e kwartaal 1966 zijn in de importen niet meegerekend militaire goederen, zoals vliegtuigen uit de VS.

Het ministerie gaf in de toelichting op de cijfers een verklaring voor de stijging van de importcijfers. Als gevolg van de ingang op 1 juli van de verlaging van de invoerrechten met 40% in het kader van de Kennedyronde zouden vele importen zijn uitgesteld tot na deze datum. De export had echter nog niet in gelijke mate geprofiteerd van de verlaging. Bovendien hadden de Franse stakingen een gunstige invloed op de handelsbalans in juni gehad, die in juli een cumulerende correctie opleverde. Daarbij kwam nog de gestegen invoer van zilver wegens de hogere prijzen, dat in Londen voornamelijk aan niet in Engeland woonachtige personen of instellingen werd verkocht. Hierdoor stegen wel de importcijfers, maar de uitvoer van het zilver zou pas later in de exportcijfers tot uitdrukking komen. Het ministerie wees bovendien op de voortdurende stijging van de exportcijfers vanaf het begin van het tweede kwartaal. (The Times, NZZ, NRC)

KREDIETBEPERKING BANKEN

Op 23 mei ontvingen alle Britse bankinstellingen van de Bank van Engeland een rondschrijven, waarin met directe ingang kredietbeperkingen ter vervanging van die van na de devaluatie (pag. 753-1967) werden uitgevaardigd.

De kredietmaatregelen omvatten een beperking van het totaal van de kredieten tot 104% van het peil, dat gold ten tijde van de devaluatie in nov. 1967. Binnen het totaal van de kredieten diende voorrang te worden gegeven aan export-kredieten, kredieten voor exportinvesteringen, en kredieten voor andere activiteiten ter verbetering van de betalingsbalans.

In de brief van de Bank van Engeland werd gezegd, dat het voornaamste verschil met de regeling van nov. 1967 was, dat nu de exportkredieten eveneens onder de regeling vielen. In nov. 1967 werden de kredieten voor industriële en persoonlijke doeleinden beperkt tot het toen bestaande peil, terwijl exportleningen hiervan waren uitgesloten. Nu de exportleningen ook onder de beperkingen vallen, betekent dat, dat deze vóór gaan ten koste van de niet-urgente leningen, d.w.z. een beperking van het consumptieve krediet. Van de maatregelen zijn de genationaliseerde bedrijven uitgesloten. De geldigheidsduur is tot nov. 1968.

Op 23 mei werden eveneens de cijfers van de 11 Londense clearingbanken bekend gemaakt. Het totaal aan leningen van deze banken bedroeg op 15 mei £ 5.035 mln tegen £ 4.810 mln op 15 nov. 1967. Dit betekende een stijging van 4,7%, maar hierin waren ook leningen aan genationaliseerde bedrijven begrepen. *(NRC, The Times, NZZ, Financial Times)*

WERKLOOSHEID EN PRODUKTIVITEIT

Op 18 juli heeft het ministerie van arbeid en produktiviteit cijfers bekend gemaakt over de werkloosheid. Op 8 juli bedroeg het aantal werklozen 514.349, d.i. 2,2% van de arbeidsbevolking. Dit was ruim 2.300 minder dan in juni, maar het voor seizoensinvloeden gecorrigeerde cijfer bedroeg 581.000, d.i. 2,5%. Dit betekent een sterke toename t.o.v. het gecorrigeerde cijfer van 10 juni, dat 569.000 of 2,4% bedroeg. Op 13 mei was het gecorrigeerde cijfer 544.700 of 2,3%. De gemiddelde toename over de laatste drie maanden bedroeg 15.300 (gecorrigeerd). De verwachtingen zijn, dat de werkloosheid in de winter boven de 600.000 zal stijgen.

Het aantal vacante arbeidsplaatsen steeg in juli echter met 2.100, terwijl de normale, voor seizoensinvloeden gecorrigeeerde, cijfers een daling van 700 hadden moeten tonen.

De cijfers van de produktiviteit werden op 17 juli gepubliceerd. De eerste vijf maanden van 1968 toonden een toename van 6% t.o.v. dezelfde periode in 1967.

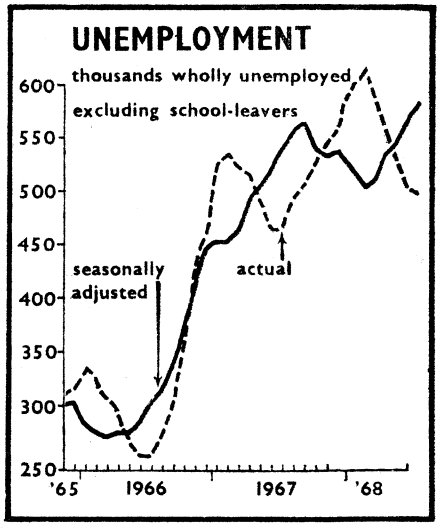

Werkloosheid 1965-68. (The Times)

WET OP PRIJZEN EN INKOMENS AANGENOMEN

Op 27 juni is de wet op prijzen en inkomens in derde lezing goedgekeurd door het Lagerhuis met 280 tegen 238 stemmen. Naar schatting 33 Labourleden onthielden zich van stemming.
Hiervóór waren tijdens de behandeling van de wet 40 amendementen ingediend. Het belangrijkste amendement, dat de opheffing van de strafsancties op overtreding van de wetsbepalingen beoogde, werd verworpen met een meerderheid voor de regering, die was geslonken tot 18 stemmen. Drieëntwintig Labourleden stemden voor het amendement.
Na goedkeuring in het Hogerhuis kreeg de wet op 10 juli de koninklijke goedkeuring. *(The Times, NRC, Reuter)*

(Vor. ber. pag. 347/3)

TUSSENTIJDSE VERKIEZINGEN

Bij tussentijdse verkiezingen in Oldham West en Brightside op 13 juni verloor de Labourpartij haar zetel in Oldham West aan de Conservatieven, maar bleef de zetel van Brightside met een sterk gereduceerde meerderheid in haar bezit.
De resultaten in vergelijking met de algemene verkiezingen van 1966 waren de volgende:

Oldham West

	1966	1968
Conservatieven ..	13.076	11.904
Labour	20.648	8.593

De opkomst bedroeg 54,7%.

Brightside

	1966	1968
Labour	26.653	14.179
Conservatieven ..	7.476	8.931

De opkomst bedroeg 49,8%.

Op 27 juni werden tussentijdse verkiezingen in Nelson and Colne gehouden, waarbij de zetel, die sinds 1935 ingenomen was door de overleden Labourafgevaardige *Sydney Silverman* (pag. 202/3), veroverd werd door de Conservatieven.
De resultaten waren:

Nelson and Colne

	1966	1968
Conservatieven ..	13.829	16.466
Labour	18.406	12.944

De opkomst bedroeg 74,2%.

De swing van Labour naar de Conservatieven, die bij de voorafgaande tussentijdse verkiezingen in 1968 gemiddeld 17% had bedragen, was hier gereduceerd tot 11,4%.

De tussentijdse verkiezingen in Caerphilly op 18 juli toonden echter een veel ongunstiger beeld voor Labour. Hier behield Labour wel de zetel, maar de stemmenverschuiving ten nadele van Labour bedroeg hier 28,6%, wat ten goede kwam aan de vertegenwoordiger voor de Nationalisten van Wales.
De resultaten waren als volgt:

Caerphilly

	1966	1968
Labour	26.330	16.148
Plaid Cymru .... (Nationalisten)	3.949	14.274
Conservatieven ..	5.182	3.687

De opkomst bedroeg 75,9%.
(The Times) (Vor. ber. pag. 251/2)

MINISTER GUNTER AFGETREDEN

Op 30 juni is op een persconferentie het aftreden van de minister van energievoorziening, *Ray Gunter,* bekendgemaakt. In een brief aan premier Wilson schreef Gunter niet langer deel te willen uitmaken van diens regering. Hij verklaarde, dat de beste dienst die hij de mensen, uit wier gelederen hij kwam, kon bewijzen, het herkrijgen was van de vrijheid van de „backbenches" en de vergaderingen in het land.
Ray Gunter had drie maanden eerder het ministerie van arbeid moeten afstaan aan *Barbara Castle,* en was zelf minister van energievoorziening geworden (pag. 251/3). Met Gunter verdween na *Cousins* en *Brown* de laatste van de oude garde van vakbondsleiders uit de regering.

Gunter gaf op 2 juli voor de radio en de televisie de redenen van zijn aftreden. Het feit, dat hij geen deel van het nieuwe „inner cabinet" (pag. 252/2) zou uitmaken bleek mede een van de belangrijkste redenen. Gunter verweet zijn medekabinetsleden verder een gebrek aan kameraadschap en wees op de kloof tussen partijleiding en de Labouraanhangers in de fabrieken en werkplaatsen, waarvoor hij Wilson „zekere verantwoordelijkheid" toeschreef. De vervreemding van de massa zag hij ook in het toenemend aantal intellectuelen in het kabinet. Hij vroeg zich af of niet een ander dan Wilson de partij in de volgende verkiezingen moest leiden.
Gunter ontkende, dat hij de post van secretaris-generaal van de Labourpartij wenste, die open was na de benoeming van de huidige secretaris-generaal tot gouverneur-generaal van het pas onafhankelijk geworden Mauritius, en dat het feit, dat Wilson volgens vele waarnemers al had besloten zijn volgeling Greenwood te laten benoemen reden voor het ontslag was.
Gunter kreeg steun van Lord Robins, voorzitter van de bestuursraad van de Nationale Kolen Raad (NBC), de genationaliseerde kolenmijnen, die een aanval deed op de zijns inziens veel te grote macht van de eerste minister. Robins is evenals Gunter uit vakbondskringen afkomstig.

Op 30 juni werd bekend gemaakt, dat als opvolger van Gunter was benoemd *Roy Mason,* daarvoor minister van posterijen. Mason is afkomstig uit de vakbond van mijnwerkers. Tot minister van posterijen werd *John Stonehouse* benoemd, eerder onderminister voor technologie. Op deze post komt nu *J. P. W. Mallalieu,* daarvoor onderminister van handel, in wiens plaats *William Rodgers* werd benoemd.
(The Times, NRC, NZZ, Reuter)

CECIL KING ONTSLAGEN

Naar aanleiding van de nederlaag van Labour bij de gemeenteraadsverkiezingen van 7 en 9 mei (pag. 361/1) gaf de krantenmagnaat *Cecil King,* president-directeur van de International Publishing Corporation (IPC), in zijn beide populaire bladen „Daily Mirror" en „The Sun" op 10 mei een verklaring uit. Onder de titel „Genoeg is genoeg" riep hij de Labourpartij op een nieuwe leider te kiezen in de plaats van *Wilson.* Hij verweet de regering Wilson alle geloofwaardigheid en gezag verloren te hebben. King, die premier Wilson tot nu toe steunde, en daarvoor was beloond met een benoeming tot lid van de directieraad van de Bank van Engeland, verklaarde dat het land voor de grootste financiële crisis in de geschiedenis stond. Hij beschuldigde de regering van leugens over de reserves.
Dezelfde dag werd bekend, dat King op 9 mei zijn ontslag aangeboden had als lid van de directieraad van de Bank van Engeland.
Op 30 mei maakte de Raad van Bestuur van de IPC bekend, dat Cecil King niet langer directeur was.
King zelf zei dezelfde avond voor de televisie van zijn functie te zijn ontheven. Als zijn opvolger werd de plaatsvervangend directeur, *Hugh Cudlipp,* benoemd. In het bericht van de IPC werd geen reden voor het ontslag opgegeven, maar algemeen werd aangenomen, dat de felle aanval van King op premier Wilson de reden was. Ook King verklaarde die mening te zijn toegedaan. *(NRC, The Times, NZZ)*

RASSENWETGEVING AANGENOMEN. REBELLIE ONDER DE CONSERVATIEVEN

De woordvoerder van de Conservatieve partij bij het debat over de rassenwetgeving, *Quintin Hogg*, deelde op 4 juli aan de vergadering van het „1922 Committee" van de Conservatieve „backbenchers" mee, dat het schaduwkabinet met algemene stemmen had besloten niet tegen de wet inz. rassendiscriminatie te stemmen, maar zich van stemming te onthouden bij de derde lezing. Hij motiveerde de beslissing door te zeggen, dat aanzienlijke verbeteringen waren aangebracht, en dat in de nabije toekomst waarschijnlijk een Conservatieve regering de wet zal moeten uitvoeren. Tegen deze richtlijn ontstond aanzienlijk verzet in de rechtervleugel van de Conservatieven. Tijdens de debatten op 9 juli werd de Conservatieve woordvoerder Hogg, die de beslissing tot stemonthouding verdedigde, het spreken enkele malen vrijwel onmogelijk gemaakt door de Conservatieve opposanten tegen het wetsontwerp.
De wet werd op 10 juli in derde lezing aangenomen met 182 stemmen tegen 45 stemmen. Tot de 45 Conservatieve tegenstemmers behoorden o.a. *Duncan Sandys* en *Enoch Powell*. De dreigende scheuring van de Conservatieve partij werd binnenskamers bezworen. In een communiqué na afloop van een vergadering van de „backbenchers" op 11 juli werd de nadruk gelegd op de eenheid van de partij.
Volgens waarnemers is de positie van *Heath* als partijleider echter sterk aangetast en bestaat binnen de Conservatieve partij een omvangrijke, rechtse oppositie tegen de koers van de partijleiding.
(NRC, The Times, Reuter)

(Vor. ber. pag. 346/1)

ITALIË

SOCIALISTEN UIT COALITIE. FORMATIE RUMOR MISLUKT. OVERGANGSREGERING-LEONE

Na de parlementsverkiezingen (pag. 337 e.v.) is voorlopig een einde gekomen aan de centrum-linkse coalitie.
Het partijbestuur van de Verenigde Socialisten (PSU) besloot op 29 mei met 31 stemmen voor bij 10 onthoudingen niet aan de vorming van een nieuwe coalitieregering met de christen-democraten en republikeinen mee te werken, tenminste niet vóór het partijcongres in oktober a.s. Partijvoorzitter *Pietro Nenni* had zich tegen een dergelijke beslissing scherp gekant en voor een dreigende chaos in Italië gewaarschuwd, doch de partijsecretarissen *Francesco de Martino* en *Mario Tanassi* drongen, aldus *Reuter*, op een breuk met de christen-democraten aan, in elk geval tot dezen bereid zouden zijn hun regeringsmethoden te wijzigen en de door de socialisten van essentieel belang geachte, radicale hervormingen te aanvaarden.
Het besluit van het partijbestuur werd op 1 juni door het centraal comité van de PSU bekrachtigd met 145 stemmen voor bij 81 onthoudingen.
Ondanks deze ontwikkeling bereikten christen-democraten, republikeinen en socialisten op 4 juni overeenstemming over toewijzing van twee functies: de christen-democraat *Amintore Fanfani* (minister van buitenlandse zaken) werd aangewezen als voorzitter van de senaat en het PSU-lid *Alessandro Pertini* als voorzitter van de Kamer van Afgevaardigden. Bij de stemmingen op 5 juni, die de taakverdeling bekrachtigden, werd Fanfani gekozen met 181 van 311 uitgebrachte stemmen, Pertini met 364 van 583.
Zoals gebruikelijk na algemene verkiezingen, diende premier *Aldo Moro* bij president *Saragat* het ontslag in van de regering (5 juni). Op verzoek van de president bleef Moro voorlopig de regeringszaken behartigen en verving hij bovendien tijdelijk Fanfani in verband met diens benoeming in de senaat.



De secretaris-generaal van de christen-democraten, Mariano Rumor, verlaat het Quirinaal na zijn benoeming tot formateur.

Saragat begon zijn raadplegingen inzake de nieuwe formatie op 6 juni. Hieruit resulteerde op 10 juni het verzoek aan de secretaris-generaal van de christen-democratische partij, *Mariano Rumor*, de vorming van een nieuwe regering op zich te nemen. Rumor trachtte vergeefs de socialisten alsnog te betrekken in een coalitieregering, waarna hij op 12 juni zijn opdracht teruggaf.
Een nieuwe formateur, de christen-democratische senator *Giovanni Leone*, aanvaardde op 19 juni de opdracht tot vorming van een regering „die het land politieke leiding garandeert en de partijen in staat stelt tot de nodige en wenselijke verduidelijkingen te komen". Op 24 juni slaagde Leone in de formatie van een zakenkabinet, dat met een nieuwe term ook wel werd betiteld als „afwachtingskabinet". In afwachting van het socialistische partijcongres had Leone zijn kabinet, het 28ste sinds de Tweede Wereldoorlog, geheel samengesteld uit leden van de christen-democratische partij. Met Leone als premier zijn in dit kabinet — het tweede onder zijn leiding — „veel persoonlijkheden van de tweede rang met een portefeuille onderscheiden", aldus de *NZZ* (26-6).
De verdeling van de portefeuilles is als volgt:

Premier - Giovanni Leone; ministers zonder portefeuille - Attilio Piccione *, Tiziano Tessitori **, Crescenzo Mazza ** en Italo Giulo Caiati **; buitenlandse zaken - Giuseppe Medici; binnenlandse zaken - Francesco Restivo *; justitie - Guido Gonella; financiën - Mario Ferrari Aggradi; schatkist en a.i. begroting en economische planning - Emilio Colombo *; defensie - Luigi Gui *; onderwijs - Giovanni Battista Scaglia *; openbare werken - Lorenzo Natali; landbouw - Giacomo Sedati; transport en burgerluchtvaart - Oscar Luigi Scalfaro; PTT - Angelo de Luca **; industrie en handel - Giulio Andreotti*; arbeid en sociale zaken - Giacinto Bosco *; buitenlandse handel - Carlo Russo; koopvaardij - Giovanni Spagnoli *; staatsbedrijven - Giorgio Bo *; gezondheid - Ennio Zelioli Lanzini **; toerisme en recreatie - Domenico Magri **.

Regeringsverklaring

In de op 5 juli afgelegde regeringsverklaring zegde het kabinet toe de „meest urgente problemen, gerezen tijdens de vorige parlementaire periode, opnieuw onder de aandacht van beide Huizen te brengen". De regering zal een politiek van volledige werkgelegenheid voeren zoals voorzien in het vijfjarenplan, plannen m.b.t. de hervorming van de universiteiten (onverenigbaar-

* maakten deel uit van de vorige regering-Moro.
** voor het eerst minister.



Giovanni Leone werd op 3 nov. 1908 te Napels geboren. Hij studeerde rechten en politiek-sociale wetenschappen en doceerde aan de universiteiten van Camerino, Messina, Bari, Napels en Rome, waar hij hoogleraar is in het strafrecht. In 1946 werd hij gekozen als christen-democraat tot lid van de grondwetgevende vergadering voor het district Napels-Caserta. Ook was hij lid van de commissie van 75 belast met de opstelling van de grondwet. Sinds 1948 is hij voor genoemd kiesdistrict lid van het parlement. Na een vijfjarig vice-voorzitterschap van de Kamer van Afgevaardigden werd Leone in 1953 tot voorzitter gekozen. Hij vervulde deze functie tot 22 juni 1963 toen hij premier van een zakenkabinet werd. Op 5 nov. 1963 trad de door hem geleide regering af, waarna op 4 dec. 1963 de regering-Moro tot stand kwam.
Wegens zijn verdiensten werd hij in 1966 tot „senator voor het leven" benoemd.

verklaring hoogleraarschap met kamerlidschap, betere benoemingsprocedure hoogleraren, medezeggenschap studenten en wetenschappelijke staven) zullen worden uitgevoerd, en wetsontwerpen inzake belastinghervorming en wijziging strafrecht en burgerlijk recht zullen bij het parlement worden ingediend. Ook zal de regering alle nodige stappen ondernemen om te komen tot de benoeming van een gemeenschappelijke commissie van parlementsleden en vakbondsvertegenwoordigers.
De Kamer van Afgevaardigden schonk de regering-Leone op 11 juli haar vertrouwen met 263 tegen 252 stemmen bij 88 onthoudingen. De christen-democraten stemden voor, de socialisten en republikeinen onthielden zich.
Het vertrouwen van de Senaat kreeg de regering op 17 juli met 138 tegen 129 stemmen.

oost-europa

ALGEMEEN

WERELDJEUGDFESTIVAL

Van 28 juli-6 aug. is in Sofia het 9e Wereldjeugdfestival gehouden in aanwezigheid van ongeveer 15.000 afgevaardigden uit 142 landen. Het festival dat gehouden werd onder het motto Solidariteit, Vrede en Vriendschap, had als voornaamste onderwerpen van gesprek de solidariteitsverklaring met Noord-Vietnam, de strijd tegen het neonazisme in West-Duitsland, de Israëlische agressie en de toestand in Spanje, Portugal, Griekenland en Afrika.

Voor de aanvang en ook gedurende het festival is het tot incidenten gekomen toen de Bulgaarse grenspolitie weigerde een deel van de Tsjechoslowaakse delegatie het land binnen te laten, terwijl aan de gedelegeerden die zich reeds in Sofia bevonden vele faciliteiten die de andere deelnemers genoten, werden onthouden.

Afvaardigingen uit China, Cuba en Albanië ontbraken. Wel waren, evenals op het 8e festival dat in 1962 in Helsinki werd gehouden (pag. 521/2-1962), ook niet-communistische jeugdorganisaties aanwezig, zoals o.a. de studentenorganisaties SDS (West-Duitsland), SVB (Nederland), Young Liberals (Engeland).

Het merendeel van deze delegaties beklaagde zich over de vrijwel onmogelijk gemaakte vrije meningsuiting, de voortdurende aanwezigheid van de geheime politie en de weinig representatief geachte samenstelling van de delegaties. Verscheidene delegaties trokken hun afgevaardigden voortijdig terug, zoals in het geval van Tunesië en Perzië, of werden door Bulgaarse autoriteiten de toegang ontzegd, zoals de grootste Franse studentenorganisatie UNEF, die naast de officiële Franse (communistische) delegatie een eigen afvaardiging had gestuurd, welke op 5 aug. het land werd uitgezet. Aan de bezwaren werd gedeeltelijk tegemoet gekomen, toen de Westelijke delegaties werd toegestaan teach-ins te houden om de vrije discussie te stimuleren. In beschouwingen over het festival werd er op gewezen dat het niet aan de — door de orthodoxe communisten — gestelde verwachtingen heeft voldaan. Eensgezindheid bleek een niet te verwezenlijken ideaal, aangezien het merendeel van de Westelijke delegaties die als vertegenwoordigers van Nieuw Links konden worden beschouwd en in zekere mate ook de Tsjechoslowaakse en Joegoslavische delegaties er niet voor terugdeinsden kritiek uit te oefenen op de Sowjetrussische interpretatie van het communisme, hetgeen voor de delegaties van de orthodox-communistische landen onaanvaardbaar was.

WARSCHAUPACT

NIEUWE STAFCHEF

Op 4 aug. hebben de lidstaten van het Pakt van Warschau de Sowjetrussische generaal *Sergei Sjtemenko* benoemd tot chafchef van de strijdkrachten van het Warschau-Pakt, als opvolger van de 68-jarige generaal *Michail Kasakow,* die om gezondheidsredenen had verzocht uit zijn functie ontheven te worden.

De 61-jarige Sjtemenko bekleedde in de laatste jaren van de Stalinistische periode de post van onder-minister van defensie en was tevens chef van de generale staf. In 1952 werd hij benoemd tot stafchef van de Sowjetrussische troepen in Oost-Duitsland. Na de dood van Stalin in 1953 was hij uit de gratie tot 1956, toen hij weer optrad als kolonel-generaal. In 1959 werd hij hoofd van de geheime dienst van het Rode Leger en in 1963 werd hij stafchef van de Sowjet-landstrijdkrachten. Zijn rehabilitatie werd in 1965 voltooid toen hij tot plaatsvervangend chef van de generale staf werd benoemd. Zijn memoires, die onlangs onder de titel „De generale staf in de oorlogstijd" zijn verschenen en waarin de atmosfeer in het hoofdkwartier van Stalin wordt beschreven, genieten zeer veel populariteit.

sowjet-unie

KOSYGIN IN ZWEDEN

Van 11 - 13 juli heeft premier *Kosygin* een officieel bezoek aan Zweden gebracht. Gedurende zijn besprekingen werden de protocollen van het consulair verdrag, waartoe vorig jaar door beide landen was overeengekomen, ondertekend. Het bezoek werd onverwachts met een halve dag bekort, naar later bleek om Kosygin de gelegenheid te bieden de conferentie van de vijf Oosteuropese staten in Warschau over de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije (pag. 498/2) bij te wonen.

BENOEMING MAARSCHALKEN

Het Presidium van de Opperste Sowjet heeft op 16 april de generaals *Pavel Batitski* en *Pjotr Kosjevoj* benoemd tot maarschalk van de SU, de hoogste militaire rang. Pavel Batitski (58), is opperbevelhebber van de luchtafweertroepen en plaatsvervangend minister van defensie. Pjotr Kosjevoj (64) is sinds 1965 opperbevelhebber van de Sowjetrussische troepen in Oost-Duitsland. Beiden zijn drager van de onderscheiding Held van de Sowjet-Unie. *(Soviet News* 23-4)

MAARSCHALK ROKOSSOWSKI OVERLEDEN

Op 3 aug. is in Moskou maarschalk *Rokossowski*, oorlogsheld en exminister van defensie van Polen, overleden.

Konstantin Rokossowski werd in 1896 als zoon van een Poolse machinist in Velikiye Luki geboren. In de Eerste Wereldoorlog diende hij als officier in het tsaristische leger, maar hij liep in 1917 naar het Rode Leger over. In 1919 werd hij lid van de communistische partij van de SU. Hij vocht mee in de burgeroorlog tegen de Wit-Russen. In 1929 stond hij aan het hoofd van een cavalerie-brigade die gevechten leverde met de Chinezen n.a.v. het conflict over de Oost-Chinese Spoorweg.
Gedurende de grote zuivering in de jaren 1936-38 verdween hij uit de openbaarheid. Naar later bekend werd, werd hij door de geheime politie gevangen gehouden. In 1940 werd hij gerehabiliteerd en tot generaal-majoor benoemd. In deze functie leidde hij de eerste verzetsacties tegen de oprukkende Duitse troepen. Zijn roem als oorlogsheld verwierf hij, toen hij van aug.-dec. 1941 onder het opperbevel van maarschalk Zjoekow Moskou succesrijk tegen de Duitsers wist te verdedigen en zelfs een tegenaanval inzette die Moskou definitief ontzette. In de slag om Stalingrad oogstte hij nieuwe lauweren, waarna hij in 1943 opperbevelhebber werd aan het centrale front waar vandaan hij later de verovering van Polen en Oostpruisen leidde. In 1944 werd hij tot maarschalk benoemd. In hetzelfde jaar was hij ook betrokken bij de passiviteit van het Rode Leger tegenover de opstand in Warschau.
Op Pools verzoek werd Rokossowski in 1949 benoemd tot minister van defensie van Polen, welke functie ook het opperbevel over de Poolse strijdkrachten met zich meebracht. Hij werd tevens maarschalk van Polen, lid van het Politbureau en de Sjem. Hij bekleedde deze functies tot 1956, toen het Poolse verzet tegen het stalinistische bewind tot zijn terugkeer naar de SU leidde. Daar verkreeg hij weer zijn rang van maarschalk van de SU en werd hij onderminister van defensie onder maarschalk Zjoekow. Nadat Chroesjtsjow in 1957 Zjoekow had afgezet, werd ook Rokossowski „weggepromoveerd", toen Chroesjtsjow hem benoemde tot territoriaal commandant van de Transkaukasische gebieden. Zijn laatste officiële functie vervulde Rokossowski in 1958 toen hij opnieuw onderminister van defensie werd, nu onder maarschalk Malinowski.
Sinds 1960 leefde hij teruggetrokken. Rokossowski was Held van de Sowjet-Unie, drager van verschillende Lenin-Orden en van de onderscheiding Bouwer van Polen.

LIBERAAL MANIFEST

In een 10.000 woorden tellend geschrift, getiteld „Gedachten over vooruitgang, vreedzame coëxistentie en intellectuele vrijheid", dat in juli in het Westen werd gepubliceerd, heeft de 47-jarige geleerde *Andrej Sacharow* die bekend staat als „de vader van de Sowjetrussische waterstofbom" een felle aanval gedaan op de restanten van het Stalinisme en Maoïsme in China en op de recente schrijversprocessen in de SU. Bovendien wijst hij in zijn geschrift op het gevaar dat de kernwapens voor de wereld vormen en hij doet een beroep op de VS en de SU een buitenlandse politiek te voeren die op gemeenschappelijke beginselen gegrondvest is. Volgens *Het Parool* (6-7) is Sacharow door het Centraal Comité n.a.v. zijn manifest ter verantwoording geroepen. Hij zou daarna de inhoud van het manifest op enkele punten hebben gewijzigd.

M.b.t. het Midden-Oosten merkt Sacharow op dat de verantwoordelijkheid voor de daar ontstane situatie niet alleen bij de VS, doch ook bij de Sowjet-Unie ligt.
De fout van de Sowjet-Unie lag in haar „onverantwoordelijke aanmoediging van de zogeheten Arabische eenheid, die generlei socialistisch karakter droeg." Ofschoon Israël zich na de door Sacharow gerechtvaardigd geachte zesdaagse oorlog schuldig heeft gemaakt aan „onwettig streven om territoriale twisten te beslechten met militaire middelen", moet het verbreken van de betrekkingen met Israël door de SU „toch als een fout worden gezien".
Over de resten van het stalinisme in de SU, merkt Sacharow op: „De ontmaskering van het stalinisme is in ons land nog verre van voltooid. Het is natuurlijk absoluut noodzakelijk om alle aanwezige betrouwbare materialen (inclusief de archieven van de NKWD) te publiceren. Voor het internationale prestige van de CPSU zou het in 1964 voorgenomen maar niet ten uitvoer gelegde symbolische royement van Stalin uit de partij zeer nuttig zijn. Hij is immers de moordenaar van miljoenen partijleden. Alleen al in 1936-'39 zijn meer dan 1,2 mln leden, dat is ongeveer de helft van de partij gearresteerd. Slechts 50.000 hunner hebben de vrijheid weergezien, de anderen zijn doodgemarteld bij verhoren, doodgeschoten (600.000) of zijn in de kampen omgekomen. Slechts enkele gerehabiliteerden zijn op verantwoordelijke posten teruggekomen, nog minder hebben deel kunnen nemen aan een onderzoek naar de misdaden waar zij getuige van zijn geweest.
(...) Slechts een zorgvuldige analyse van het verleden en zijn gevolgen tot in onze tijd, kan bijdragen tot een reiniging van alle bloed dat ons vaandel bezoedeld heeft." Vervolgens wijst Sacharow er op dat men in de literatuur de gedachte tegenkomt dat de politieke verschijnselen van het stalinisme een „bovenbouw" zijn boven de economische basis van een pseudo-socialisme dat in de SU geleid heeft tot de vorming van een bijzondere klasse van een bureaucratische „nomenclatorische" elite, die zich de vruchten van de maatschappelijke arbeid toeëigent langs de weg van openlijke en geheime privileges. De invloed der neostalinisten moet volgens Sacharow zoveel mogelijk beperkt worden en hij spreekt zijn afschuw uit over de „waanzin van de persoonsverheerlijking in China", „die monstrueuze, tragikomische vormen heeft aangenomen en die enkele trekken van het Stalinisme en Hitlerisme tot in het absurde benaderen." Vervolgens doet Sacharow een aanval op de „verlammende censuur" die de laatste tijd steeds meer in de SU wordt toegepast. Hij levert felle kritiek op de schrijversprocessen van de laatste tijd met name op die van Daniel en Sinjawski (pag. 136/2-1966) die „door het progressieve publiek in de SU en daarbuiten zijn veroordeeld en die het communistisch systeem gecompromitteerd hebben". Als voorbeeld voor progressieve



Maarschalk Rokossowski (links) met maarschalk Zjoekow in 1966 bij een plechtigheid t.g.v. de slag bij Moskou.

denkbeelden in het socialistisch systeem noemt Sacharow Tsjechoslowakije. De universele menselijke behoefte aan intellectuele vrijheid „is vooral door de Tsjechoslowaken begrepen en het is boven enige twijfel verheven dat we hun moedig initiatief, dat zo waardevol is voor de toekomst van het socialisme en de gehele mensheid, moeten steunen. Deze hulp zou op het politieke vlak moeten liggen, maar ook verhoogde economische bijstand moeten insluiten".

Na uitdrukkelijk op alles gewezen te hebben wat in de Sowjet-Unie op maatschappelijk en cultureel gebied tot stand is gebracht, wijst Sacharow op de voortdurende economische groei in de kapitalistische landen, die voor niet-dogmatische communisten tot voorbeeld moet dienen. Beide systemen zijn in staat tot een ontwikkeling op lange termijn, mits zij de positieve elementen aan elkaar ontlenen en geleidelijk naar elkaar groeien op essentiële punten. (Het Parool 6-7, Alg. Handelsb. 3-8, Die Zeit 9-8)

PROCESSEN IN DE OEKRAÏNE

Uit naar Canada gesmokkelde documenten is bekend geworden dat in aug. en sept. 1965 ongeveer 30 Oekraïnse intellectuelen, op beschuldiging van tegen de SU gerichte nationalistische propaganda en agitatie, werden gearresteerd en dat minstens 15 van hen gedurende processen, die in het voorjaar van 1966 in Kiew, Lwow, Iwano-Frankoysk en Tarnapol werden gehouden, tot gevangenisstraffen van maximaal zes jaar werden veroordeeld. De documenten zijn geschreven door *Wyacheslaw Chornovil,* die gedurende een van de processen weigerde een getuigenis af te leggen, en zich na het proces met een brief tot de eerste secretaris van de Oekraïnse Communistische Partij, *Pjotr Sjelest,* wendde. Het gevolg hiervan was dat ook hij werd gearresteerd en gedurende een geheim proces in Lwow in nov. 1967 tot drie jaar gevangenisstraf werd veroordeeld, welke straf later tot 18 maanden werd verminderd.

In zijn naar het buitenland gesmokkelde, en in de Int. Her. Tribune van 11 febr. afgedrukte documenten, verklaarde Chornovil dat de enig bewezen beschuldiging tegen de verdachten geweest was, dat zij de mogelijkheden om de Oekraïnse cultuur te verdedigen tegen Russificatie hadden besproken en boeken die over dit onderwerp handelden, in hun bezit hadden. Hij verklaarde tevens dat de KGB methoden had toegepast welke bij de Grondwet strikt verboden zijn, zoals bv. het aftappen van telefoongesprekken, opening van particuliere correspondentie, onbevoegd doorzoeken van woningen en geheime procesvoering. Hij voorzag, dat als de rechters zouden doorgaan met het elastisch interpreteren van bepaalde artikelen uit het Wetboek van Strafrecht van de Oekraïne, „de bezetting van de gevangenissen het peil van die in de Stalinistische tijden zou gaan overtreffen."

(Vor. ber. pag. 317/2)

azië bezuiden de himalaya's

INDIA

MINISTER REDDY AFGETREDEN. MUTATIES KABINET

De minister voor staal, mijnbouw en zware industrie, *Chenna Reddy,* is op 27 april afgetreden. Zijn portefeuille werd voorlopig overgenomen door de staatsminister voor de staalindustrie, *P. C. Sethi.*

Aanleiding tot het heengaan van Reddy vormde een vonnis van het Hooggerechtshof van Andhra Pradesh op 26 april, waarbij zijn verkiezing tot parlementslid van die staat in 1967 ongeldig verklaard werd, omdat die gepaard zou zijn gegaan met corrupte praktijken.

Na het aftreden van minister Chagla van buitenlandse zaken (pag. 749/2) nam premier Indira Gandhi deze portefeuille over. Zij belastte zich tevens met de portefeuille van planning, die tot dusver door minister Asoka Mehta beheerd werd; deze behield de portefeuilles van olie en sociale zaken.

Bij mutaties op 4 nov. 1967 werd de minister zonder portefeuille S. N. Sinha benoemd tot minister van gezondheid, gezinsplanning en stadsontwikkeling. Tot staatsminister op dit departement werd benoemd de vroegere minister van gezondheid en gezinsplanning, S. Chandrasekhar. L. N. Mishra, staatsminister van arbeid, werd staatsminister van defensie en de staatsminister van defensie B. R. Bhagat werd staatsminister van buitenlandse zaken.

DOOD VOORZITTER JAN SANGH

De voorzitter van de Jan Sangh, *Deen Dayal Upadhyaya,* is op 11 febr. dood aangetroffen langs de spoorlijn bij Benares.

Leiders van de Jan Sangh spraken van een politieke moord. De politie verklaarde er op 5 maart van overtuigd te zijn dat het een duidelijk geval van roofdmoord betrof.

Op 13 febr. werd *Atal Bihari Vajpayee* tot de nieuwe voorzitter van de Jan Sangh gekozen.

POLITIEKE ONTWIKKELINGEN IN DE STATEN

De politieke ontwikkelingen in verscheidene staten bleef ook gedurende het eerste halfjaar van 1968 uiterst labiel. In drie staten — Bihar, Oettar Pradesh en West-Bengalen — werd een presidentieel bestuur ingesteld, nadat wegens het veelvuldig „overlopen" van de ene partij naar de andere geen stabiele meerderheid meer gevonden kon worden.

Nadat de Congrespartij een meerderheid in de Assemblee herkregen had, kwam in het unie-territorium Manipoer een einde aan het presidentiële bestuur.

Bihar

De op 5 maart 1967 gevormde regering van het Verenigd Front o.l.v. premier *Mahamaya Prasad Sinha* werd op 25 jan. 1968 in de Assemblee ten val gebracht, toen een motie van wantrouwen met 163 tegen 150 stemmen werd aanvaard. De leider van de Congrespartij, *Mahesh Prasad Sinha,* wees de opdracht een regering te vormen van de hand en beval aan *M. P. Mandal* met de formatie te belasten, doch daar deze reeds langer dan een half jaar geen lid van het parlement van Bihar was, bestonden hiertegen constitutionele bezwaren. (Mandal was aanvankelijk minister in de regering-Sinha, vormde op 25 aug. een nieuwe oppositiegroep, de Soshit Dal, trad af en vormde een alliantie met de Congrespartij.)

Hierop werd *Satish Prasad Singh,* een lid van de Soshit Dal, op 28 jan. beëdigd als premier. Een lid van de Congrespartij ontruimde op 30 jan. een zetel in het Hogerhuis t.b.v. Mandal. S. P. Singh trad dezelfde dag af en Mandal vormde op 1 febr. een regering van de Soshit Dal.

Een deel van de Congrespartij leverde kritiek op de gevolgde procedure en op 18 maart werd de regering-Mandal ten val gebracht, toen 15 leden van de Congrespartij een motie van wantrouwen van het Verenigd Front steunden. Deze dissidente leden vormden dezelfde dag een nieuwe partij o.l.v. *B. P. Shastri,* die vervolgens tot leider van het Verenigd Front gekozen werd. Shastri vormde op 22 maart een regering.

Op 25 juni werd bekendgemaakt dat de premier was afgetreden en de goeverneur had geadviseerd de assemblee te ontbinden en tussentijdse verkiezingen te houden. (Volgens persberichten verwachtte Shastri een motie van wantrouwen.)

De goeverneur verzocht Mahash Prasad Sinha, de leider van de Congrespartij, onmiddellijk een regering te vormen. Deze voerde overleg met de voorzitter van de Congrespartij te Delhi, die zich tegen een coalitieregering met de Janatapartij uitsprak.

Daarop deed de goeverneur president *Hoessain* op 27 juni de aanbe-

veling het parlement te ontbinden en een presidentieel bestuur in te stellen. Volgens de goeverneur waren sinds de verkiezingen van 1967 85 van de 318 leden van de assemblee van partij veranderd en bestond er weinig kans op een stabiel bewind. Overeenkomstig dit advies werd op 29 juni een presidentieel bestuur in Bihar ingesteld.

(Vor. ber. pag. 163/2-1967)

Haryana

Nadat de Centrale regering het parlement op 21 nov. 1967 ontbonden had (pag. 109/1), zijn op 12 en 14 mei tussentijdse verkiezingen gehouden. De Congrespartij verwierf, evenals in 1967, 48 van de 81 zetels; wel verloor zij 21 van de in 1967 behaalde zetels, maar zij wist dit verlies in andere kiesdistricten volledig te compenseren. Een Verenigd Front, bestaande uit de Vishal Hariana Party (VHP), de Bharatiya Kranti Dal (BKD), de republikeinen en de socialisten en communisten, behaalde samen met de onafhankelijken 24 zetels tegen 18 in 1967. De Jan Sangh en de Swatantra, die samen een alliantie vormden, zagen hun zeteltal dalen van 15 in 1967 tot 9 nu. Dit onverwachte verlies kwam vooral ten goede aan de VHP.

Bansi Lal, die op 19 mei eenstemmig tot leider van de Congresfractie gekozen was, werd op 21 mei de nieuwe premier. Hij vormde op 6 juni een regering.

VHP, Swatantra, republikeinen, BKD en onafhankelijken besloten op 17 mei een Verenigd Front te vormen. Tot leider ervan werd eenstemmig gekozen de leider van de VHP, ex-premier *Rao Birendra Singh.*

(Vor. ber. pag. 108/3)

Manipoer

Nadat in okt. 1967 kabinet en parlement voor zes maanden waren geschorst omdat noch de Congrespartij noch de oppositie een meerderheid in het parlement bezat en zo geen stabiele regering kon worden gevormd, slaagde de Congrespartij er op 30 nov. 1967 in een meerderheid achter zich te krijgen: een afgevaardigde die overgelopen was naar het Verenigd Front keerde toen naar de Congrespartij terug. Dit voorbeeld werd in december door vijf anderen (o.w. ex-premier *Longjam Thambou Singh*) gevolgd. Hierdoor kwam de Congrespartij op 22 van de 32 zetels.

President *Hoessain* herriep op 19 febr. de proclamatie van okt. 1967 en de leider van de Congrespartij, *Koireng Singh,* vormde dezelfde dag een regering.

(Vor. ber. pag. 11/1)

Mysore

Na zijn verkiezing tot voorzitter van de Congrespartij (pag. 108/2) heeft *S. Nijalingappa* het leiderschap van de Congrespartij in Mysore neergelegd en is hij op 28 mei als premier afgetreden. In beide functies werd hij opgevolgd door *Veerendra Patil,* die op 29 mei een nieuwe regering vormde.

Oettar Pradesh

Nadat premier *Charan Singh* op 2 febr. zijn ontslag aangeboden had, onderschreef de leiding van het Verenigd Front op 9 febr. een resolutie van de coördinatiecommissie waarin het vertrouwen in Charan Singh werd uitgesproken en hem verzocht werd niet af te treden.

Op 17 febr. diende de premier echter zijn ontslag in bij de goeverneur en adviseerde hem namens het kabinet tussentijdse verkiezingen te doen houden als het Verenigd Front er niet in zou slagen eenstemmig een nieuwe leider te kiezen.

De leiding van het Verenigd Front herkoos Charan Singh op 21 febr. eenstemmig als leider, doch deze weigerde de benoeming te aanvaarden. Tenslotte werd *Ram Chandra Vikal* (onafhankelijk) gekozen, nadat ook *Dharam Singh* (evenals Charan Singh lid van de Bharatiya Kranti Dal) de functie geweigerd had. Zijn verkiezing werd echter door diverse partijen (o.a. de BKD) aangevochten.

De leider van de Congrespartij in de Assemblee, *C. B. Gupta,* deelde de goeverneur op 22 febr. mee dat zijn partij over een meerderheid beschikte en een stabiele regering kon vormen.

Goeverneur *B. G. Reddy* rapporteerde president Hoessain dat het streven een nieuwe leider van het Verenigd Front te kiezen door wederzijdse verdachtmakingen was verijdeld en dat hij niet van de meerderheid van de Congrespartij overtuigd was.

President Hoessain schorste op 25 febr. het parlement en stelde Oettar Pradesh onder presidentieel bestuur.

Op 28 maart bevestigde de leiding van het Verenigd Front de verkiezing van *Harish Chandra Singh* tot leider, zoals Charan Singh had aanbevolen. Daarop eisten zowel H. C. Singh als C. B. Gupta het recht op een regering te vormen.

In een rapport aan de president op 10 april stelde goeverneur Reddy dat z.i. noch het Verenigd Front noch de Congrespartij in staat was een stabiele regering te vormen met een betrouwbare meerderheid. Hij adviseerde ontbinding van de Assemblee. Ondanks een verzoek van het Verenigd Front het parlement niet binnen twee dagen te ontbinden, gedurende welke termijn het wilde aantonen over een meerderheid te beschikken, tekende de president dezelfde dag een proclamatie waarbij de Assemblee ontbonden werd en nieuwe verkiezingen werden gelast. Op 22 mei werd bekend gemaakt dat deze in febr. 1969 zouden worden gehouden.

(Vor. ber. pag. 109/1)

Pondicherry

In Pondicherry heeft de Congrespartij een periode van interne twisten doorgemaakt. De na de verkiezingen van febr. 1967 gevormde regering van premier *V. V. Reddiar* verloor op 19 maart 1967 de meerderheid in de assemblee, nadat de ministers *A. S. Kangeyan* en *V. M. C. Varadha Pillai* en vijf andere leden van de Assemblee uit de partij waren getreden. Zij vormden met vier leden van het Volksfront en vier onafhankelijken het Democratische Verenigde Front o.l.v. Kangeyan, dat daarmee over 15 van de 30 zetels in de assemblee beschikte. Op 24 maart keerde Varadha Pillai in de Congrespartij terug, waarna op 9 april een nieuwe regering werd gevormd door *M. O. H. Farook Maricar,* die Reddiar als leider van de Congrespartij in Pondicherry was opgevolgd.

Na maandenlange aanvallen van de zijde van Reddiars aanhangers trad Farook Maricar op 19 febr. af op bevel van de nationale leiding van de Congrespartij. Daarop vormde Reddiar op 6 maart een nieuwe regering, waarvan ook deel uitmaakte oud-minister Kangeyan die in jan. 1968 in de Congrespartij was teruggekeerd.

West-Bengalen

Nadat *P. C. Ghosh* op 15 jan. een nieuwe regering had gevormd, ontstond een scheuring in de Congrespartij. Het lid van de wetgevende vergadering, *Ashutosh Ghosh,* verklaarde op 15 jan. dat 31 leden van de Congrespartij en het Progressief Democratisch Front (PDF) van mening waren dat hun bij de vorming

van het nieuwe kabinet te kort was gedaan en dat zij derhalve de goeverneur geschreven hadden dat zij hun steun aan de regering introkken. De dissidenten eisten op 21 jan. het aftreden van zes ministers van de Congrespartij.
Nadat deze en andere eisen door de centrale parlementaire raad te New Delhi waren verworpen vormden de dissidenten op 11 febr. het Indische Nationale Democratische Front (INDF) met *Sanjar Das Banerjee* als leider en Ashutosh Ghosh als zijn plaatsvervanger.
In een brief aan goeverneur *Dharma Vira* stelde Banerjee dat het Front 18 leden in de Assemblee bezat en in staat was een regering te vormen met steun van het Verenigd Front, dat over 132 van de 280 zetels beschikte.
Ex-premier *Ajoy Mukherjee* liet op 13 febr. de goeverneur weten dat het Verenigd Front bereid was het INDF te steunen bij de vorming van een alternatieve regering.
Inmiddels had goeverneur Vira op 29 jan. een bijeenkomst van het parlement per 14 febr. uitgeschreven en hadden Congrespartij en PDF moties van wantrouwen tegen de voorzitter van het parlement, *B. K. Banerjee,* ingediend, omdat deze het ontslag van de regering-Mukherjee onwettig verklaard had (pag. 110/1) en de zitting van het parlement verdaagd had.

De poging van goeverneur Vira een nieuwe zitting van het parlement te openen op 14 febr. ging gepaard met ernstige wanordelijkheden. In het parlement vonden gevechten plaats. De goeverneur, eerst door leden van het Verenigd Front belet het gebouw binnen te komen, slaagde er vanwege het rumoer niet in zijn toespraak te voltooien. Toen later de beide Huizen afzonderlijk vergaderden, deelde parlementsvoorzitter Banerjee mee dat hij geen reden zag zijn besluit van 29 nov. te herzien, waarop hij de zitting van de Assemblee voor onbepaalde tijd verdaagde.
Goeverneur Vira rapporteerde op 15 febr. aan president Hoessain dat de regering van de staat niet in overeenstemming met de grondwet kon plaats vinden en beval de invoering van een presidentieel bewind aan.
Twee senioren van de Congrespartij, *Atulya Ghosh* en *P. C. Sen,* gaven premier Ghosh op 18 febr. de raad af te treden en invoering van een presidentieel bewind te adviseren. De premier diende op 20 febr. zijn ontslag in en bracht het aanbevolen advies uit.
Nog dezelfde dag vaardigde president Hoessain een proclamatie uit, waarbij het parlement ontbonden, een presidentieel bewind ingevoerd en de bepaling van de grondwet over het aanblijven van de parlementsvoorzitter opgeschort werd.
Goeverneur Vira hief op 21 febr. het verbod op openbare bijeenkomsten op, dat gedurende 89 van de 92 dagen van de regering-Ghosh van kracht was geweest. Gedurende deze periode waren 30.000 mensen (tijdelijk) gearresteerd en waren volgens officiële gegevens acht doden gevallen bij het optreden van de politie.
Eveneens op 21 febr. beval de goeverneur de vrijlating van alle, onder de preventieve detentie-wet gearresteerden, uitgezonderd de bij gewelddaden of subversieve activiteit betrokkenen. Op 1 april werd officieel meegedeeld dat 105 van de 146 politieke gevangenen in hechtenis op 20 febr. waren vrijgelaten.
Sindsdien vonden o.a. de volgende ontwikkelingen plaats:
S. D. Banerjee trad op 9 april uit het INDF.
De Westbengaalse leiders van de Bharatiya Kranti Dal gaven op 18 mei een gemeenschappelijke verklaring uit met de linkse communistische leiders over het in stand houden en versterken van het Verenigd Front, hoewel het nationale bestuur van de BKD de vorming van zulke allianties had verboden.
Toen het Westbengaalse partijbestuur op 3 juni een resolutie aanvaardde over de noodzaak van een verder lidmaatschap van het Verenigd Front, werd het de volgende dag door het nationale bestuur ontbonden. Hierop trad Mukherjee uit het nationale bestuur en maakte hij de heroprichting van het Bangla Congres bekend.
Het Progressief Democratisch Front dat de nieuwe naam van Bharatiya Lok Dal aangenomen had, voerde op 15 mei besprekingen met de Congrespartij over een mogelijke stembusalliantie. De leiders van de Congrespartij drongen echter aan op een fusie. De meerderheid van het Dal-bestuur o.l.v. P. C. Ghosh keurde deze fusie op 15 mei goed. Ghosh en 14 van zijn volgelingen sloten zich later bij de Congrespartij aan.
Een minderheid o.l.v. *Humayun Kabir* verwierp de fusie op 16 juni en koos een nieuw bestuur met Kabir als voorzitter. Deze verklaarde op 28 juni dat zijn partij onafhankelijk aan de verkiezingen zou deelnemen, maar een coalitie met de Congrespartij na de verkiezingen zou toejuichen. (Vor. ber. pag. 109/2)

INSTELLING COMMISSIE INZAKE HET „OVERLOPEN"

De regering heeft op 9 febr. bekendgemaakt dat zij, gezien de onzekere politieke toestand in een aantal staten, veroorzaakt door het overlopen van parlementsleden van de ene naar de andere partij, besloten had een commissie te benoemen om de kwestie van het „overlopen" te bestuderen en maatregelen te beramen om het kwaad van overlopen op grote schaal te beperken.
Op 16 dec. 1967 werd vanuit New Delhi bericht dat ruim 9% van de leden gekozen voor de parlementen van de staten, sinds de algemene verkiezingen van 1967 van partij was veranderd. Van een totaal van 3,447 (excl. Himachal Pradesh en Tripoera) wat dit met 314 leden het geval. Het merendeel hiervan, ruim 125, was afkomstig van de Congrespartij. In de staten Kerala, Madras, Maharashtra en Nagaland waren geen overlopers; in Mysore, Jammoe en Kasjmir, en Orissa viel hun aantal te verwaarlozen.
De commissie inzake het „overlopen" werd in maart geïnstalleerd door de minister van binnenlandse zaken, *Y. B. Chavan,* en bestond uit leden van de voornaamste politieke partijen en juridische deskundigen. Op 18 april besprak de commissie het probleem aan de hand van twee rapporten opgesteld door de ministeries van binnenlandse zaken en justitie.

Het rapport van binnenlandse zaken stelde o.a. de volgende maatregelen voor: 1) de premier en de eerste ministers van de staten moesten het recht hebben parlementen te ontbinden om het overlopen tegen te gaan en niet slechts, zoals tot nog toe, wanneer zij over een meerderheid in het Huis van Afgevaardigden beschikten; 2) er moest een numerus clausus komen voor de ministerraad en uitsluiting van overlopers uit de hoogste functies.
Het rapport van justitie beval een wetsontwerp aan om „het aanbod en het aanvaarden van een gratificatie in de vorm van geldelijk voordeel of een voordelige functie" als beloning voor het overlopen tot een strafbaar vergrijp te verklaren.
Tijdens het overleg van de commissie kon geen overeenstemming worden bereikt over de twee genoemde suggesties van het ministerie van binnenlandse zaken. Sommige leden verzetten zich tegen het toekennen van speciale ontbindingsbevoegdheden aan de eerste ministers, anderen achtten het stellen van een limiet aan het aantal leden van het kabinet onuitvoerbaar.

TSJECHOSLOWAKIJE BEZET

Op 21 aug. hebben troepen van de Sowjet-Unie, Bulgarije, Oost-Duitsland, Hongarije en Polen Tsjechoslowakije bezet. Zij ondervonden geen weerstand van leger en volksmilitie van het land. De bevolking echter bood lijdelijk verzet. De bezettingstroepen slaagden er op korte termijn niet in dit verzet te breken en een marionettenbewind in te stellen. In Moskou vonden ondertussen besprekingen plaats tussen Sowjetrussische en Tsjechoslowaakse leiders, onder wie president *Ludvik Svoboda*, partijleider *Alexander Dubcek* en premier *Oldrich Cernik*.

Na Bratislawa

Na het overleg in Cierna en Bratislawa (pag. 513 e.v.) scheen het gevaar van een Sowjetrussisch militair ingrijpen in Tsjechoslowakije afgewend. Onder deskundigen was het overigens vóór deze conferenties een punt van discussie geweest of militair ingrijpen redelijkerwijze tot de mogelijkheden gerekend kon worden.

Spoedig na Bratislawa begon de perspolemiek tussen de SU en Tsjechoslowakije opnieuw.

Het weekblad Literarni Listy bevatte op 8 aug. een artikel met „de fouten van de Sowjet-Unie inzake Tsjechoslowakije" en een verslag van het verlate vertrek van de Sowjetrussische troepen na de manoeuvres van het Pakt van Warschau. Het blad legde hiermede een oproep van parlementsvoorzitter Smrkovsky naast zich neer. Deze had verklaard dat het de taak van de pers was een „kalm, feitelijk en serieus" verslag te geven over andere communistische landen. De pers zou moeten afzien van het registreren van emoties en een „waarachtig beeld" moeten geven van „het leven en werken van onze vrienden". „Terwijl zij volledige vrijheid zullen genieten, zullen de journalisten de belangen van partij en staat, die tevens de belangen van de gehele Tsjechoslowaakse samenleving zijn, altijd in gedachten moeten houden", aldus Smrkovsky.

Ook enkele partijorganisaties in Praag bleken niet bereid de gevoelens van de SU te ontzien. Zij stelden gen. Vaclav Prchlik, die van zijn functie van hoofd van de afdeling defensie en staatsveiligheid van het centrale partijcomité was ontheven (pag. 499/3), kandidaat voor het lidmaatschap van het centrale comité dat op het a.s. partijcongres in september nieuw gekozen zou worden. Ook ingezonden brieven, waaronder een open brief van de schrijver Pavel Kohout in het vakbondsblad Prace, bewezen dat het ontslag van Prchlik door velen als een onduldbare concessie aan de SU werd gezien. Het opperbevel van het leger kritiseerde op 15 aug. Prchlik opnieuw.

Op 14 aug. lanceerde het orgaan van de Sowjetrussische schrijversunie Literatoernaja Gazetta een felle aanval op het zusterblad in Tsjechoslowakije, Literarni Listy. Met name de hoofdredacteur van dit blad, Milan Jungman, moest het ontgelden omdat hij het had doen voorkomen alsof de Sowjet-bemoeienis met de pogingen tot bedreiging van de vrede als inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van een broederland moest worden gezien. Op 16 aug. hervatte ook de Prawda haar perspolemiek tegen Tsjechoslowakije, toen Joeri Zjoekow in een artikel o.m. verklaarde: „De vestiging van elementaire orde is de zaak van de Tsjechoslowaakse kameraden, maar er zijn dingen waarvan we niet kunnen toestaan dat ze onopgemerkt voorbijgaan." In Praag waren nog steeds „anti-socialistische krachten" aan het werk, die de „geest van Bratislawa" schonden. Zjoekow richtte zijn aanval speciaal op het jeugdorgaan Mlada Fronta dat in een redactioneel artikel de hoofdredacteur van Rude Pravo, Oldrich Swestka, had aangevallen over zijn stelling dat het noodzakelijk was de fundamenten van het socialisme te verdedigen. De felste aanval van de Prawda na Cierna en Bratislawa kwam na het bezoek van de Roemeense partijleider Ceausescu aan Praag (zie pag. 558). Het blad waarschuwde voor het aanknopen van betrekkingen met West-Duitsland.

Uit verschillende maatregelen die tussen de conferentie van Bratislawa en de gewapende interventie genomen werden, kon worden geconcludeerd dat partijleider Dubcek iedere uitdaging aan de SU wilde vermijden en bereid was voor dit doel enige democratische verworvenheden op te offeren. Zo leverde Dubcek op 16 aug. kritiek op de „vrije-sprekershoek" in het Myslbek-park in Praag, waar was geageerd voor afschaffing van de volksmilitie. Dubcek verklaarde: „We hebben orde in ons land nodig zodat we vrijheid van actie krijgen in ons democratiseringsproces. (..) De bijeenkomsten in Praag zullen — indien zij doorgaan — een negatief effect op het democratiseringsproces hebben". Later werd bekend dat de sprekershoek verplaatst was naar een van de buitenwijken van Praag. Op 19 aug. confereerden ongeveer 70 journalisten met o.a. premier *Cernik* en parlementsvoorzitter *Smrkowsky*, waarbij hun, volgens *Le Monde* (20-8), op het hart werd gedrukt zich te onthouden van provocerende artikelen tegen de SU. Hierop volgde het ontslag van twee hoofdartikelenschrijvers van *Rude Pravo* door hoofdredacteur *Swestka*, die hen verving door twee minder progressieve journalisten. De persbureaus *DPA* en *AFP* meldden op 16 en 17 aug. dat de Sowjetrussische minister van defensie, maarschalk *Gretsjko*, geheime besprekingen had gevoerd met de Oostduitse minister van defensie, *Hoffmann*, en met de legerleiders van Polen. Bij beide ontmoetingen zou ook de opperbevelhebber van het Warschaupakt, maarschalk *Jakoebowski*, aanwezig zijn geweest.

De inval

Persbureaus meldden op 20 aug. uit Moskou dat het Centraal Comité van de Communistische Partij in buitengewone zitting was bijeenge-



Een Sowjet-tank gaat in vlammen op voor het gebouw van Radio-Praag (21 aug.).

komen om de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije te bespreken.

Voor deze bijeenkomst van het normaal slechts hoogstens driemaal per jaar bijeenkomend lichaam, braken premier *Kosygin,* partijleider *Brezjnew* en president *Podgorny* hun vakanties af. Over de zitting werden in het geheel geen mededelingen verstrekt.

Op 20 aug., 23.00 uur plaatselijke tijd vielen troepen van de vijf genoemde landen van het Warschaupakt Tsjechoslowakije binnen. Naar schatting 150.000 manschappen (20 Sowjetrussische divisies en twee divisies van elk der andere bezettende landen) voerden de invasie uit. Vliegtuigen brachten zowel manschappen als tanks (met de Antonow-22) naar vliegvelden bij Praag. Militair schijnt de SU hiermee een nieuwe ontwikkeling te hebben ingeluid. De aan de invasie deelnemende troepen hadden deelgenomen aan manoeuvres bij de Tsjechoslowaakse grens. Deze manoeuvres, zowel als het verblijf van de Warschaupakttroepen in Tsjechoslowakije vóór Bratislawa, hebben naar achteraf blijkt sterk het element van een „generale repetitie" gehad. De inlichtingendiensten van de NAVO schijnen ook reeds enige tijd troepenbewegingen in het westelijke deel van de SU geconstateerd te hebben. De operatie kwam echter als een verrassing en verliep militair gunstig. Op 21 aug. waren de grote steden en strategische punten als radiostations, vliegvelden en regeringsgebouwen, bezet. In de volgende dagen werden nog steeds nieuwe troepen aangevoerd.

Op 21 aug. om 02.00 uur plaatselijke tijd maakte Radio-Praag de inval bekend met de volgende verklaring van het partijpresidium, dat nog op 20 aug. had vergaderd over de recente ontwikkelingen.

„Gisteren, 20 augustus, om 23.00 uur, hebben troepen van de Sowjet-Unie, de Poolse Volksrepubliek, de Duitse Democratische Republiek, de Hongaarse Volksrepubliek en de Bulgaarse Volksrepubliek de grenzen van de Tsjechoslowaakse Republiek overschreden. Dit gebeurde zonder medeweten van de voorzitter van de Nationale Vergadering, de president van de republiek, de minister-president en de eerste secretaris van het Tsjechoslowaakse CC. Het Presidium van het CC der CPTsj roept alle burgers van onze republiek op de kalmte te bewaren en geen weerstand te bieden aan de oprukkende troepen. Ons leger, de veiligheidstroepen en de volksmilitie hebben geen opdracht gekregen het land te verdedigen. (. . .)
Het CC der CPTsj beschouwt deze handeling als een schending van de fundamentele beginselen van de betrekkingen tussen socialistische staten en de beginselen van het internationale recht. Alle leidinggevende vertegenwoordigers van de regering, de partij en het Nationale Front behouden hun functies als vertegenwoordigers van de staat, zoals ze volgens de wetten van de CSSR gekozen zijn. De constitutionele functionarissen roepen ogenblikkelijk zittingen van de Nationale Vergadering, het Presidium en het plenum van het CC bijeen, om de ontstane situatie te bespreken."

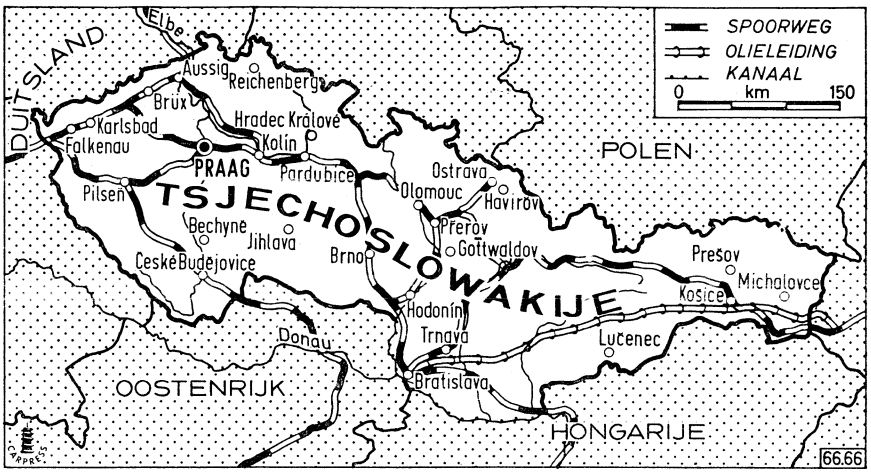

De radio riep ieder op het nieuws te verspreiden. Bij herhaling werden oproepen uitgezonden de rust te bewaren.

De minister van defensie, *Martin Dzur,* gaf een verklaring uit volgens welke het Tsjechoslowaakse leger slechts de orders van president Svoboda zou opvolgen.

Sowjetrussische vliegtuigen wierpen pamfletten uit waarin de afgezette president *Antonin Novotny* als het rechtmatige staatshoofd werd aangeduid. Hierover werd vervolgens niet meer gesproken. In een officiële verklaring van het Sowjetrussische persbureau *TASS* die op 21 aug. om 05.20 uur werd uitgegeven, werd het militaire ingrijpen in de volgende bewoordingen gerechtvaardigd:

„De partij- en staatsfunctionarissen van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek hebben zich tot de Sowjet-Unie en andere bondgenootschappelijke staten gewend met het verzoek het Tsjechoslowaakse broedervolk dringend hulp te bieden, met inbegrip van hulp door middel van strijdkrachten. Dit verzoek is ingegeven door het gevaar dat de in Tsjechoslowakije bestaande socialistische grondwettelijke orde bedreigt van de zijde der contra-revolutionaire krachten, die met de buitenlandse vijanden van het socialisme hebben samengespannen. (. . .)
De gebeurtenissen in Tsjechoslowakije en buiten zijn grenzen zijn verscheidene malen voorwerp geweest van gedachtenwisselingen tussen de leiders van de socialistische broederlanden, met inbegrip van de Tsjechoslowaakse leiders. Deze landen zijn eenstemmig van mening dat de ondersteuning, versterking en verdediging van de verworvenheden van het socialisme een internationale plicht van alle socialistische landen is.
De verdere verscherping van de toestand in Tsjechoslowakije raakt de vitale belangen van de Sowjet-Unie en de andere landen van de socialistische gemeenschap, alsmede de veiligheid van de socialistische gemeenschap. De bedreiging van het socialistische bewind in Tsjechoslowakije betekent tegelijkertijd een bedreiging van de grondslagen van de vrede in Europa.
De Sowjet-regering en de regeringen van de bondgenootschappelijke staten — de Volksrepubliek Bulgarije, de Hongaarse Volksrepubliek, de Duitse Democratische Republiek en de Volksrepubliek Polen — hebben in overeenstemming met de beginselen van de onverbrekelijke vriendschap en samenwerking en krachtens de bestaande verdragsverplichtingen, besloten het verzoek om dringende hulp aan het Tsjechoslowaakse volk in te willigen. Dit besluit is geheel en al in overeenstemming met het recht der staten op individuele en collectieve zelfverdediging, dat in de bondgenootschappelijke verdragen tussen de socialistische broederlanden verankerd is.
Sowjetrussische militaire eenheden zijn samen met eenheden van genoemde bondgenoten op 21 augustus Tsjechoslowakije binnengerukt. Zij zullen onverwijld worden teruggetrokken zodra de bedreiging van de verworvenheden van het socialisme in Tsjechoslowakije en van de veiligheid van de socialistische gemeenschap opgeheven is en wanneer de wettige regering de aanwezigheid van deze troepen niet meer noodzakelijk acht. Deze maatregelen zijn tegen geen enkele staat gericht en maken in geen enkel opzicht inbreuk op de staatsbelangen van wie dan ook. Zij dienen de zaak van de vrede en zijn ingegeven door de zorg deze vrede te versterken.
De broederlanden stellen krachtig en vastbesloten hun onverbrekelijke solidariteit tegenover elke bedreiging van buitenaf. Nooit zal iemand de gelegenheid worden geboden ook maar een schakel uit de socialistische gemeenschap te breken".

Vervolgens gaf het Presidium van de Nationale Vergadering in Praag een verklaring uit die gericht was tot de vijf interveniërende staten. Hierin werd verklaard:

„Het presidium van onze Nationale Vergadering heeft zijn diepe en fundamentele misnoegen tot uitdrukking gebracht met de maatregelen van de geallieerde troepen die vandaag, zonder reden, zijn begonnen onze republiek te bezetten. Dit is een schending van de soevereiniteit van onze staat die onduldbaar is voor onze verdere wederzijdse betrekkingen. Wij vragen u zeer vastbesloten, nu schoten worden gehoord in de straten van Praag, onmiddellijk bevel te geven alle troepen van het gehele gebied van onze republiek terug te trekken."

Ook president Svoboda wendde zich over de televisie tot zijn volk in de volgende bewoordingen:

„In de afgelopen uren is een ingewikkelde situatie ontstaan, en ik kan u niet meer zeggen om deze op te helderen. Als president van de CSSR wend ik mij — met de volle verantwoordelijkheid die ik met de aanvaarding van deze functie op mij heb genomen — tot u en verzoek u verstand en absolute rust te bewaren. Wacht de verdere stappen van de constitutionele organen van de republiek met dezelfde waardigheid en discipline af, waarvan u in de afgelopen tijd blijk heeft gegeven."

De bevolking

Inmiddels was Radio-Praag bezet en was een station van de bezettingstroepen, Radio-Vtlava, in de lucht gekomen. De Tsjechoslowaakse radio- en tv-stations, die alle achtereenvolgens werden bezet, bleven echter op wisselende golflengten in de lucht. Soms werden de uitzendingen afgebroken met de mededeling van de nadering van de „Russen" om enige tijd later als Radio-Vrij-Praag enz. weer in de lucht te komen. Waarnemers vermoedden hier medewerking van het leger van Tsjechoslowakije. De buitenwereld bleef via deze zenders, zowel als door mededelingen van teruggekeerde toeristen, op de hoogte van de ontwikkelingen. Ook telefoonverbindingen bleven mogelijk, zelfs nadat de bezettingstroepen op 23 aug. de telefooncentrale hadden bezet, doch slechts de binnenlandse communicatie verhinderden. Het persbureau *CTK* bleef tot op 22 aug. werkzaam en zette daarna illegaal zijn werk voort.

De bevolking bejegende de bezettingstroepen zeer vijandig. In Praag werden op 21 aug. een aantal tanks in brand gestoken. Ook uit andere steden kwamen berichten over actief verzet. In het algemeen echter trachtte men geen reden voor represailles te geven. Spoedig gingen velen er toe over met de veelal jeugdige militairen discussies te voeren. De buitenlandse troepen werden vooral door jongeren uitgescholden voor fascisten. De leus „leve Svoboda" (hetgeen tevens „vrijheid" betekent) werd eindeloos herhaald. Onophoudelijk stroomden van verschillende partijcomités uit het land sympathiebetuigingen voor Dubcek binnen.

Kranten verschenen met laatste uitgaven, doch in de volgende dagen gingen nieuwsbladen en pamfletten van hand tot hand.

Aan de bezettingstroepen werd alle medewerking geweigerd. Bij demonstraties vuurden de bezettingstroepen in de lucht, waarbij door dwalende kogels slachtoffers vielen en gebouwen min of meer ernstige schade opliepen. Over het aantal doden en gewonden als gevolg van schiet- en andere incidenten liepen de schattingen zeer uiteen. Op 25 aug. werd door een aantal bronnen gesproken van ca. 80 doden.

Vast staat dat behalve in Praag, ook de bevolking van Bratislawa, Brno, Pilsen en andere, kleinere steden de bezettingstroepen tartten door het houden van demonstratieve optochten, het in brand steken van tanks en het verwijderen van straatnaamborden, waartoe door illegale zenders was opgeroepen. Deze zenders waarschuwden voortdurend bij name genoemde personen dat hun arrestatie door de bezettingstroepen werd voorbereid. Na verloop van tijd nam het passieve verzet meer georganiseerde vorm aan, zozeer dat het vermoeden werd uitgesproken dat het voorbereid is geweest.

Het aantal vluchtelingen bleef zeer beperkt doordat vrijwel alle belangrijke grensposten met West-Duitsland en Oostenrijk reeds vrij spoedig door Sowjetrussische militairen werden gecontroleerd. Toeristen die zich ten tijde van de inval in Tsjechoslowakije bevonden konden over het algemeen met weinig moeilijkheden het land verlaten. Tsjechoslowaakse toeristen die zich in het buitenland bevonden werden in het land weer toegelaten.

De partij en de regering

Naar in de loop van 21 aug. bekend werd, werden eerste partijsecretaris Dubcek, de voorzitter van de Nationale Vergadering, Josef Smrkovsky en twee leden van het Presidium, *Josef Spacek* en *Frantisek Kriegel,* die zich ten tijde van de inname van Praag in het gebouw van het CC bevonden, door Sowjet-troepen weggevoerd naar „een onbekende bestemming". Hetzelfde lot ondergingen premier *Cernik* en *Cestmir Cisar*),* de krachtig door de Sowjetrussische pers bekritiseerde secretaris van het CC.

Slechts president Svoboda scheen, in zijn door bezettingstroepen omringde paleis, een zekere mate van vrijheid te hebben behouden, hetgeen bleek uit verschillende verklaringen die hij gedurende de dag aflegde. De minister van buitenlandse zaken, *Jiri Hajek,* en vicepremier *Ota Sik* bevonden zich ten tijde van de inval op vacantie in Joego-Slavië. In de loop van de dag (21 aug.) kwam de onvoltallige regering bijeen. Zij gaf na afloop van haar vergadering een communiqué uit, waarvan wij de voornaamste gedeelten weergeven:

„Voor de eerste keer in de geschiedenis van de communistische beweging wordt er hulp verleend aan een agressie tegen



Jongeren sluiten eèn Sowjet-tank in de straten van Bratislawa geheel in.

*) Een vrije radiozender maakte op 23 aug. bekend dat Cisar op 22 aug. uit gevangenschap had weten te ontvluchten.

een staat die wordt geleid door een communistische partij, een agressie die wordt bedreven door de geallieerde legers van socialistische landen. (...) Wij eisen het onmiddellijk vertrek van de bezettingstroepen en de eerbiediging van onze soevereiniteit, de invrijheidstelling van de Tsjechoslowaakse leiders. We vragen de regeringen van de vijf socialistische landen om opdracht te geven tot het beëindigen van de gewapende acties tegen ons land. (...) Wij nodigen de burgers uit niet toe te staan dat, op welke manier ook, een andere regering zal worden ingesteld dan die welke onder democratische omstandigheden werd gekozen en die overeenkomstig de grondwet was. Wij nodigen alle arbeiders van alle ondernemingen uit zich met verzoekschriften, waarin de wettige Tsjechoslowaakse regering wordt ondersteund, tot de commandanten van de bezettingsmachten te richten. Wij hebben nog steeds de macht om, met hulp van het volk, het grote werk dat in januari werd begonnen zonder bloedvergieten te voltooien."

De Sowjetrussische bezettingsautoriteiten bleken niet in staat een nieuw bewind in het leven te roepen dat bereid zou zijn de Dubcek-koers te verlaten en een orthodoxe partijlijn te volgen. Berichten als zouden de eerste secretaris van de Slowaakse communistische partij, *Vasil Bilak,* het plaatsvervangend lid van het Slowaakse CC *Frantisek Barbirek* en de secretarissen van het CC *Drahomir Kolder* en *Alois Indra* hebben toegestemd de leiding van het land op zich te nemen, werden later gedementeerd. Wel is komen vast te staan dat zeven van de 110 leden van het CC, waaronder de hierboven genoemden, met de bezettingstroepen onderhandeld hebben. De genoemde personen, die vóór de interventie reeds als tegenstanders van Dubceks liberale politiek werden beschouwd, werden middels illegaal verspreide vlugschriften als „verraders" betiteld. Later op de dag werd bekend dat volgens nog onbevestigde berichten de bevelhebber van de Sowjetrussische bezettingstroepen, gen. *Pawlowski* aan de nog niet aangehouden leden van de regering een ultimatum had gesteld, waarin werd geëist dat nog dezelfde dag een nieuwe regering zou worden gevormd, waarin geen aanhangers van Dubcek zitting mochten hebben.
Volgens mededelingen van vrije radiostations werden op 22 aug. in Praag het standrecht en een avondklok ingesteld. Ook zouden de bezettingstroepen op grote schaal arrestaties verrichten, vooral onder intellectuelen en journalisten. Enkele leden van de Tsjechoslowaakse veiligheidspolitie zouden met de bezetters collaboreren.



Burgers van Praag nemen op het Wenceslas Plein deel aan de algemene staking van een uur.

Buitengewoon partijcongres

Op 22 aug. werd op een geheime plaats in Praag het buitengewone congres van de communistische partij, dat oorspronkelijk op 9 sept. zou beginnen, gehouden. Ondanks het feit dat vele leden door arrestatie het congres niet konden bijwonen, zouden volgens onbevestigde berichten 927 afgevaardigden aan het congres hebben deelgenomen.
Het congres koos een nieuw centraal comité, benoemde Dubcek opnieuw tot partijleider en belastte de econoom *Venek Silhan* met de waarneming van Dubceks werk, zolang deze zich nog in gevangenschap bevindt.
Het door het congres gekozen presidium bestaat uit de volgende negen leden: *Alexander Dubcek, Josef Smrkovsky, Josef Spacek, Cestmir Cisar, Marie Svermova, Jan Krejci, Martin Vaculik, Zdenek Hejzlar* en *Eduard Goldstücker.* Het congres deed een oproep uitgaan aan alle communistische partijen in de wereld waarin wordt aangedrongen op steun voor de „wettige Tsjechoslowaakse leiding." Voorts werd het bovengenoemde Sowjetrussische ultimatum beantwoord met een tegen-ultimatum, waarvan de eisen bij niet-nakoming, tot een algemene staking zouden leiden. De eisen waren:
1) vrijlating van alle gearresteerde partij- en regeringsfunctionarissen, die tevens in staat moeten worden gesteld tot onbelemmerde uitoefening van hun functies en taken;
2) herstel van alle openbare vrijheden;
3) versneld vertrek van alle bezettingstroepen.
In Praag werd op 23 aug. om twaalf uur een algemene staking gehouden van één uur als uitvloeisel van dit ultimatum.

Svoboda in Moskou

Op 23 aug. vertrok president Svoboda aan het hoofd van een vier man sterke Tsjechoslowaakse delegatie naar Moskou voor besprekingen met de Sowjetrussische leiders. Svoboda, die één van de weinige buitenlanders is die de onderscheiding Held van de SU draagt, werd in Moskou met het aan een staatshoofd verschuldigd eerbetoon ontvangen. Kort voor zijn vertrek deelde president Svoboda in Praag mee dat hij besloten had naar Moskou te gaan omdat zijn besprekingen met de bezettingsautoriteiten in Praag op niets waren uitgelopen. Hij verklaarde nog dezelfde dag terug te zullen keren.
Van de Tsjechoslowaakse delegatie maakten verder deel uit: de minister van defensie *Martin Dzur,* de Slowaakse partijleider *Bilak,* CC-secretaris Indra, vice-premier Husak, minister van justitie *Kucera* en het lid van het partijpresidium *Piller.* Aan de besprekingen in Moskou werd volgens vele, weliswaar onbevestigde berichten ook deelgenomen door partijleider Dubcek, premier Cernik en parlementsvoorzitter Smrkovsky, die volgens andere berichten echter niet tot de officiële delegatie zouden behoren. Op 25 aug. arriveerden nog drie leden van het partijpresidium in Moskou, Swestka, Spacek en (kandidaat-lid) *Bohumil Simon.* Zij voegden zich bij de officiële delegatie.
Op 25 aug. werd bericht dat de partijleiders van Oost-Duitsland, Bul-

garije, Hongarije en Polen zich eveneens naar Moskou zouden begeven om met de Sowjetrussische leiders de als gevolg van de militaire interventie ontstane situatie te bespreken.

Bijeenkomst Veiligheidsraad

Nadat de Veiligheidsraad op 21 aug. met 13 tegen 2 stemmen (SU en Hongarije) had besloten een voorstel van 7 landen om de interventie in Tsjechoslowakije op zijn agenda te plaatsen, te aanvaarden, heeft het waarnemend hoofd van de Tsjechoslowaakse delegatie, *Jan Muzik,* in een dramatische rede, waarin voor de eerste maal in de geschiedenis van de VN een van het Oostelijk blok deel uitmakend land een klacht heeft ingediend tegen de SU, met kracht de Sowjetrussische beweringen ontkend, als zou zijn land om militaire interventie hebben verzocht. Hij eiste dat de buitenlandse troepen zich „onverwijld" zouden terugtrekken en vergeleek de huidige situatie met die van 1938, toen *Chamberlain* en *Hitler* het akkoord van München sloten. Muzik zei voorts dat de veranderingen in Tsjechoslowakije sinds januari slechts verbetering van de socialistische situatie beoogden en de „republiek nader tot de doelen van het socialisme wilden brengen." Gedurende de zitting ontspon zich een felle woordenwisseling, toen de Sowjetrussische afgevaardigde *Jacob Malik* bleef volhouden dat Tsjechoslowakije om militaire hulp had gevraagd, maar het antwoord aan de Amerikaanse afgevaardigde *George Ball* schuldig bleef op de vraag welke personen of instanties in Tsjechoslowakije om militaire interventie hadden verzocht. Op 23 aug. werd een Westelijke ontwerp-resolutie, waarin het militaire ingrijpen van de landen van het Pakt van Warschau wordt veroordeeld en de onmiddellijke terugtrekking van de bezettingstroepen wordt geeist, door een veto van de SU getroffen. Vóór de ontwerp-resolutie stemden de VS, Engeland, Frankrijk, Canada, Denemarken, Brazilië, Paraguay, Senegal, Ethiopië en Nationalistisch China, tegen de SU en Hongarije. Algerije, India en Pakistan onthielden zich van stemming. In de resolutie werd op de bezettingstroepen een beroep gedaan „niet tot daden van geweld of vergelding over te gaan, die zouden kunnen resulteren in verder lijden of verlies van mensenlevens".

Op 24 aug. verklaarde de Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse zaken Hajek in een rede tot de Veiligheidsraad dat de militaire interventie „het grootste gevaar voor de zaak van het socialisme" in zijn land vormt. Hij deed een beroep op de SU haar „enorme en tragische vergissing te erkennen" en haar troepen zonder uitstel terug te trekken. Hij verzekerde dat Dubcek en de zijnen de situatie onder controle hadden. Onder Dubcek won de communistische partij „een dusdanig natuurlijk vertrouwen onder Tsjechen en Slowaken als ooit tevoren nauwelijks bestond". Er was een „intens democratisch politiek leven gebaseerd op de socialistische orde", zo zei hij.

Reacties

De bezetting van Tsjechoslowakije heeft grote delen van de wereldopinie, met name in de Westelijke landen, geschokt. Reeds op 21 aug. werden in een aantal Westelijke hoofdsteden protestdemonstraties gehouden. In de volgende dagen werden ook de demonstratieve vergaderingen en solidariteitsacties georganiseerd. Geplande contacten met de betrokken Warschaupaktlanden werden afgezegd.
Ook in de communistische landen echter werd veel kritiek op de SU gehoord. Verwacht wordt dat de voorgenomen communistische wereldconferentie in november in Moskou niet door zal kunnen gaan of zal uitlopen op de bezegeling van een splijting van de communistische wereld. Na de bezetting van Tsjechoslowakije hebben Roemenië en Joego-Slavië naar het schijnt militaire voorzorgsmaatregelen genomen (wij komen hierop nog nader terug.)

President Johnson verklaarde n.a.v. de interventie op 21 aug. o.m.: „Het is een droeve uitleg van de communistische gedachte dat een teken van vrijheid in Tsjechoslowakije wordt beschouwd als een fundamentele bedreiging voor de veiligheid van het Sowjet-systeem. (...) De actie van het Warschau-pakt is een flagrante schending van het charter van de VN. We raadplegen met de meeste spoed anderen om te onderzoeken welke stappen in de VN behoren ondernomen te worden. (...) Intussen doe ik, in naam van de hoop van de mensheid op vrede, een beroep op de SU en haar bondgenoten haar troepen uit Tsjechoslowakije terug te trekken. Ik hoop dat verantwoordelijke woordvoerders van regeringen en volkeren in de hele wereld deze oproep willen ondersteunen. Het is nooit te laat om het verstand te laten prevaleren."
De Britse premier Wilson zag de interventie als „een tragedie, niet alleen voor Tsjechoslowakije, maar voor Europa en de gehele wereld", en een regeringscommuniqué dat na afloop van een spoedberaad werd uitgegeven sprak van een „flagrante schending van het Handvest van de VN en van alle aanvaarde standaarden van internationaal gedrag."
President De Gaulle van Frankrijk zei o.m.: „De gewapende interventie van de SU in Tsjechoslowakije toont dat de regering in Moskou zich niet heeft losgemaakt van de politiek van blokvorming, die Europa is opgedwongen als gevolg van de overeenkomsten van Yalta. Deze politiek kan slechts tot internationale spanning voeren. Frankrijk, dat niet aan deze overeenkomsten heeft deelgenomen en deze politiek ook niet volgt, betreurt de gebeurtenissen in Praag. Zij betekenen niet alleen een aanslag op de rechten en op het lot van een bevriende mogendheid, maar zij zullen bewerkstelligen dat de Europese ontspanning zoals Frankrijk die in praktijk brengt en voor welke het anderen probeert te winnen, een terugslag zal ondervinden. Alleen deze politiek kan de vrede waarborgen."
Uit Washington werd uit welingelichte kringen vernomen dat de Amerikaanse president Johnson plannen voor een ontmoeting met Sowjet-premier Kosygin voorlopig doch niet definitief had laten varen. Gezegd werd dat op 21 aug. een dergelijke ontmoeting (in Genève) zou zijn aangekondigd. Vele waarnemers wezen op de invloed van de ontwikkelingen op de Amerikaanse presidentsverkiezingen: voordeel van vice-president Humphrey boven de Democratische kandidaten McCarthy en McGovern, die sterk de nadruk legden op een vredeskoers in Vietnam en op overeenstemming met de SU, en voordeel van de Republikeinse kandidaat, oud-vice-president Nixon boven Humphrey, omdat Nixon steeds een sterk anti-communistisch standpunt heeft ingenomen.
De overval op Tsjechoslowakije werd door velen vergeleken met München 1938 en Boedapest 1956. Het Hongarije van 1956 was echter van plan uit het Warschaupakt te treden, terwijl Dubcek steeds is blijven volhouden dat zijn land de uit het Warschaupakt en de COMECON voortvloeiende verplichtingen stipt zou nakomen. Het grootste verschil met 1956 is echter hierin gelegen dat gedurende de interventie in Hongarije vrijwel alle communistische partijen in de wereld het Sowjetrussisch optreden goedkeurden, terwijl de gezamenlijke interventie van de 5 Warschaupaktlanden in Tsjechoslowakije allerwege kritiek heeft ondervonden van de communistische partijen. Van de aan de macht zijnde communistische partijen keurden die van Joego-Slavië, Roemenië, Albanië en China de interventie af, terwijl behalve de communistische partij van de vijf interveniërende landen, slecht de partijen van Noord-Korea, Noord-Vietnam, Mongolië en Cuba het militaire optreden goedkeurden. Uit Oost-Duitsland kwamen berichten over arbeiders die weigerden petities ter ondersteuning van de interventie te ondertekenen. De SU, zowel als de andere bezettende mogendheden, begonnen opnieuw Westelijke radiozenders te storen, zoals — behalve door Bulgarije — sedert 1963, resp. 1964 niet meer werd gedaan.
Het politbureau van de Franse communistische partij sprak zijn „verrassing en afkeuring" uit. Het communiqué zei dat „problemen die ontstaan tussen communistische partijen onderzocht en opgelost moeten worden in broederlijke beraadslagingen, in bilaterale en multilaterale vergaderingen, die de soevereiniteit van ieder land en de vrije wilsbe-

schikking van iedere partij moeten respecteren." Het CC van de partij ging echter minder ver in zijn veroordeling van de interventie, die het meende te moeten „afkeuren". Het communiqué van het CC zegt o.m.: „Onder begunstiging van rechtvaardige pogingen van de communistische partij van Tsjechoslowakije om de socialistische democratie te ontwikkelen, om de stijl en de werkmethoden van de partij en de staat te verbeteren, hebben anti-socialistische krachten hun activiteiten ontplooid. De actie van deze elementen ontmoette niet geheel het noodzakelijke politieke en ideologische antwoord".

De communistische partij van Italië, de grootste in West-Europa, noemde de bezetting van Tsjechoslowakije „onrechtvaardig". De actie van de SU en haar bondgenoten is volgens de partij niet verenigbaar „met de principes van autonomie en onafhankelijkheid van iedere communistische partij en iedere socialistische partij". Het communiqué vervolgde dat de partij wenste „opnieuw haar solidariteit met de vernieuwingsactie, zoals die wordt geleid door de Tsjechoslowaakse communistische partij, te bevestigen."

President Tito van Joego-Slavië verklaarde dat de soevereiniteit van een socialistisch land is geschonden en de sociale en progressieve krachten in de wereld een zware slag hebben gekregen. Tito zei verder o.m.: „Tijdens mijn verblijf in Praag en tijdens mijn onderhandelingen met de Tsjechoslowaakse leiders, met Dubcek aan het hoofd, ben ik tot de overtuiging gekomen, dat besloten was elke poging te voorkomen van anti-socialistische elementen, om de normale voortgang van de democratie en het socialisme in Tsjechoslowakije te belemmeren."

De Roemeense president en partijleider Ceausescu zei in een toespraak tot ca. 10.000 demonstranten o.m. „De gewapende interventie in Tsjechoslowakije is een grote fout en een ernstig gevaar voor de vrede in Europa en voor het socialisme in de wereld. (...) Het is moeilijk te begrijpen dat een socialistische staat de vrijheid en de soevereiniteit van een andere socialistische natie kan schenden. (...) Er is geen rechtvaardiging, er is geen motief voor de interventie in de binnenlandse aangelegenheden van Tsjechoslowakije", aldus Ceausescu. Hij vervolgde: „Er moet een weg worden gevonden om voor eens en altijd de interventie in de binnenlandse aangelegenheden van andere partijen een halt toe te roepen. Hier moet een eind aan komen".

De president kondigde de vorming aan van gewapende detachementen van arbeiders en intellectuelen. Het persbureau Nieuw-China noemde de invasie van Sowjetrussische en Oosteuropese troepen een „schaamteloze daad". „Dit is een blijk zonder weerga van de verraderlijke trekken van de Russische renegatenkliek die met alle mogelijke middelen een imperialistische machtspolitiek nastreeft. Dit is een uiterst weerzinwekkend voorbeeld van het gevecht op leven en dood tussen de Russische revisionistische renegatenkliek en de Tsjechoslowaakse revisionistische renegatenkliek. Dit is het resultaat van de directe botsing tussen de Russische revisionistische renegatenkliek met het imperialisme van de VS in een ijdele poging om de wereld opnieuw te verdelen. Het stelt volledig in het daglicht hoezeer het Russische revisionisme van nature een papieren tijger is."

Radio-Tirana (Albanië) verklaarde op 23 aug. dat het Tsjechoslowaakse volk veel moed zal moeten opbrengen om uit de tragische toestand te geraken waarin het nu verkeert. Het zal zich niet bij de bezetting neerleggen en zich niet laten lijmen door de revisionistische leiders die het verraden hebben, aldus de radio. Het zal zich ook niet laten beetnemen door de Russische revisionisten, noch door de Westelijke imperialisten die nu krokodillentranen storten, aldus radio Tirana.

Premier Fidel Castro van Cuba keurde de interventie goed, maar verklaarde dat het een onloochenbaar feit was dat de Tsjechoslowaakse soevereiniteit geschonden was en dat kon worden aangenomen dat uit Praag geen beroep om hulp aan het Kremlin is gedaan. De interventie achtte hij gerechtvaardigd wegens „het feit dat Tsjechoslowakije op weg was naar het kapitalisme."

Mogelijke aanleidingen

Over de vraag waarom de SU op dit moment tot actie is overgegaan lopen de meningen uiteen. Vele waarnemers zijn van mening dat de Oostduitse leider Ulbricht de krachtigste voorstander van interventie is geweest, terwijl de Sowjetrussische leiders verdeeld zouden zijn geweest. Volgens sommige berichten zouden Brezjnew, Kosygin en Podgorny na hun vacanties op 20 aug. in het Centraal Comité zijn overstemd.

Zoekend naar een bepaalde aanleiding voor de interventie worden genoemd: de nadering van het Slowaakse partijcongres, waar naar verwachting de orthodoxe leiding zou zijn weggestemd (partijleider Dubcek verzocht op 22 aug. uitstel van dit partijcongres), vrees voor besmetting van Oost-Duitsland (en vervolgens ook van de SU) met de „geest van Praag", doch anderzijds volgens een enkele commentator vrees voor toenadering tussen beide Duitslanden (zie nader pag. 553/2) (volgens een ander bewust door Ulbricht gewild om deze vrees uit te lokken), vrees voor een anti-Moskou bondgenootschap van de Warschau-paktlanden Roemenië en Tsjechoslowakije na het bezoek van Ceausescu aan Praag (pag. 558/1) vrees dat de ontwikkeling Dubcek en de zijnen uit de hand zou lopen. Naar de New York Times van welingelichte Oosteuropese politieke waarnemers in Praag vernam zou de SU hebben ingegrepen omdat Dubcek op zes fundamentele punten zou zijn afgeweken van geheime akkoorden die in Cierna en Bratislawa waren gesloten. Deze punten waren: a) toezicht op de pers; b) voorkoming van de organisatie van politieke groeperingen buiten het door de communisten beheerste Nationale Front; c) versterking van de volksmilitie en andere veiligheidstroepen; d) verzekering van bescherming voor de conservatieve communisten die zich verzetten tegen Dubceks liberalisatieprogramma; e) stopzetting van alle perspolemieken met de SU; f) een persoonlijke belofte van Dubcek aan Brezjnew, gedaan in Cierna, dat Dubcek tenminste twee liberale figuren uit de partijleiding zou verwijderen, die Moskou onwelgevallig waren, t.w. Cestmir Cisar, secretaris van het CC en Frantisek Kriegel, lid van het Presidium. Volgens de NYT zou de definitieve beslissing tot interventie op 16 aug. zijn gevallen. Van 11-16 aug. zou het Kremlin nog afgewacht hebben of Dubcek zijn beloftes zou nakomen.

Het Sowjetrussische partijorgaan Prawda bevatte op 22 aug. een ruim 12.000 woorden tellende verdediging van de interventie. Volgens deze verklaring zou Dubcek het communisme verraden en de contrarevolutie aangemoedigd hebben.

Tot de Tsjechoslowaakse leiders, die zich schuldig gemaakt hebben aan „perfide verraderlijke activiteiten", worden ook gerekend: de leden van het partijpresidium Josef Spacek en Frantisek Kriegel, partijsecretaris Cestmir Cisar, vice-premier Ota Sik en minister van buitenlandse zaken Jiri Hajek.

De leiders van de SU hadden begrip getoond, toen Antonin Novotny op 5 jan. als partijleider van Tsjechoslowakije werd afgezet. Maar binnen zeven maanden was de situatie zo volkomen uit de hand gelopen in Tsjechoslowakije, dat toen de Sowjetrussische leiders einde juli in Cierna Nad Tsoe besprekingen gingen voeren met de Tsjechoslowaakse leiders „een minderheidsgroep binnen het partijpresidium, die geleid werd door A. Dubcek, naar voren kwam met openlijk rechtse, opportunistische opvattingen".



President Svoboda (links) bij aankomst in Moskou op 23 aug. Achter hem Sowjetpremier Kosygin; naast hem partijleider Brezjnew en (geheel rechts) president Podgorny.

NEDERLAND

EXTRA WERKGELEGENHEIDS-PROGRAMMA

Ter bestrijding van de werkloosheid in de gebieden met een relatief groot aantal werklozen heeft de minister van sociale zaken en volksgezondheid een extra aanvullend werkgelegenheidsprogramma goedgekeurd. De totale kosten van de in dit programma opgenomen werken bedragen *f* 75 mln. Hiervan zal *f* 40 mln door een rijkssubsidie worden gedekt. Het programma zal rond 78.000 manweken werkgelegenheid bieden.

Bij het opstellen van het programma is uitgegaan van de in de komende wintermaanden te verwachten werkloosheid.
Voorts is zoveel mogelijk rekening gehouden met de beroepsgroepen waarin de meeste werkloosheid voorkomt. Zo bestaat het programma voor ongeveer de helft uit bouwwerken. Verder bevat het een relatief groot aantal werken die in het bijzonder geschikt zijn voor oudere werknemers die op grondwerk zijn aangewezen.
De totale kosten van de werken per provincie zijn: Groningen *f* 9,6 mln (subsidie *f* 5,7 mln), Friesland *f* 9,4 mln (subsidie *f* 5,2 mln), Drente *f* 12,1 mln (subsidie *f* 6,6 mln), Overijsel *f* 10,2 mln (subsidie *f* 5,2 mln), Gelderland *f* 6 mln (subsidie *f* 1,6 mln), Noord-Brabant *f* 16,4 mln (subsidie *f* 8,5 mln), Limburg *f* 11,2 mln (subsidie *f* 7 mln). (Persbericht Ministerie van sociale zaken 29-7) (Vor. ber. pag. 359/1)

STEUN AAN VERVOLGINGS-SLACHTOFFERS

Staatssecretaris mr. *H. J. van de Poel* (crm) heeft aangekondigd dat de op de Bijstandswet steunende rijksgroepsregeling Oorlogsslachtoffers 1940-1945 zal worden aangevuld met een afzonderlijke paragraaf voor „vervolgingsslachtoffers".

In deze paragraaf zullen regelingen worden opgenomen, gericht op de bijzondere behoeften van Nederlanders die om redenen van ras, geloof of wereldbeschouwing tijdens de oorlog 1940-'45 in Nederland of het voormalig Nederlands-Indië door de bezetters zijn vervolgd. Bedoeld zijn de mensen die door verblijf in gevangenissen en concentratiekampen of door onderduiken langdurig in lichamelijk en geestelijk zeer belastende omstandigheden hebben verkeerd en daar nog de gevolgen van ondervinden De voorzieningen gelden tevens de nagelaten betrekkingen van deze vervolgingsslachtoffers.
Zij zullen met terugwerkende kracht tot 1 juli 1968 worden ingevoerd.

De bijzondere bepalingen voor de groep van vervolgden beogen tot verruiming te komen van de mogelijkheid tot het verstrekken van bijzondere uitkeringen voor met de vervolging verband houdende noodzakelijke medische of andere voorzieningen (voor zover de daaraan verbonden kosten niet door de verzekering worden gedekt en niet zonder redelijk bezwaar uit eigen inkomsten kunnen worden voldaan). Tevens wordt beoogd enige verruiming te brengen in de hoogte van de periodieke uitkeringen.
Het Nederlandse Auschwitz-comité heeft er in het begin van dit jaar bij de minister van CRM op aangedrongen de discriminatie die voortvloeide uit het ontbreken van enige specifieke voorziening voor de vervolgingsslachtoffers op te heffen. Staatssecretaris Van de Poel stelde zich daarna op het standpunt, dat niet de wet buitengewone pensioenen — voor oud-verzetsstrijders — maar de bestaande rijksgroepsregeling de vervolgingsslachtoffers zou moeten helpen. Vervolgens vroegen de PvdA-Kamerleden mej. mr. M. Tjeenk Willink (Senaat) en drs. J. J. Voogd en C. Egas (Tweede Kamer) opnieuw aandacht voor de kwestie, waarbij de concessie werd afgedwongen, dat de bestaande regeling zou worden verbeterd. (NRC 23-7, Het Parool 22-7)

VOORSTEL TOT WIJZIGING WET OP DE BEDRIJFSORGANISATIE

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp tot wijziging van de Wet op de Bedrijfsorganisatie ingediend. Het ontwerp volgt in grote lijnen het advies dat de Sociaal-Economische Raad in 1966 uitbracht (pag. 133/2-1966).

Het wetsontwerp bevat een voorstel om als nieuw instituut de zg. lichte bedrijfsschappen in de wet te introduceren. Dit zijn bedrijfsschappen waarvan de verordenende bevoegdheid beperkt blijft tot de registratie van de ondernemingen, de inzage van boeken en bescheiden, het verzamelen van gegevens en het bijeenbrengen van geldmiddelen.
Volgens dit voorstel zullen voortaan alle nieuwe bedrijfsschappen lichte bedrijfsschappen zijn, tenzij uitdrukkelijk verordenende bevoegdheden worden gewenst. Voor de totstandkoming van een licht zowel als van een zwaar bedrijfsschap wordt een meerderheid van alle bedrijfsgenoten geëist. De regering acht het niet gewenst om — zoals de SER voorstelt — bij de totstandkoming van lichte schappen genoegen te nemen met een meerderheid van de georganiseerde werkgevers en werknemers. Wel kan ten aanzien van lichte bedrijfsschappen worden afgezien van de ministeriële vertegenwoordiging en de verplichte toezending van vergaderstukken.
Voorts zou voor de centrale overheid en de SER de algemene verplichting kunnen worden ingevoerd om de bedrijfsschappen te horen bij het treffen van concrete maatregelen op sociaal of economisch gebied, waarbij die bedrijfsschappen betrokken zijn.
Ingevoerd wordt verder als nieuw instituut, „bedrijfscommissies", door de SER „commissies van overleg en samenwerking" genoemd. De bewindslieden geven echter de voorkeur aan „bedrijfscommissies" om zodoende hieraan meer inhoud te geven. Dit doel kan o.m. worden bereikt door ook ten aanzien van deze bedrijfscommissies een hoorplicht van de overheid en de SER in te voeren met betrekking tot maatregelen, die dat deel van het bedrijfsleven betreffen, waarvoor ze zijn ingesteld.

De nieuwe bedrijfscommissies zou voorts de taak kunnen worden toevertrouwd, die nu in de wet op de ondernemingsraden aan de daar bedoelde bedrijfscommissies is toegedacht. Ook zullen de bedrijfscommissies kunnen worden erkend als veiligheidscommissies in de zin van art. 20 van de Veiligheidswet.

Hoewel de SER in het algemeen afwijzend had geadviseerd over het voorontwerp van wet inzake een algemene technische wijziging, worden thans toch op een aantal punten wijzigingen in de wet op de bedrijfsorganisatie voorgesteld:

- de ambtsperiode van de voorzitters der produktschappen wordt op zes jaar gesteld, terwijl de mogelijkheid wordt geopend de ambtstermijn van door de Kroon benoemde bedrijfsschapsvoorzitters eveneens op zes jaar te kunnen stellen;
- bestuursvergaderingen van bedrijfslichamen in het openbaar;
- in bepaalde, nader te omschrijven buitengewone omstandigheden zal het dagelijks bestuur de bevoegdheden van de SER, c.q. van het bestuur van een bedrijfslichaam kunnen uitoefenen;
- Een plaatsvervangend lid van de SER, resp. van een schap blijft in functie, ook na het ontslag of het overlijden van het lid, wiens plaatsvervanger hij is;
- produktschappen krijgen de mogelijkheid tuchtrechtspraak uit te oefenen.

(NRC, Alg. Hbld. 15-8)

VOORSTEL COMMISSIE CALS-DONNER TOT WIJZIGING KIESWET

Op 15 aug. is het eerste rapport gepubliceerd van de Staatscommissie van advies inzake de Grondwet en de Kieswet, de zg. commissie-Cals-Donner (pag. 629/2-1967). Het rapport, dat op 8 juli aan de regering was uitgebracht, betreft een eventuele herziening van de Kieswet binnen het raam van de bestaande Grondwet. De commissie stelt de volgende wijzigingen in de Kieswet voor:

- afschaffing van het verbod van verbinding van kandidatenlijsten binnen eenzelfde kieskring;
- afschaffing van de opkomstplicht;
- vergroting van het effect van de voorkeurstem door verlaging van het geldende grenspercentage tot 25 en benoeming en rangschikking van de kandidaten die dit percentage hebben behaald na de kandidaten die rechtstreeks de volledige kiesdeler hebben behaald;

● verhoging van het aantal voor indiening van een kandidatenlijst vereiste handtekeningen van 25 tot 100 kiezers.

Een meerderheid van de commissie is van oordeel dat het bestaande kiesstelsel onder de huidige staatkundige verhoudingen niet bevredigend functioneert.
Deze meerderheid is verdeeld in haar oordeel over het denkbeeld tot wijziging van de Kieswet binnen het kader van de huidige Grondwet, door het land te verdelen in 12 kiesgebieden.
Zes leden van de commissie menen dat een zodanige verdeling een meer bevredigende werking van het parlementaire stelsel zou bevorderen.
Zes andere leden betwijfelen echter of een dergelijke verdeling voldoende zekerheid biedt om ons kiesstelsel te saneren op het punt waar het nu faalt. Zij menen dat de hier aan de orde komende vragen slechts kunnen worden opgelost door hervormingen die een grondwetsherziening nodig maken. Geen enkele staatsrechtelijke hervorming binnen het kader van de bestaande Grondwet geeft volgens hen de zekerheid dat aan de bezwaren van ons kiesstelsel wordt tegemoetgekomen en dat de verkiezingsuitslag bepalend wordt niet alleen voor de samenstelling van het parlement, doch ook voor de vorming van de regering. Volgens deze leden moet worden onderzocht of deze zekerheid wèl te verkrijgen is door kiesstelsels die buiten het kader van de huidige Grondwet vallen, bv. door een systeem waarbij een tweede verkiezingsronde wordt ingevoerd.

Een minderheid van de commissie (een derde groep) is van oordeel, dat het onbevredigend functioneren van ons kiesstelsel onder de huidige staatkundige verhoudingen in het bijzonder moet worden geweten aan de partijpolitieke constellatie. Deze minderheid is dan ook van mening, dat het in de eerste plaats de zaak is van de politieke partijen dit functioneren van ons staatskundig bestel te verbeteren door een bezinning omtrent het zich opstellen bij verkiezingen en kabinetsformaties en omtrent een plaatsbepaling die tot grotere verbanden kan leiden. Zij acht een herziening van het kiesstelsel, met name als aangegeven in het voorstel van de 12 gesloten kiesgebieden, niet de juiste weg om te dezen tot verbetering te komen.

Naar aanleiding van het standpunt van de tweede groep van de meerderheid wijzen de overige leden van de commissie erop dat de stellingneming, zoals die met name tot uiting komt in de eis, dat de verkiezingsuitslag ook bepalend wordt voor de vorming van de regering, waartoe door deze groep grondwetsherziening wordt bepleit, een aantal principiële vragen oproept, die in de commissie nog niet zijn onderzocht. De commissie is van oordeel, dat deze vragen door haar moeten worden bezien bij de voorbereiding van een grondwetherziening, waaraan de commissie zich thans zet.

Behalve het nadere beraad omtrent het meest wenselijke kiesstelsel met inachtneming van eventuele grondwetswijziging, zegt de commissie nadere bestudering toe van de volgende kwesties: a. de vraag of de grondwetgever of de wetgever nader aandacht zou moeten schenken aan de plaats van de politieke partijen in ons staatsbestel; b. de vraag of de betrekkelijke lange termijn, die steeds wordt aangehouden tussen de datum van afkondiging van het Kon. besluit tot ontbinding van de Tweede Kamer en de datum van de verkiezingen, bekort zou kunnen worden.
De commissie staat, in meerderheid, c.q. unaniem, afwijzend tegenover de volgende voorstellen tot wijziging van de kieswet: Invoering van een premiestelsel; Een consultatief referendum inzake de benoeming van de minister-president; Verhoging van de drempel voor toelating tot de Tweede Kamer; Een wettelijke regeling inzake de procedure van kandidaatstelling binnen de politieke partijen; Wijziging van de verdeling van restzetels; Invoering van een kiesstelsel naar Westduits model.

Andere „spelregels"

Een aantal leden van de commissie acht het denkbaar, verschillende tegen het thans geldende kiesstelsel aangevoerde bezwaren te ondervangen ook zonder wijziging van de Kieswet. H.i. hebben zich in de loop der jaren een bepaalde praktijk, een aantal „spelregels" gevestigd, die zonder wijziging van het kiesstelsel, zouden kunnen worden herzien of door andere zouden kunnen worden vervangen.
Naar het oordeel van deze leden zou het zijn nut kunnen hebben, indien in een van de eerste vergaderingen na de verkiezingen in de Tweede Kamer een openbaar debat plaatsvindt over de kabinetsformatie en over de persoon van de formateur c.q. minister-president. Zo'n debat kan uitmonden in een aanbeveling van de Kamer aan de Koning en „er zijn omstandigheden denkbaar, waarin zodanig debat zinvol is en vruchtbaar kan zijn".
Mondt het debat uit in een aanbeveling, dan geeft de voorgestelde procedure de grootst mogelijke openbaarheid ten aanzien van de motieven, die aan de aanbeveling ten grondslag liggen. Het aanvaarden van deze werkwijze van de Tweede Kamer kan, zo wordt door deze leden gesteld, voor de politieke partijen aanleiding zijn de kiezers beter op de hoogte te brengen van de reële mogelijkheden voor een eventuele regeringscombinatie, die kan steunen op een meerderheid in het parlement.
Andere leden van de commissie zien in deze suggestie weinig heil. Met name waarschuwen zij ertegen verwachtingen te koesteren omtrent de werkzaamheid van de suggestie om in een van de eerste vergaderingen van de Tweede Kamer na de verkiezingen een openbaar debat te doen plaatsvinden inzake de kabinetsformatie en de persoon van de formateur c.q. minister-president. Indien de richting van de formatie niet door de verkiezingsuitslag wordt aangewezen, zal onderlinge overeenstemming huns inziens in de Kamer slechts door middel van onderhandelingen achter de schermen tot stand komen.
Het openbaar debat zal hierdoor „een gekunsteld karakter krijgen, hetgeen aan de waarde van deze procedure ernstig afbreuk doet". Wordt daarentegen in onderlinge onderhandelingen geen overeenstemming bereikt, dan zal het openbaar debat er slechts toe kunnen leiden, dat de tegenstellingen verscherpen en de formatie nog moeilijker wordt dan thans reeds het geval is, aldus deze leden. (N R C 15-8)

AANBOD EN BEHOEFTE ACADEMICI

Om op lange termijn de nodige academici te kunnen leveren, zou het universitaire apparaat tussen nu en 1980 verdubbeld moeten worden. Er is een ruim aantal academici-in-opleiding nodig om te voorkomen, dat na 1980 tekorten ontstaan. Een beleid op lang zicht is vereist om een herhaling te voorkomen van een situatie met tekorten aan bevoegde leraren, artsen en ingenieurs, zoals die uit recente jaren bekend was. Aldus een op 14 aug. gepubliceerd rapport „Aantallen academici tot 1980, aanbod en behoefte," dat de commissie voor statistisch onderzoek van de Academische Raad heeft uitgebracht. Voorzitter van de commissie was prof. dr. *J. J. J. Dalmulder.*

Volgens het rapport zal de vraag naar academici in de komende jaren zeker in hetzelfde tempo toenemen als in het verleden. In de jaren 1947-1960 nam het aantal academici toe met 4,3% per jaar. Dit is te weinig geweest, want er waren tekorten. Een groeitempo van 4,5% is gewenst. Dit betekent, dat de vraag in 1980 130.000 à 135.000 academisch gevormden zal belopen — ten opzichte van 1965 een verdubbeling van het aantal.
De commissie-Dalmulder verwacht, dat de krappe voorziening in de behoefte aan academici tot 1975 aanhoudt. Daarna gaat een ontspanning optreden. In 1980 zal bij letteren en geneeskunde sprake zijn van een onvoldoende aanbod. Bij de tandheelkunde is dit eveneens het geval en wel in zodanige omvang dat zelfs sprake is van een zorgwekkend perspectief. Bij de theologie zou de behoefte in 1980 net gedekt kunnen worden, terwijl de studierichtingen sociale wetenschappen en psychologie een zeer ruim aanbod laten zien. Gerekend is met een niet onbelangrijke emigratie van academici.
Hoewel de commissie aan het eind van de betrokken periode (1980) in het algemeen een bevredigende evenwichtssituatie verwacht, blijven voor bepaalde studierichtingen nog lange tijd spanningen bestaan. In een aantal gevallen kunnen deze in de komende jaren zelfs nog toenemen.
Ook indien de werkelijke aantallen eerstejaars 20% beneden de geraamde zouden liggen, dan zou de behoefte aan sociologen, psychologen, geografen en diergeneeskundigen nog ruimschoots kunnen worden gedekt. Evenmin zouden er zorgen zijn over de studierichtingen rechten en economie. Ook in de behoefte aan afgestudeerden in de wiskunde en de landbouwkunde zou nog kunnen worden voorzien.
Ingeval het aanbod van eerstejaars 20% groter zou uitvallen, dan zouden zowel bij artsen als bij tandartsen nog steeds tekorten bestaan.
Bij wiskunde, letteren en aardrijkskunde is de behoefte in aanzienlijke mate bij het onderwijs gelokaliseerd. Daar moeten dus ook de aktebezitters in de beschouwing worden betrokken. Kwantitatief zijn de middelbare akten alleen van belang bij de wiskunde, waar zich zonder aktebezitters een blijvend tekort zou voordoen. Bij natuurkunde brengen de aktebezitters geen verandering in het beeld. Daar zijn aanhoudende tekorten te verwachten. Bij scheikunde zou het aanvankelijke tekort overgaan in een ruim aanbod. Aan de behoefte aan biologen kan ruimschoots worden voldaan. Tekorten in de farmacie zouden pas na 1975 verdwijnen.

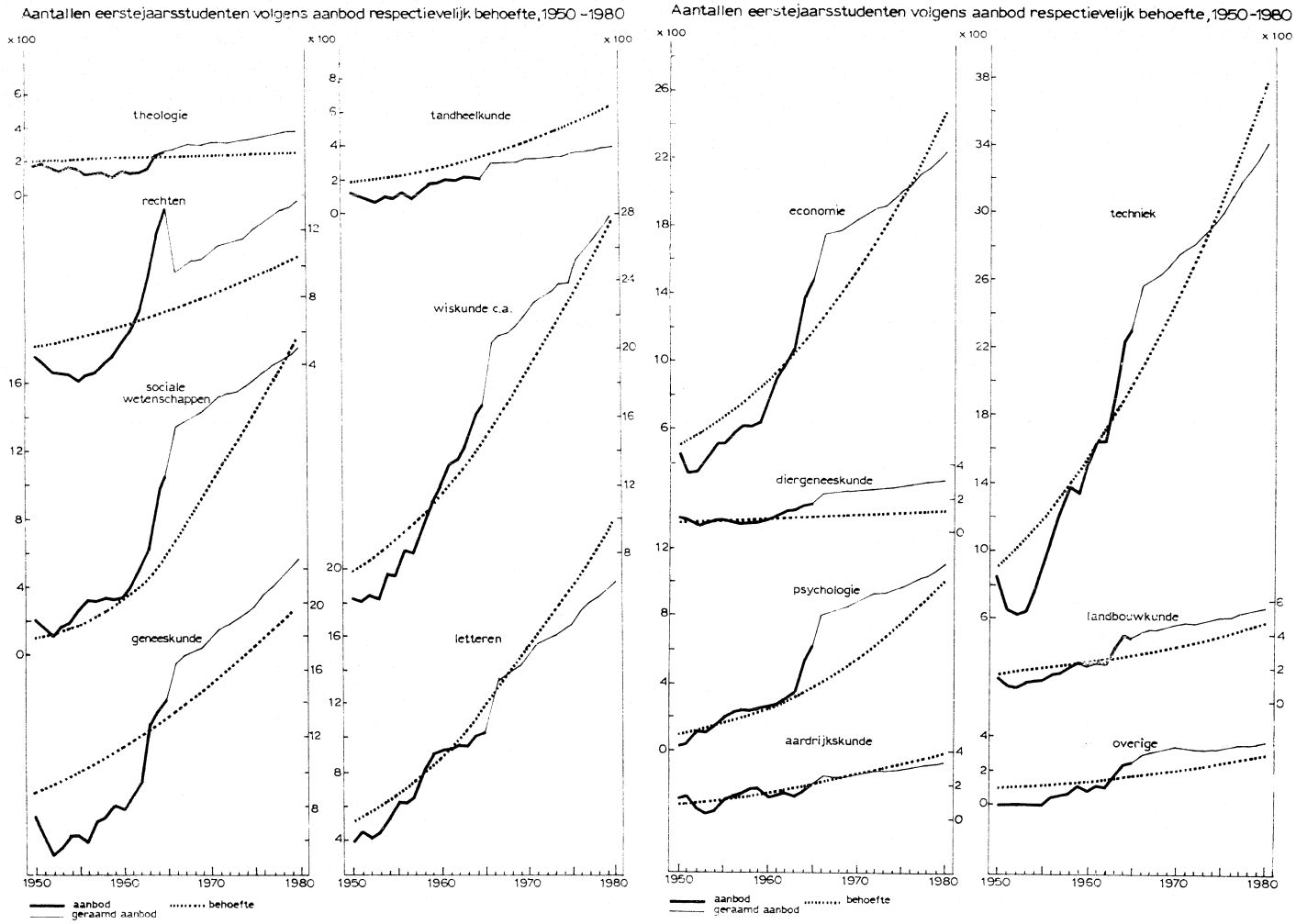

Bij de klassieke letteren zouden volgens de berekeningen tekorten blijven bestaan. Daarbij treedt echter een complicatie op die een stellige uitspraak onmogelijk maakt: bij het vhmo neemt de laatste jaren de belangstelling voor gymnasiale afdelingen af. Voortzetting van deze tendens zou de behoefte aan leraren in de klassieke talen sterk verminderen. Weliswaar neemt de belangstelling voor de klassieke talen onder de eerstejaars ook af, maar het effect hiervan op het aanbod van leraren is tot 1980 vrij gering. Een evenwicht tussen vraag en aanbod zou voor de klassieke letteren niet tot de onmogelijkheden behoren.

Omstreeks 1975 zou een evenwicht ontstaan bij Nederlands, geschiedenis en Duits. Bij Engels zou dit omstreeks 1980 zijn bereikt. Bij Frans lijkt het aanbod aan de krappe kant te zijn.

Hierbij is geen rekening gehouden met de Mammoetwet. Wordt het door deze wet extra benodigde aantal leraren globaal geschat op 20%, dan zou de behoefte in 1980 ruim 2000 hoger uitvallen en niet meer door het aanbod worden gedekt. Het lijkt de commissie daarom wenselijk de belangstelling voor de faculteit der letteren en voor studie voor m.o.-B te stimuleren en in elk geval de daling die in de laatste jaren is vast te stellen, snel tot staan te brengen.

De commissie-Dalmulder meent dat de toekomstige ontwikkeling op de arbeidsmarkt van intellectuelen gunstige perspectieven toont. Dit perspectief is alleen te realiseren wanneer het aanbod van academici kan toenemen zoals de commissie het heeft geraamd. Daarvoor is een drastische uitbreiding van de capaciteit van het wetenschappelijk onderwijs geboden. (N R C, D e T ij d 14-8)

DUITSLAND (ALGEMEEN)

CONTACTEN TUSSEN OOST- EN WEST-DUITSLAND

Tussen verschillende ministeries van Oost- en West-Duitsland hebben het afgelopen jaar contacten plaats gevonden.

Briefwisseling Schulze-Dollinger

In antwoord op de brief van 26 april 1967 (pag. 439/2-1967) van de Oostduitse minister van posterijen, R u d o l p h S c h u l z e, verklaarde op 18 nov. 1967 zijn Westduitse ambtgenoot, W e r n e r D o l l i n g e r, zich bereid tot onderhandelingen over vereffening van schulden, die in de toekomst gemaakt zouden worden i.v.m. het post- en telecommunicatieverkeer tussen Oost- en West-Duitsland. De schuld van ca. DM 985 mln, die Oost-Duitsland van West-Duitsland vorderde, was West-Duitsland niet bereid te betalen, daar voor de Wereldpostvereniging slechts één Duits postgebied bestond.

Op 4 dec. 1967 antwoordde Schulze, dat de schuld van West-Duitsland tot 30 aug. 1967 DM 985.745.329,95 bedroeg. Niet betalen zou niet zonder gevolgen blijven, zo verklaarde hij. Op het aanbod tot onderhandelingen ging de brief niet in.

In een antwoordbrief van 22 dec. 1967 bevestigde Dollinger nogmaals, dat West-Duitsland niet bereid was de schuld te betalen, daar Duitsland internationaal als één postgebied werd gezien. Bedreigingen wees hij van de hand. Wel verklaarde hij zich opnieuw bereid tot overleg over de kostenverdeling voor interzonaal postverkeer vanaf 1 jan. 1967. (Op 31 dec. 1966 beëindigde Oost-Duitsland het lidmaatschap van de Allied Working Party on International Accounting for PTT, het geallieerde bureau, dat de kostenverdeling voor post- en telecommunicatieverkeer tussen de beide delen van Duitsland regelde). Dollinger erkende dat de PTT van Oost-Duitsland meer diensten verleende aan de Westduitse PTT dan omgekeerd, en daarom was hij bereid hiervoor een voorlopig bedrag van DM 20 mln te betalen, in afwachting van onderhandelingen.

De brief vormde tevens een antwoord op de brief van Schulze van 6 dec. 1967 aan de Westberlijnse senator voor posterijen, S p a n g e n b e r g, waarin voldoening van eenzelfde soort schuld als van West-Duitsland werd gevraagd, ten bedrage van DM 592.712.931,80. Dollinger onderschreef hiermee de opvatting van de

DBR, dat West-Duitsland en West-Berlijn één posteenheid vormen.
Het Oostduitse persbureau ADN maakte op 13 jan. 1968 in een verklaring bekend, dat de Oostduitse regering het aanbod tot betaling van DM 20 mln van de hand wees. West-Duitsland had bewezen zijn schuld, die sedert 1949 was opgelopen tot meer dan DM 985 mln niet te willen betalen.
Op 9 mei verklaarde Dollinger zich opnieuw in een brief bereid tot onderhandelingen over de kostenverdeling van het interzonale postverkeer, echter alleen voor de periode na 1 jan. 1967. Hij vroeg Schulze om een specificatie van de Oostduitse dienstverlening aan de Westduitse posterijen.
Op 23 mei ontving de Westduitse PTT een gespecificeerde rekening van de Oostduitse PTT ten bedrage van DM 26.204.275,90 voor het jaar 1967. In een begeleidende brief aan Dollinger vroeg Schulze om voldoening van dit bedrag, waarna over de totale schuld (waarover de DBR niet wenste te praten), die volgens Oost-Duitsland inmiddels was opgelopen tot ca DM 1,046 mrd, kon worden onderhandeld.
Opnieuw vond hierop contact plaats in de vorm van een brief van Dollinger die deze op 8 aug. aan Schulze stuurde. Hij deed hierin voorstellen tot verbetering van het post- en telefoonverkeer tussen Oost- en West-Duitsland en verklaarde zich opnieuw bereid tot onderhandelen over een verdeling van de kosten. Maar hij wees een intern-Duitse betalingsregeling op basis van een regeling voor staten af.

Andere contacten

Ook tussen andere ministeries van Oost- en West-Duitsland vonden contacten plaats. De Westduitse minister van verkeer, Georg Leber, verklaarde zich op 17 nov. 1967 in antwoord op een uitnodiging voor een gesprek van zijn Ooostduitse collega, Erwin Kramer, van 11 mei 1967 (pag. 439/2-1967, bereid tot onderhandelingen op ambtelijk niveau over wederzijdse problemen inzake weg-, water- en spoorverkeer. Dit aanbod tot onderhandelingen werd op 30 nov. 1967 door Oost-Duitsland verworpen.
Op 1 dec. 1967 maakte het ministerie van verkeer van de DDR bekend, dat het baanstuk tussen Dankmarhausen en Gerstungen dat op Oostduits gebied ligt, voor Westduitse kalitreinen afgesloten was. Dit baanstuk werd uitsluitend voor Westduits gebruik onderhouden, maar West-Duitsland weigerde volgens het ministerie zijn schuld hiervoor, die inmiddels was opgelopen tot DM 5.431.148,72, te voldoen.
Op de zitting van de WHO stelde op 8 mei de vertegenwoordiger van de Bondsrepubliek aan de DDR voor een „gezamenlijk Duits bureau voor volksgezondheidsproblemen en contacten met de WHO" op te richten.
Op 13 mei wees de DDR dit voorstel als afleidingsmanoeuvre van de hand. (Het lidmaatschap van de DDR werd op 8 mei afgewezen met 59 tegen 19 stemmen, bij 27 onthoudingen).

Voorstel Ulbricht

De Oostduitse Volkskammer machtigde op 9 aug. de Oostduitse regering op voorstel van de voorzitter van de Staatsraad, *Walter Ulbricht*, een staatssecretaris te benoemen, belast met de voorbereiding van onderhandelingen met de DBR over ontspanning tussen de beide delen van Duitsland. Tevens werd op voorstel van Ulbricht de mogelijkheid geopend onderhandelingen te beginnen tussen de minister van economische zaken van de DBR en de minister van buitenlandse economische zaken van de DDR. Als voorwaarde bij de onderhandelingen stelde Ulbricht echter, dat de Bondsregering zou afzien van de Hallsteindoctrine en de aanmatiging uit naam van het gehele Duitse volk te spreken, en de ongeldigheid van het akkoord van München van 1938 zou erkennen.
Het geheel van voorstellen omvatte verder de volgende punten:

— het tot stand brengen van normale diplomatieke betrekkingen tussen alle Europese staten. Hierbij dienden de „beide Duitse staten" op gelijke voet betrokken te zijn.
— opname van de beide Duitse staten in de VN en haar organisaties.
— ondertekening van het nonproliferatieakkoord door Bonn.
— het afsluiten van een verdrag tot afzien van gebruik van geweld tussen de DDR en de BDR.
— erkenning van de huidige grenzen en de status quo.
— het afsluiten van een verdrag over normalisering van de betrekkingen tussen de beide Duitse staten.
— uitwisseling van gevolmachtigde afgevaardigden, waarbij als voorwaarde gold: afzien van de Hallsteindoctrine en de aanmatiging het gehele Duitse volk te vertegenwoordigen.

De vertegenwoordigers van de SPD en CDU zagen in de voorstellen van Ulbricht een herhaling van de oude eisen in nieuwe vorm.
In de week hierop zond de Oostduitse minister van buitenlandse economische zaken, *Sölle*, een uitnodiging aan zijn Westduitse collega *Schiller* voor een gesprek over de interzonale handel. Minister Schiller verklaarde op 16 aug. bereid te zijn met Sölle te spreken en wel zonder wederzijdse voorwaarden. Op een persconferentie op 17 aug. zei bondskanselier *Kiesinger*, dat dergelijke besprekingen in overeenstemming waren met voorstellen, die hij zelf heeft gedaan aan Oost-Duitsland.
Op 19 en 20 aug. vonden voorbereidende besprekingen plaats tussen de minister Schiller en Bondskanselier Kiesinger. Op 21 aug. zou het kabinet beslissen of het al of niet zou instemmen met de besprekingen tussen de beide delen van Duitsland. In de nacht van 20-21 aug. vond echter de invasie van Warschaupaktlanden in Tsjechoslowakije plaats, waardoor de besprekingen op losse schroeven kwamen te staan.

ENGELAND

HERVORMING HOGERHUIS

Premier *Wilson* heeft op 20 juni in het Lagerhuis maatregelen aangekondigd ter beperking van de macht van het Hogerhuis. Deze aankondiging volgde op de verwerping op 18 juni door het Hogerhuis van de verscherping van de sanctiemaatregelen tegen Rhodesië (pag. 494/1). Wilson maakte in zijn rede het voornemen van de regering bekend op een spoedig, door haar zelf te bepalen, tijdstip een „veelomvattend en radicaal wetsontwerp" in te dienen „ter vermindering van de bevoegdheden van het Hogerhuis en ter eliminatie van zijn huidige, erfelijke basis". Hij noemde het optreden van het Hogerhuis een „ontkenning van de democratie en volledige dwarsboming van de geest van de grondwet".



(The Times)

Wilson deelde verder mee, dat het overleg van de drie partijen over de hervorming van het Hogerhuis niet zou worden voortgezet. De Conservatieve partij had direct en bewust tegen de geest van de onderhandelingen gehandeld en kon daarom niet meer als gesprekspartner worden gezien, zo zei hij. Wilson keerde zich tegen de opvatting in de Labourpartij, volgens welke de tijd rijp is het Hogerhuis geheel af te schaffen. Regeringsfunctionarissen weigerden iets over de inhoud van de aangekondigde voorstellen bekend te maken.
Op 26 juni werd een initiatiefwet van de Labour-afgevaardigde *William Hamilton*, waarin volledige afschaffing van het Hogerhuis werd voorgesteld, met 223 tegen 132 stemmen verworpen. *(Reuter, NZZ, NRC)*.

MEERDERJARIGHEID BIJ 18 JAAR. KIESRECHT BIJ 18 JAAR.

De regering heeft op 10 april bekend gemaakt, dat wetsvoorstellen zullen worden ingediend, die voor-

zien in verlaging van burgerlijke meerderjarigheid van 21 tot 18 jaar. Vanaf deze leeftijd zal men dan contracten kunnen aangaan, eigendomsrechten uitoefenen, testamenten maken, trouwen zonder toestemming van de ouders en voor de rechtbank volledig verantwoordelijk zijn voor eigen daden. De regering neemt hiermee de voorstellen over van de commissie van onderzoek, o.l.v. rechter *Latey*, die op 19 juli 1967 het advies tot verlaging van de meerderjarigheidsleeftijd publiceerde. De commissie deed geen uitspraak over verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd, daar dit niet tot haar competentie behoorde. Op 17 juli werd bekend, dat de regering voornemens was de kiesgerechtigde leeftijd eveneens te verlagen van 21 tot 18 jaar. Hiermee ging de regering in tegen een advies van een parlementaire commissie onder voorzitterschap van de Speaker van het Lagerhuis. Deze commissie beval in februari de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd van 21 tot 20 jaar aan.
Minister van binnenlandse zaken, *James Callaghan*, bood op 25 juli aan het Lagerhuis een Witboek aan, waarin het belangrijkste punt de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd tot 18 jaar was. Het passieve kiesrecht bleef gehandhaafd op 21 jaar. De regering wees het verbod tot publicatie van resultaten van opinieonderzoeken in de laatste 72 uur voor de verkiezingen af, in tegenstelling tot het advies van de parlementaire commissie. Andere aanbevelingen van de commissie van ondergeschikte aard werden wel overgenomen. Het geheel zou in de komende zittingsperiode in een wetsvoorstel aan het parlement worden voorgesteld. (*The Times, NZZ, Le Monde, NRC*).

NIEUWE PARTIJSECRETARIS VOOR LABOUR

Op 24 juli is *Harry Nicholas* door het hoofdbestuur van de Labourpartij met 14 tegen 12 stemmen tot partij-secretaris benoemd. De benoeming zal in oktober bekrachtigd moeten worden door het partijcongres in Blackpool. De functie was onlangs vrijgekomen (pag. 538/2). Harry Nicholas is afkomstig uit vakbondskringen. Op het moment van zijn benoeming was hij plaatsvervangend secretaris-generaal van de transportarbeidersbond.
Zijn benoeming betekende een nederlaag voor premier *Wilson*, die de kandidatuur van *Anthony Greenwood*, minister van volkshuisvesting en volgeling van Wilson, steunde. Tegen Greenwood bestond echter binnen de vakbonden aanzienlijk verzet. (*The Times, NRC*).

REORGANISATIE VAN HET AMBTENARENCORPS

Op 26 juni is een rapport van een commissie, onder voorzitterschap van Lord *Fulton*, gepubliceerd, waarin werd gepleit voor een drastische herziening van het Britse ambtenarencorps.
Het rapport veroordeelde de huidige structuur, gebaseerd op een 19e eeuwse filosofie, die de voorkeur geeft aan de „all-round" amateur boven de hooggeschoolde specialist. Dit bleek vooral in de zgn. „administratieve klasse", waaruit alle topfuncties worden gerecruteerd. De commissie meende voorts, dat de geledingen in de verschillende „klassen" en talrijke onderafdelingen (alle met hun eigen salarisstructuur) veel te rigide is; dat wetenschapsmensen, technici en andere specialisten niet voldoende gelegenheid krijgen om zelf een volle verantwoordelijkheid te dragen en in aanmerking te komen voor de topfuncties; dat te weinig ambtenaren goed opgeleide „managers" zijn; dat er niet voldoende contact bestaat tussen de ambtenarij en het publiek; en dat er binnen het ambtelijk apparaat zelf onvoldoende aandacht wordt besteed aan het personeelsbeleid en „career planning".
Als oplossing beveelt de commissie aan de afschaffing van de bestaande klasse-verdeling („administrative, executive, clerical") en de vorming van een allesomvattend rangenstelsel. Dit zou betekenen, zo zei premier *Wilson* in het Lagerhuis op dezelfde dag, „een open weg naar de top", die tot nu toe alleen via de administratieve klasse liep.

De commissie wil verder de oprichting van een nieuw „Civil Service Department", dat van het ministerie van financiën het toezicht op het ambtelijk apparaat over zou nemen en tegelijk ook de huidige „Civil Service Commission" (de onafhankelijke commissie die de vergelijkende examens voor de toelating van ambtenaren organiseert en die alle nieuwe ambtenaren aanstelt) in zich op zou nemen.
In plaats van de „all-round"-amateur, die van het ene ministerie naar het andere gaat, wil de commissie meer opzettelijke specialisatie. Zij beveelt een algemene structuurverdeling aan tussen enerzijds economische en financiële administrateurs en anderzijds sociale administrateurs.
De betrokken departementen moeten een grote rol spelen bij de rekrutering van hun eigen personeel; bij het onderzoek van academische kandidaten moet meer gewicht worden gehecht aan de relevantie van hun universitaire opleiding.
De commissie staat voorts de oprichting van een „Civil Service College" voor dat korte en langere cursussen in administratie en „management" zal geven. Zij beveelt ook een veel grotere mate van mobiliteit tussen de ambtenarij en de buitenwereld aan; dat betekent een uitbreiding van de mogelijkheid van latere toetreding, maar ook die van eerdere uittreding, (met behoud van verworven pensioenrechten).
In de ministeries zelf wil zij onder de „permanent secretary" (secretaris-generaal), maar met een directe toegang tot de minister, de instelling van een politieke adviseur, die aan het hoofd zal staan van een afdeling voor planning en die verantwoordelijk zal zijn voor de ontwikkeling van de politiek van het betrokken departement op lange termijn. Op de ministeries die ervoor in aanmerking komen zou ook een hoofd-wetenschapsman of een hoofd-ingenieur kunnen worden aangesteld. (The Times, NRC)

STAATSLOTERIJ VERWORPEN

Op 1 juli is door het Lagerhuis een amendement aangenomen, waarin de mogelijkheid tot instelling van een staatsloterij, die door minister *Jenkins* in zijn begrotingstoespraak was geopend (pag. 200/3), werd verworpen. De stemming was vrij, zodat partijleden niet aan stemdiscipline waren gebonden.
De uitslag was 166 voorstemmers (91 Conservatieven, 68 Labour, 7 Liberalen) en 76 tegenstemmers (61 Labour, 14 Conservatieven, 1 Onafh.). (*The Times, NRC*)

VIERDE POLARIS-ATOOMDUIKBOOT

Op 15 maart is in Birkenhead, Cheshire de vierde atoomduikboot, uitgerust met 16 nucleaire Polaris-A 3 raketten te water gelaten. De duikboot draagt de naam „Revenge". (Vor. ber. pag. 102/2)

BBC

Op 15 juli is het aftreden aangekondigd van de directeur-generaal van de BBC, Sir *Hugh Greene*, tegen het eind van maart 1969, en zijn benoeming per juli 1969 tot lid van de raad van gouverneurs van de BBC. Hugh Greene zal in maart 1969 negen jaar en drie maanden de post van directeur-generaal van de BBC hebben bekleed. Tevens werd de aanstaande pensionering van de directeuren van de sector radio en de sector televisie, resp. *Frank Gillard* en *Kenneth Adam*, aangekondigd.
Het aftreden van Hugh Greene volgt op de benoeming van Lord *Hill of Luton* tot voorzitter van de raad van gouverneurs negen maan-

den geleden, maar in tegenstelling tot de meeste berichten en commentaren, ontkenden beiden op de persconferentie, dat verschil van inzicht over de programma's oorzaak van het aftreden van Greene zou zijn geweest. Onder de leiding van Greene heeft de BBC steeds meer aandacht besteed aan actualiteitenrubrieken, satirische programma's en uitzendingen van experimenteel toneel.
Op 8 aug. maakte de BBC de benoeming bekend van *Charles Curran* als opvolger van Hugh Greene m.i.v. april 1969. Curran is hoofd van de afdeling buitenlandse diensten van de BBC en blijft deze post bekleden tot hij zijn nieuwe functie in april zal aanvaarden. *(The Times, Le Monde, NRC).*

HERVORMING BRITSE KOSTSCHOLEN

Op 23 juli heeft de commissie voor de integratie van particuliere scholen in het openbaar onderwijs haar eerste rapport gepubliceerd. De commissie was in 1965 ingesteld door de toenmalige minister van onderwijs en wetenschappen, *Anthony Crosland,* en staat onder leiding van *John Newsom.*
In het rapport geeft de commissie als haar mening, dat de kostscholen („public schools") een „splijtend element" in de Britse samenleving vormen en de verdeeldheid in de hand werken.

De sociale scheiding begint al op de lagere school. Daarna komen de kinderen die naar de public school gaan niet meer in aanraking met leeftijdgenoten van andere standen. Dat zou wel gebeuren, indien ze naar gesubsidieerde scholen gingen. De „public schools" bevorderen de verdeeldheid. „Ze behoren in hoge mate tot een eigen wereld."
Meer dan 90% van de leerlingen is afkomstig uit de hogere standen.
De commissie beveelt een geleidelijke democratisering en gelijkstelling van de kostscholen aan de openbare scholen aan. Zij is van opvatting dat de kostscholen volgens een schema in de komende één tot twee decennia de helft van de plaatsen moet toekennen aan leerlingen met beurzen. Hierdoor zou de exclusiviteit worden opgeheven.
Enkele andere aanbevelingen van de commissie-Newsom zijn:
— Scholen op christelijke grondslag (waartoe de meeste „public schools" behoren) moeten ook kinderen van andere of zonder geloofsovertuiging opnemen.
— Uitwisseling van leraren tussen „public schools" en gesubsidieerde scholen verdient aanmoediging.
— „Public schools" voor jongens moeten meer leraressen aanstellen. Er moet meer keuze komen in de spelen. Het contact met thuis moet verbeteren. Wat de kleding betreft verdient grotere vrijheid aanbeveling. Aan het systeem van „fagging", waarbij een jonge leerling voor een oudere allerlei karweitjes opknapt, dient een einde te komen.
Uitvoering van de plannen zal niet voor 1970 kunnen geschieden. De commissie-Newsom moet eerst een tweede rapport uitbrengen. (N Z Z, N R C)

BANKFUSIE AFGEWEZEN

Op 9 juli heeft minister van handel, *Anthony Crosland,* in een boodschap aan het Lagerhuis bekendgemaakt, dat de Monopolie-commissie, waaraan hij advies had gevraagd, de voorgenomen fusie van Barclays Bank, Lloyds Bank en Martins Bank (pag. 139/2) had afgewezen met 6 tegen 4 stemmen.
De nieuwe bank zou met een totaal aan deposito's binnen het Verenigd Koninkrijk van £ 4.860 mln de grootste bank van het Verenigd Koninkrijk zijn. (Barclays £ 2.484 mln, Lloyds £ 1.877 mln, en Martins £ 499 mln). Ook een fusie tussen Barclays en Lloyds werd door de commissie afgewezen.
Door de 6-4 stemmenverhouding was een impasse ontstaan. De wet inzake monopolies en fusies, die op 5 aug. 1965 werd aangenomen (zie voor de inhoud het wetsvoorstel, pag. 249/3-1965), voorzag in de bevoegdheid voor de regering tot het verbieden van een fusie bij een tweederde meerderheidsadvies.
Desondanks maakte minister Crosland op 25 juli bekend, dat de regering de aanbevelingen van Monopoliecommissie overnam en zich zou verzetten tegen een fusie van de drie banken of van de twee grootste. Bij het advies was niet gesproken over de overname van Martins Bank door een van de twee grotere banken. Crosland gaf als motivering dat de fusie tegen het algemeen belang was. De regering meende — met de commissie —, dat het noodzakelijk was een voldoende aantal financieringsbronnen voor kleine en middelgrote ondernemingen in stand te houden. De regering was van opvatting, dat de voordelen van kostenbesparingen geringer waren dan de nadelen van de vermindering van de concurrentie tussen de banken.
Enkele uren later werd meegedeeld, dat Barclays Bank Martins Bank zou overnemen. Het bod van Barclays van £ 105 mln was door Martins aanvaard. De Martins/Barclays combinatie staat op de lijst van Engelse banken op de tweede plaats na de recent gefuseerde National Provincial/Westminster combinatie (pag. 139/1). De volgorde van de banken in grootte is nu als volgt (gebaseerd op in 1966 bekende cijfers van deposito's in het Verenigd Koninkrijk):

1.	National Provincial/ Westminster	£ 3.446 mln
2.	Barclays/Martins	£ 2.983 mln
3.	Midland	£ 2.784 mln
4.	Lloyds	£ 1.877 mln

(The Times, Le Monde, NRC, NZZ)

STEWART IN MOSKOU EN BELGRADO

Minister van buitenlandse zaken, *Michael Stewart,* heeft van 22 tot 24 mei een bezoek aan Moskou gebracht, waar hij met zijn collega, *Andre Gromyko,* over de Vietnamese kwestie sprak. Ook andere zaken kwamen aan de orde, zoals het nonproliferatieverdrag (pag. 401), de toestand in het Midden-Oosten en de Oostduitse maatregelen tegen West-Berlijn (pag. 461). Stewart deed een beroep op Gromyko door gezamenlijke actie te trachten de vastgelopen Parijse vredesbesprekingen weer op gang te brengen. De beide ministers werden het echter niet eens over de standpunten t.a.v. het Vietnamese probleem en het bezoek verliep zonder concrete resultaten.
Op zijn terugweg naar Londen landde Stewart in West-Duitsland, waar hij een gesprek met zijn ambtgenoot *Brandt* had. De wederzijdse standpunten inzake de Engelse toetreding tot de EEG werden herhaald. Stewart bevestigde de Engelse opvatting inzake de vrije toegang tot Berlijn. *(The Times, Reuter, NZZ).*
Van 6 tot 10 juni bracht minister *Stewart* een officieel bezoek aan Joegoslavië.
In het communiqué na afloop werd meegedeeld, dat was gesproken over internationale vraagstukken en over de bilaterale betrekkingen. *(AFP)*

BRITSE TONEELCENSUUR AFGESCHAFT

Het Britse Hogerhuis keurde op 19 juli het wetsontwerp goed, waarin de speciale toneelcensuur van de Lord Chamberlain (een hoffunctionaris) wordt afgeschaft.

Het op het toneel gesproken woord zal voortaan aan dezelfde beperkingen (tegenover de wet) onderhevig zijn als het in kranten of boeken gedrukte woord; terwille van het nageslacht zal echter van ieder opgevoerd stuk de tekst naar het Brits Museum moeten worden gezonden.
Een amendement van Lord Dilhorne (een vroegere Conservatieve Lord Chamberlain) om overleden personen op het toneel 10 jaar na hun dood te beschermen tegen „laster", die tijdens hun leven tot een rechtsgeding had kunnen leiden, werd met 41 tegen 24 stemmen verworpen. (N R C)

TSJECHOSLOWAKIJE

BEZOEKEN TITO, ULBRICHT, CEAUSESCU

Na de conferentie van Bratislawa (pag. 515/2) en vóór de bezetting van Tsjechoslowakije door troepen van het Warschaupakt (pag. 545 e.v.) hebben kort na elkaar de Joegoslavische president *Tito,* het Oostduitse staatshoofd *Ulbricht* en de president van Roemenië, *Ceausescu,* bezoeken aan Tsjechoslowakije gebracht. Tot de bezoeken van Tito en Ceausescu was reeds voor de besprekingen in Cierna en Bratislawa besloten.

Tito bezocht Praag op 9 en 10 aug. De Joegoslavische leider, die vanwege zijn onvoorwaardelijke steun aan de nieuwe koers een zeer grote populariteit in Tsjechoslowakije geniet, kreeg volgens waarnemers in Praag de meest enthousiaste ontvangst die ooit een communistische leider ten deel is gevallen. Op enkele spandoeken was de tekst „Tito ja, Ulbricht nee" te lezen. Algemeen werd het bezoek van Tito aan *Dubcek* c.s. als een welkome morele steun voor de laatste gezien.

Opvallend was dat het bezoek van Tito uitdrukkelijk werd aangekondigd als een ontmoeting van „partij met partij". Na afloop van het bezoek werd bekendgemaakt dat Tito binnenkort een tweede bezoek aan Praag zou brengen, en wel als staatshoofd. Besloten werd tot versterking van de wederzijdse handel.

Ulbricht

Onmiddellijk na afloop van het bezoek van president *Tito* werd in Praag op 11 aug. bekend gemaakt, dat de Oostduitse partijleider Walter Ulbricht op 12 aug. in Karlovy Vary zou aankomen voor besprekingen met partijleider *Dubcek.*

Het initiatief voor dit bezoek was uitgegaan van de Oostduitse partijleider die zich de laatste maanden de felste tegenstander van de Tsjechoslowaakse hervormingen had getoond. Het bezoek werd gezien in het kader van de oorspronkelijke Tsjechoslowaakse wens de ontwikkelingen in Praag slechts in bilaterale besprekingen aan de orde te stellen, zoals geschiedde in Cierna tussen de SU en Tsjechoslowakije (pag. 529). De ontvangst van Ulbricht in Karlovy Vary stond in schrille tegenstelling met de enthousiaste ontvangst die president Tito ten deel was gevallen. De ontvangst werd koel genoemd, hoewel Ulbricht niet, zoals in Bratislawa was gebeurd, door omstanders werd uitgefloten.

Waarnemers nemen aan, dat Ulbricht bezorgd was over de mogelijkheid van het aanknopen van diplomatieke betrekkingen door Tsjechoslowakije met West-Duitsland. In het slotcommuniqué dat op 12 aug. werd uitgegeven, wordt de wil van beide landen tot uitdrukking gebracht te vechten tegen de „versterkte actie" van het revanchisme, het militarisme en het neo-nazisme, maar ook „volledige steun te verlenen aan de democratische krachten". De Tsjechoslowaakse ex-premier, partijsecretaris *J. Lenart,* verklaarde op 12 aug., dat met Oost-Duitsland gesproken moest worden over de problemen die geheel Duitsland, beide Duitse staten, betreffen. Wij willen een actieve politiek voeren. Het zou een primitieve politiek zijn wanneer wij gesprekken met de leiders van enige staat zouden vermijden". *(NZZ* 13-8). (Medio juli heeft de Westduitse liberale partijleider *Walter Scheel* een bezoek aan Tsjechoslowakije gebracht.)

Algemeen heerste de indruk dat de besprekingen het grote wantrouwen van Ulbricht jegens de liberale ontwikkelingen in Tsjechoslowakije niet of nauwelijks hadden weggenomen. Ulbricht zou echter niet zijn teruggekomen op de brief van Warschau (pag. 511) die, zo verzekerde men, van Tsjechoslowaakse zijde moest worden beschouwd als „te zijn ter zijde gelegd" na de conferentie van Bratislawa. Tijdens een persconferentie na afloop van de besprekingen verklaarde Ulbricht o.m. dat zijn partij altijd consequent een democratische weg naar het socialisme had bewandeld en dat het daarom niet toevallig was dat zijn regime thans het meest stabiele in Europa is. Ulbricht verklaarde dat alvorens betere betrekkingen met West-Duitsland mogelijk zouden zijn, de Westduitsers eerst hun pretenties moeten opgeven namens geheel Duitsland te spreken, de ongeldigheid van de overeenkomst

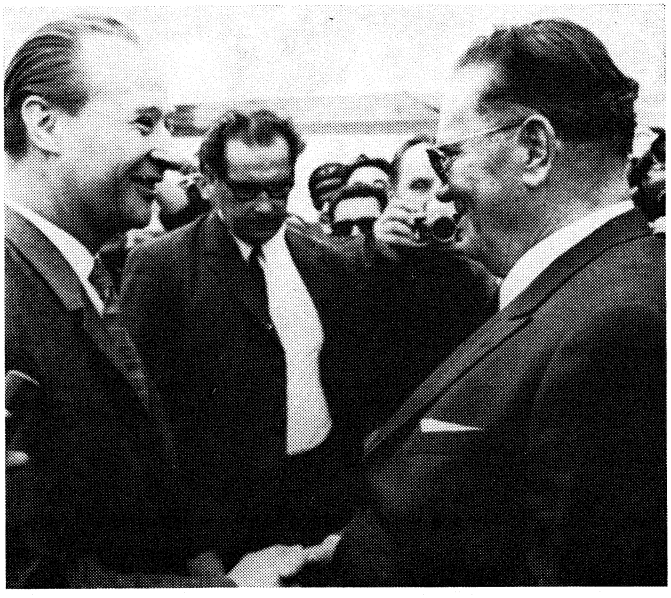

Dubcek met Tito.



Dubcek met Ulbricht.

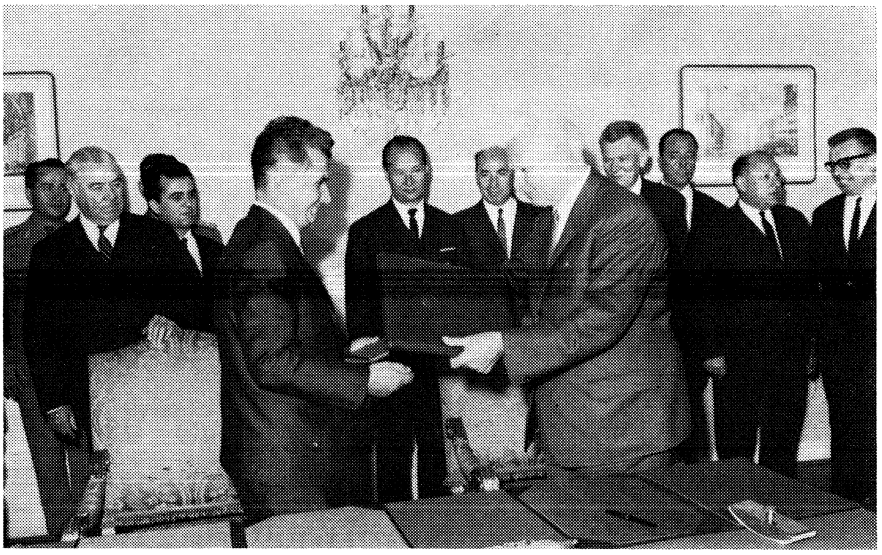

Ceausescu (l.), Dubcek en Svoboda na ondertekening van het vriendschapsverdrag.

van München in 1938 in haar geheel moeten accepteren, moeten afzien van de wens atoomwapens te bezitten en hun betrekkingen met Oost-Duitsland moeten „reguleren." Wijzend op de verschillen tussen Oost-Duitsland en Tsjechoslowakije wees Ulbricht op het feit dat, doordat Oost-Duitsland zijn economie baseert op de beginselen van Marx, het de prijzen stabiel heeft weten te houden. In Tsjechoslowakije moet men daarentegen met prijsschommelingen rekenen, aldus Ulbricht. Ulbricht ontkende dat in Oost-Duitsland perscensuur bestaat. Oostduitsers begrijpen soms niet, aldus Ulbricht, wat bedoeld wordt met de huidige koers in Tsjechoslowakije, aangezien de Oostduitse partij altijd al een „democratisch socialisme" gekend heeft.

Ceausescu

Van 15—17 aug. bracht de Roemeense partijleider en president Nicolae Ceausescu een staatsbezoek aan Praag. Vlak vóór zijn bezoek verklaarde hij in een rede voor de militaire academie van Boekarest o.a.: „Er bestaat geen rechtvaardiging voor het inzetten van strijdkrachten voor de inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van een land dat lid van het Warschau-Pakt is. (. . . .) „Iedere interventie kan de zaak van het socialisme, de vriendschap en de samenwerking van de socialistische landen alleen maar schaden." Over het leger van een socialistisch land diende „de bevelsmacht niet van buiten uitgeoefend te worden."
De Roemeense delegatie kreeg een enthousiast welkom van de Praagse bevolking, dat kon worden gezien als uitdrukking van dankbaarheid voor de Roemeense steun in de crisisperiode, voorafgaande aan het overleg in Cierna en Bratislawa. Hoogtepunt van de besprekingen vormde de ondertekening van een nieuw vriendschapsverdrag tussen beide landen dat in de plaats komt van het op 21 juli afgelopen verdrag, dat in 1948 was gesloten. Het nieuwe verdrag is eveneens 20 jaar geldig en voorziet in politieke, economische en culturele samenwerking, alsmede in militaire bijstand op grondslag van het „socialistisch internationalisme, de soevereiniteit en onafhankelijkheid, alsmede van de niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden." In de preambule van het verdrag staat dat beide landen „vastbesloten zijn alles te doen om het Pakt van Warschau in stand te houden in de tijd dat het verdrag van kracht is." (tot 1975, red. KHA) Gedurende een persconferentie op 16 aug. verklaarde Ceausescu dat hij het volste vertrouwen had in de door Tsjechoslowakije ingeslagen weg van hervormingen. M.b.t. de problemen die de laatste tijd in de communistische wereld waren ontstaan merkte hij op dat z.i. de gemeenschappelijke doelen niet door drie of vier socialistische landen, maar door allen gemeenschappelijk, uitgewerkt moeten worden. Ceausescu verklaarde dat Roemenië niet was uitgenodigd voor de economische topconferentie waartoe in Bratislawa werd besloten. (Het werd evenmin uitgenodigd voor de besprekingen van de Warschaupaktlanden in Dresden en Bratislawa).

KONGO (BRAZZAVILLE)

REGERINGSCRISIS. MACHT PRESIDENT BEPERKT

In Kongo (Brazzaville) heeft zich een regeringscrisis voorgedaan, waarvan de eerste symptomen op 22 juli zichtbaar werden. Toen hield president *Alphonse Massemba-Debat* een radiotoespraak waarin hij elke burger of militair, die zich begaafder achtte dan hijzelf, uitnodigde zich voor 27 juli bekend te maken teneinde het lot van het land in handen te nemen. Begin juli waren in Brazzaville anonieme pamfletten verspreid, welke de president ervan beschuldigde in dienst van de imperialisten te staan.
Op 27 juli maakte Massemba-Debat bekend dat zich geen kandidaat voor de opvolging gemeld had en dat hij besloten had de hem toevertrouwde missie te blijven vervullen. Er vonden vervolgens manifestaties ten gunste van de president plaats, georganiseerd door de regeringspartij Mouvement national de révolution (MNR) en verscheidene vakbonden.
Op 31 juli hadden soortgelijke manifestaties plaats. Het leger zegde het staatshoofd zijn steun toe. In opdracht van de president arresteerden gendarmes de commandant der parachutisten, de als pro-Chinees bekendstaande *Marien Ngouabi*, die tot de leiders van de rebellie van 1966 (pag. 442/1-1966) behoorde. Deze werd echter nog dezelfde dag door parachutisten bevrijd. Ook werd melding gemaakt van gevechten rond de centrale gevangenis, die door de parachutisten zou zijn bezet.
Op 1 aug. ontbond de president de Nationale Vergadering en schortte hij de activiteiten van het politieke bureau van de MNR op. Tevens maakte hij de oprichting van een „comité ter verdediging van de revolutie" bekend.
Massemba-Debat kondigde op 2 aug. een amnestie af voor alle politieke gevangenen, van wie het merendeel na de rebellie van 1966 gearresteerd was. Strijdkrachten bezetten de strategische punten in de stad en omsingelden het presidentiële paleis. Er was sprake van een opstand van een deel van het leger — uiterst linkse, uit het noorden afkomstige eenheden — tegen de pre-

sident. Als leiders werden genoemd kapitein Ngouabi en ex-premier *Ambroise Noumazalay*. Nadat onderhandelingen tussen de president en Ngouabi zonder resultaat gebleven waren, vertrok Massemba-Debat naar zijn geboortedorp Boko. Op 3 aug. nam het leger de macht over, omdat volgens radio-Brazzaville Massemba-Debat illegale handelingen had gepleegd, de nationale eenheid in gevaar had gebracht en de idealen van de revolutie van 1963 had verraden. In een ander legercommuniqué werd de staatssecretaris van defensie, luitenant *Augustin Poignet*, belast met de taak in afwezigheid van de president de bevoegdheden van het



President Massemba-Debat

staatshoofd op zich te nemen. Kapitein Ngouabi werd benoemd tot opperbevelhebber van het leger; luitenant *Louis Sylvain Goma* tot stafchef.
Op 4 aug. 's morgens deed kapitein Ngouabi een beroep op Massemba-Debat om „zijn moed te herwinnen en zich weer bij zijn medewerkers te voegen". Zijn veiligheid zou door het leger worden gegarandeerd. Hierop keerde Massemba-Debat nog dezelfde dag naar de hoofdstad terug. In een verklaring van de minister van justitie en arbeid, *François-Luc Makosso*, werd het aftreden van alle ministers bekend gemaakt om het staatshoofd de gelegenheid te bieden een nieuwe regering te vormen. Volgens radio-Brazzaville zou dat geschieden „in overleg met de broeders van het nationale volksleger en van het korps voor de burgerlijke verdediging".
In een radiotoespraak 's avonds verklaarde Massemba-Debat dat de grondwet verouderd was en dat deze zou worden herzien overeenkomstig de „revolutionaire aspiraties van het land".
De benoemingen van Ngouabi tot opperbevelhebber en van Goma tot stafchef werden op 5 aug. in een presidentieel decreet bekrachtigd. Radio-Brazzaville meldde het samenvoegen tot één organisatie van leger, politie en korps voor de burgerlijke verdediging.

Nieuwe regering

Eveneens op 5 aug. maakte president Massemba-Debat de samenstelling van een nieuwe, voorlopige regering bekend, waarin oud-premier *Pascal Lissouba* als minister van het plan werd opgenomen. De overige portefeuilles zijn als volgt verdeeld:

Financiën en mijnbouw - Edouard Ebouka Babackas *; buitenlandse zaken - Nicolas Mondjo *; onderwijs - Levi Makani *; gezondheid en sociale zaken - Jacques Bouiti *; defensie - Augustin Poignet * (bevorderd tot minister); binnenlandse zaken - Felix Mouzabakany; landbouw - Augustin Kombo; justitie - M. Moudileno.

* leden van de afgetreden regering.

Nationale Raad van de Revolutie

Voorts kondigde de president op 5 aug. de oprichting aan van een Nationale Raad van de Revolutie (CNR). Dit „hoogste orgaan van de revolutie" zou het optreden van de staat moeten ontwerpen, controleren en leiden en de premier en de regering moeten benoemen op voorstel van de president.
Op 16 aug. werd de samenstelling van de CNR bekend gemaakt alsmede de besluiten die op 13 en 14 aug. door dit orgaan waren genomen. De CNR telt 41 leden, onder wie oud-premier Noumazalay volgens *Le Monde* (20-8); het uitvoerend orgaan is een bestuur van 12 leden onder voorzitterschap van kapitein Ngouabi. De president van de republiek is rechtens lid van dit bestuur, dat uit 8 burgers en 4 militairen bestaat.
Krachtens een besluit van de CNR werd de grondwet van 8 dec. 1963 ingetrokken en vervangen door een door de CNR opgestelde „fundamentele akte", die tot de uitvaardiging van een nieuwe grondwet van kracht zal blijven.

Volgens de „akte" zal de CNR de activiteit van partij en staat ontwerpen, leiden, controleren en coördineren. De president van de republiek zal de opperste magistratuur blijven uitoefenen; hij belichaamt de nationale eenheid en waakt over het eerbiedigen van de handelingen en besluiten van de CNR. De president benoemt de premier op voorstel van de CNR en de leden van de regering op voorstel van de premier. Hij behoudt zijn traditionele prerogatieven als staatshoofd t.a.v. de buitenlandse politiek. Zijn handelingen worden gecontrasigneerd door de premier. De leden van de regering zijn verantwoording verschuldigd aan de CNR.

Nieuwe premier

Te Brazzaville werd op 22 aug. officieel bekend gemaakt dat kapitein *Alfred Raoul*, lid van het bestuur van de CNR, benoemd is tot premier van de voorlopige regering.

Achtergronden

Zoals dikwijls in Afrika het geval is, heeft het conflict in Kongo, aldus Le Monde (5-8) tegelijkertijd etnische, politieke en sociale gronden (...) Ongetwijfeld vormt de te Brazzaville gemelde botsing tussen leden van stammen uit het noorden en van die uit het zuiden een van de aspecten van het probleem. (Volgens Time (16-8) was kapitein Ngouabi, na de machtsovername door het leger, tot de conclusie gekomen dat hij onvoldoende steun bij de stammen bezat en dat de enige man met een controle over de Bakongo-stam in het zuiden (53% van de bevolking) president Massemba-Debat was (zelf een Bakongo.)
Maar vervolgt Le Monde, uit alles blijkt dat het geschil essentieel politiek is, en handelt over uiteenlopende concepties van het socialisme. „Sinds lang reeds, en ondanks een gemelde samenzwering in mei j.l. (pag. 412/2), scheen Massemba-Debat minder een „contra-revolutie van „imperialistische origine" te vrezen dan de actie van pro-Chinese elementen van uiterst-links, naar men zegt, die in het bijzonder actief zijn binnen de jeugdbeweging van de MNR ...", de JMNR. „Deze verweten het staatshoofd de socialistische lijn van zijn bewind in het geding te brengen, van nationalisaties af te zien onder het voorwendsel de buitenlandse investeringen niet in gevaar te brengen, en zich te lenen tot een toenadering tot het Westen, met name tot Frankrijk, ten nadele van de samenwerking met de landen van het Oosten en van de vriendschap met Cuba. (Cubaanse instructeurs oefenen het korps voor de burgerlijke verdediging, waarop de linkervleugel van de MRN zou steunen.)
Volgens Jeune Afrique (12/18-8) sprak Massemba-Debat zich in april 1967 officieel tegen nationalisaties uit en werkte hij aan een toenadering tot Frankrijk, die hij wist te bereiken na premier Noumazalay in jan. 1968 te hebben afgezet. Bij de kabinetswijziging van januari (pag. 74/3) werd de voorzitter van de JMNR, André Hombessa, van het ministerie van binnenlandse zaken overgeplaatst naar dat van voorlichting, terwijl de JMNR werd ontwapend en „mat gezet". Ook werd een begin gemaakt met het heenzenden van de Cubaanse instructeurs. De linkervleugel wist echter een deel van het leger te winnen.
Het gevolg van de recente ontwikkelingen is volgens diverse commentatoren dat het conflict tussen gematigden en radicalen onbeslist is geëindigd. (AFP, Reuter, UPI; Le Monde)

(Vor. ber. pag. 74/3 en 412/2)

midden-oosten

IRAK

PREMIER NAYEF EN MINISTER DAOUD ONTSLAGEN. NIEUWE REGERING. AMNESTIE VOOR KOERDEN

President *Ahmed Hassan al-Bakr* heeft op 30 juli premier *Abdel Razzak al Nayef* en de minister van defensie, gen. *Ibrahim Rahman al Daoud,* afgezet en verbannen en de op 18 juli gevormde regering ontbonden. De president kondigde aan dat hij zelf als opperbevelhebber van de strijdkrachten zal optreden. Hij beschuldigde Nayef en Daoud, die als de leiders van de staatsgreep tegen *Aref* werden beschouwd, ervan zich van de revolutionaire doelstellingen van het bewind te hebben verwijderd en zich tegen het democratiseringsproces te hebben verzet. Ook zouden zij contact hebben gezocht met „reactionaire elementen" en arrestaties hebben laten verrichten zonder machtiging van de raad van de revolutie. President al-Bakr deelde nog mee dat Daoud hem gedwongen had Nayef tot premier te benoemen; ook zouden Nayef en Daoud tijdens een kabinetszitting op 28 juli de liquidatie van de nationale oliemaatschappij hebben geëist.

In feite betekende het optreden van al-Bakr dat de gematigde figuren van de rechtervleugel van de Baath hun „medecomplotteurs" van 17 juli, een groep jongere officieren o.l.v. Nayef en Daoud, hebben uitgeschakeld. Tussen beide groepen zouden tegenstellingen ontstaan zijn, die in eerste aanleg volgens de *NZZ* (7-8) de bezetting van officiersposten betroffen.

Behalve al-Bakr, Nayef en Daoud hadden in de op 17 juli gevormde raad van de revolutie volgens een bekendmaking van radio-Bagdad op 23 juli zitting: de minister van binnenlandse zaken, gen. *Saleh Mahdi el Ammache;* de stafchef *Hardan al-Takriti* (beiden Baathisten); de militaire goeverneur van Bagdad, kol. *Hamad Chehab,* en de bevelhebber van de presidentiële lijfwacht, kol. *Saadoun Ghaidan.* Deze vier en al-Bakr bleven aan.

Volgens *AFP* (31-7) schijnt het dat de wijzigingen in de leiding van het bewind weinig invloed hebben op de op 23 juli gevormde nationale raad, een soort parlement van 200 leden.

Na zijn afzetting vertrok Nayef naar Marokko. Daoud verbleef op het ogenblik van zijn ontslag in Amman voor een inspectie van de Iraakse troepen in Jordanië.

Nieuwe regering

Op 31 juli vormde president al-Bakr een nieuwe regering. Deze is volgens *l'Orient* als volgt samengesteld:

Premier- gen. Ahmed Hassan al-Bakr; vice-premier en defensie - gen. Hardan al-Takriti; vice-premier en binnenlandse zaken - gen. Saleh Mahdi el Ammache*; buitenlandse zaken - Abdel Karim Cheikhaly; financiën - Amin Abdel Karim; onderwijs - Ahmed Abdel Sattar al-Jawari*; arbeid en sociale zaken - Anwar Abdel Kader al-Houdeissi*; gezondheid - Izzat Moustapha*; Abdallah Salloum; landbouw - Abdel Hoessein Attiyeh; landbouwhervorming - Jassem Kazem al-Izzawi*; verkeer - Mahmoud Chit Khattab*; justitie - Mahdi al-Dawlayi; huisvesting - Ihsan Chirzade*; planning - Jawad Hachem; economie - Fakhri Yassin Kaddouri; industrie - Khaled Makki al-Hachimi*; Rachid al-Rifai*; gemeentezaken - Ghaeb Mawloud Moukhless*; jeugd - Chafik Kamali; ontwikkeling Noord-Irak - Mohsen al Bazzari*; eenheidszaken - Abdallah Khoubeir; staatsministers - Adnan Ayoub Sabri, Hamed al-Jabbouri; Taha Mohieddin en Mohammed al-Karbouli.

Acht leden van het kabinet behoren volgens AFP (1-8) tot de Baath, onder wie de premier en de beide vice-premiers. De nieuwe minister van buitenlandse zaken, Abdel Karim Cheikhaly, is plv. secretaris-generaal van deze partij; de vader van minister Hardan al-Takriti, generaal Sadam al-Takriti, is secretaris-generaal.

De Koerden zijn vertegenwoordigd door Ihsan Chirzade en Mohsen al Bazzari (ook Mohsen Dizehi genoemd). Zij zouden echter aldus de NZZ (18-8) geweigerd hebben de eed af te leggen alvorens de verhouding tussen Barzani en de regering is opgehelderd.

* leden regering-Nayef.

Amnestie voor de Koerden

Radio-Bagdad maakte op 5 aug. een algemene amnestie voor de Koerden bekend. Volgens het communiqué had de revolutionaire raad besloten krachtens het op 29 juni 1966 gesloten akkoord met vertegenwoordigers van de Koerden (pag. 443/3-1966) amnestie te verlenen voor alle civiele en militaire delicten, die „bedreven zijn in samenhang met de gebeurtenissen in het Noorden". In hetzelfde communiqué werd zonder onderscheid amnestie verleend aan alle leden van de Iraakse strijdkrachten, die naar het leger van de opstandige Koerden zijn overgelopen. Zij werden opgeroepen naar hun onderdelen terug te keren en werden in hun vroegere rang hersteld.

Oproep Al-Bakr

Op 10 aug. richtte president al-Bakr een oproep tot „alle nationalisten van Irak". Hierin verklaarde hij: „Wij zijn bereid met de progressieve nationalistische krachten van Irak samen te werken. De Baathpartij is de drijvende kracht achter de revolutie van 17 juli j.l. geweest, maar al heeft de partij de eerste rol bij de uitvoering van deze beweging gespeeld, toch moet men de revolutie beschermen in nauwe samenwerking met alle progressieve nationalistische krachten".

De op 17 juli ontslagen stafchef *Ibrahim Feisal Ansari* werd in zijn ambt hersteld. De oud-minister van financiën, *Saleh Koubbah,* gouverneur van de centrale bank, werd benoemd tot president van de Iraakse Nationale Oliemaatschappij, als opvolger van de op 17 juli ontslagen *Abid al Jader.*

(Vor. ber. pag. 465 e.v.)

LIBANON

REORGANISATIE KABINET. CONFLICT REGERING-PARLEMENT

Op 3 juli zijn de volgende wijzigingen in het kabinet aangebracht:

— Premier *Abdallah Yafi* nam de portefeuilles van binnenlandse zaken en van sociale zaken over;

— *Soleiman Frangie,* tot dusver minister van binnenlandse zaken, kreeg de portefeuilles van economie en justitie;

— *Pierre Edde,* voorzitter van de vereniging van Libanese banken en broer van *Raymond Edde* (leider van het nationale blok) nam de tot nog toe door premier Yafi beheerde portefeuille van financiën over;

— *Rachid Beydoun,* tot dusver minister van PTT en justitie, werd belast met de portefeuilles van defensie (beheerd door Yafi) en toerisme *(AFP* 6-8)

Op 6 aug. weigerde het parlement met 70 tegen 6 stemmen zich akkoord te verklaren met de speciale volmachten op financieel gebied, welke premier Yafi gevraagd had om de huidige crisis te overwinnen. Het parlement bepaalde dat de desbetreffende voorstellen van de minister van financiën Edde volgens de gewone procedure moesten worden behandeld. Edde diende op 7 aug. zijn ontslag in, maar verklaarde op 8 aug. aan te blijven nadat het kabinet besloten had de voorstellen aan de parlementaire commisies voor te leggen. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 190/1 en 396/1)

NIXON EN HUMPHREY KANDIDAAT

Op de nationale partij-conventies die de Republikeinen en Democraten resp. van 5-8 aug. in Miami Beach en van 26-30 aug. in Chicago hebben gehouden, zijn oud-vice-president *Richard Nixon* voor de Republikeinen en vice-president *Hubert Humphrey* voor de Democraten aangewezen als de kandidaten voor de presidentsverkiezingen die op 5 nov. zullen plaatsvinden.
Na zijn benoeming maakte Nixon bekend dat hij de gouverneur van Maryland, *Spiro T. Agnew* als kandidaat voor het vice-presidentschap had aangewezen, terwijl Humphrey zijn keus liet vallen op senator *Edmund S. Muskie* uit de staat Maine.
Op de Republikeinse Conventie waren de mededingers van Nixon gouverneur *Nelson Rockefeller* van New York en gouverneur *Ronald Reagan* van Californië; op de Democratische conventie streden naast Humphrey om de nominatie senator *Eugene McCarthy,* senator *George McGovern* en gouverneur *Lester Maddox* van Georgia.



Hubert Humphrey (l.) en Edmund Muskie met hun echtgenotes.

De Democraten

Na de moord op *Robert Kennedy* (pag. 385 e.v.) leken de kansen voor Humphrey om de Democratische kandidatuur te bemachtigen sterk gestegen. Ook de omstandigheid dat senator McCarthy er niet in slaagde de stemmen, van de zich in de voorverkiezingen achter Kennedy geschaarde staten tot zich te trekken, scheen in het voordeel van Humphrey te werken.
De vooruitzichten van Humphrey op een overwinning in de presidentsverkiezingen leken echter minder gunstig, nadat uit regelmatig gehouden opiniepeilingen was gebleken dat hij belangrijk achter lag op de Republikeinse kandidaat Rockefeller en slechts eenmaal eenzelfde populariteit als Nixon wist te bereiken.
In het licht hiervan moeten ook informele pogingen van Humphrey gezien worden *Edward Kennedy**, de enig overgebleven Kennedy, te bewegen een kandidatuur voor het vice-presidentschap te aanvaarden. Kennedy weigerde echter om persoonlijke en familieredenen. Hij weigerde ook toen tijdens de Democratische conventie van verschillende kanten een beroep op hem werd gedaan zich kandidaat te stellen voor het presidentschap, omdat dit volgens zijn aanhangers het laatste redmiddel was om de verdeelde Democratische Partij bijeen te houden.
Behalve Humphrey en McCarthy stelde op 10 aug. senator *George S. McGovern* uit South Dakota zijn kandidatuur die gericht was op het aantrekken van de stemmen van wijlen Robert Kennedy. McGovern verklaarde tot het besluit van zijn kandidatuur te zijn gekomen, omdat hij zich niet kon verenigen met Humphrey's zienswijze op de oorlog in Vietnam en geen vertrouwen stelde in McCarthy's benadering van de binnenlandse problemen. Een eerste stap op weg naar vrede in Vietnam zag McGovern in een onmiddellijke stopzetting van de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam.
Op 17 aug. maakte de gouverneur van Georgia, *Lester G. Maddox* bekend dat hij zich kandidaat stelde voor de presidentiële nominatie teneinde „het conservatieve element van de Amerikaanse samenleving" te vertegenwoordigen. Maddox staat bekend als een fervent voorstander van rassenscheiding.

De Republikeinen

Bij de Republikeinen leek Rockefeller voorbestemd de rol van Robert Kennedy als pleitbezorger voor de rechten van negers en armen over te nemen. Rockefeller die bekend staat als een zeer kundig en bekwaam gouverneur en, getuige zijn populariteit in vele opiniepeilingen door vele Amerikanen als de geschiktste kandidaat werd gezien voor de oplossing van de binnenlandse problemen van de VS, verbrak op 14 juli zijn stilzwijgen over de oorlog in Vietnam en maakte een uit vier fasen bestaand plan bekend, dat in zes maanden zou kunnen leiden tot beëindiging van de oorlog. Deze vier fasen waren:

a) een gelijktijdige terugtrekking van de Noordvietnamese troepen naar de grenzen en van de Amerikaanse troepen naar de bevolkingscentra, waarbij een neutrale, internationale Aziatische strijdmacht eerst als buffer en later als inspectie-orgaan moet optreden. Bij het begin van de terugtrekking van Noordvietnamese troepen zouden de VS, als teken van goede wil, alvast 75.000 man terugtrekken; b) De Noordvietnamese troepen trekken zich naar hun land terug, de Amerikanen concentreren zich op hun bases en het grootste deel van de troepen vertrekt huiswaarts. Terwijl het Bevrijdingsfront de guerrilla-oorlog

* Op 21 aug. had Kennedy een uit vier punten bestaand plan bekendgemaakt ter beëindiging van de oorlog in Vietnam. 1) onvoorwaardelijke stopzetting van de Amerikaanse bombardementen; 2) terugtrekking van de militairen van zowel de VS als van Noord-Vietnam uit Zuid-Vietnam; 3) Amerikaanse hulp voor het totstand brengen van „een levensvatbare, politieke, economische en legale structuur" in Zuid-Vietnam; 4) belangrijke vermindering van de militaire activiteit van de VS in Zuid-Vietnam.

staakt, krijgt het garanties dat het aan het politieke leven in Zuid-Vietnam zou mogen deelnemen. De internationale strijdmacht zou bemiddelen t.b.v. lokale wapenstilstanden en de vrijheid van politieke activiteit garanderen; c) vrije verkiezingen met deelname van het Bevrijdingsfront, terwijl de laatste Amerikaanse troepen naar de VS terugkeren. De verkiezingen zouden moeten worden gecontroleerd door waarnemers van de internationale strijdmacht; d) door directe onderhandelingen beslissen Noord- en Zuid-Vietnam of zij hereniging wensen. De internationale strijdmacht wordt teruggetrokken.

Hoewel de populariteit van Rockefeller onder het Amerikaanse volk groter werd geacht dan die van Nixon, zagen waarnemers als een van de hoofdoorzaken van zijn nederlaag op de conventie het feit dat Nixon zijn campagne veel degelijker had voorbereid dan Rockefeller, die — na eerst op 21 maart te hebben verklaard geen kandidatuur te zullen aanvaarden — op 30 april tenslotte bekend maakte zich alsnog kandidaat te stellen.
Op dat tijdstip had Nixon onder de partijdelegaties van de verschillende staten reeds een indrukwekkende meerderheid weten te verwerven, die zich het duidelijkst weerspiegelde in zijn successen bij de voorverkiezingen (pag. 228/2 en 387/2).
Verder stelde bij de Republikeinen gouverneur *Ronald Reagan* uit Californië zich op 5 aug. kandidaat. Hij werd gezien als vertegenwoordiger van het conservatieve Zuiden en als tegenwicht tegen de onafhankelijke kandidaat *George Wallace*.

De Republikeinse conventie

Op 5 aug. opende de Republikeinse fractievoorzitter van het Huis van Afgevaardigden, *Gerald Ford*, de 29e Republikeinse conventie in Miami Beach. De eerste twee dagen van de conventie werden besteed aan debatten over het „platform", het partijprogramma, dat op 6 aug. werd goedgekeurd. In dit programma wordt over de verschillende actuele problemen o.a. het volgende verklaard:

VIETNAM — „De regeringspolitiek met betrekking tot Vietnam is op een mislukking uitgelopen, zowel op militair, politiek en diplomatiek gebied als met betrekking tot ons volk..."
„Men moet eindelijk eens begrijpen dat niet ieder internationaal conflict door Amerikaanse landstrijdkrachten opgelost kan worden. Militair gezien heeft de verwarde inzet van mensen en materiaal door de regering ons massale militaire overwicht verkwist en als gevolg daarvan onze opties verspeeld..."
„Politiek gezien is de regering niet in staat gebleken de volkomen nieuwe aspecten van deze oorlog te begrijpen. Het al te zwaar de klemtoon leggen op de ouderwetse conventionele aspecten van de oorlog heeft de regering blind gemaakt voor het feit dat het niet om de beheersing van territorium gaat maar om de veiligheid en loyaliteit van de bevolking. De vernietiging van de formele regeringsmacht is het voornaamste doelmerk van de vijand. De regering heeft zich te weinig bezig-gehouden met het politieke aspect van de zaak waarvan tenslotte een succesvolle afloop afhankelijk is. De regering heeft niet alleen verzuimd de overname van verantwoordelijkheid door de Vietnamezen aan te moedigen, maar heeft hun verantwoordelijkszin daadwerkelijk ondermijnd door haar pogingen tot pacificatie. Daarbij komt de gebrekkige veiligheid voor de burgerbevolking"...
„Om ons Vietnamdilemma op te lossen, heeft Amerika klaarblijkelijk een nieuwe leiding nodig — een leiding die in staat is op een nieuwe manier te denken en te handelen en die niet gebonden is aan de talrijke fouten van het verleden. De Republikeinse partij biedt dit leiderschap. Wij verplichten ons een strategie toe te passen die betrekking heeft op de werkelijke problemen van de oorlog en die zich concentreert op de veiligheid van de bevolking, de ontwikkeling van een sterker gevoel voor de natie en de versterking van de lokale krachten. Het zal een strategie zijn die een voortgaande de-Amerikanisering van deze oorlog, zowel op militair als op politiek terrein toestaat"... „Wij verplichten ons tot een vredesprogramma voor Vietnam — dat noch een vrede tot elke prijs noch een verhuld opgeven van de legitieme belangen van de VS of zijn geallieerden inhoudt — doch veeleer een positief programma, die allen een faire en dragelijke regeling biedt, die gebaseerd is op het principe van zelfbeschikking, onze nationale belangen en de zaak van de langdurige wereldvrede..."

BUITENLANDSE POLITIEK — Het partijprogramma stelde dat buitenlandse hulp niet langer gescheiden van buitenlandse politiek kan worden gezien. De VS vijandig gezinde landen kunnen geen hulp ontvangen. De communistische landen moeten eerst door daden hun bereidheid tot vreedzame en harmonische samenleving met de rest van de wereld bewijzen, voordat de VS de uitbreiding van de Oost-Westhandel zal steunen. Ook zouden de VS alleen dan hulp mogen verlenen als de nationale prioriteiten daardoor niet in gevaar worden gebracht. Multilaterale hulporganisaties zouden hun werkzaamheden moeten uitbreiden, zodat meer landen dan tot nu toe aan het hulpverleningswerk zullen deelnemen.
Aangezien de SU pogingen in het werk stelt het bewapeningsevenwicht in het Midden-Oosten te verstoren, als gevolg waarvan toenemend gevaar voor Israël ontstaat, zullen de VS er zorg voor moeten dragen dat Israëls bewapening evenredig wordt ondersteund. Verder zullen de VS aandringen op stationering van vredesmachten van de VN in gebieden waar spanningen optreden en op vredesonderhandelingen tussen de tegenstanders.
De NAVO en de in de laatste tijd in onnodig gevaar gebrachte betrekkingen met West-Europa moeten weer versterkt worden. Het streven naar onafhankelijkheid door de onderdrukte Oosteuropese staten moet ondersteund worden, zelfs indien dit in enkele gevallen zou leiden tot de opheffing van het embargo voor de verzending van niet-strategische goederen naar deze landen.

BINNENLANDSE POLITIEK — M.b.t. de binnenlandse politiek werd in het programma aangedrongen op het accentueren van federale actie om te voorzien in de sociale crisis en werd ieder geweld verworpen. Er wordt aangedrongen op strenge maatregelen tegen wanordelijkheden, maatregelen die vnl. genomen moeten worden door de regeringen van de staten. De bouw van nieuwe woningen moet ter hand worden genomen en er zal verbetering moeten optreden in de levensomstandigheden in de steden. De strijd tegen de misdaad zou gevoerd moeten worden door een sterk offensief tegen de handel in verdovende middelen, de onderwereld en door personen opnieuw verantwoordelijk te stellen voor de daden die zij bedrijven.

FINANCIËN en ECONOMIE — De volgende doelstellingen werden aangegeven: het oplossen van de crisis in de betalingsbalans en de versterking van de internationale positie van de dollar, door een uitbreiding van de export, beperking van de federale uitgaven, de stimulering van het buitenlands toeristenbezoek aan de VS, en het hanteren van reciprociteitsmaatregelen tegen landen die Amerikaanse exporten belasten. Voorts: Strijd tegen de inflatie bij instandhouding van de economische expansie; budgettaire evenwichtspolitiek; strenge controle door het Congres op de federale uitgaven en hervorming van het fiscale systeem; belofte tot verlaging van de belastingen, zodra de uitgaven als gevolg van de oorlog in Vietnam zullen afnemen.

Verkiezing Nixon

De verwachting dat Nixon reeds in de eerste ronde de vereiste 667 stemmen, die hem tot Republikeins presidentskandidaat zou maken, op zich zou weten te verzamelen, werd op 8 aug. bewaarheid. Nixon behaalde in de eerste ronde 692 stemmen, terwijl gouverneur Rockefeller en gouverneur Reagan met resp. 277 en 182 stemmen ver achterbleven. Later op de dag zorgde Nixon voor een verrassing door gouverneur *Spiro T. Agnew* van Maryland aan de Conventie voor te stellen als zijn kandidaat voor het vicepresidentschap.

Agnew werd tot voor kort als aanhanger van Rockefeller beschouwd. Diens besluit van 21 maart (pag. 387/1) zich niet kandidaat te stellen, zonder daarvan Agnew — die juist een grootscheepse campagne voor Rockefeller had ontketend — op de hoogte te stellen, had Agnew doen besluiten zijn steun aan Nixon te geven.
De nominatie van Agnew werd niet, als gewoonlijk, eenstemmig goedgekeurd. Bij de stemming kreeg Agnew 1221 stemmen, maar er werden 186 stemmen uitgebracht op de gouverneur van Michigan, George Romney. Velen zagen in de aanwijzing van Agnew als vice-presidentskandidaat een geste van Nixon aan de conservatieve gedelegeerden van de zuidelijke staten, aan wier steun het vnl. te danken was geweest dat hij reeds in

de eerste ronde de absolute meerderheid had weten te behalen. Een progressieve kandidaat zoals burgemeester John Lindsay van New York zou de zuidelijke staten zeer onwelkom zijn.

In de rede waarmee hij zijn kandidatuur aanvaardde en die door velen werd gezien als de beste uit zijn gehele carrière legde Nixon de nadruk op drie hoofdproblemen: Eenheid van de partij, eenheid van Amerika en de bewerkstelliging van vrede in eigen land en in Vietnam. Over dit laatste punt merkte Nixon o.a. het volgende op:

„We zullen met Vietnam beginnen. We hopen dat de nu aan de gang zijnde onderhandelingen tot een eervol einde van de oorlog zullen leiden. Gedurende de campagne zullen we niets zeggen dat deze hoop de bodem zou kunnen doen inslaan. Maar indien de oorlog niet beëindigd is als het volk in november zijn keuze maakt, dan zal de keus die gedaan zal worden duidelijk zijn." Nixon merkte vervolgens op dat de vrede in Vietnam niet het einddoel was, maar dat gestreefd zou moeten worden naar het voorkomen van andere Vietnams. Nixon zei een herziening van de Amerikaanse verplichtingen t.o.v. het buitenland te overwegen: „Voor de andere landen van de vrije wereld is het moment aangebroken waarop zij hun rechtmatig deel in de lasten van de verdediging van de vrijheid en van de handhaving van de vrede moeten dragen. Dit is geen nieuw isolationisme. Het is een nieuw internationalisme waarvoor Amerika zijn bondgenoten en vrienden in de wereld werft in die veldslagen waarbij evenzeer hun belangen als de onze op het spel staan."
Vervolgens wendde Nixon zich tot de leiders van de communistische wereld. „Na het tijdperk van de confrontatie is nu het moment aangebroken waarop wij het tijdperk van de onderhandelingen binnentreden. Daar waar het gaat om de super-machten van de wereld, bestaat er geen andere keus dan die van vreedzame onderhandelingen."...Hij wees erop dat de periode-Eisenhower Amerika acht jaar van vrede had gebracht.
M.b.t. de binnenlandse problemen beloofde Nixon dat de toekomstige minister van justitie een eind zou maken aan de golf van geweld en misdaad.
„Wij zijn voor orde en ook voor vooruitgang. Wij zullen Amerika van de vrees bevrijden."... Nixon noemde de federale hulpprogramma's t.b.v. bestrijding van de werkloosheid onvoldoende en beaamde de noodzaak van het begunstigen van particulier initiatief voor het scheppen van nieuwe werkgelegenheid. T.a.v. de negers achtte hij het noodzakelijk hun de mogelijkheid van beheer te verlenen over hun eigen ondernemingen, teneinde hun dezelfde kansen te bieden als de andere Amerikanen.

De Democratische Conventie

De gebeurtenissen in Tsjechoslowakije (pag. 545 e.v.) die zich in de week voor het begin van de Democratische Conventie hadden afgespeeld, deden de kansen van de „vredes"-kandidaten McCarthy en McGovern op de kandidatuur voor het presidentschap nog aanmerkelijk slinken.
Ook de uitspraken van McCarthy, gedaan na het bekend worden van de Sowjetrussische invasie: „Ik zie dit niet als een belangrijke wereldcrisis" en „er is weinig dat de VS zouden hebben kunnen doen om de interventie in Tsjechoslowakije te voorkomen", schijnen zijn kansen niet ten goede te zijn gekomen.
Niettemin bleef de oppositie tegen Humphrey zeer aanzienlijk, zowel binnen de Conventiezaal als daarbuiten.
De Conventie die op 26 aug. werd geopend toonde zich verdeeld over Vietnam. T.a.v. deze kwestie had de commissie die was belast met het opstellen van het partijprogramma een ontwerp samengesteld dat in hoofdzaak de denkbeelden van president *Johnson* weerspiegelde.

Het programma vermeldde: a) stopzetting van alle bombardementen, op voorwaarde dat hierdoor de levens van Amerikaanse militairen niet in gevaar zouden worden gebracht en dat Noord-Vietnam hiertegenover ook een teken zou geven van haar goede wil; b) onderhandelingen voor een directe stopzetting van de gevechten en wederzijdse terugtrekking van buitenlandse en infiltrerende troepen uit Zuid-Vietnam; c) vrije verkiezingen in Zuid-Vietnam met deelname van alle partijen die bereid zijn zitting te nemen in een de vrede dienende regering; d) versnelling van de pogingen Zuidvietnamese militairen op te leiden en uit te rusten, teneinde de Amerikaanse militaire macht te verminderen.

De „duiven", onder aanvoering van McCarthy stelden hier tegenover de eis van onvoorwaardelijke stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam en onmiddellijke instelling van een interim coalitieregering in Saigon. De stemming over deze paragraaf toonde duidelijk de verdeeldheid in de Democratische partij: hoewel het ontwerp van de commissie werd aangenomen liet de stemverhouding, 1567 tegen 1041 stemmen, toch duidelijk de oppositie tegen de huidige regeringspolitiek uitkomen.

Hoewel de Vietnam-paragraaf ook de goedkeuring van Humphrey had, had de vice-president vóór de Conventie enkele pogingen in het werk gesteld de indruk te wettigen dat zijn vice-presidentschap onder Johnson niet automatisch zou betekenen dat hij, als eventuele president, gebonden zou zijn aan de politiek van zijn voorganger. Zo verklaarde hij op 31 juli dat z.i. „iedere groepering" zou moeten deelnemen aan vrije verkiezingen in Zuid-Vietnam.
Medewerkers van de vice-president verklaarden dat hij met zijn opmerking het oog had gehad op het Nationale Bevrijdingsfront.
Op 12 aug. verklaarde Humphrey dat hij het begrip „reciprociteit" — waaronder wordt verstaan dat Hanoi als antwoord op stopzetting van Amerikaanse bombardementen haar oorlogsinspanningen zou moeten verminderen — zou willen verzachten tot een beroep op „terughoudendheid en een redelijke houding van Noord-Vietnam bij de vredesbesprekingen in Parijs, als voorwaarde voor stopzetting van de bombardementen.



De verslagen kandidaten v.l.n.r. McCarthy (Dem), Rockefeller (Rep.), Reagan (Rep.) en McGovern (Dem.).

DE KANDIDATEN VOOR HET VICE-PRESIDENTSCHAP

Spiro Theodore Agnew werd in 1918 in Baltimore geboren als zoon van in 1897 naar de VS geëmigreerde Griekse ouders, die oorspronkelijk de naam Anagnostopoulos droegen. Agnew die van het Grieksorthodoxe geloof overging naar de Episcopale kerk assisteerde zijn vader in zijn vroege jeugd in diens restaurantbedrijf. Van 1937 tot 1940 studeerde hij scheikunde aan de John Hopkins Universiteit en daarna rechten aan de universiteit van Baltimore. Gedurende de Tweede Wereldoorlog diende hij in het Amerikaanse leger in Europa en behaalde daar de rang van compagniescommandant van de 10e pantserdivisie. Bij zijn terugkeer naar de VS in 1946 ging hij van de Democratische partij over naar de Republikeinse. Nadat hij zijn studie had hervat en deze door een baan bij een verzekeringsmaatschappij bekostigde, behaalde hij in 1947 zijn academische graad. Na militaire dienst in Korea werd hij in 1957 benoemd tot lid van de uitvoerende raad van het district Baltimore, waarvan hij later voorzitter werd Zij ijveren voor gelijke rechten voor negers bij de huisvesting droeg o.a. bij tot zijn verrassende verkiezing als gouverneur van Maryland in 1966. Sinds korte tijd echter heeft hij zich in meer conservatieve zin uitgelaten. Na de moord op dominee King haalde hij zich het misnoegen van gematigde negers op de hals door hun in het openbaar te verwijten geen pogingen te hebben gedaan militante negers te veroordelen. Zijn bevel tot arrestatie van 227 negerstudenten van het Bovie staatscollege deed nog meer afbreuk aan zijn liberaal image. Felle kritiek leverde Agnew op het rapport van de commissie-Kerner (pag. 177), die was ingesteld om de rassenonlusten van 1967 te onderzoeken. Hij veroordeelde „de masochistische groepsschuldgevoelens voor blank racisme, dat in haar bevindingen merkbaar is. De kandidaat voor het vice-presidentschap ontkende dat zijn politieke denkbeelden veranderd zijn: „Ik ben stil blijven staan, terwijl letterlijk duizenden personen achter mij zijn weggerend in een wilde stormloop naar links, en ik geloof dat dit vooral het geval is met sommige media. Ik geloof dat een groot aantal van de media betrokken is in een onstuimige race naar links."

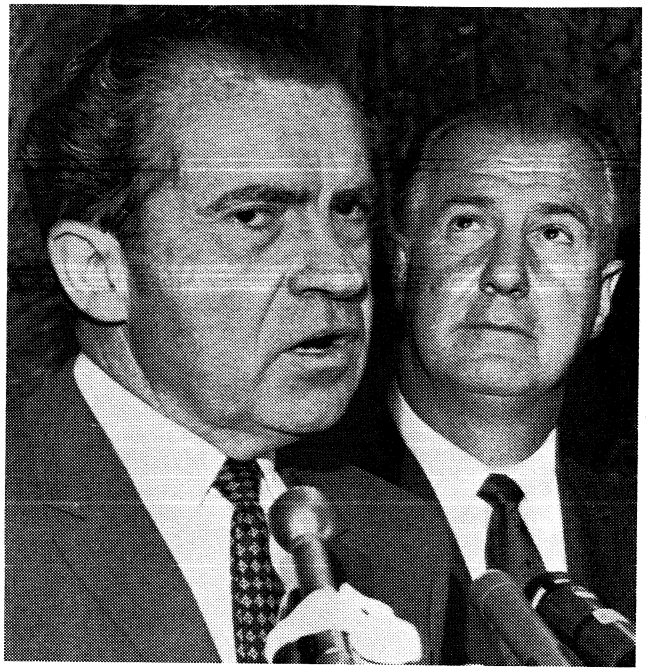

Richard Nixon en zijn „running mate" Spiro Agnew.

Edmund Sixtus Muskie (oorspronkelijk Marciszewski), die in 1914 in Rumford, Me werd geboren als zoon van arme uit Polen naar de VS geëmigreerde ouders, wordt door velen als het symbool van de Amerikaanse droom, een „self-made" man gezien. Na een rechtenstudie aan de universiteit van Cornell in Ithaca (New York) te hebben voltooid, werd Muskie in 1940 bij de balie van Maine ingeschreven. Pas na de Tweede Wereldoorlog, waarin hij als reserve-officier bij de marine diende, kreeg Muskie de gelegenheid carrière te maken. In 1946 werd hij gekozen in het Huis van Afgevaardigden van de staat Maine, in welke functie hij tot 1952 optrad als leider van de Democratische minderheid. In 1954 slaagde Muskie erin als eerste Democratische gouverneur van Maine sinds 20 jaar, in de Senaat te worden gekozen. Muskie voerde zowel in 1954 als in 1958 zijn campagne onder het motto: „Maine moet een tweepartijensysteem hebben." In de Senaat toonde Muskie zich voorstander van wijziging van het reglement van orde teneinde een eind te maken aan de praktijk van de „fillibuster", die veelvoudig door senatoren uit de zuidelijke staten werd toegepast.
Hij heeft tevens een vooraanstaande rol gespeeld bij de aanvaarding van de wet van de „modelsteden" in 1966. Veel aandacht besteedde Muskie ook aan de problemen m.b.t. de verontreiniging van de lucht en het water. Door de leider van de Democratische meerderheid in de Senaat, Mansfield, werd Muskie geschetst als „een man, die de publiciteit schuwt, hard werkt en onder zijn collega's de welverdiende reputatie geniet onkreukbaar, eerlijk in zijn optreden en energiek te zijn". De roomskatholieke senator geldt als een expert op het gebied van de stedelijke problemen. Wat de oorlog in Vietnam betreft wordt Muskie over het algemeen beschouwd als gematigder dan Humphrey en heeft hij reeds doen doorschemeren dat de VS het risico van een unilaterale stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam kunnen nemen, zonder de levens van Amerikaanse soldaten in gevaar te brengen en zonder op een blijk van goede wil uit Noord-Vietnam te wachten. Niettemin verklaarde hij zich bereid de paragraaf die de Conventie over Vietnam had aangenomen, te ondersteunen. Over de rassenkwestie merkte Muskie op dat het probleem lag in het „verkrijgen van vertrouwen" van de negers en de armen, en het aanmoedigen van zowel „hun maximale deelname" aan de gemeenschap als van het door hen „verkrijgen van de bekwaamheden van het politieke proces."

Andere punten uit het Democratisch partijprogramma hadden betrekking op:

NATIONALE DEFENSIE: „De aanval op en de invasie in een klein land (Tsjechoslowakije), dat gisteren nog Moskous vreedzame bondgenoot was, betekent een onheilspellende ommekeer in de langzame trend naar grotere vrijheid en onafhankelijkheid in Oost-Europa. De hernieuwe oplegging van de Sowjet-tirannie verhoogt het risico van oorlog in Centraal-Europa, een oorlog die zou kunnen uitlopen op een nucleaire slachting. We moeten en zullen een sterke en evenwichtige defensie handhaven die in staat is de doelen van veiligheid en vrede te dienen."

MIDDEN-OOSTEN: „Het Midden-Oosten blijft een kruitvat. Zolang Israël wordt bedreigd door vijandige en goed bewapende buurlanden, zullen we het met de onontbeerlijke militaire uitrusting die nodig is voor zijn defensie, inclusief de modernste gevechtsvliegtuigen, bijstaan".

BUITENLANDSE HULP: „We steunen een versterkt ontwikkelingshulpprogramma van de VS en de VN dat gehoor geeft aan de veranderende omstandigheden en gebaseerd is op de erkenning, zoals president Johnson die stelt en die luidt: „Het zichzelf helpen is het levenselixer van de economische ontwikkeling"."

BELASTINGEN: „We zullen een belastingpolitiek blijven voeren die door verlaging van de belastingen een stimulering voor trage economie kan betekenen en door verhoging van de belastingen inflatie binnen de perken kan houden"....

BURGERRECHTEN: „We verplichten ons om voor eens en altijd de smet van rassen- en andere discriminatie uit ons natonale leven te wissen. We zijn ook tot de erkenning gekomen dat vrijheid en gelijkheid meer vereisen dan de beëindiging van onderdrukking en vooroordeel. De slachtoffers van vroegere discriminatie moeten aangemoedigd worden en bijgestaan worden om volledig profijt te trekken van alle mogelijkheden die thans voor hen open staan."

RECHTVAARDIGHEID EN WETGEVING: ...„De plicht van de regering op ieder niveau is de veiligheid en bescherming van het volk. Maar het verschijnsel van en de vrees voor misdaad beheersen de gedachten van de Amerikanen tegenwoordig. De hele natie is verenigd in haar bezorgdheid over de misdaad in welke vorm of waar zich deze ook openbaart. We pleiten voor een sterke en onafgebroken campagne tegen wetteloosheid in al haar vormen.... We zullen deze campagne bevorderen door een aanval op de grondoorzaken van de misdaad en ongeregeldheden."

De kwestie van de aanvaarding van de geloofsbrieven leidde tot felle strijd. Tegen 1.000 van de 2.622 gedelegeerden werden in klachtprocedures bezwaren aangetekend. Vele klachten die de steun hadden van alle belangrijke kandidaten, behalve van gouverneur Maddox, betroffen de samenstelling der delegaties uit de zuidelijke staten, waarin verhoudingsgewijs te weinig negers waren opgenomen. Tegen de delegatie uit Georgia werd bovendien het bezwaar ingediend dat de helft van deze afgevaardigden de kandidatuur van *George Wallace,* die een onafhankelijke partij heeft opgericht (pag. 228/1), steunde en dat hun op grond hiervan het recht ontzegd moest worden hun staat op de Democratische Conventie te vertegenwoordigen.
Tenslotte besloot de gehele delegatie van Georgia zich terug te trekken, trok Georgia's gouverneur Maddox zijn kandidatuur voor de nominatie in en deed het unicum zich voor dat de staat op de Conventie werd vertegenwoordigd door een delegatie o.l.v. de negerafgevaardigde *Julian Bond,* die oorspronkelijk was samengesteld als tegenwicht tegen de hoofdzakelijk uit blanken bestaande delegatie van Georgia. Later bleek dat zich onder de in totaal 2.622 afgevaardigden wier geloofsbrieven waren goedgekeurd, meer dan 200 negers bevonden.
Bij de stemming op 28 aug. wist Humphrey in de eerste ronde 1.761 stemmen op zich te verzamelen, 449 stemmen meer dan de vereiste meerderheid. Op senator McCarthy werden 601 stemmen uitgebracht en op senator McGovern 146. Verder werden stemmen uitgebracht op dominee *Channing Phillips,* de eerste neger die ooit op een Conventie kandidaat werd gesteld. Hij verkreeg 67 stemmen, terwijl op Edward Kennedy, ondanks zijn besluit geen kandidatuur te aanvaarden, 12 stemmen werden uitgebracht.
Na zijn benoeming stelde Humphrey de Conventie voor haar goedkeuring te verlenen aan de benoeming van senator Edmund Muskie uit Maine tot kandidaat voor het vice-presidentschap.

In de rede waarmee Humphrey zijn kandidatuur aanvaardde, deed hij op zijn twee verslagen medekandidaten een beroep „Amerika te helpen in de moeilijke periode die voor ons ligt".
Hoewel hij in zijn rede president Johnson prees als een president die meer tot stand had gebracht dat enige van zijn moderne voorgangers, kon niettemin uit zijn opmerkingen over de kwestie-Vietnam worden opgemaakt, dat Humphrey zich wellicht los zal maken van de banden die hem in zijn tegenwoordige functie aan de politiek van Johnson binden. Hij verklaarde o.a.: „Als burger, kandidaat en vice-president zal ik alles doen wat in mijn macht ligt, om de onderhandelingen in Parijs te helpen. Als er een les is die we zouden moeten hebben geleerd dan is het wel die dat de politiek van morgen niet beperkt hoeft te worden door de politiek van gisteren. Als ik president ben, zal ik deze les toepassen op het zoeken naar mogelijkheden voor vrede in Vietnam".
Op het gebied van de binnenlandse politiek erkende Humphrey dat er moeilijkheden waren, maar de Democratische Partij heeft „Amerika weer in beweging gebracht"....
„Geweld is echter geen antwoord, wanorde brengt vernietiging met zich mee", aldus Humphrey, die vervolgde: „Ik zeg het ronduit: relletjes, brandstichtingen, sluipschieten, dronken voeren, handel in verdovende middelen en minachting voor de wet zijn de voorhoede van anarchie — en hun moet een halt worden toegeroepen". Vervolgens benadrukte Humphrey de noodzaak van sociale gerechtigheid als tegengif tegen geweld en wanhoop: „Het verwerven van het presidentschap is de prijs van zwijgen over of ontwijken van het probleem van de mensenrechten niet waard. De verwerving van het presidentschap is niet een akkoord met het extremisme waard.... Of wij verkrijgen werkelijke gerechtigheid in ons land of wij veroordelen onszelf tot een verschrikkelijke uitputting van lichaam en geest".
Na een oproep tot samenwerking aan McCarthy en McGovern, appelleerde Humphrey nogmaals aan de eenheidsgedachte van de Democratische partij: „Wij zullen de idealen van mannen als Martin Luther King en Robert Kennedy niet opgeven"..... „Wij zullen hun dromen door onze daden eren".

Ongeregeldheden in Chicago

Chicago stond gedurende de Democratische Conventie onder een uitzonderlijk strenge bewaking van stedelijke politie en leden van de Nationale Garde, om aanslagen op het leven van de kandidaten te voorkomen. Deze gewapende macht werd tevens gebruikt om, vaak vreedzame, demonstraties hard uiteen te slaan. Het optreden van de ordetroepen droeg er toe bij dat de Conventie tot de bloedigste uit de Amerikaanse geschiedenis werd. De ernstigste incidenten speelden zich op 28 augustus af, toen 15.000 tegenstanders van de oorlog in Vietnam probeerden op te rukken naar de Conventie-zaal en de politie dit met alle middelen trachtte te verhinderen. Er werden 267 arrestaties verricht en er waren vele honderden gewonden.

De botsingen ontlokten aan senator McCarthy de opmerking: „Zeer, zeer droevig. Dit lijkt op de slag bij de Marne". Senator McGovern verklaarde: „Ik heb vroeger nooit de verhalen over ruw optreden van de politie geloofd. Maar dit leek op Nazi-Duitsland". Vice-president Humphrey veroordeelde het optreden van de politie in scherpe bewoordingen doch sprak evenzeer zijn afkeuring uit over het gedrag van de demonstranten.
Als hoofdverantwoordelijke voor het optreden van de politie werd de burgemeester van Chicago, Richard J. Daley, beschouwd, die tijdens de Conventie zijn steun aan Humphrey betuigde. Daley verklaarde het optreden van de politie volledig goed te keuren, aangezien hij bewijzen had dat tijdens de Conventie aanslagen op het leven van de voornaamste kandidaten gepleegd zouden worden.



Het treffen tussen politie en demonstranten te Chicago.

NEDERLAND

VVD-RAPPORT OVER ONDERNEMINGSRECHT

In een op 9 aug. gepubliceerd rapport over de herziening van het ondernemingsrecht spreekt de sociaal-economische commissie van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie als haar mening uit, dat de meest directe medezeggenschap van werknemers in een onderneming kan worden bereikt door systematische werkstructurering met zo ver mogelijk gaande delegatie van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, gekoppeld aan een goede communicatie binnen de onderneming.
Naast deze directe, maar tot de arbeidsplaats beperkte, medezeggenschap is een uitbreiding van de ondernemingsraad het beste middel om de verantwoordelijkheid van de leiding jegens het personeel en de grootst mogelijke inspraak van het personeel in ondernemingszaken tot uitdrukking te brengen.
De commissie doet o.a. de volgende voorstellen:

— Verplichtstelling van de ondernemingsraad voor alle ondernemingen met meer dan 100 personeelsleden — met de mogelijkheid van ontheffing voor enkele bedrijfstakken;

— Uitbreiding van de bevoegdheden van de ondernemingsraad in het algemeen volgens de in 1964 uitgebrachte voorstellen van de commissie-Verdam (pag. 53/1-1965);

— Afwijzing van omvorming van de ondernemingsraad tot een personeelsraad;
— De ondernemingsraad dient het gehele personeel te vertegenwoordigen ook niet-erkende categorale bonden en iedere groepering van ten minste 25 kiesgerechtigde werknemers moeten kandidaten voor de raad kunnen stellen;

— Afwijzing van werknemerscommissarissen;

— Instemming met de ingediende wetsontwerpen inzake verslaggeving en het enquêterecht (pag. 343/1). Deze zouden ook tot andere dan daarin genoemde ondernemingen moeten worden uitgebreid. Ook zou er een voorschrift tot periodieke (bijv. kwartaal-)verslaggeving moeten komen.

— Toekenning van de bevoegdheid een enquête te vragen ook voor bedrijfs(taks)-bonden die aan minimumeisen voldoen (naast de centrale werknemersorganisaties);

—Publikatieplicht jaarverslaggeving in principe voor alle grote ondernemingen, ongeacht de rechtsvorm of het besloten zijn van de onderneming. Als grote ondernemingen zouden zijn te beschouwen die met meer dan 100 personeelsleden, meer dan ƒ 500.000 geplaatst kapitaal of ƒ 3 mln balanstotaal;

— Verplichtstelling raad van commissarissen van tenminste twee leden bij elke NV;

— Beperking mogelijkheid tussentijds ontslag commissarissen;

— Wettelijke leeftijdsgrens commissarissen van 72 jaar;

— Bevoegdheden voor de raad van commissarissen tot het opmaken van een bindende voordracht voor de benoeming van directie en commissarissen, van welke voordracht de algemene vergadering van aandeelhouders slechts met twee derde der uitgebrachte stemmen, vertegenwoordigende meer dan de helft van het geplaatste kapitaal, zou mogen afwijken;

— Aan alle risicodragende kapitaalverschaffers dienen zoveel mogelijk gelijke rechten te worden toegekend. Oligarchische clausules inzake benoemingsrechten zouden geleidelijk moeten worden afgeschaft;

— De wet zou een aantal zaken moeten bevatten, waartoe de directie de toestemming van commissarissen nodig heeft, alsmede enkele zaken waartoe de algemene vergadering niet kan besluiten zonder raadpleging van commissarissen.
Het is de bedoeling dat een buitengewoon algemeen partijcongres van de VVD zich omstreeks de jaarwisseling zal uitspreken over het rapport en de daaraan toegevoegde ontwerp-resoluties.
(Alg. Hbld 9-8)

VERHOGING BEVOEGDHEIDSGRENS KANTONRECHTER

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend, waarin wordt voorgesteld de grens van de bevoegdheid van de kantonrechter in burgerlijke zaken te verhogen van ƒ 500 tot ƒ 1500. Verder wordt voorgesteld de grens van appellabiliteit van vonnissen van deze rechters in burgerlijke zaken te verhogen van ƒ 200 tot ƒ 500 en de grens van appellabiliteit van vonnissen van de rechtbanken in burgerlijke zaken (thans ƒ 1000) op te heffen. *(NRC* 22-6)

ADVIES ONTWIKKELINGSHULP

De Nationale Raad van Advies inzake hulpverlening aan minder ontwikkelde landen heeft de regering geadviseerd bij de begroting voor het jaar 1969 een bedrag van ƒ 740 mln beschikbaar te stellen voor samenwerking met ontwikkelingslanden, ongeveer 1% van het netto nationale inkomen tegen factorkosten.

De raad is van oordeel dat een zo snel mogelijke stijging van de bijdrage naar het niveau van 1% een essentieel element van het beleid moet blijven.
Het streefcijfer van 1% is in overeenstemming met een schatting van het tekort op de betalingsbalansen van de ontwikkelingslanden bij een bepaald groeipercentage van het nationale inkomen van deze landen. In het eerste ontwikkelingsdecennium werd als doelstelling voor de groei van het nationale inkomen van de ontwikkelingslanden 5% aangehouden.
Na de aanvankelijke teleurstellende resultaten in deze periode heeft 1966 in dit opzicht een hoopvolle verbetering te zien gegeven. Voorlopige schattingen van 52 landen — met 90% van de bevolking van de ontwikkelingslanden — wijzen op een groei van 4,9% ('65: 3,7%, '60-'66: 4,8%). Zestien landen, twee derden van de bevolking van de ontwikkelingslanden, hebben in 1966 zelfs 6,2% gehaald. (NRC 17-8)

BUNGE IN EUROPOORT

De gemeenteraad van Rotterdam heeft op 27 juni besloten aan de NV Bunge's Handelsmaatschappij te Amsterdam (een onderdeel van de Amerikaanse Bunge Corporation) een terrein in Europoort te verhuren voor de vestiging van een graanoverslag- en graanopslagbedrijf. Bunge wil in Europoort een silo bouwen van 200.000 ton. In het eerste jaar zou een omzet van 2 mln ton moeten worden bereikt. Van de zijde van de Rotterdamse graanhandel is tegen de vestiging van Bunge krachtig geprotesteerd. *(Het Parool* 20-6, *NRC* 28-6)

BOUW SUPERTANKERS BIJ VEROLME

Verolme's Verenigde Scheepswerven heeft opdracht ontvangen voor de bouw van nog vier supertankers, zo is op 3 aug. meegedeeld. Daardoor is het totale aantal mammoetschepen dat het concern (inclusief de NDSM in Amsterdam) in portefeuille heeft, tot twaalf gestegen. Twee van deze schepen — besteld door een Noorse rederij — zullen elk 265.000 ton meten (eventueel uit te breiden tot 300.000 of 400.000 ton), de twee andere — voor rekening van een Israëlische rederij — elk 250.000 ton. Met deze opdracht is een bedrag van ƒ 280 mln gemoeid. *(Het Parool* 5-8)

(Vor. ber. pag. 458/1)

WONINGRESERVE

Uit een onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat op 1 april 1968 in Nederland 59.496 woningen leeg stonden. Van dit aantal waren 12.789 woningen niet meer geschikt voor bewoning, zodat de reële woningreserve 46.707 (1,3% van de woningvoorraad) bedroeg. Van deze reserve waren 38.549 woningen al bewoond geweest en 8.158 nog nimmer.
Bij vergelijking van deze uitkomsten met die van de onderzoeken van 1 juli 1966 en 1 april 1967 blijkt dat het totale aantal leegstaande woningen ten opzichte van 1 april 1967 met bijna 3.500 is toegenomen en de reële woningreserve met ruim 2.500 woningen. In de periode van 1 juli 1966 tot 1 april 1967 is de reële woningreserve met 6.300 woningen toegenomen. De minder sterke stijging van de reële woningreserve in de periode van 1 april 1967 tot 1 april 1968 is het resultaat van een daling in het aantal leegstaande nieuwe woningen, die niet geheel wordt opgevangen door de stijging in het aantal al bewoond geweest zijnde woningen. (NRC 6-8)

INKOMENSVERDELING 1964

Uit door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde cijfers over de inkomensverdeling 1964 blijkt dat zich in de periode 1962-1964 een duidelijke verschuiving in de inkomensverdeling heeft voorgedaan. Zo had in 1962 45% van de belastingplichtigen een totaal inkomen beneden ƒ 5.000; in 1964 is dit percentage gedaald tot 35%. Het aantal personen met een inkomen tussen ƒ 5.000 en ƒ 10.000 bleef — absoluut en procentueel — vrijwel constant t.w. 2,2 mln of 42%. Boven ƒ 10.000 inkomen steeg het aantal van 650.000 tot 1.200.000 of wel van 13 tot 23%.

Uitgaande van het totaal inkomen, blijkt dat dit inkomen gemiddeld voor de zelfstandigen is toegenomen met ƒ 3.590 (30%), gevolgd door de werknemers met ƒ 1.440 (26%). Onder het algemeen gemiddelde van 25% liggen de gepensioneerden met ƒ 1,090 (23%) en de directeuren N.V. met ƒ 1.870 (5%), terwijl het gemiddelde van de personen zonder beroep met 2% of ƒ 80 is gedaald. Het gemiddeld kerninkomen (loon, salaris enz.) van alle belastingplichtigen tezamen is eveneens gestegen met 25%. Dit geldt ook voor de groep werknemers, die 73% van alle belastingplichtigen uitmaakt; voor de gepensioneerden en zelfstandigen ligt de stijging hoger nl. op resp. 34 en 32%. Slechts de groepen directeuren N.V. en personen zonder beroep — tezamen slechts 1,2% van het totaal aantal — blijven bij het totaal gemiddelde belangrijk ten achter. Het kerninkomen van de directeuren N.V. nam gemiddeld toe met 10%, dat van de personen zonder beroep daalde zelfs met 4%. (A N P 31-7)

BELGIË

BEZOEK VAN BOMBOKO

De minister van buitenlandse zaken van Kongo (Kinsjasa), *Justin Bomboko*, heeft van 22 tot 27 aug. besprekingen gevoerd te Brussel. Hij ondertekende er, tezamen met de Belgische minister voor ontwikkelingssamenwerking, *Raymond Scheyven*, een overeenkomst i.z. technische en wetenschappelijke samenwerking tussen beide landen. De bijstand betreft zowel het zenden van personeel (onderwijzend, landbouw-, medisch enz.) als de vorming van Kongolese technici d.m.v. stages en het toekennen van beurzen. Na de ondertekening verklaarde Bomboko dat de in Kongo sedert 1960 geblokkeerde Belgische tegoeden weldra zullen worden vrijgegeven en in Belgische munt kunnen worden gerepatrieerd. Hij zei ook dat de winsten van de Belgische maatschappijen zullen kunnen worden overgeschreven en dat het geschil m.b.t. de schuldvordering van Sabena op Air Congo geregeld is.

Tijdens officiële tafeltoespraken verklaarde Bomboko dat zijn land geen buitenlandse bedrijven wenst te naasten en veel prijs stelt op Belgische investeringen. De economie van België en die van Kongo vullen elkaar aan, zei hij.

Bij zijn vertrek uit de Belgische hoofdstad verklaarde Bomboko de indruk mee te dragen, dat sedert het bezoek van president *Moboetoe* aan koning *Boudewijn* (pag. 412/3) de betrekkingen tussen de twee landen in zeer aanzienlijke mate verbeterd zijn. Het Kongolese volk vergeet niet dat het een gemeenschappelijk verleden met België heeft, aldus Bomboko; de oude conflicten zijn overwonnen en nu zal de samenwerking steeds beter worden.

De Kongolese minister deelde verder mede dat Kinsjasa aan de Belgische regering heeft voorgesteld diverse verdragen af te sluiten: een vriendschapsverdrag, zoals reeds voorgesteld was in 1960, een handelsverdrag, een verdrag dat de Belgische investeringen in Kongo waarborgen verleent, een belastingverdrag dat ertoe strekt de dubbele aanslag op in Kongo gerealiseerde winsten te vermijden, en tenslotte een verdrag van technische hulpverlening. Het paternalisme ruimt nu de plaats voor het fraternalisme, zei Boboko die ook niet uitsloot dat koning Boudewijn „weldra" een bezoek aan Kongo zou brengen. (In Belgische regeringskringen zou achteraf worden verklaard dat een koninklijk bezoek inderdaad niet uitgesloten is, maar nog niet „onmiddellijk" zal plaatshebben.)

Wat het geschil met de Union Minière betreft herinnerde Bomboko eraan dat Kongo een vergoeding eist van de maatschappij. Maar hij voegde eraan toe: De Kongolese regering heeft in deze zaak, die thans bij de advokaten berust, een beroep gedaan op een scheidsrechterlijke beslissing, wat er wel op wijst dat zij een vergelijk nastreeft.

Na het vertrek van Bomboko werd te Brussel een officieel communiqué uitgegeven, waarin verklaard wordt dat de verdragen, aangekondigd door Bomboko, zullen worden voorbereid. Voorts wordt in het communiqué melding gemaakt van het vrijgeven der geblokkeerde tegoeden, het akkoord Sabena-Air Congo, de voorbereiding van de internationale jaarbeurs die in juli 1969 te Kinsjasa wordt gehouden, en het zenden van een Belgisch ambtenaar naar Kongo om er de oprichting van een Kongolese dienst voor buitenlandse handel te bestuderen. (Vor. ber. pag. 412/3)

VERDRAG VERSPREIDING KERNWAPENS

De ambassadeur van België te Washington heeft op 20 augustus het verdrag i.z. de niet-verspreiding van kernwapens ondertekend.

Luidens een mededeling van het ministerie van buitenlandse zaken te Brussel is de Belgische regering van oordeel dat de doeleinden van het verdrag verenigbaar zijn met die van Euratom. Er zullen waarborgen worden verleend via overeenkomsten, afgesloten met het Internationaal Agentschap voor Atoomenergie te Wenen, die zodanig worden opgesteld dat de rechten en verplichtingen van de lidstaten der Gemeenschap onaangetast blijven, overeenkomstig het advies door de Commissie gegeven krachtens art. 103.

De Belgische regering zal het verdrag niet bekrachtigen, alvorens de besprekingen tussen de Commissie en het Internationaal Agentschap tot een akkoord hebben geleid.

(Vor. ber. pag. 451/2)

HANDEL MET RHODESIË

In een brief aan de secretaris-generaal heeft de Belgische VN-afgevaardigde meegedeeld dat België, overeenkomstig de jongste resolutie van de Veiligheidsraad (pag. 492/3) zijn handelsbetrekkingen met Rhodesië heeft stilgelegd, met uitzondering van de goederen van humanitaire aard. *(Reuter* 29-8)

IJZERBEDEVAART

De 41-ste IJzerbedevaart op 18 aug. stond traditiegetrouw in het teken van de internationale vredesgedachte.

Voorzitter mr. *Hendrik Borginon* herinnerde aan de actuele Vlaamse problemen. Hij zei o.m.: De houding van Vlaanderen tegenover België bestaat er niet in te streven naar de onttakeling van de Belgische staat, noch naar overheersing binnen België. De Vlamingen zijn oprecht bereid de Belgische staat te aanvaarden, met de voor- en nadelen die daaraan, zoals aan om het even welke staatsstructuur, zijn verbonden. Maar niet ten koste van onze levensbelangen als volk. Met wederzijdse goede wil moeten wij allen, Vlamingen, Walen en Brusselaars, een eendrachtig België kunnen opbouwen. Als mocht blijken dat een verstandhouding, op een voor allen aanvaardbare basis, niet wordt gewild, dan moet daaruit de slotsom worden getrokken. Sinds de oprichting van de Europese Gemeenschap en de sloping van de

tolbarrières, is het argument van de onleefbaarheid om economische redenen van een afgescheiden Vlaanderen overigens zozeer verzwakt dat het ons geen hoofdbrekens meer bezorgt.
Borginon zei nog dat vooral Brussel de „splijtzwam" in België vormt en waarschuwde voor een Waals-Brussels bondgenootschap dat tegen Vlaanderen zou zijn gericht. Hij verklaarde ook nog „dat er nooit een bevredigende oplossing zal komen, zonder ruime zelfstandigheid op politiek gebied, zonder federalisme."
Volgens de rijkswacht waren er ongeveer 60.000 deelnemers aan de bedevaart.

DUITSLAND (WEST)

VERKOPEN VAN SPRINGER-CONCERN

De uitgeverij *Axel Springer* heeft haar dochtermaatschappij Kindler und Schiermeyer Verlag te München (pag. 664/1-1967) verkocht aan de uitgeverij en drukkerij Weitpert uit Berlijn en Stuttgart, zo werd op 24 juni in Hamburg bekend gemaakt. De Springer uitgeverij had daarvoor over de verkoop onderhandeld met de uitgeverij Gruner und Jahr te Hamburg, en een overeenkomst hierover leek definitief. Op 24 juni volgde echter mededeling van de verkoop aan Weitpert.
Kindler und Schiermeyer Verlag geeft vier tijdschriften uit, t.w. *Jasmin* (oplage 1.500.000), *Twen* (oplage 212.000), *Bravo* (oplage 778.000) en *Eltern* (oplage 1.175.000) en omvat verder de drukkerij Tiefdruckanstalt Unterföhring/Bayern. De transactie omvat de tijdschriften, gebouwen en uitrusting en het personeel.
Een vijfde tijdschrift van het Springer-concern, *Das Neue Blatt* (oplage 1.145.000), uitgegeven door Verlagshaus Axel Springer in Hamburg, werd met gebouwen, uitrusting en personeel verkocht aan Heinrich Bauer Verlag in Hamburg.
De machtspositie van de uitgeverij op het gebied van dag- en zondagsbladen, waartegen de kritiek zich vooral richtte, blijft door de verkoop onaangetast.
Voor de verkoop werd van de zijde van de uitgeverij Springer als reden opgegeven, dat de dag- en zondagsbladen voor het concern altijd de kern hadden gevormd. De enorme ontwikkelingen op technisch en electronisch gebied en de gevolgen van de televisie voor de dagbladen

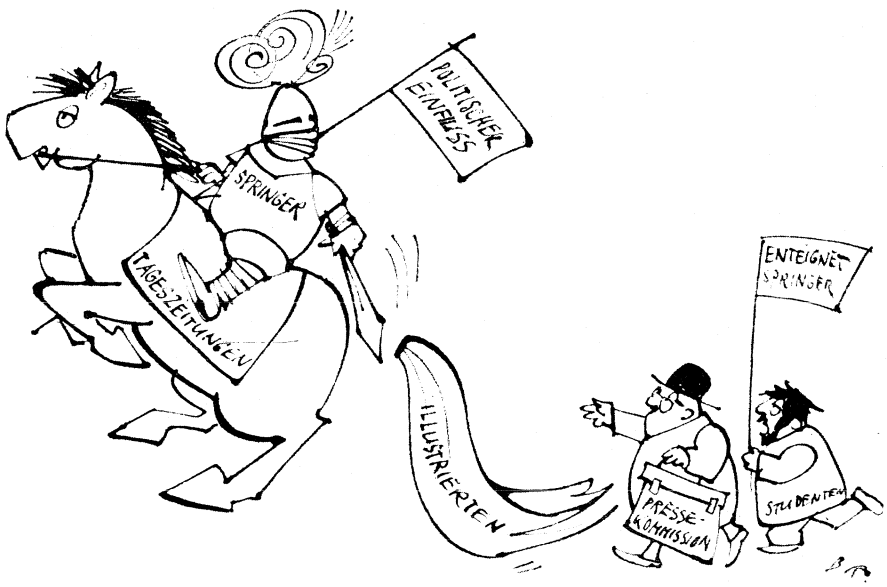

(Handelsblatt)

plaatsten elke uitgeverij voor volledig nieuwe problemen van zeer grote omvang. De verkoop betekent, aldus Springer, dat de uitgeverij meer dan vroeger haar krachten kan richten op de vijf dagbladen en twee zondagsbladen.
Algemeen werd echter aangenomen, dat het rapport van de commissie-*Günther* over de persconcentraties (zie pag. 569/1) de werkelijke reden voor de verkoop was. De uitgeverij zou hiermee wettelijke maatregelen willen voorkomen.
Volgens een overzicht in *Die Zeit* (28-6-1968) waren voor de vijf grootste uitgeverijen de oplagecijfers na de transacties van 24 juni als volgt:

Axel Springer, Hamburg

	verkochte oplage
Bild-Zeitung	4.094.000
Bild am Sonntag	2.319.000
Hamburger Abendblatt	303.000
Die Welt	228.000
Welt am Sonntag	389.000
BZ	334.000
Berliner Morgenpost	237.000
Aandeel in de totale kranten-oplage	39,2%
Hör zu	4.180.000
Kicker	193.000
Funk-Uhr	823.000
Aandeel in de totale tijdschrift-tenoplage	9,3%

Heinrich Bauer, Hamburg

	verkochte oplage
Neue Revue	1.724.000
TV/Hören und Sehen	1.445.000
Neue Post	1.468.000
Neue Mode	746.000
Praline	648.000
Das Neue Wochenend	615.000
Quick	1.528.000
Das Neue Blatt (nieuw)	1.145.000
Aandeel in de totale tijdschrift-tenoplage	16,6%

Burda, Offenburg

	verkochte oplage
Bild und Funk	570.000
Bunte Illustrierte	1.616.000
Freundin	521.000
Das Haus (A)	499.000
Das Haus (B)	1.929.000
Burda-Moden	1.382.000
Aandeel in de totale tijdschrift-tenoplage	12,2%

Gruner + Jahr, Hamburg

	verkochte oplage
Stern	1.763.000
Schöner wohnen	342.000
Brigitte	962.000
Constanze	619.000
Petra	486.000
Es	237.000
Capital	55.000
Aandeel in de totale tijdschrift-tenoplage	7,7%

Weitpert, Stuttgart

	verkochte oplage
Bravo : ok	778.000
Twen	212.000
Eltern	1.175.000
Jasmin	1.500.000
Sputnik	160.000
Aandeel in de totale tijdschrift-tenoplage	6,2%

Op 31 juli werd door een woordvoerder van Ullstein-Verlag in West-Berlijn bekendgemaakt, dat deze tot het Springer-concern behorende uitgeverij verkocht was aan de uitgeverij Bertelsmann te Gütersloh. Ullstein-Verlag geeft vakliteratuur en -tijdschriften uit, o.m. *Bauwelt* (oplage 9.000), *Echo* (oplage 75.000), *Adhäsion* (oplage 4.600) en *Oberfläche* (oplage 4.500). (oplage 4.600) en *Oberfläche* (oplage 4.500).
De uitgeverij was in 1959 gekocht door het Springer-concern.

Op 15 aug. volgde het bericht, dat de uitgeverij Springer het sportblad *Kicker* (oplage 193.000) verkocht had aan Olympia-Verlag in Neurenberg. Het blad zal m.i.v. 1 okt. bij Olympia verschijnen, dat ook al *Sport-Magazin* uitgeeft.
Uitgevers- en drukkerijgroep *Weitpert* verkocht op 16 aug. het blad voor jongeren *Bravo*, dat zij op 24 juni van Springer had overgenomen, aan de Heinrich Bauer-Verlag. Bauer had van het Springerconcern al *Das Neue Blatt* verworven. (*NRC, NZZ, FAZ, Der Spiegel* 1-7, *Die Zeit* 28-6)

RAPPORT COMMISSIE OVER GEVOLGEN PERSCONCENTRATIE

Op 22 juni heeft de door de minister van binnenlandse zaken ingestelde commissie voor het onderzoek naar de gevolgen van concentraties voor het bestaan van uitgeverijen en de meningsvrijheid (pag. 663/2-1967) haar rapport uitgebracht. De commissie stond onder voorzitterschap van het hoofd van het kartelbureau van de Bondsrepubliek, *Eberhard Günther*, en telde 16 leden, die de uitgevers, journalisten, omroepen en het zakenleven vertegenwoordigen. In haar rapport concludeerde de commissie, dat de concentraties in de Duitse pers zullen voortgaan, wanneer niet door gerichte maatregelen daartegen wordt opgetreden. Zij zag de vrije pers als een wezenlijk element van een democratische staat, waarin deze een belangrijke controlefunctie uitoefent. Daarom dienen in een samenleving persondernemingen vrij opgericht te kunnen worden. Aan dit vereiste wordt echter op vele gebieden niet meer voldaan. De commissie verwees daarbij naar de voortgaande concentratie en de vermindering van de kansen op de markt voor nieuwe uitgaven. Bij de huidige oplagecijfers is sprake van een zekere verzadiging van de markt, terwijl door de concentratietendens de vraag naar journalisten ook steeds kleiner wordt.

In het rapport werd de bezorgdheid uitgedrukt dat de burger binnen afzienbare tijd niet meer voldoende keus heeft uit onafhankelijke en over grote invloed beschikkende kranten. Bij de politieke weekbladen, de zondagsbladen en de kranten die op straat worden verkocht was dat reeds het geval. Hetzelfde gold voor een groot aantal steden en plattelandsgebieden, waar slechts één krant bestaat.
Misbruik van deze monopoliepositie had de commissie niet geconstateerd, waarbij zij opmerkt dat een dergelijk misbruik wetenschappelijk moeilijk vast te stellen is. De commissie achtte de monopoliepositie van de regionale kranten echter minder gevaarlijk dan de macht van grote uitgeverijen met landelijke dagbladen of tijdschriften. Weliswaar zegt de oplage van een krant of tijdschrift alléén slechts weinig over de politieke effectieve kracht, aldus de commissie. De vorm van de redactionele inhoud en geloofwaardigheid spelen daarbij een belangrijke rol. „Aan de andere kant veroorzaakt economische macht, gemeten naar oplagecijfers, met stelligheid wisselwerkingen tussen deze oplagecijfers en de meningsvorming". De perscommissie kon bij de huidige stand van haar kennis niet zeggen, dat aan de persvrijheid in de Bondsrepubliek reeds afbreuk was gedaan, maar ze werd wel bedreigd. Tegenmaatregelen waren daarom vereist. Beroepen alléén op het inzicht van de betrokkenen zouden het proces niet kunnen doen stoppen.
De commissie achtte het daarom noodzakelijk een maximumgrens voor het marktaandeel van uitgeverijen vast te stellen. De bedreiging van de persvrijheid begint volgens de commissie bij een marktaandeel van 20% van de totale oplage van alle dag- en zondagsbladen. Afbreuk wordt aan de persvrijheid gedaan bij een marktaandeel van 40%. Voor geïllustreerde tijdschriften gelden dezelfde cijfers. Wanneer een uitgever zowel dagbladen als tijdschriften uitgeeft en op een van de beide gebieden een marktaandeel van 20% bereikt, dan begint de bedreiging op het andere gebied reeds bij 10%. Wanneer op één gebied een grens van 40% is bereikt, dan begint het gevaar voor de persvrijheid op een ander gebied reeds bij een marktaandeel van 15%.
De commissie beval de Bondsregering aan steun te verlenen aan uitgeverijen, vooral kleine en middelgrote, door o.m. opdrachten, kredieten, fiscale maatregelen en posttarieven. Verder werd een beroep gedaan op de betrokkenen hun onderlinge concurrentie niet zo fel te voeren, dat de schakering van het Duitse perswezen in gevaar komt.
Vooral in het Roergebied is de concurrentie zeer scherp. De grootste regionale krant van Duitsland, de Westdeutsche Allgemeine Zeitung, had er van nov. 1966 tot dec. 1967 zes kranten met een totale oplage van 66.000 opgekocht. Ook tijdens het onderzoek van de commissie werden klachten vernomen, dat de uitgeverijen hun felle concurrentie voortzetten; naar de commissie vermoedde om wettelijke maatregelen voor te zijn.
De commissie was van mening, dat vooral de onafhankelijkheid van de radio behouden dient te blijven. De perscommissie steunde de opvatting van de eerste perscommissie (pag. 663/2-1967), dat de economische moeilijkheden van de pers niet te verklaren zijn uit de ontwikkeling van de televisie of de televisiereclame. De commissie heeft ook de kwestie onderzocht of het concentratieproces bij de dagbladen — wat betreft de meningsvrijheid — een tegenhanger in de radio heeft. Ongeveer 82% van de volwassen burgers nemen kennis van politieke informatie. In de meeste gevallen wordt de burger door meer dan één medium ingelicht. De eerste bron van informatie is in ongeveer 70% van de gevallen de radio of de televisie. Dit heeft op het lezen van de kranten echter geen invloed. De uit de radio ontvangen impuls wordt regelmatig door de dagbladen aangevuld en toegelicht: 72% van de televisiekijkers en 79% van de radioluisteraars zoeken verdere voorlichting in de dagbladen.
Voor de meeste lezers komt op de eerste plaats de plaatselijke krant waarvan de grote betekenis ook voor politieke informatie tot uiting komt. Op grond van een onderzoek lezen van de krantenlezers geregeld 84% het plaatselijke nieuws, 60% de politieke berichten, 43% de commentaren en hoofdartikelen, en 37% kritische contemporaine publikaties. Het blijkt dus, dat het dagblad voor het dagelijks leven de grootste betekenis heeft. (NRC, FAZ)

Springer

De uitgeverij *Axel Springer* gaf op 12 aug. zijn commentaar op het rapport van de commissie-Günther. Hij noemde een beperking van het marktaandeel van krantenuitgeverijen in strijd met de grondwet. De vrijheid van meningsuiting, waarin begrepen de persvrijheid, lag hierin verankerd, maar er was niet in vastgelegd hoeveel informatiebronnen beschikbaar dienden te zijn.
Verder stond in de grondwet, dat een wet, die de grondrechten beperkt, algemeen moet gelden en niet voor een speciaal geval. De door de commissie genoemde grenzen zouden echter alleen de uitgeverij Springer en geen enkele andere onderneming treffen, en daarmee in strijd zijn met de grondwet. Springer herhaalde zijn standpunt, dat in West-Duitsland geen enkel medium de mening monopolistisch kan beïnvloeden. Wel hadden de kranten een belangrijke invloed op de vorming van de openbare mening, maar alleen in samenwerking met televisie, radio, geïllustreerde bladen, politieke tijdschriften en specialistische bladen met politieke inhoud.
Als verklaring voor zijn uittreden uit de commissie-Günther gaf Springer, dat hij bereid was geweest als krantenvakman mee te werken. Hem was echter gebleken, dat individuele leden van de commissie hem in staat van beschuldiging wilden stellen, waarop hij voor de commissie bedankt had.

INVOER OOSTDUITSE KRANTEN

De Bondsdag besloot op 29 mei, dat m.i.v. 31 maart 1969 kranten uit de DDR in de Bondsrepubliek mogen worden ingevoerd. Verwacht werd echter dat de invoer van Oostduitse kranten voor beperkte tijd eerder zou worden vrijgegeven, ook indien de DDR de invoer van Westduitse kranten niet zou toestaan. Deze vrije invoer met een beperking tot een termijn van 8 maanden ging op 1 aug. in. (Vor. ber. pag. 308/1-1966)

midden-oosten

ISRAËL

ALLON BENOEMD TOT VICE-PREMIER

Yigal Allon, de minister van arbeid, is op 1 juli benoemd tot vice-premier en tevens tot minister van immigratie (absorptie). De regering had op 9 juni tot de instelling van dit nieuwe ministerie besloten en op 16 juni de voorzitter van het bestuur van de Jewish Agency, welke instantie tot dusverre met het opnemen van de nieuwe immigranten belast was, van dit besluit op de hoogte gesteld.



Yigal Allon werd op 10 okt. 1918 geboren. Hij ontving zijn opleiding aan het Kadoera Landbouwcollege en aan de universiteiten van Jeruzalem en Oxford.
In 1931 trad hij toe tot de Haganah. Toen in april 1941 de Duitsers een bedreiging voor Palestina vormden, besloot de Haganah speciale stoottroepen te vormen: de Palmach. Allon werd compagniescommandant. In 1943 werkte hij met de geallieerden samen in Syrië en Libanon. Van 1945-1948 was Allon opperbevelhebber van de Palmach, die een belangrijke rol speelde in de strijd tegen de Engelsen en later de Arabieren.
In 1948 ontbond Ben Goerion de Palmach, omdat hij geen elite- maar een volksleger wenste. Allon en anderen, die dit als een politieke manoeuvre tegen de Achdoet Havoda zagen, welke een dominerende invloed in de Palmach had en waarvan Allon een tijdlang secretaris-generaal was, besloten de militaire dienst vaarwel te zeggen en tot het landbouwleven van de kibboets terug te keren. (Allon was in 1937 mede-oprichter van de kibboets Genossar.)
Pas toen Ben Goerion plaats maakte voor Esjkol kwam Allon weer op de voorgrond. In 1961 werd hij minister van arbeid.
Toen mei '67 grote groepen van Esjkol de overdracht van de portefeuille van defensie aan een militair verlangden, stelde deze Allon voor, die deze benoeming aannam. Een groot aantal Mapai-leden eiste echter de benoeming van Dayan. Esjkol zwichtte en Dayan nam de voor Allon bestemde post in.

Het voornemen tot de benoeming van Allon leidde tot spanningen in de regeringscoalitie. Politieke kringen zagen in het voorstel van Esjkol, waarover geen overleg met de leiding van de Arbeiderspartij en met de andere regeringspartijen zou zijn gepleegd, een poging om Allon als zijn opvolger naar voren te schuiven en zo de weg van Dayan naar het premierschap af te snijden.
Een medio juni afgesloten opinieonderzoek bracht aan het licht dat de ondervraagden voor de keus gesteld tussen Dayan en Allon met 62% de voorkeur gaven aan Dayan als premier tegen 21% voor Allon. Zelfs kreeg Dayan de voorkeur boven Esjkol en wel met 48% tegen 31%.
De Rafi-vleugel in de Arbeiderspartij kantte zich tegen de gevolgde procedure, maar verzette zich uiteindelijk niet tegen de voorgestelde benoeming van Allon, welke gekoppeld was aan de benoeming van Almogi, een lid van de Rafi.

GOLDA MEIR OPGEVOLGD DOOR PINHAS SAPIR

Op 8 juli is *Golda Meir* afgetreden als secretaris-generaal van de Israëlische Arbeiderspartij. In een brief aan premier *Esjkol* zette zij uiteen dat zij bij de vorming van de Arbeiderspartij (pag. 236/1) de taak van secretaris-generaal tijdelijk op zich had genomen.
Overeenkomstig het advies van het partijbestuur en premier Esjkol werd *Pinhas Sapir,* de minister van financiën, op 1 aug. met bijna algemene stemmen als opvolger van mevr. Meir gekozen. Hij staat de portefeuille van financiën af, maar blijft als staatsminister lid van het kabinet.
De minister van handel en industrie, *Zeev Scherf,* werd tevens met de portefeuille van financiën belast. *(AFP, AP)*

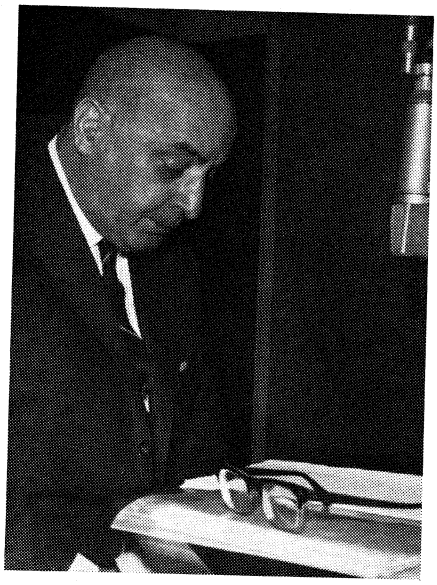

Pinhas Sapir werd in 1909 in Litouwen geboren, emigreerde in 1929 naar Palestina, werkte in de landbouw en was van 1937-1947 assistent-directeur van de Mekarot, de voornaamste maatschappij op het gebied van de waterhuishouding.
Na de vestiging van de staat Israël werd hij directeur-generaal van het ministerie van defensie en vervolgens van de schatkist. Sinds 1955 is hij lid van het kabinet, eerst als minister van handel en industrie (-1963), vervolgens van financiën, handel en industrie (-1965) en sindsdien van financiën.

SYRIË

OPRICHTING PROGRESSIEF NATIONAAL FRONT. COMPLOT EN MISLUKTE STAATSGREEP GEMELD

Naar *Le Monde* op 20 juli berichtte, is te Beiroet een Nationaal Progressief Front gevormd door verschillende linkse organisaties van de Syrische oppositie. Het front omvat leden van het vroegere Panarabische commando van de Baath, van de nationalistische Arabische beweging, van de socialistische Arabische Unie en van de socialistische Arabische partij van *Akram al Hourani.* Het Front stelt zich ten doel het bewind in Damascus op korte termijn omver te werpen, een bewind dat verantwoordelijk wordt gesteld voor de nederlaag van juni 1967.
Reeds gedurende de eerste week van juni werden in Syrië verscheidene politieke leiders, die als potentiële samenzweerders worden beschouwd, gearresteerd. Ook ondernam de Syrische regering stappen bij de Libanese regering met het verzoek bepaalde „samenzweerders" uit te wijzen.
Sinds de staatsgreep in Bagdad op 17 juli is er in Syrië sprake van een verhoogde waakzaamheid.

Complot

Op 27 juli verklaarde premier *Youssef Zouayen* dat een „imperialistisch, zionistisch en reactionair" complot was ontdekt van Syrische ballingen die de regering omver wilden werpen. Het complot was volgens de premier voorbereid in Beiroet, werd door „Arabisch oliegeld" gefinancierd en moest worden uitgevoerd door „huurlingen van de

Amerikaanse inlichtingendienst, Britse intellectuelen en Arabische reactionairen". Zouayen adviseerde de Libanese regering dringend de „acties van de huurlingen te staken" omdat Syrië anders niet langer meer lijdzaam zou toezien. Als leiders van het complot noemde Zouayen ex-premier *Salah Bitar*, ex-premier *Maarouf al Dawalibi* en Akram al Hourani.
Naar de *Daily Star* op 30 juli berichtte, werden in Damascus buitengewone veiligheidsmaatregelen genomen; strategische punten werden door militairen bezet, barricaden werden opgericht en tanks werden samengetrokken voor de regeringsgebouwen.
Bij presidentieel decreet werd op 29 juli een hooggerechtshof voor de staatsveiligheid ingesteld, dat zal worden voorgezeten door een lid van het Syrische Baath-bestuur, *Mohammed Saïd Taleb*.

Mislukte staatsgreep gemeld

Volgens het Libanese dagblad *Al Nahar* (20-8) is op 15 aug. een staatsgreep van gematigde aanhangers van de Baath mislukt. De leiding ervan zou berust hebben bij generaal *Ahmed Soueidane*, de vroegere stafchef (pag. 190/2). Deze zou na 30 juli een toenadering tussen de Baathisten van Syrië en Irak (zie pag. 560/1) hebben bepleit, doch dit voorstel zou door de Syrische leiders zijn verworpen. De coup was volgens *Al Nahar* mislukt doordat de luchtmacht haar aandeel niet snel genoeg zou hebben geleverd. Soueidane zou vervolgens met 185 officieren naar Irak uitgeweken zijn. Ook zouden 12 Syrische Migs naar Irak zijn gevlogen.

ECONOMISCHE MAATREGELEN TEGEN LIBANON

Op 20 juli heeft Syrië eenzijdig heffingen ingesteld op goederen afkomstig uit Libanon, welke voor Syrië bestemd zijn of via Syrië uitgevoerd worden. Per vrachtauto wordt een bedrag van 100 (voorheen 15) Syrische ponden geheven en de goederen worden extra belast met een heffing die varieert van 0,2% tot 5%. Deze maatregelen betekenen bovendien een aanzienlijke vertraging voor het wegvervoer.
De Libanese minister van buitenlandse zaken richtte een protestnota aan zijn Syrische ambtgenoot en stelde de onmiddellijke bijeenroeping van de gemengde Libanees-Syrische commissie voor. Ook Jordanië diende in Damascus een protest in.
Het Libanese kabinet besloot volgens *AFP* (6-8) tot economische tegenmaatregelen: heffingen op Syrische vrachtauto's en transitogoederen.
Volgens de Soedanese premier *Mahgoub* zouden Libanese autoriteiten hem verzocht hebben zijn goede diensten te verlenen ter bijlegging van het geschil. Het normaal levendige transitoverkeer tussen Syrië en Libanon zou nu nagenoeg tot stilstand gekomen zijn, aldus de *NZZ* (15-8). Dit blad brengt de Syrische maatregelen in verband met de aanwazigheid en activiteit van de Syrische politieke vluchtelingen in Beiroet. *(AFP)*

TURKIJE

AFTREDEN MILITAIRE BEVELHEBBERS

Naar op 15 aug. werd gemeld zijn de opperbevelhebbers van land-, zee- en luchtmacht, resp. gen. *Refik Yilmaz*, admiraal *Necdet Uran* en gen. *Irfan Tansel*, „uit vrije wil" afgetreden om „de weg voor jongere krachten vrij te maken". Zij zijn vervangen door resp. gen. *Memduh Tagmac*, admiraal *Celal Eyicioglu* en gen. *Resat Mater*. *(AP)*

ZUID-JEMEN

ACTIES REBELLEN

Na de ongeregeldheden in maart (pag. 288/2) is het in Zuid-Jemen onrustig gebleven. Het bewind werd geconfronteerd met een rebellie binnen het NLF en een opstand geïnspireerd door FLOSY.
President *Qahtan Shaabi* maakte op 1 mei bekend dat het Nationale Bevrijdingsfront (NLF) een samenzwering tegen de regering ontdekt had.
Le Monde (7-5) meldde de vervanging van drie ministers: *Ali Salem as-Baidh* (defensie) werd opgevolgd door *Mohammed Saleh al Aulaqi*, *Abdel Fattah Ismail as-Jaufi* (cultuur) door *Abdallah Omer Oqbah* en *Feisal Abdoel Latif Shaabi* (economie) door *Abdoel Malik Ismail*, de minister van arbeid en sociale zaken, tot wiens opvolger werd benoemd *Omer Kutbi Omer*. (Van de vervangen ministers zouden as-Baidh en Ismail reeds in maart onder druk van het leger afgezet zijn.)
Op 14 mei deelde president Shaabi voor de radio mee dat de dag tevoren een gewapende opstand was uitgebroken, die tegen het NLF was gericht. Bij gevechten ten noorden van Aden bij Abyan en Shuqra waren doden gevallen; het centrum van de opstand bevond zich, aldus de president, in Jaar, waar verscheidene stammen zich na een oproep van de rebellen hadden verzameld en een hoofdkwartier hadden gevestigd. De regering had troepen gezonden om de rust te herstellen. De opstand zou zijn geleid door vijf vooraanstaande leden van het NLF.

In een verklaring zei het NLF dat er sinds februari onenigheid in de partij



Een eenheid van de Zuidjemenitische strijdkrachten in actie tegen rebellen in de provincie Radfan.

bestond, die thans is geculmineerd in de rebellie van „opportunistische" partijleden. Verder werd gezegd dat de „dissidenten" verantwoordelijk waren voor vele daden tegen de bevolking, daarbij inbegrepen stappen in de richting van naastingen die de economie hadden verstoord.
De dissidenten die zich „progressieven" noemen, hadden, aldus de verklaring, geheime cellen in de partij gevormd en complicaties veroorzaakt met de buurstaat Jemen. Zij hadden op 19 en 20 maart in Aden bijna een bloedige botsing veroorzaakt en hadden het de regering onmogelijk gemaakt het hoofd te bieden aan de economische en financiële crisis die het land bedreigt. (Reuter)

De regering maakte op 16 mei bekend dat het leger de opstand had onderdrukt.

Nieuwe opstand

Op 28 juli deelde de regering mee dat sinds twee dagen bij Saeed, de hoofdstad van het vroegere sjeikdom Opper-Aulaqi, (ca. 300 km ten noordoosten van Aden) gevechten werden geleverd met „anti-revolutionairen en huurlingen".
Alle leden van het NLF werden opgeroepen wapens in ontvangst te nemen voor de strijd. In de regeringsverklaring werd gezegd dat „reactionair Saoedi-Arabië, het kolonialisme, het imperialisme en de monopolistische oliemaatschappijen" achter „dit verschrikkelijke komplot" staan. Daarbij zouden ook de Zuidarabische liga (SAL) en het Front voor de bevrijding van bezet Zuid-Jemen (FLOSY)* betrokken zijn.
Radio-Aden meldde op 29 juli dat de regeringstroepen bij hun zuiveringsacties tegen de rebellen in de provincies Radfan (ca. 100 km van Aden) en Awalek (bij de grens met de republiek Jemen) vorderingen hadden gemaakt.

Op 30 juli week generaal *Abdoellah Saleh Sabah,* de commandant van de veiligheidstroepen, met ca. 20 officieren en 200 soldaten naar Jemen uit, omdat hij weigerde tegen de rebellen te strijden.

De regering maakte op 9 aug. bekend dat de regeringstroepen de stad Saeed op de rebellen hadden veroverd. De minister van voorlichting Oqbah verklaarde dezelfde dag dat de opstand definitief was neergeslagen.

---

* In Beiroet werd op 27 juli het bericht ontvangen dat de FLOSY onlangs een nieuw „revolutionair algemeen opperbevel" van 31 man heeft gevormd, met als taak „alle mogelijke middelen te gebruiken om het dictatoriale bewind van onderdrukking" van president Shaabi omver te werpen. (Reuter)

zuid-oost azië en verre oosten

VIETNAM (ALGEMEEN

AMERIKAANS-NOORDVIETNAMESE BESPREKINGEN IN PARIJS

Nadat de VS en Noord-Vietnam op 3 mei overeenstemming hadden bereikt over Parijs als plaats voor inleidende vredesbesprekingen over Vietnam, werden deze besprekingen op 13 mei geopend. Tot en met 29 aug. hadden 19 ontmoetingen tussen de Noordvietnamese en Amerikaanse onderhandelaars plaats. Daarbij is geen enkele zichtbare vooruitgang geboekt. Noord-Vietnam blijft eisen dat eerst alle Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam en alle andere oorlogshandelingen jegens Noord-Vietnam onvoorwaardelijk moeten worden gestaakt, alvorens over andere onderwerpen kan worden gesproken. De VS houden vast aan hun standpunt dat tegenover een algeheel staken der bombardementen een tegenprestatie van Hanoi moet staan.
Na de aankondiging van president *Johnson* op 31 maart van een beperking van de bombardementen op Noord-Vietnam en de bekendmaking door Hanoi op 3 april dat het bereid was tot besprekingen met de VS (pag. 257 e.v.), duurde het een maand voor men het eens werd over de plaats van het overleg. De VS stelden 15 plaatsen voor, die alle door Hanoi werden verworpen, terwijl de door Hanoi voorgestelde steden Phnom Penh en Warschau door de VS werden afgewezen (pag. 259/2). Op 18 april bood de Franse minister van buitenlandse zaken, *Couve de Murville*, Parijs aan als ontmoetingsplaats. Secretaris-generaal *Thant* van de VN stelde op 24 april Warschau of Parijs voor. Indonesië bood op 1 mei aan een schip in de Golf van Tonkin beschikbaar te stellen voor het houden van besprekingen. Dit werd onmiddellijk aanvaard door de VS, maar door een Noordvietnamese woordvoerder in Vientiane afgewezen. Paus *Paulus VI* onthulde op 5 mei het Vaticaan voor het houden van de besprekingen te hebben aangeboden.
Op 3 mei verklaarde de Noordvietnamese regering, onder verwijzing naar het aanbod van Couve de Murville, Parijs als geschikte plaats voor formele besprekingen tussen beide partijen te beschouwen, die onmiddellijk zouden moeten beginnen. De Noordvietnamese regering had besloten de minister zonder portefeuille *Xuan Thuy* tot haar vertegenwoordiger te benoemen, „die formele besprekingen met de vertegenwoordigers der VS moet beginnen om de onvoorwaardelijke stopzetting van de Amerikaanse bombardementen en alle andere oorlogshandelingen tegen de DRV (Noord-Vietnam) vast te stellen en vervolgens besprekingen te houden over andere vraagstukken die voor beide partijen van belang zijn". De besprekingen zouden op 10 mei of enige dagen later moeten beginnen.
In een persconferentie op 3 mei verklaarde president Johnson Hanoi te hebben laten weten dat de VS akkoord gaan met de datum 10 mei en het gespreksoord Parijs.*)
Johnson zei dat de VS in alle stadia van onderhandelingen overleg met hun bondgenoten zullen blijven plegen. Hij waarschuwde dat het nog maar om een eerste stap gaat en dat er zich nog talrijke hindernissen en moeilijkheden kunnen voordoen.
Na voorbereidend overleg over procedurekwesties tussen de plaatsvervangende delegatieleiders (10 en 11 mei) begonnen op 13 mei de officiële besprekingen. Zij worden gehouden in het centrum voor internationale conferenties van het Franse ministerie van buitenlandse zaken (het vroegere hotel Majestic) aan de Avenue Kléber. De Amerikaanse delegatie wordt geleid door de speciale ambassadeur van president Johnson, *Averell Harriman.*
Zijn plaatsvervanger is de oud-onderminister van de defensie *Cyrus Vance.* De leider van Noordvietnamese afvaardiging berust bij de minister zonder portefeuille Xuan Thuy. Diens plaatsvervanger is kolonel *Ha Van Lau.*

---

*) Tot dusver was Parijs door beide partijen niet officieel als eventueel conferentieoord voorgesteld, wellicht om een compromis open te houden. Beide partijen evenals hun bondgenoten zijn in Parijs vertegenwoordigd. Noord-Vietnam door zijn „algemeen gedelegeerde" Mai Van Bo. De Zuidvietnamese regering, die op 4 mei Parijs als plaats van bespreking aanvaardde, heeft haar ambassadeur in Washington (later vervangen door de ambassadeur in de Filippijnen) naar Parijs gezonden om tijdens de duur der besprekingen als haar onofficiële vertegenwoordiger op te treden. Sinds Zuid-Vietnam in 1965 de diplomatieke betrekkingen met Frankrijk verbrak is het in Parijs door een consulaat-generaal vertegenwoordigd.

De officiële besprekingen begonnen met het afleggen van tevoren opgestelde verklaringen door de beide delegatieleiders.

Openingsverklaringen

De Noordvietnamese delegatieleider, die het eerst sprak, zei dat president Johnson met het oog op de zware nederlagen en de krachtige protesten van de wereldopinie en de progressieve Amerikaanse opinie op 31 maart de „beperkte bombardementen" van Noord-Vietnam „moest" aankondigen. Maar sindsdien wordt het zuidelijke deel van Noord-Vietnam, tussen de 17de en de 20ste breedtegraad, waar 4,5 miljoen mensen wonen, heviger dan ooit gebombardeerd, hebben Amerikaanse verkenningsvliegtuigen herhaaldelijk het Noordvietnamese luchtruim, inclusief Hanoi geschonden, blijft de Amerikaanse vloot de Noordvietnamese territoriale wateren schenden, worden de Amerikaanse troepen in Zuid-Vietnam versterkt, wordt de oorlog daar geïntensiveerd en de oorlogsbegroting verhoogd.
Thuy gaf een uitvoerig historisch overzicht van de Amerikaanse „agressie" tegen Vietnam. Hij zei dat de VS en de regering van wijlen president Diem de akkoorden van Genève van 1954 inzake de hereniging van Vietnam door vrije verkiezingen hadden geschonden. Hij beschuldigde de VS verder het akkoord van 1962 inzake Laos te saboteren en met alle middelen te trachten de onafhankelijkheid en neutraliteit van Cambodja te bedreigen. Thuy verwierp de Amerikaanse bewering dat de VS wegens de „agressie door Noord-Vietnam tegen Zuid-Vietnam" zijn troepen moet sturen om de „veiligheid van Zuid-Vietnam te garanderen", in overeenstemming met hun „verplichtingen" jegens „de regering in Saigon".
In feite is Vietnam een verenigd land met een geschiedenis van ongeveer 1000 jaar en heeft het Vietnamese volk een traditie van heroïsche strijd tegen buitenlandse agressie. Vietnam is één, de Vietnamese natie is één. Het zijn de VS die hun expeditieleger naar Zuid-Vietnam hebben gestuurd om het binnen te vallen en de hereniging van Vietnam te verhinderen. Te zeggen dat het noordelijk deel van Vietnam agressie bedrijft tegen het zuidelijk deel van Vietnam staat gelijk met te zeggen dat de staat Washington agressie bedrijft tegen de staat New York, aldus Thuy. De zogenaamde regering in Saigon is niets anders dan een Amerikaans produkt onder het opperbevel der VS. Het Zuidvietnamese volk heeft de VS nooit gevraagd zijn troepen te sturen om zijn vrijheid te waarborgen. Wat de bewering betreft, dat de VS moesten interveniëren in Vietnam „met het oog op de veiligheid der VS", zei Thuy dat ieder zich kan realiseren dat Vietnam, een klein land duizenden mijlen verwijderd van de VS en daarvan gescheiden door een onmetelijke oceaan, op geen enkele wijze de veiligheid van de VS kan bedreigen. Thuy noemde de Amerikaanse eis van wederzijdse de-escalatie „onaanvaardbaar". Aangezien de VS de agressieoorlog hebben ontketend, moeten de VS hem beëindigen. „Aangezien de VS voortdurend de oorlog hebben uitgebreid, moeten de VS de vijandelijkheden verminderen. Wij Vietnamezen zijn tot dusver altijd op onze eigen bodem geweest. Wij zijn slachtoffers van agressie. Wij hebben het recht ons te verdedigen, aldus Thuy. De VS moeten definitief en onvoorwaardelijk de bombardementen en alle andere oorlogshandelingen op het gehele gebied van de DRV staken. Dit is de allereerste en dringendste wettige eis van de regering van de DRV . . ."
Thuy verklaarde verder dat het vierpuntenprogram van zijn regering van 8 april 1965 (pag. 693/2-'65) en het politieke programma van het Zuidvietnamese Nationale Bevrijdingsfront van sept. 1967 (pag. 606/1-1967) de basis vormen voor een juiste politieke oplossing van de Vietnamese kwestie.
De Amerikaanse onderhandelaar Averell Harriman zei dat de VS sinds Johnsons stap van 31 maart hadden gewacht op een teken dat hun terughoudendheid door de DRV wordt beantwoord. Wij kunnen onze bezorgdheid niet verhelen dat uw regering in toenemende mate aanzienlijke hoeveelheden troepen en materieel van het noorden naar het zuiden zendt. Bovendien blijven uw strijdkrachten uit en over de gedemilitariseerde zone onze troepen beschieten. Wij vragen u welke beperkingen u in acht wilt nemen om tot de vrede bij te dragen, aldus Harriman.

Harriman stelde voor de gedemilitariseerde zone tussen Noord- en Zuid-Vietnam tot een „werkelijke bufferzone" te maken. Beide partijen zouden moeten beginnen de strijdkrachten te scheiden als een stap naar verdere maatregelen tot vermindering van de strijd. Het herstel van de gedemilitariseerde zone in zijn passende en oorspronkelijke staat zou een belangrijke test van goede trouw aan beide zijden zijn.
Harriman pleitte voor versterking van de in de akkoorden van Genève voorziene bepalingen inzake internationaal toezicht en voor het betrekken van de Aziatische landen bij het toezicht op de eventueel te bereiken overeenkomsten. Hij sprak zich verder uit voor het nakomen van de overeenkomsten van Genève van 1962 inzake Laos, die door Noord-Vietnam waren geschonden. Hij herhaalde het door president Johnson in april 1965 gedane aanbod inzake gezamenlijke inspanningen voor de economische ontwikkeling van Zuidoost-Azië, waaraan ook Noord-Vietnam zou kunnen deelnemen.
Harriman zei dat de VS in Vietnam geen invloedssfeer, geen militaire aanwezigheid, geen bases en geen bondgenootschappen wensen. De VS willen ook niet het volk van Noord-Vietnam bedreigen of schade toebrengen of dat land binnenvallen. Wat zij wensen is het vrijwaren van Zuid-Vietnam tegen het aanvallen en het recht van Zuid-Vietnam zijn eigen toekomst te bepalen.
De Amerikaanse afgevaardigde zei dat er een eind kan komen aan de tegenwoordige beperkte bombardementen op Noord-Vietnam. „De gebeurtenissen zullen bepalen of wij de risico's kunnen nemen, die zo'n stap kunnen beteken voor de levens van onze manschappen en onze bondgenoten."
Hij herhaalde dat de VS bereid zijn hun strijdkrachten uit Zuid-Vietnam terug te trekken als Hanoi zijn troepen uit het Zuiden terugtrekt, de infiltratie staakt en het niveau van het geweld op die wijze omlaag gaat.
Het Zuidvietnamese volk moet worden toegestaan zijn eigen toekomst te bepalen zonder inmenging van buitenaf. Er moet een nationale verzoening komen. Alle mensen zouden op vreedzame wijze moeten deelnemen aan het politieke leven op basis van het beginsel „één man, één stem". „Dit betekent dat iedere burger moet worden gewaarborgd dat hij zijn individuele politieke rechten kan uitoefenen zoals hij passend acht binnen de democratische procedure." (Int. Her. Trib. 15-5)

Verder verloop der besprekingen

In de tweede bijeenkomst (15 mei) zei Harriman getroffen te zijn door enkele punten van overeenstemming die hij in de respectieve standpunten had opgemerkt. Hij noemde de volgende gebieden „waarvoor redelijke hoop op overeenstemming gewettigd schijnt".

„In de eerste plaats spreken wij beiden van een onafhankelijk, democratisch, vreedzaam en welvarend Zuid-Vietnam. U spreekt tevens van een neutraal Zuid-Vietnam. Voor ons is dat geen probleem als dat de wens van Zuid-Vietnam zelf is.
„Ten tweede spreken wij beiden van vrede op basis van eerbiediging van de Geneefse akkoorden van 1954 — waaraan



De Franse chef-protocol Bernard Durand (l.) wijst de Amerikaanse en Noordvietnamese delegaties aan het begin der besprekingen hun zetels. Op voorgrond v.l.n.r. Durand, Xuan Thuy (Noordvietnamese delegatieleider), kolonel Ha Van Lau (plv.) en uiterst rechts Averell Harriman (Am. delegatieleider).

wij de overeenkomsten van 1962 over Laos toevoegen. „In de derde plaats spreken wij beiden van het laten regelen van de binnenlandse aangelegenheden van Zuid-Vietnam door de Zuidvietnamezen zelf- waar wij ter verduidelijking aan toe willen voegen: „zonder inmenging of dwang buitenaf".
„Ten vierde spreken wij beiden van de hereniging van Vietnam met vreedzame middelen. Naar onze opvatting moet dit niet alleen vreedzaam gebeuren, maar ook via vrije keuze van de bevolking van Zuid-Vietnam en van Noord-Vietnam.
„Ten vijfde spreken wij beide van de noodzaak van strikte eerbiediging van de militaire bepalingen van de Geneefse akkoorden van 1954".

Harriman stelde verder een aantal maatregelen voor waarover zo spoedig mogelijk een akkoord zou moeten worden gesloten: herstel van de gedemilitariseerde zone in zijn oorspronkelijke functie, nakoming van de akkoorden van 1962 over Laos en respectivering van de neutraliteit en territoriale integriteit van Cambodja.
De beide co-presidenten van de Geneefse conferentie en de drie leden van de Internationale Controle Commissie zouden moeten worden uitgenodigd maatregelen op dit punt te treffen. Tenslotte zou op de bevolking van Zuid-Vietnam geen dwang mogen worden uitgeoefend.
De aanvallen op de burgerbevolking van Saigon en andere plaatsen scheppen geen gunstige atmosfeer voor succesvolle besprekingen, aldus Harriman.
De Noordvietnamese delegatieleider Xuan Thuy ging niet rechtstreeks op Harrimans verklaring in, maar bracht wederom de eis naar voren dat de bombardementen en andere oorlogshandelingen tegen zijn land onvoorwaardelijk moeten zijn gestaakt alvorens over andere kwesties kan worden gesproken.
Xuan Thuy zette uiteen dat Hanoi onder „andere oorlogsdaden" verstaat: het zenden van verkenningsvliegtuigen, het afwerpen van strooibiljetten en geschenkpakketten van de dienst voor psychologische oorlogsvoering, het sturen van commando's uit Laos, door de lucht of van zee uit, beschieting met artillerie van het noorden, schending van de territoriale wateren door oorlogsschepen en „provocaties en ontvoeringen van burgers van de Democratische Republiek Vietnam".
Over het voorstel om de gedemilitariseerde zone weer tot een doelmatige bufferzone te maken, zei Thuy dat slechts de Amerikanen en niemand anders de Geneefse overeenkomst van 1954 op dat punt hebben geschonden.
In de derde bijeenkomst (18 mei) herhaalde Xuan Thuy dat alleen resultaten van de besprekingen zijn te verwachten, als de VS „snel en positief" antwoord geven op de eis tot staking van alle bombardementen op het Noorden. Hij wees de door Harriman op 15 mei opgesomde vijf punten en de drie voorstellen af. Deze zijn diametraal tegengesteld aan het Noordvietnamese standpunt, zei hij.
In de volgende bijeenkomsten bleef de impasse bestaan. De ontmoetingen bestonden voornamelijk uit de uitwisseling van beschuldigingen en ontkenningen en herhalingen van de bekende standpunten. Beide partijen verweten elkaar gebrek aan goede wil en beschuldigen elkaar van het opvoeren van de vijandelijkheden. Harriman waarschuwde op 12 juni dat de raketbeschietingen op Saigon „ernstige gevolgen voor de besprekingen konden hebben".
Een Amerikaans voorstel om geen teksten van de op de conferentie afgelegde verklaringen meer aan de pers te verstrekken, maar te volstaan met korte algemene aanduidingen over de besprekingen werd op 22 mei door de Noordvietnamezen verworpen. Harriman poogde voorts de tegenpartij onder overlegging van talrijk bewijsmateriaal, te bewegen toe te geven dat Noordvietnamese troepen in Zuid-Vietnam strijden, welke erkenning echter niet met zoveel woorden werd gegeven. Wel zei *Xuan Thuy* op 27 mei dat „de VS Vietnam aanvallen en dat daarom elke Vietnamees het recht heeft hem te bestrijden en wel op elk deel van het grondgebied van zijn vaderland".
Op 31 mei zei hij dat Hanoi het recht had namens alle Vietnamezen te spreken. (De Noordvietnamese opperbevelhebber gen. *Giap,* zei op 6 juni dat „het Bevrijdingsleger en ons volk op alle slagvelden in heel Zuid-Vietnam strijden.)
President Johnson herhaalde op 28 mei tijdens een persconferentie met nadruk zijn eis dat Hanoi iets moet stellen tegenover volledige stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam. Hij waarschuwde Noord-Vietnam dat het tijd wordt dat het met zijn „propaganda" in Parijs ophoudt en overgaat tot ernstige besprekingen over de kern van het vraagstuk. Volgens Johnson werden Noordvietnamese manschappen en materiaal op het ogenblik Zuid-Vietnam binnengebracht op een groter schaal dan ooit tevoren.
Op 4 juni deed de Amerikaanse president in een rede te Glassboro (pag. 452/1) een beroep op de Sowjet-Unie samen te werken bij een oplossing van het Vietnamese vraagstuk.
Vanaf de bijeenkomsten van 31 mei werden de zittingen onderbroken door koffiepauzes tijdens welke informeel overleg plaats had. Van Amerikaanse zijde hoopte men dat deze informele contacten tot vooruitgang zouden kunnen leiden.
De komst in Parijs op 3 juni van één der hoogste Noordvietnamese partijleiders, *Le Duc Tho,* als „speciaal adviseur" van Xuan Thuy leidde tot speculaties dat Noord-Vietnam thans bereid zou zijn tot serieuze besprekingen. Le Duc Tho, die op 12 juni voor het eerst aan het overleg deelnam, is lid van het politieke bureau van het centrale comité en van het secretariaat van de Noordvietnamese communistische partij. Na de besprekingen één maal te hebben bijgewoond, vertrok hij op 29 juni naar Hanoi voor consultaties, vanwaar hij op 13 aug. terugkeerde. Op doorreis voerde hij besprekingen in Moskou met de Sowjet-leiders.
Op 19 juni besloten beide partijen voortaan één maal per week en wel op woensdag bijeen te komen.
De Amerikaanse ministers van oorlog, *Clifford* en van buitenlandse zaken, *Rusk,* en de leider van de Amerikaanse delegatie, *Harriman,* legden op 20 en 21 juni voorzichtig-optimistische verklaringen over het verdere verloop der besprekingen af. De woordvoerder van de Noordvietnamese delegatie zei echter n.a.v. deze verklaringen dat er tot dusver geen vooruitgang was geboekt. „De twee partijen kennen nu elkaars standpunten, maar dat betekent niet dat er wederzijds begrip heerst", zei hij.

Clifford zei op 20 juni te geloven dat er een „sprankje hoop" is dat de onderhandelingen tot een concreet resultaat zullen leiden. Er waren tekenen dat de „propagandafase" teneinde liep en dat ernstige en geheime onderhandelingen konden worden begonnen. Clifford zei dat Hanoi zijn onderhandelingspositie poogt te versterken. Hij wees op de stijging van de infiltratie uit Noord-Vietnam naar het zuiden, die in de maanden juni t/m aug. 60.000 man zou belopen. De meeste infiltranten waren echter volgens Clifford niet voor extra-versterkingen maar voor het vervangen van gesneuvelde en gewonde manschappen bestemd. Van de 29.000 infiltranten in mei waren 26.000 bestemd geweest voor vervanging der verliezen.
Ook minister Rusk zei op 21 juni dat er kleine aanwijzingen zijn dat het overleg enige vooruitgang te zien geeft. Rusk zei dat de VS een stopzetting van de beschie-

DE ONDERHANDELAARS IN PARIJS

De leider van de Amerikaanse delegatie, William Averell Harriman, is een van de belangrijkste raadgevers van de laatste vier Democratische presidenten der VS geweest. Hij werd in 1891 te New York geboren als zoon van de multimiljonair Edward Harriman, stichter van de Union Pacific Railroad. Na zijn studie aan de Yale-universiteit was hij aanvankelijk werkzaam in de familie-ondernemingen (spoorwegen, scheepsbouw, bankwezen).
Zijn politieke loopbaan begon hij onder president Roosevelt, die hem belastte met de uitvoering van de National Recovery Act. In 1941 werd hij naar Londen gezonden om toezicht te houden op de uitvoering van de leen- en pachtwet. Ook organiseerde hij in de Tweede Wereldoorlog de hulp aan de Sowjet-Unie. Van 1943 tot 1946 was Harriman ambassadeur in Moskou. Hij nam deel aan alle grote conferenties tijdens de oorlog, zoals die van Washington, Quebec, Casablanca, Teheran, Jalta en Potsdam. Vervolgens was hij onder Truman korte tijd ambassadeur in Londen, minister van handel en hoofd van de Europese afdeling van de Economic Cooperation Administration (ECA), het orgaan voor de uitvoering van het Marshall-plan.
Van 1954-1958 was Harriman (Democratisch) gouverneur van de staat New York. Tweemaal trachtte hij tevergeefs de nominatie voor het presidentschap te winnen.
Onder president Kennedy werd Harriman reizend ambassadeur en vervolgens plv. onderminister van buitenlandse zaken voor zaken betreffende het Verre Oosten. Hij vertegenwoordigde de VS bij de onderhandelingen te Genève over Laos (1962) en het gedeeltelijk kernstopverdrag (1963). President Johnson benoemde hem in 1963 tot onderminister van buitenlandse zaken voor politieke aangelegenheden. In 1966 werd hij weer reizend ambassadeur. Hij was als zodanig speciaal belast met het zoeken naar vrede in Vietnam. Harriman geniet een zeer grote reputatie als onderhandelaar.

Harrimans plaatsvervanger, Cyrus Robert Vance, is geboren in 1917 en was aanvankelijk werkzaam in de advocatuur. In 1961 werd hij onder president Kennedy adviseur op het ministerie van defensie, vervolgens minister voor het leger en in 1964 onderminister van defensie, welke post hij in 1967 om gezondheidsredenen verliet. Onder Johnson vervulde Vance als speciaal afgezant van de president diplomatieke opdrachten tijdens verschillende crises, zoals die in Panama van 1964, de Dominicaanse Republiek van 1965, Cyprus van 1967 en Korea van dit jaar. Hij vertegenwoordigde verder het vorig jaar de federale regering tijdens de rassenrellen in Detroit.
Xuan Thuy, die aan het hoofd staat van de Noordvietnamese onderhandelingsdelegatie, is in 1912 in de provincie Ha-Dong bij Hanoi geboren. Hij heeft een lange carrière als revolutionair en diplomaat achter zich en was vele jaren Noord-Vietnams belangrijkste vertegenwoordiger op internationale communistische conferenties.

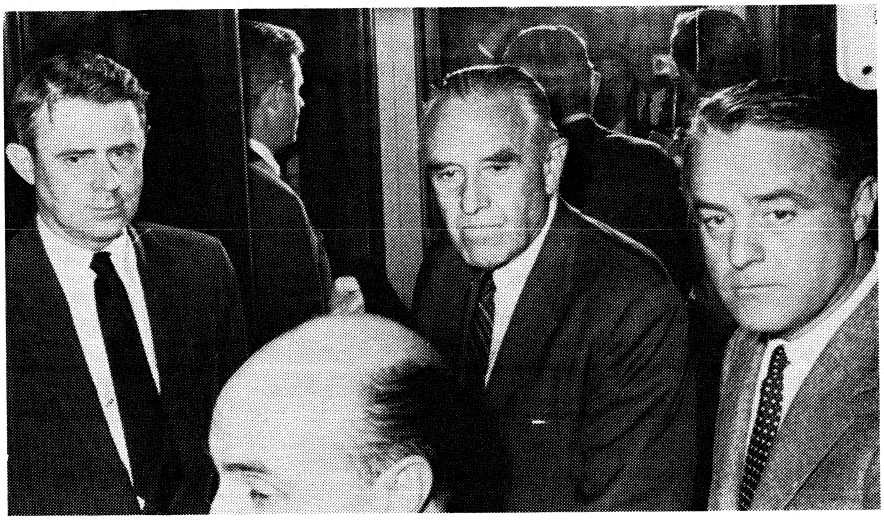

De leiders van de Amerikaanse onderhandelingsdelegatie, Cyrus Vance (plv.) en Averell Harriman met de Amerikaanse ambassadeur in Parijs, Sargent Shriver (v.l.n.r.).

De Noordvietnamese delegatieleider Xuan Thuy met de „speciale adviseur" van de delegatie, Le Duc Tho (l.).



Reeds in 1926 werd hij lid van de Revolutionaire Jeugdliga van Ho Tsji Minh. De Fransen zetten hem in 1939 als communistisch agitator voor zes jaar gevangen. In de gevangenis wist hij een communistisch blad samen te stellen dat in het geheim onder de gevangenen werd verspreid. In 1945 werd hij vrijgelaten. Hij werd hoofdredacteur van het officiële orgaan van de Vietminh. In 1945 werd hij lid van het centrale partijcomité van de Vietminh en het jaar daarop afgevaardigde in de Nationale Vergadering van Noord-Vietnam, welke beide posten hij sindsdien heeft behouden.
In 1953 begon zijn diplomatieke loopbaan toen hij als secretaris-generaal van het Noordvietnamese Vredescomité vertegenwoordiger werd in de communistische Wereldvredesraad.
In 1961 werd hij plv. hoofd van de Noordvietnamese afvaardiging naar de Geneefse conferentie over Laos, waar hij Harriman ontmoette. In okt. 1961 bezocht hij met president Ho Tsji Minh het 22ste Sowjetrussische partijcongres in Moskou. Van 1963 tot april 1965 was Thuy minister van buitenlandse zaken. Hij trad toen om gezondheidsredenen af en kreeg de leiding over de buitenlandse afdeling van het centrale partijcomité van de Lao Dong — (communistische) partij. In april van dit jaar werd hij, kennelijk met het oog op de komende onderhandelingen met de VS, benoemd tot minister zonder portefeuille.

---

tingen van Saigon zou beschouwen als een militaire de-escalatie. Hoge Amerikaanse functionarissen verduidelijkten evenwel later dat dit niet betekende dat de VS bij een stopzetting van de raketbeschieting en alle bombardementen op Noord-Vietnam zou staken.

In de bijeenkomst van 24 juli vroeg Harriman opheldering over de vraag of Noord-Vietnam nog steeds eist dat Zuid-Vietnam het program van het NLF accepteert. Volgens een op 17 juli door het Noord-

vietnamese ministerie van buitenlandse zaken uitgegeven memorandum behelsde het derde punt van de „4 punten" van Hanoi van april 1954, die volgens Noord-Vietnam de basis voor een regeling van het probleem moeten vormen, „dat het Zuidvietnamese volk zijn interne aangelegenheden moet regelen volgens het beginsel van zelfbeschikking". Punt 4 was in zijn oorspronkelijke vorm onaanvaardbaar voor de VS, omdat het stipuleerde dat de binnenlandse aangelegenheden van Zuid-Vietnam geregeld moeten worden volgens het programma van het Nationale Bevrijdingsfront. Harriman zei dat de nieuwe formulering verenigbaar is met het Amerikaanse standpunt. Als dit de mening van de Noordvietnamese regering juist weergeeft, was voortgang naar een vreedzame regeling mogelijk. Dan was het echter noodzakelijk dat Noord-Vietnam bereid was de rol van de Zuidvietnamese regering bij een regeling van het conflict te erkennen.

In haar antwoord bevestigde de Noordvietnamese delegatie op 31 juli dat er wat de positie van het NLF in de toekomst van het zuiden niets is veranderd. De 4 punten vormen één geheel, aldus de delegatie. (Volgens *Le Monde* (23-7) werd in Hanoi erkend dat in recente documenten het NLF niet meer wordt aangeduid als „enige vertegenwoordiger van het Zuidvietnamese volk", hetgeen verband houdt met de oprichting van de Alliantie van nationale, democratische en vredeskrachten).

Minister Rusk wees op 30 juli op een persconferentie een algehele stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam af, zolang Hanoi niet duidelijk laat weten tot welke tegenprestatie het bereid is. De huidige gevechtspauze in Vietnam (door sommige waarnemers beschouwd als een mogelijk blijk dat Noord-Vietnam de vijandelijkheden vermindert) is voor de VS onvoldoende bewijs voor de wil van Noord-Vietnam de strijd te beperken, aldus Rusk. De bewoordingen van Rusk werden in sommige commentaren uitgelegd als een verharding van het Amerikaanse standpunt.

In een rede voor oud-strijders te Detroit op 19 aug. verwierp president Johnson de gedachte dat de VS zich bij het bombarderen van Noordvietnamees gebied nog verdere beperkingen zouden opleggen teneinde de impasse in het overleg in Parijs te doorbreken.

„De VS hebben met het beperken van de bombardementen een redelijk aanbod gedaan. Dit is nog niet aangenomen. Mijn regering is niet van plan nogmaals een stap voorwaarts te zetten zolang zij geen reden heeft aan te nemen dat de vijand serieus aan een de-escalatie wil beginnen en maatregelen ten behoeve van de vrede wil nemen. Wij zijn bereid risico's te aanvaarden, maar niet om onvoorzichtige stappen te doen waarvoor onze mannen de prijs moeten betalen", aldus Johnson.
Hij verklaarde tot 20 januari, de datum waarop hij zijn bevoegdheden aan zijn opvolger overdraagt, alles in het werk te zullen stellen om het conflict in Vietnam op eerzame wijze te regelen. „Ik ben er zeker van, dat vrede mogelijk is en dat hij eerzaam zal zijn wanneer wij standvastig blijven. Ik weet dit, omdat de vijand niet in staat is een militaire overwinning te behalen, omdat de Zuidvietnamezen iedere dag politiek, militair en moreel sterker worden, en omdat ik vertrouwen heb in Amerika", zo zei de president.
Hij zei ervan overtuigd te zijn dat zijn opvolger de door hem gevolgde Vietnampolitiek zal steunen wanneer hij eenmaal de verantwoordelijkheid draagt en beschikt over alle informatie. Volgens Johnson is de oorlog die nu in Vietnam wordt gevoerd, het scharnier waar het lot van Azië aan hangt en zou het rampzalig zijn zowel voor de VS als de gehele wereld wanneer het Amerikaanse volk Vietnam in de steek zou laten.

OVERLEG JOHNSON-THIEU OP HONOLOELOE

Op 19 en 20 juli hebben president *Johnson* van de VS en president *Nguyen Van Thieu* van Zuid-Vietnam op Honoloeloe besprekingen gevoerd. De ontmoeting vond plaats op verzoek van het Zuidvietnamese staatshoofd en scheen met name ten doel te hebben garanties van president Johnson te verkrijgen tegen een compromis op de Parijse besprekingen op kosten van de Zuidvietnamese regering.
In een gezamenlijk communiqué, dat op 20 juli werd uitgegeven, deden beide presidenten een beroep op Hanoi de beperking van de Amerikaanse bombardementen op N.-Vietnam te beantwoorden en over te gaan tot ernstige vredesonderhandelingen. Zij verklaarden dat de Noordvietnamese onderhandelaars in Parijs van een „negatieve" houding blijk hebben gegeven. Zij achten een nieuw militair offensief van de tegenstander in de komende twee maanden waarschijnlijk.

De VS en Zuid-Vietnam blijven vastbesloten de Republiek Zuid-Vietnam te verdedigen tegen agressie, aldus het communiqué, volgens welk de fundamentele doelen van Zuid-Vietnam en zijn bondgenoten zijn: 1) het neerslaan van elke militaire of terroristische actie die vanuit Hanoi wordt geleid; 2) versterking van de Zuidvietnamese strijdkrachten; 3) verdere pogingen om een beperking van de vijandelijkheden en een eervolle en gewaarborgde vrede te bereiken; deze moet het recht van het Zuidvietnamese volk om over zijn eigen aangelegenheden te beslissen zonder inmenging van buitenaf, in overeenstemming met de essentiële beginselen van akkoorden van Genève van 1954 en 1962, verzekeren.
De VS zullen de Zuidvietnamese strijdkrachten verder bewapenen. In de loop van 1969 moeten alle Zuidvietnamese strijdkrachten worden uitgerust met automatische M-16 geweren, die door de Amerikaanse troepen in Zuid-Vietnam worden gebruikt.
De Amerikaanse politiek, zoals uiteengezet door president Johnson houdt het volgende in, aldus het communiqué.

1. de VS hebben geen andere ambitie in Vietnam dan het afslaan van de agressie van buitenaf;

2. de Amerikaanse strijdkrachten zullen worden teruggetrokken naarmate Noord-Vietnam zijn militairen terugtrekt en zijn agressie in het Zuiden beëindigt;

3. de VS zullen geen medewerking verlenen aan het opleggen van een coalitieregering — of elke andere regeringsvorm — aan de bevolking van Zuid-Vietnam;

4. de VS zullen de bevolking van Zuidoost-Azië helpen; zij streven naar een rechtvaardige vredesregeling via onderhandelingen.

President Thieu noemde van zijn kant als standpunt van zijn regering t.a.v. de essentiële voorwaarden voor een herstel van de vrede: herstel van de 17de breedtegraad als demarcatielijn tussen de beide Vietnams in afwachting van het tijdstip dat de Vietnamezen vrij over de hereniging van het land kunnen beslissen; eerbiediging van de territoriale integriteit van de Republiek Vietnam; strikte nietinmenging in de zaken van Noord- en Zuid-Vietnam; terugtrekking uit Zuid-Vietnam van de subversieve strijdkrachten die uit het Noorden zijn gekomen; beëindiging van de agressie en volledige staking van de vijandelijkheden in heel Vietnam; doeltreffende internationale controle op de uitvoering van deze maatregelen.
De presidenten verklaren voorts dat een volledige staking van de vijandelijkheden deel moet uitmaken van een definitieve vredesregeling met doeltreffende controlemaatregelen en garanties. Verder wordt gezegd dat Zuid-Vietnam volledig moet deelnemen en een hoofdrol moet spelen bij de besprekingen over de inhoud van een definitieve regeling.
President Johnson noemde op een persconferentie speculaties dat gesproken was over stopzetting van alle bombardementen of terugtrekking van Amerikaanse troepen „pure fantasie".
Thieu zei op een persconferentie dat geen sprake kon zijn van erkenning van het Nationale Bevrijdingsfront door zijn regering. Vietcongleden die zich aan de grondwet houden en van geweld afzien konden echter aan het politieke leven deelnemen. Over het opnemen van rechtstreekse gesprekken tussen zijn regering en de Vietcong was niet gesproken. Thieu kondigde aan dat de Zuidvietnamese strijdkrachten tegen het eind van dit jaar op 800.000 man gebracht zullen worden, zodat in 1969 geleidelijk met het terugtrekken van Amerikaanse troepen begonnen zou kunnen worden. (AFP/Reuter, Le Monde, The Times, NZZ)

BIAFRA EN NIGERIA

Terwijl gedurende mei de militaire positie van Biafra verder verslechterde doordat de federale Nigeriaanse troepen dieper in Biafra wisten door te dringen en er o.a. in slaagden de belangrijke oliehaven Port Harcourt te veroveren, kwam het diplomatieke overleg tussen de strijdende partijen moeizaam op gang. Begonnen in de hoofdstad van Oeganda, Kampala, onder auspiciën van het Gemenebest, liepen deze onderhandelingen eind mei op een mislukking uit. Door bemiddeling van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) werd het overleg medio juli hervat, eerst in de hoofdstad van Niger, Niamey, later in Addis Abeba, de Ethiopische hoofdstad.

Deze besprekingen hadden tot 9 sept. tot geen enkel concreet resultaat geleid en werden door een deelnemer, aldus *The Economist* (17-8), gekenschetst als „een dialoog van de doven en de stommen". Naast het streven om door onderhandelingen tot een beëindiging van de strijd te komen, werd vooral het probleem van de hulp aan de hongerende bevolking van Biafra een steeds belangrijker en urgenter gespreksthema. Dit probleem bracht de kwestie-Biafra op de voorpagina's van de wereldpers en mobiliseerde de openbare mening. Het transport van de door internationale organisaties bijeengebrachte voedselvoorraden naar Biafra kwam echter nauwelijks op gang. Politieke en militaire bezwaren van vooral Nigeria waren hier de oorzaak van.

Intussen heeft Nigeria een nieuw militair offensief ingezet, het slotoffensief, naar Lagos verklaart.

Militaire ontwikkelingen

Nadat de federale troepen op 22 maart Onitsja veroverd hadden en op 3 april hun opmars naar de oliehaven Port Harcourt begonnen waren (zie pag. 305 e.v.), werden een tijdlang door Lagos geen belangrijke militaire vorderingen gemeld.

Medio mei echter ontketenden de federale troepen een offensief in het gebied van Port Harcourt. Op 18 mei trokken zij de stad binnen, hoewel de Biafraanse leider Ojoekwoe de val van Port Harcourt op 20 mei ontkende. Een *AFP*-correspondent berichtte op 27 mei dat de stad in handen der federalen was. Eind juni was er sprake van een Biafraans tegenoffensief in de sector Ikot Ekpene. De plaats werd door de Biafranen heroverd, maar volgens *AFP* (5-7) opnieuw door federale troepen bezet.

Na een periode van betrekkelijke rust meldde radio-Biafra op 7 aug. dat de strijd op alle fronten in hevigheid was toegenomen. Op 16 aug. lanceerde de federale bevelhebber, kolonel *Benjamin Adekunle*, een offensief in de richting van Aba, de administratieve hoofdstad van Biafra. De federale troepen

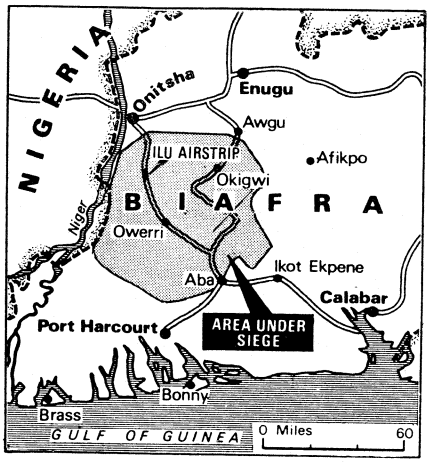

(The Economist 3-8)

staken de rivier de Imo, op 50 km ten zuidwesten van Aba, over. Op 23 aug. werd de stad door de Biafranen ontruimd en op 4 sept. was Aba door de federale troepen veroverd.

Het overleg te Kampala

Nadat het vooroverleg tussen Nigeriaanse en Biafraanse vertegenwoordigers te Londen (pag. 307/2 /3) na tien dagen op 14 mei afgesloten was, maakte het secretariaat van het Gemenebest bekend dat op 23 mei te Kampala (Oeganda) besprekingen zouden beginnen ter beeindiging van de burgeroorlog. Als agendapunten waren vastgesteld: het voorzitterschap van de conferentie; de kwestie van buitenlandse waarnemers; voorwaarden voor beeindiging van de vijandelijkheden en afspraken voor permanente oplossing van de geschillen.

Alvorens dit overleg begon gingen na Tanzania en Gabon (pag. 306/3) ook Ivoorkust (14 mei) en Zambia (20 mei) tot erkenning van Biafra over. Nigeria verbrak de diplomatieke betrekkingen met deze landen.

Op 23 mei werd de conferentie te Kampala door president *Obote* van Oeganda officieel geopend. In zijn rede riep hij beide partijen op tot het betrachten van grote soepelheid teneinde de vrede in Nigeria te herstellen. De federale delegatie stond onder leiding van chief *Anthony Enahoro*, federaal commissaris voor arbeid en voorlichting; de Biafraanse werd geleid door rechter sir *Louis Mbanefo*.

De conferentie dreigde reeds direct op een mislukking uit te lopen toen de Nigeriaanse delegatie op 26 mei het overleg opschortte hangende opheldering over de verdwijning van een lid van haar afvaardiging. Na besprekingen waarbij president Obote en de secretarisgeneraal van het Gemenebest, *Arnold Smith*, een belangrijke rol vervulden, trokken de Biafranen hun dreigement om de conferentie te verlaten in toen op 27 mei een opdracht uit Lagos aan de federale delegatie kwam om de besprekingen te hervatten.

Op 28 mei stelde de Nigeriaanse delegatie haar bestandsvoorwaarden: De „opstandelingen" in Biafra moeten zodra een bestand van kracht wordt, de wapens neerleggen en officieel verklaren dat zij de afschaffing ongedaan maken. Intussen zal een groep waarnemers van nader overeen te komen samenstelling zich langs de bestandslijn moeten opstellen. Het gezag over de door de „opstandelingen" bezette gebieden zal moeten worden teruggegeven aan de federale regering. Deze zal dan een commissie o.l.v. een Ibo moeten benoemen om de betreffende gebieden te besturen.

Voorts zullen de organisatoren van de opstand amnestie krijgen en zullen de krijgsgevangenen en gijzelaars over en weer moeten worden vrijgelaten.

De federale voorwaarden volgden na de eis van Biafra, dat er eerst onvoorwaardelijk een bestand moet komen alvorens over een politieke oplossing kan worden gepraat.

Op 30 mei werd gemeld dat de onderhandelingen waren vastgelopen. De federale delegatie verklaarde

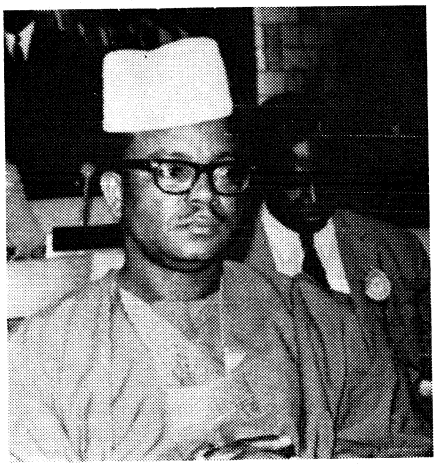

Chief Anthony Enahoro

dat het vuren zou worden gestaakt twaalf uur nadat Biafra zou aankondigen de afscheiding op te geven, een eis die door de Biafraanse leider, kolonel *Ojoekwoe,* als belediging voor zijn regering van de hand werd gewezen.
De onderhandelingen werden op 31 mei afgebroken. De Biafraanse delegatie verliet de conferentiezaal.
Beide partijen legden verklaringen af. Sir Louis Mbanefo zei dat de federale delegatie in de mening verkeerde dat de federale militaire positie haar in staat stelde voorwaarden te dicteren. Ook beschuldigde Mbanefo de federalen ervan de besprekingen als een propagandamanoeuvre te beschouwen om de blaam voor het mislukken op de Biafraanse delegatie te werpen, een tactiek van obstructie te voeren, geen vredesbesprekingen te wensen en volledig onaanvaardbare voorstellen in te dienen. Chief Enahoro betreurde het vertrek van de Biafraanse delegatie en stelde dat er een punt was bereikt waarop hoop bestond dat overeenstemming over een aantal zaken mogelijk was, welke zou kunnen leiden tot een besluit over de datum van een wapenstilstand. Hij noemde de Biafraanse eis van een onvoorwaardelijk staakt-het-vuren niet realistisch en een andere eis betreffende het terugtrekken van de federale troepen op hun stellingen vóór het uitbreken van de oorlog onaanvaardbaar.

Britse bemiddelingspogingen

Na het mislukken van de onderhandelingen te Kampala stelde de Britse regering pogingen in het werk het vredesgesprek te doen hervatten.
De aanwezigheid in Londen van de beide delegatieleiders, sir Louis Mbanefo voor Biafra en chief Enahoro voor Nigeria, werd benut voor besprekingen met de Britse onderminister van Gemenebestzaken, lord *Shepherd.* Deze bracht hierop van 20-24 juni een bezoek aan Nigeria, waar hij het staatshoofd, generaal *Gowon,* een speciale boodschap van premier *Wilson* overhandigde.
Gedurende zijn bezoek voerde lord Shepherd gesprekken met generaal Gowon en andere leden van de federale regering en verbleef hij enige tijd in de door de federalen gecontroleerde gebieden in Oost-Nigeria.
Lord Shepherd bevestigde opnieuw de Britse regeringspolitiek van steun aan de federale regering en verklaarde dat een toenemend aantal mensen op humanitaire gronden bezorgd waren voor de mogelijke consequenties van verdere militaire operaties. Hij legde de nadruk op de noodzaak van het bereiken van een door onderhandelingen tot stand gebrachte beëindiging van de vijandelijkheden voordat het conflict een omvang zou bereiken die een groter lijden en verlies aan mensenlevens voor de burgerbevolking zou betekenen.
Generaal Gowon legde het accent op de noodzaak van de eenheid en territoriale onschendbaarheid van Nigeria en betuigde het medeleven van zijn regering met allen die onder de oorlog lijden. Hij verklaarde vastbesloten te zijn alles te doen wat hulp aan alle getroffenen zou kunnen brengen.
De federale regering was altijd bereid de practische toepassing van deze politieke met vertegenwoordigers van alle hulporganisaties te bespreken. Generaal Gowon drukte er zijn spijt over uit dat de besprekingen van Kampala waren mislukt en hij bevestigde zijn bereidheid te allen tijde wegen te zoeken om een oplossing aan de conferentietafel te vinden. Hij was bereid vertegenwoordigers naar Londen of elders te sturen om informele besprekingen te beginnen met het doel de vredesbesprekingen te Kampala te hervatten.
In het slotcommuniqué aan het eind van het bezoek van lord Shepherd stond o.a.: „Generaal Gowon bevestigde dat, mits een akkoord werd bereikt over het beëindigen van de afscheiding en het behoud van een verenigd Nigeria, de federale regering gunstig stond tegenover een staakt-het-vuren gecombineerd met een (vredes)-macht van buitenlandse waarnemers als middel om het Ibo-volk een gevoel van veiligheid te geven. Hij legde de nadruk op de verantwoordelijkheid die hij persoonlijk en de federale militaire regering voelden t.a.v. de veiligheid en het welzijn van alle Nigerianen, waar zij ook in de federatie wonen".

In een verklaring voor het Hogerhuis op 26 juni zei lord Shepherd dat hij als resultaat van zijn besprekingen in Lagos ervan overtuigd was dat zinvolle onderhandelingen mogelijk waren en dat hij een bezoek aan Arnold Smith (de secretaris-generaal van het Gemenebest) zou brengen om te spreken over regelingen voor een hervatting van de besprekingen. Generaal Gowon had naar hij meedeelde gezegd dat het niet zijn bedoeling was verdere bombardementen te bevelen, behalve gericht tegen belangrijke militaire doelen zoals vliegvelden gebruikt voor wapenaanvoer; hij had de medewerking van zijn regering beloofd bij het toelaten van hulpgoederen via een overeen te komen corridor tot het oorlogsterrein onder controle van het Internationale Rode Kruis en hij was bereid het Rode Kruis en andere organisaties die vliegvelden en zeehavens ter beschikking te stellen die als het meest practisch werden beschouwd.
Lord Shepherd zei dat de Britse regering met spoed naging wat meer kon worden gedaan om de toestand van de vluchtelingen in de door de oorlog geteisterde gebieden te lenigen.

De Britse minister van Gemenebestzaken *Thomson* verklaarde op 2 juli dat „als na een staakt-het-vuren in Nigeria de twee partijen in het conflict een buitenlandse waarnemersmacht zouden wensen en om Britse deelname eraan zouden vragen", de Britse regering „bereid zou zijn met maximaal een bataljon (....) voor een periode van maximaal zes maanden tot een vredesmacht van het Gemenebest bij te dragen op voorwaarde dat andere Gemenebestlanden ook op aanzienlijke schaal deel zouden nemen en dat voorwaarden zouden worden overeengekomen die het de strijdmacht mogelijk zou maken zijn taken effectief uit te voeren".

Vredesbesprekingen te Niamey

Op 15 juli kwam de speciale OAE-commissie voor Nigeria (pag. 609/2-1967) te Niamey (Niger) bijeen. De vergadering werd bijgewoond door een federale Nigeriaanse delegatie o.l.v. chief *Awolowo* en op 16 juli eveneens door generaal Gowon. Een Biafraanse delegatie o.l.v. kolonel Ojoekwoe en met ex-president *Azikiwe* kwam op 19 juli te Niamey aan. De OAE-commissie gaf nog dezelfde dag een verklaring uit waarin stond dat beide partijen er mee hadden ingestemd inleidende besprekingen te Niamey te houden

en dat formele onderhandelingen om de burgeroorlog te beëindigen zo spoedig mogelijk in de Ethiopische hoofdstad Addis Abeba zouden worden gehouden.
De verklaring riep de federale regering op „zonder uitstel haar besluit uit te voeren een corridor in te stellen" en deed een beroep op de afgescheidenen hulpgoederen via de corridor te aanvaarden en faciliteiten te verschaffen teneinde de spoedige bewegingsvrijheid van stafleden van de internationale hulporganisaties te verzekeren en de effectieve distributie van goederen aan de behoeftige burgerbevolking te garanderen.
De inleidende vredesbesprekingen die op 20 juli o.l.v. president *Hamani Diori* van Niger begonnen, eindigden op 26 juli zonder tot overeenstemming over de instelling van een hulpcorridor te hebben geleid.
In het communiqué na afloop van de besprekingen stond dat de beide partijen de volgende agenda hadden aanvaard voor de vredesbesprekingen te Addis Abeba onder auspiciën van de OAE-commissie:
a) afspraken voor een permanente regeling;
b) voorwaarden voor een beëindiging van de vijandelijkheden en
c) concrete voorstellen voor het transport van hulpgoederen in de vorm van voedsel en medicamenten voor de burgerslachtoffers van de oorlog.
Geen akkoord was bereikt over concrete punten in dit verband. De beide partijen hadden er echter mee ingestemd aanvullende besprekingen te voeren teneinde tot onmiddellijke actie te kunnen overgaan welke te Addis Abeba tot overeenstemming zou kunnen leiden over practische stappen op humanitair gebied, waarvan het belang en de ernst door iedereen was erkend. Het communiqué besloot met de verklaring dat de beide partijen hadden ingestemd met de bij de vredesonderhandelingen te Addis Abeba te volgen gedetailleerde procedure en dat unaniem was overeengekomen dat deze uiterlijk op 5 aug. zouden beginnen.

Humanitaire hulp

De Internationale Commissie van het Rode Kruis (ICRK) maakte op 27 mei te Genève bekend dat de toestand in Biafra en Nigeria zich als resultaat van de militaire operaties in beangstigende mate verslechterd had. De ICRK had dan ook tot beide strijdende partijen een appèl gericht maatregelen ter bescherming van de burgerbevolking en de krijgsgevangenen te treffen. Bovendien verlangde de ICRK dat de tegen Biafra ingestelde blokkade voor wat betreft de voor de noodlijdende bevolking bestemde voedseltransporten en medische hulp zou worden opgeheven. Op dit appèl waren geen reacties gekomen.
In een SOS-appèl aan de nationale Rode Kruisorganisaties op 24 mei werd gewezen op de grote, snel groeiende nood van de Biafraanse burgerbevolking en verklaard dat bejaarden, vrouwen en kinderen aan honger en uitputting leden. De vluchtelingen, wier aantal in Biafra op ca. 600.000 geraamd werd, waren in honderden kampen en scholen samengeperst en weigerden gezien de dreigende gevaren naar hun dorpen terug te keren. Ook hadden afgevaardigden van het Rode Kruis vastgesteld dat langs de Biafraanse wegen talrijke dode vluchtelingen lagen, die aan uitputting ten offer waren gevallen. In het appèl werd gesteld dat ter redding van de noodlijdende bevolking van Biafra per dag minstens 200 ton voedsel naar Biafra gezonden moest worden. De ICRK verklaarde zich bereid een grote reddingsoperatie te organiseren. Tot dit doel zouden echter niet alleen voedsel en transportmiddelen (vliegtuigen en schepen) ter beschikking moeten worden gesteld, maar zou ook de blokkade tegen Biafra moeten worden opgeheven.
Op 28 mei maakte de regering te Lagos bekend dat zij het verzoek tot opheffing van de blokkade niet kon aanvaarden.
Wel wilde zij praten over practische voorstellen betreffende landingen in Enoegoe, Port Harcourt of elk ander door federale troepen gecontroleerd vliegveld. Vandaar zouden de goederen via de weg naar een overeengekomen punt in het onder Biafraanse controle staand gebied kunnen worden gebracht. Het transport zou echter door een gebied moeten gaan waarin geen militaire activiteiten plaats hebben.
Op 15 juni werd, aldus een verklaring van de Biafraanse regering *(Reuter* 28-6), een vertegenwoordiger van het Rode Kruis meegedeeld dat Biafra op alle mogelijke wijze zal samenwerken met bevoegde instanties om de Biafraanse bevolking zo snel mogelijk te kunnen helpen. De Biafraanse regering had de vertegenwoordiger gewezen op de technische moeilijkheden, verbonden aan de instelling van een door het Rode Kruis voorgestelde corridor te land en ter zee. Men was het er toen over eens geworden dat een luchtbrug de beste oplossing was. Na afloop van de onderhandelingen hadden de Biafraanse autoriteiten een vliegveld aangewezen t.b.v. de aanvoer van levensmiddelen en medicamenten door het Rode Kruis, aldus meldde „de Stem van Biafra" volgens *AFP* (26-6). Dit vliegveld zou slechts overdag kunnen worden gebruikt.



Een Biafraanse arts wijst op de ernstige gevolgen van de honger bij een door hem behandeld kind.



Ratten worden te koop aangeboden op een dorpsmarkt.

Op 28 juni verklaarde de directeur van de Britse hulporganisatie Oxford Committee for Famine Relief (Oxfam) te Oemoeahia (Biafra) dat er dagelijks 1000 mensen in Biafra zouden sterven als er in de volgende zes weken geen hulp op grote schaal zou worden verleend. Op dat ogenblik bedroeg het sterftecijfer per dag 200.

Terwijl Biafra zich tegen een landcorridor bleef verzetten — officieel uit vrees voor voedselvergiftiging — vonden via het Spaanse eiland Fernando Po vluchten met voedsel en medicamenten voor Biafra plaats.

Volgens een officiële bekendmaking in Lagos op 5 juli droeg de federale regering de luchtmacht op alle vliegtuigen, die zonder haar toestemming op Biafra vliegen, te vernietigen.

De dag daarop stortte een door het Rode Kruis gecharterde Superconstellation op 1½ km van een Biafraans landingterrein neer. Terwijl het Rode Kruis van zeer slechte weersomstandigheden sprak, werd van Biafraanse zijde het vermoeden uitgesproken dat het toestel door Nigeriaanse troepen was beschoten.

Nadat de federale regering op 12 juli bekend had gemaakt dat zij een weg had opengesteld voor het vervoer van voedsel naar de vluchtelingen in Biafra, liet het Biafraanse bewind op 14 juli weten geen levensmiddelen en andere goederen via federaal gebied tot Biafra te zullen toelaten.

De Amerikaan *Hank A. Wharton,* eigenaar van een aantal chartervliegtuigen, verklaarde op 16 juli dat hij sinds maart voor de r.-k. hulporganisatie Caritas meer dan 30 maal een vliegtuig met voedsel en medicamenten (in totaal 315 ton) naar Biafra gestuurd had. Voor protestantse hulporganisaties waren 15 transporten verzorgd.

Tijdens de conferentie van Niamey (pag. 578/3) werd de corridorkwestie uitvoerig besproken zonder dat overeenstemming werd bereikt.

Wapenleveranties

Terwijl de burgerbevolking van Biafra in toenemende mate het slachtoffer werd van de oorlogshandelingen, vooral door de bombardementen van de federale luchtmacht, en door gebrek aan voedsel en medicamenten in zulk een mate bedreigd wordt, dat gesproken wordt van genocide van de zijde der federalen, ontstond vooral in het Westen een steeds grotere oppositie tegen wapenleveranties aan Lagos.

Tsjechoslowakije, Nederland (zie hierboven), België (zie pag. 470/2) en Frankrijk staakten de leveranties, maar de SU en Engeland bleven militaire hulp verlenen.

De Britse minister van buitenlandse zaken, *Michael Stewart,* verklaarde op 12 juni in het Lagerhuis: „Groot-Brittannië zal zijn houding t.a.v. wapenleveranties aan Nigeria herzien als haar mocht blijken, dat deze wapens gebruikt mochten worden om de Ibo's uit te roeien, af te slachten of uit te hongeren".

AFP berichtte op 18 juli dat de Britse regering haar toestemming verleend had voor de levering van 20 Saracen-pantservoertuigen. Begin augustus kocht de Nigeriaanse regering nog vier Sowjetrussische Iljoeshin-bommenwerpers.

Tot de voornaamste uitrusting van het federale leger worden gerekend de Britse Ferret- en Saladinpantservoertuigen, de Britse 105 mm houwitsers en de Sowjetrussische Migs en Iljoeshins.

Onderhandelingen te Addis Abeba. Het voedseltransport

Op 5 aug. begon onder auspiciën van keizer *Haile Selassie* van Ethiopië het aangekondigde vredesoverleg tussen Nigeria en Biafra. De Nigeriaanse delegatie werd geleid door chief Anthony Enahoro, de Biafraanse door kolonel Ojoekwoe. Deze beschuldigde in een rede president Gowon ervan de „Hitler van Afrika" te zijn en een systematische uitroeiing van het Biafraanse volk uit te voeren.

De volgende dag weigerde de federale delegatie het overleg voort te zetten wegens de samenstelling van de Biafraanse afvaardiging, waarin twee vertegenwoordigers van Gabon waren opgenomen. Nadat deze

STOPZETTING NEDERLANDSE WAPENLEVERANTIES AAN NIGERIA

De Nederlandse regering heeft zich op 31 mei n.a.v. vragen van het Tweede-Kamerlid drs. Th. E. Westerterp bereid verklaard in afwachting van het verloop van de (intussen mislukte) onderhandelingen tussen Nigeria en Biafra afgifte van verdere vergunningen voor de levering van munitie aan te houden.

In juli 1967 werd vergunning verleend voor het uitvoeren van 600 granaten kaliber 76 mm voor het (vroegere Nederlandse) fregat Ogoya, voor 5080 granaten voor houwitsers en voor ruim zestien miljoen geweerpatronen. Een deel van deze munitie werd inmiddels geleverd, aldus de minister-president.

N.a.v. nadere vragen van drs. Westerterp heeft minister Luns op 6 juni geantwoord dat de regering bereid is thans nog lopende leveranties op te schorten. Overleg hierover met België en Luxemburg zal worden geopend.

De regering van Nigeria heeft n.a.v. de beslissing van de Nederlandse regering gedreigd met represailles tegen Nederlandse zakenbelangen in Nigeria. In de Nigeriaanse verklaring werd er vooral bezwaar tegen gemaakt „dat Nederland wettige wapenverkopen aan de federale regering annuleerde, terwijl het zweeg over de wapenleveranties, via de zwarte markt, aan Biafra, vanuit bronnen die bekend zijn aan de Nederlandse autoriteiten". Dit laatste is door de Nederlandse regering bij monde van premier De Jong ontkend.

De Nederlandse belangen in Nigeria vertegenwoordigen een bedrag van ƒ 2 mrd. Daarmee is Nigeria voor de Nederlandse economie het op één na belangrijkste land van het Afrikaanse continent.

Op 13 juni heeft de vertegenwoordiger van Biafra bij de (mislukte) vredesbesprekingen met de federale regering, sir Louis Mbanefo, een bezoek gebracht aan het departement van buitenlandse zaken in Den Haag, waar hij „op ambtelijk niveau" werd ontvangen. Hem is daarbij meegedeeld dat de Nederlandse regering zich niet wenst te mengen in de binnenlandse aangelegenheden van Nigeria en dat, zoals door minister Luns op 11 juni in de Eerste Kamer werd verklaard, Nederland onverkort het gezag van de federale regering in Lagos over geheel Nigeria erkent. Daarbij is de verwachting uitgesproken dat het overleg met de federale regering spoedig zal worden hervat, opdat een einde kan komen aan de gevechtshandelingen. (NRC, De Volkskrant)

vertrokken waren en ook Ojoekwoe inmiddels was afgereisd, diende Nigeria op 7 aug. een plan voor beeindiging van de burgeroorlog in, waarvan de belangrijkste punten waren:

Ontwapening van de Biafraanse strijdkrachten;
een bijeenkomst van Nigeriaanse en Biafraanse militaire leiders;
politietoezicht in Biafra, in hoofdzaak uit te oefenen door de Ibo (de grootste stam in dit gebied);
een belofte van Nigeria het gebied niet met federale troepen te overstromen;
buitenlands toezicht, zoals voorgesteld door Biafra, uit te oefenen door Ethiopiërs, Indiërs en Canadezen;
militair bestuur in het gebied, bijgestaan door een uitvoerende raad, die voornamelijk uit Ibo-burgers is samengesteld.

De Biafraanse delegatieleider *Eni Njoke* wees dit „vredesplan" op 9 aug. als „volkomen irreëel" van de hand. Hij zei dat wantrouwen en haat bij de Ibo een dusdanige graad hadden bereikt dat een samen leven binnen de Nigeriaanse federatie op de lange duur niet alleen ondenkbaar, maar zelfs onmogelijk is. Ook wees hij het stationeren van een internationale politiemacht op Biafraans gebied als ontoereikend voor de behoefte aan bescherming van de bevolking van de hand. De Biafraanse tegen-voorstellen, waarin de aanvaarding van Biafra als natie werd geëist, hielden o.m. in:

Onmiddellijke opheffing van de blokkade; terugtrekken van alle troepen achter de voor het begin van de strijd geldende grenzen; instelling van open verbindingswegen ter land, ter zee en in de lucht voor de verzorging van de bevolking; het houden van een volksstemming in de omstreden gebieden binnen en buiten Biafra over aansluiting bij Biafra of Nigeria; het stationeren van een internationale troepenmacht langs de demarcatielijn, samengesteld uit militairen van Ethiopië, Liberia, Ghana, Niger, Kameroen, Kongo (Kinsjasa), Tanzania, Gabon, Ivoorkust en Zambia.



Eni Njoke

De Nigerianen op hun beurt noemden deze voorstellen irreëel en verklaarden dat elk voorstel „volkomen onaanvaardbaar" moet worden geacht waarin de eenheid en territoriale onschendbaarheid van Nigeria niet als uitgangspunt wordt aanvaard.

Op 14 aug. werd gemeld dat tussen Nigeria en Biafra een akkoord over hulp aan oorlogsslachtoffers was bereikt, doch de dag daarop werd meegedeeld dat het overleg nog voortduurde.

August Lindt, de coördinator voor het Internationale Rode Kruis van de hulpverlening aan Nigeria en Biafra, deelde op 14 aug. mee dat een neutrale landingsplaats aan het Rode Kruis was overgedragen en dat op een reactie van de Nigeriaanse regering werd gewacht. Deze verklaarde de volgende dag dat het voorstel dat „enig deel van Nigeria zou moeten worden geïnternationaliseerd en overgedragen aan een buitenlandse instelling onaanvaardbaar" is. Hieraan werd toegevoegd dat de federale regering wel bereid is vluchten met hulpgoederen toe te laten naar Enoegoe, vanwaar de goederen over de weg verder zuidwaarts zouden kunnen worden gebracht.

In de regeringsverklaring werd voorts gezegd dat de Biafranen met hun voorkeur voor geneutraliseerde landingsbanen en luchtcorridors de militaire druk die de Nigeriaanse strijdkrachten op hen uitoefenen beogen te verminderen en hun eigen „valse propaganda" beogen te versterken.

In een gezamenlijke verklaring die op 16 aug. te Genève werd uitgegeven door het Internationale Rode Kruis, Unicef, de Wereldraad van kerken en Caritas, werd gezegd dat het juiste aantal slachtoffers van de Nigeriaanse burgeroorlog nog steeds niet bekend is, maar dat het om een situatie gaat waarbij miljoenen mensen betrokken zijn.

In Biafra moet hulp worden geboden aan tussen de twee en drie miljoen burgers, welk aantal nog steeds toeneemt. De vluchtelingenkampen bevatten 500.000 á 750.000 mensen, van wie sommigen vrijwel van voedsel zijn verstoken. Ook in gebieden die in handen van de federale regering zijn, voornamelijk in Enoegoe en Calabar en omgeving, lijdt een miljoen vluchtelingen gebrek.

M.b.t. de verwerping door Nigeria van een geneutraliseerd vliegveld in Biafra zei de verklaring dat land- en watercorridors logistiek gezien de beste manier zijn om de Biafranen te hulp te komen, maar dat een luchtcorridor nodig is om in de dringendste behoeften te voorzien. Op 17 aug. liet de ICRK weten dat het Rode Kruis samen met andere hulporganisaties de verantwoordelijkheid op zich zou nemen voor alle mogelijke maatregelen om voedsel naar de Biafranen te brengen. Daartoe behoorde ook het overdag door de lucht vervoeren van voedsel. Een Nigeriaans regeringsblad, de „Sunday Post", deed n.a.v. deze verklaring een beroep op de autoriteiten te Lagos vliegtuigen die voor het Rode Kruis hulpgoederen naar Biafra brengen, neer te schieten.

Op 20 aug. werd een geneutraliseerd en onder controle van het Rode Kruis staand vliegveld in Biafra door Nigeriaanse vliegtuigen beschoten en gebombardeerd. Een tweede bombardement vond op 24 aug. plaats.

Het Rode Kruis zou de nachtvluchten vanaf het eiland Fernando Po op 20 aug. hebben hervat, welke op 8 aug. waren gestaakt, nadat een chartervliegtuig was neergeschoten.

Kolonel Ojoekwoe zei op 23 aug. dat de hoeveelheid goederen, afkomstig van de internationale hulporganisaties, sterk is toegenomen. In augustus steeg de binnengekomen hoeveelheid van 10 tot 30 ton per dag.

Aan de andere kant werden de schattingen van het aantal doden in Biafra steeds hoger. Caritas en Oxfam taxeerden het op 6.000 doden per etmaal en anderen spraken zelfs van 9.000 doden per dag. De slachtoffers zijn vooral kinderen tussen 1 en 5 jaar en jonge moeders.

Terwijl de federale regering nog op 2 sept. waarschuwde „voor de mogelijk ernstige incidenten" die zouden kunnen voortvloeien uit de plannen van het Rode Kruis om met een luchtbrug naar Biafra te beginnen, stemde Lagos op 3 sept. in met voedselvluchten van het Rode Kruis naar het Biafraanse vliegveldje Uli voor een periode van tien dagen. Tegen dit akkoord verzette zich echter Biafra dat de aanwijzing van de Uli-strip als een onaanvaardbare, strategische manoeuvre beschouwde om de wapenaanvoer op dezelfde landingsbaan 's nachts te bemoeilijken. Biafra hield daarom vast aan zijn voorstel dagvluchten te maken naar een strip bij Obilago, dichtbij het opmarsgebied van de federale troepen. Dit is een suggestie die Lagos uit strategische redenen juist verwerpt. Deze verwikkelingen hebben tot nog toe een massale hulpactie voor Biafra verhinderd.

De vredesbesprekingen te Addis Abeba leidden ondanks tal van bemiddelingspogingen tot geen enkel concreet resultaat en werden op 9 sept. verdaagd.

De federale troepen zetten intussen hun opmars naar de steden Owerri en Oemoeahia voort en zouden zich volgens *AP/NYT* (10-9) op 15 km van het vliegveld Uli bevinden.

internationale zaken

ALGEMEEN

DE COMMUNISTISCHE WERELDBEWEGING

De interventie van de Sowjet-Unie en haar loyale bondgenoten van het Warschau-pakt in Tsjechoslowakije heeft de internationale communistische beweging, reeds ernstig verdeeld door het conflict tussen Moskou en Peking, zwaar geschokt. Talrijke communistische partijen hebben het optreden van de SU openlijk veroordeeld (zie pag. 549/3). Het is niet onwaarschijnlijk dat de wereldconferentie van communistische partijen, die in nov. in Moskou zou worden gehouden (pag. 348/2) en waarop naar werd aangenomen de CPSU zou trachten haar gezag in de internationale communistische beweging te herstellen, geen doorgang zal vinden. De secretaris-generaal van de Italiaanse communistische partij, Luigi Longo, heeft reeds verklaard dat het „opportuun noch nuttig en misschien zelfs onmogelijk zal zijn de conferentie te houden, zolang de situatie in Tsjechoslowakije niet naar tevredenheid is genormaliseerd". Volgens een recente publikatie van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, waarover wij de volgende gegevens ontlenen aan Die Weltwoche (19-7), zijn er in de wereld 88 communistische partijen met een totaal aantal leden van meer dan 44,6 mln. In 14 landen zijn de communistische partijen aan de macht. In de overige landen zijn zij deels legaal toegelaten, deels getolereerd, verboden of officieel ontbonden. De partijen in de landen die onder communistisch bewind staan hebben in totaal 41,8 mln ingeschreven leden, d.i. 93,7% van het wereldtotaal. Van deze 93,7% maken de ledenaantallen van China en de Sowjet-Unie 71,6% uit.
Van het aantal leden van de 74 communistische partijen die niet aan de macht zijn (6,3% van het totale aantal leden) komt het leeuwedeel voor rekening van West-Europa en wel vooral van Italië en Frankrijk.
De statistiek van het State Department toont verder dat de partijleden zelfs in de communistisch geregeerde landen een minderheid vormen. De 14 communistische landen (in volgorde van hun aantal leden: China, de SU, Polen, DDR, Roemenië, Tsjechoslowakije, Noord-Korea, Joego-Slavië, Noord-Vietnam, Bulgarije, Hongarije, Albanië, Cuba, Mongolië) tellen in totaal 1,2 mrd inwoners, waarvan slechts 41,8 mln tot de regeringspartijen behoren.

Land of Gebied	Aantal leden	Legale status	Houding in conflict Moskou-Peking
Afghanistan	175 (G)	—	pro-Moskou
Albanië	66.327 (O)	aan de macht	pro-Peking
Algerije	minder dan 1000 (G)	1963 verboden	pro-Moskou
Antillen (Ned.)	geen	—	—
Argentinië	60.000	1966 alle partijen ontbonden	pro-Moskou
Australië	5000 (G)	—	2 partijen
Bahrein	onbetekenend	—	—
Barbados	geen	—	—
België	12.500 (G)	—	2 partijen
Berlijn (West)	6.000	—	pro-Moskou
Birma	geen	1963 verboden	—
Boeroendi	geen	—	—
Bolivia	6000 (G)	1967 verboden	2 partijen
Botswana	geen	—	—
Brazilië	20.000 (G)	1947 verboden	2 partijen
Bulgarije	613.393 (O)	aan de macht	pro-Moskou
Cambodja	100	—	onbekend
Canada	2500 (G)	—	pro-Moskou
Centr.-Afrikaanse Republiek	geen	—	—
Ceylon	1900 (G)	—	2 partijen
Chili	32.500 (G)	—	pro-Moskou
China (Nat.)	onbetekenend	1947 verboden	—
China (Volksrep.)	17.000.000 (O)	aan de macht	—
Colombia	9000 (G)	—	2 partijen
Costa Rica	550 (G)	1948 verboden	pro-Moskou
Cuba	60.000 (O)	aan de macht	onafhankelijk
Cyprus	13.000 (G)	—	pro-Moskou
Dahomey	geen	—	—
Denemarken	6000 (G)	—	pro-Moskou
Dominicaanse Rep.	1300 (G)	1947 verboden	—
Duitsland (Oost)	1.769.912 (O)	aan de macht	pro-Moskou
Duitsland (West)	7000 (G)	1956 verboden	2 partijen
Ecuador	1500 (G)	1963 verboden	2 partijen
El Salvador	200 (G)	1928 verboden	pro-Moskou
Engeland	32.562 (O)	—	pro-Moskou
Ethiopië	geen	alle partijen verboden	—
Filippijnen	1750 (G)	1957 verboden	neutraal
Finland	49.000 (G)	—	pro-Moskou
Frankrijk (overzeese gebiedsd. afz. opg.)	275.000 (G)	—	2 partijen
Frans Guyana	onbetekenend	—	onbekend
Gabon	geen	—	—
Gambia	geen	—	—
Ghana	geen	—	—
Griekenland	27.000 (G)	1947 verboden	pro-Moskou
Guadeloupe	1000 (G)	—	waarschijnlijk pro-Moskou
Guatemala	750 (G)	1954 verboden	pro-Moskou
Guinée	geen	—	—
Guyana	geen	—	—
Haiti	onbekend	1948 verboden	pro-Moskou
Honduras	650 (G)	1957 verboden	pro-Moskou
Hongarije	584.849 (O)	aan de macht	pro-Moskou
Hongkong	geen	1949 verboden	—
Ierland	125 (G)	—	pro-Moskou
India	125.000 (G)	—	2 partijen
Indonesië	150.000 (G)	1966 verboden	onbekend
Irak	2000 (G)	1960 verboden	pro-Moskou
Israël	1600 (G)	—	pro-Moskou
Italië	1.531.000	—	2 partijen
Ivoorkust	geen	—	—
Jamaica	onbetekenend	—	—
Japan	250.000 (G)	—	onafhankelijk
Jemen	onbetekenend	—	—
Joego-Slavië	1.046.018	aan de macht	onafhankelijk
Jordanië	400 (G)	1957 alle partijen verboden	pro-Moskou
Kameroen	geen	—	—
Kenia	geen	—	—
Koeweit	onbetekenend	—	—
Kongo (Brazzaville)	geen	—	—
Kongo (Kinsjasa)	onbetekenend	—	—
Korea (Noord)	1.600.000 (O)	aan de macht	onafhankelijk
Korea (Zuid)	onbetekenend	1948 verboden	—
Laos	onbekend	—	neutraal
Libanon	6000 (G)	1939 verboden	2 partijen
Liberia	geen	—	—
Libië	onbetekenend	—	onbekend
Luxemburg	500 (G)	—	pro-Moskou

(G) geschat aantal. (O) officieel ledental.

OESO

FINLAND 22STE LID

Naar op 23 juli in Parijs is bekendgemaakt heeft Finland een uitnodiging aanvaard om volwaardig lid van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) te worden. Finland is reeds verscheidene jaren waarnemer bij tal van OESO-activiteiten. *(Reuter)*

Land of Gebied	Aantal leden	Legale status	Houding in conflict Moskou-Peking
Madagascar	minder dan 100 (G)	—	pro-Peking
Malawi	geen	—	—
Maleisië	2000 (G)	1948 verboden	pro-Peking
Mali	geen	—	—
Malta	geen	—	—
Marokko	500 (G)	1952 verboden	neutraal
Martinique	700 (G)	—	pro-Moskou
Mauretanië	geen	—	—
Mauritius	minder dan 50 (G)	—	onbekend
Mexico	5250 (G)	—	2 partijen
Mongoolse Volksrep.	48.570 (O)	aan de macht	pro-Moskou
Nederland	11.500 (G)	—	onafhankelijk
Nepal	8000 (G)	1960 alle partijen verboden	interne meningsversch.
Nicaragua	200 (G)	1945 verboden	pro-Moskou
Nieuw-Zeeland	400 (G)	—	2 partijen
Niger	geen	—	—
Nigeria	minder dan 1000 (G)	1967 alle partijen verboden	onbekend
Noorwegen	2500 (G)	—	onafhankelijk
Oeganda	geen	—	—
Oostenrijk	27.500 (G)	—	2 partijen
Opper-Volta	geen	—	—
Pakistan	250 (G)	1953 verboden	pro-Moskou
Panama	1450 (G)	1954 verboden	neutraal
Paraguay	5000 (G)	1936 verboden	2 partijen
Peru	5000 (G)	verboden	2 partijen
Perzië	1000 (G)	1949 verboden	pro-Moskou
Polen	1.894.895 (O)	aan de macht	pro-Moskou
Portugal	2000 (G)	verboden	2 partijen
Portugees Afrika	geen	—	—
Réunion	onbetekenend	—	pro-Moskou
Rhodesië	geen	—	—
Roemenië	1.730.000 (O)	aan de macht	neutraal
Rwanda	geen	—	—
San Marino (onderd. Ital. partij)	geen	—	—
Saoedi-Arabië	geen	—	—
Senegal	onbekend	—	onbekend
Sierra Leone	geen	—	—
Singapore	200 (G)	1948 verboden	pro-Peking
Soedan	7500 (G)	1965 verboden	pro-Moskou
Somalia	geen	—	—
Sowjet-Unie	12.947.926 (O)	aan de macht	—
Spanje	5000 (G)	1939 verboden	2 partijen
Suriname	geen	—	—
Swaziland	geen	—	—
Syrië	3000 (G)	1939 verboden	interne meningsversch.
Tanzania	geen	—	—
Thailand	1450	1952 verboden	pro-Peking
Togo	geen	—	—
Tsjaad	geen	—	—
Tsjechoslowakije	1.689.207 (O)	aan de macht	pro-Moskou
Tunesië	100 (G)	1963 verboden	pro-Moskou
Turkije	1250 (G)	1925 verboden	pro-Moskou
Uruguay	21.000 (G)	—	pro-Moskou
Venezuela	5000 (G)	1962 „ontbonden"	pro-Moskou
Ver. Arab. Rep.	geen	verboden	—
Vietnam (Noord)	760.000 (O)	aan de macht	neutraal
Vietnam (Zuid)	geen schatting	1956 verboden	neutraal
IJsland	1000 (G)	—	pro-Moskou
Zambia	geen	—	—
Zuid-Afrika	—	1950 verboden	pro-Moskou
Zuidwest-Afrika	geen	—	—
Zweden	29.000 (G)	—	onafhankelijk
Zwitserland	4000 (G)	—	2 partijen

(G) geschat aantal. (O) officieel ledental.

CIJFERS ONTWIKKELINGSHULP 1967

De Commissie voor Ontwikkelingshulp (DAC) van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft op 9 juli de cijfers voor 1967 gepubliceerd.

De openbare en particuliere kapitaalverschaffing van de DAC-landen is in 1967 van $ 10,56 mrd met 8% gestegen tot $ 11,36 mrd. Op een persconferentie wees DAC-president *Edwin Martin* er op dat volgens de ter beschikking staande gegevens de buitenlandse hulp ook in 1968 en 1969 zal blijven toenemen, doch dat deze stijging waarschijnlijk zal achterblijven bij de toeneming van het bruto nationaal produkt van de DAC-landen.

Volgens schattingen van de DAC verschaften in 1967 de niet bij de DAC aangesloten niet-communistische industrielanden voor $ 10 mln hulp en de communistische landen voor $ 359 mln. De DAC-landen zelf verschaften derhalve in 1967 meer dan 95% van alle ontwikkelingshulp.

Van de overheidshulp werd in 1967 $ 6,21 mrd (1966: 5.97) langs bilaterale, en $ 0,77 mrd (1966: 0,54) langs multilaterale weg naar de ontwikkelingslanden geleid. De toeneming van de multilaterale hulpverlening zet zich derhalve voort. Voorts tekent zich een toeneming af van de bilaterale technische hulp, die in 1967 12% van het totaal uitmaakte. Bij de particuliere kapitaalverschaffing van $ 4,39 mrd in 1967 (1966: 4,06) maakten de directe investeringen en de aankoop van waardepapieren 64% (1966: 68%) en de exportkredieten 36% (1966: 36%) van het totaal uit. Bijgaande staat geeft de netto-kapitaalverschaffing in 1967, d.w.z. zonder de terugbetalingen door de ontwikkelingslanden (in 1967 ca. $ 920 miljoen) in rekening te brengen, doch rekening houdend met de betalingen door de ontwikkelingslanden van rente, dividend enz. (in 1967 ca. $ 520 mln).

Ongeveer 55% van de overheidshulp werd in 1967 ter beschikking gesteld in de vorm van schenkingen, terwijl de rest voornamelijk uit leningen bestaat. Sedert 1965 spant de DAC zich in om de voorwaarden waaronder deze leningen worden verstrekt zo „zacht" mogelijk te doen zijn. Als doelstelling heeft de DAC gesteld: 3% rente, een looptijd van 25 jaar, waarvan de eerste 7 jaar rentevrij. De gemiddelde voorwaarden van de leningen van de DAC-landen werden voor 1967 als volgt berekend: 3,6% rente, een looptijd van 23 jaar, waarvan 5,3 rentevrij. De voornaamste ontvangende landen waren voor wat betreft de overheidshulp in 1967: India $ 1.240 mln, Pakistan 485, Zuid-Vietnam 357, Brazilië 238, Zuid-Korea 202, Turkije 180, Algerije 167, Egypte 141, Chili 134, Joego-Slavië 127, Israël 125, Kongo (Kinsjasa) 120 en Marokko 104. Het bedrag van de ontvangen over-

heidshulp per hoofd van de bevolking loopt sterk uiteen: van $ 2,5 in India tot $ 48,1 in Israël. Uitgedrukt in procenten van het bruto nationaal produkt van het ontvangende land loopt de overheidshulp uiteen van 1,2% in Brazilië tot 15% in Vietnam. *(NZZ* 16-7; *Le Monde* 7-8) (Vor. ber. pag. 565/1-1967)

	overheidshulp (mln $)		particuliere hulp (mln $		totaal (in $)		1967 nat.	in % van bruto
	1966	1967	1966	1967	1966	1967	ink.	nat. prod.
Australië	128,1	170,6	7,7	15,0	136	186	0,88	0,71
België	81,1	98,8	96,9	54,6	178	153	1,01	0,80
Canada	211,7	213,0	55,0	39,0	267	253	0,59	0,44
Denemarken	26,1	23,0	—2,0	—3,2	24	25	0,27	0,21
West-Duitsland	489,7	549,4	248,2	593,6	738	1143	1,26	0,95
Engeland	525,9	499,8	499.6	480.2	1026	980	1,10	0,87
Frankrijk	744,8	831,1	574,9	512,8	1320	1344	1,64	1,24
Italië	121,9	202,8	509,7	66,3	632	269	0,50	0,40
Japan	285,4	390,6	383,7	464,9	669	855	0,95	0,76
Nederland	93,9	113,5	160,2	113,5	254	227	1,24	1,01
Noorwegen	13,1	15,5	4,0	14,7	17	30	0,48	0,37
Oostenrijk	36,5	38,4	12,8	9,0	49	47	0,59	0,45
Portugal	24,3	?	15,4	?	40	?	1,07*)	0,98*)
Verenigde Staten	3660,0	3723,0	1323,0	1844,0	4983	5567	0,85	0,70
Zweden	56,9	59,9	51,1	60,8	108	121	0,70	0,55
Zwitserland	6,9	3,9	115,9	117,3	123	121	0,93	0,78
Totaal	6506,3	6970,0	4056,0	4390,0	10562	11360	0,94	0,75

*) 1966.

WHO

CANDAU HERBENOEMD

De directeur-generaal van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) *M. G. Candau,* is voor een nieuwe ambtstermijn van vijf jaar herbenoemd.

west-europa

BELGIË

BEROEPSBEVOLKING

Op 30 juni 1966 bestond de actieve bevolking uit 2.635.400 mannen en 1.169.400 vrouwen, in totaal: 3.804.800. (Op 30 juni 1961 waren er in totaal: 3.671.200 eenheden).
De afvloeiing van arbeidskrachten uit de primaire (landbouw, bosbouw en visvangst) naar de secundaire (industrie) en vooral naar de tertiaire sector (handel, banken en verzekeringen, vervoer en verkeer, diensten) duurt voort. In 1961 werkte 8,3% van de actieve bevolking in de primaire sector; in 1966 was dat nog slechts 5,9%. De tewerkstelling in de industrie groeide in absolute cijfers aan (+ 50.000) maar het relatieve aandeel van die sector verminderde. Het aandeel van de tertiaire sector steeg daarentegen van 44,6 naar 47,6%. In het totale cijfer van de beroepsbevolking zijn, naast de tewerkgestelde arbeidskrachten, ook de werkzoekenden, de stagiairs in beroepsopleiding en de gewapende macht begrepen. Het aantal werkzoekenden daalde van 89.000 in 1961 tot 67.000 op 30 juni 1966. Op die datum waren er 1.306 stagiairs in beroepsopleiding tegenover nihil in 1961. Het aantal beroepsmilitairen daalde van 65.800 tot 57.500, terwijl het aantal dienstplichtigen van 40.000 tot 45.000 steeg.

Verdeling arbeidskrachten per bedrijfstak op 30 juni

Bedrijfstakken	1961	1966
I. Landbouw, bosb. visvangst	288.347	216.357
II. Extractieve nijverheid (mijnen enz.)	112.698	83.940
Fabrieksbedr.	1.233.455	1.272.436
Bouwnijverheid	263.169	300.172
Elektriciteit, gas, water	28.502	29.917
III. Handel, banken, verzekeringen	544.093	602.920
Vervoer / verkeer	253.580	265.976
Diensten	752.276	862.237
Totaal	3.476.120	3.633.955

(Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid)

PORTUGAL

MUTATIES KABINET

Premier *Antonio de Oliveira Salazar* heeft op 16 aug. zijn kabinet gereorganiseerd. De volgende nieuwe ministers werden benoemd (met de aftredende ministers):

Binnenlandse zaken - Antonio Manuel Goncalves Rapazote (Alfredo Rodrigues dos Santos jr. - sinds mei 1961);
financiën - Joao Augusto Dias Rosas (Ulisses Cruz de Aguiar Cortez - sinds juni 1965);
leger - gen. José Manuel Bettencourt Conceicao Rodrigues, voorheen stafchef in Angola (kol. Joaquim da Luz Cunha - sinds dec. 1962);
marine - commodore Manuel Pereira Crespo (schout-bij-nacht Fernando Quintanilha Mendoca Dias - sinds aug. 1958);
onderwijs - José Armando Saraiva (Inocencio Galvao Teles - sinds dec. 1962);
gezondheid - Joaquim de Jesus Santos (Francisco Pereira Neto de Carvalho - sinds nov. 1963).
In plaats van de aftredende minister van verbindingen, Carlos Gomes da Silva Ribeiro (sinds aug. 1958) werd a.i. benoemd de minister van openbare werken José Albino Machado Vaz. Op 26 aug. volgde de benoeming van Canto Monig tot minister van verbindingen.
Volgens waarnemers heeft de reorganisatie enerzijds een versterking van de Portugese inzet in Angola ten doel, anderzijds een uitwissing van de gevolgen van een zedenschandaal met minderjarige meisjes, waarbij o.a. de ministers de Oliveira, dos Santos en Mendoca Dias betrokken zouden zijn geweest. (Reuter, AP) (Vor. ber. pag. 715/2-1967)

NIEUWE STAF-CHEF

Op 16 aug. is generaal *Venancio Augusto Deslandes* tot staf-chef van de strijdkrachten benoemd. Deze luchtmacht-generaal was tot nog toe plv. minister van defensie en eerder gouverneur-generaal van Angola. *(AP, AFP; FAZ* 19-8)

ADVOCAAT SOARES GEDEPORTEERD

De advocaat *Mario Soares,* een van de leidende figuren in de socialistische oppositie, is krachtens een besluit van het kabinet zonder enige vorm van proces op 21 maart naar het eiland Sao-Tomé in de Golf van Guinee gedeporteerd. Hii was op 19 maart gearresteerd.

Soares, die als raadsman voor de familie van generaal Delgado optrad, was op 1 maart op vrije voeten gesteld, nadat hij op 13 dec. 1967 voor de twaalfde maal was gearresteerd. Volgens Le Monde (21-3) zouden Soares' onthullingen over een zedenschandaal, waarbij hoge functionarissen betrokken zouden zijn, hem niet vergeven zijn evenmin als zijn beschuldigingen aan het adres van de PIDE, de geheime politie, m.b.t. de moord op Delgado. De FAZ (10-4) noemde als mogelijke reden voor het optreden tegen Soares de verwachting van de PIDE uit verhoren inlichtingen te verkrijgen over een geheime, door officieren geleide oppositieorganisatie, de Liga para Uniao e Accao Revolucionaria (LUAR).
Tegen de deportatie van Soares werd van vele kanten geprotesteerd; o.a. door de Internationale Commissie van Juristen te Genève, door Westeuropese socialistische partijen en door een paar honderd Portugese studenten bij Soares' vertrek naar Sao-Tomé. (AP, Reuter)

TSJECHOSLOWAKIJE

AKKOORD VAN MOSKOU.
NIEUW PARTIJPRESIDIUM. CENSUUR

Na vierdaagse besprekingen (van 23-26 aug.) in Moskou met de Sowjetrussische leiders, is de Tsjechoslowaakse delegatie op 27 aug. in Praag teruggekeerd. Daags tevoren waren uit het centrum van Praag de Sowjet-tanks verdwenen. De gebouwen van de regerings- en partij-organen, de pers, radio en tv, zowel als de toegangswegen naar de stad, bleven bezet.

Communiqué

Na de terugkeer van de Tsjechoslowaakse leiders werd het slotcommuniqué van de besprekingen in Moskou bekendgemaakt. Het communiqué luidde als volgt:

„Tijdens de besprekingen die op vrije kameraadschappelijke wijze werden gevoerd hebben de twee partijen kwesties behandeld die betrekking hadden op de tegenwoordige ontwikkeling van de internationale situatie, de activering van de machinaties van het imperialisme tegen de socialistische landen, de situatie in Tsjechoslowakije van de laatste tijd en de tijdelijke aanwezigheid van troepen van de vijf socialistische landen op Tsjechoslowaaks grondgebied.
De partijen hebben beide als hun besliste mening uitgesproken, dat het in de huidige situatie het voornaamste is om de wederzijdse beslissingen die in Cierna nad Tisou zijn genomen en de voorzieningen en beginselen welke door de conferentie van Bratislawa zijn geformuleerd uit te voeren, alsmede om constant de praktische stappen te doen, die voortvloeien uit de overeenkomst, welke tijdens de besprekingen is bereikt.
Van Sowjet-zijde sprak men begrip uit voor en steun aan de positie van de leiding van de Tsjechoslowaakse communistische partij en van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek, welke voornemens is te handelen naar de besluiten welke op de plenaire vergaderingen in januari en mei van het centrale comité van de Tsjechoslowaakse partij genomen zijn met het doel de methoden te verbeteren om de maatschappij te leiden, de socialistische democratie te ontwikkelen en het socialistische stelsel op de basis van het marxisme-leninisme te versterken.
Overeenkomst werd bereikt over maatregelen die ten doel hebben om de situatie in de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek zo snel mogelijk te normaliseren.
De Tsjechoslowaakse leiders hebben de Sowjet-delegatie in kennis gesteld van de maatregelen welke zij met deze doeleinden voor ogen onmiddellijk zullen uitvoeren.
Van Tsjechoslowaakse zijde is verklaard, dat al het werk van partij- en staatsorganen door alle media gericht zal zijn op het verzekeren van doeltreffende maatregelen welke de socialistische macht, de leidende rol van de arbeidersklasse en de communistische partij, de belangen van het ontwikkelen en versterken van de vriendschappelijke betrekkingen met de volkeren van de Sowjet-Unie en met de gehele socialistische gemeenschap dienen.
Uitdrukking gevend aan het eenstemmig streven van de volkeren van de Sowjet-Unie naar vriendschap en broederschap met de volkeren van het socialistische Tsjechoslowakije, hebben de Sowjet-leiders hun bereidheid bevestigd tot de grootst mogelijk oprechte samenwerking op basis van wederzijds respect, gelijkheid, territoriale onschendbaarheid, onafhankelijkheid en socialistische solidariteit.
De troepen van de verbonden landen, die tijdelijk het grondgebied van Tsjechoslowakije zijn binnengegaan, zullen zich niet mengen in de binnenlandse aangelegenheden van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek. Overeenstemming is bereikt over de voorwaarden voor de terugtrekking van deze troepen van haar grondgebied naarmate de situatie in Tsjechoslowakije normaal wordt.
Van Tsjechoslowaakse zijde is meegedeeld aan de Sowjet-delegatie, dat de opperbevelhebber van de Tsjechoslowaakse strijdkrachten aan deze passende orders heeft gegeven, die ten doel hebben incidenten en conflicten, welke de rust en openbare orde kunnen verstoren, te voorkomen. Hij heeft het militaire bevel van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek ook instructie gegeven om contact te onderhouden met het bevel van de geallieerde troepen.
In verband met de besprekingen in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties van de zogenaamde kwestie van de situatie in Tsjechoslowakije, hebben de vertegenwoordigers van de Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek verklaard, dat van Tsjechoslowaakse zijde niet verzocht is deze kwestie voor behandeling aan de Veiligheidsraad voor te leggen en dat afvoering van deze kwestie van de agenda is geëist.
De leiders van de communistische partij der Sowjet-Unie en de leiders van de communistische partij van Tsjechoslowakije hebben hun vastbeslotenheid bevestigd om op het internationale toneel onwrikbaar een politiek te bevorderen welke in het belang is van de versterking van de solidariteit van de socialistische gemeenschap en van het handhaven van de zaak van de vrede en de internationale veiligheid.
Zoals tevoren zullen de Sowjet-Unie en Tsjechoslowakije de militaristische, revanchistische en neo-nazikrachten die de resultaten van de Tweede Wereldoorlog willen herzien en inbreuk willen maken op de onschendbaarheid van de bestaande grenzen in Europa vastberaden een halt toeroepen.
Zij hebben opnieuw hun vastberadenheid bevestigd om onwankelbaar alle verplichtingen na te komen die zij in multilaterale en bilaterale overeenkomsten welke tussen socialistische staten zijn gesloten op zich hebben genomen, om het defensieve vermogen van de socialistische gemeenschap te versterken en om de doeltreffendheid van de defensieve verdragsorganisatie van Warschau te verhogen.
De besprekingen zijn gevoerd in een sfeer van openhartigheid, kameraadschappelijkheid en vriendschap."

Het Westduitse persbureau DPA berichtte op 29 aug. van welingelichte zijde te hebben vernomen dat er naast het communiqué over de onderhandelingen in Moskou, nog een protocol bestaat waarin Tsjechoslowakije voorwaarden gesteld zouden zijn. De SU zou evenwel van de vertegenwoordigers van Tsjechoslowakije geen handtekeningen onder dit protocol geëist hebben. In elk geval zouden de volgende voorwaarden gesteld zijn:
1) De communistische partij moet bij de politieke leiding de boventoon voeren, waarbij parlement en regering op het tweede plan komen.
2) De regering in Praag moet gereorganiseerd worden.
3) Tegenover collaborateurs mag niet gediscrimineerd worden.
4) Tsjechoslowakije moet van elke financiële steun uit kapitalistische landen en van de Wereldbank afzien. De enige economische binding met het buitenland moet de COMECON blijven.
5) Naast opheffing van de persvrijheid moet een zuivering uitgevoerd worden onder de Tsjechoslowaakse en in Praag werkzame buitenlandse journalisten. De buitenlandse journalisten in Tsjechoslowakije moeten onder scherp toezicht staan.
6) Er moeten strenge bepalingen komen voor het binnenkomen en verlaten van Tsjechoslowakije.
7) Bij het onderhouden van betrekkingen tussen Tsjechoslowakije moet rekening worden gehouden met de betrekkingen tussen West- en Oost-Duitsland.
8) Er dient overleg te zijn tussen de landen van het Warschaupakt in alle kwesties van de betrekkingen met Bonn.
9) Tsjechoslowakije moet zich distantiëren van Roemenië en Joego-Slavië.
10) De Tsjechoslowaakse strijdkrachten moeten volkomen ondergeschikt zijn aan het oppercommando van het Pakt van Warschau.
Van Sowjetrussische zijde werd blijkens het communiqué aan het overleg deelgenomen door partijleider Brezjnew, premier Kosygin, president Podgorny, de leden van het politbureau Woronow, Kirilenko, Sjelest, Soeslow en Sjelepin, de secretarissen van het centrale partijcomité Katoesjew en Ponomarew, de minister van defensie Gretsjko en de minister van buitenlandse zaken Gromyko.
Van Tsjechoslowaakse zijde namen aan het overleg deel: president Svoboda, partijleider Dubcek, parlementsvoorzitter Smrkovsky, premier Cernik, de leden van het partijpresidium Bilak, Barbirek, Piller, Rigo, Spacek en Svestka, de plaatsvervangende leden van het presidium Lenart en Simon, de voorzitter van de centrale controle-commissie van de communistische partij Jakes, vice-premier Husak, de partijsecretarissen Indra en Mlynar, de minister van defensie Dzur, de minister van justitie Kucera en de Tsjechoslowaakse ambassadeur in Moskou Koucky.

Dubcek en Svoboda

Nog op dezelfde dag richtten partijleider *Dubcek* en president *Svoboda* zich 's avonds in een rede via de nog illegaal zendende radio tot de bevolking. Svoboda zei:

„Beste medeburgers, na 4 dagen van onderhandelingen in Moskou zijn wij terug in uw midden, in ons vaderland. Wij zijn teruggekeerd met kameraad Dubcek, Smrkovsky en andere kameraden. Het was voor u noch voor ons gemakkelijk. Wij waren al die tijd in gedachten bij u, er aan denkend hoe u het maakte in deze moeilijke dagen. Wij zijn oprecht ver-

heugd dat wij weer thuis zijn in uw midden.
Met diepe smart hebben wij in het bijzonder het nieuws ontvangen over het verlies van mensenlevens het kostbaarste dat er bestaat, vooral onder de jongeren. Wij leven sterk mee met hen die dierbaren hebben verloren.

Bij onze onderhandelingen zijn wij gesterkt door talloze uitingen van trouw waarvoor wij u oprecht danken. Ik ben er zeker van dat wij uw vertrouwen niet hebben beschaamd. De omzichtigheid en de sterke discipline van u allen — Tsjechen en Slowaken, werkers en onze strijdkrachten — hebben ons geholpen.
De recente ontwikkelingen in ons land hebben van uur tot uur tot de meest tragische gebeurtenissen geleid. Als soldaat weet ik tot hoeveel bloedvergieten een conflict tussen burgers en een leger met modern materieel kan leiden.

Bijgevolg beschouwde ik het, als uw president, als mijn plicht alles te doen wat ik kon om te verzekeren dat dit niet zou gebeuren, dat het bloed van volkeren die altijd vrienden zijn geweest, niet zinloos zou worden vergoten en dat tegelijkertijd de fundamentele belangen van ons vaderland en zijn volk zouden worden gewaarborgd.
Ik wil het feit niet verhelen dat de pijnlijke wonden die door deze gebeurtenissen zijn veroorzaakt, nog lang zullen blijven bestaan. Toch zijn wij wezenlijk geïnteresseerd in de vernieuwing van het vertrouwen en de oprechte samenwerking tussen landen die een gemeenschappelijke weg volgen. De plaats van ons land in de wereld van vandaag is en kan niet anders zijn dan in de socialistische gemeenschap.

Zoals ik in mijn vorige verklaringen met nadruk had gezegd, ben ik in overeenstemming met de regering naar Moskou gegaan om te onderhandelen, omdat ik van oordeel was dat de oplossing van een gecompliceerde situatie gebaseerd moet zijn op de volledige normalisering van het werk van de constitutionele en andere wettige organen van onze socialistische staat, van onze maatschappij en haar leidende vertegenwoordigers.

Ik heb u uit Moskou verteld — en u kunt het nu zelf zien — dat ik met al deze kameraden zou terugkeren die onverwijld de functies gaan hervatten waarvoor zij op democratische wijze zijn aangewezen en waarin u hen met uw voledig vertrouwen hebt gesteund. Dit is de eerste en voor ons belangrijke stap naar de normalisering van het leven in ons land.
Het vertrek van de legers van de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen van ons grondgebied houdt hier natuurlijk verband mee. Wij hebben bovenal een fundamenteel akkoord bereikt over de geleidelijke tenuitvoerlegging van het volledige vertrek van deze legers. Hangende dit vertrek is hun aanwezigheid een politieke realiteit.
De omzichtigheid en de discipline die u tot dusver hebt getoond, vormen de noodzakelijke voorwaarden voor de definitieve oplossing van dit probleem. Ik zeg u dit met de volledige verantwoordelijkheid als uw president, als patriot en als soldaat.
Beste vrienden, de afgelopen dagen hebt u ons, de grondwettige vertegenwoordigers van de staat en de leidende werkers van de Tsjechoslowaakse communistische partij, bedolven onder uw uitingen van vertrouwen en van gehechtheid aan de belangen van het socialisme. Dit is een groot goed, een grote kracht waarop wij kunnen rekenen bij ons streven om de verdere, consequent socialistische ontwikkeling van ons land te verzekeren.
In de geest van de plenaire bijeenkomsten in januari, april en mei van het centrale partijcomité willen wij de socialistische sociale orde verder ontwikkelen en de humanistisch-democratische orde er van versterken, zoals tot uitdrukking is gebracht in het actieprogram van de Tsjechoslowaakse Communistische Partij en in de politieke verklaring van de regering. Tezamen met het gehele Nationale Front willen wij voortgaan, ons land op te bouwen als het werkelijke vaderland van de werkende mensen. Wij zullen geen enkele stap van deze doelen afwijken.
Wij zullen natuurlijk niet toestaan dat zij door hen wie de belangen van het socialisme vreemd zijn, ten eigen bate zullen worden misbruikt. Wij moeten hiertoe bijdragen en dit werk met beslistheid en vastberadenheid organiseren. Wij doen een beroep op u allen, beste medeburgers, arbeiders, boeren en leden van de intelligentsia, op u, mijn beste vrienden. In deze moeilijke dagen roep ik u op tot eenheid en vraag u wijsheid en verstand ten toon te blijven spreiden. Laten wij alle socialistische, patriottische en scheppende krachten verenigen voor het welzijn van de volkeren van onze Tsjechoslowaakse Socialistische Republiek." (Het Parool 28-8; The Times 28-8)

In zijn rede verklaarde een naar het scheen oververmoeide en geëmotioneerde Dubcek o.m.:

„(...) Wij zijn weer in uw midden en hebben ons werk hervat. Wij danken u. Wij kunnen de werkzaamheden van de centrale organen van onze republiek, van de Nationale Vergadering en de regering, evenals van het Nationale Front, weer ter hand nemen. Deze activiteit en het leven van ons volk zullen zich overigens afspelen in een toestand, een realiteit, die niet alleen van onze wil afhankelijk is. Van dit feit zijn wij ons voortdurend bewust, en u zult zich daar zelf zeker ook rekenschap van geven.
Het was de grote verdienste van ons volk dat het zijn zelfbeheersing heeft bewaard en gehoor heeft gegeven aan de oproep van het presidium van het centrale partijcomité, president Ludvik Svoboda en de regering, en daarmee grote botsingen en tragisch bloedvergieten heeft voorkomen. Onder alle omstandigheden moet verhinderd worden dat het tot meer leed en meer verliezen komt, want dat zou niets aan de werkelijke toestand veranderen en de abnormale situatie waarin ons vaderland verkeert zou langer duren. Wij mogen dan vastbesloten zijn, verder bloedvergieten te vermijden, dat betekent niet dat wij bereid zijn de toestand zoals die nu is passief te accepteren. Wij zullen daarentegen alles in het werk stellen — en wij zijn ervan overtuigd dat wij daarin zullen slagen — om de middelen, wegen en mogelijkheden te vinden om met u allen een politiek te realiseren, die uiteindelijk tot een normale toestand zal leiden. Wij worden in die overtuiging gesterkt door de resultaten van de onderhandelingen, die wij gisteren in Moskou hebben afgesloten. Ook de Sowjet-leiders willen meewerken aan een normalisering van de verhoudingen.
Onder deze omstandigheden staan wij voor de taak, een uitweg te vinden uit de huidige toestand in Tsjechoslowakije. Voorop staat nu het akkoord over het geleidelijke vertrek van de troepen van de vijf mogendheden van het grondgebied van onze republiek. Elk wantrouwen in dezen is ongegrond en zou schadelijk zijn. Dit akkoord is de eerste voorwaarde voor onze hele toekomstige evolutie. Wij zijn overeengekomen dat de troepen onmiddellijk uit de steden en dorpen naar hun toegewezen plaatsen worden overgebracht. Daarbij hangt het er natuurlijk vanaf in hoeverre onze eigen organen in staat zijn de orde en een normaal leven te waarborgen. (...)
Maar ik vraag u, u rekenschap te geven van de tijd waarin we nu leven. Hoe sneller wij tot een normale toestand terugkeren, hoe meer u ons steunt, des te vlugger wij de in januari ingeslagen weg kunnen vervolgen. (...)
Sta mij toe, nog enkele woorden tot alle communisten, leden en kaders van onze partij te richten: Kameraden, wij allen die werken in de organisatie van de partij, zijn slechts sterk als de gehele partij vertrouwen in ons heeft en de partij het vertrouwen van het volk geniet. Onze verantwoordelijkheden zijn des te groter daar wij in de praktische politiek alles willen verwerkelijken wat in het belang van het volk is, en dit zelfs in de huidige omstandigheden die ongelofelijk moeilijk zijn.
Voor de partij zou de zwaarste slag zijn als haar gezonde kern en alle krachten die de weg van de in januari begonnen politiek hebben gebaand, afbrokkelde en als die gezonde krachten wantrouwig werden. En dat zou een volledig verval van die krachten betekenen die alleen in staat zijn ons volk uit deze ingewikkelde toestand te halen. Wij willen dat u, leden en functionarissen van de partij, die deze dagen in het land hebt gewerkt, begrip opbrengt voor ons die in het buitenland onderhandeld hebben. Wij zullen zo spoedig mogelijk gezamenlijk alle problemen bespreken die zich in de buitengewone omstandigheden hebben voorgedaan. Ik verzoek alle functionarissen van de regionale comité's, van de lagere partijorganen en ook de gedelegeerden naar het veertiende buitengewone partijcongres, de komende dagen volledig de richtlijnen voor het partijwerk na te leven die ik als eerste secretaris van het centrale comité zal uitgeven.
Ik spreek daarover omdat ik met de kameraden die in de districten gewerkt hebben van gedachten moet wisselen over de vraag, hoe alle verdere stappen te coordineren zijn, om de verdere politiek van onze partij te waarborgen. Tegelijkertijd neem ik de functie van eerste bevelhebber van de volksmilitie op mij. De komende dagen zullen wij alle noodzakelijke kwesties op de plenaire zitting van het centrale comité bespreken, en wel met deelneming van de vertegenwoordigers en afgevaardigden naar het veertiende partijcongres. (...)
Onze natie, ons volk behoort tot de socialistische volkeren. Wij geloven dat ondanks alles wat gebeurd is, ondanks alles wat wij heden meemaken, de betrekkingen van onze volkeren met die van andere socialistische landen in overeenstemming met dit feit gevormd zullen worden. Anders kunnen wij daarover ook geheel niet spreken. En juist omdat onze volkeren, de Tsjechen en Slowaken, humaan zijn en een diepgeworteld internationaal gevoel hebben, wordt de betrekking met de volken van de andere socialistische landen, en zelfs met het werkende volk van de Sowjet-Unie — voelen zij de internationale betrekking, die wij nooit mogen verwaarlozen, want ook in de toekomst moeten wij verder

werken aan deze koers, opdat onze volkeren nader tot elkaar komen, om het feit waar te maken dat ons volk en ook de andere volkeren socialistisch zijn.
Ik verzoek u, laat geen provocaties toe, tolereer geen paniek.
In dit zware uur rest ons niets anders dan onze gezamenlijke krachten, ons ganse verstand te bundelen en in ons verdere werk onszelf te bewijzen. Een volk, waarop ieder zich naar zijn verstand en geweten richten kan, gaat niet ten onder. (...)" (Het Parool 28-8; The Times 28-8)

Na de bekendmaking van het communiqué van de besprekingen in Moskou en ook na de rede van president Svoboda werd door velen (ook door de illegale radiozenders) verbitterd en afwijzend gereageerd. Nadat ook Dubcek en anderen zich hadden uitgesproken voor wat in het Westen het „dictaat van Moskou" genoemd werd, scheen een groeiende meerderheid in te zien dat er geen andere weg bestond.
Anderen achtten echter de prijs te hoog, gezien ook het feit dat uit welingelichte kringen in Praag bericht werd, dat Sowjet-troepen voor onbepaalde tijd aan de grens met West-Duitsland gelegerd zouden worden en dat opnieuw de censuur zou worden ingevoerd. Demonstranten vroegen, zoals ook was gebeurd na het overleg in Cierna en Bratislawa, om de gehele waarheid en riepen o.m. de leus: „Wij willen niet op de knieën leven."
Op 28 aug. nam het parlement eenstemmig een resolutie aan, waarin de bezetting „illegaal" werd genoemd en waarin geweigerd werd de permanente stationering van buitenlandse troepen op Tsjechoslowaaks grondgebied te aanvaarden en de regering wordt gevraagd onmiddellijk onderhandelingen met de SU te beginnen over een „concrete" datum voor het vertrek van de troepen. Het parlement stelde een beslissing over ratificatie van het akkoord van Moskou uit, doch keurde het beleid van de Tsjechoslowaakse leiders in Moskou goed.

In een radiorede verklaarde de voorzitter van de Nationale Vergadering, *Smrkovsky,* op 29 aug. o.m.:

„Ik zeg u openlijk dat ondanks de steun die we van vele vrienden hebben ontvangen — en we hebben er nu velen, die ik uit de grond van mijn hart dank — ons land in de situatie die op het ogenblik in de wereld heerst, geen werkelijke garantie en geen andere hoop heeft dan haar eigen gezond verstand en boven alles, haar eenheid. Het zal nodig zijn de regering buitengewone volmachten te verlenen wat betreft de op het gebied van de geschreven en gesproken pers te nemen maatregelen, zowel als voor de ontbinding van clubs en voor het verbod van nieuwe politieke partijen. Wij zijn er van overtuigd dat het volk de regering niet van slechtere voornemens zal verdenken".
Smrkovsky vroeg begrip voor de aanvaarding door de leiders van een compromis. Hij herinnerde er aan hoe de besprekingen in Moskou hadden plaatsgevonden: de voorwaarden waaronder een aantal leiders in Moskou arriveerde, het minimum aan informatie met uitsluitend het geloof in de onwankelbaarheid van de natie, het besef dat ondanks de sympathie van de wereld de grote mogendheden aan een compromis de voorkeur gaven.
„Er zijn momenten waarop het ergste geriskeerd en ieder compromis afgewezen moet worden. Wij moesten als patriotten en soldaten in de schaduw van de vliegtuigen en kanonnen in ons land tot een beslissing komen. Wij kwamen tot de conclusie dat het laatste moment nog niet is gekomen en dat wij een compromis konden zoeken in het volle bewustzijn van de materiële en morele risico's die dat mee zou brengen. Het nageslacht zal ons besluit eens kunnen beoordelen: het zal het of als een wijze daad of als verraad waarderen."

Hamouz, één der vice-premiers, deed op 2 sept. een beroep op de bevolking het leven te normaliseren, de steden schoon te maken, de wegbewijzering te herstellen, zich niet op te houden op gedenkplaatsen voor de doden, voor radiogebouwen, op het Wenceslasplein enz. Het directe, actieve verzet verdween.
Bericht werd dat op aandrang van de SU de Oostduitse troepen uit Tsjechoslowakije werden teruggetrokken. De sterkte van de bezettingstroepen werd door regeringsfunctionarissen in Praag geschat op 650.000 man, met 8000 tanks en 1000 vliegtuigen. Dit cijfer werd echter in het Westen door sommigen betwist. *Victor Zorza* noemde het cijfer van 300.000 à 350.000. *(Het Parool* 6-9)

Nieuw partijpresidium

Op 28 aug. werd bericht dat de SU de geldigheid betwistte van het gedurende de bezetting van Praag op 22 aug. gehouden buitengewone partijcongres (pag. 548/2), op grond van het feit dat slechts 10% van de Slowaakse afgevaardigden op dit congres vertegenwoordigd waren.
(Naar bekend is geworden heeft dit 14de partijcongres zijn beraadslagingen op 22 aug. niet gesloten, doch verdaagd.)
Het centrale comité van de Slowaakse communistische partij besloot op 25 aug. het Slowaakse partijcongres uit te stellen tot na de terugkeer van Dubcek en Svoboda uit Moskou. Dit partijcongres kwam bijeen van 26-29 aug. in Bratislawa. Het keurde de besluiten van het 14de Tsjechoslowaakse partijcongres goed. *Gustav Husak,* die vervolgens zou worden gekozen als eerste Slowaakse partijsecretaris ter opvolging van de als collaborateur gebrandmerkte en in Moskou gebleven *Vasil Bilak,* verklaarde echter dat het 14de partijcongres geen geldigheid bezat. Zijn benoeming door dit congres als lid van het partijpresidium weigerde hij te aanvaarden. Hij deed een beroep op Dubcek hetzelfde te doen. Husak, die doorgaat voor een aanhanger van Dubcek en die na deze de meest populaire Slowaakse partijleider is, nam ook in andere opzichten een standpunt in dat wees op een verdergaande tegemoetkoming aan de eisen van de SU dan waartoe Dubcek bereid schijnt.
Op 31 aug. en 1 sept. kwam het centrale comité van de Tsjechoslo-



Gustav Husak (55) die op het congres van de Slowaakse communistische partij tot eerste secretaris werd gekozen, werd reeds voor de Tweede Wereldoorlog lid van de communistische partij. Hij had een belangrijk aandeel in de Slowaakse opstand tegen de Duitsers in 1944. Na de oorlog was hij als voorzitter van de Raad van Slowaakse Commissarissen een van de voorvechters van de emancipatie van Slowakije, waarbij hij in conflict raakte met de voorstanders van een centraal bestuur in Praag. In 1951 werd hij gearresteerd en in 1954 tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld op beschuldiging van Slowaaks „bourgeois nationalisme." In 1960 werd hij vrijgelaten, in 1963 gerehabiliteerd. Gedurende het Novotny-regime kreeg hij echter geen kans meer een politieke functie te bekleden. Na de machtswisseling in januari werd Husak vice-premier, speciaal belast met grondwettelijke problemen, massa-organisatie en de verhouding met de Kerk. Hij geldt als krachtig aanhanger van de federatie-gedachte.



Beeld van een stemming tijdens het geheime partijcongres van 22 aug. dat werd gehouden in een fabriek.

waakse partij bijeen in zijn oude samenstelling. Het koos een nieuw presidium, zonder dat met zoveel woorden gezegd werd dat de verkiezing van een nieuw presidium op 22 aug. geen geldigheid bezat. In het van 11 tot 21 leden uitgebreide presidium hebben slechts twee uitgesproken conservatieven zitting die als voorstanders van de Sowjetrussische invasie bekend stonden, t.w. Vasil Bilak, de vroegere eerste secretaris van de Slowaakse communistische partij en *Jan Piller,* die onmiddellijk na de invasie had getracht president *Svoboda* te bewegen tot de samenstelling van een pro-Russische regering. De samenstelling van het nieuwe presidium is als volgt:

Alexander Dubcek, Vasil Bilak, ** Oldrich Cernik, Evzen Erban, *** mevrouw Libuse Hrdinova, * Jarolim Hetes, *** Gustav Husak, * Vladimir Kabrna, * Zdenek Mlynar, *** Jan Nojbert, *** Jan Piller, ** Josef Pinkava, *** Stefan Sadovsky, * Vaclav Slavik, * Josef Smrkovsky, Ludwik Svoboda, *** (ere-lid met volledige rechten), Vaclav Simecek, * Bohumil Simon, * Josef Spacek, Anton Tazky * en Josef Zrak *.

Kandidaat-leden zijn: Josef Lenart, *** Frantisek Barbirek *** en Karel Polacek ***.

Uit het oude presidium verdwenen: Oldrich Swestka (die als hoofdredacteur van het partij-orgaan Rude Pravo werd vervangen door Jiri Sekera, en die werd benoemd tot hoofdredacteur van het partijweekblad Tribuna) Drahomir Kolder, Emil Rigo, Frantisek Kriegel, Frantisek Barbirek.

Het secretariaat heeft als secretarissen: Dubcek, Josef Lenart, ** Lubomir Kovaluk *** en Jiri Sekera *** en als leden: Josef Spacek, *** Vaclav Slavik ** en Zdenek Mlynar **.

Uit het secretariaat zijn verdwenen: Cestmir Cisar, Kolder, Sadovsky, Oldrich, Voeljnik en naar het schijnt ook Alois Indra (één der als „verraders" bestempelden; hij heeft in Moskou een hartaanval gekregen).

Het centrale comité had zich voor de verkiezingen voor deze organen op eigen gezag uitgebreid met 87 nieuwe leden en een aantal leden ontslagen, onder wie volgens de *NZZ* (2-9) bijna alle radicale hervormers (zoals Cisar en Kriegel) doch ook uitgesproken conservatieven zoals Kolder en Rigo.
Van de wijzigingen die zijn opgetreden in vergelijking met de samenstelling van de oude partij-organen zouden alleen de vervanging van *Cestmir Cisar,* lid van het secretariaat en *Frantisek Kriegel,* lid van het presidium en voorzitter van het Nationale Front als concessies aan de SU gezien moeten worden.
Ook de rede die partijleider Dubcek tijdens de zitting van het CC hield viel op door de weinige concessies die hierin aan de SU werden gedaan. Dubcek gaf toe dat de politiek die hij tot nu toe had gevolgd te weinig rekening had gehouden met de strategische en algemene belangen van de SU en de andere vier leden van het Warschaupakt, die als een „reëele, objectief bestaande en beperkende factor van het toegestane tempo van onze eigen politieke ontwikkeling bestonden". Ook legde hij er de nadruk op dat de meest dringende eis van het ogenblik is het nakomen van de bepalingen van de besprekingen in Moskou, vooral het herstellen van de autoriteit en de functionering van alle staats-, partij- en sociale instellingen, de versterking van het leger en de veiligheidsorganen en de uitbreiding van de werkzaamheden van het ministerie van binnenlandse zaken.
Goedkeuring van de interventie of distantiëring van het illegaal gehouden veertiende partijcongres kwamen echter in zijn rede niet voor. Voor het eerst maakte Dubcek officieel melding van de beloften die de Sowjet-Unie bij de besprekingen in Moskou had gedaan: 1) geleidelijke terugtrekking van de bezettingstroepen; 2) geen inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van Tsjechoslowakije; 3) schadevergadering voor de schade door de bezettingstroepen veroorzaakt en een aanbod voor economische hulp.
Het centrale comité besloot het partijcongres voor onbepaalde tijd uit te stellen.

Ontslagen en benoemingen

De Sowjetrussische pers onthield zich na het akkoord van Moskou enige tijd van persoonlijke aanvallen op Tsjechoslowaakse leiders. Zij bleef echter spreken over de „contra-revolutionaire krachten" in Praag, waarbij thans echter de nadruk werd gelegd op de ondersteuning van deze krachten door het imperialisme, met name West-Duitsland, doch ook de Westelijke journalisten in Praag en het zionisme. In enkele Oostduitse en Poolse kranten werden zelfs „zionistische" elementen in Praag verantwoordelijk gesteld voor de „contra-revolutie" in Tsjechoslowakije.
Op 31 aug. maakte het Sowjetrussische partijblad *Prawda* melding van het bestaan van een groep van 40.000 „contra-revolutionairen" waarvan alle „oprechte burgers" van de CSSR de liquidatie wensten. Na enige dagen begon de perscampagne tegen Tsjechoslowakije opnieuw. De voornaamste doelwitten van de *Prawda* waren op 3 sept. de minister van buitenlandse zaken

*) Gekozen door het partijcongres van 22 aug.
**) Niet gekozen door het partijcongres van 22 aug. doch daarvoor wel deel uitmakend van dit orgaan.
***) Nieuwe leden.
De overigen waren lid en werden op 22 aug. herkozen.

Jiri Hajek, die volgens de *Prawda* in de oorlog met de Gestapo had samengewerkt (Hajek keerde op 31 aug. in Tsjechoslowakije terug), *Josef Pavel,* die verantwoordelijk werd gesteld voor de arrestatie van geheime agenten van het Novotny-regime, vice-premier *Ota Sik,* vader van de economische hervorming in Tsjechoslowakije en van halfjoodse afkomst, *Frantisek Kriegel* die als zionist werd afgeschilderd, Cestmir Cisar, partijideoloog, en *Martin Jungmann,* hoofdredacteur van het orgaan van de schrijversbond *Literarni Listy.* Het artikel in de *Prawda* liet er geen twijfel over bestaan dat de verwijdering van deze personen uit hun leidinggevende functies en een verschijningsverbod voor bepaalde kranten een conditio sina qua non was voor normalisering van de toestand.

De liberale politici echter die hun ontslag indienden werden door personen opgevolgd die ook als pro-Dubcek bekend staan. Dit was bijv. het geval met de opvolger van de op 31 aug. zijn ontslag ingediend hebbende minister van binnenlandse zaken Josef Pavel, *Jan Pelnar,* tot nu toe secretaris van het partijcomité van Oost-Bohemen. De directeuren van radio- en televisie, *Juri Pelikan* en *Zdenek Hejzlar* werden vervangen door resp. *Zavodsky en Bohumil Svec.* Vice-premier Ota Sik die zich ten tijde van de interventie in Joego-Slavië bevond en nog steeds niet naar Tsjechoslowakije is teruggekeerd verzocht president Svoboda ontheven te worden van zijn functie als vice-premier, terwijl de voorzitter van de schrijversbond *Eduard Goldstücker* eveneens zijn ontslag aanbood. De plaatsvervangend hoofdredacteur van Literarni Listy, *Ludwik Vesely,* vluchtte naar West-Duitsland, terwijl aan zijn blad, evenals aan de weekbladen *Student* en *Reporter* een verschijningsverbod werd opgelegd. Cestmir Cisar die ontheven werd van zijn functie als secretaris van de partij, behield daarentegen zijn post van president van de Nationale Tsjechische Raad. Vice-premier *Hamouz* werd aangesteld tot hoofd van een werkgroep die alle onderhandelingen met de bevelhebber van de Sowjetrussische bezettingstroepen zal leiden.

Censuur

Op 4 sept. werden de maatstaven bekendgemaakt die pers, radio en televisie zullen moeten aanleggen voor de publikatie van hun nieuwsvoorziening. De censuur zal door de organen zelf moeten worden uitgeoefend, zodat voorlopig nog niet is overgegaan op de instelling van een raad voor de censuur. De instructies m.b.t. de nieuwsvoorziening houden o.m. het volgende in:

1) verbod van publikatie van enig nieuws of commentaar over de SU, Hongarije, Bulgarije, Oost-Duitsland en Polen dat door deze landen en hun partijen als kritiek zou kunnen worden beschouwd; 2) verbod van publikatie van elke kritiek op de fundamentele principes van het socialisme, de Tsjechoslowaakse communistische partij, andere partijen en de positie van het Nationale Front, het leger en de politie. Ook de herdruk van buitenlandse kritische commentaren is verboden; 3) verbod van publicatie van artikelen die een aanval bevatten op de buitenlandse troepen in Tsjechoslowakije of die in staat zijn het publiek tot actie tegen deze troepen op te hitsen; 4) verbod van de termen „bezetters" en „bezetting"; 5) In het commentaar op de buitenlandse politiek mag de slogan „neutraliteit" niet gepopulariseerd worden. Ook de werkzaamheden van de Veiligheidsraad van de VN mogen niet opgehemeld worden. Slechts de officiële standpunten van de Tsjechoslowaakse regering mogen gepubliceerd worden, dit met name t.o.v. het Warschaupakt. 6) Op het gebied van de economische en militaire geheimen blijven dezelfde regels van voor de invasie van kracht.

Rude Pravo was het eerste blad dat op 3 sept. weer legaal verscheen. De illegale radiozenders waren merendeels op 29 aug. uit de lucht verdwenen of teruggekeerd in de legaliteit. Het verspreiden van illegale drukwerken werd meer en meer gestaakt. De redactiegebouwen van o.m. het jeugdorgaan *Mlada Fronta* en het dagblad van de socialistische partij *Svobodne Slovo* bleven echter door Sowjetrussische troepen bezet.



De bezettingstroepen kregen na het akkoord van Moskou de opdracht de verhouding met de bevolking van Tsjechoslowakije te verbeteren.

Op 3 sept. ontruimden de bezettingstroepen de gebouwen van de radio, de televisie en het persbureau *CTK.* De directeur van *CTK, Miroslav Sulek,* van wie bekend was dat hij met de bezettingstroepen collaboreerde, werd vervangen door de pro-Dubcek gezinde *Jaroslov Suk.*

De Tsjechoslowaakse journalistenvereniging had op 2 sept. bekendgemaakt dat zij de censuur voor de duur van drie maanden zou accepteren. Vele personeelsleden van dagbladredacties, radio en televisie lieten weten dat zij eerder dan de waarheid geweld aan te doen, er het zwijgen toe zouden doen.

Vluchtelingen en slachtoffers

Op 30 aug. werd bericht dat premier Cernik de „beste koppen" had gewaarschuwd het land te verlaten. Niemand, ook hijzelf niet, zou veilig zijn. Dit bericht werd later ten stelligste gedementeerd. Ook vond er geen uittocht van intellectuelen plaats. Vele in het buitenland verblijvende Tsjechoslowaken aarzelden echter naar hun land terug te keren. In vele landen werden acties tot steun aan deze mensen opgezet. Van de plaatsvervangend hoofdredacteur van Literarny Listy, Vesely, de voorzitter van de schrijversbond, Goldstücker, en de schrijver *Ladislav Mnacko* is bekend dat zij naar het Westen zijn uitgeweken.

Het aantal arrestaties van intellectuelen door de bezettingstroepen schijnt, in strijd met eerdere berichten, zeer gering te zijn.

In *Le Monde* (4-9) werd een voorlopige officiële balans gegeven van het aantal slachtoffers dat de bezetting van de buitenlandse troepen heeft geëist. Praag telde 25 doden en 431 gewonden, Noord-Bohemen 11 doden en 54 gewonden, terwijl voor de rest van het land geen officiële cijfers werden gegeven, maar het aantal doden op enkele honderden werd geschat, terwijl enige duizenden personen gewond zouden zijn.

Volgens een voorlopige schatting van de Staatsbank bedraagt de schade die de bezettingstroepen aan het wegennet hebben toegebracht ca. 5 mrd Tsj. kronen en de schade aan gebouwen 150 mln kronen. Het produktieverlies werd becijferd op 250 à 500 mln kronen.

azië bezuiden de himalaya's

AFGHANISTAN

KONING BEZOEKT SU

Van 3-13 juni hebben koning *Mohammed Zahir Sjah* en koningin *Umaira* een vriendschappelijk bezoek aan de SU gebracht. *(Soviet News* 18-6)
(Vor. ber. pag. 379/3-1967 en 103/3)

BUITENLANDSE HULP. AARDGASLEVERANTIES AAN DE SU

Bij de uitvoering van het lopende vijfjarenplan 1967-72 (pag. 480/3-1967) is Afghanistan in hoge mate (ca. 80%) afhankelijk van buitenlandse steun, voornamelijk van de SU en de VS.

Sinds 1953 heeft de SU ca. $ 800 mln aan economische hulp verleend, terwijl de VS van 1950 — medio 1967 $ 369,8 mln aan leningen en schenkingen verstrekten en van juli 1967 — maart 1968 een bedrag van $ 21,3 mln beschikbaar stelden. Door opbrengsten uit de mijnbouw hoopt de regering over eigen inkomsten te beschikken. Met Sowjetrussische hulp (akkoord van 17 okt. 1963) zijn belangrijke voorraden aardgas ontdekt in Shiberghan, de bekende reserves worden geraamd op 69,3 mrd m3.
In de herfst van 1967 werd begonnen met de eerste proeflevering aan de SU en op 21 maart 1968 was reeds 1.075 mln m3 gas geleverd.
Gedurende de hele planperiode zal 10,6 mrd m3 worden geleverd, waarvoor Afghanistan volgens de *NZZ* (16-4) $ 59,5 mln zal ontvangen. Dit bedrag is bestemd voor aflossing van de schuld aan de SU, welke volgens het ministerie van planning in maart 1972 $ 65,9 mln zal bedragen. Van april 1972-april 1988 zal in totaal 56 mrd ter waarde van $ 313,6 mln naar de SU worden geëxporteerd.

Als compensatie voor de aardgasleveranties bouwt de SU een kunstmestfabriek en een thermisch krachtstation in de omgeving van Mazar-i-Sharif, die omstreeks 1971 in gebruik worden genomen. Ook het gehele pijpleidingsysteem (1.167 km) wordt door de SU geleverd en aangelegd en moet in 1975 gereed zijn. *(BEO* mei, *NZZ* 6 en 16-4)

(Vor. ber. pag. 780/3-1963)

BIRMA

ECONOMISCHE ACHTERUITGANG

Blijkens officiële gegevens was er in 1967 sprake van een ernstige economische achteruitgang.
Het bruto nationaal produkt bedroeg in het financiële jaar 1966/67 14.080 mln kyats tegen 14.200 mln in 1965/66 en 14.660 mln in 1964/65. Het inkomen per hoofd van de bevolking daalde tussen 1964/65 en 1966/67 met 11% van 350 kyats tot 313 kyats.

In 1966/7 werd de terugslag vooral veroorzaakt door een produktiedaling in de landbouw van 17%. Deze produktie had in 1966/67 een waarde van 2,11 mrd kyats tegen resp. 2,33 mrd en 2,55 mrd in de voorgaande twee jaren. De daling was vooral te wijten aan de rijstbouw, die met een opbrengst van 6,5 mln ton ver bij de twee vorige jaren (7,9 mln en 8,4 mln) achterbleef. Naast oorzaken van natuurlijke aard (droogte, insektenplagen) wordt de teruggang ook gemotiveerd met gebrek aan medewerking van de boeren, heersende onveiligheid en versnippering van de percelen. (Ten gevolge van de gedaalde produktie is het rijstrantsoen in 1967 van 25 tot 12 kg per hoofd verlaagd.)

Met name de gedaalde opbrengst van de rijst, het voornaamste exportprodukt, leidde tot een achteruitgang van de export. De uitvoer van rijst die in 1960 ca. 2,1 mln ton, in 1963 1,57 mln ton en in 1965/66 nog 945.000 ton, bedroeg, beliep in 1966/67 slechts 550.000 ton. De totale uitvoer daalde sinds 1963/64 (1,14 mrd kyats) tot 911 mln kyats (1965/66) en 642 mln kyats (1966/67). Ook de invoer ging achteruit: 1963/64 — 1,1 mrd kyats, 1965/66 — 808 mln en 1966/67 667 mln.

De vooruitzichten voor de ontwikkeling in het lopende jaar geven weinig reden tot optimisme, aldus het Buitenlands Economisch Overzicht van mei 1968. Regeringskringen in Birma zijn echter nogal optimistisch gestemd.

Hoewel het systeem van het staatssocialisme maar ten dele oorzaak van het economisch fiasco is, aldus de *NZZ* (23-6), en de toepassing ervan ongunstig beïnvloed wordt door een gebrek aan geschoold kader, wordt door sommige waarnemers een meer pragmatische toepassing van het systeem en een zekere mate van liberalisering verwacht.

Onder het bewind van generaal *Ne Win* zijn handel en industrie nagenoeg volledig genationaliseerd.
Meer dan de helft van de produktie vindt in staatsbedrijven, vaak geleid door officieren, plaats.
Ook heeft zich een „Birmanisering" van de economie voltrokken. Indiërs, Pakistanen en Chinezen hebben hun dominerende economische positie, vooral in de handel, verloren. In de laatste jaren zijn bijv. 150.000 Indiërs uit Birma naar India teruggekeerd; slechts 70.000 bleven achter volgens de *NZZ* (5-5).
De industriële produktie wist zich in 1966/67 te handhaven met 4.046 mln kyats tegen 4.040 mln in 1965/66. De particuliere industrie boekte een vooruitgang van 139 mln tot een totaal van 1.643 mln; de produktie der staatsbedrijven liep terug met 133 mln tot 2.403 mln kyats. *(BEO* mei).

1.200 DODEN DOOR CYCLOON

De wervelstorm die op 10 mei Birma heeft geteisterd, heeft volgens officiële cijfers bijna 1.200 levens geëist, aldus de *NRC* (20-5). De stad Akyab (75.000 inw.) is bijna geheel verwoest. *(Reuter)*

INDIA

LANDBOUWPRODUKTIE 1967-68

Na twee achtereenvolgende jaren van ernstige droogte hebben gunstige weersomstandigheden, te zamen met het toegenomen gebruik van meststoffen en hoogwaardige graanvariëteiten in het op 31 maart j.l. geëindigde seizoen 1967-68 een goede oogst opgeleverd.
Schattingen van de voedselproduktie per staat tonen dat vergeleken met 1966/67 de landbouwproduktie in alle staten, uitgezonderd Andhra Pradesh en Orissa, is toegenomen.
De totale voedselproduktie in 1967/68 bedroeg 95,6 mln ton tegen 74,2 mln ton in 1966/67 en 89 mln ton in het recordjaar 1964-65.
Bihar en Oettar Pradesh, die in de twee voorgaande jaren door ernstige droogte werden geteisterd (pag. 46-1967) gaven beide een opmerkelijk herstel te zien. De voedselopbrengst nam in deze staten met resp. 4,48 mln en 4,94 mln ton toe. In Bihar was de produktie in 1967/68 meer dan 100% groter: 8,61 mln ton tegen 4,13 mln ton in 1966/67; in Oettar Pradesh steeg de opbrengst van 11,87 mln tot 16,81 mln ton.

zuid-oost azië en verre oosten

ALGEMEEN

DE DEFENSIE VAN ZUIDOOST-AZIË

Op voorstel van de premier van Maleisië, toenkoe Abdoel Rahman, is op 10 en 11 juni te Koeala Loempoer een conferentie gehouden, waarop ministers van Maleisië, Singapore, Australië, Nieuw-Zeeland en Engeland van gedachten hebben gewisseld over de verdediging van Zuidoost-Azië na de Britse terugtrekking in 1971 (pag. 465/1-1967). Singapore en Maleisië hebben verklaard van plan te zijn op defensiegebied nauw samen te werken. In dit verband werden plannen uiteengezet voor de verdediging ter zee. Ook werd overeeenstemming bereikt over de wenselijkheid van een geïntegreerd luchtverdedigingssysteem voor Maleisië en Singapore, waarvoor Singapore een luchtmacht zal oprichten en Australië en Engeland tot 1971 eenheden zullen leveren. Engeland zal daarnaast grondfaciliteiten, materieel en opleidingsmogelijkheden ter beschikking stellen. Men was het eens over de wenselijkheid na 1971 in het gebied gezamenlijke oefeningen te houden en in dit verband over de wenselijkheid van een gezamenlijk apparaat voor het plannen van de oefeningen en een opleidingsschool voor de oorlogvoering in het oerwoud op multi-nationale basis.
In het kader van een discussie over de capaciteit van Engeland om na 1971 in het gebied strijdkrachten in te zetten, werd overeengekomen in 1970 een grote gezamenlijke oefening te houden. Engeland gaf uiting aan zijn voornemen na 1971 in het gebied strijdkrachten te blijven trainen en op te leiden.
Terwijl zij geen definitieve verplichtingen voor hun regeringen na 1971 op zich namen, verplichtten de delegaties van Australië en Nieuw-Zeeland zich intussen strijdkrachten in het gebied te handhaven en Maleisië en Singapore bijstand te verlenen in de vorm van opleiding en andere vormen van defensiehulp. Hun regeringen zouden rekening houden met de resultaten van de conferentie bij het vaststellen van hun defensiepolitiek op lange termijn.
Overeengekomen werd dat in de toekomst ministersconferenties zullen worden gehouden. In de eerste helft van 1969 zal men opnieuw bijeenkomen. *(Survey of British and Commonwealth Affairs* 21-6).
Volgens de *NZZ* (13-6) heeft de Britse minister van defensie, *Healey,* toegezegd dat Engeland een mobiele brigade en de nodige transportmiddelen beschikbaar zal houden die „onder bepaalde omstandigheden" naar Azië gezonden zou kunnen worden. De minister heeft opnieuw duidelijk gemaakt dat Engeland slechts tijdelijk interventies op het oog heeft en een verwikkeling met grotere strijdkrachten in belangrijke operaties in Azië wil vermijden.
Op 30 mei heeft Engeland aan Singapore en Maleisië resp. £ 50 mln en £ 25 mln aan speciale hulp voor de komende vijf jaar toegezegd, teneinde deze landen in staat te stellen hun economieën aan te passen aan de gevolgen van de terugtrekking der Britse strijdkrachten.

VIETNAM (Z.)

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN

Sinds april is in de radio-uitzendingen van Zuidvietnamese Bevrijdingsfront veel publiciteit gegeven aan de „Alliantie van nationale, democratische en vredeskrachten van Zuid-Vietnam". Deze alliantie schijnt een samensmelting te zijn van tijdens het Tet-offensief opgerichte locale organisaties, o.a. in Hué (onder leiding van prof. Le Van Hoa) en in Saigon (pag. 116/3). De alliantie wordt gepresenteerd als een niet-communistische organisatie, die met name zakenlieden, intellectuelen, religieuze en culturele persoonlijkheden die zich verzetten tegen de regering in Saigon maar onafhankelijk zijn van het NLF, omvat.
Op 28 april meldde het radiostation van het NLF dat op 20 en 21 april in de omgeving van Saigon een geheime overeenkomst van het verbond was gehouden ter verkiezing van een centraal comité en de aanvaarding van een actieprogram. Voorzitter van het verbond werd *Trinh Dinh Thao,* een advocaat uit *Saigon,* vice-voorzitters zijn *Lam Van Tet,* een ingenieur eveneens uit de hoofdstad, en de priester *Thich Don Hau,* een van de leiders van de boeddhistische oppositie tegen de regering-Diem in 1963 en het militaire bewind in 1966. Het op de bijeenkomst aanvaarde manifest vermeldt als doelstellingen: omverwerping van de „marionettenregering", vorming van een regering van nationale eenheid, beëindiging van de oorlog, terugtrekking van de troepen der VS en hun bondgenoten uit Zuid-Vietnam, herstel van de onafhankelijkheid en nationale soevereiniteit, vorming van een onafhankelijk, vrij, vreedzaam, neutraal en welvarend Zuid-Vietnam, streven naar hereniging op basis van onderhandelingen tussen Noord en Zuid op voet van gelijkheid, eenheid van actie met het NLF. Het verbond verklaarde zich bereid tot besprekingen met de VS.
De oprichting van het verbond werd verwelkomd door het Bevrijdingsfront en Noord-Vietnam.
Het lidmaatschap van het verbond is door de Zuidvietnamese regering verboden. Een krijgsraad in Saigon veroordeelde op 12 juli bij verstek de 10 (ondergedoken) leiders van het verbond ter dood wegens hoogverraad en het bepleiten van vrede en neutraliteit „als dekmantel voor communistische activiteiten".



Tran Van Huong werd in 1903 in de provincie Vinh Long in de Mekongdelta geboren. Nadat hij aanvankelijk als onderwijzer werkzaam was geweest, voegde hij zich in 1945 bij de Vietminh in de strijd tegen de Fransen. Na de terugtrekking der Fransen werd hij burgemeester van Saigon, maar hij trad na vijf maanden af wegens verschil van mening met de regering van Ngo Dinh Diem. In 1960 werd hij gearresteerd wegens kritiek op Diems beleid en vijf maanden gevangen gehouden. In nov. 1964 werd Huong premier, maar reeds in jan. 1965 afgezet door de militairen. Bij de presidentsverkiezingen in sept. 1967 kwam hij op de vierde plaats en in Saigon zelfs op de eerste. Huong gaat door voor integer. Hij heeft het militair regime kritiek niet gespaard.

Nieuwe regering

Op 18 mei is premier *Nguyen Van Loc* met zijn kabinet afgetreden. Van Loc, een protégé van vice-pre-

sident *Nguyen Cao Ky,* was na het Tet-offensief herhaaldelijk door het parlement gekritiseerd wegens het gebrek aan effectiviteit van zijn regering. Tot nieuwe premier werd benoemd *Tran Van Huong,* een van de burgerkandidaten bij de presidentsverkiezingen van sept. 1967.
De benoeming van Huong, die werkelijke bevoegdheden zou hebben geëist, werd gezien als een poging alle niet met het NLF sympathiserende krachten te verenigen.
Huongs kabinet bestaat in meerderheid uit boeddhisten uit het Zuiden van Vietnam, in tegenstelling tot de afgetreden regering waarin een sterke minderheid van vluchtelingen uit Noord-Vietnam die meest katholiek zijn, een overheersende positie had. Het telt slechts twee militairen. De samenstelling is als volgt:

Premier en minister voor revolutionaire ontwikkeling: Tran Van Huong, Minister van staat, belast met de strijd tegen corruptie: Mai Tho Truyen, Minister van staat, belast met economische zaken: Vu Quoc Thuc, Minister van staat, belast met het „open armen"-programma: Phan Quang Dan, Defensie: generaal Nguyen Van Vy, binnenlandse zaken: generaal Tran Thien Khiem, buitenlandse zaken: Tran Chanh Thanh, economische zaken: Au Ngoc Ho, financiën: Luu Van Tinh, voorlichting: Ton That Thieu, justitie: Le Van Thu, onderwijs: Nguyen Van Tho, landbouw: Truong Thai Ton, sociale zaken: Dam Smy Hien, gezondheid: Tran Luy, openbare werken en verkeer: Luong The Sieu, ethnische minderheden: Paul Nur.

In een radio-rede op 29 mei kondigde Huong krachtige bestrijding van de corruptie aan. Hij zei dat zijn regering het initiatief zou nemen bij het zoeken naar de vrede en deed een beroep op Hanoi om rechtstreekse besprekingen te beginnen.
Op 3 juni zei Huong dat hij tegen een coalitieregering met het NLF was, omdat dit de politiek is die door het staatshoofd is vastgesteld. *(Le Monde* 4-6)
Op 14 juni besloot het kabinet de minister van staat, belast met het „open armen"-programma, Phan Quang Dan, te ontslaan, omdat hij eind mei tijdens een bezoek aan de VS onderhandelingen met het Nationale Bevrijdingsfront had bepleit.

Versterkte positie Thieu

De vorming van de regering-Huong werd gezien als een verzwakking van de positie van vice-president Ky. President Thieu heeft de laatste tijd zijn positie voortdurend versterkt ten koste van zijn rivaal Ky.
Op 10 juni werd de (gewonde) chef van de nationale politie, generaal Loan en zijn zwager, de burgemeester van Saigon, evenals generaal *Le Nguyen Khang,* militaire bevelhebber van Saigon en omliggende provincies, vervangen. Ook generaal *Nguyen Duc Thang,* commandant in de Mekongdelta, werd vervangen. Allen stonden bekend als aanhangers van Ky. Op 12 juni nam Ky, die enkele dagen later in een tv-toespraak ontkende een staatsgreep te beramen, ontslag als voorzitter van het centraal comité voor de burgerverdediging.
Op 4 sept. werden de als volgelingen van Ky bekend staande chefs van de centrale inlichtingendienst en de afdeling militaire veiligheid door president Thieu vervangen.
Sinds maart heeft Thieu verder, in een actie tegen de corruptie, 21 van de 44 provinciehoofden en 45 van de 252 districtshoofden vervangen door loyale figuren.

Opheffing censuur

Op 31 mei is de sinds het februari-offensief van de Vietcong bestaande perscensuur opgeheven. Bij het parlement is een nieuwe perswet in behandeling, die voorziet in straffen tot levenslang voor delicten variërend van aanprijzing van het communisme tot publikatie van valse berichten.

Wet algemene mobilisatie

De Zuidvietnamese Nationale Vergadering keurde op 15 juni een wet inzake de algemene mobilisatie goed, krachtens welke alle Vietnamezen tussen 18 en 38 jaar onder de wapens kunnen worden geroepen en alle burgers tussen 38 en 50 jaar bij de burgerlijke verdediging kunnen worden ingedeeld. Alle oudstrijders die minder dan twaalf jaar hebben gediend, kunnen weer onder de wapenen worden geroepen.
De maatregel beoogt de strijdkrachten dit jaar met 200.000 man tot 870.000 man te versterken.

Politieke hergroepering

Op 1 juli is op aandringen van president Thieu een samensmelting van partijen en politieke bewegingen in Zuid-Vietnam tot stand gekomen. Enerzijds werd opgericht het „Volksverbond voor de sociale revolutie", die de regering steunt en is gevormd uit 28 organisaties, die tezamen reeds 4 „fronten" vormden (w.o. het Front voor het openbaar welzijn, pag. 272/1).
Als oppositie staat hiertegenover het tezelfdertijd gevormde „Front van volksstrijdkrachten", waarvan verscheidene, ultra-nationalistische partijen zoals de Dai Viet deel uitmaken.
Op 25 juli besloten de beide boeddhistische groeperingen — de gematigde o.l.v. *Thich Tam Chau* en de volgelingen van de militante leider *Thich Tri Quang* samen te gaan. Tussen beide groepen kwam het in 1966 tot een breuk (pag. 828/3-'67). Zij zijn overeengekomen dezelfde leiding te aanvaarden en het regeringsprogramma van president Thieu en premier Tran Van Huong te steunen. Kort tevoren was Tri Quang uit gevangenschap ontslagen (pag. 272/1).

Truong Dinh Dzu veroordeeld

Een krijgsraad veroordeelde op 25 juni de „vredeskandidaat" bij de presidentsverkiezingen van sept. 1967, *Truong Dinh Dzu* (pag. 607/1), tot vijf jaar dwangarbeid en verbeurdverklaring van zijn bezittingen, omdat hij in april in een interview met *The Times* had gepleit voor besprekingen met het NLF en de vorming van een coalitieregering met het NLF. De hoofdredacteur van een studentenblad die in zijn blad eveneens had gepleit voor een coalitie met het NLF, kreeg dezelfde straf. Verscheidene Amerikaanse senatoren hebben scherpe kritiek op de veroordeling van Dzu geoefend; de Amerikaanse ambassadeur in Saigon zou te zijnen gunste hebben geïntervenieerd.

De corruptie

In een op 23 juni gepubliceerd rapport van een subcommissie van de Amerikaanse Senaat wordt scherpe kritiek uitgeoefend op de corruptie in Zuid-Vietnam. „De corruptie in Vietnam is in de gehele wereld zonder voorbeeld. Zij is op elk niveau van de regering aan te treffen", aldus het rapport. Van de voorraden medicijnen door de Amerikaanse regering bestemd voor de Zuidvietnamese bevolking, verdwijnt volgens het rapport ruim de helft door corruptie. In het rapport wordt verder gezegd dat het aantal burgerslachtoffers van de oorlog in Zuid-Vietnam de 150.000 per jaar overschrijdt. Bij dit aantal zijn minstens 24.000 doden. De subcommissie schat dat er in Zuid-Vietnam 4 miljoen ontheemden zijn en dat rond drie kwart van de 43 dollar die iedere vluchteling moet krijgen om de kosten van hervestiging te bestrijden, door corruptie van Zuidvietnamese ambtenaren niet in de juiste handen komt. *(Reuter, AFP, Le Monde, NZZ/Times)*

TOENEMENDE SPANNING IN MIDDEN-OOSTEN

Terwijl in het conflict tussen Israël en de Arabische staten, ondanks hardnekkige pogingen van vooral de VN-bemiddelaar *Gunnar Jarring*, nog geen concrete stap gezet is op weg naar een politiek akkoord, hebben incidenten langs de Jordaan en het Suezkanaal en de activiteiten van Arabische guerrillastrijders in de door Israël bezette gebieden de spanning in het Midden-Oosten vergroot.
Een belangrijke factor in deze situatie vormt de snelle herbewapening van het Egyptische leger, waardoor het machtsevenwicht tussen Israël en de VAR zich herstelt en de oorlogsescalatiegrens tussen beide landen verlaagd wordt.
Een overzicht van recente ontwikkelingen in het Israëlisch-Arabisch conflict volgt hieronder.

Jarring naar New York

Sinds april (pag. 283/3 e.v.) heeft de speciale vertegenwoordiger van secretaris-generaal *Oe Thant* in het Midden-Oosten, Gunnar Jarring, zijn activiteiten voortgezet. Hij bezocht Amman op 28 april en Jeruzalem op 30 april. Vervolgens voerde hij besprekingen te Amman (7 mei), Jeruzalem (8 mei), Cairo (9 mei) en Beiroet (10 mei). Daarna reisde hij via Zweden naar New York, waar hij, 15 mei aangekomen, het overleg voortzette. Bij de VN deden geruchten de ronde dat zowel de VAR en Jordanië als Israël instemden met de Veiligheidsraadresolutie van 22 nov. 1967 (pag. 58/3), doch van een dergelijke aanvaarding door Israël bleek geen sprake.

Kritiek op Eban

Na twee marathonzittingen gaf het Israëlische kabinet op 21 mei een verklaring uit, waarin het de tot nog toe gevolgde politieke lijn t.a.v. de Arabische staten bevestigde. „De enige oplossing voor een duurzame vrede in het gebied is een vredesverdrag tussen Israël en de Arabische staten. Vredesverdragen kunnen slechts door directe onderhandelingen worden bereikt", aldus de verklaring. Betreffende de resoluties van de Veiligheidsraad van 22 nov. 1967 werd de te volgen politiek in vier punten samengevat: 1) geen wijziging in de huidige wapenstilstandslijnen tussen Israël, Syrië, Jordanië en de VAR; 2) geen terugkeer tot de vage en dubbelzinnige grenzen van 4 juni; 3) geen terugtocht uit de bezette gebieden zonder sluiting van een vredesverdrag; 4) handhaving van de eis tot directe onderhandelingen met de Arabische staten teneinde te onderhandelen over de vaststelling van de grenzen en het sluiten van de vrede, onder voortzetting van de medewerking aan de missie-Jarring.
Met deze verklaring kwam (voorlopig) een einde aan een geschil tussen de minister van buitenlandse zaken, *Abba Eban*, en zijn critici in het kabinet, vooral de vertegenwoordigers van de Gachal, waarbij de manoeuvre van de Gachal Eban te desavoueren mislukte, maar tevens de mogelijkheid tot politieke initiatieven van de minister beperkt werd.

Aanleiding tot dit geschil vormde een verklaring van een Egyptische regeringswoordvoerder op 15 mei, dat Jarring aan secretaris-generaal Oe Thant had gerapporteerd dat Israël en de VAR de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 nov. 1967 hadden aanvaard en dat de Arabieren nu de uitvoering van de resolutie d.w.z. het terugtrekken van de Israëlische troepen uit de door hen bezette gebieden verwachten. Daarbij kwam nog een verklaring op 1 mei in de Veiligheidsraad van de Israëlische vertegenwoordiger Josef Tekoah, dat Israël genoemde resolutie aanvaardde.
Eban werd er van beschuldigd dat hij verscheidene malen eigenmachtig was opgetreden. Bovendien verweten o.a. de ministers Dayan en Allon hem dat hij zich akkoord verklaard had de besprekingen met Jarring naar New York te verplaatsen.
Toen Abba Eban van een op 5 mei begonnen rondreis door de Scandinavische staten * op 18 mei in Israël terugkeerde, werd hij op het vliegveld Lod ontvangen door een groep demonstranten van het rechts-radicale Vrije Blok die zwarte paraplu's droegen en borden met het opschrift „Eban in de voetsporen van Chamberlain".
Nadat de leiders van de coalitiepartijen, op 19 mei door premier Esjkol ontvangen, hun vertrouwen in Eban hadden uitgesproken, werd zijn positie sterker, maar toch zou volgens Le Monde (22-5) het kabinet hem hebben verzocht contact op te nemen alvorens nieuwe politieke initiatieven te ontplooien.

Jarring in Europa

Sinds zijn komst naar New York had Jarring daar besprekingen gevoerd met de permanente VN-vertegenwoordigers van de direct bij zijn missie betrokken staten en met leden van de Veiligheidsraad.
Op 21 juni vertrok hij voor een vakantie naar Europa. Hij zette daar echter zijn diplomatieke overleg voort. Op 25 juni sprak hij de Egyptische minister van buitenlandse zaken, *Mahmoud Riad*, te Stockholm en op 26 juni diens Israëlische ambtgenoot Eban te Den Haag.
Van 27 juni tot 1 juli voerde hij te Moskou besprekingen met o.a. de Sowjetrussische premier *Kosygin*

* Op 12 mei had minister Eban te Stockholm een onderhoud met Gunnar Jarring die daar op doorreis naar New York vertoefde.



Het hoofdkwartier van de VN-bestandscommissie te Ismailia na de verwoesting door artillerievuur op 8 sept.

en diens minister van buitenlandse zaken Gromyko.
Vervolgens sprak hij te Londen op 8 juli de Jordaanse minister van buitenlandse zaken, *Abdel Moneim el Rifai,* en op 9 juli de directeur-generaal van het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken, *Gideon Rafael,* terwijl hij diezelfde dag het overleg met Rifai voortzette en een onderhoud had met de Britse minister van buitenlandse zaken, *Michael Stewart.*
Op 10 juli bracht Jarring van zijn besprekingen verslag uit aan secretaris-generaal *Oe Thant* te Genève.

Verklaring Riad

De Egyptische minister van buitenlandse zaken, Mahmoud Riad, die van 24 juni tot 4 juli een bezoek aan vier Scandinavische landen bracht, legde op 3 juli te Kopenhagen de volgende verklaring af: „Israël is een feit, of ons dat nu bevalt of niet". „Toen onze propagandisten — maar niet onze verantwoordelijke politici — vorig jaar verklaarden dat Israël vernietigd moest worden, was dat stupide. Dergelijke verklaringen vloeiden voort uit het feit dat wij woedend waren". Maar, aldus Riad, sinds juni 1967 heeft de Egyptische radio en pers niet meer gezegd, dat de VAR de vernietiging van Israël wenst. „Wij willen slechts vrede".
Deze verklaring, afgelegd aan de vooravond van het bezoek van president *Nasser* van de VAR aan de SU, viel samen met onthullingen door diplomatieke kringen te Londen, dat de VAR had aangeboden weer een vredesmacht van de VN op Egyptisch grondgebied toe te laten als onderdeel van een regeling van het conflict tussen Israël en de Arabische landen. President Nasser zou zijn bereidheid hiertoe o.a. kenbaar hebben gemaakt aan Jarring. Sommige waarnemers die in deze ontwikkelingen een toenemende bereidheid van de VAR bespeurden voor een politieke oplossing van de crisis in het Midden-Oosten wezen tevens op recente Sowjetrussische verklaringen dat Moskou bereid zou zijn een embargo op de wapenhandel naar het Midden-Oosten te overwegen zodra Israël zijn troepen uit het bezette gebied zou hebben teruggetrokken.

Nasser in de SU en Joego-Slavië

Van 4-10 juli bracht de Egyptische president Nasser een officieel bezoek aan de SU. Hij werd o.a. vergezeld door minister Mahmoud Riad en de stafchef, generaal *Abdel Moneim Riad.* Het was het voornaamste contact tussen de VAR en de SU sinds de Sowjetrussische eerste vice-premier, *Kyrill Mazoerow,* van 7-13 jan. een officieel bezoek aan de VAR had gebracht. Het bezoek van Nasser dat oorspronkelijk tot 6 juli zou duren, werd op verzoek van de Sowjetleiders, aldus het Egyptisch persbureau, met vier dagen verlengd.
In een rede tijdens een lunch in het Kremlin op 5 juli deed Nasser een scherpe aanval op Israël, waarmee hij de door de uitspraken van Riad gewekte verwachtingen temperde. Hij zei dat zijn land wel vrede wil, maar niet de vrede van de status quo. „De gevolgen van de Israëlische agressie moeten worden teniet gedaan ongeacht de prijs of de offers, dat is het eerste doel van het Arabische volk", aldus Nasser. Ook verklaarde hij dat de Veiligheidsraadresolutie van 22 nov. 1967 „onvoldoende" en „onduidelijk" is. Wij hebben haar niettemin aanvaard, omdat wij ten zeerste trouw zijn aan onze verplichtingen om vrede te verzekeren, aldus verklaarde de Egyptische president, over het standpunt van de VAR*).
Tijdens deze lunch zei de Sowjetrussische partijleider *Leonid Brezjnew* dat de SU volledige steun aan de VAR en andere Arabische staten zal blijven verlenen. „Er moet niet de geringste twijfel over bestaan. De SU zal altijd de Arabische volkeren bijstaan in de strijd voor het uitwissen van de gevolgen van de agressie....". Brezjnew prees de pogingen van president Nasser „om tot een politieke regeling van het conflict te komen, op basis van de resolutie van de Veiligheidsraad".
Na afloop van de besprekingen van president Nasser met de Sowjetleiders Brezjnew, *Kosygin* en *Podgorny,* werd een gemeenschappelijk communiqué uitgegeven. Daarin stond o.a.:

Gedurende de besprekingen die plaats vonden „in een vriendschappelijke en oprechte sfeer en in een geest van wederzijds begrip" werden t.a.v. het Midden-Oosten door beide partijen verdere gemeenschappelijke stappen overeengekomen teneinde de vrede en veiligheid in dat gebied te herstellen. Zij stellen als hun „vaste overtuiging dat de pogingen van Israël en de imperialistische krachten die haar steunen om de resultaten van de verraderlijke aanval op de Arabische landen in juni 1967 te bestendigen, gedoemd zijn te mislukken".
Het probleem van het Midden-Oosten moet worden geregeld op basis van de Veiligheidsraadresolutie van 22 nov. 1967. De SU sprak haar waardering uit voor het initiatief van de VAR, t.w. haar bereidverklaring deze resolutie spoedig uit te voeren. „Israëls weigering deze resolu-



V.l.n.r. de Sowjetrussische partijleider Brezjnew, president Nasser, president Podgorny (op de rug), minister Gromyko, premier Kosygin en minister Riad bij besprekingen te Moskou.

---

* De Egyptische regeringswoordvoerder, Mohammed el Zayat, zei op 7 juli te Cairo dat de VAR met Israël geen vredesverdrag zal sluiten en dat Riads verklaring niet betekende dat de VAR bereid was diplomatieke betrekkingen met de Joodse staat te aanvaarden. Voorts verklaarde hij: „Onze houding is onveranderd. Wij aanvaarden de resolutie van november en wij wensen nog steeds dat zij wordt uitgevoerd. Als tijdens die uitvoering de aanwezigheid van VN-troepen nodig mocht worden geacht, zouden wij geen bezwaar hebben", aldus Zayat.

tie uit te voeren bewijst eens te meer, dat de politiek en het gedrag van deze staat strijdig zijn met de belangen van de vrede". „De versterking van de vrede in het Midden-Oosten moet gebaseerd zijn op de eerbiediging van de wettige rechten van de Arabische volkeren, met inbegrip van de Arabische bevolking van Palestina".
De twee landen steunen de vredespogingen van bemiddelaar Gunnar Jarring.
President Nasser bracht de SU dank voor haar politieke steun en grote praktische hulp bij de versterking van de economie en de defensiecapaciteit van de VAR. De SU „zal de VAR veelzijdige politieke en economische steun en hulp blijven verlenen alsmede assistentie bij het versterken van haar defensiecapaciteit".
Beide partijen bevestigden hun verlangen naar een zo spoedig mogelijk te bereiken akkoord over algemene en volledige ontwapening.

Van 10-12 juli was president Nasser de gast van zijn Joegoslavische ambtgenoot *Tito*. In een communiqué na afloop van hun overleg verklaarden beide staatslieden dat de aanhoudende aanwezigheid van Israëlische troepen in de bezette gebieden de crisis in het Midden-Oosten verergert. Ook werd gezegd dat de weigering van Israël om zijn troepen terug te trekken een schending vormt van het Handvest van de VN en de VN-resoluties betreffende het Midden-Oosten, en een politieke oplossing van het Israëlisch-Arabische conflict tegenhoudt.
Naar Reuter meldde, zou president Tito op 11 juli zijn gast hebben gewaarschuwd „dat hoewel de Arabische landen het volle recht hebben geweld te gebruiken om hun gebieden te bevrijden en te verdedigen, een militair avontuur zeer gevaarlijk zou zijn". Nasser zou hebben gezegd dat de VAR gedwongen zou zijn geweld te gebruiken als geen politieke oplossing zou kunnen worden gevonden.

Missie-Ball

Van 14-17 juli maakte de nieuwe Amerikaanse vertegenwoordiger bij de VN, *George Ball*, een rondreis door het Midden-Oosten. Hij bezocht achtereenvolgens Israël, Jordanië en Libanon. Ambassadeur Ball overhandigde premier *Esjkol* van Israël een boodschap van president *Johnson*, waarin deze herhaalde dat de VS vasthouden aan de vijf punten, zoals die door de president op 19 juni 1967 werden geformuleerd (pag. 431/1-1967). In gesprekken met Esjkol en Eban zou Ball erop hebben aangedrongen dat Israël de pogingen van Jarring naar beste krachten zou steunen en de indruk van overmatige hardnekkigheid geen kans zou geven. Premier Esjkol zou van zijn ongerustheid t.a.v. de „massieve herbewapening" van de VAR en Syrië door de SU jegens Ball hebben blijk gegeven.
Ook in Amman zou de Amerikaanse ambassadeur de Amerikaanse wens naar een vredesregeling hebben besproken o.a. met koning *Hoessein*.
In Beiroet waar zijn auto door demonstranten met stenen bekogeld werd, voerde Ball overleg met president *Helou* en de minister van buitenlandse zaken, *Fouad Boutros*. Hij beschreef zijn missie als een „informatiereis".
Medio juli bracht de president van de Wereldbank, *Robert McNamara*, een bezoek aan Cairo, waar hij besprekingen voerde met president Nasser, terwijl de vroegere adviseur van president Johnson, *McGeorge Bundy*, in Israël verbleef.

Voortzetting missie-Jarring

Op 22 juli keerde Jarring naar New York terug. Volgens diplomatieke VN-kringen was zijn mandaat met vier maanden van 1 aug. tot 31 dec. verlengd. Dit zou tijdens het bezoek van premier Kosygin van de SU aan Stockholm (pag. 540/3) overeengekomen zijn.
Secretaris-generaal Oe Thant bracht de Veiligheidsraad op 29 juli rapport uit van de recente activiteiten van Jarring. Hij verklaarde: „In het licht van zijn meest recente besprekingen is ambassadeur Jarring tot de conclusie gekomen — welke ik volledig onderschrijf — dat het belangrijk en aanbevelenswaardig voor hem zal zijn zijn pogingen verder voort te zetten om een overeenkomst tussen de partijen te bevorderen . . ."
Jarring vertrok op 8 aug. vanuit New York naar achtereenvolgens Londen, Zweden en Nicosia. Te Londen voerde hij overleg met de Israëlische minister Eban. Vanuit zijn hoofdkwartier bracht Jarring successievelijk bezoeken aan Amman (16 aug.), Beiroet (19 aug.), Jeruzalem (28 aug.), Cairo (29 aug.), Amman (30 aug.) en Jeruzalem (11 sept.).
Aanvankelijk was er sprake van een Egyptisch vredesplan. Hiervan werd op 14 aug. door westerse diplomaten melding gemaakt.

Dit voorstel, waarvoor de VAR de steun zocht van de Veiligheidsraad en van de Grote Vier, voorzag volgens de nieuwsdienst van de New York Times in „vredesverklaringen", waardoor Cairo het tekenen van een vredesverdrag, zoals door Israël gewenst, zou kunnen omzeilen. De VAR zou het voorstel in eerste instantie hebben voorgelegd aan Jarring. Via hem zou de VAR een aantal concessies hebben gedaan aan Israël. De Egyptenaren zouden hebben voorgesteld dat alle partijen in de oorlog tussen Israël en de Arabische landen ongeveer gelijkluidende, maar unilaterale, verklaringen doen waarin duidelijk wordt gesteld dat de staat van oorlog als beëindigd beschouwd dient te worden.
De Veiligheidsraad zou van deze verklaringen dan nota moeten nemen en Engeland, Frankrijk, de VS en de SU zouden officieel moeten verklaren dat zij het eens zijn met deze verklaringen en dat zij zullen streven naar uitvoering van een tegelijkertijd door Gunnar Jarring voor te stellen vredesplan.
Op deze wijze zouden de Arabische landen geen verdrag met Israël hoeven te tekenen, hetgeen door Arabieren als oneervol wordt beschouwd en hetgeen op de conferentie van Khartoem vorig jaar door de Arabische leiders van de hand is gewezen.
Deze berichten over een nieuw Egyptisch vredesplan werden door de Israëlische VN-vertegenwoordiger Josef Tekoah echter gekenschetst als „het bekende rookgordijn waarachter Cairo de hardnekkige weigering om vrede met Israël te sluiten tracht te verbergen." Voorts zei hij: „Er moeten nu ernstige en constructieve pogingen worden gedaan om vredesverdragen tussen Israël en de Arabische landen te sluiten. Voor het beëindigen van een staat van oorlog, die nu al 20 jaar duurt, zijn mondelinge beloften en verklaringen niet toereikend. Daarvoor is een verdrag nodig."

Incidenten

Inmiddels duurden de incidenten langs de Jordaan en het Suezkanaal ook na juni (pag. 431) voort. Het ernstigste in juli betrof een reeks van drie artillerieduels op 8 juli over het Suezkanaal. De twee partijen beschuldigden er elkaar van

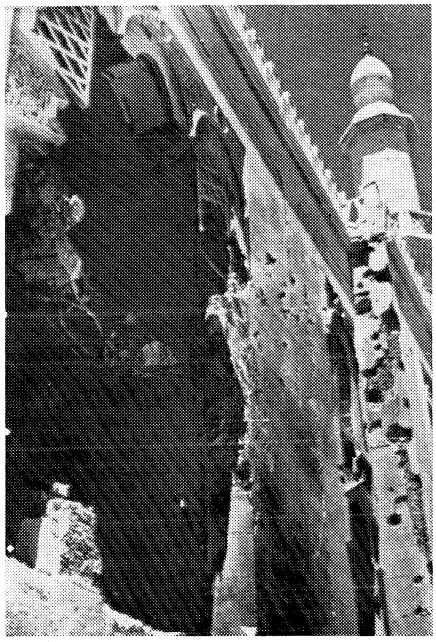

Een door artillerievuur getroffen moskee te Suez.

met het schieten te zijn begonnen. Volgens de gouverneur van Suez waren door Israëlisch artillerievuur onder de bevolking 43 doden gevallen en 67 mensen gewond geraakt. Voorts werden 150 huizen verwoest of beschadigd, terwijl een moskee, een r.-k. kerk en een ziekenhuis zwaar werden beschadigd. Van Israëlische zijde werd één dode gemeld.

De meeste incidenten vonden evenwel langs de Jordaan plaats. Israël maakte melding van 98 grensschendingen gedurende juli door Arabische guerrillastrijders, die daarbij vaak steun zouden hebben ontvangen van Jordaanse strijdkrachten.

Op 4 aug. voerde de Israëlische luchtmacht een actie uit tegen twee Al Fatah-kampen in het gebied van Salt. De Israëlische opperbevelhebber, generaal *Bar Lev*, deelde op een persconferentie mee dat de kampen volledig werden verwoest. Volgens een Israëlische woordvoerder werd het aantal guerrillastrijders bij Salt op 300 à 400 geschat. De president van de Jordaanse Halve Maan beschuldigde Israël er op 10 aug. van bij de aanval van gas en napalm gebruik te hebben gemaakt.

Veiligheidsraad

Op verzoek van Jordanië en Israël is de Veiligheidsraad op 5, 6 en 7 aug. bijeengeweest om zich te beraden over klachten van beide landen over schendingen van de wapenstilstandsovereenkomst. De Raad had op 5 juni (pag. 430/3) voor het laatst n.a.v. Jordaanse en Israëlische klachten vergaderd.

Jordanië vroeg op 5 aug. om een spoedbijeenkomst ter bespreking van „de ernstige situatie ten gevolge van de voortdurende Israëlische daden van agressie tegen Jordanië". In een brief d.d. 4 aug. had het Israël beschuldigd van „nieuwe verraderlijke agressie" door het bombarderen van gebieden bij Salt, op 10 mijl ten westen van Amman. Ook Israël vroeg op 5 aug. om een spoedbijeenkomst van de Raad „ter hervatting van het beraad over de Israëlische klacht... (inzake) ... de ernstige en voortdurende schendingen van de wapenstilstand door Jordanië". In een brief d.d. 4 aug. had Israël verklaard dat het terroristische bases in het gebied van Salt had gebombardeerd uit zelfverdediging tegen voortdurende „daden van agressie" vanaf Jordaans grondgebied.

Jordanië deelde de Raad mee dat bij de bomaanvallen nabij Salt 34 Jordaniërs waren gedood en 82 gewond. Het opperde de veronderstelling dat de aanvallen ten doel hadden paniek te zaaien onder de bewoners en daardoor een vacuüm te scheppen voor verdere Israëlische „expansie en agressie" en drong er bij de Raad op aan de wapenstilstandsovereenkomst in haar volledige betekenis te herstellen en een eind te maken aan de Israëlische agressieve daden.

Israël zei dat, ondanks de verplichtingen welke Jordanië onder de wapenstilstandsovereenkomst was aangegaan, de terroristische oorlogvoering tegen Israël vanaf Jordaans grondgebied voortduurde wat Israëlische actie uit zelfverdediging noodzakelijk deed zijn. De Raad zou zijn stem moeten verheffen tegen de bloedige daden van agressie voortdurend door de Arabische staten bedreven en Jordanië moeten doordringen van het vitale belang zich aan de wapenstilstandsverplichtingen te houden. De SU verklaarde een veroordeling van de Israëlische agressie te zullen ondersteunen en in te zullen stemmen met maatregelen om een eind te maken aan de agressie en de verantwoordelijken te straffen. De VS zeiden noch de „grote militaire aanval" van 4 aug. op Jordanië te kunnen goedkeuren noch de terroristische aanvallen door Jordanië; de Amerikaanse vertegenwoordiger achtte een aanwezigheid van de VN in het gebied noodzakelijk.

Engeland betreurde zowel de nieuwe daad van geweld als de voorafgaande daden en beschouwde de resolutie van de Raad van 22 nov. 1967 en de missie van Jarring als de beste basis voor een aanvaardbare oplossing.

De VAR riep op tot een nieuwe en effectieve actie krachtens het Handvest om een einde te maken aan de Israëlische agressie en een herhaling te voorkomen.

Frankrijk verklaarde dat operaties zoals die bij Salt niet konden worden gerechtvaardigd als een legitieme defensieve noodzaak en derhalve veroordeeld moesten worden.

Saoedi-Arabië zei dat het probleem van het Midden-Oosten slechts dan zou zijn opgelost als Arabieren en Joden in één Palestijnse staat samenleefden waar de Joden de niet-Joden niet overheersten.

De Raad zette op 9, 12 en 15 aug. zijn behandeling van de Jordaanse en Israëlische klacht voort. Op 16 aug. nam de Veiligheidsraad met algemene stemmen de volgende (compromis) resolutie aan:

„De Veiligheidsraad (...)

1. bevestigt zijn resolutie van 24 maart 1968, waarin hij met name verklaart dat ernstige schendingen van het bestand niet kunnen worden geduld en dat de raad nieuwe en doeltreffende maatregelen zal moeten bestuderen die in het Handvest zijn vastgelegd om te verzekeren dat dergelijke daden zich niet meer zullen herhalen,
2. betreurt het verlies van mensenlevens en de zware materiële schade.
3. beschouwt weloverwogen en herhaalde militaire aanvallen als een gevaar voor de handhaving van de vrede,
4. veroordeelt de nieuwe militaire aanvallen die Israël in flagrante strijd met het Handvest der Verenigde Naties en de resolutie van 24 maart 1968 heeft ondernomen en waarschuwt dat de raad, als dergelijke aanvallen zouden worden herhaald, rekening zal houden met elk in gebreke blijven om zich aan de huidige resolutie te houden."

De voorzitter van de Raad, Joao Augusto de Araujo Castro (Brazilië) verklaarde na aanvaarding van de resolutie: „Met instemming van de Raad neemt de voorzitter nota van de wijdverspreide steun die is uitgesproken voor de inspanningen van de speciale verte-Gunnar Jarring, bij de hem toevertrouwde missie en verzoekt de secretaris-genwoordiger van de secretaris-generaal, generaal deze uitingen van steun aan hem over te brengen".

Ook na de actie tegen Salt duurden de incidenten langs de Jordaan voort. Op 6 aug. achtervolgden Israëlische parachutisten, aangevoerd per helicopter, Arabische commando's tot op Jordaans grondgebied ten zuiden van de Dode Zee. Zware artillerieduels werden op 20 en 25 aug. gemeld.

Incidenten aan het Suezkanaal

Op 4 en 5 sept. kwam de Veiligheidsraad bijeen n.a.v. een klacht van Israël inz. de „weloverwogen en beraamde militaire aanval door de VAR op Israëlische strijdkrachten op 26 aug. 1968....".

Twee Israëlische jeeps waren op 26 aug. in een hinderlaag gelokt tijdens een patrouille langs het Suezkanaal ten zuiden van het Tismahmeer. Israël verklaarde dat de operatie uitgevoerd was door een groep Egyptische soldaten, die met boten het kanaal waren overgezet naar de door Israël bezette oever, dat de groep mijnen op de route van de Israëlische patrouille had gelegd, dat twee van de mijnen onder een der jeeps waren ontploft waardoor twee Israëlische soldaten waren gedood, en dat een derde door Egyptische soldaten was ontvoerd.

Inlichtingen, verstrekt door generaal Odd Bull, het hoofd van de VN-bestandscommissie (UNTSO), wezen uit dat VN-waarnemers op 27 aug. een onderzoek hadden ingesteld en hadden gemeld dat bloedvlekken waren aangetroffen en sporen „welke konden zijn veroorzaakt door een door het zand gesleept lichaam". Generaal Bull zei dat hij de Israëlische minister van defensie, Mosje Dayan, op 27 aug. had ontmoet en dat deze de onmiddellijke terugkeer naar Israël van de vermiste soldaat had verzocht. Ook berichtte Bull dat hij op 28 en 29 aug. een ontmoeting gehad had met ambassadeur Gohar van het Egyptische ministerie van buitenlandse zaken, die categorisch ontkend had dat Egyptische strijdkrachten hoe dan ook bij het incident betrokken zouden zijn geweest. Uit verdere inlichtingen van generaal Bull bleek dat de VN-waarnemers verzocht hadden de lijken van de twee gesneuvelde Israëlische soldaten te zien, maar dat hun gezegd was dat deze weggevoerd waren voor de begrafenis.

Tijdens de bijeenkomst van de Raad op 4 sept. stelde de Israëlische afgevaardigde, Josef Tekoah, dat de Raad de Egyptische aanval diende te veroordelen.

Mohammed Awad el-Kony, de Egyptische vertegenwoordiger, zei dat de beschuldigingen van Israël elke grond misten. Israëls streven om „elke Arabische regering verantwoordelijk te stellen voor daden van patriottisme van de kant van hun in de bezette gebieden afgezonderde bevolking" moest niet ernstig worden opgevat en Israël moest niet worden vergund de aandacht van de Raad af te leiden van de werkelijke kwesties, aldus el-Kony.

De Amerikaanse afgevaardigde Ball stelde op 5 sept. de VAR verantwoordelijk

voor de aanval op de Israëlische patrouille. Hij zei dat de Raad zijn mening daarover „ondubbelzinnig in een passende resolutie" tot uitdrukking moest brengen.
De Sowjetrussische gedelegeerde Malik wees de Israëlische klacht van de hand en zei dat Israël een excuus zoekt voor eventuele represailles in de toekomst.

Op 8 sept. deed zich opnieuw een ernstig incident voor aan het Suezkanaal, waar ruim vier uur een artillerieduel tussen Egyptenaren en Israëliërs plaats vond. Beide partijen beschuldigden elkaar ervan met het schieten te zijn begonnen. Bij de strijd, welke na bemiddeling van VN-waarnemers werd beëindigd, kwamen aan Egyptische zijde 10 mensen om het leven en raakten 30 gewond; aan Israëlische zijde vielen 8 doden en raakten 17 mensen gewond; een VN-waarnemer werd licht gewond.

Israël verzocht onmiddellijk om een spoedzitting van de Veiligheidsraad; daarop diende de VAR een tegenklacht in. Het beschuldigde Israël ervan het vuur te hebben geopend op de steden Port Tewfik, Suez, Ismailia en El Kantara.
De Raad kwam nog dezelfde dag bijeen. Generaal Bull deelde in een door secretaris-generaal Oe Thant voorgelezen rapport mee dat Israël volgens VN-waarnemers van raketten gebruik had gemaakt, wat door een woordvoerder van de Israëlische delegatie onmiddellijk werd ontkend. De waarnemers meldden ook dat de meeste van hun observatieposten hadden waargenomen dat de Egyptenaren traag gevolg hadden gegeven aan verzoeken van VN-functionarissen om het vuren te staken. In een aantal gevallen waren de Egyptenaren met schieten begonnen. Volgens de Israëlische afgevaardigde, Tekoah, bleek uit de omvang van de Egyptische aanvallen dat Egypte tot een nieuwe tactiek van bestandsschending is overgegaan, waartoe de overval op een Israëlische patrouille van 26 augustus de inleiding vormde. Tekoah vroeg van de raad onmiddellijk doeltreffende maatregelen om een einde te maken aan de Egyptische aanvallen.
De Egyptenaar El-Kony verklaarde van zijn kant dat Israël niet eens het einde van het debat over dat incident van vorige maand had afgewacht om een nieuwe agressie te begaan. De Egyptische bewoners van de westelijke kanaaloever vormen volgens hem het doelwit van voortdurende en systematische agressie.
De Raad gaf vervolgens een unanieme verklaring zonder stemming uit, waarin stond: „De Veiligheidsraad (...) betuigt diep leedwezen over het verlies van mensenlevens en eist van de partijen strikte eerbiediging van het bestand waartoe in de resoluties van de Veiligheidsraad wordt opgeroepen."
Op 10 en 11 sept. kwam de Raad opnieuw bijeen zonder tot een uitspraak te komen. Ball (VS) betoogde dat de Raad energiek moest optreden tegen schendingen van het bestand. Hij deed een beroep op beide partijen, aan de plaatselijke commandanten strikte orders te geven om incidenten te vermijden. Malik (SU) eiste dat de Raad Israël zou veroordelen. De Raad ging vervolgens uiteen zonder een datum voor een nieuwe bijeenkomst te hebben vastgesteld.

- *Guerrilla-activiteiten*

Van 10-17 juli heeft de nieuwe Palestijnse Nationale Raad (pag. 445 /1) te Cairo vergaderd. Op 15 juli werd door de Raad besloten de guerrilla-operaties in de door Israël bezette gebieden te coördineren en daartoe een coördinatieraad of opperste militaire raad in te stellen, waarin alle organisaties door militaire deskundigen vertegenwoordigd zullen zijn. In het slotcommuniqué werd de gewapende strijd het enige middel genoemd om de bezette Arabische gebieden te bevrijden. De Raad veroordeelde de Veiligheidsresolutie van 22 nov. 1967. Er werd besloten het mandaat van het huidige uitvoerende comité, dat vooral uit leden van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) bestaat, met een half jaar te verlengen, nadat volgens de *NZZ* (4-8) onenigheid de vorming van een nieuw orgaan belet had.
De voornaamste Palestijnse commando-organisatie, Al Fatah, publiceerde haar doelstellingen voor de nabije toekomst. Deze waren volgens *AFP* (5-8) in de volgende zes punten samengevat:

1) Elke nieuwe immigratie van joden in Israël moet verhinderd worden;
2) De economische stabiliteit van Israël moet in gevaar gebracht worden;
3) Het toerisme in Israël moet geruïneerd worden;
4) Joodse emigranten moet belet worden zich op Palestijnse bodem te vestigen;
5) De Israëlische economie moet verzwakt worden door de regering van Tel Aviv te dwingen het grootste deel van haar middelen aan veiligheidsuitgaven te besteden;
6) De Israëliërs moeten ervan overtuigd worden dat het leven in Israël in de toekomst gekenmerkt zal zijn door een sfeer van terrorisme en daarom onmogelijk gemaakt wordt.

Al Fatah verklaarde dat zij geen politieke partij vormt, maar dat de mogelijkheid niet is uitgesloten dat zij zich in de toekomst tot een revolutionaire partij ontwikkelt. Het huidige militaire aspect van de beweging vloeit voort uit de prioriteit die gegeven moet worden aan de strijd voor de liquidatie van de Israëlische staat en voor de bevrijding van Palestina. Daar zij werkzaam is in alle Arabische kringen zou Al Fatah de steun van bepaalde groeperingen verliezen, als zij zich reeds nu aan een politieke richting zou binden. Daarom houdt de beweging zich van alle controverses tussen de verschillende politieke richtingen in de Arabische wereld afzijdig, aldus de verklaring van Al Fatah.

In een uitzending van radio-Cairo op 8 aug. maakte Al Fatah bekend dat zij wegens de Israëlische aanval op Salt voortaan geen civiele objecten in Israël meer zou sparen en dat haar activiteiten verder geleid zouden worden door het beginsel „oog om oog, tand om tand".
Op 18 aug. deed een serie aanslagen Jeruzalem opschrikken. Op vier uit elkaar liggende punten in de stad kwamen bommen tot ontploffing.
Negen mensen werden gewond.
Honderden Israëlische jongeren ondernamen na de aanslagen een strafexpeditie in de Arabische wijk, waar o.m. enkele winkels werden vernield, voorbijgangers werden aangevallen en auto's in brand gestoken. Dit optreden werd door minister Dayan op 9 aug. veroordeeld.
Te Tel Aviv werden op 4 sept. drie dynamietladingen in een busstation tot ontploffing gebracht. Een Israëliër werd gedood en er waren ca. 70 gewonden. Het kwam ook hier tot acties van jonge Israëliërs tegen Arabieren. Het Volksfront voor de bevrijding van Palestina verklaarde in een communiqué voor de aanslag verantwoordelijk te zijn; een zelfde verklaring werd ook door Al Fatah afgelegd. Op 6 sept. werd de arrestatie van de waarschijnlijke daders bekendgemaakt.

Israël en de VAR

Hoewel de jongste incidenten langs het Suezkanaal wat hun intensiteit betreft als zeer ernstig moeten worden gekwalificeerd, aldus de *NRC* (13-9), wijst de aard van de incidenten er duidelijk op dat Caïro en Jeruzalem het hoofd opmerkelijk koel hebben gehouden.
In okt. 1967 beantwoordde Israël het tot zinken brengen van de torpedobootjager Eilath (pag. 811/3-1967) met het in brand schieten van de olieraffinaderijen van Suez.
Bij de jongste incidenten heeft de Israëlische artillerie de gedeeltelijk herstelde raffinaderijen weloverwogen gespaard.
Nu het Israëlisch opperbevel steeds duidelijker de hand van Sowjetrussische instructeurs in de oorlogshandelingen langs het Suezkanaal herkent, slaat het de Egyptische gevechtscapaciteit hoger aan. Betreffende de Egyptische bedoelingen wijst *The Economist* (14-9) op een communique van het Egyptische militaire commando. Hierin werd aangekondigd dat van nu af aan „preventieve defensieve actie tegen de Israëlische agressiestrijdkrachten" gevoerd zal worden. Wat betekent „preventieve defensie actie" anders dan het uitdelen van de eerste klap en zelfs als de Egyptenaren dit niet zouden bedoelen, dan blijft het moeilijk voor de Israëliërs passief te wachten om daar achter te komen, aldus *The Economist*.

NEDERLAND

PRINS MAURITS GEDOOPT

In de Ned. Herv. Grote Kerk in Apeldoorn is op 10 sept. prins *Maurits Willem Pieter Hendrik,* de zoon van prinses *Margriet* en mr. *P. van Vollenhoven* gedoopt. De bediening geschiedde door prof. dr. *H. Berkhof,* te Leiden.



Het prinselijk paar met prins Maurits na de doop.

NIEUW ONTWERP NOODWET ARBEIDSVOORZIENING

Bij de Tweede Kamer is een nieuw wetsontwerp ingediend, in de plaats van een eerdere Noodwet Arbeidsvoorziening, die op 24 febr. 1965 door de Tweede Kamer werd aanvaard, maar op 21 juni 1966 door de Eerste Kamer werd verworpen (pag. 404/3-1966).
In dit nieuwe wetsontwerp komt niet langer de bepaling voor die het mogelijk maakt burgerdienstplichtigen bij oorlogsdreiging of oorlog in het buitenland tewerk te stellen. De meerderheid van de Eerste Kamer had het vorige wetsontwerp verworpen omdat deze bepaling, een eventuele bezetter de wettelijke mogelijkheid zou verschaffen Nederlanders voor werkzaamheden naar het buitenland te sturen.
De regering dient wel, volgens het nu ingediende wetsontwerp, bevoegd te zijn in geval van oorlogsdreiging of oorlog het beëindigen en aangaan van arbeidsverhoudingen te beperken, werknemers in een bepaalde werkkring onmisbaar te verklaren, mannen en vrouwen te verplichten tot niet-militaire werkzaamheden (burgerdienstplicht) en wettelijke beperkingen ten aanzien van o.m. arbeidsduur, en veiligheid in ondernemingen op te heffen.
Gelijktijdig is een Noodwet Geneeskundigen ingediend die de regering de bevoegdheid geeft in oorlogstijd praktisch alle artsen, tandartsen, en apothekers zo doeltreffend mogelijk in te zetten. *(ANP 4-9)*

ONTWERP-WET OP DE LOONVORMING

De minister van sociale en volksgezondheid, *B. Roolvink,* heeft op 11 sept. bij de Tweede Kamer een ontwerp van Wet op de Loonvorming ingediend. Het wetsontwerp strekt tot vervanging van de derde titel van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen (BBA 1945).
De hoofdpunten van de voorgestelde regeling zijn:

a) Partijen zijn in beginsel vrij die lonen en andere arbeidsvoorwaarden overeen te komen, die zij wensen. Toekenning van van cao-bepalingen afwijkende arbeidsvoorwaarden zal niet langer strafbaar zijn; uiteraard blijven hieraan wel civielrechtelijke consequenties verbonden. (Er zal dus niet meer gesproken kunnen worden van „zwart loon".)

b) de cao's dienen, teneinde in werking te treden, bij een overheidsinstantie te worden geregistreerd; vier — of in bijzondere omstandigheden acht — weken na de registratiedatum treedt de cao in werking.

c) Op gezamenlijk verzoek van partijen en na de Stichting van de Arbeid te hebben gehoord kan de minister voor ten hoogste twee jaar een regeling van arbeidsvoorwaarden opleggen met dezelfde rechtskracht als een cao.

d) Op verzoek van de Stichting van de Arbeid dan wel op eenzijdig verzoek van een werkgever, of een organisatie van werkgevers of van werknemers kan de minister eveneens voor door hem aan te wijzen groepen van arbeidsverhoudingen voor ten hoogste twee jaar een regeling opleggen. Zulk een eenzijdig verzoek kan slechts dan resulteren in een ministeriële regeling, indien de Stichting van de Arbeid instemmend adviseert.

e) De bevoegdheid tot algemeen verbindendverklaring van een cao komt weer bij de minister van sociale zaken en volksgezondheid te berusten. Als de minister zo'n verklaring overweegt, zal de Stichting worden gehoord.

f) De minister kan bepalingen van een cao onverbindend verklaren om redenen van algemeen sociaal-economisch belang en nadat advies is ingewonnen van de Loonadviescommissie (LAC).

g) Indien naar het oordeel van de minister een ontwikkeling van het peil van de loonkosten tot ernstige verstoring van de nationale economie dreigt te leiden dan wel het belang van de nationale economie het nemen van maatregelen ten aanzien van het peil van de loonkosten in samenhang met andere maatregelen vereist *), kan de minister bepalen, dat de feitelijk van toepassing zijnde lonen en andere arbeidsvoorwaarden tijdelijk ongewijzigd blijven gelden („bevriezing"). Deze maatregel heeft een in de tijd gedifferentieerde afloop. In de eerste plaats strekt hij zich uit over de op het ogenblik van afkondiging voor iedere cao nog resterende werkingsduur. Dit resterende gedeelte is uiteraard voor de onderscheiden cao's veelal verschillend van lengte; is deze periode langer dan een jaar, dan wordt hij voor de toepassing van de maatregel van rechtswege op een jaar gesteld. Onmiddellijk na dit variabele gedeelte volgt steeds een vaste voor iedere cao gelijke termijn van ten hoogste 6 maanden, gedurende welke de lonen en andere arbeidsvoorwaarden eveneens gefixeerd blijven.
Indien bij cao of publiekrechtelijke regeling is voorzien in algemene tussentijdse verbeteringen van arbeidsvoorwaarden — de zg. opstapjes — wordt ook de effectuering van deze verbeteringen door de bevriezing belet; de minister kan echter bepalen, dat in een dergelijk geval binnen bij zijn besluit aan te geven grenzen en overeenkomstig de daarbij gestelde voorschriften een zekere afwijking is toegestaan. Voor arbeidsverhoudingen, welke onder de werkingssfeer van een publiekrechtelijke regeling vallen alsmede voor die, welke niet door een regeling van algemene aard (cao, publiekrechtelijke regeling) worden beheerst, geldt bij bevriezing een soortgelijk régime als bovenomschreven. De Minister hoort over de maatregel de SER en de Stichting van de Arbeid.
h) In bijzondere gevallen tenslotte — de minister noemde devaluatie en oorlog — kan bij algemene maatregel van bestuur de goedkeuring van cao's opnieuw worden ingevoerd. Uiterlijk drie maanden na het in werking treden van deze AMvB moet een wetsontwerp worden ingediend teneinde het materieel effect daarvan te continueren. Geschiedt dit niet of wordt het ontwerp verworpen of ingetrokken, dan vervalt de maatregel terstond.
(Persbericht ministerie van sociale zaken). In de voorgestelde regeling is geen plaats meer voor het College van Rijksbemiddelaars.

Kritiek vakcentralen

De vakcentralen hebben in hun eerste commentaren kritisch op het wetsontwerp gereageerd.
Het NKV wijst erop dat tot nu toe niemand erin geslaagd is nauwkeurig de oorzaak van niet-evenwichtige economische situaties aan te wijzen en ziet opnieuw een gevaar ontstaan dat de lasten van eventuele correcties eenzijdig op loon- en salaristrekkenden zouden worden afgewenteld. Ook meent het NKV dat het wetsontwerp de regering loonpolitieke bevoegdheden geeft die in geen enkel democratisch Europees land worden aangetroffen.
Het NVV heeft er bezwaar tegen dat de minister een cao onverbindend kan ver-

*) Deze criteria zijn analoog aan die, welke voor de toepassing van artikel 18b BBA 1945 worden gesteld.

klaren als het algemeen sociaal-economisch belang dat eist en niet, zoals de Stichting van de Arbeid had geadviseerd, alleen bij een dreigende ernstige verstoring van het evenwicht. Herinvoering van een geleide loonpolitiek zou voor het NVV alleen acceptabel zijn wanneer die politiek ook de inkomens van andere categorieën zou trachten te beheersen.
Het CNV vraagt zich af of de tekst van het ontwerp voldoende garanties geeft dat de regering alleen kan ingrijpen als dit beslist noodzakelijk en verantwoord is en of er dan voldoende voorwaarden zijn waaraan voldaan zou moeten worden. (N R C 12-9)

WETSONWERP ZIEKENHUISBOUW

Bij de Tweede Kamer is op 12 sept. een wetsontwerp Ziekenhuisbouw ingediend, waarin regelen worden gegeven ter bevordering van een doelmatige voorziening in de behoefte aan ziekenhuizen en andere inrichtingen voor gezondheidszorg.
Op grond van de voorgestelde regeling zal voor de bouw van een ziekenhuis of inrichting voor gezondheidszorg in de toekomst een vergunning van de minister van sociale zaken en volksgezondheid of de staatssecretaris vereist zijn. Behalve ziekenhuizen en verpleeginrichtingen heeft de regeling ook betrekking op de bouw van polikliniekken, dagziekenhuizen, ambulatoria, zusterhuizen, ontspannings- en therapiegebouwen, centrale ziekenhuisapotheken, e.d.
De vergunning wordt alleen verleend als het plan voor de ziekenhuisbouw past in een landelijk vijfjarenplan.
Bij de opstelling van het bouwplan moet rekening worden gehouden met de medische behoeften en de mogelijkheden tot samenwerking met bestaande ziekenhuizen e.d., om tot een zo gunstig mogelijk gebruik te komen van de gebouwen voor de volksgezondheid.

Het landelijk ziekenhuisplan wordt opgesteld op basis van provinciale plannen. De gezamenlijke provinciale plannen met eventuele bezwaren van belanghebbenden en opmerkingen van Gedeputeerde Staten worden voorgelegd aan een College voor Ziekenhuisbouw, dat hierover aan de betrokken bewindsman advies uitbrengt en op deze basis het ontwerp voor een landelijk ziekenhuisplan aan de bewindsman van sociale zaken voorlegt.

Daarna stelt de bewindsman het ziekenhuisplan vast, dat bekendgemaakt wordt in de Staatscourant. Tegen dit plan zal beroep openstaan. Het ziekenhuisplan zal telkens voor een periode van vijf jaar gelden en zal zo nodig tussentijds herzien kunnen worden. (A N P, H e t P a r o o l 12-9)

NIKKELEN GULDENS IN OMLOOP

Op 23 aug. heeft de Nederlandsche Bank de eerste nikkelen guldens in omloop gebracht.
De Rijksmunt heeft opdracht gekregen om 100 mln stuks te vervaardigen. De produktie zal aan het eind van dit jaar zijn voltooid. De nikkelen guldens zullen geleidelijk naast de 180 mln zilveren guldens die in omloop zijn, in circulatie worden gebracht.

(Vor. ber. pag. 438/1)

FUSIE MIDDENSTANDSBONDEN

De Koninklijke Nederlandse Middenstandsbond (KNMB) en het Nederlands Verbond van Middenstandsverenigingen (NVM) hebben besloten tot een fusie. De nieuwe organisatie krijgt de naam Koninklijk Verbond van Ondernemers (KVO), die ongeveer 100.000 leden zal tellen. Voorzitter van het hoofdbestuur wordt de voorzitter van de KNMB, de heer *P. G. van der Weele.* (NRC 6-9)

PHILIPS START PRODUKTIE VAN COMPUTERS

Op 13 juni heeft prins B e r n h a r d te Apeldoorn de fabriek van de NV Philips-Electrologica officieel geopend. In deze fabriek worden door Philips volledig in eigen bedrijf ontwikkelde computers geproduceerd.
Op het ogenblik zijn in totaal 4000 man werkzaam in de bij computers betrokken hoofdindustriegroep van Philips. Daarvan werken 1700 in Nederland (w.v. 1200 in Apeldoorn). Een uitbouw in de komende jaren tot 2000 man in Apeldoorn is waarschijnlijk. Ir. F. J. Philips noemde een aantal van 10.000 man over 5 tot 10 jaar.
Voorlopig denkt Philips enkele honderden van de machines per jaar te leveren, d.i. een omzet in de orde van ƒ 1 mrd. (N R C 13-6)

AANTAL COMPUTERS

Nederland telt op het ogenblik 800 computers. In 1958 bedroeg dit aantal 12. (A N P 26-6)

BELGIË

OVERLEG MET NEDERLAND: AUTO- EN WATERWEGEN

De ministers *De Saeger* (openbare werken) en *Fayat* (buitenlandse handel) hebben op 12 sept. te Middelburg met de Nederlandse minister van verkeer en waterstaat *Bakker* gemeenschappelijke problemen van het auto- en waterwegenbeleid besproken. Er werd overeengekomen dat het kanaal Gent-Terneuzen één meter dieper zal worden gemaakt en dat België dit voor 80% zal financieren. Het kanaal zal daarmee negen maanden na de opening in dec. 1968 bevaarbaar zijn voor zeeschepen tot omstreeks 60.000 ton.
Men werd het ook eens over de aanleg van het Schelde-Rijnkanaal volgens het oorspronkelijke directe tracé.
De ministers zullen voorts onderhandelingsdelegaties aanwijzen om een overeenkomst inz. het Baalhoekkanaal voor te bereiden. (De aanleg van dit kanaal door het Verdronken Land van Saeftinghe moet de Antwerpse linkeroever ontsluiten voor industrievestiging; de rechteroever is al tot aan de Nederlandse grens geïndustrialiseerd.) In afwachting van de samenstelling van de delegaties zullen ambtenaren van het Nederlandse departement van verkeer en waterstaat en van het Belgische departement van openbare werken een inventaris opmaken van de technische problemen. Volgens minister Bakker zullen voor de toewijzing van terreinen op de Nederlandse kanaaloever dezelfde voorwaarden gelden als voor vestigingen op de Belgische oever, en zal het nieuwe gebied geen concurrentie mogen betekenen voor de bestaande Nederlandse haven- en industriegebieden. Ook zullen andere gebieden in de omgeving die in aanmerking komen voor industrie-uitbreiding, zoals het Sloegebied, niet mogen worden gedupeerd. Over termijnen werd te Middelburg niet gesproken, ofschoon van Belgische zijde wordt aangedrongen op een spoedige totstandkoming van het kanaal.

De laboratoriumproeven in verband met het rechttrekken van de bocht van Bath in de Westerschelde zullen zowel te Delft als te Borgerhout worden voortgezet. Volgens minister De Saeger zou door rechttrekking een nieuwe mogelijkheid ontstaan voor een oeververbinding over de Westerschelde. Die zou bovendien goedkoper zijn dan een oeververbinding bij Terneuzen. Minister Bakker beloofde nog in 1968 een keuze te zullen doen onder de verschillende mogelijkheden.

De ministers bespraken ook de aanleg en de ingebruiknemingsdata van verscheidene grensoverschrijdende autowegen. Men werd het eens over volgende timing: voor de E-3 (Rijssel - Gent - Antwerpen - Eindhoven): 1971; voor de E-10 (Breda - Antwerpen - Brussel - Parijs) : 1971 ; voor de E-39 (verbinding tussen Belgisch en Nederlands Limburg) : 1972 ; voor de E-9 (Luik-Maastricht) : 1973. Wat de E-39 betreft zal de brug bij Elsloo over de Maas en het Julianakanaal in 1972 klaar zijn. *(De Standaard, NRC, UPI)*

(Vor. ber. pag. 138/3)

LUCHTHAVEN DEURNE

De ministers *De Saeger* (openbare werken), *Bertrand* (verkeer) en *Segers* (defensie) hebben op 10 sept. met het Antwerpse stadsbestuur van gedachten gewisseld over een aantal agglomeratieproblemen. I.v.m. de eventuele sluiting van de luchthaven van Deurne heeft de verkeersminister na afloop verklaard dat Antwerpen recht heeft op een luchthaven die beantwoordt aan de behoeften van de streek. De huidige luchthaven van Deurne zal dan ook behouden blijven, zolang geen andere oplossing is gevonden. Tijdens de besprekingen, aldus Bertrand, werd niet gesproken over het alternatief Oostmalle en evenmin over een verkaveling van de huidige luchthaven.

(Vor. ber. pag. 503/1)

INTERPRETATIE REGERINGSPROGRAMMA

De voorzitter van de socialistische partij, *Leo Collard,* heeft op 12 sept., na een onderhoud met premier *Eyskens,* bevestigd dat twee hoofdpunten van het regeringsprogramma, met name de economische decentralisatie en de culturele autonomie, parallel zullen worden uitgevoerd. Met die verklaring werd een incident bijgelegd, dat gerezen was ten gevolge van een verklaring van de Waalse minister voor het streekbeleid, *Fern. Delmotte,* die in een interview in *Le Soir* (10-9) was opgekomen voor de ontkoppeling van beide punten en voor een spoedige realisatie van de economische hervormingen. Delmotte wees erop dat die hervormingen bij gewone wet kunnen gebeuren, en dat de culturele autonomie daarentegen een tijdrovende grondwetsherziening vergt, waarop de Waalse socialisten niet kunnen wachten voor de totstandkoming van de economische decentralisatie.

De verklaring van Delmotte lokte onmiddellijk scherpe kritiek uit van *De Standaard* die de vraag stelde: „Hoe waarborgt de socialistische regeringspartner dat — na de totstandkoming van de economische decentralisatie — ook de hervormingen op cultureel gebied zullen worden doorgevoerd?" Andere Vlaamse katholieke kranten sloten zich bij de kritiek aan, zodat premier Eyskens zelf het nodig achtte het interview van Delmotte recht te zetten. Eyskens zei dat beide programmapunten krachtens het regeringsakkoord gekoppeld zijn en blijven. Dat werd uiteindelijk ook door Collard bevestigd.

(Vor. ber. pag. 417)

VERDUBBELING VAN VUB

De studie- en hervormingscommissie van de vrije universiteit van Brussel heeft een document voorbereid betreffende de structurele tweeledigheid van de VUB. De commissie zal aan de overgangsraad van beheer die op 20 nov. 1968 in werking treedt, dringend aanbevelen dat vanaf het academiejaar 1969-70 de universiteit zodanig verdubbeld wordt dat er twee taalstelsels worden opgericht, die over eigen administratieve en beheersinstanties beschikken. Volgens de commissie moet de verdubbeling worden ingevoerd in het grootst mogelijke aantal faculteiten, scholen en instituten. Organen voor overleg en gemeenschappelijke diensten moeten zorgen voor de goede werking van de universiteit in haar geheel. De statuten moeten worden gewijzigd, ten einde ook de Nederlandstaligen in het academisch corps, het wetenschappelijk en administratief personeel en het studentencorps een behoorlijke vertegenwoordiging te bezorgen. *(Le Soir* 14-9)

(Vor. ber. pag. 459/3)

HERVORMING ARTSENOPLEIDING

Aan de Nederlandse afdeling van de r.-k. universiteit van Leuven wordt voor de hogere studiejaren van de faculteit van geneeskunde van het academiejaar 1968-69 af het zg. semester-stelsel ingevoerd. Voor de hervorming heeft het Nederlandse systeem enigszins model gestaan. Het artsendiploma zal worden verleend na acht semesters, waarvan vijf een theoretische en drie een klinische vorming verstrekken. (De hervorming geldt dus niet voor de kandidaatsjaren.) Leuven-Nederlands is de eerste Belgische Universiteit, die de geneeskundige studies op deze manier vernieuwt. *(De Standaard* 11-9)

VOORZITTER CPB

Kamerlid *Marc Drumaux* werd op 8 sept. door het partijcongres gekozen tot voorzitter van de Communistische Partij van België.

(Vor. ber. pag. 535/2)

NIEUWE AMBASSADEURS

A. Wendelen, directeur-generaal van de algemene diensten op het departement van buitenlandse zaken, is benoemd tot ambassadeur te Ankara.

J. Herpin, minister-raad te Bonn, is benoemd tot ambassadeur te Warschau.

E. Longerstaey, vast afgevaardigde van België bij het bureau van de Verenigde Naties en bij de gespecialiseerde instellingen te Genève, is benoemd tot ambassadeur te Rome (Quirinaal).

F. Taelemans, ambassadeur in Maleisië en gezant in Kambodja, is benoemd tot ambassadeur te Santiago de Chili.

L. Couvreur, vast vertegenwoordiger van België bij de Raad van Europa te Straatsburg, is benoemd tot ambassadeur te Stockholm.

L. Colot, rondreizend ambassadeur voor de vredesproblemen, is benoemd tot ambassadeur te Lissabon.

Baron Cogels, ambassadeur in Zweden, is benoemd tot ambassadeur in Tokio.

L. C. Platteau, directeur-generaal van de algemene directie van de kanselarij en de geschillen, is benoemd tot ambassadeur te Kopenhagen.

A. Hupperts, ambassadeur in Japan, is benoemd tot ambassadeur te Rome (Vaticaan).

G. Brigode, ambassaderaad te Stockholm, is benoemd tot ambassadeur te Bogota.

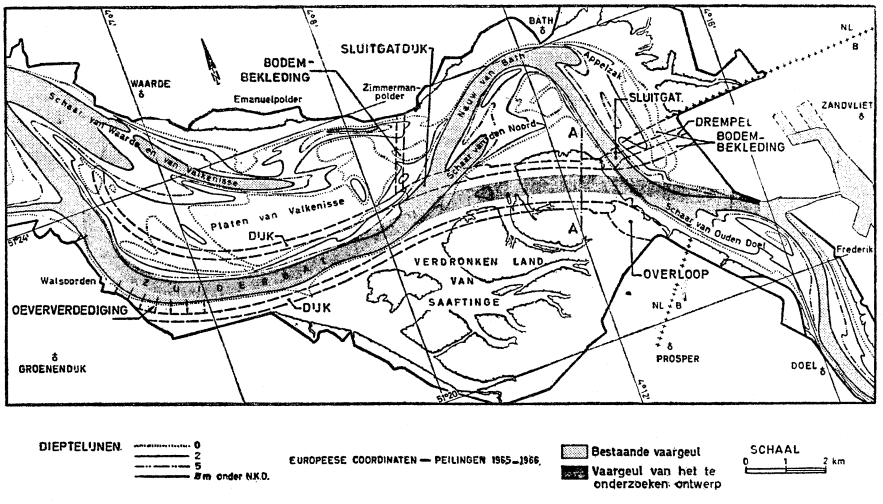

Rechttrekking van de gevaarlijke bocht van Bath in de Westerschelde volgens een ontwerp van het ministerie van openbare werken.

noord-amerika

VERENIGDE STATEN

BREUK IN DE VAKBEWEGING

Op 17 mei is de reeds lang dreigende breuk in de 13,6 mln leden tellende vakbeweging AFL/CIO een feit geworden. De voorzitter van de bond, *George Meany,* schorste de door *Walter Reuther* geleide, 1,4 mln leden tellende United Auto Workers als lid van de federatie wegens weigering tot voldoening van een achterstallige contributie van drie maanden.

In maart had de UAW van de AFL/CIO geëist in het najaar een speciaal congres bijeen te roepen waarop de klacht van de UAW besproken zou moeten worden dat het vakverbond niet werkt zoals behoort. Het bondsbestuur verklaarde zich met dit voorstel akkoord, maar eiste van de UAW zich bij voorbaat bij de beslissingen van dit congres neer te leggen. De UAW wenste niet op dit voorstel in te gaan en staakte vanaf maart haar contributiebetalingen. Deze gelden zouden worden vastgezet tot het congres gehouden zou worden.

De AFL/CIO kwam tot stand in 1955. De uit de CIO (Congress of Industrial Organizations) voortgekomen Reuther trad in febr. 1967 uit het bestuur van de AFL/CIO (pag. 105/2-1967). Sedertdien dreigde hij met een breuk. Reuther is voorstander van een progressieve sociale politiek, niet in de laatste plaats ten behoeve van de negers. Hij stond de organisatie voor van belangrijke groepen werknemers die tot dusverre zeer moeilijk voor de vakbeweging te winnen bleken: het steeds groeiende leger der beambten en voorts de onderwijzers en de ambtenaren, terwijl ook in de landbouw volgens Reuther nog een groot terrein braak ligt. Reuther keerde zich bovendien tegen de onvoorwaardelijke steun van Meany voor de politiek van de regering in de kwestie-Vietnam en tegen Meany's onverzoenlijke houding tegenover het communisme.

De 60-jarige Reuther beschouwt Meany (73) als de belichaming van de status quo en verwijt hem een ondemocratisch bestuur van de vakbeweging, die de nadruk blijft leggen op looneisen. Volgens Reuther dient de vakbeweging te streven naar sociale hervormingen, moet zij de technologische ontwikkeling op de voet volgen en steeds bedacht zijn op toekomstige ontwikkelingen en veranderingen, die



Walter Reuther

juist voor de werknemers van enorme betekenis zijn.

Meany steunt vooral op het oudere, verburgerlijkte deel van de AFL/CIO. (De helft van de leden verdient tussen de 7.500 en 15.000 dollar per jaar, 75% woont in de blanke voorsteden) terwijl Reuther zich opwerpt als de leider van de progressieve krachten. In 1967 hoopte Reuther dat bij een breuk een massale uittocht van 10 bonden zou volgen. Hij had thans echter de breuk willen uitstellen tot na de presidentsverkiezingen. Zijn invloed wordt bovendien beperkt doordat hij de progressieve sociale politiek die hij binnen de AFL/CIO voorstond bij eigen leden vaak niet kon doorzetten en bovendien velen tegen zich innam door zijn al te persoonlijke strijd tegen Meany.

Op 22 juli werd bekend dat de UAW een formele binding was aangegaan met de International Brotherhood of Teamsters, de vakbond van transportarbeiders, die in 1957 wegens corruptie uit de AFL/CIO werd gestoten. De binding heeft als voornaamste doel de versterking van beide bewegingen op organisatorisch gebied en bij de onderhandelingen bij het sluiten van arbeidsovereenkomsten. De beide bonden willen ook samenwerken op sociaal-economisch terrein en bij de ledenwerving. (De Vakbeweging 28-6, NZZ 26-7, NRC 18-5)

(Vor. ber. pag. 105/2-1967)

NIEUWE ARBEIDSOVEREENKOMST IN STAALINDUSTRIE; PRIJSSTIJGING VOORKOMEN.

Op 30 juli is na maandenlange, moeizame onderhandelingen, waarbij de dreiging van een staking op de achtergrond hing, een overeenkomst bereikt tussen de vakbond van staalarbeiders, United Steelworkers Union, en de elf grootste staalondernemingen in het land over een nieuw arbeidscontract. De voornaamste voorwaarden van de nieuwe arbeidsovereenkomst zijn: 1) een algemene loonsverhoging van 90 tot 100 dollarcent per uur; 2) een verhoging van de pensioenrechten met 30%; 3) een extra-levensverzekering van $ 1000; 4) een extra vrije dag.

Onmiddellijk na het bekend worden van de overeenkomst kondigden enkele van de grootste staalondernemingen, zoals Bethlehem Steel Corporation, aan hun prijzen met ingang van 8 aug. met gemiddeld 5% te verhogen. Deze prijsverhogingen zouden onvermijdelijk zijn geworden, aangezien de nieuwe arbeidsvoorwaarden de staalondernemingen $ 1 mrd zouden kosten. Op 31 juli veroordeelde president *Johnson* de prijsverhoging. Hij waarschuwde dat deze stap „verschrikkelijke economische consequenties" zou hebben, die de pogingen om te komen tot de omkering van de inflationaire trends en de verkrijging van prijsstabiliteit in gevaar brachten. Op 1 aug. maakte het ministerie van defensie bekend dat het nog slechts staal zou kopen van die firma's die niet tot prijsverhoging waren overgegaan. Op 3 aug. gaf president Johnson alle regeringsinstanties opdracht de ondernemingen die tot prijsverhoging overgegaan waren te boycotten en tegen de laagst mogelijke prijs staal te kopen. Deze maatregel had betrekking op staal ter waarde van ca $ 700 mln per jaar.

Op 5 aug. maakte de Republic Steel Corporation bekend af te zien van haar voornemen om de prijzen van staal, benodigd voor de aanmaak van ammunitie en prikkeldraad te verhogen. Op 7 aug. maakte Bethlehem Steel bekend dat zij in plaats van de eerder aangekondigde 5% prijsverhoging had besloten de prijzen slechts met 2,4% te verhogen. Zowel president Johnson, als de voorzitter van de presidentiële raad van economische adviseurs, *Arthur M. Okun,* verklaarden dat het bereikte compromis een belangrijke vermindering van de inflatie-dreiging betekende.

BEGROTINGSTEKORT

Het tekort op de begroting van het belastingjaar 1968 dat op 30 juni afliep, bedroeg $ 25,4 mrd. Dit bedrag is $ 5,6 mrd meer dan het tekort dat bij de op 29 jan. bij het Congres ingediende begroting-1969

voor 1968 werd voorzien en $ 3,1 mrd meer dan de gewijzigde schatting van maart. Het tekort (vooral veroorzaakt door het uitblijven van de belastingverhoging en de boven de ramingen uitgaande stijging van de kosten van de oorlog in Vietnam) is het op drie na grootste in de geschiedenis van de VS. Alleen de tekorten van de jaren 1943 t/m 1945 waren groter.

(Vor. ber. pag. 104/1)

DISCONTOWIJZIGINGEN

Op 18 april heeft de Federal Reserve Board het disconto verhoogd van 5 op 5½%, terwijl op 16 aug. het disconto weer werd verlaagd tot 5¼%.

(Vor. ber. pag. 195/1)

VOORLOPIG GEEN REISBELASTING

Op 9 juli heeft de financiële commissie van de Senaat besloten het voorstel dat de regering bij het Congres had ingediend en dat voorzag in een belastingheffing op reizen naar het buitenland (pag. 106/1) voorlopig niet in behandeling te nemen. Het Huis van Afgevaardigden had zich eerder akkoord verklaard met een belasting van 5% op passage-biljetten voor reizen naar het buitenland en met de verlaging van $ 100 tot $ 10 van het bedrag waarvoor Amerikanen goederen rechtenvrij mogen invoeren bij terugkeer van een buitenlandse reis. Op 16 juli verwierp de commissie het voorstel van president *Johnson* om een belasting van 30% te heffen op de uitgaven, door Amerikanen buiten het Westelijk Halfrond gedaan.

(Vor. ber. pag. 106/1)

IMMIGRATIEWET VAN KRACHT

Op 1 juli is de immigratiewet van 1965 (zie pag. 731/3-1965) na een overgangsperiode van bijna drie jaar, van kracht geworden.

(Vor. ber. pag. 731/3-1965)

NIEUWE AMBASSADEUR IN POLEN

Op 22 mei heeft de ambassadeur in Polen, *John A. Gronouski*, ontslag genomen, teneinde vice-president *Humphrey* in diens verkiezingscampagne te kunnen steunen. Gronouski die in 1961 door president *Kennedy* tot minister van posterijen was benoemd, bekleedde zijn post in Polen sinds aug. 1965 (pag. 731/3-1965). Tot zijn opvolger werd *Walter Stoessel* benoemd, tot nu toe deskundige voor Europese en Sowjetrussische aangelegenheden op het ministerie van buitenlandse zaken.

PROEFNEMING MET POSEIDON EN MINUTEMAN-RAKETTEN

Op 16 aug. zijn op de raketbasis Kaap Kennedy de eerste proefnemingen verricht met de nieuwe Poseidon-raket en de Minuteman-raket, die deel uitmaken van het zg. MIRV-systeem (Multiple Independently targetable Reentry Vehicles), waarbij de raketten worden voorzien van meer dan één kernlading die afzonderlijke doelen kunnen vernietigen. President Johnson heeft onder zware druk gestaan de — overigens geslaagde — proefnemingen uit te stellen aangezien zij de ontwapeningsbesprekingen in Genève zouden kunnen bemoeilijken. Aan de andere kant werd in een memorandum dat op 6 aug. door de plaatsvervangend directeur van het strategisch instituut van de universiteit in Pennsylvania en mogelijk met instemming van het Pentagon werd gepubliceerd, gesteld dat de SU op het gebied van de strategische wapenen bezig is de VS te evenaren en dat daarom de snelle ontwikkeling van het MIRV-systeem dringend noodzakelijk is. *(FAZ* 13-8)

(Vor. ber. pag. 157/1)

ATOOMDUIKBOOT VERGAAN

Op 28 mei heeft marine-admiraal *Thomas H. Moore* de vermissing bekendgemaakt van de 3.075 ton metende Amerikaanse atoomduikboot Scorpion. De laatste boodschap van het 99 opvarenden tellende schip werd op 21 mei vernomen toen het zich ten zuiden van de Azoren bevond. Op 5 juni, nadat opsporingspogingen geen resultaat hadden gehad, werd de Scorpion officieel opgegeven.

HELEN KELLER OVERLEDEN

Op 1 juni is in haar woonplaats Westport (Connecticut) *Helen Keller*, die in sterke mate heeft bijgedragen tot de ontwikkeling van het blindenonderwijs, overleden.

Helen Keller werd op 27 juni 1880 in Alabama geboren. Als kind van 19 maanden werd zij na een hersenziekte doofstom en blind. Onder leiding van haar halfblinde lerares Anne Sullivan-Macy werd Keller de eerste blinde en doofstomme die een middelbare schoolopleiding voltooide. Zij schreef talrijke werken, waaronder haar levensgeschiedenis (verschenen in 1902) en boeken over blindenonderwijs. Door het verfilmde toneelstuk „The Miracle Worker" verkreeg haar levensgeschiedenis in de zestiger jaren wereldbekendheid. Sedert 1930 hield zij ook in het buitenland vele lezingen over het onderwijs aan blinden en doofstommen. Zij was eredoctor van meerdere universiteiten en werd in 1964 onderscheiden met de Vrijheidsmedaille, de hoogste burgerlijke onderscheiding van de VS. (N Z Z 4-6)

midden-oosten

ISRAËL

AMERIKAANSE HAWK-RAKETTEN

Het Amerikaanse ministerie van defensie heeft op 6 juli bekend gemaakt dat de VS aan Israël een aantal luchtafweerraketten van het type Hawk hebben verkocht. De betreffende overeenkomst was op 29 juni gesloten. Israël beschikt reeds over 72 Hawk-raketten, die in 1965 werden geleverd. De nieuwe leverantie is de eerste Amerikaanse na de Zesdaagse Oorlog.

Geen Phantoms

De commissie voor buitenlandse zaken van de Amerikaanse Senaat heeft op 25 juli met de verkoop aan Israël van 50 straaljagers van het type F 4 Phantom ingestemd. Eenzelfde resolutie was op 18 juli door het Huis van Afgevaardigden goedgekeurd.
President Johnson besloot echter in de nabije toekomst geen Phantomstraaljagers aan Israël te verkopen, aldus Amerikaanse regeringskringen. (N Y T 16-9).

ISRAËLISCH VLIEGTUIG GEKAAPT

Een Boeing 707 van de Israëlische luchtvaartmaatschappij El Al is op 23 juli tijdens een vlucht van Rome naar Lydda door gewapende Palestijnse Arabieren gekaapt en gedwongen te landen op het vliegveld van Algiers. De 23 niet-Israëlische passagiers werden onmiddellijk vrijgelaten en met een Algerijns vliegtuig naar Parijs gebracht, maar de 22 Israëliërs (12 passagiers en 10 bemanningsleden), die aan boord van de Boeing waren, werden met het toestel door de Algerijnse regering vastgehouden.
Nog dezelfde dag gaf het Volksfront voor de bevrijding van Palestina te Beiroet een verklaring uit, waarin het zei verantwoordelijk voor het kapen van het vliegtuig te zijn. Het Front deed een beroep op de Algerijnse regering het vliegtuig met de Israëliërs vast te houden als ruilobject voor de door Israël gevangengenomen leden van Palestijnse commando-organisaties.
Inmiddels waren op 27 juli 10 van de gedetineerde Israëliërs — de vrouwen en de kinderen — door de Algerijnse autoriteiten vrijgelaten. De Israëlische regering wendde zich onmiddellijk tot de secretaris-generaal van de VN om de vrijlating van de Israëliërs en het vliegtuig te bewerkstelligen. Op 25 juli werd bericht dat zij verscheidene regeringen, o.a. die van Italië,

Frankrijk en Engeland, had verzocht in de kwestie te bemiddelen. Twee vertegenwoordigers van de internationale federatie van verkeersvliegers (IFALPA) brachten op 26 juli een bezoek aan Algiers om de vrijlating van vliegtuig, bemanning en passagiers te bewerkstelligen.
Toen verdere onderhandelingen tussen de IFALPA en de Algerijnse autoriteiten zonder resultaat bleven, besloot de IFALPA op 13 aug. Algerije te boycotten, nadat de voorzitter van de federatie, *J. H. Bartelski*, in een brief aan de Algerijnse president *Boumedienne* op de vergeefse pogingen van de federatie om door overleg resultaten te bereiken had gewezen. De drie Westeuropese luchtvaartmaatschappijen die op Algiers vliegen — Air France, Swissair en Alitalia — werd door de IFALPA verzocht hun vluchten zo spoedig mogelijk te staken. Het doel van de boycot was volgens Bartelski de veiligheid in de lucht van vliegers en andere bemanningsleden van vliegtuigen te garanderen met het oog op het toenemend aantal piratendaden in de lucht.
De IFALPA voerde overleg met de internationale federatie van transportarbeiders met het doel de bevoorrading van Algerijnse vliegtuigen met brandstof stop te zetten, waardoor ook een einde zou komen aan de vluchten van Air Algérie.
Terwijl de Franse en Italiaanse vliegers besloten hadden aan de op 19 aug. te starten boycot mee te werken — de Zwitserse vliegers hadden zich nog niet uitgesproken — dreigde het verbond van Arabische vakverenigingen met een tegen-boycot.
De Algerijnse minister van buitenlandse zaken, *Bouteflika*, deed op 15 aug. een beroep op secretaris-generaal *Oe Thant* van de VN om mee te werken aan de totstandkoming van een „geschikte en bevredigende oplossing" voor de kwestie van het Israëlische vliegtuig. Hij verzocht de andere Arabische staten om steun tegenover de aangekondigde boycot. De minister sprak van „een nieuwe uitdaging tot ondermijning van de waardigheid van de Arabische volkeren" en van een „zionistische machinatie".
Nadat twee bestuursleden van de IFALPA op verzoek van de Algerijnse regering op 16 aug. naar Algiers waren gegaan en daar besprekingen hadden gevoerd met minister Bouteflika, deelde een van hen, Bartelski, mee dat men een punt had bereikt „dat tot iets kan leiden". De vertegenwoordigers werden in de gelegenheid gesteld de gedetineerde Israëliërs te bezoeken.
Op 17 aug. maakte Bartelski bekend dat de voorgestelde boycot door de IFALPA was afgelast. De Algerijnse autoriteiten hadden besloten de 12 Israëliërs vrij te laten. Dit geschiedde op 31 aug., terwijl later die dag ook de Boeing werd vrijgegeven. Het Italiaanse ministerie van buitenlandse zaken liet weten dat het is opgetreden als bemiddelaar.
Israël deelde het Internationale Rode Kruis op 3 sept. mee 16 Arabische infiltranten vrij te laten als gebaar van dank aan de Italiaanse regering voor haar inspanning in de kwestie *(Reuter/AFP)*

TWEE SYRISCHE MIGS GELAND

Op een vliegveld in het noorden van Israël zijn op 12 aug. twee Syrische Migs-17 geland. Volgens de eerste officiële verklaring over het incident, die op 13 aug. te Tel Aviv werd afgelegd, meenden de Syrische vliegers in Syrië te zijn geland en was er sprake van een navigatiefout. Deze verklaring werd ook gegeven door een Syrische regeringswoordvoerder. Waarnemers te Beiroet spraken van een eventuele putsch door de Syrische luchtmacht (pag. 571/1).
Syrië verzocht het Internationale Rode Kruis om bemiddeling bij de repatriëring van de beide piloten. *(AFP, Reuter)*.

BEZOEK MINISTER LUNS

Van 21-25 juli heeft de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, mr. *Luns*, een bezoek aan Israël gebracht. Hij verklaarde bij zijn aankomst dat hij zijn Israëlische ambtgenoot op de hoogte zou stellen van de gesprekken die hij te Cairo (pag. 405/3) met Egyptische leiders had gevoerd, maar dat Nederland geen bemiddelende rol speelt in het Israëlisch-Arabisch conflict. Minister Luns zou er in besprekingen met premier *Esjkol* en minister *Eban* op hebben aangedrongen een minder star standpunt t.a.v. vredesbesprekingen in te nemen.
Tijdens zijn verblijf in Israël bracht minister Luns een bezoek aan de oude stad van Jeruzalem, waarvan hij de Jordaanse regering tevoren op de hoogte had gesteld, en was hij — tegen zijn wens in — korte tijd op de Golan-hoogvlakte.

zuidoost-azië en verre oosten

ASEAN

MINISTERSCONFERENTIE

Te Djakarta is op 6 en 7 aug. de tweede ministersconferentie gehouden van de Associatie van Zuidoostaziatische landen (ASEAN), waartoe behoren Indonesië, Maleisië, Thailand, de Filippijnen en Singapore. Besloten werd tot oprichting van een financiële commissie belast met de bestudering van gemeenschappelijke ontwikkelingsprojecten, en van vier permanente comité's voor de voedselproduktie en visserij, het toerisme, telecommunicatie en transport, en burgerluchtvaart en scheepvaart. *(AFP/ Le Monde* 9-8).
De controverse tussen Maleisië en de Filippijnen stond niet op de agenda.

INDONESIË

BEVOLKING

Volgens cijfers van het Centrale Bureau voor de Statistiek telde Indonesië eind 1967 112,3 mln inwoners. Java had een bevolking van 72,6 mln en Sumatra van 18,3 mln.

JAPAN

SENAATSVERKIEZINGEN

Bij verkiezingen voor 126 van de 250 zetels van de Senaat op 7 juli heeft de regerende liberaal-democratische partij, ondanks een verlies van 2 zetels, de meerderheid behouden. De grootste oppositiepartij, de (pro-Chinese) socialistische partij (JSP), verloor 8 zetels. De kleinere partijen wonnen allen: de democratisch-socialistische partij 4, de met de boeddhistische secte Soka Gakkai verbonden partij voor een zuivere regering (Komeito) 4, de communisten 3, terwijl onafhankelijken 1 zetel wonnen. De nieuwe samenstelling van de Senaat is:

Liberaal-democraten	137
Japanse socialistische partij	65
Komeito	24
Democratische socialisten	10
Communisten	7
Onafhankelijken	7
Totaal	250

De uitslag werd beschouwd als een versterking van de positie van premier *Sato* binnen diens partij.
Waarnemers achtten de uitslag ook

van belang met het oog op de kwestie van de verlenging van het veiligheidspact met de VS, dat in 1970 verloopt tenzij het automatisch wordt verlengd. De liberaal-democraten hadden aangekondigd voor een dergelijke automatische hernieuwing te zijn, terwijl de socialisten zich daar krachtig tegen hadden verklaard.
Het verlies van de socialisten werd gezien als een ernstige tegenslag voor die partij (zie ook pag. 783/2-1967). De socialisten verloren met name in vroegere linkse bolwerken zoals Kyoto, Osaka en een aantal voorsteden van Tokio waar de agitatie tegen Amerikaanse bases (pag. 397/2) bijzonder sterk was geweest. Het partijbestuur is i.v.m. de verkiezingsnederlaag afgetreden. *(NZZ* 11-7, *Le Monde* 10-7, *NYT)*

SAMENWERKING MET SU BIJ ONTWIKKELING SIBERIË

Op 29 juli hebben Japan en de Sowjet-Unie een overeenkomst gesloten betreffende samenwerking bij de ontwikkeling van de houtindustrie in de maritieme provincie van Siberië.

Krachtens dit akkoord zal Japan voor een bedrag van $ 163 mln (op basis van een krediet van 5 jaar) uitrusting voor de houtexploitatie, zoals tractors en bulldozers, alsmede consumptiegoederen (w.o. schoeisel en kleding voor de bosarbeiders) leveren, waartegenover de SU Japan 8 mln m3 timmerhout zal leveren.

Dit is de eerste overeenkomst tussen beide landen inzake de samenwerking bij de economische ontwikkeling van Siberië, waartoe in 1966 in beginsel werd besloten. Op het ogenblik zijn 5 projecten in studie, de aanleg van een oliepijpleiding van Tjoemen (Oeral) naar Nachodka (bij Wladiwostok), de ontwikkeling van de kopenlagen bij Oedokan (bij Irkoetsk), de uitbreiding en modernisering van de Sowjethavens in het Verre Oosten, de oprichting van een papier- en cellulose-fabriek en de exploitatie van Siberische steenkool t.b.v. de Japanse elektriciteitscentrales. Japan zou ook deelnemen aan de bouw van een nieuwe spoorweg, die de exploitatie van Siberisch ijzererts en aardgas mogelijk zou maken. *(Times* 30-7, *Le Monde* 21-8)

DISCONTOVERLAGING

De Bank van Japan heeft m.i.v. 7 aug. het officiële discontotarief (sinds 5 jan. 1968 6,205%) verlaagd tot 5,84%.

STAALFUSIE

Twee grote Japanse staalproducenten — Yawata ijzer- en staalmaatschappij en Fuji ijzer- en staalmaatschappij, hebben in april in beginsel tot een fusie besloten. Deze fusie zal het grootste staalbedrijf van Japan en het tweede in de wereld doen ontstaan (met een produktie van 22 mln ton ruw staal, d.i. iets meer dan de totale produktie van Frankrijk en 35% van de totale Japanse produktie). Yawata produceerde in 1967 11,6 mln ton (18,6%) van Japan's totale ruwstaalproduktie, Fuji 10,6 mln ton (17%). Yawata is de op drie na grootste staalproducent van de wereld (na U.S. Steel, de British Steel Corporation en Bethlehem Steel), Fuji de vijfde.
De beide bedrijven hebben resp. 46.000 en 30.000 arbeiders in dienst. (A P, Le Monde 19-4, N Z Z 3-5)

MALEISIË

NIEUWE SPANNING MET DE FILLIPPIJNEN OVER SABAH

De regering van de Filippijnen heeft op 21 juli haar ambassadeur en al haar diplomatiek personeel op één man na teruggetrokken uit Maleisië. De stap is een reactie op de afwijzing door Maleisië van de Filippijnse aanspraken op de Maleisische deelstaat Sabah (het vroegere Brits Noord-Borneo). Van 17 juni-16 juli werden over deze kwestie besprekingen gehouden in Bangkok, die abrupt eindigden toen Maleisië weigerde verder over de Filippijnse aanspraken te spreken. De Filippijnen hadden voorgesteld de kwestie voor te leggen aan het Internationale Gerechtshof in Den Haag. In Manilla hebben verschillende parlementsleden de volledige verbreking der diplomatieke betrekkingen geëist en zich zelfs voor het gebruik van geweld uitgesproken.
Waarnemers menen dat president *Marcos* de aanspraken op Sabah om binnenlandse politieke redenen weer heeft opgewarmd. Hij zou zijn tegenstanders de wind uit de zeilen willen nemen met het oog op de presidentsverkiezingen in nov. 1969 en met name werven om de stemmen van de moslems in het zuiden van de Filippijnen (Sabah is eveneens islamitisch).
In maart had Maleisië een protestnota bij de regering van de Filippijnen ingediend i.v.m. berichten over het bestaan van een geheim opleidingskamp op het eiland Corregidor, waar guerrillastrijders zouden worden opgeleid om in Sabah te infiltreren. Tezelfdertijd maakte Maleisië de gevangenneming van 26 gewapende Filippino's in Sabah bekend. *(Times, FAZ)*

De Filippijnse aanspraken op Sabah (2½ x Ned., ruim ½ mln inw., rubber en hout) dateren van 1962. Volgens de Filippijnen behoorde het gebied aan de erfgenamen van de sultan van Soeloe (intussen onder Filippijnse soevereiniteit). Zij beriepen zich daarbij op een verdrag van 1878 waarbij de sultan van Soeloe het gebied afstond aan de Oostenrijkse koopman baron Von Overbeck, van wie het later werd overgenomen door de Britse Noord-Borneo Maatschappij. Volgens de Filippijnen was in dit verdrag niet sprake van „afstand" maar van „verpachting". In 1963 werd Sabah, dat sinds 1946 een Britse Kroonkolonie was, onafhankelijk en deel van de Maleisische Federatie. Verkiezingen in 1962 hadden een meerderheid voor het plan-Maleisië opgeleverd. Een op verzoek van Indonesië en de Filippijnen gehouden onderzoek door een VN-commissie bevestigde de uitslag van de verkiezingen. De Filippijnen verbraken daarop de diplomatieke betrekkingen met Maleisië. Na onderhandelingen, waarin Maleisië zich bereid verklaarde de besprekingen over de kwestie te hervatten, werden de betrekkingen in 1966 hersteld.

VICE-PREMIER IN EUROPA EN SU

Vice-premier *Abdoel Razak* van Maleisië heeft in mei een reis langs een aantal Westeuropese landen (Engeland, Frankrijk, België, Nederland, Denemarken en West-Duitsland) gemaakt. Deze reis, die o.m. ten doel had grotere steun te krijgen voor het ontwikkelingsplan 1966/1970, kan volgens de *NRC* (27-5) worden gezien als het begin van een geleidelijke vermindering van de afhankelijkheid van Maleisië van het Britse Gemenebest. Maleisië streeft naar een to-



Vice-premier Razak in Moskou met Sowjet-ambtgenoot Nowikow (r.).

tale buitenlandse hulp van Mal. $ 1,9 mln (waarvan de helft in kasgeld) voor het vijfjarenplan, dat voorziet in totale investeringen van $ 10,5 mrd. De nu door de steunende landen toegezegde bedragen belopen $ 133 mln.
In aansluiting aan zijn bezoek aan West-Europa heeft vice-premier Razak een bezoek gebracht aan Moskou, het eerste bezoek ooit door een Maleisische leider aan de SU gebracht. De betrekkingen tussen beide landen zijn nauwer geworden (zie pag. 366/2-'67). De SU is thans de grootste koper van Maleisische rubber. In 1967 nam de SU voor £ 25 mln aan rubber af, waartegenover Maleisië slechts voor £ 0,6 mln aan goederen van de SU kocht. De SU zou ook bereid zijn hulp te verlenen op het gebied van haven- en wegenaanleg. Premier *Rahman* heeft aangekondigd dat verscheidene andere Oosteuropese landen eveneens diplomatieke- en handelsbetrekkingen met Maleisië zullen aanknopen. *(Observer* 16-6)

SINGAPORE

VOLLEDIGE DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET DE SU

Singapore en de Sowjet-Unie zijn overeengekomen diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau te vestigen, zo is op 8 juni bekend gemaakt.

THAILAND

NIEUWE GRONDWET

Op 20 juni is de nieuwe grondwet van kracht geworden. Deze komt in de plaats van de voorlopige grondwet, die in jan. 1959 werd afgekondigd, nadat bij de staatsgreep van maarschalk *Sarit Thanarat* op 20 okt. 1958 de toen geldende grondwet was afgeschaft, de Nationale Vergadering ontbonden en de partijen waren verboden. De nieuwe grondwet, die in febr. van dit jaar door de 1959 benoemde grondwetgevende vergadering was goedgekeurd, garandeert de Thailanders burgerrechten, w.o. meer vrijheid van meningsuiting, voor zover deze de nationale veiligheid niet in gevaar brengen. De constitutie maakt de heroprichting van politieke partijen (behalve de communistische) mogelijk en voorziet in het houden van algemene verkiezingen binnen 240 dagen na de afkondiging. (De eerste sinds 12 jaar, afgezien van de in dec. 1967 gehouden gemeenteraadsverkiezingen. In sept. vonden in Bangkok de gemeenteraadsverkiezingen plaats, waarbij de gematigde oppositiepartij Prachatipat (Democratische partij) 22 van de 24 zetels behaalde.)

De correspondent in Bangkok van de Neue Zürcher Zeitung (27-7, 4-8) schreef dat, hoewel zuiver staatsrechtelijk gezien de proclamatie van deze achtste grondwet sinds 1932 de overgang van de militaire dictatuur naar de constitutionele monarchie betekent, een aflossing van de wacht door de aan de macht zijnde militairen, politie-autoriteiten en bepaalde kringen van de bureaucratie ook na de verkiezingen niet waarschijnlijk is. De voortzetting van deze toestand wordt met name daardoor verzekerd, dat alle wetten zullen blijven gehandhaafd, die op grond van art. 17 van de tijdelijke grondwet van 1959 zijn afgekondigd. Dit zg. uitzonderingsartikel machtigde de premier tot maatregelen ter onderdrukking van alle binnen- en buitenlandse gevaren voor de nationale veiligheid, de troon en orde en wet. De in 1958 afgekondigde staat van beleg blijft van kracht, zoals de minister van binnenlandse zaken gen. Praphas, op 19 juli aankondigde, naar hij zei wegens de activiteit van communistische guerrillastrijders in verschillende delen van het land. Op 15 aug. werd echter bekend dat het kabinet besloten had de staat van beleg met het oog op de verkiezingscampagne in sommige „veilige gebieden" op te heffen. Volgens de pers blijft de staat van beleg van kracht in de provincies in het Noorden, het Noord-Westen en het Zuiden, de voornaamste centra van guerrilla-activiteit.

De NZZ wees er verder op dat vóór de invoering van de nieuwe grondwet een zg. anti-communistenwet van kracht is geworden, die de uitvoerende macht buitengewone volmachten geeft. Zo kunnen politie-beambten vanaf de rang van onder-luitenant evenals lokale bestuursambtenaren van dezelfde rang op verdenking en zonder rechterlijk bevel te allen tijde en overal „communisten" en „sympathisanten" in hechtenis nemen. Bovendien kan de onderzoekende instantie, d.w.z. in de eerste plaats de politie, de verdachten maximaal 12 maanden gevangen houden, zonder dat zij recht op beroep hebben. Tenslotte worden straffen van één jaar gevangenis tot levenslang tuchthuis en de doodstraf niet aan de gewone rechter, maar aan het openbaar ministerie overgelaten. De NZZ wijst er in dit verband op dat niet uitgesloten kan worden dat critici van de corruptie bij de regering met vervolging op grond van deze wet moeten rekenen. In de sfeer van het heersende excessieve anti-communisme in Thailand geldt elke criticus van de regering automatisch als communist, aldus dit blad.

Inmiddels heeft de regering zelf een partij opgericht, die onder leiding staat van premier Thanom Kittikachorn. In de top daarvan is de gehele huidige leidende elite vertegenwoordigd, waarbij het gaat om een machtsgroep uit leger, politie en luchtmacht. Daarentegen ontbreken vertegenwoordigers van de marine, de adel en de burgerlijke bureaucratie (met name de minister van economische zaken en ontwikkeling, Pote Sarasin).

AANVAL OP AMERIKAANSE BASIS

Op 26 juli hebben guerrilla-strijders voor de eerste maal een Amerikaanse basis in Thailand aangevallen, en wel de luchtmachtbasis bij Udorn in het noordoosten van het land. Bij de aanval werden volgens een officiële mededeling een Thailandse wachtpost gedood, vier Amerikaanse militairen gewond en twee vliegtuigen beschadigd. Twee van de aanvallers zouden zijn gesneuveld. De aanvallers, 10 tot 20 man die o.m. gewapend waren met Chinese AK-47 geweren en Russische en Amerikaanse handgranaten, zouden Vietnamezen zijn. In het N.O. wonen ca. 60.000 Vietnamese vluchtelingen. *(Times* 29-7, *Le Monde* 28-7)
Het clandestiene pro-Chinese Thailandse Patriottische Front heeft verklaard verantwoordelijk voor de aanval op Udorn te zijn. Het Front, dat sinds aug. '65 een guerrilla-oorlog heeft gevoerd, die zich van het N.O. tot andere delen van het land heeft uitgebreid (pag. 367/3), heeft sinds begin juli haar oproepen tot de gewapende strijd verveelvoudigd. Daarbij liet het er geen twijfel aan bestaan geïnspireerd te zijn door de Chinese opvattingen over de omsingeling van de steden door het platteland. De vertegenwoordiger van het front in Peking verklaarde op 6 aug. dat de guerrillastrijd thans woedt in 30 van de 71 provincies. De Verre-Oosten-correspondent van de *Observer* (21-7) gaf het aantal guerrilla-strijders als 2500 tot 3000 man, die actief worden gesteund door 25.000 sympatiserenden.
De Thailandse minister van binnenlandse zaken, gen. *Praphas,* maakte op 31 juli de gevangenneming bekend van een Noordvietnamese officier, die opdracht zou hebben gehad guerrilla-activiteiten te organiseren. *(Le Monde* 2-8)

VIETNAM (ALGEMEEN)

DE MILITAIRE SITUATIE

Hoewel Noord-Vietnam en de VS op 3 mei overeenstemming bereikten over het houden van inleidende vredesbesprekingen, die op 13 mei d.a.v. in Parijs begonnen (pag. 572/2), zijn de vijandelijkheden in Vietnam intussen onverminderd voortgezet, afgezien van een relatieve gevechtspauze van eind juni tot half augustus.

Gevolgen van het Tet-offensief

Een vertrouwelijk rapport van de Amerikaanse senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen, dat op 24 mei gedeeltelijk werd vrijgegeven, komt tot de conclusie, dat sinds het Tet-offensief in Zuid-Vietnam (pag. 113 e.v.) het aantal regeringsgetrouw beschouwde dorpen en gehuchten voortdurend is afgenomen, evenals het aantal overlopers van de Vietcong, terwijl het aantal deserteurs in het Zuidvietnamese leger toenam en de verliezen van dat leger en de Amerikaanse troepen groter werden.

Cijfers werden in dit deel van het rapport niet genoemd.
Volgens opgaven van de Zuidvietnamese regering was het percentage van de bevolking „aan de goede kant" in maart lager dan op enig ander tijdstip in 1967 of '68, evenals het percentage „veilig" geachte gehuchten, zo zegt het rapport. Het aantal overlopers onder het programma „open armen" van de Zuidvietnamese regering was in maart lager dan op enig ander tijdstip tevoren en bedroeg een kwart van het maandelijkse percentage in 1967.
Daarentegen was het aantal deserties uit het Zuidvietnamese leger in februari — de cijfers over maart zijn niet bekend — groter dan wanneer ook in 1967 en ongeveer 30% hoger dan het maandgemiddelde in dat jaar.
De Amerikaanse en Zuidvietnamese verliezen waren gelijk, maar verhoudingsgewijs groter aan de kant van de Amerikanen die in maart minder militairen in de strijd hadden dan de Zuidvietnamezen.
Het aantal doden aan Amerikaanse zijde in maart was tweemaal zo groot als het maandelijks gemiddelde in 1967 en viermaal zo groot als het gemiddelde in 1966. Het dodental aan Zuidvietnamese kant lag 50% boven het gemiddelde van 1967. Dij vijandelijke verliezen waren in maart tweeënhalf maal zo groot als het maandgemiddelde van vorig jaar.
(Le Monde berichtte op 6 juni uit Saigon dat de deserties onder de regeringstroepen sinds het Tet-offensief met 40% waren toegenomen in verhouding tot die gedurende dezelfde periode van 1967. Omgekeerd was de desertie in de Vietcong met 75% gedaald.)

Op 30 april werd in Saigon meegedeeld dat nabij Hué 19 massa-graven met meer dan 1000 slachtoffers (meest burgers) waren gevonden die door de Vietcong tijdens het Tet-offensief waren geëxecuteerd.

Tweede Vietcong-offensief

Op 5 mei begonnen de Vietcong en Noordvietnamese troepen een nieuwe golf aanvallen tegen Saigon en 119 andere doelen in het hele land. Op dit tweede offensief was men reeds enige tijd voorbereid. Een overgelopen Noordvietnamese kolonel had voor een ophanden zijnd offensief gewaarschuwd. In tegenstelling tot het Tet-offensief werden — met uitzondering van Saigon — de beschietingen met mortieren en raketten niet gevolgd door infanterie-aanvallen.

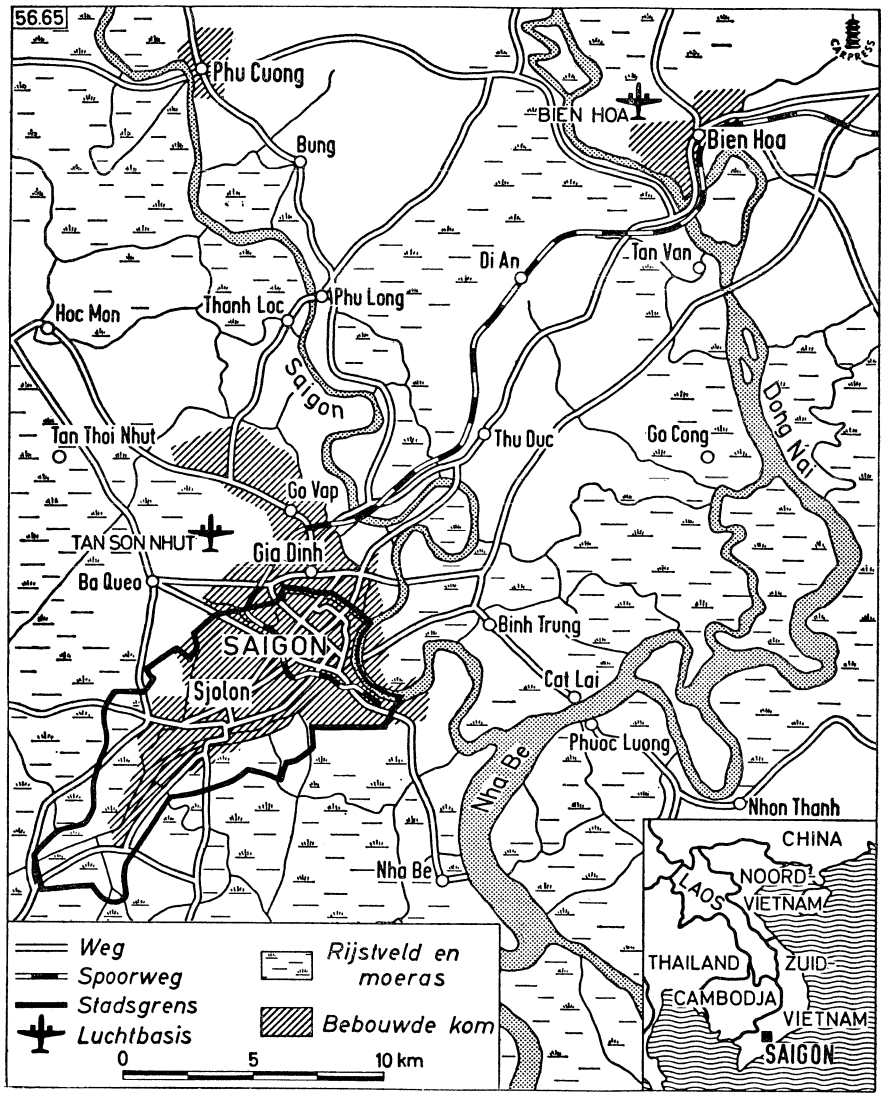

In de buitenwijken van Saigon woedde gedurende negen dagen zware strijd, met name bij de zg. Y-brug ten Z. van de hoofdstad alsmede bij andere toegangswegen ten W en ten Z. van de stad, het vliegveld Tan Son Nhut en in de Chinese wijk Cholon. Voor het eerst nam een Noordvietnamees regiment aan de strijd bij Saigon deel. Een Noordvietnamese regeringscommandant, lt.-kol. *Truong Trung Doan,* liep over. Bij de gevechten werd het hoofd van de Zuidvietnamese nationale politie, generaal *Nguyen Ngoc Loan* (zie foto pag. 114), ernstig gewond. Zijn plaatsvervanger en de Zuidvietnamese commandant van de luchtmachtbasis Tan Son Nhut sneuvelden. Vier Westelijke journalisten, een Brit en drie Australiërs, en de eerste secretaris van de Westduitse ambassade werden door de guerrillastrijders doodgeschoten.
Amerikaanse en Zuidvietnamese vliegtuigen en artillerie bombardeerden de stadsdelen waar Vietcongstrijders zich zouden schuilhouden.
Op 13 mei verklaarde het Amerikaanse opperbevel dat het offensief was neergeslagen. Volgens de Amerikaanse bevelhebber in het gebied van Saigon waren van de 26 Vietconbataljons, die oorspronkelijk bij de aanval op Saigon waren ingezet, ongeveer 13 in de provincie Gia Dinh buiten het militaire district van de hoofdstad onderschept.
Daardoor had men de meeste aan-

vallen reeds buiten de stad kunnen terugslaan. Slechts delen van 8 Vietcongbataljons waren erin geslaagd de buitenwijken te bereiken. Geen vijandelijke eenheden ter sterkte van een bataljon had het stadscentrum kunnen bereiken. De sterkte van een Vietcongbataljon wordt geschat op 400 tot 500 man, maar in het gebied van Saigon opereerden de Vietcong ver beneden de sterkte.
Waarnemers die ook het Tet-offensief van februari meemaakten, meenden dat het tweede offensief voor de Vietcong een totale militaire mislukking is geworden. De Amerikanen en Zuidvietnamezen waren ditmaal goed voorbereid. Er waren Amerikaanse troepen beschikbaar om de vijandelijke eenheden buiten de stad te onderscheppen en in Saigon slaagden de Zuidvietnamezen erin het initiatief in handen te houden, aldus deze waarnemers.

Op 13 mei werd van Amerikaanse en Zuidvietnamese zijde meegedeeld dat de Vietcong in de 9 dagen van het offensief in Saigon en omgeving 5.200 man aan doden en krijgsgevangenen had verloren. Aan Amerikaanse en Zuidvietnamese zijde sneuvelden 416 man. Er werden minstens 114 burgers gewond en ruim 2700 gewond. Ongeveer 104.000 mensen werden dakloos en 10.700 huizen werden verwoest.

In de maand mei leden de Amerikaanse troepen met 2215 gesneuvelden de zwaarste verliezen in één maand tot dusver.

De Vietcong voerde voorts in mei en juni regelmatig nachtelijke beschietingen met raketten en mortieren op het stadscentrum van Saigon uit, waarbij dichtbevolkte woonwijken werden getroffen.

Hoewel het NLF in vlugschriften waarschuwde dat vanaf 15 juni tijdens een periode van 100 dagen elke nacht 100 raketten op de stad zouden worden afgeschoten, volgde na 21 juni een langdurige onderbreking van de beschietingen. Deze werden o.m. uitgevoerd met Chinese 107 mm en Russische 122 mm (bereik meer dan 10 km) raketten. De Zuidvietnamese regering protesteerde op 23 juni in een nota aan het Internationale Comité van het Rode Kruis tegen de beschieting van Zuidvietnamese steden door de Vietcong. Volgens de nota hebben de raketaanvallen tussen 18 mei en 11 juni aan 450 burgers het leven gekost terwijl er 3800 gewond raakten.

Van eind mei tot medio juni woedden opnieuw straatgevechten in de buitenwijken van Saigon, met name in Gia Dinh, Phu Lam en Cholon, nadat talrijke kleine eenheden en commando's van de Vietcong erin waren geslaagd te infiltreren. Bij de gevechten in Cholon kwamen op 2 juni 6 hoge Zuidvietnamese officieren (merendeels nauw gelieerd met vice-president Ky) om het leven. toen de commandopost waarin zij zich bevonden door Amerikaanse raketten werd getroffen.
Ook in andere gebieden, w.o. het centrale hoogland en de noordelijke provincies, oefende de Vietcong in de maanden april-juni zware druk uit.
Amerikaanse troepen ondernamen in april/mei een grote zuiveringsoperatie in de A Shau-vallei, 50 km ten W. van Hué, waardoor een van de belangrijkste infiltratieroutes van Noord naar Zuid loopt. Nadat de Amerikanen zich weer hadden teruggetrokken, keerde de tegenstander spoedig terug.

Khe Sanh ontruimd

Op 27 juli werd de ontruiming aangekondigd van de basis Khe Sanh in het uiterste Noordwesten van Zuid-Vietnam, waar van 26 jan.-6 april 5000 tot 6000 Amerikaanse mariniers en Zuidvietnamese troepen door 2 Noordvietnamese divisies werden belegerd (pag. 115/2). Volgens een Amerikaanse woordvoerder is het besluit genomen als gevolg van de toegenomen sterkte en een wijziging van de taktiek van de Noordvietnamese troepen. Door hun grotere sterkte kunnen de Noordvietnamezen op verscheidene plaatsen tegelijk aanvallen. Daarom moeten de Amerikanen en Zuidvietnamezen in het noordelijke strijdgebied zo mobiel mogelijk zijn. Deze oorlogsvoering maakt vaste bases als Khe Sanh onnodig, zo werd verklaard.

Derde offensief?

Van eind juni-half aug. heerste in Zuid-Vietnam een betrekkelijke gevechtspauze. Sommige waarnemers zagen in deze vermindering van de vijandelijkheden de „tegenprestatie" van Hanoi die de VS eisen in ruil voor het algeheel staken der bombardementen. Uitlatingen van Noordvietnamese zijde tegenover de pers schenen in deze richting te wijzen.
Van Amerikaanse zijde werd echter de verwachting uitgesproken dat de Vietcong een derde offensief, met name tegen Saigon, voorbereidde.
Amerikaanse zware B-52 bommenwerpers voerden bijna dagelijks bombardementen uit in de naaste omgeving van de hoofdstad om het binnendringen van guerrillastrij-



Een illustratie van de positie der burgerbevolking op het strijdtoneel in Zuid-Vietnam.

ders te beletten. Rond de stad werd een uit twee ringen bestaand defensie-cordon aangelegd, dat volgens *Newsweek* (22-7) 75 bataljons (ca. 70.000 man) omvat. Ook werd een gecombineerd Amerikaanse-Zuidvietnamees hoofdkwartier voor de verdediging van Saigon gevormd.
Van Amerikaanse zijde werd meermalen bezorgdheid uitgesproken over de toenemende infiltraties van Noord- naar Zuid-Vietnam. (De Amerikaanse minister van defensie, *Clark Clifford,* sprak op 15 aug. van 30.000 infiltranten in mei, ongeveer 20.000 in juni, 30.000 in juli en naar schatting 30.000 in aug. Tot dusver waren dit jaar ongeveer 150.000 Noordvietnamezen naar Zuid-Vietnam gegaan.*)
Volgens Amerikaanse militaire woordvoerders bestaan de eenheden van de geregelde strijdkrachten van het Bevrijdingsfront thans voor 70% uit Noordvietnamezen, die vnl. in het Noorden en Midden van Zuid-Vietnam opereren.

Op 16 aug. begonnen de Vietcong en de Noordvietnamezen nieuwe zware aanvallen in de provincies Tay Ninh aan de Cambodjaanse grens N.W. van Saigon (waar in de gelijknamige provinciehoofdstad hevige straatgevechten woedden) en Binh Long, N.O. van Saigon, in het centrale hoogland en in de noordelijke provincies. Op 20 aug. viel de Vietcong in een gecoördineerde actie 13 steden en militaire installaties in de Mekongdelta aan.
Op 22 aug. werden voor het eerst sinds 21 juni ook weer raketaanvallen op Saigon gedaan.
Op 23 aug. werden meer dan 50 steden en militaire installaties aangevallen (w.o. Hué en Kontum).

Verliezen

Een op 9 aug. in Hanoi gepubliceerd communiqué van het opperbevel van het Volksbevrijdingsleger gaf de volgende balans van zes maanden „algemene opstanden" in Zuid-Vietnam (periode van 30 jan. — begin Tet-offensief — tot juli): 380.000 vijandelijke militairen buiten gevecht gesteld, waarvan 133.000 Amerikanen, meer dan 4400 vliegtuigen en helikopters en 8730 voertuigen vernietigd.
Volgens een op 6 sept. door het Amerikaanse opperbevel in Saigon gepubliceerd overzicht bedroegen de Amerikaanse verliezen sinds 1 jan. 1961 200.515 man, t.w. 27.509 doden, 171.809 gewonden en 1.197 vermisten. Dit is meer dan in de Koreaanse oorlog. In dezelfde periode bedroegen de verliezen aan Noordvietnamese en Vietcongzijde 390.105 gesneuvelden.

Grotere rol Zuidvietnamese troepen

De Amerikaanse minister van defensie, *Clark Clifford,* kondigde op 11 april aan dat het de bedoeling is dat de Zuidvietnamezen het hoofdaandeel in de oorlogsspanningen van de VS zullen overnemen.
Op een persconferentie op 22 april verklaarde Clifford, dat de door de Zuidvietnamese troepen gemaakte vorderingen een vermindering van de Amerikaanse oorlogsinspanning en te zijner tijd een geleidelijke terugtrekking van de Amerikaanse troepen uit Zuid-Vietnam mogelijk zullen maken. Hij kondigde een versterking der Zuidvietnamese troepen met moderne wapens en ander materieel aan. Alle geregelde eenheden zouden omstreeks juli het M-16 geweer hebben.

De luchtoorlog

Ondanks de beperking van de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam tot het gebied ten Zuiden van de 20e breedtegraad, is de intensiteit van de bombardementen toegenomen. Zo vonden in april 3.324 vluchten plaats tegenover 2.654 in maart. *(Le Monde* 4-5)

Radio-Hanoi deelde op 27 juni mee dat boven Noord-Vietnam het 3000ste Amerikaanse vliegtuig is neergeschoten.
Volgens een op 18 aug. gepubliceerd overzicht van het Pentagon zijn van febr. 1965 (begin der bombardementen) tot eind juli 1968 107.700 vluchten boven Noord-Vietnam ondernomen. Daarbij werd 2.581.876 ton bommen en raketten afgeworpen.
Sinds het begin van de oorlog tot 6 aug. 1968 hebben volgens het Pentagon de Amerikaanse luchtstrijdkrachten in Vietnam 4.210 toestellen verloren, waaronder 1.919 helikopters. Boven Noord-Vietnam zijn 877 vliegtuigen en 9 helikopters neergeschoten, boven Zuid-Vietnam resp. 292 en 807. Daarnaast zijn 1.122 vliegtuigen en 1.103 helikopters op de grond vernietigd of verongelukt.
Boven Noord- en Zuid-Vietnam samen kwamen 671 man vliegend personeel om het leven en werden 702 vermist. Voorts is van 281 man bekend dat zij in Noordvietnamese gevangenschap vertoeven. Het is mogelijk dat een aantal als vermist opgegevenen eveneens door de Noordvietnamezen gevangen is genomen.
Op 18 juli heeft Noord-Vietnam drie Amerikaanse piloten, die boven Noord-Vietnam waren neergeschoten, vrijgelaten. De VS kondigde op 7 aug. de vrijlating aan van 14 Noordvietnamese zeelieden, die in 1966 gevangen waren genomen.

*) De correspondent van The Times in Saigon meldde op 6 aug. dat waarnemers in Saigon sceptisch stonden tegenover het „abnormaal, ja fantastisch, hoge" aantal infiltranten dat door de Amerikaanse autoriteiten werd opgegeven. In 1967 bedroeg het aantal infiltranten gemiddeld 5000 tot 6000 per maand.

australië en oceanië

AUSTRALIË

BEGROTING 1968-69

De begroting voor 1968/69 voorziet in uitgaven van in totaal $ A 6.591 mln, terwijl de inkomsten worden geraamd op $ A 6.044 mln. Het geraamde tekort van $ A 547 mln is $ 97 mln lager dan dat van 1967-68. De belangrijkste kenmerken van de begroting zijn: hogere uitgaven voor sociale voorzieningen, de deelstaten, de industrie en de buitenlandse hulp, een verminderde stijging van de defensie-uitgaven en de totale federale uitgaven, en een verhoging van de vennootschapsbelasting met 2½% en de omzetbelasting met eveneens 2½%. De totale uitgaven vertonen een stijging van 7,8%, vergeleken met 10,4% in 1967/68. De defensie-uitgaven stijgen met 9% (v.j. 16,5%) tot $ 1.217 mln; de buitenlandse hulp neemt toe met 13,6% tot $ 144 mln. *(The Australian News* 15-8)

NAOEROE

EERSTE PRESIDENT

Op 18 mei is „head chief" *Hammer de Roburt* (46) door de grondwetgevende vergadering tot president van Naoeroe gekozen.

(Vor. ber. pag. 192/2)

NIEUW-ZEELAND

OUD-PREMIER NASH OVERLEDEN

Op 4 juli is te Wellington op 86-jarige leeftijd de oud-premier van Nieuw-Zeeland, *Sir Walter Nash,* overleden.

Nash werd op 12 febr. 1882 in Engeland geboren en emigreerde in 1909 naar Nieuw-Zeeland. In 1919 in het partijbestuur van de Labour Party gekozen, was hij van 1922-1932 secretaris en in 1935 werd hij voorzitter. In 1929 werd hij in het parlement gekozen. In 1935 werd hij minister van financiën in de eerste Labour-regering, welke portefeuille hij tot 1949 behield. Als zodanig voerde hij vèrreikende financiële en sociale hervormingen door, zoals de sociale verzekeringswetgeving van 1939, die van Nieuw-Zeeland een prototype van de welvaartsstaat maakte, de nationalisatie van de Reserve Bank, de verwerving door de staat van in privé-bezit zijnde aandelen van de Bank van Nieuw-Zeeland en de nationalisatie van de grootste binnenlandse luchtvaartmaatschappij. Van 1957 tot de verkiezingsnederlaag van Labour in 1960 was Nash premier en tevens minister van buitenlandse zaken. In 1963 trad hij af als leider van de oppositie, maar hij behield zijn Lagerhuiszetel tot zijn dood. (Times 5-6)

DE PAUS IN LATIJNS-AMERIKA

De houding van de rooms-katholieke kerk tegenover de sociale problemen van Latijns-Amerika is de laatste maanden opnieuw aan de orde gesteld. Van 22-24 aug. verbleef paus *Paulus VI* in Columbia ter gelegenheid van het 39e internationale eucharistische congres. Ook opende hij de elfde Latijnsamerikaanse bisschoppenconferentie.
In beschouwingen over deze zesde buitenlandse reis van het hoofd van de r.-k. kerk is enerzijds gewezen op zijn grote belangstelling voor sociale vraagstukken en anderzijds op zijn afwijzen van kunstmatige geboortenbeperking en van de gehuwde priester.

Populorum Progressio

De paus schijnt zijn sociale encycliek Populorum Progressio (pag. 225-1967) geschreven te hebben onder de indruk van de sociale problemen van Latijns-Amerika. Als aartsbisschop van Milaan bezocht hij verschillende Latijnsamerikaanse landen. Daarbij diende hem de latere aartsbisschop van Recife, *Helder Camara,* tot gids. De encycliek heeft in Latijns-Amerika grote invloed gehad op met name de jongere geestelijkheid. Het aantal priesters dat zich daadwerkelijk inzet voor de bestrijding van de armoede en de sociale onrechtvaardigheid, neemt toe. Ook onder hen waren er echter die de komst van de paus naar Columbia met gemengde gevoelens tegemoet zagen. Zo schreef mgr. *German Guzman Campos,* die de uitgave heeft voortgezet van het blad *Frente Unido* van de in de guerrilla omgekomen priester *Camillo Torres,* in een door vele Columbiaanse priesters mede-ondertekende brief aan zijn „broeder" de paus: „Uw komst zou steun betekenen aan degenen die ons onderdrukken. Uw komst zou oneervol en ongepast zijn, omdat het niet eervol is onder de groten te verkeren, terwijl de armen kreunen." Volgens hem sterven in Columbia per jaar 36.000 kinderen van de honger.
Guzman Campos hekelde de „verharde" en „wankele" kerkelijke structuur, de vervolging waaronder de geestelijken lijden die zich tegen het onrecht verzetten, de „koloniale overheersing van machtige en rijke landen die Latijns-Amerika onder het juk houden". *(The Times* 19-8; *NRC* 11-7)

Het geweld

Uit wat Populorum Progressio over de revolutie zegt leidden sommigen af, dat de paus het geweld niet onder alle omstandigheden veroordeelde. Inmiddels is zowel in de protestantse als in de r.-k. kerk een „theologie van de revolutie" opgekomen. Eén van de voornaamste theologen van de revolutie is de protestantse hoogleraar in de oecumenische theologie van de universiteit van Princeton, *Richard Shaull,* die van zich deed spreken tijdens de conferentie van de Wereldraad van Kerken over kerk en samenleving (pag. 540/2-1966). Van hem is in het Nederlands vertaald „Keerpunt, pleidooi voor revolutie". De paus veroordeelde deze „theologie van de revolutie" op 24 juni.
In Latijns-Amerika hebben zich reeds enkele priesters in de guerrilla begeven. De beroemdste guerrilla-strijder van Latijns-Amerika is, naast de eveneens gesneuvelde *Che Guevara,* de Columbiaanse priester Camillo Torres, die op 15 febr. 1966 het leven verloor (pag. 233/3-1966). Zijn ideeën hebben inspirerend gewerkt op de linkerzijde in Latijns-Amerika en daarbuiten. Mevr. *Torres Restrepo,* de moeder van Camillo Torres, richtte in juli een open brief aan de paus waarin zij o.m. zei:

„Wij beschouwen het als een onaantastbare plicht om de realiteit van sociale en politieke feiten van Columbia voor Uwe Heiligheid tot uitdrukking te brengen. Tachtig procent van ons volk komt te kort aan voedsel, onderdak, kleding, hygiënische verzorging en onderwijs terwijl een kleine kaste van ongeveer vijftig families beschikt over de nationale rijkdom, goochelt met miljoenen en luxe en geld verspilt met het bouwen van kerken en aanleggen van tuinen, terwijl het volk zieltoogt in de meest wrede misère tot het van uitputting sterft.
De kinderen worden misbruikt, vernederd, en zij krioelen rond de straten waar zij leren stelen, terwijl de regering de miljoenen, bestemd voor de kinderbescherming, gebruikt om een ondoeltreffende bureaucratie staande te houden." Mevr. Torres Restrepo betreurt dat „de predikingen van de kerk in het vage blijven, zich niet richten op verdachte handel, niet op diefstal, niet op nepotisme, niet op de fraude die met overheidsgelden wordt gepleegd".
„Er is", zo voegt zij eraan toe, „een flagrante tegenstelling tussen hetgeen het Tweede Vaticaanse Concilie heeft onderricht en de interpretatie die ervan wordt gegeven in de preken." Zij wijst verder op de verspillingen bij de voorbereiding van het eucharistisch congres die „de vroomheid, nederigheid en het eucharistisch geloof" van nul en gener waarde maken. (Le Monde 10-7, NRC 11-7)

Het voorbeeld van Camillo Torres is in Latijns-Amerika door andere priesters gevolgd. In Argentinië heeft de priester *Ellorio,* de secretaris-generaal van de Ibero-Amerikaanse Vereniging Camillo Torres, zich met de oproep „De plicht van alle christenen is revolutionair te zijn" aan het hoofd van de priesterguerrilleros gesteld. In Guatemala hebben twee Amerikaanse priesters,



Paus Paulus tijdens zijn bezoek aan Bogota.

Arthur en *Thomas Melville*, zich in de guerrilla begeven.

Mgr. Helder Camara, aartsbisschop van Recife, de meest vooruitstrevende prelaat van Latijns-Amerika, zei op 25 mei te Parijs: „Men kan zich indenken dat men kan spreken en handelen in termen van bevrijdende en verlossende gewelddadigheid. Ik heb respect voor degenen die in geweten zich verplicht voelen te opteren voor de gewelddadigheid, niet de veel te gemakkelijke gewelddadigheid van de salon-guerrilla's, maar van hen die hun leven hebben geofferd." In Bogota verklaarde Helder Camara, dat een gewelddadige revolutie in Latijns-Amerika de VS zal uitdagen tot een interventie. Hij bepleitte een socialisering, „niet een socialisering door de SU, doch een eigen socialisering waarbij de eerbied voor de menselijke persoon behouden blijft; de christenheid moet zich over het geheel socialiseren", aldus de aartsbisschop. *(Le Monde, NRC, FAZ).*

Achthonderd r.-k. priesters uit Argentinië (voor ongeveer de helft), Brazilië (ca. 200), Uruguay, Bolivia en andere landen van het continent, deden op 18 aug. een beroep op de kerk een onderscheid te maken tussen het geweld dat eeuwenlang door een minderheid van onderdrukkers is uitgeoefend, en het geweld van een onderdrukte meerderheid van het volk, „dat zich verplicht ziet er zijn toevlucht toe te nemen om zijn bevrijding te verkrijgen." De kerk zou het „legitieme recht van legitieme verdediging" moeten leren, waarbij dit idee van zelfverdediging intern zou moeten worden toegepast zoals het voorheen extern door naties werd toegepast. De priesters eisen „ondubbelzinnige" veroordeling door de kerk van het geweld van de machtigen, of dit nu personen, groepen of landen zijn en een „grote mate van vrijheid" voor het volk om de wegen te kiezen waarlangs het zijn bevrijding wil bewerkstelligen. *(The Times* 19-8)

Humanae Vitae

Evenals de afwijzing van de gehuwde priester (pag. 479/3-1967) is de afwijzing door de paus van de kunstmatige geboortenregeling in de encycliek Humanae Vitae (pag. 529) voor Latijns-Amerika van uitzonderlijke betekenis. Over de bevolkingsgroei in Latijns-Amerika ontlenen wij aan een artikel van drs. *A. E. van Niekerk* in de *NRC* (20-8) het volgende:

Zestien landen in Latijns-Amerika vertonen op het ogenblik een jaarlijkse bevolkingsgroei van ongeveer 2,5%. Vier landen zien hun bevolking jaarlijks zelfs met 3,5—4% toenemen. Dat levert voor Latijns-Amerika als geheel een gemiddelde op van 2,8 à 2,9%.

Met uitzondering van enkele zuidelijke landen (Argentinië, Uruguay, Chili, waardoor de meer op Europa georiënteerde levensgewoonten het gebruik van voorbehoedsmiddelen is toegenomen) groeit de bevolking er dus bijna driemaal zo snel als in Europa. Als men de huidige tendensen extrapoleert zal de totale bevolking van Latijns-Amerika, die nu op ruim 245 mln wordt geraamd, in 1975 de 300 mln en in 2000 de 600 mln bereiken. Naast deze globale cijfers die velen reeds te denken geven, heeft deze ontwikkeling nu reeds geleid tot diepgaande veranderingen in de leeftijdsopbouw. Deze zijn precies het omgekeerde van het vergrijzingsproces dat in de hoogontwikkelde landen is gesignaleerd. Men heeft te maken met een verjongingsproces, als gevolg waarvan in de meeste landen van Latijns-Amerika nu meer dan 40% van de totale bevolking minder dan 15 jaar oud is.

Hierdoor is de proportie tussen produktieve en improduktieve bevolking zeer ongunstig geworden. In de ontwikkelde landen wordt deze verhouding gesteld op 2:1, in Latijns-Amerika benadert men de 1:1, aldus de N R C.

Het probleem van de bevolkingsgroei wordt door de snelle verstedelijking het sterkst gevoeld in de reusachtige krottenwijken rond de grote steden. Drs. Van Niekerk citeert gegevens volgens welke nu in vrijwel geheel Latijns-Amerika de urbane bevolking meer dan 45% van het totaal uitmaakt (in Argentinië en Venezuela zelfs 68% resp. 73%).

In enkele landen is men de laatste jaren begonnen met campagnes ter beperking van de geboorten. Deze campagnes (zoals gratis verspreiding van pessaria in Chili) zijn thans door Humanae Vitae in gevaar gebracht, daar de paus een uitdrukkelijk beroep deed op de regeringen er van af te zien. De Organisatie van Amerikaanse Staten heeft dit verzoek „ongewoon" genoemd. In Columbia is de minister van buitenlandse zaken, *German Zea Hernandez,* in verband met zijn kritiek op Humanae Vitae afgetreden.

Het eucharistisch congres

Het eucharistisch wereldcongres vond plaats van 18-25 aug. in de hoofdstad van Columbia, Bogota, waar nog nooit eerder zo'n grote manifestatie was gehouden. De stad was door grote bouwactiviteiten (35 km straten, straatverlichting, congresgebouwen) in aanzienlijke mate van aanzien veranderd. *(NZZ* 14-8)

Het congres, dat werd bijgewoond door 22 kardinalen en ca. 700 bisschoppen, werd geopend door de pauselijke gezant, *Giacomo* kardinaal *Lercaro* (vroeger aartsbisschop van Bologna), die pleitte voor „een vernieuwing van de economische en sociale structuren". In zijn toespraak tot 400.000 pelgrims op een door bergen omringd plateau even buiten de Columbiaanse hoofdstad, eiste kardinaal Lercaro actie tegen „individuele hebzucht en collectief egoïsme" en bepleitte hij het „ontwaken van de gewetens tegen onrechtvaardigheden en een betere verdeling van essentiële goederen". Hij citeerde de evangeliën: „Dat hij die twee kleden heeft er één afgeeft" en „De bijl ligt reeds aan de wortels van de boom". Namens de paus spoorde kardinaal Lercaro de regeerders aan de noodzakelijke hervormingen te ondernemen terwijl te Rome paus Paulus VI wees op de „nutteloze voorrechten" van sommigen en de „verschrikkelijke ellende" van anderen. De paus verklaarde voorts, zoals hij ook al eerder had gedaan, dat zijn reis naar Bogota de armen zou gelden, „die eer en brood missen".

Het bezoek van de paus werd betrekkelijk eenvoudig gehouden. De paus werd ontvangen door president *Carlos Lleras Restrepo,* met wie hij later nog een onderhoud had, en door de gehele regering. In de hoofdstad waren tot in de gebouwen van het eucharistisch congres grote eenheden leger en politie aanwezig. De paus hield in Columbia 21 toespraken. De meeste aandacht trok zijn toespraak op 23 aug. tot ca. 150.000 campesinos (landarbeiders) in het savannendorp Mosquera, 20 km van Bogota. De paus zei hier o.m.:

„(. . .) Wij weten dat op het grote continent Latijns-Amerika de economische en sociale ontwikkeling ongelijk is geweest. Terwijl diegenen begunstigd zijn die in de aanvang het initiatief hebben gehad, is de meerderheid van de inheemse bevolking verwaarloosd, bijna altijd overgelaten aan een onwaardig levensniveau en soms hard behandeld en uitgebuit. Wij weten dat U zich vandaag bewust bent geworden van Uw sociale en culturele omstandigheden, dat U ongeduldig bent om een meer rechtvaardige verdeling van de economische goederen te verkrijgen en een meer juiste erkenning van Uw aantal en van de plaats die U toekomt in de maatschappij. (. . .)

Wij zullen voortgaan Uw zaak te verdedigen. Wij zullen voortgaan Uw menselijke en christelijke waardigheid te proclameren. (. . .) Wij zullen voortgaan de onrechtvaardige economische ongelijkheid tussen rijken en armen te veroordelen."

De paus pleitte ervoor dat de fiscale lasten „met meer billijkheid gedragen worden door de rijkste klassen, in het bijzonder door hen die uitgestrekte latifundia bezitten en niet in staat zijn deze meer vruchtbaar en meer winstgevend te maken of, indien zij hiertoe in staat zijn, er tot hun uitsluitend voordeel de vruchten van plukken, en ook door die categorieën van personen die zonder grote of zonder een enkele doelmatige inspanning, geweldige inkomsten realiseren of aanzienlijke beloningen ontvangen. (. . .)
Gij, heren van de wereld en zonen van de kerk, moet de geest van het goede bezitten waaraan de samenleving behoefte heeft. Luistert en weest gevoelig voor de stemmen die smeken en roepen om brood, rechtvaardigheid en een meer actieve deelname aan de leiding van de samenleving en het zoeken van het gemeenschappelijk welzijn. Gij, leiders, moet de durf hebben om de noodzakelijke vernieuwingen in de wereld die U omringt door te voeren."
De paus erkende „loyaal" dat diegenen die het geweld beschouwen als de enige oplossing voor de doorvoering van de noodzakelijke structurele veranderingen „hun laatste motivering vinden in nobele aandrang van rechts- en solidariteitsgevoelens". „Maar wij moeten zeggen en het opnieuw bevestigen, dat het geweld niet evangelisch is en niet christelijk en dat plotselinge en gewelddadige veranderingen misleidend zouden zijn, ondoelmatig in zichzelf en zeker niet overeenkomstig de waardigheid van het volk. Deze eist dat noodzakelijke veranderingen van binnenuit verwezenlijkt worden, door een juiste keuze van het geweten, een oordeelkundige voorbereiding en een doelmatige medezeggenschap van allen die door onwetendheid en soms onmenselijke omstandigheden vandaag verhinderd worden zich daarvan te verzekeren. (. . .)
Men moet zeker overgaan tot een hervorming van de sociale structuren, maar tot een geleidelijke hervorming die door allen aanvaard kan worden. (. . .)" De paus pleitte voor een toeneming van de ontwikkelingshulp van de ontwikkelde landen en voor rechtvaardige structuren in de wereldhandel.
Ook in een rede op 22 aug. tot door hem gewijde priesters en diakenen (onder de diakenen waren vier gehuwden) had de paus het geweld veroordeeld.

De bisschoppenconferentie

De Latijnsamerikaanse bisschoppenconferentie kwam bijeen van 24 aug. - 6 sept. in Medellin (de derde stad van Columbia). Het thema van het congres luidde: „De tegenwoordigheid van de kerk in de transformatie van Latijns-Amerika in het licht van het Vaticaans Concilie". In zijn openingstoespraak tot de conferentie beval de paus de verdeling van kerkelijke goederen en grondbezit aan de armen aan als middel om de ellende te bestrijden.

De paus deed een beroep op de Latijnsamerikaanse bisschoppen om met alle kracht te werken aan het verbeteren van de sociaal minderwaardige status van het merendeel van de bevolking. „Onder de verschillende wegen die leiden naar een rechtvaardige sociale vernieuwing, kunnen wij noch het atheïstische marxisme, noch die van de stelselmatige opstand goedkeuren en nog veel minder die van het bloedvergieten en de anarchie. (. . .) Om de fouten van het verleden goed te maken en de tegenwoordige kwaden te bestrijden, mogen wij geen nieuwe fouten maken."
De paus legde nadruk op de betekenis van de armoede in en van de kerk. Over de prediking zei hij: „Wij mogen in de toekomst geen religieus analfabetisme meer dulden, dat nog een groot deel van het katholieke volk op een laag niveau houdt." De bisschoppen dienden actief te zijn in prediking en onderwijs. „Spreekt, spreekt, preekt, schrijft, neemt, zoals men zegt, stelling."
Tenslotte kwam de paus terug op zijn encycliek Humanae Vitae. Hij verklaarde dat de kerk geen voorstandster is van een „blinde koers naar de overbevolking." Zij verbood niet „de eerlijke en de redelijke beperking van de geboorten en nog minder verhindert zij de legitieme therapeutische middelen en de wetenschappelijke vooruitgang."

Kerkdocument

Aan de conferentie werd een werkdocument voorgelegd dat reeds op 17 juli werd gepubliceerd. Wij geven van dit document de volgende samenvatting:

Gewezen wordt op de „onderwijs-explosie" in Latijns-Amerika en op de culturele situatie die gekenmerkt wordt door een pluralisme en een proces van secularisatie. In de intellectuele milieus neemt het „humanistisch atheïsme" toe.
„Een gebrek aan technische ontwikkeling, de verblinde olichargieën en de grote buitenlandse zakenbelangen stremmen de noodzakelijke hervormingen en bieden actief verzet tegen alles wat tegen hun belangen kan werken. Als gevolg hiervan scheppen zij een toestand van geweld".
„De keus is niet tussen de status quo of verandering. De keus is veeleer die tussen gewelddadige verandering of vredelievende verandering".
„De economische toestand heeft de kenmerken van onderhorigheid aan het buitenlandse kapitaal, dat in vele gevallen een ongebreidelde overheersing uitoefent en de neiging heeft tot nog meer macht, terwijl het zeer weinig belangstelling heeft voor een permanent verblijf in deze landen". Het gemiddeld inkomen per hoofd bedraagt momenteel ca $ 300 per jaar, een derde van het Europese en een zevende van het Noordamerikaanse. In Columbia is bijv. 70% van de koffiebouw, 89% van de olie en de mijnbouw, 68% van de staalindustrie en 97,6% van de electriciteitswinning in buitenlandse handen.
„Bovendien ziet de Latijnsamerikaanse handel zich bedreigd door haar grote afhankelijkheid van de ontwikkelde landen, die grondstoffen kopen in Latijns-Amerika tegen een lage prijs en de halffabrikaten die nodig zijn voor de ontwikkeling, tegen steeds hogere prijzen weer terug verkopen".
Het document wijst er op, dat de „bevoorrechte groepen" slechts twee tot drie procent uitmaken van de bevolking van Latijns-Amerika. „Een kleine minderheid krijgt het grootste deel van het inkomen. Deze groep heeft het bezit in de agrarische sector en de bronnen van industriële produktie geconcentreerd, terwijl de grote massa een minimuminkomen heeft en wordt blootgesteld aan de voortdurende dreiging van werkloosheid".
„De politieke systemen worden gekenmerkt door verschillende vormen van oligarchieën. Er is gebrek aan middengroepen zoals vakbonden, landbouwersorganisaties en studentenverenigingen".



Aanhangers van de beweging „Jonge Kerk", waaronder enkele priesters en ordezusters bezetten op zondag 11 aug. de kathedraal van Santiago de Chile, uit protest tegen de wijze waarop „binnen het kapitalistische stelsel" het bezoek van de paus werd georganiseerd. In een aan R a u l kardinaal S i l v a, de aartsbisschop van Santiago, gericht schrijven, dat door de kardinaal werd geweigerd, eisten zij dat een „jonge, democratische" en „revolutionaire" kerk naar de armen terug zou keren. Negen priesters werden geschorst wegens „profanatie" van de kathedraal. Deze schorsing werd enige tijd later ongedaan gemaakt. In Valparaiso zagen 23 priesters af van de uitoefening van hun ambt om zich aan de Jonge Kerk te gaan wijden.

DE R.-K. KERK IN LATIJNS-AMERIKA

Van de ca 240 mln inwoners van Latijns-Amerika is naar schatting 95% r.-k. gedoopt. Onderzoeken hebben uitgewezen dat slechts ca 14% van de gelovigen praktiserend is. De religie is in Latijns-Amerika meer een cultureel verschijnsel dan een kwestie van devotie. De breuk in de traditionele waarden veroorzaakt door de industrialisatie en de verstedelijking doet de kerk sociaal prestige en gezag verliezen. De sociale kwestie dreigt de kerk bovendien te verscheuren in conservatieve en hervormingsgezinde groepen. Vele priesters — het worden er steeds meer — houden zich bezig met sociaal werk. Doch hun werk is een druppel op de gloeiende plaat. De r.-k. kerk heeft bovendien op het continent slechts 43.000 priesters (voor ongeveer de helft afkomstig uit andere continenten).

Hieronder volgt een aan ANP/AFP (16-8) ontleend overzicht over de verhoudingen in een aantal landen.

ARGENTINIË. De kerk in Argentinië is conservatief uit traditie en progressief uit roeping. Jonge priesters en leken willen verzet tegen de gevestigde orde. De carmelieten in het land zijn conservatief, de jezuïten echter progressief. (De jezuïeten van Latijns-Amerika hebben in aug. besloten zich in te zetten voor de sociale verheffing van de bevolking, waarbij zij bijzondere aandacht zullen schenken aan het onderwijs.) Uit de samenstelling van de Argentijnse delegatie naar het eucharistisch congres bleek dat de Argentijnse kerk de teugels vast in handen wil houden en de noodzakelijk geachte hervormingen van de maatschappij met matiging en langs evolutionaire weg invoeren. T.a.v. het werkdocument nam zij een conservatief minderheidsstandpunt in.

BOLIVIA. De Boliviaanse kerk is progressief. Zij heeft zich met kracht gekeerd tegen de heerschappij van de grote industriëlen die de tinproduktie beheersen. Het episcopaat heeft een verklaring gepubliceerd waarin de geestelijkheid verzocht wordt het evangelie niet meer te misbruiken als voorwendsel voor abstracties en gepleit wordt voor realisering van nieuwe positieve ideeën.

BRAZILIË. De kerk in Brazilië wordt gekenmerkt door felle tegenstellingen. De oude katholieken moeten niets hebben van hervormingen. De linkervleugel van het episcopaat onder aanvoering van mgr Helder Camara, aartsbisschop van Recife, wil een grondige hervorming van de sociale en economische structuur. Deze progressieve bisschoppen, voor een groot deel uit het noordoosten van Brazilië, willen niets meer weten van het bondgenootschap tussen de kerk en de rijken. Op 22 juli hebben zij een nieuwe beweging gesticht die Gandhi als patroon heeft gekozen. Op 2 okt. (het eeuwfeest van de geboorte van Gandhi) start een nieuwe campagne voor de bevrijding van de Zuidamerikaanse boeren en arbeiders. De beweging zal mogelijk over het gehele continent navolging vinden.

CHILI. De kerk in Chili die geen actieve rol in de politiek speelt, is opgeschrikt door het incident i.v.m. de bezetting van de kathedraal van Santiago. De kerk dreigt verdeeld te worden in progressieve en conservatieve groepen.

COLUMBIA. De kerk in Columbia wordt over het algemeen als zeer conservatief beschouwd. Toch zijn er binnen deze kerk niet minder dan 23 organisaties en groepen die zich bezig houden met onderzoek op sociaal terrein.

MEXICO. De Mexicaanse kerk volgt trouw de richtlijnen op van Rome. Het episcopaat heeft enkele maanden geleden in verband met de encycliek Populorum Progressio een herderlijk schrijven rondgestuurd, waarin de nadruk wordt gelegd op het verstoorde evenwicht tussen de verschillende sectoren van het economische leven in Mexico en waarin de uitbuiting van de onderste bevolkingslagen als binnenlands kolonialisme wordt bestempeld. De bisschoppen willen een grondige agrarische hervorming en een beter ontwikkeld politiek besef bij de massa.

PERU. De Peruviaanse kerk is nationalistisch en trouw aan het Vaticaan. De hiërarchie heeft zich dan ook evenals bijv. die van Mexico, direct achter de encycliek Humanae Vitae geplaatst.

URUGUAY. De kerk in Uruguay wordt gedomineerd door een progressieve clerus. Die progressiviteit gaat zelfs zover dat het eerste ontwerp werkdocument voor de Latijnsamerikaanse bisschoppenconferentie als vaag en te voorzichtig werd gebrandmerkt.

VENEZUELA. De Venezolaanse kerk, die zowel in regeringskringen als bij de massa grote invloed heeft, kenmerkt zich door een gematigd progressieve houding. De hiërarchie is echter overwegend conservatief.

„Er is ook geen evenwicht tussen de enkele groepen die druk op het beleid kunnen uitoefenen en in vele Latijnsamerikaanse landen is het de militaire groep die beslissend is voor het politieke beleid".

De kerk heeft onvoldoende priesters en slaagt er niet in zich op sociaal gebied in te zetten, de taal van de jeugd te spreken en de oorzaken van het pluralisme in de ontevredenheid te begrijpen.

„Het criterium volgens hetwelk de kerk en de clerus privileges van de staat ontvangen, moet herzien worden, omdat het één van de factoren is die het beeld scheppen van een kerk die gelijkgesteld wordt met de politieke macht." (De Volkskrant 19-7; FAZ 25-10; Le Monde 27-10)

De *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (27-8) onderscheidde drie richtingen op de bisschoppenconferentie: de met de leidende klassen verbonden conservatieve bisschoppen, de groep hervormers die de sociale structuren in het kader van de orde en de wettelijkheid willen veranderen, en een heel kleine revolutionaire groep. Tegen de kunstmatige geboortenbeperking spreken zich niet alleen de conservatieven uit, maar ook een deel van de revolutionaire groep, die er een instrument van het Noordamerikaanse imperialisme in ziet. De conferentie onthield zich van een uitspraak over de geboortenbeperking. Verschillende bisschoppen vroegen om een grotere gehoorzaamheid aan de paus op dit punt.

De conferentie werkte aan wat genoemd werd een geestelijk statuut voor de integratie en de ontwikkeling van Latijns-Amerika. Zestien commissies werkten aan de redactie van een rapport, dat aan de paus zou worden voorgelegd. Dit rapport wordt progressief genoemd. Aan het onderdeel van het rapport dat is gewijd aan het geweld ontlenen wij het volgende:

„Niet ontkend kan worden, dat het Latijnsamerikaanse continent zich op talrijke plaatsen bevindt in een toestand van institutioneel geweld, die algehele, gedurfde en dringend noodzakelijke veranderingen eist. Verwonderlijk is het geduld van een volk dat sedert jaren een toestand verdraagt die voor wie dan ook onaanvaardbaar is en dat toch een bewustzijn heeft ontwikkeld van de rechten van de mens. (. . .)

De opstand kan alleen gewettigd zijn als het volk zich bevindt in een situatie van legitieme verdediging tegen een werkelijke tirannie. Dat is de uitdrukkelijke voorwaarde die door Populorum Progressio wordt gesteld. Het gaat hier niet noodzakelijk om een persoonlijke tirannie, waaraan de theologen vroeger dachten, want het is mogelijk om te spreken van de tirannie van de structuren die een hele klasse van mensen in een onrechtvaardige situatie houden. (. . .) Men moet erkennen dat in talrijke gevallen de leidende klassen die de rijkdom, de cultuur en de macht bezitten, een zodanige druk uitoefenen op de regeerders met alle middelen, dat zij de noodzakelijke veranderingen verhinderen." Dit verzet neemt soms gewelddadige vormen aan, die worden verontschuldigd met de ideologie van het anti-communisme of met een beroep op het belang van de openbare orde.

Het rapport stelt vervolgens de voorwaarden waaronder het gewapend geweld legitiem zou zijn:

„1) De veronderstelling dat de gewapende actie zal slagen. Het ligt buiten onze competentie het debat over dit punt te openen: om te weten of de opstand wel of niet de massale steun van een voldoende „bewust gemaakte" bevolking heeft, of een groot aantal mensen besloten heeft al of niet hun leven te wagen, of de al of niet kortstondige burgeroorlog het gevaar meebrengt de interventie uit te dagen van buitenlandse strijdkrachten, die de opstand tot mislukking kunnen veroordelen.

2) Het is eveneens noodzakelijk dat het door de gewapende revolutie ingestelde regime geen even grote of nog ernstiger onderdrukking meebrengt dan het regime dat vroeger bestond. In de huidige omstandigheden loopt het geweld het gevaar gemakkelijk te ontsnappen aan de controle van hen die het begonnen en die door de agitators gemanoeuvreerd kunnen worden.

3) Het is tenslotte vereist, dat er geen andere middelen zijn om een eind te maken aan het onrecht en de ellende. Het christendom is pacifistisch, en men behoeft zich niet te schamen dit nog eens te bevestigen, maar het is niet pacifistisch omdat het kan lijden. Maar het geeft de voorkeur aan de vrede boven de oorlog. Het overschat de doelmatigheid van de oorlog niet, noch onderschat het de doelmatigheid van de vrede: het houdt rekening met de invloed die kan uitgeoefend worden tegen de onderdrukking door alle verenigde vreedzame krachten met gebruik van middelen die niet de levens en goederen vernietigen."

internationale zaken

ALGEMEEN

DE MILITAIRE KRACHTSVERHOUDINGEN

Volgens het op 13 sept. verschenen jaarlijkse verslag van het Institute for Strategic Studies te Londen (The Military Balance 1968-1969) heeft de Sowjet-Unie het afgelopen jaar haar aantal intercontinentale raketten die van bases te land worden afgevuurd bijna verdubbeld van 450 tot 800. Naar verwachting zullen het er eind van dit jaar 1000 zijn. De SU nadert daarmee het potentieel van de VS (1054). De Russische raketten hebben een grotere kernlading dan de Amerikaanse. De VS hebben echter meer raketten die door vaste brandstof worden aangedreven en daardoor een kortere reactietijd hebben. De VS zijn voorts bezig met de ontwikkeling van raketten (Minuteman 3 en Poseidon) die kunnen worden uitgerust met meer dan één kernlading die afzonderlijke doelen kunnen vernietigen, het zg. MIRV-systeem (pag. 602/2). Op het gebied van de raketten die van duikboten gelanceerd kunnen worden liggen de VS met 656 tegen 125 nog ver voor op de SU. De SU is echter op dit gebied bezig de achterstand in te halen door duikboten in dienst te stellen met kernaandrijving, die beschikken over 16 raketten van het Amerikaanse Polaris-type.

De SU beschikt verder over 750 raketten voor middelgrote afstand.
De VS hebben 500 zware lange-afstands-bommenwerpers en 40 midden-afstands-bommenwerpers, tegenover de SU resp. 150 en 1050. Voorts beschikken de VS over 41 onderzeeërs (alle met kernaandrijving) die raketten kunnen lanceren, tegenover de SU 88 (waarvan 38 atomaire). Bij de vliegdekschepen is de verhouding VS 23 en SU 0, bij de helicopterschepen VS 160 en SU 1, bij de niet met raketten uitgeruste atoomonderzeeërs VS 35 en SU 12, en bij de conventionele onderzeeërs VS 78 en SU 280.
Wat de grondstrijdkrachten betreft hebben de landen van het Warschau-pakt twee maal zoveel brigades en twee maal zoveel tanks als de NAVO. De effectieve sterkte is evenwel ongeveer gelijk, omdat de sterkte van de NAVO-brigades ongeveer het dubbele is en de antitankeenheden van de NAVO in hoge mate superieur zijn aan die van het Warschaupakt. De grondstrijdkrachten van de NAVO, vallende onder de commando's Noord-, Centraal- en Zuid-Europa, bedragen 875.000 man tegen die van het Pakt van Warschau 990.000 man (w.v. 530.000 Russen). De landen van het Warschaupakt hebben 15.800 middelzware en zware tanks en de NAVO 6400. De taktische luchtmacht van de NAVO telt 3750 lichte bommenwerpers, gevechts- en verkenningsvliegtuigen, tegen het Warschaupakt 8130. De meeste vliegtuigen van het Warschaupakt zijn echter onderscheppingsvliegtuigen voor de luchtverdediging, terwijl een groter deel van de NAVO-strijdkrachten bestaat uit aanvals- en ondersteuningsvliegtuigen voor de strijd te land. Bovendien zijn de NAVO-luchtstrijdkrachten beter.
In deze vergelijking zijn niet de troepen van Frankrijk opgenomen. Dat land heeft een leger van 328.000 man met 475 gevechtsvliegtuigen.
Volgens het instituut blijft de strategie van de SU gericht op een groots opgezet en snel offensief. De Sowjet-infanterie is met gepantserde personeelsvoertuigen uitgerust die in terrein kunnen oprukken dat door radio-activiteit is besmet. De laatste een of twee jaar is in toenemende mate het accent gelegd op de voorbereiding van de Sowjet-strijdkrachten op zowel nucleaire als conventionele oorlogvoering. Dit doet veronderstellen, dat de SU, na de NAVO, overgaat op de strategie van de „flexible response". Toenemende aandacht is besteed aan de opleiding en het gebruik van mariniers en luchtlandingstroepen. Voor het eerst verscheen bij de Sowjet-vloot in de Middellandse Zee een landingsvaartuig voor tanks.

TROEPENSTERKTE. De geregelde sterkte van de Amerikaanse strijdkrachten wordt gesteld op 3,5 mln man, die van de SU op 3,22 mln en die van China op 2,761 mln man.

DEFENSIE-UITGAVEN. De landen van het Midden-Oosten (Israël, de Verenigde Arabische Republiek, Jordanië, Syrië, Saoedi-Arabië en Irak) besteden het relatief grootste deel van hun bruto nationaal produkt aan defensie en dit percentage stijgt nog steeds.
In Europa doet zich een tendens tot verlaging voor, of blijven de cijfers constant, en verscheidene landen van de NAVO, zoals België, Denemarken en Italië, besteden minder dan 3% van hun bruto nationaal produkt aan defensie.
Van de Oosteuropese landen spenderen slechts Bulgarije en Hongarije minder dan 3%, maar aan de andere kant van de schaal ligt het aandeel van de leidende landen van het Warschaupakt en de NAVO, de SU en de VS, met resp. 9,6 en 9,8% opmerkelijk dicht bij elkaar.

CHINA. Volgens het instituut zijn er tekenen die erop wijzen dat het Chinese kernwapenprogramma te lijden heeft van de politieke verwarring in China. De kernproef van dec. 1967 is mogelijk een gedeeltelijke mislukking geweest en tot nu toe hebben zich in 1968 geen nieuwe proefexplosies voorgedaan. Ook ziet het er niet naar uit dat China eind 1968 over lanceerklare raketten voor korte en middelgrote afstand zal beschikken, zoals was verwacht.
Volgens het rapport zou China, als alle omstandigheden zijn vervuld, op het ogenblik kunnen beschikken over een voorraad van 70 atoombommen van 20 kiloton en een klein aantal waterstofbommen.

MIDDEN-OOSTEN — De SU heeft de Arabische landen al zoveel wapens geleverd dat de stand van zaken vrijwel gelijk is aan die van voor de zesdaagse oorlog van 1967. Aangenomen wordt echter dat de Egyptische troepen nog niet gevechtsklaar zijn. Israël heeft na de levering van Amerikaanse Skyhawk-gevechtsbommenwerpers zijn verliezen aan vliegtuigen in de oorlog aangevuld en tot op zekere hoogte heeft veroverd Arabisch materieel het verlies van tanks en handwapens gecompenseerd.

VIETNAM. Het totale aantal „geallieerde" troepen in Zuid-Vietnam, met inbegrip van de Zuidvietnamese para-militaire strijdkrachten, is nu ongeveer vijf maal zo groot als dat van de „communistische" strijdkrachten en bedroeg in juli 1.370.000 man, samengesteld uit 750.000 Zuidvietnamezen, 545.000 Amerikanen, 49.000 Zuidkoreanen, 8000 Australiërs, 13.500 Thailanders, 2200 Filippino's en 550 Nieuwzeelanders. De geregelde en niet-geregelde communistische strijdkrachten telden 270.000 man, waarvan 85.000 man Noordvietnamese geregelde troepen. (D P A, T i m e s, N Z Z, I n t. H e r. T r i b.)

Tsjechoslowakije

De directeur van het ISS, *Alastair Buchan,* zei op een persconferentie dat door de invasie van Tsjechoslowakije door de troepen van het Warschaupakt wel het politieke, maar niet het militaire klimaat in Europa is veranderd, daar in het geheel genomen het aantal troepen van het Warschaupakt hetzelfde is gebleven. Buchan meende dat, hoewel Sowjet-troepen gevechtsklaar aan de Tsjechoslowaaks-Beierse grens liggen, dit voordeel voor de Russische aanvalskracht teniet wordt gedaan door de vijandige atmosfeer die in Tsjechoslowakije ten opzichte van de SU heerst. Bovendien kan de SU niet langer rekenen op een vanzelfsprekende loyaliteit van de Tsjechoslowaakse troepen onder het commando van het Warschaupakt, aldus Buchan. *(Washington Post* 12-9)

(Vor. ber. pag. 644-1967)

DE MILITAIRE BALANS

(Begin 1969; tussen haakjes cijfers begin 1968)

	VS	SU
Intercontinentale raketten op bases te land	1054 (1054)	950 (470)
Raketten vloot	656 (656)	125 (160)
Middenafstands-raketten	—	750 (725)
Lange-afstands-bommenwerpers	500 (620)	150 (150)
Middenafstands bommenwerpers *)	40 (75)	1050 (1100)
Kernonderzeeërs met kernraketten	41 (37)	38 (45)
Andere onderzeeërs	113 (103	342 (380)
Vliegdekschepen	23 (28)	—

	NAVO in Europa	Warschaupakt in Europa
Landleger	875.000 (+ Frankrijk) 328.000	990.000
Middelzware en zware tanks	6.400	15.800
Vliegtuigen taktische luchtmacht	3.750	8.130

*) Engeland 75 (80), Frankrijk 50 (60).

west-europa

NEDERLAND

OPENING STATEN-GENERAAL. DE TROONREDE

Koningin *Juliana* heeft op 17 sept. de gewone zitting 1968-69 van de Staten-Generaal geopend met het uitspreken van de volgende Troonrede:

LEDEN DER STATEN GENERAAL

In dit internationale jaar van rechten van de mens valt over het wereldgebeuren de schaduw van het geweld. De overrompeling van het moedige en zwaar beproefde volk van Tsjechoslowakije heeft ons, ongeacht verschillen in levensbeschouwing en politieke overtuiging, diep geschokt. De regering betreurt dat het streven naar ontspanning tussen Oost en West, waarvoor ook Nederland heeft geijverd, onvermijdelijk een ernstige terugslag ondervindt. Zij blijft echter hopen dat zich op den duur ook aan de andere zijde een werkelijke bereidheid tot toenadering zal ontwikkelen.

Inmiddels is nog eens duidelijk in het licht gesteld dat het veiligheidsstelsel van de NAVO een onmisbare waarborg blijft voor de bescherming van onze vrije samenleving en voor het behoud van de wereldvrede. Handhaving van een doelmatige Nederlandse bijdrage aan de bondgenootschappelijke defensie blijft daarom noodzakelijk.



Koningin Juliana, prins Bernhard en prins Claus verlaten de gouden koets op het Binnenhof.

Het menselijk leed, veroorzaakt door de burgeroorlog in Nigeria, doet de regering zoeken naar wegen ter leniging van de nood aldaar. In Vietnam blijft de oorlogstoestand verontrustend. Om in het Nabije Oosten te geraken tot een duurzame en rechtvaardige vrede steunt de regering de pogingen van de Verenigde Naties.

Zij hecht grote waarde aan de komende volksraadpleging in West-Irian en onderhoudt hierover nauw contact met Indonesië en de Verenigde Naties.

De regering blijft hoge prioriteit geven aan de samenwerking met de ontwikkelingslanden. De bedragen voor de ontwikkelingshulp wil zij verder opvoeren. Een meerjarenprogramma wordt u heden aangeboden. De regering ijvert voor de totstandkoming van een wereldwijde ontwikkelingsstrategie.

De landen van de Europese Economische Gemeenschap hebben dit jaar, anderhalf jaar eerder dan in het verdrag was voorzien, hun gemeenschappelijke markt tot stand gebracht, ook voor de landbouw. Uitbreiding, meer in het bijzonder door de toetreding van Groot-Brittannië, acht de regering een versterking van die gemeenschap. De Benelux-regeringen werken hierbij nauw samen.

De veelzijdige samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen, die onder meer tot uitdrukking komt bij de versnelling van hun economische en sociale ontwikkeling, is onverdeeld goed.

Na een vertraging in de economische groei valt in ons land sinds midden 1967 een herstel van de conjunctuur waar te nemen. Produktie en uitvoer ontwikkelen zich gunstig. Door de regelmatige groei van de binnenlandse bestedingen neemt ook de invoer belangrijk toe. De betalingsbalans verbetert geleidelijk. Enkele overwegend structurele problemen blijven intussen grote aandacht opeisen. In verschillende delen van het land ontwikkelt de bedrijvigheid zich onvoldoende. De werkloosheid in die gebieden, vooral onder de oudere werknemers, blijft te hoog en geeft reden tot zorg. De regering vertrouwt dat een Raad voor de Arbeidsmarkt die binnenkort wordt ingesteld, een bijdrage zal leveren tot de oplossing van dit moeilijke vraagstuk. Dezer dagen wordt u een nota toegezonden over het regionale beleid dat de regering noodzakelijk acht voor de versterking van de betrokken gebieden.

De sociale en economische moeilijkheden in bepaalde gebieden en bedrijfstakken hangen ten dele samen met snelle en omvangrijke veranderingen in de produktiestructuur. De regering stelt in deze de eigen verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven voorop. Zij streeft ernaar deze veranderingen zo goed mogelijk te begeleiden. Zij doet dit door het bevorderen van structuurverbeteringen onder andere in de textielindustrie, de scheepsbouw, het midden- en kleinbedrijf, de visserij, het streekvervoer en de binnenvaart. Bovendien zal zij stimuleren dat nieuwe vestigingen tot stand komen en nieuwe produkten en technieken worden ontwikkeld. In de landbouw ligt het accent op de ruilverkaveling. Voor ongeveer een vierde deel van de Nederlandse cultuurgrond zijn ruilverkavelingen in uitvoering.

Uit de macro-economische verkenning die u heden wordt aangeboden, blijkt dat voor de komende jaren in algemene zin een gunstige ontwikkeling mogelijk is. Dit geldt ook voor het werkgelegenheidspeil. Om deze mogelijkheden te verwezenlijken zullen aan het financieel-economische beleid hoge eisen worden gesteld. Een belangrijke voorwaarde is een evenwichtige groei van lonen en andere inkomens. Een ontwerp van wet op de loonvorming is u inmiddels aangeboden.

De regering heeft zich bij het opstellen van de rijksbegroting voor 1969 tevens bezonnen op de rijksfinanciën tot en met 1971. Als eerste resultaat zult u in de miljoenennota een schets aantreffen van een mogelijke ontwikkeling van de uitgaven in die jaren. Bij de voorbereiding is de krachtige neiging tot uitgavenstijging duidelijk gebleken. Zij noopt Staten-Generaal en regering tot een voortdurende kritische afweging van alle overheidsactiviteiten, ook in verband met de belastingdruk.

De begroting voor 1969 vertoont een stijging van de netto-uitgaven die blijft binnen de grens gesteld in de regeringsverklaring. Mede in verband met de sanering van het Gemeentefonds is desondanks enige verhoging van belasting onvermijdelijk. Door verhoging van de accijns op een aantal tabaksartikelen zal een extra bedrag in de schatkist vloeien. Op 1 jan. 1969 zal ons land overgaan op het nieuwe stelsel van omzetbelasting. De regering zal erop toezien dat het effect hiervan op de prijzen zo beperkt mogelijk blijft. Teneinde in het bijzonder de lagere inkomensgroepen een tegemoetkoming te verschaffen wordt voorgesteld de heffing van de loon- en inkomstenbelasting eerst te doen aanvangen bij een hoger inkomen dan thans het geval is. Voorts zal aan de minstdraagkrachtigen door enkele sociale uitkeringsregelingen enige compensatie worden geboden.

In het komende zittingsjaar zullen u voorstellen bereiken voor een aanpassing van het tarief van de loon- en inkomstenbelasting op 1 januari 1970. Deze voorstellen beogen de drukverzwaring teniet te doen die onbedoeld voortvloeit uit inflatoire inkomensstijgingen. De regering is voornemens u voor te stellen zulke aanpassingen van het tarief jaarlijks automatisch tot stand te doen komen. In verband met de vele hieraan verbonden aspecten zal zij een voorontwerp van wet publiceren en adviezen daarover inwinnen.

Het is onvermijdelijk enige tarieven van de PTT te verhogen om een gezonde bedrijfsvoering mogelijk te maken. De port van drukwerk en nieuwsbladen blijft echter ongewijzigd.

Teneinde de moeilijke financiële positie van vooral de grootste gemeenten te verlichten is overleg gaande om door gezamenlijke inspanning van het rijk en deze gemeenten daarin verbetering te brengen.

In het komende jaar zal van rijkswege een begin worden gemaakt met verlichting van bepaalde financiële lasten van waterschappen.

Bij het beleid op het gebied van de ruimtelijke ordening zal het accent niet alleen worden gelegd op de problematiek van de spreiding, doch ook op die van het stedelijk leefmilieu. Een wetsontwerp ter bestrijding van de luchtverontreiniging zal u dezer dagen bereiken.

De regering zal het produktieniveau van de bouwnijverheid handhaven. Voor 1969 streeft zij naar het wederom in aanbouw nemen van omstreeks 125.000 woningen; daarbij wordt het aandeel van de particuliere sector vergroot. Nu het tekort aan woningen in de meeste plaatsen begint te verdwijnen, wordt het mogelijk de geschakeerde verlangens van de bewoners beter tot hun recht te doen komen.

Een nota inzake woningverbetering, krot-

opruiming, sanering en reconstructie zal u weldra worden aangeboden.
De regering zal verder gaan met het treffen van voorzieningen ter bevordering van de verkeersveiligheid. Er zullen verschillende maatregelen worden genomen ter verbetering van de hulpverlening aan verkeersslachtoffers. Het stelsel van waarschuwingspunten langs de autosnelwegen zal worden uitgebreid en voorts zal een wetsontwerp worden ingediend ter regeling van het ambulancevervoer.

Een onderzoek naar de mogelijkheden van een grotere openbaarheid van het centrale bestuur acht de regering gewenst. Volgende week wordt een commissie geïnstalleerd die de regering zal adviseren over de maatschappelijke functie van de overheidsvoorlichting en over de openheid van de bestuursdienst. Over de aanbevelingen en denkbeelden in het onlangs verschenen rapport van de Staatscommissie van Advies inzake de Grondwet en de Kieswet, met name ten aanzien van de opkomstplicht bij verkiezingen, zal overleg met u plaatsvinden. De regering is voor het instituut van een parlementaire ombudsman; het overleg daarover met u kan een aanvang nemen.
Wetsontwerpen over het stakingsrecht en over informatie en bemiddeling bij werkstaking zullen u worden aangeboden.

Verder zal een wetsontwerp tot herziening van het echtscheidingsrecht worden ingediend.
Een belangrijk deel van het overheidsbeleid is gericht op versterking van het maatschappelijk en cultureel welzijn. Zo wil de regering enige uitbreiding geven aan de steun voor de kunsten en de zorg voor het cultuurbezit. Ook de mogelijkheden voor recreatie- en jeugdbeleid worden verruimd.
Reeds gedurende enkele jaren hebben — nationaal zowel als internationaal — verschillende belangrijke gebeurtenissen duidelijk aangetoond, hoezeer de burgers mede richting willen geven aan de doorwerking van de democratie in de werkgemeenschap, het onderwijs en het openbare leven. De regering staat open voor deze verlangens, die door velen in ons volk, in het bijzonder door de jonge generatie, worden geuit.
De groeiende belangstelling van de samenleving voor het onderwijs is een uiting van de geestelijke en economische kracht van ons volk. Een verhoogde deelneming aan de verschillende sectoren van het onderwijs is daarvan het verheugende gevolg. Een belangrijke vooruitgang is de invoering op 1 augustus 1968 van de wet op het voortgezet onderwijs en van die op het leerlingwezen. De aandacht wordt thans gericht op wijziging van de kleuteronderwijswet, de lager-onderwijswet, een nieuwe experimentenwet en de wet op het schriftelijk onderwijs. Het komende jaar zal bij het lager onderwijs een bescheiden begin worden gemaakt met vermindering van het gemiddelde aantal kinderen per klas. Binnenkort zal u een prioriteitennota worden aangeboden.
Een gedachtenwisseling tussen alle betrokkenen zal worden geopend over de juiste vorm van herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs. De coördinatie van het wetenschapsbeleid zal worden versterkt. De regering wil medewerking verlenen aan ruimere verspreiding en uitwisseling van wetenschappelijke en technische informaties.
Leden der Staten-Generaal,
In onze eeuw van spanning tussen vrijheid en onvrijheid is de creatieve en inventieve kracht van de democratie overduidelijk gebleken. Het is dan ook een voorrecht te leven in een land waarin de vrijheid niet slechts als een ideaal wordt erkend, maar ook in de werkelijkheid van ons dagelijks leven als een hoog goed wordt ervaren.
In deze gezindheid wil de regering haar beleid voeren. Daarvoor vraagt zij de steun en medewerking van de Staten-Generaal.
Met de bede om Gods zegen op onze gezamenlijke arbeid verklaar ik de nieuwe zitting van de Staten-Generaal geopend.

BEGROTING-1969

De minister van financiën, dr. *H. J. Witteveen,* heeft op 17 sept. het ontwerp-rijksbegroting 1969 en de daarbij behorende Miljoenennota aan de Tweede Kamer overhandigd. Tegenover uitgaven van *f* 26.093 mln staan ontvangsten van *f* 23.553 mln, zodat het geraamde tekort *f* 2.540 mln bedraagt. Dit tekort is ca. *f* 250 mln lager dan het vorig jaar geraamde tekort voor 1968.
Maar hierbij is nog geen rekening gehouden met het feit dat het Rijk de financiering heeft overgenomen van de investeringen op grond van de Wet op het voortgezet onderwijs (*f* 300 mln meer dan in 1968).

De dekking van de financieringsbehoefte van het Rijk, waarbij o.m. rekening is gehouden met het omvangrijke tekort van het Gemeentefonds, zal zoveel mogelijk op de kapitaalmarkt moeten geschieden.

In totaal bedraagt de financieringsbehoefte van het Rijk in 1968 *f* 3.050 mln. Ter dekking hiervan kan de regering rekenen op ongeveer *f* 1200 mln, een bedrag dat vrijkomt uit de reserveringen op de voorinschrijfrekeningen. Voorts is *f* 500 mln beschikbaar door inmiddels geplaatste staatsleningen. Per saldo resteert dan nog voor 1968 een financieringstekort van ongeveer *f* 1.350 mln.

Voor 1969 kan de financieringsbehoefte van het Rijk worden gesteld op *f* 2.650 mln. Op de voorinschrijfrekeningen zal ongeveer *f* 1.450 mln aan reserveringen beschikbaar komen, zodat nog *f* 1.200 mln op andere wijze moet worden gefinancierd.

In de inleiding tot de Miljoenennota zegt minister Witteveen dat de Nederlandse economie in de richting van een evenwichtsherstel gaat. Bij een stijgend aantal openstaande aan-

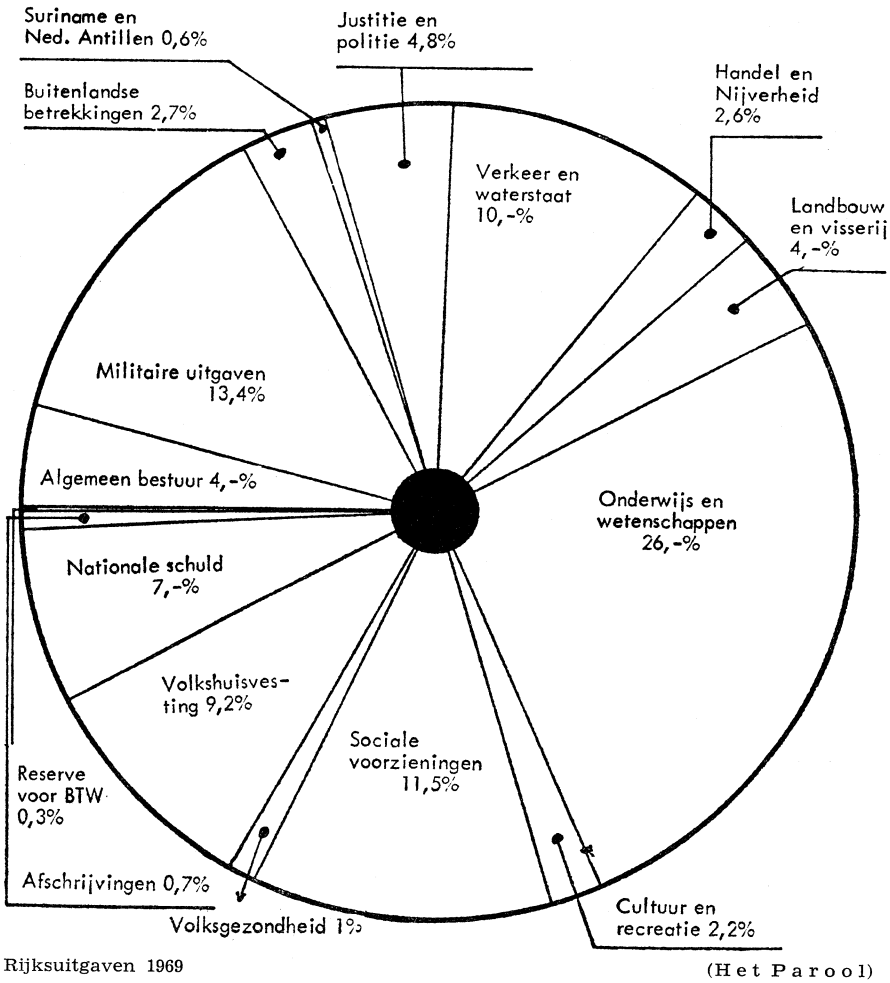

Rijksuitgaven 1969 (Het Parool)

vragen van werkgevers benadert de arbeidsmarkt globaal gezien het evenwicht. De niettemin nog aanwezige werkloosheid, voornamelijk geconcentreerd in bepaalde gebieden en bedrijfstakken, heeft een bij uitstek structureel karakter. De druk op het prijsniveau is geringer geworden. De voor de loop van het jaar verwachte produktiestijging mag alleszins bevredigend worden genoemd. Het evenwicht van de betalingsbalans en de kapitaalmarkt komt in 1969 dichter binnen het bereik.

De minister wijst er evenwel met nadruk op dat de verwezenlijking van de redelijke verwachtingen voor de naaste toekomst aan voorwaarden is gebonden. Alle beleidsinstrumenten moeten worden ingezet om de expansie geleidelijk te doen verlopen. Versnellingen, waardoor nieuwe spanningen zouden ontstaan, dienen te worden vermeden. Voor het begrotingsbeleid van het Rijk leidt dit tot de eis, dat aan de trendmatig bepaalde ruimte strikt de hand moet worden gehouden.

De begroting 1969 voldoet aan deze norm, aldus de minister.

Bij de opstelling van de ontwerpbegroting 1969 is er naar gestreefd de groei van de uitgaven binnen de begrotingsruimhte te houden.

De uitgavenstijging t.o.v. de ontwerpbegroting 1968 bedraagt *f* 2.956 mln, terwijl een stijging van de netto-uitgaven met *f* 1.209 mln of 5 1/3% ontstaat. Naast het beslag (*f* 1.209 mln) dat de stijging van de netto uitgaven legt op de begrotingsruimte van *f* 1.275 mln, staan enkele mutaties bij de ontvangsten die per saldo eveneens beslag (*f* 27 mln) op die ruimte leggen. Hierdoor blijft *f* 39 mln beschikbaar voor inhaal van de overschrijding ad *f* 123 mln, die vorig jaar bij de toetsing van de begrotingsruimte moest worden geconstateerd.

Bij de vaststelling van het uitgavenbeleid is veel aandacht geschonken aan zaken als de werkgelegenheid, de ontwikkelingshulp, de bevordering van technologisch onderzoek en industriële ontwikkelingsprojecten, krotopruiming en verkeersvoorzieningen in de steden, onderwijs, verkeer en waterstaat, alsmede cultuur, recreatie en maatschappelijk werk.

Anderzijds is er naar gestreefd uitgaven te beperken, wat in de meeste gevallen een afremming van de groei betekent.

T.a.v. een aantal uitgaven die reeds een hoog peil hadden bereikt, wordt geen verdere groei voorgesteld; dit geldt met name voor de rijksgebouwendienst, de civiele verdediging en TNO.

SAMENVATTEND BEGROTINGSBEELD

Omschrijving	Vermoedelijke uitkomsten 1968 (in miljoenen guldens)	Ontwerp-begroting 1969 (in miljoenen guldens)
Gewone dienst		
Uitgaven	19.235	21.194
Ontvangsten	20.528	22.551
Saldo	+ 1.293	+ 1.357
Buitengewone dienst		
Uitgaven	4.898	4.801
Ontvangsten	793	1.042
Saldo	— 4.105	— 3.759
Gehele dienst		
Uitgaven	24.133	25.995
Ontvangsten	21.321	23.593
Saldo	— 2.812	— 2.402
In de bovenstaande opstelling voor 1969 is geen rekening gehouden met de volgende posten:		
Uitgaven		
Reserve t.b.v. de prijsstijging n.a.v. de invoering van de nieuwe omzetbelasting	85	
Verwachte resultaten van de werkgroep „normering" aanschaffingen via Rijksinkoopbureau	— 8	
Voorgestelde wijziging van de bepalingen inzake gemeentelijke en provinciale belastingen	21	
		+ 98
Ontvangsten:		
Voorgestelde wijziging van de bepalingen inzake gemeentelijke en provinciale belastingen	—40	
		— 40
Vergroting van het tekort		138
Saldo rekening houdende met de aanvullende posten		— 2.540

Fiscale maatregelen

De regering stelt voor 1969 de volgende fiscale maatregelen voor:

1) Verhoging van de belastingvrije voet voor de inkomsten- en loonbelasting met *f* 600. Voor inkomens van *f* 27.000 en hoger blijft het tarief ongewijzigd. Deze maatregel betekent voor 1969 een middelenverlies van *f* 200 mln;

2) Verlenging van de regeling voor 1968 inzake aftrek wegens buitengewone lasten met twee jaar;

3) Verhoging van de accijns op sigaretten en kerftabak. De prijs van de meest verkochte sigaretten komt van *f* 1,50 op *f* 1,75. De opbrengst van deze verhoging wordt geraamd op een bedrag van *f* 115 mln op jaarbasis en op *f* 87 mln in 1969;

4) Invoering van de nieuwe wet op de vennootschapsbelasting, die de opbrengst van deze belasting zal vergroten met *f* 55 mln;

5) Invoering van de nieuwe omzetbelasting (BTW), welke de blijvende ontvangsten met *f* 110 mln vergroot en voor 1969 door overgangsregelingen een tijdelijke meeropbrengst van *f* 236 mln oplevert;

6) Inflatie-aanpassing van het tarief van loon- en inkomstenbelasting door een per 1 jan. 1970 in te voeren belastingcorrectie, die betrekking zal hebben op de vier jaren van de huidige parlementaire zittingsperiode 1967/1971. Bij de huidige verwachtingen zal hiermee naar schatting een bedrag van ruim *f* 900 mln gemoeid zijn. In verband met een conjunctureel zo geschikt mogelijke aanpassing van deze tariefwijziging wordt de mogelijkheid opengelaten een deel daarvan uit te stellen tot 1 jan. 1971;

7) Publikatie van een voorontwerp van wet voor een jaarlijkse aanpassing van de tarieven van loon- en inkomstenbelasting aan de koopkrachtvermindering van de gulden;

8) Adviesaanvrage aan de Sociaal-Economische Raad over de mogelijkheid van invoering van een zg. loonsomheffing, een heffing naar verhouding van de uitbetaalde lonen door werkgevers, als nieuw instrument voor het voeren van een regionaal beleid.

KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF 27 SEPTEMBER 1968

Voornaamste uitgaven

Aan de Miljoenennota ontlenen wij verder de volgende bijzonderheden:

DEFENSIE. M.i.v. 1969 begint de zesde periode waarvoor plafondafspraken t.a.v. de militaire uitgaven zijn gemaakt. De afspraken voor deze periode, die ultimo 1971 eindigt, zijn gebaseerd op het begrotingsplafond 1968 en houden o.a. in: voor 1969 een accres van ƒ 75 mln en voor elk van de jaren 1970 en 1971 een accres van ƒ 95 mln. De ontwerpbegroting voor 1969 vermeldt een totaalbedrag van ƒ 3.482 mln tegen ƒ 3.238 mln in 1968. Van het begrotingsbedrag voor militaire uitgaven ad ƒ 3.372 mln is o.m. bestemd voor de landmacht ƒ 1.522 mln, voor de luchtmacht ƒ 787 mln en voor de marine ƒ 745 mln.

ONTWIKKELINGSHULP. Het totale plafond voor de ontwikkelingshulp, dat voor 1968 ƒ 540 mln bedraagt, is voor 1969 verhoogd tot ƒ 632 mln. Van het accres ad ƒ 92 mln zal ƒ 20 mln aan Suriname en de Nederlandse Antillen ter beschikking worden gesteld en ƒ 18 mln is bestemd voor het Nederlandse aandeel in het West-Irian-Fonds. Voor de ontwikkelingshulp aan Suriname en de Nederlandse Antillen is voor 1969 ƒ 151 mln opgenomen.

JUSTITIE EN POLITIE. De uitgaven hiervoor, incl. die voor de civiele verdediging, zijn geraamd op ƒ 1.258 mln. Hiervan is o.m. uitgetrokken voor de rijkspolitie ƒ 197 mln, voor de gemeentepolitie ƒ 411 mln en voor de civiele verdediging ƒ 100 mln.

VERKEER EN WATERSTAAT. Voor de totale uitgaven is op de ontwerp-begroting een bedrag van ƒ 2.611 mln opgenomen. Van het voor 1969 uitgetrokken bedrag van ƒ 1.043 voor aanleg en onderhoud van wegen is ƒ 521 mln bestemd voor het uitvoeringsprogramma van het rijkswegenfonds. Voor verkeers- en vervoersdiensten is ƒ 96 mln uitgetrokken, waarvan ƒ 43 mln voor financiële steun aan grote en middelgrote steden bij de opstelling van verkeers- en vervoersplannen.

Voor indijkingswerkzaamheden van de Dienst der Zuiderzeewerken is een bedrag van ƒ 42 mln uitgetrokken. De aanleg van de dijk voor de Markerwaard tussen Enkhuizen en Lelystad zal in 1973 gereed zijn. De uitgaven voor zee- en rivierwaterkeringen en afwatering zijn op ƒ 336 mln geraamd. In mei 1969 zullen de dam in het Volkerak en de dijk van de Lauwerszee worden gesloten. De uitgaven voor de aanleg en het onderhoud van de waterwegen worden voor 1969 geraamd op ƒ 538 mln. Voor de werkzaamheden aan de havenmond van Hoek van Holland (o.a. extra verdieping van de vaargeul) is een bedrag van ƒ 140 mln beschikbaar.

Voor 1969 wordt weer rekening gehouden met een bijdrage aan de NS van ƒ 70 mln.

De uitkering van het Rijk aan de PTT wordt i.v.m. investeringen verhoogd met ƒ 44 mln tot ƒ 547 mln. Deze verhoging zal worden gecompenseerd door een stijging van de tarieven. In 1969 wordt een begin gemaakt met de invoering van het centraal antennesysteem.

HANDEL EN NIJVERHEID. De uitgaven in deze sector zijn voor 1969 op ƒ 668 mln geraamd. Voor de ontwikkeling van de kernenergie wordt meer geld beschikbaar gesteld, waardoor in 1969 het eerste deel van het programma van het snelle reactorenproject kan worden voltooid. Voorts wil de regering door het ter beschikking stellen van gelden voor de bouw van een tweede kernenergiecentrale de industrie in staat stellen meer ervaring op te doen. De uitgaven voor de industriestimuleringsregelingen zullen door het scheppen van ca. 7.500 arbeidsplaatsen in 1969 tot ƒ 60 mln stijgen. Tevens zal ƒ 75 mln uit de tijdelijke BTW-meeropbrengsten ter beschikking worden gesteld voor de regionale industrialisatie en voor de structurele verbetering van de industrie. Voor de verbetering van het vestigingsklimaat in de stimuleringsgebieden wordt een nieuw infrastructuurprogramma (1969 t/m 1972) voorgesteld van ƒ 240 mln.

LANDBOUW EN VISSERIJ. De uitgaven voor landbouw, tuinbouw en veeteelt (excl. Landbouw-Egalisatiefonds) stijgen met ƒ 18 mln tot ƒ 200 mln. De uitgaven voor de afzet van het boteroverschot zullen een belangrijke verhoging ondergaan; op jaarbasis berekend een uitgavenstijging van ca. ƒ 620 mln.

ONDERWIJS EN WETENSCHAPPEN. De uitgaven voor het onderwijs zijn voor 1969 op ƒ 6.777 mln geraamd. De voornaamste posten zijn ƒ 2.489 voor het lager, ƒ 1.015 mln voor het voorbereidend lager en middelbaar onderwijs en ƒ 1.539 mln voor het wetenschappelijk onderwijs. De groei van het aantal studenten maakt het waarschijnlijk dat het pas voor 1970-71 voorziene aantal van 82.000 studenten reeds in het studiejaar 1968-69 zal worden

UITGAVEN NAAR ONDERWERPEN VAN STAATSZORG

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst			Gehele Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1968	Vermoedelijke uitkomsten 1968	Ontwerpbegroting 1969	Oorspronkelijk vastgesteld 1968	Vermoedelijke uitkomsten 1968	Ontwerpbegroting 1969	Oorspronkelijk vastgesteld 1968	Vermoedelijke uitkomsten 1968	Ontwerpbegroting 1969
Algemeen bestuur	754	780	846	187	277	188	941	1.057	1.034
Militaire uitgaven	3.238	3.299	3.482	—	—	—	3.238	3.299	3.482
Buitenlandse betrekkingen	469	454	551	145	158	149	614	612	700
Suriname en Nederlandse Antillen	136	123	90	—	4	64	136	127	154
Justitie en politie (inclusief civiele verdediging)	1.114	1.191	1.257	2	—	1	1.116	1.191	1.258
Verkeer en waterstaat	1.065	1.107	1.223	1.243	1.332	1.388	2.308	2.439	2.611
Handel en nijverheid	496	503	642	30	34	26	526	537	668
Landbouw en visserij	755	774	851	171	173	193	926	947	1.044
Onderwijs en wetenschappen	5.393	5.702	6.391	377	400	386	5.770	6.102	6.777
Cultuur en recreatie	494	500	567	0	0	0	494	500	567
Sociale voorzieningen	2.657	2.685	2.995	3	3	2	2.660	2.688	2.997
Volksgezondheid	222	232	247	2	2	5	224	234	252
Volkshuisvesting									
Huursubsidies	239	280	292	—	—	—	239	280	292
Leningen woningwetbouw	—	—	—	2.101	2.121	2.000	2.101	2.121	2.000
Overige uitgaven volkshuisvesting	131	132	145	1	1	2	132	133	147
Oorlogsschade	15	19	14	—	—	—	15	19	14
Nationale schuld (aflossingen verminderd met afschrijvingen)	1.242	1.284	1.432	393	393	397	1.635	1.677	1.829
Afschrijvingen	170	170	190	—	—	—	170	170	190
Reserve t.b.v. prijsstijging als gevolg van de invoering van de nieuwe omzetbelasting	—	—	20	—	—	65	—	—	85
Normering aanschaffingen via Rijksinkoopbureau	—	—	— 8	—	—	—	—	—	—8
	18.590	19.235	21.227	4.655	4.898	4.866	23.245	24.133	26.093

bereikt. Het bedrag voor de investeringen van de universiteiten en hogescholen is in verband hiermee met ƒ 12 mln verhoogd. Voor de academische ziekenhuizen is ƒ 145,3 mln uitgetrokken. Voor rijksstudietoelagen is voor 1969 een bedrag van ƒ 136 mln geraamd, een stijging van ƒ 12 mln t.o.v. 1968. De verhouding beurs-/voorschotgedeelte van de rijksstudietoelagen zal voor aankomende studenten worden gewijzigd van 40% beurs en 60% voorschot in 60% beurs en 40% voorschot. De toelagen voor de postdoctorale studies zijn omgezet in beurzen.

CULTUUR EN RECREATIE. De activiteiten op dit gebied, waarvoor ƒ 567 mln is uitgetrokken, zullen ook in 1969 worden uitgebreid. Voor de opbouw van de Nederlandse Operastichting tot een volwaardig instituut is een zesjarenplan ontworpen.

SOCIALE VOORZIENINGEN. De uitgaven hiervoor zijn op ƒ 3.001 mln geraamd. Hiervan is ƒ 1.692 mln bestemd voor sociale zekerheid. Er is een extra rijksbijdrage van ƒ 47,5 mln geraamd t.b.v. de Algemene Ouderdomsverzekering, waaruit een verhoging met ruim 1% van de uitkeringen ingevolge de Algemene Ouderdomswet zal worden gefinancierd. Inzake de structurele werkloosheid zijn uitgaven voor sociale maatregelen in het belang van de werkgelegenheid, waarvoor op de ontwerpbegroting (incl. een reservepost van ƒ 150 mln) ƒ 607 mln is uitgetrokken, ca ƒ 150 mln hoger geraamd dan voor 1968. Het voor de complementaire sociale werkvoorziening ter beschikking gesteld bedrag komt mede hierdoor op ƒ 279 mln. Voor aanvullende werken is voor 1969 ƒ 86 mln geraamd.

VOLKSHUISVESTING. Voor 1969 zal naar een produktieniveau van 125.000 woningen worden gestreefd.
In het woningbouwprogramma is voor dat jaar met het in produktie nemen van 45.000 woningwetwoningen gerekend. Ten opzichte van de voor de jaren 1967 en 1968 geprogrammeerde aantallen betekent dit een vermindering met 12.500 respectievelijk 5.000 woningwetwoningen. Daarnaast is gerekend met 10.000 door woningbouwcorporaties te bouwen huurwoningen in de gesubsidieerde particuliere sector waarbij max. 90% wordt gefinancierd uit met gemeentelijke garantie op te nemen leningen. Voorts wordt gerekend met 45.000 gesubsidieerde particuliere huur- en eigen woningen, zodat het aantal te subsidiëren woningen voor 1969 opnieuw op 100.000 is gesteld. Ten slotte is verondersteld, dat in het komende begrotingsjaar met de bouw van 25.000 ongesubsidieerde woningen zal worden begonnen.
De uitgaven voor huursubsidies worden voor 1969 op ƒ 292 mln geraamd. De hogere uitgaven van het per 1 jan. 1968 ingegane uniforme subsidiestelsel voor woningwetbouw en gesubsidieerde particuliere bouw treden in 1969 nog slechts in beperkte mate op. De consequenties van het nieuwe stelsel zijn af te lezen uit de voor subsidies opgenomen bedragen voor te verlenen subsidietoezeggingen: voor woningwetbijdragen ƒ 331 mln, voor bijdragen eigen woningen ƒ 271 mln en voor bijdragen particuliere huurwoningen ƒ 193 mln. Bij de raming van de bijdragen in de exploitatie van de gesubsidieerde huurwoningen is rekening gehouden met de verlagende invloed die het gevolg zal zijn van een voorgenomen huurverhoging per 1 jan. 1969 van 6% i.p.v. 4%.
Een nieuw element bij de sanering vormt de voorgenomen regeling tot verlenen van krotverwerwingsbijdragen aan gemeenten, waarvoor ƒ 12 mln is geraamd.

MEERJARENAFSPRAKEN

	1969	1970	1971
Algemene Zaken			
Totaal begrotingshoofdstuk	12	13	11
Buitenlandse Zaken			
Uitgaven Buitenlandse Dienst	106	113	120
Overige uitgaven	68	77	93
Justitie			
Personeelsuitgaven	375	385	389
Binnenlandse Zaken			
Kosten gemeentepolitie	414	428	444
Onderwijs en Wetenschappen			
Algemeen Financieel Schema voor het wetenschappelijk onderwijs	1.397	1.507	1.600
Financiën			
Totaal begrotingshoofdstuk	576	599	624
Defensie			
Totaal begrotingshoofdstuk	3.347	3.442	3.538
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening			
Woningwetleningen	2.000	1.880	1.864
Premies kerkenbouw	11	10	10
Krotopruiming, sanering en reconstructie	93	140	170
Rijksgebouwendienst (excl. onderwijssector)	252	235	240
Overige uitgaven	50	62	66
Economische Zaken			
Centraal Bureau voor de Statistiek	32	35	36
Landbouw en Visserij			
Landbouwonderwijs	161	175	182
Ontwikkelingshulp			
Totaal alle begrotingshoofdstukken	612	698	788
Civiele verdediging			
Totaal alle begrotingshoofdstukken	100	102	103
Totaal	9.606	9.901	10.278
Uitgavenstijging		295	377

NATIONALE SCHULD. In de periode 30 juni 1967-30 juni 1968 is de staatsschuld gestegen met ƒ 3.324 mln tot ƒ 28.591 mln. De toeneming kwam geheel ten laste van de binnenlandse schuld; de buitenlandse bleef op onveranderd ƒ 345 bepaald. Voor rente en aflossing is op de ontwerp-begroting per saldi een bedrag van ƒ 2.019 mln opgenomen tegen ƒ 1.085 mln in 1968.

Meerjarenramingen

In de Miljoenennota 1969 zijn voor het eerst ramingen opgenomen van de ontwikkeling van een aantal belangrijke uitgavencategorieën in de jaren 1970 en 1971.

Ten aanzien van de meerjarenramingen merkt de minister van financiën op dat in de Miljoenennota 1968 voor de jaren 1968 t/m 1971 de begrotingruimte berekend was op ƒ 1250 mln per jaar. Deze ruimte kan voor de jaren 1970—1971 op grond van verschillende factoren worden vergroot tot ƒ 1405 mln resp. tot ƒ 1430 mln.
Op de vergrote ruimte wordt beslag gelegd door ontwikkelingen in het verleden (sanering Gemeentefonds: zowel in 1970 als in 1971 ƒ 75 mln; inhalen overschrijding begrotingsruimte 1968: zowel in 1970 als 1971 ƒ 42 mln) en door de voorgestelde wijziging van de bepalingen inzake gemeentelijke en provinciale belastingen (in 1970 ƒ 70 mln en in 1971 ƒ 69 mln).

De ruimte die bij handhaving van het huidige belastingregime beschikbaar is voor de netto stijging van de uitgaven, bedraagt dus voor 1970 ƒ 1218 mln en voor 1971 ƒ 1244 mln.

Ook in de gevallen dat meerjarenafspraken tot stand zijn gekomen, is het beleid nog niet tot en met 1971 tot in details vastgelegd, onder meer omdat verschillende voorstellen van ministers pas exact kunnen worden geformuleerd nadat bepaalde werkgroepen rapport hebben uitgebracht dan wel nadat studies die los van de bedoelde werkgroepen ondernomen worden, zijn voltooid.

De in 1968 tot stand gekomen sanering van het tekort van het Gemeentefonds, die in 1968 en 1969 te zamen nog slechts voor de helft ten laste van de begrotingsruimte voor die jaren wordt gebracht, is in die berekening voor de tweede helft ten laste van de begrotingsruimte voor 1970 en 1971 gebracht. Bij het verder overleg in het kabinet over de meerjarenramingen zal moeten blijken of dit mogelijk is zonder de compenserende belastingmaatregelen.

MACRO-ECONOMISCHE VERKENNING 1969

Tegelijk met de verschijning van de Miljoenennota is op 17 sept. de jaarlijkse prognose van het Centraal Planbureau (CPB) gepubliceerd. Deze Macro-economische verkenning beperkt zich voor de eerste maal niet tot het lopende en komende jaar, maar strekt zich ook uit tot 1970 en 1971. De aanleiding daartoe is de omstandigheid dat de regering thans een begin heeft gemaakt met meerjarenramingen voor de Rijksuitgaven over deze periode.

De economie in 1968

In 1968 was de economie tot dusver sterk expansief. Reeds in de tweede helft van 1967 hadden nieuwe buitenlandse impulsen tot een snelle stijging van export en industriële produktie geleid. Een sterke verbetering van de arbeidsproduktiviteit zette zich voort, terwijl de loonstijging wederom afnam. De gunstige winstontwikkeling heeft tot gevolg dat ook de investeringen van het bedrijfsleven een duidelijk stijgende tendens laten zien.
De sterke stijging van de arbeidsproduktiviteit leidde er toe dat de werkgelegenheid in de industrie tot dusver niet toenam, al kwam aan de daling een einde. Buiten de bouwnijverheid is de werkloosheid tot voor kort overal nog opgelopen, met alleen in de meest recente maanden (zie pag. 620/1) een tendens tot stabilisatie of lichte daling. Vooral in het zuiden, waar zich met name structurele aanpassingen voordoen (Limburg) is het peil van deze werkloosheid nog aan de hoge kant. In totaal treedt echter enige verbetering op in de arbeidsmarktsituatie.
Parallel aan deze beweging vertoont de lopende rekening van de betalingsbalans enig herstel, zij het in langzaam tempo.

Het CPB acht het onwaarschijnlijk dat het snelle tempo, waarmee de export tot dusver is gestegen, blijft gehandhaafd. Er is alle reden om aan te nemen dat i.v.m. de in de VS en Engeland genomen maatregelen ter verbetering van de betalingsbalans de stijging van de buitenlandse vraag geringer zal worden. Voor 1968 wordt de vergroting van de export nog geschat op 11% t.o.v. 1967, terwijl de wereldhandel met 9% zal stijgen. Een verdere vergroting van de Nederlandse aardgasexport met ca. ƒ 200 mln speelt hierbij een rol.
De concurrentiepositie van de Nederlandse produkten is eveneens verbeterd, doordat de prijs van de ingevoerde grondstoffen daalde, terwijl de stijging van de loonkosten (6,5% in 1968 tegen 8,5% in 1967) en de arbeidsproduktiviteit (5,5% in 1967 en in 1968) gunstig afstaken t.o.v. de buitenlandse concurrenten. Het consumptieprijspeil steeg met 3%.
De loonstijging aan de ene en de prijsstijging aan de andere kant resulteren in een volumestijging van de particuliere consumptie met 4%. Deze gunstige factoren brengen de stijging van de produktie in 1968 op 6%.
Bij deze ontwikkelingen blijft de werkloosheid als geheel op hetzelfde peil als in 1967, nl. 85.000 personen of 2,2% van de beroepsbevolking.
De lopende rekening van de betalingsbalans komt dit jaar op een geflatteerd surplus van ca. ƒ 500 mln; een gecorrigeerd cijfer komt uit op een surplus van ƒ 100 à ƒ 200 mln.
De nationale besparingen komen in 1968 op 20,5% van het nationaal inkomen, tegen 18,5% in 1966 en 19,5% in 1967. Deze relatieve stijging hangt nauw samen met de teruggang van het werknemersaandeel in het nationale inkomen, wat op zijn beurt weer leidde tot een oplopende belastingdruk: 28% in 1968, tegen 26,5% in 1966 en 27,5% in 1967.

Verkenning 1969

Het CPB verwacht dat de groei van de onderlinge handel tussen de geïndustrialiseerde landen in 1969 geringer zal zijn dan in 1968.
Uitgaande van een stijging van de wereldhandel met 7% t.o.v. 1968 steunt de verkenning op:
a) de ontwikkeling van de Rijksuitgaven en de autonome wijzigingen in de belastingen volgens de Miljoenennota;
b) het woningbouwprogramma van 125.000 woningen en
c) de hypothese dat de contractloonstijging gemiddeld 4% bedraagt, wat betekent dat de loonsom per werknemer dezelfde blijft als in 1968, nl. 6,5%.
Onder deze omstandigheden loopt de exportstijging terug van 11% tot 8%. De groei van de investeringsactiviteit van het bedrijfsleven zet zich in 1969 voort.
De overgang naar het BTW-systeem doet het consumptiepeil met 1,3% stijgen. De prijsstijging van de consumptie komt daarmee in 1969 in totaal op 4%. Het gevolg daarvan is dat de reële loonstijging in 1969 kleiner is dan in 1968. Bijna 50% van de werknemers profiteert echter van de in de tweede helft van 1968 doorgevoerde verkorting van de arbeidsduur met een kwartier per dag.
Prijs- en loonstijging, samen met de verhoging van de belastingvrije voet, resulteren in een toeneming van het consumptievolume met 3,5%, tegen 4% in 1968. De toeneming van de produktie wordt geraamd op 4,5%, tegen 6% in 1968. De geregistreerde arbeidsreserve wordt geacht een daling te ondergaan tot 75.000. Het aandeel van het niet-looninkomen op het nationale inkomen handhaaft zich; de nationale besparingen komen daarmee op 21% van het nationaal inkomen.
De voortgezette uitbreiding van de export en de ietwat geringere stijging der binnenlandse bestedingen leiden tot een overschot op de lopende betalingsbalansrekening van ca. ƒ 700 mln.

1970 en 1971

De schets voor 1970 en 1971 gaat in de eerste plaats uit van een evenwichtige ontwikkeling. Aangenomen is nl. dat de wereldhandel met 7% zou kunnen blijven stijgen, dat aan de structurele begrotingsnorm strikt de hand wordt gehouden en dat de loonstijging, evenals in 1968 en 1969, 6,5% per jaar beloopt. Onder deze veronderstellingen beloopt de gemiddelde volumegroei van de produktie ruim 5% per jaar. Terwijl de arbeidsproduktiviteit de trend der voorafgaande jaren overtreft, handhaaft de werkgelegenheid zijn toename van 1% per jaar. De arbeidsreserve voor 1971 wordt geraamd op 60.000 personen, t.w. 1,5% van de afhankelijke beroepsbevolking.
Met de sterke produktievergroting hou-

KERNGEGEVENS

	mutaties t.o.v.voorafgaand jaar in %			
Veronderstellingen	**1968**	**1969**	**1970**	**1971**
Loonsom werknemer (incl. soc. lasten)	6,5	6,5	6,5	6,5
Volume wereldinvoer	9	7	7	7
Materiële overheidsconsumptie	5,5	4	7,5	4
Bruto investeringen overheid	13	7	2	6
Bruto investeringen in woningen	4	4	7	1,5
Invoerprijs	—1,5	0	0,5	0.5
Loonkosten/eenh. produkt in buitenl. verwerkende ind. ($)	0,5	2,5	2	3
Concurr. uitvoerprijspeil (ƒ)	—1	1	0,5	1
Arbeidstijd/week	—0,5	—1	—0,5	—0,5
Liquiditeitsquote in % van nat. inkomen	37	37	37	37
Resultaten				
Particuliere consumptie	4	3,5	3,5	4,5
Bruto investeringen bedr. in vaste activa	6	6	9	9
Goederenuitvoer	11	8	7.5	7,5
Goedereninvoer	7,5	7	6,5	7,5
Produktievolume bedrijven	6	4,5	5	5,5
Arbeidsproduktiviteit	5,5	3,5	4	4,5
Prijspeil part. consumptie	3	4	3,5	2,5
Prijspeil goederenuitvoer	—1	0,5	0,5	0,5
Loonkosten/eenh. produkt in Nederl. verwerkende industrie ($)	0	2,5	2	2
		niveaus		
Saldo lopende rekening betalings balans (mld gld)	0,5	0,7	0,8	0,8
Idem in % van nationale inkomen	0,5	0,8	0,8	0,7
w.v. goederenbalans	—3,5	—2,9	—2,6	—2,4
dienstbalans	3,5	3,4	3,1	2,9
Voorraadvorming (mln gld)	1,2	1,3	1,5	1,6
Werkloosheid (1000 personen)	85	75	65	60
Arbeidsinkomensquote bedrijven	76	76	76	75,5
Belastingdruk (transactiebasis) a	28	28c	28,5c	29,5
Besparingen a	20,5	21	21,5	21,5
Netto overheidsuitgaven (excl. kredieten) plus autonome belastingmutaties b	2,9	2,7	2,8	2

a In % van nat. inkomen (marktprijzen)
b In % van nat. inkomen van voorafg. jaar.
c Na verlaging wegens restitutie omzetbel.

den de binnenlandse bestedingen na 1969 vrijwel gelijke tred. Daarbij wordt de prijsstijging geringer. Voor de particuliere consumptie loopt zij terug van 4% in 1969 tot 2,5% in 1971, terwijl het consumptievolume een ietwat grotere stijging vertoont dan in 1969. Onder bepaalde voorwaarden zou het voor 1969 voorspelde overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans gehandhaafd kunnen blijven.
Om de moeilijkheden bij een realisering van geschetste ontwikkeling te laten zien, introduceert het CPB varianten daarop. Het laat als voorbeeld zien wat de gevolgen zouden zijn van een loonstijging van 8,5% i.p.v. de geraamde 6,5%. Daarbij zou o.a. het betalingsbalansoverschot op de lopende rekening vrijwel geheel verdwijnen. (S E R-b u l l e t i n 19-9)

WERKLOOSHEID AFGENOMEN

Eind aug. waren 45.900 mannen werkloos (1,6%) van de afhankelijke mannelijke beroepsbevolking), tegen 52.300 eind juli en 55.400 eind aug. 1967.
Het aantal werkloze vrouwen bedroeg eind aug. 8.000, tegen 7.100 eind juli en 7.300 eind aug. 1967.
Eind aug. was de werkloosheid in verhouding tot de afhankelijke beroepsbevolking voor de mannen het hoogst in Limburg (3,8%). Daarna volgden Drente (2,6), Groningen (2,3), Noord-Brabant (2,2) en Overijssel (2,1).
De geregistreerde arbeidsreserve (werklozen plus bij de arbeidsbureaus als werkzoekend ingeschrevenen die werkzaam waren op aanvullende werken of sociale werkvoorzieningsobjecten) daalde in aug. bij de mannen van 63.600 tot 57.400, terwijl die van vrouwen steeg van 7800 tot 8700. Gecorrigeerd voor seizoen verminderde gedurende aug. de geregistreerde arbeidsreserve van mannen en vrouwen tezamen van 89.700 tot 87.600.
In vergelijking met eind aug. 1967 liep de geregistreerde arbeidsreserve van mannen terug met 8300 en steeg deze bij de vrouwen van 8100 tot 8700.
Per provincie was de geregistreerde arbeidsreserve van mannen in % van de afhankelijke beroepsbevolking in aug. 1968 (aug. 1967): Groningen 3,4% (4,3%), Friesland 2,5% (2,9), Drente 4% (6), Overijssel 2,8% (3,5), Gelderland 1,8% (2,4), Utrecht 1,2% (1,3), Noord-Holland 1% (1), Zuid-Holland 1,2% (1,1), Zeeland 1,8% (1,8), Noord-Brabant 2,8% (3,4), Limburg 4,3% (4,8), gehele land 2% (2,3).
De geregistreerde vraag bedroeg eind aug. (juli) voor mannen 57.000 (57.700) en voor vrouwen 29.800 (32.000). In aug. 1967 waren deze cijfers resp. 48.200 en 28.000. (P e r s b e r i c h t M i n i s t e r i e v a n S o c i a l e Z a k e n)
(Vor. ber. pag. 341/1)

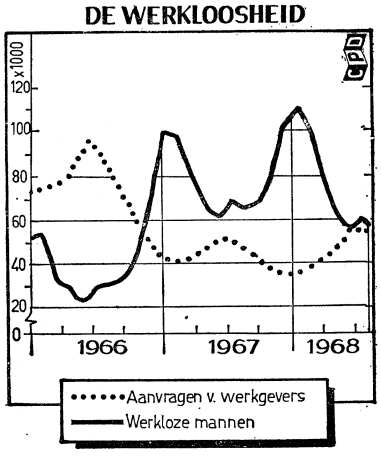

BELGIË

EXPANSIEPLAN VAN LEUVEN-FRANS

De academische raad van de Franse afdeling der r.k. universiteit van Leuven is gereedgekomen met zijn expansieplan. Het document waarvan de titel luidt „Antwoord van de academische raad aan de Belgische regering", werd goedgekeurd door de bisschoppen en op 20 sept. door algemeen beheerder, prof. *Woitrin*, aan minister *Théo Lefèvre* (wetenschapsbeleid) overhandigd. Het plan voorziet in de totale overheveling van de Franse afdeling naar Ottignies (Wallonië) en St. Lambrechts-Woluwe (Brusselse agglomeratie).
Het document luidt als volgt:

Inleiding

1. De jongste ontwikkeling van de politieke toestand en meer in het bijzonder de beslissingen van de, uit de laatste verkiezingen voortgekomen, regering leiden tot een „onteigening" van de Franse afdeling der katholieke universiteit te Leuven.
De regeringsverklaring van juni 1968 verplicht de Franse afdeling van de universiteit tot de vestiging van volledige pedagogische eenheden op door haar gekozen plaatsen en in het kader van een door haar opgemaakte programmatie, voor zover de geldmiddelen beschikbaar en gewaarborgd zijn.

2. De regering heeft op 24 juni 1968, door toedoen van minister Th. Lefèvre, de Franse afdeling van de universiteit verzocht haar tegen 15 september 1968 de lijst en het tijdschema te bezorgen betreffende de oprichting van de op de nieuwe plaatsen en overeenkomstig het regeringsakkoord te vestigen volledige pedagogische eenheden.

3. Ingevolge een beslissing van 17 juli 1968 heeft de inrichtende macht van de katholieke universiteit van Leuven de Franse afdeling opgedragen haar tegen 15 sept. 1968 een vestigingsprogramma m.b.t. St.-Lambrechts-Woluwe en Ottignies te overhandigen.

4. Nooit, behalve voor haar faculteit van geneeskunde, heeft de Franse afdeling van de universiteit om een overheveling van de huidige inrichtingen verzocht. Zij bevestigt andermaal haar recht te werken en zich te ontwikkelen op de plaats, waar zij thans gevestigd is. De politieke beslissing die haar wordt opgelegd, is een rechtstreekse miskenning van dat recht.

5. Het is in elk geval onmogelijk aan een overheveling van de Franse afdeling van de universiteit te denken, vooraleer de financiële en juridische voorwaarden, nodig voor de totale uitvoering van het hierna geschetste programma, vervuld zijn.
De onontbeerlijke middelen moeten gewaarborgd worden tot aan de voltooiing van het programma, en zij moeten beveiligd zijn tegen politieke en financiële wisselvalligheden. Die middelen zullen worden berekend volgens de normen die voor de andere Belgische universiteiten gelden.

6. De overheveling van de Franse afdeling zal trouwens jaren vergen: de leefbaarheid, d.w.z. de werking en de normale expansie van de Franse afdeling, moet tijdens de overgangsperiode te Leuven verzekerd zijn. De politieke overheid moet te dien opzichte waarborgen verstrekken.

7. De realisatie van al die voorwaarden zal worden gewaarborgd door de verantwoordelijke inrichtende macht van de twee afdelingen der universiteit alsmede door de organen, die zij daarvoor zal aanwijzen.

I. *De „onteigening" van de Franse afdeling moet deze laatste de middelen laten om volledig en in een zeer korte tijdspanne opnieuw samengesteld te worden.*

1. Het is volstrekt nodig dat zo spoedig mogelijk de onzekerheid wordt weggenomen die op de toekomst van de katholieke universiteit van Leuven weegt, met name om redenen die rechtstreeks de vitaliteit en het dynamisme van de Alma Mater bepalen. Op de drempel van een tijdperk van academische vernieuwing is het onontbeerlijk dat de overheveling gezien wordt in een opbouwend perspectief. Waarborgen en verduidelijkingen zijn eveneens noodzakelijk om de verdere werving van hoogleraren op internationaal niveau en de opneming van een groeiend aantal studenten uit alle delen van de wereld mogelijk te maken.
De politieke overheid moet bijgevolg haar verantwoordelijkheid op zich nemen en zonder uitstel de onontbeerlijke middelen waarborgen.

2. De Franse afdeling omvat momenteel hoofdzakelijk zeven faculteiten, ongeveer 150 onderzoekscentra, en daarenboven een centrale en een faculteitsadministratie. Dit alles vormt een samenhangend en onderling vervlochten geheel. Daarom zouden zowel een gedeeltelijke als een totale overheveling, die over een te lange periode zouden gebeuren, heel wat bezwaren inhouden. De geografische verbrokkeling moet uiteraard een hinderpaal zijn voor talrijke interdisciplinaire activiteiten (nu en later) die de universiteit een eigen karakter verlenen en niet enkel de vorsers interesseren maar ook de studenten die met meer dan één studierichting vertrouwd wensen te geraken. Het culturele leven van de academische gemeenschap steunt op de complementaire aard van de artistieke, literaire, sociale en wetenschappelijke inbreng, waarvan de factoren allen even essentieel zijn, zonder dat zij evenwel op verscheidene campussen t.g.t. aanwezig kunnen zijn. Het culturele leven van de nieuwe campus verdient bijzondere aandacht. Welnu, dit leven zal des te moeilijker buiten een stedelijk milieu kunnen worden verzorgd, daar de academische gemeenschap er kleiner zal zijn.
Tijdens de hele duur van de periode, waarin belangrijke sectoren van de universiteit geografisch gescheiden zullen zijn, zullen ettelijke diensten, instellingen of programma's, die de hele universiteit aanbelangen, verdubbeld moeten zijn; naast de centrale bibliotheek en het rekencentrum moeten hierbij worden vermeld de administratieve diensten, de studentenorganisaties, de sportinstallaties, het onderwijs van algemeen belang (baccalaureaat in de wijsbegeerte, moderne talen, enz.) en de colleges die gelijktijdig

door studenten van verschillende faculteiten worden gevolgd.
De installaties voor algemeen gebruik van de nieuwe campus zullen voorts, van bij de aanvang, in hun definitieve omvang moeten worden opgericht; ze zouden aldus gedurende een te lange overgangsperiode onderbenut worden, wat wel erg duur zou uitvallen.
Om een normale werking en een rationeel beheer van de katholieke universiteit van Leuven te waarborgen en de ernstige nadelen van de overheveling te beperken, is het bijgevolg essentieel dat de totale duur van de operatie niet langer dan tien jaar zou bedragen.

II. *De installatie van de nieuwe universiteit in een campus te Ottignies veronderstelt de totstandkoming van een stedelijk milieu en de adequate aanleg van verkeerswegen.*

1. Bij afwezigheid van een kern van stedelijk milieu zou een overhaaste overheveling met ernstige moeilijkheden kunnen gepaard gaan. Recente gebeurtenissen hebben dit genoegzaam bewezen.
2. De sociale en culturele infrastructuur zou mogelijkheden i.z. voeding en huisvesting, vrije tijdsbesteding, sport, kunst- en literair leven moeten bieden, wat de aanwezigheid van een niet-academische bevolking veronderstelt.
3. Onmisbaar zijn ook hoofdtoegangswegen (spoorwegen, wegen enz.)

III. *De volledige studie van de plannen tot overheveling naar Ottignies zal ten minste anderhalf jaar vergen; de vestiging van de nieuwe universiteit zou daarna op acht jaar moeten gebeuren.*

De tijdspanne van anderhalf jaar voor het opstellen van de plannen lijkt, uit een technisch oogpunt bekeken, een minimum, gelet op de belangrijkheid van het hele project.
Indien zonder verder uitstel een beslissing wordt genomen en de bovenvermelde juridische en financiële waarborgen dadelijk aanwezig zijn, zou het tijdschema er als volgt kunnen uitzien:

Dit tijdschema wordt bepaald door twee grondbeginselen: de zorg om voorrang te verlenen aan de groepen, wier expansiebehoeften het meest dringend zijn en wier bestaan gedurende een lange overgangsperiode belangrijke voorlopige investeringen te Leuven zou vereisen; de noodzaak om de volstrekt onontbeerlijke verbinding tussen de centrale bibliotheek en de groepen die ervan afhangen (letteren, kerkelijke wetenschappen, wijsbegeerte) in stand te houden.
N.B. In overeenstemming met het opgemaakte tijdschema moeten de kerkelijke faculteiten deel uitmaken van een groep die in oktober 1977 te Ottignies gevestigd zou worden; de Franse afdeling van die faculteiten moet echter zonder uitstel aan de katholieke universiteit van Leuven aangehecht worden. Hetzelfde geldt in beginsel voor alle instituten die nog niet gesplitst werden.

IV. *Volgens de criteria die momenteel beschikbaar zijn, kunnen de kosten van de overheveling naar Woluwe en Ottignies, op basis van de huidige prijzen, worden geraamd op zeventien miljard fr.*

Een woordvoerder van Leuven-Frans die het document op een persconferentie toelichtte, verklaarde dat de Franstaligen de overheveling enkel aanvaarden om de vrede in het land te bewaren en dat die vorm van aanvaarding „zeer hard" is. Het document vindt zijn oorsprong in beweegredenen die niet van wetenschappelijke aard zijn.
Wij spelen echter eerlijk het spel, waarvan wij de regels niet gewild en evenmin opgesteld hebben. Onze partners moeten nu op hun beurt spelen volgens de bepalingen van het regeringsakkoord. Wij verzochten niet om de overheveling, maar zullen deze thans aanwenden om een moderne universiteit te bouwen. Het bedrag van 17 mrd fr. is redelijk en ligt heelwat lager dan in de hitte van de polemiek was vooropgesteld. *(Gazet van Antwerpen, La libre Belgique, De Standaard* 21-9)

Data	*Fasen*	*Vooruitzichten De Lanoo* Aantal studenten gevestigd te Ottignies		%
okt. 1972	Begin inplanting van de groep „wetenschappen" (2de en 3e cyclus wetenschappen, toegepaste wetenschappen en landbouwwetenschappen) en van de 3 cyclussen der economische, sociale en politieke wetenschappen. Aanvang bouw der centrale bibliotheek.			
okt. 1974	Einde inplanting van bovengenoemde groepen	4.530		28
okt. 1975	Inplanting van de 1ste cyclus der wetenschappen, toegepaste wetenschappen en landbouwwetenschappen.	6.235		37
okt. 1976	Opening van de centrale bibliotheek. Inplanting van de rechten (3 cyclussen), de psychologie en de opvoedkunde (3 cyclussen).	9.000	(0)	50
okt. 1977	Inplanting van de 3 cyclussen wijsbegeerte en letteren, kerkwetenschappen en hoger instituut voor wijsbegeerte.	13.130	(0)	70

N.B. 1. In de bovenstaande cijfers wordt geen rekening gehouden met de studenten van het Instituut voor lichamelijke opvoeding, die voor het merendeel (75%) een plaats zullen moeten vinden in Ottignies. Volgens De Lanoo zou het aantal dezer studenten 297 bedragen in 1974, 310 in 1975, 320 in 1976 en 335 in 1977.
2. De geneeskunde, met 30% van de studentenbevolking, zal tussen 1971 en 1976 naar Woluwe worden overgebracht.
3. Het teken (0) duidt aan dat het om cijfers gaat, die opgesteld werden op basis van een extrapolatie van de vooruitzichten van De Lanoo.

DUITSLAND (WEST)

DIALOOG BONN-MOSKOU OVER HET AFZIEN VAN GEBRUIK VAN GEWELD

Over een periode van meer dan twee jaar hebben de SU en West-Duitsland onderling contact gehad over het uitwisselen van verklaringen, waarin wederzijds wordt afgezien van het gebruik van geweld.
Het begin vormde de vredesnota van 25 maart 1966 (pag. 209/1-1966) van de regering-*Erhard,* waarin o.m. werd voorgesteld verklaringen uit te wisselen, waarin afstand wordt gedaan van het gebruik van militaire macht. De SU antwoordde hierop op 17 mei met een nota, waarin zij acht voorwaarden opsomt voor samenwerking met West-Duitsland (pag. 361/3-1966).
In de regeringsverklaring op 13 dec. 1966 herhaalde de nieuwe bondskanselier *Kurt Georg Kiesinger,* het aanbod tot uitwisseling van dergelijke verklaringen (pag. 808/1-1966).
Onderhandelingen tussen de toenmalige Westduitse staatssecretaris van buitenlandse zaken, *Klaus Schütz,* en de ambassadeur van de SU in Bonn *Semjon Tsarapkin,* leidden op 7 febr. 1967 tot het voorleggen door West-Duitsland van een ontwerp-verklaring, waarin de Bondsrepubliek afziet van de dreiging met of het gebruik van geweld bij het contact in de betrekkingen met de SU of één van haar bondgenoten.
Op 12 okt. 1967 overhandigde Tsarapkin aan de Westduitse minister van buitenlandse zaken, *Brandt,* een boodschap van de regering van de SU. Hierin sprak de SU de bereidheid uit met de Bondsrepubliek besprekingen te beginnen over een wederzijdse verklaring tot afzien van geweld in het belang van de vrede in Europa. Zij eiste echter vooraf van de Bondsrepubliek een duidelijke verklaring, dat deze genegen was een dergelijke verklaring ook met Oost-Duitsland uit te wisselen, en wel onder de zelfde voorwaarden als die, welke zouden gelden t.o. andere socialistische landen.
Hierna overhandigde Tsarapkin op 21 nov. 1967 aan minister Brandt

een tweede memorandum, waarin de SU een verklaring tot het afzien van gebruik van geweld afhankelijk stelt van de vervulling van vijf eisen door de Bondsrepubliek, t.w.:
— erkenning van de bestaande grenzen in Europa, in het bijzonder de Oder-Neisse-grens en de grens tussen Oost- en West-Duitsland;
— het afzien van vervaardiging en bezit van kernwapens;
— erkenning van de status van W.-Berlijn als een afzonderlijke politieke eenheid;
— erkenning van de ongeldigheid van het akkoord van München van 1938;
— optreden tegen het nazisme en militarisme in de Bondsrepubliek.
De minister van buitenlandse zaken, Brandt, verklaarde tijdens het defensie-debat in de Bondsdag op 7 dec. 1967, dat de Bondsregering bereid was met alle Oosteuropese landen bindende verklaringen over het wederzijds afzien van gebruik van geweld uit te wisselen. De regering had meerdere malen de wil te kennen gegeven een verklaring zo ten uitvoer te willen brengen, „dat deze zonder enig voorbehoud ook voor en tegenover het andere deel van Duitsland" zou gelden.
De SU overhandigde op 8 dec. 1967 aan de ambassadeurs van de VS, Frankrijk, Engeland en West-Duitsland gelijkluidende nota's, waarin het opkomende nazisme in de Bondsrepubliek werd veroordeeld (pag. 68/1) en de Bondsrepubliek werd verweten te weigeren op volkenrechtelijke basis verklaringen tot afzien van gebruik van geweld af te sluiten met de DDR, zoals met andere socialistische landen. Dit bevestigde volgens de nota de agressieve politiek van de Bondsrepubliek t.o.v. de DDR.

In een aide-mémoire van 14 dec. 1967 stelde de Bondsregering aan de SU de vraag of deze nog verder belang stelde in een voortzetting van de onderhandelingen over een verklaring tot afzien van gebruik van geweld ter verbetering van de wederzijdse betrekkingen. De Bondsregering verklaarde zich hiertoe nogmaals bereid.

De Westduitse ambassadeur in Moskou, *Von Walther,* overhandigde op 22 dec. 1967 het antwoord van zijn regering op de Sowjetrussische beschuldigingen in de nota's van 28 jan. 1967 (pag. 82/1-1967) en 8 dec. 1967. De beschuldigingen van militarisme en neo-nazisme worden van de hand gewezen als inmenging in de binnenlandse aangelegenheden en dan ook niet weerlegd. De regering zegt in de nota verder het niet bevorderlijk te achten voor het streven naar toenadering en ontspanning een wederzijdse polemiek te voeren. De Bondsregering verklaart zich in de nota opnieuw bereid tot het uitwisselen van verklaringen tot afzien van gebruik van geweld met de SU en haar bondgenoten.
Op 1 febr. werd in Bonn bekend gemaakt dat officiële gesprekken hadden plaats gevonden tussen de ambassadeur van de SU, Tsarapkin, en vertegenwoordigers van het Westduitse ministerie van buitenlandse zaken over deze materie. Bij deze gesprekken had Tsarapkin te verstaan gegeven, dat zijn regering verder belang stelde in gedachtenwisselingen over dit probleem. Deze gesprekken mondden op 29 jan. uit in een aide-mémoire van de SU aan de Bondsrepubliek. Hierin verwijt de SU West-Duitsland te weigeren in te gaan op de voorafgaande vraagstukken van de uiteindelijke verklaring, nl. de erkenning van de bestaande grenzen in Europa, het afzien van het alleenvertegenwoordigingsrecht voor alle Duitsers, afzien van verwerving van kernwapens, de verandering van de status van West-Berlijn en de ongeldigheid van het akkoord van München. De SU acht het uitwisselen van een verklaring tussen de Bondsrepubliek en de DDR op volkenrechtelijke basis onontbeerlijk.
Ze wijst de twijfel aan de oprechtheid van haar bedoelingen van de hand en vraagt van West-Duitsland duidelijkheid over de genoemde vraagstukken en problemen.
Op 9 april antwoordde de Bondsregering op de Sowjet-memoranda van 12 okt. en 21 nov. 1967 en van 19 jan. 1968. Daarin stelde zij opnieuw voor bilaterale besprekingen te beginnen over het uitwisselen van verklaringen, waarin beide landen afzien van het gebruik van geweld tegenover elkaar. De Bondsregering veklaarde zich bereid dergelijke bilaterale verklaringen uit te wisselen met andere leden van het pact van Warschau, waarbij inbegrepen de DDR.

Ze stelde in het licht, dat haar politiek is gegrondvest op het Handvest van de Verenigde Naties en dat West-Duitsland de verplichting is aangegaan geen geweld aan te wenden bij de hereniging van Duitsland of voor wijziging van de Duitse grenzen. De Bondsrepubliek maakt geen aanspraak op enigerlei territoir. De bondsregering herhaalt haar standpunt dat wat betreft de Oder-Neisselijn de grenzen van een herenigd Duitsland pas in een vrij overeengekomen regeling met de regering van een herenigd Duitsland kunnen worden vastgelegd.

Aangaande het akkoord van München van 1938 is de bondsregering bereid met Praag te onderhandelen. De Bondsregering beschouwde het akkoord van München zoals zij al eerder heeft meegedeeld, als niet meer geldig.
Wat betreft Berlijn is de Bondsregering van opvatting, dat het viermogendhedenakkoord over de stad nog geldt en dat dit akkoord door de bouw van „de Muur" is geschonden. Haar activiteiten in West-Berlijn beschouwt de Bondsregering niet in strijd met het akkoord over Berlijn.

Bij het debat over de buitenlandse politiek op 20 juni toonde Bondskanselier Kiesinger zich bereid met de DDR een verklaring tot afzien van gebruik van geweld af te sluiten. Dit standpunt van de Westduitse regering bevestigde hij nogmaals op een persconferentie op 5 juli, waarbij hij zei, dat een dergelijke uitwisseling van verklaringen met Oosteuropese staten van groot belang was ter verbetering van de onderlinge verhoudingen.
De minister van buitenlandse zaken van de SU, *Andrei Gromyko,* verklaarde op 27 juni in een rede voor de Opperste Sowjet (pag. 472/2), dat voorafgaande aan een uitwisseling van verklaringen een duidelijke en volledige verklaring diende te worden afgelegd door de Bondsrepubliek, die erkenning van de bestaande situatie in Europa inhield, met inbegrip van een erkenning van het bestaan van de DDR.
Op 5 juli overhandigde ambassadeur Tsarapkin van de SU het antwoord van zijn regering op de nota van 9 april van de Bondsregering. Uit de inhoud bleek dat het standpunt van de SU onveranderd was: aan de uitwisseling van verklaringen, waarin beide staten afzien van het gebruik van geweld jegens elkaar diende een duidelijke erkenning door de Bondsrepubliek van de naoorlogse situatie, zoals die op dat ogenblik bestond, vooraf te gaan. De SU beriep zich tevens op



Ambassadeur Tsarapkin

art. 53 en 107 van het Handvest van de VN in geval van hernieuwde agressiepolitiek en op de overeenkomsten van Potsdam, die nog volledig geldigheid en betekenis zouden hebben.

De beide landen waren overeengekomen hun contacten op vertrouwelijke basis te onderhouden. Op 11 juli verbrak de SU echter deze vertrouwelijkheid door in de *Izwestia* de Sowjetnota van 12 okt. 1967 te publiceren. Bonn antwoordde hierop met de publicatie van een documentatie over de contacten met Moskou over uitwisseling van verklaringen tot afzien van gebruik van geweld.

Op 12 en 13 juli zette de Izwestia haar publikaties voort. Hierdoor werden openbaar gemaakt het ontwerp van de Bondsrepubliek van 7 febr. 1967, de verklaringen van de SU van 12 okt. 1967 en 21 nov. 1967, het aide-mémoire van de DDR van 14 dec. 1967 en dat van de SU van 29 jan., de verklaring van de Bondsrepubliek van 9 april en het antwoord van de SU van 5 juli.

Minister Brandt zei op een persconferentie op 12 juli, dat na de Sowjetrussische publikatie de Bondsrepubliek zich niet meer aan de geheimhouding gebonden achtte.

Volgens hem toonde de door Bonn gepubliceerde documentatie duidelijk het streven van de Bondsrepubliek naar het scheppen van nieuwe verhoudingen met de Europese landen, speciaal de SU.
Hij betreurde het dat de SU in haar jongste memorandum van 5 juli in plaats van een rustige en zakelijke benadering van de problemen, ongegronde aanvallen op de Bondsrepubliek had gedaan en zelfs voor zichzelf het recht had opgeëist ook na het sluiten van een desbetreffende overeenkomst eenzijdig geweld te gebruiken.
De SU ging hierbij uit van lang verouderde bepalingen van het Handvest van de Verenigde Naties inzake de verhouding tussen de overwinnaars en overwonnenen van de Tweede Wereldoorlog, zo zei Brandt. (NZZ, NRC, Le Monde, Bulletin)

HARDERE HOUDING VAN MOSKOU T.O. BONN

Na het vastlopen van de onderhandelingen tussen West-Duitsland en de SU over de uitwisseling van verklaringen tot afzien van gebruik van geweld verhieven zich in de Bondsrepubliek opnieuw stemmen, die zich verzetten tegen de Westduitse ondertekening van het non-proliferatieverdrag (zie ook pag. 463/1). Op het jaarlijkse congres van de CSU keerde de voorzitter van de CSU en minister van financiën, *Franz Josef Strauss,* zich tegen een onmiddellijke ondertekening.

Het verdrag eiste op verschillende punten nog nader onderzoek. Vóór alles duidelijk is, dient men zich niet zonder voorbehoud vast te leggen, aldus Strauss. De gedelegeerden van het congres vroegen de regering in een eenstemmig aangenomen resolutie de ondertekening van het non-proliferatieakkoord in ieder geval uit te stellen tot na de Amerikaanse presidentsverkiezingen. In de resolutie werd tevens de vrees uitgesproken, dat zolang de SU erop staat de tegen de verliezers van de Tweede Wereldoorlog gerichte artikelen 53 en 107 van het Handvest van de VN te handhaven, ook het non-proliferatieakkoord door de SU voor discriminatie en bedreiging van de Bondsrepubliek gebruikt zal worden.

Op het zelfde congres reageerde bondskanselier *Kiesinger* als speciale gast op de houding van de SU inzake het verdrag tot afzien van gebruik van geweld. De SU eiste een capitulatie van de Bondsrepubliek voor haar eisen, maar de Bondsrepubliek zou niet zwichten, zo zei Kiesinger. Hij verklaarde dat de Bondsrepubliek haar politiek t.o. Oost-Europa zou voortzetten, ongeacht het „spervuur van eeuwige beschuldigingen" van de SU.

Minister van buitenlandse zaken *Brandt* verklaarde op 31 juli op een persconferentie naar aanleiding van beschuldigingen in de Sowjetrussische pers, dat de Bondsrepubliek slechts de rol van getuige en waarnemer speelde in de Tsjechoslowaakse crisis — en geen andere rol. Hij zei: „Het beste wat we kunnen doen is niets doen".

Dezelfde dag ontbood de Westduitse regering ambassadeur *Tsarapkin* om te protesteren tegen de artikelen in de Sowjet-pers over de rol van de bondsrepubliek in Tsjechoslowakije. Op 8 aug. verscheen in de *Izwestia* opnieuw een hoofdartikel naar aanleiding van de verklaringen van de conferentie van Bratislawa (pag. 515/2), waarin scherp stelling wordt genomen tegen het revanchisme, militarisme en neo-nazisme in W.-Duitsland. Volgens dit artikel behoort de Bundeswehr tot de zwaarst bewapende strijdmachten in Europa en streeft het oppercommando naar het bezit van de atoombom. Bovendien staat de „neonazistische partij" (NPD) in grootte op de derde plaats en wordt naar schatting gesteund door 3 miljoen kiezers.
Op 23 aug. werd door de leiding van de Grote Coalitie en het kabinet een beraad gehouden over de interventie in Tsjechoslowakije (pag. 545 e.v.). Bij dit overleg had, naar de perschef van de Bondsrepubliek *Ahlers* meedeelde, de clausule van het Handvest van de VN over „vijandelijke staten", zoals de SU deze de afgelopen tijd herhaalde malen had gehanteerd om inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van de Bondsrepubliek te funderen, centraal gestaan. Volgens Westduitse waarnemers waren deze beroepen van de SU op art. 53 en

Clausule van het Handvest over „vijandelijke staten" en het akkoord van Potsdam.

Artikel 53.
„1. De Veiligheidsraad moet, indien daartoe aanleiding bestaat, van zodanige regionale regelingen of organen gebruik maken voor dwangactie onder zijn gezag. Maar tot dwangactie zal niet worden overgegaan krachtens regionale regelingen of door regionale organen zonder de machtiging van de Veiligheidsraad, behalve waar het betreft maatregelen genomen tegenover een vijandelijke Staat als omschreven in lid 2 van dit artikel, en voortvloeiende uit artikel 107 of uit regionale regelingen, welke gericht zijn tegen hervatting van een aanvallende politiek van de zijde van een zodanige Staat tot zodanig tijdstip als waarop de Organisatie op verzoek van de betrokken Regeringen belast zal worden met de verantwoordelijkheid voor het voorkomen van verdere aanval door een zodanige Staat.
2. De term „vijandelijke Staat" zoals gebruikt in lid 1 van dit artikel is van toepassing op iedere Staat, die gedurende de Tweede Wereldoorlog een vijand is geweest van enige Staat, die dit Handvest heeft ondertekend."

Artikel 107.
„Niets in dit Handvest zal het optreden aantasten of uitsluiten tegenover enige Staat die gedurende de Tweede Wereldoorlog een vijand is geweest van een Staat, die dit Handvest heeft ondertekend, waartoe als een gevolg van deze oorlog de Regeringen, die de verantwoordelijkheid hebben voor een zodanig optreden, zijn overgegaan of gemachtigd zijn over te gaan."
Op de in 1945 te Potsdam gehouden conferentie tussen de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en de Sowjet-Unie werd onder andere besloten dat het Duitse militarisme en nationaal-socialisme zou worden uitgeroeid.
In het communiqué dat na afloop van de conferentie werd gepubliceerd werden als „doelstellingen van de bezetting" onder andere de volgende punten genoemd:
„volledige ontwapening en demilitarisatie van Duitsland" en
„de nationaal-socialistische partij en alle nationaal-socialistische instellingen te vernietigen en alle nationaal-socialistische en militaristische propaganda te voorkomen".
Voorts werd bepaald dat de Duitse opvoeding zodanig zou worden gecontroleerd „dat daaruit volledig de nazi- en militaristische leerstellingen worden verwijderd en dat een succesvolle ontwikkeling van de democratische denkbeelden mogelijk wordt gemaakt".

107 van het Handvest door de interventie in Tsjechoslowakije in een nieuw licht komen te staan. Ahlers verklaarde verder m.b.t. berichten als zou de ondertekening van het non-proliferatieverdrag zijn uitgesteld, dat voor de ondertekening geen termijn vaststond. Bondskanselier Kiesinger gaf op 25 aug. voor de radio een uiteenzetting over het verschil in de politiek van West-Duitsland en de SU. Hij wees er hierin op, dat de SU er alles aan gelegen is de status quo te handhaven, met uitzondering mogelijk van Berlijn. West-Duitsland wilde deze status quo juist overwinnen in het belang van de eenheid van het Duitse volk.

Daags na het bekend worden van het akkoord van Moskou (pag. 585 /1) gaf de Westduitse regering een verklaring uit, waarin wordt verklaard dat de in strijd met het volkenrecht zijnde invasie een diepgaande inbreuk op de Tsjechoslowaakse soevereiniteit vormt en een ernstige internationale crisis oproept.

Op 30 aug. maakte de regeringswoordvoerder Ahlers bekend, dat de Bondsregering over inlichtingen beschikte, dat de SU de Bondsrepubliek verantwoordelijk zou stellen voor de invasie wegens de beweerde steun van de DBR voor de „contrarevolutionaire krachten" in Tsjechoslowakije. Op 30 aug. begon in de Sowjetrussische pers en voor de radio een felle campagne tegen de Bondsrepubliek. Deze werd hierbij beschuldigd van revanchisme, militarisme en imperialistische subversie. Ook het optreden van neo-nazisten in de Bondsrepubliek werd sterk veroordeeld.

De ambassadeur van de Bondsrepubliek in Moskou, *Allardt,* overhandigde op 31 aug. een protest aan de regering van de SU, waarin werd geprotesteerd tegen een uitzending van radio-Moskou op 30 aug., waarin de uiteenzetting van Kiesinger op 25 aug. gelijk wordt gesteld aan een oorlogsverklaring. De radiouitzending zei letterlijk: „. . . . dat deze verklaring van de kanselier als een oorlogsverklaring opgenomen kan worden en dat men in het Oosten de geëigende conclusies hieruit trekken zal".

Bondskanselier Kiesinger deed op 1 sept. een beroep op de SU haar „bijna desperate politiek" op te geven om zodoende een beslissende bijdrage te leveren aan de internationale vrede. De Sowjet-ambassadeur Tsarapkin bracht op 2 sept. een onverwacht bezoek aan Kiesinger. Bij deze gelegenheid liet Tsarapkin een stuk achter, waarin opnieuw de eisen van de SU t.a.v. de politiek van de Bondsrepubliek herhaald worden, die al werden gesteld bij de notawisselingen over het verdrag tot afzien van gebruik van geweld. Naar welingelichte kringen menen is echter de toon veel harder geworden.

In het stuk stelt Moskou dat de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije zuiver een aangelegenheid van het „socialistische kamp" vormen. Bonn wordt verweten tegenover dit kamp een vijandige houding aan te nemen, hetgeen de SU niet kan toestaan. Aan alle invloed van Bonn in het oostelijk blok moet een einde komen.

In het stuk staat voorts dat de Bondsrepubliek haar politiek radicaal moet veranderen, wil zij een bijdrage tot de vrede in Europa leveren. Daarbij worden de oude eisen herhaald, zoals erkenning van Oost-Duitsland en van de grenzen in Oost-Europa en een afzien van gebruik van geweld. Voorts moet Bonn alle stappen naar internationale ontspanning ondersteunen en voor orde in eigen land zorgen.

Op 10 sept. werd bekend dat op 30 aug. de Sowjet-ambassadeur in Oost-Berlijn, *Abrassimow,* de ambassadeurs van de westelijke Grote Drie in Bonn had meegedeeld, dat de SU niet voornemens was een actie tegen West-Berlijn te ondernemen. De SU wenst inzake Berlijn geen complicaties, zo heette het. Een verklaring van gelijke strekking werd in de westelijke hoofdsteden overhandigd.

Verklaring VS

De VS gaven op 17 sept. aan West-Duitsland de verzekering, dat communistische militaire actie tegen West-Duitsland een direct antwoord van de NAVO tot gevolg zou hebben. Niets in het Handvest van de VN zou de SU het recht geven eenzijdig in de Bondsrepubliek met geweld in te grijpen. De tekst van de verklaring, die het ministerie van buitenlandse zaken van de VS op 17 sept. uitgaf, luidt:

Men heeft ons met betrekking tot de artikelen 53 en 107 van het Handvest van de Verenigde Naties vragen gesteld, en wel in het bijzonder of deze de Sowjetunie of andere leden van het Pact van Warschau het recht zouden verlenen militair tussenbeide te komen in de aangelegenheden van de Bondsrepubliek Duitsland. De regering van de Verenigde Staten geeft de regering van de Bondsrepubliek de verzekering dat:

„1. de artikelen 53 en 107, afzonderlijk beschouwd of in verband met elkaar, de Sowjet-Unie noch andere leden van het Pact van Warschau het recht geven zich met geweld in de aangelegenheden van de Bondsrepubliek te mengen.

„2. als, desondanks, de Sowjet-Unie of welke van de landen van het Pact van Warschau dan ook eenzijdig met geweld zou ingrijpen in de Bondsrepubliek Duitsland, een dergelijke daad een onmiddellijk geallieerd antwoord tot gevolg zou hebben in het kader van de zelfverdedigingsmaatregelen die zijn voorzien in het Noordatlantisch verdrag.

„3. de rechtsgeldigheid van het Noordatlantisch verdrag in het kader van het Handvest van de Verenigde Naties niet in twijfel kan worden getrokken."

Westduitse aandrang tot een dergelijke verklaring was na de interventie in Tsjechoslowakije sterk geworden. Hiervoor had de SU in de nota van 5 juli (zie hierboven) aan West-Duitsland al gerefereerd aan art. 53 en 107 van het Handvest van de VN en aan de overeenkomst van Potsdam.

Commentaar Prawda

De *Prawda* reageerde bij monde van commentator *Wladlen Koeznetsow* op 18 sept. op de Amerikaanse waarschuwing aan de SU.

Koeznetsow schreef, dat de SU bereid blijft om, zo het nodig mocht zijn, samen met andere vredelievende landen doeltreffende maatregelen te nemen ter onderdrukking van het neo-nazisme en militarisme in West-Duitsland. Koeznetsow gaf echter duidelijk te kennen dat de SU eerder in de met de VS, Engeland en Frankrijk gesloten akkoorden van Potsdam een wettige grond ziet voor dergelijke maatregelen dan in de artikelen van het Handvest van de VN over voormalige vijandelijke staten.

Koeznetsow toont zich verrast over het bericht dat de VS de artikelen 53 en 107 van het Handvest als ongeldig beschouwen. Hij zegt voorts dat de machthebbers in Bonn de akkoorden van Potsdam zullen moeten blijven erkennen, hoe sterk hun verlangen ook mag zijn dat men die overeenkomsten als ongeldig gaat zien.

Koeznetsow noemt de angst, die de Bondesrepubliek toonde voor de waarschuwingen van de SU op grond van de artikelen van het Handvest van de VN hysterisch en suggereert dat Bonn die angst exploiteert om zijn NAVO-bondgenoten mee te slepen in een gevaarlijk spel, waarmee men wil komen tot ontduiking van de verplichtingen, het naoorlogse Duitsland opgelegd door de akkoorden van Potsdam.

Ook Engeland en Frankrijk ontkenden resp. op 16 en 17 sept. het recht van de SU op grond van artikelen 53 en 107 van het Handvest militair op te treden tegen de Bondsrepubliek. *(NZZ, FAZ, NRC, Le Monde)*

AFRIKAANSE TOPCONFERENTIE TE ALGIERS

Voorafgegaan door de elfde zitting van de ministerraad (4-11 sept.) is van 13-16 sept. te Algiers de vijfde topconferentie van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE) sinds haar oprichting in 1963 gehouden.

Van de 40 lid-staten (na de toelating van Mauritius en Swaziland) waren 39 vertegenwoordigd. Alleen Malawi ontbrak; het had reeds op 15 aug. bezwaar gemaakt tegen het houden van de conferentie in de Arabische wereld.

De conferentie werd bijgewoond door 22 staatshoofden *, vijf meer dan bij de topconferentie te Kinsjasa in 1967 (pag. 609 e.v.-1967).

Herziening structuur

De werkzaamheden van de elfde zitting van de OAE-ministerraad werden op 4 sept. door de Algerijnse president *Houari Boumedienne* geopend. In zijn rede verklaarde deze dat de eenheid van Afrika wordt bedreigd door kolonialistische agressie. Als voorbeelden noemde hij het huurlingencomplot in Kongo, de Israëlische agressie tegen de VAR en het offensief tegen de eenheid van Nigeria.
Voorts maakte Boumedienne een toespeling op de door president *Bourguiba* in een memorandum verlangde diepgaande herziening van de structuur van de panafrikaanse organisatie. Ook de secretaris-generaal van de OAE, *Diallo Telli*, verklaarde dat de ministers de structuur en de politiek van de OAE op basis van de ervaringen van de eerste vijf jaar dienden te onderzoeken.

Nigeria en Biafra

Op 12 sept. werd door de ministerraad een Tunesisch voorstel om een Biafraanse delegatie voor de topconferentie uit te nodigen afgewezen. Het Tunesische initiatief genoot de steun van Ivoorkust, Tanzania, Zambia en Gabon, die Biafra erkend hebben, en van Marokko en Gambia. Ook een Tunesisch voorstel om op de topconferentie het Nigeriaans-Biafraanse conflict formeel aan de orde te stellen, kreeg geen steun. Ondanks het feit dat het Nigeriaans-Biafraanse geschil niet op de agenda van de topconferentie stond, kwam het wel aan de orde en heeft het zelfs volgens de *NRC* (21-9) de debatten voor een groot deel beheerst. Een Biafraanse delegatie, die te Tunis een uitnodiging afwachtte, werd echter niet gehoord. Tijdens de openingsbijeenkomst op 13 sept. stelde secretaris-generaal *Oe Thant* van de Verenigde Naties het probleem in zijn rede aan de orde. Hij noemde de OAE het meest geschikte instrument voor het bevorderen van de vrede in Nigeria. Voorts zei hij dat het hier niet mogelijk was zijn „angst en ontsteltenis te verzwijgen t.a.v. de groeiende omvang van de vernielingen, de honger en het verlies aan mensenlevens als gevolg van de broederstrijd, die Nigeria sinds een jaar met bloed bevlekt. Deze feiten, getoetst aan onpartijdige bronnen, tonen aan dat een zeer groot aantal menselijke wezens, strijders zowel als non-combattanten, sterven of ten prooi zijn aan een vreselijk lijden; veel kinderen sterven of staan op het punt van honger om te komen. Uit naam van de humaniteit is het ontoelaatbaar iets na te laten wat zou kunnen helpen de gevolgen van dit tragisch conflict te verzachten", aldus de oproep van Oe Thant. Hij herinnerde aan de in Kinsjasa 1967 aangenomen resolutie, waarbij de OAE de „soevereiniteit en territoriale integriteit van Nigeria" en de federale regering te Lagos uitdrukkelijk erkend had. De secretaris-generaal pleitte voor hervatting der onderhandelingen en verlangde concrete maatregelen ter beëindiging van de vijandelijkheden, zonder de oplossing van het conflict door partijdigheid voor het ene of het andere kamp te schaden. Ook merkte Oe Thant op dat het Nigeriaanse conflict reeds moeilijkheden in de betrekkingen tussen Afrikaanse staten veroorzaakt had en dat het voortduren ervan de uiterst noodzakelijke onderlinge samenwerking en eenheid beïnvloedt.
President *Kenneth Kaoenda* van Zambia weigerde het hem aangeboden vice-voorzitterschap van de conferentie, omdat zijn land in sommige toespraken, naar hij zei, „over één kam scheen te zijn geschoren met de imperialisten wegens onze houding inzake de kwestie Nigeria-Biafra". De bezwaren van Kaoenda, wiens land Biafra heeft erkend, gingen o.a. uit naar de toespraak van de Algerijnse president Boumedienne. Deze had gezegd dat de



De Algerijnse president Boumedienne tijdens de openingszitting van de vijfde topconferentie van de OAE.. Achter hem v.l.n.r. secretaris-generaal Diallo Telli van de OAE, president Moboetoe van Kongo (Kinsjasa) en secretaris-generaal Oe Thant van de Verenigde Naties.

*) Tot de staatshoofden die zich lieten vertegenwoordigen behoorden o.a. Nasser (VAR), Bourguiba (Tunesië), Nyerere (Tanzania), Kenyatta (Kenia), Ankrah (Ghana), Houphouet-Boigny (Ivoorkust), Senghor (Senegal), Obote (Oeganda), Sekou Touré (Guinee), Tombalbaye (Tsjaad) en Gowon (Nigeria).

landen en de politieke en geestelijke organisaties die nu „onder humanitaire voorwendsels" zoveel drukte maken om Biafra in vroegere drama's niets hadden gezegd, integendeel in Kongo hadden zij de Katangezen, „de avonturiers uit het Vreemdelingenlegioen en de pijlers van het kolonialisme" gesteund.
Keizer *Haile Selassie* van Ethiopië bracht rapport uit over de onder zijn auspiciën te Addis Abeba gevoerde vredesbesprekingen tussen Nigeria en Biafra (pag. 580/3).

De uit zes landen bestaande OAE-commissie inzake Nigeria stelde een ontwerp-resolutie op, die werd ingediend nadat de Nigeriaanse delegatie zich met de inhoud akkoord verklaard had. Deze ontwerp-resolutie verwierf de stemmen van 33 leden; de 4 landen die Biafra hebben erkend — Gabon, Ivoorkust, Tanzania en Zambia — stemden tegen. Rwanda en Gabon onthielden zich van stemming. De resolutie deed enerzijds een beroep op de „secessionistische" leiders van Biafra de vijandelijkheden te staken en met de federale autoriteiten samen te werken voor herstel van de vrede en eenheid in Nigeria. Op de federale regering werd anderzijds een beroep gedaan het vuren te staken en om zodra de vrede zal zijn hersteld een „algemene amnestie" af te kondigen en samen te werken met de OAE teneinde de persoonlijke veiligheid van alle Nigerianen te verzekeren, totdat het wederzijds vertrouwen is hersteld. Voorts werd de betrokken partijen gevraagd de burgerslachtoffers van de gevechten zo snel mogelijk van de nodige hulp te voorzien. Tenslotte werd op de leden van de VN en de OAE een beroep gedaan zich van elke handeling te onthouden die schadelijk zou kunnen zijn voor de eenheid, territoriale integriteit en vrede in Nigeria. De OAE-commissie o.l.v. Haile Selassie werd verzocht zijn pogingen tot verwezenlijking van de resoluties van Kinsjasa en Algiers voort te zetten.
Een oproep van Ivoorkust tot een „onmiddellijk" staakt-het-vuren werd verworpen.

De Afrikaanse landen hebben van het probleem-Nigeria een beginselkwestie gemaakt, aldus Le Monde (17-9). Zij zijn van mening dat de territoriale eenheid en de van het koloniale tijdperk geërfde grenzen tot iedere prijs moeten worden gehandhaafd. Geplaagd door angst, dat een geslaagde afscheiding van Biafra bij andere incoherente staten school zou kunnen maken en meer nog, aldus de NZZ (22-9), door de onjuiste analogie van de afval van Katanga „getraumatiseerd", heeft de conferentie tenslotte een resolutie geformuleerd, waarin de territoriale integriteit van de federatie Nigeria tot beginsel werd verheven.

Bevrijdingsbewegingen

Het probleem van de bevrijdingsbewegingen heeft de werkzaamheden van de elfde zitting van de ministerraad beheerst, aldus *Jeune Afrique* (23-9). De discussie betrof in de eerste plaats de positie van het Bevrijdingscomité van de OAE. Het optreden van dit comité en de samenstelling ervan ondervindt reeds lang kritiek van landen als Tunesië en Madagascar. Deze stelden de ministerraad voor een controlecommissie te benoemen om op het Bevrijdingscomité toe te zien. Dit voorstel werd aanvaard met 20 tegen 6 stemmen bij 9 onthoudingen. Vervolgens werd de voorgestelde commissie benoemd, maar na een actie van de „progressieven" voor een verhoging van de bijdragen aan het Bevrijdingscomité met 10%, weer opgeheven.
De door de topconferentie aanvaarde resoluties m.b.t. de bevrijdingsbewegingen waren volgens *Le Monde* (18-9) het resultaat van moeizame compromissen tussen enerzijds de landen die voorbehoud maken t.a.v. het Bevrijdingscomité, en anderzijds de wat minder talrijke landen die juist willen dat er meer hulp wordt gegeven aan de bevrijdingsbewegingen.
De OAE spoort de lid-staten aan hun bijdrage aan het speciale fonds van het Bevrijdingscomité te voldoen, en zij moedigt tevens de oprichting aan van „gemeenschappelijke fronten" van bepaalde bevrijdingsbewegingen. De critici hoopten volgens *The Economist* (21-9) door hun optreden het Bevrijdingscomité tot een koerswijziging te brengen; zo niet dan zal de meerderheid hun bijdragen evenmin voldoen als in het verleden, aldus *The Economist.*
De OAE heeft een van haar vorige resoluties opnieuw bevestigd waarin de wenselijkheid wordt uitgesproken om de GRAE, de revolutionaire regering van Angola in ballingschap, een ander statuut te geven en deze niet langer te beschouwen als een „regering". Hiertoe had het Bevrijdingscomité ook reeds besloten tijdens zijn 13de zitting van 16-25 juli te Algiers.

Diallo Telli herkozen

Door de afgevaardigden op de topconferentie werd de aftredende secretaris-generaal van de OAE, Diallo Telli (Guinee)), voor vier jaar herkozen. Hij verwierf pas in de zesde ronde een tweederde meerderheid, 27 van de 39 stemmen.
Tegen de herverkiezing hadden zich de vertegenwoordigers van de OCAM-staten verzet. Zij hadden een eigen kandidaat gesteld: *Fidèle Nkoendabagenzi,* secretaris-generaal van het ministerie van internationale samenwerking van Rwanda. Deze was echter kansloos zoals reeds bij de eerste stemronde bleek. De uitslag hiervan was: Diallo Telli 24 stemmen tegen Nkoendabagenzi 8, bij 6 onthoudingen.

Midden-Oosten

Door de topconferentie werd met 36 tegen 0 stemmen bij 2 onthoudingen (Lesotho en Swaziland volgens de *NRC,* Ivoorkust en Dahomey volgens de *NZZ)* een resolutie over het Midden-Oosten aanvaard, waarin de agressie werd veroordeeld, steun aan de VAR werd toegezegd, en het terugtrekken van buitenlandse troepen uit de sinds juni 1967 bezette gebieden werd verlangd, overeenkomstig de resolutie van de Veiligheidsraad. Alle OAE-leden werden opgeroepen hun invloed aan te wenden om een strikte toepassing van de Veiligheidsraad-resolutie te verkrijgen.
De resolutie over het Midden-Oosten, waarin Israël genoemd noch veroordeeld wordt, was in aanzienlijk mildere bewoordingen gesteld dan de resolutie die in februari door de ministers van buitenlandse zaken te Addis Abeba was aanvaard (pag. 221/2). Het compromisvoorstel was afkomstig van Niger.

Verdere besluiten

Engeland werd door de conferentie opgeroepen geweld te gebruiken om Rhodesië van Ian Smith te bevrijden, ook al bepleitte Oliver Tambo van het Zuidafrikaanse Nationale Congres een afzien van deze eis omdat Britse militairen de guerrilla-operaties zouden kunnen hinderen. Resoluties m.b.t. de apartheid in Zuid-Afrika en de Portugese gebieden waren vrijwel een herhaling van vroegere uitspraken. De Westelijke staten werden ervan beschuldigd Portugal en Zuid-Afrika met wapens en investeringen te steunen, om de uitbuiting van Afrika in een nieuwe vorm voort te zetten. De ministerraad heeft 1969 tot het „jaar van de strijd tegen racisme en rassendiscriminatie" geproclameerd.

De conferentie besloot mej. Angie Brook, staatssecretaris van buitenlandse zaken van Liberia, kandidaat te stellen voor het voorzitterschap van de Algemene Vergadering van de VN.

Een ontwerp-conventie over de status van vluchtelingen zal op de volgende ministersconferentie aan de orde komen. Voorts werden resoluties goedgekeurd over de oprichting van een Afrikaans orgaan voor burgerluchtvaart, over het eerste Afrikaanse culturele festival (van 21 juli-1 aug. 1969 te Algiers) en over de inter-Afrikaanse economische samenwerking.

NEDERLAND

TWEEDE ZOON PRINSES BEATRIX GEBOREN

Prinses *Beatrix* heeft op 25 sept. om 8.48 uur het leven geschonken aan een zoon. Het nieuws van de geboorte van het tweede kind van prinses Beatrix en prins *Claus* werd omstreeks 10 uur in het volgende communiqué van de Rijksvoorlichtingsdienst bekend gemaakt:

„Heden, op 25 september 1968, heeft Hare Koninklijke Hoogheid prinses Beatrix in het Academisch ziekenhuis te Utrecht het leven geschonken aan een flinke, welgeschapen zoon.
De bevalling, die langs operatieve weg heeft plaatsgevonden, is geheel naar wens verlopen.
De toestand van moeder en kind is goed."

Het communiqué was ondertekend door prof. dr. W. P. Plate en dr. J. Drukker.

Bij de geboorte woog het prinsje 3870 gram en was het 53 cm lang.

Kort na de aankondiging sprak minister-president *P. J. S. de Jong* voor de radio namens de regering een gelukwens uit, waarbij hij o.m. zei: „Temidden van het vele verontrustende wereldnieuws dat ons de afgelopen tijd bereikte, vervult dit bericht ons met vreugde en dankbaarheid. (. . .) Nu koningin Juliana als gelukkige moeder en grootmoeder aan de wieg van haar derde kleinkind staat, is het goed in gedachten even terug te gaan naar nog niet zo lang geleden, toen de erfopvolging in het Huis van Oranje op een smalle basis leek te rusten. Het besef, hoe beter het nu is, kan onze dankbaarheid vandaag verdiepen."



Prins Johan Friso

Aangifte

Op 28 sept. heeft prins Claus in het stadhuis te Utrecht aangifte gedaan van de geboorte van zijn zoon. Ambtenaar van de burgerlijke stand was de burgemeester van Utrecht, jhr. mr. *C. J. A. de Ranitz*. Als getuigen traden op dr. *L. J. M. Beel*, vice-president van de Raad van State, en minister-president *P. J. S. de Jong*.
De ouders hebben hun tweede zoon de namen Johan Friso Bernhard Christiaan David gegeven. De prins zal officieel Johan Friso heten. Zijn roepnaam is Friso.
Het prinsje komt bij de troonopvolging op de derde plaats, na zijn moeder prinses Beatrix en zijn broer prins Willem-Alexander, en vóór prinses Margriet en prins Maurits.

NONPROLIFERATIEVERDRAG ONDERTEKEND

Op 20 aug. is namens het Koninkrijk te Londen, Moskou en Washington het verdrag inzake de nonproliferatie van kernwapens (pag. 451/2) ondertekend.

In een verklaring van het Ministerie van buitenlandse zaken in Den Haag wordt gezegd dat de regering van oordeel is, dat de doelstellingen van het nonproliferatieverdrag en die van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie op geen enkel punt onverenigbaar zijn.
Teneinde te voorkomen dat tenuitvoerlegging van het nonproliferatieverdrag onverenigbaar zou zijn met de naleving van de bepalingen van het Euratomverdrag, dienen de waarborgen betreffende de inspectie zodanig te worden geregeld, dat de rechten en verplichtingen die voor de leden-staten en de gemeenschap uit het Euratomverdrag voort vloeien, onverlet blijven. Te dien einde zal de Europese Commissie in onderhandelingen dienen te treden met de IAFA, de internationale atoomorganisatie te Wenen.
De regering is voornemens niet tot bekrachtiging van het verdrag over te gaan, voordat de onderhandelingen tussen de Commissie en de IAFA tot een akkoord hebben geleid.

(Zie ook pag. 567/3)

VOORZITTER EERSTE KAMER

Prof. dr. ir. *J. P. Mazure* is bij K.B. van 15 aug. opnieuw benoemd tot voorzitter van de Eerste Kamer.

PRESIDIUM TWEEDE KAMER

Bij KB van 17 sept. is mr. *F. J. F. M. van Thiel* opnieuw benoemd tot voorzitter van de Tweede Kamer. Tot onder-voorzitters zijn gekozen: drs. *G. M. Nederhorst* (PvdA), *R. Zegering Hadders* (VVD), mr. *W. Aantjes* (ARP), freule mr. *C.W.I. Wttewaal van Stoetwegen* (CHU) en *H. J. Lankhorst* (PSP).

NIEUWE KAMERLEDEN

Tijdens de zitting 1967-68 zijn als lid van de Tweede Kamer geïnstalleerd:

18 dec. '67: *C. Laban* (PvdA) (vacature-*W. van der Gevel);*

30 jan.: *J. H. Dirx* (KVP) (vacature-mr. *A. M. I. H. Baeten);*

1 febr.: *W. H. van Harselaar* (BP) (vacature-*P. Lefferstra);*

6 febr.: *P. Dankert* (PvdA) (vacature-*H. Peschar);*

5 maart: *A. Schipper* (PvdA) (vacature-*R. Laan);*

5 maart: *K. J. van Laak* (KVP) (vacature-mr. *H. W. van Doorn);*

3 sept.: *J. T. Vellenga* (PvdA) (vacature- drs. *Th. J. Hogendorp).*

(Vor. ber. pag. 695/3-1967)

Als lid van de Eerste Kamer zijn tijdens de zitting 1967-68 geïnstalleerd:

16 jan.: *J. Heij* (CHU) (vacature-ir. *M. A. Geuze);*

5 maart: ir. *J. Visser* (PvdA) (vacature- mevr. *F. de Leeuw-Mertens);*

14 mei: *A. C. Verhoef* (PvdA) (vacature- ir. *H. Vos);*

Op 17 sept. is voorts als lid van de Eerste Kamer geïnstalleerd: *M. C. Verburg* (PvdA) (vacature- *C. W. van Wingerden).*

(Vor. ber. pag. 40/1)

NIEUWE AMBASSADEURS

Bij KB zijn tot buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur benoemd:

Mr. *G. J. A. Veling* in Algerije;

J. P. Engels, buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur in Liberia, tevens in Sierra Leone, met standplaats Monrovia;

C. Th. R. van Baarda in Kongo (Kinsjasa) en in Boeroendi, met standplaats Kinsjasa;

Mr. *S. D. Emanuels* in Trinidad en Tobago;

Jhr. mr. *D. van Eysinga* in Roemenië;

A. M. E. Brink in Tanzania;

Drs. *A. J. M. van der Maade* in Ivoorkust, Opper-Volta, Dahomey, Niger en Togo, met standplaats Abidjan;

Jhr. *J. Q. Bas Backer* in Japan en

Zuid-Korea, met standplaats Tokio;
Mr. *J. G. Kist* in Noorwegen;
Mr. *W. G. Zeylstra* in Australië.
Voorts werd mr. *F. J. Gelderman* benoemd tot permanent vertegenwoordiger bij de Raad van Europa te Straatsburg in de rang van buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur en werd *J. J. Derksen* benoemd tot zaakgelastigde te Peking. *(Celerbulletin)*

(Vor. ber. pag. 136/3)

SECRETARIS-GENERAAL BUITENLANDSE ZAKEN

Bij KB van 1 juli is met ingang van 1 okt. aan mr. *E. O. Baron van Boetzelaer* i.v.m. het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd eervol ontslag verleend als secretaris-generaal van het ministerie van buitenlandse zaken. Bij hetzelfde KB werd mr. *E. L. C. Schiff* per 1 okt. tot zijn opvolger benoemd.

TK AANVAARDT WETSONTWERP MINIMUMLOON

De Tweede Kamer heeft op 25 sept. met 78-46 stemmen het wetsontwerp inzake het minimumloon en de minimum vakantietoeslag goedgekeurd. Tegen stemden PvdA, CPN, PSP en beide fracties van de BP.
Een amendement van mr. *Th. J. A. M. van Lier* (PvdA) om de jaarlijkse verhoging van het minimumloon te koppelen aan de loonindex en niet, zoals in het ontwerp wordt bepaald, aan een gemengde loon- en prijsindex, werd verworpen met 69-55 stemmen. Vóór stemden PvdA, D'66, CPN, PSP en PPR, drs. *J. Boersma* (ARP) en de KVP'ers *C. F. Kleisterlee, dr. Th. E. E. van Schaik,* drs. *Th. E. Westerterp* en *A. C. M. Weijters.*
Voor de PvdA was de verwerping van dit amendement aanleiding om tegen de gehele wet te stemmen. Volgens haar woordvoerder betekent het werken met een gemengde loon- en prijsindex een achteruitgang voor de laagstbetaalden (de gezinsleden meegerekend, 200.000 Nederlanders).
Tevoren had minister *Roolvink* toegezegd de Sociaal-Economische Raad te zullen vragen omstreeks 1 juli 1970 (i.p.v. begin 1971) advies uit te brengen over de wijze waarop het minimumloon moet worden opgetrokken. Hij kwam hiermee tegemoet aan verzoeken van de zijde van de KVP, CHU en ARP, die eveneens hun voorkeur voor hantering van de loonindex uitspraken, maar genoegen wilden nemen met een tijdelijke hantering van de gemengde index. Ook over de leeftijdsgrens zal de SER advies worden gevraagd.
De Kamer verwierp ook een amendement-Van Lier dat beoogde het minimum-loon na een SER-advies op ieder geschikt moment te kunnen aanpassen.
Aanvaard werd een amendement van *H. Kikkert* (CHU) waarbij de leeftijdsgrens voor het minimumloon werd verlaagd van 25 tot 24 jaar.
Een amendement van drs. *E. Nypels* (D'66) om de werkingssfeer van de wet geleidelijk uit te breiden tot alle werknemers van 21 jaar en ouder en kostwinners die nog geen 21 jaar zijn, werd met de stemmen van de PvdA, D'66, PSP en CPN voor, verworpen.
Aangenomen werden amendementen waarbij maatschapsvissers en dagbladbezorgers buiten de werkingssfeer van de wet worden gelaten.
De Kamer verwierp een amendement van mr. Van Lier, dat beoogde de grens voor het bepalen van de vakantietoeslag op *f* 28.000 te stellen, zij aanvaardde een amendement van *J. H. J. Maenen* (KVP) om deze grens op *f* 21.000 te stellen. *(ANP, NRC, Het Parool)*

(Vor. ber. pag. 294/1)

COMMISSIE OVERHEIDSVOORLICHTING

Minister-president *De Jong* heeft op 23 sept. de „commissie heroriëntatie overheidsvoorlichting" geïnstalleerd. Zij heeft tot taak de regering over ongeveer een jaar advies uit te brengen over de maatschappelijke functie van de overheidsvoorlichting en de openheid van de bestuursdienst. De commissie zal daarbij het regeringsstandpunt t.a.v. een wettelijk omschreven „recht op informatie" moeten voorbereiden.
De commissie staat onder voorzitterschap van mr. *B. W. Biesheuvel.* Vice-voorzitter is mr. *M. Vrolijk;* leden zijn dr. *N. Cramer,* prof. dr. *G. Kuypers, J. W. M. Martinot, H. J. Neuman, J. W. Rengelink,* mr. *A. Seret* en mr. *A. Stempels.* Voorts nemen vertegenwoordigers van een aantal ministeries en enkele deskundigen aan het commissieberaad deel. *(NRC* 23-9)

OUD-MINISTER DR. TH. VAN SCHAIK OVERLEDEN

Te Arnhem is op 10 sept. overleden, 79 jaar oud, dr. ir. *Th. S. G. J. M. van Schaik,* oud-president-directeur van de Algemene Kunstzijde Unie NV. Hij was van 24 juni 1945 tot 3 juli 1946 minister van verkeer en energie in het kabinet Schermerhorn-Drees.

A. C. DE BRUIJN OVERLEDEN

Op 19 sept. is te Den Haag op 80-jarige leeftijd overleden de heer *A. C. de Bruijn,* oud-voorzitter van de Katholieke Arbeidersbeweging (het huidige NKV) en oud-minister van Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie.

Adrianus Cornelis de Bruijn werd op 5 nov. 1887 te Utrecht geboren en kreeg een vakopleiding tot metaalbewerker. In 1914 werd hij bezoldigd secretaris en in 1917 voorzitter van de Ned. R.K. Metaalbewerkersbond. In 1918 werd hij algemeen secretaris van het Bureau van de R.K. Vakorganisatie en in 1925 voorzitter van het R.K. Werkliedenverbond. Toen in de oorlog het R.K. Werkliedenverbond onder nat.-soc. bewind werd gesteld, weigerde De Bruijn in functie te blijven. Hij verbleef als gijzelaar in St. Michielsgestel. Hij behoorde tot de iniatiefnemers van de Stichting van de Arbeid en van de Raad van Vakcentrales. Na de oorlog was hij tot 1952 weer voorzitter van de KAB, de nieuwe naam van het herrezen R.K. Werkliedenverbond. Van 1952-1965 was De Bruijn minister van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in het derde-kabinet-Drees. De Bruijn is ook lid geweest van de Utrechtse gemeenteraad, de Provinciale Staten van Utrecht en de Eerste Kamer (1929-1952) en voorts o.m. van de SER en de Stichting van de Arbeid. (De Volkskrant 20-9)

MAATSCHAPPIJ EN ONDERNEMING

Een dertigtal Nederlandse ondernemingen heeft in samenwerking met het Verbond van Nederlandse Ondernemingen en de Federatie van de katholieke en protestants-christelijke werkgeversverbonden op 10 sept. de Stichting Maatschappij en Onderneming opgericht.
Doel van de stichting is het bevorderen van inzicht in de betekenis van de ondernemingsgewijze voortbrenging voor onze samenleving en de plaats van de onderneming in de samenleving en van het inzicht in de ontwikkeling van het maatschappelijk leven in verhouding tot de onderneming en het op de onderneming gegrondveste voortbrengingsstelsel.
Hiertoe heeft de stichting, die werkt buiten de beleidssfeer van de ondernemingen en hun organisaties, een bureau ingesteld, dat wetenschappelijk-objectieve studies gaat verrichten.

De betrokken ondernemingen zijn: Philips, Kon. Zout-Organon, ABN, Steenkolenhandelsvereniging, Papierfabrieken Van Gelder, Wilton-Fijenoord-Bronswerk, Amsterdam-Rotterdam Bank, Shell Nederland, Unilever, Nationale-Nederlanden, Hoogovens, VNU, Wm H. Müller en Co, Phs.

van Ommeren, Ver. Ned. Scheepvaartmaatschappij, Heineken, VMF, J. P. Wyers' industrie- en handelsonderneming, Thomassen en Drijver-Verblifa, AKU, Bruynzeel, Douwe Egberts, Albert Heijn, Hatema, DAF, Fokker, Rijn-Schelde, Steenfabrieken v.h. Terwindt en Arntz, Nederlandse Kabelfabrieken en Vroom en Dreesmann. (N R C 12-9)

WILTON-FEIJENOORD-BRONSWERK VERDEELD TUSSEN VMF EN RIJN-SCHELDE

Op 9 sept. is bekend gemaakt dat de besturen van de Verenigde Machinefabrieken NV en Rijn-Schelde Machinefabrieken en Scheepswerven NV hebben besloten gezamenlijk een bod uit te brengen op de aandelen van Wilton-Feijenoord-Bronswerk NV. De drie besturen hebben overeenstemming bereikt over een regeling waarbij de maritieme activiteiten (scheepsbouw en -reparatie) van WFB aan Rijn-Schelde en de landactiviteiten (machinebouw e.d.) aan VMF worden toegevoegd. In een communiqué verklaarden de besturen van mening te zijn „dat op deze wijze een betere waarborg voor de werkgelegenheid ontstaat dan bij andere oplossingen het geval zou zijn geweest".

Voor elk aandeel van *f* 1000 WFB worden ter beschikking gesteld: *f* 250 aandeel VMF, *f* 250 aandeel Rijn-Schelde plus *f* 500 7⅛% obligatie VMF en *f* 500 7⅛% obligatie Rijn-Schelde plus *f* 250 in contanten. Niet royeerbare certificaten Wilton zullen op dezelfde wijze worden gehonoreerd.
Voor elke *f* 1000 converteerbare obligatie Wilton wordt geboden *f* 150 aandelen VMF, *f* 150 aandelen Rijn-Schelde, *f* 250 7⅛% obligatie VMF, *f* 250 7⅛% obligatie Rijn-Schelde in contanten. Aan de huidige aandeelhouders van de VMF zal gelijktijdig met deze omruil door de VMF een bonus van 5% in aandelen worden uitgekeerd ten laste van de belastingvrije agioreserve. Dit aanbod is onvoorwaardelijk. Het omwisselingsbod is intussen gestand gedaan.

Aan het akkoord over de verdeling van WFB is een felle strijd tussen VMF en Rijn-Schelde om het bezit van dit concern voorafgegaan.
Op 15 juli kondigden VMF en WFB een volledige fusie aan (pag. 502/3). Daarbij werd de bereidheid uitgesproken dat de eerdere afspraak tot nauwe samenwerking op maritiem gebied tussen WFB en Rijn-Schelde gehandhaafd zou blijven. (Deze afspraak werd met name gemaakt met het oog op de eventuele bouw van een tweede mammoetdok op de Maasvlakte).
Op 5 sept. — een week voor de sluitingstermijn van het bod van VMF op WFB — werd bekend dat Rijn-Schelde een hoger bod op WFB deed. Rijn-Schelde verklaarde tot de overtuiging te zijn gekomen dat door het opgaan van WFB in VMF „de maritieme samenwerking tussen Rijn-Schelde en Wilton slechts op zeer onvolkomen en onbevredigende wijze kan worden gerealiseerd."
VMF verhoogden vervolgens op 7 sept. hun bod.
Tijdens het weekeinde van 7/8 sept. werd in onderhandelingen tussen de drie besturen in het hotel De Nederlanden te Vreeland tenslotte overeenstemming over een regeling bereikt.
Het gezamenlijke bod van VMF en Rijn-Schelde bedraagt *f* 82 mln. Het eerste bod van VMF beliep *f* 63 mln, het tegenbod van Rijn-Schelde *f* 76 mln en het tweede bod van VMF ruim *f* 80 mln.
Van de zijde van de vakbonden is kritisch gereageerd op deze gang van zaken en vrees uitgesproken m.b.t. de werkgelegenheid bij WFB. In een gesprek tussen de metaalbedrijfsbonden en de directies van de drie ondernemingen hebben de bonden op 9 sept. aangedrongen op korte termijn met een „sociale blauwdruk" te komen, waarin de gevolgen van de samenvoeging worden opgenomen. Dit is door de ondernemingen toegezegd. Zij hopen dit plan half okt. voor te leggen en zullen tot die tijd geen maatregelen m.b.t. de werkgelegenheid nemen. Er zal worden gestreefd naar handhaving van geografische eenheden. Op een persconferentie op 10 sept. is van de zijde van de ondernemingen verklaard dat er geen ontslagen zullen vallen. De ondernemingsraden van Bronswerk-Feijenoord hebben in een telegram aan de ministers van economische en sociale zaken uiting gegeven aan hun „ernstige verontrusting" en gevraagd om bemiddeling „teneinde de werkgelegenheid binnen de bedrijven te waarborgen". *(NRC, Alg. Hbld, Het Parool)*

Rijn-Schelde Machinefabrieken en Scheepswerven NV werd in 1966 gevormd en bestaat uit: De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij NV, Rotterdam met Scheepsbouw Maatschappij Nieuwe Waterweg NV, Schiedam, Bouwmaatschappij Heyplaat NV, Rotterdam, Wester Pijpleidingen NV, Strijen, NV Koninklijke Maatschappij „De Schelde", Vlissingen met Schelde Montagebedrijf NV, De Meern, NV Landaal-Schelde, De Meern, NV Scheldestad, Vlissingen, NV Bok Sperwer, De Meern en NV Motorenfabriek Thomassen, De Steeg met NV Middelburgsche IJzergieterij en Machinefabriek v/h Boddaert & Co., Middelburg. In mei 1968 werd de NV Machinefabriek „Breda" voorheen Backer en Rueb als vierde werkmaatschappij in de Rijn-Schelde-groep opgenomen.

De belangrijkste deelnemingen zijn: NV Machinefabriek v/h Pannevis & Zn, Utrecht (100%), NV Scheldebouw, Rotterdam (100%), Machinefabriek Braat NV, Amsterdam (90%), Machinefabriek en Scheepswerf van P. Smit Jr NV, Rotterdam (50%), NV Scheepswerf en Machinefabriek Waalhaven, Rotterdam (50%), NV Nederlandsche Vereenigde Scheepsbouwbureaux, 's-Gravenhage (50%), voorts minderheidsdeelnemingen: Lisnave, Estaleiros Navais de Lisboa, S.A.R.L., Lissabon, NV Scheepsbouwbelangen, 's-Gravenhage, NV Neratoom, 's-Gravenhage, CA Servicios Mecanicos „Servimeca", Maracaibo, NV Container en Koeltechniek v/h Kolff & Co., Rotterdam, Bordema NV, 's-Gravenhage.
Eind 1967 werkten bij het concern (incl. „Breda") 10.722 werknemers.
Zie voor een overzicht van VMF-Stork-Werkspoor en Wilton-Feijenoord-Bronswerk: pag. 502/2.

VERDERE FUSIES

Op 7 aug. werd de overneming bekendgemaakt door de Verenigde Bedrijven Nederhorst te Gouda van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Havenwerken te Amsterdam. De gezamenlijke omzet van beide bedrijven was in 1967 *f* 307 mln; het aantal werknemers bedraagt ca 8000 man.

Op 15 aug. werd mededeling gedaan van de overname van het gehele aandelenpakket van NV v.h. Alg. Bouwonderneming ir. A. van Engelen door het Aannemings- en Handelsbedrijf E. W. Smit NV, beide te Nijmegen.

Op 19 aug. werd meegedeeld dat het bestuur van de NV Bierbrouwerij De Drie Hoefijzers te Breda overeenstemming had bereikt met het bestuur van Allied Breweries Ltd te Londen om toe te treden tot de Britse groep. Allied Breweries nam in 1967 reeds de Ver. Ned. Brouwerijen d'Oranjeboom te Rotterdam over. De Drie Hoefijzers en d'Oranjeboom nemen samen 20% van de Nederlandse biermarkt voor hun rekening.

Op 19 aug. maakten de Hollandsche Beton Maatschappij te Rijswijk en de Hollandsche Constructie Groep te Leiden bekend dat zij tot fusie hebben besloten, die geschiedt door een aandelenruil HCG in aandelen HBM. HBM zal zijn naam wijzigen in Hollandsche Beton Groep. HCG blijft onder de huidige naam doorwerken als een van de werkmaatschappijen van de te vormen HBG. De gezamenlijke jaaromzet beloopt *f* 360 mln; het aantal werknemers ruim 8000.

Op 26 aug. werd meegedeeld dat Heineken's Bierbrouwerij Maatschappij NV de Amstel Brouwerij NV zal overnemen d.m.v. een aandelenruil. Amstel Brouwerij zal als

afzonderlijke onderneming blijven bestaan met handhaving van de afzonderlijke produkten en merken. Heineken en Amstel beheersen samen 60% van de Nederlandse biermarkt. Heineken had over het boekjaar 1967 een omzet van *f* 256 mln, Amstel *f* 107 mln. Het aantal werknemers bedraagt resp. ongeveer 3000 en 2000.

Op 27 aug. besloten de Assurantiemij. De Zeven Provinciën NV en de NV Rotterdamse Verzekering Sociëteiten (RVS) tot het aangaan van een fusie. Deze komt tot stand door een omwisseling van de aandelen Zeven Provinciën in aandelen RVS. Er zal een holdingmaatschappij worden opgericht onder een nader te bepalen naam. De Zeven Provinciën en de RVS, benevens hun resp. dochterondernemingen zullen als werkmaatschappijen onder hun eigen naam blijven opereren.

RVS had over 1967 een premie-inkomen van *f* 117,8 mln en een verzekerd bedrag van *f* 5,15 mrd (de zesde levensverzekeringsmij. in Nederland). De Zeven Provinciën ontving over 1961 aan bruto premie *f* 91 mln; het kapitaal bedroeg *f* 7,3 mln en de premie- en schadereserve *f* 46,3 mln. Het gezamenlijk aantal werknemers bedraagt 3000 man.

Op 26 aug. werd bekend gemaakt dat Koninklijke Dobbelman NV te Nijmegen heeft besloten tot de Koninklijke Zout-Organon NV te Arnhem toe te treden. Van de 300 werknemers zal een aantal moeten afvloeien.

In sept. werden nog de volgende fusies bekend gemaakt:

De Wed. G. Oud NV werd overgenomen door de NV Erven Lucas Bols te Amsterdam.

De Steenkolen-Handelsvereniging NV, Amsterdam en NV Havenbedrijf De Rietlanden, Amsterdam voegden hun havenactiviteiten samen (nieuwe vennootschap NV Havenbedrijf De Rietlanden).

Bouvy Zout te Muiden werd overgenomen door de NV Kon. Ned. Zoutindustrie (onderdeel Kon. Zout-Organon NV).

Texoprint NV te Helmond nam Tuma NV te Hilvarenbeek over.

Drukkerij J. van Boekhoven NV en NV Drukkerij Bosch, beide te Utrecht, besloten tot een fusie, die gestalte zal krijgen in een nieuwe vennootschap genaamd Van Boekhoven-Bosch NV, die houdstermaatschappij wordt van de bestaande werkmaatschappijen.

De Verenigde Nederlandse Uitgeversbedrijven NV en Smeets Drukkerijen NV te Weert bereikten overeenstemming over het overnemen van aandelen Smeets door VNU.

De Steenkolen-Handelsvereniging NV te Utrecht deed een bod op alle uitstaande aandelen Van Nievelt, Goudriaan en Co's Stoomvaartmaatschappij NV te Rotterdam.

De NV Key & Kramer te Maassluis en NV Cindu te Uithoorn besloten tot een fusie en oprichting van een naamloze vennootschap, genaamd Cindu-Key & Kramer NV gevestigd in Den Haag, die als houderstermaatschappij van de aandelen van de beide werkmaatschappijen zal optreden.

Aan de Volkskrant (20-7) ontlenen wij nog het volgende overzicht van fusies die in de maanden jan. t/m juli plaatsvonden.

Januari

Landré & Glinderman, A'dam; kapitaalgoederen; Intechmij, Den Haag; werktuigen.

Van Dissel, Eindhoven; linnen; Kodijko, Boxtel; weverij.

Frico, Leeuwarden; zuivel; W. M. de Hoop, Diemen; Kaas; Karperton, Alkmaar; kaas; Grondsma, Groningen; export.

Ogem, R'dam; nutsbedrijf; J. A. Monster, Gorkum; ijzerwaren.

Lucas Bols, A'dam; Hartevelt, Leiden; beide distilleerderij.

Wereldhaven, R'dam; onroerend goed; Van Saane, A'dam; bouwbedrijf.

Rotterdamse Lloyd, R'dam; rederij; Stevedore, R'dam; stuwadoor.

RVS, Rotterdam; verzekeringen; Nat. Cred. Ver., Den Haag; Noorder Spaar- en Levensverzek. A'dam; spaarkas.

Hoogovens, IJmuiden; staal; Oost-Borneo, A'dam; erts.

Meneba, R'dam; meelfabriek; Sitos, Rijswijk; bakkerij.

Geveke; Groenpol, beide A'dam; elektrotechn.

Februari

Key en Kramer, Maassluis; asfalt; Offers en Veder-Heyme Vis, R'dam; verven.

Ver. Schroevenfabriek, Hilversum; schroeven; Meijer en Greeven, De Bilt. metaalwerken.

Coöp. Melk Centrale, Den Haag; Ned. Melk Unie, A'dam; beide zuivel- en melkfabrieken.

Billiton, Den Haag; mijnbouw; H. J. van der Rijn, A'dam; smelterij, cv.

F. W. Braat, Delft; stalen ramen, deuren enz.; Frits Beukers, Schiedam; verwarm.

Amro-Bank, A'dam; Scheldebank, Zierikzee; beide banken.

Internatio, R'dam; industrieel conc.; Van Swaay, Den Haag; elektro- en koeltechniek; Stöpler, Utrecht; groothandel chir. app.

Maart

Zeeuwsche Confectie, Middelburg; Heka, Rijssen; beide confectie.

Heineken, A'dam; brouwerij; Vrumona, Bunnik; frisdranken.

Steenkolen, Handelsver., Utrecht; kolen, olie en cv; Wittop Koning, Haarlem; kolenimp.

Utermöhlen, A'dam; Absorda (firma Van Ewijck), Baarn; beide verbandstoffen.

Eerste Ned. Scheepsverband, R'dam; Ned. Scheeps Hypotheekbank, R'dam; en Rotterdamse Scheepshypotheekbank; alle scheepshypotheken.

Wm. H Müller, R'dam; havenbedrijf, rederij, ertsen; Thomsen, R'dam; haventransport.

April

Ver. Ned. Uitgeversbedr., Haarlem; Rotogravure, Leiden; uitgeverijen.

Temco, Europa; haarden, boilers; Vulcana, Den Haag; apparaten.

Lubbers-Hollandia, Krimpen a/d IJsel; constructie; Jonker-Du Croo, A'dam; app. en machines.

Mei

American Can Corp. (VS); verpakk.; Schiecarton, Schiedam; kartonnage.

Ned. Overzeebank; Mees & Hope; beide A'dam; bankzaken.

Elsevier, A'dam; Misset, Doetinchem; beide uitgevers.

Stork-Jaffa, Utrecht; (dochter VMF); Alfra, Bladel; beide weegwerktuigen.

Amev, Utrecht; Groote Bossche, Den Bosch; beide verzekeringen.

De Boer, Hilversum; Van Dishoeck, Van Holkema & Warendorf, Bussum; beide uitgeverijen.

CMC, Den Haag; Amersfortia, Amersfoort; beide zuivel.

Wegener; dagbladen, drukkerij; Kon. Drukkerij, beide Apeldoorn; drukkerij.

Juni

Furness, rederij en agenturen; Gebr. Nijman, beide R'dam; transp.

Van Gelder, A'dam; Leeuwarder Papier, Leeuwarden; beide papierwaren.

Ver. Bedr. Nederhorst, Gouda; aannemers; Braat, R'dam; machinebouw.

SHV, Utrecht; kolen, olie, cv; Ringverwarming, Leeuwarden; cv.

Chemische fabr. „Naarden", reuk- en smaakstoffen; Lenderink, Schiedam; eiwitderivaten.

AKU, Arnhem; kunstzijde; Aagrunol, Groningen; chemie.

Ned. Dagblad Unie, Den Haag; dagblad; Henkes, Haarlem; drukkerij.

Philips, Eindhoven; Chappel, (VS en Eng.); Am.-Brits muziekuitgevers.

Verolme, Rozenburg; NDSM, A'dam; beide scheepsbouwers.

OGEM, R'dam; nutsbedrijf; W. Bliek, Breda; en P. Holtring; beide elektrotechn.

Kooiman, Dordrecht; tankfabriek; Ensink, Hilversum; machines.

Kluwer, Deventer; Tjeenk Willink, Zwolle; beide uitgevers.

Blydenstein-Willink; Hazewind, beide Enschede; textiel.

Juli

Vanandel; Gebr. Goedhart, beide R'dam; koeltechniek.

Gazelle, Dieren; Ver. Ned. Rijwielfabrieken (Juncker, Locomotief en Simplex); fietsenindustrie.

VRG-Papier; Mahez, machinehandel, beide Amsterdam.

Hagemeijer, A'dam; handelsonderneming; Berk-Beccon, Kampen; metaalwaren.

SAMENWERKING UITGEVERS

Een dertiental uitgevers gaat hun belangen bundelen in een op 1 jan. 1969 op te richten NV „Unieboek". De afzonderlijke uitgeverijen zullen zelfstandig blijven, maar gebruik maken van de dienstverlening op het gebied van de verkoop, administratie, magazijnen en expeditie, die „Unieboek" hun biedt.
Met een jaarproduktie van 200 nieuwe titels en herdrukken, en een bestand van rond 1500 titels zal het nieuwe uitgeversboekhuis gaan behoren tot de tien grootste uitgeversmaatschappijen in Nederland. De betreffende uitgevers zijn C. de Boer jr., Paul Brand, W. J. & L. Brusse, D. B. Centen, C. A. J. van Dishoeck, Fibula-Van Dishoeck, W. de Haan, Van Holkema Warendorf, F. J. Kroonder, J. J. Romen Zoon, G. van Saane, Spiegel Historiael en De Vrouw & Haar Huis.

TWEE MILJOEN PERSONENAUTO'S

Volgens een berekening van de RAI (Nederlandsche Vereeniging de Rijwiel- en automobielindustrie) is in de eerste week van september de tweemiljoenste Nederlandse personenauto op de weg gekomen. Dit houdt in, dat de „autodichtheid" in Nederland nog vóór het einde van dit jaar het stadium van één personenauto op zes inwoners zal overschrijden.
De autodichtheid in Frankrijk en Zweden bedraagt 1 op 4, in West-Duitsland 1 op 4½, in België en Engeland 1 op 5 en in Italië 1 op 6½ inwoners.
Vlak na de Tweede Wereldoorlog reden er in Nederland nog geen 50.000 personenauto's. Het heeft vijftien jaar geduurd, voordat dit cijfer vertienvoudigd was. Vier jaar later, eind mei 1964, verscheen de éénmiljoenste wagen op de weg. In aug. '66 bedroeg het aantal anderhalf miljoen.
De RAI verwacht, dat het autopark medio '70 tot tweeënhalf miljoen wagens zal zijn uitgebreid. (Het Parool 5-9)

BELGIË

INTERIM-LEIDING IN PVV

Op 13 september heeft senator *Omer Vanaudenhove* (54) om gezondheidsredenen het voorzitterschap van de partij overgedragen aan een interim-driemanschap, bestaande uit de eerste ondervoorzitter van de PVV, de Brusselse senator *Norbert Hougardy,* het Luikse kamerlid *Emile Jeunehomme* en de gewezen vice-premier *Willy de Clercq.*

Volgens diverse perscommentaren zou het tijdelijk heengaan van Vanaudenhoven wel eens definitief kunnen zijn. De voorzitter zou fysisch ondermijnd zijn door de gevolgen van zijn oorlogsverblijf in een Duits concentratiekamp en moreel zwaar geslagen zijn ten gevolge van de



De afgetreden PVV-voorzitter Omer Vanaudenhove.

ontgoochelingen, opgelopen na de parlementsverkiezingen van maart 1968.
In de liberale *Nieuwe Gazet* (17-9) schreef PVV-oudminister *Fr. Grootjans* over de beslissing van Vanaudenhove: Nu pas komt voor de PVV de zwaarste vuurproef. *De Standaard* (19-9) herinnerde eraan dat Vanaudenhove de „sterke man" was die de oude liberale partij in 1961 omvormde tot een centrumpartij die werd opengezet voor personen van iedere wijsgerige of godsdienstige overtuiging. Volgens dit blad mislukte Vanaudenhove tenslotte omdat hij stug vasthield aan een voorbijgestreefde unitaire staatsopvatting.
De werkgroep van vijftien leden die in de PVV aan een basistekst met voorstellen voor een driepartijenoverleg betreffende de gemeenschapsproblemen werkte, vergaderde op 13 sept. voor de laatste maal. (Het was op die bijeenkomst dat Vanaudenhove zijn heengaan aankondigde.)
De werkgroep werd het eens over een aantal punten i.v.m. de modernisering van de staatsinstellingen, de administratieve en economische decentralisatie, maar bereikte geen overeenstemming over de kwestie-Brussel en evenmin over de Voerstreek. De werkgroep verwerpt eensgezind de door de regering voorgestelde formule van culturele autonomie (deelsenaten) en stelt voor die autonomie te realiseren d.m.v. culturele raden. (Zie pag. 487/2)
Op 20 september verklaarde CVP-voorzitter *Houben* in een persgesprek dat het verkeerd zou zijn de PVV-voorstellen a priori te verwerpen.

CVP-JONGERENVOORSTEL INZ. PARTIJVERNIEUWING

De Vlaamse CVP-Jongeren hebben een document gepubliceerd waarin zij zich uitspreken voor een grondige hervorming van het Belgische partijenbestel. Zij stellen voorop dat de CVP van een centrumpartij „die alle kanten uitkan", moet worden hervormd tot een radicaal-vooruitstrevende volkspartij op federale basis, die in een eerste fase alle progressieve christenen verenigt en daarna via stembusakkoorden met de socialistische partij het terrein voorbereidt voor de uiteindelijke hergroepering van alle progressieve krachten. Een conservatieve partij zou dan de andere krachten bundelen. Het document verwerpt de idee van een „Vlaamse frontvorming" omdat in die formule personen die over belangrijke politieke problemen scherp van mening verschillen, op een louter ideologische basis worden bijeengehouden. Niet de Vlaams-Waalse motieven maar de sociaal-economische moeten, volgens de CVP-jongeren, het partijenpatroon bepalen. De Jongeren die statutair recht hebben op één derde van de mandaten in de partijbesturen, rekenen op het e.k. congres van de Vlaamse CVP om hun opvattingen te doen zegevieren.

(Tijdschrift der Jongeren sept. 1968; *De Standaard* 27-9.)

ONTSLAG IN CPB-LEIDING

De gewezen voorzitter van de communistische Kamerfractie, *Theo Dejace* (62), heeft ontslag genomen uit het centraal comité van de Communistische Partij van België. Volgens een communiqué van het CC gaat Dejace niet akkoord met de manier waarop het comité zijn afkeuring heeft uitgedrukt over de Sowjet-tussenkomst in Tsjechoslowakije. Steeds volgens het communiqué blijft Dejace het eens met de fundamentele oriëntering van de partij, maar heeft hij zich door zijn ontslag de mogelijkheid ontnomen om in de schoot van het comité de politieke discussie voort te zetten.
Dejace werd kamerlid voor Luik in 1946. Hij ging in 1965 over naar de senaat en werd in 1968 niet herkozen.

VERKIEZING VUB-RECTOR

Prof. *André Jaumotte* is op 25 sept. bij de eerste stemronde (met 282

op 544 stemmen) door het academisch corps tot rector van de vrije universiteit van Brussel verkozen. Jaumotte (48) werd in 1943 burgerlijk ingenieur en is thans hoogleraar aan de faculteit van toegepaste wetenschappen en directeur van het instituut voor toegepaste mechanica. Hij is ook lid van de International Academy of Astronautics. (De rector wordt verkozen voor een academisch jaar en is tweemaal herkiesbaar.)

OLIEHAVEN IN VOLLE ZEE

Een syndicaat dat de mogelijkheid tot aanleg van een haven in volle zee bestudeert, heeft de regering een nota bezorgd, waarin verduidelijkt wordt dat op de Thorntonbank, op 28 km voor Zeebrugge, een haven kan worden gebouwd, die toegankelijk zou zijn voor schepen tot 500.000 ton. Het project zou in 3 jaar kunnen klaarkomen, 6 tot 7 mrd fr kosten en geheel door de privé-sector gefinancierd worden. De eerste tankers zouden kunnen aanleggen in 1971. De petroleum zou via een pijpleiding naar Antwerpen, Gent, de petrochemische centra van Wallonië en zelfs de Roer worden gevoerd. Vertegenwoordigers van het Westduitse bedrijfsleven zijn het plan ter plaatse komen bestuderen en zouden beloofd hebben binnen de drie weken te laten weten, of zij (ook financieel) tot medewerking bereid zijn. De bouw van de haven in volle zee wordt beschouwd als een alternatief voor de aanleg van de olieleiding van Rotterdam naar Antwerpen, waar slechts tankers tot 80.000 ton kunnen aanleggen, wat de lokale petroleumbedrijven handicapt. Deze laatste hebben dan ook voorgesteld tussen beide havensteden op eigen kosten een pijpleiding te bouwen. De regering heeft nog geen beslissing getroffen.
Van Westduitse zijde zou men in het project-Zeebrugge geïnteresseerd zijn, omdat men de olietoevoer vanuit de Noordduitse havens — gelet op de nabijheid van de grens met het Oostblok — onvoldoende beveiligd acht. *(La libre Belgique* 27-9)

VAKBONDSNOTA VOOR WERKGEVERS

In een gemeenschappelijke nota aan het Verbond der Belgische Nijverheid en het Verbond der Belgische niet-industriële Ondernemingen hebben de bureaus van het Algemeen Christelijk Vakverbond en het Algemeen Belgisch Vakverbond eraan herinnerd dat het nationaal programmatie-akkoord van 1966 de belofte inhield dat werkgevers en werknemers elkaar in september 1968 opnieuw zouden ontmoeten om het eventueel afsluiten van een akkoord voor 1969-70 te bespreken. In de nota wordt gesteld dat de volledige tewerkstelling en de vermindering van de arbeidsduur de hoofdbekommernis uitmaken van beide vakverenigingen.
Voorgesteld wordt een paritaire werkgroep op te richten, die de middelen ter bestrijding van de werkloosheid, inzonderheid bij de jongeren, zou bestuderen. De twee vakverenigingen wensen van 1969 af verder te gaan in de richting van een arbeidsduurvermindering; zij menen dat einde 1970 ten minste de 42 uren-week in alle bedrijfstakken ingevoerd dient te zijn. De nota komt ook op voor de invoering van de vierde vakantieweek, voor het waarborgen van de tien betaalde feestdagen en voor het betrekken van de gepensioneerde arbeiders bij de voortschrijdende welvaartsstijging. *(La Meuse* 23-9)

HARMEL IN ROEMENIË

Op uitnodiging van de Roemeense regering en tussen besprekingen te Rome en Londen in, heeft minister van buitenlandse zaken *Harmel* van 14 tot 17 sept. te Boekarest overleg gepleegd met zijn collega *Manescu* en met president *Ceausescu* en premier *Maurer*. België en Roemenië sloten op 16 sept. een overeenkomst betreffende economische, industriële en technische samenwerking.
Op 20 sept. bracht Harmel over zijn bezoek verslag uit op de kabinetsraad en voor de verenigde parlementscommissies voor buitenlandse zaken. Volgens *Le Soir* (21-9) zou Harmel van oordeel zijn dat het Russische ingrijpen in Tsjechoslowakije nog niet betekent dat er onmiddellijk oorlogsgevaar dreigt.

DUITSLAND (WEST)

SCHILLER IN LONDEN. GERUCHTEN OVER REVALUATIE VAN D-MARK

De Westduitse minister van economische zaken, *Karl Schiller,* heeft op 27 en 28 aug. in Londen besprekingen gevoerd met zijn Britse ambtgenoot *Roy Jenkins.* Concrete besluiten werden niet genomen, maar bij de gedachtenwisselingen stonden centraal het betalingsbalanstekort van Engeland en het overschot van West-Duitsland. Ook de internationale monetaire problemen kwamen aan de orde, waarbij de moeilijkheden van het pond bijzondere aandacht kregen.
Beide ministers ontkenden na afloop van de besprekingen op een persconferentie, dat revaluatie van de D-mark ter sprake was gekomen om een bijdrage te leveren tot het herstel van de Britse handelsbalans. (Geruchten over een bespreking over de revaluatie van de D-mark hadden voor Schillers komst in de Britse pers gecirculeerd.) Evenmin waren Britse importquota besproken.
Op 30 aug. wees de raad van de Westduitse centrale bank het denkbeeld van een revaluatie volledig van de hand. Ook het ministerie van economische zaken ontkende op 31 aug. elk voornemen tot revaluatie. De president van de Westduitse centrale bank, *Karl Blessing,* verklaarde op 3 sept. echter dat West-Duitsland op den duur toch wel genoodzaakt zou kunnen zijn over te gaan tot revaluatie van de D-mark, als andere Westelijke landen kruipende inflatie blijven tolereren.
Voorlopig diende de Bondsrepubliek volgens Blessing een inflatore ontwikkeling in het binnenland te voorkomen door middel van kapitaalexport en een stabiel fiscaal beleid.
Zowel de minister van financiën, *Franz Josef Strauss,* als de minister van economische zaken ontkenden op 5 sept. nogmaals het bestaan van plannen bij de regering de D-mark te revalueren. *(Reuter, NRC, NZZ, AP)*

DEVIEZENHULP VAN DE BONDSREPUBLIEK VOOR DE VS

Op 10 juni is tussen de VS en de Bondsrepubliek een compromis bereikt over de deviezenhulp door de Bondsrepubliek als compensatie voor de legering van Amerikaanse troepen in de Bondsrepubliek. De Westduitse hulp, die ongeveer DM 3 mrd uitmaakt, bestaat uit aankoop van Amerikaans schatkistpapier (DM 2 mrd) door de Deutsche Bundesbank en voor ongeveer DM 400 mln door een Duits bankconsortium), alsmede aankoop van wapens ten bedrage van DM 400 mln, die in het deviezenakkoord worden betrokken.
(De feitelijke Duitse aankoop van wapens in de Verenigde Staten zal groter zijn, daar de Bondsregering in de Verenigde Staten nog een deposito heeft van DM 3 mrd voor de aankoop van wapens, waarvan in de komende jaren gebruik zal worden gemaakt.)
De overeenkomst die voor een jaar

geldt, ging in op 1 juli. *(NRC 11-6, NZZ 12-6)*
(Vor. ber. pag. 291/1 en 529/3-1967)

SCHRÖDER IN VS EN CANADA

Minister van defensie, *Schröder*, heeft van 22 tot 24 juli een bezoek gebracht aan de VS. Hierbij voerde hij besprekingen met de ministers *Rusk* en *Clifford*, president *Johnson* en verscheidene Amerikaanse politici.

Met Rusk besprak Schröder de Oost-West-verhouding, in het bijzonder de Tsjechoslowaakse kwestie. Bovendien wisselden beide bewindslieden van gedachten over de Vietnamese oorlog.
Met Clifford besprak Schröder militaire vraagstukken. In het communiqué over het gesprek stond dat beide ministers het over alle verdedigingsvraagstukken van de NAVO eens waren. Nadruk werd gelegd op samenwerking op voet van gelijkheid op het gebied van bewapening binnen de NAVO. Schröder bevestigde na het gesprek de aankoop van 135 hefschroefvliegtuigen door de Bondsrepubliek in de VS t.w.v. DM 1,4 mrd. Verder was gesproken over de gezamenlijke ontwikkeling van een gevechtstank en de aankoop van 138 Phantom F-4 vliegtuigen, die gedeeltelijk in de Bondsrepubliek in licentie gebouwd zouden worden.
Schröder ontmoette op 24 juli president Johnson met wie hij sprak over de ontwikkeling in Oost-Europa en de topconferentie op Hawaii (pag. 576/2). Bijzonderheden over het gesprek werden niet bekendgemaakt.

Op 24 juli vertrok Schröder naar Canada waar hij met de Canadese regering eveneens besprekingen voerde over de NAVO. *(AP, DPA, NZZ)*

STRAUSS IN VS

Minister van financiën, *Strauss*, hield zich gelijktijdig met minister *Schröder* op in de VS, waar hij besprekingen voerde met zijn ambtgenoot *Fowler* en de president van de Wereldbank *McNamara* over monetaire en financiële problemen. Op 25 juli had ook Strauss een onderhoud met president *Johnson*. Het gesprek ging o.m. over de deviezentegemoetkomingen door de Bondsrepubliek voor de kosten van de legering van Amerikaanse troepen in de Bondsrepubliek. *(NZZ, DPA)*

BRANDT NAAR OOSTENRIJK EN JOEGO-SLAVIË

Minister van buitenlandse zaken *Brandt* heeft van 10-12 juni een officieel bezoek aan Oostenrijk gebracht op uitnodiging van zijn Oostenrijkse ambtgenoot *Waldheim*.

Tijdens zijn bezoek zette Brandt de Westduitse politiek, in het bijzonder de politiek van ontspanning tegenover Oost-Europa, uiteen. Bonn koesterde geen territoriale aanspraken, zo zei hij. Brandt benadrukte de bereidheid van de Bondsrepubliek met Oosteuropese staten verdragen, waarin wederzijds afstand wordt gedaan van het gebruik van geweld jegens elkaar, uit te wisselen (zie nader pag. 621/3). Brandt noemde deze bereidheid een hoeksteen van de Westduitse buitenlandse politiek.

Brandt vervolgde zijn reis met een bezoek aan Joego-Slavië, op uitnodiging van zijn Joegoslavische collega *Nikezitsj*. Hij kwam op 12 juni in Belgrado aan. Het bezoek betekende een bevestiging van de hervatting van de diplomatieke betrekkingen tussen Bonn en Belgrado (pag. 87/2). Ook bij dit bezoek stond een verduidelijking van de Westduitse politiek t.o.v. Oost-Europa en het streven naar een Europese vredesordening centraal.

Tijdens een gesprek op 13 juni met zijn ambtgenoot Nikezitsj verduidelijkte Brandt de Westduitse houding inzake de nieuwe moeilijkheden rond Berlijn (pag. 461/1). Verder werd de Westduitse houding t.o.v. het non-proliferatieverdrag en de politiek t.o. Oost-Europa nogmaals uiteengezet. Brandt benadrukte, dat de Bondsrepubliek streefde naar ontspanning in de verhouding tussen Oost en West. Van zijn kant verklaarde min. Nikezitsj, dat de Joegoslavische politiek uitging van het bestaan van twee Duitse staten. Beide ministers bevestigden het belang van een Europese veiligheidsconferentie, maar waren het erover eens dat hieraan een periode van ontspanning vooraf diende te gaan. Minister Brandt verzekerde zijn collega van zijn steun voor een Joegoslavische associatie met de EEG.
Brandt voerde op 14 juni een gesprek met president Tito, waarbij vooral de politiek van de Bondsrepubliek tegenover Oost-Europa en de recente Oostduitse maatregelen inzake het Berlijnverkeer ter sprake kwamen.
In een communiqué na afloop van het bezoek, dat i.v.m. de Berlijnse crisis werd bekort, op 15 juni werd de hoop uitgesproken, dat de besprekingen tussen de Bondsrepubliek en Joego-Slavië over de status van de Joegoslavische gastarbeiders in de Bondsrepubliek in september met goed gevolg afgesloten konden worden. Een nieuw handels- en financieel verdrag, eveneens een cultureel akkoord werd aangekondigd. Tevens was van gedachten gewisseld over Westduitse herstelbetalingen. Minister Brandt noemde op een persconferentie na zijn terugkeer het bezoek uiterst nuttig en waardevol, vooral daar waar het de verduidelijking van de Westduitse politiek tegenover Oost-Europa betrof. Hij wees op het verschil tussen de toenadering tussen Joego-Slavië en de Bondsrepubliek en de beperking van het contact tussen de DDR en de Bondsrepubliek als gevolg van de jongste Oostduitse maatregelen. (N Z Z, F A Z).

AMBASSADEUR IN BELGRADO

Tot eerste Westduitse ambassadeur in Belgrado na het herstel van de diplomatieke betrekkingen op 3 jan. (pag. 87/2) is benoemd de 56-jarige *Peter Blachstein*, lid van de SPD-fractie in de Bondsdag sinds 1949. Blachstein, die in 1934 wegens anti-nazigezindheid naar Scandinavië emigreerde en verder deelnam aan republikeinse zijde aan de Spaanse burgeroorlog, geldt als voorstander van verbetering van de betrekkingen met Oosteuropese landen.
Op 6 juni kwam de nieuwe ambassadeur in Belgrado aan en overhandigde er zijn geloofsbrieven.
Op 16 aug. maakte Blachstein bekend, dat hij om gezondheidsredenen midden 1969 uit de diplomatieke dienst zou treden en weer Bondsdagafgevaardigde zou worden.
(NZZ, The Times, Die Welt, FAZ)

NIEUWE AMBASSADEURS IN ISRAËL EN NEDERLAND

Op 3 juli is de benoeming bekend gemaakt van *Karl Hermann Knoke* tot ambassadeur in Israël. Hiervoor was hij ambassadeur in Den Haag. Hij volgt de eerste Westduitse ambassadeur in Israël, *Rolf Pauls*, op. Tot ambassadeur in Den Haag werd benoemd *Hans Arnold*, kabinetschef van de minister van buitenlandse zaken. *(Bundesanzeiger, NRC)*

SCHNEZ INSPECTEUR-GENERAAL VAN DE BUNDESWEHR

Op 12 sept. is door het ministerie van defensie de benoeming bekend gemaakt van *Albert Schnez* als opvolger van de huidige inspecteur-generaal, *Josef Moll*, die met pensioen gaat. De benoeming zou op 1 okt. ingaan.
Schnez stond aan heftige kritiek bloot wegens zijn veronderstelde pro-nazi-houding tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen in 1967 zijn kandidatuur werd gesteld als commandant van de Middeneuropese NAVO-strijdmacht. Zie voor het verloop van deze zaak pag. 791/2-1967. *(AFP, FAZ, NRC)*

WETTEN OP DE NOODTOESTAND GOEDGEKEURD

De tekst van de wetten op de noodtoestand (pag. 353 e.v.) is op 27 juni in het Westduitse staatsblad gepubliceerd. De wetten worden daarmee van kracht. De Bondsraad had op 14 juni de wetten al met algemene stemmen goedgekeurd. *(DPA, AFP)*

VERPLICHTING TOT ONTBINDING VAN HET KRUPP-CONCERN OPGEHEVEN

De Engelse regering heeft op 31 juli het besluit van de drie westelijke geallieerden de verplichting tot verkoop van het Krupp-concern, met name van de belangen op het gebied van kolen en staal, op te heffen, aan de Bondsregering meegedeeld. Deze eis was in 1953 gesteld. Overeenkomstig mededelingen van

de Franse en Amerikaanse regeringen volgden enkele dagen later. *(NRC, AFP)*

VONNIS TEGEN VAN DER LUBBE HERZIEN

Een Westberlijns gerechtshof heeft op 21 april in een besloten zitting de straf herzien van de Nederlander *Marinus van der Lubbe,* die in 1934 door de nazi's ter dood werd gebracht wegens „hoogverraad en brandstichting" in het Rijksdaggebouw. Het hof bleek van oordeel dat Van der Lubbe zich had schuldig gemaakt aan brandstichting waarbij mensenlevens in gevaar waren gebracht, en sprak daarom een vonnis van acht jaar tuchthuisstraf uit. Tevens is de vervallenverklaring van het „burgerlijk ererecht", waartoe destijds werd besloten, ongedaan gemaakt.
Het Westberlijnse hof van cassatie heeft de beslissing van de rechtbank, het doodvonnis tegen Marinus van der Lubbe te veranderen in acht jaar tuchthuisstraf bekrachtigd. Het verzoek van de broer J. van der Lubbe in nov. 1965 het nazi-vonnis nietig te verklaren werd daarmee afgewezen.

De termen „hoogverraad" en „oproer", die het Leipziger hooggerechtshof tegen Van der Lubbe had gebruikt en het doodvonnis werden echter door het Berlijnse hof tot een „politieke uitspraak" bestempeld. Het beroep van het Leipziger hof op de bescherming van de parlementaire democratie in de Weimar-republiek als basis van het vonnis werd verworpen. Volgens het Berlijns gerechtshof waren Hitler en de nationaal-socialistische partij er veeleer mee gebaat.
De bewering van het Leipziger hof, dat Van der Lubbe met zijn pogingen tot brandstichting in het slot en het raadhuis van Berlijn en in de Rijksdag een politiek oproer wilde ontketenen, werd niet aanvaard, omdat een dergelijke poging tot ontketenen van een oproer nu als een wettige verzetsdaad zou worden beschouwd waarmee elke rechtsgrond aan het oude vonnis is ontnomen, aldus de uitspraak.
Tenslotte werd bepaald dat de in Leipzig ingediende psychiatrische rapporten over Van der Lubbe geen aanleiding gaven tot het in twijfel trekken van de toerekeningsvatbaarheid van de verdachte. (D P A)

WISCHNEWSKI PARTIJSECRETARIS VAN DE SPD

Door het partijbestuur van de SPD is *Hans-Jürgen Wischnewski* op 31 mei benoemd tot partijsecretaris, belast met de dagelijkse leiding. Het is een nieuwe functie, die werd ingesteld om de SPD voor te bereiden op de komende algemene verkiezingen, na de nederlagen, geleden bij de deelstaatverkiezingen. Wischnewski is minister voor ontwikkelingshulp. (Zie voor biografie pag. 794/1-1966). *(NZZ 4-6, FAZ 5-6)*

oost-europa

ALGEMEEN

JOEGO-SLAVIË EN ROEMENIË NA DE BEZETTING VAN TSJECHOSLOWAKIJE. WAARSCHUWING JOHNSON

De bezetting van Tsjechoslowakije door troepen van het Pakt van Warschau is onmiddellijk door Joego-Slavië en Roemenië afgekeurd (zie pag. 550/1). De betrekkingen van deze landen met de SU raakten vervolgens zeer gespannen. Zelfs werden militaire voorzorgsmaatregelen genomen tegen een invasie.

De Joegoslavische Liga

In Joego-Slavië toonde de bevolking grote sympathie met de Tsjechoslowaken. In vele steden werden gedurende enige weken georganiseerde demonstraties druk bezocht. Aan in Joego-Slavië verblijvende Tsjechoslowaakse toeristen (ca 50.000) werd, zoals ook in vele Westelijke landen, alle mogelijke hulp geboden.
Het presidium van het centrale comité van de Liga van communisten vergaderde op 21 aug. Volgens de *Neue Zürcher Zeitung* (24-8) stonden twee meningen tegenover elkaar. De ouderen uit de partisanentijd en de strijd tegen Stalin, die de meerderheid vormen, waarschuwden voor overhaaste stappen, terwijl de jongere partijleiders van mening waren dat Joego-Slavië de gelegenheid diende aan te grijpen zich aan het hoofd van een anti-reactionaire socialistische beweging te stellen. Bij de beraadslagingen schijnt een belangrijke rol te hebben gespeeld de overweging, dat men Roemenië niet diende te isoleren. In een verklaring zei het presidium o.m.: „De recente gebeurtenissen bewijzen dat het niet alleen gaat om een aanval tegen Tsjechoslowakije, maar om een historisch keerpunt in de betrekkingen tussen de socialistische landen, in de uiteindelijke ontwikkeling van het socialisme en van de internationale arbeidersbeweging, in de toekomst van de vrede in Europa en in de wereld." In de verklaring wordt voorts gezegd dat de militaire actie opnieuw heeft bevestigd dat de politiek van blokvorming geen waarborg vormt voor vrede in gelijkwaardigheid of onafhankelijkheid.
In Belgrado verzamelden zich op 22 aug. ca 250.000 personen voor een protestdemonstratie. Na afloop begaven zich enkele duizenden naar de Tsjechoslowaakse ambassade, waar de aldaar verblijvende Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse zaken, *Jiri Hajek,* en vervolgens ook de vice-premier prof. *Ota Sik* het woord tot de demonstranten richtten. Hajek en Sik gaven, samen met de eveneens in Joego-Slavië gestrande minister van planning *Frantisek Vlasak* en de voorzitter van de centrale controlecommissie, minister *Stefan Gasparak,* een verklaring uit waarin zij de bezetting van hun land scherp veroordeelden en zich achter de wettige regering stelden. In de volgende dagen werd zelfs bericht over voorbereidingen voor de vorming van een regering in ballingschap door minister Sik.

Op 23 aug. vergaderde het centrale comité. President *Tito* verklaarde in een rede o.m.: „Joego-Slavië zal zijn onafhankelijkheid verdedigen tegen elke bedreiging van buiten." Tito noemde de conferentie van Bratislawa een manoeuvre en zei dat de „agressie van de geallieerde troepen in de gehele wereld een geweldige afkeuring heeft gewekt." Het partijcomité keurde



De Roemeense partijleider Ceausescu tijdens een toespraak te Brasow.

met algemene stemmen de verklaring van het presidium goed.

Het Roemeense parlement

De bezetting van Tsjechoslowakije veroorzaakte in Roemenië een gevoel van dreigend gevaar. Op 21 aug. riep partijleider *Ceausescu* de leidende organen van partij, staat en regering bijeen. Besloten werd tot oprichting van een „patriottische gewapende militie" ter verdediging van „de onafhankelijkheid van het land en de revolutionaire verworvenheden" en tot bijeenroeping van het parlement. Na de bijeenkomst hield Ceausescu voor een ongekend grote menigte een grote rede (zie pag. 550/1).

De Grote Nationale Vergadering van Roemenië keurde op 22 aug. met algemene stemmen de politiek van nationale soevereiniteit en strikte trouw aan het socialisme goed. De vergadering noemde niet-interventie één van de beginselen van de betrekkingen tussen socialistische landen en tussen alle landen. Geëist werd „de onmiddellijke terugtrekking van alle buitenlandse troepen van het grondgebied van Tsjechoslowakije, het scheppen van voorwaarden waaronder het Tsjechoslowaakse volk, de partij en de legale regering hun binnenlandse aangelegenheden zonder buitenlandse inmenging kunnen oplossen." De Nationale Vergadering beklemtoonde, dat het Warschaupakt uitsluitend in het leven werd geroepen tegen imperialistische aanvallen.

Aanvallen Sowjet-pers

Het Sowjet-regeringsblad *Izwestija* en het persbureau *TASS* beschuldigden op 24 aug. de Roemeense partijleider Ceausescu en de Joegoslavische partijleiding er van de Tsjechoslowaakse contra-revolutionairen actieve hulp te geven. De Izwestija schreef dat de Roemeense en Joegoslavische leiders zich bij hun stellingname tegen de „hulpactie" in Tsjechoslowakije van dezelfde formuleringen bedienden als de imperialisten. Het blad vroeg zich af of Roemenië en Joego-Slavië niet wisten dat het Pakt van Warschau „voor de verdediging van het communisme" gesloten werd. Diegenen die het Pakt vanuit een „eng nationalistisch standpunt" probeerden te duiden ondersteunden daarmee de „woedende anti-socialistische campagne van de imperialisten".

In de volgende dagen deden ook de Poolse en de Hongaarse en vooral ook de Bulgaarse pers aanvallen op Joego-Slavië en Roemenië.

In Joego-Slavië werden, naar op 26 aug. bekend werd, een aantal reservisten onder de wapenen geroepen, terwijl geen dienstplichtigen meer met groot verlof werden gezonden. Volgens waarnemers speelde bij de zorg voor de veiligheid van Joego-Slavië ook de herleving van de Macedonische kwestie met Bulgarije (zie pag. 203/1) een rol.

Ontmoeting Tito - Ceausescu

Op 24 aug. ontmoetten Tito en Ceausescu elkaar in Vrsac aan de Roemeens-Joegoslavische grens. Volgens sommige berichten in de Westelijke pers zouden de beide staatslieden elkaar militaire bijstand in geval van een aanval op één van beide landen hebben toegezegd.

Troepenverplaatsingen SU?

De Moskouse televisie sprak op 25 aug. geruchten tegen dat aan de grens met Roemenië Bulgaarse en Sowjetrussische troepen zouden zijn samengetrokken. Het werd een verzinsel van de imperialistische propaganda genoemd.

In Roemenië werden geruchten over een mobilisatie tegengesproken. Het partijblad *Scinteia* schreef op 26 aug. dat het geen polemiek zou openen als antwoord op de aanvallen van de Sowjet-pers. Ceausescu hield een rede waarin hij weliswaar herinnerde aan de „grote bitterheid en ongerustheid", maar zich verder beperkte in zijn aanvallen. De rest van zijn toespraak was helemaal gewijd aan de noodzaak om ondanks deze crisis de samenwerking tussen de socialistische landen voort te zetten: „Het Roemeense volk is van mening", zo zei hij, „dat niets een goede samenwerking en vriendschap tussen Roemenië en de SU in de weg kan staan, dat alle voorwaarden daarvoor vervuld zijn en dat wij de plicht hebben die te ontwikkelen".

De *Izwestija* verweet op 26 aug. Ceausescu in Boekarest de Tsjechoslowaakse ministers Sik en Vlasak ontvangen te hebben en wel op de dag dat in Moskou de besprekingen met de Tsjechoslowaakse delegatie begonnen. Ook verweet het blad Ceausescu de geruchten over Sowjet-troepenbewegingen aan de grenzen niet te hebben tegengesproken. Volgens berichten in de Westelijke pers heeft Ceausescu de bijeenroeping overwogen van een conferentie van Europese communistische partijen. De Tsjechoslowaakse vice-premier Ota Sik was hiervan een voorstander.

Het akkoord van Moskou van 26 aug. werd in beide landen gunstig ontvangen, waarbij opnieuw werd aangedrongen op de onmiddellijke terugtrekking van de buitenlandse troepen uit Tsjechoslowakije.

Waarschuwing Johnson

De Amerikaanse president *Lyndon Johnson* waarschuwde op 30 aug. in een rede in San Antonio, Texas, de SU voor het „loslaten van de honden van de oorlog", nadat hij berichten had ontvangen over mogelijk op handen zijnde Sowjetrussische troepenbewegingen tegen Roemenië. „Wij kunnen en wij mogen in het jaar 1968 niet terugkeren naar een wereld van ongebreidelde agressie", aldus de Amerikaanse president.

In Washington verluidde op 1 sept. dat de Sowjet-ambassadeur *Dobrynin* op 30 aug. na de rede van president Johnson in een onderhoud met de minister van buitenlandse zaken, *Dean Rusk*, de verzekering had gegeven dat de SU geen invasie van Roemenië voornemens was. De Roemeense pers onthield zich van berichten over Johnsons rede.

Spanning neemt af

Zowel in Roemenië als in Joego-Slavië bleef een zekere ongerustheid bestaan. Uit Joego-Slavië kwamen nog berichten over de vorming van arbeidersmilities met name in Kroatië, doch op 19 sept. berichtte *AP*, dat alle mobilisatiemaatregelen voorzover die bekend waren geworden, ongedaan waren gemaakt. De perspolemiek tegen Joego-Slavië ging echter onverminderd door. Op 24 sept. werd volgens een dringende procedure door het Joegoslavische parlement een nieuwe wet over de militaire verplichtingen van de burgers aanvaard die een aantal maatregelen voorschrijft die onmiddellijk moeten worden genomen door alle organen, van federatie tot gemeentes, en tot aan de ondernemingen, en die eigenlijk neerkomen op de mobilisatie in geval van oorlog voor iedereen.

Niettemin scheen de spanning zowel in Joego-Slavië als Roemenië afgenomen.

Roemenië ontving van 8-10 sept. de Britse minister van buitenlandse zaken *Michael Stewart* (op 10 sept. werd een consulair verdrag getekend) en van 13-17 sept. de Belgische minister van buitenlandse zaken *Pierre Harmel* (zie pag. 632/2).

latijns-amerika

ALGEMEEN

HERVORMING VAN DE CARIFTA ONTWIKKELINGSBANK

Op 30 april is op Antigua een nieuwe overeenkomst inz. de Caribbean Free Trade Area (Carifta) ondertekend door Antigua, Barbados, Guyana en Trinidad en Tobago. De Westindische staten Dominica, Grenada, St. Kitts, Nevis, Anguilla, St. Lucia en St. Vincent ondertekenden de overeenkomst op 1 juli. Jamaica en Montserrat volgden op 1 aug.
De overeenkomst betekent een uitbreiding van de oorspronkelijke *Carifta,* opgericht op 15 dec. 1965 (pag. 24/2-1966) door Guyana, Barbados en Antigua, die weinig effectief was gebleken en sindsdien dan ook geen uitbreiding had ondergaan.
De nieuwe overeenkomst voorziet in een opheffing van de handelsbelemmeringen tussen de deelnemende staten m.i.v. 1 mei. Een uitzondering geldt voor een aantal bepaalde goederen, die vrij van invoerrechten dienen te worden binnen vijf jaar in de meer ontwikkelde landen en binnen tien jaar in de minder ontwikkelde. Deze laatste hebben echter het recht uitstel te vragen, indien ernstige schade voor binnenlandse industrieën dreigt te ontstaan.

Verder voorziet de overeenkomst in de instelling van een raad en van een regionaal secretariaat, zetelend in Georgetown. *(IMF-bulletin* 19-5, *Survey of British and Commonwealth Affairs)*

Caribische Ontwikkelingsbank

Op een bijeenkomst van ministers van financiën uit het Caribische gebied op 25 en 26 maart in Georgetown, Guyana, was besloten tot oprichting van een Caribbean Development Bank (CDB) op grond van een rapport van de VN. Op bovengenoemde bijeenkomst van 30 april werd besloten de CDB op Barbados te vestigen. Het oprichtingskapitaal zal $ 50 mln bedragen, waarvan de niet-regionale leden Canada, Engeland en de VS 40% zullen fourneren. Dit kapitaal zal worden aangevuld met een speciaal ontwikkelingsfonds, waaruit leningen tegen gunstige voorwaarden kunnen worden verstrekt. Het hoofddoel van de Bank is het stimuleren van economische groei en ontwikkeling van het Caribische gebied. Vooral zal aandacht worden besteed aan de noden van de minder ontwikkelde gebieden.
Men kwam overeen dat de functies van de Bank zullen zijn:
1) steun aan de coördinatie van de ontwikkelingsplannen van de lidstaten;
2) mobilisatie van financiële bronnen voor ontwikkelingsdoeleinden;
3) financiering van ontwikkelingsprojecten;
4) verschaffing van technische bijstand op financieel en economisch gebied;
5) bevordering van overheids- en particuliere investeringen;
6) bevordering van regionale financiële ontwikkelingen;
7) andere activiteiten, die kunnen vooruitlopen op deze doeleinden.
(IMF-bulletin 12-4)

ARGENTINIË

KRITIEK VAN STRIJDMACHT

Bij de voortdurende sociale onrust is de laatste maanden als extra bedreiging van het regime een toenemende kritiek vanuit de strijdkrachten gekomen. Op 31 juli verklaarde gen. *Candido Lopez* voor een gehoor van radicale vakbondsleiders en politici in Mendoza, dat „het Argentijnse volk niet in staat is de Bastille te nemen, maar wel in staat zijn kreten te doen horen en het leger te overtuigen van zijn plicht een democratische oplossing af te dwingen". Deze veranderingen dienden snel en in vrede plaats te hebben, want anders zouden ze later met geweld plaats vinden, zei hij. Tegenover journalisten verduidelijkte hij later, met snel „in de loop van het jaar" te bedoelen.



Alvaro Alsogaray

Gen. Candido werpt zich op als leider van een coalitie van radicalen, peronisten, socialisten, en diverse provinciale bestuursautoriteiten. Hiertoe behoren o.m. *Leopoldo Bravo,* een provinciaal gouverneur, en *Raimundo Ongaro,* secretaris-generaal van de dissidente vakbond CGT (pag. 476/2).

Anderzijds bestaat er oppositie van conservatieven en liberalen o.l.v. generaal *Pedro Aramburu.* Deze oppositie is niet erg talrijk, maar steunt vooral op machtsgroeperingen in de landbouw en de industrie, diverse dagbladen en verder persoonlijkheden uit de kring rond de Argentijnse ambassadeur in Washington *Alvaro Alsogaray.*

Op 8 aug. werd het op 6 aug. aangeboden ontslag van Alvaro Alsogaray door het Argentijnse ministerie van buitenlandse zaken bevestigd.

Deze oud-minister van economische zaken in het kabinet van *Frondizi* en Aramburu heeft het huidige regime als een „voorlopige oplossing" beschouwd. Volgens waarnemers keert hij naar Argentinië terug om de leiding van de liberale en conservatieve oppositie op zich te nemen.

Op 24 aug. volgde de aankondiging van het ontslag van de bevelhebber van het leger, *Julio Alsogaray,* broer van Alvaro Alsogaray, de bevelhebber van de marine, *Benigno Varela,* en de bevelhebber van de luchtmacht, *Teodoro Alvarez.* Het ontslag ging in op 4 okt. Als vervangers waren benoemd *Alejandro Lanusse* (leger), *Pedro Alberto Gnavi* (marine) en *Jorge Martinez Zuviria* (luchtmacht). Ex-bevelhebber Alsogary beschuldigde op 30 aug. president Ogania tijdens een persconferentie van persoonlijke machtsuitoefening. Bepaalde recente feiten wezen volgens hem op een afwijken van de democratische grondvesten van de Argentijnse revolutie. Hij bevestigde zijn voorkeur voor het leiden van deze revolutie in de richting van parlementaire democratie. Hij voegde hieraan toe dat volgens zijn opvattingen de vrijheid van pers, radio en televisie gehandhaafd diende te worden. Hij verweet de president het gebrek aan moed voor een constructieve dialoog. *(Le Monde, FAZ, AFP, Reuter)*

(Vor. ber. pag. 475/1)

„OPERATIE TUCAMAN". GUERRILLA

Op 3 aug. is een ambitieus plan van start gegaan voor de ontwikkeling van de procincie Tucuman.

Het plan voor „de operatie Tucuman" bestaat uit de uitvoering van grote openbare werken ter waarde van 6 mrd pesos (ruim 60 mln gulden). Aan *Le Monde* (6-8) ontlenen wij de volgende feiten:

In de provincie Tucuman is na de Tweede Wereldoorlog de sociale onrust sterk toegenomen. Het gebied is voor het levensonderhoud van de bewoners voornamelijk afhankelijk van de produktie van suikerriet. Na de oorlog daalden echter de prijzen op de wereldmarkt voor suiker sterk, terwijl de infrastructuur sedert het begin van deze eeuw nauwelijks veranderd was. Dit leidde tot grote werkloosheid en sociale onrust. Nadat het generaalsregime de macht had overgenomen (pag. 428/2-1966) werd een programma tot modernisering van de suikerindustrie in Tucuman aangekondigd. De meeste verouderde raffinaderijen werden gesloten, waardoor nog meer arbeiders werkloos werden. Hun aantal liep hierdoor op tot ruim 50.000. De sociale omstandigheden onder hen waren erbarmelijk; ter verlichting richtte de regering grote gaarkeukens op. Desondanks bleef de sociale onrust bestaan en ontstonden voortdurend felle gevechten tussen protesterende arbeiders en politie. De geestelijkheid stelde zich, met de vakorganisatie van arbeiders in de suikerindustrie (FOTIA), aan het hoofd van grote betogingen tegen de regeringspolitiek. De FOTIA werd onder de controle van de staat geplaatst.

Het plan van de regering houdt de verbetering van de infrastructuur in door de vestiging van andere dan suikerfabrieken te bevorderen. De suikerindustrie blijft echter de belangrijkste (70% van de totale Argentijnse suikerproduktie). Bij de aankondiging van de hervormingen, die gedurende maanden al zijn voorbereid, kondigde president gen. Onganía aan, dat zijn regering vastbesloten is de gaarkeukens te vervangen door openbare werken om Tucuman te maken tot een voorbeeld op het gebied van economische, sociale en politieke ontwikkeling.

Vorming guerrillabeweging

Volgens het dagblad *la Razon* is in de provincie Tucuman de oud-luitenant van de guerrillastrijder *Che Guevara, Inti Peredo,* aangekomen om er de guerrillastrijd te leiden. Op 19, 21 en opnieuw op 23 sept. volgde de arrestatie van verscheidene guerrillastrijders. Zij verklaarden allen peronisten te zijn. Het dissidente Argentijnse vakverbond CGT heeft op 25 sept. verklaard de verdediging van de gevangen genomen guerrillastrijders op zich te zullen nemen.

Ook elders in Argentinië openbaarde zich verzet. In de stad Córdoba vochten stakende arbeiders van de door Renault opgekochte automobielfabrieken Industrias Kaiser Argentina met de politie. De IKA had eerder 4700 arbeiders ontslagen wegens deelneming aan stakingen. Bij de gevechten werden 4 personen door kogels gewond en werden 20 arbeiders, waaronder een aantal vakbondsfunctionarissen gearresteerd.
Tijdens manifestaties in september ter herdenking van de dood van *Santiago Pampillon,* een student die tijdens ongeregeldheden in sept. 1966 werd gedood (pag. 668/1-1966), vonden tussen studenten en politie zware gevechten plaats, waarbij aan beide zijden gewonden vielen. De ongeregeldheden vonden plaats in Córdoba, Rosario, Buenos Aires en andere universiteitssteden. *(Le Monde, AFP, AP, Reuter, UPI)*

NIEUWE PESO

Op 1 aug. werd in Buenos Aires bekend, dat de regering heeft besloten tot invoering van een nieuwe peso, die de waarde van honderd oude peso zal hebben. De koers t.o.v. de dollar zal 3,50 peso bedragen.
De munthervorming zal zich over een periode van twee jaar uitstrekken, gedurende welke tijd de oude en de nieuwe peso naast elkaar geldig zullen zijn. De hervorming zal eind van dit jaar ingaan. *(AP)*

ARGENTINIË AANVAARDT ART. VIII VAN IMF-STATUUT.

Het IMF maakte op 14 aug. bekend, dat Argentinië de verplichtingen, neergelegd in art. VIII van het statuut van het fonds, had aanvaard. Dit betekent, dat het afziet van betalingsbeperkingen voor de lopende internationale transacties en van het deelnemen aan veelvoudige wisselkoersen of discriminerende wisselkoerspraktijken zonder toestemming van het IMF.
Argentinië is het 32ste lid dat deze verplichtingen op zich neemt. *(IMF)*
(Vor. ber. pag. 476/1)

CUBA

MINISTER VOOR DE SUIKERINDUSTRIE VERVANGEN

Het officiële orgaan van de Cubaanse communistische partij *Granma* heeft op 13 aug. bekend gemaakt dat de minister voor de suikerindustrie *Orlando Borrégo Diaz* is vervangen door *Francisco Pardon.* Als reden gaf het blad op het verkrijgen van een zo doelmatig mogelijke coördinatie bij de uitvoering van het industriële plan voor de suiker.
De 32-jarige Borrégo Diaz was vroeger boekhouder en vocht in het rebellenleger van Castro.
De Cubaanse regering streeft naar een jaarlijkse suikerproduktie in 1970 van 6 mln ton. In het jaar 1967/1968 bedroeg de opbrengst 5,2 mln ton. *(Reuter, FAZ)*

midden-oosten

JEMEN

VOORTDURENDE STRIJD. BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN

Sinds de val van *Sallal* in nov. 1967 (pag. 737 e.v.-1967) heeft het republikeinse bewind zich weten te handhaven, al kwam het diverse malen tot niet geringe interne spanningen.

Na het terugtrekken van de Egyptische troepen ontketenden de royalisten in december een groot offensief dat hen tot aan de republikeinse hoofdstad Sanaa bracht. De republikeinen wisten echter na meer dan twee maanden het beleg om Sanaa te doorbreken en slaagden erin met behulp van Sowjetrussische vliegtuigen het militaire evenwicht tussen de strijdende partijen min of meer te herstellen.

Inmiddels had de Arabische vredesmissie op 18 jan. haar bemiddelingspogingen opgegeven.
Terwijl de gevechten voortduurden, voltrok zich in juni een belangrijke wijziging in de royalistische leiding, waarbij o.m. de Imam werd afgezet. Medio augustus traden ernstige spanningen in het republikeinse kamp aan de dag.

Falen Arabische vredesmissie

Op 30 dec. 1967 kwam de Arabische vredesmissie (pag. 738/1-1967) te Cairo bijeen om zich met de verslechtering van de toestand in Jemen bezig te houden. De voorzitter van de missie, de Soedanese premier *Mahgoeb* riep op tot beëindiging van de strijd en tot het bijeenroepen van een nationale conferentie van de Jemenitische leiders ter bespreking van de toekomst van het land. Ook drong hij aan op beëindiging van de buitenlandse hulp aan de strijdende partijen. De missie besloot op 12 jan. te Beiroet een bijeenkomst te beleggen van 15 afgevaardigden (10 republikeinse en 5 royalistische) van de verschillende politieke stromingen in Jemen ter voorbereiding van een verzoeningscongres van republikeinen en royalisten.
Het overleg te Beiroet vond echter geen doorgang. De aanwezige royalistische vertegenwoordigers weigerden eraan deel te nemen. Zij verlangden dat eerst de Sowjetrussische interventie gestaakt zou worden. Ook wezen zij de republikeinse wens van de hand bij de conferen-

tie met een twee maal zo sterke delegatie als de royalisten vertegenwoordigd te zijn. Aan de andere kant weigerden de republikeinen met prins *Abdel Rahman Ben Jahia,* de vice-premier en delegatieleider van de royalisten, te onderhandelen.
Op 18 jan. deelde premier Mahgoeb mee dat de missie haar bemiddelingspogingen had opgegeven.

Het royalistisch winteroffensief
Al-Amri opnieuw premier

In de tweede helft van nov. 1967 was de repatriëring van de Egyptische troepen nagenoeg voltooid; alleen in de havenstad Hodeida bevonden zich nog enkele duizenden Egyptische militairen. Nog voordat de laatste op 9 dec. vertrok, begonnen de royalisten een offensief tegen Sanaa, de republikeinse hoofdstad. Zij meldden op 6 dec. de omsingeling van de stad. De weg Sanaa-Hodeida zou door royalisten zijn afgesneden alsmede de weg Sanaa-Taiz.
De opperbevelhebber van de republikeinse strijdkrachten, generaal *Hassan al-Amri* beschuldigde op 13 dec. de VS van wapenleveranties aan de royalisten en steun door middel van adviseurs en deskundigen. Ook zouden Engelse, Franse en Belgische huurlingen volgens hem aan royalistische zijde aan de strijd deelnemen.
Op 18 dec. trad de republikeinse premier *Mohsen el-Aini* af. De voorzitter van de republikeinse raad, *Abdel Rahman el-Iryani,* benoemde al-Amri tot nieuwe premier. Deze vormde op 23 dec. een kabinet. Twaalf van de zestien ministers van dit kabinet — het derde van al-Amri — maakten ook deel uit van het vorige. De belangrijkste wijziging was volgens waarnemers de benoeming van een militair, kolonel *Abdallah Barakat,* tot minister van binnenlandse zaken.
Op 23 dec. verklaarde de nieuwe premier dat zowel in het noordoosten als in het westen van Jemen al meer dan een week hevige gevechten woedden. Volgens al-Amri waren 600 royalisten en huurlingen, onder wie drie Belgen, gesneuveld en 75 gevangen genomen.

Radio-Moskou meldde dat groepen „buitenlandse huurlingen" Sanaa uit posities in de naburige heuvels beschoten en dat buitenlands ambassadepersoneel, waaronder dat van de SU, uit de hoofdstad was geëvacueerd wegens de gevechten.
De internationale commissie van het Rode Kruis te Genève maakte op 1 jan. bekend dat bij gevechten om Sanaa een groot aantal burgers zou zijn omgekomen. De ziekenhuizen in de hoofdstad lagen vol met gewonden. De commissie deed een beroep op de militaire bevelhebbers van beide partijen de elementaire regels van de Conventie van Genève te eerbiedigen.
Het Sowjetrussische persbureau Tass meldde op 2 jan. dat Sanaa door de royalisten was afgesloten.
Saoedi-Arabië beschuldigde op 2 jan. de SU en andere partijen ervan zich in de binnenlandse aangelegenheden van Jemen te mengen en dreigde zijn standpunt t.a.v. het akkoord van Khartoem, t.w. het staken van de hulp aan de royalisten, te herzien. Een overeenkomst over economische samenwerking en de leverantie van Sowjetrussische militaire vliegtuigen was op 2 dec. 1967 te Moskou getekend, nadat de Jemenitische minister van buitenlandse zaken, Hassan Mekki, te Moskou vijf dagen overleg had gepleegd. Hij zou om twee eskaders Migs hebben gevraagd. De week tevoren was in Sanaa de aankomst van een eerste groep Migs-15 gemeld, krachtens een eerdere wapenovereenkomst. De N R C-correspondent te Beiroet meldde 3 jan. dat de republikeinse Migs bij acties in Jemen door Russische vliegers bestuurd zouden zijn.
Volgens woordvoerders van oliemaatschappijen te Aden zouden 7 Sowjettransportvliegtuigen van het type Antonow een luchtbrug tussen Hodeida en Sanaa onderhouden en zouden door de SU aan de republikeinen Migs en Iljoeshin-bommenwerpers zijn geleverd. Minister Mekki verklaarde volgens A F P (3-1) dat er geen Russische vliegers in Jemen waren en dat de door de SU geleverde toestellen door Jemenieten gevlogen werden.
Aan de andere kant werd van republikeinse zijde de beschuldiging geuit dat Saoedi-Arabië voort bleef gaan met militaire steun aan de royalisten. Ook zouden Perzische vliegtuigen de troepen van de Imam van wapens hebben voorzien.
Op 4 jan. maakten Egyptische kranten melding van een republikeins tegenoffensief. Daarbij zouden de wegen van Hodeida en Taiz naar Sanaa opnieuw in republikeins bezit zijn gekomen.
De royalisten verklaarden hun opmars tegen Sanaa voort te zetten en de stad op 6 jan. tot op 7 km genaderd te zijn. Bij hun opmars zouden zij onophoudelijk door Russische Iljoeshins gebombardeerd worden. Op 18 jan. meldde de royalistische radio dat Algerijnse, Syrische en Iraakse vliegtuigen ten gunste van de republikeinen tussenbeide waren gekomen.
Naar A l A h r a m volgens U P I (4-2) berichtte zouden republikeinse strijdkrachten erin geslaagd zijn het meer dan twee maanden durende royalistische beleg van Sanaa te doorbreken. (T h e T i m e s noemde als datum van deze doorbraak 8 febr.).
Het hoofdkwartier van de royalisten maakte, aldus de N Z Z (24-2), bekend dat de aanhangers van de Imam een 40-urige slag tegen de republikeinen en „hun helpers, Russen, Chinezen, Algerijnen, Syriërs en enige nationalisten uit Aden", gewonnen hadden. Volgens deze mededeling hadden de republikeinen vanuit Hodeida getracht naar het geïsoleerde Sanaa door te breken. Zij waren langs de straatweg meer dan 100 km opgerukt, maar de royalistische troepen o.l.v. M o h a m m e d a l-H o e s s e i n hadden hen weten tegen te houden, waarbij het op 40 km voor Sanaa tot een slag gekomen was die de republikeinen en hun bondgenoten minstens 300 doden zou hebben gekost. Inmiddels zouden grote Russische wapenzendingen te Hodeida aangekomen zijn.
Het Egyptische persbureau meldde op 13 febr. dat de buitenlandse vertegenwoordigingen te Sanaa opgeroepen werden de stad voor twee à drie maanden te verlaten en zich te Taiz te vestigen. Premier al-Amri en president Iryani zouden zich in Hodeida bevinden.



Sjeik Abdoellah Hoessein el-Ahmar (met donkere bril), de leider van de Hashidstam in Noord-Jemen, tijdens een conferentie van stamhoofden in de stad Abbs op 23 juli.

Toch slaagden de royalistische troepen, geleid door prins Mohammed al Hoessein, er niet in Sanaa te veroveren. Oorzaak hiervan was volgens de *FAZ* (16-4) de Sowjetrussische interventie: „Sowjet-Migs bestuurd door Sowjetpiloten bescho-

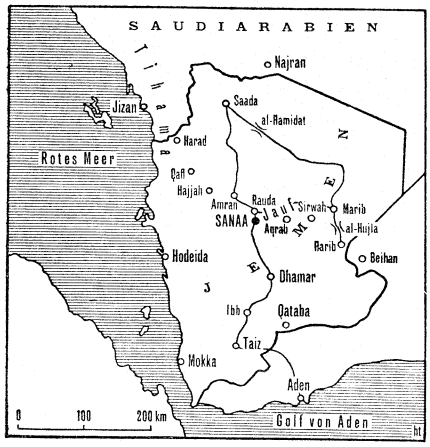

(N Z Z)

ten royalistische stellingen in het voorterrein van Sanaa en bombardeerden de dorpen van het hoogland. Sowjetrussische militaire adviseurs leidden het vuur van de republikeinse artillerie. Sowjetrussische technici namen de verzorging van de republikeinse tanks over. Met een luchtbrug van zware Antonowtransportmachines voerden de Sowjets steeds nieuwe wapens, munitie, benzine en levensmiddelen aan. Sowjetrussische genie (...) verving de vernielde bruggen in de strategische weg van de Rode Zee naar Sanaa door noodbruggen.... (Het) pantseroffensief van de Sowjets en republikeinen heeft het royalistische beleg van Sanaa doorbroken", aldus de *FAZ* (16-4). Ook streden volgens dit blad sinds enige weken Syriërs en Algerijnen in de republikeinse gelederen. Doch dit betrof hoogstens 400 man, terwijl minstens 1000 Russen in Jemen zijn. De *NRC* (19-4) ontleende aan *Reuter* dat het beleg van Sanaa gebroken was. De omgeving van de hoofdstad werd door republikeinse strijdkrachten beheerst. De weg naar Hodeida was vrij, maar die naar Taiz was nog op 60 km van Sanaa versperd. Alleen in het Khawlangebied, ca. 80 km ten zuiden van Sanaa, werd door de royalisten nog strijd geleverd.

Op 11 juni verklaarde premier al-Amri dat in de voorafgaande week zware gevechten waren geleverd tussen republikeinen en royalisten. De laatsten hadden verscheidene stukken van de weg Sanaa-Taiz in handen.

Steun Zuid-Jemen aan republikeinen

Op 18 febr. deelde de minister van binnenlandse zaken van Zuid-Jemen, *Mohammed Ali Haithem,* mee dat het Zuidjemenitische leger zich bij de republikeinse strijdkrachten aangesloten had om „feodale elementen" te verslaan. Dit was volgens *The Times* (19-2) de eerste maal dat de Zuidjemenitische regering officieel een gezamenlijke actie met republikeinse troepen tegen een gemeenschappelijke „vijand" erkende — een uitdrukking die kennelijk op royalistische Jemenieten betrekking heeft, aldus *The Times*. De minister verklaarde dat gevechten in het berggebied van Al Eraiz reeds vijf dagen voortduurden.

De *FAZ* (5-4) schreef dat reeds in januari in het hoogland rond Sanaa behalve Sowjetrussische piloten en instructeurs ook hulptroepen van Zuid-Jemen aan de zijde der republikeinen streden. Tevens zouden Zuidjemenitische troepen de grensvesting Harib in Jemen hebben bezet. Aan de andere kant zouden de royalisten vanuit de provincie Beida de Zuidjemenieten op hun eigen gebied bestrijden, daarbij gesteund door boeren en nomaden.

Op 29 juli bracht een Zuidjemenitische ministeriële delegatie een bezoek aan Taiz voor besprekingen met leden van de republikeinse regering. Het betrof het eerste regeringsoverleg sinds de onafhankelijkheid van Zuid-Jemen. De besprekingen hadden vooral ten doel de republikeinse regering te overreden een eind te maken aan de subversieve activiteiten van FLOSY, die haar hoofdkwartier in Taiz (Jemen) heeft. Op dit punt schijnt echter weinig resultaat te zijn bereikt.

In een gemeenschappelijke verklaring zeiden beide landen dat zij niet zouden toelaten dat hun grondgebied een springplank voor enigerlei oppositie of subversieve actie tegen de ander wordt. Beide partijen toonden zich bereid met alle mogelijke middelen deel te nemen aan de verdediging tegen „elke kolonialistische reactionaire invasie van buitenaf" en een militaire coördinatie in te stellen om aan alle kolonialistische en reactionaire provocaties en complotten het hoofd te bieden. Zij kwamen ook in beginsel overeen de noodzakelijke stappen te doen voor een overeenkomst om samenwerking bij het uitwijzen van misdadigers te regelen. Ook stemden beide partijen in met de noodzaak van een economische, financiële en commerciële coördinatie. In beide landen zal een coördinatiebureau worden opgericht dat zal ressorteren onder de resp. ministeries van Jemenitische zaken en dat de behoefte tot het uitwisselen van diplomatieke missies zal doen verdwijnen.

De minister van buitenlandse zaken van Zuid-Jemen, Saif Ahmed al-Dhalaie, verklaarde tegenover journalisten dat de autoriteiten van Jemen de onmiddellijke uitwijzing van sultan Ahmed bin Abdoellah al-Fadhali, en Jaabalbin Hoessein al-Audhali, vroeger leidende figuren in de FLOSY, hadden gelast, maar dat de zaak van Abdoellah Saleh Sabah* nog in bespreking was (pag. 572/1).

Op 10 aug. berichtte radio-Aden dat de royalisten uit de Jemenitische stad Harib waren verdreven door Zuidjemenitische strijdkrachten. De stad was vervolgens teruggegeven aan de republiek Jemen, waarop de Zuidjemenitische troepen naar hun basis te Beihan waren teruggekeerd. Ook zouden Zuidjemenitische eenheden aan de royalisten zware verliezen hebben toegebracht bij gevechten die zich sinds 7 aug. zouden hebben voorgedaan in het gebied van Beihan. Royalisten zouden de aanval hebben geopend op Zuidjemenitische troepen die een actie tegen rebellen uitvoerden. *(AFP, Reuter)*

Op 17 aug. vond in Jemen een gemeenschappelijke operatie plaats van republikeinse en Zuidjemenitische troepen om de sector van Harib te zuiveren van royalisten.

Mutaties in royalistische leiding

Tijdens een volkscongres in de oude koningsstad Saada (29-31 mei) werden belangrijke wijzigingen in de royalistische leiding aangebracht.

De opperbevelhebber van de royalistische strijdkrachten, prins Mohammed al Hoessein, werd tot staatshoofd gekozen; hij kreeg de titel „voorzitter van de Imamaatsraad" van het koninkrijk Jemen.

Over het lot van de huidige Imam *Mohammed al-Badr* werd in de besluiten van Saada gezwegen. Er bestaat echter volgens de *FAZ* (5-6) geen twijfel aan dat al-Badr, die sinds geruime tijd in Saoedi-Arabië verblijft, sinds het congres van zijn macht beroofd is en niet meer de titel van „Imam en koning" van Jemen voert.

Als staatshoofd heeft prins Mohammed al Hoessein een nieuwe regering gevormd. Premier blijft prins *Hassan Ben Jahia,* maar zijn oudste zoon, prins *Abdoellah al Hoessein,* is tot premier ad interim benoemd. Minister van buitenlandse zaken is *Mohammed Abdoel Qaddoes al Wazir,* terwijl prins Abdoellah al Hoessein, de portefeuille van defensie

* De Zuidjemenitische minister van binnenlandse zaken, Mohammed Ali Haithem, verklaarde op 18 aug. dat kolonel Abdoellah Saleh al-Aulaqi „Sabaa" van plan was geweest alle ministers en regeringsgetrouwe officieren te arresteren en een regering van „nationale eenheid" (een coalitie van FLOSY, SAL en voormalige federale heersers) te installeren.



Prins Mohammed al Hoessein

beheert. Het kabinet, dat uit 12 ministers bestaat, telt behoudens de minister van defensie geen prinsen van de koninklijke familie.
Het regeringsprogramma stelt dat de toekomstige staatsvorm van Jemen na beëindiging van de vijandelijkheden door een volksstemming in de zin van het zelfbeschikkingsrecht moet worden vastgelegd. De „heilige oorlog" moet worden voortgezet tot elke communistische inmenging en „andere vreemde invloeden" in Jemen afgeslagen zijn.
(Vor. ber. pag. 301/3-1967)

Diplomatieke actie republikeinen

Op 7 juli keerde premier el-Amri in Jemen terug van een reis van bijna een maand door de Arabische wereld. Hij bezocht Soedan, de VAR, Irak, Syrië, Koeweit, Algerije, Marokko, Libië en Libanon. Volgens de republikeinse minister van voorlichting hadden de „meeste" van deze landen zowel morele als materiële steun toegezegd. Zo had Algerije beloofd een lening van $ 4 mln te verstrekken en steun te verlenen bij het oprichten van gemeenschappelijke industriële ondernemingen, waaronder een voor de olie-exploitatie *(The Times* 4-7). Bij zijn pogingen de goede diensten van de Arabische staatshoofden te verkrijgen voor een verzoening met Saoedi-Arabië om daardoor de royalisten te isoleren, zou al-Amri volgens de *NZZ* (6-7) weinig resultaat hebben geboekt.

Crisis in republikeinse kamp

Medio augustus traden ernstige spanningen in het republikeinse leger aan de dag. Op 15 aug. werd het aftreden van premier Hassan al-Amri als opperbevelhebber van het leger bekendgemaakt. Hoewel radio-Sanaa sprak van „persoonlijke redenen" werd aangenomen dat zijn heengaan verband hield met meningsverschillen binnen het leger. De volgende dag echter, na een bijeenkomst van regering en republikeinse raad, nam al-Amri het commando weer op zich.
Vervolgens weigerde een aantal bevelhebbers om orders van al-Amri, waarbij zij werden vervangen, op te volgen. Een deel der troepen, geleid door kolonel *Abdallah Abdel Rakib,* sloeg aan het muiten. (Rakib was door al-Amri ontslagen en deze had zijn arrestatie bevolen). Rebellerende eenheden en regeringsgetrouwe troepen leverden op 27 en 28 aug. een felle strijd met elkaar, waarbij zij gebruik maakten van tanks, artillerie en andere zware wapens. Bij de gevechten werden honderden mensen gedood of gewond en werden vele gebouwen in Sanaa vernield. De rebellen hielden een aantal ministers als gijzelaars vast.

Volgens The Times (31-9) lagen aan de crisis tegenstellingen tussen de Shafai (Soennieten)- en Zaidi (Sjiieten)-groeperingen — de twee voornaamste religieuze sectes — ten grondslag. De vervanging van kolonel Salam Razhi, een Shafai, als stafchef van het leger, door een Zaidi-officier leidde tot het optreden van Rakib, eveneens een Shafai-officier.

Op 30 aug. deelde radio-Cairo mee dat de rebellie was verijdeld en dat een aantal officieren was gearresteerd. Uit Aden werd bericht dat de voorlopige president *Abdel Rahman al-Iryani* gedreigd had als voorzitter van de republikeinse raad af te treden tenzij hij volledige bevoegdheden zou krijgen om de ernstige situatie het hoofd te bieden.
Op 4 sept. maakte radio-Sanaa bekend dat de regering van premier al-Amri was afgetreden en dat alle militaire bevelhebbers van hun functie waren ontheven.
President al-Iryani deelde op 8 sept. mee dat al-Amri tot militair gouverneur van Jemen zou worden benoemd en alle volmachten zou ontvangen om de strijdkrachten te reorganiseren.
Op 14 sept. werd een nieuw kabinet gevormd met al-Amri als premier. De voornaamste ministers zijn: *Abdel Salam Sabra* (vice-premier voor binnenlandse zaken), *Yehia Gaaman* (buitenlandse zaken), kolonel *Mohammed Andal Ghani* (binnenlandse zaken) en *Ismail el-Akoun* (voorlichting). Volgens *UPI* (15-9) bestaat het kabinet bijna geheel uit nieuwe, gematigde politici.
Ook reeds in april was melding gemaakt van een complot de regering van premier al-Amri omver te werpen. Op 22 maart zou zich te Hodeida een gevecht hebben voorgedaan tussen de lijfwacht van al-Amri en leden van het linksradicale Volksverzet (PRF). De PRF, die in dec. 1967 was gevormd om het leger te helpen in de strijd tegen de royalisten, had zich trachten meester te maken van een juist binnengekomen Sowjetrussische lading wapens om daarmee tegen de regering van al-Amri op te treden.

VAR

ZWAARDERE STRAF VOOR OFFICIEREN

De voormalige opperbevelhebber van de luchtmacht, luchtmaarschalk *Mohammed Sidky Mahmoud,* is op 29 aug. door het opperste militaire gerechtshof tot levenslange dwangarbeid veroordeeld wegens plichtverzuim gedurende de Zesdaagse Oorlog.
Mahmoud stond met drie andere luchtmachtofficieren sinds 12 juni voor de tweede maal terecht. Na het eerste proces, waarin hij op 20 febr. tot 15 jaar gevangenisstraf veroordeeld werd, hadden arbeiders en studenten tegen de te licht geachte straffen gedemonstreerd.
De voormalige commandant van de luchtverdediging, vice-luchtmaarschalk *Ismail Labib,* werd nu veroordeeld tot 15 jaar gevangenisstraf met dwangarbeid, terwijl hij in februari 10 jaar kreeg.
De twee andere officieren, de vice-luchtmaarschalken *Gamal Afify* en *Hamid el-Degeidi,* werden opnieuw vrijgesproken. *(Reuter* 29-8)
(Vor. ber. pag. 236/3)

VONNISSEN IN ZAAK-AMER

Van de 54 verdachten in de zaak-Amer zijn op 26 aug. 5 veroordeeld tot levenslange dwangarbeid door een militair gerechtshof te Cairo. Het betrof *Chams Badran* (ex-minister van oorlog), *Abbas Radwan* (ex-minister van binnenlandse zaken), *Salah Nasr* (voormalig hoofd van de inlichtingendienst), en de oud-commandanten, kolonel *Galal Haridi* en generaal *Osman Nasser.* Twee andere officieren werden tot 15 jaar dwangarbeid veroordeeld.
Van de overige verdachten werden 30 veroordeeld tot straffen variërend van 10 tot 1 jaar, terwijl 14 werden vrijgesproken en 3 uit militaire dienst ontslagen.
In maart had de procureur-generaal tegen Badran en Radwan de doodstraf geëist. *(The Times* 27-8)
(Vor. ber. pag. 813-1967)

DE NIEUWE GRIEKSE GRONDWET

De Griekse junta, die op 21 april 1967 aan de macht kwam en op 13 dec. 1967 na de mislukte coup van koning *Constantijn* zijn positie versterkte, heeft de eerste fase van zijn tijdsschema (pag. 289/2) voltooid. Een nieuwe grondwet werd gepubliceerd en door een volksstemming goedgekeurd. Inmiddels bleven ca. 2.400 politieke tegenstanders in gevangenschap, ondanks protesten o.m. van de Raad van Europa, bleek behoudens een aanslag op premier Papadopoulos weinig van verzet en gingen de zuiveringen in het bestuursapparaat voort.

Mutaties kabinet

Nadat premier *George Papadopoulos* op 8 mei de leiding van het ministerie van pers en voorlichting had overgenomen, heeft hij op 20 juni acht ministers en twee staatssecretarissen vervangen; tien nieuwe ministers en staatssecretarissen werden benoemd. Na de reorganisatie maken de volgende ministers deel uit van het kabinet:

Premier en defensie - George Papadopoulos; vice-premier en binnenlandse zaken - Stylianos Patakos; tweede vice-premier - Dimitros Patilis; economische coördinatie - Nicholas Makarezos; buitenlandse zaken - Panayotis Pipinelis; onderwijs - Theophylaktos Papakonstantinou; financiën - Adamantios Androutsopoulos; handel - Epaminondas Tselos *; industrie - Konstantin Kypraios; openbare werken - Konstantin Papadimitriou; verbindingen - Spyridon Lizardos *; landbouw - Alexandros Matthaiou; sociale zaken - Loukas Patras *; koopvaardij - Ioannis Cholevas *; justitie - Ioannis Triantafylopoulos *; arbeid - Apostolos Voyadzis *; openbare orde - Panayotis Tzevelekos; plv. minister economische coördinatie - Ioannis Orlandos-Rodinos.

Als belangrijkste wijziging zag The Times (21-6) dat naast de drie voornaamste leden van het kabinet - Papadopoulos, Patakos en Makarezos — een vierde vooraanstaand lid van het militaire bewind in de leiding van het kabinet werd opgenomen, nl. generaal b.d. Patilis, die tot tweede vice-premier werd benoemd. Patilis, tot dusver minister voor Noord-Griekenland, speelde een belangrijke rol bij het verijdelen van de coup van koning Constantijn in dec. 1967 (pag. 817-1967) en geldt als een aartsvijand van de Griekse kroon, aldus de NZZ (22-6). Dit blad zag zijn benoeming als een poging van Papadopoulos de invloed van vice-premier Patakos te verminderen. De nieuwe minister van handel, Tselos, geldt volgens de NZZ als een goede vriend van ex-premier Kanellopoulos.
Premier Papadopoulos verklaarde tegenover de pers dat de reorganisatie ten doel had de dynamiek van de nieuwe generatie te gebruiken om een snellere en effectieve voltooiing van de doelstellingen van de revolutie te bereiken.

Op 8 juli werd officieel bekend gemaakt dat de minister van justitie, *Ioannis Triantafylopoulos,* en de staatssecretaris van onderwijs waren afgetreden. Het heengaan van de minister zou volgens berichten uit Athene *(The Times* 9-7) het gevolg zijn van meningsverschillen over sommige bepalingen van het ontwerp voor de nieuwe grondwet, hoewel een officiële mededeling had gesteld dat het ontwerp eenstemmig door het kabinet was goedgekeurd. Als nieuwe minister van justitie werd op 24 juli beëdigd prof. *Elias Kyriakopoulos.*
Op 31 juli werd de generaal b.d. *Georgios Vallis* als minister voor Noord-Griekenland beëdigd. Deze functie was vacant sinds Patilis' benoeming tot tweede vice-premier.

Vervanging rechters

Op 29 mei ontsloeg de regering dertig vooraanstaande rechters, onder wie de president van het hooggerechtshof, *Stylianos Mavromichalis,* en vijf leden van dat hof. Als reden werd opgegeven, het ontbreken van het noodzakelijke morele prestige voor het uitoefenen van hun taak. Tot nieuwe president van het hooggerechtshof werd op 31 mei benoemd de vice-president *Theodoros Kamberis,* die de rechtbank in de Aspida-zaak voorzat (pag. 251-'67). Voorts werd de minister van justitie, *Konstantin Kalabokias,* tot vicepresident van het hooggerechtshof benoemd en *Konstantin Thanopoulos* tot procureur-generaal als opvolger van *Konstantin Kollias,* de voormalige premier.

Vonnissen

Een krijgsraad te Athene deed op 8 juli uitspraak in een proces tegen 21 verdachten, die beschuldigd waren van sabotage en samenzwering tegen de staat. De verdachten, onder wie 15 marinemannen, zouden behoren tot een clandestiene organisatie, de Democratische Verdediging, die kort na april 1967 zou zijn opgericht. De drie door de krijgsraad als leiders van die beweging aangemerkten kregen straffen van 10, 8 en 5½ jaar. Vijf verdachten kregen voorwaardelijke straffen van 2 en 4 jaar, terwijl 13 verdachten werden vrijgesproken.

Mislukte aanslag op Papadopoulos

Op 13 aug. werd een bomaanslag gepleegd op premier Papadopoulos, toen deze van zijn zomerverblijf bij Lagonisi per auto op weg was naar Athene. Een bom die in de weg langs de Phaleron Baai (op ca. 30 km van de hoofdstad) was aangebracht, ontplofte enige seconden na-



Minister van binnenlandse zaken Patakos brengt zijn stem uit op 29 sept.

* nieuwe ministers.

dat de auto met de premier was gepasseerd. De premier en zijn gezelschap bleven ongedeerd.
De directeur-generaal van het ministerie van voorlichting, *Byron Stamatopoulos,* verklaarde op 13 aug. tegenover de pers dat de dader van de aanslag een naar Israël uitgeweken luitenant van het Griekse leger, *George Panagoulis,* was en dat hij direct na de aanslag was gearresteerd toen hij trachtte een voor de kust liggende motorboot te bereiken. Volgens Stamatopoulos was Panagoulis geen communist, maar het „werktuig van een fascistische samenzwering".
Op 14 aug. werd echter officieel meegedeeld dat de vermoedelijke dader niet George Panagoulis was, maar zijn broer *Alekos Panagoulis.* Volgens het communiqué had Alekos een belangrijke rol gespeeld in de jeugdbeweging van de Unie van het Centrum van ex-premier George Papandreou. In 1967 zou hij uit het leger gedeserteerd en naar Cyprus uitgeweken zijn. Volgens een regeringsmededeling van 16 aug. zou Alekos in het buitenland contact hebben gehad met Andreas Papandreou, de leider van de Panhelleense Bevrijdingsbeweging (PAK), en de vroegere secretaris-generaal van de Unie van het Centrum, *Nikos Nikolaides.*
Papandreou verklaarde te Stockholm dat de PAK verantwoordelijk is voor de strategie van het verzet, maar dat het verzetscommando in Griekenland de afzonderlijke acties bepaalt. Een clandestiene organisatie in Parijs, het „Griekse verzet", stelde zich verantwoordelijk voor de aanslag. *(Le Monde)*

Op 7 september verklaarde Stamatopoulos dat de veiligheidspolitie een groep samenzweerders, LAOS (Sabotagegroep van het volksverzet) geheten, had ontmaskerd en dat alle twintig leden van de groep waren gearresteerd.

Ook stelde de regeringswoordvoerder dat Andreas Papandreou voor de aanslag „moreel verantwoordelijk" was.

Direct na de aanslag voerde de veiligheidsdienst een reeks arrestaties uit onder leden van de linkervleugel van de Unie van het Centrum. Volgens persberichten werden o.a. aangehouden: de voormalige directeur-generaal van de Griekse radio, *Anastasios Peponis,* en de journalist *George Drossos* (beiden lid van de Unie van het Centrum).

Verder werden ook een aantal hoge officieren gearresteerd, die bekend staan om hun pro-monarchistische houding, zoals generaal *Antonakos,* schout-bij-nacht *Rozakis* en vice-luchtmaarschalk *Elias Deros.* De echtgenoot van de uitgeweken *Helen Vlachos,* kapitein b.d. *Konstantin Loundras,* werd gevangen genomen, terwijl de componist *Mikis Theodorakis* opnieuw onder huisarrest werd gesteld.
Een regeringswoordvoerder zei, dat er behalve arrestaties i.v.m. de aanslag op Papadopoulos ook andere acties werden ondernomen om redenen van algemene veiligheid.

Het ontwerp van een nieuwe grondwet

Op 25 juni maakte vice-premier Patakos bekend dat op het in de pers gepubliceerde ontwerp voor een nieuwe grondwet in totaal 5 mln suggesties voor wijzigingen waren ontvangen. De regering had vervolgens haar eigen ontwerp op basis van deze denkbeelden opgesteld, aldus Patakos. *(Reuter* 25-6)

De tekst van het ontwerp voor de nieuwe grondwet (ter vervanging van de constitutie van 1952) werd op 11 juli gepubliceerd. Het op 1 sept. te houden referendum over de nieuwe grondwet werd uitgesteld tot 29 sept., omdat volgens premier Papadopoulos de publikatie van het ontwerp vertraagd was en de bevolking om uitstel i.v.m. de vakanties had gevraagd. De tijd tot het referendum zou volgens de premier voor een laatste controle van het ontwerp in openbare discussie dienen, zodat de regering kort voor het referendum eventueel nog wijzigingen zou kunnen aanbrengen. De grondwet zou vervolgens in fasen van kracht worden. Volgens Papadopoulos was het ontwerp zuiver democratisch van karakter. Hij beklemtoonde dat het de zwakke kanten van het vorige politieke systeem trachtte te verbeteren en hij verklaarde dat de regering zich ten doel stelde „het volk naar nieuwe instellingen voor een vrij en democratisch leven te leiden". De premier deelde nog mee dat een afschrift van het ontwerp aan koning Constantijn in Rome was toegezonden. Voorts zei hij dat hij de datum van de komende verkiezingen slechts 45 dagen tevoren bekend zou maken.

Een samenvatting van de voornaamste bepalingen van het 138 artikelen tellend ontwerp volgt hieronder:

STAATSVORM: Griekenland is „een gekroonde democratie" (art. 2). De wetgevende macht wordt uitgeoefend door de koning en het parlement; de uitvoerende macht door de koning en de regering; de rechterlijke macht door de gerechtshoven, waarbij de gerechtelijke besluiten zullen worden uitgevoerd in naam van de koning (art. 3).

STAAT EN INDIVIDU: Art. 9 bepaalt: „Elk persoon heeft recht op vrije ontwikkeling van zijn persoonlijkheid, mits hij geen inbreuk maakt op de rechten van anderen en de constitutionele orde en de moraalcode niet schendt. De persoonlijke vrijheid is onschendbaar. Niemand wordt vervolgd, gearresteerd, gevangen gezet of anderszins beperkt dan wanneer en voorzover de wet daarin voorziet". Volgens art. 20 mag niemand (behalve personen die op heterdaad worden betrapt bij het begaan van een vergrijp) worden gearresteerd of gevangen gezet zonder dat een bevel tot hechtenis tegen hem is uitgegaan. Art. 13 garandeert de onschendbaarheid van de woning en verklaart dat geen huiszoeking kan plaats vinden „dan op de wijze voorzien bij de wet".
Art. 14 bepaalt: de pers „is vrij en vervult een openbare functie, met inbegrip van rechten en plichten, en verantwoordelijkheid voor de nauwgezetheid van zijn inhoud". Zowel censuur als in beslagneming van drukwerk zijn verboden behoudens dat drukwerk op bevel van het openbaar ministerie in beslag kan worden genomen vanwege belediging van de christelijke religie of elke andere religie; belediging van de persoon van de koning, de kroonprins, hun echtgenotes en kinderen; publikatie van inlichtingen over de organisatie, samenstelling, bewapening en gebruik van de strijdkrachten, of over fortificaties; publikaties van materiaal dat duidelijk tot rebellie aanzet, de omverwerping van het regime of het bestaande sociale stelsel beoogt, of gericht is tegen de territoriale integriteit van het land, of defaitisme teweeg brengt of een aansporing inhoudt tot het plegen van hoogverraad; verspreiding van opvatting van buiten de wet gestelde personen of organisaties; vergrijpen tegen het openbaar fatsoen.
Andere bepalingen van de grondwet garanderen het briefgeheim (art. 15); de vrijheid van religie (art. 16); een vrij en verplicht elementair onderwijs (art. 17); het recht van vergadering (art. 18). De staat kan echter beschermende maatregelen nemen t.a.v. openbare bijeenkomsten, waarvan de organisatie 48 uur tevoren moet worden gemeld. Openluchtbijeenkomsten kunnen verboden worden als zij de openbare orde en veiligheid in gevaar zouden kunnen brengen.

Terwijl krachtens art. 19 het recht van vereniging wordt erkend, wordt tevens bepaald: „Elke vereniging van personen, waarvan doelstelling of activiteit gericht is tegen de territoriale onschendbaarheid van de natie, de beginselen van het regime, de sociale orde, de veiligheid van de staat, of de politieke en civiele rechten van de burger, zal worden verboden". Zulke organisaties zullen bij rechterlijk vonnis worden ontboden. Krachtens hetzelfde artikel mag het stakingsrecht niet worden toegepast voor het bereiken van politieke of andere doeleinden die niets te maken hebben met de materiële of morele belangen van de arbeiders.

Art. 24 bepaalt: De uitoefening van burgerlijke rechten en vrijheden zal een ieder zijn voorbehouden binnen de grenzen welke het genot van dezelfde rechten en vrijheden door andere burgers verzekert en de belangen van de maatschappij als geheel beschermt. „Wie misbruik

maakt van de onschendbaarheid van de woning, de vrijheid van het woord, speciaal in druk, het correspondentiegeheim, de vrijheid van vereniging, de vrijheid verenigingen of coöperaties op te richten, en het recht op eigendom, met als doel het bestrijden van het politieke systeem van monarchale democratie, de burgerlijke vrijheden, of het in gevaar brengen van de nationale onafhankelijkheid en territoriale onschendbaarheid van het land zal worden verstoken van deze rechten of van alle rechten gewaarborgd onder de tegenwoordige constitutie. Het verstoken worden daarvan en de mate waarin, zal worden uitgesproken door het Constitutionele Hof als in de wet voorzien".
Art. 26 bepaalt dat huwelijk en gezin onder bescherming van de staat staan; dat ouders het recht en de plicht hebben hun kinderen op te voeden; dat de staat maatregelen zal nemen voor de morele, intellectuele en vaderlandslievende opvoeding van minderjarigen. Volgens art. 27 zorgt de staat voor de werkgelegenheid en beoogt hij de materiële en morele verheffing van de arbeiders.

KONING: Deze is „de opperste autoriteit van de staat, het symbool van de eenheid van de natie", aldus art. 30. Krachtens art. 31 moeten koning en kroonprins het geloof van de orthodoxe kerk belijden en moet de regering de verantwoordelijkheid dragen om erop toe te zien dat de kroonprins een passende opvoeding ontvangt voor het hoge ambt waarvoor hij bestemd is.

De Griekse kroon en haar constitutionele rechten zijn erfelijk en gaan over op de legitieme en wettige afstammelingen van de regerende koning volgens het eerstgeboorterecht, waarbij de mannen voorgaan (art. 35).
Als de troon vakant is zal het koninklijk gezag tijdelijk worden uitgeoefend door een regentschapsraad van drie leden, de voorzitter van het parlement, de voorzitter van het Constitutionele Hof en de voorzitter van de Raad van State. Binnen twee maanden nadat de kroon vakant is moeten gekozen vertegenwoordigers en parlement samen een koning kiezen met tweederde meerderheid. Mocht de koning overlijden of aftreden terwijl de kroonprins nog minderjarig is dan moet het parlement met absolute meerderheid een voogd kiezen. Deze moet Grieks burger zijn en het orthodoxe geloof toegedaan (art. 40).

Geen handeling van de koning is geldig of zal worden uitgevoerd tenzij getekend door de bevoegde minister, die door zijn handtekening verantwoordelijk is (art. 42).
Krachtens art. 43 benoemt de koning de premier en volgens diens aanbeveling benoemt en ontslaat hij de leden van het kabinet, die het vertrouwen van het parlement moeten genieten. Na de algemene verkiezingen benoemt de koning als premier de leider van de partij die een absolute meerderheid in het parlement bezit. Als geen partij de absolute meerderheid bezit, zal het parlement een premier voordragen. Deze keuze zal voor de koning bindend zijn, mits de aanbeveling wordt gedaan door een absolute meerderheid van alle parlementsleden. Als niemand een absolute meerderheid haalt, zal de koning de premier benoemen na het advies van de Raad van de Natie (zie art. 54) te hebben verkregen. De koning heeft de bevoegdheid de werkzaamheden van het parlement slechts één maal te schorsen. Deze schorsing mag niet langer duren dan 30 dagen en kan niet gedurende dezelfde periode zonder toestemming van het parlement worden herhaald (art. 45).
De koning kan het parlement ontbinden na het advies van de Raad van de Natie te hebben gehoord, maar het betreffende koninklijke decreet moet door de ministerraad worden getekend en voorzien in het houden van verkiezingen binnen 45 dagen (art. 46).
Een wet die door het parlement is goedgekeurd, maar niet binnen een maand door de koning is getekend en uitgevaardigd, wordt opnieuw bij het parlement ingediend. Als het parlement de wet opnieuw aanneemt met een absolute meerderheid, moet de koning de wet tekenen en binnen een maand uitvaardigen (art. 47).
Volgens art. 49 staat de koning aan het hoofd van de strijdkrachten, waarover het beheer wordt uitgeoefend door de regering.
Art. 54 bepaalt dat de koning onder bepaalde omstandigheden de Raad van de Natie bijeen kan roepen onder zijn voorzitterschap. Deze Raad, een nieuw orgaan, bestaat uit de premier, de parlementsvoorzitter, de leiders van de in het parlement vertegenwoordigde partijen, de voorzitters van de hoge gerechtsinstanties, de oud-premiers van de laatste tien jaar, de chef van de generale staf en de rectores van de universiteiten van Athene en Saloniki en het nationale polytechnisch instituut Metsovion.

PARLEMENT EN PARTIJEN: Het uit één kamer bestaande parlement wordt gekozen door middel van directe, algemene en geheime verkiezingen door alle Griekse burgers die de leeftijd van 21 jaar hebben bereikt en het stemrecht bezitten; stemmen is verplicht (art. 56).
Het aantal afgevaardigden is maximaal 150 (voorheen 300), aldus art. 57. Een partij of coalitie van partijen die niet een bepaald percentage van het totale aantal geldige stemmen zal hebben verkregen, krijgt geen vertegenwoordiging in het parlement. Dit percentage is niet hoger dan een zesde en niet lager dan een tiende voor partijen, en niet hoger dan een derde of lager dan een vierde voor coalities van partijen.
Art. 58 bepaalt dat politieke partijen vrijelijk opgericht mogen worden en dat hun organisatie, programma en activiteit door nationale en democratische beginselen geleid moet zijn. Het handvest van elke partij moet de goedkeuring verwerven van het Constitutionele Hof; zonder die goedkeuring kan geen partij deelnemen aan de verkiezingen. Het functioneren van de partijen is onderworpen aan een permanente supervisie van het Constitutionele Hof, dat het recht heeft elke partij te ontbinden als het een ernstige schending van de constitutie of de wetten vaststelt. Ook mag het Constitutionele Hof elke partij ontbinden, waarvan de doelstellingen of activiteiten duidelijk in strijd zijn met de fundamentele beginselen van de regeringsvorm of gericht zijn op het omverwerpen van het bestaande sociale stelsel of een gevaar vormen voor de territoriale integriteit van het land of zijn openbare veiligheid. Afgevaardigden van een ontbonden partij moeten hun parlementszetel afstaan, die tot de volgende verkiezingen vakant blijft.
Art. 60 bepaalt de parlementaire periode op 5 jaar.
Art. 61 geeft de voorwaarden aan voor verkiesbaarheid, nl. Grieks staatsburgerschap, minimumleeftijd 25 jaar, bezit van diploma middelbaar onderwijs of vergelijkbare algemene of beroepsleiding.
Dit artikel sluit personen van het passief kiesrecht uit indien zij vrijwillig het staatsburgerschap van een ander land hebben verkregen, zelfs al zou dit later weer ongedaan zijn gemaakt. (Commentatoren wezen in dit verband op Andreas Papandreou). Een parlementslid mag niet langer dan drie achtereenvolgende parlementaire periodes (15 jaar) zitting hebben; een uitzondering is gemaakt voor oud-premiers en leiders van erkende politieke partijen.
Art. 67 bepaalt, dat een afgevaardigde kan worden vervolgd wegens belediging of belastering van een persoon of ambtsdrager bij het uitoefenen van zijn functie als parlementslid. Machtiging van de volksvertegenwoordiging om tot vervolging over te gaan wordt niet gevraagd. De strafrechtelijke onschendbaarheid van de parlementsleden wordt opgeheven.
Art. 68 bepaalt, dat als de Kamer zich niet uitspreekt binnen 45 dagen nadat de procureur de Kamervoorzitter van de aanklacht in kennis heeft gesteld, daarmee automatisch de machtiging wordt gegeven tot vervolging, arrestatie of hechtenis.

KABINET: Dit mag niet meer dan 20 ministers tellen (art. 87). Geen parlementslid kan tot minister worden benoemd, ook niet als hij zijn parlementszetel opgeeft. Een uitzondering is gemaakt voor de premier en de twee vice-premiers (art. 88).
Het beginsel van de collectieve verantwoordelijkheid van het kabinet is vastgelegd in art. 92. Het kabinet moet het vertrouwen van het parlement genieten en de premier moet een vertrouwensvotum binnen 15 dagen na zijn ambtsaanvaarding vragen. Het parlement kan bij absolute meerderheid het vertrouwen in het kabinet of een van zijn leden opzeggen maar een motie van wantrouwen mag slechts worden ingediend minimaal een jaar nadat de vorige motie van wantrouwen in stemming is geweest. Minstens een zesde van de afgevaardigden moet een motie van wantrouwen tekenen. Bij wijze van uitzondering kan ook binnen de genoemde termijn van een jaar een motie van wantrouwen worden ingediend, maar dan moet deze door de helft plus een van de afgevaardigden getekend zijn en vergezeld gaan van een voorstel tot benoeming van een nieuwe premier (art. 93).

LEGER: Van de strijdkrachten wordt in art. 130 gezegd dat zij trouw verschuldigd zijn aan het land, de nationale idealen en de nationale tradities en dat zij de natie moeten dienen. Raden van hoge officieren, bij de wet te vormen, regelen het promotiebeleid en de minister van defensie kan daar slechts tegen in beroep komen bij andere officiersraden „van bredere samenstelling".

OVERGANGSBEPALINGEN: De regent, die bij proclamatie van het revolutionair comité op 13 dec. '67 werd benoemd (gen. Zoitakis) zal zijn functie blijven uitoefenen tot de eerste parlementsverkiezingen in overeenstemming met deze grondwet zijn gehouden, tenzij de regering de koning uitnodigt voor die tijd naar Griekenland terug te keren. Mocht de regent intussen zijn functie neerleggen, dan benoemt de regering een nieuwe regent (art. 129). Vanaf het ogenblik dat deze constitutie van kracht wordt tot de bijeenroeping van het parlement zal de regent, op aanbeveling van de ministerraad, decreten uitvaardigen welke niet aan de goedkeuring van het parlement onderworpen zijn (art. 136).

HERZIENING GRONDWET: Art. 137 bepaalt hierover; dat de fundamentele bepalingen nooit mogen worden herzien en de niet-fundamentele bepalingen slechts na tien jaar.

Laatste wijzigingen

Op 16 sept. werd het herziene en definitieve ontwerp van de nieuwe grondwet gepubliceerd. Vergeleken bij het voorlopige ontwerp van 11 juli traden slechts geringe verschillen aan het licht. De *NZZ* (18-9) noemde:

De bepalingen over de opvoeding van de kroonprins houden een kleine concessie aan koning Constantijn in. Terwijl volgens het voorlopig ontwerp alleen de regering voor de opleiding van de kroonprins verantwoordelijk zou zijn, wordt deze verantwoording thans aan koning en regering opgedragen.
Het artikel betreffende personen, die van het passief kiesrecht voor het parlement waren uitgesloten indien zij vrijwillig het staatsburgerschap van een ander land hadden verkregen, is thans in het slotontwerp vervallen. Ook in de samenstelling van de Raad der Natie, een nieuwe instelling, die de koning van advies moet dienen, werden wijzigingen aangebracht. Volgens het slotontwerp zullen daar alleen toe behoren de minister-president, de voorzitter van het parlement, de president van het constitutionele hof en de chefstaf van de strijdkrachten. Volgens het oorspronkelijk ontwerp zouden daartoe bovendien nog behoord hebben de voormalige ministerpresidenten; verder twee hoge rechters en drie rectoren van instellingen voor hoger onderwijs. De bevoegdheden van het constitutionele hof, een voor Griekenland nieuwe instelling — worden bij het slotontwerp nauwkeuriger omschreven. De bevoegdheden van koning, parlement en regering zijn wederzijds afgebakend. Regering, parlementsvoorzitter of een in het parlement vertegenwoordigende partij kunnen allen een beslissing van het constitutionele hof inroepen.
Tenslotte ondergingen ook de artikelen over het perswezen wijzigingen. Terwijl volgens het voorontwerp aan een journalist het verschijnen van een publikatie of de uitoefening van zijn beroep verboden kon worden, wanneer hij in tien jaar tijd drie maal wegens vergrijp tegen het persrecht veroordeeld werd, geldt thans dit verbod na een tweemalige veroordeling binnen vijf jaren. Het brief- en telefoongeheim mag volgens het slotontwerp om redenen van nationale veiligheid en openbare orde, of bij het opsporen van een misdaad opgeschort worden.

Tegelijk werd in Athene bekendgemaakt dat de nieuwe grondwet direct na het referendum van kracht wordt met uitzondering van de volgende artikelen die voorlopig buiten werking zullen worden gesteld en pas bij afzonderlijke wet van kracht worden:

art. 10 betreffende de rechten van arrestanten;
art. 12 dat niemand zonder zijn eigen toestemming voor een bijzonder gerecht terecht mag staan;
art. 13 betreffende verbod van huiszoeking zonder rechterlijke machtiging;
art. 14 betreffende garantie der persvrijheid;
art. 18 betreffende garantie van het recht van vergadering;
art. 19 betreffende garantie van coalitievrijheid;
art. 25 noodtoestandsartikel;
art. 58 betreffende het recht om vrij partijen te kunnen oprichten;
art. 60 betreffende de zittingstijd van parlementsleden;
art. 111 betreffende burgerlijke rechtbanken, die bevoegd zijn inzake politieke misdaden;
art. 112 betreffende bijzondere gevallen waarin bijzondere rechtbanken beslissingen mogen nemen;
art. 121 de vorming van regionale regeringen.

Campagne voor de nieuwe grondwet

Premier Papadopoulos deelde 16 sept. op een persconferentie mee dat de ex-politici die louter om politieke redenen naar de eilanden zijn verbannen of onder huisarrest staan, met ingang van 23 sept. vrij zullen zijn. Deze amnestie gold echter niet voor de 2400 links georiënteerden die op de eilanden Leros en Jaros gevangen zitten, en de officieren die na de mislukte staatsgreep van koning Constantijn gearresteerd werden.

Papadopoulos maakte verder bekend dat de staat van beleg, direct afgekondigd na de machtsovername door het leger, van kracht zal blijven, ook na het referendum over de grondwet.
De premier weigerde iets te zeggen over de datum van toekomstige verkiezingen.
Op 23 sept. werden 7 politici vrijgelaten, onder wie de oud-premier *G. Papandreou* en *P. Kanellopoulos* (pag. 291/2).

Het ministerie van binnenlandse zaken kondigde op 18 sept. aan dat allen die zonder geldige reden niet aan het referendum zouden deelnemen, strafrechtelijk vervolgd zouden worden. Zij zouden tot 1 jaar gevangenisstraf veroordeeld kunnen worden en hun paspoort zou ingetrokken kunnen worden.
Vice-premier Patakos verklaarde dat wanneer het Griekse volk zou tegenstemmen, de conclusie kon worden getrokken, dat het volk nog niet rijp was voor een dergelijke grondwet. De regering zou dan moeten overgaan tot het ontwerpen van een nieuwe grondwet, die minder ruimte aan het volk zou geven en meer discipline zou invoeren. Ja tegen de grondwet betekende volgens Patakos dat het volk voor de regering en voor de „revolutie van 21 april" is.

De regering voerde via radio, pers enz. een geweldige campagne, volgens de *Volkskrant* (1-10) een „proces van hersenspoeling".

Propaganda tegen de grondwet ontbrak. Die werd door de autoriteiten niet toegelaten, zo constateerden vele buitenlandse correspondenten.

Het referendum

Volgens de verwachting hebben de kiezers op 29 sept. met grote meerderheid hun goedkeuring gehecht aan de nieuwe grondwet. Opvallend was echter het hoge percentage van het kiezerskorps dat thuis bleef en daarmee een vervolging riskeerde.
Het officiële eindresultaat, dat op 1 okt. door het ministerie van binnenlandse zaken werd bekendgemaakt, luidt als volgt:

stemgerechtigden ..	6.516.285	
uitgebrachte stemmen	5.048.981	= 77,49%
onthoudingen		22,51%
ja	4.638.543	(91,87%)
neen	391.923	(7,76%)
ongeldig	18.515	(0,37%)

De meeste van de tegenstemmen kwamen volgens *Reuter/AFP* van stembureaus in Athene, Piraeus en Saloniki. De einduitslag uit Athene en Piraeus wees een percentage jastemmen aan van 77,3% tegen 96,4% in de rest van het land.
De autoriteiten gaven als verklaring voor het hoge percentage onthoudingen, dat sinds 1964 de kiezerslijsten niet zijn herzien, zodat velen die daarop voorkomen inmiddels zijn geëmigreerd, verhuisd of overleden. (Bij de parlementsverkiezingen van 1964 bedroeg het percentage onthoudingen ca. 18%.)
Deze omstandigheid leidde trouwens tot een soort volksverhuizing aan de vooravond van het referendum. Tienduizenden Grieken die nog niet in hun woonplaatsen ge-

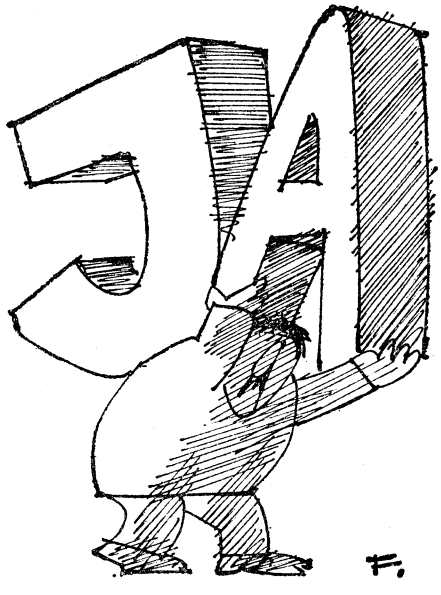

registreerd waren, moesten stemmen in hun geboorteplaats en reisden daar voor half geld met hun gezinnen heen, aldus de *Volkskrant* (1-10). *The Times* (30-9) schatte het aantal reizigers op 500.000. Onder hen die niet aan het referendum deelnamen zal zich wel een gedeelte van de mensen bevonden hebben die verhinderd waren en hun afwezigheid wisten te rechtvaardigen, aldus de *NZZ* (1-10), maar stellig een groter gedeelte van de mensen die met hun wegblijven wilden aantonen dat zij niet hun toestemming wensten te geven aan het door de militairen ingestelde regime en de daarvan afkomstige grondwet. Het Zwitserse blad kende aan het aantal wegblijvers, met het oog op de op absentie gestelde straffen, een nog grotere betekenis toe dan aan het aantal van hen die neen durfden te stemmen.

Reacties

Premier Papadopoulos verklaarde in een boodschap aan het volk dat de „revolutie" door de volksstemming een democratische basis heeft gekregen. „Door het referendum, dat onder smetteloze omstandigheden is verlopen, is de revolutie, die een historische noodzaak was en reeds in feite gelegaliseerd was, democratisch gegrondvest". „De revolutie treedt thans in een nieuwe fase: regeren van het land in het kader van de nieuwe grondwet totdat de volmaakte functionering van alle instellingen verzekerd is. Deze fase is van beslissend belang en moet in kalmte verlopen", aldus de premier. Andreas Papandreou, de leider van de Panhelleense Bevrijdingsbeweging, zei te Stockholm: De sprookjes over overgangsregeringen of een revolutionaire terugkeer naar de deweg open: de weg van het actieve verzet.



Premier Papadopoulos (rechts) en minister Patakos na hun overwinning.

Raad van Europa

Op 8 mei behandelde de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa het rapport dat de Nederlandse rapporteur mr. *M. van der Stoel* over zijn bezoek aan Griekenland in april (pag. 292/3) had uitgebracht.

In zijn rapport kwam mr. Van der Stoel tot de conclusie dat het Griekse bewind nog altijd een dictatuur is en dat de ontworpen grondwet in vergelijking met die van 1952 een grotere beperking van de mensenrechten en fundamentele vrijheden betekent.

Weliswaar had hij van verschillende leden der Griekse regering de formele verzekering gekregen, dat het democratische parlementaire systeem zal worden hersteld. Maar de antwoorden op de vraag wanneer de staat van beleg zal worden opgeheven en of de nieuwe grondwet onmiddellijk na het referendum volledig zal worden toegepast waren, zo zegt hij, tegenstrijdig. Zekerheid heeft hij derhalve op deze punten niet gekregen.

Verder gaf mr. Van der Stoel in het verslag uiting aan zijn overtuiging, dat de overgang van dictatuur naar democratie in Griekenland thans nog met vredelievende middelen mogelijk is. Hoe langer de huidige situatie duurt, hoe moeilijker zulk een vreedzame overgang wordt, zo vreesde hij. Daarnaast trachtte mr. Van der Stoel antwoord te geven op de vraag, waarom het Griekse volk de huidige situatie zwijgend ondergaat, als het, zoals wordt aangenomen, in meerderheid het huidige regime niet gunstig gezind is.

Hij noemt in dit verband de onderdrukkingsmaatregelen van de regering en de door velen gekoesterde hoop dat het bewind de weg terug naar legaliteit en democratie zal vinden. Een derde mogelijke oorzaak is, naar zijn mening, dat vele Grieken op het ogenblik geen werkelijk alternatief aanwezig achten.

Mr. Van der Stoel betoogde in zijn verslag dat deze democratische krachten in Griekenland het eens moeten worden over een gemeenschappelijk programma, zodat zij het Griekse volk een alternatief kunnen bieden.

Hij achtte het bovendien noodzakelijk dat alle vrienden en geallieerden van Griekenland, in het bijzonder de Verenigde Staten, al hun invloed zullen aanwenden om in de loop van het komende jaar de democratie in Griekenland te herstellen.

Van 21 - 23 juni en van 28 aug. - 1 sept. stelde mr. Van der Stoel opnieuw een onderzoek in Griekenland in.

In zijn rapport kwam hij tot de volgende conclusies: het dictatorschap in Griekenland is niet verzacht. De ontworpen nieuwe grondwet komt niet overeen met principes van de democratie. Voor het referendum over de grondwet, heeft men geen vrije en democratische campagne kunnen houden en de staat van beleg zal op die dag niet opgeheven zijn. Als het referendum een meerderheid oplevert voor de nieuwe grondwet, kan dat niet uitgelegd worden als een blijk van vertrouwen voor de huidige Griekse regering, aldus mr. Van der Stoel. Hij diende een ontwerp-resolutie bij de Raadgevende Vergadering in, welke op 26 sept. met zeer grote meerderheid werd aanvaard.

In deze resolutie wordt de onmiddellijke terugkeer naar een democratisch en parlementair systeem in Griekenland verlangd.

Een tweede eis is de afschaffing van de staat van beleg, het herstel van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden alsmede afschaffing van de beperking van de politieke vrijheid.

En in de derde plaats wordt geëist dat binnen zes maanden tijdig aangekondigde parlementaire verkiezingen zullen worden gehouden, na een vrije en democratische verkiezingscampagne.

Op de lid-staten van de Raad van Europa wordt in de resolutie een beroep gedaan deze doeleinden te steunen en zich bereid te tonen morele en materiële hulp te bieden aan een regering die zich werkelijk ten doel heeft gesteld democratie en parlementarisme in Griekenland te herstellen.

Verder verklaart de Assemblee de gebeurtenissen in Griekenland te zullen blijven volgen. In de zitting van januari wil zij dan in het licht van een nieuw verslag van haar rapporteur betreffende de vooruitgang gemaakt in de richting van het herstel der democratie, beslissen of zij al dan niet aan het comité van ministers zal voorstellen Griekenland als lid van de Raad van Europa te schorsen krachtens artikel 8 van het statuut van de Raad.

Vice-premier Patakos zei op 27 sept. tijdens een persconferentie dat deze resolutie te vergelijken was met „een mug op de hoorn van een stier". „Wij hebben niets anders dan minachting voor een stap als deze". Dergelijke zaken schrijven wij af „op de zolen van onze oudste schoenen", aldus Patakos.

internationale zaken

DE WERELDVOEDSELSITUATIE

„In tegenstelling tot de slechte resultaten van de twee voorafgaande jaren, vond er een grote toeneming van de voedselproduktie plaats in ieder van de ontwikkelingsgebieden in 1967. Volgens voorlopige schattingen van de FAO steeg de voedselproduktie met ongeveer 3% in de wereld als geheel en met bijna 6% in de ontwikkelingsgebieden. Deze gebieden waren daardoor in staat veel van het produktieverlies per hoofd, dat in 1965 en 1966 werd geleden, hoewel niet volledig, in te halen."

Met deze optimistische woorden begint de directeur-generaal van de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO), *Addeke Hendrik Boerma,* zijn voorwoord van het jaarlijkse verslag van de organisatie, dat medio september verscheen. Hij waarschuwt echter voor een te groot optimisme. Het zou een fout zijn overhaast tot de conclusie te komen, dat het wereldvoedselprobleem, tijdelijk of permanent, opgelost is. Een deel van de goede resultaten in 1967 is toe te schrijven aan het goede weer en de hoge prijzen voor landbouwprodukten als gevolg van de schaarste in de voorafgaande jaren (pag. 737/1-1966 en pag. 792/2-1967).

Als oorzaken naast het goede weer worden verder in het voorwoord genoemd de grotere nadruk die regeringen hebben gelegd op de landbouw in hun ontwikkelingsplannen, gedeeltelijk hiertoe aangezet door de rampzalige oogsten van 1965 en 1966 en de vermindering van de Amerikaanse graanvoorraden. Tegelijkertijd begonnen lange jaren van gestage activiteit op het gebied van ontwikkeling, onderzoek en demonstraties, en investeringen op lange termijn in irrigatiewerken, landbouwkundige instellingen e.d., vrucht te dragen. Hierdoor gebruikten de boeren in verschillende landen in veel grotere mate dan voorheen kunstmest en andere verbeterde technieken, en de regeringen zorgden voor een grotere beschikbaarheid van de noodzakelijke voorraden. Bij deze ontwikkelingen sloot de invoering van de nieuwe graansoorten met hoge opbrengst in een aantal Aziatische landen op de meest gelukkige wijze aan en droegen hierdoor bij aan de gunstige oogst van 1967. Deze nieuwe graansoorten met een hoge opbrengst betekenen een uiterst belangrijke technologische doorbraak en zijn in staat, indien gebruikt tezamen met andere produktiemiddelen, in het bijzonder kunstmest, water en chemische bestrijdingsmiddelen, de opbrengsten te verveelvoudigen. Zij kunnen een snelle toeneming van de voedselproduktie in de ontwikkelingslanden opleveren en zodoende bijdragen aan de economische ontwikkeling.

De directeur-generaal noemt in zijn voorwoord tenslotte vijf prioriteiten voor het werk van de FAO. Als eerste noemt hij de nieuwe graansoorten met een hoge opbrengst. Verder is er de „proteïne-kloof", welke een van de belangrijkste voedingsproblemen van het ogenblik is. Hier kunnen de nieuwe

WERELDPRODUKTIE [1] VAN DE VOORNAAMSTE AGRARISCHE GOEDEREN

	gem. 1948-52	gem. 1953-57	gem. 1958-62	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967 (voorlopig)
	In miljoenen tonnen												
tarwe	155.13	188.15	223.53	228.77	219.38	220.86	211.47	237.18	217.77	252.09	239.54	282.56	266.97
gerst	46.86	62.29	73.77	70.21	68.30	77.08	69.57	83.67	86.07	93.26	88.92	99.47	104.74
haver	60.18	59.27	54.14	60.92	54.80	57.18	49.16	48.64	45.77	42.74	44.95	46.55	44.75
maïs	125.33	140.85	180.00	161.34	177.51	185.64	186.63	188.86	198.96	191.55	200.85	213.28	233.97
rijst [2]	72.34	84.20	100.74	92.91	97.73	103.30	104.52	105.27	111.84	115.37	107.08	107.30	120.27
suiker	31.98	39.93	50.07	48.81	48.21	53.87	50.36	49.09	53.14	63.97	61.04	62.21	63.27
appelen [3]	13.40	13.73	18.04	20.93	13.93	21.04	14.89	19.42	18.25	19.11	19.06	18.89	20.10
citrusfruit	15.30	18.16	21.19	20.13	20.73	20.96	23.09	21.03	22.61	24.84	26.37	30.39	27.56
bananen	12.94	14.29	17.54	15.87	17.14	17.92	18.24	18.53	20.26	21.95	23.53	23.54	23.74
olijfolie	0.95	1.12	1.26	1.13	1.24	1.41	1.51	1.00	1.96	0.98	1.29	1.31	1.31
sojabonen	8.67	12.10	18.46	17.66	16.44	17.02	20.66	20.54	21.24	21.15	25.45	27.98	29.28
aardnoten	7.46	9.51	11.86	11.48	10.67	11.69	12.25	13.19	13.31	13.83	13.21	13.62	15.55
katoenzaad	12.17	14.55	15.86	14.45	15.28	15.96	16.20	17.39	18.53	18.53	18.78	17.15	16.59
copra	2.64	3.17	3.10	2.92	2.73	3.34	3.39	3.12	3.28	3.34	3.29	3.45	3.20
totaal plantaardige oliën en oliehoudende zaden	12.98	15.72	18.50	17.71	16.95	18.42	19.65	19.74	20.83	20.58	21.84	22.16	22.25
koffie	2.22	2.66	4.19	3.56	4.15	4.24	4.42	4.59	4.21	3.52	4.56	3.87	4.39
cacao	0.76	0.82	1.09	0.91	1.04	1.17	1.15	1.17	1.21	1.52	1.22	1.33	1.32
thee	0.58	0.71	0.84	0.79	0.81	0.83	0.89	0.90	0.92	0.97	0.98	1.03	1.03
wijn	18.91	21.72	24.71	23.80	24.94	24.32	21.96	28.51	25.81	28.51	28.78	27.42	28.23
tabak	2.72	3.14	3.24	3.02	3.23	3.23	3.16	2.57	3.83	4.18	3.83	3.88	4.03
katoen (ruw)	6.69	7.92	8.63	7.81	8.36	8.72	8.74	9.52	10.10	10.11	10.21	9.39	8.99
jute	2.14	2.11	2.63	2.60	2.27	2.18	3.31	2.79	2.95	2.88	2.84	3.23	3.21
sisal	0.32	0.46	0.58	0.54	0.58	0.58	0.60	0.63	0.64	0.65	0.65	0.66	0.67
wol	1.79	2.12	2.45	2.34	2.47	2.45	2.50	2.49	2.55	2.52	2.52	2.59	2.63
rubber	1.73	1.88	2.07	1.97	2.07	2.02	2.12	2.16	2.12	2.25	2.38	2.44	2.49
melk	255.44	295.26	336.62	324.11	329.90	338.04	343.77	347.29	345.17	351.73	367.06	375.18	382.06
vlees [4]	39.81	50.05	59.35	55.48	57.58	58.66	61.50	63.63	65.78	65.76	68.25	71.19	73.78
eieren	8.76	10.72	12.64	11.75	12.26	12.59	13.18	13.43	13.50	14.05	14.26	14.61	15.20

1) Uitgezonderd Volksrepubliek China.
2) Te velde staande rijst omgerekend tegen 65%.
3) Uitgezonderd SU en Volksrepubliek China.
4) Rund-, kalfs-, schape-, lams-, en varkensvlees en gevogelte.

graansoorten een belangrijke bijdrage leveren, doordat ze land vrij maken voor de teelt van proteïnerijk voedsel en de graanprijzen in voldoende mate kunnen verlagen om dit als veevoer te gebruiken.
Een derde prioriteit is de vermindering van verspilling, vooral door verbetering van de opslag. Dit probleem omvat zowel technische als economische aspecten.

Als vierde zal de FAO grote voorrang geven aan institutionele en andere maatregelen ter ontwikkeling van de landelijke bevolking. Uitvoering hiervan is uitermate urgent wegens de lange tijd die noodzakelijk is voor maatregelen op het gebied van coöperaties en andere landbouwinstellingen uitwerking hebben. Tenslotte zal de FAO vooral aandacht schenken aan de inkomsten aan buitenlandse valuta van ontwikkelingslanden, die sterk afhankelijk zijn van de verdiensten op de export van agrarische produkten. De ontwikkelingen op dit gebied zijn veel minder rooskleurig als die op het gebied van de voedselproduktie. Vooral het gebrek aan succes van de UNCTAD II (pag. 260/1) was zeer teleurstellend. Van groot belang blijft een verlichte handelspolitiek van de zijde van de ontwikkelde landen.

Noodzakelijk is een verdere beperking van de bevolkingsgroei, daar anders de vraag het aanbod sterk zal gaan overtreffen en een stabiel evenwicht tussen bevolking en voedselaanbod verder buiten bereik

TREND VAN VOEDSELPRODUKTIE EN BEVOLKING IN ONTWIKKELINGSGEBIEDEN

	voedsel-produktie	bevol-king	inkomen per hoofd	geschatte totale vraag naar voedsel
Voedsel produktie toegenomen	Gemidd. percentuele verandering per jaar			
4.0 procent of meer				
Venezuela	5.9	3.6	2.2	4.5
Mexico	5.7	3.4	2.9	4.4
Libië	5.6	3.5	—	—
Korea	4.7	2.6	3.3	4.2
Maleisië	4.6	3.1	—	—
Thailand	4.6	3.0	2.8	1.2
Brazilië	4.5	3.0	2.3	3.7
Panama	4.2	2.9	3.4	4.0
3.0 tot 3.9 procent				
Formosa	3.8	3.4	3.7	5.1
VAR	3.7	2.5	3.7	4.4
Turkije	3.4	2.9	1.4	3.7
Guatemala	3.3	3.1	2.2	4.0
Ethiopië	3.3	1.7	—	—
Ceylon	3.2	2.5	0.2	2.6
Honduras	3.1	3.1	0.7	3.4
Philippijnen	3.1	3.2	1.6	4.2
Perzië	3.1	2.4	—	—
2.0 tot 2,9 procent				
Birma	2.8	1.9	2.4	3.1
Colombia	2.7	3.2	1.3	3.7
Peru	2.7	2.7	2.7	4.0
India	2.4	2.2	1.4	3.2
Pakistan	2.4	2.4	1.5	3.5
Chili	2.2	2.4	1.3	3.0
Syrië	2.2	3.1	0.5	3.3
Marokko	2.0	2.8	—0.9	2.3
0 tot 1.9 procent				
Irak	1.8	3.0	4.9	5.8
Cyprus	1.8	1.2	2.0	1.7
Argentinië	1.7	1.7	1.4	1.9
Indonesië	1.5	2.2	—	—
Tunesië	1.1	1.8	2.3	3.1
Uruguay	0,2	1.5	—	—
Cuba	0.1	2.1	—	—
Voedselproduktie afgenomen				
Algerije	—1.4	1.8	1.6	2.5

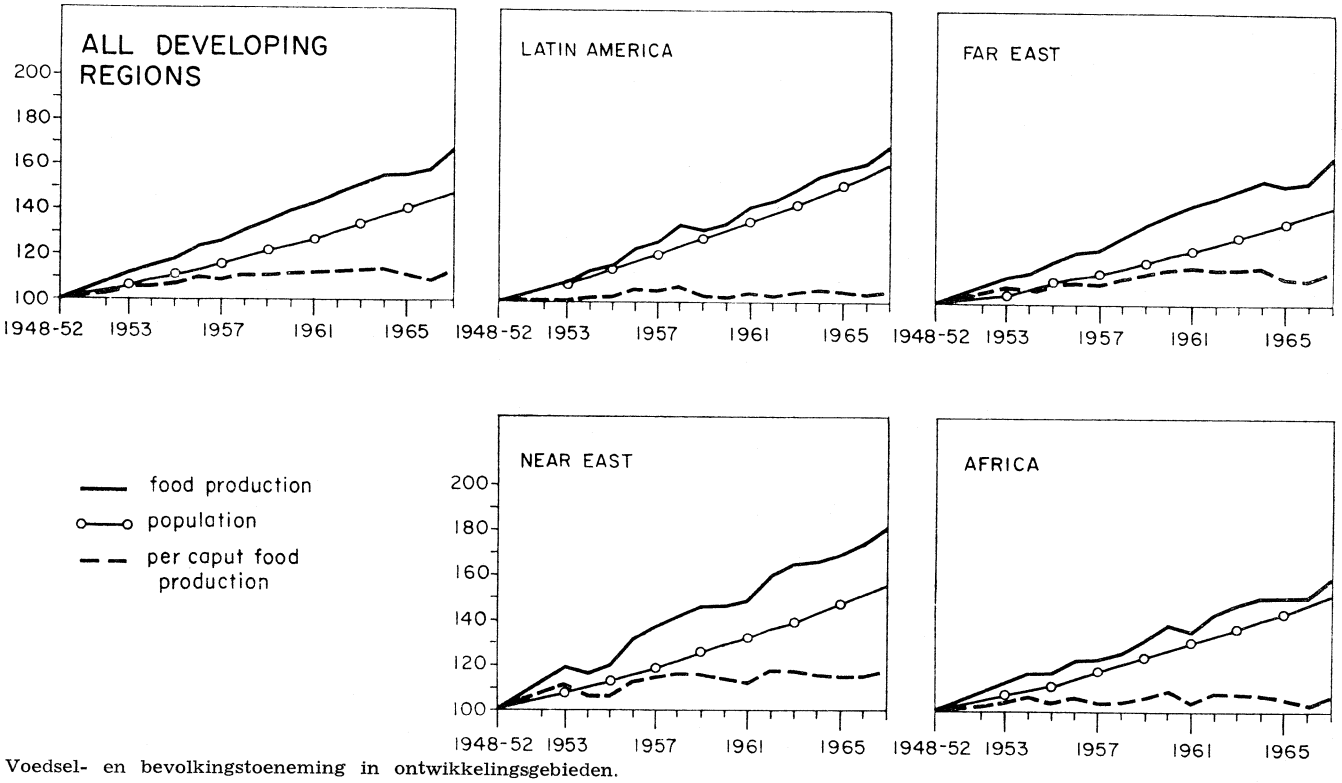

Voedsel- en bevolkingstoeneming in ontwikkelingsgebieden.

zal komen, aldus directeur-generaal Boerma in zijn voorwoord.
Aan het rapport ontlenen wij verder de volgende gegevens:

Vergeleken met de twee voorafgaande jaren vond in de ontwikkelingslanden een grote toeneming van de landbouwproduktie plaats. Volgens voorlopige schattingen van de FAO bedraagt deze 6% over het jaar 1967. Voor de wereld als geheel was de toeneming geringer, nl. 3%. Landbouw en veeteelt volgden hierbij de trend van het gemiddelde en stegen ook ieder 3%, de bosbouwproduktie bleef stationair, terwijl de snelle expansie van de visproduktie zich voortzette met een groei van 5%.

Onderverdeeld naar gebied tonen de ontwikkelingslanden het volgende beeld:
Latijns-Amerika:
De stijging van de voedselproduktie bedroeg ong. 5% en van de agrarische produktie als geheel 4%. Vooral de graanproduktie, met name in Argentinië, steeg sterk. De andere belangrijke produkten toonden weinig verandering met uitzondering van de produktie van koffie: deze steeg 13%, maar bleef hiermee toch nog beneden het peil van 1965.
Verre Oosten (zonder Volksrepubliek China):
De agrarische produktie steeg ong. 6%, nadat de twee voorafgaande jaren geen vooruitgang was geboekt. De voornaamste factoren voor het gunstige resultaat waren het goede weer en de nieuwe tarween rijstsoorten, die werden toegepast. India verwacht voor 1967/68 een opbrengst van voedselgranen van meer dan 95 mln ton, tegen 76 mln ton in 1966/67 en 72 mln ton in 1965/66.
De rijstproduktie steeg met 12%, maar was slechts 3% meer dan de recordopbrengst van 1964. De produktie van aardnoten steeg met 26% en vestigde een nieuw record.
Volksrepubliek China:
De FAO schat de opbrengst van voedselgraan (waartoe volgens Chinees gebruik ook aardappelen en zoete aardappelen worden gerekend) op 215 mln ton in 1967, tegen 206 mln ton in 1966 en 208 mln ton in 1965. De verbetering werd toegeschreven aan het goede weer en betere irrigatie en drainage. Volgens de FAO heeft de culturele revolutie nauwelijks invloed gehad op de oogstresultaten.
Nabije Oosten:
Hier heeft de afgelopen jaren, in tegenstelling tot de andere ontwikkelingslanden, een constante groei plaats gevonden. In 1967 bedroeg deze 4%. De stijging heeft echter alleen betrekking op voedselproduktie, wegens de stagnatie in de opbrengst van niet-voedselprodukten (vooral katoen).
Afrika:
De toeneming bedroeg hier 6%, hetgeen de eerste toeneming sedert twee jaar betekent. Vooral de graanproduktie droeg hiertoe bij. Verder steeg de produktie van maïs, aardnoten en koffie.
De wereldvisproduktie, die sedert de oorlog voortdurend gestegen is, bedroeg in 1967 ong. 54 mln ton. Dit betekent een stijging van 5% t.o.v. het voorafgaande jaar. De vijf voornaamste visproducerende landen, Peru, Japan, Volksrepubliek China, SU en Noorwegen leverden samen de grootste toeneming van de vangsten. De opbrengst van Peru bedroeg ong. 10 mln ton, waarvan voor een deel vismeel werd geproduceerd (1,8 mln ton, d.i. 1/6 meer dan het voorafgaande jaar) en een gedeelte direct werd geconsumeerd. Japan produceerde 7,7 mln ton; de groei was ong. drie maal zo groot als het jaar ervoor. De produktie van Noorwegen bedroeg 3 mln ton, wat een verdubbeling van de produktie van 1964 betekent. Door grote investeringen en rationalisering slaagde de SU erin het produktiedoel van 5,7 mln ton te overschrijden; d.i. een groei van 8%. Over de Volksrepubliek China waren geen gegevens beschikbaar.

Voorraden

Na een daling gedurende de laatste drie jaren bleven de wereldvoorraden van agrarische produkten in 1967/68 constant. De overblijvende voorraden voor het seizoen 1968/69 van tarwe worden geschat op 38 mln ton, d.i. 10 mln ton minder dan het gemiddelde van de periode 1960-1965. De rijstvoorraden bleven minimaal, de produktievergroting vond voornamelijk plaats in de reeds importerende landen. De voorraden harde granen steeg met 2 mln ton slechts in geringe mate. Katoenvoorraden daalden sterk. De wereldvoorraden koffie, suiker, rubber en tabak bleven op een hoog peil.

Teleurstellend bleven de cijfers van de wereldhandel voor agrarische produkten, zowel in hoeveelheden als in inkomen. De totale inkomens van de ontwikkelingslanden daalden met meer dan 2% voor het tweede jaar in successie. Vooruitgang op het gebied van internationale handelspolitiek bleef beperkt tot overeenkomsten voor koffie en tarwe.

Na een stagnerende stijging van de financiële hulp door lidstaten van het Ontwikkelingsbijstand Comité (DAC) in 1966, wordt de stijging voor 1967 geschat op 8%. Hiervan bestond 9% uit bijstand voor ontwikkeling van de landbouw en veeteelt. Het rapport besteedt verder aandacht aan de snelle toeneming van het gebruik van kunstmest, betere zaden, landbouwwerktuigen en plantenziektenbestrijdingsmiddelen. Alleen over het gebruik van kunstmest en tractoren bestonden betrouwbare cijfers. De toeneming van het kunstmestgebruik in de ontwikkelingslanden steeg ruim twee keer zo snel als het jaar ervoor. In 1966 was de gemiddelde toeneming van gebruik van tractoren in de ontwikkelingslanden 8%.

De reële inkomens van de meeste boeren in de ontwikkelingslanden stegen niet of nauwelijks, als gevolg van de stijging van de kosten van levensonderhoud, die groter was dan de stijging van de prijzen voor landbouwprodukten.

Verheugend is dat langdurig onderzoek, voorlichting en investeringen resultaat beginnen op te leveren. Vele regeringen zijn zich bewust geworden van de noodzaak een geheel van verbeterde technieken, zoals verbeterde zaden, kunstmest, betere waterhuishouding e.d. toe te passen om een voldoende snelle groei van de produktie te krijgen. Het toenemend gebruik van kunstmest is hiervan wel de belangrijkste aanduiding.

Tenslotte gaat het rapport uitgebreid in op de voorkoming van verspillingen door verbetering van de opslag. Hierbij spelen twee aspecten een belangrijke rol, nl. het technische (voorkomen van niet noodzakelijk verlies door verbeterde opslag) en het economische (basisfunctie van opslag in de marktketen van producent naar consument). Volgens schattingen van een FAO-export in 1946 bedroegen de verliezen door verkeerde opslag ong. 10%. De meest recente gegevens uit India spreken over 6,6% verlies bij opslag van voedselgranen. (The State of Food and Agriculture 1968)

west-europa

NEDERLAND

DE PARTIJVERNIEUWING. VOORSTEL PVDA TOT OVERLEG OVER PROGRESSIEVE CONCENTRATIE

Het partijbestuur van de Partij van de Arbeid heeft op 15 aug. een brief gericht aan D'66, de Politieke Partij Radikalen (PPR) en de Pacifistisch-Socialistische Partij (PSP) met het voorstel in overleg te treden over de mogelijke vorming van een progressieve concentratie.

Het partijbestuur herinnert in zijn brief aan de hierover door het in nov. 1967 gehouden congres van de PvdA aangenomen resolutie (pag. 772/3-1967). De brief vervolgt:

„Sinds het congres van de PvdA zich uitsprak voor de totstandkoming van politieke samenwerkingsverbanden heeft het proces van partijvernieuwing niet stilgestaan. De PPR werd opgericht. In het parlement bleek veelvuldig gelijkgezindheid te bestaan tussen de fracties van D'66, PPR, PSP en PvdA in de benadering van een aantal belangrijke politieke vraagstukken en de plaatsbepaling ten aanzien van het huidige regeringsbeleid.
In talrijke bijeenkomsten op plaatselijk niveau is door leden van deze groeperingen gesproken over mogelijkheid en vormen van toekomstige verdergaande samenwerking.
Ons bestuur acht deze ontwikkeling van onderaf van grote waarde. Hoewel het tijdstip van de eerstvolgende algemene verkiezingen, tussentijdse Kamerontbinding voorbehouden, nog veraf ligt, menen wij dat het intussen nuttig is, indien de besturen van de betrokken partijen zich uitspreken over de mogelijkheid en de vorm van samenwerking.
Wij zullen het daarom zeer op prijs stellen, indien u bereid bent uw opvattingen omtrent de gedachtengang, als neergelegd in de resolutie van het congres van de PvdA, in een gezamenlijk gesprek van vertegenwoordigers van onze besturen binnen afzienbare tijd nader te formuleren".

Antwoord PPR

De PPR heeft op 31 aug. in een brief aan het PvdA-bestuur de uitnodiging aanvaard. De PPR is bereid zowel tot een gesprek met de PvdA afzonderlijk als „met allen tegelijk". De PPR wees er op dat de PvdA in haar uitnodiging de ARP niet genoemd heeft. „Hoewel er door leidende anti-revolutionairen uitspraken zijn gedaan die er op duiden dat de ARP aan een progressieve concentratie niet zal meedoen, is er, menen wij, geen officiële uitspraak van deze partij. Wij zullen bij de ARP trachten daarover duidelijkheid te verkrijgen", aldus de brief.

Volgens de PPR zal de eerste uitwisseling van gedachten moeten

gaan over de vraag hoe „de toppen" gebruik kunnen maken van wat onderop groeit en of de toppen vragen over dringende problemen aan de lokale gespreksgroepen kunnen voorleggen.

De PPR maakt in haar brief onderscheid tussen in de PvdA voorkomende voorkeuren voor dogmatisch socialisme, voor een aan de geschiedenis ontleend solidariteitssocialisme en voor „woordsocialisme" dat gelijk is aan vooruitstrevendheid. „Wij zijn geen socialistenvreters, maar wij zijn ook geen socialisten. De sfeer van het socialisme, de geladenheid van het woord socialisme voelen wij niet mee. Wij gaan ook niet huichelen, dat het anders is. Wij willen dus geen vooruitstrevende concentratie, die een socialistische concentratie is."

De PSP

De PSP heeft zich op 9 sept. bereid verklaard tot een gesprek. Volgens de PSP zou zo'n gesprek moeten beginnen met een voorlopige gedachtenwisseling, waarbij centraal zou kunnen staan hoe de „toppen" gebruik zullen maken van de resultaten van lokale contacten. Voorts zou op basis van een zorgvuldig onderzoek naar de respectieve standpunten inzake een aantal belangrijke politieke vragen nagegaan moeten worden of, met wie en in welke vorm samenwerking mogelijk is. De PSP geeft een lijst van gesprekspunten aan de hand van de stellingen van haar congres van dec. 1967 (pag. 819/2-1967). De PSP meent verder dat de wezenlijke meningsverschillen tussen de samenwerkenden duidelijk gesteld en uitgesproken mogen en moeten worden, omdat wederzijds erkend zelfstandig bestaansrecht van de betrokken partners bij een dergelijke samenwerking verondersteld moet worden. *(ANP, NRC)*

D'66

Het ledencongres van D'66 heeft op 14 sept. besloten dat D'66 voorlopig niet zal deelnemen aan gesprekken aan de top (zie hieronder).

Gesprek ARP-PPR

De Anti-Revolutionaire Partij heeft in een op 10 sept. gepubliceerde brief de Politieke Partij Radikalen (PPR) uitgenodigd tot een „open en algemeen" gesprek, o.m. over de betekenis van de christelijke inspiratie voor het beleid van de PPR, het oordeel van deze partij over de Groep van Achttien en haar werkstukken (pag. 181/1) en over de progressieve concentratie.
De PPR heeft zich bereid verklaard tot dit gesprek. In haar antwoord stelt het bestuur van de PPR voor van „de betekenis van de christelijke inspiratie voor het politieke beleid van de PPR" geen agendapunt te maken. Destemeer echter zegt de PPR geïnteresseerd te zijn in een beraad over het politieke beleid zelf, waarbij i.h.b. het oordeel van het ARP-bestuur over het Schevenings program van de christen-radikalen (pag. 741/1-'67) aan de orde zou komen. In dit program wordt het aangaan van een stembusakkoord bepleit. *(ANP)*

CONGRES D'66

Het ledencongres van Democraten '66, dat op 13, 14 en 15 sept. in Leiden is gehouden, heeft besloten dat D'66 voorlopig niet zal deelnemen aan eventuele onderhandelingen aan de top over de vorming van een landelijke progressieve concentratie van bestaande politieke partijen. De desbetreffende resolutie van het hoofdbestuur werd aangenomen met 83 tegen 14% der stemmen.
Amendementen, waarin werd voorgesteld wel besprekingen over een progressieve concentratie te voeren, werden verworpen. Zij kregen ruim 20% van de stemmen. Wel werd het hoofdbestuur gemachtigd, indien de politieke situatie daartoe aanleiding geeft, gesprekken aan te gaan met andere partijen om na te gaan of een samenwerkingsverband mogelijk is.
Met 74% van de stemmen werd voorts een door de afd. Amsterdam voorgesteld amendement aanvaard, zocht gesprekken over partijverwaarin het hoofdbestuur wordt vernieuwing met voorrang te doen plaatsvinden met leden van de afdelingen van de Politieke Partij Radikalen (PPR) en terwille van deze gesprekken nauw contact te onderhouden met het hoofdbestuur van de PPR *)

In de resolutie wordt uitgesproken dat D'66 met alle kracht zal streven naar het in zoveel mogelijk plaatsen op gang brengen van discussies over partijvernieuwing, zowel binnen als buiten de partij, waarbij de thema's open deelneming en internationale gerichtheid centraal worden gesteld.
Op gemeentelijk niveau gaat het hierbij om het vaststellen van de plaatselijke mogelijkheden en wenselijkheden van samenwerkingsbanden met andere politieke groeperingen bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen. D'66 zal het partijvernieuwingsproces van onderop bevorderen. De partij zal vóór de Tweede Kamerverkiezingen in 1971 in congres bijeenkomen teneinde tegen de achtergrond van de zich dan ontwikkeld hebbende partijpolitieke situatie in een duidelijke uitspraak haar standpunt vast te leggen met betrekking tot de gewenstheid van en de voorwaarden voor het aangaan van samenwerkingsverbanden en het dragen van regeringsverantwoordelijkheid. Indien vóór 1971

* Mr. Van Mierlo zei na afloop van het congres, dat uit dit besluit niet moet worden afgeleid dat D'66 via de Radikalen toch tot een progressieve concentratie zou willen komen. „De PPR heeft nu eenmaal andere opvattingen over de weg die bewandeld moet worden. De contacten die wij met de PPR voorstaan, moeten in een ander licht worden gezien, als die welke de PPR met de PvdA onderhoudt", aldus mr. Van Mierlo.



Den Uyl, Aarden en Van Mierlo (v.l.n.r.).

een kabinetscrisis zal plaatshebben, zal de partij onder alle omstandigheden verkiezingen wensen. Indien hieraan niet wordt voldaan, zal onder geen voorwaarden in welk kabinet dan ook zitting worden genomen. Wordt hieraan wel voldaan dan zal de partij spoedig daarna in congres bijeenkomen teneinde een uitspraak hierover te doen.

Het congres nam verder met 97% der stemmen een resolutie van het hoofdbestuur aan, volgens welke de activiteiten van afdelingen, werkgroepen, hoofdbestuur en fractie in het licht moeten worden gesteld van de uitgangspunten „open deelneming" en „internationale gerichtheid". Volgens deze resolutie is een mentaliteit nodig, die op elk maatschappelijk terrein streeft naar radicale uitbreiding van de kring van deelgenoten in beslissingen en naar algemene toegankelijkheid van alle informatie die voor het beslissen nodig is. Deze mentaliteit zal de feiten niet bij groeps- of landsgrenzen mogen laten ophouden, en daarom ook bij het denken en beslissen over onderwerpen van binnenlandse politiek rekening moeten houden met de gevolgen voor de rest van de wereld, en met name voor arme landen.

In een derde resolutie wordt het hoofdbestuur o.m. verzocht aan een congres in 1969 een analyse voor te leggen van de partijpolitieke situatie op basis van de dan beschikbare gegevens en eventueel nadere voorstellen te doen over het verder te voeren beleid.

Rede Van Mierlo

Mr. H. A. F. M. O. van Mierlo, fractieleider van D'66 in de Tweede Kamer, zei in zijn congresrede op 14 sept. niet te geloven aan een meerderheid voor een progressieve concentratie op dit ogenblik. Uitgaande van de combinatie die volgens hem programmatisch gezien nog de minste moeilijkheden zou opleveren — PvdA, PPR en D'66 — meende hij dat de kiezer op grond van de getalsverhoudingen de nieuwe concentratie zou ervaren als een socialistische.

Het praten aan de top gaat, aldus mr. Van Mierlo, volstrekt voorbij aan het feit dat de vertrouwenscrisis zich aan de basis afspeelt: we moeten dus tot die basis afdalen om tot werkelijke geloofwaardige vernieuwing te komen. Het praten met bestaande groeperingen gaat volstrekt voorbij aan het idee dat juist de op dit moment politiek niet gebondenen in het vernieuwingsspel betrokken moeten worden.

„De jonge partijen D'66 en PPR zijn volop bezig aan het opbouwen van hun identiteit. Die krijgen al handelend hun gezicht. En de PvdA verkeert juist met betrekking tot haar identiteit in een gistingsproces." Hoewel Van Mierlo zich kantte tegen onderhandelingen over een progressieve concentratie nu, meende hij niet, dat er nooit een concentratie zou moeten komen. Pas wanneer de gegevens over die concentratie duidelijker liggen en wanneer de kandidaat-partners geloofwaardig zijn in hun poging een werkelijk nieuwe vooruitstrevende machtsbundeling te maken, zal ten slotte een concentratiepolitiek aan de top gevoerd moeten worden.

„We gaan praten aan de top als we het gevoel hebben dat we best een stukje van onze identiteit kunnen prijsgeven terwille van een grotere overtuigende nieuwe identiteit", aldus mr. Van Mierlo.

Betekent de weigering om te beginnen met een gesprek over de progressieve concentratie, dat we nog eens alleen de verkiezingen willen ingaan? Het antwoord, aldus mr. Van Mierlo, is: liever niet, maar desnoods wel.

De fractieleider van D'66 noemde het van het grootste belang dat het hoofdbestuur van zijn partij nauwe contacten onderhoudt met dat van de PPR. Al is er enig verschil van opvatting, de PPR bestaat volgens de heer Van Mierlo uit een aantal mensen die als enigen een echte daad van vernieuwing naar buiten hebben gesteld. D'66 en PPR zijn „als kleintjes tussen de grootmachten" sterk op elkaar aangewezen. (Alg. Hblad 14-9)

Tot de voorstanders van besprekingen over een progressieve concentratie behoort drs J. P. A. Gruyters, een van de voornaamste initiatiefnemers van de partij. Hij meende dat niet vast staat dat de PvdA uit een gesprek met D'66 en PPR te voorschijn zal komen zoals zij nu is, omdat onderhandelingen een katalyserende werking hebben op het bewustwordingsproces. Verder geloofde hij niet dat een progressieve concentratie bij voorbaat geen kans op een meerderheid heeft. Als het gaat om de keus tussen christelijke partijen + de VVD en de rest, dan is de progressieve concentratie het enige alternatief. Omdat de VVD er steeds meer naar neigt „een verzamelpunt van conservatieven te worden" zullen de kiezers zich kunnen realiseren dat een stem voor Schmelzer of voor Biesheuvel in wezen een stem voor Toxopeus is, en dat de progressieve concentratie de betere keus is, aldus drs. Gruyters.

Overige besluiten

Het congres heeft zich voorts bezig gehouden met aanvullingen op en veranderingen in het partijprogramma op het gebied van de buitenlandse politiek, de defensie, de woningbouw, planning, technologie en het ondernemingsrecht.

Aanvaard werd met 85-15% der stemmen de door het hoofdbestuur voorgestelde passage, luidende „Nederland dient voorshands niet uit de NAVO te treden". De door de sectie buitenland aanbevolen formulering „Nederland dient voorshands in de NAVO te blijven" werd verworpen. In een toelichting op het artikel wordt gezegd, dat ondanks de door D'66 scherp veroordeelde interventie in Tsjechoslowakije, het streven gericht moet blijven op ontspanning tussen de blokken.

Met 71-19% der stemmen sprak het congres zich uit voor opneming van de eis dat de Nederlandse regering in 1969 pressie moet uitoefenen op de overige landen van de NAVO om Portugal en Griekenland uit te stoten, als ze dan nog niet democratisch bestuurd worden. Het congres stelde dat Nederland een voorstel moet doen tot het oprichten van een hof van arbitrage voor de NAVO, die het gedrag van elk der partners kan toetsen aan de regels van het verdrag.

Met 74-20% der stemmen hechtte het congres zijn goedkeuring aan de zinsnede: „Nederland dient de DDR te erkennen", onder toevoeging van de toelichting: „Erkenning houdt op zichzelf geen enkele politieke waardering in, maar opent de mogelijkheid tot contact en sluit volledige isolering uit". Verworpen werd een amendement volgens welk het tijdstip van erkenning zodanig gekozen dient te worden, dat deze daad bijdraagt tot verbetering van het internationaal-politieke klimaat.

(ANP, Alg. Hbld., NRC, Het Parool)

GESCHIL IN PVDA

De partijraad van de Partij van de Arbeid heeft zich op 21 sept. in een openbare vergadering te Rotterdam beraden over ernstige geschillen binnen het partijbestuur over de verhouding tussen partijbestuur en kamerfractie en het onvoldoende functioneren van het partijbestuur, alsmede over het optreden van de groep Nieuw Links naar buiten.

Ter discussie waren de partijraad drie nota's voorgelegd: van de 7 met Nieuw Links verwante leden van het partijbestuur *(E. Lopes Dias, I. Vorrink, W. Polak, J. Diekerhoff, A. van der Louw, G. Cammelbeeck* en *G. Klein)*, van de fractieleider in de Tweede Kamer, drs. *J. M. den Uyl*, en van het partijsecretariaat.

De nota van Nieuw Links (waarvan vóór de publikatie van het definitieve stuk een „ongekuiste" versie op 14 sept. in Het Parool verscheen) bevat kritiek op het onvoldoende functioneren van het partijbestuur en maakt i.h.b. bezwaar tegen de grote invloed van de Kamerfractie, met name van haar voorzitter drs. J. M. den Uyl, op het bestuur. Volgens Nieuw Links moet „het partijbestuur zich niet geremd voelen door andere, eventueel door typische parlementaire verantwoordelijkheden bepaalde inzichten van de fractie".

In de nota worden o.m. de volgende wensen geuit: het lidmaatschap van Tweede Kamer en partijbestuur moet, op enkele uitzonderingen na, onverenigbaar zijn; partijvoorzitter noch secretaris dienen deel uit te maken van de fractie en zich geheel aan de partij te wijden; er dient een andere secretaris-buitenland te worden benoemd nu P. Dankert Kamerlid is geworden; de Tweede Kamerleden zouden 10% van hun honorarium (*f* 4000) aan de partijkas moeten afdragen, waardoor het o.a. mogelijk zou worden bezoldigde bestuurders aan te stellen die alleen voor de partij werken; men moet zich bezinnen op de plaats van de fractievoorzitter in de partij.

Drs. Den Uyl meent in zijn nota dat het onvoldoende functioneren van het partijbestuur niet het gevolg is van slechte voorbereiding, slechte leiding of teveel aan kamerleden in het bestuur. „Het partijbestuur wordt verlamd omdat er politieke tegenstellingen zijn, omdat er groepen tegenover elkaar staan, omdat het besef van gezamenlijke verantwoordelijkheid onvoldoende aanwezig is".

Drs. Den Uyl erkent dat het partijbestuur een politieke taak heeft. Maar z.i. bestaat die taak niet uit het formuleren van een eigen, liefst afwijkend standpunt over zaken waarover de fractie zich in het par-



Rechts Han Hammers, Laurens ten Cate en André van der Louw.

lement moet uitspreken. „Als dat gebeurt gaat de PvdA met twee monden spreken. Ze wordt in de kortste keer een KVP, waarvan niemand weet wat hij er aan heeft".
Partijbestuur en fractie hebben hun eigen verantwoordelijkheid, aldus drs Den Uyl. „De kern is of in onze pluriforme partij wordt aanvaard, dat de beslissende stem in actuele politieke vraagstukken behoort te berusten bij de door de kiezers op een door het congres vastgesteld program gekozen fractie. Open overleg vooraf en achteraf met het partijbestuur is nodig. De controle op het beleid van de fractie berust bij partijraad en congres."

Volgens drs. Den Uyl „dient een minderheid de verantwoordelijkheid mede te aanvaarden voor het standpunt van de meerderheid. Bij Nieuw Links heeft een verschil in politiek inzicht geleid tot het loslaten van die gemeenschappelijke verantwoordelijkheid".
De PvdA moet een duidelijk politiek gezicht vertonen, aldus drs. Den Uyl, die er daarom voor pleit over de denkbeelden van Nieuw Links openhartige discussies te voeren, maar er tevens op wijst dat het partijbestuur niet kan werken aan de voorbereiding van het partijcongres of de bepalingen van politieke hoofdlijnen als de gezamenlijke verantwoordelijkheid daarvoor niet wordt aanvaard.
Als gemeenschappelijkheid ontbreekt dient de hoogste partij-instantie zo spoedig mogelijk een uitspraak te doen en moet eventueel zo snel mogelijk een nieuw bestuur worden gekozen.

Op 14 sept. legde het partijbestuur na een bijzondere bijeenkomst een eenstemmig aanvaarde verklaring af, waarin o.m. werd gezegd:

Het partijbestuur zal aan de hand van het rapport van de structuurcommissie aan het komende tweejaarlijkse congres voorstellen doen over de wenselijke regeling van de interne organisatie van de partij en haar organen teneinde de voorwaarden te waarborgen voor het functioneren van een pluriforme partij, waarbij de brug tussen de verschillen in mentaliteit en tussen de generaties die zich ook in de PvdA voordoen, kan worden geslagen.
Het partijbestuur wenst thans als zijn oordeel uit te spreken, dat de verantwoordelijkheid van het dagelijks politiek beleid berust bij de fractie. Het partijbestuur begeleidt het fractiebeleid kritisch en constructief vanuit de eigen verantwoordelijkheid van het partijbestuur voor de politiek van de partij op langere termijn.

Het partijbestuur spreekt zijn vertrouwen uit in het beleid van de Tweede-Kamerfractie en haar voorzitter. Het zal de partijraad een gelijke uitspraak vragen, gelet op de taken waarvoor de partij staat."

De partijraad

De partijraad aanvaardde na felle debatten met overgrote meerderheid twee resoluties van het partijbestuur. In de eerste resolutie onderschrijft de partijraad de verklaring van het partijbestuur van 14 sept. In de tweede resolutie spreekt de partijraad uit dat vergaderingen van groepen in de partij georganiseerd moeten worden in samenwerking met en onder verantwoordelijkheid van de organen van de partij.

Indien in concrete gevallen hierover geen overeenstemming wordt bereikt zal het partijbestuur uitspraak doen op basis van de congresresolutie over het functioneren van de partij. De vertegenwoordigers van de Federatie van Jongerengroepen stemde geheel tegen de eerste resolutie en voor een deel tegen de tweede.

De tweede resolutie was geformuleerd i.v.m. een reeks bijeenkomsten die Nieuw Links met het oog op het partijcongres van 1969 in het gehele land wil organiseren en waarvan de eerste op 19 sept. in Nijmegen werd gehouden. Tegen de opzet van deze bijeenkomst was met name bij drs. Den Uyl bezwaar gemaakt. Partijvoorzitter Tans zei in zijn openingsrede dat de aangekondigde bijeenkomsten buiten het kader van de congresresolutie over groepsvorming vielen.
Een groep die regelmatig naar buiten treedt met eigen doelstellingen is niet langer een groep maar een partij. De betrokken bestuurders, vertegenwoordigers van Nieuw Links, hebben toegezegd alsnog te zullen trachten tegemoet te komen aan het verlangen van het partijbestuur dat niet alle bestuursleden van Nieuw Links gezamenlijk zullen optreden, aldus dr. Tans. Ook was erkend dat het onjuist was geweest dat de bijeenkomsten zonder overleg met het partijbestuur waren voorbereid.
In de oorspronkelijke tekst stond „in samenwerking met en bij voorkeur onder verantwoordelijkheid van de organen van de partij". De woorden „bij voorkeur" ontmoetten bij talrijke sprekers bezwaren. De Rotterdamse federatie diende een amendement in om deze woorden te schrappen.
De aanneming van de resoluties gebeurde nadat een resolutie van een aantal afdelingen, waarin werd gevraagd om een vervroegd congres uit te schrijven teneinde een nieuw partijbestuur te doen kiezen, was ingetrokken. De indiening van deze motie geschiedde na een interventie van het partijbestuurslid mr. *J. A. Burger*, die twijfel deed ontstaan aan de unanimiteit van de verklaring van het partijbestuur van 14 sept. Mr. Burger verklaarde dat een partijbestuur, dat het erover eens is dat het niet functioneert zoals het behoort, de consequenties daaruit moet trekken. De kleinste groep, i.c. Nieuw Links, diende zich terug te trekken en op het congres verder te vechten.
Na een schorsing verklaarde voorzitter Tans dat het partijbestuur minus de heer Burger vasthield aan de bestuursverklaring, omdat het voldoende grondslag aanwezig achtte om het werk voort te zetten. Met steun van de afdelingen Zuid-Holland, Gelderland en Overijsel diende de woordvoerder van de Federatie Rotterdam daarop een motie in volgens welke zo spoedig mogelijk

een vervroegd congres moet worden belegd om een nieuw partijbestuur te kiezen. Hij constateerde „een volstrekte, een gezags- en vertrouwenscrisis."
Na een nieuwe schorsing verklaarde dr. Tans dat het partijbestuur de motie als een motie van wantrouwen zou beschouwen en bij aanneming zijn zetel ter beschikking zou stellen. Zonder vertrouwen achtte het bestuur zich niet in staat het congres voor te bereiden.

Van der Louw

De motie werd tenslotte ingetrokken na een nadere toelichting van dr. Tans en nadat van vice-voorzitter *A. van der Louw,* één van de vertegenwoordigers van Nieuw Links in het partijbestuur namens deze groepering zijn solidariteit met de partij had betuigd en de toezegging had gedaan dat voortaan de activiteiten van Nieuw Links zouden plaats hebben in nauw overleg met het partijbestuur. Hij verklaarde geen bezwaar te hebben tegen het schrappen van de woorden „bij voorkeur". In zijn toelichting sprak hij tegen dat de persoonlijke verhoudingen in het partijbestuur bedorven zouden zijn.

Nieuw Links zou, op grond van het besef van gezamenlijke verantwoordelijkheid kritiek voortaan binnen de partijcolleges tot uiting brengen. *(ANP, Alg. Hbld., NRC, Het Parool)*

Groep Nieuw Rechts

Op initiatief van de heer *P. Kors* te Hendrik Ido Ambacht heeft zich in juni tegen Nieuw Links een groep Nieuw Rechts gevormd, die na de vergadering van de partijraad een verklaring publiceerde waarin de ondertekenaars zeggen „ten zeerste verontwaardigd" te zijn over „de stelselmatige aanvallen op een aantal standpunten van de partij, vooral inzake de buitenlandse politiek en defensie, door Nieuw Links. Hiertegenover stellen zij, dat de noodzaak van de NAVO als instrument voor handhaving van vrijheid en vrede na de brute bezetting van Tsjechoslowakije overduidelijk blijkt. Zij wijzen niet alleen rechtse, maar ook linkse dictaturen ondubbelzinnig af."
Tot deze groep verontrusten behoren o.m.: Meyer Sluizer, prof. dr. L. de Jong, het Tweede-Kamerlid F. J. Goedhart, prof. dr. A. Heertje, J. B. W. Polak, mr. W. A. Kater, mr. M. Kranenburg, dr. J. M. Jalink, ds. G. J. ten Broek en L. J. de Coninck. *(NRC* 26-9; *Vrij Nederland* 5-10)

BELGIË

INTER NUCLEAR

Op 1 augustus werd te Brussel de NV Inter Nucleair opgericht door vier Europese maatschappijen uit de sector van de kernenergie: de Belgonucléaire NV (België), de Gutehoffnungshütte Sterkrade AG (West-Duitsland), Snam Progetti SpA (Italië) en the Nucleair Power Group Ltd (Groot-Brittannië).
Minister van state *P. H. Spaak* heeft de nieuwe groep op 1 oktober op een persconferentie voorgesteld. Hij noemde haar „een eerste etappe naar een technologisch Europa".
De Duitse, Italiaanse en Britse maatschappij hebben elk 30% van de aandelen, de Belgische heeft 10%. Doel van de nieuwe onderneming is de produktie van goedkope elektrische energie d.m.v. de bouw en exploitatie van grafietgasreactoren op hoge temperatuur.

OPENING VAN ZITTIJD PROVINCIERADEN

Op 1 oktober werd de gewone zittijd van de provincieraden geopend. In hun openingsredes spraken:
— de gouverneur van West-Vlaanderen over de vervanging van de commissies voor openbare onderstand door diensten voor sociaal dienstbetoon;
— de gouverneur van West-Vlaanderen over de noodzaak de buitenlandse investeringen verder aan te moedigen;
— de gouverneur van Limburg over de sociaal-economische problemen van zijn provincie;
— de gouverneur van Luik over de industrialisering, de omschakeling en de verbetering van de Luikse infrastructuur;
— de gouverneur van Henegouwen over het nut van een betere samenwerking op landbouwgebied in zijn provincie;
— de gouverneur van Luxemburg over het cultureel beleid;
— de gouverneur van Brabant over de plaats van de mens in de snel evoluerende maatschappij;
— de gouverneur van Antwerpen over de taak van de overheid in de verdere expansie van het Antwerpse haven- en industriegebied.

DR. A. MARTENS

De befaamde arts, dr. *Adriaan Martens,* is op 26 sept. te Astene overleden. Hij werd geboren te Bocholt op 8 juni 1885 en studeerde geneeskunde aan de rijksuniversiteit te Gent. Als vrijzinnig studentenleider ijverde hij voor de vernederlandsing van deze universiteit. Toen de RUG tijdens de eerste wereldoorlog, met Duitse instemming, vernederlandst werd, aanvaardde dr. Martens een leerstoel. Ook was hij lid van de activistische Raad van Vlaanderen. Na de oorlog week hij uit naar Nederland, waar hij te Leiden een tweede medisch diploma behaalde en zich te Middelburg als internist vestigde. In 1935 keerde hij terug naar België. Hij opende te Astene een polikliniek en een dieetkliniek, en verwierf er vermaardheid als een voortreffelijk internist.
In 1939 kwam hij in het politieke nieuws: zijn benoeming tot lid van de pas opgerichte Vlaamse Academie voor Geneeskunde was voor de liberalen een aanleiding om de regering-Spaak te verlaten. De kabinetscrisis leidde tot verkiezingen, die in het teken stonden van een brede Vlaamse frontvorming rond het beginsel dat alleen de Vlamingen beslisten wie waardig was in een Vlaamse academie te worden opgenomen. De naam van dr. Martens werd a.h.w. een symbool. In mei 1940 volgde, zonder vorm van proces, een korte internering door het Belgische gerecht, waarna dr. Martens opnieuw hoogleraar werd te Gent. Aan de internering, vlak na de bevrijding, werd onder publieke druk een einde gemaakt. In 1957 richtte dr. Martens die opnieuw over een grote faam genoot als wetenschapsmens, het wetenschappelijk Centrum voor Dieetvoeding op.

VANDEN BOEYNANTS

Oud-premier *Paul vanden Boeynants* heeft op 27 sept. verklaard af te zien van het voornemen het voorzitterschap van de Sabena te aanvaarden. Volgens Vanden Boeynants werd hem het voorzitterschap aangeboden door verkeersminister *Bertrand* en had hij het in principe aanvaard. „Ik wens evenwel de expansie van de Sabena en haar noodzakelijk herstel niet te hinderen door een voorzitterschap dat op politiek gebied betwist zou worden", aldus de oud-premier. *(La libre Belgique* 28-9)

(Vor. ber. pag. 471/1)

NIEUWE SCHEPEN

Vanden Boeynants die einde mei 1966 ontslag nam als schepen van openbare werken van Brussel, werd op 30 sept. 1968 ter vervanging van de ontslagnemende *Rob. Jonckheere* opnieuw in dit ambt verkozen (pag. 360/2-1966).

ZWEDEN

SOCIALISTISCHE VERKIEZINGSOVERWINNING

Tegen de hoop en de verwachting in van de drie niet-socialistische partijen (liberalen, conservatieven en centrum), dat zij een einde zouden kunnen maken aan de reeds sedert 1936 bestaande dominerende positie van de sociaal-democratische partij, hebben de sociaal-democraten bij de op 15 september gehouden verkiezingen voor de „Tweede Kamer" van het parlement (Riksdag) een klinkende overwinning behaald (bijna 51% van de stemmen), hun grootste overwinning sinds 1940.

De verwachting van de drie niet-socialistische partijen was vooral gebaseerd op het feit, dat zij bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1966 aanzienlijke vooruitgang hadden geboekt ten koste van de socialisten. Zij zagen verder aanknopingspunten voor een verkiezingsoverwinning in ontevredenheid over de economische politiek van de regering en de belastingdruk. De oppositie spitste haar kritiek hierop toe, en vooral op de gestegen kosten van levensonderhoud, de toegenomen werkloosheid en de woningnood. De niet-socialistische partijen drongen aan op belastinghervormingen, omdat de Zweden meer dan enig ander volk gebukt zouden gaan onder de last van de directe belastingen. Over de aard van deze hervormingen bleek overigens tussen de oppositiepartijen geen eensgezindheid te bestaan. De conservatieve partij eiste een aanzienlijke belastingverlaging, de twee andere partijen achtten evenwel elke verlaging op dit ogenblik uitgesloten. De conservatieven kwamen voorts op voor hogere defensie-uitgaven dan hun oppositiepartners.

De socialisten verklaarden, dat de economische toestand gezond is en wezen daarbij op de aanzienlijk gestegen export. Ook de woningbouw werd naar zij zeiden intensiever dan ooit aangepakt. Zij verkondigden voorts de opvatting, dat de drie oppositiepartijen door hun onderlinge meningsverschillen niet in staat zouden zijn een krachtige regering te vormen. *Tage Erlander* (67 jaar oud en sedert 1946 minister-president) had bovendien verklaard, dat hij alleen dan zou aftreden, wanneer de drie oppositiepartijen tien nieuwe zetels zouden winnen of vijftig procent van het kiezerscorps achter zich zouden krijgen. Hij nam in zijn berekening het feit op, dat er een socialistische meerderheid is in de „eerste kamer". Deze wordt evenwel indirect gekozen, via de provinciale raden. Zij heeft dezelfde wetgevende bevoegdheden als de tweede kamer, maar ... zal in 1970 worden opgeheven *).

De ook voor de sociaal-democraten als een verrassing komende grote overwinning maakte deze discussie volkomen irrelevant. Erlander leidt nu voor het eerst in zijn loopbaan als minister-president een zeer duidelijke socialistische meerderheid.

De uitslag luidt als volgt (zie voor uitslag 1964: pag. 650/1-1964):

Sociaal-democraten	125	(+12)
Centrumpartij	39	(+ 4)
Liberalen	34	(— 9)
Conservatieven	32	(— 1)
Communisten	3	(— 5)
Burgerverbond	0	(— 1)

Het grote verlies van de communisten wordt geweten aan de indruk, die de invasie van Tsjecho-Slowakije door troepen van de Sowjet-Unie en andere Warschaupact-landen heeft gemaakt, ook al had de leider van deze partij, *Hermansson* deze invasie op 21 augustus krachtig veroordeeld. Dit verlies verklaart niet de grote winst van de socialisten. Men neemt aan, dat deze ook een groot deel van oorspronkelijk liberale stemmen op zich hebben weten te verenigen. Een ander deel van het liberale stemmenverlies is ten goede gekomen aan de Centrumpartij.

De verkiezingscampagne heeft, aldus de *NRC* (17-9) vooral gedraaid om de vraag of de sociaal-democratische regering weggestemd kon worden. De drie „bourgeois" partijen wilden voor de eerste maal gezamenlijk slag leveren om de socialistisch-communistische kamermeerderheid ten val te brengen. Maar de verkiezingscampagne heeft onthuld hoe zwak deze centrum-rechts coalitie was. Zelfs aan de vooravond van de verkiezingen, aldus *The Economist* (21-9) slaagden zij er niet in te lijken op een overtuigende coalitie.

Er is nu vooral aan liberale zijde een streven naar samengaan van liberalen en centrumpartij. De liberale leider *Sven Wedén* heeft de leider van het centrum *Hedlund* de leiding van een verenigde partij aangeboden. Het verzet tegen een dergelijke fusie schijnt in het centrum, na de verkiezingswinst, te zijn toegenomen, aldus de *Neue Zürcher Zeitung* (10-10).

De strategie die de sociaal-democratische partij en de regering hadden uitgedacht om deze verkiezingen te winnen, namelijk een meer geprononceerde opstelling ter linker zijde en het voeren van een meer radicaal gericht beleid, zal, aldus de *NRC* (21-9) na deze verkiezingsuitslag voortgezet worden.

Intussen heeft Erlander aangekondigd, dat hij zich vóór de verkiezingen van 1970 zal terugtrekken. Volgens *The Economist* maken *Krister Wickman* en *Olof Palme* de meeste kans hem t.z.t. op te volgen.

---

*) Beide huizen van de Riksdag keurden op 18 mei met duidelijke meerderheid terzake een grondwetswijziging goed. Een andere grondwetswijziging verlaagde de kiesgerechtigde leeftijd van 21 tot 20 jaar. De omzetting van de Riksdag in een parlement van één kamer maakte het houden van nieuwe verkiezingen in 1970 noodzakelijk. De reeds eerder ingevoerde verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd van 22 tot 21 jaar droeg er toe bij, dat het aantal stemgerechtigden (bijna 5,5 miljoen) groter was dan ooit.



Vreugde op partijbureau van de sociaal-democraten bij het bekend worden van de uitslagen.

latijns-amerika

SUB-REGIONALE INTEGRATIE IN LATIJNS-AMERIKA

Na het teleurstellende resultaat van de conferentie van Punta del Este (pag. 257 e.v. - 1967) en de geringe vooruitgang van de Latijnsamerik. Vrijhandelsassociatie (ALALC) (pag. 73/2) werden in 1968 pogingen gedaan op sub-regionaal gebied tot ontwikkelingssamenwerking te komen. In februari vormden de zes leden van de Andes-groep de Andes Ontwikkelingscorporatie (CAF) en in mei werd door de vijf landen, liggend in het bekken van de Plata rivier, een overeenkomst getekend voor de ontwikkeling van dit gebied.

Andes-groep

Op 7 febr. werd door Bolivia, Chili, Columbia, Ecuador, Peru en Venezuela een overeenkomst tot oprichting van de CAF ondertekend. De zetel van de organisatie zal Caracas zijn. Het oprichtingskapitaal bedraagt $ 100 mln, waarvan $ 25 mln direct werd ingeschreven. Columbia, Chili, Peru en Venezuela droegen ieder $ 5,5 mln bij en Bolivia en Ecuador ieder $ 1,5 mln. Van het totale kapitaal zullen de eerste vier landen ieder 22% opbrengen en de laatste twee ieder 6%. De organisatie heeft als doel het bevorderen van de regionale economische integratie van de lidstaten zoals overeengekomen bij de verklaring van Bogota in 1966 (pag. 535/1-'66).

Plata rivierbekken-conferentie

Van 18-20 mei werd in Santa Cruz de la Sierra in Bolivia een conferentie gehouden van de vijf landen, die geheel of gedeeltelijk in het afwateringsgebied van de Plata rivier liggen, t.w. Argentinië, Bolivia, Brazilië, Paraguay en Uruguay.
De conferentie van de vijf ministers van buitenlandse zaken was voorbereid op door een intergouvernementeel coördinatie comité van 27-29 nov. 1967 in Buenos Aires. Besproken werd de gezamenlijke ontwikkeling en exploitatie van waterkrachtwerken, bodemschatten, levensmiddelenproductie en infrastructuur. In het eindverdrag van 20 mei kwam men overeen, dat de voornaamste algemene doeleinden in de eerste plaats de verbetering van de bevaarbaarheid van de wateren in het Plata-bekken zouden zijn en in de tweede plaats de ontwikkeling van nieuwe industrieën en exploitatie van de minerale reserves in het gebied. Volgens het verdrag zou prioriteit worden gegeven aan de volgende punten:

- uitvoering van een hydrografische en meteorologische studie van het Plata-bekken, gevolgd door een onderzoek van de natuurlijke rijkdommen van het gebied.
- verbetering van de bevaarbaarheid van de voornaamste afwaterende rivieren, waarbij inbegrepen uitbaggering en onderhoud (zie hieronder bij speciale projecten).
- aanleg van verbindingswegen en -spoorwegen.
- voltooiing van studies over waterkrachtwerken voor de opwekking van electriciteit.
- onderzoek van de binnenlandse visreserves.

Besloten werd tevens jaarlijks een conferentie van ministers van buitenlandse zaken te houden.
Van de gespecificeerde projecten die volgens het verdrag zullen worden uitgevoerd zijn de belangrijkste de vorming van een toegang tot de Atlantische Oceaan voor Bolivia via de Paraguay rivier; modernisering van de havens van Buenos Aires en Montevideo; de bouw van een waterkrachtstation bij Salto Grande in Uruguay; de regulering van de watertoevoer van de rivieren Pilcomayo en Bermejo ter voorkoming van overstromingen.
De resultaten van de conferentie betekenen voor Bolivia volgens waarnemers een groot succes, daar dit land door de voorgestelde projecten een toegang tot zee kan krijgen. Enkele dagen voor de conferentie had president Barrientos verklaard, dat de rijke ijzerertslagen bij Mutun in aanmerking konden komen voor gezamenlijke exploitatie, daar Bolivia hiervoor alleen het benodigde kapitaal niet kon opbrengen. Dit zou dan moeten geschieden door verscheping naar de hoogovens van San Nicolas in Argentinië. Bolivia zou hierdoor een concurrent worden van Brazilië, dat ook ijzererts aan Argentinië levert. *(FAZ, The Times, NYT, NZZ, Bolsa-review, IMF-bulletin)*

LATIJNSAMERIKAANSE HANDELSGROEPERINGEN

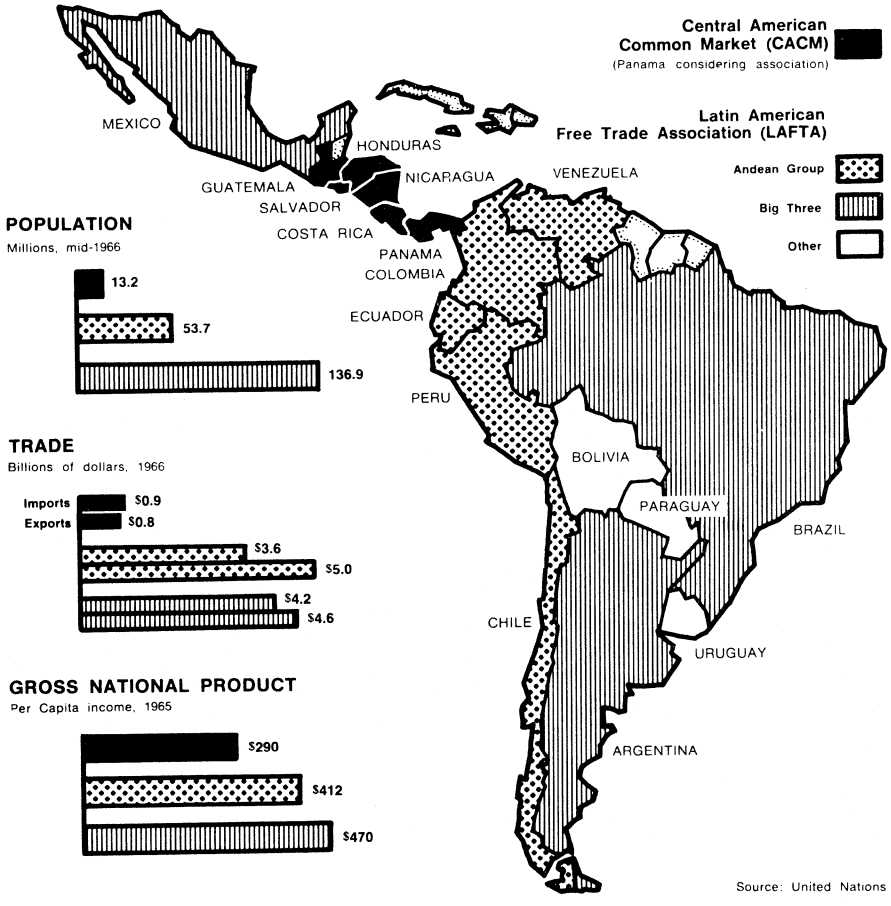

geestelijk leven

NADERE REACTIES OP HUMANAE VITAE

De encycliek Humanae Vitae van paus *Paulus VI* (pag. 529 e.v.) blijft in de r.-k. kerk de gemoederen bezighouden. Evenals bij de eerste reacties het geval was (zie pag. 531/1) schijnt de kritiek, ook bij de episcopaten van een aantal landen, de overhand te hebben.

Het Belgische episcopaat gaf op 30 aug. een verklaring uit, waaraan gezien de belangrijke rol van de theologen van Leuven in de r.-k. kerk, grote betekenis wordt gehecht. De verklaring zegt over Humanae Vitae, dat het zoals bij de meeste encyclieken, ook hier niet een onfeilbare uitspraak betreft, zodat „wij niet tot een onvoorwaardelijke en absolute instemming verplicht zijn, zoals dat verlangd wordt bij de definiëring van een dogma".

In hun verklaring zeggen de bisschoppen o.m.: „Wij erkennen dat volgens de traditionele leer de laatste praktische beslissing getroffen moet worden door een degelijk gevormd geweten, dat met al de door Gaudium et Spes aangegeven criteria rekening houdt (Gaudium et Spes, n. 50, al. 2; n. 51, al. 3). Het oordeel over de wenselijkheid om een nieuw leven te verwekken behoort in laatste instantie aan de ouders toe, die zich voor God hierover moeten uitspreken.

Zonder zich aan te matigen de Staat de wet te stellen, noch tegenover de afgescheiden broeders en de niet-gelovigen als rechter te willen optreden, beschouwt de Kerk het als haar plicht het geweten op familiaal en demografisch gebied voor te lichten. Zij eist echter voor al haar leden de werkelijke vrijheid op om volgens hun christelijke overtuiging te leven." (De Standaard 31-8)

Beide laatste zinsneden hebben volgens waarnemers een praktische betekenis i.v.m. voorgenomen wijzigingen van het wetboek van strafrecht op het gebied van de verkoop van voorbehoedmiddelen en de voorlichting daarover en i.v.m. de aanwezigheid van vele Belgische missionarissen in de ontwikkelingslanden.

Duitse katholiekendag

„Tegenover een kwaadaardige en bij tijden pijnlijke kritiek" verklaarden de Duitse bisschoppen op 30 aug. dat de encycliek in „overeenstemming is met het Tweede Vaticaanse Concilie". Overeenkomstig vroegere uitspraken sluiten de bisschoppen echter de mogelijkheid niet uit „dat een katholieke christen op grond van ernstig te nemen overwegingen gelooft van een niet met onfeilbaarheid verkondigde beslissing van het kerkelijk ambt te moeten afwijken". Van de zielzorgers verwachten de bisschoppen dat zij de gewetensbeslissingen van de gelovigen zullen eerbiedigen.

Op de 82ste Duitse katholiekendag, die van 4-8 sept. in Essen werd gehouden, werd met grote meerderheid een resolutie aangenomen, waarin de paus om herziening gevraagd wordt van zijn encycliek.

Van de drieduizend deelnemers in de sectie Huwelijk en gezin stemden 90 tegen de resolutie en 58 onthielden zich van stemming.

De resolutie, die op 6 sept. werd aangenomen tegen het advies van de congresleiding in, verwierp al bij voorbaat de pauselijke boodschap die op 7 sept. zou worden voorgelezen, maar waarvan de inhoud was uitgelekt. In deze boodschap eiste Paulus VI volledige gehoorzaamheid van alle rooms-katholieken, in het bijzonder wat betreft de encycliek Humanae Vitae. In zijn boodschap oefende de paus kritiek uit op hen „die tegenwoordig de vrijheid nemen hun volstrekt persoonlijke ideeën te berde te brengen met een gezag dat zij blijkbaar betwisten aan hem die het als enige van God heeft ontvangen".

„Geest van kritiek"

Het Italiaanse en het Oostenrijkse episcopaat schaarden zich op resp. 14 en 21 sept. achter de pauselijke encycliek, doch namen tevens een tolerant standpunt in t.a.v. diegenen die handelen tegen de leer van de encycliek, doch dit niet uit principieel egoïstische motieven doen.

Op zijn laatste wekelijkse algemene audiëntie van dit jaar in zijn buitenverblijf te Castelgandolfo op 18 sept. veroordeelde paus Paulus de „geest van afbrekende kritiek" die zich van een deel der leden van de r.-k. kerk heeft meester gemaakt.

De paus noemde als voorbeeld periodieken „die geen andere functie schijnen te hebben dan het publiceren van onpleziering nieuws over gebeurtenissen en personen uit het geestelijk leven". Sommigen, aldus de paus, willen verder gaan dan de hervormingsinspanningen van het Vaticaanse Concilie, dat zij reeds als tot het verleden behorend beschouwen, maar wat geen hervormingen meer zijn, maar „omwentelingen". Zulke mensen beschouwen als het meest briljante hetgeen het minst trouw is aan het geloof en het minst overeenkomt met de traditie of het leven van de kerk; als het meest geïnspireerde hetgeen het minst conform is aan de autoriteit en de discipline van de Kerk zelf. Deze roep om het sensationele mist, aldus de paus, haar uitwerking niet op goede katholieken, bepaalde priesters niet uitgezonderd, en op niet weinig vurige jonge mensen. Een gevolg is een vreemde angst onder bepaalde katholieken achter te lopen bij de ontwikkeling van ideeën, die hen doet vervallen tot de geest van de wereld en hen de nieuwste denkbeelden doet aanvaarden, die het meest tegengesteld zijn aan de normale katholieke traditie. Dit is, naar het gevoelen van de paus, niet naar de geest van het evangelie.

The Times publiceerde op 4 sept. een geheime brief van de Vaticaanse staatssecretaris, kardinaal Cicognani, waarin deze een week voor de publikatie van de encycliek van de kerkelijke leiders vroeg elke inspanning te doen om te zorgen dat de leer van de paus werd begrepen en nagevolgd. De brief zegt dat de Paus zich bewust is van de verbittering die zijn standpunt bij vele echtelieden zal oproepen, die een andere oplossing hadden verwacht. Ook is de paus op de hoogte van de in onze maatschappij over-



De pil van Sisyphus. (l'Express)

heersende ideeën en practijken, aldus de brief, die voorts alle bisschoppen, priesters en katholieke organisaties dringend op het hart drukt een eensgezind front te vormen bij de verklaring aan de leken van de encycliek, opdat elke twijfel omtrent de positie van de kerk weggenomen zal worden.

Het Britse episcopaat ging in een verklaring op 24 sept. minder ver dan het Belgische en Duitse. Het erkende de noodzaak van de „religieuze onderwerping van wil en geest" aan het leergezag van de paus, ook wanneer deze niet ex cathedra spreekt. Anderzijds echter zegt de verklaring: „De nadruk moet er op gelegd worden, dat het primaat van het geweten niet in het geding is."

Patrick kardinaal O'Boyle van Washington heeft op 1 okt. 39 priesters die openlijk het recht op een afwijkende mening jegens het pauselijk verbod van kunstmatige voorbehoedmiddelen hadden verdedigd, gedeeltelijk of volledig uit hun ambt ontheven.

De jezuïeten

Eind september werd bekend dat de generaal der jezuïeten, *Pedro Arrupe,* op 31 juli en opnieuw op 15 aug. aan zijn orde opdracht heeft gegeven de pauselijke encycliek te aanvaarden, hoe men ook persoonlijk over deze encycliek denkt.

Aangenomen wordt, dat een aantal jezuïeten, speciaal zij die in de ontwikkelingslanden werken, sterk geporteerd zijn voor geboortenbeperking, ook met middelen die de goedkeuring van de paus niet kunnen wegdragen. Het schijnt dat de paus de Duitse jezuïeten heeft toegestaan dat zij het standpunt steunen van het Duitse episcopaat *(FAZ* 30-9). De provinciaal van de Nederlandse jezuïeten, pater *J. Hermans,* heeft volgens *De Volkskrant* (3-10) aan de generaal laten weten dat hij in geweten de opdracht niet aan zijn ondergeschikten door kon sturen. Daarop is de opdracht vanuit Rome in de Latijnse versie rechtstreeks aan de Nederlandse jezuïeten afzonderlijk toegezonden.

Ondertussen heeft een enquête van het CIRM (Internationaal Centrum voor Marktonderzoek) gehouden onder rooms-katholieken in geheel Italië uitgewezen dat velen zich tegen de encycliek uitspreken. Terwijl in Nederland 63% der katholieken het niet met de encycliek eens is, 20% ermee instemt en 17% geen mening heeft, is in Italië 42,8% tegen, 31,5% voor en heeft ruim 10% geen mening. Ook de invloed van de encycliek op het praktische gedrag loopt niet erg uiteen. In Nederland zal 89% der katholieken hun praktijk na het verschijnen der encycliek niet veranderen, terwijl 9% het nog niet weet. In Italië wijzigt bijna 70% der gehuwden hun gedrag niet na de encycliek, bijna 10% wel, terwijl ruim 21% het nog niet weet.

(Vor. ber. pag. 529)

DE DIALOOG R.-K. — ONGELOVIGEN

Het Secretariaat voor de Niet-gelovigen onder leiding van kardinaal *König* heeft op 2 okt. normen geformuleerd voor de dialoog tussen rooms-katholieken en ongelovigen. Drie vormen van dialoog worden onderscheiden: als menselijke ontmoeting, als ontmoeting op het vlak van het zoeken naar de waarheid, en als ontmoeting op het vlak van de actie teneinde de voorwaarden vast te stellen voor een samenwerking, ondanks leerstellige meningsverschillen gericht op bepaalde doeleinden.

Als voorwaarde voor een leerstellige dialoog stelt het document, dat de eisen van waarheid en vrijheid worden geëerbiedigd. Een leerstellige dialoog moet worden uitgesloten wanneer zij gebruikt wordt voor politieke doeleinden. Dit schept bijzondere moeilijkheden in de dialoog met die categorie van marxisten, die zich tot het communisme bekennen wegens de nauwe band die zijzelf leggen tussen de theorie en de praktijk. Daardoor ontstaat een zekere onmogelijkheid om de verschillende niveaus van de dialoog gescheiden te houden zodat de dialoog over praktische zaken soms het karakter aanneemt van de leerstellige dialoog. *(De Volkskrant* 2-10)

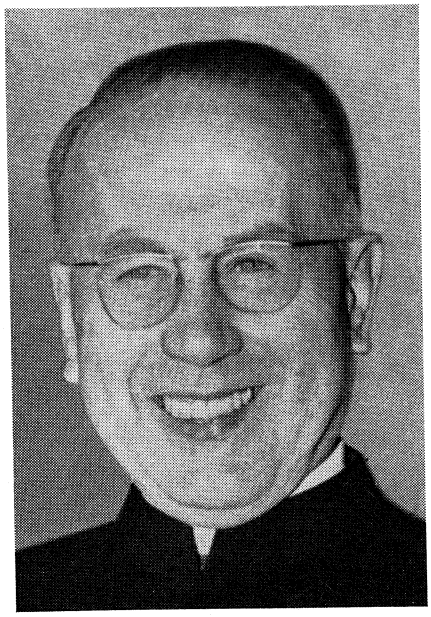

Franz kardinaal König.

Tsjechoslowakije

Op een persconferentie op 19 sept. in Wenen had de kardinaal de dialoog tussen christenen en communisten, ondanks de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije, verdedigd.

„Natuurlijk is Tsjechoslowakije een voorbeeld dat toont dat zulk een dialoog niet erg gemakkelijk zal zijn" en momenteel niet op officieel niveau doch slechts tussen individuele personen kan plaatsvinden. De kerk in Tsjechoslowakije geniet volgens de kardinaal nog dezelfde vrijheid als vóór 21 aug. Er bestond echter enige vrees dat de „vredespriesters" (zie pag. 10-1967), van wie het regime-*Dubcek* zich had gedistantieerd, hun positie zullen heroveren. *(The Times* 20-9)

TIENDE LAMBETH CONFERENTIE

De tiende (tienjaarlijkse) conferentie van Lambeth van de Anglikaanse kerken heeft plaatsgevonden van 25 juli - 25 aug. De conferentie, die werd voorgezeten door de aartsbisschop van Canterbury, dr. *Michael Ramsey,* werd bijgewoond door ca. 460 bisschoppen van de 19 Anglikaanse kerken met 49 mln leden. Aan de werkzaamheden hebben voor het eerst waarnemers van 30 andere kerkgenootschappen, onder wie vijf rooms-katholieke bisschoppen, deelgenomen.

Op de conferentie werd de pauselijke encycliek „Humanae Vitae" verworpen (zie ook pag. 531/1). De bisschoppen deden een beroep op de regeringen, te werken voor vrede en verzoening in Nigeria; zij verdaagden de kwestie van de toelating van de vrouw tot het priesterambt (tot het diakonaat werd de vrouw toegelaten) en spraken zich uit voor intercommunie tussen Anglikaanse en andere kerken. De conrentie keurde een rapport goed dat werd opgesteld door een Anglikaans-Methodistische commissie en dat de hereniging van deze beide kerken nader brengt.

Voorts spraken de bisschoppen zich uit voor een ontmoeting van de hoogste leiders van alle godsdiensten voor de verdediging van de vrede, tegen het gebruik van ABC-wapens, voor een toeneming van de ontwikkelingshulp en voor erkenning van gewetensbezwaren tegen vervulling van dienstplicht. *(Reuter/The Times)*

(Vor. ber. pag. 14293/1-1958)

EINDE VAN HET TIJDPERK-SALAZAR

Nadat de Portugese premier *Antonio de Oliveira Salazar* op 7 sept. een hersenoperatie ondergaan had, is zijn gezondheidstoestand na aanvankelijke verbetering op 16 sept. plotseling snel achteruitgegaan. Hij kreeg een beroerte en geraakte in een coma.
Op 26 sept. maakte president *Americo Tomas* in een rede voor de radio en tv bekend dat hij prof. *Marcello Caetano* tot opvolger van premier Salazar had benoemd. Hiermee kwam een einde aan het tijdperk-Salazar, 36 jaar van bijna onbeperkte alleenheerschappij.

De opvolging

Op 17 sept. kwam de Raad van State bijeen om president Tomas te adviseren bij het aanwijzen van een opvolger van Salazar. Een van de meest genoemde kandidaten voor de functie was de 62-jarige oud-minister Caetano, sinds 1962 lid van de Raad van State. Toch duurde het tien dagen voor de beslissing officieel bekend werd gemaakt. Voor deze vertraging werden in de pers twee redenen aangevoerd. Enerzijds zou de president uit piëteit jegens Salazar hebben willen wachten. Anderzijds zou er tegen de persoon van Caetano verzet zijn gerezen in het leger. Binnen de Raad van State zou deze oppositie van de rechtervleugel gekomen zijn, die volgens *The Observer* onder leiding zou staan van generaal *Santos Costa,* de president van de Angola Oliemaatschappij en het hoofd van de militaire academie.

Le Monde berichtte op 23 sept. vanuit Lissabon, dat personen uit de „ultrakringen" van het regime, steunend op bepaalde elementen van het leger, hun best zouden doen voor een andere oplossing dan Caetano. Er zou zelfs sprake van zijn dat zij de regering zouden willen opdragen aan een militaire junta. De *NZZ* (4-10) wees erop dat alle andere naast Caetano genoemde eventuele kandidaten voor de opvolging tot de vleugel van de ultra-Salazaristen behoorden. Dit gold zowel voor de militairen, zoals generaal Santos Costa en de stafchef generaal *Venancio Augusto Deslandes,* als voor de burgers, onder wie de minister van buitenlandse zaken, *Alberto Franco Nogeira,* de belangrijkste zou zijn geweest. Deze kringen vreesden de „liberale" neigingen van de nieuwe premier.

De oppositie liet aanvankelijk niets van zich horen, maar op 24 sept. werd de eerste actie gemeld. Toen deed een groep van ruim 100 politieke tegenstanders van het bewind van Salazar in een te Oporto aan de pers toegezonden vlugschrift een beroep op president Tomas de nationale vergadering te ontbinden en onder een onafhankelijke regering vrije verkiezingen uit te schrijven. Zij wezen de president erop dat het nieuwe kabinet het zelfbeschikkingsrecht van alle Portugezen moet waarborgen. Voorts pleitten zij voor opheffing van de censuur, garanties tegen willekeurig optreden van de politie en een algemene amnestie. Het manifest was o.a. ondertekend door de schrijver *José Regio,* de historicus *Oscar Lopes* en een aantal juristen, artsen, journalisten en studenten. Een niet-communistische oppositiegroep uit Lissabon maakte op 25 sept. bekend, dat in toenemende mate uit alle delen van het land petities aan president Tomas gericht werden, waarin een terugkeer naar de democratie verlangd werd. Deze petities droegen honderden handtekeningen, aldus de bekendmaking.

In de rede waarin hij de benoeming van Caetano tot premier bekendmaakte, zei president Tomas dat hij de afgelopen tien dagen (16-26 sept.) „gefolterd" was geweest door de tegenstrijdigheid in zijn gevoelens van dankbaarheid jegens Salazar en zijn gevoelens van plicht t.o.v. het land. Hij had de beslissing inzake de opvolging genomen, nadat de artsen hem hadden verzekerd dat Salazar, ook al zou hij verder herstellen, nooit meer in staat zou zijn de functie van premier uit te oefenen.

De nalatenschap

In de 36 jaar van het bewind-Salazar heeft in Portugal politieke rust

---

De nieuwe premier van Portugal, prof. Marcello Caetano, is tientallen jaren een van de nauwste medewerkers van Salazar geweest en heeft een grote rol gespeeld bij de schepping van het corporatieve stelsel onder diens bewind.
Caetano werd op 17 aug. 1906 in Lissabon geboren, studeerde rechten aan de universiteit aldaar en werd in 1933 hoogleraar in het administratieve recht, welke leerstoel hij nog steeds bezet. Als student was hij lid van de zg. integralistas, een uiterst rechtse groepering. Hij werd beïnvloed door de ideeën van Maurras en gaf duidelijk blijk van bewondering voor het regiem van Mussolini.
Reeds in 1929 trok Salazar hem aan om juridisch adviseur te worden om het ministerie van financiën. Als medewerker van Salazar, die in 1932 tot premier was benoemd, was Caetano de voornaamste theoreticus van de nieuwe grondwet die Salazar liet opstellen om zijn corporatieve staat een fundament te geven. Van 1940 tot 1944 was hij commissaris van Salazars jeugdbeweging. In 1944 werd Caetano benoemd tot minister van koloniën. In zijn ambtsperiode (tot 1947) werden de Portugese koloniën tot overzeese provincies verklaard. Van 1947 tot 1949 was hij voorzitter van het bestuur van de Nationale Unie, de enig toegestane partij in Portugal. In 1950 werd Caetano voorzitter van de statenvergadering, een van de parlementaire zuilen van de „nieuwe staat", de gangbare naam voor Salazars corporatieve staat. Vijf jaar later keerde Caetano in het kabinet terug om minister van het kabinet van de premier te worden. In die functie werd hij beschouwd als de kroonprins van Salazar.
In het midden van de 50-er jaren begon Caetano enige afstand tot het regiem te nemen. De dogmatische conservatief werd een conservatief „met wie liberalen een gesprek kunnen voeren", aldus de New York Times.
In 1959 trad hij af om rector van de universiteit van Lissabon te worden, welke functie hij neerlegde na een conflict met Salazar over het bedwingen van de studentenonrust in 1962. Het is echter niet duidelijk of zijn aftreden een vrijzinnig gebaar was of alleen maar voortkwam uit wrevel omdat hij niet behoorlijk door de autoriteiten was geraadpleegd. De laatste jaren was Caetano lid van de Raad van State, het adviescollege van de president.
Caetano wordt beschouwd als een minder wereldvreemde persoonlijkheid dan zijn voorganger. Hij heeft gereisd buiten Portugal, heeft contact gehad met studenten en hij heeft niet, zoals Salazar, een kluizenaarsleven geleid. (NRC, NZZ, Int. Her. Trib., Le Monde)

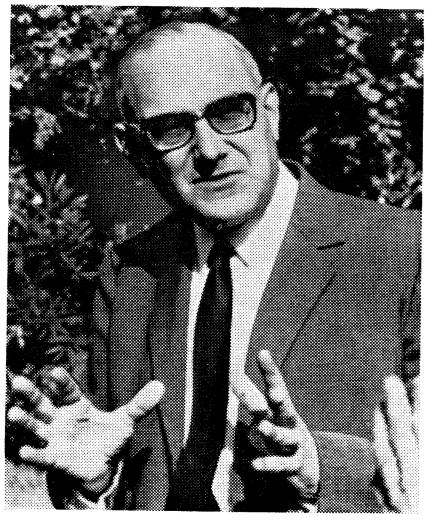

geheerst, mede gehandhaafd door een oplettende geheime politie (PIDE), aldus de *NRC* (17-9). Het blad vervolgt: Nieuwlichterij zoals economische en sociale vooruitgang, emancipatie van de werkende bevolking en een vrije discussie over de problemen heeft de voormalige hoogleraar in de economie steeds weten te verhinderen. Hij duldde de aantasting van de oude orde niet. De *NZZ* (28-9) stelt: Hij was een dictator, maar een autocraat van een geheel eigen aard. Schuw, teruggetrokken, integer, zonder ooit zijn macht tot persoonlijk voordeel te benutten, heeft hij (...) het kleine Portugal samen zijn grote Afrikaanse koloniën in de stijl van een anachronistisch werkend paternalisme geregeerd. Zijn gehele streven, het eigenlijke doel van zijn politiek heette stabiliteit, aldus de *NZZ*.

Aanvankelijk stabiliteit van de valuta, later stabiliteit van de politieke verhoudingen, het statische tegenover elke vorm van het dynamische.

Een niet omvangrijke oppositie, vooral onder advocaten en de laatste tijd ook hier en daar onder de geestelijkheid was van mening, dat Salazars bewind het land op het dode spoor heeft gehouden.

Weliswaar heeft de regering met haar derde ontwikkelingsplan (pag. 550/3-1967) getoond te beseffen waar de tekortkomingen zijn, maar men moet volgens de *NRC* eraan twijfelen of dat voldoende is om de stagnatie te doorbreken. De hoge emigratiecijfers (120.000 in 1966) tonen aan dat het land zelf onvoldoende toekomst biedt. De bevolking is arm en ongeletterd (in 1960 was 38% boven de 15 jaar analfabeet). Het geringe ontwikkelingspeil remt de industriële groei. Ook is er een gebrek aan investeringsfondsen, o.m. door de te geringe belangstelling van de bezittende klasse. De jaarlijkse economische groei bedraagt slechts 3%.

Salazars bewind vertoonde toenemende tekenen van verharding en verstarring. Het hield hardnekkig vast aan de Afrikaanse koloniën. Om deze te behouden zijn nu 140.000 man onder de wapenen. De defensiekosten bedragen ca. 40% van de begroting. Naast de eindeloos schijnende militaire strijd tegen de guerrilla laat Salazar vele problemen voor zijn opvolger achter. Ondanks een veelbelovende toename van het toerisme lijdt de Portugese economie ernstig aan het ontbreken van buitenlandse investeringen en de kloof tussen de rijke elite en de arme massa blijft groot.

Burgerlijke vrijheden zijn nagenoeg onbekend. Sinds 1926 bestaat bijna onafgebroken een perscensuur. Politieke tegenstanders worden door de PIDE regelmatig in preventieve hechtenis gehouden, soms uit de weg geruimd zoals waarschijnlijk de presidents-kandidaat *Delgado* (pag. 297/3-1965).

Eerste optreden Caetano

Op 27 sept. werden Caetano en zijn kabinet door de president beëdigd. Het merendeel van de leden van het laatste kabinet-Salazar, dat nog op 17 aug. gereorganiseerd was (pag. 584/2), behield zijn portefeuilles Vier nieuwe ministers werden benoemd. *Antonio Motta Veigo* werd als minister van het kabinet van de premier vervangen door *Alfredo Vaz Pinto,* sinds 1959 president-directeur van de Portugese luchtvaartmaatschappij TAP. De 71-jarige *Manuel Gomes de Araujo* werd als minister van defensie opgevolgd door generaal *Horacio S. Viana Rebelo,* oud-gouverneur van Angola en plv. stafchef van het leger. De portefeuilles van openbare werken en gezondheid gingen over in handen van resp. *Ruy Sanches* en *Lopo Cancella de Abreu.*

Nog dezelfde dag legde premier Caetano zijn regeringsverklaring af. Hij verklaarde het beleid van zijn voorganger Salazar te zullen voortzetten, maar sprak tevens van hervormingen. „Lange tijd is het land er aan gewend geraakt, geleid te worden door een geniaal man, maar van nu af aan moet men er aan wennen geregeerd te worden door gewone mensen, zoals dat in andere landen het geval is. De continuïteit van de grote lijnen van de Portugese politiek en de constitutionele normen van de staat zullen de regering niet beletten (...) de noodzakelijke hervormingen uit te voeren". „Trouw aan de leerstellingen zoals die op zo briljante wijze door dr. Salazar zijn verkondigd moet overigens niet worden beschouwd als een hardnekkig vasthouden aan de formule of de oplossingen die hij wellicht eens aan de hand heeft gedaan. Het leven is steeds een zaak van aanpassing", aldus Caetano, die er aan herinnerde dat Salazar in de loop van zijn leven herhaaldelijk zijn koers heeft kunnen wijzigen.

De premier bepleitte tolerantie, maar stelde met nadruk dat de communistische partij verboden blijft.

„Wij weten allen uit pijnlijke ervaring dat als die verdraagzaamheid ook op de communisten wordt toegepast, wij het graf van de vrijheid van het individu en van het land graven. Als wij aarzelen bij zekere anarchistische uitbarstingen lopen wij gevaar te worden omringd door puinhopen, waarop later slechts een wreed despotisme kan groeien". De openbare orde zal „onverbiddelijk" worden gehandhaafd. Dit is „de essentiële voorwaarde voor het leven van fatsoenlijke mensen".

Caetano zei dat hij vooral „de verdediging van de overzeese provincies geen ogenblik zal verwaarlozen". In een tijd dat het leger daar de vijand bestrijdt en de regeringspolitiek zelfs in eigen land op zoveel wanbegrip stuit, kan geen verslapping van de waakzaamheid gedoogd worden. In de gegeven omstandigheden moeten offers van allen worden gevraagd, ook als het daarbij om enkele vrijheden gaat, „die wij anders graag hersteld zouden willen zien", zo zei Caetano. De premier verzocht het kabinet de tijd te geven de problemen te onderzoeken en de oplossingen uit te werken. „Ik zal trachten de zozeer gewenste communicatie tussen regering en natie tot stand te brengen".

Caetano verklaarde tot besluit dat een belangrijke fase in de geschiedenis van Portugal is afgesloten, maar dat het leven verder moet

Gedurende de eerste dagen van het bewind-Caetano waren volgens waarnemers in Lissabon tekenen van liberalisatie te bespeuren. Het gerucht ging dat Caetano de oppositieleider *Soares* uit zijn ballingschap wil laten terug keren (pag. 584/3). Ook werd geconstateerd dat de pers de vrijheid had in voorzichtige termen te speculeren op een liberalisering. Sinds 28 sept. verschenen in de kranten beschouwingen die zinspeelden op de noodzaak van een minder strenge perscensuur en op andere gebieden meer publieke vrijheid toe te staan.

In een gesprek met kranteneigenaren op 2 okt. verklaarde de premier een meer verlichte politiek t.a.v. de pers te zullen voeren, maar tevens stelde hij dat „voor het ogenblik" de perscensuur niet kon worden afgeschaft. In de toekomst zou een nieuwe perswet kunnen worden ingediend, die de censuur m.b.t. binnenlandse problemen zou afschaffen.

Op 5 okt. werd officieel meegedeeld dat een wet in voorbereiding is om de regeringscontrole op vakbonden en sociale organisaties soepeler te doen verlopen.

internationale zaken

ALGEMEEN

NOBELPRIJS VOOR VREDE

De Nobelprijs voor de vrede 1968 is op 9 okt. toegekend aan de 81-jarige Franse jurist prof. *René Cassin*, oud-voorzitter en thans lid van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. In een verklaring van de Noorse parlementscommissie die de prijs toekende, wordt gezegd dat prof. Cassin sinds de aanvaarding van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens op 10 dec. 1948 *) onverflauwd heeft geijverd voor uitvoering van de bepalingen daarvan, zowel op wereld- als op Europees niveau.

Het was voor het eerst in drie jaar tijd dat de Nobel-commissie van het Noorse parlement (Storting) een geschikte kandidaat heeft kunnen vinden voor de prijs — een gouden medaille en 350.000 Zweedse kronen. In 1964 werd de prijs toegekend aan wijlen dr. Martin Luther King en in 1965 aan het Kindernoodfonds der VN. In de twee volgende jaren werd de prijs niet uitgereikt.

Cassin is de negende Fransman die de Nobelprijs voor de vrede krijgt. Andere bekende Fransen aan wie de prijs werd toegekend, waren *Aristide Briand* en *Albert Schweitzer*.

René Cassin werd op 5 okt. 1887 in Bayonne geboren. Hij studeerde letteren en rechtsgeleerdheid. In de Eerste Wereldoorlog werd hij zwaar gewond. Op 33-jarige leeftijd werd hij hoogleraar in Rijssel en in 1929 in Parijs, waar hij burgerlijk en fiscaal recht gaf. Ook doceerde hij aan de academie voor internationaal recht in Den Haag. Hij nam al in die tijd een groot aandeel in de werkzaamheden van de Alliance Israélite Universelle (hij zal de prijs onder meer besteden aan het onderwijs in ontwikkelingslanden van deze organisatie, terwijl een ander deel zal worden besteed voor instellingen die de rechten van de mens verdedigen).

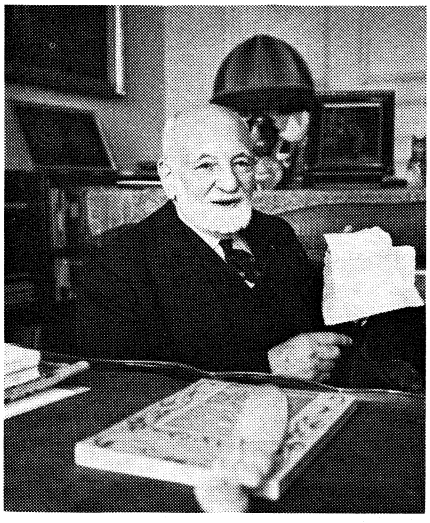

Van 1924 tot 1938 maakte hij deel uit van de Franse delegatie naar de Volkenbond. Tussen de twee wereldoorlogen heeft Cassin, die zelf in de Eerste Wereldoorlog invalide werd, veel voor de oorlogsinvaliden gedaan.

Cassin was de eerste Franse burger die in 1940 generaal De Gaulle naar Londen volgde. Hij is dan ook „compagnon de la libération". Als commissaris voor justitie en onderwijs in Londen stelde hij o.m. het akkoord Churchill-De Gaulle op dat de status bepaalde van de vrije Franse strijdkrachten. In 1944 werd hij vice-president van de Raad van State. Met Michel Debré heeft hij de école nationale d'administration opgericht, die de Franse topfunctionarissen opleidt.

Als internationale jurist was hij van 1943 tot '45 lid van de geallieerde enquêtecommissie naar oorlogsmisdaden en medeoprichter van de UNESCO. Van 1946-'48 maakte hij deel uit van de Franse delegatie naar de VN. Eerst als vice-president en daarna als president van de VN-commissie voor de Rechten van de Mens is hij een der voornaamste opstellers geweest van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In 1958, toen De Gaulle weer aan de macht kwam, werd Cassin voorzitter van het comité dat de nieuwe grondwet moest vaststellen. In 1959 werd hij lid van de Constitutionele raad.

In 1959 werd hij lid en vice-voorzitter van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, waarvan hij in 1965 voorzitter werd. Eind sept. trad hij als voorzitter af en werd hij als zodanig opgevolgd door de Belg prof. Henri Rolin. Hij behield zijn zetel als rechter. (NRC, The Times, Le Monde)

*) Ter herdenking hiervan werd 1968 door de VN tot jaar van de rechten van de mens uitgeroepen.

WAARDEVERMINDERING GELD

De waardevermindering van het geld is internationaal gezien in 1967 niet minder groot geweest dan gemiddeld in de jaren 1957-1967 het geval was. In het afgelopen jaar bedroeg de gemiddelde geldontwaarding in 45 landen 3,8% vergeleken met 3,3% als gemiddelde voor de laatste tien jaar, aldus het jaarlijks overzicht van de First National City Bank te New York. Echter was de waardedaling van het geld in 1967 in de meeste landen minder groot dan in 1966. Met name is de inflatie in ruim de helft van de landen van West-Europa verminderd. In het geval van Frankrijk, West-Duitsland, Engeland en Nederland is de waardedaling in 1967 ook achtergebleven bij het gemiddelde voor de jaren 1957-1967.

Stelt men de waarde van de gulden in 1957 op 100 dan is de waarde in 1967 nog 73. Internationaal gezien neemt Nederland daarmede een middenpositie in. Ook in Europees verband blijkt de gulden een valuta te zijn die flink aan slijtage onderhevig is geweest, vooral in de laatste vijf jaar, hetgeen moge blijken uit het feit dat de waarde van de gulden in 1962 nog 92 was. Sindsdien heeft de gulden wat betreft waardeverlies tot de koplopers in Europa behoort, slechts overtroffen door de Spaanse peseta, Deense kroon en Finse mark. Voor de Franse frank daarentegen heeft het waardeverlies in de laatste vijf jaar maar ruim de helft van die van de gulden bedragen. Behalve West-Duitsland en Engeland zijn ook België, Luxemburg, Zwitserland, Portugal en Oostenrijk veel minder door de inflatie geplaagd dan Nederland. Ook de Scandinavische landen zijn echter op het gebied van de inflatiebestrijding weinig succesvol geweest evenals Italië.

Het gemiddelde jaarlijkse waardeverlies van de dollar in de periode 1957-1967 bedroeg slechts 1,7%,

Jaarlijkse waardevermindering in %

	1957/67	1967
Guatemala	0,1	0,5
El Salvador	0,6	1,4
Venezuela	1,2	+0,9
Thailand	1,6	3,8
Verenigde Staten	1,7	2,7
Luxemburg	1,8	2,1
Honduras	2,0	2,5
Canada	2,0	3,4
Griekenland	2,0	1,7
Australië	2,2	3,1
België	2,2	2,8
West-Duitsland	2,2	1,4
Zuid-Afrika	2,3	3,3
Zwitserland	2,6	3,8
Engeland	2,8	2,4
Portugal	2,9	5,6
Ecuador	2,9	3,5
Oostenrijk	3,0	3,8
Nieuw-Zeeland	3,0	5,8
Nederland	3,1	2,8
Perzië	3,1	1,6
Ierland	3,1	3,1
Pakistan	3,3	6,5
Italië	3,4	3,1
Mexico	3,4	2,9
Noorwegen	3,4	4,3
Zweden	3,7	4,1
Philippijnen	4,0	5,4
Japan	4,1	3,8
Denemarken	4,2	7,6
Finland	4,4	5,5
Formosa	4,6	3,3
Frankrijk	4,7	2,6
Israël	4,9	1,6
India	6,0	11,5
Spanje	6,6	6,1
Bolivia	6,9	7,4
Turkije	7,7	12,3
Peru	8,4	9,3
Korea	9,6	9,8
Columbia	10,2	7,5
Vietnam	11,1	30,4
Chili	20,1	15,4
Argentinië	24,8	22,5
Brazilië	31,6	22,8

(Vor. ber. pag. 548/1-1967)

maar daar staat tegenover dat 1967 met een depreciatie van 2,7% heel wat minder gunstig is geweest, in tegenstelling tot de ontwikkeling in de meeste landen van West-Europa. In Zuid-Amerika heeft de inflatie in 1967 wat minder om zich heen gegrepen dan in voorgaande jaren. In verschillende Aziatische landen wakkerde het tekort aan voedingsmiddelen de inflatie aan. Het grootst was het koopkrachtverlies in het door oorlog geteisterde Zuid-Vietnam: in 1967 30,4%. *(Alg. Hbld.* 15-8)

VERENIGDE NATIES

RAPPORT SECRETARIS-GENERAAL

Secretaris-generaal *Thant* van de Verenigde Naties heeft op 26 sept. in zijn jaarverslag voorgesteld dat de ministers van buitenlandse zaken van de Grote Vier (de Verenigde Staten, de Sowjet-Unie, Groot-Brittannië en Frankrijk) tijdens de huidige zitting van de Algemene Vergadering van de VN een conferentie houden, die wellicht zou kunnen leiden tot een topconferentie. Een dergelijke bijeenkomst is volgens Thant gewenst „als tegenmaatregel tegen de ernstige terugslag in de ontspanning tussen Oost en West, die het gevolg is van recente gebeurtenissen".

De agenda voor een dergelijke conferentie zou aan de ministers kunnen worden overgelaten; eventueel zou een voorlopige agenda door de secretaris-generaal kunnen worden opgesteld.

Thant opperde dit denkbeeld als alternatief voor zijn voorstel van 1967 om periodieke vergaderingen van de Veiligheidsraad met deelneming van ministers te beleggen. Dit plan is nooit van de grond gekomen.

Thant constateerde dat de verslechtering van de internationale toestand, die al in het verslag over 1967 was gesignaleerd, zich dit jaar heeft voortgezet. „Er heeft een ernstig daling van de normen van de internationale moraal plaats gehad; de staten vertrouwen in toenemende mate op macht en geweld als middel tot regeling van hun internationale geschillen ... Als deze tendens niet wordt omgekeerd en het beginsel van niet-inmenging in de vrije lotsbeschikking der naties niet wordt hersteld, ziet de toekomst van de internationale vrede en veiligheid zelf er werkelijk zeer donker uit", aldus Thant. Hij noemde met name het voortwoeden van de strijd in Vietnam en het ontbreken van vooruitgang bij de besprekingen tussen de VS en Noord-Vietnam in Parijs, het voortduren van de spanning in het Midden-Oosten en de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije. Thant oefende kritiek op de VS en de SU wegens hun politiek van militaire interventie.

Thant herhaalde zijn beroep op de VS om het initiatief tot werkelijke vredesbesprekingen over Vietnam te nemen, door de bombardementen en andere oorlogshandelingen tegen Noord-Vietnam stop te zetten. Hij verklaarde nogmaals ervan overtuigd te zijn dat een stopzetting van de bombardementen positieve stappen zou inleiden die tenslotte tot een vreedzame regeling in Zuidoost-Azië in overeenstemming met de akkoorden van Genève kunnen leiden. Een regeling zou de uiteindelijke hereniging van Vietnam en neutralisering van het gehele Indochinese schiereiland moeten inhouden.

De bezetting van Tsjechoslowakije heeft „een gevoel van onbehagen en onveiligheid geschapen dat slechts met grote moeite en vastberadenheid teniet kan worden gedaan". Een snelle terugtrekking van de vreemde troepen uit Tsjechoslowakije is volgens de secretaris-generaal in het belang van de goede verstandhouding, de vrede en de veiligheid in de wereld.

Thant zegt het schrikbarend te vinden „dat de ene superstaat of de andere bewogen kan worden tot militaire actie wegens liberalisatie van een bewind in een klein land, als in het geval van Tsjechoslowakije, of wegens een binnenlandse omwenteling in een ander klein land, zoals de Dominicaanse Republiek".

Het ziet er slecht uit voor de kleine landen, die de overgrote meerderheid in de wereld vormen, als zij hun eigen zaken alleen maar mogen regelen als zij niets doen dat het ongenoegen opwekt van een machtig buurland.

Vermeden moet worden dat men toegeeft aan de verleiding om op grond van de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije de kernwapenarsenalen uit te breiden. Dit zou betekenen dat men zich neerlegt bij „de waanzin van de huidige kernwapenwedloop".

Thant verklaarde verder te geloven dat het zou bijdragen tot een vermindering van de spanning, indien zowel de NAVO-landen als die van het Warschau-pakt zich ervan zouden onthouden Tsjechoslowakije te gebruiken als motief voor een militaire versterking tot die hoogte dat deze een positieve offensieve bedreiging in plaats van een zuiver defensieve houding wordt. „Het is hoog tijd", aldus Thant, „dat de grote militaire mogendheden zich realiseren dat de tegenwoordige superieure militaire macht waarop zij zo sterk vertrouwen en die zij geneigd zijn zo onbelemmerd te gebruiken, op zichzelf een ernstig en steeds aanwezig gevaar vormt. Onverstandig gebruikt ondermijnt zij het meest waardevolle bezit van elke natie, haar moreel gezag."

De sleutel tot de vrede in de wereld ligt in handen van de twee supermogendheden. Er kan geen solide basis voor de vrede gevonden worden zolang deze twee overgaan tot militaire eenzijdige acties als zij ergens een bedreiging van hun eigen veiligheid menen te zien. „Waarom leggen zij hun angsten en klachten over bedreigingen van hun veiligheid niet voor aan de Veiligheidsraad, zoals zij regelmatig van de minder machtige landen verlangen", aldus Thant.

M.b.t. het Midden-Oosten verklaarde Thant dat de missie van zijn speciale vertegenwoordiger Gunnar Jarring vruchteloos zal blijven als deze niet „een of andere vorm van dialoog over zaken van wezenlijk belang met beide partijen kan voeren".

Thant pleitte verder voor een volledig kernstopverdrag, maatregelen tegen chemische en bacteriologische wapens en nieuwe stappen tegen het racisme in Afrika, met name in Zuid-Afrika, de Portugese koloniën en Rhodesië. (Reuter/AFP, The Times)

(Vor. ber. pag. 691/2-1967)

DE ONTWAPENINGSCONFERENTIE

Te Genève is van 16 juli - 28 aug. een nieuwe zitting gehouden van de 18 landen-ontwapeningsconferentie (ENDC), die op 14 maart was verdaagd met een verslag aan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties over met name het ontwerpverdrag tegen de verspreiding van kernwapens (pag. 401).

De afgevaardigde van de Sowjet-Unie, *A. Rosjtsjin,* legde de conferentie op 16 juli een memorandum over de ontwapening voor, dat op 1 juli aan alle regeringen was gezonden (pag. 452/3).

De Amerikaanse delegatieleider, *W. C. Foster,* las op 16 juli een boodschap van president *Johnson* voor, waarin deze meedeelde dat de VS en de SU zijn overeengekomen binnenkort bilaterale onderhandelingen te beginnen over de beperking en vermindering van offensieve en defensieve strategische kernwapensystemen (pag. 452/2).

Johnson onderstreepte verder de noodzaak om te komen tot een beperking van de bewapening op regionale basis. Hij drong aan op bestudering van het probleem van de verhindering van een bewapeningswedloop op de zeebodem.

De Britse gedelegeerde, *F. Mulley,* stelde voor prioriteit te verlenen aan een volledig kernstopverdrag en een verbod van de produktie en het bezit van biologische wapens. M.b.t. een verbod van ondergrondse kernproeven stelde Mulley voor — ter overbrugging van het meningsverschil tussen de VS en de SU over de noodzaak van inspecties ter plaatse (de VS eisen enige plaatselijke inspecties, de SU verwerpen deze) — dat inspecties in loco alleen zullen plaatsvinden als een sterk seismologisch of ander bewijs is geleverd, waaruit overtreding van het verdrag blijkt. Een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van de drie nucleaire landen, van drie zogenaamde niet-gebonden landen en een vertegenwoordiger aan te wijzen door de secretaris-generaal van de VN of door de directeur-generaal van de Internationale Atoomorganisatie, zou met een meerderheid van 5-2 stemmen tot inspecties in loco kunnen besluiten in geval van een klacht, dat het kernstopverdrag is geschonden.

Mulley stelde verder voor de secretaris-generaal van de VN op te

dragen een verslag uit te brengen over de aard en de mogelijke gevolgen verbonden aan het gebruik van chemische wapens.

Op 6 aug. heeft Engeland bij de conferentie voorstellen ingediend voor een conventie waarbij microbiologische oorlogvoering wordt verboden. De conventie is bedoeld als aanvulling van het protocol van Genève van 1925 over het gebruik van gifgassen (dat o.m. niet is geratificeerd door de VS).

De Sowjet-gedelegeerde wees op 13 aug. het Britse voorstel als onnodig van de hand en bepleitte striktere nakoming van het bestaande Geneefse protocol.

De conferentie werd op 28 aug. verdaagd met de goedkeuring van een verslag aan de Alg. Vergadering en de Ontwapeningscommissie van de VN. Daarin deelt de conferentie mee een agenda van vier punten te hebben aangenomen: verdere maatregelen betreffende de spoedige stopzetting van de nucleaire wapenwedloop en de nucleaire ontwapening; niet-nucleaire maatregelen; andere collaterale maatregelen; en algemene en volledige ontwapening onder strikte en doeltreffende internationale controle. De commissie noemde de aanvaarding van deze agenda een stap vooruit.

Met betrekking tot de chemische en bacteriologische oorlogvoering besloot de commissie de Assemblee aan te bevelen door de secretarisgeneraal een groep van deskundigen te laten benoemen om de gevolgen van het mogelijk gebruik van dergelijke wapens te bestuderen.

Met betrekking tot het probleem van verhindering van een wapenwedloop op de bodem van de zee zei de commissie o.a. dat dit nieuwe onderwerp in het raam van het toekomstig werk paste. *(NRC, Le Monde, The Times, VN-bulletin)*

CONFERENTIE VAN NIET-NUCLEAIRE LANDEN

Van 29 aug. - 28 sept. is te Genève onder auspiciën van de Verenigde Naties een conferentie van landen die geen kernwapens bezitten, gehouden. Tot het houden van deze conferentie werd op 17 nov. 1966 door de Alg. Vergadering der VN besloten op voorstel van Pakistan. Zij had tot taak de bespreking van de volgende punten: de methoden ter verzekering van de veiligheid van landen zonder kernwapens, het voorkomen van de verspreiding van kernwapens en programma's voor het vreedzaam gebruik van kernenergie.

Aan de conferentie, die onder voorzitterschap stond van de Pakistaanse minister van buitenlandse zaken, *M. A. Husain,* namen 96 landen deel. Daaronder bevonden zich vier kernwapenlanden (Engeland, Frankrijk, de SU en de VS), die echter geen stemrecht hadden. Het vijfde kernwapenland, de Volksrepubliek China, was eveneens door VN-secretaris-generaal *Thant* uitgenodigd, maar had geweigerd het telegram met de uitnodiging in ontvangst te nemen.

De conferentie is uiteengegaan zonder dat er vooruitgang werd geboekt inzake het meest cruciale punt op de agenda: de veiligheid van de niet-nucleaire landen die het non-proliferatieverdrag ondertekenen. Een Latijns-Amerikaanse resolutie waarin blijk werd gegeven van het ongenoegen over het gebrek aan waarborgen in het non-proliferatieverdrag, kon de vereiste tweederde meerderheid niet behalen. De resolutie stelde voor een wereldconferentie te beleggen voor het uitwerken van een internationale overeenkomst waarbij de kernmogendheden zich zouden verplichten tot het verzekeren van de veiligheid van alle niet-nucleaire staten (zie ook pag. 451/1).

De conferentie aanvaardde met 71-0 stemmen en 1 onthouding (Nigeria) een slotverklaring, waarin wordt aanbevolen in afwachting van het bereiken van algemene en volledige ontwapening, stappen te ondernemen om te komen tot overeenkomsten over collaterale maatregelen teneinde het probleem van de veiligheidswaarborgen tot een oplossing te brengen. Voorts legt de verklaring de nadruk op de noodzaak het verdrag tegen de verspreiding van kernwapens te laten volgen door ontwapeningsmaatregelen en op het gebruik van internationale bijstand, waaronder financiële, voor grotere toepassing van het vreedzaam gebruik van kernenergie.

Verder werden 14 resoluties aanvaard.

Resoluties

De conferentie deed daarin een beroep op de VS en de SU onverwijld onderhandelingen te beginnen over de beperking van de produktie van offensieve en defensieve kernwapensystemen; bepleitte de vorming van kernwapenvrije zones in de gehele wereld naar het model van het verdrag voor Latijns-Amerika; vroeg de 18-landen-ontwapeningsconferentie uiterlijk in maart 1969 onderhandelingen te beginnen over het staken van de nucleaire wapenwedloop (met name stopzetting van de verdere ontwikkeling en produktie van kernwapens en hun vervoermiddelen, een volledig verbod van kernproeven en vermindering der kernwapenarsenalen); bevestigde het beginsel geen geweld te gebruiken en het verbod daarmee te dreigen in de betrekkingen tussen de staten door middel van nucleaire en niet-nucleaire wapens. Laatstgenoemde resolutie, die was ingediend door West-Duitsland, werd aangenomen met 52 tegen 5 stemmen (de SU en 4 andere communistische landen) bij 26 onthoudingen. In de resolutie wordt verder uiting gegeven aan de vastbeslotenheid het recht van elke staat op gelijkheid, soevereiniteit, territoriale integriteit, niet-inmenging in de interne aangelegenheden en zelfbeschikking in acht te nemen.

In andere resoluties wordt de aanvaarding van het veiligheidssysteem van het Internationale Atoombureau (IAEA) door alle niet-nucleaire staten aanbevolen; en de oprichting aanbevolen van een speciaal orgaan binnen de IAEA ter uitoefening van de in het non-proliferatieverdrag voorgeschreven controle op misbruik van splijtbaar materiaal voor militaire doeleinden en onderhandelingen over verbetering van het controlesysteem. Een Zwitsers voorstel om het toezicht te beperken tot verrijkt uranium en plutonium werd verworpen. Men werd het eens over een formule volgens welke het toezicht tot het absoluut noodzakelijk moet worden beperkt en d.m.v. instrumenten moet geschieden. Ook de kernwapenlanden zouden hun civiele kerninstallaties aan deze controle moeten onderwerpen.

Voorts vroeg de conferentie de secretarisgeneraal van de VN een groep van deskundigen te benoemen om een rapport over alle mogelijke bijdragen van de nucleaire technologie voor de vooruitgang der ontwikkelingslanden op te stellen; beval zij aan de IAEA te doen onderzoeken op welke wijze deze financiële middelen uit internationale bron kan verwerven voor het oprichten van een speciaal fonds ter verschaffing van leningen en schenkingen voor kernprojecten; verzocht zij de Alg. Vergadering de oprichting van een programma voor de ontwikkeling van de nucleaire technologie binnen het Ontwikkelingsprogramma der VN te overwegen; verzocht zij de Wereldbank een soortgelijk programma op te stellen; en verzocht zij de IAEA de oprichting van een „fonds van speciale splijtbare materialen" te overwegen.

Een voorstel om periodieke conferenties van niet-nucleaire landen te houden en een permanent comité ter voorbereiding daarvan op te richten werd, vooral door het verzet van de kernwapenlanden en hun bondgenoten, verworpen. Aan de Alg. Vergadering is de beslissing over nieuwe bijeenkomsten overgelaten. (Reuter/AFP, NZZ, FAZ, VN-Bulletin)

IMF

GEEN AKKOORD OVER GOUDPRIJSREGELING

Tijdens de van 30 sept. - 4 okt. te Washington gehouden jaarvergadering van het Internationale Monetaire Fonds (IMF) is geen overeenstemming bereikt tussen de „Groep van Tien" en Zuid-Afrika over de verkoop van nieuw gewonnen goud door Zuid-Afrika.

Op 17 maart besloot de Groep van Tien de goudmarkt te splitsen in een vrije markt, waarop de prijs door vraag en aanbod wordt bepaald, en een officiële markt, gereserveerd voor de centrale banken, waarop de prijs 35 dollar per fine ounce blijft. De centrale banken zouden verder geen goud op de vrije markt kopen of verkopen (pag. 193). Sindsdien heeft Zuid-Afrika, dat driekwart van de goudproduktie van het Westen levert, geweigerd nieuw gedolven goud te verkopen om de prijs op de vrije markt (39 dollar) zo hoog mogelijk te houden. Het eist dat het krachtens de statuten van het IMF zijn goud ongelimiteerd kan verkopen aan het IMF en de centrale banken tegen de prijs van 35 dollar per ounce.

De Amerikaanse minister van financiën, *Fowler,* kantte zich aanvankelijk tegen wat in de praktijk op een garantie- of bodemprijs voor nieuw gewonnen goud zou neerkomen. Verschillende Europese landen achtten echter een te lage prijs een even groot gevaar voor het monetaire systeem als een te hoge prijs. Tijdens de conferentie heeft de Groep van Tien overeenstemming bereikt over een compromis-plan, ontworpen door het lid van de Westduitse Bundesbank, dr. *Otmar Emminger.* Dit plan, dat ook werd goedgekeurd door de VS, houdt in, dat Zuid-Afrika het recht zou krijgen nieuw gewonnen goud aan centrale banken of het IMF te verkopen tegen de officiële prijs van $ 35 per ounce, wanneer de prijs op de vrije goudmarkt tot $ 35 of lager zou dalen en haar betalingsbalanspositie reden tot verkoop zou geven.

Zuid-Afrika heeft dit compromis echter verworpen. Volgens *Reuter* zijn de meeste waarnemers van oordeel, dat de kwestie nog steeds open is en dat Zuid-Afrika de deur niet heeft dicht geslagen voor een eventueel compromis. Zij menen dat het overleg zal worden hervat in informele besprekingen tussen centrale bankiers. (*NRC, AMRO-beursnieuws)*

JAARVERSLAG 1967/'68

In zijn 23ste jaarverslag legt het Internationale Monetaire Fonds (IMF) er de nadruk op dat het herstel van langdurig vertrouwen in en van de stabiliteit van het internationale monetaire bestel in de eerste plaats afhangt van het resultaat van de toenemende verbetering der externe posities van zowel de VS als Engeland.
De restrictieve Britse begroting van maart 1968 gaf duidelijk blijk van de vastbeslotenheid om het betalingsbalansvraagstuk met kracht te lijf te gaan. Zo zal voorts de definitieve invoering van de door de Amerikaanse regering voorgestelde belastingwet in juni 1968, gepaard gaande met besnoeiingen der staatsuitgaven, zonder twijfel de betalingsbalanspositie der VS kunnen versterken.
Tegelijkertijd dienen landen op het Europese vasteland met niet gebruikte capaciteit voor economische expansie, uiteraard rekening houdend met stabiliteit, volledig van hun marge gebruik te maken ten einde de groei van de wereldhandel te steunen en het wegwerken van de onevenwichtigheid in het monetaire wereldbestel te bevorderen.
Op langere termijn gezien kan zich de vraag voordoen of landen in Europa of elders genoegen zullen nemen met het einde van de toenemingen der reserves of met verliezen aan reserves die de aanpassing met zich kan brengen. Daarom kunnen maatregelen op het gebied van het scheppen van reserves heel goed een essentieel element worden bij de internationale samenwerking, die er op is gericht aanhoudend evenwicht op de betalingsbalansen te bereiken, samengaand met economische groei en vrijere betalingsregelingen voor lopende en kapitaaltransacties. De nieuwe bijzondere trekkingsrechten (SDR's: pag. 657-1967) zullen het IMF de mogelijkheid bieden in het licht van de behoeften der wereldeconomie internationale reserves in passende omvang te garanderen.

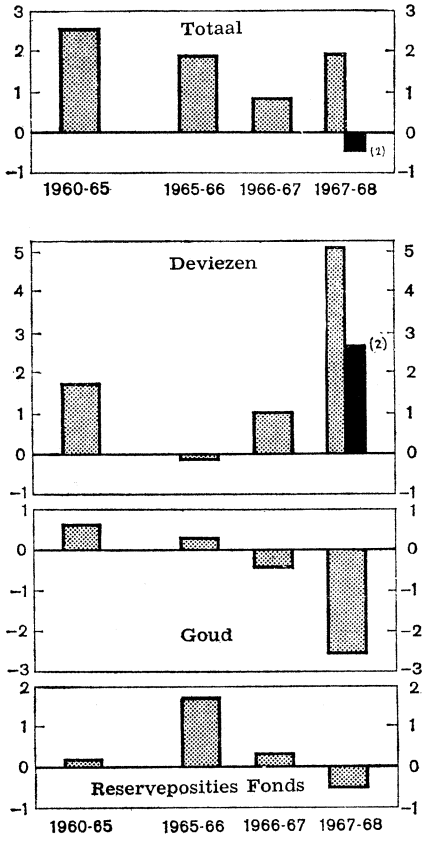

Veranderingen in het totaal der monetaire reserves (in mrd dollar; jaarlijkse gemiddelden). Als geen rekening wordt gehouden met de deviezengoederen die door de VS worden aangehouden krachtens de swap-overeenkomsten, zou het totaal der reserves zijn verminderd (2).

De monetaire wereldreserves vertoonden in de periode maart 1967 - maart 1968 een toename van in totaal $ 2 mrd. Deze was een gevolg van de toename der deviezenreserves (5,1 mrd), waarvan een deel door de vermindering der monetaire goudbestanden met $ 2,6 mrd weer werd geneutraliseerd. Ook de reservepositie bij het IMF vertoonden een daling met $ 0,5 mrd. Laat men verschuivingen als gevolg van speciale factoren, met name een ongewoon ingebruiknemen van de Amerikaanse swap-overeenkomsten met buitenlandse centrale banken (pag. 100/1), buiten beschouwing, dan is er in werkelijkheid sprake van een geringe daling der liquiditeiten. De verschuivingen staan in nauw verband met de massale speculatie tegen pond sterling en dollar. Aan de ene kant leden de in de goudpool samenwerkende monetaire instanties goudverliezen van meer dan $ 3 mrd vóór de interventiepolitiek op 17 maart werd opgeschort. Tezelfdertijd had de financiering der Britse en Amerikaanse betalingsbalanstekorten, die in de periode maart 1967 - maart 1968 ca. $ 6 mrd bereikten, plaats door middel van schulden aan het buitenland: van de kant van de VS door accumulatie van dollartegoeden in enkele industrielanden, van de kant van Engeland door sterlingswaps tegen dollar.

In 1967/68 zijn de officiële goudreserves met $ 1580 mln tot $ 37,8 mrd eind maart 1968 afgenomen. Het totale aanbod wordt geschat op $ 1405 mln, waarvan produktie van nieuw goud $ 1410 mln en Sowjetrussische verkopen $ 15 mln, terwijl China voor $ 20 mln kocht. De particuliere vraag wordt berekend op $ 3 mrd, waarvan voor industriële doeleinden $ 805 mln en $ 2180 mln voor hamsteraankopen.

De wereldhandel nam in het afgelopen jaar slechts toe met 5%, d.i. de helft van de stijging in de drie voorafgaande jaren. In 1966/67 zijn de meeste grondstoffenlanden getroffen door de zwakte van de vraag in geïndustrialiseerde landen. De meerderheid van die landen had te lijden van een sterke vermindering van de groei of zelfs van een achteruitgang. Over het geheel genomen ziet het ernaar uit dat de totale produktie van de primaire-produktielanden in 1967 evenals in het voorafgaande jaar met 4 à 4½% is toegenomen. Deze groei kan gezien de bevolkingsaanwas en het lage inkomenspeil niet bevredigend worden geacht.
Het gezamenlijke tekort op de lopende rekening van de betalingsbalansen van de minder ontwikkelde groep der grondstoffenlanden is in 1967 met ongeveer $ 1,5 mrd toegenomen tot $ 6 mrd. Deze achteruitgang werd voor een deel opgevangen door een uitbreiding van officieel kapitaal en officiële hulp.

De financiële transacties in het op 30 april geëindigde boekjaar omvatten trekkingen van 36 leden op het fonds tot een totaal van $ 1348 mln. Er werd $ 1116 mln terugbetaald. Voor 31 leden werden standby-kredieten tot $ 2352 mln goedgekeurd.

Van de grootste — $ 1,4 mrd voor Groot-Brittannië — werd in juni 1968 geheel gebruik gemaakt. Aan het eind van die maand waren de trekkingen sedert 1 jan. 1968 groter dan $ 3,3 mrd, een totaal dat in geen enkel voorafgaand kalenderjaar is voorgekomen.

De nettowinst bedroeg $ 55,74 mln, een record. Hij werd toegevoegd aan de algemene reserve, die hiermee kwam op $ 291,2 mln. Besloten is daarvan $ 37 mln te verdelen onder de IMF-leden die in het afgelopen boekjaar in het fonds een schuldeiserpositie hebben ingenomen. Dit

is de eerste verdeling van die aard.
Het IMF telt nu 107 leden, die quota tot een totaal van $ 21,1 mrd hebben geleverd. (A N P, N Z Z, L e M o n d e)

WERELDBANK

MCNAMARA KONDIGT NIEUW PROGRAMMA AAN

De president van de Wereldbank, *Robert McNamara,* heeft op 30 sept. in zijn eerste rede op de jaarvergadering van de Bank verklaard dat de kredietverlening van de bank in de komende vijf jaar moet worden verdubbeld. Hij kondigde grote veranderingen in de sectoren van investeringen aan. Er zullen verschuivingen optreden naar de landbouw en het onderwijs, sectoren die vroeger weinig aandacht van de bank kregen.

McNamara maakte bekend dat de bank in de komende 5 jaar van plan is $ 11,4 mrd te lenen aan ontwikkelingslanden. Dit bedrag is bijna even groot als het bedrag dat de bank aan leningen tot dusverre heeft verstrekt in haar bestaan van 22 jaar.

Het geld zal worden geleend op de wereldkapitaalmarkt. De bank heeft in de afgelopen drie maanden meer geld geleend dan in enig ander jaar van haar bestaan.

McNamara zei dat het zwaartepunt van het hulpprogramma zal worden verlegd van Azië naar Latijns-Amerika, waar de investeringen in 5 jaar tijd zullen worden verdubbeld en naar Afrika waar de investeringen zullen worden verdrievoudigd. Hij noemde ook Indonesië en Arabië als gebieden die meer aandacht vereisen.

De sector waar de expansie het grootst zal zijn, is het agrarische bedrijf. Er is een doorbraak gekomen in de produktie van nieuwe rassen van tarwe, rijst en andere gewassen, waardoor de opbrengsten drie- tot vijfmaal kunnen worden vergroot. De Wereldbank wil het bedrag van de agrarische leningen in dollars in de komende vijf jaar verviervoudigen. Met name zal de bank op korte termijn met programma's komen, die irrigatie, kunstmestfabrieken, pesticiden, landbouwmachinerieën en opslagruimte omvatten.

De kredieten voor onderwijs zullen worden verdrievoudigd.

De Wereldbank zal ook aandacht gaan besteden aan het probleem van de bevolkingsexplosie.

Als maatregelen die de Wereldbank dient te nemen, noemde de president: 1) de ontwikkelingslanden laten weten in welke mate snelle bevolkingsaanwas hun potentiële ontwikkeling vertraagt en dat het optimale gebruik van de schaarse ontwikkelingsgelden aandacht voor dat vraagstuk vereist; 2) het zoeken naar mogelijkheden voor de financiering van middelen die de aangesloten landen nodig hebben voor de uitvoering van programma's voor gezinsplanning; en 3) samen met anderen onderzoekingsprogramma's uitvoeren om vast te stellen welke de meest doeltreffende methodes zijn voor het vaststellen van de gezinsgrootte en voor nationaal beheer van programma's voor beperking van de bevolkingsaanwas.

McNamara wees op het gevoel van frustratie zowel in de geïndustraliseerde landen als in de ontwikkelingslanden met betrekking tot de resultaten van de hulpverlening. Volgens de president zijn er wel degelijk successen geweest en zijn de miljarden voor ontwikkelingshulp geen weggegooid geld. Het doel dat voor de jaren zestig is gesteld, een groei van het nationale inkomen van de ontwikkelingslanden met 5% per jaar in 1970, zal waarschijnlijk worden gehaald. Op het ogenblik is de jaarlijkse groei 4,8%, een statistisch gegeven dat echter misleidend werkt. De olierijke landen van het Nabije Oosten en enkele kleinere staten in Oost-Azië gaan economisch goed vooruit, maar in de Afrikaanse landen en Zuid-Azië is de jaarlijkse stijging van het nationale inkomen in het beste geval 3½%. Bovendien staat er dan nog de bevolkingsexplosie tegenover waardoor de groei van het inkomen per hoofd van de bevolking wordt teruggebracht tot minder dan 2% in Latijns Amerika, 2% in Oost-Azië, 1% in Afrika en slechts ½% in Zuid-Azië.

Deze situatie roept om een grootscheepse aanpak van de ontwikkelingshulp door de geïndustrialiseerde landen. Deze zijn daartoe zeer wel in staat, aldus McNamara, wanneer in aanmerking wordt genodat hun nationale inkomen in het huidige decennium met $ 400 mrd is gestegen, een bedrag groter dan het totale inkomen van Azië, Afrika en Latijns-Amerika. (A N P, N R C, A l g. H b l a d 1-10)

STUDIECOMMISSIE VOOR ONTWIKKELINGSHULP

De president van de Wereldbank, *McNamara,* heeft op 19 aug. bekend gemaakt, dat oud-premier *Lester Pearson* van Canada het voorzitterschap heeft aanvaard van een internationale commissie, ter bestudering van de economische ontwikkeling van de wereld in het verleden en de toekomst en de globale strategie voor de ontwikkelingshulp in de toekomst. *(Times* 19/20-8)

JAARVERSLAG 1967/'68

In hun jaarverslag 1967/'68 delen de Wereldbank en haar dochterinstelling de Internationale Ontwikkelingsassociatie (IDA) mee dat zij in het op 30 juni geëindigde verslagjaar $ 953,5 mln hebben verstrekt voor economische ontwikkeling, vergeleken met $ 1130,3 mln in het voorafgaande jaar. In het bedrag van 1966/1967 is $ 100 mln opgenomen die de Wereldbank aan haar andere dochterinstelling, de Internationale Financieringsmaatschappij (IFC), heeft verstrekt.

De vermindering van het financieringsbedrag is een gevolg van de naderende uitputting van de middelen der IDA, welke organisatie op gemakkelijke voorwaarden uitleent en in hoofdzaak afhankelijk is van de bijdragen der ontwikkelde leden-landen. Het in maart 1968 aan de leden-landen voorgelegde plan voor een algemene aanvulling van de geldmiddelen van de IDA (pag. 339/1) is nog steeds niet van kracht.

Gezien de kleine omvang van de gelden waar de IDA de beschikking over had, heeft zij in het afgelopen boekjaar slechts verplichtingen voor het verstrekken van $ 106,6 mln kunnen aangaan vergeleken met $ 353,5 mln in het voorafgaande jaar. De IFC verschafte in 1967/'68 kredieten tot een bedrag van $ 51 (v.j. 49) mln.

Op 30 juni had de Wereldbank sinds haar oprichting 552 leningen aan 85 landen tot een totaalbedrag van $ 11,52 mrd verstrekt. De uitstaande schuld van de bank bedroeg op 30 juni $ 3,29 mrd, $ 214,3 mln meer dan vorig jaar. De nettowinst bedroeg $ 169,1 mln, tegen $ 170 mln in het vorig jaar. Daarvan zal $ 75 mln aan de IDA worden overgedragen. De rest zal aan de reserves worden toegevoegd, die thans $ 1,25 mrd bedragen. Op 30 juni telde de bank 107 leden, met een ingetekend kapitaal van $ 22,94 mrd.

Betere vooruitzichten ontwikkelingslanden

In het afgelopen jaar zijn de economische vooruitzichten voor een aantal ontwikkelingslanden in enkele belangrijke opzichten verbeterd, aldus het jaarverslag. De verbetering is het duidelijkst merkbaar in de landbouw, waar de maatregelen

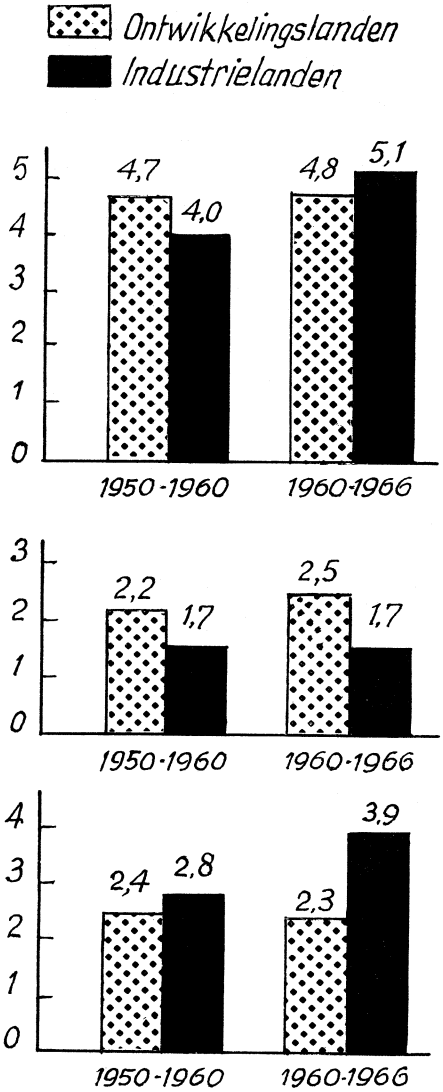

V.b.n.b.: toeneming in procenten van het bruto nationaal produkt (bnp); van de bevolking; van het bnp per hoofd van de bevolking.

van de laatste jaren voor een vergroting van de produktie in verscheidene landen resultaten van belang hebben opgeleverd. De hogere opbrengsten aan granen voor menselijke consumptie die in de dicht bevolkte gebieden van Azië werden bereikt door gebruik te maken van nieuwe zaairassen, zijn bijzonder bemoedigend geweest. De pessimistische voorspellingen van een voedselcrisis beginnen een gedachtengang tegenover zich te krijgen volgens welke een „agrarische revolutie" op gang is gekomen. De invloed van de nieuwe rassen met hoge opbrengsten op de totale produktie van tarwe en rijst is tot nu toe van bescheiden aard geweest en het is moeilijk de gevolgen van gunstige weersomstandigheden en hogere prijzen op de produktie te scheiden. Niettemin moet de recordomvang van de graanoogst in India en van de tarweoogst in Pakistan althans voor een deel op rekening van het gebruik van de nieuwe rassen worden geschreven.

Belangrijker is echter dat de doorbraak bij tarwe en rijst en de veel belovende ontwikkelingen bij maïs, millet en sorghum reeds tot gevolg hebben dat de houding van regeringen t.o.v. de agrarische ontwikkeling verandert. Besluitvormers gaan geleidelijk over tot de mening dat gelden die in de agrarische ontwikkeling worden gestoken, een hoog rendement kunnen afwerpen. De landbouw wordt aldus in de algemene ontwikkeling een hoge prioriteit toegekend.

De Wereldbank zelf getroost zich zeer krachtige inspanningen om haar bijdrage aan de agrarische ontwikkeling te vergroten. Ondanks gebrek aan geld bij de IDA hebben de twee instellingen in het verslagjaar $ 172,5 mln in agrarische projecten gestoken vergeleken met $ 87 mln in 1966/'67.

De behoefte aan een omvangrijke vergroting van de voedselproduktie moet volgens het verslag worden gezien tegen de achtergrond van de „bevolkingsexplosie". Geboortebeperking is een noodzakelijke aanvulling op het beleid voor vergroting van de voedselproduktie en verbetering van de levensstandaard in de ontwikkelingslanden.

In het verslag wordt medegedeeld dat de toevloeiing van ontwikkelingssteun van de ontwikkelde naar de ontwikkelingslanden in 1967 opnieuw te klein is geweest voor het bereiken van de gestelde doelen. Dat kwam enerzijds door betalingsbalansmoeilijkheden of anderzijds door begrotingsvraagstukken in enkele van de belangrijke hulpverlenende landen. In 1967 nam niettemin de overheidshulp aan ontwikkelingslanden toe van $ 6,564 mrd in 1966 tot $ 7,04 mrd. In het verslag wordt er nog op gewezen dat de bank door de stijging van de rente van leningen haar rentetarieven heeft moeten verhogen van 6% tot 6¼% in jan. 1968 en tot 6½% in aug. 1968. (N R C, Le Monde)

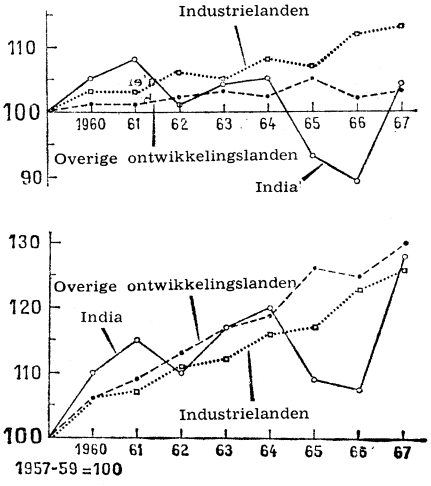

De ontwikkeling van de agrarische produktie. Boven: per hoofd van de bevolking; beneden: totale produktie.

LENINGEN WERELDBANK

	1966/67		1967/68	
	mln $	%	mln $	%
Azië	347,4	40	282,5	33
West. halfrond	282,3	32	376,4	44
Afrika	106,3	12	65,1	8
Europa	40,8	5	123,0	15
IFC	100,0	11	—	—
Energie	334,7	42	254,5	30
Transport	205,0	26	196,1	23
Industrie	120,0	15	191,5	23
Landbouw	61,4	8	145,3	18
Communicatie	40,2	5	27,0	3
Onderwijs	15,5	2	10,6	1
Watervoorziening	—	—	22,0	2

LENINGEN IDA

Azië	245,8	68	23,0	21
Afrika	2,0	1	74,5	70
West. halfrond	90,8	26	9,1	9
Europa	15,0	4	—	—
Energie	—	—	14,0	13
Transport	33,4	9	51,2	48
Industrie	255,0	72	—	—
Landbouw	25,6	7	27,2	25
Onderwijs	36,3	10	13,6	13
Watervoorziening	1,8	1	—	—

(Vor. ber. pag. 659/1-1967)

ICV WORDT WERELDVERBOND VAN DE ARBEID

Het Internationaal Christelijk Vakverbond (ICV) heeft tijdens zijn begin okt. in Luxemburg gehouden 16e wereldcongres een nieuwe beginselverklaring en een naamswijziging goedgekeurd, die het zuiver christelijke karakter van de organisatie verruimen.

Het ICV, dat 76 organisaties met in totaal 12,7 miljoen leden omvat, heet voortaan Wereldverbond van de Arbeid (WVA). De nieuwe beginselverklaring stelt weliswaar dat het WVA zijn oorsprong heeft in de christelijk geïnspireerde vakbeweging, doch hieraan wordt toegevoegd, dat het wereldverbond zich zonder onderscheid van geloof, levensbeschouwing, ras of geslacht richt tot alle werknemers in de gehele wereld.

Het WVA verklaart, dat het elk economisch stelsel verwerpt, waardoor de mens tot werktuig wordt gemaakt. De arbeid van de mens overtreft in waarde de andere onderdelen van het economische leven, ook het kapitaal, de wetenschap en de uitrusting, die alleen maar instrumenten zijn ter beschikking van de mens. Steeds wanneer de produktievoorwaarden de normale ontwikkeling van de persoonlijkheid van de werknemers onmogelijk maken, zal het verbond alles doen om ze te wijzigen.

De hervormingen zullen niet door een systematisch aanwakkeren van de tegenstellingen tussen de klassen worden nagestreefd, doch door het aankweken van voldoende inzicht van de werknemers in de voorwaarden van hun emancipatie en hun participatie, en door aanbevelingen inzake een economische organisatie, waardoor de waardigheid van de werknemers en de onafhankelijkheid van hun organisaties volledig worden geëerbiedigd, aldus de beginselverklaring. (*ANP*)

CONGRES DEN HAAG

Op het van 20-24 sept. in Den Haag gehouden jaarlijks congres van de Liberale Wereldunie is een resolutie met betrekking tot de internationale politiek aangenomen, waarin wordt uitgesproken dat de bezetting van Tsjechoslowakije het noodzakelijk maakt, dat de landen van de NAVO zich meer dan tevoren zullen inspannen om hun bestaande afweerkracht te consolideren.

Voorts acht het congres een betere krachtsverhouding en een grotere beslissingskracht van de NAVO noodzakelijk. Ook dient meer voortgang gemaakt te worden met de eenwording van Europa en is een duidelijke verbetering van de structuur en de werkwijze van de VN noodzakelijk. Voorgesteld wordt een internationale conferentie van de Liberale Wereldunie, de christen-democratische internationale en de Socialistische Internationale te beleggen om de Europese integratiepolitiek door een concentrische actie nieuw elan te geven.

Het congres heeft zich er voorts voor uitgesproken, dat de landen van de EEG, Engeland, Denemarken, Ierland en Noorwegen onmiddellijk beginnen met een gemeenschappelijke politiek die mede gericht dient te zijn op directe verkiezingen van een Europees parlement. Deze gemeenschappelijke politiek zou buitenlandse betrekkingen moeten omvatten, maar ook de ontwapening, de verdediging, research en technische ontwikkeling, opvoeding en culturele betrekkingen en hulp aan ontwikkelingslanden. De deelneming van Frankrijk acht het congres bij dit alles van groot belang. Maar zolang Frankrijk nog niet wenst mee te doen, zal toch een begin gemaakt moeten worden. Niet op een manier die de tegenstellingen vergroot, doch zo dat Frankrijk meer belangstelling zal krijgen.

Het congres aanvaardde verder een resolutie met betrekking tot de ontwikkelingshulp. (N R C 25-9, N Z Z 26-9)

NEDERLAND

PRINSES CHRISTINA VOLGT ZANGOPLEIDING

Prinses *Christina* (21) is op 5 okt. naar Canada vertrokken om aan het instituut Vincent d'Indy bij Montreal een zangopleiding te gaan volgen. De prinses heeft besloten haar studie in de pedagogie aan de Rijksuniversiteit te Groningen te beëindigen. Zij begon deze studie in 1966, nadat zij in 1965 was geslaagd voor het eindexamen MMS en daarna een cursus aan de sociale academie De Horst van Kerk en Wereld te Driebergen had gevolgd.

MUTATIES DEFENSIETOP

Vice-admiraal *H. M. van den Wall Bake,* bevelhebber van de zeestrijdkrachten tevens chef marinestaf, is met ingang van 1 jan. 1969 benoemd tot voorzitter van het comité verenigde chefs van staven. Hij volgt generaal *H. P. Zielstra* van de Koninklijke Luchtmacht op, die met pensioen gaat.

Tot opvolger van vice-admiraal Van den Wall Bake als bevelhebber der zeestrijdkrachten en chef van de marinestaf is benoemd vice-admiraal *J. B. M. J. Maas,* thans vlagofficier personeel.

Voorts is generaal-majoor *W. van Rijn,* plaatsvervangend chef van de generale staf, tevens plaatsvervangend bevelhebber van de landstrijdkrachten, met ingang van 1 jan. '69, benoemd tot chef van de generale staf en bevelhebber van de landstrijdkrachten, onder gelijktijdige benoeming tot tijdelijk luitenant-generaal. Hij neemt de plaats in van luitenant-generaal *F. van der Veen,* die wegens pensionering de dienst verlaat.

Zie voor een levensbeschrijving van vice-admiraal H. M. van den Wall Bake: pag. 595/3-1967.

Vice-admiraal J. B. M. J. Maas werd op 14 april 1914 in Rotterdam geboren. Op 17-jarige leeftijd begon hij zijn marinecarrière. In 1935 vertrok hij naar het toenmalige Nederlands Oost-Indië, waar hij bij de onderzeedienst diende. In 10 jaar werkte hij op in totaal 8 onderzeeboten in de functies van jongste officier tot en met commandant. Terug in Nederland verzamelde hij in 1945 een detachement oorlogsvrijwilligers, voornamelijk technici, waarmee hij naar Nederlands Indië vertrok om er zeehavens te rehabiliteren. In jan. 1958 werd overste Maas uitgezonden naar Nieuw-Guinea, waar hij het bevel kreeg over de Groningen. In 1962 werd hij belast met het bevel over de Karel Doorman. Op 1 dec. 1965 volgde zijn benoeming tot vlagofficier personeel, in welke functie hij op 1 aug. 1966 werd bevorderd tot vice-admiraal.



Gen.-maj. W. van Rijn (foto) is op 29 dec. 1915 in Den Haag geboren. In mei 1940 was hij sectiecommandant bij het pantserafweergeschut van de eerste divisie. Na de capitulatie kwam hij in krijgsgevangenschap. Na de oorlog doorliep hij de hogere krijgsschool in Den Haag. In 1953 werd hij leraar tactiek en stafdienst op dit instituut en werd hij benoemd tot majoor van de generale staf. Van 1956 tot 1959 diende hij bij het centraal hoofdkwartier van de NAVO in Fontainebleau, van 1960 tot 1963 werkte hij mee aan de reorganisatie van de KMA. In 1961 werd hij bevorderd tot kolonel bij de generale staf. Twee jaar later werd hij commandant van de 43ste pantserbrigade, en vervolgens chef staf van het eerste legerkorps. Sinds 1 nov. 1967 is hij plaatsvervangend chef van de generale staf tevens plaatsvervangend bevelhebber van de landstrijdkrachten en werd hij tijdelijk benoemd tot generaal-majoor. (A N P/A 1 g. H b 1 d.)

SECRETARIS-GENERAAL DEFENSIE

Met ingang van 1 jan. 1969 is de heer *G. H. J. M. Peijnenburg,* oudstaatssecretaris van defensie (biogr. 309/1-1965), benoemd tot secretaris-generaal van het departement van defensie, als opvolger van de heer *J. H. Wieffering.*

ANTECEDENTENONDERZOEK DOOR BVD BEPERKT

De ministerraad heeft zich verenigd met de conclusie, dat alleen dan ten aanzien van sollicitanten naar een rijksbetrekking een veiligheidsonderzoek dient te worden ingesteld, indien het betreft functies, welke de mogelijkheid bieden de veiligheid van de staat of van zijn bondgenoten dan wel het naar behoren functioneren van onderdelen van de rijksdienst in gevaar te brengen.
Aan de ministeries is verzocht een lijst samen te stellen van de functies, welke aan dit criterium voldoen. De opgegeven functies zullen ter toetsing aan een door de ministerpresident in te stellen interdepartementale werkgroep worden voorgelegd.

Aldus is meegedeeld in de memorie van toelichting op de begroting van binnenlandse zaken. Vooruitlopende op deze regeling is inmiddels bewerkstelligd, dat thans al veiligheidsonderzoeken op beperktere schaal dan in het verleden plaatsvinden. Tevens zal worden voorzien in een zekere verweermogelijkheid voor de reflectanten, tegen wie op grond van het veiligheidsonderzoek bezwaren zijn gerezen.

Het ligt in het voornemen de hier weergegeven beginselen in op het Algemeen Rijksambtenarenreglement steunende voorschriften uit te werken. *(Alg. Handelsblad* 19-9)

WERKCONGRES PPR. NIEUWE VOORZITTER

Op een werkcongres van de Politieke Partij Radikalen (PPR), dat op 5 okt. te Arnhem is gehouden, is mr. *E. C. M. Jurgens* uit Amsterdam gekozen tot nieuwe voorzitter. Hij volgt oud-minister drs. *P. C. W. M. Bogaers* op die om gezondheidsredenen zijn functie had neergelegd (pag. 468/3).

Mr. Jurgens, geboren in 1935, studeerde in de rechten te Amsterdam. In 1965 werd hij benoemd tot wetenschappelijk medewerker Nederlands staatsrecht aan het juridisch instituut van de Universiteit van Amsterdam. Hij was enige tijd voorzitter van de afdeling Amsterdam van de KVP. Na de oprichting van de PPR werd hij vicevoorzitter van deze partij.

Oud-voorzitter drs. Bogaers pleitte in een rede voor een spoedige totstandkoming van een progressieve concentratie. De kernvraagstukken van deze tijd vragen om een gezamenlijk politiek antwoord en dat antwoord valt alleen te geven, als wij met alle kracht bouwen aan een alternatief in de vorm van een progressieve concentratie. Daarvoor moeten wij aan de top met elkaar durven praten, aldus drs. Bogaers. Een progressieve concentratie dient de volgende programmapunten in te houden: a) het herstellen van de juiste rangorde der prioriteiten bij



De scheidende voorzitter van de PPR, drs Bogaers, feliciteert zijn opvolger, mr. Jurgens (l.), met diens verkiezing.

de overheidstaken; b) de mensen bewust maken van de haast die nodig is voor wezenlijke maatschappelijke veranderingen; c) het bewust aandurven van de financiële consequenties van die veranderingen.

De heer Bogaers uitte, zonder namen te noemen, kritiek op de houding van D'66 en de PvdA. Door de totstandkoming van een progressieve concentratie voor zich uit te schuiven, wekt men de schijn een gezamenlijk politiek antwoord op de kernvraagstukken van deze tijd achter te stellen bij wat anders.

Ook meende hij dat het bereiken van een progressieve concentratie niet bevorderd wordt, als men de beperkte tijd besteedt aan het oplossen van interne tegenstellingen. Drs. Bogaers kritiseerde scherp de Troonrede. Hij constateerde daarin „overaccentuering van economische, financiële en fiscale problemen en absoluut onvoldoende aandacht voor de werkelijk belangrijke vraagstukken van deze tijd."

Mr. Jurgens verklaarde dat voor de PPR het „eigen hachje" minder belangrijk is dan het ontstaan van een progressieve concentratie met PvdA en D'66 en zo mogelijk ARP en PSP. Hij vroeg van D'66 een duidelijke standpuntbepaling met betrekking tot maatschappijhervorming. De ARP waarschuwde hij niet te „verzakken in het kleffe moeras van de christen-democraten", want dan zou deze partij haar eigenheid verliezen. Mr Jurgens, die de vernieuwende krachten binnen de PvdA „krachten van kwaliteit" noemde, sprak de hoop uit dat de verstarrende elementen in die partij „geen voet aan de grond zouden krijgen". Hij concludeerde dat de PvdA de meeste kans biedt „om vanuit de bestaande orde tot vernieuwing te komen". Wat de PSP betreft, daarin zijn weliswaar sektarische elementen aanwezig, maar ook een groot aantal mensen, wier oprechte inzet voor maatschappelijke hervormingen niet in twijfel mag worden getrokken, aldus mr. Jurgens. *(ANP, NRC 7-10)*

Op het congres werd met algemene stemmen een resolutie aangenomen, waarin de PPR zich solidair verklaart met de betogers voor meer democratie in Mexico en waarin het militaire geweld tegen die betogers „ten scherpste" wordt veroordeeld.

Meegedeeld is dat de PPR thans 3000 leden telt.

Uit een verkiezingsonderzoek in juni onder 1100 leden van de PPR, dat gepubliceerd is in het weekblad De Nieuwe Linie, bleek dat 87% voorstander is van samenwerking met de PvdA, 81% met D'66, 58% met de ARP, 50% met de PSP. Voor de andere parijen is dit percentage: KVP 11, CHU 7, CPN 6, VVD 1%.

Bij de verkiezingen in 1967 stemden de ondervraagde leden aldus: KVP 31, PvdA 28, D'66 10, ARP en PSP 6%.

Voordat de PPR werd opgericht was 40% lid van de KVP en 3% van de PvdA, terwijl 54% niet bij een politieke partij was aangesloten.

De godsdienstige samenstelling was: r.-k. 79%, gereformeerd 5%, Ned. hervormd 5%, terwijl 3% humanist was. Van de ondervraagden was 38% jonger dan 30 jaar en 27% tussen 40 en 49. (N R C 4-10)

BELGIË

PIJPLEIDING ROTTERDAM-ANTWERPEN

Premier *Eyskens* en de ministers *Merlot* (economische zaken) en *De Saeger* (openbare werken) hebben op 9 okt., na een vergadering van het ministerscomité voor economische en sociale coördinatie, verklaard dat de regering in beginsel akkoord gaat met de aanleg van een pijpleiding voor de aanvoer van ruwe aardolie uit Rotterdam naar Antwerpen. De petroleummaatschappijen die om de aanleg verzoeken en die ook zullen financieren, krijgen een concessie met een looptijd van tien jaar. De regering stelt vier voorwaarden:

1. De pijpleiding moet exclusief gebruikt worden voor de aanvoer van ruwe aardolie.
2. Onder nog te bepalen voorwaarden moeten andere belangstellenden dan de constructeurs gebruik kunnen maken van de pijpleiding, telkens als de constructeurs zelf ze niet gebruiken.
3. De aangevoerde ruwe aardolie moet exclusief bestemd zijn voor in België gevestigde raffinaderijen.
4. De gebruikers moeten zich ertoe verbinden gedurende vijf jaar een aandeel in de olie-aanvoer van 9,5 mln ton naar de Antwerpse haven te handhaven; na die termijn zal het olievervoer per schip opnieuw worden onderzocht.

De concessie wordt verleend voor de Antwerpse raffinaderijen en petroleumfirma's en ook voor de installaties te Feluy.

De pijpleiding zou 100 km lang zijn, met een diameter van 32 duim. De nominale capaciteit bedraagt 20 mln ton per jaar en kan worden opgevoerd tot 25 mln ton met één pompstation en tot 30 mln ton met één intermediair station en twee pompen. De werkzaamheden zouden anderhalf jaar duren.

De regering heeft tevens alle andere projecten voor de aanvoer van aardolie in studie genomen, inzonderheid die betreffende Zeebrugge. Volgens de ministers blijken de plannen m.b.t. de Belgische kust slechts op lange termijn een oplossing te kunnen bieden. Een commissie van deskundigen zal de plannen in dat perspektief bestuderen. De commissie o.l.v. inspecteur-generaal *Verschave* werd op 9 okt. geïnstalleerd.

(Vor. ber. pag. 632/1)

INDUSTRIEVESTIGING OP ANTWERPSE LINKEROEVER

Te Zwijndrecht, op de Antwerpse linkeroever, is op 3 oktober in bijzijn van minister Vlerick (streekbeleid) de Union Carbide-fabriek officieel in gebruik genomen. De nieuwe chemische onderneming kostte 38 miljoen dollar; samen met de polyethyleenfabriek op de andere Schelde-oever vertegenwoordigt ze een investering van 3,5 mrd fr. Ze zal ethyleen-oxyde en derivaten produceren. De produktiecapaciteit bedraagt bij de aanvang 100.000 ton.

ONTEIGENING VOOR LEUVEN-FRANS

Op 30 sept. is een KB ondertekend dat het rijk machtigt voor rekening en op naam van de universiteit van Leuven ongeveer 800 ha te onteigenen in de gemeenten Ottignies, Limal, Limelette, Corroy-le-Grand, en Waver.
Het terrein zal worden gebruikt voor de bouw van de nieuwe campus van de Franse universiteitsafdeling. De onteigening mag gebeuren op grond van de spoedprocedure. (Vor. ber. pag. 620/2)

OPENING ACADEMISCH JAAR

Op 7 okt. is het academiejaar 1968-69 geopend.
Aan de vrije universiteit van Brussel verliep het zonder plechtigheid, aangezien de nieuwe, voorlopige raad van beheer nog moet worden verkozen.
Ook aan de rijksuniversiteit te Gent verliep de opening in stilte: „gezien de omstandigheden", aldus rector *Bouckaert* in een schriftelijke mededeling.
De Franse afdeling van de r.k. universiteit van Leuven hield het bij een mis en een cocktail; in de Nederlandse afdeling hield rector *De Somer* tijdens een academische plechtigheid een toespraak, waarin hij de crisis van de universiteitswereld ontleedde en, wat de struktuur van de katholieke universiteit van Leuven betreft, opkwam voor het toekennen van de rechtspersoonlijkheid aan beide taalafdelingen.
Aan de rijksuniversiteit te Luik sprak rector *Dubuisson* zich uit voor een zodanige selectie dat alleen de werkelijk begaafden toegang krijgen tot de universiteit.
Aan de Universitaire Faculteiten St. Ignatius te Antwerpen kondigde rector *Dhanis* aan dat voortaan de leken inspraak zullen krijgen in de leiding en het beheer van de inrichting.

GRIEKENLAND

OUD-PREMIER TSIRIMOKOS

Te Athene is op 13 juli overleden de voormalige premier *Elias Tsirimokos*.



Tsirimokos, geboren op 2 aug. 1907 te Lamia (Thessalië), begon zijn politieke loopbaan in 1936 toen hij als liberaal afgevaardigde gekozen werd.
Zijn eerste ministersfunctie vervulde hij in sept. 1944 als minister van nationale economie in het bevrijdingskabinet van Papandreou.
In 1961 was hij een van de acht politieke leiders die hun krachten samenbundelden tot de Unie van het Centrum o.l.v. Papandreou. Als minister van binnenlandse zaken werd hij in jan. 1965 opgenomen in diens kabinet. Na het conflict tussen Papandreou en koning Constantijn werd Tsirimokos op 18 aug. formateur. Het door hem op 20 aug. gevormde kabinet, bestaande uit afgescheiden leden van de Centrum-unie, werd in de nacht van 28 op 29 aug. door het parlement ten val gebracht. Deze episode compromitteerde volgens Le Monde (15-7) zijn reputatie onherroepelijk.
Aan zijn politieke carrière kwam in april 1966 een einde toen hij aftrad als vicepremier en minister van buitenlandse zaken in de regering-Stefanopoulos (sinds sept. 1965) i.v.m. de kwestie-Cyprus (pag. 251/3-1966). (Le Monde, The Times 15-7) (Zie verder biografie pag. 583/2-1965)

OUD-MINISTER KOSTOPOULOS

Op 23 juni is te Athene de vroegere minister *Stavros Kostopoulos* overleden.

Geboren op 14 sept. 1900 te Calamata, studeerde Kostopoulos rechten te Athene en te Parijs. In 1928 werd hij voor de liberale partij tot parlementslid gekozen. Bij alle volgende verkiezingen tot 1964 werd hij herkozen, sinds 1961 als lid van de Unie van het Centrum.
Hij vervulde tal van ministersposten in de jaren 1947-1950. Van 1951-1953 was hij gouverneur van de Bank van Griekenland. Vervolgens was Kostopoulos minister van binnenlandse zaken (nov. 1963-febr. 1964), minister van buitenlandse zaken in het kabinet-Papandreou (febr. 1964-juli 1965) en, na het conflict tussen Papandreou en de koning, minister van defensie in de kabinetten-Novas, -Tsirimokos en -Stefanopoulos (juli 1965-dec. 1966). (The Times 24-6)

latijns-amerika

BOLIVIA

POLITIEKE ONTWIKKELINGEN. HET DAGBOEK VAN GUEVARA

Na de dood van *Ernesto „Che" Guevara* (pag. 746/3-1967) was de guerrillaoorlog vrijwel geëindigd. De overgebleven metgezellen van Guevara waren uitgeweken naar de omliggende landen en voor een deel teruggekeerd naar Cuba. De traditionele bron van onrust in Bolivia, de mijnarbeiders, waren na de bloedige stakingen en gevechten met politie en leger in juni 1967, rustig gebleven *).
De minister van binnenlandse zaken, *Antonio Arguedas Mendieta*, maakte op 7 maart bekend, dat de voormalige vakbondsleider *Juan Lechin Oquendo* in Bolivia was teruggekeerd. (pag. 380/3-1967) Tevens waren verscheidene personen aangehouden op beschuldiging van staatsgevaarlijke activiteiten. Onder hen bevond zich *Jaime Zambrana*, voormalig minister van arbeid. Hij zou onderdak hebben verleend aan Lechin. Arguedas verklaarde verder, dat pogingen werden ondernomen door de oppositiepartijen president *Barrientos* af te zetten.

Dagboek van „Che"

Op 2 juli begon de gratis verspreiding van het dagboek van „Che" Guevara op Cuba. Niet bekend werd gemaakt, hoe het in Cubaanse handen was gevallen. President Barrientos ontkende, dat het dagboek Bolivia ooit verlaten had en verklaarde, dat de Cubaanse versie een vervalsing was.
In het dagboek wordt een relaas van de guerrillastrijd vanaf nov. 1966 tot okt. 1967 gegeven met een analyse iedere maand van de ontwikkelingen. Hierin noemt Guevara de oorzaken voor de mislukking van de strijd, nl. het ontbreken van steun van de kant van de boeren (die door de

---

* De mijnwerkers van de mijnen te Oruro, Huanuni, Catavi, Siglo Veinte en Llalagua verklaarden op 20 juni het deel van de Boliviaanse hoogvlakte, waar de mijnen zich bevinden tot „vrij gebied". Hierop greep het leger in op 24 juni, waarbij felle gevechten ontstonden tussen leger en mijnwerkers. Er vielen volgens officiële gegevens 21 doden en 70 gewonden aan de kant van de mijnwerkers. Van verliezen aan de kant van het leger werd geen melding gemaakt. De mijnen werden bezet door soldaten. Op 10 juli sloten de mijnwerkers van Catavi een akkoord waarbij de staking, die was uitgebroken na de gevechten met het leger, werd beëindigd en verder o.m. schadevergoeding werd gegeven aan de gezinnen van de omgekomen mijnwerkers.

landhervormingen geen heil van de revolutie verwachtten, red. KHA) en de tegenwerking van de officiële communistische partij in Bolivia o.l.v. Mario Monje. In een voorwoord schreef premier Fidel Castro, dat Guevara niet in de strijd werd gedood, zoals de officiële Boliviaanse lezing luidt, maar werd vermoord door het Boliviaanse leger, nadat hij gewond gevangen was genomen.

Op 3 juli benadrukte premier Castro in een rede, dat de Cubaanse versie van het dagboek authentiek was. Hij beschreef de fotocopieën, maar zei niet van wie de Cubaanse regering ze ontvangen had.
Generaal Barrientos bevestigde enkele dagen later in Bogota, dat de mogelijkheid bestond dat toch enkele fotocopieën van het dagboek Bolivia hadden kunnen verlaten.

Vlucht Arguedas

Op 19 juli werd de bron van het dagboek bekend, toen de minister van binnenlandse zaken Antonio Arguedas Mendieta naar Chili vluchtte, nadat hij ervan was beschuldigd het dagboek aan Cuba te hebben geleverd.
Arguedas verklaarde op 21 juli in Chili, dat hij fotocopieën had doen toekomen aan vertegenwoordigers van de regering van Cuba. Een krant in Santiago, *Clarin,* meldde dat Arguedas tot 1956 lid was van de communistische partij. Na het aan de macht komen van Barrientos steunde hij diens politiek. Verder zou hij volgens het blad nauwe relaties hebben onderhouden met de guerrillastrijders, die onder Guevara hadden gevochten.
Op 21 juli benoemde president Barrientos *Juan Perez Tapia* tot minister van binnenlandse zaken. Deze was hiervoor hoofd van de politie. Tevens zou volgens Barrientos een onderzoek worden ingesteld naar Castro-gezinde infiltratie in de regering.
Chili verleende op 24 juli asiel aan Arguedas en zijn broer, die met hem was gevlucht. Arguedas verklaarde voor journalisten dat hij van plan was naar Bolivia terug te keren om zich tegen de beschuldigingen te verdedigen. Hij zei verder Marxist te zijn en een vriend van de Cubaanse revolutie. Het dagboek had hij via een adres in Parijs aan Cuba doen toekomen. Hiervoor had hij geen geld ontvangen, zo zei hij. Dit werd door premier Castro, eveneens op 24 juli, bevestigd, die tevens asiel aanbood aan Arguedas. Deze zei voorts:
„Ik wil strijden tegen het Amerikaanse imperialisme". En: „Ik dank Castro voor de solidariteit, die hij heeft betoond door mij asiel aan te bieden, maar het is de plicht van iedere revolutionair de revolutie te maken in zijn eigen land."
Op 22 juli was in Bolivia de staat van beleg afgekondigd na het bekend worden van de vlucht van Arguedas. Als velen gaf minister Perez Tapia het feit, dat de oppositie tot openlijke rebellie overgegaan zou zijn. Tevens werd de arrestatie bekend gemaakt van een aantal vooraanstaande leden van oppositiegroeperingen, o.m. generaal *Ronal Monje Roca,* leider van de Nationale Revolutionaire Beweging (MNR), *Mario Gutierrez,* leider van de Socialistische Falange (FSB, een rechtse partij) en *Guillermo Aponte,* leider van de Linkse Nationale Revolutionaire Partij (PRIN).

Aftreden kabinet

Terwijl het in de dagen na de vlucht van Arguedas op verscheidene plaatsen tot ongeregeldheden was gekomen, bood het kabinet op 25 juli zijn ontslag aan, na een kabinetsvergadering, waaraan president Barrientos niet deelnam. Dit ontslag volgde op het terugtrekken van twee ministers van de democratisch-socialistische partij uit de regering, t.w. *Tomas Guillermo Elio* (buitenlandse zaken) en *Mario Estenssoro* (voorlichting). Een van de voornaamste leiders van de democratisch-socialisten, de vice-president *Luis Siles Salinas,* had van president Barrientos de vrijlating verlangd van de gearresteerde oppositieleiders. De oorspronkelijke arrestaties waren gevolgd door nieuwe aanhoudingen, waarbij vooral oppositieleiders het doelwit waren.
Op de achtergrond van de gebeurtenissen stond de figuur van generaal *Alfredo Ovando Candida,* stafchef van de Boliviaanse strijdkrachten. Waarnemers verwachtten een staatsgreep van generaal Ovando, die ondanks zijn steun aan Barrientos bij diens machtsovername in 1964 (pag. 782/1-1964) zich steeds meer als rivaal van Barrientos had gepresenteerd. *Le Monde* (24-7) zei hierover: „Ambitieus en koelbloedig wacht generaal Ovando, die over aanzienlijke steun van de hogere rangen beschikt, een gunstig ogenblik af om het presidentschap over te nemen, wat niet noodzakelijkerwijs met de vastgestelde verkiezingen van 1970 hoeft samen te vallen".
De avond van 25 juli ontkende generaal Barrientos in een rede voor de radio het bestaan van plannen bij het leger de macht over te nemen. Het leger zou niet in het democratische proces ingrijpen, zo zei hij.
Op 27 juli werd de samenstelling van een nieuw kabinet bekendgemaakt. Twaalf van de 14 ministers waren hoge officieren en twee waren nauw met het leger verbonden. De politieke partijen zijn in het kabinet niet vertegenwoordigd. De nieuwe ministers zijn:

Buitenlandse zaken, generaal Samuel Alcoreza; binnenlandse zaken, kapitein David Fernandez; financiën, kolonel Manuel Soria Calvarro; defensie, generaal Enrique Gallardo; onderwijs, schout-bijnacht Alberto Albarracin; landbouw, kolonel Francisco Baldi; openbare werken, kolonel Alberto Mendez; economie, kolonel Alberto Larrea; mijnbouw, kolonel José Patino; arbeid, generaal Efrain Guachalla; boerenaangelegenheden, Alberto Guzman; voorlichting en cultuur, generaal Roberto Florès; volksgezondheid, majoor Jaime Galindo; president van de staatsmijnbouwonderneming (Comibol), generaal Juan Lechin Suarez.

In een officieel communiqué werd er de nadruk op gelegd, dat de nieuwe regering een „overgangskabinet" was en dat de sterke militaire vertegenwoordiging een gevolg was van de oplevende guerrilla-activiteit en het „politiek sectarisme", dat overal in het land merkbaar zou zijn.

Terugkeer Arguedas

Ex-minister Arguedas vloog op 25 juli via Buenos Aires naar Londen, waar hij verklaarde naar Bolivia te zullen terugkeren om zich aan berechting te onderwerpen.
Na een verblijf in Peru en de VS keerde Arguedas op 17 aug. in La Paz terug, waar hij direct werd gearresteerd. Tijdens een persconferentie na zijn arrestatie leverde hij scherpe kritiek op het optreden van de Amerikaanse CIA. Hij verklaarde het dagboek van Guevara de Cubaanse premier in handen te hebben gespeeld uit protest tegen het optreden van de CIA, waarvoor hij een tijd lang tegen betaling had gewerkt. De CIA zou hem hebben aangespoord speciale organisaties in Bolivia op te richten die zich met ondervragingen en martelingen van gevangenen zouden moeten bezighouden.
Arguedas noemde de namen van een aantal personen die hoge CIA-functionarissen zouden zijn of met de CIA samenwerkten. Hij beschuldigde de CIA van „chantage, wandaden en laagheid".
President Barrientos verklaarde op 18 aug., dat Arguedas zich voor een

militaire rechtbank zou moeten verantwoorden. Eerder die dag was van officiële zijde gezegd, dat Arguedas zich zou moeten onderwerpen aan het oordeel van het parlement.

Verzet tegen militaire regime

Na de installatie van het nieuwe kabinet verklaarde generaal Ovando op 29 juli, dat het kabinet niet langer dan 20 dagen aan zou blijven en dat, zodra de toestand onder controle zou zijn, generaal Barrientos een burgerregering zou kunnen vormen.

Hij zei verder, dat de president de steun heeft van het leger, maar dat dit geen druk had uitgeoefend op de samenstelling van het kabinet.

President Barrientos vroeg op 31 juli de boerenmilitie zich gereed te houden en hem te steunen in geval van een staatsgreep. Hij zei dat deze op handen was. Barrientos geniet grote aanhang onder de boerenbevolking van Bolivia.

Op 2 aug. verklaarden de vier politieke groeperingen, die deel van de regeringscoalitie hadden uitgemaakt, de volmachten, die de president met de afkondiging van de staat van beleg had gekregen, te zullen erkennen. Als tegenconcessie zou Barrientos het parlement niet ontbinden, zoals werd gevreesd, maar voor de normale zitting op 6 aug. bijeen roepen. Eerdere verzoeken van vice-president Siles het parlement bijeen te roepen hadden gefaald.

Inmiddels nam het verzet tegen de regering toe. In Cochabamba, La Paz en andere plaatsen vonden gevechten plaats tussen politie en leger enerzijds en gewapende arbeiders en studenten anderzijds. Hierbij vielen verscheidene doden en vele gewonden.

Het parlement kwam op 6 aug. bijeen. Tijdens de zitting hield president Barrientos een rede, waarin hij de agitatie van extremisten veroordeelde, die betaald zouden worden door agenten van het „communistische imperialisme". Inmiddels bleven manifestaties tegen de regering aanhouden, waarbij opnieuw doden en gewonden vielen.

Op 13 aug. werd het ontslag bekend van twee hoge militairen, *Marcos Vasquez Sempertegui*, opperbevelhebber van het leger en *Juan José Torres*, chef van de generale staf. Volgens onbevestigde berichten had president Barrientos het aangeboden ontslag van de opperbevelhebber van alle strijdkrachten, generaal Ovando Candia, geweigerd.

Het verijdelen op 21 aug. van een staatsgreep werd op 22 aug. bekend gemaakt. De staatsgreep was volgens de minister van binnenlandse zaken *David Fernandez* voorbereid door oud-opperbevelhebber Vasguez Sempertegui. Deze vluchtte, doch werd op 16 sept. gearresteerd.

Het verzet tegen de regering Barrientos door de studenten bleef aanhouden. Op 19 en 20 sept. vonden weer ernstige onlusten plaats in La Paz. De minister van binnenlandse zaken verklaarde op 20 sept., dat gepaste maatregelen genomen zouden worden om orde en veiligheid in La Paz en andere steden te waarborgen. *(Le Monde, NZZ, AFP, Reuter, FAZ)*

ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

Aan een artikel in de *NZZ* (23-8) ontlenen wij o.m. de volgende gegevens:

Bolivia is na Haïti het armste land van Latijns-Amerika met een volgens de Interamerikaanse Ontwikkelingsbank (BID) geschat gemiddeld jaarinkomen van $ 150 per hoofd. (Haïti $ 80). De voornaamste inkomstenbron vormt de export van ertsen. Van de totale uitvoer in 1967 bestond 77,8% uit ertsen, in 1966 was dit nog 88,5% en in 1965 94,3%. De totale waarde van de uitvoer aan ertsen bedroeg in 1967 $ 131 mln, waarvan tin met een waarde van $ 90,7 mln het grootste deel uitmaakte. De overige uitvoer bestond uit o.m. wolfraam, koper, zilver, lood, zink, zwavel, zout, asbest en gips.

In 1952 werden door de toenmalige president Paz Estenssoro de particuliere mijnbouwondernemingen samengevoegd in de staatsonderneming Comibol. Deze maatregel bleek onvoldoende om de Boliviaanse mijnbouw te saneren. Volgens de berekening van de minister van mijnbouw in 1953 lagen de produktiekosten van een pond tin meer dan 20% boven de wereldmarktprijs. Sedertdien is de prijs van tin wel gestegen, maar volgens gegevens van de NYT bedroeg de wereldmarktprijs nog $ 1,41 per pond in maart 1968, terwijl de produktiekosten van de Comibol voor een pond tin $ 1,46 bedroegen.

Na het aan de macht komen van gen. Barrientos als president in 1966 (pag. 668/3-1966) werden pogingen ondernomen de verliezen van de staatsmijnbouwondernemingen te beperken door o.m. loonstoppen, hulp van de BID en het IMF en bestrijding van de corruptie.

De waarde van de export steeg van 1960 tot 1965 met 94% tot $ 132 mln, bereikte in 1966 een totaal van $ 149,3 mln en bedroeg in 1967 volgens voorlopige schattingen $ 166,4 mln. De invoer bedroeg het zelfde jaar $ 137 mln en het exportoverschot dus $ 29,4 mln, waarvan echter een deel afgetrokken dient te worden wegens smokkel. De betalingsbalans bleef positief als gevolg van omvangrijke ontwikkelingshulp, o.m. van de BID. De deviezenreserves bedroegen in 1962 $ 4 mln en in 1967 $ 40 mln.

De landbouwhervormingen begonnen langzamerhand resultaat op te leveren. In 1953 was begonnen met de verdeling van 6,7 mln ha bouwland onder 180.000 boerengezinnen. Eind 1966 werd een tweede verdeling doorgevoerd door president Barrientos, waardoor niet alleen 165.000 boerengezinnen in bezit kwamen van 5,3 mln ha bouwgrond, maar ook de president een enorme steun van de arme boerenbevolking kreeg. In 1957 bedroeg de levensmiddeleninvoer nog 50% van de totale invoer. In 1960 kon het land wat betreft rijst en suiker in de eigen behoeften voorzien.

Verder wordt gewerkt aan een uitbreiding van de infra-structuur, door wegen- en spoorwegenaanleg en bevaarbaar maken van de rivieren.

De ontwikkeling en exploitatie van de olievelden bij Santa Cruz wordt uitgevoerd door de staatsonderneming Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianos (YPFB). Hierdoor werd Bolivia van een olie-importerend land in 1954 tot een olie-exporterend land, o.a. naar Argentinië. Ook de levering van Boliviaans aardgas aan o.m. Argentinië en Brazilië begon in 1968 op gang te komen.

BRAZILIË

NEGENDE ALGEMENE VERGADERING VAN DE BRAZILIAANSE BISSCHOPPEN

Van 16 tot 20 juli is in Rio de Janeiro de negende algemene vergadering van de Braziliaanse bisschoppen gehouden. Deze vergadering werd gehouden aan de vooravond van het 39e internationale eucharistische congres en de elfde Latijnsamerikaanse bisschoppenconferentie in Columbia (pag. 609/1). In het gepubliceerde eindverslag laken de 243 bisschoppen de onrechtvaardigheden, die de „gevestigde wanorde" kenmerken. Zij keren zich scherp tegen de heersende „staat van gewelddadigheid" en eisen van alle Christenen een actieve deelneming in de strijd voor de radicale en urgente hervormingen van de sociale economische en politieke structuren van het land. De resultaten van de



Mgr. Helder Camara

vergadering zouden als uitgangspunt dienen voor het standpunt van de vertegenwoordigers van het Braziliaanse episcopaat op de bisschoppenconferentie in Columbia.

Uit betrouwbare bron werd bekend, dat het oorspronkelijke eindverslag veel verder ging en ernstige kritiek uitoefende op bepaalde feilen van het systeem. Na de interventie van een regeringsvertegenwoordiger is de gematigde groepering er op het laatste moment in geslaagd een compromis tot stand te brengen; de vergadering zou twee rapporten opstellen, één voor uitsluitend gebruik door de bisschoppen en één voor publikatie, bestemd voor het grote publiek.

Tijdens de vergadering werd een door 350 Braziliaanse priesters ondertekend rapport voorgelegd, waarin „wezenlijke en diepgaande hervormingen" worden geëist. Met name willen deze priesters o.m. dat de bisschoppen rechtstreeks gekozen worden in hun eigen diocees, dat gehuwde mannen tot priester kunnen worden gewijd, dat de priesters het recht krijgen in het huwelijk te treden zonder hun ambt te moeten opgeven, dat de priesters de mogelijkheid krijgen een beroep uit te oefenen en dat hun het recht wordt verleend op diocesaan, regionaal en landelijk niveau syndicale organisaties te stichten om hen in staat te stellen hun beslissingen te uiten en hun rechten uit te oefenen. Zij willen verder, dat alle kerkelijke functies een tijdelijk karakter krijgen.

Na afloop van de algemene vergadering werd door het progressieve deel van het Braziliaanse episcopaat o.l.v. mgr. *Helder Camara* een „Beweging van morele druk ter verdediging van de vrijheden" gelanceerd (pag. 612/1). Een naaste medewerker van Camara, mgr. *José Pires* verduidelijkte, dat het eerste doel van die morele druk moet zijn het volk bewust te maken van zijn recht deel te nemen aan de grote politieke en economische beslissingen. Hij erkende het recht de toevlucht te nemen tot het gebruik van geweld als „eventueel middel" om bepaalde obstakels te overwinnen. Volgens hem bestaat er in Brazilië een „geïnstitutionaliseerd geweld", waarmee een minderheid van onderdrukkers zich plaatst boven een immense meerderheid van onderdrukten. „Een minderheid regeert Brazilië en deze minderheid toont geen enkele bereidheid de dialoog met de massa weer op te nemen. Twee derde van de Brazilianen is tegenwoordig uitgesloten van de macht, verstoken van het recht van meningsuiting en van dat andere „heilige" recht hun eigen leiders te kiezen", aldus Pires.

Twaalf conservatieve bisschoppen hebben president *Costa e Silva* laten weten het niet eens te zijn met andere bisschoppen, die „linkse verklaringen" hebben gepubliceerd, meldt *Reuter* (24-7). *(Le Monde)*

DEVALUATIE CRUZEIRO. HERVORMING WISSELKOERSSYSTEEM

Op 27 aug. is de beslissing van 22 aug. van kracht geworden de cruzeiro voor de derde maal sinds de invoering van de „zware cruzeiro" (pag. 765/2-1965) te devalueren. Eveneens ging het systeem van de wisselende wisselkoers in, waartoe tegelijk besloten was. De waarde van de cruzeiro t.o.v. de dollar werd gebracht op 3,63-3,65; d.i. een devaluatie van 13,4%.

De „mobiele koers" van de cruzeiro betekent, dat periodieke aanpassingen van de wisselkoers kunnen plaats vinden. Deze aanpassingen, waarschijnlijk ieder trimester, hebben als doel de speculaties en de inflatie tegen te gaan. De regering verwacht van het nieuwe systeem een stabieler evenwicht van de deviezenreserves.

In kringen van de oppositie beschuldigde men de regering van onvoorwaardelijke onderwerping aan de eisen van het IMF. Men verweet de regering niet in staat te zijn de inflatie te stoppen en men verwachtte een nieuwe reeks van prijsstijgingen, die vooral de reeds sterk verzwakte koopkracht van de arbeidersklasse verder zou aantasten. *(Le Monde* 29-8, *Reuter)*

(vor. ber. pag. 45/1).

TOENEMENDE OPPOSITIE

Eind augustus volgde op een reeks bomaanslagen, die sedert het begin van het jaar in het land plaats vonden de ontdekking van een rechts complot. Door de autoriteiten waren deze aanslagen, die gepaard gingen met bankovervallen, toegeschreven aan extreem linkse elementen. Volgens de politie verklaarde de leider van het complot door „de Hemel" belast te zijn met de uitroeiing van het communisme. Al eerder was het vermoeden uitgesproken, dat de aanslagen het werk waren van uiterst rechtse elementen om zodoende tot een fellere strijd tegen het „communisme" te kunnen aanzetten.

Op 28 juli publiceerde het conservatieve dagblad *Journal do Brasil* een manifest van afgescheiden leden van de Volksactie, een organisatie van linkse Braziliaanse katholieken, waarin dezen steun betuigen aan de revolutionaire Braziliaanse communistische partij (PCBR). Zij beschouwen deze als de enige die in staat is de gewapende revolutionaire strijd te voeren.

Al eerder waren de arbeiders in beweging gekomen d.m.v. stakingen en fabrieksbezettingen. In het belangrijke industriecentrum Osasco bij Sao Paulo brak op 16 juli een grote algemene staking uit, waarbij de arbeiders de fabrieken bezetten. Nadat de autoriteiten de staking illegaal hadden verklaard, braken tussen de politie en arbeiders gevechten uit. Het plaatselijke bureau van de vakbond van metaalarbeiders werd door de politie bezet. De Franse priester-arbeider, *Pierre-Josef Wauthier,* en een Braziliaanse priester, *Antonio Almeida Soares,* werden op 19 juli gearresteerd toen zij de stakers opriepen zich tegen deze bezetting te verzetten. In totaal werden 43 personen aangehouden, waaronder vele vakbondsleiders.

Studentenverzet

Het sterkste verzet kwam echter van de studenten. Dit verzet vond reeds plaats sedert maart/april, waarbij in april een student bij gevechten met de politie om het leven kwam. Onder de opstandige studenten zijn volgens *Le Monde* (12-8) drie stromingen te onderscheiden. De eerste is de radicale Nationale Unie van Braziliaanse studenten (UNEB), die geleid wordt door *Luiz Travassos.* Verder bestaat er een gematigde vleugel, die weinig risico wil nemen en vooral gelooft in „vreedzame hervorming". De derde vleugel van de „revolutionaire realisten" wenst op het ideologische vlak een radicale positie te bewaren, met uitsluiting van „lyrische visioenen" en „zelfmoordheldendom" wat de actie zelf aangaat. De laatste stroming staat onder leiding van *Wladimir Palmeira,* die ook de leiding heeft gehad van de massale studentenacties, zoals die sinds maart plaats vinden.

De studenteneisen beperken zich niet tot universitaire hervormingen, maar richten zich direct tegen het militaire regime. Tijdens een nieuwe betoging van studenten op 3 aug. werd de leider Palmeira gearresteerd op grond van een arrestatiebevel dat al enkele maanden gold.

Dit gaf aanleiding tot uitgebreide studentenbetogingen die dagen achtereen duurden, ondanks het verbod van de regering. De leiding van de studentenacties werd overgenomen door de meer radicale studentenleider Travassos. President *Costa e Silva,* die al eerder onderhandelingen met de studenten had afgewezen, verklaarde ervan overtuigd te zijn, dat de manifestaties van de studenten geleid werden door buitenlandse subversieve elementen.
Op 13 aug. werd Palmeira veroordeeld door een militaire rechtbank wegens verstoring van de orde tot dertig dagen. De studentenorganisaties besloten hierop hun acties voort te zetten om hun leider te bevrijden. Na voortdurende manifestaties in geheel Brazilië vonden op 29 aug. zeer ernstige ongeregeldheden plaats in de hoofdstad Brasilia bij de bezetting door de politie van de universiteit. Er vielen een aantal ernstig gewonden en verscheidene parlementsleden die de situatie in ogenschouw namen, werden door de politie afgeranseld.

Na de bezetting van de universiteit werd een parlementaire enquêtecommissie ingesteld. Zowel oppositie als regeringspartijen veroordeelden het politieoptreden.

Door de onzekere houding van de regering tegenover de studenten en de stijgende sociale onrust groeide ook binnen de groeperingen, die de huidige regering steunen de kritiek. Niet alleen de regeringspartijen spraken via de conservatieve bladen *Jornal do Brasil* en *Estado de Sao Paulo* hun kritiek uit op de „ongelofelijke middelmatigheid" van het regime, maar ook binnen de strijdkrachten groeide de ontevredenheid. *(Le Monde, AFP).*

EX-PRESIDENT QUADROS VERBANNEN

Ex-president *Janio Quadros* is op 29 juli veroordeeld tot vier maanden verbanning naar Corumba, een stadje in de staat Mato Grosso bij de Boliviaanse grens wegens „ongrondwettige handelingen". Deze handelingen bestonden uit kritische uitlatingen over het regime, dat hij „van nul en gener waarde" noemde. De regering had hem hierop voor ondervraging aangehouden. Na de militaire staatsgreep in 1964 (pag. 218/3-1964) waren hem voor tien jaar de politieke rechten ontnomen en alle politieke activiteiten verboden (pag. 258/1-1964). In de volgende dagen herhaalde Quadros zijn beschuldigingen en verklaarde hij zich solidair met de studenten, arbeiders en progressieve clerus in hun strijd voor het herstel van de vrijheden.
Quadros had na 1964 bloot gestaan aan kritiek van zijn vroegere volgelingen wegens zijn stilzwijgen en weigering zich aan te sluiten bij het gemeenschappelijk oppositiefront „Frenta Ampla" (pag. 44/3). Dit front is inmiddels door de regering ontbonden. Na een reis naar Europa in mei had Quadros echter bekend gemaakt zijn politieke activiteiten weer te zullen opnemen.
Na zijn verbanning werd in de Kamer van Afgevaardigden op 30 juli een brief van Quadros voorgelezen waarin hij na een toespeling op zijn onverwacht aftreden in 1961 (pag. 577/1-1961) eraan herinnert nooit te kort te zijn geschoten in de eerbied voor de vrijheden, en dat niemand hem van plichtsverzuim kan beschuldigen. Hij vervolgde:
„Thans slachtoffer van de gewelddadigheid en de onrechtvaardigheid, onderga ik in mijn verbanning hetzelfde lot als miljoenen Brazilianen die bannelingen zijn in hun vaderland zonder enig recht op medezeggenschap in de belangrijke nationale beslissingen. Maar ik blijf aan de goede kant, namelijk de zijde van de jeugd, het proletariaat, de intellectuelen en de kerk".

Na zijn aankomst in Corumba overtrad Quadros het verbod openbare verklaringen voor de pers af te leggen door op 1 aug. aan te kondigen, dat hij met de voormalige gouverneur van Guanabara *Carlos Lacerda* een ontmoeting zou hebben. Dit werd door Lacerda bevestigd, die eraan toevoegde, dat hij erop rekende met Quadros een gelijk politiek akkoord te kunnen afsluiten als met de oud-presidenten *Joao Goulart* en *Juscelino Kubitschek* (pag. 44/3).

Quadros werd na zijn verklaring in volledige afzondering gehouden en voortdurend bewaakt. *(Le Monde, AFP, Reuter)*

PERU

MILITAIRE STAATSGREEP

In de nacht van 2 op 3 okt. heeft in Peru een staatsgreep plaats gevonden, die werd uitgevoerd door het leger o.l.v. generaal *Juan Velasco Alvarado,* voorzitter van de chefs van staven en opperbevelhebber van het leger. President *Fernando Belaúnde Terry* werd naar Argentinië verbannen. De reden voor de staatsgreep was volgens de junta „de immoraliteit van het regime, afvloeiing van de nationale rijkdommen naar het buitenland, de financiële wanorde". De regering van Belaúnde Terry had in aug. een akkoord gesloten met de Internationale Petroleum Company (IPC) over het beheer door de staat van de olievelden van Brea en Parinas. De oppositie in het parlement protesteerde heftig tegen dit akkoord, omdat volgens haar essentiële voorwaarden, die nadelig waren voor Peru niet bekend werden gemaakt.

Nationalisatie olievelden

Op 13 aug. werden de olievelden van Brea en Parinas overgedragen aan de staat Peru. Deze velden, die een derde van de ruwe olieproduktie van Peru leveren, werden geexploiteerd door de International Petroleum Company (IPC), een dochteronderneming van de Standard Oil of New Jersey. De exploitatie zou worden overgenomen door de Empresa Petrolera Fiscal, de staatsolieonderneming.

De voormalige directeur van de staats-onderneming, *Carlos Loret de Mola,* die op 9 sept. ontslag had genomen, verklaarde op 19 sept., dat van het officiële contract de laatste pagina ontbrak. Hij beschuldigde de regering ervan de bepalingen geheim te houden, die betrekking hebben op de schadeloosstelling van de IPC. Volgens hem zou de maatschappij in de overeenkomst gerechtigd zijn tot het eind van het jaar de velden van Brea en Parinas te exploiteren en de garantie hebben ontvangen voor het monopolie van raffinage van de produktie voor veertig jaar.

De oppositiepartijen vroegen bij monde van senator *Hector Chaves* een onderzoek naar het verloop van de onderhandelingen. Een van de belangrijkste oppositiepartijen, de Volksalliantie voor de Amerikaanse revolutie (APRA) van *Haya de la Torre,* vroeg op 27 sept. de regering af te treden wegens haar financieel beleid en oliepolitiek „om een militaire staatsgreep te vermijden".

Ook in de regeringspartij van president Belaúnde Terry, de „Acción Popular", ontstond verzet tegen het akkoord van de regering met de IPC. De secretaris-generaal van de partij, en kandidaat voor de presidentsverkiezingen op 8 juni 1969, *Edgardo Seoane Corrales,* had midden september al kritiek geleverd

op het afgesloten akkoord. Seoane werd op 24 sept. door president Belaúnde Terry uit de partij gestoten wegens onoverbrugbare meningsverschillen. Verscheidene afgevaardigden traden hierop uit solidariteit met Seoane eveneens uit de partij. Belaúnde benoemde de afgevaardigde *Daniel Becerra de la Flor* tot voorzitter van een commissie, die de regeringspartij moest reorganiseren.

Nieuw kabinet

Het kabinet o.l.v. minister-president *Osvaldo Hercelles,* dat sinds 31 mei in functie was (pag. 490/2), bood op 1 okt. zijn ontslag aan. Dit was het gevolg van de toenemende kritiek van de APRA en andere politieke groeperingen op de voorwaarden voor de overdracht aan de staat door de IPC van de olievelden van Brea en Parinas. President Belaúnde aanvaardde het ontslag en benoemde enkele uren later een nieuw kabinet o.l.v. de directeur van de Peruviaanse touristenorganisatie *Miguel Mujica Gallo,* die tevens buitenlandse zaken zou behartigen. Het nieuwe kabinet, dat op 20 okt. werd beëdigd, bestond verder uit de volgende ministers:

Binnenlandse zaken en politie - Manuel Velarde Aspillaga; justitie - Elias Mendoza Habersperger; ontwikkeling - Carlos Morales Machiavello; onderwijs - Augusto Tamayo Vargas; gezondheid - Javier Correa Miller; landbouw - Federico Uranga Bustos; arbeid - Alfonso Grados Bertorini; financiën - Manuel Ulloa; defensie - generaal Roberto Dianderas; marine - vice-admiraal Jorge Luna Ferreccio; luchtmacht - generaal José Gagliardi.
(De laatste vier ministers hadden ook zitting in het vorige kabinet.)

Staatsgreep

In de nacht van 2 op 3 okt. voerde het leger een coup uit, die werd geleid door generaal Juan Velasco Alvarado. Het parlementsgebouw en het presidentiële paleis werden omsingeld en president Fernando Belaúnde Terry werd op een lijnvliegtuig naar Buenos Aires gezet.
Hiermee kwam een einde aan wat *Le Monde* (5-10) noemt „de reformistische en liberale formules, die de regering-Kennedy ten zuiden van de Rio Grande wilde instellen", maar waarvan de val van Belaúnde duidelijk het échec aantoonde.
Volgens de N R C (7-10) demonstreerde de staatsgreep in Peru duidelijk met „welke problemen een hervormingsgezinde president in een Latijns-Amerikaans land te kampen heeft. Belaúndes hervormingsijver, zoals deze zijn neerslag had gevonden in zijn programma van 1963, werd in de eerste plaats geremd door een hem vijandige meerderheid in het parlement. De afgevaardigden van de oude radicale APRA onder leiding van de ondertussen zeer gematigd geworden Victor Raul Haya de la Torre maakten gemene zaak met de aanhangers van de oude rechts gerichte dictator O d r i a om Belaúnde het leven zuur te maken".

Aan *Le Monde* (5-10) en de *NZZ* (10-6-1967) ontlenen wij o.m. het volgende overzicht van de regeringsperiode van president Belaúnde Terry.

De partij van Belaúnde, Acción Popular, vormde na de verkiezingen van 1963 met de christendemocratische „Partido Democracia Christiana" een regeringscoalitie, die echter over slechts 20 van de 45 senaatszetels en 49 van de 140 zetels in het Huis van Afgevaardigden beschikte.
Door de voortdurende oppositie van de APRA en de Unión Nacional Odriista kon van de in 1963 aangekondigde hervormingsplannen slechts een gering deel worden uitgevoerd. Tot deze plannen behoorde de zgn. „cooperacion popular", waardoor de onderontwikkelde bevolking door eigen, gezamenlijke activiteit tot ontwikkeling zou komen. Verder agrarische hervormingen (pag. 348/1-1964), nationalisering van de olievelden van de IPC en de bouw van de oerwoudrandweg ter ontsluiting van de „Selva", het oerwoudgebied van Peru, dat 60% van de oppervlakte beslaat, maar waar slechts 8% van de bevolking woont en dat een rijk economisch potentieel vormt (N Z Z 26-5-1967). Toch zijn onder de leiding van Belaúnde talrijke projecten uitgevoerd, o.m. de woningbouwprogramma's ter opruiming van de „barriadas", de armoedige wijken rond de steden.
Belaúnde heeft zich kunnen handhaven tegen de oppositie in door de instemmende afzijdigheid van het leger. Na de afsluiting van het akkoord met de IPC greep het leger echter in, waardoor president Belaúnde Terry „er niet in is geslaagd Peru weer op te bouwen, zoals hij het zou hebben gewenst". (L e M o n d e 5-10)

In een communiqué maakte de junta bekend te streven naar het herstel van „de moraliteit op alle gebieden van de nationale werkzaamheid".
De militaire junta benoemde op 3 okt. generaal Juan Velasco Alvarado tot president. Eveneens op 3 okt. werd de samenstelling van een geheel uit militairen bestaand kabinet bekend gemaakt. Deze is als volgt:

Minister-president en defensie - generaal Ernesto Montagne Sanchez; binnenlandse zaken en politie - generaal Armando Artola Azcarate; justitie - schout-bij-nacht Alfonso Navarro Romero; ontwikkeling - generaal Alberto Maldonadl Yanez; financiën - generaal Angel Valdivia Morriberon; marine - schout-bij-nacht Raul Rios Pardo de Zela; onderwijs - generaal Alfredo Aprisueno Cornejo; luchtmacht - luitenant-generaal Alberto Lopez Causillas; gezondheid - generaal Eduardo Montero Rojas; landbouw - generaal José Benavides; buitenlandse zaken - generaal Edgardo Mercado Jarrin; arbeid - generaal Rolando Gilardi Rodriguez.

Direct na de staatsgreep had de „revolutionaire junta bekend gemaakt, dat de grondwettelijke rechten, die op 25 aug. waren opgeschort*) tot nader order opgeschort zouden blijven.
Verdere maatregelen waren de ontbinding van het parlement, afkondiging van huisarrest voor de ministers van de laatste twee kabinetten onder president Belaúnde en de annulering van het akkoord van de vorige Peruviaanse regering met de IPC. *(Le Monde, NZZ, Reuter, AFP, AP, NRC)*

*) De regering had op 25 aug. voor een maand de uitzonderingstoestand afgekondigd, waarbij de grondwettelijke rechten werden opgeschort. Dit gebeurde, nadat de vakbond van chauffeurs op 19 aug. een onbeperkte staking had afgekondigd, met als doel de afschaffing van een decreet van 26 juni te verkrijgen, waarbij de prijs van benzine met 40% werd verhoogd.
Naar A F P meldde werden op 9 jan. een honderdtal personen gearresteerd, die zich in het gebouw van het communistische weekblad U n i d a d bevonden. Onder hen waren de secretaris-generaal van de communistische partij J o r g e d e l P r a d o en andere leiders. Volgens de politie bevond zich in het gebouw een opleidingsschool voor guerrillastrijders.
In diverse universiteitssteden vonden gedurende de maanden maart-juli studentendemonstraties plaats.



Gen. Velasco Alvarado (r.) wordt beëdigd als president.

PRAAG GEEFT TOE

De Tsjechoslowaakse leiders, die na de bezetting van hun land op 21 aug., met overweldigende steun van de bevolking, hardnekkig weerstand hadden geboden aan de druk van de SU en haar orthodoxe bondgenoten om het in jan. begonnen liberaliseringsprogramma ongedaan te maken, zijn in besprekingen te Moskou op 3 en 4 okt. gedwongen vergaande concessies te doen. Het resultaat van de besprekingen werd in de Westelijke pers algemeen beschreven als een „dictaat" en een „tweede München". De Tsjechoslowaakse hervormers hebben moeten toestemmen in de „tijdelijke stationering" van troepen van het Warschau-Pakt, wier aanwezigheid door een verdrag is gelegaliseerd. Verder hebben zij verscheidene ingrijpende maatregelen toegezegd, die neerkomen op een drastische beperking van het liberalisatieprogram.

Het is de eerste keer sinds eind 1945, dat Sowjetrussische troepen met toestemming van de regering in Praag op Tsjechoslowaaks grondgebied worden gelegerd. Voor de invasie op 21 aug. heeft de Tsjechische regering, ook *Novotny,* alle pogingen van de SU het recht te krijgen, evenals in Polen, Hongarije en Oost-Duitsland troepen te stationeren, altijd afgewezen.

Na het akkoord van Moskou (pag. 585/1) was uit verschillende, door regering en partij genomen maatregelen reeds gebleken dat de liberalisatie-politiek in ieder geval zou worden vertraagd. Wetsontwerpen betreffende herstel van de censuur en het verbod van enkele politieke groeperingen wezen hierop, evenals het ontslag van een aantal prominente progressieve functionarissen. Uit de begin sept. door de SU weer opgevatte perspolemiek bleek echter evenzeer dat de Sowjet-leiders de in het akkoord van Moskou als voorwaarde voor terugtrekking van de troepen gestelde eis van „normalisering" van de toestand in Tsjechoslowakije nog lang niet vervuld achtten.

Over de interpretatie van het begrip „normalisatie" werd wekenlang strijd gevoerd. Terwijl de Tsjechoslowaken daarmee bovenal de terugtrekking van de bezettingstroepen bedoelen, werd van Sowjet-zijde duidelijk gemaakt dat het ging om inperking van de liberaliseringspolitiek, met name herstel van de dominerende positie van de communistische partij, wederinvoering van de censuur, verwijdering van liberale regerings- en partijfunctionarissen, journalisten en schrijvers, bestraffing van contrarevolutionairen enz. „Het normaliseringproces bestaat bovenal daarin, dat de anti-socialistische rechtse krachten worden ontmaskerd en onderdrukt, dat er een eind wordt gemaakt aan hun invloed op een deel van de bevolking en vooral op de jeugd, en dat de leidersrol van de partij op de overheidsorganen, in het sociale leven, en op ideologisch plan in heel het land wordt bevestigd", aldus de *Prawda* op 6 sept.

Koeznetsow in Praag
Positie Husak

Op 6 sept. maakte radio-Praag bekend dat de Sowjetrussische onderminister van buitenlandse zaken, *Wassily Koeznetsow,* in Praag was aangekomen en was ontvangen door president *Svoboda.* Over het doel van de komst van Koeznetsow — die in het verleden verscheidene delicate diplomatieke missies heeft vervuld, o.m. ten tijde van de Cuba-crisis van 1962 — werden verschillende veronderstellingen geopperd. Hij zou een nieuw topgesprek tussen de Sowjet- en Tsjechoslowaakse leiders moeten arrangeren; de impasse over de vraag of de Tsjechoslowaakse leiders de voorwaarden van de „akkoorden van Moskou" nakomen, moeten doorbreken; zijn regering verslag moeten uitbrengen over de stemming en situatie in Tsjechoslowakije. In verband met dit laatste werd bericht dat in Moskou ontevredenheid zou heersen over ambassadeur *Tsjerwonenko,* die onjuiste inlichtingen over de steun van het Tsjechoslowaakse volk en partij-apparaat voor Dubcek zou hebben verschaft. Koeznetsow vertoefde verscheidene weken in Tsjechoslowakije. Hij voerde o.m. besprekingen met premier Cernik, partijleider Dubcek, parlementsvoorzitter Smrkovsky en ook met de Slowaakse partijsecretaris Husak (waarvoor hij naar Bratislawa reisde).

(De positie van Husak (biogr. pag. 587/3), die — hoewel oorspronkelijk bekend staand als aanhanger van de hervormingen — een van de weinige prominente leiders was die tot dat ogenblik openlijk de tekortkomingen van de na jan. ingeslagen politiek erkende en aandrong op een „realistische" beoordeling van de situatie, heeft aanleiding gegeven tot speculaties, dat hij voor de SU een meer acceptabele leider zou kunnen zijn dan Dubcek.)

Premier Cernik in Moskou;
overeenkomst economische hulp

Op 10 sept. voerde premier *Oldrich Cernik,* o.m. vergezeld van vicepremier *Frantisek Hamouz* en de minister van buitenlandse handel *Vaclav Vales,* in Moskou besprekingen met de Sowjet-leiders. De besprekingen waren vnl. aan economische problemen gewijd, hoewel kennelijk ook aan de politieke kwesties aandacht werd besteed. In het communiqué dat na afloop werd uitgegeven, werd meegedeeld, dat gesproken was over „kwesties aangaande de levering van aardgas, aardolie en erts door de SU aan Tsjechoslowakije en de levering van stalen buizen voor aardgasleidingen, zware vrachtwagens, uitrustingsmateriaal, gebreide goederen, schoenen en andere verbruiks-

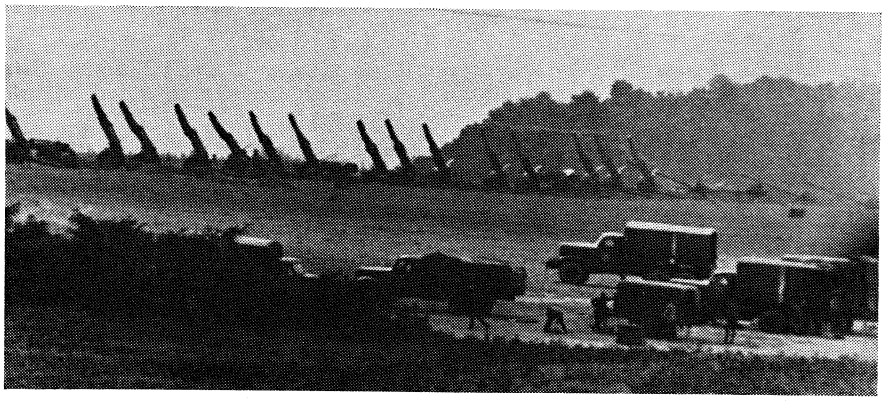

Sowjet-strijdkrachten aan de rand van Praag.

goederen door de CSSR aan de SU. Hierbij kwam een overeenkomst tussen regeringen van de SU en de CSSR tot stand over de levering van Sowjetrussisch aardgas aan de CSSR gedurende een aantal jaren, evenals een overeenkomst over de gemeenschappelijke aanleg van een aardgasleiding op Sowjetrussisch grondgebied. Het communiqué maakte voorts melding van andere economische overeenkomsten, doch de inhoud hiervan werd niet gepubliceerd.

Volgens Soviet News (17-9) zal Tsjechoslowakije krachtens deze overeenkomst in 1970 1.300 mln m3 aardgas van de SU afnemen. De export van gas in de volgende vijfjarige periode (1971-'75) zal 3000 mln m3 per jaar belopen.
Geen melding werd gemaakt van Sowjetrussische toezeggingen betreffende economische hulp (door Praag is geruime tijd geleden een lening in deviezen gevraagd) of vergoeding van de schade, veroorzaakt door de bezettingstroepen, produktieverliezen en het wegvallen van het toerisme. Omtrent de politieke problemen merkte het communiqué op „dat beide partijen uitdrukking gaven aan hun vaste overtuiging dat het voornaamste doel in de huidige situatie de consequente uitvoering is van de praktische maatregelen, die voortvloeien uit de overeenkomst van Moskou" (pag. 585/1).

Proclamatie over rechten individu

Na terugkeer van premier Cernik uit Moskou werd op 10 sept. een proclamatie, ondertekend door president Svoboda, partijleider Dubcek, parlementsvoorzitter Smrkovsky, premier Cernik en de Slowaakse partijsecretaris Husak, voor radio en televisie voorgelezen, waarin werd verzekerd dat de in jan. ingevoerde politiek zou worden voortgezet en dat niet getornd zou worden aan de vrijheid van burgers die zich aan de wet houden. „Wij verklaren dat de wettige veiligheid van iedere burger een onschendbaar principe is. Niemand zal gestraft of belast worden, tenzij hij de wetten van de Republiek overtreden heeft." „Wij herhalen dat wij nooit de schendingen van onze wetten zullen toestaan, die wij in het verleden hebben moeten aanzien", aldus de verklaring, waarin verder werd gezegd: „De vrijheid van wetenschappelijk onderzoek en van kunstuitingen, alsmede de voortdurende contacten tussen wetenschapsbeoefenaars en kunstenaars van de gehele wereld, zijn onmisbaar voor de ontwikkeling van kunsten en wetenschappen".

In een oproep aan de Tsjechoslowaken die zich op het ogenblik in het buitenland bevinden, werd o.m. gezegd: „Wij begrijpen uw moeilijke



Koeznetsow (r.) en Cernik

positie, maar wij doen een beroep op u naar huis terug te keren. Uw plaats is hier, waar wij u verwachten. De Republiek heeft u en uw kwaliteiten nodig"*. M.b.t. de binnenlandse problemen merkte de verklaring op dat deze het domein van de Tsjechoslowaakse regering blijven.

Terugtrekking bezettingstroepen uit grote steden

Op 11 sept. trokken de bezettingstroepen zich uit de steden Praag, Bratislawa en Brno naar kampementen buiten de steden terug. Een mededeling van premier Cernik op 21 sept. dat de bezettingstroepen zich in de nabije toekomst geleidelijk zouden terugtrekken, werd als voorbarig gezien in het licht van het feit dat Sowjetrussische militaren sinds 23 sept. in Tsjechoslowaakse kazernes werden gelegerd en zich klaarblijkelijk opmaakten voor een verblijf gedurende de winter.

Zitting parlement. Herinvoering censuur

Op 13 sept. keurde het Tsjechoslowaakse parlement met algemene stemmen een regeringsprogramma betreffende de „normalisatie" goed. Het wetsvoorstel waarbij opnieuw toezicht op de massamedia wordt ingesteld, kreeg de steun van 275 afgevaardigden, terwijl twee zich van stemmen onthielden. Het ontwerp spreekt van een tijdelijke maatregel, maar noemt geen termijn.

*) Het intergoevernementele comité voor Europese Migratie te Genève deelde op 13 sept. mee dat meer dan 30.000 Tsjechoslowaken sinds de bezetting naar het buitenland zijn uitgeweken.

De Nationale Vergadering aanvaardde voorts een wetsvoorstel inzake beperking van de vrijheid van vergadering en van vereniging, en een ontwerp betreffende het Nationale Front, waarin alle partijen en massa-organisaties zijn verenigd. Dit ontwerp beoogt het optreden van nieuwe politieke organisaties te verbieden. Op 5 sept. had de regering reeds twee in de afgelopen maanden gevormde organisaties — de club K 231 die streefde naar rehabilitatie van voormalige politieke gevangenen (pag. 301/3) en de club van geëngageerde partijlozen (KAN) — verboden.
Later is ook de „beweging voor de concilievernieuwing" verboden, een organisatie van rooms-katholieke geestelijken die in mei was opgericht op de ruïnes van de beweging der „priesters voor de vrede" van de oud-minister dr. Plojhar. De verboden beweging stond onder leiding van de bisschop van Praag, Tomasek.

In zijn regeringsverklaring kondigde premier Cernik aan, dat er binnenkort met de SU op regeringsniveau zou worden gepraat over de geleidelijke terugtrekking van de bezettingstroepen. Deze terugtrekking zou overigens afhangen van de „normalisering" van de toestand in Tsjechoslowakije. De omgekeerde volgorde — eerst terugtrekking van de vreemde troepen en dan normalisering — noemde hij onmogelijk, gezien de akkoorden van Moskou.
Hij kondigde ook aan, dat de regering het Pact van Warschau wil versterken en de uit dit verdrag voortvloeiende verplichtingen nauwgezet zal nakomen. Er zou spoedig een nieuwe nationale defensieraad worden gevormd.
Cernik verklaarde dat zijn regering belang hecht aan een versterking van de veiligheid van Europa. Hij keerde zich tegen „de militaristische, revanchistische en neo-nazistische krachten in de Bondsrepubliek, die de gevaren voor de vreedzame ontwikkeling in Europa vergroten".
De premier betoogde dat Tsjechoslowakije er niet verantwoordelijk voor was, dat de Veiligheidsraad zich met de gebeurtenissen in dat land had bemoeid. Dit was het werk van „enige andere staten" geweest. „De ingetreden situatie kan echter alleen worden opgelost door rechtstreekse onderhandelingen met de staten, waarvan de troepen ons land zijn binnengemarcheerd", aldus Cernik.
Een belangrijk deel van Cerniks rede was gewijd aan de economische problemen. Hij zei dat de regering in beginsel van plan is het nieuwe economische beleid voort te zetten, naar gelang de huidige situatie dit toelaat en na elke ervaring op dit gebied uitvoerig te hebben overwogen.
Bij zijn bezoek aan Moskou was overeengekomen, dat de SU volgend jaar haar graanleveranties met 300.000 ton tot 1,6 mln ton zal vergroten. Voorts zal de SU zijn aardolie-export naar Tsjechoslowakije in 1969 met 500.000 ton tot 9,3 mln ton uitbreiden.
De eerste-minister verzekerde dat de regering de in januari ingeslagen koers zal vervolgen, zij het met „zekere wijzigin-

gen" en in een veel langzamer tempo. Volgens hem had de progressieve ontwikkeling zich hier en daar „overijld en onevenwichtig" voltrokken. „Wij hadden onvoldoende de invloed ervan op zowel de binnenlandse politieke structuur als op de positie van ons land in het buitenland geanalyseerd."
Cernik verklaarde dat de door de SU geeiste normalisering een versterking van het socialisme inhoudt. Hij vond dat de pers een duidelijke uitleg hiervan zou moeten geven.
De verantwoordelijkheid van de journalisten noemde hij enorm groot. Het was daarom nodig, toezicht op de massamedia te houden, in die zin dat deze de regering en de belangen van de republiek ondersteunen. De regering was gedwongen het in juni aanvaarde wetsvoorstel tot afschaffing van de censuur op te schorten. Er werd gewerkt aan een nieuwet perswet die binnen een half jaar gereed zal zijn.
Cernik zei dat „in het verleden onze bedoelingen vaak fout zijn geïnterpreteerd in de pers en voor de radio. Dit gaf vaak de indruk dat de regering dezelfde mening had ... Daarom moeten wij preventieve censuur invoeren".

De nieuwe wet inzake toezicht op de nieuwsmedia voorziet ook in de oprichting van een regeringscomité voor pers en voorlichting o.l.v. vice-premier *Peter Colotka*. Dit comité heeft tot taak rechtstreeks of door tussenkomst van censors — „commissarissen" genoemd, die gezamenlijk met de uitgevers van de kranten en tijdschriften worden benoemd — „te verzekeren dat de massamedia geen voorlichting verspreiden die gericht is tegen de vitale belangen van de binnenlandse en buitenlandse politiek van Tsjechoslowakije".

Redevoering Dubcek

Op 14 sept. hield partijsecretaris Dubcek een rede voor radio en televisie. De rede die oorspronkelijk op 12 sept. zou worden uitgesproken, werd op die datum op het laatste moment afgelast, volgens waarnemers omdat het partijpresidium bevreesd was dat de inhoud de SU een aanleiding zou geven tot een straffere politiek. Dubcek zei o.m.:

... „Teneinde de eenheid van ons volk, die vandaag noodzakelijk is, te bewaren moeten wij de grondbeginselen van de politiek van januari volgen, zelfs als dit slechts met omwegen en vertraging mogelijk zou zijn. Het loslaten van deze politiek zou de splitsing van onze gemeenschap betekenen en het tragisch bijeenbrengen van politieke krachten, hetgeen de uitvoering van de akkoorden van Moskou onmogelijk zou maken. Welnu, wij beschouwen deze akkoorden als de enige realiteit die ons toelaat de taken van de partij en van onze staat voort te zetten, en die ons een mogelijkheid bieden uit onze huidige positie te geraken. Anderzijds, zou het niet ten uitvoer brengen van de bepalingen van het akkoord van Moskou de politiek van januari op het spel zetten. Er is dus op het ogenblik geen andere oplossing dan het nakomen van de verplichtingen van het akkoord van Moskou. Wij zijn begonnen met het uitvoeren van de akkoorden van Moskou. Wij zullen ze punt voor punt nakomen en daar waar het moeilijkheden voor ons zal opleveren, zullen we er ons niet aan onttrekken" ...
„Pas als wij de verplichtingen, voortvloeiende uit de akkoorden van Moskou vervullen, kunnen wij aan onze partners vragen hun beloften te houden, speciaal wat de terugtrekking van de troepen betreft."...
„Het is noodzakelijk nota te nemen van het feit dat in vijf socialistische landen de ontwikkeling in ons land na januari tot zekere vrees aanleiding heeft gegeven, die zover ging dat deze landen vertrouwen in onze politiek hebben verloren en dat zij bovendien van mening waren dat onze politiek niet voldoende gericht was op de strijd tegen bepaalde negatieve stromingen, het bestaan waarvan zij zelf gedurende de zitting van het plenum in mei melding hebben gemaakt."
„Wij moeten dus, in de geest van het protocol van Moskou, zonder bijgedachte en zonder compromis alles uit ons politieke leven laten verdwijnen dat aanleiding tot dit wantrouwen heeft gegeven en onze partners overtuigen van de diepe socialistische overtuigingen van onze politiek. Het gaat er in de eerste plaats om, de consequenties te trekken uit het feit dat overblijfselen van anti-socialistische krachten zouden kunnen proberen een politieke rol te gaan spelen. Onze politiek zal er ook in de toekomst op gericht zijn niet de vrije hand aan anti-socialistische krachten te laten."

Vervolgens verklaarde Dubcek dat het enige oogmerk waarmee de politiek vanaf januari werd gevoerd was: „Het geven van een menselijk gezicht aan het socialisme in ons land."

„Gedurende onze snelle voortgang op onbekende wegen, zijn er ongewenste ontwikkelingen opgetreden, die wij bij die gelegenheden bekend hebben gemaakt. De oplossing van bepaalde problemen heeft tijd gekost. Enkelen hebben onvoorzichtig gehandeld, hebben blijk gegeven van op dwaling berustende meningen. In een bepaalde nerveuze atmosfeer zijn er soms aanvallen gedaan op eerlijke kameraden. Men heeft ten onrechte het verrichte werk gekleineerd. Er zijn pogingen geweest om bepaalde clubs te misbruiken, om de sociaal-democratie te doen herleven enz." ... „Ik stel er prijs op in het openbaar te verklaren dat wij dergelijke noodlottige verschijnselen niet zullen tolereren, zelfs niet wanneer de situatie weer normaal zal zijn geworden, wanneer de soevereniteit van ons land hersteld zal zijn."...

...„Ik leg er nogmaals de nadruk op dat wij als een zeer belangrijke factor voor de consolidatie van de situatie, de veiligheid van de Tsjechoslowaakse burgers beschouwen, die er verzekerd van moeten zijn de juridische waarborgen in hun land krachtens de bestaande wetgeving te genieten. Dit is een principe-kwestie over soevereiniteit, die niet voor een compromis vatbaar is. De gebeurtenissen uit de jaren vijftig zullen onder geen omstandigheid opnieuw plaatsvinden. Van dit principe uitgaande herhaal ik, dat iedere patriot die begaan is met de Tsjechoslowaakse Republiek en met de opbouw van een humaan en democratisch socialisme, is uitgenodigd om bij ons mee te werken aan de verwezenlijking van dit regime."...

„Ik wil nogmaals onderstrepen dat het er voor ons om gaat een socialistische gemeenschap te doen ontstaan die oprecht menselijk, vrij, democratisch en rechtvaardig is. Men kan onze politiek van na januari aldus samenvatten: wij hebben geloof gehad in de mensen en de mensen zijn begonnen in ons te geloven. Wij hebben niets achter de rug van de burgers van dit land gedaan, en wij zijn ook niet van plan dat te gaan doen. Wij hebben alles onder de ogen van de openbare mening gedaan." „Wij willen oprecht onze verplichtingen, voortvloeiende uit de akkoorden van Moskou, nakomen. Wij willen consolidatie van de situatie in eigen land verkrijgen en, naar wat men heeft kunnen afleiden van de laatste besprekingen van kameraad Cernik in Moskou, is de SU daar evenzeer in geïnteresseerd."

Geheime protocollen Moskou

Op 13 sept. heeft het lid van het presidium en secretaris van het CC, *Zdenek Mlynar* in een rede voor het eerst melding gemaakt van de geheime protocollen van de besprekingen in Moskou, over de inhoud waarvan intussen het volgende is bekend geworden.

Volgens The Times (26-9) bevatten deze protocollen de volgende bepalingen: 1) de staat en de partij zullen trouw blijven aan alle bestaande verdragen en overeenkomsten en zullen niet naar neutraliteit streven; 2) het op 22 aug. illegaal gehouden 14e partijcongres moet ongeldig worden verklaard; 3) de partij moet haar leidende rol en haar leiding van de staat en de economie versterken; 4) de partij moet haar toezicht op het ministerie van binnenlandse zaken versterken; 5) de regering moet een onderzoek instellen naar de activiteiten van regeringsleden die zich op 22 aug. in het buitenland bevonden (deze clausule had speciaal betrekking op Jiri Hajek, de minister van buitenlandse zaken, die o.a. in de Veiligheidsraad van de VN namens zijn land tegen de inval had geprotesteerd); 6) censuur moet worden ingesteld op de massa-media (maar klaarblijkelijk niet op kunst en cultuur); 7) niemand zal worden gestraft voor het samenwerken met de Sowjet-autoriteiten; 8) de Veiligheidsraad zal verzocht worden het zg. Tsjechoslowaakse probleem van de agenda af te voeren; 9) de communistische partijen van Tsjechoslowakije en de SU zullen verdere onderhandelingen voeren over economische samenwerking; 10) verantwoordelijkheid voor het handhaven van wet en orde en het verzekeren van de normale ontwikkeling van de economie zal bij de Tsjechoslowaakse autoriteiten liggen; 11) nieuwe politieke partijen zullen niet toegestaan worden; 12) anti-socialistische clubs en organisaties zullen geweerd worden; 13) de buitenlandse politiek zal in het kader van de socialistische samenwerking gevoerd worden; 14) alle toekomstige onderhandelingen tussen de communistische partijen van Tsjechoslowakije en de SU zullen geheim zijn; 15) de vriendschap tussen Tsjechoslowakije en de SU zal versterkt en uitgebreid worden.

Benoemingen en mutaties

Op 19 sept. maakte het persbureau *CTK* bekend dat president Svoboda de ontslagaanvrage van de minister van buitenlandse zaken *Jiri Hajek* had aanvaard. Hajek die op 7 sept.

naar Praag was teruggekeerd, had sinds de invasie aan zware druk van de SU blootgestaan. (pag. 589 /1). Premier Cernik zal voorlopig de portefeuille van buitenlandse zaken beheren. Tegelijkertijd werd echter ook de directeur van de centrale Raad van Communicatie, *Karel Hoffman,* ontslagen van wie bekend is geworden dat hij op 21 aug. heeft getracht het Tsjechoslowaaks verzet tegen de invasie te breken, door de bekendmaking van de verklaring van het Partijpresidium niet te willen uitzenden. Ook het lid van de Nationale Vergadering en voormalig lid van het partijpresidium *Drahomir Kolder,* die bekend stond als conservatief, werd ontslagen; hij zou zijn benoemd tot lid van de Tsjechoslowaakse ambassade in Sofia.

Op 6 sept. werd *Evzen Erban* gekozen tot voorzitter van het Nationale Front, als opvolger van de bij de Sowjetleiders in ongenade gevallen *Frantisek Kriegel.*

Op 5 sept. maakte radio-Praag bekend dat *Jan Zaruba,* ex-minister van binnenlandse zaken en de laatste tijd functionaris op dit ministerie zelfmoord had gepleegd. Vermoed werd dat Zaruba tot zijn daad was gekomen, nadat hij geweigerd had aan het verzoek van de bezettingsautoriteiten te voldoen toezicht op het ministerie te houden. De minister van binnenlandse zaken, Pavel, zou na de inval zijn gearresteerd; hij heeft later zijn ontslag ingediend.

Op 25 sept. werden de directeuren van radio en televisie, *Zdenek Hejzlar* en *Jiri Pelikan,* twee leidende progressieven die na de ondertekening van de Moskouse akkoorden met verlof waren gezonden, van hun post ontheven.

Pogingen tot rechtvaardiging bezetting

In een op 21 sept. in Moskou uitgegeven witboek dat door een anonieme „persgroep van Sowjetrussische journalisten" is geschreven, werd getracht een rechtvaardiging voor het optreden van de vijf Warschau-Paktlanden in Tsjechoslowakije te te geven. De eerste editie had een oplaag van 300.000 exemplaren.

Volgens het witboek bestond er voor de vijf landen de keus uit de volgende mogelijkheden: toelaten dat Tsjechoslowakije de socialistische weg zou verlaten, het kapitalisme weer zou invoeren, met een nieuw „München", dat een losmaking van het Sudetenland tot gevolg zou hebben; of de internationale plicht te vervullen Praag hulp te verlenen, voorgoed een punt achter de politiek van München te zetten en een onneembare barrière op te richten tegen de nieuwe „drang naar het oosten." Als communisten had men geen andere keus dan voor de tweede mogelijkheid te kiezen. De Tsjechoslowaakse wens tot normalisering van de betrekkingen met West-Duitsland en Israël en haar aanbeveling de Kleine Entente * nieuw conservatieven" in het staats- en partijapparaat en tegen de „dictatuur" van één leven in te blazen, wordt door de auteurs als bewijs voor het belang van het Westen bij de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije aangehaald. De VS, het Vaticaan, West-Duitsland, Oostenrijk en de NAVO worden beschuldigd van pogingen Tsjechoslowakije uit het socialistische kamp los te trekken.



De voorzitter van de Nationale Vergadering Josef Smrkovsky behoort tot de progressieve groep binnen de communistische partij. Hij is 57 jaar oud. Van de opstand in 1945 te Praag was hij de leider. In 1951 werd hij gevangen gezet op beschuldiging van samenwerking met de Gestapo. Hij werd in 1955 vrijgelaten, maar zijn volledige rehabilitatie volgde pas in 1963. Hierna bekleedde hij diverse lagere ministersposten; het laatst die van landbouw, tot hij op 8 april werd benoemd tot voorzitter van de Nationale Vergadering (pag. 281/2).

Op 11 sept. verscheen in de Prawda een artikel van *S. Kowalew,* waarin de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije werden beschreven als onderdeel van een nieuw historisch verschijnsel, de zg. „stille" of „vreedzame" contra-revolutie.

In tegenstelling met vroeger, is de contra-revolutie niet meer herkenbaar door gewapende opstanden en directe militaire aanvallen op revolutionaire partijen en regeringen. De contra-revolutionairen van tegenwoordig, aldus de Prawda, camoufleren hun werkelijke aard en verklaren dat zij niet tegen het socialisme als zodanig zijn, maar tegen „slecht" socialisme en voor „goed" socialisme. In het geval van Tsjechoslowakije eisten de contra-revolutionairen niet de liquidatie van de staat en van de leidende rol van de communistische partij. Zij stelden zich „slechts" teweer tegen „bureaucratische dictatuur" en „bureaucratische partij. Bij nauwkeurige beschouwing werd evenwel duidelijk dat de contra-revolutionairen het wel degelijk gemunt hadden op de basis van de macht van het werkende volk — de socialistische staat. De schrijver maakte duidelijk dat deze „stille" contra-revolutie in verschillende stadia plaatsvindt en dat reeds in de tweede fase het masker wordt afgeworpen en wel degelijk met geweld wordt getracht de contrarevolutie te doen zegevieren. Het gevaar van deze nieuwe vorm van contra-revolutie zag de schrijver in de omstandigheid dat argeloze mensen niet de ware aard van het proces doorzien en zich bijgevolg, in het geval van Tsjechoslowakije, keerden tegen het binnentrekken van de gealieerde troepen. Hij gaf de verzekering dat de vrees als zouden de socialistische landen zich verzetten tegen rectificatie van de voor januari in Tsjechoslowakije gemaakte fouten, volstrekt ongegrond is. (Soviet News 17-9)

*) De kleine Entente was een tussen beide Wereldoorlogen bestaand bondgenootschap van Tsjechoslowakije, Roemenië en Joegoslavië.

Op 26 sept. verscheen in de *Prawda* een artikel van *Kowalew,* waarin hij inging op de soevereiniteit en de internationale plichten van socialistische landen.

„De volkeren van de socialistische landen en de communistische partijen zijn vrij, een eigen koers uit te zetten, maar mogen het communisme niet de rug toekeren; zij hebben recht op zelfbeschikking, tenzij de op basis hiervan genomen maatregelen andere communistische landen in gevaar brengen; elke communistische partij is niet slechts verantwoording schuldig tegenover het eigen volk, maar ook tegenover andere communistische landen." In antwoord op de beschuldiging, dat de invasie in Tsjechoslowakije onrechtmatig was, schreef de Prawda: „Er bestaat verschil tussen bourgeois legale concepten en het marxistisch-leninistische begrip van soevereiniteit en andere wetsbeginselen. Wetten en legale normen zijn ondergeschikt aan de wetten van de klassenstrijd en de wetten van sociale ontwikkelingen", aldus Kowalew.

Hoewel Kowalew het beginsel van nationale zelfbeschikking erkende, voegde hij daaraan toe: „De formele inachtneming van de vrijheid van zelfbeschikking van een land, in de concrete situatie die in Tsjechoslowakije was ontstaan, zou geen vrijheid van „zelfbeschikking" van de volksmassa en de werkende klasse hebben betekend, maar „zelfbeschikking" van haar vijanden." Kowalew verklaarde dat anti-socialistische krachten onder het mom van democratisering de socialistische staat bedreigden en „trachtten de communistische partij te demoraliseren en de gedachten van de massa te misleiden." Deze krachten werden in Tsjechoslowakije zelf niet „behoorlijk tegengegaan."

De taak van de geallieerde troepen die zich in Tsjechoslowakije ophouden was volgens Kowalew, de veiligstelling van de grondbeginselen van de zelfbeschikking voor de burgers. De troepen „vechten voor het onvervreemdbare recht van de burgers van Tsjechoslowakije om zelf over hun bestemming te beslissen, zon-

der intimidatie van de kant van contra-revolutionairen of nationale demagogie." (Soviet News 1-10)

Topoverleg in Moskou. Verdere concessies

Nadat de bijeenkomst vijf keer zou zijn uitgesteld, voerde op 3 en 4 okt. een Tsjechoslowaakse delegatie, bestaande uit partijleider Dubcek, premier Cernik en de Slowaakse eerste-partijsecretaris, vice-premier Husak, in Moskou overleg met de Sowjet-leiders ,t.w. partijleider *Brezjnew*, premier *Kosygin* en president *Podgorny*. Het herhaalde uitstel werd toegeschreven aan eisen van Moskou m.b.t. de samenstelling van de delegatie (waarvan de Sowjet-leiders met name Dubcek zouden hebben willen uitsluiten) en meningsverschillen over de agenda.

De besprekingen waren voorafgegaan door sterke druk van de SU op Tsjechoslowakije. Artikelen in de Sowjet-pers uitten beschuldigingen volgens welke „sommige leiders" de „contra-revolutionaire krachten" steunden, sommige persorganen hun „anti-socialistische" propaganda voortzetten en de meeste kranten en radio en tv-stations nog steeds in handen waren van anti-socialistische krachten. Geruchten deden de ronde dat Moskou aanstuurde op vervanging van haar onwelgevallige partijleiders, met name Dubcek. In fabrieken en partijcomités in het hele land werden resoluties aangenomen waarin steun werd uitgesproken voor de liberale leiders. De Slowaakse partijleider, Husak sprak in een rede op 28 sept. geruchten over rivaliteit en machtsstrijd binnen de partijleiding tegen. Weliswaar hadden niet alle partijleiders in alle kwesties dezelfde opvatting, maar allen streefden ernaar gemeenschappelijk een oplossing te vinden. Husak verklaarde dat hij zelf niemand wilde verdringen.

De bladen *Prawda* en *Izwestia* schreven op 3 okt. dat de „normalisatie" te langzaam verliep, actief verzet ontmoette, vooral in de pers, en door Tsjechoslowakije verkeerd werd uitgelegd. „Normalisatie betekent geen lippendienst, maar concrete maatregelen", aldus de *Prawda*.

Uit het communiqué dat na het tweedaags overleg door het Sowjet-persbureau *Tass* werd gepubliceerd bleek, dat Praag nieuwe vérgaande concessies m.b.t. de door de Sowjet-Unie gewenste maatregelen tot „normalisatie" heeft moeten doen. De Tsjechoslowaakse leiders wisten daarentegen geen duidelijke belofte over de terugtrekking van de bezettingstroepen los te krijgen. Zij moesten toestemmen in de legering voor onbepaalde tijd van troepen van het Pakt van Warschau in Tsjechoslowakije, wier aanwezigheid door een verdrag wordt gelegaliseerd.

Het communiqué verklaarde over de aanwezigheid der troepen slechts dat de regeringen van beide landen een verdrag zullen uitwerken en ondertekenen dat de „tijdelijke stationering" regelt van troepen van het Pakt van Warschau in Tsjechoslowakije en dat de overige troepen in fasen zullen worden teruggetrokken overeenkomstig de akkoorden van Moskou van 26 aug.

De beide delegaties bekrachtigden dat de bepalingen van de akkoorden van Moskou „de grondslag voor een normalisering van het sociale en politieke leven in Tsjechoslowakije en voor de ontwikkeling van de vriendschappelijke betrekkingen tussen de SU, Tsjechoslowakije en andere landen van de socialistische gemeenschap vormen". De Tsjechoslowaakse delegatie verklaarde dat het centrale comité van de Tsjechoslowaakse communistische partij en de regering van Tsjechoslowakije alle noodzakelijke maatregelen zullen nemen om de nakoming van het akkoord van Moskou te waarborgen. „Zij zullen hun inspanningen vergroten om de leidende rol van de communistische partij te versterken; de strijd tegen de anti-socialistische krachten intensiveren; de nodige maatregelen nemen opdat de massamedia volledig in dienst van het socialisme worden gesteld; de partij- en staatsorganen versterken door personen die vast besloten de opvattingen van het marxisme-leninisme en het proletarisch internationalisme aanhangen."

De Sowjet-delegatie verklaarde zich bereid de „Tsjechoslowaakse kameraden alle mogelijke hulp te verlenen bij het uitvoeren van hun plannen gericht op een normalisatie van de situatie in het land en in de partij". (Waarnemers zagen hierin een aanduiding van de detachering van Sowjet-„adviseurs" in partij- en staatsbureaus).

Beide partijen „bekrachtigden hun vastbeslotenheid de gemeenschappelijk uitgewerkte koers op het terrein van de buitenlandse politiek in het belang van de versterking van de socialistische gemeenschap en de succesvolle strijd tegen de politiek van de imperialistische mogendheden vastberaden voort te zetten". „Als eerste taak daarbij beschouwen de delegaties de verwezenlijking van maatregelen ter instelling van een onoverkomelijke barrière tegen de toenemende revanchistische begeerten van de Westduitse militaristische krachten, tot daadwerkelijke hulpverlening aan het volk in Vietnam en ter beteugeling van de imperialistische agressie in het gebied van het Midden-Oosten".

Het communiqué zegt tot slot dat de onderhandelingen zijn verlopen in een sfeer van „kameraadschap, zakelijke samenwerking en openheid".

Goedkeuring presidium

Het presidium van de Tsjechoslowaakse communistische partij keurde op 8 okt. het optreden van de delegatie in Moskou goed.

Het presidium verklaarde in een communiqué dat de partij de „positieve aspecten van de na jan. ingeslagen politiek moet voortzetten", waarbij uitgegaan moet worden van de verklaring van Bratislawa en de Moskouse akkoorden. Het presidium ontkende berichten over wijzigingen in de leiding van partij en staat. (Volgens sommige geruchten zou Dubcek evenals andere liberale leiders i.v.m. het dictaat van Moskou hebben willen aftreden).

Volgens het communiqué is een van de voornaamste doelen van de partij: de grondslagen te leggen voor een „juiste personeelspolitiek" waarbij wordt gewaarborgd dat de werkers in staats- en partijorganen het „vertrouwen hebben van de bevolking en stevig staan op de grondbeginselen van het socialisme en proletarisch internationalisme". Het presidium beveelt aan de beginselen van het politieke stelsel gebaseerd op het programma van het Nationaal Front (waartoe geen nieuwe partijen worden toegelaten) duidelijk te formuleren. „Het is nodig alle positieve beginselen van deze politiek (samenhang van partij en volk, deelneming van de arbeiders aan de uitwerking en uitvoering van de partijpolitiek) te behouden, onder vermijding van eventuele anarchistische tendensen".

Het presidium legt er de nadruk op dat in geen geval een terugkeer naar de situatie van vóór januari zal worden toegelaten. De wettelijke veiligheid van elke burger die niet in strijd handelt met de Tsjechoslowaakse wet is een onschendbaar beginsel.

Het presidium besloot de grootste aandacht te schenken aan de ideologische arbeid, opdat iedere communist begrijpt dat de ontwikkeling van het land in de verbondenheid met de SU en de andere socialistische landen ligt. Alle economische, culturele en militaire maatregelen moeten op deze these steunen. Dit beginsel geldt bovenal voor de nieuwsmedia, wier activiteit in een duidelijk socialistische geest moet worden ontwikkeld en die de inspanningen van de partij om de verklaring van Bratislawa en het protocol van Moskou moeten steunen. Besloten is het toezicht op de nieuwsmedia te versterken, aldus de verklaring.

De Ver. Naties

De waarnemende minister van buitenlandse zaken van Tsjechoslowakije, *Vaclay Pleskot*, verzocht op 4 okt. in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties niet te in- van de Verenigde Naties niet te interveniëren in de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije. Pleskot kritiseerde Westelijke „imperialistische initiatieven" gedurende de crisis en bevestigde de verbondenheid van zijn land met het marxistisch-leninistische socialisme. „Het zou noch in het belang van de VN zijn, noch zou het de doeleinden van de VN dienen, noch is het in het belang van Tsjechoslowakije indien de situatie in dit land wordt uitgebuit

en gaat dienen als een middel de koude-oorlogsatmosfeer te doen herleven", aldus Pleskot. „Wij zijn daarentegen van mening dat de systematische voortzetting van de ontspanningspolitiek in het belang is van een regeling van de situatie in ons land.".

Verdrag over troepenlegering

Op 14 en 15 okt. voerde premier Cernik — die voorgegaan was door een delegatie o.l.v. vice-premier *Hamouz* en de stafchef van het leger, *Rusov* in *Moskou* besprekingen over wat werd genoemd „sommige kwesties voortvloeiende uit de akkoorden van Moskou". Aangenomen werd dat deze besprekingen de bijzonderheden van een verdrag over de stationering van troepen van het Pakt van Warschau behelsden. De onderhandelingen zouden „hard" geweest zijn.

Op 16 okt. werd in Praag het verdrag dat voorziet in de voorlopige legering van Sowjet-troepen in Tsjechoslowakije ondertekend. De ondertekening geschiedde door premier Kosygin van de SU en premier Cernik van Tsjechoslowakije. Kosygin was met een delegatie van hoge functionarissen in Praag gearriveerd vier uur nadat Cernik uit Moskou was teruggekeerd. De ontvangst was koel en formeel.

Na de ondertekening hielden Cernik en Kosygin redevoeringen.

Cernik zei dat de aanvaarde oplossing rekening houdt met de belangen van beide partijen, terwijl zij tegelijkertijd bijdraagt tot versteviging van de eenheid en de veiligheid van alle socialistische landen en op deze wijze ook de veiligheid dient van Europa en de wereld. Het zou een tragische vergissing zijn als men de weg naar Europese veiligheid zou zoeken bij verzwakking van de socialistische eenheid in een situatie, waarin NAVO-landen trachten dit agressieve verdrag te versterken en waarin de Verenigde Staten en de Westduitse militaristen en revanchisten voortdurend hun invloed vergroten, aldus de premier.

Premier Kosygin zei dat de voornaamste taak van het verdrag is de veiligheid van Tsjechoslowakije en zijn socialistische verworvenheden te verzekeren, alsmede de belangen van de gehele socialistische gemeenschap te beschermen tegen samenzweringen van de reactie en het imperialisme.

Opmerkend dat het akkoord is gebaseerd op wederzijds vertrouwen tussen partijen, regeringen en de volkeren van beide landen, zei Kosygin, dat dit tot uitdrukking komt in het feit, dat „een aanzienlijk gedeelte van de Sowjet-troepen, maar ook van de Poolse, de Hongaarse, de Oostduitse en de Bulgaarse strijdkrachten in de komende maanden geleidelijk uit Tsjechoslowakije zullen worden teruggetrokken. „De socialistische landen hebben dit besluit genomen in de overtuiging, dat het normaliseringsproces in Tsjechoslowakije, dat een aanvang heeft genomen, zal worden voortgezet en dat het Tsjechoslowaakse volk de anti-socialistische krachten geen kans zal geven dit proces tegen te houden", aldus Kosygin.

Op 18 okt. is het verdrag in werking getreden, nadat het door het Tsjechoslowaakse parlement en door het presidium van de Opperste Sowjet was bekrachtigd.

Van de 242 aanwezige Tsjechoslowaakse parlementsleden stemden 228 voor en 4 tegen; 10 onthielden zich van stemmen. Het parlement telt in totaal 297 leden.

Premier Cernik deelde in het parlement mee dat het verdrag het aantal Sowjetmilitairen dat „tijdelijk" in Tsjechoslowakije blijft vastlegt, maar hij noemde geen cijfers en evenmin een termijn.

Cernik deelde mee dat alle militaire eenheden van Oost-Duitsland, Polen, Bulgarije en Hongarije en een deel der Sowjet-strijdkrachten binnen twee maanden na ratificatie van het verdrag zullen worden teruggetrokken.

De achterblijvende Sowjet-eenheden zullen in speciale militaire districten worden geconcentreerd. De directe bewaking van de Westelijke grenzen zal ook in de toekomst alleen aan de Tsjechische strijdkrachten zijn toevertrouwd, aldus Cernik.

Volgens de premier wordt de soevereiniteit van Tsjechoslowakije door het verdrag in geen enkel opzicht aangetast. De Sowjet-eenheden zullen zich niet met de binnenlandse aangelegenheden bemoeien. De Sowjet-militairen vallen in het algemeen onder Tsjechoslowaakse jurisdictie. De SU zal alle kosten, die het verblijf meebrengt vergoeden.

De premier gaf toe dat het verdrag bij de bevolking „pijn, bitterheid, spanningen en misverstanden" had opgeroepen, „gevoelens die niet onmiddellijk kunnen worden overwonnen". „Ik begrijp de mensen die de vraag stellen of de ondertekening van het legeringsverdrag geen verraad van de nationale belangen betekent". De nationale belangen zullen echter slechts door gemeenschappelijk handelen in samenwerking met al onze vrienden en verbondenen gediend worden. Wij zijn en blijven lid van de socialistische familie en moeten daaruit ook realistisch en met vertrouwen de gevolgen trekken. Het Tsjechoslowaakse volk en zijn leiders blijft nog voldoende bewegingsvrijheid om de gestelde doelen te bereiken, aldus Cernik.

Bij het parlementsgebouw stond een menigte van ongeveer 500 mensen, die in spreekkoor „schande" riepen.



Partijsecretaris Dubcek onmiddellijk na zijn terugkeer in Praag op 27 aug., na de eerste conferentie van Moskou. Naar verluidt werd de Tsjechoslowaakse partijleider kort na de inval door Sowjetrussische troepen gearresteerd en geboeid weggevoerd, evenals o.a. premier Cernik en parlementsvoorzitter Smrkovsky. Volgens sommige berichten zouden zij ook zijn mishandeld. Nadat president Svoboda in Moskou had geweigerd besprekingen te beginnen, indien Dubcek c.s. niet werden vrijgelaten, werden deze naar Moskou gevlogen. Volgens een correspondent van de T i m e s hadden de Sowjetleiders Svoboda aanvankelijk een ultimatum voorgelegd, waarin werd geëist dat hij akkoord ging met veranderingen in regering en partij; zo niet dan zou Slowakije een Sowjet-republiek worden en zouden Bohemen en Moravië in autonome gebieden onder toezicht van de Sowjet-Unie worden veranderd. Svoboda zou tijdens de besprekingen blijk hebben gegeven van grote moed en zelfs hebben gedreigd zelfmoord te plegen als de gearresteerde leiders niet met hem naar Tsjechoslowakije terug mochten keren.

Inhoud overeenkomst

Volgens Tsjechoslowaakse woordvoerders omvat de overeenkomst de volgende punten:

- 70.000 Sowjet-militairen zullen voor onbepaalde tijd in het land blijven en in hoofdzaak gelegerd worden in Noord-Bohemen en om Praag, Brno en Bratislava.
- De omvang van het Tsjechoslowaakse leger, nu ongeveer 170.000 man, zal verminderd worden in ruil voor betere technische uitrusting.
- De leden van de Sowjetrussische politie en de militaire inlichtingendienst, die nu in Tsjechoslowakije zijn, zullen met de troepen meegaan, die het land verlaten.
- De SU zal 30 mln kronen betalen voor de schade, die tot nu toe door de bezettingstroepen is aangericht.
- De Tsjechoslowaken zullen de Sowjeteenheden levensmiddelen tegen kleinhandelsprijs verkopen.

Andere punten vertegenwoordigen een mate van Sowjet-toezicht op de Tsjechische politieke aangelegenheden.

- Tsjechoslowakije stemt er mee in, dat geen massale openbare viering zal plaats vinden op 28 okt. ter gelegenheid van de republiek. De Russen behouden zich het recht voor troepen te sturen naar plaatsen waar massademonstraties of vergaderingen gehouden worden en in dergelijke gevallen op te treden uit naam van de Tsjechische autoriteiten.
- Het centrale comité van de partij zal niet voor 27 okt. bijeenkomen.

NEDERLAND

NOTA REGIONAAL BELEID

De ministers van sociale zaken en volksgezondheid en van economische zaken hebben in een bij de Tweede Kamer ingediende nota over de sociaal-economische aspecten van het regionale beleid van 1969 tot 1972 meegedeeld dat de doelstellingen van de regering met betrekking tot de welvaartbevordering in achtergebleven delen van het land zijn gericht:
op bestrijding van structurele werkloosheid, een structuurbeleid dat economische groei en versteviging van de regionale structuren mogelijk maakt, een betere ruimtelijke spreiding van de bevolking en van economische activiteiten — vooral wat het noorden betreft —, zonder dat de gewenste migratiestroom tot een verschraling van het woon- en leefklimaat leidt.
In totaal trekt de regering voor dit doel in de jaren 1969 tot en met 1972 een bedrag van ƒ 415 mln uit. Hiervan komt ƒ 175 mln uit de pot van de tijdelijke meeropbrengsten van de nieuwe belasting op de toegevoegde waarde (BTW) (bestemd voor regionale industrialisatie).
Van de overige ƒ 240 mln (bestemd voor de infrastructuur) zal rond de helft in de drie noordelijke provincies worden geïnvesteerd, met name in het project van de Eemshaven.
De belangrijkste punten van het nieuwe beleid zijn:

- De regering heeft hoop enkele grote bedrijven uit het westen zover te krijgen, dat zij zich in ontwikkelingsgebieden zullen vestigen om er als economische „motoren" te fungeren.
- Uitbreidingen van bestaande bedrijven in de stimulerings - en herstructureringsgebieden worden voortaan ook gesubsidieerd. Bij een investering van tenminste ƒ 500.000 kan een premie worden verkregen van 15%, met een maximum-uitkering van ƒ 1,8 mln. In bepaalde gevallen kunnen ook dienstverlenende bedrijven en administratieve instellingen voor deze premieregeling in aanmerking komen.
- Het stimulerings- en herstructureringsgebied — tot dusver 46% van geheel Nederland — wordt uitgebreid tot 49%. Daartoe gaan nu ook behoren: de gemeenten Aarle-Rixtel, Bakel en Milheeze, Beek en Donk, Gemert, Helmond, Lieshout en Mierlo in Noord-Brabant. In Limburg: de gemeenten Arcen, Velden, Beesel, Belfeld, Swalmen, Tegelen en ten dele Venlo.
- Het beleid, om bepaalde kernen in gebieden met grote werkloosheid door o.a. fiscale faciliteiten tot ontwikkeling te brengen (secundaire ontwikkelingskernen) dat in 1968 zou aflopen, zal voorlopig worden voortgezet.
- Mocht er zich buiten de 49% van het Nederlandse grondgebied, dat thans is aangewezen als stimulerings- en herstructureringsgebied („het moet nu wel uit zijn", vindt de regering), toch een situatie van acute werkloosheid voordoen, dan zal de regering — als er zich in zo'n gebied een groot bedrijf wil vestigen — per geval nagaan wat zij kan doen om die vestiging te stimuleren.
- In Zuid-Limburg zal ook na 1970 de uitvoering worden voortgezet van de verlenging van de westelijke randweg — de z.g. Keulse Baan — in Heerlen tot bij Bocholt (in Duitsland) en de provinciale weg tussen Maastricht en Heerlen, alsmede de verdere voltooiing van de rioolwaterzuiveringsinstallaties in de oostelijke mijnstreek.
- Voor de versterking van het toeristische klimaat in bepaalde gebieden zal in de periode van 1969 tot en met 1972 ƒ 4 mln extra worden uitgetrokken.
- Voor 1969 zullen ruim 1300 gesubsidieerde woningen extra worden toegewezen aan stimuleringsgebieden.
- Het maximum van de toe te kennen trainingstoeslag voor opleiding in bedrijven van werkzoekenden zal worden verhoogd tot ƒ 3300.

Tijdens een persconferentie verklaarde minister De Block, dat in het noorden nog 3500 arbeidsplaatsen beschikbaar komen en in Limburg binnen afzienbare tijd 8000, waarbij inbegrepen de uitbreiding van de arbeidsplaatsen bij de DAF in Borne (ANP, Het Parool 27-9)

DE TOEKOMST VAN HET OUDE WONINGBESTAND

De minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening Ir. *W. F. Schut,* heeft op 1 okt. bij de Tweede Kamer een nota ingediend over het in de toekomst te voeren beleid betreffende woningverbetering, krotopruiming, sanering en reconstructie. Uit deze nota blijkt o.m. het volgende:

- van de rond 3,5 mln woningen die ons land telt, zijn er 1,9 mln vóór 1946 gebouwd; hiervan kunnen er rond 375.000 worden aangemerkt als krotten, woningen die naar de huidige maatstaven voor bewoning ongeschikt zijn en waarvan verbetering economisch niet verantwoord is;
- het aantal krotten zal in de naaste toekomst jaarlijks met 20 à 25.000 toenemen;
- bij handhaving van een produktieniveau van 125.000 woningen per jaar ontstaat in de periode 1968 t/m 1973 geleidelijk ruimte voor de vervanging van 35.000 krotten per jaar;
- een groot deel van het oude woningbestand komt in beginsel voor verbetering in aanmerking; ongeveer 250.000 woningen, die weliswaar nog niet als krot kunnen worden aangemerkt, komen in het algemeen slechts voor noodherstel of noodverbetering in aanmerking;
- bij Algemene Maatregel van Bestuur zullen regelen worden gesteld voor de subsidiëring door het Rijk van gemeentelijke saneringS- en reconstructieplannen, zulks ter vervanging van de huidige 80%-regeling en onder handhaving van de geldende subsidieregelingen voor krotverwerving en voor het doen van uitkeringen aan krotbewoners in verband met verhuiskosten en duurder wonen;
- een interdepartementale commissie zal de op grond van deze maatregel te subsidiëren plannen beoordelen in samenhang met te treffen voorzieningen voor het wegverkeer en het openbaar vervoer;
- de sociale aspecten van krotopruiming, sanering en reconstructie krijgen bijzondere aandacht;
- ook zal op het belang van bescherming van monumenten worden gelet;
- de bestaande subsidieregeling voor woningverbetering zal worden herzien.

De financiële steun voor de verbetering van woningen van woningbouwverenigingen en gemeenten werkt bevredigend. Daarentegen biedt voor een ingrijpende verbetering en modernisering van particuliere woningen de hiervoor geldende regeling onvoldoende mogelijkheden. In de begroting 1969 is daarvoor ƒ 10 mln uitgetrokken tegen ƒ 7,5 mln in 1968 en 1967. Bovendien is voor 1969 voor toepassing van de verruimde regeling in de gemeenten met een relatief grote werkloosheid een bedrag van ƒ 30 mln opgenomen, bijna evenveel als in 1968.

In verband met het stijgende kostenpeil zal de rijksbijdrage aan de gemeenten om de verhuizing van krotbewoners te stimuleren worden verhoogd van ƒ 600 op ƒ 750 voor iedere krotwoning die is ontruimd en afgebroken. Hiervoor is op de begroting 1969 ƒ 15 mln uitgetrokken. Ook voor 1970 wordt op ƒ 15 mln gerekend; voor 1971 op ƒ 18 mln. Voor het verwerven van krotten door gemeenten is onlangs een regeling ingevoerd op grond waarvan per krot een bijdrage ineens van ƒ 2000 kan worden toegekend. Hiervoor is voor 1969 ƒ 12 mln beschikbaar, terwijl voor 1970 en 1971 vermoedelijk ƒ 14 mln resp. ƒ 16 mln zullen worden uitgetrokken.

Wat gemeentelijke saneringS- en reconstructieplannen betreft, is voor toepassing van de bestaande 80%-regeling resp. de te verwachten nieuwe regeling op de begroting 1969 ƒ 135 mln uitgetrokken. Voor 1970 en 1971 wordt gedacht aan resp. ƒ 190 en ƒ 270 mln. (In 1967 en 1968 was dit resp. ƒ 68 en ƒ 85 mln.) (Persbericht ministerie van Volkshuisvesting)

OPHEFFING RTN

De RTN zal als afzonderlijke stichting worden opgeheven en volledig

in de AVRO worden opgenomen, zo heeft de voorzitter van de AVRO op 7 sept. meegedeeld. Dit besluit is genomen door de besturen van de AVRO en RTN, nu voldoende inspraak is gegarandeerd van bestuursleden die afkomstig zijn van de RTN. Het indertijd ontwikkelde schema voor pariteit in het dagelijks bestuur is thans verwezenlijkt.

(Vor. ber. pag. 83/1-1967)

MOBIL OIL IN GEBRUIK

Op 24 sept. heeft prins Bernhard in de Westhaven van Amsterdam de olieraffinaderij van Mobil Oil officieel geopend.
De vestiging van dit bedrijf heeft vrij wat kritiek ontmoet i.v.m. vrees voor lucht- en waterverontreiniging. Van overheidswege zijn ten aanzien hiervan strenge eisen gesteld. Van de totale investeringen ad *f* 200 mln is ruim *f* 8 mln gebruikt om de installaties te voorzien van inrichtingen ter vermijding van lucht- en waterverontreiniging. De raffinaderij heeft een caraciteit van 4 mln ton ruwe olie per jaar, die kan worden opgevoerd tot 8 mln ton. Ongeveer 70% van de produktie wordt uitgevoerd. *(NRC)*

(Vor. ber. pag. 150/1-1965)

DE BEVOLKING IN 1967

Volgens een publikatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek *) telde Nederland op 1 jan. 1968 (1967) 12.661.095 (12.535.307) inwoners. De toeneming gedurende 1967 met bijna 126.000 personen (1,00%) lag beneden die over 1966 (ruim 158.000 personen of 1,28%).
Het aantal levendgeborenen over 1967 (1966) bedroeg 238.678 (239.611), het aantal overledenen 99.792 (100.516). Het geboortenoverschot over 1967 (138.886) was vrijwel gelijk aan dat van 1966 (139.095). In 1967 (1966) verlieten 67.292 (61.892) personen het land, terwijl er zich 55.784 (81.842) vestigden. De buitenlandse migratie leverde derhalve een vertrekoverschot op van ruim 11.500, tegen een vestigingsoverschot van bijna 20.000 over 1966. Op 1 jan. 1968 waren er 940 gemeenten. In de plattelandsgemeenten woonden 2.739.711 personen, in de verstedelijkte plattelandsgemeenten 3.122.674 (w.o. 1.001.878 in de specifieke forensengemeenten) en in de gemeenten met een stedelijk karakter 6.794.271. De volgende gemeenten hadden op 1 jan. 1968 meer dan 100.000 inwoners (tussen haakjes toe- of afneming in 1967):

Amsterdam	857.635	(—8.786)
Rotterdam	710.871	(—13.084)
's-Gravenhage	576.160	(—10.027)
Utrecht	274.388	(—97)
Eindhoven	184.519	(882)
Haarlem	173.133	(865)
Groningen	157.093	(885)
Tilburg	150.282	(1.785)
Nijmegen	145.455	(1.451)
Enschede	135.677	(—826)
Arnhem	135.090	(169)
Breda	119.880	(591)
Apeldoorn	118.694	(2.146)
Hilversum	101.685	(—1.071)
Leiden	102.972	(547)

STIJGEND STERFTECIJFER MANNEN

De kans op een langer leven voor mannen neemt af. Nederland is het eerste land ter wereld waar dit verschijnsel optreedt, zo signaleert het jaarverslag 1967 van het Nederlands Instituut voor Preventieve geneeskunde TNO.
Het sterftepatroon na de Tweede Wereldoorlog geeft volgens dit instituut een buitengewoon merkwaardig beeld te zien. Het constateert dat voor de leeftijdscategorie tussen 55 en 64 jaar de sterftekans nu is teruggekeerd op het niveau van 1937-1939. De sterftekans van mannen is thans zelfs 40% hoger dan die van vrouwen.

Opvallend is dat er naast de stijging van ischaemische hartziekten, longkanker, cara (chronische a-specifieke aandoeningen van de luchtwegen) en verkeersongelukken ook sprake is van een stijging van sterfgevallen als gevolg van pancreaskanker, kanker van nier en blaas en aneurysma aorta. Ook hier is de stijging bij mannen aanzienlijk groter dan bij vrouwen. (A N P 12-6)

Provincie	oppervlakte in km2 land	bevolking 1 jan. 1968 totaal	w.o. mannen	bevolkingsdichtheid per km2 land	aantal gem.
Groningen	2.299,17	511.753	256.256	223	55
Friesland	3.380,79	511.330	256.537	151	44
Drenthe	2.647,64	354.124	180.188	134	34
Overijssel	3.807,46	895.916	451.175	235	53
Gelderland	5.015,34	1.456.554	730.342	290	105
Utrecht	1.329,05	768.715	379.876	578	51
Noord-Holland	2.680,30	2.215.876	1.092.953	827	116
Zuid-Holland	2.847,12	2.922.450	1.443.840	1.026	153
Zeeland	1.746,32	298.457	149.693	171	78
Noord-Brabant	4.927,05	1.725.292	871.750	350	140
Limburg	2.173,16	985.738	496.673	454	110
Zuidelijke IJsselmeerpolders	536,00	10.451	5.380	19	—
Centrale bevolkingsregister		4.439	2.362		
NEDERLAND	33.389,40 (incl. water 36.620,86)	12.661.095	6.317.025	379	940

*) „Bevolking der gemeenten van Nederl and op 1 januari 1968."

BELGIË

GRONDWETSHERZIENING

De Vlaamse minister voor de gemeenschapsbetrekkingen, *L. Tindemans*, heeft op 17 okt. de regeringsvoorstellen tot grondwetsherziening (culturele autonomie en bescherming van de minderheden) bij de senaat ingediend.
In de verklarende nota wordt erop gewezen, dat reeds in de teksten, opgesteld door de ronde tafelconferentie (zie pag. 120/1-1965), duidelijk de bedoeling tot uiting kwam om het bestaan van de twee taalgroepen in Kamer en Senaat grondwettelijk te erkennen, met name in de teksten betreffende art. 3 bis en 38 bis. Uit de parlementaire voorbereiding van de Verklaring tot herziening van de grondwet bleek eveneens dat de wil aanwezig was om cultuurraden op te richten, die bij regering en parlement voorstellen zouden kunnen indienen. Bij de verkiezingen van 31 maart 1968, aldus de verklarende nota, is daarenboven gebleken, dat een aanzienlijk gedeelte van het kiezerskorps nog verder wenst te gaan i.z. de autonomie van de twee grote taalgebieden. Om die reden heeft de regering gemeend te moeten voorstellen, dat aan nieuwe instellingen een normatieve bevoegdheid zou worden toegekend en dat de decreten, die op grond van die bevoegdheid worden aangenomen, de waarde van regionale wetten hebben.
In de verklarende nota wordt voorts uiteengezet dat de oprichting van „raden van senatoren" geen herziening van art. 26 van de grondwet vereist, aangezien het om nieuwe juridische entiteiten gaat die duidelijk van de senaat onderscheiden zijn. De uitvoerende macht van de koning blijft onverkort. De regering is, zoals voorheen, enkel aan de Kamers verantwoording verschuldigd.

Tekst van de voorstellen

Art. 1

Art. 1, vierde lid, van de grondwet, ingevoegd door de wet van 7 september 1893, wordt vervangen door de volgende bepaling:
'Een wet, aangenomen overeenkomstig het bepaalde in art. 23, par. 2, kan bepaalde gebieden, waarvan zij de grenzen vaststelt, aan de indeling in provincies onttrekken en ze een eigen statuut toekennen.'

Art. 3 bis

Een art. 3 bis, luidend als volgt, wordt in de grondwet ingevoegd:
P a r. 1 — België omvat vier taalgebieden: het Nederlands taalgebied, het Frans taalgebied, het tweetalig gebied Brussel-hoofdstad en het Duits taalgebied.

De grenzen van elk gebied worden door de wet vastgesteld; zij mogen slechts gewijzigd worden door een wet, aangenomen overeenkomstig het bepaalde in art. 23, par. 2.

P a r. 2 — Voor de bij de grondwet bepaalde gevallen wordt in elke Kamer een Nederlandse en een Franse taalgroep samengesteld.

De volksvertegenwoordigers en de senatoren, bedoeld in art. 53, 1 en 2, gekozen door de kiescolleges die integraal tot het Nederlandse taalgebied behoren, maken deel uit van de Nederlandse taalgroep van hun kamer; de volksvertegenwoordigers en de senatoren, bedoeld in art. 53, 1 en 2, gekozen door de kiescolleges die integraal tot het Franse taalgebied behoren en zij die door het kiescollege van het arr. Verviers werden gekozen, maken deel uit van de Franse taalgroep van hun kamer.

De volksvertegenwoordigers en de senatoren, gekozen door andere kiescolleges dan bedoeld in het tweede lid, alsmede de senatoren, bedoeld in art. 53, 3, maken deel uit van de Nederlandse of van de Franse taalgroep van hun kamer, naargelang zij de eed in het Nederlands dan wel in het Frans of in het Duits afleggen. Wordt de eed in verscheidene talen afgelegd, dan is de taal waarin hij eerst wordt afgelegd, bepalend.

P a r. 3 — Er zijn twee raden van senatoren, de ene voor de Nederlandstalige gemeenschap, de andere voor de Franstalige gemeenschap.

De senatoren die deel uitmaken van de Nederlandse taalgroep, vormen de Nederlandstalige raad van senatoren; de senatoren die deel uitmaken van de Franse taalgroep, vormen de Franstalige raad van senatoren.

Deze raden regelen, ieder wat hem betreft, de culturele aangelegenheden bij decreten, door de koning bekrachtigd en afgekondigd. Elke raad bepaalt, eveneens bij decreet, de culturele begroting van de gemeenschap, binnen de perken van een globaal krediet door de wetgever goedgekeurd.

De decreten van de Nederlandstalige raad van senatoren zijn toepasselijk op het Nederlands taalgebied, alsmede op de instellingen, gevestigd in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad die, wegens hun activiteiten, moeten beschouwd worden als uitsluitend behorend tot de Nederlandstalige gemeenschap; de decreten van de Franstalige raad van senatoren zijn toepasselijk op het Franse taalgebied, alsmede op de instellingen, gevestigd in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad die, wegens hun activiteiten, moeten worden beschouwd als uitsluitend behorend tot de Franstalige gemeenschap.

P a r. 4 — De culturele aangelegenheden omvatten:

1. de bescherming en de luister van de taal;
2. het onderwijs, voor al wat eigen is aan de gebieden en door de wet aan de raden van senatoren wordt toegekend;
3. de aanmoediging van de vorming van navorsers;
4. kunsten en letteren;
5. musea en bibliotheken;
6. bescherming van het cultureel patrimonium;
7. radio-omroep en televisie;
8. cultureel jeugdbeleid;
9. vrijetijdsbesteding;
10. de culturele betrekkingen onder de verschillende taalgebieden van het land;
11. de culturele betrekkingen met het buitenland, onverminderd de toepassing van art. 68.

Een wet, aangenomen overeenkomstig het bepaalde in art. 23, par. 2, kan de lijst van deze aangelegenheden wijzigen en aanvullen.

De decreten betreffende de in deze paragraaf bedoelde aangelegenheden hebben kracht van wet in het gebied waar zij toepasselijk zijn; zij vallen niet onder toepassing van art. 107.

P a r. 5 — Het recht van initiatief behoort aan de koning en aan de leden van elke raad van senatoren in de raad waarvan zij deel uitmaken.

Met uitzondering van de ontwerpen van de culturele begrotingen, worden alle voorontwerpen of voorstellen van decreet voor advies aan de afdeling wetgeving van de Raad van State voorgelegd.

Indien, volgens dit advies, een voorontwerp of een voorstel van decreet de bevoegdheid van de raden van senatoren te buiten gaat, dan wordt de procedure voor de betrokken raad slechts na een gunstige resolutie van elk der Kamers aangevat of voortgezet.

P a r. 6 — Een wet, aangenomen overeenkomstig het bepaalde in art. 23, par. 2, bepaalt de waarborgen die de ideologische en filosofische minderheden in culturele aangelegenheden genieten.

Indien, volgens het in par. 5, tweede lid, bedoelde advies van de Raad van State, het voorontwerp of het voorstel van decreet de in het eerste lid bedoelde wet schendt, kan dit voorontwerp of voorstel door de betrokken raad van senatoren slechts met een meerderheid van 2/3 worden aangenomen.

P a r. 7 — De regering mag een tweede lezing vragen van elk ontwerp of voorstel van decreet.

Zij mag vragen dat de culturele begroting, en elk ontwerp of voorstel van decreet, waardoor een op die begroting niet voorziene uitgave kan ontstaan, naar de Kamers verwezen worden; zij worden eerst door de Senaat behandeld.

P a r. 8 — Er bestaat voor het Duits taalgebied een adviserende cultuurraad, waarvan de wet de samenstelling bepaalt en de bevoegdheden nader regelt.'

Art. 6

Art. 6 van de grondwet wordt aangevuld met een derde lid dat als volgt luidt:

'Het genot van rechten en vrijheden aan de Belgen toegekend, moet zonder enige discriminatie verzekerd worden.'

Art. 23

Art. 23 van de grondwet wordt vervangen door de volgende tekst:

P a r. 1 — Het gebruik van de in België gesproken talen is vrij.

Het kan niet worden geregeld dan door de wet en alleen voor:

1. handelingen van het openbaar gezag;
2. gerechtszaken;
3. alle akten en bescheiden van de ondernemingen, uitdrukkelijk voorgeschreven door de wet of de reglementen, of noodzakelijk voor de toepassing ervan;
4. de economische en sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel.

De wetten op het gebruik van de talen verzekeren de toepassing van de volgende beginselen:

— in het Nederlands taalgebied is de officiële taal het Nederlands;

— in het Frans taalgebied is de officiële taal het Frans;

— in het taalgebied Brussel-Hoofdstad zijn de officiële talen, met gelijke waarde, het Nederlands en het Frans;

— in het Duitse taalgebied is de officiële taal het Duits, behalve voor de akten en bescheiden, waarvoor de wet het gebruik van het Duits en het Frans voorschrijft.

P a r. 2 — De wetten op het gebruik van de talen zijn slechts aangenomen, wanneer zij de meerderheid bekomen van de stemmen, die uitgebracht werden in elk van de in art. 3 bis, par. 2, bedoelde taalgroepen van de Kamer en van de Senaat.

P a r. 3 — In afwijking van par. 1 wordt in het Nederlandse en in het Franse taalgebied het gebruik van de talen geregeld door decreten, genomen door de raden van senatoren, bedoeld in art. 3 bis, par. 3 voor:

1. bestuurszaken;
2. onderwerpen bedoeld in par. 1, 3 en 4;
3. het onderwijs.

Nochtans regelt in deze taalgebieden de wet het gebruik van de talen in:

1. de gemeenten of groepen van gemeenten, palend aan een ander taalgebied, indien op de datum van de inwerkingtreding van dit artikel, de wet het gebruik van een andere taal dan die van het gebied, in die gemeenten of groepen van gemeenten toelaat;
2. de diensten waarvan de werkkring hetzij één of meer gemeenten, bedoeld onder 1, hetzij een deel of het geheel van één of meer andere taalgebieden bestrijkt.

P a r. 4 — Art. 3 bis, par. 4, derde lid, en par. 5 en 7 is toepasselijk op de decreten, bedoeld in par. 3 van dit artikel.

Art. 38 bis

Een art. 38 bis, luidend als volgt, wordt in de grondwet ingevoegd:

Behoudens voor de begrotingen en de in art. 23 bedoelde wetten, kan een met redenen omklede uitzonderingsmotie, ondertekend door ten minste 3/4 van de leden van één der beide taalgroepen, bedoeld in art. 3 bis, par. 2, en neergelegd tussen de ronddeling van het verslag van de parlementaire commissie en de eindstemming in openbare vergadering, verklaren dat een ontwerp of voorstel van wet de betrekkingen tussen de taalgemeenschappen van het land ernstig in het gedrang kan brengen. In dit geval wordt de parlementaire procedure opgeschort en wordt het ontwerp of het voorstel naar de regering verwezen.

RECHTSGEDING OVER TV-INFORMATIE

De burgerlijke kamer van de correctionele rechtbank te Gent heeft op 14 okt. uitspraak gedaan in het proces dat door senator *Gerard Vandendaele* werd ingespannen tegen de Vlaamse uitzendingen van de BRT na de uitzending van de enquête van reporter *Maurice de Wilde* over „dure elektriciteit" op 29 maart 1967 (pag. 247/3-1967).

Vandendaele daagde daarop de BRT voor het gerecht. De zaak kwam voor in mei 1968. De verdedigers van de senator stelden, dat een geïnterviewde het recht moet hebben het geheel van een TV-programma na te keuren, aangezien door „cutting" en inlassingen de betekenis van woorden en meningen kan worden vervalst. De BRT voerde aan dat dergelijke procedure het brengen van ongecensureerde infor-

matie in hoge mate zou bemoeilijken.
De rechtbank te Gent heeft de BRT veroordeeld tot het betalen van één fr. schadevergoeding en tot het voorlezen, binnen de drie weken, voor de TV van het vonnis; als dit niet gebeurt, zal de BRT 25.000 fr schadeloosstelling betalen aan de senator. De BRT is tegen die uitspraak in beroep gegaan.
Het vonnis bepaalt dat een geïnterviewde zich steeds mag verzetten tegen de publikatie van zijn woorden, wanneer hij van oordeel is dat het interview zijn mening niet correct weergeeft. Luidens het vonnis had de BRT ofwel tekst én beeld aan de geïnterviewde moeten voorleggen, ofwel moeten afzien van de uitzending van diens verklaringen.
De uitspraak van de rechtbank lokte diverse perscommentaren uit, vooral met betrekking tot de jurisprudentie. *(La libre Belgique* 18-10)

(Vor. ber. pag. 247/3-1967)

ANTWERPSE UNIVERSITEIT

Tijdens de openingsplechtigheid bij het begin van het academisch jaar heeft rector *Massart* van het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen op 14 okt. aangedrongen dat het Ruca gelijkberechtigd zou zijn met de andere universiteiten en over een eigen campus zou kunnen beschikken. Minister van nationale opvoeding *Vermeylen* verklaarde: „Het is mijn overtuiging dat, over alle politieke en wijsgerige grenzen heen, te Antwerpen één universitair centrum verantwoord is, en dat er één universiteit moet komen, toegankelijk voor iedereen. Men dient niet zo lichtzinnig om te springen met twee waaiers van kandidaturen. „De minister prees de jeugd omdat zij zich verzet „tegen een indeling in levensbeschouwelijke kategorieën."

WIM MAES

De leider van de Vlaamse Militantenorde, *Wim Maes* (43), is op 3 okt. te Brasschaat overleden. Hij stichtte de VMO in 1948. De leden traden herhaaldelijk op bij straatbetogingen, o.m. in de Voerstreek.

FRANKRIJK

PERSCONFERENTIE DE GAULLE

Op 9 sept. heeft president *Charles de Gaulle* zijn 17de persconferentie gehouden. Hij behandelde o.m. de volgende onderwerpen:

MEI-CRISIS. Bij zijn beoordeling van de mei-crisis constateerde de president dat deze crisis ernstig was, „omdat de universitaire anarchie, opgeroepen door groepen voor wie zij een doel op zichzelf is, en de economische verstikking (...) door de vakbonden, die naar het schijnt niet konden nalaten deze een politiek karakter te geven, zich lang en hardnekkig hebben kunnen ontwikkelen". Dat was o.a. te danken aan de totstandkoming van de openbare mening door de grote meerderheid van de pers- en radio-organen waarvoor scandaleuze feiten, gewelddaden en destructieve zaken slechts tellen". Het was tevens te wijten aan de geestesgesteldheid van sommige intellectuele kringen die op elk gebied „de esthetica van de contradictie aanvaarden en datgene wat automatisch afwijzend staat tegenover al wat normaal, nationaal en ordelijk is"; „te wijten aan de vreemde illusie die velen doet geloven dat (...) het niets plotseling de vernieuwing voortbrengt..." „Ik van mijn kant", zo zei De Gaulle, „heb afgewacht tot de ogen van de natie uit zichzelf open zouden gaan om pas dan te handelen, omdat ik besefte dat de zaak voordien ongrijpbaar was".
De president trok uit de gebeurtenissen drie conclusies. „De eerste betreft ons regime. Het is een feit dat dit regime, ondanks de schokken, zich goed heeft gehouden, terwijl onder dezelfde omstandigheden dat van vroeger stellig plaats zou hebben gemaakt voor de dictatuur..."
„De tweede conclusie betreft onze politiek. Wij moeten hervormen, want het is duidelijk dat in het raderwerk van de moderne mechanische maatschappij de mens de behoefte voelt zich als zodanig te manifesteren, anders gezegd te participeren, niet alleen door zijn stemrecht bij het voortbestaan van de republiek, maar ook door het betrokken zijn bij en het geraadpleegd worden over de particuliere activiteit die hij uitoefent. Dat geldt voor de universiteit waar het milieu de ideeën en de discussie oproept. Het geldt ook voor de economie, om reden dat het functioneren ervan strenge regels verlangt, welke een direct winstaandeel moeten opleveren voor degenen die de drijvende kracht zijn, terwijl de arbeiders, naarmate het industriële tijdperk hun leven en capaciteiten verbetert, gerechtigd zijn om op de hoogte te worden gesteld van en om te debatteren over dat wat dank zij hun inspanning is voltooid of beraamd en wat daaruit voor hun eigen lot kan resulteren". Voorwaarde voor elke hervorming, aldus de president, is, „dat wij de orde overal handhaven, dat met inachtneming van de vrijheid van meningsuiting en van vergadering evenals van het stakingsrecht in de door de wet voorziene omstandigheden, iedere dreiging of geweldpleging gebroken en onderdrukt wordt, dat de staat zich kant tegen elke andere autoriteit dan de zijne over wat hem toebehoort en dat in het bijzonder het gebruik, het bezitten en bezetten op onregelmatige wijze van verkeersmiddelen, verbindingen, openbare diensten en gebouwen verboden en belet wordt".
Als derde en laatste conclusie stelde De Gaulle dat „geen enkele gedachte, wil of actie" Frankrijk zullen kunnen inspireren dan die welke sinds juni 1940 gewekt werden.
„Deze ondernemingsgeest, die men sinds 1940 het gaullisme noemt, is slechts de contemporaine vorm van de geestdrift van ons land..."

VERVANGING POMPIDOU. Over de vervanging van P o m p i d o u als premier (pag. 503/2) zei de president dat na alles gedaan te hebben wat Pompidou deed in de loop van 6½ jaar, „het goed was, dat hij geplaatst werd bij de reserve van de republiek voordat hij uitgeput was. Dat wenste hij. Dat besloot ik, hem daarbij uitnodigend zich gereed te houden voor elk mandaat dat de natie hem eens zou kunnen toevertrouwen". (Zie ook brief De Gaulle, pag. 503/3)

PARTICIPATIE — De president stelde vast dat de participatie een hervorming is, „die de menselijke betrekkingen organiseert, met name op economisch, sociaal en universitair terrein, en wel zo, dat alle belanghebbenden bij alle onderwerpen die hen direct aangaan deel nemen aan de studies, projecten en debatten, op grond waarvan de verantwoordelijken de beslissingen nemen. Dat is van toepassing op drie verschillende, maar onderling samenhangende vlakken: de natie, het gewest en de onderneming".
1) De president kondigde de vervanging van de Senaat door een uitgebreidere, slechts adviserende assemblee aan. „De Senaat behoeft niet meer als vroeger de rol van tegenwicht voor de kamer van afgevaardigden te vervullen, want sinds 1958 heeft het staatshoofd zelf de taak en de middelen om ontsporingen te beletten en het evenwicht te handhaven". De Senaat heeft zo een „slechts zeer beperkt politiek en wetgevend belang", wat leidde tot „een gevoel van malaise, ja zelfs van bitterheid" onder de senatoren. De nieuwe Senaat zal „verplicht en prealabel geraadpleegd moeten worden" over zaken als de begroting en het plan. Weliswaar zal de beslissing berusten bij de Nationale Vergadering, maar „nadat de Senaat de ministers zal hebben gehoord (...) zal hij zijn adviezen en voorstellen voorleggen aan de Nationale Vergadering door een delegatie die aan de debatten zal deelnemen". De hervorming, die neerkomt op een fusie van Senaat en sociaal-economische raad, beteként volgens De Gaulle „een essentieel element van de participatie" en houdt rekening „met het uitzonderlijk economisch en sociaal karakter van onze tijd".
2) Voorts kondigde de president aan dat naar analogie van de nieuwe Senaat regionale assemblees zullen worden gevormd voor elk der 21 in 1960 gevormde gewesten. Zij zullen bestaan uit vertegenwoordigers van plaatselijke lichamen en mensen die op economisch, sociaal en universitair gebied werkzaam zijn. Alle projecten die de ontwikkeling van het gewest betreffen en ook bepaalde financiële verantwoordelijkheden behoren tot de bevoegdheid van de assemblees.

Ook de vertegenwoordiging in de nieuwe Senaat zal door de gewestelijke assemblees worden bepaald. De hervorming zal aan een referendum worden onderworpen.
3) De participatie in de onderneming zal drie vormen kennen:
a) het verkrijgen van een aandeel in de winst; b) een betere voorlichting aan de werknemers over de gang van zaken in het bedrijf en c) de mogelijkheid praktische voorstellen in te dienen en tot gelding te brengen. De taak van de ondernemingsraden moet groter worden en de leden van deze raden moeten vrij en bij geheime stemming gekozen worden.

UNIVERSITEITSHERVORMING — Hierbij gaat het om een autonomie voor het onderwijs, het onderzoek, het bestuur en het budget en een gemeenschappelijke participatie van docenten en studenten. De president sprak van „criëntatie" om de studenten een zodanige bestemming te geven „dat de natie er wat aan heeft",

want de universiteit is er voor de natie. „Dat wil zeggen dat de staat, en in de praktijk de regering, er zijn invloed moet uitoefenen". Politiek binnen de universiteit is slechts op ordelijke wijze mogelijk. Dwang, verboden en bezetting zijn met de aard van de universiteit onverenigbaar en daarom ontoelaatbaar. De universiteit is een staatszaak.

BIAFRA — De president verklaarde dat Frankrijk misschien zal overgaan tot erkenning van Biafra. „Frankrijk heeft Biafra niet erkend, omdat het gelooft, dat de ontwikkeling van Afrika een zaak van Afrikanen is. Maar een dergelijke beslissing is in de toekomst niet uitgesloten." De Gaulle vergeleek het drama van Biafra met dat van andere gevallen, waarin de kolonisatoren verschillende volken hebben gedwongen samen te leven en hij noemde als eerste voorbeeld Canada, en vervolgens Rhodesië, Maleisië en Cyprus.

TSJECHOSLOWAKIJE — „De verdeling in twee blokken (...), die Europa onder uitbuiting van zijn verscheurdheid opgelegd is, betekent een ongeluk volgend op andere ongelukken. Deze verdeling vormt metterdaad voor de volkeren van ons continent een permanente inbreuk op hun recht op onafhankelijkheid, terwijl elk van hen bij uitstek in staat is zichzelf te leiden.
Trouwens het verdelen van de naties van Europa in twee kampen, beheerst door twee rivalen, belet het ontstaan van normale onderlinge betrekkingen op economisch, cultureel en menselijk gebied zoals die aansluiten bij hun aard en eeuwenoude geestesstromingen. Juist echter onze tijd, waarin alles afhangt van de moderne ontwikkeling, eist in hun gemeenschappelijk belang de ontspanning, overeenstemming en samenwerking. De politieke spanning die tussen de ene en de andere partij in stand gehouden wordt, brengt constant de vrede in de waagschaal. Er is geen ideologie die een zo kunstmatige en gevaarlijke toestand kan rechtvaardigen. Deze toestand heeft Frankrijk van meet af aan afgekeurd ..."
„Sinds 1958 hebben wij Fransen niet nagelaten te trachten aan het regime van de twee blokken een eind te maken. Zo hebben wij tegelijkertijd nauwe betrekkingen met de landen van West-Europa onderhouden en t.a.v. Duitsland zelfs onze oude vijandschap in een hartelijke samenwerking veranderd alsmede ons geleidelijk van de militaire organisatie van de NAVO losgemaakt, welke de Europeanen aan de Amerikanen ondergeschikt maakt. Zo hebben wij ongeacht onze deelneming aan de Gemeenschappelijke Markt t.a.v. de Zes nooit toegestemd in het zg. supranationale systeem, dat Frankrijk in een vaderlandsloos geheel zou laten opgaan en geen andere politiek dan die van het protectoraat van de overzijde der Atlantische Oceaan tot gevolg zou hebben. Zo is onze wil ons niet in het gevaar van deze Atlantische absorptie te begeven een van de redenen waarom wij tot onze grote spijt de toetreding van Groot-Brittannië tot de huidige Gemeenschap hebben uitgesteld. Tegelijkertijd hebben wij, terwijl wij thuis de opkomst van een communistisch regime verijdelden, met de landen van Oost-Europa, en eerst met Rusland, steeds meer praktische betrekkingen aangeknoopt.
Daardoor hielpen wij beslist bij de economische, wetenschappelijke, technische en culturele gemeenschappelijke vooruitgang, maar begunstigden wij ook de politieke ontspanning; wij begonnen opnieuw speciale banden aan te knopen met de landen van de Weichsel, de Donau en de Balkan ..."
Wie beter dan Frankrijk, zo zei De Gaulle, kon „het grote bevriende Russische volk duidelijk maken dat Europa van Rusland heel wat anders verwacht dan dat het zijn satellieten vastketent binnen de omheining van een verpletterend totalitarisme?"
De gebeurtenissen waarvan Tsjechoslowakije het slachtoffer is, moeten worden veroordeeld, „omdat zij absurd zijn met het oog op de ontspanning in Europa". Frankrijk acht het een gunstig teken, dat Tsjechoslowakije (...) van plan bleek „in zekere mate zichzelf in de hand te nemen en zich enigszins open te stellen voor het Westen."
Daar staat tegenover, dat de „terugkeer tot de gehoorzaamheid en de onderwerping die van de leiders van Praag dank zij een gewapende interventie is gevraagd en gekregen niets anders is dan „de uitdrukking van de Sowjethegemonie, en zij laat ons zien hoe het Oostelijk blok wordt gehandhaafd en tegelijk daarmee het Westelijke blok".
Wat er in Tsjechoslowakije gebeurt, dat wil zeggen: het kennelijke verlangen van zijn volk naar een begin van bevrijding, zijn nationale samenhang tegenover de bezetter, zijn weerzin om terug te keren tot de dienstbaarheid en de unanieme afkeuring van alle Westelijke landen van een terugkeer tot de koude oorlog, bewijst dat onze politiek de goede is — ook al wordt zij tijdelijk gehinderd — omdat zij beantwoordt aan de Europese werkelijkheid. Tenzij men ooit alles in het geding wil brengen door een nieuwe wereldoorlog, zal de ontwikkeling onvermijdelijk haar loop volgen, aldus de Franse president.
Want, zo besloot De Gaulle, het is te laat om door buitenlandse overheersing de aanhang af te dwingen van bezette naties, en te laat voor een ideologie, met name voor het communisme, om de overhand te krijgen over „het nationale gevoelen". Het is te laat om Europa voor altijd in tweeën verdeeld te houden.
Daarom zorgt Frankrijk er weliswaar voor zich de middelen te verschaffen om, wat er ook gebeurt, in leven te blijven, maar het blijft „overal, en vooral in Europa, werken voor de onafhankelijkheid der volken en de vrijheid der mensen, voor de ontspanning, de goede verstandhouding en de samenwerking, kortom voor de vrede".

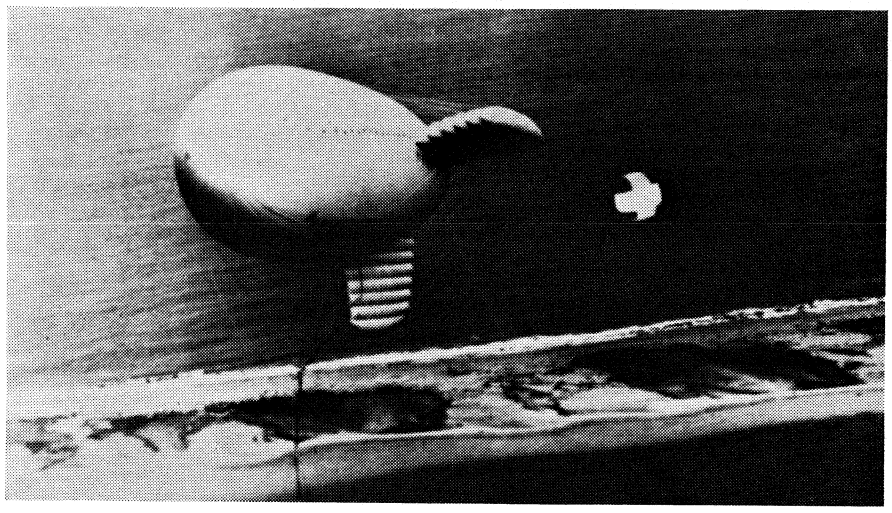

Ballon met waterstofbom boven het atol Fangataufa.

EERSTE EN TWEEDE WATERSTOFBOM

Nadat op 3 aug. in de lopende reeks kernproeven een derde (in totaal twaalfde) atoombom tot ontploffing was gebracht boven het atol van Mururoa, is op 24 aug. boven het atol Fangataufa Frankrijks eerste waterstofbom geëxplodeerd.
Hiermee werd Frankrijk na de VS (1952), de SU (1953), Engeland (1957) en China (1967) de vijfde mogendheid die in het bezit is van deze bommen.

De minister voor wetenschap, *Galley*, deelde op 27 aug. mee dat de waterstofbom een explosieve kracht van 2 megaton had en, hangend aan een ballon, op een hoogte van 550 m tot ontploffing gebracht was.
Volgens de minister was de proef volledig geslaagd en was de radioactieve neerslag te verwaarlozen.

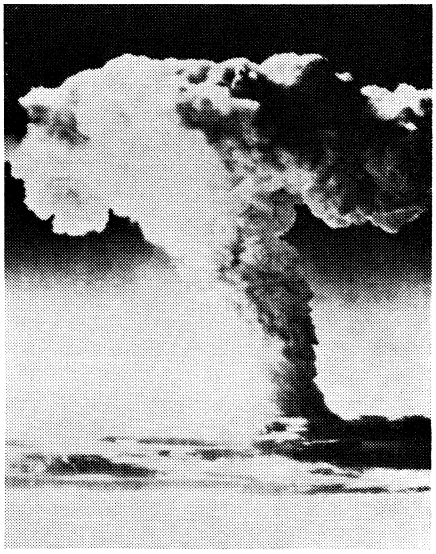

Explosie eerste Franse H-bom

De minister van defensie *Messmer* voegde eraan toe dat de strijdkrachten binnen een jaar met waterstofbommen zullen worden uitgerust als de regering de daarvoor benodigde gelden beschikbaar stelt. Een beslissing over de te voteren kredieten zou nog dit jaar worden genomen. President *De Gaulle* sprak van een „geweldig wetenschappelijk, technisch en industrieel succes dat voor de onafhankelijkheid en veiligheid van Frankrijk werd behaald door een elite-groep Fransen".

Op 8 sept. werd, nu boven het atol van Mururoa, de tweede Franse waterstofbom tot ontploffing gebracht. Deze had een explosieve kracht van iets meer dan een megaton. Hiermee werd de reeks kernproeven die op 7 juli begon, afgesloten. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 487/2)

FRANSE UITZONDERINGS-MAATREGELEN EN DE EEG

De stakingen in Frankrijk van mei en juni en de daarop volgende loonronde (pag. 369 e.v.) hebben de Franse economie voor grote moeilijkheden geplaatst. Om de internationale concurrentie binnen en buiten de grenzen het hoofd te bieden beraamde en nam de regering een aantal maatregelen, die vervolgens op grond van de Europese verdragen door de verschillende instanties van de Europese Gemeenschappen werden behandeld. De ontwikkelingen hadden het volgende verloop.

Tijdens een kabinetszitting op 26 juni besloot de regering aanzienlijke steun te verlenen aan de export door: aanzienlijke vergemakkelijking van de voorwaarden voor exportkrediet tot 1 jan. 1969, soepeler toepassing van het garantiesysteem voor economische risico's (verzekering, gefinancieerd door de Franse staat ter bescherming van exporteurs tegen kostenstijgingen en andere economische risico's), en verlening van tijdelijke hulp ten behoeve van niet door de genoemde verzekering gedekte uitvoer, ter grootte van 6% van de arbeidskosten tot 1 nov. en vervolgens van 3% tot 1 jan. 1969. Premier *Couve de Murville* verklaarde dan ook op 17 juli voor de vaste commissie voor financiën van het parlement, te verwachten, dat de export met 9% zou stijgen.

Frans memorandum

Inmiddels had de Franse regering op 12 juni de Commissie van de Europese Gemeenschappen gevraagd enige vrijwaringsmaatregelen *) te mogen toepassen ter bescherming o.a. van de Franse produktie van electrische huishoudelijke artikelen en enkele maatregelen t.b.v. de export naar andere lidstaten — vooral krediet- en verzekeringsfaciliteiten — ook na 1 juli (ingangsdatum douane-unie) te mogen handhaven.

De Commissie deelde op 16 juni mee, de Franse regering te hebben verzekerd bereid te zijn gebruik te maken van de in de verdragen voorziene middelen om de Franse moeilijkheden het hoofd te bieden. Ook verklaarde de Commissie de Franse regering aanwijzingen te hebben gegeven omtrent beoogde steunmaatregelen voor de export. Zij verzocht om nadere raadpleging.

Op 24 juni diende de Franse regering bij de Commissie een memorandum in, waarin zij mededeling deed van een aantal tijdelijke maatregelen die zij dacht te treffen t.b.v. de gehele Franse export. Deze maatregelen betroffen allereerst beperkingen van de invoer uit gemeenschapslanden in vier gevoelige sectoren: huishoudelijke elektrische apparatuur, auto's, bepaalde produkten van de textielsector, bepaalde staalprodukten.

In de tweede plaats wenste de Franse regering toezicht uit te oefenen op de invoer in enkele andere sectoren, zonder in deze sectoren nog tot maatregelen over te gaan. Naar verluidt ging het om bepaalde takken van de metaal- en van de textielindustrie en om de sector schoenen.

Ten derde wilde de Franse regering in de vorm van algemene restorno's de export steunen en dit werd gemotiveerd met de noodzakelijkheid i.v.m. de salarisverhogingen tot een evenwicht te komen.

De Franse regering stelde voor deze aangelegenheden te bespreken in juli in een bijzondere zitting van de Raad van Ministers.

Antwoord Commissie

Op 28 juni antwoordde de Commissie dat zij, „hoewel volledig bewust van de ernst der moeilijkheden die de recente gebeurtenissen voor de Franse economie hebben veroorzaakt (...) er ernstig aan twijfelt of het geheel van de aangekondigde beschermingsmaatregelen — zij het alleen reeds vanwege hun omvang en duur — niet verder gaat dan strikt noodzakelijk is om de plotseling opgekomen moeilijkheden te overwinnen. In elk geval zouden dergelijke maatregelen slechts een conservatoir karakter kunnen hebben en de geëigende Gemeenschapsprocedures zouden onverwijld in gang gezet moeten worden".

T.a.v. de voorgenomen maatregelen inzake in- en uitvoer van staal herinnerde „de Commissie eraan dat zowel art. 37 als art. 67 van het Verdrag van Parijs (EGKS-verdrag) een procedure vaststelt betreffende maatregelen waarover de Commissie moet beslissen na raadpleging van de Raad van Ministers en, in het raam van art. 67, van het Raadgevend Comité '. „Alvorens zich definitief uit te spreken over de door de Franse regering genomen besluiten, meent de Commissie de procedure van art. 108 (van het EEG-verdrag) te moeten voortzetten. Zij is reeds begonnen met een onderzoek van de economische toestand in Frankrijk en heeft besloten het Monetair Comité te raadplegen teneinde aan de Raad van Ministers de wederzijdse bijstand aan te bevelen. De Commissie behoudt zich de mogelijkheid voor, aan het eind van deze procedure, de in art. 108 par. 3 voorziene besluiten te nemen. Zij heeft eveneens besloten, de raadplegingen voorzien bij de artikelen 37 en 67 van het Verdrag van Parijs te openen. In elk geval heeft zij besloten, de Ministerraad te verzoeken, bijeen te komen om de toestand te bespreken".

„Wat betreft de betrekkingen met derde landen (...) benadrukt de Commissie het belang van een snelle raadpleging over de houding die aangenomen moet worden in de internationale organisaties van economische aard, met name de GATT".

„De Commissie wenst de Franse regering de verzekering te geven — zoals zij op 16 juni gedaan heeft — van haar wil om alle middelen die de Verdragen bieden in het werk te stellen om zo doeltreffend mogelijk de huidige moeilijkheden te verhelpen. De Franse regering zal echter begrijpen dat de Commissie nauwlettend toeziet op de eerbiediging van de Gemeenschapsprocedures, in het huidige geval zowel als in elke andere situatie die zich in de toekomst in de Gemeenschap zou kunnen voordoen, want deze eerbiediging vormt voor alle lid-staten de hoogste waarborg voor het normaal functioneren van de Gemeenschap".

De door de Commissie gevolgde procedure. Besluiten ministerraad

Nadat de Franse regering op 1 juli had afgezien van de per die datum geplande invoering van de voorgenomen maatregelen t.a.v. in- en uitvoer van staal in afwachting van de beslissing van de Commissie, vergaderde de ministerraad van de EGKS op 5 juli te Brussel om op verzoek van de Commissie advies uit te brengen over de voorgenomen Franse maatregelen in de staalsector.

De Raad toonde zich bereid alles in het werk te stellen om de moeilijkheden te overwinnen, doch vroeg tevens dat, ingeval de Commissie zich zou uitspreken overeenkomstig de Franse wensen, de maatregelen tot het noodzakelijke minimum beperkt blijven en onder gemeen-

* Op een vroeger soortgelijk Frans verzoek (16 nov. 1967) had de Commissie geweigerd in te gaan.

schapstoezicht zullen staan. Bezwaren werden geopperd tegen contingentering van de invoer, in plaats waarvan andere maatregelen werden gesuggereerd teneinde de liberalisering van het handelsverkeer zowel binnen de Gemeenschap als met derde landen te kunnen handhaven.

In een vergadering na afloop van deze Raadszitting gaf de Commissie twee beschikkingen betreffende de Franse export en import van staal.

In de eerste beschikking machtigde de Commissie de Franse regering om de Franse ijzer- en staalbedrijven t/m 31 jan. 1969 steun te verlenen bij de export in de volgende vormen:
1. Zij mogen bij de „Compagnie d'Assurance pour le Commerce Extérieur" verzekeringen tegen het risico van een stijging der fabricagekosten sluiten ter dekking van uitvoercontracten, mits met een „eigen risico" van 4% per jaar.
2. Indien zij niet van de voorgaande faciliteit genieten, kan hun een exportsubsidie verleend worden op basis van de directe en indirecte lonen die in de uitgevoerde produkten zijn geïncorporeerd, Deze steun mag ten aanzien van de tussen 1 juli en 31 okt. 1968 bij de douane geregistreerde exportgoederen niet meer dan 6% en ten aanzien van de tussen 1 nov. 1968 en 31 jan. 1969 geregistreerde goederen niet meer dan 3% van het loonaandeel bedragen.
3. Exportondernemingen kunnen in aanmerking komen voor een preferentieel herdiscontotarief voor hun exportkredieten. Dit tarief mag niet lager zijn dan 2% terwijl het verschil ten gunste van de exporteurs niet meer mag bedragen dan 3 punten gedurende de periode eindigende op 31 okt. 1968 en niet meer dan 1,5 punt gedurende de periode van 1 nov. 1968 tot en met 31 jan. 1969 (Steunmaatregelen 1 en 3 mogen niet worden gecumuleerd).
In de tweede beschikking, betreffende de import, verplicht de Commissie de Franse regering met ingang van 8 juli 1968 en tot en met 31 dec. 1968 de nodige maatregelen te treffen om de levering van ijzer- en staalprodukten uit de Gemeenschapslanden naar Frankrijk te beperken. Deze leveringen mogen een contingent van 377.000 ton (362.900 ton gewoon staal en 14.100 ton koolstofstaal en speciaal staal) per maand niet te boven gaan. Voor de invoer van ijzer- en staalprodukten uit derde landen gelden contingenten van 10.750 ton gewoon staal en 2.250 koolstofstaal en speciaal staal per maand.
De Franse regering moet de Commissie onverwijld van de getroffen maatregelen tot uitvoer van de beschikking in kennis stellen.
In de beschikking is voorts bepaald dat de Commissie de situatie aan een voortdurend onderzoek zal onderwerpen en dat zij de beschikking kan wijzigen of intrekken indien zij vaststelt dat
— de in art. 1 van de beschikking bedoelde toestand is gewijzigd of niet meer bestaat,
— de getroffen uitvoeringsmaatregelen verder gaan dan nodig is om de in art. 1 bedoelde toestand het hoofd te bieden,
— de uitvoering van de beschikking niet meer dienstig is voor de behartiging van de fundamentele belangen van de Gemeenschappen of ernstige moeilijkheden voor een of meer lid-staten veroorzaakt.
De Commissie zal de algehele situatie uiterlijk 15 okt. 1968 opnieuw aan een onderzoek onderwerpen. Ook zal zij een aanbeveling aan de Franse regering zenden betreffende het in de huidige omstandigheden te voeren economisch beleid.

Op 15 juli zond de Commissie aan de Raad en de regeringen der lidstaten de volgende aanbevelingen betreffende de aan Frankrijk te verlenen bijstand:

1. een politiek van economische expansie, waardoor de invoer uit Frankrijk in de andere lid-staten zou kunnen worden vergroot;
2. uitbreiding van de interventie van het Europees Sociaal Fonds op het gebied van de werkgelegenheid, o.a. ten behoeve van wederaanpassing van en steun aan werkloos geworden werknemers;
3. een discontobeleid, gericht op stabiliteit van de rentevoet, waardoor geen Frans kapitaal naar buiten afvloeit;
4. bevordering van investeringen van buitenlands kapitaal (door middel van in andere lidstaten te plaatsen Franse leningen) en door de Europese Investeringsbank in Frankrijk;
5. coördinatie van de houding der zes regeringen in internationale organisaties zoals het GATT en het Internationaal Monetair Fonds;
6. monetaire samenwerking, uitgaande boven de hulp die de verschillende centrale banken reeds aan Frankrijk geboden hebben.

Op 20 juli besprak de Ministerraad der Europese Gemeenschappen de Franse maatregelen en besloot tot het vaststellen van een „richtlijn inzake het verlenen van wederzijdse bijstand". Deze richtlijn hield in:

Artikel 1
De lid-staten, met uitzondering van Frankrijk, nemen de nodige maatregelen, ten einde:
1. een hoog expansiepercentage te verzekeren zonder het evenwicht van hun economie in gevaar te brengen, en in het geval dat dit percentage gevaar zou lopen te laag te blijven, over te gaan tot een politiek van steun aan de expansie;
2. een politiek van stabilisering van de rentevoet voort te zetten;
3. voor zover mogelijk op hun kapitaalmarkt de uitschrijving toe te staan van leningen die worden aangegaan door Franse emitterende organen.

Artikel 2
Alle lid-staten nemen de nodige maatregelen, ten einde:
in het kader van de beslissingen der Gemeenschap een gemeenschappelijke houding aan te nemen tijdens de aan de toestand van Frankrijk gewijde beraadslagingen en gedachtenwisselingen in het kader van de internationale organisaties die een economisch karakter dragen, zoals de OESO, het GATT en het Internationaal Monetair Fonds.

Artikel 3
Vóór 31 dec. 1968 gaat de Raad na of het dienstig is de bepalingen van deze richtlijn aan te passen aan de ontwikkeling van de economische toestand.

De commissie machtigde de Franse regering op 23 juli krachtens art. 108, lid 3, tot het nemen van de volgende beschermende maatregelen:

1. inzake deviezencontrole: de genomen maatregelen mogen tijdelijk worden gehandhaafd;
2. inzake steun aan de export: maatregelen overeenkomend met die welke reeds op 5 juli waren toegestaan in de staalsector;
3. inzake contingentering van de import van een aantal produkten, tot een niveau, gelijk aan dat van het tweede halfjaar 1967, vermeerderd met een percentage dat bedraagt:
— voor tractoren, autobussen en vrachtwagens 10%
— voor personenauto's 15%
— voor de meeste stoffen (wol, katoen, synthetische stoffen) 10%
— voor gasfornuizen en koelkasten 15%
— voor wasmachines 10%
— voor staalprodukten (niet vallend onder verdrag EGKS) 10%



De Westduitse minister van buitenlandse zaken, Willy Brandt (r.), begroet zijn Franse collega Debré (l.) vóór de zitting van de Raad op 20 juli.

Behalve enige kleine correcties t.a.v. de referentieperioden (tweede halfjaar 1967 i.p.v. het gehele jaar 1967) en de einddata heeft de Commissie Frankrijk toegekend wat het zelf reeds had vastgesteld, aldus *Nieuw Europa* (juli/aug.).
Hiermee heeft de Commissie de per 1 juli door Frankrijk op eigen gezag getroffen maatregelen in principe gelegaliseerd.
De Commissie heeft zich het recht voorbehouden haar beschikking te wijzigen. Voorts zal zij op 15 okt. de gehele toestand opnieuw aan een onderzoek onderwerpen. Uitdrukkelijk werd bepaald dat de machtigingen op de in de beschikking genoemde data eindigen, waarbij het toezicht op de naleving bij de Commissie berust. *(Europese Gemeenschap* sept.)

DE FRANSE NOODMAATREGELEN EN DE GATT. AMERIKAANSE TEGENMAATREGELEN

Naar op 26 juni te Genève werd vernomen, aldus *Reuter,* heeft Frankrijk de Algemene overeenkomst voor tarieven en handel (GATT) mondeling laten weten dat het van plan was op 1 juli invoercontingenten in te stellen en exportsubsidies te verlenen.
De kwestie werd op 4 en 5 juli door de Raad van de GATT behandeld. Tijdens deze zitting werd een werkgroep ingesteld bestaande uit vertegenwoordigers van 21 staten, om de gevolgen van de maatregelen in het oog te houden. De Raad toonde begrip voor de maatregelen en nam nota van het feit dat deze voor een beperkte periode zijn genomen en zonder discriminatie zullen gelden.
Scherpe kritiek werd geleverd door de Amerikaanse vertegenwoordiger. Z.i. waren de Franse export-subsidies lijnrecht in strijd met de GATT-regels. Hij kondigde aan dat de VS een eigen onderzoek zullen instellen naar de gevolgen van de Franse maatregelen, in overeenstemming met hun tariefwet van 1930. Dit onderzoek zou kunnen leiden tot zg. compensatoire invoerheffingen.
Op 19 juli keurde de Raad van de GATT het verslag van de op 5 juli ingestelde werkgroep met algemene stemmen goed. De werkgroep concludeerde dat vanwege de combinatie van economische, sociale en politieke factoren het Franse geval niet in het kader van het GATT-statuut past en niet als een precedent kan worden beschouwd, al ging de werkgroep niet nader in op de vraag naar een eventuele schending van de GATT-regels door Frankrijk.
Het Amerikaanse ministerie van financiën besloot per 14 sept. een extra recht van 2,5% te heffen op alle invoer uit Frankrijk waarover invoerrecht verschuldigd is, uitgezonderd produkten waarvan de export niet door de Franse regering wordt gesubsidieerd. Het ministerie nam dit besluit na een onderzoek van een maand m.b.t. de Franse maatregelen. Volgens een ambtenaar van het Amerikaanse ministerie zal het recht worden geheven op naar schatting $ 200 mln aan Franse produkten, die vermoedelijk tussen 14 sept. en eind jan. 1969 de VS zullen binnen komen.
Eind okt. zal het nieuwe Amerikaanse invoerrecht worden verlaagd indien Frankrijk zijn exportsubsidiëring beëindigt; de verlaging van het Amerikaanse recht zal verhoudingsgewijs even groot zijn als de verlaging van de Franse subsidie. *(NRC)*

WETTEN INZAKE INVESTERINGSSTEUN BEDRIJVEN AANGENOMEN

Op 26 sept. werd door de Nationale Vergadering de wet op de investeringshulp met grote meerderheid goedgekeurd. Van de afgevaardigden stemden 435 voor en 34 (allen communisten) tegen.
De wet was reeds aangekondigd door premier *Couve de Murville* in zijn regeringsverklaring op 17 juli (pag. 505/2). De wet betekent een uitbreiding van de tijdelijke investeringshulp van 1966 (pag. 300/2-1966) en geeft de ondernemingen het recht 10% van de prijs van bepaalde investeringsgoederen van de vennootschapsbelasting af te trekken. Indien de onderneming niet in voldoende mate vennootschapsbelastingplichtig is mag ze 5% van de prijs van deze goederen aftrekken van de verschuldigde belasting op de toegevoegde waarde. De maatregelen gelden voor de goederen, die besteld zijn na 30 april en geleverd worden tussen 1 sept. en 31 dec. '69. De goederen, die in aanmerking komen voor deze investeringsaftrek zijn:

- alle industriële kapitaalgoederen, die bij een degressieve afschrijvingsmethode een fiscale levensduur van minstens acht jaar hebben.
- gespecialiseerde machinerieën en kapitaalgoederen voor de textielindustrie en werktuigmachines voor de bouwindustrie, ongeacht de levensduur.
- vrachtwagens, waarvan de nuttige lading ligt tussen 2,5 en 13 ton.

Eveneens werd een wet aangenomen, welke een vermindering van belasting op de loonsom van 15% inhoudt. De regering verklaarde in de toelichting op het voorstel dat de maatregelen bedoeld zijn om een verlichting te geven aan de ondernemingen na de tijdelijke stimuleringsmaatregelen in de vorm van exporthulp, die op 1 nov. gehalveerd wordt en op 31 jan. 1969 verdwijnt (pag. 506/2). De belastingvermindering zou ingaan op 1 nov. en in 1969 een vermindering aan inkomsten van de staat opleveren van franc 1.700 mln.
Het normale tarief voor de loonsombelasting lag op 5%; voor de hogere inkomens was echter 10 of 16% verschuldigd. Deze tarieven worden nu 4,25%, 8,50% en 13,60%. Sedert de invoering van de belasting op de toegevoegde waarde in het begin van 1968 vloeide 85% van de loonsombelasting toe aan de gemeenten. Met de invoering van de nieuwe tarieven zullen de gemeenten de totale opbrengst ter beschikking krijgen en dus gelijke inkomsten houden. *(Le Monde, NZZ).*

SENAATSVERKIEZINGEN. POHER OPVOLGER MONNERVILLE

Op 22 sept. zijn verkiezingen gehouden voor 103 van de 283 zetels van de Senaat. Door een nieuwe kiesindeling waren er 9 zetels extra beschikbaar. Het resultaat van de verkiezingen was als volgt:

	Aftredend	Herkozen	Gekozen	Totaal
Communisten	11	6	9	15 (+4)
Federatie	21	15	5	20 (—1)
Links (div.)	7	1	3	4 (—3)
Dem. Centrum	21	15	7	22 (+1)
UDR	12	8	6	14 (+2)
Onafh. republ.	9	6	3	9
Gematigd (div.)	13	8	11	19 (+6)
	94	59	44	103 (+9)

De voorzitter van de Senaat, *Gaston Monnerville,* maakte op 27 sept. bekend dat hij zich niet herkiesbaar stelde. Hij verklaarde dat hij zijn functie, die hij 21 jaar bekleedde, opgaf omdat hij vrijheid van handelen wenste voor de strijd tot behoud van de Senaat. Plannen tot wijziging van de functie van de Senaat werden aangekondigd in de regeringsverklaring van premier *Couve de Murville* (pag. 505/2).
Op 2 okt. werd in derde stemronde tot nieuwe voorzitter van de Senaat gekozen, *Alain Poher,* lid van het Democratisch Centrum en voorzitter van het Europese Parlement (pag. 181/1-1966).

(Vor. ber. pag. 810/2-1965)



Gaston Charles François Monnerville werd op 2 jan. 1897 te Cayenne in Frans Guyana geboren. Hij studeerde rechten en letteren aan de universiteit van Toulouse en was vervolgens advocaat bij het Parijse hof van appèl. Zijn politieke loopbaan begon in 1932, toen hij tot afgevaardigde van Guyana gekozen werd. Hij vertegenwoordigde Guyana later in de Senaat en was sinds 1948 senator voor het departement Lot. Monnerville was staatssecretaris voor de koloniën in 1937 en 1938. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog diende hij als luitenant bij de marine. Na de wapenstilstand in 1940 was hij actief in het verzet. In 1944 werd hij lid van de raadgevende assemblee, waarin hij de commissie voor overzeese gebieden voorzat.

In 1947 werd Monnerville voorzitter van de raad van de republiek, sinds 1959 de Senaat geheten, en was in die functie constitutioneel de tweede man in de republiek. Hij brak met De Gaulle in 1962 n.a.v. de verkiezing van de president door het volk, wat volgens Monnerville een schending van de grondwet was. Sindsdien is hij nooit meer op het Elysee ontvangen en liet de president de regering in de Senaat in de regel door staatssecretarissen vertegenwoordigen.

HERVORMING VAN HET HOGER ONDERWIJS. GAULLISTISCHE CONFERENTIE IN LA BAULE

De orthodox gaullistische fractie van de Unie van de Democraten van de Vijfde Republiek heeft op 10, 11 en 12 sept. in La Baule vergaderd ter voorbereiding van haar parlementaire arbeid. Bij de beraadslagingen stond de wet op de hervorming van het hoger onderwijs, ontworpen door minister *Edgar Faure* (pag. 519/3), centraal. Na een kabinetsvergadering had minister Faure op 4 sept. de hoofdlijnen van het ontwerp reeds bekend gemaakt. Deze omvatten grotere autonomie van de universiteiten, oprichting van raden voor het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, indeling van het hoger onderwijs in drie fasen (oriëntatie, specialisatie, verdieping) en een reorganisatie van de universiteiten, waardoor i.p.v. de eigenlijke faculteit „onderwijseenheden" zullen komen. Deelneming werd aan de studenten gegarandeerd door toekenning van een derde van de zetels van de nationale en gewestelijke raden. Een derde zou toevallen aan docenten en een derde aan mensen buiten de universiteit.

De gewestelijke raden zullen coördinerend moeten optreden tussen de onderwijsinstellingen, en de nationale raad zal een technische en disciplinaire rol hebben en zal daarenboven de algemene planificatie der universiteiten vaststellen. In de tekst werd de administratieve autonomie van de universiteit vastgelegd, die zowel docenten als studenten een eigen rol geeft. De docenten kiezen de nieuwe docenten en bepalen wie er tot een hogere rang wordt bevorderd. De studenten zullen hierover niets te zeggen hebben, maar zij zullen op sociaal en cultureel gebied inspraak hebben, terwijl de docenten en studenten samen de „paedagogische procedure" zullen vaststellen.

Een belangrijk punt in het ontwerp was de vrijheid voor de studenten om te discussiëren in hiervoor aangewezen zalen over politieke en sociale problemen. Na een persoonlijke interventie van president *De Gaulle,* die volgde op verzet binnen de ministerraad, werd deze vrijheid teruggebracht tot de gelegenheid zich te laten „voorlichten over politieke, economische en sociale problemen", maar buiten de studietijd en niet in voor studie bestemde zalen.

De numeriek sterke rechtervleugel van de gaullistische fractie verzette zich sterk tegen het ontwerp tijdens de beraadslagingen in La Baule. De fractievoorzitter *Henry Rey* verklaarde: „De regering, ik ben ervan overtuigd, is zich bewust van de macht, die wij vertegenwoordigen; zij zal dan ook, meer dan ooit, rekening moeten houden met onze wensen en onze kritiek".

Het verzet kwam vooral van *Alexandre Sanguinetti* en *André Fanton.* De laatste keerde zich tegen de vrije toelating van studenten aan de universiteit. Hij zei: „De middelen van de staat zijn onvoldoende om een inflatie van studenten te verdragen. Het is noodzakelijk te zorgen, dat de hogere studies worden voorbehouden aan een élite".

Minister Faure verdedigde zijn ontwerp tegen de aanvallen vanuit het Comité van actie belast met de hervorming van de universiteit op de voorgestelde autonomie, de vrije toelating en de politieke vrijheid. Hij achtte selectie van studenten onaanvaardbaar en stelde zich achter politieke vrijheid aan de universiteit. Hij benadrukte echter, dat hij geen monopolie van meningsuiting zou toestaan.

De rechtervleugel van de gaullisten aanvaardde de verdediging van de minister echter niet en stelde een motie op, waarin de neutraliteit van de universiteit werd geëist en waarin de fractie verklaarde dat zij zich niet zou laten intimideren.

„Een dialoog is nodig maar men mag niet blindelings aanvaarden wat onverantwoordelijke communiqués sinds mei hebben uitgedokterd", aldus de motie. Door persoonlijk ingrijpen van oud-premier *Pompidou* werd echter voorkomen dat de motie in stemming werd gebracht.

Na afloop van de gaullistische vergadering in La Baule hield minister Faure op 13 sept. een persconferentie, waarop hij een volledige hervorming van de medische faculteit aankondigde en de vorming van geheel nieuwe universitaire centra in en rond Parijs, waarvan een aantal experimenteel.

De gigantische medische faculteit zou worden opgedeeld in tien faculteiten m.i.v. het nieuwe studiejaar, dat op 15 nov. begon. Le Monde (14-9) deelde mee, dat het aantal ingeschreven medische studenten aan de Parijse universiteit 16.300 bedroeg). Ieder der nieuwe faculteiten zou autonoom zijn en de beschikking hebben over een eigen ziekenhuis, waar niet alleen 4de en 5de jaars studenten praktische ervaring zullen opdoen, maar ook de 3de jaars.

Verder worden acht nieuwe universitaire centra gevormd, nl. in Asnières, Clichy, Clignancourt, Vincennes, Montrouge, Sceaux, Antony en Port Dauphine. Tezamen met de pas opgerichte universitaire centra van Nanterre en Orsay ontstaan ongeveer 35.000 extra plaatsen, wat overeenkomt met het aantal verwachte nieuwe studenten.

Experimenten worden uitgevoerd in Vincennes, waar „eigentijds en internationaal onderwijs" zal worden gegeven. Vijfenzeventighonderd studenten zullen hier onderwijs krijgen in vakken die normaal in verschillende disciplines worden onderwezen. Zowel docenten als studenten zijn vrijwilligers, en stellen tezamen het leerprogramma vast. Het jaar wordt ingedeeld in vier semesters van drie maanden en de universiteit zal daags van 8 uur tot middernacht geopend zijn. In Port Dauphine in het voormalige NAVO-gebouw zal experimenteel onderwijs volgens de modernste methoden worden gegeven in toegepaste economie en „management" aan 9.000 studenten. Tenslotte zal in Anthony een centrum komen waar de opleiding van studenten in de exacte wetenschappen en letterkunde gebaseerd zal zijn op de menswetenschappen. Ook hier zijn de deelnemende studenten en docenten vrijwilligers.

Tevens verklaarde minister Faure, dat de sabotage bij de examens, die die week waren begonnen niet ver-

der getolereerd zou worden. Vooral de propaedeutische examens voor de medische studie (CPEM) waren mede uit protest tegen de aanwezigheid van politie geboycot. De minister verklaarde dat de gesaboteerde examens in de medische faculteit niet ongeldig zullen worden verklaard, maar vanaf 16 sept. zouden de examens in alle faculteiten, waarbij gesaboteerd werd, onmiddellijk worden afgelast en een week later worden hervat alleen voor degenen die daar schriftelijk om vragen, met een verklaring op erewoord dat zij niet zullen saboteren. Volgens minister Faure hing het doorgaan van de hervormingen af van het verloop van de examens. Ondanks deze waarschuwing kwam het in het verdere verloop van de examentijd opnieuw tot enkele verstoringen van de normale gang en werd de Academie voor Schone Kunsten door protesterende studenten bezet.

Nadat het ontwerp opnieuw was goedgekeurd door de gaullistische fractie op 17 sept., nu in Parijs, waarbij minister Faure zei dat hij niet zou dulden dat er een rode of zwarte vlag zou wapperen op een overheidsgebouw, maar dat men evenmin bang diende te zijn voor de vrijheid, werd de wet voorgelegd aan de ministerraad. Deze keurde na een langdurige beraadslaging het ontwerp op 19 sept. goed. De belangrijkste punten van het ontwerp, zoals dat geamendeerd en goedgekeurd werd door de ministerraad, zijn de volgende:

Het ontwerp berust op twee hoofdprincipes, nl. de autonomie van de universiteiten en deelneming van de studenten. Het wetsontwerp omvat verder een groot aantal nieuwe ideeën. De belangrijkste zijn:



Minister Edgar Faure

AFZONDERLIJKE RADEN: Als basis van de hervorming geldt de „eenheid van onderwijs en onderzoek", welke in de plaats komt van de faculteit. Deze eenheden vormen tezamen een universiteit, die al dan niet met een gewestelijke indeling kunnen samenvallen. Binnen één gewest kan dus meer dan een universiteit bestaan. Op ieder niveau komen raden, dus voor de onderwijseenheid, voor de universiteit, voor het gewest en voor het gehele land. De raden van de eenheden van onderwijs en onderzoek zullen voor 50% zijn samengesteld uit studenten en voor 50% uit docenten. Eventueel kan een beroep worden gedaan op derden van buiten de universiteit.

Aan het hoofd van de universiteit staat een voor minimaal twee of maximaal vier jaar gekozen president, die wordt bijgestaan door een raad, die op dezelfde wijze wordt samengesteld als de raad voor de onderwijseenheden. Hiernaast bestaat een kanselier (de oude rector), maar de competentieverdeling tussen deze en de president moet nog nader worden gepreciseerd. De president zal echter verantwoordelijk zijn voor de handhaving van de orde.

STATUTEN EN EXAMENS: De eenheden van onderwijs en onderzoek kunnen overeenkomen met de oude faculteiten, met delen van deze faculteiten, of nieuwe instellingen zijn. Deze eenheden zullen autonoom zijn. Zij bepalen zelf hun statuut, hun interne structuur en hun banden met andere universitaire eenheden. Ook bepalen zij zelf hun onderwijs- en onderzoekprogramma's, hun pedagogische methoden en de modaliteiten van de examens. Bij deze examens dient echter voldaan te worden aan de eisen van de nationale diploma's, welke voorbehouden blijven aan de competentie van de minister van onderwijs. Voor alle beslissingen dient een tweederde meerderheid te zijn.

VERKIEZINGEN: De samenstelling van de raad van de onderwijseenheden en de raad van de universiteit zal in het algemeen 50-50 zijn, voor studenten en docenten, hoewel ook deelneming van personen buiten de universiteit mogelijk is. De verkiezingen zullen algemeen en geheim zijn. Voor de studenten bestaat een quorum van 60%, terwijl eerstejaars studenten geen kiesrecht hebben.

GEWESTELIJKE RADEN: Deze zullen bestaan uit vertegenwoordigers, gekozen resp. door de universiteiten, door onafhankelijke, openbare, niet-universitaire onderwijsinstellingen en door locale lichamen. De verkiezingen zijn indirect. De taak van de gewestelijke raden is het coördineren van activiteiten en leerprogramma's, het geven van advies over programma's en aanvragen voor kredieten, en regionale coördinatie.

NATIONALE RAAD: De regionale raden zullen hierin vertegenwoordigd zijn, evenals vertegenwoordigers van de universiteiten, van onderwijsinstellingen buiten de universiteit en andere personen.

FINANCIËLE AUTONOMIE: De eenheden van onderwijs en onderzoek bezitten financiële autonomie. De minister van onderwijs bepaalt de verdeelsleutel, na overleg met de nationale raad. Hiernaast kunnen de eenheden of universiteiten geld ontvangen uit legaten, of schenkingen, wegens dienstverlening of door subsidies van openbare lichamen.

INVLOED VAN DE STAAT: De staat behoudt de bevoegdheid inzake de eisen voor de diploma's, de oprichting van nieuwe instellingen, maar een deel van de bevoegdheden kan worden gedelegeerd. De staat behoudt de belangrijkste rol als geldverschaffer.

RECHTEN HOOGLERAREN EN STUDENTEN: De hoogleraren behouden een aantal essentiële rechten, nl. vrijheid van meningsuiting, vrijheid van wetenschap en vrijheid van loopbaan. Aan de hoogleraren blijft voorbehouden de organisatie van het testen van kennis, dwz. examensamenstelling en -afnemen. Slechts de modaliteiten kunnen worden vastgelegd door de raden. De hoogleraren verliezen het recht tot verkiezing van de deken, deze wordt nu als president gekozen door de gemengde docenten — studentenraden. Verder staan op de voorgrond de plichten voor hoogleraren van domicilie en aanwezigheid.

Aan studenten wordt inspraak verzekerd op ieder niveau, waar het hun belangen betreft.

VRIJHEID VAN MENINGSUITING: De studenten beschikken over vrijheid van informatie op politiek, economisch en sociaal gebied, maar deze vrijheid mag geen afbreuk doen aan onderwijs en onderzoek. Evenmin mag ze leiden tot een monopolie, tot propaganda, of tot verstoring van de orde. Voor deze activiteiten worden bepaalde zalen aangewezen. Ze zullen niet plaats mogen hebben in zalen, gebruikt voor onderwijs, ook niet buiten de onderwijstijd. (Le Monde, NZZ 21-9)

De debatten in de Nationale Vergadering over het wetsontwerp begonnen op 3 okt. Door de rechtervleugel van de gaullistische fractie werden opnieuw grote bezwaren ingebracht tegen de onbeperkte toelating en de politieke vrijheid aan de universiteit. Ook werden pogingen ondernomen de invloed van hoogleraren te versterken.

Op het ontwerp waren 53 amendementen ingediend. Van deze amendementen werden een aantal, welke geen essentiële wijzigingen inhielden, door de minister overgenomen. De amendementen, die een aantasting van het karakter van de nieuwe wet betekenden, werden na afwijzen door de minister verworpen of geheel ingetrokken. Dit geschiedde, nadat premier *Couve de Murville* persoonlijk op 8 okt. de gaullistische fractie had overtuigd, dat president De Gaulle achter het ontwerp stond.

De stemming op 11 okt., 't morgens om 2 uur, leverde een grote meerderheid op voor het wetsontwerp. Voor de wet stemden 441 afgevaardigden, 39 onthielden zich van stemming, en geen stemde tegen. De onthoudingen kwamen van 33 communisten, en 6 gaullisten, onder wie de voorganger van Faure *Christian Fouchet,* en verder Alexandre Sanguinetti. De linkse Federatie, de Centrumpartij en de Onafhankelijk Republikeinen stemden met de regering mee. *(Le Monde, NZZ, NRC)*

OVERLEG OP DE „FEARLESS"

Terwijl de economische sancties tegen Rhodesië niet tot het door de Britse premier *Wilson* gewenste resultaat hebben geleid, er weinig twijfel bestaat over het falen van de huidige Britse politiek en er geen kans op is dat het Rhodesisch bewind zijn onafhankelijkheid opgeeft, aldus *The Times* (7-9), heeft premier *Ian Smith* van zijn partij volgens de *NRC* (23-9) een aarzelend mandaat gekregen om toch opnieuw een regeling met Engeland te beproeven alvorens de weg van principiële apartheid in te slaan.

Hoewel Smith zich distantieerde van de rechtervleugel in zijn partij die deze weg onmiddellijk wil volgen, wordt algemeen aangenomen dat hij hetzelfde principe huldigt, maar de uitvoering ervan minstens vijf jaar wil uitstellen om de mogelijkheid van een regeling met Engeland (in de toekomst mogelijk onder een hem meer welgezind Conservatief bewind) open te houden. Deze politiek van Smith zou overeenstemmen met de wens van de regering van Zuid-Afrika, die het Rhodesisch conflict zou zien als een struikelblok op de weg naar betere verhoudingen met de Afrikaanse republieken en die zelfs bereid zou zijn Smith hiertoe onder druk te zetten, aldus de *NRC* (15-10).

Voorwaarde voor een Brits-Rhodesische overeenstemming bleef het vinden van een voor beide partijen aanvaardbare formule m.b.t. de „gegarandeerde voortgang naar een meerderheidsregering".

Na een reeks van diplomatieke stappen kwamen Wilson en Smith op 9 okt. bijeen aan boord van de Britse oorlogsbodem Fearless op de rede van Gibraltar, bijna twee jaar na hun laatste ontmoeting aan boord van de Britse kruiser Tiger (pag. 785 e.v. - 1966).

De positie van Smith

De moeilijkheden binnen de regeringspartij, het Rhodesisch Front (pag. 480/1), wist de premier tot nog toe te overwinnen. Op 16 juli hechtte het partijbestuur met 95 tegen 2 stemmen bij 3 onthoudingen zijn goedkeuring aan de politiek van de premier.

Op 6 sept. keurde een speciaal constitutioneel congres van het Rhodesisch Front met 217 tegen 206 stemmen bij ca. 60 onthoudingen de door de partij voorgestelde constitutionele plannen goed (pag. 479/1).

Partijsecretaris *André Holland* deelde de pers mee dat Smith zijn geloof had uitgesproken in een „gescheiden ontwikkeling en een provincialisering als een juiste en veilige toekomst voor Rhodesië", maar dat hij „een interimperiode van vijf jaar had voorgesteld voor een volledige voorbereiding van de nieuwe politiek".

Het ministerie van voorlichting te Salisbury maakte op 11 sept. bekend dat lord *Graham* was afgetreden als minister van buitenlandse zaken en defensie. In zijn ontslagbrief aan Smith schreef lord Graham dat hij er zich in toenemende mate bewust van was geworden dat hun wederzijds denken op een aantal punten „niet meer één" was.

Smith antwoordde hem o.a. dat het reeds enige tijd duidelijk was dat lord Graham in principiële kwesties anders dacht dan het kabinet en

---

In memoriam J. Cloo,

Hoofdredacteur van Keesings Historisch Archief

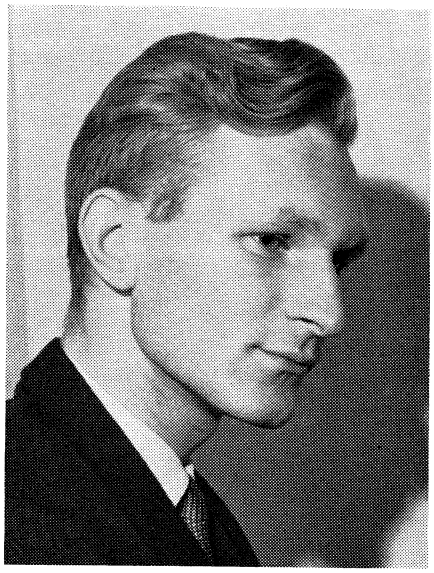

Op zaterdag 19 oktober is de heer J. Cloo, hoofdredacteur van Keesings Historisch Archief, na een kortstondige ziekte in de leeftijd van 29 jaar overleden.

Jaap Cloo werd op 23 okt. 1938 in Leeuwarden geboren. Na enige jaren aan de Vrije Universiteit te Amsterdam theologie gestudeerd te hebben, ging hij zich toeleggen op de sociale wetenschappen. Inmiddels was hij — in 1960 — opgenomen in de redactie van Keesings Historisch Archief. In oktober 1965 werd hij tevens redacteur van de schoolbladen „Reflector" en „Blikopener", als hoedanig hij een groot aandeel had in de tot standkoming van twee andere schoolbladen: „Antenne" en „Kleinbeeld".

Met ingang van 1 januari 1968 werd hij benoemd tot hoofdredacteur van Keesings Historisch Archief, waarbij hij zijn aandeel in de leiding van het onder hoofdredactie van de heer C. J. Canters staande schoolbladenkwartet behield.

Zijn werkzaamheden beperkten zich niet tot de Systemen Keesing. Zo voerde hij o.m. de eindredactie van de N.O.V.I.B.-publicaties „Wereld-in-formatie" en „Onze Wereld" en schreef hij een tweetal boekjes in de AO-reeks: „Taalstrijd in India" en „Nigeria uit zijn evenwicht".

Uit deze korte, zakelijke opsomming blijkt wel, dat aan Jaap Cloo al op vrij jeugdige leeftijd een grote verantwoordelijkheid was toevertrouwd. Hij kon deze aan.

Hij was een man met een grote werkkracht en vol initiatief. Hij wist de objectiviteit van informatie die het fundament vormen van onze contemporaine uitgaven te combineren met creatief vermogen en met een sterk persoonlijk engagement in kwesties van nationale en internationale sociale rechtvaardigheid.

Deze sociale bewogenheid kwam duidelijk tot uiting in zijn optreden binnen ons bedrijf, zij lag — in ruimer verband — ook ten grondslag aan zijn werk voor de N.O.V.I.B.

Systemen Keesing hebben in hem niet alleen een veelzijdige, zeer bekwame hoofdredacteur verloren, maar ook een goed collega, die wij lang zullen missen.

mr. J. A. Mommersteeg

dat zijn aftreden in die omstandigheden juist was. (Tot opvolger van lord Graham benoemde de premier *John Howman,* de minister van voorlichting. Diens plaatsvervanger *P. K. van der Byl* werd tot minister bevorderd.)
Op 12 sept. maakte de voorzitter van de centrale afdeling van het Rhodesisch Front in Salisbury bekend, dat op één na alle 75 afdelingsleden waren afgetreden uit protest tegen de politiek van Smith. Bij een tussentijdse verkiezing te Gatooma, vakant sinds het aftreden van William Harper (pag. 480/1), behaalde het Rhodesisch Front op 18 sept. een overwinning van 870 tegen 65 stemmen op de rechtse Rhodesisch Nationale Partij. Dit resultaat werd beschouwd als een belangrijk succes voor Smith.

Diplomatiek overleg

Op 27 juli keerde premier Smith terug van een bezoek van 36 uur aan Zuid-Afrika, waar hij overleg pleegde met zijn Zuidafrikaanse ambtgenoot *Vorster.* Deze deelde mee dat gesproken was over de bedreiging van de veiligheid van blank zuidelijk Afrika door de guerrilla-activiteiten van de Afrikaanse nationalisten; ook de relatie met Engeland kwam aan de orde.
Op 14 sept. verklaarde premier Smith bereid te zijn opnieuw besprekingen met Engeland te voeren om de impasse inzake de Rhodesische onafhankelijheid te doorbreken. De Britse regering zou er echter het initiatief toe moeten nemen.
Op 20 sept. bevestigde het Britse ministerie van Gemenebestzaken het vertrek van *James Bottomley,* een hoge ambtenaar op dit ministerie, naar Rhodesië. Hij zou daar van gedachten wisselen met de Britse vertegenwoordigers. Bottomley had echter op 22 sept. op eigen verzoek een onderhoud met premier Smith. Dit bezoek was voorbereid door uitvoerige besprekingen die lord *Goodman* (persoonlijk vriend van Wilson) en sir *Max Aitken* (persoonlijk vriend van Smith) met de Rhodesische premier hadden gevoerd. Deze had zich in een tv-interview met David Frost op 19 sept. bereid verklaard de besprekingen aan boord van de Tiger als basis voor nieuwe onderhandelingen te beschouwen.

Voordat Bottomley op 25 sept. in Londen terugkeerde, verklaarde de Britse minister van Gemenebestzaken, *Thomson,* dat de houding van de Britse regering niet was gewijzigd. Deze bleef: geen verraad van de Afrikanen, geen toepassing van geweld, geen dichtslaan van deuren.



Tijdens een godsdienstoefening aan boord van de „Fearless" op 13 okt. premier Wilson (l.) en premier Smith (2e v.r.)

Op doorreis naar de Algemene Vergadering verbleef de Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, *Hilgard Muller,* op 30 sept. en 1 okt. in Londen, waar hij besprekingen voerde met minister Thomson. Deze had tijdens zijn verblijf in Swaziland (pag. 704/3) reeds tweemaal een onderhoud met Muller gehad. Rhodesië zou het gespreksthema zijn geweest.
Na deze diplomatieke stappen (zie ook pag. 205 e.v.), die tot tal van geruchten aanleiding gaven, werd op 8 okt. officieel bekend gemaakt dat de premier Wilson en Smith de volgende dag op de rede van Gibraltar besprekingen zouden voeren aan boord van de Britse oorlogsbodem Fearless.

Voor het overleg

Voor zijn vertrek verklaarde premier Wilson op 8 okt. in een interview voor de Britse televisie dat Smith zijn houding in belangrijke mate zou moeten wijzigen, wilden de komende besprekingen resultaat opleveren. Ook zei hij dat als de onderhandelingen mislukten Rhodesië — waar sommigen wanhoopoplossingen voorstaan en de mogelijkheid bestaat dat de rechtervleugel met succes terugslaat — snel af zou kunnen glijden naar apartheid, „misschien zelfs een bloedbad". Het voornaamste punt van gesprek werd, naar Wilson verder zei, de vorming van een blok gekozen Afrikanen, dat in staat is te verhinderen dat een bij onderhandelingen vastgestelde grondwet door amendementen wordt aangetast.
Premier Smith zei in een radiorede te Salisbury: „Ik weet dat de vrije loop wordt gelaten aan speculaties en geruchten, en dat er veel hoop wordt gekoesterd. Ik moet u eerlijk zeggen dat die geruchten en die hoop me tot dusver niet gerechtvaardigd lijken".
Smith verwelkomde niettemin deze gelegenheid, die misschien „de laatste kans vormt om met de Britse regering tot een regeling te komen". Als hij en zijn collega's een voorgestelde regeling aanvaardbaar achtten voor hun land, zouden de bepalingen onderworpen worden aan een referendum van het kiezerskorps. Hij zou ook de Afrikaanse leiders daarover raadplegen.
Smith zei dat Rhodesië geen haast hoefde te maken met zijn definitieve antwoord. „Wederzijds is overeengekomen dat er genoeg tijd moet zijn om welke noodzakelijke besprekingen ook af te ronden en dat de respectieve delegaties voldoende gelegenheid zullen hebben om in eigen land overleg te plegen voordat ze een besluit nemen", aldus de Rhodesische regeringsleider.

De besprekingen

Nadat de twee regeringsleiders op 9 okt. procedurekwesties hadden besproken, begonnen de volgende dag werkelijke onderhandelingen.
Deze duurden voort tot 13 okt., toen zij zonder concreet resultaat werden beëindigd.

Na drie dagen van taaie besprekingen overhandigde premier Wilson op de laatste dag aan premier Smith een 2.000 woorden tellend document, dat de Britse voorstellen m.b.t. de modaliteiten voor een overeenstemming bevatte. Dit werd door Smith voor nader overleg met het Rhodesisch kabinet mee naar Salisbury genomen.

In een na afloop van het overleg gepubliceerde gemeenschappelijke verklaring werd gesteld dat „in de loop van meer dan 30 uur durende discussies zekere vooruitgang was gemaakt, maar dat gebrek aan overeenstemming over fundamentele punten bleef voortduren". Beide partijen erkenden dat „er tussen hen een zeer wijde kloof over bepaalde punten bleef bestaan".

Voorts werd verklaard dat premier Wilson had toegezegd dat minister Thomson beschikbaar was om het Rhodesische kabinet in zijn beraadslagingen bij te staan.

Britse voorstellen

Op 15 okt. legde premier Wilson een verklaring af in het Lagerhuis. Tegelijkertijd werd in de vorm van een witboek het document gepubliceerd dat aan de Rhodesische regering was overhandigd.

Uit Wilsons verklaringen en het witboek blijkt, aldus de *NZZ* (17-10), dat de Britse regering Smith sinds 1966 verder tegemoet gekomen is. De voornaamste concessie betreft de vorm van de terugkeer tot de legaliteit. In plaats van een door de gouverneur gevormde overgangsregering, die tijdens de raadpleging van het Rhodesische volk en tot de eerste verkiezingen zal aanblijven, is een regeringsvorming door Smith voorzien, met als enige opdracht dat dit een kabinet op brede basis moet zijn, waarin een aantal Afrikanen zijn opgenomen.

De fundamentele voorwaarden voor de erkenning van de Rhodesische onafhankelijkheid, die in de eerste twee van de zes beginselen (pag. 786/3-1966) zijn vastgelegd hebben geen of slechts onbelangrijke veranderingen ondergaan.

De essentie van de Britse positie is dat iedere regeling binnen de „zes beginselen" moet blijven; dat over details echter verder te praten valt, maar niet over de als volstrekt noodzakelijk geachte garanties voor een „onbelemmerde voortgang" naar een (Afrikaanse) meerderheidsregering.

Die garantie is intern in de opnieuw aangeboden onafhankelijkheidsconstitutie op twee punten verankerd: enerzijds met de bepaling dat voor amendering van de grondbepalingen der constitutie een meerderheid van minstens driekwart van de 93 gezamenlijke leden van het Huis van afgevaardigden en van de Senaat vereist is; anderzijds met de bepaling dat het Huis in ieder geval zeventien direct verkozen Afrikaanse leden en de Senaat acht direct verkozen Afrikaanse leden zal bevatten.

Bovendien zal er voor een periode van vijftien jaar voor Rhodesiërs een recht van beroep op de Privy Council in Londen (het hoogste beroepscollege van het Gemenebest) mogelijk zijn op grond dat dergelijke amendementen op onrechtvaardige wijze tussen de rassen zouden discrimineren.

De Britse voorstellen hebben voorts de strekking om als de regering-Smith deze grondslag wil aanvaarden aanzienlijke hulp te verschaffen bij de opleiding van Afrikanen tot een volledig actief staatsburgerschap; en wel door het beschikbaar stellen van financiële steun (£ 50 mln over tien jaar, mits Rhodesië eenzelfde bedrag opbrengt) voor een zeer versneld onderwijsprogramma.

Wilson legde er in zijn verklaring de nadruk op dat de door de Britse regering te benoemen „koninklijke commissie", die zal hebben na te gaan of de onafhankelijkheidsconstitutie voor de Rhodesische bevolking „in haar geheel" aanvaardbaar is (het vijfde beginsel), ook zal onderzoeken hoe het in de praktijk met de registratie van Afrikaanse kiezers die het stemrecht hebben gesteld is.

Wilsons verklaring in het Lagerhuis alsmede de publicatie van het Fearless-Document, aldus *The Financial Times* 16-10), onthullen dat de Britse regering nu zo ver als maar mogelijk is gegaan om tot een eervolle regeling der Rhodesische kwestie te komen.

De voorstellen hebben de verdienste, dat zij een uitgangspunt vormen voor verdere besprekingen en onderhandelingen. Het is wel duidelijk dat de Fearless-besprekingen nimmer zoveel resultaat hadden kunnen opleveren, indien beide partijen niet werkelijk naar een regeling zouden haken.

Het beginsel van een onbelemmerde voortgang naar meerderheidsbestuur is zó duidelijk gesteld, dat men eruit mag afleiden dat Smith beseft dat, voor wat premier Wilson betreft, hieraan niet getornd kan worden. Er is echter geen tijdslimiet voor de invoering van dit principe gesteld. Maar dat is begrijpelijk, aangezien allereerst de harmonie tussen de rassen moet worden hersteld, aldus *The Financial Times.*

Het Britse aanbod komt er volgens de *NRC* (16-10) op neer dat Smith in feite de onafhankelijkheid wordt aangeboden op voorwaarde dat zijn bewind bonafide meewerkt aan de geleidelijke totstandkoming van een Afrikaanse meerderheidsregering.

Rhodesische bezwaren

Premier Smith zei op 16 okt. in een radiorede, dat er nog een „duidelijke mogelijkheid" is om een regeling te treffen. Daarvoor moet Engeland zijn eis laten vallen, dat Rhodesië het gezag van de Privy Council aanvaardt. „Ik doe in alle oprechtheid en met de meeste klem een beroep op premier Wilson deze onoverkomelijke en belachelijke hinderpaal uit de weg te ruimen". „Als Engeland deze voorwaarde niet laat schieten, zal er nooit een oplossing komen", aldus Smith. De volgende dag herhaalde hij bovendien zijn oude standpunt dat het zg. blokkerende kwartet van Afrikaanse parlementsleden, ook stamhoofden zou moeten bevatten. Voorts zei hij dat de Britse eis voor een interimregering op brede basis (incl. Afrikanen) voor Rhodesië „afstotelijk" was.

Lagerhuis

Bij het Lagerhuisdebat over Rhodesië op 22 okt. bleek ernstig verzet te bestaan binnen Labour tegen de Britse voorstellen. De tegenstanders spraken van een „uitverkoop" en een volledige capitulatie. Onder hen bevond zich de vroegere minister van Gemenebestzaken, *Arthur Bottomley.*

Het regeringsbeleid werd tenslotte goedgekeurd met 177 tegen 56 stemmen. Onder de tegenstemmers waren 6 liberalen, 1 nationalist uit Wales en 49 Labourleden. De Conservatieven onthielden zich van stemming evenals een groot aantal Labourleden.

In zijn slotrede bleef premier Wilson aan de noodzaak van een dubbele garantie vasthouden tegen amendering van de onafhankelijkheidsconstitutie in voor de Afrikanen ongunstige zin, maar hij verklaarde zich wel bereid om verschillende alternatieven voor een beroep op de Privy Council te overwegen: bijv. een verdrag dat de betrokken bepalingen van de constitutie gedurende 15 jaar niet zouden kunnen worden gewijzigd. Voorts wees Wilson erop dat de sancties zouden blijven voortduren totdat duidelijk gebleken was dat de voorstellen voor de Rhodesische bevolking „in haar geheel" aanvaardbaar waren.

Tenslotte deelde hij mee het antwoord van Smith op de Britse voorstellen zojuist te hebben ontvangen, maar pas na zorgvuldige bestudering het Lagerhuis ervan op de hoogte te stellen. *(The Times)*

internationale zaken

ALGEMEEN

UITSTEL COMMUNISTISCHE TOPCONFERENTIE

Op 30 sept. en 1 okt. zijn in Boedapest de vertegenwoordigers van 58 communistische partijen bijeengeweest, ter voorbereiding van de oorspronkelijk op 25 nov. vastgestelde topconferentie van communistische partijen in Moskou.

Na de invasie van de vijf Warschau-Paktlanden in Tsjechoslowakije op 21 aug. (pag. 545 e.v.) waren de stemmen van, vnl. westerse, communistische partijen voor uitstel van de topconferentie steeds talrijker geworden. Op 20 en 24 sept. verklaarden resp. de Italiaanse en Franse communistische partij dat zij het houden van een dergelijke conferentie, met het oog op de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije niet opportuun achtten. Van de Sowjet-Unie daarentegen was bekend dat zij sterk geporteerd was voor het op de oorspronkelijk vastgestelde datum laten doorgaan van de conferentie, mits de kwestie-Tsjechoslowakije niet op de agenda zou worden geplaatst.

Het resultaat van de voorbereidende besprekingen in Boedapest was dat — hoewel het slotcommuniqué dit niet uitdrukkelijk vermeldde — als vaststaand kan worden aangenomen, dat de conferentie niet op 25 nov. zal plaatsvinden.

De voorbereidende conferentie zal op 17 nov. opnieuw bijeenkomen om een nieuwe datum voor de conferentie vast te stellen. Hoewel het uitstel van de conferentie als voor Moskou onbevredigend kon gelden, werden door waarnemers de woorden uit het slotcommuniqué, waarin de 58 partijen verklaren „unaniem de noodzaak te bevestigen van de internationale conferentie om de huidige taken te onderzoeken in de anti-imperialistische strijd en om de eenheid van actie der communistische partijen te herstellen en die van alle anti-imperialistische krachten", als een overwinning voor Moskou gezien. Bovendien schijnt gedurende de conferentie de kwestie-Tsjechoslowakije officieel niet ter sprake te zijn gekomen, hetgeen de SU slechts welgevallig kan zijn geweest.

In een hoofdartikel van de *Prawda* (7-10) werd het uitstel van de topconferentie slechts terzijde vermeld, en werd het feit dat de conferentie in ieder geval zal plaatsvinden als grote overwinning geschilderd. *(NRC, NZZ)* (Vor. ber. pag. 340/2)

GROOTSTE ONDERNEMINGEN BUITEN DE VS

Volgens een overzicht van het Amerikaanse tijdschrift Fortune hebben de 200 grootste industriële concerns buiten de VS in 1967 grotere vooruitgang geboekt dan de 500 grootste ondernemingen in de VS. De omzetten van de niet-Amerikaanse ondernemingen stegen in 1967 met 8,3% (1966 9,5%), tegen 7,9% van de Amerikaanse bedrijven. Japan boekte de grootste stijging met 23,7% (38 ondernemingen), gevolgd door Zwitserland met 11,8% (8 ondernemingen) en Italië met 10,2% (3 ondernemingen). De 19 voornaamste Westduitse maatschappijen zetten in 1967 0,2% minder om dan in 1966.

De lijst van Fortune van de 200 grootste niet-Amerikaanse ondernemingen bevat 53 Britse, 43 Japanse, 25 Duitse en 23 Franse ondernemingen. De vijftien aan de top zijn:

Onderneming	Omzet Mrd $	Rang 1967	Rang 1966
Royal Dutch/Shell	8,4	1	1
Unilever	5,6	2	2
British Petroleum	3,0	3	3
Imperial Chemicals Industries	2,7	4	5
National Coal Board	2,4	5	6
Philips	2,4	6	7
Volkswagenwerk	2,3	7	4
Montecatini Edison	2,1	8	8
Siemens	2,0	9	9
Fiat	1,9	10	12
Nestlé	1,8	11	10
Hitachi	1,7	12	18
Mitsubishi	1,7	13	19
Hoechst	1,7	14	15
Thyssen	1,6	15	11

(Zie ook pag. 474/2)

KERNENERGIECENTRALES

Volgens een overzicht, opgesteld door het Internationaal Bureau voor Atoomenergie (IAEA) te Wenen, gebaseerd op door zijn 98 leden verstrekte inlichtingen, waren in dec. 1967 60 kernenergiecentrales in bedrijf in 11 landen, terwijl er nog 51 in aanbouw zijn. Wanneer deze gereed zijn, zullen de nieuwe centrales de tegenwoordige capaciteit in de wereld (met uitzondering van communistisch China) voor de produktie van elektriciteit door middel van kernenergie verdrievoudigen en op een totaal van 34.692 megawatt elektriciteit brengen. (Survey of British and Commonwealth Affairs 5-7)

NANSEN-MEDAILLE

De Nansen-medaille voor hulp aan vluchtelingen is op 10 okt. toegekend aan wijlen *Charles H. Jordan*, die onder-voorzitter was van het Amerikaanse Bureau voor hulp aan Joodse vluchtelingen, en aan de 70-jarige Senegalees *Bernard Arcens*. Jordan kwam in 1967 in Praag onder geheimzinnige omstandigheden om het leven.

Arcens heeft de hulpverlening georganiseerd aan vluchtelingen uit de Portugese kolonie Guinea. Sinds 1963 zijn er 60.000 naar Senegal uitgeweken.

	In bedrijf (dec. 1967)					In aanbouw *)				
	Aantal	Capaciteit in MW(E) 20	20-100	(Aantal centrales) Meer dan 100	Totaal	Aantal	Capaciteit in MW(E) 20-100	Meer dan 100	(Aantal centrales) Totaal	Totaal Capaciteit	Totaal Aantal
Engeland	13	12,7 (1)	124,7(2)	4.030 (10)	4.167,4	3	—	2.630,0(3)	2.630,0	6.797,4	16
Ver. Staten	18	47,4 (4)	460,3(8)	2.327 (6)	2.834,7	19	—	12.782,4(19)	12.782,4	15.617,1	37
Sowjet-Unie	8	7,0 (3)	164,0(2)	996 (3)	1.167,0	3	48 (1)	515,0(2)	563,0	1.730,0	11
Frankrijk	7	2,0 (1)	202,0(3)	941 (3)	1.145,0	4	—	2.144,0(4)	2.144,0	3.289,0	11
Italië	3	—	—	597 (3)	597,0	1	35 (1)	—	35,0	632,0	4
West-Duitsland	4	28,2 (2)	50,0(1)	237 (1)	315,2	5	145 (3)	522,7(2)	667,7	982,9	9
Canada	2	—	22,5(1)	203 (1)	225,2	1	—	1.010,0(1)	1.010,0	1.235,5	3
Japan	2	11,25(1)	—	158,5(1)	169,75	3	—	1.027,0(3)	1.027,0	1.196,75	5
België	1	10,5 (1)	—	—	10,5	—	—	—	—	10,5	1
Zweden	1	9,0 (1)	—	—	9,0	2	—	532,0(2)	532,0	541,0	3
Zwitserland	1	7,5 (1)	—	—	7,5	2	—	656,0(2)	656,0	663,5	3
Spanje	—	—	—	—	—	3	—	1.093,2(3)	1.093,2	1.093,2	3
India	—	—	—	—	—	2	—	580,0(2)	580,0	580,0	2
Tsjechoslow.	—	—	—	—	—	1	—	150,0(1)	150,0	150,0	1
Pakistan	—	—	—	—	—	1	—	125,0(1)	125,0	125,0	1
Nederland	—	—	—	—	—	1	47,75(1)	—	47,75	47,75	1
Totaal	60	135,55(15)	1.023,5(17)	9.489,5(28)	10.648,55	51	275,75(6)	23.767,3(44)	24,043,05	34,691,6	111

*) Alle in gebruik te stellen tegen 1972 of eerder.

†) MW(E) = Megawatt elektriciteit. 1 megawatt = 1 mln watt.

NEDERLAND

WETSVOORSTEL TEGEN RASSENDISCRIMINATIE

Bij de Tweede Kamer zijn wetsontwerpen ingediend tot goedkeuring c.q. uitvoering van het internationale verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie (pag. 68/1-1966). In de uitvoeringswet wordt voorgesteld om de artikelen 137c en d in het Wetboek van Strafrecht te vervangen door drie nieuwe artikelen waarbij strafbaar wordt gesteld:

- opzettelijke belediging in het openbaar van een groep mensen wegens hun ras, hun godsdienst of de grondslag van hun levensbeschouwing;
- het in het openbaar aanzetten tot haat tegen of discriminatie van mensen of gewelddadig optreden tegen persoon of goed van mensen wegens hun ras, godsdienst of de grondslag van hun levensbeschouwing;
- het — anders dan voor zakelijke berichtgeving — openbaar maken van uitlatingen die beledigend zijn in bovengenoemde zin of aanzetten tot haat of discriminatie in boeken, kranten, tijdschriften, afbeeldingen, films, televisie-opnamen en op geluidsbanden e.d.

Onder discriminatie verstaat het wetsontwerp: „Elke vorm van onderscheid, elke uitsluiting, beperking of voorkeur, die ten doel heeft of tot gevolg kan hebben dat de erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel terrein of op andere terreinen van het openbare leven wordt teniet gedaan of aangetast."

Voorgesteld wordt voorts de opneming van twee nieuwe artikelen in het Wetboek van Strafrecht waarbij strafbaar wordt gesteld:

- het deelnemen aan of het steunen van activiteiten die op rassendiscriminatie gericht zijn;
- het achterstellen van iemand wegens zijn ras bij het beroeps- of bedrijfsmatig aanbieden van goederen of diensten.

Door een toevoeging aan de wet Vereniging en vergadering zal een vereniging die ten doel heeft of wier feitelijke werkzaamheden gericht zijn op „het bedrijven, in stand houden of bevorderen van discriminatie van mensen wegens hun ras," strijdig worden geacht met de openbare orde en dus verboden zijn.

In de wet op de collectieve arbeidsovereenkomst wordt in de bepaling, een beding waarbij een werkgever verplicht wordt arbeiders van een bepaalde godsdienstige of staatkundige overtuiging of leden van een bepaalde vereniging niet dan wel uitsluitend in dienst te nemen met nietigheid wordt bedreigd, ook een tegen rassendiscriminatie gericht voorschrift opgenomen.

In de Wet economische mededinging wordt een artikel ingevoegd waardoor een bepaling in een mededingingsregeling die mensen discrimineert wegens hun ras, van rechtswege onverbindend is.

Discriminerend gedrag van de individuele burger in de zuivere particuliere sfeer kan, aldus de memorie van toelichting, als zodanig niet worden gekwalificeerd als een vergrijp tegen de mensenrechten en fundamentele vrijheden. Dergelijk gedrag kan wellicht onder bepaalde omstandigheden grond opleveren voor een civielrechtelijke actie uit onrechtmatige daad. (N R C 17-19)

WETSONTWERP INZAKE DE LUCHTVERONTREINIGING

Bij de Tweede Kamer is een wetsontwerp inzake de luchtverontreiniging ingediend. Hoofdpunten van het wetsontwerp zijn:

- Voor toestellen en brandstoffen, ongeacht of deze worden gebruikt voor ruimteverwarming, energieopwekking, industriële doeleinden of voortbeweging, evenals voor handelingen zonder gebruikmaking van toestellen en brandstoffen en ook buiten inrichtingen (bv. afbranden van terrein en verbranden van afval) zal worden volstaan met het geven van algemene regels. Deze regels kunnen variëren van een algeheel verbod tot verplichting tot aangifte.
- Voor inrichtingen (meest industriële) die luchtverontreiniging veroorzaken, wordt een vergunningstelsel ingevoerd.
- de veroorzakers van luchtverontreiniging moeten in beginsel de kosten dragen van de bestrijding.
- er komt een landelijk meetnet om de mate van luchtverontreiniging te meten, met het Rijksinstituut voor de volksgezondheid als centraal punt.
- er zullen heffingen worden opgelegd aan de veroorzakers van luchtverontreiniging om het Rijk in staat te stellen het landelijk meetnet te bekostigen en schadeloosstelling uit te betalen aan slachtoffers van luchtverontreiniging in die gevallen, waarin niet een bedrijf of iemand verantwoordelijk gesteld kan worden.

De categorieën inrichtingen waarvoor een vergunning zal gelden, zullen worden aangewezen bij algemene maatregel van bestuur.

Gedeputeerde Staten zullen worden belast met de verlening van vergunningen.

In gevallen van aanzienlijke luchtverontreiniging in een bepaald gebied zal de minister of de staatssecretaris van sociale zaken en volksgezondheid bepaalde aanwijzingen aan Gedeputeerde Staten kunnen geven.

Zonder vergunning zal het verboden zijn een inrichting op te richten, in werking te hebben, uit te breiden of te wijzigen, die is aangewezen als inrichting die in belangrijke mate luchtverontreiniging kan veroorzaken of die is aangewezen, omdat zij is gelegen in een gebied waar reeds aanzienlijke luchtverontreiniging optreedt.

In noodsituaties zijn de particuliere betrokkenen verplicht tot het nemen van noodmaatregelen als in een inrichting een incident heeft plaatsgehad, waardoor de luchtverontreiniging in ernstige mate is toegenomen; zij zijn tevens verplicht onmiddellijk dit incident te melden aan een instantie die door b. en w. voor dit doel wordt aangewezen.

Voorts bevat het ontwerp de volgende bijzondere maatregelen voor noodsituaties:

1) In een situatie waarin aanmerkelijk gevaar dreigt voor gezondheid, onduldbare hinder of ernstige schade door een bepaalde inrichting, toestel, of handeling, kan de commissaris van de Koningin sluiting van de inrichting, buitenwerkingstelling van het toestel of staking van de verontreinigende handeling bevelen.

2) De commissaris van de Koningin zal algemene voorschriften mogen geven om een gevaarlijk hoog niveau van luchtverontreiniging terug te drukken.

3) Bij een permanente situatie van ernstige luchtverontreiniging die kan optreden in bepaalde sterk geïndustrialiseerde gebieden, zal een speciaal programma van maatregelen worden opgesteld.

Staatssecretaris K r u i s i n g a (volksgezondheid) schat de kosten van de uitvoering van de nieuwe wettelijke maatregelen op ƒ 7 à 8 mln tot enkele tientallen miljoenen guldens per jaar. Het landelijk meetnet zal waarschijnlijk ongeveer ƒ 2 à ƒ 3 mln per jaar vergen.

De heffingen zullen worden verdeeld over verkeer, ruimteverwarming en industrie (naar rato van het huidige aandeel van deze sectoren in de vervuiling ieder één derde.) Wat de industrie betreft, verwacht de staatssecretaris dat ongeveer 20.000 inrichtingen onder de heffing gebracht zullen worden, die gemiddeld ƒ 50 tot ƒ 500 per jaar zullen moeten betalen. Voor kleine inrichtingen zouden die bedragen kunnen liggen tussen ƒ 25 - ƒ 100 en voor grote bedrijven tussen ƒ 400 en ƒ 1500 per jaar. (P e r s b e r i c h t m i n i s t e r i e v a n s o c i a l e z a k e n e n v o l k s g e z o n d h e i d 20-9, N R C, H e t P a r o o l 26-9)

VERANTWOORDINGSPLICHT BURGEMEESTERS

Bij de Tweede Kamer is op 15 okt. een wetsontwerp tot wijziging van de Gemeentewet ingediend, dat voorziet in uitbreiding van de verantwoordingsplicht van B. en W. en invoering van een verantwoordingsplicht van de burgemeester voor het door hem gevoerde bestuur. Hieronder valt ook het beleid dat hij voert als hoofd van de plaatselijke politie.

Het ontwerp voorziet te dien einde

in invoeging van een artikel 129, luidende: „De leden van het college van burgemeester en wethouders zijn, te zamen en ieder afzonderlijk, aan de raad verantwoording schuldig voor het door het college gevoerde bestuur en geven te dien aanzien alle door de raad verlangde inlichtingen, een en ander voor zover zulks niet strijdig kan worden geoordeeld met het openbare belang. Gelijke verplichting bestaat voor de burgemeester voor het door hem gevoerde bestuur."
Het huidige artikel 216 over de verantwoordingsplicht van B. en W. komt te vervallen.

Het ontwerp beoogt met de nieuwe bepaling de verantwoordingsplicht vast te leggen zowel van de leden van het college van burgemeester en wethouders als van de burgemeester als zodanig voor het door hen gevoerde bestuur, onverschillig of dit tot de autonomie (bestuur van de huishouding van de gemeente) of het zelfbestuur (medewerking aan de uitvoering van hogere regelingen) moet worden gerekend. Volgens het huidige artikel 216 is het college van B. en W. alleen verantwoording schuldig voor het bestuur van de huishouding van de gemeente. Blijkens de memorie van toelichting op het wetsontwerp acht de minister het onderscheid tussen autonomie en zelfbestuur niet meer fundamenteel. In beide gevallen gaat het om een eigen gemeentelijke bestuurswerkzaamheid.
T.a.v. de restrictie dat de verplichting tot verantwoording en het geven van inlichtingen niet geldt voor zover het nakomen daarvan in strijd is met het openbaar belang, vertrouwt de minister erop, dat de burgemeester — evenals B. en W. — slechts indien dat nodig is, maar dan ook inderdaad een beroep zal doen op het openbaar belang. Anderzijds vertrouwt de minister erop, dat de raad bij het uitoefenen van zijn bevoegdheden in deze, rekening houdende met de bijzondere positie van de burgemeester en gelet op de belangen, die kunnen worden geschaad, een wijze zelfbeperking in acht zal nemen.
Het ontbreken van de mogelijkheid voor de raad om tot ontslag van een burgemeester over te gaan acht de minister niet van grote betekenis. De raad kan immers op andere wijze te kennen geven, dat hij zich niet met het beleid van de burgemeester kan verenigen, bv. door zijn bezwaren ter kennis van de minister van binnenlandse zaken te brengen.
(NRC, Persbericht ministerie van binnenlandse zaken)

PARLEMENTAIRE DELEGATIE IN ROEMENIË

Een uit 14 leden bestaande parlementaire delegatie o.l.v. het Tweede-Kamerlid drs. *G. M. Nederhorst* heeft van 3-11 sept. een bezoek aan Roemenië gebracht. De delegatie werd o.m. ontvangen door de voorzitter van de staatsraad — als zodanig tevens staatshoofd — *Nicolaï Ceausescu,* eerste secretaris van de communistische partij. In een gesprek met drs. Nederhorst gaf Ceausescu o.m. uiting aan het verlangen van Roemenië om na de Sowjetrussische inval in Tsjechoslowakije alles te doen om ontspanning in Europa en ontbinding van beide blokken te bevorderen.
Een soortgelijke reis naar Polen was na de bezetting van Tsjechoslowakije afgelast. *(NRC 4,* 11, 12-9)

VOORZITTER CHU

De heer *C. J. van Mastrigt* zal voor het parlementaire jaar 1968/69 optreden als waarnemend voorzitter van de CHU, in de plaats van drs. *A. D. W. Tilanus,* die voor een jaar voorzitter van de Tweede-Kamerfractie is. *(De Volkskrant* 7-10)
(Vor. ber. pag. 440/3)

BINDING RECHTS

In Hilversum is op 19 okt. de politieke partij Binding Rechts opgericht. Volgens de heer *E. J. Harmsen,* voorzitter van de groep-Harmsen van de Boerenpartij in de Tweede Kamer, wil deze partij een dak zijn waaronder alle rechtsgezinde Nederlanders zich thuis voelen „en een bolwerk opwerpen tegen oprukkend links in Nederland".
De partij, tot de oprichting waarvan werd besloten om van de aanduiding groep-Harmsen af te komen, heeft het beginselprogramma van de Boerenpartij als basis aanvaard. Als voorlopig voorzitter is de heer *J. S. Wynia* gekozen.
Mr. *H. C. J. Kronenburg,* lid van de Tweede Kamer voor de groep-Harmsen, woonde de vergadering niet bij. Hij verschilt met de heer Harmsen van inzicht over vorm en tijdstip van de oprichting van de nieuwe partij, maar is volgens de heer Harmsen niet van plan „roet in het eten te gooien". *(ANP)*
(Vor. ber. pag. 424/1)

LEDEN VAKCENTRALES

Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek is in de periode 1 juli 1967 - 1 juli 1968 het aantal leden van de erkende vakcentrales met ruim 12.000 teruggelopen. Het grootste ledenverlies leed het NKV (5660). Op 1 juli 1968 (1 juli '67) bedroeg het ledental van het NKV 425.567 (431.227), dat van het NVV 556.117 (560.843) en dat van het CNV 243.408 (241.757). (De Volkskrant 18-10)

BELGIË

INTERPELLATIE PETROLEUMBEVOORRADING

Minister van openbare werken *De Saeger* is op 23 okt. in de Kamer geïnterpelleerd over de jongste regeringsbeslissing i.z. de petroleumbevoorrading, inzonderheid over de aanleg van de pijpleiding Rotterdam-Antwerpen (pag. 666/3).
Interpellanten waren G. Moulin (comm.), F. Vandamme (CVP), A. Claes (PVV), R. Moreau (RW), E. Knoops (RW), F. Boey (PVV) en P. Leys (VU).
De Saeger verklaarde dat de regering, gelet op de onmogelijkheid om de Antwerpse haven toegankelijk te maken voor supertankers en op het verzoek van drie te Antwerpen gevestigde oliemaatschappijen om de petroleumbevoorrading via een pijnpleiding uit Rotterdam te doen geschieden, de kwestie gedurende zes maanden liet bestuderen. Daarbij werden ook de mogelijkheden onderzocht om de olie aan te voeren via Zeebrugge of via een overslaghaven te Le Havre.
Tenslotte kwamen de deskundigen tot het besluit dat zowel de formule-Le Havre als de pijpleiding-Rotterdam competitief waren. Om redenen van goede nabuurschap met Nederland, aldus De Saeger, werd de voorkeur gegeven aan de pijpleiding.
De minister waarschuwde voor het plaatsen van overdreven verwachtingen in de expansiekansen van Zeebrugge en voorspelde dat de olievaart over enkele jaren wellicht haar toevlucht zal nemen tot overslaghavens „wat het mogelijk zal maken alle Europese havens met kleinere tankers aan te doen". Dit vooruitzicht verklaart misschien ook, waarom de uitvoering van bepaalde werken te Rotterdam thans vertraagd wordt, aldus De Saeger.
(Vor. ber. pag. 666/3)

TEXACO-RAFFINADERIJ IN GENT

In bijzijn van premier *Eyskens* is op 14 okt. de nieuwe Texaco-raffinaderij te Gent officieel in gebruik genomen.
Texaco-Belgium is een dochtermaatschappij van de Amerikaanse Texaco. De Gentse onderneming heeft een capaciteit van 100.000 barrels per dag. Door een eigen pijpleiding met een diameter van 50 cm en een lengte van 58 km wordt de ruwe olie van Zeebrugge naar Gent gepompt.

STUDIEHERVORMING TECHNISCHE INGENIEURS

De ministers van nationale opvoeding, *P. Vermeylen* en *A. Dubois,* hebben op 19 okt. medegedeeld dat zij vóór 1 jan. 1969 een wetsontwerp zullen indienen betreffende de hervorming van de studies en de herwaardering van het diploma der technische ingenieurs. De nieuwe reglementering zal, volgens de mi-

nisters, van kracht worden per 1 sept. 1969.
De mededeling werd voorafgegaan door een reeks betogingen en stakingen, georganiseerd door de studenten van de technische scholen voor ingenieur.
Deze studenten en ook de gediplomeerde technische ingenieurs ijveren reeds geruime tijd voor een hervorming van het hoger technisch onderwijs. Zij voeren aan dat er in die sector teveel scholen zijn, waarvan heelwat van mindere kwaliteit, wat het diploma devalueert en meegebracht heeft dat de overheden van de Europese Gemeenschap weigeren het Belgische diploma van technisch ingenieur op het Europese ingenieursniveau te aanvaarden.

NIEUWE SABENA-VOORZITTER

Op voorstel van verkeersminister *Bertrand* is oud-premier prof. *Jean van Houtte* bij KB tot voorzitter van de raad van beheer van de luchtvaartmaatschappij Sabena benoemd. Kort voordien was Van Houtte tot beheerder benoemd om het mandaat voort uit te oefenen, dat door het overlijden van *Gilbert Périer* vakant was geworden.

Van Houtte werd op 7 maart 1907 te Gent geboren, promoveerde 1928 tot doctor in de rechten, werd 1931 docent aan de rechtsfaculteit van de rijksuniversiteit te Luik en 1937 docent aan de rijksuniversiteit te Gent waar hij sinds 1945 gewoon hoogleraar is. In 1949 werd hij gecoöpteerd tot CVP-senator. Hij was minister van financiën 1950-52, premier 1952-54, opnieuw minister van financiën 1958-61. Sinds 1966 is hij minister van state. Na de verkiezingen van 1968 werd hij niet meer tot senator gecoöpteerd.

Voor de functie van Sabena-voorzitter was aanvankelijk aan oud-premier Vanden Boeynants gedacht.

(Vor. ber. pag. 652/3)

INTERPELLATIE ARREST VAN EUROPESE HOF

Ondervraagd door het FDF-lid *L. Defosset* over „het uitblijven van een reactie van de regering op het arrest dat op 23 juli 1968 door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens is gewezen" heeft eerste-minister *Eyskens* op 23 okt. in de Kamer verklaard „dat de regering het arrest aanvaardt en voornemens is eraan het passende gevolg te geven." Wat het enige punt van de Belgische taalwetgeving betreft, dat door het Hof afgekeurd werd, met name de taalregeling inzake onderwijs in de zes Brusselse randgemeenten, zei Eyskens dat het overeenkomstig punt 39 van het regeringsprogramma (zie pag. 420/3) zal worden behandeld in het raam van de gemeenschapsproblemen.

(Vor. ber. pag. 486/2)

ENGELAND

HONDERDSTE CONGRES TUC

Het Britse vakverbond, de Trades Union Congress (TUC), heeft van 2 tot 6 sept. zijn jaarlijkse congres gehouden in Blackpool. Eerder dit jaar in juni was gevierd, dat 100 jaar geleden in juni 1868 in het Mechanics' Institute in Manchester het eerste congres was gehouden.
Op het congres waren 1.054 afgevaardigden van 160 vakbonden aanwezig, die in totaal 8.725.604 leden vertegenwoordigden. Evenals de voorafgaande jaren (pag. 599/1-'67 en pag. 601/1-'66) stond de economische en sociale politiek van de Labourregering centraal.
In zijn openingsrede legde de president van de TUC, Lord *Wright*, de nadruk op de noodzaak van een gemeenschappelijke politiek van de aangesloten bonden. Als deze niet tot stand zou komen, zo waarschuwde hij, zou de regering de vrijheid van de bonden beperken hun eigen standpunt te bepalen.
Lord Wright zette uiteen, dat de regering aangewezen was op de steun van de vakbonden om de economie te saneren, zodat alleen een politiek, die rekening hield met de wensen van de arbeiders kans van slagen had.
Het congres veroordeelde de invasie in Tsjechoslowakije en besloot de banden met de vakbonden van de aan de invasie deelnemende landen te verbreken.
Het congres nam met algemene stemmen een door het bestuur ondersteunde resolutie aan, waarin de regering werd aangespoord binnen twee jaar positieve stappen te ondernemen teneinde tot invoering te komen van het principe van gelijke betaling van mannen en vrouwen.
Na een pleidooi van *Joan O'Connell* werd tevens een amendement aangenomen op de resolutie, waarin de bonden werd aanbevolen elkaar te steunen, wanneer zij voor dit beginsel „industriële actie" zouden ondernemen.

In Engeland zijn ongeveer 8 mln vrouwen in het arbeidsproces opgenomen, d.i. ong. 35% van de werkende bevolking. Hiervan is 10% werkzaam in de vrije of administratieve beroepen, waar geen ongelijke betaling voor mannen en vrouwen bestaat.
In 1967 bedroeg het gemiddelde weekloon voor mannen in de industrie £ 22 bruto en voor vrouwen ruim £ 10,5. In de niet-handarbeidberoepen waren deze cijfers £ 28 per week voor mannen en £ 11,6 voor vrouwen.
Minister Castle heeft een aanpassingsplan opgesteld, dat zich uitstrekt over 7 jaar en waarvan de kosten worden geschat op minimaal £ 600 mln. De werkgevers hebben zich hiertegen verzet, omdat het te bezwarend en overijld zou zijn.

Tevens werd op 3 sept. besloten het bestuur uit te breiden van 35 tot 40 leden. Onder de nieuwe leden van het bestuur bevinden zich *Jack Jones*, de tweede man na *Frank Cousins* van de transportarbeidersbond, en *Hugh Scanlon* van de metaalarbeiders. Algemeen werd de aanvulling van het bestuur gezien als een verschuiving naar links.
Het debat over de economische problemen werd op 4 sept. geopend door *Sydney Greene*, voorzitter van de economische commissie van de TUC en tevens secretaris-generaal van de spoorwegarbeidersbond. Hij wees op de noodzaak voor de TUC om eigen structuur en praktijken te herzien, teneinde zich aan de moderne „industriële omgeving" aan te passen. Als dit niet gebeurde, zou volgens Greene de regering ingrijpen om de vakbonden te veranderen. Hij verklaarde verder: „Wij zijn ervan overtuigd, dat volledige werkgelegenheid op zichzelf een hoger groeicijfer vraagt dan de regering nu belooft (3%, red. KHA) en dat, tenzij we terugkeren tot volledige werkgelegenheid, onze mensen niet zullen samenwerken om een hogere produktiviteit te krijgen die iedereen wenst, want zij weten — en iedereen weet dat — dat de mensen zich eenvoudig uit hun baan zullen werken". Hij noemde het onaanvaardbaar dat de werkloosheid zou stijgen tot boven de 700.000*). „We willen actie, en snel, die het mogelijk maakt dat meer van onze mensen weer aan het werk kunnen", aldus Greene.
Een motie waarin de regering werd veroordeeld wegens devaluatie, deflatie, hogere prijzen, loonsbeperkingen, werkloosheid en „Tory economische politiek" werd echter verworpen. Greene had al verklaard tegenover de regering: „Wij hebben u nodig en u hebt ons nodig".

De volgende dag was de belangrijkste van de debatten. Ter tafel lag een resolutie van de bond van ververs en blekers o.l.v. *Jack Peele*, waarin het congres werd uitgenodigd zijn volledige steun uit te spreken voor de vrijwillige inkomenspolitiek van de TUC. Voor het congres begon waren door de secretaris-generaal van de TUC *George Woodcock* pogingen ondernomen Peel tot

*) Het aantal geregistreerde werklozen bedroeg op 12 aug. 560.731; d.i. 2,4% van de beroepsbevolking.

intrekking van de resolutie te bewegen die echter mislukten. In februari was een resolutie van gelijke strekking op een vergadering van vakbondsleiders in Croydon met een geringe meerderheid van 4,6 mln stemmen tegen 4,1 mln stemmen goedgekeurd. Gevreesd werd dat de resolutie nu verworpen kon worden met de steun van de linkervleugel van de TUC, die zich verzet tegen elke vorm van ingrijpen in de onderhandelingen tussen bonden en werkgevers. De resolutie werd tenslotte verworpen met 4.266.000 tegen 4.232.000 stemmen.
Tevens werd met een grote meerderheid van 7.746.000 tegen 1.022.000 stemmen de prijzen- en inkomenspolitiek van de regering (pag. 347 /1) verworpen. Minister Castle verklaarde dezelfde avond, dat de regeringspolitiek niet veranderd zou worden.

Op 6 sept. werd de gebruikelijke motie van vertrouwen in de Labourregering aangenomen. In tegenstelling tot voorafgaande jaren gebeurde dit echter niet zonder debat. Aanzienlijke oppositie tegen de motie kwam van de transportarbeidersbond, de grafische bond en andere vakbonden. Daar de voorzitter, Lord Wright, een schriftelijke stemming wist te vermijden, bleek deze oppositie niet uit de stemmenverhouding.

The Times (7-9) ging in een commentaar in op de slechter wordende verhouding tussen de vakbeweging en de Labourpartij (zie ook pag. 538/2). Volgens het blad beschouwen de vakbonden de Labourpartij als hun voortbrengsel. Het is echter noodzakelijk, dat de Labourpartij, ondanks een gemeenschappelijke geestelijke achtergrond, zich los van de vakbeweging kan opstellen. „Als regering is zij gedwongen tot een politiek, die iets meer op een afstand, hoewel vriendschappelijk, van de bonden is. Als partij moet zij trachten de onwankelbare steun van de bonden te behouden (. . . .)". *(The Times, NZZ, Le Monde, BIS, The Economist)*

PARTIJCONGRES LIBERALEN

De Liberale Partij heeft van 17 sept. tot 21 sept. haar jaarlijkse congres gehouden te Edinburgh in Schotland. In het middelpunt van de belangstelling stond de houding van de liberalen tegenover de nationalistische bewegingen van Schotland en Wales. Vooral de afzonderlijke organisatie van de Schotse liberalen wordt door de Schotse nationalisten electoraal bedreigd. (Vijf van de 12 liberale parlementszetels vertegenwoordigen Schotse kieskringen).
Tegelijkertijd had de partij echter te maken met de oppositie van de jong-liberalen, die parallel aan het congres een afzonderlijke, 48-uur durende „vrije assemblee" hielden. Tijdens deze bijeenkomst werden de bestaande politieke structuren en instellingen aangevochten. De jong-liberalen genoten hierbij de steun van de vroegere partijleider *Jo Grimond,* die verscheidene malen reeds had gepleit voor nieuwe vormen van democratische wilsvorming. In een tijdschift van de jong-liberalen verklaarde Grimond zich voorstander van directe actie en leek zelfs geweld niet af te wijzen, wanneer overtuiging door argumenten had gefaald. In een pamflet hadden de jong-liberalen een zinsnede aangehaald uit een rede van Grimond, waarin deze zei: „Het is een feit dat in Groot-Brittannië altijd weer nuttige hervormingen door geweld bereikt werden, nadat argumenten zonder resultaat waren gebleven". Op 20 sept. gaven de jong-liberalen aan het congres echter de verzekering ook binnen het kader van de partij te willen blijven werken, hoewel vele van hun leiders bij herhaling de partij „irrelevant" hadden genoemd.

De liberale afgevaardigde voor Inverness, *Russell Johnston,* kritiseerde op 19 sept. de jong-liberalen en tevens Grimond voor hun gebrek aan loyaliteit en verantwoordelijkheidsgevoel. Het werd tijd zo zei hij, dat weer eens een „klassiek liberaal" aan het woord kwam en hij riep op eenheid, discipline en coherent leiderschap te bewaren.

De afgevaardigde voor Noord-Cornwall, *Pardoe,* verdedigde het recht op vrijheid van meningen binnen de partij en het recht van Grimond zich op „intellectuele safari" te begeven. Beiden kregen grote bijval.

Op 20 sept. werd de belangrijkste resolutie door het congres met overweldigende meerderheid goedgekeurd. Het betrof de resolutie, waarin werd aangedrongen op een federaal regeringsstelsel, vorming van afzonderlijke parlementen in Schotland en Wales en hervorming van de constitutie van Noord-Ierland om de rechten van minderheden te garanderen. Tevens zouden executieve, financiële en wetgevende bevoegdheden vanuit Londen gedelegeerd moeten worden.

De inleiding van het bestuur tot de resolutie werd gehouden door Russell Johnston, die verklaarde dat de nationalistische aspiraties van Schotland en Wales binnen het raam van het Verenigd Koninkrijk vervuld moesten worden, en dat tegelijk ruimte moest worden gemaakt voor een „regionale democratie" in Engeland zelf. Hij wees de aspiraties van de nationalisten in Wales en Schotland naar volledige afscheiding van de hand.
Johnston zei dat in een tijd waarin de wederzijdse afhankelijkheid van staten toenam en wenselijk scheen, het volslagen „ongeloofwaardig" was het stukbreken van het Verenigd Koninkrijk aan te bevelen.
Als men binnen Groot-Brittannië geen doeltreffende regeringsvormen kan scheppen die nationale aspiraties bevredigen, zo zei Johnston, wat voor hoop bestaat er dan voor de schepping van ruimere gemeenschappen in Europa of elders?
Een amendement op deze resolutie, ingediend door Grimond en de voorzitter van de Schotse Liberale Partij, lord *Bannerman,* waarin regionale parlementen voor Engeland zowel als Wales, Schotland en Noord-Ierland werden aanbevolen met een overkoepelende federale organisatie, werd met 365 tegen 335 stemmen verworpen.
Verder sprak het congres zich uit voor deelneming van de loontrekkenden binnen de onderneming, voor stopzetting van wapenleveranties aan de regering van Lagos en beval het aan de schoolraden samen te stellen uit vertegenwoordigers van onderwijzend personeel, ouders, gemeentelijke vertegenwoordigers en — bij voortgezet onderwijs — leerlingen.

De partijvoorzitter, *Jeremy Thorpe,* hield op 21 sept. een slotrede, waarin hij betoogde dat de liberalen een radicale transformatie van de Britse instellingen voorstaan. Een dergelijke hervorming zou echter alleen kunnen worden bewerkstelligd door middel van parlementaire instellingen. De liberalen hadden, volgens Thorpe, aan het begin van deze eeuw bewezen dat zij een dergelijke „bloedeloze revolutie" konden volvoeren. Hij nam principieel stelling tegen een Schots nationalisme dat volledige afscheiding eiste. *(NRC, NZZ, Le Monde, The Times)*
(Vor. ber. pag. 651/2-1967)

PARTIJCONGRES LABOUR

Op 30 sept. begon het jaarlijkse partijcongres van de Labourpartij,

dat tot 4 okt. duurde. Het congres stond in het teken van de omstreden prijzen- en inkomenspolitiek (pag. 347/1) en het gedaalde vertrouwen van de kiezers in de Labourpartij, zoals dat tot uiting was gekomen bij diverse tussentijdse verkiezingen (pag. 361/1).

Het congres begon met een openingsrede van partijvoorzitster *Jenny Lee,* waarin zij opriep tot eenheid. De rest van de dag werd tegen de gebruikelijke gang van zaken in direct benut voor de debatten over de economische politiek van de regering. De leider van de transportarbeidersbond, *Frank Cousins,* had een motie ingediend, waarin het ingrijpen van de regering in de loononderhandelingen op grond van de prijzen- en inkomenswetgeving werd afgewezen. De politiek van de regering werd verdedigd door minister *Barbara Castle,* die erop wees dat de prijzenpolitiek goed werkte. Sinds de devaluatie waren de gemiddelde verdiensten met 4,9% en de prijzen met 4.4% gestegen. Zij deed verslag van de vooruitgang op het gebied van de produktiviteitsovereenkomsten en nodigde de vakbonden uit om met de regering in overleg te treden over wat er gedaan moest worden als eind 1969 de bestaande wetgeving over de prijzen en inkomens zou aflopen.

Haar verdediging had echter geen effect, want de motie werd aanvaard met een meerderheid van 5.098.000 tegen 1.124.000 stemmen.

De minister van financiën, *Jenkins,* zette voor zijn vertrek op 1 okt. naar de jaarvergadering van het IMF, nogmaals zijn politiek uiteen. Hij betoogde dat alle voornemens van Labour afhingen van het slagen van de politiek tot herstel van de betalingsbalans. Om het volle effect van de devaluatie te krijgen waren de beperking van de overheidsuitgaven en de verhogingen van indirecte belastingen (pag. 200 /3) even noodzakelijk als het derde element van de gecombineerde strategie, nl. de prijzen- en inkomenspolitiek. Over de moties, die de afhankelijkheid van buitenlandse kredieten verwierpen, zei hij dat deze nutteloos waren, indien de regering tegelijk de middelen tot het bereiken van onafhankelijkheid onthouden werden. Jenkins toonde met cijfers aan, dat in 1967 de lonen met 6% waren gestegen, de prijzen met 2%, maar de productiviteit met slechts 1%. Hieruit concludeerde hij, dat de welvaartsvergroting een direct gevolg was van de buitenlandse leningen. Hij verdedigde verder zijn politiek de binnenlandse consumptie in toom te houden. Als men de binnenlandse consumptie onbelemmerd de strijd liet aanbinden met de uitvoer, zei hij, was het altijd de binnenlandse consumptie die won. Hij wees kwantitatieve invoerbeperkingen en liquidatie der overzeese investeringen als alternatieve oplossingen tot het herstel van de betalingsbalans ten enenmale af. Jenkins geloofde dat de politiek van omschakeling op export thans definitief vruchten gaat afwerpen.



Oudminister Brown geflankeerd door de ministers Jenkins en Callaghan (links)

Een resolutie, waarin werd gepleit voor importbeperkingen, werd verworpen, evenals een resolutie, waarin verdere nationalisatie en een „positief nationaal plan" voor „socialistische produktie" werd geëist. Een verklaring van het hoofdbestuur over „industriële democratie", waarin het recht op regelmatige informatie en raadpleging werd verlangd en een grotere deelneming van de arbeiders in het beleid van de onderneming, werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

De volgende dag op 1 okt. hield premier *Wilson* een rede, waarbij de noodzaak de huidige politiek van economisch herstel voort te zetten, centraal stond.

Ondanks het feit, dat het congres met ruime meerderheid de prijzen- en inkomenspolitiek had verworpen, zou de regering haar politiek voortzetten, verklaarde Wilson. „Nu de politiek te verlaten die wij juist achten, zou net zo laf, en op de lange duur net zo verderfelijk voor deze partij zijn, als zich te hebben onttrokken aan de indiening ervan."

Hij riep de partij op over te gaan van de verdediging op de aanval. Wilson wenste niet, dat de Conservatieven ten tweede male de vruchten zouden plukken van de bomen, die de Labourregering met zoveel moeite had geplant. De Conservatieven noemde hij een „gewetenloze establishment", die niet alleen het sociale programma van de laatste vier jaar, maar de gehele naoorlogse welvaartsstaat trachtte te ondermijnen.

Fel keerde Wilson zich tegen wat hij noemde „het virus van Powellisme", dat op alle lagen van de Conservatieve partij een zo krachtige greep had weten te krijgen.

Naar aanleiding van het probleem van de herstructurering van de industrie ging Wilson uitvoerig in op de sociale gevolgen hiervan en de sociale maatregelen van de regering. Ondanks de uitgavenbeperkingen van de regering waren de uitgaven voor sociale doeleinden verder gestegen, hoewel minder snel dan voorheen, zo toonde hij aan. Hij kondigde een herziening van het systeem van sociale verzekeringen aan en de invoering van een algemeen pensioen.

Uit het akkoord van Bazel (pag. 536/2) trok Wilson de conclusie, dat de rol van Engeland als „wereldbankier" was uitgespeeld. Monetair chauvinisme was evenzeer uit de tijd als militair chauvinisme, zo zei hij. Uit Bazel volgde een „collectieve internationale rol voor sterling". Daar moest men bij aanknopen: Engelands economische rol in de wereld zou nu veel meer direct afhangen van de pogingen om orde op zaken in eigen huis te stellen.

De crisis in het Midden-Oosten van vorig jaar juni leverde in het betoog de koppeling van de inkrimping van de defensie-rol aan de inkrimping van de monetaire rol. Toen was immers gebleken, zei Wilson, hoe kwetsbaar Engeland voor de schokken van kapitaalbewegingen was geworden. De financiële verstoringen leidde tot panische terugtrekking van sterling-saldi; de snelle verbetering in Engelands betalingsbalans kwam tot stilstand, „en dit was een voorname factor, die ons tot devaluatie dwong".

Wilson herhaalde dat „onze veiligheid

fundamenteel in Europa is, en dient te worden gebaseerd op de Noordatlantische alliantie."

Na de vrede van Wilson, die een staande ovatie kreeg, volgde een debat over de status van Wales en Schotland. Er werd geen overeenstemming bereikt en men besloot het probleem verder te bestuderen in een uitvoerend comité. Minister *Callaghan* had daarvoor al toegezegd, dat de regering een uitvoerig onderzoek zou verrichten naar de uitwerkingen van een federaal systeem.

Het interimmanifest „vooruitgang en verandering", dat in beginsel was ontworpen door minister *Anthony Wedgwood Benn* en gepubliceerd op 29 sept., werd op 20 okt. ingeleid door *George Brown.*

Hij wees erop, dat de mensen met een stijgende materiële behoeftebevrediging meer en meer aandacht gingen schenken aan andere, niet materiële ambities. Maar hij vervolgde: „De meeste mensen hebben het beter, maar dat betekent nog niet dat de mensen tevreden zijn met onze huidige samenleving en de manier waarop deze is georganiseerd. Er zijn nog altijd te veel voorrechten in te weinig handen". Van de ongelijkheden en voorrechten, was de ongelijkheid in het onderwijs volgens Brown het sterkst. Hij pleitte voor een herziening van de inkomensverdeling ten gunste van de laagst betaalden. Volgens hem bestond er een fundamentele ongelijkheid, en de Labourpartij diende vóór 1971 (het verkiezingsjaar, red KHA) te tonen bereid te zijn dit te veranderen.

Het rapport zelf, geïnspireerd en geschreven door Wedgwood Benn, maar hierna op vele plaatsen gewijzigd wegens het openhartige karakter, bleek nog steeds echter zeer kritisch tegenover de fouten van de Labourregering.

De eerste helft van het stuk is grotendeels een uiteenzetting waarom de verkiezingsbeloften van 1964 niet uitvoerbaar bleken. Wij hebben de tijd onderschat die het zou kosten, zegt het rapport, om de economische hulpbronnen te scheppen ter ondersteuning van ons sociale programma. De fundamentele zwakte van de industriële structuur vroeg meer tijd om gecorrigeerd te worden dan iemand had kunnen voorzien.

Engelands economische moeilijkheden waren onhandelbaarder en de omstandigheden „onmetelijk" ongunstiger gebleken dan men had kunnen geloven. Devaluatie was bij het aan de macht komen in 1964 opzettelijk vermeden. Men had toen de verantwoordelijkheid ervoor op de schouders der voorgangers moeten leggen, waar zij hoorde. Ten slotte werd de devaluatie aan de regering opgedrongen, met het gevolg dat het economisch herstel, waarop men in 1966 had gehoopt, zich nu pas begon te manifesteren.

Voor de toekomst wees het rapport op een hervorming van het belastingstelsel en een verdere differentiatie tussen inkomen uit arbeid en inkomen uit vermogen. In dit verband werd de mogelijkheid van een „welvaartsbelasting" genoemd, maar tegelijk de verzekering gegeven dat men de noodzaak van een hoog „spaarniveau" beseft en dat er geen enkele reden is om „bescheiden kapitaalvorming" aan te tasten.

Voorts ging het rapport voorlopig in op een radicale hervorming van politieke en industriële instellingen om een grotere mate van „participatie" mogelijk te maken. In een later definitief manifest zouden daarover nadere voorstellen worden gedaan.

In de middagzitting maakte onderminister van onderwijs en partijbestuurslid *Alice Bacon* bekend, dat zij het rapport *Newsom* over de hervorming van de kostscholen en het voortgezet onderwijs (pag. 556/1) verwierp. Algemeen werd aangenomen dat zij hiermee het standpunt van de regering vertolkte. Ze kondigde de indiening van een wetsontwerp aan, waarin het voortgezet onderwijs geregeld wordt.

De vierde dag van het congres was geheel gewijd aan de buitenlandse politiek. Een speciale bestuursverklaring, waarin de invasie van de SU en vier bondgenoten in Tsjechoslowakije werd veroordeeld, en werd gekoppeld aan een hernieuwde bevestiging van de steun voor de NAVO, werd met 3.387.000 tegen 2.435.000 stemmen aanvaard. Tegenstanders van de NAVO hadden de veroordeling van de invasie wel willen aanvaarden, maar wensten hieruit geen gevolgtrekkingen t.a.v. de NAVO te maken.

Een resolutie, waarin het halveren van het Britse Rijnleger werd geëist werd verworpen met een meerderheid van 163.000 stemmen. Een andere resolutie, die de terugtrekking van Engeland uit de NAVO en andere pakten voorstond en de oriëntering op een politiek van neutraliteit werd met een meerderheid van 1.227.000 stemmen verworpen.

Zonder hoofdelijke stemming werd een resolutie aanvaard, waarin de stopzetting van de wapenleveranties aan de federale Nigeriaanse regering werd gevraagd. Het hoofdbestuur verbond er echter de interpretatie aan, dat hierdoor de mogelijkheid tot beëindiging van de burgeroorlog moest worden bevorderd. Hiermee werd het standpunt van de regering t.a.v. de wapenleveranties bevestigd (zie ook pag. 580/2).

Tenslotte werd een resolutie over Rhodesië aanvaard met 3.124.000 tegen 2.661.000 stemmen tegen het advies van het hoofdbestuur in. De resolutie stelde, dat „zolang de Afrikanen effectieve deelneming in de regering van het land wordt ontzegd en onderdrukkende rassenwetgeving wordt opgelegd, de situatie zowel kritiek als gevaarlijk zal blijven". Ze herinnerde aan de regeringsverklaring, waarin werd verklaard dat geen onafhankelijkheidsregeling aan het parlement zou worden voorgelegd vóór een meerderheidsregering was gerealiseerd. De regering diende een grondwet voor te bereiden, die geen voorwerp van onderhandelingen met de rebellen mocht vormen en te voldoen aan de morele verplichting aan Zambia practische steun te verlenen ter verzekering van de veiligheid van dit land. Intrekking van de toezegging geen geweld te gebruiken werd bij amendement geschrapt.

Bij de stemming over de algemene motie van vertrouwen in de regering op 4 okt. bleek opnieuw de kloof tussen de partij en de vakbeweging. De motie bevatte de woorden „afhankelijk van het voorbehoud besloten in de beleidsbeslissingen van de TUC". Deze formulering werd aangevochten door *Patrick Cheney,* die deze druk van de vakbeweging onaanvaardbaar noemde. De Labourparty zowel als de vakbeweging hadden ieder hun eigen besluitvormingsproces en beïnvloeding van de een door de ander was fout. Een amendement van deze strekking werd met een geringe meerderheid van 565.000 stemmen, ondanks de massale vóórstemmen van vakbondsafgevaardigden, verworpen.

De motie van vertrouwen werd daarna zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Premier Wilson hield een slotrede, waarin hij concludeerde dat door het congres de voorwaarden waren geformuleerd volgens welke de Labourpartij als „voortdurende regeringspartij" door de kiezers kon worden aanvaard. Hij liet er geen twijfel over bestaan, waar de leiding berustte. De woorden van het congres zouden worden opgevat als waarschuwingen en niet als opdrachten. Een regering was verantwoording verschuldigd aan het parlement en kon geen opdrachten krijgen, zei hij. Aan de vakbonden gaf hij de waarschuwing dat niet het hele programma van produktie, produktiviteit en export in gevaar gebracht mocht worden door „onbezonnen industriële actie", waardoor de werkgelegenheid van vele mensen bedreigd zou worden. Niets kon het onverbiddelijke succes van de Labourbeweging een halt toeroepen, dan de Labourbeweging zelf, aldus Wilson. *(NRC, The Times, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 650/1-1967)

PARTIJCONGRES CONSERVATIEVEN

Het laatste partijcongres in de reeks was dat van de Conservatieven, dat gehouden werd van 9 tot 12 okt., evenals dat van de Labourpartij in Blackpool. Ook hier stond één kwestie in het centrum van de belangstelling, nl. de uitdaging van *Enoch Powell* aan de gematigde koers van de partijleiding. Hierbij stond weer centraal het probleem van de gekleurde immigranten, waarover Powell in Birmingham op 20 april een geruchtmakende rede had gehouden (pag. 346/2). Hij was hierop afgezet als lid van het Conservatieve schaduwkabinet.

De Conservatieve leider, Edward Heath had echter op 20 sept. in York de immigratiepolitiek van een toekomstige Conservatieve regering uiteengezet, waarin hij een verscherpte immigratiecontrole en beperking aankondigde. De maatregelen die hij voorstelde waren:

— geen directe, onvoorwaardelijke verblijfsvergunning; werkvergunningen dienden van te voren te worden aangevraagd en waren alleen geldig voor een vastgestelde plaats en een vastgesteld beroep. Ze dienden na 12 maanden te worden verlengd.

— gezondsheidsverklaringen waren vereist; gelijke eisen zouden gelden voor afhankelijke gezinsleden.

— na toelating dienden de immigranten bij de politie hun gangen te laten registreren.

— na vier jaar inwonerschap zouden deze verplichtingen worden opgeheven en na vijf jaar was het verkrijgen van het staatsburgerschap mogelijk, maar alleen voor immigranten met een goede reputatie.

Op andere punten bleef het verschil tussen Powell en de officiële partijpolitiek aanzienlijk. Powell had bij verschillende gelegenheden gepleit voor een volledige denationalisering van alle overheidsbelangen en -ondernemingen. Ook wenste hij een sterke terugdringing van de andere staatsbemoeiingen. Heath nam op 10 sept. bij twee gelegenheden stelling tegen de poging van Powell, gesteund o.m. door du Cann, de partij naar rechts te drijven. Hij verklaarde dat hij altijd in een „constructieve oppositie" had geloofd en zei dat er wel degelijk verschillen tussen regering en oppositie bestonden; de Conservatieven dienden het volk een zakelijk alternatief te bieden. Hij kritiseerde de Conservatieven, die iedere inmenging van de staat in het economische leven verdacht vonden. Deze houding was honderd jaar achter, zo zei hij. De centrale overheid was nu eenmaal, of men dat prettig vond of niet, verantwoordelijk voor bijna de helft van alle economische activiteiten. De overheid was de grootste „uitgever" en de grootste werkgever.

Ondanks deze uitlatingen van Heath zette Powell echter zijn campagne voor denationalisatie voort. Ook op het punt van het regionale streven naar onafhankelijkheid nam hij een afwijkend standpunt in. Op 28 sept. verklaarde hij in Wales, dat een keuze gemaakt diende te worden tussen volledige onafhankelijkheid of het behouden van de huidige status binnen het Verenigd Koninkrijk. Een tussenoplossing bestond er niet volgens hem. Heath had een afzonderlijke „Schotse Assemblee" voorgesteld.

Op 6 okt. werd een interimmanifest van de Conservatieve partij „Verbeter het bestaan" gepubliceerd. Hierin werden de standpunten van de Conservatieven in algemene termen weergegeven. In een voorwoord zegt partijleider Heath, dat het eerste doel van een Conservatieve regering zal zijn orde op zaken te stellen in de economie van het land. Het manifest legt de nadruk op het belang van persoonlijke prikkels tot vooruitgang, van paticuliere ondernemerszin en van minder overheidsingrijpen in het bedrijfsleven en leven van de particuliere burger.

Als concreet voorstel wordt aangevoerd een plan om aan de loonbelasting een spaarschema te koppelen, dat dan tot een zekere inkomensgrens een bepaalde vrijstelling van belasting zou geven. Verder wensen de Conservatieven een belastingverlaging en een aanpassing van de belastingstructuur aan die van de EEG-landen Over denationalisatie wordt niet meer gezegd dan dat men t.a.v. de staalindustrie een „raam van mededinging moet herstellen.

De eerste dag van het congres vonden de debatten plaats over de politieke richting van de partij. Vrijwel alle sprekers gingen ervan uit, dat de Conservatieven bij de volgende verkiezingen weer aan de regering zouden komen. *Selwyn Lloyd* riep de partij op, de interne frustratie wegens de wachttijd niet te uiten in onderlinge onenigheid. Ze diende zich ervoor te hoeden, dat de verwachte verkiezingszege hierdoor in de waagschaal werd gesteld. Op 10 okt. werd het belangrijke debat gehouden over de rassenproblematiek. Na dit debat werd een motie aangenomen, die was gebaseerd op de stellingen, die Heath in zijn rede in York had verkondigd. De meeste belangstelling trokken de redevoeringen van *Quintin Hogg* en Enoch Powell.

Hogg stelde zich achter de denkbeelden van Heath over de immigratie, maar wees elke vorm van discriminatie t.a.v. de reeds aanwezige kleuringen uit de Gemenebestlanden af. Hij verklaarde, dat niemand uit een „onafhankelijk land" meer onbeperkt recht kon doen gelden om zich in Engeland te vestigen. Hij wees een speciale verantwoordelijkheid van Engeland als centrum van het Gemenebest van de hand. „Ook Engeland heeft recht op onafhankelijkheid", zo zei hij.

Powell verklaarde in zijn rede, dat het over twintig jaar verwachte gekleurde bevolkingsbestanddeel van Engeland van 4 à 5% niet gelijkmatig over het gehele land zal zijn verdeeld. In bepaalde gebieden zou het gehele karakter van het land onherkenbaar veranderd zijn, meende Powell: „En dat zijn niet de afgelegen uithoeken; zij zijn het hart van het land". Powell geloofde in een politiek van „gesteunde" repatriëring en verkondigde dat wat in het ware landsbelang was, nimmer onmogelijk zou zijn.

Op 11 okt. werd het debat over de buitenlandse politiek en defensiepolitiek gehouden. Het congres sprak zich in een vrijwel met algemene stemmen aangenomen motie uit voor het handhaven van een „militaire aanwezigheid" ten oosten van Suez. Deze motie werd verdedigd door plaatsvervangend partijleider *Reginald Maudling,* die verklaarde, dat wanneer de Conservatieven weer aan de macht kwamen, zij hun politiek uitsluitend zouden baseren op „Brittanniës eer en Brittanniës belangen" — en niet, zoals hun tegenstanders doen, op partijpolitieke overwegingen.

Partijleider Heath hield op 12 okt. een slotrede, die volgens waarnemers, gemeten aan de ovatie na afloop van 7 minuten en 40 seconden, zijn leiderschap over de Conservatieven bevestigde. Heath verklaarde, dat indien het enthousiasme behouden bleef, niets de verkiezing van een Conservatieve regering in de weg kon staan.

Hij waarschuwde dat de conservatieven een eventuele nieuwe socialistische „welvaartsbelasting" weg zouden vagen. Hij noemde premier Wilson de „manipulator van het gebroken woord" en verklaarde dat het democratische regeringsstelsel een verder afbreken, zoals door Labour gedurende de afgelopen vier jaar niet zou kunnen overleven.

Heath herhaalde zijn eerdere verklaring dat hij aan de kiezers geen enkele belofte zou doen, die men niet zou kunnen vervullen. Hij stelde, onder verwijzing naar het interimmanifest: „Verbeter het bestaan", dat op hem zelf „als uw verkozen leider" uiteindelijk de verantwoordelijkheid van het te volgen beleid zou berusten en verklaarde: „Ik aanvaard die verantwoordelijkheid ten volle".

Heath verklaarde, na herhaling van zijn standpunt over immigratiebeperking, dat als iemand geloofde, dat in Engeland gevestigde immigranten (waarvan het merendeel al Brits staatsburger was) „gedwongen gedeporteerd konden worden omdat zij gekleurd waren", hij zulk een standpunt volstrekt en volslagen afwees.

Heath gaf eveneens een overzicht van hoe hij zijn regering zou inrichten: een kleiner kabinet, meer „federale" departementen, gebruikmaking van moderne technieken, en van technologie in het bestuursapparaat.

Hij veroordeelde het beleid van Labour inzake toetreding tot de Europese Gemeenschap. Tot de Zes zei Heath: „Wij zijn bereid als u bereid bent".

Eerst diende Engeland echter zijn eigen kracht op te bouwen en zijn eigen belangen te behartigen. De door Labour bekend gemaakte defensiebeperkingen en opheffing van reserve-eenheden zouden door de Conservatieven stop gezet worden. (NRC, The Times, Le Monde, NZZ)

PROTESTEN TEGEN INTERVENTIE IN IN TSJECHOSLOWAKIJE TE MOSKOU PROCES TEGEN LITWINOW E.A.

Op 9 okt. is in Moskou het proces begonnen tegen vijf van de zeven personen die op 25 aug. op het Rode Plein in Moskou een betoging hadden gehouden tegen de militaire interventie in Tsjechoslowakije. De vijf personen die terechtstonden, mevrouw *Larissa Bogoras-Daniel,* echtgenote van de op 14 febr. 1966 veroordeelde schrijver *Daniel, Pawel Litwinow,* kleinzoon van de vroegere minister van buitenlandse zaken *Maxim Litwinow,* de dichter *Vadim Delone,* de taalgeleerde *Konstantin Babitski* en de arbeider *Wladimir Dremlioega,* hadden op 25 aug. plakkaten getoond met o.a. de volgende teksten: „Handen af van de CSSR", „schande over de bezetters" en „vóór jullie en onze vrijheid".

In de aanklacht, waarin het doel van de demonstratie werd weggelaten, werd melding gemaakt van „groepsactiviteit, die tot grove verstoring van de openbare orde heeft geleid" en van anti-Sowjetpropaganda. De maximumstraf hiervoor is drie jaar.

De dichteres *Gorbanewskaja* en de kunstcriticus *Fainberg* die ook aan de demonstratie hadden deelgenomen stonden niet terecht. De eerste niet omdat zij reeds bij een eerdere gelegenheid tot een gedwongen verblijf in een krankzinnigengesticht werd veroordeeld en haar toerekeningsvatbaarheid voor de demonstratie in twijfel werd getrokken, de tweede omdat een onderzoek naar zijn toerekeningsvatbaarheid nog niet voltooid is.

Verloop van het proces

In de rechtszaal waar het proces op 9 okt. begon, werden alleen familieleden van de verdachten toegelaten. Buiten de rechtszaal kwam het tot heftige debatten tussen voor- en tegenstanders van de beklaagden.* Op 10 okt. vroeg de openbare aanklager de volgende straffen: vijf jaar verbanning voor Pawel Litwinow, vier jaar voor mevrouw Daniel en drie jaar voor Babitski; verder twee jaar gevangenisstraf voor Delone, vermeerderd met 6 maanden die hem restten van een voorwaardelijke veroordeling in aug. 1967; en drie jaar gevangenisstraf of werkkamp voor Dremlioega.

De vonnissen die op 11 okt. werden uitgesproken waren conform de eis.

In de pleidooien die werden gevoerd en waarin mevrouw Daniel haar eigen verdediging ter hand nam, werden de feiten erkend, doch op vrijspraak aangedrongen omdat niet behoorlijk zou zijn bewezen dat het optreden van de verdachten een misdrijf vormde.

Mevrouw Daniel die gedurende haar laatste pleidooi herhaaldelijk met de presidente van het gerechtshof in conflict kwam, verklaarde o.m. het volgende:

„Ik heb het niet gedaan zo maar uit impulsiviteit. Ik heb er wel degelijk over nagedacht en ik besefte ten volle wat mij te wachten stond. Ik beschouw mij niet als een figuur van openbaar belang en nog minder van politiek gewicht. Ik heb heel wat in mezelf moeten onderdrukken om ertoe te komen wat ik gedaan heb — een gevoel van geestelijke traagheid en van afkeer om mij in het openbaar zo ten toon te stellen. Ik ben erg gesteld op mijn vrijheid en op alles wat waarde heeft in het leven. Ik zou het veel liever niet gedaan hebben en in stilte mijn steun gegeven aan mensen, die er net zo over dachten als ik. Ik stond voor de keuze mijn mond te houden of iets openlijks te doen. Maar zwijgen zou betekenen, dat ik mij dan schaarde aan de zijde van hen die zwijgen over iets, waar ik 't zelf niet eens mee ben. Dat komt neer op liegen.

Ik wil niet betogen, dat de dingen inderddaad zijn zoals ik ze zie, maar ik zie ze nu eenmaal zo. Het zijn al die vergaderingen en die beweringen in de pers geweest, die allemaal uniform hun steun uitspraken, die mij ertoe gebracht hebben in het openbaar te verklaren dat ik het er niet mee eens was. Had ik dat niet gedaan, dan zou ik mijzelf medeverantwoordelijk hebben geacht aan de fouten van onze regering en dan zou ik hetzelfde hebben gedaan als die anderen, die ook hun mond hielden onder een vorig regime".

N.a.v. een opmerking van de procureur dat zijn eis door het publiek met instemming zal worden ontvangen, verklaarde mevrouw Daniel:

„Ik heb over dat publiek ook iets te zeggen. Ik geloof, dat het het vonnis met dezelfde instemming zal ontvangen zoals het alle andere vonnissen ontvangt. De beklaagden zullen wel weer afgeschilderd worden als maatschappelijke parasieten, als mensen die aan de rand van de samenleving verkeren en die er afwijkende ideologieën op na houden.

Mensen, die het niet eens zijn met de vonnissen, komen hier terecht bij mij in de beklaagdenbank. Ik ken de wet maar ik weet ook, hoe zij in de praktijk wordt toegepast. Daarom vraag ik in mijn pleidooi, hier en nu, aan het hof niets".

Pawel Litwinow merkte in zijn slotwoord o.a. op:

„Ik zal uw tijd niet gebruiken door in te gaan op juridische details. De verdedigster heeft dat al gedaan. Het is duidelijk, dat de klachten, die tegen ons zijn ingebracht, niet strafbaar zijn en ik beschouw mij dan ook niet als schuldig. Maar toch zal de uitspraak tegen mij „schuldig" luiden. Dat staat voor mij nu al vast . . . ."

„. . . . Over mijn motieven zal ik het nu niet hebben. Ik heb nooit geaarzeld tussen de vraag of ik al dan niet naar het Rode Plein zou gaan. Als Sowjet-burger vond ik het nodig mijn afkeuring te vertolken jegens wat mijn regering deed. Ik was zeer verontwaardigd. Ik kende mijn vonnis al, toen ik op het politiebureau na mijn arrestatie mijn verklaring ondertekende. Daarin stond, dat ik een misdrijf had gepleegd volgens artikel 190 van het wetboek van strafrecht.

Wat het proces zelf betreft: de procedures zijn geschonden. Onze vrienden zijn niet toegelaten tot de rechtszaal. Mijn vrouw is met de grootste moeite binnen kunnen komen. Er zijn hier mensen in de zaal, die daar met veel minder recht zitten dan onze vrienden.

De procureur heeft de betekenis van art.



Na afloop van het proces tegen Pavel Litwinow, mevr. Daniel e.a. ontvingen de vrouwelijke verdedigers bloemen. Links de dichter Alexander Jesenin-Wolpin.

* Onder de voorstanders van de beklaagden trad vooral op de voorgrond generaal-majoor b.d. Pjotr Grigorjenko. Deze was in 1961 door Chroesjtsjow ontslagen als docent aan de militaire academie van Frunze (zie pag. 70/3).

125 omgekeerd (het artikel, dat vrijheid van meningsuiting en van vergadering garandeert samen met andere burgerrechten in overeenstemming met de belangen van de werkende klasse en ten behoeve van een versteviging van het Sowjet-stelsel).
Alle vrijheden moeten gebruikt worden als ze in het voordeel van de staat werken, zei de aanklager. Maar het is in het belang van het communisme en van de arbeiders dat men over deze rechten kan beschikken".
Hier viel de procureur hem in de rede met de klacht, dat dit argument nergens op sloeg.
Litwinow: „Wel wis en zeker. Wie maakt uit, wat wel en wat niet in het belang is van het communisme? De procureur misschien, die met bewondering, haast met tederheid heeft gesproken over hen, die ons beledigden en afranselden. En hij weet wat er allemaal in de wet staat. Dat is het nu juist, wat ik zo funest acht. Van juist deze mensen zou men moeten verwachten dat zij het verschil kennen tussen communisme en contrarevolutie. Dat vind ik verschrikkelijk en daarom ging ik naar het Rode Plein. Daar heb ik tegen gevochten en ik zal er tegen blijven vechten tot aan het einde van mijn leven met gebruik van alle wettelijke middelen, die ik ken."

Protest schrijvers

Behalve de demonstratie op het Rode Plein op 25 aug., hebben vooraanstaande Sowjetrussische burgers ook op andere wijze uitdrukking gegeven aan hun afkeuring over de politiek van hun leiders m.b.t. Tsjechoslowakije.
Op 11 sept. publiceerde *The Times* een brief die 88 Sowjetrussische schrijvers naar het buitenland hadden gesmokkeld. Hoewel volgens *The Times* de namen van de ondertekenaars strikt geheim worden gehouden, staat vast dat een groot aantal vooraanstaande literatoren zich onder hen bevindt, o.w. Moskouse journalisten en schrijvers.
De tekst van de brief luidde als volgt:

„Aan de schrijvers van Tsjechoslowakije. Beste vrienden, bloedbroeders en broeders door de pen. Tijdens deze voor uw land zo tragische dagen, erkennen wij, Moskouse schrijvers, bitter onze eigen hulpeloosheid en delen met u de gehele droefheid van de situatie. Er ligt thans een ramp op de schouders van allen, die hun talent en hun woorden hebben gesteld in dienst van het humanisme. De vrijheid wordt thans niet slechts in Tsjechoslowakije onderdrukt, maar ook in ons land.
Wij schamen ons er voor, dat de onderdrukkers van uw vrijheid mannen uit ons land zijn. Onze tegenwoordige stalinistische leiderschapsmethoden en de overal aanwezige controle van de veiligheidsorganen maken het thans onmogelijk, onze stemmen te verheffen tot uw verdediging. Sinds januari van dit jaar sloegen wij uw strijd met afgunst gade en het verheugde ons te merken dat tenminste in één Slavisch land vrijheid van gedachten, spreken en gedrag bestond — communistische vrijheid.
Helaas heeft niet iedereen zijn naam onder deze brief gezet. Er is nog altijd een aantal literatoren, die al lang hun pen in dienst hebben gesteld van het dogmatisme en die in een positie zijn geraakt, waarvoor iedere schrijver zich zou moeten schamen. Wij hebben een uitgebreide ervaring wat betreft de onderdrukking van creatieve vrijheid en daarom wenden wij ons vandaag tot u met een verzoek: Wat er in de toekomst ook mag gebeuren, val niet ten offer aan de trucs of verleidingen van de ideologische dogmatisten; sta niet toe dat de censuur in uw land wordt hersteld; tracht niet uzelf populair te maken, zelfs niet indien men u met het werk wil belasten dat zulke Russische hedendaagse literaire speculanten als Fedin, Sjolochow of Sowronow verrichten.

Wij van onze kant beloven, de zaak van het humanisme eerlijk te dienen. Wij zullen nooit onze pen dopen in inktpotten die met bloed zijn gevuld. Laat men ons bedreigen met concentratiekampen, laat men ons martelen met geestelijke en lichamelijke honger — wij zullen onze eer en ons geweten niet prijsgeven. Laat ons ons in dit opzicht verenigen, laat ons ons verenigen in onze zielen, zoals wij al generaties lang verenigd zijn in bloed.

Eens in de toekomst zal de geschiedenis de namen uitspreken van allen die deze brief hebben ondertekend, maar op het ogenblik is dat onmogelijk. Wij zijn met ons 88-igen. In de internationale taal van radio-omroepers betekent het cijfer 88 „een volledige eenheid". Aanvaard dan onze bittere omhelzing voor wat zij waard is. Zij is geen judaskus. Vergeef ons en vergeef Rusland. Hem kunnen de tranen niet worden verweten, die u thans schrijft.

Lang leve de rede.
Schrijvers van Moskou."

Protest Jewtoesjenko

Volgens de *Sunday Times* (29-9) heeft de dichter *Jewgeni Jewtoesjenko* op 22 aug., de dag na de invasie in Tsjechoslowakije, een uitvoerig telegram aan partijleider *Brezjnew* en premier *Kosygin* gestuurd, waarin hij de door de leiders gevolgde politiek scherp afkeurde.

„Ik kan niet meer slapen, en ik weet niet hoe ik nog verder kan leven. Ik ben er diep van overtuigd dat onze actie in Tsjechoslowakije een tragische fout is geweest en een bittere terugslag op de Sowjetrussisch-Tsjechoslowaakse betrekkingen en op de beweging van het wereldcommunisme zal hebben", aldus Jewtoesjenko.

Zonder dat een direct aanwijsbaar verband aanwezig was, moet volgens waarnemers de plotselinge afgelasting op 11 okt. van een toneelstuk van Jewtoesjenko, getiteld Waterkrachtstation Bratsk, waarin kritiek wordt geleverd op het stalinisme en het anti-stalinisme, mogelijkerwijs gezien worden als een teken van het in ongenade vallen van de dichter.

EQUATORIAAL GUINEA

ONAFHANKELIJKHEID

Op 12 okt. is Spaans-Guinea onder de naam Equatoriaal Guinea een onafhankelijke republiek geworden, nadat het sinds 190 jaar onder Spaanse heerschappij heeft gestaan. De nieuwe staat bestaat uit drie delen: een deel op het vasteland van Afrika (Rio Muni), het eiland Fernando Poo en enkele andere voor de kust gelegen eilanden (o.a. Annobon), met een totaaloppervlakte van ca. 28.000 km2.
Aan de onafhankelijkheid zijn de volgende ontwikkelingen voorafgegaan:

Sinds 1 jan. 1964 genoot Spaans-Guinea intern zelfbestuur. Bij een volksstemming, gehouden op 15 dec. 1963, was in totaal een meerderheid van 62,4% voor het in nov. 1963 door de Cortes goedgekeurde autonomie-statuut, doch een geringe meerderheid van Fernando Poo verklaarde zich tegen autonomie.
Tijdens de 20ste zitting van de Algemene Vergadering van de VN in dec. 1965 was een resolutie aanvaard, welke een spoedige onafhankelijkheid voor Guinea verlangde (pag. 68/2-1966). Eind 1966 deelde de Spaanse vertegenwoordiger bij de VN mee dat zijn regering bereid was een constitutionele conferentie over zelfbeschikking voor het gebied bijeen te roepen.
Op 11 sept. 1967 aanvaardde de VN-commissie voor het kolonialisme (de commissie van 24) een resolutie die de onmiddellijke bijeenroeping van een constitutionele conferentie verlangde, teneinde aan Equatoriaal Guinea per 1 juli 1968 onafhankelijkheid te verlenen.
Het Spaanse kabinet besloot op 15 sept. 1967 als openingsdatum voor de conferentie 30 okt. 1967 vast te stellen.

Constitutionele conferentie

De constitutionele conferentie werd bijgewoond door een delegatie van Equatoriaal Guinea o.l.v. F e d e r i c o N g o m o (voorzitter van de Nationale Vergadering) en B o n i f a c i o O n d o (voorzitter van de regeringsraad. De drie voornaamste nationalistische partijen — de Beweging voor Nationale Eenheid voor Equatoriaal Guinee (MUNGE), de Nationale Bevrijdingsbeweging voor Equatoriaal Guinea (Monalige) en de Volksidee van Equatoriaal Guinea (IPGE) — waren het eens in hun verlangen naar totale onafhankelijkheid, met de verbreking van alle banden met Spanje, en een voortgezette federatie van Rio Muni en Fernando Poo. Bepaalde groeperingen van Fernando Poo, met name de Union Bubi (een partij die de voornaamste etnische groep vertegenwoordigt), bepleitten de scheiding van Fernando Poo en Rio Muni, en het behoud van de autonome status voor Fernando Poo en mogelijk later onafhankelijkheid.
Kort na de opening van de conferentie in Madrid door de Spaanse minister van buitenlandse zaken, C a s t i e l l a, dien-

den 32 van de 42 Guinese afgevaardigden een document in, dat de beginselen uiteenzette waarop zij de komende onderhandelingen wilden baseren:
1) volledige onafhankelijkheid op 15 juli 1968;
2) erkenning van de status van de Guinese delegatie in zijn eigen recht;
3) vorming van een voorlopige regering onmiddellijk na het einde van de conferentie.
Hoewel verschillende ondertekenaars van dit document zich niet van zins verklaarden de discussie te beginnen alvorens zij het officiële Spaanse antwoord op hun voorstellen hadden ontvangen, was dit antwoord nog niet binnen op 21 nov. toen de conferentie na negen zittingen verdaagd werd.
De Algemene Vergadering van de VN aanvaardde op 15 dec. 1967 een resolutie waarin Spanje werd gevraagd aan Equatoriaal Guinea als politieke en economische eenheid voor 1 juli 1968 onafhankelijkheid te verlenen (pag. 36/2).
Kort tevoren had Spanje de VN op de hoogte gesteld van zijn voornemen de politieke toekomst van het gebied aan een referendum te onderwerpen.
Begin febr. deelde minister Castiella de vertegenwoordigers van de autonome regering van Equatoriaal Guinea en van het gemeenschappelijke secretariaat van de drie nationalistische partijen mee, dat de Spaanse regering zou handelen overeenkomstig de laatste VN-resolutie.
Later die maand keurde het Spaanse kabinet een decreet goed dat het politieke statuut van Equatoriaal Guinea wijzigde, verkiezingen tot de definitieve goedkeuring van het nieuwe statuut opschortte en het gezag van onder het bestaande statuut fungerende lichamen verlengde. Toen de VN-commissie van 24 zich op 1 en 7 maart opnieuw met de kwestie bezig hield, deelde de Spaanse vertegenwoordiger formeel mee dat zijn regering van plan was zich in de VN-resolutie van dec. 1967 te schikken en dat Spanje een VN-vertegenwoordiging in het gebied zou vragen gedurende de verkiezingen te houden voor de onafhankelijkheid.
De Spaanse minister van voorlichting, Manuel Fraga Iribarne, bevestigde op 8 maart bij de toezegging van de onafhankelijkheid vóór eind 1968, dat verkiezingen zouden worden gehouden onder auspiciën van de VN, zodat de bevolking van het gebied hun verlangen naar onafhankelijkheid kon bekrachtigen. De minister noemde 17 april als datum voor hervatting van de constitutionele conferentie.

Begin mei kwam de op 17 april hervatte conferentie in een impasse terecht. Spanje was met een ontwerp-grondwet ter tafel gekomen dat door 33 van de 44 Guinese delegatieleden was afgewezen; zij weigerden het zelfs als werkdocument te aanvaarden en dienden een eigen ontwerp in, dat de Spanjaarden op hun beurt niet in behandeling wilden nemen.
Het gemeenschappelijke secretariaat van de delegaties der drie Guinese nationalistische partijen (IPGE, Monalige en Munge) deelde op 14 mei mee dat de Spaanse delegatie de conferentie op dood spoor had gebracht, omdat zij zou hebben geweigerd zich neer te leggen bij de beslissing van de meerderheid der conferentieleden.

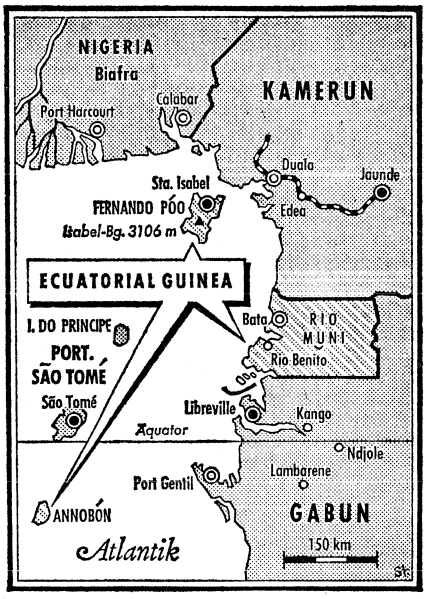

Equatoriaal Guinea telt ca. 255.000 inwoners, van wie bijna 90% r.-k. is. Vooral de landbouw is van belang. De voornaamste produkten zijn: cacao 35.000 ton, bananen 15.000 ton en koffie 10.000 ton per jaar. De bosbouw levert jaarlijks ca. 250.000 ton hout. De verwerkende industrie is in volle opbouw en het onderzoek naar aardolie is vorig jaar begonnen. Er is een uitgebreid wegennet, 85% van de bevolking heeft onderwijs genoten en er is een relatief omvangrijke medische zorg. (F A Z)

Het grondwetsontwerp

De constitutionele conferentie werd tenslotte op 22 juni beëindigd, nadat een ontwerp door de Spaanse commissie en (een deel van) de Guinese delegatie was aanvaard.

Dit ontwerp voorzag in een presidentieel bewind met grote bevoegdheden voor de provinciale raden. Er is naar gestreefd de etnische minderheden zo te doen vertegenwoordigen, dat een evenwicht gewaarborgd is. De Nationale Vergadering zal uit 35 afgevaardigden bestaan, waarvan 19 vertegenwoordigers van Rio Muni, 12 van Fernando Poo, 2 van Annobon en 2 van de overige eilanden. Om de vijf jaar zullen verkiezingen voor het parlement en het presidentschap worden gehouden.

Een deel van de Guinese delegatie gaf op 25 juni een communiqué uit waarin gesteld werd dat 33 van de 44 leden van de Guinese delegatie het ontwerp voor de nieuwe grondwet verworpen hadden. Deze hadden voornamelijk bezwaren tegen de voorgestelde staatkundige opbouw van het land. Tien afgevaardigden van Fernando Poo* zouden deze opbouw te weinig federaal vinden, terwijl 23 afgevaardigden der drie nationalistische partijen van Rio Muni juist een tegenovergestelde mening hierover zouden hebben.
Het hoofd van de Spaanse delegatie bij de VN, *Jaime de Pinies*, maakte op 10 juli in de dekolonisatie-commissie bekend dat Spanje op 12 okt. aan Guinea onafhankelijkheid zou verlenen. Voorts zou het grondwetsontwerp op 11 aug. aan een referendum worden onderworpen, waarna een maand later verkiezingen zouden volgen.
Op 24 juli werd het grondwetsontwerp door de Spaanse Cortes goedgekeurd, waarbij 14 leden tegen het verlenen van de onafhankelijkheid stemden. Minister Castiella verklaarde dat Spanje ook bij verwerping van het ontwerp door de Guinese bevolking zijn verplichting inzake het verlenen van de onafhankelijkheid zou nakomen, zij het dan na het nemen van een aantal noodmaatregelen.

Referendum

Op 11 aug. vond het toegezegde referendum over de nieuwe grondwet plaats. Volgens de officiële uitslag spraken zich 72.458 stemmen (63,1%) vóór het ontwerp uit, en 41.197 stemmen (35%) tegen, terwijl 2.198 kiezers een ongeldige stem uitbrachten. De opkomst bedroeg 93,7%.

Verkiezingen

Op 22 september vond de eerste ronde van de presidentsverkiezingen plaats. De kandidaat van de drie linkse partijen, *Francisco Macias Nguema*, verwierf 36.716 van de 92.956 uitgebrachte stemmen. Op de tweede plaats volgde de kandidaat van de Uniebeweging, *Bonifacio Ondo Edu*, met 31.941 stemmen. Daar geen der kandidaten echter een absolute meerderheid verkreeg, vond op 29 sept. een tweede ronde plaats. Macias verwierf toen 68.300 van de 110.101 geldige stemmen, Ondo 40.254. Op 3 okt. werd Macias officieel als president erkend.
Tevens werden op 22 sept. de 35 afgevaardigden voor de Nationale Vergadering gekozen alsmede de

*) De bewoners van Fernando Poo, de Bubi, waren voorstanders van een afscheiding van hun gebied, aangezien zij bevreesd waren voor een overheersende positie van de Fango-stam, die in Rio Muni woont.

leden van de provinciale raden. Nadere gegevens hierover ontbreken nog.
De verkiezingen, die evenals het referendum door VN-waarnemers werden bijgewoond, verliepen zonder incidenten.
In het door Macias gevormde kabinet is volgens de *NRC* (11-10) de post van vice-president toevertrouwd aan de leider van de Bubi-minderheid van Fernando Poo, *Edmundo Bosio Dioco*. De kern van de regering bestaat uit mensen die zich tegen de tekst van de nieuwe grondwet hebben verzet, aldus de *NRC*. Macias beheert zelf de portefeuille van defensie. Tot zijn minister van buitenlandse zaken benoemde hij *Ndongo Miyone*, de secretaris-generaal van de Monalige.
Macias (44), die in 1964 vice-premier werd in de autonome regering, staat bekend als een voorstander van een sterk centralistisch en socialistisch bestuur. *(NZZ, Le Monde, Kroniek van Afrika, Int. Afrika Forum)*

KONGO (BRAZZAVILLE)

AFTREDEN MASSEMBA-DEBAT. PREMIER RAOUL TEVENS STAATSHOOFD

Nadat medio augustus voorlopig een einde gekomen scheen aan de crisis, die Brazzaville sinds eind juli doorgemaakt had (pag. 558/3), is eind augustus een volgende fase in deze crisis bereikt.
Op 29 aug. werd een arrestatiebevel uitgevaardigd tegen de voormalige ministers *André Hombessa* (voorlichting) en *Michel Bindi* (binnenlandse zaken). Zij werden ervan beschuldigd wapens te hebben verdeeld onder hun aanhangers, voornamelijk leden van het korps voor de burgerlijke verdediging en de jeugdbeweging JMNR.
Toen op 30 aug. legereenheden bovengenoemde ex-ministers wilden arresteren in een kamp van de meteorologische dienst, waar leden van de JMNR en Cubaanse instructeurs zich hadden verschanst, braken hevige gevechten uit. De noodtoestand werd afgekondigd en de bewoners van de nabij het kamp gelegen wijk Bakongo werd verzocht hun huizen te verlaten. President *Alphonse Massemba-Debat* deed een beroep op de strijdkrachten en de leden van de JMNR de wapens neer te leggen. Na gevechten waarbij meer dan 100 doden (volgens sommige berichten ruim 300) vielen, wist het leger het kamp op 31 aug. te bezetten.
Inmiddels was de positie van president Massemba-Debat onduidelijk. Volgens sommige berichten was hij de gevangene van het leger. Hij werd beschuldigd van „dubbel spel": hij zou de jeugdbeweging tegen het leger hebben opgezet.

Aftreden Massemba-Debat

Op 4 sept. maakte de voorzitter van de Nationale Raad van de Revolutie (CNR), kapitein *Marien Ngouabi*, bekend dat president Massemba-Debat was afgetreden en dat de CNR dit ontslag had aanvaard. Kritiek werd geuit op de door de president gevolgde procedure. Deze had zijn ontslag ingediend bij de minister van defensie, *Augustin Poignet*, en hem verzocht zijn ambt over te nemen. Ook werd Massemba-Debat verweten dat hij in zijn missie, de vrede en de nationale eenheid te verzekeren, had gefaald.
Na het aftreden van de president kondigde kapitein Ngouabi een verbod af voor verscheidene revolutionaire bewegingen: de JMNR, het vakverbond (CSC) en de revolutionaire vrouwenunie (URFC), gespecialiseerde organen van de enige politieke partij, de Nationale Beweging van de Revolutie (MNR). Volgens *Reuter* (4-9) werd ook tegen de MNR een verbod uitgevaardigd. *Le Monde* (6-9) meldde dat in plaats van de verboden instellingen „comité's ter verdediging van de revolutie" zullen worden gevormd, die tot taak zullen hebben de nieuwe partij, welke de aanduiding MNR zal behouden, te herstructureren.

Raoul staatshoofd

Premier *Alfred Raoul* maakte op 5 sept. voor radio-Brazzaville bekend dat hij persoonlijk de functie van staatshoofd overnam. Ook deelde hij de samenstelling van de door hem geleide nieuwe voorlopige regering mee. Hijzelf nam de portefeuille van defensie over van Augustin Poignet, die niet in het kabinet terugkeerde. De verdeling van de overige portefeuilles is als volgt:

Staatsminister voor het plan - Pascal Lissouba; minister toegevoegd aan de premier - Edouard Babackas; onderwijs - Levi Makani; buitenlandse zaken - Nicolas Mondjo; gezondheid - Jacques Bouiti; binnenlandse zaken - majoor Felix Mouzakabani; landbouw - Augustin Kombo; PTT - Théodore Guindo; voorlichting en jeugd - Prosper Matoumpa-Pollo; economie - Jean de Dieu Nitou; justitie - Moudileno-Massengo; financiën - Pierre-Félicien Koua; openbare werken - Stéphane Bongho-Nouarra.

De toestand in Brazzaville bleef verward. Het avondblad *Tribune africaine* te Kinsjasa meldde dat kapitein Ngouabi door militairen zou zijn gearresteerd. Op 6 sept. verscheen Ngouabi weer in het openbaar.
Op 5 sept. werden zeven personen veroordeeld tot straffen van 2 tot 5 jaar, wegens het illegaal verspreiden van wapens onder particulieren. Onder hen bevonden zich *Bernard Matingou*, voormalig directeur-generaal van de veiligheidsdienst (5 jaar), *André Kitadi*, ex-directeur van de politieschool (5 jaar), *Simon Goma-Debat*, broer van de voormalige president (4 jaar) en ex-minister *Hombessa* (3 jaar).

Nieuwe samenstelling CNR

De nieuwe samenstelling van de CNR werd op 13 okt. bekendgemaakt. Het aantal leden werd van 42 tot 30 teruggebracht. Alle vroegere medewerkers van Massemba-Debat werden verwijderd. Dit lot trof volgens *Reuter* de oud-premiers *Pascal Lissouba* en *Ambroise Noumazalay*. Ngouabi, door diverse waarnemers beschouwd als de „sterke man", bleef voorzitter.
(AFP, Reuter, Le Monde)

(Vor. ber. pag. 558/3)

KONGO (KINSJASA)

AMNESTIE. TERECHTSTELLING MOELELE. BREUK MET BRAZZAVILLE

President *Moboetoe* heeft op 29 aug. per decreet de vrijlating van alle politieke gevangenen bevolen. Volgens de minister van voorlichting,

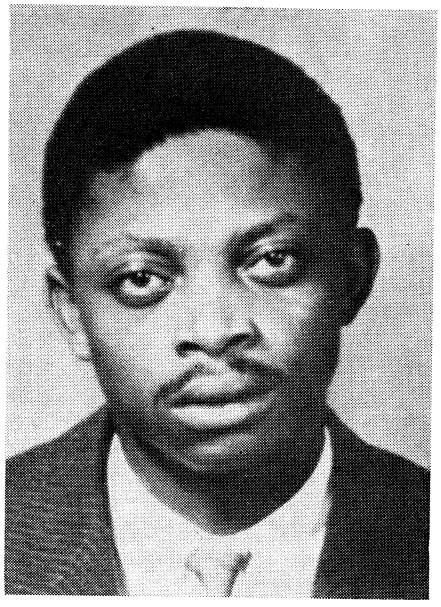

Pierre Moelele

Kande, zou o.a. *Godefroid Moenongo,* minister in het kabinet-Tsjombe, worden vrijgelaten; deze was in juli 1967 na de muiterij van de huurlingen in de Oostprovincie gearresteerd.

Op 29 sept. keerde *Pierre Moelele,* de leider van de Simba-rebellen in 1963, naar Kongo terug. Sinds het neerslaan van de opstand had hij zich, naar zijn zeggen, in de provincie Kwiloe schuil gehouden. Medio sept. ging hij naar Brazzaville, waar hij contact opnam met vertegenwoordigers van de regering van Kinsjasa, o.a. de minister van buitenlandse zaken *Bomboko,* over zijn eventuele terugkeer. Hem zou zijn medegedeeld dat hem niets zou overkomen. Moelele verkeerde zo in de veronderstelling dat de in augustus afgekondigde amnestie ook op hem van toepassing was.

Afgehaald door minister Bomboko, begaf Moelele zich naar de residentie van de opperbevelhebber van het leger, generaal *Louis Bobozo,* waar ter zijner eer een receptie werd gehouden. Hier verklaarde Moelele te zijn teruggekeerd „omdat ik de zekerheid gekregen had dat de regering van generaal Moboetoe de politiek voert welke die van Patrice Loemoemba was".

Op 2 okt. maakte president Moboetoe, teruggekeerd van een staatsbezoek aan Marokko, bekend dat Moelele als oorlogsmisdadiger terecht zou staan en dat hij niet onder de amnestie viel, welke slechts op politieke gevangenen betrekking had. Een militaire rechtbank te Kinsjasa veroordeelde Moelele op 8 okt. ter dood. Nog dezelfde dag werd diens verzoek om gratie door president Moboetoe verworpen. Moelele werd op 9 okt. door een vuurpeloton terechtgesteld, aldus berichtte radio-Kinsjasa. Tot de terechtstelling was volgens de bekendmaking besloten omdat in Kongo (Brazzaville) een commando was gevormd van aanhangers van Moelele met de bedoeling Kongo (Kinsjasa) binnen te dringen. Dit complot was op 30 sept. ontdekt, aldus radio-Kinsjasa.

Breuk met Brazzaville

Op 9 okt. verbrak Brazzaville de diplomatieke betrekkingen met Kinsjasa. Kapitein *Marien Ngouabi,* de voorzitter van de Nationale Raad van de Revolutie, noemde Moelele voor de televisie te Brazzaville de „authentieke erfgenaam van het ideaal dat Patrice Loemoemba inspireerde". Hij beschuldigde Kinsjasa van „kidnapping en internationale piraterij" en kondigde aan dat Brazzaville de zaak met de OAE zou opnemen.

De arrestatie van Moelele had tot spanningen tussen beide landen geleid. Jongeren verwoestten op 7 okt. de ambassade van Kongo (Kinsjasa) te Brazzaville. *(Reuter, AFP)*



Koning Sobhoeza II inspecteert de erewacht.

KABINETSWIJZIGING

Op 16 en 17 aug. heeft president *Moboetoe* een aantal wijzigingen in het kabinet aangebracht. De ministers *Michel Emungania* (openbare ambten) en *Odilon Tshiamoe* (gezondheid) verlieten de regering. Tien ministers wisselden van portefeuille. Het kabinet is nu als volgt samengesteld:

President, defensie, oud-strijders - Joseph Moboetoe; buitenlandse zaken - Justin Bomboko; binnenlandse zaken - Joseph Nsinga *; justitie - Etienne Tshisekedi *; verkeer - Faustin Nzeza *; voorlichting - Jean-Jacques Kande; economie - Ferdinand Toemba *; financiën - Victor Nendaka*; arbeid - Benjamin Matobo; (eerder aangeduid als Batobo); onderwijs - Alphonse-Roger Kithima; landbouw - Jean-Joseph Litho; openbare werken - Alphonse Iloenga **; gezondheid - André Tsjibangoe *; PTT - Alphonse Zamoendoe *; openbare ambten - Victor Ndjoli *; mijnbouw - Jean Okoeka **; sociale zaken - mevr. Sophie Lihau-Kanza; toerisme en cultuur - Paul Moesjete *; jeugd en sport - Frédéric Kibassa Maliba; viceministers van buitenlandse zaken - Thomas Loango* en Jean Oemba-di-Loetete; vice-minister van binnenlandse zaken - Denis Sakombi.

* wisselden van portefeuille
** nieuw

(Vor. ber. pag. 523/1)

SWAZILAND

ONAFHANKELIJK

Op 6 sept. is het koninkrijk Swaziland na 65 jaar Brits beheer als constitutionele monarchie onafhankelijk geworden. Het is de 41ste Afrikaanse staat en het 28ste lid van het Gemenebest.

Met de onafhankelijkheidsdatum had de Britse regering op 3 nov. 1967 ingestemd na een desbetreffend verzoek van het parlement van Swaziland (pag. 622/1-1967). Hierna was van 19-23 febr. te Londen een onafhankelijkheidsconferentie gehouden ter bespreking van de door Swaziland ingediende constitutionele voorstellen. Deze waren gebaseerd op de sinds april 1967 van kracht zijnde grondwet (pag. 393/2-1967) en werden na enige wijzigingen goedgekeurd. De Britse verantwoordelijkheden kwamen te vervallen.

De onafhankelijkheidsplechtigheden werden bijgewoond door ca. 60.000 mensen. Koning *Elizabeth II* was vertegenwoordigd door de minister van Gemenebestzaken, *George Thomson,* die de onafhankelijkheidsoorkonde overhandigde aan de 69-jarige koning *Sobhoeza II.*

Onopgelost bleef het probleem van de grond, die zich in vreemde handen bevindt (bijna 50%). Op de onafhankelijkheidsconferentie verlangde de delegatie van Swaziland van Engeland een compensatie voor de tussen 1878 en 1890 in concessies vervreemde grond. Engeland weigerde dit, maar bood in plaats daarvan financiële hulp aan wat door Swaziland van de hand werd gewezen.

STUDENTENONLUSTEN IN MEXICO

Gedurende de maanden augustus en september hebben in Mexico Stad, en later ook andere delen van het land, grote studentenmanifestaties plaats gevonden. De manifestaties, die zich eerst richtten tegen het optreden van de politie en het leger kregen steeds meer een tegen de regering gericht karakter en bedreigden de positie van de meer dan 40 jaar aan de macht zijnde regeringspartij, de Revolutionaire Institutionele Partij. Tegen de studenten werd met uiterste hardheid opgetreden wegens de vrees voor verstoring van de Olympische Spelen, die van 12 tot 27 okt. in Mexico Stad zouden plaats vinden. Dit leidde tot verscheidene bloedige gevechten, de ernstigste op 2 okt. op het plein van de Drie Culturen, waar de politie en het leger demonstranten beschoot. De Spelen verliepen hierna in alle rust, terwijl studenten met de regering overleg pleegden over hun eisen.

De eerste fase

Volgens *Die Zeit* (11-10) begonnen de onlusten in Mexico Stad, toen 24 juli mannelijke leerlingen van twee middelbare scholen op gewelddadige wijze een vete over een meisje trachtten te beslissen. Tegen hen werden de beruchte „granaderos", de militaire oproerpolitie, ingezet, die op uiterst hardhandige wijze ingrepen en de leerlingen tot in de scholen achtervolgden, waarbij vrouwelijk onderwijzend personeel vaak het slachtoffer werd. Een groot aantal arrestaties werd verricht. Dit leidde op 26 juli tot betogingen van studenten, die protesteerden tegen het optreden van de oproerpolitie, waarbij opnieuw hard werd ingegrepen. Hierop drong de politie de universiteitsgebouwen binnen.

Op 31 juli werd door studenten en hoogleraren een staking van onbepaalde duur uitgeroepen, uit protest tegen het bezetten van de gebouwen van de universiteit en technische hogeschool en het optreden van de politie. Inmiddels werd bekend, dat bij de onlusten, die zich hadden uitgebreid tot andere universiteitssteden, zoals Villahermosa, verscheidene doden en talloze gewonden waren gevallen. Van officiële zijde werd hierover niets bekend gemaakt.

Eveneens op 31 juli werd een grote protestmars door de stad gehouden, waaraan ongeveer 30.000 mensen deelnamen. Geëist werd:

— vrijlating van de gearresteerde studenten
— ontslag van de commandant van de „granaderos"
— ontbinding van de „granaderos"-eenheden.
— schadeloosstelling voor de slachtoffers van de politieterreur
— bekendmaking van de personen, die het bevel tot ingrijpen hadden gegeven.
— afschaffing van art. 145 van het wetboek van strafrecht. (In dit artikel worden „ondermijnende activiteiten tegen de maatschappij" strafbaar gesteld met twee tot twaalf jaren tuchthuisstraf.)

Aan de protestmars nam ook de rector van de universiteit, *Javier Barros Sierra,* deel die verklaarde dat de autonomie van de universiteit, die veertig jaar geleden was toegekend, nog nooit zo ernstig was bedreigd als nu. Hij riep de studenten op hun strijd op wettige wijze te voeren.

Op 1 aug. werd opnieuw betoogd, nu door meer dan 100.000 mensen, waaraan de rector en een groot deel van de universitaire staf aan deel nam. Opnieuw werd het aftreden geëist van de commandant van de ordetroepen, *Fría,* het hoofd van de politie, generaal *Luis Cueto Ramirez,* de burgemeester van Mexico Stad, *Alfonso Corona del Rosal,* en de staatssecretaris van binnenlandse zaken, *Luis Echeverria.* De betogingen breidden zich voortdurend in omvang uit, ondanks uiterst strenge tegenmaatregelen van de politie. Tegelijk kregen de betogingen een politiek karakter. Verscheidene malen werden protestmarsen gehouden naar het presidentiële paleis van president *Gustavo Díaz Ordáz,* waarbij een dialoog in plaats van geweld werd gevraagd.

Hierbij vonden voortdurend gevechten plaats, waarbij vele gewonden vielen. Volgens de studentenleiders zouden een aantal personen die als vermist werden opgegeven gedood zijn.

De studenten eisten op 5 aug. inwilliging van hun eisen, daar anders overgegaan zou worden tot de „gewapende strijd." De autoriteiten kregen 72 uur om te antwoorden.

De burgemeester van de stad ging hierop akkoord met de ontruiming van de universiteit en de technische hogeschool, en bood aan een onderzoekcommissie, waarin ook studenten zitting hadden, te vormen om het optreden van de politie te onderzoeken. Hij vroeg echter 8 dagen uitstel voor de beslissing over de



Soldaten in dekking tegen het vuur van sluipschutters bij de schietpartij op het plein van de Drie Culturen op 2 okt.

geëiste ontslagen van de hogere politiefunctionarissen.
Toen de burgemeester op de belangrijkste eisen, de ontslagen en de ontbinding van de „granaderos" niet inging, besloten de studenten op 8 aug. een algemene staking uit te roepen. Het stakingscomité verklaarde, dat de beweging uitgebreid zou worden tot de arbeiders en boeren van de bevolking ter verdediging van de individuele rechten vastgelegd in de grondwet. Bij de studenten sloot zich een grote groep docenten van de universiteit aan.
De burgemeester van Mexico Stad verdedigde op 9 aug. het optreden van de politie. De onrust noemde hij een „waar complot" tegen de orde en vrede van het land.
In de maand augustus werden vier keer grote anti-regeringsdemonstraties gehouden. De laatste op 27 aug. Deze demonstraties eindigden alle op het Zocalo plein, waar het presidentiële paleis staat. Enige honderden studenten, die op het plein hadden gekampeerd werden op 28 aug. door zwaarbewapende militairen en politie verjaagd, waarbij een ongekend aantal doden viel. Bij de demonstraties was steeds meer de nadruk komen te liggen op het politieke karakter van de beweging. Ook werden de protesten tegen de Olympische Spelen, die binnenkort zouden worden geopend, steeds sterker. Ze werden voor het arme, achtergebleven Mexico een grote verspilling genoemd.

Door de Mexicaanse regering worden de kosten officieel begroot op ƒ 600 mln, maar volgens de critici van de regering zouden de werkelijke kosten meer dan ƒ 800 mln hebben bedragen. Hierbij zou een groot deel op rekening komen van corruptie en steekpenningen.

President Díaz Ordáz verklaarde zich in zijn jaarlijkse boodschap tot de natie op 1 sept. in het federaal congres bereid als eerste stappen te doen om tegemoet te komen aan de eisen van de studenten. Hij waarschuwde echter niet te zullen aarzelen geweld te gebruiken, wanneer de openbare orde in gevaar kwam. Hij erkende de autonomie van de universiteiten, zo zei hij, en verzette zich niet tegen uitbreiding hiervan tot de hogescholen. In antwoord op de eis van de studenten tot vrijlating van de politieke gevangenen, antwoordde hij, dat die er niet waren in Mexico. Díaz Ordáz schreef de onlusten van de afgelopen maand toe aan „binnen- en buitenlandse" politieke elementen, waarvan studenten slechts een gering gedeelte uitmaakten. Volgens zijn zeggen waren de Olympische Spelen er voor gebruikt grotere weerklank voor de agitatie te krijgen. In dit verband trok hij een vergelijking met de onlusten in Parijs in mei en juni, waar toen de inleidende vredesbesprekingen over Vietnam zouden beginnen. Verstoring van de Spelen zou echter niet worden toegestaan.
Na uitgebreide debatten werd op 2 sept. 's avonds een communiqué van het stakingscomité van de studenten uitgegeven. De studenten wezen hierin een dialoog met de regering onder de huidige omstandigheden af en verklaren zich gereed de strijd voort te zetten. Verder zei het communiqué: „Wij hebben al gezegd, dat onze beweging in niets de Olympische Spelen op het oog heeft. Het is niet waar dat wij in wat dan ook deze manifestatie zouden willen beïnvloeden. Indien onze beweging een hinderpaal vormt voor de Spelen, ligt de fout bij de regering die de plicht heeft de sociale problemen op te lossen, waarmee ons land te kampen heeft".
Hierna bleef de onrust aanhouden. Na voortdurende kleine schermutselingen met de ordetroepen en politie werd op 14 sept. een „stille mars" gehouden, waarbij de eisen van de stakende studenten werden herhaald. De mars eindigde wederom op het Zocalo plein voor het presidentiële paleis.

Bezetting universiteit

Een verdere escalatie in de strijd tussen de studenten en regering ontstond op 18 sept., toen de universiteit werd bezet door het leger. Er werden meer dan 500 arrestaties verricht. De studenten hebben zich niet verzet. Aangenomen werd dat de regering tot de bezetting van de autonome universiteit was overgegaan, omdat ze vreesde voor het verloop van de Olympische Spelen. Een aantal onderdelen van de Spelen zou plaats hebben op het terrein van de universiteit, terwijl het Olympisch dorp op slechts korte afstand lag.
Na de bezetting vonden echter gedurende enkele dagen voortdurende felle botsingen plaats tussen de ordetroepen en studenten. Ook hierbij werden vele arrestaties verricht (o.m. docenten van de universiteit, die protesteerden tegen de bezetting van de universiteit) en vielen vele gewonden. Bij gevechten bij de technische hogeschool, met de universiteit het centrum van studentenverzet, kwamen volgens schattingen twee personen om het leven. De studenten waren gewapend met molotov-cocktails en lichte vuurwapenen (volgens de grondwet mag iedere Mexicaan voor eigen verdediging wapens dragen). De betogingen kregen steeds meer een anti-regeringsgezind karakter. De rector van de universiteit, *Barros Sierra,* diende op 22 sept. zijn ontslag in uit protest tegen de bezetting van de universiteit. Het bestuur van de universiteit weigerde op 26 sept. dit ontslag te aanvaarden.
Op 24 sept. werd de technische hogeschool door politietroepen bezet, na meer dan negen uur durende straatgevechten en schietpartijen.
Bij deze laatste gevechten begon zich de steun van de bevolking voor de studenten te manifesteren. Vanuit de huizen werd de politie bekogeld met zware voorwerpen en gewonde en achtervolgde studenten verkregen hier een schuilplaats.
Het stakingscomité riep op 26 sept. op een eind te maken aan de onlusten, waarna de rust gedeeltelijk terugkeerde. De schattingen over het aantal doden, dat zou zijn gevallen, liepen uiteen van 15 tot enkele tientallen. Volgens journalisten waren hierbij ook standrechtelijke executies uitgevoerd.

Achtergronden

In de Latijnsamerikaanse landen heeft de autonomie van de universiteiten een speciale betekenis. Als grondslag voor deze autonomie in heel Latijns-Amerika geldt het manifest van Cordoba in Argentinië van 1918, waarbij de universiteit autonomie kreeg. Dit betekende afwezigheid van overheidsbemoeiing met het leerprogramma en vrijheid van meningsuiting voor studenten en docenten.
De N R C (27-9) zegt hierover nog:
Naast een vrij sterke deelneming van de studenten aan het universitaire beleid was de autonomie een noodzakelijk beginsel. De wijze waarop dit gehanteerd wordt, is een graadmeter van de dictatoriale neigingen van de overheid. Hoe dictatorialer, hoe eerder aan de autonomie wordt getornd en hoe sterker de uitdrukkingsmogelijkheid van de studenten wordt onderdrukt. Dat klemt natuurlijk te meer, wanneer de overheid vreest voor een aansluiting van de gearticuleerde verlangens van de studenten op een algemene onrust en onbehagen in het land.
De overheid gaat al sneller over tot actie, wanneer zij van oordeel is, dat de activiteit van de studenten „subversief" is. Hoe verstarder nu het systeem van de staat, hoe eerder het bepleiten van hervormingen als subversief wordt gevoeld. In het geval van Mexico, dat tot de Latijnsamerikaanse landen met de geringste dictatoriale inslag behoort, zijn de studenten actief geworden, omdat zij, evenals de jongere en meer radicale elementen in de Partido Revolucionario Institucional (PRI), van oordeel zijn, dat de structuur van de staat in handen van

de bezadigde conservatieven die met president Díaz Ordáz het beleid in handen hebben, aan het verstarren is.
De permanente revolutie die het waarmerk is van deze reeds zoveel jaren alles overheersende partij in Mexico, laat theoretisch ruimte voor verbeteringen en aanpassingen, aan modernisering en een rechtvaardiger verdeling van het nationale inkomen. Dat verklaart, dat in Mexico de universiteit zo lang in de pas kon lopen met de overheid.
De regeringspartij PRI komt direct voort uit de revolutionairen van de sociale revolutie die in Mexico begon in 1910 en duurde tot 1916. Als een van de belangrijkste programmapunten van deze revolutie gold een vergaande landhervorming. In 1917 kwam een constitutie tot stand, waarin de verantwoordelijkheden van de regering op het gebied van sociale rechtvaardigheid en economische ontwikkeling werden vastgelegd. Hierna duurde de burgeroorlog nog tot in de twintiger jaren.
In 1929 werd de regeringspartij opgericht onder de naam Nationale Revolutionaire Partij. In 1937 onder het presidentschap van generaal Cardenas veranderde de partij van naam en werd de partij van de Mexicaanse Revolutie. In 1945 veranderde de naam in Institutionele Revolutionaire Partij. Deze partij bezit een vrijwel volledige hegemonie op politiek en sociaal terrein. Formeel bestaat wel oppositie, maar door de overheersende machtspositie van de PRI is deze van geen betekenis. Ook de formele persvrijheid betekent geen kritiek op de regering. Afgezien van enkele belangrijke stakingen betekent de studentenopposite het eerste daadwerkelijke verzet tegen het regime sinds meer dan 20 jaar.
De structuur van de PRI is uiterst hiërarchisch. De partij heeft alle activiteiten van het land onder controle. Horizontaal zijn er drie sectoren: de agrarische sector, de arbeiderssector en de „volks"-sector. Ieder heeft zijn eigen vertegenwoordigers en organen maar de agrarische sector wordt achtergesteld bij de arbeiderssector en nog meer bij de „volks"-sector, waarin men bankiers, industriëlen, ambtenaren, militairen en handelaren vindt.
Verticaal wordt door een subtiele hiërarchische ordening het bureaucratische partijapparaat beheerst.
Binnen de partij is langzamerhand een progressieve oppositie ontstaan, waarbij het protest van de studenten aansluit, tegen de verstarring van de partij en het conservatisme van de huidige leiding.
Verzet bestaat vooral tegen het feit dat een revolutie, die oorspronkelijk als een agrarische begon, de laatste 20 jaar is veranderd in een industriële. Hierdoor hebben de boeren slechts in de geringste mate deel gehad in de welvaartsvergroting van Mexico. Oscar Lewis, een Amerikaans antropoloog merkt hierover op: „Eigenlijk zijn het de campesinos (boeren), die de ware helden van de revolutie genoemd moeten worden. Zij hebben de revolutie mogelijk gemaakt zonder de vruchten ervan te proeven."
Volgens gegevens uit 1967 verdient 75% van de beroepsbevolking slechts 7% van het nationale inkomen. Van de beroepsbevolking van 11 mln verdient 8,4 mln minder dan 750 pesos per maand (totale bevolking ruim 45 mln), terwijl 50% van de bevolking uit boeren bestaat. Wel heeft Mexico een enorme industriële opbloei gekend gedurende de afgelopen 20 jaar, maar dit heeft volgens The Economist (12-10) alleen tot gevolg gehad dat de enorme verschillen tussen rijk en arm nog werden vergroot. De

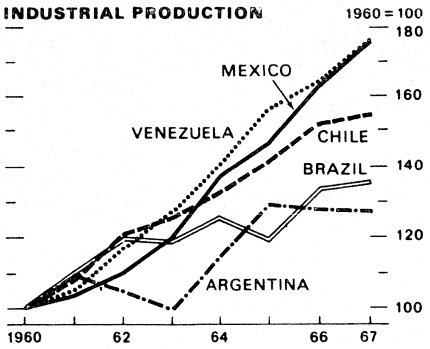

(The Economist)

groei bedroeg gemiddeld 6% per jaar in de naoorlogse periode. Hiertegenover stond echter een bevolkingsgroei van 3,5% per jaar, de hoogste van Latijns-Amerika. In 1966 bedroeg het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking ongeveer $ 500. De inflatie, het grote economische struikelblok in Latijns Amerika, was vrijwel nihil.
Op grond van de laatst bekende economische gegevens plaatst de Amerikaanse ontwikkelingseconoom Walt Rostow Mexico in de fase van de „take-off into self-sustained growth." (Le Monde, The Economist, NRC, FAZ)

De studenten en de Spelen

Op 30 sept. trokken de militairen zich terug uit de universitaire gebouwen na eerdere toezegging hiertoe niet gestand te hebben gedaan. De studenten, waarvan de leiding zich in volledige anonimiteit hulde uit vrees voor arrestatie, hadden al op 28 sept. laten weten, dat terugtrekking uit de universiteit slechts één van hun eisen was. De eerder gestelde eisen bleven nog volledig geldig.
Tevens werden op 30 sept. twee belangrijke demonstratieve optochten gehouden, die de zich steeds sterker manifesterende ontevredenheid van de bevolking duidelijk aantoonden. Eerst was er de „mars van moeders", die protesteerden tegen het optreden van politie en leger tegen de studenten. De mars leidde tot een volledige verkeerschaos.
Later op de dag demonstreerden studenten samen met arbeiders; de optocht eindigde bij de parlementsgebouwen. Hier werd een petitie aangeboden, waarin naast de oude eisen de regering gevraagd werd om grotere openbare vrijheden.
De studenten besloten op 1 okt. in de ontruimde universiteit hun strijd tegen de regering voort te zetten, zelfs indien dit zou leiden tot verstoring van de Olymptische Spelen. Dit was de eerste keer, dat de studenten zich direct tegen de Olympische Spelen richtten, die op 12 okt. zouden worden geopend. De verantwoordelijkheid hiervoor werd echter de regering toegekend. De studenten verklaarden, dat de Spelen „alleen voor buitenlanders en die bevoorrechte Mexicanen worden gehouden, die het volk bestelen". Geëist werden ingrijpende hervormingen, die de studenten en de armen van het land meer inspraak zouden geven. Gematigde stemmen roepen echter op geen geweld te gebruiken.



„Mars der moeders".

Eerder had het Internationaal Olympisch Comité (IOC) de vrees uitgesproken, dat de Spelen beïnvloed zouden worden door de onlusten in de stad.

Op 2 okt. kwam het tot een climax in de reeds meer dan 2 maanden durende studentenonrust. Tijdens een bijeenkomst op het plein van de Drie Culturen vond een schietpartij plaats, waarbij volgens officiële gegevens 37 doden vielen. Door de studenten werd het aantal doden echter geschat op meer dan twee honderd, wat werd bevestigd door ooggetuige-journalisten. Onder de slachtoffers bevond zich een groot aantal kinderen. De menigte op het plein van 15.000 personen werd opgeroepen geen geweld te gebruiken en af te zien van de voorgenomen tocht naar de technische hogeschool. De manifestatie verliep rustig.

Zowel politie en leger als studenten beschuldigden elkaar met schieten te zijn begonnen.
Volgens ooggetuigen zou echter het schieten begonnen zijn door provocateurs in burger, die zich onder de menigte hadden gemengd.

Honderden personen werden in hechtenis genomen; volgens *Reuter* werden studentenleiders doodgeschoten.
Dezelfde avond op een geïmproviseerde persconferentie werd door een regeringswoordvoerder verklaard, dat deze „schoonmaakcampagne" de voorwaarden kon scheppen voor een rustig verloop van de Spelen.

Verder werd verklaard, dat de politie gedwongen was geweest te vuren, omdat sluipschutters het vuur zouden hebben geopend. Volgens waarnemers was de operatie op het plein van de Drie Culturen echter opgezet om het stakingscomité, bekend als het Comité van 210, te kunnen arresteren, om zodoende de studenten hun leiding te ontnemen.
Het IOC gaf na een langdurige vergadering op 30 okt. een schriftelijke verklaring van de voorzitter *Avery Brundage* uit, die luidde:

„De Spelen van de Olympiade, een vriendschappelijke samenkomst van de jeugd uit de gehele wereld in vreedzame strijd, zullen volgens het vastgestelde schema worden afgewerkt.
Mexico is een reusachtige metropolis met meer dan zes miljoen inwoners. Geen van de demonstraties of geweldplegingen is gericht geweest tegen de Olympische Spelen.
We hebben overleg gepleegd met de Mexicaanse autoriteiten en men heeft ons verzekerd dat niets een vreedzame binnenkomst van de Olympische vlag in het stadion op 12 oktober of de daaropvolgende wedstrijden zal verstoren.
Als gasten van Mexico hebben wij er het volste vertrouwen in dat het Mexicaanse volk, algemeen bekend om zijn sportiviteit en grote gastvrijheid, met de deelnemers en de bezoekers, de Spelen zal vieren als een ware oase in een vertroebelde wereld."



President Díaz Ordáz (staande) bij zijn toespraak tot de Algemene Assemblee van het IOC op 7 okt. Zittend v.l.n.r. D. R. Vasquez, voorzitter van het organiserend Mexicaans Olympisch Comité, A. Brundage, voorzitter van het IOC, en C. del Rosal, burgemeester van Mexico Stad.

Op 4 okt. keurde het parlement, waar de PRI een absolute meerderheid bezit, het ingrijpen van de regering in een motie goed. Er werd een oproep gedaan tot nationale eenheid, en de studenten werden gewaarschuwd „niet langer het werktuig te zijn van diegenen, die het Mexicaanse volk nadeel trachten toe te brengen".
De studentenleiders zagen er op 7 okt. voorlopig vanaf straatdemonstraties te organiseren om bloedvergieten te vermijden. De strijd voor de hervormingen zou echter onverminderd voortgezet worden, waarbij alleen de tactiek gewijzigd werd. De tactiek werd omschreven als „geweldloze verrassing". Enige van de gevangengenomen studenten hadden op 5 en 7 okt. enkele vooraanstaande politici beschuldigd van een „complot tegen de regering Diaz Ordáz". Deze onthullingen werden door de studentenleiders ontkend en één van de voornaamste beschuldigde politici, *Carlos Madrazo*, voormalig voorzitter van de PRI en tegenstander van de president, ontkende elk contact met de opstandige studenten. Wel veroordeelde hij scherp de harde onderdrukking van de studentenmanifestaties. De schietpartij op 2 okt. was duidelijk in scène gezet door de politie, zei hij.
Inmiddels deden steeds sterkere geruchten de ronde dat de regering en vertegenwoordigers van het comité van 210 contact zouden hebben over de voornaamste eisen van de studenten. Op 8 okt. had de leiding van de studenten opnieuw verklaard de Olympische Spelen niet te zullen verstoren. Op 10 okt. werd besloten de universiteit gedurende de Spelen van 12 tot 27 okt. te sluiten en geen studenten of personeel toe te laten.

Jongste ontwikkelingen

De Spelen verliepen in alle rust, terwijl de besprekingen tussen studenten en regering, nu officieel, voortduurden. De studenten stelden hierbij drie voorwaarden voor gesproken kon worden over de eigenlijke eisen:
— ontruiming van de universitaire instellingen door de politie en het leger.
— einde van de onderdrukking.
— vrijlating van de sedert 26 juli gevangen genomen personen (naar schatting 1500).
Op 22 okt. maakte de minister van onderwijs, *Augustin Yanez* bekend, dat de besprekingen met de studenten nog geen resultaat hadden gehad. De examens zouden echter gewoon doorgaan van 4 tot 16 nov.

ALGEMEEN

ROBERT SCHUMANPRIJS VOOR COLOMBO

De Italiaanse minister van de schatkist, *Emilio Colombo*, heeft op 13 okt. te Thionville de gouden medaille van de Robert Schumanprijs ontvangen als blijk van erkenning van zijn verdiensten voor de Europese zaak. *(Reuter* 13-10)

EEG

VRIJ VERKEER VAN WERKNEMERS

De ministerraad van de Europese Gemeenschappen heeft op 29 juli een verordening en richtlijn goedgekeurd betreffende het vrije verkeer van werknemers binnen de Gemeenschap. Deze zullen in september in werking treden. Hiermee heeft, bijna 1½ jaar vroeger dan in het EEG-verdrag voorzien, een van de voornaamste grondslagen van de Gemeenschap zijn verwezenlijking bereikt.

In feite was het vrije verkeer reeds in beginsel gerealiseerd, doch nu zijn technische verbeteringen aangebracht — vooral een doeltreffender en sneller bemiddeling en compensatie tussen vraag en aanbod — en nog bestaande discriminaties afgeschaft.

De eerste etappe op de weg naar de vrijmaking van het intra-communautaire verkeer van arbeidskrachten werd van 1 sept. 1961 tot 30 april 1964 afgelegd. Voor de tweede etappe van de overgangsperiode, waaraan nu een einde gekomen is, gold de verordening die op 25 maart 1964 door de Raad werd aangehouden (zie pag. 116/2-1964).

De voornaamste nieuwe bepalingen t.o.v. de bestaande regelingen zijn de volgende:

- de lid-staten mogen niet meer de voorrang van de nationale arbeidsmarkt tegen de werknemers uit de Gemeenschap aanvoeren; iedere onderdaan van een lidstaat, ongeacht zijn verblijfplaats, heeft het recht op toegang tot arbeid in een andere lidstaat — zelfs het recht zich gedurende een bepaalde periode daarheen te begeven om er werk te zoeken — en deze arbeid te verrichten, juist zoals de nationale werknemers van deze Staat;
- de werknemers uit de Gemeenschap hebben in de onderneming onder dezelfde voorwaarden als de nationale werknemers stemrecht en zijn verkiesbaar in de vertegenwoordigende organen van de werknemers. De voorwaarde dat men, om verkiesbaar te zijn, gedurende drie jaar in dezelfde onderneming moet hebben gewerkt, vervalt dus;
- de arbeidsvergunning wordt afgeschaft voor de tewerkstelling van de onderdanen der andere lidstaten, met dien verstande evenwel dat deze vergunning om statistische redenen tot uiterlijk 31 dec. 1969 mag worden gehandhaafd;
- het recht op verblijf wordt toegekend aan iedere onderdaan van een lidstaat die in een andere lidstaat arbeid verricht; de verblijfsvergunning wordt hem voor een duur van vijf jaar verstrekt en dient automatisch te worden verlengd; zij kan niet worden ingetrokken louter en alleen omdat de werknemer zijn betrekking heeft verloren;
- het recht van de werknemers die de leden van hun gezin wensen te laten overkomen naar het land van tewerkstelling is aanzienlijk uitgebreid;
- de compensatieregeling is kracht bijgezet om door een wederzijdse informatie van de lidstaten, welke ten doel heeft de arbeidsmarkten doorzichtig te maken, de aanbiedingen en aanvragen van werk op communautair niveau snel en doeltreffend tot elkander te brengen;
- iedere aanbieding van werk waaraan de nationale arbeidsmarkt niet kan voldoen, wordt medegedeeld aan de andere lidstaten, behoudens bepaalde uitzonderingen die zijn gerechtvaardigd door de aard van het aangeboden werk of de bijzondere situatie van de betrokken ondernemingen. Voorts zijn de lidstaten overeengekomen om met de Commissie alle mogelijkheden te onderzoeken om in de beschikbare arbeidsplaatsen bij voorrang te voorzien door onderdanen van de lidstaten, ten einde te zorgen voor evenwicht tussen de aanbiedingen en aanvragen van werk in de Gemeenschap en om alle daartoe noodzakelijke maatregelen te treffen;
- de arbeidsdiensten van de lidstaten die aanbiedingen ontvangen uit andere lidstaten uit hoofde van de compensatieregelingen, leggen deze aanbiedingen gedurende een bepaalde termijn voor aan de betrokken werkgevers, met dezelfde voorrang die geldt voor de nationale werkgevers ten opzichte van de onderdanen van derde landen; gedurende deze termijn zullen de aanbiedingen van werk slechts dan naar derde landen worden doorgezonden indien in het met deze aanbiedingen overeenkomende beroep de reserve aan werknemers die onderdanen zijn van de betrokken lidstaten door de lidstaat vanwaar de aanbiedingen van werk afkomstig zijn, onvoldoende worden geacht;
- er is een bijzondere procedure vastgesteld voor het geval een lidstaat storingen ondergaat of voorziet op zijn arbeidsmarkt, waaruit ernstige gevaren kunnen voortvloeien voor de werkgelegenheid in een streek of een beroep; deze procedure behelst een aantal stadia, welke gaan van het verspreiden van gegevens over deze toestand tot de voorlopige (gedeeltelijke of totale opschorting) van de compensatiemaatregelen.

Aantallen begunstigden

Onder de communautaire verordeningen werden in de periode 1961-1967 de volgende aantallen arbeidsvergunningen afgegeven aan uit lidstaten afkomstige werknemers, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen:

Jaar	EEG	waarvan Italië
1961	292.494	233.249
1962	281.549	221.173
1963	231.701	177.572
1964	240.390	180.137
1965	317.927	254.185
1966	260.619	216.357
1967	129.138	91.647
Totaal	1.753.818	1.374.320

GEMEENSCHAPPELIJK VERVOERBELEID

De ministers van verkeer hebben tijdens de bijeenkomst van de Raad op 18 en 19 juli een aantal akkoorden bereikt waardoor een begin kan worden gemaakt met een gemeenschappelijk vervoerbeleid.

T.a.v. vijf onderwerpen werden besluiten genomen: 1) concurrentieregels, 2) een communautair contingent, 3) belastingvrij kwantum brandstof t.b.v. grensoverschrijdende vrachtauto's, 4) harmonisatie van voorschriften van sociale aard en 5) een stelsel van margetarieven. Deze besluiten hielden o.m. in:

1) M.b.t. de mededingingsregels werd bepaald dat in beginsel iedere afspraak die de handel tussen de lid-staten ongunstig kan beïnvloeden en ertoe strekt of ten gevolge heeft dat de concurrentie binnen de Gemeenschappelijke Markt wordt belemmerd, beperkt of vervalst, verboden is. Met name zijn de volgende handelingen verboden, als deze op afspraken zijn gebaseerd: het rechtstreeks of zijdelings bepalen van vrachtprijzen en vervoervoorwaarden, het beperken of controleren van het vervoersaanbod, de afzetmarkten, de technische ontwikkeling of de investeringen, het verdelen van de vervoermarkten, het toepassen van ongelijke voorwaarden bij gelijkwaardige prestaties, alsmede het afhankelijk stellen van het sluiten van overeenkomsten van de aanvaarding van bijkomende prestaties die geen verband houden met de vervoersprestatie.

Wel zijn verschillende uitzonderingen op dit beginsel in de verordening opgenomen. Ook omvat de verordening een aantal maatregelen die erop gericht zijn de naleving van de verbodsbepalingen te waarborgen en tevens de ondernemingen die geoorloofde afspraken hebben gemaakt in aanmerking te doen komen voor vrijstellingen.

Voorts is voorzien in de instelling van een Raadgevend Comité, samengesteld uit vertegenwoordigers van de lid-staten en voorgezeten door een vertegenwoordiger van de Commissie.

2) Het overeengekomen communautair contingent voor het goederenvervoer over de weg bestaat voor de jaren 1969 t/m 1971 uit 1.200 communautaire vergunningen, die de vervoerondernemers van de lid-staten de mogelijkheid tot het verrichten van vervoer over alle verkeersverbindingen tussen de lid-staten verschaffen. De communautaire vergunningen zijn over de lid-staten als volgt verdeeld: West-Duitsland en Frankrijk elk 286, Nederland 240, Italië 194, België 161 en Luxemburg 33.

3) M.i.v. 1 jan. 1969 mogen vrachtauto's max. 50 liter brandstof belastingvrij in hun tank vervoeren bij het overschrijden van de gemeenschappelijke grenzen.

4) T.a.v. de rij- en rusttijden werd een compromis bereikt. Gedurende een eerste fase van twee jaar zal een vrachtautochauffeur (minimumleeftijd 18 c.q. 21 jaar) niet meer dan 50 uur per week mogen rijden, en per dag niet meer dan negen uur. Van dit laatste mag tweemaal per week worden afgeweken: tien uur. Na vier en een half uur rijden is een rusttijd van een half uur voorgeschreven. Na twee jaar worden deze tijden 48, acht (met twee mogelijke uitzonderingen per week), negen uur en vier uur. Over twee weken genomen, mag in de tweede fase niet meer dan 92 uur worden gereden. Dit betreft het internationale wegvervoer, maar een jaar na inwerkingtreding van de verordening, op 1 okt. 1969, geldt het vermelde ook voor het nationale vervoer. Voor lange en zware voertuigen mag de ononderbroken rijtijd de vier uur niet overschrijden. Per dag moet in totaal een uur worden gerust. Na 450 km rijden is of een dubbele bemanning of aflossing van de chauffeur voorgeschreven.
5) Ingevoerd werd een stelsel van margetarieven voor het goederenvervoer over de weg tussen de lid-staten. Dit bestaat uit tarieven die elk worden aangeduid door een maximum- en een minimumgrens. De grootte der marges werd vastgesteld op 23% van de maximumgrens van het tarief. De tarieven worden vastgesteld in onderling overleg door de betrokken lid-staten, waarbij de Commissie als raadgevend lichaam kan deelnemen. Bijzondere overeenkomsten, waarin prijzen buiten de grenzen van de marges voorkomen, kunnen schriftelijk worden gesloten bij onvoorziene omstandigheden en indien deze betrekking hebben op een hoeveelheid goederen van minimaal 500 ton per kwartaal.

DE TOETREDING VAN ENGELAND

Sinds de publicatie van het Benelux-memorandum (pag. 118/2) en de Frans-Duitse verklaring van 16 febr. (pag. 127/2) is de Britse toetreding tot de Europese Gemeenschappen nog geen stap nader gekomen, omdat Frankrijk zijn afwijzend standpunt handhaafde. Ook de door West-Duitsland voorgestelde toetreding in fasen (pag. 125/2), vergezeld van een aanbod voor schikkingen op handelsterrein, vermocht de Franse goedkeuring niet te verwerven en leidde aan de andere kant evenmin tot een gesloten front van de Vijf tegen Frankrijk.
Het streven om in het kader van de Westeuropese Unie Engeland te betrekken in een grotere samenwerking op het gebied van de defensie, de buitenlandse politiek en de technologie, zoals bepleit in een plan van de Belgische minister van buitenlandse zaken *Harmel,* stuitte eveneens op Frans verzet.

De Jong en Luns in Londen

Tijdens hun officiëel bezoek aan Londen op 19 en 20 febr. bespraken de Nederlandse premier *De Jong* en zijn minister van buitenlandse zaken *Luns* met premier *Wilson* en minister *Brown* vooral de Europese samenwerking. Het standpunt van beide regeringen t.a.v. de Frans-Duitse verklaring werd gekristalliseerd in de stelling dat de betekenis van deze verklaring nog niet duidelijk was en dat zij aanzienlijk verdere verduidelijking en verdere discussie zal behoeven voordat een positie kan worden bepaald. Beide regeringen bevestigden nogmaals hun gehechtheid aan de mogelijkheden die de Beneluxvoorstellen verschaffen, zowel wat „consultatie" als wat „actie" betreft (onder aantekening dat zij reeds door de Britse regering zijn aanvaard). De regeringen verklaarden te geloven dat, wat ook de uitkomst van de Frans-Duitse verklaring mag zijn, het mogelijk moet zijn om voortgang te blijven maken langs de lijnen zoals die uiteengezet zijn in het Beneluxmemorandum.
Deze stelling vond nadere vertolking in het Lagerhuis bij monde van premier Wilson, die de Beneluxvoorstellen „een essentiële verdere stap voorwaarts" noemde, en op een persconferentie van minister-president De Jong en minister Luns.

De Britse regering bleef vasthouden aan de eis inzake een volledig Engels lidmaatschap, alsmede de stelling dat deze aanvraag in Brussel nog steeds „op tafel" ligt.
De Nederlandse bewindslieden legden sterk de nadruk op het volkomen verschillend karakter van de Frans-Duitse verklaring en de Beneluxvoorstellen. In antwoord op een vraag over de blijkbaar verminderde Westduitse steun voor de Beneluxvoorstellen zei minister Luns dat zijn Westduitse ambtgenoot *Brandt* diens oordeel dat deze voorstellen „een uitstekende basis voor verdere discussie vormden" in een nota aan de Nederlandse regering had vastgelegd.

Verder overleg

Op 21 febr. bracht minister Luns een bezoek aan zijn Westduitse collega Brandt, waarbij de ervaringen van de resp. bezoeken aan Londen en Parijs (pag. 127/1) werden uitgewisseld en de Westduitse suggesties en de Beneluxvoorstellen werden besproken. De zegsman van minister Brandt maakte duidelijk dat de Bondsregering gereserveerd staat tegenover het deel van het Benelux-memorandum dat samenwerking met de kandidaat-landen inhoudt op gebieden die niet door het Verdrag van Rome worden gedekt.
Minister Luns noemde zijn gesprek met Brandt nuttig en bevredigend en verklaarde dat de Duits-Franse gedachten over nauwere handelsrelaties tussen Engeland en de EEG niet strijdig hoeven te zijn met de ideeën uit het Benelux-memorandum.
Bonn beoogt alleen deze gedachten op de conferentietafel van de EEG te leggen in een poging een formule te vinden die met instemming van Londen een zekere toenadering tussen Engeland en de EEG kan bewerkstelligen in afwachting van een uiteindelijk lidmaatschap van Engeland, aldus minister Luns.
De Westduitse staatssecretarissen *G. F. Duckwitz* en *R. Lahr* brachten op 21 en 22 febr. een bezoek aan Londen om de Britse regering over de Frans-Duitse verklaring van 16 febr. in te lichten.

Italiaans memorandum

De Italiaanse minister van buitenlandse zaken, *Amintore Fanfani,* bood op 22 febr. aan zijn EEG-partners en de Commissie te Brussel een memorandum aan als basis voor discussie in de ministerraad van de Europese Gemeenschappen. Het memorandum bevatte een voorstel tot het houden van een conferentie van de zes EEG-landen met Engeland en andere aspirant-leden over een nauwere samenwerking voor Europese economische en politieke eenheid.
In het memorandum waren voorts de volgende vijf voorstellen opgenomen:

1) De Europese uitvoerende Commissie moet zo spoedig mogelijk gaan studeren op de middelen om andere landen tot de kolen- en staalgemeenschap en Euratom, alsmede tot de economische gemeenschap, toe te laten.

2) De Commissie moet de mogelijkheden uitwerken om de economische politiek van de zes te coördineren met die van andere landen via de in Parijs gevestigde Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling (OESO).

3) Er moeten bijeenkomsten worden gehouden tussen de monetaire commissie van de EEG en de uitvoerende commissie van de Europese monetaire overeenkomst van 1955 teneinde de liberalisatie van de handel en de monetaire samenwerking te bevorderen.

4) De ministers van economische zaken en van financiën dienen te worden uitgenodigd op de eerstvolgende vergadering van de Westeuropese Unie over de Europese economische situatie teneinde een politieke, economische en monetaire coördinatie uit te werken.
Van de unie maken de zes EEG-landen en Engeland deel uit.

5) De Zes dienen het eens te worden over voortzetting van hun economische integratie zonder iets te doen dat de kloof tussen hen en de andere landen groter zou maken. Zij moeten hun wil bevestigen, het economische integratieproces voort te zetten en zich verplichten de tot economische eenheid leidende maatregelen voort te zetten.

De Europese problemen werden op 26 febr. door minister Fanfani besproken met zijn Nederlandse ambtgenoot Luns. Overeenstemming over de grote lijnen van de Europese politiek werd hierbij vastgesteld.

Ministerraad Europese Gemeenschappen

Voor de eerste maal sedert 19 dec. 1967 (pag. 5 e.v.) hield de Raad zich op 29 febr. bezig met de kandidaturen van Engeland, Ierland, Noorwegen en Denemarken.

De Belgische minister Harmel gaf een toelichting op het Benelux-memorandum en wees daarbij in het bijzonder op de mogelijkheid en noodzakelijkheid van technologische samenwerking. Hij wees op de wenselijkheid te komen tot akkoorden inzake computers, kernenergiecentrales, vliegtuigen en ruimtesatellieten en stelde voor dat aan plaatsvervangers van de ministers van buitenlandse zaken van de zes EEG-landen, de vier kandidaten en eventuele andere belangstellenden de opdracht te geven na te gaan wat inzake deze vier punten te bereiken is. Hierbij zou de Commissie moeten worden ingeschakeld.

De Westduitse minister Brandt vatte voorstellen voor een regeling in de zin van de Frans-Duitse verklaring samen in de volgende 8 punten:

1) Aan onderhandelingen met de vier kandidaten moet prioriteit worden verleend. Andere landen die aan deze regeling willen deelnemen, mogen echter niet worden afgewezen;

2) De onderhandelingen moeten multilateraal zijn, d.w.z. via de Commissie te Brussel lopen;

3) De overeen te komen tariefverlagingen moeten volgens de Bondsregering over de gehele linie tot stand gebracht worden met een korte lijst van uitzonderingen per sector;

4) Voor regelingen op landbouwgebied prefereert de Bondsregering de vorm van koop- of leveringscontracten of afspraken zoals in het kader van de Kennedyronde tussen Denemarken en de EEG getroffen zijn;

5) Bij tariefverlagingen moet rekening worden gehouden met art. 24 van de GATT, wat betekent dat men of een vrijhandelszone of een tolunie tot stand brengt;

6) Brandt bepleitte een afbraak van de tarieven in fasen gedurende een beperkt aantal jaren;

7) Van de EVA-landen mag niet verwacht worden dat zij de ontwikkeling van de EVA opgeven; daarom moeten de EVA-regelingen geleidelijk in de nieuwe regeling opgaan;

8) De regelingen moeten duidelijk het karakter van een voorlopige oplossing dragen. Het handelspolitieke arrangement mag niet als een alternatief voor een toetreding worden begrepen. Het is een overgangsstadium voor toetreding.

Minister Fanfani wees op het Italiaanse memorandum.

Minister Luns stelde voor de Commissie op te dragen de voorstellen van de Benelux, Italië en in het bijzonder West-Duitsland te onderzoeken en de Raad daarover rapport uit te brengen.

De Franse minister Couve de Murville verzette zich tegen multilaterale besprekingen (zoals door Brandt voorgesteld); er moest z.i. met elk land afzonderlijk onderhandeld worden. Ook voelde hij niets voor een soort vrijhandelszone. Frankrijk was voor beperkte tariefverlagingen voor bepaalde sectoren of produkten.

De Raad verzocht minister Brandt voorstellen over handelspolitieke regelingen met Engeland en de andere kandidaten in de zin van de Frans-Duitse verklaring uit te werken en deze tijdens de bijeenkomst van de Raad op 9 maart aan de orde te stellen.

In de op die dag gehouden zitting van de Raad bepleitte minister Brandt een preferentiële zone, uitgaande van art. 111 van het Verdrag van Rome inzake de handelspolitiek, die door de Zes en de afgewezen kandidaten met een progressieve vermindering van de douanetarieven, liever lineair dan sectorsgewijs, zou moeten worden nagestreefd, zonder zich daarbij uit te spreken over de vraag of de tariefvermindering tot nul zou moeten gaan.

Over de industriële produkten zou multilateraal onderhandeld moeten worden, doch gezien de sterk uiteenlopende belangen zou over de landbouwsector bilateraal gesproken moeten worden om tot preferenties en verkoopcontracten te komen volgens een reglement dat overeenstemt met de toenadering in de industriële sector.

Volgens het Westduitse standpunt was deze commerciële regeling niet te beschouwen als een „etappe" op de weg naar vergroting van de gemeenschap. Zij heeft weliswaar doel toetreding uiteindelijk te vergemakkelijken, maar om daartoe te komen is geen automatisme voorzien.

Erkennende dat het standpunt van Parijs niet geheel met dat van Bonn overeenstemt, verklaarde minister Couve de Murville zich bereid handelsakkoorden te overwegen voor een bepaalde periode, die in overeenstemming zouden moeten zijn met art. 24 van de GATT.

Over de duur van die periode wilde Couve zich niet uitspreken, evenmin over de vraag of een lineaire benadering de voorkeur verdient boven een sectorsgewijze. Wel legde hij er bijzondere nadruk op dat de regeling overeenkomsten inzake de handel in landbouwprodukten dient te omvatten.

Na een eerste periode zouden de Zes de situatie opnieuw hebben te bekijken.

Blijken dan de voorwaarden geschapen om tot toetredingsonderhandelingen over te gaan, dan zou een besluit in die zin kunnen worden genomen. Mocht dit niet het geval zijn, dan zou continuering van de commerciële regelingen of uitbreiding daarvan in overweging kunnen worden genomen.

De onderhandelingen met de vier kandidaat-leden en eventueel met Zwitserland, Oostenrijk en Zweden zouden naar Frankrijks opvatting een bilateraal karakter moeten dragen, ook al zou de verlaging van de tarieven tot een zelfde niveau moeten leiden. Multilaterale onderhandelingen zouden te veel het karakter hebben van overleg tussen de EEG en de EVA, wat Parijs niet kan aanvaarden. Ook moet geen grote vrijhandelszone worden nagestreefd.

De vertegenwoordigers van de Beneluxlanden en minister Fanfani waren bereid tot bestudering van commerciële regelingen op basis van art. 111, maar verbonden daaraan de eis dat tevens in beginsel zou worden besloten samenwerking op technologisch gebied tot een breder kader dan dat van de Zes uit te breiden.

Dit verlangen wenste Couve de Murville onder geen beding te accepteren. Hij ging er tenslotte mee akkoord dat de Commissie de Raad vrijblijvend advies zou uitbrengen over alle memoranda en voorstellen die ter tafel lagen.

Advies Commissie

Op 2 april bracht de Commissie het gevraagde advies uit. Onder verwijzing naar haar advies van 29 sept. 1967 (pag. 719-'67) stelde de Commissie vast dat de opvattingen van de lid-staten m.b.t. de uitbreiding klaarblijkelijk niet uiteenlopen op de volgende punten:

a) geen principiële bezwaren; de toetreding van de kandidaten is gewenst; b) het herstel van het evenwicht in de Britse economie is voor de toetreding beslissend; c) Engeland moet zich inspanningen getroosten, waarmee overigens reeds een begin is gemaakt; d) de lid-staten zijn bereid de aanpassing te vergemakkelijken; e) de samenwerking het de kandidaten op het gebied van onderzoek en technologie komt in de zin van de Raadsverklaring van 31 okt. 1967 (pag. 9/2) in aanmerking.

De Commissie was van mening dat een akkoord ter voorbereiding van de toetreding van de kandidaten 1) als een aanpassingsfase moet worden opgevat, opdat het snelle herstel van het Britse economische evenwicht vergemakkelijkt wordt en 2) als kader voor een toenaderingspoging tussen de Gemeenschap en de kandidaten dienen moet, opdat deze binnen niet te lange tijd met hun toetreding alle lasten en voordelen van een lid op zich nemen.

„Het voorbereidende akkoord heeft het karakter van een voorbereidingsfase van beperkte duur; het zal niet alleen op de handel betrekking hebben, maar ook een consultatie- en toenaderingsprocedure en een samenwerking met de betreffende staten op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en technologische ontwikkeling vaststellen; na afloop van deze fase — of zelfs reeds eerder, als de omstandigheden dit toelaten — zal de Commissie aan de Raad een aanvullend rapport op haar advies van 29 sept. 1967 overhandigen, waarin zij met inachtneming van de door de solliciterende landen reeds getroffen aanpassingsmaatregelen vaststellen zal, of de voorwaarden voor de toetreding aanwezig zijn". Op basis van dit rapport de procedure in overeenstemming met art. 237 van het Verdrag voort te zetten, adviseert de Commissie.

Als beste maatregelen ter voorbereiding van de uitbreiding van de Gemeenschap noemt de Commissie: Coördinatie van de economische en monetaire politiek, afschaffing van de grenscontrole op het goederenverkeer binnen de Gemeenschap, een akkoord over een Europees patentrecht en een Europese maatschappij incl. de vereiste fiscale maatregelen, de invoering van een Europese kapitaalmarkt met een vrij kapitaalverkeer. De Commissie verklaarde zich bereid de Raad t.z.t. diepgaande voorstellen te doen toekomen, t.w. het akkoord tot voorbereiding van de toetreding der kandidaten èn voor de ontwikkeling en versterking van de Gemeenschap in hetzelfde perspectief.

Overleg ministers

Tijdens de bijeenkomst van de Ministerraad der Europese Gemeenschappen op 5 april kantte minister Couve de Murville

zich tegen het advies van de Commissie. Dit stuurde z.i. aan op uitbreiding van de Gemeenschappen zonder onderhandelingen en hield te weinig rekening met de financieel-economische toestand van de kandidaat-leden. Frankrijks vijf partners deelden de opvatting van de Commissie dat de beoogde samenwerking geen doel is op zichzelf, doch de voorwaarden moet scheppen voor latere toetreding.
Minister Harmel trachtte tevergeefs van zijn Franse collega een interpretatie van de toespelingen op een handelsarrangement in de Frans-Duitse verklaring te verkrijgen, welke Bonn en Parijs verschillend bleven interpreteren. Tenslotte werd besloten de permanente vertegenwoordigers op te dragen al deze vraagstukken aan een nader onderzoek te onderwerpen.
Tijdens de bijeenkomst van de Raad op 30 mei werden de permanente vertegenwoordigers opnieuw met een bestudering van de vraagstukken belast en op 30 juli besloot de Raad in oktober aan de uitbreiding van de Gemeenschappen een diepgaande discussie te wijden.
De diplomatieke contacten werden voortgezet. Minister de Medici (Italië) bracht bezoeken aan Bonn (1-8) en Parijs (28-8, minister Luns vertoefde in Londen (30-8), Brussel (7-9), West-Duitsland (18/19-9, zie pag. 714) en Parijs (23-9), Brandt in Parijs (7-9) en Harmel in Londen (18-9).

Ministerraad

Tijdens de zitting van de Ministerraad van de Europese Gemeenschappen op 27 sept. werd een gedachtenwisseling gehouden over een door de Westduitse minister Brandt ingediend en toegelicht memorandum. De hierin opgenomen voorstellen betroffen een parallel handelen t.a.v. de volgende drie kwesties:

1) de uitbreiding van de Gemeenschappen;
2) de interne ontwikkeling van de Gemeenschappen tot een economische unie;
3) de fusie van de verdragen volgend op de reeds tot stand gekomen fusie van de organen.

Brandt legde er de nadruk op dat zijn voorstellen één geheel vormen, dat commerciële schikkingen niet in de plaats komen van toetreding van de kandidaatleden, doch die moeten voorbereiden, en dat de commerciële regelingen in overeenstemming moeten zijn met art. 24 van de GATT, wat zeggen wil dat totale afbraak van de tarieven het einddoel moet zijn.
In een eerste fase van drie jaar zouden, naar Brandt uiteenzette de tarieven van industriële produkten elk jaar met tien procent moeten worden verminderd (bovenop de afspraken van de Kennedyronde) en over en weer zouden leden en kandidaat-leden elkaar voor belangrijke landbouwprodukten concessies moeten doen.
De contacten met de kandidaat-leden zouden moeten worden versterkt. Brandt sprak over werkgroepen, ook over de mogelijkheid van conferenties van de ministers van buitenlandse zaken van de leden-staten en van kandidaat-leden, uiteraard in aanwezigheid van de Commissie, die meer dan eens bijeen zouden kunnen komen, zonder dat dergelijke conferenties een geïnstitutionaliseerd karakter zouden krijgen.
Brandt meende ook dat zo gauw mogelijk breed overleg moet beginnen met andere landen dan kandidaat-leden die bijzondere betrekkingen met de gemeenschap willen.
De ministers van buitenlandse zaken van de Beneluxlanden en Italië stemden er mee in de door Brandt ontwikkelde ideeën als een overigens minimale basis voor verdere discussie te aanvaarden, mits de voorstellen als een onverbrekelijk geheel beschouwd werden.
De Franse minister Debré wees de voorstellen echter van de hand. Hij betoogde dat de Westduitsers een verkeerd uitgangspunt hadden gekozen door de versterking en de uitbreiding van de Gemeenschappen aan elkaar te koppelen.
Ook wilde hij commerciële schikkingen niet in het perspectief van de toetreding zien. Wel meende hij dat eventuele commerciële regelingen alsmede een technologische samenwerking bij specifieke projecten ook andere landen dan de kandidaat leden zouden moeten worden aangeboden. Dit wees er volgens de N R C (28-9) op dat bij een mogelijke toenadering van Engeland tot de Gemeenschap, Frankrijk van de gelegenheid gebruik wil maken om bijv. ook Spanje in eenzelfde positie te brengen.
Vervolgens bleven de Beneluxlanden en Italië bij hun voorkeur voor het Beneluxmemorandum.
Tenslotte stelde minister Brandt voor zijn plan te doen bestuderen door de Europese Commissie en door de permanente vertegenwoordigers. De Italiaanse staatssecretaris M a l f a t t i, gesteund door de ministers Luns en Harmel, merkte echter op dat de Westduitse voorstellen tot de regeringen van de lid-staten gericht waren en een politiek karakter droegen. Wanneer de regeringen het er door Frankrijks toedoen niet over eens zijn dat ze als basis van discussie kunnen worden aanvaard, dan heeft bestudering geen zin, zo zei hij.

De Gaulle in Bonn

Op 27 en 28 sept. bracht de Franse president *Charles de Gaulle* een werkbezoek aan Bonn.

Bij hun overleg kwamen president De Gaulle en Bondskanselier K i e s i n g e r overeen dat de Frans-Duitse samenwerking moet worden versterkt, en dat er in Europese vraagstukken een „coopération préférentielle" tussen beide landen moet worden geschapen o.m. ook bij de voorbereiding van besluiten in de Europese Gemeenschappen.
Kiesinger verklaarde in de plenaire zitting volgens de N R C (30-9) dat handelen zonder Frankrijk vernietigend zou zijn. De Gaulle antwoordde daarop dat dit inderdaad tot besluiten zou kunnen leiden die allen zouden betreuren, ook Frankrijk zelf. Overigens heeft, aldus De Gaulle, Frankrijk ook zonder de EEG een bestaan, en zal het in de toekomst zonder de Gemeenschap ook levensvatbaar zijn.
De bijzondere samenwerking tussen Frankrijk en de Bondsrepubliek zal gelen bij de ontwikkeling en uitbreiding van de Gemeenschap, en op gebieden die buiten het Verdrag van Rome vallen, bijv. in de energiepolitiek, in de ruimtevaart en in de wapenproduktie.
Frankrijk is, zo is uit het overleg gebleken, voor een handelspolitieke bespreking met de kandidaat-landen op grond van de Frans-Duitse verklaring van 16 febr. Deze schikking zou ook mogelijk kunnen worden gemaakt voor landen als Zwitserland en Zweden.
Kiesinger ontkende later tegen De Gaulle gezegd te hebben dat er in de Europese ontwikkeling geen stap zonder Frankrijk kon worden gedaan. Hij had uiteengezet dat Europa niet zonder Frankrijk kan worden gebouwd, maar dat ook Engeland tot Europa behoort.
Volgens de N Z Z (30-9) is door het optreden van De Gaulle aan de Westduitse voorstellen voor een compromis tussen Parijs, de Vier en Engeland de laatste schijn van kans ontnomen.

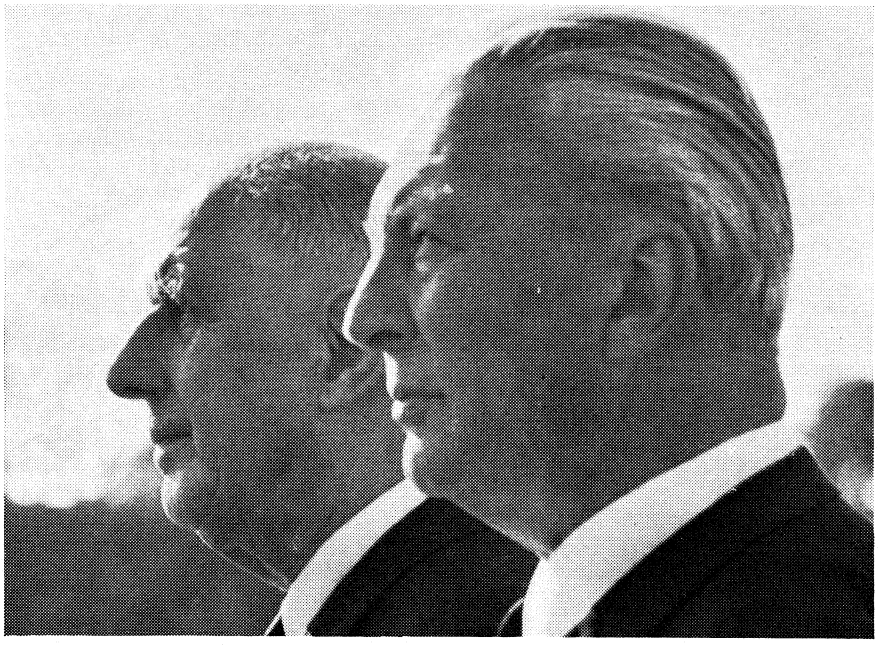

President De Gaulle en Bondskanselier Kiesinger.

NEDERLAND

MINISTER-PRESIDENT DE JONG EN MINISTER LUNS IN BONN

De minister-president, *P. J. S. de Jong,* en de minister van buitenlandse zaken, mr. *J. M. A. H. Luns,* hebben op 18 en 19 sept. een officieel bezoek aan de Bondsrepubliek gebracht. Zij bezochten op 18 sept. West-Berlijn, waar de minister-president in het kader van de Nederlandse culturele weken de tentoonstelling „Kunstnijverheid uit Nederlands bloeitijd" opende. (Volgens *Het Parool* (20-9) heeft de Sowjet-Unie voor het bezoek van de Nederlandse bewindslieden aan Berlijn bij de Nederlandse ambassade in Moskou een formeel protest ingediend, waarin ervoor werd gewaarschuwd, dat het bezoek de betrekkingen tussen de SU en Nederland niet ten goede zou komen. De Nederlandse regering heeft het protest van de hand gewezen en gesteld, dat de bezwaren van de SU niet terzake zijn.)

De bewindslieden voerden in Bonn besprekingen met Bondskanselier *Kiesinger* en de Westduitse minister van buitenlandse zaken, *Willy Brandt.* Deze betroffen o.m. bilaterale kwesties (met name de vervoerproblemen), de Europese eenwording (i.h.b. de toetreding van Engeland en andere landen tot de EEG) en NAVO-aangelegenheden (w.o. de kwestie van de versterking van de NAVO in het licht van de bezetting van Tsjechoslowakije).

Wat betreft de vervoerproblemen is besloten een gemengd Nederlands-Duitse ambtelijke commissie in te stellen ter bespreking van de moeilijkheden die zijn ontstaan door de door West-Duitsland getroffen en nog in overweging zijnde maatregelen op verkeersgebied. De commissie moet voor 31 dec. van dit jaar rapport aan de beide regeringen uitbrengen. In de tussentijd zullen van Duitse zijde geen verdere maatregelen (met name voor de Rijnvaart) worden getroffen.

De Nederlands-Duitse moeilijkheden op vervoersgebied komen voort uit de op 1 april 1968 in werking getreden nieuwe Westduitse contingenteringsregeling voor het grensoverschrijdend goederenvervoer over de weg. In dec. 1967 werd tussen de Westduitse minister van verkeer, L e b e r, en de Nederlandse staatssecretaris van verkeer en waterstaat, M. J. Keyzer, een akkoord bereikt, waarbij het Nederlandse wegvervoer 1950 vergunningen per dag werden toegezegd, hetgeen inhoudt dat zich niet meer dan 1950 Nederlandse vrachtauto's tegelijkertijd op Duitse wegen mogen bevinden. Hetzelfde geldt voor Duitse vrachtauto's in Nederland. De regeling is (anders dan de oude regeling van 1953) ook van toepassing op het transitoverkeer. In de praktijk blijkt het aantal vergunningen niet voldoende om te waarborgen dat zich ook inderdaad 1950 vrachtauto's op het Duitse wegennet bevinden.

De Tweede Kamer aanvaardde op 14 mei een motie van het KVP-lid N. H. L. v a n d e H e u v e l, waarin de regering werd gevraagd op korte termijn nieuwe onderhandelingen met de Westduitse regering „op het hoogste niveau" over deze kwestie aan te knopen. In de motie werd gezegd dat contingentering in strijd is met geest en letter van het EEG-verdrag en dat het nieuwe vergunningstelsel indruist tegen de belangen van het Nederlandse internationale wegvervoer en repercussies dreigt te hebben voor handel, industrie, landbouw en dus voor de gehele Nederlandse exportindustrie en economie.

Afgezien van dit vergunningstelsel zijn in Nederland ook ernstige bezwaren gerezen tegen bepaalde aspecten van het plan-Leber tot regeling van de Duitse vervoerproblematiek (pag. 12/1 . Dit plan zou het Nederlandse wegvervoer verdere schade berokkenen (door de voorgestelde nieuwe belasting voor vrachtauto's). Het houdt ook gevaren in voor de Nederlandse Rijnvaart, doordat West-Duitsland de Rijnvaarttarieven voor buitenlandse transporteurs verplicht wil vaststellen op het Duitse peil.

M.b.t. de uitbreiding van de EEG hebben de Nederlandse ministers kennis genomen van een nieuw Duits plan voor samenwerking tussen de EEG en Engeland, dat eveneens aan de andere betrokken landen is voorgelegd (zie pag. 712/1).

In het communiqué dat na afloop der besprekingen werd uitgegeven werd over de Europese problemen gezegd, dat de bewindslieden van oordeel waren dat Europa slechts dan een grotere verantwoordelijkheid in het wereldgebeuren zal kunnen dragen wanneer de Europese landen zich nauwer aaneensluiten. Zij waren het erover eens dat het doel van beide regeringen is de Europese gemeenschappen uit te breiden, verder te ontwikkelen en samen te voegen. Zij hebben maatregelen op politiek, economisch en technologisch gebied besproken die ten doel hebben de samenwerking met die staten die vorig jaar hun aanvraag tot toetreding tot de Europese gemeenschappen hebben ingediend te verstevigen en daarmee hun spoedige toetreding tot de gemeenschappen voor te bereiden en te vergemakkelijken. De bewindslieden kwamen overeen zich krachtig in te zetten om het zo noodzakelijke Europese eenwordingsproces te bevorderen

M.b.t. actuele internationale vraagstukken bleek, aldus het communiqué, „een verheugend hoge mate van overeenstemming bij de beoordeling van de huidige situatie. Er bestond overeenstemming over de onmisbaarheid van het Noordatlantisch bondgenootschap dat niet alleen in stand moet worden gehouden doch tevens politiek en eventueel ook militair nog verder moet worden versterkt. De regeringschefs en de ministers van buitenlandse zaken verwelkomden het op dit moment in het bondgenootschap plaatsvindende onderzoek naar de politieke en militaire conclusies, die het bondgenootschap uit de gebeurtenissen van de laatste weken dient te trekken. Zij veroordeelden de interventie van de Sowjet-Unie en van enige van haar bondgenoten in Tsjechoslowakije als een openlijke inbreuk op het volkenrecht en op het Handvest der Verenigde Naties. Zij benadrukten hun standpunt, dat de voor de interventie gebruikte troepen moeten worden teruggetrokken. Zij betreurden dat de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije de bemoeiingen van de beide regeringen om de Oost-West tegenstellingen in Europa te overwinnen en de ontspanning in Europa te bevorderen een ernstige slag hebben toegebracht. Zij veroordeelden de pogingen van de Sowjet-Unie om in dit verband de politiek van de Bondsregering verdacht te maken". (A N P, N R C, H e t P a r o o l)

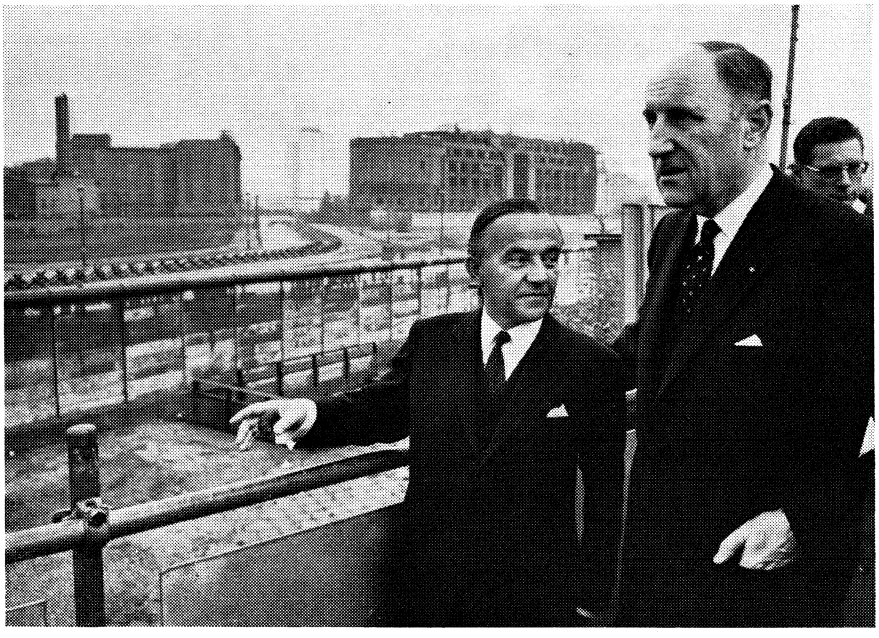

Premier De Jong en minister Luns aan de Berlijnse Muur.

TWEEDE KAMER AANVAARDT INVOERINGSWET BOEK I NIEUW BW

De Tweede Kamer heeft zich op 25 sept. z.h.s. akkoord verklaard met de invoeringswet voor boek I van het nieuwe Burgerlijk Wetboek (personen- en familierecht).
Met 92 tegen 22 stemmen aanvaardde de Kamer een amendement van *H. Wieringa* (PvdA), om de bepaling „De man is het hoofd der echtvereniging" uit de wet te schrappen.
Verworpen werd een amendement-Wieringa om het zg. treurjaar (de bepaling dat een zwangere weduwe pas na 306 dagen mag hertrouwen) geheel uit de wet te schrappen, evenals een amendement van dr. *C. Boertien* (ARP) om — in afwijking van het regeringsvoorstel — deze wachttijd ook te doen gelden voor gescheiden vrouwen. *(NRC 25/26-9)*

ALGEMENE BESCHOUWINGEN TWEEDE KAMER

De Tweede Kamer heeft op 8, 9 en 10 okt. de algemene politieke en financiële beschouwingen over troonrede en miljoenennota gehouden.
De Kamer verwierp aan het slot van de debatten bij zitten en opstaan vijf moties.
Een motie van drs. *J. M. den Uyl* (PvdA) om de ontwikkelingshulp in 1969 te brengen op 1% van het netto nationale inkomen en wel op *f* 775 mln, werd verworpen met alleen de stemmen van de fracties van de PvdA, D'66, PSP en PPR vóór.
Een motie-Den Uyl betreffende de bevordering van een rechtvaardige inkomens- en vermogensverdeling kreeg alleen de steun van PvdA, PSP en PPR. In deze motie werd de regering uitgenodigd spaarloonregelingen in de loon- en salarisvorming in 1969 alsmede de invoering van investeringsloon en vermogensaanwasdeling te bevorderen, te bevorderen dat een deel van de verhoging van de ambtenarensalarissen voor 1969 wordt gegeven in een voor elk gelijk bedrag, af te zien van haar voornemen m.i.v. 1 jan. 1969 de huurverhoging van 4 op 6% te brengen, wetsontwerpen in te dienen ter beperking van de ongelijkheid in het vermogensbezit (met name een heffing op vermogenswinsten in de privésector), en haar plan in 1970 een verlaging van de inkomstenbelasting in te voeren opnieuw in overweging te nemen.
Met de stemmen van de PvdA, D'66, PSP, PPR, CPN en de Boerenpartijgroep-Koekoek werd een motie-*Berg* (PvdA) verworpen, waarin de regering werd gevraagd het aantal te bouwen woningen te brengen op 130.000 in 1969 en 135.000 in 1970 (i.pl.v. 125.000).
Met alleen de stemmen van D'66 en PSP vóór verwierp de Kamer een motie van *A. de Goede* (D'66), waarin de regering werd verzocht bij de belastingsverschuivingsoperatie 1970 tevens te overwegen de vermogensbelasting, de successie- en schenkingsrechten, en de inkomstenbelasting van de allerhoogste inkomens te verhogen en voorts de verhoging van de omzetbelasting zo gering mogelijk te doen zijn.
Een motie van *P. Jongeling* (GPV) waarin werd gevraagd om erkenning van Biafra kreeg alleen de stemmen van GPV, PSP, de beide fracties van de Boerenpartij en drs. *Th. H. Joekes* (VVD).
Een motie-*Bakker* (CPN), waarin de regering werd gevraagd haar invloed aan te wenden opdat de dreigende executies in Indonesië niet worden voltrokken, werd door de indiener ingetrokken na het z.i. bevredigende antwoord in tweede termijn van minister-president De Jong. Hetzelfde geschiedde met een motie-De Goede, waarin werd gevraagd het aantal te subsidiëren woningen in 1969 te verhogen van 100.000 tot 105.000, indien het aantal in aanbouw te nemen ongesubsidieerde woningen beneden de 25.000 dreigt te blijven. *(ANP, NRC)*

(Vor. ber. pag. 614 e.v.)

TWEEDE KAMER AANVAARDT VERHOGING INKOMEN KROON

De Tweede Kamer heeft op 15 okt. met 124 tegen 8 stemmen zijn goedkeuring gegeven aan het wetsontwerp tot wijziging van het inkomen van de Kroon, waardoor het inkomen van de Koningin vanaf 1 jan. 1966 wordt verhoogd van *f* 2,5 mln tot *f* 4,75 mln per jaar en dat van prins Bernhard van *f* 300.000 tot *f* 475.000. Tegen stemden de PSP, de CPN en mej. mr. *A. M. Goudsmit* (D'66).
Minister-president *P. J. S. de Jong* nam een amendement over van drs. *J. M. den Uyl* (PvdA), mede ondertekend door D'66 en groep-Aarden, waardoor uitdrukkelijk in de wet is vastgelegd dat zij slechts geldt voor de jaren 1966 tot en met 1970. (De regering is voornemens per 1 jan. 1971 een herziene financiële verhouding tussen het Rijk en het Koninklijk Huis in te voeren. Hierover is advies gevraagd aan de staatscommissie voor de grondwetsherziening en een commissie van „drie wijze mannen", welke laatste advies moet uitbrengen over de vrijdom van personele lasten.)

(Vor. ber. pag. 405/1)

TWEEDE KAMER AANVAARDT WET HUURDERSBIJDRAGEN

De Tweede Kamer heeft op 16 okt. met 82 tegen 58 stemmen het wetsontwerp huurdersbijdragen goedgekeurd. Deze wet beoogt door het opleggen van een heffing aan huurders van bepaalde categorieën van goedkope woningen, die niet tot de lagere inkomensgroepen behoren, de doorstroming naar duurdere woningen te bevorderen. Tegen het wetsontwerp stemden: PvdA, D'66, PSP, CPN, groep-Aarden, Boerenpartij-groep-Koekoek en de KVP-ers *C. F. Kleisterlee* en *A. C. M. Weijters*.
Het wetsontwerp ontmoette in de Kamer veel kritiek. De minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, ir. *W. F. Schut*, zag zich genoodzaakt zich neer te leggen bij een groot aantal amendementen ingediend door de regeringspartijen, die het oorspronkelijke ontwerp ingrijpend wijzigden.
In sept. had minister Schut reeds een aantal wijzigingen in het oorspronkelijke ontwerp aangebracht, dat op 7 nov. 1966 door de toenmalige *drs. P. C. W. M. Bogaers* was ingediend (pag. 741/1-1966).

Deze wijzigingen zijn:
— invoering van de mogelijkheid van verlaging of ontheffing van de huurdersbijdrage als het inkomen in het jaar van de heffing ten minste 20% lager is dan in het tweede daaraan voorafgaande jaar (van welk jaar bij de vaststelling van de bijdrage wordt uitgegaan);
— betaling in drie i.p.v. vijf maanden;
— inwerkingtreding van de wet op 1 jan. 1969.

De door de Kamer aanvaardde amendementen behelzen:
— de wet vervalt op 1 jan. 1974, tenzij dit tijdstip tenminste 6 maanden tevoren bij algemene maatregel van bestuur is vervangen door een later tijdstip, in welk geval zij vervalt op dat latere tijdstip (amendement-Andriessen-KVP);
— behalve woningwetwoningen vallen ook daarmee vergelijkbare gesubsidieerde particuliere woningen onder de werkingssfeer van de wet; anderzijds worden alle gesubsidieerde huurwoningen, die gebouwd worden op voet van de subsidieregeling die m.i.v. 1 jan. 1968 gelden, daarvan uitgezonderd

(amendement-Andriessen-KVP en Wiegel-VVD);
— de inkomensgrens waarboven de heffing geschiedt, wordt verhoogd van ƒ 12.750 tot ƒ 15.000 (amendement-Andriessen);
— bejaarden (65 jaar en ouder) worden van de heffing uitgezonderd (amendement-Wiegel);
— de betalingstermijn wordt gesteld op 5 maanden (amendement-Scholten-CHU);
— in geval van verhuizing naar een duurdere woning wordt niet alleen ontheffing verleend over het jaar waarin de verhuizing plaats vindt, maar ook over het daaraan voorafgaande kalenderjaar (amendement-Scholten).

Zoals de wet nu luidt, geldt zij voor de volgende woningen:
alle woningwetwoningen, behalve die gebouwd zijn volgens de subsidieregeling 1968 en de B-woningen die gebouwd zijn volgens de subsidieregeling 1966;
particuliere huurwoningen type A, gebouwd volgens de subsidieregelingen van 1960 en van 1966.
De wet geldt voor huurders beneden de leeftijd van 65 jaar, wier belastbaar inkomen volgens de inkomstenbelasting twee jaar eerder dan het jaar van de heffing meer dan ƒ 15.000 bedroeg.
De bijdrage is gelijk aan 10% van dat belastbare inkomen verminderd met de jaarhuur. Zij wordt verlaagd met 10% voor elk kind waarvoor kinderaftrek voor de inkomstenbelasting werd genoten en zal nooit meer bedragen dan de jaarhuur.
Is het bedrag van de jaarhuur meer dan 10% van het belastbare inkomen dan is uiteraard geen bijdrage verschuldigd.
Voor de jaarhuur wordt uitgegaan van de huurprijs op 1 mei van het jaar van de heffing, waarbij vergoedingen voor centrale installaties, stookkosten, servicekosten, etc. buiten beschouwing blijven.
Het totale aantal heffingen dat nu uit de wet zal voortvloeien wordt door minister Schut geschat op 100.000 (aanvankelijk 150.000). De heffingen zullen het rijk ca ƒ 50 mln (aanvankelijke raming ƒ 70 mln) opleveren.
Als de Eerste Kamer het ontwerp eveneens aanvaardt, treedt de wet op 1 jan. 1969 in werking. (Persbericht ministerie van volkshuisvesting, ANP, NRC, Het Parool)

BELGIË

ACV-CONGRES

Het Algemeen Christelijk Vakverbond heeft van 24-26 okt. te Brussel zijn 24ste algemeen congres gehouden. In de talrijke goedgekeurde resoluties wordt o.m. aandacht besteed aan de werkloosheid, vooral die onder de jongeren. Verder uit het congres de klacht dat het economisch programmatiebureau niet op volle toeren werkt en over geen middelen beschikt om zijn programma's te doen uitvoeren. Het congres is van oordeel dat overuren, sluikwerk en arbeid door gepensioneerden zoveel mogelijk dienen te worden beperkt.
Het congres meent dat een politiek van economische decentralisatie noodzakelijk is, maar verwerpt de tendens om de economische instanties, zowel plaatselijk als gewestelijk en nationaal, partijpolitiek te beïnvloeden. Het congres verwerpt eveneens het streven om de voorhanden zijnde middelen steeds paritair (tussen Vlaanderen en Wallonië) te verdelen zonder dat wordt rekening gehouden met de werkelijke behoeften van de streken.
Ook meent het congres dat voorrang moet worden verleend voor de economische ontwikkeling van de volgende gewesten: Hene-Samber, Maas- en Vesderbekken, de provincie Limburg, Luxemburg, het zuiden van de provincie Namen, de Westhoek, het zuiden van Oost-Vlaanderen en de Zuiderkempen.
Voorzitter *August Cool* die per 31 dec. 1968 met pensioen gaat, hield een afscheidsrede, waarin hij opkwam voor syndicaal pluralisme en het bestaan van twee grote vakbonden verkoos boven een eenheidsvakverbond. Cool verzocht het ACV ook het nationalisme te weren, de solidariteit onder alle arbeiders te handhaven en steeds te streven naar interne vernieuwing.
Cool zei dat het ACV volle vertrouwen mag hebben in zijn opvolger, J. *Houthuys*. Deze laatste richtte op het congres een ernstige waarschuwing tot de regering i.v.m. de aangekondigde verhoging van de bijdragen voor de sociale zekerheid, die z.i. de vakbondseisen in het gedrang brengt.
Op het einde van het congres werd de scheidende voorzitter plechtig gehuldigd, o.m. door premier Eyskens.

AMNESTIE-ACTIE

Met een meeting en een optocht door het stadscentrum is op 27 okt. te Antwerpen een „vernieuwde actie voor politieke amnestie" gestart. Op de vergadering werd het woord gevoerd door VU-kamerlid dr. *H. Goemans,* mr. *Karel Dillen,* de student *Ghekiere,* praeses van het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond, en prof. *Raymond Derine,* CVP-schepen van Antwerpen. Alle sprekers verzochten regering en parlement amnestie te verlenen aan de politiek veroordeelden en de zg. kleine incivieken. Zij legden er de nadruk op, dat amnestie een kwart eeuw na de oorlog een morele noodzakelijkheid is.
Tijdens de optocht (met 6.500 deelnemers volgens de politie en 10.000 volgens de organisatoren) werd door groepjes jongeren een tegenbetoging gehouden en kwam het tot lichte botsingen met de politie.

FDF-CONGRES

Op 27 okt. had te Brussel het eerste congres van het FDF plaats. De parlementsleden *A. Lagasse, L. Defosset, P. Havelange, Fr. Perin, L. Outers* en oud-premier *J. Duvieusart* oefenden kritiek op de taalwetgeving en kwamen inzonderheid op voor een aanhechting bij Brussel van de randgemeenten „die zulks wensen", voor de afschaffing van de verplichte tweetaligheid in de gemeentelijke diensten der Brusselse agglomeratie en voor het toekennen van de rechtspersoonlijkheid aan het gebied-Brussel. *(La libre Belgique* 28-10)

REGERINGSONTWERP ECONOMISCHE DECENTRALISATIE

Op 22 okt. is bij de Kamer een ontwerp van kaderwet ingediend, betreffende organisatie van de planning en de economische decentralisatie.
Het werd ondertekend door vicepremier *Merlot,* minister van economische zaken, de ministers voor de communautaire betrekkingen *Tindemans* en *Terwagne* en de ministers-staatssecretaris voor streekeconomie *Vlerick* en *Delmotte.*
Het ontwerp vormt een tweeluik met het, een week vroeger ingediende ontwerp op de culturele autonomie (pag. 680/3).
De tekst luidt als volgt:

HOOFDSTUK I.

Planning.

Artikel 1. Het doel van de planning is zowel voor het geheel van het grondgebied als voor elk gewest, een maximale evenwichtige economische expansie te verzekeren, en, in het raam daarvan, een bestendige verbetering inzake tewerkstelling, arbeidsinkomsten, aankoopvermogen, huisvesting, infrastructuur en uitrustingen.
Art. 2. De planning omvat de openbare sector, de privé-ondernemingen en de financiële maatschappijen en dekt de nationale zowel als de gewestelijke en sectoriële facetten.
Art. 3. De planning drukt zich uit in een economisch vijfjarenplan, dat jaarlijks kan worden aangepast.
Art. 4. Het Plan vloeit voort uit de confrontatie van de gehiërarchiseerde behoeften, overeenkomstig de doeleinden bepaald in artikel 1, met de sectoriële, gewestelijke, budgettaire en financiële gegevens en vooruitzichten alsook met de algemene tendensen en vooruitzichten.

Art. 5. Het Plan bepaalt:
1. De nagestreefde algemene doeleinden en het beleid vastgelegd om ze te bereiken, namelijk op het gebied van investeringen, sparen, tewerkstelling, prijzen, infrastructuur en uitrustingen, vervoer en energie.
2. In dat raam, de ramingen betreffende de privé-investeringen en de vooruitzichten op gebied van begroting en financiën.
3. De investeringsplannen op het niveau van de economische gewesten en de verscheidene administraties, diensten en overheden.
Art. 6. Het Plan wordt bij wet goedgekeurd. Het is bindend voor de overheid, contractueel voor de bedrijven die aan de uitvoering ervan medewerken en van de Staat steun ontvangen, en indicatief voor het overige.
Art. 7. Een Planbureau wordt opgericht, belast met de uitwerking van het Plan, waarin het de sectoriële en gewestelijke plannen zal opnemen en de uitvoering ervan in alle stadia zal verzekeren.
Dit Bureau omvat drie directies: een algemene directie, een sectoriële directie en een gewestelijke directie.
De gewestelijke directie is in drie secties onderverdeeld: de Waalse sectie, de Vlaamse sectie en de Brusselse sectie.
Elke sectie zal nauw samenwerken met de betrokken Economische Raad.
De leden van de gewestelijke directie, benoemd bij toepassing van artikel 12, 2, 2o, oefenen hun werkzaamheden uit volgens de omstandigheden ofwel in de centrale zetel, ofwel in de zetel van de Gewestelijke Economische Raad van hun streek.

HOOFDSTUK II.

De Gewestelijke Economische Raden.

Art. 8. Er worden ingericht:
1. Voor de provincies Henegouwen, Luik, Luxemburg en Namen en voor het arrondissement Nijvel, de „Conseil Economique Régional pour la Wallonie."
2. Voor de provincies Antwerpen, West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Limburg en voor de arrondissementen Leuven en Halle-Vilvoorde, de Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen.
3. Voor de provincie Brabant, de Gewestelijke Economische Raad voor Brabant.
Deze instellingen bezitten rechtspersoonlijkheid en mogen voortvloeien uit de aanpassing van de bestaande Raden aan deze wet.
Art. 9. Elke Raad bepaalt zijn zetel.
Art. 10. § 1. — De „Conseil Economique Régional pour la Wallonie" en de Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen zijn respectievelijk samengesteld uit:
1o 18 leden van de Wetgevende Kamers, voorgedragen door de politieke formaties;
2o 12 leden van de Provincieraden, voorgedragen door deze raden.
3o 15 leden voorgedragen door de meest representatieve organisaties van de nijverheid, de grote niet-industriële bedrijven, de middenstand en de landbouw;
4o 15 leden die de meest representatieve werknemersorganisaties vertegenwoordigen.
De leden worden door de Koning op dubbele lijsten benoemd.
De aldus benoemde leden wijzen ten minste zes leden, ten hoogste tien leden aan, gekozen wegens hun bijzondere economische bevoegdheid; hun mandaat in de Raden is onverenigbaar met de uitoefening van elk politiek mandaat.
De Provinciegouverneurs wonen de vergaderingen van hun respectieve Gewestelijke Economische Raden bij met raadgevende stem.
De voordracht van de onder 1o en 2o bedoelde leden geschiedt overeenkomstig het principe van de proportionele vertegenwoordiging.
De Koning regelt de wijze van voordracht en de indeling van de leden in de onderscheidene hierboven vermelde categorieën.
Hij bepaalt het aantal leden die in de „Conseil Economique Régional pour la Wallonie" de kantons Eupen, Malmédy en Sankt-Vith vertegenwoordigen.
Het mandaat van deze leden is hernieuwbaar. Het loopt over vier jaar, behoudens de uitzonderingen die de Koning zal mogen vaststellen ten opzichte van diegenen die hun hoedanigheid van lid van een der Wetgevende Kamers of van Provincieraadslid verloren hebben.
Wanneer het mandaat van een lid ten einde loopt vóór de bepaalde termijn, zal de aangeduide plaatsvervanger, overeenkomstig de hoger bepaalde regelen, de nog te verlopen duur van het mandaat voltooien.
§ 2. — De Gewestelijke Economische Raad voor Brabant is samengesteld uit:
1o 32 vertegenwoordigers van de Brusselse agglomeratie, die het Brussels Economisch Bureau vormen;
2o 24 afgevaardigden van Brabant aangewezen voor de ene helft door de „Conseil Economique Régional pour la Wallonie" en voor de andere helft door de „Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen".
De benoemingsmodaliteiten voor de leden van deze Raad worden geregeld door de Koning, overeenkomstig de principes vervat in paragraaf 1 van dit artikel.
Art. 11. Elke Raad verkiest onder zijn leden een Voorzitter en Ondervoorzitters. Hij benoemt een Secretaris-generaal en een Adjunct-Secretaris-generaal. Elke Raad stelt uit zijn leden een bureau samen waarvan de Voorzitter van de Raad het Voorzitterschap waarneemt en waarvan de Ondervoorzitters van rechtswege leden zijn.
Elke Raad stelt zijn organiek reglement op.
Dit reglement moet verplicht in het volgende voorzien:
1o de organen waardoor hij zijn opdrachten en zijn vertegenwoordiging voor juridische en extra-juridische handelingen verzekert;
2o de wijze van bijeenroeping en beraadslaging;
3o de bekendmaking van de handelingen;
4o de periodiciteit van de vergaderingen;
5o de regeling inzake het personeel.
Dit reglement is onderworpen aan de goedkeuring van de Koning, die de overeenstemming ervan met de wet beoordeelt.
Art. 12. De Gewestelijke Economische Raden bezitten een adviserende bevoegdheid en een algemene bevoegdheid tot aanbeveling.
2. De „Conseil Economique Régional pour la Wallonie" en de Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen hebmen namelijk als opdracht:
1o de economische vraagstukken te bestuderen;
2o een voorafgaand advies te geven:
a) over de benoemingen van de leden van de gewestelijke directie van het Planbureau;
b) over het werkgebied van de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen;
c) over de verdeling van de voornaamste begrotingskredieten voor de gewestelijke economische expansie en hun aanwending;
d) over de wetsontwerpen en wetsvoorstellen betreffende de gewestelijke ontwikkeling en over de bepaling van de ontwikkelingsgewesten;
e) hetzij op eigen initiatief, hetzij op verzoek van de Regering, over alle vraagstukken betreffende de economische ontwikkeling.
3o alle gegevens en voorstellen ingezonden door de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen in te zamelen, ze te coördineren en, indien noodzakelijk, de soms uiteenlopende belangen op elkaar af te stemmen;
4o de ontwerpen van het gewestelijk plan aan te nemen;
5o deze ontwerpen aan het Planbureau over te zenden;
6o alle inlichtingen of alle verslagen over de uitvoering van het gedeelte van het Plan dat hun gewest betreft, te ontvangen.
3. De Gewestelijke Economische Raad voor Brabant verzekert de coördinatie der economische belangen gemeen aan alle arrondissementen van Brabant en geeft zijn advies over de ontwerpen van gewestelijke plan die hem betreft, terwijl het Brussels Economisch Bureau de hem door de Koning aangewezen opdrachten in functie van de specifieke behoeften van de agglomeratie uitvoert.
4. De Koning kan bij een in Ministerraad overlegd besluit de adviserende bevoegdheid van de Gewestelijke Economische Raden uitbreiden en de gevallen bepalen waarin de regering verplicht is het advies van deze raden in te winnen.
5. De adviezen en voorstellen worden door elke Raad geformuleerd in de vorm van verslagen die de verschillende uiteengezette standpunten vermelden.
Art. 13. De Gewestelijke Economische Raden zullen dotaties ontvangen, uitgetrokken op de begroting van de Minister van Economische Zaken. Aan de „Conseil Economique Régional pour la Wallonie" en de Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen worden gelijke bedragen toegewezen.

HOOFDSTUK III

De Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen

Art. 14. De Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen opgericht op initiatief van een of meer provincies mogen, door in de Ministerraad overlegde koninklijke besluiten, erkend worden en hun werkgebied goedgekeurd ingevolge gemotiveerd advies van de betrokken Gewestelijke Economische Raad.
Zij beschikken over een initiatief- en voorstelrecht, namelijk met het oog op de verwezenlijking van het Plan en de bevordering van de nijverheid.
Zij maken de inventaris van de noden van hun streek op, nemen de stand van de in uitvoering zijnde werken op en zenden alle voor het opstellen en het uitvoeren van het ontwerp van gewestelijk plan nuttige gegevens aan de Gewestelijke Economische Raad.

HOOFDSTUK IV.

Algemene bepalingen.

Art. 15. Bij in Ministerraad overlegd besluit, bepaalt de Koning de datum van inwerkingtreding van deze wet en neemt alle aanvullende maatregelen om de toepassing van deze bepalingen te verzekeren.

latijns-amerika

GUATEMALA

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Bij op 12 aug. gehouden gemeenteraadsverkiezingen heeft de aan de macht zijnde Revolutionaire partij een ruime overwinning behaald.
Volgens voorlopige cijfers werd de partij in 195 van de 294 gemeente de sterkste. De rechtse coalitie van de Nationale bevrijdingsbeweging en de Institutionele democratische partij behaalde in 72 gemeenten de overwinning en de linksgerichte Christendemocraten in 21 gemeenten. In 6 gemeenten zegevierden onafhankelijke burgercomités.
Algemeen werden de uitslagen gezien als een belangrijk succes voor president *Julio Cesar Mendez Montenegro*. De volgende presidentsverkiezingen zullen in 1970 worden gehouden. *(Reuter 13-8)*.

AMBASSADEUR VAN VS VERMOORD

De Amerikaanse ambassadeur in Guatemala, *John Gordon Mein,* is op 28 aug. vermoord bij een poging hem te ontvoeren. Het Gewapend Rebellen Leger (FARO) heeft bekend gemaakt voor de aanslag op de ambassadeur verantwoordelijk te zijn.
Deze organisatie schreef in een brief aan de pers, dat de moord een wraakoefening was voor de gevangenneming van *Camilo Sanchez,* de leider van het rebellenleger, na een botsing op 24 juli met de „onderdrukkingsmacht" van de regering.
Er werd aan toegevoegd, dat dit de eerste van een reeks maatregelen was voor de vrijlating van Camilo.
De regering van Guatemala kondigde op 29 aug. voor een maand de staat van beleg af om het zoeken naar de moordenaars te vergemakkelijken.
Mein is de derde Amerikaan die dit jaar in Guatemala vermoord is; in januari van dit jaar werden twee Amerikaanse militaire adviseurs vermoord door linksgerichte guerrillastrijders (pag. 74/1). *(The Times, AFP, AP)*

sport

DE XIX OLYMPISCHE SPELEN

Van 13 t.m. 27 okt. zijn in Mexico-City de 19e Olympische zomerspelen gehouden. Voor het begin van de Spelen moesten talrijke technische, organisatorische en politieke problemen worden opgelost. De ligging van Maxico, 2240 meter boven de zeespiegel en de daarmee gepaard gaande verminderde luchtdruk, noopte vele landen tot kostbare trainingsmethoden en een lange acclimatiseringsperiode. Na de uitsluiting van Zuid-Afrika (pag. van de Amerikaanse negeratleten, trok Noord-Korea zich op het laatste moment als deelnemer aan de Spelen terug, omdat het IOC het land niet onder de naam Democratische Volksrepubliek Korea wilde registreren. De bloedige studentenonlusten in Mexico-City maakten het doorgaan van de Spelen tot het laatste ogenblik onzeker.

Bij het onderdeel zwemmen werden elf nieuwe nummers ingevoerd, in het bokstoernooi werd voor het eerst de zg. „papiergewichtsklasse" ingevoerd en het programma van de schutters werd uitgebreid met skeet- een tweede vorm van kleiduivenschieten. Door deze uitbreiding kwam het totaal te behalen gouden medaillles op 172, een nieuw record.

Er namen 7530 deelnemers uit 118 landen aan de Spelen deel.
Het enige incident gedurende de Spelen vond plaats bij de ceremonie protocolaire van de 200 meter hardlopen, waarbij de winnaars van de gouden en bronzen medaille, de Amerikaanse negers *Tommy Smith* en *John Carlos* op het erepodium hun, in een zwarte handschoen gehulde, hand naar boven brachten voor de Black-Powergroet, om daarmee te protesteren tegen de rassenverhoudingen in de VS. Als antwoord op dit protest besliste het Amerikaans Olympisch Comité dat Smith en Carlos onmiddellijk het Olympisch dorp moesten verlaten. Dit had bij de huldigingsceremonie van de 400 meter hardlopen, waarbij drie Amerikaanse atleten de eerste plaatsen voor zich opeisten weer tot gevolg dat middels het zwaaien met zwarte baretten geprotesteerd werd tegen de beslissing van het Amerikaans Olympisch Comité.



De atleten Smith en Carlos brengen op het erepodium de Black-Powergroet.

De verdeling van de medailles tijdens de 19e Olympische Zomerspelen was als volgt:

		goud	zilver	brons
1.	Ver. Staten	45	27	34
2.	Sowjet Unie	29	32	30
3.	Japan	11	7	8
4.	Hongarije	10	10	12
5.	Oost-Duitsland	9	9	7
6.	Frankrijk	7	3	5
7.	Tsjechoslowakije	7	2	4
8.	West-Duitsland	5	10	10
9.	Australië	5	7	5
10.	Gr.-Brittanië	5	5	3
11.	Polen	5	2	11
12.	Roemenië	4	6	5
13.	Italië	3	4	9
14.	Kenia	3	4	2
15.	Mexico	3	3	3
16.	Joego-Slavië	3	3	2
17.	Nederland	3	3	1
18.	Bulgarije	2	4	3
19.	Perzië	2	1	2
20.	Zweden	2	1	1
21.	Turkije	2	—	—
22.	Denemarken	1	4	3
23.	Canada	1	3	1
24.	Finland	1	2	1
25.	Ethiopië	1	1	—
26.	Noorwegen	1	1	—
27.	Nw.-Zeeland	1	—	2
28.	Tunesië	1	—	1
29.	Venezuela	1	—	—
30.	Pakistan	1	—	—
31.	Cuba	—	4	—
32.	Oostenrijk	—	2	2
33.	Zwitserland	—	1	4
34.	Mongolië	—	1	3
35.	Brazilië	—	1	2
36.	Oeganda	—	1	1
37.	Korea	—	1	1
38.	België	—	1	1
39.	Kameroen	—	1	—
40.	Jamaica	—	1	—
41.	Argentinië	—	—	2
42.	Nat. China	—	—	1
43.	India	—	—	1
44.	Griekenland	—	—	1

De 20e Olympische Spelen zullen in 1972 in München gehouden worden.

ATLETIEK	Goud	Zilver	Brons
Heren			
100 m	Hines (VS) 9.9 §	Miller (Jam.) 10.0	Greene (VS) 10.0
200 m	Smith (VS) 19.8 *	Norman (Austr.) 20.0	Carlos (VS) 20.0
400 m	Evans (VS) 43.8 *	James (VS) 43.9	Freeman (VS) 44.4
800 m	Doubell (Austr.) 1.44.3	Kiprigut (Ken.) 1.44.5	Farrell (VS) 1.45.4
1500 m	Keino (Ken.) 3.34.9	Ryun (VS) 3.37.8	Tümmler (WD) 3.39.0
5000 m	Gammoudi (Tun.) 14.05.0	Keino (Ken.) 14.05.2	Temu (Ken.) 14.06.4
10.000 m	Temu (Ken.) 29.27.4	Wolde (Eth.) 29.28.0	Gammoudi (Tun.) 29.34.2
3000 steeple	Biwott (Ken.) 8.51.0	Kogo (Ken.) 8.51.6	Young (VS) 8.51.8
110 m horden	Davenport (VS) 13.3 °	Hall (VS) 13.4	Ottoz (It.) 13.4
400 m horden	Hemery (GB) 48.1 *	Hennige (WD) 49.0	Sherwood (GB) 49.0
20 km snelwandelen	Goloebnisji (SU) 1.33.58.4	Pedraza (Mex.) 1.34.00.0	Smaga (SU) 1.34.03.4
50 km snelwandelen	Höhne (OD) 4.20.13,6	Antal (Hong.) 4.28.18.9	Young (VS)
Marathon	Wolde (Eth.) 2.20.26.4	Kimihara (Jap.) 2.23.31.0	Ryan (NZ) 2.23.45.0
4 × 100 m	VS 38.2 *	Cuba 38.3	Frankrijk 38.4
4 × 400 m	VS 2.56.1 *	Kenia 2.58.3	West-Duitsland 3.00.5
Verspringen	Beamon (VS) 8.90 m *	Beer (OD) 8.19 m	Boston (VS) 8.16 m
Hinkstapsprong	Sanejew (SU) 17.39 m *	Prudencio (Braz.) 17.27 m	Gentile (It.) 17.22 m
Hoogspringen	Fosbury (VS) 2.24 m *	Curruthers (VS) 2.22 m	Gawrilow (SU) 2.20 m
Polsstokhoogspringen	Seagren (VS) 5.40 m *	Schiprowski (WD) 5.40 m	Nordwig (OD) 5.40 m
Kogelstoten	Matson (VS) 20.54 m	Woods (VS) 20.12 m	Goesjkin (SU) 20.09 m
Kogelslingeren	Zsivotsky (Hong.) 73.36 m °	Klim (SU) 73.28 m	Lovasz (Hong.) 69.78 m
Discuswerpen	Oerter (VS) 64.78 m °	Milde (OD) 63.08 m	Danek (Tsjech.) 62.92 m
Speerwerpen	Loesis (SU) 90.10 m °	Kinnunen (Finl.) 88.58 m	Kulcsar (Hong.) 87.06 m
Tienkamp	Toomey (VS) 8193 pnt °	Walde (WD) 8111 pnt	Bendlin (WD) 8064 pnt
Dames			
100 m	Tyns (VS) 11.0 *	Ferrell (VS) 11.1	Szewinska (Pol.) 11.1
200 m	Szewinska (Pol.) 22.5 *	Boyle (Austr.) 22.7	Lamy (Austr.) 22.8
400 m	Besson (Fr.) 52.0	Board (GB) 52.1	Petyjenkina (SU) 52.2
800 m	Manning (VS) 2.00.9	Silai (Roem.) 2.02.5	Gommers (Ned.) 2.02.6
80 m horden	Caird (Austr.) 10.3 °	Kilborn (Austr.) 10.4	Cheng Chi (Taiw.) 10.4
4 × 100 m	Ver. Staten 42.8 *	Cuba 43.3	Sowjet-Unie 43.4
Verspringen	Viscopoleanu (Roem.) 6.82 m *	Sherwood (GB) 6.68 m	Talysjewa (SU) 6.66 m
Hoogspringen	Rezkova (Tsjech.) 1.82 m	Okorovowa (SU) 1.80 m	Kosyr (SU) 1.80 m
Kogelstoten	Gummel (OD) 19.61 m *	Lange (OD) 18.78 m	Tiskowa (SU) 18.19 m
Discuswerpen	Manoliu (Roem.) 58.28 m °	Westermann (WD) 57.76 m	Kleiber (Hong.) 54.90 m
Speerwerpen	Nemeth (Hong.) 60.36 m	Penes (Roem.) 59.92 m	Janko (Oost.) 58.04 m
Vijfkamp	Becker (WD) 5098 pnt	Prokop (Oost.) 4966 pnt	Toth (Hong.) 4959 pnt
BASKETBAL	Ver. Staten	Joego-Slavië	Sowjet-Unie
BOKSEN			
Papiergewicht	Rodriguez (Ven.)	Ju Jee (Kor.)	Marbley (VS) en Shrypczak (Pol.)
Vlieggewicht	Delgado (Mex.)	Olech (Pol.)	Oliveira (Braz.) en Rwabwogo (Oeg.)
Bantamgewicht	Sokolow (SU)	Mukwanga (Oeg.)	Morioka (Jap.) en Chang (Kora)
Vedergewicht	Roldan (Mex.)	diskwalificatie Robinson (VS)	Waruingi (Ken.) en Michailoff (Bulg.)
Lichtgewicht	Harris (VS)	Grudzien (Pol.)	Kutov (Roem.) en Vijjin (J.Sl.)
Lichtweltergewicht	Kulej (Pol.)	Regueiferos (Cuba)	Nilsson (Fin.) en Wellington (VS)
Weltergewicht	Wolke (OD)	Bessala (Kam.)	Moessalimov (SU) en Guillotti (Arg.)
Zwaarweltergewicht	Lagoetin (SU)	Garbey (Cuba)	Baldwin (VS) en Meier (WD)
Middengewicht	Finnengan (GB)	Kiseljev (SU)	Zaragoza (Mex.) en Jones (VS)
Halfzwaargewicht	Pozdniak (SU)	Monea (Roem.)	Stankoff (Bulg.) en Dragan (Pol.)
Zwaargewicht	Foreman (VS)	Tsjepoelis (SU)	Bambini (It.) en Rocha (Mex.)
GEWICHTHEFFEN			
Bantamgewicht	Nassiri (Perz.) 367.5 kg *	Foeldi (Hong.) 367.5 kg	Trebicki (Pol.) 357.5 kg
Vedergewicht	Miyake (Jap.) 392.5 kg *	Sjanietse (SU) 387.5 kg	Miyake (Jap.) 385.0 kg
Lichtgewicht	Baszonovsky (Pol.) 437.5 kg °	Jalayer (Perz.) 422.5 kg	Zielinski (Pol.) 420.0 kg
Middengewicht	Koerentsow (SU) 475.0 kg °	Ohuchi (Jap.) 455.0 kg	Bakos (Hong. 440.0 kg
Lichtzwaargewicht	Selitski (SU) 485.0 kg *	Beljajew (SU) 485.0 kg	Ozimek (Pol. 472.5 kg
Middenzwaargewicht	Kangaskiemi (Fin.) 517 kg	Talts (SU) 507.5 kg	Golab (Pol.) 495.0 kg
Zwaargewicht	Sjabotijnski (SU) 572.5 kg	Reding (Belg.) 555.0 kg	Dube (VS) 555.0 kg
HOCKEY	Pakistan	Australië	India
KANO			
Heren			
C-1 1000 m	Tatai (Hong.)	Lewe (WD)	Galkow (SU)
C-2 1000 m	Roemenië	Hongarije	Sowjet-Unie
K-1 1000 m	Hesz (Hong.)	Sjaparenko (SU)	Hansen (Den.)
K-2 1000 m	Sowjet-Unie	Hongarije	Oostenrijk
K-4 4 × 500 m	Noorwegen	Roemenië	Hongarije

Dames	Goud	Zilver	Brons
K-1 500 m	Pinaeva (SU)	Breuer (WD)	Dumitru (Roem.)
K-2 500 m	West-Duitsland	Hongarije	Sowjet-Unie

MODERNE VIJFKAMP

Individueel	Ferm (Zwe.)	Balczo (Hong.)	Lednew (SU)
Landenklassement	Hongarije	Sowjet-Unie	Frankrijk

ROEIEN

Skiff	Wienese (Ned.) 7.47.80	Meissner (WD) 7.52.00	Demiddi (It.) 7.57.19
Dubbeltwee	Sass/Timosjinine (SU) 6.51.82	Van Dis/Droog (Ned. 6.52.80	Maher/Nunn (VS) 6.54.21
Twee zonder stuurman	Lucke/Both (OD) 7.26.58	Hough/Johnson (VS) 7.26.71	Christiansen/Larsen (Den.) 7.41.80
Twee met stuurman	Baran/Sambo (It.) 8.04.81	Suselbeek/v. Nes (Ned.) 8.06.80	Krab/Jorgensen (Den.) 8.08.07
Vier zonder stuurman	Oost-Duitsland 6.39.18	Hongarije 6.41.64	Italië 6.44.01
Vier met stuurman	Nieuw-Zeeland 6.45.62	Oost-Duitsland 6.48.20	Zwitserland 6.49.04
Acht	West-Duitsland 6.07.00	Australië 6.07.98	Sowjet-Unie 6.09.11

RUITERSPORT

Dressuur ploegen	West-Duitsland	Rusland	Zwitserland
Dressuur individueel	Kissimow (SU)	Neckermann (WD)	Klimke (WD)
Springconcours individueel	Steinkraus (VS)	Coakes (GB)	Broome (GB)
Springconcours ploegen	Canada	Frankrijk	West-Duitsland
Samengesteld individueel	Guyon (Frankr.)	Allhusen (GB)	Page (VS)
Samengesteld ploegen	Groot-Brittannië	Verenigde Staten	Australië

SCHERMEN

Heren

Floret	Drimba (Roem.)	Kamuti (Hong.)	Revenue (Fr.)
Floret equipes	Frankrijk	Sowjet-Unie	Polen
Degen	Kulcsár (Hong.)	Kiss (SU)	Scaro (It.)
Degen equipes	Hongarije	Sowjet-Unie	Polen
Sabel	Pavlovsky (Pol.)	Rakita (SU)	Pezsa (Hong.)
Sabel equipes	Sowjet-Unie	Italië	Hongarije

Dames

Floret	Novikova (SU)	Roldan (Mex.)	Rejtö (Hong.)
Floret equipes	Sowjet-Unie	Hongarije	Roemenië

SCHIETEN

Vrij pistool	Kosik (SU) 563 °	Mertel (WD) 563	Vollmar (OD) 561
Snelvuurpistool	Zapedszki (Pol.) 593 °	Rosca (Roem.) 591	Soeleimanow (SU) 591
Klein geweer, liggend	Kurka (Tsjech.) 598 §	Hammerl (Hong.) 598 §	Ballinger (NZ) 597
Klein geweer, 3 houdingen	Klinger (WD) 1157	Writter (VS) 1156	Parkimowitsj (SU) 1154
Vrij geweer, drie houdingen	Anderson (VS) 1157 *	Korney (SU) 1151	Muller (Zwits.) 1148
Kleiduiven	Braithwaite (GB) 198	Garrigus (VS) 196	Czekalla (OD) 196
Skeet	Petrow (SU) 198	Garagani (It.) 198	Wirhnier (OD) 198

SCHOONSPRINGEN

Heren

3-meterplank	Wrigton (VS) 170.5 pnt	Dibiasi (It.) 159.74 pnt	Henry (VS) 158.09 pnt
Torenspringen	Dibiasi (It.) 164.18	Gaxiola (Mex.) 154.49	Young (VS) 153.93

Dames

3-meterplank	Gossink (VS) 150.77 pnt	Pogsjeva (SU) 145.30 pnt	O'Sullivan (VS) 145.23 pnt
Torenspringen	Duchkova (Tsjech.) 109.59	Lobonova (SU) 105.14	Peterson (VS) 101.11

TURNEN

Dames

Achtkamp individueel	Caslavska (Tsjech.)	Voronina (SU)	Koetsjinskaja (SU)
Achtkamp ploegen	Sowjet-Unie	Tsjechoslowakije	Oost-Duitsland
Vrije oefening	Petrik (SU) en Caslavska (Tsjech.)		Koetsjinskaja (SU)
Brug ongelijk	Caslavska (Tsjech.)	Janz (OD)	Voronina (SU)
Paard	Caslavska (Tsjech.)	Zuchold (OD)	Voronina (SU)
Evenwichtsbalk	Koetsjinskaja (SU)	Caslavska (Tsjech.)	Petrik (SU)

Heren

Twaalfkamp individueel	Kato (Jap.)	Voronin (SU)	Nakayama (Jap.)
Twaalfkamp ploegen	Japan	Sowjet-Unie	Tsjechoslowakije
Vrije oefening	Kato (Jap.)	Nakayama (Jap.)	Kato (Jap.)
Brug	Nakayama (Jap.)	Voronin (SU)	Klimenko (SU)
Paardvoltigeren	Cerar (J.Sl.)	Laiho (Finl.)	Voronin (SU)
Ringen	Nakayama (Jap.)	Voronin (SU)	Kato (Jap.)
Rek	Nakayama (Jap.)	Voronin (SU)	Kenmotsu (Jap.)

	Goud	Zilver	Brons
VOETBAL	Hongarije	Bulgarije	Japan
VOLLEYBAL			
Dames	Sowjet-Unie	Japan	Polen
Heren	Sowjet-Unie	Japan	Tsjechoslowakije
WATERPOLO	Joego-Slavië	Sowjet-Unie	Hongarije
WIELRENNEN			
Sprint	Morelon (Fr.)	Turrini (It.)	Trentin (Fr.)
Achtervolging	Rebillard (Fr.)	Frey (Den.)	Kurmann (Zwits.)
Ploegachtervolging	Denemarken	niet toegekend	Italië
Wegwedstrijd	Vianelli (It.)	Mortensen (Den.)	Petterson (Zwe.)
Ploegentijdrit (100 km)	Nederland	Zweden	
Tijdrit over 1 km	Trentin (Fr.)	Fredborg (Den.)	Kierszkowski (Pol.)
Tandem	Frankrijk	Nederland	België
WORSTELEN			
Grieks-Romeins			
Vlieggewicht	Kirov (Bulg.)	Bakoelin (SU)	Zeman (Tsjech.)
Bantamgewicht	Varga (Hong.)	Baciu (Roem.)	Kotsjergin (SU)
Vedergewicht	Roeroea (SU)	Fujimoto (Jap.)	Popescu (Roem.)
Lichtgewicht	Munemura (Jap.)	Horvat (J.Sl.)	Galaktopoulos (Griek.)
Weltergewicht	Vesper (OD)	Robin (Fr.)	Bajko (Hong.)
Middengewicht	Metz (OD)	Olenik (SU)	Simic (J.Sl.)
Halfzwaargewicht	Radev (Bulg.)	Jakovenko (SU)	Martinescu (Roem.)
Zwaargewicht	Kozma (Hong.)	Rosjin (SU)	Kment (Tsjech.)
Vrije stijl			
Vlieggewicht	Nakata (Jap.)	Sanders (VS)	Soekhbaater (Mong.)
Bantamgewicht	Uetake (Jap.)	Behm (VS)	Abutaleb (Perz.)
Vedergewicht	Kaneko (Jap.)	Todorov Enio (Bulg.)	Abassy (Perz.)
Lichtgewicht	Mohaved (Perz.)	Valtsjev Enio (Bulg.)	Danzandarjaa (Mong.)
Weltergewicht	Atalay (Turk.)	Robin (Fr.)	Moerev (Mong.)
Middengewicht	Goerewtitsj (SU)	Jigjid (Mong.)	Gardjev (Bulg.)
Halfzwaargewicht	Ayuk (Turk.)	Lomietse (SU)	Scatari (Hong.)
Zwaargewicht	Medved (SU)	Douraliev (Bulg.)	Dietrich (WD)
ZEILEN			
5,5 m klasse	Sundelin (Zwe.)	Noverraz (Zwits.)	Aisher (GB)
Drakenklasse	Friedrichs (VS)	Birch (Den.)	Borovski (OD)
Starklasse	North (VS)	Lunde (Noorw.)	Cavalla (It.)
Flying Dutchman	Pattison (GB)	Libor (WD)	Conrad (Braz.)
Finnjollen	Mankin (SU)	Raudaschl (Oost.)	Albarelli (It.)
ZWEMMEN			
Dames			
100 m vrije slag	Henne (VS) 1.00.0	Pedersen (VS) 1.00.3	Gustavson (VS) 1.00.3
200 m vrije slag	Meyer (VS) 2.10.5 °	Henne (VS) 2.11.0	Barkman (VS) 2.11.2
400 m vrije slag	Meyer (VS) 4.31.8 °	Gustavson (VS) 4.35.5	Moras (Austr.) 4.37.0
800 m vrije slag	Meyer (VS) 9.24.0 °	Kruse (VS) 9.35.7	Ramirez (Mex.) 9.38.5
100 m schoolslag	Bjedov (J.Sl.) 1.15.8	Prozumensjikowa (SU) 1.15.9	Wichman (VS) 1.16.1
200 m schoolslag	Wichman (VS) 2.44.4 °	Bjedov (J.Sl.) 2.46.4	Prozumensjikowa (SU) 2.47.0
100 m vlinderslag	McClements (Austr.) 1.05.5	Daniel (VS) 1.05.8	Shields (VS) 1.06.2
200 m vlinderslag	Kok (Ned.) 2.24.7 °	Lindner (OD) 2.24.8	Daniel (VS) 2.25.9
100 m rugslag	Hall (VS) 1.06.2 *	Tanner (Can.) 1.06.7	Swagerty (VS) 1.08.1
200 m rugslag	Watson (VS) 2.24.8 °	Tanner (Can.) 2.27.4	Hall (VS) 2.28.9
200 m wisselslag	Kolb (VS) 2.24.7 °	Pedersen (VS) 2.28.8	Henne (VS) 2.31.4
400 m wisselslag	Kolb (VS) 5.08.5 °	Vidali (VS) 5.22.2	Steinbach (OD) 5.25.3
4 × 100 m vrije slag	Ver. Staten 4.02.5 °	Oost-Duitsland 4.05.7	Canada 4.07.2
4 × 100 m wisselslag	Ver. Staten 4.28.3 °	Australië 4.30.0	West-Duitsland 4.36.4
Heren			
100 m vrije slag	Wenden (Austr.) 52.2 *	Walsh (VS) 52.8	Spitz (VS) 53.0
200 m vrije slag	Wenden (Austr.) 1.55.2 °	Schollander (VS) 1.55.8	Nelson (VS) 1.58.1
400 m vrije slag	Burton (VS) 4.09.0 °	Hutton (Can.) 4.11.7	Mosconi (Fr.) 4.13.3
1500 m vrije slag	Burton (VS) 16.38.9 °	Kinsella (VS) 16.57.3	Brough (Austr.) 17.04.7
100 m schoolslag	McKenzie (VS) 1.07.7 °	Kosinski (SU) 1.08.0	Pankin (SU) 1.08.0
200 m schoolslag	Munoz (Mex.) 2.28.7 °	Kosinski (SU) 2.29.2	Job (VS) 2.29.9
100 m vlinderslag	Russell (VS) 55.9	Spitz (VS) 56.4	Wales (VS) 57.2
200 m vlinderslag	Robie (VS) 2.08.7	Woodroffe (GB) 2.09.0	Ferris (VS) 2.09.3
100 m rugslag	Matthes (OD) 58.7 °	Hickox (VS) 1.00.2	Mills (VS) 1.00.5
200 m rugslag	Matthes (OD) 2.09.6 °	Ivey (VS) 2.10.6	Horsley (VS) 2.10.9
200 m wisselslag	Hickox (VS) 2.12.0 °	Buckingham (VS) 2.13.0	Ferris (VS) 2.13.3
400 m wisselslag	Hickox (VS) 4.48.4	Hall (VS) 4.48.7	Holthaus (WD) 4.51.4
4 × 100 m vrije slag	Ver. Staten 3.31.7 °	Sowjet-Unie 3.34.2	Australië 3.34.7
4 × 200 m vrije slag	Ver. Staten 7.52.3	Australië 7.53.7	Sowjet-Unie 8.01.6
4 × 100 m wisselslag	Ver. Staten 3.54.9 *	Oost-Duitsland 3.57.5	Sowjet-Unie 4.00.7

* Nieuw wereld- en Olympisch record. ° Nieuw Olympisch record. § Evenaring wereldrecord.

NIXON PRESIDENT

Aan een veelbewogen verkiezingsjaar — het zich niet herkiesbaar stellen van president *Johnson* (pag. 225), de moord op *Robert Kennedy* (pag. 385), het falen van de „liberaal" *Nelson Rockefeller* en de „vredeskandidaat" *Eugene McCarthy* (pag. 561) — is op 5 nov. een eind gekomen, toen de Republikein *Richard Milhous Nixon* de verkiezingen voor het presidentschap van de Verenigde Staten met miniem verschil van zijn Democratische tegenstander *Hubert Horatio Humphrey* wist te winnen. Korte tijd zag het er zelfs naar uit dat geen van beide kandidaten van de „establishment" een absolute meerderheid in het college van kiesmannen zou verwerven door het optreden van de derde kandidaat, de vertegenwoordiger van de American Independent Party, *George Wallace*.
Volgens de voorlopige uitslag kreeg Nixon 43,36% van de uitgebrachte stemmen, Humphrey 43,10% en Wallace 13,53%.
Het verschil in uitgebrachte stemmen op de Republikeinse en Democratische kandidaat, was weinig groter dan het geringe verschil waarmee *John F. Kennedy* in 1960 de presidentsverkiezingen tegen Nixon won. Nadat 98% van de stemmen waren geteld, bedroeg het verschil tussen Nixon en Humphrey 186.357 stemmen, terwijl Kennedy in 1960 118.574 stemmen meer behaalde dan Nixon. In het college van kiesmannen dat half december officieel de 37e president van de VS kiest, kan Nixon met zijn „running-mate" voor het vice-presidentschap *Spiro T. Agnew* rekenen op 302 kiesmannen, Humphrey met *Muskie* op 191 en Wallace met zijn kandidaat voor het vice-presidentschap, gen. *Curtis LeMay* op 45 kiesmannen.

De Senaatsverkiezingen

Bij de Senaatsverkiezingen, waarbij 34 van de 100 leden vervangen moesten worden, verloren de Democraten 5 zetels aan de Republikeinen. Niettemin behielden de Democraten hun meerderheid, 58 tegen 42 zetels. In de oude Senaat was de verdeling 63 Democraten tegen 37 Republikeinen. De verslagen kandidaat voor het presidentschap in 1964, de Republikein *Barry Goldwater*, herkreeg in Arizona zijn Senaatszetel die hij in 1964 had opgegeven. De twee belangrijkste Democratische „duiven" t.a.v. de Vietnam politiek, *William Fulbright* van Arkansas en *Gaylord Nelson* van Wisconsin behielden hun Senaatszetel met grote overmacht.
Ook *George McGovern*, een van de Democratische kandidaten op de Conventie in Chicago behield zijn zetel. De leider van de Republikeinse minderheid in de Senaat, *Everett Dirksen*, werd herkozen. In New York wist de Democratische senator *Jacob Javits* met groot gemak zijn Republikeinse tegenstander *Paul O'Dwyer* te verslaan.

Huis van Afgevaardigden

Het meest opvallende feit in de verkiezingen voor het Huis van Afgevaardigden dat geheel vernieuwd moest worden was de grote stabiliteit die optrad. Ofschoon ook hier de Democraten 4 zetels aan de Republikeinen verloren en de nieuwe verdeling hierdoor werd, 244 Democraten en 192 Republikeinen, is de verdeling tussen „duiven" en „havikken" en vooruitstrevenden en conservatieven vrijwel niet veranderd. In het nieuwe Huis hebben 9 negers, allen Democraat, zitting, waarmee ook de eerste vrouwelijke negerafgevaardigde, mevrouw *Shirley Chisholm* uit New York, haar intrede in het Congres doet.

Gouverneursverkiezingen

Bij de gouverneursverkiezingen, stonden 21 zetels op het spel, waarvan er 13 in handen van de Democraten en 8 in handen van de Republikeinen waren. De Republikeinen wonnen 7 gouverneurszetels en verloren er 2, zodat thans 31 van de 50 staten van de VS een Republikeinse gouverneur hebben en 19 staten een Democraat. De oude verdeling was 26 Republikeinen en 24 Democraten. Sinds 14 jaar is het aantal Republikeinse gouverneurs niet zo groot geweest.
Verrassend was de nederlaag van de Republikeinse gouverneur *John H. Chafee* van Rhode Island tegen de Democraat *Frank Light*.

De campagne

Nadat op de Republikeinse Conventie in Miami Beach en de Democratische Conventie in Chicago (pag. 561) de kandidaten voor het presidentschap en vice-presidentschap van beide partijen waren aangewezen, werd op 3 oktober bekend dat de derde kandidaat, vertegenwoordiger van de American Independent Party, George Wallace, als zijn running-mate voor het vice-presidentschap generaal Curtis LeMay had aangewezen.

Curtis LeMay (61) is ex-stafchef van de luchtmacht en staat bekend om zijn radicale standpunten. In 1965 raadde hij in een boek aan, Noord-Vietnam naar „het



Nixon en echtgenote Pat met hun dochters Tricia en Julie en a.s. schoonzoon David Eisenhower, een kleinzoon van de vroegere president.

stenen tijdperk te bombarderen." Als stafchef van de luchtmacht leidde hij de bombardementen op Tokio, de eerste aanval met atoombommen op Japan en de opbouw van de strategische luchtmacht.

Opiniepeilingen die regelmatig werden gehouden gaven een grote voorsprong van Nixon op Humphrey te zien en een verrassend grote aanhang voor Wallace. Algemeen was men van oordeel dat de wilde tonelen die zich gedurende de Democratische Conventie in Chicago hadden afgespeeld en de grote verdeeldheid binnen de Democratische partij — die na de Conventie bleef bestaan — in het nadeel van Humphrey werkten. Geleidelijk begon het tij echter te keren. Het was niet zozeer een gestegen populariteit van Humphrey als wel het onvermoed succesvol optreden van zijn kandidaat voor het vicepresidentschap Edmund Muskie, de vele „misstappen" van Nixons running-mate Spiro Agnew en de omstandigheid dat Nixon weigerde diep in te gaan op de actuele problemen, die de race om het presidentschap nog een onverwacht spannend slot gaven.

Veel sensatie wekten de beschuldigingen die de *New York Times* tegen Agnew richtte. Volgens het blad had Agnew zich schuldig gemaakt aan grondspeculatie die onverenigbaar was met zijn gouverneursfunctie van de staat Maryland. Ofschoon Agnew zich tegen deze beschuldigingen wist te verdedigen, was het Nixon die deze affaire weer tot voorpagina-nieuws maakte door tijdens een televisie-uitzending de beschuldigingen van de New York Times als „het laagste soort riool-politiek" te bestempelen.

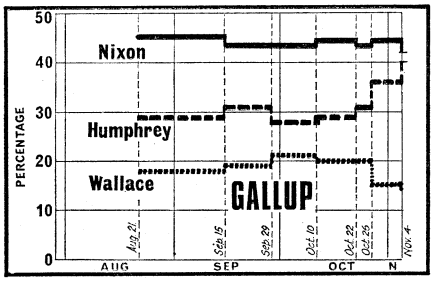

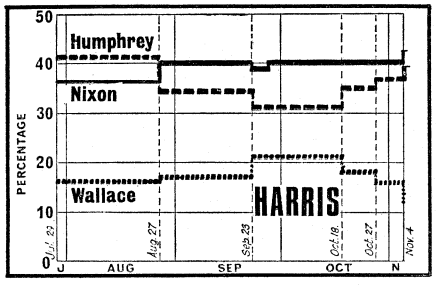

Resultaten opiniepeilingen
(Financial Times)

Vlak voor de verkiezingen sprak senator *Eugene McCarthy* — die op de Democratische Conventie door Humphrey verslagen was — zijn steun voor de laatste uit. Ook *Edward Kennedy* had beloofd Humphrey te steunen.

De beëindiging van de bombardementen op Noord-Vietnam, vier dagen voor de verkiezingen (pag. 733 /1), werd gezien als een morele steun voor Humphrey.

Van het begin af was duidelijk dat Humphrey zich in zijn campagne op bepaalde punten duidelijk van de regeringspolitiek van de laatste vier jaar zou moeten distanciëren, wilde hij niet het gevaar lopen als een verlengstuk van president Johnson gezien te worden, die geen nieuwe gezichtspunten voor de toekomst zou weten te bieden. Met name in de evolutie van zijn standpunt t.a.v. Vietnam werd duidelijk dat Humphrey er inderdaad op uit was zijn campagne een persoonlijke image te geven.

Nadat hij reeds op 12 augustus had verklaard het begrip „reciprociteit" m.b.t. een stopzetting van de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam te willen vervangen door een beroep op „terughoudendheid" bij Noord-Vietnam, voorspelde hij op 9 sept. gedurende een verkiezingstoespraak in Philadelphia dat gedurende de komende maanden „enkele" Amerikaanse troepen uit Vietnam zouden worden teruggetrokken. Reeds op 11 sept. echter moest Humphrey deze voorspelling intrekken, nadat president Johnson — die hem vlak voor de verkiezingen steunde — hem openlijk was afgevallen door op 10 sept. te verklaren dat „niemand kan voorspellen", wanneer Amerikaanse troepen uit Vietnam zullen worden teruggetrokken.

Op 26 sept. kwam Humphrey met het voorstel dat een strijdmacht van de VN de vrede in Vietnam moest waarborgen, na staking van de vijandelijkheden.

Op 30 sept. leek Humphrey zich definitief van de politiek van Johnson los te maken door tijdens een televisietoespraak te verklaren bereid te zijn om bevel te geven tot stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam nadat hij tot president gekozen zou zijn.

In werkelijkheid echter was het verschil met het officiële regeringsstandpunt veel minder groot, aangezien ook in Humphrey's plan werd gesproken over wederkerigheid en ont-Amerikanisering van de oorlog. Niettemin bezorgde zijn stellingname hem meer steun van uitgesproken „duiven" uit de Democratische partij, zoals van de senatoren McCarthy, McCovern en Edward Kennedy.

De denkbeelden van Wallace werden op 13 okt. gepubliceerd.

Zijn verkiezingsprogramma vermeldde over Vietnam o.a. „geduld tot het uiterste" en proberen door onderhandelingen een eind aan de oorlog te maken; over de burgerrechten: veroordeling van de

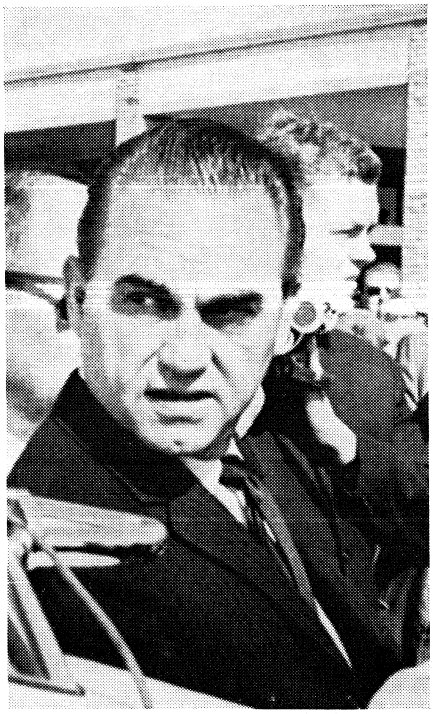

George Wallace

„zg. wet op de burgerrechten die de rassen en de sociale klassen tegen elkaar heeft opgezet". Verder pleitte het programma voor herstel van de rechten die „de federale overheid onwettig heeft overgenomen", met name het recht om toezicht uit te oefenen op het openbare onderwijs en verzet tegen de federale wetten voor controle op vuurwapens.

Enkele uitspraken van Wallace gedurende zijn campagne waren: „Laat de politie twee jaar dit land regeren, en er zullen geen relletjes meer zijn".

„Een racist is iemand die een ander haat omdat die zwart is. Een voorstander van rassenscheiding is iemand die van mensen houdt en weet dat God zelf de mensen scheidde door de een blank en de ander zwart te scheppen."

„Ons leven wordt beheerst door gebaarde pseudo-intellectuelen in Washington".

Wallace legde het voornaamste accent van zijn campagne op de binnenlandse politek. Zijn doctrine was „law and order" — wet en orde. Nadat de Amerikaanse pers hem aanvankelijk als kansloos afgeschreven had, bleek hij bij opiniepeilingen ca. 20% van de stemmen te kunnen behalen. Dit had tot gevolg dat Wallace zijn stempel op de campagne drukte en Nixon en Humphrey eveneens veel nadruk op het thema „law and order" legden.

Uitspraken Nixon

Europa: „Het is tijd dat we meer aandacht aan Europa gaan besteden en als onze idealen van Atlantische onderlinge afhankelijkheid in de praktijk iets moeten betekenen, zullen wij onze Europese partners minder de les moeten lezen en meer naar hen moeten gaan luisteren. Wij hebben geen behoefte aan verdere proclamaties en verklaringen, maar wel

aan grotere aandacht voor wat onze bondgenoten denken".

N A V O: „In alle oprechtheid is het in hoofdzaak Amerika's fout geweest dat de Noordatlantische Verdragsorganisatie geleidelijk in ontbinding is geraakt.... We hebben vaak over de hoofden van onze belangrijkste bondgenoten gehandeld met onze gemeenschappelijke tegenstander"... „Ik roep niet op tot een nieuw isolationisme, maar wel tot een nieuw internationalisme, waarin Amerika haar bondgenoten en haar vrienden in de wereld voor zich wint in die krachtsinspanningen, waarin hun belang even groot is als het onze".

S o w j e t-U n i e: „Ondanks de gebeurtenissen in Centraal-Europa, hangt de vrede in de wereld tenslotte af van een overeenkomst met de SU. Deze verstandhouding zal onderhandelingen vereisen en succesvolle onderhandelingen hangen niet alleen van geduld en bekwaamheid af, maar ook van Westelijke eenheid en Westelijke macht".

V i e t n a m: Gedurende de Koreaanse oorlog heeft president Eisenhower Chinezen en Noordkoreanen duidelijk gemaakt dat „hij deze voortdurende uitputtingsoorlog niet zou tolereren, en binnen een aantal maanden waren onderhandelingen aan de gang". „Nu, wat betreft onderhandelingen (in Vietnam) zouden we dezelfde houding moeten aannemen. We moeten zowel militair als diplomatiek sterk staan".... „Onderhandelingen moeten worden bijgewoond door zoveel mogelijk machten en belangen die bij het conflict betrokken zijn". Zodra de Zuidvietnamese troepen sterker worden, „moeten en behoren Amerikaanse troepen geleidelijk te worden teruggetrokken".

M i d d e n-O o s t e n: Tenzij Israël het machtsevenwicht in stand houdt, zullen Israëls buren, die er op uit zijn Israël in zee te drijven, een oorlog als wraakoefening wagen." Hulp moet aan de Arabische staten onthouden worden.

N o n p r o l i f e r a t i e v e r d r a g: Nixon heeft zich voor dit verdrag uitgesproken, maar met het oog op de Tsjechoslowaakse crisis uitstel van de ratificatie door de VS bepleit.

B u r g e r r e c h t e n: „Laten diegenen die de verantwoordelijkheid hebben voor handhaving van onze wetten en onze rechters die de verantwoordelijkheid hebben deze wetten te interpreteren, toegewijd zijn aan de grote principes van de burgerrechten. Maar laat hen ook erkennen dat het eerste burgerrecht van iedere Amerikaan de vrijwaring van binnenlands geweld is. En dit recht moet in dit land gewaarborgd worden".

W e t en o r d e: „....Diegenen die zeggen dat wet en orde het codewoord voor racisme is, krijgen hun antwoord: ons doel is gerechtigheid, gerechtigheid voor iedere Amerikaan. Als we ontzag voor de wet in Amerika moeten hebben, moeten we wetten hebben die dit ontzag verdienen". „Dus laat er orde heersen in Amerika, niet de orde die afwijkende meningen onderdrukt en een afschrikking vormt voor verandering, maar orde die het recht op afwijkende mening waarborgt en de basis vormt voor vreedzame verandering".

B e g r o t i n g s b e l e i d: „Dat wat de meeste zorgen baart is niet het tekort in een willekeurig jaar, maar de voortdurende trend van inflationaire politiek in Washington. Ik geloof dat het belastingsysteem van de VS verouderd is". Het lag in zijn bedoeling om „de meest revolutionaire veranderingen in het belastingsysteem sinds de komst van de inkomstenbelasting" voor te stellen.

De verkiezingen

Nixons overwinning werd pas op 6 nov. om 18.06 uur (Middeneuropese tijd) officieel na een dag van grote spaning, waarin hij in een nek-aan-nek-race was gewikkeld met Humphrey. De beslissing viel, nadat de staat Illinois in zijn handen was gekomen en hij ten slotte de meerderheid in het college van kiesmannen verkreeg.

De uitslag van Illinois was urenlang onzeker, doordat er bij het tellen van de stemmen computers stuk gingen. Merkwaardigerwijs was Illinois in 1960 de staat, die Kennedy ten slotte de overwinning bracht in zijn spannende verkiezingsstrijd met Richard Nixon.

De zege van Nixon, die daardoor het odium van eeuwige verliezer van zich wist af te werpen, werd in vele commentaren tevens een morele overwinning voor Humphrey genoemd, aangezien deze nog slechts een maand voor de verkiezingen volgens de bekende opinie-instituten van Harris en Gallup 15% op Nixon achter lag.

Het traditioneel stemmenpatroon dat door de monsteroverwinning van Johnson op Goldwater in 1964 grondig was verstoord, werd nu grotendeels hersteld, en heeft vrijwel dezelfde vorm aangenomen als na de verkiezingen van 1960. Nixon verkreeg de meeste steun in het midden-westen en westen, terwijl Humphrey de meeste stemmen in de volkrijke staten aan de oostkust wist te behalen. Wallace, behaalde een meerderheid in de staten Arkansas, Mississippi, Alabama, Georgia en Louisiana, maar verkreeg in de noordelijke staten veel minder steun van de blanke bevolking dan aanvankelijk verwacht werd. Waarnemers waren het er dan ook over eens dat de mededinging van Wallace niet de oorzaak van het verlies van de Democraten is. In de staat New York bv., waar de Democraten in vergelijking met 1964 18% achteruitgingen, verkreeg Wallace slechts 5% van het totaal aantal stemmen.

De negers hebben in overweldigende mate voor Humphrey gestemd.

Nixon slaagde er, uitgezonderd in Los Angeles en de zakencentra van Texas, niet in de overwinning te behalen in de grote steden, waar de arbeiders overeenkomstig het advies van de bonden hun stem aan Humphrey gaven.

De verdeling van de kiesmannen over de verschillende staten was als volgt:

Alabama, 10, Wallace; Alaska, 3, Nixon; Arizona, 5, Nixon; Arkansas, 6, Wallace; Californië, 40, Nixon; Colorado, 6, Nixon; Connecticut, 8, Humphrey; Delaware, 3, Nixon; Florida, 14, Nixon; Georgia, 12, Wallace; Hawaii, 4, Humphrey; Idaho, 4, Nixon; Illinois, 26, Nixon; Indiana, 13, Nixon; Iowa, 9, Nixon; Kansas, 7, Nixon; Kentucky, 9, Nixon; Louisiana, 10, Wallace; Maine, 4, Humphrey; Maryland, 10, Humphrey; Massachusetts, 14, Humphrey; Michigan, 21, Humphrey; Minnesota, 10, Humphrey; Mississippi, 7, Wallace; Missouri, 12, Nixon; Montana, 4, Nixon; Nebraska, 5, Nixon; Nevada, 3, Nixon; New Hampshire, 4, Nixon; New Jersey, 17, Nixon; New Mexico, 4, Nixon; New York, 43, Humphrey; North Carolina, 13, Nixon; North Dakota, 4, Nixon; Ohio, 26, Nixon; Oklahoma, 8, Nixon; Oregon, 6, Nixon; Pennsylvania, 29, Humphrey; Rhode Island, 4, Humphrey; South Carolina, 8, Nixon; South Dakota, 4, Nixon; Tennessee, 11, Nixon; Texas, 25, Humphrey; Utah, 4, Nixon; Vermont, 3, Nixon; Virginia, 12, Nixon; Washington, 9, Humphrey; West Virginia, 7, Humphrey; Wisconsin, 12, Nixon; Wyoming, 3, Nixon; District of Columbia, 3, Humphrey.

Na de uitslag

De zege van Nixon werd buiten de VS over het algemeen kritisch beoordeeld. Uit tal van reacties bleek een afwachtende houding. Positieve beoordelingen kwamen vooral uit West-Duitsland, waar de minister van financiën, *Josef Strauss,* de nieuwe president in een telegram feliciteerde met de woorden: „De vrije wereld heeft een voortreffelijke leider gekregen. Europa en Duitsland koesteren grote verwachtingen omtrent U".

Na zijn overwinning verklaarde Nixon te streven naar een „open regering, open naar nieuwe ideeën, open naar mannen en vrouwen van beide partijen" en te zullen zoeken naar „de twaalf beste mannen van het land" ter vervulling van de kabinetsposten. Hij zei voorts dat hij de buitenlandse politiek als zijn eigen domein zal reserveren en het directe toezicht wil uitoefenen op „het herstel van het respect voor recht en orde". Nixon drong aan op het herstel van de eenheid onder de Amerikanen en sprak de wens uit „de generatie- en de rassenkloof te overbruggen".

In zijn gelukstelegram zei Humphrey o.a.: „Ik stel er prijs op u mee te delen dat u mijn steun zult hebben in het tot een eenheid brengen en het leiden van deze natie. Ik vertrouw er op dat als constructieve leiders van onze beide partijen bij elkaar komen, wij in staat zullen zijn verder te gaan met het werk van het opbouwen van het betere Amerika — dat wij allen wensen — in een geest van vrede en harmonie".

Perscommentaren

The New York Times merkte op dat gezien de geringe meerderheid waarmee Nixon de verkiezingen heeft gewonnen en gezien het feit dat hij zal moeten regeren met een door de Democraten beheerst Congres, hij pogingen in het werk zal moeten stellen om tot samenwerking met de Democratische partij te komen, teneinde zijn binnenlands programma te kunnen volbrengen. Belangrijker echter acht het blad dat Nixon de steun van de negers — die hem in de verkiezingen een te verwaarlozen steun hebben gegeven — verkrijgt, omdat het hem anders onmogelijk zal vallen de door hem gepropageerde nationale verzoening tot stand te brengen.

Volgens The Times heeft de meerderheid van het Amerikaanse volk dat voor Nixon heeft gestemd, zijn goedkeuring uitgesproken voor Nixons weigering zich uit te laten over zijn houding tegenover de belangrijkste politieke problemen. Deze Amerikanen „vatten dit op als waarborg voor een periode van rust en consolidatie, waarin het land de veranderingen die in de tien jaar van Democratische hervorming en vernieuwing hebben plaatsgevonden, in zich kan opnemen. De meerderheid heeft gestemd tegen een verdere uitvoering van de New Frontier of de New Deal. De veronderstelling lijkt gewettigd dat zij gestemd hebben voor een periode van conservatisme, in overeenstemming met de algemene opvatting dat het Amerikaanse publiek conservatiever is geworden." . . .

De Neue Zürcher Zeitung merkte op dat de uitslag van de verkiezingen een teleurstelling is geworden voor alle zich „progressief" noemende krachten, die de laatste jaren de Democratische regering met hun kritiek overspoelden. „Zoals bijna overal in de wereld hebben ze ook in de Verenigde Staten met hun agitatie conservatieve krachten opgeroepen en daarmee precies het tegendeel bereikt van wat ze nastreefden. De zwaai naar rechts is weliswaar niet zo krachtig geweest, als voor de verkiezingen door sommigen gevreesd was, maar de trend in die richting is toch onmiskenbaar."

Volgens Le Monde hebben Nixon en Wallace niet veel met elkaar gemeen, maar beiden hebben toch aan dezelfde gevoelens van vele Amerikanen geappelleerd: „vijandigheid jegens een als mystisch beschouwde rassenintegratie; vijandigheid tegenover de groeiende interventie van de federale regering in talloze gebieden; terugkeer tot een zeer strikte budgettaire soberheid, erkenning en huldiging van de rechten van de „goede Amerikanen", die volgens hen acht jaar zijn vergeten ten gunste van etnische en sociale minderheden.

In het Pekingse dagblad Ta Kung Pao wordt in een commentaar opgemerkt dat Nixon het vraagstuk Vietnam niet zal kunnen oplossen omdat hij een „rotte kampioen is van het Amerikaanse imperialisme en neokolonialisme dat heeft geleid tot het volledige discrediet van het Amerikaanse beleid in de gehele wereld". Tass (Moskou) veronderstelt dat miljoenen Amerikaanse kiezers hun belangstelling voor de Democratische partij hebben verloren door de toenemende verheviging van de oorlog in Vietnam tijdens het bewind van president Johnson.

Het Sowjetpartijblad Prawda noemt Nixon de kandidaat van de „grote ondernemers" die een grote aanhang heeft gekregen in de Amerikaanse steden omdat hij beloofd heeft de „negeropstand" krachtiger te zullen bestrijden.

west-europa

NEDERLAND

NOTA-POSTHUMUS OVER HERSTRUCTURERING WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

Op 24 okt. is de nota verschenen van de hand van de regeringscommissaris voor het wetenschappelijk onderwijs, prof. dr. *K. Posthumus*, waarin hij advies uitbrengt aan de ministers van onderwijs en wetenschappen en van landbouw en visserij t.a.v. de herziening van de structuur van het wetenschappelijk onderwijs. De nota, die de titel „De universiteit - doelstellingen, functies en structuren" draagt, moet, aldus de minister van onderwijs en wetenschappen, dr. *G. H. Veringa* in een „Ten geleide", niet worden gezien als een uiteindelijk advies. Op verzoek van prof. Posthumus wordt de nota voor discussie in ruime zin beschikbaar gesteld. De minister hoopt spoedig voorstellen te doen over de procedure die bij de discussies zou kunnen worden gevolgd, opdat de nodige wetswijzigingen op zo kort mogelijke termijn kunnen worden ingediend.
De voornaamste voorstellen van prof. Posthumus zijn:

- Invoering van een propaedeutisch examen in alle studierichtingen. Cursusduur één jaar; voor bepaalde studierichtingen ten hoogste twee jaar.
- Opbouw van de *studie in twee fasen*. Na de eerste fase wordt de studie afgesloten door het doctoraal examen. De tweede fase beoogt de voortgezette vorming tot zelfstandige beoefening van de wetenschap, die in de regel zal leiden tot een promotie.
- De bepalingen in wet en het academisch statuut omtrent de kandidaats- en baccalaureaatsexamens dienen te vervallen.
- Regeling in het academisch statuut van de cursusduur voor de doctorale examens, zodanig dat men zonder vertraging op zijn 23ste doctorandus kan zijn. In de regel zal de cursusduur, met inbegrip van de propaedeuse, vier jaar moeten bedragen.
- Bevordering van differentiatie in onderwijs en examenpakketten.
- In de tweede fase (voortgezette vorming tot zelfstandige beoefening van de wetenschap) krijgt een aantal doctorandi de gelegenheid, deze vorming voort te zetten in universitair verband. Zij zullen als assistent-onderzoeker moeten worden bezoldigd; naar deze functie moet worden gesolliciteerd. Deze voortgezette vorming wordt in de regel afgesloten met een promotie. De duur van de voorbereiding op de promotie wordt gesteld op twee tot drie jaar.
- De mogelijkheid van promotie op tijdschriftartikelen, mits zij een

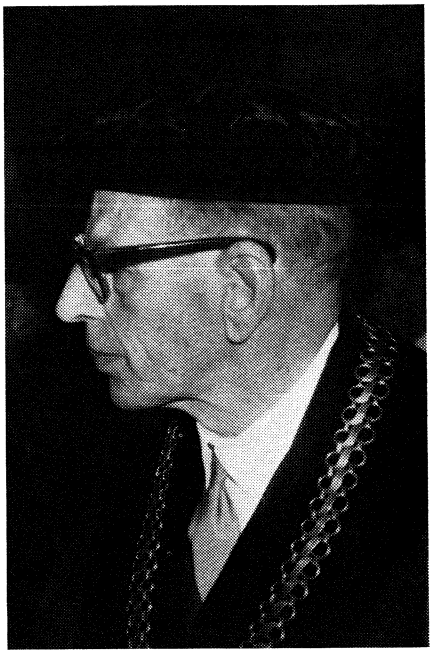

Prof. dr. Kornelis Posthumus werd op 17 juni 1902 te Harlingen geboren. Hij studeerde scheikunde aan de rijksuniversiteiten te Groningen en Leiden. Vanaf 1922 was hij leraar in de scheikunde bij het middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs. In 1929 vertrok hij naar het voormalige Nederlands Indië, waar hij leraar en rector van het chr. lyceum in Bandoeng was. In 1941 werd hij buitengewoon hoogleraar aan de pas opgerichte afdeling voor chemische technologie aan de technische hogeschool te Bandoeng. Na de Japanse inval verbleef hij in interneringskampen. Na de capitulatie van Japan werd prof. Posthumus belast met de leiding van de regeringsvoorlichting in Ned. Indië. Van 1947-1955 was hij gewoon hoogleraar in de faculteit van de technologische wetenschappen van de Universiteit van Indonesië (voordien Technische Hogeschool). Na zijn pensionering in 1955 werd hij in nov. 1956 hoogleraar aan de technische hogeschool te Eindhoven. Van mei 1961-sept. 1968 was hij rector-magnificus. Eind 1967 werd hij benoemd tot regeringscommissaris voor het wetenschappelijk onderwijs, met als taak advies uit te brengen aan de ministers van onderwijs en wetenschappen en van landbouw en visserij over de herziening van de structuur van het wetenschappelijk onderwijs. (pag. 821/1-1967). Prof. Posthumus, die o.m. ondervoorzitter van de Onderwijsraad is geweest, schreef o.a. „Levensgeheel en School" (1947) en „Algemene chemie" (1955) alsmede talrijke artikelen over chemie en algemeen onderwijskundige problemen.

samenhangend geheel vormen. Ook zal aandacht dienen te worden geschonken aan de consequenties voor de promotie van het onderzoek in teamverband.

- Naast de vorming tot wetenschappelijk onderzoeker komt de mogelijkheid van een voortgezette voorbereiding tot het bekleden van maatschappelijke betrekkingen, afgesloten met een universitair beroepsexamen (arts, apotheker, tandarts en dierenarts, en onderwijsbevoegdheid door pedagogisch-didactische vorming.)
- Wettelijke regeling van de maximaal toegestane studieduur (zowel voor het propaedeutisch als het doctoraal examen), bij overschrijding waarvan het recht op onderwijsvoorzieningen en het recht op het gebruiken van studentenvoorzieningen vervallen, maar niet het recht op het afleggen van examens. Voor werkstudenten met volledige dagtaak een afzonderlijke regeling.
- Een wettelijke grondslag voor het post-academische onderwijs.
- Aanvaarding van de opvatting dat universitair en hoger beroepsonderwijs samen het hoger of tertiair onderwijs vormen en onderdelen van één geheel zijn.

De geïnstitutionaliseerde samenwerking tussen de sectoren van het universitair onderwijs en de overeenkomstige sectoren van het hoger beroepsonderwijs zal moeten worden bevorderd en de doorstroming tussen deze beide onderwijsvormen verruimd. Het verbinden van de titel „baccalaureus" aan de einddiploma's van schoolvormen voor hoger beroepsonderwijs, die daarvoor in aanmerking komen, zal in de wet moeten worden vastgelegd.

- Krachtige stimulering van het onderzoek van het universitaire onderwijs.
- Vervanging van de term „wetenschappelijk onderwijs" door „universitair onderwijs".
- Bevordering van experimenten in de hoogste leerjaren van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs t.b.v. een soepele aaneensluiting.

Het onderwijs voor het verplichte propaedeutisch examen zal de student een inzicht moeten verschaffen omtrent de methoden en doelstellingen van de gekozen studierichting. Tevens zullen de student en de faculteit een oordeel kunnen vormen over de geschiktheid voor deze studierichting. De beoordeling van de studenten moet in deze fase zoveel mogelijk plaats vinden door het gebruik van gestandaardiseerde studietoetsen (bv. multiple choice tests). Overwogen zou kunnen worden tweemaal per jaar gelegenheid te geven tot het afleggen van het propaedeutisch examen. Het cursusjaar zal daartoe moeten worden verdeeld in twee semesters van ongeveer dezelfde lengte (14 of 15 weken colleges), zodat de examenperioden in de maanden januari en juni vallen.

Voor de examens in de eerste fase zal een herziening van het academisch statuut noodzakelijk zijn. In de programma's dient bijzondere nadruk te worden gelegd op het geven van inzicht in de methodiek van het zelfstandig kritisch denken, zoals deze in de onderscheiden studierichtingen wordt toegepast. Deze herprogrammering zal mede „student-gecentreerd" moeten zijn; het is daarom gewenst dat zij plaats vindt in voortdurend overleg tussen docenten en studenten, waarbij ieder eigen ervaring inbrengt.

De voorgestelde maximumstudieduur voor het doctoraal examen (vier jaar) mag maximaal met twee jaar (voor propaedeuse en doctoraal telkens een jaar) en bij tussentijdse wijziging van studierichting met drie jaar worden overschreden.

Als uitgangspunt dient vastgesteld te worden dat de student in beginsel slechts eenmaal van elk van de onderdelen van het onderwijspakket kan gebruik maken. Die onderdelen moet hij echter kunnen spreiden over de periode van de maximaal toegestane studieduur. Onderzocht zal moeten worden of het gewenst is de cursusduur in semesters in te delen.

Voorgesteld wordt als nieuwe wettelijke definitie van „studenten": diegenen, aan wie het recht op onderwijsvoorzieningen niet is ontzegd. Er kan dan worden ingeschreven in de volgende categorieën: a. studenten; b. werkstudenten (als bijzondere categorie van studenten); c. toehoorders. Wie de voorbereiding op universitaire examens voortzet na ontzegging van het recht op onderwijsvoorzieningen, dient te gelden als „extraneus" en wordt niet ingeschreven.

(Persbericht ministerie van onderwijs en wetenschappen)

TEGEN-NOTA KRITISCHE UNIVERSITEIT NIJMEGEN

De Nederlandse Studentenraad (NSR) heeft als alternatief op de nota-Posthumus een tegen-nota gepubliceerd, waarin twee vertegenwoordigers van de Kritische Universiteit Nijmegen, *H. C. Boekzaad* en *M. van Nieuwstad,* pleiten voor een radenuniversiteit gebaseerd op project-onderwijs. De nota geeft niet het standpunt van de NSR weer, maar wordt door de NSR verspreid als discussiestuk. De voornaamste conclusies van deze nota zijn:

De hoogleraar moet worden afgeschaft en vervangen door projectraden bestaande uit alle medewerkers, studenten, wetenschappelijk en overig personeel aan een onderwijs- of onderzoekproject.

De faculteit in zijn huidige vorm zal worden vervangen door een functionele eenheid, waarbinnen een aantal samenhangende projecten zijn verenigd en die haar taak verricht door commissies, paritair, samengesteld uit studenten, wetenschappelijk en beheers-personeel, voor onderwijs, onderzoek en beheer.

De universiteit als geheel is een samenbundeling van de vakeenheden (faculteiten) geleid door een uit weer studenten, wetenschappelijk en beheers-personeel gekozen universiteitsraad.

De universiteit wordt in haar beleid gecontroleerd door de minister van o en w, de maatschappelijke openbaarheid en de andere universiteiten.

Projectonderwijs is een methode om door samenwerking van alle deelnemers aan een project, dat niet met een studierichting hoeft samen te vallen, tot vermeerdering van kennis en inzicht te komen.

De schrijvers wijzen de gerichtheid op het beroep niet af, doch waarschuwen wel, dat daarbij alle „onwetenschappelijke echo's" moeten worden geweerd. Groot belang hechten zij aan de maatschappelijke vorming, waarbij zij er op wijzen, dat „maatschappelijke relevantie niet mag worden verward met economisch rendement".

Tentamens en examens komen in dit systeem net als de hoor-colleges te vervallen: „Collectief verworven kennis wordt niet meer individueel getoetst.

Wanneer de faculteitsraad eenmaal een project heeft goedgekeurd, dan volstaat het gedurende een bepaalde periode deelnemen aan een project voor het behalen van een graad. Over ieders deskundigheid oordeelt de gezamenlijke vergadering van de deelnemers aan het project . . . de deelnemers bepalen gezamenlijk beoordelingswijze en beoordelingscriteria." Wie volgens de hele raad blijken van ondeskundigheid heeft gegeven, krijgt een judicium abeundi (raad om heen te gaan).

De normen van de studieduur worden door de aard van de projecten en het oordeel van de projectraad bepaald. Met deze opzet van de radenuniversiteit willen de samenstellers van het plan komen tot: mede-beslissingsrecht, verantwoordingsplicht, openbaarheid, eenheid van beleid, decentralisatie en autonomie van de universiteit als geheel.

Het meest principiële en ook belangrijkste bezwaar tegen de nota-Posthumus is, dat hij van de universiteit meer nog dan zij nu al is een zaak maakt van een kleine bevoorrechte elite en de grote meerderheid van de studenten in een straf gereglementeerd systeem naar een beroepsuitoefening in de maatschappelijke status-quo voert. Dit zeiden de samenstellers van de nota-radenuniversiteit op 28 okt. op een onder auspiciën van de NSR belegde persconferentie.

Volgens de schrijvers van de nota raden-universiteit beperkt prof. Posthumus de werkelijke universiteit tot diegenen, die als assistent wetenschappelijk onderzoeker op sollicitatie en tegen salaris na het doctoraal hun promotie aan de universiteit voorbereiden. De doctoraalstudie is er volgens hen op gericht de elite voor die topstudie te selecteren en degenen, die met een doctoraal moeten volstaan, een gerichte opleiding te geven voor het vervullen van een maatschappelijke functie in de bestaande orde. De verplichte propaedeuse als begin van de doctoraalstudie heeft volgens hen het karakter van een discriminerende voorselectie. Dat iemand, die propaedeuse of doctoraal binnen de gestelde tijd niet haalt, toch als extraneus op eigen kosten de studie kan voortzetten, noemen zij een bevestiging van hun mening, dat de nota-Posthumus de universitaire studie wil reserveren voor de draagkrachtigen en daardoor de bevoorrechte elite.

Ook de voorgestelde in semesters geregelde tentamens en examens wijzen volgens hen op de toeleg om het sterk selectieve karakter en het statuselement

van de traditionele universiteit te handhaven, erger nog het twee-standenprincipe in de studie zelf door te voeren. De universiteit volgens de nota-Posthumus behoudt voor hen alle elementen van de oude structuur, waartegen het verzet van de studenten het laatste jaar is gericht: zij is individualistisch, hiërarchisch, dogmatisch en onvrij, zij is een exponent van het kapitalistische systeem. Zij is, zo zeggen zij verder, niet democratisch, niet kritisch en negeert de opvoeding tot wetenschappelijkheid.
De nota-Posthumus geeft, aldus Boekraad, geen nieuwe inhoud aan de universiteit, maar geeft slechts richtlijnen om het bestaande systeem in de gegeven omstandigheden te operationaliseren.
Dat prof. Posthumus niet ingaat op de beheers- en bestuursstructuur van de universiteit, wijst er volgens de kritische universiteit Nijmegen op, dat hij zonder meer uitgaat van de bestaande structuur. (Alg. Hbld. 25/29-10)

PRIORITEITENNOTA O. EN W.

De minister van onderwijs en wetenschappen, dr. *G. H. Veringa,* heeft de Tweede Kamer een prioriteitennota voorgelegd, waarin de maatregelen zijn opgesomd die tijdens deze kabinetsperiode geheel of gedeeltelijk kunnen worden uitgevoerd.

De nota heeft geen betrekking op het wetenschappelijk onderwijs, omdat dit in de vorm van een algemeen financieel schema al een meerjarenplanning kent en gezien de komende discussie over de herstructurering van het hoger onderwijs.

Voor handhaving van de autonome ontwikkeling is *f* 154 mln uitgetrokken, voor de uitbouw van de Wet op het voortgezet onderwijs (de mammoetwet) *f* 35 mln, voor bevordering van onderzoek en bijscholing van docenten *f* 3,5 mln, voor afronding van de salaris- en rechtspositieregeling van het onderwijzend personeel *f* 24,6 mln, voor de aanloop tot de derde fase van de leerlingenschaal bij het basisonderwijs (*f* 4,1 mln), voor afschaffing van de margeregeling bij het kleuteronderwijs *f* 2 mln, voor de verlaging van de leerlingenschaal bij het blo *f* 1,7 mln, voor de invoering op ruimere schaal van leer- en hulpmiddelen *f* 0,5 mln. (*ANP*)

KAREL DOORMAN VERKOCHT

Het vliegkampschip Karel Doorman is verkocht aan Argentinië voor een bedrag van *f* 9,5 mln. Het schip, dat op 8 okt. door de Koninklijke Marine uit dienst is gesteld, wordt eerst op de werf Wilton-Fijenoord te Schiedam hersteld. Het krijgt de nieuwe naam „25 mei".

(Vor. ber. pag. 390/3)



De zuidelijke op- en afrit van de IJ-tunnel te Amsterdam. Links de ventilatiegebouwen.

IJ-TUNNEL GEOPEND

Op 30 okt. heeft koningin Juliana te Amsterdam officieel de IJ-tunnel in gebruik gesteld. De tunnel vormt een vaste oeververbinding tussen het noordelijk stadsdeel en de rest van de stad. Tevens is hij echter van grote betekenis voor het interlokale vervoer.

Geschiedenis

De geschiedenis van een vaste oeververbinding tussen de beide delen van Amsterdam, gescheiden door het IJ, is al meer dan een eeuw oud. De eerste plannen dateren van rond 1830. Na een lange strijd tussen voorstanders van een brug en van een tunnel werd op 5 sept. '52 door B. en W. van Amsterdam een plan bekend gemaakt dat de bouw van een tunnelverbinding beoogde. De gemeenteraad van Amsterdam hechtte haar goedkeuring aan het plan in januari 1953. Volgens deze plannen zou de tunnel in 1962 geopend kunnen worden. In nov. 1957 werden echter de voorbereidende werkzaamheden stopgezet i.v.m. de bestedingsbeperking. Na een heftige controverse tussen de gemeente Amsterdam en de rijksoverheid, die prioriteit gaf aan de inmiddels voltooide Schellingwouderbrug en de Coentunnel, werd het werk hervat in okt. 1961.

Technische gegevens

De tunnel rust op 230 betonnen palen, die in lengte variëren van 65 tot 90 meter, en die tot de derde zandlaag reiken. Hij bestaat uit 9 segmenten van 90 meter lengte. Voor het inbrengen van de palen en het leggen van de tunnelsegmenten werden speciale, voor deze werkzaamheden aangepaste en ontwikkelde technieken gebruikt.
De lengte van de tunnel bedraagt 2025 meter, waarvan het afgesloten gedeelte 1039 meter omvat. De breedte is 24,80 meter, de rijbanen (alleen voor motorrijtuigen) zijn 7 meter breed. Het hoogste punt van de tunnel ligt 12,50 meter onder de waterspiegel. Voor de luchtverversing zorgen twee ventilatie-installaties. De totale kosten bedragen ruim *f* 208 mln, waarvan *f* 155 mln werd besteed aan het gesloten gedeelte. De rest van het bedrag was voor de aan- en afvoerwegen. (NRC, A. H'blad, Volkskrant, Het Parool)

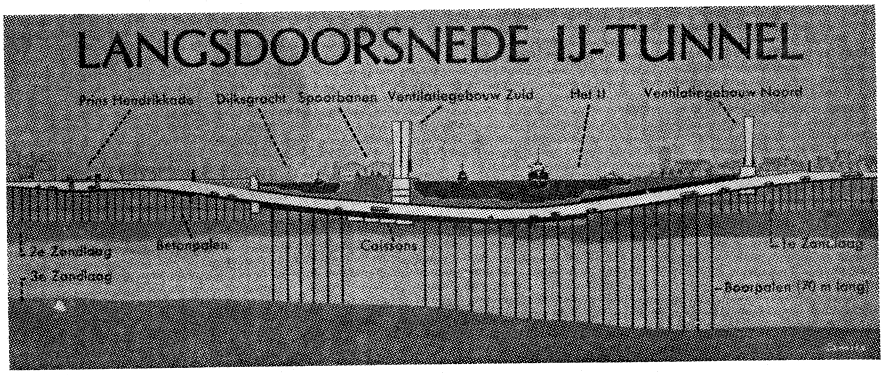

(De Volkskrant)

BELGIË

KONINKLIJK BEZOEK AAN MAROKKO

Op uitnodiging van koning *Hassan II* hebben koning *Boudewijn* en koningin *Fabiola* van 22-30 okt. een bezoek gebracht aan Marokko. Tijdens het eerste, officiële gedeelte van de reis werden zij vergezeld door de minister van buitenlandse zaken *Harmel*.

STAFHOOFD LANDMACHT

Kolonel stafbrevethouder *John E. P. Groven* is op 1 nov. aangesteld tot generaal-majoor om de functie uit te oefenen van stafchef van de landmacht.

Hij werd geboren op 22 juni 1917 te Tunbridge-Wells (Groot-Brittannië), hij maakte de veldtocht in mei 1940 mee als officier van de Ardense Jagers, verbleef 5 jaar in Duitse krijgsgevangenschap, en was daarna achtereenvolgens kabinetsattaché van de defensieminister (1954-58), adjunct militair attaché bij de Belgische ambassade te Washington (1958), bevelhebber van het bataljon Bevrijding, bevelhebber van de eerste infanteriebrigade te Siegen en (sinds 25 okt. 1967) directeur van de infanterie, de para-commando's en de militaire politie.

ONTWERP-RIJKSBEGROTING 1969

Het ontwerp-rijksbegroting 1969 dat de minister van financiën *Snoy et d'Oppuers* bij de Kamer heeft ingediend, voorziet op de gewone dienst in uitgaven en ontvangsten, beide ten bedrage van 264,6 mrd fr. Verder wordt voorzien in een programma van openbare investeringen, ten bedrage van bijna 69 mrd fr. Het betreft hier de uitgaven op de buitengewone dienst, de uitgaven van het Wegenfonds en de buiten de begroting geplaatste uitgaven. Van deze financieringslasten wordt verwacht dat zij de nationale schuld in 1969 met 28 tot 30 mrd fr zullen doen aangroeien.

In de memorie van toelichting handelt de minister eerst over de aanpassing van de vorige begroting.

Het ontwerp-rijksbegroting 1968 voorzag, voor de gewone dienst, in uitgaven van 240,7 mrd fr en ontvangsten van 240,6 mrd fr. Na de eerste acht maanden van het begrotingsjaar bedroegen de belastingontvangsten 152,5 mrd fr of 469 mln fr minder dan de ramingen.

Gelet op de economische evolutie brengt de herschatting van de totale gewone ontvangsten de raming op 241 mrd fr.

Het aanpassingsblad der bijkredieten voorziet anderdeels in een verhoging van de uitgaven ten bedrage van 5,8 mrd fr voor 1968 en 2,9 mrd fr voor de vorige dienstjaren. De bijkredieten zijn te wijten aan verhogingen van de begrotingen van de volgende departementen: tewerkstelling en arbeid (+ 1,7 mrd), defensie (+ 1,1 mrd), nationale opvoeding (+ 856 mln), verkeer (+ 744 mln) en economische zaken (+ 607 mln). De verhoging is verder ook toe te schrijven aan de sociale programmatie en aan het feit dat de oorspronkelijke ramingen te optimistisch bleken, o.m. wat betreft de werkloosheid en de bezuinigingsmogelijkheden i.v.m. de mobiliteit van het rijkspersoneel.

De verhoging van de uitgaven wordt gedeeltelijk geneutraliseerd door een annulering van kredieten ten bedrage van 2,5 mrd fr.

Wat de buitengewone dienst betreft, zal de rijksbegroting 1968 worden uitgevoerd op basis van een vastleggingsprogramma dat voor 95% zal worden vrijgegeven. De betalingsvooruitzichten voor de departementale programma's en het Wegenfonds belopen 39,5 mrd en deze der voorschotten en participaties 3,8 mrd of in totaal 43,3 mrd.

Ten overstaan van de ontvangsten van ongeveer 500 mln zal dus het door leningen te financieren bedrag ongeveer 42,8 mrd bedragen. De mogelijkheid die het Wegenfonds geboden wordt zichzelf te financieren door wisseldisconto ten belope van ongeveer 1,2 mrd, zou het bedrag der uitbetalingen van de buitengewone dienst, dat de nationale schuld beïnvloedt, doen teruglopen tot 41,6 mrd.

De netto-stijging van de nationale schuld, die oorspronkelijk op 21 tot 22 mrd werd geraamd, zou 30 mrd kunnen bedragen.

Begroting 1969

De gewone ontvangsten van 1969 worden geraamd op 264,6 mrd, waarvan 251,6 mrd belastingontvangsten en 13 mrd niet-fiscale ontvangsten. De buitengewone ontvangsten belopen 420 mln.

De aangroei van de gewone ontvangsten in 1969 t.o.v. de vermoedelijke ontvangsten van 1968 bedraagt 23,6 mrd.

De regering stelt geen belastingverzwaring voor. Wel zal de opdeciem op de hoge inkomens worden geïnd, die ingevoerd werd door de wet van 31 maart 1967.

Op de gewone dienst bedragen ontvangsten en uitgaven ieder 264,6 mrd.

De stijging van de uitgaven is vooral te wijten aan:

1. de aangroei van de lasten van de nationale schuld: 3,4 mrd.
2. de sociale programmatie in de overheidssector: 2,6 mrd.
3. het landbouwbeleid: 2 mrd.
4. de wetgeving op de ziekte- en invaliditeits-verzekering en de ziekenhuizen: 2 mrd.
5. de sociale pensioenen: 600 mln.
6. de toelagen aan provincies en gemeenten: 1,6 mrd.

Investeringen

Wat de buitengewone diensten betreft, wordt voorzien in een programma van openbare investeringen, dat als volgt wordt ingedeeld: (in mln fr).

1. departementale uitgaven ten laste van de buitengewone begroting:	
openbare werken	13.185
verkeer	6.993
PTT	110
nationale opvoeding	2.962
cultuur	212
volksgezondheid	1.652
landbouw	717
economische zaken	17
binnenlandse zaken	138
buitenlandse zaken	59
justitie	4
financiën	7
rijkswacht	184
landsverdediging	4.094
totaal	30.334
2. Wegenfonds	11.322
3. Financiële uitgaven	5.154
4. Gemeentewerken	3.336
5. Buiten de begroting geplaatste	
E 3	3.910
E 5	3.400
E 39	510
Albertkanaal	969
Kanaal Brussel-Rupel	455
6. Krediet voor eventueel gebruik in functie van economische evolutie en toestand van kapitaalmarkt	9.568
Totaal der investeringen	68.958

Rijksschuld

Volgens het begrotingsdocument bedroeg de geconsolideerde rijksschuld einde juli 1968 : 382,4 mrd fr; de schuld op halflange termijn 20,7 mrd fr; de schuld op korte termijn 135,8 mrd fr; de gewaarborgde Kongolese schuld 3,3 mrd fr. Het totaal van de nationale schuld bedroeg aldus 542,2 mrd fr.

Economische verkenning

In het hoofdstuk „economische beschouwingen" van de Toelichting leest men: Uit de diagnose van de economische conjunctuur blijkt dat de tijdens de tweede helft van 1967 ontstane opleving geleidelijk versterkt is en dat de terugslag van de in verscheidene landen getroffen restrictieve maatregelen niet hun volle kracht hebben uitgeoefend of dat ze konden worden getemperd op het vlak van de Gemeenschap door de werking van spontane economische krachten.

De in het eerste kwartaal waargenomen tendensen zouden zich moeten handhaven tot het einde van het jaar vooral in

verband met een versnelde stijging van de binnenlandse vraag van de Gemeenschap, die enige verzwakking van de buitenlandse vraag van de niet-lidstaten teniet zou doen.
Voor 1969 zouden de werkhypothesen die men redelijkerwijs kan aannemen, de voortzetting kunnen inhouden van de voor het jaar 1968 verwachte ontwikkelingen. Waarschijnlijk zou de ontwikkeling van de economische bedrijvigheid in de Verenigde Staten enige verslapping kunnen vertonen inzonderheid ingevolge de stijging der inkomstenbelastingen en de vermindering van de begrotingsuitgaven. Evenzo moet men bijna geen krachtiger impulsen uit het Verenigd Koninkrijk verwachten; het beleid tot beperking van de binnenlandse vraag zal in 1969 moeten worden voortgezet gelet op de vrij middelmatige uitslagen die tot nog toe zijn behaald.

Derhalve zal het verwachte dynamisme van de Europese conjunctuur, nog meer dan in 1968, steunen op de binnenlandse vraag, in het bijzonder op de consumptie van de gezinnen en de investeringen van de ondernemingen.

Volgens het driemaandelijkse verslag nr. 2 betreffende de economische toestand in de Gemeenschap, kan een krachtige groei voor 1969 worden verwacht voor zover de beslissingen inzake economische politiek, die door belangrijke niet-lidstaten zullen worden genomen, de wereldhandel niet al te zeer beinvloeden. Ook een stijging met zowat 5% van het reëel bruto nationaal produkt van de Gemeenschap kan worden verwacht (voornoemd verslag, blz. 20 en 21). Wat België betreft zou, volgens de ramingen van de Studiedienst van het Ministerie van Economische Zaken, de economische groei in 1969 hetzelfde tempo handhaven als in 1968, hetgeen zou samenvallen met de oogmerken van het vijfjaren programma op halflange termijn, maar zonder enige inhaling voor de tijdens de vroegere jaren geleden verliezen.

De voortzetting van de expansie in 1969 steunt op het vooruitzicht op een dynamische ontwikkeling van de meeste componenten van de binnenlandse vraag. De private consumptie zou wat meer expansief zijn, wat wordt gerechtvaardigd door enige verbetering van de werkgelegenheid en door een snellere stijging van de bezoldigingen.
De brutovaste kapitaalvorming zou enigszins moeten worden ontwikkeld wat kan worden verwacht op grond van het verloop van de verleende kredieten in het raam van de wetten inzake economische expansie en gewestelijke omschakeling en een verhoging van de aanwendingsgraad van het produktievermogen.
Voor de buitenlandse vraag naar goederen en diensten, inzonderheid die van de Lidstaten, kan een kwantitatieve groei van zowat 10% worden verwacht, wat nagenoeg overeenstemt met het voor 1968 verwachte percentage.
Blijkens de begrotingsuitgaven van de centrale overheid zullen de impulsen uitgaande van de overheid, zoals in 1967 en 1968, betrekkelijk stijgen en ze zullen de binnenlandse vraag ondersteunen.
Op grond van die verschillende overwegingen kan worden geraamd dat de reële produktie van goederen en diensten in 1969 met ongeveer 4% zou kunnen toenemen zoals in 1968.

Streekontwikkeling

In het hoofdstuk van de Toelichting dat handelt over de algemene economische politiek verstrekt de minister van financiën inlichtingen betreffende de ontwikkeling van de gewesten:

Provinciale percentages van het Bruto Binnenlands Produkt
(tegen werkelijke prijzen)

	1955	1966
Antwerpen	15,8	17,3
Limburg	4,5	5,0
Oost-Vlaanderen	11,2	11,2
West-Vlaanderen	9,7	10,2
Brabant	26,5	28,1
Henegouwen	13,9	11,8
Luik	12,6	11,3
Luxemburg	2,0	1,7
Namen	3,8	3,4
Het Rijk	100,0	100,0
4 Vlaamse provincies + arrondissement Leuven	44,2	46,7
4 Waalse provincies + arrondissement Nijvel	34,2	30,1
Arrondissement Brussel	21,6	23,2

BEGROTING DER GEWONE UITGAVEN
(in mln fr.)

Begrotingen	1969 Aangevraagde kredieten	1968 Aangepaste kredieten	1967 Vastleggingen
a) Departementale begrotingen:			
Eerste minister	977,6	640,9	536,1
Justitie	5.244,6	4.881,4	4.509,8
Binnenlandse zaken	16.136,4	14.701,7	13.740,4
Buitenlandse zaken en buitenl. handel	5.493,0	4.659,7	4.289,5
Landsverdediging	19.766,1	18.977,5	18.639,2
Rijkswacht	3.304,0	2.991,1	2.732,2
Landbouw	8.457,7	6.455,7	3.412,1
Economische zaken	7.339,5	7.717,1	8.193,0
Middenstand	552,9	504,5	462,6
Verkeer	10.895,7	9.883,1	8.842,2
PTT	8.182,7	7.829,2	7.149,4
Openbare werken	4.702,6	4.244,1	4.272,4
Tewerkstelling en arbeid	3.461,5	4.981,0	3.698,5
Sociale voorzorg	21.408,7	19.220,5	16.735,3
Nationale opvoeding	48.755,7	45.547,1	42.222,3
Cultuur	3.800,0	3.464,2	3.034,1
Volksgezondheid en gezin	9.814,3	8.993,9	7.779,9
Financiën	8.410,4	8.752,1	7.216,7
Totalen	186.703,4	174.444,8	157.465,7
b) Andere begrotingen:			
Rijksschuld	46.175,7	42.472,0	38.610,6
Pensioenen	31.002,1	28.958,5	27.403,9
Dotatiën	765,6	711,1	663,8
Algemene totalen	264.646,8	246.586,4	224.144,0

latijns-amerika

ALGEMEEN

MILITAIRE TOPCONFERENTIE

In Rio de Janeiro is van 23 t/m 27 sept. de achtste Conferentie van chefs van staven van de Amerikaanse legers gehouden. De conferentie stond in het teken van de opnieuw oplaaiende guerrillastrijd in de verschillende Latijnsamerikaanse landen. Dit punt kreeg extra betekenis door de aanwezigheid van generaal *William Westmoreland,* oud-opperbevelhebber van de strijdmacht van de VS in Vietnam (pag. 271/1), en daarna benoemd tot stafchef van het Amerikaanse leger.

De deelnemers wezen vrijwel alle een interamerikaanse strijdmacht van de hand en legden de nadruk op de plicht van ieder land voor de eigen veiligheid te zorgen. De opperbevelhebber van het Argentijnse leger, gen. *Alejandro Lanusse,* stelde in plaats van deze strijdmacht voor in het kader van de OAS een permanente militaire raad in te stellen, met de taak plannen uit te werken voor verbetering van het continentale veiligheidssysteem.

In zijn rede legde generaal Westmoreland de nadruk op het verband tussen veiligheid en verdediging en de sociale en politieke implicaties. „Het verschijnsel van de opstand is het gevolg van complexe oorzaken, waaronder sociale oorzaken, d.w.z. de frustaties, de onrechtvaardigheden en de ongelijkheden spelen een beslissende rol". Volgens hem diende de strijd tegen de opstand zich niet alleen tot militaire bestrijding te beperken, maar uitgebreid te worden tot actie op het sociale en politieke front.

Volgens de vertegenwoordiger van Peru, waar enige tijd later een militaire staatsgreep zou plaats vinden (pag. 671/2), generaal *Arturo Cavero Calixto,* dienden de legers in de Latijnsamerikaanse landen de ontwikkelingsplannen van de regeringen te steunen.

Vooral Argentinië, Brazilië en Peru onderstreepten opnieuw de noodzaak van een moderne, volwaardige strijdmacht (zie nader pag. 490/3 en pag. 747/2-1967). De VS hebben echter grote bezwaren tegen een bewapeningswedloop op het Latijnsamerikaanse vasteland. *(NZZ, Le Monde, FAZ)*

CHILI

SOCIALE ONRUST

Mede als gevolg van de ernstige droogte sedert 120 jaar is onder de boeren een ernstige ontevredenheid ontstaan, die zich o.m. uitte in gevechten met politie. Op 31 juli ontdekte de politie na felle gevechten met boeren en revolutionaire studenten een grote wapenopslagplaats 90 km ten noorden van de hoofdstad Santiago. De arrestatie van leden van revolutionaire bewegingen volgde hierop.
De studenten, die al sinds mei voortdurend manifesteren en met de politie gevechten leveren, sloten zich bij de ontevreden boeren en stakende arbeiders aan. Na hevige gevechten in de stad Santiago op 3 aug. werd de oproerpolitie in het gehele land in staat van paraatheid gebracht. Opstandige boeren bezetten op 28 aug. een vijftal landgoederen uit protest tegen de maatregelen van de eigenaren, waardoor ze andere bestemming dan voor landbouw zouden krijgen. *(FAZ, Reuter, AFP)*

DEVALUATIE ESCUDO

Voor de twaalfde maal in 1968 werd op 25 juni de koers van de escudo herzien. De bankkoers t.o.v. de dollar werd verhoogd van 6,73 tot 6,80 escudos. De aankoopkoers van de dollar werd verhoogd van 7,78 tot 7,85 escudos en voor de verkoop van 7,79 tot 7,86 escudos. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 364/1)

KABINETSWIJZIGING

Op 8 juli traden de minister van binnenlandse zaken, *Bernardo Leighton*, en minister van justitie, *William Thayer*, af. Als nieuwe minister van binnenlandse zaken werd *Edmundo Perez Zujovic* benoemd. Leighton verklaarde zich aan de verkiezingscampagne in zijn district te zullen gaan wijden. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 158/3)

HAÏTI

TER DOOD VEROORDELING VAN TIEN DEELNEMERS AAN INVASIEPOGING

Een krijgsraad in Port-au-Prince heeft op 7 aug. tien mannen ter dood veroordeeld, die terecht stonden wegens het deelnemen aan de invasiepoging op 20 mei (pag. 364 /3). Zeven andere deelnemers aan de invasie werden bij achtervolging door troepen gedood.
President *Duvalier* ondertekende op 14 aug. het besluit, waarbij amnestie werd verleend aan zijn schoonzoon *Max Dominique*, die op 5 sept. 1967 was veroordeeld tot de doodstraf op beschuldiging van samenzwering tegen en een aanslag op Duvalier. Dominique was al eerder in ballingschap gegaan (pag. 537/1-1967) en woont in Europa. Tegelijk werd gratie verleend aan de tien ter dood veroordeelde mannen wegens deelneming aan de invasie. De straf werd omgezet in gevangenisstraf van onbepaalde duur. *(Reuter, AFP, UPI)*

DAVID KNOX TER DOOD VEROORDEELD EN VRIJGELATEN

Op 28 aug. is *David Knox*, hoofd van de regeringsvoorlichtingsdienst van de Bahama-eilanden, door een krijgsraad in Port-au-Prince ter dood veroordeeld op beschuldiging van spionage en medeplichtigheid aan de verijdelde invasiepoging van 20 mei (pag. 364/1). Knox was op 30 mei op Haïti aangekomen en op 1 juni gearresteerd. Hij gaf als reden voor zijn bezoek een chirurgische behandeling en verklaarde onschuldig te zijn.
Op 6 sept. werd bekend gemaakt, dat president *Duvalier* besloten had Knox gratie te verlenen en vrij te laten. Dit besluit volgde na een verzoek om clementie van de Engelse ambassadeur *Dalton Murray* op 29 aug. *(The Times, Reuter, AFP)*

PANAMA

MILITAIRE STAATSGREEP

Elf dagen na zijn ambtsaanvaarding werd de in mei gekozen president, *Arnulfo Arias*, (pag. 365/1) door een staatsgreep van de Nationale Garde weer afgezet. De president begon op 1 okt. zijn ambtstermijn, nadat hij op 29 mei na grote moeilijkheden tijdens en na de verkiezingen tot overwinnaar werd verklaard door het kiesbureau. Deze moeilijkheden verdwenen pas na een akkoord van Arias met zijn rivaal, de commandant van de Nationale Garde, gen. *Bolívar Vallarino*. Dit akkoord hield de door Arias tijdens de verkiezingscampagne toegezegde afzetting van Vallarino in. De Nationale Garde zou Arias als president erkennen, en Arias zegde toe de directe ondergeschikten van generaal Vallarino te zullen promoveren.
Na de ingang van zijn ambtstermijn verbrak Arias echter deze afspraak en benoemde op 10 okt. tot opperbevelhebber kolonel *Bolívar Urrutia* en passeerde daarmee de rechthebbende kolonel *José María Pinilla*. Deze had na een meningsverschil met de nieuwe president dezelfde dag zijn ontslag moeten indienen. Tevens voerde de president een hervorming van het topcommando van de Garde door, waarbij hij tot bevelhebber van de presidentiële garde een protégé benoemde zonder overleg met de leiding van de Nationale Garde. Verder werden een aantal hoge officieren door benoemingen in het buitenland vrijwel verbannen. Onder hen was luitenant-kolonel *Omar Torrijos*, die werd benoemd tot militair attaché in El Salvador en waarnemer bij de Centraalamerikaanse verdedigingsorganisatie.
De uitvoering van de staatsgreep op 11 okt. was in handen van luit.-kolonel Torrijos, majoor *Boris Martinez*, commandant van het militaire district Chiriquí en majoor *Frederico Boyd*, commandant van de speciale ordetroepen. De laatste twee waren eveneens door de besluiten van Arias op minder belangrijke posten geplaatst.
Torrijos verklaarde op 12 oktober voor journalisten dat een tweemansjunta bestaande uit de kolonels Pinilla en Urrutia de macht zouden overnemen tot een nieuwe kieswet opgesteld zou zijn en verkiezingen voor het presidentschap en de Nationale Assemblee gehouden konden worden. Gardeofficieren zouden zich niet verkiesbaar mogen stellen, aldus Torrijos.
De Assemblee was ontbonden.
Eveneens op 12 okt. maakte de junta een statuut over de nieuwe regering openbaar. Hierin werd o.m. gezegd, dat alle internationale verplichtingen gerespecteerd zouden worden, de onafzetbaarheid van de rechters gegarandeerd werd en dat de junta streefde naar de steun van de bevolking. Oud-president Arias werd een zwakke houding tegenover het communisme verweten.
Arias, die op de dag van de staatsgreep was gevlucht naar de door de VS beheerde kanaalzone, deed van hieruit een oproep tot de bevolking om een gewapende contrarevolutie tegen het militaire regime te beginnen en te vechten voor het constitutioneel gekozen bewind.
De oproep van Arias had echter weinig effect; in het gehele land bleef het rustig. Alleen in de hoofdstad Panama kwamen twee leden van de Garde om bij een schietpartij met demonstranten. Op 13 okt. riep kolonel Pinilla zich uit tot pre-



De nieuwe leiders: zittend kol. Pinilla (l.) en kol. Urrutia; (r.) min. Vasquez Materno.

sident en maakte de samenstelling van zijn kabinet bekend. Hierin werden de volgende burgers opgenomen:
Justitie - Eduardo Morgan jr.; financiën - Henry Ford; onderwijs - Roger Decerga; landbouw, handel en industrie - Rafael Zubieta; arbeid en volksgezondheid - Salvadore Medina; openbare werken - Celsor Carbonel.

Op 14 okt. nam de junta d.m.v. dekreten diverse maatregelen, t.w.:
— bevriezing van de huren en de prijzen van eerste levensbehoeften.
— verlening van een extra bijdrage van 100.000 Panamese balboas voor de universiteit van Panama.
— afzwakking van het verbod tot het houden van studentendemonstraties uit 1965.
Ondanks deze maatregelen ontstond, na aanvankelijke rust, toch nog sporadisch verzet. Op 15 okt. barricadeerden studenten enkele straten. Het gewone leven hernam echter spoedig zijn gewone gang.
De VS maakten op 15 okt. bekend, dat de betrekkingen met Panama opgeschort waren en de ontwikkelingshulp ten bedrage v. $ 13.900.000 en de militaire hulp van $ 300.000 stopgezet.

Eveneens was aan Arias geweigerd een basis en militaire uitrusting ter beschikking te stellen, waarom hij had gevraagd. De VS keurden de oproep tot gewapende opstand streng af.

Op 19 okt. werd een verklaring van de junta bekend gemaakt, waarin de nadruk werd gelegd op het voorlopige karakter van het regime.
Hervorming van de kieswet en daarop volgende verkiezingen werden opnieuw toegezegd.

Op 19 okt. verschenen vlugschriften in Panama, waarin werd opgeroepen tot een 72-uur-staking, te beginnen op 21 okt. Op deze datum vonden enige ongeregeldheden plaats, waartegen de Garde met harde hand optrad. De staking werd slechts gedeeltelijk opgevolgd en verliep snel.
Op 21 okt. vertrok Arias uit de kanaalzone om zoals hij zei „nieuw bloedvergieten in zijn land te voorkomen". Hij kwam op 22 okt. in de VS aan, waar hij met een aantal medestanders de Panamese ambassade bezette. Hij verliet deze na een verzoek van de regering van de VS. Hij verklaarde, dat de VS dienden te interveniëren net als in de Dominicaanse Republiek.
De VS erkenden op 25 okt. het nieuwe bewind in Panama. De regeringswoordvoerder verklaarde dat dit het resultaat was van overleg met andere Latijnsamerikaanse regeringen. *(NZZ, Le Monde, Reuter, NRC, AFP)*

OPHEFFING SCHEEPVAART-BEPERKINGEN

De Panamese regering heeft op 18 juni bij decreet bepaald, dat Panamese schepen weer alle havens mogen aandoen en dat de Panamese havens weer openstaan voor schepen uit alle landen.
Sinds de breuk tussen Panama en Cuba in 1961 (pag. 794/3-1961) mochten Panamese schepen geen havens op Cuba, in communistisch China, Noord-Korea of in Noord-Vietnam binnenlopen. Dat mag nu weer wel, mits de betrokken schepen geen oorlogsmaterieel aan deze landen leveren. *(AFP)*

ARABISCHE LIGA

50e MINISTERRAAD. BOYCOT DOOR TUNESIË

Van 1-3 sept. is in Cairo de 50ste zitting van de Raad van de Arabische Liga gehouden. Deze werd bijgewoond door 10 ministers en 3 ambassadeurs.
De vertegenwoordiger van Tunesië, *Tayeb Sabhani,* beschuldigde op de eerste dag de Egyptische regering ervan dat zij via informatiemedia en met andere middelen grote druk uitoefent om haar inzichten aan andere Arabische landen op te leggen. Hij zei dat de VAR de Liga beschouwt als een werktuig voor het bereiken van de eigen doeleinden. Voorts beschuldigde hij de VAR ervan unilaterale beslissingen te nemen op het gebied van oorlog en vrede.
Boze reacties van andere delegaties volgden op de Tunesische verwijten en na heftige disputen schorste de voorzitter, de Jordaanse minister van buitenlandse zaken *Abdel Moneim al-Rifai,* de vergadering.
Op 2 sept. liep de Tunesische delegatie weg uit de conferentiezaal. Sabhani verklaarde: „Wij trekken ons uit de Liga terug, omdat dit geen forum meer is, waar de leden in alle vrijheid kunnen spreken". Rifai verklaarde tegenover verslaggevers dat Sabhani niet belet was zijn rede te houden, maar dat hem slechts verzocht was aanvallen op andere lid-staten achterwege te laten. Dit weigerde hij, aldus Rifai.
Alvorens Cairo te verlaten verspreidde de Tunesische delegatie de tekst van de rede.

Dit document was, aldus Le Monde (4-9), tegelijk een requisitoir tegen de VAR, een heftige kritiek op de huidige Arabische standpunten en de resoluties van de topconferentie van Khartoem (pag. 578/3-1967) en een plechtige oproep tot realisme. De beginselen van Khartoem werden gekenschetst als slogans, met name de beslissing geen vredesverdrag met Israël te sluiten, de Hebreeuwse staat niet te erkennen en niet rechtstreeks met deze te onderhandelen.
Egypte werd verzocht zich niet langer de Verenigde Arabische Republiek te laten noemen om te tonen dat het niet naar hegemonie in de Arabische wereld streeft en om zo zijn deelgenoten het vertrouwen te hergeven.

Besluiten

Een Syrisch voorstel betreffende collectieve militaire hulp aan Jordanië werd verworpen, nadat enkele ministers hadden betoogd dat een dergelijke actie zou kunnen

worden uitgelegd als een demonstratie van strijdlust, terwijl een politieke regeling het voornaamste doel diende te blijven. Wel beloofden de Arabische staten alle mogelijke hulp aan Jordanië om zijn defensie tegen „voortdurende Israelische dreigingen" te versterken. Op de regeringen werd een beroep gedaan zo spoedig mogelijk met Jordanië bilaterale besprekingen te beginnen over de beste methode om de bijstand uit te breiden.
De Raad gaf ook uiting aan de vastbeslotenheid van de Arabische naties om het bezette Arabische land te bevrijden en de rechten van het Palestijnse volk te herstellen. De delegaties beloofden steun te blijven verlenen aan de Palestijnse commando's in hun „heroïsche strijd tegen het agressieve Zionisme". Zij riepen de Arabische staten op alle mogelijke pogingen in het werk te stellen bij andere regeringen en internationale lichamen om Israël te beletten „voort te gaan met de ontwijding van de mohammedaanse en christelijke Heilige Plaatsen in Jeruzalem".

De Raad dankte de secretaris-generaal van de Liga, *Abdoel Khaliq Hassoena,* voor zijn diensten en besloot zijn ambtstermijn met een jaar te verlengen. (Hassoena vervult deze functie reeds sinds 1952.) *(Le Monde, The Times, NRC)*

Tunesië boycot Liga

In een communiqué van de Tunesische regering, uitgegeven op 26 sept., werd bekendgemaakt dat Tunesië heeft besloten voorlopig alle bijeenkomsten van de Arabische Liga te boycotten.

Volgens Tunesië is de huidige Arabische politiek niet afgestemd op de realiteit. Het weigert daarvoor verantwoordelijkheid te aanvaarden. Tunesië wil goede betrekkingen met elk der Arabische landen blijven onderhouden, maar is ervan overtuigd „dat de Arabische Liga niet langer een platvorm vormt voor inter-Arabische samenwerking en dat voor elke actie om het hoofd te bieden aan Israël een klimaat van vertrouwen tussen de ledenstaten vereist is, gevrijwaard voor conflicten, haat en nijd en ideologische strijd, een klimaat dat de Liga tot dusver niet heeft kunnen scheppen".
In het communiqué werd voorts gezegd dat de boycot zal voortduren zolang de Liga niet de principes en werkmethoden hanteert die in haar eigen handvest zijn vastgelegd. Tunesië wil zijn waardigheid behouden, die in het gedrang komt door „de druk van alle mogelijke soort en de overheersingstendensen die binnen de Liga bestaan". Het wil zich tevens losmaken van een politiek „die de Arabieren heeft gebracht in de toestand waarin zij vandaag verkeren en die hen, morgen, naar een nog ergere situatie dreigt te voeren". (N R C 27-9)

LIBANON

REGERINGSCRISIS

Op 9 okt. heeft premier *Abdallah Yafi* bij president *Charles Hélou* het ontslag van zijn regering ingediend, nadat twee dagen tevoren de minister van onderwijs en voorlichting, *Jean Aziz,* was afgetreden. De crisis werd volgens de *NZZ* (17-10) teweeggebracht door de aanhangers van het Democratisch Parlementaire Front, d.w.z. de aanhangers van ex-president *Fouad Chehab.* Er was een conflict gerezen tussen de minister van financiën, *Pierre Edde,* en de gouverneur van de centrale bank, *Elias Sarkis,* een van de invloedrijkste aanhangers van Chehab. Edde had weten te bereiken dat de gouverneur aan de minister van financiën ondergeschikt was geworden. Ook had hij erop aangedrongen het ambtenarenapparaat, dat onder president Chehab, geweldig uitgegroeid was, in te krimpen. De val van het kabinet werd door de Chehabisten gezien als een middel om van Edde af te komen. Bovendien zou het van pas komen om de aan eventuele overlopers beloofde ministersposten vrij te maken. Dit laatste hield verband met de verkiezing van de parlementsvoorzitter op 22 okt. Sinds 9 mei werd deze functie vervuld door *Kamal Asad,* een lid van de drievoudige alliantie (pag. 396/1/2), en de aanhangers van Chehab hoopten nu een eigen kandidaat verkozen te krijgen.
Op 12 okt. vormde Yafi een nieuw kabinet, dat als volgt was samengesteld:

Premier, binnenlandse zaken en onderwijs - Abdallah Yafi *; defensie en justitie - Majid Arslan; buitenlandse zaken en toerisme - Ali Arab; financiën en gezondheid - Pierre Gemayel; economie, arbeid en sociale zaken - Nasri Maalouf; openbare werken en planning - Soeleiman Frangie *; energie en landbouw - Anwar Khatib *; PTT en voorlichting - Fouad Ghosn.

* Maakten deel uit van het aftredende kabinet.


President Hélou

Nog dezelfde dag traden de ministers *Gemayel, Maalouf* en *Frangie* af. Zij verklaarden voor hun benoeming niet geraadpleegd te zijn en verlangden de opneming in het kabinet van een groter aantal vertegenwoordigers van de diverse groeperingen in het parlement.
Toen geen oplossing voor de kabinetscrisis werd gevonden, dienden zowel president Hélou als premier Yafi bij parlementsvoorzitter Asad hun ontslag in. Na lang aandringen van de parlementsleden en de leiders van de parlementaire groeperingen trok de president op 20 okt. zijn ontslag in, toen hij de toezegging had gekregen dat de vorming van een beperkt kabinet van nationale eenheid door het parlement zou worden ingewilligd.
Yafi vormde nog dezelfde dag een kabinet van vier leden:

Premier, financiën, onderwijs, sociale zaken en voorlichting - Abdallah Yafi; binnenlandse zaken, gezondheid, toerisme en PTT - Pierre Gemayel; openbare werken, energie, landbouw en planning - Raymond Edde; buitenlandse zaken, justitie, defensie en economie - Hoessein Oueini.

Het kabinet bestaat uit twee christenen, *Pierre Gemayel,* de leider van de Falangisten, en *Raymond Edde,* de leider van het nationale blok (zie pag. 396/1), alsmede twee mohammedanen. De christelijke politici moesten afzien van hun eis een rechtstreekse aanhanger van ex-president Chamoun in het kabinet op te nemen, terwijl de mohammedanen twee, niet tot de Chehab-aanhangers te rekenen „neutrale" politici moesten aanvaarden. Het betreft een noodoplossing, aldus de *NZZ.*
Op 22 okt. werd de kandidaat van de Chehabisten, *Sabri Hamadé* tot parlementsvoorzitter gekozen met 50 tegen 42 stemmen. De verslagen kandidaat Asad richtte op een persconferentie op 24 okt. een scherpe aanklacht tegen „geheime krachten", die niet alleen door pressie de verkiezing van Hamadé hadden bereikt, maar ook in het algemeen de „werkelijke macht" uitoefenen.

Volgens de *NZZ* (2-11) doelde hij op het leger en de geheime dienst.
Op 31 okt. kreeg de regering-Yafi het vertrouwen van het parlement met 65 tegen 2 stemmen bij 2 onthoudingen. Van de 99 afgevaardigden waren 30 afwezig. *(Le Monde, NZZ)* (Vor. ber. pag. 560/3)

PERZIË

ZWARE AARDBEVING

Op 31 aug. en 1 sept. is de provincie Khorassan, die grenst aan de SU en Afghanistan, getroffen door zware aardbevingen. Op de Richterschaal werd 7,8 gemeten, 0,3% meer dan bij de aardbeving van 1962 (pag. 574/3-1962).
Het officiële dodencijfer bedraagt ca. 12.000, maar politie en hulporganisaties schatten het aantal doden op 20.000. Het aantal gewonden wordt geraamd op 50.000 en het aantal daklozen op 100.000.
De stad Kakhk, het epicentrum van de aardbeving van 31 aug., werd het hevigst getroffen. Hier alleen al werden meer dan 4.500 doden geteld. Waarschijnlijk zijn een honderdtal dorpen geheel of gedeeltelijk verwoest in een gebied van ruim 2.000 km². *(Reuter, AFP, UPI)*

DE SJAH IN DE SU

Van 24 sept.-4 okt. heeft de sjah een officieel bezoek aan de SU gebracht. Hij voerde o.a. besprekingen met partijleider *Brezjnew,* president *Podgorny* en premier *Kosygin.* Volgens het gemeenschappelijk slotcommuniqué werd besloten dat de Sowjetrussisch-Perzische commissie voor economische samenwerking de economische en handelsbetrekkingen op langere termijn — 12 à 15 jaar — zal bestuderen teneinde de grote natuurlijke hulpbronnen van beide landen beter te benutten. Ook werd overeengekomen de bilaterale bezoeken en contacten op hoog niveau regelmatig voort te zetten. *(Soviet News* 8-10) (Vor. ber. pag. 396/3)

EERSTE VROUWELIJKE MINISTER

Op 28 aug. is voor het eerst in Perzië een vrouw tot minister benoemd. Mevr. *Farokh Parsa* verving *Hadi Hedayati* als minister van onderwijs en opvoeding. *(The Times* 29-8)

SYRIË

NIEUWE REGERING. CONFLICT BINNEN DE BAATH

President *Noureddine al-Atassi* heeft op 29 okt. een nieuwe regering gevormd, waarin hijzelf de functie van premier vervult. De overige portefeuilles zijn als volgt verdeeld:

Defensie - gen. Hafez Assad; binnenlandse zaken - kol. Mohammed Rabah Tawil; buitenlandse zaken - Mohammed Eid Achaoui; „dorpen van de eerste lijn" - Hadissa Moura; landbouw en landbouwhervorming - Fayez el Jasem; openbare werken - gen. Mamdouh Jaber; financiën - Mouaffak Chourbagi; economie - Zouheir el Khani; industrie - Adnan Azzouz; olie, electriciteit en industriële projecten - Ahmed el-Hassan; plv. ministers van defensie - gen. Moustapha Tlass, gen. Louis Dakar en gen. Awad Baz. (A F P)

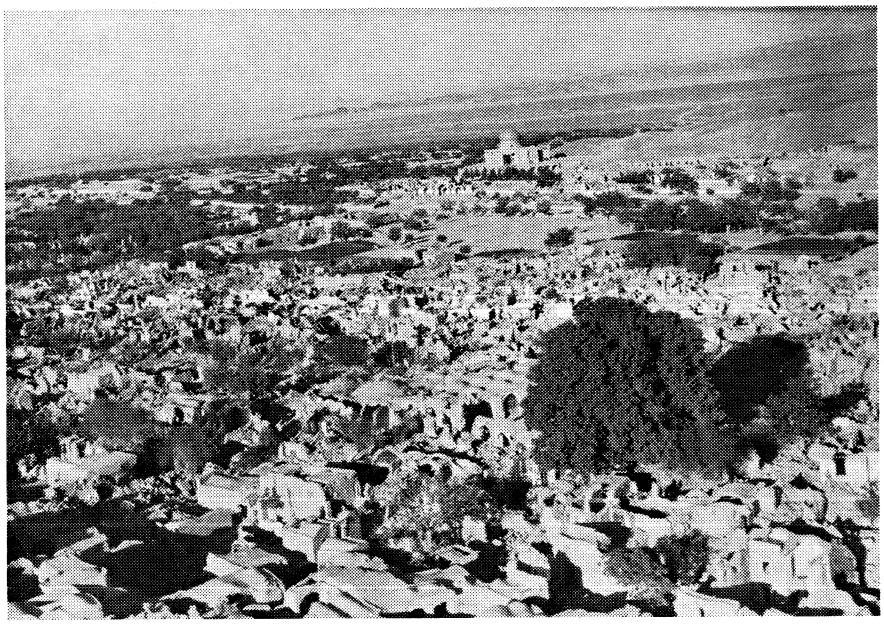

Een luchtfoto van de stad Kakhk enige dagen na de aardbeving.

Van het afgetreden kabinet keerden premier *Youssef Zouayen,* vice-premier *Ibrahim Makhos* en de minister van verbindingen, de als communist bekendstaande *Samih Attiyeh* niet terug. De laatste werd volgens de *FAZ* (31-10) door een andere communist, *Was el Faisal,* vervangen; deze is een broer van de huidige leider van de Syrische CP, *Youssef Faisal,* aldus de FAZ.

Conflict Assad-Zouayen

Het aftreden van Zouayen zou in verband staan met de ontwikkelingen tijdens het congres van de Baath, dat in de maanden september en oktober werd gehouden.
Toen zou volgens de *NZZ* (23-10) de minister van defensie, *Hafez Assad,* die na generaal *Salah Jadid* als sterkste man van het bewind geldt, scherpe kritiek op Zouayen hebben geuit. Hij beschuldigde deze ervan aan de communisten dienstbaar te zijn, nauwe contacten met de Sowjetrussische ambassadeur te onderhouden en een aantal communisten als secretarissen en adviseurs te hebben aangesteld. Zouayen zou de communisten de toegang tot de staatsondernemingen hebben verschaft, waardoor zij deze in handen gekregen hadden.
Volgens *Le Monde* (30-10) zou Assad Zouayen ook verweten hebben de Sowjetrussische kredieten voor economische projecten te hebben gebruikt i.p.v. voor militaire uitgaven t.b.v. de bevrijding van het door Israël bezette gebied.
Assad pleitte daarentegen vóór betere betrekkingen met de Baathisten in Irak.
Bij de verkiezingen voor de partijleiding op 8 okt. werden Atassi en Jadid herkozen als secretaris-generaal c.q. plv. secretaris-generaal.
Na Atassi kreeg Assad het grootste aantal stemmen.
De regeringswisseling zou na ingrijpen van Assad tot stand gekomen zijn. Kolonel *Rafaat Assad,* zijn broer, zou het radiostation van Damascus hebben bezet, aldus berichtte het Libanese blad *Al Haijat.*
De positie van Jadid, die zich tijdens het congres buiten de discussie zou hebben gehouden, wordt verschillend beoordeeld. *Le Monde* (30-10) meent dat hij veel prestige heeft verloren, maar het Libanese blad *Nahar* stelt dat hij nog steeds zegevierend in de machtsstrijd is. *L'Orient* ziet het nieuwe kabinet als een voorlopig compromis tussen Assad en Jadid. *(FAZ, Le Monde, NZZ)* (Vor. ber. pag. 570/3)

zuidoost-azië en verre oosten

VIETNAM (ALGEMEEN)

BOMBARDEMENTEN OP NOORD-VIETNAM STOPGEZET

President *Johnson* van de Ver. Staten heeft op 31 okt. in een radio- en televisierede (volledige tekst pag. 735) aangekondigd dat hij bevel had gegeven alle lucht-, vloot- en artilleriebombardementen op Noord-Vietnam vanaf 1 nov. 8 uur Washingtontijd (2 uur Nederlandse tijd) te staken.

Johnson maakte verder de uitbreiding van de inleidende vredesbesprekingen in Parijs bekend. Hij zei dat op 6 nov. een regelmatige zitting van de Parijse besprekingen plaats zou vinden „waaraan het de vertegenwoordigers van de regering van Zuid-Vietnam vrij staat deel te nemen". Hanoi had de VS meegedeeld, dat de vertegenwoordigers van het Nationale Bevrijdingsfront (NLF) ook aanwezig zouden zijn. Johnson legde er de nadruk op dat de aanwezigheid van vertegenwoordigers van het NLF op generlei wijze erkenning van het front in enige vorm inhoudt.

De Amerikaanse president verklaarde dat de chefs van staven en generaal *Abrams*, de Amerikaanse opperbevelhebber in Vietnam, hem hadden verzekerd, dat naar hun militair oordeel de maatregel nu diende te worden genomen en geen stijging van de Amerikaanse verliezen tot gevolg zou hebben. Hij had ook de drie presidentskandidaten van zijn besluit op de hoogte gebracht.

„Wat wij nu verwachten — wat we nu het recht hebben te verwachten — zijn prompte, produktieve ernstige en intensieve onderhandelingen in een sfeer die bevorderlijk is voor vooruitgang", aldus Johnson. De president zei verder dat de VS „de tegenpartij hebben duidelijk gemaakt dat de besprekingen niet kunnen voortduren als zij er militair voordeel uit trekken". „Wij kunnen geen produktieve besprekingen voeren in een sfeer waarin steden worden beschoten, en waarin de gedemilitariseerde zone wordt misbruikt", aldus de president.

Johnson maakte geen melding van voorwaarden die Hanoi heeft aanvaard in ruil voor de stopzetting der bombardementen. Tot nu toe stond Hanoi op onvoorwaardelijke stopzetting, terwijl Washington als tegenprestatie een wederkerige vermindering der vijandelijkheden, althans een „teken" daarvan, eiste. Johnsons eerdergenoemde woorden en zijn verklaring dat bevestiging was verkregen betreffende de „essentiële verstandhouding met N.-Vietnam over de kritieke onderwerpen tussen ons" schijnen er echter op te wijzen, dat Noord-Vietnam op deze punten weliswaar geen bindende verplichtingen heeft aanvaard, maar toch impliciet zekere toezeggingen heeft gedaan. Minister van buitenlandse zaken *Rusk* zei op 1 nov. op een persconferentie dat de Noordvietnamezen „heel goed begrijpen wat van hen in deze situatie wordt verwacht".

Volgens regeringsfunctionarissen in Washington zijn de verkenningsvluchten boven Noord-Vietnam niet verboden, terwijl de bombardementen van de Ho Tsji-Minh-route door Laos door blijven gaan. Volgens de *New York Times* zouden de laatste zelfs verdrievoudigd worden. Ook is generaal Abrams gemachtigd lucht- en artilleriebombardementen te gebruiken tegen vijandelijke strijdkrachten ten noorden van de gedemilitariseerde zone om zijn troepen tegen een duidelijke bedreiging te beschermen, aldus de *NYT*.

Voorgeschiedenis

Johnsons aankondiging kwam vijf dagen vóór de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Sommige critici van de president zagen er dan ook een verkiezingsmanoeuvre ten behoeve van de Democratische kandidaat Humphrey in. Reeds enige weken waren kennelijk uiterst geheime besprekingen gaande en werd druk gespeculeerd over een te verwachten „doorbraak" in de Parijse voorbereidende vredesbesprekingen tussen de VS en Noord-Vietnam. Deze besprekingen verkeerden tot dat ogenblik in een volledige impasse (zie pag. 572/2 e.v.)

Begin okt. legden de Amerikaanse onderhandelaars in Parijs de Noordvietnamese delegatie een „package plan" voor om de impasse te doorbreken. Dit pakket omvatte een Amerikaans aanbod om de bombardementen te staken zonder „voorwaarden", maar met de afspraak ("understanding") dat Hanoi de gedemilitariseerde zone tussen Noord- en Zuid-Vietnam niet zou schenden en dat de Vietcong geen aanvallen zou doen op Zuidvietnamese steden. Verder zou Hanoi instemmen met de aanwezigheid van vertegenwoordigers van de Zuidvietnamese regering bij de besprekingen in Parijs, terwijl de VS en Saigon de aanwezigheid van het NLF zouden aanvaarden. Dit zou geschieden niet op basis van „erkenning" door een van beide zijden, maar op basis van de zg. „uw zijde- onze zijde-"formule, volgens welke het elke zijde vrij stond zijn vertegenwoordiging te organiseren en aan te duiden zoals hij wilde, zonder te verwachten dat de tegenpartij deze omschrijving erkende. (Observer 10-11).

Op 14 okt. vertrok de „adviseur" van de Noordvietnamese delegatie, Le Duc Tho, naar Hanoi (via Moskou, waar hij confereerde met Sowjet-premier Kosygin), nadat op 3 okt. de Amerikaanse „tweede man" bij de onderhandelingen, Vance, na consultaties in Washington naar Parijs was teruggekeerd.

Op 16 okt. begon de Amerikaanse ambassadeur in Saigon, Ellsworth Bunker, een intensieve reeks besprekingen met de Zuidvietnamese leiders. In 14 dagen had hij 10 ontmoetingen met presi-



Vlak voor de uitzending van Johnsons rede, waarin hij de stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam aankondigde, riep hij de Nationale Veiligheidsraad en zijn voornaamste diplomatieke en militaire adviseurs bijeen om hen op de hoogte te stellen van de inhoud van zijn toespraak. Links van Johnson minister Rusk (buitenlandse zaken), rechts minister Clifford (defensie). Op de tweede rij de stafchefs: gen. Westmoreland (landmacht), adm. Moorer (marine) en gen. Mc Connell (luchtmacht).

dent Nguyen Van Thieu. De Amerikanen zouden de Vietnamezen onder zware druk hebben gezet.
Op 19 en 21 okt. ontmoette Sowjet-ambassadeur Dobrynin in Washington minister Rusk.
Intussen werd de situatie aan het front reeds enige weken gekenmerkt door een sterke vermindering van de militaire activiteit aan beide zijden. De Amerikaanse verliezen daalden tot 100 per week, de laagste sinds meer dan een jaar. Op 17 okt. lieten Amerikaanse militaire bronnen in Saigon uitlekken dat grote Noordvietnamese en Vietcongeenheden zich ten noorden van de gedemilitariseerde zone en naar Laos en Cambodja hadden teruggetrokken. Minister Clifford (defensie) zei op 25 okt. dat 40.000 Noordvietnamezen zich uit Zuid-Vietnam hadden teruggetrokken. Opvallend was de aandacht die de Noordvietnamese propaganda-organen wijdden aan de opvattingen van Hanoi's voornaamste ideoloog, Truong Chinh, die in een recente rede de nadruk legde op een langdurige oorlog en een meer politiek georiënteerde strategie, in tegenstelling tot de aan het begin van het jaar door partijsecretaris Le Duan bepleite offensieve militaire strategie.
Op 27 okt. kwam in Parijs de bevestiging uit Hanoi dat Noord-Vietnam de Amerikaanse voorstellen aanvaardde.
Op 29 okt. vloog de Amerikaanse opperbevelhebber in Vietnam, gen. Creighton Abrams, onverwachts naar Washington, waar hij tijdens geheime besprekingen met Johnson toestemde in een staking der bombardementen.
President Thieu van Zuid-Vietnam weigerde tenslotte een gemeenschappelijk communiqué over de stopzetting der bombardementen en de uitbreiding der Parijse besprekingen te ondertekenen. Volgens de VS zou hij aanvankelijk akkoord zijn gegaan met de Amerikaanse voorstellen, maar zou hij op het laatste ogenblik van standpunt zijn veranderd. Hij stelde met name de eis dat Hanoi zou verzekeren dat zijn vertegenwoordigers in Parijs rechtstreeks met de vertegenwoordigers van Saigon zouden spreken en dat het NLF niet als afzonderlijke delegatie zou verschijnen. Volgens de Zuidvietnamese versie zou Bunker de instemming van Zuid-Vietnam hebben gekregen met een conferentie waaraan deel zouden nemen vertegenwoordigers van de VS, Saigon en Hanoi, terwijl het NLF een integraal deel van de delegatie van Hanoi zou uitmaken. Intussen zou Harriman echter een akkoord met Hanoi hebben bereikt volgens welke het NLF kon verschijnen met een onafhankelijke delegatie.

Volgens waarnemers zou Thieu van standpunt zijn veranderd hetzij omdat hij niet had verwacht dat Hanoi akkoord zou gaan, hetzij wegens binnenlandse politieke druk (oppositie van de „havikken" o.l.v. zijn rivaal Ky) of omdat hij het juister achtte te wachten tot na de Amerikaanse presidentsverkiezingen.

Reacties

De Zuidvietnamese president, *Nguyen Van Thieu,* sprak aanvankelijk van een „eenzijdige beslissing" van de VS. In een later uitgegeven communiqué verklaarde de Zuidvietnamese regering dat zij het besluit van de Amerikaanse regering tot staking der bombardementen niet kan ondersteunen. Zij zal zich echter niet tegen de stopzetting der bombardementen verzetten en nauwlettend de situatie blijven volgen om te zien of Noord-Vietnam door concrete maatregelen op de de-escalatie van de oorlog heeft gereageerd of „in zijn koppigheid volhardt". In de verklaring werd verder gezegd dat de Zuidvietnamese regering geen grondige redenen zag om zich bij het besluit van de VS aan te sluiten en zijn bondgenoten had herinnerd aan het gevaar dat Noord-Vietnam de bombardementsstop misbruikt.
In een officiële verklaring van de Noordvietnamese regering van 2 nov. werd de stopzetting van de bombardementen een „grote overwinning van het gehele Vietnamese volk" genoemd. Volgens de verklaring waren de VS tot deze stap gedwongen door zware nederlagen op het slagveld en druk van de openbare mening in de wereld. Geeist werd dat de VS hun agressie tegen heel Vietnam onmiddellijk beëindigen, hun troepen uit Zuid-Vietnam terugtrekken, hun militaire bases ontmantelen en het Vietnamese volk zijn binnenlandse aangelegenheden zonder inmenging van buiten zelf laten oplossen.

„Zolang de Amerikaanse troepen in Zuid-Vietnam blijven zullen het Bevrijdingsfront en het Vietnamese volk de strijd tot aan de volledige overwinning voortzetten", aldus de verklaring. Daarin werd verder gezegd dat Noord-Vietnam bereid is deel te nemen aan een conferentie met vertegenwoordigers van het NLF, de VS en de regering in Saigon. De aanwezigheid van de vertegenwoordigers van Saigon betekent niet de erkenning van dit bewind. Het NLF is „de authentieke vertegenwoordiger van het Zuidvietnamese volk en bevoegd om alle kwesties betreffende Zuid-Vietnam te regelen". Het huidige bewind in Saigon is „een instrument van de Amerikaanse imperialistische agressors", aldus de verklaring.

De Noordvietnamese president Ho Tsji Minh noemde op 3 nov. het staken der Amerikaanse bombardementen „de eerste stap naar de overwinning" en spoorde het gehele Vietnamese volk aan door te strijden totdat de laatste „agressor" het land heeft verlaten. „Het is nu de heilige plicht van heel het volk zich nog sterker aan de strijd te wijden. Het gaat er om te winnen, het Zuiden te bevrijden, het Noorden te verdedigen en een vreedzame hereniging van beide delen van ons vaderland te bewerkstelligen", aldus Ho Tsji Minh.

In een communiqué dat het (sedert kort geopende) informatiecentrum in Parijs van het Nationale Bevrijdingsfront op 3 nov. uitgaf, kondigde het centrale comité van het NLF aan dat het er mee instemde aan de besprekingen te Parijs deel te nemen. Het NLF verklaarde dat de aanwezigheid van het „marionettenbewind van Saigon" in geen enkel opzicht erkenning van dit bewind door het front betekent. Het herhaalde dat het NLF „de authentieke vertegenwoordiger van het Zuidvietnamese volk is, die competent is om alle kwesties betreffende Zuid-Vietnam te bespreken en op te lossen". Als hoofd van de delegatie van het NLF naar de besprekingen zou mevr. *Nguyen Thi Binh* optreden. De delegatie kwam op 4 in Parijs aan.

Het Bevrijdingsfront heeft aangekondigd dat het tijdens de onderhandelingen zal komen met een programma in vijf punten: Het Front blijft strijden voor een verenigd, neutraal, welvarend en democratisch Vietnam; 2 Alle strijdkrachten van de Amerikanen en hun satellieten moeten zich terugtrekken uit Zuid-Vietnam; 3. De interne problemen van Viet-



De leidster van de delegatie van het Nationale Bevrijdingsfront naar de Parijse besprekingen, mevr. Nguyen Thi Binh, werd bij aankomst op het vliegveld Le Bourget uitbundig door haar landgenoten verwelkomd. Aanwezig waren ook de leider van de Noordvietnamese onderhandelingsdelegatie, Xuan Thuy, en de Sowjet-ambassadeur in Parijs, Zorin.
Mevrouw Nguyen Thi Binh (41) is volgens de officiële biografie vice-voorzitster van de vrouwenbond voor de bevrijding van Zuid-Vietnam en vice-voorzitster van het Zuidvietnamese comité voor solidariteit met het Amerikaanse volk. Zij is lid van het centrale comité van het NLF. Geboren in Saigon en afkomstig uit ambtenaarskringen, organiseerde zij al op jeugdige leeftijd het verzet tegen het Franse koloniale bewind onder haar medescholieren en later in studenten- en intellectuele kringen. Van 1951 tot na de ondertekening van de Geneefse akkoorden van 1954 verbleef zij in Franse gevangenschap.

nam moeten worden geregeld door het Vietnamese volk zonder inmenging van buiten. Er moet een coalitieregering worden gevormd en in Zuid-Vietnam moeten er vrije en democratische verkiezingen worden gehouden; 4. De bevolkingen van Noord- en Zuid-Vietnam moeten het met elkaar eens worden over de hereniging van het land zonder enige buitenlandse inmenging; 5. Een buitenlandse politiek van vrede en neutraliteit; geen militair verbond met welk land ook.

In een officiële verklaring van de Sowjetrussische regering werd de stopzetting der bombardementen een „belangrijk succes met het oog op een regeling van de kwestie-Vietnam" genoemd. Deze „positieve resultaten" waren een succes voor het Vietnamese volk en allen die het in zijn strijd hebben ondersteund. Het voortduren van deze gunstige ontwikkeling hing echter niet alleen van het resultaat van de besprekingen in Parijs, maar van de ontspanning in de internationale betrekkingen af.

De Chinese pers publiceerde op 3 nov. zonder commentaar onverkort de verklaring van Johnson en de reactie daarop van Noord-Vietnam. Het was voor het eerst dat de Chinese bevolking kennis kon nemen van het feit dat in Parijs besprekingen over Vietnam plaats vinden.

Saigon niet naar overleg

President Thieu van Zuid-Vietnam verklaarde op 2 nov. in het Zuidvietnamese parlement dat zijn regering niet aan de voorbereidende besprekingen in Parijs op 6 nov. zou deelnemen. Thieu, wiens rede herhaaldelijk door applaus werd onderbroken, stelde drie voorwaarden voor deelname van zijn regering aan de besprekingen:

- Hanoi moet ondubbelzinnig aan de Republiek Vietnam (Saigon) verzekeren dat het bereid is rechtstreekse en serieuze besprekingen met de Republiek Vietnam te beginnen.
- Deze rechtstreekse besprekingen zullen een geheel nieuwe fase vormen, die in geen enkel opzicht beschouwd kan worden als de voortzetting van de huidige voorbereidende besprekingen tussen de VS en Noord-Vietnam.
- het Nationale Bevrijdingsfront mag niet deelnemen aan de besprekingen als een afzonderlijke eenheid, maar slechts als „anoniem" deel van de Noordvietnamese delegatie. Thieu sprak van een list van Hanoi die een eerste stap vormt naar de vorming van een coalitieregering in Zuid-Vietnam. Hij zei het NLF nooit te zullen erkennen.

In Saigon kwam het tot protestdemonstraties van rooms-katholieken bij de Amerikaanse ambassade. In het parlement werden scherpe aanvallen op Washington gedaan.

De Noordvietnamese delegatieleider in Parijs verklaarde op 2 nov. dat aan de volgende gespreksronde „vier delegaties deelnemen, onafhankelijke delegaties die het recht om te spreken hebben".

Gesprek afgelast

Op 5 nov. werd de eerste uitgebreide bijeenkomst in Parijs, die voor 6 nov. was belegd, uitgesteld. Dit gebeurde op Amerikaans verzoek, nadat gebleken was dat de Zuidvietnamese regering bij haar weigering een delegatie te sturen als het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront aanwezig is met een afzonderlijke delegatie, volhardde.

Zowel de Noordvietnamese delegatie als die van het NLF verklaarden zich bereid aan besprekingen tussen drie partijen deel te nemen. De Amerikaanse onderhandelaars konden „de Amerikaanse regering en de regering in Saigon vertegenwoordigen", zo zei mevr. Binh van het NLF.

Van Amerikaanse zijde werd intussen druk gezocht naar mogelijkheden uit de impasse te geraken.

Amerikaanse kringen achtten het mogelijk dat Zuid-Vietnam na enige tijd toch naar de conferentietafel zou komen.

Op 8 nov. heeft president Thieu een nieuw voorstel betreffende besprekingen gedaan. Hij stelde voor in Parijs een conferentie van twee in plaats van vier delegaties te houden. De twee delegaties zouden worden geleid door Zuid-Vietnam en Noord-Vietnam. De andere partijen, de VS en het NLF, zouden de besprekingen dan kunnen bijwonen als leden van die delegaties.

De Noordvietnamese onderhandelingsleider in Parijs, Xuan Thuy, heeft het voorstel van Thieu direct verworpen. „Als de VS en de regering in Saigon samen één delegatie willen vormen, is dat hun zaak", zo zei hij. „Dan zal het een conferentie van drie in plaats van vier afvaardigingen worden, maar met een conferentie van twee gaan wij niet akkoord."

teksten

REDE JOHNSON OVER STOPZETTING BOMBARDEMENTEN

De tekst van de redevoering van president *Johnson* van de VS, waarin hij op 31 okt. het stopzetten van de bombardementen op Noord-Vietnam aankondigde, luidt als volgt:

„Ik spreek vanavond tot u over een zeer belangrijke ontwikkeling in ons zoeken naar vrede in Vietnam. Wij hebben sedert mei in Parijs besprekingen gevoerd met de Noordvietnamezen. De besprekingen begonnen nadat ik op de avond van de 31ste maart in een televisietoespraak tot de natie had aangekondigd, dat de Verenigde Staten — in een poging besprekingen over een regeling van de Vietnamese oorlog op gang te krijgen — de bombardementen op Noord-Vietnam hadden gestaakt voor het gebied waar 90% van de bevolking woont. Toen onze afgevaardigden — ambassadeur Harriman en ambassadeur Vance — naar Parijs werden gezonden, kregen zij opdracht er gedurende de besprekingen op te blijven staan dat de wettig gekozen regering van Zuid-Vietnam haar plaats moet innemen bij alle serieuze onderhandelingen over de toekomst van Zuid-Vietnam. Onze ambassadeurs Harriman en Vance hebben het de vertegenwoordigers van Noord-Vietnam daarom overduidelijk gemaakt dat — zoals ik te kennen had gegeven op de avond van de 31ste maart — wij het bombarderen van Noordvietnamees gebied volledig zouden staken als dat zou leiden tot prompte en produktieve besprekingen, daarmee bedoelend: besprekingen waaraan de Vietnamese regering vrij zou zijn deel te nemen.

Onze ambassadeurs hebben er ook de nadruk op gelegd dat we de bombardementen niet zouden kunnen staken zolang we daardoor de levens en de veiligheid van onze militairen in gevaar zouden brengen. Gedurende een flink aantal weken was er in het geheel geen beweging in de besprekingen. Deze schenen daadwerkelijk te zijn vastgelopen. Toen, enkele weken geleden, kwamen zij in een nieuwe en veel hoopvollere fase.

Terwijl wij voortgingen, voerde ik een reeks zeer diepgaande besprekingen met onze bondgenoten en met de belangrijkste militaire en diplomatieke functionarissen van de Amerikaanse regering over de vooruitzichten op vrede. De president stelde ook onze leiders in het congres en al de presidentskandidaten op de hoogte.

Afgelopen zondag en de gehele maandag daarna, begonnen wij bevestiging te krijgen van het noodzakelijke begrip, dat wij bij de Noordvietnamezen hadden gezocht over de kritieke kwesties die er enige tijd tussen ons hadden bestaan. Het grootste deel van dinsdag besteedde ik met alle details van deze zaak door te nemen met onze opperbevelhebber (in Vietnam), generaal Abrams, die ik naar Amerika had ontboden, en die hier op het Witte Huis om 02.30 in de ochtend aankwam en die onmiddellijk in conferentie ging met de president en de betrokken leden van zijn kabinet. Wij kregen het oordeel van generaal Abrams en luisterden uitvoerig naar zijn aanbevelingen.

Ik heb nu, als resultaat van al deze ontwikkelingen, bevel gegeven alle lucht-, vloot- en artilleriebombardementen op Noord-Vietnam te staken vanaf vrijdag 8 uur voormiddag Washington-tijd.

Ik ben tot dit besluit gekomen op basis van de ontwikkelingen in de Parijse besprekingen.

En ik ben daartoe gekomen in het geloof dat deze maatregel kan leiden tot vooruitgang naar een vreedzame regeling van de Vietnamese oorlog.

Ik heb de drie presidentskandidaten, zowel als de leiders van het Congres, van de Republikeinse en van de Democratische partij, op de hoogte gebracht van de redenen waarom de regering dit besluit heeft genomen.

Dit besluit komt zeer nauw overeen met de verklaringen die ik in het verleden over een staking van de bombardementen heb afgelegd.
Het was op 19 augustus dat de president zei: „Deze regering is niet van plan verder te gaan totdat zij goede redenen heeft te geloven, dat de tegenpartij van plan is serieus, serieus met ons mee te doen in de de-escalatie van de oorlog op weg naar vrede.
Daarna weer op 10 september, zei ik: „Er zal geen einde aan de bombardementen komen voor we er zeker van zijn dat dat niet zal leiden tot een stijging van de Amerikaanse verliezen.
De gezamenlijke chefs van staven, alle militairen, hebben mij verzekerd, en generaal Abrams zei het dinsdag op die vroege bespreking om 02.30 nadrukkelijk tegen mij, dat naar hun militaire oordeel deze maatregel nu diende te worden genomen en dat deze maatregel geen enkele stijging van de Amerikaanse verliezen tot gevolg zou hebben.
Een regelmatige bijeenkomst van de delegaties in Parijs zal woensdag 6 november worden gehouden, waaraan de vertegenwoordigers van de regering van Zuid-Vietnam vrij zijn deel te nemen. Wij zijn ervan in kennis gesteld door de vertegenwoordigers van de regering in Hanoi dat de vertegenwoordigers van het Nationale Bevrijdingsfront ook aanwezig zullen zijn. Ik zeg met nadruk dat hun aanwezigheid op generlei wijze erkenning van het Nationale Bevrijdingsfront in enige vorm inhoudt. Toch is het in overeenstemming met de verklaringen die we door de jaren heen vele malen hebben afgelegd, dat het Bevrijdingsfront geen moeilijkheden zou ondervinden bij het kenbaar maken van zijn standpunten.
Wat we nu verwachten — wat we nu het recht hebben te verwachten — zijn prompte, produktieve, rustige en intensieve onderhandelingen in een sfeer die bevorderlijk is voor vooruitgang.

We hebben een stadium bereikt waarin produktieve besprekingen kunnen beginnen. We hebben het de andere kant duidelijk gemaakt, dat dergelijke besprekingen niet kunnen voortduren als zij er militair voordeel uit trekken. We kunnen geen produktieve besprekingen voeren in een sfeer waarin steden worden beschoten, en waarin de gedemilitariseerde zone wordt misbruikt.

Ik denk dat ik moet waarschuwen, mede-Amerikanen, dat regelingen van dit soort nooit onfeilbaar zijn. Wat dat betreft zijn zelfs formele verdragen nooit onfeilbaar, zoals we uit ervaring hebben geleerd.
Maar in het licht van de vooruitgang die de afgelopen weken is gemaakt en na zorgvuldige overweging en afwegende het unanieme militaire en diplomatieke advies en de adviezen aan de opperbevelhebber (de president — red.), heb ik ten slotte besloten deze stap nu te doen en werkelijk de goede trouw te bepalen van hen die ons hebben verzekerd dat vooruitgang het gevolg zal zijn als de bombardementen eindigen en om te trachten vast te stellen of een snelle vrede mogelijk is. De doorslaggevende overweging die ons op dit uur leidt is de kans en de gelegenheid dat we wellicht mensenlevens sparen, mensenlevens sparen aan beide zijden van het conflict. Daarom ben ik tot de slotsom gekomen dat we moeten zien of zij te goeder trouw handelen.

We zouden kunnen worden misleid — en we zijn voorbereid op een dergelijke mogelijkheid. We bidden God dat het niet gebeurt. Maar het moet ons allen duidelijk zijn dat de nieuwe fase van onderhandelingen die zes november begint, niet — herhaal niet — betekent dat er al een duurzame vrede in Zuidoost-Azië is gekomen. Er kan heel goed nog een tijd van zeer hard vechten voor ons liggen. Zeker liggen er nog zeer harde onderhandelingen in het verschiet, want de onderhandelaars staan nog voor veel moeilijke en kritieke belangrijke kwesties. Ik hoop dat we ze met Gods wil kunnen oplossen. We weten dat onderhandelingen snel voort kunnen gaan als het gemeenschappelijke doel van de onderhandelaars vrede in de wereld is.
De wereld moet weten dat het Amerikaanse volk zich bitter de lange martelende Koreaanse onderhandelingen van 1951 tot en met 1953 herinnert en dat ons volk niet opnieuw opzettelijke vertraging en voortdurend uitstel zal aanvaarden.
Wel, hoe is het gekomen dat wij er nu op 1 november mee hebben ingestemd de bombardementen op Noord-Vietnam te staken.
Ik zou alles wat ik bezit hebben gegeven als de omstandigheden het mij mogelijk hadden gemaakt ze maanden geleden te staken. Als er ook maar enige beweging in de Parijse besprekingen was geweest welke mij zou hebben gerechtvaardigd te zeggen: „Nu kunnen ze veilig worden gestopt." Maar ik, de president van de Verenigde Staten, heb geen macht over de tijdsbepaling van de gebeurtenissen in Hanoi. In werkelijkheid bepaalt Hanoi of en wanneer het voor ons mogelijk zou zijn de bombardementen te staken.
We konden niet intrekken dat we staan op deelneming van de Zuidvietnamese regering aan serieuze besprekingen betreffende de toekomst van haar volk — het volk van Zuid-Vietnam. Want hoewel we ons in deze strijd voor vele jaren met Zuid-Vietnam hebben verbonden, hebben we ons nooit de rol aangematigd de toekomst van het volk van Zuid-Vietnam te dicteren en we zullen dat nooit verlangen. Het juiste beginsel op grond waarvan we bij Zuid-Vietnam betrokken zijn —het beginsel van zelfbeschikking — vereist dat het Zuidvietnamese volk zelf wordt toegestaan vrij voor zichzelf te spreken op de Parijse besprekingen en dat de Zuidvietnamese delegatie een leidende rol speelt overeenkomstig onze overeenstemming met president Thieu in Honoloeloe. Het is Noord-Vietnam even duidelijk gemaakt dat een algehele stopzetting van de bombardementen geen risico voor de levens van onze mannen moet betekenen.

Toen ik voor het laatst op 31 maart sprak, zei ik die avond: „Of een volledige stopzetting van de bombardementen in de toekomst mogelijk zal worden, zal worden bepaald door de gebeurtenissen. Ik kan u vanavond niet in bijzonderheden uiteenzetten waarom er vooruitgang in Parijs is gemaakt. Maar ik kan u zeggen dat een reeks hoopvolle dingen in Zuid-Vietnam zijn gebeurd:

- de regering van Zuid-Vietnam is gestaag sterker geworden;
- de Zuidvietnamese strijdkrachten zijn aanzienlijk uitgebreid zodat nu, op dit moment, een miljoen man onder de wapenen staat;
- de kolossale prestatie van onze eigen manschappen onder de briljante leiding van generaal Westmoreland en generaal Abrams heeft waarachtig opmerkelijke resultaten tot gevolg gehad. Misschien hebben enkele of al deze factoren een rol gespeeld bij het bewerkstelligen van vooruitgang in de besprekingen en nu er ten slotte vooruitgang is gekomen geloof ik dat mijn verantwoordelijkheid tegenover de dappere mannen — onze mannen die op dit ogenblik in Zuid-Vietnam de zwaarste last van de strijd dragen — en mijn plicht om een eervolle regeling van de oorlog te zoeken — onverwijld handelen van mij eist. Ik heb vanavond gehandeld.

Er zijn vele lange dagen van wachten op nieuwe stappen naar vrede geweest — dagen die hoopvol begonnen om slechts 's avonds met teleurstelling te eindigen. Trouw aan ons nationaal doel de basis te zoeken voor een duurzame vrede in Zuidoost-Azië heeft mij al deze uren geschraagd als er helemaal geen vooruitgang in deze besprekingen scheen te zijn. Maar nu dat er vooruitgang is gekomen, weet ik dat uw gebeden zich bij de mijne hebben gevoegd — en bij die van het hele mensdom — dat de maatregel die ik vanavond aankondig een belangrijke stap naar een hechte en eervolle vrede in Zuidoost-Azië zal zijn. Dat kan zo zijn.
Wat dus in deze nieuwe omstandigheden van ons wordt verlangd, is juist die evenwichtige vastbeslotenheid en dat geduld die ons dit meer hoopvolle vooruitzicht hebben gebracht.
Wat van ons verlangd wordt is een moed en een standvastigheid en een volharding hier thuis, die passen bij die van onze mannen die voor ons in Vietnam vechten. Ik vraag u niet slechts om uw gebeden maar om de moedige en begrijpende steun die Amerikanen hun president en hun leider altijd geven in een uur van beproeving. Met dat begrip en met die steun zullen we niet falen.
Zeven maanden geleden zei ik niet te zullen toelaten dat het presidentschap betrokken zou worden in de partij-verdeeldheid, die zich toen ontwikkelde in dit politiek belangrijke jaar. In overeenstemming daarmee maakte ik op de avond van de 31ste maart bekend dat ik de nominatie van mijn partij voor een nieuwe termijn als president noch zou nastreven, noch zou aanvaarden.

Ik heb alles wat het presidentschap ter beschikking staat aan het zoeken naar vrede in Zuidoost-Azië gewijd. Gedurende de hele zomer en herfst heb ik alle presidentskandidaten volledig ingelicht over de ontwikkelingen in Parijs zowel als in Vietnam. Ik heb het overduidelijk gemaakt, dat geen van de kandidaten voordeel zou hebben boven anderen voor wat betreft inlichtingen over deze ontwikkelingen of voor wat betreft een kennisgeving vooraf over de politiek die de regering voornemens was te volgen. De hoogste diplomatieke en militaire functionarissen van deze regering hadden allen opdracht dezelfde gedragslijn te volgen.
Sedert die avond van de 31ste maart heeft elk van de kandidaten verschillende denkbeelden over de regeringspolitiek gehad. Maar, in het algemeen gesproken, hebben we gedurende de hele campagne een verenigde stem kunnen laten horen die onze regering en onze mannen in Vietnam steunt. Ik hoop en ik geloof dat dit tot de 20ste januari van het volgend jaar kan voortduren als een nieuwe president zitting neemt. Want in dit kritieke uur kunnen we ons eenvoudig niet meer dan één stem veroorloven die namens de natie spreekt in het zoeken naar vrede.
Ik weet niet wie de komende januari als de 37ste president van de Verenigde Staten zal worden geïnstalleerd. Maar ik weet wel dat ik de komende paar maanden alles wat ik kan zal doen om zijn lasten te verlichten, zoals de bijdrage van de president vóór mij de mijne in grote mate hebben verlicht. Ik zal alles wat in mijn macht ligt doen om ons naar de vrede te brengen die de nieuwe president — evenals deze president en naar ik geloof, elke andere Amerikaan — zo diep en dringend verlangt. . ." (A N P)

ONRUST IN SPANJE

Hoewel de Spaanse regering er tot nog toe over het geheel genomen in geslaagd is, zij het soms met harde hand, rust en orde te handhaven, zijn in Spanje symptomen van onrust op bijna elk terrein te bespeuren.
Deze vinden hun weerslag in de nu niet meer door censuur vooraf getroffen pers, een ontwikkeling waartegen de regering met verschijningsverboden, boetes en andere straffen optreedt.
De onrust blijkt op sociaal terrein onder de arbeiders uit hun verzet tegen het syndicale beleid en uit hun actie voor vrije bonden, waarbij zij de steun hebben gekregen van de bisschoppen; verder uit de stakingen, o.m. in Asturië.
Ook het verzet van de studenten duurt voort, terwijl de universitaire hervormingen uitblijven.
Het grootst is het verzet tegen het bewind in Baskenland, waar het dit jaar scherpe vormen heeft aangenomen en waar de tegenmaatregelen door het gezag het strengst zijn.
Op politiek terrein uitte de ontevredenheid zich niet alleen onder de illegale oppositie, maar ook onder de falangisten. Afzonderlijk beraad van een deel der parlementsleden werd door een regeringsverbod getroffen.

De pers

Nadat de ministerraad op 31 mei aan het avondblad *Madrid* een verschijningsverbod opgelegd had voor twee maanden (pag. 394/2/3), besloot het kabinet op 27 juli deze termijn met nog eens twee maanden te verlengen. Voorts werd een der directeuren, *Miguel Angel Gonzalo,* beboet met 250.000 pesetas. De straffen waren een gevolg van de publikatie op 30 mei van een artikel van de president-commissaris, prof. *Rafael Calvo Serer,* met als titel „Tijdig aftreden — neen tegen De Gaulle" (zie pag. 394/3).
De schorsing van in totaal vier maanden is de ernstigste straf die ooit aan een dagblad werd opgelegd in de afgelopen dertig jaar, aldus de *NRC* (30-7). Tussen nov. 1967 en 31 mei werden bovendien tien processen tegen *Madrid* aangespannen.
Het optreden tegen dit blad was geen uitzondering. In drie maanden waren 7 journalisten aangeklaagd, kregen 2 journalisten gevangenisstraffen en werden van 3 dagbladen en 4 periodieken de uitgaven in beslag genomen *(NRC* 6-8).
Medio juli maakte de persafdeling van het ministerie van voorlichting een rapport bekend, waarin werd gemeld dat in een jaar 339 administratieve procedures waren begonnen wegens overtredingen van de perswet; 180 hiervan leidden tot het opleggen van strafmaatregelen.
Sinds het van kracht worden van de perswet in april 1966 (pag. 186 /3 en 302/2-1966) waren 82 publikaties, waaronder 14 dagbladen, door maatregelen getroffen, aldus het rapport.

Het onthulde tevens dat in Spanje 3750 publikaties van allerlei aard worden uitgegeven, en dat daar sinds april 1966 129 nieuwe bij zijn gekomen. Het rapport besluit: „De toeneming van het aantal publikaties gedurende de afgelopen twee jaren, is het meest welsprekende bewijs van de normale ontwikkeling van de persvrijheid die in de nieuwe perswet is toegestaan en het loochent zeer duidelijk de foutieve, verdraaide en onvolledige informatie die hierover in de buitenlandse, en in sommige gevallen zelfs in Spaanse kranten, gepubliceerd wordt. De regering is getrouw haar belofte nagekomen om de persvrijheid, zoals die in de wet voorzien wordt, te verdedigen".

Het regeringsoptreden leidde tot een protest, getekend door 168 journalisten, waarin o.m. werd gesteld: „De zware straffen die het dagblad Madrid zijn opgelegd, op grond van de dubbelzinnige formuleringen van art. 2 van de perswet, bevestigt onze opvatting dat dit artikel gebruikt kan worden om de vrijheid van meningsuiting te beknotten."
De directeur van het tijdschrift „El Ciervo", *Lorenzo Gomis,* werd wegens publikatie van een „de regering vijandig gezind artikel over het Spaanse hoger onderwijs" veroordeeld tot een boete van 50.000 pesetas. *(AFP* 2-6)
Begin augustus meldde *Reuter* dat de hoofdredacteur van het Spaanse persbureau Europa-Press, *Antonio Herrera,* beboet was met 50.000 pesetas wegens het publiceren van een rapport over een geheime bijeenkomst van de Rijksraad. (Het persbureau had gemeld dat de raad in februari aan Franco voorstellen had gedaan voor de periode na zijn aftreden als staatshoofd.) Het was de derde boete van 50.000 pesetas die Herrera sinds het van kracht worden van de perswet moest betalen.
Het evenals Madrid aan Opus Dei verwante dagblad *El Alcazar* werd op 27 sept. een verschijningsverbod opgelegd. Er was een geschil ontstaan tussen de krant en de oorspronkelijke oprichters, beleger-



Het Spaanse staatshoofd, gen. Franco, en minister Solis (l.).

den uit het Alcazar van Toledo in 1936. Deze waren het niet met de politieke koers van het blad eens. Dit weigerde echter van naam te veranderen, waarop de oud-strijders het contract met het blad nietig verklaarden en zich tot het ministerie van voorlichting wendden. Op 1 okt. verscheen *Madrid* weer. Prof. *Antonio Fontán* bleef hoofdredacteur.

Bisschoppen voor vrije vakbonden

De Spaanse bisschoppen bepaalden in een op 24 juli gepubliceerd document, dat op 21 juli door een buitengewone voltallige episcopale vergadering was goedgekeurd, hun standpunt tegenover de komende wet op de vakbonden (zie pag. 393). Zij zijn van mening dat de nieuwe wetgeving rekening moet houden met de volgende zes principes:

1) de syndicale organisatie als geheel moet autonoom zijn;

2) de syndicale organisaties moeten volledig representatief zijn;

3) de staat heeft de plicht te voorkomen dat zijn tussenkomst de vrije activiteit van deze organisaties remt of te niet doet;

4) de staat mag niet toestaan dat een van de organisaties van arbeiders, ondernemers en technici tegen de andere uitgespeeld wordt;

5) bij sociale conflicten moet de staat alle mogelijkheden van overleg, onderhandelingen en arbitrage ter beschikking stellen die het geschil zouden kunnen oplossen onder garantie van de rechten van beide partijen;

6) als alle andere middelen hebben gefaald kan de staking noodzakelijk zijn ter verdediging van de rechten der werknemers, maar de politieke staking wordt verworpen.

Het recht van de arbeiders vrije vakbonden te vormen is in overeenstemming met de grondslagen van de sociale leer van de r.-k. kerk, aldus de bisschoppen, die zich beroepen op verscheidene encyclieken, met name Mater et Magistra. De vrijheid vakbonden te vormen wordt bedreigd als de beroepsorganisaties uitgroeien tot administratieve of politieke staatsinstellingen of als zij op grond van te grote privileges een monopoliepositie innemen.

De verklaring van de bisschoppen werd verrassend geacht, daar de regering tot nog toe het recht van de arbeiders op vrije vakbondsvorming nog steeds niet heeft erkend en alle vrij gevormde organisaties illegaal zijn.

De door de staat geleide vakbonden hadden tijdens hun congres in mei te Tarragona geen duidelijke wil tot hervorming getoond en hadden noch het verlangen naar volledige representatie noch dat naar volledige autonomie in hun besluiten opgenomen en evenmin het stakingsrecht verlangd, aldus de *NZZ* (9-8), al sprak *Le Monde* wel van dergelijke eisen door afzonderlijke afgevaardigden. Niettemin stelde het officiële orgaan *Pueblo* dat de opvattingen van de bisschoppen en de bonden vrijwel overeenstemden.

Asturië

Op 9 okt. begon onder de mijnwerkers van Asturië een staking die nog steeds voortduurt en waaraan naar schatting door 3.000 à 7.000 mijnwerkers wordt deelgenomen.

Aanleiding vormde de afwezigheid op 1 okt. van 237 mijnwerkers, die hun werk hadden verlaten om de begrafenis van een collega van een naburige mijn bij te wonen. De mijnmaatschappij, de staatsonderneming Hunosa, legde de betrokken mijnwerkers een boete op. De arbeiders weigerden aan het werk te gaan, zolang de sancties niet waren opgeheven. Andere mijnwerkers sloten zich bij de stakingsactie aan, die volgens de pers een niet politiek karakter droeg. Op 7 nov. riep de gouverneur van Asturië de stakers op het werk te hervatten. Hij zei dat de staking, die reeds een schadepost van 70 mln pesetas betekende, meer politiek dan sociaal van aard was en dat strenge maatregelen zouden worden getroffen als de mijnwerkers in hun houding volhardden.

De studenten

Na de botsing tussen politie en studenten op 18 mei (pag. 394/1) bleef de toestand nog een tijd lang gespannen.

Op 29 mei ontruimden sterke politie-eenheden het gebouw van de filosofische faculteit van de universiteit van Madrid, nadat het eerder die dag door studenten was bezet en gebarricadeerd. Een groot aantal studenten werd gearresteerd. De faculteit van politieke en economische wetenschappen werd de volgende dag door enige honderden studenten bezet. Nadat beide faculteiten door de rector van de universiteit waren gesloten, volgde op 31 mei een dergelijke maatregel t.a.v. de wis- en natuurkundige faculteit.

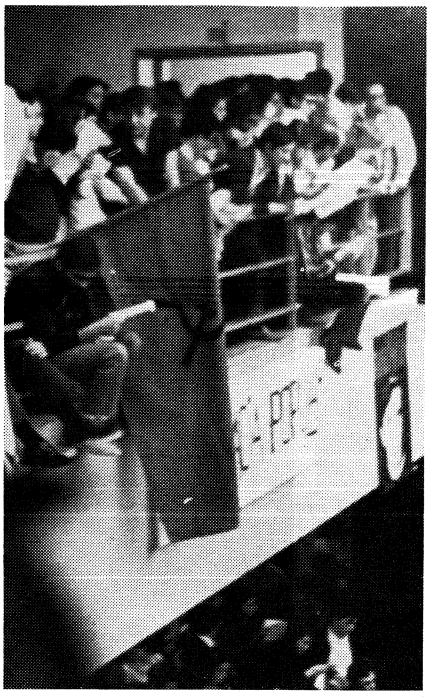

Een studentenbijeenkomst te Madrid.

Nadat bij de plannen voor nieuwe universiteiten in juni reeds sprake geweest was van „representatieve organisaties" voor de studenten, werd op 23 sept. in de staatscourant een besluit gepubliceerd dat de studenten het recht geeft zich te verenigen in vrije studentenbewegingen. Een vereniging kan worden opgericht met tenminste 50 leden of 5% van de leden van een faculteit. De statuten moeten door de regering worden goedgekeurd en de verenigingen dienen uitsluitend op universitaire doeleinden te zijn gericht. Politieke activiteiten blijven uitgesloten. Het besluit noemt een aantal maatregelen die de controle door de autoriteiten op de nieuwe organisaties mogelijk moet maken om te verhinderen dat deze een politiek karakter zullen krijgen. Zij moeten een programma van hun activiteiten indienen alvorens erkend te worden. Ook moeten zij een boekhouding voeren van hun leden en financiën en deze op verlangen aan de universitaire en justitiële autoriteiten tonen. Als de organisaties van hun omschreven doelstellingen afwijken kunnen zij door de universitaire autoriteiten of het ministerie van justitie opgeheven worden.

Het eerste ernstige incident op de Madrileense campus sinds het be-

gin van het nieuwe collegejaar vond op 31 okt. plaats. De moeilijkheden begonnen toen 1.800 studenten in de juridische faculteit een verboden bijeenkomst hielden, waarop kritiek werd geuit op het regime en de voorgestelde universitaire hervormingen. Vervolgens werd het kantoor van de deken bezet en geplunderd en een portret van Franco verbrand. De politie greep in en de universiteit werd tot 4 nov. gesloten. Tegelijk werden arrestaties en veroordelingen van studenten gemeld.

De Basken

De traditionele agitatie in het Baskenland sinds het einde van de burgeroorlog is plotseling in een scherpere fase getreden met de moord op het hoofd van de politieke politie van de provincie Guipuzcoa, *Meliton Manzanas*, op 2 aug. te Irun.

Het was de eerste maal sinds 30 jaar volgens *Le Monde* (8-8) dat een belangrijk functionaris werd vermoord, al was de laatste maanden een toenemend aantal gewelddaden gemeld. Zo werd op 7 juni bij San Sebastian een politieman doodgeschoten door twee leden van de terroristische organisatie ETA (Euzkadi Ta Askatatuna — vrijheid voor Baskenland), welke in 1956 ontstond als afsplitsing van de Baskische Nationale Partij.

Na de moord te Irun kondigde de regering op 5 aug. de uitzonderingstoestand af voor de provincie Guipuzcoa voor de duur van drie maanden. Volgens het decreet mogen de provinciale autoriteiten zonder bevel tot huiszoeking woningen betreden en doorzoeken en inwoners naar andere provincies „verbannen". Voorts mogen verdachte personen voor onbepaalde tijd zonder vorm van proces worden vastgehouden. In verband hiermee werden de art. 14, 15 en 18 van de Spaanse grondwet geschorst.

Op 9 aug. meldde de *NRC* dat in Guipuzcoa ca. 300 personen waren gearresteerd, waaronder een twintigtal priesters. De operatie die de politie tegen de Baskische nationalisten op touw zette, de grootste van de laatste twintig jaar, had volgens de Spaanse pers tot doel een eind te maken aan de ETA en alle politieke organisaties in Baskenland te ontmantelen.

De ETA gaf op 14 aug. een communiqué uit, waarin „alle deelneming of medeplichtigheid" wordt afgewezen, inz. de moord te Irun.

De ministerraad keurde op 15 aug. een decreet goed voor „onderdrukking van het banditisme en terrorisme". Krachtens dit decreet zullen personen die zich schuldig hebben gemaakt aan verstoring van de openbare orde of verzet tegen het bewind, zoals door sabotage of stakingen, door verspreiding van revolutionaire propaganda, lidmaatschap van revolutionaire politieke partijen, of door het aanzien van de staat in binnen- en buitenland te schaden, voor een militaire rechtbank moeten verschijnen.

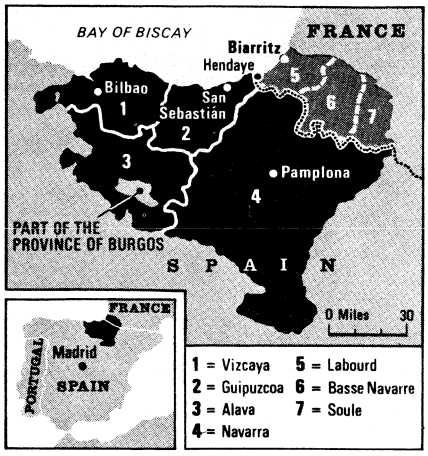

(The Economist)

Het betrof in feite een herinvoering van een wet van 1960. De *NZZ* (21-8) wijst op het algemene karakter van de bepalingen en vraagt zich af of de regering de gebeurtenissen in Baskenland slechts als voorwendsel gebruikt om zich de mogelijkheid te verschaffen haar critici onder druk te zetten.

De regeringspolitiek ontmoette het sterkste verzet bij de lagere Baskische geestelijkheid.

Van 16-24 aug. hielden ca. 40 Baskische priesters een zitstaking in het bureau van de bisschop van Bilbao om te bereiken dat de r.-k. kerk zich duidelijker zou uitspreken over het nationalistisch streven van de Basken en over de beweerde wreedheden van de politie. Drie van deze priesters werden benoemd in een commissie van 12, die de problemen van de kerk in dit diocees zou moeten bestuderen.

In een herderlijk schrijven van de bisschop van San Sebastian, Lorenzo Bereciartua, verdedigde deze volgens Reuter (31-8) het recht van de priesters met Baskische separatisten te sympathiseren. Hij keerde zich tegen gewelddaden en beklaagde zich over huiszoekingen, die hij een schending van het Concordaat met het Vaticaan noemde.

Het priesterseminarie Erio bij Bilbao werd op 4 nov. door 63 Baskische priesters bezet uit protest tegen de h.i. conservatieve politiek van de bisschop van Bilbao, mgr. Pablo Gurpide, die als een overtuigd aanhanger van het regime bekend staat. In brieven aan paus Paulus en de pauselijke nuntius in Spanje vroegen zij om vervanging van de bisschop, die tegen de wens van Madrid in een bemiddelingscommissie (zie boven) had benoemd, maar de bevoegdheden ervan zo beknotte dat de leden haar uit eigen beweging ophieven.

Op 26 okt. werd bericht dat de regering besloten had de uitzonderingstoestand met drie maanden te verlengen.

Volgens de *Volkskrant* (16-11) zijn nu in totaal 400 à 500 arrestaties in Guipuzcoa verricht (o.w. 19 geestelijken), zitten nog ca. 90 Basken gevangen en zijn 48 personen naar andere streken verbannen.

Actie Falangisten

Toen op 29 okt. ter ere van de 35ste verjaardag van de Falange te Madrid een feestelijke bijeenkomst werd gehouden in het theater Comedia, kwam het tot een uitbarsting van ontevredenheid onder de 1.500 falangisten bij de binnenkomst van minister *José Solis Ruiz*, belast met de Beweging (Movimiento). De aanwezigen riepen: „Falange ja, Movimiento neen!" en „Spanje ja, Solis neen!" De Falangisten protesteerden tegen het feit dat de in het program van hun stichter Primo de Rivera vermelde sociale hervormingen niet zijn uitgevoerd en dat de banken niet zijn genationaliseerd. De demonstratie hield tevens verband met de discussies binnen de Beweging over haar toekomstige rol in het politieke systeem (zie pag. 317/2-1967). Na de bijeenkomst trokken ca. 300 falangisten de straat op om te betogen. De Madrileense politie maakte hier met geweld een einde aan.

Verbod bijeenkomst parlementsleden

De regering verbood zonder opgaaf van redenen een bijeenkomst van ca. 70 parlementsleden, welke op 29 sept. te Ceuta (Noord-Afrika) zou plaats vinden. De betrokken afgevaardigden behoren tot de in okt. 1967 rechtstreeks door gezinshoofden, zelfstandige vrijgezellen en gehuwde vrouwen gekozen parlementsleden, de zg. gezinsafgevaardigden (pag. 668/2-1967). Deze vergaderen regelmatig in de provinciale hoofdsteden om hangende kwesties te bespreken, waarbij zij blijk gaven van een kritische instelling t.o.v. het regeringsbeleid.

Op 11 nov. kondigde de regering een verbod af voor parlementsleden buiten de parlementsgebouwen bijeenkomsten te houden, behoudens in bijzondere gevallen. Deze maatregel richtte zich tegen bovengenoemde onafhankelijke afgevaardigden, aldus *Reuter*.

NEDERLAND

NEDERLAND KOOPT LEOPARDTANK

De staatssecretaris van defensie heeft op 24 okt. in de Tweede Kamer meegedeeld dat Nederland zijn keus voor een nieuwe tank heeft bepaald op de Duitse Leopard.
Besloten is 415 van deze tanks voor 6 parate tankbataljons aan te schaffen. Daarmee is een bedrag van *f* 500 mln gemoeid. Voor de bijbehorende munitie moet nog eens *f* 100 mln worden uitgetrokken. De financiering kan geschieden binnen het defensiebeleid.
De nieuwe tanks zullen medio 1971 zijn afgeleverd. De Nederlandse industrie krijgt van West-Duitsland tegenorders tot een bedrag van ongeveer *f* 375 mln. Daarvan zullen o.m. de elektronische industrie en vooral DAF profiteren. Nederland heeft tegelijk een optie genomen op nog eens 150 Leopards, terwijl het besluit is genomen om 275 van de oude Centurion-tanks te voorzien van een nieuwe motor, zodat ze nog geruime tijd mee zullen gaan. *(De Volkskrant* 25-10)

VOORSTEL VERHOGING HUURPRIJZEN

Minister *Schut* (volkshuisvesting) heeft bij de Tweede Kamer een wetsontwerp ingediend om de huurprijzen van bepaalde categorieën van woningen jaarlijks te verhogen met zes procent in plaats van met vier procent. De verhoging heeft in het algemeen betrekking op nà mei 1945 gebouwde woningen, zolang het Rijk daarvoor jaarlijks een bijdrage verstrekt. (Daarnaast is er een „facultatieve huurverhoging" — eveneens te brengen op 6% — waarbij huurder en verhuurder eerst over de huurverhoging kunnen onderhandelen; de huurder kan daarbij van zijn kant eisen stellen ten aanzien van onderhoud en verbeteringen. Bij geschillen tussen partijen kunnen zij een advies van de huuradviescommissie vragen en zonodig de zaak voorleggen aan de kantonrechter.
Als reden voor de verhoging, ingaande 1 jan. 1969, noemt de minister het sterk gestegen rentepeil. *(Het Parool)*

VERDERE HUURLIBERALISATIE

M.i.v. 1 januari 1969 wordt de opheffing van de wettelijke huurprijsbeheersing in de drie noordelijke en de zuidelijke provincies verder uitgebreid. In deze provincies zullen na 1 jan. alleen de gemeenten Leeuwarden, Groningen, Haren, Emmen en Maastricht nog niet zijn geliberaliseerd. In deze gemeenten zal de huurprijsbeheersing naar verwachting medio 1969 worden opgeheven. *(SER-bulletin)*

VERHOGING OMROEPBIJDRAGEN

De Tweede Kamer heeft op 29 okt. de nieuwe regeling voor de luister- en kijkgelden (wet op de omroepbijdragen) goedgekeurd. Tegen waren CPN, PSP en de Boerenpartij. De Kamer aanvaardde een amendement-*Engels* (KVP) om de Wereldomroep met ingang van 1972 niet langer uit de omroepbijdragen, maar uit de algemene middelen te financieren. Hiermee is een bedrag van *f* 14 mln gemoeid. De VVD stemde tegen dit amendement. Een amendement-*Voogd* (PvdA) om in 1969 reeds op financiering uit de schatkist over te gaan, werd verworpen.
(Vor. ber. pag. 391/1)

EERSTE KAMER KEURT VERHOGING SCHADELOOSSTELLING TWEEDE-KAMERLEDEN GOED

De Eerste Kamer heeft op 29 okt. met 52 tegen 18 stemmen (2 stemmen meer dan de vereiste tweederde meerderheid) het wetsontwerp tot verhoging van de schadeloosstelling van de leden van de Tweede Kamer goedgekeurd. Tegen stemden de fracties van Boerenpartij, CPN, PSP, 11 leden van de PvdA-fractie en prof. *De Gaay Fortman* (ARP).
Tijdens het debat bleken in verscheidene fracties bezwaren te bestaan tegen enkele onderdelen van het wetsontwerp, met name tegen de voorgestelde aftrekregeling voor inkomsten uit nevenarbeid en tegen de trendmatige verhoging van de schadeloosstelling. *(Het Parool* 29-10) (Vor. ber. pag. 439/2)

SECRETARIS-GENERAAL MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN

Bij KB van 5 nov. is mr. *A. D. Kuiper* per 1 maart 1969 benoemd tot secretaris-generaal van het ministerie van sociale zaken en volksgezondheid. Hij volgt mr. *J. H. Klatte* op, die met pensioen gaat.

Mr. A. D. Kuiper, die op 8 febr. 1914 is geboren, werd in 1962 directeur-generaal voor Overheidspersoneelsbeleid. Daarvóór was hij gedurende drie jaar secretaris van de Pensioenraad. Op 17-jarige leeftijd trad hij in dienst van de overheid en wel bij de Arbeidsinspectie in Rotterdam. Later werd hij overgeplaatst naar het directoraat-generaal van de Arbeid in Den Haag. Studerende in zijn vrije tijd deed hij staatsexamen gymnasium en vervolgens doctoraal examen rechten (speciale studie arbeidsrecht) aan de Rijksuniversiteit te Leiden. (Persbericht ministerie van sociale zaken)

DIRECTEUR RVD

Op 1 nov. is dr. *G. J. Lammers,* directeur van de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) met pensioen gegaan. Hij is opgevolgd door de heer *G. van der Wiel,* tot nu toe plaatsvervangend directeur van de RVD.

PVDA-NOTA OVER DEFENSIEBELEID

Het partijbestuur van de Partij van de Arbeid heeft op 21 okt. een nota doelmatig defensiebeleid gepubliceerd, opgesteld door de defensiecommissie van de partij o.l.v. het Tweede Kamerlid *W. Wierda,* waarin voorstellen worden gedaan voor reorganisatie van het militaire apparaat in een periode van tien jaar en voor democratisering van de krijgsmacht. Enkele hoofdpunten uit de nota zijn:

- afschaffing van de huidige driedeling bij Defensie (verticale structuur) en invoering van een horizontale organisatie met staatssecretarissen die niet aan een krijgsmachtdeel zijn verbonden;
- oprichting van een onafhankelijk beleidsadviesorgaan, dat alternatieve defensieplannen opstelt buiten de sfeer van de krijgsmachtstaven, die veel meer uitvoerend dienen te gaan werken;
- financiering van de defensie-inspanning door een meerjarig defensieplafond, dat telkens voor een periode van vier jaar wordt vastgesteld;
- het defensiebudget niet laten zakken onder de drie procent van het nationale inkomen;
- één centraal militair opperbevel (naar het Canadese voorbeeld) en geen opperbevelhebber per krijgsmachtdeel;
- opheffing van de luchtmacht als zelfstandig krijgsmachtdeel en samenvoeging met de landmacht.

Andere voorstellen behelzen:

- verdichting van het parate deel van het leger van zes naar vier brigades; twee brigades in reserve houden;
- opheffing van de mobilisabele vijfde divisie;
- verkorting van de dienstplicht (nu 16 maanden) tot 12 maanden voor het grootste deel der dienstplichtigen en afschaffing van de herhalingsoefeningen;
- opheffing van de nationale reserve;
- opheffing van kostbare en weinig renderende afdelingen vrouwelijke militairen met als compensatie instelling van burgerdienstplicht voor vrouwen in een crisissituatie;
- geen nieuwbouw van Nederlandse on-

derzeeboten en zeker niet van een nucleair voortgestuwde;

- inkrimping van het korps mariniers (nu 3000 man) en samenvoeging met de commandotroepen;
- sober optreden naar buiten, zonder taptoes en met een minimum aan parades;
- vèrgaande modernisering van het militaire straf- en tuchtrecht;
- normale arbeidsverhoudingen in de dienst met betaald overwerk;
- benoeming van een militaire ombudsman door de Tweede Kamer en instelling van vrij gekozen onderdeelsraden bij alle militaire kampementen en op schepen om meer inspraak van onderaf te krijgen bij de dagelijkse gang van zaken, zoals wachtdiensten, maaltijden, dienstroosters en „poetsen";
- gelegenheid voor politieke partijen voorlichting te bedrijven in de kazernes en legerplaatsen;
- versnelling van de procedure ingevolge de Wet Gewetensbezwaren militaire dienst. De beroepsgronden zouden moeten worden uitgebreid met het punt „ernstige politieke bezwaren". (Het Parool 2/10, NRC 22-10)

NKV-VOORZITTER KRITISEERT MACHTSCONCENTRATIE BEDRIJFSLEVEN

De vakbeweging in Nederland is bereid te vechten voor maatschappelijke vernieuwingen. Ze wil deze bereiken in overleg met de werkgevers. Maar als het moet zonder hen. Als de werkgevers niet bereid zijn mee te werken, zal de vakbeweging de samenwerking in diverse overlegorganen verbreken en duidelijk maken, dat ze niet ingekapseld zit in de huidige maatschappelijke orde. Deze waarschuwing uitte de voorzitter van het Nederlands Katholiek Vakverbond, de heer *P. J. J. Mertens* op 19 okt. in een rede te Sneek. Hij kritiseerde scherp de machtsconcentratie in het economisch leven, waarop de meerderheid van de samenleving, de werknemers, geen of nauwelijks invloed kan uitoefenen.

De heer Mertens achtte het een gerechtvaardigde eis, dat de democratische principes die in de politiek zijn gerealiseerd, ook binnen de onderneming tot werkelijke zeggenschap zullen leiden, en verweet de werkgevers een dergelijke ontwikkeling te barricaderen.
Op het gebied van de medezeggenschap zijn de laatste jaren wat vorderingen gemaakt, maar het kernprobleem is nog niet opgelost: „Immers de echte zeggenschap blijft in eerste instantie bij die organen van de onderneming, waar ze bij de huidige structuur waren en zijn."
Dat betekent dat tegen alle democratische principes in de zeggenschap over een groot maatschappelijk belang is geconcentreerd in de handen van slechts weinigen. „Deze machtsconcentratie, zonder enige waarborg voor een goed gebruik ervan, zonder voldoende verantwoordingsplicht, zonder openheid en doorzichtelijkheid, zonder beïnvloedingsmogelijkheid op de besluitvorming en de uitvoering daarvan, kortom zonder democratische inspraak en controle is huiveringwekkend en hoogst ongewenst", aldus de heer Mertens.
De vakbeweging eist waarborgen voor een goed bestuur en een effectieve verantwoordingsplicht. Dat betekent dat de werknemers invloed dienen te krijgen op de samenstelling van de raad van commissarissen. Ook de taak en bevoegdheden van de raad van commissarissen moeten herzien worden.
Het is volgens de heer Mertens duidelijk, dat zich in Nederland een economische macht ontwikkelt, die elke maatschappelijke vernieuwing die door de vakbeweging gepropageerd wordt, de kop indrukt: „In Nederland hebben we in ons economisch bestel te maken met wat ik zou willen noemen een lijnenspel. De gehele economie in ons land is in handen van rond tweehonderd personen. Van een groep mensen, die elkaar goed kennen en elkaar frequent ontmoeten in verschillende colleges. Het is een evenzo deskundige, financieel sterke als beangstigende groep". Volgens de heer Mertens zijn het de leden van deze high society van het bedrijfsleven die de hoge functies bekleden in de concerns en die tegelijkertijd commissaris zijn van tal van vennootschappen en veelal deel uitmaken van bestuurscolleges van universiteiten en hogescholen. Over hun onderlinge relaties hangt altijd een waas van geheimzinnigheid en dat wordt bewust ingewikkeld gehouden. „Grote ondernemingen zijn door het lijnenspel in ons land in staat een niet gering deel van het nationale beleid te bepalen en invloed uit te oefenen op de loon- en werkgelegenheidspolitiek in ons land. Zij hebben op allerlei plaatsen hun schaakstukken staan, steeds onder een ander etiket, dat men door gebrek aan inzicht in de onderlinge verhoudingen niet kan thuisbrengen", aldus de NKV-voorzitter.

Het NKV wil meer duidelijkheid over deze situatie. De heer Mertens acht het juist dat meer inzicht komt in de commissariaten die bekleed worden door functionarissen die door de kroon worden benoemd, zoals commissarissen van de koningin, burgemeesters en kroonleden van de SER. Als een voorbeeld van onduidelijkheid noemde hij het feit dat zowel een werkgeverslid, een kroonlid en de voorzitter van de SER deel uitmaken van het college van commissarissen van Philips. Een dergelijke opeenstapeling van functies acht het NKV, althans wat de kroonleden betreft, onjuist.

De heer Mertens noemde de volgende vraagstukken die de vakbeweging op korte termijn met de centrale werkgeversorganisaties wil bespreken: „Fundamentele en toekomstige maatschappijstructuur, doelmatig arbeidsmarktbeleid, de visie van het bedrijfsleven op onderwijs en scholing, de mogelijkheden tot zelfontplooiing van werknemers in de onderneming, personeelsbeleid, inkomens- en vermogensverhoudingen, woon-, werk- en leefpatroon, recreatiemogelijkheden, ruimtelijke ordening, ontwikkelingshulp en de taak en de positie van de vakbeweging in de maatschappij en het bedrijf. Maar de vakbeweging wil daar niet vrijblijvend over praten, maar met een perspectief waarin de oplossing ligt."
Als bewijs van de machteloosheid van de werknemers noemde de NKV-voorzitter de fusies (alleen tussen juli 1965 en juli 1967 al 131, waarvan 31 met buitenlandse bedrijven.) Het NKV eist bepalingen die voorkomen dat zonder meer en zonder duizenden werknemers over hun toekomst wordt beschikt. (De Volkskr. 21-10)

PPR wil parlementaire enquête

De Tweede-Kamerfractie van de Politieke Partij Radikalen (groep-Aarden) heeft op 22 okt. besloten een voorstel te doen om een parlementaire enquête te houden naar de economische machtsverhoudingen in Nederland.
Fractieleider drs. *J. M. Aarden,* aldus een verklaring van de fractie, heeft reeds bij de algemene politieke beschouwingen bezorgdheid geuit over de ontwikkeling van de economische machtsverhoudingen in ons land. De fusies van de laatste maanden gaven hem daartoe aanleiding. „Recente uitspraken in kringen van de vakbeweging hebben de fractie gesterkt in haar mening dat er zulk een enquête moet komen. Alleen op die wijze kan het parlement het noodzakelijke inzicht krijgen in de economische machtsverhoudingen", aldus de verklaring. *(Het Parool* 23-10)

BELEDIGING BEVRIEND STAATSHOOFD

De Hoge Raad heeft op 5 nov. het beroep in cassatie verworpen dat vier Utrechtse studenten hadden ingesteld tegen hun veroordeling wegens opzettelijke belediging van het hoofd van een bevriende staat (art. 117 Wetboek van Strafrecht). De studenten hadden in februari leuzen voor hun ramen hangen als „Johnson oorlogsmisdadiger", al of niet met de toevoeging „volgens het recht van Neurenberg en Tokio". De Utrechtse rechtbank veroordeelde het viertal tot *f* 25 boete of vijf dagen hechtenis. Het Amsterdamse hof bevestigde het vonnis, maar vermeerderde de straf tot *f* 100 boete of tien dagen hechtenis.

Volgens de Hoge Raad heeft het hof terecht geoordeeld dat de leuzen een krenking van de eer en goede naam van het staatshoofd inhouden en daarom een beledigend karakter dragen. Naar het oordeel van de Hoge Raad doet het er niet toe of het bezigen van de uitdrukkingen in Amerika al of niet strafbaar is. Ze hebben hier een beledigend karakter en dus is er sprake van belediging in de zin van art. 117 van het Wetboek van Strafrecht.
Voorts overwoog de Hoge Raad dat voor opzettelijkheid in art. 117 niet vereist is dat de dader ook de bedoeling heeft te kwetsen. De vereiste opzet is reeds aanwezig, als de dader heeft begrepen dat de door hem gebezigde woorden geschikt zijn om de eer en goede naam van de betrokkene aan te tasten. En dat is volgens de Hoge Raad hier het geval geweest.
Dat requiranten een redelijk middel tot een redelijk doel hadden gebruikt, bestreed de Hoge Raad. Hij meende met het hof dat de uitdrukkingen niet noodzakelijk waren om het doel — waarschuwen tegen de Amerikaanse politiek inzake Vietnam — te bereiken, want dat

daartoe andere geoorloofde middelen openstaan. Omdat de gebezigde uitlatingen nodeloos krenkend zijn, kunnen zij volgens de Hoge Raad niet beschouwd worden als een redelijk middel tot een redelijk doel.
Ten slotte vond de Hoge Raad dat in geval van nodeloze krenking geen plaats is voor een beroep op het algemeen belang, hoewel het college meende dat een dergelijk beroep bij art. 117 in beginsel wel is toegestaan in tegenstelling tot wat het hof had aangenomen. De Hoge Raad oordeelde dat art. 117 geen beletsel mag zijn voor het leveren van kritiek op regeringsdaden van vreemde staatshoofden, mits het algemeen belang met zodanige kritiek geacht kan worden te zijn gediend en deze kritiek geen nodeloos krenkende vorm heeft. (N R C 5 -11)

(Vor. ber. pag. 183/1)

ACTIEGROEP „MAN-VROUW-MAATSCHAPPIJ"

Op 26 okt. is de „Actiegroep Man-Vrouw-Maatschappij" opgericht, die tot doel heeft gelijke ontplooiingskansen van mannen en vrouwen in de maatschappij te bevorderen.
De actiegroep, onder voorzitterschap van mevr. *J. E. Kool-Smit* wil o.m.: gelijke promotiekansen voor mannen en vrouwen; stimulering van het part-time werk; een universele regeling voor vakanties van kleuter-, lagere- en middelbare scholen; herziening van de her- en bijscholingsmogelijkheden voor de oudere vrouw; gelijke rechten met betrekking tot de huisvesting voor gehuwden en ongehuwden; meer kinderopvangmogelijkheden. De groep is ook van mening dat (huis)vrouwen dienen te worden betrokken in het overleg over de arbeidstijdverkorting. *(Het Vaderland* 30-10)

KLAVERBLAD OUDENRIJN GEREED

De minister van verkeer en waterstaat, drs. *J. A. Bakker,* heeft op 13 nov. het nieuwe klaverblad Oudenrijn bij Utrecht officieel in gebruik gesteld.

Dit grootste verkeersknooppunt in Nederland bestaat thans uit een ongelijkvloerse kruising met daarin vier lussen. Het doorgaande verkeer oost-west en omgekeerd en noord-zuid en omgekeerd kan thans ongehinderd Oudenrijn passeren. Het afslaande verkeer moet gebruik maken van de lussen, zg. weefvakken.

Het verkeer in de richting oost-west (Den Haag - Arnhem) gaat onder het viadukt door, het verkeer in de richting noord-zuid (Amsterdam - Den Bosch) gaat over het viadukt heen. De reden is, dat het oost-westverkeer het drukste is.

De geschiedenis van het verkeersplein Oudenrijn gaat terug tot voor de oorlog. In 1935 was al een ontwerp gemaakt voor een (veel kleiner) klaverblad met afgeplatte linksaf-lussen. Omdat er te weinig geld was, werd uiteindelijk het ronde verkeersplein gebouwd, dat van 1937 tot 1967 heeft dienst gedaan. In 1967 kwam als tussenfase de verkeersstuiver tot stand.

Eén lus van het huidige klaverblad is drie kwart van het oude verkeersplein. Het grote viadukt dat op 462 betonpalen staat en waarin 4.760 m3 beton werd gestort, heeft acht rijbanen.

Het gehele werk heeft bijna *f* 20 mln gekost.

Het aantal auto's op Oudenrijn is gegroeid van 15.000 per dag in 1953, via 22.000 in 1955, 25.000 in 1957, 36.000 in 1960, 59.000 in 1965 tot 67.000 in 1967. Op de drukke tweede -pinksterdagen steeg het aantal van 64.000 in 1960, via 90.000 in 1965 tot 100.000 in 1967. (De Volkskrant 5-11, N R C 9-11)



Het klaverblad Oudenrijn bij Utrecht kort voor de ingebruikstelling. De noodverbindingen, zoals links onder, werden nadien opgeheven.

BELGIË

STATEN-GENERAAL DER VLAAMSE VERENIGINGEN

Een vijftigtal Vlaamse culturele verenigingen hebben op 9 nov. in de Koninklijke Vlaamse Schouwburg te Brussel een „staten-generaal" gehouden, waarop het woord werd gevoerd door *Clem de Ridder,* secretaris-generaal van het Davidsfonds, prof. *Adriaan Verhulst,* voorzitter van het Willemsfonds, mr. *Paul Daels,* voorzitter van de Vlaamse Volksbeweging, en prof. *Aloïs Gerlo,* voorzitter van het Vermeylenfonds. Op de bijeenkomst werd het programma van de regering-Eyskens getoetst aan het urgentieprogramma dat na de betoging van 5 nov. 1967 werd afgekondigd. (zie pag. 732/2-1967)
In een „proclamatie" noteren de staten-generaal als positieve punten:
— het besluit tot overheveling van de Franse afdeling der Leuvense universiteit;
— de beloofde tweeledige structuur van de vrije universiteit van Brussel;
— de beperking van het grondgebied van de tweetalige hoofdstad-Brussel tot de agglomeratie der 19 gemeenten;
— het niet-inwilligen van de eis der Franstaligen m.b.t. de vrijheid van het gezinshoofd te Brussel;
— de publiekrechtelijke erkenning van de twee grote taalgemeenschappen door de invoering van de culturele autonomie.

De staten-generaal doen echter opmerken dat zij zich blijven verzetten tegen de overheveling van een gedeelte van Leuven-Frans naar Brussel en tegen het plan om eventueel de Voerstreek naar Wallonië over te hevelen.
De zes randgemeenten met faciliteiten rondom Brussel dienen erkend te worden als behorend tot het Nederlandse taalgebied. Inzake het statuut van hoofdstad-Brussel menen de staten-generaal dat de agglomeratieraad en het cultureel college, voorgesteld door de regering, geen voldoende bescherming bieden tegen de verfransing van de Vlaamse bevolking der agglomeratie. Wat de waarborgen betreft, die de Waalse gemeenschap claimt, menen de staten-generaal dat die slechts kunnen worden verleend, wanneer ook aan de Vlamingen te Brussel waarborgen worden gegeven. M.b.t. de structuur van de Belgische staat verklaart de pro-

clamatie tenslotte dat het probleem van de autonomie der gemeenschappen, ook op economisch gebied, gesteld is en dat de Vlaamse gemeenschap nooit zal aanvaarden, dat Brussel als een derde entiteit in de staat wordt beschouwd.

WAALSE ASSEMBLEE

Op initiatief van de Waalse Economische Raad zijn de Waalse parlementsleden van alle politieke partijen op 5 nov. te Brussel in assemblee bijeengekomen om een memorandum van de raad te bespreken. Ook vice-premier *Merlot* en de meeste andere Waalse ministers waren present.
In het memorandum (28 mei 1968) worden de economische moeilijkheden van de Waalse provincies toegelicht, met name de groeiende werkloosheid. Een nieuwe economische aanpak veronderstelt, volgens de WER:

— de erkenning dat de gewesten geroepen zijn om zelf hun noden te bepalen en om, in het raam van het algemene rijksbeleid, de politiek te formuleren en de ontwikkelingsprogramma's, waaraan zij behoefte hebben;
— een planstructuur die de middelen in elkaar doet passen, welke een Waals economisch beleid op halflange termijn nodig heeft;
— het opstellen van een kalender m.b.t. de gewestelijke programmatie, zodat eensdeels de sluiting en de rationalisatie van ondernemingen en anderdeels de oprichting en uitbreiding ervan parallel gebeuren;
— de vestiging van een administratief en financieel apparaat dat Wallonië gunstige ontwikkelingsvoorwaarden waarborgt i.v.m. het kredietbeleid, de investeringen en de ruimtelijke ordening;
— het systematisch opzoeken van expansieve en vernieuwende investeringen.

Voorgezeten door WER-president *Maurice Brasseur,* gouverneur van de provincie Luxemburg, hoorde de assemblee alle woordvoerders van de partijen het memorandum onderschrijven. De klemtoon werd daarbij gelegd op de noodzakelijkheid van een solidair Waals optreden. Er werden geen resoluties in stemming gebracht, maar een voorstel van Brasseur om een coördinatiecommissie op te richten, werd aanvaard. *(La libre Belgique* 6-11)

PARLEMENTAIRE ZITTIJD GEOPEND

De gewone zittijd van het parlement is op 12 nov. geopend. *Achille van Acker* en *Paul Struye* werden resp. tot voorzitter van Kamer en Senaat herkozen.

WAPENSTILSTAND: KONINKLIJKE BOODSCHAP

De wapenstilstand die een einde maakte aan de eerste wereldoorlog, is op 11 nov. plechtig te Brussel herdacht. De koning hield bij het graf van de onbekende soldaat een toespraak, waarin hij over de aangekondigde staatshervorming zei: „Het is redelijk dat het staatsapparaat wordt aangepast aan nieuwe noden en aan eisen die in het nationaal bewustzijn meer en meer tot uiting kwamen. Maar deze ontwikkeling zou haar doel niet bereiken, indien ze een toestand verwekte, die de grote meerderheid van onze landgenoten trouwens niet wenst.
De Vlamingen en de Walen hebben elkander nodig. Indien de wijzigingen, die men thans beoogt, een wederzijds niet-begrijpen, een weigering tot verstandhouding mochten vertolken, dan zeg ik duidelijk: deze vergissing zou voor ons allen tragische gevolgen hebben".

WATERBELEID

Het koninklijk commissariaat voor het waterbeleid heeft een studie gepubliceerd, waarin een raming wordt gemaakt van de behoeften aan water tegen 1980.

Volgens die studie zullen de openbare waterleidingsbedrijven en de op grondwater aangewezen industrieën in 1980 een supplement van 300 mln m^3 per jaar nodig hebben. Dit supplement zal moeten worden geleverd, hetzij door het oppervlaktewater, hetzij door andere hulpbronnen. Er wordt een tekort verwacht in West- en Oost-Vlaanderen. De behoeften van de Brusselse agglomeratie zullen zeer sterk stijgen; Brabant zal een beroep moeten doen op al zijn beschikbare waterreserves. De provincies Antwerpen en Limburg beschikken over belangrijke reserves van grondwater. Het Albertkanaal, gemoderniseerd en goed gevoed via de Maas, zal het hoofd kunnen bieden aan de behoeften, die zowel wegens de groei van de bevolking als ten gevolge van de industriële expansie zullen toenemen. De provincies Luik en Henegouwen zullen de stijging van de behoeften met hun reserves kunnen dekken: Luik met zijn oppervlaktewater en Henegouwen met zijn grondwater. Namen en Luxemburg beschikken over een overschot aan oppervlaktewater, waarvan echter de kwaliteit beschermd moet worden.
De kwaliteit van het oppervlaktewater van het kuststroomgebied, de Schelde, de Samber en de Vesder is problematisch en alles wijst op een verdere verslechtering. Er bestaat ook een latent gevaar van verontreiniging door olieprodukten en andere voor de gezondheid schadelijke produkten, die op de bovengrond verspreid worden.
Het koninklijk commissariaat beveelt dan ook aan, dat een methodische wetenschappelijke studie van de oppervlakte- en grondwaterreserves zal worden gemaakt en dat een permanente inventaris van de waterbehoeften zou worden bijgehouden. Het commissariaat doet ook een oproep tot bescherming en verbetering van het water. Het is van oordeel dat de desbetreffende wetsontwerpen, die ingediend zijn bij het parlement, moeten worden goedgekeurd.
Maatregelen dienen te worden getroffen om het water van de streken met een overschot naar de streken met een tekort af te voeren.
In Hoog-België moeten stuwen worden gebouwd om de Maas onder Luik een minimumdebiet van 50 kubieke meter per seconde te waarborgen. De industrie zou het water zuiniger moeten aanwenden en trachten het afvalwater te valoriseren. Tenslotte moeten procédés worden bestudeerd tot ontzilting van het zeewater, in de streek waar de kostprijs voordelig zou uitvallen. *(De Standaard* 5-11)

UITBREIDING LUCHTHAVEN

De regie van de luchtwegen heeft bij KB van 3 juli 1968 (staatsblad van 11 okt. 1968) vergunning ontvangen om de spoedprocedure te beginnen voor de onteigening van 40 ha., gelegen op het grondgebied van de gemeenten Steenokkerzeel, Erps-Kwerps en Veltem-Beisem, ten einde de nationale luchthaven van Zaventem te kunnen uitbreiden. (Vor. ber. pag. 600/1)

ENGELAND

SAMENVOEGING MINISTERIES VAN BUITENLANDSE ZAKEN EN GEMENEBESTZAKEN. NIEUWE MINISTERS

Op 17 okt. is de samenvoeging van het ministerie van buitenlandse zaken en het ministerie voor Gemenebestzaken een feit geworden.
Het nieuwe ministerie zal opereren

onder de naam ministerie voor buitenlandse en Gemenebestzaken (Foreign and Commonwealth Office). De samenvoeging ging gepaard met een herziening van de organisatie. De onderafdelingen zijn nu op regionale basis georganiseerd. De dag hiervoor had premier *Wilson* een aantal wijzigingen in de ministersbezetting en organisatie van ministeries bekendgemaakt, mede i.v.m. de samenvoeging van de ministeries. Wilson deelde mee dat het nieuwe ministerie geleid zou worden door de minister van buitenlandse zaken, *Michael Stewart*. De minister voor Gemenebestzaken, *George Thomson*, bleef lid van het kabinet als minister zonder portefeuille.

Wilson kondigde voorts de samenvoeging van de ministeries van sociale zaken en van volksgezondheid op 1 nov. aan (zie ook pag. 251/1). Van dit nieuwe ministerie zou *Richard Crossman* de leiding krijgen. Eveneens op 1 nov. zou de oprichting van een apart departement voor ambtenarenzaken op basis van het rapport van de commissie *Fulton* (pag. 555/2) plaats vinden. De leiding zou berusten bij de premier als minister voor ambtenarenzaken, de dagelijkse leiding zou toevallen aan de huidige betaalmeester-generaal, *Lord Shackleton* (pag. 42/3).

Op 17 okt. werden verder een aantal kabinetsveranderingen bekendgemaakt. Tot lid van het kabinet werd benoemd *Judith Hart*, hiervoor minister van sociale zaken, met de rang van betaalmeester-generaal. Zij zal zich vooral gaan bezighouden met jeugdproblemen, de betrekkingen tussen burger en overheid en de regionale decentralisatie. Zij is na *Barbara Castle* de tweede vrouwelijke minister, die lid is van het kabinet (pag. 251/3).



Lord Shackleton

Tot lid van het kabinet werd tevens bevorderd *John Diamond*, onderminister van financiën, met behoud van zijn huidige post. Hij is vooral belast met de controle op de overheidsuitgaven.

Judith Hart is 44 jaar. Zij is sociologe en heeft gestudeerd aan de London School of Economics. Zij vertegenwoordigt in het parlement het district Lanark sedert 1959. Zij was staatssecretaris voor Gemenebestzaken en daarna minister voor sociale zaken. Zij is getrouwd en heeft twee zoons. Binnen het kabinet geldt zij als links.

John Diamond is 55 jaar en accountant. Hij is de zoon van een rabbijn. Hij vertegenwoordigde van 1945 tot 1951 Blackley Division in Manchester. Sedert 1957 heeft hij zitting in het parlement voor Gloucester. Zijn lidmaatschap van het kabinet wordt gezien als een versterking van de rechtervleugel.

De belangrijkste benoemingen zijn verder (tussen haakjes de vorige post): minister voor planning en land van het ministerie voor huisvesting en locale overheid — *Kenneth Robinson* (minister van volksgezondheid); staatssecretaris van sociale zaken en volksgezondheid — *Stephen Swingler* (staatssecretaris van vervoer) en *David Ennals* (staatssecretaris van binnenlandse zaken); „Lord president of the Council" — Fred Peart („Lord Privy Seal"); „Lord Privy Seal" — Lord Shackleton (betaalmeester-generaal); staatssecretaris van buitenlandse en Gemenebestzaken — Frederick Mulley, Lord Caradon, Lord Chalfont, Goronwy Roberts (allen staatssecretaris van buitenlandse zaken) en Lord Shepherd (staatssecretaris van Gemenebestzaken). *(The Times, Guardian, BIS)*

TUSSENTIJDSE VERKIEZINGEN

Op 31 okt. zijn tussentijdse verkiezingen gehouden in Bassetlaw, Nottinghamshire. Labour behield deze zetel met een meerderheid van 740 stemmen. In 1966 bij de algemene verkiezingen was de meerderheid voor Labour 10.428 stemmen. De verschuiving naar de Conservatieven bedroeg 10,7%. De resultaten waren i.v.m. 1966 in procenten:

	1968	1966
Conservatieven	47,9	38,4
Labour	49,6	61,6
Onafhank.	2,5	—

De opkomst bedroeg 68%.

Op 7 nov. werden de tussentijdse verkiezingen in New Forest, Hampshire een succes voor de Conservatieven. Labour, die in dit Conservatieve district altijd op de tweede plaats was gekomen, viel terug tot de derde plaats na de Liberalen. De Conservatieve meerderheid werd met 6.563 stemmen vergroot tot 19.595. De verschuiving naar de Conservatieven van Labour bedroeg 14%.

	1968	1966
Conservatieven	66,3	51,2
Labour	13,8	26,7
Liberalen	19,9	22,1

De opkomst bedroeg 55,9%. *(The Times, NRC)*

TROONREDE. DEBATTEN

Op 30 okt. heeft koningin *Elisabeth II* de nieuwe zitting van het parlement geopend met het uitspreken van de troonrede. Hierin werden een aantal wetsvoorstellen aangekondigd, waarvan de belangrijkste zijn de hervorming van het Hogerhuis en de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd tot 18 jaar. Verder werd de instelling aangekondigd van een commissie die de gewenste veranderingen zal moeten bestuderen in de betrekkingen tussen de centrale overheid en de verschillende „landen, naties en gebieden" van het Verenigd Koninkrijk.

Tevens zal een beroepsinstantie opgericht worden, waar tegen beslissingen van de immigratiedienst kan worden geprotesteerd.

In het algemene deel van de rede werd opnieuw de wil van de regering uitgesproken de politiek van versterking van de economie voort te zetten en een duurzaam overschot op de betalingsbalans te kweken. Het verzoek tot toetreding als lid van de Europese Gemeenschappen wordt gestand gedaan. In de NAVO wil Engeland een actieve rol spelen, maar tevens wordt de nadruk gelegd op de ontspanning tussen Oost en West.

In het hierop volgende debat in het Lagerhuis ging premier *Wilson* nader in op de aangekondigde voorstellen.

Over de voorgenomen hervorming van het Hogerhuis zou binnen enkele dagen een witboek worden voorgelegd aan het Lagerhuis. De commissie die een onderzoek in zal stellen naar de achtergronden van het streven naar autonomie van verschillende delen van het koninkrijk zou in dit onderzoek naast Schotland en Wales nadrukkelijk ook Noord-Ierland moeten betrek-

ken, evenals de kanaaleilanden en het eiland Man. Hervormingen in de plaatselijke bestuursorganen zouden echter niet worden uitgesteld tot de commissie rapport had uitgebracht. Het ministerie voor Wales zou de verantwoordelijkheid voor volksgezondheid en landbouw krijgen.
Wilson maakte bekend dat begonnen zou worden met de voorbereiding van een nationaal pensioneringsplan, waarin de uitkeringen gekoppeld zullen zijn aan een percentage van de gemiddelde verdiensten. De betreffende wetgeving zou echter pas in de zitting 1969/70 aan de orde komen.
Bij het debat over de buitenlandse politiek op 31 okt. herhaalde *Stewart* de opvatting van de Labour regering dat Engeland geen grote mogendheid meer is, zich beoosten Suez dient terug te trekken en actief dient deel te nemen in internationale organisaties. De Conservatieven bij monde van *Alec Douglas-Home* verzetten zich tegen de terugtrekking van de militaire vertegenwoordiging van Engeland ten oosten van Suez.

Hervorming Hogerhuis

Op 1 nov. werd het witboek gepubliceerd, waarin de voorstellen voor de hervorming van het Hogerhuis stonden. Als basis hiervoor geldt het overleg tussen de drie partijen, dat in juni werd afgebroken (pag. 554/3). Volgens de voorstellen zal het stemrecht worden beperkt tot de leden met niet-erfelijke titels, terwijl de mogelijkheid open blijft stemrecht toe te kennen aan zeer actieve erfelijke leden. Verder hervormingen zijn:
— beperking van het aantal stemgerechtigde leden tot 230 en een nader te bepalen aantal leden dat alleen het recht van spreken zal hebben, doch geen stemrecht. Het huidige Hogerhuis telt 858 erfelijke leden, 151 leden voor het leven, 23 zittende en rustende raadsheren, 2 aartsbisschoppen en 24 bisschoppen. (In het nieuwe Hogerhuis zullen 16 kerkelijke leiders zitting hebben).
— de regeringspartij zal de mogelijkheid hebben zoveel nieuwe leden te benoemen dat er altijd een meerderheid van 10% zal zijn.
— de leden zullen een bezoldiging ontvangen.
— het Hogerhuis zal wetten niet langer kunnen ophouden dan 6 maanden (nu 1 jaar). De periode van zes maanden zal van de ene zitting op de andere van hetzelfde parlement, of zelfs van het ene parlement op het andere mogen doorlopen. Het zal niet meer nodig zijn dat het ontwerp na de periode van uitstel opnieuw door het Lagerhuis wordt behandeld en aangenomen; een resolutie zal voldoende zijn om het uitgestelde ontwerp in het staatsblad te krijgen.
— het vetorecht op koninklijke besluiten wordt afgeschaft; hiervoor in de plaats komt het recht de regering te kunnen dwingen de maatregel opnieuw te overwegen.
Aan het slot van de debatten over de troonrede werd op 5 nov. een Conservatieve motie met 247 tegen 310 stemmen verworpen, waarin werd betreurd dat de voorgestelde wettelijke maatregelen maar weinig relevantie bezaten voor de door de regering nagestreefde versterking van de economie. (The Times, NRC, Le Monde, NZZ)

BOTSINGEN IN LONDONDERRY BEZOEKEN VAN LYNCH EN O'NEILL

Een verboden demonstratie van de Associatie voor burgerrechten in Noord-Ierland heeft op 5 okt. in Londonderry tot felle botsingen met de politie geleid, waarbij naar schatting 90 mensen gewond raakten, o.w. het Labour-republikeinse parlementslid voor West-Belfast, *G. Fitt.*
Londonderry heeft een overwegend r.-k. bevolking, doch een stadsbestuur waarin de protestantse Unionisten de overhand hebben. Er is grote werkloosheid (27%). De Associatie wil propaganda voeren tegen deze misstanden en zegt „niet politiek" en „niet sectarisch" te zijn, maar is volgens de autoriteiten een „Republikeinse" frontorganisatie.
De demonstratie was verboden omdat deze door bepaalde protestantse stadsgedeelten zou trekken. De minister van binnenlandse zaken, *Craig,* die het forse optreden van de politie goedkeurde, noemde de optocht „een directe provocatie van de traditie".
Ook na 5 okt. bleef het enkele dagen onrustig in Londonderry. Premier *Wilson* nodigde zijn Noordierse ambtgenoot, *Terence O'Neill,* uit voor besprekingen in Londen.

Bezoek Lynch

Op 29 okt. arrivieerde de Ierse premier, *John Lynch,* voor een driedaags bezoek in Londen. Hij voerde besprekingen met premier Wilson, waarbij de gebeurtenissen in Noord-Ierland het belangrijkste onderwerp waren. Na afloop hiervan verklaarde Lynch dat hij tegen Wilson gezegd had dat de eigenlijke oorzaak van de incidenten in de verdeling van Ierland gelegen is en dat de Britse regering z.i. geen interesse had bij een voortduren van de verdeling. „Als Ulster en Ierland tot overeenstemming mochten geraken, zou Engeland zich daar niet tegen verzetten", aldus Lynch.
In een eerdere verklaring had de Ierse premier de incidenten te Londonderry „manifestaties aan de oppervlakte" genoemd van een gevoel van onrecht dat door een groot deel van de bevolking van Noord-Ierland al „vele jaren" gevoeld was.
De Noordierse premier O'Neill had deze uitlating „een onverantwoorde inmenging" van Lynch in Ulsters „interne" aangelegenheden genoemd en verklaard dat zulks de vriendschappelijke betrekkingen op een basis van wederzijds respect slechts kon bemoeilijken.
Als reactie hierop zei Lynch te hopen dat de reeks besprekingen die hij sinds 1965 (pag. 90/2-1965) met O'Neill had gevoerd hierdoor niet zouden worden onderbroken, al gaf hij toe dat de betrekkingen op het ogenblik „gespannen" waren.
Premier Wilson verklaarde in een toelichting op de troonrede (pag. 744/3) in het Lagerhuis dat de voorgestelde grondwetscommissie zich ook met Noord-Ierland zou bezig houden. Tevens richtte hij waarschuwingen aan het adres van Noordierse extremisten. In een bijeenkomst van de Labourfractie verklaarde *Brown* op 31 okt. dat het uiteindelijke doel van Labour de hereniging van de beide Ierlanden diende te zijn.

Bezoek O'Neill

Tijdens de op 4 nov. tussen Wilson en O'Neill gevoerde besprekingen herhaalde de Britse premier de in 1948 door Attlee gegeven toezegging, dat er geen wijziging in de „constitutionele status" van Noord-Ierland zal komen. Dat wil zeggen dat er geen hereniging van Ierland zal plaatsvinden als Ulster dat niet wil. Ter sprake kwamen de herziening van het gemeentekiesrecht en de toewijzing van gemeentewoningen aan Katholieken in Noord-Ierland. Wilsons pleidooi voor de aanstelling van een Noordierse ombudsman vond volgens de *NRC* (5-11) geen bijzonder gunstig onthaal.

VIETNAMDEMONSTRATIE IN LONDEN

Op 27 okt. is in Londen de grootste demonstratie tegen de oorlog in Vietnam gehouden. De demonstratie werd georganiseerd door een groot aantal organisaties en bewegingen, samengebracht in het overkoepelende Vietnam Solidariteit Comité o.l.v. *Tariq Ali.*
Op 5 sept. bracht *The Times* een bericht, dat extremistische betogers van de demonstratie gebruik wilden maken kwetsbare installaties en gebouwen te bezetten. Zij zouden bezig zijn met de produktie van molotow-cocktails en een wapenarsenaal aanleggen. Volgens het blad zouden ze gebruik maken van het feit, dat de politie bezig was met de controle van de betoging om hun aanval te volvoeren.
Als gevolg hiervan en andere berichten over complotten tegen orde



Demonstratie in Londen tegen de oorlog in Vietnam.

en veiligheid en de staat kwam de regering onder druk van de publieke opinie „buitenlandse agitatoren" de toegang tot Engeland te weigeren of het land uit te zetten. De minister van binnenlandse zaken, *Callaghan,* weigerde echter de demonstratie te verbieden of beperkingen op te leggen t.a.v. de route. Op 23 okt. werd door de Conservatieve afgevaardigde *Thomas Iremonger* een spoedwet ingediend, inhoudende de mogelijkheid tot identificatie, arrestatie en deportatie van alle buitenlandse deelnemers aan de demonstratie. Het voorstel werd verworpen met 159 tegen 62 stemmen.

Op 24 oktober werd de London School of Economics door studenten bezet na een aankondiging van de directeur, *Walter Adams,* dat de school vanaf 26 okt. 18.00 uur tot 28 okt. gesloten zou zijn. De studenten kondigden aan dat het gebouw gedurende het weekeinde open zou zijn als huisvestingscentrum, medische hulppost en discussieruimte.

Leiders van de demonstratie, m.n. Tariq Ali, riepen de betogers op een confrontatie met de politie te vermijden en niet deel te nemen aan de sub-demonstratie van het Brits-Vietnamese Solidariteitsfront, die op Trafalgar Square zich zou afsplitsen van de hoofd-demonstratie om op te trekken naar de Amerikaanse ambassade.

De demonstratie op 27 okt. verliep vrijwel ongestoord. Het aantal deelnemers werd geschat door de politie op ca. 30.000, door de demonstratieleiders op 100.000. De afsplitsing van naar schatting 6.000 demonstranten werd door een ongewapende politiemacht opgevangen en met zachte hand verspreid. Pas later deden zich enkele schermutselingen voor, waarbij 38 personen werden gearresteerd, 4 politie-agenten en ca. 50 demonstranten gewond. *(The Times, NRC)*

OVERSTROMINGEN

Op 15 en 16 sept. is het z.o. van Engeland, m.n. de graafschappen Essex, Kent, Surrey en Sussex, getroffen door grote overstromingen. Het waren de grootste sedert die van 1953.

Volgens voorlopige cijfers zouden 3 mensen zijn omgekomen en vele honderden dakloos zijn geworden.

Onofficiële cijfers gaven op 20 sept. als voorlopige schatting van de particuliere schade £ 15 mln. De schade aan overheidswerken, zoals wegen, bruggen en andere verbindingen zou nog eens een zelfde bedrag belopen. *(The Times, NZZ)*

PRINSES MARINA VAN KENT OVERLEDEN

Op 27 aug. is in het Kensington Palace in Londen op 61-jarige leeftijd prinses *Marina,* hertogin van Kent overleden. Prinses Marina was het laatste lid van de koninklijke familie, dat niet in Engeland is geboren.

Prinses Marina werd op 13 dec. 1906 geboren in Athene. Haar vader was prins Nicolaas van Griekenland en haar moeder groothertogin Helen Vladimirovna van Rusland.

Op 29 nov. 1934 huwde zij met haar verre neef prins George, hertog van Kent. Zij kregen drie kinderen, prins Edward, huidige hertog van Kent (okt. 1935), prinses Alexandra (dec. 1936) en prins Michael (juli 1942). Haar echtgenoot kwam op 25 aug. 1942 om het leven bij een vliegtuigongeluk.

Prinses Marina hield zich tijdens de tweede wereldoorlog bezig met vrouwelijk vrijwilligerswerk (WRNS). Na de oorlog maakte zij diverse officiële reizen naar landen van de Gemenebest. Zij bezocht o.m. in 1952 het Verre Oosten, in 1954 Canada en in 1964 Australië. Zij vertegenwoordigde de Britse koningin in 1957 bij de onafhankelijkheidsviering van Ghana en in 1966 opnieuw in Botswana en Lesotho, toen deze landen onafhankelijk werden.
(The Times, Le Monde, Daily Telegraph)

SIR ALEXANDER CADOGAN OVERLEDEN

Op 9 juli is op 83-jarige leeftijd te Londen overleden de vroegere diplomaat sir *Alexander George Montagu Cadogan.* Na een carrière in de diplomatieke dienst — o.a. ambassadeur in China 1935-36 — was hij van 1938-1946 als opvolger van lord Vansittart de permanente onderminister van buitenlandse zaken. Vervolgens fungeerde hij van 1946-1950 als permanent vertegenwoordiger van Engeland in de Veiligheidsraad. *(AFP, DPA)*

RANDOLPH CHURCHILL OVERLEDEN

Op 57-jarige leeftijd is op 6 juni *Randolph Churchill* overleden in East Bergholt (Suffolk). Hij was de enige zoon van sir *Winston Churchill.*

Randolph Frederick Edward Spencer Churchill werd geboren op 28 mei 1911. Hij ontving zijn opleiding achtereenvolgens in Eton en Oxford (Christ Church College). Zijn carrière begon in het begin van de 30-er jaren als medewerker aan de „Evening Standard".

Een poging in 1935 om als onafhankelijke Conservatief verkozen te worden tot parlementslid voor Wavertree Divison, Liverpool mislukte. In 1940 werd hij toch verkozen, toen zijn vader inmiddels premier was geworden, bij een tussentijdse verkiezing in Preston.

Tijdens de oorlog diende hij als majoor bij de huzaren en in 1944 werd hij boven Joego-Slavië gedropt om een ontmoeting tussen de partisanenleider Tito en zijn vader voor te bereiden.

In 1945 verloor hij zijn parlementszetel bij de algemene verkiezingen aan een Labourvertegenwoordiger. Hij stond zonder succes nog een aantal malen kandidaat voor een parlementszetel (o.a. tegen Michael Foot in Plymouth).

Hierna legde hij zich toe op de journalistiek (o.m. bij de „Spectator"). Hij schreef een groot aantal politieke commentaren met een polemisch karakter, wat hem vele vijanden bezorgde. Hij werd door velen versleten voor arrogant en opvliegend; anderen noemden hem echter gevoelig en onzeker, levend in de schaduw van een beroemd vader, van wie hij de levenswijze en stijl imiteerde.

Hij publiceerde een aantal politieke boeken en essays, waarvan wij noemen: The Rise and Fall of Sir Anthony Eden" (1959); een biografie van Lord Derby (1960); „Fight for the Tory Leadership" (1964). Samen met zijn zoon Winston schreef hij in 1967 een boek over de zesdaagse oorlog in het Midden-Oosten. De grootste faam verkreeg hij echter door de biografie van zijn vader in vijf delen, aangevuld met delen documenten en brieven. Hiervan waren bij zijn dood twee delen verschenen, handelend over de periode tot 1914. Ze hadden bij de kritiek een goed onthaal. (NRC, Le Monde. The Times, NZZ)

MIDDENEUROPESE TIJD IN ENGELAND

Het wetsontwerp, waarbij aan de in het voorjaar ingevoerde permanente zomertijd, of Middeneuropese tijd, een vaste basis wordt gegeven is op 10 juli door het Lagerhuis met 150 tegen 83 stemmen aanvaard. Thans is vastgelegd dat de nieuwe tijd in ieder geval tot oktober 1971 zal voortduren. *(NRC)*

(Vor. ber. pag. 202/2)

RAPPORT SWANN OVER ACADEMICI

Op 24 sept. is het rapport van de werkgroep Arbeidskrachten voor wetenschappelijke groei o.l.v. prof. *Michael Swann* verschenen.

Het rapport stelt vast dat van alle mensen met een natuurwetenschappelijke opleiding ongeveer een derde aan de universiteit gaat werken, een kwart gaat naar de industrie en een vijfde krijgt een baan bij het onderwijs. Maar van de mensen met de zeer goede studieresultaten zijn deze cijfers resp. 72, 9 en 7,7%.
Van alle ingenieurs gaat de meerderheid (60,5%) naar de industrie en 18% blijft bij de hogeschool, maar van de beste ingenieurs blijft 45% bij de hogescholen en slechts 38,5% gaat naar de industrie.

Dit leidt niet zozeer tot een tekort aan mankracht als wel tot een tekort aan hoge kwaliteit in de industrie. Het rapport beveelt daarom als ideale carrière aan een algemene wetenschappelijke opleiding van drie jaar, gericht op synthese meer dan op analyse, een aanvullende cursus van een half jaar voor een gerichte beroepsopleiding, drie of vier jaar in de industrie, een aanvullende universitaire opleiding met de nadruk op de nieuwste technische ontwikkelingen, vervolgens weer vijf tot tien jaar in de industrie, en als afsluiting een universitaire cursus in „management" met daarop een benoeming in een leidende functie in het bedrijfsleven.

De industrie zou hiertegenover moeten zorgen voor de mogelijkheid wetenschappelijk onderzoekwerk te kunnen doen. Hiernaast worden nog aanbevelingen gedaan op het gebied van onderwijs, opleiding, specialisatie, financiële beloningen enz. (NRC, BIS)

RAPPORT DONOVAN OVER VAKBONDEN

Op 13 juni is na drie jaar studie het rapport van de Koninklijke Commissie o.l.v. Lord *Donovan* uitgekomen. Het rapport uit ernstige kritiek op de wilde stakingen en beveelt aan arbeidsovereenkomsten te sluiten op het niveau van de ondernemingen en niet meer op landelijk niveau.

Een verdere verbetering zou volgens de commissie ontstaan, wanneer de grotere ondernemingen (met meer dan 5000 man personeel) de nieuwe collectieve overeenkomsten laten registreren bij het ministerie van werkgelegenheid en produktiviteit. Dit zou moeten gebeuren onder auspiciën van een nieuwe wet op de arbeidsverhoudingen (Industrial Relations Act). Verder wordt voorgesteld de oprichting van een commissie voor arbeidsverhoudingen, die toezicht moet houden op besprekingen over de collectieve overeenkomsten.
De commissie verwerpt het denkbeeld collectieve arbeidsovereenkomsten wettelijk afdwingbaar te maken; zij meent dat zulk een stap irrelevant zou zijn en de aandacht van de werkelijke oorzaken van slechte industriële betrekkingen zou afleiden.
Als bovengenoemde hervormingen van het collectief overleg eenmaal tot stand zijn gebracht, zal alsnog kunnen worden overwogen of in bepaalde gevallen aan overeenkomsten een wettelijke sanctie zou moeten worden gegeven (de commissie voor de arbeidsverhoudingen zou hierbij een raadgevende rol kunnen vervullen).
Volgens de commissie zullen wilde stakingen, 95% van het totaal, niet wettelijk verboden mogen worden. Werkgevers zullen echter gerechtigd moeten zijn civiele acties tegen stakers te ondernemen. Ze is tegen de invoering van een verplichte stemming over de vraag of een vakbond tot staking zal overgaan.
De commissie beveelt een vermindering van het aantal vakbonden (574 aan het einde van 1966), aan, maar meent dat „industrieel unionisme" (één vakbond voor alle arbeiders in een bepaalde industrie, ongeacht de aard van hun werk) niet wenselijk is. Evenmin meent de commissie dat de praktijk van het verplicht vakbondslidmaatschap zou moeten worden verboden.
Leden of adspirant-leden van vakbonden zouden echter klachten over onbillijke behandeling bij een onafhankelijke instantie moeten kunnen indienen. De toelating van nieuwe leden, de regeling van disciplinaire maatregelen, verkiezing van besturen en van „shop stewards" zal opnieuw bij de wet moeten worden geregeld. (NRC, The Times)

OVEREENKOMST IN BAZEL OVER STEUN VOOR POND STERLING.

Het ministerie van financiën heeft op 9 sept. bekend gemaakt, dat op 8 en 9 juli in Bazel tussen de leden van de Bank voor Internationale Betalingen (BIB) overeenstemming was bereikt over de toekenning van een krediet van $ 2 mrd ter ondersteuning van het pond sterling. De looptijd bedraagt 10 jaar. Over dit krediet was in principe al op 7 juli overeenstemming bereikt (pag. 536 /2). In een communiqué dat in Bazel na afloop van de besprekingen werd uitgegeven, werd gezegd, dat de essentie van de overeenkomst is dat voor de sterlingtegoeden die niet teruggetrokken worden een dollargarantie gegeven wordt.
Aan de overeenkomst namen deel België, Canada, Denemarken, W.-Duitsland, Italië, Japan, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, de VS, Zweden en Zwitserland. Frankrijk betuigde haar instemming met de regeling, doch deelde mee i.v.m. de eigen monetaire positie niet te kunnen deelnemen.
Op 25 en 26 sept. werd in Londen een conferentie gehouden van ministers van financiën van de Gemenebestlanden. Na afloop verklaarde minister van financiën, *Jenkins,* dat de overeenkomst van Bazel een „belangrijke wijziging van de reserverol van het pond" betekende.
Jenkins meende dat de Bazelse afspraken een nieuwe basis van stabiliteit aan het monetaire stelsel in de wereld hadden verschaft, althans voor de naaste toekomst. Hij sloot de mogelijkheid van verdere wijzigingen in de „reservefunctie" van het pond niet uit, wanneer daarbij de belangen van de houders van sterling gewaarborgd konden worden.
De Engelse regering publiceerde op 14 okt. een witboek over de overeenkomst van Bazel, waarin de details van de regeling werden bekend gemaakt.

Volgens het witboek beschikt de BIB over drie bronnen waaruit zij kan putten om eventuele Britse trekkingen te financieren. te weten leningen met korte en middellange looptijd op de internationale kapitaalmarkt, kredietregelingen met twaalf landen (waaronder Nederland) en de bedragen die centrale banken van sterlinglanden buiten Engeland bij de BIB hebben gedeponeerd.
De vrijheid van die landen om hun deposito's bij de BIB op te nemen is overigens in geen enkel opzicht beperkt, zo staat in het witboek. De twaalf landen die aan de overeenkomst van Bazel meedoen hebben de sterlinglanden verzocht een deel van hun niet in sterling luidende reserves bij de BIB te deponeren op normale bankvoorwaarden.
De overeenkomsten tussen Engeland en de andere sterlinglanden houden een Britse garantie in dat de dollarwaarde van de officiële sterlingreserves van sterlinglanden gehandhaafd zal worden. De regelingen die met deze landen zijn getroffen betekenen, gecombineerd met de garantieregelingen, dat landen in het sterlinggebied negentig procent van hun reserves zullen aanhouden in de vorm van gegarandeerde ponden sterling, andere valuta's of goud, aldus het witboek. (NRC, The Times, Financial Times)

BRITISH EAGLE OPGEHEVEN

Op 6 nov. kondigde de luchtvaartmaatschappij British Eagle de onmiddellijke stopzetting van alle activiteiten aan. Op 8 nov. begon de vrijwillige liquidatie van de onderneming. De British Eagle was de tweede in grootte van de onafhankelijke Britse luchtvaartmaatschappijen.
De directie van de British Eagle noemde als oorzaken voor het plotselinge besluit de gevolgen van de devaluatie (o.m. brandstofprijzen), de verhoging van de landingsrechten op de luchthaven van Londen, de reisdeviezenbeperkingen tot £ 50 per persoon en de algemene slechte

economische situatie, waarvoor de regering direct verantwoordelijk werd gesteld. De vraag naar chartervluchten liep sterk terug en de kosten stegen voortdurend. De doorslag voor het besluit gaf de weigering van een bank een lening te verstrekken ter overbrugging van de moeilijke periode.

De British Eagle werd in 1948 opgericht ten tijde van de blokkade van Berlijn door Harold Bamberg, die de onderneming nog steeds leidde. De maatschappij groeide uit tot een belangrijke luchtvaartonderneming, die zowel chartervluchten als lijnvluchten uitvoerde. De onderneming bezat 25 vliegtuigen, waaronder straalvliegtuigen van het type Boeing 707 en BAC One-Eleven. Het personeel bestond uit 2.300 man, waarvan 220 piloten. Een poging van het personeel op 7 nov. om de onderneming te redden, o.m. door loonsverlagingen, had geen succes.

De staatsondernemingen BEA en BOAC namen de vastgestelde vluchten van de British Eagle over. (The Times, NZZ)

NATIONALE GIRO GEOPEND

Op 18 okt. heeft premier *Wilson* het hoofdkantoor van het nieuwe nationale girosysteem in Bootle, Lancashire geopend. De dienst trad op 19 okt. in werking. Directeur is *John Grady*. De nationale giro opereert via de PTT op grond van een witboek, dat in aug. 1965 werd gepubliceerd.

De nationale giro zal een directe concurrent van het bankgirosysteem zijn. De banken beschikken over 14.000 kantoren en de giro werkt via 23.000 postkantoren. De kosten van de bankgiro zijn hoger, maar de betalingsfaciliteiten soepeler. In Engeland heeft tweederde van de volwassen bevolking geen bank- of girorekening. (The Times, NRC)

GRIEKENLAND

GEORGE PAPANDREOU OVERLEDEN

Op 1 nov. is oud-premier *George Papandreou* te Athene aan een hersenembolie overleden, ruim een etmaal nadat hij een operatie had ondergaan wegens een maagbloeding.

George Papandreou werd op 13 febr. 1888 te Kalendzi nabij Patras geboren als zoon van een dorpspriester. Na studies in de rechten en staatswetenschappen te Athene, Berlijn en Parijs trad hij in 1915 in staatsdienst als prefect van Lesbos. In 1917 sloot hij zich aan bij de beweging van Eleftherios Venizelos, die ageerde tegen de politiek van het koninklijk huis tijdens de Eerste Wereldoorlog. Toen Venizelos bij de verkiezingen van 1920 een nederlaag leed en het land moest verlaten, zette Papandreou de strijd voort. Hij kreeg anderhalf jaar gevangenisstraf, toen hij in 1921 in een Atheens blad op het aftreden van de koning aandrong.

Na het heengaan van koning Constantijn I werd Papandreou in 1923 minister van binnenlandse zaken en kort daarna afgevaardigde van de liberale partij in het parlement. In 1925 volgde zijn benoeming tot minister van economische zaken.

Zijn verzet tegen de dictatuur van Pangalos leidde in 1926 tot de verbanning van Papandreou. Na de val van de dictator was Papandreou van 1930-1936 opnieuw actief in de politiek als parlementslid, minister van onderwijs (1930) en minister van verkeer en arbeid (1933). In 1935 stichtte hij een eigen Democratische partij.

Onder de dictatuur van Metaxas werd Papandreou op het eiland Kythera geïnterneerd. Na bij de inval van de Asmogendheden te zijn vrijgelaten, werd hij vanwege zijn ondergrondse activiteiten door de Italianen in 1942 gearresteerd. In april 1944 wist hij naar Cairo te ontvluchten, waar hij premier werd van de Griekse regering in ballingschap. Na de aftocht der Duitsers keerde hij in okt. 1944 naar Athene terug. In jan. 1945 werd hij na strijd met de linkse verzetsorganisatie EAM als premier vervangen door gen. Plastiras.

Tussen 1946 en 1952 maakte Papandreou deel uit van verscheidene regeringen: minister van binnenlandse zaken (1947) en vice-premier en minister van coördinatie (1950-51).

In 1961 nam Papandreou het voorzitterschap op zich van de uit 6 liberale partijen gevormde Unie van het Centrum. Zijn partij versloeg bij de parlementsverkiezingen in nov. 1963 de Nationale Radicale Unie van Karamanlis en Papandreou werd opnieuw premier. Omdat hij in het parlement niet wilde steunen op de uiterst linkse EDA schreef hij nieuwe verkiezingen uit, die hem in febr. 1964 een absolute meerderheid bezorgden. Zijn politiek was vooral gericht op sociale vooruitgang.

In juli 1965 ontstond een politieke crisis over de weigering van koning Constantijn een door Papandreou gewenste verwijdering van rechtsgezinde officieren goed te keuren. Hierop volgden heftige demonstraties. De premier trad af en zijn parlementaire meerderheid ging verloren doordat vijftig afgevaardigden van zijn partij hem in de steek lieten.

Hij zette de politieke strijd voort, ook met buiten-parlementaire actie, en streefde naar nieuwe verkiezingen, die tenslotte in mei 1967 zouden worden gehouden. De militaire staatsgreep van 21 april 1967 verijdelde deze, waarna Papandreou de meeste tijd in huisarrest doorbracht. In een verklaring die op 17 april j.l. door de BBC werd uitgezonden keerde hij zich tegen het militaire regime. Vrijgelaten op 23 sept. boycotte hij het referendum over de constitutionele voorstellen van de regering.

Begrafenis

Nadat de regering aanvankelijk besloten had Papandreou een staatsbegrafenis te geven, zag zij er vervolgens op verzoek van de familie van af.

In Stockholm verklaarde Papandreous oudste zoon *Andreas* dat het militaire regime met de aankondiging van een staatsbegrafenis de familie had beledigd. „Zij slaan munt uit de dood van een democraat die altijd tegen hen gestreden heeft", aldus Andreas.

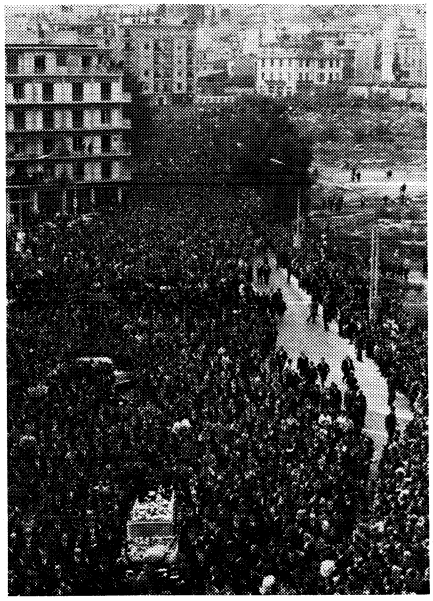

De uitvaart van George Papandreou te Athene.

De uitvaart van Papandreou op 3 nov. werd tot een demonstratie voor vrijheid en democratie en de eerste grote manifestatie tegen het regime.

Politieversterkingen werden naar het centrum van Athene gedirigeerd toen de menigte tegen de regering gerichte leuzen begon te roepen als „Weg met de junta", „Weg met de fascisten" en „Het volk zal overwinnen". Toen de kist met het stoffelijk overschot de kathedraal van Athene werd binnengedragen, doorbrak de menigte het politiecordon onder het roepen van „De regering moet aftreden". In zijn lijkrede zei de oud-parlementsvoorzitter Nikolaos Bakopoulos onder luide bijval: „De democratie zal zegevieren", terwijl ex-premier Kanellopoulos, die opriep tot eenheid in de democratie, bij het verlaten van de kathedraal met gejuich werd begroet.
Toen de stoet de begraafplaats naderde, maakten duizenden het V-teken onder het roepen van: „Hier kiezen wij, dit is de volksstemming". Het geroep om vrijheid werd steeds sterker.
Bij de poort van de begraafplaats raakten deelnemers aan de stoet met de politie in gevecht. De politie riep de mensen per luidspreker op zich te verwijderen, aan welke oproep de meesten gevolg gaven.
Volgens sommige schattingen waren bij de begrafenis ca. 300.000 mensen aanwezig.

Bij de demonstraties en schermutselingen met de politie werden volgens officiële mededeling 40 personen gearresteerd. Zij werden beschuldigd van verzet tegen de politie en belediging van de autoriteiten. Een militaire rechtbank veroordeelde op 5 nov. twee personen tot 4½ jaar gevangenisstraf en 26 anderen kregen gevangenisstraffen variërend van 3½ tot 1½ jaar.
(NZZ, NRC, Le Monde, The Times)

scandinavië

FINLAND

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Bij de op 6 en 7 okt. gehouden gemeenteraadsverkiezingen heeft zich een verschuiving naar rechts voorgedaan. De regeringspartijen — sociaal-democraten, Centrum, communisten en sociaal-democratisch verbond — leden verliezen; de grootste winst werd behaald door de partij der kleine boeren en door de conservatieven. De achteruitgang van de coalitiepartners werd toegeschreven aan ontevredenheid over de stabiliseringspolitiek en het chronische werklozenprobleem, terwijl voor de communisten de Sowjetrussische houding t.a.v. Tsjechoslowakije als extra nadeel werd aangemerkt.

Vergeleken met de resultaten van de gemeenteraadsverkiezingen van 1964 behaalden de partijen de volgende stemmenpercentages:

Sociaal-democraten	24,2	25,0
Centrum	19,4	20,6
Communisten	17,2	22,0
Conservatieven	17,1	14,5
Kleine boeren	7,4	1,5
Liberale volkspartij	5,7	6,8
Zweedse volkspartij	5,7	5,7
Soc.-dem. verbond	1,8	2,9
Diverse	1,5	1,0

GEEN KERNCENTRALE

De regering heeft op 25 juli besloten af te zien van de bouw van een eerste kerncentrale. In plaats daarvan zal het net van conventionele centrales worden uitgebreid om de snel stijgende energiebehoefte van het land te dekken.

Aan het regeringsbesluit lagen politieke motieven ten grondslag.

Volgens premier *Koivisto* wilde Finland zijn goede handelsbetrekkingen met de SU, Engeland of Zweden niet op het spel zetten, maar volgens de *NZZ* (28-7) betrof het alleen de betrekkingen met de SU.

Het Finse staatsenergiebedrijf had reeds in 1965 zeven offertes voor de bouw van een kerncentrale uit vier landen ontvangen. Hiervan bleven de projecten van AEG (West-Duitsland) en Westinghouse (VS) over.

Nadat volgens de *FAZ* (26-7) vanuit Moskou te kennen gegeven was hoe ongunstig het plaatsen van een opdracht in het Westen zou worden opgevat, trok de regering de oorspronkelijke inschrijving in uit „handelspolitieke overwegingen".

Zij nodigde vervolgens drie firma's tot het indienen van een nieuwe offerte uit: de UKAEA (Engeland), Teknocrom-Export (SU) en ASEA (Zweden). Het Britse aanbod was het voordeligst; het Sowjetrussische zou 30% hoger gelegen hebben.

Daarop stelde de Finse regering een compromis voor: de centrale zou door de Britten gebouwd worden, doch de SU zou het uranium leveren. Moskou liet echter weten slechts uranium te willen leveren voor een door de SU gebouwde centrale. Als compensatie zegde de SU toe grote orders in Finland te plaatsen. Daarop besloot de Finse regering het gehele project te laten vallen. *(FAZ* 26-7; *NZZ* 5 en 28-7)

HEROPENING SAIMAA-KANAAL

President *Kekkonen* heeft op 5 aug. het Saimaa-kanaal heropend. Deze waterweg verbindt Finland via Sowjetgebied met de Finse Golf.

Sinds de Fins-Russische oorlog van 1939/40 werd het kanaal niet meer gebruikt omdat het voor een groot deel (20 van de 43 km) over nieuwverworven Sowjetgebied liep.

In 1962 verkreeg Finland van de SU een strook aan weerszijden van het kanaal van 1.300 ha in pacht voor de duur van 50 jaar.

De jaarlijkse pachtsom, afhankelijk van de scheepvaart, bedraagt 180.000 à 260.000 roebels.

Gedurende de vijf jaar dat het kanaal opnieuw bevaarbaar gemaakt en gemoderniseerd werd, heeft Finland aan de SU jaarlijks een bedrag van 140.000 roebels betaald en het moet in de komende vijf jaar naast de pachtsom 960.000 roebels per jaar aan de SU voldoen. *(FAZ, AFP /Le Monde* 7-8)

BEZOEK KOSYGIN

De Sowjetrussische premier *Kosygin* heeft onverwacht van 7-9 okt. besprekingen gevoerd met president *Kekkonen* aan boord van een Finse ijsbreker in de Finse Golf.

Het bezoek vond plaats op uitnodiging van Kekkonen, een invitatie die deze tijdens zijn vakantie in de SU van 13-24 juni tot Kosygin zou hebben gericht. Officieel betrof het een vispartij.

In een officieel communiqué werd verklaard dat beiden een reeks besprekingen hadden gevoerd in een „openhartige en vriendschappelijke sfeer" en hun standpunten hadden uitgewisseld m.b.t. „urgente internationale problemen en kwesties betreffende de verdere ontwikkeling van de Sowjet-Finse betrekkingen". De Finse president en de Sowjetrussische premier hadden opnieuw de vastbeslotenheid van hun landen bevestigd „in internationale zaken te blijven streven naar het bewaren van de vrede, het versterken van de veiligheid in Europa en de gehele wereld en het ontwikkelen van een vreedzame samenwerking tussen alle volkeren". Zij stelden met voldoening de gunstige ontwikkeling vast van „de veelzijdige betrekkingen tussen de SU en Finland".

Voorts werd in het communiqué gesteld dat het Fins-Russische vriendschapsverdrag van 1948 een hechte basis blijft voor de ontwikkeling van de betrekkingen tussen beide landen. Hieraan werd toegevoegd: „Zoals door de ervaring van vele jaren is bevestigd zijn deze be-

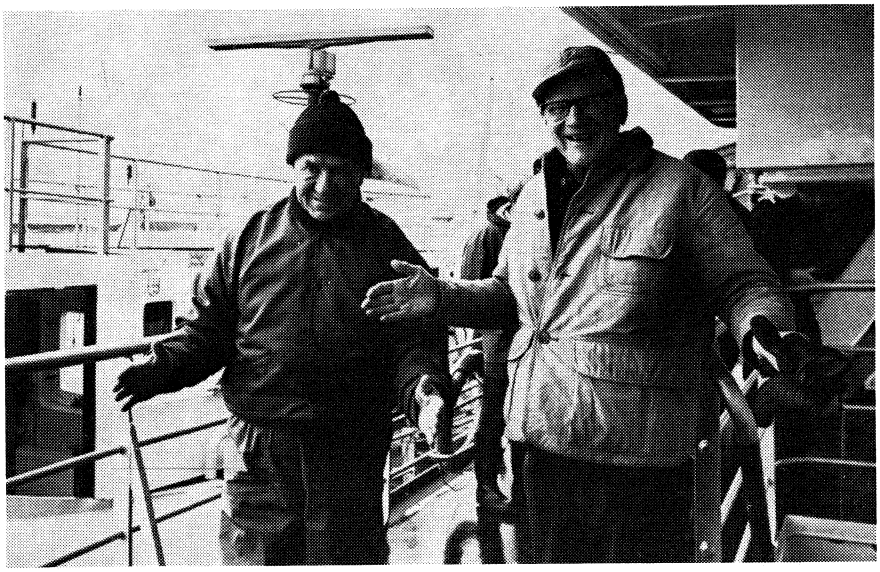

Premier Kosygin (l.) en president Kekkonen tijdens hun vispartij.

trekkingen niet gebaseerd op overwegingen die voor korte termijn gelden, maar zijn zij bepaald door de vitale belangen van de volkeren van beide landen".

Het aanvankelijk geheim gehouden bezoek van Kosygin leidde tot tal van speculaties in de Finse en buitenlandse pers. Het werd in verband gebracht met een artikel in het Sowjetrussische regeringsblad I s w e s t i a van 7 okt. waarin West-Duitsland beschuldigd werd van een slinkse bezetting van Scandinavië. De „revanchisten" uit Bonn zouden in toenemende mate de landen van Noord-Europa onder politieke, militaire en economische druk zetten. Voorts zou Bonn „oude contacten" met bepaalde kringen in Finland, welke oude Duitse sympathieën nog niet vergeten zijn, tot nieuw leven willen wekken, aldus de I s w e s t i a.

In Helsinki kwam het zelfs tot geruchten dat de Russen ter verzekering van hun posities in Noord-Europa en met het oog op een kennelijk Duits gevaar het stationeren van „waarnemers" in enkele Westfinse havensteden en aan de Fins-Zweedse grens zouden kunnen verlangen. In verband hiermee werd gewezen op het feit dat kort voor Kosygin een Sowjetrussische militaire delegatie in Helsinki was en door Kekkonen ontvangen werd.

In een tv-interview op 10 okt. verzekerde president Kekkonen dat bij zijn ontmoeting met Kosygin geen afspraken gemaakt waren en dat de neutrale lijn van de Finse buitenlandse politiek zal worden voortgezet.

Communistische partij

Op 9 okt. voerde Kosygin tevens besprekingen met leden van het politieke bureau en het secretariaat van de Finse communistische partij. Kort van te voren was in het Sowjetrussische vakbondsblad *Troed* een felle aanval gepubliceerd op de tweede man in de CP, *Salomaa,* i.v.m. diens afkeurende kritiek op het Sowjetbeleid t.a.v. Tsjechoslowakije.

Het centraal comité van de communistische partij keurde op 10 nov. met 24 tegen 9 stemmen een resolutie goed waarin het Sowjetrussisch-Tsjechoslowaaks akkoord een versterking van de Europese veiligheid werd genoemd en een consolidering van de positie van het socialisme.

Volgens *Le Monde* (12-11) was deze resolutie ongetwijfeld het gevolg van het bezoek van Kosygin.

Koivisto in de SU

Op 22 okt. vertrok premier *Mauno Koivisto* voor een particulier bezoek naar de SU, het eerste sedert hij premier werd.

Hij keerde op 4 nov. naar Finland terug na een vakantie en besprekingen met premier *Kosygin* en president *Podgorny.*

sowjet-unie

VERSCHERPING IDEOLOGISCHE KOERS

In een resolutie dat het Centrale Comité van de CPSU op 10 aug. als voorbereiding voor de festiviteiten van de 100ste geboortedag van Lenin op 22 april 1970 heeft gepubliceerd, heeft de Sowjet-leiding gewaarschuwd voor liberalisatie-tendensen en andere afwijkingen van de partijlijn. In de strijd tegen de burgerlijke ideologie kan geen sprake zijn van „enig neutralisme of compromis", aldus de resolutie. Hoewel Tsjechoslowakije niet bij name werd genoemd, waren vele van de gebezigde formuleringen identiek met die, die tegen Tsjechoslowakije werden gebruikt in de periode, voorafgaand aan de besprekingen in Cierna en Bratislawa. Volgens de resolutie probeerden de imperialisten het proletarisch klassebewustzijn af te stompen en de eenheid onder de communistische staten schade te berokkenen. Daarbij rekenden zij vooral op „nationalistische, revisionistische en ultra-linkse elementen". De beslissende voorwaarde voor de consolidatie en ontwikkeling van de „socialistische democratie", ligt in de „leidende rol van de communistische partij, die de belangen van de werkende klasse vertegenwoordigt."
De vrijheid van de werkende klasse, aldus de resolutie, betekent in de eerste plaats vrijwaring van uitbuiting. Verder is het van het hoogste belang dat ieder individu een nauwkeurig begrip heeft van zijn verantwoordelijkheid tegenover de gemeenschap en van zijn burgerplicht m.b.t. communistische vaderland. Het communisme heeft zijn „onaanvechtbare superioriteit tegenover het kapitalisme" bewezen. Desondanks bedreigt dit kapitalisme nog steeds de wereldvrede. In het licht van deze situatie moet de oproep van Lenin tot eenheid van alle revolutionaire en vooruitstrevende krachten in de strijd tegen de „imperialistische politiek van banditisme" gehoor gegeven worden, aldus de resolutie. *(NZZ* 13-8)

VIJFTIGSTE VERJAARDAG KOMSOMOL

Partijleider *Leonid Brezjnew* heeft op een op 25 okt. t.g.v. het 50-jarig bestaan van de jeugdorganisatie van de partij Komsomol, uitgesproken rede de verscherping van de ideologische strijd met het Westen



50 jaar Komsomol

nog eens beklemtoond. „De westerse propagandisten doen zich voor als vrienden van jonge mensen, zij proberen politiek labiele, onervaren jonge mensen in hun netten te strikken, hun klasse- en revolutionaire waakzaamheid te verzwakken door valse liberale bourgeois-ideeën, en zij proberen hun nationalistische gevoelens aan te wakkeren en renegaten te vinden die voor de verleiding van een makkelijk leven zwichten". „De meedogenloze strijd tegen de vijandige ideologie moet het antwoord zijn op de activiteiten van onze tegenstanders, in welke vorm deze ideologie zich ook openbaart", aldus Brezjnew. *(Reuter)*

ACTIE TEGEN SOLSENITSJIN

In een open brief aan de president van het presidium van de Opperste Sowjet, *Podgorny,* heeft de Duitse schrijver *Rolf Hochhut* op 14 aug. gepleit voor volledige rehabilitering van de schrijver *Alexander Solsenitsjin.* De schrijver, die in 1962 beroemd is geworden door de publikatie van de novelle „Een dag in het leven van Iwan Denisowitsj" dat handelde over het leven in de Sowjetrussische concentratiekampen gedurende het Stalin-regime, schreef onlangs een nieuw boek, „Het kankerpaviljoen", waarin hij de stalinistische samenleving aan de kaak stelt. De publikatie van dit boek in de SU werd verboden.

In mei 1967 had Solzjenitsyn zich in een brief tot het vierde schrijverscongres gewend, waarin hij zich beklaagde over het verbod tot publikatie en protesteerde tegen de censuur in het algemeen (pag.

378/2-'67). Zijn actie had geen succes en in okt. 1967 werd een actie tegen hem ingeleid door de hoofdredacteur van de Prawda, Michael Zimjanin, die o.m. over hem opmerkte: „Hij is krijgsgevangene geweest en daarna, terecht of ten onrechte gerepresseerd. In zijn werk geeft hij uiting aan zijn rancune tegen de autoriteiten. De kampen zijn het enige waar hij over schrijven kan. Het werk van Solsenitsjin is tegen de Sowjetorde gericht. Het spreekt vanzelf dat wij hem niet drukken kunnen."

Nadat „Het kankerpaviljoen" reeds ondergronds in de SU circuleerde, besloot het tijdschrift Nowy Mir het boek in zijn nummer van dec. 1967 te publiceren. Dit werd echter op het laatste moment van hogerhand verboden. In mei verscheen het boek, waarvan het manuscript naar het buitenland is gesmokkeld, bij een Italiaanse uitgeverij, terwijl Engelse en Amerikaanse uitgevers vertalingen voorbereidden. Op 26 juni lanceerde het orgaan van de Sowjetrussische schrijversbond, Literatoernaya Gazetta, een felle aanval op Solsenitsjin waarin het hem beschuldigde zijn literaire kwaliteiten in dienst van „de vijanden van het vaderland" te hebben gesteld en de „grondslagen van de Sowjet-literatuur" die verankerd liggen in de statuten van de schrijversbond en die hij als lid van dit lichaam verplicht was in ere te houden, te hebben geschonden. Het blad schreef dat het Solsenitsjin had gewaarschuwd dat reactionaire westerse kringen zijn naam voor „provocatorische en anti-Sowjetpropaganda" gebruikten, maar volgens het blad zou de schrijver zich niet aan deze waarschuwing hebben gestoord.

In de brief van Hochhut, die mede was ondertekend door Heinrich Böll, Giangiacomo Feltrinelli, Karl Jaspers, Arthur Miller en ds. Niemöller, werd o.m. opgemerkt dat, terwijl in Europa, alleen de politiek zwakke militaire dictaturen van Spanje en Griekenland censuur oefenen, omdat zij anders de onderdrukte volken niet in toom kunnen houden, terwijl zelfs het Vaticaan sinds ruim tien jaar geen boek meer op de index heeft geplaatst, zelfs de index uitdrukkelijk heeft afgeschaft, in de Sowjetunie nog steeds de manuscripten van een man niet worden gepubliceerd.

Niemand buiten de Sowjet-Unie is, zo gaan de briefschrijvers voort, op het idee gekomen dat de kritiek van Solsenitsjin op het stalinisme gelijk te stellen is met kritiek op de Sowjet-Unie. Integendeel is het feit dat de novelle Een dag in het leven van Iwan Denisowitsj te Moskou mocht verschijnen, door de openbare mening in de wereld zo opgevat, dat de vrijheid van publikatie ook in de Sowjet-Unie is gewaarborgd. (Het Parool 3-5, NRC 14-8, NZZ 28-6)

LE MONDE EN INT. HER. TRIBUNE IN MOSKOU

Sinds 8 juli zijn in Moskou in de hotels van de toeristenorganisatie Intoerist de Amerikaanse *International Herald Tribune* en de Franse *Le Monde* verkrijgbaar. *The Times* en de *Neue Zürcher Zeitung* waren reeds sinds 22 april in beperkt aantal in Moskou verkrijgbaar.

(Vor. ber. pag. 317/2)

noord-amerika

VERENIGDE STATEN

VN-VERTEGENWOORDIGER BALL AFGETREDEN. WIGGINS OPVOLGER

Vijf maanden na zijn benoeming tot ambassadeur bij de Verenigde Naties (pag. 379/1) heeft *George Ball* op 26 sept. zijn ontslag ingediend. Hij nam dit besluit om *Hubert Humphrey* in diens verkiezingscampagne als adviseur voor de buitenlandse politiek te dienen.
Tot zijn opvolger benoemde president *Johnson* de 64-jarige *James Russell Wiggins*, die sinds 21 jaar hoofdredacteur van de Washington Post is en nauwelijks over diplomatieke ervaring beschikt, aldus de *NZZ* (28-9).

BENOEMING FORTAS INGETROKKEN

Op verzoek van *Abe Fortas* heeft president *Johnson* op 2 okt. het voorstel ingetrokken tot diens benoeming als president van het Hooggerechtshof (pag. 442/3).
Fortas besloot zich niet langer beschikbaar te stellen als opvolger van Earl Warren, doch wel aan te blijven als raadsheer.
Tegen de benoeming van Fortas was in de Senaat ernstig verzet gerezen. De conservatieve oppositie (met name Zuidelijke Democraten) die Warrens liberale beleid vooral in rassenkwesties veroordeelde, vreesde een voortzetting van dit beleid door Fortas. Als argumenten tegen Fortas werden aangevoerd zijn vriendschap met Johnson en zijn voortdurende diensten aan het Witte Huis. Ook werd de benoeming een duidelijke poging van Johnson genoemd om zijn opvolger, met name *Nixon*, van de mogelijkheid te beroven bij Warrens dood een opvolger aan te wijzen met andere, i.c. minder liberale opvattingen. Warren bood zijn ontslag aan op voorwaarde dat het voorstel betreffende zijn opvolger door de Senaat werd goedgekeurd, waardoor de liberale leiding van het hof voor lange tijd verzekerd zou zijn.
Met een meerderheid van 11 tegen 6 stemmen had de Senaatscommissie van justitie op 17 sept. het benoemingsvoorstel goedgekeurd, bijna drie maanden na indiening. De aanbeveling ging vervolgens naar de voltallige Senaat, waar een filibuster begon. Op 1 okt. weigerde de Senaat met 45 tegen 43 stemmen (een tweederde meerderheid was nodig) de filibuster af te sluiten. Dit leidde tot intrekking van Fortas' benoeming, waarmee voor het eerst in de Amerikaanse geschiedenis een presidentiële benoeming op een filibuster strandde.
Op 11 okt. maakte president Johnson bekend dat hij niet van plan was een nieuwe kandidaat voor te dragen en dat hij Warren verzocht had zijn voorgenomen aftreden uit te stellen. Hij sprak de hoop uit dat Warren wilde aanblijven totdat de „emoties verdwijnen en rede en eerlijkheid terugkeren."

BUITENLANDSE HULP GOEDGEKEURD

Op 11 okt. heeft de Senaat met algemene stemmen de door een gemeenschappelijke commissie van Huis van Afgevaardigden en Senaat voorbereide compromisbegroting voor hulp aan het buitenland goedgekeurd. Het Huis had op 10 okt. het voorstel al met 125 tegen 93 stemmen aangenomen. De begroting heeft betrekking op het fiscale jaar 1 juli 1968 - 1 juli 1969. Het plafond van de toegestane uitgaven voor ontwikkelingshulp bedraagt $ 1.755 mln. President *Johnson* had om $ 2.961 mln gevraagd en noemde de besnoeiingen in zijn begrotingsvoorstel een bedreiging van het gehele buitenlandse hulpprogramma. De begroting, zoals deze nu is vastgesteld, is de laagste in de 21-jarige geschiedenis van de buitenlandse hulpprogramma's van de VS. Van het totaal is $ 1.380 mln bestemd voor economische hulp en $ 375 mln voor militaire hulp.
De begroting omvat o.m. de volgende posten:

Alliantie voor Vooruitgang: $ 336,5 mln;
Ontwikkelingsleningen: $ 300 mln;
Technische bijstand: $ 167 mln;
Landen aan de rand van het communistische blok: $ 365 mln;
Amerikaanse scholen en ziekenhuizen: $ 14,6 mln;
Internationale organisaties en programma's: $ 125 mln;
Diverse fondsen: $ 5 mln;
Verder komen via andere begrotingen o.m. de volgende bedragen nog beschikbaar voor ontwikkelingshulp:
Vredeskorps: $ 102 mln;
Vluchtelingenhulp: $ 75,3 mln;
Aziatische Ontwikkelingsbank: $ 20 mln;
Interamerikaanse Ontwikkelingsbank: $ 506 mln;
De Export-Import Bank van de VS heeft een maximum bedrag voor leningen van $ 2.552 mln.
President Johnson ondertekende de begroting voor ontwikkelingshulp op 17 okt. (USIS, IHT)

DEFENSIEBEGROTING 1968/69 GOEDGEKEURD

Op 11 okt. heeft de Senaat het compromis goedgekeurd, waarbij voor de defensiebegroting voor het fiscale jaar 1968/69 een maximum

van $ 71,87 mrd werd vastgesteld. Het compromis werd opgesteld door een gemengde commissie van het Huis van Afgevaardigden en de Senaat na afzonderlijke besnoeiingen in de door president *Johnson* ingediende begroting. Het nu toegekende bedrag ligt $ 5.205 mln lager. Desondanks is het de grootste begroting ooit door het Congres aanvaard. Naast gelden voor de voortzetting van de oorlog in Vietnam is o.m. $ 700 mln uitgetrokken voor de opbouw van het „Sentinel"-raketafweersysteem (pag. 641/1-1967), dat voornamelijk gericht is tegen een raketaanval door de Volksrepubliek China. De begroting werd op 17 okt. door president Johnson ondertekend. *(IHT, Reuter, USIS, AP)*

WAPENWETGEVING VAN KRACHT

President *Johnson* heeft op 22 okt. een wet ondertekend, die voorziet in een verbod van de verkoop per postorder van geweren en jachtgeweren en alle soorten munitie, de verkoop over de toonbank van geweren aan mensen die niet in de staat wonen waar de wapenwinkel gevestigd is, de verkoop van geweren en jachtgeweren aan personen beneden de 18 jaar en aan mensen die aan verdovende middelen zijn verslaafd, veroordeelde misdadigers en zwakzinnigen, en van verkoop van pistolen en revolvers aan personen beneden de 21 jaar. Voorts wordt de invoer van alle overtollige vuurwapens voor militair gebruik uit het buitenland verboden.

De wet wordt van kracht op 16 dec. en betekent een uitbreiding van de op 19 juni ondertekende algemene misdaadwetgeving, waarbij de verkoop per postorder van pistolen en revolvers werd verboden (zie pag. 443/2, waar abusievelijk werd vermeld dat dit verbod *niet* in de wetgeving was opgenomen). President Johnson verklaarde bij de ondertekening dat nog strengere controle op wapenbezit noodzakelijk was, omdat de registratieplicht was afgewezen.

Op 9 okt. was door de Senaat bij acclamatie een compromisvoorstel betreffende de controle op vuurwapens aangenomen, dat was opgesteld door een gemengde commissie van Huis van Afgevaardigden en Senaat. Het Huis volgde op 10 okt. met 160 tegen 129 stemmen.
Hiervoor hadden beide colleges, het Huis van Afgevaardigden op 24 juli en de Senaat op 18 sept., al de voorgestelde strenge regulering van wapenbezit en met name een registratie- en vergunningenstelsel van de hand gewezen, waarna een gezamenlijke commissie overeenstemming bereikte met bovengenoemd resultaat. De verplichte registratie of een vergunningenstelsel werd opnieuw afgewezen. *(IHT, Reuter, UPI, AP)*

KIESRECHT VANAF 18 JAAR

President *Johnson* heeft op 27 juni bij het Congres een amendement op de grondwet ingediend, waarbij de kiesgerechtigde leeftijd wordt verlaagd van 21 tot 18 jaar. Hierdoor zou het huidige kiezerskorps van ruim 80 mln worden uitgebreid met ca. 10 mln nieuwe kiezers. *(AFP)*

SLUITING RAKETBASES

Het ministerie van defensie heeft op 16 aug. bekendgemaakt, dat 25 raketbases, die dienen om steden te beschermen tegen aanvallen met supersonische bommenwerpers, zullen worden gesloten. De raketbases zijn uitgerust met raketten van het type Nike-Hercules. Volgens officieuze berichten zou het besluit genomen zijn na de beslissing van de SU de ontwikkeling van een nieuwe supersonische bommenwerper stop te zetten. Bovendien zouden budgettaire overwegingen een rol spelen.

De belangrijkste Amerikaanse steden zijn thans omgeven door ongeveer 180 raketbases, die voornamelijk ten doel hebben supersonische bommenwerpers te vernietigen.
In 1958 werden voor het eerst Nike-Herculesraketten rondom belangrijke Amerikaanse steden geïnstalleerd. Deze raketten zouden spoedig na 1970 door een verbeterd Sam-D-stelsel vervangen worden. Maar dit plan is vertraagd door budgettaire en strategische overwegingen. Het Sam-D-stelsel zal waarschijnlijk pas in het eind van de jaren '70 toegepast worden.
De VS begint nu met de opbouw van een tegen een raketaanval vanuit China gericht verdedigingsstelsel, het „Sentinel" systeem. (Reuter 16-8)
(Vor. ber. pag. 641-1967)

DR. SPOCK VEROORDEELD

Een federale rechtbank te Boston heeft op 10 juli vier tegenstanders van de oorlog in Vietnam, de kinderarts en schrijver van in de gehele wereld bekende boeken over zuigelingenverzorging dr. *Benjamin Spock* (65), de studenten-geestelijke aan de Yale-Universiteit *William Coffin*, de schrijver *Mitchell Goodman* en de student *Michael Ferber*, veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf wegens samenzwering met het doel jonge mannen aan te sporen tot dienstweigering. Bovendien kregen zij ieder een boete van $ 5000, behalve Ferber, aan wie een boete van $ 1000 werd opgelegd. Een jury had de beklaagden in juni schuldig bevonden aan het geven van advies en hulp aan jonge mannen om zich aan de dienstplicht te onttrekken en het oproepen om hun „draft card" te vernietigen of terug te sturen. *(Times)*

DE MISDAAD

Volgens een verslag van het Federal Bureau of Investigation (FBI) is het aantal ernstige, met geweld gepaard gaande misdaden in de VS in 1967 met 16,5% tot 3,8 mln gestegen. Volgens het rapport lopen twee op de honderd Amerikanen de kans slachtoffer te worden van een ernstig misdrijf. Op elke 100.000 mensen worden 1922 ernstige misdrijven, waaronder roofovervallen, en 250 moorden en andere gewelddelicten gepleegd. In het afgelopen jaar werden elke minuut zeven ernstige misdaden gepleegd en één gewelddelict, zoals moord, verkrachting of poging tot moord.

In het rapport zijn ook de geweldplegingen en plunderingen van de oproeren in de steden in 1967 verwerkt.

Sinds 1960 is het aantal misdrijven met 89% gestegen, terwijl de bevolking maar met 10% is toegenomen. In 1967 zijn er naar schatting 12,090 moorden gepleegd, 1170 meer dan in 1966. Het grootste deel van deze moorden (48%) werd in zuidelijke staten gepleegd, 54% van de slachtoffers waren negers en 59% van de op beschuldiging van moord gearresteerden waren ook negers.

In 1967 werden 67 politieagenten gedood, tegen een gemiddelde van 48 in de jaren daarvoor. (Reuter)

UITSTEL RATIFICATIE NON-PROLIFERATIEVERDRAG

De Senaat is op 14 okt. op reces gegaan zonder het non-proliferatieverdrag (pag. 401 e.v.), te ratificeren. President Johnson had op 11 okt. gedreigd de Senaat in buitengewone zitting bijeen te roepen als het wetgevend lichaam het verdrag niet zou ratificeren. Senator *Mike Mansfield*, voorzitter van de Democratische meerderheid in de Senaat, maakte na de bekendmaking van Johnsons dreigement bekend, dat het verdrag niet op de agenda was geplaatst, omdat het gevaar groot was dat voor het verdrag niet de vereiste tweederde meerderheid kon worden gevonden.

Verscheidene politici hebben zich met het oog op de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije uitgesproken voor uitstel van de goedkeuring. De Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen heeft op 17 sept. met 13 tegen 3 stemmen bij 3 onthoudingen de ratificatie aanbevolen. *(AFP, NZZ)*

DE NAVO NA TSJECHOSLOWAKIJE

Op 15 en 16 nov. is in Brussel de jaarlijkse zitting op ministerieel niveau van de Noordatlantische Raad gehouden, die normaal medio dec. plaats vindt. Begin okt. was besloten de bijeenkomst een maand te vervroegen in verband met de situatie die is ontstaan door de interventie van de Sowjet-Unie en vier van haar bondgenoten van het Warschaupakt in Tsjechoslowakije.
Reeds dadelijk na de inval in Tsjechoslowakije was, met name door West-Duitsland, aangedrongen op een speciale bijeenkomst van de NAVO-ministerraad of een NAVO-topconferentie, teneinde te beraadslagen over een mogelijke herziening van de politiek en van de defensie van het bondgenootschap. Op 7 okt. ontmoetten de ministers van buitenlandse zaken der NAVO-landen (alleen Portugal en IJsland ontbraken) elkaar tijdens een informele bespreking in New York, waar zij verbleven t.g.v. de Alg. Vergadering van de Verenigde Naties.
Onder auspiciën van de permanente raad van de NAVO werd intussen een analyse gemaakt van de politieke, militaire en economische gevolgen van de ontwikkelingen rond Tsjechoslowakije en van de „crisisbeheersing". (Na de inval is sprake geweest van tekortkomingen in het inlichtingensysteem van de NAVO.) Deze rapporten, waarvan de inhoud, niet is bekend gemaakt, vormden de basis van het overleg der ministers.

Bijeenkomst NAVO-parlementariërs

De zitting van de ministerraad viel gedeeltelijk samen met de bijeenkomst, van 11-15 nov. eveneens te Brussel, van de Noordatlantische Assemblee, waarin ca. 200 parlementariërs uit de NAVO-landen zitting hebben. Op deze bijeenkomst werd o.m. het woord gevoerd door de secretaris-generaal van de NAVO, *Manlio Brosio*, en de geallieerde opperbevelhebber in Europa, generaal *Lyman Lemnitzer*.

Brosio verklaarde dat de Sowjet-Unie met haar ingrijpen in Tsjechoslowakije strategisch opzicht geen verrassingseffect heeft bereikt, omdat de voorbereidingen tot de operatie niet verborgen waren gebleven. Wel kan gesproken worden van een verrassing van tactische aard. Van meet af aan was duidelijk dat de operatie op zich zelf niet bedoeld was als een directe bedreiging van de NAVO, maar uitsluitend tegen Tsjechoslowakije was gericht. Door de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije, zo betoogde Brosio, is het vertrouwen in de vreedzame voornemens van de SU geschokt.

De SU heeft communistische landen het recht op evolutie als gevolg van vreedzame contacten met niet-communistische landen ontzegd. Dit leidt tot een klimaat van onzekerheid, zowel binnen deze communistische wereld als daarbuiten. Het is niet zeker dat wat in Moskou een zuiver defensief beleid genoemd wordt, zich niet gaat uitstrekken tot Joegoslavië en Albanië. Brosio zei dat de permanent geworden aanwezigheid van de Sowjetmacht in de Middellandse Zee door de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije nieuwe aspecten heeft gekregen als men ze beschouwt in verband met de mogelijkheden om druk uit te oefenen op socialistische landen in Zuidoost-Europa.

Brosio verklaarde geen heil in paniek en een bewapeninswedloop te zien. Hij meende dat de situatie door één woord gekenschetst is: „onzekerheid". De NAVO-strijdkrachten moeten daarom op het vereiste niveau gebracht worden. Dat geldt zowel voor hun mankracht als voor training en uitrusting.

Daarbij zouden de mogelijkheden van terugkeer naar ontspanning en begrip tussen Oost en West niet uit het oog verloren mogen worden.

Generaal Lemnitzer verklaarde dat het militaire evenwicht in Midden-Europa na de Sowjet-inval in Tsjechoslowakije duidelijk ten nadele van het Westen is gewijzigd. Hij constateerde, dat de SU in Centraal-Europa over de meest omvangrijke en de snelst in te zetten strijdmacht beschikt sedert de Tweede Wereldoorlog. Deze strijdmacht is meer naar het Westen gestationeerd dan ooit in het jongste verleden het geval was.

Omdat wij er niet zeker van kunnen zijn dat wij altijd de nodige waarschuwingstijd zullen hebben, moet de NAVO beschikken over troepen die aanvallen zonder of met geringe waarschuwingstijd, effectief het hoofd kunnen bieden. Die moeten voldoende in aantal en kwaliteit zijn en zij moeten vooruitgeschoven posities innemen en voorzien zijn van voldoende voorraden, aldus Lemnitzer.

Het NAVO-parlement aanvaardde o.m. een aanbeveling, waarin wordt gevraagd om een conferentie van de regeringsleiders van de bij de NAVO aangesloten landen die de

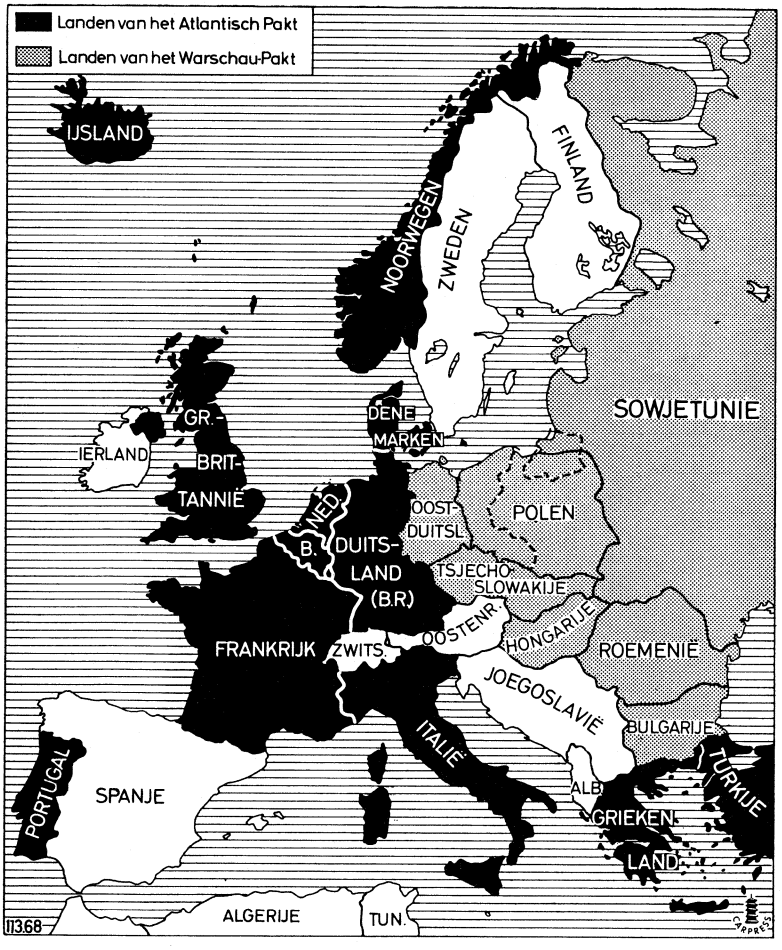

oprichting zou moeten bestuderen van een Europees bureau voor de gemeenschappelijke aanschaffing van wapens. Het bureau, dat een autonoom budget zou moeten hebbij, zou zich bezig moeten houden met de gezamenlijke ontwikkeling en aankoop van conventionele wapens. De activiteiten van het bureau zouden in overeenstemming moeten zijn met de strategische en diplomatieke lijn van de alliantie. De aanbeveling was een restant van een voorstel van de Westduitse christen-democraat *Erik Blumenfeld.* Deze had gepleit voor de oprichting van een Europees gezagsorgaan voor de samenwerking op defensiegebied en voor een topconferentie van de EEG-landen, eventueel zonder Frankrijk, Engeland, Denemarken en Noorwegen ter bestudering daarvan.

Het parlement aanvaardde ook een resolutie, waarin de invasie in Tsjechoslowakije wordt veroordeeld en gepleit wordt voor een versterking van de conventionele strijdmacht.

Op Griekenland werd een beroep gedaan, spoedig over te gaan tot herstel van de burgerlijke vrijheden en het houden van werkelijk democratische verkiezingen.

Het parlement drong er bij de VS op aan, de pogingen om tot een vergelijk met de SU te komen tot beperking van de bewapening, voort te zetten, ondanks de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije.

Verhoging militaire inspanning

Op 14 nov. kwamen de ministers van defensie bijeen in hun kwaliteit van comité voor defensieplanning — hierin is Frankrijk niet vertegenwoordigd, sinds het uit de geintegreerde militaire structuur is getreden — ter bespreking van de militaire gevolgen van de Sowjet-inval in Tsjechoslowakije. De ministers besloten dat in verband met de recente gebeurtenissen „de kwaliteit, doeltreffendheid en opstelling van de NAVO-strijdkrachten zullen worden verbeterd, zowel wat de mankracht als de uitrusting betreft". Verscheidene landen kondigden maatregelen aan die zij voornemens zijn te treffen om hun bijdrage aan de NAVO te vergroten. Van NAVO-zijde werd onderstreept dat het hier eerder een kwalitatieve dan een kwantitatieve versterking betreft. De Nederlandse minister van defensie, *W. den Toom,* zei dat het gaat om het inlopen van bepaalde achterstanden ten opzichte van door de NAVO gestelde doelen, maar dat de militaire eenheden niet moeten worden uitgebreid, omdat dit het gevaar van escalatie zou kunnen inhouden.

De maatregelen die de verschillende NAVO-landen, voor zover aangekondigd, zullen nemen, zijn:

BELGIË. Geen terugtrekking van vier gemechaniseerde infanteriebataljons uit West-Duitsland; overbrenging van eenheden geleide projectielen naar West-Duitsland voor luchtverdediging; maatregelen op personeelsgebied (versnelde werving vrijwilligers met 4000 per jaar).

CANADA. Aanschaffing van vier onderzeebootjagers en twee ondersteuningsschepen voor duikbootbestrijding. Voorlopig geen vermindering van de luchtmacht in West-Duitsland; handhaving van de Canadese brigade aldaar.

DENEMARKEN. Verhoging van de defensie-uitgaven met 13%, vergeleken met 1968.

WEST-DUITSLAND. Geen hervorming van gevechtseenheden tot opleidingseenheden, zoals aanvankelijk het plan was; oprichting van 30 nieuwe batterijen artillerie; aankoop van 135 helikopters, nieuwe gevechtsvliegtuigen en vier luchtverdedigingsfregatten. Deze maatregelen vallen buiten een stijging van de defensiekosten met DM 740 mln in 1969.

ENGELAND. Uitbreiding van oefeningen op het continent van de in Engeland gestationeerde eenheden van de strategische, voor de NAVO bestemde, reserve; ter beschikking stelling van extra eenheden voor de mobiele strijdmacht, uitbreiding van de marine in de Middellandse Zee met een vliegdekschip, een transportschip en verkenningsvliegtuigen, aankoop van 20 vliegtuigen voor de in West-Duitsland gestationeerde luchtmacht en op ruimer schaal oefeningen in West-Duitsland.

ITALIË. Aankoop van nieuwe tanks en marinepatrouillevliegtuigen voor het Middellandse-Zeecommando; een aantal maatregelen op personeelsgebied. Daarbuiten steeg de defensiebegroting met 7%.

GRIEKENLAND. Nieuwe marine-eenheden worden beschikbaar gesteld voor het Middellandse-Zeecommando.

NEDERLAND. Zie pag. 761.

NOORWEGEN. Versterking van de defensie van Noord-Noorwegen, versnelde aankoop van modern materieel. Dit betekent een extra stijging van de defensiekosten van 250 mln Kronen.

TURKIJE. Versterking van de gevechtskracht; de kosten worden gedekt door besparingen elders op de begroting.

VERENIGDE STATEN. Vervroegde overbrenging van 2 brigades en 4 squadrons naar West-Duitsland voor gemeenschappelijke oefeningen; verbeteringen in de strategische reserve; uitbreiding van personeel en materieel van de Amerikaanse troepen in West-Duitsland, toewijzing van 14 squadrons van de luchtmacht aan de NAVO; meer oefeningen in West-Duitsland.

Europees defensieoverleg

Op initiatief van de Britse minister van defensie, *Healey,* hielden de ministers van defensie van de landen van de Europese Gemeenschappen (zonder Frankrijk), Engeland, Noorwegen en Denemarken op 13 nov. een informele bijeenkomst ter bespreking van gemeenschappelijke defensieproblemen. Frankrijk had de uitnodiging niet aanvaard. Minister Healey zou de oprichting beogen van een Europese groep (European caucus) binnen de NAVO, die een gemeenschappelijk standpunt inzake defensiekwesties zou kunnen innemen.

Volgens de *NZZ* zou het overleg (dat zal worden herhaald) geen tastbaar resultaat hebben gehad, maar zullen de pogingen een Europese kern te vormen worden voortgezet zonder naar institutionalisering te streven. Van Duitse zijde zou men zich met het oog op Frankrijk sterk gereserveerd tegenover het denkbeeld tonen.

Het politieke overleg

Op de bijeenkomst van de Noordatlantische Raad op 15/16 nov. kwamen vooral de politieke implicaties van het Sowjet-optreden in Tsjechoslowakije ter sprake. Algemeen was men het eens over de noodzaak een waarschuwing aan het adres van de Sowjet-Unie te doen horen om zich te onthouden van verdere militaire interventies, al bestonden over de bewoordingen daarvan nuances tussen enerzijds de VS, Engeland en andere landen, die een „krachtige" waarschuwing bepleitten, en Frankrijk anderzijds. Alle ministers spraken echter ook de wens uit de ontspanningspolitiek voort te zetten.

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Rusk, verklaarde dat Oostenrijk en Joegoslavië behoren tot het gebied waar de NAVO veiligheidsbelangen heeft. Volgens sommige zegslieden zou Rusk ook verklaard hebben dat een Sowjet-inval in Roemenië een veel ernstiger crisis zou veroorzaken dan de bezetting van Tsjechoslowakije.

Amerikaanse functionarissen weigerden dit te bevestigen.

Zijn Britse ambtgenoot, Stewart, drong erop aan de Sowjet-Unie een „duidelijk teken" te geven dat ieder verder optreden tegen haar bondgenoten of neutrale of niet-gebonden landen „onvoorspelbare gevolgen" zou hebben.

De Franse minister van buitenlandse zaken, *Debré,* legde de nadruk op de noodzaak voort te gaan met het streven naar ontspanning. Het optreden van de SU betekende een geweldige hindernis op de weg naar ontspanning, maar er is geen andere keuze, omdat afzien van ontspanning oorlog betekent. Debré ontkende niet dat Frankrijk meningsverschillen heeft het zijn bondgenoten in de NAVO over de wijze

waarop de veiligheid gewaarborgd moet worden en over de manier waarop ontspanning moet worden bereikt. Maar, aldus Debré, de alliantie is de steun voor de „nationale wil" om zich te verdedigen.
Zij is de politieke uiting van een solidariteit, die het mogelijk maakt tot een gezamenlijk optreden te komen wanneer de omstandigheden dat vereisen. Frankrijk is zich bewust van het element van evenwicht dat de alliantie vertegenwoordigd. Debré maakte duidelijk dat Frankrijk zich niet aan de in het bondgenootschap aangegane verplichtingen zal onttrekken.
In het slotcommuniqué, dat met uitzondering van de passage over de duur van het bondgenootschap ook door Frankrijk werd onderschreven, wordt de Sowjet-Unie gewaarschuwd dat „elke Sowjet-inmenging, die de toestand in Europa of de Middellandse Zee direct of indirect zou beïnvloeden, een internationale crisis met ernstige gevolgen zou doen ontstaan". Het communiqué noemt geen bedreigde landen.

Officiële woordvoerders toonden zich zeer tevreden over de resultaten van de bijeenkomst, die volgens sommigen de NAVO een nieuwe stimulans heeft gegeven. Met name de besluiten van de meeste landen om hun militaire bijdragen aan de NAVO te vergroten, werden als belangrijk beschouwd. Men was van mening dat de inval in Tsjechoslowakije de zich sinds enige tijd aftekenende militaire desintegratie van het bondgenootschap tot staan heeft gebracht.

Het Joegoslavische regeringsblad B o r b a legde de verklaring van de NAVO-ministerraad uit als een garantie voor territoriale veiligheid en onafhankelijkheid van Joegoslavië.

In een officiële verklaring, die door het Sowjet-persbureau TASS werd uitgegeven, beschuldigde de SU de leidende leden van de NAVO ervan het scheppen van nieuwe en ernstige internationale problemen voor te bereiden om het verbond bijeen te houden.

Het persbureau verklaarde dat de NAVO nieuwe problemen heeft geschapen door haar uitspraak dat elke Sowjetrussische interventie die van invloed is op de situatie in Europa of het Middellandse Zeegebied ernstige consequenties zal hebben. Hiermee probeert het bondgenootschap volgens TASS nieuwe staten in de belangensfeer van de NAVO te trekken zonder zelfs hun mening hierover gevraagd te hebben.

HET SLOTCOMMUNIQUÉ

De belangrijkste passages van het slotcommuniqué dat na de bijeenkomst van de NAVO-raad werd uitgegeven, luiden als volgt:

1. (. . .)

2. De ministers hebben opnieuw de onaantastbaarheid onderschreven van het beginsel, reeds vele malen bevestigd door alle landen, inclusief de Sowjet-Unie, dat iedere natie onafhankelijk moet zijn en dat derhalve iedere inmenging van een staat in de aangelegenheden van een andere, onrechtmatig is. Zij stelden vast dat dit beginsel bewust door de Sowjet-Unie, bijgestaan door vier van haar bondgenoten, is geschonden. De wereldopinie is diep geschokt door deze gewapende interventie, gepleegd tegen de wens van de regering en van het volk van Tsjechoslowakije. Alle leden van het bondgenootschap hebben dit gebruik van geweld, dat de vrede en de internationale rechtsorde in gevaar brengt en een inbreuk betekent op de beginselen van de Verenigde Naties, veroordeeld. Zoals alle andere volken dient het volk van Tsjechoslowakije vrij te zijn over zijn eigen toekomst te beslissen zonder inmenging van buiten. Overeenkomsten die onder een bezettingsregime totstandkomen, kunnen geen rechtvaardiging opleveren voor een verwerping van dit fundamenteel begrip.

3. De bewering van de Sowjetleiders dat er een recht zou bestaan dat inmenging toestaat in de aangelegenheden van andere staten die deel uitmaken van een zogenaamd „socialistisch gemenebest", is in strijd met de fundamentele beginselen van de Ver. Naties, levert gevaar op voor de Europese veiligheid en heeft onvermijdelijk ernstige ongerustheid veroorzaakt. Zij geeft aanleiding tot de vrees dat opnieuw geweld zal worden gebruikt in andere gevallen. Het gebruik van geweld en het legeren in Tsjechoslowakije van Sowjetstrijdkrachten die daar voordien niet waren, hebben ernstige onzekerheid doen ontstaan over de toestand en over de voornemens en oogmerken van de Sowjet-Unie. Deze onzekerheid vereist van de bondgenoten grote waakzaamheid.

4. Toegepast op Duitsland werpt de politiek die de Sowjet-Unie ontleent aan haar doctrine van een zogenaamd „socialistisch gemenebest" nieuwe hindernissen op voor een toenadering tussen en uiteindelijke eenwording van de twee delen van Duitsland. Bovendien zou deze in strijd zijn met letter en geest van de viermogendhedenovereenkomsten met betrekking tot geheel Duitsland. In deze situatie en rekening houdend met de bijzondere verantwoordelijkheden van de Ver. Staten, Engeland en Frankrijk, bevestigen de ministers de vastbeslotenheid van het bondgenootschap voort te gaan met zijn pogingen bij te dragen tot een vreedzame oplossing van het Duitse vraagstuk, gegrondvest op een vrije beslissing van het Duitse volk en op de belangen van de Europese veiligheid. Hun regeringen, die de D.D.R. (Oost-Duitsland) niet erkennen, verwerpen elke aanspraak die de verdeling van Duitsland tegen de wil van het Duitse volk zou bestendigen. Verwijzend naar hun communiqué uitgegeven te Reykjavik op 25 juni 1968, bevestigen de ministers de steun van hun regeringen voor de uitgesproken vastbeslotenheid van de drie mogendheden om de veiligheid van Berlijn te verzekeren en de vrijheid van toegang tot de stad te handhaven. Zij brengen de verklaring over Berlijn van de Atlantische raad van 16 dec. 1958 in herinnering en de verantwoordelijkheden die elke lidstaat aanvaardde met betrekking tot de veiligheid en het welzijn van Berlijn. Zij nemen met voldoening kennis van de belangrijke maatregelen die door de Bondsrepubliek Duitsland, in overeenstemming met de status van Berlijn, zijn genomen, voor het behoud van de levensvatbaarheid van de stad. Zij sluiten zich aan bij het standpunt van de drie mogendheden wat betreft het rechtmatige belang van de bondsregering bij het welzijn en de levensvatbaarheid van Berlijn en wat betreft de daaruit voortvloeiende banden die tussen die twee bestaan op grond van de van kracht zijnde regelingen. De ministers sluiten zich aan bij het beroep gedaan op de Sowjet-Unie door de drie mogendheden, om de vierzijdige overeenkomsten over Berlijn te respecteren, evenals de beslissingen die voortvloeiden uit deze overeenkomsten, genomen door de Ver. Staten, Frankrijk en Engeland.

5. De nieuwe onzekerheden welke voortvloeien uit het recente Sowjet-optreden strekken zich ook uit tot de Middellandse Zee. Deze situatie vereist dat de bondgenoten met alle hun ter beschikking staande middelen hun pogingen voortzetten, de stabiliteit en een rechtvaardige vrede alsmede de onderlinge samenwerking en wederzijdse begrip in dit gebied te bevorderen. De uitbreiding van de Sowjet-activiteit in de Middellandse Zee, met inbegrip van de toegenomen aanwezigheid aldaar van eenheden van de Sowjet-vloot, vereist waakzaamheid om de geallieerde veiligheid te verzekeren.

6. In het belang van de wereldvrede doen de leden van het bondgenootschap een nadrukkelijk beroep op de Sowjet-Unie af te zien van het gebruik van geweld en van inmenging in de aangelegenheden van andere staten. De lidstaten, vastbesloten de vrijheid en onafhankelijkheid van hun landen te waarborgen, zouden niet onverschillig kunnen blijven tegenover enigerlei ontwikkeling die hun veiligheid in gevaar zou brengen. Het is duidelijk dat iedere Sowjet-inmenging die op directe of indirecte wijze de toestand in Europa en de Middellandse Zee zou beïnvloeden, een internationale crisis zou doen ontstaan met ernstige gevolgen.

7. Zolang de Sowjet-leiders een politiek van geweld aanhangen zullen deze nieuwe onzekerheden voortbestaan. De bondgenoten zijn ervan overtuigd dat hun politieke solidariteit noodzakelijk blijft teneinde agressie en andere vormen van onderdrukking tegen te gaan. Zij zijn bovenal vastbesloten om hun gemeenschappelijke verplichtingen na te komen en de leden van het bondgenootschap te verdedigen tegen elke gewapende aanval, zulks in overeenstemming met het bepaalde in het verdrag.

8. De geallieerden die deelnemen aan het geïntegreerde defensieprogramma van de NAVO, zijn derhalve genoodzaakt tot een herwaardering van de staat van hun verdediging. Zij zijn van oordeel dat de toestand ontstaan door de recente gebeurtenissen, een collectief antwoord vereist. De kwaliteit, de doeltreffendheid en de opstelling van de NAVO-strijdkrachten zullen worden verbeterd, zowel wat betreft hun omvang als hun uitrusting, teneinde beter in staat te zijn de verdediging, zover mogelijk voorwaarts, te kunnen verzekeren. De kwaliteit van de reserve-strijdkrachten zal eveneens worden verbeterd en het vermogen hen snel te mobiliseren zal worden vergroot. Hernieuwde aandacht zal worden besteed aan het ter beschikking stellen van versterkingen voor de flankgebieden en aan de versterking van de locale strijdkrachten aldaar. Het conventionele vermogen van de tactische luchtstrijdkrachten van de NAVO zal worden vergroot. Bepaalde aanvullende nationale onderdelen zullen de NAVO-opperbevelhebbers ter beschik-

king worden gesteld. Bijzondere maatregelen zijn goedgekeurd op elk van deze gebieden, teneinde het conventionele vermogen van de NAVO-strijdkrachten te verbeteren.
De ministers kwamen overeen dat de gecoördineerde uitvoering van deze maatregelen en de beschikbaarstelling van aanvullende budgettaire maatregelen, zover nodig voor de uitvoering van deze maatregelen, onderdeel zullen vormen van het NAVO-strijdkrachtenplan voor 1969/1973, dat in jan. 1969 in behandeling zal worden genomen. Zij waren eveneens van mening dat de solidariteit van het bondgenootschap kan worden versterkt door samenwerking tussen de leden, gericht op verlichting van de lasten welke zouden voortvloeien uit betalingsbalanstekorten die direct zouden worden veroorzaakt door de uitgaven voor de collectieve verdediging.

9. Een jaar geleden bevestigden de ministers in het rapport over de toekomstige taken van het bondgenootschap, dat een politiek van ontspanning zou worden nagestreefd, terwijl tegelijkertijd een militaire macht en een politieke solidariteit, voldoende om iedere aanvaller af te schrikken, zou worden gehandhaafd. De Sowjet-inmenging in Tsjechoslowakije heeft op ernstige wijze de hoop verminderd op een regeling van de hangende problemen die het continent van Europa en Duitsland nog verdeeld houden en op de vestiging van vrede en veiligheid in Europa en zij bedreigt sommige van de resultaten die reeds op het gebied van de ontspanning waren bereikt. In feite heeft het optreden van de vijf leden van het Warschaupact de bondgenoten genoodzaakt de omvang en het niveau van hun contacten met deze landen te verminderen.

10. In het bijzonder zijn de kansen voor een wederzijdse en afgewogen vermindering van strijdkrachten ernstig geschaad. Niettemin zetten de bondgenoten in nauw onderling overleg hun studies en voorbereidingen voort voor een ogenblik dat er een gunstiger klimaat voor vruchtbare besprekingen zal heersen.

11. In elk geval zal, in overeenstemming met de Westerse waarden, het vestigen van veilige, vreedzame en wederzijds vruchtbare betrekkingen tussen Oost en West het politieke doel blijven. De bondgenoten zijn vastbesloten dit doel te blijven nastreven, waarbij zij er rekening mee houden dat het streven naar ontspanning niet mag leiden tot een breuk in het bondgenootschap. Het zoeken naar vrede vereist, met de Westelijke veiligheid verenigbare, vooruitgang op de essentiële gebieden van ontwapening en bewapeningscontrole en een verdere inspanning om de fundamentele vraagstukken die Oost en West verdeeld houden, op te lossen.

12. Het Noordatlantische bondgenootschap zal de onmisbare waarborg voor de veiligheid en de wezenlijke grondslag voor het streven naar Europese verzoening blijven vormen. Volgens de bepalingen van het verdrag is het bondgenootschap voor onbepaalde tijd aangegaan. Recente gebeurtenissen hebben opnieuw aangetoond dat zijn voortbestaan meer dan ooit nodig is. De minister van buitenlandse zaken van Frankrijk heeft er van zijn kant aan herinnerd dat, onder voorbehoud van gebeurtenissen die op grondige manier de verhoudingen tussen Oost en West zouden wijzigen, de Franse regering van mening is dat het bondgenootschap moet voortbestaan, zolang het zal blijken nodig te zijn.

13. (...) (A N P)

internationale zaken

ALGEMEEN

DE SOWJETRUSSISCHE VLOOT IN DE MIDDELLANDSE ZEE

Sinds de Zesdaagse Oorlog opereert een Sowjetrussische vloot, het 3e Eskader, in de Middellandse Zee (zie pag. 146). Hoewel regelmatig melding wordt gemaakt van Sowjetschepen, die via de Bosporus naar de Middellandse Zee varen, — in de eerste helft van oktober 15 stuks —, blijven niet alle daar: een deel passeert de Straat van Gibraltar, een deel keert terug. Er is echter wel van een lichte kwantitatieve versterking sprake. *Time* (22-11) spreekt van een sterkte van 52 schepen, waaronder 2 kruisers, 10 onderzeeërs en 6 spionnagetrawlers. Andere berichten maken melding van 10 torpedobootjagers.
Als een belangrijke kwalitatieve versterking werd de komst op 20 sept. van het moederschip voor helicopters, de *Moskwa* (23.000 ton), beschouwd. Dit schip, het eerste in zijn soort in de SU, zou 30 helicopters vervoeren en met raketten zowel tegen vliegtuigen als tegen schepen uitgerust zijn.
Toch zou het Sowjet-eskader volgens Amerikaanse strategen geen werkelijk gevaar opleveren voor de Amerikaanse 6e vloot wegens het ontbreken van grote vliegdekschepen.

Mers-el-Kébir

Terwijl het Sowjet-eskader in het oosten van de Middellandse Zee de beschikking heeft over de Egyptische havens Port Said en Alexandrië en over de Syrische haven Latakia, werd medio juli n.a.v. het bezoek van de Sowjetrussische minister van defensie, maarschalk *Gretsjko*, aan Algerije van verschillende zijden (o.a. *The New York Times*) gemeld dat de Algerijnse regering de voormalige Franse basis Mers-el-Kébir ter beschikking van de Sowjetschepen had gesteld. Deze berichten werden evenwel van officiële zijde te Algiers en Washington ontkend.
Volgens NAVO-inlichtingen uit Rome (*AFP* 21-9) zouden Russische technici met het onderhoud van de basis belast zijn.
Het Franse blad *L'Aurore* schreef begin oktober dat er tegen het einde van dit jaar 18.000 Russische militaire adviseurs en technici in Algerije aanwezig zullen zijn en dat Mers-el-Kébir binnen enkele weken ter beschikking van de Russische vloot zou staan. Ook meldde het blad de aanleg van een raketbasis in La Calle. Het Algerijnse regeringsblad *El Moudjahid* wees er echter op dat Algerije steeds de vestiging van buitenlandse bases veroordeeld had.
Inmiddels werden ook andere Sowjet-acties in het westelijk deel van de Middellandse Zee gemeld.
Op 15 okt. brachten vier Russische oorlogsbodems een beleefdheidsbezoek aan de Marokkaanse haven Casablanca. Op 28 okt. werd een Russische kruiser gesignaleerd in de buurt van de Italiaanse territoriale wateren nabij kaap Teulada, waar een NAVO-opleidingscentrum gevestigd is.
Nadat o.a. in de Italiaanse pers en in het Belgische blad *Libre Belgique* opnieuw berichten verschenen over de aanwezigheid van Russen in Mers-el-Kébir, volgde na dementies van de Algerijnse ambassade te Parijs en te Rome op 15 nov. een officiële verklaring van het Sowjetrussische persbureau *Tass*.

„Het persbureau T a s s is gemachtigd de door de Westelijke pers verspreide berichten over de vestiging van een Sowjet-

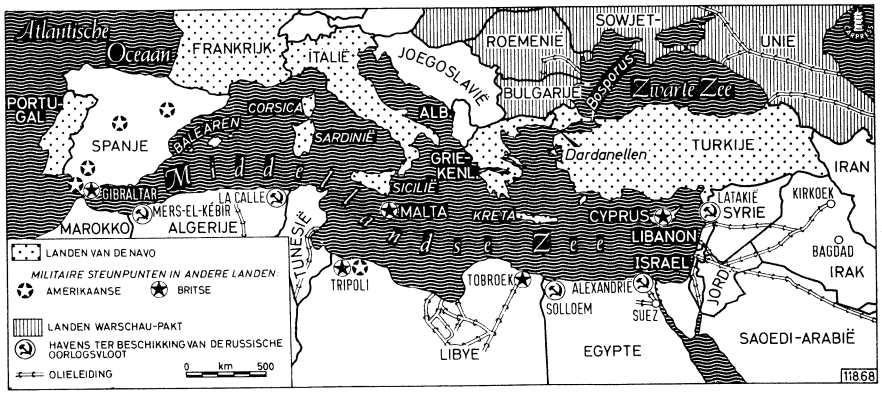

marinebasis te Mers-el-Kébir en de bouw van een netwerk van raketlanceerinrichtingen in Algerije te dementeren (....). De verzinsels van de Westelijke pers hebben kennelijk ten doel een vals beeld van de ware aard van de Sowjet-Algerijnse betrekkingen te geven en de vreedzame politiek van de SU jegens alle Middellandse Zee-landen in een kwaad daglicht te stellen. Hun doel is de versterking van de activiteiten van de NAVO te rechtvaardigen, met name de plannen welke de oprichting van een permanente maritieme strijdmacht in de Middellandse Zee voorzien", aldus T a s s.

Eerder had de Franse minister van buitenlandse zaken, *Michel Debré,* op 13 nov. verklaard dat „geen Algerijnse basis in permanente zin wordt gebruikt door buitenlanders".

Motieven SU

De aanwezigheid van de Sowjetvloot in de Middellandse Zee werd voor het eerst officieel gemotiveerd in het regeringsblad I z w e s t i a van 11 nov. In de eerste plaats werd gesteld dat de SU als een Zwarte Zeemogendheid automatisch ook een Middellandse Zeemogendheid is. „Zij is op directe wijze bij de vrede en de veiligheid in dit gebied geïnteresseerd, dat in de onmiddellijke nabijheid van de Zuidgrens van de SU ligt". „De SU heeft steeds gewild dat de Middellandse Zee een zee van de vrede is, een zone vrij van nucleaire wapens (....) Dit grote doel kan slechts door actieve strijd tegen het Amerikaanse imperialisme bereikt worden, waarvan het politieke en militaire systeem in deze sector moet worden geliquideerd". De aanwezigheid van de Amerikaanse 6e vloot is alleen verantwoordelijk voor de spanning in het Middellandse Zeegebied en heeft heden geen enkele reden meer nu de oorlog sinds meer dan 20 jaar is afgelopen. Welk recht hebben de VS hun Zesde Vloot op 6.000 km van New York te stationeren, aldus het commentaar van de I z w e s t i a.

Op 12 nov. schreef vice-admiraal S m i r n o w in het militaire blad K r a s n a j a S w e s d a dat de Russische oorlogsschepen de agressieve Amerikaanse Zesde Vloot in toom hielden, welke sinds 20 jaar gebruikt is om de nationale bevrijdingsbewegingen in de landen rond de Middellandse Zee te onderdrukken en zich schaamteloos in de binnenlandse aangelegenheden van die staten te mengen. „Reeds de aanwezigheid van Sowjetschepen in de Middellandse Zee staat het de Zesde Vloot niet meer toe zo ongegeneerd te handelen als zij vroeger deed", aldus Smirnow.

Sterkte Sowjetvloot

De SU beschikt volgens de laatste gegevens, aldus *AP* (22-10), over 29 kruisers, 111 torpedobootjagers, 400 onderzeeërs, 100 escortevaartuigen, 300 patrouilleschepen, 450 snelle patrouilleboten, 170 mijnenvegers, 180 kustmijnenvegers, 230 landingsschepen en 3 helicoptermoederschepen.

De onderzeeërs kunnen worden verdeeld in drie klassen:

48 met raketten aan boord, die een bereik hebben van 650 à 1.300 km waarvan 13 worden aangedreven door kernenergie;

47 met raketten met een kleiner bereik van 480 km, waarvan 25 worden aangedreven door kernenergie;

312 conventionele, uitgerust met torpedo's.

Een sub-commissie van de Amerikaanse Senaat rapporteerde op 30 sept. dat in de SU een nieuwe klasse onderzeeërs wordt gebouwd, waarmee van een afstand van 2.400 km onder water kernprojectielen kunnen worden afgevuurd op doelen in de VS. Dit type zou dus lijken op de Amerikaanse duikboten, die uitgerust zijn met raketten van het Polaris-type, welke een reikwijdte hebben van ca. 4.500 km.

(Vor. ber. pag. 146 en 444/3)

NAVO

NIEUW NAVO-COMMANDO VOOR MIDDELLANDSE ZEE

Op 15 okt. is de instelling aangekondigd van een nieuw NAVO-commando in de Middellandse Zee, dat tot taak heeft de coördinatie en verbetering van het toezicht uit de lucht in dit gebied. Deze luchtverkenning is met name bedoeld om de groeiende Sowjetvloot in de Middellandse Zee in het oog te kunnen houden. Het nieuwe commando, genaamd Maritime Air Forces Mediterranean (Marairmed) is op 21 nov. in werking getreden. Het is gevestigd in Napels en staat onder bevel van de Amerikaanse schoutbij nacht *Edward C. Outlaw.* De verkenningen zullen worden uitgevoerd door vliegtuigen van de Amerikaanse, Britse en Italiaanse marine die boven het Middellandse-Zeegebied zullen patrouilleren om met name Sowjet-onderzeeboten op te sporen. Ook Griekenland en Turkije zullen worden ingeschakeld. De vliegtuigen zijn voorzien van moderne opsporingsapparatuur.

De instelling van het commando is een van de resultaten van de conferentie van de NAVO-ministerraad in Reykjavik in juni van dit jaar (pag. 452/3).

Van 5-10 nov. heeft de NAVO in het centrale en westelijke gedeelte van de Middellandse Zee grote gecombineerde lucht- en zee-oefeningen gehouden. Aan de oefening „Appel van Eden" genaamd, namen meer dan 50 schepen uit Engeland, Frankrijk (dat geen deel meer uitmaakt van het militaire NAVO-commando), Italië, Griekenland en de VS deel. Hoewel de oefening jaarlijks wordt gehouden, brachten waarnemers haar, gezien haar omvang, in verband met de groeiende aanwezigheid van de Sowjet-vloot in de Middellandse Zee.

west-europa

ALGEMEEN

BRITSE PARTIJEN LID COMITÉ-MONNET

Naar op 25 okt. werd bekendgemaakt hebben de drie Britse politieke partijen — Labour, Conservatieven en Liberalen — erin toegestemd om toe te treden tot het Actie-comité voor de Verenigde Staten van Europa, het zg. comité-Monnet.

In een brief waarin de toetreding wordt gemeld, schrijft premier *Wilson* namens Labour, dat zijn partij „gelooft dat de Europese integratie van wezenlijk belang is indien Europa zijn grote mogelijkheden wil uitbuiten en een unieke bijdrage wil leveren om de wereldvrede te verzekeren en te handhaven".

Wilson heeft minister *Michael Stewart* van buitenlandse zaken, diens voorganger *George Brown* en *Walter Padley,* een lid van het nationale uitvoerende comité als Labours vertegenwoordigers in het actiecomité benoemd.

Voor de Conservatieven zullen in het comité zitting nemen: *Reginald Maudling,* plaatsvervangend leider van de partij, sir *Alec Douglas-Home,* woordvoerder op het gebied van buitenlandse zaken en *Selwyn Lloyd,* voormalig minister van buitenlandse zaken en financiën. De liberalen benoemden *Jeremy Thorpe.*

Het Actie-comité, tot welks oprichting in 1955 *Jean Monnet,* het initiatief nam, bestond tot nog toe uit vertegenwoordigers van politieke partijen en de vakbeweging in de zes EEG-landen. *(Volkskrant* 25-10)

BENELUX

TOPCONFERENTIE UITGESTELD

Tijdens het op 3 nov. gevoerde overleg tussen de ministers van buitenlandse zaken van de Beneluxlanden is besloten de Beneluxtopconferentie niet in december, maar in maart of april 1969 te Den Haag te doen houden. Directe aanleiding tot dit besluit was de kabinetscrisis in Luxemburg (pag. 766/1), aldus de *Volkskrant* (5-11).

Minister *Luns* verklaarde na afloop van de bijeenkomst dat er, hoewel meer ambitieuze plannen moesten worden opgegeven, meer bereikt

was dan gedacht mocht worden. Hij zinspeelde hiermee volgens de *NRC* (5-11) op de bezwaren die in België van Waalse kant bestaan tegen een al te spectaculaire versterking van de Beneluxgemeenschap, waarin de Walen vrezen zich nog meer minderheid te zullen moeten voelen dan thans reeds in België het geval is.

Als belangrijk resultaat kan worden beschouwd dat in het kader van de voltooiing van de Benelux economische unie op 1 nov. 1970 de binnengrenzen volledig geopend zullen zijn. Een commissie van hoge ambtenaren heeft opdracht gekregen binnen vier maanden een rapport op te stellen over wat nog moet gebeuren om het wegvallen van deze grenzen mogelijk te maken.

In principe is verder besloten dat er elk jaar een conferentie van de Benelux-regeringen onder leiding van de minister-president van een der drie landen zal worden gehouden. Besloten is ook tot instelling van een „comité d'impulsion", een commissie die voorstellen moet uitwerken tot versterking van de samenwerking. Het Beneluxparlement zal meer bij de zaak worden betrokken door het geven van gelegenheid tot het stellen van schriftelijke vragen. Het zal bovendien rapporten ontvangen over de buitenlandse politiek en vooraf inzage krijgen in de gezamenlijke plannen op wetgevend gebied.

Een laatste besluit betrof de instelling van nieuwe ministeriële werkgroepen. Die zijn er al voor economische en financiële aangelegenheden. Er komen nu ook werkgroepen voor buitenlandse politiek, wetenschapsbeleid, samenwerking in de grensgebieden, harmonisering van het recht en voor toerisme.

(Volkskrant, NRC 5-11)

(Vor. ber. pag. 6/1)

WEU

BIJEENKOMSTEN MINISTERRAAD. RELATIE ENGELAND-EEG. PLAN-HARMEL

De ministerraad van de Westeuropese Unie (WEU), waarvan zowel de landen van de Europese Gemeenschappen als Engeland deel uitmaken, heeft zich tijdens zijn bijeenkomsten dit jaar naast internationale vraagstukken in het bijzonder met de relatie tussen de Zes en Engeland bezig gehouden.

Na het debat op 30 jan. over het Beneluxmemorandum (pag. 119/2) kwam deze kwesties opnieuw aan de orde tijdens de bijeenkomst op 26 april te Parijs. De Britse vertegenwoordiger, minister *Stewart,* bevestigde dat Engeland alleen belangstelling had bij eventuele voorstellen tot handelsschikkingen tussen de Gemeenschappen en Engeland op voorwaarde dat deze voorstellen uitgaan van alle zes lidstaten der Gemeenschappen en dat zij uiteindelijk leiden tot een volledig Brits lidmaatschap. Engeland wil de voorafgaande periode niet onbenut laten en aanvaardt het Beneluxmemorandum als de meestbelovende vorm van aanpak.

De vertegenwoordiger van Frankrijk, staatssecretaris *Bettencourt,* bevestigde van zijn kant het Franse standpunt: de handelsschikkingen staan geheel los van een eventueel lidmaatschap, waartegen Frankrijk in beginsel geen bezwaar heeft. Het is echter zo dat Engeland op het ogenblik niet in staat is alle verplichtingen op zich te nemen die zouden voortkomen uit zijn toetreding. Er moeten daartoe nog vele krachtsinspanningen worden verricht en Engeland is daar met veel moed mee bezig. Frankrijk hoopt dat deze krachtsinspanningen met succes zullen worden bekroond.

De Westduitse staatssecretaris *Gerhard Jahn* pleitte voor nauwer politiek overleg binnen de WEU. Hij werd daarbij gesteund door de overige vertegenwoordigers, uitgezonderd de Franse.

Na afloop van de vergadering vond een onderhoud plaats tussen minister Stewart en zijn Franse collega *Couve de Murville* over de Britse kandidatuur.

Tijdens de vergadering op 8 en 9 juli te Bonn pleitte de Westduitse minister *Brandt* voor een beter gebruik van de mogelijkheden tot politiek overleg binnen de WEU. De Franse vertegenwoordiger, de secretaris-generaal van buitenlandse zaken *Hervé Alphand,* verklaarde dat de tijd nog niet rijp was voor onderhandelingen over een Britse toetreding tot de EEG, omdat de economische toestand van Engeland nog een belemmering vormt. Minister Stewart liet zich over deze toestand optimistisch uit en zei dat Engeland naar een volledig lidmaatschap bleef streven.

Minister Brandt stelde tenslotte voor in de herfst in Brussel weer concreet over het vraagstuk van de Britse toetreding te spreken.

Vruchteloze discussies kon de EEG zich niet permitteren, zo meende hij.

Plan-Harmel

Toen echter tijdens de zitting van de ministerraad van de Europese Gemeenschappen te Brussel op 27 sept. (pag. 712/1) geen concrete vorderingen werden gemaakt, kwam de Belgische minister van buitenlandse zaken *Harmel* op 3 okt. met een plan voor grotere Europese samenwerking, dat hij aan de ministerraad van de WEU wilde voorleggen. Dit plan, dat volgens de *NRC* (4-10) duidelijk verwant was aan het Benelux-memorandum, bestond uit vier punten:

1) een institutionele structuur van de politieke samenwerking;
2) systematisch overleg over defensieproblemen;
3) samenwerking op technologisch gebied en
4) een institutionele monetaire samenwerking.

Wij wensen, aldus Harmel, dat deze vier wegen waarlangs zich Europese samenwerking moet ontwikkelen, in de komende maanden worden verkend. De eerste twee liggen duidelijk buiten het gebied van de Europese Gemeenschappen; de laatste twee raken ze. Ter wille van de doeltreffendheid moeten met de Gemeenschappen bijzondere vormen van samenwerking gevonden worden.

De minister stelde dat de grondslagen voor het Europese integratiewerk gelegd zijn zowel door de verdragen die de WEU het aanschijn schonken alsook door de verdragen met de Gemeenschappen. De partners in de WEU hebben verdragsverplichtingen aangegaan gericht op het bevorderen van de eenheid en de geleidelijke integratie van Europa zonder dat dit streven aan een beperking in de tijd gebonden werd of de integratie tot bepaalde gebieden werd beperkt.

De WEU heeft tot de vorming van de Gemeenschappen geleid. Het is in de huidige omstandigheden nuttig te zien of de WEU ook nog naar andere vormen van Europese integratie kan leiden. Middels de WEU moet worden gezocht naar nieuwe vormen van samenwerking op terreinen die niet door de Verdragen zijn bepaald, zoals de buitenlandse politiek, de defensie, de technologie en het monetaire beleid. Op de vergadering van de zeven der WEU zal men zoeken naar akkoorden en zelfs als men het met zeven niet eens wordt, kan men ook met minder verder zoals het voorbeeld van de EG leert.

Wij staan, volgens Harmel, voor een keus: Of wij scheppen nieuwe organen en methoden voor een doeltreffende samenwerking, of wij staan, gezien de moeilijkheden van het ogenblik, voor een versterkt terugvallen op nationale programma's en zuiver nationale politiek.

Ministerraad te Rome

Op de bijeenkomst van de ministerraad te Rome op 21 en 22 okt. werd het plan-Harmel door Frans toedoen in feite getorpedeerd. Formeel

richtte het Franse verzet zich niet tegen het plan zelf, maar tegen de door Harmel voorgestelde procedure. De Belgische minister stelde nl. voor zijn denkbeelden te laten onderzoeken door een „werkgroep". welke aan de volgende ministerraad rapport zou moeten uitbrengen.
Normaal worden rapporten uitgebracht door de permanente Raad van de WEU te Londen, echter pas nadat over de inhoud unanimiteit is bereikt. De door Harmel bedoelde werkgroep zou een ander orgaan zijn en bijgevolg niet aan de door gewoonterecht ontstane unanimiteit gebonden zijn.
Hiertegen verzette zich de Franse vertegenwoordiger, staatssecretaris *Jean de Lipkowski.* Hij kwam in het bijzonder op tegen het ondergraven van de „unanimiteitsregel". Een compromisvoorstel van de Westduitse staatssecretaris *Jahn* om het plan-Harmel door de permanente Raad, uitgebreid met een aantal deskundigen, te doen behandelen, werd eveneens door zijn Franse collega verworpen. De conclusie van de raadsvoorzitter, de Italiaan *Medici,* was uiteindelijk dat zes van de zeven partners van een zelfde opvatting blijk gaven, maar dat Frankrijk zich bij die opvatting niet kon aansluiten. Overeengekomen werd het plan-Harmel op de volgende ministerraad te behandelen.
Nadat het Franse standpunt duidelijk geworden was, voerden de Zes op 21 okt. zonder Frankrijk informeel overleg. Hierbij verklaarden Italië en Nederland zich akkoord met een Brits voorstel het Beneluxmemorandum door een commissie in studie te doen nemen, terwijl de vertegenwoordigers van België, Luxemburg en West-Duitsland hun antwoord wensten uit te stellen.

Door de ministerraad werd verder de kwestie-Biafra besproken. Van Westduitse zijde werd voorgesteld dat bij resolutie zou worden overeengekomen dat de zeven landen elk voor zich stappen bij de Nigeriaanse regering zouden doen opdat de hulpverlening aan de bevolking haar bestemming zou kunnen bereiken. Dit voorstel bleef echter wegens verzet van Engeland en Frankrijk zonder resultaat.

Op 14 nov. kwamen de ministers van buitenlandse zaken van de vijf EEG-landen (Frankrijk aanvaardde de uitnodiging niet) en Engeland bijeen. Zij kwamen overeen dat Italië op basis van het plan-Harmel voor de komende ministerraad van de WEU een plan voor nauwere politieke samenwerking in de WEU zal uitwerken, en wel in overleg met Frankrijk, met als doel een harmonisering op het terrein der buitenlandse politiek. De Italiaanse minister Medici zal daartoe de beschikking hebben over een groep deskundigen, die tot taak heeft de verschillende voorstellen van de er bij geïnteresseerde landen in de juiste vorm te gieten en een project voor een akkoord voor te bereiden.
Minister *Luns* deelde mee dat de Nederlandse regering van plan is om op basis van de slotresolutie van het Europese congres in Den Haag* in de eerste maanden van het volgend jaar een bijeenkomst te organiseren van de ministers van buitenlandse zaken van de democratische landen in Europa.

EEG

PLAN-DEBRÉ

In de impasse over de uitbreiding en de versterking der Gemeenschappen, welke tijdens de ministerraad van 27 sept. (pag. 712/1) opnieuw duidelijk gebleken was, heeft nu ook de Franse regering initiatieven ontplooid.
De Franse minister van buitenlandse zaken, *Debré,* schreef omstreeks 26 okt. zijn Westduitse ambtgenoot *Brandt,* overeenkomstig diens wens, een brief waarin hij de Franse opvatting over een handelspolitieke schikking tussen de Gemeenschap en Engeland preciseerde.
Daarnaast zette de Franse afgevaardigde in het comité van permanente vertegenwoordigers, *Jean-Marc Boegner,* op 25 okt. een plan van minister Debré uiteen over een interne versterking van de Gemeenschappen. Dit plan omvatte de volgende 9 punten *(NRC* 26-10):

1. voltooiing van de harmonisatie van de douanewetgeving voor het einde van dit jaar;
2. vaststelling vóór 1 februari van een algemeen programma betreffende de opheffing van technische belemmeringen van het ruilverkeer;
3. het maken van vorderingen op het stuk van het industriële eigendom en de octrooien;
4. versnelling van de werkzaamheden ten behoeve van de Europese vennootschap;
5. precisering van het kartelbeleid;
6. hervatting en afsluiting van de werkzaamheden van de zg. groep-Maréchal betreffende wetenschappelijke en technologische samenwerking.
7. versnelling van de werkzaamheden omtrent de accijnzen, de indirecte belastingen op vennootschappen enz.
8. uitvoering van het inzake vervoerpolitiek overeengekomen programma voor het eind van het jaar en vaststelling van een tijdschema voor nieuwe werkzaamheden;
9. inzake energiepolitiek wenst Frankrijk dat de Commissie nog dit jaar denkbeelden over een gemeenschappelijk energiebeleid uiteenzet.

* Op 9 nov. had dit congres een resolutie aanvaard met de volgende strekking: De regeringen dienen onverwijld een conferentie van regeringsleiders bijeen te roepen teneinde integratie te bereiken van die gebieden die buiten de huidige Europese gemeenschap liggen. Ze dienen daarvoor nieuwe instellingen te vormen.

Ministerraad

Tijdens de zitting van de ministerraad op 4 en 5 nov. te Brussel verklaarde minister Debré dat het doel van de handelspolitieke regeling moest zijn de wil van de Gemeenschap duidelijk te maken, het handelsverkeer met de andere Europese landen uit te breiden. De minister stemde in met de Westduitse opvatting dat zulk een regeling geen vervanging voor het toetreden tot de Gemeenschap kan zijn. Debré wenste deze regelingen, waarover bilateraal zou moeten worden onderhandeld, niet aan uitbreiding van de Gemeenschap te binden, maar zij zouden onderhandelingen over toetreding kunnen vergemakkelijken. Overigens wenste hij dat een handelspolitieke regeling niet slechts de kandidaatleden moet worden aangeboden, maar ook andere Europese landen, die er belangstelling voor tonen, bijv. Oostenrijk en Zwitserland.
In afwijking van de voorstellen die de Westduitse minister Brandt in sept. had gedaan en die een tariefsverlaging voor industriële produkten met 30% in drie jaar beoogden (pag. 712/1), stelde Debré een periode van vier jaar voor: 5% in het eerste jaar, vervolgens 10%, 20% en 30%.
De voorgestelde regeling zou ook de handel in agrarische produkten moeten omvatten. Het was volgens Debré noodzakelijk een compromis tussen de gemeenschappelijke prijzen en de wereldprijzen van landbouwprodukten te vinden. Bepaalde Europese landen, met name Denemarken, wensen de afzet van hun landbouwprodukten in de Gemeenschap te vergroten. Daartoe moeten maatregelen worden getroffen, ook als deze met het oog op de gemeenschappelijke landbouwpolitiek moeilijk bereikbaar zijn.
Door o.m. de Nederlandse minister *Luns* en de voorzitter van de Commissie, *Jean Rey,* werd ten zeerste betwijfeld of de Franse voorstellen in overeenstemming met de Algemene overeenkomst voor tarieven en handel (GATT) te brengen zijn. Minister Brandt constateerde verschil met zijn voorstellen, maar hij wilde Debré's voorstellen als basis

voor discussie aanvaarden. Brandt zou het echter beter vinden als men in ieder geval de onderhandelingen begint met de kandidaatleden.

Inzake octrooiverlening, de Europese vennootschap en de samenwerking op technologisch en wetenschappelijk gebied drukte Debré zich ietwat minder scherp uit dan bij voorgaande gelegenheden. Niettemin blijven zijn opvattingen, aldus de *NRC* (6-11), erop neerkomen dat eerst tussen de Zes een ruime mate van overeenstemming moet worden bereikt voordat derde landen bij eventueel overleg kunnen worden betrokken.

Tegenstellingen bleken toen minister Luns, in antwoord op een pleidooi van minister Debré voor hervatting en voltooiing van de zogenaamde commissie-Maréchal nog eens het Nederlandse standpunt herhaalde. De Nederlandse regering verhindert voltooiing van de werkzaamheden van de commissie-Maréchal, die tot taak heeft de mogelijkheden van bepaalde samenwerking op wetenschappelijk en technologisch gebied met derde landen na te gaan. De Nederlandse regering, aldus minister Luns, is echter bereid ertoe mee te werken dat deze werkgroep haar werkzaamheden voltooit en dat de Ministerraad de resultaten van haar werkzaamheden bestudeert, indien er maar zekerheid wordt verschaft dat in aansluiting daarop een multilaterale conferentie gehouden wordt met alle Europese landen die belangstelling tonen.

Aan een dergelijke conferentie zou elke deelnemer op voet van volledige gelijkheid zijn bijdrage moeten kunnen leveren (zie ook pag. 9). Aan het slot van zijn besprekingen besloot de Raad de Permanente Vertegenwoordigers op te dragen om alle voorstellen inzake de verzoeken om toetreding te bestuderen, inzonderheid betreffende de handelsregelingen en de technologische samenwerking. Dit betrof dus de plannen van de Benelux (pag. 118 /2), West-Duitsland (712/1), Italië 710/3) en Frankrijk. Er werd overeengekomen dat ook de voorstellen zullen worden bestudeerd die zou den worden gedaan m.b.t. de ter zake te overwegen procedures voor samenwerking met de andere belanghebbende Europese landen.
Eveneens werden de Franse voorstellen ter versterking van de EEG naar het Comité van Permanente Vertegenwoordigers verwezen.
Volgens minister Luns was deze studieopdracht een gevolg van het feit, dat geen van de Zes thans een openlijke breuk wilde riskeren.

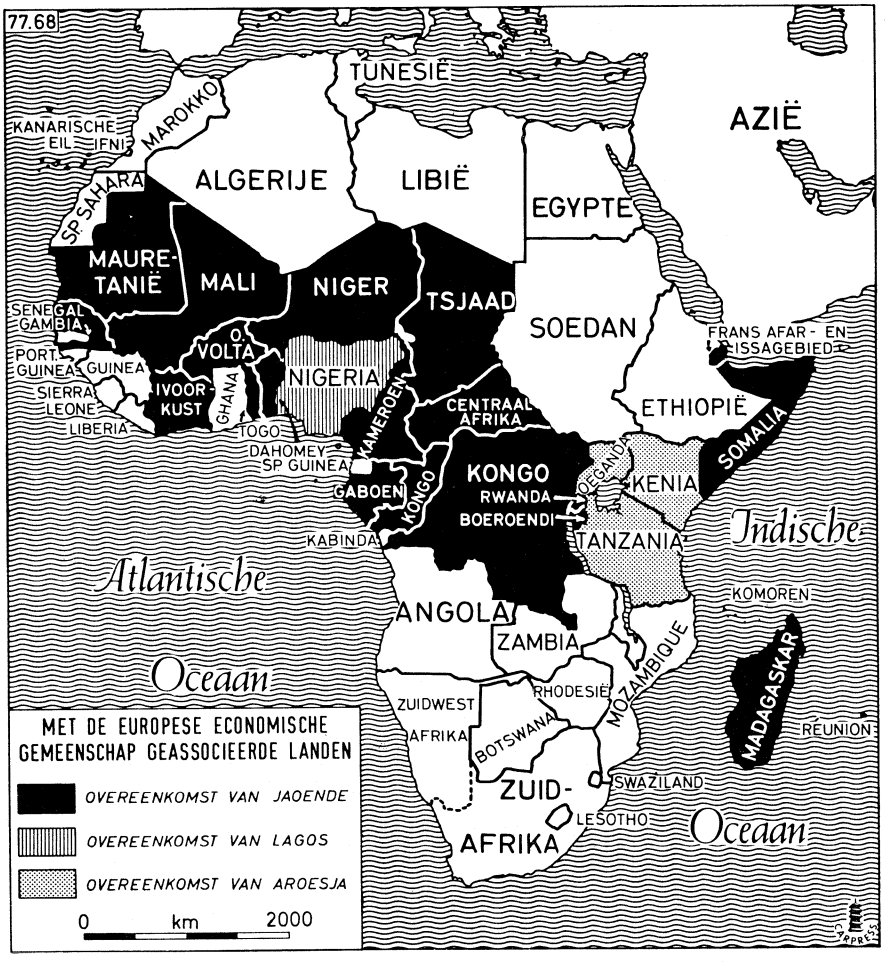

ASSOCIATIE MET KENIA, OEGANDA EN TANZANIA

Tussen de EEG en de drie staten van de Oostafrikaanse Gemeenschap — Kenia, Oeganda en Tanzania — is op 26 juli een associatieakkoord getekend te Aroesha, de zetel van de Oostafrikaanse Gemeenschap.
Dit akkoord van Aroesha is na het akkoord van Yaounde (pag. 469/1-1963) met 18 hoofdzakelijk vroegere Franse koloniën en het akkoord van Lagos (pag. 486/3-1966) met Nigeria het derde tussen de EEG en Afrikaanse staten en betekent dat de EEG nu met 22 Afrikaanse landen is geassocieerd.
Kenia, Oeganda en Tanzania hadden reeds in 1964 om associatie gevraagd (pag. 163/2-1964). De onderhandelingen begonnen in maart 1965, werden in nov. 1966 (pag. 391 /2-1967) voortgezet en op 7 juni j.l. voltooid.

Krachtens het akkoord van Aroesha kunnen de drie staten hun produkten douanevrij in de Europese Gemeenschap afzetten. Daartegenover verlagen zij enigermate hun invoerrechten voor EEG-produkten. De vrije toegang tot de Euromarkt is aan enige beperkingen onderhevig:
— de landbouwprodukten die eigen overeenkomstige Europese produkten kunnen beconcurreren worden apart behandeld: de Gemeenschap zal in haar landbouwbeleid rekening houden met de belangen van de drie nieuwe geassocieerden;
— van de andere kant moet de Gemeenschap ook rekening houden met de import uit 18 „oudere" geassocieerde Afrikaanse staten; daarom wordt voor koffie en kruidnagelen de douanevrijdom beperkt tot een hoeveelheid, gebaseerd op het gemiddelde van de import over de laatste drie jaar en is voor ananasconserven een vrijwaringsclausule in het akkoord opgenomen. De contingenten zullen jaarlijks met 3% toenemen.
In ruil voor de vrije toegang van Oostafrikaanse produkten hebben de Zes van hun nieuwe partners een verlaging (van 2 tot 9%) op 59 artikelen van hun invoertarief verkregen. Dit komt neer op ca 15% van de uitvoer van de Gemeenschap naar Oost-Afrika. Al is de preferentie voor de Zes maar klein, het gaat om een markt die zich snel uitbreid. Reeds namen zij 18,3% van de import in Tanzanië en 15% in Oeganda en Kenia voor hun rekening.
Het associatie-akkoord geldt tot 31 mei 1969, d.w.z. tot dezelfde datum als de akkoorden van Yaounde en Lagos. (Europese Gemeenschap sept. 1968)

NEDERLAND

VERHOGING DEFENSIE-UITGAVEN

De regering heeft op 18 nov. in een nota aan de Tweede Kamer een aantal maatregelen aangekondigd om de paraatheid en de gevechtswaarde van de krijgsmacht op een hoger peil te brengen, zulks naar aanleiding van het NAVO-beraad in Brussel (zie pag. 753 e.v.). Zij stelt voor de defensie-uitgaven in de periode 1969 tot en met 1971 daartoe met *f* 225 mln te verhogen. De regering wil dit bedrag als volgt dekken:

- temporisering van investeringen door het rijk in 1969 (*f* 45 mln);
- vervroeging van de aangekondigde verhoging van de motorrijtuigenbelasting en een aantal accijnzen, met uitzondering van die op tabak, van 1 jan. 1970 naar 1 juli 1969 (*f* 90 mln);
- uitstel van een deel van de aangekondigde verlaging van de loon- en inkomstenbelasting, die ter neutralisatie van de inflatie was bedoeld, van 1 jan. 1970 naar 1 jan. 1971 (*f* 90 mln).

De aangekondigde defensiemaatregelen betreffen:

- een aanvullende versnelde aankoop van Leopard-tanks, ter vervanging van de Centurions in een zevende tankbataljon (het zou gaan om ca. 65 tanks boven de reeds aangekondigde 415).
- een versnelling van een reeds voorgenomen aanschaffing van anti-tankwapens op brigade-niveau.
- opvoering van de mobiliteit van tankeenheden (door aanschaffing van bepaald spoorwegmaterieel)
- het treffen van voorzieningen aan boord van jagers en fregatten voor een betere bescherming tegen geleide projectielen en het aanschaffen van reservedelen en scheepsbenodigdheden ter verhoging van de paraatheid van schepen en vliegtuigen.
- versnelling van het verbouwen van enkele mijnenvegers tot mijnenjagers
- verbetering van de onderzeebootbestrijdingsmiddelen en van het voorraadniveau van bepaalde munitiesoorten.
- het aanhouden van twee F 104 G-squadrons op de oorspronkelijke sterkte van 18 vliegtuigen per squadron (hiermee wordt teruggenomen op de in de defensienota-1968 vermelde verkoop van Starfighters). *(Alg. Hbld)*

Debat Tweede Kamer

Tijdens het debat over de regeringsnota op 20 en 21 nov. heeft de meerderheid in de Tweede Kamer zich achter de plannen van de regering geschaard.

De Kamer verwierp vijf door de oppositie ingediende moties en aanvaardde één motie, afkomstig van mr. *M. van der Stoel* (PvdA). Daarin wordt uitgesproken dat onder de huidige verhoudingen handhaving van het Atlantisch bondgenootschap en van een systeem van collectieve defensie ter bescherming van het verdragsgebied is geboden. Voorts wordt de regering gevraagd in het NAVO-overleg te bevorderen dat de politieke rol van het bondgenootschap wordt versterkt.

De motie vraagt met name om coördinatie van de pogingen om in de contacten met de landen van het Warschaupact de weg te banen naar ontspanning en naar maatregelen tot wapenbeheersing en wederzijds gecontroleerde ontwapening; intensivering van het overleg tussen de lidstaten over de mogelijkheden om crises in Europa en in het Middellandse-Zeegebied te voorkomen of voor ontstane crises een vreedzame oplossing te zoeken; geregeld overleg tussen geïnteresseerde Europese democratische lidstaten over politieke aangelegenheden van gemeenschappelijk belang; en een grotere rol voor de Noordatlantische Assemblee.

Tegen deze motie stemden CPN, PSP, de twee Boerengroepen, SGP, GPV en het PvdA-lid drs. *H. M. Franssen.*

Met 121 stemmen tegen 5 (PSP en drs. Franssen) verwierp de Kamer een motie van de PSP-afgevaardigde *A. G. van der Spek,* volgens welke Nederland uit de *NAVO* dient te treden.

Een tweede motie-Van der Spek, waarin de regering werd uitgenodigd af te zien van de plannen om de militaire inspanning op te voeren, werd verworpen met alleen de stemmen van PvdA, PSP, CPN en Boerenpartij vóór.

Verworpen werd ook een motie-Den Uyl, waarin de regering werd uitgenodigd haar voorstellen met betrekking tot de Nederlandse defensieinspanning zodanig te herzien dat deze uitsluitend gericht zijn op de verhoging van de paraatheid en mobiliteit op korte termijn. Vóór deze motie stemden de PvdA (met uitzondering van drs. Franssen en F. J. Goedhart), D'66, PPR en de Boerenpartij.

De motie richtte zich met name tegen het aanhouden van de Starfighters en de aankoop van extra tanks, welke maatregelen volgens drs. Den Uyl neerkomen op vergroting van de strijdkrachten en thuis horen in een bewapeningswedloop.

Een tweede motie van mr. Van der Stoel, waarin er bij de regering op werd aangedrongen met de overige democratische lidstaten van de NAVO in overleg te treden om een actief en gecoördineerd beleid tot stand te brengen, gericht op het herstel van de democratie in Portugal en Griekenland, en waarin de regering werd gevraagd zich te onthouden van medewerking aan de defensie-hulpprogramma's voor deze landen zolang daar democratische verhoudingen ontbreken, werd verworpen met de stemmen van D'66, PPR, PSP en de PvdA voor. Minister Luns had de motie ontraden omdat deze z.i. een averechtse werking kon hebben.

Tenslotte verwierp de Kamer een motie van drs. E. Visser (D'66), waarin de regering werd gevraagd een verklaring af te leggen waarin de Oder-Neisse grens als Westgrens van Polen wordt erkend omdat een dergelijke verklaring kan bijdragen tot de ontspanning in Europa. Voor stemden D'66, PvdA, PSP en CPN.

Minister Luns had de motie ernstig ontraden, omdat hij het, na de bezetting van Tsjechoslowakije niet het juiste moment achtte om een gebaar van sympathie in de richting van Polen en de DDR te maken. Bovendien is erkenning van de Oder-Neisse-grens z.i. een kwestie waarover in bondgenootschappelijk verband moet worden beslist.

Vanuit de regeringspartijen werden bezwaren geuit i.v.m. het voorgestelde dekkingsplan. De woordvoerders van ARP en CHU bepleitten in plaats van verhoging van de accijnzen en de motorrijtuigenbelasting verhoging van de vermogensbelasting, terwijl de VVD-woordvoerder bezwaren opperde tegen uitstel van de verlaging van loon- en inkomstenbelasting en het meer wilde zoeken in verdere temporisering van overheidsinvesteringen. (A N P)

ADVIESCOMMISSIE PLEIT VOOR VERMINDERING BEWAPENING

Omdat een doelbewuste oorlog tegen West-Europa onder de huidige omstandigheden welhaast uitgesloten kan worden geacht zou een zekere vermindering van de conventionele strijdkrachten in Europa militair verantwoord kunnen zijn en tevens kunnen bijdragen tot de ontspanning.

Tot deze conclusie komt de adviescommissie inzake vraagstukken van ontwapening en internationale veiligheid en vrede in een interimrapport dat zij de minister van buitenlandse zaken, mr. *J. M. A. H. Luns,* heeft aangeboden. De minister heeft het de Tweede Kamer toegezonden zonder de inhoud voor zijn rekening te nemen.

Naar het oordeel van de commissie heeft Tsjechoslowakije de toenadering van Oost en West onderbroken en de vertrouwensbasis zodanig geschokt, dat nieuwe initiatieven tot ontspanning in de onderlinge betrekkingen voorlopig niet mogelijk zijn. Zij onderschrijft het regeringsstandpunt dat de ontspanningspolitiek een essentieel bestanddeel blijft van een beleid dat gericht is op het bereiken van een definitieve regeling van de grote

vraagstukken die Europa en de wereld verdeeld houden.
De commissie acht een doelbewuste oorlog tegen West-Europa vrijwel uitgesloten; de NAVO moet wel rekening houden met het gevaar van een crisis die door escalatie ongewild tot oorlog op grote schaal zou leiden. Het meer centraal stellen van „crisis management" in de strategie van de „flexible response" vereist een grote mate van samenwerking tussen de bondgenoten.
Dit in aanmerking genomen zou een vermindering van de conventionele strijdkrachten in Europa — die militair verantwoord zou kunnen zijn en zou kunnen bijdragen tot ontspanning — in de eerste fase niet op basis van een formele overeenkomst, maar langs de weg van het wederzijdse voorbeeld kunnen geschieden.
Aan westelijke zijde zou zij bij voorkeur gepaard moeten gaan met een grotere strategische mobiliteit van een deel van de strijdkrachten. Tevens dient te worden onderzocht of er mogelijkheden zijn om ook ten aanzien van de nucleaire bewapening bepaalde beperkingen te aanvaarden.
De NAVO moet in de komende periode worden gehandhaafd, ook om een rol te spelen bij het streven naar ontspanning en vervolgens toenadering tussen Oost en West. In dit verband dienen de NAVO en de ledenstaten de mogelijkheid te onderzoeken om op basis van wederkerigheid te komen tot maatregelen van wapenbeheersing en wapenvermindering in Europa. Zulke maatregelen zullen de bestaande veiligheid niet mogen aantasten, maar haar juist moeten versterken, aldus de commissie.
De commissie acht de NAVO en het Warschaupact de aangewezen instellingen om maatregelen op het gebied van wapenbeheersing en wapenvermindering te nemen. Overigens betekent dit op zichzelf nog niet dat de bondgenootschappen ook als zodanig hierover formele onderhandelingen kunnen of moeten voeren. Aanvankelijk zullen de onderhandelingen zich waarschijnlijk in een ander kader afspelen, bijvoorbeeld in dat van de ontwapeningscommissie. (A N P 14-11)

BELGIË

UNIVERSITEIT VAN LEUVEN: NIEUWE STATUTEN

In de bijlage van het staatsblad van 19 nov. is het nieuwe Organiek Reglement van de universiteit van Leuven verschenen. Het vervangt het reglement dat sedert 7 okt. 1966 van kracht was.
Het nieuwe OR is slechts voorlopig. Het voorziet in de erkenning de facto van twee afzonderlijke universiteiten, de Katholieke Universiteit te Leuven en de Université Catholique de Louvain, die echter samen eenzelfde rechtspersoonlijkheid behouden, één inrichtende overheid en één raad van beheer.
Beide universiteiten zijn het erover eens, dat zij een afzonderlijke rechtspersoonlijkheid slechts zullen aanvaarden, op voorwaarde: 1. dat de Franse afdeling de nodige waarborgen heeft ontvangen m.b.t. haar snelle en totale inplanting buiten Leuven; 2. dat de toekenning van de dubbele rechtspersoonlijkheid gebeurt volgens de bepalingen van de, wet van 1911, d.w.z. dat het vrije karakter van de universiteit erkend wordt.

De inrichtende overheid bestaat uit de acht residentiële bisschoppen van België en verder uit zes leken, die niet tot de universiteit behoren: minister van state A. E. de Schrijver, oudminister en senator Paul de Stexhe, Willy D'Have, voorzitter van het Algemeen Christelijk Werkersverbond, oudminister en senator Leon Servais, Gaston Geens, adjunct-directeur van het studiecentrum van de CVP, en André Rostenne, gedelegeerd-beheerder van de Generale Bankmaatschappij.

De inrichtende overheid benoemt de commissaris-generaal, de leden van de raad van beheer en de rector van iedere universiteitsafdeling. Zij bekrachtigt de aanstelling van de leden van de raad van bestuur van elke afdeling. Zij keurt de aanstelling goed van de leden van het academisch personeel. Zij stelt het organiek reglement van de universiteit op en keurt de statuten van elke afdeling goed.

De raad van beheer bestaat uit negen leden: de commissaris-generaal van de universiteit, die tevens de raad voorzit, met louter raadgevende stem, en verder de twee rectoren, de twee algemeen-beheerders van elke afdeling, alsmede vier leden, die benoemd worden door de inrichtende overheid en niet tot het personeel van de afdelingen mogen behoren.

De nieuwe raad van beheer ziet eruit als volgt: commissaris-generaal Edward Leemans, P. de Somer en mgr. E. Massaux, resp. rector van KUL en UCL, G. Declercq en M. Woitrin, resp. algemeen-beheerder van KUL en UCL, A. Cool, voorzitter van het ACV, oud-minister A. Dequae, A. Oleffe, voorzitter van het Mouvement Ouvrier Chrétien, en J. Godaux, bestuurslid van de Bank Lambert.

De raad van beheer waakt over de normale werking van de universiteit, de verstandhouding tussen beide afdelingen, keurt de begrotingen goed, bestuurt de gemeenschappelijke diensten enz. De raad „neemt alle maatregelen om de nieuwe inplantingen der Franse afdeling in de kortst mogelijke tijd en met eerbiediging van haar onafgebroken ontwikkeling te waarborgen."

De leiding van elke afdeling berust bij een raad van bestuur en een rector-voorzitter. In het kader van de autonomie van beide afdelingen beschikken de twee raden van bestuur over een grote mate van zelfstandigheid om hun taken uit te voeren, en om de interne werking in de afdeling te regelen. (La libre Belgique 20-11)

RAAD VAN BEHEER VUB

Het BSP-kamerlid voor Brussel, *Henri Simonet,* werd op 19 nov. door de nieuwe overgangsraad van beheer van de Vrije Universiteit van Brussel tot voorzitter aangesteld.
Oud-minister *A. de Winter,* PVV-kamerlid voor Brussel, werd benoemd tot ondervoorzitter.
De overgangsraad bestaat uit 40 leden. Hij heeft tot opdracht nieuwe statuten voor de VUB uit te werken.

WIJZIGINGEN IN LEGERSTERKTE

Defensieminister *Segers* heeft op 29 okt., tijdens een persconferentie, een aantal wijzigingen in de legersterkte toegelicht.
De huidige getalsterkte van de Zeemacht — 4.800 man — zal met 200 eenheden worden verminderd.
In plaats van 1.750 zal ze nog slechts 1.250 dienstplichtigen tellen (die als vrijwilliger drie maanden langer zullen dienen dan de dienstplicht van 12 maanden voorschrijft) en in ruil daarvoor 300 beroepsvrijwilligers meer opstellen. Er wordt verder gedacht aan de bouw van vier escortevaartuigen, die tegen 1976 geleverd zouden worden. Aan de VS zullen 21 mijnenvegers van de reserve terug worden overgedragen; hiervoor ligt de datum nog niet vast.
In de samenstelling van de Luchtmacht worden geen grondige wijzigingen gebracht. Ze beschikt thans over 20.000 manschappen, van wie 2/3 in gevechtseenheden dienen en 80% beroepsvrijwilliger zijn. De Mirage-toestellen die de F-84F vervangen, zullen van juni 1970 af tot einde 1972 worden geleverd. Van de 4.750 dienstplichtigen zullen er 4.000 overblijven, van wie het grootste deel eveneens 3 maanden langer onder de wapens zal blijven (vrijwillig). De Luchtmacht krijgt voorts bij voorrang 200 beroepsvrijwilligers meer.
De Rijkswacht wordt van 12.500 op 15.000 man gebracht. De verhoging wordt gespreid over 5 jaar en zal o.m. gebeuren d.m.v. het overhevelen van 1.500 militairen naar de Rijkswacht.
Het plan tot herstructurering van de Landmacht blijft in beginsel gehandhaafd. De interventie-strijdkrachten zullen 4 brigades tellen in plaats van 6, maar op 100% getalsterkte. Tegen 1972 zullen ze voor 80% uit beroepsmilitairen bestaan. Dat zal gebeuren door recrutering (4.200 per jaar) en rationalisatie in de steuneenheden. In 1969 wordt de vrijstelling van werkelijke dienst voor dienstplichtigen uitgebreid tot diegenen van wie reeds twee broers werkelijke dienst hebben verricht. Dat betekent een vermindering van 7.500 man.
Ook het officierskader zal worden ingekrompen. Het evenwicht tussen de Nederlands- en de Franstaligen in dat kader zal wordden nagestreefd d.m.v. vrijwillig vervroegd

pensioen, versnelling van de typeloopbaan, toelating van aanvullingsofficieren tot de majoorsgraad enz.
De handhaving van 4 brigades in de Duitse Bondsrepubliek is slechts een voorlopige maatregel. Gehoopt wordt mettertijd één brigade in België te stationeren.

DUITSLAND (WEST)

REGERINGSVERKLARING KIESINGER

Bondskanselier *Kiesinger* heeft op 25 sept. voor de Bondsdag een verklaring van de regering afgelegd over de binnen- en buitenlandse situatie na de interventie van de SU in Tsjechoslowakije op 21 aug. Drie thema's stonden op de voorgrond in de verklaring, t.w. de politiek t.o.v. het Oostblok, de NAVO en Europese integratie.

Kiesinger noemde de politiek van de Grote Coalitie een poging het antagonisme van de blokken te overwinnen. West-Duitsland had getracht het vertrouwen van de omringende volken te verkrijgen om tot begrip en waar mogelijk samenwerking te komen. De SU had zich echter niet bereid getoond de Bondsrepubliek op deze weg te volgen.
De gebeurtenissen in Tsjechoslowakije hadden noch de Bondsrepubliek, noch de NAVO onvoorbereid gevonden. Kiesinger noemde in verband hiermee het gesprek, dat hij op 2 sept. had gevoerd met de ambassadeur van de SU, T s a r a p k i n, die verklaard had, dat, indien de Bondsrepubliek haar politiek t.o.v. het Oostblok niet opgaf, zij de verantwoording droeg voor de gevolgen. De Bondsrepubliek zou echter volgens Kiesinger aan haar vredespolitiek vasthouden. Hij wees het vasthouden van de SU aan het interventierecht in de Bondsrepubliek op grond van de clausule over „vijandelijke staten" in het Handvest van de VN (pag. 623/1) van de hand. Hij sprak er zijn tevredenheid over uit dat de Westelijke mogendheden zich tegen deze interpretatie van het Handvest hadden gekeerd (pag. 624/2).
Volgens Kiesinger was door de bezetting van Tsjechoslowakije de toestand ten ongunste van de NAVO veranderd. Ongeveer 20 Sowjetrussische divisies lagen in Tsjechoslowakije, een groot deel daarvan vlak bij het deel van de grens met de Bondsrepubliek dat betrekkelijk zwak is verdedigd. Deze Sowjetrussische troepen bevonden zich in een staat van hoge paraatheid, waardoor zij buitengewoon snel konden handelen.
De gebeurtenissen in Tsjechoslowakije dwongen, volgens Kiesinger, tot verhoogde waakzaamheid. Het nucleaire evenwicht had weliswaar het gevaar van een grote nucleaire oorlog verminderd, maar het hield ook in, dat een met conventionele wapens uitgevoerde aanval van een potentiële tegenstander niet meer absoluut onmogelijk leek.
Indien troepen van het Pact van Warschau blijvend in Tsjechoslowakije zouden worden gelegerd, moest daarmee rekening worden gehouden. Ook daarom wenste de Bondsrepubliek de terugtrekking van de buitenlandse troepen uit Tsjechoslowakije. Indien dit niet, of niet volledig gebeurde, was een herziening van de troepensterkte van de NAVO in Europa onvermijdelijk.
De Bondsregering had bij de indiening van de begroting ondanks de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije de uitgaven van defensie niet verhoogd, omdat zij geen verscherping van de toestand wenste, maar integendeel pleitte voor gelijkwaardige troepenvermindering aan beide kanten. Als de toestand niet beter werd, zouden, aldus Kiesinger, de landen van de NAVO er echter niet aan kunnen ontkomen hun defensiebijdragen te verhogen.
Voor de Europese politiek achtte de Bondsregering het tijdstip aangebroken, dat met een gemeenschappelijke inspanning van de Westeuropese landen werd getracht de gevaarlijke stagnatie te overwinnen, die sinds enige tijd het werk van de Europese eenmaking verlamt.
Het ging daarbij om drie grote problemen. Ten eerste: de fusie van de Europese gemeenschappen en de intensivering van het werk ter voltooiing van de economische unie. In de tweede plaats: de uitbreiding van het aantal leden van de gemeenschap, en tenslotte de politieke samenwerking voor een solidaire houding naar buiten als eerste stap naar een politieke unie, aldus Kiesinger.

Resoluties

Tijdens de debatten legden zowel oppositieleider S c h e e l als minister van buitenlandse zaken, B r a n d t, er de nadruk op, dat de militaire machtsverhoudingen niet wezenlijk waren veranderd. Volgens Scheel was de militaire macht van het Warschaupakt verminderd, daar Tsjechoslowakije en Roemenië niet meer als volwaardige bondgenoten konden worden beschouwd. Minister Brandt verzekerde, dat de veiligheid van de Bondsrepubliek, evenals van West-Berlijn, door de NAVO werd gewaarborgd.
De Bondsdag nam met vrijwel algemene stemmen twee resoluties aan; in de eerste werd de militaire interventie in Tsjechoslowakije veroordeeld en in de tweede stelde men zich achter de voortzetting van de vredespolitiek.

Nieuwe verklaring Kiesinger

Bondskanselier Kiesinger heeft op 16 okt. op aandringen van de Bondsdag een tweede verklaring gegeven over de Duitse politiek t.o.v. het Oostblok en de besprekingen met president De Gaulle (zie nader pag. 712/3). Kiesinger wees erop, dat de Sowjetrussische rechtvaardiging van de interventie in Tsjechoslowakije, op grond van het feit dat afwijking van de socialistische koers van een eenmaal socialistisch land niet getolereerd kon worden, betekende, dat elke vreedzame toenadering nu uitgelegd zou kunnen worden als een bedreiging van het socialisme.
Het gesprek van minister Brandt met minister G r o m y k o in New York (pag. 764/1) had volgens Kiesinger slechts een herhaling van oude eisen opgeleverd. Desondanks zou West-Duitsland blijven streven naar ontspanning. Versterking van het Europese aandeel in de NAVO was de Bondsregering bereid te bespreken.
Kiesinger bepleitte inzake de Europese gemeenschappen een pragmatisch optreden in Brussel. Men diende te doen wat nú mogelijk was, zonder echter de uiteindelijke doeleinden uit het oog te verliezen. Frankrijk kon in de EG niet voorbij gegaan worden. Volgens Kiesinger kon men Europa met Frankrijk bouwen of het niet bouwen. Kiesinger sprak de hoop uit dat het bezoek van premier W i l s o n begin 1969 zou kunnen leiden tot uitbreiding van bilaterale en Europese samenwerking.
De binnenlandse politiek werd nauwelijks aangeroerd door Kiesinger. Hij wees op de economische opbloei onder leiding van de Grote Coalitie en kondigde de indiening van een sociale begroting aan. (N Z Z, N R C, F A Z)

VREDESPRIJS TOEGEKEND AAN PRESIDENT SENGHOR

De 19de Vredesprijs van de Duitse boekhandel is op 22 sept. uitgereikt aan president *Léopold Senghor,* staatshoofd van Senegal, ter gelegenheid van de Intern. Boekenbeurs in Frankfurt. In het juryrapport werd gezegd, dat Senghor in zijn werk een eigen en universeel zelfbewustzijn van de Afrikanen ontwikkelde. In zijn dichtwerk klonk „een stem zonder haat".
Buiten de Pauluskerk van Frankfurt, waar de prijsuitreiking plaats vond, protesteerden studenten en andere jongeren tegen de toekenning van de prijs aan Senghor. Zij beschuldigden hem van onderdrukking van revolutionaire bewegingen in zijn land (pag. 413/1) en bereidheid tot compromissen met imperialisten. Onder de protesterenden was *Daniel Cohn-Bendit* (pag. 322/1), die tijdens optreden door de politie werd gearresteerd.



De arrestatie van Cohn-Bendit

Op 27 sept. werd Cohn-Bendit door de rechter veroordeeld tot 8 maanden voorwaardelijke gevangenisstraf wegens rebellie, verzet tegen de politie en ordeverstoring. *(NRC, NZZ, The Times)*

NIEUWE MINISTERS

Tot minister voor ontwikkelingshulp is op 2 okt. benoemd *Erhard Eppler,* lid van de SPD. Hij volgt in deze functie *Hans-Jürgen Wisch-*

newski op, die zijn ontslag m.i.v. 1 okt. had aangeboden wegens zijn benoeming tot partijsecretaris van de SPD (pag. 634/1).

Eppler is 41 jaar en leraar van beroep. Hij was medeoprichter van de Gesamtdeutschen Volkspartei van Gustav Heinemann, maar werd in 1955 lid van de SPD.

Eveneens m.i.v. 1 okt. bood minister van gezinszaken *Bruno Heck* zijn ontslag aan. Hij gaat zich als algemeen secretaris van de CDU wijden aan de voorbereiding van de algemene verkiezingen in 1969. Tot zijn opvolger werd op 2 okt. benoemd mevrouw *Aenne Brauksiepe,* de tweede vrouw in het kabinet na *Käthe Strobel,* minister van volksgezondheid.

Aenne Brauksiepe is bestuurslid van de Duitse Katholieke Vrouwenbond, vicevoorzitster van de „Familienbund deutscher Katholiken", voorzitster van de bondsvereniging van vrouwen in de CDU. Ze is tevens lid van het partijbestuur van de CDU en plaatsvervangend fractievoorzitster. Ze is sedert 1949 lid van de bondsdag. (D P A, N Z Z)

AANKOOP PHANTOMS

De defensiecommissie van de Bondsdag heeft op 24 okt. zich met 16 tegen 14 stemmen en 1 onthouding uitgesproken voor de aanschaf van 88 Amerikaanse Phantom gevechtsvliegtuigen. Tevens werd aanbevolen 50 Starfighters F-104 te kopen ter vervanging van de 90 vliegtuigen van dit type die sedert 1961 verloren zijn gegaan. De Starfighters worden onder licentie door de Westduitse vliegtuigenindustrie gebouwd. West-Duitsland verwacht voor de aanschaf van de Phantoms een compensatie door het plaatsen van Amerikaanse orders t.w.v. $ 100 mln bij de Westduitse luchtvaartindustrie. De totale kosten van de order bedragen DM 2.024 mln. West-Duitsland bezit in de VS een tegoed van meer dan DM 3 mrd voor de aankoop van wapens. *(NZZ, NRC, DPA)*
(Vor. ber. pag. 633/1 en pag. 632/3)

CLIFFORD IN BONN EN WEST-BERLIJN

De Amerikaanse minister van defensie, *Clark Clifford,* heeft van 10-12 okt. een bezoek gebracht aan de Bondsrepubliek.
Tijdens zijn bezoek aan West-Berlijn op 12 okt. herhaalde Clifford de garantie van de VS voor de vrijheid van West-Berlijn. Hij zei dat de VS nooit voor geweld of voor dreiging met geweld tegenover Berlijn zullen wijken, en evenmin zullen de VS wat betreft de vrijheid van West-Berlijn een compromis aangaan. *(NRC* 14-10)

ONTMOETING BRANDT—GROMYKO

Minister *Brandt* heeft op 8 okt. in New York een gesprek gehad met zijn ambtgenoot van de SU, *Gromyko.* Het gesprek vond plaats nadat de campagne van de SU tegen de Bondsrepubliek zich sedert de interventie in Tsjechoslowakije verhevigd had. Tijdens het gesprek kwam opnieuw het thema van de wederzijdse verklaringen tot afzien van gebruik van geweld aan de orde. Besprekingen hierover waren in juli vastgelopen (pag. 621 e.v.). Gromyko herhaalde de eis van de SU, dat de Bondsrepubliek de Oder-Neissegrens diende te erkennen.
Een verandering van de status quo in West-Berlijn zou de SU niet accepteren. Volgens Brandt was de Bondsrepubliek hierop niet uit. Na afloop noemde Brandt de bespreking „nuttig". *(Le Monde, NZZ, NRC)*

AFTREDEN LÜBKE. KANDIDATEN BONDSPRESIDENTSCHAP

Nadat al eerder berichten hadden gecirculeerd over een vervroegd aftreden van bondspresident *Heinrich Lübke,* heeft deze zelf op 14 okt. n.a.v. zijn 74ste verjaardag bekend gemaakt op 30 juni 1969 te zullen aftreden. Lübke motiveerde zijn besluit met het feit dat anders in sept. 1969 de verkiezing van de Bondspresident en de verkiezing van de Bondsdag vrijwel samen zouden vallen. Door de beslissing van Lübke kan zijn opvolger reeds in april of mogelijk eerder nog gekozen worden.
Tegen Lübke was binnen en buiten de Bondsrepubliek steeds meer verzet gerezen wegens zijn werkzaamheden tijdens het nazibewind (pag. 250/3). Ook werd steeds meer kritiek gehoord wegens zijn gebrek aan kwaliteit. President Lübke is twee maal gekozen als president van de Bondsrepubliek, de laatste maal op 1 juli 1964 (pag. 439/2-1964).

Kandidaten

Op 1 nov. werd de huidige minister van justitie, *Gustav Heinemann,* door de SPD aangewezen als kandidaat voor het presidentschap. De benoeming geschiedde met bijna algemene stemmen, slechts één stem werd tegen hem uitgebracht. Een gezamenlijke speciale commissie van de CDU en CSU benoemde op 15 nov. tot kandidaat voor het presidentschap de huidige minister van defensie, *Gerhard Schröder.* Hij kreeg 65 stemmen, de andere kandidaat, *Richard von Weizsäcker,* de voormalige president van de Duitse Evangelische Synode, kreeg de overige 20 stemmen.
De derde partij, die in de Bondsdag is vertegenwoordigd, de FDP, zou geen kandidaat stellen. De partij heeft zich nog niet voor een van de beide kandidaten uitgesproken.

CDU-CONGRES IN WEST-BERLIJN

Van 4-7 nov. heeft de CDU in West-Berlijn haar 16de partijcongres gehouden. Voor en tijdens het congres werd heftig geprotesteerd door de DDR en in de Sowjetpers.
Algemeen werden dan ook tegenmaatregelen van Oostduitse zijde verwacht. Deze bleven echter uit.
Op de eerste dag van het congres ging Bondskanselier *Kiesinger* in op de resultaten van de Grote Coalitie, die hij een gelukt experiment noemde. Kiesinger wees hierbij op de economische en financiële politiek, de wetgeving op de noodtoestand (pag. 353) en de verkeerswetgeving. Bovendien maakte hij de resultaten bekend van een enquête, die gehouden werd na de invasie van de Warschaupaktlanden in Tsjechoslowakije. Volgens deze enquête steunde 67% van de bevolking de politiek van de regering Kiesinger. De CDU zou streven naar een absolute meerderheid bij de algemene verkiezingen in 1969, maar de resultaten zouden ook zo kunnen zijn dat de coalitie met de SPD voortgezet moest worden tot 1973. Dit noemde Kiesinger echter de uiterste termijn. Deze opmerking leidde tot protest van de afgevaardigden.

Actieprogramma

De belangrijkste taak van de 571 gedelegeerden was de beslissing over het nieuwe actieprogram van de partij.
Op het stuk van de Europese politiek verlangt de CDU politieke eenmaking van Europa, als een beslissende bijdrage tot een vredesregeling in Europa en in de wereld. Zij streeft naar voltooiing van de Europese economische gemeenschap, naar opheffing van de grenzen, naar een gemeenschappelijke economische en valutapolitiek, naar een gemeenschappelijke politiek ten aanzien van de buitenlandse handel, de wetenschap en naar verdere aanpassing van de sociale politiek.
Voor de eenmaking van Europa heeft, aldus de CDU, de Frans-Duitse samenwerking grote betekenis. De CDU wenst dat de Europese gemeenschap door de opname van kandidaat-landen wordt uitgebreid en dat, zolang deze opname niet is bereikt, alle mogelijkheden voor samenwerking met deze landen worden gebruikt. Het doel van de CDU is de oprichting van een Europese federatie met een democratische grondwet, een ge-

meenschappelijke buitenlandse politiek en een gemeenschappelijke defensie.
De CDU wijst een erkenning van het totalitaire stelsel in het „door de Russen bezette deel van Duitsland" af. Geen van de beide delen van Duitsland mag voor een Duitser buitenland worden, zo staat in het actieprogram. Wel is de CDU voorstandster van onderhandelingen met de machthebbers van de DDR om de spanning te verminderen en het leven van de Oostduitsers te verlichten. Verder kan volgens het actieprogram de kwestie van de Duitse Oostgrens pas in een vredesverdrag volkenrechtelijk worden geregeld.
De paragraaf over medezeggenschap leidde tot scherpe tegenstellingen tussen voor- en tegenstanders van uitbreiding van de invloed van de werknemers in de ondernemingen. Tenslotte werd een compromis-voorstel aangenomen, waarin werd gezegd, dat bij de herziening van het ondernemingsrecht een invloedsmonopolie, dat over de ondernemingen heen gaat niet toegelaten kan worden. Evenmin mag de concurrentiepositie op nationaal en internationaal gebied aangetast worden. Met het oog hierop kan volgens het CDU-congres een schematische toepassing van het medezeggenschapsmodel van de kolen- en staalindustrie niet worden aanbevolen. Degene, die in de onderneming de belangen van de arbeiders vertegenwoordigt, dient het vertrouwen van die arbeiders te bezitten.
Verder werd aanbevolen het actieve kiesrecht te verlagen van 21 tot 18 jaar en het passieve van 25 tot 23 jaar.

Op 7 nov. ontstond een incident, doordat een vrouw, die in de conferentie was doorgedrongen kanselier Kiesinger een oorvijg toediende en hem uitschold voor „nazivarken". De vrouw, *Beate Klarsfeld,* werd dezelfde dag veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf.
In zijn slotrede beloofde Kiesinger dat er spoedig na de verkiezingen een kiesrechthervorming tot stand komt, zodat in de toekomst een duidelijke verhouding kan worden geschapen met een regeringspartij en een grote oppositie. Kiesinger zei dat hij de plicht had de coalitie tot een goed einde te brengen en daarom de verkiezingsstrijd zo laat mogelijk wilde laten beginnen. *(NRC, NZZ, FAZ)*

NIEUWE COMMUNISTISCHE PARTIJ. LINKS FRONT

Op 26 sept. is in Frankfurt een nieuwe communistische partij opgericht, die heeft verklaard zich aan de grondwet te zullen houden. In het oprichtingscomité van 30 personen zitten o.m. leden van de in 1956 verboden communistische partij.
Van het comité maken deel uit *Kurt Bachmann,* persoonlijk vertegenwoordiger van de voorzitter van de oude communistische partij, *Max Reimann,* die zich in de DDR bevindt, verder *Kurt Erlebach* en *Georg Polikeit.*
De nieuwe partij, de Duitse Communistische Partij (DKP), hield op 27 okt. in Offenbach een oprichtingscongres. Hier werd meegedeeld dat de partij reeds 9.000 leden had en dat in 181 plaatsen afdelingen waren opgericht. In het partijprogram werd de eis van erkenning van de DDR en de Oder-Neissegrens herhaald en verder de vorming van een kernwapenvrije zone in Europa bepleit.
De DKP keurde de invasie in Tsjechoslowakije goed.
Op het gebied van de binnenlandse politiek verlangt zij nationalisering van de sleutelindustrieën, uitbreiding van de medezeggenschap van de werknemers bij de leiding van de grote ondernemingen, doorbetaling van loon van de arbeiders in geval van ziekte en een radicale vernieuwing op alle gebieden van het maatschappelijk leven in de Bondsrepubliek.
Op 2 nov. riepen vertegenwoordigers van de „Giessener Kreis", ontstaan uit een samengaan van tegenstanders van de wetgeving op de noodtoestand, op tot de vorming van een links front bij de komende algemene verkiezingen.
De DKP verklaarde zich tot toetreding bereid. Verder zouden deelnemen de DFU (Duitse vredesunie), vakbondsorganisaties en buitenparlementaire oppositie (o.m. de SDS).



De oprichters van de DKP. V.l.n.r. J. Mayer, K. Erlebach, K. Bachmann, G. Polikeit en L. Müller.

Terugkeer Reimann

De politieke strafkamer van het gerechtshof in Karlsruhe heeft op 22 okt. het arrestatiebevel van Max Reimann opgeheven. Reimann keerde op 15 nov. terug naar de Bondsrepubliek uit de DDR, waar hij sedert 1954 leefde. *(FAZ, NRC, NZZ)*

OPHEFFING NPD-AFDELING BERLIJN

Het bestuur van de afdeling West-Berlijn van de NPD heeft op 16 okt. besloten de afdeling te ontbinden. Als reden werd opgegeven de campagne tegen de NPD in West-Berlijn en het verzoek van de Berlijnse Senaat aan de westelijke geallieerden de NPD in West-Berlijn te verbieden. De Senaat vroeg op 1 okt. dit verbod in een brief aan de militaire commandanten van Frankrijk, Engeland en de VS in West-Berlijn.
De partijleiding van de NPD hechtte haar goedkeuring aan het besluit op een bijeenkomst op 26 en 27 okt. ter voorbereiding van de algemene verkiezingen in 1969. De afdeling West-Berlijn telde ca. 600 leden. *(NRC* 17-10, *NZZ* 18 en 29-10)

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Bij op 29 sept. gehouden gemeenteraadsverkiezingen in de deelstaat Nedersaksen heeft de NPD een verlies van bijna 2% geleden, vergeleken met in 1967 gehouden landdagverkiezingen (pag. 407/2-1967). Algemeen was gevreesd, dat de NPD ook hier haar opmars zou voortzetten, temeer daar Nedersaksen wordt beschouwd als de bakermat van deze partij. De SPD verloor en de CDU won, terwijl de FDP haar positie wist te handhaven. In vier gemeenten waren FDP en CDU met de NPD een lijstverbinding aangegaan om de meerderheid van de SPD aldaar te doorbreken. De par-

tijleiding van de CDU en FDP verklaarden zich tegen deze coalities. De uitslagen luidden (in procenten van de uitgebrachte stemmen):

	gemeenten 1968	gemeenten 1964	deelstaat 1967
SPD	41,7	43,2	43,4
CDU	38,9	37,5	41,4
FDP	9,2	9,2	6,8
NPD	5,2	—	7,0
rest	5,2	10,2	1,3

Op 20 okt. vonden gemeenteraadsverkiezingen plaats in de deelstaten Hessen, Baden-Württemberg en Saarland. Ook hier zette de teruggang van de NPD zich voort en leed de SPD licht verlies terwijl de CDU won.

De uitslagen (in procenten van de uitgebrachte stemmen) zijn:

HESSEN

	gemeenten 1968	gemeenten 1964	deelstaat 1966
SPD	49,9	51,7	51,0
CDU	29,7	29,0	26,4
FDP	10,4	11,1	10,4
NPD	5,2	—	7,9
rest	4,7	8,2	4,3

BADEN-WÜRTTEMBERG

	gemeenten 1968	gemeenten 1965	deelstaat 1968
SPD	40,5	32,8	29,0
CDU	32,5	26,1	44,2
FDP	12,0	7,8	14,4
NPD	3,7	—	9,8
rest	11,2	33,3	2,6

SAARLAND

	gemeenten 1968	gemeenten 1964	deelstaat 1965
SPD	37,4	39,9	40,7
CDU	39,8	37,4	42,7
FDP	8,5	9,0	8,3
NPD	5,2	—	—
rest	9,1	13,7	8,3

(NRC, Die Welt, FAZ)

LUXEMBURG

REGERING AFGETREDEN

Op 29 okt. is het kabinet van premier *Pierre Werner* afgetreden. De aanleiding hiertoe werd gevormd door meningsverschillen tussen de coalitie-partners, christelijk-socialen en socialisten, over het begrotings-ontwerp voor 1969. De socialisten wensten een verhoging van de ambtenarensalarissen en de pensioenen, maar wilden ten behoeve daarvan geen belastingverhoging of invoering van nieuwe heffingen aanvaarden. *(NZZ)*

oost-europa

JOEGO-SLAVIË

DE BETREKKINGEN MET DE SU

Hoewel de directe dreiging van een militair ingrijpen van de SU schijnt te zijn verminderd, zijn de betrekkingen tussen beide landen gespannen gebleven. In diverse redevoeringen betoogden leidende Joegoslavische politici het volstrekt oneens te zijn met de Sowjetrussische these als zou er geen sprake kunnen zijn van absolute soevereiniteit van een socialistisch land (pag. 666/3). Ongeveer tegelijkertijd dat Bulgarije verklaarde geen territoriale aanspraken op gebieden in Joego-Slavië te maken, deden eveneens geruchten de ronde dat de SU Joegoslavië verzekerd heeft geen inval in het land te beramen.

In een toespraak die president Tito op 20 okt. in Leskovac hield t.g.v. het 25-jarig bestaan van een partizanen-divisie veroordeelde hij krachtig de theorie van „de voorwaardelijke soevereiniteit" die door de SU was ontworpen om haar ingrijpen in Tsjechoslowakije te rechtvaardigen. De president oordeelde dat de verschillen van mening met de SU en andere socialistische landen „een strijd tegen ons systeem en orde, tegen onze democratie en vrijheid, tegen onze weg naar het socialisme" betekenden. „Evenals wij in 1948 neen hebben gezegd tegen alle druk die tegen onze soevereiniteit en vrijheid werd uitgeoefend, hebben wij dit ook nu gedaan, i.v.m. de bezetting van Tsjechoslowakije. Wij zullen altijd dit standpunt trouw blijven", aldus Tito.
De Sowjet-pers publiceerde op 20 okt. artikelen t.g.v. de 24e verjaardag van de bevrijding van Belgrado, waarin de nadruk werd gelegd op de overheersende rol die Sowjet-militairen bij deze bevrijding zouden hebben gespeeld.

Prawda en *Rode Ster* legden de nadruk op de gemeenschappelijke belangen van het Sowjetrussische en Joegoslavische volk in de strijd voor vrede en socialisme.
Gedurende een rondreis door de deelstaat Kroatië begin nov. getuigde Tito in diverse redevoeringen opnieuw van de vaste wil van zijn land de soevereiniteit en onafhankelijkheid te verdedigen. In een overzicht over de resultaten van de heropbouw merkte Tito op: „Welk recht hebben diegenen die een dergelijk peil nog niet bereikt hebben ons voor te houden dat we niet goed werken en dat ons systeem niet deugt?" (Vor. ber. pag. 634/1)

BEZOEK KATZENBACH

De Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, *Nicolas Katzenbach,* heeft op 17 en 18 okt. besprekingen gevoerd met president *Tito* en andere Joegoslavische leiders. De reis van Katzenbach naar Belgrado werd als bewijs gezien voor de groeiende interesse van de VS voor Joego-Slavië en de vastbeslotenheid de SU duidelijk te maken



De Joegoslavische en Roemeense leiders Tito en Ceausescu bij hun ontmoeting te Vrsac (pag. 635/2).

dat een eventuele inval in Joego-Slavië ernstiger consequenties zal meebrengen dan de invasie in Tsjechoslowakije. President *Johnson* had op 15 okt. na een onderhoud met de Amerikaanse ambassadeur in Belgrado verklaard bewondering te hebben voor de „Joegoslavische toewijding aan de vrijheid" en uiting gegeven aan het voortdurend belang der VS bij „de onafhankelijkheid, de soevereiniteit en de economische ontwikkeling van Joego-Slavië. Uit het slotcommuniqué dat na afloop van de besprekingen van Katzenbach werd gepubliceerd, werd opgemaakt dat geen overeenkomst over militaire en economische hulp tussen beide landen is gesloten.

VERHOGING DEFENSIE-UITGAVEN; INSTELLING VERDEDIGINGSEENHEDEN

Op 19 nov. heeft de minister van defensie, gen. *Nikolai Ljubicic,* meegedeeld dat de defensie-uitgaven in 1969 met 532 mln dinar ($ 42,5 mln) zullen worden verhoogd en een totaal bedrag van 7,318 mln dinar ($ 586 mln) zullen omvatten. Door deze maatregelen zal de defensie 61% van het federale budget opeisen, hetgeen neerkomt op 6,25% van het nationaal inkomen. Dit percentage is een van de hoogste in heel Europa. Op 21 okt. had de regering reeds aan het parlement gevraagd de uitgaven voor defensie in het huidige begrotingsjaar met 400 mln dinar te verhogen.

Op 17 nov. heeft het partijblad *Borba* de inhoud bekend gemaakt van een wetsontwerp betreffende de nationale verdediging.

Het ontwerp voorziet in de mogelijkheid dat reeds in vredestijd voorbereidingen worden getroffen voor het voeren van een „volksoorlog" tegen een eventuele agressor. Het nationale verdedigingsstelsel zal dan de volgende eenheden omvatten: a) het staande leger, b) eenheden van de zg. territoriale verdediging, c) organisaties van de burgerlijke verdediging, d) arbeidsorganisaties. In de bewapende eenheden die tot het leger of tot de territoriale verdediging behoren zal dienstplicht gelden voor mannen tussen 17 en 50 jaar en voor vrouwen tussen 19 en 40 jaar. In de burgerlijke verdedigingsorganisatie kunnen mannen tot hun 65ste levensjaar worden opgeroepen, terwijl dienst in de arbeidsorganisaties vanaf 16 jaar verplicht kan worden gesteld. De leden van de territoriale verdedigingseenheden zouden moeten blijven doorvechten, zelfs indien het gebied waar zij hun operaties verrichten reeds door de vijand bezet is. Bovendien zal, wanneer de wet in werking treedt, niemand gerechtigd zijn tot de ondertekening van de capitulatie. (Int. Her. Tribune 29-9, NZZ 19-11)

(Vor. ber. pag. 635/3)

sowjet-unie

ZITTING CENTRAAL COMITÉ

Op 30 en 31 okt. is het Centrale Comité van de CPSU bijeengekomen voor haar eerste voltallige zitting sinds de inval in Tsjechoslowakije. Partijleider *Brezjnew* bracht verslag uit over de buitenlandse potiek en over de toestand in de landbouw. De inhoud van het rapport over de buitenlandse politiek is niet bekendgemaakt, maar aangenomen wordt dat het voor het grootste deel over Tsjechoslowakije ging. Het centrale comité aanvaardde aan het slot der beraadslagingen unaniem een resolutie waarin de activiteiten van het politbureau op het terrein van de buitenlandse politiek werden goedgekeurd. In de resolutie drukte het centrale comité er zijn „tevredenheid" over uit dat de buitenlandse politiek van het centrale comité van de CPSU en de Sowjet-regering „unaniem wordt gesteund en goedgekeurd door onze gehele partij, de arbeidende klasse, de boeren, de intelligentsia en het gehele Sowjet-volk". Tijdens de beraadslagingen over de buitenlandse politiek werd niet het woord gevoerd door premier *Kosygin* en minister van buitenlandse zaken *Gromyko;* wel sprak onderminister *Koeznetsow,* de speciale afgezant naar Praag. Verscheidene Westelijke waarnemers hadden na de inval in Tsjechoslowakije het vermoeden uitgesproken dat het politbureau ernstig verdeeld was over de te voeren politiek en dat in verband hiermee wijzigingen in de hoogste leiding te verwachten waren. De resolutie van het centrale comité wordt nu gezien als een votum van vertrouwen in de politiek en de persoonlijke leiding van Brezjnew. *(Le Monde, IHT)*

De landbouw

In het rapport over de landbouw liet Brezjnew verschillende positieve geluiden horen. Volgens zijn mededelingen kon dit jaar op een graanoogst van ruim 165 mln ton gerekend worden tegen 147,5 mln vorig jaar. (De recordoogst was 171,1 mln ton in 1966). Door het in praktijk brengen van de maatregelen die in maart 1965 door de plenaire zitting van het CC en in april 1966 door het 23e partijcongres genomen waren, is de produktie in de landbouw per hoofd van de bevolking van 1965 tot 1967 met 11% toegenomen.

De staat heeft van de boeren dit oogstjaar, blijkens gegevens per 25 okt. van het centrale bureau voor de statistiek, 68,3 mln ton graan gekocht, waarvan ruim 47 mln ton tarwe. Vorig jaar werd 57,2 mln ton overgenomen en in 1966 de recordhoeveelheid van 74,9 mln ton.

Brezjnew zei dat de landbouw de komende jaren als voornaamste taak heeft de graanproduktie op alle mogelijke manieren te vergroten. In de eerstvolgende jaren moet de gemiddelde jaarlijkse graanproduktie 190 tot 200 mln ton worden. Om die omvang te bereiken zal de opbrengst van de granen in de kortst mogelijke tijd moeten worden opgevoerd. Ter ondersteuning van dat streven zal de kunstmestproduktie in de periode van 1969 tot en met 1972 worden uitgebreid van 47 mln tot 95 mln ton per jaar.

Volgens Brezjnew heeft de staat gedurende de jaren 1965-1967 meer dan 5000 mln roebel meer geïnvesteerd in de landbouw, constructie van produktie-ondernemingen en de aankoop van machinerieën, dan in de voorafgaande driejarige periode. Minder positieve geluiden liet de partij-secretaris over de toestand in de veeteelt horen. Als algemene oorzaken noemde Brezjnew gebreken in het werk van de sowchozen en kolchozen, onvoldoende discipline, een slechte verdeling van de inkomsten en het in gebreke blijven van ministeries en administratieve organen. Brezjnew drong er op aan de pogingen tot verbetering van de grond, de mechanisatie van de landbouw en het grotere gebruik van kunstmest voort te zetten.

De behaalde resultaten waren een duidelijk bewijs geweest voor de juistheid van het principe van inkoop door de staat van landbouwprodukten gebaseerd op vastgestelde doelen gecombineerd met materiële prikkels voor de graanverkopen boven deze doelen. Dit systeem houdt in dat voor tarwe en bepaalde andere graansoorten, waarvan de produktie het in het plan gestelde doel overschrijdt, door de staat prijzen worden betaald die 50% hoger liggen dan normaal. Het ligt in de bedoeling van het Politbureau de graanaankopen gedurende het komende vijfjarenplan (1971-1975) te handhaven op hetzelfde peil als in de lopende vijfjarige periode, nl. 55,7 mln ton per jaar. Volgens Brezjnew heeft de door de staat vastgestelde leveringsprijs de produktiekosten van het merendeel der sowchozen en kol-

chozen gedekt, en hen bovendien in staat gesteld kapitaal bijeen te brengen voor uitbreiding van de produktie. De prijzen zullen op enkele aanpassingen na niet worden gewijzigd. *(Soviet News* 5-11, *Le Monde* 1-11, *Reuter)*

	1965-1967 jaargemidd. opbr. (centenaars per ha)	1965-1967 jaargemidd. totale oogst (mln. ton)	1962-1964 jaargemidd. opbr. (centenaars per ha)	1962-1964 jaargemidd. totale oogst (mln. ton)
Granen	11.8	147	10.2	133
waarvan tarwe	11.5	79	9.7	65
Suikerbieten (in de fabriek verwerkt)	204	78	157	58
Ruwe katoen	24.0	5.9	20.2	4.9
Zonnebloempitten	12.4	6.1	11.2	5.0
Aardappelen	108	91	91	78
Groenten	130	18.7	114	16.9

(Uit: Moscow News)

(Vor. ber. pag. 330/1)

HANDELSCIJFERS 1967

In het maandblad *Vneshnaya Torgovlya* werden in sept. de cijfers over de Sowjetrussische buitenlandse handel in 1967 gepubliceerd.

De totale buitenlandse handel nam met 8½% toe, tegen 3½% in 1966. De export steeg met 9,1% en de import met 7,9%. De export naar de Comecon-landen bleef met een stijging van 7,7% achter bij die naar andere gebieden, maar de import uit de Comecon-landen vooral Polen nam sterk toe (13,9%). Opvallende veranderingen traden op in het handelspatroon met de socialistische landen die geen lid van de Comecon zijn. Zo steeg bv. de export naar Noord-Vietnam met 117%. De handel met communistisch China daarentegen schrompelde verder ineen, en is nu geringer van omvang dan de handel met België of Zweden.

De export naar „kapitalistische ontwikkelingslanden" nam in vergelijking met 1966 toe van 8% tot 10,6%, doch de import uit deze landen nam met 12,2% beduidend af. De verhoging van de export moet grotendeels worden toegeschreven aan de leveringen aan de VAR in de zesdaagse oorlog in juni. Een bedrag van 360 mln roebel, dat ontbreekt op de lijst van exporten naar „kapitalistische ontwikkelingslanden", is volgens The Times (17-9) terug te voeren tot export van „edele metalen" en „explosieven", het laatste waarschijnlijk de wapenverkoop inhoudende. De exporten van de SU naar de „industrieel ontwikkelde kapitalistische landen" nam in 1967 toe met 10%, tegen 17,9% in 1966. De invoer uit deze landen steeg slechts met 2%. De belangrijkste toeneming kwam voor rekening van de handel met Japan en Italië. De toename met Italië schijnt in belangrijke mate terug te voeren te zijn op de vestiging van een Fiatfabriek in de SU.

Mln roebels

	1966 Export	1966 Import	1967 Export	1967 Import
Totaal	7957.0	7121.6	8684.0	7682.6
waarvan				
Industrieel ontwikkelde kapitalistische landen	1580.8	1600.6	1739.2	1633.2
waarvan				
Engeland	297.0	152.0	272.8	177.7
Italië	139.6	85.9	208.9	139.0
West-Duitsland	166.9	125.4	172.5	146.5
Frankrijk	117.1	144.3	130.0	169.5
Finland	231.4	195.3	219.5	241.3
Japan	214.8	201.8	317.7	149.1
VS	42.0	57.0	35.4	56.3
Canada	13.1	311.7	20.3	126.7
Australië	0.9	34.3	1.3	17.3
Zich ontwikkelende kapitalistische landen	1090.6	873.5	1206.7	698.3
waarvan				
India	174.0	172.0	146.1	162.7
Indonesië	4.3	27.7	4.7	21.9
Maleisië	0	113.0	0.1	86.9
Algerije	16.9	5.3	28.4	14.6
Ghana	12.6	21.8	6.6	23.1
Egypte	178.8	135.0	253.2	130.6
Pakistan	35.1	26.4	35.5	24.3
Afghanistan	66.0	16.9	51.0	19.2
Perzië	27.9	17.5	56.7	27.5
Irak	32.3	2.9	33.0	4.6
Jemen	10.6	1.4	9.1	0.6
Argentinië	6,7	96,6	4,3	20,8
Brazilië	24.9	27.5	10,8	31,2
Socialistische landen	5285.6	4737.5	5738.1	5351.1
waarvan COMECON landen	4365.0	4072.0	4701.6	4639.2
Bulgarije	627.4	588.7	685.7	696.4
Tsjechoslowakije	804.6	827.5	870.7	884.0
Hongarije	454.1	460.7	527.0	537.4
Oost-Duitsland	1266.1	1114.2	1274.3	1271.4
Mongolië	142.2	56.1	167.9	55.9
Polen	722.9	659.9	820.9	812.2
Roemenië	347.7	364.9	355.1	381.9
China	157.8	128.8	45.2	51.1
Noord-Vietnam	61.4	22.8	133.2	18.8
Noord-Korea	77.0	83.1	99.3	97.2
Cuba	431.9	257.3	506.6	335.5
Joegoslavië	192.5	173.5	252.3	209.3

Volgens de bekendgemaakte cijfers exporteerde de SU 30% van haar produktie aan camera's, 20% van haar horloges, 26% van haar ruwe olie, 16% van haar ijzererts en 25% van haar ruwe katoen. Anderzijds bedraagt de hoeveelheid ingevoerde thee en suiker resp. 40% en 25% van de binnenlandse produktie.

De groeiend belangrijkheid van de invoer van machinerieën en uitrusting blijkt duidelijk uit het feit dat 34,2% van de totale import uit deze goederen bestaat, terwijl als gevolg van de verminderde graanaankopen, het aandeel van voedingsmiddelen daalde. Het toenemende aandeel van consumptiegoederen in de invoer (nu 20%) weerspiegelt de politiek die gericht is op tegemoetkoming aan de consument. (The Times 17-9)

AMERIKAANS VLIEGTUIG ONDERSCHEPT

Op 30 juni hebben twee Mig-straaljagers een Amerikaans chartervliegtuig dat met 231 man militair personeel op weg was naar Vietnam en dat, zoals later werd meegedeeld, door een navigatiefout uit zijn koers was geraakt, gedwongen een landing te maken op het eiland Itoeroep dat deel uitmaakt van de Koerillen en ten z.o. van Japan gelegen is. Reeds op 3 juli, nadat de SU een nota uit Washington had ontvangen, waarin spijt werd uitgedrukt over de gemaakte navigatiefout, werden het toestel en zijn bemanning vrijgegeven.

KOSTERIN OVERLEDEN

Op 10 nov. is de schrijver *Alexei Kosterin* op 72-jarige leeftijd overleden.

Kosterin had op 24 okt. zijn lidmaatschapskaart van de partij teruggestuurd, om zich naar zijn zeggen „te bevrijden van de discipline van de partij die me berooft van het recht om te denken." Op 17 okt. was Kosterin uit de partij gezet. i.v.m. zijn openlijk protest tegen het optreden van de SU in Tsjechoslowakije. Kosterin die gedurende het Stalinregime 17 jaar in concentratiekampen heeft doorgebracht, heeft zijn hele leven geprotesteerd tegen de vervolging van schrijvers en dichters en is o.m. opgekomen voor de Krim-Tataren, een etnische minderheid die door Stalin naar het Aziatisch deel van de SU werd gedeporteerd.

Zijn dochter, Nina Kosterina, werd in 1941 op 20-jarige leeftijd door de Duitsers gedood tijdens het uitvoeren van een partisanenopdracht. Haar dagboek dat wel is vergeleken met het Dagboek van Anne Frank en werd gepubliceerd in 1962, is vooral door jonge mensen veel gelezen. Het is in verscheidene talen gepubliceerd. Na zijn dood kregen familieleden van Kosterin bericht dat de schrijver ook uit de schrijversbond was gestoten. Op zijn begrafenis deed gen. b.d. Pjotr Grigorjenko, een van de bekendste leden van de oppositie in de SU, een felle aanval op het regime waarbij hij o.m. verklaarde: „Er zal vrijheid komen. Er zal democratie komen." (A.P., The Times 29-10)

MONETAIRE CRISIS

Begin november ontstond op de Europese valutamarkten een acute crisis, die werd veroorzaakt door een speculatieve kapitaalstroom naar West-Duitsland, vooral afkomstig uit Frankrijk en ook uit Engeland.
Sedert de mei en junicrisis in Frankrijk, met groot produktieverlies en loonstijgingen, was het vertrouwen in de Franse franc sterk gedaald en ontstond vrees voor devaluatie. Vluchtkapitaal uit Frankrijk stroomde naar West-Duitsland, waarvan de economie werd gekenmerkt door een hernieuwde groei, een stabiel prijspeil en grote overschotten op de handelsbalans. Aanleiding voor de stroom was de wijdverbreide verwachting dat de Duitse mark gerevalueerd zou worden.
Bij deze ontwikkeling was het Britse pond niet direct betrokken, maar het ondervond wel de gevolgen en kwam opnieuw onder druk te staan. Dit werd mede veroorzaakt, doordat de devaluatie van nov. 1967 nog weinig effect had opgeleverd en de handelscijfers over okt. een vergroting van het tekort te zien gaven.

Op het hoogtepunt van de kapitaalstroom vonden kort na elkaar de maandelijkse bijeenkomst van presidenten van de centrale banken in Bazel en een spoedbijeenkomst van de Groep van Tien in Bonn plaats. In Bonn werd aan Frankrijk een steunkrediet van $ 2 mrd toegezegd. West-Duitsland weigerde, ondanks sterke buitenlandse druk, revaluatie van de mark. President *De Gaulle* zorgde voor de grootste internationale verassing door de devaluatie van de franc af te wijzen en in plaats hiervan een strenge deviezencontrole in te voeren en het tekort op de begroting voor 1969 met bijna de helft te verminderen. Aan de andere kant leverde West-Duitsland een bijdrage door de invoer te vergemakkelijken en de uitvoer te belasten, waardoor het overschot op de handelsbalans zou worden verminderd.

Ontwikkelingen in Frankrijk

Als gevolg van de invloed van de stakingen in mei en juni op de Franse economie (pag. 369 e.v.) daalde het vertrouwen in de Franse franc en namen de goud- en deviezenreserves sterk af door de verkoop van francs. Hieronder volgt een overzicht van de ontwikkeling van de reserves van april (vóór de stakingen) tot oktober (in mln $):

	totaal	afname
april	6.027,1	
mei	5.720,5	306,6
juni	5.516,8	203,6
juli	4.850,0	666,8
augustus	4.600,9	249,1
september	4.373,8	227,1
oktober	4.265,1	108,7

De pariteit van de franc bedroeg eind april nog fr 4,93525 = $ 1, maar gedurende de volgende weken daalde de waarde tot het interventiepunt van fr 4,93705 = $ 1. Op dit peil bleef de pariteit de volgende maanden gehandhaafd.
De handelsbalanscijfers toonden, ondanks de maatregelen ter stimulering van de export en beperking van de import (pag. 684/1 en 686/2), geen verbetering, met uitzondering van de resultaten over juli.
Een overzicht volgt hieronder (in mln fr):

	import	export	overschot of tekort
januari	5.370	4.860	—510
februari	5.450	5.260	—190
maart	6.160	5.760	—400
april	5.750	5.360	—390
mei	3.930	3.880	— 50
juni	5.490	3.940	—1.550
juli	6.110	6.390	+280
augustus	4.620	4.470	—150
september	5.800	4.950	—850
oktober	6.540	6.210	—330

Op 31 okt. verscheen in het Franse staatsblad een bekendmaking, waarin de contingentering van de automobielinvoer m.i.v. 1 nov. werd opgeheven. Tevens werd de voorziene halvering van de exporthulp doorgevoerd (pag. 684/1). De contingenteringsmaatregelen voor ijzer en staal, textiel en huishoudelijke apparaten zouden op 1 jan. 1969 opgeheven worden.

Ontwikkeling in Engeland

Op 23 aug. betaalde Engeland de eerste termijn van de lening van $ 1,4 mrd van het IMF, die in mei 1965 werd opgenomen (pag. 536/1). Hoewel de industriële produktie weinig toenam, bleef men optimistisch over de ontwikkeling van de handelsbalans en vooral van de export. De industriële produktie vertoonde een van de laagste groeicijfers van de geïndustrialiseerde landen. De indexcijfers tot juli vertoonden het volgende beeld (1958 = 100):

produktie-index, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden

	alle industr.	zware industr.
januari	136	138
februari	137	138
maart	138	140
april	137	139
mei	138	139
juni	139	142
juli	139*	140*

*) voorlopig. (The Times)

Het bruto nationaal produkt vertoonde de afgelopen 10 jaar een groei, die rond 3% schommelde. Van officiële zijde werd toegegeven, dat de verwachte verbetering van de economie en produktie als

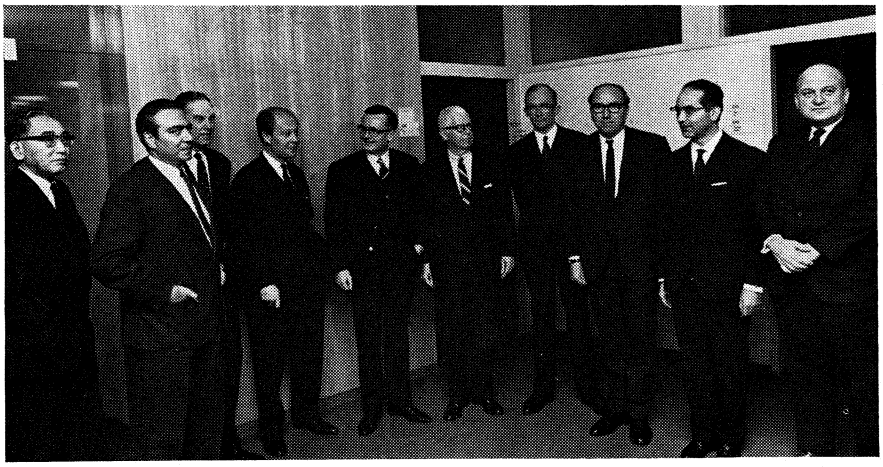

De ministers van de Groep van Tien op 20 nov. te Bonn. V.l.n.r. Kashiwagi (Japan), Ortoli (Frankrijk), Snoyet d'Oppuers (België), Wickman (Zweden), Schiller (W.-Dld.), Fowler (VS), Witteveen (Ned.), Jenkins (Eng.), Colombo (Italië) en Benson (Canada).

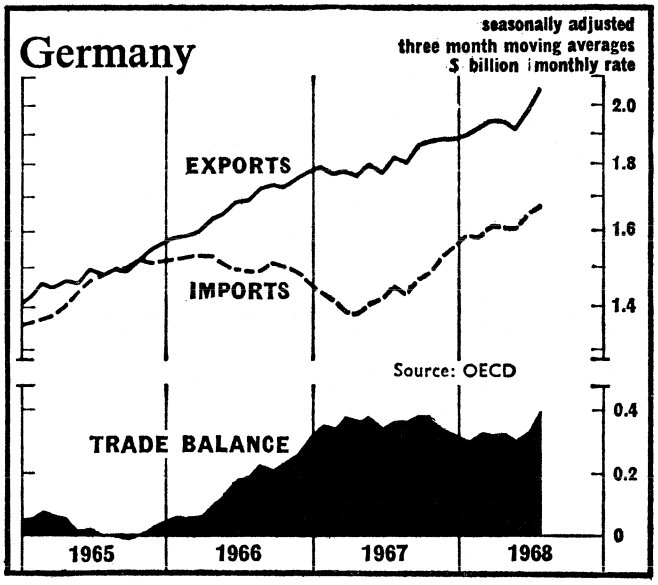

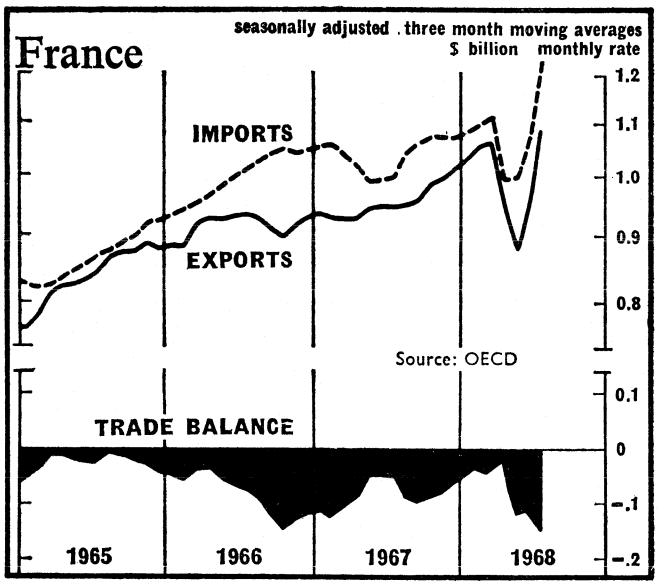

(The Times)

gevolg van de devaluatie, langer uitbleef dan werd verwacht.
Op de handelsbalans vertoonde de export een stijging, maar het gunstig effect hiervan werd door een stijging van de import voor een groot deel te niet gedaan. De cijfers over de maand aug. vertoonden wel een gunstiger beeld dan ooit tevoren (zie pag. 537/1 voor cijfers over 1966, 1967 en t/m juli 1968). De export steeg tot £ 537 mln, een nieuw record. De import daalde tot £ 652 mln, waardoor het zichtbare tekort op de handelsbalans met £ 51 mln daalde tot £ 29 mln. De cijfers werden gevolgd door een golf van optimisme, waarvan o.m. het pond sterling profiteerde, waarvan de koers steeg tot $ 2,3883.
De betalingsbalans vertoonde eveneens een verbetering over het tweede kwartaal 1968. Het tekort op de gecombineerde kort- en langlopende kapitaalrekeningen daalde tot £ 194 mln, vergeleken met een tekort van £ 300 mln voor het eerste kwartaal en £ 365 mln voor het laatste kwartaal 1967.
Op 25 sept. maakte de regering bekend, dat voor 1968 een betalingsbalanstekort van £ 500 mln werd verwacht, maar een overschot van £ 250 mln in 1969. Tevens werd gezegd, dat de resultaten van de devaluatie 6 maanden later hadden doorgewerkt dan was voorzien.
De cijfers van de handelsbalans over sept. vertoonden een verdere verbetering: de export steeg met £ 6 mln t.o.v. het herziene cijfer over aug. tot £ 544 mln, de import steeg echter ook, en wel met £ 2 mln (t.o.v. herziene cijfers over aug.) tot £ 651 mln. Het zichtbare tekort bedroeg voor sept. £ 33 mln. De cijfers over okt. toonden echter een verslechtering. De export daalde met £ 18 mln tot £ 526 mln en de import steeg met £ 13 mln tot £ 664 mln, waardoor een zichtbaar tekort van £ 66 mln ontstond. Na het bekend worden van deze cijfers op 13 nov. daalde het pond tot $ 2,3885 en steeg de goudprijs in Londen tot $ 39,875.
Op 19 sept. werd het disconto verlaagd van 7½% tot 7% (pag. 202/2). Tegelijk werd echter verklaard, dat de politiek van kredietrestrictie onverkort zou worden voortgezet.
De Britse banken kregen op 25 okt. in een circulaire van de Bank van Engeland bericht, dat geen sterlingkredieten verstrekt mochten worden ter financiering van handel tussen niet-sterlinglanden. De maatregel wordt op 25 nov. van kracht en zal voor onbepaalde duur gelden. Het totale volume van deze vorm van kredieten werd geschat tussen £ 50 mln en £ 100 mln. Intrekking van deze vorm van kredietverlening zou de reserves ten goede komen, zo luidt de officiële verklaring.
De goud- en deviezenreserves toonden de laatste maanden weer een lichte verbetering. Nadat voor aug. een dieptepunt was bereikt met een stand van £ 1.111 mln steeg dit cijfer voor sept. tot £ 1.132 mln. In okt. stabiliseerden de reserves zich met een geringe daling op £ 1.128 mln.
Hierbij dient bedacht te worden, dat een terugbetaling van schulden plaats van £ 52 mln.

Ontwikkeling in West-Duitsland

De in het begin van dit jaar ingezette opleving van de Westduitse economie zette zich in de loop van het jaar voort.

De export toonde een voorspoedige ontwikkeling. Het overschot op de betalingsbalans voor 1967 bedroeg al DM 6 mrd, maar voor 1968 wordt een nog groter overschot verwacht. Ook in 1967 bleef de export stijgen (van DM 80,63 tot DM 87,05 mrd), terwijl de import daalde, (van DM 72,67 tot DM 79,18 mrd).

De economische opbloei leidde tot een daling van de werkloosheid (aug. 188.000) en een toename van het aantal openstaande arbeidsplaatsen (600.000). Ook de binnenlandse consumptie steeg, naar schatting met 2,5% à 3,2%. De prognoses over de toeneming van het bruto nationaal produkt werden verscheidene malen herzien. In het begin van 1968 werd deze toeneming nog op 5,5% geschat, in okt. was de schatting gestegen tot 6,5%.

Als gevolg van bovengenoemde ontwikkelingen en i.v.m. de moeilijkheden in Frankrijk, Engeland en de VS werden geruchten over een revaluatie van de Duitse mark steeds sterker. Door revaluatie zou de export belemmerd en de import vergemakkelijkt worden. Deze geruchten werden echter bij herhaling ontkend door de ministers *Schiller* en *Strauss* (pag. 632/2). Desondanks ontstond een uitgebreide speculatieve handel in Duitse marken, waardoor de koers sterk steeg en de Duitse centrale bank tot verkoop overging.

Begin van de crisis

De crisis nam een aanvang op 12 nov. met de aankondiging door Frankrijk van maatregelen ter beperking van het krediet om de hoeveelheid geld-in-omloop te verminderen. Deze maatregelen zijn:

- verhoging van het disconto van 5% tot 6% (pag. 521/1);
- verhoging van de verplichte reserves van de banken voor zichtrekeningen (direct opvraagbare deposito's) van 4,5% tot 5%, en van termijnrekeningen van 2% tot 2,5%;
- verhoging van de verplichte reserve van effecten in portefeuille met middellange looptijd van 13% tot 14%. (In juli was dit percentage verlaagd van 16% tot 13% om kredietverlening te vergemakkelijken);
- de stijging van kortlopend krediet van de banken zou in de periode van 30 sept.-31 dec. niet meer dan 4% mogen bedragen. Door deze maatregelen zou de kredietverschaffing door de banken met fr 2 mrd (1%) worden beperkt.

Minister *Ortoli* (financiën) verklaarde op een persconferentie dat de monetaire reserves de laatste vijf maanden waren gedaald met $ 2.647 mln. De handelsbalans over okt. vertoonde een tekort van fr. 330 mln, wat hij als gunstig beschouwde. De uitvoer was gestegen met 25% en de invoer met 12,7%. De cijfers voor de werkloosheid waren gedaald in okt. met 16.700 tot 259.500 (gecorrigeerd voor seizoensinvloeden). In sept. waren de detailhandelprijzen met 0,7% gestegen, wat op jaarbasis op ruim 9% zou uitkomen. De algemene economische toestand werd door de regering gunstig beoordeeld.

Op 13 nov. keurde het Franse kabinet een derde aanvullende begroting voor 1968 goed. Een tweede aanvullende begroting was in juli door de Nationale Vergadering goedgekeurd (pag. 506/2). Deze begroting omvat o.m. de volgende uitgavenstijgingen:

— sociale uitkeringen voor de landbouw: fr 368 mln.
— landbouwsubsidies: fr 695 mln.
— bijdragen voor staatsondernemingen: fr 667; hiervan fr 456 mln voor de spoorwegen.
— onderwijs: fr 193 mln; hiervan fr 110 mln voor stijging van het aantal beurzen.

De totale uitgavenstijging bedroeg fr 2.445 mln, die echter werd gecompenseerd door een uitgavenbeperking elders in de begroting van fr 269 mln. Het tekort voor 1968 zou hiermee stijgen van fr 10,5 mrd tot fr 13,976 mrd. De vermindering van de inkomsten als gevolg van de gebeurtenissen in mei en juni werd geschat op fr 1,640 mrd.

Na afloop van de kabinetsvergadering deelde de regeringswoordvoerder mee dat president De Gaulle tijdens de vergadering had verklaard: „De devaluatie van de munt aanvaarden zou de ergst mogelijke absurditeit zijn". Volgens waarnemers zou de regering hebben verwacht, dat na deze verklaring van de president de speculatie in Duitse marken en het deviezenverlies van Frankrijk zouden verminderen.

Dit bleek echter niet het geval. De run op Duitse marken verhevigde zich en de kapitaalstroom uit Frankrijk en ook Engeland nam toe. *The Economist* (23-11) schatte dat West-Duitsland $ 1,5 mrd aan vreemde valuta had ontvangen in de week van 10-16 nov., vnl. uit Frankrijk. De stroom van Franse kapitaalfondsen in marken werd voor 18 en 19 nov. zelfs op $ 300 mln per dag geschat. De prijs van het goud steeg in Parijs tot boven $ 40 per ounce.

Van 16-18 nov. vond in Bazel de maandelijkse bijeenkomst van presidenten van de centrale banken plaats. De bijeenkomst eindigde zonder dat een communiqué werd uitgegeven. Evenmin werd een verwachte lening aan Frankrijk aangekondigd. Dit werd toegeschreven aan een Franse weigering in te gaan op de gestelde voorwaarden.

Premier Couve de Murville verklaarde op 18 nov. voor de televisie, dat de huidige crisis geen uitsluitend Franse, maar een internationale crisis was, die vooral door een weergaloze speculatie in Duitse marken was veroorzaakt. Hij weet dit aan het huidige monetaire stelsel, dat hij „ziek" noemde. Dit had Frankrijk al jaren gezegd en hij betreurde het, dat nog geen internationaal akkoord was gesloten om dat stelsel te genezen. Volgens Couve was op de bijeenkomst in Bazel grote internationale solidariteit gebleken. In dit verband zou Frankrijk, zo zei hij, alle hulp krijgen, die het nodig zou hebben in de toekomst, zonder enige terughoudendheid. Couve de Murville zei, dat de regering aan de Nationale Vergadering bezuinigingen zou voorstellen om het begrotingstekort op de begroting voor 1969 te verminderen (pag. 777/3). De algemene economische toestand van het land achtte hij gunstig. Hij kondigde verder een diepgaande hervorming van de geldmarkt en de kredietvoorwaarden aan.

Westduitse maatregelen

Op 19 nov. maakte de Westduitse regeringswoordvoerder bekend dat de Duitse mark niet gerevalueerd zou worden. Deze beslissing viel na beraad van de bondskanselier, de ministers van buitenlandse zaken, economische zaken en financiën, met vertegenwoordigers van de Bundesbank. Tegelijkertijd werden echter maatregelen aangekondigd ter beperking van de uitvoer en uitbreiding van de invoer. Deze maatregelen, een „revaluatie langs een omweg", dienen ter vermindering van het exportoverschot van West-Duitsland, dat voor 1968 op DM 16 à 17 mrd wordt geschat. Verwacht werd, dat door belastingmaatregelen de prijzen van de uitvoer 3 à 4% zouden stijgen en de invoer met eenzelfde percentage goedkoper worden.

Op 20 en 21 nov. werden de beurzen en wisselmarkten in de meeste landen gesloten om een eind te maken aan de speculatieve handel in goud, Westduitse marken en andere harde valuta.

Conferentie in Bonn

Op uitnodiging van minister Schiller van West-Duitsland, in zijn kwaliteit van voorzitter van de Club van Tien, kwamen op 20 nov. de ministers van financiën en de presidenten van de centrale banken van de tien rijkste industrielanden bijeen om te overleggen over de monetaire crisis. De leden van de Club van Tien zijn: België, Canada, Engeland, Frankrijk, Italië, Japan, Nederland, de VS, West-Duitsland en Zweden. Zwitserland woonde de conferentie als waarnemer bij.

Over het verloop van het beraad werd niets bekend. Wel werden de geruchten over een devaluatie van de Franse franc steeds sterker. In het slotcommuniqué, dat na afloop van de conferentie op 22 nov. werd uitgegeven, werd hierover echter niets meegedeeld. Volgens het communiqué zetten minister Schiller en minister Ortoli de situatie in hun land uiteen en verklaarden de maatregelen, die beider regeringen getroffen hadden. Een revaluatie van de mark werd in het communiqué afgewezen. Het belangrijkste besluit vormde de beslissing Frankrijk een krediet te verlenen van $ 2 mrd. Dit bedrag zal worden verschaft als volgt: West-Duitsland $ 600 mln; VS $ 500 mln; Italië $ 200 mln; Nederland $ 100 mln; België $ 100 mln; Engeland $ 100 mln; Zwitserland $ 100 mln; Zweden $ 100 mln; Canada $ 100 mln; Japan $ 50 mln; Bank voor Internationale Betalingen $ 50 mln.

Na afloop gaf minister Strauss nogmaals voedsel aan de algemene overtuiging dat de franc zou devalueren, door te verklaren dat Frankrijk een devaluatie overwoog,

maar dat het nog onbekend was met welk percentage.

Naar later bekend werd hebben 7 van de 10 leden van de Groep van Tien tijdens de conferentie sterke druk uitgeoefend op West-Duitsland de Duitse mark te revalueren met ong. 7½%. Zowel minister Schiller als minister Strauss hadden dit geweigerd. Minister Schiller zou geantwoord hebben dat de Bondsrepubliek doeltreffend bijdraagt tot de sanering door de uitvoer met 4% te belasten en de invoer met 4% goedkoper te maken. Dit zou het overschot op de handelsbalans, dat op DM 17 mrd wordt geschat met ca. DM 5 mrd verminderen. Hij zou volgens welingelichte kringen verder verklaard hebben dat volgens de Bondsregering de lasten van het herstel van de betalingsbalansen door allen gedragen dienden te worden.

Op 26 nov. bevestigde minister Schiller bovenstaande berichten voor de Bondsdag en voegde eraan toe, dat er geen reden was voor West-Duitsland zich op de borst te slaan, daar het Westduitse uitvoeroverschot een gevolg was van inflatoire ontwikkelingen in andere landen. Het prijspeil van de Bondsrepubliek stijgt jaarlijks met 1,2% en in andere landen, zoals de VS en Engeland met 5% en meer.

In kringen van de Bundesbank maakte men er intussen geen geheim van, dat de maatregelen van de Bondsregering onvoldoende worden geacht. De bank nam daarbij in overweging, dat een oververhitting van de conjunctuur dreigt met gevaar voor inflatie.

Premier Wilson van Engeland sprak op 26 nov. in het Lagerhuis berichten van Westduitse zijde tegen volgens welke de Westduitse ambassadeur *Blankenhorn* op 19 nov. midden in de nacht was ontboden en onder druk gezet zijn regering mee te delen, dat het Britse Rijnleger zou worden teruggetrokken en de Britse garantie voor West-Berlijn ingetrokken, indien de mark niet zou revalueren. Over de inhoud van het gesprek werd niets bekend gemaakt. De Bondsregering verklaarde het incident als gesloten te beschouwen, hoewel ze de handelwijze ongewoon achtte.

De Westduitse regering hechtte op 21 nov. haar goedkeuring aan het wetsontwerp dat ten doel heeft door middel van fiscale maatregelen de uitvoer af te remmen en de invoer te bevorderen. Het wetsontwerp voorziet in een verlaging van de omzetbelasting bij invoer in Duitsland met 4%. De Westduitse exporteurs krijgen vanaf die datum een 4% lagere restitutie van de belasting die zij bij export betalen. De maatregelen gelden niet voor produkten die zijn opgenomen in de agrarische marktverordeningen van de EEG, zoals granen, vlees, groente, fruit, wijn, melk, zuivelprodukten, vetten en suiker. De duur van de maatregel is voorlopig 15 maanden.

Om de toestroming van speculatieve beleggingen tegen te gaan, bepaalde de Westduitse centrale bank op 21 nov. dat de handelsbanken met onmiddellijke ingang bij de centrale bank de tegenwaarde moeten aanhouden van het kortlopend buitenlands kapitaal dat zij ontvangen.

Verder is met onmiddellijke ingang een vergunning nodig voor het aanhouden van kortlopend buitenlands kapitaal op rekeningen bij Westduitse kredietinstelingen. Een uitzondering geldt voor spaarrekeningen van natuurlijke personen en rekeningen die uitsluitend dienen voor de afwikkeling van handelstransacties.

Bondskanselier Kurt George Kiesinger verklaarde op 22 nov.: „Ik verklaar plechtig, dat zolang ik als kanselier aan het hoofd van de regering sta, er geen opwaardering van de mark zal zijn". Hij voegde hieraan toe: „Ik kan slechts hopen dat mensen in de gehele wereld zullen begrijpen dat ons verzet niet voortvloeit uit nationale zelfzucht, maar uit overwegingen voor ons volk en voor de problemen van andere landen". Een revaluatie zou, zo zei hij, de Westduitse economische planning op middellange termijn teniet hebben gedaan en ook de boeren geld hebben gekost, wat de Bondsregering zou moeten hebben vergoeden.

Waarnemers schreven de Duitse weigering de mark te revalueren mede toe aan het feit dat volgend jaar algemene verkiezingen zullen worden gehouden.

Geen devaluatie franc

Het Franse kabinet kwam op 23 nov. in een spoedvergadering bijeen. Na afloop werd een communiqué uitgegeven, waarin werd medegedeeld, dat de sedert 1958 bestaande pariteit van de franc zou worden gehandhaafd. Tevens werd bekendgemaakt dat president De Gaulle zich op 24 nov. in een toespraak via de radio tot het Franse volk zou richten.

De tekst van de rede van president De Gaulle luidde als volgt:

„De monetaire crisis die Frankrijk heeft ondergaan is het gevolg van de morele, economische en sociale schok, welke het onvoorbereid moest doorstaan in de maanden mei en juni van dit jaar, al had de samenwerking van alle betrokkenen op tijd de steriele belangenstrijd kunnen vervangen. Wanneer, temidden van de wereldconcurrentie, een land — ik spreek over het onze — dat zich bevond in een toestand van groeiende welvaart en dat een der sterkste munten in de wereld had, weken en weken achtereen heeft opgehouden met werken, wanneer het gedurende een lange tijd beroofd was van produkten, postverbindingen, radio, benzine, elektriciteit, wanneer het, om aan de dood door verstikking te ontkomen, eensklaps enorme loonlasten op zijn economie moest leggen, zijn begroting belasten met plotseling verhoogde uitgaven, zijn krediet moest uitputten ter snelle ondersteuning op ruime schaal van in moeilijkheden geraakte ondernemingen,

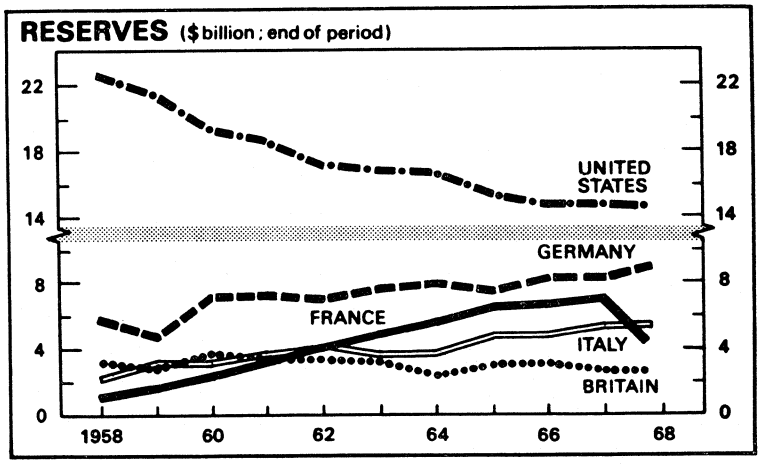

De monetaire reserves van de diverse landen bedroegen eind sept.: België/Luxemburg $ 2.416 mln, Canada $ 2.737 mln, Denemarken $ 484 mln, Engeland $ 2.707 mln*, Frankrijk $ 4.265 mln*, Italië $ 5.491 mln, Japan $ 2.380 mln, Nederland $ 2.471 mln, Noorwegen $ 692 mln, Oostenrijk $ 1.538 mln, VS $ 14.634 mln, West-Duitsland $ 8.920 mln*, Zweden $ 948 mln, Zwitserland $ 2.932 mln.
(* cijfers van eind okt.). (The Economist)

kan niets maken dat dit land, zelfs als het voor de rand van de afgrond wist te stoppen zijn evenwicht dadelijk hervindt. Maar, totdat het dat heeft hervonden, kan niets verhinderen dat er, in binnen- en buitenland, een aantal mensen is, dat het vertrouwen dat het in het land had, opzegt en probeert hun eigen belangen boven het algemeen belang te stellen. Natuurlijk loopt dan de nationale munt het treinen, schepen, openbaar vervoer, mijndoch een kortstondige kunstgreep met een ruïneuze werking en de beloning begevaar te moeten betalen voor deze kwaadaardige speculatie.

Echter, ondanks de zware slag die zij heeft moeten incasseren, heeft onze economie zich hersteld. Het werk is overal hervat. Opnieuw vindt weer expansie plaats. De handel met het buitenland neemt toe. Dat alles, dank zij de natuurlijke veerkracht van ons volk en bepaalde passende maatregelen. Aan de andere kant hebben de welvarendste landen ons zojuist aanzienlijke kredieten beschikbaar gesteld, die nog kunnen worden vergroot en die komen bij de reserves die wijzelf bezitten. Tenslotte zal men de dag zien komen, waarop de gehele wereld, gedwongen door noodlottige ervaringen, zal instemmen met de vorming van een onpartijdig en redelijk monetair stelsel, dat ieder land — zodra het dat verdient — beveiligt tegen plotselinge en ongerijmde speculatiebewegingen.

Kortom, we hebben, in alle waarheid, voor het heden en voor de toekomst al datgene wat noodzakelijk is voor het voltooien van het begonnen herstel en om opnieuw de leiding te nemen.
Al deze factoren afwegend heb ik met de regering, daarom besloten dat wij het herstel moeten voltooien zonder toevlucht te nemen tot devaluatie. In de tegelijk ondoorzichtige en hoopvolle situatie waarin wij ons thans bevinden, zou een dergelijke operatie sterk het gevaar lopen in het geheel geen remedie te zijn, taald aan degenen die op onze ondergang hebben gespeculeerd. Maar aan de zijde van bepaalde concurrenten, die zelf zeer actief zijn en zich in een zeer goede toestand mogen verheugen, vereist de handhaving van onze munt absoluut dat wij ons in alle opzichten en op alle gebieden weer in een volkomen evenwichtstoestand terugbrengen.

Vanuit economisch gezichtspunt betekent dit, dat, zonder de verhoging der lonen, zoals deze in het voorjaar werd vastgesteld, aan te tasten, wij in dit opzicht weigeren nieuwe lasten op onze economie te leggen, zolang dit het weer krachtig en concurrerend worden zou verhinderen. Dit betekent tevens dat wij de prijzen voor afgewerkte produkten, voeding en diensten willen handhaven. Dit betekent, dat wij, om onze betalingsbalans positief te maken, van overheidswege, de exportcapaciteit van onze bedrijven zullen verhogen, met name door deze vrij te stellen van bepaalde belastingen, die overmatig op hun kostprijzen drukken.

Vanuit financieel gezichtspunt zal het tekort van de begroting voor 1969, dat aanvankelijk was geraamd op meer dan fr. 11,5 mrd, worden verminderd tot minder dan fr. 6,5 mrd, in het bijzonder dank zij een verlaging van de uitgaven van de overheidsdiensten, van die voor subsidies, verstrekt aan genationaliseerde bedrijven, en van die voor de bestaande plannen, wat betreft de uitrusting in de civiele, militaire en universitaire sector. Tegelijkertijd zullen de door de staat toegekende kredieten worden aangepast aan en beperkt tot de werkelijke behoeften van de nationale expansie. Het spreekt vanzelf dat het noodzakelijke toezicht op rigoureuze wijze zal geschieden, zowel voor het handelsverkeer als wat betreft de inning van alle bestaande belastingen.
Vanuit het gezichtspunt van de openbare orde — want de crisis is ontstaan op het ogenblik, waarop deze werd verstoord, en zal niet eindigen indien er twijfel aan kan bestaan of zij voortaan wordt gehandhaafd — zullen de gewenste maatregelen moeten worden genomen, opdat het voortaan uit is, zowel op onze faculteiten en onze scholen, als in de straten van onze steden en op de wegen van ons platteland, met alle onrust en vertoningen, alle opschudding en optochten, die het werk belemmeren en de weldenkende mensen schandaliseren, en opdat ieder die een plicht heeft te vervullen, een ambt te bekleden, een functie te vervullen, dit gewetensvol kan doen.
Françaises, Français, wat met onze munt gebeurt, bewijst ons nogmaals dat het leven een strijd is, dat welslagen inspanning kost, dat behoud de overwinning vereist. Indien, zoals wij kunnen en zoals wij moeten, wij haar behalen door er allen tezamen aan deel te nemen, dan zullen wij in staat zijn met succes, zoals het moet, de veranderingen, de hervormingen, de vooruitgang tot stand te brengen, die van ons, zonder twijfel, een groot volk zullen maken, een voorbeeld van de moderne tijd. Want tijdens onze beproevingen, welke zij ook zijn of welke zij ook zullen zijn, is dat ons nationale doel.
Leve de Republiek!
Leve Frankrijk!"

Het besluit van president De Gaulle baarde in de wereld groot opzien. Algemeen was devaluatie verwacht, en uitlatingen van hoge Franse ambtenaren en ministers hadden deze verwachting bevestigd.
In de VS werd het besluit toegejuicht. Minister Fowler verklaarde dat hij de weigering te devalueren „van harte goedkeurt en toejuicht". President Johnson zond De Gaulle een telegram, waarin hij hem steun toezegde. President De Gaulle antwoordde hierop: „Uw prompte en vriendelijke boodschap is bijzonder waardevol voor mij".
Van Duitse zijde werd verklaard, dat het besluit niet te devalueren een even grote verrassing vormde voor de bondsregering als voor andere regeringen. Aan de verlening van het krediet van $ 2 mrd was evenwel niet de voorwaarde van devaluatie verbonden, aldus werd in Bonn verklaard.

Franse maatregelen

Op 25 nov. werd een decreet afgekondigd, waarbij in Frankrijk een uiterst strenge deviezencontrole werd ingevoerd.
Op 26 nov. legde premier Couve de Murville aan de Nationale Vergadering het bezuinigingsprogramma voor. Couve verklaarde: „Frankrijk heeft de oorlog om de franc nog niet gewonnen". Slechts een slag was gewonnen. Frankrijk beschikte echter over voldoende middelen ter verdediging van de franc. In Bonn werd een krediet van $ 2 mrd zonder voorwaarden toegezegd. Frankrijk beschikte verder over de eigen reserves, over $ 985 mln aan trekkingsrechten op het IMF en over het grootste deel van het op 10 juli ter beschikking gestelde krediet van $ 1,3 mrd (pag. 521/2). Het actieprogramma van de regering, zo zette hij uiteen, bestond uit drie onderdelen, t.w. deviezencontrole, herstel van het economisch en financieel evenwicht en de voortzetting van de economische groei. De premier kondigde vermindering van de uitgaven op de begroting 1969 aan ter hoogte van fr 2,84 mrd. De bezuinigingen zijn:

- Subsidies aan genationaliseerde bedrijven: fr 1150 mln.
- Militaire uitgaven: fr 400 mln. Hiervan levert het schrappen van het programma voor 1969 van de atoomproeven in de Stille Oceaan fr 220 mln op.
- Overheidsuitkeringen fr 336 mln.
- Leningen en voorschotten: fr 305 mln.
- Ambtenarenapparaat: fr 500 mln.
- Investeringen: fr 150 mln. Een onderdeel hiervan vormt de fr 60 mln, die geschrapt is in het Concordeprogramma voor 1969.

Bij de bezuinigingen komen fr 2,5 mrd aanvullende inkomsten voor 1969:

- Afschaffing van de loonsombelasting m.i.v. 1 dec., en andere belastingverlagingen. Verlies voor de staat aan inkomsten: fr 8.545 mln.
- Ter compensatie verhoging van de belasting op de toegevoegde waarde (TVA). Extra inkomen voor de staat: fr 10.727 mln.

Verder worden de tarieven van openbare diensten verhoogd. De treintarieven stijgen met 6,2%, de electriciteits- en gastarieven voor industriële verbruikers met 4,8%.
Het tekort op de begroting voor 1969 zou hiermee met fr 5.346 mln tot fr 6.354 mln worden teruggebracht.
De Nationale Vergadering nam op 27 nov. de herziene begroting aan met 391 stemmen voor en 91 tegen.

Britse versoberingsmaatregelen

De Britse minister van financiën, *Roy Jenkins,* maakte op 22 nov. onmiddellijk na zijn terugkeer uit Bonn, nieuwe versoberingsmaatregelen bekend, die naar verwachting de binnenlandse vraag met £ 350 mln (0,5%) zullen verminderen.

EEN JAAR MONETAIRE CRISIS

Aan de Observer (24-11) en The Economist (23-11) ontlenen wij het volgende chronologisch overzicht:

november 1967
18 — Engeland devalueert het pond met 14,3% tot $ 2,40. Disconto stijgt met 1½% tot 8%, huurkoop wordt beperkt. Hong Kong, Malta, Israël, Spanje en Ierland devalueren eveneens.
26 — Frankrijk trekt zich terug uit de internationale goudpool, die in 1961 was opgericht.
27 — Eind van de Engelse havenstaking na twee maanden. Verlies voor de export: £ 110 mln.
29 — Engeland ontvangt een stand-by krediet van het IMF van $ 1.400 mln. De Federal Reserve Bank van New York kondigt uitbreiding van „swap" faciliteiten aan met $ 1.750 mln tot $ 6.780 mln.
30 — Duitsland bereikt een handelsoverschot over 12 maanden van £ 1.600 mln; export gestegen met 8,8%; import gedaald met 4,5%.

december
19 — De Gaulle spreekt veto uit over besprekingen over lidmaatschap van Engeland, Ierland, Denemarken en Noorwegen van de Europese Gemeenschappen.
21 — Engeland kondigt een beperking van overheidsuitgaven van £ 600 mln aan, en een beperking van £ 71,5 in het investeringsprogramma voor 1968-1969 van de genationaliseerde industrieën.

januari 1968
1 — Amerika beperkt investeringen in Europa en andere ontwikkelde landen ter bescherming van de dollar. Besparing volgens schattingen $ 3.000 mln.
21 — President Johnson vraagt Congres voorgestelde inkomstenbelastingverhogingen te laten ingaan op 1 april.
24 — Frankrijk kondigt belangrijke stappen aan om de economische expansie te vergroten door een injectie van fr 3.340 mln in de economie.

februari
4 — Kritiek op Duitsland wegens groot handelsoverschot.
15 — Amerika maakt bekend dat het betalingsbalanstekort over 1967 $ 3.572 mln bedraagt. Dit was over 1966 nog $ 1.357 mln. Handelsbalansoverschot over 1967 bedraagt $ 3.614 mln.
28 — Het IMF maakt bekend, dat de goudreserves van de vijf Europese goudpoolleden in jan. met $ 284 mln zijn gedaald.

maart
1 — Goudprijs bereikt plafond van $ 35,20.
8 — Paniekaankopen van goud, naar schatting 80-100 ton.
10 — Centrale banken in Bazel bevestigen de officiële goudprijs van $ 35 per ounce.
13 — Recordvraag naar goud op Londense markt. Verkopen bedragen 150-200 ton.
15 — Sluiting van de Londense goudmarkt.
17 — Splitsing van de goudmarkt in een officiële en vrije markt ingevoerd. Officiële prijs gehandhaafd op $ 35 per ounce. Stand-by krediet van Engeland verhoogd tot $ 4.000 mln.

april
9 — Europese Gemeenschappen komen overeen de tariefverlagingen in het kader van de Kennedyronde versneld in te voeren om de betalingsbalansmoeilijkheden van de VS te verlichten.
18 — Verhoging van het disconto van 5% tot 5,5% in de VS.
25 — VS maken eerste maandelijkse handelstekort in vijf jaar bekend, d.i. $ 157,7 mln.

mei
6 — Studentenopstand in Parijs. Goudprijs stijgt tot $ 39,75.
20 — Twintig miljoen stakers in Frankrijk. Goudprijs bedraagt $ 42,30.
23 — Beperking van bankleningen tot 104% in Engeland.
26 — Franse arbeiders krijgen loonsverhogingen van meer dan 10%.
30 — Franc daalt beneden laagste interventiepunt; regering stelt deviezencontrole in.

juni
4 — Frankrijk leent $ 745 mln van het IMF. Goud- en deviezenreserves dalen tot $ 5.720,5 mln.
13 — Frankrijk trekt nog eens $ 140 mln op het IMF.
18 — Betalingsbalanstekort van Engeland over eerste kwartaal bedraagt £ 363 mln.
26 — Frankrijk stelt importquota vast m.i.v. 1 juli. Kredietfaciliteiten voor exporteurs.

juli
1 — Afschaffing van de douanetarieven binnen de Europese Gemeenschap.
3 — Frankrijk verhoogt disconto van 3,5% tot 5%.
8 — Centrale banken komen in beginsel overeen Engeland een krediet te verschaffen van $ 2.000 mln ter ondersteuning van het pond.
9 — Couve de Murville wordt premier van Frankrijk.
10 — Frankrijk ontvangt $ 1.300 mln krediet op korte termijn van centrale banken om franc te steunen.
18 — De Zuidafrikaanse minister van financiën, Nicolaas Diederichs, verklaart niet te zullen toegeven aan de druk van de VS goud op de vrije markt te verkopen.
24 — Engeland kondigt op OESO bijeenkomst voor 1969 een betalingsbalansoverschot aan.
25 — Minister van economische zaken van West-Duitsland, Karl Schiller, wenst snellere groei in West-Duitsland ter oplossing van het probleem van de voortdurende tekorten. Frankrijk deelt aan de OESO mee, dat een tekort op de lopende rekening verwacht wordt van $ 1.100 mln.

augustus
1 — Franse reserves zijn op 25 juli gedaald tot $ 4.750 mln. Totale verliezen sedert mei $ 2.133 mln.
13 — Frankrijk stelt in nieuwe begroting een groeipercentage van 7% als doel.
27 — Speculatie op de valutamarkt in Duitse marken na revaluatiegeruchten.

september
3 — Karl Blessing, president van de centrale bank van West-Duitsland verklaart, dat revaluatie in de toekomst noodzakelijk kan zijn, maar niet op dat moment.
4 — Frankrijk heft deviezencontrole op en kondigt expansief programma aan.
8 — Steunkrediet van $ 2.000 mln voor Engeland definitief.
10 — Frankrijk heeft klein handelsoverschot in aug., maar reserves dalen tot $ 4.601 mln.
23 — Franse premier kondigt aan, dat franc niet zal worden gedevalueerd.

november
1 — Engeland maakt beperkingen op huurkoop bekend.
5 — Franse reserves dalen tot $ 4.265 mln.
6 — Nixon gekozen als president van de VS; Westduitse reserves stijgen tot $ 9.250 mln.
12 — Frankrijk verhoogt disconto van 5 tot 6%. Reserveverplichtingen van banken worden eveneens verhoogd, van 4,5% tot 5,5% voor zichtrekeningen en van 2% tot 2,5% voor termijnrekeningen.
13 — Engeland heeft handelstekort over oktober van £ 66 mln. De Gaulle verklaart, dat devaluatie van de franc „de ergst mogelijke absurditeit" zou zijn.
14 — Franc daalt opnieuw tot interventiepunt. Vraag naar goud doet prijs stijgen tot $ 40,7 per ounce in Parijs en $ 39,90 in Londen.
15 — Speculatie in francs en marken wegens verwachte de- resp. revaluatie. Goudprijs in Londen stijgt tot $ 40. Geschatte deviezenwinst van West-Duitsland in de afgelopen week $ 1.000 mln.
10 — Bijeenkomst van presidenten van centrale banken in Bazel.
17 — Verschil van mening tussen Frankrijk en West-Duitsland over ondersteuningsvoorwaarden voor franc.
18 — Couve de Murville kondigt steun aan van centrale banken. Tevens worden bezuinigingsmaatregelen aangekondigd. Franc en pond blijven dalen. Centrale bankiers in Bazel gaan onverrichterzake uiteen. Frankrijk weigert voorwaarden voor lening te aanvaarden.
20 — Sluiting van de valutamarkten. Groep van tien komt bijeen in Bonn ter bespreking van de crisis. West-Duitsland maakt „revaluatie langs een omweg" bekend, bestaande uit verhoging van belasting op export van 4% en verlaging van de belasting op invoer van 4%. Frankrijk kondigt enkele kleine beperkingen van overheidsuitgaven aan.

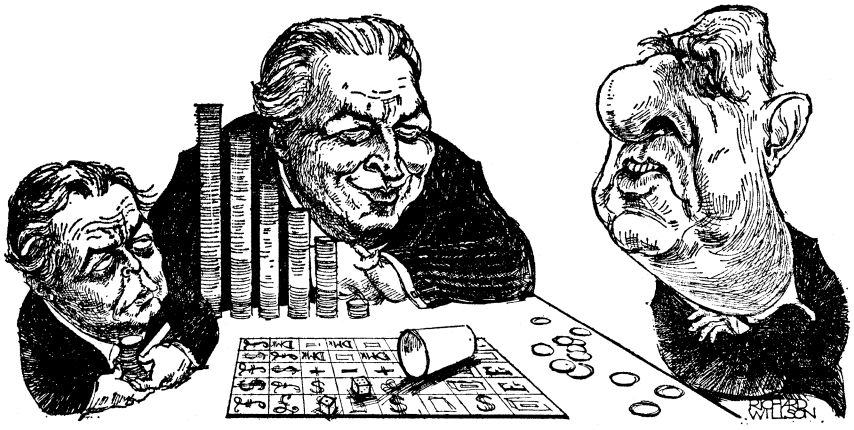

„Ik weet dat Wilson beter tegen zijn verlies kan, maar hij heeft immers meer ervaring." (The Observer)

NEDERLAND

SER-ADVIES OVER UITBREIDING BEVOEGDHEDEN ONDERNEMINGSRADEN

De Sociaal-Economische Raad heeft in een op 22 nov. vastgestelde advies voorstellen gedaan tot uitbreiding van de bevoegdheden van de ondernemingsraden. De belangrijkste voorstellen, neergelegd in de vorm van een ontwerpwet op de ondernemingsraden, zijn:

- De directeur van de onderneming blijft voorzitter van de o.r. en houdt beslissingsbevoegdheid t.a.v. aangelegenheden, het ondernemingsbeleid betreffende. Wel zullen gekozen o.r.-leden afzonderlijk vooroverleg kunnen plegen, bv. met vertegenwoordigers van vakorganisaties of andere adviseurs, zonder de voorzitter.
- Vergrote inspraakmogelijkheid van de o.r. op het financieel-economische terrein. Het hoofd of de bestuurder van de onderneming is verplicht gegevens te verschaffen voor een verantwoord oordeel van de o.r. over solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit van de onderneming. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen open n.v.'s en andere ondernemingen. De verstrekking van gegevens behoeft evenwel niet zover te gaan, dat persoonlijke inkomens- of vermogensbelangen van de eigenaar bekend worden. De o.r.-leden wordt geheimhoudingsplicht opgelegd. De ondernemer heeft de plicht de o.r. zo vroeg mogelijk op de hoogte te stellen van en te raadplegen over diep ingrijpende maatregelen, zoals bij liquidatie, uitbreiding, automatisering, fusie, ontslag van een aanmerkelijk aantal werknemers.
- De o.r. kan een of enkele deskundigen (bv. actuaris of accountant) uitnodigen tot het geheel of gedeeltelijk deelnemen aan de vergadering omtrent bepaalde onderwerpen.
- Zowel de directeur als de meerderheid der gekozen o.r.-leden kunnen een verschil van mening over de toepassing van de wet voorleggen aan een commissie van drie, die uitspraak doet, waarop beroep mogelijk is.
- Ter bevordering van het onafhankelijke optreden van het lid van de o.r. dient de werkgever erop toe te zien dat het o.r.-lid niet wordt benadeeld in zijn positie als werknemer en een beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst gedurende zijn lidmaatschap en twee jaren daarna is nietig. Alleen bij rechterlijk vonnis kan ontslag worden verleend, indien de rechter niet blijkt dat de opzegging op enigerlei wijze verband houdt met het lidmaatschap van de o.r.
- De grens van de wettelijke verplichting tot het instellen van een o.r. moet worden verhoogd van 25 kiesgerechtigde personeelsleden tot 100 personeelsleden.

Volgens het SER-advies is in bijna de helft van de ondernemingen, die voor instelling van een ondernemingsraad in aanmerking komen (ondernemingen met 25 of meer kiesgerechtigde personeelsleden) een ondernemingsraad ingesteld. In kleinere ondernemingen (met 25-100 kiesgerechtigde personeelsleden) ontbreekt veelal de ondernemingsraad. Ondernemingen met 100 of meer personeelsleden bezitten over het algemeen een functionerende ondernemingsraad. Aangenomen mag worden dat 70 à 80% van de werknemers ten behoeve van wie ingevolge de wet een ondernemingsraad zou moeten worden ingesteld, ook inderdaad daarbij is betrokken. (S E R - b u l l e t i n 28-11) (Vor. ber. pag. 118/2-1965)

ECONOMISCH RAPPORT VAN DE SER

De Sociaal-Economische Raad constateert in zijn op 22 nov. vastgestelde dertiende halfjaarlijks economisch rapport dat gedurende het afgelopen en lopende jaar in Nederland een conjunctureel herstel heeft plaats gevonden dat de verwachtingen heeft overtroffen. De raad is van mening dat, zoals de situatie zich laat aanzien, de uitkomsten van 1968 met name wat de produktiezijde betreft, nog iets gunstiger zullen zijn dan in de Macro-Economische Verkenning voor 1969 (pag. 619) werd verondersteld.

De meerderheid van de SER (werknemers en de meeste kroonleden) is van oordeel dat, gezien met name de verhouding van de loonontwikkeling en de prijsontwikkeling in de eerstkomende tijd een beperkte loonstijging als waarvan bij de prognose van het CPB wordt uitgegaan — welke in de jaren 1969 t/m 1971 schommelt rond de 4% — in de praktijk niet te verwezenlijken zal zijn. Wordt hier niets tegenover gesteld dan is de mogelijkheid aanwezig dat door de feiten gedwongen zal worden gegaan in de richting van een additionele loonsverhoging zonder meer.

Tegen de achtergrond van de economische ontwikkeling in 1968, is naar het oordeel van de meerderheid een hogere loonstijging dan 4%, ook in consumabele zin, voor 1969 niet onaanvaardbaar.

Een minderheid acht de omstandigheid dat de groei van de produktie zich op dit moment voor 1968 en wellicht ook voor 1969 iets gunstiger laat aanzien dan werd verondersteld een onvoldoende aanleiding om van de centrale prognose af te wijken.

Uit berekeningen van de SER is gebleken dat in de periode 1969-1971 de toeneming van de reëel beschikbare inkomens, met name in de groep lagere looninkomens, niet onbelangrijk achterblijft bij de produktiviteitsontwikkeling. Voor de lagere inkomensklasse is de reële positieverbetering in 1968 uitermate gering, terwijl in 1969 zelfs van geen enkele verbetering sprake zou zijn.

De SER meent dat het niet gewenst is de last van een beperking van de bestedingen eenzijdig op de consumptie te leggen.

Uit de ontwikkeling tot dusver blijkt dat de particuliere consumptie maar in zeer beperkte mate meer is toegenomen dan was verwacht, maar dat een sterkere stijging zich wel voordoet bij de bedrijfsinvesteringen. Ook bestaan er redenen om aan te nemen dat de overheidsbestedingen uitgaan boven de ramingen. De Raad acht het gewenst dat ter verkrijging van een evenwichtig bestedingspatroon de overheid zich zoveel mogelijk houdt aan de aangegeven uitgavengrenzen.

De Raad vraagt zich af of er geen aanleiding is voor de centrale bank maatregelen te nemen die gaan in de richting van een monetaire verkrapping om te voorkomen dat de bestaande liquiditeit bij het bedrijfsleven nog zal worden vergroot.

De meerderheid van de Raad stelt tegenover de prognose van het CPB een alternatief waarvan de uitkomsten niet zozeer verschillen, maar waarvan de realiseerbaarheid in de praktijk groter moet worden geacht. De Raad zou willen aanbevelen dat in mindere mate dan thans het geval is de nadruk wordt gelegd op de verhoging van de indirecte belastingen, hetgeen tegelijkertijd een relatieve vergroting van het aandeel van de directe belastingen inhoudt. Een verschuiving van ƒ 200 mln, directe belastingen naar de indirecte belastingen, vermindert de stijging van de prijzen in de jaren 1969 t.m. 1971 met resp. 0,3, 0,6 en 0,7%.

Als een tweede mogelijkheid voert de Raad aan dat weliswaar een loonstijging plaatsvindt die uitgaat boven de ontwikkeling voorzien in het centrale alternatief, maar dan in de vorm van een spaarloon. De effecten hiervan hangen in sterke mate af van de veronderstelling die wordt gemaakt t.a.v. het al dan niet besteden van de met het spaarloon gemoeide middelen en van de wijze waarop dit geschiedt.

Het toekennen van een spaarloon boven de loonveronderstelling van de centrale prognose zou gecombineerd kunnen worden met een relatieve verschuiving van de belastingen in de richting van de directe belastingen.

De minderheid wijst op de verbetering van de reële welvaartspositie van de werknemers die, de gehele periode in aanmerking genomen, duidelijk waarneembaar is. Zij noemt de ontwikkeling van de reële brutolonen, de arbeidstijdverkorting, een pakketverbetering in de

sociale verzekeringen en de uitbreiding van de collectieve voorzieningen. Hieraan zullen door een geleidelijke daling van de werkloosheid en de stijgende beroepsbevolking een toenemend aantal werkenden deel hebben. Om deze groei en de evenwichtige verdeling daarvan veilig te stellen acht de minderheid het van belang dat er met kracht naar wordt gestreefd dat de loonkosten in de komende drie jaar gemiddeld blijven binnen de gemaakte veronderstellingen.
Naar het oordeel van de minderheid zou een additionele loonontwikkeling de concurrentiepositie van Nederland ten opzichte van het buitenland verder verslechteren en de evenwichtspositie, waarin Nederland zich thans grosso modo bevindt, aantasten.
Voor wat betreft de concurrentiepositie zou een geblokkeerd loon geen ander effect hebben dan een normaal loon, aldus deze minderheid. Wel acht zij het wenselijk dat in bedrijfstakken en ondernemingen, waar een relatief hoge loonstijging mogelijk is, wordt overwogen een deel hiervan in de niet-consumptieve sfeer te brengen. Daarbij wil dit deel van de Raad aan de pensioenvoorzieningen hoge prioriteit toekennen.
Dit deel van de Raad is ook gekant tegen de visie van de meerderheid m.b.t. de belastingoperatie van 1970.
De SER is unaniem voor uitstel van de huurverhoging van 4 tot 6% in 1969.
Over de cijfers van 1968 en latere jaren zegt de SER het volgende:

- De export zal sneller stijgen dan is voorzien, als gevolg van de gunstige ontwikkeling van de vraag uit het buitenland, met name uit West-Duitsland. Rekende het Centraal Planbureau in de Macro-Economische Verkenningen en het Centraal Plan 1968 nog met een stijging van 11%, de uitkomsten tot dusver in 1968 wijzen uit dat de stijging rond de 15% ligt. Voor de import liggen de cijfers als volgt: 14%, in plaats van 7,5%.
- De SER verwacht een sterke toeneming van de liquiditeit van het bedrijfsleven, die er weer toe zal leiden dat de investeringen worden gestimuleerd.
- Het overschot op de betalingsbalans (lopende rekening) in 1968 blijft geraamd op ƒ 500 mln, als gevolg van de sterke stijging van de bestedingen van de overheid en de investeringen in bedrijven.
- De groei van de produktie ontwikkelt zich gunstig: 6% in 1968 (in plaats van met ruim 5%) en met name de sterke groei van de industriële produktie met 10% overtrof in niet onaanzienlijke mate de prognose.
- De werkgelegenheid zal zich na het herstel in 1968 ook in 1969 beter ontwikkelen, maar gezien de conjuncturele ontwikkeling moet de nog resterende werkloosheid (omvang 60.000 gemiddeld) van structurele aard worden beschouwd.
- Zeer groot is de stijging van de bruto-investeringen in vaste activa in bedrijven, gemeten naar volume: 5% in 1968 en 10% in 1969.
- Het totale looninkomen zal in 1968, '69 en '70 en '71 rond 76% van het nationale inkomen opeisen — 2% minder dan in 1966. Als gevolg daarvan zal het overige inkomen (winsten, rente en ondernemersbeloningen) met een even groot percentage stijgen. In 1955/'62 was het looninkomen 72% van het nationale inkomen.
- Het prijsniveau zal in 1969 met 4% stijgen, maar de SER verwacht dat als het effect van de BTW is uitgewerkt, dit stijgingspercentage in 1971 zal dalen tot 2,5%. (SER-bulletin 28-11, Alg. Hbld, Het Parool 27-11)

NVV-VOORZITTER KRITISEERT OVERLEGORGANEN

De voorzitter van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen (NVV), *A. H. Kloos,* heeft op 12 nov. in een rede op het congres van de bond Mercurius scherpe kritiek geuit op de huidige werkwijze van overlegorganen als Sociaal-Economische Raad en Stiching van de Arbeid en op het gebruik dat van die organen door de overheid wordt gemaakt.
Met name de SER wordt volgens de heer Kloos overstroomd met adviesaanvragen. Bovendien krijgt de raad z.i. wel eens de functie van „ijskast" toebedeeld wanneer ministers bepaalde problemen — als bv. de bevoegdheden van ondernemingsraden — liever nog enige tijd willen laten rusten.
De heer Kloos was ook ontevreden over de tijd die de SER vaak neemt voor hij advies uitbrengt — in sommige gevallen zelfs drie tot vier jaar —, omdat daardoor behandeling van het betrokken probleem ook in het parlement wordt belemmerd.
Hij bepleitte de SER alleen in te schakelen voor werkelijk belangrijke zaken, gebonden aan concrete wetsontwerpen of aan vastgelegde termijnen, en waarschuwde de regering ervoor niet bv. het probleem van de arbeidstijdverkorting via de SER op een laag pitje te zetten omdat het NVV zich daar fel tegen zal verzetten.

Volgens de heer Kloos vallen de vermogens- en machtsverhoudingen in ons land nog zeer eenzijdig ten gunste van bepaalde groepjes uit. Wil men de grote meerderheid van de Nederlandse bevolking de maatschappelijke structuur laten dragen, dan zal men naar zijn mening tot een democratisering van die verhoudingen moeten komen.
Als de vakbeweging daarbij in de centrale overlegorganen op fel verzet van de ondernemers blijft stuiten, dan zouden die organen alle aantrekkelijkheid verliezen en zouden door directe onderhandelingen, met gebruikmaking van het beslissende wapen van de vakbeweging — contractvrijheid en het stakingsrecht — de gewenste maatschappelijke veranderingen tot stand moeten komen.
Het NVV weigert te accepteren dat de overlegstructuren worden misbruikt om urgente zaken slepende te houden en de status quo tot in lengte van dagen te handhaven. Het overleg zal uitzicht moeten bieden op oplossing van het probleem van vermogensgelijkheid en van de democratisering van het bedrijfsleven, aldus de heer Kloos. (ANP, NRC 13-11)

LEDEN VAKCENTRALES

Volgens gecorrigeerde cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek is het aantal leden van de drie vakcentrales in de periode 1 juli 1967 - 1 juli 1968 teruggelopen met ruim 16.000 i.p.v. 12.000, zoals eerder werd bekendgemaakt. Onderstaand staatje geeft de ledencijfers en de daling in genoemde periode:

	1 juli 1967	1 juli 1968	daling aantal	daling %
NVV	560.843	556.117	4.726	0,85
NKV	431.227	421.595	9.632	2,20
CNV	241.757	240.106	1.651	0,70
Totaal	1.233.827	1.217.818	16.009	1,30

(Vor. ber. pag. 694/2)

BELGIE

STAKING BIJ FORD-GENK

De ruim 6.000 arbeiders van het Ford-bedrijf te Genk (Limburg) hebben van 21 okt. tot 21 nov. gestaakt. Hun vakbonden eisten de gelijkschakeling van het uurloon dat te Genk betaald wordt, met dat van het Ford-bedrijf te Antwerpen, alsook een vermindering van de arbeidsduur van 43 naar 40 uur per week.

Vijf jaar geleden hadden de vakbonden ermee ingestemd dat Ford-Genk lagere lonen zou uitbetalen dan in andere soortgelijke bedrijven, omdat zij wilden bijdragen tot de vestiging van de nieuwe onderneming onder economisch optimale voorwaarden.

Op 1 okt. 1968 verviel de overeenkomst en verdedigden de vakbonden het beginsel: Gelijk loon voor dezelfde prestaties in gelijk welke streek. Op dat ogenblik was er tussen de lonen van Ford-Antwerpen en die van Ford-Genk een verschil van 19,85 fr in de eerste categorie en van 22,85 fr in de zevende categorie. Te Genk werd 43 uur per week gewerkt, te Antwerpen 40 uur.

Tegenvoorstellen van de directie van Ford-Genk werden door de vakbonden afgewezen.

Na een staking van bijna vijf weken aanvaardde de meerderheid van de arbeiders een vergelijk, dat voorziet in een loonsverhoging van 5,20 fr per uur. (In die verhoging is de vervroegde toekenning begrepen van de eerste uitbetaling van het programmatiebedrag voor de metaalverwerkende industrie.)

De arbeidsduur wordt per 1 dec. 1968 op 42 uur gebracht; deze zal verder worden verminderd, telkens als in de metaalverwerkende industrie daartoe beslist wordt.

STEENKOLENBELEID

De steenkolenproduktie blijft verminderen, vooral ten gevolge van de mijnsluitingen in de zuidelijke (Waalse) bekkens. De dagproduktie (in ton uitgedrukt) evolueerde als volgt:

	Zuiden	Kempen	Rijk
1955	67.503	33.808	101.311
1960	54.380	36.810	91.130
1965	42.404	39.634	82.038
1967	31.624	35.423	67.047
1968 (eerste 6 maanden)	27.622	35.962	63.584

Op 30 juni 1955 waren 144.849 personen in de mijnen tewerkgesteld; op 30 juni 1968 waren het nog slechts 52.341.
De grootste personeelsvermindering wordt in Wallonië vastgesteld 107.323 in 1955 en 27.778 in 1968.
In de Kempen waren er 37.566 ingeschreven in 1955 en 24.563 in 1968.
(In die cijfers is het personeel van ondergrond én bovengrond begrepen.)
Op 30 juni 1968 waren er nog 32 mijnzetels in werking (27 in Wallonië en 5 in de Kempen).
De sluiting evolueerde als volgt:

	Zuiden	Kempen	Rijk
1948	158	7	165
1955	120	7	127
1960	68	7	75
1965	46	7	53
1967	32	5	37

(Rijksbegrotingsdocument 1969)

NATIONALE ORDE VAN ADVOCATEN

In bijzijn van koning *Boudewijn* en justitie-minister *Vranckx* is op 27 nov. in het Gerechtsgebouw te Brussel de nieuwe Nationale Orde van Advocaten plechtig geïnstalleerd.
De Orde werd opgericht bij de wet van 10 okt. 1967 (pag. 733/1-1967). Het toporgaan van de Orde, de algemene raad, is bevoegd i.z. de eer, de rechten en de gemeenschappelijke beroepsbelangen van de advocaten.
Deze kan voorstellen formulieren ten behoeve van de minister van justitie, o.m. betreffende de eenmaking van de regels en gebruiken van het beroep met het oog op de betrekkingen onder de verschillende balies. De reglementen, door de algemene raad, vastgesteld, zijn bindend voor alle advocaten.

VIJFJARENPLAN NUCLEAIRE TECHNOLOGIE

Het ministerieel comité voor wetenschapsbeleid heeft een vijfjarenplan (1968-72) voor de ontwikkeling van de nucleaire technologie goedgekeurd. Het plan voorziet in een rijksbijdrage van bijna 4 mrd fr. De nationale inspanning zal, volgens het plan, vooral afgestemd worden op de ontwikkeling van snelle reactoren. Het plan is het resultaat van overleg tussen de overheid en de privé-sector. Voorzien wordt verder in een bijkomende uitgave van 4 mrd fr. voor de deelneming aan internationale organisaties zoals Euratom, Cern enz., alsmede voor de voortzetting van het fundamenteel onderzoek in België. Verwacht wordt dat de industrie nauw zal samenwerken met het Studiecentrum voor kernenergie te Mol.
In het kader van een intergouvernementeel akkoord zal ook worden samengewerkt met de Duitse Bondsrepubliek en de andere Beneluxlanden.
Het plan maakt het mogelijk, voor de eerste maal, gedetailleerde begrotingsramingen op te maken en een „concrete en realistische" planning te ontwerpen.
De ministers hebben het vijfjarenplan goedgekeurd, onder voorbehoud van het hoofdstuk betreffende de produktie van radio-isotopen. Zij zullen dienaangaande een beslissing treffen, nadat een rapport dat over dit probleem in voorbereiding is, door het comité bestudeerd zal zijn. *(La libre Belgique* 23-11)

BELASTING OP HOGE INKOMENS

De Kamer heeft op 28 nov. met 130 tegen één stem bij 48 onthoudingen een wetsontwerp goedgekeurd, waarbij de begrenzing wordt afgeschaft die was ingesteld door de wet van 31 maart 1967 m.b.t. de belasting op de hoge inkomens.
Door die wet werd een opdeciem op de personenbelasting ingevoerd voor de inkomsten boven 500.000 fr. De opdeciem gold echter niet meer voor de belasting op de inkomens vanaf *f* 3.251.300 fr.
Door de nieuwe wet zullen ook de inkomens boven dit bedrag nu met de opdeciem belastbaar zijn. Hetzelfde wetsontwerp voorziet ook in een verhoging van de belastbare minimum-bedragen. Indien het wetsontwerp door de senaat wordt goedgekeurd, zal het kracht van wet krijgen.

ENGELAND

NIEUWE KREDIETBEPERKINGEN

De regering heeft op 1 nov. verdere kredietbeperkingen aangekondigd ter beperking van de consumptieve bestedingen. De beperkingen op de huurkoop van consumptiegoederen werd door minister van handel, *Anthony Crosland,* gemotiveerd met het feit dat anders de voortgezette groei van de consumptie een bedreiging zou vormen voor de betalingsbalans. Hij achtte bevordering van export, importbeperkende produktie en kapitaalinvesteringen belangrijker op dit ogenblik dan persoonlijke consumptie.
De maatregelen gingen dezelfde dag middernacht in en omvatten de volgende produkten:
Auto's: eerste aanbetaling van 33 1/3% verhoogd tot 40%. Maximum afbetalingsperiode verminderd van 27 mnd tot 2 jaar.
Meubels: aanbetaling omhoog van 15% tot 20%. Afbetalingsperiode teruggebracht van 30 maanden tot twee jaar.
Radio- en televisietoestellen, wasmachines, ijskasten, stofzuigers, bandrecorders, bekleding en andere goederen onderworpen aan controle: aanbetaling van 25% verhoogd tot 33 1/3%, afbetalingsperiode teruggebracht van 30 maanden tot twee jaar.
Motorfietsen: eerste aanbetaling verhoogd van 25% tot 33 1/3%, afbetalingsperiode verminderd van 3 tot 2 jaar.

De consumptie wordt door deze maatregelen met £ 100 mln verminderd en het voordelig effect op de betalingsbalans wordt op £ 40 mln geschat. Minister Crosland noemde de maatregelen in vergelijking met een nationaal inkomen van £ 34.000 mln en een nationale consumptie van £ 20.000 mln per jaar geen „bevriezing" van de bestedingen. *(Financial Times* 2-11)

(Vor. ber. pag. 537/2)

FRANKRIJK

BEGROTING 1969

Op 4 sept. heeft de ministerraad zijn goedkeuring gehecht aan de hoofdlijnen van de begroting voor 1969, ontworpen door minister van financiën, *François Ortoli.* Tegelijk met de begroting werd de opheffing aangekondigd van de deviezencontrole, die op 31 mei werd ingesteld (pag. 373/2). De begroting kenmerkte zich door een grote steun voor de bedrijven d.m.v. investeringshulp en fiscale steunmaatregelen om de gevolgen van de mei- en juni-crisis te boven te komen. Deze maatregelen zullen volgens minister Ortoli in totaal fr 3,3 mrd kosten. De totale uitgaven zullen fr 152.242 mrd bedragen, wat een toeneming van 18,4% t.o.v. de begroting voor 1968 betekent. De inkomsten stijgen tot fr. 140.655 mrd, zodat een tekort van fr 11.587 mrd ontstaat. De begroting ziet er als volgt uit:
Bij de opstelling van de begroting heeft de minister van financiën rekening gehouden met een groeipercentage van 7,1%, terwijl onafhankelijk hiervan prijsstijgingen van 4,1% worden verwacht.

Uitgaven

De uitgaven zijn t.o.v. de definitieve begroting voor 1968 (zonder aanvullende begroting van 19 juli (pag. 506/2)), gestegen met 18,4% tot ruim fr. 152 mrd. De ontwikkeling van de uitgavenstijging over de afgelopen jaren is in het onderstaande overzicht weergegeven.

		Stijging
Definitieve begroting	1963:	+ 10,68%
„	1964:	+ 8,81%
„	1965:	+ 6,85%
„	1966:	+ 6,59%
„	1967:	+ 11,08%
„	1968:	+ 9,26%
Ontwerp begroting	1969:	+ 18,40%

	1968 bedrag	1969 bedrag	verschil	versch.in.%
Vaste uitgaven				
Burgerlijk bestuur	80.771	100.914	+ 20.143	+ 24,94
Openbare investeringen	18.688	20.550	+ 1.862	+ 9,96
Oorlogsschade	130	130	—	—
Defensieuitgaven	24.992	26.300	+ 1.308	+ 5,23
Saldo bijzondere uitgaven	— 43	— 32	+ 11	—
Totaal	124.538	147.862	+ 23.324	+ 18,72
Inkomsten	124.541	136.495	+ 13.954	+ 11,20
Uitgavenoverschot	—	9.367	+ 9.370	..
Inkomstenoverschot	3	—	—	—
Tijdelijke uitgaven				
Woningbouw	320	)		
Sociaal-economisch ontwikkelingsfonds	2.510	) 5.075 *)	+ 2.015	—
Andere staatsleningen	230	)		
Saldo andere bijzondere uitgaven	987	— 695	— 1.682	—
Totaal van de voorlopige uitgaven	4.047	4.380	+ 333	+ 8
Inkomsten	2.103	2.160	+ 57	+ 2,7
Uitgavenoverschot	1.944	2.220	+ 276	..
Algemeen totaal				
Totale uitgaven	128.585	152.242	+ 23.657	+ 18,4
Totale inkomsten	126.644	140.655	+ 14.011	+ 11,1
Verschil	1.941	11.587	+ 9.646	..

*) Nog niet bekend gemaakt voor 1969.

Het aandeel van de totale uitgaven in het verwachte bruto nationaal produkt (fr. 578 mrd) steeg eveneens, en wel tot 26,35%, tegen 25,27% in 1968 en 24,67% voor de begroting van 1967.
Door de grotere stijging van de uitgaven dan van de inkomsten steeg het tekort ook, en wel tot fr. 11,59 mrd. Dit is het grootste tekort sinds 1960, zoals uit onderstaand overzicht blijkt (in miljarden francs).

1961	6,86
1962	7,06
1963	6,97
1964	4,74
1965	— 0,012 (1)
1966	— 0,006 (1)
1967	— 0,003 (1)
1968	1,789
1969	11,59

1) Dit betreft een negatief tekort, dwz. een overschot.

Een deel van de uitgavenstijging is een automatische, o.m. veroorzaakt door de akkoorden van Grenelle.

Van de totale uitgavenstijging profiteerden vooral de ministeries van onderwijs, van landbouw, van wederopbouw en huisvesting en van sociale zaken. De uitgaven voor defensie stegen minder dan voorzien t.o.v. de begroting van 1968, 5,23% i.p.v. 6,1%. Tevens werd o.m. bezuinigd op de ontwikkelingshulp.

Inkomsten

Investerings- en andere steunmaatregelen voor het bedrijfsleven zullen volgens de berekening van minister Ortoli de staat ca. fr 3,3 mrd minder belastingopbrengst opleveren (pag. 686/2). Desondanks stijgen de inkomsten van de staat met ca. 11,2%. Deze stijging wordt mede verkregen door een inkomstenbelastingherziening. Hierdoor zullen diegenen die minder dan fr 4.000 inkomstenbelasting betalen een verlaging krijgen, die varieert van 2% tot 15%. De belastingplichtigen met een aanslag van fr 4.000 à fr 5.000 blijven hetzelfde bedrag betalen en bij een aanslag boven fr 5.000 stijgt de inkomstenbelasting met 2 tot 15%. De netto opbrengst van deze herziening wordt geschat op fr 650 mln.
Verder worden verhoogd de belasting op benzine (3 centimes per liter), stookolie (1 centime per liter) en bier, mineraalwater en frisdranken. Verschillende leges en andere tarieven stijgen en de successierechten worden verdubbeld. De prijzen voor de openbare diensten gaan ook omhoog.
Hiertegenover staat een temporisering van de toepassing van de belasting op de toegevoegde waarde.

Herziening

De ministerraad keurde op 9 okt. een herziene versie van de ontwerpbegroting voor 1969 goed, na onderzoek in de commissie voor financiën van de Algemene Vergadering. Door nieuwe bezuinigingen en ondanks vermindering van de verhoging van de successierechten daalde het tekort met fr. 100 mln tot fr. 11.494 mln.

Tevens gaf de minister van financiën de economische prognoses voor 1969. De lonen zullen in 1969 ongeveer 9,7 procent hoger liggen dan in 1968 en de regering hoopt de prijsstijging beperkt te houden tot 4,1 procent. De minister verwacht dat de consumptie (dank zij de extra loonsverhogingen van mei en juni) met 7,1 procent zal stijgen en dat de industriële produktie met 8,1% omhoog zal gaan (van 1967 op 1968 steeg de produktie met 4,2%).

Volgens de minister zullen de overheids- en de privé-investeringen samen met 7,8% stijgen.
De export zal met 10,1% stijgen en de import met 12,7%, waardoor het tekort op de betalingsbalans blijft bestaan.

De ministerraad hechtte verder zijn goedkeuring aan een aantal ontwikkelingsmaatregelen voor Bretagne. Er zal in Brest een olieraffinaderij worden gebouwd die in 1974-'75 drie tot vier miljoen ton zal produceren. De installaties van de haven zullen geschikt worden gemaakt voor het behandelen van tankschepen van 200.000 ton (kosten fr 40 mln) en voor de automatisering van het Bretonse telefoonnet zal tot 1972 fr 180 mln worden uitgetrokken. Verder zullen er twee vierbaanswegen worden aangelegd van Brest naar Nantes en van Brest naar Normandië.

Vermindering tekort

Begin nov. ontstond echter een monetaire crisis (zie pag. 769 e.v.), waarbij vooral de franc, en ook het pond onder zware druk kwamen te staan en een kapitaalvlucht in Duitse marken optrad.

Van 16-18 nov. werd de maandelijkse bijeenkomst van presidenten van de centrale banken in Bazel gehouden. Premier *Couve de Murville* hield naar aanleiding hiervan op 18 nov. een rede voor de televisie, waarin hij de moeilijkheden rond de franc weet aan een „ongebreidelde, ja zelfs weergaloze" speculatie op de markt. Hij kondigde maatregelen aan ter vermindering van het begrotingstekort, waardoor het vertrouwen in de franc hersteld moest worden.

Deze maatregelen werden op 19 nov. aan de Nationale Vergadering voorgelegd, die juist de artikelsgewijze behandeling van de begrotingsvoorstellen voor 1969 had afgesloten. De maatregelen werden in een aanvullend artikel ondergebracht en met handopsteken aangenomen. De inhoud van het nieuwe artikel machtigde de regering tot vermindering van het tekort op de begroting van ca. fr 11,5 mrd met fr 2 mrd tot fr 9,5 mrd vóór 1 febr. 1969. De bezuiniging per onderdeel van de begroting zou in een aanvullende begroting aan het parlement worden voorgelegd. Hierop werd de begroting 1969 met 356 stemmen voor, 92 tegen en 34 onthoudingen aangenomen. *(NRC, Le Monde, NZZ)*

ALBANIË

VERSLECHTERING BETREKKINGEN MET BULGARIJE

Nadat de betrekkingen tussen Albanië en Bulgarije reeds verslechterd waren, toen op 22 juli de Albanese ambassadeur in Sofia met 5 personeelsleden van de ambassade werden uitgewezen en Albanië als antwoord hierop de Bulgaarse zaakgelastigde in Tirana uitwees, maakte het Albanese persbureau op 21 sept. de tekst van een aan Bulgarije gestuurde nota bekend, waarin o.m. werd verklaard dat via inlichtingen uit „zekere bron" was komen vast te staan dat er een belangrijke concentratie van eenheden van het Sowjetrussische leger in Bulgarije is, „met het kennelijk doel in de Balkan de chauvinistische politiek uit te voeren van de revisionistische leiders van de SU."

„De regering van Bulgarije heeft toegestaan", aldus de nota, „dat haar grondgebied wordt gemaakt tot een gevaarlijke basis voor een eventuele aanval op de vrede en de essentiële belangen van alle Balkanvolken en op de belangen van het Bulgaarse volk zelf."
In de nota eiste Tirana van Bulgarije — zich beroepend op het akkoord van vriendschap, samenwerking en wederzijdse hulp dat in december 1947 tussen beide landen werd gesloten — dat zij niet zal toestaan dat er in welke vorm ook actie wordt gevoerd, dat zij daaraan in geen geval zal deelnemen en dat zij onmiddellijk maatregelen zal nemen om zo spoedig mogelijk alle „agressieve Sowjetkrachten" van haar grondgebied te verwijderen.

Op 25 sept. ontkende de Bulgaarse regering officieel de Albanese beschuldigingen. Volgens het persbureau *BTA* zou Albanië de geruchten hebben verspreid om de vijanden van het socialisme op de Balkan nieuwe argumenten in handen te geven.

UITTREDEN UIT WARSCHAU-PAKT

Op 12 sept. heeft premier *Mehmet Sjehu* bekend gemaakt dat zijn land zich uit het Warschau-pakt zou terugtrekken. In de rede waarin hij het besluit bekendmaakte, zei Sjehu o.m.: „Het Pakt van Warschau dient niet meer de zaak van het socialisme en de vrede; het dient niet meer de arbeidersklasse en het het internationale proletariaat. Het berust niet meer op de ideologische klasse-beginselen." Naar zijn mening was de organisatie geworden tot „een instrument van de bekrompen belangen van de Sowjetrussische staat en haar leiders, van de contra-revolutionaire alliantie SU-VS en van de agressie tegen volkeren." „Door het uittreden uit het Pakt van Warschau, tonen we de hele wereld dat het Albanese volk de invloedssferen van de grote imperialistische en revisionistische machten niet erkent en dat we weigeren deel te nemen aan agressieve coalities", aldus Sjehu. Hij verklaarde dat Albanië nu op zijn „700 miljoen Chinese vrienden" rekende om zich tegen eventuele agressie van de „revisionistische Sowjets" te verdedigen.

Op 13 sept. hechtte de Nationale Vergadering met algemene stemmen haar goedkeuring aan de terugtrekking uit het Pakt van Warschau.

Albanië behoorde tot een van de oprichters van het Pakt, maar woonde sinds 1962 de zittingen van dit lichaam niet meer bij.

TOEZEGGING STEUN DOOR COMMUNISTISCH CHINA

Op 18 sept. heeft de Chinese partijleider, *Mao Tse-toeng*, zijn Albanese ambtgenoot *Enver Hoxha* een boodschap gestuurd waarin hij hem van Chinese steun verzekerde in geval van een aanval tegen Albanië. Mao Tse-toeng juichte de uittreding van Albanië uit het Pakt van Warschau toe.
Op 29 sept. kwam de Albanese vice-premier en minister van defensie, *Beqir Balluku*, aan het hoofd van een delegatie in Peking aan, waar hij besprekingen voerde met o.a. de Chinese minister van defensie, maarschalk *Lin-Piao*. Volgens de *Int. Her. Trib.* (15-10) zou China sinds de inval in Tsjechoslowakije zijn wapenleveranties aan Albanië hebben vergroot, teneinde het land in staat te stellen het hoofd te bieden aan een eventuele Sowjetrussische invasie. Behalve lucht- en scheepsafweerraketten zouden de Chinezen ook technisch personeel ter beschikking stellen.

JOEGO-SLAVIË

DE MACEDONISCHE KWESTIE

De verslechtering van de betrekkingen met Bulgarije als gevolg van de Macedonische kwestie heeft zich sinds ons laatste overzicht (pag. 203 /1), en vooral na de inval in Tsjechoslowakije, voortgezet.

In mei had het Bulgaarse blad Narodna Kultura geschreven dat de Macedoniërs in hun eigen geboorteland een soort slaven van de Serven waren geworden, een opmerking die het Joegoslavische partijblad Borba op 21 mei als nieuw hoogtepunt van de excessen bestempelde.
Nova Makedonija schreef op 13 aug. dat de anti-Macedonische en anti-Joegoslavische politiek die door Bulgarije werd bedreven, van hogerhand werd geinstrueerd. Na de inval van de vijf Warschau-Paktlanden in Tsjechoslowakije schreef het blad dat uit de deelname van Bulgarije aan de invasie duidelijk was komen vast te staan welk soort marxisme werd nagestreefd en dat de Bulgaarse regering haar territoriale ambities niet meer verheimelijkte.

Op 28 sept. maakte het Bulgaarse persbureau *BTA* in een verklaring bekend dat in Joego-Slavië sinds maanden een anti-Bulgaarse campagne aan de gang was. „Naast andere onhoudbare beschuldigingen, wordt het in de campagne ook voorgesteld alsof Bulgarije territoriale eisen tegen Joego-Slavië zou hebben gesteld." „BTA is gemachtigd te verklaren dat de regering van de Volksrepubliek Bulgarije deze beweringen — als zijnde volkomen ongegrond — van de hand wijst.
Dat Bulgarije geen territoriale eisen stelt is duidelijk tot uiting gekomen in de verklaringen van Boekarest (pag. 457/1-1966) en Karlovy Vary (pag. 289-1-1967). In deze verklaringen, evenals in een reeks bilaterale verdragen met socialistische landen heeft de Volksrepubliek Bulgarije zich duidelijk uitgesproken voor de onschendbaarheid van de na de Tweede Wereldoorlog gevormde grenzen", aldus het persbureau.

In een interview in Die Welt (7-10) verklaarde de leider van de communistische partij in Macedonië, Krste Cvrenkowski, o.a. dat hij de verklaring van BTA van 28 sept. kon waarderen, inzoverre werd verklaard dat Bulgarije geen territoriale eisen stelt. „Wij hebben nooit beweerd dat de officiële Bulgaarse politiek openlijke aanspraken op bepaalde delen van Joego-Slavië heeft gemaakt. Wij hebben beweerd en zijn van mening dat de hele propaganda, de activiteit in dat land, speciaal in het afgelopen jaar toen de 90ste verjaardag van het verdrag van San Stefano werd gevierd, evenals het zich eigen maken van de geschiedenis van het Macedonische volk er duidelijk op wijzen, dat men er in Bulgarije op staat te bewijzen dat Macedonië een deel van het Bulgaarse territorium is."
In een rede die hij op 20 okt. in Leskovac hield ging president Tito uitvoerig in op de gespannen verhoudingen met Bulgarije. Hij verzette zich met name tegen de beweringen als zou het Bulgaarse leger eind 1944 en begin 1945 een deel van Joego-Slavië hebben bevrijd. Hij herinnerde eraan dat Bulgarije aan de zijde van de nazi-invallers had gestreden en hij onthulde de tekst van een boodschap die het centrale comité van de Bulgaarse partij hem in okt. 1944 had gestuurd met het verzoek om toestemming voor eenheden van het Bulgaarse leger om met de Joegoslaven mee te vechten, zulks om „de wandaden van het jongste verleden uit te wissen." „Gedurende de Tweede

Wereldoorlog hebben Bulgaarse indringers Joegoslavische eenheden van het bevrijdingsleger aangevallen, in een tijd dat wij het zeer moeilijk hadden. Wij vergeten dat niet en ook de andere partij zou dat niet mogen vergeten. De Bulgaarse leiders ontkennen nu zelfs het recht van de Macedoniërs op hun nationaliteit en autonomie. Wat voor een soort marxisten zijn dat! Desondanks blijft zelfs nu de Joegoslavische hand naar Bulgarije uitgestoken en wenst het goede betrekkingen", aldus president Tito.

OPROEP VOOR DIRECTIE DEMOCRATIE

In een toespraak in Pristina heeft de voorzitter van de Nationale Vergadering en lid van het presidium van het centrale partijcomité, *Popowitsj,* zich op 1 juli uitgesproken voor een grotere „directe democratie" in het systeem van de medezeggenschap der arbeiders. „Nieuwe ideeën over deze zeggenschap zouden zich in volle vrijheid van beneden naar boven moeten ontwikkelen", aldus Popowitsj.

Ook het parlementaire stelsel had behoefte aan vernieuwing en zou evenals de communistische partij volkomen moeten worden gereorganiseerd, terwijl ook verantwoordelijke functies aan de jeugd ter beschikking zouden moeten worden gesteld. Over de vernieuwing van het parlementaire stelsel zei Popowitsj woordelijk: „Op enkele sleutelposten zitten nog altijd mensen, die door de partij uitgesloten zouden moeten worden. Het is beter dat zij, als ze dan oppositie willen bedrijven, dat buiten de partij doen dan dat ze binnen de partij oppositionele groeperingen vormen." (D P A)

CONGRES VAKVERENIGINGEN

Van 26-29 juni is in Belgrado het zesde congres van de Joegoslavische vakverenigingen gehouden. Het onderscheidde zich in belangrijke mate van de vorige congressen doordat felle kritiek werd geleverd op bureaucratische excessen, openlijke discussies werden gevoerd en een protest van de afgevaardigden leidde tot geheime stemmingsprocedures. Volgens waarnemers betekende dit congres een belangrijke stap op weg naar de liberalisatie. Aan het slot van het congres werden 12 resoluties aangenomen, waarvan de belangrijkste waren:

- afwijzing van de bevoogding door ongeschikte bureaucraten en leiders;
- herverdeling van het nationaal inkomen, waarbij de „directe producenten" een groter aandeel zullen verkrijgen;
- strijd tegen de werkloosheid, o.m. door verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd met vijf jaar, een verbod tot het uitoefenen van meer dan één beroep en de eis dat vóór het ontslag van een arbeider kan ingaan, een nieuwe betrekking voor hem gevonden moet zijn.

Bij de geheime verkiezing van leden in de nieuwe vakbondsraad werd geen der kandidaten met algemene stemmen gekozen. *(Le Monde* 2-7, *NZZ* 4-7)

POLEN

VIJFDE PARTIJCONGRES

In aanwezigheid van afgevaardigden uit 37 landen werd van 11-16 nov. in Warschau het vijfde partijcongres van de Poolse Verenigde Arbeiderspartij (communistische partij) gehouden. Onder de aanwezigen bevonden zich de partijleiders *Brezjnew* (SU), *Zjiwkow* (Bulgarije), *Ulbricht* (O.-Duitsland) en *Tsedenbal* (Mongolië). Opvallend was het ontbreken van de Hongaarse partijleider *Kadar.* Niet vertegenwoordigd waren o.a. Albanië, China, en Joego-Slavië, die niet waren uitgenodigd, evenals Cuba.

Partijleider *Gomoelka* noemde in zijn openingsrede — waarin hij volgens de *NZZ* een weinig optimistisch beeld van de economische toestand van zijn land gaf — de invasie in Tsjechoslowakije een absolute noodzaak en een daad die was ingegeven door de Poolse raison d'état en veiligheidsbelangen.

In een duidelijke toespeling op de afkeuring van diverse westelijke communistische partijen van de inval in Tsjechoslowakije, verklaarde Gomoelka dat iedere communistische partij verantwoordelijk is voor haar eigen arbeidersklasse en de vertegenwoordigster is voor de belangen en doeleinden van haar land. „Maar deze belangen en doeleinden kunnen niet afzonderlijk en zeker niet in strijd met de doelen van het socialisme op het internationale vlak, behandeld worden." Bovendien kunnen niet-regerende communistische partijen volgens Gomoelka hun taktiek niet opdringen aan de regerende communistische partijen en zij moeten zich ervan bewust zijn dat deze laatsten de doorslaggevende „socialistische" kracht in de wereld zijn. Behalve de gebruikelijke aanvallen op de VS, Israël, Albanië en China, verklaarde Gomoelka m.b.t. Joego-Slavië — dat sinds 21 aug. fel in de Poolse pers is aangevallen — dat dit land zijn „zg. niet-gebonden politiek" slechts onder „het schild" van de landen van het Warschau-Pakt kon voortzetten.

Wat de binnenlandse politiek betreft, kritiseerde Gomoelka het weinig doeltreffend werk dat op het gebied van de ideologie verricht was. Volgens de partijleider zal er geen sprake zijn van het toelaten van een oppositie-groepering binnen de partij.

Hoewel de invloed van de kritiek moet worden uitgebreid, mag deze niet op zodanige wijze geuit worden dat „de vrijheid van meningsuiting kan worden uitgebuit om de algemene lijn van de partij in diskrediet te brengen en demagogie of persoonlijke laster te verspreiden". Tegen dergelijke uitwassen werden door de partijleider „strenge sancties" aanbevolen. Ook zouden de voorwaarden voor het lidmaatschap van de partij verzwaard moeten worden.

Rede Brezjnew

De Sowjetrussische partijleider Brezjnew verklaarde in zijn rede in navolging van wat *S. Kowalew* op 11 sept. in de *Prawda* had geschreven (pag. 676/2), dat onder de nieuwe verhoudingen „de imperialisten steeds meer gebruik maken van een bepaalde taktiek: zij zoeken naar de zwakke schakels in het socialistisch front . . . , trachten tweedracht te zaaien, een wig te drijven



Te Warschau v.l.n.r. de partijleiders Gomoelka, Ulbricht en Brezjnew.

tussen de socialistische landen en de nationalistische gevoelens en stromingen aan te wakkeren, om tenslotte de geïsoleerde socialistische staat te kunnen wurgen."
Sterk de aandacht trok de volgende passage in de rede van Brezjnew, waarin interventies in socialistische landen werd gerechtvaardigd:

„Het is bekend dat de SU veel heeft gedaan om de soevereiniteit en de onafhankelijkheid van de socialistische landen werkelijk te versterken. De CPSU heeft er steeds op gestaan dat elk socialistisch land de concrete vormen van zijn ontwikkeling langs de weg van het socialisme bepaalt, met inachtneming van zijn specifieke nationale omstandigheden. Het is echter ook bekend, dat er algemene wetmatigheden voor de opbouw van het socialisme bestaan, waarvan het negeren zou kunnen leiden tot een afwijken van het socialisme als zodanig. Wanneer de binnenlandse en buitenlandse krachten, die vijandig zijn aan het socialisme, trachten de ontwikkeling van een of ander socialistisch land in de richting van het herstel van de kapitalistische orde te leiden, als er een bedreiging ontstaat voor de zaak van het socialisme in dat land, een bedreiging voor de veiligheid van de socialistische gemeenschap als een geheel, dan vormt dit niet langer een aangelegenheid die alleen het volk van dat land aangaat, maar dan wordt dit tot een gemeenschappelijk vraagstuk dat alle socialistische landen raakt."
„Vanzelfsprekend betekent een actie, zoals militaire hulp aan een broederland teneinde de bedreiging voor het socialistisch stelsel af te wenden, een buitengewone maatregel, die is ingegeven door noodzaak. Deze mag alleen worden genomen in het geval van rechtstreekse activiteiten van de vijanden van het socialisme binnen dat land en daar buiten, activiteiten die de gemeenschappelijke belangen van het socialistische kamp bedreigen."

De Italiaan Giancarlo Pajetta, die in zijn rede inging op de door Gomoelka aan het adres van de westelijke partijen gerichte kritiek, verklaarde: „Nationale verscheidenheid in acht nemende, is eerbied voor de zelfstandigheid van iedere partij voorwaarde ter verzekering van een grotere en meer doelmatige internationalistische eenheid. Maar dit kan geen voorwendsel zijn om zich te onttrekken aan eigen verantwoordelijkheid en ook niet voor het opleggen van de eigen politiek."
Ook de Fransman François Billoux vond dat elke partij zelfstandig moet kunnen beslissen.
Chivu Stoica, lid van het politbureau van de Roemeense communistische partij, gaf in zijn rede de verzekering dat zijn land de verplichtingen van het Warschau-Pakt zou nakomen, „indien het imperialisme Roemenië of een ander socialistisch land aanvalt." Hij verklaarde dat de eenheid en versterking van de broederpartijen moest worden nagestreefd op basis van „proletarisch internationalisme, onafhankelijkheid, gelijke rechten, non-interventie in binnenlandse aangelegenheden en wederzijds respect."
De rede van de Tsjechoslowaakse afgevaardigde Josef Lenart, werd niet aangehoord door Brezjnew, Ulbricht en Zjiwkow. Lenart erkende dat bij de oplossing van vele nieuwe problemen in zijn land „een aantal misstappen en vergissingen" waren begaan. M.b.t. de positie die zijn land in de communistische beweging inneemt, verklaarde Lenart: „De opvatting als zouden wij afzijdig kunnen staan . . onverschillig waar of door wie zulke meningen zijn geuit . . . de onzin over zg. neutraliteit, beschouwen wij als onjuist en verwerpen wij met stelligheid . . . . Vriendschap en bondgenootschap met de SU en de socialistische staten, onze vereenzelviging met het socialistisch systeem, beschouwen we als de hoeksteen van onze politiek."

Samenstelling partij-organen

Het Congres eindigde met de verkiezing van de leden van het Politbureau, het secretariaat, het centraal comité.

Het politbureau werd als volgt samengesteld: Josef Cyrankiewicz, Edward Gierek, Wladyslaw Gomoelka, Stefan Jedrychowski, Boleslaw Jaszcuk, Zenon Kliszko, Stanislaw Kociolek, Wladislaw Kruczek, Ignacy Loga-Sowinski, Marian Spychalski, Ryszard Strzelecki en Josef Tejchma.
Kandidaatleden: Mieczyslaw Jagielski, Piotr Jaroszewicz, Mieczyslaw Moczar en Jan Szydlak.

Het van 8 tot 9 leden uitgebreide secretariaat is als volgt samengesteld: Wladyslaw Gomoelka (eerste secretaris), Boleslaw Jaszczuk, Zenon Kliszko, Mieczyslaw Moczar, Stefan Olszowski, Artur Starewicz, Ryszard Strzelecki, Jan Szydlak en Josef Tejchma.
Witold Jarosinski, die belast was met ideologische vraagstukken en opvoeding keert niet in het secretariaat terug; Olszowski en Szydlak zijn de nieuwe leden.

De drie nieuwelingen in het politbureau, *Kociolek* (35), *Tejchma* (41) en *Kruczek*, waarvan de eerste twee als aanhangers van Gomoelka worden gezien, terwijl Kruczek behoort tot de „harden", komen in de plaats van de minister van buitenlandse zaken *Adam Rapacki* en de vice-premiers *Eugenius Szyr* en *Franciszek Waniolka*.
Rapacki zou wegens gezondheidsredenen zijn post hebben opgegeven. Volgens Westelijke commentators zou hij het echter oneens zijn met de zuiveringscampagne tegen „zionisten" en „revisionisten" en de invasie in Tsjechoslowakije. Met het aftreden van Szyr maken voor het eerst sinds 1944 geen joden meer deel van het partijbestuur uit. De grootste veranderingen traden op in het centrale comité. Het aantal leden werd uitgebreid van 85 tot 91, het aantal kandidaatleden van 78 tot 92. Van de 92 leden werden 51 herkozen, 14 bevorderd van kandidaat-lid en 26 nieuw gekozen. Voor de aanvang van het congres stootte het voltallige CC de hoogleraren *Adam Schaff* en *Stefan Zolkiewski* uit haar gelederen wegens hun rol bij de studentenonrust in maart (pag. 362/3). Ook Adam Rapacki keert niet in het CC terug. De uit het politbureau ontslagen Szyr blijft wel lid van het CC.

De nieuwe samenstelling van de partijorganen lijkt volgens waarnemers de indruk te wettigen dat Gomoelka de aanval van de partizanen o.l.v. gen. *Moczar* op zijn positie, althans voorlopig, heeft weten af te slaan.
Als grootste verrassing werd beschouwd, dat gen. Moczar er niet in slaagde vanuit zijn positie van kandidaatlid te „promoveren" tot volwaardig lid van het politbureau. De positie van de door velen als „kroonprins" bestempelde partijleider van het district Silezië, *Edward Gierek*, is echter wel versterkt, hetgeen zich o.m. manifesteerde in de benoeming van zijn volgeling, *Jan Szydlak*, tot secretaris van het CC en tot kandidaatlid van het politbureau. *(NZZ 17-11)*



Gen. Mieczyslaw Moczar werd op 25 dec. 1913 in Lodz geboren. Hij werd in 1937 lid van de communistische partij en werd in 1938 wegens revolutionaire activiteiten gearresteerd. Na gedurende de oorlog uit Duitse krijgsgevangenschap te zijn ontsnapt, maakte Moczar deel uit van de ondergrondse verzetsbeweging. Hij nam deel aan de slag om Warschau. In 1945 werd hij benoemd tot politiechef van het district Lodz. Na 1948 viel hij, evenals Gomoelka, in ongenade en bekleedde hij enkele ondergeschikte functies. Na de terugkeer van Gomoelka in 1956 werd hij minister van staatslandbouwondernemingen en vervolgens onderminister van binnenlandse zaken. In 1964 kreeg hij de leiding van laatstgenoemd ministerie. In juli 1968 werd Moczar lid van het secretariaat van de partij en kandidaatlid van het politbureau, terwijl hij aftrad als minister van binnenlandse zaken. Moczar geldt als rivaal van partijleider Gomoelka en wordt beschouwd als leider van de „partizanen", een groep die een „harde" en nationalistische koers — minder op Moskou gericht — wil volgen.

CENTR. AFR. REPUBLIEK

URANIUMAKKOORD MET FRANKRIJK

Op 17 juli hebben president *Jean Bedel Bokassa* en een vertegenwoordiger van het Franse commissariaat voor atoomenergie te Bangui een akkoord getekend inzake de exploitatie van een uraniumlaag te M'Batou, in het gebied van Bakouma.
De regeling die overeenkomt met het akkoord tussen Frankrijk en Niger (pag. 621/3-1967) voorziet in de exploitatie van ca. 5.000 ton uranium en in de oprichting van een mijnbouwmaatschappij, waarin naast de Centraal-Afrikaanse Republiek en het commissariaat voor atoomenergie ook zal worden deelgenomen door de Franse uraniummaatschappij CFMU. Tegen 1972 wordt een produktie verwacht van 500 ton per jaar.
Over enige jaren zal Frankrijk ca. 3.000 ton uranium per jaar kunnen betrekken: 1.100 van eigen grondgebied, 400 ton uit Gabon, 1.000 uit Niger en 500 ton uit de Centraal-Afrikaanse Republiek. Hiermee zal de Franse behoefte, die in 1980 op 4.000 à 5.000 ton geraamd wordt, grotendeels zijn gedekt.
Verder werd een akkoord getekend, dat financiële hulp ten bedrage van Fr. 408 mln regelt: te Pointe Noire (Kongo-Brazzaville) aan de Atlantische Oceaan zal een oliehaven worden aangelegd (360 mln) en de bouw van transportfaciliteiten voor erts worden voorbereid (48 mln).
(Le Monde 19-7; *NZZ* 27-7)

ETHIOPIË

HAILE SELASSIE IN JOEGO-SLAVIË EN AZIË

Van 23 t.m. 25 sept. heeft keizer *Haile Selassie* op het eiland Brioni besprekingen gevoerd met president *Tito* van Joego-Slavië. In een gemeenschappelijk slotcommuniqué werd verklaard dat de militaire interventie in Tsjechoslowakije een negatieve invloed had op de oplossing van internationale problemen. De twee staatshoofden spraken als hun vaste overtuiging uit „dat vrede en internationale samenwerking slechts gebaseerd kunnen zijn op gelijkheid van rechten, eerbiediging van de onafhankelijkheid en nietinmenging in de binnenlandse aangelegenheden van andere landen". „De terugtrekking van strijdkrachten van vreemd gebied" werd absoluut noodzakelijk geacht. Voorts wezen de twee staatshoofden op „de noodzaak om het overleg met alle betrokkenen voor het bijeenroepen van een topconferentie der niet-gebonden landen voort te zetten en te activeren".
De keizer had het beleggen van een dergelijke conferentie eerder besproken met premier *Indira Gandhi* van India (28 april - 1 mei), toen hij New Delhi aandeed op een reis van vier weken door Azië en het Verre Oosten. Hierbij bracht hij voorts bezoeken aan Thailand, Cambodja, Indonesië, Australië, Z.-Korea, Maleisië en Singapore.
Blijkens een op 12 mei te Djakarta uitgegeven communiqué na het bezoek van keizer Haile Selassie aan Indonesië was ook president *Soeharto* voorstander van het houden van een conferentie van niet-gebonden landen. *(AP, AFP, ANP, Reuter)*

(Vor. ber. pag. 154/3)

GABON

MUTATIES KABINET

Sinds zijn beëdiging (pag. 31/2) heeft president *Albert Bongo* een aantal wijzigingen in het kabinet aangebracht. De voornaamste portefeuilles zijn nu als volgt verdeeld: President, defensie en voorlichting - Albert Bongo; vice-premier - Léon Mébiane; buitenlandse zaken - Jean Rémy Ayouné; financiën - Augustin Boumah; binnenlandse zaken - Stanislas Migolet; justitie - Eugène Amogho; openbare werken - Paul Malékou; economische zaken en planning - Emile Kassa-Mapsi; gezondheid, staatsminister bevolking - Jean-Marc Ekoh; openbare ambten - André Mintsa; jeugd en sport - Jean Mboudy; toegevoegd aan president, belast met voorlichting en PTT - Pierre Mébalay. (Le Monde 25-3 en 6-7)

GUINEE

KREDIETEN VOOR BAUXIETPROJECT

Voor de exploitatie van de bauxietvoorraden bij Boké in Noordwest-Guinee is op 18 sept. een akkoord gesloten tussen de Guinese regering, de Wereldbank, de Amerikaanse AID en de Halco (Mining) Inc., waarin zeven van de voornaamste internationale aluminiumproducenten samenwerken. Krachtens dit akkoord verstrekt de Wereldbank een lening van $ 64,5 mln, terwijl de AID een krediet in inheemse valuta met een tegenwaarde van $ 21 mln verleent.
Deze kredieten zullen worden gebruikt voor de aanleg van een spoorlijn van 137 km tussen de bauxietmijn te Sangaredi en de kust, de aanleg van een haven te Kamsar en de bouw van een nederzetting voor de mijnwerkers te Sangaredi. Haven en spoorlijn zullen een capaciteit hebben van 8 mln ton bauxiet per jaar.
De mijn en de nederzetting zullen door de Compagnie de Bauxite de Guinée (CBG), waarin de regering met 49% en de Halco met 51% deelneemt, worden gebouwd.
De totale kosten worden geraamd op ca. $ 180 mln.
De produktie wordt voor de beginperiode geschat op 4,7 mln ton per jaar, maar zal later toenemen tot 8 mln ton. De in de Halco samenwerkende maatschappijen hebben zich voor de periode 1972-1992 tot afname van de produktie verplicht. De Guinese regering zal 65% van de netto-winst ontvangen. *(NZZ* 22-9 en 15-10; *Le Monde* 3-10)

KAMEROEN

REORGANISATIE KABINET

President *Ahmadou Ahidjo* heeft op 16 aug. zijn kabinet gereorganiseerd. *Aloys Medjo,* tot nog toe minister van financiën, kreeg de portefeuille van handel en industrie. Met financiën werd belast *Bernard Bidias Angon.* De vroegere minister van handel en industrie, *Vincent Efon,* werd benoemd tot minister van planning en ontwikkeling als opvolger van *Daniel Masuke* die uit de regering trad. *Paul Bya,* de secretaris-generaal van het presidentschap, werd in het kabinet opgenomen.
Een nieuw ministerie van staatscontrole werd toevertrouwd aan *Christian Tobie Kuoh. (AFP)*

(Vor. ber. pag. 74/2)

KENIA

OVEREENKOMST ENGELAND-INDIA OVER TOELATING AZIATEN UIT KENIA. TOELATING DOOR PAKISTAN

Nadat regeringskringen te Rawalpindi op 9 april verklaard hadden dat Pakistan Aziaten met Britse paspoorten, die uit Kenia uitgewezen worden, zal toelaten, is op 26 juli na wekenlange onderhandelingen over deze kwestie ook overeenstemming bereikt tussen Engeland en India.
India zal nu Aziaten uit Kenia met Britse paspoorten inreisvisa verlenen, als zij gedwongen zijn Kenia te verlaten en naar India wensen terug te keren. Onder „gedwongen" wordt eveneens de groep begrepen die zijn handelslicentie heeft verloren of waarvan de arbeidsvergunning is ingetrokken.

Engeland zal op de paspoorten van deze Aziaten een speciale aantekening aanbrengen, die hun het recht geeft zich in Engeland te vestigen, als zij van mening zouden veranderen na hun aankomst in India. Dit betekent dat India de Aziaten kan toelaten zonder afbreuk te doen aan zijn standpunt dat zij uiteindelijk onder de Britse verantwoordelijkheid vallen.
Een onderzoek, ingesteld door de United Kingdom Citizen's Committee, toonde aan dat er 53.000 Aziaten zijn met Britse paspoorten, aldus de *Kroniek van Afrika* (1968 /3). Uit een ander onderzoek bleek dat 67% van de Aziaten uit Kenia het liefst naar India zou gaan tegenover 19% naar Engeland. *(The Times)* (Vor. ber. pag. 170/2)

DE OPVOLGING VAN DE PRESIDENT

Het parlement heeft op 25 juni een grondwetswijziging goedgekeurd, die betrekking heeft op de opvolging van het staatshoofd. Als in de toekomst een president sterft, zijn ambt neerlegt of het om gezondheidsredenen niet kan uitoefenen, zal de vice-president automatisch, tot nieuwe presidentsverkiezingen zijn gehouden en maximaal voor 90 dagen, als president optreden. De bevoegheden van het waarnemend staatshoofd zullen tijdens die periode beperkter zijn dan die van de president. Zo kan hij geen leden van het kabinet ontslaan of nieuwe benoemen.
De president, die minstens 40 jaar moet zijn, zal voortaan door het volk worden gekozen. De huidige vice-president *Daniel Arap Moi* (45) wordt beschouwd als de waarschijnlijke opvolger van president *Kenyatta. (NZZ* 28-6)

LIBIË

NIEUW KABINET

Premier *Abdul Hamid Bakush* is op 4 sept. afgetreden. Een nieuw kabinet werd gevormd door *Wanis Geddafi,* tot nog toe minister van buitenlandse zaken. Deze functie wordt nu vervuld door *Sjamseddin Arabi.* De portefeuille van justitie, die door Bakush werd beheerd, is opgedragen aan *Regeb el-Marjery. (Reuter* 4-9)
(Vor. ber. pag. 320/1)

MALI

STAATSGREEP DOOR JONGE OFFICIEREN

Op 19 nov. heeft een militair comité voor nationale bevrijding, bestaande uit 13 jonge lagere officieren en geleid door luitenant *Moussa Traore,* de macht overgenomen en president *Modibo Keita* afgezet. Als eerste en tweede vice-voorzitter van het comité werden genoemd kapitein *Yoro Diakite* en luitenant *Baba Diarra.*
De coup schijnt zonder bloedvergieten te zijn verlopen. President Keita zou tijdens een inspectiereis nabij Mopti zijn gearresteerd. Over zijn lot is verder nog niets bekend.

Het nieuwe bewind

De junta stelde een avondklok in en verbood samenscholingen. In de eerste bekendmakingen van het nieuwe bewind werd verklaard dat aan het „dictatoriale bewind" van Modibo Keita een eind was gekomen. Het comité zou aan de macht blijven tot het volk in „vrije en democratische verkiezingen" een regering heeft gekozen.
Op 20 nov. werd de volksmilitie ontbonden, welke als „speciaal politiekorps" voor Keita zou hebben gefungeerd. „De brute methoden van de militie droegen bij tot de onrechtvaardige vernedering van talrijke Malinese burgers", zo werd verklaard. Er werden talrijke arrestaties gemeld. Bijna alle ministers zouden gevangen zitten.
Kapitein Diakite werd op 21 nov. met de vorming van een voorlopige regering belast. De samenstelling ervan werd op 24 nov. bekendgemaakt. De portefeuilles zijn als volgt verdeeld:

Premier - kapitein Yoro Diakite; defensie en binnenlandse zaken - kapitein Charles Cissoko; voorlichting en veiligheid - majoor Baka Kone; buitenlandse zaken - Jean-Marie Koné; plan, financiën en economische zaken - Louis Nègre; industrie - Amadou Aw; transport, toerisme en PTT - Henri Corenthin; arbeid - Boubacar Diallo; justitie - Ibrahim Sall; gezondheid - Benithieny Fofana; produktie - Zanga Coulibaly; onderwijs en jeugd - Yaya Bagoyogo; president ontwikkelingsbank - Tioule Konaté.



Luitenant Moussa Traore, geboren te Kayes op 25 sept. 1936, ontving zijn officiersopleiding in Fréjus.

De drie militairen bezetten de sleutelposten, maar de meerderheid der portefeuilles is in handen van burgers van een tamelijk brede politieke schakering, aldus *Le Monde* (26-11). Onder deze zijn vooral bekend *Jean-Marie Koné* en *Louis Nègre,* die in hoge mate hebben bijgedragen tot het tot stand komen van de Frans-Malinese monetaire akkoorden van februari 1967 (pag. 126/2-1967). De eerste, bekend om zijn gematigde opvattingen, is een vriend van president *Houphouët-Boigny* van Ivoorkust en bekleedde hoge functies in alle voorgaande kabinetten; in het laatste kabinet-Keita was hij minister van het plan. De tweede geldt als een gematigd marxist. Hij behoudt de portefeuille van financiën, welke hij reeds twee jaar beheerde. *Le Monde* wijst eveneens op de benoeming van *Mamadou Aw,* een oude rot in de politiek met een nogal linkse reputatie, en van *Boubacar Diallo,* een voormalig vakbondsleider en tot nog toe ambassadeur in Senegal.

Programma

Op 25 nov. maakte premier Diakite bekend dat een nieuwe grondwet zal worden opgesteld en dat deze in het eerste kwartaal van 1969 aan een referendum zal worden onderworpen. Gedurende het laatste kwartaal van 1969 zullen parlements- en presidentsverkiezingen worden georganiseerd.
Als voornaamste doelstellingen van de voorlopige regering noemde de premier: het herstel van het vertrouwen in de regering, het herstel van de persoonlijke rechten, verbetering van de financiële toestand, reorganisatie van de staatsondernemingen, het in stand houden van goede betrekkingen met de buurstaten, trouw aan het ideaal van de Afrikaanse eenheid en handhaving van een politieke koers van niet-gebonden zijn.
In tegenstelling tot het bewind-Keita veroordeelde de voorlopige regering de interventie van de Warschaupakt-staten in Tsjechoslowakije.

Voorgeschiedenis en achtergrond

Met de 17e militaire staatsgreep in zwart Afrika binnen zes jaar is na Nkroemah van Ghana opnieuw één van de West-afrikaanse „socialistische" leiders ten val gebracht.
Luitenant Traore noemde, toen hij op

22 nov. een beroep deed op het buitenland voor financiële en economische hulp, verslechtering van de economische toestand en de achteruitgang van de landbouwproduktie als voornaamste reden van de staatsgreep.
Nu had het in 1962 ondernomen experiment van een onafhankelijke munt en het afzien van Franse economische hulp tot een toenemende buitenlandse schuld (geschat op 85 mrd Mali fr.) geleid en na een devaluatie met 50% (pag. 392/3-1967) tot een hernieuwde toetreding tot de franczone op 1 april (pag. 76/3). Tevens was de voor de handel bestemde aardnotenproduktie aanzienlijk teruggelopen: van 70.000 ton in 1962/3 tot 40.000 ton in 1966/7 en tot 27.000 in 1967/8. In handel en industrie werkten bijna alle staatsondernemingen met een permanent verlies. De handelsbalans, reeds vertekend door een uitgebreide smokkel, vertoonde al verscheidene jaren een aanzienlijk tekort: invoer ca. 12 mrd Mali-fr; uitvoer ca. 5 mrd Mali-fr. Ook was er een permanent tekort op de begroting; zo bedroegen voor 1967/8 de uitgaven 23 mrd Mali-fr tegenover ontvangsten van 17 mrd.
Weliswaar was de laatste maanden een zekere verbetering ingetreden, maar deze had geen blijvend karakter, daar de regering de vereiste maatregelen om ideologische en politieke redenen naliet: de staatsondernemingen werden niet gereorganiseerd en er vond geen heroriëntatie van de buitenlandse handel ten gunste van de franc-zone plaats. De prijzen stegen de laatste maanden met 40%, aldus The Economist (30-11)
Toch was volgens dit blad de voornaamste zorg van het leger de toenemende Chinese invloed. Na de ontbinding van het politieke bureau van de regerende Union Soudanaise (pag. 621/1-1967), gevolgd door de zelfontbinding van het parlement (pag. 76/2), was de macht in handen van het nationale comité ter verdediging van de revolutie, geleid door de „maoïstische" minister van buitenlandse zaken Ousman Ba.
Aanleiding tot de staatsgreep zou de toenemende invloed van de volksmilitie zijn geweest, welke volgens geruchten op het punt zou hebben gestaan een groot aantal officieren te arresteren.
Toch kwam volgens waarnemers de staatsgreep onverwacht: Keita was nog steeds populair. Ook het eerste optreden van het nieuwe bewind wijst niet op een fundamentele koerswijziging, aldus Le Monde (27-11), maar op een pragmatischer aanpak.

Reacties

Terwijl men in de „gematigde" Afrikaanse landen zijn voldoening over de staatsgreep niet verborg, toonde men zich in het „progressieve" kamp teleurgesteld en schreef men de val van Keita toe aan de „machinaties van de imperialisten". De enige directe reactie kwam van president Sekou Touré van Guinee, de laatste „socialistische" leider in West-Afrika. Hij vroeg om een spoedbijeenkomst van de staatshoofden der Senegal-staten. (AP, AFP, Reuter; Le Monde, NZZ)

SIERRA LEONE

NOODTOESTAND AFGEKONDIGD

Op 20 nov. heeft premier *Siaka Stevens* voor het gehele land de noodtoestand afgekondigd. Hij verklaarde dat leger en politie een grote operatie waren begonnen



voor het herstel van de orde. Bij onlusten in zes districten waren verscheidene personen vermoord. De premier beschuldigde „bepaalde kringen" ervan met behulp van huurlingen en traditionele geheime organisaties, zoals de „Poro", de burgers door terreur onder druk te zetten met het oog op de 26 nov. te houden tussentijdse verkiezingen in de districten Kenema en Bo. Deze verkiezingen werden nu voor onbepaalde tijd uitgesteld.

Sinds de leiding van de regering aan Stevens werd overgedragen (pag. 320/1), bleef de toestand in het land onzeker. In een radiotoespraak maakte Stevens volgens The Times (4-6) melding van een complot om het land in chaos te dompelen. In de hoofdstad Freetown werden 23 personen gearresteerd en in Kenema 21. Zij werden beschuldigd van het houden van geheime bijeenkomsten. Op 1 juli verklaarde Stevens dat een complot ontdekt was om met behulp van buitenlandse huurlingen de macht over te nemen. De vliegvelden werden daarop gesloten en strenge veiligheidsmaatregelen werden getroffen.
De door Stevens beschuldigde „bepaalde kringen" zijn volgens waarnemers de in ballingschap levende ex-premier Albert Margai en zijn partij, de Sierra Leone People's Party, die er naar zouden streven bij de tussentijdse verkiezingen 10 zetels te winnen.

Op 21 nov. werd een vijftigtal arrestaties verricht, waaronder die van 15 oppositieleiders die te Bo tegen het uitstel van de verkiezingen betoogden. Dezelfde dag stonden te Freetown zeven personen terecht, onder wie de hoofdredacteur van het voornaamste oppositieblad, *The Express*. Zij werden o.m. beschuldigd van het verspreiden van valse geruchten. Alle beklaagden betuigden hun onschuld en bleven in voorlopige hechtenis.
De regering gaf premier Stevens op 24 nov. bijzondere volmachten.
Krachtens deze kan de premier door politie of leger personen zonder bevel tot hechtenis laten arresteren, verdachte personen gedurende 14 dagen laten vasthouden, pers en post aan censuur onderwerpen, niet-burgers doen uitwijzen en demonstraties verbieden.
Naar *AFP* op 24 nov. berichtte, zouden tijdens de onlusten in de zuidwestelijke provincies 200 personen verdwenen zijn. Tevens werden volgens officiële gegevens 40 personen gearresteerd. De correspondent van *The Times* meldde op 24 nov. dat zich onder hen bevond de leider van de oppositionele Sierra Leone People's Party, *Salia Joessoe Sheriff*, en *Julius Cole*, de secretarisgeneraal van de partij en uitgever van het partijblad *People*. *(The Times; AP, AFP, Reuter, UPI)*

(Vor. ber. pag. 320/1 en 413/2)

TUNESIË

STUDENTEN VEROORDEELD

Op 16 sept. heeft het staatsveiligheidshof (zie pag. 524/1) vonnis gewezen in een proces tegen 134 studenten en (hoog)leraren, die merendeels na de ongeregeldheden van maart (pag. 332/1) gearresteerd waren. Dertig verdachten waren voortvluchtig.
De 134 werden beschuldigd van bedreiging van de staatsveiligheid.
Hoewel zij hun revolutionaire overtuiging niet onder stoelen of banken staken, ontkenden alle verdachten dat zij tegen het regime samengezworen zouden hebben. De verdediging wees erop dat door de openbare aanklager weliswaar propagandamateriaal als bewijsstuk aangevoerd werd, maar dat er geen wapens waren gevonden en ook geen plan voor subversieve actie.
Het proces, dat op 9 sept. begon, behandelde alleen de klachten tegen de groep-Perspectives en de communisten; die tegen de baathisten werd gesepareerd en zal later behandeld worden. (De indeling van deze groepen was aangegeven in een witboek van de Destourpartij, pag. 524/2).
In het algemeen vielen de vonnissen tegen leden van de groep-Perspectives het zwaarst uit. In totaal werden volgens de *NZZ* (29-9) 15 verdachten veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 9-14½ jaar. Voorts werden lichtere gevangenisstraffen, voorwaardelijke vrijheidsstraffen en boetes van 600 tot 50 dinar opgelegd. De student *Mohammed Ben Jennet*, reeds veroordeeld tot 20 jaar dwangarbeid (pag. 332/1), kreeg nu bovendien 4 jaar gevangenis. *(AFP* 17-9; *Le Monde* 18-9)

(Vor. ber. pag. 524/1/2)

GROEIENDE OPPOSITIE IN PAKISTAN

Kort na de tiende verjaardag van de Pakistaanse revolutie van okt. 1958, bij het begin van de „tweede decade van de vooruitgang", ziet het regime van president *Ajoeb Khan* zich geplaatst voor een toenemende oppositie. Talrijke waarnemers zien dit verzet als een natuurlijke reactie op slijtageverschijnselen van het bewind, als blijk van onbehagen jegens de „oude orde" en het paternalisme.

Studenten en Bhoetto

Terwijl de oud-minister *Zoelfakir Ali Bhoetto,* sinds hij zijn eigen partij, de Volkspartij, in nov. 1967 oprichtte (pag. 381/2), felle kritiek op het regime leverde, leek hij aanvankelijk weinig klankbodem te vinden. Begin november begonnen zijn ideeën echter aansluiting te krijgen bij de in de studentenwereld bestaande ontevredenheid. Zijn kritiek richtte zich zowel tegen het binnen- als het buitenlandse beleid van Ajoeb Khan. Intern keerde hij zich tegen het systeem van de ondernemersvrijheid en pleitte hij voor een economisch socialisme. Hij veroordeelde het door Sowjetrussische bemiddeling tot stand gekomen akkoord van Tasjkent (pag. 33-1966), dat hij als een capitulatie voor India beschouwde. Terwijl de president streeft naar een beter evenwicht in de buitenlandse betrekkingen en toenadering tot de SU zoekt, zette Bhoetto al zijn kaarten op China, aldus de *NRC* (14-11).

Op 8 nov. kwam het te Rawalpindi tot een studentendemonstratie tijdens een bezoek van Bhoetto. Er volgde een botsing met de politie, die het vuur opende, waarbij drie studenten werden gedood. De volgende dagen werden in tal van Westpakistaanse steden studentenbetogingen gehouden. Ernstige botsingen met de politie leidden tot interventie van het leger.

Op 10 nov. had een aanslag plaats op president Ajoeb Khan tijdens een bijeenkomst te Peshawar. De aanslag mislukte en de vermoedelijke dader, een 22-jarige student, werd gearresteerd. Hoewel zijn motieven nog onbekend zijn, wordt echter aangenomen dat de aanslag geen verband hield met de studentenonrust.

Deze duurde inmiddels voort. De regering sloot universiteiten en scholen. In de pers verschenen felle aanvallen op Bhoetto, die als aanstichter van de onrust werd beschouwd. Tijdens een rede te Lahore op 12 nov. leverde deze vooral kritiek op de houding van de president t.a.v. een non-agressiepakt met India (pag. 800/2).

13 nov. werd Bhoetto gearresteerd. Voorts werden 14 andere politici in hechtenis genomen. Onder hen bevond zich *Abdoel Wali Khan,* de voorzitter van de Nationale Awami Partij. (Deze is een zoon van de in Afghanistan levende *Abdoel Ghaffar Khan,* de strijder voor een onafhankelijke Pathanenstaat, Pakhtoenistan.)

Nieuwe tegenstanders

Nauwelijks waren de voornaamste oppositieleiders gevangen gezet of een nieuwe, grotere bedreiging voor het bewind van Ajoeb Khan deed zich voor.

Op 17 nov. maakte de voormalige commandant van de luchtmacht, de 47-jarige luchtmaarschalk *Asghar Khan,* bekend dat hij zich in de politiek zou begeven. Sinds hij in 1965 het commando over de luchtmacht had neergelegd, was hij tot mei j.l. president van de Pakistan International Airlines. De laatste weken had hij een reeks van 12 artikelen gepubliceerd met scherpe kritiek op het huidige bewind. Tijdens zijn persconferentie op 17 nov. verklaarde Asghar Khan dat hij reeds enige tijd de „achteruitgang van de politieke, sociale en economische omstandigheden van het land" had gadegeslagen. Hij beschuldigde de regering van „geknoei, corruptie, nepotisme en onbekwaamheid". „Sociale ongelijkheid en economisch verschil nemen toe en de kloof tussen armen en rijken wordt elke dag wijder".

Op 19 nov. maakte Asghar Khan zijn politieke debuut in Lahore. Terwijl openbare bijeenkomsten verboden waren, sprak hij voor een gehoor van 500 juristen. Onder groot applaus beschuldigde hij de regering van het onderdrukken van de vrijheid van meningsuiting en van de persvrijheid. Hij verklaarde dat hij besloten had actief tegen het bewind op te treden „omdat de zaken momenteel zo slecht gaan dat elke man die zichzelf respecteert niet stil kan blijven". Eerder had hij gezegd dat hij geen politieke partij wilde vormen of zich bij bestaande oppositiegroeperingen wilde aansluiten. „Intussen zal ik trachten de openbare mening te mobiliseren in de hoop dat alle oppositiepartijen mij hun podia willen laten gebruiken"

Politieke waarnemers, aldus *The Times* (20-11), zagen in zijn optreden een nieuwe fase in het politieke leven van Pakistan en een ern-

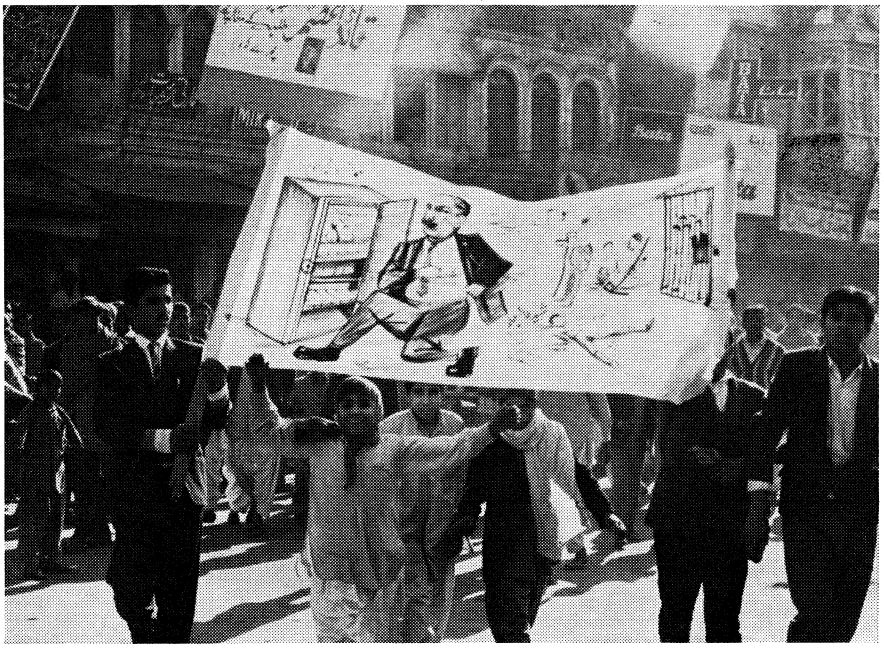

Een beeld van een studentendemonstratie te Rawalpindi. Op het spandoek is de president afgebeeld als een dief.

stige bedreiging voor Ajoeb Khans bewind in de komende jaren. De onkreukbaarheid van de luchtmaarschalk staat buiten twijfel: hij heeft zich ver gehouden van politieke intrigues sinds zijn aftreden in 1965 en hij geniet groot aanzien bij de strijdkrachten. De meerderheid van de oppositiepartijen — Pakistan Democratic Movement en Volkspartij — heeft zich reeds achter hem geschaard. Zijn politiek debuut doet volgens *The Economist* (30-11) tevens de vraag rijzen of hierdoor de loyaliteit van de strijdkrachten jegens Ajoeb Khan zal worden verzwakt. *The Economist* verwijst hierbij naar geruchten over het zich ontwikkelen van drie fracties binnen de strijdkrachten: 1) het leger dat achter Ajoeb staat), 2) een groep, vooral binnen de luchtmacht, die reserve koestert jegens de president en 3) een stroming onder alle strijdmachtonderdelen die een militant nationalisme ontwikkelt, dat zowel anti-westers als pro-Chinees is. De *NZZ* (27-11) acht een verscherping van de latente rivaliteit tussen de drie strijdmachtonderdelen niet uitgesloten, te meer daar de huidige opperbevelhebber van de luchtmacht, maarschalk *Noer Khan,* politieke ambities toegeschreven worden.

Inmiddels heeft Asghar Khan zijn politieke toernee door West-Pakistan voortgezet, waarbij hij pleit voor directe i.p.v. indirecte verkiezingen en voor het herstel van de burgerlijke vrijheden.

Terwijl *The Economist* (7-12) zijn politieke kansen gering acht en Asghar Khan zelf verklaarde: „De dagen zijn niet ver meer dat het land bevrijd zal zijn van het huidige regime", wijst *The Observer* (1-12) op de sterke combinatie die zou kunnen ontstaan als de luchtmaarschalk zich zou verbinden met een andere nieuweling op het politieke toneel, de vroegere opperrechter van Oost-Pakistan, *S. M. Murshed.* Geniet Asghar grote populariteit in West-Pakistan, Murshid geldt als even populair in Oost-Pakistan. Beiden beginnen met een schone politieke lei. Murshed heeft zich inmiddels met de politieke beweging van Asghar Khan solidair verklaard en er gaan reeds stemmen op die in hem een tegenkandidaat voor Ajoeb Khan bij de komende presidentsverkiezingen zien, aldus de *NZZ* (8-12).

Als derde „kampioen voor een terugkeer naar een open politiek debat" noemt *The Times* (2-12) de vroegere goeverneur van Oost-Pakistan, generaal *Azam Khan.*

Verdere demonstraties

De oppositie riep 25 nov. uit tot „dag van het nationale protest". In de Westpakistaanse steden Lahore, Rawalpindi, Peshawar en Karachi vonden anti-regeringsdemonstraties plaats van voornamelijk studenten. Zij verscheurden portretten van de president en staken bussen in brand. Hun protest richtte zich tegen de arrestatie van Bhoetto en de andere oppositieleiders en tegen de universitaire verordening van 1960, die de studenten in hun politieke activiteit beperkt.

De volgende dag betoogden duizenden studenten gedurende zes uur in de hoofdstad Rawalpindi. Op 27 nov. werden door studenten vernielingen aangericht in de Amerikaanse bibliotheek te Peshawar. Daags daarop kwam het na een massademonstratie te Lahore, waarbij o.a. de invoering van democratische hervormingen werd verlangd, tot ernstige botsingen tussen politie en studenten.

Toespraak Ajoeb Khan

Op 1 dec. bracht president Ajoeb Khan in zijn maandelijkse radiotoespraak tot het volk voor het eerst de anti-regeringsmanifestaties ter sprake.

Hij riep het volk tot orde en discipline op, erkende enige economische moeilijkheden, maar keerde zich scherp tegen die oppositionele politici die de successen van de afgelopen tien jaar negeren en alleen erop uit zijn het bestaande systeem te vernietigen, zonder aan de toekomst van het land te denken. Hij verweet de oppositie geen enkel voorstel tot oplossing van de elementaire problemen van het land gedaan te hebben, reden waarom het volk zich moet afvragen of het verstandig is om wille van de verandering alleen „van de beproefde weg een sprong in het duister te maken".

De president deed ook een beroep op de studenten niet langer destructieve slogans te volgen, maar zich op hun eigenlijke taken te bezinnen, welke in de naaste toekomst door universitaire hervormingen zullen worden verlicht. Pakistan kan zich de luxe van studentendemonstraties niet permitteren, al zijn zij dan ook tot een over de wereld verspreide mode geworden, aldus Ajoeb Khan (N Z Z 8-12). De president beloofde opheffing van de wet die bepaalt dat studenten, als zij zich na het afleggen van de examens aan „subversieve activiteiten" schuldig maken, hun academische status en graad kunnen verliezen. Ook kondigde hij verlichting van de toelatingseisen aan.

Kennelijk doelend op Bhoetto c.s. verklaarde hij dat de regering zich genoodzaakt zag die personen van hun vrijheid te beroven „die bij het ontstaan van de onlusten betrokken zijn". Zij waren gearresteerd toen geen alternatief meer bestond, al betreurde de president dat de arrestaties nodig waren geweest. Hij bestreed dat het recht op vrije meningsuiting in Pakistan beperkt zou zijn.

internationale zaken

ALGEMEEN

AKKOORD OVER SUIKEROVEREENKOMST

Op 24 okt. is te Genève op de onder auspiciën van de UNCTAD gehouden suikerconferentie van de Verenigde Naties overeenstemming bereikt over een nieuwe internationale suikerovereenkomst.

De conferentie, waaraan 72 landen deelnamen, was op 24 sept. opnieuw bijeen gekomen, nadat zij van 17 april-1 juni zonder resultaat had vergaderd. Zij had daarop dr. *Prebisch,* de secretaris-generaal van de UNCTAD, verzocht een bemiddelingsvoorstel te doen.

De nieuwe overeenkomst beoogt de stabilisatie van de vrije wereldsuikermarkt, d.w.z. dat deel van de totale netto-invoerbehoefte, dat niet gedekt wordt onder speciale regelingen (o.m. die tussen de VS en een aantal, meest Latijns-Amerikaanse landen; Engeland en de Gemenebestlanden; Cuba en de communistische landen).

In de nieuwe overeenkomst wordt de totale hoeveelheid suiker die de deelnemende landen op de vrije markt mogen verkopen, vastgesteld op 7.546.000 ton. De landen met de grootste basisexportquota zijn: Cuba (2.150.000 ton), Australië (1.100.000 ton), Taiwan (630.000 ton), Z.-Afrika (625.000 ton), Brazilië (500.000 ton), Polen (370.000 ton), EEG (300.000 ton), Tsjechoslowakije (270.000 ton), India (250.000 ton), West-Indië (200.000 ton), Mauritius (175.000 ton), Columbia (164.000 ton), Fidzji (155.000 ton) en Mexico (96.000 ton). De jaarlijkse exportquota worden door de Internationale Suikerraad vastgesteld op een bepaald percentage van deze basisquota al naar gelang de markt- en prijsontwikkeling. De quota zullen met 10% worden verminderd, als de prijs onder de 3,50 dollarcent per pond daalt en nog eens met 5% als de prijs onder de 3,25 cent komt. Komt het prijsniveau boven de 5,25 cent, dan worden alle exportbeperkingen opgeheven.

De Sowjet-Unie — die sinds de stopzetting van de Cubaanse suikeraankopen door de VS een grote hoeveelheid suiker van Cuba afneemt, waarvan een groot deel opnieuw wordt uitgevoerd — mag in 1969 1,1 mln ton en in 1970 en 1971 1,1 à 1,25 mln ton naar de vrije wereldmarkt exporteren. Polen, Tsjechoslowakije en Hongarije mogen tezamen 250.000 ton Cubaanse suiker per jaar boven hun gewone quotum re-exporteren. Exporten van meer dan 300.000 ton per jaar door Oost-Duitsland en China zullen worden afgeschreven tegen het Cubaanse quotum, voor zover Cuba meer dan 900.000 ton naar die landen exporteerde.

Verder wordt o.m. bepaald dat de ledenlanden de import uit de niet-deelnemende landen moeten beperken tot het ge-

middelde van de jaren 1966 t/m 1968, zolang de prijs onder de 5,25 dollarcent blijft, en geheel moeten stopzetten als de prijs beneden de 3,25 cent daalt.
De overeenkomst geldt voor 5 jaar en zal volgens de plannen op 1 jan. 1969 van kracht worden.
De VS hebben niet aan de conferentie deelgenomen. Dit staat goed functioneren van de overeenkomst niet in de weg, daar de VS al hun suiker op basis van bilaterale overeenkomsten met uitvoerende landen kopen en geen gebruik maken van de vrije markt.

De Europese Economische Gemeenschap heeft de conferentie wel bijgewoond, maar nam in de laatste fase niet meer aan de onderhandelingen deel, omdat het secretariaat van de conferentie de EEG van het door de gemeenschap gewenste contingent van 1,2 mln ton niet meer dan 300.000 ton wilde toestaan. De EEG zal echter eventueel nog kunnen deelnemen aan de overeenkomst daar voor de gemeenschap het contingent van 300.000 ton is opengehouden. (Reuter, Le Monde 25-10, ministerie van landbouw)

AANDEEL VRIJE SUIKERMARKT IN DE WERELDEXPORT (mln ton bruto)

Jaar	Wereld-prod.	Preferentiële Netto wereldexport	Amerik. zone	handel Gemene-best	Akkoord Oostblok	Vrije wereld-markt	Aandeel vrije markt in totale export
1960	52,3	14,9	4,5	1,7	2,4	6,3	42,3%
1961	54,7	17,5	3,9	1,7	4,9	7	40,2%
1962	51,5	15,6	4,2	1,5	3,7	6,2	40 %
1963	52,5	14,5	4,1	1,5	2	6,7	46,6%
1964	60,1	14,9	3,3	1,6	2,6	7,4	49,8%
1965	64,8	16,5	3,5	1,8	3,5	7,4	46,8%
1966	64	15	3,9	1,8	3,6	5,7	38,4%

Van de totale produktie wordt 45% geleverd door suikerbieten en 55% door suikerriet. Vóór de Tweede Wereldoorlog waren deze percentages resp. 38% en 62%. (Le Monde 23-4, naar Internationale Suikerraad)

PREBISCH AFGETREDEN

De Argentijn dr. *Raul Prebisch* heeft om gezondheidsredenen ontslag genomen als secretaris-generaal van de VN-conferentie voor Handel en Ontwikkeling (UNCTAD).
Tot zijn opvolger is op 27 nov. gekozen de 57-jarige Venezolaan *Manuel Perez Guerrero,* een oud-minister van financiën en laatstelijk permanent vertegenwoordiger van zijn land bij de VN.

Raul Prebisch (67) werd in jan. 1963 gekozen tot eerste secretaris-generaal van de UNCTAD. Als zodanig is hij een krachtig pleitbezorger ten behoeve van de ontwikkelingslanden geweest en heeft hij er belangrijk toe bijgedragen dat de betekenis van deze nieuwe organisatie geleidelijk is gegroeid. Prebisch was van 1925-1948 hoogleraar in de economie aan de universiteit van Buenos Aires. Tegelijk bekleedde hij verschillende bestuursfuncties. O.m. was hij van 1935-1943 directeur-generaal van de Argentijnse Centrale bank. Van 1950-1963 was hij uitvoerend secretaris van de Economische Commissie van de Verenigde Naties voor Latijns-Amerika. In 1962 werd hij bovendien directeur-generaal van het in Santiago de Chile gevestigde Latijns-amerikaans Instituut voor economische en sociale planning, welke functie hij nog steeds vervult. (N Z Z 28-11)

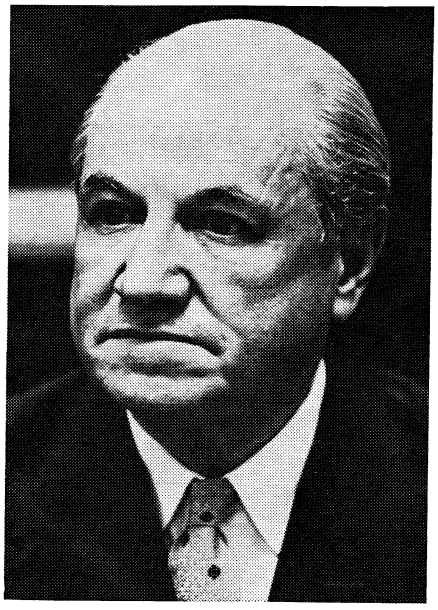

Raul Prebisch

DE WERELDKOOPVAARDIJVLOOT IN 1967

Volgens door Lloyd's Register of Shipping gepubliceerde gegevens (Statistical Tables 1968) bedroeg de wereldkoopvaardijvloot op 1 juli 1968 194.152.000 bruto registerton, ruim 12 mln ton meer dan een jaar tevoren. Liberia consolideerde zijn positie als voornaamste maritieme natie. De wereldranglijst van de grootste koopvaardijvloten per 1 juli 1968, vergeleken met 1967, luidt (in 1000 tonnen brt):

Liberia	25.720	(+3.122)
Engeland	21.921	(+205)
Ver. Staten	19.668	(—665)
Noorwegen	19.667	(+1.285)
Japan	19.587	(+2.704)
Sowjet-Unie	12.062	(+1.445)
Griekenland	7.416	(—17)
Italië	6.624	(+405)
West-Duitsland	6.528	(+538)
Frankrijk	5.796	(+219)
Nederland	5.268	(+145)
Panama	5.097	(+341)
Zweden	4.865	(+230)
Denemarken	3.204	(+190)
Spanje	2.821	(+250)
Canada	2.403	(+97)
India	1.945	(+58)
Polen	1.342	(+132)
Brazilië	1.294	(—11)
Joego-Slavië	1.267	(+71)
Argentinië	1.197	(—43)
Finland	1.128	(+64)

De wereldtankvloot bedroeg op 1 juli 1968 69.214.000 ton brt, ruim 5 mln ton meer dan een jaar tevoren; d.i. 35,6% van de totale wereldhandelsvloot. De voornaamste tankvloten zijn:

Liberia	14.663	(+1.718)
Noorwegen	9.992	(+92)
Engeland	8.372	(+527)
Japan	6.755	(+905)
Ver. Staten	4.487	(—57)
Sowjet-Unie	2.936	(+197)
Frankrijk	2.723	(+192)
Panama	2.667	(+162)
Italië	2.414	(+274)
Griekenland	1.885	(—73)
Nederland	1.865	(+169)
Zweden	1.494	(—34)
West-Duitsland	1.334	(+150)
Denemarken	1.238	(+131)
Spanje	1.073	(+155)
Argentinië	479	(—37)

De wereldvloot aan ertstankers en schepen voor gestorte lading nam toe met 5,8 mln ton tot 34.874.000 ton, d.i. 18% van de totale vloot. Liberia leidt hier met 7.118.000 ton, gevolgd door Noorwegen met 5.946.000 ton en Japan met 4.586.000 ton.

DE WERELDSCHEEPSBOUW IN 1967

Volgens cijfers van Lloyd's Register of Shipping (Statistical Tables 1968) is het wereldscheepsbouwtonnage in 1967 toegenomen met bijna 1,5 mln ton tot 15.780.111 ton bruto registerton (zonder SU en communistisch China). De grootste scheepsbouwlanden waren (in 1000 tonnen brt):

	1967	1966
Japan	7.496	6.685
Zweden	1.308	1.160
Engeland	1.297	1.084
West-Duitsland	1.002	1.184
Frankrijk	552	442
Noorwegen	522	537
Italië	507	422
Denemarken	487	411
Spanje	405	398
Polen	400	387
Nederland	338	284
Joego-Slavië	273	275
Oost-Duitsland	243	257
Ver. Staten	242	167
Finland	182	138
België	121	82

DISCONTO

Na de jongste wijzigingen (pag. 101/3-'67) zijn de discontotarieven in de voornaamste landen als volgt:

Engeland	7 %
Denemarken	7 %
Canada	6 %
Japan	5,84%
Zuid-Afrika	5,50%
Ver. Staten	5,25%
Frankrijk	6 %
Nederland	4,50%
België	3,75%
Oostenrijk	3,75%
Italië	3,50%
West-Duitsland	3 %
Zwitserland	3 %

DE WERELDBEVOLKING IN 1967

De wereldbevolking is van midden 1966 tot midden 1967 met 65 mln mensen toegenomen tot 3,42 mrd, aldus het Demografisch Jaarboek van de Verenigde Naties voor 1967.
In deze periode bedroeg de bevolkingstoename ongeveer 180.000 zielen per dag of 1,9% per jaar. Wordt dit tempo ge-

nandhaafd dan zal de wereldbevolking in het jaar 2006 verdubbeld zijn.
Driekwart van de mensen woont in de ontwikkelingslanden en meer dan de helft in Azië.
Het inwonertal van communistisch China werd medio 1967 op 720 mln geschat, met een jaarlijkse groei van 1,4%.
Negentien procent der wereldbevolking woont in ongeveer 1700 steden met meer dan 100.000 inwoners. In Noord-Amerika en Oceanië woont minstens de helft van de bevolking in steden van deze grootte.
De 15 grootste steden ter wereld, zonder de satellietsteden, zijn in volgorde van grootte: Tokio, New York, Sjanghai, Moskou, Sao Paulo, Bombay, Caïro, Rio de Janeiro, Peking, Seoel, Mexico, Leningrad, Tientsin, Osaka en Calcutta.
Met inbegrip van de omliggende steden zijn de grootste: Tokio, New York, Londen, Parijs, Los Angeles en Chicago.

LEOPOLD BOISSIER OVERLEDEN

Op 21 okt. is te Genève overleden *Léopold Boissier*, oud secretaris-generaal van de Interparlementaire Unie.

Léopold Boissier werd geboren in 1893 te Genève. Na diplomatieke functies in Londen en Rome te hebben vervuld, was hij van 1933-1953 secretaris-generaal van de Interparlementaire Unie. In 1946 nam hij zitting in het Internationale Comité van het Rode Kruis, waarvan hij van 1955-1964 voorzitter was. Hij beijverde zich in die functie o.m. sterk voor de vrede tijdens de Hongaarse opstand en de Suez-affaire in 1956 en de Cuba-crisis van 1962, de Algerijnse oorlog, en tijdens het begin van het Vietnam-conflict. Hij spande zich ook krachtig in ten behoeve van de Koerden en in de Jemenietische burgeroorlog. Boissier, die hoogleraar in het vergelijkend staatsrecht aan de universiteit van Geneve was, kreeg in 1959 de zilveren Grotius-medaille.

GROOTSTE SCHIP

Het grootste schip ter wereld, de 312.000 ton metende tanker *„Universe Ireland,* is op 27 okt. op zijn eerste reis uit Koeweit in de baai Bantry (Ierland) aangekomen.
Het schip, dat *f* 72 mln heeft gekost, is door de Japanse Isjikawajima-Harima maatschappij gebouwd voor de Bantry Transportation Company te Bermuda, een dochteronderneming van de National Bulk Carriers. Het zal varen voor rekening van Gulf Oil en olie uit Koeweit transporteren naar het nieuwe Gulf-terminal te Bantry.

VERDRAG INZAKE REDDING VAN ASTRONAUTEN VAN KRACHT

Op 3 dec. hebben de VS, Engeland en de Sowjet-Unie de ratificatie-oorkonden betreffende het verdrag inzake de redding van astronauten en de teruggave van ruimtevaartuigen gedeponeerd, waarmee het verdrag van kracht is geworden. Tot nu toe hebben 75 staten het verdrag ondertekend.

(Vor. ber. pag. 308/1)

west-europa

NEDERLAND

TWEEDE KAMER AANVAARDT BELASTINGVOORSTELLEN

De Tweede Kamer heeft op 20 nov. de reeds in de miljoenennota aangekondigde belastingmaatregelen voor 1969 goedgekeurd. De betreffende wetsontwerpen houden in:

- Verhoging van de belastingvrije voet voor de inkomsten- en loonbelasting. Voor gehuwden zonder kinderen is deze verhoging *f* 600. Zij werkt aan de voet volledig om dan geleidelijk af te nemen, zodanig dat voor inkomens van *f* 27.000 en hoger het tarief ongewijzigd blijft. Door de verhoging zullen AOW-uitkeringen voor gehuwden eerst belast worden als zij *f* 5586 overschrijden. Aangenomen mag worden dat dit zeker in 1969 niet zal geschieden. De verhoging geldt alleen voor 1969.
- Verlenging met twee jaar van de regeling voor 1968 voor de aftrek wegens buitengewone lasten in de inkomstenbelasting en de loonbelasting. Volgens deze regeling is de grens van de voor eigen rekening te nemen ziektekosten e.d. verhoogd van 2½% van het inkomen of *f* 500 tot 5% van het inkomen of *f* 750.
- Verhoging van de accijns op sigaretten en kerftabak. Hierdoor zal de prijs van een pakje sigaretten van *f* 1,50 komen op *f* 1,75 en de prijs van een pakje pijp- of shagtabak (50 gram) van *f* 1,20 op *f* 1,45.
- Invoering van de mogelijkheid op uitkeringen ineens wegens invaliditeit of overlijden als gevolg van een ongeval voor de loon- en inkomstenbelasting een bijzonder tarief van 20% toe te passen in plaats van het gewone, progressieve tarief.

Tegen de verhoging van de accijns op sigaretten en tabak stemden PSP, CPN, drie leden van D'66, de twee Boerenfracties en de KVP'ers *Westerterp* en *Assmann.* Minister *Witteveen* heeft toegezegd dat in 1970 deze accijns niet verder zal worden verhoogd.
Tegen het wetsontwerp inzake de buitengewone lasten waren D'66, PSP en CPN. *(ANP, NRC)*

(Vor. ber. pag. 616/2)

TWEEDE KAMER AANVAARDT DEFENSIEBEGROTING

De Tweede Kamer heeft op 28 nov. de defensiebegroting 1969 goedgekeurd. Tegen de gehele begroting verklaarden zich de PSP, de CPN en drs. *H. M. Franssen* (PvdA).
De Kamer verwierp een drietal amendementen, ingediend door *W. Wierda* (PvdA), die zich richtten tegen de bij nota van wijziging op de begroting opgevoerde extra-uitgaven verband houdende met het aanschaffen van 60 extra Leopard-tanks en het in exploitatiehouden van 20 Starfighter-gevechtsvliegtuigen, twee onderdelen van de door de regering voorgestelde maatregelen ter versterking van de NAVO-bijdrage (zie pag. 761). Ook een motie van mr. dr. *M. J. J. A. Imkamp* (D'66), waarin werd gevraagd de voorgenomen verkoop van de 20 Starfighters alsnog te laten doorgaan, werd verworpen. Vóór deze amendementen en de motie stemden PvdA, D'66, PPR, CPN en PSP.
D'66, PvdA en PPR vroegen daarop geacht te worden te hebben tegengestemd tegen de desbetreffende begrotingsposten.
De Kamer verwierp voorts een motie van de PvdA-afgevaardigden *E. R. Wieldraaijer* en *P. Dankert* om de diensttijd met ingang van 1971 terug te brengen tot 12 maanden. Voor stemden PvdA, PPR, PSP, CPN en vier van de zeven leden van D'66. *(ANP, Het Parool)*

Actie tegen extra NAVO-bijdrage

Op initiatief van o.m. de PSP en de PPR werd op 23 nov. begonnen met een handtekeningenactie tegen de extra bijdrage aan de NAVO van *f* 225 mln.
In een brief aan de Tweede Kamer werd door een aantal organisaties erop aangedrongen de verhoging niet te aanvaarden.

De petitie was o.m. ondertekend door: de Algemene Studenten Vereniging Amsterdam, D'66 afdeling Amsterdam, Doopsgezinde vredesgroep, Eindhoven, afdeling PvdA, federatie Amsterdam PvdA, Federatie Jongeren Groepen PvdA, Kerk en Vrede, Katholieke werkende jeugd (internationale commissie), Nederlandse Christen Studenten Vereniging, Nederlandse Studentenraad, Nieuw Links, Studentenvereniging Politeia, PPR, PSP, Praagse Christelijke Vredesconferentie, Sjaloomgroep, Sjaloom Werkgroep Rotterdam, Socialistische Jeugd, Studenten Vakbeweging, Theologische Faculteitsvereniging van de Rijksuniversiteit te Groningen, Unie van Studerenden aan Opleidingsinstituten voor Onderwijzend Personeel, Vrouwenbond PvdA, Wereld Federalisten Beweging Nederland.
De jaarvergadering van Pax Christi Nederland nam op 23 nov. een ontwerpresolutie aan, waarin de versterking van de krijgsmacht door de NAVO-landen en de Nederlandse bijdrage hierin worden veroordeeld. In de resolutie wordt met bezorgdheid vastgesteld, dat sinds de ge-

beurtenissen in Tsjechoslowakije weer de opvatting en mentaliteit veld winnen, die vooral heil verwachten van vergroot wapenbezit, verhoogde gevechtskracht en krachtige taal.
Pax Christi veroordeelt de interventie in Tsjechoslowakije, aldus de resolutie, maar ziet er geen verstoring in van het machtsevenwicht. Zij roept regering en parlement op een duidelijke toenaderingspolitiek te voeren en vraagt de Nederlandse regering in dit verband voorstellen te doen die een erkenning van de DDR beogen.
In een telegram aan de voorzitters van verschillende Kamerfracties vroeg het Interkerkelijk Vredesberaad, waarin de voornaamste kerken en godsdienstige genootschappen samenwerken, bij het debat ook aandacht te schenken aan het interim-rapport van de zg. advies-commissie-Van Panhuys (pag. 761/3) en de resolutie van Pax Christi. De fractievoorzitters van KVP, ARP en CHU wezen er in hun antwoord op, dat de maatregelen der regering slechts een beperkte opvulling van ontstane lacunes en onvolkomenheden betekenen en allerminst in de sfeer van bewapeningswedloop kunnen worden geplaatst.
Verschillende groepen hoogleraren, o.m. in de theologie, hebben zich eveneens tegen de verhoging van de defensiebegroting uitgesproken.
Uit een op 25 nov. gehouden landelijke steekproef door het Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie (NIPO) bleek dat 61% van de ondervraagden die kennis hadden genomen van de maatregel het niet eens was met de extra NAVO-bijdrage; 37% was het ermee eens en 2% had geen mening. 18% had nooit van de kwestie gehoord.
Van de aanhangers van de PvdA was 75% tegen, van die van D'66 66%, van die van de CHU 57%, van die van de KVP 51%. De kiezers van ARP en VVD steunden de maatregel met resp. 67% en 60%. (N R C 4-12)

Toespraak premier De Jong

Op 29 nov. heeft minister-president *De Jong* voor radio en televisie een toespraak gehouden over de extra NAVO-bijdrage. De regering had hiervoor zendtijd gevorderd op grond van art. 12 van het radio- en televisiebesluit van 1956.

De premier zei, dat veiligheid en vrijheid de voorwaarden zijn voor al het andere. Meer besteden aan verbetering van onderwijs, huisvesting of sociale voorzieningen baat niet als onze veiligheid en vrijheid niet zijn gegarandeerd.
De mening van de regering, gesteund door de eenstemmige beoordeling in de NAVO, betekent niet dat de weg van de ontspanning verlaten wordt. Het tegendeel is waar: als wij onze paraatheid niet zouden vergroten zou er onzekerheid ontstaan en de spanning groter worden. Van bewapeningswedloop is geen sprake, het gaat om beperkte maatregelen.
In de NAVO was men eenstemmig tot de conclusie gekomen dat het militaire overwicht van de Sowjet-Unie en haar bondgenoten te groot was geworden. Daardoor zouden zij in de verleiding kunnen komen om te proberen aan de rand van hun invloedssfeer hun gezag uit te breiden.
De maatregelen die de regering heeft voorgesteld beogen een evenwichtige basis te scheppen van waaruit het gesprek over ontspanning hervat kan worden.

TWEEDE KAMER AKKOORD MET INTERNATIONALE GOEDEREN-OVEREENKOMSTEN

De Tweede Kamer heeft op 4 dec. z.h.s. zijn goedkeuring gehecht aan de internationale koffie-overeenkomst 1968 (pag. 148/1) en de internationale granenregeling 1967 (pag. 710/1-1967).
De Kamer aanvaardde, met alleen de stemmen van de Boerenfracties tegen, een motie van drs. *T. E. Westerterp* (KVP), mede ondertekend door PvdA, VVD, ARP, CHU, D'66 en PPR, waarin een beroep op de regering wordt gedaan, in de ministerraad van de EEG stappen te nemen opdat de gemeenschap alsnog, en wel zo spoedig mogelijk, toetreedt tot de internationale suikerovereenkomst (pag. 786/3).

HET REGERINGSBELEID INZAKE HERZIENING GRONDWET EN KIESWET

In een nota die de minister van binnenlandse zaken, mr. *H. K. J. Beernink*, op 2 dec. aan de Tweede Kamer heeft gezonden, deelt de regering mee een algehele herziening van de Grondwet in 1971 i.v.m. de beschikbare tijd niet mogelijk te achten. De staatscommissie-Cals-Donner zal worden gevraagd vóór 1 jan. 1970 eindrapport uit te brengen, zodat het mogelijk zal zijn bij de opstelling van het regeringsprogramma in 1971 met een en ander rekening te houden. Wel streeft de regering naar een gedeeltelijke grondwetsherziening in 1971. Zij denkt daarbij met name aan de klassieke grondrechten, waarbij betrokken zou kunnen worden de financiële verhouding tussen Rijk en de kerkgenootschappen; de grondwettelijke regeling van het inkomen der Kroon en van de geldelijke voorzieningen ten behoeve van de leden der Staten-Generaal, de grondwettelijke regeling van het kiesrecht en, voor zover daarmee samenhangend, de verhouding tussen Staten-Generaal (waarbij te betrekken de evenredige vertegenwoordiging, de kiesgerechtigde leeftijd, alsmede het voorschrift dat de leden der Tweede Kamer door de ingezetenen worden verkozen; en een mogelijke wijziging van de procedure bij een algehele grondwetsherziening. De staatscommissie zal worden gevraagd vóór 1 juni 1969 hierover te adviseren.

De kieswet

In een tweede nota, n.a.v. het eerste rapport van de staatscommissie-Cals-Donner bepaalt de regering haar voorlopig standpunt m.b.t. de daarin geopperd vier concrete voorstellen tot wijziging van de kieswet (pag. 551/3). De regering kan zich verenigen met het voorstel tot afschaffing van de opkomstplicht. Zij verklaart verder dat afschaffing van het verbod van lijstverbindingen binnen dezelfde kieskring bij landelijke verkiezingen, zoals door de commissie voorgesteld, positief kan worden gewaardeerd. De vergroting van het effect van de voorkeursstem wordt van geringe importantie genoemd. Het nut van een verhoging van het aantal voor indiening van een kandidatenlijst vereiste handtekeningen acht de regering twijfelachtig.

De regering acht het niet opportuun thans een standpunt te bepalen inzake de wenselijkheid van en de mogelijkheden tot wijziging van de Kieswet, voor zover die een concentratie van politieke groeperingen of meerderheidsvorming zou kunnen bevorderen. Hiermee dient te worden gewacht totdat de staatscommissie zich nader heeft uitgesproken. Om dezelfde reden acht de regering het voorbarig nu al met de Kamercommissie van gedachten te wisselen over fundamentele wijzigingen van het kiesstelsel, zoals de verdeling van het land in afzonderlijke kiesgebieden, de invoering van een premiestelsel en de invoering van een consultatief referendum inzake de benoeming van de minister-president.
De regering is voorts van mening, dat er naast de vier door de staatscommissie gedane voorstellen nog andere denkbeelden tot wijziging van de Kieswet te noemen zijn, die mede voorwerp van overleg met de bijzondere kamercommissie kunnen uitmaken. Met name denkt zij aan: a. vervroeging van het tijdstip van de periodieke verkiezingen voor de Tweede Kamer teneinde een nieuw optredend kabinet in de gelegenheid te stellen zijn stempel te zetten op de begroting voor het eerstkomende dienstjaar; b. het doen samenvallen van de stemming voor verschillende verkiezingen op één dag. (A N P, N R C)

SHELL CHEMIE NAAR MOERDIJK

Op 4 dec. is bekendgemaakt, dat Shell Nederland Chemie NV heeft besloten een nieuw chemisch complex te vestigen bij de Moerdijk.
Verwacht wordt, dat de eerste fabriek omstreeks 1973 in bedrijf kan worden genomen. De investeringen voor fabrieken en installaties zullen over een periode van 10 tot 15 jaar naar verwachting *f* 600 tot *f* 900 mln gaan bedragen.
Het nieuwe chemiecomplex zal gesticht worden aan de zuidelijke oever van het Hollands Diep, op een terrein van uiteindelijk 500 ha, dat door het „industrieschap Moerdijk" van de gemeenten Zevenbergen, Klundert en Hoge en Lage Zwaluwe te koop wordt aangeboden. (De-

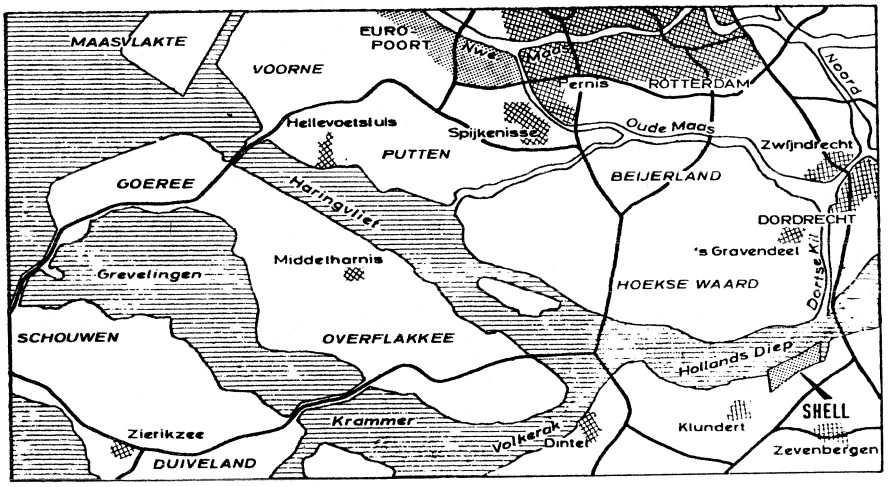

(De Volkskrant)

ze gemeenten willen met medewerking van Rotterdamse diensten een industrieterrein van 2000 ha langs het Hollands Diep aanleggen.)

Voor het bouwen van de fabrieken zullen circa 600 tot 1000 mensen nodig zijn. Het aantal arbeidsplaatsen in de nieuwe fabrieken zal in de beginfase liggen in de orde van grootte van 300 tot 500 man. Bij voortgaande realisering zal dit aantal geleidelijk kunnen worden opgevoerd tot ongeveer 2000 à 3000 man.
De medewerking van de overheid heeft een grote rol gespeeld bij de huidige keuze, aldus Shell. Zo heeft de beslissing tot het uitdiepen van de Dordtse Kil tot 8 meter NAP een belangrijke invloed gehad. Hierdoor zullen schepen tot 20.000 ton voor 70% beladen de Moerdijk kunnen bereiken. Ook de geringe afstand tot Pernis heeft een belangrijke rol gespeeld. (Het Parool, NRC 4-12)
Begin van dit jaar werd bekend dat Shell Nederland Chemie NV door ruimtegebrek in Pernis genoopt was uit te zien naar terreinen elders. Daarop begonnen besprekingen tussen Shell en de regering over een eventuele vestiging van het bedrijf in Nederland. O.m. werd gedacht aan het Sloegebied. Bekend is dat ook Antwerpen een ernstige kandidaat is geweest.

VESTIGING HOECHST BIJ VLISSINGEN

Op 13 sept. heeft prins Bernhard in het Sloegebied bij Vlissingen de fosforfabriek van Hoechst-Vlissingen NV, een dochteronderneming van Farbwerke Hoechst, officieel geopend. Met de produktie was reeds in mei begonnen. Inmiddels is begonnen met de bouw van een tweede fabriek. Na gereedkoming daarvan (nov. 1969) zal de produktie worden verdubbeld tot 60.000 ton fosfor, 70.000 ton fosforzuren en 120.000 ton natriumtripolyfosfaat per jaar. Het aantal personeelsleden zal worden uitgebreid. (NRC 9-7)

W. A. FIBBE VOORZITTER RIJNMONDRAAD

Met ingang van 16 dec. is benoemd tot voorzitter van het openbaar lichaam Rijnmond de heer *W. A. Fibbe* te Rotterdam. Hij volgt mr. *V. G. M. Marijnen* op. De heer Fibbe (55) is lid van de ARP en voorzitter van de a.r.-fractie in de gemeenteraad van Rotterdam. Van de oprichting tot eind 1967 maakte hij deel uit van de Rijnmondraad.
De heer Fibbe is firmant van de Rotterdamse handelsfirma Vogler en Co. (Vor. ber. pag. 484/1)

BELGIË

INCIDENTEN AAN DE VUB

Woensdag 4 december is het in de vrije universiteit van Brussel tot een heftige botsing gekomen tussen studenten en rijkswacht. Aanleiding tot de rellen was de lezing die de Fransman *Louis Armand* dinsdagavond, in bijzijn van de koning, in een auditorium van de VUB over „Le pari européen" hield. Voor en na de lezing trad politie op tegen studenten die protesteerden tegen „een mondaine manifestatie die ons misprijst", en het publiek lastig vielen.
Toen 's anderendaags een delegatie van studenten rector *Jaumotte* hierover ter verantwoording riep en o.m. eiste dat de universiteit voortaan verboden terrein zou zijn voor de politie, deed *Henri Simonet,* voorzitter van de raad van beheer, de studenten die het rectorale bureau weigerden te verlaten, door de politie verwijderen. Een paar honderd studenten wierp daarop in het centrum van de campus barricaden op, die in brand werden gestoken. De rijkswacht diende te worden ingezet en na enkele uren was de rust hersteld.
In een verklaring zei Simonet dat een herhaling van de mei-revolte niet meer zou worden geduld, en dat de fundamentele hervormingen, die thans aan de universiteit worden doorgevoerd, niet mogen worden gestoord door personen „die voortdurend in opstand zijn". *(Le Soir* 6-12)

UITBREIDING VAN VRIJE UNIVERSITEITEN

Premier *Eyskens* heeft na de ministerraad van 6 dec. verklaard, dat de raad een wetsontwerp goedkeurde, waarbij de financiering van de aankoop van terreinen voor de twee vrije universiteiten wordt geregeld. Eyskens zei dat de vrije universiteit van Brussel het oefenplein van Etterbeek voor 764 mln fr kan aankopen en dat ze daar haar Franse en Nederlandse afdeling kan uitbouwen. De universiteit van Leuven wordt door het wetsontwerp gemachtigd om voor eenzelfde bedrag in de omgeving van Ottignies gronden te kopen voor haar Franse afdeling.

ONTSLAG RENS

Premier *Eyskens* heeft op 22 nov., na de bijeenkomst van de ministerraad, aangekondigd dat *Jef Rens* ontslag heeft genomen als voorzitter van de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid.

BRT VERLIEST KORT GEDING

De kamer van kort geding heeft op 26 nov. het verzoek van de BRT tot opschorting van het vonnis, door de rechtbank van Gent tegen haar uitgesproken i.v.m. het conflict met senator *Vandendaele,* afgewezen.
De rechter oordeelde dat het vonnis van de rechtbank van Gent volkomen uitvoerbaar is en dat het niet tot de bevoegdheid hoort van de kamer van kort geding de beschikkingen van een vonnis te beoordelen, waartegen de BRT beroep heeft aangetekend.
De BRT heeft het vonnis niet voorgelezen binnen de door de Gentse rechtbank bepaalde tijd, omdat — volgens de BRT — reeds tijdens de nieuwsuitzending gewag werd gemaakt van de veroordeling te Gent. Voorts voerde de BRT voor de rechtbank van Brussel aan, dat Vandendaele het vonnis niet heeft betekend en dat de uitvoering ervan de BRT zeer grote schade zou berokkenen. Tenslotte oordeelt de BRT dat zij als publiekrechtelijk persoon geen geldelijke sancties kan uitvoeren.

(Vor. ber. pag. 681/3)

SOCIALE ZEKERHEID

Op 30 juni 1967 waren er 2.095.521 arbeidskrachten bij de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid geregistreerd, waarvan 1.506.496 mannen en 589.025 vrouwen. Dit is een vermindering t.o.v. 30 juni 1966. Toen waren er in totaal 2.112.806 arbeidskrachten ingeschreven, waarvan 1.521.474 mannen en 591.332 vrouwen.
Het totaal wordt als volgt onderverdeeld:

	1966	1967
Arbeiders		
mannen	1.130.234	1.109.238
vrouwen	355.407	343.860
	1.485.641	1.453.098
Bedienden		
mannen	391.240	397.258
vrouwen	235.925	245.165
	627.165	642.423

In 1967 werd voor 84,9 mrd fr bijdragen aangegeven bij de RMZ. (In 1966: 77,7 mrd fr). Dit bedrag bestaat voor 61,9 mrd fr uit bijdragen voor de arbeidersregeling, en voor 22,9 mrd fr uit bijdragen voor de bediendenregeling. De werknemers dragen in de totale som bij voor ongeveer 21 mrd fr (tegen 19,7 mrd in 1966 wat een verhoging van 6,7% is) en de werkgevers voor ongeveer 63,9 mrd fr (tegen 58 mrd in 1966 wat een verhoging is van 10,2%.)
Ten opzichte van 1966 is het tempo van de loonsverhogingen in 1967 vertraagd.
De gemiddelde maandverdiensten zien er in percenten uit als volgt:

	Arbeiders	Bedienden
4.000 fr en minder	3,32	2,18
4.000 tot 5.000 fr	4,18	3,14
5.001 tot 6.000 fr	6,83	4,30
6.001 tot 7.000 fr	9,86	5,60
7.000 tot 8.000 fr	10,50	7,88
8.001 tot 9.000 fr	12.53	8,33
9.001 tot 10.000 fr	18,47	8,12
10.001 tot 11.000 fr	13,00	8,44
11.001 tot 12.000 fr	7,33	7,00
12.001 tot 13.000 fr	5,24	6,23
13.001 tot 14.000 fr	4,35	5,39
14,001 tot 15.000 fr	2,07	4,68
15.001 tot 16.000 fr	1,01	4,17
16.001 tot 17.000 fr	0,50	3,53
17.001 tot 18.000 fr	0,29	3,13
18.001 tot 19.000 fr	0,25	2,77
19.001 tot 20.000 fr	0,11	2,44
meer dan 20.000 fr	0,16	12.67

J. M. GANTOIS

Op 28 mei overleed te Watten (Frankrijk) de r.k. priester *Jean-Marie Gantois* (64) die bekendheid verwierf met zijn studies en lezingen over het Nederlandse karakter van Frans-Vlaanderen.

oost-europa

HONGARIJE

OUD-PRESIDENT OVERLEDEN

Op 24 nov. is in Boedapest oud-president *Istvan Dobi* op 70-jarige leeftijd overleden.

Dobi deed in 1946 zijn intrede in de Nationale Vergadering als afgevaardigde van de partij van de kleine boeren. Hij werd toen minister van landbouw. Reeds hetzelfde jaar werd hij als minister vervangen, maar hij keerde in 1947 als minister zonder portefeuille in de regering terug. In 1948 werd hij, hoewel niet-communist, benoemd tot premier van de communistische regering. In 1952 werd hij staatshoofd, welke functie hij tot 1967 bleef bekleden. In dec. 1959 werd hij lid van de communistische partij en gekozen in het Centraal Comité.
(The Times 25-11)

VETORECHT VAKBONDEN

In het kader van de op 1 jan. j.l. ingevoerde economische hervormingsmaatregelen (pag. 409/1-1968) is op 1 jan. ook een nieuw "Wetboek van de Arbeid" van kracht geworden. Art. 14, par. 3 van deze wet geeft de vertegenwoordigers van de vakvereniging in een bedrijf het recht van veto. Dit houdt in dat zij hun veto kunnen uitspreken over voorgenomen maatregelen van de directie die volgens hen in strijd zijn met de voorschriften inzake de arbeidsverhoudingen, met de „socialistische arbeidsmoraal" en met het „rechtsbewustzijn van de werkenden".
Het uitspreken van het veto heeft tot gevolg dat de bedoelde maatregelen worden opgeschort om een hoger orgaan in de gelegenheid te stellen een beslissende uitspraak in het geschil te doen. *(De Vakbeweging* 26-4)

WERKTIJDVERKORTING

Op 1 juli is een wet in werking getreden welke voor de periode van 1 juli 1968 tot 31 dec. 1970 voorziet in een werktijdverkorting van 48 tot 44 uur per week.

POLEN

NASLEEP STUDENTENONRUST

Volgens een mededeling van de prorector van de universiteit van Warschau zijn sinds de studentenonrust in maart (pag. 217/1) 99 wetenschappelijke medewerkers van de universiteit verwijderd op beschuldiging verantwoordelijk te zijn voor de onrust. Bij het parlement werd begin oktober een wetsontwerp ingediend waarbij de benoeming van rectoren van de universiteiten en andere instellingen van hoger onderwijs aan de regering zal worden overgelaten. Ook zullen volgens dit wetsontwerp de studenten in de sociale wetenschappen gedurende twee jaar een verplicht college in de politieke wetenschap moeten volgen, welk college hoofdzakelijk de ideologie van het marxisme-leninisme zou omvatten. De voorgestelde wijzigingen betekenen een belangrijke verzwakking van de in 1958 ingevoerde autonomie van de universiteiten. Ook de processen tegen studenten die beschuldigd werden van deelneming aan de relletjes in maart, vormden een duidelijk bewijs van het voornemen van de leiders een strakkere ideologische koers te gaan volgen. Op 30 okt. werd een student tot anderhalf jaar gevangenisstraf en twee jaar verlies van burgerrechten veroordeeld en op 13 nov. werd bekend dat twee studenten tot resp. 2½ en 1½ jaar gevangenisstraf en tot 3 jaar ontzetting uit hun burgerrechten waren veroordeeld, wegens hun aandeel in de studentenonrust. Op 30 nov. werden vier studenten uit Lodz tot gevangenisstraffen variërend van 8 tot 18 maanden veroordeeld voor dezelfde vergrijpen.
De beschuldigingen die tegen ontslagen professoren, partijleden en voor het gerecht gedaagde studenten werden ingebracht, bevatten naast de termen „imperialisme" en „revisonisme" ook vaak „zionisme". Volgens het Warschause blad *Express Wieczorny,* hebben sinds maart minstens 2000 personen van joodse afkomst Polen verlaten.
(Reuter, DPA, AP, The Times 1-10, *Le Monde* 9-10)

(Vor. ber. pag. 362/1)

BETREKKINGEN KERK—STAAT

Met het verstrekken van een uitreisvisum aan *Stefan* kardinaal *Wyszinsky* is een verbetering opgetreden in de gespannen verhoudingen tussen Kerk en Staat, die eind 1967 een hoogtepunt bereikten toen de regering de kardinaal weigerde een uitreisvisum te verstrekken voor een reis naar Rome, waar de bisschoppensynode werd gehouden (pag. 716/1-1967). De weigering werd gegrond op het feit dat Wyszinsky zijn vorig bezoek aan het Vaticaan in 1965 had gebruikt om „zich in de buitenlandse politiek van de staat te mengen", aldus het

blad *Zyce Warzawy*. Ook zou de kardinaal toen het initiatief hebben genomen tot de verzoenende brief van het Pools episcopaat aan haar Westduitse collega's, welke brief „nadeel heeft veroorzaakt aan de belangen van onze staat" (pag. 812 /3-1965). Verder werd de kardinaal verweten zich met buitenlandse politieke aangelegenheden te hebben ingelaten tijdens het staatsbezoek van president *De Gaulle* aan *Polen* (594/1-1967).

Op 15 okt 1967 werd in alle r.-k. kerken van Polen een verklaring van het episcopaat voorgelezen waarin werd meegedeeld dat de weigering tot het verlenen van een visum aan Wyszinsky door alle bisschoppen als een ernstige beperking van de godsdienstvrijheid werd beschouwd. Op 29 okt. 1967 werd een herderlijke brief in de kerken voorgelezen waarin werd bekendgemaakt dat geestelijken waren aangehouden en gestraft op beschuldiging van het schenden van de voorschriften m.b.t. het godsdienstonderwijs en het inventariseren van kerkschatten. In een artikel in het partijblad Trybuna Ludu op 2 nov. werd het toezicht van de regering op het godsdienstonderwijs gerechtvaardigd met het argument dat de staat niet onverschillig kan blijven tegenover de opvoeding van de jonge generatie.

Een ander punt van wrijving tussen de geestelijkheid en de staat was de weigering van de laatste, toestemming te verlenen tot de bouw van nieuwe kerken.

Het feit dat de regering kardinaal Wyszinski thans een uitreisvisum heeft verstrekt is, volgens de *Frankfurter Allgemeine* (7-11) een bewijs van erkentelijkheid voor de terughoudendheid die de kardinaal bij de studentenonrust in maart, de zuiveringscampagne tegen joden en de invasie in Tsjechoslowakije aan de dag heeft gelegd. De kardinaal is op 6 nov. in Rome aangekomen. (*Le Monde* 30-9, *NZZ* 17-10, 31-10, *FAZ* 3-11-1967 en 7-11-1968).

(Vor. ber. pag. 552/2-1967)

ROEMENIË

NIEUWE STRAFWETGEVING

De Nationale Vergadering, die op 24 juni haar vijfde wetgevende zitting heeft beëindigd, heeft een regeringsontwerp betreffende het strafrecht aanvaard. De wet voorziet in afschaffing van levenslange vrijheidsstraffen, dwangarbeid en eenzame of verzwaarde opsluiting. Deze straffen zullen worden vervangen door arbeidsprestaties, die als voornaamste middel tot hersocialisering van wetsovertreders dienst zullen doen. De zwaarste straffen zullen in de toekomst worden uitgesproken tegen misdrijven of vergrijpen tegen het systeem van de socialistische gemeenschap, de staatsveiligheid en het socialistisch eigendom, terwijl aantasting van het privé-eigendom slechts als overtreding zal worden berecht.

Op 11 nov. heeft de minister van justitie een aanvulling op het ontwerp ingediend, waarbij slechts op last van een openbare aanklager een vervolging kan worden ingesteld en een verdachte recht heeft op verdediging. *(NZZ)*

PROTESTNOTA AAN POLEN

Op 30 juli heeft de Roemeense regering een in scherpe bewoordingen gestelde protestnota aan Polen gestuurd, waarin de Poolse pers en televisie ervan worden beschuldigd een anti-Roemeense campagne te voeren. „De politiek van socialistisch Roemenië wordt besproken en verdraaid in de Poolse pers, voor de televisie en in openbare debatten", aldus de nota. In de nota werd geëist dat een einde wordt gemaakt aan de „schandelijke manifestaties". De Poolse verklaringen worden „daden van inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van een ander land genoemd.

Op 7 aug. maakte het Poolse dagblad *Trybuna Ludu* bekend dat de Roemeense nota was verworpen. Volgens het blad waren de Roemeense beschuldigingen onbewezen.

Het blad vervolgde dat het haar lezerspubliek niet onwetend kon laten over stromingen in socialistische landen die de zaak van de eenheid en cohesie niet dienden. Trybuna Ludu kritiseerde met name het aanknopen van diplomatieke betrekkingen door Roemenië met West-Duitsland.

In een reactie schreef het Roemeense partijblad Scinteia op 9 aug. dat de topconferentie van Boekarest in 1966 een voorstel had aangenomen waarin besloten werd tot de verdere ontwikkeling van de Europese samenwerking door „het aanknopen van normale betrekkingen met beide Duitse staten" (pag. 457/3-1966). M.b.t. de Poolse kritiek op de Roemeense politiek t.a.v. de Comecon schreef Scinteia dat Roemenië voorstander is van samenwerking in deze organisatie, maar negatief staat tegenover de concepties van „supra-nationale organen, met name één enkele plannings-instantie. (AFP)

FRONT VAN SOCIALISTISCHE EENHEID

Gedurende de zitting van het Centraal Comité op 24 en 25 okt. is besloten tot de oprichting van het „Front van socialistische eenheid", een vertegenwoordigend lichaam waarin de partij en massa-organisaties, zoals de vakbewegingen, de unie van de communistische jeugd, de nationale vrouwenraad en de schrijversbond vertegenwoordigd zullen zijn. Een van de belangrijkste aspecten van het nieuwe lichaam is dat ook twee nieuw op te richten raden, t.w. de Nationale Raad voor de arbeidersbevolking van de Hongaarse minderheid en de Nationale Raad van de arbeidersbevolking van de Duitse minderheid hierin vertegenwoordigd zullen zijn. Op 15 nov. werden verkiezingen gehouden voor de aanwijzing van afgevaardigden van deze twee de belangrijkste in Roemenië levende minderheden vertegenwoordigende nationale raden. De leden werden gekozen door provinciale raden van de respectieve nationaliteiten.

Behalve de permanente raad die



Paus Paulus VI en kardinaal Wyszinski (r.)

tenminste twee maal per jaar bijeen zal komen, zal het „Front van socialistische eenheid" ook provinciale, stedelijke, dorps- en plattelandsraden krijgen. Volgens een mededeling van een van de partijsecretarissen, *Paul Niculescu-Mizil,* zullen ook mogelijkheden worden geopend voor de toelating van vertegenwoordigers van religieuze secten en enkele „politieke en culturele persoonlijkheden" in het Front.
In een rede voor het CC deelde partijleider *Ceaucescu* mee dat het Front actief betrokken zal worden bij het ontwerpen en uitvoeren van de binnen- en buitenlandse politiek en tevens haar bijdrage zal leveren tot de bevordering van de principes van soevereiniteit, nationale onafhankelijkheid, gelijkberechtiging en niet-inmenging. Op 19 nov. werd Ceaucescu tot voorzitter van het Front gekozen terwijl premier *Maurer* de post van vice-voorzitter zal gaan bekleden. *(FAZ* 28-10, *Le Monde* 21-11)

VERDRAGEN MET VS

Op 22 nov. is in Washington een akkoord ondertekend tussen de Amerikaanse commissie voor atoomenergie (AEC) en het Roemeense comité voor nucleaire energie. Het akkoord — het eerste in zijn soort tussen de VS en een Oosteuropees land — voorziet o.m. in de volgende bepalingen: a) uitwisseling van wetenschappelijke delegaties, studenten en het verstrekken van gegevens over technische verworvenheden bij het vreedzaam gebruik van atoomenergie; b) het verstrekken door de AEC van studiebeurzen aan 2 of 3 studenten voor het verrichten van research-werk aan Amerikaanse universiteiten, die zich met problemen, verbonden aan het gebruik van atoomenergie bezighouden; voorts uitwisseling van academici voor korte bezoeken en het houden van lezingen, uitwisseling van boeken, teksten en films en het houden van de door de AEC georganiseerde tentoonstelling „Atoom-in-actie" in 1969 in Roemenië. Op 26 nov. werd een cultureel akkoord tussen beide landen getekend dat volgens *The New York Times,* behalve de gebruikelijke bepalingen omtrent uitwisselingsprogramma's van wetenschapsmensen en kunstenaars, ook een clausule bevat die het mogelijk zal maken televisie-uitzendingen van toespraken door regeringsfunctionarissen in beide landen uit te zenden. Het akkoord geldt voor 1969 en 1970.

noord-amerika

CANADA

NIEUW KABINET

Na zijn overwinning in de algemene verkiezingen op 25 juni (pag. 441/3) heeft premier *Pierre Elliott Trudeau* 5 juli de samenstelling van zijn nieuwe regering bekendgemaakt. Het kabinet bestaat uit 29 leden, een uitbreiding van 3 vergeleken met de vorige regering. De bezetting van de belangrijkste ministersposten luidt als volgt:

Leider Liberale fractie in Senaat - Paul J. J. Martin; buitenlandse zaken - Mitchelll Sharp; transport - Paul Th. Hellyer; binnenlandse zaken (Solicitor-General) - George James MacIlraith; openbare werken - Arthur Laing; arbeidskrachten en immigratie - Allan Joseph MacEachen; financiën - Edgar J. Benson; defensie - Léo A. J. Cadieux; industrie en handel - Jean-Luc Pépin; staatsinkomsten - Joseph Jean-Pierre Coté; justitie - John N. Turner; landbouw - Horace A. Olson; PTT - Eric W. Kierans; schatkist - Charles M. Drury; regionale ontwikkeling - Jean Marchand.
De provincies Ontario en Quebec zijn ieder met 10 ministers in het kabinet vertegenwoordigd, Brits Columbia met 3 en de provincies Alberta, Saskatchewan, Manitoba, Nova Scotia, New Brunswick en Newfoundland met elk een.
(Vor. ber. pag. 441)

INTERIM-BEGROTING

Op 22 okt. heeft de minister van financiën, *Edgar Benson,* een interim-begroting ingediend voor het begrotingsjaar 1968-69, dat op 31 maart 1969 afloopt. De minister kondigde voor het huidige begrotingsjaar een verhoging van de belastingen met C$ 55 mln aan en van C$ 845 mln voor het begrotingsjaar 1969-70. Hij schatte de regeringsuitgaven voor dit belastingjaar op C$ 10.780 mln, hetgeen 4½% meer is dan de vorige minister van financiën, *Mitchell Sharp,* in nov. 1967 voorzien had. De interim-begroting was nodig geworden door het uitblijven van in de begroting van ex-minister Sharp voorziene maatregelen die de rijksinkomsten hadden moeten doen toenemen.

Ter verkrijging van de extra-inkomsten zal de inkomstenbelasting vanaf 1 jan. 1969 met 2% verhoogd worden, met een maximum van C$ 120 per belastingplichtige per jaar. Verder zullen de verzekeringsmaatschappijen die tot nu toe van deze belastingen vrijgesteld waren, moeten gaan bijdragen in de vennootschapsbelasting. In totaal zullen de verzekeringsmaatschappijen in het komend jaar C$ 95 mln aan belastingen aan de staat afdragen, tegen C$ 3 mln in het vorig jaar. Voor de banken en hypotheekinstellingen wordt het van belastingheffing vrijgestelde deel der stille reserves verlaagd van 3 tot 1½%.

De minister deelde mee dat ondanks de aangekondigde belastingverhogingen het tekort van het lopende belastingjaar toch waarschijnlijk C$ 675 mln zal bedragen. Voor het belastingjaar 1969-70 verwachtte de minister een in evenwicht zijnde begroting of een klein overschot. *(NZZ 1-11, Int. Financial News Survey* 1-11)

BETREKKINGEN MET FRANKRIJK

De betrekkingen met Frankrijk die reeds gespannen waren door de uitlatingen van president *De Gaulle* tijdens zijn bezoek aan Quebec in juli 1967 (pag. 497 e.v.-1967) en door diens persconferentie van 27 nov. 1967 (pag. 824-1967) verslechterden verder toen premier *Trudeau* op 11 sept. tijdens een persconferentie de beschuldiging uitte dat de Franse regering een „min of meer geheime agent" naar de Franstalige minderheidsbevolking van de provincie Manitoba had gestuurd, met het doel agitatie onder de bevolking te stichten. Op 13 sept. verzekerde Trudeau dat zijn opmerkingen m.b.t. deze kwestie door de gehele regering gedeeld werden.
De betrokkene, *Philippe Rosillon,* die algemeen rapporteur is van het hoge comité voor de verdediging van de Franse taal dat verbonden is aan het kabinet van de Franse premier, was volgens een mededeling van de Franse ambassade inderdaad in Manitoba geweest, maar voor een bezoek dat een strikt privé-karakter droeg. Via door de *Canadian Press* verspreide inlichtingen kwam vast te staan dat Rossillon reeds sinds 1956 regelmatig bezoeken aan Canada had gebracht en contact had gehad met bekende separatisten in Quebec.
Op 17 sept. gaf premier Trudeau in het Huis van Afgevaardigden te kennen dat hij geen voortzetting van het incident Rossillon wenste. Een verbetering in de wederzijdse verhoudingen trad in na een onderhoud op 30 sept. tussen premier Trudeau en de Franse minister van buitenlandse zaken *Couve de Murville,* welke laatste naar Montreal was gekomen ter bijwoning van de begrafenis van *Daniel Johnson.* De Franse minister zou hebben verklaard dat er geen conflicten bestaan tussen beide landen en dat de betrekkingen tussen Parijs en Ottawa die tussen Parijs en Quebec

„dekken". De onlangs ontstane moeilijkheden zouden slechts „voorvallen" zijn, omdat in werkelijkheid niets „fundamenteels" aan de betrekkingen tussen beide landen veranderd was. *(NRC* 12-9, *Le Monde* 16-9, 18-9 en 2-10)

URANIUMLEVERING AAN FRANKRIJK

Op 30 sept. is te Parijs een overeenkomst ondertekend over de levering door Canada aan Frankrijk van bestraald uranium, waaruit in een later stadium plutonium zal worden gewonnen.

Het akkoord voorziet in de levering van ongeveer 70 kg bestraald plutonium, tegen een prijs van $ 22 per gram. Dit is ongeveer de helft van de prijs die Euratom moet betalen voor plutonium uit de VS. Het plutonium zal in de Belgische stad Mol uit de staven uranium worden gewonnen voor de Franse experimentele reactor Rapsodie.
De onderhandelingen hebben lange tijd gevergd, omdat Canada garanties wenste dat het uranium alleen voor vreedzame doeleinden gebruikt zou worden.
(N R C 1-10)

DISCONTOVERLAGINGEN

Op 29 juli heeft de Bank van Canada het disconto verlaagd van 7 op 6½%. Op 3 sept. werd het disconto opnieuw verlaagd, nu tot 6%.
(Vor. ber. pag. 442/3)

PREMIER VAN QUEBEC OVERLEDEN

Op 26 sept. is in Manicouagan de premier van Quebec, *Daniel Johnson,* op 53-jarige leeftijd overleden.

Daniël Johnson werd op 9 april 1915 als zoon van een Ierse vader en een Frans-Canadese moeder in Danville (Quebec) geboren. Nadat hij oorspronkelijk een opleiding voor priester volgde, studeerde hij rechten aan de universiteit van Montreal. Hij was vervolgens advocaat in Quebec.
In 1946 deed hij zijn intrede in de Wetgevende Vergadering van Quebec als lid van de Union Nationale. In 1954 werd hij benoemd tot parlementair medewerker van de toenmalige premier Maurice Duplessis. In 1958 werd hij minister van waterkracht. In 1961 werd Johnson gekozen tot leider van de Union Nationale. Na de verkiezingsnederlaag van de regerende Liberale partij, o.l.v. premier Jean Lesage in juni 1966 werd hij premier van Quebec. Hij was een gematigd voorvechter van autonomie voor Quebec binnen de Canadese confederatie. Ook toonde hij zich voorstander van de overdracht van bepaalde volmachten van de federale naar de provinciale sfeer en van nauwere betrekkingen met Frankrijk. In mei 1967 bracht hij een officieel bezoek aan Parijs waar hij met speciaal eerbetoon door president De Gaulle werd ontvangen.



Daniel Johnson

De staatsbegrafenis, die op 30 sept. plaatsvond, werd naast de leidende Canadese politici ook door de Franse minister van buitenlandse zaken, *Couve de Murville,* bijgewoond.

Bertrand opvolger

Op 2 okt. koos de Union Nationale de minister van justitie uit de regering-Johnson, *Jean-Jacques Bertrand,* tot opvolger van Johnson.

Jean-Jacques Bertrand (52) werd in St. Agathe-des-Monts geboren. Hij studeerde tegelijkertijd met de overleden premier Johnson rechten aan de universiteit van Montreal en oefende vervolgens een advocaten-praktijk in Sweetsburg (Quebec) uit. In 1948 deed hij zijn intrede in de Wetgevende Vergadering van Quebec als afgevaardigde voor de Union Nationale. Evenals zijn voorganger werd hij in 1958 in het kabinet-Duplessis opgenomen als minister van landerijen en bosbouw. Na in het kabinet van Antonio Barrette de ministerspost van jeugdzaken en maatschappelijk welzijn te hebben bekleed, werd hij in 1961 door Johnson verslagen in de verkiezingen voor het leiderschap van de Union Nationale. Sindsdien heeft Bertrand steeds nauw met premier Johnson samengewerkt en in juni 1966 werd hij minister van opvoeding en justitie in diens kabinet.

Bertrand verklaarde na zijn ambtsaanvaarding dat hij zijn regering — die slechts op enkele plaatsen is gewijzigd — met dezelfde doelstellingen zou leiden als zijn voorganger had gedaan. Op 9 okt. heeft Bertrand bij het parlement van Quebec namens de regering een werkdocument betreffende een grondwetsherziening ingediend, waarin de wens wordt geuit tot de omvorming van Canada in een republiek binnen het Britse Gemenebest. Volgens het document zou Canada een federatie moeten worden en tevens een unie van twee volkeren. Binnen deze unie zou Quebec ook een republiek moeten worden.

latijns-amerika

BRAZILIË

OPHEFFING VERBANNING QUADROS

Op 27 nov. is oud-president *Janio Quadros* vrijgelaten uit zijn verbanningsoord Corumba, bij de grens met Bolivia. Hij was hier sedert 29 juli vastgehouden wegens „ongrondwettige handelingen." *(NRC* 28-11)
(Vor. ber. pag. 671/1)

VERDERE DEVALUATIE CRUZEIRO

Sedert de devaluatie op 27 aug. is de cruzeiro nog twee keer gedevalueerd. Op 24 sept. werd de dollarpariteit van 3,63-3,65 op 3,675-3,700 cruzeiro gebracht. Op 18 nov. vond een nieuwe muntaanpassing plaats. De waarde t.o.v. de dollar werd vastgesteld op 3,745-3,770. Deze pariteitsveranderingen vonden plaats in het kader van het systeem van de „mobiele koers." *(FAZ* 30-9, *NZZ* 20-11)
(Vor. ber. pag. 670/2)

CHILI

AFTREDEN CHONCHOL

President *Frei* heeft op 19 nov. het ontslag aanvaard van *Jacques Chonchol,* de uitvoerend president van het Instituut voor ontwikkeling van landbouw en veeteelt (Assindap). Dit instituut geeft technische hulp en voorlichting en kredieten aan boeren en bevordert de vorming van coöperaties. Chonchol, een christen-democraat, was van de kant van de grootgrondbezitters en vanuit zijn eigen partij aangevallen, omdat hij „gemene zaak met de communisten" zou maken. Chonchol had een jaar geleden een plan voor een „niet-kapitalistische weg voor ontwikkeling" voorgesteld, welk door de partijleiding gunstig was ontvangen. Wegens teleurstelling over de resultaten van de landhervormingen diende hij zijn ontslag in. Volgens verwachtingen zal hij zich voor de komende presidentsverkiezingen in 1970 kandidaat stellen.
Binnen de Christen-democratische partij bestaan aanzienlijke meningsverschillen over de voortzetting van de landhervormingen. De minister van binnenlandse zaken, *Perez Zujovic,* wenst verdere hervormingen stop te zetten. President Frei beloofde in zijn presidentschap een hervorming door te zullen voeren, waardoor 100.000 gezinnen (van 350.000) de beschikking over eigen

grond zouden krijgen. Volgens de communisten hebben nog slechts 10.000 gezinnen hiervan geprofiteerd. *(Le Monde* 19-11, *The Times* 20-11)

COLUMBIA

KABINETSWISSELINGEN. REGERINGSCRISIS

De Columbiaanse minister van buitenlandse zaken, *German Zea Hernandez,* heeft op 9 aug. zijn ontslag ingediend i.v.m. zijn kritiek op de encycliek Humanae Vitae van paus Paulus VI (pag. 529 e.v.). Tot zijn opvolger werd benoemd *Alfonso Lopez Michelsen.* Beiden behoren tot de Liberale Partij.
In de loop van sept. werden verder de volgende ministersbenoemingen bekend gemaakt:
Ontwikkeling: *Hernando Gómez Otálora* (Conserv.); landbouw: *Enrique Penalosa Camargo* (Lib.); onderwijs: *Octavio Arizmendi Posada* (Conserv.).
Op 7 nov. bood de ministerpresident, tevens minister van binnenlandse zaken, *Pastrana,* zijn ontslag aan. Hij werd vervangen door *Carlos Augusto Noriega,* de minister van arbeid. Deze werd opgevolgd door *John Aguledo Rios.* Volgens waarnemers zouden de laatste veranderingen in verband staan met de voorgestelde constitutionele hervormingen van president *Lleras* (pag. 489/3).
Op 29 nov. ontsloeg president Lleras zijn volledige regering, nadat de Conservatieve partner van de regeringscoalitie opnieuw de voorstellen tot grondwetswijziging om de weg vrij te maken voor sociale hervormingen had afgewezen. Hiermee kwam voorlopig een eind aan de sedert 1957 durende coalitie. Deze was toen gevormd om een eind te maken aan de jaren durende burgeroorlog. *(Reuter, AP, AFP, Bolsa-review)*

ECUADOR

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET HAÏTI VERBROKEN

Op 23 juli heeft Ecuador de diplomatieke betrekkingen met Haïti verbroken. Als reden hiervoor werd de voortdurende inbreuk van de regering Duvalier op de mensenrechten opgegeven.

SAMENSTELLING REGERING

Op 1 sept. is de samenstelling van de nieuwe regering van president *José Maria Velasco Ibarra* bekend gemaakt (pag. 477/1). Deze is als volgt:

Vice-president - Jorge Zabala Baquerizo; binnenlandse zaken - Blasco Penaherrera Padilla; buitenlandse zaken - Rogelio Valdivieso Eguiguren; defensie - gen. Rafael Andrade Ochoa; landbouw - Pedro Menendez Gilbert; onderwijs - Hugo Larrea Benalcazar; financiën - Luis Guzman Vanegas; handel en industrie - José Icaza Roldos; openbare werken - Miguel Salem Dibo; sociale zaken - Galo Martinez; gezondheid - Francisco Parra Gil. (Le Monde diplomatique nov.)

MEXICO

VERVOLG STUDENTENPROTESTEN

De dag na de sluiting van de Olympische Spelen verklaarde op 28 okt. het Nationale Stakingscomité van de studenten op een persconferentie, dat de studentenacties zouden worden voortgezet ter inwilliging van hun zes eisen (pag. 705/2). Na de schietpartij op het Plein van de Drie Culturen op 2 okt. waren drie prealabele eisen gesteld vóór over de eigenlijke eisen onderhandeld zou kunnen worden (pag. 708/3). Tijdens deze persconferentie werd hulde gebracht aan *Octavio Paz,* ambassadeur van Mexico in India en bekend schrijver die zijn ontslag had ingediend uit protest tegen het politieoptreden op 2 okt.
Op 4 nov. besloten de studenten, bijeen in een algemene vergadering uitgeschreven door het stakingscomité, in overgrote meerderheid de staking voort te zetten. Het stakingscomité verzocht op 5 nov. officieel aan de procureur-generaal van de republiek (de minister van justitie) *Julio Sanchez Vargas* om vrijlating van alle personen, die sedert 23 juli gevangen werden gehouden i.v.m. de studentenacties. De minister verklaarde dat de autoriteiten zo veel mogelijk aan de eisen van de studenten tegemoet wilden komen.
Op 12 nov. gingen de leraren van 40 scholen in Mexico Stad in staking uit solidariteit met de studenten. De staking werd echter slechts een gedeeltelijk succes wegens het dreigement van de minister van onderwijs met kracht te zullen optreden.
Later in november vonden opnieuw studentendemonstraties plaats, waarbij enkele doden vielen. De studenten verklaarden, dat de staking zou voortduren, daar geen van de drie prealabele eisen nog was ingewilligd.
Het stakingscomité verklaarde op 22 nov. echter, na overleg met de rector en andere universitaire autoriteiten, bereid te zijn opdracht te geven m.i.v. 25 nov. de colleges te hervatten en de staking te beëindigen. De strijd zou dan worden voortgezet met andere, democratischer, middelen.
Een oproep van de rector, *Barros Sierra,* de staking te beëindigen werd echter slechts gedeeltelijk opgevolgd. Pas op 3 dec. besloten de studenten in een algemene vergadering met grote meerderheid de staking op te heffen en op 4 dec. de colleges te hervatten. *(Le Monde, AFP)*

(Vor. ber. pag. 705 e.v.)

NED. ANTILLEN

BEGROTING 1969 INGEDIEND

Medio aug. heeft de regering van de Nederlandse Antillen de begroting voor 1969 ingediend. Het ontwerp geeft een batig saldo te zien van NA*f* 11.800.

In de memorie van toelichting deelt de regering mee, dat „de in recente jaren geconstateerde opwaartse trend van de Antilliaanse economie en de daaruit voortvloeiende geleidelijke toeneming van de werkgelegenheid" haar noopt het gehele economische leven in een nieuw perspectief te gaan zien.
In de eerste plaats wordt genoemd het toerisme, dat „aan de vooravond van een stormachtige ontwikkeling" staat. Na de vestiging van Texas Instruments in 1968 zal in 1969 het elektronisch bedrijf van Solitron zich op de Antillen vestigen.
Tientallen industriëlen bezoeken de Antillen, in verband waarmede de gehele faciliteiten-wetgeving (ook op het gebied van hotelbouw) zal worden herzien. Als gevolg van deze opwaartse trend stijgen de prijzen, zodat prijsbeschikkingen te verwachten zijn. Teneinde tegemoet te komen aan de verplichtingen voortvloeiende uit de associatie met de EEG zal begin 1969 een nieuw tarief van invoerrechten worden afgekondigd.
De contacten met Venezuela en Columbia zijn van zulk een aard, dat voor 1969 een hechter wordende economische samenwerking is te voorzien.
De begroting 1969 geeft een gedetailleerd en becijferd overzicht van de door Nederland verleende hulp en van de bedragen, welke daar in de toekomst mee gemoeid zijn. (Alg. H'blad 12-8)

SAMENWERKING SURINAME-NEDERLANDSE ANTILLEN

Van 2-12 aug. heeft minister-president *C. D. Kroon* een bezoek gebracht aan Suriname. Bij zijn vertrek verklaarde hij, dat gewerkt wordt aan een plan voor nauwe samenwerking op economisch gebied dat in fasen zal worden uitgevoerd.
Ministerpresident *J. A. Pengel* van Suriname bracht van 2-3 okt. een bezoek aan de Nederlandse Antillen. Tijdens zijn bezoek werd o.m. de onderlinge economische samenwerking besproken. *(Ant. Nwsbrief* 21-8, 16-10)

(Vor. ber. pag. 814/3-1966)

BEZOEK MINISTERPRESIDENT KROON AAN VENEZUELA

Ministerpresident *C. D. Kroon* van de Nederlandse Antillen heeft van 26-29 juni een bezoek gebracht aan Venezuela. In het na afloop uitgegeven communiqué werd gezegd, dat een Venezolaans-Antilliaanse studiegroep zal worden gevormd om voorstellen te doen ter nauwere onderlinge samenwerking. Verder zullen de mogelijkheden voor een veerdienst en een handelsakkoord tussen beide gebieden worden onderzocht. *(Antill. Nwsbrief* 10-7)

PANAMA

HERSTEL DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET VS

De VS hebben op 13 nov. formeel de diplomatieke betrekkingen met Panama hervat, die op 15 oktober werden opgeschort nadat president *Arias* was verdreven en een voorlopige militaire regering onder leiding van kolonel *Pinilla* aan de macht was gekomen. *(AFP)*

(Vor. ber. pag. 729/2)

PERU

NASLEEP STAATSGREEP. VERZET TEGEN MILITAIRE JUNTA

Na de staatsgreep op 2 en 3 okt. (pag. 671/2) vonden incidenteel protesten plaats. De oppositiepartij APRA riep op tot verzet, waaraan hier en daar gevolg werd gegeven. In Lima viel bij gevechten tussen politie en strijdkrachten en protesterende studenten één dode en een aantal gewonden. Ook in Chiclayo en Trujillo vond verzet tegen de militaire staatsgreep plaats, waarbij gewonden vielen.

Het parlement kwam op 3 okt. in een buitengewone zitting bijeen. In een communiqué na afloop werd de militaire staatsgreep veroordeeld en werden de besluiten van de junta nietig verklaard.

President *Belaúnde,* die op 3 okt. in Buenos Aires aankwam en daar politiek asiel kreeg, verklaarde na zijn aankomst, dat de staatsgreep het werk was van een onderdeel van het leger en dat de meerderheid van het leger hem nog trouw is.

Op 5 okt. zond Belaúnde vanuit Buenos Aires een manifest naar Lima, waarin hij zich nog steeds de wettige president van Peru noemde en zijn terugkeer naar Peru aankondigde. Hij veroordeelde de vrijheidsbeperkingen door de junta.

Op 8 okt. werd Belaúnde door de militaire politie op het vliegveld van Buenos Aires uit het vliegtuig gehaald, dat op het punt stond naar Peru te vertrekken. Kort tevoren had Belaúnde voor de pers verklaard naar zijn land te zullen terugkeren om te midden van zijn volk en bij zijn gevangen ministers te zijn. Hij vertrok later per vliegtuig naar de VS.



Belaúnde Terry wordt door militaire politie uit het vliegtuig naar Lima geleid, nadat de luchtvaartmaatschappij van de militaire regering bericht had gekregen dat het toestel met Belaúnde niet zou mogen landen.

Maatregelen junta

Op 9 okt. maakte president *Velasco Alvarado* bekend, dat de olievelden en installaties van Brea en Parinas van de International Petroleum Cy. zouden worden genaast. De velden zouden worden bezet door militairen, maar het personeel zou normaal het werk kunnen blijven doen. De onderneming zou worden beheerd door de Peruviaanse staatsoliemaatschappij.

(Nationalisatie van de oliemaatschappij heeft op het programma van alle politieke groeperingen en partijen in Peru gestaan.)

De Standard Oil of New Jersey verklaarde op 13 okt. te hopen, dat de militaire regering de eigendommen van de dochteronderneming IPC zou teruggeven. De in beslag genomen activa worden geschat op $ 200 mln. De maatschappij noemt de opzegging van het verdrag van de IPC met de regering Belaúnde een duidelijke schending van het internationale en Peruviaanse recht. De inhoud van deze overeenkomst was de overneming van de olievelden en installaties door de staat zonder schadevergoeding. De IPC zou het recht van raffinage voor 40 jaar krijgen, terwijl de regering afzag van haar vorderingen ten bedrage van $ 144 mln op de IPC. Verder zouden volgens de afgetreden directeur van de staatsolie-onderneming (pag. 671/3) voor de IPC uiterst gunstige prijsafspraken zijn gemaakt, wat door de toenmalige regering werd ontkend.

De ministerpresident van de militaire regering, *Montagne Sanchez,* kondigde op 11 okt. op een persconferentie aan dat verkiezingen uitgeschreven zouden worden „wanneer de fundamentele doeleinden, die wij ons gesteld hebben, bereikt zullen zijn". Daarna zou een referendum gehouden worden, waarin het volk kan beslissen of die verkiezingen op basis van de huidige grondwet of op die van een nieuwe gehouden moeten worden.

De eerste doeleinden van de regering waren de stabilisering van de economie en de buitenlandse schulden van het land, zo verklaarde hij.

Op 12 okt. werd de oud-minister van financiën, *Manuel Ulloa,* gearresteerd. Hij was de derde minister van de oude regering, die in hechtenis was genomen. Gevangen zaten al de oud-ministers van ontwikkeling en justitie, *Pablo Corriquin* en *Guillermo Hoyos.* Zij werden beschuldigd van misdaden tegen de republiek i.v.m. het akkoord met

de IPC. Op 15 okt. werd echter bekend dat het hooggerechtshof van Peru de vrijlating had gelast.

Erkenning van het regime

Op 9 okt. maakte president *Leoni* van Venezuela bekend, dat de betrekkingen met Peru waren verbroken wegens de militaire staatsgreep. De VS gingen op 25 okt. over tot formele erkenning. Meegedeeld werd wel dat de ontwikkelingshulp verder opgeschort bleef. Deze was op 15 mei voor het lopende fiscale jaar stopgezet i.v.m. wapenaankopij door Peru (pag. 490/3).
De uitzonderingstoestand, die op 25 aug. door de regering Belaúnde was afgekondigd, werd op 22 nov. door het militaire regime weer opgeheven. *(NZZ, Le Monde, AFP, Reuter)*

SURINAME

NIEUWE GEVOLMACHTIGDE MINISTER IN NEDERLAND

Koningin Juliana heeft op 28 juni de nieuwe gevolmachtigde minister in Nederland van Suriname, *Walther Lim A Po* (40), beëdigd als opvolger van dr. *J. F. E. Einaar.*
Lim A Po is advocaat geweest in Suriname en lid van de Staten voor de Nationale Partij Suriname, de belangrijkste regeringspartij. Hij is in de Staten opgevolgd door mr. *E. Karamat Ali,* die tevens zijn plaats als ondervoorzitter inneemt.
Lim A Po begon zijn ambtstermijn op 1 juli. *(NRC)*



Lim A Po ontvangt van prinses Beatrix een bijdrage voor de bouw van een ziekenhuis in Suriname.

OPENING ZITTINGSJAAR VAN DE STATEN. SURINAAMSE ECONOMIE. BEGROTING

Bij de opening van het nieuwe zittingsjaar van de Staten van Suriname op 2 sept. heeft de gouverneur, dr. *J. H. E. Ferrier,* meegedeeld dat tegenover een verhoging in 1967, t.o.v. 1966 van de import met 14,8% tot S*f* 194 mln, een verhoging van de exportstaat met 16,3% tot Sf 201 mln. Verwacht mag worden dat de handelsbalans in 1967 een overschot te zien zal geven van S*f* 7 mln (1966 S*f* 4 mln). De deviezeninkomsten stegen met Sf 1 mln tot S*f* 5,8 mln.

Het bruto nationaal produkt stijgt jaarlijks met 8,5 à 9%, terwijl het inkomen per hoofd van de bevolking, na correctie, een stijging van 2% te zien geeft. De bevolkingstoeneming bedraagt ca. 3,25% per jaar. Ter vergroting van de werkgelegenheid op het platteland zal een uitbreiding van 940 ha. gegeven worden aan het bacove-areaal (bananenplantages), terwijl de Verenigde H.V.A.-maatschappij waarschijnlijk nog dit jaar met de aanleg van een olie-palmonderneming zal beginnen. Het beleid van de regering is erop gericht het onderwijs in toenemende mate aan te passen aan de bijzondere behoeften van de Surinaamse samenleving. Buitenlandse onderwijsmethoden zullen onderzocht worden op hun toepassingsmogelijkheid in Suriname.
Dr. Ferrier deelde voorts nog mee dat op 1 nov. de juridische faculteit van de universiteit van Suriname geopend zou worden.

Begroting 1969

Eveneens op 2 sept. is de begroting voor 1969 ingediend, welke een tekort van ca. S*f* 3,4 mln te zien gaf. De ontwerp begroting voor 1969 ziet er als volgt uit (in duizenden S*f*):

Departement	1969 Gewone Dienst	Buitengewone Dienst	Totale Dienst
1. Algemene zaken	3.500	44.800	48.300
2. Binnenlandse zaken	7.700	p.m.	7.700
3. Justitie en politie	7.200	—.—	7.200
4. Financiën	18.002	1.320	19.322
5. Arbeid en sociale zaken	9.200	—.—	9.200
6. Onderwijs en volksontwikkeling	26.200	—.—	26.200
7. Landbouw, veeteelt en visserij	5.273	425	5.698
8. Handel en industrie	1.000	—.—	1.000
9. Mijnbouw, bosbouw en domeinen	4.400	300	4.700
10. Bouwwerken, verkeer en waterstaat	20.000	6.000	26.000
11. Volksgezondheid	11.289	1.000	12.289
Totaal	113.764	53.845	167.609
Middelen raming	125.786	38.440	164.226
Overschot	12.022		
Tekort		15.405	3.383

(Surinaams Nieuws, NRC)

UNIVERSITEIT GEOPEND

Op 1 nov. is door ministerpresident *J. A. Pengel* de nieuwe universiteit van Suriname geopend. Kort hiervoor had hij dr. *J. F. E. Einaar* geïnstalleerd als voorzitter van het college van curatoren.
De nieuwe universiteit werd op 8 mei 1966 de dag van het 100-jarig bestaan van de Staten van Suriname door de Staten aan het volk als geschenk aangeboden.

De universiteit gaat voorlopig van start met een rechtenfaculteit, die zowel een juridische als een ambtenarenopleiding zal geven. Hiertoe zal de reeds bestaande Surinaamse rechtsschool in de rechtenfaculteit worden geïntegreerd. Het volgend jaar zal worden begonnen met een medische faculteit, waartoe de sedert 1882 bestaande Geneeskundige school, die sterk op de praktijk is gericht, in de universiteit zal worden opgenomen. In een later stadium volgen dan faculteiten voor taal en letteren, voor exacte en toegepaste wetenschappen, en sociale en economische eigenschappen. De vorm en opzet van de Surinaamse universiteit zal afwijken van de Nederlandse universiteiten en aangepast zijn aan de Surinaamse behoeften. Zo kunnen aan de universiteit studenten met een mulodiploma een 7-jarige licentiaatsopleiding volgen. Deze opleiding heeft als doel de vorming van middelbare krachten voor overheid en bedrijfsleven. Voor de doctoraalstudies zal echter voornamelijk het Nederlands Academisch Statuut worden gevolgd. *(Surinaams Nws* 9-11, 16-11)

(Vor. ber. pag. 123/3-1965)

GHANA

OPPERBEVELHEBBER GEARRESTEERD

De opperbevelhebber van de Ghanese strijdkrachten, luchtmaarschalk *M. A. Otoe*, is op 20 nov. gearresteerd op verdenking van subversieve activiteiten. Zijn adjudant werd tevens aangehouden.
Tot waarnemend opperbevelhebber is benoemd generaal-majoor *A. K. Ocran*, lid van de Nationale Bevrijdingsraad. *(Reuter/AFP* 20-11)

MAURETANIË

TWEE MINISTERS ONTSLAGEN

President *Moktar Ould Daddah* heeft op 29 juni de ministers *Birame Mamadou Wame* (buitenlandse zaken) en *Papa Daouda Fall* (industrie, nijverheid en mijnbouw) ontslagen. De reden hiervan werd niet bekend gemaakt. In te Nouakchott verspreide pamfletten werden de twee ministers beschuldigd van verduisteringen. *(Kroniek van Afrika* 1968/3)
Volgens het in Rabat verschijnende Mauretaanse blad *L'Opinion* zou Birame ontslagen zijn, omdat hij gesympathiseerd zou hebben met enige leiders, die steun verleenden aan de actie in Zouerate (zie hieronder).
(Afrika Forum sept./okt.; *AFP* 9-7) (Vor. ber. pag. 141/3)

BOTSINGEN TE ZOUERATE

Bij de mijnmaatschappij Miferma te Zouerate is het op 27 mei tot gewelddadige betogingen gekomen.
Er vielen 8 doden en ca. 30 gewonden.
Naar president *Moktar Ould Daddah* op 3 juni verklaarde, was een staking uitgebroken als gevolg van een conflict tussen de Miferma en de vakbond, de Union des travailleurs mauritanien. Daar deze staking geheel uit de hand liep, was de regering verplicht tot herstel van rust en orde troepen in te zetten, die daarbij uit noodweer van de wapenen gebruik maakten.
Volgens *Jeune Afrique* (10/23-6) zouden de troepen hebben ingegrepen, toen de stakende arbeiders de Europese wijk van Zouerate dreigden aan te vallen. Achtergrond van het conflict zou zijn het grote verschil in beloning van Europeanen en Mauretaniërs. Bij Miferma werken 400 Europeanen, voornamelijk technisch en administratief personeel, en 3.000 Mauretaniërs, voor het merendeel mijnwerkers. Het gemiddelde inkomen van een Europeaan bedraagt 200.000 frs CFA per maand en dat van een Mauretaniër 20.000 frs CFA.
N.a.v. de gebeurtenissen in Zouerate hielden een paar honderd studenten op 3 juni te Nouakchott een demonstratie tegen „het bloedbad van Zouerate" en voor naasting van de Miferma, welke door de politie met traangas uiteengedreven werd.
Mauretaanse studenten en arbeiders bezetten op 11 juni voor enige uren de ambassade van Mauretanië te Parijs.
Volgens *Le Monde* (17-8) zouden in Mauretanië arrestaties zijn verricht. *(Kroniek van Afrika* 1968/3; *Afrika Forum* juli/aug.)

SENEGAL

VERDERE WIJZIGINGEN KABINET. UNIVERSITAIRE HERVORMING

Na de staking van studenten en arbeiders eind mei (pag. 413/1) heeft president *Léopold Sédar Senghor* een aantal wijzigingen in zijn kabinet aangebracht. Naast de op pag. 413/2 vermelde mutaties werd *Amadou Mahtar M'Bow* vervangen door *Assane Seck* als minister van onderwijs en belast met de portefeuille van cultuur, jeugd en sport. *Amadou Cissé Dia*, die als minister van binnenlandse zaken vervangen werd door *Amadou Cledor Sall*, werd benoemd tot gedelegeerd minister bij het presidentiële kabinet. Tot opvolger van de op 10 juni overleden voorzitter van het parlement, *Lamine Gueye*, koos de Assemblee op 25 juni Amadou Cissé Dia. In zijn plaats zal de minister van openbare werken, *Mady Cissokho*, voortaan de president bij diens afwezigheid vervangen.

Universitaire hervorming

Op 15 juli begonnen in Dakar op ambtelijk niveau besprekingen met Frankrijk over herziening van de akkoorden van 1961 en 1964, waarbij inrichting en aard van het onderwijs aan de universiteit wordt geregeld. Op grond van deze akkoorden is het universitaire onderwijs geheel op Franse leest geschoeid en worden de in Dakar uitgereikte diploma's in Frankrijk volledig erkend.
Het streven van de Senegalese regering is erop gericht de al te grote afhankelijkheid van de universiteit van Frankrijk en het Franse onderwijsstelsel te verminderen en een „Afrikanisering" en modernisering volgens de principes van de „négritude" door te voeren met behoud van het wetenschappelijk peil.
Op 20 juli maakte minister Assane Seck bekend dat als gevolg van de hervormingsplannen van de regering nagenoeg de gehele universiteit voor een jaar gesloten zou blijven, in elk geval de faculteiten der rechtswetenschappen, letteren en natuurwetenschappen.
President Senghor vertrok op 25 juli naar Frankrijk, waar hij besprekingen voerde met premier *Couve de Murville* en de minister van onderwijs, *Edgar Faure*. Ook had hij een onderhoud met president *De Gaulle*. Bij zijn terugkeer naar Dakar verklaarde Senghor op 20 aug. dat Frankrijk akkoord ging met de voorgestelde hervormingen. Een eind aug. door het ministerie van onderwijs gepubliceerde nota sprak van een akkoord om van de universiteit van Dakar een zetel van de Negro-Afrikaanse cultuur te maken.
Op 14 sept. werd een akkoord bereikt tussen de minister van technisch onderwijs, *Emile Badiane*, en de voorzitter van de Democratische Senegalese Studentenunie, *M'Baye Diack*. In ruil voor de toezegging van de studentenunie van de voorgenomen staking en boycot van beurzen voor het buitenland af te zien en zich van het uitlokken van incidenten te onthouden garandeerde de regering alle studenten — de buitenlandse voor zover mogelijk — de voortzetting van hun studie, de vrijheid van inschrijving, betaling met terugwerkende kracht van twaalf maandstipendia zonder verlaging, de voortgang van het studentenleven en de ontruiming van de Cité Universitaire.
Weliswaar blijven de drie faculteiten gesloten, maar de erbij aangesloten instituten zetten hun werk voort. Voor sommige eerste- en tweedejaarsstudenten blijven studiemogelijkheden open. De in hun studie belemmerde studenten krijgen beurzen om gedurende een jaar in het buitenland te studeren.
Op 28 okt. werd het onderwijs aan de lagere scholen, lycea en andere middelbare scholen hervat. *(Le Monde; FAZ* 30-9; *Afrika Forum* sept./okt.; *Kroniek van Afrika* 1968 /3.)

TANZANIA

UITGAANSVERBOD OP ZANZIBAR

Op het eiland Zanzibar is op 20 nov. gedurende tien uur een uitgaansverbod van kracht geweest. Alle verbindingen waren verbroken en geruchten deden de ronde dat een samenzwering ontdekt was. Van officiële zijde werd echter bekendgemaakt dat de avondklok was ingesteld als onderdeel van militaire manoeuvres, welke ten doel hadden elke poging tot een staatsgreep naar het voorbeeld van Mali (pag. 783/1) te verijdelen. *(UPI* 20-11)

TSJAAD

FRANSE TROEPEN TE HULP GEROEPEN

Nadat de regering op 15 aug. in een communiqué melding had gemaakt van ernstige incidenten in de onder-prefectuur Tibesti in het noorden van het land, verklaarde zij op 28 aug. dat pogingen om een voor allen eervolle oplossing te verkrijgen niet tot vrede hadden geleid, maar dat de onruststokers een extremistische houding hadden aangenomen, welke de integriteit van het land in gevaar bracht.
Onder verwijzing naar de defensieakkoorden tussen Tsjaad en Frankrijk van 1960 deed president *François Tombalbaye* „een beroep op de Franse troepen om voor een beperkte periode het leger van Tsjaad bij zijn missie te helpen".
Volgens berichten uit Tsjaad was op 5 maart in het garnizoen Aozou een muiterij uitgebroken. De opstandelingen, leden van de Touboustam, zouden vervolgens regeringstroepen in een hinderlaag hebben gelokt en het fort van Bardai bezet.
De Franse hulp bestond uit de te Fort Lamy gelegerde troepen (ca. 1000 man) en drie per helicopter aangevoerde compagnieën parachutisten.
De Franse minister *Debré* verklaarde op 11 sept. te Parijs dat de Franse troepen niet aan de strijd hadden deelgenomen; zij hadden zich volgens *AFP* (4-9) slechts tot logistieke steun beperkt.
President Tombalbaye deelde op 12 nov. te Parijs mee dat de Franse regering haar troepen terug zou roepen, „want de Franse interventie heeft het mogelijk gemaakt het probleem te regelen".
Eerder waren Franse troepen officieel te hulp gekomen in Gabon in febr. 1964 (pag. 124/3-1964).
(Le Monde) (Zie ook pag. 30/1)

azië bezuiden de himalaya's

ALGEMEEN

WAPENLEVERANTIES AAN PAKISTAN. REACTIES INDIA

Naar aanleiding van het bezoek dat de opperbevelhebber van het Pakistaanse leger, generaal *A. M. Yahya,* van 27 juni-8 juli aan Moskou bracht, berichtte de *Pakistan Times* op 3 juli dat de SU „bereid scheen wapens aan Pakistan te verkopen" en dat de missie van generaal Yahya „de aard, omvang en hoeveelheid van de militaire goederen welke de Russen bereid zouden zijn te verkopen" zou kunnen vaststellen.
Volgens berichten in de Indiase pers overhandigde de Sowjetrussische zaakgelastigde te New Delhi op 6 juli een brief aan premier *Indira Gandhi* van premier *Kosygin,* waarin deze pleitte voor ontspanning tussen India en Pakistan. Mevr. Gandhi stelde bij deze gelegenheid de kwestie van de Sowjetrussische wapenleveranties aan Pakistan aan de orde en premier Kosygin bevestigde de volgende dag in zijn antwoord dat de SU van plan was Pakistan wapens te leveren.
In haar antwoord nog dezelfde dag drong mevr. Gandhi er bij de Sowjet-regering op aan de mogelijk ernstige repercussies van wapenleveranties aan Pakistan zeer zorgvuldig te overwegen, omdat deze rechtstreeks in zouden gaan tegen het streven naar een vermindering van de spanningen in het betrokken gebied. Premier Kosygin bracht de wapenleveranties in zijn antwoord van 12 juli niet rechtstreeks aan de orde, maar hij verzekerde dat niets zou worden gedaan om de „voortdurende en hartelijke vriendschap" tussen de SU en India te ondermijnen.
In haar eerste officiële verklaring over deze kwestie zei mevr. Gandhi op 9 juli te Calcutta dat er geen verandering in India's politiek t.o.v. de SU zou komen, hoewel „wij natuurlijk niet gelukkig zijn met de Sowjet-beslissing. Pakistan had Amerikaanse wapens tegen India gebruikt, ondanks verzekeringen van de VS, en zij betwijfelde of de SU in staat zou zijn Pakistan te controleren.
De Pakistaanse minister van buitenlandse zaken *Hoesain* verklaarde op 13 juli als reactie op de woorden van mevr. Gandhi o.a.: „De Inriërs hebben pressie, propaganda en valse beschuldigingen gebruikt om Pakistan te beletten leveranties voor de defensie te verkrijgen, en ik merk met spijt op dat India er in sommige gevallen in is geslaagd enige van de overeenkomsten te blokkeren. Als de grote mogendheden aan India's druk blijven toegeven, dan zal dit waarschijnlijk leiden tot zulk een gebrek aan militair evenwicht op het subcontinent, dat India er gebruik van zal maken en zal trachten zijn wil aan Pakistan op te leggen m.b.t. de onopgeloste geschillen . . ."
Tijdens zijn bezoek aan de SU (8-18 juli) zou president *Hoessain* van India de Sowjetleiders van India's bezorgdheid t.a.v. buitenlandse wapenleveranties aan Pakistan op de hoogte hebben gesteld. In het ge-



Politie omsingelt demonstranten te Delhi, die protesteren tegen het besluit van de SU wapens aan Pakistan te verkopen.

meenschappelijke slotcommuniqué evenwel kwam de kwestie niet voor. Er werd verklaard dat de SU de pogingen tot normalisering van de Indiaas-Pakistaanse betrekkingen waardeerde en hoopte dat India en Pakistan deze zouden voortzetten om stap voor stap controversiële kwesties te regelen en onderling betrekkingen van goede nabuurschap te vestigen *(India News)*.

Aan de vooravond van de opening van het parlement namen ca. 3.000 mensen deel aan een protestdemonstratie in New Delhi, georganiseerd door de Jan Sangh op 21 juli. 700 demonstranten doorbraken een politiecordon rond het voorlichtingscentrum van de Sowjetrussische ambassade. Bij gevechten met de betogers raakten 37 leden van de politie gewond. Er werden meer dan 400 personen gearresteerd, onder wie 5 parlementsleden.

De vorige dag waren 18 vooraanstaande leden van de Samayoekta Socialistische partij gearresteerd, toen zij een verboden demonstratie hielden in de buurt van de SU-ambassade.

Op 22 juli verwierp het Lagerhuis een door een afgevaardigde van de Swatantra ingediende motie van afkeuring t.a.v. de buitenlandse politiek met 206 tegen 61 stemmen. Premier Gandhi verklaarde dat de aandacht van de Sowjetregering erop was gevestigd dat Pakistan niet alleen van zijn bondgenoten wapens kreeg, maar ook in grote hoeveelheden van China.

Tijdens een verblijf in Londen op 22 juli verklaarde de Pakistaanse president *Ajoeb Khan* dat hij verrast was door het „tumult" in India over „de Sowjet-bereidheid zekere kleine gaten in onze defensiebehoeften te dichten, terwijl India zelf van de SU militaire goederen ter waarde van meer dan $ 900 mln ontvangt".

Katzenbach in India

Na besprekingen in New Delhi tussen een Amerikaanse delegatie, geleid door de onderminister van buitenlandse zaken *Nicholas Katzenbach,* en de Indiase regering verklaarde Katzenbach dat de Amerikaanse politiek m.b.t. wapenleveranties aan het subcontinent sinds de Indiaas-Pakistaanse oorlog van 1965 niet veranderd was. De VS waren in het algemeen tegen elke bewapeningswedloop en volgens Katzenbach zouden er sinds 1965 geen Amerikaanse wapenleveranties aan Pakistan hebben plaatsgevonden (zie pag. 381/2).

Non-agressiepakt

Op 15 aug. herhaalde premier Gandhi het aanbod van haar voorgangers Nehroe en Sjastri een non-agressiepakt met Pakistan te tekenen.

President Ajoeb Khan verwierp dit voorstel op 1 sept. Te spreken van een non-agressiepakt zonder het Kasjmirgeschil te regelen is slechts een poging de wereld zand in de ogen te strooien. De oplossing van dit geschil was het beste non-agressiepakt. Pakistan is steeds voor vrede geweest en het wenst alle geschillen met India op vreedzame wijze te regelen, aldus Ajoeb Khan.

Op 26 okt. kwam de Pakistaanse president op de kwestie van het non-agressiepakt terug. Hij zei bereid te zijn een dergelijk pakt met India te tekenen, maar dan tegelijk een ander pakt te sluiten. „Dat pakt zou moeten omschrijven hoe India en Pakistan problemen kunnen oplossen die nu bestaan of in de toekomst zouden kunnen ontstaan. Als India tot een akkoord met ons zou komen over de wezenlijke inhoud van een zodanig pakt, dan zullen wij zeer gelukkig zijn. . . ."

In New Delhi werd deze uitlating beschouwd als een kleine vooruitgang naar vrede. Het door Ajoeb Khan als voorwaarde gestelde tweede pakt zou geen belemmering behoeven te zijn, daar India verschillende stappen voorgesteld had voor een vreedzame oplossing van de problemen. Tegelijk werd duidelijk gesteld dat India onder geen voorwaarde het internationaliseren van welk bestaand geschil met Pakistan ook zou toestaan, en dat het oplossen van geschillen door middel van bilaterale besprekingen zou moeten geschieden.

Militaire uitgaven

De militaire uitgaven van India bedroegen in het begrotingsjaar 1967-8 Rs 9,63 mrd en voor 1968/9 Rs 10,15 mrd. Voor Pakistan bedroeg de defensiepost voor 1967/8 Rs 2,18 mrd en voor 1968/9 Rs 2,45 mrd. Pakistan stelt India's werkelijke militaire uitgaven op Rs 16 mrd, India die van Pakistan op Rs 7 mrd ($ 1 = 4,71 Pak. roepie = 7,50 Ind. roepie).

BHOETAN

CONSTITUTIONELE HERVORMINGEN. EERSTE KABINET

Koning *Jigme Dorji Wanchuk* heeft op 6 mei een programma van constitutionele hervormingen bekendgemaakt. Hij wenst een nieuwe regeringsvorm die het midden houdt tussen een (absolute) monarchie en een (parlementaire) democratie.

Voorts wilde hij voor het eerst in de geschiedenis van het land een kabinet vormen.

Weliswaar was het monarchistische stelsel tot nog toe voor het land goed geweest, maar de door de uitgebreidere communicatie ontstane situatie van grotere openheid t.o.v. de wereld vereist een zij het langzame verandering, aldus de koning. De wens van het land naar een VN-lidmaatschap moet van de interne toestand afhankelijk worden gesteld; de vereiste rijpheid zal in 1 à 2 jaar bereikt zijn. Er zal een waarnemer naar de Algemene Vergadering worden gestuurd.

De koning verklaarde dat er t.a.v. de betrekkingen met India generlei moeilijkheden bestonden. (In dec. 1966 was bericht dat Bhoetan van India verlangd had onderhandelingen te openen over een herziening van het protectoraatsverdrag van 1949.)

Op 17 mei werden voor het eerst in de geschiedenis ministers voor de Nationale Vergadering (Tsongdu) beëdigd: *Tamji Dashotmji* (binnenlandse zaken) en *Dasho Chogyal* (financiën). Voorts was de koning voornemens zijn jongere broer, *Namgyal Wangchuk,* tot minister van handel, economie en verbindingen te benoemen.
(The Statesman)

Naar de *NZZ*-correspondent te Delhi op 19 nov. berichtte, stelde de koning in een rede voor het parlement beperkingen van zijn bevoegdheden voor. Zo zou een tweederde meerderheid de koning af kunnen zetten. Voorts zullen parlementsbesluiten voor hun rechtsgeldigheid voortaan niet meer koninklijke goedkeuring behoeven en de tot nog toe tot de parlementsleden beperkte vrijheid van spreken zal in de toekomst als een grondrecht voor alle Bhoetanezen gelden.

PAKISTAN

WIJZIGING KABINET

Ajmal Ali Choudhury is op 6 juli beëdigd als lid van het kabinet en vervolgens belast met de portefeuille van industrie en natuurlijke hulpbronnen. Hij volgde *Altaf Husain* op, die op 15 mei om gezondheidsredenen was afgetreden en op 25 mei overleed.

(Vor. ber. pag. 381/1)

OPNIEUW CENTRUM-LINKS IN ITALIË

Op 12 dec. is de coalitie centrum-links, die na de algemene verkiezingen van mei (pag. 337 e.v.) voorlopig uiteengevallen was, hersteld. Terwijl het christen-democratische minderheidskabinet van premier *Giovanni Leone* in oktober aan zijn laatste fase begon, aldus de *NZZ* (20-10) werd de druk op de socialisten om weer aan de regering deel te nemen versterkt.
De christen-democratische partijsecretaris *Rumor* gaf te kennen dat als er geen nieuwe regering van centrum-links zou komen, men zijn toevlucht zou moeten nemen tot tussentijdse verkiezingen ten einde een andere oplossing te vinden.
Voor de socialisten geen aantrekkelijk vooruitzicht, omdat verkiezingen volgens waarnemers slechts winst zouden opleveren voor de christen-democraten en communisten.

Positie socialisten

Op 23 okt. begon het congres der verenigde socialistische partij, dat enerzijds tot taak had de samenwerking tussen socialisten en sociaal-democraten te bekrachtigen en anderzijds een beslissing moest nemen t.a.v. een wel of niet terugkeren tot de oude coalitie met de christen-democraten en republikeinen. In afwachting van dit laatste besluit immers werd Italië geregeerd door het „afwachtingskabinet" van premier Giovanni Leone (pag. 539 e.v.).
In zijn openingsrede bepleitte partijvoorzitter *Pietro Nenni* een hernieuwde centrum-links coalitie op zeer duidelijk omlijnde voorwaarden. Als beslist noodzakelijke condities formuleerde Nenni: vergaande en werkelijk effectieve onderwijshervorming, vooral voor het hoger onderwijs; wettelijke regeling der financiering voor de gewestelijke besturen die binnenkort moeten worden ingesteld; betere sociale voorzieningen vooral wat betreft pensioenregelingen en ondersteuning aan werklozen; bestrijding van de werkloosheid, aanmoediging en bevordering van investeringen ten bate van een verdere industrialisering van het land.
Terwijl Nenni opriep tot eenheid, bleek tijdens het congres een grote verdeeldheid te bestaan. Vijf stromingen tekenden zich af, die in het op 28 okt. samengestelde centrale comité als volgt werden vertegenwoordigd:
Van de 121 zetels vielen 43 toe aan de Autonomio Socialista, de meest aan Nenni verwante strominge van *Giacomo Mancini;* 39 aan de iets linksere groep Riscossa e Unita Socialista van partijsecretaris *Francesco de Martino;* 21 aan de groep Rinnovamento Socialista van de tweede partijsecretaris *Mario Tanassi,* vnl. vroegere sociaal-democraten; 11 voor de linkse stroming van *Ricardo Lombardi* en 7 voor de eveneens links georiënteerde intellectuele stroming Impegno Socialista van *Antonio Giolitti.* Het congres eindigde na met dag verlengd te zijn in grote verwarring zonder tot een beslissing gekomen te zijn over een deelneming aan de regering.
Weliswaar waren vier van de vijf stromingen (Lombardi niet) voor het herstel van de centrum-links coalitie, maar ook zij wisten geen overeenstemming te bereiken over de formulering van de betreffende resolutie. Het centrale comité kreeg de opdracht een voor de meerderheid aanvaardbare formule te vinden.
Eerder had Nenni bekendgemaakt dat de partij voortaan weer Partido Socialista Italiano (PSI) zou heten.
Op 9 nov. koos het centraal comité het nieuwe partijbestuur. Nenni werd tot voorzitter gekozen met slechts 62 van de 121 stemmen, de overigen onthielden zich van stemming. *Mauro Ferri* (van de groep-Mancini) werd benoemd tot secretaris-generaal als opvolger van De Martino; *Antonio Cariglia* (van de groep-Tanassi) tot vice-secretaris-generaal als opvolger van Tanassi. De stromingen zijn nu als volgt in het bestuur vertegenwoordigd: Mancini 7, De Martino 7, Tanassi 4, Lombardi 2 en Giolitti 1, Het centraal comité wist geen overeenstemming te bereiken over de toekomstige politieke koers.

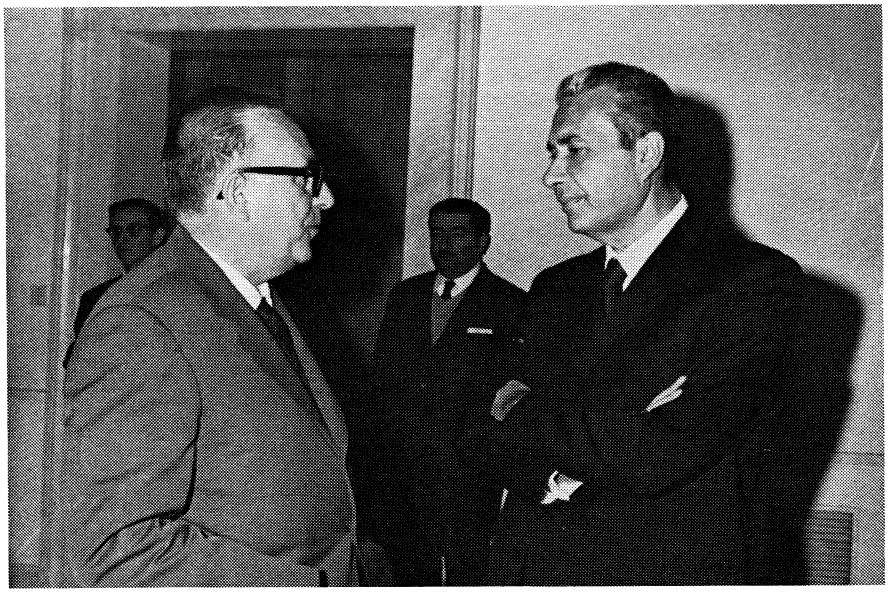

Premier Rumor (l.) met de vorige leider van een centrum-links kabinet, Aldo Moro.
Mariano Rumor werd 16 juni 1915 te Vicenza (Noord-Italië) geboren. Hij is doctor in de letteren en was een tijdlang leraar. In 1943 trad hij toe tot de toen clandestiene christen-democratische partij. In 1946 werd hij gekozen tot afgevaardigde in de Constituante en in 1948 tot lid van het parlement. Van 1950-51 en vervolgens van 1954-64 was hij plaatsvervangend secretaris van de christen-democraten. Tegelijkertijd vervulde hij functies in de regering. In 1951 werd hij staatssecretaris van landbouw, van 1959-63 was hij minister van landbouw en in 1963 werd hij minister van binnenlandse zaken in het interim-kabinet-Leone. Sinds 1964 bekleedt hij de functie van secretaris-generaal van de christen-democratische partij en sinds 1965 is hij voorzitter van de Europese Unie van christen-democraten. In juni j.l. trachtte hij tevergeefs de socialisten in een coalitieregering te betrekken.
Rumor is vrijgezel, geniet een reputatie van grote hartelijkheid en geldt als een bekwaam onderhandelaar..

Aftreden Leone

Terwijl de socialisten hun houding nog niet hadden bepaald en ook onder de christen-democraten grote verdeeldheid aan het licht trad, diende premier Leone op 19 nov. het ontslag van zijn regering in, dat door president *Saragat* aanvaard werd.

Tevoren waren op 17 en 18 nov. in Trentino-Alto Adige regionale en in enkele honderden plaatsen gemeenteraadsverkiezingen gehouden.
Hierbij wisten de christen-democraten zich in het algemeen te handhaven, terwijl de socialisten grote verliezen leden, welke deels ten goede kwamen aan de republikeinen.

Ook was in november een periode van sociale onrust aangebroken.
Een algemene staking vond op 14 nov. plaats, waarna op 19 nov. een algemene staking van het overheidspersoneel volgde. De aanleiding was de grote ontevredenheid over de pensioenregelingen. Ook bleven studenten ageren voor universitaire hervormingen.

Positie christen-democraten

Op 20 nov. kwam te Rome de nationale raad van de christen-democraten bijeen om zich over de vorming van een nieuwe centrum-linkse regering te beraden. Nadat reeds direct meningsverschillen tussen secretaris-generaal *Mariano Rumor* en de linkervleugel van de partij aan de dag getreden waren, werd op 21 nov. de verdeeldheid onder de christen-democraten vergroot door het optreden van ex-premier *Aldo Moro*. Deze maakte bekend dat hij zich distantieerde van de groepering van de gematigden (Rumor), omdat deze een nieuwe coalitie met de socialisten in de weg zou staan, en dat hij een eigen autonome groep zou vormen. In werkelijkheid zou Moro het volgens de *NRC* (26-11) vooral gemunt hebben op de ambities van de minister van de schatkist, *Emilio Colombo,* die naar de functie van secretaris-generaal van de partij zou streven. Moro's stap leidde tot het aftreden van het partijbestuur.

Op 24 nov. kwam het tot een wapenstilstand bij de christen-democraten, aldus de *NZZ* (26-11). De nationale raad bekrachtigde een compromis. Rumor blijft secretaris-generaal tot het partijcongres, dat in het voorjaar van 1969 i.p.v. het najaar bijeen zal komen. Het partijbestuur blijft aan. De linkervleugel gaf het verzet tegen medewerking aan de regering op.

Pertini informateur. Rumor formateur

Inmiddels had president Saragat op 24 nov. de 72-jarige socialistische Kamervoorzitter *Alessandro Pertini* belast met een informatieopdracht. Op 25 nov. bracht hij de president verslag uit, nadat de socialisten hadden laten weten met elke door de christen-democraten aangewezen kandidaat voor het premierschap akkoord te zullen gaan.
Saragat belastte Rumor op 26 nov. met de vorming van een nieuwe regering, die zou steunen op een meerderheid van centrum-links.
Rumor voerde vervolgens besprekingen met de partijsecrtarissen van de socialisten en de republikeinen en met de leiders van zijn eigen partij over een coalitieprogramma.
Temidden van een stijgende sociale onrust werd op 8 dec. dit overleg met een akkoord besloten. Het resultaat werd aan de besturen van de drie betrokken partijen voorgelegd, die het concept op 9 dec. goedkeurden.

Het nieuwe kabinet

Op 12 dec., na een kabinetscrisis van 23 dagen, overhandigde Rumor aan president Saragat de door hem samengestelde lijst van ministers.
Het nieuwe kabinet telt 21 ministers: 17 christen-democraten (DC), 9 socialisten (PSI) en 1 republikein (PRI). De portefeuilles in de door Rumor en De Martino geleide regering zijn als volgt verdeeld:

Premier - Mariano Rumor (DC); vice-premier - Francesco de Martino (PSI)*; buitenlandse zaken - Pietro Nenni (PSI); binnenlandse zaken - Franco Restivo (DC); justitie - Silvio Gava (DC); begroting - Luigi Preti (PSI); financiën - Oronzo Reale (enige republikein); schatkist - Emilio Colombo (DC); defensie - Luigi Gui (DC); onderwijs - Fiorentino Sullo (DC); openbare werken - Giacomo Mancini (PSI); landbouw - Athos Valsecchi (DC)*; verkeer - Luigi Mariotti (PSI); PTT - Mario Ferrari Aggradi (DC); industrie en handel - Mario Tanassi (PSI)* arbeid - Giacomo Brodolini (PSI)* buitenlandse handel - Vittorino Colombo (DC)*; koopvaardij-Giuseppe Lupis (PSP)*; staatsbedrijven - Arnoldo Forlani (DC)*; gezondheid - Camillo Ripamonti (DC)*; toerisme - Lorenzo Natali (DC); zonder portefeuille - Giacinto Bosco (DC), Emilio Taviani (DC); Vincenzo Gatto (DC)*; Salvatore Lauricella (PSI)*); Carlo Russo (DC), Crescendo Mazzai (DC).

Over het onderscheid tussen de nieuwe regering en het laatste kabinet-Moro lopen de meningen uiteen. *Le Monde* (14-12) spreekt van een verschuiving naar links, de *Volkskrant* (13-12) daarentegen meent dat het zwaartepunt in het nieuwe kabinet meer naar rechts is verschoven.
De verschillende stromingen onder de christen-democraten en de socialisten zijn grotendeels vertegenwoordigd. Voor de christen-democraten geeft de *NZZ* (14-12) de volgende verdeling aan; 6 gematigden of Dorotei (Rumor, Colombo, Gava, Sullo, Ferrari Aggradi en Russo), 3 aanhangers van Fanfani (Bosco, Forlani en Natali), 1 vertegenwoordiger van rechts (Restivo), 1 aanhanger van Moro (Gui), 2 vertegenwoordigers van de katholieke vakbonden of Forze Nuove (Gatto en Vittorino Colombo) en 1 van de linkervleugel of Base (Ripamonti). *Le Monde* rekent ook Valsecchi tot de Dorotei.
Voor de socialisten bestaat de volgende verdeling: 4 aanhangers van De Martino (Mariotti, Lauricella, Brodolini en de vice-premier zelf), 3 vertegenwoordigers van de Autonomio Socialista (Mancini, Preti en Nenni) en 2 sociaal-democraten (Tanassi en Lupis). Giolitti weigerde tot het kabinet toe te treden, toen hem daarin niet de portefeuille van begroting toegewezen werd.
Ook een aantal christen-democraten, zoals *Moro, Fanfani* en *Scelba,* bedankten voor een portefeuille, terwijl de vakbondsleider *Carlo Donat-Cattin,* die tot de linkervleugel van de DC behoort, buiten het kabinet bleef omdat hij geen portefeuille in de economische sector aangeboden kreeg.
Tot de christen-democraten die niet in de regering terugkeren, behoren o.a. *Giulio Andreotti* (na 17 jaar onafgebroken regeringsfuncties te hebben bekleed wordt hij nu voorzitter van de christen-democratische fractie in de Kamer), *Attilio Piccioni* en *Giorgio Bo.*

Regeringsprogram

Premier Rumor zette op 16 dec. voor Senaat en Kamer van Afgevaardigden de grote lijnen van het regeringsprogram uiteen. De staat, die naar Rumor toegaf, vaak heel slecht functioneert, zal worden hervormd, de bureaucratie zal worden bestreden.
De premier waarschuwde dat een toeneming van onrust en geweld de vrijheid en de democratie kan bedreigen. De positie van de werknemers zal worden verbeterd, o.a. door schepping van werkgelegenheid voor allen en in het bijzonder voor de jongeren. Rumor kondigde aan te zullen ijveren voor opheffing

*) voor het eerst minister.

van „ondraaglijke ongelijkheden" op sociaal gebied. (De *NRC* van 13 dec. sprak van een optrekken van de pensioenen.)

Op onderwijsgebied zal de schoolplichtige leeftijd worden verhoogd van 14 tot 16 jaar. De instellingen van hoger onderwijs krijgen een grotere autonomie en de studenten zullen deel kunnen uitmaken van de universitaire bestuursorganen. De mogelijkheid dat politici tevens hoogleraar zijn, zal worden uitgesloten.

Over een eventuele invoering van de echtscheiding deelde de premier mee, dat de regering geen initiatieven zal nemen. Hij noemde dit een zaak van het parlement, maar sprak in dit verband tevens van de voorbereiding van een wettelijke regeling van het systeem van volksstemmingen. (Volgens de *NZZ* (12-12) zal over de echtscheiding door een referendum worden beslist.)

Voorts kondigde Rumor aan dat de regering met het Vaticaan contact zal opnemen voor een gesprek over bepaalde artikelen in het Concordaat, waarin de betrekkingen tussen Kerk en Staat geregeld zijn.
De premier sprak van een gezonde financieel-economische politiek met een waardevastheid van het betaalmiddel.

Ook beloofde hij een parlementair onderzoek in de SIFAR-affaire (pag. 252/3), maar slechts uitsluitend m.b.t. de eventuele staatsgreep van 1964.

Het buitenlandse beleid zal worden gehandhaafd in samenwerking met de traditioneel bevriende naties en bondgenoten. Rumor betuigde zijn steun aan de NAVO en pleitte voor een krachtige Europese politiek en de toelating van Engeland tot de EEG.

Sociale onrust

Terwijl op financieel-economisch gebied de toestand bevredigend mag worden genoemd, aldus de *NZZ* (15-12) — handels- en betalingsbalans zijn actief, de lire is gezond, de kosten van levensonderhoud stegen dit jaar met 0,7% —, heeft de regering op sociaal terrein te kampen met grote ontevredenheid onder de arbeiders en studenten.

Na de grote stakingen van 14 en 19 nov., werd Italië op 3 dec. overspoeld door een golf van protestdemonstraties n.a.v. de dood van 2 landarbeiders die de dag tevoren tijdens een betoging te Avola op Sicilië door de politie waren doodgeschoten. In Genua en Milaan trachtten betogende studenten en arbeiders het hoofdbureau van de politie te bestormen. Ook op 4 dec. werden in vrijwel alle Italiaanse steden proteststakingen gehouden.

In Rome en het gewest Latium vond op 5 dec. een algemene werkstaking plaats. Deze was uitgeroepen door de drie grote vakbonden om te betogen voor een herziening van de salarissen en voor betere pensioenen. Ook werd geprotesteerd tegen de werkloosheid en het onderwijssysteem, dat volgens de studenten en scholieren een te groot klasseverschil onderstreept.
Voorts vonden regionale stakingen van industriearbeiders plaats o.a. in Apulië, op Sardinië en Sicilië, welke een afschaffing van het stelsel van gedifferentieerde loonzones beoogden.

In het regeringsprogram zijn hervormingen aangekondigd, maar twee met elkaar verband houdende omstandigheden vormen een bijna onoverkomelijk obstakel voor een forse vernieuwingspolitiek, aldus de *Volkskrant* (7-12), die deze als volgt formuleert:

De eerste is de eeuwenoude tegenstelling tussen het geïndustrialiseerde noorden en het moeizaam naar modernisering strevende zuiden, het befaamde Mezzo Giorno. Dat zuiden in talrijke streken van Zuid-Italië, Sicilië en op Sardinië wordt bovendien nog gehandicapt door een fatalistische mentaliteit die een gevoel van machteloosheid schept bij de maatschappelijk misdeelden en de overtuiging dat er niets kan en mag veranderen bij degenen die teren op in het verleden verworven bezit van rijkdom en macht. Ondanks hier en daar groot opgezette industrialisatiepogingen is de Mezzo Giorno tot nu toe een onderontwikkeld gebied gebleven, waar zich op kleinere schaal dezelfde structurele problemen voordoen die elders in de wereld de samenwerking tussen de rijke en arme landen kenmerken.
De tweede omstandigheid die dit probleem nog nijpender maakt en die ook in de rest van Italië haar verlammende invloed doet gelden is de enorme bureaucratie. Juist omdat Italië vooral in het zuiden nog lang niet aan een volledige werkgelegenheid voor iedereen toe is, is de ambtenarij vaak een middel tot werkloosheidsbestrijding geworden. Dikwijls heeft zij als toevluchtsoord gediend voor degenen, met name vooral de Zuiditalianen, voor wie in het produktieproces onvoldoende werkgelegenheid was te vinden en die daarvoor ook niet voldoende geschoold waren. Vooral het leger lagere beambten vormt, ondanks de zeer matige of ronduit slechte betaling, een zware belasting voor de overheidskas. De bekwaamheid van de hogere ambtenarenklasse verzandt te vaak in de traagheid van een overbezet ambtelijk apparaat.

Als bewijs van een overbezetting op regeringsniveau werd door de kritiek de benoeming van 56 staatssecretarissen aangevoerd. Waarnemers zagen in dit record aantal slechts een uiting van het streven om elke afzonderlijke stroming binnen de regeringspartijen in het nieuwe kabinet aan een positie te helpen. De overvloed aan staatssecretarissen wordt niet bevorderlijk geacht voor een goede harmonie en samenwerking en het streven van Rumor allen tevreden te stellen werd niet als gunstig voorteken voor een krachtig beleid beschouwd.



Duizenden betogers in Rome trokken op 5 dec. tijdens een 24-uursstaking langs het Colosseum met borden en spandoeken waarop zij protesteerden tegen de te lage salarissen en pensioenen.

ALGEMEEN

RUIMTEVAART.
MINISTERSCONFERENTIE ELDO.
DERDE EUROPESE
RUIMTECONFERENTIE

Op 11 nov. is te Bonn een conferentie van de ministers van wetenschappelijk onderzoek en technologie van de zeven lid-staten van de ELDO gehouden.
De volgende besluiten werden genomen, waarbij de Britse delegatie zich van stemming onthield en de Italiaanse haar toestemming onder voorbehoud verleende:
De programma's voor de bouw van de raketten Europa-1 en Europa-2 zullen worden voltooid. De verwezenlijking van het programma voor een bedrag van $ 626 mln is mogelijk gemaakt door vermindering van de technische programma's. De Raad zal onderzoeken of voor de studies en de experimentele werkzaamheden in de jaren 1969 en 1970 buiten de reeds beschikbare middelen nog andere middelen moeten worden aangewend. Ook moet de Raad nagaan uiterlijk tot 30 juni 1969 hoe een produktieprogramma voor raketten van het type Europa-2 snel en op voor de toekomst interessante voorwaarden kan worden afgewikkeld; hierbij gaat het vooral om de industriële produktiekosten van de totale bestanddelen van de raket en met name van de Blue Streak.
De conferentie nam kennis van de Britse verklaring dat Engeland zich verplicht de ELDO en haar lid-staten — ook na een eventuele opheffing van de organisatie — tot minstens 1976 Blue Streak-raketten of onderdelen daarvan t.b.v. vreedzame doeleinden te blijven leveren, onder voorwaarde dat dit voor de Britse regering tot geen extra financiële kosten leidt. Engeland blijft echter bij zijn besluit zich na 1971 uit de ELDO terug te trekken.

Ruimteconferentie

Van 12-14 nov. vond te Bad Godesberg de derde Europese ruimteconferentie plaats. De deelnemers waren: Australië, België, Denemarken, Engeland, Frankrijk, Italië, Nederland, Noorwegen, Vaticaan, West-Duitsland, Zweden en Zwitserland. Zes andere landen waren door waarnemers vertegenwoordigd.
Het belangrijkste besluit was het principiële akkoord over de stichting van een gezamenlijke overkoepelende organisatie die alle Europese projecten voor ruimteonderzoek in zich zal verenigen. Deze nieuwe organisatie moet dus de activiteiten van de ELDO (raketten), ESRO (wetenschappelijke satellieten) en CETS (communicatiesatellieten) bundelen. Een commissie kreeg de opdracht voor 1 okt. 1969 hiertoe een conventie uit te werken. De structuur van dit nieuwe lichaam zal zo worden ingedeeld dat elk Europees land kan deelnemen, zelfs als het niet bijdraagt tot de financiering van de raketbouw.
Op de conferentie is verder besloten om bij de onderhandelingen over een definitief statuut voor Intelsat, het internationale televisiekunstmaanconsortium, dat in febr. 1969 zal beginnen, een gemeenschappelijk standpunt in te nemen. Daarmee willen de delegaties bereiken dat de Europese landen sterker komen te staan ten opzichte van de VS, die tot dusver een dominerende rol in Intelsat hebben gespeeld. Van Intelsat zijn 62 landen lid.
In een andere resolutie is het programma voor wetenschappelijke kunstmanen van de ESRO tot 1971 met een bedrag van $ 172 mln veilig gesteld. Op 1 maart 1969 zal een definitief besluit genomen worden over Europese televisiekunstmanen. Terwijl besloten werd de bouw van de Europa-raketten voort te zetten, trachtte de Britse minister voor technologie *Wedgwood Benn* te bereiken dat de door Engeland aan de ELDO verschuldigde $ 50 mln overgeheveld zou worden naar de financiering van projecten voor kunstmanen voor commerciële doeleinden. Tenslotte werd een compromis bereikt inhoudende dat Engeland slechts in die kosten zal bijdragen die ook bij gebruik van een Amerikaanse raket zouden zijn gemaakt. *(NRC, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 466/3)

EVA

BIJEENKOMSTEN MINISTERRAAD

De ministerraad van de EVA heeft dit jaar bijeenkomsten gehouden te Londen op 9 en 10 mei en te Wenen op 21 en 22 november.

Londen

Volgens het Londense communiqué bespraken de ministers de ontwikkelingen op het gebied van de Europese integratie sinds hun overleg te Lausanne in okt. 1967 (pag. 8/2). Zij stelden vast dat de pogingen van de lid-staten tot opening van onderhandelingen met de Europese Gemeenschappen tot nog toe zonder resultaat gebleven waren. Zij bevestigden hun „voortdurende vastbeslotenheid om te werken voor de ruimere integratie van Europa, die altijd een doelstelling van de EVA is geweest."
„Momenteel zijn in de EEG besprekingen aan de gang over de mogelijkheid van interim-oplossingen, waaronder handelsovereenkomsten, in afwachting van de uitbreiding van de Gemeenschap. Zulke oplossingen, die niet als vervanging voor een ruimere integratie kunnen worden beschouwd, kunnen de gevolgen van de verdeling van Europa afzwakken. De ministers brachten hun bereidheid tot uitdrukking om alle constructieve voorstellen, welke door de EEG mochten worden gedaan, in een positieve geest te beschouwen, mits deze voorstellen in overeenstemming zijn met hun eigen internationale verplichtingen. Alle EVA-landen moeten de mogelijkheid hebben van meet af aan aan alle onderhandelingen voor een handelsovereenkomsten deel te nemen, zonder de doelstellingen van hun respectieve regeringspolitiek prijs te geven om hetzij het lidmaatschap van de EEG hetzij een andere vorm van deelneming aan een grotere markt na te streven. Alle ministers verplichten zich elkaar volledig te raadplegen voor het geval dat aan hen individueel of gemeenschappelijk enige voorstellen mochten worden gedaan".

„De ministers waren eenstemmig van mening dat — zolang de totstandkoming van één enkele Europese markt buiten het bereik van de mogelijkheden blijft — hun samenwerking binnen de EVA actief voortgezet moet worden. Zij droegen daartoe de permanente raad op overeenkomstig de in een programma vastgelegde richtlijnen te werk te gaan (...) Dit programma dat met door de vier Noordse EVA-regeringen gedane voorstellen rekening houdt is gebaseerd op de volgende drie voornaamste beginselen:
1) het beoogt de door de vrijhandelszone geboden handelsmogelijkheden nog verder te verbeteren; 2) een nauwkeuriger interpretatie van de bepalingen van de EVA-conventie, waaronder de concurrentieregels, mogelijk te maken en 3) het overleg binnen de EVA tot een reeks gebieden uit te breiden".

Uit het communiqué blijkt volgens de *NRC* (11-5) t.a.v. de Europese integratie een voorzichtige middenkoers tussen de opvattingen van o.a. Zwitserland en Zweden, die eigenlijk een vrij positieve reactie op de Frans-Duitse suggesties voor handelsovereenkomsten tussen de EEG en de EVA-landen zouden wensen.

en die van Engeland en Denemarken, die slechts kennis willen nemen van gemeenschappelijke voorstellen van de Zes, en bovendien de eis stellen dat dergelijke overeenkomsten tot een volledig lidmaatschap van de EEG zouden moeten leiden.

Noors-Engels geschil

Tussen Noorwegen en Engeland was een geschil gerezen over de vraag of de bouw- en investeringstoelagen voor drie in Engeland te vestigen aluminiumsmelterijen een inbreuk zouden maken op de EVA-Conventie. Dit wordt gesteld door Noorwegen, dat een vermindering van zijn export naar Engeland vreest. Engeland dat de voornaamste afnemer van de Noorse aluminumproduktie is (Noorwegen levert thans 112.000 ton op een totale Britse consumptie van 400.000 ton), ontkent dit. Het heeft reeds stappen genomen om de capaciteit van de drie smelterijen te beperken en tegen 1970/71 een herziening van de situatie toegezegd. *(NRC* 10-5).

Over dit geschil (zie ook pag. 810/1) werd in het communiqué gezegd:

De ministers bespraken de uitwerking op de EVA-handel van de beoogde vergroting van de capaciteit van de aluminiumsmelterijen in het Verenigd Koninkrijk door staatssteun, welke overeenkomstig de algemene wettelijke bepalingen voorzien zijn, en de uitwerking daarvan op de Noorse export, welke daarvan het gevolg zou kunnen zijn. Op verzoek van de ministerraad kwamen de regeringen van het Verenigd Koninkrijk en Noorwegen overeen over deze aangelegenheid met spoed verdere bilaterale besprekingen te voeren en de ministerraad hierover rapport uit te brengen. De Britse minister verklaarde „dat zijn regering bij het nemen van besluiten met deze besprekingen volledig rekening zou houden." (EFTA-Bulletin juni 1968)

Wenen

De Franse voorstellen (pag. 759/2) voor een regeling van de Europese handel en vooral inzake handelsschikkingen tussen de EEG en de kandidaatleden (vooral de EVA-partners Engeland en Denemarken) waren het voornaamste onderwerp van gesprek op de bijeenkomst van de ministerraad te Wenen.

De Britse onderminister van buitenlandse zaken, *Frederick Mulley,* verklaarde dat Engeland alleen voorstellen van de EEG in overweging wil nemen als zij zijn gekoppeld aan een uiteindelijk volledig lidmaatschap van de EEG.

De Zwitserse vertegenwoordiger, bondsraad *Hans Schaffner,* bepleitte een pragmatisch beleid. Het vooral door Engeland aangevoerde bezwaar dat tussenoplossingen de weg tot een later lidmaatschap zouden kunnen blokkeren, noemde hij irreëel. Men moet van alle mogelijkheden voor een nauwere samenwerking in Europa gebruik maken.

Schaffner diende daartoe de volgende voorstellen in: 1) de delegatieleiders moeten onderzoeken welke tussenoplossingen overeenkomstig de doelstellingen van de EVA gevonden moeten worden en welk effect zij op de afzonderlijke leden kunnen hebben; 2) zij moeten voorts onderzoeken welke positieve bijdrage de EVA tot het uitwerken van een „arrangement" kan leveren en 3) de EVA moet haar bereidheid tonen tot het openen van gemeenschappelijk overleg met de EEG-landen. Deze contacten zouden op ministersniveau kunnen plaatsvinden, maar zij zouden een informeel sonderend karakter moeten hebben, waarbij vermeden zou moeten worden dat zij als inleiding tot voorafgaande onderhandelingen konden worden opgevat.

De Oostenrijkse minister van buitenlandse zaken, *Kurt Waldheim,* sloot zich bij deze voorstellen aan. De Zweedse minister van handel, *Gunnar Lange,* stelde belang in interim-oplossingen, maar deze moesten alle EVA-partners materiële voordelen brengen. De ministers *Nybö Andersen* (Denemarken) en *Kare Willoch* (Noorwegen) onderstreepten de wens van hun landen volledig lid van de EEG te worden.

Lidmaatschap IJsland

De ministers betuigden instemming met de door IJsland ingediende aanvraag voor het lidmaatschap van de EVA. Zij droegen de permanente raad op om de plannen voor de onderhandelingen uit te werken

Op 14 nov. had het secretariaat van de EVA te Genève bekend gemaakt een verzoek van de IJslandse regering om opneming in de EVA te hebben ontvangen. Het parlement van IJsland had de regering daartoe met 35 tegen 11 stemmen gemachtigd.

Overige besluiten

De ministers bevestigden volgens het Weense communiqué hun in mei te Londen geuite bereidheid alle constructieve voorstellen voor interim-oplossingen, met inbegrip van handelsovereenkomsten, die de EEG doet, in positieve geest te overwegen, vooropgesteld dat deze voorstellen met de internationale verplichtingen overeenstemmen. De ministers hoopten dat de binnen de EEG ontwikkelde initiatieven (het onderzoek van voorstellen inz. handelsarrangementen en technische samenwerking) spoedig tot gemeenschappelijke voorstellen van de Zes zouden leiden.

De ministers waren het erover eens dat elke oplossing in overeenstemming met de GATT moet zijn en de belangen van de EVA-landen in gelijke mate moet dienen.

De permanente raad kreeg de opdracht het onderzoek van de landbouwbepalingen in de conventie te voltooien.

Overeengekomen werd het geschil tussen Engeland en de Scandinavische landen over de export van ingevroren visfilet naar Engeland in 1969 verder te bespreken. Dit geschil ontstond toen Engeland begin november een invoerrecht van 10% op de invoer van dit produkt instelde om de eigen visindustrie te beschermen. Dit gebeurde nadat het in 1959 overeengekomen invoercontingent van 24.000 ton per jaar door de Scandinavische landen overschreden was. *(NRC, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 8/2)

NEDERLAND

SAMENWERKING NEDERLAND-DUITSLAND-ENGELAND BIJ PRODUKTIE URANIUM

Nederland, Engeland en W.-Duitsland hebben in beginsel overeenstemming bereikt over samenwerking voor de produktie van verrijkt uranium volgens het ultracentrifugesysteem (de methode, ontwikkeld door prof. Kistemaker, zie pag. 374/1). Dit is besloten op een bijeenkomst op 25 nov. in Den Haag, waaraan deelnamen de Nederlandse minister mr. *L. de Block* van economische zaken en staatssecretaris *H. J. de Koster* van buitenlandse zaken, de Engelse ministers *A. Wedgwood Benn* voor technologie en *F. Mulley,* onderminister van buitenlandse en gemenebestzaken en de Duitse minister voor wetenschappelijk onderzoek dr. *G. Stoltenberg* en staatssecretaris *R. Lahr* van buitenlandse zaken.

De uitgangspunten voor samenwerking, waarover de ministers het eens werden, zullen aan hun regeringen worden voorgelegd. Samenwerking met andere landen wordt onder ogen gezien. Elke afspraak over samenwerking zal in overeenstemming moeten zijn met de politiek van de drie regeringen met betrekking tot het niet leveren van ver-

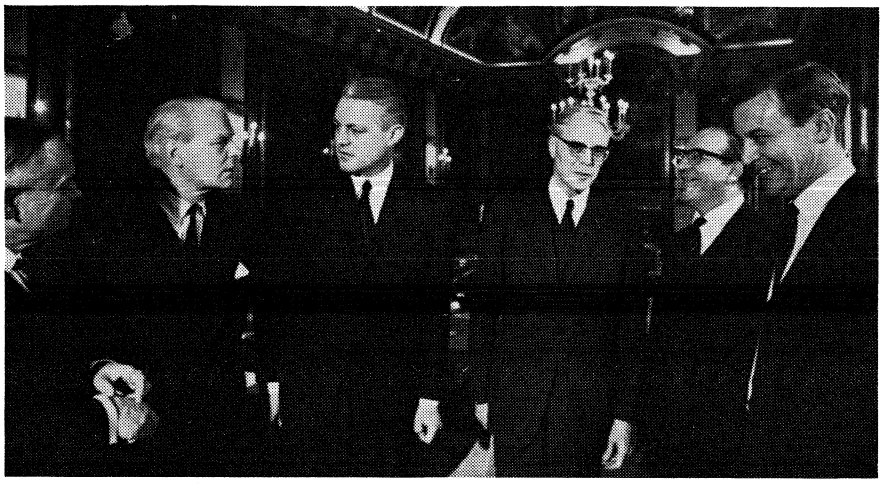

V.l.n.r.: R. Lahr, H. J. de Koster, G Stoltenberg, L. de Block, F. Mulley en A. Wedgwood Benn.

rijkt uranium voor nucleaire wapenen en tot de internationale verplichtingen, die de landen in verband hiermee op zich hebben genomen.
Een werkgroep van deskundigen zal in dec. de mogelijkheden voor samenwerking bespreken, waarna de ministers in het voorjaar van 1969 in Londen opnieuw bijeen zullen komen.

TWEEDE KAMER AANVAARDT HUURVERHOGING

De Tweede Kamer heeft op 11 dec. met 77 tegen 47 stemmen haar goedkeuring gehecht aan het voorstel van de regering om de jaarlijkse huurverhoging voor na 5 mei 1945 met rijkssteun gebouwde woningen te brengen van 4 op 6%. Tegen het wetsontwerp stemden PvdA, PPR, CPN, PSP, Boerenpartijgroep-Koekoek en drie KVP-ers.
De regering had op 2 dec. het wetsontwerp gewijzigd in die zin dat in afwijking van het algemene beginsel van huurverhoging per 1 jan., de eerste keer de verhoging zal ingaan op 1 april 1969. Dit n.a.v. tijdens de algemene beschouwingen in de Kamer van de zijde der regeringspartijen geopperde bezwaren tegen invoering per 1 jan. 1969.
Minister Schut (volkshuisvesting en ruimtelijke ordening) zegde, n.a.v. aandrang uit de Kamer, toe „hartstochtelijk" te zullen streven naar invoering van aanvullende individuele huursubsidies voor de gezinnen met de laagste inkomens ingaande 1 jan. 1970. *(ANP, NRC)*

(Vor. ber. pag. 740/1)

AFLOSSING MARSHALL-HULP

Nederland is op 13 nov. met de VS overeengekomen dit jaar het restant ad $ 65,5 mln van de door de VS in het kader van het Marshallplan verleende lening vervroegd af te lossen, zulks als steun voor de Amerikaanse betalingsbalans. De lening die in 1948 werd verstrekt, bedroeg oorspronkelijk $ 129,5 mln. *(De Volkskrant* 15-11)

EFFICIENCYRAPPORT PTT

De minister van verkeer en waterstaat heeft op 28 nov. aan de Tweede Kamer een rapport „Onderzoek naar de doelmatigheid bij de postdienst" aangeboden. Dit rapport is op zijn verzoek uitgebracht door het Raadgevend Efficiencybureau Bosboom en Hegener en het Raadgevend Bureau Berenschot. Daarin worden een aantal voorstellen gedaan, die volgens de bureaus besparingsmogelijkheden van *f* 80 tot *f* 100 mln zouden opleveren. De PTT, die een aantal suggesties in een commentaar afwijst, raamt de mogelijke besparingen op *f* 45 tot *f* 50 mln. Hierbij zijn de door de PTT verworpen suggesties tot gehele of gedeeltelijke opheffing van de postbestelling aan huis niet inbegrepen. De voornaamste suggesties van de efficiencybureaus zijn:

- Openstelling van de mogelijkheid voor het publiek om zelf de post af te halen bij z.g. afhaalkiosken (postbusbatterijen), b.v. bij brievenbussen, dus geen bestelling aan huis meer tenzij op grond van een speciaal abonnement. Besparing *f* 100 mln.
- Invoering van de vijfdaagse bestelweek (geen bestelling meer op zaterdag). Besparing *f* 9 mln.
- Herstructurering van het vervoer, opvoering van de bezettingsgraad. Besparing *f* 6 mln. (PTT: *f* 2 tot *f* 4 mln).
- Vestiging van postagentschappen op het platteland ter vervanging van de bijpostkantoren, hulppostkantoren en poststations. Besparing „aanzienlijk" (PTT: *f* 2,5 tot *f* 4 mln).
- Opheffing van minder belangrijke, verliesgevende diensten. Geen besparingsbedrag genoemd.
- Beperking van het aantal bestellingen per dag. Besparing bij opheffing van de tweede bestelling *f* 18 mln. Volgens PTT, uitgaande van handhaving van twee volledige bestellingen in het centrum van de grootste vier steden, *f* 15 mln.
- Plaatsing van brievenbussen aan de openbare weg (buitenbussen) en in batterijen op de begane grond in flatgebouwen. Besparing *f* 2 mln. (PTT *f* 3 tot *f* 4 mln).
- Invoering van snel- en langzaam verkeer via tariefdifferentiatie naar keuze van de afzender. Geen besparingscijfer; PTT heeft de zaak in studie.
- Reorganisatie van de lokettendienst door de gewone kwitanties om te zetten in girokwitanties. Geen besparingscijfer genoemd (PTT: *f* 1,5 tot *f* 2 mln).

Andere voorstellen behelzen:

- Reorganisatie van de loket-gelddiensten. Besparing *f* 6 tot *f* 12 mln. (PTT: *f* 1,5 tot *f* 4,5 mln).
- Mechanisering en automatisering van sorteerprocessen bij gebruik van numerieke adrescode. Besparing *f* 35 mln, (volgens PTT nog niet te becijferen, omdat de zaak in onderzoek is).
- De stichting van, resp. participatie in, wijkservice-centra.
- Bij het begin van de status van PTT verdient het aanbeveling de rechten en verplichtingen van de postdienst als concessionaris van het postmonopolie zo duidelijk te stellen dat daarop een commercieel beleid gebaseerd kan worden, gericht op de reële behoeften van het publiek. Veel aandacht moet geschonken worden aan een meer systematisch marktonderzoek ter bepaling van het dienstenassortiment. (A l g. H b l d 28-11)

DRS. BOGAERS VOORZITTER GOOILAND

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland hebben m.i.v. 15 dec. benoemd tot voorzitter van het gewest Gooiland drs. *P. C. W. M. Bogaers,* oud-minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening. In het gewest Gooiland werken de gemeenten Hilversum, Bussum, Naarden, Laren, Blaricum en Huizen samen bij het bepalen van beleid dat van regionaal belang wordt geacht. *(NRC* 11-12)

STEDELIJKE ONTWIKKELING UTRECHT

Op 30 okt. is bekend gemaakt dat Rijk en Provincie overeenstemming hebben bereikt over de stedelijke ontwikkeling ten zuiden van de stad Utrecht. Besloten is eerst de stad Nieuwegein voor 50.000 inwoners tot ontwikkeling te brengen op het grondgebied van de gemeenten Jutphaas en Vreeswijk

(die zullen worden samengevoegd), en daarna een stad (groot)Houten voor wellicht 100.000 inwoners.
De stad Utrecht is in 1970 volgebouwd. Verwacht wordt dat dit na 8 à 10 jaar met de nieuwe stad Nieuwegein eveneens het geval zal zijn. (*NRC* 31-10)

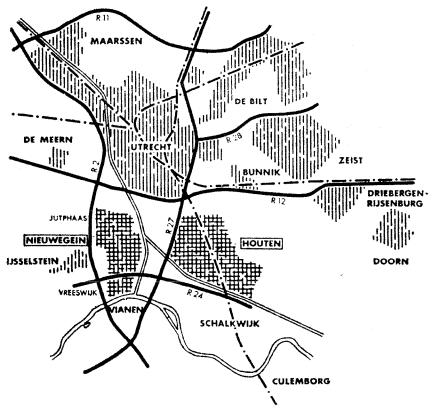

(N R C)

PARTIJ NIEUW RECHTS

Op 26 okt. is door de Stichting Nieuw Rechts besloten tot omvorming van de stichting in de politieke partij Nieuw Rechts. Als doel stelt de partij zich het keren en bestrijden van linkse invloeden op de samenleving. Voorzitter is *M. Lewin.*

(Vor. ber. pag. 182/2)

VERDERE SPLITSING BP-FRACTIE TWEEDE KAMER

Het Tweede-Kamerlid mr. *H. Ch J. M. Kronenburg* is op 12 nov. uit de fractie van de Boerenpartij-groep Harmsen getreden.
Op 12 dec. heeft de voorzitter van de Tweede Kamer meegedeeld dat, als gevolg van het uiteenvallen van de BP-fractie, voortaan drie fracties optreden:
1. de fractie van de Boerenpartij (3 leden), voorzitter de heer Koekoek;
2. de groep-Harmsen (3 leden), voorzitter de heer Harmsen. Deze fractie had verzocht te worden aangeduid als Binding Rechts;
3. de heer Kronenburg.

(Vor. ber. pag. 694/2)

VOORZITTERSCHAP VVD

De voorzitter van de VVD, ir. *K. van der Pols* heeft op 26 okt. meegedeeld te willen aftreden i.v.m. zijn werkzaamheden in het bedrijfsleven. Het hoofdbestuur heeft het voormalig Tweede-Kamerlid mevrouw *G. V. van Someren-Downer* kandidaat gesteld voor het voorzitterschap van de partij. De verkiezing vindt plaats op het jaarlijks congres in maart 1969.

VVD-CONGRES OVER RAPPORT KIEZER-GEKOZENE

De VVD heeft op 15 en 16 nov. te Hilversum een buitengewone algemene vergadering gehouden ter bespreking van het rapport Kiezer-gekozene.

De vergadering sprak zich uit voor handhaving van de evenredige vertegenwoordiging, verwierp het premiestelsel en het zg. Duitse stelsel (combinatie van evenredige vertegenwoordiging en districtenstelsel), ging akkoord met een grotere invloed van voorkeursstemmen, wees lijstverbinding binnen de kieskring af en sprak zich uit voor afschaffing van de opkomstplicht.
Het sluiten van stembusakkoorden „wanneer de omstandigheden dat toelaten" werd aanvaard.
De vergadering was tegen afschaffing van de Eerste Kamer, maar voor beperking van de begrotingsbehandeling in de senaat tot de algemene politieke en financiële beschouwingen en een zittingsduur van vier (nu zes) jaar.
De algemene vergadering sprak zich uit tegen rechtstreekse verkiezing van de minister-president en kandidaatstelling door de Tweede Kamer van een kabinetsformateur, tevens kandidaat-minister-president. Over het laatste staakten de stemmen. Aanvaard werd een resolutie die zich uitspreekt voor handhaving van de geldende adviesprocedure; er zal echter nader worden onderzocht op welke wijze de bezwaren daarvan kunnen worden ondervangen.
M.b.t. de burgemeester sprak de vergadering zich uit voor benoeming door de Kroon. Aan de bestuurlijke bekwaamheid dient meer gewicht te worden toegekend dan aan politieke kleur en religieuze overtuiging. De gemeenteraad kan een aanbeveling doen inzake de vereisten waaraan de burgemeester moet voldoen. Herbenoeming moet geschieden na vier (nu zes) jaar. De burgemeester zou rekenschap in de gemeenteraad moeten afleggen van zijn beleid, w.o. het politiebeleid.
De voorstellen tot verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd tot 18 jaar werden terugverwezen naar de commissie Kiezer-gekozene. De vergadering sprak zich uit voor een referendum, zulks onder bepaalde omstandigheden, wanneer het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging faalt. (A N P, N R C)

(Vor. ber. pag. 406/1)

VOORZITTERSCHAP PVDA

Dr. *J. G. H. Tans* heeft op 4 nov. aangekondigd zich op het partijcongres in maart 1969 niet herkiesbaar te stellen als voorzitter van de PvdA. Dr. Tans, die in de Tweede-Kamerfractie onderwijsdeskundige is, acht het combineren „van beide zware functies" niet verantwoord.
Eerder had de secretaris van de PvdA, het Tweede-Kamerlid *E. R. Wieldraaijer,* bekend gemaakt in maart 1969 te zullen aftreden.
Het partijbestuur heeft op 18 nov. besloten het congres aan te bevelen een presidium te kiezen, bestaande uit dr. *A. Vondeling, A. van der Louw* en drs. *H. J. Eysink,* resp. als voorzitter en eerste en tweede vicevoorzitter.

Na afloop van de vergadering werd meegedeeld, dat een aantal bestuursleden principiële bezwaren heeft tegen een combinatie van voorzitterschap en Kamerlidmaatschap, maar heeft aanvaard dat dr. Vondeling, als hij eenmaal gekozen zou zijn, Kamerlid blijft. Dr. Vondeling is voornemens over twee jaar geen nieuwe kandidatuur te aanvaarden, opdat de top van de partij verder zou kunnen verjongen. (H e t P a r o o l)

(Vor. ber. pag. 650/3)

DEMOCRATISCHE APPÈL IN PVDA

De zg. groep-Kors in de Partij van de Arbeid heeft op 15 nov. in een advertentie in Het Parool en het Vrije Volk de leden van de PvdA opgeroepen instemming te betuigen met een verklaring, waarin verontrusting wordt uitgesproken over de „stelselmatige aanvallen op een aantal standpunten van de partij, vooral inzake de buitenlandse politiek en defensie, door Nieuw-Links".
Tot de ondertekenaars behoren o.m. *F. J. Goedhart,* prof. *A. Heertje,* prof. *L. de Jong* en *Meyer Sluizer.*
De groep heeft besloten voortaan te werken onder de naam „Democratisch Appèl in de PvdA"; zij wil streven naar een meer representatieve samenstelling van het partijbestuur. Op de advertentie is o.m. positief gereageerd door dr. ir. *J. P. Mazure,* voorzitter van de Eerste Kamer.

In een circulaire aan degenen die adhesie hebben betuigd, heeft „Democratisch Appèl" tegenkandidaten gesteld voor het partijbestuur. Zij stelt dr. A. V o n d e l i n g kandidaat voor het partijvoorzitterschap, en H. P o r s j r. en W. P o l a k (wethouder te Amsterdam) als tweede en derde voorzitter.
In de circulaire schreef Democratisch Appèl o.a. dat het tijd wordt in het partijbestuur „schoonmaak" te houden teneinde een eind te maken aan alle „dubbelzinnigheid en onduidelijkheid" van de PvdA. De partij wordt volgens Democratisch Appèl sterk beïnvloed door krachten die wezensvreemd zijn aan een politieke partij die zich stelt op democratisch socialistische beginselen. De kern van de zaak is, aldus de circulaire, dat de heer Van der Louw c.s. voortdurend gekweld worden door het verlangen sympathie te betuigen aan allerlei vormen van communisme en geen gelegenheid voorbij laten gaan om te ageren tegen de NAVO.
Het dagelijks bestuur van de PvdA heeft geweigerd mee te werken aan de verspreiding van de circulaire omdat daarin op kwetsende wijze wordt geschreven over personen die kandidaat zijn gesteld voor het partijbestuur. (H e t P a r o o l, N R C)

(Vor. ber. pag. 652/3)

OPHEFFING KERNGROEP NIEUW LINKS

Op 25 okt. is meegedeeld dat de kerngroep van Nieuw Links in de PvdA zich heeft opgeheven. De groep heeft sinds een jaar zonder „bestuur" of „leiding" te willen zijn de actie en de standpunten van Nieuw Links ontworpen. De groep bestond uit de zeven Nieuw Linksleden van het partijbestuur en uit de heren Lammers, Pauka, De Rooy, Van Dam, V. d. Bergh, Nagel en Kolthoff.
Tot opheffing is besloten omdat de actie thans is gedecentraliseerd. *(Het Parool* 26-10)

PSP-ANALYSE „ROODDRUK VOOR MORGEN"

De Pacifistisch-socialistische partij (PSP) heeft op 25 nov. een brochure gepubliceerd, getiteld „Rooddruk voor morgen", die een analyse bevat van de sociaal-economische en politieke situatie in Nederland. De analyse is bedoeld als een discussiebasis voor een programma voor links Nederland.

De PSP spreekt zich in de brochure uit voor een fundamentele herstructurering van de maatschappij. Daarbij dient het begrip „zeggenschap" centraal te worden gesteld. Gesteld wordt o.m. „dat de problemen, de onrechtvaardigheden, de ongelijkheden en fricties in onze Westerse economie steeds weer kunnen worden teruggebracht tot de fundamenten van een kapitalistisch economische structuur, ook al heeft deze een neokapitalistisch uiterlijk gekregen.
De hergroepering van het Europese bedrijfsleven brengt niet alleen grotere economische machtsconcentraties tot stand, maar deze oefenen grote invloed uit op de maatschappelijke ontwikkeling ook op politiek terrein".
Het nationale parlement wordt steeds meer gereduceerd tot een instelling die de uiterlijke schijn van de democratie ophoudt. Het ziet zich bij werkelijk belangrijke beslissingen geplaatst voor een reeds tot stand gekomen Westeuropees of Atlantisch kader, zodat hoogstens aan de verschijningsvormen gesleuteld wordt. Democratische inspraak van de bevolking wordt verder weg dan ooit genoemd. Het praten over en het plannen formuleren voor een gekozen minister-president, districtenstelsel, het via stembusakkoorden komen tot een parlementaire meerderheid betekent slechts dat men bezig is schijnoplossingen aan te dragen, aldus Rooddruk voor Morgen. Iedere hervorming moet beginnen op sociaal-economisch terrein, aldus de brochure.
In de brochure worden o.m. de volgende suggesties gedaan:
- De vakbeweging dient haar organisatiepatroon meer af te stemmen op activiteiten per onderneming.
- De ondernemingsraden dienen meer inhoud te krijgen. De arbeiders van een bedrijf moeten buiten de bedrijfsleiding om, hun eigen ondernemingsraad kiezen. De vakbeweging zal aan de raden haar steun moeten geven. Deze raden zouden naast het opkomen voor de dagelijkse problemen in het bedrijf de volgende taken moeten krijgen: herziening van de ondernemingsstatuten; het recht om in grote lijnen het ondernemingsbeleid vast te stellen o.a. wat betreft investering, financiering en inkomensdeling; het recht om volgens daarvoor gestelde regels de directie te benoemen en te ontslaan, en tot slot het recht om de ondernemingsplannen en de jaarrekening goed te keuren.
- De mogelijkheden en grenzen van de strijdmethode om bedrijven te bezetten moeten worden afgetast bij het voeren van acties om de zeggenschap van de arbeiders af te dwingen.
- Studenten en wetenschappelijke staf moeten volwaardig deel hebben in de beslissingen over de inrichting van het onderzoek en het onderwijs.

Bij alle vormen van hoger beroepsonderwijs en het voortgezet onderwijs dienen de oudste leerlingen inspraak te krijgen in bepaalde facetten van het schoolbeleid.
- Een linkse concentratie moet zich ook voorbereiden op de levering van een kader van mensen, die het nieuwe bestuursapparaat te zijner tijd moet kunnen bemannen. (ANP, NRC)

(Vor. ber. pag. 424/2)

VIERDE BAAN SCHIPHOL GEREED

Op 14 nov. is de laatste van de vier banen op Schiphol, de 01 L-19 R over Zwanenburg, in gebruik genomen. Schiphol beschikt nu over twee noord-zuid- en twee oost-westbanen. De nieuwe baan is 3300 m lang en 75 m breed. *(Het Parool* 15-11) (Vor. ber. pag. 741/3-1967)

NOG GEEN SPLITSING NVSH

Een buitengewoon congres van de Nederlandse Vereniging voor Sexuele Hervorming (NVSH) heeft op 26 okt. met 263 tegen 140 stemmen besloten tot loskoppeling van de hulpverlenende taak (consultatiebureaus) van de vereniging. De hulpverlenende taak zou worden overgedragen aan de op te richten Dr. Jan Rutgersstichting, waarin men hoopt te komen tot samenwerking met andere instanties op dit terrein. In een door de oppositiegroep aangespannen kort geding heeft de Haagse rechtbank de uitvoering van het besluit echter op formele gronden (onvoldoende convocatie) verboden.
De splitsing zal op een gewoon congres in maart 1969 opnieuw aan de orde worden gesteld. *(Het Parool, Alg. Hbld.)*

REGISTRATIE HART- EN VAATZIEKTEN

De staatssecretaris voor volksgezondheid, dr. *R. J. H. Kruisinga,* heeft op 14 nov. in de Tweede-Kamercommissie voor volksgezondheid meegedeeld, dat ten departemente zal worden overgegaan tot centrale registratie van het vóórkomen van hartinfarcten, in samenwerking met de Stichting Medische Registratie Ziekenhuizen en de Trombosedienst van het Nederlandsche Rode Kruis.

Dr. Kruisinga noemde het probleem van de hartaandoeningen in de middelbare en oudere leeftijdsgroepen „verontrustend en dominerend".
In de leeftijdsgroep van 40 tot 64 jaar sterven jaarlijks 4000 mannen en 1000 vrouwen aan hartaandoening. Op het ogenblik lijden 30.000 mannen en 8000 vrouwen aan de gevolgen van een infarct. Elk jaar komen er nog eens 10.000 gevallen bij: 8000 mannen en 2500 vrouwen. Bij hen die jonger dan 40 jaar zijn, neemt het verschijnsel van het hartinfarct in betekenis toe. (Het Parool, De Volkskrant 14-11)

CONSULTATIEBUREAU HOMOFIELEN

Op 14 nov. heeft de staatssecretaris voor cultuur, recreatie en maatschappelijk werk te Amsterdam het eerste consultatiebureau voor homofilie geopend. Rijk, gemeente en provincie verlenen subsidie voor het bureau, dat uitgaat van de Jhr. mr. J. A. Schorer-stichting. *(NRC 15-11)*

DE WONINGBEHOEFTE

Volgens een herziene raming van de woningbehoefte moeten in de periode 1968 t/m 1973 gemiddeld rond 80.000 woningen per jaar gebouwd worden om de te verwachten bevolkingsaanwas en de z.g. gezinsverdunning op te vangen. Bij een jaarlijkse produktie van 125.000 woningen en een vervanging, welke oploopt van 19.000 in 1968 tot 42.000 in 1973, zal het kwantitatieve woningtekort voor het gehele land in 1973 globaal zijn opgeheven. Dit blijkt uit mededelingen van de minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening aan de Tweede Kamer over de resultaten van het onderzoek naar de woningbehoefte, dat het Centraal Bureau voor de Statistiek eind okt. 1967 instelde.
De woningbehoefte is sterker toegenomen dan was geraamd als gevolg van: 1) het grotere aantal nieuwe gezinnen, omdat huwelijken op nog weer jongere leeftijd blijken te worden gesloten dan verwacht was en 2) de grotere drang naar een zelfstandige woning zowel bij gezinnen als bij alleenstaanden.
Hoewel het kwantitatieve woningtekort na 1964 aanzienlijk is teruggelopen — van 185.100 in okt. 1964 tot 101.700 in 1967 — verloopt de inhaal van het tekort minder snel dan tot voor kort werd verwacht. Het tekort bedroeg op 1 jan. 1968 ongeveer 93.000 woningen, 37.000 meer dan in de ontwerp-begroting voor 1968 werd geschat.
Verhoudingsgewijs drukt de last van de woningnood het zwaarst op de vrij jonge gezinnen. Dit moet worden toegeschreven aan de sterke groei van de jeugdige huishoudens. Tussen 1964 en 1967 nam b.v. het aantal huishoudens in de leeftijdsgroep beneden de 25 jaar met bijna de helft toe, terwijl bij alle huishoudens de toeneming in die periode niet meer dan 6% bedroeg.
Op 31 okt. 1967 waren er ongeveer 3,45 mln woningen, waarvan er 56.600 (ruim 1,5%) op dat ogenblik niet werden bewoond. Op 1 april 1968 was dit aantal 59.500 woningen, waarvan er 12.800 kwalitatief slecht waren.
De woningvoorraad is de laatste jaren

ook kwalitatief beter geworden. In 1964 was 59% van de woningen voorzien van een badgelegenheid en 9% van centrale verwarming (in 1967 resp. 72 en 16).
In alle huurklassen varieerden de inkomens van de bewoners sterk. Van alle huishoudens en alleenstaanden verwoont 43% minder dan 10% van het beschikbare inkomen; 45% verwoont 10 tot 20% en 12% verwoont 20% of meer. Een vrij hoge huurquote (verhouding inkomen en huur) komt voornamelijk bij de laagste inkomensgroepen voor, aldus de minister. (Persbericht Ministerie van Volkshuisvesting 19-11, Het Parool 20-11)

BELGIË

ALLEGHENY-LONGDOZ

Op 11 dec. heeft het Economisch en Sociaal Kernkabinet meegedeeld dat het in beginsel akkoord gaat met de vestiging van een staalgieterij in het bedrijf Allegheny-Longdoz te Genk (Limburg).

Vroeger in het jaar was in de provincie beroering ontstaan wegens de mogelijkheid dat de geplande staalgieterij in Wallonië zou worden gebouwd. Toen immers de kredietaanvraag m.b.t. de oprichting van de elektrische oven te Genk door de regering op het punt stond te worden ingewilligd, kwam het nieuws dat de grote staalbedrijven Cockerill-Ougrée-Providence en Espérance-Longdoz mogelijk zouden fuseren of zeer nauw samenwerken. In het raam van die toenadering leek de autonome expansie van het Limburgse staalbedrijf, dat voor een deel door Espérance-Longdoz en voor een ander deel door het Amerikaanse bedrijf Allegheny Ludlum gecontroleerd wordt, bedreigd.

De regering heeft thans het standpunt ingenomen dat de gieterij toch te Genk moet komen, ook reeds omdat de economische en sociale toestand in Limburg het scheppen van nieuwe arbeidsgelegenheid vereist. Het overlegcomité voor het staalbeleid werd door de regering verzocht dringend zijn advies uit te brengen, zodat de ministerraad eerlang de modaliteiten i.v.m. de definitieve toekenning van de kredieten zou kunnen bepalen.

PLAN VOOR ZEESTAD

Ir. *L. de Meyer* heeft op 12 dec. te Gent voor de pers een plan toegelicht dat strekt tot de bouw van een „zeestad" voor de Belgische oostkust. Gespecialiseerde ondernemingen hebben drie jaar aan het plan gewerkt, dat zal worden overgemaakt aan de regering.
Het plan voorziet in de bouw van een superhaven voor zeeschepen tot 225.000 ton, ter hoogte van Zeebrugge, op een terrein van 7.000 ha, veroverd op de Noordzee. Het geheel zou een woongebied omvatten van ca. 2.900 ha. Voor Knokke en Heist zou een binnenzee worden aangelegd, met een strand van ongeveer 600 ha. Door de aanleg van de zeestad zou de Westerschelde, tot aan Baalhoek, toegankelijk worden voor schepen tot 125.000 ton, waardoor het geplande havengebied in de ontworpen industriezone op de linkeroever, nabij Antwerpen, maximaal zou kunnen worden benut. Volgens de promotors zou het project 21 mrd fr. kosten, gespreid over tien jaar.
Het plan gaat ervan uit, dat de doorgang van de Wielingen en Het Scheur kan worden verbeterd, en aldus meteen de toegang tot de havens van Gent en Antwerpen. In plaats van de uitgebaggerde specie op een verafgelegen plaats in zee of op land te storten, zou deze achter een beschermende dijk worden opgespoten.
De overheid zou de werken slechts financieren, naargelang gedeelten van het projekt beschikbaar komen. Reeds werd een gedetailleerd plan voorgelegd aan de diensten van het departement van Openbare Werken.

LANDBOUWMEMORANDUM

De drie grote Belgische landbouworganisaties (Alliance Agricole Belge, Belgische Boerenbond, Fédération Nationale des Unions Professionnelles Agricoles) hebben aan de regering een gemeenschappelijk memorandum betreffende „een globaal landbouwbeleid" gepubliceerd en aan de regering overhandigd.
In het uitvoerig memorandum wordt vooreerst de belangrijke plaats onderstreept die de landbouw nog steeds in de nationale economie bekleedt. Met een bruto toegevoegde waarde van ca. 45 mrd fr. is de landbouw de vierde belangrijkste nijverheid, na de metaalverwerkende industrie, de bouw- en de voedingsnijverheid. Hij verschaft direkt arbeid aan 200.000 gezinnen en nog eens aan 400.000 arbeiders in andere sectoren.
De leefbaarheid van de landbouw moet in stand worden gehouden, aldus het memorandum, door een globaal beleid, dat moet steunen op: 1) de vaststelling van een passend niveau voor de landbouwprijzen en de regelmatige actualisering ervan; 2) een vernieuwing van de structuren, met name door geleide investeringen; 3) een sociaal beleid dat de plattelandsbevolking een volledige deelneming in de welvaart van de moderne samenleving waarborgt.

Het memorandum wijst erop dat het prijsbeleid van fundamenteel belang is voor het waarborgen van een behoorlijk inkomen aan de goed geleide bedrijven en ook voor het oriënteren van de produktie in functie van de afzetmogelijkheden. Het memorandum stelt diverse maatregelen voor i.v.m. de moeilijkheden in de zuivelsector. Met betrekking tot de andere produkten verwerpt het memorandum elke door de Europese Commissie voorgestelde prijsverlaging. Voor de tarwe, de voedergranen en het koolzaad wordt integendeel een prijsverhoging geëist. I.v.m. de structuren eisen de landbouworganisaties:

RIJKSBEGROTING

Het vierde deel van de algemene toelichting bij de rijksbegroting 1969 (zie pag. 727/1) werd met vertraging bij de Kamer ingediend.
Het bevat de volgende samenvatting van de functionele uitgavencategorieën:

Functie	In mln fr			In % v. h. totaal		
	1967	1968	1969	1967	1968	1969
Algemeen bestuur	10,227	11.175	12.435	3,8	3,7	3,8
Landsverdediging	27.560	28.890	31.223	10,3	9,5	9,5
Betrekkingen met het buitenland	5.361	6.397	7.033	2,0	2,1	2,1
Justitie en Politie	6.764	7.484	8.028	2,5	2,5	2,4
Verkeerswezen	40.316	48.132	58,669	15,1	15,9	17,8
Nijverheid, Handel en Middenstand	9.132	11.231	11.451	3,4	3,7	3,5
Landbouw en Voedselvoorziening	8.395	12.217	13.973	3,2	4,0	4,3
Onderwijs, Cultuur en Erediensten	53.448	59.724	62.890	20.0	19,7	19,1
Sociale Voorzieningen	37.208	41.391	41.233	13,9	13,6	12,5
Volksgezondheid	4.055	6.106	6.522	1,5	2,0	2,0
Volkshuisvesting	3.802	3.852	4.154	1,4	1,3	1,3
Oorlogs- en rampschade	10.034	10.800	10.873	3,8	3,6	3,3
Openbare schuld	37.768	41.697	45.022	14,2	13,8	13,7
Betrekkingen met lagere publiekrechtelijke lichamen	12.996	14.008	15.356	4,9	4,6	4,7
Diversen	10	11	11	—	—	—
Totaal van de functionele hergroepering	267.076	303.115	328.873	100,0	100,0	100,0

— waarborgen voor de investeringen d.m.v. de goedkeuring door de Senaat van het ontwerp van pachtwet dat reeds in 1962 door de Kamer werd goedgekeurd;
— de doelmatige bestrijding van de veeziekten;
— voortzetting van de verplichte ruilverkaveling;
— aanmoediging van het coöperatief beleid;
— een oordeelkundige verdeling van de middelen die de EG ter beschikking stelt voor de verbetering van de structuren;
— de oprichting van een maatschappij voor grondkrediet;
— de bescherming van de landbouwzones;
— de rationalisering van de handel, ook en vooral wat de fruitteelt betreft.

Wat de financiering van de Europese prijzenpolitiek betreft, wordt erop gewezen dat het deel, dat België te dragen heeft in de kosten, niet in verhouding staat tot zijn betekenis als landbouwland. Het bedrag moet worden beschouwd als een toegeving aan de industriële gemeenschap en de daartoe vereiste uitgaven mogen geen vermindering meebrengen van de begrotingskredieten, die direct de Belgische landbouwers ten goede komen.
De invoering van de BTW in de landbouw moet gebeuren krachtens het forfaitair stelsel en iedere landbouwer moet vrij kunnen kiezen voor het algemeen stelsel.
Het laatste hoofdstuk van het memorandum handelt over de sociale aspecten van het landbouwbeleid.

MGR. P. J. BROEKX

Te Hasselt overleed op 3 oktober mgr. *Pieter-Jan Broekx,* die gedurende een halve eeuw een hoofdrol speelde in de sociale ontwikkeling van Limburg.
Hij werd geboren te Grote-Brogel op 7 maart 1881 in een landbouwersgezin, werd priester in 1906 en directeur van de christelijke-sociale werken van Limburg in 1913. Van 1919 tot 1968 zetelde hij in de bondsraad van de Belgische Boerenbond. Hij werd provinciaal senator in 1921 en zou (sedert 1929 als gecoöpteerd lid) tot 1953 in de senaat blijven zetelen.

ENGELAND

ALUMINIUMFABRIEKEN IN ENGELAND

Minister van handel *Anthony Crosland,* deelde op 29 mei in het Lagerhuis mee, dat overeenstemming was bereikt over de vestiging van de eerste van drie aluminiumfabrieken in Engeland.
De smelterij van de Canadian Alcan zal worden gebouwd in Lynemouth in Northumberland. De fabriek zal een capaciteit krijgen van 60.000 ton per jaar, die echter verdubbeld kan worden.
Op 24 juli maakte minister Crosland bekend, dat een akkoord was bereikt over de bouw van nog twee smelterijen. De eerste zou worden gebouwd door een consortium van Rio Tinto-Zinc en British Insulated Calender Cables in samenwerking met Kaiser Aluminium, in Holyhead. De tweede door British Aluminium in Invergordon. De capaciteit van deze fabrieken zou 100.000 ton per jaar gaan bedragen, maar kon worden uitgebreid tot 120.000 ton per jaar.
De totale produktie van 260.000 ton maakt ongeveer 2/3 van de totale Britse export uit en betekent een besparing van £ 40 mln op de handelsbalans. De regering zal leningen verstrekken aan de drie fabrieken van resp. £ 13 mln, £ 33 mln en £ 27 mln. *(The Times, NRC, NZZ, Le Monde).*

FRANKRIJK

DE GAULLE IN TURKIJE

President *De Gaulle* heeft van 25-30 okt. een officieel bezoek gebracht aan Turkije. Hij werd vergezeld door minister van buitenlandse zaken *Debré.* Tijdens het bezoek werden besprekingen gevoerd met president *Cevdet Sunay,* minister-president *Demirel* en minister van buitenlandse zaken *Caglayangil* over de toestand in Europa na de interventie in Tsjechoslowakije, de crisis in het Midden-Oosten, de opbouw van de Sowjetrussische vloot in de Middellandse Zee en de kwestie-Cyprus.
In een rede op 25 okt. riep De Gaulle Turkije op zich te verzetten tegen politiek van blokken en zich aan te sluiten bij de politiek van „ontspanning, begrip en samenwerking". Een gemeenschappelijke factor was voor beide landen de nationale onafhankelijkheid.
President Sunay had hiervoor in een rede het belang van de NAVO benadrukt na de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije. Over ontspanning toonde hij zich niet optimistisch.

In het slotcommuniqué werd de inval in Tsjechoslowakije veroordeeld en de hoop uitgesproken dat dit land zijn eigen lot kan bepalen. Beide landen achtten het noodzakelijk dat uitvoering zou worden gegeven aan de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 nov. 1967 ter verkrijging van vrede in het Midden-Oosten. De Gaulle sprak de wens uit dat de rechten van beide bevolkingsgroepen op Cyprus gegarandeerd zullen worden. Verder werd de ondertekening van een verdrag voor technische en wetenschappelijke samenwerking bekend gemaakt en zouden de Frans-Turkse handelsbetrekkingen worden uitgebreid. (N Z Z, L e M o n d e)

SAMENGAAN CITROËN-FIAT

Op 25 okt. is een verdrag tot samenwerking tussen de Italiaanse autofabriek Fiat en de Franse autofabriek Citroën bekend gemaakt. Het verdrag valt uiteen in twee delen:



President De Gaulle begroet de president-directeur van Fiat, Giovanni Agnelli.

● Het technische deel voorziet in een paritair samengesteld, gemeenschappelijk orgaan, dat de activiteiten van de beide ondernemingen op het gebied van produktie en verkoop van automobielen zal coördineren. Hierop zullen de research, en de ontwikkelings-, investerings- en produktieprogramma's worden afgestemd.

● Het financiële deel omvat de oprichting van een holding-maatschappij volgens Frans recht, die een meerderheid van de Citroënaandelen zal bezitten. (De Franse bandenfabriek Michelin bezit ca. 56% van de Citroënaandelen.) Fiat zal in deze holding een minderheidsbelang van 15% bezitten.

Op 10 okt. had de Franse regering eerdere plannen voor een samenwerking van Fiat en Citroën afgewezen. Volgens deze plannen zou Fiat ca. 40% van de Citroënaandelen verwerven. De Franse regering kan transacties, waarbij meer dan 20% van de aandelen in buitenlandse handen komt verbieden. Dit zou in dit geval echter juridische moeilijkheden opleveren, daar de door Fiat en Citroën overeengekomen transactie via een Zwitserse holding-maatschappij zou plaatsvinden. Naar verluidt zou president De Gaulle de voorkeur geven aan een Franse oplossing ter sanering van de Franse automobielindustrie door een samengaan van Citroën, Peugeot en Renault. Het staatsbedrijf Renault en het particuliere bedrijf Peugeot werken al geruime tijd samen. De directie van Citroën had echter al op 7 okt. in een communiqué alle andere oplossingen, en met name de „zuiver Franse oplossing" van de hand gewezen. Volgens Citroën bood alleen een akkoord in het kader van de EEG een oplossing. De Europese autoindustrie zou tot stand komen, met of zonder Frankrijk. Citroën wilde dat het met Frankrijk zou gebeuren. De Italiaanse regering had op 8 okt. al haar toestemming gegeven voor een samengaan van Fiat en Citroën. De Franse regering hechtte op 25 okt. haar goedkeuring aan de nieu-

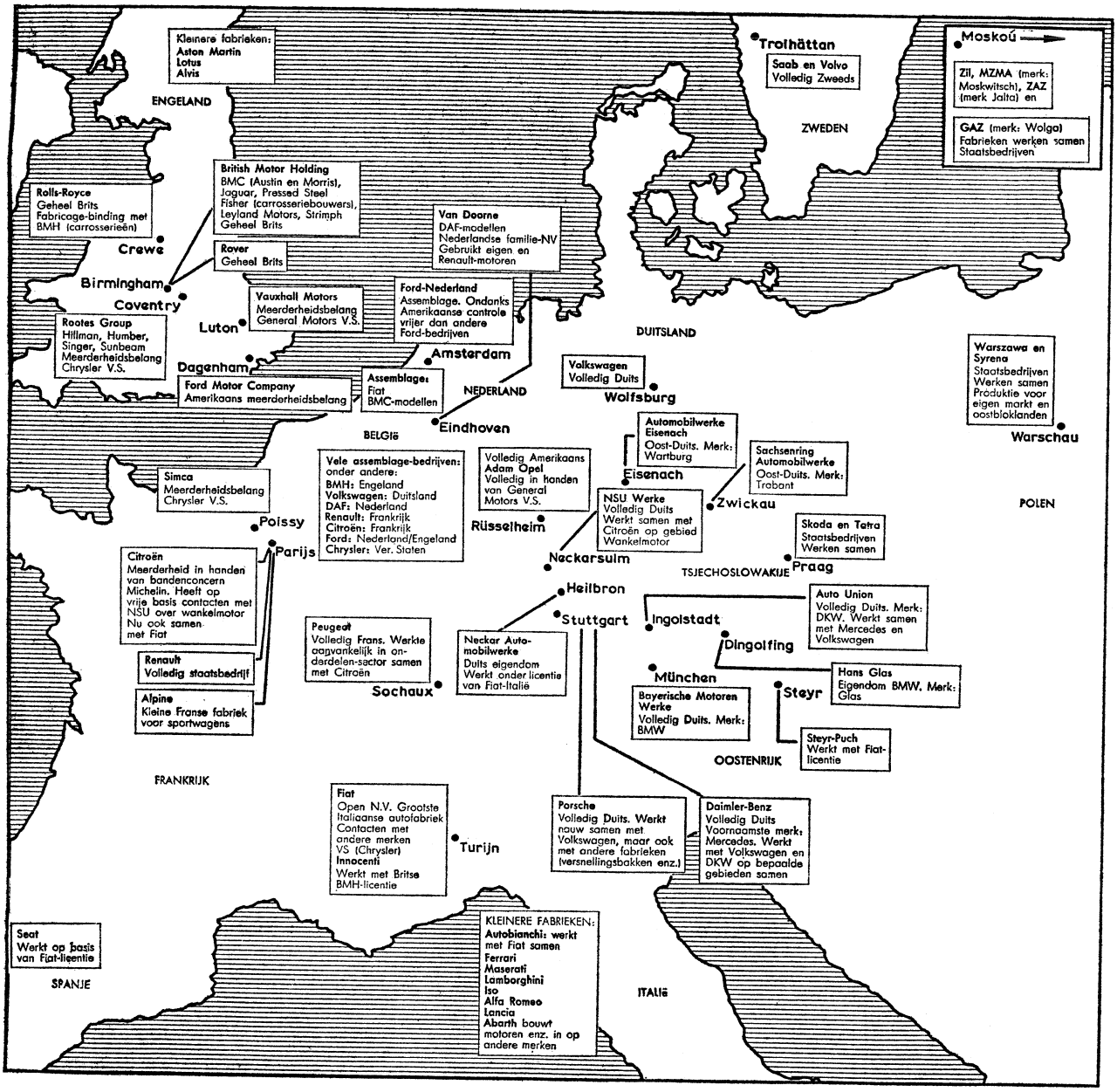

De Europese auto-industrie

(De Volkskrant)

we samenwerkingsvorm. Van de zijde van de vakbeweging, zowel in Italië als in Frankrijk, kwamen protesten wegens de vrees voor bedreiging van de werkgelegenheid. In een interview verklaarde Agnelli echter, dat de werkgelegenheid in feite wordt gegarandeerd door de concurrentiepositie van de firma, waarbij arbeiders werken. Dat was ook de reden, dat Fiat het aantal arbeidsplaatsen voortdurend had kunnen uitbreiden.

De nieuwe combinatie wordt de grootste Europese automobielproducent met ca. 1,85 mln auto's per jaar en komt op de wereldranglijst na General Motors (5,2 mln auto's), Ford (VS) (2,5 mln) en Chrysler (1,8 mln) op de vierde plaats.

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste automobielproducerende en -exporterende landen (in duizendtallen):

		personenauto's		%	bedrijfsauto's		%
		produktie	export	export	produktie	export	export
Engeland	1962	1.249	545	44	425	150	35
	1963	1.608	616	38	404	159	39
	1964	1.868	679	36	465	169	36
	1965	1.722	628	36	455	166	36
	1966	1.604	556	35	439	166	38
	1967	1.552	503	32	385	135	35
Verenigde Staten	1962	6.933	127	1,8	1.240	105	8
	1963	7.638	144	1,9	1.463	123	8
	1964	7.752	181	2,3	1.540	152	10
	1965	9.306	106	1,1	1.752	62	3.5
	1966	8.598	178	2,1	1.731	79	4,5
	1967	7.413	281	3,8	1.611	83	5
Frankrijk	1962	1.340	470	35	196	42	21
	1963	1.521	523	34	216	45	21
	1964	1.390	442	32	226	41	18
	1965	1.423	487	34	219	37	17
	1966	1.786	501	28	239	42	18
	1967	1.777	547	31	233	43	18
Italië	1962	878	305	35	69	14	20
	1963	1.105	292	26	75	13	17
	1964	1.029	313	30	61	18	29
	1965	1.104	308	28	72	19	26
	1966	1.282	372	29	82	22	27
	1967	1.439	404	28	103	22	22
West-Duitsland	1962	2.109	976	46	247	119	48
	1963	2.414	1.217	50	254	113	44
	1964	2.650	1.357	51	259	116	45
	1965	2.734	1.434	52	243	112	46
	1966	2.830	1.476	52	221	106	48
	1967	2.296	1.362	59	187	101	54
Japan	1962	269	16	6	722	33	5
	1963	408	31	8	876	59	7
	1964	580	67	12	1.123	82	7
	1965	696	101	15	1.179	93	8
	1966	878	153	17	1.409	103	7
	1967	1.376	223	16	1.771	139	8

(Financial Times 14-10)

NIEUWE FABRIEKEN RENAULT-PEUGEOT EN SIMCA

Op 24 okt. werd bekend gemaakt, dat de autofabrieken Renault en Peugeot gezamenlijk een fabriek voor motoren zullen bouwen in Douvrin-La Bassée bij Lille. De bouwkosten worden geschat op fr 500 mln, waarvan Renault 60% en Peugeot 40% zal dragen. De fabriek zal over twee jaar aan 5.000 mensen werk bieden.

Peugeot en Renault werken reeds samen sedert 22 april 1966 (pag. 300/3-1966).

Tegelijk werd bekend, dat de door het Chrysler concern overgenomen Simca-fabriek een nieuwe fabriek zou bouwen in Noord-Frankrijk bij Maubeuge. Deze fabriek zou werk bieden aan 1.200 tot 2.00 arbeiders.

(Le Monde, NZZ, FAZ)

FRANS-AMERIKAANS SWING-WING-PROJECT

Op 18 sept. werd bekend gemaakt, dat de Franse vliegtuigfabriek Dassault met de Amerikaanse fabriek Ling-Temco-Vought Aerospace Corp. een akkoord had gesloten voor overleg, samenwerking en uitwisseling van technische gegevens op het gebied van de bouw van vliegtuigen met verstelbare vleugels voor militair en voor civiel gebruik. Dassault heeft reeds een vliegtuig met verstelbare vleugels ontwikkeld, de Mirage VI. Dit is met de Amerikaanse F-111 het enige type, waarbij deze techniek met succes is toegepast. De Ling-Temco-Vought Aerospace is een van de vijf Amerikaanse ondernemingen, die werft naar de opdracht voor de bouw van de VFX, het toestel met variabele vleugels bestemd voor de marine.

Het bericht wekte in Engeland grote verontwaardiging, daar Frankrijk op 5 juli 1967 een soortgelijk project met Engeland opzegde (pag. 472/2-1967). Op 19 sept. werd de Franse zaakgelastigde, *Gérard André,* bij de minister van buitenlandse zaken, *Stewart,* ontboden om opheldering te geven over het akkoord en opmerkingen die minister *Debré* op 16 sept. gemaakt zou hebben. Volgens journalisten zou deze hebben verklaard, dat de nauwe banden tussen Engeland en de VS op technologisch gebied een belemmering vormen voor de technologische onafhankelijkheid van Europa. Deze verklaring bleek later te ontbreken in de officiële tekst van de rede.

Verder zou Debré hebben verklaard, dat de Franse conceptie van de Gemeenschappelijke Markt niet overeenstemde met het Verdrag van Rome, waarvan Frankrijk „de politieke ideologie" verwierp. Dit wekte misnoegen in Engeland, daar Frankrijk aan Engeland verweten had niet bereid te zijn het Verdrag van Rome te aanvaarden.

Op 20 sept. verklaarde het Franse ministerie van buitenlandse zaken, dat Stewart onjuist geïnformeerd was geweest en dat de gewraakte opmerkingen niet door Debré op deze wijze zouden zijn gemaakt.

(Le Monde, The Times, NRC)

SAMENWERKING DASSAULT MET FIAT EN DORNIER

Op 17 okt. heeft de vliegtuigfabriek Dassault de samenwerking met de Italiaanse fabriek Fiat aangekondigd voor de bouw van het prototype van een transportvliegtuig met de naam Mercure. Het zal worden uitgerust met Pratt and Whitney motoren en plaats bieden aan 130 passagiers. Het toestel is bestemd voor middelgrote afstanden en zal een snelheid van 900 km per uur hebben.

Fiat zal voor 10% in het project deelnemen en Dassault voor 20%.

De rest van de kosten zouden voor rekening komen van de Franse staat, die voor dit project fr 80 mln op de begroting heeft uitgetrokken.

Met de Westduitse firma Dornier zou Dassault, zo werd tegelijkertijd aangekondigd, een tweemotorig militair lesvliegtuig bouwen, dat in de klasse tussen de Fouga-Magister en het Brits-Franse toestel Jaguar zou vallen. *(Le Monde* 19-10)

DE PCF NA DE INVAL IN TSJECHOSLOWAKIJE

Het Politbureau van het Centraal Comité (CC) van de Franse communistische partij heeft, in afwachting van het CC, op 21 aug. in een verklaring haar scherpe afkeuring uitgesproken over de interventie op 21 aug. van de Warschaupaktlanden in Tsjechoslowakije (pag. 545 e.v.). De verklaring zegt, dat de PCF al herhaalde malen een militaire interventie had afgewezen (zie nader pag. 500/2).

Deze snelle reactie en de afwijzing van de door de SU voorgestane richting baarde groot opzien. *Le Monde* wees in een commentaar op het feit, dat dit de eerste maal was, dat de Franse communisten zich rechtstreeks keerden tegen de officiële lijn van de Moskouse partij.

Op 22 aug. keerde het voltallig CC zich tegen de invasie en veroordeelde in een resolutie de inbreuk op de souvereiniteit van Tsjechoslowakije, welke in tegenspraak was met de besluiten van Cierna en Bratislawa (pag. 513 e.v.). De Franse communistische partij steunde, aldus de resolutie, de conclusies van de conferentie van Bratislawa, waarin op basis van onderlinge gelijkheid en onafhankelijkheid samenwerking ter opbouw van een welvarende en democratische maatschappij werd gegarandeerd. Wel werd meegedeeld dat de partij zou blijven streven naar versterking van de vriendschapsbanden met de CPSU.

De communistische partij bleek in verwarring geraakt door de interventie. Volgens *Le Monde* (7-10) waren drie stromingen ontstaan:

— de richting, die trouw zwoer aan de CPSU en de afkeuring van de interventie door de PCF verwierp;

— de groep, die zich achter de huidige partijlijn en partijleider *Waldeck Rochet* stelde;

— de groep, die de veroordeling van de interventie niet ver genoeg vond gaan en sprak over een herleving van het stalinisme.

Een vertegenwoordiger van deze laatste groep was *Roger Garaudy,* lid van het CC en het Politbureau en marxistische theoreticus, die in een interview op 26 aug. met het Tsjechoslowaakse persbureau CTK de militaire interventie volledig „ongerechtvaardigd en niet goed te keuren" noemde. Ook hierna keerde hij zich in felle bewoordingen tegen de interventie en noemde het Tsjechoslowaakse liberale experiment een voorbeeld voor het Franse communisme.

Het CC van de partij hield zich op 20 en 21 okt. bezig met de interventie en de gevolgen ervan voor de partij. Na twee dagen van debat volgde de bekendmaking van het aftreden van *Jeannette Thorez-Vermeersch,* weduwe van de vroegere partijvoorzitter *Maurice Thorez* en een openbare berisping van Roger Garaudy. Het CC verklaarde in een communiqué, dat mevrouw Thorez-Vermeersch zich weliswaar tegen de militaire interventie had uitgesproken, maar deze tegelijkertijd onder vele voorwendsels trachtte te rechtvaardigen. Hierbij had zij het CC en het Politbureau bekritiseerd. Het CC wees haar standpunt af en had het door haar aangeboden ontslag uit al haar partijfuncties aanvaard.

Met Jeanette Thorez-Vermeersch verdwijnt uit de Franse communistische partij een van de krachtigste voorstanders van het onvoorwaardelijk volgen van de Moskouse partijlijn. Zij werd op 26 nov. 1910 geboren en werd op 12-jarige leeftijd lid van de communistische partij. Op 23-jarige leeftijd trouwde zij met Maurice Thorez, die van 1930 tot 1964 de partij leidde en sterk pro-SU was. De Tweede Wereldoorlog bracht zij met haar echtgenoot in de SU door. Zij was lid van het CC en het Politbureau.

Garaudy behield zijn functies en zegde toe zich aan partijdiscipline te zullen onderwerpen.

Het CC herhaalde eenstemmig de afkeuring van de militaire interventie en kondigde aan dat een delegatie van de partij op 4 nov. op voorstel van de CPSU naar Moskou zou reizen voor een openhartige discussie over de wederzijdse standpunten.

De delegatie, geleid door Waldeck Rochet en verder bestaande uit *Raymond Guyot,* Georges Marchais, *Jacques Duclos* en *Jean Kanapa,* verbleef van 3-6 nov. in Moskou en voerde besprekingen met de Sowjet-leiders met *Brezjnew, Soeslow, Kirilenko,* en *Ponomarew.* Op 7 nov. werd een communiqué gepubliceerd, waarin de poging van het imperialisme om de revolutionaire krachten te verzwakken, wordt veroordeeld. De twee partijen spreken zich uit, dat in het raam van de tussen de Sowjetrussische en de Tsjechoslowaakse communistische partijen de situatie in Tsjechoslowakije zich dient te normaliseren op de basis van het marxisme-leninisme.

Verder zegt het communiqué, dat de beide partijen „hun respectievelijke standpunten hebben uitgewisseld". Volgens waarnemers wijst dit erop dat de partijen het niet eens zijn over de interventie. Aan de andere kant deed de Franse partij een concessie door verzet tegen een wereldconferentie van communistische partijen op te geven, die volgens het communiqué „in de nabije toekomst " dient plaats te hebben. *(Le Monde, NRC, NZZ)*

NIEUWE LINKSE PARTIJ

Na het échec van de verkiezingen in juni (pag. 433 e.v.) voor de Linkse Federatie is binnen en buiten deze groepering een discussie over de vorming van een nieuwe democratisch-socialistische partij op gang gang gekomen. Op voorstel van *Guy Mollet,* de secretaris-generaal van de SFIO, besloten de deelnemende groepen van de Federatie — SFIO, Conventie van Republikeinse Instellingen, Radikale Partij en enkele politieke clubs — op 6 sept. om de resp. partijcongressen een voorstel tot vorming van een nieuwe democratisch-socialistische partij voor te leggen.

Conventie van Republikeinse Instellingen

Het op 5 en 6 okt. gehouden elfde congres van de Conventie sprak zich met algemene stemmen uit voor de vorming van een democratisch-socialistische partij, echter op voorwaarde dat de partij gevormd zal worden door individuele leden (vanaf 16 jaar). Een samenvoeging van de drie groeperingen aan de top werd afgewezen daar dit slechts een aansluiting bij de SFIO van Mollet zou betekenen.

François Mitterand, de president van de Federatie en een van de belangrijkste leden van de Conventie, kondigde aan zijn functie in de Federatie m.i.v. 7 nov. te zullen neerleggen. De nederlaag in juni was veelal uitgelegd als een persoonlijke nederlaag van Mitterrand. Hij kondigde tevens aan zich evenmin voor een functie in de nieuwe partij kandidaat te zullen stellen, en hij zei te hopen dat zijn voorbeeld gevolgd zou worden. Dit werd algemeen uitgelegd als een oproep aan Guy Mollet hetzelfde te doen.

SFIO

De socialistische partij keurde tijdens haar nationale congres (2/3 nov.) met algemene stemmen de

vervanging van de Federatie door een nieuwe democratisch-socialistische partij goed. Met grote meerderheid werd echter eveneens besloten dat deze nieuwe partij alle socialistische principes diende over te nemen. Deze opvatting werd verdedigd door partijleider Guy Mollet. Zijn tegenhanger binnen de partij, de burgemeester van Marseille en voorstander van een verbond met de Centrumgroepering, *Gaston Defferre,* had voorgesteld niet te strak aan een socialistische doctrine vast te houden doch een meer pragmatische koers te volgen om op die wijze de nieuwe partij ook voor niet-socialisten aantrekkelijk te maken. Een resolutie in deze zin werd echter met 777 stemmen voor en 1.625 tegen verworpen.

Federatie

Op 7 nov. maakte Mitterrand op de zitting van het uitvoerend comité van de Federatie zijn aftreden als president van de Federatie bekend. Hij bekleedde deze functie sinds 29 april 1966 (pag. 406/2-1966). Hij verklaarde dat tijdens zijn driejarig presidentschap de Federatie erin geslaagd was de gaullisten terug te dringen bij de verkiezingen in 1963 en 1967 en dat ondanks de terugval in 1968 de Federatie nog steeds 4 mln kiezers vertegenwoordigde.
Noodzakelijk was echter de vorming van een nieuwe democratisch-socialistische partij ter verwezenlijking van de doeleinden van de Federatie, zo zei hij.

Radikale Partij

De Radikale Partij hield op 23 en 24 nov. haar jaarlijkse congres. Het congres nam een motie aan, waarin werd vastgesteld dat het niet mogelijk was een fusie te accepteren, waardoor een partij zou ontstaan, die op strikt socialistische grondslagen zou zijn gebaseerd. De partij wilde met de andere delen van de Federatie een associatie tot stand brengen, waarin de krachten van links en links van het centrum zouden kunnen samenwerken. Deze associatie diende een program te formuleren op basis van het program van de Federatie van 14 juli 1966. en een linkse eenheidskandidaat voor de verkiezingen van 1972 aanwijzen. De partijleider, *René Billères* trok tijdens het congres zijn ontslagaanbod in Hij had zijn ontslag aangeboden uit protest tegen een poging van de rechtervleugel van de partij de band met de Federatie op te zeggen en met de Centrumgroep samen te gaan werken. *(Le Monde, NZZ, NRC)*

wetenschap en techniek

NECROLOGIEËN

DALE, SIR HENRY; fysioloog, overleden op 22 juli te Cambridge.
Voor zijn werk op het gebied van de zenuwprikkeling van met name spiervezels, kreeg hij in 1936, samen met de Oostenrijker Otto Loewe, de Nobelprijs voor medicijnen en fysiologie.
Hij is voorzitter geweest van de Royal Society (de Britse academie van wetenschappen) en van 1942 tot 1947 van de wetenschappelijke raad van advies van het Britse kabinet. Hij was o.a. erelid van de Sowjet-academie van wetenschappen, maar bedankte in 1948 wegens de „politieke tirannie" waaraan het gezelschap zich volgens hem onderwierp. Enkele maanden later werd hij als lid geschorst wegens „anti-sowjet-activiteiten".

GOOGH, GEORGE PEABODY; historicus, overleden op 1 september.
Hij werd geboren in Londen in 1873. Studeerde geschiedenis te Cambridge, was van 1906-1910 voor het district Bath liberaal lagerhuislid. Van 1911 tot 1960 was hij redacteur van de Contemporary Review.
Hij was een eminent kenner van de politieke en diplomatieke geschiedenis van Europa in de decennia vóór 1914. Als zijn belangrijkste werk wordt beschouwd de samen met Temperley geredigeerde uitgave van de British Documents on the Origins of the War, 1898-1914; elf delen, voltooid in 1938. Werkte verder mee aan de Cambridge Modern History en de Cambridge History of British Foreign Policy. Andere werken o.m.: History and Historians in the Nineteenth Century, Germany and the French Revolution, History of Modern Europe 1878-1919, Frederick the Great, Studies in German History, Under Six Reigns.

LOGHEM, JOHANNES JACOBUS VAN; oud-hoogleraar in de geneeskunde aan de universiteit van Amsterdam, overleden op 31 oktober.
Hij werd op 10 april 1878 te Amsterdam geboren, waar hij in 1903 het artsdiploma behaalde en in 1904 promoveerde. Van 1912 tot 1923 was hij directeur van de afdeling tropische hygiëne van het Koloniaal Instituut, van 1918 tot 1948 buitengewoon hoogleraar in de tropische hygiëne te Wageningen, van 1916 tot 1923 bijzonder hoogleraar in de tropische hygiëne en vanaf 1923 gewoon hoogleraar in de volksgezondheidsleer en de geneeskundige politiek aan de Universiteit van Amsterdam.
Hij was o.a. hoofdredacteur van het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde en voorzitter van de Amsterdamse sanatoria Hoog-Laren en Hoog-Blaricum. Hij adviseerde de Wereldgezondheidsorganisatie op het gebied van pest en cholera.

MENENDEZ PIDAL, RAMON; filoloog en historicus, overleden op 14 november te Madrid.
Hij werd geboren in 1869 in La Coruna, studeerde in Madrid en Toulouse en werd in 1899 hoogleraar in de romaanse filologie aan de universiteit van Madrid, en in 1910 directeur van het centrum voor historische studies. Sinds 1913 was hij bestuurslid van de Spaanse academie van wetenschappen. Hij was eredoctor van zeven universiteiten.
Als hispanoloog heeft hij een vruchtbare verbinding weten te leggen tussen geschiedeniswetenschap en filologie; hij was een internationaal befaamd kenner van de Middeleeuwen. Hij heeft nimmer sympathie getoond voor het Franco-régime.

MEITNER, LISE; kerngeleerde, overleden op 27 oktober te Cambridge.
Zij werd geboren te Wenen op 7 nov. 1878, studeerde natuurkunde en promoveerde in 1905 aan de universiteit van Wenen als tweede vrouw bij Exner. In 1907 voortzetting studie theoretische fysica in Berlijn bij Max Planck, bij wie zij assistent was van 1915 tot 1918. Daarnaast werkte zij op het Kaiser-Wilhelm-Instituut van de universiteit. Hier leerde zij Otto Hahn kennen, met wie zij dertig jaar zou samenwerken. Deze samenwerking leidde tot de ontdekking in 1918 van het radioactieve element protactinium. In 1926 werd zij benoemd tot buitengewoon hoogleraar en kreeg zij de leiding over de afdeling stralingsfysika van het Kaiser-Wilhelm-Instituut, waar Otto Hahn de stralingschemie leidde.
De onderzoekingen en theoretische verwerking van Lise Meitner en Otto Hahn over de bêtastraling leiden in 1938 tot de ontdekking door Hahn en Fritz Strassmann van de mogelijkheid van kernsplitsing bij uranium.
Lise Meitner vluchtte kort voor deze ontdekking met het oog op de jodenvervolgingen naar Zweden, waar zij professor aan het Nobelinstituut en vervolgens hoofd van de afdeling kernfysica aan de technische hogeschool in Stockholm werd. In 1945 verbleef zij langere tijd als gastdocent in de VS. In 1960 vestigde zij zich in Engeland. Naast gemeenschappelijke publikaties verschenen meer dan 150 zelfstandige studies van haar hand.
Zij kreeg vele eerbewijzen, waaronder de Max Planck-médaille van het Duitse natuurkundig genootschap, de Otto Hahn-prijs van het Duitse genootschap voor scheikunde en — samen met Hahn en Strassmann — de Amerikaanse Enrici Fermi-prijs voor verdiensten op het gebied van het vreedzaam gebruik van kernenergie. Ook werd het instituut voor kernonderzoek te Berlijn naar haar genoemd.
Op het herhaald verzoek van de VS, mee te willen werken aan de ontwikkeling van een atoombom, heeft zij steeds negatief gereageerd. Een jaar na de oorlog gaf zij uiting aan haar spijt over het ontdekken van de beginselen welke zouden leiden tot de vernietiging van Nagasaki en Hirosjima.

POMPE, WILLEM PETRUS JOSEPHUS; strafrechtsgeleerde, overleden op 26 juli te Utrecht.
Prof. Pompe werd op 10 maart 1893 te Utrecht geboren. Studeerde daar in de rechten en promoveerde in 1921 op het proefschrift „Beveiligingmaatregelen naast straffen". Was adjunct-secretaris van het Centrale college voor de reclassering, vervolgens advocaat en van 1923-1928 buitengewoon en gewoon hoogleraar in het strafrecht te Nijmegen. In 1928 volgde zijn benoeming tot gewoon hoogleraar in het strafrecht, de strafvordering en de criminologie aan de Utrechtse universiteit, waar hij in 1934 het Criminologisch Instituut oprichtte. In 1963 ging hij met emeritaat.
Prof. Pompe was van 1945 tot 1951 raadsheer van de bijzondere raad van cassatie. Verder was hij o.m. voorzitter van de Katholieke reclasseringsvereniging, van het Thijmgenootschap, van de centrale raad van advies voor het gevangeniswezen, de psychopatenzorg en de reclassering en van de internationale r.k. juristenorganisatie.
De naam van prof. Pompe is onverbre-

kelijk verbonden met de zg. „Utrechtse school". Belangrijke instellingen als de psychiatrische observatiekliniek van het gevangeniswezen, de centrale raad van advies voor het gevangeniswezen, de psychopatenzorg en de reclassering zijn niet los te denken van deze school. Hij was eredoctor van de universiteiten van Leuven en Gent. Van zijn vele publikaties noemen wij het Handboek van het Nederlandse strafrecht en zijn bewerking van de zesde druk van het Leerboek van het Nederlands strafrecht van zijn leermeester en voorganger Simons. Prof. Pompe was supervisor van Keesings Historisch Archief.

POST, REGNERUS RICHARDUS; mediaevist, overleden op 27 oktober te Nijmegen.
Hij werd geboren 18 mei 1894 te Kloosterburen, studeerde aan het klein- en grootseminarie van het aartsbisdom Utrecht en werd in 1919 tot priester gewijd. Studeerde vervolgens geschiedenis te Utrecht en promoveerde in 1928 tot doctor in de letteren en wijsbegeerte op het proefschrift „Eigen kerken en bisschoppelijk gezag in het bisdom Utrecht tot de dertiende eeuw." Deze dissertatie werd in 1931 door het Nuyensfonds bekroond.
Van 1919 tot 1930 was hij leraar aan het kleinseminarie te Culemborg, van 1930 tot 1931 geschiedkundig medewerker en tot 1937 secretaris aan het Nederlands historisch instituut te Rome.
In 1937 werd hij benoemd tot gewoon hoogleraar in de faculteit der godgeleerdheid voor de kerkelijke geschiedenis der Middeleeuwen en de nieuwe tijd, en in de faculteit der letteren voor de algemene en vaderlandse geschiedenis der Middeleeuwen, diplomatiek en paleografie.
Hij was redactielid van de Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden, van Studia Catholica en van het Theologisch Tijdschrift.
Publikaties o.a.: Moderne devotie, Geert Grote en zijn stichtingen; Kerkgeschiedenis van Nederland in de Middeleeuwen; Handboek voor de kerkgeschiedenis; Scholen en onderwijs in Nederland gedurende de Middeleeuwen. (N R C 28-10)

SCHLICHTING, LEO GERHARD ANTON; hoogleraar in de wetenschap der politiek en publicistiek, overleden op 19 augustus te Nijmegen.
Hij werd geboren op 14 maart 1898 in Alkmaar. Studeerde rechten aan de universiteit van Amsterdam. Was van 1925 tot 1927 redacteur van De Maasbode, van 1930 tot 1937 correspondent van De Tijd in Rome, van 1937 tot 1946 hoofdredacteur van De Tijd, van 1946 tot 1947 wnd. directeur van het Nederlands informatiebureau in New York en van 1948 tot 1950 persattaché in Ottawa.

In 1950 werd hij hoogleraar in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de katholieke universiteit in Nijmegen. Zijn leeropdracht werd later gewoon hoogleraar in de faculteit der sociale wetenschappen voor het geven van onderwijs in de politiek en publicistiek. Hij was eredoctor van de Georgetown-universiteit in Washington.
Prof. Schlichting was o.m. lid van het algemeen bestuur van het Prins-Bernhardfonds, voorzitter van de raad van bestuur van Nuffic, lid van het curatorium van het katholiek instituut voor de journalistiek, het Nederlands persinstituut en de Nederlandse persbibliotheek, lid van de radioraad, van de commissie radio en televisiewetgeving en van het bestuur van de stichting Teleac.

SCHOLL, HERMAN SERVATIUS; historicus, overleden op 24 okt. te Turnhout.
Hij werd geboren op 4 februari 1916 te Brunssum (Ned.-Limburg) en trad in 1934 in bij de norbertijnen te Postel, waar hij in 1940 tot priester werd gewijd. Na studies aan de universiteit te Leuven promoveerde hij in 1947 tot doctor in de geschiedenis op een proefschrift over „het liberalisme bij J. K. van Hogendorp, J. R. Thorbecke en S. van Houten." Sinds 1951 was hij leraar aan de katholieke sociale school te Heverlee en de katholieke hogeschool voor vrouwen te Antwerpen.
Hij verwierf bekendheid door een omvangrijke „Geschiedenis van de kristelijke arbeidersbeweging in België".

WIJER, PROF. H. J. VAN DE; filoloog, overleden op 4 dec. te Heverlee.
Hij werd geboren op 16 nov. 1883 te Budingen en was van 1919 tot 1954 hoogleraar aan de universiteit te Leuven, waar hij de Indogermaanse taalkunde en de plaatsnaamkunde doceerde, en het Instituut voor Naamkunde oprichtte. Vóór de Tweede Wereldoorlog leidde hij het cultureel weekblad N i e u w V l a a n d e r e n dat een belangrijke rol speelde in de Vlaamse beweging. Na de oorlog adviseerde Van de Wijer de regering i.v.m. de taalwetgeving. In 1967 werd hij door de koning geridderd.

RUIMTEVAART

Hieronder volgt een overzicht van de verschillende lanceringen sedert ons overzicht op pag. 510/1.

Algemeen

INTELSAT-3: Op Kaap Kennedy mislukte op 18 sept. de lancering van een communicatiesatelliet van het type Intelsat-3. De satelliet zou het begin geweest moeten zijn van een wereldomvattend stelsel van communicatiesatellieten van Comsat, de internationale organisatie voor communicatiesatellieten.

Europa

ESRO-2: Op 17 mei werd van de basis Vandenberg (Californië) de eerste Europese aardsatelliet, de ESRO-2, door een Amerikaanse Scoutraket in een baan om de aarde gebracht. De meetapparatuur aan boord van de satelliet, welke werd vervaardigd door Engeland, Frankrijk en Nederland, bleek naar behoren te functioneren. De ESRO-2 heeft een gewicht van 74 kg., een omlooptijd van 98 minuten en een hoogte die varieert van 325 tot 1087 km. Men hoopt via deze satelliet gegevens te verkrijgen over kosmische straling, röntgenstraling afkomstig van de zon en over het verschijnsel van de zonnewind. (Zie over het mislukken van vroegere ESRO-lanceringen: pag. 445/3-1967)
ESRO-1: De tweede geslaagde lancering van een satelliet door de tien landen van de Europese Organisatie voor Ruimteonderzoek (ESRO) vond plaats op 2 okt., eveneens op Vandenberg. Een Scoutraket bracht de ESRO-1, die, nadat de lancering succesvol bleek, Aurora werd gedoopt, in een baan om de aarde welke in hoogte uiteenliep van 255 tot 1532 km en een hoek met de evenaar maakte van 93 graden, bij een omlooptijd van 103 minuten. De 84 kg wegende satelliet had acht instrumenten aan boord voor metingen van de polaire ionosfeer. Vooral over het noorderlicht wil men gegevens verkrijgen.

EUROPA-1: Op 30 nov. werd op de basis Woomera in Australië de raket Europa-1, de eerste volledige drietrapsraket van de Europese organisatie voor de bouw en ontwikkeling van raketten (ELDO) gelanceerd. De raket is niet in een baan om de aarde gekomen. De tweede trap was ontbrand, maar de derde schijnt niet naar behoren te hebben gewerkt. De Europa-1 had een door Italië gebouwde kunstmaan van 250 kg in een baan om de aarde moeten brengen. De raket, die 31,7 m lang was en 104 ton woog, bestond uit de Britse Blue Streak (eerste trap), de Franse Coralie (tweede trap) en een door Duitsland ontwikkelde derde trap.

HEOS-A: Met een Amerikaanse Thor-Deltaraket is op 5 dec. de derde Europese kunstmaan, de HEOS-A (Highly Eccentric Orbit Satellite) gelanceerd. De HEOS-A werd in opdracht van de ESRO ontworpen door het technisch centrum ESTEC in Noordwijk en gebouwd door Junkers Flugzeug-und Motorenwerke en vier Belgische, Duitse, Franse en Britse industrieën. De 108 kg wegende HEOS-A loopt in een sterk elliptische baan om de aarde (kortste afstand 430 km, grootste afstand 224.500 km). De satelliet moet 8 experimenten uitvoeren, met name magnetische velden, zonne-activiteiten en kosmische stralingen onderzoeken.

Sowjet-Unie

SONDE-5: Op 15 sept. vond de lancering plaats van het automatische ruimteschip Sonde-5. Het ruimteschip werd eerst in een z.g. parkeerbaan om de aarde gebracht om van hieruit drie dagen later in een baan rond de maan te worden gebracht, waarbij het het maanoppervlak tot minder dan 2000 km naderde. Het schip had, naar eerst later bekend werd gemaakt, schildpadden, fruitvliegjes en meelwormen aan boord. Op 21 sept. voerde de Sonde-5 een succesvolle landing uit in de Indische Oceaan. Het naar de aarde terug laten keren van een ruimteschip dat, zoals de Sonde-5, buiten de aantrekkingskracht van de aarde is geweest, en derhalve bij terugkeer naar de aarde de dampkring nadert met een snelheid welke gelijk is aan de ontsnappingssnelheid van 11,2 km per seconde, is uiterst moeilijk. Is de invalshoek van de richting waarin het ruimteschip de aarde nadert, met de dampkring te klein, dan „ketst" het schip en vliegt weer de ruimte in; is deze invalshoek te groot, dan verbrand het door de te grote wrijving.
Aangenomen wordt dat de Sonde-5 van het type Sojoez is, waarmee eerder een bemande ruimtevlucht werd gemaakt. De meeste commentatoren zijn van mening dat de geslaagde landing van de Sonde-5 een bemande maanvlucht praktisch binnen het bereik van de SU heeft gebracht.

SONDE-6: Op 10 nov. vond de lancering plaats van de Sonde-6, die eveneens om de maan cirkelde. De baan van de Sonde-6 leek in niets af te wijken van die van de Sonde-5, de landing, welke volgens een nieuwe methode plaatsvond, uitgezonderd. De Sonde-6, die de maan tot op 2420 km naderde, landde in de Sowjet-Unie. Het ruimteschip werd daartoe tweemaal afgeremd door de dampkring; bij de eerste aanraking met de atmosfeer „ketste" het, waarbij zijn snelheid terugliep van 11,2 tot 7,6 kilometer per seconde. Daarna werd het door eigen voortstuwingskracht voor de tweede maal in de richting van de damp-

kring gedwongen, waarna het kon landen als een ruimteschip dat „slechts" in een baan om de aarde is geweest. Ook aan boord van de Sonde-6 bevonden zich verschillende vormen van leven. (Vorig ber. pag. 591/2-1965 over de Sonde-3; de lancering van de Sonde-4 mislukte).

SOJOEZ-2: Naar eerst de volgende dag bekend werd, vond op 25 okt. de lancering plaats van de Sojoez-2, een onbemand ruimtevaartuig. De omlooptijd bedroeg volgens TASS 88.5 min.; de hoogte varieerde van 185 tot 224 km. en de hoek met de evenaar was 51.7 graad. De Sojoez-2 landde op 28 okt. (Zie voor de ramp met de Sojoez-1: pag. 335-1967)

SOJOEZ-3: Op 26 okt. werd de Sojoez-3 gelanceerd, bestuurd door kolonel Georgi Beregowoi (47). Het was de eerste bemande ruimtevlucht in de SU sinds 18 maanden. De baangegevens waren volgens TASS: omlooptijd 88.6 min., hoogte variërend van 205 tot 225 km en een hoek van 51.4 graden met de evenaar. De kosmonaut Beregowoi verscheen in een directe uitzending drie minuten op de televisie. Reeds gedurende de eerste omwenteling van de Sojoez-3 werd de Sojoez-2 tot op 200 m benaderd. Later vond nog een rendez-vous plaats, maar het kwam niet tot een koppeling tussen de beide ruimtevaartuigen. Nadat de Sojoez-2 al geland was, bracht Beregowoi zijn capsule in een andere baan, met een omloopsnelheid van 88.8 min. en een hoogte variërend van 199 tot 244 km. De Sojoez-3 voerde op 30 okt. een geslaagde landing uit op een wijze door westerse waarnemers als nieuw bestempeld.

Over het doel en het al dan niet geslaagd zijn van de vlucht van de Sojoez-3 bestaat geen zekerheid. De kort na de lancering verwachte „grote stap voorwaarts", welke de superioriteit van de Sowjetrussische ruimtevaart boven die van de VS zou aantonen, is uitgebleven. Men houdt rekening met een gedeeltelijke mislukking van het Sojoez-project, maar acht het eveneens mogelijk dat de SU zich voorlopig richt op de bouw van grote ruimtestations, als bases voor verder ruimteonderzoek, een techniek welke de VS eerst na het welslagen van het

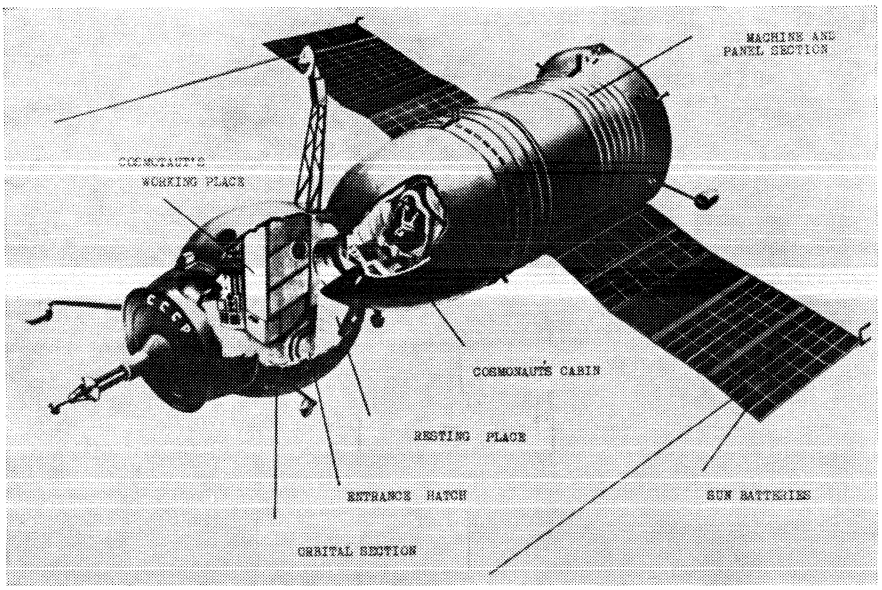

Een schets van de Sojoez-3.

Apollo-programma zal gaan bezighouden. Zeker is evenwel dat de Sojoez-3 de mislukte vlucht van de Sojoez-1 heeft herhaald. De gebruikmaking van een nieuwe landingstechniek wijst in deze richting.

MOLNYA-7: Op 5 okt. werd de communicatiesatelliet Molnya-7 in een baan om de aarde gebracht. De satelliet heeft een functie in het telefoonverkeer met de televisieuitzendingen naar Siberië en het Verre Oosten. (Vor. ber. pag. 687/1-1967)

PROTON-4: Op 16 nov. werd het ruimtestation Proton-4 in een baan om de aarde gebracht. Het station heeft een gewicht van 17 ton en is daarmee volgens TASS „het grootste wetenschappelijke ruimtestation ter wereld", een omlooptijd van 91,75 min met een hoogte variërend van 255 tot 495 km en bevindt zich in een baan onder een hoek van 51,3 graden met de evenaar. De Proton-4 moet het onderzoek verricht door de vroegere Proton-satellieten voortzetten. (Vor. ber. pag. 623/1-1966)

Verenigde Staten

RAE-A: Op 4 juli werd van de basis Vandenberg de eerste Amerikaanse radio-astronomische satelliet gelanceerd. Het is een Radio Astronomy Explorer van het type A (RAE-A), die met behulp van een Delta-raket in een elliptische baan werd gebracht, variërend van 640 tot 5.970 km. Volgens plan zouden op 10 juli de aggregaten van de raket nogmaals ontstoken worden, waarna de satelliet op zijn definitieve hoogte van 5.970 km in een cirkelvormige baan zou worden gebracht. Vervolgens zouden vier 380 m lange antennes worden uitgestoken, twee naar de ruimte en twee naar de aarde gericht.
Met behulp van deze satelliet zal het voor het eerst mogelijk zijn radiogolven uit het melkwegstelsel met een lagere frequentie dan 10 megahertz te ontvangen. Deze golven konden tot dusver op aarde niet worden ontvangen, omdat ze door de ionosfeer worden weerkaatst.

ATS-4: Op Kaap Kennedy is op 10 aug. de poging mislukt om een ATS-4 satelliet (Applications Technology Satellite) in een langgerekte ellipsvormige baan, 35.700 km hoog, om de aarde te brengen. De satelliet kwam volgens plan in een parkeerbaan rond de aarde, maar het Centaur-gedeelte van de Atlas-Centaur-raket, die de satelliet in de uiteindelijke baan moest brengen, kon niet meer tot ontbranding worden gebracht. De satelliet had meteorologische onderzoekingen moeten doen.

EXPLORER-39 en -40: Door één Scout-raket werden op 8 aug. de Explorer-39, en -40 in een baan om de aarde geschoten. De baan varieert in hoogte van 500 tot 2500 km. De Explorer-39, een uit kunststof en aluminium samengestelde ballon van 3,6 meter doorsnede moet dichtheidsmetingen in de hogere lagen van de atmosfeer uitvoeren. De Explorer-40 dient ter meting van de intensiteit van ruimtematerie. (Vor. ber. pag. 510/3)

ESSA-7: Van de basis Vandenberg werd op 16 aug. de meteorologische satelliet Essa-7 gelanceerd, welke tot taak heeft te waarschuwen voor wervelstormen door het fotograferen van wolkenformaties.
(Vor. ber. pag. 111/2)

LES-6: Op 26 sept. bracht een Titan-3 raket vier onderzoeksatellieten in verschillende banen om de aarde, waaronder de LES-6, een zeer krachtige communicatie-satelliet, welke kan dienen voor het contact met 300 vliegtuigen of grondeenheden van het strategische luchtmachtcommando SAC. Twee satellieten dienen het stralingsonderzoek en de vierde onderzoekt de warmtegeleiding in een toestand van gewichtloosheid.
(Vor. ber. pag. 110/3)

OAO-2: Op 7 dec. is op Kaap Kennedy het tweede Amerikaanse astronomische ruimte-observatorium, de OAO-2 (Orbiting Astronomical Observatory) gelanceerd.

De twee ton zware OAO-2, die een bijna cirkelvormige baan van 770 à 789 km om de aarde beschrijft, is met elf telescopen uitgerust, die door ingenieuze systemen op bepaalde sterren worden gericht. Bovendien bevat de kunstmaan zeven afzonderlijke systemen voor fotometrie, lichtmeting, die speciaal jonge sterren zullen bestuderen.

Sedert ons overzicht op pag. 510!2 zijn de volgende Kosmos-satelllieten gelanceerd.

		omloop-tijd	hoogte variërend van	tot	hoek met evenaar
No.	datum	min.	km	km	in °
234	30- 7	89,5	210	310	51,8
235	9- 8	89,4	207	303	51,8
236	27- 8	96,9	600	655	56
237	27- 8	89,7	201	343	65,4
238	28- 8	88,5	199	219	51,7
239	5- 9	89,2	202	282	51,8
240	14- 9	89,3	197	293	51,8
241	16- 9	89,7	201	343	65,4
242	20- 9	91,3	280	440	71
243	23- 9	89,6	210	319	71,3
244	2-10	*)	140	212	50
245	3-10	92,1	282	509	71
246	7-10	89,4	147	348	65,4
247	11-10	89,9	205	362	65,4
248	19-10	94,8	490	551	62,3
249	20-10	112,2	514	2177	62,4
250	31-10	95,3	523	556	74
251	31-10	89,1	198	270	65
252	1-11	112,5	538	2172	61,9
253	13-11	89,9	206	355	65,4
254	21-11	89,8	203	350	65,4
255	29-11	89,7	201	336	65,4
256	30-11	109,3	1168	1234	74,06
257	3-12	91,7	282	470	71

*) omlooptijd niet bekendgemaakt door Tass.

CONSOLIDATIE IN CHINA

Drie jaar nadat partijvoorzitter *Mao Tse-toeng* de campagne tegen de „reactionaire en revisionistische ‚ideologie" lanceerde (1965), welke campagne onder de naam „grote proletarische culturele revolutie" vooral sinds de zomer van 1966 geheel China in uiterste beroering bracht, wijzen verschillende tekenen op een zekere consolidatie en een streven naar meer normale toestanden. Waarnemers menen dat de culturele revolutie — die naar men aanneemt vooral ten doel had een verburgerlijking van China, zoals de Sowjet-Unie te zien zou geven, en i.h.b. een verstarring en bureaucratisering van de communistische partij te voorkomen — thans is afgesloten. Aanwijzingen daarvoor zag men in de vervanging van de „rode wachters", de jeugdige voorvechters van de revolutie wier optreden sinds aug. 1966 zoveel onrust en vaak bloedige botsingen had veroorzaakt, door de arbeidersklasse als „voorhoede van het nieuwe maoïstische China" *(The Times);* de voltooiing van de vorming van revolutionaire comités, de nieuwe machtsorganen, in alle provincies en autonome gebieden (5 sept.); de officiële bekendmaking van de afzetting van president *Lioe Sjao-tsji* uit alle partij- en staatsambten en zijn uitstoting uit de partij (1 nov.); en de aankondiging van het 9de partijcongres (het eerste sinds 1956). Hieronder volgt een overzicht van de voornaamste gebeurtenissen sinds het vorige bericht (pag. 625 e.v.-1967).

Periode van matiging: sept. 1967 - april 1968

Nadat de gewelddadige botsingen als gevolg van de culturele revolutie in aug. 1967 een hoogtepunt hadden bereikt, sloeg de centrale leiding in sept. 1967 een gematigder koers in. Talrijke maatregelen werden afgekondigd, gericht op een herstel van de orde (zie ook pag. 629/1-1967). Op 1 sept. 1967 aanvaardde het revolutionaire comité van Peking op een bijeenkomst, waar ook hoge partijleiders het woord voerden, een resolutie waarin een onmiddellijke beëindiging van het gebruik van geweld werd geëist en overtreders met zware straffen werden bedreigd. Het centrale comité van de partij herhaalde op 5 sept. 1967 vorige bevelen volgens welke geen wapens van het leger mogen worden gestolen of aan massa-organisaties overgedragen en het leger werd gemachtigd geweld te gebruiken tegen overtreders van dit bevel.

Premier *Tsjoe-En-lai* verbood op 3 sept. de rode wachters buitenlandse ambassades aan te vallen. Excessen zoals de bestorming van de ambassades van Engeland, de SU en Mongolië in aug. (pag. 635 e.v. - 1967) bleven daarna achterwege.

Tsjiang Tsjing (mevr. Mao), een van de voornaamste leiders van de culturele revolutie, kondigde op 5 sept. 1967 in een rede voor rode wachters aan, dat de fase van de gewapende strijd voorbij was. Zij veroordeelde uiterst linkse organisaties, die o.m. premier Tsjoe En-lai hadden aangevallen evenals de aanvallen op het leger. De belangrijkheid van deze (niet-gepubliceerde) rede kwam tot uiting in de order van het centrale comité aan alle „proletarisch-revolutionairen" om deze te bestuderen.

Een aantal uiterst-linkse elementen in de groep voor de culturele revolutie van het centrale partijcomité werd in de loop van sept. 1967 weggezuiverd. O.m. verdwenen de propagandachef *Wang Li,* en *Lin Tsjieh,* die op de voorgrond was getreden door zijn aanvallen op het leger. Op 3 sept. was bericht dat 4 van de 9 leden van de groep voor de culturele revolutie in het leger waren ontslagen, w.o. gen. *Hsiao Hoea,* het hoofd van de politieke afdeling van het leger. Tot de in hun plaats benoemde nieuwe leden behoorde o.m. *Yeh Tsjoen,* vrouw van *Lin Piao.*

De nieuwe koers ging gepaard met een grotere invloed van de gematigde groep rond premier Tsjoe En-lai. Met hem gelieerde personen, die in aug. nog aan zware kritiek hadden blootgestaan, werden gerehabiliteerd. Dit betrof o.m. de minister van buitenlandse zaken, *Tsjen Ji,* die sinds 30 sept. 1967 voor het eerst na lange tijd weer in het openbaar optrad. (De minister van landbouw, *Tan Tsjen-lin,* die eveneens hevig door de rode wachters was aangevallen, schijnt evenwel definitief in ongenade te zijn gevallen.)

Blijkbaar om een eind te maken aan de twisten tussen de verschillende maoïstische groepen, lanceerden de partijbladen *Volksdagblad* en de *Rode Vlag* op 17 sept. 1967 een oproep tot alle revolutionaire organisaties om zich te verenigen in een „revolutionaire grote alliantie". Ook werd sterk geageerd tegen „anarchisme" en „factionalisme" (d.w.z. de onderlinge strijd tussen rivaliserende maoïstische groepen.) Sinds sept. hebben officiële berichten herhaaldelijk melding gemaakt van executies van wat meestal werd genoemd „contra-revolutionairen".



Mao en Lin Piao op een receptie in aug. 1968.

Volgens de Internationale Commissie van Juristen in Genève zouden in de periode aug. 1967-mei 1968 minstens 70 personen na showprocessen ter dood zijn veroordeeld en ter plaatse terechtgesteld.
Waarnemers noemden als een van de redenen van de gewijzigde politiek de noodzaak de nadelige gevolgen van de excessen voor de economie tegen te gaan. Het centrale comité eiste op 19 sept. 1967 de strikte inachtneming van de 8-urige werkdag. *Rode Vlag* bevestigde op 20 sept. 1967 dat politieke strijd de sluiting van een aantal fabrieken had veroorzaakt. Premier Tsjoe En-lai gaf in een rede op 9 okt. 1967 toe dat de culturele revolutie „een zekere prijs van de produktie" had gevraagd.
Medio okt. begon in de pers een campagne bedoeld om de grote meerderheid van de tijdens de culturele revolutie bekritiseerde en voor het grootste deel uit hun functies gezette kaders te rehabiliteren en weer in hun leidende functies te herstellen. Ook dit werd in verband gebracht met de schade die economie en administratie hadden geleden door de aanvallen op de kaders. Premier Tsjoe En-lai verklaarde in een rede op 9 okt., dat „de grote meerderheid van de kaders goed of betrekkelijk goed is. Van hen die fouten hebben gemaakt, zelfs ernstige fouten, kan de meerderheid na heropvoeding worden hervormd".

Het Sjanghaise blad Wen Hoei Pao schreef op 16 okt.: „De proletarische revolutionairen hebben de macht gegrepen, maar komen ervaring tekort op leidinggevend terrein. Alleen de kaders hebben de voor werkmethoden en organisatie vereiste ervaring. Het is absoluut noodzakelijk dat ze weer op hun posten worden geplaatst, anders zal het onmogelijk zijn de doelen van de revolutie en de produktie te verwezenlijken".
Men moest volgens het blad zelfs gebruik durven maken van de functionarissen die fouten hebben begaan. „Essentieel is op het ogenblik dat ze worden opgevoed en gebruikt". De beste manier is hun zoveel mogelijk verantwoordelijkheid te geven en periodiek te „leiden" door middel van de „studiegroepen voor de gedachten van Mao Tse-toeng".
Radio-Peking meldde op 23 okt. dat in de staalfabrieken van Ansjan 80% van de kaders die waren „misleid" in hun functie was hersteld.

Heropening scholen

Het centrale partijcomité gelastte op 18 okt. 1967 de heropening van alle scholen en universiteiten, die in juni 1966 waren gesloten (pag. 516/1-1966). Eerdere bevelen van die aard waren blijkbaar niet voldoende opgevolgd. Een van de redenen daarvan zou kunnen zijn de vrees bij de bekritiseerde onderwijskrachten om terug te keren. In de pers verschenen intussen artikelen over plannen tot een drastische hervorming van het onderwijsstelsel.

Deze vernieuwingen zouden, aldus de artikelen, o.m. het volgende behelzen. De duur van het onderwijs wordt teruggebracht tot vier jaar lager, 5 jaar middelbaar en twee tot vier jaar universitair onderwijs. Alle leerlingen en studenten moeten de helft van hun tijd besteden aan handenarbeid op boerderijen en in fabrieken. Een groot deel van de tijd moet verder worden besteed aan de bestudering van Mao's werken en het volgen van een militaire opleiding. Bij de keuze van leerlingen en studenten moet de voorkeur worden gegeven aan kinderen van arbeiders, boeren en soldaten. Bij de toelating tot hoger onderwijs wordt de doorslag gegeven door de kennis van Mao's werken. Vreemde talen zullen worden bestudeerd d.m.v. vertalingen van Mao's werken. Examens zouden worden afgeschaft.

De revolutionaire comités

Het herstel van de orde weerspiegelde zich ook in de vorderingen met de oprichting van „revolutionaire comités", de nieuwe voorlopige bestuursorganen die in de plaats komen van de vroegere locale en provinciale partij- en regeringsorganen. Nadat in de eerste maanden van 1967 zes van deze organen waren gevormd (pag. 332/3-1967), stagneerde de actie in de daarop volgende maanden sterk. Dit was vermoedelijk een gevolg van onenigheid over de machtsverdeling tussen de drie elementen waaruit de comités zouden moeten bestaan, nl. de maoïstische organisaties, het leger en het loyale kader (het „drievoudig verbond"). In de loop van 1967 werden nog slechts 3 comités opgericht: in Tsjinghai (12 aug.), Binnen-Mongolië (1 nov.) en de stad Tientsin (6 dec.). In de eerste vijf maanden van 1968 werden evenwel in 15 provincies revolutionaire comités gevormd. Begin juni 1968 was alleen in de strategisch belangrijke provincie Foekien (tegenover Formosa) en de grensprovincies Kwangsi, Yunnan, Sinkiang en Tibet de nieuwe organisatie nog niet voltooid.

De revolutionaire comités werden overal beheerst door het leger en leden van het oude kader, terwijl de maoïstische revolutionaire organisaties naar de achtergrond werden gedrongen. Dit gaf weer aanleiding tot talrijke conflicten en incidenten.

Nieuw links offensief

Na verscheidene maanden van betrekkelijke rust begon begin maart een periode van nieuwe agitatie. De muurkranten en pamfletten van de rode wachters deden opnieuw hun intrede, nadat de eerste begin okt. 1967 waren verdwenen en de verkoop van de laatste in jan. 1968 officieel was verboden. Massabetogingen waren opnieuw aan de orde van de dag. De wederzijdse aanvallen op leidende politici wezen op een machtsstrijd tussen de gematigde en de extremistische groep in de leiding. Nadat in febr./maart nog „uiterst-linkse elementen" aan aanvallen hadden blootgestaan, kwam in april de links-radicale vleugel o.l.v. mevr. Tsjiang Tsjing, de echtgenote van Mao Tse-toeng, weer naar voren. Dit bleek o.m. uit een officiële campagne tegen „rechtse afwijkingen" en aanvallen op beschermelingen van de als gematigd bekend staande premier Tsjoe-En-lai.



Arbeiders in een fabriek in Tsjinghai vervaardigen aanplakbiljetten voor de culturele revolutie

Eind febr. werden op aanplakbiljetten heftige aanvallen gedaan op *Tsji-Pen-Yoe,* redacteur van het theoretisch partijorgaan *Rode Vlag* en vooraanstaand lid van de groep ter uitvoering van de culturele revolutie. Hij gaf in april 1967 de stoot tot de officiële campagne tegen president Lioe Sjao-tsji. Tsji Pen-yoe werd beschuldigd van steun aan uiterst-linkse groepen en oppositie tegen Tsjoe En-lai en mevr. Mao. Ook zijn collega's Wang Li en Koeang Weng werden tezelfdertijd hiervan beschuldigd. Sinds nov. 1967 was *Rode Vlag* niet verschenen.

Van de oorspronkelijk 17 leden van de groep voor de culturele revolutie van het centrale comité bleven vervolgens slechts 5 actief: Tsjen Po-ta, Kang Sjeng, Tsji'ang Tsjing (mevr. Mao), Tsjang Tsjoen-tsjiao en Yao Wen-yoean.

Op 25 maart begon d.m.v. aanplakbiljetten en massademonstraties een heftige campagne tegen drie militaire leiders: *Yang Tsjeng-woe,* sinds 1966 waarnemend staf-chef van de strijdkrachten, *Yoe Litsjin,* politiek commissaris van de luchtmacht, en *Foe Tsjoeng-pi,* garnizoenscommandant van Peking. Zij werden „rechtse splijters" en „contra-revolutionaire bedriegers" genoemd.

Nadat muurkranten reeds daarvan gewag hadden gemaakt, maakte radio-Peking op 2 juni de benoeming bekend van generaal *Hoeang Joengsjeng* tot chef van de Generale staf. Hoeang was tot nu toe regionaal militair bevelhebber in Kanton en voorzitter van het revolutionair comité van de provincie Kwangtoeng. Zijn optreden tegen de rode wachters in Kanton in 1967 had heftige kritiek uitgelokt, zodat zijn benoeming werd gezien als een overwinning van de gematigden.

De officiële pers begon in april een campagne tegen „de kwade winden van het rechtse conservatisme", na in de periode van matiging vooral „ultra-linkse elementen" te hebben veroordeeld. Gewaarschuwd werd tegen een samenzwering die ten doel had „het vonnis om te keren" en de ten val gebrachte kapitalisten en revisionisten weer in hun functies te herstellen. Terwijl in de vorige fase „factionalisme" krachtig was veroordeeld, werd nu (o.m. in het Volksdagblad van 27 april in een artikel van de „commentator" van Rode-Vlag) onderscheid gemaakt tussen het „burgerlijk factionalisme", dat moet worden bestreden, en het „factionalisme van de proletarisch-revolutionairen" dat moet worden gesteund.

Het weer naar voren komen van de links-radicale vleugel kwam ook tot uitdrukking in de officiële lijst van de voornaamste persoonlijkheden die bij de 1-meiviering tegenwoordig waren. Op deze lijst kwam Tsjiang Tsjing, die bij de feestelijkheden op 1 okt. 1967 nog de 16de plaats bezette, op de 8ste plaats, terwijl haar mede-leden van de groep voor de culturele revolutie, Tsjen Po-ta, Kang Sjeng, Tsjoen-tsjiao en Yao Wen-yoean, resp. de plaatsen 3, 4, 9 en 10 innamen.

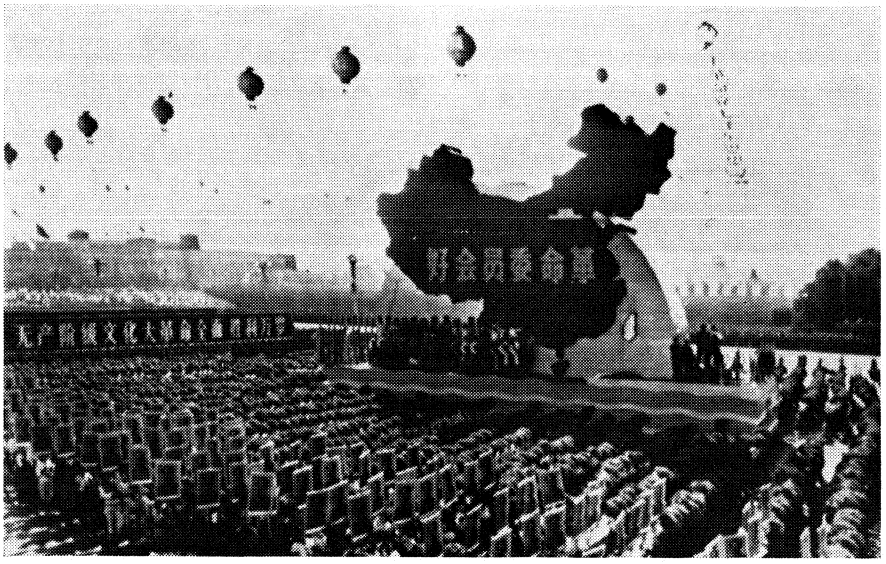

Parade in Peking ter gelegenheid van de 19de verjaardag van de Chinese Volksrepubliek.

Gedurende de maanden maart-juni vonden in muurkranten en bij demonstraties heftige aanvallen plaats op figuren die worden beschouwd als vertrouwelingen van premier Tsjoe En-lai, met name op Tan Tsjen-lin (minister van landbouw), Hsieh Foe-tsjih (minister van openbare veiligheid), Lioe Ning-Yi (vakbondsleider), Li Foe-tsjoen (voorzitter staatsplancommissie), maarschalk Nieh Joen-tsjen (voorzitter commissie voor wetenschap en techniek) en Yoe Tsjioe-li (minister voor de olie-industrie). In een artikel in het Volksdagblad van 17 mei werd Tan Tsjen-lin genoemd in één adem met reeds eerder weggezuiverde leiders, zodat hij blijkbaar thans definitief is uitgeschakeld. Op 26 juni werd het ontslag van Li Foe-tsjoeng en Yoe Tsjioe-li bericht. Waarnemers leidden hieruit af dat Tsjoe En-lai terrein verloor aan de links-radicalen o.l.v. Tsjiang Tsjing.

Nieuwe strijd in provincies

De herleefde agitatie leidde tot nieuwe ernstige ongeregeldheden in tal van provincies in de maanden april-juli. Muurkranten in Peking meldden medio april bloedige gevechten in Noordoost-, Centraal- en Zuidoost-China, die honderden doden en gewonden zouden hebben gevergd. Zware gevechten woedden volgens publikaties van rode wachters in april in de steden Lioetsjow en Woetsjow in de zuidelijke provincie Kwangsi. In laatstgenoemde stad zouden bij deze gevechten, waarbij gebruik werd gemaakt van tanks, mortieren, machinegeweren en vlammenwerpers, 2000 huizen zijn verwoest en 40.000 personen dakloos zijn geworden. In de maanden juni en juli spoelden in Hongkong en Macao tientallen lijken aan uit China; vele waren gebonden en vertoonden sporen van geweld. In juni werden opnieuw ernstige botsingen gemeld uit de provincies Kwangtoeng, Kwangsi en Yunnan. Zware gevechten tussen rivaliserende groepen rode wachters zouden hebben plaats gehad in Kanton. Troepen uit Peking kwamen eind juli tussenbeide om met wapengeweld de orde te herstellen. Gevechten met gebruik van vuurwapens, tussen rivaliserende groepen maoïsten werden ook gemeld aan de Tsjinhoea-en de Peita-universiteit in Peking. Ook in Sjanghai werd gevochten. De onlusten in de zuidelijke provincies veroorzaakten een onderbreking van het spoorwegverkeer, waardoor met name het vervoer van materieel naar Noord-Vietnam stagnatie ondervond. Het centrale comité riep herhaaldelijk op (o.m. op 13 juni en 3 juli) het treinverkeer te herstellen en geroofde wapens en goederen die voor Noord-Vietnam waren bestemd terug te geven.

Nieuwe poging tot normalisatie

Begin aug. trad een nieuwe koerswending in. De nadruk viel nu weer op herstel van orde en discipline, gehoorzaamheid aan het centrale gezag, terwijl de rol van het leger opnieuw werd onderstreept en de rode wachters als voorhoede van de culturele revolutie werden vervangen door de arbeiders en boeren.

Op 5 aug. werden richtlijnen van Mao Tse-toeng gepubliceerd, die de voorrang van het centrale gezag met nadruk opeisten en het „polycentrisme" veroordeelden.

Het *Volksdagblad* schreef: „Het proletarisch hoofdkwartier met voorzitter Mao als leider en vice-voorzitter Lin Piao als plaatsvervanger is het enige en echte leidinggevend centrum van de gehele partij, het leger, het land en de gehele revolutionaire massa". Het blad noemde de „zg. theorie van de vele centra" een „reactionaire theorie".

Op 15 aug. werd een nieuwe richtlijn van Mao gepubliceerd. Daarin werd gezegd: „De arbeidersklasse is de leidende klasse in China. Zijn leidende rol in de grote proletarische culturele revolutie en op alle arbeidsterreinen moet volledig tot gelding komen".

De nieuwste richtlijn van Mao kwam neer op degradatie van de rode wachters, die sinds 18 aug. 1966 de voorhoede van de revolutie hadden gevormd. Het Volksdagblad schreef op 18 aug. dat „de rode wachters alleen een goede toekomst hebben als zij zich integreren met de hoofdmacht, de arbeiders, boeren en soldaten". Het blad verklaarde dat de rode wachters en alle studenten de arbeiders tot hun leermeesters moeten maken. Het waarschuwde dat het land geen behoefte heeft aan „intellectuelen die neerkijken op de arbeiders en boeren."

De volgende dagen maakte de Chinese pers melding van vrijwillige ontbinding van organisaties van rode wachters en het vertrek van studenten naar het platteland. Naar het voorbeeld van een propagandagroep van arbeiders en boeren, die op 27 juli in de Tsjinhoea-universiteit in Peking in de onderlinge strijd tussenbeide kwam (waarvoor zij door Mao persoonlijk met een mand mangovruchten werden beloond), werden arbeiderspropagandateams naar alle universiteiten gezonden.

Op 26 aug. droeg Mao in een instructie de arbeiders en boeren op de leiding van scholen en universiteiten over te nemen. De arbeiderspropagandagroepen moeten permanent in de scholen blijven. Op het platteland geldt hetzelfde voor de boeren. Volgens een toelichting van Rode Vlag moest het leger daarbij helpen. Het blad gaf te kennen dat de taak van de arbeidersgroepen was een eind te maken aan de voortdurende twisten tussen de tegenover elkaar staande maoistische groepen. De arbeidersteams zullen ook „alle plaatsen waar intellectuelen zijn geconcentreerd" en „alle eenheden van de bovenbouw" overnemen, waar de „revolutionaire grote alliantie" en de „drie-in-een"-combinatie niet met succes tot stand zijn gekomen en de taken van „strijd-kritiek-hervorming" niet goed zijn uitgevoerd.

Tijdens een demonstratie t.g.v. de oprichting van de laatste revolutionaire comités op 7 sept. prees premier Tsjoe En-lai het werk van de propagandateams zonder de rode wachters te noemen. Mevr. Tsjiang Tsjing zei dat de rode wachters „kolossale bijdragen hadden geleverd in de begin- en middelste fase van de revolutie". „Nu zijn er onder de jonge strijders een paar individuen die fouten hebben gemaakt. Wij moeten hen helpen die fouten te verbeteren. Het is volkomen belachelijk dat in een paar eenheden onderlinge vechtpartijen voorkomen". De rode wachters moeten zich onder leiding van de arbeidende klasse stellen. De arbeidende klasse moet de jonge strijders van de rode wachters beschermen, helpen en opvoeden, aldus Tsjiang Tsjing.

Oprichting revolutionaire comités voltooid

Nadat Mao en Lin Piao op 11 aug. militaire leiders uit Foekien, Kwangsi, Yunnan, Sinkiang en Tibet hadden ontvangen, werden in de resterende provincies revolutionaire comités opgericht. Alle staan onder leiding van militairen.

Op 5 sept. kondigde Peking de vorming aan van revolutionaire comités in de autonome gebieden Sinkiang en Tibet. De oprichting van de nieuwe machtsorganen in alle 29 provincies, centraal bestuurde steden en autonome gebieden van China werd in het hele land op grootscheepse wijze gevierd als de volledige overwinning van de culturele revolutie.

Sinkiang en Tibet, grotendeels bevolkt door minderheden, zijn door hun ligging resp. aan de grens met de SU en met India, van groot strategisch belang. In Sinkiang bevinden zich verder de proefinstallaties voor kernwapens en raketten. Publikaties van rode wachters hebben in 1966 en 1967 melding gemaakt van gevechten tussen rode wachters en troepen onder commando van Wang En-mao, de provinciale goeverneur en eerste partijsecretaris. Ook m.b.t. Tibet zijn er berichten over botsingen geweest.

Het revolutionaire comité in Sinkiang staat onder voorzitterschap van de militaire commandant, Loen Sjoe-tsjin, terwijl Wang En-mao de vierde plaats inneemt. Voorzitter van het comité in Tibet is de Chinees Tseng Yoeng-ya, de regionale militaire bevelhebber. Van de 11 vice-voorzitters zijn slechts 4 Tibetanen. Le Monde wees erop dat voor het eerst sinds de annexatie van Tibet in 1951, meer Chinezen dan Tibetanen in de regionale regering zitten.

Zitting CC - Lioe Sjao-tsji afgezet

Op 1 nov. werd door het persbureau Nieuw-China meegedeeld dat van 13-31 okt. de twaalfde plenaire zitting van het centrale comité van de Chinese communistische partij was gehouden. De laatste (11de) zitting — waarop de richtlijnen voor de culturele revolutie werden vastgesteld — vond plaats in aug. 1966 (pag. 573/1-1966).



Lioe Sjao-tsji

Het centrale comité heeft, zo werd meegedeeld, eenstemmig besloten het staatshoofd Lioe Sjao-tsji uit de partij te stoten en hem uit al zijn functies zowel binnen als buiten de partij te ontslaan.

Volgens het communiqué heeft het centrale comité een rapport van een speciale commissie over Lioe goedgekeurd. Hierin werd deze een „afvallige, verrader en ploert" genoemd die de weg van het kapitalisme is opgegaan. Voorts werd hij omschreven als „een lakei van het imperialisme, moderne revisionisme en de Kwomintang-reactionairen, die talloze misdrijven heeft begaan".

Politieke waarnemers zagen in de officiële uitschakeling van Lioe Sjao-tsji het bewijs dat de machthebbers in Peking menen de definitieve overwinning te hebben behaald in de culturele revolutie.

De officiële campagne tegen Lioe Sjao-tsji, lange tijd beschouwd als de opvolger van Mao en bekend als de voornaamste organisator en architect van de Chinese communistische partij (biografie pag. 35/2-1967), begon in april 1967. Tot nu toe was hij echter nimmer met name genoemd, maar aangeduid als de „Chroesjtsjow van China".

Het centrale comité besloot verder het 9de partijcongres „op een passend tijdstip" bijeen te roepen. Het oordeelde dat „de nodige ideologische, politieke en organisatorische voorwaarden" daartoe thans geschapen zijn.

Het centrale comité bevestigde zijn steun aan de koers die door Mao Tse-toeng op het 11de plenum in aug. 1966 werd vastgesteld. Het constateerde dat de culturele revolutie net op tijd is begonnen om „de dictatuur van het proletariaat te consolideren en herstel van het kapitalisme te voorkomen".

De bijeenkomst van het CC werd gepresideerd door partijvoorzitter Mao Tse-toeng, die een „uiterst belangrijke rede" hield. Ook Mao's „naaste wapenbroeder" Lin Piao hield een „belangrijke" rede. De toespraken zijn niet gepubliceerd.

De topleiding

De leiding van China schijnt thans te berusten bij een groep van 14 personen. Deze groep vertoont sinds mei 1968 geen wijziging. In de officiële berichten t.g.v. de 1 mei-viering en de viering van de 19de verjaardag van de Volksrepubliek op 1 okt. werden zij in onderstaande volgorde opgesomd:

1. Mao Tse-toeng (partijvoorzitter);
2. Lin Piao (vice-voorzitter en minister van defensie);
3. Tsjoe En-lai (premier);

4. Tsjen Po-ta (voorzitter groep voor de culturele revolutie van het centrale comité);
5. Kang Sjeng (lid commissie v.d. culturele revolutie);
6. Tsjiang Tsjing, alias mevr. Mao (plv. hoofd groep voor de culturele revolutie);
7. Tsjang Tsjoen-tsjiao (voorzitter revolutionaire comité van Sjanghai);
8. Yao Wen-Yoean (lid revolutionaire comité van Sjanghai);
9. Hsieh Foe-tsih (minister van openbare veiligheid en voorzitter revolutionaire comité van Peking);
10. Hoeang Yoeng-Sjeng (chef generale staf);
11. Woe Fa-hsien (vice-chef generale staf);
12. Yeh Tsjoen (de echtgenote van Lin Piao, lid comité v.d. culturele revolutie in het leger);
13. Wang Toeng-hsing (garnizoens-commandant van Peking);
14. Wen Yoe-tsjeng (onderminister van openbare veiligheid).

De lijst van de aanwezigen bij de feestelijkheden op 1 okt. 1968 bevatte verder met name de volgende leden van het politieke bureau van het centrale comité: Tsjoe Teh, Li Foe-tsjoen, Tsjen-Yoen, Toeng Pi-woe, Tsjen-Ji, Lioe Potsjeng, Li Hsien-nien, Hsoe Hsiang-tsjien, Nieh Joeng-tsjen, Jeh Tsjien-jing. (Zie voor hun functies: pag. 363/3-1967.)

Inmiddels is een begin gemaakt met de wederopbouw van de door de culturele revolutie zwaar gehavende communistische partij, die vóór de revolutie 20 mln leden telde. Eind juli gaf Mao opdracht de „slakken" te verwijderen en „nieuw bloed" toe te laten. Blijkens persartikelen zullen de nieuwe leden niet de rode wachters, maar bij voorkeur beproefde arbeiders, boeren en soldaten zijn. De definitieve selectie schijnt van bovenaf te zullen geschieden.

In een op 22 juli in het Volksdagblad gepubliceerde instructie beval Mao een hervorming van het technisch en wetenschappelijk onderwijs. De duur van het onderwijs moet worden verkort, de studenten moeten worden gekozen uit de arbeiders en boeren met practische ervaring; zij moeten na enige jaren studie hun plaats in de produktie weer innemen.

Balans van de zuiveringen

Het Zwitserse weekblad Die Weltwoche gaf op 13 sept. 1968 op grond van informaties uit Hongkong de volgende balans van de zuiveringen in de partijleiding.

Twaalf van de 30 leden van het politburcau zijn van hun post verwijderd.

Het secretariaat van het centrale comité bestaat in feite niet meer: 6 van de 10 leden vielen in ongenade; de rest wordt geheel door de culturele revolutie in beslag genomen.

Van de 93 volledige leden van het CC zijn 48 afgezet, terwijl 9 een officiële berisping ontvingen. Van de 79 kandidaat-leden zijn 45 weggezuiverd en 15 geschorst.

Van 67 secretarissen en kandidaat-secretarissen van de 6 regionale partijbureaus zijn 37 afgezet en 17 geschorst.

Twintig van de 28 provinciale partijsecretarissen zijn van hun ambt ontheven, 2 kregen opdracht hun fouten te overwegen en 1 pleegde zelfmoord.

internationale zaken

NAVO

RUSK ONTKENT UITBREIDING NAVO-VERPLICHTINGEN

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, *Dean Rusk*, heeft op 1 dec. in een vraaggesprek ontkend, dat de NAVO haar verplichtingen heeft uitgebreid tot Oostenrijk, Joego-Slavië of Roemenië. Rusk kritiseerde „sommige dwaze leden van sommige andere delegaties" (naar verluidt zou het Westduitsers betreffen) die uitlatingen van hem van die strekking op de ministerraad van de NAVO (pag. 754/3) aan de pers hadden toegespeeld.

„Wat ik deed was — op vertrouwelijke basis naar ik dacht — de situatie (in Europa) bespreken met andere ministers van buitenlandse zaken. Het is volkomen duidelijk dat dingen kunnen gebeuren buiten het gebied waar formeel de verplichtingen gelden van de NAVO, die een bedreiging kunnen vormen van de veiligheid van de NAVO. Toen Sowjettroepen zich in Centraal Europa in westelijke en zuidelijke richting verplaatsten schiep dit problemen voor de NAVO. Sowjet-activiteiten in de Middellandse Zee scheppen ook problemen voor de NAVO. Maar ik wilde niet, althans niet publiekelijk, in discussies geraken over individuele landen die problemen zouden doen ontstaan voor deze landen."

Rusk zei dat het van belang was „een onderscheid te maken tussen uitbreiding van de verplichtingen van de NAVO — waarvan geen sprake is en waartoe we ook niet kunnen overgaan zonder het verdrag te veranderen — en een erkenning van het feit dat, in Centraal Europa en het Middellandse Zeegebied bijvoorbeeld, dingen zijn gebeurd die de veiligheidsbelangen van de NAVO direct kunnen beroeren". (Reuter, AP)

(Zie ook pag. 826/2)

UNESCO

MAHEU HERKOZEN

De 15de algemene vergadering van de organisatie van de Verenigde Naties voor onderwijs, wetenschap en cultuur (UNESCO), die van 15 okt.-20 nov. te Parijs werd gehouden, heeft de Fransman *René Maheu* herkozen tot directeur-generaal voor een tweede ambtsperiode van zes jaar.

ALGEMEEN

WATELER-VREDESPRIJS 1968

Het bestuur van de Carnegie-stichting heeft de Wateler-vredesprijs 1968 toegekend aan mevrouw Martin Luther King jr, op grond van de bijzondere wijze waarop zij heeft bijgedragen aan de bestrijding van het geweld in deze wereld.

west-europa

NEDERLAND

NUMERUS CLAUSUS MEDISCHE STUDIE. RAPPORT VAN WALSUM

Op 20 juli werd door de Plaatsingscommissie eerstejaarsstudenten geneeskunde gewaarschuwd voor ernstige vertraging, die in de medische studie kon gaan optreden.

De minister van onderwijs en wetenschappen, *Veringa*, verklaarde tezelfder tijd in antwoord op vragen in de Tweede Kamer dat op grond van ervaringen van vorige jaren kon worden verwacht dat het aantal aanmeldingen in 1968 ca. 2.300 zou bedragen waarvan ca. 1.900 (83%) geplaatst, en ca. 1.860 (81%) werkelijk ingeschreven zouden worden.

De maximale capaciteit die de faculteiten voor het studiejaar 1968-1969 nog verantwoord achtten was 1.435 eerstejaars. Aangezien bij de medische faculteit in Rotterdam ook in 1968/69 niet meer dan 160 eerstejaars konden worden geplaatst, zou het surplus van 475 studenten moeten worden verdeeld over de zes oude faculteiten.

Het knelpunt van de opleiding was volgens minister Veringa de klinische fase van de opleiding. Hij kondigde aan, dat reeds in 1968 in deze klinische fase wachtlijsten zijn te verwachten van 5 tot 6 maanden.

Minister Veringa richtte zich eind juli in een brief tot de eerstejaarsstudenten. Hij drong er bij hen, aan wie een plaats was toegewezen, op aan, zorgvuldig hun aanmelding te overwegen voordat zij zich lieten inschrijven. „Mocht u menen dat u door het kiezen van een andere studierichting evengoed aan uw wens tot het volgen van een universitaire studie kunt voldoen, dan verzoek ik u daarvan zo spoedig mogelijk aan de Plaatsingscommissie mededeling te doen", aldus minister Veringa.

De Tweede Kamerleden *J. H. Lamberts* en *J. G. H. Tans* (PvdA) stelden op 14 aug. voor de opleidingsmogelijkheden voor medische studenten te verruimen door a) sterke uitbreiding van de inschakeling van niet-academische ziekenhuizen bij de klinische opleiding, b) het stichten van twee nieuwe medische opleidingscentra in het oosten en zuiden van ons land.

Bij het begin van het nieuwe studiejaar eind aug. besloot de medische faculteit van Nijmegen, dat

van de 365 eerstejaarsstudenten er niet meer dan 250 zouden worden toegelaten tot het tweede semester en vervolgens niet meer dan 220 tot de practica van het tweede jaar.
Hierna besloten de medische faculteiten van Utrecht en Leiden op resp. 19 en 21 sept. eveneens over te gaan tot selectie d.m.v. een propaedeutisch examen.

Het Interfacultair Overleg van de faculteiten der geneeskunde zond op 20 sept. aan de vaste Kamercommissies voor onderwijs en volksgezondheid een nota, waarin wordt betoogd dat het enige waardoor een verwatering van de studie of een onaanvaardbare verlenging van de studieduur kan worden voorkomen, een beperking van het aantal studenten is. Dit zou moeten gebeuren door een vergelijkend examen aan het eind van het eerste studiejaar, waardoor ong. 50% zou afvallen. Op korte termijn zijn andere maatregelen niet mogelijk, aldus de nota.

De maatregelen van de universiteiten leidden tot protesten van studenten en Tweede Kamer. J. G. H. Tans achtte de maatregel in Nijmegen blijkens zijn vragen aan minister Veringa in strijd met de beslissing van de Tweede Kamer inzake de numerus clausus (pag. 452/1-1966). De NSR organiseerde op 6 november een collegestaking, die vooral in Amsterdam en Tilburg succes had. In Den Haag werd door circa 600 studenten op het Binnenhof geprotesteerd. Een petitie tegen de numerus clausus met 2000 handtekeningen, waaronder die van hoogleraren, werd aan minister Veringa overhandigd.
Bij een debat tussen minister Veringa en de NSR op 12 sept. als voortzetting van het debat van 19 juni (pag. 438/1) had minister Veringa verklaard, dat het besluit van de medische faculteit van Nijmegen niet terecht was genomen. Een selectieve propaedeuse had alleen ingesteld mogen worden in overleg met hem. In dit verband verklaarde de minister op 7 nov. in de onderwijscommissie van de Tweede Kamer, dat voor de invoering van een selectief propaedeutisch examen de toestemming van de Staten-Generaal nodig is.

De NSR eiste op 5 nov. in een telegram aan het bestuur van de medische faculteit van Leiden de intrekking van de beperkende maatregelen. Toen de faculteit hierop niet inging, spande de NSR een kort geding aan, dat op 21 nov. voor de Haagse rechtbank diende. Op 28 nov. werd de medische faculteit van Leiden door de rechtbank bevolen de maatregelen in te trekken vóór 3 dec. De unversiteit hief de maatregelen op en verklaarde voor verdere maatregelen de adviezen van de door minister Veringa op 30 okt. ingestelde commissie onder voorzitterschap van prof. *P. J. Verdam* te zullen afwachten.
De commissie moet in jan. 1969 advies uitbrengen over maatregelen, die op korte termijn kunnen bijdragen tot oplossing van de knelpunten bij de medische opleiding.

Rapport commissie-Van Walsum

Op 12 dec. werd het eindrapport van de commissie-*Van Walsum* bekendgemaakt. De commissie was op 21 dec. 1966 ingesteld om de regering van advies te dienen over het wetenschappelijk onderwijs in de geneeskunde en de oprichting van een achtste medische faculteit.

Het eindrapport valt uiteen in een aantal meerderheids- en minderheidsrapporten. In minderheidsnota's wordt door twee leden gepleit voor een zo spoedig mogelijke start van een nieuwe medische opleiding. De meerderheid sprak zich uit voor een zo spoedig mogelijke aanwijzing van de vestigingsplaats. Met de faculteit zou echter niet eerder gestart moeten worden dan 1980. Hiervoor werden o.m. de volgende redenen opgegeven:
— het bestaande personeelstekort dient eerst ingelopen te worden.
— Een lange voorbereidingstijd is gewenst.
— De nieuwe opleiding wordt op ca. ƒ 400 mln geschat, terwijl hiernaast nog 3 academische ziekenhuizen van in totaal ƒ 1 mrd moeten worden gebouwd. Hierdoor zou het medisch onderwijs onevenredig veel gaan kosten.
Over de keuze van de vestigingsplaats bestond geen eenstemmigheid. Niettemin gaf de commissie in haar eindrapport toch 'n volgorde aan van haar voorkeur voor een bepaalde vestigingsplaats, t.w. achtereenvolgens Noord-Brabant (Eindhoven en Tilburg), Twente (Drienerlo) en Limburg (Maastricht). De twee overgebleven optanten Deventer en Zwolle werden afgewezen.
De commissie sprak zich verder uit tegen het PvdA-plan zo snel mogelijk twee klinische opleidingen te stichten om zo een studentenstop te voorkomen. Er werd gevreesd voor een nog groter tekort bij de bestaande wetenschappelijke staven. De commissie achtte het noodzakelijk tot beperking van het aantal studenten over te gaan. Zij meende, dat de toetsing van de studenten diende te geschieden na de beginfase van de studie d.m.v. een propaedeuse.
Over de inhoud van het rapport heeft de regering nog geen standpunt bepaald. Zij wilde dit mede afhankelijk stellen van de adviezen die haar op korte termijn zouden bereiken van twee instanties t.w. de Bijzondere adviesgroep medische faculteiten (de Commissie-Verdam) en de Gezondheidsraad, die zou adviseren over het aantal benodigde artsen in de toekomst. (NRC, Het Parool, Volkskrant, Uitleg)

DUITSLAND (WEST)

KIESINGER IN SPANJE EN PORTUGAL

Bondskanselier *Kiesinger* heeft een bezoek aan Portugal (24-28 okt.) en Spanje (28-30 okt.) gebracht.

Centraal bij de besprekingen in Portugal stond de Europese veiligheid na de inval in Tsjechoslowakije. Beide landen spraken zich uit voor versterking van de NAVO als instrument ter handhaving van de vrede. Portugal sprak zijn steun uit voor de Westduitse politiek t.o.v. het Oostblok. Verder werd overeengekomen dat pogingen zouden worden gedaan het handelsevenwicht tussen beide landen te vergroten. Kiesinger ontving van de universiteit van Coïmbra een eredoctoraat. Over de Westduitse luchtmachtbasis Beja werd nog geen oplossing bereikt (pag. 251/2-1966).

Als eerste na-oorlogse Europese regeringsleider bracht Kiesinger een bezoek aan Spanje. Op 25 okt. werd door de Spaanse oppositie een open protestbrief tegen het bezoek van Kiesinger aan de Westduitse ambassadeur in Madrid overhandigd. Volgens de oppositie zou het regime door dit bezoek meer aanzien krijgen. Kiesingers besprekingen met de Spaanse autoriteiten golden o.m. het overvliegrecht van Westduitse militaire vliegtuigen naar de basis Beja in Portugal, de toetreding van Spanje tot de EEG en de Sowjetrussische vloot in de Middellandse Zee. De Bondsrepubliek zou verder een aanzienlijk deel van een irrigatieplan financieren, zo werd overeengekomen. (Bulletin, NZZ, FAZ)

KIESINGER IN AZIË

Bondskanselier *Kiesinger* heeft van 5-15 sept. officiële bezoeken aan Turkije, Perzië en Afghanistan gebracht.

Na afloop van het bezoek aan Turkije werd in een communiqué verklaard dat beide landen versterking van de NAVO als basis voor de vrede in Europa beschouwen. Besloten werd regelmatig contacten op regeringsniveau te onderhouden, o.m. over wederzijdse handel en gastarbeiders.

De Bondsrepubliek vormt voor Turkije de belangrijkste handelspartner. De uitvoer naar de Bondsrepubliek bedroeg in 1967 DM 360 mln, de invoer bedroeg DM 683 mln. De ontwikkelingshulp bedraagt meer dan DM 2 mrd.

In de Bondsrepubliek zijn ca. 140.000 Turken als gastarbeiders werkzaam. Dit aantal zal tot 200.000 stijgen.

Met de Perzische regering werd een investeringsakkoord gesloten en uitbreiding van de wederzijdse betrekkingen overeengekomen.

Als laatste bezocht Kiesinger Afghanistan, dat zijn bemiddeling aanbood bij het herstel van de betrekkingen van de Bondsrepubliek met de Arabische staten. *(Bulletin, NZZ, DPA)*

MINISTER BRANDT IN LATIJNS-AMERIKA

Minister van buitenlandse zaken, *Willy Brandt,* heeft van 17 - 26 okt. een bezoek gebracht aan Latijns-Amerika.

Hij bezocht achtereenvolgens Chili, Argentinië, Uruguay en Brazilië.

Tijdens de besprekingen met de regeringsleiders werd voornamelijk van gedachten gewisseld over de economische, handels- en culturele betrekkingen tussen de Latijnsamerikaanse landen en West-Duitsland. Met verschillende landen werden handels-, technische en wetenschappelijke akkoorden gesloten.

Minister Brandt toonde zich na afloop van zijn reis tevreden over de resultaten en beklemtoonde ontwikkelingsmogelijkheden in Latijns-Amerika.

Volgens Bulletin (9-10) is de invoer van de EEG uit Latijns-Amerika van 1958 tot 1967 gestegen van $ 1,65 mrd tot $ 2,74 mrd, dwz. 65%. De EEG-uitvoer naar Latijns-Amerika steeg in dezelfde periode van $ 1,6 mrd tot $ 2,05 mrd, d.i. 28%.
De Westduitse kapitaalhulp aan Latijns-Amerika bedraagt DM 1,1 mrd en maakt 7,7% van het totaal uit. De technische bijstand voor Latijns-Amerika bedraagt 16,3% van het totaal. (Bulletin, NZZ)

STRAUSS WINT PROCES

Het constitutionele hof in Karlsruhe heeft op 29 okt. een vonnis van de rechtbank van München van 28 juli 1968 bevestigd. Volgens dit vonnis is de uitgever van *Der Spiegel Rudolf Augstein* verplicht tot publikatie van de intrekking van beschuldigingen in het aprilnummer van Der Spiegel van 1964. Hij had hierin minister *Strauss,* toen minister van defensie, beschuldigd van persoonlijke verrijking tijdens zijn ministerschap en van corruptie.
Tevens werd Augstein veroordeeld tot het betalen van DM 25.000 smartegeld. *(NZZ, AFP)*

(Vor. ber. pag. 548/3-1966)

NIEUWE VOORZITTER VAN BONDSRAAD

Tot voorzitter van de Bondsraad is op 25 okt. gekozen *Herbert Weichmann,* burgemeester van Hamburg. Hij volgt in deze funktie *Klaus Schütz* op, die na de wettelijke periode van 12 maanden aftrad. *(NRC, AFP)*

BLOEMER ONTSLAGEN

Klaus Bloemer is op 15 okt. als wetenschappelijk assistent van de bondsdagfractie van de CDU/CSU ontslagen wegens het publiceren van zijn mening, dat de invasie van de SU in Tsjechoslowakije voorkomen had kunnen worden, indien de DDR door de Bondsrepubliek zou zijn erkend. Volgens de fractie had hij dit gepubliceerd onder naam en functie, terwijl het in strijd is met de opvatting van de fractie. (NRC, FAZ)

BELASTINGWET OP IN- EN UITVOER AANGENOMEN

Op 28 nov. heeft de Bondsdag de wet ter vergemakkelijking van de invoer en belasting van de uitvoer (pag. 772/1) aangenomen. De wet zal gelden tot 31 maart 1970. *(NRC* 29-12)

BEGROTING 1969. PLANNING 1968-1972

Op 4 sept. heeft de ministerraad de begroting voor 1969 ingediend. Tegelijk werd de in het kader van de stabilisatiewet (pag. 471/3-1967) verplichte termijnplanning voor 1968-1972 bekend gemaakt.
In vergelijking met 1968 ziet het begrotingsontwerp er als volgt uit (in mln DM):

begrotingpost	raming 1968	ontwerp 1969
Bondspresident	4,9	4,9
Bondsdag	101,7	107,0
Bondsraad	3,1	3,2
Bondskanselarij	180,9	193,4
buitenlandse zaken	698,7	734,0
binnenlandse zaken	1.640,0	1.632,4
justitie	110,0	120,0
financiën	856,2	852,5
economische zaken	1.090,4	1.058,2
voedselvoorziening	5.432,1	5.571,0
arbeid	16.674,8	16.933,1
verkeer	8.184,8	9.062,7
PTT	83,9	121,9
defensie	18.054,6	18.800,0
volksgezondheid	104,0	106,8
Constitutioneel Hof	9,4	4,2
Bondsrekenkamer	14,4	14,5
ontwikkelingshulp	2.064,4	2.206,0
min. van financiën	317,9	332,9
woningbouw	1.534,4	1.581,0
ontheemden	96,4	94,4
zaken geheel Duitsland betreffende	224,3	218,8
deelstaatzaken	1,4	1,5
gezins- en jeugdzaken	2.803,6	2.907,4
wetenschapp. onderzoek	1.922,3	2.178,7
bondsschuld	1.924,1	2.736,1
sociale uitkeringen	3.187,0	3.310,0
defensielasten	601,8	633,0
civiele defensie	323,9	316,1
financiële dienst	8.471,7	10.570,8
Totaal	76.717,1	82.406,5
bijkomende overvloeiing in 1968 van het Tweede Conjunctuurprogram 1967/'68	1.450,0	
	78.167,1	82.406,5

De totale inkomsten worden voor 1969 geschat op DM 78.761,5 mln, zodat het tekort DM 3.645,0 mln zal bedragen. Naar onderwerp zijn de sociale uitkeringen met DM 22,6 mrd de grootste post, gevolgd door defensie met DM 19,9 mrd.

Planning 1968-1972

De planning op middellange termijn werd aangepast aan de jongste gegevens en ziet er, rekening houdend met een groeipercentage van het bruto nationaal produkt van nominaal 6% en reëel 4,4%, als volgt uit:

	Uitgaven (in mrd DM)	Stijgingspercentage
1968	78,17	6,8
1969	82,40	5,4
1970	86,80	5,4
1971	91,20	5,1
1972	95,90	5,0

WINTERSHALL DOOR BASF OVERGENOMEN

Op 7 nov. is bekend geworden, dat de onderneming Wintershall AG door de Badische Anilin- und Sodafabrik (BASF) zal worden overgenomen. Na de overname zal het basiskapitaal van de BASF DM 1362,3 mln bedragen. De transactie betekent de grootste concentratie van ondernemingen in de Westduitse industrie sedert het einde van de Tweede Wereldoorlog.
Wintershall is een van de grootste producenten van kali in West-Duitsland, en houdt zich verder bezig met de opsporing en verwerking van aardolie en aardgas. De BASF is een groot chemisch concern, dat zich bezig houdt met aardolieverwerking en de produktie van kunstmeststoffen. De BASF staat in de lijst van honderd grootste ondernemingen van de FAZ (9-9-1967) op de elfde plaats met een jaaromzet in 1966 van DM 4.707 mln en 59.000 personeelsleden. De cijfers van Wintershall zijn een jaaromzet in 1966 van DM 1.279 mln en 9.700 personeelsleden. (NZZ 9-11)

SAMENWERKING VAN SIEMENS EN AEG-TELEFUNKEN

Op 11 sept. hebben de elektrotechnische concerns Siemens en AEG-Telefunken in een gezamenlijk communiqué bekend gemaakt op verschillende gebieden van sterkstroomtechniek te zullen gaan samenwerken. Als reden voor de samenwerking werden de fusies genoemd van elektrotechnische industrieën in andere Europese landen, waardoor de concurrentiestrijd steeds scherper was geworden.
Op 29 okt. werden concrete gegevens over de samenwerking bekend gemaakt. De beide ondernemingen zullen gezamenlijk twee maatschappijen oprichten, die op 1 april 1969 met hun werkzaamheden zullen beginnen, en waarin beide ondernemingen ieder voor de helft zullen deelnemen.
In de op te richten maatschappijen worden de activiteiten van Siemens en AEG-Telefunken op het gebied van turbines en elektrische centrales en van transformatoren ondergebracht. Uitgezonderd zijn de werkterreinen der scheepsturbines, industriële stoom- en gasturbines en kernreactors.

De gemeenschappelijke dochterondernemingen zullen tezamen een omzet van meer dan DM 1 mrd hebben. De onderneming op het gebied van turbines en electriciteitscentrales zal over ongeveer 10% van de productiecapaciteit voor turbine-installaties in de westelijke wereld beschikken. Aan de wereldproduktie van grote transformatoren zal de onderneming op het gebied van transformatoren een

aandeel hebben van ongeveer 5 procent. Volgens een overzicht van de F A Z (9-9-1967) staat Siemens op de tweede plaats op de ranglijst naar grootte van de Westduitse ondernemingen. In 1966 bedroeg de jaaromzet DM 7831 mln, en het aantal personeelsleden 257.000. De AEG-Telefunkengroep staat op de tiende plaats met een jaaromzet in 1966 van DM 4861 mln, en 138.100 personeelsleden. (N Z Z, A F P)

ENGELAND

WIJZIGINGEN BRITS SCHADUWKABINET

Op 14 nov. zijn door partijleider *Heath* een aantal veranderingen bekend gemaakt in het Conservatieve schaduwkabinet.
Reginald Maudling werd voorzitter van de adviescommissie voor politiek in welke functie hij Edward Heath opvolgt. Hij blijft plaatsvervangend partijvoorzitter. Maudling wordt als schaduwminister van defensie (pag. 346/3) opgevolgd door *Geoffrey Rippon,* die huisvesting en plaatselijk bestuur beheerde.
Deze taak wordt nu vervuld door *Peter Walker,* die als schaduwminister voor transport vervangen werd door *Margaret Thatcher.*
Tenslotte werd *Edward Boyle* als vice-voorzitter van de adviescommissie voor politiek vervangen door *Earl Jellicoe,* plaatsvervangend oppositieleider in het Hogerhuis. Boyle behield zijn post als schaduwminister van onderwijs. *(The Times* 15-11)

WITBOEK HERVORMING HOGERHUIS AANGENOMEN

Op 20 nov. heeft het Lagerhuis het Witboek over de hervorming van het Hogerhuis (pag. 745/1) zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd. Een amendement van de Labourafgevaardigde *William Hamilton* tot verwerping i.p.v. kennisneming van het witboek werd met 270 tegen 159 stemmen verworpen. Onder de tegenstemmers was een groot aantal Labourleden (45), terwijl eveneens een 40-tal Labourleden zich van stemming onthield. De reden voor het amendement was de mening van vooral linkse Labourleden, dat het Hogerhuis niet hervormd, doch opgeheven dient te worden.
Op 21 nov. keurde het Hogerhuis het Witboek goed met 251 tegen 56 stemmen. Hierbij stemden alle Labourleden voor. *(The Times, NRC)*

BRITSE VERSOBERINGSMAATREGELEN

Na zijn terugkeer uit Bonn (pag. 773/3) heeft de Britse minister van financiën, *Roy Jenkins,* op 22 nov. aan het Lagerhuis verslag uitgebracht over de resultaten van de conferentie in Bonn. Hij noemde het noodzakelijk, dat de betalingsbalans een overschot zou gaan vertonen.
Hiertoe kondigde hij de volgende maatregelen aan:
— verhoging van de accijns op bier, wijn, sterke drank, benzine en tabak, evenals van de omzetbelasting met 10%.
— beperking van de kredietverlening van de banken aan particulieren tot maart 1969 tot 98% van het medio nov. 1967 uitstaande bedrag.
— storting vooraf door importeurs van 50% van de waarde van de goederen, die zij willen importeren. Deze verplichte deposito's, die geen rente zullen dragen, zullen na 180 dagen worden terugbetaald. Uitgezonderd zijn voedingsmiddelen, brandstoffen, grondstoffen en produkten van ontwikkelingslanden. Duur: 1 jaar.
Door de maatregelen zal de binnenlandse vraag met naar schatting £ 350 mln (0,5%) worden verminderd. De kosten van het levensonderhoud zullen met 1% stijgen. *(The Times)*

FRANKRIJK

DE ORTF NA DE STAKINGEN

Bij de gebeurtenissen in mei en juni heeft de ORTF (de Franse radio en tv) een bijzondere rol gespeeld.
Journalisten waren in staking gegaan (pag. 369 e.v.) met als doel een herziening te verkrijgen van het statuut van de ORTF van 27 juni 1964, al bleven de radiojournalisten elk uur een „eigen" nieuwsuitzending verzorgen. Op grond van dit statuut heeft de regering het recht in te grijpen in de uitzendingen en de inhoud ervan te bepalen. Van dit recht maakte de regering veelvuldig gebruik. De journalisten eisten objectiviteit en onafhankelijkheid.
De nieuwe minister van voorlichting, *Yves Guéna,* weigerde op 3 juni echter in te gaan op een hervorming van het statuut, en zegde slechts een consultatieve commissie toe, die tot 1 sept. de tijd zou krijgen een advies uit te werken. Dit advies zou echter geen enkele bindende kracht hebben. Hij stelde de journalisten hierop een ultimatum tot 12 uur 's nachts. De journalisten gingen hierop volledig in staking. Twee directeuren en een redacteur van de ORTF traden op 3 juni af. Op 4 juni werden de gebouwen van de ORTF door politie bezet.
De regering benoemde op 5 juni tot directeur-generaal *Jean-Jacques de Bresson,* een vurig gaullist. Hij volgt de ontslagen *Jacques-Bernard Dupont* op.
Op 25 juni besloot het technisch en administratief personeel weer aan het werk te gaan. De journalisten staakten echter verder. De journalisten van de radio hervatten echter op 26 juni het werk en de tv-journalisten op 13 juli, na de vorming van de regering-*Couve de Murville* (pag. 504/1). Couve de Murville kondigde in zijn regeringsverklaring (pag. 505/1) hervormingen binnen de ORTF aan, evenwel zonder verandering van het statuut.
De ministerraad besloot op 31 juli tot de volgende hervormingen, die werden aangekondigd door de nieuwe staatssecretaris van voorlichting, *Joël le Theule.*

- Het aantal leden van de raad van beheer wordt uitgebreid van 16 tot 24 leden. De overheid krijgt 12 vertegenwoordigers (was 8), het personeel 5 (was 2), het Verbond van Luisteraars en kijkers 1 (gelijk), verder worden 4 onafhankelijke deskundigen en 2 vertegenwoordigers van de pers benoemd.
- Het aantal journalisten en redacteuren zal worden verminderd van 281 tot 179, om doelmatigheid te bevorderen. Ontslagen zouden alleen de overtollige journalisten worden.
- De objectiviteit zou worden nagestreefd door een scheiding van nieuws en commentaren.
- Op 1 okt. zou reclame worden ingevoerd op de televisie (pag. 298/1).
- Instelling van een ondernemingsraad.
- Opheffing van de dienst voor interministeriële verbindingen, die tot nu toe de controlerende instantie voor de ORTF was.

In de loop van de volgende dagen werd duidelijk, dat degenen die op grond van de reorganisatie werden ontslagen allen behoorden tot de stakingsleiding. Een groot aantal zeer populaire en bekende programmamakers en journalisten werd ontslagen, op wachtgeld gesteld, vervroegd gepensioneerd of overgeplaatst naar een onbetekenende afdeling. *Le Monde* verklaarde in een commentaar, dat het hier duidelijk een wraakactie betrof.
Het Internationaal Persinstituut (IPI) verzocht op 8 aug. in een telegram premier Couve de Murville de aangezegde ontslagen nogmaals in overweging te nemen. De meer dan 100 ontslagenen behoorden allen tot de stakers, stelt het IPI vast

en het instituut vreest voor het uitoefenen van druk op dit essentiële voorlichtingsmedium. In binnen- en buitenland ging een storm van protesten op tegen de ontslagen. De ontslagen journalisten besloten de ORTF een proces aan te doen. *(Le Monde, NRC, NZZ, Reuter, AFP)*

ONTSLAG BARRAULT

Op 2 sept. is de directeur van het Odéon-theater, *Jean-Louis Barrault,* ontslagen, wegens zijn welwillende houding jegens de studenten, die het Odéon bezetten tijdens de gebeurtenissen in mei en juni.

SOUSTELLE TERUG IN FRANKRIJK

Op 23 okt. is *Jacques Soustelle* na een ballingschap van bijna zeven jaar in Parijs teruggekeerd. Hij was in 1962, toen het parlement zijn parlementaire onschendbaarheid ophief wegens de verdenking dat hij banden onderhield met de OAS, naar het buitenland gevlucht. Zijn terugkeer naar Frankrijk vond plaats op grond van het gratiedecreet van 15 juni (pag. 435/1) en de algemene amnestiewet, die op 23 juli door de Nationale Vergadering werd aangenomen (pag. 506/3). *(NRC* 25-10, *FAZ* 25-10)

OCCIDENT VERBODEN

Op 31 okt. heeft de Franse regering de nationalistische beweging Occident bij decreet verboden. Dit gebeurde op grond van een wet uit 1939, die op 12 juni al was toegepast op een aantal linkse bewegingen en groeperingen (pag. 433/3). De militant-rechtse organisatie Occident wordt verantwoordelijk geacht voor diverse bomaanslagen en gewelddadige overvallen, o.m. op de redactielokalen van het studentenblad *Action.* Occident werd in 1964 opgericht, als voortzetting van de in 1956 verboden rechtse jeugdbeweging Jeune Nation. *(Le Monde* 1-11)

PICARD VEROORDEELD

Op 30 okt. heeft het Hof voor Staatsveiligheid de voormalige prefect van het departement Haut-Rhin en directeur van de burgerverdediging, *Maurice Picard,* veroordeeld tot zeven jaar tuchthuisstraf. Picard werd beschuldigd van het verstrekken van inlichtingen aan buitenlandse agenten en het toebrengen van schade aan Frankrijk door zijn politieke, economische en militaire informatie.

oost-europa

ALGEMEEN

ZITTING WARSCHAU-PAKT

Van 26-29 nov. is in Boekarest, onder voorzitterschap van de opperbevelhebber van de strijdkrachten van het pakt, de jaarlijkse conferentie van het Warschau-Pakt gehouden. Waarnemers zagen het feit dat de conferentie in Boekarest werd gehouden als een poging van de SU om Roemenië nauwer te betrekken in de werkzaamheden van het Pakt, hetgeen o.m. bereikt zou kunnen worden door het houden van militaire manoeuvres op Roemeens grondgebied, iets waartegen Roemenië zich lange tijd heeft verzet. De laatste manoeuvres op Roemeens grondgebied dateren van okt. 1962. Van 27-30 sept. hadden *Jakoebowski* en de stafchef van het Pakt, gen. *Sjitemenko,* op een rondreis door de Warschau-Paktlanden reeds een bezoek aan Boekarest gebracht, maar over hun besprekingen werden geen bijzonderheden bekend.
Hoewel het slotcommuniqué geen concrete besluiten noemde, wordt aangenomen dat Roemenië heeft toegestemd in het houden van manoeuvres van de Warschau-paktlanden op haar grondgebied in het voorjaar 1969. De Roemenen zouden als eis hebben gesteld dat de oefeningen een beperkt karakter zouden dragen en dat vooraf de duur van de oefeningen en de datum van vertrek van de deelnemende troepen zal worden vastgesteld. *(Le Monde* 2-12)

BULGARIJE

ECONOMISCHE BETREKKINGEN MET SU

Op 16 sept. heeft partijleider *Todor Zjiwkow* tijdens een bezoek aan de SU besprekingen gevoerd met o.a. premier *Kosygin* en partijleider *Brezjnew.* In een communiqué werd gezegd, dat in principe overeenstemming was bereikt over de levering door de SU van petroleum, aardgas, atoomenergie, ferrometalen en houtprodukten in ruil voor Bulgaarse industriële en agrarische produkten.
Van 17 tot 21 okt. vertoefde een economische missie o.l.v. eerste vice-premier *Zjiwkow* in Moskou.
Bij de opening van een chemische fabriek in Yambol op 2 nov. verschafte partijleider Zjiwkow meer bijzonderheden over de met de SU gesloten economische overeenkomsten. De SU heeft een krediet van 500 mln roebel met een looptijd van 5 jaar aan Bulgarije ter beschikking gesteld voor de aankoop van industrie-uitrustingen en zal verder tot ongeveer 1975 10 mln ton petroleum per jaar, 4 mrd kWh electriciteit en 1,6 mln ton staal leveren.
Voorts zal met Sowjet-hulp een atoomcentrale worden gebouwd en zullen beide landen gezamenlijk onderdelen voor computers produceren. Ook zal een aardgasleiding tussen beide landen worden aangelegd, via welke de SU aan Bulgarije in 1975 een hoeveelheid van 3 mrd m3 gas per jaar zal leveren. *(Reuter, AFP, Le Monde* 5-11)

VIJFDAAGSE WERKWEEK

Op 1 aug. is voor 220.000 arbeiders in 263 staatsbedrijven de vijfdaagse werkweek op experimentele basis ingevoerd. In 1969 en 1970 zal de vijfdaagse werkweek in alle fabrieken en kantoren worden ingevoerd. Volgens het persbureau *BTA* bedroeg de werkweek in de 263 staatsbedrijven 46 uur. Thans is deze teruggebracht tot 42½ uur. De nog bestaande langere werkweken zullen elders eerst met één uur worden ingekrompen. *(AP)*

DUITSLAND (OOST)

PROCESSEN N.A.V. DEMONSTRATIES VOOR TSJECHOSLOWAKIJE

Van 21-28 okt. hebben processen plaatsgevonden tegen 7 jeugdige personen, merendeels kinderen van hooggeplaatste partijfunctionarissen die openlijk hadden geprotesteerd tegen de bezetting van Tsjechoslowakije. Zij werden veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 1 jaar en drie maanden tot 2 jaar en drie maanden. Onder de veroordeelden bevonden zich twee zonen van de in 1964 in ongenade geraakte hoogleraar aan de Humboldt-universiteit *Robert Havemann,* verder *Thomas Brasch,* zoon van de onderminister voor cultuur; *Sandra Weigel* een nicht van Berthold Brechts weduwe, de toneelspeelster Helene Weigel; *Rosita Hunzinger,* dochter van een beeldhouwster en *Erika Berthold,* dochter van de onder-directeur van het instituut voor het marxisme-leninisme van het CC. Op 14 nov. maakte het persbureau *ADN* bekend dat zes veroordeelden voorwaardelijk waren vrijgelaten, omdat ze „berouwvol in-

zicht hadden getoond en er toe hebben bijgedragen opheldering over de achtergronden van de door hen begane wetsovertredingen te verschaffen." Volgens *AFP* (11-12) is de vader van Erika Berthold, *Lothar Berthold* ontslagen als onder-directeur van het Instituut voor het Marxisme-Leninisme. *(DPA, AFP, NRC* 29-10)

HANDELSAKKOORD MET WEST-DUITSLAND

Op 6 dec. heeft de Westduitse minister van economische zaken, *Karl Schiller,* op een persconferentie bekendgemaakt, dat als resultaat van een in de voorgaande maanden gevoerde geheime briefwisseling een handelsakkoord is gesloten tussen Oost- en West-Duitsland.

De handel in machines, voertuigen en elektrotechnische produkten tussen de beide delen van Duitsland zal tot 1975 meer dan verdubbelen. Voor West-Duitsland zal het volume toenemen van DM 300 mln tot DM 650 mln in 1975 en voor Oost-Duitsland van DM 200 mln tot DM 550 mln.

De handel tussen Oost- en West-Duitsland, die in 1968 totaal ongeveer DM 2,7 mrd bedroeg, zal volgens de Westduitse doelstellingen ongeveer 10% van de Oostduitse buitenlandse handel blijven uitmaken.

Voorts is overeengekomen dat de DDR een vergoeding ontvangt voor de mindere opbrengst van door haar in 1965 en 1966 aan de Bondsrepubliek geleverde benzine — een gevolg van de op grond van de regelingen van de Europese Gemeenschappen geheven accijns op de invoer van benzine uit de DDR.

De vergoeding bedraagt voor beide jaren totaal DM 120 mln. De Bondsrepubliek zal voor dit bedrag machines en investeringsgoederen leveren.

Tevens is overeengekomen dat het krediet van de DDR in de handel met de Bondsrepubliek, de z.g. swing, thans DM 200 mln bedragend, wordt verhoogd tot 25% van de omvang van de leveranties van de DDR in het voorafgaande jaar.

Beide partijen zijn het er stilzwijgend over eens dat het vrije verkeer van en naar Berlijn overeenkomstig de geheime overeenkomst van 1960 een integrerend bestanddeel is van de nieuwe regeling. (N R C 7-12, N Z Z 8-12)

JOEGO-SLAVIË

TOESPRAAK EN PERSCONFERENTIE TITO

Ter gelegenheid van de 25e verjaardag van de stichting van de federatieve republiek heeft president *Tito* op 29 nov. in Jajce (Bosnië) een rede gehouden waarin hij, zonder de SU met name te noemen, verklaarde dat iedere revolutionaire beweging haar koers onder eigen verantwoordelijkheid moest bepalen. Hij zei bezorgd te zijn over de ernstige verslechtering van de internationale toestand, die volgens Tito vooral het gevolg was van het feit dat de beginselen van de soevereiniteit en integriteit der staten in de internationale betrekkingen niet gerespecteerd werden.

Op 30 nov. hield de president voor 200 Joegoslavische en buitenlandse journalisten een van zijn zeldzame persconferenties. Hij verklaarde niet te geloven aan een militaire interventie van de SU in zijn land, omdat er geen aanleiding voor zulk een ingrijpen bestaat. Hij ontkende van de SU garanties te hebben gevraagd dat het Joego-Slavië niet zal aanvallen.

Op een vraag of Joego-Slavië zich als lid beschouwde van het „socialistische gemenebest", antwoordde Tito: „Ideologisch gezien behoort Joego-Slavië tot de socialistische wereld, maar als onafhankelijke, soevereine staat". (De term „socialistisch gemenebest" is door de SU gebruikt ter rechtvaardiging van haar interventie in Tsjechoslowakije. Volgens deze formule zouden tot dat gemenebest behorende landen slechts beperkte soevereiniteit genieten, zie pag. 781/1).

Tito zei dat Joego-Slavië in geval van agressie niemand, ook de NAVO niet, om hulp zou vragen. Het was sterk genoeg om zich alleen te verdedigen. Tito keerde zich tegen de uitspraak van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, *Dean Rusk* als zou Joego-Slavië behoren tot de z.g. „grijze zone", het gebied tussen NAVO en Warschau-Pakt dat de veiligheidsbelangen van de NAVO zou raken (zie pag. 754/3 en 821/3). „Wij erkennen geen belangensferen; deze houden aan onze grenzen op", aldus Tito. *(AFP)*

ONRUST ONDER ALBANESE MINDERHEID

Op 27 nov. is het bij demonstraties van vnl. studenten en scholieren in Pristina, de hoofdstad van de tot Servië behorende autonome provincie Kossovo-Metohija (Kosmet), tot ernstige ongeregeldheden gekomen, waarbij één dode en 41 gewonden vielen en veel materiële schade werd aangericht. Ook in drie andere plaatsen in de provincie werd betoogd, maar daarbij deden zich geen wanordelijkheden voor. De aanstichters van de demonstraties moeten vermoedelijk worden gezocht onder de Albanese minderheid in Kosmet, dat grenst aan Albanië. De demonstraties kwamen één dag voor de nationale feestdag van Albanië. De betogers eisten de stichting van een Albanese republiek Kossovo-Metohija

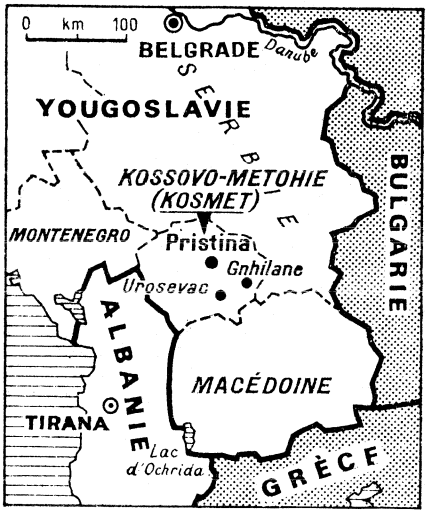

Het gebied Kosmet (Kossovo-Metohija) heeft de status van „autonoom district" in het kader van de republiek Servië, een van de deelstaten van Joego-Slavië. De oppervlakte van het gebied, dat ongeveer 1 mln inwoners telt waarvan ca. 800.000 Albanezen, is 10.887 km2. (L e M o n d e)

Reeds voor de demonstraties was de Albanese minderheid in deze provincie het recht gegeven de Albanese vlag bij officiële gelegenheden naast de Servische en Joegoslavische vlag te hijsen.

In een verklaring van het bestuur van Kossovo-Metohija werd gezegd dat de demonstraties georganiseerd waren en gericht waren tegen de constitutionele orde in Joego-Slavië. *Veli Deva,* voorzitter van het partijcomité van Kossovo-Metohija (zelf Albanees) meende dat de aanstichters gezocht moeten worden onder reactionaire groepen onder de Albanese minderheid die in opdracht handelden van „buitenlandse" belangen. *(Reuter, Le Monde* 29-11)

(Vor. ber. pag. 186/2-1964)

NIKEZITSJ VOORZITTER SERVISCHE PARTIJ

Op 23 nov. is de minister van buitenlandse zaken, *Marko Nikezitsj,* tijdens het partij-congres van de Servische partij — de grootste van de 6 deelrepublieken — tot partijvoorzitter gekozen als opvolger van *Petar Stambolitsj.* Nikezitsj zal als minister aftreden aangezien beide functies onverenigbaar zijn. Zijn benoeming tot partijvoorzitter heeft tot gevolg dat hij automatisch lid is geworden van het Joegoslavische centrale partijcomité. Tot partijsecretaris van de Servische partij werd *Latinka Perowitsj* (35) benoemd. *(DPA)*

ROEMENIË

CEAUSESCU BEVESTIGT ONAFHANKELIJKE KOERS

Op 25 aug. heeft partijleider *Nicolau Ceausescu* een onderhoud gehad met de Sowjetrussische ambassadeur *Alexander Basow*. Over de inhoud van het besprokene werd niets bekend gemaakt, doch de openlijke veroordelingen van de invasie in Tsjechoslowakije (pag. 550/1) bleven na dit gesprek achterwege. Wel bleven leidende politici in redevoeringen hun steun betuigen aan de beginselen van non-interventie, het recht van volkeren om hun eigen koers te bepalen, vermijding van het gebruik van geweld en de gelijkheid tussen de staten.

Zo deed Ceausescu in twee redevoeringen, resp. op 28 nov. in Alba Julia t.g.v. de 50e verjaardag van de aansluiting van Zevenburgen bij Roemenië, en op 29 nov. voor de Nationale Vergadering in Boekarest, duidelijk uitkomen dat, hoewel zijn land een trouw bondgenoot van het Warschau-Pakt en de Comecon wil blijven, het niet bereid is zijn soevereiniteit en onafhankelijkheid aan dit doel op te offeren. Ceausescu verklaarde o.m.:

„De these die men in de laatste tijd geloofwaardig tracht te maken, als zou de gemeenschappelijke verdediging van de socialistische landen de beperking of het afzien van de soevereiniteit van een lidstaat vooronderstellen, kan onder geen enkele voorwaarde worden aanvaard." ... „Wij kunnen ons in geen geval met voorstellen verenigen die een integratie van de lidstaten van de Comecon en de uitrusting van deze organisatie met supranationale bevoegdheden bepleiten." ... „Iedere overschatting of overdrijving van de aan het imperialisme inherente macht kan slechts tot paniek, tot wantrouwen in het potentieel van het anti-imperialistische front leiden ...

Iedere oppervlakkige, simplificerende, eenzijdige of pragmatische behandeling van internationale vragen kan tot fouten in de buitenlandse politiek, tot acties leiden, die schade berokkenen aan het eigen volk en aan de wereldvrede." ... „De manier, waarop iedere partij haar politieke lijn, haar revolutionaire strategie en taktiek vastlegt, kan geen onderwerp van discussie zijn. Het schenden van de grondbeginselen van de onderlinge betrekkingen tussen de partijen, vormt een belangrijke oorzaak van de meningsverschillen binnen de communistische beweging." ... „Als de wens, het communisme in Roemenië op te bouwen, gelijk staat met nationalisme, welnu, dan zijn wij nationalisten."

Een verder bewijs voor de onafhankelijke koers die Roemenië wenst te blijven voeren, vormde het korte oponthoud van een Chinese militaire delegatie o.l.v. de stafchef van het Chinese leger, die op doorreis naar Albanië op 29 nov. op het vliegveld van Boekarest door leidende politici werd begroet. Op hetzelfde moment vond in Boekarest de jaarlijkse militaire topconferentie van het Warschau-Pakt plaats. *(NZZ* 19-11, *Die Zeit* 6-12)

PASPOORTREGELING

Op 23 okt. heeft de Staatsraad een besluit uitgevaardigd dat de verkrijging van een paspoort vergemakkelijkt.

Volgens het besluit heeft iedere burger recht op een paspoort, tenzij „hij een schuld heeft t.o.v. socialistische organisaties" of „indien zijn vertrek de belangen van de Roemeense staat zou schaden of haar goede betrekkingen met andere landen zou benadelen." De wet bepaalt bovendien dat het paspoort binnen 30 dagen na aanvraag moet worden verstrekt. Voor particuliere zakenreizen naar het buitenland moet de aanvrager kunnen bewijzen in het wettig bezit te zijn van de vereiste valuta of dat zijn verblijfskosten in het buitenland door vrienden of familie zijn verzekerd. Voor iedere buitenlandse reis blijft een visum — dat weliswaar gebruikt kan worden voor een onbeperkt aantal reizen, maar dat slechts een jaar geldig blijft — vereist.

MUTATIES PARTIJLEIDING

Na afloop van een zitting van het centrale partijcomité werd op 17 dec. meegedeeld dat de leden van het uitvoerend comité, *Alexandru Barladeanu,* die tevens vice-premier is, *Petre Borila* en *Alexandru Moghioros* om gezondheidsredenen verzocht hebben uit hun functies te worden ontheven. Hun plaatsen in het uitvoerend comité zullen worden overgenomen door *Petre Lupu, Manea Manescu* en *Gheorghe Stoica. Moghioros* die tevens secretaris van het CC was zal in deze functie vervangen worden door *Dimitru Popesco,* hoofdredacteur van het partij-orgaan *Scinteia. (Reuter. AFP)*

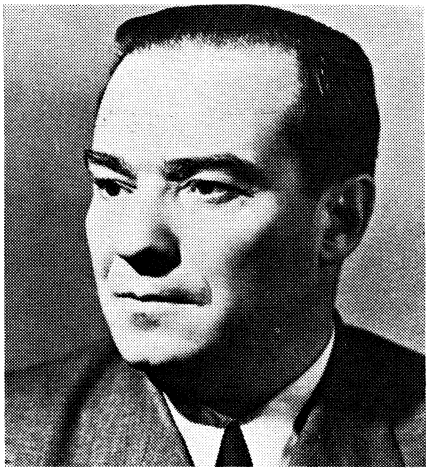

Alexandru Barladeanu

azië bezuiden de himalaya's

AFGHANISTAN

ETEMADI IN DE SU

Van 5-12 nov. heeft premier *Nour Ahmed Etemadi* een bezoek aan de SU gebracht. Hij werd ontvangen door president *Podgorny* en voerde besprekingen met o.a. premier *Kosygin. (Soviet News* 26-11)

(Vor. ber. pag. 590/1)

CEYLON

NIEUWE MINISTER

Op 14 sept. heeft premier *Dudley Senanayake* senator *Arthur Ameratunga* benoemd tot minister van voorlichting en radiozaken, een portefeuille die tot nog toe door de premier persoonlijk beheerd werd. *(Reuter* 16-9)

(Vor. ber. pag. 381/1)

INDIA

AUTONOME STAAT BINNEN ASSAM

De centrale regering heeft op 11 sept. haar beslissing bekendgemaakt een autonome staat binnen de staat Assam te vormen, welke zal bestaan uit de autonome districten Garo Hills, Khasi Hills en Jowai.
De autonome staat, die waarschijnlijk Meghalaya zal heten, krijgt een eigen parlement en kabinet. Het aantal inwonders van de drie bergdistricten wordt geraamd op 800.000. Twee andere autonome bergdistricten, Mikir Hills en North Cachar Hills (280.000 inwoners), zullen zich bij de autonome staat kunnen aansluiten, als de districtraden zich er met tweederde meerderheid voor uitspreken.

Het Mizo-district blijft voorlopig onder de directe controle van Assam.

Hoewel een groot deel van de bevoegdheden aan de autonome staat wordt overgedragen, blijven nauwe banden met Assam bestaan, dat verantwoordelijk blijft voor de openbare orde en zaken van gemeenschappelijk belang zoals de watervoorziening. De nieuwe staat zal in het parlement en het kabinet van Assam vertegenwoordigd zijn. De hoofdstad Shillong, de goeverneur, het hooggerechtshof en enige andere instellingen zullen zowel Assam als de autonome staat ten dienste staan.

Het in jan. 1967 gepubliceerde regeringsvoorstel tot reorganisatie van de staat Assam op federale basis, dat door de All-Party Hill Leaders' Conference (APHLC) aanvaard was, werd echter op 20 mei 1967 door de Congrespartij van Assam verworpen.

Vervolgens kreeg een commissie o.l.v. de minister van planning Asoka Mehta de opdracht een aanvaardbare formule uit te werken. De APHLC weigerde echter aan de werkzaamheden van de commissie deel te nemen. In het op 1 sept. gepubliceerde rapport verwierp de commissie het federatieplan èn het streven naar een afzonderlijke bergstaat. In plaats daarvan beval zij een compromis aan, dat de bergdistricten een grotere mate van autonomie zou verschaffen. Dit plan werd echter door de APHLC verworpen.

Op 6 juni maakte de minister van binnenlandse zaken Y. B. Chavan een nieuw regeringsplan bekend, dat een compromis betekende tussen het federatieplan en de aanbevelingen van de commissie-Mehta.

De APHLC-leiders maakte tijdens een bijeenkomst met premier Gandhi op 13 juni bezwaar tegen bepaalde bevoegdheden van de regering van Assam. Het parlement van Assam verwierp de regeringsvoorstellen op 27 aug. De APHLC besloot 4 sept. een campagne tegen de regering van Assam te ontketenen. Op 9 sept. bleven alle openbare gebouwen en winkels in de hoofdstad van Assam, Shillong, gesloten en werd het verkeer stilgelegd. De volgende dag vond een dergelijke actie in Tura plaats. Er werden geen gewelddaden gemeld.

De regeringsvoorstellen van 11 sept. werden met instemming begroet door de premier van Assam, *B. P. Chaliha,* en woordvoerders voor de districten van de vlakte. De APHLC, die haar actie op 12 sept. opschortte, besloot op 15 okt. de voorstellen een eerlijke kans te geven, al zou zij haar streven voor een geheel aparte bergstaat voortzetten.
De voor de reorganisatie van Assam noodzakelijke wijziging van de grondwet is inmiddels in voorbereiding. Het betreffende wetsvoorstel werd op 15 nov. door het kabinet te New Delhi goedgekeurd.

Raad voor Noordoost-India

Met het oog op de gemeenschappelijke ontwikkeling en veiligheid van het gehele Noordoosten besloot de regering op 11 sept. eveneens een Raad voor Noordoost-India in te stellen. Voorgezeten door de goeverneur van Assam en Nagaland zal deze Raad bestaan uit de premiers van Assam, Nagaland en de autonome staat en een minister van elk van deze staten, alsmede uit de commissarissen en premiers van de Unie-territoria Manipoer, Tripoera en de North-East Frontier Agency. *(The Times* 12-9; *NZZ* 26-9; *India News* 21-9)

(Vor. ber. pag. 174/3-1967)

AFTREDEN MINISTER MEHTA

Op 23 aug. is *Asoka Mehta,* minister van olie en chemicaliën, afgetreden uit protest tegen de „ontoereikendheid sterke" reactie van premier *Gandhi* op de Sowjetrussische inval in Tsjechoslowakije.

Dezelfde dag had mevr. Gandhi in het Hogerhuis verklaard dat India zich in de Veiligheidsraad van stemming onthouden had (pag. 549/1) omdat de resolutie m.b.t. de inval in Tsjechoslowakije de term „veroordelen" bevatte; India zou voor een resolutie hebben gestemd als een minder sterke term zoals „afgekeurd" was gebruikt.

NEPAL

REORGANISATIE KABINET

Op 25 sept. heeft koning *Mahendra* het kabinet gereorganiseerd. Het telt nu 5 kabinets- en 9 staatsministers.

Naast premier *Surya Bahadur Thapa* werden tot kabinetsminister benoemd: *Giriprasad Budathoki, Sunderbahadur Basnet, Gehendrabahadur Rajbhandari en Rudaprasad Giri. (Asian Recorder)*

(Vor. ber. pag. 670/2-1966)

VERZOENING KONING-CONGRESPARTIJ

Naar *The Times* op 13 dec. berichtte, is de fungerend voorzitter van de Nepali Congress Party, *Subarna Shumshere,* vanuit zijn ballingschap in India naar Nepal teruggekeerd. Hiermee schijnt de in 1960 ontstane kloof tussen koning en Congrespartij overbrugd.

In 1959 had deze partij de verkiezingen gewonnen en een regering gevormd met *M. P. Koirala* als premier. Dit kabinet werd in dec. 1960 door de koning afgezet, Koirala en andere partijleiders werden gearresteerd en de partij werd verboden. In 1967 begon een verzoening tussen koning en partij, gearresteerde politici werden vrijgelaten, Shumshere legde in mei 1968 te Calcutta een loyaliteitsverklaring m.b.t. de grondwet af en leden van de Congrespartij (o.a. ex-minister *Surya Prasad Upadhyaya*) beëindigden hun boycot van het door de koning in 1962 ingevoerde Panchayat-stelsel. Eind okt. werd ex-premier Koirala na 8 jaar gevangenschap vrijgelaten, waarna hij steun betuigde aan de loyaliteitsverklaring van Shumshere. *(NZZ* 14-12) (Zie ook pag. 320/1-1967)

kunst

PRIJZEN

In aansluiting op onze overzichten (pag. 400/1 en 416/2) memoreren wij de volgende prijzen:

Architectuur

DAVID RÖELLPRIJS '68: C. van Eesteren, voor zijn nationaal en internationaal belangrijke bijdrage aan de stedebouwkundige problemen van Amsterdam.

Beeldende kunst

BIENNALE VENETIË: Schilderkunst - Bridget Riley (Engeland); plastiek - Nicolas Schöffer (Frankrijk)

HENDRIK CHABOTPRIJS '68: Wout van Heusden, graficus, voor zijn gehele oeuvre.

JACOB MARISPRIJS '68: schilder-beeldhouwer Rein Draijer.

STAATSPRIJS VOOR BEELDENDE KUNST EN ARCHITECTUUR '68: Jhr. dr. W. J. H. B. Sandberg, grafisch ontwerper, voor zijn hele oeuvre.

SINGERPRIJS '68: D. F. Lunsingh Scheurleer, voor zijn verdiensten op het gebied van het museumwezen. (De Singerprijs werd dit jaar ingesteld ter herinnering aan W. H. Singer jr., ter gelegenheid van diens honderdste geboortedag. Ze wordt om de drie jaar uitgereikt aan een Nederlander die zich op het gebied van het museumwezen, de beeldende kunst of de muziek verdienstelijk heeft gemaakt.

Film

FILMFESTIVAL WEST-BERLIJN 1967: Gouden Beer: Jerzy Skolimowski, Pools regisseuer, voor zijn Belgische film „Le Départ". Zilveren Beer voor de beste regie: de Joegoslaaf Zivojin Pavlovic voor zijn film „Budjenje Pacova". Zilveren Beer als speciale prijs van de jury: de Franse film „La Collectionneuse van Eric Rohmer; Zilveren Beer voor idee en scenario: de Westduitse film „Alle Jahre wieder" v. Ulrich Schamoni. Beste acteur: Michel Simon voor zijn rol in de Franse film „Le vieille homme et l'enfant" van Claude Berri. Beste actrice: Dame Edith Evans voor haar rol in de Britse film „The Whisperers" van Bryan Forbes.
Gouden Beer voor de beste korte film: M. F. Hussain (India) voor zijn film „Through the eyes of a Painter". Zilveren Beer in dezelfde categorie: Louis Marcus voor de Ierse film „Fléa Ceoil".

FILMFESTIVAL WEST-BERLIJN 1968: Gouden Beer: Jan Troell (Zweden) voor zijn film „Ole Dole Doff". Zilveren Beer voor de beste regie: de Spanjaard Carlos Saura voor „Peppermint frappé". Zilveren Beer voor beste filmdebuut: Werner Herzog voor de Westduitse film „Lebenszeichen". Speciale Zilveren Beren voor de Joegoslavische film „Nevinost bez zastite" van Dusan Makavejev en de Italiaanse film „Come l'amore" van Enzio Muzii. Beste acteur: Jean-Louis Trintignant voor zijn rol in de de Franse film „L'homme qui ment" van Alain Grobbe-Grillet. Beste actrice: Stéphane Audran voor haar rol in de Franse film „Les Biches" van Claude Chabrol.
Gouden Beer voor de beste korte film: de Franse documentaire „Portrait d'Orson Welles" van François Reichen-

bach en Frédéric Rossif. Zilveren Beer in dezelfde categorie: de Nederlandse inzending „Toets" van Tom Tholen en de Joegoslavische film „Krek".
29STE FILMFESTIVAL VAN VENETIË: Gouden Leeuw: de Westduitse film „Artisten in der Zirkuskuppel: ratlos" van Alexander Kluge. Gouden Duif (aanmoedigingsprijs): de Nederlander Philo Bregstein voor „Het compromis". Speciale prijzen: de Italiaanse film „Nostra signora dei Turchi" van Carmelo Bene en „Le Socrate" van de Fransman Robert Lapoujade. Beste acteur: John Marley voor zijn rol in de Amerikaanse film „Faces" van John Cassavetes. Beste actrice: Laura Betti voor haar rol in „Teorema" van de Italiaan Pier Paolo Pasolini.

ZILVEREN DOOS: Bert Haanstra.

Journalistiek

BENELUX PERSPRIJS: Jan Heyn, correspondent van De Telegraaf te Brussel.

Literatuur

AMSTERDAMSE PROZAPRIJS '68: Gerrit Krol voor „Het gemillimeterde hoofd" (1967).

ANNA BLAMANPRIJS '68: Bob den Uyl voor zijn bundel „Een zachte fluittoon".

GRAND PRIX DU ROMAN '68: Albert Cohen voor „Belle du Seigneur".

P. C. HOOFTPRIJS '67: De dichter Lucebert (pseudoniem van L. J. Swaanswijk) voor zijn gehele letterkundige werk.

LUCY B. EN C. W. VAN DER HOOGTPRIJS '68: De dichter H. C. ten Berge voor zijn bundel „Personages" (1967).

ALICE VAN NAHUYSPRIJS: Voor de eerste maal is deze prijs voor een letterkundig debuut uitgereikt aan de Groningse dichter Riekus Waskowsky voor zijn bundel „Tant pis pour le clown" (1966).

NOBELPRIJS VOOR LETTERKUNDE '68: Yasoenari Kawabata, voor „zijn meesterlijke verteltrant, die met grote gevoeligheid het wezen van de Japanse geest tot uitdrukking brengt".
Kawabata werd op 11 juni 1899 te Osaka, als zoon van een arts geboren. Op zijn vierde jaar wees geworden, werd hij tot zijn vijftiende door zijn grootouders opgevoed en na hun dood door de familie van zijn moeder. Deze jeugd maakte hem tot een introverte, gevoelige figuur, hetgeen blijkt uit „Het Dagboek van een zestienjarige", Joerokoesai no nikki, door hem in 1925 gepubliceerd. Van af 1920 studeerde hij Engelse en later Japanse taal- en letterkunde. Met zijn (in 1947 gestorven) vriend Yokomitsoe Riichi leidde hij de groep neo-sensitivisten, die zich afkeerden van het, in Japan laat tot bloei gekomen, naturalisme en van het proletarisch realisme. Na beëindiging van zijn studie in 1924 richt hij het literaire tijdschrift Bongei-jidai (Literair tijdperk) op, waarin een jaar later het verhaal „Izu no odoriko (Het danseresje uit Ise) verscheen dat hem beroemd maakte. Veel van Kawabata's werk verscheen in afleveringen. Soms voegde hij na jaren nog een hoofdstuk toe aan een reeds veel eerder verschenen werk.
Publikaties (alleen de eerste drie in het Nederlands vertaald) o.a.: „Yoekigoeni" (Sneeuwland) 1935/37, met toegevoegd hoofdstuk in 1947; „Sembazoeroe" (De duizend kraanvogels) 1949/51; „Nemoereroe Bijo" (De schone slaapster) 1951; „Saikonsha" 1953; „Ijama no oto" (Het geluid van de berg) 1954; „Tokyo no hito" (Mensen uit Tokio) 1955; „Yasoeshiro" 1956 en „Koto" (Kyoto of De jonggeliefden in de oude keizerstad) 1962. (NRC 18-10, NZZ 19-10)

PRINSEN-GEERLIGSPRIJS '68: De dichter Hans Vlek voor zijn bundel „Een warm hemd voor de winter". De driejaarlijkse Zuidafrikaanse prijs ging naar de dichter Breyten Breytenbach voor zijn bundel „Die huis van die dowe".

PRIX FEMINA '68: Marguerite Yourcenar (pseudoniem van Marguerite de Crayencour) voor haar roman „L'Oeuvre au noir".

PRIX GONCOURT '68: Bernard Clavel voor zijn roman „Les fruits de l'hiver".

PRIX HENRY JOUSSELIN '68: Dieuw Schepel (mevr. D. Schouten-Schepel uit Heerenveen) voor haar gedichtenbundel „On m'a dit...".

PRIX INTERALLIÉ '68: Christine de Rivoyre voor haar roman „Le Petit Matin".

PRIX MÉDICIS '68: Elie Wiesel voor zijn verhaal „Le mendiant de Jérusalem".

PRIX RENAUDOT '68: Yambo Ouologuem, afkomstig uit Mali, voor zijn roman „Le devoir de violence".

PRIJS VAN DE NEDERLANDSE LETTEREN '68: De Vlaamse schrijver Gerard Walschap voor zijn gehele werk.

Muziek

BELGISCHE STAATSPRIJS: De Vlaamse componist Marcel Poot, oud-directeur van het koninklijk muziekconservatorium te Brussel, voor zijn gehele werk.

WESSEL ILCKENPRIJS '68: Tenorsaxofonist Harry Verbeke.

Toneel

ALBERT VAN DALSUMPRIJS '68: Niet toegekend.

HUSTINXPRIJS (voor Nederlandstalige toneelschrijvers) '67: Hugo Claus; '68: Jan Staal.

NECROLOGIEËN

ASSELBERGS, WILLEM JAN MARIE ANTON; hoogleraar in de Nederlandse en algemene literatuur aan de Katholieke universiteit; als dichter en essayist bekend onder het pseudoniem Anton van Duinkerken, overleden op 27 juli te Nijmegen.

Hij werd op 2 jan. 1903 in Bergen op Zoom geboren. Na studies aan het Groot Seminarie en de r.k. leergangen in Tilburg ging hij in de journalistiek, als redacteur van De Tijd (1927). Hij werd redacteur van Roeping (1927-1928), De Gemeenschap (1929), De Gids (1934) en na de oorlog van Dietsche Warande en Belfort.

In 1940 werd hij benoemd tot bijzonder hoogleraar in de Vondelstudie aan de rijksuniversiteit in Leiden; in 1948 werd hij hoogleraar in de kunstgeschiedenis aan de Maastrichtsche Jan van Eyckacademie en in 1962 hoogleraar in Nijmegen.
Hij was een veelzijdig en erudiet voorvechter van de rooms-katholieke cultuur in Nederland. Van Duinkerken was literair-historicus, dichter en essayist. In 1951 publiceerde hij „Het tijdperk der vernieuwing van de Noordnederlandse letterkunde" (deel 9 van de Geschiedenis van de letterkunde der Nederlanden).
Van zijn dichtbundels noemen wij: „Lyrisch labyrinth" (1930), „Hart van Brabant" (1936), „Tobias met de engel" (1946) en „Verzen uit St. Michielsgestel (1946). Essays en andere werken omvatten o.m.: „Hedendaagse ketterijen" (1929), „Katholiek verzet" (1932), „Verscheurde christenheid" (1937) en „Nijmeegse colleges" (1967). Het Katholieke element in de Nederlandse dichtkunst werd vastgelegd in de door Van Duinkerken ingeleide bloemlezingen „Dichters der Middeleeuwen" (1935), „Dichters der Contra-Reformatie" (1932) en „Dichters der Emancipatie" (1939).
In 1933 verwierf hij de Van-der-Hoogtprijs; in 1937 werd hij onderscheiden met een eredoctoraat in Leuven. Later, in 1960, viel hem de Constantijn-Huygens-



Koningin Juliana overhandigt Gerard Walschap de Prijs der Nederlandse Letteren.

prijs ten deel en op 4 juli 1967 ontving hij de P. C.-Hooftprijs.

CLAES, ERNEST; Vlaamse letterkundige, overleden op 2 sept. te Brussel.
Hij werd geboren op 24 okt. 1885 in een kinderrijk landbouwersgezin te Zichem, studeerde Germaanse filologie aan de Leuvense universiteit en promoveerde in 1910 op een proefschrift over het proza van Potgieter, huwde in 1912 met de Nederlandse schrijfster Stefanie Vetter, en werd in 1913 ambtenaar bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers, waar hij zijn loopbaan na de Tweede Wereldoorlog zou eindigen als directeur van het Beknopt Verslag.
Claes bracht een gedeelte van de Eerste Wereldoorlog door in Duitse krijgsgevangenschap. Over die periode schreef hij „Bei uns in Deutschland" (1919) en de bezettingsroman „De vulgaire geschiedenis van Charelke Dop" (1923). Hij werd beroemd met „De Witte" (1920) een kinderverhaal, dat van hem de meest populaire verteller van de Vlaamse letteren maakte. Het boek werd in 1934 verfilmd en in een tiental talen gepubliceerd. Andere werken zijn: „De fanfare De St.-Jansvrienden" (1924), „Wannes Raps" (1926), „Pastoor Campens zaliger" (1935), „Het leven en de dood van Victalis van Gille" (1951), „Kobeke" (1933), „Jeugd" (1940), „De oude klok" (1947), „Daar is een mens verdronken" (1950), „Cel 269" (1952), „Het was lente" (1953), „De oude moeder" (1955), „Jeroom en Benzamien" (1946), „Kiki" (1925).
Claes was lid van de Koninklijke Vlaamse Academie. In 1958 werd hij voor zijn gezamenlijk oeuvre bekroond met de Prijs van de Vlaamse provincies.

DEMESSIEUX, JEANNE; organiste, overleden op 11 nov. te Parijs.
Zij werd op 14 febr. 1921 te Montpellier geboren. Reeds op haar twaalfde jaar was zij organiste aan de St. Esprit te Parijs. Na een studie bij Marcel Dupré werd zij een der prominenten van de internationale organistenwereld, niet alleen befaamd om haar vertolkingskunst, maar ook als improvisatrice. Eveneens als componiste was Jeanne Demessieux van betekenis. Haar oeuvre omvat o.m. een Poème voor orgel en orkest, études, Douze Chorals en Sept méditations sur le Saint-Esprit.

DUCHAMP, MARCEL; schilder en uitvinder van „ready-made objects", overleden op 1 oktober te Neuilly.
Hij werd op 28 juli 1887 in Blainville geboren. Zijn evenzeer beroemde broers waren de beeldhouwer Duchamp-Villon, gestorven in 1918, en de in 1963 gestorven schilder Jacques Villon. Zijn leven is onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van het Dadaïsme. De eerste kunstbeweging waarvan hij deel uit maakte was de Section d'Or, met onder meer Juan Gris, Ticabia, Herbin, Metzinger en Gleizes, welke beweging onder kubistische en futuristische invloed stond, hetgeen tot uiting komt in Duchamp's bekendste werk uit deze periode, het schilderij „Nu descendant un escalier", dè sensatie van de Armory Show te New York. Omstreeks diezelfde tijd - 1913 - begon hij met de „vervaardiging" van ready-mades: willekeurige voorwerpen uit geen enkel, laat staan een esthetisch, motief tot kunst geproclameerd. In 1915 ging hij naar New York, waar hij in de groep rond Stieglitz meewerkte aan het „antikunst" programma van Dada. Hij provoceerde bewust, zoals met zijn - geweigerde - inzending voor een tentoonstelling in New York van een porceleinen urinoir, getiteld Fontein. Van 1915 tot 1923 werkte hij aan zijn wellicht beroemdste werk La mariée mise à nue par ses célibataires, même, een monumentaal, voornamelijk uit glas gemaakt werk. Daarna keerde hij als anti-kunstenaar de kunst de rug toe en werd leraar en later beroepsschaker.
Omstreeks de Tweede Wereldoorlog een vergeten man, werd hij door vertegenwoordigers van na-oorlogse stromingen als neo-dadaïsme, objectkunst, pop-art e.d. herkend als een voorloper. Hijzelf verwierp het neo-dadaïsme: „Ik wilde de esthetici ontmoedigen. De neo-dadaisten hebben mijn ready-mades overgenomen en er schoonheid in gevonden".

FONTANA, LUCIO; kunstschilder en beeldhouwer, overleden 18 sept. nabij Varese.
Hij werd in 1899 in Argentinië uit Italiaanse ouders geboren, vertrok echter reeds in 1905 naar Milaan. Hij was de baanbreker van een ruimtelijke kunst. Artistiek stamt hij uit de kring der Italiaanse neo-constructivisten van de jaren dertig. In 1934 behoorde hij tot de groep Abstraction-Creation in Parijs. In 1946 publiceerde hij zijn Witte Manifest. Zijn eerste Ruimteontwerp en de Concetti Spaziali ontstonden in 1949: driedimensionale schilderijen. Met zijn Environments met neonlicht werd hij het vereerde voorbeeld van Zero-groepen als de Groupe de Recherche d'Art Visuel. Hij kreeg in 1965 de prijs voor schilderkunst op de Biennale in Venetië. In 1967 werd in het Stedelijk Museum te Amsterdam een grote Fontana-tentoonstelling gehouden.

GROHMANN, WILL; kunstcriticus, overleden op 10 juli.
Geboren op 4 dec. 1887. Hij was van 1918 tot 1933 hoogleraar geschiedenis en letterkunde te Dresden; speelde tussen 1950 en 1960 een belangrijke rol in de internationale organisatie van de kunstcritiek. Zijn bekendste publicatie handelde over Paul Klee ('54), daarnaast schreef hij over o.a. E. L. Kirchner (1925), Kandinsky (1958) en Henry Moore (1959).

GUARESCHI, GIOVANNI; schrijver, overleden op 23 juli te Bologna.
Hij werd op 1 mei 1908 geboren in Fontanella di Parma. Hij was redacteur en hoofdredacteur van enkele humoristische tijdschriften. In 1945 stichtte hij Candido, dat hem beroemd maakte. Hij liet de verhalen die hij in zijn weekbladen publiceerde bundelen en had vooral met Don Camillo (1948), met name in het buitenland, groot succes. Het boek werd verfilmd en kwam ook in Nederland uit onder de titel „Don Camillo en de kleine wereld", evenals de vervolgen: Don Camillo en zijn kudde (1953); „Don Camillo in Rusland" (1962) en Don Camillo in de bocht (1962).

HARVEY, LILIAN; filmactrice, overleden op 26 juli in Cap d'Antibes.
Op 19 jan. 1906 te Londen geboren, maakte zij in de jaren twintig en dertig naam als Blonder Traum in talrijke Duitse films. Met Willy Fritsch vormde zij een klassiek liefdespaar.
Het jaar 1926, waarin zij haar eerste film met Willy Fritsch „Die keusche Susanne" maakte, betekende het begin van een succesrijke carrière. Vele van haar films gingen de gehele wereld rond, zoals „Liebeswalzer" „Wenn du einmal dein Herz verschenkst" „Die Drei von der Tankstelle", „Der Kongress tanzt", „Ich und die Kaiserin", „Der blonde Traum", „Zwei Herzen im Dreivierteltakt" en „Schwarze Rosen".

KEULS, H. W. J. M.; dichter en jurist, op 28 okt. overleden.
Hij werd op 19 mei 1883 te Obdam geboren, studeerde rechten in Utrecht en werd in 1907 advocaat te Amsterdam. Voorts was hij muziek- en toneelcriticus bij het Algemeen Handelsblad. Van 1925-1948 was hij directeur van het Bureau voor Auteursrecht.
Samen met Bloem, Roland Holst en Van Eyck behoorde hij tot het dichtersgeslacht van 1910. Zijn eerste bundel „In den stroom" verscheen in 1920. Daarna verschenen „Om de stilte" (1924), „De dansende lamp" (1935) en „Rondelen en kwatrijnen" (1942). Na de uitgave van zijn Verzamelde Gedichten (4 dln; 1947-'49), waaronder de nieuwe bundel „Wegen en wolken", verschenen nog „Regionen" (1953), „Valscherm" (1958) en „Achterwaarts" (1963). Voorts was Keuls een dichterlijk vertaler. In 1947 kreeg hij de poëzieprijs van Amsterdam en in 1962 de P. C. Hooftprijs.

LANDRÉ, GUILLAUME; componist, overleden op 6 nov. te Amsterdam.
Hij werd als zoon van de componist Willem Landré op 24 febr. 1905 te Den Haag geboren. Hij studeerde rechten in Utrecht, waar hij tevens compositielessen ontving van Willem Pijper.
Van zijn werken noemen wij de tijdens de oorlogsjaren gecomponeerde „Piae memoria pro patria mortuorum" en „Groet der martelaren". De dood van zijn vader in 1948 inspireerde hem tot de Sinfonia sacra in memoriam patris. Voorts vier strijkkwartetten, vijf symfonieën, celloconcert, sinfoniëtta voor viool en orkest, Quatre mouvements symphoniques, Sonata festiva voor kamerorkest, de komische opera „De snoek" (1934), de opera „Jean Levecq" (1965) en de onlangs te Rouaan voor het eerst uitgevoerde opera „La symphonie pastorale" naar de roman van Gide.
Landré vervulde tal van bestuursfuncties op muziekgebied o.a. bij de Raad voor de Kunst, de BUMA, Donemus, het Concertgebouworkest, de Nederlandse Operastichting en het Genootschap van Nederlandse Componisten. In 1965 ontving hij de Sweelinckprijs.

MÜNCH, CHARLES; dirigent, overleden op 6 nov. te Richmond.
Hij werd op 26 sept. 1891 te Straatsburg geboren, studeerde aan het conservatorium aldaar viool. Tijdens zijn periode als concertmeester bij het Leipziger Gewandhausorkest bekwaamde hij zich als orkestleider (o.a. bij Furtwängler). In 1932 debuteerde hij als dirigent. Van 1935-1938 leidde hij het door hem gestichte Orchestre de la Société Philharmonique. Vanaf 1949 was hij vast dirigent van het orkest van Boston als opvolger van Koussevitzky. Bij de oprichting in 1965 van het Orchestre de Paris nam hij daarvan de leiding op zich.
Als pionier van de Franse componisten van zijn generatie heeft hij werk van onschatbare betekenis verricht: figuren als Roussel, Milhaud en Honegger hebben zeer veel aan Münch te danken gehad. Bekend geworden is zijn boek „Je suis chef d'orchestre" (1952).

PAULHAN, JEAN; letterkundige, overleden op 10 okt. te Neuilly.
Hij werd geboren 2 dec. 1884 in Nîmes, behaalde aan de Sorbonne zijn kandidaatsexamen letteren en werd leraar op Madagascar. In 1910 keerde hij naar Parijs terug om les te geven aan het instituut voor oosterse talen. In 1920 werd hij benoemd tot secretaris en in 1925, na de

dood van Jacques Rivière, tot hoofdredacteur van de Nouvelle Revue Française. In 1941 sticht hij met Jacques Decour de Lettres françaises en wordt gearresteerd door de Gestapo. Na de oorlog sticht hij de Cahiers de la Pléiade.
Tot zijn beste werk wordt gerekend zijn kritische werken: Les fleurs de Tarbes ou la terreur dans les lettres" ('41); „Clefs de la poésie" ('44); „Petite préface à toute critique" ('51) en „Le clair et l'obscur" ('58).
Voor zijn hele oeuvre ontving hij in 1945 de Grand prix de la littérature de l'Académie Française; in 1951 de Grand Prix de la ville de Paris. In 1964 werd hij zelf lid van de Académie.

PAUSTOWSKY, KONSTANTIN G.; schrijver, overleden te Moskou op 14 juli. Hij werd geboren in Moskou in 1892. en studeerde aan de universiteit van Kiev. Na 1912 zwierf hij gedurende 15 jaar door heel Rusland. Al zijn werken gaan op persoonlijke ervaringen, voor een groot deel uit die tijd, terug. In 1955 begon de publicatie van een groots opgezette autobiografische cyclus in zes delen „Levensgeschiedenissen", „Verre jaren en Onrustige jaren" ('56); „Begin van het onbekende tijdperk" ('58); „De tijd van de grote verwachtingen" ('59) en „De sprong naar het zuiden" ('60).
Hij gold als een van de grootste Russische schrijvers van deze tijd en was een belangrijk verdediger van een liberale cultuurpolitiek. Hij verdedigde o.a. Doedintsen, Solsenitsjin, Daniel en Sinjawski.
Van zijn omvangrijk oeuvre, dat in 1967 met de Leninprijs werd bekroond, noemen wij nog: „Kara Bugaz" (1932), „Kolkhida" (1934) en „De gouden roos" (1956)

SCHLUMBERGER, JEAN; schrijver en moralist, overleden 25 okt. in Parijs.
Hij werd op 26 mei 1877 in Guebwiller (Elzas) geboren en studeerde aan de Sorbonne letteren. In 1909 stichtte hij met André Gide en Jacques Rivière de Nouvelle Revue Française, welke een grote invloed zal hebben op de literatuur tussen de beide wereldoorlogen. In 1913 richt hij samen met Copeau het theater Vieux-Colombier op. Hij was sinds 1938 medewerker van de Figaro. Zijn romans worden weinig meer gelezen; van belang bleven zijn commentaren op de jaren 1939-1945: „Jalons" ('39) en „Nouveaux Jalons" ('43), „Le procès Petain", voorts zijn gecommentarieerde bloemlezing van Corneille. In 1955 kreeg hij voor zijn hele oeuvre de grote nationale prijs voor letterkunde.

SINCLAIR, UPTON BEALL; romanschrijver, overleden op 25 nov. te Bound Brook (New Jersey).
Geboren op 20 sept. 1878 te Baltimore. Afkomstig uit een verarmde zuidelijke familie moest hij reeds vroeg in eigen onderhoud voorzien. Een rechtenstudie aan de Columbia Universiteit bekostigde hij door het schrijven van reclameteksten en sensatieverhalen. Grote bekendheid verkreeg hij na de publikatie in 1906 van de roman „The Jungle", waarin hij de toestanden in de vleesconservenindustrie en slachterijen in Chicago hekelde. Het boek had tot gevolg dat de vleesconsumptie in de VS terug liep en dat de schrijver door president Theodore Roosevelt op het Witte Huis werd uitgenodigd. Met het geld dat hij met dit boek had verdiend stichtte Sinclair een coöperatieve kolonie in New Jersey. Deze werd in 1907 na een niet opgeloste brandstichting verlaten.

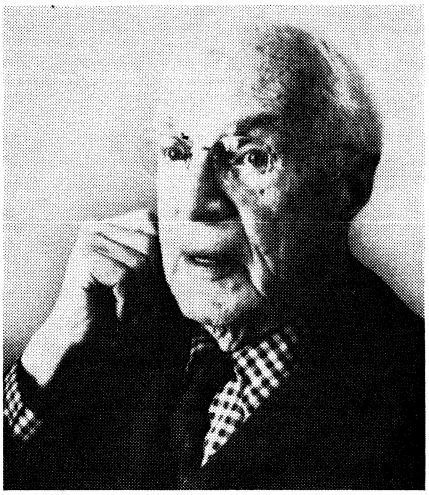

Upton Sinclair

In 1915 vestigde Sinclair zich in Californië, waar hij zich in 1934 kandidaat stelde voor het gouverneurschap voor de Democratische partij. Hij werd met een kleine minderheid verslagen, nadat hij in 1926 en 1930 als socialistisch kandidaat tevergeefs naar deze post had gedongen. Reeds in 1906 was Sinclair socialistisch kandidaat geweest voor het congres in New Jersey, in 1920 in Californië en in 1922 voor de Senaat.

Niet alleen „The Jungle", maar ook de meeste andere van de meer dan 80 boeken van Sinclair hebben een fel antikapitalistische strekking. Daarbij heeft de artistieke waarde niet zelden te lijden onder een al te simplistische psychologie en een teveel aan tendens. Hij verklaarde zelf in de eerste plaats socialist, daarna pas schrijver te zijn.

Bekend werden van hem o.a. „King Coal" (1917) en „Oil" (1927). In 1940 verscheen de roman „World's End", het eerste deel van de z.g. Lanny-Buddreeks, waartoe verder o.a. „Dragon's Teeth" (1942) behoort. Het is een geromantiseerde wereldgeschiedenis vanaf 1913, waarvan het laatste deel in 1953 verscheen. Voor „Dragon's Teeth" kreeg Sinclair in 1943 de Pulitzerprijs.
Tussen 1917 en 1927 ondernam hij een aantal semi-marxistische analyses van de kapitalistische cultuur: „The profits of religion", „The brass check", „The goose-step" en vele andere. Van zijn romans noemen wij nog „Boston" (1928), „Mountain City" (1930) en „The Wet Parade" (1931).

SURVAGE, LEOPOLD; schilder, overleden in Parijs op 31 okt.
Hij werd in 1879 uit Fins-Deense ouders geboren in Moskou (hij heette eigenlijk Sturzwage), kwam in 1908 in Parijs, maakte kennis met het werk van Cézanne en kwam in aanraking met het kubisme, dat hem sterk beïnvloedde.
Hij is onder meer bekend geworden door zijn grote wandschilderingen in verscheidene openbare gebouwen in Parijs en door zijn decoraties voor de wereldtentoonstelling in 1937. Ook vervaardigde hij decors voor de balletten van Diaghilew.

ZWEIG, ARNOLD; schrijver, overleden op 26 nov. in Oost-Berlijn.
Zweig werd op 10 nov. 1887 te Glogau (Silezië) geboren. Studeerde filologie. Na zijn schrijversdebuut met „Aufzeichnungen über eine Familie Klopfer" (1911) en „Novellen um Claudia" (1912) publiceerde hij „Ritualmord in Ungarn" (1915), dat gebaseerd was op zijn eigen ervaringen als jood. Als zijn belangrijkste werk geldt „Der Streit um den Sergeanten Grischa" (1928), deels terug te voeren op frontervaringen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Op dit boek sluiten aan de romans „Junge Frau von 1914" (1931), „Erziehung vor Verdun" (1936) en het in 1947 in Palestina geschreven „Das Beil von Wandsbek", een cyclus van in totaal 8 delen.
Zweig, die reeds vroeg een overtuigd Zionist was, hield zich met het Jodendom bezig, waarover hij o.a. schreef „Die Aufgabe des Judentums" (samen met Lion Feuchtwanger in 1933) en „Bilanz der deutschen Judenheit" (1934).
Met het aan de macht komen van de nazi's in 1933 verliet hij Duitsland. Via Tsjechoslowakije, Zwitserland, Engeland en Frankrijk bereikte hij Palestina.
In 1948 vestigde hij zich na een verblijf in Praag in Berlijn, werd lid van de cultuurbond voor de democratische vernieuwing van Duitsland en werd gekozen in de cultuurraad van de Oostduitse socialistische eenheidspartij. Ook is hij een tijd president van de Oostduitse kunstacademie geweest.
Naast romans heeft Zweig historische werken geschreven, waaronder „Der Typhus Hitler". Ook heeft hij werk van Kleist, Büchner, Lessing en Wilde uitgegeven.
Van zijn vele romans is voor de Nederlandse literatuur interessant het in 1932 verschenen „De Vriendt kehrt heim", dat in geromantiseerde vorm het leven beschrijft in Jeruzalem van de Nederlandse dichter Jacob Israël de Haan.
Na de dood van Heinrich Mann werd Zweig in 1950 voorzitter van de Oostduitse PEN-club. In 1958 ontving hij de Leninprijs en in 1960 werd hij onderscheiden met de nationale literatuurprijs van de DDR.

wetenschap en techniek

VN-RUIMTECONFERENTIE

De eerste, van 14-27 aug. te Wenen onder auspiciën van de Verenigde Naties gehouden conferentie inzake onderzoek en vreedzaam gebruik van de ruimte, werd vooral beheerst door het op 5 aug. bij het secretariaat-generaal van de VN ingediende voorstel van de Sowjet-Unie en zeven andere communistische landen, om over te gaan tot de oprichting van een internationaal stelsel van communicatiesatellieten, Interspoetnik genaamd. Het grote verschil tussen Interspoetnik en het reeds in 1964 op initiatief van de Verenigde Staten in het leven geroepen consortium Intelsat, waarvan de verdragsbepalingen overigens nog niet definitief zijn vastgesteld, ligt in de stem die elke lid-staat heeft bij de vaststelling van het gezamenlijke beleid. In de

Intelsat-conceptie heeft elke deelnemer invloed naarmate de grootte van zijn bijdrage in de kosten. Om stemrecht te krijgen moet deze bijdrage minimaal 1.5% van het budget uitmaken. Zodoende hebben slechts 48 van de 62 lidstaten thans stemrecht. De Verenigde Staten dragen 53% van de middelen bij en hun stem is derhalve beslissend. Het ontwerpverdrag betreffende Interspoetnik kent aan elke lid-staat gelijke beslissingsbevoegdheid toe.
Ook niet-leden zouden gebruik kunnen maken van de faciliteiten van Interspoetnik. Vooral de ontwikkelingslanden zouden door deze bepalingen gecharmeerd kunnen zijn. De Sowjetgedelegeerde stelde echter teleur inzoverre hij slechts het „democratische" karakter van het voorstel benadrukte, zonder er echter nadere bijzonderheden over te geven.
De vrees, door veel gedelegeerden van ontwikkelingslanden geuit, voor een nieuwe afhankelijkheid van de ontwikkelde landen, kwam o.m. tot uiting in het voorstel van de wetenschappelijk voorzitter van de conferentie, de Indiër *V. A. Sarabhai,* tot de oprichting van een ruimtevaartbureau naar analogie van het Internationale Atoombureau van de VN te Wenen. Deze organisatie zou moeten zorgen voor de verspreiding van kennis en de opleiding van allerlei specialisten, vooral uit de ontwikkelingsgebieden. *(NZZ, NRC)*

NIEUWE DIRECTEUR NASA

De directeur van het Amerikaanse bureau voor lucht- en ruimtevaart (NASA), *James E. Webb,* is op 7 okt. opgevolgd door zijn plaatsvervanger dr. *Thomas Paine.* Als motief voor zijn ontslagaanvrage voerde Webb zijn leeftijd (62) aan. Hij is 8 jaar hoofd van de NASA geweest.

PRIJZEN

ENRICO FERMI-PRIJS: Prof. dr. John A. Wheeler, hoogleraar in de natuurkunde aan de universiteit van Princeton, voor zijn verdiensten op het gebied van de kernsplijting.

FRANCQUIPRIJS '68: Jules Horrent, romanist, hoogleraar aan de universiteit van Luik.

DAG HAMMERSKJÖLDPRIJS: Dr. Christiaan Barnard voor wetenschappelijke verdiensten i.v.m. de door hem verrichte eerste harttransplantatie op een mens (pag. 79/2).

CAMILLE HUYSMANSPRIJS: Dr. M. Claeys-Van Haegendoren voor haar studie „25 jaar Belgisch socialisme".

KLUWERPRIJS '66: Ir. I. W. Nortier en dr. J. van Schaardenburg, voor resp. het boek „Algemene constructieleer voor bouw- en waterbouwkundigen" en het proefschrift „Het begeleiden van leraren in hun functievervulling".

KLUWERPRIJS '67: Prof. dr. A. P. Barten, hoogleraar te Leuven, voor zijn dissertatie „Theorie en empirie van een volledig stelsel van vraagvergelijkingen".

NOBELPRIJS VOOR GENEESKUNDE 1968: De Amerikanen Robert W. Holley, Har Gobind Khorana en Marshall W. Nirenberg, voor hun werk op het gebied van de interpretatie van de genetische code en de functionnering van de eiwitsynthese. Nirenberg krijgt de prijs vooral voor zijn bijdragen in de kennis van de algemene werking van de eiwitsynthese; de beide anderen krijgen de prijs voor hun systematische onderzoek met nieuwe biologische technieken, waarbij ze hebben vastgesteld hoe de biologische code wordt gelezen.

Prof. Gobind Khorana, geboren in 1922 te Raipoer in India, studeerde in India en Engeland, werkte als wetenschappelijk assistent in Zwitserland en in Cambridge en werd in 1960 benoemd aan het instituut voor enzymenonderzoek van de universiteit van Wisconsin. Hij is Amerikaans staatsburger.

Prof. Nirenberg, in 1927 te New York geboren, leidt sinds 1962 de afdeling biochemische genetica van het nationaal instituut voor hartonderzoek in Bethesda. Hij rapporteerde zijn voornaamste bevindingen omtrent het z.g. boodschapper-RNA en de relatie, wat betreft het overbrengen van genetische informatie, tussen DNA en RNA op het biochemische congres te Moskou in 1963 maar werd daar toen niet erg serieus genomen.
Prof. Holley, in 1922 in Urbana, Illinois, geboren, studeerde tot 1942 aan de universiteit van Illinois en is hoofd van de faculteit der biochemie en moleculaire biologie van de Cornell universiteit. In 1965 werd hem de Laskerprijs toegekend voor zijn onderzoek naar de samenstelling van het ribo nucleïnezuur, RNA.

NOBELPRIJS VOOR NATUURKUNDE 1968: De Amerikaanse fysicus prof. Luis W. Alvarez, voor zijn bijdrage aan de natuurkunde van de elementaire deeltjes, in het bijzonder voor de ontdekking van een groot aantal resonantiestadia.

Luis Alvarez, in 1911 te San Francisco geboren, studeerde fysica aan de universiteit van Chicago en verrichtte daarna onderzoek aan de Berkeley universiteit, waar hij in 1945 hoogleraar werd. Tijdens de oorlog werkte hij mee aan de ontwikkeling van de atoombom in het onderzoekcentrum te Los Alamos. In 1954 werd hij plaatsvervanger en in 1959 opvolger van Ernest Lawrence, de uitvinder van het cyclotron, als hoofd van het laboratorium voor stralingsonderzoek te Berkeley. Luis Alvarez ontving tal van onderscheidingen, w.o. de Collier Trofee, de Einstein Medaille en de nationale medaille voor wetenschap.

NOBELPRIJS VOOR SCHEIKUNDE '68: De Amerikaan Lars Onsager, voor de door hem in 1931 ontdekte reciproque betrekkingen, de z.g. Onsagerrelaties, die tien jaar later de grondslag werden van de thermodynamica van niet omkeerbare processen.
Lars Onsager, in 1903 te Oslo geboren, studeerde in Noorwegen, Zwitserland en de VS. Hij werd in 1945 tot Amerikaans staatsburger genaturaliseerd en is hoogleraar in de theoretische chemie aan de Yale universiteit in New Haven. Tijdens de oorlog werkte hij in het onderzoekscentrum voor radartechniek en electronica te Boston en in dat voor atoomonderzoek te Los Alamos. Hij werd eerder onderscheiden met o.a. de Rumfordmedaille en de Lorentzmedaille.

HENRIËTTE ROLAND HOLST-PRIJS '68: B. A. Sijes, medewerker rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie te Amsterdam, voor zijn boek „De Arbeidsinzet".

UNESCO WETENSCHAPSPRIJS '68: De Brit Robert Simpson Silver, hoogleraar te Glasgow, voor zijn uitvinding van een nieuwe methode om zeewater te ontzilten.

HEINRICH WIELANDPRIJS '68: Prof. dr. D. A. van Dorp, buitengewoon hoogleraar te Cardiff, voor zijn werk op het gebied van de biosynthese van de op hormonen gelijkende prostaglandines.

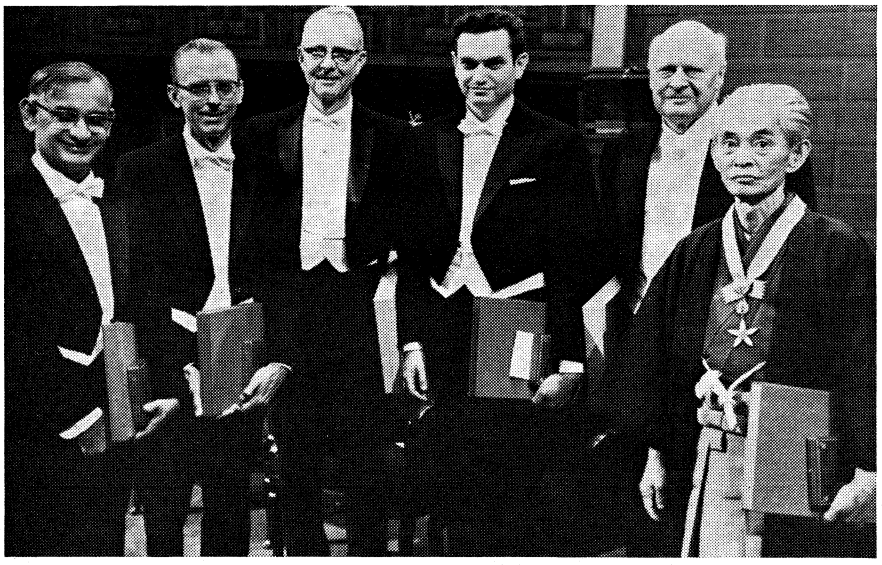

De zes Nobelprijswinnaars 1968 na de prijsuitreiking op 10 dec. te Stockholm. V.l.n.r. Gobind Khorana, R. W. Holley, L. W. Alvarez, M. W. Nirenberg, L. Onsager (allen VS) en Y. Kawabata (Japan).

KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

Definitieve index op deel XXII

JANUARI – DECEMBER 1968

Redactie: J. Cloo † (hoofdredacteur), L. Th. Keesing, W. K. Hoekzema, W. F. Kamerman, J. Goedvolk (eindredacteur), voor België: P. H. Rock, M. Ruys.

Uitgevers: N.V. Int. Uitg. en Handelmij. „Systemen Keesing". Administratie: Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam. Telef 719444 (4 lijnen) Postrekening 57672 — Algemene Uitg. „Systemen Keesing". p.v.b.a. Haantjeslei 26 en 38, Antwerpen, Telef. 38.20.48, Postcheck 127.75 Adres Redactie: Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam-Z. Telefoon (020) 714359.

College van Supervisoren

BERNET KEMPERS, prof. dr. K. PH., Oud-Hoogleraar aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam.

BREYNE, dr. A., Lector aan de Rechtsfaculteit bij de Universiteit te Leuven.

COPPE, prof. dr. A., Oud-Minister van Economische Zaken, Hoogleraar aan de School voor Economische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Leuven, Lid van de Commissie van de Europese Gemeenschappen.

DHONT, dr. J., Hoogleraar in de hedendaagse geschiedenis aan de Rijksuniversiteit van Gent.

DUDOK, dr. G. A., Oud-Privaat-docent aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam.

GAAY FORTMAN, prof. mr. W. F. DE, Hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

GENIE, dr. Ger., Conservator aan de Rijksfaculteit Landbouwwetenschappen te Gent.

HEYERICK, drs. E. M., Adviseur bij het Ministerie van Economische Zaken te Brussel, Professor aan het Vormingscentrum voor Maatschappelijk Dienstbetoon te Gent.

HOUTTE, prof. J. M. J. VAN, Belgisch Oud-Minister van Financiën, lid van de Belgische Senaat, Hoogleraar aan de Rijksuniversiteit van Gent en van Luik.

LAMBERTY, dr. M., Hoogleraar aan het Universitair Instituut voor de Overzeese gebieden te Antwerpen, Ere-Directeur bij de Kamer der Volksvertegenwoordigers.

MALIEPAARD, ir. C. H. J., Oud-raadadviseur aan het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening (Den Haag).

PEETERS, dr. W., Oud-Kabinetchef van de Minister van Arbeid en Sociale Voorzorg, Ambtenaar bij het Ministerie van Arbeid (Brussel).

PELEMANS, dr. W., Leraar in de geschiedenis aan het Conservatorium te Mechelen, muziekcriticus bij „Het Laatste Nieuws".

PLUYMERS, dr. JOS., Directeur van Administratie bij het Belgische Zeewezen, Rijkscommissaris bij de Onderzoekraad der Zeevaart.

POS, W. PH., Oud-directeur van de Academie voor Dramatische Kunst „De Toneelschool" te Amsterdam.

PRAAG, prof. dr. mr. J. A. VAN, Oud-Hoogleraar aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam.

REICHLING, prof. dr. A. J. B. N., Oud-Hoogleraar aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam.

ROODENBURG, drs. S., Rector van het P. C. Hooft Lyceum te Amsterdam.

VERRIJN STUART, prof. dr. G. M., Oud-Directeur van de Amsterdamsche Bank, Oud-Voorzitter van de Sociaal-Economische Raad.

BELANGRIJK

Deze index vervangt alle in 1968 verschenen indices, welke derhalve vernietigd kunnen worden.

Men zij er op bedacht, dat een aantal gebeurtenissen die in 1968 plaatsvonden, niet meer konden worden verwerkt. Men zie daarvoor deel XXIII.

HET GEBRUIK VAN DE INDEX

Keesings Historisch Archief (KHA) legt wekelijks het belangrijkste vast van hetgeen er in de wereld geschiedt. De onmisbare sleutel tot het verzamelde berichtenmateriaal is de **index.** Deze bestaat uit een periodiek verschijnend, cumulatief - **alfabetisch-systematisch** gedeelte (I), een jaarlijks verschijnend **naamregister** (II), een lijst met veel voorkomende afkortingen (III) en een jaarkalender (IV).

Aan het begin van ieder kalenderjaar worden de indices van het voorafgaande jaar samengevat in een permanente index.
Hieronder vindt men enkele aanwijzingen betreffende deze alfabetisch-systematische index.

DE ALFABETISCH-SYSTEMATISCHE INDEX

Met ingang van de index over 1963 zijn ook de op resp. Europa en Amerika betrekking hebbende regionale kwesties en organisaties ondergebracht in de speciale afdelingen: Europa (Oost), Europa (West) en Amerika (Noord- en Latijns-). In de oudere jaargangen zoeke men hiervoor onder de afdeling Internationaal.

AFDELINGEN —De gepubliceerde berichten zijn in dit gedeelte van de index in een groot aantal **AFDELINGEN** gerangschikt. Deze afdelingen omvatten — in alfabetische volgorde — de **LANDEN** en verder de volgende begrippen: **AFBEELDINGEN (Foto's en Tekeningen, Grafieken, Landkaarten), AMERIKA, AFRIKA, AZIË, BIOGRAFIEËN, EUROPA (Oost- en West-), GEESTELIJK LEVEN, INTERNATIONAAL, KUNST, MIDDEN-OOSTEN, POOLGEBIEDEN, SCANDINAVIË, SPORT, TEKSTEN, WETENSCHAP EN TECHNIEK.**

RUBRIEKEN — De in bovengenoemde afdelingen geïndiceerde berichten zijn voorts dikwijls gerangschikt in enige **RUBRIEKEN,** t.w. **ALGEMEEN — ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN — OVERZEESE GEBIEDEN — POLITIEK (Binnenlandse) — POLITIEK (Buitenlandse).** In de afdeling **INTERNATIONAAL** zijn verder ondergebracht de berichten over internationale vraagstukken, conferenties, organisaties e.d. Deze afdeling omvat de volgende rubrieken:

ALGEMEEN, CONFERENTIES, ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN, ONTWAPENING EN WAPENBEHEERSING, ORGANISATIES EN VERDRAGEN.

WIJZE VAN INDICEREN — De in KHA opgenomen berichten zijn — zeer kort omschreven — ondergebracht in de desbetreffende, bovengenoemde afdeling(en) en rubriek(en). Bij ieder geïndiceerd bericht is vermeld: a) paginacijfer en b) kolom (bv. 160/1 = pagina 160, 1e kolom).

BIJZONDERHEDEN — Duitsland is gesplitst in drie afdelingen, t.w. **DUITSLAND (ALGEMEEN), DUITSLAND (OOST)** en **DUITSLAND (WEST).** In de afdeling **DUITSLAND (ALGEMEEN)** zijn uitsluitend de berichten ondergebracht, die betrekking hebben op de (internationale) kwesties-Duitsland en -Berlijn.

Hetzelfde geldt voor **VIETNAM (NOORD), VIETNAM (ZUID)** en **VIETNAM (ALGEMEEN),** waar zaken betreffende de kwestie-Vietnam zijn ondergebracht.

BELANGRIJKE TEKSTEN — Van de vele sinds 1945 in KHA opgenomen teksten van belangrijke documenten, verdragen enz. zijn hieronder enige van de meest geraadpleegde vermeld (met aanduiding van paginacijfer en jaar).
Handvest der Verenigde Naties 6335 (1945)
Verdrag van Brussel 7524 (1948)
Universele Verklaring der Rechten van de Mens 7931 (1948)
Noordatlantisch Verdrag (NAVO) 8027, 8038A (1949)
Statuut van de Raad van Europa 8207 (1949)
RTC-overeenkomsten Indonesië 8403 (1949)
Plan-Schuman 8826 (1950)
Verdrag van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal 9291/2, 9373 (1951)
Beginselverklaring der Socialistische Internationale 9515 (1951)
Vredesverdrag met Japan 9631 (1951)
Vredesverdrag met W. Duitsland 10029 (1952)
Akkoorden van Genève inz. Indo-China 11381 (1954).
Europees verdrag i.z. de Rechten van de Mens 11425 (1954)
Verdedigingsverdrag voor Z.O. Azië 11487, 11511/1 (1954)
Parijse Akkoorden 11559 (1954)
Statuut Koninkrijk der Nederlanden 11662 (1954)
Verdrag van Warschau 11906 (1955)
Oostenrijks Staatsverdrag 11931 (1955)
Belgisch schoolpakt 14451 (1958).
Verklaring van Moskou (81 commun. partijen) 16193 (1960).
Europees Sociaal Handvest 677 (1961)
Statuut Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling 30(1961).
Kernstopverdrag tussen de Verenigde Staten, Engeland en de Sowjet-Unie 480 (1963).
Verdrag tegen de verspreiding van kernwapens 402 (1968)

OUDE JAARGANGEN — Om het opzoeken in oude jaargangen te vergemakkelijken is hieronder aangegeven welke pagina's in de eerste vijftien delen (1931 t/m 1960) voorkomen. Verder is vermeld welke jaargangen nog leverbaar zijn.

Deel	I	(1931-'34)	pag.	1- 1412	uitverkocht
Deel	II	(1934-'37)	pag.	1413- 2842	idem
Deel	III	(1937-'40)	pag.	2843- 4278	idem
Deel	IV	(1940-'43)	pag.	4279- 5582	idem
Deel	V	(1943-'46)	pag.	5583- 6788	idem
Deel	VI	(1946-'48)	pag.	6789- 7886	idem
Deel	VII	(1949-'50)	pag.	7887- 9156	idem
Deel	VIII	(1951-'52)	pag.	9157-10406	idem
Deel	IX	(1953-'54)	pag.	10407-11670	idem
Deel	X	(1955-'56)	pag.	11671-12918	idem
Deel	XI	(1957)	pag.	12919-13750	nog voorradig
Deel	XII	(1958)	pag.	13751-14566	idem
Deel	XIII	(1959)	pag.	14567-15398	idem
Deel	XIV	(1960)	pag.	15399-16230	idem

De delen XV t/m XX (1961 t/m 1966) zijn alle afzonderlijk gepagineerd (steeds vanaf pag. 1). Zij zijn nog leverbaar.

I ALFABETISCH-SYSTEMATISCHE INDEX

Afbeeldingen

FOTO'S EN TEKENINGEN

Aarden, drs. J. M., KVP-rad., met Jansen, Bogaers en Van Doorn 164; met Jurgens en Bogaers 295; met Den Uyl en Van Mierlo 649
Abdellan, M., oud-prem. Kasjmir, met Hoessain 108
Abernathy, ds. R., leider SCLC, met ds. King in Memphis 241; helpt bij bouw v. d. „Resurrection City" 379
Ackley, G., econ. adv. VS, tijdens persconf. 17
Afify, G., ex-staf-chef luchtmacht VAR, tijdens proces 237
Agnelli, G., pres.-dir. Fiat, begroet pres. De Gaulle 810
Agnew, S., kand. vice-pres.schap VS, met Nixon 564
Ahmar, A. H. el-, sjeik Jemen, tijdens conf. stamhoofden 638
Ailleret, gen. Ch., chef gen. staf Frankrijk 14 (portr.)
d'Alcantara, graaf, inform. België 276 (portr.)
Alley, A., staatshoofd Dahomey 350 (portr.)
Allon, Y., vice-prem. Israël 570 (portr.)
Alsogaray, A., ambass. Argentinië 636 (portr.)
Alvarez, L. W., Nobelprijswinnaar VS, na prijsuitreik. 832
Aref, A. R., pres. Irak, met De Gaulle 144 465 (portr.)
Atassi, N. el-, pres. Syrië, bez. Sowjetruss. onderzeeër 444

Bachmann, K., met mede-oprichters DKP 765
Bakr, gen. A. H. al-, pres. Irak 466 (portr.)
Ball, G., ambass. VS bij de VN 379 (portr.)
Barladeanu, A., vice-prem. Roemenië 827 (portr.)
Bar Lev, gen. H., chef gen. staf Israël 47 (portr.)
Barnard, dr. Ch., chirurg Z.-Afrika 80 (portr.)
Baunsgaard, H. T. I., prem. Denemarken 112 (portr.)
Beatrix, prinses, met Lim A Po 797
Belaúnde Terry, dr. J., pres. Peru, wordt d, milit. politie weggevoerd 796
België: rellen in Leuven 56; brand St.-Pauluskerk 267; kabinet-Eyskens 418
Benda, E., min. binnenl. zaken W.-Duitsland 250 (portr.)
Bernhard, prins, bij verlaten gouden koets 614
Billères, R., vice-pres. Fédération, tijdens persconf. 172
Binh, mevr. N. T., leidster Noordvietn. delegatie 734
Block, L. de, min. econ. zaken, tijdens bijeenk. inz. samenw. uraniumprod. 806
Boeynants, P. Vanden, prem. België, met de Clercq 97; verlaat het stemlokaal 231; met Eyskens 421
Bogaers, drs. P. C. W. M., voorz. KVP-rad., met Jansen, Aarden en v. Doorn 164; met Aarden en Jurgens 295; feliciteert Jurgens 666
Bongo, A.-B., pres. Gabon 32 (portr.)
Bouattoura, T., afgev. Algerije bij de VN, met el Farra, Mendelewitsj en Malik 429
Boumedienne, H., pres. Algerije, tijdens opening topconf. OAE 625
Bourguiba, H., pres. Tunesië, wordt begroet d. Franco 414
Bowles, Ch., Am. ambass. India, met prins Norodom Sihanoek 92
Brandt, W., min. buitenl. zaken Duitsl. (W.), met Kiesinger, Moro en Fanfani 126; karik. inz. rede o. Fr.-Duitse betr. 127; ingesloten d. betogers 249; met Debré 685
Brezjnew, L. I., partijleider SU, karik. inz. machtsstrijd MO 145; tijdens overl. te Cierna 513; bij aank. Svoboda in Moskou 550; met Nasser, Podgorny, Gromyko, Kosygin en Riad 594; met Gomoelka en Ulbricht te Warschau 780
Brown, G., ex-min. buitenl. zaken Engeland met Wilson 201; tijdens partijcongres 697
Brundage, A., voorz. IOC, tijdens toespraak Diaz Ordaz t. IOC 708
Caetano, M., prem. Portugal 657 (portr.)
Callaghan, J., min. binnenl. zaken Engeland, tijdens partijcongres 697
Camara, mgr. H., aartsbisschop Recife 669 (portr.)
Carlos, J., atleet VS, brengt m. Smith Black-Powergroet 717
Casariego, mgr. M., aartsbisschop Guatemala, met Mendez Montenegro 255
Cassin, R., Nobelprijswinnaar 659 (portr.)
Castle, mevr. B., min. v. werkgelegenh. en prod. Eng., met R. Crossman 251
Cate, L. ten, vertegenw. Nieuw Links, m. Lammers en V. d. Louw 651
Ceausescu, N., pres. Roemenië, met Svoboda na ondertek. vriendschapsverdrag 558, tijdens toespraak in Brasow 634; met Tito in Vrsac 766
Cernik, O., lid presidium CP Tsjechoslowakije 34 (portr.); met Dubcek, Tsjervonoyenko en Kosygin 426
Chalfont, Lord, Brits onderh. bij EEG 8 (portr.)
Chili: spandoeken op de d. priesters bezett. kath. te Santiago de Chile 611
China (Volksrep.): arbeiders vervaard. aanplakbiljetten te Tsjinghai 818; parade in Peking t.g.v. 19de verjaardag Volksrep. 819
Claus, prins, bij verlaten gouden koets 614
Clercq, W. de, vice-prem. België, begroet Vanden Boeynants 97
Clifford, C. M., min. v. defensie VS 73 (portr.)
Cloo, J., hoofdred. KHA 689 (portr.)
Cohn-Bendit, D., stud.leider Frankrijk, wordt gearrest. in Frankfurt 763
Collard, L., voorz. BSP 313 (portr.)
Cooke, mgr. T. J., aartsbisschop New York, 496 (portr.)
Couve de Murville, M., prem. Frankrijk, met Pompidou 504
Crossman, R., min. soc. pol. Engeland, m. mevr. Castle 251
Cuba: massademon. te Havanna 159

Debré, M., min. buitenl. zaken Frank., met Brandt 685
Defferre, G., oppositieleider Frankr. m. Mitterrand en Mendès-France in Nat. Verg. 370
Degeidi, H. el-, ex-luchtmachtbevelhebber VAR, tijdens proces 237
Delvalle, M., pres. Panama, tijdens eedsaflegging 256
Denktash, R., vice-pres. Turks-Cypriotische „overgangsregering", bij terugkeer, met Kütchük 336
Diaz Ordaz, G., pres. Mexico, toespraak Alg. Ass. IOC 708
Diori, H., pres. Niger 222 (portr.)
Do, T. V., min. buitenl. zaken Z.-Vietnam 91 (portr.)
Dongen, K. van, Ned. schilder 399
Dönges, T. E., pres. Z.-Afrika 77 (portr.)
Doorn, mr. H. W. van, voorz. KRO, met Aarden, Bogaers en Jansen 164
Dubcek, A., partijleider Tsjechoslowakije 48 (portr.); met Svoboda en Kriegel tijdens 1 mei-viering te Praag 300; met Tsjervonoyenko, Kosygin en Cernik 426 overl. te Cierna 513; met bevolk. te Cierna 517; begroet Tito 557; met Ulbricht 557; na terugkeer in Praag op 27 aug. 678
Dupont, C., wnd. staatshoofd Rhodesië, ontvangt rapp. v. Whaley 478
Duitsland (O.): karik. Oost- en W.-Duitse visie op nwe grondwet 187
Duitsland (W.): atoomschip „Otto Hahn" 42; karik. Scheel inz. voorz.schap FDP 86; studenten in actie t. Springerconcern 274; demon. t. NPD 315; demon. t. de noodwetten in Bonn 353; id. karik. 355; passencontrole bij grenspost Berlin-Heerstrasze 463; karik. inz. Springer-concern 568
Dutschke, R., leider SDS 273 (portr.)
EEG: karik. 5
Enahoro, chief A., comm. voorl. Nigeria 578 (portr.)
Engeland: karik. inz. econ. situatie 49; „I'm backing Britain" actie 51; immigranten uit Kenia 170; havenarbeiders demon. v. h. parlement 347; karik. inzake hervorming Hogerhuis 554; demon. in Londen teg. oorlog in Vietnam 746
Erlander, T., min.-pres. Zweden, op partijbureau 653
Erlebach, K., met oprichters DKP 765
Esjkol, L., prem. Israël 80 (portr.); volgt verloop strijd a. Jordaan 235
Europa (O.): conf. Warschaupakt in Sofia 185; manoeuvres Warschau-Pakt 427 overl. te Cierna 513; karik. inz. brief conf. Warschau 511; comm. leiders leggen krans bij monum. v. gesneuvelde Sowjet-milit. te Bratislawa 515
Europa (W.): Concorde in fabriek te Toulouse 9
Eyskens, G., prem. België, 417 (portr.); met reger. 418; met Vanden Boeynants 421

Fanfani, A., min. buitenl. zaken Italië, met Brandt, Kiesinger en Moro 126
Farra, M. el, afgev. Jordanië bij de VN, met Bouattoura, Mendelewitsj en Malik 429
Faure, E., min. onderwijs Frankr. 688 (portr.)
Fortas, A., pres. Hooggerechtshof VS 443 (portr.)
Fouché, J. J., pres. Z.-Afrika 224 (portr.)
Fowler, H., min. v. finan. VS, tijdens persconf. 17
Franco, gen. F., staatshoofd Spanje, begroet Bourguiba 414; met min. Solis 737
Frankrijk: actie politie t. studenten 321; demon. arbeiders en studenten 323; studenten tonen solidarit. met stakers Renault 369; pro-Gaullist. demon. in Parijs 372

Galanskow, J., schrijver SU 70 (portr.)
Gaulle, Ch. A. J. M. de, pres. Frankrijk, karik. inz. rede Brandt o. Fr.-Duitse betr. 127; met pres. Aref 144; studentenplakkaat t. De Gaulle 370; tijdens rede in univ. v. Boekarest 377; karik. inz. verk. 433; tv-interview; met Kiesinger 434, 712; karik. inz. monetaire crisis 774; wordt begroet d. Agnelli 810
Geestelijk leven: openingsdienst te Uppsala 481; karik. inz. encycliek Humanae Vitae 520
Ginzboerg, A., schrijver SU 70 (portr.)
Goedkoop, P., dir. NDSM, met Verolme 458
Gomoelka, W., partijleider Polen, met Ulbricht en Brezjnew 780
Gorsjkow, adm. S. G., opperbevelh. Sowjet-vloot 146 (portr.)
Gorton, J. G., prem. Australië 64 (portr.)
Griekenland: karik. inz. refer. 644; uitv. G. Papandreou 748
Gromyko, A., min. buitenl. zaken SU, ondert. non-proliferatieverdrag 451; met Brezjnew, Nasser, Podgorny, Kosygin en Riad 594
Groot, P. de, oud-partijvoorz. CPN 11 (portr.)
Gustaaf Adolf, kon. Zweden, tijdens open. dienst Wereldraad v. kerken te Uppsala 481

Hahn, O., ontdekk. kernsplijting 509 (portr.)
Hammoeda, Y., voorz. PLO 143 (portr.)
Harmsen, F. J., lid Tk, tijdens rede Koekoek in TK 424
Harriman, A., reizend ambass. VS, met Johnson en Thompson 257; met Noordvietn. delegatie in Parijs 573; met Vance en Shriver in Parijs 575
Ha Van Lau, plv. delegatieleider N.-Vietnam, met Am. delegatie 573
Helou, Ch., pres. Libanon 731 (portr.)
Hendrych, J., lid presidium CC Tsjechoslowakije 156
Hoessain, Z., pres. India met sjeik Abdoellah 108
Hoessein, koning Jordanië, met Nasser 282

AFBEELDINGEN — AFBEELDINGEN

Hoessein, prins M. al, staatshoofd royal. Jemen 640 (portr.)
Holley, R. W., Nobelprijswinnaar VS, na prijsuitreik. 832
Holt, H., oud-prem. Australië 64 (portr.)
Hongarije: overz. consult. conf. 161
Humphrey, H. H., kand. pres.schap VS, met Muskie en echtgenotes 561
Huong, T. V., prem. Z.-Vietnam 591 (portr.)
Husak, G., eerste secr. CP Tsjechoslowakije 587
Huysman, C., Belg. min. v. State 152 (portr.)

India: politie omsingeld demon. te Delhi 799
Internationaal; persconf. McChesney Martin inz. bespr. te Washington 193; UNCTAD-conf. te New Delhi 261; karik. inz. non-proliferatieverdrag 401; ondertek. non-proliferatieverdrag 451; min. v. de Groep van Tien te Bonn 769
Italië: aardbeving Sicilië 102; straatbeeld verk. campagne 338; demon. in Rome 803

Jansen, drs. P. J., KVP-rad., met Aarden, Bogaers en Van Doorn 164
Japan: studentenbetog. 89
Jarring, G., vertegenw. VN in Midden-Oosten 59 (portr.); met min. Riad 286
Jenkins, R., min. v. finan. Engeland, tijdens partijcongres 697
Jesenin-Wolpin, A., dichter SU, met verdedigers in proces-Litwinow 700
Joego-Slavië: politie in actie t. studenten in Belgrado 411
Johan Friso, prins 627
Johnson, D., prem. Quebec 794 (portr.)
Johnson, L. B., karik. inz. situatie pond en dollar 18; met pres. Thieu 62; in gesprek met paus Paulus VI 63; karik. inz. machtsstrijd MO 145; legt laatste hand aan rede 225; met Harriman en Thompson 257; met Thant op het Witte Huis 268; met Park Tsjoeng Hie 384; met pres. Latijns-Amerika 475; bekendmak. stopzett. bombard. op N.-Vietnam 733
Jong, P. S. J. de, prem. Ned., tijdens Kamerdebat 358; met Luns aan Berlijnse Muur 713
Jouhaud, E., ex-gen. 16 (portr.)
Juliana, Koningin, bij verlaten gouden koets 614; overhand. Walschap Prijs der Ned. Letteren 829
Jurgens, mr. E. C. M., vice-voorz. voorl. bestuur KVP-rad., met Bogaers en Aarden 295; wordt gefelicit. d. Bogaers 666

Kamanda, G., adv. Kongo (Kinsjasa), met Telli en Minani 75
Kaoenda, K., pres. Zambia, met Nyerere en Massemba-Debat 412; open. dienst Wereldraad v. kerken te Uppsala 481
Kawabata, Y., Nobelprijswinnaar Japan, na prijsuitreik. 832
Kekkonen, U., pres. Finland, met Kosygin 216; met Kosygin tijdens vispartij 749
Kenia: immigranten bij aank. te Londen 170
Kennedy, R. F., kand. pres.schap VS, bij uitspreken v. overwinningsrede Californië 387; 388 (portr.)
Kerner, O., voorz. adviescomm. inz. rassenonlusten VS 177
Khorana, G., Nobelprijswinnaar VS, na prijsuitreik. 832
Kiesinger, K.-G., Bondskanselier, met Brandt, Moro en Fanfani 126; met De Gaulle 712, karik. inz. monetaire crisis 774
Kim Il Song, prem. N.-Korea 96 (portr.)
King, ds. M. L., tijdens aank. te Memphis 241, 245 (portr.)
Kir, F., burgem. Dyon 299 (portr.)
Klompé, mej. M., min. c.r.m. in Ned. karik. inz. persconcentratie 326
Koekoek, H., leider BP, rede in TK 424
Koeznetsow, W., onder-min. buit. zaken SU, met Cernik 674
König, F., kard. 656 (portr.)
Korea: Am. patrouille bij bestandslijn 83
Koster, H. J. de, staatssecr. buitenl. zaken tijdens bijeenk. inz. samenw. uraniumprod. 806
Kosygin, A., prem. SU, karik. inzake machtsstrijd MO 145; met Kekkonen 216; met Dubcek, Tsjervonoyenko en Cernik 426; overl. te Cierna 513; wandeling door Cierna 514, tijdens kranslegg. te Bratislava 515; bij aank. Svoboda in Moskou 550; met Brezjnew, Nasser, Podgorny, Gromyko en Riad 594; met Kekkonen tijdens vispartij 749
Krag, J. O., oud-prem. Denemarken, ter stembus 65
Kroon, C. D., prem. Ned. Antillen 331 (portr.)
Kütchük, F., vice-pres. Cyprus, met Denktash 336

Labib, I., gen.-maj. VAR, tijdens proces 237
Lahr, R., staatssecr. buitenl. zaken Dld (W.), tijdens bijeenk. inz. samenw. uraniumprod. 806
Lammers, H., vertegenw. Nieuw Links, m. Ten Cate en V. d. Louw 651
Landau, L. D., fysicus SU 509 (portr.)
Latijns-Amerika: zes presidenten tijdens overleg Centraalam. Gemeensch. Markt 475
Le Duc Tho, spec. adviseur N.-Vietnam, met Xuan Thuy 575
Lee, ds. B., met ds. King tijdens aank. te Memphis 241
Lenart, J., prem. Tsjechoslowakije 43 (portr.)
Leone, G., prem. Italië 540 (portr.)
Le Than Nghi, vice-prem. N.-Vietnam, ondert. overeenk. inz. hulp SU 94
Lim A Po, gevolm. min. Suriname, met prinses Beatrix 797
Lindsay, J. V., burgem. New York met O. Kerner 177
Lin Piao, vice-partijvoorz. China (Volksrep.), met Mao Tse-toeng 817
Lioe Sjao-tsji, oud-staatshoofd China (Volksrepubliek) 820 (portr.)
Litwinow, P., met mevr. Galanskow en J. Daniel na proces 71
Longo, L., leider comm. Italië, brengt stem uit 337
Louw, A. van der, vice-voorz. best. PvdA, m. Lammers en Ten Cate 651
Luns, mr. J. M. A. H., min. buit. zaken Ned. met min. Malik 467; met de Jong aan Berlijnse Muur 713

Mahdi, S. el-, oud-prem. Soedan 352 (portr.)
Mahmoud, M. S., ex-opperbevelh. luchtmacht VAR, tijdens proces 237
Malik, A., min. buit.zaken Indon., met Luns 467
Malik, J., afgev. SU bij de VN, met Bouattoura, el Farra en Mendelewitsj 429
Mao Tse-toeng, partijvoorz. China (Volksrep.), met Lin Piao 817
Margriet, prinses, tijdens doop prins Maurits 598
Martin, McC., pres. Fed. Reserve Bank, tijdens persconf. 17
Marijnen, mr. V. G. M., burgem. Den Haag 484 (portr.)
Massemba-Debat, A., pres. Kongo (Brazz.), met Nyerere en Kaoenda 412, 559 (portr.)
Materno, V., min. Panama, met nwe leiders 730
Maurits, prins 263; met ouders tijdens doop 598
Mayer, J. met oprichters DKP 765
McCarthy, E. J., kand. pres.schap VS, tijdens verk.campagne 226, 563 (portr.)
McGovern, G., senator VS 563 (portr.)
Mendelewitsj, L., afgev. SU bij de VN, met Bouattoura, el Farra en Malik 429
Mendès-France, P., oud-prem. Frankr. m. Defferre en Mitterrand in Nat. Verg. 370
Mendez Montenegro, J. C., pres. Guatemala, met mgr. Casariego 255
Mexico: schietpartij op het plein v. d. Drie Cult. 705; „mars der moeders" 707
Midden-Oosten: hoofdkwartier VN-bestandscomm. na verwoest. artillerievuur 593; door artillerievuur getroffen Moskee 595
Mierlo, mr. H. A. F. M. O. van, fractieleider D'66, met Aarden en Den Uyl 649
Minani, F., min. Rwanda, met Telli en Kamanda 75
Mitterrand, F., leider Fédération, tijdens persconf. 172; met Defferre en Mendès-France in Nat. Verg. 370
Moczar, gen. M., kand.-lid Politbureau Polen 781 (portr.)
Moelele, P., voorm. leider Simba-rebellen 703 (portr.)
Mollet, G., vice-pres. Fédération, tijdens persconf. 172
Monnerville, G. Ch. F., oud-voorz. Senaat Frankrijk 687 (portr.)
Moore, H., Eng. beeldhouwer 400 (portr.)
Moro, A., prem. Italië, met Brandt, Kiesinger en Fanfani 126; met Rumor 801
Mukherjee, A., ex-prem. W.-Bengalen, tijdens rede 109
Mulley, F., ondermin. buitenl. zaken Engel., tijdens bijeenk. inz. samenw. uraniumprod. 806
Muskie, E. S., kand. vice-pres.schap VS, met Humphrey en echtgenotes 561

Nasser, G. A., pres. VAR, met Hoessein 282; met Brezjnew, Podgorny, Gromyko, Kosygin en Riad 594
Nederland: brandende olietanks bij Shell te Pernis 84; metro Rotterdam 121; KVP-radicalen 164; fractieleiders v. confess. part. in Drachten 166; politie onderz. schade a. Griekse ambass. 196 betog. bouwvakarbeiders op Binnenhof 293; nw. gebouw Ned. Bank 311; overleg Stichting v. d. Arbeid en reger. 341; demon. drie vakcentrales 357 debat min. Veringa en de NSR 438; zuidel. op- en afrit IJ-tunnel 726; langs-doorsnede IJ-tunnel 726; klaverblad Oudenrijn 742
Nguyen Duy Trinh, vice-prem. N.-Vietnam 90 (portr.)
Nigeria: een door de Biafranen opgeblazen brug 306; Biafraanse arts met kind 579; rattenverkoop op markt in Nigeria 580
Nirenberg, M. W., Nobelprijswinnaar VS, na prijsuitreik. 832
Nixon, mevr. P., pres. vrouw VS, met fam. na verk.overwinn. 721
Nixon, R., kand. pres.schap VS, met Agnew 564; met fam. na verk.overwinn. 721
Njoke, E., delegatieleider Biafra 581 (portr.)
Nordhoff, H., pres.-dir. Volkswagenfabr. 361 (portr.)
Norodom Sihanoek, staatshoofd Cambodja, met Bowles 92
Novotny, A., oud-pres. Tsjechoslowakije 33 (portr.)
Nowikow, W., vice-prem. SU, ondert. overeenk. inz. hulp a. N.-Vietnam 94
m. A. Razzak in Moskou 604
Nyerere, dr. J., pres. Tanzania, met Kaoeda en Massemba-Debat 412

Okun, A. M., econ. adv. VS 20 (portr.)
Onsager, L., Nobelprijswinnaar VS, na prijsuitreik. 832
Ottaviani, A., kard. 95 (portr.)
Oud, mr. P. J., min. v. staat 532 (portr.)
Pacheco Areco, J., pres. Uruguay 491 (portr.)

Pakistan: student.demon. te Rawalpindi 785
Panama: aanhang. v. Arias tijdens verk. strijd 365
Papadopoulos, G., prem. Griekenland, met Zoitakis 289; m. Patakos na referendum 645
Papandreou, A., oud-min. Griekenland, met Den Uyl 292
Park, T. H., pres. Z.-Korea, met Johnson 384
Patakos, S., vice-prem. Griekenl. brengt zijn stem uit 641; m. Papadopoulos na referendum 645
Paulus VI, paus in gesprek met Johnson 63; temidd. v. menigte in Castelgandolfo 529; tijdens bez. a. Bogota 609; karik. inz. de pil 655; met kard. Wyszinski 792
Perzië: luchtfoto v. d. stad Kakhk na de aardbeving 732
Pindling, L. O., prem. Bahama-eilanden 331 (portr.)
Pinilla, kol. J. M., pres. Panama, met nwe leiders 730
Podgorny, N., pres. SU, tijdens wandeling d. Cierna 514; bij aank. Svoboda in Moskou 550; met Brezjnew, Nasser, Gromyko, Kosygin en Riad 594

AFBEELDINGEN — AFBEELDINGEN

Polen: studentenbet. in Warschau 217; protestbetog. t. studentenbetog. 218; partijleiders tijdens bijeenk. te Warschau 219
Pompidou, G., oud-prem. Frankrijk, m. Couve de Murville 504
Posthumus, prof. dr. K., reger.comm. wetensch. onderwijs 724 (portr.)
Poujade, R., secr.-gen. Gaullisten 88 (portr.)
Powell, E., schaduw-min. v. def. Engeland 346 (portr.)
Prchlik, gen. V., oud-hoofd defensie en staatsveiligh. Tsjechosl. 499 (portr.)
Prebisch, R., oud-secr.-gen. UNCTAD 787 (portr.)
Rajakowitsj, E., voorm. SS-officier, tijdens persconf. 28
Razzak, A., vice-prem. Maleisië, m. Nowikow in Moskou 604
Read, H., Eng. dichter en criticus 416 (portr.)
Reagan, R., gouvern. Californië 563 (portr.)
Reuther, W., vakbondsleider VS 601 (portr.)
Rhodesië: demonstr. t. terechtstell. Afrikanen 208; Rhod. veiligh. troepen in actie t. guerrillastrijders 480
Riad, M., min. buitenl. zaken VAR, met G. Jarring 286; met Brezjnew, Nasser Podgorny, Gromyko en Kosygin 594
Rochet, W., leider PCF tijdens persconf. 172
Rockefeller, N., gouvern. New York 563 (portr.)
Rokossowski, K., oud-min. v. defensie Polen met Zjoekow 541
Roolvink, B., min. v. soc. zaken Ned., tijdens Kamerdebat 358
Rumor, M., prem. Italië 539; met Moro 801
Rusk, D., min. v. buitenl. zaken VS, tijdens persconf. 17; voor Senaatscomm. 271
Rijn, gen.-maj. W. van, chef gen. staf en bevelh. landstrijdkrachten 665 (portr.)
Salan, R., leider OAS, in gesprek met de pers 435
Sapir, P., secr.-gen. Isr. Arbeiderspartij 570 (portr.)
Saragat, G., prem. Italië, met Spiljak 69
Scheel, W., voorz. FDP, karik. inz. voorz.-schap 86
Schurer, F., Fries dichter-journalist 213 (portr.)
Sejna, gen.-maj. J., functionaris min. v. defensie, Tsjech. 210 (portr.)
Seper, F., kard. 128
Shackleton, Lord, betaalmeester-gen. Engel. 744 (portr.)
Shriver, S., Am. ambass. te Parijs, met Harriman en Vance 575
Sik, prof. O., vice-prem. Tsjechoslowakije 301
Sinclair, U., romanschrijver VS 831 (portr.)
Smith, C. R., min. v. handel VS 254 (portr.)
Smith, I., prem. Rhodesië, met Vorster 205; in gesprek m. stamhoofden 494; tijdens godsdienstoef. aan boord v. Fearless 690
Smith, T., atleet VS, brengt m. Carlos Black-Powergroet 717
Smrkovsky, J., voorz. parl. Tsjechoslowakije, wandeling d. Cierna 514, met Dubcek tussen bevolk. 517; 676 (portr.)
Sobhoeza II, koning Swaziland, inspect. erewacht 704
Soeharto, gen., pres. Indonesië 366 (portr.)
Soemitro, dr., min. v. handel Indon. 397 (portr.)
Sokolowski, W. D., maarsch. SU 330 (portr.)
Solis, J., min. belast met de Beweging Spanje, met gen. Franco 737
Sowjet-Unie: ondert. overeenk. hulp a. N.-Vietnam 94; mevr. Gagarin bij graf v. Joeri Gagarin 508; viering 50 jaar Komsomol 750
Spacek, J., partij-ideoloog Tsjechoslowakije 212 (portr.)
Spanje: studentenbijeenk. te Madrid 738
Spelberg, dr. E. D., oud-pred.-dir. VPRO 391 (portr.)
Spiljak, M., prem. Joego-Slavië, met Saragat 69
Spühler, W., Bondspres. Zwitserland 26 (portr.)
Spychalski, M., pres. Polen 363 (portr.).
Stee, mr. J. A. P. M., voorz. KVP 228 (portr.)
Stevens, S., prem. Sierra Leone, tijdens persconf. 320
Stoltenberg, dr. G., min. v. wetensch. W.-Dld. 309 (portr.); tijdens bijeenk. inz. samenw. uraniumprod. 806
Svoboda, gen. L., pres. Tsjechoslowakije 280 (portr.); tijdens 1 mei-viering te Praag 300; overl. te Cierna 513; wandeling d. Cierna 514, tijdens kranslegg. te Bratislava 515; bij aank. in Moskou 550; met Ceausescu na ondert. vriendschapsverdrag 558
Taswin, gen.-maj., Indon. ambass. in Ned. 190 (portr.)
Telli, D., secr.-gen. OAE, met Minani en Kamanda 75
Thant, Oe, secr.-gen. VN, met Johnson 268; houdt toespraak v. Vredespaleis te Den Haag 278
Thiel, mr. F. J. F. M. van, voorz. TK, tijtens rede Koekoek 424
Thieu, N. V., pres. Zuid-Vietnam, in gesprek m. pres. Johnson 62
Thomas, M. M., voorz. Centr. Comm. Wereldraad v. kerken 483
Thompson, L., Am. ambass. te Moskou, met Johnson en Harriman 257; ondert. non-proliferatieverdrag 451
Tito, J. B., pres. Joego-Slavië, wordt begroet door Dubcek 557; met Ceausescu te Vrsac 766
Touré, S., pres. Guinee 31 (portr.)
Traore, M., voorz. milit. comité Mali 783
Trowbridge, A. B., min. v. handel VS, tijdens persconf. 17
Trudeau, P. E., prem. Canada 253 (portr.) 441 (portr.)
Tsarapkin, S., ambass. SU 622 (portr.)
Tsirimokos, E., oud-prem. Griekenland 667 (portr.)
Tsjechoslowakije: presidium bijeenk. centr. partijcomité en reg. 174; student. bij graf v. Jan Masaryk 209; zitting presidium Centr. Comité 281; 1 mei-viering te Praag 300; bevolk. ondert. manifest 497; zitt. centr. comité 498; brandende Sowjet-tank voor het gebouw v. Radio-Praag 545; jongeren sluiten Sowjet-tank in Bratislava in 547; burgers v. Praag nemen op het Wenceslas Plein deel a. alg. staking 548; stemming geheime partijcongres in fabriek 588; Russ. soldaat danst in Praag 589; Sowjet-strijdkrachten a. rand. v. Praag 673
Tsjervonoyenko, ambass. SU in Tsjechoslowakije, met Dubcek, Kosygin en Cernik 426
Tyazjelnikow, J., eerste secr. Komsomol 473 (portr.)
Ulbricht, W., staatshoofd O.-Dld, met Dubcek 557; met Gomoelka en Brezjnew te Warschau 780
Urrutia, kol. B., lid junta Panama, met nwe leiders 730
Uyl, drs. J. M. den, fractievoorz. PvdA. met A. Papandreou 292; met Aarden en Van Mierlo 649
Vanaudenhove, O., oud-voorz. PVV 631 (portr.)
Vance, C., Am. onderhand., met Harriman en Shriver te Parijs 575
VAR: proces te Cairo 237
Veerman, dr. A., voorz. ARP 405 (portr.)
Velasco Alvarado, gen. J., pres. Peru, tijdens beëdiging 672
Verenigde Naties: symbool v. h. jaar v. d. Rechten v. d. Mens 356
Verenigde Staten: spionageschip de Pueblo 81; protestmars in Washington 93; karik. positie negers in VS en Vietnam 178; fed. troepen te Chicago 242; begrafenis ds. M. L. King 243; bouw v. d. „Resurrection City" 379; begrafenis R. Kennedy 385; deelnemers v. d. Mars der Armen 474; treffen tussen politie en demon. te Chicago 565
Velasco Ibarra, J. M., pres. Ecuador 477 (portr.)
Veringa, prof. dr. G. H., Ned. min. v. onderwijs, debat met de NSR 438
Verolme, C., Ned. scheepsbouwer, met Goedkoop 458
Vietnam (N.): ondertek. overeenk. Sowjethulp 94
Vietnam (Z.): burgerbevolking 113; executie Vietcongstrijder 114; Am. mariniers bij straatgev. in Hué 269; Am. mariniers hijsen Am. vlag 269; marinierskamp bij Khe Sanh 270; milit. bij vluchttunnel 607
Vivario, G., chef alg. legerstaf België 23 (portr.)
Vollenhove, P. van, met prinses Margriet tijdens doop prins Maurits 598
Vorster, J., prem. Z.-Afrika, met Smith 205
Wallace, G., kand. pres.schap VS 722 (portr.)
Walschap, G., Vlaams schrijver, ontv. van kon. Juliana Prijs der Ned. Letteren 829
Warren, E., pres. Hooggerechtshof VS 442 (portr.)
Washkansky, L., 79 (portr.)
Wedwood Benn, A., min. v. technologie Engel., bijeenk. inz. samenw. uraniumprod. 806
Wetenschap en techniek: schema opbouw Saturnus-5 111; tekening lancering Surveyor-6 111; ballon met waterstofbom 683; explosie eerste Franse H-bom 683 schets Sojoez-3 816
Whaley, W. R., voorz. Rhod. grondwetscomm., overh. rapp. a. Dupont 478
Wilson, H., prem. Engeland, karik. inz. situatie pond en dollar 18; met Brown 201; tijdens godsdienstoefen. aan boord v. Fearless 690; karik. inz. monetaire crisis 774
Witteveen, mr. H. J., min. v. finan. Ned., tijdens kamerdebat 358
Wyszinski, S., kard., met paus Paulus VI 792
Xuan Thuy, Noordvietn. delegatieleider, met Am. delegatie in Parijs 573; met Le Duc Tho 575
Young, ds. A., met ds. King bij aank. te Memphis 241
Zbiri, kol. T., chef. gen. staf Algerije 45 (portr.)
Zinsou, E. D., pres. Dahomey 522 (portr.)
Zjoekow, G. K., maarsch. SU, met Rokossowski 541
Zoitakis, G., onderkoning Griekenland, met Papadopoulos 289
Zuid-Jemen: strijdkrachten in actie teg. rebellen 571

GRAFIEKEN

België: toename en verwachte toename aantal studenten te Leuven 138; zetelverdel. na verkiez. v. 1968 232; vergelijk. zetelverd. 1965-1968 233
Cacao: verloop prijzen 1966-'67 te Londen 148
Comecon: percent. invoer uit Comeconlanden 186
Duitsland (W.): aand. banken in geldhandel 139; winst NPD in deelstaten 315; handelsbalans 1965/68 770
EEG: aantal werkl. 149; bruto nat. prod. en part. handel per hoofd bevolk. 150 tempo v. d. intracommunautaire tariefverlag. vergelek. m. d. groei v. d. export m. landen buiten d. EEG 449
Engeland: aand. grote banken in geldhandel 139; handelsbalans 1958-1967 200; gemeenteraadsverk. '64-'68 361; reserves Sterling-zone 537; werkloosh. 1965-'68 537
FAO: voedsel- en bevolk. toename in ontw.geb. 647
Frankrijk: aand. grote banken in geldhandel 139; verk. result. v. d. Gaullisten 437; im- export in '67 521; handelsbalans 1965/68 770
Goud: wereldgoudprod. en -reserves 1967 100; goudverkopen 1-14 maart 1968 194; goudbezit Centr. banken 1959-1966 195 reserve posities Fonds 662
Internationaal: mon. reserves 1958/68 VS, W.-Duitsland, Frankrijk, Italië en Engeland 772
Koper: verloop prijzen 1966-'67 te Londen 148
Mexico: industr. prod. 707

Nederland: geregist. arbeidsreserve mann. pers. 39; betalingsbalans 123; geregistr. werkloosh. mannen eind apr. '68 342 aant. passagiers KLM 518; aanbod en behoefte academici 553; begroting 615; **werkloosh. '66-'68 620**
Onderwijs: onderwijs prod. OESO-landen 310
Staal: wereldprod. '67 339
UNCTAD: ruilvoet ontw.landen 129; ontw. wereldexport 131
Verenigde Staten: uitgav. 1964-1969 104; populariteit Johnson 227; result. opiniepeilingen 722
Wereldbank: toenem. in proc. v. bnp; v. bevolk.; v. h. bnp p. hoofd v. bevolk. 663; ontw. agrarische prod. p. hoofd bevolk., en tot. prod. 664

LANDKAARTEN

Afrika:
— Algemeen: regionale organisaties 318 met de EEG geass. landen 760
— Algerije: grens met Tunesië 333
— Equatoriaal Guinea: 702
— Mauritius: 223
— Nigeria: geb. waarop Biafra aanspraak maakt 305; Biafra 577
— Rhodesië: 207
— Sierra Leone: 784
— Tunesië: grens met Algerije 333
Algemeen:
— Middellandse zee: milit. steunpunten en havens 756
Amerika:
— Guyana: grensgebied 106
— Lat.-Amerika: handelsgroeperingen 654
— Suriname: grensgebied 106
Azië:
— Cambodja: guerrilla-activit. 176
— India: Rann van Koetsj 380
— Israël: huidige toestand 189; acties a. d. Jordaan 234; plan-Allon 447
— Jemen: 639
— Korea: positie v. d. Pueblo 82
— Laos: guerrilla-activit. 176
— Naoeroe: 192
— Pakistan: Mangla-dam en Tarbela-dam 48; Rann van Koetsj 380
— Thailand: guerrilla-activit. 176
— Vietnam: Khe Sanh 115, 116; bomb. zone N.-Vietnam 259; Saigon 606
Europa:
— Algemeen: leden NAVO en Warschau-Pakt 753; Europese auto-industrie 811
— België: rechttrek. bocht v. Bath in Westerschelde 600
— Bulgarije: huidige staatsgrenzen en gebied der Macedoniërs 203
— Cyprus: verdel. Grieks en Turks bevolkingsdeel 334
— Duitsland (W.): autobanen 13; toegangswegen t. Berlijn 462
— Engeland: wegenplan 140; sterkte en **verdel. Br. troepen buitenl. 171**
— Europa (O.): project Donau-Oder-Elbekanaal 348
— Joego-Slavië: het gebied Kosmet 826
— Nederland: **rijkswegenplan 1968 136; verdel. continentaal plat 180; bestaande en voorgest. gem.grenzen Z.-Limburg 265;** geregistr. werkloosh. mannen apr. '68 342; stadsspoorweg A'dam 375; vestiging Shell Chemie 790; sted. ontwikk. Utrecht 807
— Sowjet-Unie: sterkte en indeling vloot 147
— Spanje: Basken 739
— Tsjechoslowakije: 546

Afghanistan

Duitsland (W.): bez. Kiesinger 822/3
Frankrijk: bez. Pompidou 378/2
Joego-Slavië: bez. Tito 154/3
Regering: kab. Etemadi 380/3
Sowjet-Unie: bez. Kosygin 103/2; bez. Mohammed Zahir Sjah 590/1; econ. hulp, aardgasleverant. 590/1; bez. Etemadi 827/3
Verenigde Staten: econ. hulp 1953-'68 590/1

Afrika

ALGEMEEN

Centraal-Afrika: opricht. Verenigde Staten v. Centr. Afrika 222/2; handvest getek. v. Unie v. Staten v. Centr. Afr., einde bestaan UDEAC 318/1; verder overleg 412/3
Conseil de l'Entente: beraad te Niamey 221/3
OAE: overleg comm. huurlingenvraagstuk 75/2; 10de zitt. ministerraad 221/2; optred. bemidd. missie Nigeria 306/1; bemidd. Nigeria te Niamey 578/3; elfde zitt. min. raad, vijfde topconf. te Algiers; resol. Nigeria, bevrijd. beweg. e.a., Mauritius en Swaziland a. lid toegelat., Diallo Telli a. secr.-gen. herkoz. 625/1 e.v.
OCAM: derde topconf. te Niamey, pres. Hamani Diori t. voorz. herkozen, bijeenk. min. buitenl. zaken 221/3
Oost-Afrika: Oostafr. gemeensch. in werk. getred. 29/3; ass. akk. m. EEG getek. 760/3
Oost- en Centraal-Afrika: conf. v. Kampala 29/3; 4de conf. 412/1
Senegal-staten: opricht. OERS 222/3
Vluchtelingen: conf. Addis Abeba 30/1
West-Afrika: Sekou Touré stelt fusie Guinee-Mali voor 317/3; topconf. te Monrovia, besl. t. vorming regionale W.-Afr. groepering d. negen landen 317/3

Albanië

Bulgarije: uitwijz. ambass. leden, beschuld. aanw.heid v. Sowjettroepen 779/1
China (Volksrep.): bez. Hoxha, toezegg. steun 779/2
Joego-Slavië: onrust onder Albanese minderh. 826/2
Warschau-Pakt: uittred. 779/1

Algerije

Engeland: herst. dipl. betr. 317/3
FLN: A. Kaid belast m. reorg. 46/2
Frankrijk: Mers-el-Kébir ontruimd 141/1
Israël: Isr. vliegt. maakt gedwongen landing in Algiers, aankond. boycott IFALPA, toestel en bemann. vrijgegeven na Ital. bemidd. 602/3
Olie: nat. markt v. olieprod. 350/2
Regering: mislukte putsch v. Zbiri, voorgesch. 45/3; mislukte aanslag Boumedienne 332/2; nwe min. 332/2
Sowjet-Unie: ber. o. Sowj.-basis te Mers-el-Kébir 756/2
Studenten: staking a. univ. v. Algiers i.v.m. FLN-controle op stud. gemeensch. 331/3
Tunesië: grensakk. 333/1

Amerika (Noord- en Latijns-)

Bogota-groep: Andes Ontw. corpor. (CAF) 654/1
Caribisch vrijhandels gebied (Carifta): hervorm. Carifta, opricht. ontw. bank 636/1
Duitsland (W.): bez. Brandt 823/1
Gemeenschappelijke Centraalamerikaanse Markt: topconf. deelname v. Johnson, verkl. v. San Salvador 474/3
Guerrilla: Caamano opvolg. Guevara? 331
La Plata-groep: ontw. verdrag 654/2
Latijnsamerikaanse Vrijhandelsassociatie (ALALC): geen akk. inz. vermind. handelsbelemm., deel overeenk. v. acht landen 73/2
Militaire zaken: achtste conf. v. chefs v. staven 728/3
Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS): secr.-gen. G. Plaza Lasso gekoz. 158/3
Rooms-katholieke kerk: 39ste internat. euchar. congr., bez. paus, 11de Lat.-amerik. bissch. conf. 609/1 overz. 612/1

Argentinië

Buitenlandse handel: cijfers '67 489/3
Economie: result. stab. programma 476/1
Geld: nwe peso 637/2; aanv. art. VIII v. IMF-statuut 637/2
IMF: aanv. art. VIII 637/2
Justitie: conflict rechterlijke macht en reger. 477/1
Kerncentrale: plan eerste kernenergiecentrale in L.-Amerika 158/3
Onderwijs: verzet v. studenten t. onderwijspol. en dictatuur, toespraak Ongania 476/3
Ontwikkelingsplannen: operatie Tucuman 636/3
Oppositie: kritiek o. strijdmacht e.a., vorming guerrillabeweging 636/2
Regering: ontslag v. min. wegens rede pres., neo-nat. en neo-lib., onderh. leger-pres. 475/1
Vakbeweging: conflict m. reger., splitsing in CGT, demon. 476/1

Australië

Begroting: 1967/'68, stijging defensie-uitgaven 64/2; 1968/'69 608/3
Engeland: bez. Thomson n.a.v. terugtrekk. Britse troepen 51/3
Regering: prem. Holt vermoed. verdronken, McEwen tijdel. prem., Gorton gekoz. t. opvolger 63/3; nw. kab. 192/2

Azië

ASEAN: min. conf. 603/3
Conferentie voor economische ontwikkeling: derde 382/1
Zuidoost-Azië: conf. Maleisië, Singapore, Australië, Nw.-Zeeland en Engeland o. verded. Zuidoost-Azië 591/1

Bahrein

Koeweit: grensakk. 288/1
Perzië: Perz. aansprak. 288/1
Saoedi-Arabië: plannen v. brug t. Bahrein en Arab. schiereiland 288/1; plannen geannuleerd 447/3

België

ALGEMEEN

Bevolking: stand per 31-12-'67 503/1; beroepsbevolk. 1961-1966 584/1
Cultuur: vijfjarenplan v. cult. infrastructuur Waalse prov. 12/2
Justitie: Hugo Claus veroord. 392/3; Schramme o. aanhoud. mandaat geplaatst 425/2; W. Ganshof van der Meersch ben. t. proc.gen. bij h. Hof v. Cassatie 459/2; **rechtsged. o. tv-inform.** 681/3; amnestie-actie 715/2; nat. orde van advocaten geïnstall. 777/1
Koninklijk Huis:
— Boudewijn: toespraak t.g.v. wapenstilstand 743/2
— Fabiola: geopereerd 152/2
Liberaal Vlaams Verbond: nwe voorz. 67/3; congres te Knokke 345/1
Militaire zaken:
— Algemeen: wijz. pers.sterkte en uitrust., handhav. 4 brigades in West-Duitsland 762/3
— Leger: Vivario ben. t. chef alg. legerstaf 22/3; interpell. o. ben. Vivario 56/2 R. Werbrouck, bevelh. BVS 214/3; kol. Groven stafchef landmacht 727/1
— Luchtmacht: aank. Mirage-toestellen, Ned. reactie 123/3; aank. Mirages 503/1
Mouvement Populaire Wallon: Yerna alg. voorz. 425/3
Onderwijs:
— Algemeen: **statistieken kath. onderw.** 23/2; congres linkse leerkrachten 266/2 uitbreid. vijfdaagse schoolweek v. voortgezet en normaal onderwijs 314/1 de zaak-Liénard 376/3

— Hoger: voorst. Franse afd. Leuven inz. uitbreid. 23/1; kwestie-Leuven en Vlaamse BSP 40/2; crisis te Leuven na publ. expansieplan v. Franse afd. 55/1; voortduren crisis Leuven, soc. voorst., voorst.-Coppieters-CVP-motie, standpunt reger. 66/3 e.v.; onderh. Leemans—Vanden Boeynants, verkl. mgr. De Smedt, overleg bisschoppen, verkl. en memorand., interpell.-Verroken, aftred. Vlaamse CVP-min. wegens ontw. reger.verkl., ontslag reger.; eerste reacties 97/1 e.v.; incid. in NRWB 124/2; plan-Eyskens t. oploss. Leuvense crisis 137/2; Vlaamse univ. raad opger. 169/2; erratum 170/1; Leuvense studentenbevolk., prognose stud. bevolk. België 170/1; verk. rijksuniv. Gent 215/1; verslag univ. expansie 297/2; prof. J. M. Nuttin voorz. VVP-Leuven 314/1; witboek inz. univ. expansie 345/2; nwe statuten v. VUB 409/2; mutaties leiding univ. Brussel 425/3; beroering a. d. Brusselse univ. 375/2; studentenbevolk. 1967-68 459/3; einde bezett. VUB 459/3; Leuvense verkl. v. d. bisschoppen 470/3; conf. univ. vernieuw. 502/3; handelshogesch. in Limburg 502/3; verdubb. VUB 600/2; hervorm. artsenopleid. 600/3; expansieplan Leuven-Frans 620/2; A. Jaumotte VUB-rector 631/3; onteigening v. Leuven-Frans 667/1; open. acad. jaar 667/1; positie Antwerpse universiteit 682/1 nwe statuten univ. v. Leuven 762/1; raad van beheer VUB 762/2; incident a. d. VUB 790/2; uitbreid. v. vrije univ. 790/3
— Middelbaar: congres kath. MO 314/2
— Technisch: studiehervorm. techn. ingenieurs 694/3
Pers: nw. dagblad „De finan.-ekon. Tijd" 23/3; reclame-akkoord, oprichting „Groep 1" 56/3: fusie Le Soir-La Nouvelle Gazette 153/1; opricht. Belg. Dagbladen-Unie, overz. Belg. pers. 407/2/3
Politie: de zaak-De Leener, Sarti aangehouden 345/3
Radio en tv: Europese norm v. tv 266/2 prot. VU o. Vlaamse vertegenw. in BRT 471/1; rechtsged. o. tv-inform. 681 3; BRT verliest kort geding v. sen. Vandendaele 790/3
Rode Kruis: R. Vermeylen alg. dir. België 459/3
Taalkwestie: incid. in het Voor 67/2; procedure plan-Vanaudenhove 138/2: bisdom Vlaams-Brabant 169/3; H. Borginon voorz. IJzerbedevaartcomité 345/3 rede Portier op Vlaams zangfeest 376/2; arrest Hof v. Straatsburg 486/2; manifest v. Bruss. parl. leden 486/3; 41ste IJzerbedevaart 567/3; interpell. arrest. Eur. Hof 695/1; FDF-congres 715/3; staten-gen. der Vlaamse verenigingen 742/3
Wetenschappen: ontslag Rens als voorz. Nat. Raad v. Wetenschapsbeleid 790/3

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Afbetaling: kred. versoepeling 297/1
Algemeen: CRB-adv. inz. econ. programm. 40/3; econ. kab.raad te Knokke 68/1; tweede verslag comm.-De Voghel inz. finan. mechanismen t.a.v. econ. expansie 85/2; tweede econ. expansieprogr. bij Senaat inged. 124/1; reger. ontw. econ. decentral. 715/3
Arbeid: beroepsbevolk. 1961-1966 584/1; staking bij Ford-Genk 776/3
Begroting: ontw.-rijksbegrot. '69 inged. 727/1; rijksbegrot. 809/1
Bejaardentehuizen: KB inz. normen 297/1
Belastingen: wetsontw. belast. hoge inkomens ggk. 777/2
BNP: 78.200 fr. per inw. 12/2; gegevens Nat. Inst. v. d. Statistiek o. 1966 24/3; gegevens Nat. Inst. v. d. Statistiek over 1967 534/1
Bouwbedrijf: alg. staking 296/2; akk. 314/1
Brouwerijen: Watney Mann (Londen) neemt NV Oude Brouwerijen Vandenheuvel (Brussel) over 85/2
Buitenlandse handel: BLEU 1967 534/3
Buitenlandse investeringen: gegevens 1967 392/3
Disconto: verlag. 170/1
Economisch beleid: bevoegdh. min. 535/1
Economische Raad v. Vlaanderen: memorandum betr. streekbel. 266/3
Energie: beginselakk. in gas- en electr. sector 12/1; verbruik elektriciteit 1967 200/2; vijfjarenplan nucleaire technologie 777/1
Investeringen: cijfers Am. 170/1
Landbouw: boerenbetoging te Oudenaarde 12/1; memor. landbouworgan. 809/3
Lonen: wetsontw. inz. uitgesteld loon in land- en tuinbouw d. Kamer ggk. 12/1 looneisen Alg. Centr. 376/1
Mijnbouw: fusie Kempense mijnen 24/1; verslag kolendirectorium 1967 471/2
Nationale Bank: akk. m. reg. o. voorschotten 267/1
Olie: interpell. petroleumbevoorrad. 694/2; Texaco-raffinaderij in Gent 694/3
Prijzen: nwe index v. kl. handelsprijzen 24/3
PTT: deconcentratie bij posterijen 24/1; tel.gids uitgegev. d. part. maatschappij 215/2
Sociale verzekeringen:
— Algemeen: protocol v. soc. programmatie v. openb. diensten 11/3; programm. akk. ondertek. 68/1; verslag evolutie soc. zekerh. v. 1966, 1967 en 1968 535/2 cijfers soc. zekerh. per 30 juni '67 791/1
Société Générale: jaarverslag 1967 124/2
Staal: akk. inz. vest. staalgieterij v. Allegheny-Longdoz te Genk 809/1
Steenkool: prod. '67 40/3; kolenmarkt 1967 124/3; dalende prod., sluit. mijnen 776/3
Vakbeweging: Debunne secr.-gen. ABVV 296/3; looneisen Alg. Centr. 376/1; vakbondsnota v. werkgevers 632/1; ACV-congres 715/1
Verbond Belgische Nijverheid: 22ste jaarverslag 376/2
Verkeer:
— Algemeen: nw verkeersreglement 215/1 overleg m. Ned. inz. auto- en waterwegen 599/2
— Autoverkeer: autoverzekering duurder 267/2
— Luchtvaart: luchthavengeb. Middelkerke geopend 215/2; Vanden Boeynants voorgesteld a. voorz. Sabena 471/1; overbreng. luchthaven Deurne n. Wechelderzande 503/1; toekomst luchthaven Deurne 600/1; Vanden Boeynants ziet af v. voorz.schap Sabena 652/3; prof. van Houtte voorz. Sabena 695/1 uitbreid. luchthaven Zaventem 743/3
— Scheepvaart: omstred. tv-enquête o. havens 24/2; kan. n. Baalhoek 138/3; containerdienst Zeebrugge-Engeland 460/1; nota inz. oliehaven op Thorntonbank v. Zeebrugge 632/1; plan v. zeestad voor oostkust 809/2
— Spoorwegen: jaarverslag 1967 345/3
— Wegen: opricht. Intercomun. v. aanl. E 39 153/1; invest. E 3 184/3; vijfjarenplan v. autowegen 200/1; aanv. werk E 10 215/1
Vlaams Economisch Verbond: alg. congres 376/1
Waalse Economische Raad: M. Brasseur voorz. 297/1; bijeenk. Waalse assemblee 743/1
Waterbeleid: studie v. kon. commissie 743/2

POLITIEK (Binnenlandse)

Algemeen: decentralisatie-voorst. v. CVP 12/2; nwjaarsboodschap prem. 40/1
Gemeenten:
— Antwerpen: nw gebouw Kon. Vl. Muziekconservat. geopend 200/1; brand St. Pauluskerk 267/1; aanl. pijpleid. n. R'dam 666/3; industrievest. op linkeroever 667/1; Interpell. petroleumbevoorrad. 694/2
— Brussel: opricht. agglomeratieraad 199/3; cult. centr. Belg. Wielrijdersbond 215/2; Vanden Boeynants a. schepen verkozen 652/3
— Gent: raffinaderij in geb. 694/3
Grondwet: reger. voorst. t. grondwetsherz. bij senaat inged. 680/3
Parlement: G. Bruyneel griffierkamer 12/2; baron Kronacker afgetred. als kamerlid 40/3; ontbond. 151/2; samenst. nwe kamer 276/3; eerste bijeenk., A. v. Acker t. voorz. kamer herkoz., ondervoorz. 296/1; samenst. Senaat 296/2 nw kamerlid, opricht. fractie jonge kamerleden 392/3; samenst. Senaat 459/1; parl. zittijd geopend 743/1
Politieke partijen:
— Algemeen: contact CVP, BSP en PVV 487/2; CVP-jongerenvoorst. inz. partijvernieuw. 631/3
— BSP: gesplitste lijsten te Brussel 168/3 akk. Klemskerke-Verviers d. nat. congres ggk. 199/2; L. Collard t. voorz. herkozen 392/2; Vlaamse BSP-Brussel eigen federatie 392/2
— CPB: M. Drumaux voorz. 600/3; ontslag oud-fractievoorz. Dejace 631/3
— CVP: verzoen. comm. Vlaamse en Waalse vleugel opger., afsplits. Waalse vleugel 137/1 e.v.; breuk t. Vlaamse en Waalse vleugels 151/3: gesplitste lijsten te Brussel 168/3; Servais voorz. Franstalige CVP 470/3; jongerenvoorst. inz. partijvernieuw. 631/3
— PVV: onenigh., opricht. Vereniging der Vlaamse Belangen (VVB) 313/3; uiteenvallen Brusselse fed. 344/2; scheuring in Brusselse PVV 376/3; voorz. Vanaudenhove afgetred., interim-driemanschap 631/1
— Rassemblement Wallon: opricht. 169/2 eerste congres 392/2
Provincies:
— Algemeen: opening zittijd prov.raden 652/2
— Namen: R. Close ben. t. gouverneur 459/2
Regering: kwestie-Leuven leidt t. val kab.-Vanden Boeynants 97/1 e.v.; inform.-Segers mislukt, vervroegde verk. 137/1 e.v.; inform. d'Alcantara misl., Collard form. 276/1; mislukte form.-opdracht Collard, P. Vanden Boeynants belast m. nwe form.-opdracht 312/3 e.v.: plan-Vanden Boeynants, verdeeldh. PVV 344/2; overeenst. CVP en BSP o. ontw.-reger. akk. 391/3; Eyskens formateur 392/1; kab.-Eyskens gevormd, reger.-verkl., CVP-BSP akk. 417 e.v., 431 e.v.; interpretatie reger. progr. 600/1
Verkiezingen: result. electorale opiniepeiling 67/3: vervroegde verk. aangekondigd 137/1 e.v.: samenst. kiezerskorps 184/2; vooruitg. fed. partijen bij parlementsverk., winst kartellijst-Van den Boeynants, verlies gr. partijen, comment. e.a. 230/2 e.v.; zetelverdel. 233

POLITIEK (Buitenlandse)

Denemarken: kon. bez. 425/3
Diplomatieke dienst: nwe ambass. 600/3
Ierland: kon. bez. 345/3
Kongo (Kinsjasa): bez. Moboetoe 412/3; 13 Belg. vermist 487/2; bez. Bomboko 567/1
Marokko: kon. bez. 727/1
Nederland: overleg inz. auto- en waterwegen 599/2; aanleg pijpleid. Antwerpen-R'dam 666/3
Nigeria: wapenlever., uitgifte uitvoervergunn. geschorst 470/2
Ontwapening: Belg.Pools plan inz. vermind. bewap. in O.- en W.-Europa 453/1
Rhodesië: handelsbetr. stilgelegd d. België 567/3
Roemenië: bez. Harmel 632/2
Sowjet-Unie: bez. milit. missie 425/3
Tsjechoslowakije: bez. Harmel 635/3
Verenigde Naties: bez. Thant 267/2
Verenigde Staten: Am. invest. in België 170/1; de zaak AID 297/3, 460/1
Zuid-Afrika: Belg. immigratie 85/3

Bhoetan

Regering: const. hervorm., eerste kab. 800/2

Biografieën

Voor necrologieën zie men de rubr. Necrologieën. Overlijdensberichten zijn uitsluitend daar (en niet meer onder een land of in de rubrieken Kunst e.d.) geïndiceerd.

Abernathy, ds. R., leider SCLC 242/2
Abrams, gen. C. W., opperbevelh. Amerik. troepen Vietnam 271/2
Agnew, S. T., kand. vice-pres.schap VS 564/1
Allon, Y., vice-prem. Israël 570/1
Anseele, E., Belg. min. v. PTT 418/1

Ball, G., ambass. VS bij de VN 379/2
Bar Lev, H., chef gen. staf Israël 47/3
Baunsgaard, H. T. I., prem. Denemarken 112/3
Benda, E., min. binnenl. zaken Dld. (W.) 250/3
Bertrand, A., Belg. min. v. verkeer 418/1
Bertrand, J. J., prem. Quebec 794/2
Bettencourt, A., min. v. industrie Frankrijk 504/3
Binh, mevr. N. T., leidster Nat. Bevrijd. front 734/3
Bongo, A.-B., pres. Gabon 32/2
Boulin, R., min. v. landbouw Frankrijk 504/3
Breyne, G., Belg. min. v.h. gezin en huisvest. 418/3

Caetano, M., prem. Portugal 657/2
Capitant, R. A. Ch., min. v. just. Frankrijk 504/3
Cassin, R., lid Eur. Hof v. d. Rechten v. d. Mens 659/ 1
Castle, mevr. B., min. werkgelegenh. en prod. Eng. 251/3
Cernik, O., prem. Tsjechoslowakije 280/3
Chalandon, A. P. H., min. v. wederopb. Frankrijk 505/1
Clifford, C. M., min. v. defensie VS 72/3
Cools, A., Belg. min. v. d. begroting 418/3
Couve de Murville, M., prem. Frankrijk 504/1
Crossman, R., min. v. coördin. soc. pol. Eng. 251/3

Day-Lewis, C., Eng. dichter 416/1
Debunne, G., secr.-gen. ABVV 296/3
Delmotte, F., Belg. min.-staatssecr. voor h. streekbeleid 419/1
Dubcek, A., partijleider Tsjechoslowakije 48/2
Dubois, A., Belg. min. v. nat. opvoeding 418/2

Esjkol, L., prem. Israël 80/3
Eyskens, G., prem. België 417/3

Fayat, H., Belg. min. v. buitenl. handel 418/1
Ferrier, dr. J. H. E., gouv. Suriname 107/3
Fortas, A., pres. Hooggerechtshof VS 443 /2
Fouché, J. J., pres. Z.-Afrika 224/1

Galley, R., gedelegeerd min. v. wetensch. onderz. Frankrijk 505/1
Ganshof, van der Meersch,, W., proc.gen. België 459/2
Gorsjkow, adm. S. G., opperbevelh. Sowjet-vloot 146/1
Gorton, J. G., prem. Australië 64/3
Hanin, Ch., Belg. min. v. d. middenstand 418/3
Harmeghies, L., min. v. binnenl. zaken 418/3
Harmel, P., Belg. min. v. buitenl. zaken 418/1
Harriman, A. H., Am. onderhandelaar 575/1
Heger, Ch., Belg. min. v. landbouw 418/1
Hendrych, J., lid presidium CC Tsjechoslowakije 156/1
Huong, T. V., prem. Z.-Vietnam 591/3
Husak, G., eerste secr. CP Tsjechoslowakije 587/3
Katoesjew, K. F., secr. Centr. Comité CPSU 316/1
Kawabata, Y., Japans schrijver en Nobelprijswinnaar 829/1
Kekkonen, U. K., pres. Finland 216/1
Kim Il Song, prem. N.-Korea 96/3
Kuiper, mr. A. D., secr.-gen. min. v. soc. zaken en volksgezondh. 740/2

Lefèvre, Th., Belg. min. z. portefeuille 417/3
Leone, G., prem. Italië 540/1
Major, L., Belg. min. v. arbeid en tewerkstell. 418/2
McCarthy, E. J., kand. pres.schap VS 226/2
Mechelen, F. van, Belg. min. v. d. Ned. cultuur 418/3
Merlot, J.-J. Belg. min. v. econ. zaken 417/3
Moczar, gen. M., kand. lid politbureau Polen 781/3
Muskie, E. S., kand. vice-pres.schap VS 564/1

Namêche, L., Belg. min. v. volksgezondheid 418/3
Novotny, A., oud-pres. Tsjechoslowakije 33/1

Ottaviani, A., kard. 95/1

Paepe, P. de, Belg. min. v. sociale voorzorg 418/2
Parisis, A., Belg. min. v. d. Franse cult. 418/3
Pêtre, R., Belg. min. v. h. openbaar ambt 418/3
Posthumus, prof. dr. K., reger.comm. wetensch. onderwijs 724/3
Poujade, R., secr.-gen. Gaullisten 88/1
Prebisch, R., oud-secr.-gen. UNCTAD 787 /1

Rumor, M., prem. Italië 801/2
Rijn, gen.-maj. W. van, chef gen. staf en bevelh. landstrijdkrachten 665/2

Saeger, J. de, Belg. min. v. openb. werken 418/3
Sapir, P., secr.-gen. Isr. Arbeiderspartij 570/2
Scheel, W., voorz. FDP 86/2
Scheyven, R., Belg. min. v. ontw. samenw. 418/1
Segers, P.-W., Belg. min. v. landsverdediging 417/3
Seper, F., kard. 95/2
Sjtemenko, S., stafchef strijdkrachten Warschaupakt 540/3
Smrkovsky, J., voorz. Nat. Ver. Tsjechoslowakije 676/2
Snoy et d'Oppuers, J., Belg. min. v. finan. 418/2
Soemitro, dr., min. v. handel Indon. 397 /1
Spychalski, M., pres. Polen 363/2
Svoboda, gen. L., pres. Tsjechoslowakije 280/2

Taswin, gen.-maj., Indon. ambass. te Ned. 191/1
Terwagne, F., Belg. min. v. d. gemeenschapsbetr. 418/3
Thomas, M. M., voorz. Centr. Comité Wereldraad v. kerken 583/3
Tindemans, L., Belg. min. v. d. gemeenschapsbetr. 418/3
Trudeau, P. E., prem. Canada 441/1
Tyazjelnikow, J., eerste secr. Komsomol 473/1

Vance, C. R., plv. onderhandelaar VS 575 /1
Veerman, dr. A., voorz. ARP 405/3
Vermeylen, P., Belg. min. v. nat. opvoeding 418/2
Vivario, G., chef alg. legerstaf België 23 /1
Vlerick, A., Belg. min.-staatssecr. v.h. streekbeleid 418/3
Vrankx, A., Belg. min. v. justitie 418/1

Warren, E., oud-pres. Hooggerechtshof VS 442/3
Westmoreland, gen. W., stafchef leger VS 271/2

Xuan Thuy, Noordvietn. onderhandelaar 575/1

Zinsou, E. D., pres. Dahomey 522/2

Birma

Amnestie: vrijlat. pol. gevangenen 380/3
China (Volksrep.): hulp stopgezet 175/2
Cycloon: 1.200 doden 590/3
Duitsland (W.): bez. Kiesinger 41/2
Economie: ernstige achteruitgang, gegevens BNP, landbouwprod., handel en industr. prod. 590/2

Bolivia

Economie: overz. ontw. 669/2
Oppositie: afloop guerrilla, terugkeer Lechin, dagboek v. Guevara op Cuba, vlucht en terugk. Arguedas, verzet t. milit. regime 667/3
Regering: nw. kab. 107/3; vlucht Arguedas i.v.m. verspreid. dagboek Guevara, nw. kab. 668/1

Brazilië

Geestelijk leven: negende alg. verg. Braz. bisschoppen 669/3
Geld: deval. cruzeiro, hervorm. wisselkoerssyst. 670/2
Indianen: dienst bescherming indianen beschuld. v. genocide en corruptie 254/3
Kerk en staat: verkl. bissch. 45/1
Munt: deval. cruzeiro 45/1; verdere deval. 794/3
Oppositie: gemeensch. oppositiefront (Frenta ampla) 44/3; verzet arbeiders, studenten en kerk, verbanning expres. Quadros 670/2; verbann. Quadros opgehev. 794/3

Broenei

Regering: sultan Omar Ali Saiffoedin afgetr. t.g.v. zoon Hassan al Bolkiah 89/1

Buiten-Mongolië

Joego-Slavië: bez. Tito 329/2

Bulgarije

Bulgarije: uitwijz. ambass. leden, beschuld. aanwezigh. v. Sowjettroepen 779/1
Economie: plan en begroting 1968, result. plan 1967 203/2/3; betrekk. met de SU, vijfdaagse werkweek 825/2
Joego-Slavië: Macedonische kwestie herleeft 203/1; verslecht. betrekk. wegens Macedonische kwestie 779/2
Sowjet-Unie: bez. Zjiwkow 825/2
Turkije: bez. Zjiwkow, akk. emig. Bulg. Turken 363/1

Cambodja

China (Volksrep.): milit. steun 93/3
Duitsland (W.): voll. dipl. betrek. 89/1
Grenzen: erkenn. d. Engeland en Japan 89/2
Joego-Slavië: bez. Tito 154/3
Regering: prins Norodom Sihanoek draagt ambt v. prem. o. aan Penn Nouth 89/1
Rode Khmers: nwe activ. 175/1
Sowjet-Unie: nwe hulp 175/2
Thailand: VN-bemidd. mislukt 175/1
Verenigde Staten: geschil o. aanwezigh Vietcong in Camb., plannen VS t. achtervolg.?, nota VS, verkl. Sihanoek 92/2
Vietnam (N.): bez. Norodom Phoerissara, steun 4 punten Hanoi, steun Hanoi v. grenzen Cambodja 94/1

Canada

Begroting: interim-begrot. 1968/69 793/2
Disconto: verhog. t. 7,5% 195/1; verlag. t. 7% 442/3; verlag. t. 6½ en 6% 794/1
Duitsland (W.): bez. Schröder 633/1
Frankrijk: affaire-Rosillon, gesprek Trudeau-Couve de Murville, overeenk. t. levering uranium 793/3
Gabon: opschort. betrekk. 442/2
Immigratie: cijfers 1967 442/2
Israël: bez. Esjkol 224/2
Parlement: nederlaag van regering 157/2; ontbind. 441/2

Partijen:
— Liberale Partij: P. E. Trudeau volgt L. Pearson op als partijleider 253/3
Provincies:
— Quebec: zie ook onder taalkwestie 157/1
Regering: P. E. Trudeau volgt L. Pearson op als premier 253/3; nw. kab. 441/1; nw. kabinet 793/2
Taalkwestie: conf. o. toek. Canada 157/1
Verkiezingen: campagne, uitslag 441/3

Centraal Afrikaanse Republiek

Frankrijk: Franse parachutisten te Bangui 30/1; uraniumakk. 782/1
Regering: kab. wijzig. 318/3

Ceylon

Duitsland (W.): bez. Kiesinger 41/2
Regering: mutaties kab., complot? 381/1 nwe min. 827/3

Chili

Landhervorming: Chonchol afgetred. 794/3
Munt: deval. 729/1
Oppositie: soc. onrust 729/1
Parlement: impasse beeindigd na goedk. wet inz. aanpass. lonen 364/1
Partijen: nwe voorz. christen-democ. partij 73/3
Regering: wijzig. 158/3; nwe min. v. defensie 364/2; kab. wijz. 729/1

China (Volksrepubliek)

ALGEMEEN

Militaire zaken: zevende kernproef 190/3 vervang. wnd. stafchef Yang Tsjeng-woe d. Hoeang Joeng-sjeng 819/1
Onderwijs: heropen. scholen, plannen hervorm. onderwijsstelsel 818/1; arbeiders en boerenleid.scholen en univ. 820/1

POLITIEK (Binnenlandse)

Communistische partij: verloop cult. revol. eind 1968 817 e.v.; opricht. revol. comité's 818/2; 12de plen. zitt. CC, Lioe Sjao-tsji afgezet 820/2; topleid., reorg., balans zuiveringen 820/3
Culturele revolutie: verloop sept. 1967 - eind 1968 817 e.v.
Regering: opr. revol. comité's voltooid 820/1; pres. Lioe Sjao-tsji afgezet 820/2
Revolutionaire comité's: verdere opricht. 818/2; opricht. voltooid 820/1

POLITIEK (Buitenlandse)

Albanië: bez. Hoxha, toezegg. steun 799/2
Birma: hulp stopgezet 175/2
Cambodja: milit. steun 93/3
Engeland: bewegingsvrijh. dipl. herst. 175/2; grensincid. m. China bijgelegd 175/3
Guinee: akk. inz. spoorweg Mali-Guinee 412/3
Japan: nw. handelsakk. 398/2
Laos: protest China wegens luchtaanv. 176/2
Mali: akk. inz. spoorweg Mali-Guinee 412/3
Mauretanië: bez. pres. Ould Daddah 32/1
Sowjet-Unie: consult. conf. comm. partijen z. China 161/1
Tanzania: bez. Nyerere, Chin. hulp 524/1
Tunesië: ambass. te Tunis gesloten 332/3

Columbia

Oppositie: voortd. guerrilla-activ. 490/1
Regering: pres. crisis 489/3; kab. wiss., reg. crisis 795/1
Sowjet-Unie: herst. dipl. betr. 490/1
Verkiezingen: Kamer v. Afgev. 255/1

Cuba

Communistische partij: veroord. v. anti-partijgroep 159/1
Conferenties: cult. congres in Havana 73/3
Cultureel congres: te Havana 73/3
Olie: distributie 45/2
Regering: min. v. d. suikerindustrie vervang. 637/2

Cyprus

Griekenland: vertrek Griekse troepen 334/2
Nationale Garde: dienstplicht 335/1
Novembercrisis: laatste fase, Grieks-Turks akk., vertrek Griekse troepen 333/2 e.v.; Grieks-Turks overleg 336/3
Turks-Cypriotische gemeenschap: Turks-Cyp. overgangsreger. 334/3; beperkende bepal. t.a.v. bewegingsvrijh. en bevoorrad. opgeheven 335/2/3; terugkeer Denktash 336/2
Verenigde Naties: bemidd. Oe Thant 333/2; verleng. UNFICYP-mandaat, resol. V-raad 334/1, 336/1; finan. tekort UNFICYP, toezegg. 336/2
Verkiezingen: aartsbissch. Makarios a. pres. herkoz. 335/3

Dahomey

Grondwet: referendum 350/2
Regering: milit. staatsgreep, voorgesch. 30/2; voorz. revol. comité ontslagen 141/1; benoem. Zinsou t. pres. d. refer. bekrachtigd, nwe reg., ontbind. milit. revol. comité 522/1
Verkiezingen: pres. verk. ongeld. verkl. 350/2

Denemarken

België: kon. bez. 425/3
Faroer: EVA-conventie v. toepass. 246/3
Financieel economische politiek: discontoverlag., belast. verhog. 487/3
Militaire zaken: aank. Zweedse onderschepp. jagers 488/2
Parlement: Skytte nwe voorz. Folketing 103/3
Politieke partijen: scheuring soc. volkspartij, opricht. linkse soc. partij 65/3
Regering: aftred. kab.-Krag na verwerp. bezuinig. plan, vervroegde verk. 65/1 e.v., Baunsgaard kab. format. 66/2; burgerl. reger. gevormd o.l.v. Baunsgaard, reger. verkl. 102/3
Verkiezingen: verlies soc.-democ., winst radikalen bij parlementsverk. 65/3

Duitsland (Algemeen)

Bensberger kring: memorandum v. Duitse kath. o. d. Duits-Poolse vriendschap 247/1
Berlijn: bez. Schütz a. Abrassimow 68/3; bez. Kiesinger 68/3; notawisseling Grote Vier, contacten tussen Bondsrep. en SU 460/1; verbod doorreis NPD-ers, verbod doorr. reg.function., belast.- en visamaatr. 461/1; chronologie 1948-'68 461/2; react. Bonn en Westel. Drie 462/3; bez. Brandt a. Abrassimow, aanbev. NAVO-raad, bez. Rusk 463/2; non-proliferatieverdrag, Westel. nota 464/1; comm. NAVO min. raad 452/3; bez. Clifford 764/1
Evangelische kerk: „vredestaken v. d. Duitsers" 246/3
Hereniging: Kiesinger o. toestand v. d. natie 247/3; briefwiss. Schulze-Dollinger, andere contacten, voorst. Ulbricht, uitnod. Schiller 553/2 e.v.
Pers: invoer Oostduitse kranten in West-Duitsland 569/3
Wetgeving: wet op staatsburgersch. o. v. kracht in O.-Berlijn 69/1

Duitsland (Oost)

Duitsland (W.): gevangenen vrijgekocht 217/1
Economie: plan en begrot. 1968; resol. plan 1967 187/3; handelsakk. met W.-Dld. 826/1
Hongarije: tewerkstell. gastarbeiders 217/1
Joego-Slavië: bez. Nikezitsj 329/3
Justitie: process. n.a.v. demon. v. Tsjechosl. 825/3
Nederland: moties-v. d. Spek inz. volkslied en consul. betr. d. TK verworpen 120/1
Regering: aftred. Balkow 69/1
Sowjet-Unie: bez. Ulbricht 69/1
Tsjechoslowakije: bez. Hajek 428/2; bez. Ulbricht 557/2
Wetgeving: wet op staatsburgersch. o. v. kracht in O.-Berlijn 69/1; ontw. nwe grondwet 186/2; nw. wetboek v. strafrecht 187/1; volkstemm. o. nwe grondwet 349/1

Duitsland (West)

ALGEMEEN

Begroting: 1969, planning 1968-'72 823/2
Belasting: belast.wet op in- en uitvoer aangen. 823/2
Fusies: Wintershall d. BASF overgen. 823/3; samenw. Siemens en AEG-Telefunken 823/3
Inlichtingendienst: Wessel opvolg. v. Gehlen 360/3
Justitie: vonnis t. Van der Lubbe herzien 634/1; Strauss wint proces 823/1
Militaire zaken:
— Landmacht: Schnez inspect.-gen. Bundeswehr 633/3
— Luchtmacht: aankoop Phantoms 764/1
Noodtoestand: gesch. wetgeving, bezwaren SPD en DGB, nw. ontw., buitenparl. oppositie, stud. acties, goedk. d. Bondsdag in derde lezing 353 e.v., wet v. kracht 633/3
Onderwijs: het studentenverzet, aanslag op Dutschke, ongeregeldh. 273 e.v.; het studentenverzet 324/1; debat Bondsdag o. onlusten, opinieonderz. stud., jongeren en burgerij 328/2; verkl. hoogleraren en schrijvers 329/1; protest tegen toekenn. 19de vredesprijs a. pres. Senghor v. Senegal 763/3
Pers: actie t. Springer-concern. ongeregeldh. 273 e.v.; verkopen Springer-concern, oplagecijfers vijf grootste uitgev. 568/1; rapp. comm.-Günther o. gevolg. persconcentratie 569/1; invoer Oostduitse kranten 569/3

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: daling werkloosheid 770/3
Economie: econ. opbloei in 1968 770/3
Geld: deval. geruchten 632/2; geen devaluatie 769 e.v.
Handelsbalans: beperk. uitvoer, vergrot. invoer 771/3
Krupp: verplicht. t. ontbind. opgehev. 633/3
Roergebied: ontw. programma 360/1
Scheepsbouw: fusie scheepswerven 42/2
Steenkool: energiepol., sanering mijnbouw 359/3
Verkeer:
— Algemeen: plan-Leber, Ned. reactie 12/2; 13/1; overleg in Eur. Ministerraad 14/1

POLITIEK (Binnenlandse)

Bondskanselier: verslag o. d. toestand v. d. Natie 247/3; verkl. Kiesinger 763/1
Bondspresident: beschuld. t. Lübke, zijn verweer 250/3; aftred. Lübke, kand. 764/2
Bondsraad: nwe voorz. 823/1
Deelstaten:
— Baden-Württemberg: landdagverk. 315 voortzett. Grote Coalitie 471/2
Kiesstelsel: geen overgangskiesstelsel in 1969, districtenstelsel na 1969 86/3; SPD-congres wil herv. pas in 1970 beoord., aanleid. aftred. Lücke 250/1
Oppositie: het studentenverzet, aanslag **op Dutschke, ongeregeldh. 273 e.v.**
Politieke partijen:
— Algemeen: links front 765/1
— CDU: congres in W.-Berlijn 764/3; ontslag Bloemer 823/1
— Demokratische Linke (DL): **opger. 42/1**
— DKP: opger. 765/1
— **FDP: 19e partijcongres, aftred. Mende, Scheel opvolg., rede prof. Dahrendorf 85/3 e.v.;** Mischnik fractie voorz. 360/3
— Kommunistische Partei Deutschlands (KPD): opheff. verbod? 42/2; terugkeer Reimann 765/2
— NPD: nota SU 68/1; opheff. afd. Berlijn 765/3
— SPD: congres, rede Brandt (erkenn. Oder-Neisse) 248/2; Schutz voorz. **Berlijnse SPD 464/3; Wischnewski partijsecr. 634/1**
Rechtsradicalisme: rapp. 1967 314/2
Regering: ben. staatssecr. 42/1; reg.verkl. Kiesinger o. toestand v. d. natie 247/3; min. Lücke afgetr., Benda opvolg. 250 /1; nwe staatssecr. 360/2; nwe min. 763 /3
Sudeten-Duitsers: Becher voorz. 87/3
Verkiezingen: landdag Baden-Württemburg: verlies SPD, winst NPD 315/1; gemeenteraadsverk. in Nedersaksen, Hessen, Baden-Württemberg en Saarland 765/3

POLITIEK (Buitenlandse)

Afghanistan: bez. Kiesinger 822/3
Birma: bez. Kiesinger 41/2
Cambodja: voll. dipl. betrekk. 89/1
Canada: bez. Schröder 633/1
Ceylon: bez. Kiesinger 41/2
Diplomatieke dienst: ambass. in Moskou, Parijs en bij de VN 360/3; ambass. in Belgrado 633/2; nwe ambass. in Israël en Nederland 633/3
Duitsland (O.): gevangenen vrijgekocht 217/1; handelsakk. 826/1
Engeland: bez. lord Chalfont, bez. Brown 125/2; comp. stationeringskosten Britse Rijnleger 252/2; bez. Schiller 632/2; conflict inz. Rijnleger 772/1
Frankrijk: omstred. rede Brandt te Ravensburg 126/1; bez. Kiesinger, Fr.-Duitse verkl. 127/1; vermind. Fr. troepensterkte in W.-Dld 174/1; De Gaulle in Bonn 712/3
India: bez. Kiesinger 41/1
Italië: bez. Kiesinger 126/1
Joego-Slavië: herstel dipl. betr. 87/2; bez. Brandt 633/1
Latijns-Amerika: bez. Brandt 823/1
Nederland: bez. De Jong en Luns, besl. t. instell. gemengd Ned.-Duitse comm. ter besprek. vervoersprobl. 713/1
Oostenrijk: bez. Brandt 633/1
Pakistan: bez. Kiesinger 41/3
Perzië: bez. Kiesinger 822/3
Polen: Brandt o. erkenn. Oder-Neisse 248/3
Portugal: bez. Kiesinger 822/3
Sowjet-Unie: nota a. Bondsrep. inz. NPD, overl. Brandt-Zarapkin 68/1; dialoog Bonn-Moskou o. h. afzien v. gebruik v. geweld (mrt. '66-juli '68), hardere houd. v. Moskou t.o. Bonn, verkl. VS t.a.v. interventierecht, clausule Handvest VN 621/3 e.v.; ontmoet. Brandt-Gromyko 764/2
Spanje: bez. Kiesinger 822/3
Turkije: bez. Kiesinger 822/3
Vaticaan: bez. Kiesinger 126/1
Verenigde Staten: deviezenhulp v. Bondsrep. 632/3; bez. Schröder 633/1; bez. Strauss 633/1; bez. Clifford 764/1

Ecuador

Haïti: dipl. betr. verbroken 795/1
Regering: samenst. 795/1
Verkiezingen: Velasco gekoz. t. pres. 477 /1

El Salvador

Regering: kab.wijz. 364/2

Engeland

ALGEMEEN

Abortuswet: aangen. 43/1
Ambtenaren: rapp. Fulton inz. reorg. ambtenarencorps 555/2
Immigratie: toestrom. Aziat. uit Kenia, beperk. toelat. niet in Eng. geboren Br. paspoorthouders 170/2
Kunst: Day-Lewis, C. ben. t. hofdichter 416/1; toneelcensuur afgeschaft 556/3
Meerderjarigheid: bij 18 jaar 554/3
Militaire zaken:
— Algemeen: **terugtrekk. troepen uit Zuidoost-Azië en Perz. Golf eind 1971, afschaff. vliegdekschepen, annulatie order 50 F 111-bommenwerpers 50/1; wapenembargo Z.-Afrika blijft gehandhaafd 56/3;** defensiewitboek 171/2; aanv. defensiewitboek 535/3; hulp a. Maleisië en Singapore i.v.m. terugtrekk. Br. strijdkrachten 591/2
— Marine: derde Polarisduikboot 102/2; vierde Polaris-atoomduikboot 555/3
Noord-Ierland: botsingen in Londonderry, bez. Lynch en O'Neill aan Londen 745/2
Onderwijs: het studentenverzet 324/1; rapp. inz. kostscholen 556/1; bezett. LSE 746/1; verk. rapp. Swann academici 747/1
Overstromingen: Z.O. Engeland 746/2
Pers: kritiek Cecil King op reger., ontslag King bij IPC 538/3
Radio en tv: aftred. dir.-gen. BBC, Sir H. Greene, Ch. Curran opvolg., Lord Hill of Luton voorz. raad v. gouvern. 555/3
Rassendiscriminatie: veroord. Michael X 43/1; nwe rassenwetgeving, de kwestie-Powell 346/1; rassenwetgev. aangenomen, rebellie o. conservatieven 539/1
Staatsloterij: mogelijkh. t. instell. staatsloterij d. Lagerhuis verworp 555/3
Tijd: invoer. Eur. tijd 202/2; M. E. tijd t. 1971 747/1

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: einde havenstak. Londen 43/1: „I'm backing Britain" 51/1; rapp. Donovan inz. vakbonden 747/1
Begroting: 1968/'69, belast. verhog., de loon- en prijspol. 200/3; d. Lagerhuis aangen. 252/2; beperk. begrot. tekort v. 1969 773/3
Betalingsbalans: cijfers 1967 201/1; monet. balans eerste kwart. 536/3; tweede kw. 1968 770/1
Buitenlandse schuld: lening IMF 49/3; letter of intent a. h. IMF 50/3; terugbet. IMF-lening 536/1; terugbet. 1ste term. IMF-lening 769/3
Disconto: verlaging 202/2; verlag. 770/2
Economische politiek: verdere econ. maatr. n.a.v. devaluatie v. h. pond, bezuinigingen op kosten v. defensie, gezondh.zorg, onderwijs, huisvesting e.d. 49/1 e.v.; wapenembargo t. Z.-Afrika 56/3; witboek o. prijzen- en inkomst. pol. 347/3; kred. beperk. banken, cijfers produktiviteit 537/2/3; wet op prijzen en inkom. aangen. 538/1; prod. index 769/3; versoberingsmaatr. 773/3; kred. beperk. 777/2; versoberingsmaatregelen 824/1
Energiepolitiek: witboek 57/2
Fusies: Nat. Prov. Bank/Westminster Bank, Royal Scotland Bank/Nat. Commercial Bank of Scotland, Barclays/Lloyds/Martins, BMH/Leyland, Schweppes/Typhoo Tea, ICT/English Electric. Thorn/Radio Rentals 139 e.v.: voorgenom. fusie Barclays Bank, Lloyds Bank en Martins Bank afgewez., Barclays Bank. n. Martins Bank over 556/2
Giro: nat. giro geopend 748/1
Handelsbalans: cijfers 1967 201/1; **tekort** juli gestegen, overz. t.m. juli 337/1; cijfers aug. t.m. okt. 770/1
Industrie: fusie computerbedrijven 252/3; vestig. aluminiumfabr. 810/1
Landbouw: mond- en klauwzeerepidemie 57/2
Munt: invoer decimale muntstelsel 361/3
Pond: nwe buitenl. kred. 193/2; lening v. h. IMF, steun v. pond sterling in Bazel, overz. reservecijfers 536/2 e.v.; monet. balans eerste kwart. 536/3; steun v. pond in Bazel definitief 747/2
Steenkool: witboek energiepol. 57/2
Vakbeweging: 100ste congr. TUC 695/2
Verkeer:
— Algemeen: **witboek B. Castle inz. vracht- en openb. verkeer 140/1**
— Luchtvaart: British Eagle opgehev. 747/3
Werkloosheid: cijfers mei, juni, juli 537 /3

OVERZEESE GEBIEDEN

Afrika:
— Mauritius: onafh. datum 32/1; onlusten 223/1; onafh. 223/1; zie verder de rubr. Mauritius
— Rhodesië: **zie de rubr. Rhodesië**
— Rodriguez: onlusten 223/3
— Swaziland: **constit. conf., onafh. 704/3**
Amerika:
— Bahama: parl. verk., winst Progressive Liberal **Party 331/1**
— Bermuda: ongeregeldh., alg. verk. 364 /1
Azië:
— **Hongkong: grensincident m. China bijgelegd 175/3**

POLITIEK (Binnenlandse)

Hogerhuis: hervorm. aangek. d. Wilson 554/3; witboek hervorm. 745/1; witboek hervorm. aangen. 824/1
Kiesrecht: witboek o. verlag. leeftijd actief kiesrecht t. 18 jaar 554/3
Oppositie: Vietnamdemon. 745/3; bezett. LSE 746/1
Partijen:
— Conservatieven: wijzig. schaduwkab. 42/3; Powell uit schaduwkab., vervang. d. Maudling 346/2; rebellie wegens rassenwetgeving 539/1; partijcongres 699/1; wijzig. schaduwkab. 824/1
— Labour: manifest linkse Labourleden n.a.v. econ. maatr. 52/1; D. Donelly, verlaat Labourfractie 52/3; Brown blijft plv. leider 252/2; nwe partijsecr. 555/1; **partijcongres 696/3**
— Liberalen: **partijcongres 696/1**
Regering: aftred. bet. meester-gen. G. Wigg 42/3; aftred. Lord Longford 52/1; kab.wijzig., bevord. Crossman en mevr. Castle 251/3; Brown (buitenl. zaken) afgetred., Stewart opvolg. 201/2; opheff. min. v. Gemenebestzaken 202/1 Wilson geeft toez. op econ. zaken op 347/3; aftred. min. Gunter 538/2; samenvoeging min. v. buitenl. zaken en gemenebestzaken, nwe min. 743/3; troonrede, hervorm. Hogerhuis 744/3
Verkiezingen: tussentijdse 42/3; nederl. Labour bij tussentijdse 251/2; gemeenteraadsverk., winst Schotse Nat. en Conserv. 361/1; tussentijdse, verliezen Labour 538/1; tussentijdse 744/2

POLITIEK (Binnenlandse)

Algerije: herstel dipl. betr. 317/3
Australië: bez. Thomson n.a.v. terugtrekk. Britse troepen 51/3

CERN: geen Britse bijdrage a. Eur. deeltjesversneller 454/1
China (Volksrep.): bewegingsvrijh. dipl. herst. 175/2
Diplomatieke dienst: nwe ambass. in Washington, Parijs en Bonn 202/2; nwe ambass. in Moskou 252/2
Duitsland (W.): bez. Lord Chalfont en Brown 125/2; comp. stationeringskosten Britse Rijnleger 252/2; bez. Schiller 632/2; conflict inz. Rijnleger 772/1
EEG: Frankrijk blijft t. onderh. o. Brits lidmaatsch., „samenvatting" EEG-min. raad 5/1 e.v.; „affaire-Chalfont" 8/3; plan Wilson inz. technolog. samenw. 9/2; houd. W. Dld. t.a.v. Brits EEG-lidmaatsch. 125/2; geen vorder. t.a.v. Britse toetred., verder overl., Ital. memor., Westduitse plannen 710/1; bespr. in min.raad WEU en EEG o. relatie tussen Engel. en de zes 758 e.v.
ELDO: na 1971 geen medewerk. a. Eur. ruimteraket 466/3
ESRO: bijdrage verh. m. 6% 467/1
Europa (W.): Britse pol. part. toegetred. t. comité-Monnet 757/3
Guinee: herstel dipl. betr. 317/3
Ierland: bez. Lynch 279/1; bijeenk. reger.leiders Ierland en N.-Ierland 279/1 bezoek Lynch 745/2
India: akk. o. toelat. Aziaten m. Britse paspoorten 782/3
Irak: hervatt. betr. 395/2
Israël: bez. Esjkol 224/2
Japan: bez. Brown 51/2
Joego-Slavië: bez. Stewart 556/3
Koeweit: beëind. defensie-akk. 395/3
Kongo (Brazzaville): herstel dipl. betr. 317/3
Maleisië: bez. Thomson n.a.v. evt. terugtrekk. Britse troepen 51/3
Mali: herstel dipl. betr. 317/3
Mauretanië: herstel dipl. betr. 317/3
Nederland: De Jong en Luns in Londen 710/1
Nieuw-Zeeland: bez. Thomson n.a.v. terugtrekk. Britse troepen 51/3
Nigeria: voortzett. wapenleverant. 580/2
Perzië: bez. Roberts n.a.v. terugtrekk. troepen uit Perz. Golf 51/3
Singapore: bez. Thomson n.a.v. terugtrekk. Britse troepen 51/2; bez. Lee Kwan Yew 52/1
Sowjet-Unie: overeenk. inz. techn. samenw. 252/2; bez. Wilson 267/3; bez. Stewart 556/3
Soedan: herv. dipl. betr. 142/1
Tanzania: herst. dipl. betr. 524/1
Tsjechoslowakije: bez. Stewart 635/3
VAR: dipl. betr. hersteld 160/1
Verenigde Staten: bez. Brown n.a.v. terugtrekk. Br. troepen en annul. order F-111 bommenwerpers 51/2; bez. Katzenbach 52/1; bez. Wilson 267/3
Zuid-Afrika: wapenembargo gehandhaafd 56/3

Equatoriaal Guinea

Onafhankelijk: 701/3
Regering: F. Marcias Nguema pres. 702/3

Ethiopië

India: bez. Haile Selassie 782/1
Indonesië: bez. Haile Selassie 782/1
Joego-Slavië: bez. Tito 154/3; bez. Haile Selassie 782/1
Perzië: bez. sjah 447/2

Europa (Oost)

Algemeen: vierde conf. inz. Midden-Oosten, ontw.hulp v. comm. landen 27/1/2 bijeenk. partijleiders te Praag; rede Dubcek en Brezjnew 174/2; bijeenk. partijleiders in Moskou 426/3; uitnodig. a. Praag v. conf., conf. v. Warschau, brief a. Praag, antw. Praag 498/1; wereldjeugdfestival 540/2
Comecon: 21ste bijeenk. v. d. raad; overz. handelsverdragen SU-O.-Europa v. 1967 186/1
Donau-Oder-Elbekanaal: project 348/2
Tsjechoslowakije: reacties in O. Eur. op ontw. in Praag 299/3; conf. Bratislawa, communiqué, commentaren 515/1
Warschaupakt: 9de zitt. v. d. raadgevende pol.raad; verkl. o. Vietnam en non-proliferatie, laatste niet ondert. d. Roemenië 185/1; overz. milit. uitgav. 185/ kader; Russ.-Poolse troepenbewegingen in Tsjechoslowakije, manoeuvres 426/3; vertraging vertrek Sowjet-troepen uit Tsjech. 497/3; id. vertrek 516/3; nwe stafchef 540/3; inval in Tsjech. 545/1 e.v.; reacties 549/2; uittred. Albanië 779/1; jaarl. conf. te Boedapest 825/2

Europa (West)

ALGEMEEN

Comité-Monnet: Britse pol. partijen toegetr. 757/3
Europese Beweging: W. Hallstein voorz. 454/1
Maleisië: bez. Abdoel Razzak 604/3
Robert Schumanprijs: toegek. a. E. Colombo 709/1
Technologische samenwerking: plan-Wilson, overleg Eur. min. v. wetenschap 9/1; NV Inter Nucleair opger. 652/2; samenw. Ned.-Dld.-Engel. bij prod. uranium 805/3

ORGANISATIES EN VERDRAGEN

BENULUX

EEG: memor. inz. kand.-leden EEG 118/2
Ministerraad: bijeenk. te Den Haag 6/1; topconf. uitgesteld, binnengrenzen per 1-11-1970 geop. 757/3

CONSEIL EUROPÉEN POUR LA RECHERCHE NUCLÉAIRE (CERN)

Canseileuropéen pour la recherche nucléaire (CERN)
Europese deeltjesversneller: geen Br. bijdrage 454/1

EUROPEES PARLEMENT

EEG: rede Schiller, plan-De Lipkowski inz. uitbreiding Gemeenschap 6/2/3

EUROPESE GEMEENSCHAPPEN (EG)

Algemeen: Benelux-plan inz. kand.-leden Eur. Gemeensch., verkl. Harmel, memor., Britse reactie, standpunt EEG-partners, Scand. houding 118/2 e.v.; div. stat. gegevens 1958-1967 149/2; pl.-Debré inz. interne versterk. gemeensch. 759/2
Commissie: andere uiteenzett. standpunt t.a.v. Brits verz. 6/2
Douane-unie: volt. op 1 juli 449 e.v.
Economische politiek: ontw. tweede program op middellange termijn 455/2
Engeland: Frankrijk blijft t. onderh. o. Brits EEG-lidmaatsch., overleg min.-raad, Eur. Parl., Benelux-min., WEU-Assemblee, plan-De Lipkowski, Westduits standpunt, „samenvatt." min.raad 18/19 dec. '67, reacties, Ned./Belg. verzet 5/1 e.v.; houd. W.-Dld t.a.v. Britse EEG-lidmaatsch. 125/2; geen vord. t.a.v. Br. toetred., verder overl., Ital. memor., discussie min.raad, advies comm., voortgez. overl. min., Westduitse plannen, De Gaulle in Bonn 710/1; besprek. in WEU o. relatie Eng.-EEG; plan-Harmel 758/1; briefwiss. Brandt-Debré, plan-Debré 759/2
Euratom: besluit t. studie uraniumvoorziening 374/2
Frankrijk: econ. uitzond. maatr., procedure Comm., besl. min.raad 684/1
Handel: intra- en extracommunant. handelsverkeer 1958-1967 449/3
Joego-Slavië: dipl. betrekk. 329/3
Kenya: ass. akk. te Aroesha getek. 760/1
Landbouw: akk. o. marktordening inz. melk en zuivelprod. 457/1
Nederland: moties-Schmelzer o.a. o. toetred. Eng. d. TK aanv. 120/1
Oeganda: ass. akk. te Aroesha getek. 760/3
Sociaal verslag: 1967 454/1
Tanzania: ass. akk. te Aroesha getek. 760/3
Technologische samenwerking: overleg min. v. wetenschap 9/3
Verenigde Staten: bez. onder-min. a. EEG-landen i.v.m. sanering bet.balans 19/1
Verkeer: akk. m.b.t. gemeensch. vervoerbel. 709/3
Werknemers: verord. en richtlijn betr. h. vrije verkeer v. werknem. d. min.raad ggk., aantall. begunstigd. 709/1

EUROPEAN LAUNCHERS DEVELOPMENT ORGANIZATION (ELDO)

Derde Europese ruimteconferentie: besl. t. bundeling ELDO, ESRO en CETS 804/1
Engeland: na 1971 geen medewerk. a. Eur. ruimteraket 466/3
Ministersconferentie: program. bouw Europa-1 en Europa-2 worden voltooid, Engeland belooft tot minstens 1976 Blue Streak-raketten 804/1

EUROPEAN SPACE RESEARCH ORGANIZATION (ESRO)

Derde Europese ruimteconferentie: besl. t. bundeling ELDO, ESRO en CETS 804/1
Engeland: bijdrage verh. met 6% 467/1
Project-TD: geannuleerd 467/1

EUROPESE VRIJHANDELSASSOCIATIE (EVA)

Buitenlandse handel: cijfers 1967, vgl. m. 1966 246/1
Faroer: EVA-conventie v. toepass. 246/3
Ministerraad: bijeenk. te Lausanne, steun v. Britse toetred. EEG 8/2; bijeenk. te Londen en Wenen, aanv. lidmaatsch. IJsland, posit. benad. event. intern. oploss. Eur. integratie, geschillen Eng.-Scand. 804/2

RAAD VAN EUROPA

Griekenland: rapp. Siegmann-Silkin, resol. Griekenland te schorsen bij geen herstel democ. voorj. '69, missie V. d. Stoel 292/2; rapp. V. d. Stoel 645/2; resol. m. mogelijkh. t. schorsing aanv. 645/3

WESTEUROPESE UNIE (WEU)

Assemblee: „verkl. v. Parijs", aanbeveling 6/1
Ministerraad: debat inz. Benelux-memorandum 119/2; bijeenk. te Parijs, Bonn en Rome, relaties Engeland-EEG, plan-Harmel, Frans verzet, officieus overl. zonder Frankrijk 758/1

Filippijnen

Maleisië: nwe spanning o. Sabah 604/2
Verkiezingen: senaat, provin. gouverneurs en burgem. 175/2

Finland

Communistische partij: besprek. Kosygin, kritiek Troed 750/1
Economische politiek: volmachtenwet, afschaff. indexbind., bevriez. prijzen en huren, opricht. prijzen- en inkomensraad 488/2 e.v.
Energie: geen kerncentrale 749/1
OESO: volwaard. lid 582/1
Regering: nw kab. o. M. Koivisto 216/2
Saimaa-kanaal: heropend 749/2
Sowjet-Unie: bez. Kosygin 749/3; bez. Koivisto 750/1
Verkiezingen: pres. Kekkonen herkozen 215/3; gemeenteraden, verschuiv. n. rechts 749/1

Frankrijk

ALGEMEEN

Amnestie: amnestiewet verworpen 16/2; ex-gen. Jouhaud vrijgelaten 16/3; Bidault teruggekeerd, gratie voor oud-OAS-ers 435/1; algehele amnestie v. Algerijnse misdrijven 506/3; terugkeer Soustelle 825/1
Cultuur: ontslag Barrault 825/1
Justitie: veroord. Picard 825/1
Militaire zaken:
— Algemeen: opvatt. Ailleret o. defensiestrategie 14/1; diensttijdverkort. t. 12 mnd. 14/3; De Gaulle bevestigt nwe strategie 173/3; Fourquet opvolg. omgekomen Ailleret a. stafchef 299/2
— Atoomwapen: derde serie kernproeven 487/2; eerste en tweede waterstofbom 683/3
— Leger: vermind. troepensterkte in W.-Dld. 174/1
— Marine: plannen 4e en 5e atoomonderzeeër 14/3
Onderwijs: stud. opstand in Parijs (ontw. en achtergronden), reger. geeft toe, Sorbonne bezet, debat in Assemblee, rede Pompidou 321 e.v.; CGT contra studenten 369/2; amnestie v. studenten 370/2; rede De Gaulle 370/3; De Gaulle verwerpt wanorde 372/3; verbod radicale groeperingen 433/3; tv-interview De Gaulle 434/1; ontruim. Odéon en Sorbonne 434/3; Faure o. onderwijs-pol. 519/3; hervorm. hoger onderwijs 687/1
Pers: Le Nouveau Candide opgehev. 88/3
Radio en tv: invoer tv-reclame, wetsvoorst.-Dumas, oordeel Constit. Raad, debat Nat. Verg., motie v. wantrouwen verw. 298/1; de ORTF na de stakingen 824/2

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: stud. onrust slaat o. naar arbeid., fabr. bezet, rede Pompidou 321 e.v.; regime De Gaulle bedreigd 369/1; alg. staking 369/1; steun v. vakbonden, politici o. stakingen 369/3; De Gaulle o. stakingen v. tv 370/3; akk. reger.-vakbonden 371/3; pol. karakter v. d. stak. 371/3; De Gaulle in rede t. wanorde 372/3; stakingen verlopen 373/3; verloop v. stakingen 433/1; tv-interview De Gaulle 434/1
Auto-industrie: samenw. Fiat-Citroën 810/3; nwe fabr. Renault-Peugeot en Simca 812/1
Begroting: aanvull. begrot. v. 1968 ggk 506/2; 3de aanvull. begrot. v. 1968 771/1; begrot. 1969 777/3
Economische politiek: nwe volmachten 16/2; maatr. t.b.v. econ. groei 174/1; maatr. t. gevolg. van stakingen 373/2; econ. gevolg. v. d. stak., maatr. t. stimulering v. d. econ. 520/1; uitzond. maatr. in EEG, antw. Comm., procedure v. Comm,. besl. min.raad 684/1; noodmaatr. en de GATT, Am. tegenmaatr., invest. steun bedrijven 686/1; beperk. krediet 771/1; rede De Gaulle, deviezencontrole, beperk. begrot. tekort 772/3
Franc: geen deval. 772/3
Sociale verzekeringen: vier decreten aanv. 506/3
Verkeer:
— Autoverkeer: autoweg Parijs-Lille geopend 16/3; autoweg dwars d. Parijs 88/3
Vliegtuigindustrie: Frans-Amerik. swing-wing-project 812/1; samenwerk. Dassault m. Fiat en Dornier 812/3

OVERZEESE GEBIEDEN

Afar- en Issaland: aanslag op prem. Aref 412/2

POLITIEK (Binnenlandse)

Parlement: Nat. Verg. ontbonden 372/3; samenst., Chaban-Delmas voorz. Nat. Verg., Giscard d'Estaing geen voorz. fin. comm. 506/1; persconf. De Gaulle 682/1; Poher opvolg. Monnerville in Senaat 686/3
Politieke partijen:
— Algemeen: verbod radicale partij 433/3; verbod Occident 825/1
— Communistische partij: gemeensch. verkl. Federatie en Comm. 172/1; de PCF na de inval in Tsjechosl. 813/1
— Conventie rep. instell.; structuur Federatie ggk. 173/3; 11e congres 813/3
— Democratisch Centrum: convent te Nice, Lecanuet en Abelin herkozen, resol. 15/2
— Democratisch socialistische partij: vorming 813/3
— Fédération: overeenst. o. gezamenl. beginselverkl. en nauwere integratie 15/3 gemeensch. verkl. Federatie en Comm. 172/1; bestuur. Mitterand herkoz. a. voorz. 173/3; aftr. Mitterrand 814/1
— Marx.-Len. Comm. Partij: pro Chinese comm. partij opger. 88/3
— Radicaal-socialistische partij: congres te Toulouse, goedkeur. gehecht a. structuurherv. en beginselverkl. Fédération, Billères herkozen, slotverkl. 16/1; jaarl. congres 814/1
— SFIO: buitengew. congres 88/2; nat. congres 813/3
— UD-Ve Rep. (UNR/UDT): partijcongr. te Lille 14/3; Poujade secr.-gen. 87/3; minderh. in Nat. Verg. 88/1; conf. in La Baule 687/1
President: rede voor tv o. onlusten 370/3; bez. a. Massu 372/2; rede v. tv o. chaos en aankond. nwe verk. 372/3
Regering: motie v. wantrouwen verw. 370/1; akk. reger.-vakbonden 371/3; nw. kab.-Pompidou 373/2; Couve de Murville volgt Pompidou op, verzet in Gaullist. fractie, samenst. nwe reger., reger. verkl., persconf. Couve de Murville 503/2 e.v.
Verkiezingen: uitslag Corsica ongeld. verkl. 88/2; winst voor linkse fed. op Corsica 376/3; R. Poujade wint in Dijon 378/2; verk. zeg. v. Gaullisten 433/1; verk.camp. 435/1; uitsl. eerste en tweede ronde parlementsverk. 436/2; senaatsverk. 686/3

POLITIEK (Buitenlandse)

Afghanistan: bez. Pompidou 378/2
Algerije: Mers-el-Kébir ontruimd 141/1
Canada: affaire-Rosillon, gesprek Trudeau-Couve de Murville, overeenk. t. lever. uranium 793/3
Centr. Afr. Rep.: Franse parachutisten te Bangui 30/1; uraniumakk. 782/1
Duitsland (W.): omstreden rede Brandt te Ravensburg 126/1; bez. Kiesinger, Fr.-Duitse verkl. 127/1; vermind. Fr. troepen in W.-Duitsland 174/1; De Gaulle in Bonn 712/3
Hongarije: bez. Fock 349/1
Ierland: bez. Lynch i.v.m. EEG-lidmaatschap 25/1
Irak: olie-akk. v. INOC m. ERAP-ELF. onderh. m. CFP 78/2; bez. Aref, Iraakse olie, Franse wapenlever. 143/2 e.v.
Joego-Slavië: bez. Tito 154/3
Libië: prem. Bakush in Parijs, olie-akk. 319/2
Mali: finan. akk. getek., vrije inwisselbaarh. Mali-franc 76/3
Perzië: bez. Pompidou 378/2
Roemenië: bez. De Gaulle, gemeensch. verkl., uitspraken 377/1
Sowjet-Unie: bez. min., akk. inz. ruimtevaart, gemeensch. onderz. 378/1; bez. W. Rochet 500/2
Syrië: bez. Zouayen 144/3
Tsjaad: milit. hulp 799/1
Tsjechoslowakije: bez. Lenart 43/3; bez. W. Rochet 500/2
Turkije: bez. De Gaulle 810/2
Verenigde Staten: extra-heffing op invoer uit Frankrijk 686/2

Gabon

Canada: opschort. betrekk. 442/2
Nigeria: erkenn. Biafra 306/3
Regering: Bongo a. pres. beëdigd 31/2 mutaties kab. 782/2

Gambia

Partijen: opheff. GCP 522/3

Geestelijk Leven

Anglikaanse kerk: tiende Lambeth conf. 656/3
België: verz. om bisdom Vlaams-Brabant 169/3
Brazilië: negende alg. verg. Braz. bisschoppen 669/3
Columbia: 39e internat. euchar. congres, bez. paus, elfde Lat. amerik. bisschoppenconf. 609/1
Frankrijk: Gand nwe aartsbisschop van Rijssel, Maziers aartsbisschop v. Bordeaux, Marty aartsbisschop v. Parijs 496/1
Latijns-Amerika: 11de Am. bissch. conf. 609/1; overz. r.-k. kerk 612/1
Nederland: eerste voll. vergad. past. concilie, besluit. gereform. synode (o.m. inz. Assen 1926) 96/1/2; nwe Raad v. kerken 496/2
Orthodoxie: plan panorthodox concilie 495/1
Rooms-katholieke kerk: kard. Ottaviani secr. Congregatie geloofsleer, afgetred., kard. Seper opvolg., verdere ontslagen en benoem., dag v. d. vrede ingesteld 95/1 e.v.; protestants-roomskath. beraad o. ontwikk. samenw. te Beiroet 495/1; hervorm. curie v. kracht, geloofsbekentenis paus, verkl. paus o. gebeente apostel Petrus 495/2; encycliek Humanae Vitae o. geboorten-regel. (de voorgesch., de encycliek. reacties, antw. paus) 529 e.v.; paus in Columbia t.g.v. 39ste internat. euchar. congr. en 11de Lat.amerik. bissch. conf. 609/1; overz. v. kerk in Lat. Amer. 612/1; nadere reacties op Humanae Vitae, resol. Duitse kath. dag, verkl. paus Paulus, geheime brief kard. Cicognani, pos. Jezuïten 655/1 e.v.; normen dialoog rooms-kath. en ongelovigen 656/2
Spanje: nwe aartsbisschop Bologna 495/3
Verenigde Staten: mgr. Cooke opvolg. Spellman 496/1
Vredesconferentie: derde in Praag 495/1
Wereldraad van kerken: vierde Assemblee te Uppsala (overz., rapp. verhoud. t. Rome, verk. organen Wereldraad) 481 e.v.; protestants-rooms-kath. beraad o. ontw. samenw. te Beiroet 495/1

Ghana

Leger: opperbevelh. gearr. 798/1
Opper-Volta: grensregel. 320/1
Oppositie: vrijlat. pol. gevangenen 74/2
Partijen: heropricht. CPP 141/1
Regering: plannen v. burgerl. bewind 141/1; reorgan. uitvoerende raad 318/3; burgerl. bewind vóór 30-10-'69 523/1

Griekenland

Ambtenaren: zuiveringen 290/1
Diplomatieke betrekkingen: normalisatie in 2e helft jan. 292/2
Grondwet: ontw. inged., referendum aangek. per 1 sept. '68, tijdsschema 289/1 tekst ontw. 11 juli, samenvatt., def. ontw. 16 sept., verschill., buiten werk. gesteld. art., campagne v. grondwet, uitslag refer., reacties 642/2 e.v.
Justitie: vervang. rechters, vonnissen in proces t. „Dem. Verdediging" 641/2
Koning: geen terugkeer 290/1
Landbouw: schulden boeren a. landbouwbank 21 apr. '67 kwijtgescholden 291/3
Militaire zaken:
— Leger: zuiveringen en bevord. 290/1
Onderwijs: 65 hoogleraren en 196 leraren ontslagen 291/3
Oppositie: A. Papandreou leider PAK, buitenl. finan. steun, zeven clandestiene organ. 291/3; demon. bij begrafenis G. Papandreou 748/1
Pers: mevr. Vlachos uitgeweken naar Londen 291/3

Politieke gevangenen: beperkte amnestie (o.w. A. Papandreou en M. Theodorakis), rapp. in Amnesty International en Int. Rode Kruis, verkl. Britse Lagerhuisleden, huisarrest G. Papandreou en P. Kanellopoulos 290/3 e.v.; 7 politici vrijgelat. o.w. Papandreou en Kanellopoulos 644/2
Raad van Europa: rapp.-Siegman-Silkin resol. Griekenland te schorsen bij geen herstel democ. voorjaar 1969, missie v. d. Stoel 292/2
Regering: kolonels voortaan burgers, K Papadopoulos secr.-gen. min v. prem. 290/3; mutaties kab. 641/1; mislukte aanslag op Papadopoulos 641/3
Turkije: besprek. o probleem minderh. 336/3

Guatemala

Oppositie: staat van beleg afgekond. 74/1 ontvoer. aartsbisschop, staat v. beleg, pol. moorden 255/1; leider Mano vermoord 364/3
Regering: nwe min. v. defensie 255/2
Verenigde Staten: ambass. vermoord 717/2
Verkiezingen: gemeenteraad 717/1

Guinee

Bauxiet: exploitatieakk. met Wereldbank, AID en Halco 782/2
China (Volksrep.): akk. inz. spoorweg Mali-Guinee 412/3
Engeland: herst. dipl. betr. 317/3
Mali: fusievoorst. d. S. Touré 317/3
Regering: reorg., instell. zeven domeinen 74/2
Verkiezingen: pres. Touré herkozen, parl. verk. 31/2

Guyana

Suriname: grensgeschil verscherpt 106/1

Haïti

Ecuador: dipl. betr. verbrok. 795/1
Oppositie: invasiepoging verijdeld 364/3; deelnem. invasie ter dood veroord., David Knox ter dood veroord. en vrijgelaten 729/1
Veiligheidsraad: bijeenk. inz. invasiepoging 364/3

Hongarije

Arbeid: vetorecht vakbonden, werktijdverk. 791/2
Duitsland (O.): tewerkstell. gastarbeiders 217/1
Frankrijk: bez. Fock 349/1
Nederland: bez. Luns, verdrag v. econ., techn. en industr. samenw. en cult. verdrag ondertek. 121/1
Tsjechoslowakije: bez. Dubcek 155/1; sluit. nw. vriendschapsverdrag 428/1

Ierland

België: kon. bez. 345/3
Engeland: bez. Lynch 279/1, 745/2
Frankrijk: bez. Lynch i.v.m. EEG-lidmaatsch. 25/1
Noord-Ierland: bijeenk. reg. leiders 279/1
Verkiezingen: winst v. Fianna Fail bij tussentijdse 279/1

India

Abdoellah, sjeik M., vrijgelaten 108/1
Deelstaten:
— Algemeen: Congrespartij in 9 v. d. 17 deelstaten in oppositie 108/3; autonome staat binnen Assam, instell. Raad voor Noordoost India 827/3
— Assam: vorming autonome staat binnen Assam 827/3
— Bihar: reger. Verenigd Front ten val gebracht, S. P. Singh prem., reger. Soshit Dal o.l.v. M. P. Mandal, scheuring Congrespartij, reger. Ver. Front o.l.v. B. P. Shastri, aftred., pres. bestuur ingesteld 542/2
— Haryana: reger. v. Rao Birenda Singh d. centr. reger. ontsl., Haryana o. pres. beheer 108/3; tussentijdse verk., nwe reger. Congrespartij 543/1
— Madhya Pradesh: Congrespartij verl. meerderh., reger. v. prem. Mishra gevall., reger.-Singh uit afvall. leden Congrespartij en leden Jan Sangh 109/1
— Mysore: V. Patil prem., nwe reger. Congrespartij 543/2
— Oettar Pradesh: prem. Ch. Singh biedt ontslag aan 109/1; Ch. Singh afgetred., parl. geschorst, Oettar Pradesh o. pres. bestuur, Assemblee ontbonden, nwe verk. gelast 543/2
— Pendsjaab: coalitiereger. Verenigd Front afgetr., nwe reger. gevormd o.l.v. L. Singh, Congrespartij niet vertegenw. 109/2
— West-Bengalen: reger.-Mukherjee d. gouvern. ontslagen, Ghosh formateur, coalitiereger. gevormd v. Progressief democ. Front en Congrespartij 109/2 e.v.; scheuring Congrespartij, aftred. prem. P. C. Ghosh, parl. ontbonden, pres. bewind ingevoerd 543/3 e.v.
Duitsland (W.): bez. Kiesinger 41/1
Engeland: akk. o. toelat. Aziaten m. Britse paspoorten 782/3
Ethiopië: bez. Haile Selassie 782/1
Joego-Slavië: bez. Tito 154/3
Kenia: geen toelat. houders v. Br. pasp uit Kenia 171/1; akk. m. Engeland over toelating 782/3
Landbouw: prod. 1967-68 590/3
Militaire zaken: milit. uitgaven 1967/68 en 1968/69 800/2
Noodtoestand: opgeh. 108/1
Pakistan: react. op Sowjetruss. wapenlev., demon. 799/2; prem. Gandhi stelt non-agressiepakt voor, voorw. pres. A. Khan 800/2
Parlement: instell. comm. inzake het „overlopen" 544/3
Partijen:
— Congrespartij: S. Nijalingappa voorz., achteruitg. ledental 108/2/3
— Jan Sangh: voorz. vermoord 542/2
Regering: min. Reddy afgetr., mutaties kab. 542/2; aftred. min. Metha 828/2
Rann van Koetsj: conflict d. uitspraak int. scheidsgerecht bijgelegd 380/1
Sowjet-Unie: bez. Kosygin 103/2; 380/2 briefwiss. o. Sowjetruss. wapenlever. a. Pakistan 799/2; bez. pres. Hoesain 799/3
Unie-territoria:
— Manipoer: prem. K. Singh afgetr., nwe reger. v. Verenigd Front o.l.v. L. T. Singh, ministerraad en parl. v. zes mnd. geschorst d. pres. Hoessain 110/1 meerderh. v. Congrespartij, schorsing d. pres. opgeheven; nwe reger. K. Singh 543/1
— Pondicherry: interne twisten Congrespartij, V. V. Reddiar verliest meerderh., nwe reger. o.l.v. M. O. H. Farook Maricar, afgetred. op bevel v. d. nat. leiding v. Congrespartij, Reddiar opnieuw prem. 543/3
Verenigde Staten: bez. Katzenbach 800/1

Indonesië

ALGEMEEN

Bevolking: cijfers eind '67 603/3
Chinezen: vervolg. op Borneo 191/3
Militaire zaken: Soeharto draagt legercommando over 382/3

ECONOMIE, FINANCIEN EN SOCIALE ZAKEN

Buitenlandse hulp: bijeenk. donorlanden 382/3
Buitenlandse ondernemingen: teruggave 383/2

POLITIEK (Binnenlandse)

Huis van Afgevaardigden: hervorming 191/1
Irian (W.): VN-vertegenw. v. volksraadpleging 382/3
Opperste Adviesraad: instell. 191/1
Politieke partijen:
— Partai Muslimin Indonesia: toelat. 191/2
— PNI: zuivering 191/2
President: Soeharto pres. t. 1973 365/3; beperk. volmachten Soeharto 366/1
Raadgevend Volkscongres: uitbreid. 191/1
Regering: Soeharto pres. t. 1973, beperk. volm. Soeharto 365/3; wijzig., overz. samenstell. 397/1
Verkiezingen: uitstel t. juli 1967 366/1

POLITIEK (Buitenlandse)

Ethiopië: bez. Haile Selassie 782/1
Japan: bez. Soeharto, geen def. toezegg., verhog. finan. steun o. '68 366/2
Maleisië: bez. Abdoel Rachman 191/3
Nederland: nwe ambass. 190/3; hulp 1968 383/2; bez. min. Luns, ondertek. overeenk. inz. econ. en cult. samenw. 467/2; Indon. toezegg. inz. W.-Irian 468/1
Verenigde Staten: bez. Humphrey, bemidd. inz. Vietnam? 191/2

Internationaal

ALGEMEEN

Militaire krachtsverhoudingen: jaarl. verslag Inst. for Strategic Studies 1968-1969, de milit. balans 613/1
Nansen-medaille: toegek. a. wijlen Ch. H. Jordan 692/3
Nobelprijs voor economie: instell. 340/2
Nobelprijs vrede 1968: toegek. a. prof. René Cassin 659/1
Ruimte: akk. o. verdrag inz. redding astronauten 35/2; id. ondertek. 308/1; id. v. kracht 788/1
Wateler-vredesprijs 1968: mevr. M. L. King jr. 821/2

CONFERENTIES

Communistische partijen: consult. conf. in Boedapest, Roemenië verlaat Boedapest, slotcommuniqué, comment. 161/1; conf. te Boedapest 348/2; statist. State Department ledental, status en houd. in conflict Moskou-Peking 582/1 bijeenk. in Boedapest, uitstel topconf. 692/1
Groep van 77: uittreksel Handvest v. Algiers 133/2
Linkse partijen in het Middellandse Zeegebied: conf. 308/1
Niet-nucleaire landen: conf. Genève 661/1
Wereldhandelsconferentie: (tweede) te New Delhi 129 e.v., 260 e.v.

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Autoproduktie: overz. 1962-1967 812/1
Bevolking: cijfers 1967 787/3
Cacao: besprek. o. int. overeenk. mislukt 148/2
Concerns: grootste ondernem. buiten VS 692/2
Disconto: tarieven voorn. landen 787/3
Energie: overz. kernenergiecentr. dec. '67 692/1
Geld: geldontwaard. 1957-1967 659/2
Goud: wereldgoudprod. en reserves 1967 100/2; goudcrisis, conf. Washington, splitsing goudmarkt 193/1 e.v.; overz. gespaard goud sinds Columbus 194/2; geen akk. Groep v. Tien - Z.-Afrika o. goudprijsregel. 661/3
Grondstoffen: wereldmarktprijzen 1967 148/1; overz. 1967 149/1
Koffie: nwe int. koffie-overeenk. 148/1
Koper: intergouv.raad v. koperexport. landen 149/1
Monetair stelsel: Swap-overeenk. verruimd 100/1; goudcrisis, conf. Washington, splitsing goudmarkt 193/1 e.v.; verhog. Swap-regel., Franse kritiek 195/3; conf. v. Stockholm aanv. plan bijz. trekkingsrechten 325/1; valutacrisis in W.-Eur., ontwikk. in Frankrijk, Engeland en W.-Duitsland, begin crisis in Frankrijk, maatr. ter beperk. van het krediet, bijeenk. pres. v. d. centrale banken te Bazel, Westduitse maatr., conf. in Bonn v. Groep van Tien, geen revaluatie D-mark, geen deval. franc, rede pres. De Gaulle,

Franse maatr. 769/1 e.v.; chronologie monetaire crisis 774/1
Ontwikkelingssamenwerking: zie ook organisaties en verdragen bij UNCTAD, uittreksel Handvest v. Algiers 133/2; OESO akk. o. alg. prefer. v. ontw. landen 134/3; protestants-rooms-kath. beraad o. ontw. samenw. 495/1; encycliek Humanae Vitae o. geboortenregel. (de voorgesch., de encycliek, reacties, antw. paus) 529 e.v.; cijfers OESO 1967 583/1; jaarverslag Wereldbank 663/3
Scheepvaart: wereldkoopvaardijvloot '67 787/2; wereldprod. 1967 787/3; grootste schip v. stapel 788/1
Sisal: int. overeenk. 149/1
Staal: wereldprod. 1967 339/1
Wereldhandel: zie ook organisaties en verdragen bij UNCTAD
Suiker: akk. o. int. overeenk. 786/3

ONTWAPENING EN WAPENBEHEERSING

Algemeen: conf. niet-nucl. landen 661/1
Anti-raket-raket: rede Gromyko o. bereidh. SU t. bespr. o. beperk. verdere ontwikk. raketsystemen 452/2; bespr. VS-SU aangekond. 452/2; memorand. SU o. nwe ontw. voorstellen 452/3
België: Belg.-Pools plan inz. vermind. bewap. in W.- en O.Europa 453/1
Bewapeningsuitgaven: cijfers 1965/66 100/1
Chemische en biologische oorlogvoering: Br. voorst. op ontwap. conf. 660/3
Genève: zitt. ontwap.conf. 16 juli - 28 aug. 660/3
Non-proliferatieverdrag: Alg. Verg. VN akk. m. ontw.-verdrag 401 e.v.; VS en Engeland aanv. inspectie op vreedzame kernactivit. 402/2; resol. V-raad inz. veiligh. garanties voor niet-nucleaire landen 451/1; ondertek. 451/2; rede Johnson in Glassboro o. betr. met SU 452/1; d. België getek. 567/3 d. Ned. getek. 627/2; uitstel ratificatie VS 752/3
Verenigde Naties: resol. Alg. Verg. 35/1
Vermindering bewapening: verkl. min. raad NAVO inz. wederz. troepenvermind., Belg.-Pools plan inz. vermind. bewap. in O.- en W.-Eur. 453/1

ORGANISATIES EN VERDRAGEN

CENTRALE VERDRAGSORGANISATIE (CENVO)

Ministerraad: 15de zitting 395/1

ECONOMISCHE COMMISSIE VOOR AZIË EN HET VERRE OOSTEN (ECAFE)

Rapport o. econ. ontw.: 382/1

VOEDSEL EN LANDBOUW-ORGANISATIE (FAO)

Wereldvoedselprogramma: nwe leider 453/3
Wereldvoedselsituatie: rapp. 1967 646/1

ALGEMENE OVEREENKOMST VOOR TARIEVEN EN HANDEL (GATT)

Frankrijk: behandeling econ. maatr. 686/1
Kennedyronde: versnelde tariefsverlag. v. ontw. landen 262/3

INTERNATIONAAL CHRISTELIJK VAKVERBOND (ICV)

Beginselverklaring: nwe beg.verkl. 664/2
Naamsverandering: wereldverbond v. d. arbeid 664/2

INTERNATIONAL DEVELOPMENT ASSOCIATION (IDA)

Voorst. verhog. middelen 339/1

INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (IMF)

Directeur: Schweitzer herben. 453/3
Goudprijs: geen akk. Groep v. Tien, goudprijs Zuid-Afrika 661/3
Jaarverslag: 1967/'68 662/1
Trekkingsrechten: conf. v. Stockholm aanv. plan, hoe de SDR's functioneren 325/1

LIBERALE INTERNATIONALE

Congres Den Haag 664/3

NOORDATLANTISCHE VERDRAGSORGANISATIE (NAVO)

Anti-raket-systeem: min. v. def. besluit. geen anti-raket-systeem aan te leggen in Eur. 339/3
Defensieuitgaven: cijfers 1964-1967 135/1
Duitsland (W.): deviezenhulp v. VS 632/3
Engeland: verhog. Britse bijdrage toegezegd 340/1
Frankrijk: akk. o. aank. NAVO-gebouw 340/2
Middellandse Zee: nw. NAVO-commando 757/2
Ministerraad: voorjaarsbijeenk. min. v. defensie, aanv. doelstell. strijdkr. 1969-1973, geen anti-raket-systeem in Eur., versterk. Britse bijdrage 339/3; voorjaarszitt. (Berlijn, verkl. o. troepenvermind. Middell. Zee) 452/3; vervr. dec. zitt. (besl. t. milit. versterk. i.v.m. Tsjechosl.), waarschuw. a. SU v. verder ingrijpen 753/1 e.v.
Nederland: enquête 198/3
Noordatlantische Assemblee: aanbev. nov. zitt. 753/1
Noorwegen: continuering lidmaatsch. 489/1
Tsjechoslowakije: min.raad besl. t. mil. versterk. 753/1
Verenigde Staten: deviezenhulp Bondsrep. 632/3
Verplichtingen: Rusk ontk. uitbreid. NAVO verplicht. t. Oostenrijk, Joego-Slavië of Roemenië 821/2

ORGANISATIE VOOR ECONOMISCHE SAMENWERKING EN ONTWIKKELING (OESO)

Algemeen: derde min. conf. o. wetenschapszaken, rapp. o. „technological gap" 308/3
Finland: 22ste lid 582/1
Ontwikkelingshulp: cijfers 1967 583/1
Ontwikkelingslanden: akk. o. alg. preferenties 134/3

ORGANISATION OF PETROLEUM EXPORTING COUNTRIES (OPEC)

14e conf. te Wenen, buitengew. conf. te Beiroet, regel. afschaff. korting op fictieve prijzen, Aboe Dhabi negende lid 77/3

UN CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT (UNCTAD)

2de UNCTAD conferentie: alg. debatten, rapp. Prebisch 129 e.v.; uittreksel Handvest v. Algiers 133/2; verloop, oproep Prebisch, de result., persconf. Prebisch 260 e.v.
Secr.-gen.: Prebisch afgetred., opv. d. Manuel Perez Guerrero 787/1

UN EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION (UNESCO)

Directeur-generaal: Maheu herkozen 821/2

VERENIGDE NATIES

Agressie: instell. comm. 35/2
Algemeen: jaarverslag secr.-gen. 660/1
Algemene Vergadering: resol. 22e zitting 35/1
Asielrecht: Alg. Verg. aanv. verkl. inz. territoriaal asiel 36/2
Begroting: 1968 37/1
België: bezoek secr.-gen. Thant 267/2
China (Volksrep.): toelat. opnieuw verworpen 35/1
Diplomatieke immuniteit: resol. Alg. Verg. 36/3
Kernwapens: resol. Alg. Verg. 35/1
Kolonialisme: resol. Alg. Verg. 36/1
Korea: resol. Alg. Verg. 35/3
Leden: Volksrep. Z.-Jemen toegelaten 37/1; Mauritius a. 124ste lid toegelaten 413/1
Midden-Oosten: zie de rubriek Midden-Oosten
Nederland: bez. secr.-gen. Thant 278/2
Ontwapening: resol. Alg. Verg. 35/2
Oorlogsmisdaden: resol. Alg. Verg. 36/2
Portugal: resol. Alg. Verg. inz. Afr. gebied 35/3
Rassendiscriminatie: resol. Alg. Verg. 36/2
Rassenhaat: resol. Alg. Verg. 36/2
Rechten van de mens: Alg. Verg. aanv. Verkl. o. uitbann. discrim. t. vrouwen 36/3; conf. te Teheran 356/2
Rhodesië: resol. Alg. Verg. 35/3; resol. V-raad 29 mei inz. verplichte sancties 492/2
Ruimte: goedk. Alg. Verg. astronautenverdrag 35/2; id. ondertek. 308/1; VN-ruimteconf. 831/3
Secretariaat: reorgan. 37/1; Nesterenko opgev. d. Koetakow a. plv. secr.-gen. v. pol. zaken 453/3
Sowjet-Unie: Malik volgt Fedorenko op 156/3
Taal: resol. Alg. Verg. o. gelijkberecht. Frans 37/1
UNCTAD: zie hierboven bij UN Conference on Trade and Development
Veiligheidsraad: samenst. 37/1; bijeenk. n.a.v. inval Tsjechoslowakije 549/1
Verdovende middelen: resol. inz. gebruik LSD 308/2
Vietnam: bespr. Thant in New Delhi, Moskou, Londen en Washington, cont. t. N.-Vietnam en div. Westel. landen, Canad. missie - Ormond Dier 268/1 e.v.
Vredesoperaties: geen akk. Alg. Verg. 35/2
Zuid-Afrika: resol. Alg. Verg. inz. apartheid 35/3
Zuidwest-Afrika: resol. Alg. Verg. 36/1

WERELDBANK

Jaarverslag: 1967/'68 663/2
Programma: McNamara kond. nw progr. aan 663/1
Studiecommissie: L. Pearson voorz. 663/2

WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO)

Directeur-Generaal: Candau herben. 584/1

ZUIDOOSTAZIATISCHE VERDRAGSORGANISATIE (ZOAVO)

Ministerraad: steun besluit Johnson t. beperk. bomb. N.-Vietnam 365/3

Irak

Engeland: herv. betrekk. 395/2
Frankrijk: olie-akk. v. INOC m. ERAP-ELF, onderh. m. CFP 78/2; pres. Aref in Parijs, de Iraakse olie, Franse wapenleverant.? 143/2 e.v.
Koerden: brief Barzani a. De Gaulle, boycotactie jegens Bagdad 144/1; amnestie 560/2
Olie: akk. v. INOC in ERAP-ELF, onderh. m. CFP 78/2; exploitatie N.-Rumaila d. INOC 395/2
Pers: genat. 144/2
Regering: 6 min. afgetr. 143/2; milit. staatsgreep, Aref en Yahia afgezet, voorgesch. en achtergrond, al-Bakr pres., nwe reger. o.l.v. al-Nayef, reger. programma 465 e.v.; prem. Nayef en min. Daoud ontslag., nwe reger. o.l.v. pres. al-Bahr 560/1
Sowjet-Unie: akk. inz. econ. en techn. samenw. in olie-industrie 79/1
Zwavel: eigen exploitatie Mishraq 395/2

Israël

Algerije: Isr. vliegtuig maakt gedwongen landing in Algiers, aankond. boycott IFALPA, toestel en bemann. vrijgegeven na Ital. bemidd. 602/3
Begroting: 1968/69 286/3
Bezette gebieden: opinie-onderz. Davar, bevolk. cijfers, oproep t. immigratie, vestig. nederzett., kwestie-Hebron, plan-Allon, status bezet gebied 445/2 e.v.
Canada: bez. Esjkol 224/2
Engeland: bez. Esjkol 224/2
Militaire zaken: nwe stafchef 47/3; verleng. dienstplicht 287/1

Nederland: bez. min. Luns 603/2
Partijen: fusie Mapai, Ahdoet Havoda en Rafi 236/1; G. Meir opgevolgd d. P. Sapir a. secr.-gen. Isr. Arbeiderspartij 570/2
Regering: Sjazar herkozen 236/1; Allon ben. t. vice-prem. en min. v. absorptie, J. Almogi min. v. arbeid 570/1; Scherf belast m. portefeuille v. finan. 570/3
Roemenië: handelsovereenk. 220/3
Syrië: twee Syr. Migs in Isr. geland 603/2
Verenigde Staten: bez. Esjkol 224/2; bez. Ball 595/1; levering Hawk-raketten, geen Phantoms 602/3

Italië

ALGEMEEN

Aardbevingen: Sicilië 102/1
Justitie: proces De Lorenzo-L'Espresso o. een in juli 1964 geplande milit. staatsgreep 252/3
Militaire zaken:
— Leger: benoem. en ontslag De Lorenzo a. chef gen. staf, mutaties legerleiding 252/2
— SIFAR: onregelmatigh. geheime dienst 253/1
Onderwijs: het studentenverzet 324/2

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: grote stak. t.b.v. herzien. salarissen en betere pensioenen 803/2
Auto-industrie: samenw. Fiat-Citroën 810/3

POLITIEK (Binnenlandse)

Echtscheiding: eerste art. wetsontw. Fortuna d. Huis ggk. 26/1
Parlement: voorz. Senaat afgetred. 25/3
Politieke partijen:
— Christen-democraten: 10de nat. congres, zetelverd., stromingen in Nat. Raad, Rumor herk. als secr.-gen. 25/1 breuk Rumor-Moro 802/1
— Verenigde socialistische partij: samenst. centr. comité en partijbestuur. Nenni voorz., M. Ferri secr.-gen. 801/1
Regering: social. uit coalitie, form. Rumor mislukt, overgangsreger.-Leone 539/1; reg.verkl. 539/3; aftred. kab. Leoni, Pertini inform., Rumor vormt kab. van DC, soc. en rep., reg.progr., 56 staatssecr. ben. 801 e.v.
Regionale indeling: wet inz. regel. regionale verk. d. Huis ggk. 25/3; d. Senaat ggk. 253/2
Staat en kerk: reger. wenst besprek. o. wijzig. Lateraanse verdragen 25/3
Verkiezingen: Kamer en Senaat, verlies rechtse part. en soc., winst comm. 337 e.v.

POLITIEK (Buitenlandse)

Duitsland (W.): bez. Kiesinger 126/1
Joego-Slavië: bez. Spiljak 69/2
Roemenië: bez. Maurer en Manescu 362/3

Ivoorkust

Nigeria: erkennn. Biafra 577/3
Sowjet-Unie: dipl. betr. 31/2

Japan

Begroting: 1967/68 398/3
China (Volksrep.); nw. handelsakk. 398/2
Communistische partij: betrekk. m. CPSU genormaliseerd 398/2
Disconto: verlag. t. 5.84% 604/1
Economie: bruto nat. prod. in 1967 398/3
Engeland: bez. Brown 51/2
Handelsbalans: handel 1967/68 398/3
Indonesië: bez. Soeharto, geen def. toezegg., verh. finan. steun o. '68 366/2
Joego-Slavië: bez. Tito 329/2
Militaire zaken: controverse o. defensiepol. 397/3
Oostenrijk: bez. Klaus 409/2
Sowjet-Unie: samenw. bij ontw. Siberië 604/1
Staalproduktie: fusie Yawata en Fuji 604/2
Verenigde Staten: demon. t. bez. Enterprise 89/2; wrijving o. Am. milit. aanwezigh. in Japan 397/2; teruggave Bonin-eilanden 398/1
Verkiezingen: senaat 603/3

Jemen

Burgeroorlog: royalist. winter-offensief t. Sanaa vastgelopen o.a. d. Sowjetruss. hulp a. rep., falen Arab. vredesmissie, milit. steun Zuid-Jemen a. rep. 637/3
Republiek: al-Amri opnieuw prem., steun Z.-Jemen, dipl. actie, crisis, al-Amri afgetr. en weer in functie 638/1
Royalisten: royalist. winter-offensief, mut. in leiding, prins M. al-Hoessein staatshoofd, prins A. al-Hoessein premier a.i. 639/3
Zuid-Jemen: steun aan rep. 639/1

Joego-Slavië

Afghanistan: bez. Tito 154/3
Albanië: onrust o. Alban. minderh. 826/2
Algemeen: toespraak en persconf. Tito t.g.v. 25e verjaardag v. d. sticht. v. d. fed. rep. 826/1
Buiten-Mongolië: bez. Tito 329/2
Bulgarije: Macedonische kwestie herleeft 203/1; verslecht. betrekk. als gevolg van Macedonische kwestie 779/2
Cambodja: bez. Tito 154/3
Cultuurpolitiek: vermind. straf Mihajlow 155/1
Defensie: verhog. uitgaven, instell. verdedig. eenheden 767/1
Duitsland (O.): bez. Nikezitsj 329/3
Duitsland (W.): herstel dipl. betr. 87/2 bez. Brandt 633/1
Economie: dipl. betr. met EEG 329/3
Engeland: bez. Stewart 556/3
Ethiopië: bez. Tito 154/3; bez. Haile Selassie 782/1
Frankrijk: bez. Nikezitsj 154/3
India: bez. Tito 154/3
Italië: bez. Spiljak 69/2
Japan: bez. Tito 329/2
Nederland: bez. Luns 196/1
Oorlogsmisdaden: mislukte arrest. Rajakowitsj 28/1; nasleep vlucht Rajakowitsj 329/2
Pakistan: bez. Tito 154/3
Partij: zuivering 329/2; vergad. CC, goedk. resol. i.v.m. Tsjech. 634/2; oproep voor directe democratie 780/1; Nikezitsj voorz. Servische Partij 826/3
Perzië: bez. Tito 329/2
Roemenië: bez. Ceausescu 411/3
Sowjet-Unie: bez. Tito 329/2; bez. Nasser 594/2; ontmoet. Tito-Ceausescu 635/2; verwerp. these „voorwaardel. soevereiniteit" 766/2
Tsjechoslowakije: bez. Nikezitsj 428/2; steun v. nwe koers 500/1; bez. Tito 557/1; demon. ten gunste van wettige reger. 634/2
Turkije: bez. Nikezitsj 329/3
Universiteit: onrust o. studenten, toezegg. hervorm., rede Tito 410/3 e.v.
Vakbeweging: congres vakverenigingen 780/1
VAR: bez. Tito 154/3
Vaticaan: bez. Spiljak 69/2
Verenigde Staten: bez. Katzenbach 766/3

Jordanië

Begroting: 1968, buitenl. finan. hulp 287/2
Koning Hoessein: dipl. activ. 282 e.v., 287/1; 447/2
Regering: crisis inz. comm. acties Al Fatah 189/3; reorg. kabinet 395/3
Verenigde Staten: budgetaire hulp gestaakt 287/2; bez. Ball 595/1

Kameroen

Regering: wijzig. 74/2; reorg. 782/3

Kenia

Engeland: maatr. t. Aziat. v. Br. nation. 170/2; akk. m. India o. toelat. 782/3
India: geen toelat. Az. houders Br. pasp. uit Kenia 171/1; akk. m. Engel. over toelat. 782/3
Pakistan: geen toelat. Az. houders Br. pasp. uit Kenia 171/1; toelat. bekendgem. 782/3
Regering: grondwetswijz. inz. opvolg. staatshoofd 783/1
Somalia: dipl. betr. overeengek. 141/2

Koeweit

Bahrein: grensakk. 288/1
Engeland: beëind. defensie-akk. 395/3
Saoedi-Arabië: akk. o. neutr. zone 159/3

Kongo (Brazzaville)

Engeland: herst. dipl. betr. 317/3
Kongo (Kinsjasa): dipl. betr. verbrok. i.v.m. affaire-Moelele 704/1
Regering: invoering. presid. bewind 74/3: mislukte huurlingenputsch 412/2; crisis, tijdel. machtsovern. d. leger, Ngouabi opperbevelh. leger, A. Raoul prem., voorl. reger., positie Massemba-Debat, opricht. Nat. Raad v. d. Revol. 558/3 e.v.; aftred. Massemba-Debat, prem. Raoul tevens staatshoofd, nwe samenst. CNR 703/1

Kongo (Kinsjasa)

Amnestie: 7 politici (o.a. Kamitatoe) vrijgel. 76/2; vrijlat. pol. gevang. 703/3
België: bez. Moboetoe 412/3; 13 Belg. vermist 487/2; bez. Bomboko 567/1
Gecomin: 3 dir. leden gearr. 141/3; ex-directieleden veroord. 523/1
Huurlingenkwestie: Rwanda wil huurlingen niet a. Kongo uitleveren, standpunten ICRK en OAE-comm. 75/2; huurlingen terug n. Europa na bemidd. Int. Rode Kruis 319/1
Katanga: Katangese gendarmes uit Rwanda n. Kongo teruggekeerd 76/1
Kongo (Brazz.): dipl.betr. verbrok. i.v.m. affaire-Moelele 704/1
Moelele: terugkeer n. Kinsjasa, ter dood veroord. en terechtgest. 704/1
Regering: min. ontslag 523/1; kab.wijz. 704/2
Rwanda: dipl. betr. verbrok. i.v.m. huurlingenkwestie 75/1
Soedan: 2500 voorm. Kong. soldaten a. pol. vlucht. opgen. 76/2
Spoorwegen: gekongoliseerd 141/2

Korea (Algemeen)

Incidenten: toename in 1967. vergel. m. 1966 81/1
Pueblo: Am. spionageschip d. N. Koreaanse marine opgebracht, Am. reacties en maatr., verkl. Johnson, spoedzitt. V.-raad, overleg wapenstilstandscomm. te Panmoenjon, positie SU, houd. Peking 81 e.v.

Korea (Noord)

Militaire zaken: verhog. defensiebegrot. 384/1
Regering: prem. Kim Il Song a. reger. leider herkozen, mutaties kab. 90/1; reger. program 383/2
Verkiezingen: Opperste Volksvergadering provin. raden en gemeenteraden 90/1

Korea (Zuid)

Militaire zaken: bewapening reservisten 384/2
Parlement: oppositie beëindigt boycot 90/1
Processen: vonnissen wegens spionage t.g.v. N.-Korea, 16 verdachten d. Z.-kor. geheime dienst uit W.-Dld, Frankrijk e.a. Westerse landen ontv. 90/2
Regering: Noordkor. poging pres. Park te vermoorden 81/1; reorg. kab. 90/1; min. van defensie vervang., reger.wijz. 384/3
Verenigde Staten: verkoel. betrekk. i.v.m. Pueblo-affaire, Am. toezegg. mil. hulp, bez. Vance; besprek. Johnson-Park 384/1

Kunst

ALGEMEEN

Engeland: C. Day-Lewis ben. t. hofdichter 416/1; toneelcensuur afgeschaft 556/3
Prijzen:
— Pulitzerprijs 1968: 400/3
— 19de Vredesprijs Duitse boekhandel: toegek. a. pres. Senghor v. Senegal 763/3

ARCHITECTUUR

Prijzen:
— David Roellprijs '68: 828/3
— Reynolds memorial award: 416/2

BEELDENDE KUNST

Prijzen:
— Biennale Venetië: 828/3
— Erasmusprijs 1968: 400/1
— Hendrik Chabotprijs 1968: 828/3
— Jacob Marisprijs 1968: 828/3
— Sikkensprijs 1968: 400/3
— Staatsprijs voor beeldende kunst en architectuur 1968: 828/3
— Singerprijs 1968: 828/3

JOURNALISTIEK

Prijzen:
— Benelux persprijs: 829/1
— Pulitzerprijs 1968: 400/3
— Vlaamse journalistenprijs 1967 200/2

LETTERKUNDE

Prijzen:
— Alice van Nahuysprijs: 829/1
— Amsterdamse prozaprijs 1967: 416/3
— Amsterdamse prozaprijs 1968: 829/1
— Anna Blamanprijs 1968: 829/1
— Ark van het vrije woord-prijs 1968: 416/3
— Constantyn Huygensprijs 1967: 416/3
— Erasmusprijs 1968: 400/1
— Essayprijs 1967: 416/3
— Friese romanprijs· 416/3
— Grand Prix de littérature 1968: 416/3
— Grand Prix de poésie 1968: 416/3
— Grand Prix du roman 1968: 829/1
— Jan Campertprijs 1967: 416/3
— Lucy B. en C. W. van der Hoogtprijs 1968: 829/1
— Martinus Nijhoffprijs 1968: 416/3
— Nationaal comité voor het boek (VS): 416/3
— Nobelprijs 1968: 829/1
— P. C. Hooftprijs 1967: 829/1
— Prijs van de Nederlandse Letteren 1968: 829/2
— Prijs voor de literaire kritiek 1968: 416/3
— Prix Femina 1968: 829/2
— Prix Goncourt 1968: 829/2
— Prix Henry Jousselin 1968: 829/2
— Prix Interallié 1968: 829/2
— Prix Médicis 1968: 829/2
— Prix Renaudot 1968: 829/2
— Prinsen-Geerligsprijs 1968: 829/2
— Staatsprijs voor kinder- en jeugdliteratuur 1967: 416/3
— Vijverbergprijs 1967: 416/3

MUZIEK

— Belgische Staatsprijs: 829/2
— Grand Prix national de la musique 1967: 416/3
— Pulitzerprijs 1968: 416/3
— Wessel Ilckenprijs 1968: 829/2

TONEEL EN FILM

Prijzen:
— Albert van Dalsumprijs 1968: 829/2
— Arlecchino 1968: 416/3
— Colombina 1968: 416/3
— Filmfestival Cannes 1968: 400/3
— Filmfestival West-Berlijn 1967: 828/3
— Filmfestival West-Berlijn 1968: 828/3
— 29ste Filmfestival Venetië: 829/1
— Hustinxprijs 1967: 828/2
— Louis d'or 1968: 416/3
— Oscars 1967: 400/3
— Pierre Bayleprijs 1967: 416/3
— Theo d'or 1968: 416/3
— Zilveren Doos: 829/1

Laos

Burgeroorlog: nw. offensief Pathet Lao 175/3
China (Volksrep.): protest China wegens luchtaanv. 176/2
Verenigde Staten: activ. Am. luchtmacht in Laos 176/2
Vietnam (N.): aanwezigh. NV troepen in Laos 175/3
Vietnam (Z.): verleng. McNamara-linie d. Laos verworpen 176/3

Libanon

Chamoun: aanslag op oud-pres. 396/2
Regering: interimkab. o. prem. Yafi 190/1 reorgan. kab., conflict reger.-parl. 560/3; aftred. kab.-Yafi, crisis, pres. Hélou dient ontslag in maar blijft aan, kab. v. nat. eenh. o.l.v. Yafi 731/2
Syrië: eenzijd. heff. ingesteld d. Syrië 571/1
Verenigde Staten: bez. Ball 595/1
Verkiezingen: parlement 396/1

Liberia

Regering: pres. Tubman v. 6de maal beedigd 31/3; twee nwe min. 76/2

Libië

Frankrijk: prem. Bakush in Parijs, olieakk. 319/2
Olie: prod. 1967, ontdekk. nwe bronnen 319/3
Regering: reorg. kab. 320/1; W. Geddafi premier 783/1

Luxemburg

Regering: afgetred. 766/1

Malawi

Oppositie: ex-min. terechtgest. 31/3
Zuid-Afrika: lening 8 mln Rand 351; dipl.

Maleisië

Engeland: bez. Thomson n.a.v. evt. terugtrekk. Britse troepen 51/3
Europa (W.): bez. Abdoel Razak 604/3
Filippijnen: nwe spanning o. Sabah 604/2
Indonesië: bez. Abdoel Rachman 191/3
Militaire zaken: samenw. m. Singapore, Britse steun 591/1
Rassenonlusten: botsingen in N. provin. 192/1
Sowjet-Unie: dipl. betr. 192/1; bez. Abdoel Razzak 604/3
Taal: Maleis enige off. taal in W.-Maleisië 129/1

Mali

China (Volksrep.): akk. inz. spoorweg Mali-Guinee 412/3
Engeland· herst. dipl. betr. 317/3
Frankrijk: finan. akk. getek., vrije inwisselbaarh. Mali-franc 76/3
Guinee: fusievoorst. d. S. Touré 317/3
Nationale Vergadering: ontbond. 76/2; rompparlement ingesteld 351/3
Regering: kab. wijzig. 351/2; staatsgreep d. jonge officieren, mil. comité v. nat. bevrijd. o.l.v. A. M. Traore, prem. kap. Diakite, voorl. reger., programma, voorgesch. en achtergrond 783/1

Marokko

België: kon. bez. 727/1
Irrigatie: bouw stuwdam begonnen 523/3
Nederland: bez. Luns 405/2
Perzië: bez. sjah 447/2; bez. kon. Hassan 523/2
Regering: min. v. justitie ontslagen, wijzig. reger. 31/3; nwe wijzig., uitbreid. bevoegdh. min. Oufkir 77/1; verdere mutaties 523/1
Saoedi-Arabië: bez. kon. Hassan 283/2
Tunesië: bez. kon. Hassan 283/2
Turkije: bez. kon. Hassan 283/3
Vijfjarenplan: 1968-1972 523/2

Mauretanië

Arbeid: botsingen bij mijnmaatsch. Miferma te Zouerate 798/1
China (Volksrep.): pres. Ould Daddah in Peking 32/1
Engeland: herst. dipl. betr. 317/3
Regering: reorg. kab. 141/3; twee min. ontslagen 798/1
Taal: Arab. tweede off. taal 142/1; 523/3

Mauritius

Onafhankelijk: 223/1
Regering: voorn. portefeuilles 351/2
Verenigde Naties: 124ste lid 413/1

Mexico

Institutionele Revolutionaire Partij: nwe voorz. 255/3
Onderwijs: studentenonlusten (ontwikk. en achtergronden), invloed op de Olymp. Spelen, verkl. A. Brundage, gesprek reg.-studenten 705 e.v.; vervolg studentenprot. 795/2

Midden-Oosten

Arabische Liga: pogingen Jordanië en Marokko t. bijeenroep. Arab. topconf., verzet Syrië en Saoedi-Arabië, bijeenkomst min. v. buitenl. zaken te Cairo, verdere dipl. activit., overleg der koningen 282 e.v.; sticht. Arab. ontw. fonds 395/1; 50ste min.raad, boycot d. Tunesië 730/3
Golfstaten: fed. Aboe Dhabi Doebai, conf. 9 heersers Britse protect. besluit. t. vorm. unie 159/3; geschil Perzië-Saoedi-Arabië inz. toekomst Perz. Golf 288/1; contact Perzië-Saoedi-Arabië 447/3
Israëlisch-Arabisch conflict: V-raad aanv. Britse ontw.resol., Jarring ben. t. spec. vertegenw. contacten Jarring 58/1 e.v.; uitbr. VN-waarnemersgroep 59/2; uitwiss. krijgsgevang. en burgers 142/2; mislukte poging vrijmak. Suezkanaal, brief Eban, rapp. Thant, vuurgev. a. d. Jordaan, optred. Al Fatah, Isr. waarsch. en milit. acties, verkl. Hoessein, repercussies in Jordanië 188/1 e.v.; verdere strijd langs Jordaan, Isr. actie t. Karameh, V-raad veroord. Israël 234/1 e.v.; streven n. Arab. topconf. 282 e.v., missie v. Gunnar Jarring, standpunten Israël, Jordanië en de VAR 283/3; vredesplan Bourguiba 413/3; V-raad o. Isr.-Jordaanse grensincident. en Jeruzalem 429/2 e.v.; overz. grensincidenten 431/1; Israël en de bezette gebieden 445/2; voortzett. missie-Jarring, Isr. kritiek op min. Eban, Egypt. standpunt vgls. min. Riad, Nasser in de SU en Joego-Slavië, missie-Ball, incid. Suezkanaal en Jordaan, behand. klachten in V-raad 593 e.v.
Militaire Zaken: gedeelt. opheff. Am. wapenembargo, hervatt. leverant. a. Jordanië 142/3; overz. wapenleveran. 444/1; activiteit Sowjet-russ. vloot 444/3; uitbreid. Sowjet-vloot in Middell. Zee, ber. inz. Sowjet-basis te Mers-el-Kebir 756/2
Olie: opricht. AOPEC, Irak geen lid 78/1
Palestijnse Bevrijdingsorganisaties: Shoekairy neemt ontslag a. voorz. PLO, Y. Hammoeda opvolg. 143/1; nwe Palestijnse nat. raad 445/1

Palestijnse vluchtelingen: cijfers repatriëring, rapp. Michelmore, finan. hulp 46/3 e.v.

Naoeroe

Onafhankelijkheid: uitgeroepen 192/2
Regering: eerste pres. 608/3

Necrologieën

Ailleret, Ch., staf-chef Franse strijdkrachten 299/2
Asbeck, prof. F. M. baron van, oud-hoogleraar 112/2
Asquith, A., Eng. filmregisseur 399/1
Asselbergs, W. J. M. A., dichter en essayist 829/3
Baretta, A., oud-chef luchtmachtstaf Nederland 53/2
Baschwitz, prof. dr. K., hoogleraar 112/1
Basdevant, prof. J., oud-pres. Int. Gerechtshof 111/3
Becker, B., slavist 508/1
Boissier, L., oud secr.-gen. Interparl. Unie 788/1
Borremans, J., oud-kamerlid België 125/1
Brabander, G. den, Ned. dichter 399/1
Brennan, F., kard. 496/2
Broekx, P.-J., prov. senator België 810/1
Burnelle, E., voorz. CP België 535/2
Bruce, Lord, oud-prem. Australië 64/2
Bruin, A. C. de, oud-voorzitter Kath. Arbeidersbew. 628/3
Cadogan, A., dipl. Engeland 746/3
Churchill, R., journalist Engeland 746/3
Claes, E., Vlaams letterkundige 830/1
Cloo, J., hoofdred. KHA 689/1
Coetsier, L. G., hoogleraar België 508/1
Colle, A., dir.-gen. Alg. Centr. Lib. Vakbonden België 125/1
Dale, Sir H., fysioloog Engel. 814/2
Demessieux, J., organiste Frankr. 830/1
Deng, W., voorz. SANU 352/2
Deutsch, J., oud-min. v. defensie Oostenrijk 279/3
Dobi, T. oud-pres. Hongarije 791/2
Dongen, K. van, Ned. schilder 399/1
Dreyer, C., Deens filmregisseur 399/2
Duchamp, M., schilder en uitvinder Frankr. 830/1
Duinkerken, A. van, zie: Asselbergs, W. J. M. A.,
Dijk, prof. dr. K., emeritus hoogleraar Ned. 496/3
Eisler, prof. G., lid. centr. comité v. SED O. Dld. 349/1
Fehling, J., Duits regisseur 416/3
Ferber, E., Am. schrijfster 399/2
Florey, H. W., Eng. patholoog 508/1
Fontana, L., kunstschilder en beeldhouwer Italië 830/2
Gagarin, J., astronaut SU 508/2
Gantois, J. M., kenner Frans-Vlaanderen 791/1
Gogarten, prof. F., grondlegger dialectische theologie 112/2
Googh, G. P., historicus Engeland 814/2
Grohmann, W., kunstcriticus Dld. 830/2
Guareschi, G., schrijver Italië 830/2
Hahn, O., ontdekker kernsplijting Dld. 508/3
Harvey, L., filmactrice Engeland 830/2
Heymans, C. J. F., Belg. farmacoloog 509/1
Huysmans, C., Belg. min. v. State 152/2
Infeld, prof. L., fysicus 112/1
Itterbeek, A. Fr. van, Belg. hoogleraar 509/1
Janssen, J., Belg. schrijver 399/3
Joessoepow, F., prins 103/3
Johnson, D., prem. Quebec 794/1
Keller, H., schrijfster VS 602/2
Kennedy, R. F., kand. pres.schap VS 388/1
Keuls, H. W. J. M., dichter en jurist 830/3
King, ds. M. L., leider SCLC 241
Kir, F., burgem. Dijon 299/1
Knuttel, G., oud-direct. Gemeentemuseum Den Haag 509/1
Kool, H., Ned. dichter 399/3
Kosterin, A., schrijver SU 768/3
Kostopoulos, S., oud-min. Griekenland 667/2
Landau, L. D., fysicus SU 509/2
Landré, G., componist 830/3
Loghem, J. J. van, oud-hoogleraar 814/2
Louw, E., oud-min. buitenl. zaken Z.-Afrika 525/3
Maes, W., leider Vlaamse militantenorde 682/1
Martens, dr. A., Belg. hoogleraar 652/2
Meitner, L., kerngeleerde Engeland 814/3
Menendez Pidal, R., filoloog en historicus Spanje 814/2
Meuwissen, P., Belg. landbouwkundig ir. 460/1
Meyer Ranneft, dr. J. W., vice-pres. Raad v. Ned.-Indië 101/3
Minderaa, P., Neerlandicus 509/3
Mirghani, S. A. el., leider orthodoxe moh. secte 352/3
Münch, Ch., dirigent Frankr. 830/3
Nash, Sir W., oud-prem. Nw.-Zeeland 608/3
Nay, E. W., Duits schilder 399/3
Nicolson, H., Eng. dipl. 361/3
Nguyen Chi Thanh, gen. N.-Vietnam 94/2
Nordhoff, H., pres.-dir. Volkswagenfabr. 360/3
Oud, P. J., oud-min. v. finan. Nederl. 532/1
Papandreou, G., oud-prem. Griekenland 748/1
Paustowski, K. G., schrijver SU 831/1
Périer, G., voorz. v. d. raad v. beheer v. Sabena 184/3
Pholien, J., min. v. State 23/3
Pizzetti, I., Ital. componist 399/3
Pla y Deniel, E., primaat v. Spanje 496/2
Pompe, W. P. J., strafrechtsgeleerde 814/3
Poorten, H. ter, oud-comm. KNIL 85/2
Post, R. R., mediaevist 815/1
Quasimodo, S., Ital. dichter 416/1
Richaud, P., kard. aartsbisschop v. Bordeaux 496/1
Roemans, R., Belg. letterkundige 509/3
Rokossowski, K., oud-min. v. defensie Polen 541/1
Schaik, dr. Th. van, oud-min. Nederland 628/2
Schlumberger, J., schrijver en moralist Frankrijk 831/1
Schurer, F., Fries dichter-journalist 213/3
Silverman, S., Labour-parlementslid 202/3
Schlichting, L. G. A., hoogleraar 815/1
Scholl, H. S., historicus 815/2
Sinclair, U., romanschrijver VS 831/1
Smeding, dr. ir. S., oud-direct.-landdrost 53/2
Sokolowski, W. D., maarsch. SU 330/3
Sorokin, P. A., Am. socioloog 510/1
Spelberg, dr. E. D., oud-predikant-dir. VPRO 391/2
Survage, L., schilder Frankrijk 831/2
Thiel, U., oud-bevelhebber v. d. rijkswacht 535/2
Tsirimokos, E., oud-prem. Griekenland 667/2
Veuillot, P., kard. aartsbisschop v. Parijs 496/1
Voorthuizen, L., leider v. d. Lou-groep 496/3
Westendorp-Osieck, J. E., Ned. schilderes 399/3
Whiteman, P., Am. musicus 400/1
Wijer, prof. H. J. van de, filoloog 815/2
Wijffels, ir. F. C. M., oud-min. v. soc. zaken 214/3
Zweig, A., schrijver Dld (O.) 831/2

Nederland

ALGEMEEN

Aanslagen: bomaanslagen Spaanse, Griekse en Portugese ambass. 196/2
Adoptie: wijzig. adoptievoorw. 311/3
Bescherming persoonlijke levenssfeer: wetsontw. bescherm. privé-sfeer t. filmen en fotograferen 425/1
Bevolking: 1967 680/1; stijgend sterftecijfer mannen 680/2
BVD: antecedentenonderz. beperkt 665/2
Crematie: TK aanv. gelijkstell. crematie en begrafenis 439/1
Expo: Expo-1976 niet in Nederland 311/3
Homofilie: eerste consultatiebureau geopend 808/3
Justitie: eerste vrouw in Hoge Raad 40/1 vervolgingsbel. inz. beledig. bevriend staatshoofd 183/1; Hoge Raad bevest. vrijspraak van het Reve 278/3; verhog. bevoegdh. grens kantonrechter 566/2 TK aanv. invoeringswet boek I nw BW 714/1; Hoge Raad verwerpt beroep betr. beled. bevriend staatshoofd 741/3
Koninklijk Huis:
— Algemeen: comm. v. drie „wijze mannen" ingesteld m.b.t. vermogenspositie en belast. vrijdom 121/1; gewijz. wetsontw. verhog. inkomen kroon 405/1; TK aanv. verhog. inkomen kroon 714/2
— Christina: zangopleid. in Canada 665/1
— Johan-Friso: tweede zoon prinses Beatrix geboren 627/1
— Maurits: geboorte, toespraak prem. 263/1; gedoopt 598/1
Luchtverontreiniging: wetsontw. inged. 693/2
Maatschappij: actiegroep man-vrouw opger. 742/1
Militaire zaken:
— Algemeen: lectuurverbod krijgsmacht opgeheven 10/1; vrijstell. dienstpl. milit. 39/1; milit. in vrije tijd in burger 468/2; nota NAVO- en defensiebeleid 1968 484/1; vice-adm. H. M. van den Wall Bake voorz. comité ver. chefs v. staven als opv. gen. H. P. Zielstra 665/1; G. H. J. M. Peynenburg secr.-gen. defensie 665/2; PvdA-nota „doelmatig defensiebeleid" 740/3; extra bijdrage ad f 250 mln i.v.m. Tsjech. 761/1; TK aanv. defensiebegrot. 788/2; actie t. extra NAVO-bijdrage 788/3
— Landmacht: gen.-maj. W. van Rijn chef gen. staf en bevelhebber landstrijdkrachten als opv. v. lt.-gen. F. van der Veen 665/1; aankoop Leopardtank 740/1
— Luchtmacht: ontruim. mil. vliegvelden Woensdrecht en Ypenburg, Eindhoven t. 1980 in gebruik 359/2
— Marine: Karel Doorman uit de vaart 390/3; aankoop 9 lange-afstandspatrouillevliegtuigen Bréguet-Atlantic 485/3; vice-adm. van den Wall Bake, bevelhebb. zeestrijdkrachten als opv. vice-adm. J. B. M. J. Maas 665/1; Karel Doorman verkocht 726/1
Ministeries: mr. A. D. Kuiper secr.-gen. min. soc. zaken 740/2
NVSH: loskoppeling consult. bureaus 808/2
Onderwijs:
— Algemeen: comm. geïnstall. inz. rijksstudietoelagen 21/2; TK aanv. nwe leerplichtwet 136/2; verhog. rijksstudietoelagen 213/2; rapp. en aanbevel. OESO o.h. Ned. onderwijs 327/2
— Hoger: studentenverzet 324/1; rapp.-Maris en nota-Lochem o. herstructurering univ., geen advies Ac. Raad, gesprek min. Veringa-NSR 438/1; rapp.-Dalmulder aanb. en behoefte a. academici t. 1980 552/2; nota-Posthumus o. herstruct. W.O. 724/2; nota-kritische univ. Nijmegen o. radenuniv. 725/2; prioriteiten-nota O. en W. 726/1; numerus clausus med. studie, rapp. v. Walsum, petitie NSR, kort ged., NSR-med. facult. Leiden, instell. comm.-Verdam, rapp. van Walsum 821/3
Pers: samenw. Het Parool en De Volkskrant, toetred. 4 bladen tot GDP na uittred. uit RDP 10/1; Limburgs Dagblad beëindigt samenw. m. Sticht. De Zuid-Oost Pers en Limburgia Pers 21/2; wijzig. red. Alg. Hdsblad 39/2; nwe hoofdred. Vrije Volk 150/3; krit. mr. Van Riel op publ. media 168/2; overn. Rotogravure d. VNU, red. samenw. Dagblad v. h. Oosten en Deventer Dagblad m. Sticht. Pers Unie, red. samenw. De Nieuwe Limburger, Maas- en Roerbode en Dagblad v. Noord-Limburg, samenw. Haagsche Courant en Delftsche Courant, reorg. edit. Het Vrije Volk Groningen, Drente en Friesland 230/1/2; brief a. TK v. min. Klompé inz. verhoud. overheid-pers 312/2; standpunt reger. inz. concentratie 326/2; resol. NVJ 327/1; dagbladpers in 1967 327/2; vrijstell. omzetbelast. voor dagbladen, voorschot schade-

vergoed. i.v.m. reclame tv 359/2; fusie het Parool-De Volkskrant 438/3; aandeel pers in tv-reclame 533/3
Politie: aank. waterkanonnen 197/2
Radio en tv: tekort NRU 1968 geschat op ƒ 5.8 mln 55/1; nw. tarief kijk- en luistergeld, uitbreid. tv-reclame 391/1 opheff. RTN 679/3; verhog. omroepbijdragen 740/2
Rassendiscriminatie: wetsontw. inged. 693/1
Registratie: Comm. Registr. Pers. gegev. geïnstall. 122/1
Ruimtelijke ordening: nota ontw. Noorden des lands 54/1; memorand. PvdA o. ontw. Noorden 326/1
Voorlichting: comm. overh. voorlicht. geïnstall. 628/2; dr. G. J. Lammer als dir. RVD opgev. door G. van der Wiel 740/3
Wereldtentoonstelling 1970: mr. Cals comm.-gen. 214/3

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Aardgas: vergunn. v. opspor. Noordzee 179/3; jaarverslag Ned. Gasunie 1967 519/1
Aardolie: branden in Botlekgeb. en Pernis 84/1; vergunn. v. opspor. Noordzee 179/3
Arbeid: motie-Den Uyl inz. ƒ 200 mln v. bestrijd. werkloosh. verworp. 22/1; cijfers werkloosh. eind dec. '67 39/1; werkstakingen in 1967 102/1; TK akk. m. verleng. opzegtermijn en betere bescherming pensioenrechten werknemers 197/2; wetsontw. loongarantie bij sluiting ondernem. 198/1; SER-advies stakingsrecht 198/2; maatreg. t.b.v. Tilburg 213/2; werkloosh.cijfer apr., verkl. NVV, NKV en CNV o. werkgelegenh. 341/2; nota reger. o. loon- en werkgelegenh. beleid (loonpauze v. half jaar) 341/3; kritiek vakbeweg. o. reger.nota, debat TK o. loon- en werkgelegenh.beleid 357/2; SER-advies o. organ. arbeidsmarktbeleid 469/2; NVV-rapp. „gedrag bij ontslag" 501/2; SER-advies verdere werktijdverkort. gevraagd 532/3; extra werkgelegenh.programm. 551/1; nw. ontw. noodwet arbeidsvoorzien. 598/1; werkloosh. afgenom., cijfers eind aug. 620/1
Bankwezen: ABN neemt HBU over, samengaan Mees en Hope/NOB 10/3, 11/1
Begroting: staatsschuld 1967 375/1; begrot. '69, meerjarenram. 615/2
Belastingen: opbrengst 1967 136/3; wetsontw. verruiming gemeent.belast. geb. 231/1; BTW d. TK ggk. 404/2; mr. Biesheuvel t. belast. plannen min. Witteveen 424/3; verhog. belast.vrije voet 440/1; wijzig. ontw.-wet vennootschapsbelasting 1960 533/2; TK aanv. belast.-voorst. 788/1
Betalingsbalans: in '67 nadelig saldo v. ƒ 200 mln 122/3; 1967 199/1
Bouwbeleid: verruiming 197/3
Buitenlandse arbeiders: afremm. ongecontr. binnenkomst 425/2
Buitenlandse handel: cijfers 1967 122/2
Chemie: vest. Shell bij Moerdijk 789/3; vest. Hoechst bij Vlissingen 790/1
Economische machtsverhoudingen: NKV-voorz. kritiseert machtsconcentratie bedrijfsleven 741/1; PPR wil parl.enquête 741/3
Economische ontwikkeling: overz. 1967 22/2; Centr. econ. plan 1968 37/2; kerngegev. 1966-1968 38/1; jaarverslag Ned. Bank 1967 277/1; 12e halfj. econ. rapp. SER 468/3; OESO-rapp. 532/2; Macro-econ. verkenn. '69 met schets 1970 en '71 619/1; nota reg. beleid 679/1; 13e halfj. econ. rapp. SER 775/2
Economische zaken: begrot. d. TK ggk. moties verworp. 22/1
Europoort: vestig. Bunge 566/3
Fusies: fusie Wolters-Noordhoff 10/2; ABN neemt HBU over, samengaan Mees en Hope 10/3, 11/1; fusie Amstleven en Holl. Sociëteit 22/2; Svenska Tabaks AB verwerft meerderh.belangen in NV Elisabeth Bas 54/3; fusie Geveke en Groenpol 101/3; Verolme neemt NDSM over 458/2; VMF en Wilton Feyenoord-Bronswerk 502/1; Wilton-Feyenoord-Bronswerk verd. t. VMF en Rijn-Schelde 629/1; verdere fusies 629/3; samenw. uitgevers 631/1
Gebouwen: wetsontw. vervroegde afschr. gebouwen bij TK inged. 84/2
Goederenovereenkomsten: TK akk. m. int. koffie-overeenk. 1968 en int. granenregel. 1967, motie Westerterp o. int. suikerovereenk. 789/2
Goud: handel vrij 214/1
Handel: Nat. Raad v. Handelsbevord. opger. 229/3; SER-advies inz. bestrijd. agressieve verkoopmethode 469/3
Hoogovens: jaarverslag 1967 518/3
Huren: wetsontw. t. facultatieve verhog. huren bij TK inged. 84/1; verdere huurliberalisatie in Zuiden 150/3; goedk. TK facult. huurverh. 197/2; advies SER o. jaarl. huurverh. percentage 486/1; TK aanv. wet huurbijdragen 714/3; wetsontw. jaarl. huurverh. (v. 4 op 6%) 740/1; verdere huurliberal. noord. en zuid. provin. 740/1; TK aanv. huurverhog. 806/1
Industrie: beroepsbevolk. 533/3
Inkomens: verdeling 1964 567/1
Investeringen: cijfers 1967 534/1
Kernenergie: debat TK o. kernenergiebeleid 374/1; samenw. Ned.-Engel.-Dld. bij prod. uranium 805/3
Landbouw: opbrengst akkerbouwgewassen 1967 101/2
Levensverzekeringen: fusie Amstleven en Holl. Sociëteit 22/2
Lonen: reger. akk. m. vrijere loonpol., install. adviescomm. 53/2; verhog. minimumink. per 1 jan. 1968 84/1; min. Roolvink o. loonontw. 123/1; verhog. minimumloon 180/3; ambtenarensalarissen, conflict min. Beernink-ambt. organ. 196/3; jaarverslag Ned. Bank 1967 277/1; reger. t. verdergaande arbeidsverkort., bouw-cao e.a. onverbindend verkl., demon. bouwvakarbeiders, TK akk., wetsontw. minimumloon en minimumvak.bijslag ingediend 293 e.v. min. vak. bijslag ingediend 294/1; nwe cao bouwbedrijf 340/3; gesprek reger.-Stichting o. loonbeleid 340/3; nota reger. o. loon- en werkgeleg.h. beleid, (loonpauze v. half jaar) 341/3; verzet vakbeweg. t. loonnota, debat TK, reger. stelt besliss. uit 357/2; verhog. minimumloon t. ƒ 135 per wk. 533/1; ontw.-wet op de loonvorming, kritiek vakcentralen 598/2/3; wetsontw. min. loon d. TK ggk. 628/1
Middenstand: fusie middenstandsbonden 599/2
Munt: uitvoer zilvergeld beperkt 533/1 nikkelen gld. in omloop 599/1
Mijnbouw: debat TK bestud. Limburg 264/2; nwe ammoniakfab. Staatsmijnen 265/1; jaarverslag Staatsmijnen 1967; overeenk. o. steun partic. mijnen 533/1
Nederlandsche Bank: jaarverslag 1967 277/1; nw. gebouw in gebruik gesteld 311/1
Noorden des Lands: nota reger. ontw. Noorden des Lands 54/1; memorand. PvdA o. ontw. Noorden 326/1; debat TK, aanv. motie-Engels inz. afstot. overheidsdeeln. 468/2
Olie: Mobil Oil in gebruik 680/1
Ondernemingen: omzet en winsten grootste ondernem. 1967 519/1; Sticht. Maatsch. en Ondern. opger. 628/3; SER-advies o. uitbreid. bevoegdh. ondern.raden 775/1
Ondernemingsrecht: standpunt NVV en NKV inz. bestuur ondern. 182/2; wetsontw. jaarrek. ondernemingen en herzien. enquêterecht 343/1; standpunt VNO o. herziening 343/3; VVD-rapp. 566/1
Ontwikkelingshulp: adv. Nat. Raad v. Advies o. begrot. 1969 566/2
Ontwikkelingslanden: wetsontw. garanties invest. in ontw.landen 440/2
PBO: motie-Koekoek o. opheff. publ.-rechtel. bedrijfsorganen verworpen 22/1; wetsontw. t. wijz. wet bedrijfsorganisatie 551/2
Prijzen: prijzen in 1967 312/1
PTT: result. 1967 21/3; H. Reinoud dir.-gen. 229/3; jaarverslag 1967 517/3; efficiëncyrapp. 806/2
RPS: gegev. 1967 55/1
Scheepsbouw: opricht. Coöperatieve Verenig. Werfbel. U.A. 54/1; overheidsgarantie bij finan. mammoetdok in Botlekgeb. d. Verolme/NDSM 458/1; Verolme neemt NDSM over 458/2; samenw. Wilton-Fijenoord-Bronswerk en Rijn-Scheldegroep 458/3; nwe order supertankers v. Verolme 566/3; Wilton-Feyenoord-Bronswerk verdeeld t. VMF en Rijn-Schelde 629/1
Schuld (gevestigde): per eind 1967 123/2
Shell Chem: vestig. bij Moerdijk 789/3
Sociale verzekeringen:
— Algemeen: premies soc. verzekeringswetten per 1-1-'68 22/1; uitkeringsbedragen 1964-1967 123/2; verhog. sociale verzek.uitkeringen 312/1; SER wenst onderz. doelmatigh. uitvoering 501/1
— Algemene kinderbijslag Wet: (AKW): premiegrens ƒ 15.350 22/2
— Algemene Ouderdomswet (AOW): premiegrens ƒ 15.350 22/2
— Algemene Werkloosheid Wet (AWW): premiegrens ƒ 15.350 22/2
— Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ): premiegrens ƒ 15.350 22/2
— Kinderbijslag Wet loontrekkenden (KWL): premiegrens ƒ 15.350 22/2; voorlopig geen verlag. kinderbijslag eerste kind 294/2
— Pensioenen: nw. wetsontw.pensioen pol. ambtsdragers 439/3
— Werkloosheidswet (WW): wetsontw. loongarantie bij bedrijfssluit. aanv. 391/1; SER verdeeld o. minimumdagloon 501/1
— Ziekenfonds: loongrens verhoogd tot ƒ 13.200 22/2
— Ziektekostenvoorziening ambtenaren: wetsontw. verw. 197/1
Sociale zaken: begrot. 1968 d. TK ggk., moties Van Lier verworpen 21/3; steun a. vervolgingsslachtoffers 551/1
Sporttoto: verhog. hoofdprijs voorgest. in wetsontw. 122/2
Staatslening: 6½% staatslening 1968 180/3
Staatsloterij: verhog. hoofdprijs voorgest. in wetsontw. 122/2; TK aanv. wetsontw. 278/1
Technologie: Philips start prod. computers, aantal computers 599/2
Textielindustrie: rapp. Goldschmidt o. sanering Tilburgse wolindustrie 151/1; sluiting Beka NV 151/2; steun a. wollenstoffenindustrie 311/3
Vakbeweging: leden vakbew. 694/2; NKV-voorz. kritiseert machtsconcentratie bedrijfsleven 741/1; NVV-voorz. kritiseert overlegorganen 776/2; aantal leden 776/2
Verkeer:
— Algemeen: verhog. min. bedrag WA-verzek. motorvoertuigen 533/2; IJ-tunnel geopend 726/2
— Luchtvaart: jaarverslag KLM 1967 518/2; vierde baan Schiphol gereed 808/2
— Scheepvaart: uitbreid. haven Scheveningen 21/3; rapp. zeehavenontw. 53'2 koopvaardijvloot per 1 jan. 1968 102/1
— Spoorwegen: verlies o. 1967 bijna ƒ 100 mln, nwe plannen; TK akk. m. garanties 136/1; jaarverslag 1967 518/1
— Stadsverkeer: metro R'dam in gebr. gesteld 121/3
— Wegen: rijkswegenplan 1968 135/3; klaverblad Oudenrijn gereed 742/2
— Wegverkeer: twee mln personenauto's 631/1
Vermogensaanwasdeling: SER-advies 470/1
Vliegtuigbouw: Fokker neemt Aviolanda over 21/3
Volksgezondheid: overeenk. reger.-LHV inz. tarieven huisartsen 53/1; wetsontw. ziekenhuisbouw 599/1; registratie hart- en vaatziekten 808/2
Waterverontreiniging: TK aanv. wetsontw. verontreiniging oppervlaktewater 440/1
Werkgevers verbonden: jaarverslagen VNW en CSWV 1967, concurr. pos. en soc. lasten 344/1
Woningbouw: nwe regel. subsidiëring woningbouw 38/3; cijfers 1967 123/2; TK verwerpt moties-v. d. Doel en

Janssen inz. verhog. aantal gesubsid.- en woningwetwoningen 439/2; extra subsidies v. experiment. woningen 468 /2; woningreserve 1 apr. 1968 566/3 nota o. toekom. beleid betr. woningverbet., krotopruim., sanering en reconstr. 679/2; raming woningbehoefte 1968 t/m 1973 808/3
Zuivel: verhog. melkprijs 439/3

OVERZEESE RIJKSDELEN

NED. ANTILLEN

Begroting: 1969 795/3
Regering: C. D. Kroon opvolg. E. Jonckheer a. min.-pres. 331/2
Suriname: samenwerking 795/3
Venezuela: bez. min.-pres. Kroon 796/1

SURINAME

Begroting: 1969 797/2
Economie: overzicht 1967 797/2
Gevolmachtigd minister: Lim A Po opvolg. Einaar 797/1
Gouverneur: dr. J. H. E. Ferrier 107/3
Guyana: grensgeschil verscherpt 106/3
Ned. Antillen: samenwerking 795/3
Onderwijs: univ. geopend 797/2
Staten: zitt. geopend 797/2

POLITIEK (Binnenlandse)

Gemeenten:
— Algemeen: verruim. gem. belastinggeb. 231/1; wetsontw. t. wijzig. Gemeentewet inged. i.v.m. invoer. verantw. plicht burgem. 693/3
— Amsterdam: beroep v. d. Molen t. ontslag a. hoofdcomm. verw. d. Centr. Raad v. Beroep 85/1; plan stadsspoorweg aanv. 374/3; Mobil Oil in gebruik 680/1; IJ-tunnel geopend 726/2
— Den Haag: mr. V. G. M. Marijnen burgem. 484/1
— Gooiland: drs. Bogaers voorz. 806/3
— Groningen: vervroegde verk. verworp. 197/3
— Hilversum: dr. P. J. Platteel burgem. 311/3
— Rotterdam: metro in gebr. gesteld 121/3
— Utrecht: sted. ontw. 806/3
— Wildervank: opheff. 197/3
— IJmond: wetsontw. gem. indel. IJmondgebied 532/2
Grondwet: adviezen grondwetsherzien. dr. Wiardi Beckman Stichting en D'66 406/3; nota reger. beleid inz. grondwet en kieswet 789/2
Kieswet: rapp. comm.-opkomstplicht 21/1 CHU-rapp. o. districtenstelsel 121/2; kiesrecht v. ambtenaren in buitenl. in TK ggk. 311/2; wijz. voorst comm. Cals-Donner (afschaff. lijstverbind., opkomstplicht, voorkeurstem. verhog. handtek. kand. lijst) 551/3; nota reger. standp. inz. voorst. staatscomm. 789/2; VVD-congres o. rapp. kiezer-gekozene 807/2
Politieke partijen:
— Algemeen: opschorting overleg Groep v. 18 180/3; publ. rapp. Groep v. 18 181/1; sticht. „nieuw rechts" 182/2; program buitenl.- en def.beleid chr. radicalen 406/2; de partijvernieuw. voorst. PvdA t. overleg o. progressieve concent., positieve reacties, PPR en PSP, d. D'66 voorl. afgewez., gesprek ARP-PPR 648/3
— ARP: dr. Berghuis afgetred. a. voorz. 150/2; samenw. m. CHU en KVP, moeilijkh. (tv-uitz.; verg. Drachten) 165/2; rapp. Kuypersticht. o. kab. form. en kiesstelsel 229/3; partijconvent o. Groep van 18 390/1; dr. Veerman voorz. 405/3; mr. Biesheuvel t. belast. plannen min. Witteveen 424/3
— Binding Rechts: opger. 694/2
— Boerenpartij: scheuring TK-fractie Boerenpartij 424/1; verdere splitsing BP-fractie TK 807/1
— CHU: samenw. m. AR en KVP, moeilijkh. (tv-uitzend., verg. Drachten) 165/2; verg. o. Groep van 18 390/1; J. T. Mellema onthev. v. functie v. fractieleider, drs A. D. W. Tilanus opvolger 440/3; C. J. van Mastrigt wnd. voorz. 699/2
— CPN: 22ste congres, aftred. P. de Groot 11/1; H. Hoekstra voorz., secr. afgeschaft 53/1
— D'66: advies grondwetsherzien. 470/1 congres, tegen topoverleg inz. progressieve concentratie 649/2
— KVP: breuk in KVP, moeilijkh. inz. kand.stell., comm. v. goede diensten, uittred. KVP-rad., verkl. 17 in KVP blijvende rad. 164 e.v.; samenw. m. CHU en AR, moeilijkh. (tv-uitzend., verg. Drachten) 165/2; groep-De Quay vraagt finan. steun a. bedrijfsleven 214 /1; nw bestuur, DCN-leden blijven in KVP 228/3; partijraad o. Groep van 18 390/2
— Nieuw Rechts: opger. 807/1
— PvdA: dagel. bestuur 84/3; advies Wiardi Beckman Stichting inz. grondwetsherz. 406/3; 1 mei-demon. te A'dam, kritiek VVD 407/1; partijraad bijeen o. ernstige geschillen binnen partijbest. o. verhoud. partijbest. en kamerfractie en funct. partijbestuur, drie nota's voorgelegd, resol. partijbestuur aanv., groep Nieuw Rechts gevormd 650/3 e.v.; nota o. doelmatig defensiebeleid 740/3; optred. Democratisch Appèl 807/3; opheff. kerngroep Nieuw Links 808/1
— Politieke Partij Radicalen: opger. solid. betuig. 167/3; opricht. congres, verkl. o. karakter en doel, voorlopig bestuur 294/2 e.v.; program buitenlands- en defensiebeleid 406/2; Bogaers legt voorz. functie neer 468/3; werkcongres. mr. E. C. M. Jurgens nwe voorz. 665/3
— PSP: alg. verg. 424/2; analyse „Rooddruk voor morgen" 808/3
— Radicalen: zie voorts Politieke Partij Radicalen
— VVD: krit. mr. v. Riel op publ. media 168/2; rapp. lib. beraad o. partijstructuur 182/1; rapp. kiezer-gekozene 228 /3; jaarverg. 263/3; Toxopeus o. samengaan VVD-PvdA, reactie Den Uyl, verkl. Toxopeus 310/3; tweede deel rapp. kiezer-gekozene 406/1; aftred. voorz. van der Pols 807/1; congres o. rapp. kiezer-gekozene 807/2
Provincies:
— Limburg: debat TK inz. herstructurering 264/2; gemeentel. herindeling Z.-Limburg 265/1
Raad van State: ben. ir. H. Vos 53/1
Regering: reger.verkl. na optred. groep-Aarden 167/1
Rijnmond: W. A. Fibbe voorz. Rijnmond 790/1
Staten-Generaal:
— Algemeen: troonrede 614/1
— Eerste Kamer: drs. Letschert nw. lid 40/1; mr. M. de Niet fractievoorz. PvdA 197/3; prof. Mazure opnieuw ben. t. voorz. 627/2; verhog. schadeloosstell. TK ggk. 740/2
— Tweede Kamer: vorm. fractie groep-Aarden, debat, reg.verkl. 166/1; wetsontw. vergoed. 278/2; TK aanv. verhog. schadeloosstell. kamerleden 439/2; mr. v. Thiel opnieuw ben. t. voorz., ondervoorzitter 627/2; nwe leden 627/3; alg. besch. 714/1
Verkiezingen: onderz. Telegraaf/Veldkamp 229/2

POLITIEK (Buitenlandse)

Algemeen: begrot. debat TK, moties 120/1 mr. Schiff, secr.-gen. buitenl. zaken a. opvolg. v. mr. E. O. Baron v. Boetzelaer 628/1
België: overleg inz. auto- en waterwegen 599/2; aanleg pijpleid. Antwerpen-R'dam 666/3
Diplomatieke dienst: nwe ambass. 136/3 nwe ambass. 627/3
Duitsland (O.): moties-v. d. Spek inz. volkslied en consul. betr. d. TK verworpen 120/1
Duitsland (W.): bez. de Jong en Luns, besl. t. instell. gemengd Ned.-Duitse comm. t. besprek. v. vervoersprobl. 713/1
EEG: Luns o. Frans veto inz. toetred. Engeland, motie-Den Uyl 39/2/3; moties-Schmelzer o.a. o. toetred. Eng. d. TK aanv. 120/1
Engeland: De Jong en Luns in Londen 710/1
Hongarije: bez. Luns, verdrag v. econ., techn. en industr. samenw. en cult. verdrag ondertek. 121/1
Indonesië: nwe ambass. 190/3; hulp 1968 383/2; bez. min. Luns, ondertek. overeenk. inz. econ. en cult. samenwerk. 467/2; Indon. toezegg. inz. W.-Irian 468/1
Israël: bez. min. Luns 603/2
Joego-Slavië: bez. Luns 196/1
Marokko: bez. Luns 405/2
NAVO: enquête 198/3; nota NAVO- en defensiebeleid 1968 484/1; extra bijdrage ad f 250 mln i.v.m. Tsjech. 761/1
Nigeria: stopzett. wapenleverant. 580/2
Ontwapening: adviescomm. van Panhuys pleit voor vermind. bewap. 761/3
Ontwikkelingshulp: moties-Ruygers en Aarden inz. uitbreid. hulp d. TK verworpen 120/3; conclusies nat. raad v. advies 120/3; samenw. m. W.-Dld. 180 /3; TK o. UNCTAD II 440/2
Portugal: bez. Luns, kritiek op uitlat. min. Luns 405/2
Roemenië: bez. parl. del. 694/1
VAR: bez. Luns 405/2
Verenigde Naties: bez. secr.-gen. Thant 278/2
Verenigde Staten: pro-Am. demonstr. 214 /3; afloss. restant Marshall-hulp 806/1
Vietnam: debat in TK, vijf moties, motie-v. d. Stoel aanv. 101/1/2; geen hulp a. Am. deserteurs 101/3; enquête VARA-tv 265/3

Nepal

Partij: verzoen. koning-congres 828/2
Regering: reorgan. kab. 828/2

Nieuw-Zeeland

Engeland: bez. Thomson n.a.v. terugtrekk. Br. troepen 51/3

Nigeria

België: uitgifte uitvoervergunn. wapens geschorst 479/2
Biafra: milit. ontw. sinds aug. 1967 305/1; bemidd. pogingen OAE, paus Paulus, secr.-gen. Smith v. Gemenebest, oproep kerken, Biafra erkend d. Tanzania en Gabon, voorwaarden besprekingen fed. reger.-Biafra, inleidende besprek. 306/1 e.v.; milit. ontw. mei t/m aug., vredesbesprek. te Kampala, Niamey en Addis Abeba, Biafra erkend d. Ivoorkust en Zambia, Britse bemidd.pog., wapenleverant., humanit. hulp en voedseltransport, het probleem v. d. luchtcorridor 577 e.v.; resol. vijfde OAE-topconf. 625/1
Engeland: voortzett. wapenleverant. 580 /2
Gabon: erkenn. Biafra 306/3
Nederland: stopzett. wapenleverant. 580/2
Sowjet-Unie: wapenleverant. 580/3
Tanzania: erkenn. Biafra 306/3

Noorwegen

Militaire zaken: continuering lidmaatsch. NAVO 489/1; defensieplan 1969-73 489/2
Onderwijs: twee nwe univer. 489/2

Oostenrijk

Donau-Oder-Elbekanaal: project 348/2
Duitsland (W.): bez. Brandt 633/1
Japan: bez. Klaus 409/3
Oorlogsmisdaden: mislukte arrest. Rajakowitsj 28/1
Regering: wijzig. kab., Withalm vice-kanselier 128/2
Sowjet-Unie: bez. Waldheim 279/2; overeenk. inz. levering aardgas 279/2; bez. Jonas 409/2; akk. o. lever. aardgas 409/3
Verenigde Staten: bez. Klaus 409/3
Verkiezingen: winst soc. bij verk. v. gemeenteraden en landdag 26/2; winst SPÖ in Burgenland en Graz 279/3

Opper-Volta

Ghana: grensregel. 320/1

Pakistan

Duitsland (W.): bez. Kiesinger 41/3
Engeland: geen toelat. Az. houders v. Britse pasp. uit Kenia 171/1
India: react. op Sowjetruss. wapenlever., demon. 799/2; prem. Gandhi stelt non-agressiepakt voor, voorw. pres. Khan 800/2
Indusbekken: opening Mangla-dam, plannen Tarbela-dam 48/1; finan. en contract Tarbela-dam 381/2
Industrie: staalfab. te Chittagon geop. 48/3
Joego-Slavië: bez. Tito 154/3
Militaire zaken: Am. tanks 381/2; Sowjet-russ. wapenlever. 799/2; milit. uitgaven 1967/68 en 1968/69 800/2
Oppositie: kritiek Bhoetto, student. demon., univ. geslot., aanslag op pres. A. Khan, luchtmaarsch. A. Khan voert in W.-Pakist. campagne t. regime, steun v. oud-opperrechter Murshed in. O. Pakist., react. pres. 785 e.v.
Partijen: Bhoetto richt Volkspartij op 381/2
Rann van Koetsj; conflict d. uitspraak int. scheidsgerecht bijgelegd 380/1
Regering: nwe min. v. buitenl. zaken 381/1; wijz. kab. 800/3
Sowjet-Unie: bez. Kosygin 300/2; wapenlever. aangek. 799/2
Verenigde Staten: opheff. Am. basis 381/2 geen wapenlever. 800/1

Panama

President: assemblee contra pres., twee presidenten, uitspraak Hooggerechtshof 255/3; verk.uitslag betwist, Arias overwinnaar 365/1; ambtsaanvaarding Arias 729/2
Regering: milit. staatsgreep, Arias afgezet, leden reger., erkenn. 729/2 e.v.
Scheepvaart: opheff. beperk. 730/2
Verenigde Staten: herst. dipl. betr. 796/1

Paraguay

President: Stroessner herkoz. 159/2
Verkiezingen: overwinn. Coloradós 159/2

Peru

Engeland: wapenaank. 490/3
Frankrijk: wapenaank. 490/3
Militaire zaken: wapenaank. in Frankr. en Engeland, reactie VS 490/3
Olie: nation. olievelden 671/3
Regering: nw. kab. o. O. Hercelles 490/2 nation. olievelden 671/3; nw. kab., milit. staatsgreep, milit. kab. 672/1; nasleep staatsgreep, verzet t. mil. junta, maatr. junta, erkenn. v. h. regime 796/1 e.v.
Venezuela: dipl. betr. verbr. 797/1
Verenigde Staten: reactie op wapenaank. in Frankr. en Engeland 490/3; erkenn. junta 797/1

Perzië

Aardbeving: prov. Khorassan 12.000 à 20.000 doden 732/1
Bahrein: Perz. aansprak. 288/1
Duitsland (W.); bez. Kiesinger 822/3
Economische ontwikkeling: 4de vijfjarenplan 287/2
Engeland: bez. Roberts n.a.v. terugtrekk. troepen uit Perz. Golf 51/3
Ethiopië: bez. sjah 447/2
Frankrijk: bez. Pompidou 378/2
Joego-Slavië: bez. Tito 329/2
Marokko: bez. sjah 447/2
Olie: pijpleid. v. Perzië via Turkije n. Middell. Zee 447/3
Regering: eerste vrouwelijke min. 732/1
Saoedi-Arabië: besprek. Feisal m. sjah 447/2
Sowjet-Unie: bez. Kosygin 396/3; bez. sjah 732/1
Verenigde Staten: bez. sjah 447/2

Polen

Culturele politiek: verbod toneelstuk Dziady, schrijvers t. censuur, veroord. Szpotanski 217/2; rede Gomoelka 219/1; ontslagen 219/2
Donau-Oder-Elbekanaal: project 348/2
Duitsland (W.): Brandt o. erkenn. Oder-Neisse 248/3
Kerk en staat: houd. staat t. o. kard. Wyszinsky, Wyszynsky naar Rome 791/3
Partij: aanv. op Znak-groep 363/3; 362/1 zitt. centr. comité 471/3; ben. Moczar t. secr. CC 472/1; vijfde partijcongres, rede Gomoelka, rede Brezjnew, samenstell, partijorganen 780/2
Regering: wijzig. 69/3; Ochab afgetred., Spychalsky opvolg. 363/1; wijzig. en ontslagen 472/1
Roemenië: protestnota i.v.m. anti-Roem. campagne 792/2
Studenten: onrust 217/1; demonstr. 217/3; resol. 218/1; reacties 218/2; sluit. en open. univ., maatreg. tegen demon. studenten 362/1; processen n.a.v. onrust 791/2
Tsjechoslowakije: bez. Dubcek 155/1; uitwijz. Tsjechische journalisten 220/1
Zuiveringen: ontslagen function. na onrust student. 219/2; toenemende invloed partisanen 220/1; ontslagen en benoem. 362/3; 363/1

Portugal

Duitsland (W.): bez. Kiesinger 822/3
Justitie: advocaat Soares gedeporteerd 584/3
Militaire zaken: nwe staf-chef 584/3
Nederland: bez. Luns, kritiek op uitl. min. Luns 405/2
Regering: mutaties kab. 584/2; Caetano volgt Salazar a. prem. op i.v.m. diens gezondh. toest., opvolg. en nalatenschap, reger. verkl. Caetano, reor. kab., eerste maatr. 657/1 e.v.

Rhodesië

Afrikaanse nationalisten: infiltraties, acties Rhod. veiligh.troepen en Zuidafr. politiecontingent 207/1 e.v.; doodvonnissen en terechtstell. Afrikanen 208/1 verlenging noodtoestand, nwe guerrilla-activ. 480/2; terechtstell. veroord. d. comm. van 24 en V-raad 492/3
België: handelsbetr. stilgelegd d. België 567/3
Engeland: contacten Londen-Salisbury, missies Lord Alport en G. Thomson 205/1 e.v.; KB t. versterk. v. sancties t. Rhod., d. Lagerhuis ggk, d. Hogerhuis verworp. 494/1; dipl. overl., besprek. Wilson-Smith op de Fearless, Britse voorst., Rhod. bezwaren, debat en stemming Lagerhuis 689 e.v.
Grondwet: voorst. commissie Whaley en Rhod. Front 477/3; plannen d. constit. congres v. Rhod. Front ggk 689/3
Partijen:
— Rhodesisch Front: spanningen t. centrum en rechtervleugel, uittred. Harper en Winston Field 480/1; constit. voorst. ggk. 689/3; actie t. Smith, overwinn. bij tussent. verk. 689/3
— Rhodesisch Nationale Partij: opger. d. L. Idensohn 480/1; verlies bij tussent. verk. 689/3
Rassenwetgeving: invoer. Municipal Amendment Bill en Property Owners (Residential Protection) Bill 479/3
Regering: afgetred. Harper 480/1; Lord Graham afgetred. a. min. v. buitenl. zaken en defensie, J. Howman opvolg. 689/3
Sancties: verpl. sancties d. V-raad uitgev. 492/3; result. selectieve sancties 494/3
Veiligheidsraad: resol. 29 mei inz. verpl. sancties 492/2
Zuid-Afrika: ass. Zuidafr. politieconting. 207/3; overleg Smith-Vorster 208/1

Roemenië

België: bez. Harmel 632/2
Communistische beweging: Roemenië verlaat consult. conf. in Boedapest 162/2
Communistische partij: zitt. centr. comité, positie v. Roemenië in O.-Eur., rehabilisatie 349/2; redevoering Ceausescu o. onafh.koers 827/1
Cultuurpolitiek: Ceausescu v. vrije meningsuiting 220/3
Frankrijk: bez. De Gaulle, gem. verkl., uitspraken 377/1
Israël: handelsovereenk. 220/3
Italië: bez. Maurer en Manescu 362/3
Joego-Slavië bez. Ceausescu 411/3; ontmoet Tito-Ceausescu 635/2
Justitie: rehabilitatie L. Patrascanu 472/3 nwe strafwetgeving 792/2
Nederland: bez. parl. del. 694/1
Partij: zitt. CC 472/2; front v. soc. eenh. 792/3; mutaties 827/2
Polen: protestnota i.v.m. anti-Roem. campagne 792/2
Regering: taakomschrijving staatsveiligh. raad, Draganescu vice-prem. 472/2; goedk. pol. v. soevereinit. d. Nat. Verg., opricht. patriot. gewapende milit. 635/1 paspoortregeling 827/2
Scandinavië: bez. Maurer en Manescu 362/3
Sowjet-Unie: verlenging vriendschapsverdrag 220/3; aanv. op Ceausescu, gerucht. o. mobilisatie 635/2
Tsjechoslowakije: steun nwe koers 500/2; bez. Ceausescu 558/1; eist t. onmidd. terugtrekk. troepen 635/1
Tunesië: bez. Bourguiba 524/2
Verenigde Staten: sluit. v. verdragen 793/1

Rwanda

Kongo (Kinsjasa): dipl. betr. verbroken i.v.m. huurlingenkwestie 75/1

Saoedi-Arabië

Bahrein: plannen v. brug t. Bahrein en Arab. schiereiland 288/1; plannen geannuleerd 447/3
Koeweit: akk. o. neutr. zone 159/3
Perzië: bespr. Feisal m. sjah 447/2

Scandinavië

Noordse Raad: 16de zitt., Noordse topconf. 410/1
Roemenië: bez. Maurer en Manescu 362/3

Senegal

Arbeid: staking i.v.m. looneisen en steun studenteneisen, verhog. minimumloon 413/1
Lonen: verhog. minimumloon 413/1
Regering: wijzig. 223/3; kab.wijzig. 413/2 verdere wijz. kab. 798/2
Studenten: staking, bezetting universiteit 413/1; univ. hervorm. 798/2
Verkiezingen: Senghor herkozen, parlementsverk. 223/3

Sierra Leone

Noodtoestand: afgekond. na onlusten in z.w. prov., arrest. 784/1
Regering: staatsgreep sergeanten, Nat. Interim Raad olv J. Bangoera, terugkeer S. Stevens 320/1; kab. Stevens 413/2
Verkiezingen: rapp. en witboek verk. 1967 32/1

Singapore

Engeland: bez. Thomson n.a.v. terugtrekk. Britse troepen 51/2; bez. Lee Kwan Yew 52/1
Militaire zaken: samenw. m. Maleisië, Britse steun 591/1
Regering: wijzig. 367/1
Sowjet-Unie: voll. dipl. betr. 605/1
Verkiezingen: parlem., Volksactiepartij wint alle zetels 367/1

Soedan

Constituante: ontbond., nwe gekozen 351/3
Engeland: herv. dipl. betr. 142/1
Regering: nw. kabinet 413/2
SANU: W. Deng vermoord 352/2
Unionistische Dem. Partij: ontstaan d. fusie NVP en PDP 351/3
Verkiezingen: constituante, winst Unionistische Dem. Partij 351/3
Zuiden: amnestie 352/3

Somalia

Justitie: oud-min. veroord. 77/1
Kenia: overeenk. dipl. betr. 141/2

Sowjet-Unie

ALGEMEEN

KGB: 50ste verjaardag, cijfers slachtoffers Stalin 29/2
Militaire zaken:
— Algemeen: ruimtebom 28/2; ben. maarschalken 541/1
— **Landstrijdkrachten: Pawlowski opperbevelh. 156/3**
— Marine: Jane's Fighting Ships 28/3; sterkte Sowjet-vloot, de Middell. Zee vloot, Japanse Zee en Ind. Oceaan, kaart sterkte en indel. marine 145/1 e.v.; uitbreid. vloot in Middell. Zee, verkl. Izwestia, sterkte tot. vloot 756/2
Pers: The Times en Neue Zürcher Zeitung in Moskou 317/2; Le Monde en Int. Her. Tribune in Moskou 751/1

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: vijfdaagse werkweek bij overheidsdiensten 29/1
Economie: result. plan 1967 330/1
Economische hervormingen: vestig. buitenl. bedrijven in Moskou 20/1; conf. 473/2
Handel: cijfers 1967 768/1
Landbouw: uitoefening v. nevenbedr. toegestaan 29/1

POLITIEK (Binnenlandse)

Cultuurpolitiek: A. Ginzboerg, J. Galanskow, A. Dobrowolski, V. Lasjkowa veroord., prot. v. gen. P. Grigorjenko, petitie v. 31 intellect., prot. verkl. v. P. Litwinow en L. Daniel, ontsl. Litwinow a. lector 70/1 e.v.; ontwikk. na het schrijversproces, brief t. conf. te Boedapest, arrest. Jesenin-Wolpin, oproepen t. revisie proces, protest t. herstel Stalinisme, reactie Prawda, hongerstaking schrijvers 204/1; rede Brezjnew, rede Grisjin 316/2; nasleep schrijversprocessen, verscherp. cult. pol., beroep Ginsboerg verworpen 316/2 e.v.; proces t. 5 intell. i.v.m. demon. t. beleid t.a.v. Tsjech., prot. schrijvers, prot. Jewtoesjenko 700/1 e.v.; actie t. Solsenitsjin 750/3
Ideologie: verscherping koers 750/2
Komsomol: S. Pawlow afgetred., J. Tyazjelnikow opvolg. 473/1; vijftigste verjaardag 750/2
Lenin-orde: a. Joodse autonome oblast 103/3
Opperste Sowjet: bijeenk. 472/2
Oppositie: proces t. oppositiegroep 317/2 liberaal manifest, processen in Oekraine 541/2 e.v.
Partij: plenaire zitt. centr. comité (rapp. Brezjnew inz. comm. wereldbew., ben. Katoesjew secr.) 316/1; zitting CC, (rapp. o. buitenl. pol. en de toestand in de landbouw) 767/2
Regering: Jegoritsjew onder-min. v landbouwmachine-industrie 29/1; staatscomité v. cult. betr. m. buitenl. opgeheven 29/2

POLITIEK (Buitenlandse)

Afghanistan: bez. Kosygin 103/2; bez. Mohammed Zahir Sjah 590/1; econ. hulp, aardgasleverant. 590/1; bez. Etemadi 827/3
Algerije: ber. o. Sowjet-basis te Mers-el-Kébir 756/2
België: bez. milit. missie 425/3
Bulgarije: bez. Zjiwkow 825/2
Cambodja: nwe hulp 175/2
China (Volksrep.): consult. conf. commun. partijen z. China 161/1
Columbia: herst. dipl. betr. 490/1
Duitsland (O.): bez. Ulbricht 69/1
Duitsland (W.): nota a. Bondsrep. inz. NPD, overleg Brandt-Zarapkin 68/1 dialoog Bonn-Moskou o.h. afzien v. gebruik v. geweld, hardere houd. v. Moskou t.o. Bonn, verkl. VS t.a.v. interventierecht, clausule Handvest VN 621/3 e.v.; ontmoet. Brandt-Gromyko 764/2
Engeland: overeenk. inz. techn. samenw. 252/2; bez. Wilson 267/3; bez. Stewart 556/3
Finland: bez. Kosygin 749/3; bez. Koivisto 750/1
Frankrijk: bez. min., akk. inz. ruimtevaart, gemeensch. onderz. 378/1; bez. W. Rochet 500/2
India: bez. Kosygin 103/2; briefwiss. o. Sowjetruss. wapenlever. a. Pakist. 799/3; bez. pres. Hoesain 799/3
Irak: akk. inz. econ. en techn. samenw. in olie-industrie 79/1
Ivoorkust: dipl. betr. 31/2
Japan: normalisatie betrekk. comm. partijen v. Japan en SU 398/2; samenw. bij ontw. Siberië 604/1
Joego-Slavië: bez. Tito 329/2
Maleisië: dipl. betr. 192/1; bez. Abdoel Razzak 604/3
Nigeria: wapenleveranties 580/3
Oostenrijk: bez. Waldheim 279/2; overeenk. inz. levering aardgas 279/2; bez. Jonas 409/2; akk. o. levering aardgas 409/3
Pakistan: wapenlever. aangek. 799/2
Perzië: bez. Kosygin 396/3; bez. sjah 732/1
Roemenië: verlenging vriendschapsverdrag 220/3; aanv. op Ceausescu, gerucht. o. mobilisatie 635/1
Singapore: voll. dipl. betr. 605/1
Syrië: bez. Zouayen 144/3
Tsjechoslowakije: bez. Dubcek 155/1; bez. reger. delegatie o.l.v. Dubcek 426/1; bez. Kosygin en Gretsjko 427/1; bez. Smrkowsky en Strougal 427/2; perskritiek op liberalisatie 427/2; aanval Brezjnew a. Praag t.g.v. bez. Kadar, bijeenk. in fabriek t. onverantw. acties in Tsjech. 497/1; conf. Cierna nad Tisou, slotcomm. 513/1; bez. Svoboda 548/3; akk. v. Moskou, redevoer. Dubcek en Svoboda 585/1
VAR: bez. Nasser 594/2
Verenigde Naties: Malik volgt Fedorenko op 156/3
Verenigde Staten: Kosygin interview m. **Life inz. samenw. SU-VS 156/2; ratificatie consul. akk. 330/2; rede Johnson in Glassboro o. betr. m. SU 452/1;** luchtverbind. en cult. akk. 474/2; vliegtuig onderschept 768/3
Vietnam (N.): econ. en milit. hulp 94/2
Zweden: bez. Kosygin 540/3

Spanje

Arbeid: stakingen onwettig volgens Hooggerechtshof 153/2; stak. in Asturië 738/2
Basken: moord op hoofd pol. politie Guipuzcoa, uitzond. toestand v. Guipuzcoa, 400 à 500 pers. gearr., decreet onderdrukk. v. h. banditisme en terrorisme, verzet lagere Baskische geestel.heid 739/1
Duitsland (W.): bez. Kiesinger 822/3
Economie: deval. en bested. beperking 154/2
Falangisten: protest t. min. Solis, betog. d. politie beëind. 739/3
Oppositie: demon. d. arbeiders en studenten 153/2; arrest. en processen 393/3
Overzeese gebieden:
— Spaans Guinea: constit. conf., ontw. grondwet, refer., verk., onafh. 701/3
Parlement: opening zitt. v. Cortes 153/1 bijeenk. zg. gezinsafgevaard. verbod., verbod v. parl.leden buiten de parl. gebouwen bijeenk. te houden 739/3
Pers: wet op staatsgeheimen, verschijningsverbod Madrid 394/2; met 2 mnd. verlengd 737/1; boetes en processen, rapp. inz. overtred. perswet, verschijn. verbod El Alcazar, Madrid opnieuw verschenen 737/e.v.
Raad van het Koninkrijk: Munoz Grandes voorz. 153/1
Studenten: de studentenonrust, univ. politie 153/3; maatr. nwe min. v. onderw., nwe universiteit. 393/3; sluit. facult., besluit in staatscourant o. opricht. vrije stud. beweg., tijdel. sluit. universiteit van Madrid 738/2
Vakbeweging: enquête onder leden, geen hervormingen volgens Solis 393/1; bisschoppen voor vrije vakbonden, syndicatencongres te Tarragona toont geen duidel. wil t. hervorm. 738/1

Sport

Xe Olympische Winterspelen 160/2
XIXde Olympische Zomerspelen, spelen bedreigd (pag. 705 e.v.) 717/1

Suriname

Zie de afd. Nederland, de rubriek Overzeese Rijksdelen

Swaziland

Onafhankelijk: 704/3

Syrië

Baath: congres, conflict Assad-Zouayen, Atassi en Jadid herk. als secr.-gen. c.q. plv. secr.-gen. 732/2
Eufraatdam: begin werkzaamh. 236/2
Frankrijk: bez. Zouayen 144/3
Israël: twee Syr. Migs in Isr. geland 603/2
Leger: stafchef Soueidane afgetred. 190/2
Libanon: eenzijd. heff. ingesteld d. Syrië 571/1

Oppositie: opricht. progressief Nat. Front, complot en mislukte staatsgreep gemeld 570/3
Regering: nw. kab. o.l.v. pres. al-Atassi 732/1
Sowjet-Unie: bez. Zouayen 144/3
Tunesië: dipl. betr. verbroken 332/3
VAR: bez. Atassi 447/3

Tanzania

China (Volksrep.): bez. Nyerere, Chin. hulp 524/1
Engeland: herst. dipl. betr. 524/1
Nigeria: erkenn. Biafra 306/3
Zanzibar: uitgaansverbod 799/1

Teksten

België: CVP-BSP akk. 419/2 e.v.; reger. verkl. 431/2; voorst. grondwetsherz. 680/3
NAVO: slotcomm. zitt. min.raad na Tsjechoslow. 755/2
Nederland: troonrede 614/1
Ontwapening: non-proliferatieverdrag 402/1
Tsjechoslowakije: actieprogramma CP 302/1 e.v.; brief conf. Warschau 511 e.v.; id. antw. Tsjech. 526 e.v.; manifest Literarni Listy 528/2
Verenigde Naties: verkl. v. Teheran o. Rechten v. d. Mens 367/2
Verenigde Staten: rede pres. Johnson dd. 31 mrt. 238/3 e.v.
Vietnam: rede pres. Johnson o. algehele stopzett. bomb. o. N.-Vietnam 735/2
Vietnam (N.): verkl. o. besprek. met VS 258/2

Thailand

Cambodja: VN-bemidd. mislukt 175/1
Grondwet: nwe constitutie op 20 juni v. kracht geworden 605/1
Guerrilla-oorlog: uitbreid. 367/3; eerste aanval op Am. basis 605/3
Verenigde Staten: stand Am. strijdkrachten in Thailand, lev. Hawkraketten 367/2
Vietnam (Z.): **uitbreid. troepen 367/2**

Togo

Referendum: aangekond. 32/3

Tsjaad

Frankrijk: milit. hulp 799/1
Tibesti: ernstige incidenten, Franse milit. hulp 799/1

Tsjechoslowakije

België: bez. Harmel 635/3
Bezetting: invasietroepen Warschaupakt 545 e.v.; terugtrekk. bezett. troepen uit grote steden 674/2
Cultuurpolitiek: studentendemon. 43/2; uitwijz. journ. 43/2; zitt. Tsjech. Schrijversbond, Goldstücker voorz., opricht. Literarni Listy, naamsverand. **Literarni Noviny in Kulturni Noviny 155/3, 156/1**; opheff. censuur, excuses v. d. studenten 211/1; manifest Literarni Listy 500/3; manifest v. d. 2000 woorden, opinieonderz. d. Rude Pravo 507/1; herinvoer. censuur, ontslagen 589/1
Destalinisatie: besluiten partijpresidium 211/2; herzien. processen en rehabilitatie 301/2
Donau-Oder-Elbekanaal: project 348/2
Duitsland (O.): bez. Hajek 428/2; bez. Ulbricht 557/2
Economie: cijfers 1967, begrot. 1968 221/1
schade a. gevolg invasie 589/3
Engeland: bez. Stewart 635/3
Europa (O.): reacties in O.-Eur. op ontw. in Praag 299/3; uitnodig. a. Praag v. conf., conf. v. Warschau, brief a. Praag, antw. Praag 498/1; conf. Bratislawa, communiqué, commentaren 515/1
Frankrijk; bez. Lenart 43/3; bez. W. Rochet 500/3
Hongarije: bez. Dubcek 155/1; sluit. nw. vriendschapsverdrag 428/1
Joego-Slavië: bez. Nikezitsj 428/2; steun v. nwe koers 500/1; bez. Tito 557/1 demon. ten gunste v. wettige reger. 634/2
Justitie: nwe voorz. Hooggerechtshof 301/2; zelfmoorden 301/3; proclam. o. rechten individu 674/1
Kerk en staat: verhoud. 429/1
Militaire zaken: nwe stafchef leger 301/2
Partij: aftred. Novotny, Dubcek partijleider, moeilijkh. binnen de partij, bemidd. Brezjnew 33/1 e.v.; wijzig. 155/2; ontw. na aftred. Novotny, partijvernieuw. 155/2; redevoer. Dubcek inz. binn. en cult. pol. 174/2; rede Novotny, bekenn. schuld 174/3; partijstr., vlucht gen. Sejna, de rol v. h. leger in nov. 1967, soc. democratisering, opheff. censuur, val Hendrych, excuses v. studenten, aftred. Novotny, ontslagen 209 e.v.; zitt. CC, nw partijpres., besl. CC 280/1; taakverdel. secretariaat, buitengew. partijcongres 300/2; verdere benoem. 301/2; zitt. CC 428/2; ontslagen, bijeenroep. buitengew. partijcongres 429/1; antw. op brief v. Warschau 498/3; bijeenk. CC, steun v. Dubcek, ontslag gen. Prchlik 499/1; region. conf. 507/3; arrest. Dubcek e.a., buitengew. congres 548/2; nw. partijpres. 587/2; redevoer. Dubcek, inz. akk. v. Moskou 675/1; goedk. presid. v. optred. in Moskou 677/2
Polen: bez. Dubcek 155/1; uitwijz. Tsjech. journ. 220/1
President: aftred. Novotny 212/2; gen. Svoboda pres. 280/1
Regering: min. ontslagen 212/3; nwe reg., O. Cernik prem.; econ. raad 280/3; taakverd. kernkab., reger. programma 300/3; zitt. Nat. Verg. 507/2; arrest. Cernik e.a. 547/3; ontslagen en ben. 589/1; zitt. parl., herinvoer. censuur, verbod twee pol. partijen 674/2; ontslag. en ben. 675/3
Rehabilitaties: onderz. dood Jan Masaryk 428/1
Roemenië: steun nwe koers 500/2; bez. Ceausescu 558/1; eis t. onmidd. terugtrekk. troepen 635/2
Slowakije: Bilak partijsecr. Slowakije 155/2; Dubcek v.. grotere autonomie 211/3; voorz. Nat. Raad ontslagen 212/3
Sowjet-Unie: bez Dubcek 155/1; bez. reger.delegatie o.l.v. Dubcek 426/1; bez. Kosygin en Gretsjko 427/1; bez. Smrkowsky en Strougal 427/2; perskritiek op liberalisatie 427/2; aanval Brezjnew a. Praag t.g.v. bez. Kadar, bijeenk. in fabriek t. onverantw. acties in Tsjech. 497/1; conf. Cierna nad Tisou, slotcomm. 513/1; hervatte perspolemiek 545/1; bez. Svoboda 548/3; akk. v. Moskou, redevoer. Dubcek en Svoboda 585/1; Koeznetsow in Praag, prem. Cernik in Moskou, overeenk. econ. hulp 673/2; publ. geheime protocollen v. bespr. in Moskou 675/3; witboek ter rechtvaard. invasie 676/1; topoverl. in Moskou m. verdere concessies 677/1; verdrag o. troepen leger 678/1
Verenigde Naties: verz. t. non-interventie d. waarnem. missie v. buitenl. zaken 677/3
Verenigde Staten: gen. Sejna vlucht naar VS 210/2; waarschuw. Johnson a. SU i.v.m. troepenbew. 635/3
Verkiezingen: pleidooi v. grotere rol parlement en democratisering 212/1
Vluchtelingen: aantal 589/3
Warschaupakt: zie de afd. Europa (Oost)

Tunesië

Algerije: grensakk. 333/1
Arabische Liga: voorl. boycot 730/3
China (Volksrep.): ambass. te Tunis gesloten 332/3
Destour: uitbreid. pol. bureau 77/1; witboek 524/1
Diplomatie: bez. pres. Sunay 448/2
Justitie: instell. staatsveiligh. hof 524/1 processen en vonissen 784/3
Marokko: bez. kon. Hassan 523/2
President: Bourguiba wil zelf opvolg. aanwijzen 142/1
Regering: aftred. min. Mestiri 142/1; nwe min. v. defensie 414/1; nwe min. v. onderw. 524/2
Roemenië: bez. Bourguiba 524/2
Spanje: bez. Bourguiba 413/3
Studenten: staking a. univ. v. Tunis uit solidariteit met veroord. collega 332/1 witboek Destour 524/1; proc. en vonnissen 784/3
Syrië: dipl. betr. verbroken 332/3
Verenigde Staten: bez. Bourguiba 413/3
Vierjarenplan: 1969/72 414/2

Turkije

Bulgarije: bez. Zjiwkow, akk. emig. Bulg. Turken 363/1
Duitsland (W.): bez. Kiesinger 822/3
Frankrijk: bez. De Gaulle 810/2
Griekenland: besprek. o. probleem minderh. 336/3
Joego-Slavië: bez. Spiljak 329/3
Militaire zaken: aftred. milit. bevelhebbers 571/2
Olie: pijpleid. v. Perzië via Turkije n. Middell. Zee 447/3
Studenten: stakingsactie v. hervorm. onderwijsstelsel 448/2
Verkiezingen: nwe kieswet 448/1; senaatsverk. 448/1

Uruguay

Arbeid: verzet wegens econ. crisis, stak., noodtoest. afgekond. 491/2
Economie: econ. crisis, stak. 491/2
Onderwijs: stud. demon. 491/3
Peso: gedeval. 491/1
Regering: kab. afgetr. 491/1; kab.wijz. 491/3

Vaticaan

Duitsland (W.): bez. Kiesinger 126/1
Joego-Slavië: bez. Spiljak 69/2

Venezuela

Ned. Antillen: bez. min.-pres. Kroon 796/1
Peru: dipl.betr. verbroken 797/1

Verenigde Arabische Republiek

Engeland: dipl. betr. hersteld 160/1
Joego-Slavië: bez. Tito 154/3; bez. Nasser 594/2
Militaire zaken: gen. T. Hassan stafchef Verenigd Arab. Opperbevel 448/3
Nederland: bez. Luns 405/2
Oppositie: demonstr. arbeiders en stud. t. vonnissen officieren, incidenten, toespraak Nasser 237/1
Regering: Fawzi min. v. def. 160/1; nw kab. zonder Mohieddin en Sabri 237/3
Samenzwering: vonnissen in zaak-Amer 640/3
SAU: Sabri secr.-gen. 160/1; actieprogramma, aankond. volksstemm. 238/2; referendum actieprogramma 448/3
Sowjet-Unie: bez. Nasser 594/2
Strijdkrachten: processen t. officieren, demonstr. t. „milde" vonnissen 236/3 zwaardere straf v. officieren 640/3
Syrië: bez. Atassi 447/3

Verenigde Staten

ALGEMEEN

CIA: wet d. congres ggk. 44/1
Immigratie: wet v. kracht 602/1
Justitie: opperrechter Warren afgetred., Fortas opvolg. 442/3; ben. Fortas ingetrokken 451/2; veroord. dr. Spock 752/2
Luchtvervuiling: wet ggk. 44/2
Militaire zaken:
— Algemeen: besnoeiing uitg. in kader v. sanering bet.balans 17/1; defensiebegrot. '68/69 104/3; defensierapp. McNamara 157/2; Westmoreland staf-chef leger 271/1; defensiebegrot. 1968/1969 ggk. 751/3
— Luchtmacht: kernbommenwerper neergest. op Groenland, vlucht. m. kernbomm.werpers gestaakt 158/1
— Marine: atoomduikboot vergaan 602/2
— Raketmacht: nw. raketsysteem, wijzig. strategie ontkend 157/3 e.v.; nw. raketsysteem beproefd 602/2; sluiting raketbasis 752/2
Misdaad: wet inz. verkoop vuurwapens d. congres ggk., aanv. wetsontw. ingediend, cijfers o. wapenbezit 386/3; antimisdaad ggk. 443/2; wapenwetgev. v. kracht, cijfers v. geweld 752/1
NASA: nwe dir. 832/1
Onderwijs: het studentenverzet 324/1

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Algemeen: econ. boodschap 105/2
Armoede: anti-poverty begrot. ggk. d. Huis 44/2
Begroting: 1968/69, techn. wijz. in samenst. begrot. 104/1; belast.verhog. ggk. 443/3; tekort 1968 601/3
Regering: aftred. min. Mestiri 142/1
Betalingsbalans: maatr. ter sanering (vermind. tekort en versterking van de dollar) 17/1 e.v.; bel. op int. toerisme, gegev. directe Am. invest. in buitenl. (1967) 106/2
Disconto: verhog. t. 5% 195/1; verhog. t. 5½%, verlag. t. 5¼% 602/1
Geld: goedkeur. afschaff. gouddekk. dollar 195/1; overz. goudreserves 195/2
Handelsbalans: maatr. ter verhog. v. d. uitvoer 17/2
Ondernemingen: mammoetconcerns in 1967 474/2
Staalindustrie: nwe arbeidsovereenk. 601/2
Toerisme: vrijwillige beperk. reizen n. buitenl. 17/1; voorlop. geen reisbel. 602/1
Vakbeweging: breuk in AFL/CID 601/1

POLITIEK (Binnenlandse)

Kennedy, R. F., vermoord, instell. president. comm., de begrafenis, reacties 385 e.v.
Kiesrecht: verlag. kiesgerechtigde leeftijd t. 18 jaar 752/2
Negerkwestie: rapp. comm.-Kerner inz. sted. onlusten in 1967 177/1 e.v.; moord op King, Abernathy opvolger, toespr. pres. Johnson, ongeregeldh., mars in Memphis, begrafenis King, Congres aanv. wet op burgerrechten 1968 241 e.v.; rassenonlust. na moord op King, de mars der armen 378/3; uitspr. Hooggerechtshof inz. rassendiscrim., einde mars der armen 473/3
President: State of the Union 72/1; rede Johnson 31 maart (beperk. bomb. op N.-Vietnam; afzien v. tweede ambtstermijn) 225; id. tekst 238
Regering: Clifford min. v. defensie 72/3 ontslag min. v. gezondh. Gardner 106/2 C. R. Smith min. v. handel, W. J. Cohen min. v. gezondh., Maxwell Taylor hoofd adviesraad v. d. inlicht.dienst 254/1; Goldberg afgetr., Ball opvolg. 379/1; O'Brien min. v. post. afgetred., M. Watson opvolg. 379/1; Ball afgetr., Wiggins opvolg. 751/2
Staten:
— Alabama: gouvern. mevr. L. Wallace overled. 379/3
Steden:
— Algemeen: beroep Johnson op bedrijfsleven inz. sanering 179/2
— New York: staking vuilnismannen, conflict burgem. en gouv. 158/2
Verkiezingen: verloop verk. strijd, eerste primaries, Johnson ziet af van tweede ambtstermijn 225 e.v.; verloop voorverk., moord op Kennedy, bescherm. kand. pres.schap 385 e.v.; nwe kand., uitslag primaries 387/1; nat. conventies Rep. en Dem., Nixon en Humphrey gekozen, partijprogramma's, ongeregeldh. 561/1 e.v.; verloop campagne, Le Maye kand. vice-pres. schap Wallace, Nixon pres., verk. Senaat, Huis v. Afgev., gouvern., perscomm. 721/1 e.v.

POLITIEK (Buitenlandse)

Afghanistan: econ. hulp 1953-'68 590/1
België: Am. invest. in België 170/1
Buitenlandse hulp: wet d. Congres ggk. 44/1; boodschap o. buit. hulp 105/1; wet m.b.t. hulp 1968/'69 d. Congres ggk. 751/3
Cambodja: geschil o. aanwezigh. Vietcong in Camb., plannen VS t. achtervolg.?, nota VS, verkl. Sihanoek 92/1
Diplomatieke dienst: bezuinig. 73/1; S. Shriver ambass. in Frankrijk, H. C. Lodge in W.-Duitsland 254/2; W. Stroessel ambass. in Polen 602/1
Duitsland (W.): deviezenhulp v. Bondsrep. 632/3; bez. Schröder 633/1; bez. Strauss 633/1; bez. Clifford 764/1
Engeland: bez. Brown, n.a.v. evt. terugtrekk. Britse troepen en annul. order F-111 bommenwerpers 51/2; bez. Katzenbach 52/1; bez. Wilson 267/3
Europese Economische Gemeenschap: bez. onder-min. a. EEG-landen i.v.m. sanering bet.balans 19/1
Guatemala: ambass. vermoord 717/2
India: bez. Katzenbach 800/1
Indonesië: bez. Humphrey, bemidd. inz. Vietnam? 191/2
Israël: bez. Esjkol 224/2; bez. Ball 595/1; levering Hawkraketten, geen Phantoms 602/3
Japan: demon. t. bez. Enterprise 89/2; wrijving o. Am. milit. aanwezigh. 397/2; teruggave Bonin-eilanden 398/1
Joego-Slavië: bez. Katzenbach 766/3
Jordanië: hervatting wapenleveranties 142/3; budgett. hulp gestaakt 287/2; bez. Ball 595/1
Korea (Z.): verkoel. betr. i.v.m. Pueblo-affaire, Am. toezegg. mil. hulp, bez. Vance 366/2; besprek. Johnson-Park 384/1
Laos: activ. Am. luchtmacht in Laos 176/2
Libanon: bez. Ball 595/1
Nederland: pro-Am. demonstr. 214/3; afloss. restant Marshall-hulp 806/1
Oostenrijk: bez. Klaus 409/3
Pakistan: geen wapenlever. 800/1
Peru: erkenn. milit. junta 797/1
Perzië: bez. sjah 447/2
Roemenië: sluit. v. verdragen 793/1
Sowjet-Unie: Kosygin interview m. Life inz. samenw. SU-VS 156/2; ratificatie consul. verdrag 330/2; rede Johnson in Glassboro o. betrekk. m. SU 452/1; luchtverbind. en cult. akk. 474/2; vliegtuig onderschept 768/3
Thailand: stand Am. strijdkrachten in Thailand, lever. Hawkraketten 367/2
Tsjechoslowakije: gen. Sejna vlucht naar VS 210/2; waarschuw. Johnson a. SU i.v.m. troepenbeweg. 635/3
Venezuela: herst. dipl. betr. 796/1
Vietnam: VS beperk. bomb. N.-Vietnam, nw vredesaanbod a. Hanoi, Hanoi bereid t. besprek. 257 e.v.; Rusk kondigt herzien. beleid a., weigert raadpleg. Congres o. verdere escalatie 270/3; onderz. Senaatscomm. buitenl. betr. 271/2 overleg Johnson-Thieu op Honoloeloe 576/2
Zwitserland: bez. Katzenbach n.a.v. sanering bet.balans 19/2

Vietnam (Algemeen)

Cambodja: geschil o. aanwezigh. Vietcong in Camb., plannen VS t. achtervolg.?, nota VS, verkl. Sihanoek 92/1
China (Volksrep.): protest t. luchtaanv. schepen 118/1
McNamara-linie: Laos verw. verlenging 176/3
Militaire operaties: Tet-offensief Vietcong, aanv. Vietcong en N.-Vietnamezen sept.-dec. 1967 (Con Thien, Loc. Ninh, Dak To), optim. verkl. gen. Westmoreland en ambass. Bunker, kerst- en nieuwjaarsbestand, rapp. McNamara o. ontw., resul. '67 volg. NLF, beleg Khe Sanh, het Tet-offensief, de strijd in Saigon, opricht. revol. besturen en verbond v. nat. en vredeskrachten, de strijd in Hue, reactie Westmoreland, verkl. Johnson, verliezen Tet-offensief, uitbreid. strijdkrachten Z.-Vietnam, spoedzend. Am. milit., tijdel. vermind. luchtaanv. op Hanoi en Haiphong, overz. luchtoorlog 113/1 e.v.; beperk. bomb. N.-Vietnam t. 20ste breedtegraad 257/1; voortz. Vietcong-offensief, Hué heroverd, Am. operaties rond Saigon, gevolg. Tet-offensief, uitwerk. pacificatieprogram, verliezen Tet-offensief, rapp. Westmoreland o. Tet-offensief 268/3 e.v.; bewap. Vietcong, vrijlating Am. piloten en Noordvietn.; Khe Sanh ontzet, gerucht. o. troepenversterk. 270/3; gen. Westmoreland vervangen d. Abrams 271/1; uitbr. Zuidvietn. strijdkrachten, alg. mob. aangekond. 272/1; troepensterkten (eind 1967), milit. verliezen, verliezen burgerbevolk., terreur Vietcong, cijfers inz. luchtoorlog 272/2; overz. mil. situatie febr.-sept. 605/3; gevolgen Tet-offensief 606/1; tweede Vietcong-offensief, beschiet. Saigon, Khe Sanh ontruimd, specul. o. derde offensief, toenem. infiltraties, verliescijfers, grotere rol Zuidvietn. troepen aangekon., toenem. intensiteit luchtoorlog, Am. vliegtuigverl. 606/1 e.v.; algehele stopzett. bomb. N.-Vietnam 733/1
NLF: overhand. NLF-program a. leden VN 61/2; standpunt VS inz. NLF (gerucht o. contacten, coalitiereger.) 61/3; Johnson v. inform. besprek. 62/1
Oorlogsmisdaden: tweede zitting Russell-tribunaal 94/1
Pacificatieprogramma: gevolg. Tet-offensief 269/2
Sowjet-Unie: verwerpt 5-landen conf. 60/2; prot. t. aanv. schip, maatr. aangek. t. bescherm. 118/1
Thailand: uitbreid. troepen 367/2
Tonkin-incident: onderz. Senaatscomm. buitenl. betrekk. 271/2
Vaticaan: beroep paus op Thant 59/3; besprek. Johnson-paus Paulus 63/1; aanbod paus Paulus t. bemidd. 63/1
Verenigde Naties: nw. beroep Thant inz. stopzett. bomb., staakt pog. t. oploss. conflict 59/3; Am. Senaat v. inschakeling VN, Am. ontw.-resolutie 61/1; result. 22e Alg. Verg. 61/1; overh. NLF-program a. leden VN 61/2
Verenigde Staten: besprek. Johnson div. reger.leiders in Canberra, bez. Johnson a. Thailand en Zd-Vietnam 63/1; Johnson in State of the Union o. Vietnam 72/1; protestacties 93/3; Rusk kondigt herzien. beleid a., weigert raadpleg. Congres o. verdere escalatie 270/3; alg. stopzett. bomb. op N.-Vietnam 733/1
Vredespogingen: nw. beroep Thant inz. stopzett. bomb., staakt poging t. oploss. conflict 59/3; beroep paus op Thant 59/3; nwe formulering Johnson inz. stopzett. bomb. (San Antonio), SU t. 5-landen conf., Johnson v. bespr. op neutraal schip, missie Harriman, Am. Senaat v. inschakelen VN, Am. ontw.-resol., NLF vraagt vertegenw. bij VN, result. 22e Alg. Verg., overhand. NLF-program a. leden VN, standpunt VS inz. NLF (gerucht o. contacten, coalitie reger.); Johnson v. inform. bespr. Saigon-NLF, afwijz. d. pres. Thieu, besprek. Johnson-Thieu in Canberra, besprek. Johnson div reger.leiders in Canberra, bez. John-

son a. Thailand en Zd.-Vietnam, besprek. Johnson-paus Paulus, aanbod paus t. bemidd. 60/1 e.v.; verkl. Nguyen Duy Trinh o. bespr. indien bomb. gestaakt, toelicht. Mai Van Bo, N.-Vietn. verwerpt formule v. San Antonio, kritiek Thieu op vredesinitiat. VS, voorw. Saigon, VS bereid t. bomb. pauze a. Hanoi milit. activit. niet opvoert, besprek. Sihanoek-Bowles, VS beloven respecter. soev., neutr. en terr. onschendbaarh. Cambodja, akk. o. versterk. ICC, SU en Polen t. versterk. ICC, react. China, SU en N.-Vietnam 90/2 e.v.; bemidd. Indonesië 191/2; VS beperk. bomb. N.-Vietnam, nw vredesaanbod a. Hanoi, Hanoi bereid t. besprek. 257/1 e.v.; geschil o. plaats overleg 259/2; Wilson in Moskou en Washington 267/3; besprek. Thant in New Delhi, Moskou, Londen en Washington, contact t. N.-Vietnam en div. Westel. landen, Canad. missie-Ormond Dier 268/1 e.v.; Am.-Noordvietn. besprekingen in Parijs geopend 572/2 e.v.; overleg Johnson-Thieu op Honoloeloe 576/2; algehele stopzett. bomb. op N.-Vietnam, uibreid. inleid. vredesbesprek. Parijs, Saigon weigert deeln. 733/1

Vietnam (Noord)

Cambodja: bez. Norodom Phoerissara, steun 4 punten Hanoi, steun Hanoi v. grenzen Cambodja 94/1
Laos: aanwezigh. Nv. troepen in Laos 175/3
Militaire zaken: nwe opperbevelh. troepen in Zd-Vietnam 94/2
Regering: wijzig. 94/3
Sowjet-Unie: econ. en milit. hulp 94/2; bedrag. econ. en milit. hulp in 1968 115/2

Vietnam (Zuid)

Boeddhisten: herstel eenheid 592/3
Censuur: opheff. 592/2
Corruptie: rapp. subcomm. Am. Senaat 592/3
Militaire zaken: uitbreid. strijdkracht., aankond. alg. mob. 272/1; wet alg. mobilisatie 592/2
Oppositie: arrestaties 272/1, opricht.Alliantie v. nat. democ. en vredeskrachten, leiders ter dood veroord. 591/2; Truong Dinh Dzu veroord. 592/3
Partijen: samensmelt. partijen 592/2
Regering: parl. verwerpt reg. bij decreet 272/1; kab. Nguyen Van Loc afgetred. 591/3; nw. kab. Tran Van Huong, ontslag Phan Quang Dan 592/1; vervang. aanhangers Ky 592/1
Verenigde Staten: overleg Johnson-Thieu op Honoloeloe 576/2

Wetenschap en Techniek

Algemeen: derde min. conf. OESO o. wetenschapszaken, rapp. o. „technological gap" 308/3
Biochemie: kunstmatige viruskern 111/3
Geneeskunde: harttransplantaties Z.-Afrika en VS 79/2; hartkleptransplantaties in Ned. 80/2
Prijzen:
— Camille Huysmansprijs: 832/1
— Dag Hammerskjöldprijs: 832/1
— Enrico Fermi-prijs: 832/1
— Francquiprijs 1968: 832/1
— Henriëtte Roland Holst-prijs 1968: 832/3
— Heinrich Wielandprijs 1968: 832/3
— Kluwerprijs 1966: 832/1
— Kluwerprijs 1967: 832/2
— Nobelprijs voor geneeskunde 1968: 832/2
— Nobelprijs voor natuurkunde 1968: 832/2
— Nobelprijs voor scheikunde 1968: 832/3
Ruimte: akk. o. verdrag inz. redding astronauten 35/2; id. ondertek. 308/1
Ruimtevaart:
— Algemeen: Intelsat-3, 815/2; VN-ruimteconf. 831/3; nwe dir. NASA 832/1
— Australië: WRESAT-I 110/2
— Europa: Engeland ziet af v. medewerk. a. CETS-project en Eur. ruimteraket 466/3; project-TD (ESRO) geannul. 467/1; min. conf. ELDO, derde Eur. ruimteconf., bundeling ELDO, ESRO en CETS 804/2; ESRO-1, ESRO-2, EUROPA-1, HEOS-A 815/2/3
— India: ROHINI-75 102/2
— Sowjet-Unie: KOSMOS-186-188 102/2; overz. Kosmos-181 t/m 200 110/2; Kosmos 212-213 510/1; Kosmos 144-184-206 en 226 510/1; overz. Kosmos 201 t/m 233 510/2; Luna-14 510/2; Molnya-1 510/2; Sonde-4 510/3; Sonde-5, Sonde-6 817/3; overz. kosmos 234 t/m 257/; 816/1; Molnya-7, Proton-4 816/2
— Verenigde Staten: milit. satellieten 110/3; ATS-3 110/3; Saturnus-5 110/3; Surveyor-6 111/1; ESSA-6 111/2; Pionier-8 111/2; Surveyor-7 111/2; Saturnus-5 510/3; Explorer-37 510/3; Ogo-4 511/1; Ogo-5 511/2; RAE-A, Explorer-39 en -40, ESSA-7, LES 6,-OAO-2 816/2/3

IJsland

Regering: K. Eldjarn t. pres. gekoz. 489/2
Verkeer: overgang op rechtsverkeer 489/2

Zambia

Nigeria: erkennn. Biafra 577/3

Zuid-Afrika

Apartheid: einde kleurlingenvertegenw. in parl. 524/2; wet t. „onbehoorlijke inmeng." 524/3; verbond vakverenig. v. ondersteun. Afr. bonden 525/3
Arbeid: verbond vakverenig. v. ondersteun. Afr. bonden 525/3
België: Belg. immigranten 85/3
Engeland: wapenembargo blijft gehandhaafd 56/3
Justitie: proces v. d. 37 46/2; vonnissen in proces v. d. 37, resol. V-Raad 415/2
Malawi: lening 8 mln Rand 351/1; dipl. betr. aangeknoopt 351/1
Olympische Spelen: uitnod. Z.-Afrika ingetrokken 525/1
Parlement: einde kleurlingenvertegenw. 524/2
Partijen: wet t. „onbehoorlijke inmeng.", opheff. lib. partij 524/3
Regering: gekozen pres. Dönges overl. 77/2; Fouché pres. 224/1; kab.wijz. 525/2
Sport: XIXe Olympische Zomerspelen: uitnod. Z.-Afr. ingetrokken 525/1
Rhodesië: ass. Zuidafr. politieconting. 207/3; overleg Smith-Vorster 208/1
Zuid-West-Afrika: VN-missie niet toegelaten, resol. Alg. Verg., wetgeving Z.-Afrika 414/2

Zuid-Jemen

Jemen (rep.): milit. steun, min. contacten 639/1
Oppositie: opstand t. NLF d. FLOSY e.a. 571/3
Regering: botsing leger-NLF, staatsgreep? 288/2; nwe rebellie binnen NLF 571/3

Zweden

Verkiezingen: parlement, soc. overwinn. 653/1

Zwitserland

Belastingamnestie: in volksstemm. ggk. 215/2
Machine-industrie: samenw. Brown Boveri en gebr. Sulzer/Escher Wyss 202/3
Regering: Spühler bondspres., verdel. departementen 26/3
Stendenraad: samenst. 26/2
Verenigde Staten: bez. Katzenbach n.a.v. sanering bet.balans 19/2
Vrouwenkiesrecht: in kanton Bern aangen., in Solothurn verworp. 202/3; in kanton Baselland aanv. 425/3

II NAAMREGISTER

(behorend bij de index op Keesings Historisch Archief, deel XXII, januari-december 1968)

De persoonsnamen die in dit deel van Keesings Historisch Archief voorkomen, zijn opgenomen in het hiernavolgende naamregister.

Bij de namen zijn vermeld paginacijfer en kolom (bv. 600/1 = pag. 600, 1e kolom).
Wanneer achter het paginacijfer /foto staat aangegeven, betekent dit dat de desbetreffende naam in het bij deze afbeelding behorend onderschrift voorkomt.

Bij eventuele verschillen in schrijfwijze tussen tekst en naamregister dient de in het register opgenomen schrijfwijze als de meest juiste en volledige beschouwd te worden. Verder zijn bij de indicering de volgende richtlijnen in acht genomen.

1. Bij Slavische (b.v. Russische), Arabische en Aziatische namen is, indien mogelijk, de Nederlandse transcriptie gevolgd.
2. De voorvoegsels „Mac" („Mc") en „O" worden tot de naam gerekend. Zo is b.v. McElroy opgenomen onder de letter M en O'Neill onder de O. Voorvoegsels als „de", „van", „el" en „ben" worden echter niet tot de naam gerekend. Derhalve staat De Vleeschauer onder de letter V, Van Acker onder de A, el-Kassem onder de K en Ben Goerion onder de G.
3. Personen van regerende vorstenhuizen zijn onder hun voornaam opgenomen.

☆

Ondanks ons streven naar de grootst mogelijke nauwkeurigheid kunnen in het naamregister onjuistheden zijn geslopen. De redactie houdt zich daarom aanbevolen voor eventuele opmerkingen ten einde bij volgende naamregisters onjuistheden te vermijden.

A

Aalberse, mr. P. J. M. 164/2/3, 214/1
Aantjes, mr. W. 627/3
Aarden, drs. J. M. 120/1/3, 164/1/foto, 165/2/3, 166/3, 167/1/2/3, 264/1, 295/2/3/foto, 649/foto, 714/3, 741/3
Ababou, H. 77/1
Abboud, I. 352/2/3
Abdelrahman, A. 413/3
Abdesselam, B. 46/1
Abdin, A. Z. el. 351/3
Abdoel Rahman 591/1
Abdoellah, M. 108/1/2/foto
Abdou, B. 318/3
Abelin, P. 15/2
Abernathy, ds. R. 241/foto, 242/2, 244/3, 378/1, 379/foto, 386/2, 474/1
Abid, S. 46/1
Aboehassaboe, A. M. 413/3
Aboulnour, A. M. 160/1
Aboussi, M. J. 143/2
Abrams, gen. C. W. 271/2, 733/1, 734/1, 735/3, 736/1/2
Abrassimow, P. 68/3, 460/1/2/3, 461/1/3, 462/2, 463/2, 624/2
Achaoui, M. E. 732/2
Achmadoelina, B. 71/1, 316/3
Acker, A. van 98/3, 137/1, 276/3, 296/1/2, 392/2, 743/2
Ackley, G. 17/foto, 20/3
Acosta y Lara, G. 491/1
Adam, E. 459/1
Adam, K. 555/3
Adams, W. 746/1
Adekundle, kol. B. 577/2
Adem, M. 320/1
Adjou, B. 522/1
Adoe, A. L. 306/2
Adomako, J. M. 319/1
Afify, G. 236/3, 237/foto, 640/3
Afrifa, A. A. 319/1
Agnew, S. T. 561/1, 562/3, 564/1/foto, 721/1, 722/1
Aguillar, Ch. 255/3
Aguledo Rios, J. 795/1
Ahidjo, A. 74/2, 222/1/3, 782/3
Ahlers, C. 623/3, 624/1
Ahmar, A. H. el- 638/foto
Ahmed, K. 46/1, 331/3, 332/1/2/3
Ahomadegbe, J. 522/1
Ailleret, gen. Ch. 14/1/2/foto, 173/3, 299/2
Aini, M. el- 638/1
Aitio, P. 216/3
Aitken, M. 690/1
Akkermans, P. 459/1
Akoun, I. el- 640/2
Aksjonow, W. 71/1, 204/3
Akwei, A. 319/1
Albarracin, A. 668/3
Albeda, W. 390/2
Alberola, O. 196/3
Albertz, H. 275/2
Albrecht, J. 472/1
Alburquerque Lima, gen. A. 254/3
Alcoreza, S. 668/3
Alders, J. A. G. 167/3
Alenius, E. 216/3
Alexandra, prinses 223/1
Alfrink, B. kard. 96/1/2, 531/2
Ali, I. 319/1
Ali, N. 380/3
Ali, S. 108/2
Ali, T. 745/3, 746/1
Aliaga Garcia, gen. F. 475/2
Allard, J. 459/1
Allardt, H. 360/3, 624/1
Alley, A. 30/3, 31/1, 350/2/3/foto, 351/1, 522/1
Alliloejewa, S. 71/3
Allon, Y. 446/2/3, 447/1, 570/1/2/foto, 593/2
Almeida Soares, A. 670/3
Almogi, J. 570/2
Aloia, G. 253/2
Aloysi, M. 74/2
Alphand, H. 758/2
Alport, Lord 205/1/2/3, 206/1/3
Aisogaray, A. 475/3, 636/3/foto
Alsogaray, gen. J. 475/3, 636/3
Alvarez, dr. J. 475/2
Alvarez, L. W. 832/2/3/foto
Alvarez, T. 636/3
Amar, A. B. 141/3
Amegashie, R. S. 319/1
Amelsvoort, drs. M. J. J. van 164/2
Amer, A. H. 238/1
Ameratunga, A. 827/3
Amiri, M. A. al- 395/3
Ammache, gen. S. M. el 466/1, 560/1/2
Amogho, E. 782/2
Amri, H. al- 638/1/2, 639/1, 640/1/2/3
Anas, M. 380/3
Anciaux, A. 137/2
Anciaux, V. 277/1
Andersen, N. 102/3, 488/1, 805/2
Anderson, K. 192/2
Andrade Ochoa, gen. R. 795/2
André, G. 812/3
Andrea, T. de 490/2
Andreotti, G. 253/1, 539/3, 802/3
Andriessen, mr. F. H. J. J. 164/2, 714/3, 715/1
Andriessen, dr. J. E. 21/2
Andriessen, L. 164/3
Andropow, Y. 29/2
Androutsopoulos, A. 641/1
Angon, B. B. 782/3
Angor, L. 75/1
Anin, P. D. 319/1
Ankrah, J. A. 306/2, 318/3, 320/1, 523/1, 625/1
Ansari, I. F. al- 465/1, 560/3
Anseele, E. 276/3, 417/1, 418/1/foto
Ansiaux, P. 459/2, 487/2
Anthony, F. S. 413/2
Anthony, J. D. 192/2
Antoine, R. 55/2
Antokolski, P. 204/3
Antonakos 642/2
Aomar, D. B. 32/1
Apithy, S. M. 350/3, 351/1, 522/1
Aponte, G. 668/2
Aprisueno Cornejo, A. 672/3
Apro, A. 186/1
Aquino, F. 453/3
Asquith, A. 399/1
Arab, A. 731/3
Arabi, S. 320/1, 783/1
Aramburu, P. 636/3
Arap Moi, P. 783/1
Araujo Castro, J. A. de 596/2
Arcens, B. 692/3
Aref, A. 412/2
Aref, A. R. 79/1, 143/2/3, 144/2/foto, 282/2, 319/2, 465/1/2/3/foto, 466/1/2
Aref, A. S. 465/2, 560/1
Argoud, A. 435/2
Arguedas Mendieta, A. 667/3, 668/1/2/3, 669/1
Arias, A. 256/2/3, 364/2, 365/2, 729/2/3, 730/1/2, 796/1
Arias Stella, J. 490/2
Arikpo, O. 306/2, 307/1
Ariza, J. 153/2
Arizmendi Posada, O. 795/1
Armand, L. 790/2
Arndt, dr. K. D. 455/2
Arno, Th. 329/1
Arnold, H. 633/3
Arosemena Gomez, dr. O. 477/2
Arrupe, P. 656/1
Arslan, M. 731/3
Artola Azcarate, gen. A. 672/3
Asad, K. 396/2, 731/2
Asanowa, Z. 204/1
Asbeck, mr. F. M. baron van 112/2
Asgar, M. 380/3
Asgeirsson, A. 489/2
Ashur, F. 320/1

Assad, gen. H. 732/2/3
Assad, R. 732/3
Asselbergs, W. J. M. A. 829/3
Assib, B. 395/3
Assmann, W. P. G. 788/2
Atassi, N. al- 235/3, 282/1/3, 444/foto, 447/3, 732/1/3
Athenogoras, Patriarch 531/1
Attiyeh, A. H. 560/2
Attiyeh, S. 732/2
Aubert, X. 55/2
Audhali, J. bin H. al- 639/2
Audran, S. 828/3
Augstein, R. 823/1
Augusto Deslandes, gen. V. 657/1
Augusto Noriega, C. 795/1
Aulaqui, M. A. 288/3, 571/3
Aung Gui 381/1
Avelange, G. 459/2
Aw, A. 783/2/3
Awadalla, H. 352/3, 413/3
Awolowo, chief O. 578/3
Ayeh, F. R. 319/1
Ayouné, J. R. 782/2
Azeredo da Silveira, A. F. 260/3
Azhari, I. el- 75/2, 319/1, 351/3, 413/3
Azikiwe, N. 306/3, 578/3
Aziz, J. 190/2, 444/2, 731/2
Azzouz, A. 732/2

B

Ba, O. 221/2, 412/3, 784/1
Baan, C. G. 85/1
Baan, J. 182/2
Baank-Meyer, mevr. A. A. M. 182/2
Baarda, C. Th. R. van 627/3
Babacek, W. 43/3
Babackas, E. E. 559/2, 703/2
Babirek, F. 548/1, 585/3
Babitski, K. 700/1/2
Baboe, A. R. 524/1
Babylon, M. 12/1, 277/1
Baccus, A. 459/1
Bacell, prof. 394/3
Bachmann, J. E. 274/3
Bachmann, K. 765/1/foto
Bacilek, K. 428/3
Bacon, A. 698/2
Baczko, B. 219/1/3
Badarou, D. 522/3
Badiane, E. 798/3
Badr, M. al- 639/3
Badran, C. 640/3
Baeck, C. de 230/3, 459/2
Baer, A. de 459/2
Baert, Fr. 459/2
Baert, J. 56/3
Baeskens, D. 276/3
Baeten, A. M. I. H. 627/3
Bagoyogo, Y. 783/3
Bailyn, B 400/3
Bagdasj, K. 162/3
Bagier, G. 291/2
Bahnini, M. 32/1
Baibakow, N. 473/2
Baidh, A. S. as- 288/3, 571/3
Bailly, Ch. 459/1
Bakker, drs. J. A. 107/1, 139/1, 229/2, 599/2/3, 742/2
Bakker, M. 53/1, 265/1, 714/2
Bakker, prof. dr. R. 183/2
Bakopoulos, N. 748/3
Bakr, A. H. al- 465/2, 466/1/2/foto, 560/1/2
Bakush, A. H. 319/2, 320/1, 783/1
Baldi, F. 668/3
Balewa, Sir. A. T. 305/1
Balkow, J. 69/1
Ball, G. 379/1/2/3/foto, 549/1, 595/1/2, 596/3, 597/1, 751/2
Ballet, H. 459/2
Balluku, B. 779/2
Balniel, lord 42/3, 43/1
Baltus, A. 459/1
Bamberg, H. 748/1
Banda, dr. H. 31/3, 206/2, 351/2
Bandaranaike, S. 381/1
Banerjee, B. K. 544/1
Banerjee, S. D. 544/1/2
Bangoera, J. 320/2/foto
Bannerman, lord 696/3
Banza, A. 30/2, 318/3
Barak, R. 301/3
Barakat, A. 638/2
Barbeaux, V. 459/1
Barber, A. 42/3
Barbier, J. 434/3
Barbirek, F. 280/2, 528/3, 588/1
Bardot, B. 399/2
Barendrecht, mej. N. G. 391/2
Barets, J. 436/1
Baretta, A. 53/2
Barjonet, A. 372/1
Barnard, dr. Ch. N. 79/2, 80/foto, 832/1
Bartadeanu, A. 827/2/foto
Bar Lev, H. 47/3/foto, 189/2, 596/1
Barnes, C. E. 192/2
Baro, A. 141/3
Barten, prof. dr. A. P. 832/2/foto
Baurrault, J.-L. 825/1
Barne, R. 6/2
Barrientos Ortuno, R. 107/3, 667/3, 668/2/3, 669/1/2
Bartels, A. J. H. 167/3
Bartelski, J. H. 603/1/2
Bartuska, J. 212/3, 281/3
Barros Sierra, J. 705/2, 706/3
Bary, I. 276/3, 419/2
Barzani, M. 144/1
Bas Backer, Jhr. J. Q. 627/3
Baschwitz, dr. K. 112/1
Bascourt, J. 459/2
Basdevant, prof. J. 14/3
Basilowa, J. 71/2
Basnet, S. 828/2
Basow, A. 827/1
Bast, dr. ir. G. H. 229/3
Batista, E. 159/1
Batitski, P. 541/1
Batobo, B. 523/1
Battek, R. 212/1
Baudouin, D. 506/2
Bauer, C. 475/2
Baudson, A. 276/3
Baugniet, prof. J. 425/3
Bauman, Z. 219/1/3
Baunsgaard, H. 66/2, 102/3, 103/1, 112/3/foto, 487/3
Baz, gen. A. 732/2
Bazzari, M. al 466/1, 560/2
Bazzaz, A. R. el- 465/3
Bea, A. kard. 95/2
Beaconsfield, dr. P. 80/2
Beadle, Sir H. 205/2, 206/2, 208/2/3
Beatrix, prinses 121;3, 263/1, 627/1/2/foto, 797/foto
Beauduin, G. 459/1
Beavogui, L. L. 412/3
Bebler, A. 60/2, 380/1
Becerra de la Flor, D. 672/1
Becher, dr. W. 87/3
Beck, A. 459/1
Beck, D. 388/2
Beck, E. 248/3
Becker, B. 508/1
Beco, baron de 85/3
Beel, dr. L. J. M. 263/3, 627/2
Beeley, sir H. 160/1, 395/2
Beerman, mr. A. C. W. 121/3
Beernink, mr. H. K. J. 196/3, 197/3, 229/2, 532/2, 789/2
Beghin, G. 459/2
Beiderbecke, B. 400/1
Bekker, L. A. M. de 165/2
Belafonte, H. 243/3
Belaúnde Terry, F. 490/2, 671/2/3, 672/1/2/3, 796/1/2/foto, 797/1
Belkacem, Ch. 46/1/2, 332/3
Belmans, J. 277/1
Benaissa, A. 77/1
Benavides, gen. J. 672/3
Benda, E. 250/3/foto, 328/2/3, 461/3
Bene, C. 829/1
Benedetto Aloisi, M. kard. 95/3
Benes, J. 156/1, 211/2
Benjamin, M. 187/2
Benjelloun, A. 31/3
Benson, E. J. 441/2, 769/foto, 793/2
Beran, J. kard. 429/1
Bérard, A. 234/3
Bereciartua, L. 739/2
Beregowoi, G. 816/1
Berend, 341/foto
Berg, drs. E. L. 714/2
Berge, H. C. ten 829/1
Berge, W. H. van den 533/2
Berger, J. J. A. 21/1
Bergh, mr. R. van den 439/3, 808/1
Berghuis, dr. W. P. 150/2/foto, 405/3
Berri, C. 828/3
Berkeley, H. 346/2
Berkhof, prof. dr. M. 598/1
Bernhard, prins 121/2, 311/2, 400/1, 599/2, 614/foto, 790/1
Bernstein, E. 400/3
Berthold, E. 825/3, 825/1
Berthold, L. 826/1
Bertrand, A. 231/1, 276/3, 417/2/3, 418/1/foto, 471/1, 600/1, 652/3, 695/1
Bertrand, J.-J. 794/2
Bertrand, P. 277/1
Bettencourt, A. 119/3, 373/2, 504/1/3, 758/2
Betti, L. 829/1
Beugels, P. 390/3
Beydoun, R. 190/2, 396/2, 560/3
Bhagat, B. R. 542/2
Bhoetto, Z. A. 381/2
Bidault, G. 435/1
Biesheuvel, B. 39/3, 120/1, 165/2/3, 166/3/foto, 229/2, 424/3, 425/1, 628/2, 650/2
Bilak, V. 155/2, 280/2, 426/1, 507/3, 528/3, 548/1/3, 585/3, 587/3, 588/1
Billères, L. 16/1, 88/2, 172/foto, 173/3, 814/1
Billiet, V. 459/2
Billig, W. 362/2
Billings, L. M. 385/foto
Billoux, F. 781/1
Bindi, M. 74/3, 703/1
Bindman, G. 346/1
Bindzi, B. 74/2
Binh, mevr. N. T. 734/3/foto, 735/2
Birger, B. 316/3
Bishti, A. 320/1
Bitar, S. 571/1
Blachstein, P. 633/2/3
Blaiberg, Ph. 79/3, 80/2
Blake, dr. E. C. 481/1, 482/1, 483/2, 495/3, 531/1
Blanckaert, K. 276/3
Blancquaert, Fr. 459/2
Blankenhorn, H. 772/1
Blaszcyk, prof. L. T. 362/3
Blessing, K. 632/3, 774/3
Block, Fr. 459/1
Block, L. de 19/3, 53/1/2, 79/3, 131/1, 264/2/3, 311/3, 312/1, 340/3, 341/3/foto, 374/1/2/,3 458/1, 805/3, 806/foto
Bloemer, K. 823/1
Blokker, J. 39/2
Blumenfeld, E. 754/1
Bly, R. 416/3
Bo, G. 539/3, 802/3
Bobleter, dr. K. 128/2
Bobozo, L. 704/1
Bocek, dr. O. 301/2
Bock, dr. F. 128/2
Bode, M. 276/3
Boediardjo, 397/2
Boegner, J.-M. 759/2
Boekowski, W. 71/3
Boel, H. 276/3
Boekraad, H. C. 725/2, 726/1
Boerkan, S. 395/3
Boerma, ir. A. H. 453/3, 646/1, 648/1
Boersma, drs. J. 358/3, 628/1
Boertien, dr. C. 714/1
Bhoetto, Z. A. 785/1/2, 786/2
Boetzelaer, mr. E. O. Baron van 628/1
Boey, F. 276/3, 296/1, 694/3
Boeykens, G. 276/3
Boeynants, P. vanden 19/3, 40/1/2, 56/2/3, 67/2, 97/1/2/3/foto, 98/3, 99/1/3, 123/3, 137/1/2, 138/2/3, 151/3, 152/1/2, 153/1, 169/1, 230/2/3, 231/1/3/foto, 232/2/3, 276/1/3, 313/3, 344/2/3, 391/3, 392/1, 412/3, 417/1/3, 421/foto, 471/1, 487/1, 503/1, 652/3
Bogaers, drs. P. C. W. M. 164/2/3/foto, 165/1/3, 166/1/3, 167/3, 168/1, 229/2, 294/3, 295/1/2/foto, 468/3, 665/3, 666/1/foto, 714/3, 806/3
Bogaert, A. 459/1
Bogaert, E. van 459/2
Bogaerts, E. 459/1
Boggs, H. 385/2
Bogoras-Daniel, mevr. L. 204/1, 700/1/2/3/foto
Bohlen, Ch. 254/2
Böhm, S. 187/3
Boissier, L. 788/1
Boissier-Palun, L. 351/1
Boissieu, A. de 372/3
Bokassa, J. B. 30/1/2, 221/3, 318/1/2/3, 412/3, 782/1
Böker, A. 360/3
Bolkiah, H. 89/1
Böll, H. 329/1, 355/2, 751/1
Bolongne, M. 459/2
Bomboko, J. 75/2, 567//1/2, 704/1
Bomhoff, E. 238/foto
Bond, J. 565/1
Bondi, prof. H. 467/1
Bondt, F. de 459/1
Bongho-Nouarra, S. 703/2
Bongo, A.-B. 31/2, 32/2/3/foto, 222/2/3, 782/2
Bongo-Mouara, M. 74/3

Bonhomme, A. 364/3, 365/1
Bonvin, R. 26/3
Boom, de 341/foto
Boon, J. 67/3, 277/1
Boot, mr. G. A. A. M. 311/3
Bord, A. 373/2, 504/1
Borda, G. 475/3, 477/1
Borginon, mr. H. 345/3, 567/3, 568/1
Borila, P. 827/2
Borm-Luijckx, mevr. E. 164/2
Borowski, W. 220/2
Borrégo Diaz, O. 637/2
Borsu, J. 276/3
Borten, P. 410/1/2
Boruvka, J. 34/3, 280/3, 281/1
Bosch, J. 331/1
Bosco, G. 539/3, 802/2/3
Bosco, H. 416/3
Bosio Dioco, E. 703/1
Bosma, ir. J. 340/3, 341/foto
Bosque, kol. A. 255/2
Bosque, R. A. 364/3
Bosquet, A. 416/3
Bossicart, Ch. 276/3
Botet, L. 476/3
Botha, S. 525/2
Bottomley, A. 691/3
Bottomley, J. 690/1
Bouattoura, T. 429/foto
Boubnider, S. 46/2
Bouchta, M. B. 523/1
Bouckaert, J. 667/1
Boudewijn, koning 153/1, 215/2, 567/2, 727/1, 777/1
Bouiti, J. 559/2, 708/2
Boukema, P. J. 390/2
Boulin, R. 373/2, 504/1/3
Boumah, A. 782/2
Boumaza, B. 46/1
Boumedienne, H. 45/3, 46/1/2, 287/2, 331/3, 332/2, 350/2, 603/1, 625/1/3/foto
Bourgeois, R. 459/2
Bourges, Y. 75/1, 373/2, 504/1
Bourguiba, H. 77/1, 142/1, 221/3, 332/3, 333/1, 413/3, 414/1/foto, 523/2, 524/2, 625/1
Bourguiba, jr. H. 333/1
Boutaleb, A. 77/1, 523/1
Bouteflika, A. 46/1, 141/1, 603/1
Boutet, M. 276/3
Boutros, F. 190/2, 396/2, 595/2
Bouwens, E. 459/2
Bowen, N. H. 192/2
Bowles, Ch. 92/foto, 93/1
Boyd, F. 729/3
Boyle, E. 346/2, 347/1, 824/1
Brabander, G. den 399/1
Brake, J. van de 424/1
Branco, C. 255/1
Brando, M. 243/3
Brandt, W. 6/2/3, 7/1/3, 19/1, 42/2, 68/2/3, 119/2, 125/2/3, 126/1/2/3/foto, 127/1, 128/1, 248/2/3, 249/1/3/foto, 250/1, 299/3, 315/1, 354/2/3, 462/3, 463/2/3, 556/3, 621/3, 623/1/3, 633/1/2, 685/foto, 710/2, 711/1/2, 712/1/2, 713/1, 758/2, 759/2/3, 760/1, 763/2, 764/2, 823/1
Brasch, Th. 825/3
Brasseur, M. 297/1, 743/1
Brauksiepe, A. 764/1
Braun, S. von 360/3
Bravo, L. 636/3
Bregstein, Ph. 829/1
Brennan, F. kard. 96/1, 496/2
Bresson, J.-J. de 824/3
Brestansky, dr. J. 301/3
Breukers, mr. R. M. J. 214/1
Brewah, L. A. M. 320/3, 413/2
Brewer, A. 379/3
Brewer, R. A. 76/2
Breyne, G. 417/2, 418/3, 459/1
Breytenbach, B. 829/2
Brezjnew, L. 33/3, 69/1, 71/1, 145/karik, 174/3, 204/2, 316/1/2/3, 329/3, 426/1/3, 497/1/2, 498/2, 513/foto, 514/3, 515/foto, 546/1, 550/3/foto, 585/3, 594/3/foto, 677/1, 701/2, 732/1, 750/2/3, 767/2/3, 780/2/3/foto, 781/1, 813/2, 825/2
Bricusse, L. 400/3
Brigode, G. 600/3
Brink, A. M. E. 627/3
Brockway, lord 306/3
Brodjonegoro, prof. S. 397/2
Brodolini, G. 802/2/3
Broek, ds. G. J. ten 652/1
Broeksz, J. B. 439/2
Broekx, mgr. P. J. 810/1
Brom, prof. dr. A. G. 80/2
Brook, mej. A. 626/3
Brooke, E. 243/3
Brosio, M. 753/1/2
Brouhon, H. 276/3, 419/2, 471/1, 487/2
Brouwenstijn, G. 400/1
Brouwer, mr. T. 164/2
Brouwers, J. 416/3
Brown, E. 228/1
Brown, G. 6/1/3, 8/1, 51/2, 52/2, 56/3, 57/1, 119/2/3, 125/2/3, 201/2/3/foto, 202/1, 224/3, 252/2, 279/1, 538/2, 697/foto, 698/1, 745/3, 757/3
Brown, J. 244/3
Bruce of Melbourne, lord 64/2
Bruggen, D. vander 459/1
Brundage, A. 525/2, 708/1/foto
Brus, prof. W. 219/3
Bruijn, A. C. de 628/3
Bruyneel, G. 12/2, 376/2
Bruzek, M. 43/3
Buchan, A. 613/3
Bucher, L. M. 81/2
Budathoki, G. 828/2
Bulck, J. van 459/1
Bull, gen. O. 188/1/2, 189/1, 596/3, 597/1
Bunche, R. 37/1, 243/3, 285/3, 409/3
Bundy, Mc G. 595/2
Bundy, W. 93/2
Bunge, C. 475/2
Bunker, E. 114/2/3, 733/3, 734/1
Bunusevac, prof. T. 410/3
Burger, mr. J. 651/3
Burnelle, E. 98/3, 277/1, 535/2/3
Bury, L. 63/3, 192/2
Bury, M. 459/1
Buskes, dr. J. J. 96/2
Buu, T. Q. 272/1
Bya, P. 782/3
Bijl, P. K. van der 590/1
Bynens, G. 276/3
Bijsterveld, S. Th. 164/2

C

Caamano Deno, kol. Fr. 331/1
Caballero Gatti, C. 159/2
Cabello, V. 490/2
Cadieux, L. A. J. 792/2
Cadogan, Sir A. G. M. 746/3
Caetano, prof. M. 657/1/2/3/foto, 658/2/3
Caglayangil, I. S. 395/2, 810/2
Caiati, I. G. 539/3
Calewaert, W. 459/1
Calheiro, V. 45/1
Califice, A. 276/3, 419/2
Callaghan, J. C. 56/3, 79/3, 170/3, 171/1, 252/2, 347/1, 555/1, 697/foto, 698/1, 746/1
Callebert, H. 276/3
Calmell del Solar, F. 490/2
Cals, mr. J. M. L. Th. 121/1/2, 164/3, 165/1, 167/3, 181/1, 214/3, 229/2, 405/1, 789/2/3
Calvo Serer, prof. R. 737/1
Camara, A. 318/3
Camara, mgr. H. 609/1, 610/1, 612/2, 669/foto, 670/1
Cammelbeeck, G. 650/3
Cancella de Abreu, L. 658/2
Candau, M. G. 584/1
Cann, E. du 699/1
Cantarel, E. 299/2
Canters, C. J. 689/2
Cantillon, L. 277/1
Capio, G. 413/2
Capitant, R. 15/1, 370/1, 373/2, 437/3, 504/1, 505/3
Cappuyns, L. 376/3
Caprio, prof. G. 531/2
Capron, prof. P. 55/2
Caradon, Lord 235/1, 492/3, 494/3, 744/2
Carbonel, C. 730/1
Cardenas, gen. L. 707/1
Cardinal, J.-G. 442/2
Cariglia, A. 801/3
Carlos, J. 717/2/foto
Carlos Espindola, J. 491/3
Carmichael, S. 242/1
Carmona, J. de Dios 364/2
Carpels, O. 459/1
Carrington, Lord 494/3
Carriquiri, P. 490/2
Carstens, K. 42/1
Carariego, mgr. M. 255/1/foto, 364/3
Casey, R. 63/3
Cassavetes, J. 829/1
Cassin, R. 486/2, 659/1/2/foto
Castel, H. 276/3
Castiella y Maiz, F. M. 701/3, 702/1/2
Castillo Velasco, J. 73/3
Castle, mevr. B. 140/1, 251/3/foto, 252/1/2, 347/3, 348/1, 538/2, 695/2, 696/1, 697/1, 744/2
Castro, F. 45/2, 159/1, 255/2, 550/2, 668/1
Castro, R. 159/1
Cate, L. ten 651/foto
Cathenis, E. 459/1
Cauteren, E. van 277/1
Cauwelaert, F. van 152/2/3
Cauwelaert, K. van 459/1
Cauwenberghe, A. van 459/1
Cavero Calixto, A. 728/3
Ceausescu, N. 162/2, 185/1, 220/3, 349/2/3, 377/1/3, 411/3, 472/2/3, 500/2, 514/1, 545/2, 550/1/2/3, 557/1, 558/1/2/foto, 632/2, 634/foto, 635/1/2, 694/1/2, 766/foto, 798/1, 827/1
Celio, N. 26/3
Cernik, O. 33/3, 34/3/foto, 212/3, 280/2/3, 281/1, 301/1/2, 426/1/3/foto, 427/1, 428/1, 528/3, 545/1/3, 547/3, 548/3, 585/3, 588/1, 589/3, 673/3, 674/1/2/3/foto, 675/1/3, 676/1, 677/1, 678/1/2/3
Cerovsky, M. 281/3
Chaban-Delmas, J. 15/2, 506/1/2
Chabert, J. 276/3
Chabi, M. 522/3
Chabroe, C. 828/3
Chafee, J. H. 721/3
Chafei, H. el 238/1/2, 448/3
Chagla, M. A. C. 542/2
Chalandon, A. 373/2, 504/1, 505/1
Chalfont, Lord 5/1, 8/2/3/foto, 119/2, 125/2, 744/2
Chalid, dr. I. 397/2
Chaliha, B. P. 828/1
Chalone, C. 491/2
Chamaa, A. 143/2
Chamant, J. 373/2, 504/1
Chamoun, C. 396/1/2/3
Chandrasekhar, S. 542/2
Chardome, L. 459/1
Charpentier, E. 276/3, 296/1
Charusathien, P. 367/3
Chasme 30/3, 31/1
Chavan, Y. B. 103/2, 544/3, 828/1
Chaves, H. 671/3
Chefchaouni, Y. 77/1
Chehab, A. H. 288/3, 560/1
Chehab, F. 396/1, 731/2
Cheikhaly, A. K. 560/2
Cheney, P. 698/3
Chidzero, dr. B. 495/1
Chinamono, J. 205/2
Chiquer, H. 32/1, 523/1/2
Chirac, J. 373/2, 504/1
Chirzada, I. 465/3, 466/1, 560/2
Chisholm, S. 721/2
Chisiza, Y. 31/3
Chocha, B. 363/3
Choeng Kyoe Myoeng 90/2
Chogyal, D. 800/3
Choi Yong, Koen 90/1
Cholevas, I. 641/1
Chonchol, J. 794/3
Chornovil, W. 542/1
Choudhury, A. A. 800/3
Chourbagi, M. 732/2
Cho Yong Soo 90/2
Christiaenssens, Fr. 276/3
Christian, G. 225/3
Christina, prinses 665/1
Chroesjtsjow, N. 28/2, 147/2/3, 156/3, 461/2/3, 541/2, 700/1, 820/3
Chudik, M. 33/3, 212/3
Churchill, R. 746/3
Churchill, Sir W. S. 202/2, 659/2, 746/3
Ciglieri 253/1/2
Cioara, G. 221/1, 377/2
Cirk, R. 429/1
Cisar, C. 280/1/3, 300/3, 427/3, 428/1, 507/3, 513/1, 547/3, 548/2, 550/3, 588/2, 589/1
Ciselet, J. 277/1
Cisse, Y. 318/3
Cissokho, M. 798/2
Cissoko, Ch. 783/2
Claes, A. 277/1, 694/3
Claes, E. 830/1
Claes, L. 459/2
Claes, W. 276/3
Claeys, D. 276/3
Claeys-Van Haegendoren, dr. M. 832/1
Clark, dr. K. 177/2
Clark, R. 241/2, 243/2
Claus, prins 121/3, 614/foto, 627/1/2
Claus, H. 392/3, 829/2
Clavel, B. 829/2
Clerck, A. de 459/1
Clercq, C. de 459/1

Clercq, P. de 459/2
Clerdent, P. 297/1
Clerides, G. 336/3
Clerq, W. de 56/3, 97/foto, 137/2, 231/1, 277/1, 631/1
Clifford, C. M. 72/3, 73/1/foto, 91/3, 225/3, 254/2, 574/3, 608/1/2, 633/1, 733/foto, 734/1, 764/1
Cloo, J. 689/1/2/foto
Close, E. 276/3
Close, R. 459/2
Coenen, drs. A. I. J. 164/2
Coetsier, L. G. 508/1
Coetzee, B. 525/2
Coffin, W. 752/2
Cogels, baron 600/3
Cohen, A. 829/1
Cohen, W. J. 254/1
Cohn-Bendit, D. 322/1, 370/2, 372/2, 433/3, 763/3/foto
Colard, J. 55/2
Cole, J. 784/3
Colla, F. 277/1
Collard, L. 137/2, 231/3, 276/2/3, 312/3, 313/2/foto, 392/2, 417/1, 487/2, 600/1/2
Collart, M. 459/2
Collin, F. 67/2, 98/1, 376/2
Collin, J. 459/2
Colombo, E. 20/1, 539/3, 709/1, 769/foto, 802/1/2/3
Colot, L. 600/3
Colotka, P. 281/1, 301/1, 675/1
Comiti, J. 504/1
Coninck, L. J. de 652/1
Connally, J. 225/3
Constantinescu, M. 350/1
Constantijn, koning 289/1, 290/1, 292/2, 641/1, 642/2, 644/1/2, 667/2, 748/2
Conteh, H. 413/2
Conteh, P. 320/1/2
Cooke, T. J. 385/2/3, 496/1/foto
Cool, A. 137/2, 715/2, 762/2
Cools, A. 276/3, 313/3, 417/2, 418/3/foto
Cooremans, L. 200/1
Copée-Gerbinet, G. 276/3
Coppens, E. 459/1
Coppieters, M. 67/1, 98/3, 277/1
Corbeau, A. 277/1
Córdova Nieto, A. F. 477/1/2
Corenthin, H. 783/3
Cornejo Chávez, H. 491/1
Cornet, Cl. 277/1
Cornet d'Elzius, Ch.277/1
Corona del Rosal, A. 705/3
Correa Miller, J. 672/1
Corriquin, P. 796/3
Costa, C. da 74/3
Costa, S. 657/1
Costa Mendez, dr. N. 475/3
Costa e Silva, A. da 44/3, 45/1, 531/1, 670/2, 671/1
Coste-Floret, P. 15/2
Coté, J. J.-P. 793/2
Coucke, M. 276/3
Coulibaly, Z. 783/3
Coulonvaux, J. 277/1
Cousins, F. 538/2, 695/3, 697/1
Couteau, M. 277/1
Couve de Murville, M. 5/1, 6/1/3, 7/1/3, 8/1, 15/1, 43/3, 126/3, 127/1, 144/3, 268/1, 349/1, 373/2/3, 377/1/2, 378/1/2, 436/3, 444/1/2, 503/2/3, 504/1/2/3/foto, 505/1/2/3, 506/1, 521/1, 572/2, 684/1, 686/2/3, 688/3, 711/1/2/3, 758/2, 771/2, 773/2, 774/2/3, 778/3, 793/3, 794/2, 798/3, 824/3
Couvreur, L. 600/3
Couwenberg, dr. S. W. 164/2
Craeybeckx, L. 152/3
Craeybeckx-Orij, mevr. G. 276/3
Craig, E. G. 745/2
Cramer, dr. N. 628/2
Cran, M. A. 380/3
Cremer, J. 416/3
Crespo, M. P. 584/2
Croo, H. de 277/1, 392/3
Crosby, B. 400/1
Crosland, A. 52/2, 131/2, 252/1, 556/1/2, 777/2/3, 810/1
Crossman, R. 251/3/foto, 252/1/2, 744/1
Crumb, G. 416/3
Cruz de Aguiar Cortez, U. 584/2
Cudell, G. 67/1, 276/3, 419/1, 487/2
Cudlipp, H. 538/3
Cuestas, G. 364/4
Cueto Ramirez, L. 705/3
Cugnon, H. 459/2
Curran, Ch. 556/1
Custers, J. 459/1
Cuvelier, E. 459/2
Cuvelier, F. 459/1
Cvrenkowski, K. 203/1/2, 779/3
Cyrankiewicz, J. 219/3/foto, 220/2, 362/1, 498/2, 781/2
Czaja 247/2

D

Daele, D. van 276/3
Daele, G. van 459/1
Daels, prof. Fr. 345/3
Daels, mr. P. 742/3
Daems, J. 459/2
Dahlan, K. H. M. 397/2
Dahlgaard, L. 102/3
Dahrendorf, prof. R. 85/3, 86/2/3, 275/2, 315/3
Dakar, L. 732/2
d'Alcantara, A. 231/2, 276/1/2/3/foto, 417/3
Dale, sir Henry 814/2
Daley, R. J. 565/3
d'Almeida, mevr. B. 522/3
Dalmulder, prof. dr. J. J. J. 528/3
Dam, W. van 167/3, 295/3, 468/3, 808/1
Damoiseaux, J. M. A. H. 166/3, 295/3
Dan, P. Q. 592/1
Dana, R. 190/2
Dangou, I. 522/3
Daniel, J. 70/1, 204/3, 541/3
Daniel, L. 71/1/3
Dankert, P. 85/1, 627/3, 650/3, 788/3
Danschutter, L. 276/3
Daoud, gen. I. R. al 466/1, 560/1
Darby K. 400/3
Darvall, D. 79/2
Dashotmji, T. 800/3
Dassault, M. 444/1
D'Avack, P. 324/2
David, J. 212/3
David, P. 428/3
David, W. 34/2/3, 43/3, 300/2
Davis, S. 243/3
Dawalibi, M. al 571/1
Dawlayi, M. al- 560/2
Dayan, M. 188/1, 189/1/2, 234/1, 236/2, 444/3, 446/1, 447/1, 570/1/2, 593/2, 596/3, 597/3
Day-Lewis, C. 416/1
Dean, sir P. 202/2, 451/2
Debré, M. 15/2, 20/1, 131/1, 174/1, 325/2, 373/2, 378/1, 436/3, 503/2, 504/1, 659/2, 685/foto, 712/2, 754/3, 755/1, 757/1, 759/2/3, 760/1, 799/1, 810/2, 812/3
Debucquoy, J. 459/1
Debunne, G. 296/3
Decerga, R. 730/1
Dechartre, Ph. 373/2, 504/1
Declercq, G. 762/2
Decomer, V. 277/1
Decoux, A. 459/1
Dedes, I. 290/2
Defferre, G. 88/2, 454/1, 814/1
Defosset, L. 277/1, 695/1, 715/3
Defraigne, J. 277/1
Degeidy, H. el- 236/3, 237/foto, 640/3
Dehlavi, S. K. 395/2
Dehousse, F. 459/1
Dej, G. 349/2/3, 350/1
Dejace, Th. 631/3
Dejardin, G. 459/1
Dekeyzer, R. 459/1
Dekoe, A. K. 319/1
Delfgaauw, prof. dr. B. M. J. 183/1/2, 184/1
Delfim Neto, A. 45/1
Delforge, P. 277/1, 487/2
Delgado, H. da Silva 658/2
Delhaye, J. 459/1
Deliège, Ch. 459/1
Deliège, R. 459/2
Dell' Acqua, H. E. kard. 95/3
Delmas, C. 373/1
Delmotte, F. 417/2, 418/foto, 419/1, 459/1, 600/1/2, 715/3
Delone, V. 700/1
De Lorenzo, G. 252/3, 253/1/2
Delruelle, G. 277/1
Delvalle, M. 256/1/3/foto, 365/1
Delwaide, L. 24/2
Demarneffe, A. 459/1
Demessieux, J. 830/1
Demets, M. 276/3
Deming, F. L. 18/3
Demirel, S. 329/3, 333/3, 334/1, 335/2, 363/1, 448/2, 810/2
Demitsjew, P. 316/1
Demuyter, A. 459/2, 487/2
Deng, W. 352/2/3
Denktash, R. 334/1, 336/2/3/foto
Dequae, A. 276/3, 296/1, 762/2
Dequeecker, M. 459/1
Derine, R. 276/3, 314/1, 392/2, 715/2
Derksen, J. J. 628/1
Deros, E. 642/2
Deruelles, H. 276/3
Desai, M. 41/1
Descamps, mgr. A. 98/1
Descamps, P. 459/2
Deslandes, V. A. 584/3
Dessart, U. 22/3
Dessel, J. van 276/3
Detiège, Fr. 276/3, 503/1
Deutsch, J. 279/3
Deva, V. 826/3
Devos, mej. G. 276/3
Devos, R. 276/3, 296/1
Devroede, mgr. J. 55/2
Dewey, Th. E. 443/1
Dewulf, M. 276/3
Dhalaie, S. A. al- 639/2
Dhali, S. A. as- 288/3
Dhanis, E. 667/1
D'Havé, W. 98/1, 762/2
Dia, A. C. 798/2
Diack, M. 798/3
Diagana, S. M. 141/3
Diakite, Y. 783/2/3
Diallo, B. 351/2, 783/3
Diamond, J. 744/2
Dianderas, gen. R. 490/2, 672/1
Diarra, B. 783/2
Dias Rosas, J. A. 584/2
Diaz Ordaz, G. 255/3, 705/3, 706/1, 707/1, 708/2/foto
Dickel, F. 461/3
Diederichs, N. 774/2
Diehl, G. 7/3, 42/1, 127/2, 275/3, 372/3, 452/1, 464/2
Diekerhoff, J. 650/3
Diem, N. D. 591/3
Dienesch M.-M. 373/2, 504/1
Diependaele, R. 459/2
Diepenhorst, dr. I. N. T. 21/2, 439/2
Dier, O. 268/3
Dieu Nitou, J. de 708/2
Dilhorne, lord 556/3
Dillen, K. 715/2
Dillon, C. D. 385/foto
Dinaux, C. J. E. 416/3
Diori, H. 221/3, 222/2/foto, 306/2, 579/1
Diouf, A. 223/3
Dirksen, E. 386/3, 721/2
Dirkx, J. H. 627/3
Djermakoje, I. 37/1
Djilas, M. 411/3
Dlamini, M. 206/2
Do, T. V. 91/foto
Dobi, I. 791/2
Dobrogeanu, A. 350/1
Dobrowolski, A. 70/1/2/3, 71/1/2, 204/2, 317/2
Dobrowolski, G. 362/3
Dobrynin, A. 451/2, 635/3, 734/1
Doealeh, A. J. 17/1
Doel, drs. J. van den 439/2
Doesburg, Th. v. 400/3
Dohnanyi, K. van 360/2
Dolanski, J. 33/3, 280/2
Dollinger, W. 553/2/3, 554/1
Domburg, A. 416/3
Dominique, M. 729/2
Don, T. V. 272/1
Donat-Cattin, C. 802/3
Donelly, D. 52/3
Dongen, A. van 295/3
Dongen, K. van 399/1
Dönges, T. E. 77/2/foto, 224/1
Don Hau „Thich" 591/2
Doninck, H. van 459/1
Donner, mr. dr. J. 789/2/3
Donovan, Lord 747/1
Donovan, H. 156/2
Doorn, mr. H. W. van 120/3, 164/1/foto, 166/3, 167/1, 627/3
Dorp, prof. dr. D. A. van 832/3
Dorsey, J. 400/1
Dorsey, T. 400/1
Douglas, T. C. 442/1
Douglas-Home, sir A. 479/1, 494/1/2, 745/1, 757/3
Dovas, C. 290/2
Dove-Edwin, J. 32/1
Dowoeona, M. 319/1
Draganescu, E. 472/3
Draghici, A. 349/2/3, 350/1
Draijer, R. 828/3
Drees, dr. W. 264/1
Dreesmann, W. J. R. 214/1
Dremlioega, W. 700/1

Dreyer, C. 399/2
Droit, M. 434/1/foto
Drossos, G. 642/1
Drukker, dr. J. 263/1, 627/1
Drumaux, E. 277/1
Drumaux, M. 600/3
Drury, C. M. 441/2, 793/2
Druski, G. 362/3
Dua, A. 459/1
Dubcek, A. 33/2, 34/2, 48/2/3/foto, 155/1/2/3, 174/2/3, 209/2/3, 210/1, 211/3, 212/1, 280/1/2/3, 281/1/2/3, 300/3/foto, 301/2, 426/1/2/foto, 428/1/2/3, 429/1, 497/1, 498/2, 499/1/2, 500/1, 507/3, 513/1/2/foto, 514/1, 515/foto, 516/3, 517/2/foto, 528/3, 545/1/2/3, 547/2/3, 548/1/2/3, 549/2/3, 550/1/3, 557/1/2/foto's, 558/foto, 585/3, 586/2, 587/1/2/3, 588/1/2/3, 656/3, 673/3, 674/1, 675/1/2, 677/1/3, 678/2/foto
Dubois, A. 417, 418/2/foto, 459/1, 502/3, 694/3
Dubuisson, H. G. 667/1
Duchamp, M. 830/1
Duckwitz, G. F. 710/3
Duclos, J. 813/2
Duerinck, M. 276/3
Duhamel, G. 435/3
Duintjer, prof. M. F. 311/2
Dulac, J. 459/1
Dumas, P. 504/1
Dumas, R. 298/1/3
Dunlop, A. 205/2
Duplessis, M. 441/2
Dupont, C. 477/3, 478/foto
Dupont, J. 459/1
Dupont, J.-B. 824/3
Durand, B. 573/foto
Durant, A. 400/3
Durant, W. 400/3
Dutilleux, M. 416/3
Dutschke, R. 85/3, 273/1/2/3/foto, 274/3, 275/1
Duvalier, dr. F. 364/3, 729/1/2
Duverger, M. 298/2
Duvieusart, J. 169/2, 392/2, 715/3
Duvillard, H. 373/2, 504/1
Duvivier, N. 459/1
Dvorak, A. 212/3
Dijk, dr. K. 496/3
Dijkstra, drs. M. 439/3
Dzu, T. D. 272/1, 592/3
Dzur, M. 281/1, 427/1, 546/2, 548/3, 585/3

E

Eban, A. 58/2, 188/2, 284/1, 285/3, 286/2, 593/2/3, 595/1/2, 603/2
Eberle, E. 42/1
Echeverria, L. 705/3
Edde, P. 560/3, 731/2
Edde, R. 396/1, 560/3, 731/3
Eeghen, S. P. v. 400/1
Eerdt, K. L. M. van 166/3, 295/3
Eesteren, C. van 828/3
Eesteren, J. P. van 311/2
Efon, V. 782/3
Egal, M. H. I. 141/2
Egas, C. 551/2
Ehmke, H. 249/2
Einaar, dr. J. F. E. 107/2, 797/1/2
Eisenhower, D. 721/foto
Eisenhower, gen. D. 60/2, 92/1, 228/1, 443/1, 723/1
Eisenhower, M. S. 385/2
Eisler, G. 349/1
Eke, dr. 307/3
Ekon, J.-M. 782/2
Elaut, L. 459/2
Eldin, M. Z. 413/3
Eldjarn, K. 489/2
Elias, T. el H. 466/1
Eliecer Gaitan, J. 490/1
Elizabeth II, koningin 43/1, 208/3, 479/1, 704/3, 744/3
Ellorio 609/3
Elsen, drs. H. A. E. 164/2/3, 165/1, 228/3
Elshove, G. 136/3
Elslande, R. van 7/3, 169/3, 200/1, 215/2, 231/2, 276/3, 417/3
Elst, F. van der 232/3, 277/1
Emanuels, mr. S. D. 627/3
Emminger, dr. O. 662/1
Emungania, M. 704/2
Enahoro, A. 307/3, 577/3, 578/1/2/foto, 580/3
Eneman, G. 276/3, 296/1
Engels, P. J. 136/3, 164/2, 468/2/3, 627/3, 740/2
Ennals, D. 744/2
Entezam, N. 380/1
Eppler, E. 763/3, 764/1
Erban, E. 588/1, 676/1
Erlander, T. 410/1, 653/1/2/3/foto
Erlebach, K. 765/1/foto
Erler, F. 249/3, 354/1
Ers, F. Ch. al- 143/2
Ertem, I. 448/2
Es, A. van 390/3
Escalante, A. 159/1
Esch, J. van 53/1, 295/3
Esjkol, L. 47/3, 59/1, 80/3/foto, 189/1, 224/2/3, 234/1/2, 235/2/3/foto, 236/2, 284/1/2, 446/1, 570/1/2/3, 593/3, 595/1/2, 603/2
Essermann, A. 290/2, 291/1
Estenssoro, N. 668/2
Estenssoro, P. 669/2
Esveld, prof. mr. N. E. H. van 53/2
Etemadi, N. A. 103/3, 380/3, 827/3
Evans, dame E. 828/3
Evdokas, T. 335/3
Everts, J. 130/1
Eyadema, E. G. 32/3
Eyckmans, J. 416/3
Eyicioglu, C. 571/2
Eijkelenboom, W. 416/2
Eynde, J. van 137/2, 169/1, 276/1, 276/3, 312/3, 392/2, 407/2
Eysinga, Jhr. mr. D. van 627/3
Eysink, H. J. 84/3, 807/3
Eyskens, G. 137/2, 376/2, 392/1, 417/1/2/3/foto, 419/1/2, 421/foto, 431/2, 459/1, 471/1, 486/3, 600/1/2, 666/3, 694/3, 695/1, 715/2, 742/3, 790/3

F

Fabiola, koningin 427/1
Facq, E. de 277/1
Fadhali, A. bin A. al- 639/2
Fadli, Y. el 413/3
Fagerholm, K.-A. 216/3
Faggianelli, Y. 88/2, 377/1
Fainberg 700/1
Fairbairn, D. 192/2
Fairhall, A. 192/2
Faisal, W. el 732/2
Faisal, Y. 732/2
Fall, P. D. 141/3, 798/1
Fanfani, A. 20/1, 25/2, 119/2, 539/2, 710/3, 711/1, 802/3
Fanton, A. 687/2
Farah, keizerin 447/2
Farook Maricar, M. O. H. 543/3
Farquhar, Sir A. 37/1
Farra, M. el 234/1/2/3, 429/2/foto
Fassi, M. el 523/2
Faure, E. 8/1, 373/2, 457/3, 504/1, 519/3, 520/1, 687/1/2/3, 688/1/3/foto, 798/3
Faure, M. 173/3, 454/1
Fawzi, G. 395/3
Fawzi, M. 160/1, 237/2, 238/1/2
Fayat, H. 169/1, 231/1, 276/3, 417/1, 418/1/foto, 599/2
Fayek, M. 238/1
Fedorenko, N. 156/3
Fehling, J. 416/1
Feisal, koning 282/3, 283/1/2/3, 288/1/2, 444/2
Feltrinelli, G. 274/2, 751/1
Ferber, E. 399/2
Ferber, M. 752/2/3
Ferir, J. 392/3
Fernandez, D. 668/3, 669/2
Fernando, H. 381/1
Ferrari Aggradi, M. 539/3, 802/2/3
Ferrero Rebagliati, R. 490/2
Ferret, A. 459/2
Ferri, M. 801/3
Ferrier, dr. J. H. E. 107/3, 797/2/3
Fiala, W. 212/3
Fibbe, W. A. 790/2
Field, W. 205/2, 479/1, 480/2
Filali, A. 523/1
Filbinger, H. 471/2
Firjoebin, N. 103/2
Fitt, G. 745/2
Florès, R. 668/3
Flores, V. 491/2
Flores Mora, M. 491/2/3
Florey, H. W. 508/1/2
Fock, J. 121/1, 349/1, 428/2, 498/2
Foertzewa, E. A. 378/1
Foe Tsjoeng-pi 819/1
Fofana, B. 783/3
Fofana, S. A. 413/2
Fontán, prof. A. 738/1
Fontana, L. 830/2
Forbes, A. J. 192/2
Forbes, B. 828/3
Ford, E. 362/3
Ford, G. 562/1
Ford, H. 730/1
Forlani, A. 802/2/3
Forna, M. 413/2
Forrestal, J. V. 388/1
Forget, J. G. 351/3
Foris, S. 349/2
Forlezza, L. 253/2
Forssman, dr. W. 80/1
Fortas, A. 442/3, 443/2/foto, 751/2/3
Forthomme, P. A. 131/1/2
Foster, W. C. 660/3
Fouché, J. J. 224/1/foto, 525/2
Fouchet, Ch. 688/3
Fouchier 506/2
Fourquet, M. 299/2
Fowler, H. 17/foto, 20/3, 633/1, 662/1, 769/foto, 773/2
Fraga Iribarne, M. 702/1
Francese, A. 491/2
Franck, J. 459/1, 487/2
Franck, L. 152/2
Franco, gen. F. 153/1/2, 394/1, 414/1/foto, 737/3/foto
Franco Nogeira, A. 657/1
Frangie, S. 190/2, 396/1, 560/3, 731/3
Fransen, prof. dr. F. 345/3
Franssen, H. M. 84/3, 278/1, 439/3, 761/2, 788/3
Fraser, M. 192/2
Frederik, koning 425/3
Freeman, J. 202/2
Freeman, O. 226/2
Freeth, G. 192/2
Frei, E. 73/3, 158/3, 364/2, 794/3
Freitas, M. de: zie Michael X
Frey, R. 15/2, 504/1
Fria 705/3
Friderichs, H. 86/1
Frick Davies, C. 491/2
Fried, E. 274/2
Friendley, A. 400/3
Frings, K. 275/2/3
Frondizi, A. 636/3
Frost, D. 690/1
Fry, dr. F. C. 481/3, 483/1/2
Fulbright, W. 226/1, 258/1, 271/1/2/3, 721/2
Fulton, lord 555/2, 744/1
Furstenberg, H. de kard. 96/1

G

Gaaman, Y. 640/2
Gaay Fortman, prof. W. F. de 740/2
Gabaj, I. 204/1
Gagarin, J. 508/2
Gagliardi, gen. J. 490/2, 672/1
Gaillard, F. 173/3
Gaima, Chief J. 413/2
Gaitskell, H. 252/1
Galanskow, J. 70/1/foto, 71/1/2, 204/2, 317/2
Galiën, S. N. van der 416/3
Galindo, J. 668/3
Gallardo Ballesteros, gen. E. 107/3, 668/3
Galley, R. 373/2, 504/1, 505/1, 683/3
Gallo, prof. G. 154/1
Galuska, M. 281/1
Galuzzi, 500/3
Galvao Teles, T. 584/2
Gamadualo, J.-B.V. 351/1
Ganao, D.-Ch. 74/3
Gand, mgr. A. 496/1
Gandega, S. 141/3
Gandhi, I. 41/1/2, 83/2, 103/2, 108/2, 110/1, 129/3, 261/foto, 380/3, 542/2, 782/2, 799/2/3, 800/1/2, 828/1/2
Ganshof van der Meersch, W. 459/2
Gantois, J.-M. 791/1
Gaoud, H. al- 320/1
Garaudy, R. 813/1
Garba-Jahumpa, A. I. M. 522/3
Garcia Capurro, F. 491/3
Garcia Monco, F. 154/2
Garcia-Trevyano, J. A. 154/1
Gardiner, lord 171/2
Gardner, J. W. 106/2, 243/2, 254/1
Garducci, M. 495/3
Gasparak, S. 634/3
Gaspari, kard. 95/1
Gatto, V. 802/2/3

Gaulle, gen. Ch. A. J. M. de 5/2, 6/1, 15/1, 16/1/3, 25/1, 31/1, 43/3, 78/3, 126/1/3, 127/1/3/karik., 128/1/2, 144/1/3/foto, 145/2, 173/3, 195/3, 259/1, 268/1, 319/2, 321/2, 322/2, 323/1/3, 349/1, 369/1, 370/1/2/3, 371/2, 372/1/2/3, 373/1/3, 377/1/3/foto, 394/3, 433/1/karik., 434/1/2/3/foto, 435/1/2/3, 436/2/3, 437/3, 447/2, 503/2/3, 504/2/3, 505/2/3, 519/3, 549/3, 659/2, 682/1/2/3, 683/1/2, 684/1, 687/2, 688/3, 712/3/foto, 737/1, 763/2, 769/1, 771/2, 772/3, 773/2, 774/1/3/karik., 792/1, 793/3, 798/3, 810/2/3/foto, 811/2
Gava, S. 802/2/3
Gaye, K. 413/2
Geddafi, W. 783/1
Geelkerken, N. G. 101/2
Geens, G. 762/2
Geertsema, mr. W. J. 229/1, 439/1
Gehlen, R. 360/3
Gelderman, mr. F. J. 628/1
Gelders, Fr. 169/1, 231/1/3, 276/3, 296/1
Geldolf, W. 276/3
Gelfand, I. 317/1
Gemayel, P. 190/2, 396/1, 731/3
Genda, A. P. 320/2
Gendebien, J. 277/1
Genot, A. 425/3
Genscher, H. D. 86/2
Gent, Eug. de 277/1
Gent-de Ridder, mevr. J. J. van 164/2
George, H. 66/1
Gerhardt, I. G. M. 416/3
Gerlo, prof. A. 742/3
Germanos, patriarch 483/3
Geuze, ir. M. A. 627/3
Gevaert, L. 376/2
Gevel, W. van der 627/3
Geijssen, C. 160/2/3/foto
Ghaidan, kol. S. 560/1
Ghani, M. A. 640/2
Ghekiere, 715/2
Gheysen, R. 276/3
Ghosh, A. 543/3, 544/1/2
Ghosh, F. 731/3
Ghosh, P. C. 109/3, 543/3, 544/2
Ghoul, S. A. al- 237/1
Giacomi, P. 377/1
Giap, V. N. 94/2, 114/1, 115/3, 574/2
Gibbs, Sir H. 205/1, 206/1/2
Gielen, H. M. B. W. 164/2
Gierek, E. 218/3, 219/foto, 781/2/3
Gierz, A. 69/3
Gilardi Rodriguez, gen. R. 672/3
Gillard, F. 555/3
Gillet, J. 459/2
Gillet, J.-P. 425/3
Gillet, R. 277/1
Gillon, R. 137/2, 459/2
Gilson, A. 12/2
Ginsburg, D. 177/3, 317/2
Ginzboerg, A. 70/1/2/3/foto, 71/1/3, 204/2, 316/3
Giolitti, A. 801/2/3
Giraud, H. 504/2
Giri, R. 828/2
Giscard d'Estaing, V. 88/1, 128/2, 298/2, 372/1, 436/1/3, 437/2/3, 506/2
Glazow, J. 204/1
Glele, A. A. 522/3
Glemm, J. 385/foto, 386/1
Glineur, G. 277/1
Glinne, E. 67/1, 276/3, 313/3, 419/2
Gnaegi, R. 26/3
Gnavi, P. A. 636/3
Godeaux, J. 67/2, 98/1, 762/2
Goede, A. de 374/1/2, 439/2, 714/2
Goedhart, F. J. 145/2, 652/1, 761/2, 807/3
Goeman, E. 276/3
Goemans, H. 277/1, 715/2
Goerion, D. ben 236/2, 570/1
Goffart, J. 459/2
Gogarten, F. 112/2/3
Gohar, 596/3
Gokana, S. 74/3
Goldberg, A. 61/1/2, 82/3, 234/3, 236/1, 379/1/2, 443/2
Goldschmidt, prof. dr. H. O. 151/1
Goldstücker, prof. E. 155/3, 156/1, 548/3, 589/1/3
Goldwater, B. 225/3, 228/1, 386/1, 721/1, 723/2
Goma, L. S. 559/1
Goma-Debat, S. 703/3
Gomaa, C. 237/2, 238/1, 448/3
Gomes da Silva Ribeiro, C. 584/2
Gomes de Araujo, M. 658/2
Gómez Otalora, M. 795/1
Gomis, L. 737/3
Gomoelka, W. 33/3, 155/1, 185/1, 219/1/2/foto, 363/1/2/3, 426/3, 471/3, 498/2, 515/foto, 780/2/3/foto, 781/2
Gonale, G. 159/2
Gonard, S. A. 75/3
Goncalves Rapazote, A. M. 584/2
Gonella, G. 539/3
Gonzalo, M. A. 737/1
Goodman, lord 690/1
Goodman, M. 752/2
Goodrich, E. J. 76/2
Googh, G. P. 814/2
Goossens, C. 200/2
Gorbanewskaja, 700/1
Gorecki, J. 219/2
Gorse, G. 6/1, 16/2, 298/2
Gorton, J. 51/3, 63/3, 64/1, 192/2
Gorsjkow, S. G. 146/1/foto
Goudsmit, mej. mr. A. M. 197/3, 714/2
Goudzwaard, B. 468/3
Goulart, J. 44/3, 45/2, 671/2
Goulding, Ph. 158/1
Goulian, dr. M. 111/3
Gowon, Y. 305/1, 306/2/3, 307/3, 578/2/3, 625/1
Graaf, prof. dr. J. de 495/2
Grace, L. 147/1
Grados Bertorini, A. 672/1
Grady, J. 748/1
Graham, lord 207/1, 689/3, 690/1
Grailly, de 6/1
Grapperhaus, dr. F. H. M. 404/2, 533/2
Grass, G. 249/2
Grauw, J. de 459/2, 487/2
Greene, Sir H. 555/3, 556/1
Greene, J. 253/3
Greene, S. 695/3
Greenwood, A. 223/1, 538/3, 555/1/2
Greenwood, T. 400/3
Grégoire, A. 459/2
Grégoire, P. 6/1
Greshoff, J. 416/3
Gretsjko, A. A. 69/1, 144/3, 378/2, 427/1, 451/foto, 545/3, 585/3, 756/3
Grevestein, mr. J. A. U. M. van 164/2
Gribomont, G. 459/1
Grigorjenko, P. 70/3, 72/2, 204/1, 700/1, 768/3
Grimond, J. 696/2/3
Grisjnin, V. V. 29/1/2, 316/2/3
Grobbe-Grillet, A. 828/3
Groesser-Schroyens, mevr. M. 276/3, 296/1
Grohmann, W. 830/2
Gromyko, A. 69/1, 83/2, 144/3, 279/2, 409/3, 426/3, 451/3/foto, 452/2, 464/1, 472/2, 556/3, 585/3, 594/1/foto, 622/3, 763/2, 764/2, 767/2
Gronouski, J. A. 602/1
Gronsveld, Fr. van 231/2
Groof, Fr. de 459/1
Groot, P. de 11/1/2/foto
Groote, H. de 276/3
Grootjans, Fr. 231/2, 277/1, 314/2, 344/3, 631/2
Gross, A. 44/1
Groven, J. E. P. 727/1
Grudzinski, J. 219/2
Gruyters, drs. J. P. A. 39/2, 650/2
Gryse, A. de 276/3
Guachalla, E. 668/3
Guareschi, G. 830/2
Gucwa, S. 363/3
Guéna, Y. 373/2, 504/1, 824/2
Guevara, E. „che" 45/2, 331/1, 609/2, 637/1, 667/3, 668/1/3
Guevara Arze, W. 107/3
Gueye, D. M. 130/1
Gueye, L. 798/2
Guffey, B. 400/3
Gui, L. 324/3, 539/3, 802/2/3
Guicciardi, V. 37/1
Guichard, O. 373/2, 504/1
Guillermo Elio, T. 107/3, 668/2
Guimali, A. 318/3
Guindo, Th. 703/2
Guldberg, O. 102/3
Gumucio, R. 73/3
Gun, F. G. van der 164/2/3, 165/1, 467/3, 168/1, 228/3
Gunter, R. 252/1, 538/2/3
Gunther, E. 568/2, 569/1/3
Gupta, C. B. 543/2/3
Gurpide, mrg. P. 739/3
Gustaaf Adolf, koning 481/foto
Gustin, L. 277/1
Gut, B. kard. 95/3
Gutierrez, M. 668/2
Guyot, R. 813/2
Guzman, A. 668/3
Guzman Campos, mgr. G. 609/1
Guzman Vanegas, L. 795/2

H

Haanstra, B. 829/1
Habbache, G. 445/2
Habouhi, A. el- 143/2
Habraken, M. 416/3
Hachem, J. 560/2
Hachème, J.-B. 30/3, 141/1
Hachimi, K. M. al- 560/2
Hackett, D. 385/foto
Hadi, S. A. A. 413/3
Hadiwidjaja, prof. dr. T. 397/2
Haegendoren, M. van 459/2
Haekkerup, P. 65/3
Haeseleer, L. d' 67/3, 277/1, 296/1
Hager, K. 300/2
Hahn, O. 508/3, 509/1/foto, 314/3
Haiba, B. O. S. 141/3
Haider, F. 128/2
Haile Selassie, keizer 29/3, 306/2, 580/3, 626/1, 782/1/2
Haithem, M. A. 639/1/3
Hajek, J. 280/3, 281/1, 426/3 428/2, 547/3, 549/2, 550/3, 589/1, 634/3, 675/3
Haj Elias, T. el- 143/2
Hall, mr. G. van 85/1, 311/2
Hallstein, W. 248/3, 454/1
Hamad, A. el S. 413/3
Hamadé, S. 190/2, 396/2, 731/3
Hambye, J. 459/1
Hamdi, J. A. el- 143/2
Hamengkoe Boewono 397/2
Hamid, A. S. 380/3
Hamilton, W. 554/3, 824/1
Hammoeda, Y. 143/1/foto
Hamouz, F. 281/1, 301/1, 587/2, 589/1, 673/3, 678/1
Hani, A. K. 143/2
Hani, N. al 466/1
Hanin, Ch. 417/2, 418/3/foto, 459/1
Hannotte, L. 277/1
Hantouche, M. 466/1
Hanus, J. 281/1
Hanzelka, J. 507/3
Haridi, G. 640/3
Harlech, L. 385/foto
Harley, J. W. K. 318/3
Harmegnies, L. 276/3, 417/2, 418/1/3/foto
Harmel, P. 6/1, 118/2/3, 137/2, 267/2, 276/3, 417/1/3, 418/1/foto, 470/2, 632/2, 635/3, 710/1, 711/1, 712/1/2, 727/1, 758/3, 759/1
Harmsen, E. J. 424/1/2/foto, 439/2, 694/2, 807/1
Harper, W. 480/1/2, 690/1
Harriman, A. 60/3, 239/1, 257/foto, 385/foto, 386/2, 572/3, 573/2/3/foto, 574/1/2/3, 575/1/2/foto, 735/2
Harris, M. 400/3
Harris, R. P. 385/2
Harrison, Sir G. 252/2, 452/2
Harselaar, W. H. van 424/1, 627/3
Harson Tjokroaminoto, H. 397/2
Hart, J. 744/1/2
Hart, Ph. 385/2
Hartling, P. 102/3
Harvey, L. 830/2
Hase, K.-G. von 42/1
Hasluck, P. 63/3, 64/1, 192/2
Hassan II, koning 31/3, 77/1, 221/3, 282/1, 283/2/3, 447/3, 523/1/2/3, 727/1
Hassan, A. el- 732/2
Hassan, T. 448/3
Hassel, K. U. von 247/3
Hassoena, A. K. 731/1
Hastrup, A. 102/3
Hattum, J. v. 399/1
Haupt, C. 79/3, 80/2
Ha Van Lau 572/3, 573/foto
Havelange, P. 277/1, 715/3
Havemann, R. 825/3
Havlicek, F. 155/2
Haya de la Torre, V. R. 671/3, 672/2
Hayoit de Fermicourt, H. 549/2
Hazoume, P. 351/1
Healey, D. 52/2/3, 56/3, 57/1, 252/1,/2, 340/1, 535/3, 536/1, 591/2 754/2/3
Heath E. 8/3, 52/1/3, 57/1, 224/3, 251/2, 346/2/3, 347/1/2, 539/1, 699/1/2/3, 824/1
Hecht, A. 416/3
Heck, B. 764/1
Hedayati, H. 732/1
Hedlund, G. 658/3
Heertje, prof. dr. A. 652/1, 807/3
Hegazi, A. A. 238/1
Heger, Ch. 231/2, 417/1/2/3, 418/1/foto, 457/3, 459/1
Heinemann, G. 764/1/2

Hejzlar, Z. 548/3, 589/1, 676/1
Hellyer, P. Th. 253/3, 793/2
Helou, Ch. 190/1, 396/3, 595/2, 731/2/3/foto
Henckaerts, E. 459/1
Henckens, J. 276/3
Hendrych, J. 33/3, 156/1/foto, 211/1, 280/2/3
Henrion, R. 85/2, 267/1
Hepburn, K. 400/3
Herbage, J. 277/1
Herbiet, P. 459/1
Hercelles, O. 490/2, 672/1
Hercot, G. 459/1
Heringa, prof. dr. G. C. 183/3
Hermans, J. 656/1
Hermansson, C.-H. 653/2
Hermes, A. J. 164/2, 165/1, 228/3
Hernu, Ch. 173/3
Herpin, J. 600/3
Herrera, A. 737/3
Herreweghe, I. van 276/3
Hertzog, A. 525/2
Herzog, W. 828/3
Hetes, J. 588/1
Hetzenauer, dr. F. 128/2
Heupen, J. van 459/2
Heusden, W. v. 828/3
Heuvel, N. H. L. van de 713/2
Hey, J. 627/3
Heyden-Knol, mevr. J. van 167/3, 295/3
Heylen, C. 459/1
Heymans, C. J. F. 509/1
Heyn, J. 829/1
Hicguet, R. 276/3, 296/1
Hien, D. S. 592/1
Hieronymus, aartsbisschop 481/1
Higginbotham, A. L. 385/2
Hill of Luton, Lord 555/3
Hindi, H. el 413/3
Hirsch, M. 354/2
Hirszowics, M. 219/3
Hitchcock, A. 399/1
Ho, A. N. 592/1
Hoa, prof. L. V. 591/2
Hoang Anh 94/3
Hoang Huoc Thinh 94/3
Hoang Van Thai 94/2
Höcherl, H. 8/1
Hochhut, R. 750/3, 751/1
Hoeang Joeng-sjeng 819/1, 821/1
Hoekstra, H. 11/2, 53/1, 101/2
Hoessain, Z. 41/1, 103/2, 108/1/foto, 110/1, 542/3, 543/1, 544/2, 799/3
Hoessayen, A. S. A. al- 78/2
Hoessein, koning 59/1, 189/3, 190/1, 234/1, 235/3, 282/1/foto, 283/1/2, 284/2/3, 285/1, 287/1, 319/2, 395/3, 444/2, 447/2, 595/2
Hoessein, prins A. al 639/1, 640/foto
Hoessein, M. al- 638/3, 639/3
Hoeven, prof. mr. J. van der 121/1, 405/2
Hoeylandt, D. van 459/1
Hoffa, J. R. 388/3, 389/1
Hoffer, E. 385/2
Hoffmann, C. 273/3, 319/1, 545/3, 676/1
Hofland, K. J. A. 39/2
Hogendorp, drs. Th. J. 627/3
Hogg, Q. 347/1, 539/1, 699/2
Holland, A. 689/3
Holley, R. W. 832/2/foto
Holmes, J. P. 145/1
Holt, H. 62/3, 63/3, 64/1/foto, 192/2
Holvoet, P. 277/1
Holyoke, K. 51/3, 63/1
Hombessa, A. 412/2, 559/3, 703/1/3
Homes, H. 425/3
Honecker, E. 162/1
Honein, E. 190/2, 396/1
Hoorick, A. van 276/3
Hoornik, E. 399/1
Hoover, J. E. 241/2, 389/1
Horbach, drs. G. J. M. 164/2, 214/1
Hornig, dr. D. F. 310/2
Horrent, J. 832/1
Horsmans, G. A. A. 165/2
Ho Tsji Minh 60/1, 94/1, 115/2, 117/2, 239/2, 257/3, 266/1, 268/3, 734/2
Houben, R. 12/2, 137/2, 169/1, 231/3, 312/3, 459/1, 487/2, 631/2
Houberechts, A. 55/2
Houdeissi, A. A. K. al- 560/2
Hougardy, N. 137/2, 231/2, 459/2, 487/2, 631/1
Houphouet-Boigny, F. 31/3, 221/3, 222/1, 306/3, 625/1, 783/3
Hourani, A. al 570/3, 571/1
Housiaux, A. 66/3
Housiaux, G. 459/1
Hout, van 167/3
Houthuys, J. 715/2
Houtte, prof. J. 695/1
Hoveida, A. A. 287/2, 396/3
Howe, G. 346/1
Howeidi, A. 160/1
Howman, J. 690/1
Hoxa, E. 779/2
Hoyos Osores, G. 490/2, 796/3
Hrdinova, mevr. L. 588/1
Hrnykiewicz, J. 69/3
Hromadka, prof. J. L. 495/2
Hruska, R. 385/2
Hruskovic, M. 281/1
Hsiao Hoea 817/3
Hsieh Foe-tsjih 819/2, 821/1
Hsoe Hsiang-tsjien 821/1
Hubaux, A. 277/1
Hubbeling, prof. dr. H. G. 183/2
Huber, dr. K. 26/3
Hughes, E. 252/1
Huguen, M. E. 399/2
Hula, V. 281/1
Hulet, R. 277/1
Hulme, A. S. 192/2
Hulpiau, R. 231/2, 417/3, 459/1
Hulst, prof. dr. H. C. van de 511/2
Hulst, prof. dr. J. W. van 439/2
Hulten, M. van 166/3, 295/3
Humblet, A. 276/3, 470/3
Humphrey, H. H. 31/3, 61/3, 191/2/3, 225/3, 226/1/3, 243/2, 386/1, 387/1/3, 474/1, 549/3, 561/2/foto, 563/2/3, 565/1/2/3, 602/1/2, 721/1, 722/1/2/3, 723/2/3, 733/3, 751/2
Hunzinger, R. 825/3
Huong, T. V. 591/3/foto, 592/1/3
Huppers, A. 600/3
Hurez, L. 276/3
Husain, A. 381/1/2, 800/3
Husain, M. A. 661/2
Husak, G. 281/1, 301/1, 548/3, 585/3, 587/2/3/foto, 588/1, 673/3, 674/1, 677/1
Hussain M. F. 828/3
Hustinx-Spoorenberg, mevr. drs N. M. J. H. 164/2
Hüttenbräukner, R. 360/2
Huybrechts, J. 56/3
Huysmans, C. 152/2/foto, 153/1
Hwang Jong Yoel 384/3

I

Ibrahim, C. 30/3
Icaza Roldos, J. 795/2
Idenburg, P. J. A. 406/2
Idensohn, L. 480/1
Ignatieff, G. 83/1
Ilgic, S. 448/2
Imani, M. H. 523/1
Imkamp, dr. M. J. J. A. 265/1, 278/2, 458/2, 788/3
In, J. van 459/1
Inchauspé, M. 504/1
Indra, A. 280/3, 300/3, 507/3, 548/1/3, 585/3, 588/2
Infante Diaz, S. 364/3
Infeld, prof. L. 112/1
Ingrid, koningin 425/3
Iremonger, Th. 746/1
Iribarne, M. F. 394/1
Iryani, A. R. el- 638/2, 640/2
Iskander, F. 204/3
Ismail, A. M. 571/3
Itterbeek, A. Fr. van 509/1
Izzawi, J. K. al- 560/2

J

Jabbouri, H. al- 506/2
Jaber, gen. H. 732/2
Jackling, Sir R. 202/2
Jackson, M. 244/1
Jader, A. al 78/1, 79/1
Jadid, S. 447/3, 732/2/3
Jager-van Lonkhuyzen, mevr. T. 164/2, 295/3
Jagielski, M. 781/2
Jahia, A. R. B. 638/1
Jahia, prins H. B. 639/3
Jahn, G. 768/2, 759/1
Jakes, M. 585/3
Jakir, I. 204/3
Jakir, P. 204/1/3
Jakoebowski, gen. I. I. 210/2, 427/2, 497/3, 545/3, 825/2
Jalink, dr. J. M. 652/1
James, R. 480/1
Janajew, G. 473/1
Janko, W. 211/1
Janssen, J. 399/3
Janssen, mr. J. G. A. 228/3
Janssen, drs. P. J. 164/1/foto, 166/3, 167/1/2, 439/2
Jaroszewicz, P. 781/2
Jarowoi, W. 473/1
Jarring, G. 58/3, 59/1/2/foto, 188/1/2, 224/2, 234/3, 283/1/2/3, 284/1, 285/2/3, 286/1, /2/foto, 430/1/3, 447/2, 593/1/2/3, 594/1/2, 595/1/2/3, 596/2, 660/2
Jaruzelski, W. 363/2
Jasem, F. el 732/2
Jaspers, K. 355/2, 751/1
Jaszczuk, B. 472/1, 781/2
Jaufi, A. F. I. as- 288/3, 571/3
Jaumotte, prof. A. 631/3, 632/1, 790/2
Javits, J. K. 243/3
Jawara, D. 318/3, 522/3
Jawari, A. A. S. al- 560/2
Jayawardene, M. D. H. 381/1
Jeanneney, J.-M. 437/2, 504/1
Jeanson, A. 434/2
Jedrychowski, S. 781/2
Jegoritsjew, N. 29/1
Jeh Tsjien-jing 821/1
Jellicoe, E. 824/1
Jen, C. K. 63/1
Jenkins, R. 49/2/3, 52/2, 200/3, 201/1, 252/1/2, 348/1, 536/3, 555/3, 632/3, 697/1/2/foto, 747/3, 769/foto, 773/3, 824/2
Jenner, A. 385/2
Jennet, M. B. 332/1, 784/3
Jens, W. 329/1
Jesenin, S. 204/2
Jesenin-Wolpin, A. 204/2, 316/3, 700/foto
Jesus dos Santos, J. 584/2
Jeukens, prof. H. J. M. 184/1
Jeunehomme, E. 137/2, 277/1, 296/1, 681/1
Jeurissen, A. 459/2
Jewtoesjenko, J. 316/3, 701/2
Jeyoussi, A. al 287/2
Jiménez Borja, J. 490/2
Joedihardji, S. 382/3
Joekes, T. 458/2, 714/2
Joesoe, B. 320/2
Joessoepow, F. 103/3
Jofriet, J. G. zie: Brabander, G. den
Johan Friso, prins 627/2/foto
Johannes XXIII, paus 95/2, 529/1, 530/1/3
Johnson, D. 157/1, 253/3, 793/3, 794/1/2/foto
Johnson, H. 271/1, 365/3, 366/3
Johnson, L. B. 17/1/2/3, 18/1/2/3/karik. 19/1, 20/3, 44/1/2, 52/1, 60/1/2/3, 62/1/2/3/foto, 63/1/2/3, 72/1/2/3, 73/1, 81/3, 82/2, 83/1, 91/1, 92/3, 93/1, 104/1/2/3, 105/1/2/3, 106/1/2, 114/2, 117/2/3, 145/karik., 168/2, 177/1, 179/2, 183/1/2, 184/1, 194/1/3, 195/1, 214/3, 224/2/3, 225/1/3/foto, 226/1/2/3, 227/1/3, 228/1/2, 238/3, 241/1/3, 242/1, 243/1, 244/1/3, 245/3, 254/1/2, 256/2, 257/1/2/3/foto, 258/1/2/3, 259/1/2/3, 266/1, 267/1, 268/1/2/3/foto, 269/2, 270/2, 271/1/2/3, 379/1/3, 384/1/2/foto, 385/2/3, 386/1/3, 389/1/2, 401/2, 402/2, 409/3, 413/3, 442/3, 443/1/2/3, 447/2/3, 451/2/3, 452/1/2, 463/2, 474/3, 475/foto, 549/2/3, 563/2/3, 564/2, 565/2, 572/2/3, 573/1/2, 574/2, 576/1/2/3, 595/1/2, 601/3, 602/1/2/3, 633/1, 635/3, 660/3, 721/1, 722/2, 723/2, 724/1, 733/1/2/foto, 734/1, 735/1/2, 751/2/3, 752/1/2/3, 767/1, 773/2, 774/1
Johnson, R. 385/foto
Johnson, R. 291/2, 696/2/3
Jomadar, R. 351/3
Jonas, F. 409/2
Jonathan, L. 206/2
Jonckheer, dr. E. 331/2
Jonckheer, R. 652/3
Jones, E. 347/2
Jones, J. L. 473/3, 695/3
Jong, prof. dr. L. de 652/1, 807/3
Jong, P. S. J. de 167/1, 229/2, 263/2, 264/2, 295/1, 358/2/3/foto, 424/3, 425/1, 580/3, 627/1/2, 628/2, 710/1/2, 713/1/foto, 714/2, 789/1
Jongejans, G. J. 136/3
Jongeling, P. 714/2
Jonker, drs. H. 136/3
Jordan, Ch. H. 692/3
Jorissen, W. 459/2
Joseph, Sir K. 42/3
Jottrand, J. 459/2
Jouhaud, E. 16/3/foto
Joumaily, gen. A. M. el 466/1

Joumblatt, K. 190/2
Jugnauth, L. 351/3
Juliana, koningin 107/1, 121/2, 311/1/2, 614/1/foto, 726/2, 829/foto
Jungman, M. 545/2, 589/1
Jurgens, mr. E. 164/3, 166/3, 167/3, 181/1, 295/3/foto, 469/3, 665/3, 666/1/2/foto
Juste, G. 276/3, 296/1
Juxon-Smith, A. 320/1/3

K

Kabir, H. 544/2
Kabrna, V. 588/1
Kac, D. 362/2
Kachingwe, J. 351/2
Kadar, J. 155/1, 161/3, 162/1, 426/3, 497/1/2, 498/2, 517/2, 780/2
Kaddafi, W. 320/1
Kaddouri, F. Y. 560/2
Kadlec, V. 281/1
Kai, J. C. 413/2
Kaid, A. 46/2
Kaim, F. 69/3
Kaiser, S. 160/3/foto
Kaissouni, dr. A. M. el- 130/1
Kalabokias, K. 641/3
Kamali, C. 560/2
Kamanda, G. 75/foto
Kamara, D. 74/2
Kamaraj, K. 108/2
Kamberis, Th. 641/3
Kamel, dr. H. 77/3
Kaminsky, H. 462/2
Kamitatoe, C. 76/2
Kanapa, J. 813/2
Kande, J.-J. 141/3, 704/2
Kanellopoulos, P. 291/1/2, 292/3, 644/2, 748/3
Kangeyan, A. S. 543/3
Kang Sjeng 819/1/2, 821/1
Kannouna, A. K. 143/2
Kantrowicz, dr. A. 79/3
Kao, P. C. 30/3
Kaoenda, K. 29/3, 206/2, 307/3, 481/2/3/foto, 625/3
Kapek, A. 280/3, 528/3
Kapitonow, I. V. 316/1
Karamat Ali, mr. E. 797/1
Karame, R. 190/1, 396/1
Karbouli, M. al- 560/2
Kargbo, M. 320/2
Kariakin 316/3
Karim, A. A. 560/2
Karjalainen, A. 216/3
Kasakow, M. 540/3
Kashiwagi 769/foto
Kashti, M. 444/1
Kasman, L. 220/2
Kasperak, M. 79/3
Kassa-Mapsi, E. 782/2
Kassem, A. K. 465/1, 466/2
Kater, mr. W. A. 652/1
Katoesjew, K. 316/1/2, 498/2, 585/3
Katz, L. 71/2
Katzenbach, N. 18/3, 19/1/2/3, 20/1, 52/1, 395/2, 766/3, 767/1, 800/1
Kawabata, Y. 829/1/foto
Kayed, H. al 189/3, 190/1, 395/3
Kayibanda, G. 75/1/2, 76/1, 222/1/2
Kayssouni, A. M. el 238/1
Kazouini, M. al 466/1
Keating, K. B. 389/2
Keersmaeker, P. de 276/3
Keita, M. 76/3, 222/3, 317/3, 351/2, 783/2/3
Kekkonen, dr. U. K. 215/3, 216/1/2/foto, 749/2/3/foto, 750/1
Kelchtermans, L. 276/3
Keldysh, M. 317/1, 378/1
Keller, mevr. H. 602/2
Kelly, C. R. 192/2
Kennan, G. S. 416/3
Kennedy, mevr. E. 389/3
Kennedy, E. 386/1, 387/1, 561/2, 772/2
Kennedy, G. 400/3
Kennedy, mevr. J. 92/1, 386/1, 388/1/3
Kennedy, J. 388/1
Kennedy, J. F. 60/2, 72/3, 226/3, 228/1, 240/2, 245/2, 254/2, 379/3, 388/1/3, 442/1, 443/1, 461/3, 602/1, 721/1, 723/2
Kennedy, J. P. 388/1
Kennedy, R. F. 225/3, 226/1, 227/2/3, 228/2, 243/2, 258/1, 379/3, 385/1, 386/1/2/3, 387/2/3/foto, 388/1/2/3/foto, 389/1/2/3/foto, 430/3, 561/1/2/3, 565/2, 721/1
Kennedy, R. F. jr. 385/foto
Kenyatta, J. 30/1, 74/2, 141/2, 206/2, 625/1, 783/1
Kepa, J. 219/foto, 220/2, 362/2
Kerekou, M. 30/3, 350/3, 522/1/3
Kerner, O. 177/foto
Kessel, mej. A. A. M. 120/3, 164/1, 167/1
Keulenir, A. de 276/3
Keuls, H. W. J. M. 830/3
Kevers, J. 459/1
Ke Yoe The 90/1
Keyzer, M. J. 14/1, 458/1, 713/2
Khalifa, I. bin S. al- sjeik 288/2
Khalifa, M. el 351/3
Khalifa, M. D. el 413/3
Khalil, Y. 143/2
Khama, S. 206/2
Khamiri, A. al- 288/3
Khan, A. 785/2/3, 786/1
Khan, A. 41/3, 48/1/3, 63/1, 380/2, 381/1, 785/1/2, 786/1/2, 800/1/2
Khan, A. 786/1
Khan, A. G. 785/2
Khan, A. W. 785/2
Khan, N. 786/1
Khang L. N. 592/2
Khani, Z. el 732/2
Khatib, A. 190/2, 731/3
Khatib, R. el- 430/2
Khatib, Y. 46/2
Khattab, M. C. 560/2
Khiem, T. T. 592/1
Khorana, H. G. 832/2/foto
Khoubeir, A. 560/2
Kibassa Maliba, F. 704/2
Kibwe, J.-B. 141/3, 523/1
Kierans, E. W. 793/2
Kiesinger, K.-G. 18/2, 41/1/2/3, 68/3, 69/1, 125/2, 126/1/foto, 127/1/3, 128/1, 247/3, 248/1/2, 249/2, 250/1/2/3, 274/1/3, 275/2, 299/3, 315/1/2, 329/1, 460/3, 462/3, 463/2/3, 464/2, 499/3, 554/2, 621/3, 623/3, 624/1/2, 712/3/foto, 713/1, 763/1/2/3, 764/3, 765/1, 472/2, 774/karik., 822/3
Kikkert, H. 628/2
Killy, A. 141/3
Kim, J. 204/1/3
Kim Dai Soo 90/2
Kim Gwan Heb 90/1
Kim Il Song 90/1, 96/3/foto, 383/2
Kim Kwang Hioep 83/1
Kim Soeng Oen 384/3
Kim Tsjang Bong 90/1
King, C. 538/3
King, mevr. C. 242/1, 245/1, 821/2
King, ds. M. L. 241/1/2/3/foto, 242/1/2/3, 243/1/2/3, 244/1/2, 245/1/2/3/foto, 274/3, 378/3, 387/1, 473/3, 481/2, 565/2, 659/1
Kir, F. 299/1/foto, 378/2
Kirilenko, A. P. 316/1, 585/3, 813/2
Kirilin, W. 378/1
Kisielewski, S. 219/1
Kist, mr. J. G. 628/1
Kistemaker, prof. dr. J. 374/1, 805/3, 806/foto
Kitadi, A. 703/3
Kithima, A. 523/1, 704/2
Kitt, E. 243/3
Kittikachorn, T. 68/1, 367/3, 605/2
Klaasesz, mr. J. J. 21/3
Klaiber, M. 126/3, 360/3
Klatsfeld, B. 765/1
Klatte, mr. J. H. 740/2
Klaus, J. 26/2, 128/2/3, 279/2, 409/3
Kleef, dr. Th. van 167/3, 295/3
Klein, G. 85/1, 650/3
Kleisterlee, C. F. 628/1, 714/3
Kliszko, Z. 219/foto, 471/3, 498/2, 781/2
Klompé, mej. mr. M. 229/2, 312/2/3, 326/2/3/karik., 359/2, 391/1, 533/3
Kloos, A. H. 340/3, 341/2/foto, 357/2/3, 358/1, 776/2
Klotz, G. 274/3
Kluge, A. 829/1
Knoke, K. H. 633/3
Knoops, E. 27/1, 694/3
Knottnerus, S. R. 439/2
Knox, D. 729/2
Knuttel, G. 509/1
Köblos, E. 350/1
Kociolek, S. 220/2, 781/2
Kodhek, C. M. G. 74/2
Koekoek, H. 22/1, 229/2, 424/1/2/foto, 439/2, 714/3, 807/1
Koeang Weng 819/1
Koetakow, L. 453/3
Koeznetsow, W. 624/3, 673/2/3, 674/foto, 767/2
Kofman, J. 219/2
Kogon, E. 329/1
Köhler, B. 428/3
Kohout, P. 212/1, 500/3, 507/3, 545/1
Koirala, M. P. 828/2
Koivisto, M. 216/2/3, 488/2, 749/1, 750/1
Kok, mej. G. S. H. M. 164/3, 165/1, 228/3
Kolakowski, L. 219/1/3
Kolar, J. 155/2
Kolder, D. 33/3, 280/2/3, 300/3, 507/3, 528/3, 588/1/2, 676/1
Kolder, F. 300/3, 548/1, 588/2
Kolfschoten, mr. H. A. M. T. 196/2, 484/1
Kollias, K. 290/2, 641/3
Komarek, W. M. 281/2
Kombo, A. 559/2, 703/2
Komer, R. 114/2, 269/2, 272/3
Komocsin, Z. 300/2
Konaté, F. 783/3
Kone, B. 783/2
Kone, J.-M. 351/2, 783/2/3
König, F. kard. 529/1, 656/2/foto
Koning, mr. E. H. 311/3
Konstatinow, prof. F. 427/3, 428/1
Kony, M. A. el- 596/3, 597/1
Kool, H. 399/3
Kool-Smit, mevr. J. E. 742/1
Koopman, J. 85/1
Kopelew 316/3
Korcak, J. 281/1
Koren, dr. S. 128/2
Korenewsky, M. 146/3
Korjakow, J. 316/3
Kornberg, dr. A. 111/3
Koroma, S. I. 413/2
Kors, P. 652/1
Korthals Altes, mr. F. 21/2, 168/3
Korzel, prof. P. 362/3
Kosjevoj, P. 541/1
Koster, H. J. de 6/1, 805/3, 806/foto
Kosterin, A. 204/1, 768/3
Kostopoulos, S. 667/2
Kostrzewski, J. 472/1
Kosygin, A. 60/2, 69/1, 70/1, 71/1, 81/3, 83/2/3, 104/2/3, 144/3, 145/karik., 156/2, 204/2, 216/foto, 259/1, 270/1, 279/2, 316/3, 380/2/3, 396/3, 426/foto, 427/1, 451/foto, 452/1/3, 498/2, 513/foto, 514/foto, 515/foto, 540/3, 546/1, 549/3, 550/3/foto, 585/3, 593/3, 594/3/foto, 595/2, 677/1, 678/1/2, 701/2, 732/1, 733/3, 749/3/foto, 750/1, 767/2, 799/2/3, 825/2, 827/3
Koua, P.-F. 703/2
Kouandete, M. 30/3, 31/1
Koubbah, S. 560/3
Koucky, V. 585/3
Kovaluk, L. 588/1
Kowalew, S. 676/2/3, 780/3
Kozel, J. 155/2
Kozelka, B. 212/3
Kpognon, S. 522/3
Krag, J. O. 65/1/3/foto, 66/2, 102/3
Kramer, E. 554/1
Kraminow, D. 204/3
Kranenburg, mr. M. 652/1
Krasin, V. 204/1
Krautwig, K. 360/3
Kreisky, B. 128/3, 279/3
Krejci, J. 281/1, 548/2
Kriegel, F. 280/2, 281/2, 528/3, 547/3, 550/3, 588/1/2, 589/1, 676/1
Krieger Vasena, dr. A. 475/3, 547/1
Krilow, N. 28/3
Krim, B. 332/2
Krol, G. 829/1
Kronacker, P. 40/3, 41/1
Kronenburg, mr. H. Ch. J. M. 424/1/2, 807/1
Kroon, C. D. 331/2/foto, 795/3, 796/1
Kruczek, W. 781/2
Kruisinga, dr. R. J. H. 53/1, 808/2/3
Krijgelmans, C. C. 416/3
Kubitschek, J. 44/3, 671/2
Kucera, B. 281/1, 585/3, 548/3
Kudrna, dr. J. 212/3
Kühlmann-Stumm, K. von 360/3
Kühn, H. 360/1/2
Kuiper, mr. A. D. 740/2
Kuneralp, Z. 334/3, 335/1
Kung, H. 531/3
Kunicki, T. 363/3
Kuoh, C. T. 782/3
Kuraishi, T. 397/3, 398/1
Kuron, J. 219/2
Kurras, K.-H. 273/1
Kutin, J. 362/2
Kütchük, F. 334/3, 335/1/3, 336/foto
Kuypers, prof. dr. G. 628/2
Kwon Oh Yoeoeng 384/3
Koubbah, S. 466/1

Koucky, V. 155/1, 280/3, 426/3, 507/3
Kowa, R. B. 413/2
Ky, N. C. 101/2, 116/3, 592/1/2, 607/2, 734/1
Kyerematen, A. A. Y. 319/1
Kyoeng Won Park 90/1
Kypraios, K. 641/1
Kyriakopoulos, prof. E. 641/2

L

Laak, K. J. van 627/3
Laan, R. 627/3
Laan, Th. 228/3
Laban, C. 197/1, 627/3
Labib, I. 236/3, 237/foto, 640/3
Lacerda, C. 44/3, 671/2
Lacroix, A. 459/1
Lacroix, E. 276/3
Ladas, I. 290/3
Ladgham, B. 142/1, 332/1
Lagae, A. 459/1
Lagasse, A. 231/2, 549/2, 715/3
Lagayoro, A. 351/2
Lagergren, G. 380/1
Lahaye, H. 313/3, 314/1, 459/2
Lahaye-Duclos, mevr. A. 277/1
Lahr, R. 710/3, 805/3, 806/foto
Laing, A. 793/2
Lal, B. 543/1
Lal, D. 108/3
Laloux, V. 277/1
Lambert, L. 459/1
Lamberts, J. H. 821/3
Lambruschini, mgr. F. 531/1
Lamers, R. 276/3
Lammers, dr. G. J. 740/3
Lammers, H. 327/1, 651/foto, 808/1
Landau, L. D. 509/2/3/foto
Landré, G. 830/3
Lang, E. 400/1
Lange, G. 805/2
Langemeyer, mr. G. E. 184/1
Lankamp, J. B. S. 136/3
Lankhorst, H. J. 627/3
Lansana, D. 32/2, 320/3
Lansana, D. 74/2
Lanusse, A. 475/2, 636/3, 728/3
Lanza, A. 492/1
Lanzini, Z. 25/3
Lapaejade, R. 829/1
Laraki, A. 282/3
Lardinois, P. J. 8/1, 19/3, 340/3, 341/foto, 440/1
Lardner-Burke, D. 206/2, 207/1, 208/1/2, 480/2/3
Largo, J. El zie Alberola, O.
Larock, V. 276/3, 419/1, 487/2
Larrea, A. 668/3
Larrea Benalcazar, H. 795/2
Larsen, A. 65/1/2
Larsen, H. 102/3
Larsen, P. 102/3
Lasjkowa, V. 70/1/2/3, 71/1, 317/2
Lastovicka, B. 33/3, 280/2
Latey, 555/1
Lattimore, O. 388/1
Lauriccella, S. 802/2/3
Lauwereins, J. 276/3
Lavalleye, J. 55/2
Lavodrame, P. 318/3
Leber, G. 12/2, 14/1, 464/1, 554/1, 713/2/3
Leblanc, F. 425/3
Lebrau, J. 416/3
Leburton, E. 276/3
Lecanuet, J. 15/2, 371/2/3
Lechin Oquendo, J. 667/3
Lechin Suarez, J. 668/3
Leclerq, J. 277/1
Leclerq, R. 425/3
Le Duan, 734/1
Le Duc Tho, 574/3, 575/foto, 733/3
Lee, ds. B. 241/foto
Lee, mevr. J. 52/2, 697/1
Lee Ho, 384/3
Lee Kwan Yew, 51/2/3, 52/1, 367/1
Lee Kye Soon, 384/3
Leemans, prof. E. 67/2, 97/2, 98/1, 138/2, 762/2
Leemans, V. 459/1
Leemputten, R. van 12/1, 277/1
Leener, A. de 345/3
Leeuw, prof. dr. G. v. d. 391/2
Leeuw-Mertens, mevr. F. de 627/3
Lefebvre, R. 277/1
Lefèvre, Th. 12/2, 137/2, 231/2, 276/3, 417/1/3, 418/foto, 620/2
Lefferstra, P. 627/3
Legnani, A. 491/2
Leighton, B. 158/3, 729/1
Leigh, W. 320/1
Leimena, dr. J. 191/2
Lejeune, 506/2
Lek, B. van der 165/3, 265/1, 405/3
Lemaire, H. 425/3
Lemass, S. 279/1
Le May, gen. C. 721/1/3
Lemmer, G. 42/1
Lemnitzer, gen. L. 753/1/3
Lems, A. J. 22/1
Lenart, J. 33/3, 34/2/3, 43/3/foto, 212/2, 280/2/3, 300/3, 429/1, 528/3, 557/3, 585/3, 588/1, 781/1/2
Lent, A. van 276/3
Leone, G. 539/3, 540/1/foto, 801/1, 802/1
Lercaro, G. kard. 95/3, 495/3, 610/3
Lerouge, Cl. 277/1
Leroy, M. 425/3
Leskinen, V. 216/3
Lesz, M. 363/3
Le Than Nghi, 94/3/foto
Letschert, drs. H. B. P. A. 40/1, 439/2
Leuprecht, P. 292/3
Levaux, M. R. F. 535/2
Levi Rufinelli, C. 159/2
Levi Sandri, prof. L. 455/1
Lewe van Aduard, E. J. baron van 136/3
Lewin, M. 182/2, 807/1
Lewis, O. 707/1
Lewitin, A. 204/1
Leynen, H. 459/1
Leys, P. 24/2, 277/1, 694/3
Libermann, prof. V. G. 473/2
Li Den Ok, 90/1
Li Doe En, 90/1
Lidth de Jeude, G. van 277/1
Liénard, M. 376/3
Liénart, A. kard. 496/1
Lier, Th. J. A. M. van 21/3, 22/1, 628/1/2
Li Foe-tsjoen, 819/2, 821/1
Light, F. 721/3
Lightfoot-Boston, H. 320/2
Lihau-Kanza, mevr. S. 704/2
Li Hsien-nien, 821/1
Liinamaa, K. 488/3
Lilar, A. 459/2
Lilje, H. 483/3
Lim A Po, W. 797/1/foto
Lind, mevr. N. 102/3
Lindemans, L. 276/3
Linden, P. van der 416/3
Lindenberg Sette, L. P. 130/1
Lindsay, J. V. 158/2, 177/foto, 243/3, 386/1, 563/1
Lindt, A. 581/2
Linnamo, J. 216/3
Lin Piao, 32/1, 524/1, 779/2, 817/3/foto, 819/3, 820/1/3, 821/1
Lin Tsjieh, 817/2
Lioe Ning-Yi, 819/2
Lioe Po-tsjeng, 821/1
Lioe Sjao-tsji. 817/1, 819/1, 820/3/foto,
Lipkowski, J. de 5/3, 15/1, 504/1, 759/1
Lissouba, P. 74/3, 559/2, 703/2/3
Listy, L. 156/1
Litera, dr. J. 301/2
Litho. J.-J. 704/2
Litwinow, M. 70/1/3/foto, 204/2, 700/1
Litwinow, P. 70/1, 71/1, 204/1/2, 700/1/3/foto, 701/1
Lizardos, S. 641/1
Ljubicic, N. 767/1
Lleras Restrepo, C. 255/1, 489/3, 490/1, 610/3, 795/1
Lloenga, A. 704/2
Lloyd, S. 699/2, 757/3
Llusia, J. B. 394/1
Loan, N. N. 114/foto, 592/foto, 606/2
Loango, Th. 704/2
Loc, N. V. 591/3
Loeb, H. 241/1
Lodge, H. C. 254/2, 388/1
Loemoemba, P. 76/2, 704/1
Loen Sjoe-tsjin, 820/2
Loewe, O. 814/2
Loga-Sowinski, P. 781/2
Logali, H. P. 413/3
Loghem, J. J. 814/2
Lohman, ir. J. 54/3
Lombardi, R. 801/2/3
Lomsky, B. 34/2, 211/1, 281/3, 429/1
Longerstaey, E. 600/3
Longford, lord 52/2
Longo, L. 337/foto, 514/3, 582/1
Lon Nol, 89/1
Lootens, E. 277/1
Lopes, O. 657/2
Lopes Dias, E. 650/3
Lopez, gen. C. 636/2/3
Lopez Arellano, O. 474/3, 475/foto
Lopez Causillas, A. 672/3
Lopez Michelsen, A. 795/1
Lorda Aleiz, F. M. 416/3
Lorenzana, R. 255/1, 364/3
Loret de Mola, C. 671/3
Lorgé, A. 215/1
Louis, J. 459/2
Loundras, K. 642/2
Louw, A. van der 84/3, 650/3, 651/foto, 652/1, 807/3
Louw, E. 525/3
Lubbe, M. van der 634/1
Lübke, H. 126/3, 249/2, 250/3, 251/1, 764/2
Luca, A. de 539/3
Lucebert
zie: Swaanswijk, L. J.
Lucke, P. 250/1/2, 354/2
Luckhoo, Sir L. A. 107/1
Luisi, H. 491/1
Luja, N. 394/3
Luna Ferreccio, J. 490/2, 672/1
Luns, mr. J. M. A. H. 6/1, 7/3, 19/3, 39/2/3, 101/1/2, 107/2, 118/3, 121/1, 196/1/2, 229/2, 278/2, 374/3, 405/2/3, 467/2/3/foto, 468/1/2, 484/1, 580/2, 603/2, 710/1/2/3, 711/1, 712/1/2, 713/1/foto, 757/3, 759/2/3, 760/1/2/3, 761/3
Lunsingh Scheurleer, D. F. 828/3
Lupis, G. 802/2/3
Lupu, P. 827/2
Lutz, T. 416/3
Luy, T. 592/1
Luz, K. 236/1
Luz Cunha, kol. J. da 584/2
Lwoff, A. 154/1, 394/3
Lynch, J. 25/1, 279/1, 745/2/3
Lynch, P. R. 192/2

M

Maade, drs. A. J. M. van der 627/3
Maalouf, N. 731/3
Maas, J. B. M. J. 665/1
Mabille-Leblanc, mevr. S. 277/1
MacDonald, D. 441/2
Mac-Eachen, A. J. 253/3, 793/2
Machacova, B. 281/1
Machado Vaz, J. A. 584/2
Machtens, E. 169/1, 459/1, 487/2
MacIllrath, G. J. 793/2
Mackenzie Clark, K. 400/1
Macleod, I. 52/3
Macovescu, G. 377/1/2
Maddox, L. 243/3, 561/1/2/3, 565/1
Maden, F. T. van der 439/2
Madibboe, A. 351/3
Madrazo, C. 708/2
Maenen, J. H. J. 164/3, 628/2
Maes, J. 459/1
Maes, W. 682/1
Maga, H. 350/3, 351/1, 522/1
Magalhaes, J. de 132/1, 255/1
Magé, J. 459/1
Magnée, A. 276/3, 419/2
Magri, D. 539/3
Mahama, I. 319/1
Mahdi, A. R. el 352/3
Mahdi, A. el 351/3
Mahdi, E. H. 413/3
Mahdi, K. A. el 413/3
Mahdi, S. el 351/3, 352/1/2/foto
Mahendra, koning 828/2
Maheu, R. 821/2
Mahgoeb, A. K. 351/3
Mahgoeb, M. A. 351/3, 413/2/3, 571/2, 637/3, 638/1
Mahmoud, M. S. 236/3, 237/foto, 640/3
Mahsas, A. 46/1
Mailer, N. 93/3
Maisse, H. 24/1, 459/2
Mai Van Bo 91/1, 268/1/2/3, 572/3
Majali, H. 395/3
Majewski, J. 220/3
Majewski, S. 472/1
Major, L. 137/2, 276/3, 296/3, 417/2, 418/2/foto
Makani, L. 559/2, 708/2
Makarezos, N. 290/3, 641/1
Makarios, M. aartsbisschop 333/2/3, 335/1/2/3, 336/1/3
Makavejev, D. 828/3
Makhos, I. 144/3, 447/3, 732/2
Makosso, F.-L. 559/1
Malaud, Ph. 504/1
Maldonadi Yanez, gen. A. 672/3
Malékou, P. 782/2
Malène, C. de la 373/2

Malfatti, F. M. 712/2
Malik, A. 83/3, 397/2, 467/2/3/foto, 468/1/2
Malik, J. 156/3, 234/3, 429/3/foto, 549/1, 571/1
Malinowski, R. J. 541/2
Mallalieu, J. P. W. 538/3
Malraux, A. 373/2, 378/1, 504/1
Malvern, Lord 479/1
Mamadi, K. 74/2
Mamouna, T. 74/2
Mamula, M. 155/2, 211/1
Man, J. de 200/2
Mancini, G. 801/2/3, 802/2/3
Mandal, M. P. 542/3
Manes 253/1
Manescu, C. 35/1, 362/3, 368/1, 632/2
Manescu, M. 827/2
Mangelschots, J. 276/3
Manin, J. 317/1
Mann, G. 329/1
Mansfield, M. 61/1, 244/2, 546/2, 752/3
Mansholt, S. 457/3
Manzanas, M. 739/1
Mao Tse-toeng 32/1, 162/1, 174/3, 321/3, 411/3, 524/1, 779/2, 817/1/foto, 818/1/2/3, 819/3, 820/1/3, 821/1
Marambio, T. 364/2
Marcellin, R. 373/2, 504/1
Marchais, G. 813/2
Marchand, J. 793/2
Marcias Nguema, F. 702/3, 703/1
Marcos, F. 63/1, 175/2/3, 604/2
Marcus, L. 828/3
Marcuse, H. 321/3, 473/2
Maree, W. A. 525/2
Marei, S. 238/1
Margai, Sir A. 32/2, 320/3, 784/2 /2
Margriet, prinses 263/1/2/3, 598/1/foto, 627
Marina, prinses 746/2
Mariotti, L. 802/2/3
Marjery, R. el- 783/1
Marko, J. 43/3
Marley, J. 829/1
Marreco, A. 291/2
Marsh, R. 57/2, 252/1
Martens, dr. A. 652/2/3
Martens, L. 459/1
Martin, E. 583/2
Martin, prof. I. 394/1
Martin, McG. 17/foto, 20/3
Martin, P. 224/3, 253/3, 441/1, 793/2
Martin, W. 147/1
Martinez, B. 729/3
Martinez, E. 476/3
Martinez, G. 795/2
Martinez Dominguez, A. 255/3
Martino, E. 6/2, 802/2/3
Martino, F. de 539/2, 801/2/3, 802/2/3
Martinot, J. W. M. 628/2
Martonmere Lord 364/1
Marty, F. 496/2
Marijnen, mr. V. G. M. 484/1/foto, 790/2
Masaryk, J. 301/3, 428/1
Masaryk, Th. 428/1
Masefield, J. 416/1
Mashoeri 397/2
Masman, J. W. 136/3
Masmoudi, M. 77/2
Mason, R. 252/1, 538/3
Massaa, M. H. 380/3
Massart, F. 277/1, 682/1
Massaux, mgr. E. 55/2, 98/1, 762/2
Massemba-Debat, A. 74/3, 75/1, 412/2/3/foto, 558/3, 559/1/2/3/foto, 703/1/2/3
Massu, gen. J. 372/2/3
Mastrigt, C. J. van 694/2
Masuke, D. 782/3
Mater, gen. R. 571/2
Materno, V. 730/foto
Mathieu, A. 459/2
Mathys, J. 276/3
Matingou, B. 703/3
Matjewa, N. 204/3
Matobo, B. 704/2
Matoumpa-Pollo, P. 703/2
Matsika, A. 74/3
Matthaiou, A. 291/3, 641/1
Mattheyssens, R. 23/1, 56/2, 277/1
Mattick, K. 464/3
Mattoeri, S. L. 413/2
Maudling, R. 42/3, 346/3, 699/3, 757/3, 824/1
Maurer, I. G. 60/3, 162/2, 362/3, 377/1, 411 /3, 632/2, 793/1
Maurits, prins 263/3/foto, 598/1/foto, 627/2
Mavromichalis, S. 641/2
Mayer, J. 765/foto
Mays, dr. 243/3
Maziers, mgr. M. 496/1
Mazoerow, K. 594/2
Mazouri, M. S. 332/3
Mazure, prof. dr. ir. J. P. 627/2, 807/3
Mazza, C. 539/3
Mazzai, C. 802/2/3
Mba, L. 31/2
Mbanefo, A. 307/3, 577/3, 578/1/2
Mbanefo, L. 580/3
Mbayo, G. 320/2
Mbengue, A. B. 223/3, 413/2
Mboro, C. 413/3
Mboudy, J. 782/2
Mboumoua, E. 74/2
M'Bow, A. M. 798/2
McCarthy, E. 225/2, 226/1/2/foto, 227/1/2/3, 228/1/2, 243/2, 324/1, 385/1, 386/1/2, 387 /2, 389/2, 474/1, 549/3, 561/1/2, 563/2/3 /foto, 565//1/2/3, 721/1, 722/2
McCarthy, J. 388/2
McCarthy, M. 71/3
McChesney, W. 193/foto
McClellan, J. 388/2
McCloskey, R. 83/1/2, 142/3, 452/2
McConnell, gen. J. P. 733/foto
McCullough, W. M. 385/2
McEwen, J. 63/1/3, 192/2
McGhee, G. C. 254/2
McGovern, G. 549/3, 561/1/2, 563/2/foto, 565/1/2/3, 721/2, 722/2
McKellar, G. C. 192/2
McKissick, F. 242/2
McMahon, W. 63/3, 64/1, 192/2
McNamara, R. S. 18/3, 28/2, 51/2, 72/3, 94 /3, 115/2, 157/2/3, 158/1, 225/3, 271/3, 272 /2, 385/foto, 386/1/2, 595/2, 633/1, 663/1/2
Meany, G. 601/1/2
Mébalay, P. 782/2
Mébiane, L. 782/2
Mechelen, Fr. van 276/3, 417/2, 418/3/foto
Medani 143/1
Medeghri, A. 46/1
Medici, G. 539/3, 712/1, 759/1/2
Medina, S. 730/1
Medjo, A. 782/3
Mehta, A. 542/2, 828/1/2
Mei, O. F. van der 39/3
Mein, J. G. 717/2
Meir, mevr. G. 570/2
Meitner, Lise 814/3
Mekki, H. 638/3
Meliton, metropoliet 483/3, 495/1
Mellah, A. 332/2
Mellema, dr. A. W. 80/2, 120/1, 165/2/3, 166/foto
Mellema, J. T. 440/3
Meller 362/3
Melton, J. 76/2
Melville, A. 610/1
Melville, Th. 610/1
Mende, E. 85/3, 86/1/2
Mendelewitsj, L. 429/foto
Mendes-France, P. 322/3, 369/3, 370/1/foto, 372/1 435/3, 436/1/3, 437/2, 504/2
Mendez, A. 668/3
Mendez Montenegro, J. C. 74/1, 255/1/2 /foto, 474/3, 475/foto, 717/2
Mendoca Dias, F. Q. 584/2/3
Mendoza Habersperger, E. 672/1
Menendez Gilbert, P. 795/2
Menendez Pidal, R. 814/2
Menuhin, J. 71/3
Menzel, J. 400/3
Mercado Jarrin, gen. E. 672/3
Merchiers, L. 459/2
Mercouri, M. 375/2
Meredith, J. 388/3
Merlot, J. J. 137/2, 276/3, 296/1, 312/3, 417 /1/3, 666/3, 715/3, 743/1
Mermaz, L. 173/3
Mertens, P. J. J. 214/3, 741/1/2
Merzagora, C. 25/3
Mesotten, W. 459/1
Messadi, M. 524/2
Messer, E. 150/3
Messmer, P. 14/3, 373/2, 378/1, 436/3, 504 /1, 684/1
Mestiri, A. 142/1, 414/1
Mestiri, M. 492/2
Meuwissen, P. 460/1
Mey, O. de 276/3
Meyer, sr., L. de 809/2
Meyer Ranneft, dr. J. W. 101/3
Meyers, P. 138/2, 276/3
Meziane, M. 32/1, 523/1
Mgonja, C. 306/3
Michael X,
zie: Freitas, M. de
Michel, J. 276/3
Michelet, E. 373/2
Michelmore, L. 46/3, 47/2
Michener, R. 441/1
Mickiewicz, 217/1
Middelburg, D. G. E. 136/3
Middelhuis, J. A. 53/2, 439/2
Mierlo, mr. H. A. F. M. O. 39/3, 120/1/3, 165/3, 167/1/2, 229/2, 649/foto, 650/1/2
Miessen, P. 459/1
Miettunen, M. 216/3
Migolet, S. 782/2
Mihajlow, M. 155/1
Mikhalkow, S. 317/1
Miller, A. 751/1
Mills, W. 104/3, 194/3, 443/3
Minani, F. 75/foto
Minderaa, P. 509/3
Minkenhof, mej. mr. A. A. L. 40/1
Mintaredja, H. 397/2
Mintsa, A. 782/2
Mirghani, S. A. el 352/3
Miroir, R. 459/1
Mischnick, W. 86/2, 360/3
Miserez, N. 459/2
Mishra, D. P. 109/1
Mishra, L. N. 542/2
Mitrelias, H. 289/1
Mitterer, O. 128/2
Mitterrand, F. 16/1, 88/2, 172/1/foto, 173/3, 322/3, 370/1/foto, 371/2, 372/1, 373/1, 434 /2, 435/3, 436/3, 437/3, 813/3
Miyone, N. 703/1
M'kaitirat, M. S. O. 141/3
Mlynar, Z. 585/3, 588/1/2, 675/3
Mnacko, L. 156/1, 211/2, 301/3, 589/3
Moboetoe, J. D. 29/3, 75/1, 76/1/2, 141/2 222/1/2, 306/2, 318/1, 319/1, 412/3, 425/2, 523/1, 567/2, 625/foto, 703/3, 704/1/2
Moczar, M. 218/3, 220/1, 363/1/3, 472/1, 781 /2/3/foto
Modzelewski, K. 219/2
Moefti, I. el 413/3
Moelele, P. 703/foto, 704/1/2
Moengoel-Diaka, B. 523/1
Moenongo, G. 704/1
Moersalin 397/2
Moesjete, P. 704/2
Moghioros, A. 827/2
Mohammed Joesoef 397/2
Mohammed, K. 380/3
Mohammed, T. 332/3
Mohammed Zahir Sjah 103/3, 590/1
Mohieddin, A. R. 143/2
Mohieddin, T. 560/2
Mohieddin, Z. 238/1
Mojkowski, S. 220/2
Molczyka, F. 363/3
Molen, H. J. van der 85/1
Molina, S. 158/3, 364/1
Moll, J. 633/3
Möller, P. 102/3
Mollet, G. 88/2, 172/foto, 173/3, 322/3, 435 /3, 436/2/3, 813/3, 814/1
Molotsjow, N. 445/1
Mombessa, A. 74/3
Mommersteeg, mr. J. A. 164/1, 168/1, 689/2
Mondjo, N. 74/3, 559/2, 703/2
Mondon, R. 506/2
Monig, C. 584/2
Monje, M. 668/1
Monje Roca, R. 668/2
Monnerville, G. 686/3, 687/1/foto
Monnet, J. 757/3
Monod, J. 154/1, 394/3
Montagne Sanchez, E. 672/3, 796/3
Montero Rojas, gen. E. 672/3
Moore, H. 400/1/2/foto
Moore, Th. H. 602/2
Moorer, adm. Th. H. 733/foto
Moos, L. von 26/3
Mora, J. A. 158/3
Morales Bermudez, gen. F. 490/2
Morales Machiavello, C. 672/1
Morandat, Y. 373/2
Morawski, S. 219/3
Moreau, R. 169/2, 277/1, 694/3
Moreau de Melen, J. 459/2
Morgan jr., E. 730/1
Morgenthau, H. 379/3
Moro, A. 25/2, 69/2, 126/1/foto, 252/3, 253 /1/2, 337/1, 539/2, 801/foto, 802/1/3
Morozow, P. D. 82/3, 83/1
Morse, W. 271/3
Motta Veigo, A. 658/2
Mottard, G. 276/3
Motte, B. 15/2

Mouama, P. 74/3
Moudileno-Massengo, A. 559/2, 703/2
Moukhless, G. M. 560/2
Moulin, G. 277/1, 487/2, 694/3
Moumouni, B. A. 351/1
Moura, H. 732/2
Mourad, M. H. 238/1
Moussa, D. 74/2
Moustapha, I. 560/2
Mouzabakany, F. 559/2, 703/2
Moyersoen, R. 12/2
Mujica Gallo, M. 672/1
Mukherjee, A. 109/3/foto, 110/1, 544/1
Mulder, C. 525/2
Mulder, prof. mr. G. E. 184/2
Müller, H. 690/2
Müller, L. 765/foto
Müller, M. 86/2, 206/2, 351/1
Muller, S. 525/2
Mulley, F. 660/3, 744/2, 805/1/3, 806/foto
Münch, Ch. 830/3
Munch, E. 399/3
Mundeleer, G. 98/3, 277/1, 487/2
Munoz Grandes, A. 153/1
Munro, J. 441/2
Murray, D. 400/1, 729/2
Murshed, S. M. 786/1
Muskie, E. S. 561/1/foto, 564/1, 565/1, 721/1, 722/1
Muylder, dr. E. de 152/2
Muzii, E. 828/3
Muzik, J. 549/1
M'Vouti, J. 74/3
Myrdal, G. 177/1
Mzali, M. 414/1/2

N

Najem, A. 320/1
Nakshabandi, A. al- 466/1
Nakshabandi, M. 466/1
Nam Dir, 90/1
Namèche, L. 276/3, 417/2, 418/3/foto
Nanda, G. L. 108/2
Narasimhan, C. V. 37/1
Nash, Sir W. 608/3
Nasr, S. 160/1, 640/3
Nasser, A. G. 160/1, 190/1, 235/3, 237/1/2/3, 238/1/2, 282/2/foto, 283/1, 284/3, 285/1/2, 445/2, 448/1/3, 594/1/2/3/foto, 595/1/2, 625/1
Nasser, O. 640/3
Naszkowski, M. 472/1/2
Natali, L. 539/1, 802/2/3
Naudé, J. F. 77/2
Nauta, prof. dr. J. 80/2
Nauta, dr. L. W. 183/2
Navarro Romero, A. 672/3
Nawani, 30/3
Nay, E. W. 399/3
Nayet, A. R. al 466/1/2, 560/1/2
Nazé, A. 276/3
N'Diaye, A. B. 318/3
Ndiaye, A. R. 413/2
Ndjoli, V. 704/2
Nederhorst, drs. G. M. 458/2, 627/3, 694/1
Nederveen, mr. F. B. M. 214/1
Neef, F. 360/2
Neefs, drs. H. J. 164/2
Nègre, L. 783/2/3
Nehroe, J. 245/2, 800/2
Nelson, G. 721/2
Nendaka, V. 141/3, 704/2
Nenni, P. 539/2, 801/1/2/3, 802/2/3
Nesterenko, A. 37/1, 453/3
Nettey, S. T. 319/1
Neubauer, 274/1, 275/1
Neuman, A. 281/3
Neuman, H. J. 628/2
Neumark, S. 362/2
Ne Win, 41/2, 381/1, 590/3
Newman, A. 400/3
Newsom, J. 556/1
Nfamara, K. 74/2
Ngalula, J. 141/3
Ngomo, F. 701/3
Ngouabi, M. 558/3, 559/2/3, 703/2/3, 704/1
Nguyen Chi Thanh, 94/2
Nguyen Con, 94/3
Nguyen Duy Trinh, 90/2/3/foto, 91/1, 94/1
Nguyen Huu Mai, 94/3
Nguyen Van Loc, 94/3
Nicholas, H. 555/1
Nichols, M. 400/3
Nicholson, J. 441/2
Nicolson, H. 361/3
Nicoue, U. 522/3
Niculesco-Mizil, P. 162/2, 793/1
Nieh Joen-tsjen, 819/2, 821/1
Niekerk, drs. A. E. van 610/1/2
Niemegeers, L. 277/1
Niemöller, ds. M. 751/1
Niet, mr. M. de 197/3
Nieuwstad, M. van 725/2
Nikezitsj, M. 69/2, 154/3, 196/1, 329/3, 428/2, 633/2, 826/3
Nikodim, metropoliet, 495/2
Nikolaides, N. 642/1
Niles, dr. D. T. 481/2, 483/3
Nilsson, T. 268/3
Ninn-Hansen, E. 102/3
Nirenberg, M. W. 832/foto
Nitze, P. H. 72/3
Nixon, J. 721/foto
Nixon, P. J. 192/2
Nixon, mevr. P. 721/foto
Nixon, R. 225/2, 226/1, 228/1/2, 243/2, 386/1, 443/2, 549/3, 561/1, 562/1/3, 563/1/2, 564/foto, 721/1/foto, 722/1/3, 723/1/2/3, 724/1, 751/2, 774/3
Nixon, T. 721/foto
Njoke, E. 581/1/foto
Nkoendabagenzi, F. 626/3
Nkoo, S. 74/2
Nkroemah, dr. K. 141/2, 245/2, 783/3
Noailles Comtesse de, 399/2
Noegdallah, A. A. R. 351/3
Noël, R. 459/2
Nofal, S. 282/1
Nojbert, J. 588/1
Noorzai, mej. K. 380/3
Nordhoff, H. 360/3, 361/1/foto
Nörgaard, I. 246/3
Normann, A. C. 102/3
Norodom Phoerissara, 94/1
Norodom Sihanoek, prins 89/1/2, 92/2/3/foto, 93/1/2, 175/1/2
Nortier, ir. I. W. 832/1
Nosek, J. 37/1
Nothomb, Ch. F. 276/3, 392/3
Nottet, P. 160/2
Noumazalay, A. 74/3, 559/1, 703/3
Novomesky, L. 280/1
Novotny, A. 33/1/2/3/foto, 34/1/2/3, 155/2, 156/1, 174/3, 209/1/2/3, 211/1, 212/2/3, 280/1/2/3, 281/3, 428/2/3, 527/1, 546/2, 555/3, 673/1
Nowikow, W. 94/foto, 144/3, 604/foto
Nowo, R. 400/1
Nsinga, J. 704/2
Nungesser, R. 373/2
Nur, P. 592/1
Nuttin, prof. J. M. 314/1
Nuyens, A. 424/1
Nwako, M. P. K. 207/2
Nijalingappa, S. 108/2, 543/2
Nyamweya, J. 74/3
Nyerere, J. 206/2, 524/1, 625/1
Nyerges, J. 130/1
Nyffels, G. 276/3
Nypels, drs. E. 358/1, 628/2
Nzeza, F. 704/2

O

O'Boyle, P. kard. 656/1
Obote, M. 29/3, 206/1, 577/3, 625/1
O'Brien, L. 379/3, 536/2
Ochab, E. 219/foto, 220/2, 363/1/2, 472/1
O'Connell, J. 695/2
Ocran, A. K. 798/1
Oduno, J. 352/2/3
O'Dwijer, P. 721/2
Oele, A. P. 22/1, 264/3, 265/1, 374/3
Oemba-di-Loetetes, J. 704/2
Oestinow, P. A. 316/1
Offelen, J. van 12/2, 231/2, 277/1
Ohnesorg, B. 273/1
Ohouens, 30/3
Ojoelewoe, Ch. O. 305/1, 306/3, 307/1/2, 577/1, 578/1/3, 580/3, 581/1/3
Okeili, A. A. el- 466/1
Okoeka, J. 704/2
Okpara, M. 306/2
Okun, A. M. 20/3/foto, 105/2, 601/3
Olaerts, J. 277/1
Olcese, O. 490/2
Oldrich, 588/2
Oleffe, A. 67/2, 98/1, 762/2
Olivier, E. 459/2
Olivier, L. 277/1
Olson, H. A. 793/2
Omaboe, E. N. 319/1
Omer, O. K. 571/3
Ondo, B. 701/3
Ondra, J. N. 495/2
O'Neill, T. 279/1, 745/2/3
Ongania, gen. J. C. 475/1/3, 476/2/3, 477/1, 636/3, 637/1
Ongaro, R. 476/2, 636/3
Onsager, L. 832/3/foto
Ooft, mr. C. 107/2
Oqbah, A. O. 571/3
Orlandos-Rodinos, I. 641/1
Orek, O. 334/3
Ortega, dr. L. 255/3
Ortiz-Sanz, F. 382/3
Ortoli, F. 373/2, 769/foto, 771/1, 777/3
Ortoli, X. 16/3, 504/1
Oser, Ch. 26/3
Osman, M. 352/3
Osorio-Tafall, B. F. 336/1
Ospina Perez, M. 490/1
Otoe, M. A. 798/1
Ottaviani, A. kard. 95/1/2/foto
Otte, R. 276/3
Ouazzani, T. 77/1
Oud, mr. P. J. 532/1/2/foto
Oueini, H. 731/3
Oufkir, M. 32/1
Ould Alaf, E. 141/3
Ould Braham, M. 141/3
Ould Daddah, M. 32/1, 141/3, 222/3, 798/1
Ould el-Hadj, M. 46/2
Ould Haiba, M. 141/3
Ould Mohammed Lagdaf, B. 141/3
Ould Mouknass, H. 141/3
Ould Sidya, A. 141/3
Ouologuem, Y. 829/2
Outers, L. 277/1, 715/3
Outlaw, E. C. 757/2
Ovando Candida, A. 668/2, 669/1/2
Oven, F. von 136/3
Owoesoe, V. 319/1

P

Paasio, R. 216/1/2/3
Pacheco Areco, J. 491/2/3/foto, 492/1
Padley, W. 757/3
Paep, G. de 459/2
Paepe, Pl. de 231/2, 276/3, 417/2/3, 418/2/foto
Paine, dr. Th. 832/1
Pajetta, G. 500/3, 781/1
Pak Soeng Choel, 90/1
Pak Tsjoeng-koek, 83/2
Palasi, J. L. V. 394/1
Palley, dr. A. 479/3
Palme, O. 653/3
Palmeira, W. 670/3, 671/1
Palmer, dr. R. 152/2
Pampillon, S. 637/2
Panagoulis, A. 642/1
Panagoulis, G. 642/1
Panggabean, M. 382/3
Panhuys, jhr. prof. mr. H. F. van 184/2
Paoestowski, K. 204/3
Papadimitriou, K. 641/1
Papadopoulos, G. 289/1/2/3/foto, 290/1/3, 291/3, 292/1/2/3
Papadopoulos, K. 290/3, 641/1/3, 642/2, 644/2, 645/1
Papagos, L. 290/1
Papakonstantinou, Th. 641/1
Papandreou, A. 289/1, 290/3, 291/1/3, 292/1/foto, 642/1, 645/2, 748/2
Papandreou, G. 291/1/2/3, 292/2/3, 642/1, 644/2, 667/2, 748/1/2/3
Papaterpos, A. 291/1
Paraiso, E. 522/3
Paraskevopoulos, I. 290/3
Pardo de Zela, R. R. 672/3
Pardoe, 696/2
Parden, F. 637/2
Parisis, A. 23/2, 137/2, 138/1/3, 276/3, 312/3, 417/2, 418/3/foto
Parker, M. 320/2
Park Kyong Won, 384/3
Park Tsjoeng Hie, 63/1, 81/1, 90/1, 366/3, 384/1/2/foto
Parmentier, F. 459/2
Parra, dr. A. A. 77/3
Parra Gil, F. 795/2
Parsa, mevr. F. 732/1
Parson, E. 400/3
Partanen, J. E. 216/3
Partridge, M. 479/3
Pasek, W. 212/3
Pasjew, prof. A. 203/2
Pasolini, P. P. 829/1
Pastrana, 795/1
Pastyrik, M. 212/3

Patakos, S. 290/3, 291/2, 292/3, 641/1/foto, 642/2, 644/2, 645/3/foto
Pathblana III, chief B. K. 413/2
Patil, S. K. 108/2
Patil, V. 543/2
Patilis, D. 641/1
Patino, J. 668/3
Patolitsjew, N. 131/2/3
Paton, A. 525/1
Patras, L. 641/1
Patrascanu, L. 349/2, 472/3
Pauker, M. 350/1
Paulhan, J. 830/3
Pauls, R. 633/3
Paulus VI, paus 59/3, 63/1/2/foto, 69/2, 95/1/2/3, 96/1, 126/1, 306/2, 362/3, 495/2/3, 496/1/2, 529/1/foto, 572/2, 609/1/foto, 610/3, 655/1/3/karik., 739/2, 792/foto
Paustowsky, K. 831/1
Pauwels, A. J. V. 12/2
Pavel, J. 281/1, 499/2, 589/1
Pavitsjewitsj, M. 203/1
Pavlovic, Z. 828/3
Pavlovsky, O. 281/1
Pawlow, S. 473/1
Pawlowski, gen. I. 156/3, 548/1
Payne, dr. E. A. 483/1/3
Pearson, L. 157/1/2, 224/3, 253/3, 441/1, 663/2
Peart, F. 252/1, 744/2
Peborgh, E. van 475/2
Pede, G. 459/1
Pede, J. 277/1
Peele, J. 695/3
Peeters, J. 459/1
Peeters, R. 276/3
Peirano Facio, J. 491/2
Peiris, M. V. 381/1
Peleton, N. 30/3
Pelikan, J. 589/1, 676/1
Pelletier, G. 441/1/2
Pelnar, J. 589/1
Pelsmaeker, A. de 276/3
Penaherrera Padilla, B. 795/2
Penalosa Camargo, E. 795/1
Penc, F. 281/1
Pengel, J. 107/1/2, 795/3, 797/2
Penn Nouth, 89/1
Pépin, J.-L. 441/2, 793/2
Peponis, A. 642/1
Peredo, I. 637/1
Pérez, J.-C. 506/3
Perez Guerrero, M. 787/1
Perez Tapia, J. 668/1/2
Perez Zujovic, E. 158/3, 729/1
Perides, G. 290/2, 291/1
Périer, G. 184/3, 471/1, 695/1
Perin, Fr. 169/2, 277/1, 392/2/3, 715/3
Perisic, Z. 87/2
Persoons, F. 169/1, 230/3, 231/3, 232/2, 276/3, 392/1, 419/2, 487/2
Perowitsj, L. 826/3
Persyn, W. 459/2
Pertini, A. 539/2, 802/2
Peschar, H. 627/3
Peter, J. 121/1, 349/1
Petersen, A. F. 102/3
Pêtre, R. 276/3, 417/2, 418/3/foto
Petrowski, B. 80/1/2
Peynenburg, G. H. J. M. 10/1, 665/2
Peyrefitte, A. 321/2, 322/2, 372/2
Pham Van Dong, 94/1
Phan Ngoc Tach, 272/3
Pharaon, H. 190/2, 396/1
Philip, prins 51/1
Philippart, Br. 277/1
Philips, ir. F. J. 599/2
Phillips, Ch. 480/1, 565/1
Phillips, J. V. L. 319/1
Phoerissara
zie Norodom Phoerissara prins
Pholien, J. 23/3, 24/1
Piatkowski, J. 362/3
Picard, M. 825/1
Picasso, P. 399/2
Piccioni, A. 539/3, 802/3
Picron, J. 277/1, 296/1
Piers, J. 231/1, 417/3, 459/1
Pierson, M. A. 459/2, 487/2
Pietrzak, T. 363/3
Pike, mevr. M. 43/1
Piller, J. 34/3, 280/2, 528/3, 548/3, 585/3, 588/1
Pindling, L. O. 331/1/2/foto
Pinies, J. de 702/3
Pinilla, J. M. 729/3, 730/foto
Pinilla, R. 490/1, 796/1
Pinkava, J. 588/1
Pinto, I. 350/2
Pintos Risso, W. 491/2
Pinzón Caicedo, gen. G. 490/1
Pipinelis, P. 292/2/3, 641/1
Pires, mgr. J. 670/1/2
Piron, M. 277/1
Pirzada, S. 381/1
Pisani, E. 370/2, 373/3, 436/1
Pisula, F. 363/3
Pius XI, 95/1, 529/1
Pius XII, 95/2, 495/3, 529/1
Pizzardo, G. kard. 95/2
Pizzetti, Y. 399/3
Planck, M. 814/3
Plate, prof. dr. W. P. 263/1, 627/1
Platteau, L. C. 600/3
Platteel, dr. P. J. 311/3
Pla Y Deniel, E. 496/2
Plaza Lasso, G. 158/3
Pleskot, V. 677/3, 678/1
Ploeg, S. van der 439/3
Plojhar, J. 43/2, 281/3, 674/3
Pocepicky, dr. J. 301/3
Podgorny, N. 71/1, 204/2, 279/2, 316/3, 409/2, 426/1/3, 498/2, 514/foto, 546/1, 550/3/foto, 585/3, 594/3/foto, 677/1, 732/1, 750/1/3, 827/3
Poel, mr. H. J. van de 551/1/2
Pohanyar, S. M. M. 380/3
Pohl, J. 459/2
Poignet, A. 74/3, 412/2, 559/1/2, 703/2
Poitier, S. 243/3
Pokoe, J. M. 319/1
Polacek, K. 212/3, 588/1
Polak, mr. C. H. F. 183/1/2/3, 184/1/2, 197/2, 343/1
Polak, J. B. W. 652/1
Polak, W. 650/3, 807/3
Polikeit, G. 765/1/foto
Pols, ir. K. v. der 807/1
Poma, K. 67/3, 314/1, 345/2, 459/2
Pompe, W. P. J. 814/3, 815/1
Pompidou, G. 15/1/2, 25/1, 43/3, 88/3, 144/3, 173/2, 298/2/3, 319/2, 322/2/3, 323/2, 349/1, 370/2/3, 371/3, 372/2, 373/2/3, 378/2, 435/1, 436/3, 437/1, 503/2/3, 504/1/3/foto, 505/1, 506/1, 682/2/3, 687/3
Ponce Enriquez, C. 477/1/2
Ponomarew, B. 316/1, 585/3, 813/2
Poorten, H. ter 85/2
Poortere, L. de 12/1
Poot, M. 829/2
Poot, R. R. 815/1
Popal, A. A. 380/3
Popesco, D. 827/2
Popow, D. 203/2
Popowitsj, K. 780/1
Pors, H. jr. 807/3
Portier, Mr. V. 376/2/3
Pospisil, A. 281/3
Posson, J. 276/3
Posthumus, prof. K. 724/2/3/foto, 725/3, 726/1
Posthumus, S. A. 136/2
Poswick, Ch. 56/2, 231/2, 277/1, 297/3, 298/1
Potamianos, H. 290/1
Poujade, R. 15/2, 87/3, 88/1/foto, 378/2
Pous, drs. J. W. de 121/1, 405/2
Powell, E. 346/2/3/foto, 347/1/2, 539/1, 699/1/2/3
Powers, G. 381/2
Praphas, C. 605/2/3
Pratt, S. A. J. 413/2
Prchlik, gen. V. 211/1, 499/3/foto, 500/1, 545/1
Prebisch, dr. R. 37/1, 130/1/2/3, 131/1, 148/2, 260/2, 262/2/3, 786/3, 787/1/2/foto
Preti, L. 802/2/3
Priestley, J.-B. 71/3
Privy Seal, Lord 52/2
Prochazka, J. 155/3
Provost, P. 137/2, 376/1
Prudencio, E. 351/1
Pruyt, dr. B. 53/2
Pszczolkowski, E. 220/2
Ptasinski, J. 220/2

Q

Qadi, S. L. 320/1
Qayssi, A. R. al 143/2
Quadros, J. 44/3, 671/1/2, 794/3
Quarles van Ufford, Jhr. mr. B. E. 136/3
Quasimodo, S. 416/1
Quay, dr. J. E. de 214/1
Queraltó, C. 491/2/3
Quintin, M. 425/2

R

Rabin, I. 47/3
Rachman, A. 191/3
Rachmat, B. 397/2
Radoux, L. 276/3, 419/2, 487/2
Radwan, A. 640/3
Raemdonck, L. van 459/1
Rafaël, G. 285/3, 594/1
Rahman, I. A. 37/1
Raiser, L. 246/3
Rajakowitsj, E. 28/1/foto, 329/2
Rajaratnam, S. 367/1
Rajbhandari, G. 828/2
Rakib, A. A. 640/2
Ramaekers, J. 459/1
Ramgoolam, S. 32/1, 223/2, 351/2
Ramsey, dr. M. 171/1, 656/3
Ranitz, jhr. mr. C. J. A. de 184/2, 263/3, 627/2
Rankin, Dame A. 192/2
Rankowitsj, A. 329/2, 411/3
Raoul, A. 559/3, 703/2
Rapacki, A. 220/2, 472/1, 781/2
Rapaport, dr. F. 80/1, 399/2
Raskin, E. 277/1
Raunio, E. 216/3
Ravenna, W. 491/3
Rawi, A. H. el- 143/2
Razak, A. 604/3/foto
Razl, S. 281/1
Razumowsky, A. 43/2
Razzak, A. A. 466/1
Read, H. 400/2, 416/2/foto
Reagan, R. 228/1/2, 561/1, 562/1, 563/foto
Reale, O. 802/2/3
Reddiar, V. V. 543/3
Reddy, B. G. 543/2/3
Reddy, C. 542/2
Regio, J. 657/2
Rehak, F. 281/1
Reichenbach, F. 828/3
Reilly, Sir P. 202/2
Reimann, M. 765/1/2
Reinoud, H. 229/3
Reis, S. 428/3
Remacle, L. 276/3
Remson, M. 459/1
Rengelink, J. W. 628/2
Rennie, Sir J. S. 223/2
Renquin, P. 459/1
Rens, J. 502/3, 790/3
Rensburg, M. C. G. J. van 525/2
Restivo, F. 457/3, 539/3, 802/2/3
Reston, J. 386/2
Reuter, L. 459/2
Reuther, W. 355/2, 601/1/2/foto
Reve, G. K. van het 278/3
Revilla, A. G. 256/3
Rey, H. 15/2, 373/2, 503/3, 504/1, 687/2
Rey, J. 6/2, 19/2, 759/3
Reza, M. A. 380/3
Rhijn, mr. dr. A. A. van 53/2
Riad, A. M. 448/3, 594/2
Riad, M. 58/2, 238/1, 285/2, 286/foto, 593/3, 594/1/2/3/foto
Ribbing, H. de 175/1
Richaud, P. kard. 496/1
Ridder, prof. 355/2
Ridder, C. de 742/3
Riedel, 247/2
Riel, mr. H. van 168/2/3/foto
Riemaecker-Legot, mevr. M. de 231/2, 276/3, 417/3
Riet, G. van 55/2
Rietkerk, mr. J. G. 358/3
Rifai, A. M. el 190/1, 395/3, 594/1, 730/3
Rifai, R. al- 560/2
Rigo, E. 34/3, 280/3, 528/3, 585/3, 588/1/2
Riley, B. 828/3
Ringadco, V. 351/3
Ripamonti, C. 802/2/3
Rippon, G. 824/1
Risopoulos, B. 459/2, 487/2
Ristock, H. 248/3, 464/3
Rivoyre, Ch. de 829/2
Roballo, A. 491/2/3
Robbins, Lord 57/2, 538/3
Roberts, Sir F. 202/2
Roberts, G. 51/3, 238/1, 395/2, 744/2
Robinson, K. 744/2
Robles, M. A. 255/3, 256/1/2/3, 365/1/2
Roburt, H. de 192/2, 608/3
Rocard, M. 436/1
Roche, prof. dr. J. 322/1/2
Rochet, W. 172/1/foto, 322/3, 370/2, 371/2, 372/1, 434/2, 435/2/3, 436/3, 437/3, 500/2/3, 514/3, 813/1/2

Rockefeller, N. 158/2, 227/3, 228/1/2, 243/2, 386/1/2, 387/1, 561/1/3, 562/1/3, 563/foto, 721/1
Rodgers, W. 538/3
Rodrigue, R. 425/2
Rodrigues, gen. J. M. B. C. 584/2
Rodrigues dos Santos jr., A. 584/2/3
Roelants, J. 459/1
Roemans, R. 509/3
Roemers, D. 53/2
Rogers, E. 320/1/2
Rohde, B. 483/3
Rohmer, E. 828/3
Rokossowski, maarsch. K. 541/1/2/foto
Rolin, H. 296/3, 659/2
Rolin-Jacquemijns, R. 41/1, 277/1
Rolz-Bennett, J. 37/1
Romanowski, S. K. 29/2
Rombaut, L. 459/2
Romme, mr. C. P. M. 164/3
Romney, G. 227/3, 562/3
Rompaey, R. van 276/3
Roolvink, B. 53/1/2, 123/1, 180/3, 229/2, 293/1/2/3, 294/1/2, 340/3, 341/3/foto, 359/1, 391/2, 532/3, 598/2, 628/1
Roosens, R. 459/2
Roosevelt, F. D. 254/1, 379/3, 443/2
Roosjen, mr. A. B. 55/1
Rore, A. de 459/1
Roscam Abbing, prof. dr. P. J. 183/2
Rose, W. 400/3
Rosenberg 356/1
Rosillon, Ph. 793/3
Rosjtsjin, A. 660/3
Rossides, Z. 333/3
Rossifo, F. 829/1
Rossum, dr. P. van 152/2
Rostenne, A. 762/2
Rostow, E. 18/3, 20/1/2, 131/2, 288/1
Rostow, W. 707/2
Roth, W. 18/3, 19/2
Rottinghuis, mr. J. 167/3
Rouelle, P. 277/1
Roux, P. le 525/2
Rozakis 642/2
Ruiten, mr. A. Q. C. 165/1, 166/3, 168/1, 295/3
Ruiz, J. S. 393/2
Rumor, M. 25/1/2, 539/3/foto, 801/1/foto, 802/1/2/3, 803/1/2
Rusk, D. 17/foto, 18/3, 51/2, 81/3, 90/3, 91/1/2, 117/3, 258/1, 259/3, 268/2, 270/1/foto, 284/3, 386/1, 413/3, 451/2, 463/3, 574/3, 576/1, 633/1, 635/3, 733/2/foto, 734/1, 754/3, 821/2, 826/2
Rusov, K. 301/2, 678/1
Russel, B. 71/3
Russell, Lord 517/1
Russo, C. 539/3, 802/2/3
Rüte, H.-H. 87/2
Rutgers van der Loeff-Basenau, A. 416/3
Ruwet, J. 55/2
Ruygers, G. J. N. M. 120/2/3, 440/2
Ruys, M. 200/2
Ryan, K. W. 130/1
Rijckevorsel, mr. K. van 165/1
Rijn, W. van 665/1/2/foto
Rijtir, gen. O. 301/2

S

Sabah, A. S. 288/3, 572/1, 639/3
Sabbagh, B. 395/3
Sabhani, T. 730/3
Sabra, A. S. 640/2
Sabri, A. A. 560/2
Sabri, A. 160/1, 238/1, 448/3
Sacharow, A. 541/2/3, 542/1
Sadate, A. el 238/1, 448/3
Sadovsky, S. 280/3, 300/3, 588/1/2
Saeger, J. de 24/2/3, 137/2, 138/1/3, 151/3, 200/1, 215/1, 231/1, 276/3, 344/3, 417/2/3, 418/2/foto, 599/2/3, 600/1, 666/3, 694/2/3
Saes, dr. F. 531/2
Saez R. 158/3, 364/1
Sahal, H. O. el 288/3
Saidi, M. Y al- 466/1
Saiffoedin, O. A. 89/1
Sainte, A. 276/3
Saint-Remy, A. 276/3
Sakombi, D. 704/2
Salah, A. B. 524/2
Salan, R. A. J. 435/1/foto
Salazar, prof. A. de Oliveira, 405/3, 584/2, 657/1/2/3, 658/1/2
Salem Dibo, M. 795/2
Salih, A. H. 413/3
Salim, A. S. 380/3
Salisbury, markies van 494/2/3
Sall, A. C. 413/2, 798/2
Sall, I. 783/3
Sallal, maarsch. A. 637/3
Salloum, A. 560/2
Salomaa, E. 750/1
Samkalden, dr. I. 85/1, 160/foto, 198/2
Samudio, D. 256/1, 365/1/2
Sanches, R. 658/2
Sanchez, C. 717/3
Sanchez Hernandez, F. 364/2, 474/3, 475/foto
Sanchez Vargas, J. 795/2
Sandberg, Jhr. dr. W. J. H. B. 828/3
Sandford, F. 88/1
Sandys, D. 346/2, 467/1, 539/1
Sangare, T. 74/2
Sanguinetti, A. 687/2, 688/3
San Sebastian, R. 476/2
Santa Ana, dr. J. de 495/2
Santiago, L. 475/2
Santoso, gen. I. 382/3
Sanya, B. K. 318/3
Sapir, P. 236/2, 287/1, 570/2/3/foto
Sarabhai, V. A. 832/1
Saragat, G. 63/1, 69/foto, 258/1, 337/1, 539/2/3, 802/1/2
Saraiva, J. A. 584/2
Sarasin, P. 605/2
Sarbini, M. 397/2
Sarkis, E. 731/2
Sarti, L. 345/3
Sassi, A. A. 320/1
Sato, E. 89/3, 397/3, 398/1, 603/3
Saura, C. 828/3
Sayed, G. el 238/1
Sayed, N. el 352/2
Sayfoulaye, D. 74/2
Scaglia, G. B. 539/3
Scalfaro, O. L. 539/3
Scanlon, H. 695/3
Scelba, M. 25/2, 802/3
Schaardenburg, dr. J. van 832/1
Schaepman, mr. P. W. H. 136/3
Schaff, prof. A. 362/3, 781/2
Schaffner, H. 805/1/2
Schaik, dr. Th. E. E. van 164/1, 168/1, 628/1
Schakel, M. W. 197/3
Schamoni, U. 828/3
Scheel, W. 86/1/2/3/karik., 274/1, 328/3, 329/1, 557/3, 763/2
Scheire, O. 459/1
Schenk, A. 160/2
Schepel, D. 829/2
Scheps, D. 182/2
Scherf, Z. 570/3
Schermers, prof. mr. H. 121/3
Scheyven, R. 276/3, 296/1, 417/1, 418/1/foto, 567/1
Schiano 253/1
Schiff, mr. E. L. C. 628/1
Schiller, K. 5/2, 7/3, 131/2, 250/1, 359/1, 554/2, 632/2/3, 769/foto, 770/3, 771/3, 772/1, 774/2, 826/1
Schiltz, H. 231/2, 277/1
Schipper, A. 627/3
Schlesinger, A. 386/2
Schlichting, L. G. A. 815/1
Schlimper 464/1
Schlumberger, J. 831/1
Schmelzer, drs. W. K. N. 39/3, 120/1, 164/2, 165/2/3, 166/3/foto, 168/1, 214/1, 229/2, 650/2
Schmidt, H. 249/3, 329/1
Schmitt, R. 173/3
Schmitz, dr. W. 128/2
Schmücker, K. 42/3, 126/3
Schnez, A. 633/3
Schöffer, N. 828/3
Scholl, H. S. 815/2
Schot, M. 55/2
Schramme, J. 76/1, 319/2, 425/2/3
Scholten, mr. W. 715/1
Schröder, G. 499/3, 633/1, 764/3
Schoendorfer, P. 400/3
Schreuder, E. 425/3
Schrijver, A. E. de 67/2, 98/1, 762/2
Schulze, R. 553/2/3, 554/1
Schumann, M. 310/1, 373/2, 378/1, 504/1
Schurer, F. 213/3/foto, 214/1
Schut, A. 160/3/foto
Schut, ir. W. F. 38/3, 197/3, 439/2, 468/2, 679/2, 714/3, 740/1, 806/1
Schütz, K. 68/3, 274/1/2, 275/2, 460/3, 462 1/2, 463/2/3, 464/3, 621/3, 823/1
Schuyt, dr. W. J. 101/1
Schweck, R. 275/2/3
Schweisguth, mevr. J. 504/1
Schweitzer, A. 659/1
Schweitzer, P.-P. 453/3
Schyns, G. 276/3
Scott, M. 192/2
Seck, A. 798/2/3
Seda, F. 397/1/2
Sedati, G. 539/3
Segers, P. W. 23/1, 137/2, 138/1/2/3, 417/1/2/3, 418/foto, 459/1, 600/1, 762/3
Segni, A. 252/3, 253/1
Séguy, G. 369/2, 371/2/3
Seigenthaler, J. 385/foto
Sejna, gen.-maj. J. 210/2/3/foto, 211/1, 212/2/3, 281/3
Sekera, J. 588/1
Sels, L. 277/1
Sen, P. C. 544/1
Senanayake, D. 41/3, 381/1, 827/3
Senanayake, E. L. 381/1
Senghor, L. 221/3, 222/3, 223/3, 413/1, 625/1, 763/3, 798/2/3
Seno Adji, prof. O. 397/2
Seoane Correales, E. 671/3, 672/1
Seper, F. kard. 95/1/2, 128/foto
Serer, R. C. 394/3
Seret, mr. A. 628/2
Sergejew, W. 103/2
Serin, prof. dr. J. 152/2
Serrano, J. de 276/3
Servais, L. 138/1, 417/3, 459/1, 470/3, 762/2
Servan-Schreiber, J. J. 393/3
Sethi, P. C. 542/2
Seynes, Ph. de 37/1, 531/1
Shaabi, F. A. L. 571/3
Shaabi, Q. 288/2, 571/3, 572/1
Shackleton, lord 42/3, 252/1, 744/1/2/foto
Shali, A. F. el 465/3
Sharet, Z. 221/1
Sharp, M. 258/3, 441/1, 793/2
Shastri, B. P. 542/3
Shaull, R. 609/2
Shears, D. F. 413/2
Shepherd, Lord 494/3, 578/2/3, 744/2
Sheriff, J. 413/2, 784/3
Shimoda, 398/1
Shoekairy, A. 143/1/2
Shore, P. 347/3
Short, E. 252/1
Shriver, S. 254/2, 575/foto
Shumshere, S. 828/2
Shumway, N. E. 79/3
Siclait, R. 364/3
Sideratos, M. 291/1
Sidikou, A. 221/3
Sidky, A. 238/1
Siegmann, W. E. 40/1, 292/2/3
Siepman, ir. J. L. Th. 164/3, 165/1/2, 228/3
Sierra, B. 795/3
Sieu, L. T. 592/1
Sigsgaard, E. 65/3
Sihanoek
Zie prins Norodom Sihanoek
Sik, prof. O. 34/1, 209/3, 280/3, 281/2, 301/1/2/foto, 507/3, 547/3, 550/3, 589/1, 634/3, 635/3
Siles Salinas, L. 668/2, 669/1
Silhan, V. 548/2
Silkin, S. 292/2
Silliphant, S. 400/3
Silva, K. U. da 351/1
Silva, R. kard. 611/3
Silva Rondon, gen. C. M. da 254/3
Silver, R. S. 832/3
Silverman, S. S. 202/3, 538/1
Simecek, V. 588/1
Simon, dr. B. 301/2, 528/3, 548/3, 585/3, 588/1
Simon, M. 828/3
Simonen, A. 216/3
Simonet, H. 137/2, 169/1, 231/2/3, 276/3, 313/3, 419/2, 487/2, 762/2, 790/2
Simons, prof. mr. D. 121/1, 405/2
Simunek, O. 33/3, 212/2, 280/2, 281/3
Sinclair, I. 192/2
Sinclair, U. B. 831/1/foto
Singer-Dekker, mevr. mr. H. 183/1
Singh, C. 109/1/2, 543/2
Singh, D. 103/2, 130/1, 543/2
Singh, G. 109/2
Singh, G. H. 109/1
Singh, H. C. 543/2/3
Singh, K. 110/1, 543/2
Singh, L. 109/2
Singh, L. T. 110/1, 543/1
Singh, R. B. 108/3, 109/1, 543/1
Singh, S. P. 542/3
Singh, S. S. 103/2
Sinha, M. P. 542/3

Sinha, S. N. 542/2
Sirhan, S. B. 385/1
Siroky, V. 428/3
Sisay, C. 318/3
Sisoek Na Champassak, 63/1
Sinjawski, A. 70/1, 541/3
Sinsheimer, dr. R. 111/3
Sinzogan, B. S. 30/3
Sithole, N. 205/2
Siwabessy, dr. G. A. 397/2
Sjaferewitsj, I. 71/1, 317/1
Sjahrir, S. 397/1
Sjastri, L. B. 800/2
Sjazar, Z. 236/1
Sjehu, M. 779/1/2
Sjelepin, A. N. 29/2, 316/1, 585/3
Sjelest, P. 498/2, 542/1, 585/3
Sjitemenko, gen. 825/2
Sjragin, B. 204/1, 316/3
Sjtemenko, S. 540/3
Skoda, V. 429/1
Skolimowski, J. 828/3
Skytte, K. 66/2, 103/1
Slaoui, D. 77/1
Slavik, V. 588/1/2
Sledsens, A. 459/1
Slim, M. 524/2
Slonimski, A. 219/1
Sluizer, M. 652/1, 807/3
Smaele, A. de 56/3
Smallenbroek, J. 85/1
Smeding, dr. ir. S. 53/2
Smedt, J. de 97/3
Smelik, prof. dr. E. L. 96/2
Smet, A. 459/1
Smirnow, A. 757/1
Smith, A. 306/2, 307/2/3, 479/3, 577/3, 578/3
Smith, C. R. 254/1/foto
Smits, mej. H. J. C. 167/3
Smith, I. 205/1/2/3/foto, 206/1/2/3, 207/3, 208/1, 477/3, 478/1, 480/1/2, 494/foto, 689/1/2/3, 690/1/2/3/foto, 681/1/2/3
Smith, J. 83/2
Smith, dr. J. 483/3
Smith, S. 385/foto
Smith, T. 717/2/foto
Smolar, G. 362/3
Smrkovsky, J. 280/1/3, 281/2, 300/2, 426/1, 427/2, 514/foto, 517/foto, 528/3, 545/1/3, 547/3, 548/2/3, 585/3, 587/1/2, 588/1, 673/3, 674/1, 676/2/foto, 678/2
Snedden, B. 63/3, 192/2
Snoy et d'Oppuers, J. 276/3, 417/2, 418/2/foto, 727/1, 769/foto
Snyers d'Attenhove, A. 459/2, 487/2
Soames, Ch. 202/2
Soane Corrales, E. 490/2
Soares, M. 584/3, 658/3
Sobhoeza II, koning 704/3/foto
Söderblom, N. 481/2
Soeharto, gen. 191/1/2/3, 365/3, 366/1/foto/2, 382/3, 397/1/2, 467/2, 782/2
Soekarno, dr. A. 191/1/2, 382/3, 383/2, 397/1
Soemitro, prof. 397/1/2/foto
Soenawar Soekowati 397/2
Soeslow, M. 162/1/2, 316/1, 398/2, 585/3, 813/2
Soetami, dr. 397/2
Soevanna Phoema 175/3, 176/3
Soglo, Ch. 30/2/3, 31/1, 522/1
Sokolow, N. B. 70/3
Sokolowski, W. 330/3/foto
Sola, A. 475/2
Solh, S. 396/2
Soliman, M. S. 238/1, 448/3
Solis Ruiz, J. 737/foto, 739/3
Sölle, H. 69/1, 554/2
Solomentsew, M. 316/1
Solsenitsjin, A. 750/3, 751/1
Somer, prof. P. de 55/2/3, 98/1, 667/1, 762/2
Someren-Downer, mevr. G. V. van 229/2, 278/1, 407/1/2, 807/2
Sommer, J. 301/3
Somozo Debayle, A. 474/3, 475/1/foto
Somville, A. 170/2
Son Sann 89/1
Soo, M. 74/2
Sorabi, A. W. 380/3
Sörensen, P. 102/3
Soria Calvarro, M. 668/3
Sorokin, P. A. 510/1
Soronics, F. 128/2
Sosa, Y. 255/2
Souchal 503/3, 504/1, 506/2
Soueidani, A. 144/3, 190/2, 571/1
Soufflet, J. 15/2
Soustelle, J. 825/1
Spaak, P. H. 137/2, 652/2
Spacek, J. 34/3, 211/1, 212/foto, 280/3, 528/3, 547/3, 548/2/3, 550/3, 585/3, 588/1/2
Spagnoli, G. 539/3
Spangenberg, D. 553/3
Sparks, mevr. R. 243/3
Spek, A. G. van der 101/1/2, 120/1/2, 761/2
Spelberg, dr. E. D. 391/2
Spellman, F. J. kard. 496/1
Spiljak, M. 69/2/foto, 329/3
Spinelli, P. 37/1
Spock, dr. B. 752/2
Springer, A. 275/3, 329/1, 568/1/2/3/karik., 569/1/3
Sprockeels, G. 277/1
Spühler, W. 26/3/foto
Spychalski, M. 219/foto, 363/2/3/foto, 472/1, 498/2, 781/2
Sroka, S. 69/3
Staal, J. 829/2
Stachelski, J. 472/1
Staercke, A. de 137/2
Stalpaert, M. 459/1
Stamatopoulos, B. 642/1
Stambolitsj, P. 826/3
Stancel, M. 281/1
Stanfield, R. 157/2, 441/3, 442/2
Stassen, H. 228/1/2
Stasznewski, S. 362/3
Staszewski, S. 219/1
Stawinski, E. 363/3
Stee, mr. A. P. J. M. M. van der 164/2/3, 165/1, 228/3/foto, 390/2
Steel, D. 43/1
Steiger, R. 400/3
Steketee, mr. C. A. 39/2
Stempels, mr. A. 628/2
Stephanopoulos, S. 667/2
Stepinac, A. kard. 95/2
Stevens, S. 32/2, 320/3/foto, 413/2, 784/1/2
Stevenson, A. 226/2, 379/3
Stewart, M. 202/1, 252/2, 395/2, 447/2, 556/3, 580/2, 594/1, 635/3, 744/1, 745/1, 754/3, 757/3, 758/2, 812/3
Stexhe, P. de 459/1, 762/2
Stienen, ir. J. 228/3
Stikker, mr. D. U. 262/1, 532/1
Stoel, M. van der 101/1, 120/2, 292/3, 645/2/3, 761/2
Stoessel, W. 602/1
Stoica, C. 781/1
Stoica, G. 827/2
Stokes, Sir D. 139/3
Stoltenberg, dr. G. 250/3, 308/3, 309/foto, 805/3, 806/foto
Stolwijk, P. 167/3
Stonehouse, J. 538/3
Stoph, W. 247/3, 498/2
Strassmann, F. 814/3
Strauss, F.-J. 248/3, 623/1/2, 632/3, 633/1, 723/3, 770/3, 771/3, 772/1, 823/1
Strawinski, I. 71/3
Street, H. 346/1
Strivay, A. 459/2
Strobel, K. 764/1
Stroessner, A. 159/2
Stroman, B. 416/3
Stroobants, P. 459/2
Strougal, L. 280/3, 281/1/2, 301/1, 427/2
Struge, P. 137/2, 231/2, 296/3, 459/1, 743/2
Strzelecki, R. 781/2
Styron, W. 416/3
Stijvers, M. J. 166/3
Sucharda, B. 281/1
Suenens, L.-J. kard. 67/1, 98/1, 137/3, 314/2, 529/2
Suk, J. 589/3
Sulek, M. 589/3
Sullivan-Macy, A. 602/2
Sullo, F. 802/2/3
Sulter, G. 15/2
Sunay, C. 448/2, 810/2/3
Suorttanen, S. 216/3
Survage, L. 831/2
Suykerbuyk, H. 276/3
Suzman, mevr. H. 524/3, 525/1
Svec, B. 589/1
Svermova, M. 548/2
Svestka, P. 280/3, 507/3, 528/3, 545/2/3, 548/3, 585/3, 588/1
Svirski, G. 316/3
Svoboda, L. 280/1/2/foto, 281/1, 300/1/foto, 427/2, 513/1/3/foto, 514/foto, 515/foto, 545/1, 546/2, 547/1/2, 548/3, 550/foto, 585/3, 586/2, 587/1/2, 588/1, 589/1, 673/2, 674/1, 675/3, 678/2
Swaanswijk, L. J. 829/1
Swaelen, F. 392/2
Swann, prof. M. 747/1
Swart, C. 77/2
Swartz, R. W. C. 192/2
Swingler, S. 744/2
Switala, K. 472/1
Sijes, B. A. 832/3
Szpotanski, J. 217/2
Szydlak, J. 781/2/3
Szyr, E. 781/2/3

T

Taelemans, F. 600/3
Taeye, de 68/1
Tagmac, gen. M. 571/2
Tahir, R. el 413/3
Taittinger, J. 506/2
Takriti, H. A.-G. al- 465/2, 560/1/2
Taleb, A. 331/3
Taleb, M. S. 571/1
Talhouni, B. 59/1, 189/3, 190/1, 395/3
Tall, I. 223/3
Tamayo Vargas, A. 672/1
Tambo, O. 626/3
Tamboenan, dr. A. M. 397/2
Tam Chau „Thich" 592/3
Tanassi, M. 539/2, 801/2/3, 802/2/3
Tanghe, Fr. 276/3, 296/1
Tans, J. G. H. 84/3, 407/1/2, 651/3, 652/1, 807/2, 821/3, 822/1
Tansel, gen. I. 571/2
Tan Tsjen-lin 817/3, 819/2
Tassigeorgios, K. 290/2
Taswin, gen.-maj. 190/3/foto, 191/1
Taviani, P. E. 25/2, 802/2/3
Tawil, kol. M. R. 732/2
Tayeb, L. 46/2
Taylor, C. A. K. 413/2
Taylor, M. 254/2, 386/1
Tazky, A. 588/1
Teir, G. 216/3
Tejansie, B. 320/3
Tejchma, J. 781/2
Tejero, prof. H. 154/1
Tekoah, J. 234/1/3, 429/2, 593/2, 595/3, 596/3, 597/1
Telli, D. 75/2/foto, 221/2/3, 625/1/foto, 626/2/3
Ten Dyoen Kheg 90/1
Teresjkow, J. 70/2
Terwagne, Fr. 276/3, 417/2, 418/foto, 715/3
Tessitori, T. 539/3
Testa, G. kard. 96/1
Tet, L. V. 591/2
Teufel, F. 273/1
Thadden, A. von 314/2, 315/2
Thanarat, S. 605/1
Thang, N. D. 592/2
Thanh, A. T. 272/1
Thanh, T. C. 592/1
Thanopoulos, K. 641/3
Thant, Oe 37/1, 58/3, 59/1/2/3, 60/1, 61/2/3, 63/2, 91/2, 129/3, 132/1, 175/1, 188/2, 189/1, 224/2, 234/1, 236/1, 259/2, 267/2, 268 1/2/foto, 278/2/3/foto, 285/2, 333/2/3, 334/1, 335/1, 336/1/2, 356/2, 382/3, 386/1, 414/3, 429/3, 430/1/2, 494/3, 572/2, 593/1/2, 594/1, 595/2, 597/1, 603/1, 625/2/3/foto, 660/1/2, 661/2
Thao, T. D. 591/2
Thapa, S. B. 828/2
Thatcher, mevr. M. 42/3, 824/1
Thayer, W. 729/1
Theodorakis, M. 290/3, 291/1, 642/2
Thestrup, K. 102/3
Theule, J. Le 373/2, 504/1, 824/3
Thiam, D. 223/3
Thiel, mr. F. J. F. M. van 424/2/foto, 627/2
Thiel, U. 535/2
Thielen, F. 314/2
Thieu, N. V. 62/2/3/foto, 91/1/2/3, 101/2, 115/1, 116/3, 117/3, 258/2, 259/1, 272/1, 576/2/3, 592/1/2/3, 734/1, 735/1/3, 736/2,
Thieu, T. T. 592/1
Thils, mgr. G. 55/2
Thines, G. 55/2
Thiry, M. 169/2, 459/2
Tho, N. V. 592/1
Tholen, T. 829/1
Thomas, G. 252/1
Thomas, M. M. 483/3/foto
Thompson, L. 83/2/3, 257/foto, 451/3/foto
Thomsen, K. 102/3
Thomson, G. 51/2/3, 202/1, 206/1/2/3, 208/3, 223/3, 279/1, 578/3, 690/1, 691/1, 704/3, 744/1
Thoreau, H. D. 244/2

Thorez, M. 813/2
Thorez-Vermeersch, J. 813/2
Thornberry, H. 442/3
Thoroddsen, G. 489/2
Thorpe, J. 696/3, 757/3
Thu, L. V. 592/1
Thuc, V. G. 592/1
Thuy, X. 572/3, 573/1/2/foto, 574/1/2/3, 575/1/foto, 734/3, 735/3
Thijn, drs. E. van 184/2
Thys, W. 276/3, 392/3
Tibbaut, L. 276/3
Tiekso, A. L. 216/3
Tilanus, drs. A. D. W. 181/1, 390/1, 440/3, 694/2
Tinbergen, prof. J. 120/3, 495/1
Tindemans, L. 231/2, 276/3, 417/2, 418/3/foto, 680/3, 715/3
Tinh, L. V. 592/1
Tito, J. B. 60/3, 154/3, 162/2, 196/1, 300/3, 329/2/3, 411/2/3, 500/1, 514/1/3, 550/1, 557/1/2/foto, 595/1, 633/2, 634/3, 635/2, 766/2/3/foto, 779/3, 780/1, 782/1, 826/1/2
Tixier-Vignancourt, J.-L. 435/1/2
Tjeenk Willink, mej. mr. M. 551/2
Tjondronegoro, dr. S. 190/3
Tllas, M. 190/2, 447/3, 732/2
To Chin Chye 367/1
Todd, G. 479/1
Toemba, F. 703/2
Toeng Pi-woe 821/1
Toeplitz, J. 362/3
Tolbert, W. 31/3
Tolosa, E. 476/2
Tomas, A. 657/1/2/3
Tomasek, mgr. F. 429/1, 674/3
Tomayo, M. L. 394/1
Tombalbaye, F. 318/1/2, 412/3, 625/1, 799/1
Tomeh, G. 59/1
Toncic-Sorinj, dr. L. 128/2
Toom, W. den 10/1, 39/1, 340/1, 359/2, 453/2, 484/1/3
Ton, T. T. 592/1
Tonnaer, J. J. G. 164/2, 167/3
Toom, W. den 754/1
Topesjkina, A. 71/2
Topolski, F. 219/2
Torres, C. 609/1/2/3
Torres, J. J. 669/1
Torres Restrepo, mevr. 609/2/3
Torto, J. O. 319/1
Torrijos, O. 729/3
Touraine, prof. A. 321/1, 324/3
Touré, I. 74/2
Touré, S. 31/2/foto, 74/2, 222/3, 317/3, 625/1, 784/1
Toussaint, M. 231/2, 459/2
Toxopeus, mr. E. H. 39/3, 120/1, 166/3, 229/2, 263/3, 264/1/2, 310/3, 311/1, 650/2
Traglia, L. kard. 95/3
Tran Do 117/1
Traore, M. 783/2/3/foto
Travassos, L. 670/3, 671/1
Treitlinger, A. 399/2
Trejo, F. P. 364/3
Trejos Fernandez, J. 474/3, 475/foto
Triantafylopoulos, I. 641/1/2
Trintignant, J.-L. 828/3
Tri Quang „Tich" 117/1, 272/1, 592/3
Troell, J. 828/3
Trokan, J. 281/1
Trollip, A. E. 525/2
Trorial, J. 504/1
Trowbridge, A. B. 17/foto, 254/1
Trudeau, P. E. 253/3/foto, 441/1/2/3/foto, 442/1, 793/2/3, 793/3
Trumbauer, F. 400/1
Truong Chinh 734/1
Truong Trung Doan, lt.-kol. 606/2
Truyen, M. T. 592/1
Tsarapkin, S. 68/2/3, 460/3, 621/3, 622/2/3/foto, 623/3, 624/2, 763/1
Tsedenbal, Y. 780/2
Tselos, E. 641/1
Tseng Yoeng-Ya 820/2
Tshiamoe, O. 704/2
Tshisekedi, E. 704/2
Tsiranana, Ph. 221/3
Tsirkoenenko 71/2
Tsirimokos, E. 667/2/foto
Tsjang Tsjoen-tsjiao 819/1/2, 821/1
Tsjen Ji 401/2, 817/3, 821/1
Tsjen Po-ta 819/1/2, 821/1
Tsjen-Yoen 821/1
Tsjerwonenko, S. V. 426/foto, 673/3
Tsjiang Kai-sjek 35/1
Tsjiang Tsjing 817/2, 818/3, 819/1/2, 820/1, 821/1
Tsjibangoe, A. 704/2
Tsji-Pen-Yoe 819/1
Tsjoe En-lai 32/1, 108/2, 524/1, 817/2/3, 818/1/3, 819/1/2, 820/1/3
Tsjoeikow, W. 156/3, 157/3
Tsjoeng Il kwong 90/1, 366/2
Tsjoen Hoen Park 90/1
Tsjoeng Yoem Kin 90/1
Tsjoe Teh 821/1
Tsjoi Joeng Hie 384/3
Tsoi Yen Din 90/1
Tsjombe, M. 141/3, 704/1
Tsjong Yoel Hwang 90/1
Tsoer, Z. 444/1
Tubman, W. 31/3, 76/2, 306/2
Tucci, R. 483/2
Turner, J. N. 253/3, 793/2
Turnhout, A. van 53/1
Tuyen, T. V. 272/1
Tyazjelnikow, J. 473/1/foto
Tyler, W. R. 214/3
Tylor, J. H. 413/2
Tzevelekos, P. 291/1, 641/1

U

Udink, drs. B. J. 120/3, 180/3, 383/1/2
Ulbricht, W. 33/3, 68/3, 69/1, 186/2/3, 187/karik., 426/3, 428/2/3, 460/2, 498/2, 515/foto, 550/3, 554/1/2, 557/1/2/2/foto, 558/1, 780/2/foto
Ulloa, C. M. 490/2
Ulloa, M. 672/1, 796/3
Umaira, koningin 590/1
Unger, L. 367/2
Upadhyaya, D. D. 542/2
Upadhyaya, S. P. 828/2
Uran, N. 571/2
Uranga Bustos, F. 672/1
Urbain, Y. 67/1, 276/3, 417/3
Urrutia, B. 729/2, 730/foto
Urvalek, J. 428/3
Ushiba 398/1
Ussia, mgr. M. 196/3
Uyl, B. den 829/1
Uyl, J. den 22/1, 39/3, 85/1, 101/1, 120/1, 165/3, 167/1/2, 229/2, 264/2/3, 292/foto, 310/3, 358/2, 359/1, 407/2, 649/foto, 650/3, 657/1/3, 714/1/2, 761/2
Uys, D. 525/2

V

Vaculik, L. 507/1
Vaculik, M. 280/3, 301/2, 548/3
Vagnozzi, E. kard. 95/3
Vajpayee, A. B. 542/2
Valdivia Morriberon, gen. A. 672/3
Valdivieso Eguiguren, R. 795/2
Valek, M. 155/3
Vales, V. 281/1, 673/3
Vallarino, B. 256/2/3, 365/2, 729/2
Vallis, G. 641/2
Vallon 15/1
Valsecchi, M. 802/2/3
Vanackere, L. 459/1
Vanaudenhove, M. 67/1, 231/2, 276/3
Vanaudenhove, O. 137/2/3, 276/2, 344/3, 419/2, 459/2, 487/2, 631/1/2/foto
Vance, C. 333/2, 366/3, 367/1, 572/3, 575/1/foto, 733/3, 735/2
Vandamme, F. 276/3, 470/2, 694/3
Vandamme, M. 459/1
Vandekerckhove, R. 23/2, 137/2, 138/1, 312/3, 459/1
Vandenberghe, G. 459/1
Vandendaele, G. 681/3, 790/3
Vandeputte, G. 459/1
Vanderhaegen, M. 459/1
Vanderpoorten, A. 12/1, 231/2, 344/3, 376/3
Vanderpoorten, H. 459/2
Vandeweghe, L. 459/2
Vandewiele, M. 459/1
Vangrondsveld, Fr. 459/1
Vannieuwenhuyze, R. 459/1
Vanopbroecke, L. 459/1
Vansteenkiste, L. 277/1
Vanthilt, E. 459/1
Varadha Pillai, V. M. C. 543/3
Varela, B. 476/1, 636/3
Vargas, J. 365/3
Vásquez Castana, F. 490/1
Vasquez Sempertegui, M. 669/1/2
Vayrynen, A. 216/3
Vaz Pinto, A. 658/2
Vedovato, G. 253/2
Veen, mr. C. van 122/1
Veen, dr. Th. W. van 150/3, 196/3
Veen, F. van der 665/1
Veerman, dr. A. 311/3, 390/2, 405/3/foto
Vegh Villegas, A. 492/1
Velarde Aspillaga, M. 672/1
Velasco Alvarado, J. 671/2, 672/1/2/foto, 796/2
Velasco Ibarra, J. M. 477/1/2/foto, 795/1
Veling, Mr. G. J. A. 627/3
Vellenga, J. T. 627/3
Ven, prof. dr. F. J. H. M. van der 53/2
Vennamo, V. E. A. 215/3
Venuti, J. 400/1
Verbeke, H. 829/2
Verboven, O. 459/1
Verburg, M. C. 627/3
Verdam, prof. P. J. 822/2
Verduyn, L. 277/1
Verhaegen, J. 459/1
Verhenne, P. 276/3
Verhoef, A. C. 627/3
Veringa, dr. G. H. 21/2, 165/2, 438/2/foto, 724/2, 726/1
Veringa, drs. H. 164/3, 165/1, 213/2, 228/3, 821/3, 822/1/2
Verkerk, K. 160/2
Verlaan, N. 424/1/2
Verlackt-Gevaert, mevr. M. 276/3, 296/1
Vermeer, ds. S. P. 96/2
Vermeylen, P. 137/2, 417/2, 418/2/foto, 459/1, 502/3, 682/1, 694/3
Verolme C. 458/2/3/foto
Verroken, J. 12/1, 67/1, 97/3, 98/3, 231/2, 276/3, 392/1
Verhulst prof. A. 742/3
Verschave, J. 666/3
Verspeeten, A. 459/1
Verstraete, prof. dr. M. 152/2
Vesely, L. 589/1/3
Veuillot, P. kard. 496/1
Viana Rebelo, H. S. 658/2
Vidalis, O. 290/2, 291/1
Vikal, R. C. 543/2
Viljoen, M. 525/3
Vinson, F. M. 443/1
Vira, D. 544/1/2
Virkkunen, M. S. 215/3
Virolainen, J. 216/3
Virtanen, V. 216/3
Vischer, dr. L. 483/2
Visscher, prof. P. de 23/2, 55/2
Visser, drs. E. C. 101/2, 120/1/2, 278/1
Visser, ir. J. 627/3
Visser 't Hooft, dr. W. A. 483/3
Vissering, G. 400/1
Vivario, G. 22/3, 23/1/foto, 56/2, 214/3, 425/3
Vlachos, mevr. H. 291/3, 642/2
Vlahowitsj, V. 174/2
Vlasak, F. 281/1, 634/3
Vlcek, V. 281/1
Vlek, H. 829/2
Vlerick, A. 417/2, 418/3/foto, 715/3
Vlies, P. de 276/3
Voeljnik, O. 588/2
Voghel, de 85/2
Vollenhove, mr. P. van 263/1/2/3, 598/1/foto
Vondeling, A. 85/1, 229/2, 807/3
Voogd, J. J. 551/2, 740/2
Voorthuyzen, L. 496/3
Vorrink, I. 650/3
Vorster, B. J. 57/1/2, 205/foto, 207/3, 208/1, 690/1
Vos, ir. H. 53/1, 197/3, 627/3
Vos, prof. dr. H. de 183/2
Voyadzis, A. 641/1
Vranckx, A. 276/3, 417/2, 418/1/foto, 777/1
Vreven, R. 314/1, 459/2
Vries, mr. H. L. de 107/3
Vrolijk, mr. M. 628/2
Vrouwenfelder, H. J. A. M. 164/3
Vuylsteke, L. 459/1
Vy, gen. N. V. 592/1

W

Wahab, M. R. A. 414/3
Waldheim, dr. K. 128/2/3, 279/2, 409/3, 633/1, 805/2
Walker, P. G. 252/1, 824/1
Wallace, G. 177/1, 228/1, 379/3, 562/1, 565/1, 721/1/3, 722/1/2/3/foto, 723/2/3, 724/1
Wallace, L. 379/3

Wall Bake, H. M. van den 665/1
Walraven, R. 53/1
Walschap, G. 829/2/foto
Walt van Praag, H. M. van 136/3
Walter, H. E. 351/3
Walther, G. von 360/3, 622/1
Wame, B. M. 798/1
Wanchuk, J. D. 800/2
Wanchuk, N. 800/3
Wane, D. M. 141/3
Wang En-mao 820/2
Wang Li 817/2, 819/1
Waniolka, F. 781/2
Wannyn, J. 277/1
Wardak, M. O. 380/3
Wardhana, prof. A. 397/1/2
Warharfig, Z. 446/3
Waring, F. W. 525/2
Warren, E. 386/1, 442/3/foto, 443/1/2, 751/2/3
Washington, W. 243/1, 474/1
Washkansky, L. 79/2/3/foto, 80/2
Waskowsky, R. 829/1
Wassa, A. 522/3
Watson, M. 379/3
Wauthier, P.-J. 670/3
Wazir, M. A. Q. al 639/3
Webb, J. E. 832/1
Webb, P. 483/3
Webber, F. 89/1
Wedén, S. 653/3
Wedgwood Benn, A. 466/3, 698/1, 804/2, 805/3, 806/foto
Weele, P. G. van der 599/2
Weert, Fr. de 277/1
Wehkamp, T. F. W. 166/3, 295/3
Wehner, H. 42/2, 126/3, 248/2
Weichmann, H. 823/1
Weigel, H. 825/3
Weigel, S. 825/3
Weiss, P. 274/2
Weissberg, W. 71/1
Weizsäcker, R. von 764/3
Wellen, ir. J. W. 164/2
Wemmers, H. H. 341/foto
Wendelen, A. 600/3
Wentworth, W. C. 192/2
Wen Yoe-tsjeng 821/1
Werbrouck, R. 214/3
Werner, P. 766/1
Westendorp-Osieck, J. E. 399/3
Westerterp, Th. E. 120/3, 164/1, 168/1, 580/2, 628/1, 788/2, 789/2
Westmoreland, gen. W. C. 113/3, 114/2/3, 115/1, 117/1/2/3, 225/3, 269/3, 270/2/3, 271/1/2, 728/3, 733/foto, 736/2
Wet, C. de 525/2
Wetzel, G. 360/2
Weyer, W. 86/2
Weygand, gen. M. 116/3
Weyters, A. C. M. 197/1, 628/1, 714/3
Whaley, W. R. 477/3, 478/1/foto, 479/2
Wharton, H. A. 580/2
Wheeler, gen. E. 269/3, 270/3
Wheeler, prof. dr. J. A. 832/1
White, V. M. 79/3
Whiteman, P. 400/1
Whittaker, J. 385/foto
Wiard, J. 459/1, 487/2
Wicha, W. 472/1
Wickman, K. 653/3, 769/foto
Wiebenga, drs. H. 424/3
Wieffering J. H. 665/2
Wiegel, H. 165/3, 311/3, 715/1
Wiel, G. van der 740/3
Wieldraaijer, E. R. 85/1, 294/1, 788/3, 807/2
Wierda, W. 740/3, 788/3
Wieringa, H. 439/2, 468/3, 714/1
Wiesel, E. 829/2
Wiesenthal, ir. S. 28/1
Wigg, G. 42/3
Wiggins, J. R. 751/2
Wigny, P. 12/2, 67/1, 276/3, 417/3
Wilde, M. de 24/2, 400/3, 681/3
Wilder, F. 416/3
Willem-Alexander, prins 263/1, 627/2
Willems, Ch. 459/1, 487/2
Willems, Gh. 276/3
Williams, A. 76/2
Willoch, K. 805/2
Wilopo, mr. 191/2
Wilson, Sir D. 252/2
Wilson, H. 5/1/3/karik., 6/2, 7/1, 8/3, 9/1/2, 18/karik., 42/3, 49/1/2/karik., 52/1/2, 56/3, 57/1, 60/3, 63/1, 201/foto, 202/1, 205/1/2/3, 206/1, 224/3, 251/2/3, 252/1/2, 259/1, 267/3, 268/1, 269/1, 347/2/3, 348/1, 447/2, 538/2/3, 549/2, 554/3/karik., 555/1/2, 578/2, 689/1/3, 690/1/2/foto, 691/1/2/3, 697/3, 698/1/3, 699/3, 710/1/2, 744/1/3, 745/1/2/3, 748/1, 757/3, 763/3, 772/1, 774/karik.
Wingerden, C. W. van 627/3
Winghe, J. van 276/3
Winter, A. de 277/1, 762/2
Winter, E. de 459/1
Winters, R. 253/3, 441/2
Winzer, O. 329/3, 428/2
Wirix, P. 276/3
Wischnewski, H. J. 180/3, 634/1, 763/3
Wispelaere, P. de 416/3
Withalm, dr. H. 128/2/3
Witkiewicz, S. I. 217/2
Witteveen, H. J. 19/3, 53/2, 199/1, 340/3, 341/3/foto, 404/2, 424/3, 532/2, 533/2, 615/2, 769/foto, 788/2
Wittrock, K. 464/1
Woe Fa-hsien 821/1
Woitrin, M. 55/2, 620/2, 762/2
Wojnowitsj, W. 204/3
Wolff, lt.-gen. A. B. 263/3
Wolff, J. 53/1
Won Tsjoe 90/1
Woodcock, G. 695/3
Woods, G. D. 132/1/3
Woronow, G. I. 585/3
Wouters, L. 277/1
Woznessenski, A. 316/3
Wrathall. J. J. 207/2, 494/3
Wright, R. C. 192/2
Wright, lord 695/2, 696/1
Wttewaal van Stoetwegen, freule mr. C. W. I. 627/3
Wijer, Prof. H. J. v. d. 815/2
Wijffels, ir. F. C. M. 214/3
Wynen, F. 276/3
Wyszynski, S. kard. 531/1, 791/3, 792/1/foto

Y

Yafi, A. 190/1/2, 369/1, 431/3, 560/3, 731/2/3, 732/1
Yaftali, A. 380/3
Yahia, A. M. 46/1, 332/3, 799/2
Yahia, T. 143/2, 465/1
Yamani, A. Z. 77/3, 78/1
Yanez, A. 708/3
Yang Tsjeng-woe 819/1
Yao Wen-yoean 819/1/2, 821/1
Yeh Tsjoen 817/3, 821/1
Yerna, J. 425/3
Yi choe Yon 90/1
Yilmaz, R. 571/2
Ymkers, C. 53/1
Yoen I Sang 90/2
Yoe Li-tsjin 819/1
Yoesof, D. P. 89/1
Yoe Tsjioe-li 819/2
Yon Ki Kim 90/1
Yoon Ki Bok 384/1
Younes, M. 238/1
Young, ds. A. 241/foto
Yourcenar, M. 829/2

Z

Zabala Baquerizo, J. 795/2
Zabloedowski, T. 362/3
Zacharow, M. W. 147/3
Zahedi, A. 395/2
Zaki, H. A. 238/1
Zalochoris, A. 290/1
Zalvidar, A. 158/3
Zambrana, J. 667/3
Zambrowski, R. 219/1
Zamvendoe, A. 704/2
Zaraphin, S., zie: Tsaraphin
Zarnowiecki, K. 362/3
Zaruba, J. 676/1
Zarzycki, J. 220/2
Zatopek, E. 210/2
Zavodsky, A. 589/1
Zawieyski, J. 362/1
Zayat, H. 285/1, 594/3
Zbiri, T. 45/3/foto, 46/1, 332/2
Zea Hernandez, G. 610/2, 795/1
Zegering Hadders, R. 627/3
Zeil, P. H. van 164/2
Zelioli Lanzini, E. 539/3
Zerdani, A. 46/1, 332/3
Zeylstra, mr. W. G. 628/1
Zhiri, K. 523/1
Zielstra, gen. H. P. 665/1
Zimanin, M. 751/1
Zinsou, E. D. 30/3, 522/1/2/3/foto
Zjiwkow, T. 203/1, 363/1, 426/3, 498/2, 515/foto, 780/2, 825/2
Zjoekow, maarsch. G. K. 541/1/2/foto
Zjoekow, J. 545/2
Zoebi, H. al 395/3
Zoitakis, G. 289/foto, 290/1, 292/2
Zolkiewski, S. 219/3, 362/3, 781/2
Zolotoechin, B. 316/3
Zorza, V. 587/2
Zouayen, Y. 59/2, 144/3, 236/2/3, 282/2/3, 319/2, 570/3, 571/1, 732/2/3
Zrak, J. 588/1
Zubieta, R. 730/1
Zuccarelli, J. 376/3, 377/1
Zujovic, P. 794/3
Zulu, A. H. 483/3
Zuviría, J. M. 636/3
Zweig, A. 831/2
Zyaee, M. A. 380/3
Zijlstra, dr. J. 19/3, 229/2, 277/1, 278/1, 340/3, 424/3, 533/2

III AFKORTINGEN

AAPSO - Afro-Asian People's Solidarity Organisation
ABP - Algemene Belgische Persbond
ABVV - Algemeen Belgisch Vakverbond
ACV - Algemeen Christelijk Vakverbond
ACW - Algemeen Christelijk Werkersverbond
ACLVB - Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België
ACOD - Algemene Centrale van Openbare Diensten (België)
ADELA - Atlantic Community Development Group for Latin America
AFP - Agence France Presse.
AID - Agency for International Development (VS)
ALALC - Latijnsamerikaanse Vrijhandels-Associatie (= LAFTA)
ANF - Atlantic Nuclear Force
ANP - Algemeen Nederlands Persbureau
ANWV - Algemeen Nederlands Werkgevers Verbond
ANZUS - Australia-New Zealand-USA Security Treaty
AP - Associated Press
ARP - Anti-Revolutionaire Partij
ASEAN - Association of Southeast Asian Nations
ASPAC - Asian and Pacific Cooperation
AWV - Algemene Werkgevers Vereniging
BB - Belgische Boerenbond
Benelux - Belgisch-Nederlands-Luxemburgse Economische Unie
BGJG - Bond van Grote en Jonge Gezinnen
BIB - Bank voor Internationale Betalingen
BIS - Bank for International Settlements
BLEU - Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
BP - Boerenpartij
BRT - Belgische Radio en Televisie
BSP - Belgische Socialistische Partij
CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek
CCOD - Christelijke Centrale Openbare Diensten (België)
CENVO - Centrale Verdragsorganisatie
CERN - Conseil européen pour la recherche nucléaire (men spreekt nog van CERN hoewel het thans de „Organisation européenne etc. geldt)
CEW - Conseil Economique Wallon
CHU - Christelijk Historische Unie
CNV - Christelijk Nationaal Vakverbond
COMECON - Council for Mutual Economic Assistance
CPB - Centraal Planbureau
CPC - Centrale Plancommissie
CPN - Communistische Partij Nederland
CSWV - Centraal Sociaal Werkgevers-Verbond
CVP - Christelijke Volkspartij
DAC - Development Assistance Commission (OESO)
EACSO - East African Common Services Organization
EBU - Europese Betalings Unie
ECA* - Economische Commissie voor Afrika
ECAFE* - Economische Commissie voor Azië en het Verre Oosten
ECE* - Economische Commissie voor Europa
ECLA* - Economische Commissie voor Latijns-Amerika
ECOSOC* - Economische en Sociale Raad
EEG - Europese Economische Gemeenschap
EFTA - European Free Trade Association (zie ook EVA)
EGKS - Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal
ELDO - European Launchers Development Organization
EMO - Europese Monetaire Overeenkomst
ENEA - European Nuclear Energy Agency (OESO)
EPTA* - Expanded Programme of Technical Assistance
ERV - Economische Raad voor Vlaanderen
ESRO - European Space Research Organization
EURATOM - Europese Gemeenschap voor Atoomenergie
EVA - Europese Vrijhandelsassociatie
EXIMBANK - Export-Import Bank of Washington
FAO* - Food and Agriculture Organization
FDF - Front Démocratique des Bruxellois Francophones
FIJ - Fédération internationale des journalistes
FOM - Stichting voor Fundamenteel Onderzoek der Materie (atoomenergie)
GATT* - Generaal Agreement on Tariffs and Trade (Algemene Overeenkomst voor Tarieven en Handel)
GPV - Gereformeerd Politiek Verbond
HA - Hoge Autoriteit (EGKS)
IADB - Inter-American Development Bank
IAEA* - International Atomic Energy Agency
IATA - International Air Transport Association
IBRD* - International Bank for Reconstruction and Development
ICAO* - International Civil Aviation Organization (Internationale Organisatie voor Burgerluchtvaart)
ICAP - Inter-American Committee for the Alliance for Progress
ICEM - Inter-Government Committee for European Migration
ICFTU - International Confederation of Free Trade Unions (zie IVVV)
ICC - International Chamber of Commerce
ICJ - International Court of Justice
ICJ - Internationale Commissie van Juristen
ICPO (Interpol) - International Criminal Police Organization
ICRC (Rode Kruis) - International Committee of the Red Cross
ICSU - International Council of Scientific Unions
ICV - Internationaal Christelijk Vakverbond
IDA* - International Development Association (IBRO)
IFA - International Fiscal Association
IFC* - International Finance Corporation (IBRD)
IFCTU - International Federation of Christian Trade Unions
IFJ - Internationale Federatie van Journalisten
ILO* - International Labour Organization (Internationale Arbeidsorganisatie)
IMCO* - Inter-Governmental Maritime Consultative Organization
IMF* - Internationaal Monetair Fonds
INTERPOL - Zie ICPO
IOC - Internationaal Olympisch Comité
IPI - Internationaal Pers Instituut
IPU - Inter-Parlementaire Unie
IRO - International Refugee Organization
ITO - International Trade Organization
ITU* - International Telecommunication Union
IUS - International Union of Students
IVVV - Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen
KVP - Katholieke Volkspartij
LAFTA - Latin American Free Trade Association
LVV - Liberaal Vlaams Verbond
MLF - Multilateral Force
MPW - Mouvement Populaire Wallon
NAR - Noordatlantische Raad
NAVO - Noordatlantische Verdragsorganisatie
NEI - Nouvelles Equipes Internationales (Internationale Unie van Christen-Democraten)
NMBS - Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen
NOVIB - Nederlandse Organisatie voor Internationale Bijstand
NRU - Nederlandse Radio Unie
NTS - Nederlandse Televisie Stichting
NVV - Nederlands Verbond van Vakverenigingen
OAE - Organisatie van Afrikaanse Eenheid
OAS - Organisatie van Amerikaanse Staten
OCAM - Organisation Commune Africaine et Malgache
ODECA - Organización de Estados Centroamericanos
OECD - Organization for Economic Cooperation and Development (zie OESO)
OESO - Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OPEC - Organization of Petroleum Exporting Countries
PAFMECSA - Pan-African Freedom Movement of East, Central and Southern Africa
PBO - Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie
PEN - International Pen
PSP - Pacifistisch-Socialistische Partij
PvdA - Partij van de Arbeid
PVV - Partij voor Vrijheid en Vooruitgang
PW - Parti Wallon
RCU - Reactor Centrum Nederland
REIF - Raad van Europese Industriefederaties
RMZ - Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid (België)
RND - Rijksnijverheidsdienst
RVD - Rijksvoorlichtingsdienst
RVZIV - Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (België)
SACEUR - Supreme Allied Commander Europe
SACLANT - Supreme Allied Commander Atlantic
SEATO - South-East Asia Treaty Organization (zie ZOAVO)
SER - Sociaal-Economische Raad
SGP - Staatkundig Gereformeerde Partij
SHAPE - Supreme Headquarters of Allied Powers, Europe
STICUSA - Nederlandse Stichting voor culturele samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen
TAB* - Technical Assistance Board
TNO - Nijverheidsonderzoek voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
UN - United Nations (zie VN)
UNCCP* - UN Conciliation Commission for Palestine
UNCTAD* - UN Conference on Trade and Development
UNCURK* - UN Commission for the Unification and Rehabilitation of Korea
UNEF* - UN Emergency Force
UNESCO* - UN Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFICYP* - UN Peace-Keeping Force in Cyprus
UNHCR* - UN High Commissioner for Refugees
UNICEF* - UN Children's Fund
UNIDO* - UN Industrial Development Organization
UNRWA* - UN Relief and Works Agency (for Palestine Refugees in the Near East)
UNTSO* - UN Truce Supervision Organisation
UPI - United Press International
UPU* - Universal Postal Union
VBN - Verbond Belgische Nijverheid
VCT - Vaste Commissie voor taaltoezicht
VEV - Vlaams Economisch Verbond
VIRO - Vereniging voor Internationale Rechtsorde
VKW - Verbond van Katholieke Werkgevers
VN - Verenigde Naties
VNF - Vereniging Nederlands Fabrikaat
VNG - Verbond van de Nederlandse Groothandel
VNW - Verbond van Nederlandse Werkgevers
VU - Volksunie
VVB - Vlaamse Volksbeweging
VVD - Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
VVO - Verbond van Vlaams Overheidspersoneel
WCC - World Council of Churches
Wereldbank* - zie IBRD
WEU - Westeuropese Unie
WFTU - World Federation of Trade Unions
WHO* - World Meteorological Organization
ZOAVO - Zuidoost-Aziatische Verdragsorganisatie

---

* Gespecialiseerde organen (organisaties) van de Verenigde Naties

IV KALENDER 1968

	JANUARI	FEBRUARI	MAART
ZONDAG	7 14 21 28	4 11 18 25	3 10 17 24 31
MAANDAG	1 8 15 22 29	5 12 19 26	4 11 18 25
DINSDAG	2 9 16 23 30	6 13 20 27	5 12 19 26
WOENSDAG	3 10 17 24 31	7 14 21 28	6 13 20 27
DONDERDAG	4 11 18 25	1 8 15 22 29	7 14 21 28
VRIJDAG	5 12 19 26	2 9 16 23	1 8 15 22 29
ZATERDAG	6 13 20 27	3 10 17 24	2 9 16 23 30

	APRIL	MEI	JUNI
ZONDAG	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30
MAANDAG	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24
DINSDAG	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
WOENSDAG	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
DONDERDAG	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
VRIJDAG	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
ZATERDAG	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29

	JULI	AUGUSTUS	SEPTEMBER
ZONDAG	7 14 21 28	4 11 18 25	1 8 15 22 29
MAANDAG	1 8 15 22 29	5 12 19 26	2 9 16 23 30
DINSDAG	2 9 16 23 30	6 13 20 27	3 10 17 24
WOENSDAG	3 10 17 24 31	7 14 21 28	4 11 18 25
DONDERDAG	4 11 18 25	1 8 15 22 29	5 12 19 26
VRIJDAG	5 12 19 26	2 9 16 23 30	6 13 20 27
ZATERDAG	6 13 20 27	3 10 17 24 31	7 14 21 28

	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
ZONDAG	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
MAANDAG	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
DINSDAG	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
WOENSDAG	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
DONDERDAG	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
VRIJDAG	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27
ZATERDAG	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28